בתולה

בתולה נשאת ליום הרביעי. תקנת חכמים היא שתנשא ברביעי בשבת כדמפרש טעמא: **שפעמים בשבת.** אבתולה קאי: **בשני ובחמישי.** אחת מעשר תקנות שתקן עזרא. בגבא קמא בפרק מרובה (דף פב.) מפרש לבולהו. ולכך תקנו שתנשא ברביעי שאם היה לו טענת בתולים ישכיס לב"ד בעוד כעסו עליו [ו][ואם יש שהות בינתים יש לחוש] שמא יתפייס ותתקרר דעתו ויקיימנה ושמא היא זינתה תחתיו ונאסרה עליו כדילפינן (סוטה דף כח.) מונסתרה והיא נטמאה[ז] ומתוך שיבא לבית דין יתברר הדבר כשילא הקול שמא יבואו עדים. וגבגמר' פריך ותינשא באחד בשבת: **גמ' לפי שאינו כו'.** לקמן מקשי עלה: **הגיע זמן ולא נישאו.** לקמן בפרק אע"פ [מז.] תנן נותנין לבתולה שיש עשר חדש משתבעה הבעל והזהיר על הנישואין לפרנס עצמה בתכשיטין. לפרנס קנדיר"ר בלע"ז. ולגלגנה שלשים יום: **הגיע זמן.** זה ולא נישאו לחופה. לקמן מפרש שעכב הבעל: **אוכלות משלו.** שהבעל חייב במזונות אשתו מתקנת ב"ד כדלקמן בפרק נערה (דף מז:): **ואוכלות בתרומה.** אם כהן הוא והיא בת ישראל שהכהן מאכיל את אשתו תרומה כדיליף (לקמן דף מז:) מוכהן כי יקנה נפש[ט]: **לכך שאינו בתולה נשאת כו'.** להודיע שתקנת חכמים מעכבתו מלכנוס ואין עכבה זו שלו: **מריה דאברהם כו'.** תמה על דברי רבו ואמר מריה דאברהם מה זה היה לשמואל לומר כן. ועוד שהלה רב יוסף ושכח תלמודו ותוהה על דבריו הראשונים: **תני תניא בדלא תניא.** תולה טעם משנה שנויה במשנה שאינה שנויה: ומקשינן לרב יוסף **הי תניא והי לא תניא הא תניא והא תניא.** זו שנויה וזו שנויה: **אלא תני תניא דמפרש טעמא בדתניא דלא מפרש טעמא.** משנתינו טעמא מפורש בתוכה כדי שישכים לבית דין והגיע זמן אין שום טעם מפורש בה לומר מפני מה אם הגיע זמן באחד בשבת אינו מעלה לה מזונות: **ותינשא באחד בשבת.** כולה רב יוסף קאמר לה: **ועכשיו שאינו שקדו.** ובשביל תקנה זו הוא מעוכב מלכנוס באחד בשבת מעתה אותה שאינו כו': **לפיכך.** רב יוסף מסיים לה משמיה דנפשיה ומסבריה ואמר לפיכך הואיל ולמדנו שהמעוכב מחמת אונס אינו חייב לזונה הלה הוא כו': **הא קאימנא.** הנני מזומן: **נסתחפה שדהו.** לשון מטר סותף (משלי כח) נשטפה שדך. כלומר מזלך גרם כי מהיום אני מוטלת עליך לזון: ניסת ברביעי גם בשאר נשים תקנו משום שמתוך כך יצא הקול ויתברר הדבר על ידי עדים והשתא מייתי אביי שפיר ממתניתין דבשאת כהן ובפחותה מבת שלש נאמן לאוסרה עליו. ותימה דהכא משמע דמשום חשש תקנות שתהא ניסת ברביעי ובפ"ב דגטין (דף יז. ושם) איכא מ"ד דתקנו זמן בגטין משום פירי אבל משום שמא יחפה על בת אחותו לא חיישינן משום זונות לא שכיח וי"ל דהתם קאמר זונות דאתי לידי מיתה דהיינו בהתראה ובעדים לא שכיח אי נמי הכא שלא תשב עמו באיסור כל ימיו אשו אפילו לזנות אע"ג דלא שכיח: **מפני** מה אמרו בתולה נשאת ליום הרביעי לפי ששנינו כו'. אין שואל הטעם למה נשאת ברביעי דאם כן לא הוה משני מידי אלא הכי פירושו מפני מה אמרו כלומר מאי נפקא מינה שתיקנו שנשאת ברביעי ומשני נפקא מינה לענין מזונות ותרומה ורב יוסף קא מתמה מריה דאברהם דהא נפקותא מפרשה בהדיא שאם היה לו טענת בתולים והוא מניח נפקותא זו המפורשת ותופס נפקותא אחרינא: **אלא** אי אתמר הכי אתמר א"ר יהודה אמר שמואל. ולא גרסינן רב יוסף דהא רב יוסף גופיה קאמר אלא אי איתמר: **מפני** מה אמרו כו'. בגיחותא גרסינן לה ולא בא להקשות אלא ותנשא באחד בשבת: **ותנשא באחד בשבת.** לא בעי לשנויי דנשאת ברביעי כדי שתבעל בחמישי משום ברכה שנאמרה בו לדגים כדאמרינן לקמן (דף ה.) ועוד למה לי טעם דשקדו תיפוק ליה משום ברכה ואומר ר"י דטעם דברכה איכא אלא עצה טובה ולא מקרי עבריינא אבל משום שקדו מקרי עבריינא וכן משמע לקמן דאמר טעמא משום ברכה אבל משום איקרורי דעתא לא חיישינן ומאי נפקא מינה אלא ודאי דמשום ברכה לא מקרי עבריינא:

מצא

בתולה. הא דלא קתני הבתולה כדתני האשה נקנית היבמה ניקנית (קדושין דף ג.) משום דהתם אקרא קאי כי יקח איש אשה (דברים כד) האשה הכתובה וכן היבמה אבל הכא לא קאי אקרא והא דלא תנן בפ"ק דקידושין (דף יד:) העבד עברי אף על פי דכתיב בקרא (שמות כא) כי תקנה עבד עברי משום דא"כ ה"ל למתני העבד העברי שאינו דבוק ואין דרך הס"ס לדבר כן ומיהו גבי איש ואשה רגילים בכל מקום לשנות בה' אע"ג דלא קאי אקרא כמו האשה שהלכה (ביבמות דף קיד:) האשה שנתארמלה (לקמן דף טו:) האיש מדיר את בנו בנזיר (נזיר ד' כח:):

נשאת. הא דלא קתני נושאין את הבתולה כמו האיש מקדש (קדושין דף מא.) לפי שעתה מקלר יותר ועוד דאי תנא הכי ה"א אפי' בעל כרחה כדמשני (שם דף ב:) גבי הא דפריך וליתני האיש קונה ועוד דהתם אקרא קאי כי יקח איש אשה: **ליום הרביעי.** ולא בליל חמישי כדאמר בפרק בתרא דנדה (דף סה:) [ח] דליכא כתובה דלא רמו בה תיגרא כ"ש אם יעשה נשואין בליל ה' דאיכא למיחש שיטרד בנשואין וכתובה ולא יבעול: **שאם** היה לו **טענת** וכו'. ואם תאמר הא תינח אשת כהן או פחותה מבת שלש דליכא אלא חד ספיקא כדאמרינן בגמרא (לקמן ט.) אבל בשאר נשים דאיכא ספק ספיקא אמאי תנשא ליום ד' ואומר ר"ת דלא פליג רבנן בתקנתא ומשום אשת כהן ופחותה מג' תקנו בכל הנשים שינשאו ביום ד' ובקונטרס פי' שמתוך כך יתברר הדבר ויבואו עדים שזינתה בדלון וקשה לפירושו דאמרינן בגמרא (שם:) אמר אביי אף אנן נמי תניא דהאומר פתח פתוח מלאתי נאמן לאוסרה עליו בתולה נשאת כו' מאי לאו דקטעין פתח פתוח והשתא היכי מייתי ראיה לפ"ה הא אע"ג דאינו נאמן מכל מקום ישכיס לבית דין שמתוך כך יצא הקול ויבואו עדים ויתברר הדבר וי"ל דלא מייתי אביי ראיה לרבי אלעזר אלא שהוא בקי ומכיר אם הוא פתח פתוח דאם אינו בקי לא יצא הקול ולא יבא לידי בירור כי יאמרו שהוא טעה וסבור שמצא פתח פתוח ואינו כן ולא יחושו לדבריו וע"ל דגם לפ"ה לא היו מתקנים שתהא ניסת ליום ד' משום שמא יתברר על ידי עדים אבל כיון דבשאת כהן ובפחותה מבת שלש נאמן לאוסרה עליו תקנו שתהא

א א ב מיי' פ"י מהל' אישות הל' טו סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן סד סעי' ג:
ב ג ד מיי' שם הלכה יט וסמג שם טוש"ע שם סי' טו סעי' ג:

לעזי רש"י

קנדיר"ר [קונריידי"ר]. לצייד.

תוספות רי"ד

בתולה נשאת ביום ד' ואלמנה ביום ה' שפעמים בשבת ב"ד יושבין בעיירות ביום ב' וביום ה' ואם היה לו טענת בתולים היה משכים לב"ד. פי' חכמים תקנו שתנשא הבתולה בד' כדי שיבעול בליל ה' ואם לא ימצא לה בתולים ילך בבוקר לב"ד טרם שיתקרר דעתו שיפייס עמה ויתקרר ב"ד מתי זינתה והיא אסורה לו. שפעמים בשבת וכו'. פי' אבתולה יהיב טעמא וטעמא דאלמנה מפרש לקמן. ותקנות עזרא הוא שישבו ב"ד בעיירות בב' ובה'. כדאמרינן בפ' מרובה מי' תקנות שתיקן עזרא. ואע"פ שבכל עיר ועיר היתה סנהדרין קבוע. בכל ימות השבוע היו עוסקים בתורה ובב' ובה' עוסקים בדינים. ולקמן פריך ותנשא באחד בשבת: אמר ר"י מפני מה אמרו בתולה נשאת בד' שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לב"ד. ותנשא בא' בשבת ואם היה לו טענת בתולים היה משכים לב"ד שקדו חכמים על תקנות בנות ישראל שיהא טורח ג' ימים בסעודה א' בשבת שני ושלישי וברביעי כונסה. ועכשיו ששנינו שקדו. אותה ששנינו לקמן בפ' אע"פ נותנים לבתולה י"ב חודש משתבעה הבעל לפרנס א"ע. כשם שנותנים לאישה כך נותנים לאיש לפרנס א"ע ולאלמנה ל' יום הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו. פי' וכגון שהבעל מעכב הגיע זמן בא' בשבת מתוך שאינו יכול לכונסה אינו מעלה לה מזונות לפיכך חלה הוא או שחלתה היא או שפירסה נדה אינו מעלה לה מזונות. א"ר שמואל בר רב יצחק ל"ש אלא מתקנות עזרא ואילך שאין ב"ד יושבין אלא בב' ובה'. אבל אי איכא ב"ד קבועים בכל יום כקודם תקנות עזרא אשה נשאת בכל יום והא בענין שקדו דטריח לה. והכי אסיק רב אחא דכל אונסא לא אכלה בין חלתה היא ובין חלה הוא. והכי הילכתא:

מוסף רש"י

הגיע זמן. שיש עשר חדש לבתולה משתבעה הבעל להכין עצמה לנשואין, ולגלגנה שלשים יום (לקמן מח:). ולא נישאו. כגון שעיכב החתן, או אונס שלו (שם) שהבעלים מעכבין, ואידי דתנא ריש בדידהי תני נמי סיפא בדידהי (לקמן נז.). **ואוכלת בתרומה.** אם בת ישראל מאוכסת לכהן היא (לקמן מח:) אם כהן הוא והיא ישראלית, שמפעה שקידשה אוכלת בתרומה מן התורה, כדמפרש בגמרא, ורבנן גזרו עד שתפע (לקמן נז.). **מריה דאברהם.** לשון תמיה הוא (שבת כב.) רשב"ם ב"ב קלד.).

מסורת הש"ס

א) לקמן ט.; ב) לקמן מח: מז. ע: [גדרים עג:]; ג) ב"ב קלד: שבת כב. [עירובין עה:]; ד) לקמן ג. ה.; ה) נ"י כ"י, ו) [במדבר ה], ז) [ויקרא כב], ח) [הך דליכא כתובה וכו' ליתא בגדה אך בשבת קנ. ומלאה כוונת התוס' במ"ש כדאמר בפ' בתרא דנדה סה: ר"ל שאמרו שם שאני כתובה דמנהגי בה עופי ע' רש"י וערוך שם והא דכתבו דליכא כתובה הוא טעם בפ"ע],

עין משפט נר מצוה

מציא אמרה ליה נסתחפה שדהו. ואינו יכול לטעון דאדרבה מזלה גרס דכיון דלא מיפקדא אפריה ורביה לא מיענשא כדאמרינן בהכא על יבמתו (יבמות דף סד:) ועוד דהאשה היא שדה של הבעל ואין הבעל שדה שלה: **לפיכך** חלה הוא אינו מעלה לה מזונות. קשה לר"י דאמר בהחולץ (שם דף מא: ושם) עמד בדין וברח מזונות משל יבם ומפרש בירושלמי ברח ה"ה חלה והכא אמרי' דחלה אין מעלה לה מזונות ואור"י דהתם חלה או ברח לאחר שעמד בדין שכבר נתחייב לה במזונות אבל הכא בחלה קודם הגעת זמן ובקונטר' פי' שם דוקא ברח אבל חלה לא ואין נראה כדמשמע בירושלמי ולפירושו אין להקשות מאיכא דבעו לה מיבעיא אמאי לא פשיט לה מהתם דיש לומר דאדרבה אגידא ביה טפי מיבמתו כדאמרינן ביבמות בכמה דוכתי: **פשיט רב אחאי.** לא כמו שפירש רש"ס דהיינו רב אחאי גאון שעשה שאלתות והיה בסוף כל האמוראים ולכך משנה לשונו בכל הש"ס פריך רב אחאי פשיט רב אחאי שהרי כאן רב אשי [1] עונה על דבריו אלא אומר רבינו תם שהוא אמורא וכל אמורא היה תופס לשונו כמו מגדף בה ר' אבהו (סנהדרין ג:) תהי בה ר' יוחנן (ב"ק קיב:) לייט עלה אביי (ברכות כט.):

לא נשאו לא קתני אלא לא נישאו. [2] מקובלין היו כך לקרות לא נישאו ועוד דאי לא נשאו אמאי קאי ה"ל למימר נמי בלשון רבים ואוכלות משלהם: **אלא לא נישאו.** פירוש דמשמע נמי דמעכבי אינהי אבל אין לומר דמשמע דוקא דמעכבי אינהי אבל לא אינהו מדקאמר לעולם דמעכבי אינהו ואיידי דתנא רישא בדידהי כו' דמשום איידי אין לשנות טעות בסיפא: **מת** הוא דאינו גט. דאין גט לאחר מיתה הא חלה הרי זה גט דאי חלה נמי אינו גט וטעמא דהכא דאינו גט משום אונס אם כן לישמעינן חלה דהוי אונס מועט וכ"ש מת דהשתא אכתי לא אסיק אדעתיה דבמת איכא למימר ניחא ליה דלא תפול קמי יבם: **ודלמא** לעולם אימא לך חלה נמי אינו גט. ויש טעמא אונס ודקאמר ליתני חלה וכ"ש מת הא דקתני מת הא קמ"ל דאין גט לאחר מיתה ואתא לאשמועינן תרוייהו דיש אונס ואין גט לאחר מיתה דאי יש אונס גרידא אתא לאשמועינן אבל יש גט לאחר מיתה הוה ליה למינקט חלה ואי אין גט לאחר מיתה גרידא הוה בעי לאשמועינן לא הוה ליה למינקט הרי זה גיטך אם לא באתי שעושה תנאי אלא הרי זה גיטך לאחר מיתה: **הרי** זה גיטך אם מתי מחולי זה **לאחר** מיתה.

טעמא דכולהו כמו אתם ולא אפוטרופסין ולא שותפין ולא אריסין ולא כל התורם את שאינו שלו (גיטין דף נב.) דכולהו הוו משום תורם את שאינו שלו וא"ת ההיא משנה גופה אמאי איצטריך הא תנן בהדיא בפ"ק דגיטין (דף יג. ושם) דאין גט לאחר מיתה דתנן האומר תנו גט זה לאשתי לא יתנו לאחר מיתה ובפרק קמא דגיטין (שם ד"ה לא) פירשנו: **דלמא** לאפוקי מדרבותינו. אבל מהיא דרישא לא שמעינן לאפוקי מדרבותינו דאיכא לאוקמה בשאין כתוב זמן בשטר והא דאמרינן (בגיטין דף פו.) שלשה גיטין פסולין וחד מיניהו שאין בו זמן הא אמרינן אם נשאת הולד כשר ומשום דאין גט לאחר מיתה קתני הכא לא אמר כלום אפילו נשאת אי נמי בשכתוב בו [3] שבוע או שנה או חדש דאמר בפרק שני דגיטין (דף יז:) דכשר ואין זמנו מוכיח עליו אי נמי במאוחר: **דלמא** מת דוקא דלא ניחא ליה דתפול קמי יבם. וא"ת בפרק מי שאחזו (גיטין דף עב. ושם) דאמרי' אכלו אדי אין לנו פירוש אין לנו שיהא גט ואמאי לא הוי גט הא לא ניחא ליה דתפול קמי יבם וי"ל דבאונס דלא שכיח כלל לא אסיק אדעתיה שירלה שיהא גט: וסברה

דלא מציא אמרה ליה נסתחפה שדהו כי תיבעי לך שלא בשעת ווסתה מאי כיון דלא בשעת ווסתה הויא מציא אמרה ליה נסתחפה שדהו או דלמא כיון דאיכא נשי דקא משנייא ווסתייהו כשעת ווסתה דמי פשיט רב אחאי הגיע זמן ולא נישאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה לא נשאו לא קתני אלא לא נישאו היכי דמי אי דקא מעכבן אינהי אמאי אוכלות משלו ואוכלות בתרומה אלא לאו דאיתנים כי האי גוונא וקתני אוכלות משלו ואוכלות בתרומה אמר רב אשי לעולם אימא לך כל אונסא לא אכלה ודקא מעכבי אינהו ובדין הוא דאיבעי ליה למיתני לא נשאו ואיידי דתנא רישא בדידהי תנא נמי סיפא בדידהי: אמר רבא ולענין גיטין אינו כן [4] אלמא קסבר רבא [5] אין אונס בגיטין מנא ליה לרבא הא אילימא מהא דתנן [6] הרי זה גיטיך אם לא באתי מכאן ועד שנים עשר חדש ומת בתוך שנים עשר חדש אינו גט מת הוא דאינו גט הא חלה הרי זה גט ודלמא לעולם אימא לך חלה נמי אינו גט והיא גופא קמ"ל דאין גט לאחר מיתה אין גט לאחר מיתה הא תנא ליה רישא [7] הרי זה גיטיך אם [8] מתי הרי זה גיטיך מחולי זה הרי זה גיטיך לאחר מיתה לא אמר כלום דלמא לאפוקי מדרבותינו דתניא ורבותינו התירוה להנשא ואמרינן מאן רבותינו אמר רב יהודה אמר שמואל בי דינא דשרו משחא סברי לה כרבי יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו ואלא מסיפא [9] מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש ומת בתוך שנים עשר חדש הרי זה גט מת והוא הדין לחלה דלמא מת דוקא דלא ניחא ליה דתפול קמי יבם אלא מהא [10] דההוא דאמר להו אי לא אתינא מיכן ועד תלתין יומין ליהוי גיטא אתא בסוף תלתין יומין [11] ופסקיה מברא אמר להו חזו דאתאי חזו דאתאי אמר שמואל לאו שמיה מתיא ודלמא אונסא דשכיח שאני דכיון דאיבעי ליה לאתנויי ולא אתני איהו דאפסיד אנפשיה אלא רבא סברא דנפשיה קאמר משום צנועות ומשום פרוצות משום צנועות דאי אמרת לא להוי גט

זימנין

רבי יוסי דתנן הכותב נכסיו לבנו לריך שיכתוב מהיום ולאחר מיתה ואם לא כתב מהיום אינה מתנה רבי יוסי אומר אינו לריך: **ואלא מסיפא.** גמר רבא דאין אונס בגיטין: **הרי זה גט.** ואע"ג דאין אונס גדול ממיתה אלמא אין אונס בגיטין והוא הדין לחלה: **דלמא מת דוקא.** דכל עצמו שכתב לה גט מחמת כן כתב לה שאם ימות יהיה גט למפרע שלא תיזקק ליבם ובאמאי אונסא לא ניחא ליה למיבטל גיטא אבל באונסא אחרינא דניחא ליה לבטולי גיטא ביה אימא לך יש אונס בגיטין: **ופסקיה מברא.** הנהר הפסיקו שהיתה המעבורת מלד העיר ולא יכול לעבור: **חזו דאתאי.** שבאתי: **לא שמיה מתיא.** והוי גיטא ואם רלתה תינשא לאחר וגם לכהונה נפסלת מהיום: זימנין

פשיט רב אחאי. הך בעיא ממתניתין דקתני לא נישאו ולא קתני לא נשאו דלישמעא שהבעלים מעכבים: **אלא לא נישאו.** הן לבעלים. תלה העכבה בנשים: **ואיידי דתנא רישא בדידהי.** נותנין לבתולה שנים עשר חדש ולאלמנה שלשים יום: **ולענין גיטין אינו כן.** אלפיך דאי דאשמעינן שעכבת האונס פוטרתו מן המזונות לענין גיטין אין טענת אונס מועלת אם נתן גט לאשתו ע"מ אם לא אבא עד זמן [ונאנס] ולא בא הרי זה גט ואינו יכול לומר אנוס הייתי: **אלמא קסבר אין אונס בגטין.** אין טענת אונס בגיטין. ולקמיה מפרש טעמא: **אינו גט.** ואם אין לה [1] בנים זקוקה ליבם: **מת הוא דאינו גט.** דהא לא שויא גיטא עד י"ב חדש והוא מת בתוך הזמן ומאן קא מגרש לה מהשתא אין הממתים מגרשים: **מת הוא דאינו גט.** משום דאין גט לאחר מיתה אבל משום אונס אחרינא לא מפקע גיטא אלמא אין אונס בגטין דאי סלקא דעתך חלה נמי אינו גט ניתני חלה וכל שכן מת אמאי אונס גדול מזה: **היא גופא קמ"ל.** כלומר האי דתנא מת לאו לדיוקא דילה תניה למידק הא חלה הרי זה גט אלא לאשמעינן היא גופא דאין גט לאחר מיתה ואפי' בלא תנאי כגון האומר לאשתו הרי זה גיטיך לאחר מותי אינו גט לפוטרה מן היבם: **זה גיטך אם מתי.** שכיב מרע שכתב גט לאשתו באחד מן הלשונות הללו זה גיטך אם מתי או זה גיטך מחולי זה משיפסוק חולי זה (מעלי) משמע והוא מת מאותו חולי לא אמר כלום שהרי משפסק אינו בחייס ואינו יכול לגרש: **דלמא.** הא דאיצטריך סיפא אם לא באתי וכו' לאפוקי מדרבותינו איצטריך דאפילו עלה ואמרי דאין גט לאחר מיתה הוא דכיון דכתוב בגט זמן כתיבתו הוא מוכיח שכך אמר לה אם לא באתי לאותו זמן יהא גט למפרע מהיום דאי לא משוה גיטא עד שנים עשר חדש למה כתב יום כתיבת הגט בתוכו לכתוב אם לא באתי לר"ח פלוני יהא גט: **הפירוה לינשא.** בלא חליצה להיא דאם לא באתי: **זמנו של שטר מוכיח עליו.** לא לחנם נכתב זמנו לתוכו אם לא להודיע שמיום הכתיבה והמסירה הוא מגרשה אם לא יבא לאותו זמן הלכך אע"ג דלא כתב זה גיטך מהיום אם לא באתי כו' כמאן דכתב מהיום דמי. ובגבא בתרא (דף קלו.) אמרה

ב) [גיטין ל. לד.], **ג)** גיטין עו: ע"ז לז., **ד)** גיטין עב. ב"ב קלז., **ד)** גיטין עו:, **ה)** גיטין ל. לד. נדרים כז., **ו)** [לו, רש"ס], **ז)** [ועי' תוס' זבחים קב: ד"ה פרין], **ח)** [שבוע שנה חודש כל"ל],

גליון הש"ס

תוס' ד"ה לא נשאו וכו' מקובלין היו כך. וכן בנדרים דף לה ע"ל בר"ן ד"ה דיקא נמי:

מוסף רש"י

הרי זה גיטיך אם לא באתי כו' אינו גט. דכיון דלא אמר מעכשיו משמע לאחר י"ב חדש יהא גט והרי מת בתוך הזמן ולריכה ליבם (גיטין עו:) דהא לא אמר שיהא גט אלא עד י"ב חדש והוא ככר מת ואין יכול לגרש, וזקוקה ליבם אם אין לו בן, אבל אי אמר מעכשיו יהא גט אם לא באתי עד י"ב חדש ומת בתוך כך הרי זה גט ואינה זקוקה ליבם (ע"ז לז.). **הרי זה גיטיך אם מתי.** כלומר אם אמות אז יהא גט (רשב"ם ב"ב קלז.) לא אמר כלום, דמשמע לכשאמות ואין גט לאחר מיתה (גיטין עב.). **הרי זה גיטיך מחולי זה.** משמע מחולי זה ואילך, וכיון שמת מתוך החולי נמצא שאין הגט חל אלא לאחר מיתה (שם). **הרי זה גיטיך לאחר מיתה לא אמר כלום.** דלא גמר לגרשה אלא עד לאחר מיתה ואין גט לאחר מיתה (רשב"ם ב"ב קלז.). **ופסקיה מברא.** מעבר המים, שלא מצא את המעבורת (גיטין ל.). **לא שמיא מתיא.** דלא מטי עד הכא ואין טענת אונס בתנאי גיטין למימר אינסא (שם).

עין משפט נר מצוה

ג א מיי' פ"ט מהל' גירושין הל' ח סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמד סעי' ח:

ד ב מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעי' ג:

ה ג מיי' שם הל' יב סמג שם טוש"ע שם סי' קמה סעי' ח:

ו ד מיי' שם הל' יח וסמג שם טוש"ע שם סי' קמד סעי' ג:

ז ה מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעי' ח:

תוספות רי"ד

אמר רבא ולענין גיטין אינו כן. פי' לענין גיטין אין טענת אונס מועלת שאם נתן גט לאשתו שאם לא אבוא עד זמן פלוני יהא גט. ונאנס ולא בא ה"ז גט ואין יכול לומר אנוס הייתי. אלמא קסבר אין אונס בגיטין. א"ד אמר רבא וכן לענין גיטין. אלמא קסבר יש אונס בגיטין. ואע"ג דקי"ל הלכה כלישנא בתרא. הכא הלכה כלישנא קמא דהכי אמרי' בגיטין בשמעתא קמייתא בפ' השולח. ההוא דא"ל אי לא נסיבנא מכאן ועד תלתין יומין להוי גיטא כי מטא יום תלתין א"ל הא טרחנא למאי נחוש לה. אי משום אונסא אין אונס בגיטין. אלמא קסבר לה לתלמודא דאין אונס בגיטין:

ח א מיי' פ"י מהל' אישות הל' טו סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' סד סעי' ג:

מוסף רש"י

כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש. מולה בדעת חכמים, דהא כלת משה וישראל קאמר (יבמות צ:) להיות קדושין תלין כלת משה וישראל שהניחו חכמי ישראל, והרי הם אמרו שיפקיעו כל קדושין שבישראל על ידי גט זה, הלכך פקעי, שעל מנת כן קדשה (גיטין לג.). תינח דקדיש בכספא איכא למימר אפקעינהו לקידושין בגט דדביהן ואמרו ליהוי מעות למפרע מתנה, וממילא פקעו שהרי כשקדשה על מנת כן קדשה (שם, וכע"ז יבמות צ: וקי.). אי: דהפקר ב"ד הפקר גבי ממון וכאילו קדשה בגזל וממנה דמיא, דלא הוו קידושין (רשב"ם ב"ב מח:). קדיש בביאה מאי איכא למימר. מאי אפקעתא איכא למימר, האי ביאה מאי שויוה (יבמות צ:) דקיימא לן בקידושין (ד.) מכי יקח איש אשה ובעלה, דאשה מתקדשת נמי בביאה, מאי אפקעתא איכא למימר בהא ביאה (גיטין לג.). שוייה רבנן לבעילתו בעילת זנות. למפרע על ידי גט זה, דאפקעו שם קידושין מינה, ויש בהן כח לכך, שהרי כשקידש על מנהג מוק דתם קדש (גיטין לג.) כיון דבדעתא דרבנן תלה ורבנן אמור דכי היכי לה גט כי האי מבטל ביאה דאיהי בעילת זנות. ואית דאמרי תינח קדש בכספא, דקידושי כסף דרבנן, קדש בביאה דקידושין דאורייתא מינהו מאי איכא למימר, ובעות גדול הוא ביהם, דקידושי כסף דאורייתא מינהו ומגזרה שוה דקיחה קיחה משדה עפרון גמר לה במסכת קידושין (כ.) וג"ש בסיני גאמרה וכל י"ג מדות, ואי קידושי כסף מדרבנן מי קטלינן נפשא עלייהו, דבעל אכוסה בסקילה, ועוד מאי שיוויא דשני שוויה רבנן כו', הא קשיא ליה היכי מלו רבנן לאפקועי מידי דאורייתא ומשני ליה שוויה רבנן, הא נמי אפקעתא היא (יבמות צ: וכע"ז בארוכה גיטין לג. ורשב"ם ב"ב מח:).

גליון הש"ס

גמ' ואפקעינהו רבנן. עי' תשובת רשב"א סי' אלף קסב:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) תד"ה וסברה דאנים וכו' וגבי פרוצות ל"ג וכו'. עי' נלה יב ע"א תד"ה נטע וכו':

ב) יבמות 5: קי. גיטין לג. עג. בבא בתרא מח:.

ג) [לעיל ב. לקמן ה.].

ד) [וע' תוס' ב"ב מח:].

זימנין דלא אנים. והוי גיטא: **וסברה.** דלמא אנים ואינו גט ותלא להינסא: **ומינסבא.** וכשיבא ויאמר נאנסתי נמלא גט בטל ובניה מן האחרון ממזרים לפיכך אמרו יהא גט: **דמדאורייתא לא הוי גיטא.** שמלינו טענת אונס מן התורה שנאמר (דברים כב) ולנערה לא תעשה דבר: **כל המקדש.** כל המקדש אשה על דעת שהנהיגו חכמי ישראל בישראל הוא מקדשה שיהיו קיימין קידושין לפי דברי חכמים ויהיו בטילים לפי דברי חכמים על ידי גיטין שהכשירו חכמים: **ואפקעוה רבנן לקידושין.** כשיבא גט כזה אחריהם: **תינח.** למימר אפקעתא דקדקים בכספא דנימא גט זה עוקר הקידושין ועושה מעות מתנה מעיקרן: **קדיש בביאה מאי.** אפקעתא מעיקרא איכא. בשלמא על ידי גט כשר אע"פ שהקידושין קיימים עד עכשיו גזירת הכתוב היא שהגט כורתו ומתיר איסורו מכאן ולהבא אבל זה שאינו גט מן התורה ואתה מכשירו מפני דעתו של זה שקידשה על דעת חכמים ושביטלו על פי חכמים צריך אתה לומר שמעיקרן לא יהו קידושין ומי קדיש בביאה ואתה עוקר קידושין למפרע מה תהא על ביאתו: **שוויה רבנן לבעילתו.** למפרע על ידי גט שהוא מדבריהם בעילת זנות ויש בהן כח לעשות כן שהרי הוא תלה בהן. שמעתי כל רבותי מפרשים דקדיש בכספא דקידושי דרבנן ניהו ומי אפשר לומר כן חדא דגזירה שוה היא קיחה קיחה משדה עפרון (קידושין דף ב.) וכל הלמד מגזירה שוה כמו שכתוב מפורש הוא לכל דבר ועוד אי דרבנן ניהו היאך סוקלין על ידו ומביאין חולין לעזרה על שגגתן וסוף סוף כי קא משניין שוויה רבנן לבעילתו בעילת זנות על כרחך צריך אתה לפרש כמו שפירשתי שהקידושין נעקרין מעיקרן ולא מכאן ולהבא. והמפרש לומר שוויה רבנן לכל מקדשי בביאה בעילת זנות טעות גמור הוא ובא להתיר אשת איש המתקדשת בביאה בלא גט מן הטעם הזה ולא מצינו זאת בהתלמוד: **וכן לענין גיטין.** אלפיכך קאי דטעיינן טענת אונס בתנאי הגט להפקיעו: **שבתי דינין קבועין בכל יום.** כלומר שקביעות כל הימים שוה: **והא בעינן שקדו.** שיהא טורח בסעודה שלשה ימים: **דטריא ליה.** אם טרח לפני השבת ותיקן צורכי סעודה כולה באחד בשבת או בשני בשבת: מאי

וסברה דאנים. ומן הדין לית לן למיחש דלמא אנים הוא דרובן לא אנסי ולהכי קרי להו נעותות שמחמירים על עצמן אע"ג דמלי לאינסובי א) וגבי פרוצות לא גרסינן וסברה דלא אנים אלא ואמרה דלא אנים פי' אפילו כשיבא הקול דאנים אמרה דלא אנים או אפילו כשתדע היא עצמה דאנים ואחרים לא ידעו ואם תאמר מת תוך י"ב חודש נמי יהא גט מהאי טעמא דזימנין דלא מת וסברה דמת ומיעגנא ויתבה ויש לומר דמיתה קלא לית לה:

אדעתא דרבנן מקדש. לכן אומרים בשעת קידושין כדת משה וישראל:

ואפקעינהו רבנן לקידושין מינה. ברש"י השולח (גיטין לג.) פירשתי:

תינח דקדיש בכספא. דהפקר ב"ד היה הפקר והוו מעות מתנה וממילא יהו כל בעילותיו זנות קדיש בביאה מאי איכא למימר אין יפקיעו ביאה של קידושין ואפי' למ"ד בהאשה רבה (יבמות פט: ושם) דיש כח לחכמים לעקור דבר מן התורה היינו כגון דליכא עבירה כהיא דהאשה רבה דהדר לטיבלא אבל היכא דאיכא עבירה דמקודשת היא בביאה מאי איכא למימר ומשני שוויה רבנן בעילותיו בעילת זנות ואין כאן קדושין[ג]:

איכא דאמרי אמר רבא וכן לענין גיטין. פסק ר"ח כלישנא קמא דאין אונס בגיטין והביא ראיה מדקאמר סתמא הש"ס ברישא השולח (גיטין לד. ושם) גבי הוא דאמר אי לא נסיבנא עד תלתין יומין ליהוי גיטא כו' ואי משום אונס אין אונס בגיטין וכן נראה דאליבא דאיכא דאמרי הוו פירכי מכל הני דמייתי סייעתא לגישנא קמא ולא סמכינן אשיטוי דחיקי וקשה לר"י דמסיק בפרק מי שאחזו (שם עג. ושם) דבין דאמר הרי זה גיטיך אם מתי מחולי זה בין אם אמר אם לא אעמוד מחולי זה ונפל עליו הבית או נשכו נחש או אכלו אריה דלא הוי גט אלמא דיש אונס בגיטין וליכא למימר דהתם לא מטעם דיש אונס קאמר דלא הוי גט אלא משום דבין אם מתי מחולי זה בין אם לא אעמוד משמע שימות ממתת זה החולי וכשנפל עליו הבית או נשכו נחש אינו גט דאין זה מחולי זה דהא מוכח בהדיא התם דמטעם דיש אונס הוא גבי הוהו גברא דזבין ארעא לחבריה וקביל עליה כל אונסא דאיתיליד בה כו' אמר רבא אונס דלא שכיח הוא ומייתי רבא סייעתא מהא דאכלו אריה אינו גט אלמא אונס דלא שכיח יש טענת אונס לרבא והכא קאמר רבא גופיה בלישנא קמא שהוא עיקר דאין אונס אפילו באונס דלא שכיח כדמוכח הסוגיא ואור"י דג' ענייני אונס הן דאונס דלא שכיח כלל כהיא דמי שאחזו אפי' לישנא קמא דרבא דהכא יש אונס דלא שייך התם לתקן משום נעותות ומשום פרוצות דלעולם לא סברי נעותות דנפל עליו הבית או שהכישו נחש כיון דלא שכיח כלל ומשום פרוצות נמי ליכא למיחש כיון דלא שכיח שיעשה כן ואונס דשכיח כגון ההיא דפסקיה מברא אפילו לאיכא דאמרי אין אונס דאיבעי ליה לאתנויי אבל אונס דשכיח ולא שכיח בהא פליגי תרי לישני דרבא והלכתא כלישנא קמא דרבא כדפירשנו: **שבתי** דינין קבועים בכל יום. וא"ת וכי תיקן עזרא שלא יהו בתי דינין קבועים בכל יום אלא בג' ובה' בלבד ועוד קשה דאמרינן בשבת (ד' קכט: ושם) מי שיש לו זכות אבות יקיץ בג' ובה' וכי קודם תקנת עזרא לא היו מקיצין כל עיקר ואומר ר"ת דקודם תקנת עזרא לא היו קבועים בכל יום אלא כשהיו צריכין לשום דין היו יושבין בכל יום ויום ועזרא תיקן שיהיו קבועין בג' ובה' וכל הרוצה לדון יבא וידון והיו יכולין להקיץ בכל יום קודם תקנת עזרא כיון שלא היו קבועים ור"י תירץ שלא היו קבועים תחלה אלא בעיר אחת ועזרא תיקן בכל עיר ועיר בג' ובה': **אשה** נשאת בכל יום. קשה לרשב"א אמאי נשאת בכל יום תהא כאלמנה ותיגשא בה' ותיבעל בששי לפי שנאמר בו ברכה לאדם וי"ל דמשום ברכה לא היו קובעים יום כדפרישית לעיל ובאלמנה נמי לא קבעו שתיבעל בששי משום ברכה גרידא אלא משום שקדו שיהא שמח עמה ג' ימים כדאמר לקמן (דף ה.) ובתולה דלא שייך ההוא טעמא דליכא למימר משכיס לאומנתו והולך לו לפי שיש בה שבעת ימי המשתה הלכך משום ברכה גרידא לא היו קובעים יום: **אי איכא בתי דינין בו'.** נראה לר"י דמכל מקום אין נשאת בששי דהא אין דינין בשבת ועתה נוהגין ליישא אף בששי משום דאין ב"ד קבועין ואם יש לו טענת בתולין יכול לקבול בשבת בפני שלשה כמו בשאר ימות השבוע ועוד לפירוש הקונטרס דוקא בימיהם קבעו יום הנישואין משום שעל ידי כך יתברר הדבר ויבואו עדים מתוך שמתאספים העם לב"ד ואין שייך לומר עכשיו כך:

ובשני

תניא הרי שהיה פתו אפויה וטבחו טבוח ויינו מזוג ונתן מים ע"ג בשר ומת אביו של חתן או אמו של כלה מכניסין את המת לחדר ואת החתן ואת הכלה לחופה ובועל בעילת מצוה ופורש ונוהג ז' ימי משתה ואח"כ נוהג ז' ימי אבילות וכל אותן הימים הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים. וכן מי שפירסה אשתו נדה ואין מונעים תכשיטין מן הכלה כל ל'. פ' מכניסים את וכו'. שלא יקברוהו ותחול עליו האבילות בסתימות הגולל ושוב לא יוכל לכונסה עד שיעבור ז' ימי האבל. אלא כונס תחלה ואח"כ יקברו המת וכיון דחלה עליו חתונה הויא גביה כרגל שלא אתיא אבילות וחיילא עליה. ונוהג ז' ימי המשתה תחלה ואח"כ ז' ימי האבילות וכל אותן הימים אינו מתיחד עמה שמא יבעול. ואבל אסור בתשמיש המטה ואף בז' ימי המשתה שהן אצלו כרגל דברים של צנועה נוהג ואין מונעים וכו' ואע"פ שהיא אבילה שלא תתגנה על בעלה. ודוקא אביו של חתן הטורח בצרכי סעודה. ואמה של כלה המכינה לה לתכשיטין דליכא אינש דטרח להו. אבל איפכא לא:

ובשני לא יכנום. פ"ה אפילו בשעת הסכנה דאין לעקור בשבילה תקנת חכמים אלא יום אחד וקשה לר"י דאמר לקמן מאי אונס אילימא הא דאמרן התם קרי ליה כו' הוה ליה למיפרך טפי ריש לסיפא דקתני ריש ובשני לא יכנום אפי' בשעת הסכנה ואומר ריב"א דמשום הכי לא פריך ליה משום דאיכא לפרושי ואם מחמת האונס פירוש שיש סכנה אף ביום שלישי מותר לכנום בשני וגרסה לר"י דמילתא באנפי נפשה היא ולא איירי בסכנה ובשני לא יכנום הוא הדין בג' אלא נקט בב' משום דבעי למיתני ואם מחמת האונס מותר: **ולדרוש** להו **דאונס שרי.** וא"ת והא אמרינן בפ' בן סורר ומורה (סנהדרין עד. ושם) על כל עבירות יעבור ואל יהרג חוץ מעבודת כוכבים וג"ע וש"ד ותיקן ר"ת דאין חייבין מיתה על בעילת מצרי[1] דרחמנא אפקריה לזרעיה דמצרי[2] דכתיב (יחזקאל כג) וזרמת סוסים זרמתם ומייתי ראיה דפריך בפ' בן סורר ומורה (שם:) הא אסתר פרהסיא הוא ולא פריך והא אסתר גילוי עריות הוא משמע דמשום עריות לא הוה מיחייבא ומתוך כך התיר ר"ת לבת ישראל שהמירה ובא עליה עובד כוכבים לקיימה לאותו עובד כוכבים כשנתגייר דלא שייך למימר אחד לבעל ואחד לבועל בביאת מצרי[3] דהוא כביאת בהמה ואין נראה לריב"ם דהא ע"י ביאת עובד כוכבים נאסרה לבעלה כדאמר הכא דאיכא פרוצות ובפ' האשה שנתאלמנה (לקמן כו: ושם) גבי האשה שנחבשה בין העובדי כוכבים אמרי' דברגון אסורה לבעלה ואמר נמי במגילה (דף טו.) כאשר אבדתי אבדתי כאשר אבדתי מבית אבא אבדתי ממך אלמא לגבי בעלה לא חשיבא בעילת מצרי[3] כביאת בהמה והוא הדין לבועל אע"ג דאין זנות לבהמה ואין ביאת בהמה פוסלת ואוסרת כדאמרי' בפ' הבא על יבמתו (יבמות נט:) ביאת מצרי[3] הוא ביאה וכי אפקריה רחמנא לזרעיה הני מילי לענין דאין לו חייס וזרעו חשוב כזרע בהמה ויש לומר דהכי פריך ולדרוש להו דאונס שרי לפי שהאשה היא קרקע עולם ולא עבדה מעשה כדמשני בפרק בן סורר ומורה אסתר קרקע עולם היתה והא דלא פריך התם גילוי עריות הוא דפשיטא ליה דאיכא לשנויי קרקע עולם היא ואין לה למסור עצמה אבל לענין חילול השם לא היה נראה לו שיועיל טעם דקרקע עולם ומשני קרקע עולם היתה ואפילו חילול השם ליכא ובפרק מצות חליצה (שם קג. ושם) דפריך גבי יעל והא קמתהניא מעבירה ומשני טובתן של רשעים רעה היא אלא לדיקים שהטיל בה זוהמא ולא משני קרקע עולם היתה משום דהתם לא פריך אמאי לא מסרה עצמה דהא לא היה רולה להמיתה דאדרבה היה צריך שתשמרהו אלא הכי פירושו והא מתהניא מעבירה למה משבחה הכתוב מנשים באהל תבורך ודרשינן בנזיר (דף כג: ושם) גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה ופריך דיעל נמי הוה עבירה שלא לשמה דהא מתהניא מעבירה ומשני דלא מתהניא ועשתה עבירה לשמה כדי להציל את ישראל: **בתולה** הנשאת ברביעי תיבעל. ואו דוקא ברביעי מדפריך לקמן בשלישי נמי אתי ובעיל שאינו מתכוין אלא להנאתו אלא אגב דנקט לעיל שנשאת ברביעי תיהרג דהתם מקפידים על קביעות יום כדי להעבירם על דתם נקט ליה נמי הכא ברביעי: **ולדרוש** להו **דאונס שרי.** אין לפרש דפריך הכי לדרוש כו' דשוב לא יהא סכנה אלא אונס ואמאי קאמר ומסכנה ואילך הוה ליה למימר ומן האונס ואילך דא"כ מאי משני משום פרוצות דהא אפילו לא דרשינן להו דאונס שרי לא מסרי נפשייהו דדוקא צנועות אמרינן דמסרי נפשייהו ועוד וכי משום פרוצות יניחו להרוג הצנועות אלא הכי פירושו ולדרוש להו דאונס שרי וכיון דליכא סכנה אמאי לא מיחו בידם חכמים ומשני משום פרוצות לא מיחו בידם אי נמי משום כהנות: **ותו** התם. בשלישי נהגו ואמרינן בפ' בתרא דתענית (דף כו:) מאן דאמר נהגו אורויי לא מורינן והכא בשני מותר לכתחלה ופי' הקונטרס דפירש נהגו רובא דעלמא והכא מותר יחידי ולא גרסינן לכתחלה אינו מיושב: **אי דאתי** וחליף ליעבב. פ"ה חליף לאחר ד' וליעבב עד יום ד' של שבת הבא וקשה לר"י דאם כן מאי משני לא גריכא דאתי וקבע אכתי ליעבב חדש או חדשים עד שילך על כן נראה לר"י שאם יתעבב כל יום ד' אין לו לעבב עד יום ד' אחר אלא יכנוס בג' והכי פריך אי אתי וחליף בד' גופיה ליעבב עד דחליף ומשני דאתי וקבע כל יום ד': **בשלישי** מיהא לכנום. ולא בעי למימר דאתי שר הצבא בג' דא"כ יכנוס בד': **איספרווא** דידיה בג' **אתא.** אין לתמוה משום סעודה עקרינן תקנתא דרבנן ב' ימים ומשום סכנה לא עקרינן אלא יום אחד דבעילת הגמון שכיח שרגיל לבא ולבעול ואי עקרינן שני ימים אתא להשתכח אבל אומם שר צבא אינו אלא אקראי בעלמא: (לעיל) **תקנה** דרבנן מקמי גזרה[1] **לא** עקרינן. כי פריך לעיל ליעקרוה לא משני תקנה דרבנן מקמי גזרה[1] כו' דמשני הכא משום דלעיל פריך וליעקרוה ויקבעו יום אחר כיון דאינו מתכוין אלא להעבירם על דת כשיקבעו יום אחר לא יחושו ולא מיעקרא תקנתא דרבנן הואיל ויהא יום אחד קבוע אבל הכא פריך וליעקרוה ולא יהא שום יום קבוע שאם יקבעו יום אתי ובעיל באותו יום ולהכי משני מקמי גזרה[1] לא עקרינן תקנה דרבנן שלא יהא שום יום קבוע: (לעיל) **אי הכי בשלישי נמי אתי ובעיל.** פי' [2] אי אמרת בשלמא כדמעיקרא דאמרי בתולה שנשאת בד' תיהרג ואינן מתכוונין אלא להעבירם לא יחושו אם יעשו ביום ג' אלא אי אמרת משום בעילת ההגמון כיון שמתכוין להנאתו בשלישי נמי אתי ובעיל:

בועל

מאי שקדו דתניא מפני מה אמרו בתולה נשאת ליום הרביעי שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לב"ד ותנשא באחד בשבת ואם היה לו טענת בתולים היה משכים לב"ד שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא אדם טורח בסעודה שלשה ימים אחד בשבת ושני בשבת ושלישי בשבת וברביעי כונסה ומסכנה ואילך נהגו העם לכנום בשלישי ולא מיחו בידם חכמים ובשני לא יכנום ואם מחמת האונס מותר ומפרישין את החתן מן הכלה לילי שבת תחלה מפני שהוא עושה חבורה מאי סכנה אילימא דאמרי בתולה הנשאת ליום הרביעי תיהרג נהגו לגמרי ניעקריה אמר רבה דאמרי בתולה הנשאת ביום הרביעי תיבעל להגמון תחלה האי סכנה אונס הוא משום דאיכא צנועות דמסרן נפשייהו לקטלא ואתיין לידי סכנה ולידרוש להו דאונס שרי איכא פרוצות ואיכא נמי כהנות וליעקריה גזירה[1] עבידא דבטלא ותקנתא דרבנן מקמי גזירה[1] לא עקרינן אי הכי בשלישי נמי אתי ובעיל מספיקא לא עקר נפשיה ובשני לא יכנום ואם מחמת האונס מותר מאי אונס אילימא הא דאמרן התם קרי ליה סכנה והכא קא קרי ליה אונס ותו התם נהגו הכא מותר אמר רבא דאמרי שר צבא בא לעיר ה"ד אי דאתי וחליף ליעבב לא צריכא דאתי וקבע בג' מיהא לכנום אספרווא דידיה בג' קאתו ואיבעית אימא מאי מחמת האונס כדתני' הרי שהיה פתו אפוי וטבחו טבוח ויינו מזוג ומת אביו של חתן או אמה של כלה מכנסין את המת לחדר ואת החתן ואת הכלה לחופה ובועל

מאי שקדו. היכן שנינו שקדו דמקשינן לה הכא מי משום דאמר שמואל לעיל לית לן לאותביה מינה לאמוראה אחרינא: **ומן הסכנה ואילך.** לקמן מפרש לה: **ובשני לא יכנום.** בשביל אותה סכנה ואין צריך לעקור בשבילה תקנת חכמים אלא יום אחד ויהיה טורח מיהת שני ימים בצורכי סעודה: **ואם מחמת האונס.** לקמן מפרש: **אחלה.** אם ביאה ראשונה היא מפרישין אותה ממנו לילי שבת: **נהגו.** בתמיה. סכנת נפשות היא ואת אמרת נהגו לכנום ביום שלישי אבל מיעקר רביעי לגמרי לא עקרו: **ניעקריה.** ויתקנו להם ימים אחרים: **ולדרוש להו דאונס שרי.** דנבעלת באונס אינה נאסרת על בעלה דילפינן לקמן בפרק ד' (דף נא:) מוהיא לא נתפסה[3] ולא ליימסרו נפשייהו למיתה: **אילא פרוצות.** דאי מקילינן להו עבדי ברצון ונאסרות על בעליהן: **ואילא נמי כהנות.** שנאסרות על בעליהן אף באונס ואינהו מסרן נפשייהו למיתה דאשת כהן שנאנסה אסורה לבעלה ולקמן בפרק ד' (שם) ילפינן לה: **וליעקריה.** הואיל וזמנין דאיכא סכנה: **בשלישי נמי אתי ובעיל.** כיון דידע שהתחילו לנהוג בשלישי: **מספיקא לא עקר נפשיה.** כיון דלאו קביעות גמור הוא על ידי תקנת ב"ד ספיקא היא לו אם יש נישואין היום בעיר ולא עקר נפשיה לבא בעיר: **התם נהגו.** משמע דובא נהגו: **הכא מותר.** לא גרסינן לכתחילה. והכי קא מתמה הכא מותר קתני דמשמע אם ימלך אים יחידי בבית דין יתירו לו אבל נהגו לא קתני: **שר צבא בא לעיר.** ויחטפו צורכי סעודה מאשר ימצאו: **וחליף.** לאחר רביעי: **לעבב.** עד יום רביעי של שבת הבא: **בשלישי לכנום.** למה נתיר לו לקדוש כל כך שלא יטריח בסעודה אלא יום אחד ומיעקרא תקנתא דשקדו: **איספרווא דידיה.** חיל משרתיו המכינים לו צורכי סעודה. בלשון לעז הירנייי"ש:

דדתניא. חתן שמת אביו בשני ואין יכול להמתין עד למחר שצריך להשהות את המת עד שיכנסו לחופה: **ויינו מזוג.** במים שיהא ראוי לשתיה ושוב אינו מתקיים: **אביו של חתן או אמה של כלה.** דוקא נקט אביו של חתן שהוא הטורח בצורכי סעודה ואמה של כלה היא המכינה לה תכשיטין לפיכך אם יעבור המועד שוב אין מכין להם והתירו להם להכניס את המת לחדר שלא יקברוהו דאם כן חלה אבילות על האבל בסתימת הגולל כדלקמן (ד:) ושוב לא יוכל לכנום עד שיעבור האבילות:

ופורש

מסורת הש"ס

[1] [נס"ל: שמדלא], [2] [במדבר ה], [3] בס"ל: גוי, דגוי, ד) בס"ל: שמדלא, ה) [וע' תוס' שבת קכ:],

לעזי רש"י

הירנייי"ש. חיל-אספקה (האנשים המלווים את הצבא והדואגים לסיפוק צרכיו).

ופורש. ויקבלו את המת מיד לכיון דחלה עליו חתונה הויא לגביה כרגל ולא אתיא אבילות וחיילא ונוהג שבעת ימי המשתה כו': **ולא אותן הימים.** של ימי המשתה ושל אבילות: **הוא ישן כו'.** ואין מתיחדין זה עם זה שמא יבעול ואבל אסור בתשמיש המטה כדלפינן בחלו מגלחין (מו"ק דף טו:) ואף בשבעת ימי המשתה שהן כרגל ונוהג הוא אבילות של דברי צינעא דהיינו איסור תשמיש כדלקמן: **ואין מונעין.** בשביל האבילות אין אוסרין עליה תכשיטיה שלא תתגנה על בעלה: **[a]כל שלשים יום.** ואע"פ שהן ימי אבילות לשאר בני אדם וכל שכן משלשים ואילך: **דלילא איניש דטרח.** אם יפסידו מה שהכינו: **שנתן מים על גבי בשר.** שוב אינו ראוי למוכרו במקולין: **בכרך.** שכיחי אינשי טובא ויש קופלים הרבה: **אלא דרב חסדא.** דמפליג בין נתן ללא נתן: **היכי משכחת לה.** לא בכרך ולא בכפר: **דמפקא מכרך ומפקא מכפר.** מוצאה מכלל כרך ומוצאה מכלל כפר. גדולה מכפר וקטנה מכרך: **תניא כרב חסדא.** דמוקי לה בנתן מים על גבי בשר: **וכן מי שפירסה אשתו נדה.** בכניסתה לחופה: **הוא ישן כו'.** ואין נאמנין זה עם זה: **בין כך ובין כך.** בין יש אונס בין אין אונס: **לא יבעול.** בעילה ראשונה: **לא בערב שבת כו'.** בליל שבת מפני שעושה חבורה: **ולא במוצ"ש.** לקמן [ע"ב] מפרש: **מסייע ליה.** הא דקתני לאסור בתשמיש בשבעת ימי המשתה שהן לו כרגל: **של צינעא.** שאינו ניכר לבריות שהוא אבל בכך: **לא שנו.** דאין נאמנין להתייחד: **אלא שלא בעל.** דתקיף ליה יצריה: **דבבעל עסקינן.** דקתני בועל בעילת מצוה לפני קבורת המת: **כי קאמר.** רבא לא שנו אפירסה אשתו נדה קאמר דכיון דנדה חמורה בעל מהימן עלה דלא אתי לזלזולי באיסור כרת: **הא וכן קתני.** קס"ד אכולה מילתא דאבילות מדמיגן ליה ובאבילות דבעל עסקינן:

ה"ק

בועל בעילת מצוה ופורש. קודם שיקבר המת אבל לאחר שנקבר לא כדאמרינן בסמוך דברים של צינעא נוהג ודייק לה מדקתני כל אותן הימים הוא ישן בין האנשים כו' מיהו מרישא דהכא ה"מ למידק דדוקא כשהמת בחדר הוא דשרי בעילת מצוה דמצי לדחויי דבועל בעילת מצוה היינו אפי' לאחר שחל עליו אבילות אבל קשה לרשב"א אמאי לא דייק מדקתני ופורש מכלל דנוהג דברים של צינעא מדלא התיר אלא בעילת מצוה דוקא ואור"י דהמ"ל פורש משום דס בתולים כדאמרינן בפ' תינוקת (נדה דף סה:) אבל מהוא ישן בין האנשים דייק שפיר דהוי משום אבילות דאי משום נדות כיון דבעיל אשתו ישנה עמו כדאמר רב יוסף בסמוך ועוד דכל אותן הימים משמע דבכולהו הוי חד טעמא דהיינו משום אבילות והשתא מקילינן טפי בתינוקות לאורייתא מבאבילות דרבנן מידי דהוה אגעילת סנדל ועטיפת הראש וכפיית המטה: **בעילת מצוה.** קרי לה בעילת מצוה משום דכתיב כי בועלך עושין ואמרי' (סנהדרין דף כב:) אין אשה כותבת ברית אלא למי שעושה אותה כלי וע"י כך מידבק בה ובאין לידי פריה ורביה ולהכי קרי לה לבעילה ראשונה בעילת מצוה: **אבל איפכא לא.** וה"ה אם אבלים מחמת שאר קרובים תימה דאמר בפ"ג דמועד קטן (דף כג. ושם) מתה אשתו אסור לישא עד שיעברו ג' רגלים ואם אין לו בנים מותר לישא לאלתר משום פריה ורביה הניחה לו בנים קטנים מותר לישא לאלתר משום פרנסתם והכא אמר אבל איפכא לא ומשמע דבאין לו בנים עסקינן מדקאמר דליכא דטרח להו משמע דבבחור איירי וי"ל דלאלתר לאו דוקא אלא כלומר מותר לאחר ז' ומיהו לבעול אסור עד לאחר ל' כדמוכח בתר הכי במעשה שמתה אשתו של יוסף הכהן ואמר לאמותה בבית הקברות אלי ופרנסי בני אחותיך ואעפ"כ לא בא עליה עד זמן מרובה מאי זמן מרובה שלשים יום מכלל דכנסה תוך ל' ותוך שבעה ולאי אסור כדמוכח הכא ומה שאמר לה בבה"ק לא היה זה כניסה אלא שידוכין בעלמא ונראה לר"י דודאי אותו שיש לו בנים קטנים מותר לישא תוך ל' כדמשמע בעובדא דיוסף הכהן אבל אותו שאין לו בנים כלל אסור לישא עד לאחר שלשים כיון שאין יכול לבעול תוך שלשים וכן משמע במס' שמחות (פ"ז) דתניא בד"א כשיש לו בנים גדולים אבל אין לו בנים או שיש לו בנים קטנים מותר לישא אחרת לאחר ל' משמע דאסור אפי' לישא תוך שלשים ואע"ג דיש לו בנים קטנים מותר לישא תוך שלשים מ"מ נקט אחר שלשים משום אין לו בנים ור"ת ר"ל דבאין לו בנים אפי' לבעול שרי תוך שלשים אחר ז' משום פריה ורביה והיא דשמחות אינה מתישבת כפי' ונראה דבש לו בנים קטנים שרי לישא ואפי' אם היא נמי אבילה מפני שמפרנסת בניו ואע"פ שאפשר באחרת כדמוכח בעובדא דיוסף הכהן שהיתה אבילה מאמותה ומיהו אין כל כך ראיה דשמא שאני התם לפי שהיא תרחם על בני אחותה יותר מאחרת ואע"ג דתנן בפרק החולץ (יבמות דף מא. ושם) כל הנשים יתארסו תוך מאלמנה מפני האיבול ולא מפליג מידי משמע שאסורה אפי' למי שיש לו בנים קטנים כשהיא אבילה התם משום דבלאו הכי אסורה לצריכה להמתין ג' חדשים משום הבחנה ואור"ת דאפי' מתו אביו ואמו יכול לכנוס אחר ל' והא דאמרי' במועד קטן (דף כב:) על כל המתים נכנס לבית המשתה אחר ל' על אביו ועל אמו אחר י"ב חדשים ה"מ בשאר שמחות אבל לישא אשה שהיא מצוה יתירה מותר ואפי' יש לו בנים משום שנאמר (קהלת יא) בבקר זרע [את] זרעך ולערב אל תנח ידך והביא ראיה מדתניא התם כל ל' יום לנישואין ולא מפליג בין אביו ואמו לשאר קרובים משמע דבכולהו לאחר ל' מותר וה"ר יוסף הביא ראיה לדבריו דתנן במסכת שמחות (פ"ט) בהדיא על כל המתים אסור לילך לבית המשתה עד שישלימו ל' יום ועל אביו ועל אמו אסור כל שנים עשר חדש אא"כ היה של מצוה אלמא שרי בכל משתה של מצוה וע"ע אי קאי נמי ארישא ושרי אפי' תוך ל' יום: **כגון מתא מחסיא.** תימה רב חסדא מאי דוחקיה לאוקומי בנתן מים על גבי בשר נוקמה בכפר אע"פ שלא נתן מים על גבי בשר ויש לומר משום דניחא ליה לרב חסדא לאוקמה ברוב עיירות שהן בינוניות וה"ק כגון מתא מחסיא ורוב עיירות ומש"ה נקט נמי בברייתא דמייתי ונתן מים על גבי בשר משום דאיירי ברוב עיירות: **מסייע** ליה לר' יוחנן בו'. מועד ואתן משוה אותן בכ"מ כהיא דתניא בפ"ק דמועד קטן (דף ז: ושם) חתן שנולד בו נגע נותנין לו ז' ימי המשתה לו ולאיסטליתו ולכסותו וכן ברגל נותנין לו כל ימות הרגל: **אבל דברים של צינעא נוהג.** פי' חובה לעשות כן ולא רשות מדמייתי סייעתא מן הברייתא וא"ת רב ושמואל דאמרי בפרק בתרא דמועד קטן (דף כד.) דתשמיש המטה בשבת של ז' ימי אבילות רשות תיקשי להו ברייתא דהכא ואין סברא לחלק בין מועד לשבת ומקילין בשבת טפי אלא נראה לר"י דרב ושמואל מפלגי בין חתן למועד ושבת אבל קשה דכל אותן הימים הוא ישן בין האנשים משמע אפי' בשבת ופסקו ה"ג כר' יוחנן ופירשו אע"ג דקיימא לן כדברי המיקל באבל ה"מ בתנאי אבל באמוראי לא ואור"י דודאי נראה דהלכה כר' יוחנן מדאמר הש"ס הכא מסייע ליה לר' יוחנן:

ובועל בעילת מצוה ופורש ונוהג שבעת ימי המשתה ואחר כך נוהג שבעת ימי אבילות וכל אותן הימים הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים [b]ואין מונעין תכשיטין מן הכלה כל שלשים יום [c]ודוקא אביו של חתן או אמה של כלה דליכא איניש דטרח להו אבל איפכא לא אמר רפרם בר פפא אמר רב חסדא לא שנו אלא שנתן מים על גבי בשר אבל לא נתן מים על גבי בשר מזדבן אמר רבא ובכרך אע"פ שנתן מים על גבי בשר מזדבן אמר רב פפא ובכפר אע"פ שלא נתן מים על גבי בשר לא מזדבן ואלא דרב חסדא היכי משכחת לה אמר רב אשי כגון מתא מחסיא דמפקא מכרך ומפקא מכפר תניא כוותיה דרב חסדא [d]הרי שהיה פתו אפויה וטבחו טבוח ויינו מזוג ונתן מים על גבי בשר ומת אביו של חתן או אמה של כלה מכניסין את המת לחדר ואת החתן ואת הכלה לחופה ובועל בעילת מצוה ופורש ונוהג שבעת ימי המשתה ואח"כ נוהג שבעת ימי אבילות וכל אותן הימים הוא ישן בין האנשים ואשתו ישנה בין הנשים וכן [e]מי שפירסה אשתו נדה הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים [f]ואין מונעין תכשיטין מן הכלה כל ל' יום בין כך ובין כך לא יבעול לא בערב שבת ולא במוצ"ש אמר מר הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים מסייע ליה לרבי יוחנן דאמר רבי יוחנן [g]אע"פ שאמרו אין אבילות במועד אבל דברים של צינעא נוהג דרש רב יוסף בריה דרבא משמיה דרבא [h]ל"ש אלא שלא בעל אבל בעל אשתו ישנה עמו והא הכא דבבעל עסקינן וקתני הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים כי קאמר [i]אפירסה אשתו נדה הא וכן קתני הכי

מ) [יומא עח:], ב) [עי' תוס' יומא יח: ד"ה יהודי וכו' אריכות בסוגיא דהכא],

גליון הש"ם
רש"י ד"ה בל ל' יום. ע' מג"א סי' תרי"ג ס"ק י"ב:

ט א ב מיי' פי"ח מהל' אבל הל' ח סמג עשין ג טוש"ע יו"ד סי' שמב וסי' שפג סעי' ב [כב גלפס כאן ובמ"ק פ"ג דף רלא.]
י ג מיי' וסמג שם טוש"ע שם סי' שפא סעי' ו:
יא ד מיי' פ"י שם הל' ג סמג שם טוש"ע שם סי' שלט סעי' ב [עי' כ"מן]:
יב ה ו מיי' פכ"ב מהל' איסורי ביאה הל"א סמג לאוין קכו טוש"ע אה"ע סי' כב סעי' א וטוש"ע יו"ד סי' שפג סעי' ב:

תוספות רי"ד
אמר רפרם בר פפא א"ר חסדא לא שנו אלא שניתן מים ע"ג בשר אבל לא ניתן מים ע"ג בשר מיזדבן. אמר רבא ובכרך אע"פ שניתן מים על גבי בשר מיזדבן. א"ר פפא ובכפר אע"פ שלא ניתן מים ע"ג בשר לא מיזדבן. ואלא דרב חסדא היכי משכחת לה כגון מתא מחסיא דמפקא מכפר ומפקא מכרך: אמר מר הוא ישן בין האנשים וכו'. מסייע ליה לר' יוחנן דאמר ר"י אע"פ שאמרו אין אבילות במועד אבל דברים שבצנעה נוהג. פי' ז' ימי חתונות כשבעת ימי הרגל הן לו. ומפני שתשמיש המטה הוי דבר של צנעה שאין בני העולם מרגישים אסור: דרש ר"י ברי' דרבא משמיה דרבא לא שנו אלא שלא בעל בעל שיצרו תוקפו אבל בעל אשתו ישנה עמו בבית. והא הכא בבעל עסקינן וקתני הוא ישן בין האנשים וכו'. כי קאמר ר"י אפירסה נדה. והא וכן קתני ה"ק וכן מי שפירסה אשתו נדה ולא בעל הוא ישן בין האנשים ואשתו ישנה בין הנשים פי' אבל [בעל] כל נדה דעלמא מתקיים בעלה בבית וכשמת אביו של חתן או אמה של כלה צריכי שימור:

והצעת המטה. נראה לר"י דהצעת המטה דהכא היינו פריסת סדינין שהוא דבר של חיבה אבל הצעת כריס וכסתות שאינן דבריס של חיבה שרי לנדה והביא ראיה מדתנן בפ' אע"פ (לקמן נט:) הכניסה לו ג' שפחות אינה מצעת לו המטה ואינה עושה בגמר ארבע יושבת בקתדרא ואמרינן בגמרא אע"פ שאמרו ד' יושבת בקתדרא אבל מוזגת לו כוס ומצעת לו המטה ומרחצת לו פניו ידיו ורגליו ופי' בקונטרס דהא דתנא ג' אינה מצעת לו המטה היינו הצעת כריס וכסתות דהוי דבר שיש טורח אבל מצעת לו המטה היינו פריסת סדין ולבדין דמילי דחיבה נינהו שתחבב עליו ואין בו טורח והיא הצעה של חיבה נראה דדוקא אסור וכן משמע דמזכירה בהדי מזיגת כוס והרחצת פניו ידיו ורגליו כי התם מיהו לספרים דל"ג במשנה אלא ואינה מצעת המטה ול"ג לו ובגמרא גרסינן לו אין ראיה משם שיהו תרי גווני הצעה דמתני' איירי בהצעת שאר מטות ובגמרא איירי בהצעת מטה לבעלה לבדו:

פוקסת. פ"ה מעברת שרק על פניה ואין נראה דאמר בפ"ב לקמן (דף יז.) לא שרק ולא פירכוס משמע דתרי מילי נינהו דפוקסת דהכא היינו פירכוס כדאמרי' בסמוך כי קתני אכיחול ואפירכוס ובשילהי המצניע (שבת לה.) קתני פוקסת ומעברת שרק על פניה ולקמן בפ"ב פ"ה פירכוס קליעת שער וקשה לר"י דבשילהי המצניע (שם לד: ושם) קתני גוללת ופוקסת אלא נראה דאחד מתיקוני נשים הוא:

ומי שאני בין אבילות דידה לאבילות דידה. תימה דבלאו מילתא דרב יוסף הוי מלי למיפרך ברייתות אהדדי וי"ל דאי לאו הוה מילתא דרב יוסף הוה מפלגינן בין שעת חופה לשאר בשעת חופה דבשעת חופה ילדו תוקפו אע"ג דבעל אבל לרב יוסף לא מלי לפלוגי בהכי דהא בבעל חשיב ליה כאשתו ישנה דאפי' בשעת חופה אשתו ישנה עמו בנדה ובאבילות דידה ואפילו הכי באבילות דידיה קתני הוא שיר בין האנשים ולהכי פריך שפיר ולרשב"א נראה דאי לאו דרב יוסף לא הוה קשה מידי דעמו ועמה דקתני בברייתא לאו עמו במטה אלא עמה בבית אבל לרב יוסף דבאבילות דידה אשתו ישנה עמו א"כ הא דקתני נוהג עמה אבילות היינו עמה במטה דומיא דהכא באבילות דידיה הוי עמו במטה והא דמשני תני באבילות דידיה הוא ישן אינו מגיה הברייתא אלא מפרש דעמו דקתני בברייתא דהכי הוא ופריך והא עמו קתני מאי לאו עמו במטה פי' דומיא דעמה ומשני לא עמו בבית כדא"ל רב כו': **עד שיסתם הגולל.** בכמה מקומות פי' רש"י דגולל הוי כיסוי ארון ודופק היינו קרסים שבצידי הארון ונקרא דופק על שם שהגולל דופק עליו וכעין זה פי' בערוך וקשה לר"ת דאמר בפרק מי שמתו (בכורות יט: ושם) מדלגין היינו על גבי ארונות ואיך היו מדלגין והלא הגולל והדופק מטמא באהל כדאמרינן בהעור והרוטב (חולין קכו: ושם) ועוד דבפרק בהמה המקשה (שם עב.) דריס על פני השדה לרבות גולל ודופק ולפ"ה הלא ארון אינו על פני השדה ואומר ה"ר דוד מנגינבורק כי לפרש"י [דריס] לרבות גולל ודופק שפירש דלא מרבינן מעל פני השדה דמטמא אלא כשפירש אבל בעוד שהוא טמון בטל אגב קרקע ולא מטמא באוהל והשתא אתי נמי שפיר ההיא דמדלגים היינו על גבי ארונות ועוד י"מ אע"ג דגולל מטמא באהל מ"מ יכולין לדלג ולטמאות עצמם בגולל דתניא במס' שמחות (פ"ד) כל טומאה שאין זיר מגלח עליה אין כהן מוזהר עליה ואר"ת דמשובשת היא דהא רביעית דם אין זיר מגלח עליה כדתנן בזיר (דף נד. ושם) וכהן מוזהר עליה ועוד הקשה דתניא בעירובין (דף טו:) כל דבר שיש בו רוח חיים אין עושין ממנו לא גולל לקבר כו' ולפ"ה וכי דרך לעשות כסוי ארון מבעלי חיים ויש לומר אע"ג דאין דרך לעשות כסוי ארון מבעלי חיים מכל מקום כמה דבריס אשכחן דלא שכיח ומיירי בהן הש"ס לדרוש ולקבל שכר כדאמרינן בפרק המקשה (חולין ע.) בלעתו חולדה והוציאתו והכניסתו והקיאתו ויצא מאליו מהו הדבק שני רחמים ויצא מזה לזה מהו אף על פי שלא יבא לעולם ור"ת מפרש דגולל היינו מצבה שהיא אבן גדולה ולשון גולל שייך על האבן כדכתיב וגללו את האבן (בראשית כט) ודופק הן שתי אבנים אחת לראשה ואחת לרגלה של מצבה ופעמים כשאין המצבה מזומנת מעמידין שם בהמה או דבר אחר לסימן ובהיא דמדלגין לא היה שם מצבה ומחמת המת לא היו מיטמאין דרוב ארונות יש בהן פותח טפח ולא תקשה לר' יהושע מאימת חל אבילות כשאין שם מצבה די"ל דכי מהדרי אפייהו דקוברין כדאמרינן במועד קטן (דף כב.) דהנהו דלא אזלי בתר שכבא מכי מהדרי אפייהו וקשה לר"י על פירוש רבינו תם דתניא בתוספתא דאהלות בפרק ד' אמר רבי יהודה שתי אבנים גדולות של

הכי קאמר וכן מי שפירסה אשתו נדה ולא בעל הוא ישן בין האנשים ואשתו ישנה בין הנשים למימרא דאבילות קילא ליה מנדה והאמר רבי יצחק בר חנינא אמר רב הונא [6]א כל מלאכות שאשה עושה לבעלה נדה עושה לבעלה חוץ ממזיגת הכוס והצעת המטה והרחצת פניו ידיו ורגליו ואילו גבי אבילות תניא אע"פ לכוף את אשתו להיות כוחלת ולהיות פוקסת [2]באמת אמרו מוזגת לו הכוס ומצעת לו המטה ומרחצת לו פניו ידיו ורגליו לא קשיא כאן באבילות דידיה כאן באבילות דידה והא אביו של חתן או אמה של כלה קתני כי קתני אשארא ומי שאני בין אבילות דידיה לאבילות דידה והתניא [3]מי שמת חמיו או חמותו [4]אינו יכול לכוף את אשתו להיות כוחלת ולהיות פוקסת אלא כופה מטתו ונוהג עמה אבילות וכן היא שמת חמיה או חמותה אינה רשאה להיות כוחלת ולהיות פוקסת אלא כופה מטתה ונוהגת עמו אבילות תני באבילות דידיה הוא ישן בין האנשים ואשתו ישנה בין הנשים הא וכן קתני כי קתני אכיחול ואפירכום והא עמו קתני מאי לאו עמו במטה לא עמו בבית [5]וכדאמר ליה רב לחייא בריה [6]באפה נהוג אבילותא דלא באפה לא תנהוג אבילותא רב אשי אמר מי קמדמית אבילותא דהכא לאבילותא דעלמא [7]אבילותא דעלמא חמיר ולא אתי לזלזולי ביה אבילות דהכא כיון דאקילו רבנן אתי לזלזולי ביה מאי קולא אילימא דקתני בועל בעילת מצוה ופורש התם משום דלא חל עליו אבילותא אי לרבי אליעזר [7]עד שיצא מפתח הבית אי לרבי יהושע עד שיסתם הגולל אלא דקתני נוהג שבעת ימי המשתה ואח"כ נוהג שבעת ימי אבילות אמר מר [8]בין כך ובין כך לא יבעול לא בערב שבת ולא במוצ"ש בשלמא בערב שבת משום חבורה אלא במוצאי שבת אמאי לא אמר רבי זירא משום

ה"ק כו'. כלומר כי קאמר וכן אהוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים קאמר ולעולם הך בשלא בעל קאי: **קילא ליה.** לעבור עליה מנדה דלאבילות לא מהימנת ליה ואנדה מהימנת ליה: **מלאכות שהאשה עושה לבעלה.** לקמן תני להו בפרק אע"פ: **חוץ ממזיגת הכוס.** להושיט לו: **והצעת המטה והרחצת פניו כו'.** שדרך קירוב ומיבה הן ובאין לידי הרגל דבר: **אין אדם רשאי לכוף את אשתו.** בימי אבלה כשמת אביה או אמה: **פוקסת.** מעברת שרק על פניה: **מוזגת לו.** ולא חיישינן להרגל דבר אלמא באבילות חמירא ליה: **לאו באבילות דידיה.** לעולם באבילות קילא ליה מנדה והני מתניתא הכי מתרגן הא דקתני לעיל הוא ישן בין האנשים כו' באבילות דידיה והך דקתני מוזגת לו כו' באבילות דידה קאי דקתני אין אדם רשאי לכוף כו' אלמא באבילות דידה קיימינן שאינה רוצה לכחול ולפקוס והיינו טעמא דמוזגת דאם יתגבר יצרו עליו כיון דאבילות דידה הוא אינה שומעת לו: **והא אביו של חתן כו'.** אלמא באבילות דידה נמי אחמיר תנא דלעיל: **כי קתני.** אמה של כלה אשארא מתניתין דמתניתין דתמן לאחר אבל הוא ישן בין האנשים אבילות דתמן קאי: **ונוהגת עמו אבילות.** אלמא מדלא קתני באבילות דידיה הוא ישן בין האנשים שמע מינה חמיר ליה ולא שני לן: ה"ג **תני באבילות דידיה הוא ישן כו':** הכי גרסינן **והא עמו קתני מאי לאו עמו במטה.** אלמא אבילות דידיה נמי מהימן: **לא עמו בבית.** וטעמא לאו משום דמהימן נקט לה אלא לאשמועינן דאין אבילותו מוטל עליה אלא בפניו משום כבודו וכן הוא אין אבילותה מוטל עליו אלא לפניה ולכבודה: **דאמר ליה רב לחייא בריה.** כשמת חמיו באפה נהוג אבילותא כו': פלוגתא דרבי אליעזר ורבי יהושע במועד קטן: **גולל.** זהו כסוי של ארון המת: משוס

מסורת הש"ס

ו) לקמן פא., ב) מ"ק כ: שמחות פי"ב, ג) ג"ז שם, ד) מ"ק כז. סנהדרין מז: [שבת קנב:].

גליון הש"ס

גמ' אבילותא דעלמא חמיר. ע' קוטנה ז ע"ב תוס' ד"ה אמר:

מוסף רש"י

חוץ ממזיגת הכוס כו'. כל שהוא דבריס של קירוב ומיבה ומביאין לידי הרגל דבר (לקמן פא.). **באפה.** לאיתתך כשהיא אבלה (מו"ק כ:). **עד שיסתם הגולל.** גולל הוא הדף הנתון על פארון לכסוי, ואותן שבדפנות קרי להו דופק (סנהדרין מז:).

עין משפט נר מצוה

יג א מיי' פי"ח מהל' איסורי ביאה הל' יט סמג לאוין קיא טוש"ע יו"ד סי' קנא סעי' י:
יד ב (מיי' פ"ב מהל' אבל) סמג עשין ב טוש"ע שם סי' שפג סעי' ח:
טו ג [מיי' פ"ב מהל' אבל הל' ה] טוש"ע שם סי' שעד סעי' ו וסי' שפא סעי' ו:
טז ד מיי' פ"ב שם הל' ה סמג שם טוש"ע יו"ד סי' שעד סעי' ו:
יז ה מיי' פ"א מהל' איסורי ביאה הל' יד טוש"ע אה"ע סי' סד סעי' ג:

תוספות רי"ד

למימרא דאבילות קילא [ליה] מנדה דהא בנדה [אינה] צריכה שימור אם בעל ואבילות (לא) מצרכינן שימור אע"פ שבעל. והא אר"י ב"ח א"ר פפא כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה נדה עושה לבעלה חוץ ממזיגת הכוס והצעת המטה והרחצת פניו ידיו ורגליו ואילו גבי אבילות תניא אע"פ שאמרו אין אדם רשאי לכוף את אשתו לא להיות כוחלת ולא להיות פוקסת באמת אמרו מוזגת לו הכוס ומצעת לו המטה ורוחצת פניו ידיו ורגליו ומסיק ר"א מי קא מדמית אבילות דהכא לאבילות דעלמא. אבילות דעלמא חמירא ליה ולא אתי לזלזולי בה. אבל אבילות דהכא כיון דאקילי בה רבנן אתי לזלזולי בה ומאי קילותא דקתני נוהג ז' ימי המשתה ואח"כ נוהג ז' ימי אבילות: תניא מי שמת חמיו או חמותו אינו רשאי לכוף את אשתו להיות פוקסת אבל כופה מטתו ונוהג עמה אבילות ודוקא בפניה אבל שלא בפניה לא. כדא"ל רב לחייא בריה באפה נהוג אבילות שלא באפה לא תנהוג אבילות:

משום חשבונות. שאם יכנוס למולאי שבת יעשה סעודה בלילה ויחשוב בשבת מהו צריך להוציא וכתיב ודבר דבר (ישעיה נח): **מפקחים.** מוציאין לאור: **פיקוח.** פוסקונברמ"ש בלע"ז: **טרטיאות.** פלטי מלכים ומלטוים: **ולמדו אומנות.** מלוה הוא דכתיב (קהלת ט) ראה חיים עם אשה אשר אהבת למוד אומנות שתהיה הימנו עם התורה ואמרינן בקידושין (דף כט.) שאביו חייב ללמדו אומנות: **שמא ישחוט בן עוף.** בשבת לצורך מולאי שבת שיהא טרוד וישכח שהוא שבת: **שחל להיות בשני בשבת.** שצריכין להרבות בסעודה אחר השבת שהוא ערב יום כפורים: **ידחה.** לשליש בשבת שמא ישחוט בן עוף לצורך סעודת מחר: **אין ליה רווחא.** לשחוט בלילה שהסעודה אינה עד למחר: **הכא ליכ ליה רווחא.** שהסעודה בלילה אחר השבת משחשיכה מיד: **ולא חיישינן לאיקרורי דעתא.** אם לא ישחוט לה בתולים לא חיישינן שיתקרר כעסו בהאי פורתא: **ונבעלת בחמישי.** משתחשך ברביעי ותיכנס ליל חמישי: **ברכה לדגים.** פרו ורבו ומלאו את המים כו' (בראשית א): **הואיל ונאמרה בו ברכה לאדם.** פרו ורבו ומלאו את הארץ (שם): **טעמא משום ברכה.** אבל מאן דלא קפיד אברכה משום איקרורי דעתא לא חיישינן משום האי פורתא: **ברכה דאדם עדיפא ליה.** ומיהו בשני לא תנשא בתולה בזמן ארוך עד שני בשבת דאתו דייני חיישינן לאיקרורי אבל מרביעי עד חמישי לא חיישינן: **למחר משכים לאומנתו והולך.** שאין משתה אלמון באלמנה אלא יום אחד כדלקמן בפירקין (דף ז.): **חמישי בשבת.** יום חופה: **ושני בשבת.** חיבת ביאה: **אדם בטל.** למ"ד ברכה לאדם עדיפא אף זו תיבעל בשני למ"ד משום שקדו נבעלת בחמישי דהא לא יכיס לאומנתו: **גדולים מעשה לדיקים ממעשה ילירת שמים וארץ.** ומשום בר קפרא נקט לה דאיירי לעיל באגדה: **אף ידי.** אדא יד: מקדש מעשה ידי לדיקים הוא: **הכי קאמר.** האי ומעשה ידיו במעשה הלדיקים כתיב שקרוין מעשה שלהם מעשה ידיו של הקב"ה וה"ק ומעשה ידיו דהוא מעשה הלדיקים מגיד הרקיע שהרקיע מעיד עליהם לברייות שהם לדיקים שמתפללין על הגשמים ומטר יורד: **יפה.** קבילי"י בלע"ז: יניח

משום חשבונות אמר ליה אביי וחשבונות של מצוה מי אסירי והא רב חסדא ורב המנונא דאמרי תרוייהו [6]א חשבונות של מצוה מותר לחשבן בשבת וא"ר אלעזר [5]פוסקין צדקה לעניים בשבת ואמר ר' יעקב אמר ר' יוחנן [3]הולכין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות לפקח על עסקי רבים בשבת ואמר רבי יעקב בר אידי אמר רבי יוחנן מפקחין פיקוח נפש בשבת ואמר רב שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן הולכין לטרטייאות ולקרקייאות לפקח על עסקי רבים בשבת ותנא דבי מנשיא [7]משדכין על התינוקת ליארס בשבת ועל התינוק ללמדו ספר וללמדו אומנות אלא אמר רבי זירא גזירה שמא ישחוט בן עוף א"ל אביי אלא מעתה יום הכפורים שחל להיות בשני בשבת ידחה גזירה שמא ישחוט בן עוף התם דלנפשיה לא טריד הכא דלאחרים טריד אי נמי התם אית ליה רווחא הכא לית ליה רווחא השתא דאתית להכי ערב שבת נמי גזירה שמא ישחוט בן עוף איבעיא להו בתולה נשאת ברביעי ונבעלת ברביעי ולא חיישינן לאיקרורי דעתא או דלמא בתולה נשאת ברביעי ונבעלת בחמישי דחיישינן לאיקרורי דעתא ת"ש דתני בר קפרא בתולה נשאת ברביעי [8]ונבעלת בחמישי הואיל ונאמרה בו ברכה לדגים אלמנה נשאת בחמישי ונבעלת בששי הואיל ונאמרה בו ברכה לאדם טעמא משום ברכה אבל משום איקרורי דעתא לא חיישינן אי הכי אלמנה נמי תיבעל בחמישי הואיל ונאמרה בו ברכה לדגים ברכה דאדם עדיפא ליה ואי נמי משום שקדו דתניא מפני מה אמרו אלמנה נשאת בחמישי ונבעלת בששי שאם אתה אומר תיבעל בחמישי למחר משכים לאומנתו והולך לו [9]שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל [10]שיהא שמח עמה שלשה ימים חמישי בשבת וערב שבת ושבת מאי איכא בין ברכה לשקדו איכא בינייהו אדם בטל אי נמי יום טוב שחל להיות בערב שבת דרש בר קפרא גדולים מעשה צדיקים יותר ממעשה שמים וארץ דאילו במעשה שמים וארץ כתיב [1]אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים ואילו במעשה ידיהם של צדיקים כתיב [2]מכון לשבתך פעלת ה' מקדש אדני כוננו ידיך השיב בבלי אחד ור' חייא שמו [3]ויבשת ידיו יצרו ידו כתיב והכתיב יצרו א"ר נחמן בר יצחק יצרו אצבעותיו כדכתיב [4]כי אראה שמיך מעשה אצבעותיך ירח וכוכבים אשר כוננת מיתיבי [5]השמים מספרים כבוד אל ומעשה ידיו מגיד הרקיע הכי קאמר מעשה ידיהם של צדיקים מי מגיד הרקיע ומאי ניהו מטר דרש בר קפרא מאי דכתיב [6]ויתד תהיה לך על אזנך אל תקרי אזנך אלא על אוזנך שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון

יניח

מאיכא בין לישנא דמשני ברכה דאדם עדיפא ליה ובין לישנא דאי נמי משום שקדו ומשני דאיכא בינייהו אדם בטל אי נמי י"ט שחל להיות כו' דלישנא דטעמא דברייתא משום שקדו ולא משום ברכה הכא דליכא שקדו נבעלת אם ילדה בחמישי אבל לישנא קמא דטעמא דברייתא משום ברכה כדמשמע פשטא דברייתא אפילו באדם בטל או בי"ט שחל להיות בערב שבת דליכא משום שקדו מכל מקום משום ברכה תבעל בשני ואפילו להאי לישנא אי לאו שתקנו משום שקדו משום ברכה לחודה לא היו קובעים יום כדפרישית לעיל גבי ותנשא באחד בשבת: **דאילו בשמים ובארץ כתיב אף ידי ונו'.** דמשמע חדא אע"ג דמסיים קרא וימיני טפחה שמים ואמר בשילהי הקומץ רבה (מנחות לו: ושם) דיד היינו שמאל א"כ תרתי כתיב מ"מ בחד מעשה ליכא אלא חד אבל במעשה לדיקים בחד מעשה כמו בית המקדש כתיב תרתי ידיה:

[6]) שבת קנ., [7]) [לעיל ב. ג. לקמן ז.], [8]) [ויע' בתוס' שבת קנב: וסוכה כג. ד"ה ולא ותוס' סנהדרין מז:],

תורה אור השלם

1. אף יָדִי יָסְדָה אָרֶץ וִימִינִי טִפְּחָה שָׁמָיִם קֹרָא אֲנִי אֵלֵיהֶם יַעַמְדוּ יַחְדָּו: ישעיה מח יג
2. תִּבְאֲמוֹ וְתִטָּעֵמוֹ בְּהַר נַחֲלָתְךָ מָכוֹן לְשִׁבְתְּךָ פָּעַלְתָּ יְיָ מִקְדָּשׁ אֲדֹנָי כּוֹנְנוּ יָדֶיךָ: שמות טו יז
3. אֲשֶׁר לוֹ הַיָּם וְהוּא עָשָׂהוּ וְיַבֶּשֶׁת יָדָיו יָצָרוּ: תהלים צה ה
4. כִּי אֶרְאֶה שָׁמֶיךָ מַעֲשֵׂי אֶצְבְּעֹתֶיךָ יָרֵחַ וְכוֹכָבִים אֲשֶׁר כּוֹנָנְתָּה: תהלים ח ד
5. הַשָּׁמַיִם מְסַפְּרִים כְּבוֹד אֵל וּמַעֲשֵׂה יָדָיו מַגִּיד הָרָקִיעַ: תהלים יט ב
6. וְיָתֵד תִּהְיֶה לְךָ עַל אָזְנֶךָ וְהָיָה בְּשִׁבְתְּךָ חוּץ וְחָפַרְתָּה בָהּ וְשַׁבְתָּ וְכִסִּיתָ אֶת צֵאָתֶךָ: דברים כג יד

לעזי רש"י

פושקונברמ"ש [דישקומברימינ"ט]. חילוק. קבילי"י [קיביל"א]. יתר, וו, זיז.

תוספות רי"ד

ר"ח ורב המנונא דאמרי תרוייהו חשבונות של מצוה מותר לחשבן בשבת וא"ר אלעזר פוסקין צדקה לעניים בשבת. וא"ר יעקב ב"א אר"י מפקחין פקוח נפש בשבת והולכים לב"כ ולבתי מדרשות לפקח על עסקי רבים בשבת. ותנא דבי מנשה משדכין על התינוקת לארס בשבת ועל התינוק ללמדו ספר וללמדו אומניות בשבת. וא"ר שמואל בר נחמני אר"י הולכין לטרטראיות ולקרקסאות לפקח על עסקי רבים בשבת: תני בר קפרא בתולה נשאת בד' ונבעלת בה' הואיל ונאמרה בו ברכה לדגים ואלמנה נשאת בה' ונבעלת בששי הואיל ונאמרה בו ברכה לאדם ותניא מפני מה אמרו אלמנה נשאת בחמישי ונבעלת בו' שאם אתה אומר תבעל בחמישי למחר משכים הוא לאומנותו והולך. שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא שמח עמה ג' ימים ה' בשבת ו' בשבת ושבת:

יח א ב ג ד מיי' פכ"ד מהל' שבת הל"ה סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סי' שו סעי' ו:
יט ה טוש"ע סי' סד:
כ ו מיי' פ"י מהל' אישות הל' יב סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' סד סעי' ג:

איבעיא להו מהו לבעול בתולה בשבת. ומסיק תלמודא והלכתא מותר לבעול בתולה בשבת

זה גודל. פי' בקונטרס לענין בהן יד דמלורע ואין נראה דאם כן הוה ליה למימר זה בהן ועוד דאפילו לא מחלק מלי משוי על בהן שהוא קצר מכולם ונראה לענין קמיצה קאמר כדתנן (מנחות דף יא.) מוחק בגודל מלמעלה אבל בידו אחרת לא יוכל לעשות דבעינן עבודה בימין:

מהו לבעול בתחלה בשבת. אף על גב דתקנו שתהא בתולה נשאת ברביעי מכל מקום אם אירע לו שלא בעל בליל חמישי לא חייבוהו חכמים להמתין עד יום חמישי אחר או עד יום ב' להכי בעי אם מותר לבעול בשבת אם לאו אע"ג דתניא לעיל ומפרישין חתן מן הכלה ליל שבת תחלה מפני שהוא עושה חבורה ותניא נמי באידך ברייתא בין כך ובין כך לא יבעול לא בערב שבת ולא כו' פי' בקונטרס דלא הוה ידע לה א"נ ידע לה ובעי היכי הלכתא דאיכא למימר דפליגי בה ר' יהודה ור"ש ומיהו על כרחך נראה דלא ידע הברייתא דחיישינן שמא ישחוט בן עוף דאי הוה ידע לה מאי קמיבעיא ליה הא בהא לא פליגי ר' יהודה ור"ש והא דלא פשיט מינה לבסוף משום דמשכח תנאי דפליגי עלה:

דם מיפקד פקיד או חבורי מיחבר. טעמא דחבורה לא כפרש"י דפירש בפרק שמונה שרצים (שבת קז:) דחייב משום לובן גבי ח' שרצים דתנא התם נגרר הדם אע"פ שלא יצא וקשה לר"י דבאלו טריפות (חולין מו:) בשמעתא דריאה תניא ושאר שקצים ורמשים עד שיצא מהם דם והשתא התם מאי לובן איכא הא ליתא להו עור וה"נ מאי צביעה איכא בהן חבורה וכן גבי חבורה דמילה לא שייך צביעה ועוד דעל כרחך לשמואל איכא טעמא אחרינא דבפרק כלל גדול (שבת עה. ושם) קאמר דשוחט לא מחייב משום לובן אלא משום טוילת נשמה אלמא טעמא דחבורה הוי משום טוילת נשמה כדקאמר שמואל התם ורב דאמר התם משום לובן אף משום לובן קאמר וטוילת נשמה אין לפרש דטעמא משום הכאשה שמחליטו ונוטל קצת נשמתו דהכא אין צריך לחליטות האשה ומיהו איסורא דקאמר הכא איכא למימר דהוא דרבנן אבל גבי מילה משמע דאיכא איסורא דאוריתא בהוצאת דם דאמרינן בפרק ר' אליעזר (שם קנג:) האי אומנא דלא מייץ סכינתא הוא ומעברינן ליה פשיטא מדקא מחללין שבת עליה מהו דתימא דם מיפקד פקיד קמ"ל דחבורי מיחבר ואי הוה משום החלשה ליכא חילול שבת דהוא מלאכה שאין צריכה לגופה דאין צורך להחליש התינוק ונראה לר"ת לפרש דהוצאת דם חשיבה טוילת נשמה כי הדם הוא הנפש וכשנוטל מקצתו נוטל מקצת נשמה וקשה לר"י דאמרי' בפרק כלל גדול (שם עה. ושם) גבי הלד חלזון והפוצעו וליחייב נמי משום טוילת נשמה ומשני מתעסק הוא אבל טוילת נשמה דכל כמה דאית ביה נשמה טפי ניחא ליה כו' ולפי זה אפילו הוא חי גמור הרי יש כאן טוילת נשמה ואומר ר"ת כי דם חלזון שלובעין בו הוא מיפקד פקיד ועל אותו אינו חייב משום טוילת נשמה ועל שאר הדם שמחובר חשיב ליה מתעסק:

לדם הוא צריך ושרי. וא"ת והא פסיק רישיה הוא לענין הפתח וי"ל שיכול להוציא הדם בלא עשיית הפתח פי' ר"ת שצריך להוציא הדם שלא יתלכלך פעם אחרת כשיבעול ולפירושו לקמן דקאמר דם חבורי מיחבר אי לדם הוא צריך ואסור אף על גב דהוא מלאכה שאינה צריכה לגופה דשריא במקום צערא גבי מורסא הכא גבי מצוה אסור ולקמן נפרש הא דפריך ממפיס מורסא לפירושו ור"י מפרש לדם הוא צריך שצריך לראות אם היא בתולה:

אם תימצי לומר הלכה כרבי יהודה מקלקל הוא אצל הפתח ושרי. פי' דרבי יהודה אית ליה דמקלקל בחבורה פטור אף על גב דפטור אבל אסור מיהו הכא מותר לכתחלה משום דאיכא תרתי מקלקל בחבורה ודבר שאינו מתכוין וקשה דבגרירה אסר ר' יהודה אע"ג דאיכא תרתי דאין מתכוין ומקלקל נמי הוי כדאמרינן בשילהי פ"ק דחגיגה (דף י.) דמוקי הך דחופר גומא ואין צריך אלא לעפרה דפטור אפי' כר' יהודה דמחייב מלאכה שאינה צריכה לגופה וטעמא דפטור משום דמקלקל הוי ובפרק י"ט (ביצה כג. ושם) אסר רבי יהודה קירוד אף על גב דאין מתכוין ומקלקל ויש לומר דהכא שרי טפי משום דאיכא נמי מצוה א"נ שלא במקום מצוה דאיכא דתרתי שרי וגבי חריץ יש להעמיד כגון שאינו מקלקל לגמרי אלא מתקן קצת דמשוי גומות מגד אחד וגבי קירוד נמי בחמה שמוציא דם מיקל לבחמה קצת כמו דם הקזה[ה]:

את"ל הלכה כרבי יהודה מקלקל בחבורה הוא כו'. משמע דאי הלכה כרבי שמעון שרי אפילו הוא מתקן כיון דאין מתכוין וקשה דבשילהי פרק ספק אכל (כריתות יט: ושם) [1] אמר לרבי שמעון הואיל ומקלקל בחבורה חייב מתעסק נמי חייב ומאי שנא דאין מתכוין פוטר רבי שמעון בחבורה טפי ממתעסק וי"ל דמתעסק שמתכוין למלאכה לא מיפטר בשבת אלא משום דאין זה מלאכת מחשבת ומשום הכי חייב לרבי שמעון מתעסק בחבורה כמו מקלקל בחבורה דמחייב רבי שמעון אע"ג דאין זה מלאכת מחשבת ולהכי תלינן ליה

במקלקל

יניח אצבעו באזניו והיינו דאמר ר' אלעזר מפני מה אצבעותיו של אדם דומות ליתידות מאי טעמא אילימא משום דמחלקן כל חדא וחדא למילתיה עבידא דאמר מר [6] זו זרת זו קמיצה זו אמה זו אצבע זה גודל אלא מה טעם משופות כיתידות שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון יניח אצבעותיו באזניו תנא דבי רבי ישמעאל מפני מה אוזן בולה קשה והאליה רכה שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון יכוף אליה לתוכה ת"ר [7] אל ישמיע אדם לאזניו דברים בטלים מפני שהן נכוות תחלה לאיברים איבעיא להו מהו לבעול בתחלה בשבת דם מיפקד פקיד או חבורי מיחבר ואם תימצי לומר דם מיפקד פקיד לדם הוא צריך ושרי או דלמא לפתח הוא צריך ואסיר ואם תימצי לומר לדם הוא צריך ופתח ממילא קאתי הלכה כר"ש [8] דאמר דבר שאין מתכוין מותר [9] או הלכה כרבי יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור ואם תימצי לומר הלכה כר' יהודה מקלקל הוא אצל הפתח או מתקן הוא אצל הפתח איכא דאמרי ואם תימצי לומר דם חבורי מיחבר לדם הוא צריך ואסור או דלמא להנאת עצמו הוא צריך ושרי ואם תימצי לומר להנאת עצמו הוא צריך ודם ממילא קאתי הלכה כרבי יהודה או הלכה כר"ש ואם תימצי לומר הלכה כר' יהודה מקלקל בחבורה או מתקן בחבורה הוא ואם תימצי לומר מקלקל בחבורה הוא במקלקל הלכה כרבי יהודה

מי נימא דמחלקן. קושיא היא. כל אחת יש בה צורך ואף בצורכי גבוה: **זו זרת.** מן הקטנה מודדין זרת של חוטן: **זו קמילה.** מאצבע שאצל הקטנה מתחילין לקמוץ חופה שלש אצבעות על פס ידו הקמילה והאמה והאצבע וקומץ: **זו אמה.** מהגדולה מודדין אמת בגין ואמת כלים: **זו אצבע.** למתן דמיס של חטאת דכתיב ביה באצבעו (ויקרא ד): **זה גודל.** לבהן יד דאהרן (שם ח) ודמלורע (שם יד): **משופות.** לגוייש"ד"ש בלע"ז: **אליה.** בשר שבסוף האוזן: **נכווה תחילה לאברים.** רכות ודקות ליכוות מכולם. והכי נמי אמרינן במסכת ע"ז (דף לח.) האי עובד כוכבים דחריך ריסא שרי למיכל אפילו מריש אודניה ואע"פ שממהר ליבשל: **מהו לבעול בתחלה.** לא שמיע להו הך מתניתא דלעיל [1]. א"נ שמיע להו ומיבעיא להו הלכה או אין הלכה: **מיפקד פקיד.** כמו פקדון כנוס ועומד ואינו נבלע בדופני הרחם להיות יציאתו על ידי חבורה אלא שהפתח נעול בפניו ופותחין לו ויוצא: **או חבורי מיחבר.** דם בתוליס היוצא על ידי חבורה הוא בא שהדופן מתפרק מחברו: **אם תימצי לומר מיפקד פקיד.** ואין בו משום חבורה כוונת המוציאו למאי לדם הוא צריך ומתכוין להוציאו: **ושרי.** דהא מיפקד פקיד: **או דלמא לפתח מהכוון.** והרי הוא כבנין ואסור: **ואם תימצי לומר לדם הוא מהכוון.** ולא לפתח ומיהו על כרחך פיתחא ממילא הוי: **הלכה כרבי יהודה.** בדבר שאין מתכוין ואסור: **או כר"ש.** ומותר. וא"ת פסיק ריסיה ולא ימות הוא הא פרכינן לה לקמן [ו:] ומשנינן יש שבקיאין בהטיה ואין דם יוצא ואף אין פתח נפתח הלכך לאו פסיק ריסיה ולא ימות הוא: **ואם"ל הלכה כרבי יהודה.** אכתי איכא למיבעי דקיימא לן (שבת ד' קו.) כי אמר רבי יהודה במתקן אבל במקלקל אינה מלאכה ויש לשאול על פתח זה אם תקון הוא אאלה או קלקול הוא אאלה שהבתולה חשובה מן הבעולה: **ואם"ל מקלקל הוא** ל"ג. דאי מקלקל לדברי הכל מותר שאין לך מקלקל חייב אלא חובל ומבעיר אליבא דרבי שמעון והכא לאו חובל הוא דהא בא"ל דם מיפקד פקיד בעי לה וחזיל: **ודם ממילא קא הוי.** הוא אינו מתכוין להוציאו אבל הוא יוצא ונמצאת חבורה נעשית שלא בכוונה: **הלכה כרבי יהודה.** בדבר שאינו מתכוין ושמא מתקן הוא ואסור: **או הלכה כר"ש.** דדבר שאין מתכוין מותר: **ואם תימצי לומר הלכה כרבי יהודה.** קלקול הוא ומותר או תקון הוא ואסור ואפי' אם קלקול הוא יש למצוא לך איסור אם בדבר שאין מתכוין סבירא לן כרבי יהודה ובמקלקל בחבורה סבירא לן כר"ש דמחייב דאמרינן כל המקלקלין פטורין חוץ מחובל ומבעיר ואוקימנא כר"ש בפרק האורג (שבת קו.): **הלכה כרבי יהודה במקלקל.** ומותר דכי אמר רבי יהודה דבר שאין מתכוין אסור במתקן אבל במקלקל לא אמר: או

[6] מנחות יא., [7] [מס' ד"ל זוטא פ"ד], [8] ביצה כג. [שבת מא: וש"נ], [9] [דף ג:], [ה] [ועי' מוס' בכורות כד: ד"ה והיינו], [1] ליתא שם האי ליצנא,

גליון הש"ס

גמ' או הלכה כר"י דאמר דשא"מ אסור. ע' פסחים כה ע"ב תד"ה לא אפשר:

לעזי רש"י

אגוישיד"ש [אגוישידי"ש]. מחודדות.

מוסף רש"י

זו זרת. אצבע קטנה ממנה מתחיל הזרת, וג"מ למדה חצן זרת ארכה (מנחות יא.). זו קמיצה. ממנה מתחיל הקומץ, מאותו אצבע שאצל הקטנה (שם). זו אמה. ממנה מודדין כל אמות הבנין והכלים לפי שהיא תרוכה מכולן, ושתי אמות היו בשוקן הבירה, שתי מקלות שהן אמה ובהן מודדין אמות הבנין ואותן מקלות נמצדו באותו אצבע שהוא ארוך (שם). זו אצבע. לטבל בהן אצבעו בדם (שם). זו גודל. לבהונות דמלורע (שם). דבר שאין מתכוין מותר. והאי להנאת עצמו קא מכוין (האורה ח"ב סי' ב, הפרדס ענ' יד).

מסורת הש"ס

או הלכה כר"ש. דמקלקל בחבורה חייב כיון דתימלי לומר הלכה כר' יהודה בדבר שאין מתכוין לאסור: **ונהרדעא.** מקומו של שמואל: **וסימניך.** שלא תטעה להחליף שמעתתא דדי רב לנהרדעא ודנהרדעא לדדי רב: **אלו מקילין לעצמן.** דדי רב שלריכים לעשות כדברי רבן שמריס שרבן התיר ונהרדעא העושים כשמואל רבן שמריס שמואל התיר: **ורב שרי.** בתמיה אלמא דבר שאין מתכוין מותר סבירא ליה: **מסוכרייא דנזייתא.** שתימת נקב גיגית שמוליאין השכר דרך הנקב וסותמין אותו בגלאי בגדים: **אסור להדוקה.** משום שחיטה: **מודה ר"ש בו'.** אבל כאן יש שבקיאים בהטייה כדלקמן [ע"ב]: **הלכה כרבי יהודה.** באין מתכוין: **בלא גברי.** בלא אמורלי אליבא דרב ואליבא דשמואל אלא רב ושמואל גופייהו: **הך לישנא דאמרת דם מיפקד פקיד.** והאיסור משום פתח הוא: **מקלקל הוא אלא הפתח.** ובמקלקל מודה רבי יהודה: **מקלקל בחבורה הוא.** ורב סבר לה כרבי יהודה אף במקלקל בחבורה לקולא דקא פטר בה רבי יהודה: **שלא הגיע זמנה לראות.** במסכת נדה [ה.] אמר אימתי הגיע זמנה לראות משיגיעו ימי הנעורים: **נותנין לה ארבעה לילות.** שכל דמיס שתראה בהן מחמת תשמיש מחזקינן להו בדם בתולים: **עד שתחיה המכה.** כל זמן שאינה משמשת בלא דם לא חיתה המכה: **הגיע זמנה לראות.** ולא ראתה: **לילה הראשון.** אפילו לבעילות הרבה:

מאי

מוסף רש"י

מסוכרייא דנזייתא. בגד כורכין בכרוכא חבית של חרס מפני שאין הנקב שוה (שבת קיא.) כרוכא של חבית שכורכין בציפורניה נעורות של פשתן ומטלניות כדי שתתקטם הנקב יפה (בכורות כה.). **אסור להדוקה.** בנקב משום שחיטה, ואע"ג דלא קא מכוין לשחוט, אלמא לא פ"ל כר"ש בדבר שאין מתכוין (שבת קיא: וכע"ז בכורות שם). **מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא יומת.** בשאומר שתחוך דשא בהמה זו בשבת ואיני רואה שתמות, דכיון דלא אפשר שלא תמות כמתכוין חשיב ליה, וכי אמרינן דבר שאין מתכוין מותר, כגון היכא דאפשר ליה בלא איסור, כגון גורר אדם מטה כשא ופסקל ונלבד שלא יתכוין לעשות חרץ, ואע"ג דאיכא למיתם דילמא עביד חרץ, כיון דלא מתכוין להכי ואפשר לגרירה בלא חרץ, כי עביד נמי חרץ דהוי מלאכה גמורה לא מיחייב, אבל היכי דודאי עביד מודה (סוכה לג:) וכיון דמהדק לה לא אפשר לה בלא שחיטה (בכורות כה.). **נותנין לה ארבעה לילות.** לשמש, ואפילו רואה אמרינן דם בתולים הוא (נדה סד:). **עד שתחיה המכה.** מכת בעילה, דכל זמן שהיא רואה דם מחמת תשמיש דם בתולים הוא (שם יא:). **עד מוצאי שבת.** והיא ניסת בבריטי (שם סד:).

מוסף רש"י

מסוכרייא דנזייתא. בגד כורכין בכרוכא חבית של חרס מפני שאין הנקב שוה (שבת קיא.) כרוכא של חבית שכורכין בציפורניה נעורות של פשתן ומטלניות כדי שתתקטם הנקב יפה (בכורות כה.). **אסור להדוקה.** בנקב משום שחיטה, ואע"ג דלא קא מכוין לשחוט, אלמא לא פ"ל כר"ש בדבר שאין מתכוין (שבת קיא: וכע"ז בכורות שם). **מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא יומת.** בשאומר שתחוך דשא בהמה זו בשבת ואיני רואה שתמות, דכיון דלא אפשר שלא תמות כמתכוין חשיב ליה, וכי אמרינן דבר שאין מתכוין מותר, כגון היכא דאפשר ליה בלא איסור, כגון גורר אדם מטה כשא ופסקל ונלבד שלא יתכוין לעשות חרץ, ואע"ג דאיכא למיתם דילמא עביד חרץ, כיון דלא מתכוין להכי ואפשר לגרירה בלא חרץ, כי עביד נמי חרץ דהוי מלאכה גמורה לא מיחייב, אבל היכי דודאי עביד מודה (סוכה לג:) וכיון דמהדק לה לא אפשר לה בלא שחיטה (בכורות כה.). **נותנין לה ארבעה לילות.** לשמש, ואפילו רואה אמרינן דם בתולים הוא (נדה סד:). **עד שתחיה המכה.** מכת בעילה, דכל זמן שהיא רואה דם מחמת תשמיש דם בתולים הוא (שם יא:). **עד מוצאי שבת.** והיא ניסת בבריטי (שם סד:).

תוספות רי"ד

האי מסוכרייתא דנזייתא אסור להדוקה ביומא טבא ואפילו ר"ש מודה בהא דאביי ורבא דאמרי תרוייהו מודה ר"ש בפסיק רישי' ולא יומת. פי' המודה שתימת נקב גיגית שמוציאים ממנו השכר וסותמים אותו בבלאי בגדים אסור להדוקה משום סחיטה. ואינו נראה כלל שמה שמשימים בנקב שמוציא ממנו מים או יין בלאי בגדים אין בו משום סחיטה שאינו מוכנין לא ללבנם ולא לקבל ממנו משקה ולאיבוד אזיל א"כ אמאי ליתסר. ור' נתן בעל הערוך פי' משום ר"ח ז"ל מטלית שמשימים על הגיגית לסתום פי' (ומפרקת) [ומהדקת] המטלית שם וזהו פתרון יפה. דודאי באותו המטלית קפיד אם תשרה. ו) ומה שסותחת ממנו אסור משום מלבן שדומה לסותח בבגדים שרויים. וזה שאנו משימין בבריא של חביות מתיר ר' נתן בפירוש מפני שהולך לאיבוד:

ו) עי' בענין ערך סבר ה' לפיכם שם לאסור משום סחיטה דגמא ליה שחוב היין בתוך הכד ע"ש ומשמע לאסור משום מפרק וע"ע.

כא א טוש"ע ס"ח סימן שכ סעיף יח:

כב ב ג מיי' פ"ה מהל' איסורי ביאה הל' יח יט סמג לאוין קיח (טוש"ע אה"ע סימן סג סעיף ו טוש"ע י"ד סימן קלג סעיף ו):

כא א טוש"ע ס"ח סימן שכ סעיף יח:

כב ב ג מיי' פ"ה מהל' איסורי ביאה הל' יח יט סמג לאוין קיח (טוש"ע אה"ע סימן סג סעיף ו טוש"ע י"ד סימן קלג סעיף ו):

מאי מסוכרייתא דנזייתא אסור להדוקה כו'. פירש בקונטרס וכן ר"ח ובערוך [ה] בחד ליסנא וכן בסדר תנאים ואמוראים דאסור משום סחיטה וקשה לר"ת דהא סחיטה משום ליבון הוא ולא שייכא בשאר מקשקים דכל דבר המלבלב את בולעו כגון יין ושכר ושמן לא שייך ליבון בסחיטתו אלא דוקא במים ורמיה לדבר מדלא גזרינן בהו שמא יסחוט כמו גבי מים כדאמרינן באלו קשרים (שבת דף קיג:) היה מהלך בשבת ופגע באמת המים כו' היכי ליעביד לינחות במיא אתי לידי סחיטה ותניא נמי בפרק חבית (שם דף קמו: ושם) ומסתפג באלונטית ולא יביאה בידו ומפרש בגמ' דאתי לידי סחיטה ובפ"ב דביצה (דף יח. ושם) אומר דלכ"ע אין מטבילין את הכלים ומפרש בגמרא גזירה משום סחיטה ואילו בפרק תולין (שבת דף קנו:) תנן מסננין את היין בסודרין אלמא לגבי יין לא גזרינן משום סחיטה ובריש המביא (ביצה דף ג.) נמי קאמר ליפרוס סודרא עליה ולא קאמר אתי לידי סחיטה והיינו משום דלא שייך ליבון אלא גבי מים והא דאמרינן בפרק מפנין (שבת דף קכח:) אם היתה לריכה שמן חבירתה מביאה לה בשערה ופריך והא אתי לידי סחיטה ומשני אין סחיטה בשער משמע דשייך סחיטה בשמן וכן בפ' נוטל (שם דף קמג.) ספוג אם יש לו בית אחיזה מקנחין בו ואם לאו אין מקנחין בו משום דאתי לידי סחיטת שמן הנבלע בו ההיא סחיטה אור"ת דהויא משום מפרק ואסורה כמו סחיטת זיתים וענבים והכא אומר ר"ת דליכא למימר דאסור משום מפרק כיון שהנסחט הולך לאיבוד [ו] אע"ג דהוי פסיק רישיה וכן פירש בערוך דכל פסיק רישיה דלא ניחא ליה שרי ועיקר ראייתו מפרק כל התדיר (זבחים דף לא: ושם) אליבא דר"ש מזלפין יין על גבי האישים אע"ג דפסיק רישיה הוא דודאי מכבה הוא כיון דלא ניחא ליה בהאי כיבוי שרי ועוד מייתי ראיה מלולב הגזול (סוכה דף לג: ושם) דקאמר ר"א בר"ש ממעטים ענבים בי"ט פי' ענבי הדס ופריך והא מתקן מנא ומוקים לה במתכוון לאכילה סבר לה כאבוה ופריך והא מודה ר"ש בפסיק רישיה כו' ומשני לא לריכא דאית ליה הוסענא אחריתי אלמא כיון דלא ניחא ליה ולא חיישי בהאי תיקון שרי אע"ג דפסיק רישיה הוא וראיה לר"י דלא קשה מידי דאיכא למימר דאסור לסחוט בשאר משקה משום ליבון כמו במים ומ"מ לא חיישינן בהו שמא יסחוט כיון שהטעם והריח נשאריס בבגדים ומעט היה נהנה בסחיטתו ומצינן למימר נמי דאסור משום מפרק ואף ע"ג דהוי פסיק רישיה דלא ניחא ליה אסור לכתחילה לר"ש כמו במלאכה שאינה לריכה לגופה ורלאיות הערוך אינן רלאיות דהחיא דמתיר ר"ש לזלף יין על גבי האישים איכא למימר דמלוה שאני וכן החיא דאית ליה הוסענא אחריתי איכא למימר דשרי משום מלוה א"נ הכי פי' והא פסיק רישיה הוא דאית ליה הוסענא אחריתי והואיל וכן שרי לר"ש דשמא לא יפטרך לה ומצא שלא תיקן כלי והלכך לאו פסיק רישיה הוא אבל לר"י אסור דשמא יפטרך לה ואגלאי מילתא דכלי עבד ועל פי' הערוך קשה דתנן בפרק שמונה שרלים (שבת דף קז.) המפיס מורסא בשבת אם לעשות לה פה חייב ואם להוליא ממנה ליחה פטור ודוקא משום לערא פטור ומותר אבל אי לאו משום לערא היה אסור אע"ג דלא ניחא ליה בפה כלל דאי ניחא ליה מן הפה כי לא מתכוין נמי חייב וכן מחט של יד ליטול בה את הקוץ דשרי משום לערא אבל אי לאו הכי אסור אע"ג דלא ניחא ליה כלל אבל קלת קשה אי פסיק רישיה דלא ניחא ליה אסור אמאי קאמר רב בפרק חבית (שם קמה.) כבשים שסחטן לגופן פטור ומותר הואיל ול"ל למיס היולאין והשתא אע"ג דל"ל היה להיות אסור ואור"י דמצינן למימר דדוקא כבשים שרי דהוי הנסחט מהם כמו אוכלא דאיפרת ואין שם משקה עליו כדאמרינן דאפי' למימיהם פטור אבל אסור ועוד י"ל דכל דבר שאדם עושה במזיד לא שייך למימר שמא יסחוט דסברא הוא כיון דלדעת כן הוא עושה ולהכי גבי מסננין את היין לא חיישינן שמא יסחוט ואתיא שפיר האי דנדה מערמת וטובלת בבגדיה (ביצה דף יח.) וכן בפ"ח דיומא (דף עז:) ההולך להקביל פני רבו עובר עד לואלו במים ולא גזרינן שמא יסחוט לפי שלדעת כן הוא עושה [ז] ועוד איכא למימר התם דמלוה שאני ובערוך פירש לשון אחר מסוכרייא דנזייתא סתימת גיגית של שכר אסור להדוקה דשמא תבטל הסתימה אבל הגיגית ויעשה כלי בשבת ואין נראה לר"י דהיכי דמי דאם בדעתו לבטל שם בשעת הנחה מאי פסיק רישיה שייך כאן מיד הוא עושה כלי דמתכוין לעשותו ואם אין בדעתו לבטלה שם א"כ לא הוי פסיק רישיה שיעשנה כלי וי"ל בדוחק שהוא מתכוין לבטלה ואינו מתכוין לעשות כלי ושייך ביה פסיק רישיה הואיל ואינו מתכוין לגמרי לעשות כלי [ח]: **לעולם** רב בר"י ס"ל כו'. לשמואל נמי איכא לשנויי לעולם כר"ש ס"ל להך לישנא דאמר דם מיפקד פקיד לפתח הוא לריך ולהך לישנא דאמר חבורי מחבר לדם הוא לריך: [ט] **מאי** לאו דאי לא בעיל מצי בעיל. דלמאי נקט עד מולאי שבת אי לאו דאתא לאשמועינן דמאי בעיל בשבת אע"ג דמשיר בתולים דליכא למימר דנקט עד מול"ש לאשמועי' דבעינן לרופין דהא לא בעינן שיהו לרופין כדתניא בפרק בתרא דנדה (דף סד: ושם) מעשה ונתן לה ד' לילות מתוך י"ב חדש והכי פי' נותנין לה ד' לילות עד מול"ש שיבעול בכל לילה וישיר מקלת בתולים עד מול"ש ואשמועינן דשרי להשיר בתולים בשבת ומשני לא לבר משבת ומולאי שבת נקט לאשמועינן דבעינן לרופים והוה מלי למיפרך מברייתא דפרק בתרא דנדה דמוכח דאפי' מפוחרין אלא דפריך ליה מגופה דברייתא והא עד מולאי שבת ארבעה לילות קתני וא"ת מעיקרא דמשני לבר משבת מה עלה בדעתו והא קתני בהדיא ד' לילות וי"ל דהוה ס"ד דהכי פירושו נותנין לה עד מולאי שבת לבר משבת אחן בין הכל ד' לילות ואיהו פריך דמשמע דבעיל ד' לילות ומשני כשבעל וקמ"ל כמו שמפרש בתר הכי אע"ג דהוי פירלה דחוקה דהא אי חזיא תלינן דדם בתולין אפ"ה שרי:

מאי

מאי קמ"ל. במאי דנקט עד מוצאי שבת דלענין רצופים ליכא למימר כדפרישית: **מאי** לאו דטריד דבעי למיבעל. הכא ליכא לשנויי לבר משבת כדלעיל דא"כ אינו פטור עד מוצאי שבת ונקא משוית ליה לתנא טועה דפטור ליה עד מוצאי שבת אבל לעיל אפילו כי אמרינן לבר משבת ולא מצי למיבעל בשבת מכל מקום דוקא נקט עד מוצאי שבת משום דעד למוצאי שבת תולין בדם בתולים היכא דעבר ובעל: **והא** אמר ר' **אבא אבל חייב בכל המצות כו'.** ואדיי סבר דטירדא דליכא מצוה כלל מחייב אבל טירדא דלא מצי בעיל חשיב טירדא דמצוה כיון שטרוד במה שאינו יכול לעשות מצוה:

חוץ מן התפילין שנאמר בהן **פאר.** ואמרינן בפרק בתרא דמועד קטן (דף טו.) מדאמר ליה רחמנא ליחזקאל פארך חבוש עליך מכלל דלעלמא אסור ובקונטרס דפי' שנאמר בהן פאר ואבל מעולל בעפר קרנו ורלאשו היינו ליתן טעם דלא גילף שאר מצות מתפילין ול"ת ומאי שנא לגבי תפילין אמרינן דדוקא ליחזקאל נאמר ולא לשאר אבלים וגבי תלמוד תורה ילפינן שאר אבלים מיחזקאל דאמרינן (שם) אבל אסור בתלמוד תורה מדאמר ליה רחמנא ליחזקאל האנק דוס וים לומר דלאסור גמרינן דמדאסר רחמנא ליחזקאל לכ"ע נמי אסור אבל להתיר לא גמרינן דליה לחודיה למשרי אתא: **והני תנאי כי הני תנאי.** אע"ג דפליגי תנאי בהדיא בהכי מכל מקום דחיק אדיי לעיל דחשיב טירדא דמצוה הא דלא מצי בעיל דניחא ליה לאקומי מתני' כשמואל דאסר לבעול ומוקי נמי פלוגתא דברייתא אי חשיב טירדא הא דלא מצי בעיל כדי לאוקמי כשמואל כל מה שיכול: **לא** בהללו בבליים שאין בקיאין בהטייה. פירוש אינו פסיק רישיה דכל העולם אינן כמו בבליים אלא בקיאין הן הילכך שרי להו למיבעל ובלבד שלא יתכונו לבעול בעילה גמורה ופריך אם כן טורד למה פירוש בשבת אמאי פטר ליה לעיל מק"ש כיון דבקיאין הן בשלמא בחול איכא טירדא לפי שמתכוין לבעול בעילה גמורה ואף לבקיאין יש טירדא לבעול בעילה גמורה כדאמר בפרק שני דברכות (דף טז. ושם) דר"ג היה פטור ומחמיר על עצמו אע"ג דבקי היה שלא היה בבלי אבל בשבת שאינו מתכוין לבעול בעילה גמורה טורד למה ומשני לשאינו בקי פי' לפי שאינו בקי בשעת ק"ש דאפי' הבקיאין בשעת מעשה קודם מעשה ירגיזו שלא יהיו בקיאין הילכך טרודים כולם: **רוב** בקיאין הן. וכל חד וחד מספקינן ליה ברוב וכולם מותרים משמע הכא דרובן בקיאין בהטייה ול"ת דאמרינן בפ"ב דחגיגה (דף יד: ושם) בתולה שעיברה מהו לכהונה כגון שבדקוה על פי חבית ולא היה ריחה עודף מי חיישינן לדשמואל דאמר יכולני לבעול כמה בעילות בלא דם או דלמא באמבטי עיברה ומסיק דשמואל לא סבירא בתרא דנדה (דף סד: ושם) נמי קאמר שאני שמואל דרב גוברייה הוא והא אמרינן הכא דרוב בקיאין הן וי"ל דשמואל היה יכול לבעול בעילה גמורה שאשה מתעברת בו בלא דם אבל בהטייה אין אשה מתעברת ולהכי בההיא דחגיגה ליכא למיחש בהטייה אלא לדשמואל: **אלא** מעתה שושבינין למה מפה למה. פי' בקונטרס כיון שהן בקיאין לבעול בלא דם שמא יטה והיא לא תסיק אדעתה שהטה ומשני דשושבינין ומפה הס שאם לא יטה ויבעול בעילה גמורה ואם יטה ויאמר שלא מצא לה בתולים יכולה לומר עדיין בתולה אני וקשה לר"י דאינו מתרץ ממה שהקשה לו דהוי ליה לשנויי דמסקא אדעתה לומר עדיין בתולה אני ועיקר התירוץ חסר מן הספר וגראה לר"י כפירוש ר"ת דדוקא משבת קא פריך דמפה ושושבינין למה דצריך לבעול בהטייה דמעשה בכל יום שעושין שושבינין אפילו בשבת ומשני שמא יאלע שלא יטה ויבעול בעילה גמורה ויאבד דם בתולים והויא דומיא דטורד למה דפריך נמי משבת: **אם** לעשות לה פה חייב. דפתח זה עשויה להכניס ולהוציא להכניס אויר ולהוציא ליחה: **ואם** להוציא ממנה ליחה פטור. בפרק שמונה שרצים (שבת דף קז: ושם) מוקמינן לה כרבי שמעון וסלקא דעתיה דרבי אמי דמותיב דדם מיפקד פקיד ולדם הוא צריך ולא לפתח ואפ"ה אסר שמעון דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה ולהכי פריך ממפיס מורסא דכי היכי דלהוציא ממנה ליחה פטור וקיימא לן דפטור ומותר כיון דאינו צריך לפתח אף על גב דשאר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור אבל אסור במורסא שרי משום צער הכא נמי משום מצוה הוי לן למשרי ועוד אפילו שרינן משום צערא טפי משום מצוה כדפירש ר"ת לעיל פריך שפיר דהכא ודאי דהוי פסיק רישיה לענין פתח אי לאו משום צערא היה אסור אבל

מאי לאו דאי לא בעל מצי בעיל אפילו בשבת אמר רבא לא לבר משבת אמר ליה אביי והא עד מוצאי שבת ארבעה לילות קתני אלא אמר רבא כשבעל אי כשבעל מאי קמ"ל קמ"ל דשרי למיבעל בשבת כדשמואל דאמר שמואל [6]פירצה דחוקה מותר ליכנס בה בשבת ואע"פ שמשיר צרורות מתיב רב יוסף [3][8]חתן פטור מקרית שמע לילה הראשון עד מוצאי שבת אם לא עשה מעשה מאי לאו דטריד דבעי למיבעל אמר ליה אביי לא דטריד דלא בעיל אמר ליה רבא ומשום טירדא פטור אלא מעתה טבעה ספינתו בים הכי נמי דפטור וכי תימא ה"נ והאמר רבי אבא בר זבדא אמר רב [3]אבל חייב בכל המצות האמורות בתורה חוץ מן [2]התפילין שנא' בהן [1]פאר אלא אמר רבא תנאי היא דתנא חדא אם לא עשה מעשה בראשון פטור אף בשני בשני פטור אף בשלישי ותניא אידך ראשון ושני פטור שלישי חייב ואביי התם נמי בטירדא פליגי והני תנאי כי הני תנאי דתניא הכונס את הבתולה לא יבעול בתחלה בשבת וחכמים מתירין [7]מאן חכמים אמר רבה רבי שמעון היא [9]דאמר דבר שאין מתכוין מותר אמר ליה אביי והא מודה ר' שמעון בפסיק רישיה ולא ימות אמר ליה לא כהללו בבליים שאין בקיאין בהטייה אלא יש בקיאין בהטייה א"כ טורד למה לשאינו בקי יאמרו בקי מותר שאינו בקי אסור רוב בקיאין הן אמר ליה רבא בר רב חנן לאביי אלא מעתה שושבינין למה מפה למה א"ל התם שמא יראה ויאבד מתיב רבי אמי [1][2]המפיס מורסא בשבת אם לעשות לה פה חייב ואם להוציא ממנה ליחה פטור

מאי נלו. הכך ארבעה לילות עד מוצאי שבת דקתני להכי תני להו דאי נא בעל בעילה גמורה מצי למיבעל וכל דם שהוא מוציא תמיד [1]בהערותיו הוו דם בתולים ושמעינן מינה נמי דמותר לבעול בחבורה בשבת: **והא ארבעה לילות עד מוצאי שבת קתני.** ולא משכחת ליה לבר משבת דהא ברביעי נישת ויש כאן לילי חמישי וששי ושבת ומוצאי שבת: **אי כשבעל.** ולא אתא לאורויי לן אלא היתר דם בתולים האי דנקט עד מוצאי שבת מאי קמ"ל ליתני נותנין לה ארבעה לילות על כרחך משום בעילת שבת נקט לה: **שמשיר צרורות.** והאי נמי דלמא מחבל פורתא ומספיקא לא אסרינן ליה: **מאי נלו.** האי דפטר ליה מק"ש בלילי שבת משום דטריד במצוה דבעי למיבעל והעוסק במצוה פטור מן המצוה: **דטריד דלא בעל.** מצטער שלא בעל: **משום דטריד פטור.** בתמיה ומשום צער פטור מאחר שאינו מחשב לעסוק במצוה: **שנאמר בהן פאר.** פארך חבוש עליך (יחזקאל כד) ואבל מעולל בעפר קרנו ורלאשו ואין זה פאר לתפילין: [3][4]**ולא אמר רבא.** ודאי לא מצית לתרוצי הא דאתמן פטור מק"ש משום דלא מצי בעיל דא"כ לא הוה פטור דהא לא טריד בדבר מצוה: **תנאי היא.** בעילת חבורה בשבת ומאן דאסר לבעול בשבת כתנאי אמרה לשמעתיה דאיכא תנא אחרינא דאסר למיבעל דתנא חדא כו'] **פטור.** מקרית שמע: **שלישי חייב.** דשבת הוא ואסור לבעול: **ואביי.** אמר לך הכך תנאי נמי בטירדא פליגי והאי דפטר ליה מק"ש לאו משום דשרי למיבעל אלא קסבר המצטער צער של מצוה פטור מקריאת שמע ולא דמי לאבל דטריד טירדא דרשות שאין צערו מצוה אע"פ שאבילותו מצוה ומאן דמחייב סבר טירדא לא פטר [5][6] [וכרבא אמר דבמותר לבעול פליגי והני תנאי כהני תנאי]: **בהטייה.** שמטין לצדדין ואין מוציאים דם: **אם כן.** דבקיאים: **טורד למה.** מהו טורדו להפטר מק"ש: **בקי מותר.** לבעול בשבת דלא פסיק רישיה ולא ימות הוא: **רוב בקיאין הן.** הילכך סתמא לאו פסיק רישיה ולא ימות הוא: **שושבינין למה.** מאחר שיש בקיאין לבעול בלא דם הא דתניא לקמן (דף יב.) היו מעמידין להן שני שושבינין אחד לו ואחד לה כדי למשמש את החתן ואת הכלה כלומר לבקר אחריהם שלא יתהגו בה רמאות בתולת בתולים ואי בקיאין בהטייה מה שושבינין מועילין: **מפה למה.** לברר את הבתולים. וליטעמיך ל"ג אלא ה"ג שושבינין למה מפה למה: **אמר ליה שמא יראה ויאבד.** שמא לא יטה ויוציא דם ויאבדנו ויאמר לא מצאתי דם דאילו בהטייה אם בא לטעון תאמר לו עדיין בתולה אני: **המפיס מורסא.** הפותח פה נפח שקורין קלו"ג: **אם לעשות לה פה.** שמתכוין ליפותה ולהיות לה פתח זה ליום מחר: **חייב.** שהוא מתקן פתח וחייב משום בונה [8]דאשכחן בנין בבעלי חיים דכתיב ויבן את הצלע (בראשית ב):

פטור

עין משפט נר מצוה

כג א מיי' פ"ד מהל' ק"ש הל' ח סמג עשין יח טוש"ע ח"א סי' ע סעי' ג:

כד ב מיי' פ"ד מהל' תפילין הל' יג ופ"ד מהל' אבילות הל' ט סמג עשין דרכון ב טוש"ע ח"א סימן לח סעי' ה וטוש"ע יו"ד סי' שפח סעי' ח:

כה ג מיי' פ"י מהל' שבת הל' ח סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סי' שכח סעי' כח:

מוסף רש"י

חתן פטור מקרית שמע. קריאת שמע שאמרו חכמים, זהו ק"ש שעל מטתו, אבל ק"ש של שחרית וערבית חייב (הפרדס עמ' יד האורה ח"ב סי' ב, מחז"ו סי' תסו וצ"ב). **אם לא עשה מעשה.** פירוש משום דטריד במחשבת בעילת מצוה אבל אם בעל חייב (שם ושם). **אבל חייב בכל המצות האמורות בתורה.** אע"פ שטריח בלעבו (ברכות יא.). **שנאמר בהן פאר.** וכיון דבעו פאר ואבל מתגולל בלעבו בעפר אין זה פאר (שם) אי: ואבל לאו בר פאר הוא וכשמתפאר מראה בעצמו שאינו אבל (סוכה כה.). **המפיס.** מבקע, מורסא. קויטור"ל (שבת קז.). **אם לעשות לה פה.** בתוספתא (עדיות פ"ל) תני הכי אם לקולפה ולעשות לה פה, כלרך שהרופאים של עכשיו עושין, דמתקן לה פתח, חייב. משום בונה פתח אי משום מתקן כלי, מה לי לתקן מכה מה לי לתקן כלי (שבת קז.). **ואם להוציא ממנה ליחה.** של עכשיו ואינו מושם אם תחזור ותסתום מיד (שם) מלאכה שאינה צריכה לגופה היא, שהפתח היא המלאכה וזה אין צריך להיות כאן פתח מעכשיו (שם קז:).

מסורת הש"ס

ו) נדה סד:, **ב)** ברכות מ:, **ג)** קידה כה. ברכות יא. טו: מו"ק טו. ע"ז [שמחות פ"ון], **ד)** [עירובין פג. וש"נ], **ה)** [לעיל ה: וש"נ], **ו)** שבת קז. ושם: עדיות פ"ב מ"ה, **ז)** ל"ל בהערלותיו. יעב"ץ, **ח)** נ"י כ"י,

תורה אור השלם

1. הָאֲנַק דֹּם מֵתִים אָבֵל לֹא תַעֲשֶׂה פְּאֵרֶךָ חֲבוֹשׁ עָלֶיךָ וּנְעָלֶיךָ תָּשִׂים בְּרַגְלֶיךָ וְלֹא תַעְטֶה עַל שָׂפָם וְלֶחֶם אֲנָשִׁים לֹא תֹאכֵל: יחזקאל כד יז

גליון הש"ס

רש"י ד"ה חייב וכו' דאשכחן בנין בבע"ח. שבת לה ע"ח:

לעזי רש"י

קלו"ג. נפיחות.

פטור. וקיימא לן פטור ומותר לכתחלה ביציאות שבת (שבת דף ג.) קשיא למאן דאסר דהאי נמי להוציא דם הוא: **הפס.** גבי ליחה: **פקיד.** כנוס ביחד: **ועקיר.** כולו מן הבשר ועומד לצאת: **הלא.** דם בתולים: **פקיד הוא ולא עקיר.** לגמרי אלא נבלע קצת בכתליס

פטור התם פקיד ועקיר הכא פקיד ולא עקיר רבי אמי שרא למיבעל בתחלה בשבת אמרי ליה רבנן והא לא כתיבא כתובתה אמר להו [6]אתפסוה מטלטלין רב זביד שרא למיבעל בתחלה בשבת איכא דאמרי רב זביד גופיה בעל בתחלה בשבת רב יהודה שרא למיבעל בתחלה ביו"ט אמר רב פפי משמיה דרבא לא תימא ביו"ט דשרי הא בשבת אסור דהוא הדין דאפילו בשבת נמי שרי [3]ומעשה שהיה כך היה רב פפא משמיה דרבא אמר ביו"ט שרי בשבת אסור א"ל רב פפי לרב פפא מאי דעתיך מתוך שהותרה חבורה לצורך הותרה נמי שלא לצורך אלא מעתה מותר לעשות מוגמר ביו"ט [3]דמתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך אמר ליה עליך אמר קרא [1]אך אשר יאכל לכל נפש דבר השוה לכל נפש אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי אלא מעתה נזדמן לו צבי ביו"ט הואיל ואינו שוה לכל נפש ה"נ דאסור למשחטיה אמר ליה אנא דבר הצורך לכל נפש קאמינא צבי צריך לכל נפש הוא אמר רבי יעקב בר אידי הורה רבי יוחנן בציידן אסור לבעול בתחלה בשבת ומי איכא הוראה לאיסור אין והתנן [7]הורוה בית הלל [2]שתהא נזירה עוד שבע שנים אחרות ואי נמי כי הא דתניא [5]חוט השדרה שנפסק ברובו דברי רבי ר' יעקב אומר אפי' ניקב הורה רבי כר' יעקב אמר רב הונא אין הלכה כר' יעקב רב נחמן בר יצחק מתני

הכי אמר ר' אבהו שאל ר' ישמעאל בן יעקב דמן צור את רבי יוחנן בציידן ואנא שמעי מהו לבעול בתחלה בשבת ואמר ליה אסור והלכתא [4]מותר לבעול בתחלה בשבת: אמר רבי חלבו אמר רב הונא א"ר אבא בר זבדא אמר רב אחת בתולה ואחת אלמנה טעונה ברכה ומי אמר רב הונא הכי והאמר רב הונא אלמנה אינה טעונה ברכה לא קשיא כאן בבחור שנשא אלמנה כאן באלמון שנשא אלמנה ואלמון שנשא אלמנה לא והאמר רב נחמן אמר לי הונא בר נתן תנא מנין [8]לברכת חתנים בעשרה שנאמר [2]ויקח עשרה אנשים מזקני העיר ויאמר שבו פה וישבו ובועז אלמון שנשא אלמנה הוה מאי אינה טעונה ברכה דאמר רב הונא אינה טעונה ברכה כל ז' [9]אבל יום אחד טעונה ברכה אלא הא דתניא [10]שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא שמח עמה ג' ימים במאי אי בבחור האמרת שבעה אי באלמון האמרת יום אחד איבעית אימא [7]באלמון יום אחד לברכה [8]ושלשה לשמחה ואיבעית אימא [9]בבחור שבעה לברכה ושלשה לשמחה

מיתיבי

לא תקון עירודי חצירות ביו"ט והוא הדין דלא גזרו בכרמלית והא דקיימא לן בפרק אמרו לו (כריתות דף יד. ושם) דיש עירוב והוצאה ליו"ט גרמה לחייבי בעירודי תחומין ושוב חזר בו דמחצר שאינה מעורבת אין ללמוד ממנה לכרמלית דחמיר טפי כמו שפירשתי במסכת שבת (דף קיז.) ועוד גרמה דהא דקיימא לן דיש עירוב והוצאה ליו"ט בעירודי חצירות מיירי מדבעי למימר בפרק אמרו לו (כריתות דף יד. ושם) דאין עירוב והוצאה ליום"כ מדתנן התם אם היתה שבת והוציאו בפיו חייב וכן בגיטין (דף יב. ושם) בעי למידק דאין עירוב והוצאה ליו"ט מדשרו בית הלל להוציא קטן ולוגב והיינו עירודי חצרות דהשתא מוכח לה שפיר מדשרו הוצאה דלא גזרו רבנן לעירודי חצירות אלא משום הוצאה אבל עירודי תחומין אין עניינה להוצאה והא דקאמר ואי אתה אוסרו בדבר המותר לו היינו משום דמותר להוציא לצורך: **אלא** מעתה יהא מותר לעשות מוגמר ביו"ט. ואם תאמר לדידיה נמי תקשי וכי לא סבר דאמרינן מתוך הא טעמא דב"ה הכי הוא ויש לומר שהיה סובר דטעמא דבית הלל משום דאין עירוב והוצאה כדקא ס"ד מעיקרא בגיטין לעיל"ג דהתם פריך עלה דלמא לרב פפי לא שמיע לה ועוי"ל שהיה סובר הותרה שלא לצורך ובלבד שיהא דבר הרגיל ולהכי פריך דזה אינו רגיל טפי ממוגמר: **אמר** ליה אנא דבר הצריך לכל נפש קאמינא וצבי צריך לכל נפש. וכן גיטין וקשה לר"י דאמר בסוף פ"ב דגיטין (דף כב.) מהו לכבות הגר מפני דבר אחר ומסיק דאסור הא הכא שרי משום דצריך לכל נפש וי"ל דהכא דוקא בבעילה דאשונה דמצוה היא דהוי צורך מצות היום אבל שאר בעילות אין כל כך צורך היום ועי"ל דכיבוי הגר מפני דבר אחר הוי כמו מכשירין דאפילו באוכל נפש אסור וכן מוכח התם דפריך עלה מהא דתניא דמכבין את הנקעת כדי שלא יתעשן הבית ומשני ההיא רבי יהודה היא דשרי מכשירי אוכל נפש כי קאמינא לרבנן: **והלכתא** מותר לבעול בתחלה בשבת. ולא חיישינן שמא ישחוט בן עוף ואהא סמכינן למיעבד סעודה בשבת:

במקהלות

גבי בעילה אית לן למשרי אע"ג דליכא צערא כיון דלא הוי פסיק ריסיה לענין פתח כיון דאפשר להוצאת דם בלא עשיית פתח כדמוכח לעיל (דף ה.): ומשני הכא פקיד ולא עקיר דקסבר דם חבורי מיחבר והוא הדין דהוי מצי לשנויי דלפתח הוא צריך אלא לפי מאי דקיים ליה דלדם הוא צריך משני ליה ותימה דהא שמואל במלאכה שאינה צריכה לגופה סבר לה כר' יהודה כדאמרי' בפ' [6]הנחנקין (ד' פה. ושם) ובפ' כל התדיר (זבחים ד' נב.) ועוד דמדבר שאין מתכוין דשרי ר"ש ה"ל לאקשויי ולא ממלאכה שאינה צריכה לגופה כיון דרוב בקיאין ולא הוי פסיק ריסיה:

מתוך שהותרה לצורך. פירוש לצורך אוכל נפש הותרה נמי שלא לצורך אוכל נפש ובלבד שיהא לצורך הנאת היום או לצרך קיום מצוה ביו"ט כהחיא דהוצאת קטן למולו וספר תורה לקרות בו ולוגב ללאת בו (ביצה דף יב.) אבל שלא לצורך היום כלל לא כמו הוצאת אבנים דמיחייב והאופה מיו"ט לחול לרב חסדא דאמר לוקה (שם דף כא.) משום דלית ליה הואיל ושחיטת עולת נדבה דשרי לב"ה (שם דף כ:) היינו משום שלא יהא שלחנך מלא ושלחן רבך חסר ומוצא חמץ בתוך ביתו דאמרינן בפ"ק דפסחים (דף ו. ושם) דכופה עליו כלי ולא שרינן לשורפו משום מתוך היינו משום דאסור לשורפו מדרבנן משום מוקצה דאסור לטלטלו אבל אין לומר דאייר כשביטלו דמכל מקום מדרבנן מצוה לשורפו והוי צורך היום דבמצוה דרבנן נמי שרינן היכא דאיכא למימר מתוך והא דפליגי ב"ש וב"ה (ביצה דף יב:) במבשל גיד הנשה ביו"ט ואכלו דלב"ש לית להו מתוך לוקה ולב"ה דאית להו מתוך אינו לוקה צריך לומר אע"ג דלא חשיב אוכל נפש משום איסור דרכיב עליה מכל מקום לצורך היום הוא כיון דאכיל ליה וגרמה לר"י דהוצאת תיוק לטייל הוי צורך היום ומיהו הוצאה לצורך נכרי גרמה דאסור ומה שנהגו עתה להוציא לצורך נכרי היה גרמה לרשב"ל משום דרשות הרבים דידן לא הוי אלא כרמלית דאין רחבין ט"ז אמה וגבי יו"ט לא גזור רבנן כי היכי דלא תקון רבנן עירודי חצירות ביו"ט כדמשמע בריש פרק שני דביצה (דף טז:) דאמר יו"ט שחל להיות ערב שבת כו' רבי אומר מערבין עירודי חצירות אבל לא עירודי תחומין לפי שאתה אוסרו בדבר האסור לו ואי אתה אוסרו בדבר המותר לו אלמא

מברכין

תוספות רי"ד

א"ל והא לא כתיבא כתובה ואסרו חכמים לשהות אדם את אשתו שנה אחת בלא כתובה א"ל אתפסוה מטלטלי שיעור כתובתה. פי' שיהיה משכון בידה עד שיכתבו לה שטר כתובתה: א"ר חלבו א"ר אדא בר זבדא אמר רב א' בתולה וא' אלמנה טעונה ברכה [כל] שבעה. פי' טעונה ברכות כל ז' ימים ולקמן מוקי לה בדאיכא פנים חדשות: ומי אמר רב הכי והא"ר הונא אלמנה אינה טעונה ברכה כל ז' אלא יום א'. ל"ק כאן בבחור שנשא אלמנה כאן באלמון שנשא אלמנה. מיתיבי מברכים לבתולה ז' ולאלמנה יום א' מאי לאו לאלמנה שנשאת לבחור. לא לאלמון. אבל לבחור מאי ז'. א"ה ליתני מברכין לבתולה ז' ולאלמנה שנשאת לבחור ז' ולאלמנה שנשאת לאלמון יום א'. מילתא פסיקא קתני ליכא בתולה דבצירא מז' פי' ואפילו נשאת לאלמון. וליכא אלמנה דבצירא מיום א': אלא הא דתניא שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא שמח עמה ג' ימים במאי אי בבחור הא אמרת ז' אם באלמון הא אמרת יום א'. איבעית אימא בבחור ז' לברכה וג' לשמחה איבע"א באלמון יום א' לברכה וג' לשמחה:

מוסף רש"י

פטור. ומותר לתין כאן מיקון, ורבנן נמי לא גזרו בה שבות משום לערא (שם קז.). **הורה רבי** בר' יעקב. שבת מעשה לידו והורה להתמיר ולא סמך על דבריו (חולין יד:).

תורה אור השלם

1. וביום הראשון מקרא קדש וביום השביעי מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכה לא יעשה בהם אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם: שמות יב טז
2. ויקח עשרה אנשים מזקני העיר ויאמר שבו פה וישבו: רות ד ב

כו א מיי' פ"י מהל' אישות הל' ט סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' סו סעי' ג:
כז ב מיי' פ"ג מהל' מירות הל' כא:
כח ג מיי' פ"ט מהל' שחיטה הל' ח סמג עשין סג טוש"ע יו"ד סי' לב סעי' ח:
כט ד מיי' פ"ל מהל' שבת הל' יד סמג לאוין סה ועשין מח טוש"ע אה"ע סימן סג סעיף ח וטוש"ע ח"מ סי' רפ סעי' ג:
ל ה מיי' פ"ג מהל' ברכות הל' ט ומיי' פ"י מהל' אישות הל' ה סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' סב סעי' ד:
לא ו ז מיי' פ"ג מהלכות ברכות הל' ט סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' סב סעי' ו:
לב ח מיי' פ"י מהל' אישות הל' י"ב סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' סב סעי' ב [ועי' מ"מ]:
לג ט מיי' פ"ג מהל' ברכות ה"ט סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' סב סעי' ו:

במקהלות ברכו אלהים. אע"ג דמקהלות תרי קהלות משמע אין סברא לחלק בין עשרה לעשריס לענין שום מילתא ומקהלות דעלמא בעי למימר ומיהו בירושלמי דריש במקהלת כתיב [ה] חסר וי"ו: **המזכה** לעובר קנה. אע"ג דשמואל גופיה פסיק כרבי יוחנן הסנהדרי (לקמן דף נח:) דמקדיש מעשה ידי אשתו המותר חולין דאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם וכל שכן לדבר שלא בא לעולם דגרע טפי כדאמרינן בסוף פרק קמא דגיטין (דף יג. וסס) דקאמר אפילו לרבי מאיר דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם הני מילי לדבר שבא לעולם אבל לדבר שלא בא לעולם לא אמר מ"מ שמואל חשיב עובר בא לעולם אי נמי שמואל אית ליה טפי אדם מקנה לדבר שלא בא לעולם ממה שמקנה דבר שלא בא לעולם והיא סוגיא דבפרק קמא דגיטין (ג"ז סס) אתיא אליבא דרב הונא וכן מצינו רב נחמן דבהדיא סברתו הפוכה מדרב הונא דרב הונא אית ליה[ו] בפירות דקל משבאו לעולם אין יכול לחזור בו וגבי עובר קאמר[ז] אף לכשתגלה לא קנה ורב נחמן סבר לכשתגלה קנה ובפירות דקל קאמר אף משבאו לעולם יכול לחזור בו: (שייך לע"ל) **הורוה בית הלל.** גבי הילני המלכה אע"ג דמבית חשמונאי היתה שהרי אם מונבז המלך היתה כדאמר ביומא (דף נ. וסס) ומלכות הורדוס מאה ושלש שנה בפני הבית והלל לא נהג נשיאותו עד שלש שנים לאחר מלכות הורדוס כדאמרינן (שבת טו.) הלל ושמעון גמליאל ושמעון נהגו נשיאותן בפני הבית מאה שנה מכל מקום כבר היו לו לז תלמידים שהורו: (שייך לע"ל) **והא** בועז אלמון שנשא אלמנה הוה. לאו דוקא אלמנה דכשנשאת למחלון [ח] (וכליון) היתה נכרית אלא כיון דבעולה היא כאלמנה חשיב לה: (שייך לע"ל) **באלמנה** שנשאת לבחור. דכיון שאין שייכה אלמונים יש לנכרן כל שבעה:

שנאמר ויקח בועז עשרה אנשים. ובמסכת כלה דמייתי קרא דויברכו את רבקה (בראשית כד) איכא למימר דהתם ברכת אירוסין והכא ברכת נישואין ויש ללמוד משם שיש לברך ברכת אירוסין לאשה המתקדשת על ידי שליח שהרי אליעזר שליח היה וגרשה דאסמכתא בעלמא היא דעשרה לא מישתמע מהתם ולא אייתי פשטיה דקרא בברכת אירוסין: **רבי** יהודה אומר אף בבית האירוסין מברכין אותה מפני שמתייחד עמה. ואמרי' כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה ולפי שפעמים בא עליה שלא לשם חופה עושין ברכה מתחלה כדי שתהא כלה בברכה: **מאן** דלא חתים מידי דהוה אברכת פירות. שאין בה אריכות והאי נמי אינה ארוכה ולא דמי לקידושין דאריך טפי ומאן דחתים ביה משום דאריך והאי נמי חשיבא ארוכה ומה שפירש בקונטרס דמשום דבנשואין קדושה היא תמהי בה כמו בקידושין אינו נראה ק"ק מאן דלא חתים בה מאי שנא מברכת התורה דחתמינן בה באשר בחר בנו אע"ג דברכת אירוסין אריכא טפי מינה ושמא לא היה חותם בה: **והוא** שבאו פנים חדשות. אור"י דפנים חדשות אין קורא אלא בנני אדם שמרבים בשמחה יותר ושבת דחשבינן פנים חדשות לאמרינן בהגדה מזמור שיר ליום השבת אמר הקב"ה פנים חדשות באו לכאן נאמר שירה התם נמי מרבין לכבוד השבת בשמחה ובסעודה: שהכל

מיתיבי מברכין לבתולה שבעה ולאלמנה יום אחד מאי לאו אפילו אלמנה שנשאת לבחור לא לאלמון אבל לבחור מאי שבעה אי הכי ליתני מברכין לבתולה שבעה ולאלמנה שנשאת לבחור שבעה ולאלמנה יום אחד מילתא פסיקתא קתני דליכא בתולה דבצרה משבעה וליכא אלמנה דבצרה מיום אחד: גופא אמר רב נחמן אמר לי הונא בר נתן תנא מנין לברכת חתנים בעשרה שנאמר [1] ויקח עשרה אנשים מזקני העיר ויאמר שבו פה ורבי אבהו אמר מהכא [2] במקהלות ברכו אלהים ה' ממקור ישראל ורב נחמן בהאי קרא דרבי אבהו מאי דריש ביה מיבעי ליה לכדתניא היה ר"מ אומר [ט] מנין שאפילו עוברים שבמעי אמן אמרו שירה על הים שנאמר במקהלות ברכו אלהים ה' ממקור ישראל ואידך אם כן לימא קרא מבטן מאי ממקור על עסקי מקור ורבי אבהו בהאי קרא דרב נחמן מאי דריש ביה ההוא מיבעי ליה למידרש [3] עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית דאי סלקא דעתך לברכה לא סגיא דלאו זקנים ואידך אי סלקא דעתך למידרש לא סגיא דלאו עשרה אין לפרסומי מילתא [3] וכדאמר ליה שמואל לרב חנא בגדתאה פוק ואייתי לי בי עשרה ואימא לך באנפייהו המזכה לעובר קנה והלכתא [א] המזכה לעובר לא קנה: תנו רבנן מברכין [ב] ברכת חתנים [ב] בבית חתנים ר' יהודה אומר אף בבית האירוסין מברכין אותה אמר אביי וביהודה שנו [ג] מפני שמתייחד עמה תניא אידך מברכין ברכת חתנים בבית חתנים וברכת אירוסין בבית האירוסין ברכת האירוסין מאי מברך רבין בר רב אדא ורבה בר רב אדא תרוייהו משמיה דרב יהודה אמרי [ד] בא"י אמ"ה אשר קדשנו במצותיו וצונו על העריות ואסר לנו את הארוסות והתיר לנו את הנשואות על ידי חופה וקדושין רב אחא בריה דרבא מסיים בה משמיה דרב יהודה [ה] בא"י מקדש ישראל על ידי חופה וקדושין מאן דלא חתים מידי דהוה אברכת פירות ואברכת מצות ומאן דחתים מידי דהוה אקידושא: ת"ר מברכין ברכת חתנים בעשרה כל שבעה אמר רב יהודה [ו] והוא שבאו פנים חדשות מאי מברך אמר רב יהודה בא"י אמ"ה שהכל

מברכין לבתולה שבעה. לקמן מפרש כשבאו פנים חדשות מברך כולן כל ימי המשתה ואי לא מברך חדא: **במקהלות ברכו אלהים ה' ממקור ישראל.** על ברכת מקור לריך קהל והיינו עשרה כמו הקהל את העדה (במדבר כ) ואין הקהל בפחות מעדה ועדה עשרה כדילפינן (ברכות דף כא:) מעדת מרגלים עד מתי לעדה הרעה[ד] יצאו יהושע וכלב: **בגדתאה.** עיר שבבבל ושמה בגדת. בפסק סדרו של רב שרירא גאון היא נזכרת: **המזכה.** מתנה על ידי אחר: **לעובר.** שבמעי אמו קנה: **בני חתנים.** כשנכנסה לחופת נישואין: **אף בני האירוסין.** כשמקדשה מברכין כל ברכת חתנים כדמפרש: **אמר אביי וביהודה שנו.** [הא דר"י ביהודה שנו]: **שמתייחד עמה.** באירוסין כדי שיהא לבו גס בה כדלקמן (דף יב.) לפיכך מברכין ברכת חתנים מתחלה דתניא במסכת כלה [ח] כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה: **ואסר לנו את הארוסות.** מדרבנן. שגזרו על הייחוד של פנויה ואף ארוסה לא התירו עד שתיכנס לחופה ובברכה כדפרישית כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה ומדרבנן נמי מברכין ולנו ואסר לנו כדאשכחן בנר חנוכה (שבת דף כג.): **והפיר לנו.** את נשותינו הנשואות לנו על ידי חופה וקידושין: **אברכת פירות.** בורא פרי העץ: **ברכת מצות.** על השחיטה ועל המילה דכיון דכולה מדא הוה אלא היא ואין הפסק בקשה בינתייס לא בעיא חתימה כדאמר בערבי פסחים (פסחים דף קה.) ברכת המצות טעמא מאי משום דהודאה היא הא נמי כולה הודאה היא: **מידי דהוה אקידושא.** כיון דבלשון קדושה היא בקידוש היום חתמינן בה כי התם דבהיא חתמינן משום דיש בה הפסק כגון כי הוא יום תחלה למקראי קודש: **והוא שבאו.** אל המשתה: **פנים חדשות.** בכל יום שלא היו שם אתמול: **מאי מברך אמר רב יהודה הו'.** נראה בעיני סדר ברכות שנסדרו על עסקי הזוג אינו אלא מאשר יצר ואילך שאותה ברכה מתחלת לדבר בשביל אשר יצר את האדם מדבר בזכר והתקין

מסורת הש"ס

א) ברכות נ., ב) [ויבמות סט. וש"נ], ג) יבמות סז. ג"כ קמב.: [זבחים לב.], ד) [במדבר יד], ה) [בספר תהלים שלפנינו נדפס מלא], ו) [יבמות לג.], ז) [ב"כ קמב.], ח) יעב"ץ מ"ז,

תורה אור השלם

1. וַיִּקַּח עֲשָׂרָה אֲנָשִׁים מִזִּקְנֵי הָעִיר וַיֹּאמֶר שְׁבוּ פֹה וַיֵּשֵׁבוּ: רות ד ב
2. בַּמְּקְהָלוֹת בָּרְכוּ אֱלֹהִים יְיָ מִמְּקוֹר יִשְׂרָאֵל: תהלים סח כז

גליון הש"ס

גמ' ברכת חתנים בבית חתנים. ע' סוכה כה ע"ב תד"ה אין שמחה:

מוסף רש"י

בגדתאה. כעין אגדה, ל"א שם מקום שהוא בבבל ששמו בגדד (יבמות סז.). **פוק ואייתי לי בי עשרה.** לפרסם את הדבר (שם).

תוספות רי"ד (המשך)

משעת אירוסין ועומדים זמן הרבה. ואח"כ מוסרים אותה לו לחופה לשם נשואין. ומ"ה תנן בפירקין לקמן. חוץ מן הארוסה שביהודה. שאע"פ שהיו מברכים ברכות אירוסין אכתי ארוסה קרי לה עד שימסרנה לו לשם נשואין וגי"ל שכיון שבירך ז' ברכות משעת אירוסין אסור עוד לברכה בשעת נשואין דהוה להו ברכה לבטלה. א"נ י"ל משום אפושי שמחה. וכל מה שמברכין בתוך ז' ימי החתונה אין בם משום ברכה לבטלה והכי נמי עיקר חיתונים הנשואים הם שמה שבירך בשעת האירוסין לא בירך אלא להתיר היחוד ועיקר חתנותיה זו היא. הלכך מברכין אותם בשעת הנשואים: תניא אידך מברכין ברכות חתנים בבית חתנים וברכת האירוסין בבית האירוסין. ברכת האירוסין מאי מברך רבין בר אדא ורב' בר רב אדא תרוייהו משמיה דר"י אמרי. בא"י אמ"ה אקב"ו על העריות ואסר לנו את הארוסות והתיר לנו את הנשואות ע"י חופה וקידושין. רב אחא משמיה דרבא מסיים בא"י מקדש ישראל ע"י חופה וקידושין מאן דלא מסיים סבר מידי דהוי אברכת פירות ואברכת מצות. ומאן דמסיים סבר מידי דהוי אקדושא דעלמא. פי' שמאריך בה דבריו צריך חתימה וכך הלכה. והאי ואסר לנו את הארוסות

עין משפט נר מצוה

לד א מיי' פ"ח מהל' זכיה הל' ה סמג עשין פג טוש"ע חו"מ סי' רי סעי' ח:
לה ב מיי' פ"ב מהל' ברכות הל' ט ופ"י מהל' מילה הל' ג סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן סב סעי' ח:
לו ג מיי' פ"י מהל' מילה הל"ו טוש"ע שם סי' נה סעי' ח:
לז ד ה מיי' פ"ג שם הל' כד סמג שם טוש"ע שם סי' לד סעי' ח:
לח ו מיי' פ"ב מהל' ברכות הל' י סמג שם טוש"ע שם סימן סב סעי' ז ח [וע' כ"מ]:

תוספות רי"ד

א"ר נחמן א"ר הונא תנא מנין לברכת חתנים שהוא בעשרה שנאמר ויקח בועז עשרה אנשים וכו'. ור' אבהו אמר במקהלות ברכו אלהים ה' ממקור ישראל. פי' בה"ג בשעה שאתה מברך על המקור משום פריה ורביה עשה קהילה. א"ר יוסף הלוי הני ז' ברכות דמברכים בבית חתנים בין בשעת הכניסה בין בשעת המשתה בדאיכא פנים חדשות בין אשר ברא. בדליכא פנים חדשות לא מברכינן לה אלא בעשרה. דאר"י אר"י מברכין ברכת חתנים בעשרה כל ז' וחתנים מן המנין. ואשר ברא כיון דמברכת חתנים הוא לא מברכין לה בדליכא פנים חדשות אלא בעשרה. ואינו נ"ל דכל היכא דאמרי ברכת חתנים לא משמע אלא ז' ברכות ולא אשר ברא בלחוד דהכי אמרינן ברכת חתנים כל ז'. ואמר רב יהודה והוא שבאו פנים חדשות. אלמא לא מיקרייא ברכת חתנים אלא ז' ברכות. דהא אשר ברא בלחוד לא בעיא פנים חדשות. והלכך כי אר"י מברכין ברכת חתנים בעשרה כל ז' על ז' ברכות קאמר ובדאיכא פנים חדשות. אבל אשר ברא נ"ל כיון שהוא עיקר ברכת חתנות שחייב לברכה בכל יום אפילו אם אכל החתן יחיד חייב לאומרה. הגה"ה (והרב פוסק (כר') [בשם רבינו] יצחק הלוי ואפי' ברכת אשר ברא לבדו צריכה עשרה.) ת"ר מברכין ברכת חתנים בבית חתנים ר"י אומר אף בבית האירוסין מברכין אותן. אמר אביי ביהודה שנו מפני שמתייחד עמה. פי' ביהודה הי' מיחדים אותם משעת אירוסין כדי שיהא לבו גס בה. ולפיכך מברכים אותם ברכת חתנים תחלה ותניא במס' כלה כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה. ואע"ג דהוו מברכי להו משעת אירוסין דין ארוסה יש לה ולא דין נשואה ואינו זכאי לא במציאותי' ולא במעשה ידיה ולא בהפרת נדריה. ואם מתה אינה יורשה וכן הוא אינו חייב לה בשאר כסות ועונה ולא נקראת אשתו נשואה אלא כשמוסרים אותה לו לשם נשואין. דמסירה קונה שתהיה אשתו לכל דבר ולא ז' ברכות דד' ברכות לא עבדי אלא שיהא מותר להתיחד עמה. וכן דרך קהילות ממניאה שמברכים ז' ברכות

היא מדרבנן שאמרו כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה ואפ"ה מברך עליה מידי דהוה אנר חנוכה. וג"ל דאע"ג שכל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן הכא ברישא מקדש והדר מברך. מפני שהוא תלוי בדעת אחרים ושמא יחזרו בהן והוו לבטלה: ת"ר מברכין ברכת חתנים כל ז'. אמר ר"י והיא שבאו פנים חדשות. פי' ברכות חתנים הוא ז' ברכות. ומ"ה צריך פנים חדשות אדם

שהכל ברא לכבודו ויוצר האדם. פותחת בברוך אע"פ שכל אחת סמוכה לחבירתה כיון דקלרות הן אם לא היה פותח בברוך היה נראה הכל ברכה אחת וכן אשר יצר אם לא היה פותח בברוך היה נראה שהיתה מתחלת מברוך יוצר האדם אשר יצר אבל שוש תשיש שהיא אחר ברכה אחרוכה אין צריך לפתוח בברוך ואשר ברא פותחת בברוך לפי שמברכים אותה בפני עצמה כשאין פנים חדשות כדפירש בקונטרס ועל שהכל ברא לכבודו ויוצר האדם פי' בקונטרס טעם אחר ור"ח פירש דיוצר האדם פותחת בברוך לפי שיש שלא היו אומריס אותה כדאמר בסמוך ואור"ת דבפרק קמא דברכות (דף יח:) גבי ברכת התורה גרסי' ר' יוחנן מסייס בה הכי והערב נא דברכה אחת היא דאי הוו שתי ברכות היה צריך לפתוח בברוך אע"ג דסמוכה לחבירתה כיון שאותה שלפניה היא קלרה ובתר הכי גרסינן הלכך יימרינהו לתרווייהו ולא גרסינן לטולהו דאם כן הוה משמע דשלש ברכות הן: **חדא יצירה הואי.** צריך לומר דהיינו כמאן דאמר פרלוף אחד מדקאמר בתר הכי דכולי עלמא חדא יליה הואי מר סבר בתר מחשבה אזלינן וברים פרק שני דעירובין (דף יח. ושם) משמע בהדיא דלמאן דאמר פרלוף אחד הוה עלה במחשבה להברלות שנים אבל למאן דאמר התם שני פרלופים לא סבירא ליה הכי כך פירש רשב"ם:

רב תנא הוא ופליג. לא בעי לשנויי כי תניא ההיא בברכת המזון דכדשני רבי יוחנן דברלה לו דוחק להעמיד כן ונוח לו טפי לומר דפליג ומדלא קאמר ר' יוחנן [6] תנא ופליג יש להוכיח דר"י אמורא היה דאי הוה תנא הוה משני כדמשני לרב ואין להקשות דאמאי לא משני רבי יוחנן אנא דאמרי כרב דתנא הוא דרבי יוחנן לא היה מחזיק רב כתנא דפליג עליו בכל דוכתא ומיהו איכא נמי רבי יוחנן שהיה תנא דתניא בשילהי דנזיר (דף סה. ושם) וכמה שיעור תפיסה פירש רבי יוחנן כו':

כי

[1] שהכל ברא לכבודו ויוצר האדם ואשר יצר את האדם בצלמו בצלם דמות תבניתו והתקין לו ממנו בנין עדי עד היא הנקבה. שוש תשיש לפי שאנו לריכין להעלות זכרון ירושלים על ראש שמחתנו שנאמר (תהלים קלז) תדבק לשוני לחכי וגו'. שמח תשמח ברכה לחתן ולכלה שילליחו בשמחה וטוב לב. ואשר ברא לשם כל ישראל. ולפי שהסדר מתחיל מאשר יצר לפיכך פתח בה בברוך וחתם בה בברוך כדרך כל ראשי סדרי ברכות. ושוש תשיש ושמח תשמח מפני שהן ברכה הסמוכה לחבירתה לא פתח בה בברוך שכן תיקנו לכל הברכות שסמוכות אחר הראשונה על הסדר. ואשר ברא מפני שהיא נאמרת יחידית ברוב ימי המשתה כשאין שם פנים חדשות לפיכך אינה מן הסמוכות והולרך לפתוח בה בברוך ולסיים בה בברוך. אבל שהכל ברא לכבודו אינה מן הסדר אלא לאסיפת שם לגמול חסד זכר לחסדי המקום שנהג עם אדם הראשון שנעשה לו אושפיז[1] ונתעסק בו ואסיפה זו כבוד המקום היא וברכה זו לכך נתקנה ומשעת אסיפה היא ראויה לברך אלא מכיון שיש ברכה על הכוס הזקיקוה לסדרה עליו מידי דהוה אברכת בשמים וברכת על האור במוצאי שבת דאמרי'[1] (ירושלמי [2]) דפסחים פ"י) רבי מפזרן וחוזר וסודרן על הכוס ורבי חייא מכנסן הואיל ויש שם כוס ולפי שאינה משאר סדר הברכות וכולה הודאה אחת לא חתמו בה בברוך מידי דהוה אברכת פירות ומצות. וכן ברכת יוצר האדם שתיקנוה ליצירה ראשונה של אדם הראשון כדלקמן אי למ"ד ב' יצירות הוו אי למ"ד ג' יצירות עלו במחשבה ובתר מחשבה אזלינן מ"מ אינה מסדר ברכות הזווג דהא ביצירה הראשונה אכתי נקבה לא הוה ומ"ת למה היא באה מתוך שאנו מברכין על יצירה השניה תקנו אף על הראשונה שהיא עיקר ותחילתו: **והתקין לו ממנו.** מגופו מצלעותיו: **בנין עדי עד.** בנין נוהג לדורות. וחוה קרי לה בנין על שם ויבן את הצלע[2] (בראשית ב): **עקרה.** ירושלים: **ריעים האהובים.** החתן והכלה שהן ריעים האוהבים זה את זה: **כשמחך יצירך.** כמו ששמחת את אדם הראשון: **גגן עדן מקדם.** דכתיב ויטע גן בעדן מקדם ויש שם וגו'(שם): **משמח חתן וכלה.** ובאחרונה משמח חתן עם הכלה לפי שמשמחת ברכה הראשונה לא בשמחת תחנה אנו אומרים אחרי תפלה היא שמתפללים ומברכין שיהו שמחים בהצלחה כל ימיהם לפיכך אין לחתום בה משמח חתן עם הכלה דמשמע אינם באשתו אלא ברוך ה' משמח את שיהם לעולם בסיפוק מזונות וכל טוב ובאחרונה שבח משבח להקב"ה שברא חתונה דיבוק אינם באשה על ידי שמחה ומדוה לפיכך יש לחתום משמח חתן עם הכלה שהוא לשון שמחת אינם באשה: **בריך אמת.** שהכל ואשר יצר ושוש תשיש שמח תשמח אשר ברא: **בריך שיש.** יוצר האדם הוסיף: **חדא יליה הואי.** כמאן דאמר בעירובין (דף יח.) ויבן את הצלע פרלוף שמתחילת בריאתו נברא שני פרלופין זכר מלפניו ונקבה מאחור: **שני יצירות.** כמאן דאמר [שם] זב היה וממנו נברא האשה והרי כאן שתי יצירות: **בתר מחשבה אזלינן.** שנים עלו במחשבה להברלות ונברא אחד בעירובין בפ' עושין פסין [שם]: **מבדך שהשמחה במעונו.** בתחילת הזימון: **בין אמר לה.** לקרואין: **מחמת הנולה.** קראתי לכם הלום לסעודה: **מעיקרא.** קודם החופה אם הזמין קרואים ואמר להם מחמת שאני רולה להכניס בני לחופה: **מאימתי.** היא התחלת שמחת חופה לברך שהשמחה במעונו: **מכי רמי שערי באסיפה.** יש שורין שעורים בעריבת מים [3] להטיל שכר לצורך חופה. וי"ל לשם החתן והכלה זורעין שעורין בעלין לומר פרו ורבו וממנו כשעורים הללו: **דהוה עריה ליה.** מתוקנים היו לו כל לרכי חופה וסעודה: **לועסק לבריה.** שידך לו אשה: **ובריך משעה אירוסין.** שהשמחה במעונו: **והדרי בהו.** לא נתנו לו האשה: **שיש אריכתא.** הוסיף דבריס על שהכל ועל ברכת יליה דאשה וחתם בהם בברוך: **ולית הלכתא כוותיה.** כלפי' לעיל: **לבי מהולה.** לסעודת מילה: **תחנים מן המנין.** לקמן מפרש למאי הלכתא: בברכת

[1] א"שהכל ברא לכבודו ויוצר האדם ואשר יצר את האדם בצלמו בצלם דמות תבניתו והתקין לו ממנו בנין עדי עד היא הנקבה דר"ש בריה בריך חמש רב אסי איקלע לבי רב אשי בהלוליה דמר בריה בריך שית לימא בהא קמיפלגי דמ"ס חדא יצירה הואי ומ"ס שתי יצירות הואי לא דכ"ע חדא יצירה הואי מ"ס בתר מחשבה אזלינן ומ"ס בתר מעשה אזלינן כי הא [6] דרב יהודה רמי כתיב [1] ויברא אלהים את האדם בצלמו וכתיב [2] זכר ונקבה בראם הא כיצד בתחלה עלה במחשבה לבראות שנים ולבסוף נברא אחד רב אשי איקלע לבי רב כהנא יומא קמא בריך כולהו מכאן ואילך [3] אי איכא פנים חדשות בריך כולהו ואי לא אפושי שמחה בעלמא הוא מברך שהשמחה במעונו ואשר ברא משבעה ועד שלשים בין אמר להו מחמת הלולא ובין לא אמר להו מחמת הלולא מברך שהשמחה במעונו מכאן ואילך אי אמר להו מחמת הלולא מברך שהשמחה במעונו ואי לא לא וכי א"ל מחמת הלולא עד אימת אמר רב פפי משמיה דרבא [3] עד תריסר ירחי שתא ומעיקרא מאימת [3] אמר רב פפא מכי רמו שערי באסיתא אינו והא רב פפא איעסק לאבא מר בריה ובריך משעת אירוסין שאני רב פפא דהוה טריה ליה רבינא איעסק ליה לבריה בי רב חביבא ובריך משעת אירוסין אמר קים לי בגוייהו דלא הדרי בהו לא אסתייע מילתא והדרי בהו רב תחליפא בר מערבא איקלע לבבל בריך שית אריכתא ולית הלכתא כוותיה רב חביבא איקלע לבי מהולא בריך שהשמחה במעונו ולית הלכתא כוותיה משום דטרידי דאית ליה צערא לינוקא א"ר נחמן אמר רב [4] חתנים מן המנין [5] ואין אבלים מן המנין מיתיבי חתנים ואבלים מן המנין מתניתא קא רמית עליה דרב [7] רב תנא הוא ופליג איתמר [8] אמר ר' יצחק א"ר יוחנן חתנים מן המנין ואין אבלים מן המנין מיתיבי חתנים ואבלים מן המנין כי

מסורת הש"ס

[1] [עירובין יח. ע"ש היטב וע' גם ברכות קפ. ומצוה ליישב. ושם איתא ר' אבהו וכ"א בשאילתות], [2] [ע"ז מ:], [3] [סנהדרין יט.], [4] [עירובין נ: וש"נ], [5] [מגילה כג:], [6] [ברכות קפ.], [7] [פסחים נד., [8] ל"ל דברכות ס"ל ה"ה, [9] [ברכות קפ.], [1] [עיין תוס' ע"ז מ: ד"ה מכי וכו' השיגו על פירוש זה], [2] עי' יומא מג.;

תורה אור השלם

1. וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא אֹתָם:
בראשית א כז

2. זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָאם וַיְבָרֶךְ אֹתָם וַיִּקְרָא אֶת שְׁמָם אָדָם בְּיוֹם הִבָּרְאָם: בראשית ה ב

מוסף רש"י

זכר ונקבה בראם. דממתילת כריימס מרי הוו (ברכות סא.) זכר מלד זה ונקבה מלד זה (עירובין יח.). **מכי רמו שערי באסיתא.** לעשות שכר ליום המשתה. אסיתא, עריבות שעורין בהן שעורין לעשות שכר, ל"ל נותנין עפר בעריבות וזורעין שם שעורין קודם ימי החופה ומניחין לפני החתן והכלה כשהם צמוחים ואומרים להם פרו ורבו כשעורין הללו שממהרין לצאת מכל התבואה (ע"ז ח:). **ואין אבלים מן המנין.** שהרי הוא אומר ברכה לאמתמיס בפני עצמן, אחינו בעל הגמול יאכלם לכם גמולכם הטוב בג"ע משלם הגמול, ולאבלים בפני עצמן, אחינו בעל הנחמות ינחם אתכם בג"ע מנחם אבלים, ואינו סולגן יחד (מגילה כג:).

תוספות רי"ד

שעדיין לא שמען: מאי מברך אר"י שהכל ברא לכבודו. יוצר האדם. אשר יצר. שוש תשיש. שמח תשמח. אשר ברא. פי' תחלה מברך שהכל ברא לכבודו משום דברכת חתנים צריכה עשרה כדכתיב במקהלות ברכו ה' וכתיב ברוב עם הדרת מלך. וזו האסיפה היא על כבודו לברכו ברבים מ"ה מתחיל ומברך שהכל. אח"כ מברך יוצר האדם כנגד יצירה ראשונה שנברא לבדו. אח"כ מברך על יצירת שניהם האיך הפריד לו אשה מצלעותיו ומפני שמאריך דבריו חותם בה. אבל השתים הראשונות שהן קצרות אינו חותם בהן ואע"פ שהיא סמוכה לשלש ראשונות שבירך כבר פותח בה בברוך מפני שהשלש ראשונות פתיחה בברוך יש בהן. אבל חתימה אין בהם ואיזו נקרא ברכה הסמוכה לחבירתה שאין פותחים בה בברוך כשמתחיל לאחרי' כגון ברכות י"ח וברכות ק"ש. אבל הסמוכה לברכה קטנה פותחים בה בברוך כמו שאנו עושים בק' ברכות שאותן שהם קצרות מברכין על כ"א וא' בפתיחה ולא יותר וכשמתחיל לברך ברכות הארוכות פותח בה בברוך. ואין סמיכות ברכות הקצרות פוטרת מלפתוח בה בברוך. וג"ל שטועים הם בני אדם שמתחילים מאה ברכות מאלהי נשמה מפני שלא מצינו בשום מקום שיתחיל בברכות בלא פתיחת ברוך. וכך ראוי להתחיל ברוך אשר יצר את האדם בחכמה. ויש בה פתיחה לפניה וחתימה לאחריה. ואח"כ אומר אלהי נשמה וחותם בה בברוך ואינו פותח בה בברוך מפני שהיא סמוכה להו. אח"כ אומר כל הקצרות. ואח"כ אומר המעביר שינה. ופותח בברוך. מפני שסמיכות ברכות הקטנות אינה פוטרתה. ובברכת התורה פותח בה בברוך מפני שלא נתקנה עם סדר ק' ברכות אלא

עין משפט נר מצוה

לט א מיי' פ"ג מהל' ברכות הל' יא ופ"י מהל' מאכלות אסורות הל' ג סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' סב סעי' ב:

מ ב מיי' הל' ברכות שם הל' י טוש"ע שם סעיף ז:

מא ג מיי' (פ"י מהל' מאכלות ה"ו) [פ"ה מהל' ברכות הל"ה] טוש"ע שם סעיף יג:

מב ד מיי' הל' מאכלות שם הל' ה ופ"ג מהל' ברכות ה"י טוש"ע שם סעיף ד:

תוספות רי"ד (המשך)

כשצריך ללמוד הילכך יש בה פתיחה. אח"כ מברך שוש תשיש קודם שיברך על שמחת החתן דכתיב אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי. ומפני שהיא סמוכה לחתימת אשר יצר אינו פותח בה בברוך. אח"כ אומר שמח תשמח שישמח החתן והכלה כל ימיהם ואין זו שמחת הזיווג ומסיים בה משמח חתן וכלה ואינו פותח בה בברוך מפני שסמוכה היא לחתימת שוש תשיש. אח"כ אומר אשר ברא שהוא שמחת הזיווג וחותם בה משמח חתן עם הכלה ששמחים כשמזדווגים זה עם זה ואע"פ שהיא סמוכה לחתימה הראשונה שלפניה ודין הוא שלא נפתח בה בברוך. אפ"ה מפני שמברכים אותה לבדה בדליכא פנים חדשות הוא פותח בה בברוך: רב אשי איקלע לבי רב כהנא יומא קמא בריך כולהו מכאן ואילך אמר אי איכא פנים חדשות נבריך כולהו. ואי לא אפושי שמחה בעלמא הוא. מברך בשהשמחה במעונו ואשר ברא. פי' יומא קמא בין בשעת כניסתן לחופה בין בסעודה מברך כולהו ואין צריך פנים חדשות דהא מכאן ואילך לא הוי אלא בסעודה. א"כ יומא קמא אפילו בסעודה מברך ז' ברכות בלא פנים חדשות. ומכאן ואילך בלא פנים חדשות מברך שהשמחה במעונו בברהמ"ז ואשר ברא שהוא עיקר ברכת החתונות בסוף ברהמ"ז. מד' ועד ל' בין אמר מחמת הלולא בין לא אמר מחמת הילולא מברך שהשמחה במעונו. פי' אבל לא אשר ברא שהוא ברכת החתונות. וכיון שעברו ז' ימי חתונות אינו ראוי לברכם. מכאן ואילך אי אמר מחמת הלולא מברך שהשמחה במעונו ואי לא לא. וכי אמר מחמת הלולא עד אימת. א"ר פפי משמיה דרבא עד תריסר ירחי שתא. מעיקרא מאימת א"ר פפא מכי רמו שערי באסותא פי' כיון שמשליך השעורים בגיגית לעשות מהן שכר לצורך הסעודה אבל לא משעת אירוסין: רבינא איעסיק ליה לבריה בי רב חביבא ברוך משעת אירוסין. אמר קים לי בגוייהו דלא הדרי ביה ולא אסתייעא מילתא והדרי ביה: רב תחליפא איקלע לבבל בריך שית אריכתא. פי' הוסיף דברים על שהכל ועל יוצר האדם. והאריך בהן וחתם בהם ופסיק תלמודא ולית הלכתא (כסתם) [כוותיה]: רב חביבא איקלע לסעודת המילה ברוך שהשמחה במעונו ופסיק תלמודא ולית הלכתא [כוותיה] משום דאית ליה צערא לינוקא. אר"י אמר ר"י מברכין ברכת חתנים בעשרה כל ז'. וחתנים מן המנין ברכת אבלים כל ז' ואין אבלים מן המנין. והוא שבאו פנים חדשות. מאי ברכת אבלים ברכת רחבה פי' היו מברין את האבל ברחובה של עיר ומברכין שם כנגד השם וכנגד אבלים וכנגד המנחמים וכנגד כל ישראל כדמפרש בגמרא וצריכה עשרה ובאותן יו"ד אין אבלים מן המנין כברכת המזון כגון ג' לזימון ויו"ד לאלהינו:

כי תניא ההיא בברכת המזון. פי׳ בקונטרס להלטרף עם ב׳ לזימון שהרי הוא חייב בכל המצות ואין נראה לר״י דלא״כ לא אתא לאשמועינן אלא דחייב במצות והוה ליה למימר בהדיא דחייב במצות ועוד דא״כ מאי פריך ליה מברכת אבלים בעשרה ואין אבלים מן המנין דקאמר ברכה בשורה מי איכא אלא ע״כ היינו ברכת המזון והדרן קושיא לדוכתין דקתני ואבלים מן המנין ואוקמינן בברכת המזון ולפירש הקונטרס לא קשיא מידי דכי קתני ואבלים מן המנין היינו להלטרף לזימון לומר נברך שאכלנו משלו אבל ברכת אבלים שמברכים בברכת המזון קאמר רבי יוחנן דאינו מן המנין לכך צריך לפרש כי תניא ההיא בברכת המזון היינו ברכת אבלים שבברכת המזון מכאן משמע שברכת אבלים שבברכת המזון לא הוי אלא בעשרה מדסליק אדעתיה דמקשן דאיירי בברכת אבלים שבברכת המזון וקאמר בעשרה והוה ניחא ליה בהכי אי לאו משום דקתני לעיל בברייתא ואבלים מן המנין אם כן צריך עשרה:

אלא כי קאמר ר׳ יוחנן ברחבה. אי גרסינן אלא משמע דהיא דלעיל נמי מעמיד ברחבה ותימה למה הוצרכו תרי מילי דר׳ יוחנן היא דלעיל והך וצריך לומר דאדא מכלל חברתה אתמר היא דלעיל מכללא דהך אבל אי ל״ג אלא ניחא דלעיל איירי בשורה והכא ברחבה בלא פנים חדשות ומימרא שלישית של רבי יוחנן הוצרך להשמיענו דבפנים חדשות אין אבלים מן המנין ואי נקט היא ה״א איפכא דוקא מיוס לאשון ואילך אבל ביום ראשון שייכי טפי ומברכים לה בלא י״:

האומר

בברכת המזון. להלטרף לג׳ לזמן עליו שהרי הוא חייב בכל המצות: **בשורה.** כשהיו חוזרין מן הקבר היו עושין שורה סביב האבל לנחמו ומושיבין אותו[ט] והן עומדים סביב ואמרי׳ בסנהדרין (דף יט.) אין שורה פחות מי׳: **ברחבה.** כשמברכין את האבל סעודה ראשונה משל אחרים כדאמרינן במועד קטן (דף כז:) היו מברכין אותו ברחבה ומברכין שם ברכת אבלים כדמפרש לקמיה ברוך מנחם אבלים: **אמר ליה.** למתורגמניה: **כל קביל ינוקא.** לנגד המאורע דבריס ניחומים על מיתת הילד: **וירא ה׳.** מה עשו אבות: **וינאץ מכעס.** שהכעיסוהו וגרמו לו לפקוד על בניהם ובנותיהם: **ואיה דאמרי.** לא תיעוק היה המת אלא בחור היה והך קרא אמר על בחוריו וגו׳: **של ע׳ שנה.** ועוד דריש כמו ועד עולמו של אדם[י] נטויה נהפכת מטוד לרע: **אתא לנחומי צעורי מצער ליה.** בתמיה. מוכיחו על פניו שבשביל עונו מת בנו: **תשיב אם לאתפוסי אדרא.** משוב אתה למעלה לתופסן ואת בניך בעון הדור דקי״ל[יא] בזמן שצדיקים בדור צדיקים נתפסים על הדור שנאמר וממקדשי תחלו (יחזקאל ט): **האל הגדול גרוב גודלו.** בברוך פתח בה ברוך אתה ה׳ אלהינו מלך העולם האל הגדול וכו׳: **אחינו המיוגעים כו׳.** ברכה הסמוכה לחברתה היא וכן סדורות על הסדר: **באבל הזה תנו לבבכם לחקור ואם שואם עומדת לעד.** שהכל מתים ולא תבכו יותר מדאי: **משתה ראשונים לימא.** משתה ראשונים הוא: **בבריהו של אברהם.** שגמל חסדים דכתיב (בראשית כא) ויטע אשל ר״ת אכילה שתיה לויה[יב]: **עשרה כוסות.** להרבות לו בשתיה כדכתיב (משלי לא) תנו שכר לאובד ויין למרי נפש: **קודם אכילה.** שהיו רגילין להמשיך פרפראות לפני סעודה כגון כיסנין וסופגנין ואיסקריטין ובאותם פרפראות משקין לאבל ג׳ כוסות: **אחד כנגד הון.** על כל ברכה שותה הכוס ומוחזקין לו אחר: **כנגד חזני העיר.** תקנו להם ברכה עליו לפי שהיו שמשי העיר להתעסק במתים ובשאר צרכי ציבור: **פרנסי העיר.** שהיו עשירים מבזבזים ממונם לקבורת עניים: **כנגד בהמ״ק.** תקנו עליו ברכת ניחומים שינחמנו המקום בבניינו מאבלנו שאנו מתאבלים עליו כעל מת: **כנגד ר״ג.** לקמן מפרש: **ליושנה.** עשרה כוסות: **הולאם המת.** שהיו קוברים אותו בכלים יקרים כגון שירלין וסרקות: **בגרדא בר זוזא.** בגד קנבוס שאינו שוה אלא דינר:

האומר

כי תניא ההיא [א]בברכת המזון כי קאמר רבי יוחנן [ב]בשורה ואלא הא [ג]דאמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן [ד]מברכים ברכת חתנים בעשרה וחתנים מן המנין וברכת אבלים בעשרה ואין אבלים מן המנין ברכה בשורה מי איכא אלא כי קאמר רבי יוחנן ברחבה ואלא הא דאמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן מברכין ברכת חתנים בעשרה כל שבעה וחתנים מן המנין וברכת אבלים בעשרה כל שבעה ואין אבלים מן המנין ברכת רחבה כל שבעה מי איכא משכחת לה בפנים חדשות כי הא דרב חייא בר אבא מקרי בניה דריש לקיש הוה ואמרי לה מתני בריה דריש לקיש הוה שכיב ליה ינוקא יומא קמא לא אזל לגביה למחר דבריה ליהודה בר נחמני מתורגמניה אמר ליה קום אימא מלתא כל קביל ינוקא פתח ואמר [1]וירא ה׳ וינאץ מכעס בניו ובנותיו דור שאבות מנאצים להקב״ה כועס על בניהם ועל בנותיהם ומתים כשהם קטנים ואיכא דאמרי בחור הוה והכי קאמר ליה [2]על כן על בחוריו לא ישמח ה׳ ואת יתומיו ואת אלמנותיו לא ירחם כי כולו חנף ומרע וכל פה דובר נבלה בכל זאת לא שב אפו ועוד ידו נטויה [ה]מאי ועוד ידו נטויה אמר רב חנן בר רב הכל יודעין כלה למה נכנסה לחופה אלא [ו]כל המנבל פיו ומוציא דבר נבלה מפיו אפילו נחתם לו גזר דינו של שבעים שנה לטובה נהפך עליו לרעה אתא לנחומי צעורי קמצער ליה הכי קאמר ליה חשיב את לאתפוסי אדרא אמר ליה קום אימא מלתא כנגד שבחו של הקב״ה פתח ואמר האל הגדול ברוב גדלו אדיר וחזק ברוב נוראות מחיה מתים במאמרו עושה גדולות עד אין חקר ונפלאות עד אין מספר בא״י מחיה המתים א״ל קום אימא מלתא כנגד אבלים פתח ואמר אחינו המיוגעים המדוכאין באבל הזה תנו לבבכם לחקור את זאת זאת היא עומדת לעד נתיב הוא מששת ימי בראשית רבים שתו רבים ישתו כמשתה ראשונים כך משתה אחרונים אחינו בעל נחמות ינחם אתכם ברוך מנחם אבלים אמר אביי רבים שתו לימא רבים ישתו לא לימא משתה ראשונים לימא משתה אחרונים לא לימא דאר״ש בן לקיש וכן תנא משמיה דר׳ יוסי [ז]לעולם אל יפתח אדם פיו לשטן אמר רב יוסף מאי קרא [3]כסדום היינו לעמורה דמינו מאי אהדר ליה [4]שמעו דבר ה׳ קציני סדום וגו׳ א״ל קום אימא מלתא כנגד מנחמי אבלים פתח ואמר אחינו גומלי חסדים בני גומלי חסדים המחזיקים בבריתו של אברהם אבינו [ח](שנאמר [5]כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו וגו׳) אחינו בעל הגמול ישלם לכם גמולכם ברוך אתה משלם הגמול א״ל קום אימא מלתא כנגד כל ישראל פתח ואמר רבון העולמים פדה והצל מלט הושע עמך ישראל מן הדבר ומן החרב ומן הביזה ומן השדפון ומן הירקון ומכל מיני פורעניות המתרגשות ובאות לעולם טרם נקרא ואתה תענה ברוך אתה עוצר המגפה אמר עולא ואמרי לה במתניתא תנא [ט]עשרה כוסות תקנו חכמים בבית האבל שלשה קודם אכילה כדי לפתוח את בני מעיו שלשה בתוך אכילה כדי לשרות אכילה שבמעיו וארבעה לאחר אכילה [א] אחד כנגד הון ואחד כנגד ברכת הארץ ואחד כנגד בונה ירושלים ואחד כנגד הטוב והמטיב הוסיפו עליהם ארבעה אחד כנגד חזני העיר ואחד כנגד פרנסי העיר ואחד כנגד בית המקדש ואחד כנגד רבן גמליאל התחילו היו שותין ומשתברין החזירו הדבר ליושנה מאי רבן גמליאל דתניא [י]בראשונה היתה הוצאת המת קשה לקרוביו יותר ממיתתו עד שהיו מניחים אותו ובורחין עד שבא רבן גמליאל ונהג קלות בעצמו והוציאוהו בכלי פשתן ונהגו [יא]כל העם אחריו להוציא בכלי פשתן אמר רב פפא והאידנא נהוג עלמא אפילו [יב]בצרדא בר זוזא: אמר רבי אלעזר

האומר

מסורת הש״ס

א) מגילה כג:, ב) [תוספתא מגילה פ״ג], ג) שבת דף לג., ד) ברכות יט. ס. ע״ש, ה) מ״א מיגו, ו) שמחות פי״ד [פסחים קי.], ז) מ״ק כז: [תוספתא נדה פ״ט], ח) [ג״ר מיי׳ הערוך לדרא ועיין ב״מ נא. דאיתא לדרייתא ופרש״י בגדי קנבוס אבל בשאלתות איתא בגרדא כדאיתא לפיגון], ט) בס״א טופף: על הארץ, י) בס״א טופף: שהן ע׳ שנה דכתי׳ ימי שנותינו בהם שבעים שנה, כ) [שבת לג:], ל) [וע״ע רש״י סוטה י. ד״ה פונדק],

גליון הש״ם

גמ׳ כל המנבל פיו. עיין ט״ז יו״ד רסי׳ קכד:

הגהות הגר״א

[א] גמ׳ (אחד כנגד הזן כו׳ עד הטוב והמטיב) תא״מ (ואפשר דהם כנגד ד׳ ברכות האמורים למעלה פתח ואמר כו׳ ואולי על כל כוס אומר ברכה ל׳):

מוסף רש״י

הכל יודעין כלה למה נכנסה לחופה. ולא הוצרך אדם לפרש למה נכנסה והמנבל פיו בכך אפילו כו׳ (שבת לג.).

עין משפט נר מצוה

מג א מיי׳ פ״ד מהלכות אבל הלכה ו טוש״ע יו״ד סי׳ שעט סעיף ה:

מד ב מיי׳ פי״ג שם הלכה ח סמג עשין לרבנו ב:

מה ג מיי׳ שם הל״ח סמג שם:

מו ד מיי׳ פ״ד שם הל״ח סמג שם טוש״ע יו״ד סי׳ שנב סעי׳ ב:

תורה אור השלם

1. וַיַּרְא יְיָ וַיִּנְאַץ מִכַּעַס בָּנָיו וּבְנֹתָיו:
דברים לב יט

2. עַל כֵּן עַל בַּחוּרָיו לֹא יִשְׂמַח אֲדֹנָי וְאֶת יְתֹמָיו וְאֶת אַלְמְנֹתָיו לֹא יְרַחֵם כִּי כֻלּוֹ חָנֵף וּמְרַע וְכָל פֶּה דֹּבֵר נְבָלָה בְּכָל זֹאת לֹא שָׁב אַפּוֹ וְעוֹד יָדוֹ נְטוּיָה:
ישעיה ט טז

3. לוּלֵי יְיָ צְבָאוֹת הוֹתִיר לָנוּ שָׂרִיד כִּמְעָט כְּסֹדֹם הָיִינוּ לַעֲמֹרָה דָּמִינוּ:
ישעיה א ט

4. שִׁמְעוּ דְּבַר יְיָ קְצִינֵי סְדֹם הַאֲזִינוּ תּוֹרַת אֱלֹהֵינוּ עַם עֲמֹרָה:
ישעיה א י

5. כִּי יְדַעְתִּיו לְמַעַן אֲשֶׁר יְצַוֶּה אֶת בָּנָיו וְאֶת בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וְשָׁמְרוּ דֶּרֶךְ יְיָ לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט לְמַעַן הָבִיא יְיָ עַל אַבְרָהָם אֵת אֲשֶׁר דִּבֶּר עָלָיו:
בראשית יח יט

האומר פתח פתוח מצאתי. וטענת דמים אין לו כגון שהיא ממשפחת דורקטי שאין להם דם בתולים כדלקמן (דף י:) או שנאנסה ממנו מפה ולא ידע אם היה דם אם לאו אבל זאת ברורה לו שפתח פתוח מצא: **נאמן נאוסרה עליו.** ואע"פ שאין הדבר יכול להתברר אלא על פיו לגבי נפשיה הוי מהימן לשוייה עליה חתיכה דאיסורא אבל להפסידה כתובתה לא מהימן: **ואמאי.** מיתסרא עליה אפי' אי מהימנת ליה דנבעלה: **ספק אחיו.** משנתארסה זינתה: **ספק אין אחיו.** אלא קודם שנתארסה זינתה: **ספק נאונס.** ואנוסה שריא באשת ישראל כדלקמן (דף נא:) מוהיא לא נתפשה ג): **נאשת כהן.** שהאונס אסור בה הלכך חד ספק הוא: **פחותה מבת ג' שנים.** ועכשיו היא גדולה ופיתויה פיתוי ואינו אונס הלכך חד ספק איכא ספק אונס ספק רצון אבל ספק תחתיו ספק אין תחתיו ליכא שאילו נבעלה קודם לכן היו בתוליה חוזרים כדתנן במסכת נדה (דף מד:) פחות מכאן כגותן אצבע בעין שהדמעה יוצאת וחוזרת: **מאי קמ"ל תנינא.** שאדם נאמן על עצמו לאסור לו את המותר על פיו: **הוא אסור בקרובותיה.** באמה ובתה ואחותה דשויהו אנפשיה חתיכה דאיסורא: **והיא מותרת בקרוביו.** שהרי אינה מולדה בקידושין. ובמסכת קידושין [סה.] מוקמינן לה באומר קידשתיה בפני עדים והלכו להם למדינת הים: **דודאי קים ליה.** שקידשה: **אבל הכא.** אימא מתוך שפנוי היה ואינו בקי מיקס הוא ולא קים ליה כסבור שמצא פתח פתוח ואינו כן ולא תיאסר קמשמע לן: **ומי אמר רבי אלעזר הכי.** דאשה מזנה נאסרת על פי בעלה: **קינוי.** שאמר לה אל תסתרי עם פלוני: **וסתירה.** שבאו עדים שנסתרה עמו אחר קינוי: **וכמעשה שהיה.** דבא שבע: **ונאסרת.** דהכי א"ר אלעזר מעשה שהיה מי הוה ביה קינוי: **ועוד מי אסרוה.** על אוריה דאילו נאסרה על אוריה נאסרה אף על דוד דקיימא לן (סוטה דף מז:) כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל: **הא לא קשיא.** כלומר משום הא קושיא לא תדחייה לרבי אלעזר: **הכי קאמר אין האשה נאסרת על בעלה אלא על עסקי קינוי וסתירה ממעשה שהיה.** ממעשה דבא שבע אנו למדין כן שלא היה שם קינוי וסתירה ולא אסרוה: **עדים לא.** בתמיה. אפי' יש עדים שזינתה שמא אינה נאסרת בלא קינוי והא כתיב (דברים כד) כי מצא בה ערות דבר ועוד הא לא נתפשה אסורה: **אין האשה נאסרת על בעלה בעד אחד.** דיליף (סוטה דף ג:) דבר דבר מממון: **וקינוי וסתירה.** אם יש עדים שקינא לה ויש עדים שנסתרה אחר קינוי: **אפי' בעד אחד.** אפי' אין בטומאה אלא עד אחד נאמן דכתיב (במדבר ה) ועד אין בה ואמר מר (סוטה ב:) כל מקום שנאמר עד הרי כאן שנים וקאמר רחמנא עד אין בה תרי אלא חד והיא לא נתפשה אסורה שרגילים לדבר שזינתה שהרי קינא לה ונסתרה ועד אחד מעידה שהיא טמאה. ומהשתא לא תקשי לך דרבי אלעזר דפתח פתוח לאוסרה על עצמו כשני עדים דמי שהרי דבר ברור הוא לו שנבעלה: **מפני מה לא אסרוה.** על דוד שהרי עדים הרבה ידעו: גט

לומר דמוכת עץ לא שכיח דהא אמרינן באלו ערות (לקמן לו:) גבי קומא שאין לה טענת בתולין מפני שנחבטה על גבי קרקע ופריך כולהו נמי חבוטי מיחבטן מ"כ שכיח ולפירוש ר"ח דמוכת עץ פתחה סתום אתי שפיר וי"ל דאם איתא דמוכת עץ היא הויא טוענת דאין גמאי בכך כמו בביאת אונס ומדלא טענה אין להסתפק בכך: **ומי אמר ר' אלעזר הכי והאמר ר"א בו'.** תימה השתא דבעי למימר דלא מהימן אפי' לשוייה עליה חתיכה דאיסורא תיקשי ליה מתני' דהאומר לאשה קידשתיך ליה למקשן דאין דבר שבערוה פחות משנים ואפי' ראה אדם שזינתה אשתו רק שלא היה שם עדים לא היתה נאסרת עליו והלכך ממתני' לא קשיא ליה מידי דקדשתיך בעדים קאמר דמקדש אפי' בעד אחד אין חוששין לקדושיו) אבל אהא דאמר ר' אלעזר דנאמן בלא עדים לומר דמצא פתח פתוח פריך שפיר: **קינוי** וסתירה **אין עדים לא.** הכי נמי דלא אתא למעוטי על פי עצמו דכעדים דמי כיון דקים ליה: **מפני** מה **לא אסרוה.** פירש הקונטרס והלא אותו מעשה בעדים הוה ואין נראה דנהי דידוע לרבים הוה שהביאה לבעו מ"מ לא ראו כמכחול בשפופרת שבפני בני אדם לא שמש ונראה לר"י לפרש וא"ת דפתח פתוח כשני עדים דמי אמאי לא אסרוה לדוד דדוד היה יודע בודאי שנבעלה ואע"פ שעשה תשובה מכל מקום עיכבה ואם היתה אסורה לו לא היה אותו צדיק לוקחה לו לאשה: כל

האומר פתח פתוח מצאתי כו'. פירש בקונטרס דטענת דמים לא קאמר כגון שנאנסה המפה או שהיא ממשפחת דורקטי שאין להם דמים ור"ח מפרש דבוגרת ומוכת עץ אין להם דמים אבל אין פתחן פתוח ויכול לטעון טענת פתח פתוח וקשה לפר"ח דאמרי' באלו ערות (לקמן לו. ושם:) ובוגרת אין לה טענת בתולים והאמר רב בוגרת נותנים לה לילה ראשונה ומשני אי דקא טעין טענת דמים ה"נ הב"ע דקטעין טענת פתח פתוח משמע דפתחה פתוח ויש לה דמים וי"ל דר"ח גריס כגירסא ראשונה שהיתה בספרים ג) אי דקא טעין טענת פתח פתוח הכי נמי הב"ע דקא טעין טענת דמים וה"פ והאמר רב בוגרת נותנין לה לילה הראשונה ומדתלינן כל הלילה בדם בתולים משמע דאיכא בוגרת דאית לה דם בתולים טובא אם כן אי אפשר לשום בוגרת שלא יהא פתחה סתום אפילו אין לה דמים וא"כ יש לה טענת בתולים בפתח פתוח ומשני אי דקטעין פתח פתוח ה"נ דיש לה טענת בתולים הב"ע דלית לה טענת בתולים בטענת דמים משום דאיכא בוגרת דדמיה כלין ומיהו בירושלמי משמע לא כפר"ח דקאמר התם ר' יוחנה בשם ר' קריספא בוגרת כחבית פתוחה של יין ויש לייישב דלענין דמים קאמר משום דסתם חבית סתומה לעולם יש בה יין שאין דרך לסתום חבית ריקנית אבל חבית פתוחה פעמים יש בה יין פעמים אין בה יין כך בוגרת פעמים אין לה דמים פעמים יש לה ומשום הכי אין לה טענת דמים כדפר"ח וכדאמר בפרק הבא על יבמתו (יבמות נט. ושם) פרט לבוגרת שכלו בתוליה: **לא צריכא באשת כהן.** וא"ת ונוקמה אחזקתה שהיא כשרה לכהונה וימא דלאו תחתיו זינתה וי"ל דאדרבה אית לן למימר דהשתא נבעלה דאוקמה אחזקת הגוף שהיתה בתולה: **ואי בעית אימא באשת ישראל דקביל בה אביה קידושין פחותה מבת ג' שנים.** וא"ת אכתי איכא ספק ספיקא ספק באונס ספק ברצון ואת"ל ברצון ספק כשהיא קטנה ופתוי קטנה אונס הוא כדאמרינן בהבא על יבמתו (שם סא:) וי"ל דשם אונס חד הוא וא"ת ונוקמה אחזקת היתר לבעלה וי"ל דאונסא קלא אית לה כדאמרינן בירושלמי ד) [אונסא יש לו קול] והשתא דליכא קלא הוי ליה רצון רובא ומיעוט אונס ורובא וחזקה רובא עדיף וא"ת א"כ בספק ספיקא נמי תיאסר דספק אונס כמאן דליתיה דמי ולא נשאר אלא חד ספק ספק תחתיו ובהא לא שייך לאוקמה אחזקת היתר כדפי' א) ואומר ר"י דהאי רובא דברצון אינו רוב גמור אלא הוי מדרבנן והלכך במקום ספק ספיקא שרי ובמקום חד ספיקא חשבי רבנן רצון לגבי אונס רובא ואשכחן כי האי גוונא גבי תינוק שנמצא בצד העיסה (קדושין דף פ.) דלא הוי רובא אלא מדרבנן ולהכי קאמר ר' יוחנן התם לתין שורפין עליו את התרומה וא"ת אכתי באשת כהן ובקיבל אביה קדושין פחותה מבת שלש לישראל איכא ספק ספיקא דספק מוכת עץ ספק דרוסת איש ד) [באשת כהן אית לן למימר אמ"ל דאינה מוכת עץ מ"מ ספק תחתיו ספק אין תחתיו אשת ישראל אמ"ל דאינה מוכת עץ ספק באונס ספק ברצון] ואין לומר דמוכת עץ לא שכיח דהא אמרינן באלו ערות (לקמן לו:) גבי קומא שאין לה טענת בתולין מפני שנחבטה על גבי קרקע ופריך כולהו נמי חבוטי מיחבטן מ"כ שכיח ולפירוש ר"ח דמוכת עץ פתחה סתום אתי שפיר וי"ל דאם איתא דמוכת עץ היא הויא טוענת דאין גמאי בכך כמו בביאת אונס ומדלא טענה אין להסתפק בכך: **ומי אמר ר' אלעזר הכי והאמר ר"א בו'.** תימה השתא דבעי למימר דלא מהימן אפי' לשוייה עליה חתיכה דאיסורא תיקשי ליה מתני' דהאומר לאשה קידשתיך ליה למקשן דאין דבר שבערוה פחות משנים ואפי' ראה אדם שזינתה אשתו רק שלא היה שם עדים לא היתה נאסרת עליו והלכך ממתני' לא קשיא ליה מידי דקדשתיך בעדים קאמר דמקדש אפי' בעד אחד אין חוששין לקדושיו ה) אבל אהא דאמר ר' אלעזר דנאמן בלא עדים לומר דמצא פתח פתוח פריך שפיר: **קינוי** וסתירה **אין עדים לא.** הכי נמי דלא אתא למעוטי על פי עצמו דכעדים דמי כיון דקים ליה: **מפני** מה **לא אסרוה.** פירש הקונטרס והלא אותו מעשה בעדים הוה ואין נראה דנהי דידוע לרבים הוה שהביאה לבעו מ"מ לא ראו כמכחול בשפופרת שבפני בני אדם לא שמש ונראה לר"י לפרש וא"ת דפתח פתוח כשני עדים דמי אמאי לא אסרוה לדוד דדוד היה יודע בודאי שנבעלה ואע"פ שעשה תשובה מכל מקום עיכבה ואם היתה אסורה לו לא היה אותו צדיק לוקחה לו לאשה: כל

האומר פתח פתוח מצאתי נאמן לאוסרה עליו ואמאי [א]ספק ספיקא הוא ספק תחתיו ספק אין תחתיו ואם תמצא לומר תחתיו ספק באונס ספק ברצון לא צריכא [ב]באשת כהן ואיבעית אימא [ג]באשת ישראל וכגון דקביל בה אבוה קידושין פחותה מבת ג' שנים ויום אחד מאי קמ"ל תנינא [ד]האומר לאשה קדשתיך והיא אומרת לא קדשתני היא מותרת בקרוביו והוא אסור בקרובותיה מהו דתימא התם דודאי קים ליה אבל הכא מיקם הוא דלא קים ליה קמ"ל ומי אמר רבי אלעזר הכי והאמר רבי אלעזר אין האשה נאסרת על בעלה אלא על עסקי קינוי וסתירה וכמעשה שהיה ותסברא מעשה שהיה בקינוי וסתירה הוה ועוד מי אסרוה הא לא קשיא הכי קאמר אין האשה נאסרת על בעלה אלא על עסקי קינוי וסתירה ממעשה שהיה דלא הוה קינוי וסתירה ולא איתסרא מכל מקום קשיא קינוי וסתירה אין פתח פתוח לא ולטעמיך קינוי וסתירה אין עדים לא אלא הכי קאמר [ה]אין האשה נאסרת על בעלה בעד אחד אלא בשני עדים [ו]וקינוי וסתירה אפילו בעד אחד נמי ופתח פתוח כשני עדים דמי וכי תימא מעשה שהיה מפני מה לא אסרוה [ז]התם אונס הוה ואיבעית אימא כי הא דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן

מסורת הש"ס

א) קדושין סה., ב) [במדבר ה], ג) [ועיין היטב ערוך ערך פתח ג'], ד) גי' רש"ל, ה) [כלומתא קדושין סה.].

גליון הש"ם

גמ' התם אונס הוה. ע' יבמות לה ע"א תד"ה ומשמע ליה:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) תד"ה ואמ"א וכו' ומור"י דהאי רובא דברלון אינו רוב גמור. ע' פ"ש ושו"מ הריב"ש סי' שע"ב וקדרי טהרה בנדה יח ע"א בתוס' ד"ה שלא וכו' ודו"ק:

מוסף רש"י

והוא אסור בקרובותיה. דשויהו עליה חתיכה דאיסורא בהולדתו (קדושין סה.).

עין משפט נר מצוה

מז א ב ג מיי' פי"ח מהל' אישות הל' יא סמג לאוין קלח טוש"ע אה"ע סי' ו סעי' יד וסימן סח סעי' ז:

מח ד מיי' פ"ט מהל' אישות הל' טו טוש"ע שם סי' מח סעי' ג:

מט ה מיי' פכ"ד מהל' אישות הל' יח סמג עשין מח טושה"ע סי' קטו וטוש"ע שם סי' יא סעי' ג [וכרב אלפס קידושין פ"ג ד' נלח]:

נ ו מיי' פ"ג מהל' סוטה הל' [יד] טו סמג עשין נו טוש"ע אה"ע סי' קעח סעי' יד [וכרב אלפס שם]:

תוספות רי"ד

אמר ר"א האומר פתח פתוח מצאתי נאמן לאוסרה עליו. פי' שלא טען טענות דמים לומר בעלתי ולא מצאתי דמים כגון שהיתה בוגרת או שהיתה ממשפחת דורקטי נאמן לאוסרה עליו. פי' המורה ואע"פ שאין הדבר הזה יכול להתברר אלא על פיו לגבי נפשיה הוי מהימן לשוויה עליה חתיכה דאיסורא אבל להפסיד כתובה לא מהימן. ואמאי ספק ספיקא הוא ספק תחתיו זינתה וספק לא זינתה תחתיו ואת"ל תחתיו זינתה ספק באונס ספק ברצון. ל"צ באשת כהן פי' דאפילו באונס אסורה לו הלכך חד ספק הוא ואבע"א באשת ישראל וכגון דקיבל [בה] אבוה קידושין פחות מבת ג' שנים פי' שאין לומר קודם שאירסה זינתה שהרי בתוליה חזרים ולא נשאר שם אלא חד ספק ומספיקא היא נאסרה לו: מאי קמ"ל תנינא פי' שאדם נאמן על עצמו לאסור לו את המותר עליו. האומר לאשה קדשתיך והיא אומרת לא קדשתני הוא אסור בקרובותיה פי' באמה ובתה ואחותה דשויהנהו אנפשיה חתיכה דאיסורא והיא מותרת בקרוביו פי' שהרי אינה מודה בקידושיו ובמס' קידושין מוקי לה באומר לה קדשתיך בפני עדים והלכו להם למדינות הים. מהו דתימא התם הוא דודאי קים ליה פי' שקדשה אבל הכא מיקם הוא דלא קים ליה פי' מפני שהוא פנוי ויש לומר בחוצפא בעל ונ"ל כי פתוח היה ואינו כן א"כ לא תיתסר קמ"ל וכ"ש אם טען בעלתי ולא מצאתי דם בנערה שלא בגרה ואינה ממשפחת דורקטי שהוא נאמן לאוסרה עליו שהוא טענה ודאית יותר מפתח פתוח: ומי א"ר אלעזר הכי פי' דאשה מזנה נאסרת ע"פ עצמו והא א"ר אלעזר אין האשה נאסרת על בעלה אלא על ידי קינוי וסתירה. ולטעמיך קינוי וסתירה אין עדים לא פי' אם יש עדים שזינתה שמא אינה נאסרת בלא קינוי והכתיב כי מצא בה ערות דבר. אלא הכי קאמר אין האשה נאסרת על בעלה בעד א' אלא בשני עדים. וקינוי וסתירה אפילו בע"א. ופתח פתוח

מצאתי כב' עדים דמי. פי' אע"פ שעד אחד נאמן באיסורין. היכא דאמר ליה ע"א אשתך זינתה אינו נאמן שאין דבר שבערוה פחות משנים ואם קינא ונסתרה ובא ע"א ואמר נטמאת נאמן וקורעת כתובתה ויוצאה ואם רוצה לשתות אין משקין אותה. גם אם אמר פתח פתוח מצאתי נאמן על עצמו כשני עדים ושוי אנפשיה חתיכה דאיסורא:

כל היוצא למלחמת בית דוד גט כריתות כותב לאשתו. פי׳ בקונטרס שאם ימות במלחמה יהא גט משעת כתיבתו וקשה לר״ת דא״כ מאי כל היוצא אם לא מהני אלא למי שאין לו בניס ויש לו יבם ועוד דתנן במי שאחזו (גיטין עג. ושם) מה היא באותן הימים רבי יהודה אומר הרי היא כאשת איש לכל דבריה וקאי אמאי דקתני לעיל מינה הרי זה גיטך מהיום אם מתי וכן משמע בתוספתא אלמא אע״ג דאמר מהיום הויא אשת איש גמורה כדמפרש בגמרא באומר מעתה שאני בעולם פירוש דהאי דאמר מהיום לא שיחול מיד אלא דעתו שיחול שעה אחת קודם מיתתו דהיינו מעת שהוא בעולם ולא אמר מהיום אלא למעוטי לאחר מיתה כלומר מאותו יום שאני בעולם יהא גט ומיהו יש לחלק בין מהיום לפירש בהדיא שיחול משעת כתיבה דע״כ משעת כתיבה קאמר שיהא גט ועוד נראה דאפי׳ אמר מהיום יש לישב פי׳ הקונטרס דלאו דוקא פירש שאם ימות במלחמה אלא היו מתנים אם לא יחזור מן המלחמה ואגב ריהטיה נקט בקונטרס אם ימות דסתם מי שאינו חוזר מן המלחמה אינו חוזר לפי שמת אלא ה״ה אם נשבה והשתא מהיום דהכא אין שייך לומר מעתה שאני בעולם כההוא דמי שאחזו אלא מהיום מיום כתיבה קאמר ואם תאמר והרי חזר אוריה ונתבטל הגט ויש לומר שהיה מתנה אם לא יחזור בסוף המלחמה והרי לא חזר לבסוף ויתא לפירוש זה הא דאמרינן בפרק הזהב (ב״מ נט. ושם) נוח לו לאדם שיבעול ספק אשת איש ואל יגבין פני חבירו ברבים ומפיק ליה מהאי מעשה דבת שבע דספק אשת איש הואי דדלמא יחזור מן המלחמה ור״ת מפרש כותב גט כריתות לגמרי בלא שום תנאי ולפי׳ קשה אמאי קרי לה ספק אשת איש הא הואי גרושה גמורה ואר״ת דקרי לה ספק אשת איש לפי שהיו מגרשין בזינעא שלא יהא נודע ויקפלו עליהם בני אדם לקדשם ולפי׳ הקונטרס קשה קצת איך בא עליה למה לא היה ירא שמא יחזור: **אי למיתב לה כתובה בו׳.** משמע אם היה בא בב״ד היה נאמן להפסידה כתובתה אע״פ שלאוסרה עליו לא היה נאמן משום דאית לן למימר דשמא אינו בקי בפתח פתוח ואוקמה בחזקת היתר אבל מ״מ כתובתה הפסידה אע״פ שיש לנו לומר שהוא טועה בפתח פתוח דאית לן למימר אוקי ממונא בחזקת מריה וקשה דאמאי מפסידה כתובתה והא הוה [1] ספק ספיקא ספק אי הוא בקי בפתח פתוח אם לאו ואם תמצא לומר פתח פתוח הוה ספק באונס ספק ברצון דאפי׳ אשת כהן באונס לא מפסדא כתובתה ואין לומר דאפי׳ בספק ספיקא מפסדה כתובתה משום דמוקמינן ממונא בחזקתיה דהא לקמן (דף יב:) גבי משארסתני נאנסתי והוא אומר לא כי אלא עד שלא ארסתיך נאנסת והיה מקחי מקח טעות ואיכא מאן דמפרש לקמן (דף יא:) מקח טעות ממאתים אבל מנה אית לה אלמא משום דבאותו מנה הוי ספק ספיקא לא מפסדה דספק קודם שנתארסה ספק אחר שנתארסה ואם תמצא לומר אחר שנתארסה אימור באונס הוה דאי אמרת דאפי׳ בספק ספיקא מפסדה אמאי אית לה אפי׳ מנה וי״ל דלא חשיב ספק ספיקא כהאי גוונא משום דהאי ספיקא שמא באונס היה לא חשיב ספיקא גמורה למיתב לה כתובה דאימור קודם שנתארסה נאנסה והשתא אתי שפיר הא דתנן במתני׳ (לקמן דף יג.) היא אומרת מוכת עץ אני והוא אומר לא כי אלא דרוסת איש את וקאמר ר׳ יהושע שאינה נאמנת ומפסדת כתובתה אי לר׳ יוחנן מנה אי לר׳ אלעזר ולא כלום ואע״ג דהוי ספק ספיקא ספק מוכת עץ ויש לה כתובה ואפי׳ אם תמצא לומר דרוסת איש אימור תחתיו נאנסה ונסתחפה שדהו ויש לה כתובה אלא ודאי ספק באונס לא חשיב ספק [2] דאימור קודם שנתארסה נאנסה ועוד אומר רבינו יאנק דמוכת עץ לא שכיח דהא דאמרינן (לקמן לו:) כולהו נמי חבוטי מיחבטן היינו אליבא דר״ג אבל רבי יהושע שמעינן דלית ליה טעמא דמיחבטן דקאמר התם (לקמן לו.) חרשת ושוטה יש להן טענת בתולין והיינו משום דס״ל דחבטא לא שכיחא: **מאי לאו דקא טעין טענת פתח פתוח.** נראה לפרש דקס״ד דבטענת דמים [3] ליכא למיחש לאיקרורי דעתא דכיון דליכא דס לנו נוקפו ואין מתקרר אבל בפתח פתוח איכא למיחש שמא יתקרר: **נאמן להפסידה כתובתה.** אור״י דשמואל מודה שפיר דנאמן לאוסרה עליו ולהפסידה כתובתה אינטריך ליה לאשמעינן דלא תימא דלא יהא נאמן אע״ג דקיס ליה בפתח פתוח דנימא במזיד משקר להפסידה כתובתה ור״ל נמי מצי סבר דנאמן להפסידה ונקט לאוסרה לרבותא וכ״ש דנאמן להפסיד כתובתה כדמוכח הסוגיא דלעיל [ומיהו בירושלמי משמע דלר״ל אינו נאמן להפסיד כתובתה]: **אבל בגליל מצי טעין.** ואת״ת מנא ליה דלמא ביהודה נאמנת לומר שבא עליה באירוסין ולא בגליל אבל כשטוענת בתולה הייתי בגליל נמי מהימנא וי״ל דמשמע ליה אינו יכול לטעון טענת בתולים בכל ענין בין שאומרת שבא עליה מן האירוסין בין שאומרת פתח נעול מצא דביהודה נאמנת במגו דאי בעיא אמרה באירוסין בא עליה ולא בגליל דליכא מגו אבל קשה דמייתי מדיוקא והוה ליה לאתויי מרישא דקתני (לקמן דף י:) בתולה אלמנה מן האירוסין כו׳ ויש להן טענת בתולין וע״כ לענין כתובה איירי דלאוסרה עליו אפילו מן הנשואין נמי יש לה טענת בתולין כיון דכנסה בחזקת בתולה כדמוכח לקמן (דף יב.) דפריך ומיהוש שמא תחתיו זינתה: **מאי לאו דקא טעין טענת פתח פתוח.** ויהודה אע״ג דליכא חזקה לא מהימן כדפי׳ בקונטרס ג״כ כיון דמתייחד עמה ודאי בא עליה דלא מוקי איניש אנפשיה ואע״ג דגבי יבמה אמרינן (יבמות דף קיא:) דעד כ׳ יום מוקי אנפשיה רוב פעמים לא מוקי אנפשיה אפי׳ שעה אחת דעל דעת כן מתייחד [4] [עמה] ואיתרע חזקה: **לא דקא טעין טענת דמים.** דהוא טענה ברורה מדאין קדיין מלוכלכים בדם ונראה דבטענת פתח פתוח וטענת דמים דשמעתין איירי שהיא טוענת שהוא בא עליה באירוסין או אומרת בתולה הייתי ואי״ת ונהימנא לדידה במגו דאי בעיא אמרה משארסתני נאנסתי דנאמנת לר״ג דפסקינן לקמן (דף יג.) כוותיה וי״ל דאינה מודה ברצון שנבעלה מאחר ועוד דאין זה מגו דמיפסלא נפשה מכהונה אבל קשה דליהמנה במגו דאי בעיא אמרה מוכת עץ אני אפי׳ לרבנן דלקמן (דף יא:) דאמרי מוכת עץ כתובתה מנה דאין זה מגו דאינה רוצה להפסיד כלום מכתובתה מ״מ נאמנת במגו דאי בעיא אמרה מוכת עץ אני תחתיך ונסתחפה שדהו לכך נראה דהוי מגו במקום חזקה דאין אדם טורח בסעודה ומפסידה אע״ג דבעי׳ היא בפ״ק דבבא בתרא (דף ה: ושם) אי אמרינן מגו במקום חזקה או לא שמא חזקה דהכא עדיפא ואי לא אמרינן מגו להוציא אתי נמי שפיר:

אמר

גט לריפוס כופס נאשפו. שאם ימות במלחמה יהא גט מיוס כתיבתו והרי מת אוריה במלחמה: **דכתיב.** במלחמת שאול ואת אחיך כו׳ ודוד למד מיסי אביו להנהיג שאף היוצאין למלחמותיו עושין כן: **דברים המעורבים בינו לבינה.** אלו קדושין: **תקח.** תטול מביניהם על ידי גט: **אף אנו נמי תנינא.** דטוען פתח פתוח מצאתי אסרה עליו ולא אמרינן לא קיס ליה: **איקרורי דעתא.** עד שני בשבת הבאה: **ולמאי.** קפדי רבנן אי מקרקא דעתיה: **ניתיב לה.** מה לנו להפסידה והרי הוא נותן מדעת: **אלא נאו נאוסרה.** הוא דקפדינן שלא יקרר דעתו ויקייס את האסורה לו. אלמא כי אתי וטעין אסרינן לה עליה: **טענת דמיס.** דטענה מבוררת היא וליכא למימר לא קיס ליה אבל בפתח פתוח אימא למימר אלא אסקיס אדעתיה וא״ת מ״מ אם איתא דפתח לה פתח הוי דס ו״ל דאפסר למיפתח פתח אלא דס ולפי׳ ר״ת איכא לאוקמי בבוגרת שכלו דמיה שפתח פתחא ולאו אדעתיה כיון דליכא דס ובכל בתולה אפסר לפותחה אלא דס כדשמואל מיהו ההיא דשמואל נמי משמע דפתחה נעול מדאין ריחה נודף ושמא יש לומר דמחמת דס נמי אין ריחה נודף. ע״כ], פ) [דף י.], נ) בס״פ: שזינתה, ו) בת״ע ע״ג וי״מ דהכא לא חשיב ספק ספיקא דאין יכולין להתכפר ולומר בריאה ספק באונס ספק ברצון ואת״ל ברצון ספק וכו׳ ולהכי לא חשיב אלא חדא ספיקא וה״נ י״ל בע״א דרוב בקיאין בפתח פתוח והוה ליה לענין כתובה רובא ומזקת ממונא ומו ליכא אלא חדא ספיקא אבל לענין לאוסרה איכא למימר קמוך מיעוטא דאין בקיאין לחזקה ואיתרע רובא והוי ליה פלגא ופלגא והוי ספק ספיקא ול״נ דס״פ אי למיתב לה כתובה ואיירי בטענת דמיס לענין כתובה איכא למיתב לאיקרורי דעתיה בטענת דמיס, ח) [ולהאי טיעוא לא מיתוקמא מתני׳ בפתוח מג׳ שנים. ת״י עה״ג], ט) [ולפי פי׳ ר״ת אתי שפיר דמיקתבר ליה לאוקמי מתני׳ בכל הנשים אפי׳ בבוגרת ומוכת עץ דאין להם דמיס ועי״ל מאי לאו דקטעין אף פתח פתוח דאיירי מתני׳ בכל ענין טיטענן], י) כ״ה בדפו״י,

מסורת הש״ס

עין משפט נר מצוה

נא א מיי׳ פי״ח מהל׳ אישות הלכה יב יג טוש״ע אה״ע סימן סח סעיף ג וסעיף ו:

תורה אור השלם

1. וְאֵת עֶשֶׂרֶת חֲרִיצֵי הַחֵלֶב הָאֵלֶּה תָּבִיא לְשַׂר הָאֶלֶף וְאֶת אַחִיךָ תִּפְקֹד לְשָׁלוֹם וְאֶת עֲרֻבָּתָם תִּקָּח: שמואל א יז יח

מוסף רש״י

גט כריתות כותב לאשתו. על תנאי, שאם ימות תהא מגורשת מעכשיו, ופעמים שהוא טורד בגלותו ושולחו מן המלחמה (שבת נו.). **דברים המעורבין בינו לבינה.** היינו קדושין, תקח, תבטל ע״י גט שתביא להם מן המלחמה (שם). **בתולה נשאת ליום הרביעי.** תקנת חכמים היא שתנשא ברביעי בשבת (לעיל ב.).

[1] כל היוצא למלחמת בית דוד גט כריתות כותב לאשתו דכתיב [1]ואת אחיך תפקד לשלום ואת ערובתם תקח מאי ואת ערובתם תקח תני רב יוסף דברים המעורבין בינו לבינה אמר אביי אף אנן נמי תנינא [2]בתולה נשאת ליום הרביעי ליום רביעי אין ליום חמישי לא מאי טעמא משום איקרורי דעתא ולמאי אי למיתב לה כתובה ניתיב לה אלא לאוסרה עליו ודקא טעין טענה מאי לאו דקטעין טענת פתח פתוח [3]לא דקטעין טענת דמים אמר רב יהודה אמר שמואל האומר פתח פתוח מצאתי נאמן להפסידה כתובתה אמר רב יוסף מאי קמ״ל תנינא [3]האוכל אצל חמיו ביהודה שלא בעדים אינו יכול לטעון טענת בתולים מפני שמתייחד עמה ביהודה הוא דלא מצי טעין הא בגליל מצי טעין ולמאי אי לאוסרה עליו ביהודה אמאי לא אלא לאו להפסידה כתובתה ודקא טעין טענה [4]מאי לאו דקא טעין טענת פתח פתוח לא דקא טעין טענת דמים

איתמר

[2] ספק ספיקא ספק אי הוא בקי בפתח פתוח אם לאו ואם תמצא לומר פתח פתוח הוה ספק באונס ספק ברצון דאפי׳ אשת כהן באונס לא מפסדא כתובתה ואין לומר דאפי׳ בספק ספיקא מפסדה כתובתה משום דמוקמינן ממונא בחזקתיה דהא לקמן (דף יב:) גבי משארסתני נאנסתי והוא אומר לא כי אלא עד שלא ארסתיך נאנסת והיה מקחי מקח טעות ואיכא מאן דמפרש לקמן (דף יא:) מקח טעות ממאתים אבל מנה אית לה אלמא משום דבאותו מנה הוי ספק ספיקא לא מפסדה דספק קודם שנתארסה ספק אחר שנתארסה ואם תמצא לומר אחר שנתארסה אימור באונס הוה דאי אמרת דאפי׳ בספק ספיקא מפסדה אמאי אית לה אפי׳ מנה וי״ל דלא חשיב ספק ספיקא כהאי גוונא משום דהאי ספיקא שמא באונס היה לא חשיב ספיקא גמורה למיתב לה כתובה דאימור קודם שנתארסה נאנסה והשתא אתי שפיר הא דתנן במתני׳ (לקמן דף יג.) היא אומרת מוכת עץ אני והוא אומר לא כי אלא דרוסת איש את וקאמר ר׳ יהושע שאינה נאמנת ומפסדת כתובתה אי לר׳ יוחנן מנה אי לר׳ אלעזר ולא כלום ואע״ג דהוי ספק ספיקא ספק מוכת עץ ויש לה כתובה ואפי׳ אם תמצא לומר דרוסת איש אימור תחתיו נאנסה ונסתחפה שדהו ויש לה כתובה אלא ודאי ספק באונס לא חשיב ספק [3] דאימור קודם שנתארסה נאנסה ועוד אומר רבינו יאנק דמוכת עץ לא שכיח דהא דאמרינן (לקמן לו:) כולהו נמי חבוטי מיחבטן היינו אליבא דר״ג אבל רבי יהושע שמעינן דלית ליה טעמא דמיחבטן דקאמר התם (לקמן לו.) חרשת ושוטה יש להן טענת בתולין והיינו משום דס״ל דחבטא לא שכיחא: **מאי לאו דקא טעין טענת פתח פתוח.** נראה לפרש דקס״ד דבטענת דמיס [4] ליכא למיחש לאיקרורי דעתא דכיון דליכא דס לנו נוקפו ואין מתקרר אבל בפתח פתוח איכא למיחש שמא יתקרר: **נאמן להפסידה כתובתה.** אור״י דשמואל מודה שפיר דנאמן לאוסרה עליו ולהפסידה כתובתה אינטריך ליה לאשמעינן דלא תימא דלא יהא נאמן אע״ג דקיס ליה בפתח פתוח דנימא במזיד משקר להפסידה כתובתה ור״ל נמי מצי סבר דנאמן להפסידה ונקט לאוסרה לרבותא וכ״ש דנאמן להפסיד כתובתה כדמוכח הסוגיא דלעיל [ומיהו בירושלמי משמע דלר״ל אינו נאמן להפסיד כתובתה]: **אבל בגליל מצי טעין.** ואת״ת מנא ליה דלמא ביהודה נאמנת לומר שבא עליה באירוסין ולא בגליל אבל כשטוענת בתולה הייתי בגליל נמי מהימנא וי״ל דמשמע ליה אינו יכול לטעון טענת בתולים בכל ענין בין שאומרת שבא עליה מן האירוסין בין שאומרת פתח נעול מצא דביהודה נאמנת במגו דאי בעיא אמרה באירוסין בא עליה ולא בגליל דליכא מגו אבל קשה דמייתי מדיוקא והוה ליה לאתויי מרישא דקתני (לקמן דף י:) בתולה אלמנה מן האירוסין כו׳ ויש להן טענת בתולין וע״כ לענין כתובה איירי דלאוסרה עליו אפילו מן הנשואין נמי יש לה טענת בתולין כיון דכנסה בחזקת בתולה כדמוכח לקמן (דף יב.) דפריך ומיהוש שמא תחתיו זינתה: **מאי לאו דקא טעין טענת פתח פתוח.** ויהודה אע״ג דליכא חזקה לא מהימן כדפי׳ בקונטרס ג״כ כיון דמתייחד עמה ודאי בא עליה דלא מוקי איניש אנפשיה ואע״ג דגבי יבמה אמרינן (יבמות דף קיא:) דעד כ׳ יום מוקי אנפשיה רוב פעמים לא מוקי אנפשיה אפי׳ שעה אחת דעל דעת כן מתייחד [5] [עמה] ואיתרע חזקה: **לא דקא טעין טענת דמים.** דהוא טענה ברורה מדאין קדיין מלוכלכים בדם ונראה דבטענת פתח פתוח וטענת דמיס דשמעתין איירי שהיא טוענת שהוא בא עליה באירוסין או אומרת בתולה הייתי וא״ת ונהימנא לדידה במגו דאי בעיא אמרה משארסתני נאנסתי דנאמנת לר״ג דפסקינן לקמן (דף יג.) כוותיה וי״ל דאינה מודה ברצון שנבעלה מאחר ועוד דאין זה מגו דמיפסלא נפשה מכהונה אבל קשה דליהמנה במגו דאי בעיא אמרה מוכת עץ אני אפי׳ לרבנן דלקמן (דף יא:) דאמרי מוכת עץ כתובתה מנה דאין זה מגו דאינה רוצה להפסיד כלום מכתובתה מ״מ נאמנת במגו דאי בעיא אמרה מוכת עץ אני תחתיך ונסתחפה שדהו לכך נראה דהוי מגו במקום חזקה דאין אדם טורח בסעודה ומפסידה אע״ג דבעי׳ היא בפ״ק דבבא בתרא (דף ה: ושם) אי אמרינן מגו במקום חזקה או לא שמא חזקה דהכא עדיפא ואי לא אמרינן מגו להוציא אתי נמי שפיר:

[5] שבת נו., ב) [לעיל ב.], ג) לקמן יב., ד) [דטענת דמיס מסתבר כשנתייחד עמה אם היו אז דמיס בשעת תשמיש היתה מראה לאביה ולאמה או לבעלה כדי שלא יהא לו לב עליה כשיבעלה וס״ד דטענת דמיס אף ביהודה יכול לטעון אבל בפתח פתוח מכרת אם פתחה נעול או לאו ואינה מגדת והשתא אתי שפיר דלא פריך מריש דכפסיטות איכא לאוקמי בטענת דמיס. ת״י עה״ג. ובתוס׳ הרשב״א מצאתי דפי׳ דבטענת דמיס ביהודה נמי ס״ד דמהימנן דליכא למימר שכא דאם אימא דהוה דס כשנתייחד עמה לא היה שוכח אבל בפתח פתוח איכא למימר דלא אסקיס אדעתיה וא״ת מ״מ אם איתא דפתח לה פתח הוי דס ו״ל דאפסר למיפתח פתח בלא דס ולפי׳ ר״ת איכא לאוקמי בבוגרת שכלו דמיה שפתח פתחא ולאו אדעתיה כיון דליכא דס ובכל בתולה אפסר לפותחה בלא דס כדשמואל מיהו ההיא דשמואל נמי משמע דפתחה נעול מדאין ריחה נודף ושמא יש לומר דמחמת דס נמי אין ריחה נודף. ע״כ], פ) [דף י.], נ) בס״פ: שזינתה, ו) בת״ע ע״ג וי״מ דהכא לא חשיב ספק ספיקא דאין יכולין להתכפר ולומר בריאה ספק באונס ספק ברצון ואת״ל ברצון ספק וכו׳ ולהכי לא חשיב אלא חדא ספיקא וה״נ י״ל בע״א דרוב בקיאין בפתח פתוח והוה ליה לענין כתובה רובא ומזקת ממונא ומו ליכא אלא חדא ספיקא אבל לענין לאוסרה איכא למימר קמוך מיעוטא דאין בקיאין לחזקה ואיתרע רובא והוי ליה פלגא ופלגא והוי ספק ספיקא ול״נ דס״פ אי למיתב לה כתובה ואיירי בטענת דמיס לענין כתובה איכא למיתב לאיקרורי דעתיה בטענת דמיס, ח) [ולהאי טיעוא לא מיתוקמא מתני׳ בפתוח מג׳ שנים. ת״י עה״ג], ט) [ולפי פי׳ ר״ת אתי שפיר דמיקתבר ליה לאוקמי מתני׳ בכל הנשים אפי׳ בבוגרת ומוכת עץ דאין להם דמיס ועי״ל מאי לאו דקטעין אף פתח פתוח דאיירי מתני׳ בכל ענין טיטענן], י) כ״ה בדפו״י,

חכמים תקנו לאשה כו'. כלומר מי הוא כתובתה דאורייתא לא הוי נאמן להפקיעה אלא בעדות ידועה אבל כתובתה חכמים תיקנוה הם אמרו והם אמרו הם שתיקנוה אמרו שהוא נאמן להפסידה אף בטענת פתח פתוח: **א"כ.** שבידו להפקיעה: **מה הועילו חכמים בתקנתן.** שתקנו לה כתובה: **חזקה אין אדם טורח בסעודה כו'.** אין לחוש שיטעון אדם כך אלא באמת שאם היה שונא אותה מתחילה לא היה טורח בסעודה וכונסה ומפסיד סעודתו חנם אלא היה מגרשה מתחילה: **אלא מן הזיבורית.** אם בא לגבות כתובתה ויש לו עדית וזיבורית ודינונית אינה יכולה לומר תן לי עדית או דינונית בשוויה יתן: **מאי קנסא.** כלומר מאי פשע דקא קנסינן ליה]: **מן הטורה.** מכסף ישקול דלקמן: **כסף ישקול.** במפתה נאמר: **כמוהר הבתולות.** האמור במאנס את הבתולה (דברים כב) קנסו הכתוב ג' כסף בשביל מוהר בתוליה: **שיהא זה כמוהר הבתולות.** הקיש הכתוב קנס המפתה לקנס האונס מה להלן ג' לף כאן ג' ומה כסף האמור כאן שקלים דכתיב ישקול לף להלן שקלים דלא תימא מעות: **מלאן סמכו.** מדקרי לה מוהר: **נותן לה ממעות קפוטקיא.** בפרק בתרא תנן נשא אשה בג"י וגירשה בקפוטקיא נותן לה ממעות א"י שהן קלות נשא אשה בקפוטקיא וגירשה בא"י נותן לה ממעות א"י מנין הכתוב בכתובה דאזלינן לקולא רשב"א נותן לה ממעות קפוטקיא שנשתעבד בהן כשאר מלוה דקסבר כתובה דאורייתא: **אסבוהו כופרי.** הלקוהו מלקיות במקלות חריות של דקל שיש בהן עוקצין כמין קוצין כדאמרינן בסוכה (דף לב.) ואימא כופרא דרכיה דרכי נועם כתיב[1]: **מברכתא חביטא ליה.** זוגות העיר הזאת שאמה מברכתא חבוטות ושוכבות תמיד לפניו לזנות מאחר שהוא בקי בפתח פתוח: בחור לא מהימן ומסבינן ליה כופרי על שמעיה פניו. נשוי מהימן ולא מסבינן ליה כופרי: **הטה.** כשהגיע לפתח ביתו הסגור ויש בו דבר מעכבו מלפתוח וכשמטין אותו לגדלין נפתח: **אילא דאמרי.** בלא מתכוין לא שכיח הטיה ולא אמרי' שמא הטה אלא כך בדקו שמא במזיד הטית ועקרת לדשא ועברא עקרת הלדת והבריח: **הטה במזיד.** במתכוין וכתב: **וכנסו.** שהיו טיפי הדמים מכוסים בשכבת זרע:

גיהוץ

אמר רב נחמן אמר שמואל חכמים תיקנו כו'. משמע דכתובה דרבנן וכן בהאשה רבה (יבמות פט. ושם) גבי אין לה כתובה קאמר מאי טעמא תקינו לה רבנן כתובה שלא תהא קלה בעיניו להוציאה כו' אלמא סתמא דהש"ס סבר דכתובה דרבנן וקשה דנהגו לכתוב בכתובה כסף זוזי מאתן דמזו ליכי מדאורייתא ואור"ת דסמכינן ארשב"ג דמתני' דפרק בתרא (דף קי:) דמייתי לה נמי בסמוך דאמר נותן לה ממעות קפוטקיא דקסבר כתובה דאורייתא [1]) וקי"ל כרשב"ג במשנתנו ועוד אור"י דלא קיימא לן כר"ג דאשכחנא רב אשי דהוא בתראה דפליג עליה כדמתרץ לקמן בריית (דף יב.) תני כל שלא מושמש אינו יכול לטעון טענת בתולים אלמא דחיים לשמא משקר ולא אמרינן חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה וכן פי' רבינו יצחק בן רבינו מאיר דרב אשי פליג אדרב נחמן והא דאמרינן בהאשה רבה (יבמות פט. ושם) מ"ט תקינו רבנן כתובה ה"פ מ"ט תקינו רבנן כתובה היכא דתקינו כגון באלמנה שלא תהא קלה בעיניו להוציאה ה"נ תקינו שלא יהא לה כדי שתהא קלה בעיניו להוציאה:

חזקה אין אדם טורח כו'. תימה תינח באשת כהן או בפחותה מג' דמיתסרא עליה הילכך כיון דמפסידה נאמן ומ"ד נמי לקמן כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה אין לה כתובה כלל ניחא דהשתא נמי מפסידה שהרי מקח טעות הוא אבל למ"ד יש לה כתובה מנה לא מפסיד מידי אלא שבא להפסידה מכתובתה מנה אבל הסעודה לא מפסיד ואמאי מהימן ונראה דלא מהימן:

הואיל ותקנת חכמים היא לא תגבה כו'. תימה דר"מ אית ליה לקמן בפרק אע"פ (נו: ושם) דכתובה דאורייתא ובפ' הניזקין (גיטין מח: ושם) אמרי' דקסבר ר"מ דכתובה אשה בדינונית משום חינא וכיון דהויא דאורייתא דינה בעדית כדנפקא לן בריש ב"ק (דף ה.) וכולן כאבות נשלם ממיטב דאתיא תחת נתינה ישלם כסף ואמאי הפקיעו דינה ועוד דלא מיסתמיט תנא בשום מקום דאית ליה כתובה אשה ממטלטלי אלא לר"מ כדאמרינן בכל דוכתין (יבמות פט.) הא מני ר"מ היא דאמר מטלטלי משתעבדי לכתובה ולמ"ד דאורייתא אמאי לא גבי ממטלטלי כמו ניזקין כיון דמתסה יצפינן וי"ל דטעמא שלא יפרשו מהן בני אדם אם יצטרכו למכור עדית או מטלטלים ומשו כדי שיקפלו עליהן בני אדם: **נותן** לה ממעות קפוטקיא. תימה לר"י מה ריוח הוא לה שנותן לה מאותם המעות מ"מ אינו נותן לה אלא שוה ג' שקלים ואם היינו אומרים דלעולם צריך ליתן לה שקלים שעומדין שם בקפוטקיא ג' שקלי קפוטקיא ובארץ ישראל ג' שקלים של ארץ ישראל הוה ניחא כדאמרינן גבי ה' סלעים דפליון בכור בפ' יש בכור (בכורות נ. ושם) לישדר מר תילתא אחריני דאוסיפו עלייהו ושדר להו מיהו אין נראה דהתם כשהוסיפו בכל מקום הוסיפו אבל כשמוסיפין במקום אחד אין נראה שבכך תשתנה מדה דאורייתא ומיהו בירושלמי דפירקין גרסינן אמתניתין דכתובה מאתים רבי מונא בשם שמואל אמר בשקל הקדש רבי אבא בר בונא אמר מטבע יונא וכן מסקי התם כמה אמוראי:

מברכתא חביטא ליה. פירוש הלקוהו שמונה ש"ר על בת ישראל שהרי משקר וכי זוגות חבוטות לפניו שיהיה בקי הלכך לא מהימן והא אמר רב נחמן מהימן ומשני מהימן ומסבינן ליה כופרי ורב נחמן דאמר אסבוהו לא משום שלא היה מאמינו אלא היה מאמינו ואמר להלקותו לפי שהשוד על הזנות ורב אחא משני כדסבירא לן מעיקרא דלא מהימן ואייתי בבחור ועי"ל בניחותא מברכתא חביטא ליה אף על פי שהוא נאמן הלקוהו לפי שהשוד על הזנות והאמר רב נחמן נאמן ולא פירש להלקותו ומשני מהימן ומסבינן ליה ורב נחמן לא איירי במלקות רב אחא אמר לעולם נאמן דאמר רב נחמן היינו בלא מלקות ובנשוי:

איתמר אמר רב נחמן אמר שמואל משום רבי שמעון בן אלעזר [8]חכמים תקנו להם לבנות ישראל לבתולה מאתים ולאלמנה מנה והם האמינוהו שאם אמר פתח פתוח מצאתי נאמן א"כ מה הועילו חכמים בתקנתם אמר רבא [6]חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה תנא הואיל וקנס חכמים הוא לא תגבה אלא מן הזיבורית קנסא מאי קנסא אלא אימא [2]הואיל ותקנת חכמים הוא לא תגבה אלא מן הזיבורית רבן שמעון בן גמליאל אומר [3]כתובת אשה מן התורה ומי אמר רבן שמעון בן גמליאל הכי [4]והתניא [1]כסף ישקול כמוהר הבתולות שיהא זה כמוהר הבתולות ומוהר הבתולות כזה [5]מכאן [7]סמכו חכמים לכתובת אשה מן התורה רבן שמעון בן גמליאל אומר כתובת אשה אינה מדברי תורה אלא מדברי סופרים איפוך ומאי חזית דאפכת בתרייתא איפוך קמייתא הא שמעינא ליה לרבן שמעון בן גמליאל דאמר כתובת אשה מדאורייתא דתנן [9]רבן שמעון בן גמליאל אומר נותן לה ממעות קפוטקיא ואי בעית אימא כולה רבן שמעון בן גמליאל היא וחסורי מיחסרא והכי קתני מכאן סמכו חכמים לכתובת אשה מן התורה כתובת אלמנה אינה מדברי תורה אלא מדברי סופרים שרבן שמעון בן גמליאל אומר כתובת אלמנה אינה מדברי תורה אלא מדברי סופרים ההוא דאתא לקמיה דרב נחמן אמר ליה פתח פתוח מצאתי אמר ליה רב נחמן אסבוהו כופרי מברכתא חביטא ליה והא רב נחמן הוא דאמר מהימן מהימן ומסבינן ליה כופרי רב אחאי משני [10]כאן בבחור כאן בנשוי ההוא דאתא לקמיה דרבן גמליאל אמר ליה פתח פתוח מצאתי אמר ליה [11]שמא הטיתה אמשול לך משל למה הדבר דומה לאדם שהיה מהלך באישון לילה ואפילה היטה מצאו נעול איכא דאמרי הכי אמר ליה [12]שמא במזיד הטיתה ועקרת לדשא ועברא אמשול לך משל למה הדבר דומה לאדם שהוא מהלך באישון לילה ואפילה היטה במזיד מצאו פתוח לא היטה במזיד מצאו נעול ההוא דאתא לקמיה דרבן גמליאל בר רבי אמר ליה רבי בעלתי ולא מצאתי דם אמרה לו רבי בתולה הייתי אמר להם הביאו לי אותו סודר הביאו לו הסודר ושראו במים וכבסו ומצא עליו כמה טיפי דמים אמר לו לך זכה במקחך אמר ליה הונא מר בריה דרבא מפרזקיא לרב אשי אנן נמי נעביד הכי אמר ליה

גיהוץ

מסורת הש"ס

[1]) קדושין מה: [יבמות קז.], [2]) [נקמן יז:], [3]) נקמן לח: [כט:], [4]) [ועי' תוס' סוטה כז. ד"ה אינו], [5]) נקמן קי:, [6]) נ"י כ"י, [7]) [מגלי ג], [8]) [ועי' תוס' סוטה כז. ד"ה אינו],

תורה אור השלם

1. אם מָאֹן יְמָאֵן אָבִיהָ לְתִתָּהּ לוֹ כֶּסֶף יִשְׁקֹל כְּמֹהַר הַבְּתֻלֹת:
שמות כב טז

גליון הש"ם

גמ' חכמים תקנו להם. עיין סנהדרין ח ע"א תד"ה מוציא שם רע:

מוסף רש"י

בסעודה. סעודת נשואין (יבמות קז.). **כסף ישקול כמוהר הבתולות.** ממשיס כסף המפורשים במאנס את הבתולה (לקמן כט: וכנ"ל לח:). **שיהא זה.** ממשיס, **כמוהר הבתולות, ומוהר הבתולות.** יהיו שקלים, **כזה.** שכתוב בו ישקול (שם ושם). **ממעות קפוטקיא.** גדולות ושוקלות יותר משל א"י (לקמן קי:).

תוספות רי"ד

אמר ר"נ אמר שמואל משום ר"ש ב"א חכמים תקנו להם לבנות ישראל לבתולה מאתים ולאלמנה מנה. והם הימנוהו שאם אמר פתח פתוח מצאתי נאמן א"כ מה הועילו חכמים בתקנתם. א"ר חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה. פי' המורה אין לחוש שיטען כך אלא באמת שאם היה שונאה מתחילה לא היה טורח בסעודה לכונסה ומפסיד סעודתו חנם אלא מתחלה [היה] מגרשה והגאון פי' אימתי הבעל מהימן כששניהם טוענים ברי על הפתח הבעל אומר פתח פתוח מצאתי והיא טוענת לא כי אלא פתח נעול מצאת ותרוייהו טענו טענות ברי אז הבעל מהימן אבל אם היא מודה ליה אין פתח פתוח מצאת אבל התחיך נאנסתי ונסתפחה שדך או מוכת עץ אני ואית לי כתובה ואיהו אמר שמא עד שלא ארסתיך והיה מקחי מקח טעות כיון דאיהי טוענת ודאי ואיהו ספק אינו נאמן כדאמר לקמן דפסק שמואל הלכתא כרבן גמליאל דאמר דאשה נאמנת ולא קשיא דשמואל אדשמואל דלא דמי תרתי טענינתא להדדי דהכא טענו ברי וברי והתם טענו ברי ושמא ואית לה מיגו וחזקה. פי' מיגו דאי בעי אמרה מוכת עץ אני תחתיך ולא פסלה נפשה מכהונה וכו' וחזקה דגופה דבתולה נולדה: וראיתי כתוב בה"ג דאי עביד בעל סעודה רבתי דינא הוא דשקיל אודינא מן האשה מטעם רבה ואינו נ"ל דעד כאן לא האמינוהו אלא להפסידה כתובתה

עין משפט נר מצוה

נב א מיי' פי"ט מהל' אישות הל' ו סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' סח סעי' ו וסעי' ח:
נג ב מיי' פט"ז מה' אישות הל' ג סמג שם שם טוש"ע שם סי' ק סעי' ב:
נד ג מיי' פ"י שם הל' ז טוש"ע שם סימן סו סעיף ו:
נה ד טוש"ע שם סי' סח סעי' ו בהגהה:
נו ה ו מיי' פי"ח שם הל' יב טוש"ע שם:

תוספות רי"ד (המשך)

שהוא מוחזק בה אבל להוציא ממון ממנה אינו נאמן בטענתו. וכתב רבינו יצחק ז"ל חזינן לגאון דקאמר ה"מ לענין מנה מאתים אבל לתוספת לא מהימן וטעמא דמסתבר הוא דלא תקינו רבנן אלא מנה מאתים אבל תוספת איהו כתב לה מנפשיה הלכך לא מהימן: תנא הואיל וכן דכתובתה תיקון חכמים היא לא תגבה אלא מן הזיבורית. פי' אם באת לגבות כתובתה ויש לו עדיית בינונית וזיבורית אין יכולה לומר תן לי עדיית או בינונית ובשוויה אלא זיבורית נותן לה ובשוויה: רשב"ג אומר כתובת אשה מן התורה. ומי ארשב"ג הכי והא תניא כסף ישקול כמוהר הבתולות מכאן סמכו חכמים לכתובת אשה מן התורה. רשב"ג אומר כתובת אשה אינה מה"ת אלא מדברי סופרים. איפוך ומאי חזית דאפכית בתרייתא איפוך קמייתא. דהא שמעינן ליה לרשב"ג דאמר כתובת אשה דאורייתא פי' דתנן בפ' בתרא דמכילתין נשא אשה בא"י וכו' רשב"ג אומר נותן לה ממעות קפוטקיא פי' נשתעבד בהן כשאר מלוה דקסבר כתובה דאורייתא. עי' בסו"פ: ההוא דאתא לקמיה דרב נחמן אמר פתח פתוח מצאתי אמר להו ר"נ אסבוהו כופרא. פי' הלקוהו בחריות של דקל שיש בהן עוקצין כמין קוצין: מברכתא חביטא ליה. פי' זונות מופקרות היו חבוטות לו שמכיר בפתח פתוח. והאר"נ הואומר וכו' נאמן. נאמן ומספינן ליה כופרא. רב אחא משני כאן בבחור כאן בנשוי בחור לא מהימן ומספינן ליה כופרי נשוי מהימן ולא מספינן ליה כופרי: ההוא דאתא לקמיה דר"ג א"ל פ"פ מצאתי. א"ל שמא הטית אמשול לך משל למה הדבר דומה לאדם שמהלך באישון לילה ואפילה הטה מצאו פתוח לא הטה מצאו נעול. פי' בהגיעו לפתח ביתו הסגור ויש בו המעכבו מלפתוח. וכשמטין אותו לצדדין נפתח. ואי קשיא היכא שריא ליה. והא אמרן לעיל האומר פ"פ מצאתי מהימן לאוסרה עליו. תשובה אי הוה מהדר ליה ברי לי שלא השיתי הוה אסורה עליו. אבל כיון דשתיק הרגיש ר"ג מתוך דבריו כמספקא ליה ואין טענתו טענה ברורה ולפיכך שריא עליה:

בתולה נשאת פרק ראשון כתובות

בתולה אלמנה גרושה חלוצה. גרלה לפרס דלרבותא נקט חלוצה דסלקא דעתך אמינא כיון דשומרת יבם לא מיחסרא כיסה לחופה שהרי יבמה יבא עליה בעל כרחה וה"א דכגשואה דמיא קמ"ל: **אלמנה** דכתיבא באורייתא מאי איכא למימר. והא ליכא למימר דתפשוט מהכא דכתובת אלמנה מנה לא היה בימי משה דלא הזכירה תורה אלא ככר והא דאמרינן בבכורות (דף ה. וסס) משה רבינו נאמן היה ובקי בחשבונות אלא שמנה של קודש כפול היה לא שהיה מנה בימי משה אלא כלומר כמו שמנה של קודש בימי יחזקאל כפול היה כך היה ככר של קודש כפול בימי משה: **ותנא** רב יוסף אשור זו סליקא ומי הואי. פי' בקונטרס ומי הואי בבריאת עולם ובלא רב יוסף מאשור וכן מכוש לא מלי למיפרך דמלינן למימר דאשור וכוש שם הממוז ולא שם העיר ומימות עולם היה שמש כך אבל קשה דמאי מייתי מאשור דאשור אע"ג דלא הוה בבריאת עולם כיון דהוה בימי משה שפיר הוה ליה למכתב אבל מנה לא היה לו לכתוב כיון שעדיין לא היה בדורו ונראה לר"י לפרש דסליקא בימי משה מי הואי דקיס ליה דסליקא לא היה בימי משה וסביב סליקא הולך חדקל ולא אבל אשור שהיה בימי משה:

אמר רב אבל תמרים אל יורה. ואם תאמר דבפ"ג דכריתות (דף יג: וסס) (אמר רב הונא) אמר רב הלכה כר' אלעזר דאינו מחייב על שאר משכרין אלא על היין בלבד וי"ל אע"ג דלא מחייב על בית מקדש אסור להורות[ט] וה"נ משמע בס"פ אלו מומין (בכורות מה:) דפסול לעבודה למאן דלא מחייב אשאר משכרין אף על גב דעבודה לא אחיל הוא הדין נמי דאבל יורה:

מטדילין

[1]גיהוץ שלנו כביכוס שלהם ואי אמרת גיהוץ מעברא ליה חומרתא ההוא דאתא לקמיה דרבן גמליאל ב"ר אמר ליה רבי בעלתי ולא מצאתי דם אמרה ליה רבי עדיין בתולה אני [א]אמר להן הביאו לי שתי שפחות אחת בתולה ואחת בעולה הביאו לו והושיבן [ב]על פי חבית של יין בעולה ריחה נודף בתולה אין ריחה נודף אף זו הושיבה ולא היה ריחה נודף אמר לו לך זכה במקחך ונבדוק מעיקרא בגווה גמרא הוה שמיע ליה מעשה לא הוה חזי וסבר דלמא לא קים ליה בגווה דמלתא שפיר ולאו אורח ארעא לזלזולי בבנות ישראל ההוא דאתא לקמיה דרבן גמליאל הזקן אמר לו רבי בעלתי ולא מצאתי דם [ג]אמרה לו רבי ממשפחת דורקטי אני שאין להן לא דם נדה ולא דם בתולים בדק רבן גמליאל בקרובותיה ומצא כדבריה אמר לו לך זכה במקחך אשריך שזכית למשפחת דורקטי [ד]מאי דורקטי דור קטוע[ה] אמר רבי חנינא תנחומים של הבל ניחמו רבן גמליאל לאותו האיש דתני רבי חייא כשם [ה]שהשאור יפה לעיסה כך דמים יפים לאשה ותנא משום רבי מאיר כל אשה שדמיה מרובין בניה מרובים אתמר רבי ירמיה בר אבא אמר זכה במקחך אמר ליה ורבי יוסי בר אבין אמר נתחייב במקחך אמר ליה בשלמא למאן דאמר נתחייב היינו דרבי חנינא אלא למאן דאמר זכה מאי זכותא דלא אתי לידי ספק נדה ההוא דאתא לקמיה דרבי אמר ליה רבי בעלתי ולא מצאתי דם [ו]אמרה לו רבי עדיין בתולה הייתי ושני בצורת הוה ראה רבי שפניהם שחורים צוה עליהן והכניסום למרחץ והאכילום והשקום והכניסום לחדר בעל ומצא דם אמר לו לך זכה במקחך קרי רבי עליהם [1]צפד עורם על עצמם יבש היה כעץ: **מתני'** [ז]בתולה כתובתה מאתים ואלמנה מנה [ח]בתולה אלמנה גרושה וחלוצה מן האירוסין כתובתן מאתים ויש להן טענת בתולים: **גמ'** מאי אלמנה אמר רב חנא בגדתאה אלמנה על שם מנה אלמנה מן האירוסין מאי איכא למימר איידי דהא קרי לה אלמנה הא נמי קרי לה אלמנה אלמנה דכתיבא באורייתא מאי איכא למימר דעתידין רבנן דמתקני לה מנה ומי כתב קרא לעתיד אין דכתיב [2]ושם הנהר השלישי חדקל הוא ההולך קדמת אשור ותנא רב יוסף [ט]אשור זו סליקא ומי הואי אלא דעתידה הכא נמי דעתידה ואמר רב חנא בגדתאה מטר משקה מרוה ומזבל ומעדן וממשיך אמר רבא בר רבי ישמעאל ואיתימא רב יימר בר שלמיא מאי קרא [3]תלמיה רוה נחת גדודיה ברביבים תמוגגנה צמחה תברך אמר רבי אלעזר מזבח מזיח ומזין מחבב מכפר היינו מכפר היינו מזיח מזיח גזירות ומכפר עונות ואמר רב חנא בגדתאה [י]תמרי משחנן משבען משלשלן מאשרן ולא מפנקן אמר רב אכל תמרים [יא]אל יורה מיתיבי תמרים שחרית וערבית יפות במנחה רעות בצהרים אין כמותן ומבטלות שלשה דברים מחשבה רעה וחולי מעים ותחתוניות מי אמרינן דלא מעלו עלויי מעלו ולפי שעתא טרדא מידי דהוה אחמרא [יב]דאמר מר [יג]השותה רביעית יין אל יורה ואיבעית אימא לא קשיא הא מקמי נהמא הא לבתר נהמא דאמר אביי [יד]אמרה לי אם תמרי מקמי נהמא כי נרגא לדיקולא בתר נהמא כי עברא לדשא [טו]דשא אמר רבא דרך שם דרגא אמר רבא דרך גג פוריא א"ר פפא שפרין ורבין עליה אמר רב נחמן בר יצחק אף

מחשבה רעה. לאגה. לפי שמשמחות את הלב ולהריס שעת אורה ולהלה היא: **כי עברא לדשא.** מחזיקות את הגוף כבריח את הדלת: אף

גיהוץ. לשיקיי"ר באבן הזכוכית: **כביכוס שלהן.** שהיו מיימיהם יפים לכבס או סמנין יפים היו להן לכבס ובכיבוס שלנו אין הבגד מלובן עד שיהיה מגוהץ: **מעברא ליה חומרתא.** שפשוף האבן מעביר את הדם: **חומרתא.** אבן. כדאמרינן בגיטין (דף סט:) ומזהיר בחומרתא דנפק מיניה אבן הנמצאת באמה מחמת חולי: **ריחה נודף.** מפיה מריחין ריח היין שנכנס לה דרך פתח הפתום: **גמרא הוה שמיע ליה.** שעשו כן לבנות יבם גלעד במסכת יבמות (דף פ:): **דור קטוע.** שאין להם לא דם נדה ולא דם בתולים: **יפין לאשה.** למהר לה הריון: **נחייב במקחך.** על כרחך תקבל חובה הבאה לך במקחך. לשון אין חבין לאדם (לקמן דף יא.). דבר שהוא לרעתו קרוי חובה: **שפניהם שחורים.** מחמת רעבון: **לפד עורם.** דוגש פירש כמו דבק עורם על עצמם. ומנחם פירש שחר עורם: **מתני' בתולה אלמנה וגרושה.** בין בתולה שהיא אלמנה או גרושה או חלוצה מן האירוסין ומזרה ונשאת: **כתובתה.** מן האירוסין: **מאתים.** שהרי בחזקת בתולה היא נשאת לו: **ויש להם טענת בתולים.** אם לא מצאה הב' בתולה אבדה כלו[ט] כתובתה דמקח טעות היא לו: **גמ' בגדתאה.** דמן בגדת: **על שם מנה.** שאם נשאת משנתאלמנה אין לה כתובה אלא מנה: **דהיא גרושה.** ועדיין לא נתקנו כתובות: **ומי כתיב קרא.** לקרות על שם דבר העתיד: **זו סליקא.** שם עיר: **ומי הואי.** העיר בנויה בבריאת עולם דכתיב ההולך קדמת אשור: [מ]**[מטר.** ולא מאותיות דריש הכי אלא לפוס סברא]: **מזבל.** את האדם: **מעדן.** נותן עדנה וזיו בפירות: **מלמיה.** של א"י: **רוה נחת גדודיה לאשר ברביבים תמוגגנה.** רוה הרי משקה ומרוה. תמוגגנה הרי מזבל. מעדן וממשיך את הפירות נפקא מצמחה תברך. תמוגגנה דישטנפי"ר: **מזיח.** קס"ד מזיח עונות: **מזין.** בזכות הקרבנות העולם מזון שהקרבנו' באין מן המזון וגורמין לו ברכה: **מחבב.** את ישראל אל אביהם: **היינו מזיח היינו מכפר.** הי ניהו מזיח הי ניהו מכפר: **מזיח גזירות.** רעות מעל ישראל: **משחנן.** מחממות: **משלשלן.** שלשול: **מאשרן.** מחזיקות כח כמו אשרו חמוץ (ישעיה ה): **ולא מפנקן.** אינן מרבות אסטניסא על הלב. וכולן לשבח: **אל יורה.** שוס הוראה לפי שטורדות דעתו כשיכור: **שחריה וערביה יפות.** כלא דמילתא לאחר אכילה יפות. שחרית דרכן של בני אדם בפת שחרית כדאמר בהמקבל (ב"מ קז:) ערבית לאחר אכילה: **במנחה רעות.** שהן קודם אכילה לאחר שיצת הלהריס: **בצהריס.** לאחר הסעודה שאכל ושבע: **אין כמותם.** וטובות יותר מערבית לפי שאינו מעוכב ביום מלילך לשדות לבית הכסא בכל עת שירצה אבל בלילה טורח הוא לו: **מבטלות** אף

ט) [תענית כט:], **י)** [בבמות ס:], **יא)** [בעבוד אימא מאי דורקטי תנא דור קטוע], **יב)** מגס. ג' רש"ל, **יג)** נדה ח: סד:, **יד)** יומא י., **טו)** גיטין מב., **טז)** [וע' תוס' סנהדרין מב. ד"ה העוסקים], **יז)** עירובין סד. [מיר לח.], **יח)** [קדושין לא: וש"נ], **יט)** [שבת עז:], **כ)** בס"א ליתא כל, **מ)** נ"י כ"י, **נ)** [בכריתות מילתא דהתם מדאורייתא והכא מדרבנן הוא דאסור],

תורה אור השלם

1. חֹשֶׁךְ מִשְּׁחוֹר הָאֲרֶם לֹא נִבְרוּ בְּחוּצוֹת צָפָד עוֹרָם עַל עַצְמָם יָבֵשׁ הָיָה כָעֵץ: איכה ד ח
2. וְשֵׁם הַנָּהָר הַשְּׁלִישִׁי חִדֶּקֶל הוּא הַהֹלֵךְ קִדְמַת אַשּׁוּר וְהַנָּהָר הָרְבִיעִי הוּא פְּרָת:

בראשית ב יד

3. תְּלָמֶיהָ רַוֵּה נַחֵת גְּדוּדֶיהָ בְּרְבִיבִים תְּמַגְּגֵנָּה צִמְחָהּ תְּבָרֵךְ: תהלים סה יא

לעזי רש"י

לשיקיי"ר [לישקיי"ר]. לגהץ.

דישטנפי"ר [דישטינפרי"ר]. להשרות.

מוסף רש"י

גיהוץ שלנו כביכוס שלהם. גיהוץ שלנו אינו יפה אלא כביכוס שלהן (תענית כט:). משלשלן. משלשלת (גיטין נ.). מאשרן. נותנות כח (שם). ולא מפנקן. אינן מתענגות על הלב להיות איסטניס ואע"פ שהן מתוקות (שם). השותה רביעית יין אל יורה. כלכתיב יין וסכר אל תשא, וסמיך ליה ולהבדיל ולהורות, דמשמע דלענין הוראה נמי לא יתאה (נזיר לח.).

עין משפט נר מצוה

נז א מיי' פי"ח מהל' אישות הל' יב טוש"ע אה"ע סי' סח סעי' ד [ועי' מ"מ]:

נח ב ג מיי' שם טור שו"ע שם סעיף ה:

נט ד מיי' פי"י שם הל' ט סמג עשין מח טוש"ע שם סי' סו סעי' ו:

ס ה מיי' פי"ח שם הל' ח והלכה ח סמג שם טוש"ע שם סימן מז סעיף ח:

סא ו מיי' פי"ח מהל' גירשת מקדש הל"ג (סמג לאוין ס) שו"ע יו"ד סימן רמב סעיף יג בהגהה:

תוספות רי"ד

ההוא דאתא לקמיה דר"ג. א"ל בעלתי ולא מצאתי דם. אמרה לו רבי עדיין בתולה אני. אמר להן הביאו לי שתי שפחות א' בעולה וא' בתולה הביאו לו הושיבם על פי חבית של יין. בתולה אין ריחה נודף. בעולה ריחה נודף מפיה (כרימון) [כריח] בית היין. שנכנס לה דרך (הפגם הפגום) [פתח הפתוח] הושיבוה ולא היה ריחה נודף. אמר ליה לך כי במקחך. ההוא דאתא לקמיה דר"ג הזקן א"ל רבי בעלתי ולא מצאתי דם. אמרה לו רבי בתולה שלימה נבעלתי אלא ממשפחת דורקטי אני שאין להם לא דם בתולות ולא דם נדה בדק ר"ג בקרובותי' ומצא כדבריה א"ל לך זכי במקחך: ההוא דאתא לקמיה דרבי. א"ל רבי בעלתי ולא מצאתי דם אמרה לו בתולה שלימה אני. אלא שני בצורת הם. ראה פניה מוריקות. פי' מושחרים מחמת רעבון. צוה עליהם והכניסם למרחץ והאכילם והשקם והכניסם לחופה ובעל ומצא דם. א"ל לך זכי במקחך. קרא עליהם צפד עורם על עצמם יבש היה כעץ. צפד פי' לשון דבק: **מתני'** בתולה כתובתה מאתים. ואלמנה מנה. בתולה אלמנה גרושה וחלוצה מן האירוסין כתובתן מאתים מן הנשואין כתובתן מנה. פי' בתולה שהיא אלמנה או גרושה וחלוצה מן האירוסין ונשאת. כתובתה מן השני מאתים שהרי בחזקת בתולה נשאת לו ויש לה טענות בתולים:

אף אנו נאמר איילונית דוכרנית דלא ילדה: **מתני'** [א]הגיורת והשבויה והשפחה שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו פחותות מבנות שלש שנים ויום אחד כתובתן מאתים ויש להן טענת בתולין: **גמ'** אמר רב הונא [ב]גר קטן מטבילין אותו על דעת בית דין מאי קמ"ל [ג]דזכות הוא לו וזכין לאדם שלא בפניו תנינא [ד]זכין לאדם שלא בפניו ואין חבין לאדם שלא בפניו מהו דתימא עובד כוכבים בהפקירא ניחא ליה דהא קיימא לן [ה]דעבד ודאי בהפקירא ניחא ליה קמ"ל דהני מילי גדול דטעם טעם דאיסורא אבל קטן זכות הוא לו לימא מסייע ליה הגיורת והשבויה והשפחה שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו פחותות מבנות שלש שנים ויום אחד מאי מאי לאו דאטבלינהו על דעת בית דין לא הכא במאי עסקינן בגר שנתגיירו בניו ובנותיו עמו [ו]דניחא להו במאי דעביד אבוהון אמר רב יוסף [ז]הגדילו יכולין למחות איתיביה אביי הגיורת והשבויה והשפחה שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו פחותות מבנות שלש שנים ויום אחד כתובתן מאתים ואי ס"ד הגדילו יכולין למחות יהבינן לה כתובה דאזלה ואכלה בגיותה [ח]לכי גדלה לכי גדלה נמי ממחייא ונפקא [ט]כיון שהגדילה [י]שעה אחת ולא מיחתה שוב אינה יכולה למחות מתיב רבא [יא]אלו נערות התנינה ועל הכותית ועל הגיורת ועל השבויה ועל השפחה שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו פחותות מבנות שלש שנים ויום אחד יש להן קנס ואי אמרת הגדילו יכולין למחות יהבינן לה קנס דאזלה ואכלה בגיותה לכי גדלה לכי גדלה נמי ממחייא ונפקא כיון שהגדילה שעה אחת ולא מיחתה שוב אינה יכולה למחות אביי לא אמר כרבא התם קנסא היינו טעמא [יב]שלא יהא חוטא נשכר רבא לא אמר כאביי [יג]כתובה היינו טעמא שלא תהא קלה בעיניו להוציאה: **מתני'** [יד]הגדול שבא על הקטנה וקטן שבא על הגדולה ומוכת עץ כתובתן מאתים דברי רבי מאיר [טו]וחכ"א מוכת עץ כתובתה מנה [יז]בתולה אלמנה גרושה וחלוצה מן הנישואין כתובתן מנה ואין **מטבילין** אותו על דעת ב"ד משום דזכות הוא. ותימה דהא זכייה הוי מטעם שליחות דכיון דזכות הוא לו אין סהדי דעביד ליה שליח כדמוכח בפ"ק דב"מ (דף יב.) גבי חלר משום יד איתרבאי ולא גרע משליחות ומ"כ היאך זכין לקטן והלא אין שליחות לקטן כדאמרינן באיזהו נשך (שם עא.): ועוד דאכתי עובד כוכבים הוא ואמרי' התם דקטן דאתי לכלל שליחות אית ליה זכייה מדרבנן עובד כוכבים דלא אתי לכלל שליחות אפילו זכייה מדרבנן לית ליה וגרהה לר"י דהכא נמי דזכין לו מדרבנן כדאמרינן התם דקטן אית ליה זכייה מדרבנן ואע"ג דאכתי עובד כוכבים הוא הא אתי לכלל שליחות מ"מ כיון דבהך זכייה נעשה ישראל הוה ליה כישראל גמור לעניין זכייה ומ"ת היכי הוי גר מדרבנן ושרינן ליה בנת ישראל וקידושין קידושין הא מן התורה עובד כוכבים הוא וי"ל דקסבר כמ"ד בהאשה רבה (יבמות דף פט:) דיש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בקום ועשה וכי פריך מאי קמ"ל הוה מצי לשנויי קמ"ל דיש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בקום ועשה וחד מתרי טעמי נקט והא דאמרי' ברים בן סורר (סנהדרין דף סח: ושם) גבי גזל הגר אם אין לאיש גואל איש אתה צריך לחזר אחריו אם יש לו גואל אבל קטן אי אתה צריך לחזר אחריו כו' משכחת לה גר קטן מן התורה במעוברת שנתגיירה [מ]כדאמרי' בפרק הערל (יבמות דף עח. ושם) עובדת כוכבים מעוברת שנתגיירה בנה אין צריך טבילה והוי גר מן התורה דישראל גמור הוא ואית ליה ממון מן התורה כגון שירש את אמו ואי אתה צריך לחזר עליו שאין לו יורשין שאינו מוליד ואחיו מן האם אין יורשין אותו ולפי ספרים דגרסינן בב"מ (דף עא.): זכייה מיהא אית ליה ולא גרס מדרבנן ניחא דמלי למימר דאית ליה זכייה מן התורה ועובד כוכבים קטן כיון דבא להתגייר משבינן ליה כישראל קטן ואע"ג דזכייה הוי מטעם שליחות ואין לו שליחות מן התורה ה"מ בדבר שיש בו קנא חובה כגון להפרישו תרומתו דשמא היה רוצה לפוטרה בחטה אחת או שמא היה רוצה להעדיף אבל הכא אזכות גמור הוא לו יש לו שליחות: **מהו דתימא עובד כוכבים בהפקירא ניחא ליה.** ואע"ג דרבנן פליגי אר' מאיר בפ' קמא דגיטין (דף יג. ושם) ולית להו טעמא דבהפקירא ניחא ליה ה"מ גבי עבד שאינו חושש בהפקירא שמפקיע עצמו מן השעבוד אבל גבי עובד כוכבים שאינו משועבד ניחא ליה בהפקירא וכן נראה דאי לא תימא הכי היכי מייתי סייעתא מההוא דגיורת דלמא רבנן היא דאפילו בגדול לית להו בהפקירא ניחא ליה: **אבל** קטן **זכות הוא לו.** והא דתנן בפרק קמא דגיטין (ג"ז שם) האומר תנו גט זה לאשתי ושיחרור זה לעבדי רצה לחזור בשניהם יחזור דברי רבי מאיר היינו בעבד גדול דבקטן מודה רבי מאיר דזכות הוא לו דלא ניחא ליה בהפקירא כדאמרינן הכא משום דלא טעים טעמא דאיסורא ג"כ אייתי אף בעבד קטן וכגון שהוא של כהן דחוב הוא לו שיצא לחירות לפי שמפסידו מלאכול בתרומה: **לבי** גדלה. [פ]וא"ת והלא כבר גדולה היא שהיא נערה כיון שהיא בת קנס ומפרש ר"י לבי גדלה ונהגה מנהג יהודית: **אביי לא אמר כרבא שלא יהא חוטא נשכר.** משמע דרבא לית ליה טעמא דשלא יהא חוטא נשכר וקשה לאמרי' בפ' שור שנגח ד' וה' (ב"ק דף לח: ושם) קסבר רבי מאיר כותים גירי אמת הן וקנס הוא דקנסם ר"מ בממונם לענין שור שנגח שלא יטמעו בהן ופריך אלו נערות שיש להן קנס הבא על הכותית ואי קנסם ר"מ בממונם ה"נ ניקנוס ומשני דהכא לא בעי למקנס שלא יהא חוטא נשכר והשתא לרבא דלית ליה הכא טעם דחוטא נשכר היכי מצי משני התם וי"ל דהתם אית ליה שפיר האי טעמא כיון דבדין יש להן קנס דגרי אמת הן אלא דבעי למקנס להו סברא הוא דמשום טעמא שלא יהא חוטא נשכר מוקמינן לה אדינא אבל הכא סבירא ליה לרבא דמשום טעמא שלא יהא חוטא נשכר אין ליתן לה כיון דמן הדין לית לה שהרי עובדת כוכבים גמורה היא אם תמתה ובפ' אלו נערות (לקמן דף לו:) דאית ליה לרבא שלא יהא חוטא נשכר גבי שבויה משום דמוקמינן לה בקדושתה: ושמואל

לגמרי. פי' לא גרעה אותה ביאה ממאמר בגדול. שכמו שמאמר בגדול פוסלה על שאר האחין. כך ביאת [פחות] בן ט' פסלה על האחין. עיין בס"פ האשה רבה: מוכת עץ שנתקע לה עץ באותו מקום ויצאו בתוליה כתובתה מאתים. פי' לא הפסידו כתובתן אם נישאו סתם וחכ"א מוכת עץ כיון שאיבדה בתוליה כתובתה מנה:

מסורת הש"ס

א) [ע' תוס' גיטין ה: ד"ה והא קי"ל, ב) [עילוזין פפ: יבמות קיח: וש"נ], ג) [גיטין יג. ע' תוס' שם], ד) [קשה מ"כ מתי תדע שעת המתתה דהא בקבעות אינה יכולה למחות כר"י ול כגון שהתחילה מנהג גיות יום לפני גדלותה וכן נהגה יום או יומים לאחר גדלותה. מ"י עה"ג], ה) לקמן כט. ב"ק לח.; ו) [יבמות לב: וש"נ], ז) [יבמות פפ. לקמן לט: נד.], ח) [לקמן יג.], ט) [ל"ל גר קטן], י) בס"ת: משומד, כ) בס"ת: משומדת, ל) [בדברים כב], מ) [וע' תוס' ב"ק קט: ד"ה קטן ותוס' סנהדרין סח:],

גליון הש"ם

גמ' שלא יהא חוטא נשכר. פ"ב דחלה מ"ז נדה דף ד ע"ב: תוס' ד"ה לבי גדלה. וא"ת והלא כבר גדולה. עיין נדה מד ע"ב תוס' ד"ה שלשים יום:

מוסף רש"י

זכין לאדם שלא בפניו ואין חבין לאדם שלא בפניו. אין אדם יכול לעשות שלוחו שלא מדעתו לדבר שהוא חובה או הפסד (קדושין כג.) אלא אם אדם נעשה שליח לחבירו שלא מדעתו להפקידו, אבל להרוויחו אמן אבדי דניחא ליה לפיכך זכין ואין חבין (חולין פג.) דבר שהוא לרעתו קרוי חובה (לעיל י: וכעי"ז ב"מ י.) דבר שהוא חוב לו שאינו חפץ בו (סוטה כה.). אלו נערות. דוקא נערה, משהביאה שתי שערות עד שתבגר, והם שתה חדשים שבין נערות לבגרות, אבל קטנה וכוגרת אין להם קנס. שיש להן קנס. אם אנסה אדם נותן לאביה ממאתים כסף כדכתיב (דברים כב) ונתן האיש השוכב וגו' (לקמן כט.). **ועל הנתינה.** מן הגבעונים והיא אסורה לקהל דוד גזר עליהם כדאמרינן ביבמות (עח:) ועל שם ויתקנם יהושע מוטבי עליהם ושואבי מים וגו' (יהושע ט) קרי להו נתינים (לקמן כט.). **ועל הכותית.** הקבר גילי אליות הן ושבן בגלו לא תתחתן בם (שם). **ועל השבויה.** ישראלית שנפדית פחותה מבת שלש שנים, דבחזקת בתולה היא, שאפילו נבעלה בשביה בתוליה מחזיר (שם).

עין משפט נר מצוה

סב א מיי' פי"ח מהל' מאיסורי הל' מ' סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' סז סעי' ג:

סג ב מיי' פי"ג מהל' מאיסורי ביאה הל' ז סמג לאוין קיז טוש"ע יו"ד סי' רסח סעי' ז:

סד ג מיי' פ"ד מהל' זכיה הל"ב סמג עשין פ"ב טוש"ע חו"מ סי' רמג סעי' ו וטוש"ע יו"ד סי' רסח סעי' ז:

סה ד ה ו ז מיי' פ"י מהל' מלכים הל"ג טוש"ע יו"ד סי' רסח סעי' ז:

סו ח מיי' פ"י מהל' מאיסורי ביאה הל"ז טור אה"ע סי' סו:

סז ט מיי' פי"ח מהל' מאיסורי ביאה הל"ג סמג עשין מח טוש"ע שם סי' סז סעיף ד:

סח י מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה:

סט כ מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעי' ב:

תוספות רי"ד

הגיורת והשבויה והשפחה שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו פחותות מבנות ג' שנים ויום אחד כתובתן מאתים ויש להן טענת בתולים. פי' בחזקת בתולות הן. ואם נמצאת בעולה אומר לה מקחי מקח טעות ואבדה כל כתובתה. אמר ר"ה גר קטן מטבילין אותו ע"ד ב"ד. פי' אע"פ שאין לו אב ואם כגון תינוק שנמצא מושלך או ששבו ישראל קטני פלשתים ב"ד מלין אותם והם כישראל לכל דבר. והמורה פי' מטבילין אותו. דאינו גר עד שימול ויטבול. עיין פרק החולץ (דף מו) ובס"ח דיבמות (דף ע"א). מאי קמ"ל דזכין לאדם שלא בפניו תנינא זכין לאדם שלא בפניו ואין חבין לו לאדם אלא בפניו. מ"ד בהפקירא ניחא ליה וחזב הוא לו. פי' שאין אדם נעשה שליח לחזבתו שלא בפניו כלומר שלא מדעת. קמ"ל דה"מ גדול דטעים טעמא דאיסורא אבל קטן זכות הוא [לו]. אמר ר"י ואם הגדילו. פי' הקטנים שנתגיירו ואפי' עם אביהן יכולין למחות. פי' יכולין לומר אי אפשינו להיות גרים ואין לנו לעונשם בב"ד. ואפילו ידינו תקיפה. ואם קידש אשה משמיחה אינה צריכה גט להיות כישראל מומר. ודוקא שלא הגיעו לכלל שתי שערות אבל אם הגדילו ולא מיחו אין יכולין למחות ואם מיחו הרי הן כישראל מומר וקדושי' קדושין. [ב]והגדילו דר"י לאו דוקא שבאו לכלל דעת ועדיין לא באו לכלל עונשין: **מתני'** הגדול שבא על הקטנה וקטן שבא על הגדולה ומוכת עץ כתובתן מאתים. דברי ר"מ וחכ"א מוכת עץ כתובתן מנה. פי' קטנה פחותה מבת ג' שנים ויום אחד שאין ביאתה ביאה שהרי בתוליה חוזרין. וקטן פחות מבן ט' שאמרו חכמים אין ביאתו ביאה לקנות קנין גמור. כגון אם בא על יבמתו דהתם אמרי' אין ביאתו ביאה [ג] חשובה לקנות

[ה] ובדברי רבינו אלו נתישב קושית הת"י כאן בד"ה קשה וע"ש. [ו] ע"ש ביבמות דף לו דמייתי שם בביאת בן תשע דעשו כמאמר בגדול אבל בפחות מבן תשע לא מייתי התם כלל וע"ש.

ושמואל אמר אין מוכת עץ בבשר. בלא הסיר בתולין מיירי דאי בהסיר למה יש לה להיות פחותה ממוכת עץ: **לרבנן** הכיר בה מנה לא הכיר בה ולא כלום. ומתני' ר"מ היא ולא רבנן ואם תאמר אמאי לא קאמר לרבנן בין הכיר בה בין לא הכיר בה מנה כדקאמר במסקנא ותיתי מתניתין לדברי הכל וי"ל דלא ניחא ליה למימר הכי דכיון דרבנן מדמו לה לבעולה הוא בלא הכיר בה כמו כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה וסבירא ליה דלית לה ולא כלום ובמסקנא סבר הא דמדמו לה לבעולה היינו לענין מנה אבל מקח טעות לא הוא כמו בעולה דאינו מקפיד כ"כ במוכת עץ שיהא מקח טעות:

הדר ביה רבא מהחיא. אבל מהא לא בעי למימר דהדר ביה משום דמקח טעות לגמרי משמע וא"ת מנא לן דהדר ביה ממה שאמר לרבנן לא הכיר בה ולא כלום נאמר שחזר בו ממה שאמר לא הכיר בה לר"מ מאתים אלא נפרש לא הכיר בה מנה ונוקי ברייתא כרבי מאיר וי"ל כדפי' לעיל בקונטרס דאין זה סברא דאי חשיב מקח טעות לא יהא לה כלום ואי לא חשיב מקח טעות למה לא יהא לה מאתים כיון דמדמה לה לבוגרת דאטו לבוגרת פוחתין לה מכתובתה[פ]: אמר

ואין להן טענת בתולין. אין יכול להפסידה אותו מנה ולומר בחזקת בתולה נשאתיך והרי מקחי מקח טעות: **גמ' עשאה מוכת עץ.** הני דאין ביאתו ביאה לא גרע מעץ הנתקע וכתובתה מנה לרבנן ושמואל אמר אין מוכת עץ בבשר פי' בבשר אדם. ואי בעולה לא הויא מוכת עץ נמי לא הויא והרי היא כאילו מיעכה היא באצבעה שהממעכה בתוליה באצבעה לא הפסידה מאתים דדוקא דרוסת איש ומוכת עץ לרבנן הפסידה המאתים אבל במיעוך לא הפסידה המאתים כיון שאין כוונתה אלא שלא להצטער תחת בעלה ובמוכת עץ דפליגי רבנן משום דהוי שלא לדעתה ומיסניא בהכי. אמר' בפ' ד' אחין כל הני מיעכות של בית ר' תמר שמן וקי"ל כשמואל בדיני: אמר רמב"ח מחלוקת כשהכיר בה. פי' כשכנסה וכתב לה כתובה היה יודע שהיא מוכת עץ דר"מ מדמי לה לבוגרת פי' דקי"ל דכלו בתוליה ואפ"ה כתובתן מאתים ורבנן מדמו לה לבעולה ור"מ אדמדמי לה לבוגרת לדמו לה לבעולה בעולה איתעביד בה מעשה (בוגרת) [בידי אדם הא] לא איתעביד בה מעשה ורבנן אדמדמו לה לבעולה לדמו לה לבוגרת בוגרת לא איתעביד בה מעשה כלל הא איתעביד בה מעשה. אבל לא הכיר בה ד"ה ולא כלום פי' שמקח טעות הוא. ורבא אסיק דבין הכיר בה ובין לא הכיר בה לר"מ כתובתה מאתים לרבנן כתובתה מנה. וקי"ל כרבנן ולא כר"מ דיחיד ורבים הלכה כרבים: **מתני'** בתולה אלמנה גרושה וחלוצה מן הנשואין כתובתן מנה ואין להן טענת בתולים. הגיורת והשבויה והשפחה שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו יתירות על ג' שנים ויום א' כתובתן מנה ואין להן טענת בתולים. פי' בתולה מן הנשואין וכגון שנכנסה לחופה ומת בעלה בחזקת בעולה קיימא משעה שנכנסה תחתיו וכתובתה מנה אם נשאת לאחר סתם ואין להם טענת בתולים להפסידה אותה מנה ולומר בחזקת בתולה נשאתיך והרי מקחי מקח טעות: תנו רבנן כנסה הראשון לשם נשואין ויש לה עדים שלא נסתרה או שנסתרה אלא שלא שהתה עמו כדי ביאה אין השני יכול לטעון טענת בתולים פי' להפסידה מנה הראוי לאלמנה מן הנשואין שהרי כנסה הראשון. ואע"פ שהעדים מעידין אינו יכול לטענן.

ואין להן טענת בתולים [א]הגיורת והשבויה והשפחה שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו יתירות על בנות שלש שנים ויום אחד כתובתן מנה ואין להן טענת בתולין: **גמ'** אמר רב יהודה אמר רב קטן הבא על הגדולה עשאה מוכת עץ כי אמריתה קמיה דשמואל אמר [ב]אין מוכת עץ בבשר איכא דמתני לה להא שמעתא באפי נפשה קטן הבא על הגדולה רב אמר עשאה מוכת עץ ושמואל אמר אין מוכת עץ בבשר מתיב רב אושעיא גדול שבא על הקטנה וקטן הבא על הגדולה ומוכת עץ כתובתן מאתים דברי ר"מ וחכמים אומרים מוכת עץ כתובתה מנה אמר רבא הכי קאמר גדול הבא על הקטנה ולא כלום [ג]דפחות מכאן כנותן אצבע בעין דמי וקטן הבא על הגדולה עשאה מוכת עץ ומוכת עץ גופא פלוגתא דר"מ ורבנן אמר רמי בר חמא [ד]מחלוקת כשהכיר בה דר"מ מדמי לה לבוגרת ורבנן מדמו לה לבעולה אבל לא הכיר בה דברי הכל ולא כלום ור"מ אמאי מדמי לה לבוגרת נדמייה לבעולה בעולה איתעביד בה מעשה בידי אדם הא לא איתעביד בה מעשה בידי אדם ורבנן אדמדמו לה לבעולה נדמייה לבוגרת בוגרת לא איתעביד בה מעשה כלל הא איתעביד בה מעשה אבל לא הכיר בה לדברי הכל ולא כלום מתיב רב נחמן [ה]היא אומרת מוכת עץ אני והוא אומר לא כי אלא דרוסת איש את ר"ג ור' אליעזר אומרים נאמנת אלא אמר רבא בין הכיר בה ובין לא הכיר בה לר"מ מאתים לרבנן הכיר בה מנה לא הכיר בה ולא כלום והדר ביה רבא דתניא כיצד [ו]הוצאת שם רע בא לבית דין ואמר פלוני לא מצאתי לבתך בתולים אם יש עדים שזינתה תחתיו יש לה כתובה מנה אם יש עדים שזינתה תחתיו בת סקילה היא הכי קאמר אם יש עדים שזינתה תחתיו בסקילה זינתה מעיקרא יש לה כתובה מנה [ז]ואמר רב חייא בר אבין אמר רב ששת זאת אומרת כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה כתובה מנה ומתיב רב נחמן [ח]הנושא את האשה ולא מצא לה בתולים היא אומרת משארסתני נאנסתי ונסתחפה שדהו והוא אומר לא כי אלא עד שלא אירסתיך והיה מקחי מקח טעות ולית לה כלל ואמר להו רב חייא בר אבין אפשר רב עמרם וכל גדולי הדור יתבי כי אמר רב ששת להא שמעתא וקשיא להו ושני מאי מקח טעות נמי ממאתים אבל מנה אית לה ואת אמרת לית לה כלל [ט]ואמר רבא מאן דקא מותיב שפיר קא מותיב [י]מקח טעות לגמרי משמע ואלא קשיא הך תריץ ואימא הכי אם יש עדים שזינתה תחתיו בסקילה זינתה מעיקרא ולא כלום [יא]נמצאת מוכת עץ יש לה כתובה מנה והא רבא הוא דאמר לרבנן לא הכיר בה ולא כלום אלא ש"מ הדר ביה רבא מההיא ת"ר כנסה ראשון לשום נישואין [יב]ויש לה עדים שלא נסתרה אי נמי נסתרה ולא שהתה כדי ביאה אין השני יכול לטעון טענת בתולים שהרי כנסה ראשון אמר

ואי לאו מקח טעות הוא אין חילוק בין הכיר לגא הכיר: **והדר ביה רבא** גר' ול"ג מההיא. והדר ביה רבא ממאי דאמר לרבנן לא הכיר בה ולא כלום אלא בין הכיר בין לא הכיר יש לה מנה לרבנן ומאתים לר"מ ומתני' דהתם דברי הכל: **הוצאת שם רע.** ליענש מאה כסף אם שקר וליסקל אם אמת היה: **בא לב"ד.** זקוק לבוא לב"ד ואומר כו': **ואמר רב חייא** גרסי': **ומותיב רב נחמן** גר': **נסתחפה שדהו.** מזלן גרס. כאדם שהמטר בא וסוחף את זריעתו ועוקרה: **מקח טעות לגמרי משמע.** ואין לה כלום: **כי אמרה רב ששת להא שמעתא.** להאי זאת אומרת דלעיל דיש לה כתובה מנה: **וקשיא להו.** הא דאותביון: **ואמר רבא** גרסי': **ואלא קשיא הך.** ואקשיון לרבא אלא קשיא הך דלעיל דקתני זינתה מעיקרא יש לה כתובה מנה: **תריץ.** לההיא דלעיל דכילד הולאת ש"ר תירוצא דתרצת לה לא תתרצה הכי אלא הכי אם יש עדים כו': **נמצאת.** לא הכיר בה משמע ואם מתרץ רבא יש לה כתובה מנה אלמא הדר ביה מההיא דלעיל דהא אינו אמר לרבנן ולא כלום וכרבי מאיר נמי לא תוקמה דהא רבי מאיר מאתים קאמר: **ויש לה עדים שלא נסתרה.** רבותא אשמעינן דאפי' הכי אין השני יכול לטעון טענת בתולים להפסידה כתובתה ולימא מקח טעות הוא: **שהרי כנסה ראשון.** ועליו לדעת שנבעלה:

זאת

עין משפט נר מצוה

ע א מיי' פי"ח מהל' אישות הל"ח טוש"ע אה"ע סי' סז סעי' ג:
עא ב מיי' שם הל"ג טוש"ע שם סעי' ד:
עב ג ד מיי' שם טוש"ע שם סעי' ה:
עג ה טוש"ע שם סעי' ב:

תוספות רי"ד

איתמר קטן שבא על הגדולה רב אמר עשאה מוכת עץ. פי' דכיון שהוציא בתוליה אע"ג שאין ביאתו ביאה לא גרע מעץ הנתקע וכתובתה מנה לרבנן ושמואל אמר אין מוכת עץ בבשר פי' בבשר אדם. ואי בעולה לא הויא מוכת עץ נמי לא הויא והרי היא כאילו מיעכה היא באצבעה שהממעכה בתוליה באצבעה לא הפסידה מאתים דדוקא דרוסת איש ומוכת עץ לרבנן הפסידה המאתים אבל במיעוך לא הפסידה המאתים כיון שאין כוונתה אלא שלא להצטער תחת בעלה ובמוכת עץ דפליגי רבנן משום דהוי שלא לדעתה ומיסניא בהכי. אמר' בפ' ד' אחין כל הני מיעכות של בית ר' תמר שמן וקי"ל כשמואל בדיני: אמר רמב"ח מחלוקת כשהכיר בה. פי' כשכנסה וכתב לה כתובה היה יודע שהיא מוכת עץ דר"מ מדמי לה לבוגרת פי' דקי"ל דכלו בתוליה ואפ"ה כתובתן מאתים ורבנן מדמו לה לבעולה ור"מ אדמדמי לה לבוגרת לדמו לה לבעולה בעולה איתעביד בה מעשה (בוגרת) [בידי אדם הא] לא איתעביד בה מעשה ורבנן אדמדמו לה לבעולה לדמו לה לבוגרת בוגרת לא איתעביד בה מעשה כלל הא איתעביד בה מעשה. אבל לא הכיר בה ד"ה ולא כלום פי' שמקח טעות הוא. ורבא אסיק דבין הכיר בה ובין לא הכיר בה לר"מ כתובתה מאתים לרבנן כתובתה מנה. וקי"ל כרבנן ולא כר"מ דיחיד ורבים הלכה כרבים: **מתני'** בתולה אלמנה גרושה וחלוצה מן הנשואין כתובתן מנה ואין להן טענת בתולים. הגיורת והשבויה והשפחה שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו יתירות על ג' שנים ויום א' כתובתן מנה ואין להן טענת בתולים. פי' בתולה מן הנשואין וכגון שנכנסה לחופה ומת בעלה בחזקת בעולה קיימא משעה שנכנסה תחתיו וכתובתה מנה אם נשאת לאחר סתם ואין להם טענת בתולים להפסידה אותה מנה ולומר בחזקת בתולה נשאתיך והרי מקחי מקח טעות: תנו רבנן כנסה הראשון לשם נשואין ויש לה עדים שלא נסתרה או שנסתרה אלא שלא שהתה עמו כדי ביאה

מסורת הש"ס

א) [נדה מד:], ב) [לקמן יג.], ג) לקמן יג. [נזי.], ד) לקמן מו., ה) [לקמן יג.], ו) [לקמן יב: נזי.], ז) [ויקרא כא], ח) ועוד כ"ל דגיתא ליה טופי לרבנן לא הכיר בה מנה דהשתא מיתוקמא מתני' וכרייתא נמי כרבנן. ת"י עה"ג,

גליון הש"ס

גמ' ואמר רבא מאן דקא מותיב שפיר. שבת קכג ע"א כ"ה ו ע"ב:

מוסף רש"י

היא אומרת משארסתני נאנסתי. ואיה לי מאתים (לקמן מז.).

ואם אומרים כו'. דהא ודאי בחזקת בתולה כנסה דסמך אעדיס וקאמר אין יכול להפסידה מנה הראוי לאלמנה מן הנישואין: **ויחוש שמא תחתיו זינתה.** ד) אמתניתין פריך דקתני אין השני יכול לטעון טענת בתולים ולא מזקיקין ליה לבא לבית דין ולא יתברר הדבר אם תחתיו זינתה אם לא מסורה היא לו בשלמא אהכי דלעיל דאמרן כנסה בחזקת בתולה ומצאת בעולה יש לה כתובה לא מקשינן דאיכא למימר כשבא לבית דין ובאו עדיס שזינתה קודם לכן אבל הכא קתני אין יכול לטעון מתוך כך לא יבא לב"ד: **כשקידש ובעל לאלתר** גרסינן ולא גרסינן כשקידש לאלתר ובעל לאלתר. שלא פירש ממנה בין קידושין לבעילה דודאי לא תחתיו זינתה: **ואילא דמפני לה.** להא דרבה ורב אשי ורב שרביא אמתני': **ואם אומרים.** מדקתני מתני' אין להן טענת בתולים: **ויחוש שמא תחתיו זינתה.** ואמאי תני אין להן טענת בתולים: **מאן דמפני לה.** להא דרבה ורב אשי אברייתא: **כ"ש אמתני'.** דכיון דאברייתא אע"ג דאמרו עדיס לא נסתרה לראשון ושני זה בחזקת בתולה כנסה ואפילו הכי אהדר ליה רב אשי לרבה לעולם לא תשמע כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה כתובה דשאני הכא שהרי כנסה ראשון כל שכן אמתניתין דלא הבטיחוהו עדיס על כך איכא למתנייה לרבה ומאי דאהדר ליה רב אשי: **ומאן דמפי לה.** דרבה ורב אשי אמתניתין: **אבל אברייתא לא.** מתני להו דמברייתא ודאי שפיר ש"מ זאת אומרת דרבה ועלה לא הוה לרב אשי לאהדורי שאני הכא שהרי כנסה ראשון דמלי אמר אנא אעדיס סמכי וכיון דקתני אין השני יכול לטעון טענת בתולים שמעינן ודאי דזאת אומרת כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה כתובה: **מקומות מקומות יש.** שחלוקין במנהגם ופפקא מינה דהיכא דלא נהגי לייחד יכול לטעון: **דתניא.** דמקומות מקומות יש: **למשמש.** לפשפש ולמשמש במעשיהן באותו הלילה שלא יקלקלו זה את זה ד) זה במעשיהם בתרמית שלא ירצה זה דם בתולים ויאבד וזו לא תביא דם בתולים. ר"א אמר בעלמא לעולם אימא לך דלית לה מידי ושאני הכא שכבר כנסה הראשון. פי' ואע"פ שמעידים העדים שלאחר שכנסה לא בא עליה יש לומר כיון שנתרצית לו לכנוסה מאותה שעה היא נשאת לו. והל' כרב אשי דכנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה אין לה כלום ורבא נמי הכי אמר לעיל במאי דתנן הנושא את האשה ולא מצא לה בתולים וכו' ואמר רבא מקח טעות לגמרי משמע ולית לה כלל. והכא דקאמר זאת אומרת דיוקא בעלמא סבר לדייק מינה ולמימר דתנא דהאי מתניתא ס"ל הכי וליתא אלא כדתרצה רב אשי. ומקשה וליחוש שמא תחתיו דינתה וא"ר שרביא כגון שקידש ובעל לאלתר. פי' כל היכא דהיא טענה טענת ברי ובעל טעין טענת שמא כגון תחתיך נאנסתי או מוכת עץ אני נאמנת ושקלא כתובה ושריא לבעלה כדלקמן ואפילו ר' יהושע דאמר לקמן בראוה מדברת חיישינן שמא נבעלה לנתין ולממזר דוקא להנשא לכהונה אבל לאוסרה על בעלה בייחוד בעלמא הא אמרי' לקמן דמודה ר"י דלא אסרה לה אפי' אם הוא כהן וה"נ אילו טענה האשה ואמרה שבעלי בא עלי קודם נשואין לא הוה מקשי' וליחוש שמא תחתיו דינתה דהיא נאמנת אלא התנא לא שנה טענת האשה אלמא לא טענה הכי ואפ"ה אומר' לו ב"ד שאינך יכול לטעון טענת בתולים שמא בא עליה קודם נשואין משעה ששניהם נאותו לכנוס ואע"פ שהאשה אינה יודעת לטענן. י"ל שלמפרע היה מערה בה והוציא

אמר רבה זאת אומרת. נראה דהכא גרסינן רבה דהא רבא קאמר לעיל דמקח טעות לגמרי משמע ולא גרסינן הכא רבא א"כ תיקשי מתניתין דישא לפיפא דהא זאת אומרת איכא למידק נמי ממתניתין כדלמרינן בסמוך אלא ודאי נראה דהכא גרס רבה דרבא דאמר לעיל מקח טעות לגמרי משמע יפרש כמו רב אשי:

כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה מנה. והא דקתני שהרי כנסה ראשון פירש ריב"ם דהכי משמע ליה אין לשני טענת בתולין לחסרה מכתובתה כלום שהרי כנסה ראשון וגרס להיות כתובתה מנה ואינו יכול לחסרה כלום מאותה מנה דלא מהניא טענת בתולין אלא ממנה דבתולין: **שאני הכא שהרי כנסה ראשון.** ואדעתא דבעולה נישאת ואע"ג דעדיס מעידים שלא נבעלה אינו סומך על זה מאחר שהיו נישואין וסבר דלשבחה אומרים כן:

וניחוש שמא תחתיו זינתה. אין לומר דפריך אמאי אינו יכול לטעון טענת בתולים לאוסרה עליו ניחוש בשאת כהן שמא תחתיו זינתה דליכא אלא חדא ספיקא ספק תחתיו ספק אין תחתיו דהא מלי לשנויי דהא דאינו יכול לטעון היינו להפסידה מכתובתה דאיכא ספק ספיקא דאפי' תחתיו אימור באונס הוה ואין זה דוחק דלעיל נמי מפרש אינו יכול לטעון טענת בתולים הכי דקאמר למאי אי לאוסרה עליו ביהודה אמאי לא כו' אלא אכתובה פריך אמאי אינו מפסיד לה ורלה לר"י דלרב אשי פריך כיון דבעלמא אית ליה דאין לה כלום והכא יש לה לפי שכנסה ראשון א"כ יבא לידי איסור שזה האיש סבור כיון שזו יש לה אע"ג דבעלמא לית לה אם כן מחזקינן אותה ודאי בעולה מבעל ראשון ואדעתא כן רוצים לומר שנשאתי ובאנס אטרח לבית דין שודאי לא יאסרוה עלי ולכך היה לו להפסיד כתובתה שיבא לב"ד ולא יטעה לומר שמותרת לו ואפי' באשת ישראל יש לו להפסידה גזירה שיראה כהן שזו לא תאבד כתובתה ויסבור אף בשלו כן ולא יבא לב"ד אבל לרבה לא פריך מידי כיון דבעלמא נמי יש לה ליכא למיטעי:

בגון שקידש ובעל לאלתר. וכן צריך נמי להעמיד שהראשון אחר שקידש כנסה לאלתר ומת מיד ועדיס מעידים שלא זינתה תחתיו דאם נבעלה תחת הראשון הרי נבעלה לפסול לה ואסורה לכהונה[1]:

שתי תקנות הוו. וליכא למימר דאחדא תקנה הוא ומתני' קודם תקנה ובריתא לאחר תקנה שתיקנו לאלמנה מאתים דהא חזינן השתא דלית להו מאתים וליכא למימר נמי דמעיקרא כי תקינו לבתולה ארבע מאות תקינו גם כן לאלמנה מאתים דאין סברא לתקן לאלמנה מאתים אם לא אחר שראו צורך דמזלזלי בהו [הילכך מעיקרא לא רצו לשנותה משאר אלמנה וכיון דחזו דקא מזלזלי בהו ראו שהיה צורך תקון להם מאתן וכיון דחזו דפרשי מינייהו אהדרינהו למילתייהו] ולכך הוצרך לומר שתי תקנות הוו: כיון

אמר רבה זאת אומרת כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה כתובה מנה רב אשי אמר בעלמא לעולם אימא לך לית לה כלל ושאני הכא שהרי כנסה ראשון וניחוש שמא תחתיו זינתה אמר רב שרביא כגון שקידש ובעל לאלתר ואיכא דמתני לה אמתניתין בתולה אלמנה גרושה חלוצה מן הנישואין כתובתן מנה ואין להן טענת בתולין בתולה מן הנישואין היכי משכחת לה כגון שנכנסה לחופה ולא נבעלה אמר רבה זאת אומרת כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה כתובתה מנה רב אשי אמר לעולם אימא לך בעלמא לית לה כלל ושאני הכא שהרי נכנסה לחופה וליחוש שמא תחתיו זינתה אמר רב שרביא כגון שקידש ובעל לאלתר מאן דמתני לה אברייתא כל שכן אמתניתין ומאן דמתני לה אמתני' אבל אברייתא לא משום דמצי אמר לה אנא אעדים סמכי: מתני' ו) האוכל אצל חמיו ביהודה שלא בעדים אינו יכול לטעון טענת בתולים מפני שמתייחד עמה: גמ' מדקתני האוכל מכלל דאיכא דוכתא ביהודה נמי דלא אכיל אמר אביי ש"מ ביהודה נמי מקומות מקומות יש כדתניא א"ר יהודה ז) ביהודה בראשונה היו מייחדין את החתן ואת הכלה שעה אחת קודם כניסתן לחופה כדי שיהא לבו גס בה ובגליל לא היו עושין כן ביהודה בראשונה היו מעמידין להם שני שושבינין אחד לו ואחד לה כדי למשמש את החתן ואת הכלה בשעת כניסתן לחופה ובגליל לא היו עושין כן ביהודה בראשונה היו שושבינין ישנים בבית שחתן וכלה ישנים בה ובגליל לא היו עושין כן וכל שלא נהג כמנהג הזה אינו יכול לטעון טענת בתולים אהייא אילימא אריש כל שנהג מיבעי ליה אלא אסיפא כל שלא מושמש מיבעי ליה אמר אביי לעולם אריש ותני כל שנהג אמר ליה רבא והא כל שלא נהג קתני אלא אמר רבא הכי קאמר כל שלא נהג מנהג גליל בגליל אלא מנהג יהודה בגליל אינו יכול לטעון טענת בתולים רב אשי אמר לעולם ז) אסיפא ותני כל שלא מושמש: מתני' אחת אלמנת ישראל ואחת אלמנת ז) כהנים כתובתה מנה בית דין של כהנים היו גובין לבתולה ארבע מאות זוז ולא מיחו בידם חכמים: גמ' תנא ואלמנת כהנים כתובתה מאתים והאנן תנן אחת אלמנת ישראל ואחת אלמנת כהנים כתובתן מנה אמר רב אשי שתי תקנות הוו מעיקרא תקינו לבתולה ארבע מאות זוז ולאלמנה מנה כיון

ואם אומרים כו'. דהא ודאי בחזקת בתולה כנסה דסמך אעדיס וקאמר אין יכול להפסידה מנה הראוי לאלמנה מן הנישואין: **ויחוש שמא תחתיו זינתה.** ד) אמתניתין פריך דקתני אין השני יכול לטעון טענת בתולים ולא מזקיקין ליה לבא לבית דין ולא יתברר הדבר אם תחתיו זינתה אם לא מסורה היא לו בשלמא אהכי דלעיל דאמרן כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה כתובה לא מקשינן דאיכא למימר כשבא לבית דין ובאו עדיס שזינתה קודם לכן אבל הכא קתני אין יכול לטעון מתוך כך לא יבא לב"ד: **כשקידש ובעל לאלתר** גרסינן ולא גרסינן כשקידש לאלתר ובעל לאלתר. שלא פירש ממנה בין קידושין לבעילה דודאי לא תחתיו זינתה: **ואילא דמפני לה.** להא דרבה ורב אשי ורב שרביא אמתני': **ואם אומרים.** מדקתני מתני' אין להן טענת בתולים: **ויחוש שמא תחתיו זינתה.** ואמאי תני אין להן טענת בתולים: **מאן דמפני לה.** להא דרבה ורב אשי אברייתא: **כ"ש אמתני'.** דכיון דאברייתא אע"ג דאמרו עדיס לא נסתרה לראשון ושני זה בחזקת בתולה כנסה ואפילו הכי אהדר ליה רב אשי לרבה לעולם לא תשמע כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה כתובה דשאני הכא שהרי כנסה ראשון כל שכן אמתניתין דלא הבטיחוהו עדיס על כך איכא למתנייה לרבה ומאי דאהדר ליה רב אשי: **ומאן דמפי לה.** דרבה ורב אשי אמתניתין: **אבל אברייתא לא.** מתני להו דמברייתא ודאי שפיר ש"מ זאת אומרת דרבה ועלה לא הוה לרב אשי לאהדורי שאני הכא שהרי כנסה ראשון דמלי אמר אנא אעדיס סמכי וכיון דקתני אין השני יכול לטעון טענת בתולים שמעינן ודאי דזאת אומרת כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה כתובה: **מקומות מקומות יש.** שחלוקין במנהגם ופפקא מינה דהיכא דלא נהגי לייחד יכול לטעון: **דתניא.** דמקומות מקומות יש: **למשמש.** לפשפש ולמשמש במעשיהן באותו הלילה שלא יקלקלו זה את ד) זה במעשיהם בתרמית שלא ירצה זה דם בתולים ויאבד וזו לא תביא דם בתולים. ר"א אמר בעלמא לעולם אימא לך דלית לה מידי ושאני הכא שכבר כנסה הראשון. פי' ואע"פ שמעידים העדים שלאחר שכנסה לא בא עליה יש לומר כיון שנתרצית לו לכנוסה מאותה שעה היא נשאת לו. והל' כרב אשי דכנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה אין לה כלום ורבא נמי הכי אמר לעיל במאי דתנן הנושא את האשה ולא מצא לה בתולים וכו' ואמר רבא מקח טעות לגמרי משמע ולית לה כלל. והכא דקאמר זאת אומרת דיוקא בעלמא סבר לדייק מינה ולמימר דתנא דהאי מתניתא ס"ל הכי וליתא אלא כדתרצה רב אשי. ומקשה וליחוש שמא תחתיו דינתה וא"ר שרביא כגון שקידש ובעל לאלתר. פי' כל היכא דהיא טענה טענת ברי ובעל טעין טענת שמא כגון תחתיך נאנסתי או מוכת עץ אני נאמנת ושקלא כתובה ושריא לבעלה כדלקמן ואפילו ר' יהושע דאמר לקמן בראוה מדברת חיישינן שמא נבעלה לנתין ולממזר דוקא להנשא לכהונה אבל לאוסרה על בעלה בייחוד בעלמא הא אמרי' לקמן דמודה ר"י דלא אסרה לה אפי' אם הוא כהן וה"נ אילו טענה האשה ואמרה שבעלי בא עלי קודם נשואין לא הוה מקשי' וליחוש שמא תחתיו דינתה דהיא נאמנת אלא התנא לא שנה טענת האשה אלמא לא טענה הכי ואפ"ה אומר' לו ב"ד שאינך יכול לטעון טענת בתולים שמא בא עליה קודם נשואין משעה ששניהם נאותו לכנוס ואע"פ שהאשה אינה יודעת לטענן. י"ל שלמפרע היה מערה בה והוציא

אמר רבה זאת אומרת כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה כתובה מנה רב אשי אמר בעלמא לעולם אימא לך לית לה כלל ושאני הכא שהרי כנסה ראשון וניחוש שמא תחתיו זינתה אמר רב שרביא כגון שקידש ובעל לאלתר כתובתן מנה ואין להן טענת בתולין בתולה מן הנישואין דאמר רב שרביא כגון שקידש ובעל לאלתר מאן דמתני לה אברייתא כל שכן אמתניתין ומאן דמתני לה אמתני' אבל אברייתא לא משום דמצי אמר לה אנא אעדים סמכי: מתני' ו) האוכל אצל חמיו ביהודה שלא בעדים אינו יכול לטעון טענת בתולים מפני שמתייחד עמה: גמ' מדקתני האוכל מכלל דאיכא דוכתא ביהודה נמי דלא אכיל אמר אביי ש"מ ביהודה נמי מקומות מקומות יש כדתניא א"ר יהודה ז) ביהודה בראשונה היו מייחדין את החתן ואת הכלה שעה אחת קודם כניסתן לחופה כדי שיהא לבו גס בה ובגליל לא היו עושין כן ביהודה בראשונה היו מעמידין להם שני שושבינין אחד לו ואחד לה כדי למשמש את החתן ואת הכלה בשעת כניסתן לחופה ובגליל לא היו עושין כן וכל שלא נהג כמנהג הזה אינו יכול לטעון טענת בתולים אהייא אילימא אריש כל שנהג מיבעי ליה אלא אסיפא כל שלא מושמש מיבעי ליה אמר אביי לעולם אריש ותני כל שנהג אמר ליה רבא והא כל שלא נהג קתני אלא אמר רבא הכי קאמר כל שלא נהג מנהג גליל בגליל אלא מנהג יהודה בגליל אינו יכול לטעון טענת בתולים רב אשי אמר לעולם ז) אסיפא ותני כל שלא מושמש: מתני' אחת אלמנת ישראל ואחת אלמנת ז) כהנים כתובתה מנה בית דין של כהנים היו גובין לבתולה ארבע מאות זוז ולא מיחו בידם חכמים: גמ' תנא ואלמנת כהנים כתובתה מאתים והאנן תנן אחת אלמנת ישראל ואחת אלמנת כהנים כתובתן מנה אמר רב אשי שתי תקנות הוו מעיקרא תקינו לבתולה ארבע מאות זוז ולאלמנה מנה כיון

אלמנה בת כהן: היו גובין לבתולה. בת כהן כשנישאת לכהן וכ"ש כשנישאת לישראל: **גמ' שתי תקנות הוו.** לאלמנה בת כהן: דמזלזלי

ח) [לעיל ט:], ט) [מוספתא פ"ח], י) [במשנה שבמשניות אימא כהן], ד) ל"ל אבריאתא, ה) בס"ח: עא, ו) [רב אשי אומר תני כל שלא מושמש. אומר רבינו ירמיה בן רבינו מאיר דרב אשי פליג ארב נחמן דלית לי' חזקה דאין אדם טורח כו' כדפי' לעיל. ור"ת אומר דלא פליג דדוקא ביהודה משום דמשמש ואינא שלא משמש אינו יכול לטעון דדומה לדבר שהוא ברמאות גילגל שלא מישמשוהו וכן משמע קצת דהא קתני ביהודה אינו יכול לטעון הא בגליל מצי טעין כדדייק לעיל אע"ג דבגליל לא היו מתמשמשין כדקתני בברייתא ומיהו יש לפרש הא בגליל מצי טעין היינו אם אינא שמישמשוהו וע"כ צריך לפרש כן למאי דדחי לעיל לא דקא טעין טענת דמיס ולא אמרי' חזקה דאין אדם טורח כו']

מוסף רש"י

האוכל אצל חמיו. כימיס שבין אירוסין לנשואין (לעיל ט:). **אינו יכול לטעון טענת בתולים.** כשתכנס לחופה (שם). **מפני שמתייחד עמה.** ביהודה היו מייחדין אותם (שם). **כדי שיהא לבו גס בה.** כלומר רגיל ומלאק עמה שלא יהיו בושין זה מזה כבעולת בועל (יבמות מא.). **למשמש את החתן ואת הכלה.** כלומר לנקר אחריהם שלא יהנגו בה מנהג דמלות בטענת בתולים (לעיל ד:).

תוספות רי"ד

אמר רבא זאת אומרת כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה כתובה מנה. פי' כיון שהעדים מבררים ומעידים שלא בא עליה כשכנסה [ראשון] א"כ בחזקת בתולה כנוסה וש"מ כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה כתובתה מנה. ר"א אמר בעלמא לעולם אימא לך דלית לה מידי ושאני הכא שכבר כנסה הראשון. פי' ואע"פ שמעידים העדים שלאחר שכנסה לא בא עליה יש לומר כיון שנתרצית לו לכנוסה מאותה שעה היא נשאת לו. והל' כרב אשי דכנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה אין לה כלום ורבא נמי הכי אמר לעיל במאי דתנן הנושא את האשה ולא מצא לה בתולים וכו' ואמר רבא מקח טעות לגמרי משמע ולית לה כלל. והכא דקאמר זאת אומרת דיוקא בעלמא סבר לדייק מינה ולמימר דתנא דהאי מתניתא ס"ל הכי וליתא אלא כדתרצה רב אשי. ומקשה וליחוש שמא תחתיו דינתה וא"ר שרביא כגון שקידש ובעל לאלתר. פי' כל היכא דהיא טענה טענת ברי ובעל טעין טענת שמא כגון תחתיך נאנסתי או מוכת עץ אני נאמנת ושקלא כתובה ושריא לבעלה כדלקמן ואפילו ר' יהושע דאמר לקמן בראוה מדברת חיישינן שמא נבעלה לנתין ולממזר דוקא להנשא לכהונה אבל לאוסרה על בעלה בייחוד בעלמא הא אמרי' לקמן דמודה ר"י דלא אסרה לה אפי' אם הוא כהן וה"נ אילו טענה האשה ואמרה שבעלי בא עלי קודם נשואין לא הוה מקשי' וליחוש שמא תחתיו דינתה דהיא נאמנת אלא התנא לא שנה טענת האשה אלמא לא טענה הכי ואפ"ה אומר' לו ב"ד שאינך יכול לטעון טענת בתולים שמא בא עליה קודם נשואין משעה ששניהם נאותו לכנוס ואע"פ שהאשה אינה יודעת לטענן. י"ל שלמפרע היה מערה בה והוציא

תוספות רי"ד (המשך)

בתוליה ולא הרגישה שלא עלו במטה כדרך חתן וכלה אלא עד אז היה מערה בה ולא שתה לבה ולא ידעה ומ"ה פריך וליחוש שמא תחתיו זינתה דהניחא שלא להפסידה כתובתה אמרי' שמא בעולה בא עליה ולא תפסיד כתובה מספק אבל מספקא תאסר עליו כיון שעדים מעידים שלאחר שכנסה לא בא עליה והיא נמי לא טענה טענה ודאית תאסר עליו מספק שמא תחתיו זינתה ולהכי איצטריך רב שרביא לומר שקידש ובעל לאלתר שיצאנו מזה הספק ויש כאן ספק שמא בעולה היתה מקודם לכן והרי מקחו מקח טעות בזה הספק אנו תולין כי בעלה בא עליה ואין כאן מקח טעות ז) פי' המורה וניחוש שמא תחתיו זינתה אמתניתין פריך דקתני אין השני יכול לטעון טענת בתולים ולא מזקיקין ליה לבוא לב"ד ולא מתברר אם זינתה תחתיו אם לאו ושמא אסורה לו דבשלמא אהך דלעיל דאמרת כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה כתובה מנה לא מקשי' דא"ל כשבא לב"ד באו עדים שזינתה קודם לכן אבל הכא קתני אין יכול לטעון מתוך כך לא יבא לב"ד אמר רב שרביא כשקידש ובעל לאלתר. פי' שלא פירשה ממנו בין קידושין לבעילה דודאי לא נייחוש לזינתה: מתני' האוכל אצל חמיו ביהודה שלא בעדים אינו יכול לטעון טענת בתולים מפני שמתייחד עמה. אחד אלמנת ישראל ואחד אלמנת כהנים כתובתן מנה ב"ד של כהנים היה גובין לבתולה ד' מאות זוז ולא מיחו בידם חכמים: תניא א"ר יהודה בראשונה ביהודה היה מייחדים את החתן ואת הכלה שעה אחת קודם כניסתן לחופה כדי שיהיה לבו גס בה ובגליל לא היו עושים כן. ביהודה בראשונה היה מעמידים להם שני שושבינים אחד לו ואחד לה כדי למשמש את החתן ואת הכלה בשעת כניסתן לחופה פי' למשמש ולפשפש באותו הלילה במעשיהן שלא יקלקלו זה עד זה שלא יראה זה דם בתולים ויאבד וזו תביא מפה שיש עלי' טפח דם ובגליל לא היו עושין כן. פי' גם ביהודה הי' מקומות שלא היו מיחדין. ושם היו מעמידים שושבינין דאי במקום שהיו מייחדים לא יועילו שושבינין שהרי אין שם טענת בתולים. ביהודה בראשונה היו שושבינים ישנים בבית שחתן וכלה ישנים בו ובגליל לא היו עושים כן. וכל שלא נהג כמנהג זה אינו יכול לטעון טענות בתולים. שהרי נתיחד עמה. אבל נהג מנהג גליל ולא נתייחד יכול לטעון ואע"פ שלא היו שם שושבינים יכול לטעון ומהימן ורב אשי פי' כל שלא משמש ביהודה אינו יכול לטעון פי' כיון שביהודה ממשמשים והוא לא משמש אמרי' לכתחלה עשה כדי להעליל עלילה עלי' אבל בגליל שלא נהגו מצי טעין אע"פ שלא משמש. ושמואל דאמר נאמן להפסידה כתובתה בטענת פתח פתוח דליכא למיקם עלה דמלתא להתברר ע"י שושבינים. וכגון שהיתה בוגרת שכלו בתוליה או אם היתה ממשפחת דורקטי אבל בטענות דמים אם נהגו למשמש ולא משמש אינו נאמן ובמקום שלא נהגו למשמש נאמן:

ז) ל"ל והמורה פירש. ור"ל דרש"י ז"ל פירש.

ביון דחזו דמזלזלי בהו. פירש בקונטרס שהיו קלות בעייניהן להוליאן לפי שהיתה כתובתן מועטת וקשה דמעיקרא נמי הוו ידעי שקלות בעייניהן להוליאן כיון דמנה חשיב דבר מועט ונראה לר"י לפרש דמזלזלי בהו שמקלת בני אדם היו נמנעים מלנושאם לפי שהיו קלות בעייניהן שאין לה כתובה אלא רביע ממה שיש לה לבתולה ותקינו לה מאתן כיון דמזו דעבדי מייניהו לגברי והיו קופצים קודם על בתולות ישראל ולא היה שום אדם קופץ עליהם אהדרינהו למילתייהו היינו דנקט מעיקרא מזלזלי שהיו נמנעים ולא לגברי פורשים ובתר הכי נקט ופרשי: [6] **בית** דין של **כהנים** היו גובין כו' **ולא** מיחו בידם **חכמים.** אע"פ שלא כתב בלשון תוספת אלא מרבע מאות דחזו ליכי וקא ס"ד דלא מגבה אלא חזו ובלשון תוספת לא כתב קא משמע לן דמנהג טוב מאד הוא ולאוי להיות בכתובה ובמשפחות המיוחסות ושייך בהו למימר דחזו ליכי ואפי' לא כתב לה כתובה גובה מרבע מאות בתנאי ב"ד כמו בבנות ישראל מאתים דתקנה גמורה היא: **והוא** אומר לא כי כו'. אע"ג דבסוף המגיה (ב"ק דף לה: ושם) דייק מדקתני לא כי דמייתי בברי הכא דליכא למיטעי קתני לא כי אע"ג דאיירי בשמא: **מנה** לי בידך והלה **אומר** איני יודע. פי' איני יודע אם הלויתני מעולם אבל הלויתני ואיני יודע אם פרעתיך תנן בהדיא בהגוזל בתרא (שם קיח.) דתייב: **רב** הונא **ורב** יהודה **אמרי** חייב. לכאורה נראה לדיק להו דרבי אבא דאמר מתוך שאינו יכול לישבע משלם דטעמיה דר' אבא משום דדרים (שבועות ד' מז.) שבועת ה' תהיה בין שניהם ולא בין שני היורשין כגון אמר מנה לאבא ביד אביך ואמר ממשין ידענא וחמשין לא ידענא ואבוה כה"ג מתוך שאין יכול לישבע משלם ואי מנה לי בידך והלה אומר איני יודע חייב אין כאן שבועה דאפי' הוא אומר אין יודע בכל חייב ותימה דבפרק יש נוחלין (ב"ב דף קלא. ושם) גבי האומר זה אחי משמע דאבביי אית ליה מנה לי בידך והלה אומר איני יודע חייב וכפ' חזקת הבתים (שם לד. ושם) משמע דאית ליה לדר' אבא וי"ל דאפי' למ"ד חייב איכא למידרש שבועת ה' תהיה בין שניהם ולא בין היורשין דשניהם לא ידעי אלא שעד אחד מעיד שאחד חייב לאחירו מנה דבאבוה מתוך שאינו יכול לישבע משלם תימה דרב יהודה גופיה אית ליה ברים הפרה (ב"ק מו. ושם) אפילו ניזק אומר ברי ומזיק אומר שמא המע"ה ואין לומר דרב יהודה כסומכוס דאמר ממון המוטל בספק חולקין ולא אזיל בתר חזקת ממון ולהכי כי איכא ברי ושמא נוטל הכל והתם דקאמר אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי סומכוס אבל חכמים אומרים זה כלל גדול בדין כו' אליבא דרבנן קאמר וליה לא סבירא ליה להתם (בב"ב דף כב:) משמע דסבר כרבנן גבי מוכר שור לחבירו ונמצא נגחן ועוד דתנן בפרק השואל (ב"מ נ:. ושם) שאולה מתה והלה אומר איני יודע חייב וקאמר בגמרא לימא תיובתא דרב נחמן ור' יוחנן ומאי קושיא הא ע"כ מתני' כסומכוס אפי' לרב יהודה דלרבנן מודה רב יהודה דפטור ורב נחמן ורבי יוחנן ע"כ כרבנן דלסומכוס לכל הפחות חולקין אבל אי פליגי אליבא דרבנן ולסומכוס לעולם חולקין אפי' בברי ושמא פריך שפיר ממתני' דכרבנן אתיא דלסומכוס חולקין וי"ל דהתם ברי גרוע ושמא טוב דלפי שהמזיק לא היה שם שטוען זה ברי ושמא דמזיק טוב דלא הוה ליה למידע אבל מנה לי בידך הברי טוב והשמא גרוע דהוה ליה לידע אם חייב אם לאו אבל קשה דבעי למימר הכא הא דרב יהודה דשמואל היא דפסק כרבן גמליאל והתם ברי גרוע ושמא טוב שהבעל אינו יודע מתי נבעלה ואם כן תיקשי דשמואל אדשמואל דפ' הפרה (ב"ק מו. ושם) ויש לומר דה"מ למימר וליטעמיך ועוד יש לומר דסוגיא דהכא סבירה זה כלל גדול בדין לא לניזק אומר ברי ומזיק אומר שמא אלא כדקאמר התם אי נמי לכי הא וקשה על זה דאפילו לפי אי נמי דהתם לא אתי שפיר דהא בסוף המגיה (שם דף לה: ושם) אית להו לרבנן בהדיא דאפי' ניזק אומר ברי כו' ושמואל סובר כרבנן דמוכח בהמוכר שור לחבירו: **אלא דאיכא** מגו. האי שנויא לא אתיא אלא לרב נחמן דלר' יוחנן בההיא דמוכח עץ ליכא מגו (ב"מ ד' נ:. ושם:) המשאיל אומר שאולה מתה והלה אומר איני יודע חייב דלשמואל ליכא לשנויי כדמשני לרב נחמן ומתוך שאינו יכול לישבע משלם דשמואל אית ליה בהדיא בפ' כל הנשבעין (שבועות ד' מז. ושם) דחזרה שבועה לסיני ולא משלם וי"ל דאיכא למימר דלעולם מנה לי בידך והלה אומר איני יודע לשמואל פטור ומוקי שמואל מתני' דהשואל כשיש עסק שבועה וכההוא תנא דאית ליה מתוך שאינו יכול לישבע משלם והוא סבר כאידך תנא דפלוגתא דתנאי היא בפרק כל הנשבעין (שם). [ועי' ביאור תוס' ב"מ נ: סד"ה רב הונא]: רב

הוה העמד אשה על חזקתה ובתולה היתה והשתא היא דאיתנס לאחר אירוסין אבל הכא מאי חזקה אית לי' להאי תובע דנוקמי' אחזקתה לגבות הלכך זיל בתר חזקת דממונא דאל"ק [אלא] דרב נחמן לא מתוקם כר"ג אלא כר' יהושע וקי' הילכתא אהלכתא. והמורה גריס ע"כ לא קאמר ר"ג התם אלא משום דאיכא למימר מיגו. פי' מיגו דאי בעי' טענה טענה מעלייתא מהך כגון גבי משארסתני נאנסתי מיגו דאי בעיא אמרה מוכח עץ אני ולא פסלה נפשה מכהונה וקאמרה נאנסתי דקא פסלה נפשה מכהונה ש"מ קושטא קאמרה וגבי היא אומרת מוכח עץ אני מיגו דאי בעי' אמ' מוכ"ע אני תחתיך ואית לה מאתים וקאמרה מוכח עץ אני מקודם לכן ואין לה אלא מנה נאמנת אלא הכא גבי האי תובע מאי איכא הז"ה נמי דהוה כמו ר"ג למימר ע"כ לא קאמר ר"ג התם אלא משום דבעל הוה מחויב לה כתובה מעיקרא ועכשיו הוא בא לפטור עצמו אבל במנה לי בידך שלא ידענו שנתחייב לו מקודם לכן אלא עכשיו אנו רוצים לחייבו לא אמר וכו' וכדכתיבנא לעיל אלא חד מתרי טעמא נקט. ה"נ מסתברא כדשנינן

ח) ר"ל אפי' אם קיבל בה קדושין פחות מג' שנים ואחן נ"ע דל"כ היאך טוען שמא עד שלא ארסתיך.

עין משפט נר מצוה

עו א טוש"ע אה"ע סי' סו סעיף ז:

עז ב מיי' פי"ח מהל' אישות הל' יא סמג עשין מח טוש"ע שם סי' סח סעיף ט:

עח ג מיי' פ"ח מהל' טוען ונטען הל' ח סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סימן עה סעיף ט:

תוספות רי"ד

ב"ד של כהנים וכו'. אמר רב יהודה לא ב"ד של כהנים בלבד אמרו אלא אפילו משפחות המיוחסות שבישראל אם רצו לעשות כדרך שהכהנים עושין עושין ולא אמרי' דמחזי כעוקרים תיקון חכמים: **מתני'** הנושא את האשה ולא מצא לה בתולים היא אומרת משארסתני נאנסתי ונסתחפה שדך והוא אומר לא כי אלא עד שלא ארסתיך והיה מקחי מקח טעות ר"ג ור"א אומרי' נאמנת ור"י אומר לא מפיה אנו חיין אלא הרי היא בחזקת בעולה עד שלא תתארס והטעתו עד שתביא ראיה לדבריה היא אומרת וכו' מכאן מוכח שיש כתובה לארוסה ומשעת שארוסה נתחייב בכתובתה בתנאי ב"ד ומ"ה קאמרה ליה הכי דמקודם שנבעלה הוה משועבד לה ועכשיו שנאנסה לא הפסידה שעבודה דאי אמרת אין כתובה לארוסה עד שיכנסה וזאת כבר נבעלה קודם הנשואין אדרבה אומר הבעל לאשה נסתחפה שדך שהפסדת בתוליך ובעת הנשואין בעולה היית א"ר טעמא הוא משום דיש כתובה לארוסה ומשום אירוסין נתחייב לה: והוא אומר לא כי וכו'. פי' ואין לך כלום דהכי אוקמיה רבא לעיל מקח טעות לגמרי משמע דכנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה א"ל כלום: ר"ג ור"א אומרים נאמנת. פי' ואפילו לבעלה מותרת אם היה ישראל ט) דמאי דאמרן לעיל שהבעל נאמן לאוסרה עליו דוקא בברי וברי דהוא אומר פתח פתוח מצאתי והיא אומרת לא כי אלא פתח סתום היה ומכחשה ליה התם בעל נאמן לאוסרה עליו דשוייה אנפשיה חתיכה דאיסורא אבל הכא דאיהי טענה ברי ובעל שמא מותרת היא לו שהיא נאמנת בכל הן ליטול כתובתה והן להיות מותרת לו: ור"י אומר וכו'. פי' בהא פליגי דר"ג סבר אוקי איתתא אחזקתה ובחזקת בתולה הות קיימא ומספיקא לא מפקינן לה מחזקתה ור"י סבר אוקי ממוניה בחזקת מריה ומן ספיקא לא מפקינן ממונא עד שתביא ראיה לדבריה מר אזיל בתר חזקה דגופא. ומר אזיל בתר חזקה דממונא. ואמרי' לקמן דהיכא אזיל ר"ג בתר חזקה דגופא דוקא בברי ושמא דאיהי טענה ברי והבעל שמא התם אזיל ר"ג בתר חזקה דגופא ומפקינן ממונא מחזקת מריה אבל בשמא ושמא מודה ר"ג דלא אזלי' בתר חזקה דגופא אלא בתר חזקה דממונא והמע"ה: אר"א אש"ש הלכה כר"ג ואי קשיא היכי פסיק שמואל הלכה כר"ג דאזיל בתר חזקה דגופא ומפיק ממונא מחזקת מרי' והתנן בב"ק שור שנגח את הפרה ונמצא עוברה בצידה ואין ידוע אם עד שלא ילדה נגחה ואם משילדה נגחה משלם חצי נזק לפרה ורבינו נזק לולד ואמרי' עלה בגמרא אר"י א"ש זו דברי סומכוס דאמר ממון המוטל בספק חולקין אבל חכמים אומרים זה כלל גדול בדין המע"ה למה לי' למימר זה כלל גדול בדין ואפילו ניזק אומר ברי ומזיק אומר שמא והא במתני' איכא חזקה דגופא ואיכא חזקה דממונא דאוקי פרה אחזקתה ואימור מעוברת היתה בשעת נגיחה ומחמת נגיחת השור הפילה ליתן לו חצי נזק ולמזיק איכא חזקה דממונא וכיון דאית לניזק חזקה דגופא פליג ר"ג דאזיל בתר חזקה דגופא ומפיק ממונא מחזקת מריה ובשלמא אמתני' לא פליג ר"ג משום דהו"ל שמא ושמא דהכי אמרי' לקמן דבשמא ושמא לא אזיל ר"ג בתר חזקה דגופא אלא סבר המע"ה אלא במאי דאמרי' ואפילו ניזק אומר ברי ומזיק אומר שמא אמרי' המע"ה והא בהא מילתא פליג ר"ג דהיכא דתובע אומר ברי ונתבע אומר שמא אזלי' בתר

מסורת הש"ס

ט) [נעיל יח: לקמן מז.], כ) [לקמן לו.], ג) לקמן עה:, ד) ב"ק קיח. בבא מציעא לז: ולף קטו: [ע' ב"ב קלה.], ה) [קדושין מא: ומ"ק], ו) [עיין תוס' יומא יח: ד"ה דלמי דרב מאיר], ז) [לקמן יג.], ח) לקמן יד., ט) [ברכות לו. ומ"ע ועי' מ"ש מגיהה שם: פירוש על שיגגה], י) [נ"ש כ"ר], כ) [שיך לע"ל],

גליון הש"ס

גמ' הא דרב הונא ור"י דשמואל היא. עיין יומא יח ע"ב תד"ה דלמי דרב:

מוסף רש"י

הנושא את האשה. בחזקת בתולה (לעיל יא:). **היא אומרת משארסתני נאנסתי.** ואית לי מתמה (לקמן מז:). **לא מפיה אנו חיין.** שתהא נאמנת, אלא העמד ממון על חזקתו, ולא אזלינן בתר חזקה דגופא לומר הוא"ל ופסק בידינו על שעת אירוסין מה היא, העמד הגוף על חזקתו אל קודם לכן, והרי עלה בתולה (לקמן עה:). **רב נחמן ורבי יוחנן אמרי פטור.** ומיהו יאבע כדאמר שאין יודע שחייב לו כלום, אלא עדיף שמא מבהר, דהא אי נמי הוי טענין ליה אין לך בידי כלום הוי משבעינן ליה שבועה היסת (ב"ק קיח).

תוספות רי"ד (המשך)

חזקה דגופא ומפקינן ממונא מחזקת מריה והיכי אר"י משמיה דשמואל דחכמים פליגי על סומכוס ואמרי המע"ה ולמימרא דהלכה כחכמים דהא כחכמים איפסקא הלכתא וא"כ קשה דשמואל אדשמואל וי"ל דלא ק' דהיכי אזיל ר"ג בתר חזקה דגופא ואפיק ממונא מחזקת מריה ה"מ גבי אשה ובעל שכבר הבעל מחויב ועומד בכתובת האשה ושטר כתובה עליו והוא בא מספק לפטור א"ע ממה שהוא מחויב ועומד בו התם ודאי אר"ג אוקי אתתי' אחזקתה ואפיק ממונא מיני' דבעל כי היכי דהוה משועבד לה מעיקרא ור"י אפ"ה פליג עלי' ולא מפיק ממונא מחזקת מריה אבל הכא שהמזיק לא נתחייב ממון לניזק מקודם לכן (ואפילו) [ולא] בא לפטור עצמו [שנאמר] שנעמיד הניזק בחזקת הגוף ונוציא ממון ממנו אלא זה החיוב עכשיו יבוא עליו מספק וכיון שעכשיו רוצה לחול עליו מודה ר"ג דמספיקא לא מחייבינן לי' ואע"פ שיש לתובע חזקה דגופא אלא אמרי' המע"ה ולא ק' דשמואל אדשמואל: איתמר מנה לי בידך והלה אמר א"י ר"ה ור"י אמרי חייב ר"נ ור"י אמרי פטור מלשלם ר"ה ור"י אמרי חייב ברי ושמא ברי עדיף ר"נ ור"י אמרי פטור אוקי ממונא בחזקת מרי' פי' ומ"מ משבעי' לי' שבועת היסת שכן הוא כדבריו שא"י שחייב לו ונפטר: לימא ר"ה ור"י דאמרי כר"ג ור"נ ור"י דאמרי כר' יהושע. פי' דהכא נמי אשה אומרת ברי ובעל אומר שמא אמר לך ר"נ אנא דאמרי אפילו לר"ג ע"כ לא קאמר ר"ג התם אלא משום דא"ל אוקי איתתא אחזקתה פי' מספקא לן אשעת אירוסין אי בתולה הוה ואי בעולה

דאם כן קשיא הלכתא אהלכתא דקיימא לן [ט]הלכתא כרב נחמן בדיני ובהא אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבן גמליאל אלא לאו ש"מ כדמשנינן ש"מ: **מתני'** [ט]היא אומרת מוכת עין אני והוא אומר לא כי אלא דרוסת איש את [א]רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים נאמנת ורבי יהושע אומר לא מפיה אנו חיין אלא הרי זו בחזקת דרוסת איש עד שתביא ראיה לדבריה: **גמ'** טענתייהו במאי [ב]רבי יוחנן אמר במאתים ומנה רבי אלעזר אמר במנה ולא כלום רבי יוחנן אמר במאתים ומנה סבר לה [ז]כר"מ דאמר בין הכיר בה ובין לא הכיר בה מאתים ורבי אלעזר אומר במנה ולא כלום סבר לה כרבנן דאמרי בין הכיר בה בין לא הכיר בה מנה בשלמא ר' אלעזר לא קאמר כר' יוחנן דקא מוקי לה כרבנן אלא רבי יוחנן מ"ט לא אמר כר' אלעזר קסבר כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה כתובה מנה הכא הוא קאמר מנה והיא קאמרה מנה מאי איכא בין טענה דידיה לטענה דידה בשלמא לר' אלעזר היינו דקתני תרתי חדא לאפוקי מדרמי בר חמא וחדא לאפוקי מדרב חייא בר אבין א"ר ששת אלא לר' יוחנן תרתי למה לי חדא להודיעך כחו דרבן גמליאל וחדא להודיעך כחו דרבי יהושע קמייתא להודיעך כחו דרבי יהושע דאף על גב דאיכא למימר מיגו לא מהימנא בתרייתא להודיעך כחו דרבן גמליאל דאע"ג דליכא למימר מיגו מהימנא: **מתני'** [ט]ראוה מדברת עם אחד ואמרו לה מה טיבו של איש זה איש פלוני וכהן הוא [י]רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים נאמנת ור' יהושע אומר לא מפיה אנו חיין אלא הרי זו בחזקת בעולה [יא]לנתין ולממזר עד שתביא ראיה לדבריה [יב]היתה מעוברת ואמרו לה מה טיבו של עובר זה מאיש פלוני וכהן הוא [יג]רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים נאמנת ור' יהושע אומר לא מפיה אנו חיין אלא הרי זו בחזקת מעוברת לנתין ולממזר עד שתביא ראיה לדבריה: **גמ'** מאי מדברת [יד]זעירי אמר נסתרה רב אסי אמר [ד]נבעלה בשלמא לזעירי היינו דקתני מדברת אלא לרב אסי מאי מדברת [טו]לישנא מעליא כדכתיב [1]אכלה ומחתה פיה ואמרה לא פעלתי און בשלמא לזעירי היינו דקתני תרתי מדברת ומעוברת אלא לרב אסי תרתי למה לי [ה]חדא להכשיר בה וחדא להכשיר בבתה [טז]הניחא למאן דאמר לדברי המכשיר בה מכשיר בבתה אלא למ"ד לדברי המכשיר בה פוסל בבתה מאי איכא למימר רב אסי סבר כמ"ד לדברי המכשיר בה מכשיר בבתה א"ל רב פפא לאביי לזעירי דאמר מאי מדברת נסתרה וא"ר יהושע לא מהימנא האמר רב [יז]מלקין על היחוד ואין אוסרין על היחוד לימא דלא כר"י אפי' תימא ר' יהושע [יח]מעלה עשו ביוחסין מיתיבי ראוה שנכנסה עם אחד לסתר

רב אסי אמר נבעלה. אבל נסתרה מודה ר' יהושע דנאמנת לומר לכשר נבעלתי במגו דאי בעיא אמרה לא נבעלתי וא"ת והא רבי יהושע לית ליה מגו גבי משארסתני נאנסתי ויש לומר דהתם לא הוי מגו גמור דהא אפילו אמרה מוכת עץ אני אינה נאמנת לרבי יהושע כדתנן במתני' ולא קרי ליה מגו אלא לפי שהיא [טו]טענה מעולה ביותר: **חדא** להכשיר בה וחדא להכשיר בבתה. ולריכי תרוייהו חדא להודיעך כחו דרבן גמליאל וחדא להודיעך כחו דרבי יהושע: **לדברי** המכשיר בה פוסל בבתה. ומעוברת דנקט משום ליצנא מעליא: **ואין** אוסרין על היחוד **לימא דלא כרבי יהושע.** תימה לרשב"א דלזעירי (נמי) דאמר נסתרה איירי כגון דמודה היא שנבעלה דאי אמרה לא נבעלתי אם כן הוי ספק ספיקא דמכשיר רבי יהושע כדאמר לקמן התם ספק ספיקא ויש לומר דלעולם איירי דקאמרה לא נבעלה ומשיב ליה חדא ספיקא משום דאין אפוטרופוס לעריות אבל קשה דבהדי' משמע בריש פרק שני (לקמן טז.) דאיירי בנבעלת דקאמר הניחא לזעירי דאמר מאי מדברת נסתרה דמגו דאי בעיא אמרה לא נבעלתי מהימנא כו' לכך נראה דפריך לזעירי דבספיקא חדא אסרינן לה והא יחוד דאשת איש דספיקא חדא היא ואין אוסרים על היחוד וק"ק דלכאורה נראה דיחוד איחוד פריך מדפריך לזעירי ולא לרב אסי: **מעלה** עשו ביוחסין. תימה דמשמע דאין אוסרין על היחוד אייר באשת איש ולא בפנויה ובסוף קדושין (דף פא. ושם) מוקי מלקין על היחוד דוקא בפנויה אבל באשת איש לא דאתה מוציא לנו על בניה ואפי' למר זוטרא דמלקין ומכריז באשת איש מודה בפנויה נמי איירי ואור"ת דאף על גב דמלקין על היחוד אייר בפנויה אין אוסרין על היחוד לא אייר אלא באשת איש [מ]וא"ת והא אמרינן בפ' בתרא דנדרים (דף לא.): גבי ההוא גוף דעייל לגבה דהחיא איתתא אמר ליה גוף לא תיכול מינהון דטעמינהו חוא אמר רבא איתתא שריא אם איתא דעבד איסורא ניחא ליה לדימות משמע דאי לאו האי טעמא היתה נאסרת על ידי יחוד ויש לומר דגוף שאני וה"ר יוסף דשליטן תירץ דאין אוסרים על היחוד אייר בפנויה כמו מלקין על היחוד ולא אייר לכהונה אלא אין אוסרין אותה לבנו כשתתייחד עם אביו לרבי יהודה דאסר באנוסת אביו (יבמות דף נז.): השתא

עין משפט נר מצוה

עט א מיי' פי"ח מהל' אישות הלכה י טוש"ע אה"ע סימן סח סעיף ט:

פ ב ג ד ה מיי' פט"ו מהלכות אישות הלכה יא ופי"ח הלכה יג יד סמג לאוין קכא טור שו"ע שם סי' ו סעיף יז:

פא ו מיי' פכ"ג שם הל' ג סמג לאוין רמו טוש"ע שם סימן כב סעיף ג:

תוספות רי"ד (המשך)

כרבנן דאמרי בין הכיר בה בין לא הכיר בה כתובתה מנה וכנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה אין לה כלום בשלמא ר"א לא אמר כר"י דקא מוקי לה כרבנן פי' במנה ולא כלום: היינו דקתני תרי בבא במתני' גבי פלוגתא דממונא היא אומרת משארסתני נאנסתי וכו' והוא אומר לא כי והיה מקחי מקח טעות ומקח טעות לגמרי משמע ואין לה כלום אלא ר"י מ"ט לא אמר כר"א קסבר כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה כתובה מנה הכא הוא אומר מנה והיא אומרת מנה מאי איכא בין טענתה לטענתיה והלכתא כר"א דקיימי רבא ורב אשי כוותיה דכנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה אין לה כלום כדכתיבנא לעיל ובמוכת עץ נמי הלכתא כרבנן דאמרי מנה: **מתני'** ראוה מדברת עם א' מה טיבו של זה איש פלוני וכהן הוא ר"ג ור"א אומרים נאמנת ור"י אומר לא מפיה אנו חיין אלא ה"ז בחזקת מעוברת ומנתין וממזר עד שתביא ראיה לדבריה: וכהן הוא פי' מיוחס ולא כהן ממש שאינה נאמנת להחזיק העובר בחזקת כהן אלא בחזקת כשר שאם הוא בת תנשא לכהונה: מאי מדברת זעירא אמר נסתרה ואע"פ שלא ראוה שנבעלה פסולה לכהונה לר"י כדלקמן שמעלה עשו ביוחסין ור"א אמר נבעלה בשלמא לזעירא היינו דקתני מדברת אלא לר"א מאי מדברת לישנא מעליא כדכתיב אכלה ומחתה פיה וגו' פי' נקט תשמיש בלשון אכילה בשלמא לזעירי היינו דקתני תרתי מדברת ומעוברת פי' מדברת להודיעך כחו דר"י דאפילו בעדי יחוד בלבד אסורה היא לכהן משום דמעלה עשו ביוחסין ומעוברת להודיעך כחו דר"ג אלא לר"א תרתי למה לי פי' לתני מדברת וכ"ש מעוברת. חדא להכשיר בה וחדא להכשיר בבתה דאתמר ר"י אמר לדברי המכשיר בה מכשיר בבתה לדברי הפוסל בה פוסל בבתה ור"א אומר אף לדברי המכשיר בה פוסל בבתה דבשלמא איהי אית לה חזקה דכשרות פי' מעיקרא ואוקמה אחזקה ולא תפסלנה מספק אבל בתה לית לה חזקה דכשרות והלכתא כר' יוחנן דהוא רביה דר"א שאין הלכה כתלמיד במקום הרב ותו דקאי כאבא שאול דתנן בעשרה יוחסין אבא שאול היה קורא לשתוקי בדוקי ואמרי' בגמ' מאי בדוקי שבודקין את אמו ואי אמרה לכשר נבעלתי נאמנת ואע"ג דאיכא רוב פסולים אצלה וא"ר הל' כאבא שאול: א"ל ר"פ לאביי לזעירי דאמר נסתרה ואר"י דלא מהימנא הא דאמר רב מלקין על

מסורת הש"ס

א) [קדושין נט: ב"מ קי:], ב) [לעיל יח: נקמן טז.], ג) [נקמן טז.], ד) [לעיל יח.], ה) [נקמן טז.], ו) סם קדושין עד. [עה.], ז) [נקמן טז. יבמות יח:], ח) [פסחים ג. וש"נ], ט) [קדושין עד.], י) סם פח., כ) [קדושין עג. נקמן טו.], ל) נ"י כ"י, מ) [מיהו קשה דאדפריך מכב דאמר אין אוסרין על היחוד הוה ליה למיפרך מהא דקי"ל בכולי תלמודא וסתם משניות דאין אשה נאסרת על בעלה אלא על ידי קינוי וסתירה לכך נ"ל דרב איירי בפנויה דוקא וה"פ דמעלה עשו ביוחסין לאסור היכא דאמרה לכשר נבעלתי דאמרה מיהא ולא מהימנינן לה במגו אבל אי אמרה לא נבעלתי בהא לא עשו מעלה ובהא איירי רב. מ"ר),

תורה אור השלם

1. כִּי דֶרֶךְ אִשָּׁה מְנָאָפֶת אָכְלָה וּמָחֲתָה פִיהָ וְאָמְרָה לֹא פָעַלְתִּי אָוֶן: משלי ל כ

גליון הש"ס

מתני' לנתין ולממזר עי' גיטין פט ע"א תוס' ד"ה בעולה ובמהרש"א שם: **תוס'** ד"ה רב אסי וכו' טענה מעולה ביותר. וכ"כ הרשב"א קדושין דף ג ע"א ד"ה הא:

מוסף רש"י

היא אומרת מוכת עץ אני. הטשא את האשה בחזקת בתולה ולא מצא לה בתולים, היא אומרת מוכת עץ אני כו' (לעיל יא.) שנתקע לה עץ בפומו מקום (לעיל יא.). **בין הכיר בה.** כשכנסה וכתב לה כתובה היה יודע שהיא מוכת עץ (לעיל יא.). **איש פלוני וכהן הוא.** כלומר מיוחס הוא (קדושין עד.). **לישנא מעליא.** שמלוה ולכך נקיי הדעת לספר בלשון נקיה (פסחים ג.). **מלקין על היחוד. מרדות, ואין אוסרין.** אשת איש על בעלה מחמת יחוד (קדושין פא.).

תוספות רי"ד

דא"כ קשה הלכתא אהלכתא דקיי"ל הלכה כר"נ בדיני. ובהא אמר ר"י אמר שמואל הלכה כר"ג ש"מ: **מתני'** היא אומרת מוכת עץ אני והוא אומר לא כי אלא דרוסת איש את ר"ג ור"א אומרים נאמנת ור"י אומר לא מפיה אנו חיין אלא ה"ז בחזקת דרוסת איש עד שתביא ראיה לדבריה: טענתייהו במאי. פי' מה היא תובעתו ומה הוא רוצה ליתן ר' יוחנן אמר במאתים ומנה פי' היא אומרת מוכת עץ אני ויש לי מאתים ואע"פ שלא הכרת בי והוא אומר דרוסת איש את ואין לך אלא מנה וכנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה כתובה מנה וסבר לה כר"מ דאמר מוכת עץ בין הכיר בה בין לא הכיר בה כתובתה מאתים והוא אומר דרוסת איש את ואין לך אלא מנה דאי רבנן היא לא טענה אלא מנה מאי איכא בין טענה דידיה לטענה דידה בשלמא לר' אלעזר היינו דקתני תרתי חדא לאפוקי מדרמי בר חמא וחדא לאפוקי מדרב חייא בר אבין א"ר ששת אלא לר' יוחנן תרתי למה לי חדא להודיעך כחו דרבן גמליאל וחדא להודיעך כחו דרבי יהושע דאף על גב דאיכא למימר מיגו לא מהימנא בתרייתא להודיעך כחו דרבן גמליאל דאע"ג דליכא למימר מיגו מהימנא: **מתני'** ראוה מדברת עם אחד ואמרו לה מה טיבו של איש זה איש פלוני וכהן הוא רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים נאמנת ור' יהושע אומר לא מפיה אנו חיין אלא הרי זו בחזקת בעולה לנתין ולממזר עד שתביא ראיה לדבריה: **גמ'** מאי מדברת זעירי אמר נסתרה רב אסי אמר נבעלה בשלמא לזעירי היינו דקתני מדברת אלא לרב אסי מאי מדברת לישנא מעליא כדכתיב אכלה ומחתה פיה ואמרה לא פעלתי און בשלמא לזעירי היינו דקתני תרתי מדברת ומעוברת אלא לרב אסי תרתי למה לי [ה]חדא להכשיר בה וחדא להכשיר בבתה [טו]הניחא למאן דאמר לדברי המכשיר בה מכשיר בבתה אלא למ"ד לדברי המכשיר בה פוסל בבתה מאי איכא למימר רב אסי סבר כמ"ד לדברי המכשיר בה מכשיר בבתה א"ל רב פפא לאביי לזעירי דאמר מאי מדברת נסתרה וא"ר יהושע לא מהימנא האמר רב [יז]מלקין על היחוד ואין אוסרין על היחוד לימא דלא כר"י אפי' תימא ר' יהושע [יח]מעלה עשו ביוחסין מיתיבי ראוה שנכנסה עם אחד לסתר

נקבה תנשא לכהונה לר"ג דאי משמעינן בדידה הוה אמינא איהי הואיל דהוה לה חזקה דכשרות מעיקרא אמרי' אוקמה אחזקה ואל תפסילנה מספק אבל עובר דלא הוה ליה חזקה דכשרות אימא לא: **הניחא למ"ד כו'.** לקמן בשמעתין [ע"ב]: **מאי איכא למימר.** תרתי להכשיר בה למה לי כיון דמדברת בראוה שנבעלה: **מלקין על היחוד.** מכת מרדות: **ואין אוסרין.** אשה על בעלה בשביל יחוד בעלמא: **לימא דלא כרבי יהושע.** דמשום יחוד מחזיק לה בנבעלת: **ביוחסין.** בכהונה: **נאסר.** משמע יחוד בעלמא: לאורבה

השבתנו על המעוברת. פי׳ לדידן ניחא דאשה מזנה בודקת ומזנה ולא דמיא לשבויה אלא לדידך דלית לך הך סברא תינח מעוברת אבל מדברת אפילו לפי דבריך יש הפרש דלזו יש עדים ולזו אין עדים ואיכא מיגו אמר להם מדברת היינו שבויה וכמו ששבויה אין נאמנת לומר לא נבעלתי ה״נ מדברת כדמסיק לפי שאין אפוטרופוס לעריות ומיהו פי׳ זה לא יתכן למאי דפרישית לעיל דלר׳ יהושע נאמנת לומר לא נבעלתי ופר״י בדוחק מדברת היינו שבויה דכמו ששבויה בחזקת בעולה כך מדברת [1] בחזקת בעולה לענין שאם אמרה לכשר נבעלתי שאינה נאמנת במיגו לפי שילאה לומר לא נבעלתי ולהכי אהני דאין אפוטרופוס לעריות דלא אשמעינן ליה מיגו: **מסייע** ליה לר׳ יהושע בן לוי. הקשה ר״ת אכתי תיפוק ליה דהתם בשבויה כל פסולים והכא בחורבה דדברא רוב ותירץ דרוב כולל וליכא למימר במדברת דליכא אלא רוב איכא למימר סמוך מיעוטא לחזקה ואיתרע לה רובא דאפילו אית להו סמוך מיעוטא לחזקה לר״ג ור׳ יהושע מ״מ לא הוי אלא פלגא ופלגא ודין הוא שתאסר מספק דספק איסורא לחומרא ולא דמי לתינוק שנמצא בצד העיסה בפרק עשרה יוחסין (קדושין דף פ. ושם) דמטהרין מטעם סמוך מיעוטא לחזקה דאם אמרו ספק טומאה לטהר יאמרו ספק איסור להתיר כדאמרינן פרק כיסוי הדם (חולין דף פו.): **מכשיר** אפילו ברוב פסולים. והא דקאמרינן בפ׳ עשרה יוחסין (קדושין עד. ושם) גבי אבא שאול היה קורא לשתוקי בדוקי ומפרש בגמרא שבודקין אמו ואומרת לכשר נבעלתי ופריך כמאן כר״ג תנינא הדא זימנא היתה מעוברת כו׳ פי׳ והוה ליה למתני וכן אמר אבא שאול וכן פי׳ שם בקונטרס ומשני דאבא שאול עדיפא מר״ג דאי מהתם הוה אמינא ברוב כשרים אבל כו׳ אע״ג דאמרי׳ הכא דר״ג מכשיר אפילו ברוב פסולין אבא שאול קאי אמתני׳ וממתני׳ לא משמע מידי דאיירי ברוב פסולים והא דפריך התם לעיל למאי דהוה בעי למימר דאבא שאול אתא להכשיר בבתה הייתא למ״ד לדברי המכשיר בה פוסל בבתה אבל למ״ד מכשיר בבתה מאי איכא למימר התם פריך שפיר דאפי׳ לזעירי לשון המשנה דקתני מה טיבו של עובר זה משמע דאתא להכשיר בבתה: **פשיטא** מי ידעינן אבוה מנו. הכא לא בעי לשנויי לא צריכא דאי תפס כדמשני בפרק עשרה יוחסין (שם דף עה. ושם) גבי ארוסה שעיברה דהתם רגלים לדבר דמארוס נתעברה ואיכא למיתלי ביה טפי מבאינים דעלמא: **בעינן** זרעו מיוחס אחריו. והא דאמר בהחולץ (יבמות דף לז.) דאשון ראוי להיות כ״ג גבי ספק בן תשע לראשון בפרק נושאין על האנוסה (שם דף ק:) פריך לה ומשני זרעו מיוחס אחריו דרבנן וקבא אסמכתא בעלמא הוא וכי גזור רבנן בזנות בנישואין לא גזור:

[**ההוא** ארום וארוסתו. והא דאמר בעשרה יוחסין (קדושין דף עה.) איתמר הבא על ארוסתו בבית חמיו רב אמר הולד ממזר ושמואל אמר הולד שתוקי לשלא בדקו את אמו דאי בשבדקו קשיא דשמואל אדשמואל דהכא אמר שמואל דנאמנת דהלכה כרבן גמליאל דנאמנת והתם קאמר איפוך שמואל אמר הולד ממזר וכן משמע דבמסקנא משני התם לעולם לא איפוך ומאי שתוקי שבודקין את אמו ואומרת לכשר נבעלתי ואם תאמר אכתי לשמואל דהתם משמע דוקא בבא על ארוסתו בבית חמיו מהני בדיקה והכא משמע אפילו כי לא מודה אמר שמואל דנאמנת כרבן גמליאל ויש לומר דהא דנקט בא היינו משום רבותא דרב נקטיה דאפילו הכי אמר הולד ממזר אי נמי התם הוא דבעינן בא משום דאיירי בדדיימא מעלמא כדאמר רבא ביבמות בשלהי אלמנה לכהן גדול מסתברא מילתא דרב בדדיימא מעלמא והכא בדלא דיימא מעלמא מיירי ועוד דבכל הספרים גרס בקדושין ארוסה שעיברה והיא דוקא קאמר שבודקין אבל בבא א״ל בדיקה ומיהו קשה לישנא קמא ביבמות בסוף פ׳ אלמנה דפליגי רב ושמואל בבא ומסיק התם אביי דאע״ג דלא דיימא מעלמא פליגי דדלמא מדאפקרה נפשה לגבי ארוס מפקרה נפשה לגבי עלמא הא אמר הכא חדא דקא מודה ומשמע דכשר אפילו לר׳ יהושע ובא כמודה דמי

פב א מיי׳ פי״ח מהל׳ איסורי ביאה הלכה כא סמג לאוין קכא טור ש״ע אה״ע סימן ז ס״ד:
פג ב מיי׳ פט״ו שם הלכה יא סמג שם טוש״ע שם סי׳ ו סעיף יז:
פד ג מיי׳ פ״כ שם הל׳ כ סמג לאוין קכב טוש״ע שם סימן ג סעיף ט:
פה ד מיי׳ פט״ו שם הלכה יז טוש״ע שם סימן ד סעיף כז (וכרב אלפס עוד ביבמות פ״ז דף כז ע״א):

תוספות רי״ד

היחוד ואין אוסרים על היחוד לימא דלא כר״י פי׳ דמשום יחוד מחזיק לה כנבעלה פי׳ מלקין מכות מרדות לאשת איש שנתייחדה עם א׳ אבל אין אוסרין אותה על בעלה בעידי יחוד אלא היכא דקינא לה מעיקרא בפני שנים ואמר לה אל תסתרי עם איש פלוני אם נסתרה עמו היא סוטה האמורה בתורה והיא אסורה לו עד שתוברר במים המאררים אבל בלא קינוי מעיקרא אינה נאסרת לו בסתירה בלחוד. ומהדר מעלה עשו ביוחסין פי׳ דלא אסרה ר״י אלא אם היתה פנויה שלא תנשא לכהן דאמרינן דלמא נבעלה לפסול לה אבל לבעלה לא אסרה ואפי׳ אם היה בעלה כהן. אר״י א״ש הלכה כר״ג אריב״ל לדברי המכשיר מכשיר אפילו ברוב פסולים לדברי הפוסל פוסל אפי׳ ברוב כשרים: ההוא ארוס וארוסתו דאתו לקמיה דר״י היא אומרת מיני׳ והוא אומר

מסורת הש״ס

א) [תוספתא סוף פרק ג], ב) [חולין יא: בלא ל:], ג) [קדושין עד.], ד) יבמות ק:, ה) בס״א: אמת, ו) ופע״ג דמיעוט עובדי כוכבים אין פרוצים מ״מ משגיגן לה ודאי בעולה מן הדוב הפרוצים. מ״ר,

תורה אור השלם

1. וְהָיְתָה לוֹ וּלְזַרְעוֹ אַחֲרָיו בְּרִית כְּהֻנַּת עוֹלָם תַּחַת אֲשֶׁר קִנֵּא לֵאלֹהָיו וַיְכַפֵּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃
במדבר כה יג

מוסף רש״י

עשרה כהנים כו׳ הולד שתוקי. וכשר הוא דהא פסיעה לן דכן כהן הבא על הפנויה הוא (יבמות ק:). שמשתיקין אותו מדין כהונה. מלעבוד עבודה, ואף על גב דלענין יוחסין לישא אשה כשר הוא, פסול לעבודה (שם). מי שזרעו מיוחס אחריו. שיכר זרעו שהוא שלו (שם).

לחורבה. סתמא לבעילה שהוא מקום לזנות: **חורבה דמתא.** סתם בעילתה מאחד מבני העיר ואיכא למימר בעיר שרובה ישראל כשרים קאמר: **דדברא.** שפך אחד מסוף העולם בא לכאן ורוב העולם עובדי כוכבים הם ופוסלים אשה בביאתם להכונה כדאמר ביבמות (דף מה.) ובקדושין (דף עה.): **יצאו** עובד כוכבים ועבד שאין לו אלמנות וגירושין בה: **זו עדות שהאשה.** עלמה כשרה לומר לכשר נבעלתי: **איזה נאמנת.** ליגמא לכהן: **אמרו לו אבל.** הן(ה). כמו אבל שרה אשתך (בראשית יז) דמתרגמינן בקושטא: **ומה הפרש בין זו לזו.** ר׳ יהושע קאמר לה: **לזו יש עדים.** שנבעלה בכיון דנשבית לבין העובדי כוכבים והם פרוצים בעריות כולנו עדים שנבעלה: **ולזו אין עדים.** שנבעלה שלא ראוה אלא מדברת ומיגו דאי בעיא אמרה לא נבעלתי כי אמרה נמי לכשר נבעלתי מהימנא: **אף לזו.** כלומר אף כאן יש אחת שיש לה עדים ואתם חולקים עלי בהיותה מעוברת: **אמרו ליה כו׳.** לקמיה מפרש מאי קא מהדרי ליה על מאי דקאמר להו: **אין אפוטרופוס כו׳.** לקמן מפרש: **בד״א.** דנאמנת לר״ג: **בעדות אשה בגופה.** כלומר להכשיר את עצמה לכהונה דלא ממזקינן לה בנבעלה לפסול: **מאי קאמר להו כו׳.** כלומר מאי קאמר להו איהו דקא מהדרי ליה איהו רוב עובדי כוכבים פרוצים בעריות הם אמר להם הא נמי כיון דאיסתתר אין אפוטרופוס לעריות קתני מיהת תרתי מדברת ומעוברת תיובתא דרב אסי תיובתא ותיפוק ליה דהתם רוב פסולין אצלה והכא רוב כשרין אצלה מסייע ליה לרבי יהושע בן לוי דאמר רבי יהושע בן לוי לדברי המכשיר מכשיר אפילו ברוב פסולין לדברי הפוסל פוסל אפילו ברוב כשרים א״ר יוחנן [2] לדברי המכשיר בה מכשיר בבתה לדברי הפוסל בה פוסל בבתה ורבי אלעזר אומר לדברי המכשיר בה פוסל בבתה אמר רבה מ״ט דר״א בשלמא איהי אית לה חזקה דכשרות בתה לית לה חזקה דכשרות איתיביה ר״א לרבי יוחנן בד״א בעדות אשה בגופה אבל עדות אשה בבתה דברי הכל הולד שתוקי מאי לאו שתוקי ופסול לא שתוקי וכשר ומי איכא שתוקי כשר אין כדשמואל דאמר שמואל [7] עשרה כהנים עומדים ופירש אחד מהם ובעל הולד שתוקי מאי שתוקי אילימא שמשתיקין אותו מנכסי אביו פשיטא ומי ידעינן אבוה מנו [3] אלא שמשתיקין אותו מדין כהונה דכתיב [4] והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם מי שזרעו מיוחס אחריו יצא זה שאין זרעו מיוחס אחריו [5] ההוא ארום וארוסתו דאתו לקמיה דרב יוסף היא אמרה מיניה והוא אמר אין

או לחורבה ואמרו לה מה טיבו של איש זה כהן הוא ובן אחי אבא הוא רבן גמליאל ור״א אומרים נאמנת רבי יהושע אומר לא מפיה אנו חיין אלא הרי זו בחזקת בעולה לנתין ולממזר עד שתביא ראיה לדבריה בשלמא לזעירי היינו דקתני תרתי לסתר או לחורבה אלא לרב אסי דאמר נבעלה תרתי למה לי חדא קתני לסתר דחורבה והא לסתר או לחורבה קתני חדא לחורבה דמתא וחדא לחורבה דדברא וצריכי דאי אשמעינן חורבה דמתא בהא קמכשר רבן גמליאל משום דרוב כשרים אצלה אבל לחורבה דדברא דרוב פסולין אצלה אימא מודה ליה לרבי יהושע ואי אשמעינן בההיא בההיא קאמר רבי יהושע אבל בהא אימא מודה לר״ג צריכא מיתיבי [6] זו עדות שהאשה כשרה לה ורבי יהושע אומר אינה נאמנת אמר להם ר״י אי אתם מודים [א] בשבויה שנשבית ויש לה עדים שנשבית והיא אומרת טהורה אני שאינה נאמנת אמרו לו אבל ומה הפרש יש בין זו לזו יש עדים ולזו אין לה עדים אמר להם אף לזו יש עדים שהרי כריסה בין שיניה אמרו לו רוב עובדי כוכבים פרוצים בעריות הם אמר להן [ב] אין אפוטרופוס לעריות בד״א בעדות אשה בגופה אבל עדות אשה בבתה דברי הכל הולד שתוקי מאי קאמר להו ומאי קמהדרי ליה הכי קאמרי ליה השבתנו על המעוברת מה תשיבנו על המדברת אמר להם מדברת היינו שבויה אמרו לו שאני שבויה דרוב עובדי כוכבים פרוצים בעריות הם אמר להם הא נמי כיון דאיסתתר אין אפוטרופוס לעריות קתני מיהת תרתי מדברת ומעוברת תיובתא דרב אסי תיובתא ותיפוק ליה דהתם רוב פסולין אצלה והכא רוב כשרין אצלה מסייע ליה לרבי יהושע בן לוי דאמר רבי יהושע בן לוי לדברי המכשיר מכשיר אפילו ברוב פסולין לדברי הפוסל פוסל אפילו ברוב כשרים א״ר יוחנן [ג] לדברי המכשיר בה מכשיר בבתה לדברי הפוסל בה פוסל בבתה ורבי אלעזר אומר לדברי המכשיר בה פוסל בבתה אמר רבה מ״ט דר״א בשלמא איהי אית לה חזקה דכשרות בתה לית לה חזקה דכשרות איתיביה ר״א לרבי יוחנן בד״א בעדות אשה בגופה אבל עדות אשה בבתה דברי הכל הולד שתוקי מאי לאו שתוקי ופסול לא שתוקי וכשר ומי איכא שתוקי כשר אין כדשמואל דאמר שמואל [7] עשרה כהנים עומדים ופירש אחד מהם ובעל הולד שתוקי מאי שתוקי אילימא שמשתיקין אותו מנכסי אביו פשיטא ומי ידעינן אבוה מנו [3] אלא שמשתיקין אותו מדין כהונה דכתיב [4] והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם מי שזרעו מיוחס אחריו יצא זה שאין זרעו מיוחס אחריו [5] ההוא ארום וארוסתו דאתו לקמיה דרב יוסף היא אמרה מיניה והוא אמר אין

פו ה מיי׳ פי״ח שם הלכה יא סמג לאוין קכא טור ש״ע אה״ע סימן ז ס״ד:
פז ו מיי׳ פ״ב מהל׳ אישות הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
פח ז מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
פט ח מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
צ ט מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
צא י מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
צב יא מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
צג יב מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
צד יג מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
צה יד מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
צו טו מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
צז טז מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
צח יז מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
צט יח מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
ק יט מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קא כ מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קב כא מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קג כב מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קד כג מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קה כד מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קו כה מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קז כו מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קח כז מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קט כח מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קי כט מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קיא ל מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קיב לא מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קיג לב מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קיד לג מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטו לד מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז לה מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז לו מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז לז מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז לח מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז לט מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז מ מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז מא מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז מב מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז מג מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז מד מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז מה מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז מו מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז מז מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז מח מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז מט מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז נ מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז נא מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז נב מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז נג מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז נד מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז נה מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז נו מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז נז מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז נח מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז נט מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז ס מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז סא מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז סב מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז סג מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז סד מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז סה מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז סו מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז סז מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז סח מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז סט מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז ע מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז עא מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז עב מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז עג מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז עד מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז עה מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז עו מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז עז מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז עח מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז עט מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז פ מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז פא מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז פב מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז פג מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז פד מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז פה מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז פו מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז פז מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז פח מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז פט מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז צ מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז צא מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז צב מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז צג מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז צד מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז צה מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז צו מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז צז מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז צח מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז צט מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז ק מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז קא מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז קב מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז קג מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז קד מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז קה מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז קו מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז קז מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז קח מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז קט מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז קי מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז קיא מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז קיב מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז קיג מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז קיד מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז קטו מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז קטז מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז קטז מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז קטז מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז קטז מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז קטז מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:
קטז קטז מיי׳ פ״ב שם הלכה ד סמג לאוין רלב טור ש״ע אה״ע סימן ל סעיף ב:

אין מינאי. אמת ממני הוא: **וכהא כי לא מודי בו'.** דקא אמרת ועוד: אלרוסה הכל פסולין אצלה חוץ מן האלרוס: **הא לכתחלה.** אם בא כהן לימלך לבית דין לא שרינן ליה לכונסה אא"כ היו רוב כשרים אצלה: **דיעבד.** אם נשאה כהן ולא נמלך לא מפקינן לה מיניה:

והא נמי דדיעבד דמי. שנתעברה ואתה בא לפסול העובר ולאוסרה על האלרוס דאם אין אתה מאמינה הרי אתה מוציאה מבעלה: **מי אמר רבי יהושע איהו נאמנת.** אלמא לא מוקמינן לה אחזקה: **עיסה.** לשון קפק: **על אלמנת עיסה.** שהיא באה מכח קפק חלל כדלקמן[1] שנטמע בה קפק חלל כגון שזרק בעל אמו הראשון לה גט קפק קרוב לו קפק קרוב לה ומת ונמצאת זו קפק גרושה קפק אלמנה ונשאה כהן והוליד ממנה בן זהו קפק חלל והעיד ר"י על אלמנתו של זה שהיא כשרה. אלמא מוקמינן לה אחזקה ואמרינן אל תפקילנה לזו מספק כלום' שמא בעלה חלל היה: **בודקא ויפסה.** וי"ל שבדקה אחר אותן גירושין והוגד לה שקרוב לו היו ולא נתגרשה כלל ואלמנה היתה וכשרה לכהן: **בודקא ומזנה.** בתמיה: **דרכן גמליאל אדרבן גמליאל לא קשיא.** בתמיה דלא חייסת לתרוליינהו: **הא קתני סיפא.** דהתם אמר להן כו': **קבלנו עדותכם.** נאמנים אתם לנו שכך שמעתם: **על כך.** להתירה לכהונה דודאי אסורה: **שהכהנים שומעין לכם.** אם תאמרו אסורה: **אבל לא לקרב.** אם תאמרו מותרת: **הפס בני.** מתניתין היא אומרת בני לי שלכשר נעבלתי: **הלא.** גבי אלמנת עיסה כי היכי דלדידן מספקא לן לדידה נמי מספקא לה וליכא למימר בה בני ושמא בני עדיף: **חד ספיקא.** מתניתין חד ספיקא היא ספק נבעלה לכשר ספק נבעלה לפסול שהרי לא בא זה לפניהן ואילו בא שמא היינו מכיריס בו שהוא פסול: **הלא.** גבי אלמנת עיסה: **תרי ספיקי.** אמו של ספק חלל זה בה נולד הספק והיא עצמה לא נאסרה אלא מספק וזו שנשאה מחמת בנה קרי לה ספק ספיקא. ומדברי רבי יוסף עוד עלה מצאתי [אלמנת עיסה] אשה שהיה בעלה ספק ספיקא כגון שנתגרשה אמו מבעלה הראשון ספק קרוב לו ספק קרוב לה ומת בתוך שלשה חדשים ונשאת לכהן תוך שלשה חדשים וילדה את זה ספק שהוא בן תשעה לראשון וכשר ואפילו היתה מגורשת שהרי קודם לגט נתעברה או אפילו אחר הגט והוא ישראל ולא כהן וספק בן שבעה לאחרון ובנו של כהן הוא והרי הוא ספק חלל הרי ספק ספיקא שמא אינו בנו של כהן ואת"ל בנו הוא שמא לא היתה אמו גרושה אלא אלמנה ולהכי קרי לה עיסה שיש בה עירובי ספיקות הרבה כעיסה זו שהיא בלוסה. והא דאמרינן לקמן [ע"ב] כל שנטמע בה ספק חלל היינו פירושה כל שנטמעו בה ספק עירובי[2] חלל. נטמע נתערב: **איזוהי אלמנת עיסה.** שהעידו עליה שהיא כשרה: **כל שאין.** בעירובי ספקותיה לא ספק ממזרות ולא ספק נתינות ולא ספק עבדי מלכים אלא ספק חלל לבדו. משי"ה נקט עבדי מלכים משום עבדי שלמה[3] שהיו עשירים ובעלי זרוע ונשאו להם בנות ישראל וכגון זרעו של הורדוס שהי' עבד לבית חשמונאי וגברה ידו ומלך[4]: שמעתי

אין מינאי אמר רב יוסף למאי ניחוש לה חדא דהא קא מודה ועוד הא [5]אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבן גמליאל א] אמר ליה אביי [6]ובהא כי לא מודה מכשר רבן גמליאל והאמר ליה שמואל לרב יהודה שיננא [7]הלכה כר"ג ואת לא תעביד עובדא עד דאיכא רוב כשרין אצלה והכא רוב פסולין אצלה וליטעמיך תקשי לך היא גופא הלכה ואת לא תעביד עובדא אלא מאי אית לך למימר [8]הא לכתחלה הא דיעבד והא נמי כדיעבד דמי רמי ליה אביי [9]לרבא ומי אמר רבי יהושע אינה נאמנת ורמינהו [10]העיד ר' יהושע ורבי יהודה בן בתירא [11]על אלמנת עיסה שהיא כשרה לכהונה א"ל הכי השתא התם אשה נישאת בודקת ונישאת הכא אשה מזנה בודקת ומזנה אמר רבא דרבי יהושע אדרבי יהושע קשיא דרבן גמליאל אדרבן גמליאל לא קשיא והא קתני סיפא אמר להן רבן גמליאל קבלנו עדותכם [12]אבל מה נעשה שהרי גזר רבן יוחנן בן זכאי שלא להושיב בית דין על כך שהכהנים שומעין לכם לרחק אבל לא לקרב אלא אמר רבא דרבן גמליאל אדרבן גמליאל לא קשיא התם ברי הכא שמא דר' יהושע אדר' יהושע נמי לא קשיא התם חד ספיקא הכא תרי ספיקי הלכך לרבן גמליאל אלים ליה ברי דאפילו בחד ספיקא נמי מכשיר וקיל ליה שמא דאפילו בספק ספיקא נמי פסיל לרבי יהושע אלים ליה חד ספיקא דאפילו בברי נמי פסיל וקיל ליה ספק ספיקא דאפילו בשמא נמי מכשיר תנו רבנן [13]איזוהי אלמנת עיסה [14]כל שאין בה לא משום ממזרות ולא משום נתינות ולא משום עבדי מלכים אמר רבי מאיר שמעתי

דמי דהא מודה דהכא אינו אלא שהיה לאומר שבא עליה דפשיטא שלא היה מזנד אחריה לאורבא שלא מזנה ובין לרב ובין לשמואל אסור הוא בבא ישראל דשמוקי דקאמר לשמואל היינו דאסור בבא ישראל לכוהנו ולישנא דבדוקי נמי קשה טפי דמשמע דאפילו ע"י בדיקת האם לא מיתכחש אלא לר"ג אבל לרבי יהושע לא והכא אמר דהא קא מודה וכשר לכ"ע ושמא יש לחלק דבא דהתם היינו שפעם אחת בא עליה אבל מודה דהכא דקאמר מייה היינו שבא עליה ביאות הרבה והיה רגיל אצלה תמיד וכדאמרינן רוב בעילות הלך אחר הבעל: **חדא** דקא מודה. ולישנא קמא דיבמות דלא דיימא מעלמא ולאיכא דאמרי דאפילו דיימא מעלמא כיון דקא מודה בתריה דידיה שדינן ליה: **חדא** דקא מודה. מצינן לפרש דאיירי לענין לאוסרה על האלרוס וה"פ חדא דקא מודה הלכך אינה נאסרת עליו ועוד הא רב יהודה כו' לא קאמר ועוד אפילו לא מודה דאם אינו מודה פשיטא דנאסרת עליו אלא כלומר אפילו כי ליכא טעמא דמודה כגון לאדוי דס"פ אלמנה מדאפקרה נפשה לגבי אלרוס מפקרה נפשה נמי לגבי עלמא אפ"ה אינה נאסרת עליו משום דנאמנת כר"ג. כן פי' לנו ר"י ואי אפשר להעמידה דלפי דבריו אם כן הא דאמר אביי מדאפקרה נפשה היינו בשלא בדקו את אמו וזה אינו דהא אפלוגתא דרב ושמואל קאי דמוקמי בקדושין מאי שמוקי בדוקי ולמאי דגרסינן בקדושין אלרוסה שעיברה לא קשה מידי על כן צריך לפרש דהכא לא איירי לאוסרה עליו אלא לענין להכשיר את הולד והשתא הוי ועוד כפשוטו ועוד דאפילו לא יודה ולאו דקאמר דלאו מייה דבהא לא מכשיר ר"ג כיון דהוי בני ובני כדאמר ברפ"ב אלא כגון שמת או דליתיה קמן דלישיליה והא דחשיב ליה בסמוך דיעבד לפי שלא היה יכול הולד להינשא לבת ישראל ואפילו לממזרת אסור דמדאוריתא כשר הוא דהאי הוי כדיעבד הלכה כר"ג]: (מן ד"ה ההוא אלרוס ע"כ היה חסר מהתוספות): **אלמנת עיסה.** פירש בקונטרס שני פירושין ושניהם דחוקים דהא אמרינן לקמן איזו היא אלמנת עיסה כל שנטמע בה קפק חלל [15] ומה טימוע שייך במה שנישאת לקפק חלל ועוד דאין לשון עיסה נופל על אדם אחד אלא על משפחה שייך לשון עיסה כדאמרינן (קדושין דף פט:) כל האלרות עיסה לארץ ישראל וא"י עיסה לבבל ובתוספתא תניא מפני מה אמרו עיסה פסולה מפני ספיקי חללין ומה ספיקי חללין שייך לאלו הפירושין וגרלה לר"י ולריב"ל דעיסה קורא המשפחה שנטמע בהם קפק חלל אחד או הרבה ספיקי חללים ולהכי חשיב ליה לקמן קפק ספיקא דכל אחד מבני המשפחה קפק אם הוא אותו קפק שנתערב בהן אם לאו ולקמן גרסינן איזהו עיסה כל שנטמע בה כו' ולא גרסינן אלמנת והכי איתא בירושלמי ואפילו גרסינן אלמנת כל שנטמע בה קאי אעיסה ואם תאמר דבפרק עשרה יוחסין (שם דף עה.) משמע דאפילו מאן דמכשר אלמנת עיסה מודה בבא דפסולה גבי הא דאמר רב חסדא הכל מודים באלמנת עיסה שפסולה לכהונה כו' ולאפוקי מהני תנאי דתנן העיד רבי יהושע כו' ומה לי אלמנה מה לי בת דבת נמי הוי קפק ספיקא כמו באלמנה וי"ל דבת העיסה אין לה חזקה דכשרות ואע"ג דבעלמא מקילין בספק ספיקא הכא מעלה עשו ביוחסין כי היכי דמצריך לקמן תרי רודי להכשיר אף על גב דבעלמא סגי בחד רודא: **דרבי** יהושע אדר"י **לא קשיא.** והשתא לא מצי לשנויי דבודקת ונישאת כדמשני לעיל כיון דהשתא אוקימנא באומרת שמא: **תנו** רבנן איזו היא **אלמנת עיסה.** קשה לרבינו תם על גרסת הספרים דגרסי אלמנת עיסה דאם כן אית ליה לרבי יוסי דאלמנת עיסה כשרה דהא מכשר לקמן שתוק ממזר וכל שכן דמכשר באלמנת עיסה כדמוכח הסוגיא ובפרק עשרה יוחסין (ג"ז שם) אמר בהדיא דלרבי יוסי אלמנת עיסה פסולה לכך מוחק רבינו תם אלמנת וגרים איזהו עיסה ולענין בת קתני וקאי אהאי דתנא בשילהי עדיות העיסה נאמנת לטהר ולטמא לרחק ולקרב לאסור ולהתיר וה"פ נאמנת לטהר עצמה בלויחה או בשתיקה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה לטמא ולטהר שייך לענין ממזרות ונתינות כדתנן (קדושין דף עב:) ממזרים ונתינים עתידין ליטהר לרחק ולקרב שייך אחללות כדתנן הכהנים שומעים לכם לרחק ולא לקרב וכן לקמן (דף מ.) וריחקום בני משפחה ולאסור ולהתיר שייך אעבדים והא דפריך בפ"ב (לקמן דף כח:) טומאה וטהורה ס"ד התם דכייל כל פסולי בחד לישנא הוה ליה למיתני משפחה זו כשרה וזו פסולה אבל אממזרות ונתינות לחודא שייך שפיר לשון טומאה וטהרה ונאמנת נקט משום לטהר לקרב ולהתיר אף על גב דלטמא ולרחק ולאסור בלויחה או בשתיקה לא שייך נאמנות ועלה קתני בברייתא דהכא איזו היא עיסה שנאמנת בלויחה או בשתיקה לטהר את הבת כל שאין בה כו' והכי משמע בתוספתא דקתני נאמנת עיסה לטהר ולטמא לאסור ולהתיר לרחק ולקרב ובאלמנת עיסה לא נגעו והשתא לא קשה דרבי יוסי אדרבי יוסי דהא דאכשר רבי יוסי בשתוק ממזר לגוף העיסה קאי להכשיר את הבת אבל במקום שמזכיר אלמנת עיסה להכשיר דוקא אלמנה ולא הבת כדמוכח בקדושין (דף עה.) ושם ודאי פוסל רבי יוסי אפילו את האלמנה כדמוכח נמי בקדושין וכדברי ר"ת משמע בירושלמי דקתני איזהו עיסה כל שאין בה לא ממזר ולא נתין ולא עבדי מלכים רבי מאיר אומר כל שאין בה אחד מכל אלו בתה כשרה אלמא דבכשרות דבת מייריי ולא באלמנה ומיהו קשה לרשב"א כיון דהך בריתא קיימא לפרושי ההיא דסוף עדיות אם כן רבי מאיר דסבר דחלל בין נוות בין שתק כשר א"כ היכי מפרש הא דקתני לרחק ואור"י הא דמכשר ר"מ חלל שותק הני מילי כשאחרי כן שואלין ממנו אם הוא חלל אם לאו ונוות אבל אם לעולם שותק פשיטא דפסול והא דקתני דנאמנת לרחק אם לעולם שותק פשיטא דלא מכשר רבי יוסי דאלמנת עיסה לא קאי אלא אבת הבת אבל בשתוק ממזר לגוף העיסה קאי להכשיר את הבת אבל בשתוק אלמנת עיסה ל

לא משום ממזרות בו'. הא דלא חשיב עמוני ומואבי משום דלא פסיקא דזכריס אסורין ונקבות מותרות ומצרי ואדומי לא חשיב דאינן אסורין אלא עד דור שלישי: **ותו** ר"ש בן אלעזר אומר איזוהי עיסה כל שנטמע בה ספק חלל והאמרת רישא חלל כשר. ה"ג בכל הספרים ובפירוש ר"ת ומפרש כל שנטמע בה ספק חלל הא ודאי חלל פסול והא אמרת רישא חלל כשר והיינו ודאי חלל ואין נראה דמאי פריך מתנא קמא דלמא ת"ק פליג עליה ופירוש הקונטרס וגרסתו עיקר: **ממזר** צווח וחלל שותק **איבא** בינייהו. תימה דהוה ליה למימר ממזר צווח ושותק וחלל שותק איכא ביינייהו דבממזר שותק נמי פליגי דהא מכשר ליה ר"ש בן אלעזר[1]: **אבל** ממזר צווח וחלל שותק פסול.

וא"ת ממזר צווח מנא ליה דפסל ר"ש בן אלעזר ואומר ר"י מדקתני במילתיה איזוהי עיסה כל שנטמע בה ספק חלל דלא הוה ליה למימר אלא מכירין ישראל ממזרים שביניהם ואין מכירין חללין שביניהם דמינה שמעינן בחלל צווח דכשר כי היכי דלא הוצרך להשמיענו כל שנטמע בה ספק ממזר אלא ודאי אתא למידק דחלל צווח דוקא כשר הא ממזר צווח פסול: **מסתייה** דלא מפקינן ליה מקהל. וא"ת מה צריך להאי טעמא לימא הא דשתיק משום דאודוי קא מודי דהא ממזר שותק פסול לת"ק משום דשתיקה כהודאה וה"ה דחלל שותק לר"ש דפסול מהאי טעמא ואע"ג דגבי ממזר שותק לדידיה לא הוי שתיקה כהודאה היינו משום דסבר דממזר קלא אית ליה וי"ל דהכי פירושא סבר מסתייה דלא מפקינן ליה מקהל (כהונה) פי' אפי' מקהל כהונה אע"פ שזה מחרפו וקוראו חלל סבור דאין מוציאין אותו מקהל כהונה וסבור אם יצווח יחזרו לברר הדבר ויפסלוהו ונעשה זה שייך גם בממזר שותק לת"ק ולא נאמר דשתיקה כהודאה וכן פירש בקונטרס: **כמאן** אי בר"ג אפילו ברוב פסולין נמי מכשר. וא"ת והא לא מכשר ברוב פסולין אלא כשטוענת ברי ואית לה מיגו דאי בעיא אמרה לא נבעלתי או בלא מגו היכא דאיכא למימר בודקת ומזנה אבל הכא אפילו טוענת ברי הא אית לה מגו ואיכא למימר בודקת ומזנה דהא נאנסה ואפי' אם נאמר דהכא לא ראוה שנאנסה אלא היא אמרה כן דאית לה מגו א"כ תקשי הלכתא אהלכתא דלקמן פסיק רב הלכה כר' יוסי ועעיל פסיק רב יהודה אמר שמואל הלכה כר"ג ואין נראה לומר דפליגי דא"כ מאי מייתי אעובדא דאקרוס ואקרוסתו מרב יהודה אמר שמואל וכן נעעיל (דף יג.) פריך הלכתא אהלכתא קי"ל כרב נחמן בדיני כו' ואדרבה הא רב פסיק כר' יהושע וקי"ל כרב באיסורי ויש לומר דהכי פירושו כמאן אי כר"ג ובטוענת ברי ובלא ראוה שנאנסה דאיכא מגו אפילו ברוב פסולים נמי מכשר ואיירי נמי כשראוה מדברת דאי לא ראוה מדברת מאי פריך אי כרבי יהושע אפילו ברוב כשרים נמי פסול ומשני אמר

אם רוב העיר. כשרין להשיא בנותיהן ואלמנותיהן לכהונה שאין רוב בני העיר מן הפוסלין אשה לכהונה בביאתן אף זו תינשא לכהונה: **גמ' דאמר כמאן.** דבעי רוב כשרין: **אפילו ברוב פסולין נמי מכשר.** דאית ליה העמד אשה על חזקתה: **אמר ליה הכי אמר רבי.** לעולם כרבי יהושע והכא משום דאיכא תרי רובי לכשרות אכשרה וכדרב יהודה. ולקמן [טו.] מפרש טעמא ואזיל מאי שנא תרי רובי מחד רובא:

בקרונות

שמעתי כל שאין בה אחד מכל אלו משיאין לכהונה ר"ש בן אלעזר אומר משום ר"מ וכן היה ר"ש בן מנסיא אומר כדבריו איזוהי אלמנת עיסה כל שנטמע בה ספק חלל מכירין ישראל ממזרים שביניהם ואין מכירין חללין שביניהם אמר מר איזוהי אלמנת עיסה כל שאין בה לא משום ממזרות ולא משום נתינות ולא משום עבדי מלכים הא חלל כשר מאי שנא הנך דאורייתא חלל נמי דאורייתא ותו אמר רבי מאיר שמעתי כל שאין בה אחד מכל אלו משיאין לכהונה היינו תנא קמא ותו ר"ש בן אלעזר אומר משום ר' מאיר וכן היה ר"ש בן מנסיא אומר כדבריו איזוהי אלמנת עיסה כל שנטמע בה ספק חלל מכירין ישראל ממזרים שביניהן ואין מכירין חללין שביניהן והא אמרת רישא חלל כשר א"ר יוחנן ממזר צווח וחלל שותק איכא בינייהו תנא קמא סבר כל פסול דקרו ליה ושתיק פסול והכי קאמר ת"ק איזוהי אלמנת עיסה כל שאין בה לא שתוק ממזרות ולא שתוק נתינות ולא שתוק עבדי מלכים ולא שתוק חלל וקאמר ליה ר"מ הנך הוא דקא פסיל ליה בקהל אבל שתוק חלל כשר והא דשתיק משום דלא איכפת ליה וקאמר ליה ר"ש בן אלעזר לתנא קמא דר' מאיר אי שמיע לך דמכשר ר"מ בשתיקה לא דקרו ליה חלל ושתיק אלא דקרו ליה ממזר ושתיק והאי דשתיק סבר ממזר קלא אית ליה אבל ממזר וצווח חלל ושותק פסול והאי דאשתיק סבר מיסתייה דלא מפקי ליה מקהל תני חדא ר' יוסי אומר שתוק ממזר כשר שתוק חלל פסול ותניא אידך שתוק חלל כשר שתוק ממזר פסול לא קשיא הא ת"ק אליבא דר"מ הא דר"ש בן אלעזר אליבא דר"מ: **מתני'** א"ר יוסי מעשה בתינוקת שירדה למלאות מים מן העין ונאנסה אמר רבי יוחנן בן נורי אם רוב אנשי העיר משיאין לכהונה הרי זו תינשא לכהונה: **גמ'** אמר ליה רבא לרב נחמן ר' יוחנן בן נורי דאמר כמאן אי כרבן גמליאל אפילו ברוב פסולין נמי מכשר אי כרבי יהושע אפילו ברוב כשרים נמי פסיל אמר ליה הכי אמר רב יהודה אמר רב אלמנת עיסה כל שנטמע בה ספק חלל שאינו מכירין את פסולו שהיתה אמו ספק גרושה אבל שתוק חלל ואין אנו מכירין בו פסול כתנא קמא. ומיהו בהא פליג רבי מאיר דתנא קמא דאיהו כל פסול דשתיק ביה פסול ולרבי מאיר חלל שתוק הוא דפסול דסבר מסתייה דלא מפקי ליה מקהל ואם אני צווח יכריזו עלי ויודע פסולי בברור ועכשיו אין מכירין[2] ישראל חללין שביניהם אבל שתוק ממזר כשר דהאי דשתיק סבר הכל יודעין שאיני ממזר דמכירין ישראל ממזרין שביניהן: **מתני' מן העין.** מן המעיין:

שמעתי כו'. לקמיה פריך היינו תנא קמא דתנא קמא נמי הכי אמר דמשום דאין בה אחד מכל אלו העידו עליה להכשיר: **מכירין ישראל ממזרין שביניהן.** וספק ממזר יש לך להכשיר דאי ממזר הוה מידע הוו ידעי ביה: **ואין מכירין חללין שביניהן.** וספק חלל יש לך לפסול. ולקמיה פריך הא אמרת רישא חלל איזוהי אלמנת עיסה כל שנטמע בה ספק חלל אלמא ספק חלל כשר: **הא חלל כשר.** משום ספק חלל לא פסיל לה: **מאי שנא הנך.** דפסיל לה ספק דילהו: **דאורייתא.** משום דוודאן פוסלין מן התורה בביאה דנפקא לן בביאות (דף סח.) מכי תהיה לאיש זר[3] כיון שנבעלה לפסול לה פסלה: **חלל נמי.** ודאי פסול מדאוריית' דילפינן לה התם[4] מלא יחלל זרעו[5] מקיש זרעו לו מה הוא פוסל בביאתו אף זרעו פוסל והוא גופיה נפקא לן מלא יחלל שני חילולין במשמע אחד לזרעו ואחד לאשתו: **ר"ש בן אלעזר כו'.** סיפא דמילתיה אריש דמילתיה פריך דקתני סיפא אין מכירין חללין שביניהן משמע דאפשר שהיה חלל אבל לא היו מכירין בו אלמא אית ליה דפסיל ורישא אמר איזוהי אלמנת עיסה והכשיר כל שנטמע בה ספק חלל: **אמר ר' יוחנן ממזר צווח וחלל שותק איכא בינייהו.** אלמא שכשקורין אותו ממזר הוא צווח וכשקורין אותו חלל שותק איכא בין ר"מ לת"ק ובין תנא קמא דברייתא אליבא דר"מ ור"ש בן אלעזר אליבא דר"מ: **תנא קמא סבר כל פסול דקרו ליה ושתיק פסול.** דהודאה היא וכל שאין בה לא משום ממזרות כו' דקאמר אשתיקות קאי: **והכי קאמר איזוהי אלמנת עיסה.** להכשיר: **כל שאין בה לא שתוק ממזרות ולא שתוק נתינות.** וכיון דתלה טעמא בשתיקה הוא הדין לכל שתוקי פסול ולא הוצרך למנות את כולם ובאיזו הכשירו באשת ספק חלל שאנו מכירין את ספיקו שנתגרשה אמו ספק אבל מי שאין מכירין בו ושמענו שפוסלין אותו ושותק פסול: **וקאמר ליה ר"מ.** דוקא הני אבל שתוק חלל לא פסול: **והא דשתיק.** לאו משום דאודי אלא משום דלא איכפת ליה הואיל ולאו פסול קבל הוא והיינו דקאמר כל שאין בה אחד מכל אלו שתיקות משאין בנותיהן[6] לכהונה ואפי' יש בו שתוק חלל: **וקאמר ליה ר"ש לתנא קמא.** לאו לתנא קמא דברייתא קאמר דהתם רבנן היא אלא לתנא ששנה דברי ר"מ בבית המדרש ואמר בשם ר"מ שמעתי כל שאין בה כו': **אי שמיע לך כו'.** והכי קאמר איזו היא אלמנת עיסה כל שנטמע בה ספק חלל שאנו מכירין את פסולו שהיתה אמו ספק גרושה אבל שתוק חלל ואין אנו מכירין בו פסול כתנא קמא. ומיהו בהא פליג רבי מאיר חלל שתוק הוא דפסול כל פסול דשתיק ביה פסול ולרבי מאיר חלל שתוק הוא דפסול דסבר מסתייה דלא מפקי ליה מקהל ואם אני צווח יכריזו עלי ויודע פסולי בברור ועכשיו אין מכירין[6] ישראל חללין שביניהם אבל שתוק ממזר כשר דהאי דשתיק סבר הכל יודעין שאיני ממזר דמכירין ישראל ממזרין שביניהן: **מתני' מן העין.** מן המעיין:

מסורת הש"ס

1) [ויקרא כב], 2) [יבמות סט.], 3) [ויקרא כא], 4) [בשותיהן רש"ס], 5) בש"ס טופ: בו דאין מכירין, 6) [ומשמע לא נקיט אלא מאי דאכשר ר"מ ור"ש בן אלעזר פוסל. ת"י],

גליון הש"ם

מתני' א"ר יוסי מעשה בתינוקת. עיין יבמות דף סז ע"ב תוס' ד"ה אין מוסשין:

עין משפט נר מצוה

פח א מיי' פי"ט מהל' איסורי ביאה הלכה כב טוש"ע אה"ע סימן ב סעיף ד:

תוספות רי"ד

מתני' א"ר יוסי מעשה בתינוקת שירדה למלאות מים מן המעיין ונאנסה וא"ר"י בן נורי אם רוב העיר משיאים לכהונה ה"ז תנשא [לכהונה] אר"י אמר רב

בקרונות של ציפורי. ביום השוק שסיעות ושיירות ממקום אחר באות שם: וכדרבי אמי. דהשתא איכא רוב סיעה ורוב העיר: נבעלה בקרונות. משמע על הקרון: **בשעת קרונות.** שהשיירות באות לעיר: **כשרה לכהונה.** כדקאמר והוא שהיתה סיעה של בני אדם כשרים עוברת שם דאיכא למימר שמהם היה: **אכל פירש אחד מציפורי. דידעינן ודאי דמן העיר היה אע"פ שציפורי עיר שרובה משיאין לכהונה: הולך שפוכי.** דבחד רובא לא מכשר: **וכי הא דכי אתא רב דימי אמר זעירי אמר רבי חנינא ואמרי לה.** שלא הוזכר רב דימי כאן אלא זעירי אמר רבי חנינא דבעינן תרי רובי וכדמפרש טעמא: **הולכין אחר רוב העיר. להכשיר: ואין הולכין אחר רוב סיעה.** כגון במקום רחוק מן העיר דבודאי מאנשי הסיעה הוה אין מכשירין אותה ואפילו רובן כשרין: וקשיא לן **לגפי ליה.** כנגד איפוא הדבר הזה סובב: **הני ניידי.** רוב סיעה ניידי ויש להלך בהן אחר הרוב: **והני. של עיר: קביעי.** ואמרינן לקמן כל קבוע כמחצה על מחצה דמי ואפילו אין שם אלא אחד פסולה: **ולא אחר רוב סיעה גרידתא.** והכי קאמר אין הולכין אחר רוב סיעה לבדה וכל שכן אחר רוב העיר לבדה: **מ"מ.** אחר רוב סיעה לא: **גזרה אטו רוב העיר.** דקביעי: **ופרכינן רוב העיר נמי.** אי עקר הבועל מביתו ואזל לגבה הוה ניידי וקי"ל כל דפרש מרובא פרש: ומשני **איכא דקאזלא לגבייהו כו'.** ולא גרסינן מאי איכא. יש שהולכת היא אלא והוה ליה קבוע הלכך אפילו ברוב כשרים או רוב העיר או רוב סיעה פסול כרבי יהושע ומשום תרי רובי אכשרה דליכא למיגזר מידי: **ולקח בשר מאחת מהן.** במקום קביעות: **ספיקו אסור.** דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי: **ובנמצא.** בשר הנמצא בשוק ולא ידעינן מאיזה פירש: **הלך אחר הרוב.** הואיל והבא לפנינו לא במקום קביעות לקחה וכבר פירשה על ידי אחר וכל דפרש מרובא פרש: **דקאתי לה רובא מעלמא.** וכגון שרוב סיעת טבחי ישראל כשרים באו לכאן דאיכא תרי רובי או שרוב טבחי כל המדינה ישראל דאיכא תרי רובי רוב העיר ורוב המדינה דניידי: **אלא מתשעה צפרדעים כו'.** תוספתא היא במס' טהרות תשעה צפרדעים מתיס ברשות היחיד ושרץ אחד כגון צב שהוא דומה לצפרדע ביניהם ונגע באחד מהן ספיקו טמא: **אלא מתשעה שרצים כו'.** אף היא תוספתא במס' טהרות וקתני ברה"י ספיקו טמא ברה"ר ספיקו טהור אלמא כמחצה דמי ולקולא דאי לאו כמחצה דמי אין כאן ספק טומאה אלא ודאי טומאה דהא רובא שרצים: **אמר קרא ואכל לו עד שיהא מתכוין לו.** פרט למתכוין להרוג את זה והרג את זה הכי דריש ליה ר"ש בסנהדרין. ואמרינן התם ורבנן היכי דרשי ליה: **אמרי דבי ר' ינאי פרט לזורק אבן לגו.** לתוך חבורת בני אדם כנעניים ושראלים אבל שני ישראלים עומדין ונתכוין להרוג (א) זה (והרג זה) והתרו בו וקבל התראה ונפלה הכאה על חבירו חייב. והיינו טעמא דקאמר הכא ורבנן משום דבסנהדרין הכי איתא: **שיפוק ליה דרובא כנעניים ניגהו.** ולמה לי קרא. ואי נמי פלגא ופלגא אכתי לא איצטריך קרא דמהיכא תיתי דניקטליה: **ספק נפשות.** [ספק] דיני נפשות להקל דהא והלילו העדה כתיב (במדבר לה): **דהוה ליה כנעניים קבוע ביניהם.** ואשמועינן האי קרא דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי: **הוראת שעה היתה.** הך דריב"ג לורך שעה היתה או ראו שם שאר לידי היכר דצריכים להתיר אבל לדורות תרי רובי בעינן: **מסיג רבי ירמיה כו'.** קס"ד דמשום רוב העיר גרידתא אכשרוה ואמר רב [עלה] הלכה כרבי יוסי: מלא

בקרונות של ציפורי היה מעשה וכדרבי אמי דאמר רבי אמי והוא שהיתה סיעה של בני אדם כשרין עוברת לשם וכדר' יגאי דאמר ר' יגאי נבעלת בקרונות כשרה לכהונה בקרונות סלקא דעתך אלא נבעלת בשעת קרונות כשרה לכהונה אבל פירש אחד מציפורי ובעל הולד שתוקי כי הא דכי אתא רב דימי אמר זעירי א"ר חנינא ואמרי לה אמר זעירי אמר ר' חנינא הולכין אחר רוב העיר ואין הולכין אחר רוב סיעה כלפי לייא הני ניידי והני קביעי וקיימי אלא [א]הולכין אחר רוב העיר והוא דאיכא רוב סיעה בהדה ואין הולכין אחר רוב העיר גרידתא ולא אחר רוב סיעה גרידתא מ"ט גזרה רוב סיעה אטו רוב העיר ורוב העיר נמי [ב]אי דקא אזלי אינהו לגבה כל דפריש [ג]מרובא פריש [ד]לא צריכא דקא אזלא איהי לגבייהו דהוה ליה קבוע וא"ר זירא כל קבוע כמחצה על מחצה דמי ומי בעינן תרי רובי והתניא [ה]תשע חנויות כולן מוכרות בשר שחוטה ואחת מוכרת בשר נבלה ולקח מאחת מהן ואינו יודע מאי זה מהן לקח ספיקו אסור [ו]ובנמצא הלך אחר הרוב וכי תימא בשאין דלתות מדינה נעולות דקא אתי לה רובא מעלמא והא א"ר זירא [ז]אע"פ שדלתות מדינה נעולות [ח]מעלה עשו ביוחסין גופא א"ר זירא כל קבוע כמחצה על מחצה דמי בין לקולא בין לחומרא מנא ליה לר' זירא הא אילימא מתשע חנויות כולן מוכרות בשר שחוטה ואחת בשר נבלה ולקח מאחת מהן ואינו יודע מאיזה מהן לקח ספיקו אסור ובנמצא הלך אחר הרוב התם לחומרא אלא [ט]מתשעה צפרדעים ושרץ אחד ביניהם ונגע באחד מהן ואינו יודע באיזה מהן נגע ספיקו טמא התם נמי לחומרא אלא [י]מתשעה שרצים וצפרדע אחד ביניהם ונגע באחד מהן ואינו יודע באיזה מהן נגע ברה"י ספיקו טמא ברשות הרבי' ספיקו טהור ומדאורייתא מנא לן [יא]אמר קרא [יב]וארב לו וקם עליו [יג]עד שיתכוין לו ורבנן אמרי דבי ר' ינאי פרט לזורק אבן לגו [יד]היכי דמי אילימא דאיכא תשעה כנעניים [טו] ואחד ישראל ביניהם ותיפוק ליה דרובא כנעניים [טז] נינהו אי נמי פלגא ופלגא [יז]ספק נפשות להקל לא צריכא דאיכא תשעה ישראלים וכנעני [יח] אחד ביניהם דהוה ליה כנעני [יט] קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי איתמר רב חייא בר אשי אמר רב הלכה כרבי יוסי ורב חנן בר רבא אמר רב הוראת שעה היתה מתיב רבי ירמיה וליוחסין לא בעינן תרי רובי והתנן מצא

אמר רב בקרונות של ציפורי היה מעשה כו' פי' לעולם דלא טענה ברי ור' יוחנן בן נורי בתרוייהו היכא דלא טענה ברי לכ"ע בעינן תרי רובי והא דלא קאמר בשיעור לעולם דלא טענה ברי משום דבתקפתא לא קאמר אי בטוענת ברי כו' אי נמי נוכל לפרש דבשיעור נמי איירי בברי ודאיכא מגו ולא תקשי הלכתא אהלכתא דדוקא דיעבד פסיק שמואל כר"ג כדאמר לעיל ואת לא תעביד עובדא עד דאיכא רוב כשרין אף על גב דלעיל משמע דברוב אחד שרי לכתחלה רב חייא בר אשי סבר דלכתחלה בעינן תרי רובי ומתני' קתני הרי זו תנשא דמשמע לכתחלה:

דלמא אזלא איהי לגבייהו. פי' לתוך ביתם דאפילו בתוך העיר לא חשיב קבוע דדמי לגמלא בין החנויות דלא חשיב קבוע וכן גבי תיגוק מושלך בעיר לא חשיב קבוע הואיל ולא נמצא בבית ולכך פירש בקונטרס שפירש בועל מביתו וא"ת דבגזיר פ"ב (דף יב. ושם) פרין אהא דאמר האומר לשלוחו לא וקדש לי אשה סתם אסור בכל הנשים שבעולם מקן סתומה ומסיק אמינא לך אנא אשה דלא ניידא ואת אמרת לי איסורא דנייד וכי תימא ה"נ בשוקא אשכחה וקדיש התם הדרא לגיחותא משמע לגבי אדם לא שייך כל דפרש מרובא פרש משום דהדר לגיחותיה ולאו פירכא היא דהתם בשעת האיסור כשזה בא על שום אשה הדרא לגיחותא האשה שקידש השליח אבל הכא כי אזלי אינהו לגבה בשעה שאוסרה הרי הוא נייד: **פרט** לזורק **אבן לגו.** תימה דלר' שמעון קבוע מנא ליה ואין לומר דמסקינן בפ' הנשרפין (סנהדרין דף עט. ושם) דר"ש סבר כרבי דיליף נתינה נתינה ואייתר ליה ואכב לו לקבוע דאכתי לתנא דבי חזקיה מנא ליה קבוע דלית ליה דרבי דהא בתין מתכוין פטור מממון[יט]:

וספק נפשות להקל. תימה למ"ד התראת ספק לא שמה התראה אפילו ספק נפשות להחמיר פטור משום דהתראת ספק היא ואי למ"ד שמה התראה היכי פטרינן ליה כשנמצא שישראל הרג הא מיחייב בהכה את זה וחזר והכה את זה[כ] ובטומר כשאמרו לו אל תוחיר אע"ג דספק הוא וי"ל דשאני התם שיודע בודאי שיבא לידי איסור אם יוחיר או יכה שניהם מש"ה שמה התראה אבל הכא אינו יודע שודאי יבוא לידי איסור שאינו יודע את מי יכה:

וליוחסין לא בעינן תרי רובי ורמינהי בו'. הוה מלי לשנויי שאני תיגוק דלית לי' חזק דכשרו' ולרב

פט א ב מיי' פי"ח מהלכות איסורי ביאה הל' יד סמג לאוין קכא טוש"ע אה"ע סימן ו סעיף יז יח:

צ ג מיי' פ"ח מהלכות מאכלות אסורות הל' יא סמג לאוין קמא טור ש"ע י"ד סימן קי סע"ג:

צא ד מיי' שם וטוש"ע שם וסמ' סג ס"ח:

צב ה ו מיי' פי"ח מהלכות שאר אבות הטומאות הלכה ב:

צג ז מיי' פ"ד מהל' רוצח הלכה ח סמג לאוין קמג.

תורה אור השלם

1. וְכִי יִהְיֶה אִישׁ שֹׁנֵא לְרֵעֵהוּ וְאָרַב לוֹ וְקָם עָלָיו וְהִכָּהוּ נֶפֶשׁ וָמֵת וְנָס אֶל אַחַת הָעָרִים הָאֵלֶּה: דברים יט יא

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אמרי וכו' להרוג את זה והרג את זה:

תוספות רי"ד

בקרונות של צפורי היה מעשה וכדר' יגאי דאמר נבעלה בשעת קרונות כשירה לכהונה פי' קרוניות הבאים ממקום אחר ומתקבצים שם ליום השוק והוא שהיתה סיעה של בני אדם כשרים עוברים שם דהוה תרי רובא לכשרות רוב העיר ורוב סיעה. פי' כל זה מפני שלא ידעה למי נבעלה אבל אי ידעה ואמרה לכשר נבעלתי הלכה כר"ג ונאמנת אפילו ברוב פסולים: ומקשי' ומי בעי תרי רובי והתניא ט' חנויות כולן מוכרות בשר שחוטה ואחת מוכרת בשר נבילה ולקח מאחת מהן ואינו יודע מאיזה מהן לקח ספיקו אסור שכל קבוע כמחצה על מחצה דמי ובנמצא הלך אחר הרוב דכל דפריש מרובא פריש. ומהדר מעלה עשו ביוחסין: איתמר אר"ח אמר רב הלכה כר' יוסי פי' דבעי' תרי רובי: א"ר זירא כל קבוע כמחצה על מחצה דמי בין לקולא בין לחומרא לחומרא כגון ט' חנויות דאמרן. א"נ ב' צפרדעים ושרץ א' ביניהם ברה"י ונגע באח' מהן ואינו יודע באיזה מהן נגע ספיקו טמא. לקולא כגון ט' שרצים וצפרדע א' ביניהן ברה"ר ונגע באח' מהן וא"י באיזה מהן נגע ספיקו טהור אלא כמחצה על מחצה דמי ולקולא. דאי לאו כמחצה על מחצה דמי אין כאן ספק טומאה אלא ודאי טומאה דהא רובא שרצים:

מסורת הש"ס

(א) [קדושין עג.], (ב) [ברכות כח. וש"נ], (ג) [רש"ל מוסק ור"ב גירסת רש"י איכא דקאזלא לגבייהו ועי' ב' גירסאות בב"י אה"ע סימן ון], (ד) פסחים ט: מולין לה. נדה יח., (ה) ב"ב כד., (ו) [לעיל יג. וש"נ], (ז) נדה יח. ע"ש תוספתא טהרות פ"ו, (ח) [תוספתא שם], (ט) ב"ק מד: סנהדרין עט., (י) [יומא פד:], (כ) [בפ"ג: גויס, גוין], (ל) [שבת קכט. וש"נ], (מ) ל"ל מאי רוב העיר איכא כו'. רש"ל, (נ) בפ"ג: גויס, (ס) בפ"ג: גוי, (ע) [ובסנהדרין עט. ד"ה וכל כתבו תוס' מיירון לזה וכ"כ בב"ק מד: ד"ה כל ועי' תוספות נדה יח. ד"ה ספיקא], (פ) יבמות קא.,

מוסף רש"י

תשע חנויות כו' ולקח מאחת מהן. בתוך המעות (פסחים ט:). **ספיקו אסור.** דנפקא לן מקרא דבפרק בתרא דיומא (דף :) ובפ"ק דכתובות (לקמן) כל קבוע כמחצה על מחצה דמי, וחז מן הקבוע לקח (חולין צה. וכעי"ז פסחים ט:) וכיון שלקחה ממקום הקביעות מחזקינן ליה כמחצה על מחצה (נדה יח.). **ובנמצא.** בשר הנמצא בקרקע בין החנויות (פסחים ט:) דהוה ליה מופקר מהן ולא לקחו ממקום הקביעות (נדה יח.). **הלך** (חולין צה.). **הלך אחר הרוב.** דכל דפרש מרובא פרש דכיון דפרש אין כאן תורת קבוע (פסחים ט:) דהשתא לאו קבוע הוא (חולין צה.) ומותר (נדה יח.). **מתשעה צפרדעים כו'** **ספיקו טמא.** ואע"ג דרובא דצפרדעים אין להם טומאה, כיון דשרץ קבוע ביניהם הוה ליה ממה על מחצה (נדה יח.). **וארב** לו. קרא ימיתנו הוא, נכתוב כי יהיה איש שונא לרעהו וקם עליו (סנהדרין עט.). **ורבנן.** דפליגי עליה דרבי שמעון מאי דרשי ביה, אמרי דבי ר' ינאי פרט לזורק אבן לגו. לתוך חבורת אנשים ויש שם כנעניים וישראלים ואיכא למימר לכנעניים נתכוין (ב"ק מד:) אבל מתכוין לישראל זה והרג את חבירו לא אתא קרא לחייבו (סנהדרין עט.). **אי נמי פלגא ופלגא.** חמשה כנעניים וחמשה ישראלים (ב"ק מד:) ספק נפשות להקל. למה לי קרא למפטריה, הא כיון דמלי למימר לכותים קא מתכווינא, אית לך למפטריה משום דספק נפשות להקל מהיכילו העדה (סנהדרין עט.). **לא צריכא דאיכא תשעה ישראלים.** דאי לאו קרא הוה אמינא זיל בתר רובא וליישראל איכון, ואע"ג דלמא לאו להאי איכון, נתכוין להרוג את זה והרג את זה חייב, קא משמע לן קרא דהואיל והוה ליה כנעני קבוע ביניהן, כמחצה על מחצה דמי וספק נפשות להקל, ולכל מילי דקיימא לן קבוע כמחצה על מחצה דמי מהאי קרא נפקא לן (ב"ק מד: וכעי"ז סנהדרין שם) והא ליכא למילף מיניה כרובא דמי, דהא מהיכא תיתי לן, דילמא הא דפטר ליה להאי משום דספק נפשות להקל ולא משום דמשגיגן ליה כרובא, אבל מחצה על מחצה יליפנן מיניה, דאי לאו כמחצה על מחצה דמי לא הוה ליה ספק נפשות להקל ואמאי פטור הא רובא דישראל מינהו, ורבנן אית להו נתכוין לזה והרג את זה חייב (סנהדרין שם).

עין משפט נר מצוה

ולרב חנן דאמר הוראת שעה היתה. ולדורות סגי בחד רובא קשיא הך ולא מיסתברא ליה למימר דהוראת שעה היתה שהתיר בתרי רובי אבל לדורות לא סגי אפילו בתרי רובי: **מאן דמתני הא לא מתני הא.** פי׳ בקונטרס דרב חנן לא מתני הא גופא מצא בה תינוק מושלך אם רוב עובדי כוכבים עובד כוכבים ולא מיבעיא דאם רוב ישראל אלא להחיותו אבל ליוחסין לא ושמואל אמר לפקח עליו את הגל אשתמיטתיה הא דא״ר יהודה אמר רב בקרונות של צפורי הוה מעשה ולרב חנן בר רבא דאמר הוראת שעה היתה קשיא הא מאן דמתני הא לא מתני הא גופא מצא בה תינוק מושלך אם רוב עובדי כוכבים עובד כוכבים אם רוב ישראל ישראל מחצה על מחצה ישראל אמר רב לא שנו אלא להחיותו אבל ליוחסין לא ושמואל אמר לפקח עליו את הגל ומי אמר שמואל הכי והאמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל אין הולכין בפיקוח נפש אחר הרוב אלא כי איתמר דשמואל אריש אתמר אם רוב עובדי כוכבים עובד כוכבים אמר שמואל [ב]ולפקח עליו את הגל אינו כן אם רוב עובדי כוכבים עובד כוכבים למאי הלכתא אמר רב פפא [ג]להאכילו נבילות אם רוב ישראל ישראל למאי הלכתא אמר רב פפא [ד]להחזיר לו אבידה מחצה על מחצה ישראל למאי הלכתא אמר ריש לקיש [ה]לנזקין ה״ד אי נימא דנגחיה תורא דידן לתורא דידיה לימא ליה אייתי ראיה דישראל את ושקול לא צריכא דנגחיה תורא דידיה לתורא דידן פלגא משלם ואידך פלגא אמר להו אייתי ראיה דלאו ישראל אנא ואתן לכון:

הדרן עלך בתולה נשאת

האשה [ו]שנתארמלה או שנתגרשה היא אומרת בתולה נשאתני והוא אומר לא כי אלא אלמנה נשאתיך [ז]אם יש עדים שיצאת בהינומא וראשה פרוע כתובתה מאתים רבי יוחנן בן ברוקה אומר אף חילוק קליות ראיה ומודה רבי יהושע באומר לחבירו שדה זו של אביך היתה ולקחתיה הימנו שהוא נאמן שהפה

[ו]מצא בה תינוק מושלך אם רוב עובדי כוכבים עובד כוכבי׳ אם רוב ישראל ישראל מחצה על מחצה ישראל ואמר רב לא שנו אלא להחיותו [א]אבל ליוחסין לא ושמואל אמר לפקח עליו את הגל אשתמיטתיה הא דא״ר יהודה אמר רב בקרונות של צפורי הוה מעשה ולרב חנן בר רבא דאמר הוראת שעה היתה קשיא הא מאן דמתני הא לא מתני הא גופא מצא בה תינוק מושלך אם רוב עובדי כוכבים עובד כוכבים אם רוב ישראל ישראל מחצה על מחצה ישראל אמר רב לא שנו אלא להחיותו אבל ליוחסין לא ושמואל אמר לפקח עליו את הגל ומי אמר שמואל הכי והאמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל אין הולכין בפיקוח נפש אחר הרוב אלא כי איתמר דשמואל אריש אתמר אם רוב עובדי כוכבים עובד כוכבים אמר שמואל [ב]ולפקח עליו את הגל אינו כן אם רוב עובדי כוכבים עובד כוכבים למאי הלכתא אמר רב פפא [ג]להאכילו נבילות אם רוב ישראל ישראל למאי הלכתא אמר רב פפא [ד]להחזיר לו אבידה מחצה על מחצה ישראל למאי הלכתא אמר ריש לקיש [ה]לנזקין ה״ד אי נימא דנגחיה תורא דידן לתורא דידיה לימא ליה אייתי ראיה דישראל את ושקול לא צריכא דנגחיה תורא דידיה לתורא דידן פלגא משלם ואידך פלגא אמר להו אייתי ראיה דלאו ישראל אנא ואתן לכון:

הדרן עלך בתולה נשאת

האשה. אם יש עדים שיצאת בהינומא כו׳. בגלא נקיטא כתובה איירי דאי איכא כתובה ניחזי כתובתה אם היא בתולה או אלמנה ואפילו למ״ד [ו]הטוען אחר מעשה ב״ד ואמר פרעתי נאמן מ״מ אין נאמן לומר כאן אלמנה נשאתיך מגו דאי בעי אמר פרעתי דמגו במקום עדים הוא:

ומודה רבי יהושע באומר שדה כו׳ דנאמן. מתוך פירוש הקונט׳ משמע דדוקא כשאין הלה תובעו ונאמן במגו דאי בעי שתיק אבל אם תובעו אינו נאמן ואינו נראה דהא קתני סיפא ואם יש עדים כו׳ משמע דדוקא אם יש עדים שהיתה של אביו אינו נאמן אבל אם אין עדים אע״ג דהלה תובעו נאמן מגו דאי בעי אמר לא היתה של אביך מעולם מדלא נקט אם תובעו אינו נאמן וכגמרא נמי פריך וליתני שדה זו שלך היתה משמע דבהלה תובעו אייתי ולכך משיב ודאי שלך היתה ולקחתיה ממך אבל אם לא תובעו אין שייך לומר שלך היתה כי מסתמא הוא יודע בעצמו דבר זה: דאי

ואין לך אלא מנה ושטר הכתובה אבד: **אם יש עדים.** על נשואיה שיצאת מביתה אביה לבית בעלה: **בהינומא.** אינטרלי״ר שערה על כתיפיה. כך היו נוהגין להוליא את הבתולות מבית אביהן לבית החתונה. **ראשה פרוע.** רגילים היו לחלק קליות לתינוקות בנישואי הבתולות: **קליות.** כשהשבולין לחין מייבשין אותן בתנור והן קליות ומתוקין לעולם: **ומודה ר׳ יהושע.** מפרש בגמ׳ [טז:] אהיכא קאי ומאי מודה: שהפה

מצא בה תינוק מושלך. משנה היא בסדר טהרות גבי עיר שישראלים ועובדי כוכבים דריס בה: **מחצה על מחצה ישראל.** לקמיה מפרש מאי איכא בין רוב ישראל למחצה על מחצה דפליג להו בתרי: **לא שנו.** דאם רוב ישראל ישראל: **אלא להחיותו.** ב״ד מצווין לפרנסו משום וחי אחיך עמך (ויקרא כה): **אבל ליוחסין לא.** דאם בת היא אסורה לכהן ואפי׳ ליכא למיחש משום אסופי כגון הנך דאמרינן בעשרה יוחסין (קדושין עג:) [ד] משלטי הדמיה תלי פיתקא תלי קמיעא מיהו חיישינן שמא בת עובד כוכבים היא [ה] ולמ״ד גיורת פסולה לכהונה אפילו קטנה זו אסורה לכהן דתרי רובי בעינן ליוחסין: **ושמואל אמר אף לפקח עליו אם הגל.** בשבת חשבינן ליה לישראל: **אשתמיטתיה.** לרבי ירמיה: **הא דאמר רב יהודה.** דהכא נמי תרי רובי הוו: **ולרב חנן בר רבא דאמר.** משמיה דרב: **הוראת שעה היתה.** והתם תרי רובי הוו וקאמר הוראת שעה היתה אבל לדורות לא בעינן תרי רובי: **קשיא הא.** דרב דאמר אבל ליוחסין לא אלמא רב תרי רובי בעי: **הא מתני הא.** דאמר רב יהודה אמר רב בקרונות של צפורי הוה מעשה וחד רובא הוה הלכך הוראת שעה היתה: **מי אמר שמואל הכי.** דלענין פיקוח נפש בעינן רובא: **אין הולכין כו׳.** דאפילו בספק עובד כוכבים ספק ישראל ברוב עובדי כוכבים מפקחין: **ולענין פיקוח נפש אינו כן.** דאפילו ברוב עובדי כוכבים מפקחין דאין הולכין בה אחר הרוב: **למאי הלכתא.** כיון דאמר שמואל מפקחין עליו את הגל אלמא לאו עובד כוכבים הוא לכל מילי ולמאי הלכתא חשיב ליה עובד כוכבים: **להאכילו נבלות.** בידים וכ״ש שלא יחזירו לו אבידה ולנזקין: **להחזיר לו אבידה.** רבותא היא דמוליאין מיד ישראל הזוכה בה. ועוד דאמור רבנן (סנהדרין דף עו:) המחזיר אבידה לכנעני[ה] עליו הכתוב אומר[ו] למען ספות הרוה את הצמאה שהשוה מצריס[ז] לחשיבתן של ישראל ונאמר[ח] לא יאבה ה׳ סלוח לו: **מחצה על מחצה ישראל למאי הלכתא.** להחזיר לו אבידה לא מצית אמרת דא״כ למאי הלכתא פלגינהו מהדדי: **לנזקין.** דתנן ב״ק (דף לז:) שור של ישראל שנגח לשור של כנעני[ט] פטור ושור של כנעני[י] שנגח לשור של ישראל בין תם בין מועד משלם נזק שלם וישראל לישראל תם משלם חצי נזק ומועד משלם נזק שלם: **אילימא כו׳.** וקאמרת דליינין ליה כישראל ומחייבת ליה לשלם לו חצי נזקו: **לימא ליה.** ישראל אייתי ראיה דהא מחצה על מחצה הוא וספיקא הוא: **לא צריכא כו׳.** וקא תבע ליה ישראל נזק שלם לתם כדין כנעני[יא] ואשמעינן תנא דכישראל דליינין ליה ולא משלם אלא חצי נזק דא״ל אייתי ראיה:

הדרן עלך בתולה נשאת

האשה שנתארמלה או נתגרשה. ותובעת כתובתה: **והוא אומר.** אינתגרשה קאי. ולאלמנה היורשין אומרים לה אלמנה נשאת אביו

מסורת הש״ס

ה) מכסיפין פ״ב מ״ז יומא פד:, ב) [גרלה לר״י דמשום דדרשינן וחי בהם ולא שימות בהם ומשמע שלא יבוא לידי מיתה בשום ענין לכך יש לחוש למיעוט ישראל. ת״ק], ג) ב״ב לב: [ומס איתא שנתאלמנה], ד) הגה״ה פי׳ משלטי הדמיה. מתוקנין אבריו. פיתקא. קמיע של כתב. קמיעא. קמיע של עיקרין דהא מסקה על מיין וחוכיה מתלגו שלוהבא אומו ולא הבלכמו לעות, ה) בס״ל: גוי, ו) [דברים כט], ז) בס״ל: גויס, ח) [שם], ט) בס״ל: נכרי, י) כלאים פנהדרין עו:, כ) כלאים גיטין פא., ל) [ב״ק מו: וב״ב לב:], מ) [עי׳ תוס׳ ב״ק מו: ותוס׳ ב״מ כ: ד״ה איסורא ותוס׳ סנהדרין ג: ד״ה דיני ותוס׳ יומא פה.], נ) [עי׳ תוס׳ לקמן פח: ופט. בד״ה הוליאה וכו׳ ד״ל מי שמואל ליה ליה דר׳ יוחנן וכו׳],

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה אבל כו׳ ולמ״ד גיורת. נ״ב בפרק הבא על יבמתו דף ס ע״ב:

לעזי רש״י

איצטיבלי״ה [אישייבלי״ד״א]. פרוצת שער.

מוסף רש״י

ואמר רב לא שנו. דאם רוב ישראל ממזקינן ליה לישראל, אלא להחיותו אבל ליוחסין. כגון אם נקבה היא שיבא כהן מותר בה, לא. ואפילו ליכא למיחש לאסופי כגון הנך דאמרינן במס׳ קדושין (עג.) תלי בדיקולא תלי פיתקי רמי מומרא משלטי הדמיה, חיישינן שמא כותית היא וגיורת אסורה לכהונה, ואע״ג דרוב ישראל מעלה עשו ביוחסין, דבעינן תרי רובי (יומא פד:).

הדרן עלך בתולה נשאת

האשה שנתארמלה. וטוענת אבדתי כתובתי. ג״כ במקום שאין כותבין כתובה, כדמפרש בכתובות (רשב״ם ב״ב צב: וע׳ לקמן טז:). **היא אומרת בתולה נשאתני.** ויש לי מאתים (שם). **כתובתה מאתים.** ואע״פ שאין לה עדים מעידים על בתולה ואין יודעין אם נישאת בתולה או בעולה (שם).

שהפה שאסר. זה אינו יודע שהיתה של אביו אלא על פיו של זה ומה שאסר הרי התיר: **גמ' טעמא דאיכא עדים.** דילתה בהינומא: **בעל מהימן.** ולא אמרינן הואיל ומספקא לן על יוס נישואיה אם בתולה היתה אם בעולה העמד אותה על חזקתה של קודם לכן ומתחלה בתולה היתה: **היא נאמנת.** דאזיל בתר חזקה דגופה: **ברי ושמא.** גבי משארסתני נאנסתי היא טוענת ברי לי הוא והוא אינו טוען אלא שמא עד שלא ארסתיך דהא אינו יודע מתי נאנסה: **ודקארי לה.** למימר סתמא דלא כרבן גמליאל: **מאי קארי לה.** ומאי עלה בדעתו לאפוקי מדר"ג הא לא דמיא לה: **כיון דרוב נשים בתולות נישואות.** קרובה טענתה להיות אמת יותר משלו וכברי ושמא דמיא: **והכי נמי מסתברא.** דר"ג מודה בה דבעל מהימן: **אי אמרת בשלמא אייתי ר"ג במודה.** דהך ריסא הודאה הוא דקא מודה ר"ג לרבי יהושע ואמר אע"ג דפליגנא עלך בברי ושמא מודינא לך בברי וברי היינו דשייך למיתני בתריה ור' יהושע מודה לר"ג בהאומר לחברו שדה זו כו' דאע"ג דפליגנא בפ"ק [יב:] במשארסתני נאנסתי דאע"ג דאיכא למימר מגו לא מהימנא מודינא בהאי מגו דאי בעי שתיק ולא מ"ל של אביך היתה כי אמר ליה נמי לקחתיה הימנו מהימן כדלקמן[1]: **אלא אי אמרת לא אייתי.** ריסא במודה ר"ג מאי מודה רבי יהושע מאי שייך למיתנייה הכא ואהיכא קאי: **אמגו קאי.** אפלוגתא דאיכא למימר בה מגו בפ' קמא קאי וקאמר אע"ג דפליגנא במגו דהתם במגו דהכא מודינא כדלקמן: **אהייא.** איכא מגו: **הרי כריסה בין שיניה.** ואינה יכולה לומר לא נבעלתי: **וקאמרה נבעלתי.** ולכסר נבעלתי מהימנא: **בשלמא לר' אלעזר דאמר.** בפרק קמא[2] טענתייהו במנה ולא כלום מוכח עץ שלא הכיר בה אינה יכולה לתובעו אלא מנה והוא אומר דרוסת איש את ואין ליך כלום איכא מגו דאי בעית אמרה מוכח עץ אני תחתיך: [3] **משארסתני.** אירע לי ונסתחפה שדהו ואית לי מאתים: **וקאמרה.** מוכח עץ אני מעיקרא ולא תבעה אלא מנה מהימנא: **אלא לר' יוחנן.** דאמר[4] טענתייהו במאתי' ומנה שהיא תובעתו מאתים ליכא מידי בין תחתיו למעיקרא מאי מגו איכא: **הכא.** גבי שדה אין שור שחוט לפניך שיעלה על לב בעליו לתבוע מי שחטו כלומר אם שתק זה לא היו לו עוריים הלכך אי לאו דדבר פשוט הוא שלקחה הימנו לא היה אומר לו של אביך היתה הלכך אמרי' מגו אבל גבי לא מצא לה בתולים שור שחוט לפניך בתולים שלא מצא לה הס הסימוהו לבא לב"ד ואע"פ שיש לה להשיב טענה טובה מזו לא אמרינן מגו דדלמא לא אסקה אדעתה א"נ איערומי קא מערמא: **וכיון שרוב נשים.** קושיא היא: **יש לה קול.** והרבה יודעים שילתה בהינומא:

דאי רבן גמליאל הא אמר איהי מהימנא. נראה דלמ"ד [5] הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום פריך דלמ"ד דמלי טענין פרעתי הכא נאמן הבעל אפילו לר"ג לומר אלמנה נשאתיך במגו דאי בעי אמר פרעתי: **הכי** נמי מסתברא. פי' בקונטרס הכי נמי מסתברא דמתני' אתיא כרבן גמליאל דמשנינן דבברי וברי מודה מדקתני ומודה ר' יהושע סו' וקשה לפי' דכי לא אייתי נמי ר"ג במודה אתי שפיר ומודה רבי יהושע כלומר אע"ג דבריסא פליגנא עלך בסיפא מודינא לך אע"ג דריסא וסיפא אינן מענין אחד כי היכי דאתיא ליה שפיר ומודה רבי יהושע אי אייתי ר"ג במודה אע"ג דמודה דר' גמליאל אינו מענין ומודה דרבי יהושע ויש לישב דודאי כי אייתי ר"ג במודה שייך למיתני שפיר ומודה רבי יהושע אע"ג דלא הוי מענין אחד כלומר דאגב דתנא מילתא דמודה ר"ג תני נמי מילתא דמודה בה רבי יהושע אבל אי לא אייתי רבן גמליאל במודה לא שייך למיתני ומודה רבי יהושע לאשמועינן אע"ג דפליג בריסא מודה בסיפא כיון דריסא וסיפא אינם מענין אחד אבל קשה דלא הוה ליה למימר אמגו קאי דעד השתא נמי לפ"ה אמגו הוי קאי ונראה לר"י דה"פ הכי נמי מסתברא דבברי ושמא דמי ולא בא לומר דפליג רבן גמליאל בריסא אלא אע"ג דבברי ושמא דמי מודה ר"ג משום דלאו שמא ממש הוא מדקאמר ומודה רבי יהושע אי אמרת בשלמא אייתי ר"ג במודה כלומר אע"ג דבברי ושמא דמי מודה ר"ג דבעל נאמן היינו דקתני ומודה רבי יהושע דבהאי ברי נאמן דס"ד דטעמא דרבי יהושע משום ברי ושמא דזה אינו תובעו כדפי' בקונט' והשתא הוה מודה לר"ג ומודה לר"י מענין אחד אלא אי אמרת בריסא בברי וברי גמור הוא ולא אייתי רבן גמליאל במודה דפשיטא דכיון דברי וברי הוא דלא פליג ר"ג מאי ומודה וקאמר מי סברת דאריסא קאי וטעמא דר"י משום ברי ושמא אמגו קאי דטעמא דר' יהושע משום מגו ונאמן אפי' הלה תובעו ואפילקין קמא קאי:

התם שור שחוט לפניך. פירש בקונטרס שהוא טוען עד שלא אירסתיך נאנסת והכא אין שור שחוט לפניך דאין הלה תובעו ור"י מפרש דהכא נמי אייתי בהלה תובעו כדפי' וה"פ התם שור שחוט לפניך דהרי אין לה בתולים ואינה יכולה לומר בתולה אני כמו בשור שחוט שאין יכול לומר מי הוא ולהכי בין אומרת משארסתני נאנסתי בין אומרת מוכח עץ אני תחתיך לא מהימנא הכא אין שור שחוט לפניך ונאמן במגו דאי בעי אמר לא שנא האי מגו מהאי מגו הכא אין שור שחוט לפניך התם הרי שור שחוט לפניך וכיון דרוב נשים בתולות נישואות כי לא אתו עדים מאי הוי [6] אמר רבינא משום דאיכא למימר רוב נשים בתולות נישואות ומיעוט אלמנות וכל הנשאת בתולה יש לה קול

שהפה שאסר הוא הפה שהתיר ואם יש עדים שהיא של אביו והוא אומר לקחתיה הימנו אינו נאמן: **גמ' טעמא** [1] דאיכא עדים הא ליכא עדים בעל מהימן לימא תנן סתמא דלא כרבן גמליאל דאי ר"ג הא אמר איהי מהימנא אפילו תימא רבן גמליאל עד כאן לא קאמר ר"ג התם אלא בברי ושמא אבל הכא בברי וברי לא אמר [2] ודקארי לה מאי קארי לה הא ברי וברי הוא [3] כיון דרוב נשים בתולות נישואות כי ברי ושמא דמי והכי נמי מסתברא מדקתני ומודה רבי יהושע אי אמרת בשלמא אייתי ר"ג במודה שפיר אלא אי אמרת לא אייתי ר"ג במודה רבי יהושע למאן מודה מי סברת ר' יהושע אהאי פירקין קאי אמגו קאי ואפירקין קמא קאי אהייא אילימא אהא [4] היתה מעוברת ואמרו לה מה טיבו של עובר זה מאיש פלוני וכהן הוא ר"ג ור"א אומרים נאמנת רבי יהושע אומר לא מפיה אנו חיין התם מאי מגו איכא הרי כריסה בין שיניה אלא אהא [5] ראוה מדברת עם אחד ואמרו לה מה טיבו של איש זה איש פלוני וכהן הוא ר"ג ור"א אומרים נאמנת רבי יהושע אומר לא מפיה אנו חיין התם מאי מגו איכא הניחא [6] לזעירי דאמר מאי מדברת נסתרה מגו דאי בעיא אמרה לא נבעלתי וקאמרה נבעלתי מהימנא אלא לרב אסי דאמר מאי מדברת [7] נבעלת מאי מגו איכא ואלא אהא [8] היא אומרת מוכת עץ אני והוא אומר לא כי אלא דרוסת איש את ר"ג ור"א אומרים נאמנת ורבי יהושע אומר לא מפיה אנו חיין התם מאי מגו איכא בשלמא לרבי אלעזר דאמר במנה ולא כלום מגו דאי בעיא אמרה מוכת עץ אני תחתיך ואית לה מאתים וקאמרה מעיקרא דלית לה אלא מנה מהימנא אלא לר' יוחנן דאמר במאתים ומנה מאי מגו איכא אלא אהא [9] הנושא את האשה ולא מצא לה בתולים היא אומרת משארסתני נאנסתי ונסתחפה שדהו והוא אומר לא כי אלא עד שלא אירסתיך ר"ג ור"א אומרים נאמנת ור' יהושע אומר לא מפיה אנו חיין דמגו דאי בעיא אמרה מוכת עץ אני תחתיך דלא קא פסלה נפשה מכהונה וקאמרה נאנסתי דקא פסלה נפשה מכהונה משום הכי קאמר ר"ג דמהימנא וקאמר רבי יהושע לר"ג בהאי מגו דהכא מודינא לך בההוא מגו דהתם פליגנא עילווך מכדי האי מגו והאי מגו מאי שנא האי מגו מהאי מגו הכא אין שור שחוט לפניך התם הרי שור שחוט לפניך וכיון דרוב נשים בתולות נישואות כי לא אתו עדים מאי הוי [10] אמר רבינא משום דאיכא למימר רוב נשים בתולות נישואות ומיעוט אלמנות וכל הנשאת בתולה יש לה קול

ב א מיי' פט"ז מהלכות מלוה הלכה כה סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן לו סעיף טו:

תוספות רי"ד

מיתמי גובה בלא כתובה ודייקינן טעמא דאיכא עדים פי' שיצאת בהינומא וראשה פרוע הא ליכא עדים בעל מהימן פי' ולא אמרינן הואיל ומספקא לן על יום נשואיה אם היתה בעולה או בתולה העמד אותה על חזקתה של קודם לכן ובתולה היתה לימא תנן סתמא דלא כר"ג דאי ר"ג האמר איהי מהימנא פי' דאזיל בתר חזקה דגופה וה"נ נימא העמד אשה על חזקתה ובתולה היתה ומהדר אפילו תימא ר"ג ע"כ לא קאמר ר"ג אלא ברי ושמא אבל ברי וברי לא אמר עיין בפ"ק. ודקארי לה מאי קארי לה. כיון דרוב נשים בתולות נשאות כברי ושמא דמי. וכיון דרוב נשים בתולות נשאות כי לא אתי עדי הינומא מאי הוה ניזיל בתר רובא. פי' ואע"ג דיש פלוגתא בהא מילתא רב ושמואל בפרק המוכר פירות דרב אמר הולכין בממון אחר הרוב ושמואל אמר אין הולכין בממון אחר הרוב וק"ל הלכה כשמואל הכא משום דאיכא תרתי רובא וחזקה העמד אשה על חזקתה ובתולה היתה אפי' שמואל מודה. אמר רבינא משום דא"ל דרוב נשים בתולות נשאות ומיעוט אלמנות ורוב הנשאת בתולה יש לה קול וזו הואיל ואין לה קול איתרע לה רובא:

מסורת הש"ס

[1] (ב"ב נב.) [ועי' פרש"י לקמן לו. ד"ה ודקארי], [2] [ב"ב נב:] לקמן כח., [3] (עיל יג., ד) שם, [4] [שם], [5] אע"ג דלימתב כו' מ"מ בעי נמי לשנויי מתני' אלייבה. מ"י, [6] (עיל יב., יג. [וקף יא:], [7] (עיל יב:, [8] [ב"ב נב:], [9] [קף יז:], [10] [קף יג.], [1] [ד"ז שייך לקמן אחר ד"ה אלא לר' יוחנן ויותר נכון פי' יש לדיבור זה שייכות לעיל יב: במשנה המשכת וכו'], [2] (עיל יג.], [3] (ב"מ יז.], [4] [ב"ק מו: ב"ב נב.], [5] אפשר דאפילו לשמואל הוה לן למיחל בתר רובא ולא אמר חזקת ממון כיון דמקמת הגוף מסייע לרובא ופריך אפילו אלייבה דשמואל קאי אמאי דאמרינן לעיל כיון דרוב נשים בתולות נישאות הוי ליה ברי דידיה כי שמא ובברי ושמא פסק שמואל כר"ג הכא דמהני לה חזקת הגוף לחד ליתא דס"ק להכי פריך ונזיל בתר רובא דס"ד דהוי רוב גמור. מ"י,

גליון הש"ס

גמ' ודקארי לה מאי קארי לה. לקמן לו ע"א [יומא ל ע"ב] יבמות יא ע"א יד ע"א [עב ע"א גיטין סא ע"ב ב"ק מז ע"ב] ב"ב ב ע"ב [יז ע"ב] קמז ע"א [בכורות ד ע"ב] נדה סד ע"א:

מוסף רש"י

הא ליכא עדים בעל מהימן. וכתובתה מנה דהמולא מתכבו עליו הרמיה (רשב"ם ב"ב צב:). **ודקארי לה מאי קארי לה.** מי שהשיב תשובה זו בבית המדרש מה עלתה על רוחו (לקמן לו.). **דרוב נשים בתולות נישואות.** רוב נשים שבעולם שמשאת לבעל, בתולות הן (רשב"ם ב"ב צב:). **מאיש פלוני וכהן הוא.** כלומר מיוחס הוא (קדושין עד.). **ראוה מדברת עם אחד.** בפנייה ומשום משאת דפסולין לנתין וממזר וכיון שנבעלה לפסול פסלה מן הכהונה (לעיל יג.). **ר"ג ור"א אומרים נאמנת.** וכשרה לכהונה ולא מספקינן לה בנבעלה לפסול לה (שם). **מאי מדברת נסתרה.** ואע"פ שלא ראוה שנבעלה נפסלה לכהונה לר' יהושע דלקמן, דמעלה עשו ביוחסין (שם). **היא** אומרת מוכת עץ אני. המשא את האשה בחזקת בתולה ולא מצא לה בתולים, היא אומרת מוכת עץ אני כו' (לעיל יא:) שנתקע לה עץ בשותו מקום (שם יא.). **ומיעוט אלמנות.** וזו איכא למימר דמן המיעוט היא הואיל ואין לה קול כדמפרש ואזיל (רשב"ם ב"ב צב:).

וזו הואיל ואין לה קול איתרע לה רובא. תימה דתנן בפירקין (לקמן כח.) אלו נאמנים להעיד בגודלן מה שראו בקטנותן זכורני בפלוגתא שילהה בהינומא ורשה פרוע וקאמר בגמ' מ"ט כיון דרוב נשים בתולות נישאות גילוי מילתא בעלמא הוא והשתא היכי מיירי אם יש לה קול למה צריך שום עדות לרב ניזיל בתר רובא כדפריך הכא ואי אין לה קול מ"כ איתרע לה רובא ולטעמך שני עדים כשרים וכי תימא דכשמעיד הוא שראה בקוטנו ואחר עמו חשבינן קול הא פריך הכא שהדי שקרי נינהו ויש לומר דרוב נשים בתולות נישאות עדיף מרוב נשים הנישאות בתולות יש לה קול וכי אין לה קול לא יתרע כל כך רוב דבתולות נישאות שלא יועיל עדות דראה בקוטנו ואחר עמו:

וליחוש דלמא מפקא כו'. ואפי' ע"י עדי הינומא לא היה לה לגבות עד שתחזיר לו הכתובה כיון שיכול לבא לידי הפסד במה שנשארה כתובה תחת ידה דלא מיבעיא למ"ד דיכול לטעון אחר מעשה ב"ד דמפסיד דאם לא יהיה לה כתובה יהי' נאמן לומר פרעתי אלא אפילו למ"ד דלא מצי טעין אחר מעשה בית דין מפסיד במה שהכתובה תחת ידה שאם תתבענו פעם אחרת ולא יהיו לה עדי הינומא יהא נאמן לומר פרעתי מנה במגו דאי בעי אמר אלמנה נשאתיך או אם יהא במקום שאין מכירין אם היא אשתו יהיה נאמן לומר פרעתי הכל במגו דאי בעי אמר אין את אשתי והשתא שהכתובה בידה תוליא מאתים וכיון שיכול לבא לידי הפסד אין לו לפרוע: **זאת** אומרת **כותבין שובר.** אע"ג דהכא לא אפשר דאיכא למיחש דלמא תשרוף כתובתה בעדים והדרא וגביא בעדי הינומא כדאמרינן בסמוך ודלמא הדרא ומפקא בעדי הינומא וגביא למ"ד הטוען אחר מעשה בית דין לא אמר כלום וע"כ זקוק הוא לשובר מ"מ דייק שפיר דבעלמא נמי כותבין שובר דאי אין כותבין בעלמא למה יפרע כאן כיון שיכול לבא לידי הפסד במה שהכתובה בידה כדפירשנו:

כותבין שובר. אע"ג דבפרק גט פשוט (ב"ב קעא: ושם) מפרש טעמא דמאן דאמר כותבין שובר משום דעבד ליה לאיש מלוה לאו דוקא ליה אלא הוא הדין בכל חוב כמו כתובה דהכא ושטרי מקח דאמר התם דכותבין שובר: **מאי איבדה איבדה באור.** וא"ת א"כ אפי' במקום שכותבין הוה ליה לאוקמי ומאי דוחקא לאוקמי במקום שאין כותבין וכתב לה איהו ואור"ת דבמקום שכותבין ונשרפה איכא למיחש שכתב לה כתובה אחרת דאסור להשהותה בלא כתובה מיהו הוה מצי לאוקומה במקום שכותבין ונשרפה אחר הגירושין דליכא למיחש שמא כתב לה אחרת אלא שנראה לו דוחק: **ותו איבדה למה לי.** אף על גב דלכאורה היינו פירכא קמייתא דפריך היינו נשרפה יש לישב דהכי קאמר ומו אפילו אם נאמר דנשרפה הוי פירושא דנאבדה מכל מקום תקשי איבדה למה לי: **איתנוסי** הוא דאיתניסו. נראה דמיירי כגון דאיכא מגו דאי בעיא אמרה אין בידי כלום דאי לאו הכי אמאי מהימנא ואם תאמר בחילוק קליות דאמר לקמן אדמלתא לית לה כסני אמאי לא חיישינן דלמא תפסה כו' כדאמר הכא ואומר רבינו תם דדוקא בדבר שיש טורח כגון חבית דהכא יכולה לומר דאיתניסו אבל קליות ושאר דברים שהן קלים לעשות לא כלה

וזו הואיל ואין לה קול איתרע לה רובא [ה]אי כל הנשאת בתולה יש לה קול כי אתו עדים מאי הוי הנך סהדי שקרי נינהו אלא אמר רבינא רוב הנשאת בתולה יש לה קול וזו הואיל ואין לה קול איתרע לה רובא: אם יש עדים שיצתה בהינומא וכו': וליחוש דלמא מפקא עדים בהאי בי דינא וגביא והדר מפקא לה לכתובה בהאי ב"ד וגביא בה א"ר אבהו זאת אומרת [ו]כותבין שובר רב פפא אמר [ז]במקום שאין כותבין כתובה עסקינן ואיכא דמתני לה אברייתא איבדה כתובתה הטמינה כתובתה נשרפה כתובתה רקדו לפניה שחקו לפניה העבירו לפניה כוס של בשורה או מפה של בתולים אם יש לה עדים באחד מכל אלו כתובתה מאתים וליחוש דלמא מפקא עדים בהאי ב"ד וגביא והדר מפקא לכתובתה בהאי ב"ד וגביא בה א"ר אבהו זאת אומרת [ח]כותבין שובר רב פפא אמר במקום שאין כותבין כתובה עסקינן והא איבדה כתובתה קתני דכתב לה איהו סוף סוף מפקא לה וגביא בה מאי איבדה איבדה באור א"ה היינו נשרפה ועוד הטמינה מאי איכא למימר ותו איבדה למה לי אלא כל איבדה כי הטמינה בפנינו דמי ולא יהבינן לה עד דאמרי עדים נשרפה כתובתה מאן דמתני לה אברייתא כל שכן אמתני' ומאן דמתני לה אמתני' אבל אברייתא לא כי קושיא: אם יש עדים כו': וליחוש דלמא מפקא עדי הינומא בהאי ב"ד וגביא והדר מפקא עדי הינומא בבי דינא אחרינא וגביא במקום דלא אפשר ודאי כתבינן שובר: העבירו לפניה כוס של בשורה: מאי כוס של בשורה אמר רב אדא בר אהבה כוס יין של תרומה מעבירין לפניה כלומר ראויה היתה זו לאכול בתרומה מתקיף לה רב פפא אטו אלמנה מי לא אכלה בתרומה אלא אמר רב פפא זו ראשית כתרומה ראשית תניא רבי יהודה אומר חבית של יין מעבירין לפניה אמר רב אדא בר אהבה בתולה מעבירין לפניה סתומה בעולה מעבירין לפניה פתוחה אמאי ניעבר קמי בתולה וקמי בעולה לא ניעבר כלל זימנין דתפסה מאתים ואמרה אנא בתולה הואי והאי דלא עברו קמאי אתנוסי הוא דאתניסו [ט]תנו רבנן כיצד מרקדין לפני הכלה בית שמאי אומרים כלה

וזו הואיל ואין לה קול. שאין מעיד עליה שיצתה בהינומא: **כי אתו עדים מאי הוי.** כיון דחזקה דיש לה קול הרבה היו יודעין: **דלמא מפקא עדים.** עדי הינומא: **כותבין שובר.** שכשיפרע לה כתובתה תכתוב לו שקבלה כתובתה ויהיה בידו לזכות: **זאת אומרת.** ודלא כמאן דאמר אין כותבין בבבא בתרא[ד]: **רב פפא אמר.** לעולם אין כותבין דנמצא זה צריך לשמור שובר מן העכברים ומי שיש לו שטר על חברו או יבא השטר ויחזירנו או לא יטול כלום ומתני' במקום שאין כותבין כתובה אלא סומכין על תנאי בית דין שתקנו לבתולה מאתים ולאלמנה מנה דליכא למיחש לדלמא הדרה ומפקא לה: **דמתני לה.** לדרבי אבהו ולדרב פפא: **הטמינה כתובתה.** והיא תובעת מאתים והוא אומר אלמנה נשאתיך: **רקדו לפניה.** אם יש עדים שרקדו לפניה ביום נישואיה: **כוס של בשורה.** המבשר עליה סימני בתולות ולקמן מפרש מאי היא: **אלא.** הכי קאמר כל איבדה כמי שהטמינה בפנינו דמי ולא גביא והכי קתני איבדה כתובתה הטמינה כתובתה נשרפה כתובתה אם רקדו לפניה וכו'. והכי פירושה אמרה אבד שטר כתובתה הרי היא כמי שהטמינה כתובתה בפנינו כדי להוציא ולגבות פעם שניה ואינה גובה כלום אע"כ תביא השטר ואם אמרה נשרפה ויש עדים שנשרפה דהשתא ליכא למיחש למידי תביא עדים שרקדו לפניה שזהו סימן לבתולה ותגבה מאתים: **מאן דמתני לה.** לדרבי אבהו ורב פפא אברייתא: **כל שכן אמתניתין.** דכיון דאברייתא דקתני בהדיא איבדה כתובתה גביא ועלה קאמר רב פפא דלא גביא ומתרץ לה דהדא קתני איבדה כתובת' הרי היא כמי שהטמינה וכשנשרפה הוא דקא גביא ולעולם אין כותבין שובר כל שכן דאמתני' איכא למיתני פלוגתא דרב פפא אדר' אבהו למימר דבמקום שאין כותבין כתובה עסקי': **ומאן דמתני.** פלוגתא דרב פפא ודר' אבהו אמתני': **אבל אברייתא לא.** מתני ליה דודאי שמעינן מינה דכותבין שובר דהא במקום שכותבין כתובה עסקינן: **כי קושיין.** דקתני איבדה כתובתה ולא ניחא לשנויי שיוא דחיקא למימר איבדה כתובת' כהטמינה כתובתה קאמר: **כיון דלא אפשר.** כגון במקום שאין כותבין כתובה וגובות על פי עדים ויש לחוש לשמא תלך לב"ד אחר ותביא עדים אחרים ותגבה פעם שניה ודאי כתבינן שובר: **ראויה היתה זו לאכול בתרומה.** אי נישאת לכהן דבתולה שלמה נמצאת ולא בעולה שתפסל לכהן מחמת זנות: **מתקיף לה רב פפא.** ומה זו עדות לא נישאת אלמנה: **אטו.** אי נישאת כשהיא אלמנה לכהן הדיוט מי לא אכלה בתרומה: **זו ראשית.** בעילתה ראשית: **זימנין דתפסה מאתים.** בלא בית דין וכי בעינן לאפוקי מינה משום דאין עדים שהעבירו לפניה אמרה אתנוסי הוא דאתניסו שיכורים היו מאונס יין המשתה הלכך השתא אמו עדים שהעבירו לפניה פתוחה ואמו ליכא[ה] מידי: **כילד מרקדים.** מה אומרים לפניה: כמות

[ה] [שבת עט. לקמן נו. פט. סוטה ז: ב"ב קנ: קעא:], [ו] שבת עט. ב"ב קעא:, [ז] מסכת דרך ארץ פ"ו, [ח] [דף קעא:], [ט] בס"א טוסף: למיתם,

גליון הש"ס

גמ' אי כל הנשאת. כעין זה נדה דף כט ע"א:

מוסף רש"י

כי אתו עדים. שיצאה בהינומא, מאי הוי. מאחר שהן עצמן אין יודעין אם ניסת בתולה או אלמנה ונמצא דאין כאן קול כלל, הנך סהדי שקרי נינהו. ולא ראויה יוצאה בהינומא (רשב"ם ב"ב צב:). **רוב הנשאת בתולה יש לה קול.** מתוך שיש שמחה בנישואי בתולה מזכיר בה בני אדם (שם). **איתרע לה רובא.** דבתולות נישאות, דרובן יש להן קול מכתיב כתו של אותו רוב, וכיון דאיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי המוציא מחבירו עליו הראיה (שם).

כלה כמות שהיא. ואם יש בה מום ישתקו ולא ישבחוה אי נמי ישבחוה בדבר נאה שיש בה כגון בעיניה או בידיה אם הם יפות וב"ה אומרים ישבחוה לגמרי דכשמזכירין מה שיש בה לשבח מכלל דשאר לגנאי: **ישבחנו** בעיניו **או יגננו בעיניו**. וב"ש סברי אע"ג דישבחנו בעיניו אין להם לחכמים לתקן להזקיק לומר שקר דהתורה אמרה מדבר שקר תרחק: **שיטתיה לסבא**. פר"ח לשון שיטה והדס (שפיה מ"ל) אע"ג דלא הוי ממש מין אחד מ"מ שניהם מין ארז ואינא ליה דכשביל כן זכה וי"ל דעמוד דורא היה כעין שיבשא דהדס כדאמרינן בברא"ש רבה (פ' שם) נחת שיבשא דורא ואיתעבידא כעין שיבשא דהדס ואפסקא בין דידיה לאחרוהי אמרי חמית הדין סבא דקא שיבשא דורא קומיה משום דעביד קמוהי דכלתא:

מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול. אע"ג דלא היה מלך גמור כדמשמע בהאי גאמרין (סוטה דף מא.) מ"מ היו נוהגין בו כבוד כמלך גמור: **פרשת** דרכים הוא. הכא לא מצי לשנויי מצוה שאני כדמשני בהאי גאמרין (ג"ז שם) גבי שקרא מעומד דהתם מצוה הוא שיש למלך לחלוק כבוד לתורה המשובה ממנו אבל הכא ליכא מצוה דכבודו עדיף מכבוד הכלה:

[ת"ר מעבירין את המת מלפני הכלה. מהאן משמע כשיש אבל ואתן בבית הכנסת החתן יולא תחלה ושבייניו ושוב יולא האבל ומנחמיו וגם הקרובים לחתן ולאבל יאכלו בבית החתן אם ילו להא כבודו קודם וכן בבקר כשמוליכים הכלה לבית החתן מוליכין הכלה תחלה אם יש מת בעיר או יקברוהו קודם שיגיע הזמן דהכנסת כלה. להראב"ם]:

מבטלין תלמוד תורה להוצאת המת. וקשה דבהלכות דרך ארץ אמר ר"ע תחלת תשמישי לפני חכמים פעם אחת הייתי מהלך בדרך ומצאתי מת מצוה ונטפלתי בו ד' מילין עד שהגעתיו לבית הקברות וקברתיו וכשבאתי והרליתי דברי לפני ר"א ור' יהושע אמרו לי על כל פסיעה ופסיעה כאילו שפכת דם נקי וי"ל דהתם לאו משום ביטול תורה אלא משום דמת מצוה קנה מקומו והיה לו לקוברו במקום שמצאו וכן משמע במס' שמחות (פ"ד) דקאמר מת מצוה קנה מקומו והעובר על דברי חכמים חייב מיתה וכן אמר ר' עקיבא תחלת תשמישי כו' והר"ר יהודה מקורבי"ל תירץ דהתם משום דביטול עצמו משמוש ת"ח קאמר דגדול שימושה יותר מלימודה: **להוצאת המת**. לא במת מצוה איירי אלא בכל המתים ואע"ג דבפ"ק דמגילה (דף ג: ושם) אומר פשיטא דמת מצוה ותלמוד תורה מת מצוה עדיף דתניא מבטלין ת"ת להוצאת המת נקט מת מצוה אגב מילי אחריני דהתם דהוו דווקא מת מצוה והא דאמר באלו מגלחין (מו"ק דף כ:) מת בעיר כל בני העיר אסורים בעשיית מלאכה ומוקי לה בדליכא חברותא אבל אי איכא חברותא מותרין האשר פירוש חברותא שנחלקו בני העיר לחבורות שתעסוק כל אחת במת שלה בפני עצמה היינו שלא בשעת הוצאה אבל בשעת הוצאה כולם צריכין לבא:

אבל

כלה כמות שהיא ובית הלל אומרים [א]כלה נאה וחסודה אמרו להן ב"ש לב"ה הרי שהיתה חיגרת או סומא אומרי' לה כלה נאה וחסודה והתורה אמרה [1]מדבר שקר תרחק אמרו להם ב"ה לב"ש לדבריכם מי שלקח מקח רע מן השוק ישבחנו בעיניו או יגננו בעיניו הוי אומר ישבחנו בעיניו מכאן אמרו חכמים [2]לעולם תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות כי אתא רב דימי אמר הכי משרו קמי כלתא במערבא לא כחל ולא שרק ולא פירכום ויעלת חן [3]כי סמכו רבנן לרבי זירא שרו ליה הכי לא כחל ולא שרק ולא פירכום ויעלת חן כי סמכו רבנן לרבי אמי ולרבי אסי שרו להו הכי כל מן דין וכל מן דין סמוכו לנא לא תסמכו לנא לא מן סרמיסין ולא מן סרמיטין ואמרי לה לא מן חמיסין ולא מן [3]טורמיסין ר' אבהו כי הוה אתי ממתיבתא לבי קיסר נפקן אמהתא דבי קיסר לאפיה ומשרין ליה הכי רבא דעמיה ומדברנא דאומתיה בוצינא דנהורא בריך מתייך לשלם אמרו עליו על רבי יהודה בר אילעאי שהיה נוטל בד של הדם ומרקד לפני הכלה ואומר כלה נאה וחסודה רב שמואל בר רב יצחק [4]מרקד אתלת א"ר זירא קא מכסיף לן סבא כי נח נפשיה [5]איפסיק עמודא דנורא בין דידיה לכולי עלמא וגמירי דלא אפסיק עמודא דנורא אלא אי לחד בדרא אי לתרי בדרא א"ר זירא אהנייה ליה שוטיתיה לסבא ואמרי לה שטותיה לסבא ואמרי לה שיטתיה לסבא רב אחא מרכיב לה אכתפיה ומרקד אמרי ליה רבנן אנן מהו למיעבד הכי אמר להו אי דמיין עלייכו ככשורא לחיי ואי לא לא א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן מותר להסתכל בפני כלה כל שבעה כדי לחבבה על בעלה [6]ולית הלכתא כוותיה ת"ר [7]מעבירין את המת מלפני כלה [8]וזה וזה מלפני מלך ישראל אמרו עליו על אגריפס המלך שעבר מלפני כלה ושבחוהו חכמים שבחוהו מכלל דשפיר עבד [9]והא א"ר אשי אפילו למ"ד [10]נשיא שמחל על כבודו כבודו מחול [10]מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול דאמר מר [11]2שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך פרשת דרכים הואי תנו רבנן [12]מבטלין תלמוד תורה להוצאת המת ולהכנסת כלה אמרו עליו על רבי יהודה ברבי אלעאי שהיה מבטל תלמוד תורה להוצאת המת ולהכנסת כלה במה דברים אמורים [13]כשאין עמו כל צרכו אבל יש עמו כל צרכו אין מבטלין וכמה כל צרכו אמר רב שמואל בר איני משמיה דרב תריסר אלפי גברי ושיתא אלפי שיפורי ואמרי לה [14]תליסר אלפי גברי ומינייהו שיתא אלפי שיפורי עולא אמר כגון דחייצי גברי מאבולא ועד סיכרא רב ששת ואיתימא רבי יוחנן אמר [15]נטילתה כנתינתה מה נתינתה בששים רבוא אף נטילתה בששים רבוא [16]וה"מ למאן דקרי ותני אבל

אבל

מסורת הש"ס

א) [סנהדרין יד.], ב) [בערוך ערך חמס אחריך לפרש כל המלות אלו בכמה מופנים קח מא מסס], ג) לקמן עז:, ד) [שמחות פי"א ע"ס], ה) קדושין לב: סוטה מא: סנהדרין יט:, ו) [שם ובסנהדרין כב.], ז) [מגילה ג: כט.], ח) [ל"ל תרוסר וכן איתא במגילה], ט) [וז"ל הערוך בערך חמס חמיסין שטוין חומשה של מסכת ועיין רש"י בסנהדרין מפרש מלשון חמסנין שמוגעין מלומר טעמי תורה], י) הגה"ה היא זו. רש"ל, כ) שם בב"ר הגיראא טולמוסין ופרש"י בפירוש שם טולמוסין חנמי חמס תרגום אדם בליעל (מגלי ו יב) כר גם טלומס וע' במערכי לשון ערך טרמס, ל) [ליתא הכי לא בב"ב גם בב"מ פד. קאמר להדיא טעם דלא חסיב שופריה דר' יוחנן והגה ברש"י דסנהדרין יד. ד"ה בוצינא וכו' אפשר לתקן ולומר דל"ל מענין שופריה דיעקב אבל ברש"י דהכא שפיים דנפקי זיהרורית מיניה כדמפרש התם: **אחלא**. שלא בדין. זורק אחת ומקבל אחת: **מכסיף לן סבא**. שמזגזג בכבוד תלמידי חכמים וגוהג קלות ראש בעצמו: **שוטיתיה**. שוט של הדם שהיה מרקד בו: **שיטתיה**. שיטתו ומנהגו: **שטותיה**. שהיה מתנהג כשוטה: **מרכיב לה אכתפיה**. את הכלה: **כי כשורא**. כקורה בעלמא שאין אתם מהרהרין עליה: **נחבבה**. כשרואה הכל מסתכלים בה נכנס יופיה בלבו: **מעבירין**. כשכלה יולאה מבית אביה לבית חתונתה ונושאי את יולאים ובזו ובזו אוכלוסים הרבה ואין רולין להתערב מעבירין את המת (אפילו) דרך אחרת: **אפילו למ"ד**. פלוגתא בפרק קמא דקדושין [לב:]: **שוס תשים עליך מלך**. ישראל הוזהרו שישימו עליהם שימות הרבה כלומר שתהא אימתו עליהם הלכך אין כבודו מחול שלפיכך ריבה הכתוב שימות הרבה: **פרשת דרכים הוא**. ולא ניכר שעבר מלפניה אלא כאילו הוא צריך לפנות לאותו הדרך: **שיפורי**. מכריזין עליו שיבואו לכבדו: **דחייצי גברי מאבולא לסיכרא**. משער העיר ההיא עד הקבר: **נטילתה**. של תורה ממנו כנתינתה בסיני. נטילתה היינו כשמת ותלמודו בטל: **למאן דקרי**. מקרא: **ותני**. משנה אבל עדיין לא שנה לתלמידים:

אבל

עין משפט נר מצוה

ה א טו"ע אה"ע סימן סה סעיף ה:
ו ב מיי' פ"ו מהלכות דעות הלכה ה:
ז ג טו"ע שם סימן סה סעיף ב:
ח ד מיי' פי"ד מהל' אבל הלכה ח סמג עשין דרכנו ב טו"ע י"ד סימן שם ובטו"ע אה"ע סי' סה סעיף ד:
ט ה מיי' שם הלכה מ:
י ו מיי' פ"ו מהלכות ת"ת הלכה ו סמג עשין יג טו"ע י"ד סי' רמד סעיף יד:
יא ז מיי' פ"ב מהלכות מלכים הלכה ג סמג עשין ס:
יב ח ט י כ מיי' פי"ד מהלכות אבל הלכה ט והלכה יא טו"ע י"ד סימן שמ סעיף ה:

תוספות רי"ד

כלה כמות שהיא פי' לפי יפיה וחשיבותה מקלסין אותה ולא במה שאין בה ובה"א כלה נאה וחסודה חוט של חסד משוך עליה ומראיתה נאה פי' נאה בעיני הבריות אמרי ב"ש לב"ה לדבריך הרי שהיתה חגרת או סומא אומרים לה כלה נאה וחסודה והתורה אמרה מדבר שקר תרחק א"ל ב"ה לדבריכם מי שלקח מקח רע מן השוק ישבחנו בעיניו או יגננו בעיניו הוי אומר ישבחנו בעיניו מכאן אמרו חכמים תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות פי' לומר דבר המתקבל ואע"פ שאומר שקר: ת"ר מעבירין את המת מלפני הכלה וזה וזה מלפני מלך ישראל. ת"ר מבטלין ת"ת להוצאת המת ולהכנסת כלה אמרו עליו על ר"י בר אלעאי שהיה מבטל ת"ת להוצאת המת ולהכנסת כלה בד"א כשאין עמו כל צרכו אבל יש עמו כל צרכו אין מבטלין וכמה כל צרכו אמר ר"ש בר (איקא) [אינ'] משמיה דרב תליסר אלפי גברי ושיתא אלפי שיפורי ואמרי לה תריסר אלפי גברא ומנייהו שיתא אלפי שיפורי פי' מכריזין עליו שיבואו לכבדו וגם מקוננים ומספידים אותו בחלילים עולא אמר כגון דחייצי גברא מאבולא ועד סכרא פי' מפתח העיר עד הקבר ר"ש ואיתימא ר' אמי ואיתימא רבי יוחנן נטילתה כנתינתה מה נתינתה בס' רבוא אף נטילתה בס' רבוא וה"מ למאן דקרי ותני אבל למאן דמתני לית ליה שיעורא פי' דקרי מקרא ותני משנה אבל עדיין לא שנה לתלמידים אבל למתני לתלמידים לית ליה שיעורא וכתב המורה וממילא שמענין דלמאן

תורה אור השלם

1. מִדְּבַר שֶׁקֶר תִּרְחָק וְנָקִי וְצַדִּיק אַל תַּהֲרֹג כִּי לֹא אַצְדִּיק רָשָׁע:
שמות כג ז
2. שׁוֹם תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ בּוֹ מִקֶּרֶב אַחֶיךָ תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ לֹא תוּכַל לָתֵת עָלֶיךָ אִישׁ נָכְרִי אֲשֶׁר לֹא אָחִיךָ הוּא:
דברים יז טו

גליון הש"ם

גמ' טרקד אתלת. ירושלמי פ"ח דפאה על מתני' ח' ובשיטי קמא ועוד במ"ר ברא"ש פ' נמ: **תוס'** ד"ה מבטלין וכו' הגדול שימושה. ברכות דף ז ע"ב:

מוסף רש"י

וחסודה. מקוננת לכל רואיה (עי' בראשית לט כא). **לא כחל**. לעיניה, **ולא שרק**. לפניה, **ולא פירכוס**. לשעיר, שיר הוא לכלה נאה שמעלת מן בלא קישוט (סנהדרין יד.). **כל מן דין וכל מן דין סמוכו לנא**. כל כמו אלו וכיוצא בהן היו סומכין לנו, שרגילים הם לסמיכה (שם). **סרמיסין**. לשון הפכניה, כמו קרם את המקלא מראשו לסופו, שמהפכין את טעמי תורה (שם). **סרמיטין**. לשון סמרטוט, כלומר שאין נותנים טעם הגון לדבריהם (שם). **חמיסין**. ממתנין, שמוגענין מלומר טעמי תורה (שם). **טורמיסין**. לא אתפרש (שם). **ר' אבהו**. הוא מקורבו למלכות (ע"ז כח.). **מדברנא**. מנהיג, על שם שהיה פרנס וקרוב למלכות (סנהדרין יד.). **בוצינא דנהורא**. על שם שהיה גדול בנוי כדאמרינן בהשוכר את הפועלים (ב"מ פד:) שופריה דר' אבהו מענין שופריה דר' יוחנן (סנהדרין שם, והוגה שם: מענין שופריה דיעקב אבינו). **בריך מתייך**. בריך נוהג (שם). **ולהכנסת כלה**. לנוותה מבית אביה לבית חופתה (מגילה כט.).

אבל מאן דמתני לית ליה שיעורא. בשאלתות דרב אחאי כתוב וממילא שמעינן למאן דלא קרי ולא תני אין מבטלין אם יש לו מתעסקין כדי קבורה ונראה לר"י דלענין מלאכה מבטלין כל בני העיר ואסור אפילו למאן דלא קרי ולא תני דלא מפליג בינו מגלחין (מו"ק דף מז:) בהכי: **אלמנה** מאי. ביהודה בעי שלא היה אלא חילוק קליות לכך בעי אלמנה מאי והלא פעמים אפילו בלא חופה היו רגילין לחלוק ויש לחוש שמא חילקו בחופת אלמנה ומשני לית לה כיסני פירוש היו מזהרין הרבה שלא יחלקו קליות בחופת אלמנה: **וליתני** מודה רבי יהושע שדה זו שלך היתה. דהוי רובא טפי דהוי בני ובני: **ואחת** בחיי הבן. ודווקא שהוא קטן כפי' הקונטר' אבל אם הוא גדול הוי חזקה כדאמרי' בחזקת הבתים (ב"ב דף מב. ופס) אבלה בפני האב שנה ובפני הבן שנה ובפני לוקח שנה הרי זו חזקה ורבינו שמואל פי' אהא דאמר בסמוך ואפילו הגדיל אפילו הגדיל בחיי האב דגדול לגבי מילי דאבוה קטן הוא ואורי"ת דלפירושו הא דאמר בחזקת הבתים (ג"ז ע"ב) דהויא חזקה בפני הבן היינו כשהיה גדול בתחילת חזקה: **ורב** הונא מתני' אתא לאשמועינן. לאו דווקא נקט רב הונא דהא לא אייר רב הונא התם [1] אלא במורידין קרוב לנכסי קטן והא לא שמעינן ממתני' אלא כלומר רבא דאייר התם [2] ש"מ מדרב הונא דאין מחזיקין בנכסי קטן מאי אתא לאשמועינן: **מחאה** שלא בפניו בו'. תימה אמאי נקט בכל דוכתא מחאה שלא בפניו הוה ליה למינקט חזקה שלא בפניו כו' וי"ל דעיקר הטע' תלוי במחאה לחזקה ולאי יש לה קול אפי' שלא בפניו ואפ"ה אי מחאה אין לה קול לא הוי חזקה ולהכי נקט מחאה:

דסתם

אבל למאן דמתני לית ליה שיעורא: ואם יש עדים שיצתה בהינומא וכו': מאי הינומא סורחב בר פפא משמיה דזעירי אמר תנורא דאסא רבי יוחנן אמר קריתא דמנמנמה בה כלתא: רבי יוחנן בן ברוקא אומר וכו': תנא ביהודה ראיה בבבל מאי אמר רב דרדוגי דמשחא ארישא דרבנן אמר ליה רב פפא לאביי משחא דחפיפותא קאמר מר אמר ליה יתמא לא עבדא לך אמך דרדוגי משחא ארישא דרבנן בשעת מעשה כי הא דההוא מרבנן דאיעסק ליה לבריה בי רבה בר עולא ואמרי לה רבה בר עולא איעסק ליה לבריה בי ההוא מרבנן ודרדיג משחא ארישא דרבנן בשעת מעשה ארמלתא מאי תאני רב יוסף ארמלתא לית לה כיסני: ומודה רבי יהושע באומר לחבירו כו': וליתני מודה ר' יהושע באומר לחבירו שדה זו שלך היתה ולקחתיה ממך משום דקא בעי למיתני סיפא [3] אם יש עדים שהיא שלו והוא אומר לקחתיה ממנו אינו נאמן היכי דמי אי דאכלה שני חזקה אמאי לא מהימן ואי דלא אכלה שני חזקה פשיטא דלא מהימן אי הכי גבי אביו נמי אי דאכלה שני חזקה אמאי לא מהימן ואי דלא אכלה שני חזקה פשיטא דלא מהימן בשלמא גבי אביו משכחת לה [6] כגון [5] שאכלה שתים בחיי האב ואחת בחיי בנו וכדרב הונא [5] דאמר רב הונא [4] אין מחזיקין בנכסי קטן אפילו הגדיל ורב הונא [5] מתניתין אתא לאשמועינן איבעית אימא רב הונא [6] דיוקא דמתני' קאמר ואיבעית אימא אפילו הגדיל קמ"ל וליתנייה בדידיה ולוקמה כגון שאכלה שתים בפניו ואחת שלא בפניו וכגון שברח ברח מחמת מאי אי [7] דברח מחמת נפשות פשיטא דלא מהימן דלא מצי מחי ואי דברח מחמת ממון איבעי ליה למחויי [8] דקי"ל מחאה שלא בפניו הויא מחאה דתנן [9] שלש ארצות לחזקה יהודה ועבר הירדן והגליל היה ביהודה והחזיק בגליל בגליל והחזיק ביהודה אינה חזקה עד שיהא עמו במדינה והיונן בה [10] מאי קסבר אי קסבר מחאה שלא בפניו הויא מחאה אפילו ביהודה וגליל נמי ואי קסבר מחאה שלא בפניו לא הויא מחאה אפילו יהודה ויהודה נמי לא אמר רבי אבא בר ממל לעולם קסבר מחאה שלא בפניו הויא מחאה ומתניתין בשעת [1] חירום שנו ומאי שנא יהודה וגליל דנקט

דסתם

אבל למאן דמתני: ליה ליה שיעורא. וממילא שמעינן דלמאן דלא קרי ולא תני אין מבטלין אם יש לו מתעסקין כדי קבורה בעלמא. בשאלתות דרב אחאי [1] מלאתי כן: **תנורא דאסא**. כמין חופה של הדס עגולה: **קריתא**. לעיף על ראשה משורבב על עייפה כמו שעושין במקומינו ופעמים שמנמנמת בתוכו מתוך שאין עייפה מגולין ולכך נקרא הינומא על שם תנומה: **ביהודה ראיה**. כל הני דמתני' ששם היו רגילין בסימנין הללו לבתולה: **דרדוגי משחא**. הנשים נותנים שמן בראש התלמידים ושפות: **משחא דחפיפותא**. [2] [שמן של בשמים שמתוקן [3] לחופות] קאמר מר וכי בעלי חפיפות הן לסוכן שמן: **יתמא**. יתום ממנהג הנוהג: **איעסק לבריה**. ליטל לו אשה: **ודרדיג משחא**. שף שמן בראש התלמידים: **ארמלתא מאי**. מה סימנין עושים לאלמנה להודיע שאלמנה נישאת: **לה כיסני**. אין לה קליות וזה סימנה: **וליתני מודה ר' יהושע כו' שדה זו שלך היתה**. כיון דטעמא משום דאין שור שחוט לפניו הוא שלא היה אדם תובעו מה לי של אביו ומה לי שלו ומאי שנא של אדיר דנקט: **שני חזקה**. שלש שנים שתיקנו חכמים לכל מחזיקים בקרקע דמשאלכה שלש שנים בלא עירעור נאמן לומר לקחתיה ואבד שטרי דכולי האי לא מזדהר איניש בשטרא: **בשלמא גבי אביו משכחת לה**. דאיצטריך למתניה כגון דאכלה שני חזקה ואפילו הכי לא מהימן וכגון שאכלה שתי שנים ראשונות בחיי אביו ומת ואכלה השלישית לפני הבן הזה והוא היה קטן ולא עירער ואיצטריך לאשמועינן דכיון דקטן היה אין השנה הזאת עולה מן המנין: **ודרב הונא דאמר אין מחזיקין בנכסי קטן**. המחזיק בנכסי קטן שלש שנים אינה חזקה דהאי דלא מיחה משום דקטן הוא ואפילו הגדיל לאחר מיכן והמחזיק זה בפניו כמה שנים אינה חזקה הואיל ותחלתו כשהוא קטן ראהו מוחזק בה לא ידע כשהגדיל שהיתה של אדיר עד שישומע מפי אחרים: **ורב הונא מתניתין אתא לאשמועינן**. בתמיה. כיון דמתניתין בהכי עסקינן ולא מיתוקמא אלא בהכי מאי אתא רב הונא לאשמועינן הרי כבר שנויה ועומדת ודבר השנוי במשנתינו שגור בפי הכל: **דיוקא דמתניתין אתא לאשמועינן**. משום דמתני' לא מיפרשא בהדיא דבהכי עסקינן ואתא רב הונא לאשמועינן בהדיא ומדיוקא דמתני' קא ילף לה: **וליתנייה בדידיה**. שדה זו שלך היתה אם יש עדים כו' אינו נאמן ואע"ג שאכלה שני חזקה וכגון שהיו שתים בפניו ואחת שלא בפניו: **כגון שברח**. ואשמעינן דהיא שתא לא סלקא ליה: **אי ברח מחמת ממון**. שאינו ירא מן המלכות אלא מלעקת הלוועקים [4] בעיר: **איבעי ליה למחויי**. במקום שהוא שם וכיון דלא מיחה חזקה מעליתא היא: **שלש ארצות לחזקה**. שלש ארצות של א"י משובות חלוקות זו מזו לענין חזקה כאילו הן ארצות נכריות ואם היה בזו והחזיק אחר בקרקע שיש לו בחברתה אינה חזקה: **במדינה**. או שניהם בגליל או שניהם ביהודה ואפי' הן בשתי עיירות: **אפי' יהודה וגליל נמי**. הוה ליה למחויי היכא דהוי ומדלא מחי תיהוי חזקה: **ואי קסבר מחאה שלא בפניו לא הויא מחאה**. כגון אם היה בעיר אחת ומיחה שלא בפניו בעיר אחרת: **אפילו יהודה ויהודה**. בשתי עיירות נמי לא תיהוי חזקה דלא הוה ליה למחויי שלא בפניו: **הויא מחאה**. דהכדר חברא אית ליה דהני דמחי באנפייהו מגלו לאחריני ובא הדבר לאזני המחזיק וה"ל לאזדהורי בשטריה: **ומתני'**. דקתני יהודה וגליל לא: **בשעת חירום שנו**. דיכול [5] לומר לא נגלית לי מחאתו שאשמור את שטרי: **ומאי שנא יהודה וגליל דנקט**. אם יש חירום נמי מעיר לעיר אפי' שתי עיירות באותה מדינה נמי לא: וליתני

מסורת הש"ס

א) ב"ב מב., ב) ב"מ לט., ג) [פסחים קא: כ"ה ח.], ד) ב"ב לח., ה) [שם ע"ש], ו) [פי' בערוך ערך חרס ל סיכסוך אים באחיו ועיר בעירו], ז) [פרשת ויחי סימן לב], ח) נ"י כ"י, ט) ל"ל לחפיפות. יעב"ץ, י) בס"ל: המלוים, כ) [ולין יכול. רש"ל], ל) [ב"מ לט.], מ) [שם],

גליון הש"ם

גמ' דיוקא דמתניתין קאמר. שבת דף לז ע"ב שבועות דף כט ע"ב:

מוסף רש"י

אין מחזיקין בנכסי קטן. אם לא אכל בפני האב שלש שנים, אין שלש שנים שאכלן בפני הקטן מזקה, אפילו הגדיל. הקטן משירד לנחלו ואכלו שלש שנים בפניו משהגדיל לא הויא חזקה, דהואיל ותחילת ירידתו לנחלו הוה קטן, לא ידע כשהגדיל שהן של אביו ולפיכך לא מיחה (ב"מ לט:). **שלש ארצות**. בארץ ישראל, לחזקה. חלוקות זו מזו לענין חזקת שלש שנים כדמפרש ואזיל, היה. בעל הקרקע, ביהודה והחזיק בגליל. שהיה הקרקע בגליל והחזיק בה אדם שלש שנים בלא מחאה, אינה חזקה. כדמפרש טעמא בגמרא דאתם יהודה וגליל כשעת חירום דמי, שאין שייכות מצויות מזו לזו ולא הויא מחאה בעל הקרקע מחאה, שהרי אין מי שיגיד לו למחזיק שמיחה זה ויחזר בשטרו, דהא אין שייכות מצויות, הלכך כיון דאינו יכול למחות אע"ג דלא מיחה לא הפסיד בשתיקתו והיה לו לזה המחזיק ליחזר בשטרו שהרי יודע שאין בעל הקרקע יכול למחות, עד שיהא עמו במדינה. כגון שהיה ביהודה בעיר אחת והמחזיק ביהודה בעיר אחרת, דכיון דשייכות מצויות הוה ליה למחויי ומדלא מיחה הפסיד (רשב"ם ב"ב לח.). **אי קסבר מחאה שלא בפניו**. שמוחה בעל הקרקע בממחזק אפילו שלא בפניו, כגון שאינהו דרין בעיר אחת ומיחה בפני שנים מן השוק שלא בפניו של ממחזק אפילו הכי הוי מחאה, דחכדר חברא אית ליה ושמע הממחזק בדבר זה והיה להחזר בשטרו ומדלא מהר הפסיד והלכך קתני עד שיהא עמו במדינה אחת, דכיון שאינהו במדינה אחת הויא מחאה אע"פ שאינם בעיר אחת, אפילו יהודה וגליל נמי. היה ביהודה והחזיק בגליל תהוי מחאה (שם). **ואי קסבר לא הויא מחאה**. דקתני

יג א מיי' פי"ח מהלכות טוען ונטען הלכה ח סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סימן קמ סעיף ח:

יד ב מיי' פי"ב מה הל' ח סמג שם טוש"ע שם סימן קמד סעיף ד:

טו ג מיי' פי"ד שם הל' ז טוש"ע שם סימן קמט סעיף יט:

טז ד מיי' שם הלכה י סמג שם טור ש"ע שם סימן קמג סעיף ג:

יז ה מיי' שם פי"ח הלכה ה טוש"ע שם סימן קמו סעיף ח:

תוספות רי"ד

דלא קרי ולא תני אין מבטלין ת"ת אם יש לו מתעסקים כדי קבורה בעלמא בשאלתות דרב אחא מצאתי כן: אם יש עדים שיצאת בהינומא מאי הינומא סורחב בר פפא אמר משמיה דזעירי תנורא דאסא פי' כמין כיפה של הדס עגולה ר"י אמר קריתא ומנמנמא בה כלה פי' צניף על ראשה משורבב על עיניה כמו שעושים בהרבה מקומות ופעמים שמנמנמת בתוכו מתוך שאין עיניה מגולות ולכך נקרא הינומא ע"ש תנומה: **מתני'** ומודה ר"י באומר לחבירו שדה זו של אביך היתה ולקחתיה ממנו נאמן שהפה שאסר הוא הפה שהתיר ואם יש עדים שהוא של אביו והוא אומר לקחתיה הימנו אינו נאמן ואסיקנא ר' יהושע אפרק קמא קאי ואהא קאי דתנן הנושא את האשה ולא מצא לה בתולים היא אומרת משארסתני נאנסתי ונסתחפה שדך והוא אומר לא כי אלא עד שלא ארסתיך והיה מקחי מקח טעות ר"ג ור"א [אומרים] נאמנת ור"י אומר לא מפיה אנו חיין והתם מאי מיגו איכא מיגו דאי בעי אמרה מוכת עץ אני ולא פסלה נפשה מכהונה וקאמרה נאנסתי דפסלה נפשה מכהונה מהימנא וא"ל ר"י לר"ג בההיא מיגו דהכא מודינא לך בההיא מיגו דהתם פליגנא עלך. מ"ש הכא ומ"ש התם הכא אין שור שחוט לפניך. פי' ואם רוצה לומר אינו של אביך ולהכחישו יכול גם עתה כשהודה שהיתה של אביו ולקחה ממנו נאמן אבל התם גבי אשה אם תרצה להכחישו ולומר בתולה הייתי אינה יכולה שהרי [שור] שחוט לפניך השושבינים המעידים שלא נמצאו לה בתולים הלכך כל טענה דאמרה בין מוכת עץ אני בין נאנסתי תחתיך לא מהימנא:

דהיה ביהודה והחזיק בגליל אינה חזקה, אפילו היה ביהודה והחזיק ביהודה. בעיר אחרת נמי לא תהוי מחאה, ואמאי קתני עד שיהא עמו במדינה (שם). לעולם קסבר מחאה שלא בפניו הויא מחאה. ומשום הכי קתני עד שיהא עמו במדינה, ודקשיא לך אפילו יהודה וגליל נמי מיהוי מחאה, מתניתין בשעת חירום שנו. תיגרות יש בין יהודה וגליל ואין שייכות מצויות מזו לזו ואם יאמה לא יבא הדבר לאזניו של מחזיק שיחזר בשטרו והלכך לא הויא מחאה, וכיון דלא הויא מחאתו של מערער מחאה, חזקתו של זה נמי לא הוי חזקה, דטעמא דחזקה ג' שנים קונה משום דמלי טענין ליה המחזיק אמאי לא מחית בתוך שלש ואילו הכא לא מצי למטען הכי דהא לא יכול למחות דהא אינה מחאה (שם). שעת חירום, מלחמה (ישעיה לד ה). ומאי שנא יהודה וגליל דנקט. דכיון דבשעת חירום מיירי הוא הדין לכל המלכיות שיש חירום בין זו לזו, והכי הוה ליה למימר כדלעיל אי הכי לחזקה בשעת חירום. ואית דמפרשי מ"ש יהודה וגליל דנקט כיון דבשעת חירום מוקמת לה מ"ש יהודה וגליל דלא הויא חזקה, אפילו יהודה ויהודה לא תיהוי חזקה, ואין נראה בעיני, דאם כן הוה ליה למימר כדלעיל אי הכי אפילו יהודה ויהודה נמי לא, ועוד דהכי מתרץ ר' אבא בשעת חירום שנו, שיש תגרה בין המלכיות, אבל שייכות של מדינה ומדינה אין ביניהם תגרה (רשב"ם ב"ב שם).

וליתי מנה לויתי ממך. מלתיה דר' יהושע דאשמעינן דמודה היכא דאין שור שחוט לפניך מאי שנא דאשמעינן בקרקע ואינטריך למתנייה באביו משום סיפא לנקוט מלתיה במטלטלין ולישמעינן בדידיה גופיה: **נאמן.** מדאורייתא בלא שבועה: **ויתי מודה ר' יהושע בו' והאכלתיו פרס.** פרעתיו אינו שהוא נאמן בלא שבועה הואיל ואין שור שחוט לפניו דאשמעינן רבותא דאע"ג דמודה במקצת פטור הואיל ואינו תובעו: **אליבא דמאן.** תנאי פליגי בהא מילתא בשבועות (דף מב.). ואי אמר רבי יהושע הכי לא כחד מנייהו הוא דאי כרבנן הא אמרי אפי' תובעו וזה מודה במקצת משיב אבידה הוא דתנן בשבועות[1] מנה לאבא בידך אין לך בידי אלא חמשים דינר פטור משום שהוא כמשיב אבידה ומאי אשמעינן רבי יהושע באין שור שחוט אפי' שור שחוט לפניו נמי נאמן ואי אליבא דר' אליעזר בן יעקב כי לא תבע ליה נמי האמר שבועה בעי: **ורבי אליעזר ליה משיב אבידה פטור.** מן השבועה בתמיה הא תקנתא דרבנן היא במס' גיטין (דף מח:) המוצא מציאה לא ישבע מפני תיקון העולם וכיון דכי אינו תובעו נמי מחייב ליה שבועה הרי אין לך משיב אבידה גדולה מזה ומחייב: **אין נשבעין על טענת חרש שוטה וקטן.** משנה היא בשבועות: **טענת אחרים הוא.** ומאי פעמים דקאמר ומאי טענת עצמו: **אלא הכא בדרבה קא מיפלגי.** אלא לעולם בטוענו קטן ודקשיא לך אין נשבעין על טענת קטן הני מילי בשטוענו קטן אני נתתיו לך וקרא כתיב[2] כי יתן איש אל רעהו ולא קטן ומהכא ילף לה בשבועות [מב.] אבל הכא שבא בטענת אביו אית ליה לרבי אליעזר בן יעקב נשבעין ורבנן פליגי עליה אפילו בטוענו גדול וקרו ליה משיב אבידה ובדרבה קא מיפלגי: **דסתם יהודה וגליל כשעת חירום דמי.** תימה דבריש גיטין (דף ד: וסס) תנן דבארץ ישראל אע"ל בפני נכתב ובפני נחתם אפי' מיהודה לגליל משום דאיכא עולי רגלים ובתי דינין ועדים מצויין לקיימו ויש לומר דהתם האשה מחזרת אחר עדי קיום אע"ג דיהודה וגליל כשעת חירום דמי תמצא עדי קיום כיון דאיכא עולי רגלים אבל המחזיק אין רגיל לחזר אחר עדי מחאה ואם תאמר התם[3] דאמר שאני בני מחוז דיידי ולריך לומר אפי' באותה שכונה בפני נכתב[4] דאין עדים מצויין לקיימו אטו במחוז לא תועיל מחאה שלא בפניו וי"ל דהתם דרך הליכתן מן העיר כשאמעו מחאה רגילות הוא לומר פלוני מיחה ושומעין אחרים עד שנשמע הקול למחזיק אבל גבי גט אין רגיל שיאמרו בהליכתן אנו חתמנו על הגט[5] [או מכירין אנו חתימת עדים החתומים]: **אין צריך לפרעו בעדים.** ואם תאמר למאן דאמר צריך לפרעו בעדים תקשי ליה מתניתין דהכא דליתי מנה לך בידי ויש לומר דפלוגתא דתנאי היא בפרק שבועת הדיינין (שבועות דף מא:) אי נמי דלא משיב לה פירכא דניחא ליה לאשמעינן דאין מחזיקין בנכסי קטן ואם תאמר מאי משני אכתי ליתי ואם יש עדים ואמר לו אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני אינו נאמן וי"ל דלא היה רוצה להאריך בלשונו או שמא מילתא דפשיטא הוא: **אי אליבא דרבנן הא אמרי משיב אבידה הוי.** כדמסיק דבנו מעיז ואע"כ לא מצי למיתני ואם יש עדים אינו נאמן דלעולם נאמן במגו דאי בעי אמר פרעתי הכל דבנו מעיז ומעיז: **ורבי אליעזר בן יעקב לית ליה משיב אבידה פטור.** פי' בקונטרס התנן המוצא מציאה לא ישבע מפני תיקון העולם ואית ספרים דגרסי הכי בהדיא ואין נראה לרבינו יצחק דמשיב אבידה פטור מדאורייתא מטעם מגו ולא מכח ההיא משנה פריך אלא פריך וכי לית ליה מגו וכן משמע בהניחקין (גיטין דף נא. וסס) דפריך ולית ליה לרבי יצחק המוצא מציאה כו' ומשני הוא דאמר כר"א בן יעקב דאמר פעמים שאדם נשבע וכו' ופריך ור"א בן יעקב לית ליה משיב אבידה פטור והשתא אי מכח מתני' פריך הוה ליה למימר ולית ליה לר"א בן יעקב המוצא מציאה כדקאמר אבי יצחק ועוד כיון דמשני הוא דאמר כר"א בן יעקב א"כ רואה לומר דר"א פליג אמתניתין א"כ מאי פריך ור"א בן יעקב לית ליה משיב אבידה פטור אין כל מכח מגו פריך כדפרישית: **אלא הכא בדרבה קא מיפלגי.** פירש בקונטרס לעולם בטוענו קטן ודקא קשיא לך הא אין נשבעין על טענת קטן ה"מ בבא בטענת עצמו אבל בבא בטענת אביו טענה חשובה היא וכי תימא מ"ט דרבנן דאין סברא לומר דסברי דאף בבא בטענת אביו לית ביה ממשא אלא בדרבה קמיפלגי ונראה דמשום דקרי ליה טענת עצמו דחקו להעמיד בטוענו קטן אבל קשה דעיקר התירוץ חסר מן הספר ועוד דבהגחל קמא (ב"ק דף קו: וסס) ממעטינן נתנו כשהוא קטן ותבעו כשהוא גדול עד שתהא תביעה ומתיה שוין בגדלות וה"ה דמהאי קרא ממעט נתנו כשהוא גדול ותבעו כשהוא קטן דהיינו כגון שנתן לו אביו ותבעו בקטנות ונראה דה"פ לעולם בגדול מיירי אלא לא תימא דקרי ליה טענת עצמו משום דהודאת עצמו היא אלא בדרבה קמיפלגי ולרבנן דסברי דבבנו מעיז טענת עצמו היא וה"ק ראב"י פעמים שאדם נשבע על מה שאתם מחשיבים טענת עצמו אבל לדידי דאינו מעיז טענת אחרים היא ובסוף שבועת הדיינין (שבועות דף מב. וסס) דתנן אבל נשבעין לקטן ומפרש בבא בטענת אביו ורא"י היא ההוא קטן נמי לאו דווקא אלא גדול וקרי ליה קטן משום דלגבי מילי דאבוה קטן הוא כדמפרש הכא וקשה קצת דהוה ליה לאקשויי ולשניי אמתניתין דהתם כמו שמקשה על רב דבהיא שמעתא גופה לא מקשה על המשנה אלא על רב: **מפני** מה אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע. אפילו לרבנן דר"ש דלא דרשי טעמא דקרא קא בעי רבה שפיר מפני מה אמרה תורה כו' דאמאי לא מהימן בלא שבועה במגו דאי בעי כפר הכל או גילף מהכא דלא אמרינן מגו ומשני דאין זה מגו דאין אדם מעיז לכפור ואף על גב דבפרק שבועת הדיינין (שם דף מ:) אמרינן בכופר הכל משביעין אותו שבועת היסת משום דחזקה אין אדם תובע אלא אם כן יש לו ופריך אדרבה חזקה דאין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו ומשני דאשמתמוטי קמשתמיט אלמא בכופר בכל נמי אדם מעיז לכפור דאשמתמוטי קא משתמיט כמו במודה מקצת הטענה דאינו מעיז כל כך אבל אין לפרש דרבה אתא לפרושי מפני מה אמרה תורה מודה מקצת ולא כופר הכל וקאמר חזקה דאין אדם מעיז לכך נאמן כשכופר הכל דאם כן במקום שיכול להעיז אפילו כופר הכל חייב ובסמוך אמרינן איפכא לרבנן דבבנו מעיז ופטור אף מודה מקצת הטענה משום דמשיב אבידה הוא מגו דאי בעי כפר הכל ואם תאמר ומנלן דכופר הכל פטור וליכא למימר מדאינטריך קרא לחייב שבועה בעד אחד מכלל דכופר הכל פטור דהא אינטריך להיכא שמעידים שגנב לו והוא אינו יודע אלא י"ל דגזירת הכתוב היא דכי הוא זה משמע דבעינן כפירה והודאה ועוד מודה מקצת יש להשביעו שחייב לו ממון שהודה ועל ידי כך מגלגל עליו שבועה כעין גלגול אבל כופר הכל נשתלק לגמרי ממנו: **חזקה אין אדם מעיז פניו.** לא כמו שפי' בקונטרס בהגחל (ב"ק דף קו.) דאין אדם מעיז לפי שעשה לו טובה שהלוהו אבל בפקדון מעיז דאם כן בפקדון מודה מקצת נמי יהא פטור במגו דאי בעי כופר הכל ובכל דוכתא משמע דמודה מקצת חייב בפקדון גבי עשר גפנים טעונות מסרתי לך כו' (שבועות דף מב:) דמשמע דאיירי בפקדון וגבי סלע הלויתני עליו ושתים היה שוה (שם מב.) וגבי מציאה נמי אמרי' בהניחקין (גיטין נא. וסס) דמודה מקצת חייב ולא מהימן במגו אלא אור"ת דהיינו כגון חזקה שאין האשה מעיזה פניה בפני בעלה שאין לאדם פנים לכפור הכל וריב"א פי' אין אדם מעיז היכא שהבירו מכיר בשקרו ואין להאריך[6]: **ובכולו** למכפר ביה, והיכי דמודה מקצת בכולה בעי למכפרייה והא דלא כפרייה משום דאין אדם מעיז (ב"ק קו.).

דסתם יהודה וגליל כשעת חירום דמו[6] וליתי מודה רבי יהושע באומר לחבירו מנה לויתי ממך ופרעתיו לך שהוא נאמן משום דקא בעי למיתני סיפא אם יש עדים שהוא לוה ממנו והוא אומר פרעתיו אינו נאמן והא[3] קיימא לן המלוה את חבירו בעדים אינו צריך לפרעו בעדים וליתני מודה ר' יהושע באומר לחבירו מנה לאביך בידי והאכלתיו פרס שהוא נאמן אליבא דמאן אי אליבא דרבנן הא אמרי משיב אבידה הוי אי אליבא דרבי אליעזר בן יעקב הא אמר שבועה בעי דתניא[7] רבי אליעזר בן יעקב אומר פעמים שאדם נשבע על טענת עצמו כיצד מנה לאביך בידי והאכלתיו פרס הרי זה נשבע וזהו שנשבע על טענת עצמו וחכמים אומרים[8] אינו אלא כמשיב אבידה ופטור ור' אליעזר בן יעקב לית ליה משיב אבידה פטור אמר רב בטוענו קטן[9] והאמר מר[10] אין נשבעין על טענת חרש שוטה וקטן מאי קטן גדול ואמאי קרי ליה קטן דלגבי מילי דאביו קטן הוא אי הכי טענת עצמו טענת אחרים היא טענת אחרים והודאת עצמו כולהי טענתא טענת אחרים והודאת עצמו נינהו אלא הכא בדרבה קמיפלגי דאמר רבה[11] מפני מה אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע חזקה אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו והאי בכולה בעי דלכפריה והאי דלא כפר ליה משום דאין אדם מעיז פניו הוא ובכולה

יח א מיי' פי"ח מהל' מלוה ולוה הלכה ח סמג עשין לה טוש"ע מ"מ סימן ע סעיף ח:

יט ב מיי' פ"ד מהלכות טוען ונטען הלכה ה סמג שם טוש"ע שם סי' עה סעיף ג:

כ ג מיי' פ"ה שם הל' ט סמג שם טוש"ע שם סימן לו סעיף ח:

מוסף רש"י

דסתם יהודה וגליל. לפיכך בשעת שלום, כשעת חירום דמו. שאין שיירות מצויות מזו לזו, אבל בשאר מלכיות אי איכא חירום לא הויא חזקה אבל בשעת שלום הויא חזקה דהא שיירות מצויות, והאי דקאמר ר' אבא בשעת חירום שנו, הכי קאמר יהודה וגליל הרי הן כשעת חירום של שאר מלכיות (רשב"ם ב"ב לח:). והאכלתיו פרס. והחזקתי לו אני והחליו בידי, הרי זה נשבע. על השאר (שבועות מב.). ור' אליעזר בן יעקב לית ליה כו'. כמו והוינן בה וכ"ל לית ליה משום דתיקון העולם דמשיב אבידה פטור משבועה דא"כ שביק ליה ואזיל, והאי נמי כיון דלא תבעו כמשיב אבידה הוא (גיטין נא:). בטוענו קטן. יתום קטן תובע (שבועות מב.). אין נשבעין על טענת חרש. כגון שטוענו ברמיזה, דאכ"ם שדבריו מכמים בכל מקום לא מדבר ולא שומע (שם). אי הכי. לטוענו גדול, טענת עצמו. קרי לה, טענת אחרים היא (שם). טענת אחרים והודאת עצמו. על שהודה לו שאמת כדבריו ומודה לו שעליו חייב לו פרס הוא נשבע (שם). כולהי טענתא טענת אחרים כו'. ולכך נשבעין עליה ובכי האי גווני מי פליגי רבנן עליה ומי הוה קאמר פעמים שאדם נשבע, כל שעתא כי האי גווא משבע (שם). אלא הכא בדרבה קמיפלגי. ולעולם בטוענו קטן ומשום דאין טענתו משובה במקום אמר, דכתיב כי יתן איש, קרי ליה הכי טענת עצמו, מיהו הכא טענה היא דהא איכא נתינת איש דמכח נתינת האב היא באה, והיינו דקאמר פעמים, וכי תימא רבנן אמאי פליגי עליה, בדרבה קמיפלגי (שבועות מב:) ולרבנן אפילו לגדול אין נשבעין כדאמרן בשבועות (לא:) מנה לאבא בידך, אין לו בידי אלא חמשים דינר פטור, ובדרבה פליגי (גיטין נא:). מפני מה אמרה תורה כו'. ולא חשבו כמשיב אבדה לפטרו שלא כפר בכולו (ב"מ ג.). אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו. לכפור את הכל, הלכך בשביל הודאת המקצת אינו נאמן על השאר, דהאי בכולה בעי לכפרייה כו' (גיטין נא:) או: אין אדם מעיז פניו בפני מי שעושה לו טובה, הלכך היכא דכפר הכל פטור משבועה, דאי לאו קונטא בהדיה לא הוה מצי

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה דסתם וכו' בפני נכתב ובפני נחתם דאין עדים:

ובכולי בעי דלודי. פירש בקונטרס בב"מ (דף ג: ושם) דלאתא לפרש דלא תימא אמאי נשבע נימא מגו דחשיד אממונא חשיד נמי אשבועתא ולהכי קאמר ובכולי בעי דלודי ליה ולא חשיד אממונא וקשה לר"י דהא אמר בפ"ק דב"מ (דף ה:) דלא אמרינן מגו דחשיד אממונא חשיד נמי אשבועתא ואין לומר דמן התורה חשיד נמי אשבועתא ומדרבנן הוא דאמרינן דלא חשיד לפי שרואה שהיו מקילין בממון יותר מבשבועה ותקנו שבועה על החשודים כל זמן שלא נודע שהוא גזלן שכשר מן התורה עדיין אבל גזלן ידוע שפסול מן התורה לא תקנו ולפי זה שבועה שלא שלחתי בו יד היא מדרבנן [ולא הוא דאורייתא אלא שבועה שלא פשעתי בה] והא דכתיב אם לא שלח לא נשבע שלא שלח אלא ה"ק קרא נשבע שלא פשע אימתי בזמן שלא שלח בו יד דאם שלח בו יד חייב אפילו שלא פשע דנתחייב באונסים דהא גבי נשכא דרבי אבא (שבועות דף לב:) משמע דאי אמר לא חטפי היה נשבע להכחיש את העד אע"ג דחשיד אממונא והתם הוא שבועה דאורייתא דבשבועה דרבנן לא אמרינן ממון שאינו יכול לישבע משלם כדמשמע בפ"ק דב"מ (שם) גבי ההוא רעיא ונראה לאתא לפרש דלא תקשי כיון דאין אדם מעיז יהא נאמן במה שכפר מקצת וכיון דמחייבינן שבועה אם כן מחשבו עזות פנים א"כ יהא נאמן במגו דאי בעי כפר הכל וקאמר דאין זה עזות מה שכופר קצת וא"ת כיון דלא חשיד אשבועתא למה גזלן פסול לשבועה ותירץ הר' יהודה חשיד דדוקא כשהוא חשוד על אותו ממון שבא לישבע אמרינן דלא חשיד אשבועתא דעל ידי השבועה יפרוש אבל אותו ממון שכבר גזל לא יפרוש ע"י השבועה וגבי ההוא רעיא דחשיב ליה גזלן משום דאכל תרי מייניהו אע"פ שצריך לפרוש הני תרי דאכל מ"מ לא יפרוש מן האחר משום שבועה דמה שמשלם בע"כ אין זה השבה מעליא וי"מ דגזלן כשר לשבועה מן התורה דלא חשיד אשבועתא אלא דמדרבנן פסלוהו כשהוא גזלן ואם תאמר ומאי שנא דלעדות פסול דכתיב אל תשת ידך עם רשע וגו' ולשבועה כשר וי"ל דבשבועת שקר יש בה עונש גדול דכתיב בה לא ינקה וכדאמר בשבועת הדיינין (שבועות דף לט.) שכל העולם כולו מזעזע כשאמר הקב"ה (לא תשבעו ו) לא תשא ועוד דבעדות שקר ליכא אלא לא תענה ובשבועת שקר איכא לא תגזול ולא תשבעו לשקר: **הרי אלו נאמנים.** וא"ת ולמה נאמנים והא מגו במקום עדים הוא דאמן שהלא אלא היו אנוסים ולא פסולי עדות דהא לקמן אמרינן תרי ותרי ניהו וי"ל כיון דהגריכו חכמים קיום הכא לא חשיב כלל קיום מה שאומרים כתב ידינו הוא זה כיון דאינהו גופייהו אמרי תוך כדי דבור קטנים או אנוסים היינו אבל לקמן חשבינן להו כשני עדים כיון דכבר מקויים הוא שכתב ידן יוצא ממקום אחר: **אין נאמנים.** הכא ליכא לאקשויי דלהימנו במגו דאי בעו אמרי פרוע הוא דכיון דמקויים הוא הוי מגו במקום עדים כדפירשנו ועוד דחוזרים ומגידים הס וכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד כדאמרי' בגמרא ועוד דבשני עדים לא אמרינן מגו ובריש נאמנים משום דאי בעו אמרי' פרוע דייק דלאמרינן **לא שנו אלא שאמרו אנוסים היינו מחמת ממון.** דלא מהימני משום דלא משום נפשייהו רשעים וקטנים דכדשב"ל ופסולי עדות משום דמלוה גופיה מידק דייק דלאמרינן בסמוך: **מחמת נפשות הרי אלו נאמנים.** וא"ת וכי אמרו קטנים היינו או אנוסים היינו במגו דאמרי אנוסים היינו מחמת ממון וי"ל דאונס מחמת נפשות לא שכיח א] ועוד דבשני עדים לא אמרינן מגו כדפרישית: **ואין אדם משים עצמו רשע.** וא"ת והא קסבר רבא דפלגינן דיבורא בפ"ק דסנהדרין (דף ט: ושם) גבי פלוני רבעני לרצוני ופלוני בא על אשתי אם כן הכא נהימנו דאנוסים היו אבל לא מחמת ממון אלא מחמת נפשות דאליבא דרבא קיימא וי"ל כיון דקיום שטרות דרבנן לא פלגינן דיבורא כדי לפסול השטר ועוד דאין לנו לומר מעצמינו דאנוסים היו מחמת נפשות דאונס מחמת נפשות לא שכיח כדפרישית אבל התם שכיח שבא על אשתו או שרבעו אדם אחר וכן בהרגתיו בספ"ב דיבמות (דף כה: ושם) יכול להיות דאדם אחר הרגו אי נמי שאני הכא דמחמת ממון או מחמת נפשות הוי פירושא דאנוסים היינו הלכך לא פלגינן דיבורא אבל לרצונו ובא על אשתו הוי דיבור בפ"ע ג"כ הכא עיקר עדות הוא במה שאומרים אנוסים היינו שבאו לומר שלא רצו המלוה א"כ מיד עושין עצמן רשעים כיון שחתמו אם לא יעשו פירוש לדבריהם הלכך לא שייך הכא פלגינן דיבורא אבל הכא דהרגתיו עיקר עדות הוא לומר שנהרג להשיא את אשתו וכן פלוני רבעו או בא על אשתו עיקר עדות להרוג פלוני הלכך פלגינן דיבורא ולגבי להשיס עצמו רשע או לגבי אשתו לא יהא נאמן: **מלוה גופיה מידק דייק.** ולרבנן אפי' מלוה על פה לא הוי דבעינן שיהא תחלתו וסופו בכשרות כדאמרי' בית נוחלין (ב"ב דף קכח. ושם): **קטנים נמי בדרשב"ל.** ה"מ למימר וקטנים נמי משום דמלוה גופיה מידק דייק אלא דאיתא ליה למינקט בכל חד טעמא אחרינא א"נ טעמא דריש לקיש גופיה נמי משום דמלוה מידק דייק והא דלא מייתי דרשב"ל אפסולי עדות משום דר"ל לא הזכיר אלא קטנים בדבריו: חזקה

כא א ב ג מיי' פ"ג מהלכות עדות הל' ו ז סמג עשין קט טוש"ע ח"מ סימן מו סעיף לז [וכרב אלפס עוד בסנהדרין פ"ג דף לסג]:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תד"ה מממון כו' ועוד דבשני עדים לא אמרינן כו'. עי' קדושין מג ע"ב תד"ה והשתא וכו'.

תוספות רי"ד

מתני' העדים שאמרו כתב ידינו הוא זה אבל אנוסים היינו קטנים היינו פסולי עדות היינו הרי אלו נאמנים ואם יש עדים שהוא כתב ידן או יוצא ממקום אחר אין נאמנים. פי' ראובן הוציא שט"ח על שמעון ושמעון טען איני מכיר חתימת העדים ושמא מזויף הוא אינו יכול ראובן לגבות בו עד שלא יקיים שטרו ואם באו העדים החתומים בו לפני ב"ד ואמרו כתב ידינו הוא זה וקיימוהו וחזרו ואמרו אנוסים היינו מחמת נפשות כדאמר לקמן ובשקר חתמנו אלא כדי להציל את נפשינו עשינו וחתמנו שאין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש או שאמרו קטנים היינו בשעה שחתמנו או בעת שראינו ההלואה בעינינו וראיית הקטן אינה ראייה ואע"פ שבשעת הגדה הוא גדול דכתיב או ראה או ידע אם לא יגיד ונשא עונו בענין שתהא הראייה והגדה בכשרות או שאמרו פסולים היינו מחמת קורבה שהיינו בשעת הכתיבה או בעת המלוה קרובים למלוה או ללוה או העדים זה לזה ונתרחקנו עכשיו ועדותנו הוא בטלה הרי אלו נאמנים משום מגו. מגו דאי בעי אמרי אין זה כתב ידינו ועכשיו אומרים כתב ידינו הוא אבל חתימתנו בטלה מחמת הטענות האלו הם נאמנים אבל אם יש עדים אחרים שמכירים חתימתן ואומרים לב"ד שזו היא חתימתן ומתקיים השטר על פיהם או שכתב ידן יוצא ממקום אחר שכבר חתמו בשטר אחר שהוחזק ונתקיים בב"ד וב"ד רואים זה וזה ומשורין אותן ומתבררין שזו היא חתימתן ואומרים אלו הטענות לבטל השטר אין נאמנים שכיון שחתמו השטר בחזקת כשרות הוא דסתמא דמילתא החותם השטר בכשרות חותם וכיון שחתמו והגידו שוב אינן חוזרין ומגידים דברישא דאית להו מגו מהימנו אבל השתא דליכא להו מגו לא מהימנו אלא השטר מקוים ע"פ אחרים ופי' המורה פסולים היינו קרובים או משחקים בקוביא ואינו נ"ל שיהיו נאמנין לומר משחקי בקוביא דאמרינן לקמן שאין אדם נאמן לשום עצמו רשע ואפילו ע"י מגו הלכך אין לפרש פסולים היינו אלא מחמת קורבה: א"ר ב"ח לא שנו פי' שאם כתב ידם יוצא ממקום אחר אינן נאמנים אלא שאמרו אנוסים היינו מחמת ממון פי' שהיה אונס את ממוננו אם לא היינו חתמנו לו שקר בזה ודאי אין נאמנים כשהשטר מתקיים ע"פ אחרים שאין אדם רשאי לחתום שקר כדי להציל ממונו והמורה פי' דלאו כל כמיניהו לשוויי נפשייהו רשיעי בעדות פיהם ולפסול השטר דאדם קרוב אצל עצמו ואין נאמן על עצמו לא לזכות ולא לחובה אבל אנוסים היינו מחמת נפשות נאמנים פי' שאין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש. א"ל רבא כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד וכ"ת ה"מ ע"פ פי' כגון המעיד בב"ד ולאחר כדי דיבור בא לשנות בו אבל בשטר כיון דאין כתב ידם ניכר אינם על פיהם הפה שאסר הוא שהתיר כדי להציל אדם מן הקרקע ואם תאמר אם כן אמאי לא אמר ר"מ דלא מהימני דא"כ מלוה לא שדי זוזי בכדי וכי מחתים עדים על שטרו מידק דייק שיהו כשרים: אלא

לא שנא בו ולא שנא בגנו. ואפילו הוא קטן: **אינו מעיז.** ולהכי קרי ליה טענת עצמו משום דטענת קטן בעצמו ליתא בה משום: **אבל בגנו מעיז.** ואפילו הוא גדול: **מתני' העדים שאמרו כו'.** שהיו מעידים על חתימתם לקייס את השטר: **פסולי עדות היינו.** קרובים או משחקים בקוביא: **הרי אלו נאמנים.** כיון דאין כתב ידם ניכר אינם על פיהם שהתיר כי היכי דמהימנת להו אהא הימניהו אהא: **יולא ממקום אחר.** חתומים בשטר אחר שהוחזק בב"ד וכתוב בו הנפק ובא אותו שטר לפנינו עם זה וכתב חותמן דומין של זה נשל זה אין כאן הפה שאסר ואין נאמנים לומר פסולים היינו: **גמ' לא שנו.** דאם כתב ידן יולא ממקום אחר אין נאמנין: **אלא שאמרו אנוסים היינו מחמת ממון.** דלאו כל כמיניהו לשוויי נפשייהו רשעים בעדות פיהם ולפסול את השטר דאדם קרוב אצל עצמו ואינו נאמן על עצמו לא לזכות ולא לחובה בדיני נפשות ובפסולי עדות להעשות רשע ופסול על פיו ואלו פוסלים עצמן באומרם חתמנו שקר בשביל לונס ממון וריש לקיש טעמא משום הפה שאסר הוא הפה שהתיר: **מחמת נפשות.** שאמר בעל השטר הזה להרגנו ואדם חזק הוא: **כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד.** דגבי עדות חדא הגדה כתיבא אם לא יגיד וגו' (ויקרא ה). והכא נמי כיון דחתימי בשטרא היינו הגדה דידהו והיכי מהימני תו למיעקר הואיל וכתב ידן יולא ממקום אחר. בשלמא ריש לקיש כתב ידן יולא ממקום אחר ועלייהו סמכינן כולה חדא הגדה היא דהא באותו דבור [בכדי] שאילת אלוס קאמרי אבל אנוסים היינו אבל הכא לאו אפומייהו סמכינן: **הני מילי על פה.** כגון המעיד בב"ד ולאחר כדי דבור בא לשנות בו: **אבל בשטר לא.** דהגדה כתיב: **לא שנו.** דאמרינן הפה שאסר כו': **אלא דאמרי מחמת נפשות.** נאנסנו דלא משום נפשייהו רשעים וכיון דעלייהו סמכינן הא בתוך כדי דבור עקרוה להדותייהו והפה שאסר התיר: **אין אדם משים עצמו רשע.** אינו נאמן לפסול את עצמו מחזקתו דקרוב הוא אצל עצמו וקרוב פסול לעדות: **אין נאמנין לפוסלו.** אריש דמתניתין פליג העדים שאמרו כתב ידינו הוא אבל אנוסים היינו כו': **הפה שהתיר.** וכיון דמחמת נפשות קאמרי נאנסנו לא משום נפשייהו רשעים. ופסולי עדות דקאמרי היינו טעמא דלאו בעדותן משום נפשייהו רשעים אלא דאמרי קרובים או עבדים היינו ועכשיו אנו משחררים: **בשלמא פסולי עדות.** או קטנים כיון דמודים הם שהשטר כדין נכתב שהלוואה או המקח אמת אבל אנחנו לא היינו רואים והויא לה כמלוה על פה או אי מכירה היא לא נקנה הקרקע בשטר זה אמר ר"מ דלא מהימני דא"כ מלוה לא שדי זוזי בכדי וכי מחתים עדים על שטרו מידק דייק שיהו כשרים: אלא

דלהימנו במגו דאי בעו אמרי פרוע הוא דכיון דמקויים הוא הוי מגו במקום עדים כדפירשנו ועוד דחוזרים ומגידים הס וכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד כדאמרי' בגמרא ועוד דבשני עדים לא אמרינן מגו ובריש נאמנים משום דאי בעו אמרי' פרוע דייק דלאמרינן **לא שנו אלא שאמרו אנוסים היינו מחמת ממון.** דלא מהימני משום דלא משום נפשייהו רשעים וקטנים כדרשב"ל ופסולי עדות משום דמלוה גופיה מידק דייק דלאמרינן בסמוך: **מחמת נפשות הרי אלו נאמנים.** וא"ת וכי אמרו קטנים היינו או אנוסים היינו במגו דאמרי אנוסים היינו מחמת ממון וי"ל דאונס מחמת נפשות לא שכיח א] ועוד דבשני עדים לא אמרינן מגו כדפרישית: **ואין אדם משים עצמו רשע.** וא"ת והא קסבר רבא דפלגינן דיבורא בפ"ק דסנהדרין (דף ט: ושם) גבי פלוני רבעני לרצוני ופלוני בא על אשתי אם כן הכא נהימנו דאנוסים היו אבל לא מחמת ממון אלא מחמת נפשות דאליבא דרבא קיימא וי"ל כיון דקיום שטרות דרבנן לא פלגינן דיבורא כדי לפסול השטר ועוד דאין לנו לומר מעצמינו דאנוסים היו מחמת נפשות דאונס מחמת נפשות לא שכיח כדפרישית אבל התם שכיח שבא על אשתו או שרבעו אדם אחר וכן בהרגתיו בספ"ב דיבמות (דף כה: ושם) יכול להיות דאדם אחר הרגו אי נמי שאני הכא דמחמת ממון או מחמת נפשות הוי פירושא דאנוסים היינו הלכך לא פלגינן דיבורא אבל לרצונו ובא על אשתו הוי דיבור בפ"ע א"נ הכא עיקר עדות הוא במה שאומרים אנוסים היינו שבאו לומר שלא רצו המלוה א"כ מיד עושין עצמן רשעים כיון שחתמו אם לא יעשו פירוש לדבריהם הלכך לא שייך הכא פלגינן דיבורא אבל הכא דהרגתיו עיקר עדות הוא לומר שנהרג להשיא את אשתו וכן פלוני רבעו או בא על אשתו עיקר עדות להרוג פלוני הלכך פלגינן דיבורא ולגבי להשיס עצמו רשע או לגבי אשתו לא יהא נאמן: **מלוה גופיה מידק דייק.** ולרבנן אפי' מלוה על פה לא הוי דבעינן שיהא תחלתו וסופו בכשרות כדאמרי' בית נוחלין (ב"ב דף קכח. ושם): **קטנים נמי בדרשב"ל.** ה"מ למימר וקטנים נמי משום דמלוה גופיה מידק דייק אלא דאיתא ליה למינקט בכל חד טעמא אחרינא א"נ טעמא דריש לקיש גופיה נמי משום דמלוה מידק דייק והא דלא מייתי דרשב"ל אפסולי עדות משום דר"ל לא הזכיר אלא קטנים בדבריו: חזקה

כללו של דבר העדים שהעידו לטמא ולטהר לקרב ולרחק עד שלא נחקרה עדותן אמרו בדאים אנו נאמנים ואם משנחקרה עדותן אין נאמנים. אלא אי אתמר ארישא אתמר הרי אלו נאמנים ארמב"ח לא שנו פירוש דאמרינן הפה שאסר הוא הפה שהתיר אלא שאמרו אנוסים היינו מחמת נפשות אבל אמרו אנוסים היינו מחמת ממון אין נאמנים שאין אדם משים עצמו רשע ואפילו ע"י מגו אינו נאמן לפסול עצמו מחזקתו דקרוב הוא אצל עצמו וקרוב פסול לעדות:

מסורת הש"ס

מ) [ע"ג קסח. סנהדרין מד. מכות ג:], **ב)** גיטין ג., **ג)** [עי' תוס' לקמן כח. ד"ה קיומן], **ד)** סנהדרין ע: כה. יבמות כה:, **ה)** ב"ב קנד., **ו)** נ"י כ"י, **ז)** ל"ל בשמי. יעב"ן.

מוסף רש"י

ובכולה בעי דלודי ליה. וכי תימא לא נשבעיה אשאלא, דמגו דחשוד אממונא חשוד נמי אשבועתא, אממונא לא חשוד מדלא כפריה בכוליה, דהאי כי אודי בפלגא, בכוליה נמי בעי לודי, והאי דלא אודי ליה לאו דדעתו למיגזלה אלא אחשמתוניי איחמתיו לדחויי השתא (גיטין נא:) שבדלוגו היה מודה בכולו אלא שאין בידו לפרוע וסבר עד דהוי לי זוזי כו' (ב"מ ג:). **נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד.** דלא חליף אינש לזיופי (גיטין ג.). **שוב אינו חוזר ומגיד.** דבר המכחיש את הראשון, דכתיב אם לא יגיד, אהגדה קמייתא קפיד קרא (סנהדרין מד:). **אין אדם משים עצמו רשע.** אין אדם נפסל לעדות בהודאת פיו דאדם קרוב אצל עצמו הלכך אין אדם יכול לשום עצמו רשע, כלומר על עדות עצמו אינו נעשה רשע שהרי תורה פסלה קרוב לעדות (סנהדרין ט:) דהא אין קרוב מעיד לא לזכות ולא לחובה (שם כה.). והא דקי"ל (ב"מ ג:) הודאת פיו כמאה עדים דמי, הנ"מ לממונא אבל לקנסא ולעונש מלקות וליפסל לא (יבמות כה:). **אין נאמנים לפוסלו.** דברי ר' מאיר. ופליג אמתני' דלא חייש להפה שאסר גבי שטרות, דלא נחשדו ישראל על כך, ומפרש במסקנא טעמא דקסבר ר"מ מודה בשטר שכתבו לזה שאין צריך לקיימו דכיון שאומר לזה אני כתבתיו הו לא מיכמני עדים למפסליה שהרי אין לך קיום גדול מזה שהלוה מודה שכתבו דמסתמא לא עשה בפסלות, וכמו שכתב יולא ממקום אחר דמי דמגו אין נאמנין, דאין כאן הפה שאסר (רשב"ם ב"ב קנד:). **וחכמים אומרים נאמנים.** דאע"ג דמודה ליה שכתבו, צריך לקיימו, וכיון שאינו מתקיים כי אם ע"פ עדים הללו שאומרים כתב ידינו הוא זה, הא קאמרי נמי קטנים היינו ונאמנים, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר (שם).

תוספות רי"ד (המשך)

לא והאמר ר"ל עדים החתומים בשטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד פי' מ"ה אמר כמו שנחקרה עדותן ולא אמר כמו שהגידו עדותן בב"ד שאם הגידו ועדיין לא נחקרה עדותן יכולין לחזור בהם ולומר שקר העדנו דתניא בתוספתא דפ"ב דכתובות העדים שאמרו מעידים אנו בפלוני שהוא בן גרושה בן חלוצה נתין וממזר עד שלא נחקרה עדותן אמרו בדאים אנו נאמנים ואם משנחקרה עדותן אמרו בדאים אנו אין נאמנים

אלא אנוסים מ"ט לא. נימא הפה שאסר הוא שהתיר: [1] **אא"כ נעשה בגדול.** כל מעשה השטר בגדולים הלוקח והמוכר וגבי עדים נמי אמרי' מזקה אין הלוקח מחתים בו קטנים: **יהרגו ואל יחתמו שקר.** הלכך כי אמרי נמי אנוסים היינו מחמת נפשות משום נפשייהו דשעים: **מודה בשטר שכתבו.** לוה שהודה בשטר שכתבו ועל פיו נחתמו העדים: **אין המלוה צריך לקיימו.** בעדים החתומים בו שאין הלוה שוב נאמן לומר פרעתיו ולא אמרינן בהאי הפה שאסר הוא שהתיר דמכיון שאמר כשר היה הרי הוחזק השטר וכי אמר פרעתיו לא מהימן שהרי ביד המלוה הוא וכ"מ נמי דאמר אין נאמנים לפוסלו במודה לוה שכתבו קאמר וקסבר לא לריכין תו לעדים ולאו אפומייהו מיקיים שטרא: **גנבא.** מתגנב אתה לומר דבריך בלשון שלא נחלקו בו היחיד והמרובים כדי שלא יבטלו את דבריך דאמרת כיחידאה: **אי סבירא לך כר"מ אימא הלכה כר"מ.** ולא תנקטו לה כמילתא באנפי נפשה: **ומר היכי סבירא ליה.** במודה בשטר שכתבו: **כי אתו לקמן.** מלוין מביאין שטרות: **קיימו שטרייכו.** כך אני רגיל לומר למלוים המביאים שטרותיהם לפני ואין עדיהם עמהם אני אומר להם לכו ובקשו עדיכם וקיימוהו דאי לאו הכי אע"ג דמודה לוה שכתבו מצי למימר פרעתיו: **שטר אמנה.** לא לוה כלום שלא כתבו ומסרו למלוה שאם יצטרך ללות ילוה והאמינו שלא יתבענו אא"כ מלוהו: **כל דמייני.** והלא עדים חתומים בו פשיטא דיתקיים בחותמיו: **כדרב הונא.** ואשמעינן רב יהודה נמי הכי דלוה שאמר כתבתיו ומסרתיו לו אבל שטר אמנה הוא אין לריך המלוה לחזור ולהביא[6] להעיד על החתימה דאין נאמן לוה לפוסלו דלא עביד אינש דכתב ומסר בלא הלואה: **אחר לאחרים.** בהולאה זו שהוא מודה שהוא שטר אמנה חב ומפסיד את אחרים הנושים בו ואין לו מה להגבותם והיו רוצים לגבות חוב זה: **ונתן לאשר אשם לו.** ולא כתב לאשר הלוהו אלא לאשר האשם שלו ואשם הוא קרן כדאמרי' בהגזל (ב"ק דף קי.) למי שהקרן שלו[7]: ואמר

חזקה אין בו'. הכא משמע דלא אמרינן מגו במקום חזקה ולרבנן אמרינן וא"ע דבעינא היא בפרק קמא דב"ב (דף ה: וש"ס) ולא אפשיטא גבי מבע אחר ואמנו ואמר ליה פרעתיך תוך זמני: **דאמר מר אין לך דבר בו'.** פירוש אפי' מאן דאמתמיר לא אמתמיר אלא בהגך דרבא גופיה קסבר דאפילו בהני אינו חייב למסור עצמו בגינעא במס' ע"ז בפרק ר' ישמעאל (דף נד. וש"ס) ואין חילוק בין הגך לאשר ובפרהסיא בכולהו יהרג ולא יעבור[8]:

טעמא דר"מ כדרב הונא בו'. פירש בקונטרס דמיירי פלוגתייהו בשמודה לוה שכתבו והיינו טעמא דר"מ דאין נאמנין דהואיל ולוה קיימו לא לריכי תו לעדים ולאו אפומייהו מקייס שטרא ורבנן סברי לריך לקיימו וקשה לר"י דא"כ ליפלגו בלא עדים בלוה גופי' הואיל וטעמייהו תלי בלוה ועוד דבפרק מי שמת (ב"ב דף קנד: וש"ס) משמע דלא פליגי בלוה דקאמר רבי יוחנן שאני אומר מודה בשטר שכתבו א"ל לקיימו דברי הכל היא ופריך והא מפלג פליגי אין נאמנים לפוסלו כו' אמר ליה אי אלימי עדים לאוקומי שטרא שיהו כל כמיניה ועוד דהוה ליה למימר בדרב הונא קמיפלגי ורבא לר"ת ולר"י דה"פ טעמא דר"מ כדרב הונא דכמו שאומר רב הונא דלא אמרינן מגו לפסול השטר בלוה ה"נ אומר ר"מ בעדים דאע"ג דאלימי לא פסלי שטרא במגו: **מודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו.**

וא"ת ומ"ט לא מהימן במגו דאי בעי אמר מזויף וי"ל דשמא ירא לוה לומר מזויף פן יכחישוהו וליכא מגו ופירש הקונטר' במקום אחר דטעמא משום דדבר תורה א"ל קיום דעדים החתומים על השטר נעשה כמי שנתקרע עדותן בב"ד ורבנן הוא דאלרכוהו קיום כי טעין מזויף הוא אבל בשאר טענות כגון פרוע הוא לא הלריכוהו קיום וכן נראה לר"י[1] אבל אין לפרש דלא מהימן במגו לומר פרוע הוא משום דאי פרעיה שטרא בידיה מאי בעי דהא כי טעין נמי אמנה הוא משקיען בסמוך אמילתיה דרב דלא מהימן והתם לא שייך הא

טעמא: **אי סבירא לך כר"מ בו'.** וא"ת ודלמא משום הכי לא קאמר הלכה כר"מ משום דאיכא בפ' מי שמת (ב"ב קנד: וש"ס) דמפיק דר"מ לרבנן ויש לומר דהוה מצי למימר דהלכה כרשב"ג דאית ליה בהדיא בפ"ק דב"מ (דף ז.) דמודה בשטר שכתבו אין לריך לקיימו:

אימא הלכה כרבי מאיר. תימה דאפילו כרבנן נמי מצי סבר ושאני עדים דאלימי לאורועי שטרא דהכי אית ליה לרבי יוחנן ויש לומר דרב נחמן אין נראה לו לחלק ואם תאמר ודלמא רב הונא מיירי במודעא ואמנה דאפילו רב נחמן מודה לקמן ויש לומר דרב הונא דאם קאמר ולא ניחא ליה לאוקמי דלא כרבנן דאמרי אלימי עדים לאורועי שטרא: **לעולם** דקאמר לוה וכדרב הונא בו'. ואם תאמר ואמאי לא קאמר נמי לעולם דקאמרי עדים וכדרב הונא ויש לומר דלא ניחא ליה לאוקמי דלא כרבנן דאמרי אלימי עדים לאורועי שטרא: **וכדרב** הונא אמר רב. וא"ת תרתי מילי דרב למה לי ו"ל דאדא מכלל חבירתה אתמר: **ובגון** שחב לאחרים. וא"ת ולהימניה במגו דאי בעי מחיל ליה דהא המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול (לקמן דף פה:) ויש לומר דלאו מגו הוא דשמא אין דעתו למחול ולהפסיד חובו דעכשיו שאומר אמנה הוא לא מפסיד מידי כיון שאין הלוה גזלן אע"ג דנפסיק דב"מ (דף כ. וש"ס) אמרינן מגו כה"ג גבי מגא שובר בזמן שהאשה מודה יחזיר לבעל דקאמר ש"מ אית לדשמואל שמא התם שמכיון אמגו כל דהו משום דאיכא שובר דמוכח ואם נאמר דמכירת שטר חוב אינו אלא מדרבנן הוה אתי שפיר דמצינן למימר דווקא מוכר שטר חוב דהוי מדרבנן יכול למחול אבל בנוטה בחבירו כו' דחייב לו מן התורה אינו יכול למחול וכן משמע בפרק מי שמת (ב"ב דף קמז: וש"ס) דקאמר ומודה שמואל דאם נתנו במתנת ש"מ שאינו יכול למחול ומסיק מתנת ש"מ דאורייתא ואינו יכול למחול דאי ס"ד מדרבנן אמאי אינו יכול למחול משמע דבמידי דאורייתא אינו יכול למחול ומי לדמתם ודאי א"ל מתנת שכיב מרע דאורייתא אין היורש יכול למחול דמאי אולמיה האי יורש מהאי יורש ועוד יש להביא ראיה דנוטה בחבירו וחבירו בחבירו אינו יכול למחול דאמרי' בסוף האשה שנפלו (לקמן פח:) הרי שהיה נוטה בחבירו מנה ומת והניח שומרת יבם לא יאמר הואיל ואני יורש המחקתי אלא מוציאין מידו ולוקח בהן קרקעות והוא אוכל פירות ומוקמי' לה כר' נתן דהא הוי כמו נוטה בחבירו מנה וחבירו בחבירו דכל אשר לבעלה משועבד לה לכתובתה ואי יכול למחול אמאי יצקה בהן קרקע יאמרו לעצמו שהוא יורש ויכול למחול ויש לדחות דשאני התם דאין יורש אלא מכחה ואינו יכול להפקיע זכותה [וי"מ דדוקא במוכר שט"ח יכול למחול שקדם חובו של מוכר אבל בנוטה בחבירו שקדם חובו לחוב של חבירו אינו יכול למחול ושומרת יבם נמי קדם שטר חובה לחוב בעלה] וא"ת אכתי נהימניה במגו דאי בעי קלתיה כדאמרינן בסוף זה בורר (סנהדרין דף לא:) ויש לומר דהכא אתחזק בני דינא דאמרינן התם כיון דאתחזק בני דינא אי בעי קלתיה לא אמרינן אי נמי הכא מיירי כשהשטר הוא ביד שלישי: **מנין** לנושה בחבירו בו'. משמע דהלכה כר' נתן וכגיטין (דף מ.) פירשנוה: [2] **אעולה** לא חתמי. והא דכותבין שטר לוה אע"פ שאין מלוה עמו היינו למוסרו ללוה ולא למלוה:

חזקה אין העדים [6] חותמין על השטר אא"כ נעשה בגדול אלא אנוסין מ"ט אמר רב חסדא קסבר ר"מ עדים שאמרו להם חתמו שקר ואל תהרגו יהרגו ואל יחתמו שקר אמר ליה רבא השתא אילו אתו לקמן לאמלוכי אמרינן להו זילו חתומו ולא תתקטלון [3] דאמר מר [4] אין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש אלא עבודת כוכבים וגלוי עריות ושפיכות דמים בלבד השתא דחתמו אמרינן להו אמאי חתמיתו אלא טעמא דר"מ כדרב הונא אמר רב דא"ר הונא אמר רב [5] מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו גופא אמר רב הונא אמר רב מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו א"ל רב נחמן [7] גנובא גנובי למה לך אי סבירא לך כר"מ אימא הלכה כר"מ אמר ליה ומר היכי סבירא ליה אמר ליה כי אתו לקמן לדינא אמרינן להו [8] זילו קיימו שטרייכו וחזותו לדינא א"ר יהודה אמר רב האומר שטר אמנה הוא זה אינו נאמן דקאמר מאן אילימא דקאמר לוה פשיטא כל כמיניה ואלא דקאמר מלוה תבוא עליו ברכה אלא דקאמרי עדים אי דכתב ידם יוצא ממקום אחר פשיטא דלא מהימני ואי דאין כתב ידם יוצא ממקום אחר אמאי לא מהימני (סימן בא"ש) אמר רבא לעולם דקאמר לוה וכדרב הונא דא"ר הונא אמר רב מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו אביי אמר לעולם דאמר מלוה [9] וכגון שחב לאחרים וכדרבי נתן דתניא רבי נתן אומר [10] מנין לנושה בחבירו מנה וחבירו בחבירו מנין שמוציאין מזה ונותנין לזה תלמוד לומר [1] ונתן לאשר אשם לו רב אשי אמר לעולם דקאמרי עדים ודאין כתב ידם יוצא ממקום אחר ודקאמרת אמאי לא מהימני כדרב כהנא דא"ר כהנא אסור לו לאדם שישהה שטר אמנה בתוך ביתו משום שנאמר [2] אל תשכן באהליך עולה ואמר

[1] ג"מ קנה. סנהדרין כט:, [2] סנהדרין עד., [3] שבת נח: ב"מ ז. עב: ב"ב קנד. קנ., [4] יומא לא. ב"ב קלג.], [5] פסחים לא. לקמן פב. גיטין ל. ב"ק מ: [קדושין טו.], [6] [דבור זה שייך לעל קודם לדבור אלא אנוסים וכו'], [7] [עדים כמ"ן], [8] בס"ת ליתא למי שהקנו שלו, [9] [וע"ע תוס' ע"ז מז: ד"ה יכולן], [10] [ועיין תוס' לקמן כח. ד"ה קיומן], [1] שייך לע"ב.

תורה אור השלם

1. וְהִתְנַדְּבוּ אֶת חִטָּאתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ וְהַשִּׁיב אֶת אֶשְׁמוֹ בְּרֹאשׁוֹ וְחָמִשִׁתוֹ יֹסֵף עָלָיו וְנָתַן לַאֲשֶׁר אָשַׁם לוֹ: במדבר ה ז
2. אם אָוֶן בְּיָדְךָ הַרְחִיקֵהוּ וְאַל תַּשְׁכֵּן בְּאָהָלֶיךָ עַוְלָה: איוב יא יד

גליון הש"ס

גמ' אין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש. עיין סוטה דף י ע"ב תוס' ד"ה ובדרב הונא אמר רב וכו' וי"ל דחדא מכלל חבירתה. עיין ברמב"ן במלחמות פ"ב דשבת ד"ה ועוד כתב הר"ף הא דלר"ג מ"ר: **בא"ד** חדא מכלל חבירתה. כה"ג מגילה דף כט ע"ב בכורות דף לז ע"א:

מוסף רש"י

אא"כ נעשה בגדול. המוכר, דקי"ל (ב"ב קנו.) ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים (סנהדרין כט:) ו: נוקן ומקבל ועדים כולם גדולים וכשרים (רשב"ם ב"ב קנה.). **מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו.** מאחר שהלוה מודה שטר מוב שהולית עליו שטר אמת הוא, אין המלוה לריך לחזר אחר העדים החתומים בו ולהעיד על חתימתו ולקיימו (ב"מ עב:) דכיון דמודה שכתבו ולוה בו הרי הוא כאלו קיימוהו מותמיו וגובה כל זמן שמולילו (שבת עח:). **גנובא גנובי למה לך.** לפחות דכריך (רשב"ם ב"ב קלג.). **ונתן לאשר אשם לו.** לאשר הלוהו לו לא נאמר, אלא לאשר אשם לו, לאשר הקנו שלו, בב"ק (קי.) אמרינן אשם זה קרן (פסחים לא.) לאשר הקנו שלו, ולא כתיב לאשר עשה בו (לקמן פב.).

תוספות רי"ד

אמר ר"ה א"ר מודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו. פי' לוה שהודה שכתבו ועל פיו נחתמו העדים אין המלוה צריך לקיימו בעדים החתומים בו שכבר קיימו הלוה שהודה לו כי הוא כתבו והחתימו ואם טוען הלוה פרעתיך אינו נאמן שכבר השטר מקוים דכל שטר מקוים אין הלוה יכול לומר פרעתי דא"ל מלוה שטרך בידי מאי בעי ול"א בזה הפה שאסר הוא הפה שהתיר: א"ל ר"ג גנובא גנובא למה לך פי' המורה מתגנב אתה לומר דבריך בלשון שלא נחלקו היחיד והרבים כדי שלא יבטלו את דבריך דאמרת כיחידאה אי ס"ל כרבי מאיר אימא הלכה כר"מ פי' דפלוגתא דר"מ ורבנן הוא דר"מ אומר אצ"ל ורבנן אמרו צריך לקיימו ולא תנקוט לה למילתא באנפי נפשי' א"ל ומר היכי ס"ל פי' במודה בשטר שכתבו א"ל כי אתו לקמן פי' מלוים (המביאין) שטרות אמרינן להו זילו קיימו שטרייכו וחזותו לדינא פי' כך אני רגיל לומר למלוים המביאים שטרותיהם לפני ואין עדיהם עמהן לכו ובקשו עדיכם וקיימוהו אם לא יבא נאמן לומר פרעתי והל' כר"נ בדיני שאינו נאמן עיין בפסקי בפ' מי שמת עיין לקמן: **אמר** ר"י א"ר האומר שטר אמנה הוא זה אינו נאמן. פי' המורה שטר אמנה שלא לוה כלום אלא כתבו ומסרו למלוה שאם יצטרך ללות ילוהו והאמינו שלא יתבענו אא"כ מלוהו ואינו ל"ל דמשמע מפירושו שהעדים נתנוהו ללוה והוא נתנו למלוה וא"כ אמאי קרי ל' לקמן עולה ולא מהימני עדים בזה והתנן כותבין שטר ללוה אע"פ שאין מלוה עמו וכ"ת הא אוקימנא להוהא בשטרא אקנייתא פי' שמקנהו לו נכסיו מהיום בין ילוה בין לא ילוה יגבה מהן לאותו זמן מהיום הרי אביי מעמידה בשטרי דלאו אקנייתא דאמר אביי הא דתנן כותבין שטר ללוה בלא מלוה אפילו בשטרא דלאו אקנייתא נמי וא"נ אתי למיטרף לקוחות מההיא זמנא והוא לא לוה עד תשרי לאו שלא כדין טריף דעדיו בחתומין זכין לו פי' מיום שחתמונו יחול השעבוד ואפילו לא לוה המעות עד תשרי וכל ההיא חששא אינה שמא כתב לוות בניסן ולוה עד תשרי ואתי למטרף לקוחות שלא כדין אבל לשמא לא חיישינן דאיהו דאפסיד אנפשי' דהימנו' ומאי עולה איכא גביה סהדי אי איהו מהימן ליה וגם שטר אמנה מנין שלא יהיה אפילו בשטרא כלומר ור"י נמי אשמעינן הכי דלוה שאומר כתבתיו ומסרתיו לו אבל שטר אמנה הוא א"צ המלוה לחזור ולהביא עדים להעיד על החתימה שאין נאמן לוה לפוסלו דלא עביד אינש דכתב ומסר בלא הלואה דאר"ה א"ר מודה בשטר שכתבו אצ"ל פי' וליתא לדרבא דאיהו מתרץ מילתא דרב אליבא דדיה דר"ח משמיה דרב קאמר ליה וכבר ר"נ פליג עליה ואוקי מילתא כר"מ ולא כרבנן למימר דלית הל' כוותיה: אביי אמר לעולם דקאמר מלוה וכגון שחב לאחרים וכדר"נ דתניא ר"נ אומר מנין לנושה בחבירו מנה וחבירו לחבירו מנין שמוציאים מזה ונותנים לזה שנאמר ונתן לאשר אשם לו וק"ל כיון דאמרי' המוכר שט"ח להבירו וחזר ומחלו מחול יהיה נאמן לומר שטר אמנה ע"י מיגו דמה לו לשקר איבעי למיפטרי הלוה מיד הנושים בו הוה מחיל ליה השתא דאמר שטר אמנה הוא יהיה נאמן דהכי אמרי' בשנים אוחזין ת"ר מצא שובר פי' שכתבה אשה לבעלה התקבלתי כתובתי ועודה תחתיו בזמן שהאשה מודה יחזיר לבעל אין האשה מודה לא יחזיר לא לזה ולא לזה ודייקינן עלה בזמן שהאשה מודה מיהת יחזיר לבעלה ואמאי ניחוש דלמא כתבה לה בניסן ולא נתנה עד תשרי והוא לא פרע עד תשרי ואזלא היא בעודה תחתיו בין ניסן לתשרי וזבנה לכתובתה לאחר בטובת הנאה מניסן ועד תשרי פי' בזול לפי שנותן מעותיו בספק שאם תמות היא ירשנה בעלה ומפסיד לוקח שלקחה ואם ימות הבעל או יגרשנה יהיה הלוקח במקומה לגבות כתובתה ושוב אין לבעלה לפרוע כתובתה אלא ללוקח ושובר שנכתב בשמה אינה כלום ומפיק ליה לשובר דכתב בניסן ואתי למיטרף לקוחות שלא כדין פי' שהשובר קודם לשטרו של לוקח ויחזיק הבעל בקרקע המיוחד לכתובתה ומהדרי' א"ר ש"מ איתא לדשמואל דאמר המוכר שט"ח להבירו וחזר ומחלו מחול פי' ש"מ מדלא חיישינן להכי דא"נ הוה הכי שפיר זכה בעל השובר שנכתב בשמה הלכך אם

בב א מיי' פכ"ד מהל' מלוה ולוה הלכה ה טוש"ע ח"מ סימן מו סעיף ה:
בג ב מיי' פ"ה מהלכות יסודי התורה הלכה ה ג טוש"ע י"ד סימן קז סעיף ה:
בד ג מיי' פי"ד מהלכות מלוה ולוה הל' ה יג סמג עשין נד טוש"ע ח"מ סימן מו סעיף ה וסימן פד סעיף ה:
בה ד מיי' פ"ג שם הל' ה סמג שם טוש"ע ח"מ סימן מז סעיף ה:
בו ה מיי' שם הלכה ו וסמג שם טוש"ע ח"מ סימן פו סעיף ה:

תוספות רי"ד (המשך)

אקנייתא ואם העדים נתנוהו למלוה ברצון הלוה שצוה להם ליתנו לו אע"פ שלא ראו הלוואה בעינ' כשר וכשר הוא שאם הלוה רוצה להאמין למלוה שילוהו מה יש לעדים לומר לא ניתן לו השטר עד שנראה הלוואה בעינינו (דשמא לא ילוך הוא בושת עלי ומאמין בו ואומר להם תנו לו השטר והעדים יעברו ע"י שלא ליתן) ובמתני' הכי תנן ואין כותבין למלוה עד שיהא לוה עמו ולא קתני עד שיראו מתן מעות אלא עד שיהא הלוה עמו דכיון דלוה עמו אם רוצה שיתנוהו למלוה יתנו ואם לאו לא יתנו והאיך קרי לה עולה דלמא יהיב ליה בינו לבינו ואי לא יהיב ליה לעולם איהו הוא דאפסיד אנפשיה ושטר כשר הוא וגובה בו ממשעבדי אלא ודאי שטר אמנה הוא שלא נעשה מתחלה ללוות בו אלא הלוה עשאו כדי להראות עצמו לעולם שאינו עשיר שהרי לוה מאחרים ומוסרו למלוה ומאמין בו שלא יתבענו כלום אלא שיראה לעולם כי הוא חייב לו ומחפה עליו שלא יראה עשיר מפני שהוא אוהבו ודומה הוא לשטר פסים שלא נעשה בתחלה בעבור הלוואה אלא המלוה פייס את הלוה עשה לי שטר שאתה חייב לי כך וכך כדי שאראה עשיר ויתנו לי אשה והאמן באהבתי שלעולם לא אתבענך בו ולשניהם פתרון א' אלא זה שנושה המלוה כדי שיראה עשיר קורא שטר פסים שצריך לפייס את הלוה שיעשה עליו שט"ח כי הוא חייב לו ויאמין בו שלא יתבענו ומה שהלוה כותב על עצמו כדי שיראה עני קורא אמנה שא"צ לפייס את המלוה בזה ושטר אמנה כזה ודאי הוא עולה שלא נעשה בשביל הלוואה ואין העדים רשאים לחתום בו אבל שטר הלוואה שנעשה כדי ללוות אין בו שום עולה כדפרי': ואמרינן דקאמר מאן אי לימא דקאמר לוה פשיטא פי' והלא עדים חתומים בו ופשיטא דיתקיים בחותמיו כל כמיניה ואלא דקאמר מלוה תבא עליו ברכה ואלא דקאמרו עדים אי כתב"י יוצא ממקום אחר פשיטא דלא מהימני ואי אין כת"י יוצא ממ"א אמאי לא מהימני פי' והאיכא הפה שאסר הוא הפה שהתיר ומיגו דאי בעי אמרי לא חתמנו והשתא דאמרו חתמנו וכך היה ליהמנו א"ר לעולם דקאמר לוה וכדר"ה א"ר פי'

יט: האשה שנתארמלה פרק שני כתובות

אם און בידך הרחיקהו זה שטר פסים ושטר אמנה. דהכי משמע לשון און דמעיקרא הוי שקר ואל תשכן בהאהליך עולה זה שטר פרוע שעתה הוא עולה אבל מעיקרא הוה אמת: **זמנין** דמשהי ליה **אפשיטי דספרא**. וע"י לותה שהייה איסתלי ליה שהותא פעם אחרת הלכך לא קרי ליה עולה ומ"ד שטר פרוע היה לו ליזהר אבל אין לפרש דמשום שהייתו אפשיטי דספרא קרי ליה עולה דמה פשע: **אמר** רב נחמן עדים שאמרו אמנה היו דברינו אין נאמנים. ע"כ בתין כתב ידן יוצא ממקום אחר מיירי דאי כתב ידן יוצא ממקום אחר פשיטא דהכי פריך לעיל ועוד דמר בר רב אשי קאמר דאין נאמנים משום דלא ניתן ליכתב ואי בכתב ידן יוצא ממקום אחר אפילו ניתן ליכתב דאין נאמנים וקשה דאמאי לא מהימני במיגו דהא רב נחמן גופיה אית ליה לעיל מגו לפסול השטר דקאמר כי אתו לקמן לדינא אמריין להו זילו קיימו שטרייכו ואתו לדינא דמהימן לומר פרוע במגו דמזויף וכ"ש עדים דאלימי לאורועי שטרא כדאמר במי שמת (ב"ב דף קנד.) ותירץ ר"י דהיינו טעמא דמודעא הוא ומודים שהשטר נכתב ונמסר בהלכתו שוב לא אתי על פה ומרע לשטרא אפילו במגו ולא דמי לאנוסים וקטנים דמתניתין שאין מודים שהיה שטר כשר כלל אלא סותרין אותו הלכך מהימני במגו דלא שייך כאן לומר דלא אתי על פה ומרע לשטרא שהרי אינם מודים שהיה שטר ואמנה נמי נראה דהיינו טעמא דלא מהימני לרב נחמן דלא מרעי לשטרא הוא ומודים שהשטר נכתב כדין מדעת הלוה דלא מפרש טעמא דאמנה משום דלא ניתן ליכתב אלא מר בר רב אשי אבל לרב נחמן טעם אמנה ומודעא שייכם שוב והא דאית ליה לרב נחמן דנאמן לומר פרוע הוא במגו דמזויף התם נמי לא מרע לשטרא כלל הלכך מהימן במגו ואתי שפיר רב נחמן כרבנן דר"מ והיא ברייתא דמי שמת (ג"ז סס:) דשטר אמנה הוא זה דאינו נאמן דבעי לאוקמי כר"מ רב נחמן מוקי לה לדברי הכל: **אן דלמא תנאי מילתא אחריתי היא**. פי' לדבר אחר הן בתין ולא לעקירת השטר אלא תוספת בעלמא שמפרשים עדותן היאך ועד השתא קיים השטר ואינו נעקר אם יתקיים התנאי הלכך אין כאן הורעת השטר אבל אין לפרש מילתא אחריתי היא לגמרי ולא שייך לעדותן ראשונה כמו אם היו מעידין שהוא פרוע שהן נאמנים דא"כ מאי פריך בסמוך א"ה אפי' תרי נמי דכיון דתנאי מילתא אחריתי הוא לגמרי תרי נאמנים אפילו בכתב ידן יוצא ממקום אחר אבל חד לעולם אימא לך דלא מהימן כי היכי דלא מהימן לומר פרוע הוא לכך נראה לכפרשנו: **ואם** כתב ידן יוצא **ממקום אחר אין נאמנים**. ופסולי עדות דקתני לא שאומרים שעדיין פסולים דאם כן אמאי אין נאמנים אלא פסולי עדות הוו אז ועתה מודים שהם כשרים וא"ת ומכל מקום אמאי אין נאמנים להימנו במגו דאי בעו אומרים עדיין הם פסולים [וכן בכל] שתי כתי עדים המכחישות זו את זו אמאי לא מהימני בתראי במגו דאי בעו פסלי לקמאי בגזלנותא ואור"י דבשני עדים לא שייך מגו דאין אחד יודע מה בלב חבירו: **אמר** רב ששת זאת אומרת הכחשה תחלת הזמה היא. וא"ת תקשי לרב ששת ברייתא דמי שמת (ג"ז סס) דקתני אם אמר שטר אמנה הוא אם יש עדים פירוש דשטר אמנה הוא הלך אחר עדים ואם לאו הלך אחר השטר אלמא אע"ג דאין השטר גורך קיום כדאמר הלך אחר השטר שמודה הלוה שכתבו כדאיתא התם [ואפילו הכי] אם יש עדים הלך אחר עדים ולא אמרינן הכחשה תחלת הזמה וי"ל דזאת אומרת קאמר אבל היא פליג:

ואמר רב ששת בריה דרב אידי ש"מ מדרב כהנא עדים שאמרו אאמנה היו דברינו אין נאמנין מאי טעמא כיון דעולה הוא אעולה לא חתמי באמר רבי יהושע בן לוי באסור לו לאדם שישהה שטר פרוע בתוך ביתו משום שנאמר [1]אל תשכן באהליך עולה במערבא משמיה דרב אמרי אם און בידך הרחיקהו זה שטר אמנה ושטר [2]פסים ואל תשכן באהלך עולה זה שטר פרוע מאן דאמר שטר פרוע כל שכן שטר אמנה ומאן דאמר שטר אמנה אבל שטר פרוע לא דזמנין דמשהי ליה אפשיטי דספרא אתמר [3]ספר שאינו מוגה אמר רבי אמי עד ל' יום מותר לשהותו מכאן ואילך אסור לשהותו משום שנא' אל תשכן באהלך עולה [4]אר"נ עדים שאמרו אמנה היו דברינו אין נאמנין מודעא היו דברינו אין נאמנין מר בר רב אשי אמר [5]אמנה היו דברינו אין נאמנין [6]מודעא היו דברינו נאמנין מ"ט האי ניתן ליכתב והאי לא ניתן ליכתב בעא מיניה רבא מרב נחמן תנאי היו דברינו מהו מודעא ואמנה היינו טעמא דקא עקרי ליה לשטרא והאי נמי קא עקר לשטרא או דלמא תנאי מילתא אחריתי היא א"ל כי אתו לקמן לדינא אמרינן להו ^זזילו קיימו תנאייכו וחותו לדינא עד אומר תנאי ועד אומר אינו תנאי א"ר פפא תרוייהו בשטרא מעליא קא מסהדי והאי דקאמר תנאי הוה ליה חד ואין דבריו של אחד במקום שנים מתקיף לה רב הונא בריה דרב יהושע אי הכי אפי' תרוייהו נמי אלא אמרינן הני למיעקר סהדותייהו קאתו האי נמי למיעקר סהדותיה קאתי ^יוהלכתא כרב הונא בריה דרב יהושע ת"ר [8]שנים חתומין על השטר ומתו ובאו שנים מן השוק ואמרו ידענו שכתב ידם הוא אבל אנוסים היו קטנים היו פסולי עדות היו הרי אלו נאמנים ואם יש עדים שכתב ידם הוא זה או שהיה כתב ידם יוצא ממקום אחר משטר שקרא עליו ערער והוחזק בב"ד אין אלו נאמנין ומגבינן ביה כבשטרא מעליא ואמאי תרי ותרי נינהו אמר רב ששת [9]זאת אומרת [7]הכחשה תחלת הזמה היא וכשם

מקויימת הוא לכיון דתוך כדי דבור מסקי דבורייהו ואמרי אבל תנאי היה ביניהן אמרינן הני למיעקר סהדותייהו שאמרו כתב ידינו הוא קאתו ולומר לא חתמנו אלא ע"מ שיקיים את התנאי וכיון דתנאי מילתא אחריתי היא שאינה עוקרתו אלא לאחר זמן לא דמיא למודעא ואמנה ומהימני דעדות בפני עצמה היא: **אתי נמי**. כי סיים ואמר תנאי הוה עקר לחתימת ידיה לומר לא חתמתי אלא על מנת כן וכיון דאית לן דמילתא אחריתי היא ושטרא ממילא מיעקר אישתכח דאין בשטר חתום אלא ע"א: **שקרא עליו ערער**. שלא הנתבע לפוסלו: **ומגבינן ביה**. בתמיה: **תרי ותרי נינהו**. עדי השטר ב' ואלו ב' מעידים עליהם שפסולים היו באותה שעה: וכשם

מוגה. מן טעיות שבו: **עדים**. החתומים בשטר ואמרו אמנה היו דברינו לא הלוהו כלום אלא כתבנו לו לבשיטרתך יולה לו וזה שיעבד לו נכסיו מעכשיו אם יולה אפילו לאחר זמן דלאו מוקדם ליהוי לטרוף אלא כדין: **מודעא היו דברינו**. אם שטר מכר הוא ואמרו עדים החתומים בו המוכר מסר מודעא בפנינו והראנו אוגסו והכרנו בו: **אין נאמנין**. דלא אתי על פה ומרע ליה לשטרא: מודעא ניתן לעדים לכתוב את השטר כדי להגיל האנוס מאונסו. אמנה לא ניתן להכתב דעולה הואי וכי אמרו חתמנו משום לגפשייהו רשעים ואין אדם נאמן לשיס עצמו רשע: **תנאי היו דברינו**. על תנאי מכרה לו שיעשה לו כך וכך ולא ראינו שקיים לו תנאו וזה אומר לא קיים לי ואינו מכר: **מודעא ואמנה**. טעמא מאי קאמר מר בר רב אשי אמר [4]אמנה היו דברינו אין נאמנין [6]מודעא היו דברינו נאמנין מ"ט האי ניתן ליכתב והאי לא ניתן ליכתב בעא מיניה רבא מרב נחמן תנאי היו דברינו מהו מודעא ואמנה היינו טעמא דקא עקרי ליה לשטרא והאי נמי קא עקר לשטרא או דלמא תנאי מילתא אחריתי היא א"ל כי אתו לקמן לדינא אמרינן להו ^זזילו קיימו תנאייכו וחותו לדינא עד אומר תנאי ועד אומר אינו תנאי א"ר פפא תרוייהו בשטרא מעליא קא מסהדי והאי דקאמר תנאי הוה ליה חד ואין דבריו של אחד במקום שנים מתקיף לה רב הונא בריה דרב יהושע אי הכי אפי' תרוייהו נמי אלא אמרינן הני למיעקר סהדותייהו קאתו האי נמי למיעקר סהדותיה קאתי ^יוהלכתא כרב הונא בריה דרב יהושע ת"ר [8]שנים חתומין על השטר ומתו ובאו שנים מן השוק ואמרו ידענו שכתב ידם הוא אבל אנוסים היו קטנים היו פסולי עדות היו הרי אלו נאמנים ואם יש עדים שכתב ידם הוא זה או שהיה כתב ידם יוצא ממקום אחר משטר שקרא עליו ערער והוחזק בב"ד אין אלו נאמנין ומגבינן ביה כבשטרא מעליא ואמאי תרי ותרי נינהו אמר רב ששת [9]זאת אומרת [7]הכחשה תחלת הזמה היא

ואמר רב ששת גרסי': אעולה לא חתמי. וכי אמרי חתמנו אין נאמנים להרשיע את עצמן: **על פשיטי דספרא**. שעל הלוה ניתן שכר הסופר ופעמים שאין לו ונותנו המלוה וחוזר וגובהו ממנו בשעת פרעון ומעכב השטר עליו: **ספר שאינו מוגה**. תורה נביאים וכתובים:

מסורת הש"ס

מ) שבת עח:, ב) פי' שפיסו להלוות לו שטר, ג) [נ"ב מח: מט.], ד) [נ"ק עג:], פ) [נפס שלא יקיים, רס"ק], ו) נ"י כ"י, ז) ובאין כתב ידן יוצא ממקום אחר נאמנין שפיר במגו דאי בעי אתקי אי נמי מגו במקום עדים הוא אי נמי הא דבתראי מהימני מידום הוא דמאי חזית דסמכת אהני כו' הלכך אין נאמנין במגו איכולים לפוסלן בגזלנותא אלא כשאומרים כן בפירוש,

תורה אור השלם

1. אם אָוֶן בְּיָדֶךָ הַרְחִיקֵהוּ וְאַל תַּשְׁכֵּן בְּאָהָלֶיךָ עַוְלָה:
איוב יא יד

גליון הש"ם

גמ' זאת אומרת הכחשה. עיין איטוס מקוטלת בב"מ דף קנ ע"א ד"ה אר"ש זאת אומרת בשם רבי סעדי' גאון:

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת

תוספות רי"ד (המשך)

על ידי מיגו אין נאמנים שאין אדם משים עצמו רשע פירוש תרוייהו מודי דשטרא מעליא הוא ועכשיו באים לבטלו ע"י עדות מודעא וזה נקרא חוזר ומגיד וכיון שהגיד עדותו בשטר שוב אינו חוזר ומגיד ע"פ פעם שני. ומר בר ר"א סבר אמנה לא ניתן לכתב מש"ה אין נאמנים אפילו ע"י מיגו משום דעולה היא וכי אמרו חתמנו משוי נפשייהו רשיעא ואין אדם משים עצמו רשע אבל מודעא ניתן לכתב כדי לפצות המוכר מאונסו מאי אמרת הוו להו למיכתב מודעא ברישא מירתת מוכר דלמא מרגיש לוקח ואנים ליה טפי ואי אמרת ומשום אונסיה היכי חתמו שקרא מימר אמר להו סוף סוף על פומייכו בעי לאיתקיימא שטרא אתון דמיתקיימתון ליה אתון אמריתו דאנוס הייתי ותהימנו ע"י מיגו מש"ה סבר מר בר"א דניתן לכתוב ונאמנים ור"נ סבר דלמא לא מקיים שטרא מפומייהו אלא אפומי דסהדי אחרינא או מכת"י יוצא ממקום אחר דתו ל"ל מיגו נמצא שחתמו על שקר הלכך לא ניתן לכתב והל' כר"נ דמסתבר טעמי' ותו דבחזקת הבתים מקשי תלמודא ממילתי' לר"ה דאמר התם מאן דתחם אאשקלתא שפיר חתם איני והא א"ר נחמן מודעא היה דברינו אין נאמנים וקי"ל שאין החלמוד מקשה אלא מהל' פסוקה ואדמקשה מר"נ לסייע ממר בר ר"א אלא לאו ש"מ קים ליה לתלמודא דהלכה כר"נ עי' בחז"ה שטאבא תלה לפפי בבגרא וובין ליה אדעא חתם רבב"ח אמודעא ואאשקלתא. אמר ר"ה מאן דתחם אמודעא שפיר חתם ומאן דתחם אאשקלתא שפיר חתם ומק' אי מודעא לא אשקלתא ואי אשקלתא לא מודעא א"ל ר"ק אי לאו מודעא מאן דתחם אאשקלתא שפיר חתם ר"ה לטעמיה דאמר ר"ה תלויה ובין זביניה דבר אינו והא אמר ר"נ מודעא היה דברינו אין נאמנים ה"מ ע"פ דלא אתי ע"פ ומרע לשטרא אבל בשטר אתי שטר ומרע שטרי פי' טבי גברא אלמא הוה תלה לפפי באילן ששמו ביגרא למכור לו שדהו ולא תלהו כדי שימכור לו האילן ובין כלומר וכן עשה שמכר לו וחתם רבה בב"ח ועד אחר עמו אמודעא שמסר פפי קודם שנכתב שטר מכירה ואאשקלתא פי' גם על שטר מכירה חתם מאן דתחם אמודעי וכו' דאע"ג דתלויה ובין זביניה זבינין ה"מ היכא דלא מטר מודעא אבל המודעא שנכתב תבטל שטר המכירה ומאן דתחם אאשקלתא וכו' דתלויה ובין זביניה דאשקיגא ר"ה לטעמיה וכו' ור' יצחק אלפסי פסיק הל' כמר בר בר אשי: בעא מיניה רבא מר"נ תנאי היה דברינו מהו מודעא ואמנה טעמא מאי דעקר לי' לשטרא והאי נמי עקר לה לשטריה אז דלמא תנאי מילתא אחריתי (והרב מוליך השיטה בשכת"י יוצא ממקום אחר ובע' דרבא בשת"י יומ"א) פירוש מודעא ואמנה מ"ט אמרת דאין נאמנים אע"פ שאין כת"י יוצא ממקום אחר משום דעקרי לה לשטרא השתא בעדותן והלכך אמרינן להו א"כ דאמנה היה ולא הלוה לו או מודעא היה ולא מכר לו מרצונו למה חתמתם אעולה רשע עשיתים לפי דבריכם וכיון דמשוי נפשייהו רשיעי אין נאמנים וה"נ קנקרי לה לשטרא באומרם תנאי היה דברינו באמרו להו כיון שעל תנאי היה המכר כגון אם יבא פלוני מקום פלוני ויסכים בדבר זה יהא מכר ואם לא לא יהא מכר למה חתמתם בשטר המכר שבלא שום תנאי מכר לו לא היה לכם לעשות דבר זה והלכך גם זה עולה הוא דומיא דשטר אמנה אע"פ שהאמינו המוכר שאם לא יקיים תנאו שיהא המכר בטל לא היה להם לחתום כדאמרינן בשטר אמנה שאע"פ שהאמינו שילוהו ויקרא עולה ואין לחתום בו או דלמא תנאי מלתא אחריתי הוא פי' שכיון שמכר לו מכר מקרים אע"פ שהתלה המכר על תנאי שאמר אם יבא אותו פלוני ויסכים יהא קיים ואם לאו יהא בטל ראשאים העדים לחתום בו כיון שהמוכר מאמינו ולא רצה שיכתבו התנאי בתוך השטר א"כ אתי לקמן פי' לקוחות שעדיהם מעידים שתנאי היה דבריהם אמרינן להו זילו קיימו תנאייכו פי' לבעל וחותו לדינא פי' אם יעכב שוב הקרקע שנאמנים לומר תנאי היה דברינו וכיון שאין כת"י

נחמן עדים שאמרו אמנה היה דברינו מודעא היה דברינו אין נאמנים פי' עדים החתומים בשטר ואמרו אמנה היה לא הלוה לו פלוני אלא כתבנוהו לו ולכשיצטרך יולוה בו וזה שיעבד לו נכסיו מעכשיו אם יולוה לו לאחר זמן דלא להוי יכול לטרוף שלא כדין ולא מיבעיא אם כת"י יוצא ממ"א דלא מהימנו לעוקרו דלא הפה שאסר הפה שהתיר איכא אלא אפילו אם הן עצמם מקיימים אותו ואומרים כת"י הוא אבל אמנה היה דברינו אין נאמנים שמאחר שמודים שנכתב בכשרות הרי חתימתן שבשטר כאילו העידו בב"ד שכל מה [שכתוב] בשטר הלוהו מלוה ללוה וכיון שהגיד שוב אין חוזר ומגיד ותו דלא אתי ע"פ ומרע לשטרא אבל שטרא מרע לשטרא מודעא היה דברינו אין נאמנים פי' אם שטר מכר הוא ואמרו עדים החתומים בו המוכר מסר מודעא והראה אונסו והכרנו בו אין נאמנים דלא אתי ע"פ ומרע לשטרא: מר בר ר"א אמר אמנה היה דברינו אין נאמנים אבל מודעא היה דברינו נאמנים מ"ט האי ניתן לכתב והאי לא ניתן לכתב פירוש שאומר אם היה שטר מכר לא ברצונו מכר לו אלא אנוס היה ומסר מודעא לפנינו וקסבר ר"נ כיון שהיה אנוס ודאי ג) אנוסו א"כ לא היה להם לחתום השטר מכירה וא"ת בשביל זה תחמו בו כדי להציל את המוכר מיד הלוקח שהיה אנוס אותו והוא פייסם שיכתבו לו ויחתמהו היה להם לכתוב שטר מודעא ברישא דמודעי ניתן לכתב והדר ליכתבו ליה להאי שטרא מכר והוי אתיא מודעא ומבטלא לשטרא והשתא דלא כתבו מודעא ברישא לא הוה להו לחתום אשטר זביני והלכך כיון שלא היה להם לחתום בו וחתמו עולה הוא כמו שטר אמנה ואע"פ שאין כת"י יוצא דמהימני ע"י מיגו דאמרו לא חתמנו כדלעיל ואתי ע"פ דידהו ומרע לשטרא ה"מ בקטנים היינו קרובים היינו אנוסים היינו מחמת נפשות דלא הוי עולה ולא משוי נפשייהו רשיעא אבל במודעא היה דברינו שהוא עולה כמו אמנה היה דברינו אפילו

ג) פלוי ל"ל וכיון שיכולה למחול אותה לבעלה יכולה נמי לעשות קנינא כדי להפסיק הלקוחות ולפ שאין כוונתה כלל למחול לבעלה וכו'. ב) נראה דל"ל ולא מהני המכירה רק שלא יכול לומר וכו'. ג) נראה דל"ל ודלא אינה מכירה וא"כ.

וכשם שאין מזימין את העדים אלא בפניהם כך אין מכחישין את העדים אלא בפניהם אמר ליה רב נחמן אילו הוו קמן ומכחישין להו הוה הכחשה ולא הוה משגיחין בהו דהוי לה עדות מוכחשת השתא דליתנהו דאילו הוו לקמן דלמא הוו מודו להו מהימני אלא אמר רב נחמן [א]אוקי תרי להדי תרי ואוקי ממונא בחזקת מריה [ב]מידי דהוה אנכסי דבר שטיא דבר שטיא זבין נכסי אתו בי תרי אמרי כשהוא שוטה זבין ואתו בי תרי ואמרי כשהוא חלים זבין אמר רב אשי [ב]אוקי תרי להדי תרי ואוקי [ג]ממונא בחזקת בר שטיא ולא אמרן [ד]אלא דאית ליה חזקה דאבהתיה אבל לית ליה חזקה דאבהתיה אמרינן כשהוא שוטה זבן [ה]וכשהוא שוטה זבין א"ר אבהו [ו]אין מזימין את העדים אלא בפניהן ומכחישין את העדים שלא בפניהן והזמה שלא בפניהן נהי דהזמה לא הוי הכחשה מיהא הויא אמר מר אם יש עדים שכתב ידם הוא זה או שהיה כתב ידם יוצא ממקום אחר משטר שקרא עליו ערער והוהזק בב"ד אין נאמנין [ז] קרא עליו ערער אין לא קרא עליו ערער לא מסייע ליה לרבי אסי דאמר רבי אסי [ח]אין מקיימין את השטר אלא משטר שקרא עליו ערער והוהזק בב"ד אמרי נהרדעי [ט]אין מקיימין את השטר אלא משתי כתובות [או] משתי שדות והוא שאכלום בעליהן ג' שנים ובשופי א"ר שימי בר אשי [י]וביוצא מתחת יד אחר אבל מיד עצמו לא מאי שנא תחת יד עצמו דלא דלמא זיופי מזייף מתחת ידי אחר נמי דלמא אזל וחזא אתא וזייף כולי האי לא מצי מכוין ת"ר [יא]כותב אדם עדותו על השטר ומעיד עליה אפילו לאחר כמה שנים אמר רב הונא והוא שזוכרה מעצמו רבי יוחנן אמר [יב]אע"פ שאין זוכרה מעצמו אמר [יג]רבה ש"מ מדרבי יוחנן [יד]הני בי תרי דידעי סהדותא ומנשי חד מנייהו מדכר חד לחבריה איבעיא להו עצמו מאי רב חביבא אמר אפילו עצמו מר בריה דרב אשי אמר עצמו לא והלכתא [יה]עצמו לא **ואוקי ממונא בחזקת מריה.** פירש בקונטרס ואין נאמנין דקתני לאו דמגבינן בשטרא אלא דלא קרעינן ליה ונפקא מינה דאי תפס לא מפקינן מיניה וקשה דאמר בפ"ק דב"מ (דף ו: ושם) גבי ספק בכור תקפו כהן מוליאין אותו מידו אלמא תפיסה דלאחר ספיקא לאו כלום היא ומיהו אהכהו דסוף השואל (שם דף קג: ושם) לא קשה מידי דאמר דאמרי' גבי משכיר בית לחבירו זהב לחדש בא בתחלת החדש כולו למשכיר אלמא דבחזקת משכיר הוא ואפ"ה קאמר בא בסוף החדש כולו לשוכר דשאני התם דכיון דלא בא בתחלת החדש מיכא לאימור דאודויי אודי ליה ויש לומר דשאני גבי בכור שכהן תופס מספק דאין יודע אם בכור הוא אבל הכא שטוען בדי מהניא תפיסה ואי"ת בחזקת הבתים (ב"ב דף לד:) גבי זה אומר של אבותי כו' אמר ר"נ כל דאליס גבר ופריך מהמחליף פרה בחמור זה אומר ברשותו ילדה וזה אומר כו' יחלוקו ומאי קושיא הא ההיא אמיא כסומכוס ורב נחמן כרבנן דלרבנן דאמרי המע"ה היינו דינא דכל דאליס גבר כיון דמהניא תפיסה כשטוען בדי ויש לומר דהכי פריך דאפי' רבנן לא פליגי אסומכוס אלא משום דחד מינייהו מוחזק ואיכא למימר המע"ה אבל הכא דאין אחד מוחזק יומר מחבירו מודו לסומכוס דיחלוקו ועי"ל דהכא מיירי כשתפס קודם שנולד הספק ורשב"א גרסה לו להעמיד הבריית בשובר ולהכי אין נאמנין דאוקי ממונא בחזקת מריה ומחזקינן עדי שובר בשטרים ולא יפרעו) : **אלא** אמר ר"נ אוקי תרי להדי כו'. ומ"ת ולר"נ אמאי לא מגבינן ביה בשטרא הא סבר ר"נ כרב הונא (שבועות מז) [ב"ב דף לא:] בשני כתי עדיס המכחישות זו את זו דכל אחת באה בפ"ע ומעידה אע"ג דלפי עדות כל אחת חבירתה פסולה לכל עדיות הכא נמי כיון דאין מכחישין אותן לומר שלא לזה כלום אלא אומרים איננה נאמנים בדבר זה דפסולין הייתם ליתכשרו ואמאי לא מגבינן ביה בשטר ויש לומר דהתם באה כל אחת בפ"ע ומעידה משום דמוקמינן כל אחת בחזקת כשרות אבל הכא שאומרים קטנים היו או קרובים משגולדו עד עתה שנתרחקו ליכא למימר אוקמינהו אחזקתייהו דפסלינן אותן משגולדו ואנוסים היו נמי מחמת נפשות לא שייך לאוקמי אחזקה דהא לא פסלי להו כלל ורשב"א אומר דהכא לא מוקמינן להו אחזקה כדאמר לעיל משום דאילו הוו קמן דלמא הוו מודו:

ואוקי ארעא בחזקת בר שטיא. דוקא בקרקע הוא דאמרינן הכי אבל במטלטלים אמרינן דהוו בחזקת המוחזק כדאמר בפרק השואל (ב"מ דף ק.) גבי המחליף פרה בחמור דפריך וליחזי פרה ברשותא דמאן קיימא ולהוי לידך המע"ה ומשני דקיימא באגם אומר ר"י דהכא לא שייך למימר כדאמרי' בסוף קדושין (דף עט:) ובמי שמת (ב"ב דף קנג: ושם) אם שכיב מרע הוא עליהם להביא ראיה שבריא היה ואם בריא הוא כו' דבר שטיא דהכא כיון דעתים חלים ועתים שוטה אין ראיה ממה שהוא עכשיו : **דלמא** זיופי זייף. אור"ת *דלדוקא היכא שאין אנו מכירין החתימה אלא ע"י דמיון החתימה להחתימה אבל היכא דמכירין חתימת העדים בנדיעת עין אע"פ שיש לו חתימה אחרת תחת ידו ליכא למיחש דלמא זייף דכיון דמכירין החתימה אם זייף היה ניכר היטב: **ורבי** יוחנן אומר אע"פ שאין זוכרה מעצמו. פי' אבל ע"י השטר לבדו אבל אם אין זוכרה כלל לא דמפיסה ולא מפי כתבם כדאמרינן פ' ד' אחין (יבמות דף לא: ושם) גבי מפני מה לא תקנו זמן בקדושין דקאמר לינמי גבי עדים אי דכירי ליתו ולסהדו ואי לא זימנין דחזו בכתבא ואתו ומסהדי ואמר רחמנא מפיסה ואי"ת מפי כתבם ואי"ת הכא נמי אמאי לא אסרינן לכתוב עדות על השטר שמא ישכח לגמרי ואתו ומסהדי מכתבא דכחיישינן התם ויש לומר דואלי התם חשו חכמים לפי שב"ד מוסרין לו השטר ויסבור שלבך מסרוהו לו שיעיד אפי' לא יזכור אבל הכא שמעצמו כותב עדותו על השטר לא חשו חכמים לכך וא"ת ואמאי לא מצו חזו בכתבא ולאסהודי הא תנן בגט פשוט (ב"ב דף קסח.) מי שנמחק שטר חובו מעמיד עליו עדים ובא לב"ד ועושין לו קיומו ומפרש בגמ' מהו קיומו וכן בהגוזל קמא (ב"ק דף לח.) דאמרינן גבי שרף שטרותיו של חבירו פטור מדיני אדם כו' ה"ל אי דאיכא סהדי דידעי מה הוה כתוב ביה בשטרא נכתוב ליה שטרא אחרינא אלמא לא חשבינן ליה מפיסה ולא מפי כתבם וי"ל דבפ' ד' אחין [ברייתא] דר"י : ת"ר שנים החתומים על השטר כאילו זוכרין העדות אבל ודאי אם היו מעידין שכך ראו בחתימתן הא לא חשיב מפיסה ולא מפי כתבם דעדים החתומין על השטר נעשה כמי שנתקרה עדותן בבית דין והוי כאילו מעידין ראינו עדות שנתקרה בבית דין ואם תאמר והכא אפילו אין זה זוכרה כלל מה בכך יביא

לב א מתי' פ"ז מהלכות עדות הלכה ז סמג עשין קט טוש"ע ח"מ סימן מו סעיף ו:
לג ב מתי' פכ"ט מהל' מכירה הלכה ה סמג עשין פד טוש"ע ח"מ סי' רלה סעיף כא בהגה"ה:
לד ג ב"י ח"מ שם שם:
לה ד מתי' פי"ח מהל' עדות הלכה ה סמג עשין קו טור ח"מ סי' לח:
לו ה ו ז מתי' פ"ו שם הלכה ג סמג שם טוש"ע ח"מ סימן מו סעיף ז:
לז ח ט מתי' פ"ח מהל' עדות הלכה ח סמג עשין קט טוש"ע ח"מ סימן כח סעיף יג:
ח י כ מתי' שם הלכה ב טוש"ע ח"מ שם סעיף יד:

גליון הש"ס

גמ' **וכשהוא שוטה זבין.** עי' סוכה דף מו ע"ב תוס' ד"ה דיעוקא: **תוס' ד"ה דלמא כו' אור"ת דדוקא כו'.** עיין לקמן דף כח ע"א תוס' ד"ה קיום שטרות:

הגהות הב"ח

(**א**) גמ' תיבות קרא עליו וכו' עד ערער לג. בתפר"י מבואר דלא הוה גרס להו:

תוספות רי"ד

יוצא ממקום אחר ולא דמי לא למודעא ולא לאמנה דמודעא הא קא חזי דאנוס הוה ולא היה להם לחתום עד שלא יכתבו לו שטר מודעא אאמנה נמי לא אע"ג דאמרינן שאנ"פ שהלוה מאמינו למלוה שילוהו אפ"ה אין לחתום בו דהתם לאו משום פסידא דלוה שכיון שהוא מתרצה בכך אין אנו חוששים בדבר אלא משום פסידא דלקוחות הוא כדאמרינן הכי שכיון שכתב לוות ולא לוה אתי למיטרף לקוחות שלא כדין תדע דהכי הוא דהא בשטרא דלאו אקנייתא כותבין שטר ללוה עד שיהא מלוה עמו משום פסידא דלקוחות אבל בשטרא אקנייתא כותבין דאי טריף כדין טריף ואע"ג דאיכא למיחש דלמא ממטי ליה לוה למלוה ומאמינו עד שילוהו ולבסוף לא ילוהו אפ"ה לא חיישינן כיון שהוא מאמינו ה"נ כיון דהוא מאמינו שאם לא יתקיים התנאי יבטל לו המכר אין לנו לחוש להפסדו והלכך רשאים לחתום בו ולא הוי עולה כיון דלא מפסיד לאחריני אבל אם היה כת"י יוצא ממקום אחר אין נאמנים שכיון שהגיד

כ: האשה שנתארמלה פרק שני כתובות

עין משפט נר מצוה

לט א מיי׳ פ״ח מהל׳ עדות הלכה ג סמג עשין קט טוש״ע מ״מ סימן כח סעיף יד:
מ ב ג ד ה מיי׳ פ״ח מהלכות עומאת מת הלכה ג:
מא ו טוש״ע מ״מ סימן כח סעיף יג:
מב ז ח טוש״ע מ״מ סימן מו סעיף י:

מסורת הש״ס

ג) מיר סה:, **ד)** [דברים יט פט״ו], **ד)** [וי״מ הכל דנקט אחד מדשות לפי שכל דבר חדש הוא תחלה ואח״כ יש וכמו כן בתלמודן קודם נשואין ובמולות שהם קודם בעולות. וא״מ קשה דבפרק כילד עולין (דף פא.) קתמר אחד עכם שים בו מוח ואחד עכם שאין בו מוח פשוט יותר שים בו משוט ועכם לא תשכבו בו והתם לא שייך אלי טעמא ולריך לפרש כדפר״י. מ״י עה״ג], **ה)** ומלי למימר דתרי טעמי לטיבותא נקט. [מ״ר],

גליון הש״ס

גמ׳ שאין אדם זוכרה. עיין תוס׳ יו״ט פ״ב מ״ג דפ״ב ד״ה לא יסמוך:

תוספות רי״ד (המשך)

אם עשהו עד בדבר וירא לשכחו כותבו על החתכת קלף ומצניעה ומעיד ע״פ אותו כתב אפילו לאחר כמה שנים א״ר הונא והוא שזוכרה מעצמו פי׳ בלא ראיית השטר זוכר קצת מעדיותו מאליו ואין זה מדבר משטר שיצא מה״י ומסרו למלוה או ללוקח דהתם אע״ג דלא דכירי לסהדותייהו כלל כיון שמעיד שזה כת״י ומקיים חתימתו או אחרים מעידין על חתימתו השטר קיים ואף על פי שאינו זוכר עדותו ואע״פ שמת חתימתו קיימת שעדים המעידים על השטר נעשה כמי שנתקרבה עדותן בב״ד ולא מיירי הכא אלא בעודו תחת ידו כגון ספר זכרונות שאדם כותב בו עסקיו שלא ישכחם גם העדות זו שנאמרה לו בפה כתבה שם שלא ישכחנה ומ״ה א״ר הונא והוא שזוכרה מעצמו אבל אם שכחה בטל כתבו ואל יראה ויעיד מתוך כתבו ואהני ליה כתבא שיעיין שם לפרקים ולא (יטרחנה) [ישכחנה] ור״י אמר אף על פי שאינו זוכרה מעצמו פי׳ אלא לאחר שראה השטר נותן בלבו ויזכיר שלא נשתכחה ממנו כל כך רק כשמזכירים אותו נזכר אבל אם אינו נזכר כלל לא דהכי אמרינן בפרק ד׳ אחין לינחזהו גבי עדים אם מדכירי ליתי ולסהודי ואי לא זמנין דחזי מכתבא ומסהדי ורחמנא אמר מפיהם ולא מפי כתבם: (ארב״א) [אמר רבא] שמע מיניה מר׳ יוחנן הני תרי דידעי בסהדותא ומינשי חד מינייהו מדכיר ליה חברי׳ ומדכר איבעיא להו מלוה בעצמו מאי פי׳ אם בעל דין מזכירו עד שנזכר מאי ר״ח אמר אפילו מלוה בעצמו מר בר אשי אמר (אפי׳) מלוה בעצמו לא והלכתא מלוה בעצמו לא ואי צורבא מרבנן אפילו מלוה בעצמו פי׳ דאי לאו רמי אנפשי׳ ומדכיר שפיר לא הוי סמיך אספיקא למיקם לאסהודי כי הא דרב אשי הו״ל סהדותא

ו) ר״ל דאמר מר ההוא סהדותא א״ל לא א״ל ולאו הכי והכי הוה א״ל לא ידענא לסוף אדכיר ר״א ואזיל אסהיד

לרב כהנא א״ל מדכיר מר ההוא סהדותא א״ל לא א״ל ולאו הכי והכי הוה א״ל לא ידענא לסוף אדכיר ר״א ואזיל אסהיד ליה חזי׳ לרב כהנא דהוה קא מחסם פי׳ מגמגם פי׳ לתמוה על ר״א שהעיד בדבר א״ל מי סברת עלך קסמכנא אנא רמאי אנפשאי ואידכרי עיין בפסקי בפרק ד׳ אחין: **מתני׳** זה אומר זה כתב ידי וזה כתב ידו של חבירי וזה אומר זה כת״י וזה כת״י של חבירי הרי אלו נאמנים זה אומר זה כתב ידי וזה אומר זה כת״י צריכים שיצטרף אחר עמהן דברי רבי וחכ״א אין צריכין לצרף עמהן אחר אלא נאמן אדם לומר זה כתב ידי. רבי סבר תרי סהדי בעי׳ אכל חתימה וחתימה הלכך אם כל אחד העיד על שלו ועל של חבירו יש שני עדים אכל חתימה וחתימה ואם כל אחד ואחד מעיד על שלו ולא על של חבירו צריכים לצרף עמהן אחר שיכיר שתי החתימות שיבואו על כל חתימה שני עדים. וחכמים סברי כל אחד נאמן על חתימתו שבוודאי כשבאו העדים לקיים חתימה עדים אחרים צריכים להיות שנים על כל חתימה וחתימה אבל כשעדי השטר הן בעצמן מקיימין חתימתן אין צריכין צירוף אלא כל אחד נאמן לומר זה כתב ידי ופריש תלמודא טעמייהו

ח) אהלות פט״ז מ״ב,

ט) ר״ל דפשיטא כמחסם מיהו הוי פי׳ המגמגם וכו׳.

שטרו בב״ד ויש לומר דע״מ בשטר לא חשיב שטר אלא אותו שיש בו שני עדים דומיא דספר מקנה והא דאמר בגט פשוט (ב״ב דף קסה.) עד אחד בכתבו ועד אחד בעל פה אין מצטרפין דמשמע הא שנים בשטר אפילו בשתי אגרות מצטרפין התם מיירי כגון שהאחד בשטר והאחד בעל פה לא שאומר שראה הוא המלוה אלא שראה מסירת השטר מלוה למלוה דהוי כשנים החתומים בשטר לר״מ דאמר עדי מסירה כרתי ועוד דבירושלמי מפרש עד מ׳ בשטר היינו שנים חתומים בשטר וקיימו כתב ידו של אחד ולא מצאו לקיים כתב ידו של שני ומ״מ נהי דעד אחד לא חשיב שטר לענין שאם יבואו עדים ויאמרו כך ראינו בשטר דחשבינן להו כעד מפי עד עדות מיהא הוי ויכול לשלוח כתב ידו לב״ד ולא חשיב מפיהם ולא מפי כתבם כיון שהוא זוכר העדות וכ״ש פי׳ בפירוש החומש [a] מפיהם ולא מפי כתבם שלא ישלח בכתב עדותו לב״ד מ״ג דאמר ר״י דע״מ מועיל בשטר אם יש שני שטרות בכל אחד חתום עד מ׳ חשוב כשטר שלם וכ״ת מ״כ בשמעתין יביא כתבו לב״ד אפילו אינו זכור כלל ויש לומר דלא חשיב שטר אלא כשעשוי מדעת שניהם מדעת הלוה שהוא חייב אז חשיב שטר אבל הכא שכותב עדותו שלא מדעת הלוה לא חשיב שטרא והקשה ה״ר שמואל מווירדו״ן דאמר בחזקת הבתים (ב״ב דף מ. וסס) מחאה בפני שנים ומ״ל לומר כתובו ומה מועיל כתובו כיון דאין עשוי מדעת המחזיק ולפי מה שפירשנו דעדות מיהא הוי כל זמן שזוכר אתי שפיר מיהו בלאו הכי מתרץ ר״י דגבי מחאה הקילו שאינה אלא מדרבנן דהכי נמי הקילו לומר דמחאה שלא בפניו הוי מחאה אע״פ שלפעמים לא ישמע וסמכו על זה דחבכך חברא אית ליה וכן במודעא בפני שנים הקילו לכתוב להגיל אנוס מאונסו ועוד אומר ר״י דלא בענין דעת שניהם והכא היה יכול להביא שטרו אם היה כתוב כתיקון שטרות אבל הכא מיירי שאינו כתוב כסדר השטר אלא זכרון דברים בעלמא ומתוך הירושלמי נראה לפ׳ בענין אחר סוגיא זו דקאמר התם רב הונא כרבי ור׳ יוחנן כרבנן פירוש כשהעדים בחיים לקיים חתימתן אם זוכרין המלוה אלא שטר אפי׳ לרבי מ״ל לגרף עמהן אחר מן השוק דעל מנה שבשטר הן מעידין וכשאין זוכרים המלוה אפילו ע״י השטר אפי׳ רבנן מודו דצריכין לגרף עמהן דעל כרחין אין מעידין אלא על כתב ידן וכי פליגי היינו כשזוכרין המלוה ע״י השטר דלרבנן חשיב זכירה ועל מנה הן מעידין ולרבי לא חשיב זכירה ולשון כותב אדם לא משמע הכי: **אחד** חדשות ואחד ישנות. תימה דהכא מזכיר שאינו פשוט קודם וכן בהחולץ (יבמות דף מא.) לא יתארסו ולא ינשאו עד שיהו להן ג׳ חדשים אחד בתולות ואחד בעולות מזכיר אירוסין קודם נישואין ובתולות קודם בעולות דהיינו שאינו פשוט קודם וכר״ה (דף כט:) תנן אחד יבנה ואחד כל מקום שים בו ב״ד התם נקט דבר פשוט בריש״א וכן בב״ק (דף נ:) אחד החופר בור שיח ומערה ובמס׳ קוטה (דף מג.) אחד הבונה ואחד הלוקח כו׳ גבי מערכי מלחמה ורש״י נמי גריס בפ״ק דסוכה (דף כ. וסס) גבי מחללת גדולה שעשאה לשכיבה תחתה ואין מסככין בה רבי אליעזר אומר אחת קטנה ואחת גדולה ופריך מ׳ גדולה ומ׳ קטנה מנבעי ליה והיה כתוב בספרים להפך ורש״י מהפך הגירסא משום דדרך התנאים להזכיר הפשוט קודם ואומר ר״יד) דהיכא דקאי אפלוגתא או אקרא מזכיר הפשוט קודם כי הא דפליג ר׳ אליעזר אמ״ק בסוכה והוה ליה למימר אחת גדולה שאתה מודה לי כך מודה בקטנה וכן אחד יבנה פליג אדר׳ אליעזר דאמר לא התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהו תוקעין אלא ביבנה בלבד ובב״ק (דף נ:) ובסוטה (דף מג.) קאי אקרא אבל הכא ובהחולץ לא קאי אמידי אין להקפיד איזה **נשנה תחלה: טמאות.** פירש בקונטרס דבקרובות אפילו חדשות טמאות משום דאזלא אחיה לחודה ואין יודע אם אבל רחוקה דדברא אינים בהדה ואלמלי קברה אינים דאזיל בהדה היה מגלה ולפיכך ישנות טמאות דאע״פ דדברא אינים בהדה נשתכח הדבר וקשה [לר״י] דאם כן אמאי״ ל״ל בסמוך דדברא אינים בהדה ובלית הקברות אזלא לא הוה ליה למימר אלא דברא אינים בהדה ותו לא ולכך טפי חדשות טהורות דאם אינתא דקברה אם היה הדבר ידוע ועוד אי לבית הקברות אזלא ישנות אמאי טמאות ונראה לר״י כר״מ דפירש דישנות טמאות אפילו רחוקות דחיישינן שמא קרובות היו שהיה העיר אזלה וחרב ולפי זה לא נאמר משום דדברא אינים בהדה היה ידוע יותר ולהכי איצטריך לומר ובלית הקברות אזלא: **עילה מצאו.** פירש רבינו חננאל נגע ותלו הטומאה באותה נגע והשאר טהרו:

ו) ר״ל דאמר מר ההוא סהדותא א״ל לא א״ל ולאו הכי והכי הוה א״ל לא ידענא לסוף אדכיר ר״א ואזיל אסהיד

ליה חזי׳ לרב כהנא דהוה קא מחסם פי׳ מגמגם פי׳ לתמוה על ר״א שהעיד בדבר א״ל מי סברת עלך קסמכנא אנא רמאי אנפשאי ואידכרי עיין בפסקי בפרק ד׳ אחין: מתני׳ זה אומר זה כתב ידי וזה כתב ידו של חבירי הרי אלו נאמנים זה אומר זה כתב ידי וזה אומר זה כת״י וזה כת״י של חבירי הרי אלו נאמנים זה אומר זה כתב ידי וזה אומר זה כת״י צריכים שיצטרף אחר עמהן דברי רבי וחכ״א אין צריכין לצרף עמהן אחר אלא נאמן אדם לומר זה כתב ידי. רבי סבר תרי סהדי בעי׳ אכל חתימה וחתימה הלכך אם כל אחד העיד על שלו ועל של חבירו יש שני עדים אכל חתימה וחתימה ואם כל אחד ואחד מעיד על שלו ולא על של חבירו צריכים לצרף עמהן אחר שיכיר שתי החתימות שיבואו על כל חתימה שני עדים. וחכמים סברי כל אחד נאמן על חתימתו שבוודאי כשבאו העדים לקיים חתימה עדים אחרים צריכים להיות שנים על כל חתימה וחתימה אבל כשעדי השטר הן בעצמן מקיימין חתימתן אין צריכין צירוף אלא כל אחד נאמן לומר זה כתב ידי ופריש תלמודא טעמייהו

א) ואי צורבא מרבנן הוא אפילו עצמו כי הא דרב אשי הוה ידיע ליה בסהדותא לרב כהנא אמר ליה מי דכיר מר האי סהדותא אמר ליה לא ולאו הכי והכי הוה א״ל לא ידענא לסוף אידכר רב אשי אסהיד ליה חזייה לרב כהנא דהוה מחסם א״ל מי סברת עלך קא סמיכנא אנא הוא דרמאי אנפשאי ואדכרי **ב)** תנן התם **ג)** התלוליות הקרובות בין לעיר ובין לדרך אחד חדשות ואחד ישנות טמאות הרחוקות חדשות טהורות ישנות טמאות איזוהי קרובה חמשים אמה ואיזו היא ישנה ששים שנה דברי ר״מ רבי יהודה אומר **ד)** קרובה שאין קרובה הימנה ישנה **ה)** שאין אדם זוכרה מאי עיר ומאי דרך אילימא עיר עיר ממש דרך דרך ממש מספיקא מי מחזקינן טומאה והאמר ריש לקיש **ו)** עילה מצאו וטהרו ארץ ישראל א״ר זירא **ז)** עיר עיר הסמוכה לבית הקברות ודרך דרך בית הקברות בשלמא דרך בית הקברות דזמנין דמתרמי בין השמשות ומקרו קברו בתל אלא עיר הסמוכה לבית הקברות כולהי לבית הקברות אזלי אמר רבי חנינא **ח)** מתוך שהנשים קוברות שם נפליהן ומוכי שחין זרועותיהם עד חמשים אמה אזלא איהי לחודה טפי דבראי אינים בהדה ולבית הקברות אזלא הלכך טומאה בארץ ישראל לא מחזקינן אמר רב חסדא ש״מ מרבי מאיר האי סהדותא עד שיתין שנין מידכר טפי לא מידכר ולא היא התם הוא דלא רמיא עליה אבל הכא **ט)** כיון דרמי עליה אפילו טובא נמי: **מתני׳** **י)** זה אומר זה כתב ידי וזה כתב ידו של חבירי וזה אומר זה כתב ידי וזה כתב ידו של חבירי הרי אלו נאמנין זה אומר זה כתב ידי וזה אומר זה כתב ידי צריכין לצרף עמהם אחר דברי רבי וחכמים אומרים אינם צריכין לצרף עמהן אחר **יא)** אלא נאמן אדם לומר זה כתב ידי: **גמ׳** כשתימצי לומר לדברי רבי

ואי צורבא מרבנן הוא. הטעד: אפי׳ לעצמו. אל בעל דין. דלורבא דרבנן אי לאו דכי רמי אנפשיה מדכר שפיר לא הוה סמיך אספיקא למיקם ואסהודי: **מחסם.** מגמגם. תמה על רב אשי שהעיד בדבר: **הפלוליות.** תילי קרקע. ודרך בני אדם לקבור בתל משום דאין בני אדם מטין מן הדרך לעבור עליו. ועיר ודרך לקמן מפרש להו: **אחד חדשות.** שאין זמן רחוק שלא היה כאן תל דאיכא למימר כיון דחדשה היא אם איתא שנקבר שם מת מדכר דכיר ליה אפ״ה טמאות מספק דכיון דסמוכה לעיר איכא למימר אשה יחידה הלכה וקברה שם נפל שלה: **הרחוקות.** דאין אשה יחידה הולכת שם: **חדשות טהורות.** דאם איתא דנקבר ביה הוו ידעי ליה: **ישנות טמאות.** שכבר נשתכח הדבר מן היודעים: **ואיזו היא קרובה.** לעיר שאנו אומרים עליה שאף החדשה טמאה ממשים אמה: **ואיזו היא ישנה.** שאנו אומרים עליה שאפי׳ היא רחוקה טמאה שים שנה: **שאין קרובה הימנה.** אבל אם יש קרובה הימנה אפי׳ היא בתוך חמשים אמה הויא כרחוקה וחדשה טהורה דאם איתא דהלכה אשה יחידה לקבור לא שבקה קרובה הימנה ואזלא לגבי דהך: **שאין אדם זוכרה.** שאין אדם אומר זכור זכור אני שלא היה כאן תל וביומי נעשה תל זה כאן: **עילה מצאו.** עלילה בעלמא מצאו חכמים והחזיקו בה לתלות עליה ולטהר את ארץ ישראל במסכת נזיר בפרק בתרא. אלמא מספיקא לא מחזקינן טומאה בקרקעה של ארץ ישראל: **וטיהרו אם א״י** גרסי׳ ולא גרסינן כל: **דמפרמי בין השמשות.** של ערב השבת ואין שהות לילך עד בית הקברות: **ומוכי שחין.** שאבריהן נופלין או שחותכין אותן. ואבר מן החי מטמא כאבר מן המת כדאמרינן בהעור והרוטב (חולין קכט:): **ש״מ.** מדקתני לעיל איזו היא ישנה ששים שנה וטעמא משום דלא דכירי לה הוא אלי סהדות׳ כו׳: **אבל הכא.** שעשאוהו עד בדבר אפילו טובא נמי סמכינן אסהדותיה אי מסהיד: **מתני׳ הרי אלו נאמנין.** דאיכא תרי סהדי דמסהדי אכל כתב וכתב: **צריכים לצרף עמהן אחר.** שיכיר כתב ידי שניהם דתרי סהדי בעינן אכל כתב וכתב וטעמא מפרש בגמרא:

גמ׳ כשתימצי לומר לדברי רבי. כשתעמוד לסוף דבריו קסבר אם עשהו עד בדבר וירא לשכחו כותבו על החתכת קלף ומצניעה ומעיד ע״פ אותו כתב אפילו לאחר כמה שנים א״ר הונא והוא שזוכרה מעצמו פי׳ בלא ראיית השטר זוכר קצת מעדיותו מאליו ואין זה מדבר משטר שיצא מה״י ומסרו למלוה או ללוקח דהתם אע״ג דלא דכירי לסהדותייהו כלל כיון שמעיד שזה כת״י ומקיים חתימתו או אחרים מעידין על חתימתו השטר קיים ואף על פי שאינו זוכר עדותו ואע״פ שמת חתימתו קיימת שעדים המעידים על השטר נעשה כמי שנתקרבה עדותן בב״ד ולא מיירי הכא אלא בעודו תחת ידו כגון ספר זכרונות שאדם כותב בו עסקיו שלא ישכחם גם העדות זו שנאמרה לו בפה כתבה שם שלא ישכחנה ומ״ה א״ר הונא והוא שזוכרה מעצמו אבל אם שכחה בטל כתבו ואל יראה ויעיד מתוך כתבו ואהני ליה כתבא שיעיין שם לפרקים ולא (יטרחנה) [ישכחנה] ור״י אמר אף על פי שאינו זוכרה מעצמו פי׳ אלא לאחר שראה השטר נותן בלבו ויזכיר שלא נשתכחה ממנו כל כך רק כשמזכירים אותו נזכר אבל אם אינו נזכר כלל לא דהכי אמרינן בפרק ד׳ אחין לינחזהו גבי עדים אם מדכירי ליתי ולסהודי ואי לא זמנין דחזי מכתבא ומסהדי ורחמנא אמר מפיהם ולא מפי כתבם: (ארב״א) [אמר רבא] שמע מיניה מר׳ יוחנן הני תרי דידעי בסהדותא ומינשי חד מינייהו מדכיר ליה חברי׳ ומדכר איבעיא להו מלוה בעצמו מאי פי׳ אם בעל דין מזכירו עד שנזכר מאי ר״ח אמר אפילו מלוה בעצמו מר בר אשי אמר (אפי׳) מלוה בעצמו לא והלכתא מלוה בעצמו לא ואי צורבא מרבנן אפילו מלוה בעצמו פי׳ דאי לאו רמי אנפשי׳ ומדכיר שפיר לא הוי סמיך אספיקא למיקם לאסהודי כי הא דרב אשי הו״ל סהדותא

ח) אהלות פט״ז מ״ב,

ט) ר״ל דפשיטא כמחסם מיהו הוי פי׳ המגמגם וכו׳.

האשה שנתארמלה פרק שני כתובות כא.

על כתב ידן הן בחין להעיד כשמקיימין השטר בב"ד לפיכך צריך שניס על כל כתב וכתב: **לדברי חכמים על מנה שבשטר הם מעידים.** אנחנו ראינו המלוה וחתמנו הלכך בתרי סגי ולא צריך חד מינייהו לאסהודי אדחבריה: **מהו דתימא לרבי ספוקי מספקא ליה אי על כתב ידן.** אנו מזקקין שיעידו: **או על מנה שבשטר.** ומשום שמא על כתב ידן הן מעידין מצריך תרי לכל כתב וכתב ומיפשט מיהא לא פשיטא ליה: **ונפקא מינה.** בין ספק לודאי נשניס החתומים על השטר ומת אחד מהן צריך שניס מן השוק להעיד עליו ואין זה כשר להעיד על כתב ידו ועל של חבירו ונצרף אחד עמו שיעיד על שתיהן דדלמא על מנה שבשטר הן מעידין וכי אומר זה כתב ידי נפיק פלגא דממונא אפומיה וזה שמעיד עמו על חתימתו לא מעלה ולא מוריד דאינו צריך לו וכי הדר מצטרף עם ההוא מן השוק להעיד על חתימת המת הדר נפיק ריבעא דממונא אפומיה אשתכח דכולא ממונא נכי ריבעא נפיק אפומיה ואתן ע"פ שניס עדיס בענין חצי דבר על פיו של זה וחצי דבר על פיו של זה. הלכך ניבעי תרי דכיון דספיקא היא ניזיל הכא לחומרא והכא לחומרא היכא דשניהם קיימים אזלינן לחומרא ואמרינן על כתב ידן הן מעידין ובענין תרין על כל כתב וכתב והיכא דמית חד מנייהו בענין תרין מן השוק שיעיד האחד על כתב יד המת ואחד מהן יעיד על כתב יד המת והחי דאי הוה פשיטא לן דעל כתב ידן מעידין הוי סגי בחד מן השוק שיעיד על שתי החתימות והחי יעיד גם הוא על שתיהם ולא נפיק כולא ממונא נכי ריבעא אפומא דחד[ו] דאיהו נמי צריך לאותו מן השוק שיעיד על חתימתו אבל השתא דמספקא לן דלמא על מנה שבשטר הן מעידין ועל כתב ידו הוא נאמן ואין צריך לגירוף ועוד אנו צריכים לו שיעיד על חותם המת נפקי תלתא ריבעי אפומיה אי ליכא תרין מן השוק שלא יהא זה צריך להעיד על המת קמ"ל דפשיטא ליה וסגי בחד מן השוק ושניהם יעידו על שתיהן: [ז] **בין לקולא.** כי הכא דאילו לרבנן בעי שניס מן השוק שיעידו על של מת וזה לבדו יעיד על חתימתו: **נכי ריבעא.** חסר ריבעא: **צריך שניס.** לדברי חכמים: **ואי ליכא שניס.** שיכירו כתב המת: **אלא חד.** וזה החי נמי מכירה מאי נעביד: **נלחוב.** זה שנשאר בחייס: **תחימת ידיה אחספא ונשדייה בבי דינא.** ויטלוה הדיינים ויקיפוה אצל חתימתו שבשטר: **ומחזקי.** ההיא דשטרא מהך דאחספא דלא צריך לאסהודי אחתימת ידיה: **וכתב עליה מאי דבעי.** למעלה מן החתימה יכתוב שזה החתום לוה ממנו מנה וכותב כך אני פלוני החתום למטה לויתי מנה מפלוני: **מגלסים בני חורין.** וממשעבדי לא דלית ליה קלא לדבר שאינו עשוי בעדים: **מהו דתימא.** כי היכי דהלכה כרבי מחבירו ה"נ אפילו מחבירו: **דנפיק מבי דינא דמר שמואל.** שקיימוהו בבית דינו וכך נמצא כתוב בהנפק שכתבו הדיינים בו: **מדאתא רב ענן כו'.** אלמא כרבי ס"ל שצריך לומר זה כתב ידי וזה כתב ידו של חבירי: **שטרא דיתמי הוה.** שהולרך לעיין בתקנתם: **וחש שמואל.** שאם לא כתב בו אלא פלוני העיד על כתב ידו ופלוני על כתב ידו שמא כשיוציאו היתומים שטר זה בב"ד לגבות יהא אותו ב"ד טועה לומר שהלכה כרבי ויאמרו שאין זה קיום: **ליכא דס"ל.** בעלמא ולא מחבירו והא אפי' מחבירו: **עד דיין.** שטר שכתוב בו הנפק וחתמו הדיינין על הנפק שלו ולאחר זמן כשהוציאו המלוה לגבות ערער הלוה לומר מזייף הוא ובא אחד מעדי השטר והעיד על כתב ידו ואחד מן הדיינים העיד על כתב ידו מצטרפין להכשירו: **מאי דקא מסהיד סהדא כו'.** עדי השטר מעידין על מנה שבשטר כרבנן והדיינין מעידין בפנינו נתקיים: רב יהודה אמרה דרמי בר יחזקאל הוה [קידושין נב.]: איקלע

ו) והיינו כדעת הרלב"ד בהשגות פ"ח מהלכות עדות הלכה ד' ע"ש. ז) נראה דרבינו היה גורס כאן ובהא אפילו מחבריה וכ"ה הגירסא בתמת בפסחים כז.

גליון הש"ם

גמ' אבל אמגלתא לא. עיין ב"ב דף קפ ע"א תוס' ד"ה מקושר עליו מאמוריו: **שם** כמה מעלייא. כעין זה שבועות דף מז ע"ב: **שם** לא תציתינהו. נקמן דף ס ע"א ודף עו ע"ב חולין דף מד ע"א:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ושדי ליה בבי דינא וחזו ליה וממחזקי ליה כי דינא ולא צריך כל"ל:

מוסף רש"י

הוציא עליו. מלוה, כתב ידו. של לוה, שהוא חייב לו. ממון, ואין כאן עדות אחרת, **גובה מנכסים בני חורין.** ללא גובה ממשועבדים אלא מלוה הכתוב בשטר שיש בו עדים, צריך לפיכא תרתי, שטר ועדים, מפקא ליה לקלא ולקוחות הוא דאפסקו אנפשייהו שלא מקלו בדבר וימיו בני חלי למוכר לגבות מכס (רשב"ם ב"ב קנה:). **הלכה כרבי מחבירו.** במקום יחיד, **מחבירו.** במקום רבים (פסחים כז.).

תוספות רי"ד

כשתמצא לומר לדברי רבי על כת"י הן מעידין ולפיכך צריך שיצטרף עמהן אחר ולדברי חכמים על מנה שבשטר הן מעידין והרי הם שנים ופי' המורה שהם זקוקין לומר אנחנו ראינו המלוה וחתמנו ואינו נ"ל שבין שזוכרין אותה ומעידין עליה בין אין זוכרין אותה שכבר שכחו העדות אלא שמכירין חתימתן ומעידין עליה. פליגי רבי ורבנן רבי סבר אע"פ שזוכרים ההלואה ומעידים עליה אפ"ה על כת"י מעידין שאם לא יקיימו החתימה הוה לה מלוה ע"פ ולא טרפא ממשעבדי א"נ מצי אירך למיטען פרעתי הלכך זקוקים אנו לעדותן לומר מכירים אנו בחתימתינו ולשויי שטרא מעליא למיטרף מן הלקוחות ושלא לטענן פרעתי ורבנן סברי לא מיבעי אם זוכרים המלוה ומעידים עליה אלא אע"פ שאין זוכרים אותה כי אם מכירין חתימתן על מנה שבשטר מעידין שמתחלה כשחתמו העידו כל אחד על המנה גם עתה שבאים לקיים חתימתן כל עדותן אינה באה אלא על המנה ז) ואע"פ שעכשיו אינן זוכרין אותן שכיון לקיים החתימה שנעשית על המנה נמצא שכל עדותן על זו הוא: אר"י אמר שמואל הל' כחכמים פשיטא יחיד ורבים הלכה כרבים מ"ד

ז) רש"ל מ"ז, ב) ב"ב קנה:, ג) [בכרכות ט. וש"נ], ד) [נקמן נא. עירובין מו: פסחים כז. ב"ב קכד:], ה) [יבמות קו. ב"ב קלח: קסד. סנהדרין נ.], ו) גי' רש"ל אמר ליה רבא, ז) מ"ש: דתמי, ח) [נ"ל אמר ד"ה נכין], **ט)** [בגיטין פו.], י) [שם כב.].

מגן א מיי' פ"ז מהל' עדות הלכה ג סמג עשין קט טוש"ע מ"מ סימן מא סעיף י יא:

מד ג ד מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעיף יג:

מה ה טוש"ע שם סי' סט סעיף ב:

מו ו מיי' פי"ל מהל' מלוה ולוה הלכה ג (ופכ"ז הלכה ב) סמג עשין לד טור שם סימן לט וטוש"ע שם סימן סט סעיף ח:

מז ז מיי' פ"ד מהלכות עדות הלכה ו סמג עשין קט טוש"ע מ"מ סימן ל סעיף יב וסימן מו סעיף יד:

תוספות רי"ד (המשך)

הל' כרבי מחבירו ב) ובהא אפ' מחבריה קמ"ל: אר"י א"ר שנים החתומים על השטר ומת אחד מהן צריכים שנים מן השוק להחזקו להעיד עליו ואל יצטרף הוא עם א' כי היכי דלא ליפוק נכי רבעא דממונא אפומא דחד שהדא פי' הוא שהעיד על חתימתו נאמן וא"צ לצירוף מן השוק אבל חבירו שמת צריכים שנים מן השוק להעיד על חתימתו עכשיו ואם יצטרף הוא עם אחר נמצא שיצאו שלשת חלקי המנה שבשטר ע"פ זה והתורה אמרה על פי שנים עדים יקום דבר חצי דבר ע"פ זה וחצי דבר ע"פ זה ופי' נכי חסר: ואי ליכא אלא חד מהו פי' שמכירה מאי ליעבד אמר אביי כותב האיך פי' שנשאר בחיים חתימת ידו אחספא ושדי ליה בב"ד וחזו ליה ב"ד פי' ויטלוה הדיינים ויקיפוה אצל חתימות שבשטר ומחזקי ליה פי' ההיא דשטרא מהך דאחספא ולא יצטריך איהו לאסהודי אחתימות ידיה ואזיל איהו והאי ומסהיד אאידך ודוקא אחספא אבל אמגלתא לא דלמא משכח ליה אינש דלא מעלי וכתב עלויה מה דבעי ותנן הוציא עליו כת"י שהוא חייב לו גובה מנכסים בנ"ח פי' ממשעבדי לא דל"ל קלא שאינו עשוי בעדים וכן נמי יכול לכתוב אריש מגילתא כדאמרי' בפ' ג"פ האי מאן דמחזי חתימות ידיה בב"ד לא לחזי בסוף מגילתא אלא ברישא דלמא משכח ליה אחר וכתב אגבי' דמסיק ב' פי' יכתוב מלמעלה אני החתום לויתי מפלוני מנה עיין בפ"ק דקדושין בהלכה ובשטר (דף כ"ו): אר"י א"ש עד דיין מצטרפים פי' ראובן שהוציא על שמעון שטר חתום ואשרתא דדייני מלמטה שחתמו הדיינים שם שקיימו החתימה וטען שמעון אני מכיר לא חתימת העדים ולא חתימת הדיינים ושמא הוא דייף הכל ובא ע"א מעדי השטר והעיד על חתימתו ואחד מן הדיינים בא והעיד על חתימתו מצטרפים זה עם זה דכולהו לקיומא שטרא

מגן ז מיי' פ"ל מהל' מלוה ולוה הלכה ג סמג לד טור שם סימן לט וטוש"ע שם סימן סט סעיף ח:

מח ח מיי' פ"ל מהל' מלוה ולוה הלכה ג (ופכ"ז הלכה ב) סמג עשין לד טור שם סימן לט וטוש"ע שם סימן סט סעיף ט:

מט ט מיי' פ"ל מהל' מלוה ולוה הלכה ג סמג עשין לד טור שם סימן לט וטוש"ע שם סימן סט סעיף יא:

על כתב ידן הם מעידים לדברי חכמים [א]על מנה שבשטר הם מעידים פשיטא מהו דתימא לרבי ספוקי מספקא ליה אי על כתב ידם הם מעידים או על מנה שבשטר הם מעידים ונפקא מינה [ב]היכא דמית חד מינייהו לבעי שנים מן השוק להעיד עליו דאם כן קנפיק נכי ריבעא דממונא אפומא דחד סהדא והכא לחומרא והכא לחומרא קמ"ל דרבי מיפשט פשיטא ליה בין לקולא בין לחומרא דאמר רב יהודה אמר רב [ג]שנים החתומין על השטר ומת אחד מהן צריכין שנים מן השוק להעיד עליו בזו רבי לקולא ורבנן לחומרא ואי ליכא תרי אלא חד מאי אמר אביי [ד]לכתוב חתימת ידיה אחספא ושדי ליה בבי דינא [ה] ומחזקי ליה בי דינא [ו](וחזו ליה) ולא צריך איהו לאסהודי אחתימת ידיה ואזיל איהו והאי ומסהדי אאידך ודוקא אחספא [ז]אבל [ח]אמגלתא לא דלמא משכח לה אינש דלא מעלי וכתב עילויה מאי דבעי ותנן [ט]הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין א"ר יהודה אמר שמואל הלכה כדברי חכמים [י]פשיטא יחיד ורבים הלכה כרבים מהו דתימא [יא]הלכה כרבי מחבירו ואפילו מחבריו קא משמע לן: סימן נח נד חד: אמר ליה רב חננא בר חייא לרב יהודה ואמרי לה רב הונא בר יהודה לרב יהודה ואמרי לה רב חייא בר יהודה לרב יהודה ומי אמר שמואל הכי והא ההוא שטרא דנפיק מבי דינא דמר שמואל והוה כתיב ביה מדאתא רב ענן בר חייא ואסהיד אחתימות ידיה ואדהד דעמיה ומנו רב חנן בר רבה ומדאתא רב חנן בר רבה ואסהיד אחתימות ידיה ואדהד דעמיה ומנו רב ענן בר חייא אשרנוהי וקימנוהי כדחזי א"ל ההוא שטרא דיתמי הוה וחש שמואל [יב]לב"ד טועין וסבר שמואל דלמא איכא דסבירא ליה הלכה כרבי מחבירו ולא מחבריו ובהא אפילו מחבריו סבר אעביד רווחא כי היכי דלא מפסדי יתמי אמר רב יהודה אמר שמואל עד ודיין מצטרפין אמר רמי בר חמא [יג]כמה מעליא הא שמעתא [יד]אמר רבא מאי מעליותא מאי דקא מסהיד סהדא לא קא מסהיד דיינא ומאי דקא מסהיד דיינא לא קא מסהיד סהדא אלא כי אתא רמי בר יחזקאל אמר [טו]לא תציתינהו להני כללי דכייל יהודה אחי משמיה דשמואל איקלע

על כתב ידן הן מעידין. נראה דלרבי אפילו אומרים בפירוש דמעידין על מנה שבשטר חשיב כאילו מעידין על כתב ידן וכן לרבנן אפי' אומרי' בהדיא דעל כתב ידן הן מעידין מדאמרי' בסמוך ואי ליכא תרי אלא חד היכי נעביד משמע דלא יועיל לרבנן אם יעידו בהדיא על כתב ידן: **ודוקא אחספא.** וה"ה אריסא דמגלתא כדאמר בגט פשוט (ב"ב דף קפ: ושם) דליכא למיחש למידי והא דתניא בפ"ק דקדושין (דף ט. ושם) כתב על הנייר או על החרס בתך מקודשת לי כו' וכן גבי שדה (שם כו.) כתב על הנייר או על החרס כו' הרי זה מכורה נראה דאתיא כר"א דאמר [ט]עדי מסירה כרתי דלר"מ כיון דעדי חתימה כרתי לא מהני על דבר שיכול לזייף כדאמר בפרק ב' דגיטין (דף כא: ושם) אין כותבין לא על הנייר כו' וחכמים מכשירין ומפרש בגמרא [י]מאן חכמים ר"א ואע"ג דאמר התם לא הכשיר ר"א אלא בגיטין אבל בשאר שטרות לא ה"פ אלא בגיטין ודכוותייהו דהיינו שטרות שאין עומדין לראיה כגון אותו שאינו עשוי אלא לקנות בו אשה ושדה כעין גיטין שעשוין לפי שעה לגרש בו אע"פ שיכול השטר של קנין להועיל לראיה גם הגט יכול להועיל כדאמר בהכותב (לקמן דף פט:) ובפ"ק דב"מ (דף יח. ושם) וכ"ת נקרעיה בעינא לאינסודי ביה אלא שעיקרן לא לכך נעשו ולא ממעט אלא שטרות שעיקרן לראיה ועשוין לעמוד ימיס רבים כדמייתי התם קרא ונתתם בכלי חרס וגו': **הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין.** פסק רב אלפס דוקא כשאומר לא היו דברים מעולם אבל נאמן הוא לומר פרעתי ולא מצי א"ל שטרך בידי מאי בעי אלא בשטר שיש בו עדים דגובה בו מנכסים משועבדים ואין נראה לרבינו ילחק כי מנין לו זה החילוק כי סבר דבכל שטר אינו רגיל לפרוע עד שיחזיר לו שטרו: **עד** ודיין **מצטרפין.** משמע דאפילו בשטר מקויים חיישינן שמא זייף לחתימת הדיינין וכן משמע בירושלמי דגיטין ובפרק בן סורר והא דתניא בתוספתא דשביעית פרוזבול המקושר ר' יהודה אומר עדים חותמין מבחוץ והדיינים מבפנים אמרו לו אין מעשה בית דין צריך קיום היינו דוקא בפרוזבול משום דנאמן אדם לומר פרוזבול היה לי ואבד ואפי' למ"ד אינו נאמן מודה הוא דלא בעי קיום: אמר

אתי. אמר רמב"ח כמה מעליא האי שמעתא א"ל מאי מעליותא מאי דמסהיד סהדא לא מסהיד דיינא ומאי דמסהיד דיינא לא מסהיד סהדא. אלא כי אתא רמי בר יחזקאל אמר לא תציתון להני כללי דכייל יהודה אחי משמי' דשמואל

האמר רב פפי האי אשרתא. תימה דפריך מדרב פפי ובפרק הכותב (לקמן דף פה. וסס) מסיק דליתא לדרב פפי מדרב נחמן כו׳ ועוד דבפ׳ כל הגט (גיטין כו: וסס) מסיק דרב לית ליה דרב פפי והיכי פריך הכא מדרב פפי אמילתיה דרב מיהו הא איכא לתרץ דאליבא דאמרי לה משמיה דרב הונא פריך ואין לומר דהכי פריך כיון דאמר משחתמו אין מעידין לפניו וחותם אלמא חיישינן למיחזי כשקרא אם כן משכתבו עד שלא חתמו נמי דכתיבה נמי מיחזי כשקרא דא״כ הוה קשיא דרב אדרב דהכא חייש למיחזי כשקרא ובפרק כל הגט (סס) לא חייש אלא טעמא דמשחתמו דמי לנוגעים בעדות כעין שפירש בקונטר׳ גבי ההוא שקרא ערער על אחד מהן ותירץ ר״ת [ה] דדרך הס״ס להקשות אפילו מדבר דלא הוי הלכתא הכי ופוסק ר״ת דכתבינן [ו] אורכתא אפילו אמטלטלי דכפריה דלא קיי״ל כרב פפי דחייש למיחזי כשקרא אע״ג דפריך מינה ופריך נמי מנהרדעי בכמה מקומות בפרק שבועת העדות (שבועות דף לג: וסס) ובפרק יש בכור (בכורות דף מט.) והאמרי נהרדעי לא כתבינן אורכתא כו׳ וי״מ ולית דקאמר בהכותב ובפ׳ כל הגט (גיטין דף כו: וסס) דלא בעי למימר דליתא לדרב פפי אלא דליתא לקושיא שאין לדמות אשרתא שהוא מעשה ב״ד לשאר שטרות דבמעשה ב״ד לכ״ע חיישינן למיחזי [ז] כשקרא ור״י מדנפי״ר תירץ דלכתחלה ודאי חיישינן למיחזי כשקרא כדאמר להו רב לספרי כי יתביתו בהיני כו׳ (ב״ב דף קנב.) אבל בדיעבד לא חיישינן ולהכי פריך הכא דהוי לכתחלה והא דקאמר דליתא לדרב פפי היינו דיעבד דההיא ליתא בהכותב (לקמן דף פה. וסס) כיון שהיתה צריכה לחזור לב״ד בדיעבד דמי והרשאה נמי דכתבינן אמטלטלי דכפריה היינו משום כיון דאינו יכול לילך שם כדיעבד דמי [ח]:

וש״מ דיינין המכירין חתימת עדים א״צ להעיד בפניהם. דקס״ד דצריך להעיד בפניהם אע״ג דלא תהא שמיעה גדולה מראייה לפי שהיו נראין יותר בית דין דכשאין מעידין בפניהם אין נראה אלא כעד מפי עד ומטעם זה הצריכו ג׳ בקיום שטרות דהוה סגי בב׳ אלא משום דבעינן שיהא ב״ד כדפרישית ועוד אומר ר״י דס״ד דצריך להעיד בפניהם משום דפעמים אין מכירין אלא על ידי שראו בגילה דליכא למימר לא תהא שמיעה גדולה מראייה דשמיעה איכא יכולה להיות בגילה כדאמר בר״ה (דף כה: וסס) דאקירא עדים כתחלת דין דמי ותחלת דין אינו אלא ביום כדאמרינן בסנהדרין (דף לב.): **בפני** כל אחד ואחד. דס״ד כיון שהעידו בפני שנים יכול השלישי לכתוב על סמך השנים אע״פ שלא העידו בפניו: **הנח** לעדות החדש דאורייתא. ובדאורייתא אין עד נעשה דיין וטעמא דאין עד נעשה דיין משום דבעינן שיעידו לפני הדיינין כמו שמפרש רשב״ם דכתיב ועמדו שני האנשים אלו העדים לפני ה׳ אלו הדיינין וי״מ משום דבעינן עדות שאתה יכול להזימה ואם העדים נעשו דיינין עדות שאין אתה יכול להזימה אין אלא יקבלו הזמה על עצמן ומיהו לפי טעם זה אם העדים קרובים לדיינין אינם יכולים להעיד דלא יקבלו הזמה עליהם אלא כיון דבני הזמה נינהו בב״ד אחר עדות שאתה יכול להזימה קרינא בהו ה״נ יהיה הדיין נעשה עד [ט] ודוקא בעד המעיד אמרינן דאין עד נעשה דיין דשייכי הני טעמי אבל עד שאינו צריך להעיד כגון שיש אחרים שיעידו או כגון שראוהו ביום שאינו צריך להעיד דלא תהא שמיעה גדולה מראייה נעשה דיין ודווקא בדיני ממונות אבל בדיני נפשות אפילו עד שאין צריך להעיד אין נעשה דיין לר״ע דאמר במסכת מכות (דף ו. וסס) אפילו הן מאה כולן עדים וטעמא מפרש בפרק ראוהו ב״ד (ר״ה דף כו. וסס) משום דכתיב והגישו העדה והנך כיון דאזו דקטל תו לא אזי ליה זכותא ודווקא בדאורייתא אבל בדרבנן אפילו עד המעיד נעשה דיין:

תרי

איקלע רבנאי אחוה דר׳ חייא בר אבא למזבן שומשמי ואמר הכי אמר שמואל עד ודיין מצטרפין אמר אמימר כמה מעליא הא שמעתא אמר ליה רב אשי לאמימר משום דקלסה אבוה דאמאך את נמי מקלסת לה כבר פרכה רבא: אמר רב ספרא אמר רבי אבא אמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא אמר רב הונא ואמרי ליה אמר רב הונא אמר רב [א]שלשה שישבו לקיים את השטר שנים מכירין חתימות ידי עדים ואחד אינו מכיר עד שלא חתמו מעידין בפניו וחותם משחתמו אין מעידין בפניו וחותם ומי כתבינן והאמר רב פפי משמיה דרבא [ב]האי אשרתא דדייני דניכתב מקמיה דניחוו סהדי אחתימת ידייהו פסולה דמתחזי כשקרא הכא נמי מתחזי כשקרא אלא אימא עד שלא כתבו מעידין בפניו וחותם משכתבו אין מעידין בפניו וחותם ש״מ תלת ש״מ [ג]עד נעשה דיין וש״מ [ד]דיינין המכירין חתימות ידי עדים אינן צריכין להעיד בפניהם וש״מ דיינין שאין מכירין חתימות ידי עדים צריכין להעיד בפני כל אחד ואחד מתקיף לה רב אשי בשלמא עד נעשה דיין שמעינן מינה אלא דיינין המכירין חתימות ידי עדים אין צריכין להעיד בפניהם דלמא לעולם אימא לך צריכין ושאני הכא דקא מקיימא הגדה בחד ודיינין שאין מכירין חתימות ידי עדים צריכין להעיד בפני כל אחד ואחד דלמא לעולם אימא לך אין צריכין ושאני הכא דלא קא מקיימא הגדה כלל יתיב ר׳ אבא וקאמר לה להא שמעתא דעד נעשה דיין איתיביה רב ספרא לרבי אבא [ג]ראוהו שלשה והן בית דין יעמדו שנים ויושיבו מחבריהם אצל היחיד ויעידו בפניהם ויאמרו מקודש החדש מקודש שאין היחיד נאמן על ידי עצמו ואי סלקא דעתך דעד נעשה דיין למה לי כולי האי ליתבו בדוכתייהו וליקדשי אמר ליה אף לדידי קשיא לי ושאילתיה לרב יצחק בר שמואל בר מרתא ורב יצחק לרב הונא ורב הונא לחייא בר רב וחייא בר רב לרב ואמר להו הנח [ד]לעדות החדש דאורייתא [ה]וקיום שטרות דרבנן אמר רבי אבא אמר רב הונא אמר רב [ו]שלשה שישבו לקיים את השטר וקרא ערער על אחד מהן עד שלא חתמו מעידין עליו וחותם משחתמו אין מעידין עליו וחותם ערער דמאי אי ערער דגזלנותא איקלע רבנאי אחוה דר׳ חייא בר אבא למזבן שומשמי גרסי׳ ולא גרסי׳ דאיקלע ולא גרסינן לגבן. ולאו דמי אמרה דא״א לומר כן אמאך דמי עדות זו על אמימר ורב אשי שהרי רב אשי כמה דורות היה אחריו דאמרינן בקדושין (דף עב:) יוסי שמת רב יהודה נולד רבא יוסי שמת רבא נולד רב אשי: **אכוה דאמך**. דמי בר חמא: **שלשה שישבו** בב״ד: **לקיים השטר**. ובלא העדאת עדים שיעידו על כתב ידן לפי שהדיינין עצמן מכירין אותה ואחד אינו מכיר: **עד שלא חתמו**. השנים על ההנפק: **מעידין**. לפני השלישי שזהו כתב ידן של חתומים: **וחותם**. עמהם על מה שכתבנו אשרנוהי וקיימנוהי לשטרא דנן במותב תלתא דאשתמודענא דחתימת ידא דסהדי היא: **משחתמו אין מעידין**. דחתימה קמייתא בשקרא הוה דלאו תלתא הוו דידעי: **ומי כתבינן**. לאשרתא דידיה בתמיה וכי קודם שנתקיים לפני שלשתן יכתבו במותב תלתא הוינא ואשתמודענא כו׳: **אשרתא**. לשון חוזק שמחזקים [את השטר] וכותבין אשרנוהי: **דנכתבא מקמי דניחוו סהדי כו׳**. עד שלא העידו העדים על כתב ידם כתבו הדיינין במותב תלתא הוינא ונפיק שטרא דנן קדמנא ואסהידו פלוני ופלוני אחתימת ידייהו ואשרנוהי וקיימנוהי: **עד נעשה דיין**. שהרי השנים העידו על החתימות: **צריכין להעיד בפני כל אחד ואחד**. אם העידו בפני השנים אין הג׳ יכול לחתום דהא הכא הוצרכו השנים להעיד בפני הג׳: **דלמא לעולם צריכין**. להעיד שאין עדות אלא ע״י הגדת עדות: **ושאני הכא דקא מקיימא הגדה**. בפני היחיד שאינו מכיר: **דלא מקיימא הגדה כלל**. אי לא הוו מסהדי באפיה: **ראוהו ג׳**. בעדות החדש קאי: **והן בית דין**. מסנהדרין המקדשין את החדש: **יעמדו השנים**. להיות עדים. והתם פרכינן לא תהא שמיעה גדולה מראיה ומוקמינן לה כשראוהו בגילה לפיכך אם לא יעידו לנבקר על מה יאמרו מקודש: **שאין היחיד נאמן**. לקדש החדש ביחידי: **ליתבו בדוכתייהו**. אחר שהעידו בפניו: **וקרא ערער על הא׳**. שהוא פסול: **עד שלא חתמו**. השני דיינים על האשרתא: **מעידין**. על זה שהוא כשר: **משחתמו**. הוו להו נוגעין בעדות שגגאי להם שישבו עם פסול בדין:

מסורת הש״ס

מח א מיי׳ פ״ז מהל׳ עדות הלכה ו סמג עשין קנ טוש״ע ח״מ סימן מו סעיף כד:
מט ב מיי׳ פ״ו שם הל׳ ב סמג שם טוש״ע שם סעיף ז:
נ ג מיי׳ פ״ב מהלכות קידוש החדש הלכה ט:
נא ד מיי׳ פ״ה מהלכות עדות הלכה ט סמג עשין קנ טוש״ע ח״מ סי׳ ז סעיף ה:
נב ה מיי׳ פ״ז שם הל׳ ח ופ״ז הלכה ו סמג עשין פב טוש״ע שם סימן מו סעיף ד בהג״ה:
נג ו מיי׳ פ״ו שם הל׳ ז טוש״ע שם סעיף כו:

תוספות רי״ד

דאיקלע רבנאי אחוה דר׳ חייא בר אבין לקמן למיזבן שומשמי ואמר הכי אמר שמואל עד ודיין אין מצטרפים וכך הלכה: אר״ה א״ר ג׳ שישבו לקיים את השטר פי׳ בלא העדאת עדים שיעידו על כת״י לפי שהדיינים עצמם מכירין אותה ב׳ מהן מכירין חתימת ידי העדים וא׳ אינו מכיר עד שלא חתמו פי׳ בהנפק מעידים בפניו וחותם פי׳ לפני השלישי שזה כת״י החתומים משחתמו אין מעידין בפניו וחותם פירוש (אחר) עד שלא חתמו הן בההיא אשרתא מעידים בפני זה וחותם עמהן וכותבין כך נפק שטרא דנן קדמנא ונתברברו שהוא חתימות העדים ואשרנוהו וקיימנוהו כדחזי אבל אחר שחתמו אין מעידין בפניו מפני שהן נוגעים בעדותן שנראה שמה שמעידים כך כדי לקיים חתימתן שלא תבטל; ש״מ תלת ש״מ עד נעשה דיין פי׳ אחר שהעיד ונעשה עד חוזר עוד ונעשה דיין וש״מ דדיינים המכירים חתימת ידי העדים א״צ להעיד בפניהם וש״מ דיינים שאין מכירין חתימות העדים צריכים להעיד בפני כאו״א פי׳ שאם העידו בפני הב׳ אין הג׳ יכול לחתום שהרי כאן הצריכו להעיד בפני הג׳ ולא יועיל הנה שיעידו בפני ב׳ והב׳ יעידו לג׳ כדאמרינן בשנים מכירין משום דהוי להו עד מפי עד אבל כשמכירין מעצמן אינו עד מפ״ע: איתבי׳ רב ספרא לר״א ועד מי נעשה דיין והתנן ראוהו ג׳ והם ב״ד פי׳ מסנהדרין שמקדשים את החדש יעמדו ב׳ ויושיבו מחבריהם אצל היחיד ויעידו בפניהם ויאמרו מקודש מקודש שאין היחיד נאמן ע״י עצמו והתם פרכינן ולא תהא שמיעה גדולה מראייה ומתוקמ׳ לה כשראוהו בלילה לפיכך אם לא יעידו בבקר על מה יאמרו מקודש אין היחיד ראוי לקדש את החדש דקידוש החדש צריך שלשה והלכך יושיבו ב׳ דיינים אחרים מחבריהם מיושבי סנהדרין ואלה הב׳ שראו יעמדו בפניהם והם יקדשוהו ואי איתא ליתבו בדוכתייהו ולקדשו פי׳ אי איתא דעד שהעיד נעשה דיין מה צריך שהוא כשר וחותם משחתמו אין מעידין עליו וחותם פי׳ כיון שחתמו הן נוגעים בעדות שהם מתכוונים שלא תבטל חתימתן וגם גנאי הוא להם שיאמרו עם הפסול חתמו. וערער דמאי אי ערער דגזלנותא

מוסף רש״י

אשרתא. לשון חוזק כמו (ויבמות סב.) יישר כחך (לקמן פה.) קיום השטר שהעדים מעידין על כתב ידיהם בב״ד וב״ד כותבין בו במותב תלתא הוינא ואמו פלוני ופלוני ואסהידו אחתימות ידייהו ואשרנוהי וקיימנוהי כדחזי וחותמין (גיטין כו: וכעי״ז לקמן פה.). **דניהוו סהדי אחתימת ידייהו**. שיעידו זה כתב ידי (לקמן פה.). **ויעידו בפניהם**. השנים (ר״ה כה:). **שאין היחיד נאמן**. לומר מקודש בפני עצמו, לכך צריך להושיב מחבריהם אצלו (שם). **וקיום שטרות דרבנן**. דמצאוהו אחת לא בעינן קיום לאמר ר״ל (לעיל יח:) עדים המתומים על השטר נעשה כמי שנתקרבה עדותן בב״ד (לקמן כח.).

תוספות רי״ד (המשך)

להושיב מחבריהם אצל היחיד הם שהעידו יצטרפו עמו לקדש אלא לאו שמ״מ אין עד שהגיד עדותו כשר להיות דיין והכא היכי אמרינן דמעידים ומסיק הנח לעדות החודש דאורייתא ובדאורייתא אין עד נעשה דיין אבל קיום שטרות דרבנן ובדרבנן עד דמעידים פי׳ מה״ת ליכא למיחש לזיופא אלא בלי קיום יגבה ולכי מתברר דזייף מהדר ליה ורבנן הוא דאצרכי לקיומי׳ ועד דלא מקיים לא גבי. עי׳ דיני עד נעשה דיין בס״פ ששם ביאורתי שאם יש עדים רבים שיגמר הדין ע״פ שנים עדים ושלשה דיינים עד שהגיד עדותו נעשה דיין: אמר ר״פ משמיה דרבא האי אשרתא דדיינא דכתיבא מקמי דנחזו סהדי אחתימות ידיהו פסולה משום דמיחזי כשיקרא ולית הל׳ הכי דלקמן בפ׳ הכותב ובגיטין בפ׳ כל הגט מתיבי׳ ליה ואמרינן וליתא לדר״פ: אמר ר׳ אבא אר״ה א״ר ג׳ שישבו לקיים את השטר וקרא ערער על א׳ מהן עד שלא חתמו פי׳ השנים על אשרתא מעידים עליו פי׳ על זה

מסורת הש״ס (המשך)

ז) גיטין כו: לקמן פה. [וועי׳ בתוס״ע ח״מ סימן מו סעיף כד ובש״ך ובסמ״ע שם], ח) סנהדרין לד: ר״ה כו. גיטין ה: ב״ק ל: ב״ב קיד., ג) ר״ה כה:, ד) [לקמן כח. ע״פ בתוס׳], ה) [וע״ע בתוס׳ ב״מ קיג. ד״ה מחזיר], ו) [פי׳ הרשב״ם], ז) [והביא הרשב״ם לא תשיב מעשה ב״ד דבעדים סגי שיעידו שנשבעה. מ״ר], ח) [וע״ע תוס׳ גיטין כו: ד״ה ולוקח וב״מ יב: ד״ה כותבין], ט) [וע״ע מ״ש תוס׳ ב״ק ל: ד״ה כגון שראוהו בגילה כו׳ טעם אחר בשם ר״י דנפקא לן מביום הגמילו כו׳],

תרי ותרי נינהו. פירש בקונטרס וכי אמרי לא גזל הוו להו תרי ותרי ולא מתכשר בהכי דקי"ל לקמן בפרקין (דף כו.) אין ערער פחות משנים: **דפגם משפחה.** דלאיש ליה (שבועות דף מז:) דזו באה בפני עצמה ומעידה דאיש לן למימר אוקי גברא אחזקתיה ועוד דלרב חסדא דאמר (שם) בהדי סהדי שקרי למה לי מודה הכא דהאי גברא ממילא מתכשר שהרי אם כת אחת מאלו מעידה על אדם אחד שהוא פסול לרב חסדא דחשיב להו סהדי שקרי לא היתה נאמנת אע"ג דאין אדם מכחישה וכ"ש היכא דאיכא סהדי דמכחשי דלא מהימני וע"ק לר"י דקאמר אי ערער דפגם משפחה גלוי מילתא בעלמא הוא ופי' הקונט' דדבר העשוי ליגלות הוא שיבדקו עד שיתברר הדבר וזהו תימה אין יתברר הדבר לעולם כיון שאלו ב' אומרים שהוא עבד אין כל העולם יכולים להכחישן דתרי כמאה על כן נראה כפר"ח דלא אייתי בעדות דיינין אלא בעדות אחרים וה"פ אם עד שלא חתמו קרא ערער על אחד מהם מעידים שנים מן השוק עליו ומותם דהוי כאילו יצאו בית דין אחר שהכשירוהו ולא בטל וועד המושב ומותמין משחתמו השנים ולא הספיק השלישי לחתום עד שקרא עליו ערער בא ערער ובטל וועד המושב של אותו ב"ד אע"פ שאחרי כן העידו אחרים שהוא כשר כיון שבטל ההוא מושב בטל וצריך לחזור ולהושיב ב"ד על כך ערער דמאי אי ערער דגזלנותא תרי ותרי נינהו ולא מיפסיל לאוקי תרי בהדי תרי ואוקי גברא אחזקתיה וכיון דאיגלגי מלתא דמעולם לא היה פסול הרי לא היה בטל וועד המושב של אותו ב"ד אי ערער דפגם משפחה שאמרו עליו שהוא עבד ואלו מזימים אותם דאי אומרים שאינו עבד א"כ היה נפסל לגמרי למימר אוקי גברא אחזקה דאם הוא עבד לא היה לו חזקת כשרות מעולם ו) א"כ גלוי מילתא בעלמא הוא דכיון דאיגלגי מלתא דכשר היה מה איכפת לן בההוא ערעור ולא בטל וועד המושב לעולם ערער דגזלנותא ודקאמרי הנך סהדי ידעינן ביה דעבד תשובה וכיון דמודו לקמאי דגזלן הוא הוה ערער דידהו ערער ובטל וועד המושב דהוא"ל ואמת הוא שנפסל הוי בחזקת פסלות עד שנודע לנו כשרותו:

במותב תלתא כחדא הוינא וחד ליתוהי. פירוש צריך לכתוב וחד ליתוהי כיון דכתב בהדיא במותב תלתא הוינא ואין חותמין בו כי אם שנים אבל ודאי אם לא כתב וחד ליתוהי כשר מדע מדקאמר ואי כתב ביה בי דינא מו לא צריך ומייתי לה כתב וחד ליתוהי מדפריך ולמא ב"ד חלוף הוה: **ודלמא** רבנן דבי רב אשי בשמואל סבירא להו. פי' כמו שסובר שמואל בעלמא דלא כתב וחד ליתוהי מדפריך ולמא ב"ד חלוף הוה: כן סבירא להו בקיום שטרות אבל שמואל מלי סבר שפיר דבקיום שטרות בעי ג' דהא רב נחמן סבר לה כשמואל בפ"ק דסנהדרין (דף ג. ושם) דשנים שהנו דיניהם דין ורב נחמן גופיה סבר לקיום שטרות בשלשה בפ' חזקת הבתים (ב"ב מ.) גבי ג' אחלות לחזקה:

מנין להפה שאסר הוא הפה שהתיר מן התורה שנאמר את בתי נתתי לאיש וגו'. משמע דאין האב נאמן להתיר את בתו כשאסרה אלא מחמת מגו ותימה דאם בא אחד ואמר קדשתי את בתי ולאחר שעה או למחר אמר לפלוני קדשתיה לא יהא נאמן כיון דהשתא ליכא מגו ואומר ר"י דבענין זה שאינו סותר דבריו הראשונים ולא בא אלא לפרש דבריו הראשונים מהימן אע"ג דליכא מגו והכא דריש מאת בתי הפה שאסר הוא הפה שהתיר כגון דקאי האיש שקידש לו קמיה וקאמר את בתי נתתי לאיש ושתיק דמשמע ודאי שאינו מכיר שזה אחנו מדלא אמר את בתי נתתי לזה או לאיש הזה ביחד בלא הפסק מרובה אלכך לא יהא נאמן אחר כך אלא תוך כדי דבור דאיכא מגו ועוד אומר ר"י דאיכא למימר אפילו בכה"ג מהימן בלא מגו וקרא יתירא קדרים ואם אינו ענין כאן דאפילו לאחר זמן נאמן דסברא הוא שיהא נאמן לפרש למי נתנה אע"פ שלא פירש מתחלה שלא היה חושש לפרש תנהו ענין להיכא דאינו נאמן בתוך כדי דבור במגו: [**מנין לאב שנאמן לאסור וכו'.** תימה מה צריך קרא תיפוק ליה דנאמן הואיל ובידו לקדשה כדאמר בית שמאי (ב"ב קלד:) בעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן הואיל ובידו לגרשה וי"ל דהכא אין בידו כל כך דשמא אם ימצא אדם שיקדשנה (כדאיתא קדושין סד.) להכי איצטריך קרא ומיהו אם אמר על בתו בוגרת קדשתיה כשהיתה נערה או קטנה נראה דאינו נאמן להשתא אין בידו כלל דאף על גב דלקמן בפ' נערה שנתפתתה (דף מו:) פריך ואימא הנ"מ קטנה אבל נערה אינו מיקדש נפשה לפי זה היה נ"ל דנאמן לאסור אפילו בשעה שאין בידו לקדשה דקרא בנערה כתיב ובעי למימר דאין בידו לקדשה ואת בתי נתתי כשהיתה קטנה וגזרת הכתוב הוא דנאמן אע"פ שאין בידו אבל לפי המסקנא לא נאמר כן]:

מזרה

דעשה תשובה שהחזיר את הגזילה ואין כאן משום הכחשה הלכך עד שלא חתמו מעידין עליו וחותם ומשחתמו שהן נוגעים בעדות אין מעידין עליו וחותם ע"י בס"ה בערך מ"ר: א"ר זירא האי מילתא מר' אבא שמיעא לי שלשה שישבו לקיים את השטר ומת אחד מהן צריכים למיכתב במותב תלתא כחדא הוינא וחד ליתוהי פי' צריכים להודיע למה לא חתם הג' שיש לך לומר הא' היה קרובו או פסול ומפני זה לא חתם ובעבור זה האשתרא היא פסולה והמורה

פרי ופרי נינהו. כי אמרי לא גזל הוו להו תרי ותרי ולא מתכשר בהכי דקי"ל לקמן בפרקין (דף כו.) אין ערער פחות משנים: **דפגם משפחה.** שהעידו עליו שהוא עבד ועבד פסול לדין ולעדות ק"ו מאשה כדאמר בפ' החובל (ב"ק פח.): **גלוי מילתא בעלמא הוא.** משחתמו אמאי אין מעידין עליו מאי חשש נוגע בעדות איכא הכא דבר זה לריכין הן לברר ודבר העשוי ליגלות הוא שיבדקו אחריו עד שיבורר הדבר ואין עדותן של אלו תלוי בהגדתן ואינו אלא מגלי דבר בעלמא: **דעבד תשובה.** והשיב את הגזלה: **ואי נאו רבי אבא דמן עכו.** שהגילה לי לאחר זמן: **שלחתה.** שכתבתיה: **ומת אחד מהן.** עד שלא חתמו: **לריכין למיכתב בו'.** דקיוס הסטר בשלשה והרואה שנים חתומין בו יאמר שבשנים קיימוהו: **ואי כתב ביה שטרא דנן נפק קדמנא בי דינא הו לא לריך.** דלא מקרי בי דינא בלר מתלתא: **בי דינא דרבנא אשי.** אורחא דמילתא נקט שהוא היה רגיל ישיבה במתא מחסיא בימי רב נחמן בר יצחק דהוא מרא דשמעתא דודאי בי דינא דרב אשי לא עבדין בתרין: **ואמר לנא רבנא אשי.** לאזדקוקי ליה ולקיומי דכיון דרב אשי גופיה הזקיקן איהו ודאי לתלתא אמר. ויש מפרשין ואמר לנא רבנא אשי תלתא ניהו ולא הטירא לי דאי רב אשי חד מנהון מאי ואמר לנא דכתבי ביה: **מתני' נשביתי.** לבין העובדי כוכבים: **וטהורה אני.** שלא נבעלתי לעובד כוכבים: **נאמנת. ומותרת לבעל: ואם משביתה באו עדים.** בגמרא [כג.] מפרש אהייא קאי: **גמ' נפתי נאיש אסרה.** לכל העולם דלא ידעינן למאן וכי אמר הזה התירה לו: **שנאמן לאסור את בתו.** כשהיא קטנה או נערה שבידו לקדשה כדאמרי' בפ' נערה שנתפתתה) מנין שאם אמר קדשתיה לפלוני שהוא נאמן לאוסרה על הכל: **אם נתי נתתי.** אלמא בדידיה תליא נתינה והימנויה קרא למימר הכי: **הזה נמה לי.** כיון דלאו להפה שאסר מיבעי ליה: **ולא ליגם.** אם הוליא שם רע על ישראל אחיו שאין היכם נידון כמוליא שם רע ליענש במאה כסף והכי מוכח לקמן בפרק נערה [מו.]: אמתלא

תרי ותרי נינהו אי ערער דפגם משפחה גלוי מלתא בעלמא הוא לעולם אימא לך ערער דגזלנותא וקאמרי הני ידעינן ביה דעבד תשובה א"ר זירא הא מלתא מרבי אבא שמיע לי ואי לאו רבי אבא דמן עכו שכחתה ג' שישבו לקיים את השטר ומת אחד מהם צריכין למיכתב במותב תלתא הוינא וחד ליתוהי אמר רב נחמן בר יצחק ואי כתב ביה שטרא דנן נפק לקדמנא בי דינא תו לא צריך ודלמא בית דין חצוף הוא וכדשמואל דאמר שמואל ו) שנים שדנו דיניהם דין אלא שנקרא ב"ד חצוף דכתיב ביה בי דינא דרבנא אשי ודלמא רבנן דבי רב אשי כדשמואל סבירא להו ד דכתיב ביה ואמר לנא רבנא אשי: **מתני'** ה) האשה שאמרה אשת איש הייתי וגרושה אני נאמנת שהפה שאסר הוא הפה שהתיר ו) ואם יש עדים שהיתה אשת איש והיא אומרת גרושה אני אינה נאמנת ז) אמרה נשביתי וטהורה אני נאמנת שהפה שאסר הוא הפה שהתיר ח) ואם יש עדים שנשבית והיא אומרת טהורה אני אינה נאמנת ט) ואם משנשאת באו עדים הרי זו לא תצא: **גמ'** א"ר אסי מנין להפה שאסר הוא הפה שהתיר מן התורה שנאמר י) את בתי נתתי לאיש הזה לאשה לאיש אסרה הזה התירה י) ל"ל קרא סברא היא הוא אסרה והוא שרי לה אלא כי איצטריך קרא לכדרב הונא אמר רב דא"ר הונא אמר רב יא) מנין יב) לאב שנאמן לאסור את בתו מן התורה שנאמר את בתי נתתי לאיש הזה למה לי מיבעי ליה לכדתני ר' יונה דתני ר' יונה את בתי נתתי לאיש הזה יג) הזה יד) ולא ליבם ת"ר טו) האשה שאמרה אשת איש אני וחזרה ואמרה פנויה אני נאמנת והא שוויה לנפשה חתיכה דאיסורא אמר רבא בר רב הונא כגון טז) שנתנה אמתלא לדבריה תניא נמי הכי אמרה אשת איש אני וחזרה ואמרה פנויה אני אינה נאמנת ואם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת ומעשה נמי באשה אחת גדולה שהיתה בני אדם לקדשה ואמרה להם מקודשת אני לימים עמדה וקידשה את עצמה אמרו לה חכמים מה ראית לעשות כן אמרה להם בתחלה שבאו עלי אנשים שאינם מהוגנים אמרתי מקודשת אני עכשיו שבאו עלי אנשים מהוגנים עמדתי וקדשתי את עצמי וזו הלכה העלה רב אחא שר הבירה לפני חכמי' באושא ואמרו אם נתנה אמתל' לדבריה נאמנת בעא מיניה שמואל מרב אמרה טמאה אני וחזרה ואמרה טהורה אני מהו אמר ליה יח) אף בזו אם נתנה אמתלא

עליה בני אדם לקדשה וא"ל מקודשת אני לימים עמדה וקדשה א"ע א"ל חכמים מה ראית א"ל בתחלה שבאו עלי בני אדם שאינם מהוגנים אמרתי מקודשת אני עכשיו שבאו עלי בני אדם שהן הגונים לי עמדתי וקדשתי את עצמי וזו הלכה העלה ר"א שר הבירה לפני חכמים ואמרו אם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת בעא מיניה שמואל מרב אמרה טמאה אני פי' נדה וחזרה ואמרה טהורה אני מהו א"ל אף בזו אם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת:

מסורת הש"ס

ו) סנהדרין ג. ה: ל. פז:, ב) [בכורות לו.], ג) קדושין סד. [ע"ש], ד) לקמן מו., ה) [לקמן מו:], ו) [ר"ה דהוה מלי למימר בערער דפגם משפחה וכגון דקאמרי ידעינן שנשתחרר. מ"י עה"ג], ז) [ה: ועי' תוס' שם ג. ד"ה לרבנן],

תורה אור השלם

1. וְאָמַר אֲבִי הַנַּעַר אֶל הַזְּקֵנִים אֶת בִּתִּי נָתַתִּי לָאִישׁ הַזֶּה לְאִשָּׁה וַיִּשְׂנָאֶהָ: דברים כב טז

גליון הש"ס

גמ' למה לי קרא סברא. ב"ק מו ע"ב נדה כה ע"א:

מוסף רש"י

ב"ד חצוף. שעברו על מקנת חכמים (סנהדרין ג.). **האשה שאמרה אשת איש הייתי.** ולא היינו מוחזקין כה שהיא אשת איש מעולם, וגרושה אני נאמנת. ומותרת להנשא (בכורות לו.). **לאיש אסרה.** על הכל שאין אנו יודעים למי, וכי אמר הזה התירה לזה (קדושין סד.). **הזה ולא ליבם.** אין יכם שהוליא שם רע על ישראל אחיו בכלל פרשה זו לטעון טענת בתולים (לקמן מו.).

תוספות רי"ד

תרי ותרי נינהו פי' ועד שלא חתמו אמאי מעידין והא אין ערער פחות מב' שאין משגיחים בדברי היחיד וכיון שב' אומרים גזלן הוא ואלו אומרים שלא גזל הו"ל תרי ותרי וכל תו"ת הו"ל ספיקא דאורייתא ובספיקא דאורייתא לא אמרינן אוקי גברא אחזקתיה כדאמרינן לקמן בפירקין וכיון דהאידנא איתוקם בספק גזלן היכי מחתמינן ליה ומפקינן ממונא אפומיה הלכך אע"פ שלא חתמו לא יכלו להכשירו ואי ערעור דפגם משפחה גלוי מילתא בעלמא הוא ואפי' משחתמו מעידים פי' ערעור דפגם משפחה שאלו השנים שבאו לפוסלו לא העידו עליו עדות ברורה אלא העידו שבמשפחתו נטמע שם עבד שהוא פסול לעדות וכל המשפחה הן בחזקת שהוא ספק פסול שמא מזרע אותו עבד נולד ואלה מעידים שזה אינו מן המסופקין דברי לן שמייחוס כשרות הוא בא ואינן מכחישין את העדים אלא מוציאים את זה מספק פסול שלא יהיה מסופק כשאר כל בני המשפחה וזהו גילוי מילתא שיכול להתברר ע"א אחרים שנבדוק אחריו ויתברר אם נולד מן הכשרים או מן הפסולין ובמילתא דעביד לגלויי לא משקרי אינשי והלכך אע"פ שחתמו והן נוגעים בעדות נאמנים דבאיזה עדות אינן נאמנין בדבר שלא נוכל להתברר על ידי אחרים כ"א על פיהם כדלקמן שמעידין שעשה תשובה שאין מכירין תשובתו אלא הם אבל ייחוס האדם דהוא מילתא דעביד לגלויי ע"פ אחרים אע"פ שהן נוגעים בעדותן נאמנים הם. לעולם ערער דגזלנותא ודקאמרי הני ידעי' ביה

עין משפט נר מצוה

נד א מיי' פ"ו מהלכות עדות הלכה ז טוש"ע מ"מ ס' מו סעיף כז:

נה ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף כו:

נו ג ד מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף כט:

נז ה מיי' י"ב מהלכות גירושין הלכה ג סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן קנב סעיף ו:

נח ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף ז:

נט ז ח מיי' פי"ח מהל' איסורי ביאה הלכה כא סמג לאוין קכא טוש"ע אה"ע סימן ז סעיף ד:

ס ט מיי' שם הלכה כב טוש"ע שם סעיף ו:

סא י מיי' פ"ט מהלכות אישות הל' י ופי"ח מהלכות איסורי ביאה הלכה כד סמג עשין מ טוש"ע אה"ע סימן לז סעיף כא:

סב כ מיי' פ"ג מהל' נערה בתולה הלכה ט סמג עשין כה:

סג ל מ מיי' פ"ט מהל' אישות הלכה לא סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן מו סעיף ד:

סד נ מיי' פ"ד מהלכות איסורי ביאה הל' י סמג לאוין קיא טוש"ע י"ד סימן קפה סעיף ג:

תוספות רי"ד (המשך)

פי' צריכים לכתוב קודם שיחתמוהו דקיום שטרות בשלשה והרואה ב' חתומים יאמר שבשנים קיימוהו ואי כתיב [ביה] הא שטרא דנן נפק קדמנא בב"ד תו לא צריך דלא מקרי ב"ד בציר מתלתא. והגאון פי' אם כתבו בפנינו בב"ד הנפק שטרא דנן ואע"ג דלא כתבו במותב תלתא תו לא צריך למכתב וחד ליתוהי דסתם ב"ד כשרי' משמע ולא פסולים ולא קרובים ומקשינן דלמא ב"ד חצוף הוא דאמר שמואל שנים שדנו דיניהם דין אלא שנקרא ב"ד חצוף פי' והאשתרא בטילה דלית הלכתא כשמואל אלא כר' אבהו דאמר אין דיניהם דין ומהדר דכתיב ביה בי דינא דרבנא אשי פי' ב"ד מומחה שבדור והמורה פי' אורחא דמילתא נקט שהוא היה ראש ישיבה במתא מחסי' בימי רנב"י דהוא מרה שמעתתא ובודאי בי דינא דר' אשי לא עביד בתרין ומקשי' ודלמא ב"ד דר' אשי כשמואל ס"ל ואין הלכה כמותן ומהדר דכתיב ביה אמר לנא רבנא אשי פי' רב אשי צוה לנו להזקק לו וכיון שע"פ ר"א עשו בוודאי בי ג' היו דר"א לא טעה בדשמואל דלית הל' כוותיה וכ"ש אם כתבו בבי ב"ד במותב תלתא כחדא הוינא דתו ליכא למיחש לא לדשמואל ולא לקרוב ופסול שחותמים בו שנים ואין צריכין לומר וחד ליתוהי ודוקא אם מת אבל אם חי צריך לחתום שלא יאמרו השנים שהעידו בפניהם חתמו והשלישי לא העידו בפניו ומש"ה לא חתם והאשתרא בטלה: **מתני'** האשה שאמרה אשת איש הייתי וגרושה אני נאמנת שהפה שאסר הוא הפה שהתיר ואם יש עדים שהיא אשת איש והיא אומרת גרושה אני אינה נאמנת. ת"ר אמרה אשת איש אני וחזרה ואמרה פנויה אני אינה נאמנת ואם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת ומעשה באשה אחת שהיתה גדולה בני וקפצו

ט) חזרה ואמרה טהורה אני מהו. פירוש מועיל אמתלא או לא אבל אין לפרש מהו אם צריכה אמתלא או לא מדקאמר אף בזו אם נתנה כו': **ואפילו הכי לא עבד שמואל עובדא בנפשיה.** ר"מ הביא ירושלמי שמואל בעא לאזדקוקי לאתתיה אמרה ליה טמאה אני ולמחר אמרה טהורה אני אמר לה אתמול טמאה יומא דין טהורה אמרה ליה אתמול לא הוות בי חילא כי ההיא שעתא אתא שאיל לרב אמר ליה אם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת:

הבא עליה באשם תלוי קאי. תימה דבחטאת קאי דהא מסקינן בפרק ד' לחיים (יבמות דף לא. וסם) דתרי ותרי ספיקא דרבנן ומדאורייתא אוקמה אחזקה ומאי משני נמי כשניסת לאחד מעדיה הא עד נמי בחנק קאי דאוקמה אחזקה ואומר ר"ת דאחזקה דאשה דייקא ומנסבא מרעה לה להך חזקה דמהאי טעמא נמי שרינן לה כי ליכא עדים כלל אע"פ שהיא באחזקת אשת איש: **באשם תלוי.** אפי' למאן דבעי תחיכה אחת משתי תחיכות הכא לא בעינן שתי תחיכות דמאן דמפרש בפרק ספק אכל (כריתות דף יז: וסם) טעמא דבעינן תחיכה משתי תחיכות משום דאפשר לברר איסורו פי' אפשר לברר על ידי בקי שיכיר תחיכה הנשארת אם חלב היא אם שומן היא הכא נמי אפשר לברר ע"י הזמה ולמאן דמפרש משום דבשתי תחיכות אחת של חלב ואחת של שומן איקבע איסורא ה"נ איקבע איסורא שהיתה באחזקת אשת איש אי נמי לאו אשם תלוי ממש קאמר אלא כלומר באיסור אשם תלוי: **כגון שניסת לאחד מעדיה.** והא דתנן בפ' שני דיבמות (דף כה. וסם) הרגוהו לא יצא את אשתו לא אשתו לא שניסת מעידין כן בשום מקום אין שניסת חשודין כדמוכח לקמן דאפילו למאן דחייש לגומלין אם שניסת מעידין על זה ושניסת על זה נאמנין וכן מוכח נמי בפ"ב דיבמות (ג"ז סס:) תנן התם מיאנה או שחלצה בפניו יבמתה מפני שהוא ב"ד ודייק בגמרא טעמא דב"ד הא בתרי לא מאי שנא מהא דתנן עדים החתומים על שדה מקח או על גט אשה לא חשו חכמים לדבר זה היא גופה קמשמע לן לאפוקי ממ"ד מיאון בשניסת אלא כלומר שהרגו עם אנשים הרבה: **אי הכי לבתחלה נמי.**

אמתלא לדבריה נאמנת תנא [6]מיניה ארבעים זימנין ואפ"ה לא עבד שמואל עובדא בנפשיה [3]ת"ר שנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת שנים אומרים נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה הרי זו לא תנשא ואם נשאת לא תצא רבי מנחם בר יוסי אומר תצא אמר רבי מנחם בר יוסי אימתי אני אומר תצא בזמן שבאו עדים ואח"כ נשאת אבל נשאת ואח"כ באו עדים לא תצא [3]מכדי תרי ותרי נינהו הבא עליה באשם תלוי קאי א"ר ששת כגון [4]שנשאת לאחד מעדיה היא גופה באשם תלוי קיימא [5]באומרת ברי לי אמר רבי יוחנן [3]שנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת הרי זו לא תנשא ואם נשאת לא תצא [7]שנים אומרים נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה הרי זו לא תנשא ואם נשאת תצא מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא אמר אביי תרגמה בעד אחד [8]עד אחד אומר מת הימנוהו רבנן כבי תרי וכדעולא דאמר עולא כל מקום [7]שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים והאי דקאמר לא מת הוה ליה חד ואין דבריו של אחד במקום שנים אי הכי אפי' לכתחלה נמי משום דרב אסי דא"ר אסי [9]1הסר ממך עקשות פה ולזות שפתים הרחק ממך סיפא [10]עד אחד אומר נתגרשה ועד אחד אומר לא נתגרשה תרוייהו באשת איש קמסהדי והאי דקאמר נתגרשה הוה ליה חד ואין דבריו של אחד במקום שנים רבא אמר לעולם תרי ותרי נינהו וראה ר' יוחנן דבריו של ר' מנחם בר יוסי בגרושין ולא ראה במיתה מ"ט מיתה אינה יכולה מכחשתו גרושין יכולה מכחשתו ומי חציפה כולי האי והאמר רב המנונא [11]האשה שאמרה לבעלה גרשתני נאמנת חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה הני מילי היכא דליכא עדים דקא מסייעי לה [12]אבל היכא דאיכא עדים דקא מסייעי לה מעיזה ומעיזה רב אסי אמר כגון דאמרי עדים עכשיו מת עכשיו גרשה מיתה ליכא לברורה [13]גרושין איכא לברורה דאמרינן לה אם איתא דהכי הוה אחזי לן גיטיך תנו רבנן שנים אומרים נתקדשה ושנים אומרים לא נתקדשה הרי זו לא תנשא ואם נשאת לא תצא שנים אומרים נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה הרי זו לא תנשא ואם נשאת תצא

1) אמתלא. משל וטעם למה אמרה תחלה מקודשת אני: **אם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת.** הואיל ונתנה אמתלא נאמנת: **אמרה טמאה אני.** אמרה לבעלה נדה אני: **טהורה אני.** לא הייתי נדה: **לא עבד שמואל עובדא בנפשיה.** פעם אחת אמרה לו אשתו כן ונתנה אמתלא לדבריה ופירש הימנה עד שטבלה: **לא תצא.** ולקמיה פריך תרי ותרי נינהו: **שנאו עדים.** שאמרו לא מת: **נאשם תלוי.** בא על ספק כרת: **לאחד מעדיה.** שאמרו מת דאין אשם תלוי אלא למי שבטו נוקפו ויבמות דף לא.) ובשניים אומרים נתגרשה נמי דייקא כי ליכא עלא יחמו עדיה אבל מחקה דאין אשה מעיזה ליכא כיון דאיכא עדים דקא מסייעי לה. תי"ש עה"ג, [וע"ע תוס' לקמן כו: ד"ה אין].

תורה אור השלם

1. הָסֵר מִמְּךָ עִקְּשׁוּת פֶּה וּלְזוּת שְׂפָתַיִם הַרְחֵק מִמֶּךָ: משלי ד כד

מוסף רש"י

שנים אומרים מת. אשה שהלך בעלה למדינת הים ובאו שנים ואמרו לה מת בעלך, **ושנים אומרים לא מת,** אי נמי **שנים אומרים נתגרשה.** בחיי בעלה ואינה זקוקה ליבם, **ושנים אומרים לא נתגרשה.** וזקוקה ליבם, אי נמי כגון שהיה בעלה קיים ובאין להמיתה לאחר, **הרי זו לא תנשא.** לחוקי תרי להדי תרי ואיתתא בחזקת איסור אשת איש קיימא, **ואם נשאת לא תצא.** דיעבד אין לכתחילה לא (רשב"ם ב"ב לא:).

בזמן שבאו עדים, האמרוניס שאמרו לא מת, ולאח"כ ניסת, לפיכך תצא, שהרי בחיסור נשאת, שאילו שאלה מב"ד היו אומרין לה ליגשת, **אבל נשאת.** על פי עדי מיתה שהמיתוה בית דין ליגשת, **ואחר כך באו עדים.** שהוא קייס, **לא תצא.** דמייצינן לאיתתא דבי דינא (שם. וע"ר תוס' שם). **באומרת ברי לי.** כגון ע"י קימנים, ואשה תלוי אינו בא אלא על מי שלבו נוקפו (יבמות פח:). **הרי כאן שנים.** הרי הוא משום כשנים, כגון בעדות אשה לומר שמת בעלה ובעדות קטנה לומר נטמאה (שם).

תוספות רי"ד (המשך)

שלשה חדשים ואם נשאת לא תצא כרבנן וכשנשאת לאחד מעדיה. גירושין איכא לברורינהו דאמרי לה אי איתא דהכי הוא אחוי גיטך פי' ולא תנשא מיד דהא צריכה להמתין ג' חדשים אלא כגון שהמתינה ג' חדשים ונשאת ואפ"ה כיון שעדים העידו שבעשיו גירשה אמרינן לה אי איתא כדאמרת הוה לך לאחזי גיטא דבשעתא פורתא לא מהימנא למימר אירכס לי א"ו שקרא מסהדי והני דאמרו לא גירשך הם נאמנים והלכך תצא ודוקא כשאמרו עכשיו גירשך דמוכחא מילתא דמשקרי אבל אם מעידים שגירשה זה כמה ימים לא תצא כרבנן וליתא לר' מנחם בר"י לא במיתה ולא בגירושין והלכה כר"א דהוא בתרא: ת"ר ב' אומרים נתקדשה וב' אומרים לא נתקדשה ה"ז ל"ת ואם נשאת ל"ת מ"ש רישא ומ"ש סיפא פי' שאין לומר טעמא דרישא משום דאמרינן אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי איתתא (אחזקה) [בחזקת פנויה]

מסורת הש"ס

א) [לקמן נ. וס"ב], יבמות פח: ב"ב לא:; **ב)** יבמות פח: ב"ב לא:; **ג)** [שם ביבמות], **ד)** יבמות פח: קיז: סוטה לא: מז:; **ה)** יבמות כד:, **ו)** יבמות קטז. נדרים נא. גיטין סד: פט:, **ז)** [שייך לע"ל עד ד"ה לא עבד שמואל כו'], **ח)** [דף פח.], **ט)** [שייך לע"ל], **י)** [ביבמות פח: כתבו תוס' דבר זה בשם ר"י וע"ע תוס' ב"ב לב. ד"ה אמן], **כ)** ובשניים אומרים נתגרשה נמי דייקא כי ליכא עלא יחמו עדיה אבל מחקה דאין אשה מעיזה ליכא כיון דאיכא עדים דקא מסייעי לה. תי"ש עה"ג, [וע"ע תוס' לקמן כו: ד"ה אמן],

תוספות רי"ד

תנא מיניה מ' זמנין ואפ"ה לא עביד שמואל עובדא בנפשיה פי' פעם אחת אמרה לו אשתו כן ונתנה אמתלא לדבריה ופירש ממנו עד שטבלה: ת"ר שנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת שנים אומרים נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה ה"ז ל"ת ואם נשאת לא תצא מכדי תרי ותרי נינהו הבא עליה באשם תלוי קאי פי' בא על ספק כרת אר"ש כגון שנשאת לאחד מעדיה פי' שאמרו מת שאין אשם תלוי אלא למי שלבו נוקפו אבל זה אומר ברי לו אבל לאריגש דעלמא תצא ואע"ג דתנן בפ"ב דיבמות מת לא ישא את אשתו דוקא בחד אבל בתרי ליכא למיחש כדאוקימנא התם דתרי לא חשידי. היא גופה באשם תלוי קיימא באומרת ברי לי פי' שבאתה גם היא משם ואומרת מת בעלי ואם על העדים סמכה תצא ור"מ ב"י פליג ואמר שאם באו עדי האוסרים תחלה ואח"כ נשאת ואפילו לאחד מעדיה ואע"ג דאמרה ברי לי תצא עיין בהאשה רבה. אר"י ב' אומרים מת וב' אומרים לא מת ה"ז לא תנשא ואם נשאת ל"ת ב' אומרים נתגרשה וב' אומרים לא נתגרשה ה"ז לא תנשא ואם נשאת תצא מ"ש רישא ומ"ש סיפא ואוקמ' רבא דראה ר"י דברי ר' מנחם בר"י בגירושין ולא ראה דבריו במיתה מ"ש מיתה אינה יכולה להכחישתו פי' אם יבא בעלה א"י לומר לו מת אתה הלכך אי לא דברי לה שמת מירתתא ולא מינסבא עד דדייקא שפיר דחיישי לקלקולא גירושין יכולה להכחישתו פי' אם יבא ויאמר לא גרשתיך היא תאמר גרשתני הלכך אי שרית לה סמכא אדעתא ומינסבא ע"פ עדות הללו מספק ולא מירתתא למידק שפיר ומי מחצפי ב' והאמר ר"ה האשה שאמרה לבעלה גרשתני נאמנת דחזקתה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה ה"מ היכא דליכא עדים דמסייע לה אבל היכא דאיכא עדים דמסייע לה מעיזה ומעיזה ומדמקשינן ממילתא דר"ה ש"מ דהכי הל' שאין התלמוד מקשה אלא מהל' פסוקה כך העמדנו נמי בגיטין בריש פ' התקבל: ר"א אמר דאמרו עדים עכשיו מת פי' היום מת עכשיו גירשה מיתה ליכא לברורי פי' אם אמרו טבע בים או אכלו ארי אין אנו יכולים לברר הדברים הלכך לכתחלה לא תנשא צריכה להמתין

מוסף רש"י

ע) ח ט מיי' פי"ב מהל' גירושין הל' ו ז טוש"ע אה"ע סי' קנב סעיף ג:

תוספות רי"ד

תנא מיניה מ' זמנין ואפ"ה לא עביד שמואל עובדא בנפשיה פי' פעם אחת אמרה לו אשתו כן ונתנה אמתלא לדבריה ופירש ממנו עד שטבלה: ת"ר שנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת שנים אומרים נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה ה"ז ל"ת ואם נשאת לא תצא מכדי תרי ותרי נינהו הבא עליה באשם תלוי קאי פי' בא על ספק כרת אר"ש כגון שנשאת לאחד מעדיה פי' שאמרו מת שאין אשם תלוי אלא למי שלבו נוקפו אבל זה אומר ברי לו אבל לאריגש דעלמא תצא ואע"ג דתנן בפ"ב דיבמות מת לא ישא את אשתו דוקא בחד אבל בתרי ליכא למיחש כדאוקימנא התם דתרי לא חשידי. היא גופה באשם תלוי קיימא באומרת ברי לי פי' שבאתה גם היא משם ואומרת מת בעלי ואם על העדים סמכה תצא ור"מ ב"י פליג ואמר שאם באו עדי האוסרים תחלה ואח"כ נשאת ואפילו לאחד מעדיה ואע"ג דאמרה ברי לי תצא עיין בהאשה רבה. אר"י ב' אומרים מת וב' אומרים לא מת ה"ז לא תנשא ואם נשאת ל"ת ב' אומרים נתגרשה וב' אומרים לא נתגרשה ה"ז לא תנשא ואם נשאת תצא מ"ש רישא ומ"ש סיפא ואוקמ' רבא דראה ר"י דברי ר' מנחם בר"י בגירושין ולא ראה דבריו במיתה מ"ש מיתה אינה יכולה להכחישתו פי' אם יבא בעלה א"י לומר לו מת אתה הלכך אי לא דברי לה שמת מירתתא ולא מינסבא עד דדייקא שפיר דחיישי לקלקולא גירושין יכולה להכחישתו פי' אם יבא ויאמר לא גרשתיך היא תאמר גרשתני הלכך אי שרית לה סמכא אדעתא ומינסבא ע"פ עדות הללו מספק ולא מירתתא למידק שפיר ומי מחצפי ב' והאמר ר"ה האשה שאמרה לבעלה גרשתני נאמנת דחזקתה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה ה"מ היכא דליכא עדים דמסייע לה אבל היכא דאיכא עדים דמסייע לה מעיזה ומעיזה ומדמקשינן ממילתא דר"ה ש"מ דהכי הל' שאין התלמוד מקשה אלא מהל' פסוקה כך העמדנו נמי בגיטין בריש פ' התקבל: ר"א אמר דאמרו עדים עכשיו מת פי' היום מת עכשיו גירשה מיתה ליכא לברורי פי' אם אמרו טבע בים או אכלו ארי אין אנו יכולים לברר הדברים הלכך לכתחלה לא תנשא צריכה להמתין

ומהא דתנן בהאשה שלוש (יבמות דף קיז: וסם) עד אחד אומר מת ועד אחד אומר לא מת הרי זו לא תנשא ליכא לאקשויי לעולא דהתם אייריי בבת אחת ואפילו אם ניסת תצא ועולא אייריי בזה אחר זה כשבא עד אחד ואמר מת התירוה ואח"כ בא אחר ואמר לא מת אם נשאת לא תצא אבל לכתחלה לא תנשא משום דרב אסי דכדמסיק ומרישא דהתם יש להוכיח שיש חילוק בין בבת אחת בין בזה אחר זה דקתני עד אחד אומר מת וניסת ובא אחר ואמר לא מת לא תצא ומפרש בגמרא דלא ניסת ממש אלא התירוה לינשא אע"פ שלא ניסת ולא תצא היינו מהתירה הראשון משמע דווקא התירוה קודם שבא העד ואמר לא מת הא בא קודם שהתירוה לא וא"ע בפ' מי שקינא (סוטה דף לא:) דמשמע דאייריי עולא בכל ענין בין בבא"א בין בזה אחר זה דתנן התם עד אחד אומר נטמאת ועד אחד אומר לא נטמאת היתה שותה ודייק בגמ' טעמא דהאי מכחיש אבל לא מכחיש עד אחד נאמן מנא ה"מ כו' ופריך כיון דמדאורייתא עד אחד נאמן אידך היכי מצי מכחיש ליה והאמר עולא כל מקום שהאמינה כו' אלא אמר עולא תני לא היתה שותה ור' חייא אומר היתה שותה לר' חייא קשיא דעולא לא קשיא כאן בבת אחת כאן בזה אחר זה משמע דעולא נמי אייריי בבת אחת ולכך צריך להגיה ולא משני כדמשני ר' חייא ומיהו איכא למימר דעולא לא מייריי אלא בזה אחר זה אלא שנראה לו דוחק להעמיד המשנה בבת אחת משום דמשמע ליה דמייריי בזה אחר זה ועוד אומר ר"י דאפילו אייריי לעולא בכל ענין הני מילי התם דמדאורייתא עד אחד מהימן בסוטה כדנפקא ליה התם מועד אין בה אבל הכא גבי אשה דלא מהימן אלא מדרבנן לא חשיב כשנים אלא בזה אחר זה ואע"ג דיש חילוק בין דאורייתא לרבנן מייתי מדעולא דנראה לו דמשיב כשנים בזה אחר זה בדרבנן כמו בבת אחת בדאורייתא: **משום** דרב אסי הסר ממך עקשות פה. פסוק הוא אלא דרב אסי רגיל להביאו וא"ת והא דתנן בהאשה שלוש (יבמות דף קיז: וסם) עד אחד אומר מת וניסת ובא עד אחד ואמר לא מת לא תצא ופריך בגמרא טעמא דניסת הא לא ניסת לא תנשא והאמר עולא כל מקום כו' ומאי פריך והא עולא לא קאמר אלא בדיעבד אבל לכתחלה אולה דלא תנשא משום דרב אסי ואומר ר"י דהתם דייק טעמא דניסת הא אם לא נשאת לא תנשא ואם נשאת תצא דהכי משמע מתניתין דוקא נשאת ואחר כך בא העד לא תצא הא בא העד קודם שנשאת ואחר כך ניסת תצא משום הכי פריך מדעולא ואם תאמר והיכי משני התם דה"ק עד אחד אומר מת והתירוה לינשא ובא אחר ואמר לא מת לא תצא מהתירה הראשון משמע ותנשא לכתחלה לא תנשא ולא תצא מהתירה הראשון לענין דאם ניסת לא תצא: [תרווייהו באשת איש קמסהדי. תימה דמה לנו לאותו עד שאומר לא נתגרשה פחות משנים דהא ליכא למימר שלא היינו יודעים שהיא ל"ת כי אם על פיהם דא"כ להימניה להאי דאמר מגורשת במיגו דאי בעי שתק וי"ל דאין זה מיגו דשמא רוצה להעיד כדי לפוסלה מן הכהונה. ת"ן:

תרוייהו בפנויה קמסהדי. לדברי שניהם עד עכשיו בחזקת פנויה היתה [קודם שנתקדשה]: **איפוך.** בריש תני אם ניסת תלת וסיפא אם ניסת לא תלת: **דמגרשי בלנעה.** ואפילו הכי לכתחלה לא תנשא משום לזות שפתים: **אריש.** אם מסייעת בתו עדים שהיתה אשת איש והיא ניסת על פי עצמה שאמרה גרושה אני: **אסיפא.** לנשביתי וטהורה אני והתירוה לינשא ואח"כ בתו עדים שנשבית: **בשבויה הקילו.** דמששא בעלמא הוא דאיכא שמא נבעלה לעובד כוכבים ופסלה לכהונה: **דרב המנונא.** דאמר האשה שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת הלכך הא דאמרה גרושה אני מהימנא: **ויש לי עדים.** שהיו עמי תמיד שלא נתייחדתי עם עובד כוכבים: **ואח"כ בתו עדים.** שנשבית דהשתא לאו הפה שאסר הוא אפי' הכי לא תלת: **אפי' יש לה למה בנים.** מן הכהן הזה שנשאה: **דאפיין לגהרדעא.** להפדותן: **אוקמינהו לשבויינהו אבראי.** שלא יבואו לפני ב"ד ולא ידעו ב"ד שהן שבויות אלא ע"פ עצמן ויתירוס: **בגן דמוריין איגון.** בנות אדם גדול ובעל הוראה הוא שידעו לעשות כן: **לרב שמן.** כהן היה: **איטפל בקרובותיך.** שא אחת מהן שהן קרובותיך: **והא איכא סהדי במדינה היס.** שראו שנשבו ולמחר אתו לקמן למחר וליומא אוחרן לאחר שתנשא: **השתא מיהא לא איסנהו.** קודם נישואין ומשום דלמא אתו לא אסריין לה השתא: **עדים בלא אסתן.** בלא לפון. [מלפון זהב יאתה (מיוב לז) מתרגם מדליסתנא]: **ואסור.** בתמיה הא [לא] אתו קודם נשואין:

מתני'

מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא. ואם תאמר שנא ושנא דריש אית לן לאוקמה בחזקת פנויה וסיפא בחזקת אשת איש ויש לומר דבריש אע"ג דאית לן לאוקמה בחזקת פנויה מ"מ תרי ותרי ספיקא דרבנן היא כדמוכח בפרק ד' אחין (יבמות דף לא. ושם) והוה לן למימר תלת מדרבנן וי"מ כיון דלא מפליג בין בתו עדים עד שלא נישת לבתו עדים משנישת ש"מ דלאו רבי מנחם בר יוסי היא אלא רבנן א"כ סיפא נמי אמאי תלת הא שמעינן להו דאמרי לא תלת:

תרוייהו בפנויה קמסהדי. לא הוה ליך להא דאפי' ליכא אלא ההוא דאמר נתקדשה לא תלת דאין דבר שבערוה פחות משנים אבל תימה אמאי לא תנשא לכתחלה דהוה לן לאוקמה אחזקה וי"ל כגון שאנו יודעים שזרק לה קדושין ומספקא לן אי קרוב לו או קרוב לה והני ב' סהדי חד אמר קרוב לו וחד אמר קרוב לה דכיון דודאי זרק לה הקדושין אית לן למימר אוקמה אחזקה להתירה לכתחילה אי נמי כגון שהיו גרות דולקות ומטות מונעות שהיה עומד לקדש כדאמר בסוף המגרש (גיטין פט.) ועד אחד אומר נתקדשה בתותה שעה: **מאן דמתני לה ארישא כל שכן אסיפא.** וא"ת מנא ליה דלמא אסיפא לא מצי קאי דאפי' בתו עדים ואחר כך נשאת לא תלת ואמאי דמפרש בסמוך לא ניסת ניסת ממש אתי שפיר: **אית ליה דרב המנונא.** אע"ג דרב המנונא איירי בפניו מ"מ לענין ניסת ואח"כ בתו עדים מהני שלא בפניו: **לא תצא מהיתרה הראשון.** פירוש ותנשא [לכתחלה] דלא שייך לזות שפתים כלל אבל אין לפרש כי הכא דיבמות דלא תצא מהיתרה הראשון לענין דאם נשאת לא תצא אבל לכתחלה לא תינשא כדמשמע גבי בנתיה דמר שמואל בסמוך שהתירן [1] לכתחלה:

באו עדים לא תצא. פירוש לא תצא מהיתרה הראשון: **עד האידנא מאן נטרינהו.** פי' דכבר נאסרו: **והא איכא** עדים במדינת הים. אין לפרש דלמא איכא עדים במדינת הים דאם כן תיקשי ליה נמי אמתניתין דקתני נשביתי וטהורה אי נאמנת ואמאי דלמא איכא עדים אלא הכי פירושה הא יצא קול דאיכא עדים במדינת הים שידועים שנשבית ומיהו קשה לרש"ל דהיכי סלקא דעתיה השתא דעדים היינו עדי שבויה דא"כ מה הוה לריך למימר הא איכא עדים במדינת הים הוה ליה למימר הא איכא עדים קמן דהא איכא שבויינהו[2]: **עדי טומאה איתמר.** והא איכא עדים במדינת הים דפריך לעיל פירוש והא יצא קול דאיכא התם עדי טומאה כדפירשתי הקשה ר"ת בפרק קמא דקידושין (דף יב.) גבי ההוא גברא דקדיש בשבתא דכוכבא ויתיב רב חסדא וקא משער אי אית בה שוה פרוטה אי לא ומסיק לאו היינו דר' חנינא דאמר עדים בלא אסתן ותאסר וקאמר אביי ורבא לא אמרינן דהא דרב חסדא אם הקילו בשבויה נקל באשת איש והשתא נמי דמסיק דעדי טומאה איתמר מה לי עדי אשת איש [3] ורש"י פירש שם אם הקילו בשבויה לאיסור לאו וקשה לרבינו תם דבשבויה נמי איכא איסור סקילה אם נשאת לכהן שישמש בנה על גבי מזבח בשבת ומיהו אית ספרים דגרסי התם אם הקילו בשבויה דמעולה נפשה באפי שבויה כו' פירוש ולא שייך כולי האי שנטמאה נקל באשת איש דשכיח דידעי אם אית בה שוה פרוטה ובלאו הך גירסא איכא למימר דלא שייך שיהו עדי טומאה אבל עדים שידעו ששוה פרוטה שייך [4]:

שתי

מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא אמר אביי תרגמה בעד אחד [א]עד אחד אומר נתקדשה ועד אחד אומר לא נתקדשה תרוייהו בפנויה קמסהדי והאי דקאמר נתקדשה הוה ליה חד ואין דבריו של אחד במקום שנים סיפא עד אחד אומר נתגרשה ועד אחד אומר לא נתגרשה תרוייהו באשת איש קמסהדי והאי דקאמר נתגרשה הוה ליה חד ואין דבריו של אחד במקום שנים [5]רב אשי אמר לעולם תרי ותרי ואיפוך [ב]שנים אומרים ראינוה שנתקדשה ושנים אומרים לא ראינוה שנתקדשה הרי זו לא תנשא ואם נשאת תצא פשיטא [ג]לא ראינוה אינה ראיה לא צריכא דדיירי בחצר אחד מהו דתימא אם איתא דנתקדשה קלא אית לה למילתא קא משמע לן דעבדי אינשי דמקדשי בצנעא סיפא [ד]שנים אומרים ראינוה שנתגרשה ושנים אומרים לא ראינוה שנתגרשה הרי זו לא תנשא ואם נשאת לא תצא מאי קמ"ל אע"ג דדיירי בחצר אחד היינו הך מהו דתימא גבי קדושין הוא דעבידי אינשי דמקדשי בצנעא אבל גבי גירושין אם איתא דאיגרשא קלא אית לה למילתא קמ"ל דעבידי אינשי דמקדשי ודמגרשי בצנעא: ואם משנשאת באו עדים לא תצא כו': רבי אושעיא [ה]מתני לה ארישא רבה בר אבין מתני לה אסיפא מאן דמתני לה ארישא כ"ש אסיפא [ו]דבשבויה הקילו ומאן דמתני לה אסיפא [ז]אבל ארישא לא לימא בדרב המנונא קמיפלגי דמאן דמתני לה ארישא אית ליה דרב המנונא ומאן דמתני לה אסיפא לית ליה דרב המנונא לא דכולי עלמא אית להו דרב המנונא והכא בהא קמיפלגי דמר סבר כי איתמר דרב המנונא בפניו [ח]אבל שלא בפניו מעיזה ומר סבר שלא בפניו נמי אינה מעיזה: ואם משנשאת באו עדים וכו': אמר אבוה דשמואל לא נשאת נשאת ממש אלא [ט]כיון שהתירוה לינשא אע"פ שלא נשאת והא לא תצא קתני לא תצא מהתירה הראשון [י]ת"ר אמרה [יא]נשביתי וטהורה אני ויש לי עדים שטהורה אני אין אומרים נמתין עד שיבאו עדים אלא מתירין אותה מיד התירוה לינשא ואחר כך באו עדים ואמרו לא ידענו הרי זו לא תצא [יב]ואם באו עדי טומאה אפי' יש לה כמה בנים תצא הני שבוייתא דאתיין לנהרדעא אותיב אבוה דשמואל נטורי בהדייהו א"ל שמואל ועד האידנא מאן נטרינהו א"ל אילו בנתך הווין מי הוית מזלזל בהו כולי האי הואי [יג]כשגגה שיוצא מלפני השליט ואישתביין בנתיה דמר שמואל ואסקינהו לארעא דישראל אוקמן לשבויינהו מאבראי ועיילי לבי מדרשא דר' חנינא הא אמרה נשביתי וטהורה אני והא אמרה נשביתי וטהורה אני [יד]שרינהו סוף עול אתו שבויינהו אמר רבי חנינא [טו]בגן דמוריין איגון איגלאי מילתא דבנתיה דמר שמואל הווין אמר ליה רבי חנינא לרב שמן בר אבא פוק איטפל בקרובותיך אמר ליה לרבי חנינא והאיכא עדים במדינת הים השתא מיהת ליתנהו קמן עדים בצד [טז]אסתן ותאסר טעמא דלא אתו עדים הא אתו עדים מיתסרא והאמר אבוה דשמואל כיון שהתירוה לינשא אף על פי שלא נשאת אמר רב אשי עדי טומאה איתמר:

מתני'

[1] ולפי מש"כ הר"ן כאן דמיירי שנשאת לאחד מעדיה שאמרו לא ראינו שנתקדשה לק"מ ועי' לעיל (דף כ"ב ע"ב) כגון שנשאת וכו' ודו"ק.

עא א מיי' פי"ט מהל' טוש"ע אה"ע סימן מז סעיף ג:

עב ב מיי' שם הלכה ל טוש"ע שם סעיף ג:

עג ג מיי' פי"ב מהל' גירושין הלכה ח טוש"ע שם סימן קנב סעיף ד:

עד ד מיי' שם הלכה ח טור שו"ע שם סעיף ז:

עה ה מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סימן יז סעיף ב:

עו ו מיי' פי"ח מהל' איסורי ביאה הלכ' כב טוש"ע שם סי' ז סעיף ו:

עז ז מיי' שם הלכה כג טור שו"ע שם סעי' ז:

עח ח ט מיי' שם טור שו"ע שם סעיף ו:

תוספות רי"ד (המשך)

ואחד אומר לא נתגרשה. והלשון מוכיח כן שאומר תרוייהו בא"א קמסהדי. דמשמע שלא הוחזקה א"א אלא על פיהם. ואע"ג דאיהי נמי אמרה א"א הייתי וגרושה אני [מ"מ] כיון שיש עדים (שהיתה) [שאומרים] שא"א היתה אינה נאמנת. ועוד שהעד מכחישה ואומר לא נתגרשת. והלכך אם נשאת תצא אבל בודאי אם נשאת תחלה על פיה כשאמרה א"א הייתי וגרושה אני ואח"כ בא העד שאוסרה שאומר לא נתגרשה לא תצא. שאין מוציאין אשה מבעלה בע"א כדרבא דאמר אין דבר שבערוה פחות מב'. וכי היכי דבגירושין לא מתוקמא אלא באשה הבאה ממדה"י שאין לה חזקה מה היא ה"נ עדות דקידושין לא מתוקם אלא בבאה ממדה"י שלא הוחזקה מה היא. והלשון מוכיח דקאמר תרוייהו בפנויה מסהדי. דמשמע שלא הוחזקה פנויה אלא על פיהן. אבל אשה העומדת לפנינו בחזקת פנויה. ובא ע"א ואמר נתקדשה בפני פ' ופ' והלכו להן למדינת הים. אע"פ שאין עד אחר שיכחישנו. אינו נאמן לאוסרה עד שיבואו שנים כדרבא דאמר אין דבר שבערוה פחות מב'. ולכתחלה לא תנשא. ר"א אמר לעולם תרי ותרי ואיפוך פי' המורה ברישא תני תצא. ובסיפא תני לא תצא. ב' אומרים ראינוה שנתקדשה וב' אומרים לא ראינוה שנתקדשה ה"ז לא תנשא. פשיטא לא ראינו אינו ראיה. ל"צ דדיירו בחצר א'. מ"ד אי איתא דקדיש קלא אית ליה למילתא קמ"ל דעבידי אינשי דמקדשי בצנעא. ואי קשה טעמא דאמר' לא ראינוה שנתקדשה דלא ראינוה אינה ראיה אבל אי אמרי (בעיקר) [בביורר] דלא נתקדשה כגון דאמרו האשה או המקדש הי' עמנו במקום פ' שמעידים עדות ברורה. ה"ג דאם נשאת לא תצא ג). ואמאי לא תצא. תרי ותרי נינהו והבא עלי' באשם תלוי קאי. ואי אמרת דר"א קסבר דאפילו בתרי ותרי אסורין שבתורה ורבא אמר אין דבר שבערוה פחות משנים. ודוקא לאיסור היה אומר אביי דע"א נאמן אבל אשה שהוחזקה בא"א אין מי שיאמר שיהא ע"א נאמן לומר נתגרשה ולהוציאה מחזקת א"א דדוקא במת בעלך האמינו חכמים ע"א משום דמילתא דעבידי לגלויי לא משקרא והיא גופא דייקא ומנסבא. ומתוך חומר שהחמרת עליה בסופה הקלת עליה מתחלתה אבל בגירושין לא מהימן. עיין בהאשה רבה. ולא מתוקמא אלא באשה הבאה ממדה"י שלא ידענו מי היא ובאים אלה השנים ומעידים עליה כי א"א היתה אלא שא' אומר נתגרשה

תורה אור השלם

1. יֵשׁ רָעָה רָאִיתִי תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ כִּשְׁגָגָה שֶׁיֵּצֵא מִלִּפְנֵי הַשַּׁלִּיט:

קהלת י ה

גליון הש"ס

גמ' שרינהו סוף עול אתו שבויינהו. עיין ב"ב קמט ע"ל תד"ה רב מרי. שבת קנד ע"ב תד"ה ואמרי לה: **תוס'** ד"ה אית ליה. **אע"ג** דרב המנונא איירי בפניו. עיין יבמות קטו ע"ב תד"ה נאותה שעה:

מוסף רש"י

דבשבויה הקילו. לספיקא בעלמא הוא (ב"ק קיד:). **שרינהו.** ר' חנינא להשא לכהנים (רשב"ם ב"ב קלה.). **עדים בצד אסתן.** לוח לפונים ואין בפיס ומעידים, **ותיאסר.** בתמיה (קדושין יב:).

תוספות רי"ד

דתרי ותרי הן ספיקא דאורייתא ובספיקא דאורייתא לא אזלינן בתר חזקה אלא הבא עליה באשם תלוי קאי אמר (ר"פ) [אביי] תרגמה בע"א. ע"א אומר נתקדשה וע"א אומר לא נתקדשה תרוייהו בפנויה קמסהדי והאי דאמר נתקדשה הו"ל חד ואין דבריו של א' במקום ב'. ע"א אומר נתגרשה וע"א אומר לא נתגרשה תרוייהו באשת איש קמסהדי והאי דאמר נתגרשה הו"ל חד ואין דבריו של א' במקום שנים. ופי' לאו במוחזקת לפנינו שהיא א"א מיירי. דא"כ מה צורך להכחשת העד שאומר לא נתגרשה בלא הכחשתו נמי אינו נאמן ע"א בבירורשין ואפי' לאביי דאמר ע"א נאמן באיסורין ואפילו באשה ה"מ לאסור כגון אשתו דינתה בע"א בכ' האומר [קדושין סו ע"ב] דאביי אמר ע"א נאמן בכל

שתי נשים שנשבו. אומר ר"י דלא גרסינן זאת אומרת נשביתי וטהורה אני כו' אלא זאת אומרת טהורה אני דהא בדאיכא עדים שנשבו אירי ומיהו יש לקיים הגירסא דאירי דאינהו לא ידעי דאיכא עדים ואשמועינן דאפילו הכי לא מהימני:

אין רישא וסיפא דאיכא עדים ומציעתא דליכא עדים. השתא לא פריך הא תו למה לי כדפריך אשמועי דרב פפא דהשתא אלטריך כולהו אני טהורה וחברתי טמאה אשמעינן כיון דאיכא עדים לא מהימנא אנפשה ואני וחברתי טמאה אשמעינן דלא מהימנא אחברתה היכא דליכא עדים ומשתריא חברתה אפומא דנפשה ואני וחברתי טהורה אשמעינן אע"ג דאיכא עדים מהימנא אחברתה דרישא דרישא לאוקמי בדליכא עדים ואין נראה דאי בדליכא עדים היינו מציעתא אלא בדאיכא עדים איירי ומ"מ אלטריך האי סיפא לאשמועינן דנאמנת אחברתה ואע"ג דלא פסלה נפשה והיה לנו לחוש לגומלים אפילו הכי מהימנא[ג]: **הא** תו למה לי היינו **רישא.** וא"ת ואמאי לא קאמר הכא מרישא דרישא דקאמר בסמוך דהא שמעינן מרישא דרישא דאיתי שויתה לנפשה חתיכה דאיסורא דאיכא עדים אמר אביי אין רישא וסיפא דאיכא עדים מציעתא דליכא עדים רב פפא אמר כולה דאיכא עדים ואיכא עד אחד דקא אפיך אמרה אני טמאה וחברתי טהורה ואמר לה עד אחד את טהורה וחברתך טמאה איהי שויתה לנפשה חתיכה דאיסורא חברתה משתריא אפומא דידה אני טהורה וחברתי טמאה ואמר לה עד אחד את טמאה וחברתך טהורה איהי כיון דאיכא עדים לאו כל כמינה חברתה משתריא אפומא דעד אני וחברתי טמאה ואמר לה עד אחד את וחברתך טהורה איהי שויתה לנפשה חתיכה דאיסורא חברתא משתריא אפומא דעד הא תו למה לי היינו רישא דרישא דהא ודאי תרוייהו טהורות נינהו והאי דקאמרה הכי [1]תמות נפשי עם פלשתים היא דקא עבדה קמ"ל אני וחברתי טהורה ואמר לה עד אחד את וחברתך טמאה איהי כיון דאיכא עדים לאו כל כמינה חברתה משתריא אפומא דידה הא תו למה לי היינו רישא דרישא מהו דתימא כי מהימנא במקום דפסלה נפשה אבל במקום דמכשרא נפשה אימא לא מהימנא קא משמע לן: **מתני'** [2]וכן שני אנשים [3]זה אומר כהן אני וזה אומר כהן אני אינן נאמנין [4]ובזמן שהן מעידין זה את זה הרי אלו נאמנין [5]רבי יהודה אומר [6]אין מעלין לכהונה על פי עד אחד אמר רבי אלעזר אימתי במקום שיש עוררין אבל במקום שאין עוררין מעלין לכהונה על פי עד אחד רשב"ג אומר משום רבי שמעון בן הסגן מעלין לכהונה על פי עד אחד: **גמ'** כל הני למה לי צריכי דאי תנא מודה רבי יהושע משום דאיכא דררא דממונא אבל עדים דליכא דררא דממונא אימא לא ואי תנא עדים משום דלעלמא אבל איהו דלנפשיה אימא

מתני' שתי נשים שנשבו זאת אומרת נשביתי וטהורה אני וזאת אומרת נשביתי וטהורה אני אינן נאמנות [1]ובזמן שהן מעידות זו את זו הרי אלו נאמנות: **גמ'** ת"ר [2]אני טמאה וחברתי טהורה נאמנת אני טהורה וחברתי טמאה אינה נאמנת אני וחברתי טמאה נאמנת על עצמה ואינה נאמנת על חברתה אני וחברתי טהורה נאמנת על חברתה ואינה נאמנת על עצמה אמר מר אני טהורה וחברתי טמאה אינה נאמנת היכי דמי אי דליכא עדים על עצמה אמאי לא מהימנא נשביתי וטהורה אני קאמרה אלא פשיטא דאיכא עדים אימא מציעתא אני וחברתי טמאה נאמנת על עצמה ואינה נאמנת על חברתה ואי דאיכא עדים אמאי לא מהימנא אלא פשיטא דליכא עדים אימא סיפא אני וחברתי טהורה נאמנת על חברתה ואינה נאמנת על עצמה ואי דליכא עדים אעצמה אמאי לא מהימנא אלא פשיטא דאיכא עדים רישא וסיפא דאיכא עדים מציעתא דליכא עדים אמר אביי אין רישא וסיפא דאיכא עדים מציעתא דליכא עדים רב פפא אמר כולה דאיכא עדים ואיכא עד אחד דקא אפיך אמרה אני טמאה וחברתי טהורה ואמר לה עד אחד את טהורה וחברתך טמאה איהי שויתה לנפשה חתיכה דאיסורא חברתה משתריא אפומא דידה אני טהורה וחברתי טמאה ואמר לה עד אחד את טמאה וחברתך טהורה איהי כיון דאיכא עדים לאו כל כמינה חברתה משתריא אפומא דעד אני וחברתי טמאה ואמר לה עד אחד את וחברתך טהורה איהי שויתה לנפשה חתיכה דאיסורא חברתא משתריא אפומא דעד הא תו למה לי היינו רישא דרישא מהו דתימא כי מהימנא במקום דפסלה נפשה אבל במקום דמכשרא נפשה אימא לא מהימנא קא משמע לן: **מתני'** [3]וכן שני אנשים [4]זה אומר כהן אני וזה אומר כהן אני אינן נאמנין [5]ובזמן שהן מעידין זה את זה הרי אלו נאמנין [6]רבי יהודה אומר [7]אין מעלין לכהונה על פי עד אחד אמר רבי אלעזר אימתי במקום שיש עוררין אבל במקום שאין עוררין מעלין לכהונה על פי עד אחד רשב"ג אומר משום רבי שמעון בן הסגן מעלין לכהונה על פי עד אחד: **גמ'** כל הני למה לי צריכי דאי תנא מודה רבי יהושע משום דאיכא דררא דממונא אבל עדים דליכא דררא דממונא אימא לא ואי תנא עדים משום דלעלמא אבל איהו דלנפשיה אימא

מתני' שפי נשים שנשבו. שיש עדים שנשבו: **שמעידות זו את זו.** כל אחת אומרת חברתי טהורה: **הרי אלו נאמנות.** דבשביה הקילו להאמין עד אחד ואפילו אשה: **גמ' נאמנת.** על הכל: **אינה נאמנת.** על כלום. ולקמיה מפרש לה לכולה: **אי דליכא עדים.** שנשבו: **אלא פשיטא דאיכא עדים.** הלכך אעצמה אינה נאמנת לטהרה וחברתה נמי אע"ג דאנן אמרינן בחזקת טומאה קיימא ההוא דבלאו משום הימנותא דהך הוא דבלאו סהדותא דידה נמי בחזקת טומאה היא: **ואינה נאמנת על חברתה.** על כרחך משמע דחברתה בחזקת טהורה קיימא דבשלמא אינה נאמנת דרישא אע"ג דאכולה מילתא משמע שייך למיתנייה משום דידה אלא הכא דבהדיא תנא אינה נאמנת על חברתה קשה: **אלא פשיטא דליכא עדים.** ואדידה מהימנא דשויתה לנפשה חתיכה דאיסורא: **דאפיך.** מיפך את כל דבריה: **חברתה משתריא אפומא דידה.** דבשביה האמינו חכמים עד אחד להקל ואפילו עבד או שפחה כדקתני מתני' (לקמן דף ח.) אם יש להן עדים אפילו עבד כו' וכל מקום שנאמן בו עד אחד הרי הוא כשנים ואין דברי אחד שכנגדו לטמא עומד במקום שנים: הכי גרסינן **איהי כיון דליכא עדים לאו כל כמינה.** ואעדי שבויה קאי דעד אחד בטומאה אינו כלום אלא בסוטה בלבד שרגלים לדבר שהרי קינא לה ונסתרה: **שויתה לנפשה חתיכה דאיסורא.** לפיכך אין העד נאמן לטהרה: **היינו רישא.** הני מילי תרוייהו אשמעינן בריש חתיכה דאיסורא מרישא שמעינן שריותא דחברתה אפומא דעד מסיפא דרישא שמעינן. תרתי בני קמייתא רישא קרי להו דדמיין להדדי ותרתי בני בתרייתא חדא מילתא היא דבכל חדא תנן מילתא וחילופה בין בריש בין בסיפא: **מהו דתימא כו'.** ומשום נאמנת על עצמה תנא ליה: **איהי כיון דליכא עדים** גרסינן: **היינו רישא דרישא.** דהא ודאי משום דאינה נאמנת על עצמה לא אלטריך למיתנייה דהא טובא אשמעינן דבמקום עדי שבויה לא מהימנא למימר טהורה אני ומשום נאמנת על חברתה הוא דאלטריך דאע"ג דעד קא מכחיש לה מהימנא והא בריש דרישא אשמעינן: **במקום דפסלה לנפשה.** השתא הוא דמהימנא אחברתה משום דקאמרה טמאה אני: **אבל היכא דמכשרא נמי לנפשה.** אימא משום דידה הוא דקאמרה ולא אחברתה: **קמ"ל** גרסינן: ל"א גרסינן **מהו דתימא כי מהימנא במקום עד פסול.** כגון דעד דקא מפיך הוי אשה אבל במקום עד כשר לא תנא משנה יתירה דאפי' במקום עד כשר: **מתני' וכן שני אנשים.** לא גרסינן שנשבו: **אין נאמנים.** ליתן להן תרומה: **ובזמן שמעידין זה את זה.** שכל אחד אומר אני וחברי כהן: **רבי יהודה אומר אין מעלין לכהונה על פי עד אחד.** ואפילו היכא דליכא גומלין וכל שכן הכא דליכא למיחש לגומלין העד שאתה עלי ואני עליך: **עוררין.** שקורין עליו שם פסול: **מעלין.** היכא דליכא גומלין. והיינו דליכא בין ר' אלעזר לתנא קמא דר' יהודה: **רבן שמעון כו'.** בגמ' [סו.] מפרש מאי ביניייהו: **גמ' כל הני.** דתנא מתניתין לאשמועינן הפה שאסר הוא הפה שהתיר בדמתא דאיכא עדים ואיכא עד אחד דקא אפיך אמרה אני טמאה וחברתי טהורה ואמר לה עד אחד את טהורה וחברתך טמאה איהי שויתה לנפשה חתיכה דאיסורא חברתה משתריא אפומא דידה אני טהורה וחברתי טמאה ואמר לה עד אחד את טמאה וחברתך טהורה איהי כיון דאיכא עדים לאו כל כמינה חברתה משתריא אפומא דעד אני וחברתי טמאה ואמר לה עד אחד את וחברתך טהורה איהי שויתה לנפשה חתיכה דאיסורא חברתא משתריא אפומא דעד הא תו למה לי היינו רישא דרישא מהו דתימא כי מהימנא במקום דפסלה נפשה אבל במקום דמכשרא נפשה אימא לא מהימנא קא משמע לן: **מתני'** [1]וכן שני אנשים [2]זה אומר כהן אני וזה אומר כהן אני אינן נאמנין [3]ובזמן שהן מעידין זה את זה הרי אלו נאמנין [4]רבי יהודה אומר [5]אין מעלין לכהונה על פי עד אחד אמר רבי אלעזר אימתי במקום שיש עוררין אבל במקום שאין עוררין מעלין לכהונה על פי עד אחד רשב"ג אומר משום רבי שמעון בן הסגן מעלין לכהונה על פי עד אחד: **גמ'** כל הני למה לי צריכי דאי תנא מודה רבי יהושע משום דאיכא דררא דממונא אבל עדים דליכא דררא דממונא אימא לא ואי תנא עדים משום דלעלמא אבל איהו דלנפשיה אימא

מתני' זו אם נאמנות. כל אחת אומרת חברתי טהורה: **הרי אלו נאמנות.** דבשביה הקילו להאמין עד אחד ואפילו אשה: **גמ' נאמנת.** על הכל: **אינה נאמנת.** על כלום. ולקמיה מפרש לה לכולה: **אי דליכא עדים.** שנשבו: **אלא פשיטא דאיכא עדים.** הלכך אעצמה אינה נאמנת לטהרה וחברתה נמי אע"ג דאנן אמרינן בחזקת טומאה קיימא ההוא דבלאו משום הימנותא דהך הוא דבלאו סהדותא דידה נמי בחזקת טומאה היא: **ואינה נאמנת על חברתה.** על כרחך משמע דחברתה בחזקת טהורה קיימא דבשלמא אינה נאמנת דרישא אע"ג דאכולה מילתא משמע שייך למיתנייה משום דידה אלא הכא דבהדיא תנא אינה נאמנת על חברתה קשה: **אלא פשיטא דליכא עדים.** ואדידה מהימנא דשויתה לנפשה חתיכה דאיסורא: **דאפיך.** מיפך את כל דבריה: **חברתה משתריא אפומא דידה.** דבשביה האמינו חכמים עד אחד להקל ואפילו עבד או שפחה כדקתני מתני' (לקמן דף ח.) אם יש להן עדים אפילו עבד כו' וכל מקום שנאמן בו עד אחד הרי הוא כשנים ואין דברי אחד שכנגדו לטמא עומד במקום שנים: הכי גרסינן **איהי כיון דליכא עדים לאו כל כמינה.** ואעדי שבויה קאי דעד אחד בטומאה אינו כלום אלא בסוטה בלבד שרגלים לדבר שהרי קינא לה ונסתרה: **שויתה לנפשה חתיכה דאיסורא.** לפיכך אין העד נאמן לטהרה: **היינו רישא.** הני מילי תרוייהו אשמעינן בריש חתיכה דאיסורא מרישא שמעינן שריותא דחברתה אפומא דעד מסיפא דרישא שמעינן. תרתי בני קמייתא רישא קרי להו דדמיין להדדי ותרתי בני בתרייתא חדא מילתא היא דבכל חדא תנן מילתא וחילופה בין בריש בין בסיפא: **מהו דתימא כו'.** ומשום נאמנת על עצמה תנא ליה: **איהי כיון דליכא עדים** גרסינן: **היינו רישא דרישא.** דהא ודאי משום דאינה נאמנת על עצמה לא אלטריך למיתנייה דהא טובא אשמעינן דבמקום עדי שבויה לא מהימנא למימר טהורה אני ומשום נאמנת על חברתה הוא דאלטריך דאע"ג דעד קא מכחיש לה מהימנא והא בריש דרישא אשמעינן: **במקום דפסלה לנפשה.** השתא הוא דמהימנא אחברתה משום דקאמרה טמאה אני: **אבל היכא דמכשרא נמי לנפשה.** אימא משום דידה דקאמרה ולא אחברתה: **קמ"ל** גרסינן: ל"א גרסינן **מהו דתימא כי מהימנא במקום עד פסול.** כגון דעד דקא מפיך הוי אשה אבל במקום עד כשר לא תנא משנה יתירה דאפי' במקום עד כשר: **מתני' וכן שני אנשים.** לא גרסינן שנשבו: **אין נאמנים.** ליתן להן תרומה: **ובזמן שמעידין זה את זה.** שכל אחד אומר אני וחברי כהן: **רבי יהודה אומר אין מעלין לכהונה על פי עד אחד.** ואפילו היכא דליכא גומלין וכל שכן הכא דליכא למיחש לגומלין העד שאתה עלי ואני עליך: **עוררין.** שקורין עליו שם פסול: **מעלין.** היכא דליכא גומלין. והיינו דליכא בין ר' אלעזר לתנא קמא דר' יהודה: **רבן שמעון כו'.** בגמ' [סו.] מפרש מאי ביניייהו: **גמ' כל הני.** דתנא מתניתין לאשמועינן הפה שאסר הוא הפה שהתיר בדמתא דאיכא עדים ואיכא עד אחד דקא אפיך אמרה אני טמאה וחברתי טהורה ואמר לה עד אחד את טהורה וחברתך טמאה איהי שויתה לנפשה חתיכה דאיסורא חברתה משתריא אפומא דידה אני טהורה וחברתי טמאה ואמר לה עד אחד את טמאה וחברתך טהורה איהי כיון דאיכא עדים לאו כל כמינה חברתה משתריא אפומא דעד אני וחברתי טמאה ואמר לה עד אחד את וחברתך טהורה איהי שויתה לנפשה חתיכה דאיסורא חברתא משתריא אפומא דעד הא תו למה לי היינו רישא דרישא מהו דתימא כי מהימנא במקום דפסלה נפשה אבל במקום דמכשרא נפשה אימא לא מהימנא קא משמע לן: **מתני'** [1]וכן שני אנשים [2]זה אומר כהן אני וזה אומר כהן אני אינן נאמנין [3]ובזמן שהן מעידין זה את זה הרי אלו נאמנין [4]רבי יהודה אומר [5]אין מעלין לכהונה על פי עד אחד אמר רבי אלעזר אימתי במקום שיש עוררין אבל במקום שאין עוררין מעלין לכהונה על פי עד אחד רשב"ג אומר משום רבי שמעון בן הסגן מעלין לכהונה על פי עד אחד: **גמ'** כל הני למה לי צריכי דאי תנא מודה רבי יהושע משום דאיכא דררא דממונא אבל עדים דליכא דררא דממונא אימא לא ואי תנא עדים משום דלעלמא אבל איהו דלנפשיה אימא

עין משפט נר מצוה

עט א מיי' פי"ח מהל' איסורי ביאה הלכ' יז סמג לאוין קכא טוש"ע אה"ע סימן ז סעיף ח:
פ ב מיי' פ"כ שם הלכ' יג סמג לאוין קכב קכג טוש"ע שם סימן ג סעיף ח:
פא ג מיי' שם הלכה יא טוש"ע שם סעיף ד:
פב ד מיי' שם הלכה ב:

תוספות רי"ד

הזמה גמורה. כיון שאומרי' להם והלא עמנו הייתם יחד במקום פ' כל היום כלו ואנו לא ראינו. ואתם האיך ראיתם ובהזמה האמינה התורה האחרונים ובטלי עדות הראשונים והלכך טעמא דאמרי לא ראינוה דאינה ראיה דתצא ול"א אי איתא דקדיש קלא אית לה ואכתי הזמה הוא. אבל אם העידו עדות ברורה כיון דמזימים את הראשונים [6] תנשא לכתחלה: סיפא ב' אומרים ראינוה שנתגרשה וב' אומרים לא ראינוה שנתגרשה ה"ז ל"ת. ואם נשאת לא תצא מאי קמ"ל אע"ג דדיירו בחצר א' היינו הך מ"ד גבי קידושין הוא דעבידי אינשי דמקדשי בצנעא אבל גירושין אי איתא דאיגרשא קלא אית לי' למילתא קמ"ל דעבידי אינשי דמגרשי בצנעא פירוש ואפ"ה לכתחלה לא תנשא משום ולוות שפתים הרחק ממך: **מתני'** האשה שאמרה נשביתי וטהורה אני נאמנת שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. ואם יש עדים שנשבית והיא אומרת טהורה אני אינה נאמנת ואם משנשאת באו עדים ה"ז ל"ת. פי' נשביתי לבין העובדי כוכבים וטהורה אני שלא נבעלתי לעובד כוכבים ואם באו עדים שנשבית. מאן דמתני' לה ארישא כ"ש אסיפא דבשביה הקילו. פי' דחששא בעלמא הוא דאיכא שמא נבעלה לעובד כוכבים ונפסלה לכהונה. ומאן דמתני לה אסיפא אבל ארישא לא. לימא בדר"ה קמיפלגי דאמר ר"ה האשה שאמרה לבעלה גרשתני נאמנת חזקה אין אשה מעיזה בפני בעלה. פי' דמאן דמתני לה ארישא אית ליה דר"ה ומאן דמתני לה אסיפא ל"ל דר"ה. לא דכ"ע א"ל דר"ה פי' ואע"ג דבחזקת (טומאה) [נשואה] קיימא דהלכתא כוותיה. מר סבר כי אתמר דר"ה בפניו אבל שלא בפניו מעיזה [7]. אבל פי' דוקא כשנשאת ואח"כ באו עדים סמכי' אהך חזקה אפילו שלא בפניו. אבל אם לא נשאת לא סמכי' אהך חזקה כי היכי דסמכי' עלה בפניו דלא דמי שלא בפניו כבפניו: ואם משנשאת באו עדים ה"ז ל"ת. אמר שמואל. לא נשאת ממש אלא כיון שהתירוה לינשא אע"פ שלא נשאת. והא ל"ת קתני. ל"ת מהתירא הראשון: ת"ר אמרה נשביתי וטהורה אני ויש לי עדים שטהורה אני פי' שהיו עמי תמיד שלא נתיחדתי עם עובד כוכבים אין אומרים נמתין לה עד שיבואו עדים אלא מתירין אותה מיד. התירוה לינשא ואח"כ באו עדים ואמרו לא ידענו ה"ז ל"ת. פי' אע"פ שבאו אותם העדים שאמרה האשה ושאלנו אותן ואמרו לא ידענו. אין אומרים כיון שנמצאו דבריה שקר תצא. אלא ל"ת ואם באו עדי טומאה אפילו יש לה כמה בנים תצא. פי' דנבעלה לעכו"ם הוי' לה זונה ובניה הם חללים: בנתי' דמר שמואל אשתביין. אסקינהו לארעא דישראל. אוקמינהו לשבוינהו אבראי. פי' שלא יבאו לפני ב"ד ולא ידעו ב"ד שהן שבויין אלא ע"פ עצמן ויתירום עיילו אינהו לבי מדרשא

מסורת הש"ס

[1] [תוספתא פ"ג], [2] כ"כ לא., [3] [והיינו שיעוית דלקמן לא פסלה נפשה והוה מלי למיפרך הש"ת ולגנויי. מ"ר], [4] [וי"ל דס"ד דהיא מהימנא עפי מעד אחד לפי שנאמנת עמה יודעת יותר. מ"ר],

תורה אור השלם

1. וַיֹּאמֶר שִׁמְשׁוֹן תָּמוּת נַפְשִׁי עִם פְּלִשְׁתִּים וַיֵּט בְּכֹחַ וַיִּפֹּל הַבַּיִת עַל הַסְּרָנִים וְעַל כָּל הָעָם אֲשֶׁר בּוֹ וַיִּהְיוּ הַמֵּתִים אֲשֶׁר הֵמִית בְּמוֹתוֹ רַבִּים מֵאֲשֶׁר הֵמִית בְּחַיָּיו:

שופטים טז ל

גליון הש"ס

מתני' זה אומר כהן אני. עיין בהגלא"ש פ"ה דגיטין סי' מ בגלות י:

מוסף רש"י

אין מעלין לכהונה. להחזיק אדם בכהן לאסול בתרומה ולענות עבודה ולשא את כפיו, **על פי עד אחד.** המעידו שהוא כהן כדמפרש ר' אלעזר לקמיה (רשב"ם ב"ב לא:). **אמר רבי אלעזר אימתי.** אין מעלין ע"פ עד אחד, **בזמן שיש.** על הכהן, עוררין. עדים הפוסלים אומו, ולפרש דברי ר' יהודה בא ולא לאוקמי עליו, **אבל במקום שאין עוררין.** אלא קול פסול בעלמא, **מעלין לכהונה על פי עד אחד.** שמכחיש את הקול (שם).

תוספות רי"ד (המשך)

דר"ח. זו אומרת נשביתי וטהורה אני וזו אומרת נשביתי וטהורה אני. לסוף עול אתו שבויהו. א"ר חנינא בנת מוריין אינון. פי' בנות אדם גדול ובעל הוראה הן שידעו לעשות כך. ואיגלאי מילתא דבנתיה דמר שמואל אינון. א"ל ר"י לרשב"א כהנא פוק איטפל בקרובותיך. פי' [קח] א' מהן שהן קרובותיך. א"ל לר"ח והא איכא עדי טומאה שראוה כשנטמאה עם העובדי כוכבים. ודילמא אתו לקמן למחר לאחר שתנשא. א"ל השתא מיהו ליתנהו פי' קודם נשואין. ומשום דלמא אתו לא (אהדדיהן) [אסורין] להו השתא עדים בצד אסתן ותאסר. פי' אסתן. צפון. כמו יומא דאיסתנא. מצפון תפתח הרעה. פי' העדים המכירים הן בבבל ואנחנו כאן ונחוש שמא יבואו ויעידו על הטומאה ולכולי האי לא חיישינן. ומותרות הן לכהונה אח"כ ודאי אם יבואו תצא ובניה חללים. אבל מסתמא לא חיישינן דאחזוקי איסורא לא מחזקינן ואלו הי' קרובים (לא) [לנו] היינו חוקרים אותם טרם שנתירם לינשא. עכשיו שהן רחוקים ממנו. לכולי האי לא חיישינן: **מתני'** שתי נשים שנשבו ז"א נשביתי וטהורה אני וז"א נשביתי וטהורה אני אינן נאמנות. ובזמן שמעידות זו ע"ז הרי אלו נאמנות פי' שנשבו בידוע כגון שיש עדים שנשבו הלכך אין נאמנות להעיד כל א' וא' בפ"ע. ובזמן שמעידות זו ע"ז שכל

מסורת

א' אומרת אני וחברתי טהורה הרי אלו נאמנות דבשביה הקילו והאמינו בה אפילו ע"א ואפי' אשה ולא חיישינן לגומלין. ת"ר אני טמאה וחברתי טהורה נאמנת. אני טהורה וחברתי טמאה אינה נאמנת. פי' אינה נאמנת על כלום. אני וחברתי טמאות נאמנת לפסול א"ע. ואינה נאמנת לפסול חברתה. אני וחברתי טהורה נאמנת על חברתה. ואינה נאמנת ע"ע: אמר מר אני טהורה וחברתי טמאה אינה נאמנת. ה"ד אי דליכא עדים שנשבו אנעצמה אמאי לא מהימנא נשביתי וטהורה אני קאמרה. פי' בשלמא אחברתה אינה נאמנת שכיון שאין עדים שנשבית הותרה חברתה וכאומרת נשביתי וטהורה אני. זו שאומרת עליה כי

מסורת

[6] כדכתב ר"ש דאמרי איכא לאוקמי דהעידו עדות ברורה ומ"מ לא הוי' הזמה כגון דאמרו דהמקדש היה עמנו במקום פלוני או דראינו דזרק הקדושין קרוב לו ולא היה קידושין כלל. [7] ר"ל ומר סבר דאפי' שלא בפניו נמי אינה מעיזה פי' דוקא.

משום דבעי למיתני שתי נשים שנשבו. לאשמועינן דבזמן שמעידות זו את זו נאמנות: **נאמן להאכילו בתרומה ואינו נאמן להשיאו אשה.** מיוחסת. מעלה היא ביוחסין: **למימרא כו'.** קא ס"ד דטעמא דרבי יהודה משום גומלין: **החמרים.** סוחרי תבואה ומוליכין ממקום לזול לכרכין: **שלי חדש ושל חבירי ישן שלי שלו אינו מתוקן ושל חבירי מתוקן.** מקבח את של חבירו ומזלזל את שלו שלי אינו מעושר של חבירי מעושר שלי חדש ואינו יבש עדיין כל צורכו [ושל חבירי ישן ויבש כל צורכו] דסתם ישן טוב מן החדש בעת הגורן כדאמרי' בחיזקו נשך (ב"מ עב:) היו חדשות מארבע ושבע משלש: **אינו נאמן.** הואיל ועם הארץ הוא ואינו נאמן על המעשר אע"פ שמעיד על שלו שאינו מתוקן ועוד שמוסיף עם זו דבריס אחריס לבבח את של חבירו אינו נאמן להחזיק את של חבירו בחזקת מתוקן שאינו אלא מערימין אמור אתה כאן ואני במקום אחר: בשכלי

אימא לא ואי אשמעינן הני תרתי משום דממונא אבל אשת איש דאיסורא אימא לא נשביתי וטהורה אני למה לי משום דקא בעי למיתני ואם משנשאת באו עדים הרי זו לא תצא הניחא למאן [ו]דמתני לה אסיפא אלא למאן דמתני לה אריש מאי איכא למימר משום דקא בעי למיתני שתי נשים שנשבו ושתי נשים שנשבו למה לי מהו דתימא ניחוש [ז]לגומלין קמשמע לן וכן שני אנשים למה לי משום דקא בעי למיתני פלוגתא דרבי יהודה ורבנן ת"ר אני כהן וחברי כהן נאמן להאכילו בתרומה ואינו נאמן להשיאו אשה עד שיהו ג' שנים מעידין על זה ושנים מעידין על זה רבי יהודה אומר אף אינו נאמן להאכילו בתרומה עד שיהו שלשה שנים מעידין על זה ושנים מעידין על זה למימרא דרבי יהודה חייש לגומלין ורבנן לא חיישי לגומלין והא איפכא שמעינן להו דתנן [ח]החמרין שנכנסו לעיר ואמר אחד מהן שלי חדש ושל חברי ישן שלי אינו מתוקן ושל חברי מתוקן אינו נאמן רבי יהודה אומר נאמן אמר רב אדא בר אהבה אמר רב מוחלפת השיטה אביי אמר לעולם לא תיפוך [ט]בדמאי הקילו רוב עמי הארץ מעשרין הן אמר רבא דרבי יהודה אדרבי יהודה קשיא דרבנן אדרבנן לא קשיא אלא דרבי יהודה אדרבי יהודה לא קשיא כדשנינן דרבנן אדרבנן לא קשיא כדאמר רבי חמא בר עוקבא בשכלי אומנותו בידו הכא

נשביתי וטהורה אני למה לי. וקשה לרשב"ג אמאי לא משני משום דבעי למיתני סיפא אם יש עדים שנשבית ואמרה טהורה אני אינה נאמנת וי"ל דמשום הא לא אצטריך דמסיפא דמתני' שמעינן לה דקתני סיפא עיר שכבשה כרכוס כל ההנות שנמצאו בתוכה פסולות ואינה נאמנת לומר טהורה אני: **שתי** נשים שנשבו למה לי. דלא לאשמעינן דאחת נאמנת על חברתה הא בהדיא תנן (לקמן כז.) דאפי' עבד ושפחה נאמנים: **ובן** שני אנשים למה לי משום דבעי למיתני פלוגתא דרבי יהודה ורבנן. אבל בשתי נשים משמע דלא פליג רבי יהודה משום דבשביה הקילו וקשה דלקמן (דף כו.) אשכחן דאיכא דמסיפא לפי תומו נאמן בתרומה אפי' על פי עצמו כדאמר רבי יוחנן אוכל חלות דהעלהו רבי לכהונה על פיו וגבי שבויה תני לקמן (דף מז:) הכל נאמנים להעידה חוץ מבעלה ומוקי לה במסיפא לפי תומו ומיהו למאי דמוקמינן פלוגתייהו במעלין מתרומה ליוחסין ניחא דטעמא דמחמיר רבי יהודה טפי בתרומה מבשביה משום דמעלין מתרומה ליוחסין אבל רבי דמיקל טפי בתרומה במסיפא לפי תומו היינו משום דקסבר דאין מעלין מתרומה ליוחסין כדאמר לקמן אבל למאי דמוקי פלוגתייהו משום גומלים קשה וי"ל דבתרומה דרבנן דוקא הוא דמתכשר במסיפא לפי תומו כדמשמע בהגוזל בתרא (ב"ק קיד:) אבל בתרומה לחוייתא לא:

אבל אינו נאמן להשיאו אשה. (ח) פי' בקונטרס משום חשש ממזרות ונתינות וקשה דלהכי ליכא למיחש כדאמרינן בהחולץ (יבמות מה. ושם) גבי עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל דאמרינן ליה זיל גלי לו נסיב בת מינך משמע דאם יש לך למקום אחין מכירים אותו ישיאוהו בת ישראל אע"פ שאין מכירים ולא יסתפקו בו בנתין וממזר וכן גבי ההוא דאתא לקמיה דרבי יהודה וא"ל נאמן אתה לפסול עצמך ואי אתה נאמן לפסול בניך משמע שהוא ובניו היו בחזקת כשרים אע"פ שלא היו מכירים בהם ונראה לר"ת דלהשיאו אשה דקאמר היינו להשיאו בדוקה מד' אמהות כדתנן בעשרה יוחסין (קדושין דף עו. ושם) הנושא אשה צריך שיבדוק אחריה ד' אמהות ואין נאמן אם יש אשה בדוקה להכשיר בתו לכהן בלא בדיקה אלא יצטרך לבדוק אחריו וה"ה דמצי למימר ואינו נאמן להכשירו לעבודה ואותה בדיקה היא משום חללות דאין מכירין ישראל חללים שביניהם ולא משום ספק ממזרות ונתינות דלהא לא חיישינן כדפי' וכן משמע התם דקאמר דהיא אינה בודקת בדיקה בדיקה דלא הוחזרו כשרות לינשא לפסולים ואי משום ממזרות ונתינות הא ודאי הוחזרו דהשתא הכתוב אשה נאים לכל עוקשין שבתורה ואם תאמר אי משום חללות בודקין לא יבדקו אלא יחוס אביה לבד דאפילו היתה אמה חללה כשרה היא ע"י אביה דלכ"ע בני ישראל מקוה טהרה לחללות ויש לומר מאחר שהגריבו לבדוק את יחוס האב משום חללות אגב חללות הוצרכו לבדוק כל פסול שבה גם של ממזרות ונתינות וכולה הך שמעתין דמצרכי בדיקה להשיא בתו לכהן אתיא כרבי מאיר דרבנן פליגי עליה התם ולא מצרכי בדיקה ואמרי כל משפחות בחזקת כשרות הן עומדות וא"ל אפילו עד אחד כדי להכשיר בתו לכהונה ומיהו להכשיר בנו או עצמו לעבודה צריך דלאו בחזקת כהונה עומד אי נמי אפילו כרבנן ובילא עליו ערער דקאמר התם במילתייהו דרבנן בד"א שלא יצא עליו ערער כו': **שלי** חדש ושל חבירי ישן. בפרק אע"פ פי' בקונטרס די"מ משום עומר ולא מילתא היא דאם כן מאי מתרץ בדמאי הקילו התינח דמאי חדש ישן מאי איכא למימר ועוד דלא מצינו בשום מקום שנחשדו עמי הארץ על החדש ורשב"ג פירש דקאי אשביעית וקאמר שלי חדש וגדל בשביעית ואסור להשהותו אחר הביעור ושל חבירי ישן וגדל בשנה שעברה ואשכחן דקרי לשביעית חדש דתנן במסכת שביעית (פ"ז מ"ז) ורב חדש שכבשו בשמן ישן יקלח את הורד וכי משני בדמאי הקילו בשביעית לא חש לתרץ דפשיטא ליה להש"ס דרבי יהודה מיקל בשביעית משום דבאתריה דרבי יהודה חמירא להו שביעית כדאמר בהניזקין (גיטין נד.) ואין נראה לר"ת דסתם עמי הארץ לא נחשדו שביעית דתנן בפרק עד כמה (בכורות ל. ושם) החשוד על המעשר אינו חשוד על השביעית החשוד על השביעית אינו חשוד על המעשר אלמא דסתמא אינן חשודין בשביעית ומעשר דקתני היינו מעשר שני דאמעשר ראשון חשודין הם והא דתנן במסכת דמאי (פ"ג מ"ד) ומייתי לה בהניזקין (גיטין סא.): המוליך חיטין לטוחן כותי או לטוחן עם הארץ אינו חושש לא משום מעשר ולא משום שביעית דמשמע דחשודים על השביעית איכא למימר דמשום כותי נקט שביעית אי נמי בודאי חשוד אירי וכן הביאו בפרק קמא דחולין (דף ו. ושם) הנותן לשכנתו עיסה לאפות וקדירה לבשל אינו חושש לשאור ותבלין שבה לא משום מעשר ולא משום שביעית ועוד קשה לר"ת דאי באיסור חדש או שביעית מיירי הוה ליה למימר של חברי אינו חדש דדקאמר אינו מתוקן ועוד הקשה ר"ת דלעיל דהביא משנה דחמרין תנן בסמ' דמאי (פ"ג) הנכנס לעיר ואינו מכיר אדם שם ואמר מי כאן נאמן מי כאן מעשר ואמר לו אחד אני אינו נאמן אינם אינו פלוני נאמן הלך ולקח הימנו אמר ליה מי כאן מוכר ישן אמר ליה מי ששלחך אצלי אע"פ שהן כגומלין זה את הרי אלו נאמנים ואי ישן היינו דלית ביה איסור חדש או שביעית היאך קונה ממי ששלחו אצלו והלא הוא בעצמו אומר שאינו נאמן ועוד מדקתא שאיל להיאך מי מוכר ישן מכלל שמה שקנה ממנו כבר היה חדש או שביעית והלא לא הלך אצלו אלא לפי שהוא נאמן ופי' הקונטרס נראה לר"ת עיקר דלהשביח קאמר ולרבותא דרבי יהודה נקטיה דאע"פ שמגבא את שלו ומשביח את של חבירו ומיחזי טפי כגומלין אפילו הכי נאמנין ואם תאמר א"כ מאי קשה ליה לרבנן אדרבנן דלמא הכא הוא דחיישינן לגומלין דדומה שהן גומלין כדפי' ויש לומר דאי לאו דחיישינן לגומלים בעלמא משום הכי לא הוו חיישינן טפי[ו] : **אביי** אמר לעולם לא תיפוך בדמאי כו'. והא דאמר אביי בפרק במה מדליקין (שבת דף כג.) ספק דבריהם לא בעי ברכה דבא אמר רוב עמי הארץ מעשרין הן וכן בפרק אע"פ (לקמן נו:) משני אביי ודאי דבריהם עשו חיזוק ספק דבריהם לא עשו חיזוק דבא אמר בדמאי הקילו לא משום דלית ליה לאביי דכל ספק דבריהם אע"ג דליכא רוב לא בעי ברכה וגם לא עשו חיזוק ומיהו בפרק קמא דשבת (דף יג. ושם) אההיא דלא יאכל זב פרוש עם זב עם הארץ מפרש אביי שמא יאכילנו דברים שאינם מתוקנים ולא סמיך ארוב עמי הארץ מעשרין דקאמר דבא התם סבירא ליה דלההיא מלתא מחמירין ולא סמכינן ארובא וכן דבא בסוף הניזקין (גיטין סא. ושם) גבי משאלת אשה נפה כו' ולא בעי למיסמך ארוב עמי הארצות דמעשרין לענין לסייע ידי עוברי עבירה דנראה לו לענין זה להחמיר: בשכלי

פג א מיי' פי"ב מהל' מעשר הלכה י:

תוספות רי"ד (המשך)

דלא נשאת וגם לא התירוה לינשא. ואינו נ"ל דכיון דאיכא עדות מכחשת לה היכי שריא לה לחברתה אפומא דידה. והתנן בפ' האשה רבה עד אומר מת ועד אומר לא מת ה"ז לא תנשא דכי מהימנינן ליה לע"א דאמר מת ולא מצי אידך למכחשי' ה"מ כשבאו בזה אח"ז וכבר התירוה ע"פ אותו העד (אמרת) [אמרינן] לא תצא מהיתירא הראשון. אבל היכא דקיימי תרווייהו ומכחשי להדדי אמרינן לא תנשא. והכא היכי אמרי' דהיא נאמנת אע"פ שהעד מכחישה. ובתוספתא דכתובות [בפ"ב] ברישא דהא מתני' תני הכי. עד אומר נשבית וטמאה היא. וע"א אומר נשבית וטהורה היא. אשה אומרת נשבית וטמאה היא ואשה אומרת נשבית וטהורה היא אין משיאין אותה. ואם נשאת ל"ת. וא"כ בע"כ מאי דתני הכא נאמנת הכי בעי' לפרושי כגון שהתירוה לינשא על פיה. ובתר הכי אתא ע"א ואמר נטמאת. אי נמי כגון שהלכה ונשאת דאמרינן ל"ת. אני טהורה וחברתי טמאה וא"ל עד אחד את טמאה וחברתיך טהורה. איהי כיון דאיכא עדים לאו כל כמינה. פי' המורה ה"ג עדים וקאי אעידי שבו' דע"א בטומאה אינו כלום אלא בסוטה בלבד שרגלים לדבר שהרי קינא לה ונסתרה חברתה משתריא אפומא דעד. פי' ה"נ כגון שנשאת. אני וחברתי טמאה. וא"ל עד את וחברתיך טהורות. איהי כיון דאיכא עדים לאו כל כמינה. חברתה משתריא אפומה דידה פי' כגון שנשאת או התירוה לינשא כדפרי': **מתני'** וכן שני אנשים זה אומר כהן אני וז"א כהן אני אין נאמנים ובזמן שהן מעידים זע"ז שז"א אני וחברי כהנים וכמו כן זה הרי אלו נאמנים שמעלין להכהנה ע"פ ע"א. ואפילו היכא דאיכא למיחש לגומלין. ר"י אומר אין וכו' ואפילו הכי דליכא גומלין וכ"ש היכא דאיכא גומלין. פי' העד אתה עלי ואני עליך. אר"א אימתי אין מעלין במקום שיש עוררים הבאים לפוסלו. אבל במקום שאין עוררין מעלין והוא דליכא גומלין

רשב"ג אומר וכו'. לקמן מפרש מאי ביניהו: **ת"ר** זה אומר אני כהן וחברי כהן כהן נאמן להאכילו בתרומה ואינו נאמן להשיאו אשה עד שיהיה שלשה ב' מעידים ע"ז. וב' מעידים ע"ז. פי' המורה אינו נאמן להשיאו אשה מיוחסת ומעלה הוא בכהונה. (ולכך) [וכן] פי' גם ר"ח דאינו נאמן להשיאו אשה הראויה לכהונה. דחיישינן שמא חלל הוא. וק' לי א"כ איזה אשה יקח. דכשירה הראויה לכהונה אסרת לו ישא פסולה לכהונה אסור לו ליקח. דשויא אנפשיה תתיכה דאיסורא באומרו כהן אני. ותו אפילו אי ברירא

ו) גירסת רבינו ח"ל אמי כהן וחבירי כהן וכ"ה בתוספתא דמגילתין פ' ב' ע"ש.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אבל כו' פי' בקונטרס. נ"ב ע"ל בפירושו סוף דף כ"ה:

מוסף רש"י

שלי חדש. והיכן טוב ממנו, שהחדש אינו יבש עדיין כל צרכו, והכי נמי אמרינן בחיזוקו נשך (ב"מ עב:) היו חדשות מארבע ושבע משלש כו'. ויש מפרשים משום עומר, דאלו מילתא היא דא"כ דמתרץ בדמאי הקילו, התינח דמאי, חדש מאי איכא למימר, ועוד לא מצינו שנחשדו עמי הארץ על איסור חדש, ולא נקט לה אלא משום אין נאמנים דדמאי, וכדותא אשמעינן דאע"ג דמשבח ליה לחבריה נמי במילי אחרייתא, אינו נאמן על הדמאי דחיישינן לגומלין (לקמן נו:). **בדמאי הקילו.** משאר ספק דדבריהם, ואפילו ספק ליתיה דרוב עמי הארץ מעשרין הן (שם).

תוספות רי"ד

נטמאת אינה נאמנת דדוקא [להתיר] נאמן ע"א [משום] דבשבו' הקילו ולא לאיסור כדרבא דאמר אין דבר שבערוה פחות מב'. אלא אעצמה אמאי לא מהימנא. אלא פשיטא דאיכא עדים פי' שנשבו ומ"ה אעצמה אינה נאמנת לומר נשביתי וטהורה אני וחברתה נמי אסורה בלא עדותה והא דקאמר אינה נאמנת כלומר בלא עדותה היא אסורה. אימא מציעתא אני וחברתי טמאות נאמנת ע"ע ואין נאמנת על חברתה. ואי דאיכא עידי שבויה אחברתה אמאי לא מהימנא והלא גם בלא עדותה אסורה והמורה פי' ואינה נאמנת על חברתה ע"כ משמע דחברתה בחזקת טהורה קיימא. דבשלמא אינה נאמנת דרישא אע"ג דאכולה מילתא משמע שייך למתני [אינה נאמנת] משום היתר. אלא הכא דבהדי' תניא אינה נאמנת על חברתה קשה. אלא פשיטא דליכא עדים פי' מ"ה על עצמה נאמנת דשויתי' אנפשה תתיכה דאיסורא. אבל על חברתה אינה נאמנת דכיון דליכא עדי שבו' חברתה משתריא באומר' נשביתי וטהורה אני וזו שמעידה עלי' כי נטמאת אינה נאמנת כדרבא. שאין דבר שבערוה פחות מב'. אימא סיפא אני וחברתי טהורות נאמנת על חברתה ואינה נאמנת ע"ע. ואי דליכא עדים אעצמה אמאי לא מהימנא. אלא פשיטא דאיכא עדים. פי' ומ"ה אעצמה אינה נאמנת ואחברתה מהימנא שע"א נאמן בשבו' רישא וסיפא דאיכא עדים ומציעתא דליכא עדים. אמר ר"פ כולה דאיכא עדים ואיכא ע"א דקמפיך פי' [דאיכא עדים] שמעידים שנשבו וע"א בא והמהך כל הדברים. אני טמאה וחברתי טהורה וא"ל ע"א את טהורה וחברתיך טמאה. איהי שריתה נפשה תתיכה דאיסורא אפומא. פי' המורה. דבשבו' האמינו חכמים ע"א להקל ואפי' עבד או שפחה. וכדקתני מתני' אם יש להן עדים אפילו עבד וכו' וכ"מ שנאמן ע"א הרי הוא כשנים ואין דברי א' שכנגדו לטמא עומד במקום שנים. ומשמע מפירושו. דאע"ג

בשכלי אומנותו בידו. פירש רבינו חננאל זה שאומר עליו שהוא כהן יש בידו כלים שמשמשין בהן בטהרה כגון כלי גלגלים כלי אבנים כלי אדמה שאין מקבלין טומאה שכל הרואה כלים הללו בידו מתרחק ממנו מלטמאותו ודומה שהוא כהן ולכך האמינוהו חכמים:

ואיבעית אימא רבי יהודה ורבנן במעלין מתרומה ליוחסין קמיפלגי. ולא אתא לשנויי אלא קשיא דרבי יהודה אדרבי יהודה אבל דרבנן אדרבנן לעולם לריך לתרץ בשכלי אומנותו בידו הקשה הר׳ שמואל מוואלדין ומעיקרא היכי בעי למימר דטעמא דר״י משום גומלין והא בלא גומליס ע״כ סבר רבי יהודה בשילהי פרקין (לקמן דף כח:) דמעלין מתרומה ליוחסין ותירץ ר״י דמעיקרא ס״ד דאי לאו טעמא משום גומליס לא הייגו מפסידים את הכהן מן התרומה כדי לומר מעלין כיון דמן הדין ראוי לחלוק ע״פ חבירו ואדרבה קודם הייגו אומריס אין מעלין אע״ג דגבי עבד אמר לקמן לרבי יהודה דאין חולקין לו תרומה משום דמעלין התם אין כל כך חשאא בהפסד של עבד זה אם אין חולקין לו תרומה בלא רבו ואח״ת ובאיזו סברא פליגי לימרו תרוייהו דמעלין ונלטרך שני עדים בתרומה או לימרו תרוייהו דלא מעלין ולא יצטרך אלא עד אחד בתרומה וי״ל דבהא פליגי דמר סבר חייסינן שמא יעלו מתרומה ליוחסין לפיכך הלריכו שני עדים ומר סבר לא חייסינן[1]:

אמנה שבשטר קמסהדי. וא״ת ומי לאו אכולא מילתא קמסהדי א״כ עדים חתמי אע״ג דלא ידעי מי כהן הוא מי לאו ואם כן הא דתנן בגט פשוט (ב״ב דף קעב.) שני יוסף בן שמעון הדרין בעיר אחת אם היו משולשין יכתבו כהן ומה מועיל כיון שעדים חותמין אע״פ שאין מכירים בו אם הוא כהן והרי הוא יכול להעריס ולכתוב שטר אחר בשם חבירו כהן ויוליא ממון מחבירו כהן וי״ל דהיכא דהוחזקו שני יוסף בן שמעון ודאי אכולא מילתא קא מסהדי כי אז הן לריכין לידע אם בן כהן הוא והתם ודאי מעלין משטרות ליוחסין והכא מיבעיא לן היכא דלא הוחזקו: **חד אמר מעלין.** ואם תאמר ואמאי לא חשיב ליה בהדי הנך דתנן בעשרה יוחסין (קדושין דף עו. ושם) אין בודקין מן המזבח ולמעלה ולא מדוכן כו׳ וי״ל דהך דשטרות מלתא דפשיטא היא דכיון דאכולא מלתא קמסהדי א״כ הוי עדות גמור ולכך לא קא חשיב עדים וא״ת ואמאי לא חשיב תרומה ונשיאות כפים למ״ד מעלין ואור״ת דתרומה בכלל מזבח ונשיאות כפים בכלל דוכן אע״ג דהוה דוכן היינו שיר כדמשמע התם בגמרא מ״ד מעלין הוה מוקי לה נמי בדוכן כהנים שבגבולים ומיהו קשה אמאי לא חשיב ס״ת שקרא בחזקת כהן כדלקמן ויש לומר דאיכא למימר דתנא ושייר כולהו ובספר הישר פירש ר״ת דלאו בעבודת מזבח ממש איירי אלא כגון הפשט ויתום דבריס הכשריס בזריס דלא היו מניחין לעשות אותם אלא למיוחסין מן המשיאין לכהונה אבל מילי דכהונה כגון תרומה ונשיאות כפים וס״ת לא איצטריך למתני: **שאני הבא** דריע חזקייהו. פי׳ בקונטרס שהכל רואים שאר כהנים אוכלין שאר קדשי מזבח ואלו אין אוכלין וק״ק דמ״מ תיקשי למ״ד מעלין אמאי לא אסקינהו לקדשי מזבח וליוחסין ונראה לר״ת דריע חזקייהו היינו שהיו מיחסים אותם אחר בני ברזילי שהיה ישראל ועוד שלא מצאו כתבם והיכא דאיתרע חזקה אין מעלין לכ״ע אבל קשה דפריך מעיקרא אמאי לאסוקינהו הוה ליה למיפרך אמאי נגאלו כלל מן הכהונה ויש לומר דשפיר הוה ידע דריע חזקייהו ומשום הכי לא אסקינהו אלא דהוה ס״ד דאע״ג דריע חזקייהו איכא למיחש דלמא אתי לאסוקינהו לבסוף שלא ידעו שלא מצאו כתבם: ואלא

הבא נמי בשכלי אומנותו בידו והיכא אתמר דרבי חמא בר עוקבא אהא דתנן [6]א״הקדר שהניח קדירותיו וירד לשתות [3](מים מן היאור) הפנימיות טהורות והחיצונות טמאות והתניא אלו ואלו טמאות אמר רבי חמא בר עוקבא [2]בשכלי אומנותו בידו מפני שיד הכל ממשמשת בהן והתניא אלו ואלו טהורות א״ר חמא בר עוקבא [2]בשאין כלי אומנותו בידו ואלא הא דתנן הפנימיות טהורות והחיצונות טמאות היכי משכחת לה [7]דסמיכא לרשות הרבים ומשום חיפופי רשות הרבים ואיבעית אימא ר׳ יהודה ורבנן במעלין מתרומה ליוחסין קמיפלגי איבעיא להו מהו להעלות משטרות ליוחסין היכי דמי אילימא דכתיב ביה אני פלוני כהן חתמתי עד מאן קא מסהיד עילויה לא צריכא דכתיב ביה אני פלוני כהן לויתי מנה מפלוני וחתימו סהדי מאי אמנה שבשטר קא מסהדי או דלמא אכולה מילתא קא מסהדי רב הונא ורב חסדא חד אמר מעלין וחד אמר [8]אין מעלין איבעיא להו מהו להעלות מנשיאות כפים ליוחסין תיבעי למ״ד מעלין מתרומה ליוחסין ותיבעי למ״ד אין מעלין תיבעי למ״ד מעלין הני מילי תרומה דעון מיתה היא אבל נשיאות כפים דאיסור עשה לא או דלמא לא שנא תיבעי למ״ד אין מעלין הני מילי תרומה דמיתאכלא בצנעא אבל נשיאות כפים דבפרהסיא אי לאו כהן הוא כולי האי לא מחציף אינש נפשיה או דלמא לא שנא רב חסדא ורבי אבינא חד אמר מעלין וחד אמר [9]אין מעלין א״ל רב נחמן בר יצחק לרבא מהו להעלות מנשיאות כפים ליוחסין א״ל פלוגתא דרב חסדא ורבי אבינא הלכתא מאי א״ל אנא מתניתא ידענא דתניא ר׳ יוסי אומר [3]גדולה חזקה שנאמר [1]ומבני הכהנים בני חביה בני הקוץ בני ברזילי אשר לקח מבנות ברזילי הגלעדי אשה ויקרא על שמם ויגאלו מן הכהונה ויאמר התרשתא להם אשר לא יאכלו מקדש הקדשים עד עמוד כהן לאורים [7]ותומים אמר להם הרי אתם בחזקתכם במה הייתם אוכלים בגולה בקדשי הגבול אף כאן בקדשי הגבול ואי סלקא דעתך מעלין מנשיאות כפים ליוחסין הני כיון דפרסי ידייהו אתי לאסוקינהו שאני הכא דריע חזקייהו דאי לא תימא הכי למאן דאמר מעלין מתרומה ליוחסין כיון דאכלי בתרומה אתי לאסוקינהו אלא לאו משום דריע חזקייהו ואלא

בשכלי אומנותו בידו. חמר המביא תבואה למכור היה נושא בידו כלי היכר של מכירה כגון מחק שמושקין בה המדה והמביאה להלניע אינו נושא בידו כלי אומנות מכר והכא כגון שכלי אומנותו בידו של זה המוזג את שלו לתוך סהדי שלמוכרה הביאה הלכך אין זה אלא גומל וזה יעיד עליו בכרך שלפניהם:

הקדר. שהוא חבר: **הפנימיות טהורות.** כולה מתרגא ואזלא לקמיה: **בשכלי אומנותו בידו.** להיכר שהוא נושאן למוכרן: **ממשמשת בהן.** לבדוק וליקח: **ומשום חיפופי רשות הרבים.** שנותנים בני אדם אבנים גדולות או יתדות לגידי רה״ר להרחיק הטגלות מלהזיק את הכתלים ומתוך שהן דוחקות את רה״ר וזה הניח קדירותיו אצלם דחק גם הוא את הדרך והעוברין שם מתחככין בהן ובגדיהן עוברין על פני אוירן ובגדי עם הארץ טמאים הם ומטמאים את החילוויות: **במעלין מתרומה ליוחסין.** רבי יהודה סבר הרואה שמאכילין תרומה לאדם בחזקת כהן מעיד עליו בכל מקום שהוא כהן ומעלין אותו ליוחסין הלכך אם תאכילהו תרומה הרי אתה מביאו להשיאו אשה וטעמיה לאו משום גומלין הוא ורבנן סברי אין מעלין מתרומה ליוחסין: **דאיסור מיהה.** אם זר הוא לא היה אוכל תרומה שהוא עון מיתה: **דאיסור עשה.** כה תברכו (במדבר ו) אתם ולא זרים ולאו הבא מכלל עשה עשה: **גדולה חזקה.** שאין ב״ד יכולין להוציא דבר מחזקתו: **נקטו לתכשיטים.** שיהו כהנים כשרים. לפי שהתחתנו כהנים בגולה בגויי הארץ וילדו להם בנים כדכתיב בספר עזרא והם חלליס הוצרכו הנולדים בגולה להתייחס כשעלו מן הגולה לשרת בבנין שני: **ויגאלו.** נפסלו. מלשון לחם מגואל (מלאכי א׳): **הרשאה.** הוא נחמיה בן חכליה וכן כתוב בספר עזרא (נחמיה ח׳): **עד עמוד כהן לאורים וגו׳.** כאדם (א) שאומר לחבירו עד שיבא המשיח לאורים ותומים לא הוו במקדש שני שנחסרו חמשה דברים כדאמרינן בסדר יומא (דף כא.): **מקדש הקדשים.** דוקא מקדשי המקדש פסלינהו אבל תרומה שהיו רגילין בה בגולה לא אסר עלייהו משום דהוחזקו בה: **קדשי הגבול.** תרומה שהיא נוהגת בגבולין חוץ למקדש ולירושלים: **אף לאן בקדשי הגבול.** ומדאמר רבי יוסי גדולה חזקה ס״מ נשיאות כפים נמי לא אסר עלייהו שהרי הוחזקו בה בגבולין: **ואי סלקא דעתך כו׳ אתו לאסוקינהו.** ומה הועילו בתקנתם: **שאני הכא.** לריכא למיחש לאסוקינהו דהא ריע חזקייהו שהרי הכל רואין שאר כהנים אוכלין קדשי המקדש והם אינן אוכלין יש כאן היכר גדול שיש בהן לד פסול. אבל שאר בני אדם כגון בזמן הזה לעולם מעלין מנשיאות כפים ליוחסין: (ב)[**דאי לא תימא הכי.** דעל דא סמיך שיש בהן היכר תרומה נמי תקשי למ״ד מעלין מתרומה ליוחסין]: ואלא

עין משפט נר מצוה

פד א ב ג ד מיי׳ פי״ב מהל׳ מעשה ומושב הלכה כג:

פה ה מיי׳ פ״ב מהל׳ איסורי ביאה הלכ׳ ט טוש״ע אה״ע סי׳ ג סעיף ב:

פו ו מיי׳ שם הלכה ד והלכה יא:

תורה אור השלם

1. (סא) וּמִבְּנֵי הַכֹּהֲנִים בְּנֵי חֲבַיָּה בְּנֵי הַקּוֹץ בְּנֵי בַרְזִלַּי אֲשֶׁר לָקַח מִבְּנוֹת בַּרְזִלַּי הַגִּלְעָדִי אִשָּׁה וַיִּקָּרֵא עַל שְׁמָם: (סב) אֵלֶּה בִּקְשׁוּ כִתְבָם הַמִּתְיַחֲשִׂים וְלֹא נִמְצָאוּ וַיִּגְאֲלוּ מִן הַכְּהֻנָּה: (סג) וַיֹּאמֶר הַתִּרְשָׁתָא לָהֶם אֲשֶׁר לֹא יֹאכְלוּ מִקֹּדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים עַד עֲמֹד כֹּהֵן לְאוּרִים וּלְתֻמִּים:
עזרא ב סא-סג

תוספות רי״ד

לן דחלל הוא. אמאי לא ישא אשה כשרה ואפי׳ בתו של כ״ג. והא קי״ל דלא הוזהרו כשרות להנשא לפסולים. וגי״ל לפרש דהאי דאמר להשיאו אשה לאו להשיאו לו אשה. אלא להשיא מנשיו לכהונה. כגון אלמנתו ובתו דמספקינן ליה בחלל. ובת חלל ואלמנות חלל הן פסולות לכהונה: איבעיא להו מהו להעלות משטרות ליוחסין. פי׳ אילימא דכתיב בי׳ אני פלוני כהן חתמתי עד מאן קמסהיד עלויה. לא צריכא דכתיב בי׳ אני פ׳ כהן לויתי מנה מפלוני וחתימו סהדי אמנה שבשטר קא מסהדי א״ד אכולה מילתא מסהדי. ר״ה ור״ח ח״א מעלין וח״א אין מעלין והלכתא כדברי המיקל. ואילו כתבו שני עדים פ׳ כהן לוה מפלוני דליכא מאן דפליג דודאי מעלין. דהא עדים מעידים כי הוא כהן [6]. איבעי׳ להו מהו להעלות מכהונה ליוחסין.

מסורת הש״ס

(א) טהרות פ״ז מ״ט, (ב) [במשנה ליתא], (ג) קדושין סט:, (ד) [ל״ל ולתומים], (ה) נ״י כ״י, (ו) [ועוד לא ר״י לפרש טעמא דמ״ד מעלין כדי שיהו עדים מעוין ליוחסין וחזר בו משום דלא משמע הכי בסמוך דקאמר ה״מ בתרומה דעון מיתה. ת״י עה״ג],

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה עד עמוד כו׳ כאדם שאומר. נ״ב הוא בפ׳ עגלה ערופה דף מח ע״ב:

מוסף רש״י

במעלין מתרומה ליוחסין. הרואה כהן אוכל תרומה במקומו, אין לריך לבדוק אחריו ביוחסין ונושא כהן בתו (קדושין סט:). גדולה חזקה. יש לסמוך עליה יפה (שם סט:). בקשו כתבם המתיחשים. כתב יחוסם (שם). התרשתא. נחמיה בן חכליה קרוי כן בספר עזרא, ובגמרא ירושלמי נמצא שעל שם שהיה משקה למלך היה לריך לשתות קודם, אלא יתמדוהו שמא הטיל סם המות במשקה המלך המיתו לו יין של עובדי כוכבים לשתות, לכך נקרא התרשתא (שם). עד עמוד כהן לאורים ולתומים. כאדם שאומר לחבירו עד שיבא משיח, לאורים ותומים לא היו בבית שני (שם). אמר להם כו׳. מדכתיב מקדש הקדשים, שמעינן דלא אסיר בתרומה אלא מקדשי המקדש, אמר להם תרומה אינו יכול לאסור עליכם מפני חזקתכם שהוחזקתם בכהן לאכלה (שם). בקדשי הגבול. תרומה המאכלת בכל מקום (שם). כיון דאכלי בתרומה אתי לאסוקינהו. ואמאי לא אם לא נחמיה דלא לאסוקינהו (שם). אלא לאו משום דריע חזקייהו. לא אסורין לאיתי לכיון דשאר כהנים אוכלים בקדשי המקדש והם נגאלו בהם הוצע חזקתם ויש בהם היכר ולא אתי לאסוקינהו (שם).

ואלא מאי גדולה חזקה. דקאמר ר' יוסי למה לנו [לחוש] להשבית חזקתם כי מה יש לחוש לבטלה: **בתרומה דרבנן.** שהרי גדולה היו שאין שם תרומה מן התורה בכל מצוה שהיא תלויה בארץ אינה נוהגת אלא בארץ כדאמרינן בקידושין (דף לו.): **ואיבעיא לימא השתא נמי בתרומה דרבנן אכול.** תרומת פירות הארץ ויורק: **דאורייתא.** דגן תירוש ויצהר לא אכול ומש"ה לא קשיא למ"ד מעלין מתרומה ליוחסין דכי מסקינן ליוחסין מתרומה דאורייתא כו': **דאיכא למיגזר משום תרומה דאורייתא.** שהרי לארץ בא ומצויה שם תרומה גמורה דאורייתא מה אלא היה מצוי להם בגולה ויש לחוש פן יאכילום בה: **לא במידי דאיקרי קדש.** והיינו תרומה: **וכל זר לא יאכל קדש.** בתרומה משמעי דכתיב בפרשה לעיל מיניה ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים ואוקמינן בתרומה ביבמות בהערל (דף עד.): **ולא במידי דאיקרי קדשים.** אפילו חזה ושוק של שלמים הנאכלים לנשי כהנים ולעבדיהם: **ואמר מר.** ביבמות בפרק יש מותרות [פז.] בנת כהן שניסת לישראל ועשתה אלמנה וגרושה וחזרה אין לה שחוזרת לתרומת אביה ואינה חוזרת לחזה ושוק וילף לה מהאי קרא כי תהיה לאיש זר היא בתרומת הקדשים לא תאכל עוד: **חזקה לחוזה.** להעיד עליו שהוא כהן: **נשיאות כפים בבבל.** הרואהו נושא כפיו בבבל מעיד עליו בכל מקום שהוא כהן ומקבלין הימנו לפי שיש שם ישיבה וב"ד קבוע בודקין אחר נושאי כפים אבל אכילת חלה ותרומה אינה חזקה דחולה לארץ לאו דאורייתא תרומה דליה ולא קפדי כולי האי: **ואכילת חלה בסוריא.** היא ארץ נוכרית שכיבשה דוד וחיברה לא"י וקסבר האי תנא כיבוש יחיד שמיה כיבוש[ט] וחלתה ותרומתה דאורייתא וקס"ד תנא חלה וה"ה לתרומה: **וחילוק מתנות.** דהזרוע והלחיים: **בגרגין.** ואע"ג דאיסורן אין איסור לזרים הואיל וכרכים מקום שווקין הן ומצויין בו עובדים ושבים המכירין בו אי לאו דכהן הוה לא מחליף נפשיה: **לא לתרומה.** הרואהו נושא כפיו בבבל או אוכל חלה דווקא בסוריא והעיד עליו בא"י מקבלין עדותו להאכילו תרומה אבל לא לייוחסין: **מה אכילת חלה.** עדות חזקתה: **ליוחסין.** דאי לתרומה פשיטא היא גופה תרומה היא וכבר הוחזק בה: **ומסקינן מחלה דרבנן הוא.** דאי לאו כהן הוא לא הוו ספו ליה חלה גזירה משום תרומה: **ודלאחיך.** לקמן מפרש: **נשיאות כפים וחילוק גרגות.** דתרומה: **בא"י.** נושאי כפיס דאיכא ב"ד קבועין ודבקי. וחילוק גרגות קס"ד השתא דתרומה בזמן הזה דאורייתא וכיון דעון מיתה איכא מסקינן מינה לייוחסין: **בסוריא וכ"מ שאלוהי א"י מגיעין.** להודיע לגולה יום שקידשו ב"ד את החדש לעשות פסח בזמנו והיינו היושבים בתוך מהלך חמשה עשר יום: **נשיאות כפים ראיה.** לפי שב"ד קבוע שם שמקבל שליחות החדש של ב"ד הגדול: **אבל לא חילוק גרגות.** דתרומה דידהו לאו דאורייתא ובסוריא נמי האי תנא סבר כיבוש[ט] יחיד לא שמיה כיבוש ופלוגתא דתנאי היא בהך מילתא (ע"ז דף כא.): **בני רב.** בית המדרש קרי בי רב: **נתחייבו בחלה.** דכתיב בבואכם אל הארץ ותניא בספרי[כ] ר' ישמעאל אומר שיהא הכתוב ביאה זו מכל ביאות שבתורה שבכולן נאמר כי תבאו כי יביאך וכאן בבואכם ללמדך שכיון שנכנסו לה נתחייבו: **ולא נתחייבו בתרומות ומעשרות.** דכתיב דגנך[כא] תבואת זרעך[כב] המיוחדת לך[כג] ועוד שהרי תלה הכתוב המעשר במנין שנות השמטה דכתיב[כד] בשנה השלישית שנת המעשר ושמטות לא מנו אלא משכנסו וחילקו דכדמרינן בסדר עולם ובמסכת ערכין (דף יב.): הכי גרסינן **אי בבואכם יכול משנכנסו לה שנים ושלשה מרגלים תלמוד לומר בבואכם בביאה תולכם כו'.** והכי פירושו כיון דשיהא הכתוב ביאה זו לכתוב בה בבואכם ולא כתב כי תבאו יכול משנכנסו לה מרגלים ת"ל כו': לאו

ואלא מאי גדולה חזקה. בשלמא אי אין מעלין ניחא הא דגדולה חזקה אע"ג דאיכא למיחש לב"ד טועין שיעלו מן נשיאות כפיס לקדשים [ואע"ג דבלא חזקה מעלין לתרומה ע"פ עד אחד ולא חיישינן לב"ד טועין שמא יעלו ליוחסין השתא סבר המקשן דיוחסין חמירא ולא אמו למיטעי כמו לקדשי קדשים] אבל השתא דאמרת טעמא דריע מזקייהו ולא חיישינן דלמא אתי לאסוקי כיון דלא אתי למטעי מאי גדולה חזקה: (לעיל) **אן דלמא אפילו למ"ד אין מעלין ה"מ תרומה דמתאכלא בציניעה בו'.** תימה מה תולה באכילה והא פשיטא דלכ"ע אין מעלין מאכילת תרומה ליוחסין דהא איכא למיחש דלמא עבד כהן הוא אלא בחלוקת תרומה[ה] בגורן הוא דפליגי אם מעלים ליוחסין אם לאו ובמעלין מתרומה ליוחסין לא איפליגו בה תנאי בהדיא אלא דתניא הא פלוגתא בפלוגתא אם חולקין תרומה לעבד בלא רבו אם לאו למ"ד חולקין אין מעלין דדלמא עבד הוא והכי איבעי ליה למימר הכא אפילו למ"ד אין מעלין ה"מ תרומה דחולקין לעבד בלא רבו ואיכא למיחש דלמא עבד הוא אבל נשיאו' כפיס לעולם אימא לך דמעלין דאין עבד נושא כפיו: [נ"ל דספיר נקט דמתאכלא בציניעא דלמ"ד מעלין מאכילת תרומה נמי מעלין ובענין דליכא למיחש שהוא עבד שיצא מביית הספר וטעמא כיון דעון מיתה הוא חיישינן שמא יעלוהו ליוחסין ולכך איצטריך שני עדיס להאכילו בתרומה ולכך נמי אין חולקין לעבד בלא רבו אם לאו ומ"ד אין מעלין אע"ג דעון מיתה הוא לא חיים להכי שמא יעלוהו כיון דבנעבד הוא אכילת תרומה וכן חלוקה אבל נשיאות כפיס דליפרסם איצטריך ליה אי חיישינן שמא יעלוהו משום דאי לאו דכהן הוא לא הוה מליף כולי האי ולא הוי מלי למנקט כמו שכתבו התוס' אפילו למ"ד אין מעלין משום דאיכא למיחש דלמא עבד הוא דלא תליא בהכי דאפילו היכא דליכא למיחש דלמא עבד הוא אין מעלין כמו ביולא מבית הספר או שמעידין עליו שאינו עבד ואדרבה הא דחולקין לו בלא רבו היינו משום דאין מעלין ועיקר טעמא דפלוגתייהו משום מעלין ואין מעלין דאי לאו הכי קשה באיזה סברא פליגי כמו שהקשו לעיל] (ת"י):

וכי מסקינן מתרומה ליוחסין ה"מ בדאורייתא כו'. רבינו יצחק בן רבינו מאיר לא גרים לה דהא איבעיא אימא רב נחמן קאמר לה ואי גרסי' לה א"כ היה סותר בעצמו דאיה שהביא דאי לא תימא הכי למ"ד מעלין מתרומה ליוחסין הא אמי לאסוקי אלא טעמא משום דריע חזקייהו ואין זו סוגיית הש"ס אם לא יאמר ולאו מילתא היא דאמרי ובפ' עשרה יוחסין (קדושין סט.) גרסינן לה ואגב שיטפא דהתם שיבשו לכותבה כאן: **לא במידי דאיקרי קדשים.** וא"ת תרומה נמי איקרי קדשים דכתיב ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים וההוא קרא איירי בתרומה

להעריב שמשו אוכל בתרומה וי"ל דודאי גבי טמא תרומה מיקרי קדשים אבל הכא אאכילת זר קאמר דלא אשכחן קדשים גבי אכילת זר: **נשיאות כפים בבבל.** דוקא נשיאות כפים ולא אכילת חלה ואע"ג דבסוריא נמי הוי מדרבנן אין מדקדקין בבבל כמו בסוריא דסבר האי תנא כיבוש יחיד שמיה כיבוש ואכילת חלה בסוריא ה"ה נשיאות כפיס כדמוכח לקמן: **לא** חילוק גרגות גופה לחלה וקסבר תרומה בו'. וא"ל דפליגי הנך בריתות בפלוגתא דרב הונא בריה דרב יהושע ורבנן דאי לאו הכי בחד מהנך בריתות ממה נפשך איכא למידק דמעלין מנשיאות כפיס ליוחסין ופליגי נמי דלבריתא קמייתא אכילת חלה בסוריא חזקה לתרומה וכל שכן דאכילת תרומה דאורייתא דהוא חזקה לאכילת חלה דרבנן ובבריתא שניה קתני דחילוק גרגות דהיינו תרומה בסוריא לא הוא חזקה לחלה:

עדות

כיצד וחילוק היה אחד מועד בגלגל י"ד שנים כדאמר בזמיס (ב"מ פט.).

מסורת הש"ס

א) יבמות סח: פז. קדושין סט.; **ב)** [עיין תוס' שבת י: ד"ה יהבה], **ג)** [מוספתא פ"א ס"ד], פ"ג ומוספתא פאה פ"ד], **ד)** נדה מז., **ה)** [ב"מ פט.], **ו)** [בנדה מז. וכן בב"מ פט. איתא במעשר ועי' פרש"י דהכא דגרים תרוייהו], **ז)** [עיין תוס' נדה מז. ד"ה ג"ג אילו נאמר], **ח)** [כמ"ן], **ט)** [גיטין מ:], **י)** בס"ד: ובסוריא נמי לא דסבר האי תנא כיבוש, **כ)** [בלא טו יז], **כא)** [דברים יב], **כב)** [שם יד], **כג)** [ועיין רש"י בנדה מז. וב"מ פט. מפרש בכל מקום טעם אחר], **כד)** [דברים כו],

תורה אור השלם

1. וַיֹּאמֶר הִתְרַשְּׁתָא לָהֶם אֲשֶׁר לֹא יֹאכְלוּ מִקֹּדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים עַד עָמֹד כֹּהֵן לְאוּרִים וּלְתֻמִּים:
עזרא ב סג
2. וְכָל זָר לֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ תּוֹשַׁב כֹּהֵן וְשָׂכִיר לֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ: ויקרא כב י
3. וּבַת כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה לְאִישׁ זָר הִוא בְּתְרוּמַת הַקֳּדָשִׁים לֹא תֹאכֵל:
ויקרא כב יב
4. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם בְּבֹאֲכֶם אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי מֵבִיא אֶתְכֶם שָׁמָּה:
במדבר טו יח

הגהות הב"ח

(א) תד"ה לו דלמא כו' אלא בחלוקת תרומה וכו'. נ"ב וכן פרש"י יבמות דף לט ע"ב:

עין משפט נר מצוה

פז א מיי' פ"ב מהל' איסורי ביאה הלכה ו ופ"ז מהל' תרומות ה"ב:
פח ב מיי' פ"כ מהל' איסורי ביאה הלכ' ד:
פט ג מיי' שם הלכה יא טושע"ע אה"ע סימן ג סעיף ב:
צ ד מיי' שם הלכה ג ופ"א מהל' תרומות הל' ו [כו] סמג עשין מג טושע"ע י"ד סימן שלא סעיף ב:
צא ה מיי' פ"כ מהל' איסורי ביאה הלכה ג סמג עשין קמ טושע"ע י"ד סי' שכב סעיף ב:

מוסף רש"י

ואלא מאי גדולה חזקה. כיון דליכא למיגזר מידי, מאי גדולה חזקה דאמר ר' יוסי, מאי דגולה כו' לומר אלא מנין לחזקה כו', מדקאמר גדולה רבותא משמועינן, דאע"ג דליכא לד איסור השתא טפי מעיקרא סמכינן עלה (קדושין סט:). **בתרומה דרבנן.** תרומת חוץ לארץ (שם). **בתרומה דאורייתא.** משבאו לארץ (שם). **השתא נמי בתרומה דרבנן אכול.** כדמעיקרא, ומאי דיהבו תרומת פירות ויורק, **בתרומה דאורייתא,** דגן תירוש ויצהר לא תאכל (שם). **דכתיב וכל זר לא יאכל קדש.** כל אותו הענין מדבר בתרומה ולא בקדשים, דכתיב ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים, וליכא לאוקמי אלא בתרומה שמתוקר כפורים מותר בה (שם). **ולא במידי דאיקרי קדשים.** חזה ושוק של שלמים, דאשכחן דאיקרי קדשים (שם). **במורם מן הקדשים.** חזה ושוק, **לא תאכל.** ואפילו זרע אין לה ושבה אל בית אביה, מחרת לתרומה ואינה מחזרת לחזה ושוק (שם) של שלמים לאכול כשאר אחיות האוכלות דכתיב (ויקרא י) אתה ובניך ובנותיך (במבות סח:) מדהוי מלי למכתב בקדשים (לא תאכל) ומתב בתרומה, למורם הוא דאתת, והאי לא תאכל לעולם הוא, ולא תימא ביושבת אחת בעלה ישראל, כדמשמע קרא ובת כהן כי תהיה לאיש זר כו'. דהא אוקימנא להאי קרא בפרק אלמנה (שם) בנבעלה לפסול לה כגון נתין וממזר וחלל שפסול עולמית, וכהנת דמנסבא לזר דלא אכלה מושבה אל בית אביה לעיפין, מכלל דמעיקרא לא אכלה, ומילתיה דרב חסדא מבתרומת נפקא, דאי"כ דכולה קרא לנבעלה לפסול לה אחת, ליכתוב בקדשים לא תאכל, מאי בתרומת, שמע מינה הכי קאמר יש לך אחות שאוכלת בקדשים, כגון תרומה, ואינה אוכלת במורם, ואחזו זו זו מחרת, דסמיך לה ובת כהן כי תהיה אלמנה, והכי תרגינא להאי מילתא בפרק אלמנה (שם פז:). **נתחייבו בחלה.** דכתיב בחלה (במדבר טו) בבאכם אל הארץ, והכי בחלו, **ולא נתחייבו במעשר.** דבמעשר כתיב (דברים יד) תבואת זרעך, עד שיביא כל אחד ואחד את שלו (נדה מז.). אי: במעשר לא נתחייבו אלא לאחר ירושה וישיבה, דכתיב (דברים יד) עשר תעשר, וכתיב בתריה במקום אשר יבחר, עד שנבחרה שילה לא נתחייבו, והיינו לאחר כיבוש וחילוק, דכתיב ביהושע, וכל ימי

עדות הבאה מכח חזקה. פי׳ שאנו יודעין שהוא כהן מממת הקורא אחריו שמוחזק לן שהוא לוי: **שקרא** אחריו לוי. לפירוש ר״י הלוי שפירש בגיטין (נט: ושם) אם אין שם כהן נתפרדה חבילה שיקרא ישראל גדול לפני לוי יש לפרש הכא שקרא אחריו לוי קטן מישראל שקרא אחריו: **שקרא** לפניו כהן. פירוש פעם אחת: **הרי** שאמר בני זה וכהן הוא. מדנקט בני זה וכהן הוא משמע שאינו ידוע לנו אם הוא בנו והוא בא להעיד שהוא בנו ושהוא כהן שאינו בן גרושה דאי ידוע לנו שהוא בנו הוה ליה למינקט בני זה כהן בלא וי״ו ותימה א״כ יהא נאמן לכולי עלמא לתרומה וליוחסין במגו דאי בעי אמר אינו בנו וי״ל דאע״ג דאיכא מגו לא מהימן לדבריו קרוב הוא כדאמרינן בהחולץ (יבמות דף מז. ושם) לדבריך כותי אתה ואין עדות לכותי ואין אדם נאמן לפסול את בנו ואע״ג דרבי קאמר בסמוך אני מאמינו להאכילו בתרומה שהרי בידו להאכילו בתרומה אלמא אע״ג דקרוב הוא לדבריו נאמן במגו התם ודאי מהימנינן ליה משום דאית ליה מגו אפי׳ ידעינן שהוא בנו אבל האי מגו אי הוה ידעינן שהוא בנו ליכא מגו: **נאמן** להאכילו בתרומה. פירוש אע״ג דליכא אלא הוא שהוא קרוב דקסבר רבי אין מעלין מתרומה ליוחסין ואין נאמן להשיאו אשה פירוש להלטרף עם אחר להשיאו אשה כיון שהוא קרוב והשתא אתי שפיר הא דאמר ר׳ חייא אם אתה מאמינו יחידי להאכילו בתרומה אע״פ שהוא קרוב האמינהו עם אחר להשיאו אשה אבל אין לפרש דאין נאמן יחידי להשיאו אשה דפשיטא דאינו נאמן ובהא לא הוה אמר רבי חייא האמינהו לישא דלא מישתמיט שום תנא למימר דעד אחד כשר ליוחסין ובהא נמי אין לפרש דנאמן עם אחר להאכילו בתרומה דאי הוה צריך שני עדים בתרומה א״כ הוה סבר דמעלין מתרומה ליוחסין ואם כן היכי מכשיר קרוב כיון דאינו נאמן להשיאו אשה וא״ת כיון דסבירא ליה דאין מעלין מתרומה ליוחסין אם כן היכי מוקמינן בהגוזל בתרא (ב״ק קיד:) ההיא דרבי דלקמן במסיח לפי תומו ונאמן בתרומה דרבנן אבל בתרומה דאורייתא לא מהימן והא לרבי כיון דס״ל דאין מעלין מתרומה ליוחסין אם כן ס״ל דמעלין מתרומה דרבנן לתרומה דאורייתא כדמשמע לעיל דכל היכא דאכיל בתרומה דרבנן אכיל נמי בתרומה דאורייתא וי״ל דהאי דמצרכינן למימר לעיל דמעלין מתרומה דרבנן לחלה דאורייתא או איפכא היינו משום דלא תקשי למ״ד אין מעלין מנשיאות כפים ליוחסין אבל רב אשי בהגוזל אפשר דסבירא ליה כמ״ד מעלין ועוד נראה לכולי עלמא בין למאן דאמר מעלין מתרומה ליוחסין בין למאן דאמר אין מעלין מעלין מתרומת דגן תירוש ויצהר של א״י ואפי׳ היא דרבנן לחלה דאורייתא כיון שבזמן המקדש הויא דאורייתא אבל תרומת פירות או תרומת חו״ל אין מעלין לכ״ע אפי׳ לתרומת דגן תירוש ויצהר של א״י דרבנן דדוקא בתרומת א״י או חלה דאורייתא בסוריא אמר מעלין מדרבנן לדאורייתא אבל לא בבבל והיא דהגוזל בתרא אייתי בתרומת פירות או חולה לארץ וכן מתני׳ דלקמן דנאמנים להעיד בגולן מה שראו בקוטנן ומוקי לה בתרומה דרבנן היינו בתרומת פירות או חולה לארץ ולמ״ד מעלין מתרומה ליוחסין אפי׳ מתרומת דגן תירוש ויצהר דא״י אפילו היא דרבנן מעלין הא אי הוה סבר דאין חולקין הוה מודה דמעלין והא דאמר לעיל מעיקרא אכול בתרומה דרבנן [ד] ולבסוף אכול בתרומה דאורייתא לא מכח שהיו אוכלין בגולה קדשי הגבול אוכלין בתרומה דאורייתא אלא משום שהיו נושאים כפים בגולה שמעלין מנשיאות כפים לתרומה דאורייתא אע״ג דהרי אתם בחזקתכם במה היתם אוכלין בגולה כו׳ משמע שמכח אכילה היה מתירו אין לחוש בכך ולההוא ליטנא דקאמר בתרומה דרבנן אכול בדאורייתא לא אכול מה שלא העלם מנשיאות כפים לתרומה דאורייתא היינו משום דריע חזקייהו: **נאמן** להאכילו בתרומה. הקשה ריב״ם דתנן בפרק עשרה יוחסין (קדושין דף עט: ושם) מי שילא הוא ואשתו למדינת הים וכשחזר הביא עמו בנים ומתה אשתו צריך להביא ראיה על בניו ואינו נאמן להאכילם בתרומה כדמוכח התם בגמ׳ דתניא התם הביא ראיה על הגדולים א״ל ראיה על הקטנים ואמר רשב״ל עלה לא שנו אלא בקדשי הגבול אבל ליוחסין לא והיכי קאמר רבי הכא דאב נאמן להאכילו בתרומה ותירץ דרבי תנא הוא ופליג ור״ת אומר דהיא דקדושין אמיא כר׳ יהודה דאמר אין מעלין לכהונה ע״פ עד אחד וקדשי הגבול דהתם היינו לכל דבר קדושה כגון תרומה ונשיאות כפים ויוחסין והא דקאמר התם [ד] אבל ליוחסין לא היינו יוחסין לקורבה כגון לסקול ולשרוף על ידו כדמסיק התם ר׳ יוחנן אמר אף ליוחסין ואחזא ר׳ יוחנן לטעמיה דאמר סוקלין על החזקות [ה] [ג״נ הכא באשתו עמו דאין צריך להביא ראיה כדאמר התם]: **שבידן** להאכילו בתרומה. [ו] תימה איך נאמנין אותו על תרומה בהא מגו הא אין בידו להאכילו אחר מיתה וא״כ אין זה מגו כמו שמצינו בים נוחלין (ב״ב קמ:) גבי בכור ובפרק בתרא דקדושין (דף עח:) דתניא יכיר יכירנו לאחריס מכאן אמר רבי יהודה נאמן אדם לומר זה בני בכור כו׳ למאי הלכתא אי לתת לו פי שנים אילו בעי למיתב ליה מתנה מי לא יהיב ליה לא צריכא בנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס אלמא אי לאו קרא לא הוה נאמן לפי שאין בידו וי״ל דלא דמי דהכא כיון דנאמן להאכילו בחייו משום דבידו סברא הוא דנאמן אפילו לאחר מיתה:

לאו כולהו סלוק. רובן נשאלו בבבל דכתיב כל הקהל כאחד ארבע רבוא (עזרא ב): **ועדות.** אם באו עדים שהוא כהן שמכירין את אביו ואת אמו ועדות חזקה הוא בתמיה ה״ק עדות הבא מכח חזקה כחזקה. פי׳ כההוא דאתא לקמיה דר״א אמר מוחזקני בזה שהוא כהן א״ל מה ראית א״ל שקרא ראשון בבה״כ א״ל בחזקת שהוא כהן או בחזקת שהוא גדול פי׳ בחכמה כדאמרינן בעלמא רב קרי בכהני ואע״ג דלא הוה כהן א״ל שקרא אחריו לוי פי׳ דאי לאו דכהן הוא אין לוי קורא אחריו ואמרינן בהניזקין אין שם כהן נתפרדה החבילה כלומר איבד לוי את זכותו והעלהו ר״א לכהונה ע״פ: ההוא דאתא לקמיה דר״ל א״ל מוחזקני בזה שהוא כהן א״ל מה ראית [א״ל] שקרא ראשון בבה״כ. א״ל ראית שחלק על הגורן א״ל ר״א ואם אין שם גורן בטלה הכהונה. פי׳ המורה אם אין זורעים במקומו. (אר״י) תניא הרי שבא ואמר בני זה כהן הוא נאמן להאכילו בתרומה ואינו נאמן להשיאו אשה דברי רבי א״ל ר״ח אם אתה מאמינו להאכילו בתרומה האמינהו להשיאו אשה. ואם אינך מאמינו להשיאו אשה אל תאמינהו להאכילו בתרומה. א״ל רבי אני מאמינו להאכילו תרומה שכן בידו להאכילו תרומה. ואיני מאמינו להשיאו אשה שכן אין בידו להשיאו אשה:

לאו כולהו סלוק ת״ש חזקה לכהונה נשיאות כפים וחילוק גרנות ועדות עדות חזקה היא אלא לאו הכי קאמר נשיאות כפים כי עדות מה עדות ליוחסין אף נשיאות כפים ליוחסין לא עדות הבאה מכח חזקה כחזקה [א]כי ההוא דאתא לקמיה דרבי אמי א״ל מוחזקני בזה שהוא כהן א״ל מה ראית אמר ליה שקרא ראשון בבית הכנסת בחזקת שהוא כהן או בחזקת שהוא גדול שקרא אחריו לוי והעלהו ר׳ אמי לכהונה על פיו ההוא דאתא לקמיה דרבי יהושע בן לוי אמר ליה [ב]מוחזקני בזה שהוא לוי אמר ליה מה ראית אמר ליה שקרא שני בבית הכנסת בחזקת שהוא לוי או בחזקת שהוא גדול שקרא לפניו כהן והעלהו רבי יהושע בן לוי ללויה על פיו ההוא דאתא לקמיה דריש לקיש אמר ליה מוחזקני בזה שהוא כהן א״ל מה ראית [א״ל] שקרא ראשון בבית הכנסת א״ל ראיתיו שחילק על הגרנות אמר לו ר׳ אלעזר ואם אין שם גורן בטלה כהונה זימנין הוו יתבי קמיה דר׳ יוחנן אתא כי הא מעשה לקמיה א״ל ריש לקיש ראיתיו שחילק על הגורן א״ל ר׳ יוחנן ואם אין שם גורן בטלה כהונה [ג]הדר חזייה לר״א בישות אמר שמעת מילי [ד]דבר נפחא ולא אמרת לן משמיה רבי ור׳ חייא חד העלה בן ע״פ אביו לכהונה וחד העלה אח ע״פ אחיו ללויה תסתיים דר׳ העלה בן ע״פ אביו לכהונה דתניא [ה]הרי שבא ואמר בני זה וכהן הוא נאמן להאכילו בתרומה ואינו נאמן להשיאו אשה דברי רבי אמר לו ר׳ חייא אם אתה מאמינו להאכילו בתרומה תאמינו להשיאו אשה ואם אי אתה מאמינו להשיאו אשה לא תאמינו לאכול בתרומה א״ל אני מאמינו להאכילו בתרומה שבידו להאכילו בתרומה ואיני מאמינו להשיאו אשה שאין בידו להשיאו אשה תסתיים ומדרבי העלה בן ע״פ אביו לכהונה ר׳ חייא העלה אח ע״פ אחיו ללויה ורבי חייא מאי שנא בן דלא דקרוב הוא אצל אביו אח נמי קרוב הוא אצל אחיו

עין משפט נר מצוה

צב א ב מיי׳ פ״כ מהל׳ איסורי ביאה הלכ׳ יא:
צג ג מיי׳ שם הלכה ה:

תוספות רי״ד

ת״ש חזקה לכהונה נשיאות כפים וחילוק גרנות ועדות. פי׳ המורה אם באו עדים ואומרים שהוא כהן וכגון שמכירים את אביו ואת אמו ועדות חזקה הוא בתמיה ה״ק עדות הבא מכח חזקה כחזקה. פי׳ כההוא דאתא לקמיה דר״א אמר מוחזקני בזה שהוא כהן א״ל מה ראית א״ל שקרא ראשון בבה״כ א״ל בחזקת שהוא כהן או בחזקת שהוא גדול פי׳ בחכמה כדאמרינן בעלמא רב קרי בכהני ואע״ג דלא הוה כהן א״ל שקרא אחריו לוי פי׳ דאי לאו דכהן הוא אין לוי קורא אחריו ואמרינן בהניזקין אין שם כהן נתפרדה החבילה כלומר איבד לוי את זכותו והעלהו ר״א לכהונה ע״פ: ההוא דאתא לקמיה דר״ל א״ל מוחזקני בזה שהוא כהן א״ל מה ראית [א״ל] שקרא ראשון בבה״כ. א״ל ראית שחלק על הגורן א״ל ר״א ואם אין שם גורן בטלה הכהונה. פי׳ המורה אם אין זורעים במקומו. (אר״י) תניא הרי שבא ואמר בני זה כהן הוא נאמן להאכילו בתרומה ואינו נאמן להשיאו אשה דברי רבי א״ל ר״ח אם אתה מאמינו להאכילו בתרומה האמינהו להשיאו אשה. ואם אינך מאמינו להשיאו אשה אל תאמינהו להאכילו בתרומה. א״ל רבי אני מאמינו להאכילו תרומה שכן בידו להאכילו תרומה. ואיני מאמינו להשיאו אשה שכן אין בידו להשיאו אשה:

מסורת הש״ס

[א] [מכות ה:], [ב] [פירושו תמצא בכס״ר סנהדרין נו. ד״ה טבא וכו׳ אביו של ר״י וכו׳ על שם יפין], [ג] [מגילה כב.], [ד] [עי׳ גיטין נט: וכ״ע], [ה] [ולפ״ז גרסינן לעיל שפיר כי מסקינן מתרומה ליוחסין הנ״מ בתרומה דאורייתא כו׳ ומ״מ אינו קושר ראייתו דהשתא נמי יכול לומר דאי לא תימא הכי היכי הוי פרסי ידייהו הא אמו לאסוקינהו לתרומה דאורייתא ועוד דהשתא להאי פירושא פשיטא ליה לתלמודא דאין מעלין מתרומה דרבנן דת״ל אפי׳ דאורייתא וכ״ש ליוחסין נאב״ע ע״כ אינו ראיה ואין מוחר מדבריו דמעיקרא לא הביא ראיה מתרומה אלא משום דאכיל מדאורייתא. מ״ר], [ו] [דליכא למימר ליוחסין להשיאו אשה הא לרבי יהודה במקום שנאמן להאכילו תרומה נאמן גם להשיאו אשה דמעלין מתרומה ליוחסין. מ״ר], [ז] [עיין היטב תוס׳ קדושין פ. ד״ה לא שנו], [ח] [ועוד קשה לר״י דאין זה מיגו טוב שאם יוליכנו בגורן ויאמן לו אלא הרי יפסיד והשתא דקאמר שהוא כהן טוטל כל אחד אחד אלא ואין לפרש שבידו להאכילו בתרומה בשעה שהעיד שהיא יכול לומר אינו בני וכהן הוא דא״כ להשיאו אשה נמי ימא הכי. בתוס׳ לא מיבן ומהיכון שבפנים מגאתין. מ״ר],

מוסף רש״י

הדר חזייה לר״א בישות. החזיר ריש לקיש את פניו ונסתכל בר״א בפנים זועפות, שהבין ריש לקיש שמעא ר״א דבר זה מפי רבי יוחנן, וכשאמרה לו לא אמרה בשמו (מכות ה:). דבר נפחא. ר׳ יוחנן דמקרי בר נפחא בגולה הש״ס, כמו (ב״מ פה:) מאן עייל בר נפחא, נראה לומרי דאביו של ר׳ יוחנן הוי נפחא, ולהכי מיקרי בר נפחא, ואית דמפרשי בר נפחא על שם יופיו (סנהדרין צו.).

והטבילוני. מפני שסתם תינוק מטפח באשפות וסרגים מגויין שם: **לערב.** דלריך הערב שמש: **והחולק בב"ד.** קא ס"ד שעל פי ב"ד הקבוע בעיר היו חולקין לו תרומה בבית הגרנות ולקמיה פריך מי בב"ד לא הוי חזקה היכא הויא חזקה: **בפר דקנסינהו עזרא.** לגויס דלא ליתבו להו כדאמרי' ביבמות בפ' יש מותרות (דף פו:): **לוי דלאו לוי הוא.** כלומר בלוי ליכא לספוקי דהא אביו כהן: **למ"ד כו'.** פלוגתא היא ביבמות (שם): **בנכסי אביו כו' איכא חזקה.** להשבית מעליו קול היולא על אמו שהיא גרושה והוא חלל: **פשיטא.** דהא אפי' הוא חלל יורש את אביו: **רבן שמעון היינו רבי אליעזר[1].** דהא ודאי במקום שיש עוררין לא אמר רבן שמעון דליהוי חד נאמן וכי אמר מעלין במקום שאין עוררין קאמר: **דר"א סבר ערער חד.** הוי ערער ואין אחד נאמן עליו להכשירו: **ונפק עליה קלא.** קול בעלמא ולא עדות: **ואחתיניה.** מן הכהונה עד שיבדקו את הדבר שמעלה הוא להכהונה:

במסיח לפי תומו כי הא דאמר רב יהודה אמר שמואל [6]אמעשה באדם אחד שהיה מסיח לפי תומו ואמר זכורני כשאני תינוק ומורכב על כתיפו של אבא והוציאוני מבית הספר והפשיטוני את כותנתי והטבילוני לאכול בתרומה לערב ור' חייא מסיים בה וחבירי בדילין ממני והיו קורין אותי יוחנן אוכל חלות והעלהו רבי לכהונה על פיו תניא ר"ש בן אלעזר אומר כשם שתרומה חזקה לכהונה כך מעשר ראשון חזקה לכהונה והחולק בבית דין אינה חזקה מעשר ראשון דלוי הוא כר"א בן עזריה דתניא [7]בתרומה לכהן מעשר ראשון ללוי דברי ר"ע ר"א בן עזריה אומר מעשר ראשון אף לכהן אימור דאר"א בן עזריה אף לכהן לכהן ולא ללוי מי אמר [8]אין בתר דקנסינהו עזרא ודלמא איקרו ויהבו ליה אמר רב חסדא הכא במאי עסקינן [9]כגון דמוחזק לן באבוה דהאי דכהן הוא ונפק עליה קלא דבן גרושה ובן חלוצה הוא וחלקו ליה לדידיה מעשר בבית הגרנות לוי דלאו לוי הוא מאי איכא למימר בן גרושה או בן חלוצה הוא לא מיבעיא למאן דאמר [10]מעשר ראשון אסור לזרים דלא הוו יהבי ליה אלא אפילו למ"ד [11]מעשר ראשון מותר לזרים הני מילי למיספק להו אבל בתורת חלוקה לא יהבי ליה והחולק בבית דין אינה חזקה אי בבית דין לא הויא חזקה היכא הויא חזקה אמר רב ששת הכי קאמר [12]החולק תרומה בנכסי אביו עם אחיו בבית דין אינה חזקה פשיטא מהו דתימא מדהנך לאכילה האי נמי לאכילה קמ"ל הנך לאכילה האי לזבוני: רבי יהודה אומר אין מעלין לכהונה על פי עד אחד וכו': רשב"ג היינו רבי אליעזר וכי תימא ערער חד איכא בינייהו דרבי אליעזר סבר ערער חד ורשב"ג סבר ערער תרי

א] האמר רבי יוחנן דברי הכל [13]אין ערער פחות משנים אלא הכא במאי עסקינן דמוחזק לן באבוה דהאי דכהן הוא ונפק עליה קלא דבן גרושה או בן חלוצה הוא ואחתיניה ואתא עד אחד ואמר ידענא ביה דכהן הוא

ואסקיניה

במסיח לפי תומו. ומ"ת ומנ"ל דהכי הוא דלמא ר' חייא העלה בן על פי אביו במסיח לפי תומו ורבי העלה אח ע"פ אחיו אפי' בלא מסיח ואר"י דמסתמא דבמאי דקתני בברייתא מילתא דרבי עשה רבי מעשה ועוד דאי אפשר דרבי העלה אח ע"פ אחיו לגויה אפילו בלא מסיח דהתם אין שייך לומר שבידו להאכילו מעשר למ"ד מעשר ראשון מותר לזרים: **מבית הספר.** נקט שלא לומר שהוא עבד כדאמר בסוף פירקין (לקמן דף כח.): **אין בתר דקנסינהו עזרא.** ולר"ע דקולדס קנסא הוי דוקא לגוי בתר קנסא אף לכהנים אבל לר"א בן עזריה דמקמי קנסא הוי אף לכהן בתר קנסא הוי לכהן דוקא והא דמעשר ראשון חזקה לכהונה אתיא כר' אלעזר בן עזריה ולא כר"ע ויש שמוחקין אין ומפרשים דהא דקאמר בתר דקנסינהו עזרא הוי אפי' לר"ע דבתר קנסא הוי לכ"ע לכהן דוקא והוי כמו אלא ושיבוש הוא בידם דהא בכמה מקומות מוכיח דמעשר ראשון לגוי אף בתר קנסא כדתנן בפ' כל הגט (גיטין דף ל.) המגיה מעות את הכהן ואת הלוי להיות מפרישין עליהן כו' וכן התם בגמרא ישראל שאמר לבן לוי כור מעשר לאביך בידי ובפ' הזרוע (חולין קלא: ושם) פריך מעשר ראשון דלוי הוא וכן בכמה מקומות והיינו כר"ע ועוד דלמ"ד קנסא לעניים היכי הוי חזקה לכהונה דאליבא דר"ע פליגי בס"פ יש מותרות (יבמות פו: ושם) דאיכא למ"ד קנסא לכהנים ואיכא למ"ד לעניים דלר' אלעזר בן עזריה הוי דוקא לכהן ואפי' לעשירים כמו קודם קנסא דלא קנסא עזרא שהרי עלו ולמ"ד קנסא לעניים משמע התם דוקא לעניים ולא לכהנים עשירים אפי' בימי טומאה דלית ליה דבימי טומאה עניים הוו ועניים דהתם אין לפרש עניי לויים דוקא ולא עניי ישראל וכהנים דא"כ נשתכרו עניי לויים במה שלא עלו ועוד דמשמע התם אילו הוו כהנים בימי טומאתם עניים לכ"ע הוו שקלי אע"ג דלענין חלוקת מעשר הוו כישראל דלגוי ולא לכהן קאמר אלא לעניים בין עניי לויים ולמ"ד מעשר ראשון מותר לזרים שקלי אפילו עניי ישראל אבל למ"ד אסור לזרים אין נראה שיתנו לעניי ישראל כדי למוכרו דמילתא דאתי לידי תקלה לא אתקינו רבנן דאיכא למיחש דלמא אתי למיכליה [14][כדאמר בסמוך לא מיבעיא לר"מ דאמר אסור לזרים כו'] ולר"ע לא הפקיע עזרא את הלויים מכל וכל להשוותן לישראל וכהנים שלא יטלו עשירים לויים אלא עניי לויים בתורת עניות אלא לגויים בין עניים בין עשירים היו חולקים לעולם כדמוכח בכל הגהו שהבאתי שהיו נוטלין בתורת לויות ועוד דר"ג בספיקה שנתן מעשר ראשון לר' יהושע בן חנניא (מעשר שני פ"ה מ"ט) אי בתורת עניות יהיב ליה אמאי לא יהב ליה נמי מעשר עני שהרי מעשר עני נתן לר"ע ומיהו יש לדחות דלעולם בתורת עניות נתן לו ומה שלא נתן לו מעשר עני לפי שהיו לו מאתים זוז דאינו נוטל במעשר עני כדתנן במסכת פאה (פ"ח מ"ח) אבל מעשר ראשון יטול אפי' יש לו מאתים זוז דהא איכא למ"ד דאפי' כהנים עשירים בימי טומאה עניים נינהו ועוד דלא רצה ליתן כל מתנותיו לעני אחד: **בתר** דקנסינהו **עזרא.** לא אשכחן בהדיא בקרא דקנסינהו רק מצינו בעזרא (נחמיה י) והיה הכהן בן אהרן עם הלויים בעשר הלויים ואיכא למימר דה"ק כשיבאו הלויים לחלוק בבית הגרנות יבאו הכהנים עמהם ומיהו לר"א בן עזריה דבתר קנסא דוקא לכהן לא משמע מהאי קרא דליכא למימר עם הלויים דקאמר קרא היינו לקבל מהם מעשר ראשון משלהם דהא משלהם לא קנסם עזרא כדמוכח בפרק הזרוע (חולין קלא:) וי"ל דלר"א בן עזריה לא נמנעו הלויים מכל וכל מלילך לבית הגרנות לחלוק במעשר כדאמר בסמוך דלמא איקרי ויהיב ליה כל שכן בימי עזרא שעדיין לא פשט הקנס שהיו הולכים בבית הגרנות ולכך נאמר שילכו הכהנים עם הלויים ולמ"ד קנסא לעניים הא דכתיב והיה הכהן היינו בכהן עני ומשום דכהנים עניים שכיחי טפי לפי שאין כל כך עסוקים במלאכה אלא בעבודת בית המקדש וגם אין להם קרקעות נקט כהן וה"ה עניי ישראל למ"ד מעשר ראשון מותר לזרים וה"ר יוסף פירש מדכתיב (במלאכי ג) הביאו את כל המעשר אל בית האוצר דבית האוצר היה לשכה שתיקן עזרא לתת שם תרומת הכהנים כדכתיב בעזרא (נחמיה י) וכיון שאומר להביא שם המעשר א"כ של כהנים הוא וקיימא לן (מגילה דף טו.) דמלאכי זה עזרא ולמ"ד לעניים נקט אל בית האוצר משום דכהנים עניים שכיחי טפי כדפרישית אי נמי אל בית האוצר לא ליתן לכהנים אלא לחלק לעניים וה"ר אלחנן הקשה דבסוף עזרא[15] משמע שהמעשר היה לגויים דכתיב ואדע כי מנות הלויים לא נתנה (להם) ויברחו איש לשדהו הלויים והמשוררים כו' משמע שהלויים והמשוררים היו חולקים וצריך לומר דזה היה מקמי דקנסינהו עזרא אך קראי לא מוכחי הכי: **והאמר רבי יוחנן דברי הכל אין ערער בו'.** נראה לר"י דר' יוחנן עיקר דבריו על משנתנו ולהכי לא קא משני הכא ה"מ היכא דאיכא חזקה דכשרות כו' כדמשני בפרק עשרה יוחסין (קדושין דף עג:) ואם תאמר והואיל ואמתני' קאי היכי פריך מיניה התם ובפרק קמא דגיטין (דף טו.) גבי גט דלמא הא דקאמר ר' יוחנן דלא מהני ערער דחד היינו היכא דאיכא עד אחד דמכשר דקתני מעלין לכהונה על פי עד אחד ויש לומר דהש"ס ידע דר' יוחנן אמסקנא דיבר בדתחלה היה קול ואח"כ בא עד אחד להכשירו ולהסיר הקול ואתו בי תרי ואמרי דבן גרושה ובן חלוצה הוא דבכי האי גוונא א"ר יוחנן דבעינן שיש אע"ג דהעד שהכשיר והקול כמאן דליתנהו דמי שהרי העד גרוע מן הקול אי לאו משום חזקה דמסייע ליה לבטל הקול שהרי הקול פוסל והעד אינו פוסל לרבי יוחנן[16]: **אין ערער פחות משנים.** לאפוקי חד דלא הוי ערער אבל קול נמי פוסל בתחלה בתרומה קודם שבא העד המכשיר: **ואתא** עד אחד ואמר ידענא ביה דכהן הוא. לא בעי למימר דפליגי אי מעלין ע"פ עד אחד כשהקול פוסל דפשיטא ליה להש"ס דלא פסיל קול לכ"ע כיון דאיכא עד ואחזקה ועוד דקול לא הוי קרי עוררין:

ואסקיניה

---

[1] ב"ק קיד:, [2] ב"ב פח: יבמות פו. חולין קלא:, [3] [יבמות עד. פה: פו.], [4] [שם פו.], [5] ב"ב לב. קדושין עג. גיטין ט., [6] כס"ת: אלעזר, [7] ת"י כ"י, [8] (נחמיה יג), [9] [וע"ע תוס' שם וב"ב לב.],

[10] ב"ק ס"ד: אלעזר, [11] ת"י כ"י, [12] (נחמיה יג), [13] [וע"ע תוס' שם וב"ב לב.],

[14] [שם פו.], [15] ב"ב לב. קדושין עג. גיטין ט., [16] כס"ת: אלעזר, [17] ת"י כ"י, [18] (נחמיה יג), [19] [וע"ע תוס' שם וב"ב לב.],

---

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' אמר ר' יוחנן דברי הכל אין ערער פחות משנים. עי' תוס' ד"ה והאמר ובמהרש"ל הר"ן בחולין פא ע"א ד"ה וקשיא לן:

מוסף רש"י

והטבילוני. לפי שדרכו של תינוק לטפח בסרגים ובטומאות (ב"ק קיד:). **וחבירי בדילין ממני.** מפני תרומתי (שם). **רשב"ג היינו רבי אליעזר.** דהא ודאי במקום שיש עוררין עליו לא אמר רשב"ג דליהוי חד נאמן וכי אמר מעלין במקום שאין עוררין קאמר (רשב"ם ב"ב לא:). **ערער חד איכא בינייהו.** והא דקתני זומן שיש עליו עוררין היינו עד אחד הפוסלו ומכחיש עד אחד המכשירו (שם). **דרבי אליעזר סבר ערער חד.** הוי ערער ואין עד אחד נאמן עליו להכשירו (שם). **ורשב"ג סבר ערער תרי.** בעינן אבל במקום ערער אחד הוי עד אחד נאמן להכשירו (שם). **והא אמר ר' יוחנן.** לא איתפרש היכא קאי (שם לב.). **ונפק עליה קלא.** בעלמא ולא עדות (שם). **ואחתיניה.** מן הכהונה עד שיבדקו את הדבר, שמעלה היא בכהונה, וכל זה יתור לשון הוא בלא צורך, דבלא קול נמי מיתוקמא שמעתתא שפיר בעד אחד מכשיר מעיקרא ועד אחד בסוף ושניים עדים עוררים בימים, כדמפרש ואזיל, אלא משום הכי נקט ליה דבעי למימר ואמי עד אחד ואמר דכהן גמור הוא ואסקיניה, דלמאי אתא עד אחד להכשירו אלא אם כן יצא עליו פסלות קודם לכן (שם).

תוספות רי"ד

רשב"ג אומר וכו' רשב"ג היינו ת"ק פי' ר"א שאין לומר שבמקום עוררין קאמר רשב"ג דמעלין לכהונה ע"פ עד אחד אלא במקום שאין עוררין והק"ק נמי ר"א. ואסיק רב אשי דבמצטרפין לעדות קמיפלגי ובמקום שיש עוררין. והכא במאי עסקינן במוחזק לן באבוה דהאי דכהן הוא. ונפק עלי' [קלא] דבן גרושה ובן חלוצה הוא ואחתיני'. פי' עד שנבדוק הקול אם הוא אמת אם לאו ואתא עד אחד ואמר ידענא ביה

צד א מיי' פ"ב מהל' מיסורי ביאה הלכ' יד סמג לאוין קכב טוש"ע אה"ע סימן ג סעיף ח:

צה ב מיי' פ"ו מהלכ' תרומות הלכה ח סמג לאוין רכד:

צו ג מיי' פ"ח מהלכ' מעשר הלכה ד:

צז ד מיי' פ"כ מהל' מיסורי ביאה הלכה [טו] טז טוש"ע אה"ע סימן ג סעיף ו [ז]:

צח ה מיי' שם הלכה יב:

ואסקיניה [6] ואתו בי תרי ואמרי בן גרושה ובן חלוצה הוא ואחתיניה ואתא עד אחד ואמר ידענא ביה דכהן הוא ודכולי עלמא מצטרפין לעדות והכא במיחש לזילותא דבי דינא קמיפלגי תנא קמא סבר כיון דאחתיניה לא מסקינן ליה חיישינן לזילותא דבי דינא ורשב"ג סבר אנן אחתינן ליה ואנן מסקינן ליה ולזילותא דבי דינא לא חיישינן מתקיף לה רב אשי אי הכי אפי' תרי ותרי נמי אלא אמר רב אשי במצטרפין לעדות קמיפלגי [5] ובפלוגתא דהני תנאי דתניא אין עדותן מצטרפת עד שיראו שניהם כאחד ר' יהושע בן קרחה אמר [7] אפי' בזה אחר זה ואין עדותן מתקיימת בב"ד עד שיעידו שניהם כאחד ר' נתן אומר [8] שומעין דבריו של זה היום וכשיבא חבירו למחר שומעין דבריו: **מתני'** [9] [10] **האשה שנחבשה בידי עובדי** כוכבים על ידי ממון מותרת לבעלה על ידי נפשות אסורה לבעלה: **גמ'** אמר רב שמואל בר רב יצחק אמר רב [11] לא שנו אלא שיד ישראל תקיפה על עובדי כוכבים אבל יד עובדי כוכבים תקיפה על עצמן אפילו על ידי ממון אסורה לבעלה מתיב רבא [12] העיד רבי יוסי הכהן ור' זכריה בן הקצב על בת ישראל שהורהנה באשקלון וריחקוה בני משפחתה ועדיה מעידים אותה שלא נסתרה ושלא נטמאה ואמרו להם חכמים אם אתם מאמינים שהורהנה האמינו שלא נסתרה ושלא נטמאה ואם אי אתם מאמינים שלא נסתרה ושלא נטמאה אל תאמינו שהורהנה והא אשקלון דיד עובדי כוכבים תקיפה על עצמן וקתני הורהנה

ואסקיניה. וא"ת ולמאן דחייש לזילותא דבי דינא היכי אסקוהו כיון דאחתיניה מחמת הקול ולכא למימר דליכא זילותא דבי דינא אלא היכא שהורידוהו שתי פעמים כדמוכח בחזקת הבתים (ב"ב דף לב.) וי"ל דליכא זילותא דבי דינא שהורידוהו ע"י עדות אבל בהורדה שע"י הקול ליכא זילותא דב"ד ואע"ג דאמרינן (גיטין דף פח.) גבי גרושה לכהן דלא מבטלים קלא היינו משום דאית ליה תקנתא אבל הכא דאי לא מסקינן ליה לעולם פסול מבטלין [1] אי נמי בתרומה דרבנן הקילו: **אנן** אחתינן ליה אנן מסקינן ליה. פי' בקונטרס אע"ג דתרי ותרי ניהו אוקי תרי להדי תרי ואוקי גברא אחזקתיה וקשה לר"י דבפרק האומר בקדושין (דף סו. וש"ס) קאמר גבי יגאי היכי דמי אילימא דתרי אמרי אשתבאי ותרי אמרי לא אשתבאי מאי חזית דסמכת אהני פירוש אהני דאמרו לא אשתבאי סמוך אהני ואמאי קאמר ויבוקש הדבר ולא נמצא והתם פי' בקונטרס דלא אמרי' אוקי תרי להדי תרי ואוקי גברא אחזקיה דהא לא בא להעיד על אמו אלא על יגאי ולו לא היה חזקת כשרות ואין נראה לר"י דחזקת האם מהניא גם ליגאי כדמשמע הכא ואמרינן נמי לעיל בפ"ק (דף יג. וש"ס) לדברי המכשיר בה מכשיר בבתה ואפילו מאן דפסל בבתה היינו משום דמעלה עשו גבי זנות וגם אין לומר כמו שתירץ ר"ת דליכא למימר התם אוקמינן אחזקה לפי שכל הנשים היו בחזקת שבויות דא"כ היכי מייתי מינה ראיה על אמתו שזינתה בעד אחד דשאני התם דכל הנשים בחזקת שבויות ונראה לר"י דתרי ותרי ספיקא דרבנן הוא ומדרבנן הממירו דלא אוקמינן לה אחזקה והכא בתרומה דרבנן הקילו ובפרק בכל מערבין (עירובין דף לה.) גבי תרומה ונטמאת כו' ספק הרי זה חמר גמל דברי ר"מ ומוקי לה [2] רבה ורב יוסף בשתי כתי עדים הא דלא מוקמינן לה אחזקה דלא נטמאת אע"ג דתרומה בזמן הזה דרבנן היינו משום דערובי תחומין דאוריתא לר"מ אי נמי שאני התם דליכא ריעותא דהרי נטמאת לפניך ולא אמרינן השתא הוא דאיטמי אע"ג דגבי מקוה אמרינן השתא הוא דחסר ואתאי (נדה דף ב:) הכא דליכא שתי כתי עדים לא אמרינן השתא הוא דאיטמי ובשנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת דאמרינן לעיל (דף כב:) לא תלא ולא מוקמינן לה אחזקת אשת איש היינו משום דחזקה דאשה דייקא ומנסבא מרעה לה לחזקת אשת איש אע"ג דשנים אומרים מת אמרינן בהאשה רבה (יבמות פז:) דמותרת לחזור לו וכיון דליכא חומרא בסוף לא דייקא מ"מ הכא כיון דמכחישין זה את זה ליכא חומרא ובשנים אומרים נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה דאמרינן נמי לא תלא אע"ג דלא דייקא וליכא נמי חזקה דאין האשה מעיזה פניה דשלא בפני בעלה מעיזה וכ"ש היכא דמסייענין לה עדים ויש לומר דמכל מקום דייקא לפי שראה שיזמו עדיה או יפסלו אותם בגזלנותא ובהאשה רבה (שם לג: וש"ס) גבי בעו מיניה מרב ששת עד אחד ביבמה מהו כו' אמר להו תניתוה אמרו לה מת בנך ואחר כך מת בעליך ונתייבמה ואח"כ אמרו לה חילוף הדברים תלא והולך ראשון והאחרון ממזר היכי דמי אילימא תרי ותרי מאי חזית דסמכת אהני דאסרי ליבם קמוך אהני דשרו לה וקשה דמאי פריך והא אית לן לאוקמי אחזקה דאסורה ליבם שמת בעלה תחלה כדאמרינן בפרק ארבעה אחין (שם דף לא. וש"ס) גבי נפל הבית עליו ועל בת אחיו כו' ועוד כיון דתרי ותרי ספיקא דרבנן הוא יש לאוסרה כדאמרינן גבי יגאי והתם לא דייקא כדאמרינן התם זימנין דרחמא ליה ליבם וי"ל דמ"מ מהני דיוקא דידה לענין דמרעה ליה לחזקת איסור ליבם והא דפריך נמי התם כו' ועוד ממזר ספק ממזר הוא אע"ג דבחזקת איסור ליבם היא מ"מ לא הוי ממזר ודאי דמהני דיוקא דידה כדפרשינן ועוד כיון דתרי ותרי ספיקא דרבנן אין לו להעמידה על חזקתה ולהתירו בממזרת ורבינו יצחק בר ברוך פי' דלא אמרינן בכל הני אוקמא אחזקה לפי שהנשים שמוליאים אותו מחזקתו של היתר הם מעידים תחלה ומיד כשהעידו יצא מחזקתו ע"י עדותן ותו לא אמרינן אוקמא אחזקה ולהכי פריך לעיל מאי שנא ריש"א ומאי שנא סיפא דשנים שאומרים נתקדשה העידו תחלה ובשנים אומרים נתגרשה אע"פ שהם העידו תחלה מ"מ היתה בחזקת אשת איש וכן ההיא דהאשה רבה ודיגאי שנים המוליאין אותו מחזקתו בתו תחלה ואין נראה לרבינו יצחק דהא הכא בשמעתין מוקמינן ליה אחזקה אע"ג דכבר פסלוהו השנים והוציאוהו מחזקתו ואין סברא שיועיל מה שעד אחד המכשיר העיד קודם [3] ועוד דרב אשי משמע דצעי למימר דאפילו אתו שניהם בנסוף דמסקינן ליה: **על ידי ממון מותרת לבעלה.** נראה דמותרת אפילו לבעלה כהן דלא חיישינן אפי' לאונסא משום דמרתתי להפסיד ממונם ולא דמי לשבויה וכן מוכח בגמרא דקאמר לא שנו אלא שיד ישראל תקיפה על העובדי כוכבים אבל יד העובדי כוכבים תקיפה על עצמן אפילו ע"י ממון אסורה לבעלה ועל כרחן היינו לכהונה מדקאמרי אף אנן נמי תנינא מהניא דריחקוה בני משפחתה והא לא שייך אלא לכהונה דבישראל לא שייך וריחקוה בני משפחתה דאינה אסורה אלא לבעלה ועוד דאיה דתנן בפ' שני דמסכת ע"ז (דף כב.) אין מעמידין בהמה בפונדקאות של עובדי כוכבים מפני שחשודים על הרביעה ורמינהו לוקחין מהן בהמה לקרבן לא קשיא הא לכתחלה והא דיעבד ומנא תימרא דשני בין לכתחלה כו' דתנן לא תתייחד אשה עמהם מפני שחשודים על העריות ורמינהו האשה שנחבשה ע"י עובדי כוכבים ע"י ממון מותרת לבעלה אלא ש"מ שני לן בין לכתחלה לדיעבד משמע דאין לחוש כלל שנבעלה דאי מותרת לבעלה ישראל קאמר דלא חיישינן שמא נתרצת אבל לבעלה [4] כהן אסורה דחיישינן שמא נאנסה א"כ לא הוה מייתי מידי: **ועל ידי נפשות אסורה לבעלה.** היינו אפילו לבעלה ישראל דחיישינן שמא נתרצת כדי למצא חן אצל יהרגנה דאי לבעלה כהן קאמר ואסורה שמא נאנסה א"כ הוה ליה למימר אסורה לכהונה אלא ודאי אפילו לבעלה ישראל אסורה וא"ת נטועות ליטמרו דקודם לכן מסרן נפשייהו כדמשמע בריש מכילתין (דף ג:) גבי כל הנשאת ברביעי תיבעל להשר תחלה ונראין לומר דהכא חיישינן על כל אחת שמא אינה נטועה ואפילו נראית נטועה שמא אינה

כאן

עין משפט נר מצוה

צט א מיי' פ"ד מהל' עדות הלכה ד סמג עשין קנ טוש"ע מ"מ סימן ל סעיף ו:

ק ב מיי' שם ופ"כ מהלכ' איסורי ביאה הל' טז סמג שם טוש"ע מ"מ סי' ל סעיף ט וטוש"ע אה"ע סי' ג סעיף ז:

קא ג ד מיי' פי"ח מהל' איסורי ביאה הלכ' ל סמג לאוין רכא טוש"ע אה"ע סימן ז סעיף יא:

תוספות רי"ד

דכהן הוא ואסקינו' פי' דע"א נאמן להכחיש את הקול. ואתו בי תרי עוררים ואמרו בן גרושה ובן חלוצה הוא ואחתיני'. ואתא ע"א ואמר ידענא בי' דכהן הוא ר"א סבר הכא [כיון] דאיכא עוררים תרי דפסלו לי' אין מעלין לכהונה ע"פ ע"א שמכשירו ואע"ג דאיכא ע"א קמא שהכשירו כיון שלא העידו יחד בב"ד אין מצטרפים ורשב"ג סבר אע"פ שיש עוררים מעלין ע"פ ע"א זה שמכשירו שמצטרפים אותו עם הראשון ואמרי' אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי גברא אחזקתיה. ואי קשיא והא אמרת לעיל דבתרי ותרי דהוא ספק תורה ל"א אוקי גברא אחזקתיה יש לתרץ ודאי באיסור תורה אמרינן הכי והכא בתרומה דרבנן והכי מוקמי' לה לקמן בשילהי פירקין והלכך מקילין בה ואמרי' אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי גברא אחזקתיה. ובפלוגתא דתניא. אין עדיות מצטרפין עד שיראו שניהם כאחד (דברי ר"א) ר"י [בן קרחה] אומר אפילו בזה אח"ז פי' לאפוקי ז"א בפני הלוה לו וז"א בפני הודה לו שמה שראה זה לא ראה זה. ואע"ג דבמנה חד מסהדי לת"ק לא מצטרפי. ולר"י מצטרפי: ואין עדותן מתקיימת בב"ד עד שיעידו שניהם כאחד ר"נ אומר שומעין דבריו של זה היום ולכשיבוא חבירו למחר שומעין דבריו ואתי ר"א כת"ק ורשב"ג כר"נ וקי"ל דהלכה כר"י [בן קרחה] שעדותן מצטרפות אע"פ שלא ראו שניהן כאחד. והל' נמי כר"נ שעדותן מתקיימת בב"ד ואף על פי שלא העידו כאחד: **מתני'** האשה שנחבשה בידי עובדי כוכבים. ע"א נפשות אסורה. עיר שכבשוה כרכום כל כהנות שבתוכה פסולות. ואם יש להן עדים אפי' עבד אפי' שפחה הרי אלו נאמנין שאין אדם נאמן ע"י עצמו. א"ר זכריה בן הקצב המעון הזה לא זזה ידה מתוך ידי משעה שנכנסו עובדי כוכבים לירושלים ועד שיצאו א"ל אין אדם נאמן על ידי עצמו. פי' באשת כהן מיירי דאי באשת ישראל אפילו ע"י נפשות מותרת דאנוסה היא ומדסיפא בכהנות רישא נמי בכהנות הלכך ע"י ממון מותרת לבעלה דמירתתי דלמא מפסדי ממונא ולא אנסו לה אבל ע"י נפשות דלא מירתתי אנסו לה. והמורה פי' הואיל ונוהגים בה הפקר

מוסרת הש"ס

מ) ב"ב לב., **נ)** ג"ז שם ולקמ קסה: סנהדרין ל. גיטין לג: [תוספתא סנהדרין פ"ה], **ג)** ע"ז כג., **ד)** עדיות פ"ח מ"ב, **ה)** בס"מ נוסף ד"ה: עד שיעידו בנים דין כאחד, **ו)** [ל"נ לתתיניה לאו דוקא אלא שיבא מעצמו]. מ"ר, **ז)** [שם:], **ח)** [ואומר ריצב"ל דרב אמי נמי מוקי לה כשבא עד אחד המכשיל קודם שנים הפוסלים אבל בבאו שנים הפוסלים תחלה ואח"כ באו שנים המכשירים בזה אחר זה לא בעי לאוקמי דהא לא הוי קרי במתני' ע"פ עד אחד דכיון דכי אתי עד אחד אין ממש בדבריו עד שבא האחר]. מ"ר, **ט)** [ונקט ריש"ל לבעלה אגב סיפא וכגמ' נמי נקט לבעלה אגב מתני'. מ"ר],

---

מוסף רש"י

במצטרפין לעדות קמיפלגי. לר"א אין מצטרפין עד אחרון עם הראשון הואיל ולא העידו שניהם כאחד, כרבנן דפליגי אהדדי נתן, אבל אם באו שניהם ביחד הוה מסקינן ליה ומוקמינן ליה אחזקה קמייתא דמוחזק לן בבהוה דכהן הוא וזילותא לא מייתינן, ורבב"ג כר' נתן (שם). **ובפלוגתא דהני תנאי.** ר' נתן ורבנן (שם). **דתניא אין עדותן מצטרפת.** אין צריך כאן בהאי מחלוקת דרבי יהושע בן קרחה ורבנן, אלא כך היא ברייתא שלמה בשילהי דסיפא נקט ריש גרלא דסיפא נקט ריש (שם). **אפילו בזה אחר זה.** אחד אומר ביום ראשון לוה פלוני מפלוני מנה ואחד אומר ביום שני לאיתיו גם אני אלוה ממנו, דמ"מ אמנה קא מסהדי, ות"ק סבר אמנה דקא מסהיד האי לא קא מסהיד האי, וה"ל לגבי מנה חדי עדות, וטעמייהו מפרש שפיר בסנהדרין (ל.) מקרא ומסברא (שם). **עד שיעידו שניהם כאחד.** בפני ד"ר (שם) וסתמא הוא ולא ר' יהושע בן קרחה קאמר לה (סנהדרין ל.). **על ידי ממון.** שהיה מיינא ממון (ע"ז כג.).

תוספות רי"ד (המשך)

חרושים שמא נתרצת לא' מהן ומשמע שהיא אסורה לישראל ואינו נ"ל דא"כ גם בשבוי' נאמר כן ונאסור אותה על בעלה ישראל. והאיך מתנה אדם לאשתו אם תשתבאי אפרקינך ואותבינך לי לאינתו. א"ו אע"פ שמפקירים אותה לא חיישינן שמא מתרצת אלא הכל הוא באונס. וכך פי' גם ר"ח ז"ל אסורה לבעלה כהן: המעון הזה. פי' שבועה הוא. א"ר שמואל ברבי יצחק ל"ש פי' שע"י ממון מותרת אלא שיד ישראל תקיפה על עובדי כוכבים פי' שיראים מישראל אבל יד עובדי כוכבים תקיפה על ישראל אפילו על ידי ממון אסורה דלא מירתתי

הורהנה. דמדעת וכיון דהגיע זמן ולא נפדית הרי היא של עובדי כוכבים בדיניהם משום הכי בעינן עדים מעידין אותה שלא נסתרה: **נחבשה.** דאינה נחלטת להם לא בעינן עדים הואיל ועל ידי ממון הוא: **ואילא דרמי לה מרמא.** לא מתני לה להא דרב שמואל בר רב יצחק אפירושא דמתניתין בלשון לא שנו אלא רמי מירמא מתניתין וברייתא אהדדי ועלה שני רב שמואל חילוק בין יד ישראל תקיפה ליד העובדי כוכבים תקיפה: **הני נשי דגנבי.** שבעליהן ניתלין ודרך המלכות להפקיר ביתם ונשיהן: **בן דונאי.** רולא היה ואלעזר שמו כדאמרינן בפ׳ עגלה ערופה (סוטה מז.). אבל נשי דגנבי הגונבים ממון לא מפקרי: **מתני׳ כרכום.** מלוי מתרגמינן כרכומא (דברים כ): **פסולות.** אסורות לבעליהן דאשת כהן אסורה באונס: **גמ׳ בלשת.** חיל. על שם שמחפשים כל המטמונים: **לבעול יש פנאי.** דתקיף להו יצרייהו: **רבי יצחק בן אלעזר אמר.** אף בבעילה פעמים שהן מותרות: **כרכום של אותה מלכות.** אינו רולה להשחית את בני העיר וכשכושם עיר הסמוך לממשלתו שומרה והיא לו למס עובד: **משמרות.** מקום מעמד השומרים שהעמיד המלך שלא יחבל אדם באנשי העיר: **דמהדר למתא כו׳.** שמו סביבות העיר שלשלות ברזל שישמיעו קול בהכשל איש רץ עליהם וכלבים ואווזים זועקין: **וגווזא.** מקלות וקיסמין להכשל בהן: **ולא קשיא ליה מידי.** לא חיים למיעקר אינש יחידאה ולבעול הואיל ואין הדבר הפקר: **ומאי שנא משני שבילין.** דכיון דבא לשאול עליו ועל חבירו אמר רבי יוסי טמאין הכא נמי לכולהו שרינן כי הדדי: **אחד טמא.** שיש בו קברות מפסיק כל רחבו ואין ידוע איזהו הטמא אבל כך מוחזקים באחד מהן: **ועשה טהרות.** נגע בטהרות: **טהורים.** דכל חד כי אתי לקמן תלינן ליה למימר בטהור הלך דהוה ליה ספק טומאה בר״ה וספיקו טהור: **טמאין.** דהיכי נימא להו טהורים אתם חד מינייהו ודאי בטמא אזל: **בבא אחת.** בלא לשאול בבא אחת: **הכא נמי כו׳.** ור׳ יהודה ור׳ יוסי הלכה כר׳ יוסי[1]:

מה

כאן בברכום של אותה מלכות. פי׳ שיושבין בטח לפי שאין אחריהן מחנה ויש פנאי לנסך ולבעול אבל בלשת של מלכות אחרת שאינמת מלכות שבאו בגבולה עליהם אין להן פנאי וכן פי׳ ר״מ ור״ת וכן מוכח בירושלמי ופריך כרכוס של אותה מלכות אי אפשר דלא ערקא חדא מיניהו והוה לן למשרינהו לכולהו ולימתלי לקולא דבשביה הקילו כדאמרינן בסמוך אם יש מחבואה אחת מצלת על כל הכהנות כולן אע״ג דמספקא לן באינה מחזקת אלא אחת הכא פשיטא לן דשרו להתם לא ודאי נחבאת אבל הכא ודאי ערקא ולפי׳ הקונטרס קשה טובא חדא דפריך נתלי לחומרא וגבי מחבואה תלינן לקולא ועוד דמה מתרץ דמהדר למתא כו׳ ואין אדם נכנס לשם והא קתני בלשת שנכנסה לעיר ועוד כיון דאהיא דע״ז פריך הוה ליה למימר אי אפשר דלא ערק חד מיניהו ונסך ועוד דהתם מפרש טעמא לפי שאין פנאי לנסך ולית ליה טעמא לפי שאין ברכוס של אותה מלכות רולה להשחית את בני העיר [ועוד מאי שנא שעת מלחמה משעת שלום] ויש לישב לפי שיטת הקונטרס דרבי יצחק בן אלעזר לא אתי לשנויי מתני׳ אהיא דע״ז אלא אית ליה שינוייא דרב מרי ומתניתין דהתם נמי בברכוס של מלכות אחרת ולא בא אלא לפרושי מתניתין וכן משמע בפרק בתרא דע״ז (דף עא.) דפריך התם ממתניתין דהכא אמתניתין דבלשת ולא מייתי התם דרבי יצחק: **והלך באחד מהם ועשה טהרות.** להכי נקט ועשה טהרות דלענין האדם אנו מזקיקים שייהם לטבול ולהזות פן יבואו לידי טומאה ולאי אם יגעו שייהם בכבר אחד לכך אומר להו זילו טבילו דהא נהרא קמייהו ועוד דמשום דבעי למתני[2] סיפא הזה וטבל טהור הלך בשני ועשה טהרות הרי אלו טהורות ואם קיימות הראשונים אלו ואלו תלויות ואם לא טהר בינתים הראשונות תלויות והשניות ישרפו[3]:

ואם נשאל זה בפני עצמו וזה בפני עצמו טהורות. לא שיאכלם אדם אחד דאם כן יאכל ולאי טומאה דהכי אמרינן בשבועות בפ״ב (דף יט.) הלך בראשון ולא נכנס בשני ונכנס חייב דטמא הוא ממה נפשך: **בבא** לישאל עליו ועל חברו. אין לפרש שבא לישאל בבא אחת דהתם מודו כולי עלמא דטמאות מכל שכן דבאו לישאל שייהם בבא אחת אלא מיירי ששאל על עצמו וטהרוהו ואח״כ בא לישאל על חבירו דמר מדמי ליה לבא אחת כיון ששאל על שייהם במעמד אחד ומר מדמי ליה לזה אחר זה כיון שטיהרוהו קודם והכא נמי כיון דשרו לכולהו כבא אחת דמי אף על פי שאין בא לפניו אלא על אחת מ״מ הדבר ידוע לכל שהרבה כהנות היו והוי כאילו בא לישאל על כולם בבא אחת והכא מודו כ״ע ובמנס דאם בקונטרס לפרש כר׳ יוסי:

לא

אמר רבי לוי כגון דמהדר לה למתא שושילתא וכלבא וגווזא ואווזא אמר רבי אבא בר זבדא פליגי בה רבי יהודה נשיאה ורבנן חד אמר כאן בברכום של אותה מלכות כאן בברכום של מלכות אחרת ולא קשיא ליה ולא מידי וחד קשיא ליה כל הני ומשני כגון דמהדר ליה למתא שושילתא וכלבא וגווזא ואווזא אמר רב אבין אמר ר׳ יצחק בר אשיאן אם יש שם מחבואה אחת מצלת על הכהנות כולן בעי רבי ירמיה אינה מחזקת אלא אחת מהו מי אמרינן כל חדא וחדא היינו הא או דלמא לא אמרינן ומאי שנא משני שבילין אחד טמא ואחד טהור והלך באחד מהן ועשה טהרות ובא חבירו והלך בשני ועשה טהרות רבי יהודה אומר אם נשאל זה בפני עצמו וזה בפני עצמו טהורות שניהם כאחת טמאות ר׳ יוסי אומר בין כך ובין כך טמאין ואמר רבא ואיתימא ר׳ יוחנן בבת אחת דברי הכל טמאין בזה אחר זה דברי הכל טהורים לא נחלקו אלא בבא לישאל עליו ועל חבירו מר מדמי ליה לבבת אחת ומר מדמי ליה לבזה אחר זה והכא נמי כיון דשרי להו לכולהו כבת אחת דמי הכי השתא התם ודאי איכא טומאה הכא מי יימר דאיטמי בעי רב אשי אמרה לא נחבאתי ולא נטמאתי מהו מי אמרינן

מה

הורהנה אין נחבשה לא הוא הדין אפילו נחבשה[6] ומעשה שהיה כך היה איכא דאמרי אמר רבא אף אנן נמי תנינא[7] העיד רבי יוסי הכהן ורבי זכריה בן הקצב על בת ישראל שהורהנה באשקלון וריחקוה בני משפחתה ועדיה מעידים עליה שלא נסתרה ושלא נטמאה ואמרו חכמים אם אתם מאמינים שהורהנה האמינו שלא נסתרה ושלא נטמאה ואם אין אתם מאמינים שלא נסתרה ושלא נטמאה אל תאמינו שהורהנה והא אשקלון דעל ידי ממון הוה וטעמא דעדים מעידין אותה הא אין עדים מעידין אותה לא מאי לאו לא שנא הורהנה ולא שנא נחבשה לא הורהנה שאני איכא דרמי לה מירמא תנן על ידי ממון מותרת לבעלה ורמינהו העיד רבי יוסי כו׳ והא אשקלון דע״י ממון וקתני טעמא דעדים מעידים אותה הא אין עדים מעידין אותה לא ומשני אמר רב שמואל בר רב יצחק לא קשיא כאן שיד ישראל תקיפה על עובדי כוכבים כאן שיד עובדי כוכבים תקיפה על עצמן: על ידי נפשות אסורה וכו׳: אמר רב כגון[8] נשי גנבי ולוי אמר[9] כגון אשתו של בן דונאי אמר חזקיה והוא שנגמר דינן להריגה ורבי יוחנן אמר[10] אע״פ שלא נגמר דינן להריגה: **מתני׳** כרכום[11] שכבשוה[12] כרכום כל כהנות שנמצאו בתוכה פסולות[13] ואם יש להן עדים אפילו עבד אפי׳ שפחה הרי אלו נאמנין ואין נאמן אדם על ידי עצמו: **גמ׳** ורמינהו[14] בלשת שבאה לעיר בשעת שלום חביות פתוחות אסורות סתומות מותרות בשעת מלחמה אלו ואלו מותרות לפי שאין פנאי לנסך אמר רב מרי לבעול יש פנאי לנסך אין פנאי רבי יצחק בר אלעזר משמיה דחזקיה אמר כאן[15] בברכום של אותה מלכות כאן בברכום של מלכות אחרת של אותה מלכות נמי אי אפשר[16] דלא ערק חד מיניהו אמר רב יהודה אמר שמואל כשמשמרות רואות זו את זו אי אפשר דלא ניימא פורתא

מסורת הש״ס

6) [עירובין סה: וש״נ], 7) עדיות פ״מ מ״ב, 8) ע״ז עא., 9) [בערוך איתא כרקוס בקו״ף], 10) ע״ז ע: שבת מא. נדה יג., 11) טוהרות פ״ה מ״ה פסחים י., 12) [עירובין מו:], 13) [למיתא סיפא כרישא כל״ל. מהרש״א], 14) [וע״ע תוס׳ פסחים י. ד״ה הלך],

גליון הש״ס

רש״י ד״ה בלשת וכו׳ שמחפשין. כי בפסוק ויחפש בראשית מ״ד התרגום ובלם:

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ כגון הני נשי דגנבי: (ב) שם דלא (ערק) תז״מ. וכ״כ ס״א עקר וכן משמע מפרש״י:

מוסף רש״י

כל כהנות שנמצאו בתוכה פסולות. לבעליהן, דאשת כהן אסורה לף באונס, אבל אשת ישראל לא (ע״ז עא.). בלשת. חיילות גייס הבא לעיר, על שם שמחפשים ובולשים את העיר קרי לה בולשת (שבת מא.) על שם שמחפשים וחוטרים קרי להו בולשת ובלם (ע״ז עב:) שמחפשת חיל שמחפשין ובחזין (נדה יג.). בשעת שלום. כגון שהוא של אותה מלכות (שבת מא.). לנסך אין פנאי. דיקר הנסוך לא תקיף להו וטרודין במלחמה (ע״ז עא.). אחד טמא. קבר מוטל בו לרחבו וממלא את כולו ואין עובר בו שלא יתהיל (פסחים י.). ועשה טהרות. נגע בטהרות אחר כך (שם). ובא חבירו והלך בשני. יודעין הן שבשביל שהלך זה לא הלך זה, דהשתא ודאי אחד מהן טמא (שם). אם נשאל זה בפני עצמו. אם נשאלו כל אחד לחכם בפני עצמו, טהור, ואם באו בבת אחת, הואיל וכהוראה אחת יש לנו לומר טמאין או טהורין, אי אפשר לומר להן טהורים אחת, שהרי האחד ודאי טמא (שם).

עין משפט נר מצוה

קב א ב מיי׳ פי״ח מהל׳ איסורי ביאה הלכה ל טוש״ע אה״ע סימן ז סעיף יא בהגה״ה:

קג ג מיי׳ פי״ח מהל׳ א״ב הלכה כו טור ש״ע שם סעיף י:

קד ד מיי׳ שם הל׳ יט טוש״ע שם סעיף א:

קה ה מיי׳ פי״ב מהל׳ מאכלות אסורות הלכה כד סמג לאוין קמח טוש״ע י״ד סי׳ קכט סעיף יב:

קו ו ז ח ט מיי׳ פי״ח מהל׳ איסורי ביאה הלכה כז כח כט טוש״ע אה״ע סי׳ ז סעיף י:

קז י כ מיי׳ פי״ט מהל׳ אבות הטומאה הלכה ב:

תוספות רי״ד

ומפקרי לה. ה״ד ע״י נפשות א״ר כגון נשי דגנבי אמר חזקיה והוא שנגמר דינם להריגה פי׳ שבעליהן נתלו ודרך המלכות להפקיר טפם ונשיהם ור״י אמר אעפ״י שלא נגמר דינן להריגה. והל׳ כחזקיה דהוא רביה דר׳ יוחנן: עיר שכבשוה כרכום. פי׳ חיל הצרים עליה. מצור תרגומו כרכום כל כהנות שבתוכה פסולו׳ לבעליהן פי׳ דבחזקת שנבעלו קיימו ואנוסה אסורה לכהן ואם יש להן עדים שלא נבעלו אפילו עבד אפילו שפחה הרי אלו נאמנים ואין אדם נאמן ע״י עצמו לא האשה להעיד על עצמה ולא הבעל להעיד על אשתו ורמינהו בולשת שנכנסה לעיר. פי׳ חיל ונקרא כן ע״ש שמחפשים את כל המטמוניות תרגום ויחפש ובלש בזמן שלום חביות פתוחות אסורות וסתומות מותרת בשעת מלחמה אלו ואלו מותרות לפי שאין פנאי לנסך. אמר ר״מ לנסך אין פנאי לבעול יש פנאי דיצרא דעבירה תקיף מיין נסך ר״י בן אלעזר משמיה דחזקי׳ אמר כאן בברכום של אותה מלכות אינן יראים ויש להם פנאי לבעול ולנסך. אבל של מלכות אחרת יראים [שמא] יבוא חיל מאיזה מלכות לעזור להן וממהרים לשלול ולהבריח ואין להן פנאי לא לבעול ולא לנסך. א״ר אידי ב״א אר״י ב״א אם יש שם מחבואה א׳ [מצלת] על כל הכהנות ומותרות כלן: בעי ר״י אם אינה מחזקת אלא א׳ מהן מהו. מי אמרינן כל חדא וחדא היינו האי א״ד לא אמרינן ולא

לא תתיחד עמו אלא בעדים. פירוש בקונטרס משום גט ישן ולא פירש לטעמיה דפירש בגיטין (דף עג.) דבמהיסוס אם מתי מגורשת למפרע משעת נתינה ולא תתיחד עמו משום חשש קידושין כמו המגרש אשתו ונזנה עמו בפונדקי בית הלל אומרים צריכה הימנו גט שני (שם דף פא.) [ולא שייך גט ישן כלל לפירוש דהתם] וכן משמע התם בגמרא אבל לרבינו תם דמפרש מה היא באותן הימים קאי אמהיסוס אם מתי ועשה כאומר מעת שאני בעולם אשין דעתו לגרשה אע"פ שאומר מהיסוס אלא שעה אחת לפני מיתתו הוי טעמא משום גט ישן ובתוספתא משמע כפי רבינו תם[ע]: **שפיר** קאמר לך דכתיב ויכר יוסף. זה שבא נולד כאן והלך עם אביו למדינת הים ועתה כשחזר ואמר לא ידענא לך מיחזי כשיקרא כי היה לו לידע אם הוא אחיו אם לאו כיון שמכירו קודם להכי קאמר רב חסדא דשפיר קאמר ליה שאינו מכירו כדאשכחן ביוסף: **אמר** ליה אית לי סהדי ומסתפינו מיניה דאיניש אלמא הוא. נראה לר"י דמיירי שהבא עדים ואומרים אותו עדות שאתה שואל לא נאמר [ד] לך כלום עליו דרגלים לדבר שהוא אלם אמר ליה זיל כו' פי' לך הבא אותם עדים עצמם שיראים להעיד [ה] עליך שיעידו שאינו אחיך או שיאמרו שאינם יודעים אם הוא אחיך אם לאו וקאמר השתא נמי כיון שיראים ממנו ישקרו לומר אינו אחיו או שאינן יודעין אם הוא אחיו אבל אם אין רגלים לדבר אין נראה כלל שיבא נאמן לומר דגברא אלמא הוא דאם לא כן כל אדם יאמר על חבירו שהוא גברא אלמא ויביא הוא עדים ואם לא יביא יפסיד ועוד דקאמר השתא נמי אתו ומסהדי אתו משום דמסתפו מייניה הני סהדי מסתפו מייניה כולי עלמא:

תרתי לא עבדי. שיתקו ולא יעידו האמת ועוד שיאמרו שקר וכן גבי שפחה:

במסיחה לפי תומה. ואפילו הכי היא ובעלה אינו נאמנין אע"ג דיוחנן אוכל חלות (לעיל דף כו.) היה נאמן על עצמו במסיח לפי תומו הני מילי לתרומה אבל הכא מעלה עשו ביוחסין [ו] (אומר ר"י דמסיח לפי תומו אינו כשר [ז] אלא לעדות אשה דרבנן כדאמר ביבמות והכא בשבויה הקילו[ח]):

ואם תניא היא דרב פפא [מי] לימא תנאי היא אמר לך רב פפא [כי תניא ההיא במסיחה לפי תומה כי הא [ט]דכי אתא רב דימי אמר רב חנן קרטיגנאה משתעי מעשה בא לפני רבי יהושע בן לוי ואמרי לה רבי יהושע בן לוי מישתעי מעשה בא לפני רבי באדם אחד שהיה מסיח לפי תומו ואמר אני ואמי נשבינו לבין העובדי כוכבים יצאתי לשאוב מים דעתי על אמי ללקט עצים דעתי על אמי [י]והשיאה ר' לכהונה על פיו: **מתני'** אמר ר' זכריה בן הקצב [כ]המעון הזה לא זזה ידה מתוך ידי משעה שנכנסו עובדי כוכבים לירושלים ועד שיצאו אמרו לו [ל]אין אדם מעיד על עצמו: **גמ'** תנא [מ]ואעפ"כ ייחד לה בית בחצרו וכשהיא יוצאה יוצאה בראש בניה וכשהיא נכנסת נכנסת בסוף בניה בעי אביי מהו לעשות בגרושה כן התם הוא דבשבויה הקילו אבל הכא לא או דלמא לא שנא ת"ש דתניא [נ]המגרש את אשתו לא תנשא בשכונתו ואם הכניס עמהם שלא יתייחדו: **וכשהיא נכנסת נכנסת בסוף בניה.** כדי שלא יהא הוא והיא בחצר והכניס מבחוץ: **בגרושה.** כהן שגירש את אשתו מהו לדור עמו בחצר: **לא תנשא בשכונתו.** לפי שמכירה ברמיזותיו וקרילותיו שמא יבואו לידי עבירה: ואם

מה לי לשקר. לי בעיא אמרה נחביתי: **במקום עדים.** דאמרן דכל שעתא איכא מיא: **ודאי איטמי.** בתמיה: **לא תתייחד עמו.** במסכת גיטין היא. שכיב מרע שכתב ומסר גט לאשתו על מנת שאם מת יהא גט למפרע ולא תיזקק לחליצה לא תתייחד עמו שמא יבא עליה והוה ליה גט ישן ותנן[ט] בית הלל אוסרין לפטור בגט ישן ואיזהו גט ישן כל שנתייחד עמה מאחר שכתבו לה וטעמא גזירה שמא יאמרו גיטה קודם לבנה: **ואפילו על פי עבד.** דייה בעבד שהיה עמה[מ]: **שלבה גם בשפחתה.** ותשמש בפניה: **רב אשי אמר הא והא בשפחה דידה.** והיינו טעמא דבמתני' מהימנא והתם לא מהימנא דשפחה דידה מיחזא חזיא בקילקול גדיתה ושתקה: **הכא.** גבי גט: **דשפיקותה מפיקתה.** שאינה צריכה שתעיד לומר לא שמשה אלא שתאמר אני הייתי עמה: **לא מהימנא.** להיות זו מותרת על ידה דאי נמי חזיא לא מסהדא: **הכא.** גבי שבויה: **דשפיקותה.** דשפחה: **אוסרתה.** לגדיתה דכל כמה שאינה מעידה לומר טהורה היא מחזקינן לה בטמאה כי מסהדא ואמרה טהורה היא מהימנא דלשקורי לאו אורחא אלא למשתק: **השתא נמי.** כיון (ג) דרחמא לה לגדיתה או דלחלה מינה אתיא ומשקרא ואמרה טהורה היא: **תרתי לא עבדא.** חדא למשתק בקלקולה ועוד דתיתי ותשקר: **אחא מבי חוזאה.** שהלך אביו שם והוליכו עמו וגדלו שם ומת אביו וחזר לעירו ותבע חלקו בנכסי אביו: **א"ל.** רב חסדא לההוא אחא: **שפיר קאמר לך.** שאינו מכירך לפי שיצאת בלא חתימת זקן [ובאת בחתימת זקן]: **ויכר יוסף את אחיו.** שכשפירש מהן כבר היו חתומי זקן: **א"ל.** רב חסדא למרי: **זיל** (ג) **אייתינהו את.** להנהו סהדי המכירין אותו ויעידוך שאינו בן אחיך: **השתא נמי.** כיון דלחלי מייניה אתו ומשקרי: **תרתי לא עבדי.** חדא דשתקי מלהעיד אמת וחדא דמסהדי שיקרא: **לימא כתנאי.** שפחתה אי מהימנא אי לא: **זו עדות.** עדות זו של שבויה הכל כשריס בה איש ואשה תינוק ותינוקת: **חוץ מהימנה.** היא עצמה: **דרב פפי ורב אשי.** דאמרו לעיל שפחה דידה מהימנא: **ודאי תנאי היא.** על כרחך יאמרו אין דאמרי' כי מתניתא בתרייתא מדקשיא להו קמייתא: **דרב פפא.** דאמר לא מהימנא: **מי לימא תנאי היא.** כלומר דחוק הוא לומר אינא דאמרי כי מתניתא קמייתא או יוכל לתרץ מתניתא בתרייתא נמי כוותיה למימר שפחתה כעצמה דמי והרי היא בכלל חוץ מהימנה דקתני בה או תירוצא אחרינא: **אמר לך רב פפא כי תניא ההיא.** דקתני הכל נאמנים ואפילו שפחה דידה במסיחה לפי תומה: **רב חנא קרטיגנאה משתעי.** רב חנן דמן קרטיגי היה מספר מעשה זה: **מתני' המעון הזה.** שבועה היא: **גמ'** ואעפ"כ. שאסרו עליו לפי שכהן היה: **כשהיא יוצאה.** והוא בחצר: **יוצאה בראש בניה.** שיהו

מסורת הש"ס

(מ) [קדושין סד: וש"נ], כ) בכורות לו. ב"מ פא.; ג) [ל"ל רבה ועי' תוס' בכורות לו. ד"ה ואמרי], ד) [ב"ב לב: קדושין סד: ושם נסמן], ה) גיטין עג., ו) [לעיל כג. וש"נ], ז) ב"מ לט: ע"ש, ח) שם יבמות פח., ט) ל"ל ומקפדו. יעב"ץ, י) ב"ק קיד:, כ) [פי' נשבע שבועה במקדש. ערוך וכן פי' רשב"ם בב"ב קפו.], ל) [תוספתא פ"ג], מ) [שמחות פ"ב ע"ש], נ) [גיטין עט:], ס) בס"ת: עמס, ע) [ועיין היטיב תוס' גיטין עג. ד"ה לא], פ) נ"י ס"י, צ) [כל זה מבואר בסוגיא ב"ק קיד:].

תורה אור השלם

1. וַיַּכֵּר יוֹסֵף אֶת אֶחָיו וְהֵם לֹא הִכִּרֻהוּ:

בראשית מב ח

הגהות הב"ח

(א) גמ' זיל אייתי את: (ב) רש"י ד"ה השתא (דרחמא לה לגדיתה לו) תא"מ וג"ב ס"א אין זה: (ג) ד"ה זיל אייתי את: (ד) תוס' ד"ה אמר וכו' לא נאמר כלום דרגלים כל"ל ומי' לך ומי' עליו נמחק: (ה) בא"ד להעיד שיעידו כל"ל ומי' עליך נמחק:

מוסף רש"י

מה לי לשקר במקום עדים. דאמן סהדי שאין אומו הדרך בגלא מים (ב"מ פא.) דכל שעתא איכא מיא (בכורות לו.). לא תתייחד עמו. זה שנתן גט ואמר לה מהיום אם מתי, לא תתייחד עמו, שמא יבא עליה, דאיכא למ"ד מייתינן שמא בעל לשם קדושין וצריכה גט שני, ומאתן דלא מייתי נמי מ"מ פרוזה היא ואסור להתייחד עם הפנוייה (גיטין עג.). בשבויה הקילו. דתשמש בעצמה הוא דאיכא שמא נטעלה לעובד כוכבים ונפסלה לכהונה (לעיל הכג.) דספיקא בעצמה הוא (ב"ק קיד:). אתא ליה אחא מבי חוזאה. שהלך אביו לבי מחוזי ונפל שם אשה וילדה לו את זה וחזר מרי לבתן וירד לנכסי אביו ובא זה אחריו לזמן מרובה ותבע חלקו (ב"מ לט:). שפיר קאמר לך. שאינו מכירך ואין זה רמאות, שכשיצא מאצלך לא היה לך תחתמת זקן ועכשיו באת בחתימת זקן (שם). ויכר יוסף את אחיו. שכשיצא מהם היו כולם חתומי זקן (שם). זיל אייתינהו את דלאו אחוך הוא. אומם עדים שיש לו לזה שבאו משם ומכירין בו מי הוא, הביאם אתה ויעידו שאינו בן אביך, או בקש עדים אחרים (שם). תרתי לא עבדי. מילתתן יעבו אחת שיתקו, אבל אחים לא יעבו, לא דיין שיתקו ולא יעידו האמת אלא גם שיעידו שקר (שם). והשיאה רבי לכהונה על פיו. ואע"ג דאיסורא דאורייתא הוא מקום זוהר (ב"ק קיד:).

עין משפט נר מצוה

קח א מיי' פ"ד מהל' שכירות הלכה ג סמג עשין פט (טוש"מ סימן סט):

קט ב מיי' פי"ח מהל' איסורי ביאה הלכ' כח טוש"ע אה"ע סי' ז סעיף י:

קי ג מיי' פ"ח מהל' גירושין הל' ג סמג עשין נ טוש"ע שם סימן קמח סעיף ב:

קיא ד מיי' פי"ח מהל' איסורי ביאה הלכ' יט סמג לאוין קכז טוש"ע שם סימן ז סעיף ב:

קיב ה מיי' פי"ג מהל' עדות הלכה יב סמג עשין קט טוש"ע ח"מ סי' כח סעיף ה:

קיג ו מיי' פי"ח מהל' איסורי ביאה הל' יט טוש"ע אה"ע סי' ז סעיף ב:

קיד ז מיי' שם הלכה יח טוש"ע שם סעיף ח:

קטו ח מיי' שם הלכה יט טוש"ע שם סעיף ב:

קטז ט מיי' שם הלכה כה טוש"ע שם סעיף ט:

קיז י מיי' פכ"א שם הלכה כו סמג לאוין קכז טוש"ע אה"ע סי' ו סעיף ז וסי' קיט סעיף ז:

הגהות מהר"י לנדא

(ו) תוס' ד"ה במסיחה. אלא לעדות אשה כדאמר ביבמות והכא בשבויה דרבנן הקילו כל"ל:

תוספות רי"ד

איפשיטא ולקולא עבדי' בעי ר"א לא נחבאתי ולא נטמאתי מהו מי אמרינן מה לי לשקר במקום חששא אי לא. ולא איפשטא ולקולא עבדי': ואם יש להן עדים אפילו עבד ואפילו שפחה ואפילו שפחה דידה מהימני ורמינהו לא תתיחד עמו אלא בעדים אפילו עבד ואפילו שפחה חוץ משפחתה מפני שלבה גם בשפחתה. פי' גבי שכ"מ שנתן גט לאשתו דחיישינן שמא יבוא עליה ותהי' צריכה גט שני שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות. ואסיק ר"א הא והא בשפחה דידה ושפחתה מיחזא ושתקת התם דשתיקותא מתירתה לא מהימנא והכא דשתיקתה אוסרתה מהימנא השתא נמי אתיא ומשקרא תרתי לא עבדי. פי' חדא ששותקת מלהעיד האמת ועוד שתעיד שקר. תנא זו עדות כשר איש ואשה תינוקת ותינוק אביה ואמה אחיה ואחיותה אבל לא בתה ובנה. פי' זו עדות של שבויה כל אלו כשרין להעיד ואם הבן מסיח ל"ת ואומר אני ואמי נשבינו לבין העובדי כוכבים ויצאתי לשאוב מים וללקוט עצים ודעתי על אמי והשיאה ר' לכהונה על פיו. פי' מסיח ל"ת יקרא כ"ד שלא בא לפני ב"ד להעיד אלא מספר עם חבירו. והשומעים מפיו מגידים לב"ד וכ"מ שהעבד ואשה נאמנים גם הקטן נאמן ולגבי מת בעלך שעבד ואשה נאמנים כדתנן

מסורת הש"ס

(מ) [קדושין סד: וש"נ], כ) בכורות לו. ב"מ פא.; ג) [ל"ל רבה ועי' תוס' בכורות לו. ד"ה ואמרי], ד) [ב"ב לב: קדושין סד: ושם נסמן], ה) גיטין עג., ו) [לעיל כג. וש"נ], ז) ב"מ לט: ע"ש, ח) שם יבמות פח., ט) ל"ל ומקפדו. יעב"ץ, י) ב"ק קיד:, כ) [פי' נשבע שבועה במקדש. ערוך וכן פי' רשב"ם בב"ב קפו.], ל) [תוספתא פ"ג], מ) [שמחות פ"ב ע"ש], נ) [גיטין עט:], ס) בס"ת: עמס, ע) [ועיין היטיב תוס' גיטין עג. ד"ה לא], פ) נ"י ס"י, צ) [כל זה מבואר בסוגיא ב"ק קיד:].

הגהות הב"ח

(א) גמ' זיל אייתי את: (ב) רש"י ד"ה השתא (דרחמא לה לגדיתה לו) תא"מ וג"ב ס"א אין זה: (ג) ד"ה זיל אייתי את: (ד) תוס' ד"ה אמר וכו' לא נאמר כלום דרגלים כל"ל ומי' לך ומי' עליו נמחק: (ה) בא"ד להעיד שיעידו כל"ל ומי' עליך נמחק:

מוסף רש"י

מה לי לשקר במקום עדים. דאמן סהדי שאין אומו הדרך בגלא מים (ב"מ פא.) דכל שעתא איכא מיא (בכורות לו.). לא תתייחד עמו. זה שנתן גט ואמר לה מהיום אם מתי, לא תתייחד עמו, שמא יבא עליה, דאיכא למ"ד מייתינן שמא בעל לשם קדושין וצריכה גט שני, ומאתן דלא מייתי נמי מ"מ פרוזה היא ואסור להתייחד עם הפנוייה (גיטין עג.). בשבויה הקילו. דתשמש בעצמה הוא דאיכא שמא נטעלה לעובד כוכבים ונפסלה לכהונה (לעיל הכג.) דספיקא בעצמה הוא (ב"ק קיד:). אתא ליה אחא מבי חוזאה. שהלך אביו לבי מחוזי ונפל שם אשה וילדה לו את זה וחזר מרי לבתן וירד לנכסי אביו ובא זה אחריו לזמן מרובה ותבע חלקו (ב"מ לט:). שפיר קאמר לך. שאינו מכירך ואין זה רמאות, שכשיצא מאצלך לא היה לך תחתמת זקן ועכשיו באת בחתימת זקן (שם). ויכר יוסף את אחיו. שכשיצא מהם היו כולם חתומי זקן (שם). זיל אייתינהו את דלאו אחוך הוא. אומם עדים שיש לו לזה שבאו משם ומכירין בו מי הוא, הביאם אתה ויעידו שאינו בן אביך, או בקש עדים אחרים (שם). תרתי לא עבדי. מילתתן יעבו אחת שיתקו, אבל אחים לא יעבו, לא דיין שיתקו ולא יעידו האמת אלא גם שיעידו שקר (שם). והשיאה רבי לכהונה על פיו. ואע"ג דאיסורא דאורייתא הוא מקום זוהר (ב"ק קיד:).

ואם היה כהן לא תדור עמו במבוי[ט]. דכיון דפנויה היא קיל ליה אבל אם נישאת אין צריך להרחיק אלא כדי שכונה דהיינו ג׳ בתים כדאמרינן בסוף פרק קמא דע״ז (דף כא.) דכיון דנישאת חמירא ליה אפי׳ לכהן: **כפר** קטן נידון (א) **כשכונה.** וטעמא לפי שאין בני אדם מצוין שם ורגיל יותר לבא אצלה ולזוקא כפר קטן אבל כפר גיווני לא: **רב הונא אמר נגודי מנגדינן להו.** נראה לר״ת דלרב הונא נמי משמתינן וגם מנגדין שכל אחד מחמיר מחבירו ואם הוא אומר דנגדינן ליה בלא שמתא הוה מיקל טפי כדאמרינן במועד קטן (דף יז.) ובפרק מקוש שנהגו (פסחים נב.) במערבא כי מחייב לורבא מרבנן מימנו אנגידא ולא מימנו אשמתא: **אלו נאמנין להעיד בגודלן מה שראו בקוטנן.** משמע דבקוטנן לא מהימן אפילו בדרבנן דהא מוקי לה בגמרא בתרומה דרבנן וקשה לריב״א דאמר בפ״ק דפסחים (דף ד: ושם) דנאמנים על בדיקת חמץ אפי׳ נשים ועבדים וקטנים ופריך מידי משאת אית בהו ומשני הואיל ובדיקת חמץ דרבנן הימנוהו רבנן בדרבנן וי״ל דהתם היינו טעמא משום דבדיקת חמץ הוא בידו לכן נאמן אפילו קטן בדרבנן אבל קשה דהיכא דבידו אפי׳ בדאורייתא אשה מהימנא דבפרק המדיר (לקמן דף עב. ושם) תנן (ד) וקולה לה חלה ובניקור מעשים בכל יום שאנו סומכין עליהן וי״ל דבירושלמי מפרש דבדיקת חמץ הוא טורח ונשים עצלניות הן ולהכי אי לאו דבדיקת חמץ דרבנן לא הוו מהימני:

והוא שיש גדול עמו. [פ] לא קאי אתרומה דבתרומה סגי בא׳ כיון דאין מעלין מתרומה דרבנן ליוחסין דלהכי מוקי לה בתרומה דרבנן דבתרומה דאורייתא כיון דסבר תנא דידן דמעלין ממנה ליוחסין כדאמרינן לקמן אינו נאמן אפי׳ יש גדול עמו הלכך בתרומה סגי בחיוהו לחודיה וכל היכא דבעינן תרי מדרבנן סגי בהוא ואחר: **קיום** שטרות דרבנן. תימה כיון דמדאורייתא אפילו אין עדים שיכירו חתימת העדים השטר כשר א״כ כל אדם שירצה ויייף ויכתוב ויחתום מה שירצה ויגבה ממנו והכא אור״יט) דאיכא למימר כגון שלוה מודה שכתבו וטוענ שהוא פרוע וקסבר האי תנא דמודה בשטר שכתבו צריך לקיימו והאי קיום הוי ולאי מדרבנן אי נמי כגון שנתקיים משדה אחת או משתי שדות ויוצא מתחת ידי עצמו דאמר לעיל (דף כ.) דמיישינן שמא זייף ומיהו בריש גיטין (דף ג. ושם) מוכח דאפילו היכא דאין מכירין החתימה כלל הוי מדאורייתא כמי שנתקרע עדותן בב״ד:

ודלמא עבד כהן הוא. פי׳ ועכשיו נשתחרר ונוטל שלא כדין ונקשה לרבינו יצחק דבפ׳ נושאין על האנוסה (יבמות דף לט: ושם) מפרש הש״ס הא דאין מולקין תרומה לעבד משום דלמא אתי לאסוקיה ליוחסין מה צריך להאי טעמא הוה ליה למימר דאין מולקין אפי׳ אין מעלין שמא ישאל גם אחר שישתחרר כדפריך הכא הש״ס וכן מפרש התם הש״ס דאין מולקין לאשה בלא בעלה משום גרושה ומאי טעמא נמי דמאן דאמר מולקין וי״ל דלא שכיחא כולי האי שישאל תרומה אחר שישתחרר לא בתורת עבד ולא בתורת כהן כי ירא פן יבדקוהו ויתברר שהוא עבד ויוציאו עליו קול עבדות ולא חיישינן נמי פן יאמרו רבו לישראל וישאל תרומה שהרי מזונותיו על רבו ואין אדם חוטא ולא לו וכולי האי לא חיישינן שמא יאמר לו רבו ישראל לאי מעשה ידיך במזונותיך: תנן

ואם היה כהן לא תדור עמו במבוי אם היה כפר קטן זה היה מעשה ואמרו כפר קטן נידון (ה) כשכונה מי נדחה מפני מי ת״ש דתניא [א]היא נדחית מפניו ואין הוא נדחה מפניה ואם היתה חצר שלה הוא נדחה מפניה איבעיא להו היתה חצר של שניהם מהו ת״ש היא נדחית מפניו במאי עסקינן אילימא בחצר שלו פשיטא ואלא בחצר שלה והתניא אם היתה חצר שלה הוא נדחה מפניה אלא לאו כי האי גוונא [ב]דלמא דאגיר מיגר מאי הוי עלה ת״ש [1]הנה ה׳ מטלטלך טלטלה גבר (ו)ואמר רב [2]טלטולי דגברא קשין מדאיתתא ת״ר [ד]לוה הימנה בנכסי אביה אינה נפרעת אלא ע״י אחר אמר רב ששת ואי אתו לקמן לדינא לא מזדקקינן להו רב פפא אמר [ה]שמותי משמתינן להו רב הונא בריה דרב יהושע אמר [ו]נגודי (ז) נמי מנגדינן להו אמר רב נחמן תנא [ז]באבל רבתי בד״א שנתגרשה מן הנשואין [ח]אבל כשנתגרשה מן האירוסין נפרעת ע״י עצמה שאין לבו גם בה ההוא ארוס וארוסתו דאתו לקמיה דרבא יתיב רב אדא בר מתנא קמיה אוקי רבא שלוחא בינתייהו א״ל רב אדא בר מתנא והאמר רב נחמן תנא באבל רבתי כו׳ א״ל קא חזינן דקא גייסי בהדדי איכא דאמרי לא אוקי רבא שליח בינתייהו א״ל רב אדא בר מתנא ניקום מר שלוחא בינתייהו א״ל והא [אמר] רב נחמן תנא באבל רבתי כו׳ א״ל [ט]ה״מ היכא דלא גייסי בהדדי אבל הני קא חזינא להו דגייסי בהדדי: **מתני׳** ואלו נאמנין להעיד בגודלן מה שראו בקוטנן [י]נאמן אדם לומר זה כתב ידו של אבא וזה כתב ידו של רבי וזה כתב ידו של אחי זכור הייתי בפלונית שיצאה בהינומא וראשה פרוע ושהיה איש פלוני יוצא מבית הספר לטבול לאכול בתרומה ושהיה חולק עמנו על הגורן והמקום הזה בית הפרס ועד כאן היינו באין בשבת אבל אין אדם נאמן לומר דרך היה לפלוני במקום הזה מעמד [כ]ומספד היה לפלוני במקום הזה: **גמ׳** אמר רב הונא בריה דרב יהושע [ל]והוא שיש גדול עמו וצריכא דאי אשמעינן אביו משום דשכיח גביה אבל רבו לא ואי אשמעינן רבו משום דאית ליה אימתיה דרביה אבל אביו לא ואי אשמעינן הני תרתי אביו דשכיח גביה ורבו דאית ליה אימתיה אבל אחיו דלית ליה לא הא ולא הא אימא לא קמ״ל כיון [מ]דקיום שטרות מדרבנן הימנוהו רבנן בדרבנן: [נ]זכור הייתי בפלונית שיצאה בהינומא וראשה פרוע: מאי טעמא [ס]כיון דרוב נשים בתולות נישאות גלוי מלתא בעלמא הוא: [ע]ושהיה איש פלוני יוצא מבית הספר לטבול לאכול בתרומה: ודלמא עבד כהן הוא מסייע ליה לר׳ יהושע בן לוי דאמר ר׳ יהושע בן לוי [פ]אסור לאדם שילמד את עבדו תורה ולא והתניא [צ]לוה הימנו רבו או שעשאו רבו

אפוטרופוס

אפוטרופוס

מסורת הש״ם

(א) סנהדרין כו., ב) [מס׳ שמחות פ״ב], ג) [בערוך ערך עמד גוכם ומשכב], ד) [לעיל כא:], ה) [לעיל כז. ד״ה נב:], ו) גיטין מ., ז) [לעיל טז.], ח) [מלאתי לאם רשות הרבים מפסיק מבית לבית שרי. ת״י], ט) [עי׳ תוס׳ לעיל יט. ד״ה מודה],

תורה אור השלם

1. הִנֵּה יְיָ מְטַלְטֶלֵךְ טַלְטֵלָה גֶּבֶר וְעֹטֵךְ עָטֹה:
ישעיה כב יז

גליון הש״ם

תוס׳ ד״ה והוא וכו׳ לא קאי אתרומה. עי׳ עירובין דף נט ע״א תוס׳ ד״ה אפילו עבד:

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ כפר קטן נידון כמבוי מי: (ב) שם גנודי מנגדינן כל״ל ותיבת נמי נמחק: (ג) תוס׳ ד״ה כפר קטן נידון כמבוי וטעמא: (ד) ד״ה אלו כו׳ דבפרק המדיר תנן ואינה קוצה לה:

מוסף רש״י

בית הפרס. הוא שדה שנחרש בה קבר לתתן (אהלות פי״ז מ״ג) המורש את הקבר הרי זה עושה בית הפרס מלא מענה מאה אמה, וגזור רבנן שמא כתתה מחרישה את העצמות ופיזרתן באורך המענה ויש כאן עכם כשעורה ויעבור ויטיטנו, ועכם כשעורה טומאתה במגע ובמשא דהיינו היסט (פסחים צב: וכנעי״ז ברכות יט:) ואוקמי רבנן כל קניות הקבר מאה אמה כפפק טומאה (נדה נז. ועי׳ לקמן כח:). **בית הפרס,** אלי מענה אלא אחד של מאה אמה (מו״ק ה:) אי: לשון דבר שבור ופרוס על שם שנפרסו העצמות (נדה נז.). **דרוב נשים בתולות נישאות.** רוב נשים שבעולם שנשאת לבעל, בתולות הן (רשב״ם ב״ב צב:).

תוספות רי״ד

ת״ש המגרש את אשתו לא תנשא בשכונתו. פי׳ לפי שמכרת ברמיזותו ובקריצותו ושמא יבואו לידי עבירה. ואם היה כהן לא תדור עמו במבוי. פי׳ שמא יבוא עליה וכהן אסור בגרושה (אם היה כפר קטן) זה היה מעשה ואמרו כפר קטן נידון כשכונה: איבעי׳ להו מי נדחה בפני מי ת״ש דתניא היא נדחת מפניו והוא אינו נדחה מפניה. ואם היתה חצר שלה הוא נדחה מפניה איבעיא להו היתה חצר של שניהם מהו. ת״ש היא נדחית מפניו דטלטולא דגברא קשה מדאיתתא: ת״ר לוה ממנה בנכסי אביה. פי׳ בעודה תחתיו שהי׳ בידה נכסי מלוג ובכהן שגירש את אשתו מיירי ה״ז אינה נפרעת אלא על ידי שליח. פי׳ ולא ע״י עצמה שלא יתקרבו בדבריהם. א״ר ששת כי אתו לקמן לא מזדקקינן להו. ר״פ אמר שמותי משמתינן להו ר״ה ברי׳ דר״י אמר נגידי נמי מנגדינן להו. אמר ר״נ תנא באבל רבתי פי׳ מסכתא היא וקרי׳ אותה מס׳ שמחות ומשנה ראשונה שלה זו היא הגוסס הרי הוא כחי לכל דבריו בד״א בשנתגרשה מן האירוסין נפרעת ע״י עצמה שאין לבו גם בה. ההוא ארוס וארוסתו דאתו קמי׳ דרבא אוקי רבא שליח ביניהם. פי׳ בפנינו היו הוה יתיב ר״א ב״מ קמי׳. א״ל למה ליה למר כולי האי והאר״נ תנא באבל רבתא וכו׳. א״ל ה״מ היכי דלא גיסי אהדדי הכא הא חזינא דגיסי אהדדי. פי׳ שמכירין זא״ז ברמיזות ובקריצות: **מתני׳** ואלו נאמנין להעיד בגודלן על מה שראו בקוטנן. פי׳ אע״ג דבעינן ראי׳ והגדה בכשרות הכא נאמנים על ראיית קטנותם משום דהוה מדרבנן ודוקא להעיד בגודלן על מה שראו בקוטנן אבל להעיד בקטנותם לא פי׳ שאם יאמר הקטן זה כת״י של אבא אין משגיחין בדבריו דאמרי׳ אין ממש בדבריו אבל כשהגדיל ומעיד על ראיית קטנותו אמרי׳ אי לאו דקים לי׳ שפיר לא הוה מסהיד בגודלו. נאמן אדם לומר זה כת״י של אבא זה כת״י של רבי זה כת״י של אחי. פי׳ ומקיימים השטר על פיו. ואע״פ שלה זו היא הגוסס הרי הוא כחי לכל דבריו בד״א בשנתגרשה מן האירוסין נפרעת ע״י עצמה שאין לבו גם בה. ההוא ארוס וארוסתו דאתו קמי׳ דרבא אוקי רבא שליח ביניהם. פי׳ בפנינו היו הוה יתיב ר״א ב״מ קמי׳. א״ל למה ליה למר כולי האי והאר״נ תנא באבל רבתא וכו׳. א״ל ה״מ היכי דלא גיסי אהדדי הכא הא חזינא דגיסי אהדדי. פי׳ שמכירין זא״ז ברמיזות ובקריצות: **מתני׳** ואלו נאמנין להעיד בגודלן על מה שראו בקוטנן. פי׳ אע״ג דבעינן ראי׳ והגדה בכשרות הכא נאמנים על ראיית קטנותם משום דהוה מדרבנן ודוקא להעיד בגודלן על מה שראו בקוטנן אבל להעיד בקטנותם לא פי׳ שאם יאמר הקטן זה כת״י של אבא אין משגיחין בדבריו דאמרי׳ אין ממש בדבריו אבל כשהגדיל ומעיד על ראיית קטנותו אמרי׳ אי לאו דקים לי׳ שפיר לא הוה מסהיד בגודלו. נאמן אדם לומר זה כת״י של אבא זה כת״י של רבי זה כת״י של אחי. פי׳ ומקיימים השטר על פיו. ואע״פ שמתו בעוד זה קטן. שנמצא שמעיד עכשיו כשהוא גדול על ראיית קטנותו נאמן הוא משום דקיום שטרות דרבנן. זכור אני באשת פ׳ שיצאת בהינומא וראשה פרוע פי׳ והוא שנשאת בתולה וכתובתה מאתים כדאמרינן בריש פירקן. ושהיה איש פ׳ יוצא מבית הספר לטבול לתרומתו ושהיה חולק עמנו בגורן ושהמקום הזה הוא בית הפרס אבל אינו נאמן לומר דרך הי׳ לאיש פלוני במקום הזה מעמד ומספד הי׳ לפלוני במקום הזה. פי׳ דאפוקי ממנא הוא ובעי׳ עדות מעלייתא והיינו טעמא דכתובה דרוב נשים בתולות נשאות: אמר ר״ה ברי׳ דר״י והוא שיש גדול עמו. פי׳ דשני עדים צריך להעיד על חתימ׳ שהיא שלהן כדאמר לעיל דע״כ לא פליגי רבנן על׳ דר׳ אלא בז״א זה כתבי אבל זה כתב חבירי מודו רבנן דבעינן שנים עדים על כל חתימה וחתימה והכא אמר ר״ה דוקא ראיית קטן א׳ הכשירו ולא ראיית שני קטנים שאם היו שניהם מעידין בגודלן על מה שראו בקוטנן אינן נאמנים אלא בעי׳ שיהא א׳ גדול מעיד על ראיית קטנותו. וצריכא דאי אשמעינן אביו משום דשכיח גבי׳ פי׳ נוהן עיניו בקטנותו מכתב יד אביו אבל רבו אימא לא ואי אשמועינן רבו משום דאית ליה אימתי׳ דרביה אבל אביו אימא לא ואי אשמעינן הני תרתי גבי׳ ורבו משום דא״ל אימתי׳ אבל אחיו דלא הא ולא הא אימא לא קמ״ל. כיון דקיום שטרות דרבנן. פי׳ דמדאורייתא לא בעי קיום דאר״ל עדים החתומים ע״ה נעשה כמי שנחקרה עדותן בב״ד הימנוה רבנן בדרבנן פי׳ בדבר שהוא מדבריהם האמינוהו. ואין זה עוקר דבר מן התורה אלא הם אמרו והם אמרו. הם הצריכו העדות והם הכשירו בו את אלו ודוקא באלו שהוא רגיל בהן הוא נאמן אבל על כתב נכרים אינו נאמן להעיד על ראיות קטנותו דדילמא לא קים ליה שפיר ואפילו אמר אני ראיתי כשחתם בשטר זה אין ראיית הקטן עדות עד שיאמר כי אני מכיר בחתימתו ודוקא הקרוב מעיד על חתימת הקרוב ואין זה נוגע בעדותו שאין מגיע לקרובו שום הנאה והפסד אלא למלוה וללוה מגיעים. אבל אם היו העדים קרובים למלוה או ללוה או שהי׳ שניהם קרובים זל״ז אינן נאמנים להעיד על החתימה שאין מוציאין ממון ע״פ קרובים. ואע״ג דקיום שטרות דרבנן ראיית קטן הוא דהכשירו בהן חכמים. אבל לא עדות קרובים: זכור הייתי וכו׳ מ״ט כיון דרוב נשים בתולות נשאות גלוי מלתא בעלמא הוא לברר הדבר. פי׳ אע״ג דבמידי דממונא לאו מהימן דלאו עליה בלחוד סמכי אלא על הרוב. וה״ה דבעינן נמי הכא והוא שיש גדול עמו ששני

עין משפט נר מצוה

קיח א ב ג מיי׳ פכ״ט מהל׳ מיקורי ביאה הלכה כז
סמג לאוין קכז טוש״ע אה״ע סימן ו סעיף ז וסימן קיט סעיף יא:
קיט ד מיי׳ שם טוש״ע שם סי׳ קיט ס״ח:
קכ ה ו מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף ט:
קכא ז ח מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף י:
קכב ט י מיי׳ פ״ז מהל׳ עדות הלכ׳ ג ופי״ד הלכה ג סמג לאוין רטו טוש״ע מ״מ סי׳ לה סעיף ד ה ו וסי׳ מו סעי׳ יז [וכרב אלפס עוד ביבמות פ״ג דף יא ע״ב]:
קכג כ מיי׳ פט״ז מהל׳ מיאות הלכה כה סמג עשין מח טוש״ע אה״ע סי׳ לו סעיף טו:
קכד ל מיי׳ פ״כ מהל׳ מיקורי ביאה הלכ׳ טו טוש״ע שם סי׳ ג׳ סעיף ה:
קכה מ מיי׳ פ״ח מהל׳ עבדים הלכה יח טוש״ע י״ד סי׳ רסז סעיף עא:
קכו נ מיי׳ שם הלכה יז טוש״ע שם סעיף ע:

לעזי רש״י

פריווי״ץ [פריבי״ץ]. מכיר קרוב.

תוספות רי״ד (המשך)

שמתו בעוד זה קטן. שנמצא שמעיד עכשיו כשהוא גדול על ראיית קטנותו נאמן הוא משום דקיום שטרות דרבנן. זכור אני באשת פ׳ שיצאת בהינומא וראשה פרוע פי׳ והוא שנשאת בתולה וכתובתה מאתים כדאמרינן בריש פירקן. ושהיה איש פ׳ יוצא מבית הספר לטבול לתרומתו ושהיה חולק עמנו בגורן ושהמקום הזה הוא בית הפרס אבל אינו נאמן לומר דרך הי׳ לאיש פלוני במקום הזה מעמד ומספד הי׳ לפלוני במקום הזה. פי׳ דאפוקי ממנא הוא ובעי׳ עדות מעלייתא והיינו טעמא דכתובה דרוב נשים בתולות נשאות: אמר ר״ה ברי׳ דר״י והוא שיש גדול עמו. פי׳ דשני עדים צריך להעיד על חתימ׳ שהיא שלהן כדאמר לעיל דע״כ לא פליגי רבנן על׳ דר׳ אלא בז״א זה כתבי אבל זה כתב חבירי מודו רבנן דבעינן שנים עדים על כל חתימה וחתימה והכא אמר ר״ה דוקא ראיית קטן א׳ הכשירו ולא ראיית שני קטנים שאם היו שניהם מעידין בגודלן על מה שראו בקוטנן אינן נאמנים אלא בעי׳ שיהא א׳ גדול מעיד על ראיית קטנותו. וצריכא דאי אשמעינן אביו משום דשכיח גבי׳ פי׳ נוהן עיניו בקטנותו מכתב יד אביו אבל רבו אימא לא ואי אשמועינן רבו משום דאית ליה אימתי׳ דרביה אבל אביו אימא לא ואי אשמעינן הני תרתי גבי׳ ורבו משום דא״ל אימתי׳ אבל אחיו דלא הא ולא הא אימא לא קמ״ל. כיון דקיום שטרות דרבנן. פי׳ דמדאורייתא לא בעי קיום דאר״ל עדים החתומים ע״ה נעשה כמי שנחקרה עדותן בב״ד הימנוה רבנן בדרבנן

תנן במאן דאמר אין חולקין לעבד בו'. ואם תאמר והא לא קאמר רבי יהודה דאין חולקין אלא בתרומה דאורייתא דמעלין ממנה ליוחסין אבל מתני' דאוקמינן בתרומה דרבנן דאין מעלין ממנה ליוחסין מודה דחולקין לעבד בלא רבו ואם כן אכתי תקשי ולמא עבד כהן הוא ולאו מלתא היא דמתניתין איירי שפיר שמעיד שחלק לו תרומה דאורייתא אלא שאינו נאמן להאכילו אלא בתרומה דרבנן:

ומה בהמתן של צדיקים. מפורש במקום אחר (גיטין דף ז.) [1]: **ושהמקום** הזה בית הפרס. ולא יותר ובא לטהר: [2] **מנפח.** בדיעבד אם עשה כבר טהרות אבל בדיקה דלכתחלה מפרש במשנה (אהלות פי"ח מ"ד) כילד בודקין [3]: **בית** הפרס דרבנן. נראה דאפי' במקום הקבר מקילין כמו בשאר שדה ואין לומר דמקום הקבר מטמא באהל ומביא רבינו יצחק ראיה מדתניא בפ"ק דמועד קטן (דף ה:) מצא שדה מלוויינת ואינו יודע מה טיבה יש בה אילנות בידוע שנתחרש בה קבר אין בה אילנות בידוע שאבד בה קבר ומאי נפקא מינה כיון שעתה אינו יודע מקום הקבר בין נחרש בין אבד אלא שמע מינה דמקום הקבר טהור כשנחרש ובית הפרס להכי הוי דרבנן משום דהוי ספק טומאה ברשות הרבים אע"ג דבעלמא טיהרו מכמיס ספק טומאה ברה"ר היינו היכא שהטומאה מבוררת ולא נולד הספק אלא באקראי ופעם אחרת לא יטמא כיון שמקום הטומאה ידוע אבל הכא שלעולם השדה בספק לא רצו לטהר אע"ג דמדאורייתא טהור:

הדרן עלך האשה שנתארמלה

אפוטרופוס [6] או שהניח תפילין בפני רבו או שקרא שלשה פסוקים בבית הכנסת הרי זה לא יצא לחירות התם דאיקרי עבד מדעתו כי קאמרינן דקא נהיג ביה מנהג בנים: לטבול לאכול בתרומה: בתרומה דרבנן: ושהיה חולק עמנו על הגורן: ודלמא עבד כהן הוא תנן כמאן דאמר [4]אין חולקין תרומה לעבד אלא אם כן רבו עמו דתניא [5]אין חולקין תרומה לעבד אלא אם כן רבו עמו דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר יכול הוא שיאמר אם כהן אני תנו לי בשביל עצמי ואם עבד כהן אני תנו לי בשביל רבי במקומו של רבי יהודה [7]היו מעלין מתרומה ליוחסין במקומו של רבי יוסי לא היו מעלין מתרומה ליוחסין תניא [8]א"ר אלעזר ברבי יוסי מימי לא העדתי פעם אחת העדתי והעלו עבד לכהונה על פי העלו סלקא דעתך [9]השתא ומה בהמתן של צדיקים [10]אין הקב"ה מביא תקלה על ידם צדיקים עצמם לא כ"ש אלא בקשו להעלות עבד לכהונה על פי חזא באתריה דרבי יוסי ואזל ואסהיד באתריה דרבי יהודה: ושהמקום הזה בית הפרס הוא: מ"ט בית הפרס דרבנן [11]דאמר רב יהודה אמר שמואל [12]מנפח אדם בית הפרס והולך [13]ורב יהודה בר אמי משמיה דרב יהודה אמר [14]בית הפרס שנידש טהור מאי טעמא אי אפשר לעצם כשעורה שלא נידש ברגל: [15]ועד כאן היינו באין בשבת: קסבר תחומין דרבנן: ואין נאמן לומר דרך היה לפלוני במקום הזה מעמד ומספד היה לפלוני במקום הזה: מאי טעמא אפוקי ממונא לא מפקינן תנו רבנן [16]נאמן התינוק לומר כך אמר לי אבא משפחה זו טהורה משפחה זו טמאה טהורה וטמאה סלקא דעתך אלא משפחה זו כשרה ומשפחה זו פסולה ושאכלנו בקצצה של בת פלוני לפלוני ושהיינו מוליכים חלה ומתנות לפלוני כהן על ידי עצמו אבל לא על ידי אחר [17]וכולן אם היה עובד כוכבים ונתגייר עבד ונשתחרר אין נאמנים ואין נאמן לומר דרך היה לפלוני במקום הזה מעמד ומספד היה לפלוני במקום הזה רבי יוחנן בן ברוקא אומר נאמנים ר' יוחנן בן ברוקא אהייא אילימא אסיפא אפוקי ממונא הוא אלא אריש וכולם אם היה עובד כוכבים ונתגייר עבד ונשתחרר אין נאמנין ר' יוחנן בן ברוקא אומר נאמנין במאי קמיפלגי ת"ק סבר כיון דעובד כוכבים הוא לא הוה דייק ורבי יוחנן בן ברוקא סבר כיון דדעתיה לאיגיורי מידק הוה דייק מאי קצצה דתנו רבנן כיצד קצצה [18]אחד מן האחין שנשא אשה שאינה הוגנת לו באין בני משפחה ומביאין חבית מליאה פירות ושוברין אותה באמצע רחבה ואומרים אחינו בית ישראל שמעו אחינו פלוני נשא אשה שאינה הוגנת לו ומתייראים אנו שמא יתערב זרעו בזרעינו בואו וקחו לכם דוגמא לדורות שלא יתערב זרעו בזרעינו וזו היא קצצה שהתינוק נאמן להעיד עליה:

הדרן עלך האשה שנתארמלה

אפוטרופוס. מסר נכסיו בידו להכניס ולהוציא לסחורה: הרי זה לא יצא לחירות. ולא אמרינן אי לאו דשחרריה לא הוה יזיף מיניה ולא הוי דשחרריה לא הוה יזיף מיניה ולא הוה שביק ליה לנהוג מנהג בן חורין. ושמעינן מינה דיש עבד שלומד תורה: בתרומה דרבנן. כגון תרומת חולה לאדם רבו ואם כן אכתי תקשי הכי גרסינן דתניא שאין חולקין תרומה לעבד דברי יהודה. ורישא דברייתא כהנת שנתערב וולדה בוולד שפחתה שניהן יוצאין לגורן ונוטלין חלק אחד שאין חולקין תרומה לעבד כו' הלכך אי אזיל חד מיניהו לא פלגינן ליה דלמא אתי לאחזוקי בכהן ודלמא האי ניהו העבד: במקומו של ר' יהודה. משום הכי אמר אין חולקין: בהמתן של צדיקים. חמורו של רבי פנחס בן יאיר בהכל שוחטין (חולין ז.): חזא באתריה דרבי יוסי. שחלקו לו תרומה בגורן: ואסהיד באתריה דרבי יהודה. ואם לא היו חולקין תרומה לעבדי כהנים: בית הפרס. החורש את הקבר הרי זה עושה בית הפרס מאה אמה שכך שיעורו שהמחרישה מולכת את עצמות המת ודלמא נגע או הסיט המהלך בו את עצם כשעורה שמטמא במגע ובמשא: מנפח אדם בית הפרס. וסומך על כך שאם יש עצם רואהו. ואע"ג דמהיל לא חיישינן דאין עצם כשעורה מטמא באהל עד דאיכא שדרה או גולגולת שלמה או רוב בנין או רוב מנין: שנידש. דיסה רבה ברגליס הרבה: טהור. דתלינן לקולא ואמרינן כל העצמות נכתתו לפחות מכשיעור. אלמא משמע דרבנן בעלמא הוא: נאמן התינוק. להעיד בגדולו מה שראה בקוטנו: טמאה וטהורה סלקא דעתך. מה טומאה וטהרה יש לומר במשפחות: בקצצה. לקמן מפרש לה: של בת פלוני לפלוני. כשנשא פלוני את בת פלוני: ושהיינו מוליכין כו' על ידי עצמו. אם כך העיד התינוק על ידי היה אבא שולח לו חלה ומתנות: אם היה עובד כוכבים ונתגייר. והעיד משנתגייר שראה את אלה בנכריותו אינו נאמן: דוגמא. אות וסימן זכרון לדורות הבאים:

הדרן עלך האשה שנתארמלה

עין משפט נר מצוה

קכז א מיי' פי"ב מהל' תרומות הלכה כב:
קכח ב ג מיי' פ"ו מהל' קרבן פסח הל' ח:
קכט ד מיי' פכ"ח מהל' שבת הלכה יט
טוש"ע א"ח סי' שלט סעי' יח:
קל ה מיי' פי"ד מהל' עדות הלכה ג ממג לאוין רט טוש"ע מ"מ סי' לה סעי' ו:
קלא ו מיי' שם הלכה ד וטוש"ע שם סעי' ז:
קלב ז מיי' שם הלכה ג טוש"ע אה"ע סי' ב סעי' ג בהג"ה:

תוספות רי"ד

עדי' צריך בעדות הינומא כדתנן אם יש עדים שיצאה בהינומא וראשה פרוע וכל היכא דבעי' שני עדים בעינן שיהא גדול עמו שלא יעידו שניהם על ראיית קטנותן: ושהיה איש פ' יוצא מבית הספר. פי' כשהיינו לומדים יחד עם תינוקות בבית רבן ומחזיקי' לכהונה בראיית קטנות ולא בעי' הכא גדול עומד עמו. שמעלים לכהונה ע"פ ע"א. ובגמרא מפרש בתרומה דרבנן כגון תרומות ח"ל או פירות והימנוהו רבנן בדרבנן. וה"נ בגודלו מעיד על מה שראה בקוטנו אבל הקטן אינו מעיד שאע"פ שמעלים בתרומ' ע"פ ע"א דוקא גדול אבל קטן לא וכן עבד ואשה לא תנן שיהו נאמנים בכהונה כדתנן גבי שבוי' וא"א במת בעלה הלכך אין הקטן נאמן בכהונה והוא נאמן בשבוי' ומת בעלך ולא תימא כ"מ שע"א נאמן גם עבד ואשה נאמנים שהרי במת בעלך יש תנא שהיה מכשיר ע"א ולא היה מכשיר אשה וקרוב כדתנן בפ' בתרא דיבמות. ר"א אומר אין משיאין את אשה ע"פ ע"א ר"ע אומר לא ע"פ אשה ולא ע"פ קרובים אלמא אע"ג דפליג ר"ע על ר"א ומכשיר בע"א. הא אמר לא ע"פ אשה ולא ע"פ קרובים א"כ אינו דין כלל להכשיר עבד ואשה במקום שע"א נאמן אלא היכא דתנן תנן היכא דלא תנן לא תנן. ובמקום שעבד ואשה נאמנים גם הקטן נאמן. ומקשה דלמא עבד הוא מסייע ליה לריב"ל דאריב"ל אסור לו לאדם שילמוד את עבדו תורה מיתיבי לוה ממנו רבו או שעשאו רבו אפוטרופוס. פי' מסר כל נכסיו בידו להכניס ולהוציא בסחורה או שהניח תפילין בפני רבו או שקרא שלשה פסוקים בבה"כ ה"ז לא יצא לחירות. פי' לאו אומרים אי לאו דשחרריה לא הוה יזיף מיניה ולא הוי שביק ליה לנהוג [מנהג] ב"ח. ש"מ דיש עבד שלומד תורה התם דאיקרי עבד מדעתיה. וכי קאמרינן דקא נהוג ב' מנהג בנים: ושהיה חולק עמנו בגורן ולחזוש דילמא עבד כהן הוא תנן אין חולקין תרומה לעבד אא"כ רבו עמו דברי ר' יהודה ר"ש אומר יכול הוא שיאמר אם כהן אני תנו לי בשביל עצמי ואם אני עבד כהן תנו לי בשביל רבי ובמקומו של ר' יוסי לא היה מעלים מתרומה ליוחסים: ושהמקום הזה בית הפרס. פי' הכי תנן בפ' בתרא דאהלות החורש את הקבר ה"ז עושה בית הפרס עד כמה הוא עושה מלא המענה ק' אמה בית ארבעת קבין. פי' החורש אנו חוששים שמא המחרישה פורה עצמות המת ועצם כשעורה ממנו מטמא במגע ובמשא אבל לא באהל פי' עד דאיכא שדרה או גולגולת שלמים או רוב בנין ואנו חוששים שמא פזרה שברי עצמות מן הקבר ועד ק' אמה שאם חרש מן הקבר לצד מזרח מונה מן הקבר ק' אמה ועושה אותה בית הפרס והנכנס טמא שמא נגע או הסיט עצם כשעורה שהוא מכוסה בעפר ולאו אדעתיה ואלו ק' אמה המונה אותם מרובעין שהן ק' על ק' שיביאו ארבעת סאין. שהסאה הוא נ' על נ' ולמה אנו מחמירים כ"כ ולא נעשה אלא ק' אמה ברוחב הקבר שהמחרישה מוליכה את העצמות אלא אנו חוששים שמא הוליכה והחזירה ועוד הוליכה שדרך החורש לחרוש התלם ולחרוש עוד בצידו עד שיחרוש כל השדה לפיכך החמירו והחזיקו חכמים כל ק' וק' במזרחו של קבר בבית הפרס ומפרש דבית הפרס דרבנן. פי' ומ"ה האמינו בו ראיית הקטן וכשמעיד להקל ולא להחמיר כגון שהיו יודעים השדה שנחרש בה קבר אבל לא היו מכירים מקום הקבר שימדדו משם ק' אמה ובא זה והעיד שזה המקום הוא בית הפרס ולא יותר ומשום דבית הפרס הוא חששא בעלמא דרבנן. הימנוהו רבנן בדרבנן. ולא להחמיר שאם לא היו יודעים שהוא בית הפרס וזה מעיד אני זוכר שהי' בית הפרס ומחזיקי' בחזקת טומאה למה תולה הטעם משום דבית הפרס דרבנן. השתא בדרבנן נאמן לאחזוקי איסורא כ"ש בדאורייתא. אלא לאו שמ' להקל מעיד. וע"כ היינו באין בשבת קסבר תחומין דרבנן. ומ"ה האמינוהו ראיית הקטן: אבל אינו נאמן לומר דרך היה לפלוני במקום הזה שהיה הולך משם לשדהו. או מעמד ומספד הי' לפלוני במקום הזה שהיה מספיד שם את מתו ושהיה עושה שם מעמד ומושב למתו כשהיו חוזרים מבית הקברות. מ"ט אפוקי ממונא הוא ולא מפקי' ממונא ע"פ ראיית הקטן. עיין ברפ"ק דפסחים:

מסורת הש"ס

א) [עיין תוס' לקמן לו. ד"ה אבל], ב) יבמות צט:, ג) [שם ע"ב], ד) גיטין ז. מולין ה: ו. ז. [יבמות צט:], ה) [עיין תוס' יבמות שם ד"ה ס"ד השתא וכו'], ו) ברכות יט: עירובין ל: פסחים צב: מ"ק ה: חגיגה כה: בכורות כט. נדה מ:, ז) [ברכות יט: ע"ש], ח) [תוספתא פ"ג], ט) [ד"ה השתא ותוס' שבת יב: ד"ה ר' נתן ותוס' מולין ה: ד"ה לזיקים ותוס' פסחים קו: ד"ה אשתלגין], י) שייך אחר ד"ה בית הפרס, כ) [וע"י היטב תוס' פסחים צב: ד"ה מאי בודקין ועוד תוס' בכורות כט. ד"ה היכי אזיל],

גליון הש"ם

גמ' היו מעלין מתרומה ליוחסין. עיין ברכות דף מז ע"ב תוס' ד"ה אין עומדין:

מוסף רש"י

אפוטרופוס. על נכסיו, דאי לאו דשחרריה לא הוה משיב ליה (גיטין מ.). או שהניח תפילין בפני רבו. אין דרך עבד להניח תפילין, דמ"ע שהזמן גרמא היא, דלילה לאו זמן תפילין היא (שם). אין חולקין תרומה לעבד אלא אם כן רבו עמו. דלמא אתי לאחוקי ליוחסין דסבר כהן הוא (יבמות צט:). אם כהן אני כו'. אפסקן כהן ופסקן עבד קאי (שם). במקומו של ר' יהודה היו מעלין מתרומה ליוחסין. לאו מאכילתה אלא מחלוקה, הלכך אין חולקין לו דלא ליתי לאחוקי ליוחסין (שם). השתא בהמתן של צדיקים. חמורו של רבי פנחס בן יאיר (שם). אין הקב"ה מביא תקלה על ידם. שאתקל בהמה דבר האסור לה (חולין ה:). מנפח אדם בית הפרס והולך. בנפיחה ואם יש עצם כשעורה רואהו ונטמט ממנו (חגיגה כה: ובע"ז ברכות יט:) דבשר ליכא, ועצם כשעורה לא מטמא אלא במגע ובמשא, הלכך מנפח כדי שלא יגעו רגליו בו ויהולך (נדה מ.). דכולא פסיקא משום עצמות היא, ועצמות בלא בשר אינו מטמא באהל, וכשמנפח לפני רגליו, אם יש שם עצם גדול נראה מאליו ועצם קטן נראה בנפיחה ואינו מסיטו ברגליו (ערובין ל: ובע"ז פסחים צב:) ואהל אין מטמאו, דהא אין טומאת אהל בעצמות אלא רוב בנין ורוב מנין (פסחים צב:) דאי דאשתרייהו הוא לא הויגן מזלזלין ביה כולי האי לטמטם אנפיחה, והן בדיקה לעשה פסח אשתרי ולא לאוכלי תרומה, כדאמרינן בחומר בקודש (ברכות יט:). בית הפרס שנדש. בדיקת רגלי בני אדם (ערובין ל: ובע"ז בכורות כט.). טהור. שאי אפשר לעצם כשעורה שלא יהא נידש ברגל (שם) שהרגליים עושים את העצמות ושחקום (נדה מ.) או: שדרכה הרגלים העבירתן והבא לעשות פסחו יבדוק אם נידש ועיבור, אבל לאכילת תרומה לא סמכינן עלה, שיכול להמתין, וביתא הפרס מדבריהם ולא העמידום בעמקום כרת דפסחא (פסחים צב:). הדרן עלך האשה שנתארמלה

אלו נערות. דוקא נערה משהביאה שתי שערות עד שתבגר והם שמה חדשים שבין נערות לבגרות אבל קטנה ובוגרת אין להם קנס: **שיש להן קנס.** אם אנסה אדם נותן לאביה חמשים כסף כדכתיב ונתן האיש אשר שכב עמה לנערה לאביה חמשים כסף (דברים כב) : **הבא על הממזרת.** בגמרא פריך אבל כשירות לא ומשני פסולות איצטריכא ליה לאשמועינן: **נתינה.** מן הגבעונים והיא אסורה לקהל דדוד גזר עליהם כדאמרינן ביבמות (ד' עח:). ועל שם ויתנם יהושע חוטבי עצים ושואבי מים וגו' (יהושע ט) קרי להו נתינים: **בוחים.** קסבר גירי אריות הן וישנן בלאו לא תתחתן בם (דברים ז): **ועל השבויה.** ישראלית שנפדית פחותה מבת שלש שנים דבחזקת בתולה היא שאפי' נבעלה בשביה בתוליה מחברים: **ועל אשת אחיו.** שנתקדשה לו לאחיו וגירשה שאין בה מיתה אלא כרת: **ועל אשת אחי אביו.** שנתקדשה לו וגירשה: **אע"פ שהן בהכרת הרי אין בהם מיתת ב"ד.** וכרת לא פטר ליה מן התשלומין: **גמ' ר"מ היא.** כדמייתי ברייתא לקמיה: **יש לה מכר.** יש לאביה בה זכייה למכרה לשפחות: **ואין לה קנס.** שהבא עליה אינו חייב קנס: **ואין לה מכר.** כדתניא (ערכין דף כט:) יכול ימכור אדם את בתו כשהיא נערה אמרת ק"ו מכורה כבר יוצאה עכשיו שאינה מכורה אינו דין שלא תמכר: **מכת ג' שנים ויום אחד.** שהיא רחויה לביאה: **מכר לא.** בתמיה: אף מנערה נשאה הא אמרינן בירושלמי דשפחה אפילו משומרת אין לה קנס ועוד תנן בפרק עשרה יוחסין (שם דף פט.) דחרורי ונתיני מותרים לבא זה בזה ואמאי והא חרורי אסירי בשפחה כדתנן (גיטין דף מא.) ליטא שפחה אינו יכול ומיהו הא י"ל דלאו ממש גזר עלייהו עבדות לאסור בלא יהיה קדש ונראה לר"ת דנתינה אסורה לאורייתא משום לא תתחתן כדמסיק רבא בהערל (יבמות דף עו. ושם) ודוד לא גזר עלייהו אלא שיעבוד ולאו לאוסרן בבנות ישראל דהא אסירי וקיימי מלאו דלא תתחתן אלא כדי שלא יטמעו בישראל והא דגזר בהו עופי מבשאר פסולי קהל משום דהוו אומה שלימה והא דקאמר התם[1] בימי רבי בקשו להתיר נתינים א"ר אם אינו רואים לבדבן בהן לא ליטא שהיו רוצים להתירם לבא בקהל דהא מדאורייתא אסירי אלא בקשו לפטרן מעבדות להיות בני חורין ואמר להו רבי דאין יכולין להפקיע חלק מזבח ואע"ג דקיימא לן[2] דהפקר ב"ד היה הפקר היינו לגורך אבל זה אינו גורך כל כך ומיהו בירושלמי משמע כפי' הקונט' בפ' עשרה יוחסין דקאמר התם נתינים יהושע ריתקם כלום אלא משום פסול משפחה דא"ת משום פסול עבדות אלא מעתה הבא על הנתינה לא יהיה לה קנס משמע משום דיהושע גזר עליהם נפסלו מלבא בקהל וגזרת יהושע ודוד הכל גזירה אחת היא כדמוכח בהערל (שם דף עט.) ומיהו בירושלמי איכא למימר דסבר כמו שהיה ס"ד דרבא מעיקרא בהערל דבגירותן לית להו איסור חתנות ועוד י"ל דריתקן היינו שלא יטמעו בהן והא דאמרינן בהאומר בקדושין (דף סח: ושם) נכרית מנא לן דלא תפסי בה קדושין דכתיב לא תתחתן בם אומר ר"ת דאסיפיה דקרא סמיך ובמו לא תקח לבנך אבל ריסיה דקרא מיירי בגירות וכענין זה מצינו בהערל (יבמות דף עט.) דפריך גבי בני שאול והכתיב לא יומתו אבות על בנים וע"כ לא פריך אלא מסיפא דקרא אים בחטאו יומתו דריסא דקרא מוקמינן ליה לפסול קרובים לעדות בפרק החובל (ב"ק דף פח.) ובפרק זה בורר (סנהדרין דף מ:)[3] : **ועל הבותית.** פירש בקונטרס דקסבר כותים גירי אריות הן וישנן בלאו דלא תתחתן וזהו לפי שיטתו דסלקא דעתין מעיקרא בהערל דבגירותן לית להו איסור חתנות ומה שפי' דקסבר כותים גירי אריות הן ל"נ לרבינו יצחק בן רבינו מאיר דא"כ עובדת כוכבים היא ועובדת כוכבים אין לה קנס כדפריך בפ"ק (לעיל יא.) יהבינן לה קנס ואזלה ונכנסה בנכריותה ועוד דבגמרא מוקי מתני' כר"מ ור"מ אית ליה דגירי אמת הן ואע"ג דכולה מתניתין לא אתיא כר"מ דהא בתו אמר בגמרא דלא אתיא כוותיה מ"מ בהא דסבר דגירי אמת הן אתיא כוותיה דהא בשור שנגח ד' וה' (ב"ק דף לח: ושם) מסקינן דשור ישראל שנגח שור של כותי פטור משום דקנס הוא דקנים רבי מאיר בממונם אע"ג דמן הדין חייב דגירי אמת הם ופריך ממתני' דהכא דכותים יש לה קנס ואי ס"ד דקנס הוא שקנס ר"מ בממונם ה"נ לקנוס כו' אלמא דמתניתין דהכא סברה דגירי אמת הן וא"ת אם כן מאי קמ"ל פשיטא דיש לה קנס דישראלית גמורה היא וי"ל דס"ד דלא יהבינן לה קנס שלא יטמעו בהן[4] וא"ת למ"ד בפרק עשרה יוחסין (קדושין דף עו.) דפסול כותים משום לעבד ושפחה נטמעו בהן אמאי יש לה קנס נימא לה אייתי ראיה דלאו שפחה את ושקילי לשמואל דאמר (ב"ק דף מו:) אין הולכין בממון אחר הרוב ואפילו לרב אי דאזיל איהו גבה ה"ל קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי ויש לומר דכל אחת מוקמינן לה אחזקת אבהתא שהיו כותים אע"ג דלענין פסול לא מוקמינן לה אחזקתה לענין קנס מוקמינן להו שלא יהא חוטא נשכר[5] ואם תאמר ואמאי לא תשיב נמי אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט וי"ל דבפסול כהונה לא קמיירי והא דלא תני מגרי ואדומי משום שיש להם היתר [א"נ לא תשיב אלא חייבי לאוין] אבל קשה דליתני מחזיר גרושתו משניסת ונבעלה שלא כדרכה ואע"ג דאמרי' בפ' עשרה יוחסין (קדושין עח.) הכל מודים שאם בעל ולא קידש שאינו לוקה מ"מ לר"ע דאמר אין קדושין תופסין במחזיר גרושתו ליתני ועוד הוה מצי למיתני יבמה לשוק [ועבד הבא על הכותית הולד ממזר ויש לה קנס. מ"י] וי"ל דתנא ושייר ואע"ג דבפ"ק דקדושין (דף טז:) דייק תנא תני אלו ואת אמרת תנא ושייר הכא דתני בסיפא ואלו שאין להם קנס לא שייך למידק הכי דלאשכחן בפרק המזבח מקדש (זבחים דף פד.) דקתני ואלו פסולין בקדש ואלו שאין פסולין בקדש ומשייר בריאשא ובסיפא[6] ועי"ל דהכא לא תשיב אלא פסולי קהל: **והבא על הגיורת.** מילקן לשנות חייבי לאוין לחודייהו וגיורת ומשוחררת דכשירות הן לחודייהו וחייבי כריתות לחודייהו משום דבעי למיתני סיפא אע"פ שהם בהכרת כו' אבל באלו הן הלוקין (מכות יג.) לא תני אלא הבא אחד על כולם: **ועל אשת אחיו.** פר"ת דפריך בירושלמי אשת אחיו ולא יבמה היא לו וזקוקה לו ומה קנס וכרת שייך בה ומשני בשיש לו בנים מאשה אחרת ואיירי במת מן האירוסין והוא הדין דהוה מצי לאוקומה כשגירשה וקשה לר"י ב"ר אברהם לרב פפא דמוקי הך מתניתין במפותה בפרק בן סורר (סנהדרין דף עד. ושם) תקשי דהיכי מצי לאוקומי הכי הא נתארסה ונתגרשה קנסה לעצמה (לקמן דף לח.) וכיון דלעצמה מפותה אין לה קנס כדאמרינן בגמרא (לקמן מ.) ובריש נערה משום דמדעתה עבדה וכ"ת דקסבר תנא דמתניתין כר"ע דבריתא דקנסה לאביה הוי אם כן אכתי[7] תיקשי ליה סיפא דקתני (שם לו:) הבא על בתו פטור משום דקס ליה בדרבה מיניה תיפוק ליה דקנסה לאביה הוי דאי לעצמה תיקשי ליה דמחלה וממה נפשך תקשי סיפא ומיהו בירושלמי מוקי לה כשבא עליה עד שלא מת ומת והוא הדין עד שלא בגרה ובגרה ולמאי דאמר בירושלמי דמפותה אינו פטור אלא מבושת ופגם אבל קנס אינה יכולה למחול אתי שפיר ומיהו בש"ס דידן משמע דאין לה אפי' קנס דמוקי הא דאלו הן הלוקין לקמן בגמ' (דף לב.) ביתומה ומפותה שאין לה קנס: **נערה** אין קטנה **לא.** תימה מנא ליה דלמא לא אתי למעוטי אלא בוגרת דהא משמע[8] בס"פ ארבע מיתות (סנהדרין דף סו:) גבי הא דתנן אינו חייב אלא עד שתהא נערה בתולה מאורסה דאי הוה תני אלא על נערה בתולה כו' הוה מוקמינן לה אפילו כרבנן ולא הוה אתי למעוטי קטנה אלא בוגרת ותירץ ריצב"א[9] דאסיפא דמתניתין סמיך דתנן (לקמן דף מ:) כל מקום שיש מכר אין קנס:

נערה

אלו נערות. הבא על הנתינה. פי' בקונטרס דדוד גזר עליהם שלא לבא בקהל והיינו משום עבדות כדאמרינן בהערל (יבמות עח: ושם) ואין נראה לר"ת דהא משמע בגמרא (ע"ב) דנתינה הויא דאורייתא דקאמר ממזרת ונתינה איכא ביניייהו למ"ד דאוייא לקיימה כו' משמע דהויא דאורייתא דהא בקראי פליגי וברים יש מותרות (שם דף פה: ושם) אמרינן ממזרת ונתינה איכא ביניייהו מ"ד דאורייתא הא נמי דאורייתא ועוד דתנן (מכות דף יג.) אלו הן הלוקין ממזרת ונתינה לישראל משמע דלקי עלה מדאורייתא דומיא דכל הנך דמשיב התם ומיהו איכא למימר דבכל הנהו נקט נתינה אגב ממזרת וכן צריך לומר ע"כ לרבא דאמי דס"ד בהערל (יבמות דף עו. ושם) דבגירותן לית להו איסור חתנות ומ"מ אין נראה לר"ת פירושו דהא מסיק רבא בהערל (ג"ז שם) דבגירותן אית להו איסור חתנות וכל היכא דמשיב נתינה בהדי ממזרת אייירי בגירות כמו הכא דבנכריותה לית לה קנס כדאמרינן לעיל בפ"ק (דף יא. ושם) יהבינן לה קנס ואזלה ואכלה בנכריותה וכן בקדושין בפרק האומר (דף סו:) תנן כל מקום שיש קדושין ויש עבירה כגון ממזרת ונתינה כו' ועוד לפירוש הקונטרס כיון דעבדות ממש גזר עלייהו שמתוך כך נאסרו לבוא בקהל משום לא יהיה קדש א"כ אמאי יש לה קנס הא תנן בהדיא במתניתין דשפחה אין לה קנס ואי משום דנתינה הא אמרינן בירושלמי דשפחה אפילו משומרת אין לה קנס ועוד דתנן בפרק עשרה יוחסין (שם דף פט.) דחרורי ונתיני מותרים לבא זה בזה ואמאי והא חרורי אסירי בשפחה כדתנן (גיטין דף מא.) ליטא שפחה אינו יכול ומיהו הא י"ל דלאו ממש גזר עלייהו עבדות לאסור בלא יהיה קדש ונראה לר"ת דנתינה אסורה לאורייתא משום לא תתחתן כדמסיק רבא בהערל (יבמות דף עו. ושם) ודוד לא גזר עלייהו אלא שיעבוד ולאו לאוסרן בבנות ישראל דהא אסירי וקיימי מלאו דלא תתחתן אלא כדי שלא יטמעו בישראל והא דגזר בהו עופי מבשאר פסולי קהל משום דהוו אומה שלימה והא דקאמר התם[1] בימי רבי בקשו להתיר נתינים א"ר אם אינו רואים לבדבן בהן לא ליטא שהיו רוצים להתירם לבא בקהל דהא מדאורייתא אסירי אלא בקשו לפטרן מעבדות להיות בני חורין ואמר להו רבי דאין יכולין להפקיע חלק מזבח ואע"ג דקיימא לן[2] דהפקר ב"ד היה הפקר היינו לגורך אבל זה אינו גורך כל כך ומיהו בירושלמי משמע כפי' הקונט' בפ' עשרה יוחסין דקאמר התם נתינים יהושע ריתקם כלום אלא משום פסול משפחה דא"ת משום פסול עבדות אלא מעתה הבא על הנתינה לא יהיה לה קנס משמע משום דיהושע גזר עליהם נפסלו מלבא בקהל וגזרת יהושע ודוד הכל גזירה אחת היא כדמוכח בהערל (שם דף עט.) ומיהו בירושלמי איכא למימר דסבר כמו שהיה ס"ד דרבא מעיקרא בהערל דבגירותן לית להו איסור חתנות ועוד י"ל דריתקן היינו שלא יטמעו בהן והא דאמרינן בהאומר בקדושין (דף סח: ושם) נכרית מנא לן דלא תפסי בה קדושין דכתיב לא תתחתן בם אומר ר"ת דאסיפיה דקרא סמיך ובמו לא תקח לבנך אבל ריסיה דקרא מייירי בגירות וכענין זה מצינו בהערל (יבמות דף עט.) דפריך גבי בני שאול והכתיב לא יומתו אבות על בנים וע"כ לא פריך אלא מסיפא דקרא אים בחטאו יומתו דריסא דקרא מוקמינן ליה לפסול קרובים לעדות בפרק החובל (ב"ק דף פח.) ובפרק זה בורר (סנהדרין דף מ:)[3] : **ועל הבותית.** פירש בקונטרס דקסבר כותים גירי אריות הן וישנן בלאו דלא תתחתן וזהו לפי שיטתו דסלקא דעתין מעיקרא בהערל דבגירותן לית להו איסור חתנות ומה שפי' דקסבר כותים גירי אריות הן ל"נ לרבינו יצחק בן רבינו מאיר דא"כ עובדת כוכבים היא ועובדת כוכבים אין לה קנס כדפריך בפ"ק (לעיל יא.) יהבינן לה קנס ואזלה ואכלה בנכריותה ועוד דבגמרא מוקי מתני' כר"מ ור"מ אית ליה דגירי אמת הן ואע"ג דכולה מתניתין לא אתיא כר"מ דהא בתו אמר בגמרא דלא אתיא כוותיה מ"מ בהא דסבר דגירי אמת הן אתיא כוותיה דהא בשור שנגח ד' וה' (ב"ק דף לח: ושם) מסקינן דשור ישראל שנגח שור של כותי פטור משום דקנס הוא דקנים רבי מאיר בממונם אע"ג דמן הדין חייב דגירי אמת הם ופריך ממתני' דהכא דכותים יש לה קנס ואי ס"ד דקנס הוא שקנס ר"מ בממונם ה"נ לקנוס כו' אלמא דמתניתין דהכא סברה דגירי אמת הן וא"ת אם כן מאי קמ"ל פשיטא דיש לה קנס דישראלית גמורה היא וי"ל דס"ד דלא יהבינן לה קנס שלא יטמעו בהן[4] וא"ת למ"ד בפרק עשרה יוחסין (קדושין דף עו.) דפסול כותים משום לעבד ושפחה נטמעו בהן אמאי יש לה קנס נימא לה אייתי ראיה דלאו שפחה את ושקילי לשמואל דאמר (ב"ק דף מו:) אין הולכין בממון אחר הרוב ואפילו לרב אי דאזיל איהו גבה ה"ל קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי ויש לומר דכל אחת מוקמינן לה אחזקת אבהתא שהיו כותים אע"ג דלענין פסול לא מוקמינן לה אחזקתה לענין קנס מוקמינן להו שלא יהא חוטא נשכר[5] ואם תאמר ואמאי לא תשיב נמי אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט וי"ל דבפסול כהונה לא קמיירי והא דלא תני מגרי ואדומי משום שיש להם היתר [א"נ לא תשיב אלא חייבי לאוין] אבל קשה דליתני מחזיר גרושתו משניסת ונבעלה שלא כדרכה ואע"ג דאמרי' בפ' עשרה יוחסין (קדושין עח.) הכל מודים שאם בעל ולא קידש שאינו לוקה מ"מ לר"ע דאמר אין קדושין תופסין במחזיר גרושתו ליתני ועוד הוה מצי למיתני יבמה לשוק [ועבד הבא על הכותית הולד ממזר ויש לה קנס. מ"י] וי"ל דתנא ושייר ואע"ג דבפ"ק דקדושין (דף טז:) דייק תנא תני אלו ואת אמרת תנא ושייר הכא דתני בסיפא ואלו שאין להם קנס לא שייך למידק הכי דלאשכחן בפרק המזבח מקדש (זבחים דף פד.) דקתני ואלו פסולין בקדש ואלו שאין פסולין בקדש ומשייר בריאשא ובסיפא[6] ועי"ל דהכא לא תשיב אלא פסולי קהל: **והבא על הגיורת.** מילקן לשנות חייבי לאוין לחודייהו וגיורת ומשוחררת דכשירות הן לחודייהו וחייבי כריתות לחודייהו משום דבעי למיתני סיפא אע"פ שהם בהכרת כו' אבל באלו הן הלוקין (מכות יג.) לא תני אלא הבא אחד על כולם: **ועל אשת אחיו.** פר"ת דפריך בירושלמי אשת אחיו ולא יבמה היא לו וזקוקה לו ומה קנס וכרת שייך בה ומשני בשיש לו בנים מאשה אחרת ואיירי במת מן האירוסין והוא הדין דהוה מצי לאוקומה כשגירשה וקשה לר"י ב"ר אברהם לרב פפא דמוקי הך מתניתין במפותה בפרק בן סורר (סנהדרין דף עד. ושם) תקשי דהיכי מצי לאוקומי הכי הא נתארסה ונתגרשה קנסה לעצמה (לקמן דף לח.) וכיון דלעצמה מפותה אין לה קנס כדאמרינן בגמרא (לקמן מ.) ובריש נערה משום דמדעתה עבדה וכ"ת דקסבר תנא דמתניתין כר"ע דבריתא דקנסה לאביה הוי אם כן אכתי[7] תיקשי ליה סיפא דקתני (שם לו:) הבא על בתו פטור משום דקס ליה בדרבה מיניה תיפוק ליה דקנסה לאביה הוי דאי לעצמה תיקשי ליה דמחלה וממה נפשך תקשי סיפא ומיהו בירושלמי מוקי לה כשבא עליה עד שלא מת ומת והוא הדין עד שלא בגרה ובגרה ולמאי דאמר בירושלמי דמפותה אינו פטור אלא מבושת ופגם אבל קנס אינה יכולה למחול אתי שפיר ומיהו בש"ס דידן משמע דאין לה אפי' קנס דמוקי הא דאלו הן הלוקין לקמן בגמ' (דף לב.) ביתומה ומפותה שאין לה קנס: **נערה** אין קטנה **לא.** תימה מנא ליה דלמא לא אתי למעוטי אלא בוגרת דהא משמע[8] בס"פ ארבע מיתות (סנהדרין דף סו:) גבי הא דתנן אינו חייב אלא עד שתהא נערה בתולה מאורסה דאי הוה תני אלא על נערה בתולה כו' הוה מוקמינן לה אפילו כרבנן ולא הוה אתי למעוטי קטנה אלא בוגרת ותירץ ריצב"א[9] דאסיפא דמתניתין סמיך דתנן (לקמן דף מ:) כל מקום שיש מכר אין קנס:

נערה

אלו נערות שיש להן קנס הבא על הממזרת ועל הנתינה ועל הכותית הבא על הגיורת ועל השבויה ועל השפחה שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו פחותות מבנות שלש שנים ויום אחד [1]הבא על אחותו ועל אחות אביו ועל אחות אמו ועל אחות אשתו ועל אשת אחיו ועל אשת אחי אביו ועל הנדה יש להם קנס אע"פ שהן בהכרת אין בהן מיתת בית דין: גמ' הני נערות פסולות אית להו קנס כשירות לא הכי קאמר אלו נערות פסולות שיש להם קנס הבא על הממזרת ועל הנתינה ועל הכותית: נערה אין קטנה לא מאן תנא אמר רב יהודה אמר רב רבי מאיר היא דתניא[2] קטנה מבת יום אחד ועד שתביא שתי שערות יש לה מכר [3]ואין לה קנס ומשתביא שתי שערות ועד שתיבגר יש לה קנס ואין לה מכר דברי רבי מאיר שהיה רבי מאיר אומר כל מקום שיש מכר אין קנס וכל מקום שיש קנס אין מכר [4]וחכמים אומרים קטנה מבת שלש שנים ויום אחד ועד שתיבגר [5]יש לה קנס קנס אין מכר לא אימא

אף

אלו נערות. דוקא נערה משהביאה שתי שערות עד שתבגר והם שמה חדשים שבין נערות לבגרות אבל קטנה ובוגרת אין להם קנס: **שיש להן קנס.** אם אנסה אדם נותן לאביה חמשים כסף כדכתיב ונתן האיש השוכב וגו' (דברים כב): **הבא על הממזרת.** בגמרא פריך אבל כשירות לא ומשני פסולות איצטריכא ליה לאשמועינן: **נתינה.** מן הגבעונים והיא אסורה לקהל דדוד גזר עליהם כדאמרינן ביבמות (ד' עח:). ועל שם ויתנם יהושע חוטבי עצים ושואבי מים וגו' (יהושע ט) קרי להו נתינים: **בוחים.** קסבר גירי אריות הן וישנן בלאו לא תתחתן בם (דברים ז): **ועל השבויה.** ישראלית שנפדית פחותה מבת שלש שנים דבחזקת בתולה היא שאפי' נבעלה בשביה בתוליה מחברים: **ועל אשת אחיו.** שנתקדשה לו לאחיו וגירשה שאין בה מיתה אלא כרת: **ועל אשת אחי אביו.** שנתקדשה לו וגירשה: **אע"פ שהן בהכרת הרי אין בהם מיתת ב"ד.** וכרת לא פטר ליה מן התשלומין: **גמ' ר"מ היא.** כדמייתי ברייתא לקמיה: **יש לה מכר.** יש לאביה בה זכייה למכרה לשפחות: **ואין לה קנס.** שהבא עליה אינו חייב קנס: **ואין לה מכר.** כדתניא (ערכין דף כט:) יכול ימכור אדם את בתו כשהיא נערה אמרת ק"ו מכורה כבר יוצאה עכשיו שאינה מכורה אינו דין שלא תמכר: **מכת ג' שנים ויום אחד.** שהיא רחויה לביאה: **מכר לא.** בתמיה: אף מנערה נשאה הא אמרינן בירושלמי דשפחה אפילו משומרת אין לה קנס ועוד תנן בפרק עשרה יוחסין (שם דף פט.) דחרורי ונתיני מותרים לבא זה בזה ואמאי והא חרורי אסירי בשפחה כדתנן (גיטין דף מא.) ליטא שפחה אינו יכול ומיהו הא י"ל דלאו ממש גזר עלייהו עבדות לאסור בלא יהיה קדש ונראה לר"ת דנתינה אסורה לאורייתא משום לא תתחתן כדמסיק רבא בהערל (יבמות דף עו. ושם) ודוד לא גזר עלייהו אלא שיעבוד ולאו לאוסרן בבנות ישראל דהא אסירי וקיימי מלאו דלא תתחתן אלא כדי שלא יטמעו בישראל והא דגזר בהו עופי מבשאר פסולי קהל משום דהוו אומה שלימה והא דקאמר התם[1] בימי רבי בקשו להתיר נתינים א"ר אם אינו רואים לבדבן בהן לא ליטא שהיו רוצים להתירם לבא בקהל דהא מדאורייתא אסירי אלא בקשו לפטרן מעבדות להיות בני חורין ואמר להו רבי דאין יכולין להפקיע חלק מזבח ואע"ג דקיימא לן[2] דהפקר ב"ד היה הפקר היינו לגורך אבל זה אינו גורך כל כך ומיהו בירושלמי משמע כפי' הקונט' בפ' עשרה יוחסין דקאמר התם נתינים יהושע ריתקם כלום אלא משום פסול משפחה דא"ת משום פסול עבדות אלא מעתה הבא על הנתינה לא יהיה לה קנס משמע משום דיהושע גזר עליהם נפסלו מלבא בקהל וגזרת יהושע ודוד הכל גזירה אחת היא כדמוכח בהערל (שם דף עט.) ומיהו בירושלמי איכא למימר דסבר כמו שהיה ס"ד דרבא מעיקרא בהערל דבגירותן לית להו איסור חתנות ועוד י"ל דריתקן היינו שלא יטמעו בהן והא דאמרינן בהאומר בקדושין (דף סח: ושם) נכרית מנא לן דלא תפסי בה קדושין דכתיב לא תתחתן בם אומר ר"ת דאסיפיה דקרא סמיך ובמו לא תקח לבנך אבל ריסיה דקרא מייירי בגירות וכענין זה מצינו בהערל (יבמות דף עט.) דפריך גבי בני שאול והכתיב לא יומתו אבות על בנים וע"כ לא פריך אלא מסיפא דקרא אים בחטאו יומתו דריסא דקרא מוקמינן ליה לפסול קרובים לעדות בפרק החובל (ב"ק דף פח.) ובפרק זה בורר (סנהדרין דף מ:)[3] : **ועל הבותית.** פירש בקונטרס דקסבר כותים גירי אריות הן וישנן בלאו דלא תתחתן וזהו לפי שיטתו דסלקא דעתין מעיקרא בהערל דבגירותן לית להו איסור חתנות ומה שפי' דקסבר כותים גירי אריות הן ל"נ לרבינו יצחק בן רבינו מאיר דא"כ עובדת כוכבים היא ועובדת כוכבים אין לה קנס כדפריך בפ"ק (לעיל יא.) יהבינן לה קנס ואזלה ואכלה בנכריותה ועוד דבגמרא מוקי מתני' כר"מ ור"מ אית ליה דגירי אמת הן ואע"ג דכולה מתניתין לא אתיא כר"מ דהא בתו אמר בגמרא דלא אתיא כוותיה מ"מ בהא דסבר דגירי אמת הן אתיא כוותיה דהא בשור שנגח ד' וה' (ב"ק דף לח: ושם) מסקינן דשור ישראל שנגח שור של כותי פטור משום דקנס הוא דקנים רבי מאיר בממונם אע"ג דמן הדין חייב דגירי אמת הם ופריך ממתני' דהכא דכותים יש לה קנס ואי ס"ד דקנס הוא שקנס ר"מ בממונם ה"נ לקנוס כו' אלמא דמתניתין דהכא סברה דגירי אמת הן וא"ת אם כן מאי קמ"ל פשיטא דיש לה קנס דישראלית גמורה היא וי"ל דס"ד דלא יהבינן לה קנס שלא יטמעו בהן[4] וא"ת למ"ד בפרק עשרה יוחסין (קדושין דף עו.) דפסול כותים משום לעבד ושפחה נטמעו בהן אמאי יש לה קנס נימא לה אייתי ראיה דלאו שפחה את ושקילי לשמואל דאמר (ב"ק דף מו:) אין הולכין בממון אחר הרוב ואפילו לרב אי דאזיל איהו גבה ה"ל קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי ויש לומר דכל אחת מוקמינן לה אחזקת אבהתא שהיו כותים אע"ג דלענין פסול לא מוקמינן לה אחזקתה לענין קנס מוקמינן להו שלא יהא חוטא נשכר[5] ואם תאמר ואמאי לא תשיב נמי אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט וי"ל דבפסול כהונה לא קמיירי והא דלא תני מגרי ואדומי משום שיש להם היתר [א"נ לא תשיב אלא חייבי לאוין] אבל קשה דליתני מחזיר גרושתו משניסת ונבעלה שלא כדרכה ואע"ג דאמרי' בפ' עשרה יוחסין (קדושין עח.) הכל מודים שאם בעל ולא קידש שאינו לוקה מ"מ לר"ע דאמר אין קדושין תופסין במחזיר גרושתו ליתני ועוד הוה מצי למיתני יבמה לשוק [ועבד הבא על הכותית הולד ממזר ויש לה קנס. מ"י] וי"ל דתנא ושייר ואע"ג דבפ"ק דקדושין (דף טז:) דייק תנא תני אלו ואת אמרת תנא ושייר הכא דתני בסיפא ואלו שאין להם קנס לא שייך למידק הכי דלאשכחן בפרק המזבח מקדש (זבחים דף פד.) דקתני ואלו פסולין בקדש ואלו שאין פסולין בקדש ומשייר בריאשא ובסיפא[6] ועי"ל דהכא לא תשיב אלא פסולי קהל: **והבא על הגיורת.** מילקן לשנות חייבי לאוין לחודייהו וגיורת ומשוחררת דכשירות הן לחודייהו וחייבי כריתות לחודייהו משום דבעי למיתני סיפא אע"פ שהם בהכרת כו' אבל באלו הן הלוקין (מכות יג.) לא תני אלא הבא אחד על כולם: **ועל אשת אחיו.** פר"ת דפריך בירושלמי אשת אחיו ולא יבמה היא לו וזקוקה לו ומה קנס וכרת שייך בה ומשני בשיש לו בנים מאשה אחרת ואיירי במת מן האירוסין והוא הדין דהוה מצי לאוקומה כשגירשה וקשה לר"י ב"ר אברהם לרב פפא דמוקי הך מתניתין במפותה בפרק בן סורר (סנהדרין דף עד. ושם) תקשי דהיכי מצי לאוקומי הכי הא נתארסה ונתגרשה קנסה לעצמה (לקמן דף לח.) וכיון דלעצמה מפותה אין לה קנס כדאמרינן בגמרא (לקמן מ.) ובריש נערה משום דמדעתה עבדה וכ"ת דקסבר תנא דמתניתין כר"ע דבריתא דקנסה לאביה הוי אם כן אכתי[7] תיקשי ליה סיפא דקתני (שם לו:) הבא על בתו פטור משום דקס ליה בדרבה מיניה תיפוק ליה דקנסה לאביה הוי דאי לעצמה תיקשי ליה דמחלה וממה נפשך תקשי סיפא ומיהו בירושלמי מוקי לה כשבא עליה עד שלא מת ומת והוא הדין עד שלא בגרה ובגרה ולמאי דאמר בירושלמי דמפותה אינו פטור אלא מבושת ופגם אבל קנס אינה יכולה למחול אתי שפיר ומיהו בש"ס דידן משמע דאין לה אפי' קנס דמוקי הא דאלו הן הלוקין לקמן בגמ' (דף לב.) ביתומה ומפותה שאין לה קנס: **נערה** אין קטנה **לא.** תימה מנא ליה דלמא לא אתי למעוטי אלא בוגרת דהא משמע[8] בס"פ ארבע מיתות (סנהדרין דף סו:) גבי הא דתנן אינו חייב אלא עד שתהא נערה בתולה מאורסה דאי הוה תני אלא על נערה בתולה כו' הוה מוקמינן לה אפילו כרבנן ולא הוה אתי למעוטי קטנה אלא בוגרת ותירץ ריצב"א[9] דאסיפא דמתניתין סמיך דתנן (לקמן דף מ:) כל מקום שיש מכר אין קנס:

נערה

מסורת הש"ס

[1] לעיל יא. ב"ק לח:, ב) סנהדרין עג:, ג) [מוספתא פ"ג ע"ש] לקמן מ: חולין כו:, ד) [לקמן לו.], ה) [דף עט.], ו) שם:, ז) [שם פט.], ח) [וע' תוס' יבמות עט. ד"ה ונתינים ותוס' ע"ז לו: ד"ה דבמיב], ט) מ"ש הוא גופא קמ"ל דגירי אמת הן. מ"י, י) [וע' תוס' ב"ק לח: ד"ה ועל הכותים], כ) [ע' תוס' יבמות פד: ד"ה אלא ותוס' זבחים פד. ד"ה הכן ותוס' שבועות לט. ד"ה ואלו נאמרין ותוס' שם מד: ד"ה כל הנשבעין ותוס' שבת עה: ד"ה חסר אמת], ל) אבל ליכא לאוקמי הכא על בתו אחר שנכנסה לחופה ולא נבעלה וגירשה דל"ב בלאו הכי אין לה קנס כיון דמוקי לה במפותה דמחלה וא"ל דסיפא בא על בתו לא מיירי במפותה אלא בנאנסה א"כ בתם נקט בא על בתו דחייבי כריתות נמי אין לה קנס כיון דיתנה להלילה בנפשו דמשום הכי מוקי לה התם במפותה, מ) דפריך עד שתהא נערה אינו חייב אלא על נערה מבעי ליה. מ"י,

גליון הש"ם

תוס' ד"ה נערה וכו' **דאסיפא** דמתני' סמיך. ע' נלה מד ע"ב תוס' ד"ה שלשים יום:

מוסף רש"י

אלו נערות שיש להן קנס. חמשים כסף אם יאנסנו (לעיל יא.). **הבא** על הממזרת. ואע"ג דלא קרינן ביה ולו תהיה לאשה, שהרי אינה ראויה לקיימה, אפילו הכי יש לה קנס, כדלקמן (שם). **הבא** על אחותו. כלומר אפילו בא על אחותו, דלא קרינא בה ולו תהיה לאשה, אפילו הכי קרינא בה ונתן האיש השוכב עמה, לאתרבי מקרא, ואע"ג דחייב כרת לא מפטר מתשלומין (סנהדרין עג:). **קטנה** כו' ואין לה קנס. דנערה דוקא כתיב ולא קטנה (סנהדרין סו:). **מבת שלש שנים ויום אחד.** שביאתה ביאה ואין בתולה מחזיק (לקמן מ:). **מכר לא.** בתמיה, והלא קטנה היא עד שתביא שתי שערות (חולין כו:).

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ז מהל' נערה בלבה י סמג עשין נד טוש"ע אה"ע סי' קעז סע' ז:

ב ב מיי' פ"ד מהל' עבדים הלכה ז סמג עשין פה:

ג ג מיי' פ"ז מהלכות נערה בלבה ח סמג עשין נד טוש"ע אה"ע סי' קעז סעיף ז בהג"ה:

תוספות רי"ד

אלו נערות שיש להן קנס. פי' אנסה אדם נותן לאביה נ' כסף כדכתיב ונתן האיש וגו'. הבא על הממזרת ועל הנתינה ועל הכותית על הגיורת ועל השבויה. פי' ישראלית שנשבית. ועל השפחה. שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו פחותות מבנות ג"ש ויום אחד. הבא על אחותו ועל אחות אביו ועל אחות אמו ועל אחות אשתו ועל אשת אחיו ועל אשת אחי אביו ועל הנדה יש להן קנס. אע"פ שהן בכרת אין בהן מיתת ב"ד. פי' דוקא נערה ולא בוגרת וקטנה. שהבוגרת כלו בתוליה ואין להם קנס. וקטנה הויא כעין [6] שמדמעת וחחזרת ומדממת. ונערה היא מבת י"ב שנים ויום אחד אם הביאה ב' שערות וממתנת ששה חדשים אחר שהביאה ב' שערות והיא בוגרת שאין בין נערות לבוגרת אלא ו' חדשים בלבד. נתינה היא מן הגבעונים ע"ש ויתנם יהושע חוטבי עצים ושואבי מים. ומשום צד עבדות הן אסורות. והכותיות קסבר גירי אמת הן ומ"ה יש להן קנס. שאילו היו גירי אריות הויא לה עובדת כוכבים. ואין קנס לעובדת כוכבים אלא שהכותים פסולים כדתנן בעשרה יוחסין אלו הן הספיקות שתוקי ואסופי וכותי. והתם מפרש טעמא למה הן הכותים פסולין: ועל אשת אחיו. כגון שקידש את הבתולה וגרושה. א"נ שמת ויש לו בן מאשה אחרת דקיימי עליה בכרת אע"פ שהן בהכרת אין הכרת פוטרו מן התשלומין אלא מיתת ב"ד: נערה אין קטנה לא. דהיינו קודם שתביא ב' שערות. מאן תנא אר"י א"ר ר"מ הוא דתניא קטנה [3] מבת ג' שנים ויום אחד. פירוש שמזמן זה היא ראויה לביאה ועד שתביא ב' שערות יש לה מכר ואין לה קנס. ומשתביא ב' שערות ועד שתבגר יש לה קנס ואין לה מכר דברי ר"מ שהיה ר"מ אומר כ"מ שיש מכר אין קנס וכל מקום שיש קנס אין מכר. וחכ"א קטנה מבת ג' שנים ויום אחד עד שתבגר יש לה מכר ויש

[1] דבני רב

נערה נערה הנערה. פי׳ רבינו חננאל דמחד נערה דריש כולה מלתא נער נערה הנערה ואין נראה לר״ת דלא כתיב נערה מלא בה״א אלא ההוא דמוליא שם רע לחודיה כדמוכח בסוף פרקין ועוד הקשה אלא רבינו יצחק מה צריך חד לגופה הא איכא נערה אחרינא בפרשה אלא פי׳ הקונטרס עיקר:

בתולה בתולות הבתולות. כאן נמי פר״ח דמחד קרא נפקי כולהו ואין נראה דלא צריך חד לגופיה דבתולה אחרינא כתיב:

וחד לאיתויי חייבי לאוין. הקשה ר״י בן רבינו מאיר אכתי נימא חד לאתויי חייבי עשה וחד לאתויי חייבי לאוין ואכתי חייבי כריתות מנא לן ותירץ דלחייבי לאוין ועשה לא צריך אלא חד קרא דהא אי לאו דכתיב ולו תהיה ולאשה דמשמע שיש בה הויה ורואיה לקיימה לא הוה צריך קרא לרבויינהו הלכך מחד ריבויא מרבינן אין ראויה לקיימה דהיינו חייבי עשה וחייבי לאוין כיון דאית בהו הויה ואידך ריבויא לחייבי כריתות ולמאן דאמר אין קדושין תופסין בחייבי לאוין הוי חד ריבויא לחייבי עשה ואידך לחייבי לאוין וחייבי כריתות וא״ת ולשתוק מלו תהיה לאשה ולא יצטרך להנך ריבויי וי״ל דאיצטריך למידרש ולו תהיה לאשה מדעתה):

אייתרו להו תרי כו׳. ומחד ריבויא כתב באונס ומחד במפתה וא״ת ומנא לן דחד לאתויי חייבי כריתות אימא דתרוייהו אתו לרבויי חייבי לאוין וחד לאונס וחד למפתה וי״ל דלהא לא צריך דמגזרה שוה ילפינן אונס ומפתה מהדדי: ת״ר [**ולאפוקי מהאי תנא.** פי׳ תנא דברייתא אבל מפיק מתרוייהו תנאי שמחכרים בברייתא]:

ולרבי עקיבא דאמר כו׳. ואף ע״ג דר״ש התימני פליג בהדיא אר׳ עקיבא בהחולץ (יבמות דף מד. ודף מט.) הכא לר״ש בן מנסיא פריך דאי סבר כר״ע מאי בינייהו פי׳ בינו לר״ש התימני דמדנקט ראויה לקיימה ולא נקט שיש בה הויה משמע דיש שאין ראויה לקיימה ויש בה הויה:

חילולין הוא עושה ואינו עושה ממזרים. משמע דהא בהא תליא דכיון דלא הוי ממזר קדושין תופסין וכן משמע בפרק החולץ (שם דף מה:) מה אשת אב דלא תפסי בה קדושין והוולד ממזר כו׳ [וי״ע נמי משום דליף בהחולץ דיש ממזר מחייבי לאוין קאמר דאין קדושין תופסין בחייבי לאוין] ותימה לרבי יהושע אע״ג דאין ממזר מחייבי כריתות כדיליף בשילהי החולץ (שם דף מט.) מודה דאין קדושין תופסין בחייבי כריתות כדפריך ס״פ ר״ג ביבמות (דף נג. ושם) איצטריך לאשמעינן דאין קדושין תופסין בחייבי כריתות דבפ׳ החולץ (שם דף מד: ושם) קאמר לרבי יהושע פגום מיהא הוי מחייבי כריתות משום דעשאה זונה וחזנה לא הויא אלא מהנהו דלא תפסי בה קדושין כדמוכח בתמורה (דף כט. ושם) וקאמרינן נמי בהחולץ (יבמות דף מד: ושם) הכל מודים בכותי ועבד הבא על בת ישראל הוולד ממזר מאן הכל מודים שמעון התימני דאע״ג דאמר אין ממזר מחייבי לאוין ה״מ חייבי לאוין דתפסי בהו קדושין אבל כותי ועבד כו׳ ולא קאמר מאן הכל מודים ר׳ יהושע דאע״ג דאמר אין ממזר מחייבי כריתות ה״מ חייבי כריתות דתפסי בהו קדושין כו׳ אלמא דלר׳ יהושע אין קדושין תופסין בחייבי כריתות ואפ״ה לא הוי ממזר ולהכי לא מצי למימר דמודה בכותי ועבד ויש לומר דלר״ש התימני ולר״ע ודאי הא בהא תליא דליכא מידי דלא תפסי בה קדושין והוולד כשר רק שהוא דומה לאשת אב אבל לר׳ יהושע אע״ג דאין קדושין תופסין בחייבי כריתות כדיליף׳ בסוף האומר (קדושין סח. ושם) לא הוי ממזר אלא מחייבי מיתות ב״ד כדיליף ר׳ יהושע בסוף החולץ (יבמות מט. ושם) אבל קשה דא״כ לר׳ יהושע אין קדושין תופסין באלמנה לכ״ג לרבא דאמר בפ״ק דמומרה (דף ד: ושם) כל דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני דהתם[ט]) פריך ליה והרי אלמנה לכ״ג דקאמר רחמנא לא יקח ותנן כל מקום שיש קדושין ויש עבירה כגון אלמנה לכ״ג כו׳ ומשני אמר לך רבא שאני התם דא״ק לא יחלל חללין הוא עושה ואינו עושה ליכא לשנויי הכי וא״ת בקדושין בסוף האומר (דף סז: ושם) כי משכח דלא תפסי קדושין באשת אב מאי פריך התם ואימא תרוייהו באשת אב הא לכתחלה הא דיעבד אמאי לא יליף מינה דכל היכא דהוי ממזר לא תפסי בה קדושין כיון דהא בהא תליא כדפירשנו וי״ל דאכתי לא שמעינן ממזרות בשאר חייבי כריתות כל כמה דלא מייתי התם היקישא דר׳ יונה דמלא יקח ולא יגלה דאיירי באשת אב ובשומרת יבם של אביו לא שמעינן מינה ממזרות באשת איש ובאחות אשה דיש היתר לאיסורן וכל דכוותייהו אבל בסוף דמייתי היקישא דרבי יונה התם איכא למילף בעלמא כדפירשנו:

ט) (וכן משמע בפרק ד׳ מיתות דליכא מאן דפליג דבחייבי כריתות לא תפסי קדושין וט״ו נשים דפוטרות צרותיהן מן החליצה ואי קדושין תופסין בחייבי כריתות א״כ היו עולין לחליצה כמו חייבי לאוין כדאמר התם בפ״ב משמבארא חייבי לאוין תפסי בהו קדושין ולכך עולין לחליצה והכא מתני׳ אתיא כר״ע דהא קאמר עלה דבפלוגתא לא קא מיירי: **מאי** ביניהו. מימה אמאי לא קאמר איכא בינייהו סוטה שאירסה וזינתה תחתיו שלא כדרכה וגירשה דאית בה הויה לר״ע דלאמרינן בסוף החולץ הכל מודים בבא על הסוטה שאין הוולד ממזר):

עין משפט נר מצוה

ד א מיי׳ פ״ח מהלכות נערה הלכ׳ טו סמג עשין נד טור אה״ע סי׳ קעו:
ה ב מיי׳ שם הלכ׳ ח:
ו ג מיי׳ שם הלכ׳ ה:

מוסף רש״י

אף קנס במקום מכר. אף קנס יש לה ואע״פ שיש מכר משתלמה לגיאה על שתניא שתי שערות, וקודם שתראה לגיאה יש מכר ואין קנס, ומשתניא שתי שערות ועד שתיבגר יש קנס ולא מכר, וכן בגרות לנערות שאה תדשים (חולין כו: וכעי״ז לקמן מ:). **בא** עליה ומתה. לא הספיק האב להעמידו בדין עד שמתה (לקמן לח:). **כסף** ישקול. במפתה נאמר, **כמוהר הבתולות.** האמור במאנס את הבתולה (דברים כב) קנסו הכתוב ממשים כסף בשביל מוהר בתוליה (לעיל י.). **שיהא זה כמוהר הבתולות ומוהר הבתולות כזה.** הקיש הכתוב קנס המפתה לקנס האונס, מה להלן ממשים אף כאן ממשים, ומה כסף האמור כאן שקלים דכתיב ישקול, אף להלן שקלים, דלא מימא מעות (לעיל י. וכעי״ז לקמן לח:). **ורבי** עקיבא דאמר אין קידושין תופסין לאשה האסורה על המקדשה בלאו, ורבנן פליגי עליה ואמרי בחייבי כריתות הוא דלא תפסי אבל בחייבי לאוין תפסי (סוטה יח:) דקתני (יבמות נ:) חלץ ועשה בה ממזר אין לאחר חליצה כלום, כלומר אין הממזר תופס בה, דקס ליה השתא בלא יבנה, ואמר בגמ׳ (שם נב:) תניא רבי אומר אין הדברים אלו אמורים אלא לדברי ר״ע שהיה עושה חלוצה כעריה (קדושין סח.). **מן הכל.** שהן חייבי לאוין, עושה ר׳ עקיבא ממזרין. הוולד ממזר, דקסבר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין (שם סד.). **שהרי** אמרה תורה **לא יקח.** ומתיר ליה ולא יחלל זרעו, דמשמע חללין הוא עושה זרעו, שמחוללין מן הכתובה, ואינו עושה ממזרין, וכיון דאין הולד ממזר ש״מ ס״ל לרבי קידושין תופסין בחייבי לאוין דכתוה, דאי אין קידושין תופסין הוי הולד ממזר, כדתנן כל שאין לה קידושין עליו הולד ממזר (שם). **בואו ונצווה על עקיבא בן יוסף.** שמרבה פסולין בישראל (שם) שפוסל הרבה מישראל (שם סח.). **שהיה אומר כל שאין לו ביאה בישראל.** כל איש בישראל שאין ביאתו מותרת באשה שיצא עליה, הולד ממזר. הולד שנולד מאותה ביאה ממזר (שם סד. וכעי״ז שם סח.).

תוספות רי״ד

לה קנס: ומקשינן אמתני׳ קרי כאן ולו תהיה לאשה אשה הראוי׳ לו. פי׳ באשה הראויה לו יתן קנס דמקיים בה ולו תהיה לאשה. אבל באשה שאינה ראויה לו דלא מקיים בה ולו תהיה לאשה גם מן הקנס יהא פטור. אר״ל נער נערה הנערה. חד לגופיה. פי׳ לבשירה. וחד לאתויי חייבי לאוין. וחד לאתויי חייבי כריתות. פי׳ גבי אונס כתיב וכי ימצא

אף קנס במקום מכר והני בני קנסא נינהו ואמאי איקרי כאן [1]ולו [6]תהיה לאשה אשה הראויה לו אמר ריש לקיש [2]נערה נערה הנערה חד לגופיה וחד לאתויי חייבי לאוין וחד לאתויי חייבי כריתות רב פפא אמר [3]בתולה [4]בתולות הבתולות חד לגופיה וחד לאתויי חייבי לאוין וחד לאתויי חייבי כריתות ורב פפא מ״ט לא אמר כר״ל ההוא מיבעי ליה לכדאביי [3]דאמר אביי [8]בא עליה ומתה פטור שנאמר [1]ונתן לאבי הנערה לאבי נערה ולא לאבי מתה וריש לקיש מ״ט לא אמר כרב פפא ההוא מיבעי ליה לגזירה שוה דתניא [3][4]כסף ישקול כמוהר הבתולות [2]שיהא זה כמוהר הבתולות ומוהר הבתולות כזה וריש לקיש נמי מיבעי ליה לכדאביי ורב פפא נמי מיבעי ליה לגזירה שוה אלא שיתא קראי כתיבי נערה נערה הנערה בתולה בתולות הבתולות תרי לגופייהו חד לכדאביי וחד לגזירה שוה אייתרו ליה תרי חד לאתויי חייבי לאוין וחד לאתויי חייבי כריתות ולאפוקי מהאי תנא דתניא ולו תהיה לאשה [7]שמעון התימני אומר אשה שיש בה הויה רבי שמעון בן מנסיא אומר [2]אשה הראויה לקיימה מאי בינייהו אמר ר׳ זירא ממזרת ונתינה איכא בינייהו למאן דאמר יש בה הויה הא נמי יש בה הויה למאן דאמר ראויה לקיימה הא אינה ראויה לקיימה ולרבי עקיבא דאמר [9]אין קידושין תופסין בחייבי לאוין מאי בינייהו איכא בינייהו אלמנה לכהן גדול כרבי סימאי דתניא רבי סימאי אומר[1]) מן הכל עושה רבי עקיבא ממזרין חוץ מאלמנה לכהן גדול שהרי אמרה תורה [5]לא יקח ולא יחלל חילולין הוא עושה ואין עושה ממזרין ולרבי ישבב דאמר בואו ונצווה על עקיבא בן יוסף שהיה אומר כל שאין לו ביאה בישראל הולד ממזר מאי בינייהו איכא בינייהו חייבי

אף קנס במקום מכר. ומשום קנס נקט בת שלש אבל למכר מבת יום אחד ועד שתביא שתי שערות: **ואמאי.** יש להן קנס לנערות פסולות: **איקרי כאן כו׳.** אמתני׳ מקשי: ה״ג **נערה נערה הנערה.** באונס כתיב כי ימצא איש נערה בתולה וגו׳ וכתיב בתריה ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה ולרשיון נערה יתירה וה״א יתירה דהנערה דמלי למיכתב ונתן לאביה: **חד לגופיה.** לכשרה: **בתולה בתולות הבתולות.** במפתה כתיב וכי יפתה איש בתולה וקרא אחרינא בתריה כסף ישקול כמוהר הבתולות ומלי למיכתב כמוהר בתולות הא תלת דדרשין ה׳ יתירה ובתולות דמלי למיכתב כמוהר ולשתוק: **בא עליה.** בהוא הנערה הא דלא כתיב ונתן לאביה מיבעי ליה לכדאביי שאם לא הספיק האב להעמידו בדין עד שמתה פטור: **לאבי הנערה.** משמע שהיא קיימת: **מיבעי ליה לג״ש.** בתולה דכתיב גבי מפתה מיבעי ליה לג״ש בתולה בתולה לג״ש מה כסף האמור באונס חמשים אף מפתה חמשים ומה מפתה שקלים דכתיב ביה ישקול אף חמשים של אונס שקלים קאמר: **כמוהר הבתולות.** חמשים כסף המפורשים במאנס את הבתולה: **שיהא זה.** חמשים כמוהר הבתולות: **ומוהר הבתולות.** יהיו שקלים כזה: **וחד לג״ש.** ותהי מופנה מלא אחד ולמידים הימנה: **ולאפוקי מהאי תנא.** מתני׳ דקתני יש קנס לממזרת ולאתותו לאפוקי מהאי תנא: **שיש בה הויה.** שקדושין תופסין לו בה פרט לאתותו ולכל חייבי כריתות דילפינן בקדושין שאין קדושין תופסין בהן בפרק שלישי (דף סז:) ומשמע ליה תהיה לשון הוויה קדושין ור״ש בן מנסיא משמע ליה תהיה לשון קיום: **הא נמי אין בה הויה.** דקדושין תופסין בחייבי לאוין והתם יליף לה: **ולר״ע דאמר אין קדושין תופסין בחייבי לאוין.** ביבמות בהחולץ (דף מד:) בברייתא המחזיר גרושתו ר״ע אומר אין לו בה קדושין: **מאי ביניהו.** משום ר״ש בן מנסיא קא פריך לה דאילו שמעון התימני שמעינן ליה ביבמות (דף מט.) דפליג עליה דר״ע בהא דתנן איזהו ממזר כל שאר בשר שהוא בלא יבא דברי ר״ע שמעון התימני אומר כל שחייבין עליו כרת בידי שמים אלא לר״ש בן מנסיא קא בעינן לה אי ס״ל כר״ע מאי איכא בין משמעותא דתהיה לשון קיום למשמעות דשמעון התימני אי נמי משמע ליה לר״ש בן מנסיא לשון הויה אימעיטא לה ממזר[1]) ומה בין ראויה לקיימה ליש בה הויה: **אלמנה לכהן גדול.** דמודה בה ר״ע שקדושין תופסין לו בה ואע״פ שהיא בלא אבל וכרבי סימאי והוא הדין גרושה לחליון: **מן הכל.** כל הנולדים מחייבי לאוין: **לא יקח.** וסמיך ליה ולא יחלל זרעו מדין כהונה הוא מחללו ולא שם ממזרים עליהם: **בואו ונצוה על עקיבא בן יוסף.** שמרבה ממזרים בישראל חנם: **שהוא אומר כל שאין לו ביאה בישראל.** הבא על אשה שאין לו בה היתר ביאה הולד ממזר אפי׳ אלמנה לכ״ג נמי: חייבי

תוספות

ה) [נלקמן לט.], ז) לקמן לח.; ג) [נעיל י. לקמן לח.]; ד) [לקמן לו.], ה) [יבמות י: ושם נסמן], ו) [יבמות מט.] קידושין סד. סח., ז) [ממזרת. רש״ם], ח) [לקמן לט.]; ט) [דף ה:], י) ת״י כ״, ת״ר

תורה אור השלם

1. וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָ חֲמִשִּׁים כֶּסֶף וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עִנָּהּ לֹא יוּכַל שַׁלְּחָהּ כָּל יָמָיו: דברים כב כט
2. כִּי יִמָּצֵא אִישׁ נַעֲרָ בְתוּלָה אֲשֶׁר לֹא אֹרֵשָׂה וּתְפָשָׂהּ וְשָׁכַב עִמָּהּ וְנִמְצָאוּ: דברים כב כח
3. וְכִי יְפַתֶּה אִישׁ בְּתוּלָה אֲשֶׁר לֹא אֹרֵשָׂה וְשָׁכַב עִמָּהּ מָהֹר יִמְהָרֶנָּה לּוֹ לְאִשָּׁה: שמות כב טו
4. אִם מָאֵן יְמָאֵן אָבִיהָ לְתִתָּהּ לוֹ כֶּסֶף יִשְׁקֹל כְּמֹהַר הַבְּתֻלֹת: שמות כב טז
5. אֶלְמָנָה וּגְרוּשָׁה וַחֲלָלָה זֹנָה אֶת אֵלֶּה לֹא יִקָּח כִּי אִם בְּתוּלָה מֵעַמָּיו יִקַּח אִשָּׁה: וְלֹא יְחַלֵּל זַרְעוֹ בְּעַמָּיו כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשׁוֹ: ויקרא כא יד, טו

תוספות רי״ד (המשך)

איש נערה בתולה. וכתיב בתרי׳ ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה דהו״ל למיכתב לאביה וקרא יתירה הוא. ודרשי׳ נערה וה׳ דהנערה תרי קראי יתירי חד לרבויי חייבי לאוין וחד לאתויי חייבי כריתות. ואי קשיא והא בפ״ב דיבמות תנן כלל אמרו ביבמה כל שאיסורה איסור ערוה (קדושה) לא חולצת ולא מתייבמת עד אסור קדושה אלמנה לכ״ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט [חולצת ולא מתייבמת]. ומקשה בגמ׳ ואמאי אין מתייבמת ליתי עשה ודחה את ל״ת. ותירץ רבא גזירה ביאה ראשונה אטו ביאה שניה. ותנ״ה אם בעלו קנו בביאה ראשונה ואסור לקיימם בביאה שניה. וכ״ג אלא מוציא בגט שכבר פרחה מצות יבמה בביאה ראשונה. ואע״ג דמצי למיחלץ. אמרי׳ התם חליצה במקום יבום אינה מצוה. והתם נמי כתיב ולקחה לו לאשה ויבמה. דאיכא למימר שגירש. אם ישראל הוא מחזיר ואינו לוקה. והוי לאו שניתק לעשה דהאי ולו תהיה לאשה קאי אכל ימיו דכל ימיו בעמוד והחזר קאי. וכיון דעשה הוא ליתי ולדחי את ל״ת ואמאי דרשי׳ אשה הראויה לו. ולקמן בפירקין (דף מ ע״א) מקשה לה ר״כ ומתרץ לה:

חייבי עשה מצרי ואדומי. בתוך שלשה דורות דכתיב (דברים כג) דור שלישי יבא להם דור שני לא ולאו הבא מכלל עשה עשה: **הניחא.** אי רבי יסבב האי כל שאין לו היתר ביאה דקאמר אליבא דר"ע לאו כללא כייל אלא לאפוקי מדרבי סימאי לחודיה אמת ואחייבי לאוין הוא דפליג לאוסופי חייבי לאוין ד) בכהונה אבל שום חייבי עשה לא הוסיף: **שפיר.** מלינו למימר איכא ביניייהו דשמעון התימני ור"ש בן מנסיא חייבי עשה: **אלא.** אי לאו אדרבי סימאי קאי וטעמא דנפשיה קאמר בשם ר"ע שכל שאין לו היתר ביאה באשה זו הולד ממזר מאי איכא למימר: **בעולה לכ"ג.** שאין בה לאו דאלמנות וגירושין אלא עשה דבעולה יקח (ויקרא כא) ולא בעולה. ואי"ת יש כאן לאו דזונה לא אשכחן תנא דאמר פנוי הבא על הפנויה עשאה זונה אלא ר' אלעזר ה) (ו) ולית הלכתא כוותיה ואין זונה אלא הנבעלת לפסול לה. ובבעולה שלא כדרכה חייבי דאי כדרכה תו ליכא קנס: **ומאי שנא.** האי עשה משאר עשה דמודה ביה ר"ע: **דהוה ליה עשה שאינו שוה בכל.** שאינו נוהג אלא בכ"ג אבל עשה דמצרי ואדומי נוהג בכל הקהל: **הא נמי יש בה הויה.** המקדש אשה בימי נדותה מקודשת: **ולאפוקי מדר' נחוניא.** מתני' דמחייב תשלומין לבא על אחותו ואע"פ שמתחייב כרת בביאתו מפקא מדר' נחוניא: **אף יום הכפורים נשנת.** לפטור המדליק את הגדיש ביום הכפורים כאילו הדליקו בשבת: **מה שבת.** שהוא מיתת ב"ד: **פטור מן התשלומין.** דתנן במתני' ז) גדי בא על בתו וליף לה מולה יהיה אסון עונש יענש: **אף יום הכפורים.** שהוא בכרת חיוב נפש הוא זה ופטור מן התשלומין: **אסון בידי אדם.** ולא יהיה אסון דמשמעי במיתת ב"ד למימר דהיכא דליכא מיתת ב"ד משלם דמי ולדות: **אסון בידי שמים.** וקראהו אסון: **ליינים פחים.** קור וחום: **בידי שמים.** אם באים פורעניות על האדם גזירת המלך הוא: **חוץ מליינים ופחים.** שפעמים שבאין בפשיעה: **בידי אדם ניינהו.** שלא מגזירת מלך: דין

אי לאפוקי מדרבי סימאי קאתי. תימה תיפשוט דרבי יסבב טעמא דנפשיה קאמר אליבא דמ"ד בפ"ק דיבמות (דף יא. ושם) הבא על יבמתו וחזר ובא אחר מן האחים על ארתה בעשה דהא תנן בפרק ר"ג (יבמות דף נ.) ר"ג אומר דאין בעילה אחר בעילה ע"כ רבי יסבב טעמא דנפשיה קאמר והוי התם כר' יסבב דאין קידושין תופסין בחייבי עשה ולהכי אין אחר בעילה כלום כדאמר התם בגמרא ז) אמתני' דאין אחר חליצה כלום אמר רב הונא אמר רב זו דברי ר"ע דאמר דאין קידושין תופסין בחייבי לאוין ומסתמא הכא אליבא דר"ע מספקא ליה אי טעמא דנפשיה קאמר אי לאו לכך נראה לר"ת דגרסי' בפ"ק דיבמות (דף יא.) חד אמר בלאו ובלא זה מוכיח ר"ת בהיא שמעתא דל"ג בעשה וכן פר"ח דהיינו לאו שאלץ לאחת דאמר קרא אשר לא יבנה כיון שלא בנה שוב לא יבנה אחרת ה"נ כיון שבנה לא יבנה אחרת:

חייבי עשה מצרי ואדומי הניחא לר' ישבב אי לאפוקי מטעמא דר' סימאי קאתי אלא אי טעמא דנפשיה קאמר כל שאין לו ביאה בישראל הולד ממזר ואפי' חייבי עשה מאי ביניייהו ח) איכא ביניייהו בעולה לכ"ג ומ"ש דהוה ליה עשה שאינו שוה בכל אמר רב חסדא הכל מודים בבא על הנדה שמשלם קנס למ"ד יש בה הויה הא נמי יש בה הויה למ"ד ראויה לקיימה הא נמי ראויה לקיימה ולאפוקי מדרבי נחוניא בן הקנה דתניא ט) רבי נחוניא בן הקנה היה עושה את יום הכפורים כשבת לתשלומין מה שבת מתחייב בנפשו ופטור מן התשלומין אף יום הכפורים מתחייב בנפשו ופטור מן התשלומין מ"ט דר' נחוניא בן הקנה אמר אביי נאמר [1]אסון בידי אדם ונאמר [2]אסון בידי שמים [8]מה אסון האמור בידי אדם פטור מן התשלומין אף אסון האמור בידי שמים פטור מן התשלומין מתקיף לה רב אדא בר אהבה ממאי דכי קא מזהר להו יעקב לבניה על ציינים ופחים דבידי שמים נינהו דלמא על אריא וגנבי דבידי אדם נינהו אטו יעקב אהא אזהר אהא לא אזהר יעקב על כל מילי אזהר וציינים פחים בידי שמים נינהו והתניא ט) הכל בידי שמים חוץ מציינים פחים שנאמר [3]ציינים פחים בדרך עיקש שומר נפשו ירחק מהם ותו אריא וגנבי בידי אדם נינהו ט) והאמר רב יוסף וכן תני רבי חייא מיום שחרב בית המקדש אף על פי שבטלו סנהדרין ארבע מיתות לא בטלו לא בטלו הא בטלו להו אלא דין

הכל מודים בבא על הנדה שמשלם קנס. תימה לר"י מנלן דר"ש בן מנסיא מודה בה דלמא כר' נחוניא בן הקנה ס"ל דחייבי כריתות פטורים מן התשלומין ומיהו ר"ש התימני ע"כ לית ליה דר' נחוניא מדאיצטריך למעוטי חייבי כריתות מולו תהיה לאשה אשה שיש בה הויה דע"כ לא איצטריך למעוטי אלא חייבי כריתות דחייבי לאוין ס"ל בסוף החולב (יבמות דף מט. ושם) דאית בהו הויה אבל מר"ש בן מנסיא קשה מנלן דלית ליה דר' נחוניא ועוד אפי' ר"ש התימני דלמא אית ליה דר' נחוניא ואיצטריך למעוטי מולו תהיה לאשה יבמה לשוק דאין קידושין תופסין בה לכ"ע דלאמר בהאשה רבה (שם דף נב: ושם) וי"ל דרב חסדא ס"ל דאין שום תנא סובר כרבי נחוניא ולה"ק ולאפוקי כו' ובקונטר' פירש דאמתני' קאי דמפקא מדר' נחוניא ותימה מנ"ל דמפקא מיניה דלמא מודה ר' נחוניא דחייבי כריתות יש להן קנס דרבינהו קרא חד לחייבי לאוין וחד לחייבי כריתות ולר"ע ניחא דמפקא מתני' מדר' נחוניא דכיון דאין קידושין תופסין בחייבי לאוין איכא לאוקומי הנך תרי ריבויי חד לחייבי עשה וחד לחייבי לאוין אבל חייבי כריתות לר' נחוניא לא ט) וגראה לרשב"א לתרץ ט) דע"כ מפקא מתני' מר' נחוניא דלר' נחוניא אין חילוק בין חייבי כריתות לחייבי מיתות ב"ד או מאסון אסון או בדברים רבא כרת שלי כמיתה שלכם ואם יש קנס לר' נחוניא בחייבי כריתות יש ג"כ בחייבי מיתות ב"ד ומתני' קתני בא על בתו פטור: **הכל בידי שמים חוץ מציינים פחים.** והא דאמרי' (שבת דף נב.) לעולם אל יעמוד אדם במקום סכנה אלמא יכול לשמור עצמו מן הפורענות וכן קיר נטוי דאסור לעבור תחתיו התם מן הפשיעה יכול לשמור עצמו דהא ודאי שבידו להמית עצמו אבל כשמביאין עליו מן השמים באונס אי אפשר לו לשמור אבל ציינים פחים לעולם אל יבואו עליו באונס אם רואה ליזהר וא"ת והא דרשינן (ב"מ דף קז:) והסיר ה' ממך כל חולי זה ליגה אלמא דבידי שמים הוא וי"ל דהיינו שיחס הקב"ה עולמו או יתן לו מלבושים ולא יצטרך ליזהר וא"ת והא פחים בידי שמים הוא כדאמרי' בברכות דבה בפרשה ט"ו א"ל אנטוניוס לרבי גלי עלי א"ל רחמנא שיצדך מציתא א"ל דא לאותא היא יתיר חד כסו ולינתא אזלא א"ל תשתוד משרבא א"ל הא כדו לאותא דכתיב אין נסתר מחמתו וי"ל דקרא כתיב בעובדי דרכים או במלחמה כדרך שהמלכים עושים בדרך אין אדם יכול ליזהר מן המוח אבל אם רואה ליבא ביתו יכול להזהר שישב בביתו אם יכנס במרתף ויש מפרשים דציינים פחים הדא מילתא היא כלומר ציינים שהם פחים לאדם לשון פח ומוקש ואינו כן בדפ"ק דמסכת ע"ז (דף ג: ושם) מייתי לה [אהא דכתיב ותעשה אדם כדגי הים מה] דגים שבים כיון שקדרה עליהן המה מיד מתים [אף בני אדם כיון שקדרה עליהם המה מיד מתים] והא דאמר (ברכות דף נב:) הכל בידי שמים חוץ מירא שמים אין עניינו לכאן דהתם קאי על הולד במעי אמו (נדה טז:) שנוחזין אם יהא עני או עשיר גבור או חלש טפש או חכם אבל לדיק ורשע לא ט) והכא מיירי במאורעות הבאות על האדם ט): **מיום שחרב בית כו'.** וא"ת אמאי לא נקט מ' שנה קודם שחרב בהמ"ק דמ' שנה קודם חורבן גלתה סנהדרין כו' שלא דנו דיני נפשות וי"ל דלפעמים לצורך שעה היו חוזרין סנהדרין לגשבת הגזית ולהכי לא פסיקא ליה למתני מ' שנה קודם חורבן וא"ת א"כ מאי פריך בפרק היו בודקין (סנהדרין דף מא.) גבי מעשה ובדק ר' יוחנן בן זכאי בעוקצי תאנים ופריך מי הוה בסנהדרין והא תניא של רבן יוחנן בן זכאי מאה ועשרים שנה מ' עסק בפרקמטיא ומ' למד ומ' לימד ותניא מ' שנה קודם חורבן גלתה סנהדרין כו' והשתא מאי קשיא ליה כיון דלפעמים היו חוזרין ודנין וי"ל דרבן יוחנן בן זכאי דבדק בעוקצי תאנה אמעשה דרליחה היה ומשום דיני נפשות דרליחה לא היו חוזרין לעולם דעיקרם לא גלו אלא משום רליחה דחזו דנפישי רוצחים כדאמרינן בפ"ק דמסכת ע"ז (דף ח: ושם) וי"מ דלהכי נקטו מ שחרב בהמ"ק משום דקודם לכן אע"פ שגלו היו בגדי כהונה מכפרים על מזיד דלא אתרו ביה כדאמרינן בפרק יש בערכין (ערכין דף טו. ושם) ואין נראה דהא בימי שמעון בן שטח היו בגדי כהונה והיה דין ארבע מיתות כדאמרינן בפרק אחד דיני ממונות (סנהדרין דף לז: ושם) אר"ש בן שטח אראה בנחמה אם לא ראיתי אחד שרץ אחר חברו לחורבה וכו' לא זז משם עד שנשכו נחש ופריך והאי בר נחש הוא והא תני ר' חייא אע"פ שבטלו סנהדרין כו' ועוד אמר (מכות י:) מרשעים ילא רשע כו' ט) והתם בזמן שבהמ"ק קיים איירי מדקאמר ונמצא זה מת וזה גולה ט): דין

מסורת הש"ס

ה) [מוספתא ב"ק פ"ז] שבועות לג. מגילה ז: פסחים כט. לב. [מוספתא פ"ג מוספתא דמגילה פ"ח], ב) ב"מ קז: ב"ב קמד: ע"ש ע"ז בז: ע"ש, ג) סוטה ח: סנהדרין לז: ע"ש, ד) ל"ל דכהונה, ה) [יבמות נט:], ו) [לקמן לז:], ז) לף נב:, ח) [יבמות דף נט:], ט) [דף נט. ושם דר"ש אילימא], י) ומסר"מ אומר כי מגא בתוספתא פרק אלו נערות ר' נחוניא אומר הבא על אחותו ועל אחות אביו כו' אין לסם קנס וכן היה עושה רבי נחוניא בן הקנה יו"כ כשבת], יא) [ול"נ לתרץ דע"כ מפקא מתני' מר' נחוניא דלר' נחוניא אין איצטריך לאוקמי חד לחייבי לאוין ועשה וחד לגלו דיבמה לשוק אבל חייבי כריתות לא איצטריך קיש ליה בדרבה מיניה וכ"מ לקמן בפירקין אי כרבי נחוניא קשיא אחותו משמע דבחייבי כריתות לא מתוקמא דוחיה. מ"ר], יב) [וע"ע תוס' מגילה כה. ד"ה הכל וחוס' נדה טז: ד"ה הכל], מ) [והא דתנן (פ"ד דתפדות) על כלה אתה מי היינו שאין לך אדם שמגיע להרוג עצמו ועוד נראה לר"י דע"כ אתה מי לעתיד קאמר וגרסי' ע"כ אתה מת ועכ"כ אתה מי והוי כמו המתים להחיות והמיים לידון. מ"ר], נ) [ומיהו אפשר לומר לפי שלפעמים היו מכפרים לא פסיקא ליה. מ"ר], ס) [וע"ע תוס' סוטה ח: וחגיגה פח: ד"ה מכפרים],

תורה אור השלם

1. וְכִי יִנָּצוּ אֲנָשִׁים וְנָגְפוּ אִשָּׁה הָרָה וְיָצְאוּ יְלָדֶיהָ וְלֹא יִהְיֶה אָסוֹן עָנוֹשׁ יֵעָנֵשׁ כַּאֲשֶׁר יָשִׁית עָלָיו בַּעַל הָאִשָּׁה וְנָתַן בִּפְלִלִים: שמות כא כב
2. וַיֹּאמֶר לֹא יָרַד בְּנֵי עִמָּכֶם כִּי אֶחָדוּ מַת הֲדוּא לְבַדּוֹ נִשְׁאָר וְקָרָאהוּ אָסוֹן בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר תֵּלְכוּ בָהּ וְהוֹרַדְתֶּם אֶת שֵׂיבָתִי בְּיָגוֹן שְׁאוֹלָה: בראשית מב לח
3. צִנִּים פַּחִים בְּדֶרֶךְ עִקֵּשׁ שֹׁמֵר נַפְשׁוֹ יִרְחָק מֵהֶם: משלי כב ה

גליון הש"ם

גמ' אביא בינייהו בעולה לכ"ג. עי' פסחים מא ע"ב תוד"ה אבל:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה בעולה וכו' אלא ר' אלעזר וגיס. נ"ב ובגיעמות ר"ע ע"ב מסיק דלף אליבא דר"א משכחת לה בממזרת ע"ש:

ז א (מיי' פ"ו מהלכות נערה בתולה יג ופ"ג מהלכות גניבה הלכה ב טוש"ע מ"מ סי' שנא):

מוסף רש"י

הניחא לר' ישבב. אי לאו בעלה הוא אלא לאפוקי מדר' סימאי דמפיק מד מחייבי לאוין אתי ואשמועינן דבכל חייבי לאוין עושה ר"ע ממזרין (קדושין סח.). **אלא אי טעמא דנפשיה קאמר.** וכללא כייל ולאו אדרבי סימאי לאוקומי לחודיה פליג אלא אשמועינן דכל שבאתו באיסור הולד ממזר (שם וכעי"ז שם סד.). **ר' נחוניא בן הקנה היה עושה את יום הכפורים כשבת לתשלומין.** המדליק גדיש ביום הכפורים ומתחייב כרת, פטור מן התשלומין כאילו הדליקו בשבת שהוא מתחייב בנפשו מיתת ב"ד דפשיט לן דפטור מלגלגם כדכתיב (שמות כא) ולא יהיה אסון ענוש ענש, הא אם אסון יהיה לא יענש, שלא יוכ"פ שמיתתו בידי שמים שנכרתים חייו וכמו אסון הוא קרוי, שנאמר (בבראשית מב) וקראהו אסון הלכך פטור מלגלגם (פסחים כט. ועי"ש לב. ושבועות לג.). **אף יום הכפורים מתחייב בנפשו.** דאיסור כרת כמיתת ב"ד דמי (מגילה ז:). **הכל בידי שמים.** ממזרות ומכלאות הבאים לאדם, כולם על ידי גזירת שמים, **חוץ מצנים פחים.** ציים, לנה, פחים, מולי הבא על ידי חוס כמו (שה"ש ב) עד שיפוח היום (עי"ז ג:) מו: ציים פחים, קור הטופח (ב"מ קז:) מו: הלנה והקור פח ומוקש בדרך עקש, כי בידו הדבר תלוי להשמר מן הלנה, וים מפרשים ציים פחים קור וחום (רשב"ם ב"ב קמד:). **והאמר רב יוסף וכן תני רבי חייא.** הגמרא קאמר דאמר רב יוסף נמי בעלמא וכן תני כו' (סוטה ח:).

תוספות רי"ד

מתני' דלא כר"נ בן הקנה. פירוש מתני' דמחייב קנס לבא על אחותו ואע"פ שמתחייב כרת בביאתו. דתניא ר"נ [בן הקנה] היה עושה יוה"כ כשבת לתשלומין. אף יוה"כ שהוא בכרת מתחייב בנפשו ופטור מן התשלומין. מ"ט דר"נ ב"ה. אמר אביי נאמר אסון בידי שמים. פי' וקראהו אסון ונאמר אסון בידי אדם ואם אסון יהיה מה אסון הנאמר בידי אדם פטור מן התשלומין. פי' דמשתעי במיתת ב"ד למימר היכא דליכא מיתת ב"ד משלם דמי וולדות. אף אסון האמור בידי שמים פטור מן התשלומין:

ח א מיי' פ"ו מהלכות תרומות הל' ו סמג לאוין רכז:
ט ב מיי' פ"ב מהלכות גניבה הלכה ד סמג עשין עח טוש"ע ח"מ סימן שנ:

דין ד' מיתות לא בטלו. וא"ת והא אמר בהשוכר את הפועלים (ב"מ פג:) בההוא דזקפוהו אע"פ שהיה חייב סקילה שבעלו הוא ובנו נערה המאורסה וי"ל בשבעל בנו תחלה ואח"כ הוא דהוי בעולה והרי הוא בחנק אבל קשה דאזיל עבודת עבודה כוכבים שמתים על מעותם ויש לומר דע"י תשובה הקב"ה מיקל ולפעמים מוחל לגמרי או זכות תולה לו ואינו נפרע ממנו בחייו ובפ' אחד דיני ממונות (סנהדרין דף לז: וסס) דפריך והא בר נחש הוא לפי שהחמיר עליו יותר:

זר שאכל תרומה לאביי פטור.

ואוכל תרומה בשוגג והזיד במעילה לרבי דאמר במיתה (פסחים דף לג.) דחייב גזירת הכתוב הוא וא"ת לאביי דפטור חייבי מיתות בידי שמים מי ר' נחוניא ס"ל כרבי דאמר הזיד במעילה במיתה אמאי תניא בפרק כל שעה (פסחים דף כט. וסס) האוכל חמץ של הקדש במועד יש אומרים לא מעל ואמרינן מאן י"א רבי נחוניא בן הקנה והא כיון דגלי רחמנא גבי הקדש דלא שייך קיס ליה (ה) דאם לא כן אין לך אדם שמועל בהקדש א"כ בפסח נמי דאיכא כרת ליחייב ולא הוה לן למימר דקיס ליה בדרבה מייתי וכ"ת במיתה דהקדש דוקא גלי רחמנא דלא אמרינן דקיס ליה בדרבה מייתי אבל התם דהוי בפסח דאיכא כרת לא גלי קרא א"כ הא דתנן התם (שם דף לא:) האוכל תרומת חמץ בפסח בשוגג משלם קרן וחומש במזיד פטור מן התשלומין ומפרש בגמ' במזיד פטור דקיס ליה בדרבה מייתי כרבי נחוניא והשתא בשוגג נמי ליפטר משום כרת דפסח דאפי' בשוגג אמרי' דקיס ליה בדרבה מייתי כדאמרינן לקמן בפירקין (דף לה.) אלא ע"כ משום דגלי רחמנא במיתה דתרומה בשוגג דלא אמרינן קיס ליה בדרבה מייתי וה"ה כי איכא כרת ולא אמרינן דוקא במיתה דגלי גלי אבל כי איכא כרת לא וי"ל דשאני שוגג דתרומה משום דתשלומין דידיה כפרה ולא ממונא כדאמרינן במסכת תרומות (פ"ו מ"ח) דאם רצה כהן למחול אינו יכול למחול משום דלא הוי ממון אלא כפרה ואפילו אוכל תרומת עצמו דלא גזל מידי משלם כפרה לעצמו וחומש לכהן ולכך לא שייך קיס ליה בדרבה מייתי מכפרה אבל קרן וחומש של הקדש אינו משום כפרה אלא משלם ממון שגזל הקדש ותדע דבתרומה חייב משום דכפרה הוא ולא משום כיון דגלי גלי דהא לרבא דלא פטר במיתה מטעם דקיס ליה בדרבה מייתי מאי טעמא לא מיפטר אוכל תרומת חמץ בפסח אלא ודאי משום כפרה הוא(ו) וא"ת והא דתנן בפרק נושאין (יבמות דף צט:) הנתן שנתערב ולדה שפחתה ושחררו זה את זה וכן ספק בן תשעה לראשון או בן ז' לאחרון דאמרינן אם אכלו בתרומה אין משלמין קרן וחומש ואמאי כיון דבכפרה הוא ליחייבו מספק וי"ל דודאי לריכין להפרש אבל אין נותנין לכהן ולפי זה צריך לומר שהכפרה תלויה בהפרשה והא דאין הכהן יכול למחול היינו לענין שלא יהיה צריך להפרש אבל לאחר שהפרש יכול למחול לו שיהא שלו: **ולאביי** פטור **והאמר רב חסדא כו'.** הכי נמי הוה מצי לאקשויי אמתניתין דכל שעה (פסחים דף לא:) דקתני פטור מן התשלומין לפי מה דמוקמינן לה כרבי נחוניא בן הקנה: **אי** דמצי **לאהדורה ניהדרה.** וכי לא מיהדר חייב דמיתה לא פטרה ליה דלא אתיא עד דבלע לגמרי: **ואי** דלא מצי **לאהדורה אמאי חייב.** פירש בקונטרס אמאי חייב מיתה וקשה לר"י דלוקי כגון שמרצונו מניח לו לתחוב דהשתא ודאי חייב מיתה אע"ג דלא מצי לאהדורה וממון נמי לא מיחייב כיון דלא מצי לאהדורה אלא על הנאת גרונו ומעיו והיא שעתא קיס ליה בדרבה מייתי ונראה לר"י דה"פ אאמאי חייב ממון לא מיחייב דאע"ג דאמרי' (ב"ק דף קיא:) גזל ולא נתייאשו הבעלים ובא אחר ואכלו רצה מזה גובה כו' היינו דוקא לפי שהבדר הגזול ישנו בעולם בשעה שזה שני גזלו אבל הכא בשעה שזה נהנה ממנו כבר הוא אבוד מן העולם שהוא במקום דלא אפשר לאהדוריה אין לו על השני כלום (ז) וריגב"ל מפרש בשיטת רש"י ופשיטא ליה להש"ס דאיירי בשתוחב לו בע"כ דבשתוחב לו מרצונו מיד כשמשיס בפיו ולא אהדרה קנאה מיד להתחייב באונסין ואין באין כאחד דמסתמא מניחה בפיו ואח"כ תוחב לו באנצבו או בכוס ואח"ל שהוא בראש הכוס מתחלתו ועד גמר בית הבליעה מ"מ קונה אותו בפיו להתחייב באונסים אע"ג דיכול לנתקו ולהציאו אלא (ח) דדוקא לענין הגט אמרי' דיכול לנתקו דלא הוי גט משום דבעינן כריתות והא אגידא ביה אבל לענין זכיה אשכחן בפ"ק דב"מ (דף ט. וסס) טלית תליה על גבי קרקע ותליה על גבי העמוד והגביה תליה שעל גבי קרקע דלא קני מטעם שיכול לנתקה ולהציאה אלא וכיון שאינו זוכה מטעם זה ה"ה דאינו מגרע זכיית האחר שהוא מונח בתוך ידו או בתוך פיו מטעם זה ועוד דלכל הפחות קונה מחצה כמו שנים שהגביהו מצידה ולכך פשיטא ליה להש"ס דבאונס מיירי וה"פ אנוס הוא ופטור ממיתה וממון דאין מהדי דלא ניחא ליה באכילת איסור: **לא** צריכא דמצי לאהדורה על ידי הדחק. והשתא ליכא למימר דיהדרה דאין מרוחין בעלים בכך דכבר נתאסו הלכך ליכא חיוב ממון אלא ע"י הנאת מעיו ואז באין כאחד ואע"ג שחבירו גזלה הואיל ויכול להחזירה הויא כמו שהיא בעין והרי הוא בולעה ונהנה בה וא"ל תאמר והא אמרינן בפרק בהמה המקשה (חולין דף עא.) גבי טומאה בלועה [דלא מטמאה לא משום דלא חזיא דנהי דבפניו לא חזיא] שלא בפניו מיחזא חזיא ס"כ אי אוה מהדר לה הויא חזיא וי"ל כגון דמעיקרא לא הוי בה כי אם שוה פרוטה או מעט יותר ועתה שנתקלקלה קנת אינה שוה פרוטה ואפילו אי זה נהנה וזה לא חסר פטור (מ"מ כיון דשוין כל שהוא אז מיחייב בכל דכדאמרינן התם (ב"ק דף כ:) משום דא"ל את גרמת לי היקפא יתירתא מיחייב בכל הנאה או משום שחבוריתא דאשתא מיחייב לבולי עלמא בכל וריגב"ל פי' דמיירי אפי' באוכלין דלא מאיסי וכיון דתחב לו בבית הבליעה ובלע ונהנה מיד חשוב באין כאחת אע"פ שאין כאחד ממש כדאשכחן בסוף פרק ד' אחין (יבמות דף לג. וסס) דמפרש בעל מום ששמש בטומאה דאתו בהדי הדדי כגון שחתך אצבעו בסכין טמאה אע"פ שאי אפשר שלא יגע בסכין קודם שיחתוך(ט): **רב** אשי אמר בזר שאכל תרומה משלו וקרע שירא"ם כו'. פ"ה דסבירא ליה לרב אשי דמיתה לזה ותשלומין לזה פטור ופליג אדרבא דאמר בפרק קמא דסנהדרין (דף י. וסס) פלוני בא על בת פלוני והוזמו נהרגין ומשלמין ממון לזה ונפשות לזה (י) פי' ממון לבת שרצו להפסיד לה כתובתה ונפשות לזה שאומר שבא עליה ואין נראה (ו) דאי משיב אכילת תרומה וקריעת שירא"ם ממון לזה ונפשות לזה א"כ תקשי ליה לרבא הא דתנן בהמניח את הכד (ב"ק דף לד: וסס) והוא

דין ארבע מיתות לא בטלו מי שנתחייב סקילה או נופל מן הגג או חיה דורסתו ומי שנתחייב שריפה או נופל בדליקה או נחש מכישו ומי שנתחייב הריגה או נמסר למלכות או ליסטים באין עליו ומי שנתחייב חנק או טובע בנהר או מת בסרונכי אלא איפוך אריא וגנבי בידי שמים ציינים ופחים בידי אדם רבא אמר טעמא דרבי נחוניא בן הקנה מהכא [1]ואם העלם יעלימו עם הארץ את עיניהם מן האיש ההוא בתתו מזרעו למולך ושמתי אני את פני באיש ההוא ובמשפחתו והכרתי אותו אמרה תורה כרת שלי כמיתה שלכם מה מיתה שלכם פטור מן התשלומין אף כרת שלי פטור מן התשלומין מאי איכא בין רבא לאביי איכא ביניהו זר שאכל תרומה לאביי [א]פטור ולרבא חייב ולאביי פטור והאמר רב חסדא מודה ר' נחוניא בן הקנה [2]בגונב חלבו של חבירו ואכלו שהוא חייב שכבר נתחייב בגניבה קודם שבא לידי איסור חלב אלמא דמעידנא דאגביה קנייה מתחייב בנפשו [ב]לא הוה עד דאכיל ליה הכא נמי בעידנא דאגביה קנייה מתחייב בנפשו לא הוי עד דאכיל ליה הכא במאי עסקינן כגון שתחב לו חבירו לתוך פיו סוף סוף כיון דלעסיה קנייה מתחייב בנפשו לא הוי עד דבלעה כגון [3]שתחב לו לתוך בית הבליעה היכי דמי אי דמצי לאהדורה ניהדר אי לא מצי לאהדורה אמאי חייב לא צריכא דמצי לאהדורה ע"י הדחק רב פפא אמר כגון שתחב לו חבירו משקין של תרומה לתוך פיו רב אשי אמר בזר שאכל תרומה משלו

וקרע

דין ד' מיתות. עוסק דוגמתם: **נופל מן הגג.** דומה לנסקל שדוחפין אותו מבית הסקילה לארץ דגבוה ב' קומות היה כדאמרי' בגמר הדין (סנהדרין דף מה.): **חיה דורסתו.** ארי מפילו לארץ והורגו בדריסה: **נחש מכישו.** והארס שורפו: **נמסר למלכות.** והן מתיזין ראשו בסייף כי כן דרך המומתין על ידיהן וזו היא מיתת סייף: **סרונכי.** מלכות והוא בגרון. מלנ"ט: **מן האיש ההוא.** שהוא חייב מיתת ב"ד: **ושמתי אני את פני והכרתי.** למדנו שהכרת במקום מיתה ותילופה: **זר שאכל תרומה.** במזיד הוא במיתה בידי שמים ולא בכרת. כרת הוא וחרבו נענשין דכתיב (ויקרא כ) עריריס יהיו: **לאביי פטור.** מתשלומין דנפקא ליה מאסון בידי שמים וכל אסון במשמע בין במיתה בין בכרת: **ולאביי פטור.** בתמיה. נהי נמי דמיתה בידי שמים פוטרת מתשלומין אבל היכא דאכיל תרומה דגזילה מי מיפטר הא כיון דאגבהה קניה וחייב בתשלומין ואפילו תיסרף ומתחייב בנפשו לא הוי עד דאכיל לה: **שאחב לו חברו.** דלא אגבהה ולא קניה ולא מיחייב בתשלומין אלא בבליעתו מתחייב דמי הניית מעיו ולא דמי כולה ובההיא שעתא חיוב מיתה נמי איכא: **איבעי ליה לאהדורה.** וכי לא אהדרה מההיא שעתא איהו מזיק לה דראשון לאו מידי עבד ולא נתחייב לכהן כלום: **ואי דלא מצי לאהדורה אמאי חייב.** מיתה אנוס הוא: **ע"י הדחק.** דאי נמי אהדרה ממאסה ולא חזיא לבעלים הלכך מגזל לא גזלה אמאי קא מחייבת ליה בתשלומין אהנאת גרונו ומעיו ההיא שעתא חיוב מיתה איכא: **משקין של תרומה.** ולא תדחקה לשנויה בבית הבליעה אלא מכיון שתחבה לתוך פיו אימאסא לה ולא מצית לאיחיובי משום גזילה דהא לא חזיא למידי אלא אהניית גרונו ומעיו מיחייב ומיתה ותשלומין באיס כאחד:

וקרע

(ה) [ולא"ת כיון דלעסיה ליה מתקלקל והיאך חייב מו עלה כדאמר פ"ק דכריתות (דף ז.) כהן שסך שמן של תרומה בן בתו ישראל מתעבל בו ואינו מוסיף וי"ל דהתם ודאי נתקלקל שכבר נגמרה כל הנאתו אבל הכא לא נגמרה כל הנאתו בלעיסה לחודיה. מ"ר).
(ו) [עי' תוס' בבא קמא כ: ד"ה הא], (ז) [ועוד יש להוסיף דבפרה הוי מדפטורי לאחיי מזיד בתרומה ואע"ג דגלי רחמנא גבי שוגג דלא אמרי' קיס ליה בדרבה מייתי במיתה דתרומה אלא ודאי משום כפרה הוא ויש לחות דשאני שוגג דתרומה לפי שאינו שהוא חמור שמשלם חומש. מ"ר], (ח) [פי' ריגב"ל לא יתייבב בתמוך דקאמר אי בעי גחין ואכיל. מ"ר], (ט) [וכ"ת פירש כיון שהוא בתוקם דלא מצי לאהדורה אע"פ שהתקם כבר נהנה גרונו ומעיו כאחד וא"ת הילך יתחייב ממון כיון שתחב לו בתוקם לו בתוקם ור"ל כיון דאמי לאהדורה ע"י הדחק דלא היתה ליה בהנאה זו. מ"ר], (י) [פי' ממון לבת שרצו להפסידו כתובה כ"ל. מהרש"ל], (י) [ועוד דאמאי מאי איכא בין רבא לאביי דאפי' אי הוי סבר רבא דילוף מאסון אסון הוי מיחייב כיון דהוי ממון לזה ופשוט לזה. מ"ר].

תורה אור השלם

1. וְאִם הַעְלֵם יַעְלִימוּ עַם הָאָרֶץ אֶת עֵינֵיהֶם מִן הָאִישׁ הַהוּא בְּתִתּוֹ מִזַּרְעוֹ לַמֹּלֶךְ לְבִלְתִּי הָמִית אֹתוֹ: וְשַׂמְתִּי אֲנִי אֶת פָּנַי בָּאִישׁ הַהוּא וּבְמִשְׁפַּחְתּוֹ וְהִכְרַתִּי אֹתוֹ וְאֵת כָּל הַזֹּנִים אַחֲרָיו לִזְנוֹת אַחֲרֵי הַמֹּלֶךְ מִקֶּרֶב עַמָּם: ויקרא כ ד-ה

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ואי וכו' דדוקא לענין הגט. תמוה לי הא להדיא איתא כן בב"מ ז ע"א ולא"נ: ד"ה לא צריכא וכו' ס"ם כיון דשוין כל שהוא. עי' בב"ק דף כ ע"ב תוד"ה הא איתהיה:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה זר וכו' קיס ליה בדרבה מייתי דאסס:

לעזי רש"י

[בר"ן] מלנ"ט. דלקת שקדים מוגלתית.

מוסף רש"י

דין ארבע מיתות. דין שמים שהוא דוגמתו (סוטה ח:) פורעות בידי שמים הדומה למיתה שהוא מחייב בה (סנהדרין לז:). או נופל מן הגג. דומיא דסקילה דתנן בית הסקילה היה גבוה שתי קומות אחד מן הנפלים בא ודחפו כו' (סוטה ח: וכעי"ז סנהדרין לז:). או חיה דרסתו. אדי דורסו בצפרניו ומפילו לארץ וגם זה דומה לנסקל (סוטה ח:). או נחש מכישו. דקלי ליה זיהרא, אדם של נחש שוכפו (סנהדרין לז:). או נמסר למלכות. ומיתת מלכות מתחיין את אשתו בסייף, והרג נמי סייף הוא כדאמרינן בסנהדרין (סוטה ח:). או ליסטים באין עליו. שדרכן להרגו בסייף (סנהדרין לז:). או מת בסרונכי. בומנל"ט, והוא חולי בגרונו (סוטה ח:).

וקרע שיראים. בשעה שבולעה ואע"ג דמיתה לאו משום ממונא דניזק אתיא ליה מיפטר וסבירא ליה לרב אשי מיתה לזה ותשלומין לזה פטור: **שעקירה צורך הנחה היא.** הלכך אע"ג דחיוב ממון מקמי הנחה אתיא ליה פטור הואיל ודין עקירה והנחה אתיא ליה מיתה ותשלומין בחד כאחד שעקירה צורך הנחה היא ומהיא שעתא אתחלה לה מלאכה: **דאי בעי גחין.** למטה מג' טפחים ואכיל ובליר מג' לאו הגבהה היא: **לא מצי לאהדורה.** משזרק את החץ הלכך משעת עקירה סופו לקרוע לו שיראין: **הכא מצי מהדר ליה.** הלכך לא אמרי' משעת הגבהה אתחלה לה אכילה: **המעביר סכין.** בידו בהליכה: **הגונב כיס בשבת.** הגביהו ברשות הבעלים והוליאו לרה"ר: **חייב.** בתשלומין אף על פי שנהרג: **שכבר נתחייב בגניבה.** לשלם להגבהה קודם בכל מקום וקמה לה ברשותיה אף להתחייב באונסים: **היה מגרר ויוצא.** שלא הגביהו ברשות הבעלים ולא קנאו אלא בהוצאה מרשות הבעלים פטור שאיסור שבת כו': **ואמאי.** כי הגביהו ברשות הבעלים וקנאו אמאי חייב נימא משעת הגבהה אתחלה לה הוצאה: **ולה"ג מי חייב.** משום שבת: **לכך.** להוליאו: **לא תימא בהגביהו ע"מ להלניעו אלא הגביהו ע"מ להוליאו.** ודקשיא לך נימא הגבהה צורך הוצאה היא: **הכא במאי עסקינן כשעמד.** ועמידתו היא הנחה לעקירה ראשונה ואין חיוב שבת באה לו ע"י עקירת חפץ הראשונה אלא ע"י עקירת גופו שעוקר עצמו אחר העמידה על מנת להוליא ועקירת גופו כעקירת חפץ: **אורחיה הוא.** ואין עמידתו הנחה לבטל עקירה ראשונה ממלאכת שבת:

פטור

חפצים מזוית לזוית ונמלך עליהם והוציאן פטור שלא היתה עקירה משעה ראשונה לכך לא תימא ע"מ להצניעו אלא אימא ע"מ להוציאו הכא במאי עסקינן כשעמד עמד למאי אי לכתף אורחיה הוא אלא בעומד לפוש אבל לכתף מאי

פטור

מלא יהיה אסון וגו' והתם הוי מיתה לאשה ותשלומין לבעל שהולדות שלו ואומר ר"י דאינה ראיה דהתם כיון שהולדות הן בגוף האשה חשיב מיתה ותשלומין לאחד תדע דבפרק בן סורר ומורה (סד דף עד.) בעי לחייב כשאין אסון באשה אף ע"ג דניתן להצילו בנפשו דבמלות שבמיתה הכתוב מדבר משום דהוי מיתה לזה שראה להורגו ותשלומין לבעל ואפי' הכי כשיש אסון פטור והיינו משום דחשיב מיתה ותשלומין לאחד לפי שהן בגוף האשה כדפרישית וריב"א אומר דבכל מקום מיתה לזה ותשלומין לזה חייב ורודף שאני דניתן להציל לכל אדם וחייב מיתה לכל העולם [אף לבעל העבד ולבעל הכליס] ולהכי חשיב מיתה ותשלומין לאחד ואע"ג דמעיקרא בפרק בן סורר (ג"ז סס) חשיב רודף מיתה לזה ותשלומין לזה לפי המסקנא דקאמר אלא לא שנא חזר בו מאותה סברא וה"פ אלא לא שנא משום דהוי מיתה ותשלומין לאחד [והכא חשיב מיתה ותשלומין לאחד כמו במדליק גדיש]: **שעקירה** צורך הנחה היא. קשה דאמרינן (ב"ק דף ע:) גבי גנב ומכר בשבת דפטור כגון דאמר ליה זרוק גינבותיך לחצרי ותיקני לי חצירי גינבותיך ופריך מכי מטי לאויר חצירו קנה ומתחייב בנפשו משום שבת אלא הוי עד שתנוח ומאי פריך והא עקירה צורך הנחה היא כדאמר הכא ולפרש"ת אתי שפיר דפירש דאי אפשר לניסוך בלא הגבהה ואפ"ה קאמר רב מנסך ממש בהניזקין (גיטין דף נב: וסס) ולא קא מפטר משום דקיים ליה בדרבה מייניה כדרבי ירמיה דמשעת הגבהה קונה ומתחייב בנפשו אלא הוי עד שעת ניסוך והשתא רבי ירמיה לית ליה להגבהה צורך ניסוך היא וה"ה דלית ליה דעקירה צורך הנחה היא ולא הוה מפליג בין מצי לאהדורי לבין מצי לאהדורי תדע לישנא דאי אפשר להנחה בלא עקירה אמאי נקט רבי אבין זרק חץ לינקוט מעביר אלא ודאי כי הדדי ניהו ומאן דפליג אמעביר פליג נמי אזורק ואליבא דרבי ירמיה פריך במרובה (ב"ק דף ע: וסס) אבל אם אפשר לניסוך בלא הגבהה לא פליג רבי ירמיה אדרבי אבין ובהגזול בתרא (סס דף קיז.) משמע קצת דרבי ירמיה פליג אדרבי אבין גבי חזרו לומר אף המנסך דקאמר התם מעיקרא סבור כדרבי אבין ולבסוף סבור כדרבי ירמיה [ומיהו יש לדחות דמעיקרא סבור דדמיא לדרבי אבין ולבסוף סבור דדמיא לדר' ירמיה]: **דאי בעי גחין ואכיל.** פי' בקונט' למטה מג' אלא הוא הגבהה וקשה לר"י דמה שייך הגבהה בדבר שהוא תופס בידו אי בפיו דונתן בידה אמר רחמנא ואמרינן בגיטין (דף עח.) זרק לתוך קלתה מגורשת קשורה אע"פ שאינה תלויה אע"ג דמיירי ברשות הבעל ואפי' מאן דבעי התם תלויה אינו מצריך שתהא גבוה ג' אלא נראה לר"י [ה] דה"פ דאי בעי גחין ואכיל אם הוא בראש קנה יכול הוא לשתות ולתוחבה עד בית בליעתו אע"ג דבהך אכילה אינו עושה כן והוא הגבהה זו לצורך אכילה מ"מ הואיל ויכול להתחייב בלא הגבהה לאו צורך אכילה היא וה"ה דה"מ למימר דאפשר לאכילה בלא הגבהה כגון אם תחבה לו חבירו: **הכא** נמי נימא הגבהה צורך הוצאה היא. לישנא דאי בעי לאהדורי לא מצי מיהדר

א] לא פריך מידי אבל לישנא דאי אפשר להנחה בלא עקירה פריך דהכא נמי אי אפשר להנחה בלא הגבהה אע"ג דאפשר בגרירה כך לי עקירה זו כמו עקירה אחרת דמ"מ האיסור מתחיל משעת הגבהה דאם היה אחר עושה עקירה לא היה מתחייב בהנחה ונמצא עקירה גורמת החיוב ועד שעת הנחה מושך החיוב: **נימא** הגבהה צורך הוצאה היא. מימה לפר"ת דהגבהה קונה פחות משלשה טפחים ו) מאי פריך והא כיון דקנאה קודם התחלת העקירה דעקירה לא הויא עד שיגביה שלשה דלמטה משלשה הוי כלבוד כדאמרינן בהמוציא (שבת דף פ. וסס) העביר חצי גרוגרת דרך עליה חייב ואם כן דין הוא שיתחייב כמו לבן עזאי דאמר מהלך כעומד דמי דחייב לפי שקנאה קודם שהתחיל העקירה ואומר רשב"א דמשמע ליה בכל ענין גונב כיס אפילו מונח על גבי מקל שהוא גבוה שלשה טפחים שבא הקנין והעקירה בבת אחת: **שהגביהו** על מנת להצניעו ונמלך להוציאו. ואם תאמר וכיון דסלקא דעתיה השתא דמיחייב אהך הולאה אם כן הדרא קושיא לדוכתין דצורך הולאה היא ויש לומר דסלקא דעתין הא דנמלך והוליאו הוי עקירה שניה:

אבל לכתף מאי פטור בו'. אפילו הוי לכתף חייב הוי מצי למיפרך לליפלוג בדיליה בין עמד ללא עמד כלל:

מהלך

מסורת הש"ס

ה) ב"ק קיז., ב) [מגמות ע.], ג) ב"ב פו. סנהדרין עב. שבת לא: תוספתא דב"ק פ"ט, ד) שבת ה: עירובין כ: ע"ש, ה) [וכן רולה לומר הספר התם מתחיל האיסור משעת עקירה הכא אין האיסור מתחיל אלא משעת אכילה דאי בעי גחין ואכיל ליה בלא הגבהה אבל בשם לא היה אפשר בלא הגבהה היה מתחיל ממי האיסור משעת הגבהה. מ"ר], ו) [וע"ע תוס' עירובין עט: ד"ה צריך ותוס' קדושין כו. ד"ה אי ממי ותוס' ב"ק כט: ד"ה אלא],

גליון הש"ם

גמ' הגונב כיס בשבת. עיין ירושלמי ב"ק פ"ג הלכה ד:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוס' ד"ה הכא וכו' לא פריך מידי. עי' פ"ר בשם הרמ"ה דלבך ליפגא ממי פריך ולדבריו צ"ל דבר ביבי בר אביי המותיב ליה אינא דאיכא בהאי דעביד הש"ס לעיל בסמוך. ועי' הרא"ה ושיטה מקובצת בשם הרמב"ן והרא"ה וקרובים דבריהם לדברי חזה כרוי ודו"ק:

מוסף רש"י

הזורק חץ. בשבת (ב"ק קיז.). שעקירה צורך הנחה היא. דכיון דאין עקירה לנחה קרע, ממלא מעשה שבת ומעשה עקירה (צ"ל קריעה. ב"ח) בחץ כאחד ולא אמרינן משעת עקירה (צ"ל קריעה. ב"ח) חייב ממון ומתחייב בנפשו לא הוי עד שעת הנחת חץ (ב"ק קיז.). **הגונב כיס בשבת.** שהגביהו וקנאו בהגבהה (סנהדרין עב.). **חייב.** להחזיר ואע"פ שהוליאו אמר כך לרה"ר ונתחייב בהוצאתו מיתה (שם) חייב בתשלומין ואע"פ שנהרג בנפשו (שבת צא:) דליכא למימר קם ליה בדרבה מייתי, דליכא הכא שתי רשויות בימד (רשב"ם ב"ב פו.). **שכבר נתחייב בגניבה.** בשעה שהגביה הכיס בבית הבעלים (שבת צא:) ובשביל חיוב מיתה הבא עליו לאחר מכן אינו נפטר מן התשלומין (סנהדרין עב.). **היה מגרר ויוצא.** שלא קנאה בהגבהה אלא בהוצאה מבית הבעלים (שבת צא:) ולא קנאו בתוך הבית, אבל כשיוצא לרה"ר קנאו בשינוי רשות שהוליאו מרשות הבעלים ולילך ידו למטה משלשה וקבלה בידו, דידו חשובה לו כלתרבעה על תרבעה והרי הוא לו כחצרו, ואע"פ שאין כאן הגבהה והכי מוקים לה בכתובות (סנהדרין עב.). **שלא היתה עקירה משעה ראשונה לכך.** ובשבת מלאכת מחשבת אסרה תורה שנתכוין לכך אלא שגג בשבת כסבור שהיום חול או מלאכה זו מותרת, אבל כי לא נתכוין פטור מחטאת (ערובין כ:).

עין משפט נר מצוה

י א מיי' פ"ג מהל' גניבה הלכה כ:

יא ב ג מיי' שם טוש"ע מ"מ סימן שנח:

יב ד ה מיי' פי"ג מהל' שבת הלכה יב:

תוספות רי"ד

א"ר אבין הזורק חץ מתחילת ד' לסוף ד' וקרע שיראין בהליכתו פטור שעקירה צורך הנחה היא. פי' ומהתיא שעתא אתחלה לה מלאכה והלכך אע"ג דחיוב ממון מקמי הנחה אתיא ליה פטור הואיל ו) וכן עקיר להנחה אתיא לה מיתה ותשלומין באין כאחד ולא תימא תשלומין קדמי למיתה: תניא הגונב כיס בשבת חייב. פי' חייב בתשלומין אע"פ שנהרג שכבר נתחייב בגניבה קודם שיבוא לידי איסור שבת פי' דמשעה דאגבהה קניא שהגבהה קונה בכ"מ אפילו ברה"ר. ופי' אף להתחייב באונסים מתחייב בנפשו לא הוי עד דמפיק ליה היה מגרר ויוצא פירוש שלא הגביהו ברשות הבעלים ולא קנאה אלא בהוצאה מרשות בעלים פטור. שהרי איסור שבת ואיסור גניבה באין כא'. בפ' בן סורר ומורה מוקי לה כגון רשדייה בנהרא שאין הכיס בעין שאם הוא בעין א"י לזכות בו אלא בעל הכיס בא ונוטלו.

ו) נראה דל"ל הואיל דהא דקא עקיר להנחה אתיא לה הוי לה מיתה ותשלומין וכו'.

והוא שהדליק את הגדיש בשבת פטור מפני שנידון בנפשו והיינו מיתה לזה ותשלומין לזה משום שבת ותשלומין לזה משום גדיש אלא על כרחך חשיב מיתה ותשלומין לאחד הואיל ולא מתחייב מיתה בשביל אדם אלא לשמים וה"ג אכילת תרומה וקריעת שיראין הוי מיתה ותשלומין לאחד ור"י דלא לייחשב פי' הקונט' דחשיב הכא מיתה לזה ותשלומין לזה לפי שהן ב' מעשים אכילת תרומה וקריעת שיראין וכן פלוני בא על בתו של פלוני הס ב' עדיות שהיו יכולין להעיד עליו בלא הבת ועל הבת בלא עליו פלוני בא על נערה המאורסה פלונית זינתה אבל מדליק גדיש הכל בא על מעשה אחד ולכך חשיב מיתה ותשלומין לאחד ואין נראה לרשב"א דהא אמר רב יוסף בפ"ק דסנהדרין (דף ט: וסס) הבית הבעל עדים שזינתה והבית האב עדים והזימום לעידי הבעל נהרגים ואין משלמין ממון מחזר והבית הבעל עדים והזימום לעידי האב עדי האב נהרגין ומשלמין ממון ממון לזה פירוש לבעל שרצו להפסידו כתובה ונפשות לעדים והתם על הזמה אחת בא להם הכל ונראה לר"ת דרבא דוקא גבי עדים זוממים אית ליה דממון לזה ונפשות לזה חייב משום דבעינן שתתקיים הזמה כלפי כל אחד ומיהו ממון ונפשות בחד גברא פטור כיון דמתקיים בו קלת הזמה אבל בעלמא מודה רבא דממון לזה ונפשות לזה פטור דהא גדי סמוך לו ועבד כפות לו לתנן פטור ומוקמינן בפרק כילד הרגל (ב"ק דף כב: וסס) בגדי דחד ועבדא דחד ועוד דרבא גופיה אית ליה בפרק בן סורר ומורה (סנהדרין דף עד.) דלדף שאבר כליס בין של גרדף בין של כל אדם פטור אע"ג דהוי מיתה לגרדף ותשלומין לבעל הכליס ומיהו התם גבי רודף רבה גרס כדמוכח בהגזל בתרא (ב"ק דף קיז:) ובפ"ק דסנהדרין (דף י.) הוי רבא ועוד אומר ר"ת דע"כ לכ"ע מיתה לזה ותשלומין לזה פטור דהא קיס ליה בדרבה מייניה דפטור נפקא לן מלא יהיה אסון וגו' והתם הוי מיתה לאשה ותשלומין לבעל שהולדות שלו ואומר ר"י דאינה ראיה דהתם כיון שהולדות הן בגוף האשה חשיב מיתה ותשלומין לאחד תדע דבפרק בן סורר ומורה (סס דף עד.) בעי לחייב כשאין אסון באשה אף ע"ג דניתן להצילו בנפשו דבמלות שבמיתה הכתוב מדבר משום דהוי מיתה לזה שראה להורגו ותשלומין לבעל ואפי' הכי כשיש אסון פטור והיינו משום דחשיב מיתה ותשלומין לאחד לפי שהן בגוף האשה כדפרישית וריב"א אומר דבכל מקום מיתה לזה ותשלומין לזה חייב ורודף שאני דניתן להציל לכל אדם וחייב מיתה לכל העולם [אף לבעל העבד ולבעל הכליס] ולהכי חשיב מיתה ותשלומין לאחד ואע"ג דמעיקרא בפרק בן סורר (ג"ז סס) חשיב רודף מיתה לזה ותשלומין לזה לפי המסקנא דקאמר אלא לא שנא חזר בו מאותה סברא וה"פ אלא לא שנא משום דהוי מיתה ותשלומין לאחד [והכא חשיב מיתה ותשלומין לאחד כמו במדליק גדיש]: **שעקירה** צורך הנחה היא. קשה דאמרינן (ב"ק דף ע:) גבי גנב ומכר בשבת דפטור כגון דאמר ליה זרוק גינבותיך לחצרי ותיקני לי חצירי גינבותיך ופריך מכי מטי לאויר חצירו קנה ומתחייב בנפשו משום שבת אלא הוי עד שתנוח ומאי פריך והא עקירה צורך הנחה היא כדאמר הכא ולפרש"ת אתי שפיר דפירש דאי אפשר לניסוך בלא הגבהה ואפ"ה קאמר רב מנסך ממש בהניזקין (גיטין דף נב: וסס) ולא קא מפטר משום דקיים ליה בדרבה מייניה כדרבי ירמיה דמשעת הגבהה קונה ומתחייב בנפשו אלא הוי עד שעת ניסוך והשתא רבי ירמיה לית ליה להגבהה צורך ניסוך היא וה"ה דלית ליה דעקירה צורך הנחה היא ולא הוה מפליג בין מצי לאהדורי לבין מצי לאהדורי תדע לישנא דאי אפשר להנחה בלא עקירה אמאי נקט רבי אבין זרק חץ לינקוט מעביר אלא ודאי כי הדדי ניהו ומאן דפליג אמעביר פליג נמי אזורק ואליבא דרבי ירמיה פריך במרובה (ב"ק דף ע: וסס) אבל אם אפשר לניסוך בלא הגבהה לא פליג רבי ירמיה אדרבי אבין ובהגזול בתרא (סס דף קיז.) משמע קצת דרבי ירמיה פליג אדרבי אבין גבי חזרו לומר אף המנסך דקאמר התם מעיקרא סבור כדרבי אבין ולבסוף סבור כדרבי ירמיה [ומיהו יש לדחות דמעיקרא סבור דדמיא לדרבי אבין ולבסוף סבור דדמיא לדר' ירמיה]: **דאי בעי גחין ואכיל.** פי' בקונט' למטה מג' אלא הוא הגבהה וקשה לר"י דמה שייך הגבהה בדבר שהוא תופס בידו אי בפיו דונתן בידה אמר רחמנא ואמרינן בגיטין (דף עח.) זרק לתוך קלתה מגורשת קשורה אע"פ שאינה תלויה אע"ג דמיירי ברשות הבעל ואפי' מאן דבעי התם תלויה אינו מצריך שתהא גבוה ג' אלא נראה לר"י [ה] דה"פ דאי בעי גחין ואכיל אם הוא בראש קנה יכול הוא לשתות ולתוחבה עד בית בליעתו אע"ג דבהך אכילה אינו עושה כן והוא הגבהה זו לצורך אכילה מ"מ הואיל ויכול להתחייב בלא הגבהה לאו צורך אכילה היא וה"ה דה"מ למימר דאפשר לאכילה בלא הגבהה כגון אם תחבה לו חבירו: **הכא** נמי נימא הגבהה צורך הוצאה היא. לישנא דאי בעי לאהדורי לא מצי מיהדר

א] לא פריך מידי אבל לישנא דאי אפשר להנחה בלא עקירה פריך דהכא נמי אי אפשר להנחה בלא הגבהה אע"ג דאפשר בגרירה כך לי עקירה זו כמו עקירה אחרת דמ"מ האיסור מתחיל משעת הגבהה דאם היה אחר עושה עקירה לא היה מתחייב בהנחה ונמצא עקירה גורמת החיוב ועד שעת הנחה מושך החיוב: **נימא** הגבהה צורך הוצאה היא. מימה לפר"ת דהגבהה קונה פחות משלשה טפחים ו) מאי פריך והא כיון דקנאה קודם התחלת העקירה דעקירה לא הויא עד שיגביה שלשה דלמטה משלשה הוי כלבוד כדאמרינן בהמוציא (שבת דף פ. וסס) העביר חצי גרוגרת דרך עליה חייב ואם כן דין הוא שיתחייב כמו לבן עזאי דאמר מהלך כעומד דמי דחייב לפי שקנאה קודם שהתחיל העקירה ואומר רשב"א דמשמע ליה בכל ענין גונב כיס אפילו מונח על גבי מקל שהוא גבוה שלשה טפחים שבא הקנין והעקירה בבת אחת: **שהגביהו** על מנת להצניעו ונמלך להוציאו. ואם תאמר וכיון דסלקא דעתיה השתא דמיחייב אהך הולאה אם כן הדרא קושיא לדוכתין דצורך הולאה היא ויש לומר דסלקא דעתין הא דנמלך והוליאו הוי עקירה שניה:

אבל לכתף מאי פטור בו'. אפילו הוי לכתף חייב הוי מצי למיפרך לליפלוג בדיליה בין עמד ללא עמד כלל:

מהלך

מהלך בעומד דמי. ומעביר ארבע אמות דחייב ברה"ר הלכתא גמירי לה כדאמרינן בהזורק (שבת דף לו:) ולא יליפינן מינה דהתם מקום חיובא הוא אבל בן עזאי מיירי במהלך מחנות לפלטיא דרך סטיו שהוא מקום פטור וצירושלמי פריך לבן עזאי היכי משכחת מעביר ד"א ברה"ר דמיחייב ומשני בקופץ[ד]: **אבל** זורק מאי פטור ליפלוג וליתני בדידה. משום הכי משיב זורק בדידה טפי ממגרר משום דבמולגא וזורק בשניהם בא בהגבהה הקנין קודם שיבא חיוב הוצאה אבל במגרר ההוצאה והקנין באין כאחד: **מגרר** ויוצא איצטריך ליה. לעולא דפריך לליפלוג בין לפוש ובין לכתף לא בעי לשנויי הכי משום דלכתף פטור נראה לו חידוש טפי מחידוש דמגרר [ו][ועוד דהכא לא הוי לגמרי בדידה אבל לעולא הוי ממש בדידה לא שייך לשנויי הכי]:

אי דאפקיה לרה"ר איסור גניבה ליכא. אף על גב דאיכא למ"ד בפ"ק דב"מ (דף י. ושם) דד' אמות קונות לו לאדם אפילו ברה"ר ה"מ גבי מציאה דלא ליתו לאינצויי ובגט משום עיגונא אבל לגנב לא תקינו שיקנו לו ד' אמות: **אלא** במיצעי. תימה לר"י דבפרק הספינה (ב"ב דף פו. ושם) גבי דבריס שדרכן להגביהן אין נקנין במשיכה אלא בהגבהה ופריך מהגונב כיס דבר הגבהה הוא ומשני במידי דבעי מיתנא משמע דאי הוה אמר דבר הגבהה נמי נקנה במשיכה הוה אתי ליה שפיר אפילו בזוטרי ואמאי הא על כרחך לא מצי אייר בזוטרי דא"כ היכי מיחייב לענין שבת בגרירה דאין דרך הוצאה כך וי"ל דאפשר שיבא דרך הוצאה כך אפילו בזוטרי כגון שמוציאו דרך מחתרת דדרכו בגרירה ואינו נקנה אלא בהגבהה אי נמי הוה מצי למימר ולטעמיך ולא פריך וכן דרך הש"ס בכמה מקומות: **רב** אשי אמר כגון שצירף ידו למטה מג' וקיבלה וכדרבא. פירש בקונטרס דקאי אמאי דפריך לעולא איסור גניבה ליכא והשתא משני דאיכא נמי איסור גניבה כדרבא וקשה לר"י הדא דמה ענין חשיבות מקום ד' לענין שבת לקנין ועוד דאין לריך שום ראיה להביא [ז]דקנין ליה ידו דפשיטא דונתן בידה אמר רחמנא כדפרישית לעיל ועוד [ח]דאמאי לא מוקי אפילו כשלירף ידו למעלה מג' כגון שהאסקופה גבוהה ג' דאיכא הגבהה ברה"י והוה מייתי מדרבא אקנין ואשבת ונראה כגירסת הספר שמצא ר"י בן רבינו מאיר בספרי אשכנז דגרס אי נמי כדרבא וכולה מילתא אשבת קאי כשלירף ידו למטה מג' דאע"ג דלא חשיבא לענין שבת הנחה אלא על גבי מקום ד' איכא הכא חיוב שבת כשלירף ידו למטה מג' דלמטה מג' לא בענין מקום ד' דכלבוד דמי [ט]וכמונחת אחרעא דמיא אי נמי אפי' לירף ידו למעלה מג' וכדרבא דידו חשובה כד' על ד' וכ"ת ל"ג דאמר רבא ידו של אדם אלא וכדרבא ותו לא ואתא לשנויי דמגרר ויוצא מיצעי דלא יד לא שמיה אגד ואהא מייתי כדרבא דאמר בהמלגיעו (שבת דף לב.) דאגד יד לא שמיה אגד ומיירי כשהוא נשאר בפנים והוליא ידו אחת ובאחרת מגרר לתוכה ודוקא לירף למטה מג' דלמעלה משלשה שמיה אגד דבתר גופו גרירה [ולפי' קמא קשה לשנויא קמא ליה דרבא וכולהו מתנייתא דשבת וכן ר' יוחנן (שבת ה.) אתו כרבא]: **וברשות** הרבים נמי קנה. והא דאמר בהמוכר את הספינה (ב"ב פד:) דאפיי ורבא דאמרי תרוייהו דמשיכה לא קניא ברה"ר אומר ר"י דלא פליגי אדרבינא דהכא דהא דקאמר דקני היינו לענין להתחייב באונסין אבל אינו קונה שיהא שלו לגמרי וריצב"ל נראה לו דפליג דהא במרובה (ב"ק דף עט. ושם) גבי נתנה לבכורות בנו דקתני סיפא איכא נמי למידק כמו שמדקדק כאן והתם לענין משיכה דקנין אייר בלשון ראשון שפי' שם בקונטר ואפילו בלשון שני הא מוכח התם בגמ' (דף סה.) שאין לגנב להתחייב אלא במשיכה הראויה לקנין: **ורמינהי אלו** הן הלוקין **הבא על אחותו.** אריש דמתניתין הוה מצי למיפרך דקתני הבא על הממזרת יש לה קנס והתם קתני דלקי עלה אלא נטר הכא עד הבא על אחותו למיפרך מריש דמתניתין דהתם דחייבי לאוין שנויין שם בתר חייבי כריתות והיה צריך להביא כל המשנה עד הבא על הממזרת: וקיימא

פטור. מתשלומין דאתי עליה חיוב שבת מחמת הגבהה דאשונה שבה נקנה לו הכיס ומיתה ותשלומין באין כאחד: **ניפלוג בדידה.** במגביה עצמו יכול לשנות בו חיוב ופטור: **אלא.** לא תוקמה כשעמד ואח"כ חיוב שבת דעקירה לאו מחמת עקירה דאשונה דהגבהה אתיא ליה אלא בעקירת גופו של פסיעה אחרונה כשיוצא מן הבית וכן עזאי היא: **דאמר.** בפ"ק דשבת: **מהלך לעומד דמי.** ועקירת כל פסיעה הויא עקירה והנחת הרגל היא הנחה הלכך קניה משעת הגבהה וחיוב מיתה בפסיעה בתרייתא קא אתיא ליה: **אבל זורק מאי.** הגביהו וזרקו: **פטור.** מתשלומין דאתיא ליה חיוב שבת ע"י חיוב הגבהה דתו ליתא עקירה אחריתי: **אין דרך הוצאה בכך.** ואין כאן חיוב שבת: **ובמאי.** איצטריך לאשמועינן דדרך הוצאה בכך: **אי ברבי.** כיס גדול שיש בו משוי להגביהו: **אורחיה הוא.** לגררו ופשיטא דהוצאה היא: **לאו אורחיה הוא.** ואמאי חייב משום שבת: **איסור גניבה ליכא.** דמשיכה בלא הגבהה קס"ד דלא קניא ברה"ר: **לרשות היחיד.** לרשותו שהיתה חצירו סמוכה לחצר הבעלים: **לידי רה"ר.** סמוך לבתים שנותנין להן מן הבתים אבנים ומכשולין להרחיק חיכוך העגלות ומאותן חיפופי ולפנים קרי לידי רה"ר: פלוגתא דרבי אליעזר ורבנן בעירובין בפרק כל גגות: **דהא לא שביתי רבים.** והוי ליה כסימטא דתיקון בה משיכה: **רב אשי אמר.** מגרר ויוצא דקאמר פטור לעולם ברשות הרבים. ודקשיא לך איסור גניבה ליכא: **כגון שצירף ידו.** השניה לפחות משלשה סמוך לקרקע ובידו אחת גרירה ונפלה לתוך חבריתה וידו קניא ליה: **כדרבא דאמר רבא ידו של אדם חשובה.** לענין הנחת שבת כמקום ארבעה על ארבעה וכי היכי דלענין שבת חשוב מקום לענין מיקנא נמי חשוב מקום למיקני כאילו הגביהה למעלה משלשה ומיהו ברשות היחיד לא אגבהה דתיקני ליה מקמי דליתי חיוב שבת עליה ובישתה לרה"ר וקנייתה בתין כאחד ולהכי משני כשלירף ידו למעלה מג' דלמטה מג' לא בענין מקום ד' דכלבוד דמי ומיהו ברשות היחיד לא אגבהה דתיקני ליה מקמי דליתי חיוב שבת עליה ובישתה לרה"ר וקנייתה אף הוצאה נמי דאתי לרשותיה לרב אחא קשיא רישא לרבינא קשיא סיפא רישא לרב אחא לא קשיא כמה דלא אתי לרשותיה רשות בעלים קרינא ביה סיפא לרבינא לא קשיא הוצאה דומיא דהגבהה לא אמרינן: הבא על אחותו ועל אחות אביו כו': ורמינהו אלו הן הלוקין הבא על אחותו ועל אחות אביו ועל אחות אמו ועל אחות אשתו ועל אשת אחיו ועל אשת אחי אביו ועל הנדה וקיימא

פטור אדתני היה מגרר ויוצא מגרר ויוצא פטור נפלוג וניתני בדידה במה דברי' אמורים בעומד לפוש אבל לכתף פטור אלא הא מני [ו]בן עזאי היא דאמר מהלך בעומד דמי אבל זורק מאי פטור ניפלוג [וניתני] בדידה במה דברים אמורים במהלך אבל זורק פטור מגרר ויוצא איצטריכא ליה ס"ד אמינא אין דרך הוצאה בכך קמ"ל ובמאי אי ברברבי אורחיה הוא אי בזוטרי לאו אורחיה הוא אלא במיצעי ודאפקיה להיכא אי דאפקיה לרה"ר איסור שבת איכא איסור גניבה ליכא אי דאפקיה לרשות היחיד איסור גניבה איכא איסור שבת ליכא לא צריכא דאפקיה לצידי רשות הרבים וכמאן אי כר' אליעזר דאמר [ז]צידי רה"ר ברה"ר דמו איסור שבת איכא איסור גניבה ליכא אי כרבנן דאמרי צידי רה"ר לאו ברה"ר דמו איסור גניבה איכא איסור שבת ליכא לעולם כר' אליעזר וכי אמר ר"א צידי רה"ר ברה"ר דמו הני מילי לענין חיובא דשבת דזימנין דדחקי רבים ועיילי להתם [א]אבל לענין מיקנא קני מ"ט דהא לא שביחי רבים רב אשי אמר כגון שצירף ידו למטה משלשה וקיבלו כדרבא דאמר רבא [ב]ידו של אדם חשובה לו כארבעה על ארבעה רב אחא מתני הכי רבינא מתני לעולם דאפקיה לרה"ר [ג]וברה"ר נמי קנה ותרוייהו בדיוקא דהא מתני' קמיפלגי דתנן [ד]היה מושכו ויוצא ומת ברשות בעלים פטור הגביהו או שהוציאו מרשות בעלים ומת חייב רבינא דייק מרישא רב אחא דייק מסיפא רבינא דייק מרישא היה מושכו ויוצא ומת ברשות בעלים פטור טעמא דמת ברשות בעלים [ה]הא הוציאו מרשות בעלים ומת חייב רב אחא דייק מסיפא הגביהו או שהוציאו הוצאה דומיא דהגבהה מה הגבהה דאתי לרשותיה אף הוצאה נמי דאתי לרשותיה לרב אחא קשיא רישא לרבינא קשיא סיפא רישא לרב אחא לא קשיא כמה דלא אתי לרשותיה רשות בעלים קרינא ביה סיפא לרבינא לא קשיא הוצאה דומיא דהגבהה לא אמרינן: הבא על אחותו ועל אחות אביו כו': ורמינהו [ו]אלו הן הלוקין הבא על אחותו ועל אחות אביו ועל אחות אמו ועל אחות אשתו ועל אשת אחיו ועל אשת אחי אביו ועל הנדה

כל היכא דאפקיה ואפי' לרה"ר: **אלו הן הלוקין.** אם התרו בהן: [ו]**וקיימא לן דאין לוקה ומשלם.** דנפקא לן לקמן [לב:] מכדי רשעתו[ו] משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות: מתני'

מסורת הש"ס

ד) [שבת ה:: שירופין לח.], ה) שבת ו., שירופין לד., ו) שבת ה., ז) ב"ק עט., ח) מכות יג., ט) [שייך לעמ' הבא], י) [דברים כה], יא) [ביתר ביאור כתבו תוס' שבת ה: ד"ה בשלמא], יב) ת"י כ"י, יג) [ור' אליהו פי' כגון שהאסקופה כרמלית ולהכי צריך כשלירף ידו למטה מג' מגב האסקופה דאי בתוך ג' לרשות היו כרמלית כמו אסקופה עצמה ולא מחייב. ת"ר], יד) [ורש"י דפי' לצריך הגבהה הא דאמרי' בהמגיעו (דף כט.): כשהפקה בפחות מג' וקאמר דקני הא פי' התם בקונגו' משום דהוי הפקר ואיכא למ"ד דאפי' הכנה בהפקר קני ושיתופי מבואות דאמר שצריך שיגביה טפח התם נמי בעירוב הקילו. ת"ר],

גליון הש"ם

תוס' ד"ה **רב אשי** וכו' דקניא ליה ידו. עי' בב"ק כט ע"ב תוד"ה אלא אמר רב אשי:

מוסף רש"י

הגביהו. אפילו בגרשות בעלים, שהרי הגבהה קונה בכל מקום (ב"ק עט.). **אלו הן הלוקין.** אלו לאו דוקא דתנא ושייר לוקין טובא, אלא תנא מייני כריתות לאמשוינן דיש מלקות בחייבי כריתות (מכות יג.).

תוספות רי"ד (המשך)

ד' על ד': והיד היא חשובה כד' על ד': רב אחא מתני הכי פי' כדאמרי' דמשיכ' ברה"ר לא קניא ומוקי לה כשצירף ידו וקבלה לתוכה. רבינא מתני לעולם דאפקיה לרה"ר וברה"ר נמי קני. פי' דמשיכה ברה"ר קונה. ואע"ג דקיי"ל דכל היכא דפליגי רב אחא ורבינא הלכתא כרבינא. הכא הלכתא כר"א משום דקיימו כוותיה אביי ורבא בפרק המוכר את הספינה ואמרי שאין משיכה קונה ברה"ר. ותלמודא נמי מקשה ממילתיה וקיי"ל שאין התלמוד מקשה אלא מהלכה פסוקה: הבא על אחותו וכו'. ורמינהו אלו הן הלוקין הבא על אחותו וכו' וקי"ל דאין לוקה ומשלם. פי' דנפקא לן מכדי רשעתו משום רשעה א' אתה מחייבו ולא משום ב' רשעיות. פי' המורה והא דאוקי מתני' דמכות בבוגדת ולא אוקי מתני' דהכא בשלא היתרו בו ש"מ אפילו איתרו ביה נמי ממונא משלם וכו':

עין משפט נר מצוה

יג א מיי' פ"ד מהל' מכירה הלכה ד טוש"ע ח"מ סימן קלח סעיף יד:

יד ב מיי' פי"ג מהל' שבת הלכה טו:

טו ג מיי' פ"ג מהל' גניבה הלכה ב טור ש"ע ח"מ סימן שנח:

טז ד ה מיי' פ"ג מהל' גניבה הל' טז סמג עשין עא טוש"ע ח"מ סי' שמח סעיף ד:

יז ו מיי' פ"ט מהל' סנהדרין הלכה ח:

תוספות רי"ד

ע"ש בפסקי: ובמאי. פי' ובמאי איצטריך לאשמועינן דדרך הוצאה בכך אי בגדול שיש בו משוי להגביה אורחיה הוא לגוררו ופשיטא דהוצאה היא ואי בזוטרא לאו אורחי' הוא ואמאי חייב משום שבת (איסור ח) גניבה איכא דמשיכה בלא הגבהה לא קניא ברה"ר) אלא במיצעי. פי' אם היה הכיס קטן שדרכו להוציאו בהגבהה והוציאו בגרירה פטור לענין שבת דהוצאה כלאחר יד הוא. וגם לענין קני' נמי אמרינן בפ' המוכר את הספינה דדברים שדרכן להגביהן אינן נקנים אלא בהגבהה לא במשיכה ומוקמי להא דתני היה מגרר ויוצא במידי דצריך מיתנא. ודאפקוה היכא אי דאפקי' לרה"ר איסור שבת איכא איסור גניבה ליכא פי' (אי) דמשיכה [אינה] קונה ברה"ר ואי דאפקה לרה"י איסור גניבה איכא איסור שבת ליכא ר"א אמר כגון שצירף ידו למטה מג' וקבלה. פי' מכי נפלה לתוך ידו איכא איסור גניבה שידו קונה לו ואיכא איסור שבת שכל פחות מג' כלבוד דמי וכאילו נחה ברשות הרבים דמי פי' המורה: לעולם הא דקתני מגרר ויוצא פטור לעולם דאפקה לרה"ר ודק' לך איסור גניבה ליכא איכא ודאי כגון שצירף ידו השנית לפחות מג' סמוך לקרקע ובידו הא' גרירה והפילה לתוך יד חבריתה וידו של אדם קני' ליה כדרבא דאמר ידו של אדם חשובה לו כד' על ד'. פי' לענין הנחת שבת וכי היכי דלענין שבת חשיבא מקום לענין מיקנא נמי חשיב מקום למיקני' כאילו הגביה למעלה מג' מיהו ברה"י לא אגביה דתיקני לי' מקמי דליתי חיוב שבת עלי' ויציאתה וביאתה לרה"ר וקנייתה באין כא' ולהכי משני כשצירף דלא תהוי הגבהה ברשות היחיד כדקתני היה (מכניס) [מגרר] ויוצא. א"נ כדרבא ג) דאמר ידו של אדם חשובה לו כד' על ד'. פי' ואע"פ שהיתה למעלה מג' יש בה איסור שבת דידו של אדם פי' לענין שבת בענין שיעשה הנחה ע"ג מקום חשוב שיש בו

ג) מתניתא איסור גניבה ליכא עד ברה"ר שיך להלן. ד) גירסת רבינו מ"ר כדרבא וכ"כ בתוס' בד"ה רב אחי בשם הריב"ם.

מתני' באחותו נערה. דאיכא קנס וסבירא ליה דממונא משלם ולא לקי והכיא דמכות בבוגרת דאין לה קנס: **בושת ופגם.** דגבי קנס הוא דבעינן נערה אבל בושת ממונא הוא: **ופגם.** כאילו היא שפחה נמכרת בשוק כמה פיחתה מדמיה להשיאה לעבד שיש לרבו קורת רוח הימנו כדלקמן (דף מ:) והא בבוגרת נמי איתא: **בשוטה.** שאין לה בושת ודמיס למכור בשוק נמי אין לה: **והא איכא נערה.** דהכי תנן במתניתין[ב] המפתה נותן בושת ופגם וקנס מוסיף עליו האונס שנותן את הנער: **במפותה.** דאין לה נער כדאמרי' לקמן בפירקין (ד' לט:) פקחות שבהן אומרות מפותה אין לה נער: **ביפומה.** שקנסה ובושתה ופגמה שלה: **ומפותה.** כיון שהכל שלה אין כאן חיוב ממון דהא עבדא מדעתה ואמולי אחלה גביה: **שוטה** לא גרסי'. דבפקחת נמי אין שום חיוב ממון במפותה יתומה: **קסבר עולא.** דאוקי מתני' דמכות בבוגרת ולא אוקמה למתני' דהכא בשלא התרו בו שמעת מינה אפי' אתרו ביה נמי ממונא משלם ולא לקי: **חובל באחיו.** איכא מלקות דלא יוסיף (דבריס כה) וממונא משלם כדכתיב (שמות כא) שבתו יתן ואפילו אתרו ביה נמי מרבי ליה לקמן בשמעתין[ג] בהדיא לתשלומין: **מה לחובל באחיו.** דין הוא לידון בממון שהוא חמור ממלקות שכן יש בו חומר אחר: **שחייב בחמשה דבריס.** נזק צער ריפוי שבת ובושת: **ואי ממונא לקולא הוא.** וא"ת ממון קל מן המלקות ואין זו תשובה שהשבנו דכ"ש בעלמא מה זה שחמור להתחייב בחמשה דבריס נדון בקלה שבשני חיובין שבהן ק"ו לשאר חייבי ממון הקלין שידונו בממון הקל איכא למיפרך מה לחובל באחיו שכן הותר מכללו בב"ד דניתן רשות לב"ד להלקותו תאמר בשאר חייבי ממון כגון קנס לאונס ומפתה שלא הותרו מכללן בב"ד: **אלא גמר מעדים זוממים.** במה מלינו: **דאיכא ממון.** דכאשר זומם[ד]: **ומלקות.** דלא תענה[ה]: **ממונא משלם.** לקמן[ו] יליף לה בשמעתין: **שכן אין לריכין הפרשה.** ונענשין במיתה או במלקות או בממון ודין הוא שידונו בחמורה כי איכא תרתי: **ואי ממונא קולא הוא.** משכחן בהן לד הקל ודין הוא שידונו בקלה: **שכן לא עשו מעשה.** אלא בדיבורא בעלמא מיענשי: **מתרוייהו.** כי פרכת מה לחובל באחיו שכן חייב בחמשה דבריס עדיס זוממין יוציאו מה לעדיס זוממין שכן אין לריכין התראה חובל יוציא וחזר הדין: תחת

וקיימא לן דאינו לוקה ומשלם. נראה לר"י דלא פריך ז) אמתני' דהתם אמאי לוקה דהא פשיטא דמשכחת לה מלקות בלא קנס כגון בוגרת ומפותה או בעולה אלא אמתניתין קשיא ליה אמאי משלם קנס כיון דאיכא מלקות ואפילו בלא אתרו ביה מצינן למימר דס"ד דמקשה דחייבי מלקיות שוגגים פטורים מן התשלומין ומשני עולא דמתניתין אפילו בהתרו בו דממונא משלם ולא לקי ורבי יוחנן משני דמיירי בלא התרו בו ואזיל לטעמיה דאית ליה דחייבי מלקיות שוגגים חייבין בתשלומין: **דאין** לוקה ומשלם. תימה דבפ"ק דמכות (דף ד: ושם) משמע דבקנס לוקה ומשלם דקאמר אפלוגתא דר' מאיר ורבנן דמעידין אנו באים פלוני שחייב לחברו מאתים זוז בשלמא רבנן כי טעמייהו משום רשעה אחת כו' אלא ר"מ מ"ט גמר ממוניא שם רע מה למוניא שם רע שכן קנס קסבר ר"מ עדיס זוממין נמי קנסא משמע דלרבנן לא יליפינן ממוניא שם רע משום דסברי דעדיס זוממין ממונא אבל קנסא יליפינן שפיר ממוניא שם רע דלוקה ומשלם ועולא גופיה דדחיק הכא לשנויי כאן באחותו נערה הוא דמסיק התם הכי וליכא למימר דמבושת ופגם שהן ממון פריך דהא מדמשני כאן באחותו בוגרת משמע דלאו מבושת ופגם פריך דל"ל לא הוה משני מידי וי"ל כיון דלרבנן דר' מאיר עדיס זוממין לאו קנסא הוא ולכך לא יליפינן ממוניא שם רע אלא אין לוקין ומשלמין מכדי רשעתו דהשתא אית לן למילף בכל דוכתין מעדיס זוממין ולא ממוניא שם רע דכל מלקיות יליפינן ממלקות דעדיס זוממין דסמיך ליה לאו דחסימה דארבעים יכנו בעדיס זוממין כתיב ולפי שמפורש בהן מלקות יליפינן כולהו לאוי דליהוי דומין ללאו דחסימה דסמיך ליה וכי היכי דעדיס זוממין אין לוקין ומשלמין בכל ענין בין בממון בין בקנס דמקרא מלא דבר הכתוב כדי רשעתו משום רשעה אחת מחייבו כו' אפילו מתחייבו קנס כגון בשעה שהעידו טבחו או מכרו שור של גויה הס או אחרים בשבילם הכי נמי בכל מלקיות ועוד תירץ ריגב"ל דרבנן נמי מלו סברי דעדיס זוממין קנסא ומ"מ לא יליפינן ממוניא שם רע משום דכדי רשעתו משמע בממון ומלקות אבל לר"מ משום בנין אב דמוניא שם רע מוקי כדי רשעתו למיתה ומלקות ומפיק ליה ממשמעותיה אי נמי טעמא דרבנן כדמפרש בירושלמי דמוניא שם רע

וקיימא לן דאינו לוקה ומשלם אמר עולא לא קשיא כאן באחותו נערה כאן באחותו בוגרת אחותו בוגרת נמי הא איכא [א]בושת ופגם [ב]בשוטה והא איכא [ג]צערא במפותה השתא דאתית להכי אפי' תימא אחותו נערה ביתומה ומפותה אלמא קסבר עולא כל היכא דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מילקא לא לקי מנא ליה לעולא הא גמר מחובל בחבירו מה חובל בחבירו דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מילקא לא לקי אף כל היכא דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מילקא לא לקי מה לחובל בחבירו שכן חייב בחמשה דברים ואי ממונא לקולא שכן הותר מכללו בבית דין אלא גמר מעדים זוממין מה עדים זוממין דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מילקא לא לקי אף כל היכא דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מילקא לא לקי [ד]מה לעדים זוממין שכן אינן צריכים התראה ואי ממונא לקולא הוא שכן לא עשו מעשה אלא גמר מתרוייהו מה הצד השוה שבהן דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מילקא לא לקי אף כל היכא דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מילקא לא לקי מה להצד השוה שבהן [ה]שכן יש בהן צד חמור ואי ממונא לקולא הוא שכן יש בהן צד הקל אלא

מסורת הש"ס

א) [פסחים עז. סוטה כט: מכות ד:], ב) [לקמן לט.], ג) [ע"ב], ד) [דבריס יט], ה) [שמות כז], ו) [ע"ב], ז) [נראה איפכא דאמתני' לא קשיא ליה הא דמשלם הא רבי קרא מייבי לאוין וכריתות דמשלמין אלא דהכיא אמתני' קשיא ליה אמאי לוקה דמשמע ליה דחיירי התם בנערה דומיא דמתני' ומיהו איכא למימר דפריך אמתני' אמאי משלם בחייבי כריתות כדפי' ר"י בסמוך. מ"ר], ח) [וכשב"ל נמי לא אוקמי כרבנן משום חייבי כריתות ולר"י דאמר מלקי לקי כר' דסבר ממונא קילא דאי חומרא וכי אתגורי אתגור והשתא ל"ש דקאמר מנ"ל הא דע"כ מדאוקי חד לחייבי כריתות נפקא ליה בעלמא דממונא משלם ולא לקי ולפי המסקנא דגמר מתם איצטריך קרא לחייבי עשה אלא לאו הוא הוא קרא הוי דרשי מתם לדרשא אחריתי ואידך לחייבי כריתות. מ"ר], ט) [מ"ר כ"ר, י) הג"ה עיקר חיובא בא ע"י הרמיה שמעידין שראו ולמיה ליה בה מעשה. לשון רש"י,

יח א מיי' פ"ב מהלכות נערה הלכה יא טור אה"ע סימן קנו:

יט ב מיי' פ"ג מהל' חובל ומזיק הל' ד ופ"ב מהל' נערה הל' יא טור שם טוש"ע מ"מ סי' תכ סעיף ז:

כ ג מיי' פ"ב מהל' נערה הל"א סמג עשין ע טור אה"ע שם:

כא ד מיי' פי"ח מהל' עדות הלכה ד סמג עשין קי טור מ"מ סי' לח:

תוספות רי"ד

אמר עולא ל"ק כאן באחותו נערה כאן באחותו בוגרת אחותו נערה דאיכא קנס משלם ולא לקי. בוגרת דליכא קנס לקי פי' המורה מתני' דהכא בנערה. ומתני' דמכות בבוגרת. אלמא קסבר עולא כל היכא דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מילקי לא לקי דגמיר לה מחובל בחבירו ומעדים זוממין דממונא משלם ומילקי לא לקי. פי' חובל בחבירו איכא מלקות בלא יוסיף פן יוסיף. וממונא משלם כדכתיב רק שבתו יתן ואפי' אתרו בי' נמי עדים זוממין נמי (במה) מצינו דאיכא ממון דכאשר זמם ומלקות מלא תענה:

ז) [ועוד פי' ר"ת דדייק דממונא משלם מדפריך בוגרת והא איכא בושת ופגם ומשני בשוטה ולא משני דלוקה ואינו משלם אלא דבעלמא נמי ממונא משלם ולא לקי וקשה דאין נראה שיהא זה מדברי עולא אלא תלמודא הוא דקאמר ליה ועוד מדמסיק אלא [עולא] תחת תחת גמר משמע דבקנס גופיה בעי קרא דממונא משלם ואמאי לא שמעינן מנער נערה הנערה ועוד מאי קאמר מנ"ל לעולא נימא דיליף בושת ופגם מקנס דרבי קרא וכ"ת מקנס לא יליפינן גילף מקנס וחובל ועדים זוממים ועוד כיון דבושת ופגם קאי מאי קאמר בסמוך מה לחובל שכן חייב בד' דברים אמו בושת ולאו חובל הוא וכמה עניני חבלות שאין בהן כל ה' דברים כדאמר בהחובל. ומיהו ריב"ם פי' דהכי פריך מה לאלו דחובל שכן פעמים יש בו כל ה' דברים תאמר בלאו דערות אחותך לא תגלה שלעולם אין בו כל ה' דברים ופי' ר"י נראה עיקר]:

ואי ממונא קולא הוא. וא"ת איתגורי איתגור שנידון בקלה דהכי פריך בפרק הנשרפין (סנהדרין דף פא.) גבי מי שנתחייב שתי מיתות וי"ל דשאני הכא דחס רחמנא אממונא של נחבל: **שכן** יש בהן צד חמור. קשה דל"ל לא נלמד עוד מהלד השוה בשום מקום דאלולהו איכא למיפרך מה לד חמור מה לד קל ונראה לר"י דהכא פריך הכי שכן יש בהן לד חמור משונה כי ההיא דבפרק ד' מיתות (שם דף סו.) מה להלד השוה שבהן שכן משונין גבי דיין נשיא וחרש דהכא חמשה דברים שאין לריכין התראה הוי לד חמור יותר משאר דברים ולד הקל נמי הוי קולא יתירא בחובל שהותר מכללו שמותר לחבול בחבירו וכן עדים זוממין לא עשו מעשה הוי קולא יתירא ואפילו למ"ד עקימת שפתים הוי מעשה הא אמרי' בסנהדרין (דף סה: ושם) שאני עדים זוממין הואיל ושנן בראיה[ט] ובפרק כשם (סוטה כט:) יש לפרש נמי דפריך גבי טבול יום וכלי חרס מה להלד השוה שבהן שכן לד חמור דקרי לד חמור משונה כלי חרס שמטמא באוירו וטבול יום נמי יש לפרש בדוחק שקורא לד חמור מה שנעשה אב הטומאה במגע שלא היה נראה שיהיה שום דבר אב הטומאה אלא אם כן טומאה יולאה מגופו ועוד יש לומר דלד חמור דהתם היינו דאיכא למיפרך שכן במינו אב הטומאה דהי דכלי חרס אינו נעשה אב מכל מקום

כב א מיי׳ פי״ט מהל׳ סנהדרין הל׳ ד סי׳ קלא טוש״ע מ״מ סימן תכ סעיף ב:

כג ב מיי׳ פ״ד מהל׳ חובל ומזיק הל׳ ט סמג עשין ע טוש״ע ח״מ סימן תכד סעיף ב:

כד ג מיי׳ פי״ח מהל׳ עדות הל׳ ו סמג עשין קי טור ח״מ סי׳ לח:

תוספות רי״ד

ור״י אמר אפילו תימא באחותו נערה. כאן שהתרו בו כאן שלא התרו בו אלמא קסבר ר״י כל היכא דאיכא ממון ומלקות מילקא לקי ממונא לא משלם פי׳ המורה. אפילו תימא ההיא דמכות באחותו נערה וכשהתרו בו דאיכא ממון ומלקות דלקי ולא משלם. ומתני׳ דהכא בשלא אתרו ב״י דליכא מלקות כ״א ממון.

מסורת הש״ס

ה) לקמן ט:. ב״ק פג: מכות ד: יג:, ב) סנהדרין פה. מכות טו., ג) מכות ד., ד) [שמות כז], ה) [ב״ק ה.], ו) ת״י כ״י, ז) ס״ל יד מתתא יד ממש, ח) [דף יב. מ.],

תורה אור השלם

1. וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָ חֲמִשִּׁים כֶּסֶף וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עִנָּהּ לֹא יוּכַל שַׁלְּחָהּ כָּל יָמָיו: דברים כב כט

2. עַיִן תַּחַת עַיִן שֵׁן תַּחַת שֵׁן יָד תַּחַת יָד רֶגֶל תַּחַת רָגֶל: שמות כא כד

3. וְהָיָה אִם בֶּן הַכּוֹת הָרְשָׁע וְהִפִּילוֹ הַשֹּׁפֵט וְהִכָּהוּ לְפָנָיו כְּדֵי רִשְׁעָתוֹ בְּמִסְפָּר: דברים כה ב

4. אַרְבָּעִים יַכֶּנּוּ לֹא יֹסִיף פֶּן יֹסִיף לְהַכֹּתוֹ עַל אֵלֶּה מַכָּה רַבָּה וְנִקְלָה אָחִיךָ לְעֵינֶיךָ: דברים כה ג

5. וַעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו וּבִעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ: דברים יט יט

6. וְלֹא תָחוֹס עֵינֶךָ נֶפֶשׁ בְּנֶפֶשׁ עַיִן בְּעַיִן שֵׁן בְּשֵׁן יָד בְּיָד רֶגֶל בְּרָגֶל: דברים יט כא

7. וְאִישׁ כִּי יִתֵּן מוּם בַּעֲמִיתוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה כֵּן יֵעָשֶׂה לּוֹ: ויקרא כד יט

8. שֶׁבֶר תַּחַת שֶׁבֶר עַיִן תַּחַת עַיִן שֵׁן תַּחַת שֵׁן כַּאֲשֶׁר יִתֵּן מוּם בָּאָדָם כֵּן יִנָּתֶן בּוֹ: ויקרא כד כ

9. עֶרְוַת אֲחוֹתְךָ בַּת אָבִיךָ אוֹ בַת אִמֶּךָ מוֹלֶדֶת בַּיִת אוֹ מוֹלֶדֶת חוּץ לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָן: ויקרא יח ט

הגהות הב״ח

(א) תוס׳ ד״ה מכדי וד״ה חובל בחבירו נמי מכדי הד״א:

מוסף רש״י

הכהו הכאה שאין בה שוה פרוטה לוקה. שאם יש בה תשלומי פרוטה משלם ואינו לוקה, דילפינן בפירוש ריבתה תורה חובל בחבירו לתשלומין, וכי אין בה שוה פרוטה לוקה, שעבר על לא יוסיף פן יוסיף (מכות ט.). **שלא השם המביאן לידי מכות מביאן לידי תשלומין.** מלקות משום לא תענה ותשלומין משום כאשר זמם. השם, המקרא (מכות ד.). **כל המשלם** אינו לוקה. דכתיב כדי רשעתו, משום רשעה אתה מתחייב ולא אתה מתחייב משום שתי רשעיות (שם).

אלא עולא תחת תחת גמר כתיב הכא [1]תחת אשר ענה וכתיב התם [2]עין תחת עין מה התם ממונא משלם מילקא לא לקי אף כל היכא דאיכא ממונא ומלקות ממונא משלם מילקא לא לקי רבי יוחנן אמר אפי׳ תימא אחותו נערה כאן שהתרו בו כאן שלא התרו בו אלמא קסבר רבי יוחנן כל היכא דאיכא ממון ומלקות ואתרו ביה מילקא לקי ממונא לא משלם מנא ליה לר׳ יוחנן הא אמר קרא [3]כדי רשעתו [ו]משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות וסמיך ליה [4]ארבעים יכנו והרי חובל בחבירו דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מילקא לא לקי וכי תימא הני מילי היכא דלא אתרו ביה אבל אתרו ביה מילקא לקי ממונא לא משלם [3]והאמר ר׳ אמי א״ר יוחנן הכהו [8]הכאה שאין בה שוה פרוטה לוקה היכי דמי אי דלא אתרו ביה אמאי לוקה אלא פשיטא דאתרו ביה וטעמא דלית בה שוה פרוטה הא אית בה שוה פרוטה ממונא משלם מילקא לא לקי כדאמר רבי אילעא בפירוש ריבתה תורה עדים זוממין לתשלומין [2]הכא נמי בפירוש ריבתה תורה חובל בחבירו לתשלומין והיכא איתמר דר׳ אילעא אהא [3]מעידין אנו את איש פלוני שחייב לחבירו מאתים זוז ונמצאו זוממין לוקין ומשלמין שלא השם המביאן לידי מכות מביאן לידי תשלומין דברי ר״מ וחכמים אומרים [2]כל המשלם אינו לוקה ונימא כל הלוקה אינו משלם א״ר אילעא בפירוש ריבתה תורה עדים זוממין לתשלומין היכן ריבתה תורה מכדי כתיב [5]ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו [6]יד ביד למה לי דבר הניתן מיד ליד ומאי ניהו ממון חובל בחבירו נמי מכדי כתיב [7]כאשר עשה כן יעשה לו [8]כן ינתן בו למה לי דבר שיש בו נתינה ומאי ניהו ממון ורבי יוחנן מ״ט לא אמר כעולא אם כן בטלת [9]ערות אחותך לא תגלה חובל

תחת תחת גמר. וגזירה שוה מופנה היא ולמדין ומין משיבין: **אפי׳ תימא.** ההיא דמכות באחותו נערה וכשהתרו בו דליכא ממון ומלקות ואשמעינן דלקי ולא משלם ומתניתין דכתובות בשלא התרו בו דליכא מלקות: **וסמיך ליה ארבעים יכנו.** דהיכא דאיכא שתי רשעיות ניעבד ביה הכאה: **בפירוש ריבתה.** לקמיה מפרש היכא: **שלא השם המביאו לידי מכות הוי.** המקרא המביאו לידי מלקות אינו מביאו לתשלומין מלקות מלא תענה (מעניה) תשלומין מכאשר זמם וכיון דשני שמות הן חייב על שניהם: **אימא כל הלוקה אינו משלם.** ויליפיה במלקות מאי שנא ממון דפשיטא להו: **יד ביד.** דסמיך ליה לא תחוס עינך נפש בנפש וגו׳: **כן ינתן.** כאשר יתן מום בחבירו וגו׳: **מאי טעמא לא אמר לעולא.** דגמר גזירה שוה לעונש ממון ולא מלקות לכל חייבי ממון ומלקות: **אם כן.** דפטרת בא על אחותו ממלקות בטלת לאו שבה שעונש לאו במלקות: ופרכינן

אלא עולא תחת תחת גמר כתיב הכא [1]תחת אשר ענה וכתיב התם [2]עין תחת עין מה התם ממונא משלם מילקא לא לקי אף כל היכא דאיכא ממונא ומלקות ממונא משלם מילקא לא לקי רבי יוחנן אמר אפי׳ תימא אחותו נערה כאן שהתרו בו כאן שלא התרו בו אלמא קסבר רבי יוחנן כל היכא דאיכא ממון ומלקות ואתרו ביה מילקא לקי ממונא לא משלם מנא ליה לר׳ יוחנן הא אמר קרא [3]כדי רשעתו [ו]משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות וסמיך ליה [4]ארבעים יכנו והרי חובל בחבירו דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מילקא לא לקי וכי תימא הני מילי היכא דלא אתרו ביה אבל אתרו ביה מילקא לקי ממונא לא משלם [3]והאמר ר׳ אמי א״ר יוחנן הכהו [8]הכאה שאין בה שוה פרוטה לוקה היכי דמי אי דלא אתרו ביה אמאי לוקה אלא פשיטא דאתרו ביה וטעמא דלית בה שוה פרוטה הא אית בה שוה פרוטה ממונא משלם מילקא לא לקי כדאמר רבי אילעא בפירוש ריבתה תורה עדים זוממין לתשלומין [2]הכא נמי בפירוש ריבתה תורה חובל בחבירו לתשלומין והיכא איתמר דר׳ אילעא אהא [3]מעידין אנו את איש פלוני שחייב לחבירו מאתים זוז ונמצאו זוממין לוקין ומשלמין שלא השם המביאן לידי מכות מביאן לידי תשלומין דברי ר״מ וחכמים אומרים [2]כל המשלם אינו לוקה ונימא כל הלוקה אינו משלם א״ר אילעא בפירוש ריבתה תורה עדים זוממין לתשלומין היכן ריבתה תורה מכדי כתיב [5]ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו [6]יד ביד למה לי דבר הניתן מיד ליד ומאי ניהו ממון חובל בחבירו נמי מכדי כתיב [7]כאשר עשה כן יעשה לו [8]כן ינתן בו למה לי דבר שיש בו נתינה ומאי ניהו ממון ורבי יוחנן מ״ט לא אמר כעולא אם כן בטלת [9]ערות אחותך לא תגלה חובל

דוכתא מתחת נתינה ישלם כסף דמהאי גזירה שוה ילפינן[ה] מיטב בכולהו דדוקא לענין מיטב נתקבל שהוא גוף התשלומין דאם לא כן תקשי לר׳ יוחנן ולאביי דפליגי לעולא דאמטו מי ליתי להו גזירה שוה לענין מיטב והכא לעולא אייתר ליה האי תחת למיפטר ממלקות מגזירה שוה דחובל בחבירו הלכך צריך לומר לקמן לעולא דנפקא ליה בושת ופגם מדרבא:

[**מנא** ליה לר״י **הא.** וא״ת לעיל בעי מנא ליה לעולא דממונא משלם ולא לקי כו׳ והשתא בעי מיפכא וי״ל דהכא משום ג״ש דתחת תחת קאמר מנ״ל לר״י דלא דרשינן ג״ש להכי דג״ש זו נתקבלה לכ״ע בבכורות (דף יב.) לגבי בכור]:

שלא השם המביאו לידי מלקות מביאו כו׳. פירש בקונטרס משום דממון ומלקות אתו מתרי קראי מלקות מלא תענה וממון מועשיתם לו כאשר זמם וקשה דכ״ש דאי הוו כתיבי בחד קרא שילקה ושלם שהיה לוקה ומשלם ומיהו שמא יש לפרש לפ״ה משום דממון ומלקות אתו מתרי קראי אין לנו לבטל פסוק אחד לגמרי ולקיים האחר אבל אם היו באים שניהם מועשיתם לו כאשר זמם כגון שהעידו על אחד שהוציא שם רע על אשתו דבאין לחייבו ממון ומלקות אין לוקין ומשלמין ואין נראה לר״י דלא מסתבר שלא יהו חייבין ממון ומלקות בכה״ג כיון שרצו לחייבו שניהם ונראה לר״י לפרש שלא השם המביאו לידי מכות כו׳ כלומר שהתשלומין לא נכתבו בסמוך למלקות דאם היה כתוב באותו פסוק עצמו לא תענה ואם עניה ועשיתם לו כאשר זמם אז ודאי הוה אמינא דה״ל לאו שניתן לעשה ולא יקום עליו אבל עתה שנכתב רחוק זה מזה לא הוי ניתן לעשה ולא דמי ללאו דגזילה דחשיב ליה ניתן לעשה בפ׳ בתרא דמכות (דף טז.) ובשלוח הקן (חולין קמח.) אע״ג דעשה דוחשיב את הגזילה לא כתיב אצל לאו דלא תענה דעל ידי שאנו עושין לו כאשר זמם אינו נעקר עדותו אלא ע״י שהוחס הלכך לא חשבינן ליה ניתן לעשה כיון שלא נכתב אחריו סמוך לו והר״ר שלמה מדרוויי״ש מפרש שלא השם המביאו לידי מכות דהיינו לא תענה מביאו לידי תשלומין פי׳ אינו בא להיות אזהרה לענוש תשלומין דלאמרינן במכות דממון לא בעי אזהרה ועוד דר׳ מאיר נפקא ליה אזהרה לכאשר זמם מוכל ישראל ישמעו וייראו ולא יוסיפו דלאמרינן בפ״ק דמכות (דף ד.): שאם היה צריך לא תענה לאזהרת ממון אז לא היה לוקה עליו דמחד לאו לא הוה ענשינן ליה ממון ומלקות:

[1] [כדמשמע בפ״ק דמכות אהכיא דתנן מעידין אנו באים פלוני שחייב מלקות מ׳ לוקים שמונים מ׳ מועשיתם כאשר זמם ומ״ל מלא תענה ומכ״ל אין קופא אלא מ׳ וכבנן האי לא תענה מאי עבדי ליה מיבעיא להו לאזהרת עדים זוממים וכ״מ אזהרה נפקא ליה מוכל ישראל וגו׳ משמע דאי לאו קרא אחרינא לאזהרה מלא תענה לא הוה ענשינן ליה תרי מלקיות ולרבנן אע״ג דלא תענה לא צריך לאזהרת ממון מ״מ אינו לוקה ומשלם משום כדי רשעתו ולא נקי לרבנן אלא כשמעידים שהוא בן גרושה לליכא כאשר זמם ואע״ג דלא תענה לאו שאין בו מעשה ועוד דניתן לאזהרת מיתת ב״ד הכא גלי קרא דלקי מוהיה אם בן הכות הרשע]:

מכדי כתיב ועשיתם לו כאשר זמם יד ביד למה לי. ולכאן למימר דלמה לי יד ביד דמועשיתם לו כאשר זמם משמע בהדיא ממון דכמו שהיה רוצה לחייבו ממון כן יתחייב לו ממון דמצינו למימר דכאשר זמם מיירי במיתה ומלקות אבל בממון מילקא לקי ממונא לא משלם ומיהו קשה לישנא דמכדי כתיב ועשיתם לו כו׳ יד ביד למה לי דמשמע דמייתורא דלא איצטריך לגופיה הוא דמפיק ליה והא אפילו לא מייתר יד ביד משמע שפיר ממון דליכא לפרושי יד ביד ממש כדנפקא לן בהחובל (ב״ק דף פג: ופד.) מעין תחת עין ועוד הא דקאמר גבי חובל בחבירו כן ינתן בו למה לי דבר הניתן מיד ליד ומאי ניהו ממון אימא הני מילי היכא דלא אתרו ביה דמכן ינתן בו נפקא בהחובל מזק ולא מכאשר עשה אבל היכא דאתרו ביה אימא דמילקא לקי ונראה לר״י דהך סוגיא אתיא כמאן דמפיק התם עין תחת עין ממון מקרא דיד ביד והיינו דקאמר מכדי כתיב ועשיתם לו כאשר זמם ואי ס״ד [ו] עין תחת עין ממש א״כ יד ביד בעדים זוממין למה לי מכאשר זמם נפקא אלא אייתר יד ביד למידרש דבר הניתן מיד ליד דהיינו ממון אבל אי לא אייתר הוה אמינא יד ביד ממש: [ח] **חובל** בחבירו מכדי כתיב **כאשר עשה כן יעשה לו.** דמשמע ממון כדאוכמן מייתורא דיד ביד כדפרישית וא״כ כן ינתן בו למה לי והא ליכא למימר דאתא להיכא דלא אתרו ביה דמיד ביד נפקא אלא ע״כ לא איצטריך אלא היכא דאתרו ביה ומיהו הא לא קשיא ליה אמאי איצטריך כאשר עשה וגו׳ דנשנה כאן לשון צורך כדאמרינן כל פרשה שנאמרה וישנית כו׳ אבל כן ינתן בו למה חזר ושנה שתי פעמים אלא לומר לך דבר הניתן מיד ליד להיכא דאתרו ביה והוא הדין דהוה מצי למימר מכדי כתיב יד ביד כן ינתן בו למה לי: **ורבי** יוחנן מ״ט **לא אמר כעולא.** והא ליכא למימר דלא שמיע ליה גזירה שוה דתחת תחת דהא ילפינן לה בבכורות[ט] גבי בכור ובכמה מקומות: **אם** כן **בטלת ערות אחותך לא תגלה.** וא״ת כל לאו שאין בו מעשה ולאו הניתק לעשה ביטלנו הלאו כיון שאין לוקין עליו הא לאו מילתא היא דהיא לאו בר מלקות הוא אבל הכא דשייך ביה מלקות לית לן למידרש גזירה שוה לאפוקי מלקות מיניה כיון דליכא לאוקומי גז״ש אמילתא אחריתי:

חובל בחבירו נמי א"כ בטלת [1]לא יוסיף פן יוסיף עדים זוממין נמי א"כ בטלת [2]והיה אם בן הכות הרשע אלא עדים זוממין אפשר לקיומה בבן גרושה ובן חלוצה חובל בחבירו נמי איכא לקיומה כגון שהכהו הכאה שאין בה שוה פרוטה אחותו נמי איכא לקיומה באחותו בוגרת (ו) אמר לך ר' יוחנן האי תחת אשר עינה מיבעי ליה לכדאביי ו)דאמר אביי אמר קרא [3]תחת אשר עינה האי תחת אשר עינה מכלל דאיכא בושת ופגם ועולא נפקא ליה מדרבא דאמר רבא אמר קרא [3]ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף הנאת שכיבה חמשים מכלל דאיכא בושת ופגם רבי [3]אליעזר אומר עדים זוממין ממונא משלמי ומילקא לא לקי משום [8]דלאו בני התראה נינהו אמר רבא תדע ניתרי בהו אימת ניתרי בהו מעיקרא [2]אמרי אישתלין ניתרי בהו בשעת מעשה פרשי ולא מסהדי ניתרי בהו לבסוף מאי דהוה הוה מתקיף לה אביי וניתרי בהו בתוך כדי דבור מתקיף לה רב אחא בריה דרב איקא וניתרי בהו מעיקרא ונרמז בהו רמוזי הדר אמר אביי לאו מילתא היא דאמרי אי סלקא דעתך עדים זוממין צריכין התראה כי לא מתרינן בהו לא קטלינן להו מי איכא מידי דאינהו בעו קטיל בלא התראה ואינהו בעו התראה הא בעינן [4]ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו וליכא מתקיף לה רב סמא בריה דרב ירמיה אלא מעתה בן גרושה ובן חלוצה דלא מכאשר זמם קא מיתרבי ליבעי התראה [9]אמר קרא [5]משפט אחד יהיה לכם [3]משפט השוה לכולכם רב שישא בריה דרב אידי אמר חובל בחבירו נמי ממונא משלם ומילקא לא לקי מהכא [6]וכי ינצו אנשים ונגפו אשה הרה ויצאו ילדיה ואמר רבי אלעזר [7]במצות שבמיתה הכתוב מדבר דכתיב [7]ואם אסון יהיה ונתת נפש תחת נפש היכי דמי אי דלא אתרו ביה אמאי מיקטיל אלא פשיטא דאתרו ביה [9]ומותרה לדבר חמור הוי מותרה לדבר הקל ואמר רחמנא ולא יהיה אסון ענוש יענש מתקיף לה רב אשי ממאי דמותרה לדבר חמור הוי מותרה לדבר הקל דלמא לא הוי אם תמצא לומר הוי ממאי דמיתה חמורה

דלמא

ופרכינן **חובל בחבירו.** דעל כרחך בממון גידון תקשי בטלת לאו דלא יוסיף פן יוסיף שהוא מזהיר למכה את חבירו: **והיה אם כן הכות.** במסכת מכות (דף ג:) מוקמינן לה בעדים זוממין: **אלא.** על כרחך כיון דרבייה קרא לתשלומין איכא לאוקמא לעונש מלקות דלאו דידיה במעידין אלו את איש פלוני כהן שהוא בן גרושה דליכא לאוקמי כאשר זמם[1] ולומר יהא הוא בן גרושה תחתיו אלא סופג את הארבעים והכי תנן במסכת מכות [ג.]. וחובל בחבירו נמי מוקמינן ליה בשאין בה שוה פרוטה בכל חמשה דברים שבה כגון שלא פיחתו מכספו וממלאכתו וריפוי לא הוצרך ולא נער היה בה ובשוטה שאין לה בושת. והכא נמי באחותו מלית לאוקמי מלקות דידה בבוגרת אבל נערה ליפלס ולא לילקי הואיל וריבתה גזירה שוה דתחת תחת לתשלומין: **לכדאביי.** בשילהי פירקין דפרכינן[1] ואימא חמשים אמר רחמנא מכל מילי ושני אביי[2] חמשים [3] כסף נתחדשו תחת קנס העיוני אבל בושת ופגם שהוא בשאר חובלים לא כלל כלן: **השוכב עמה.** קרא יתירא הוא לדרשה גימא ונתן לאבי הנערה חמשים כסף: **מכלל דבושת ופגם.** דלאו מחמת הנאת שכיבה נינהו שהרי ישנן בשאר חובלים לא כיילינהו בגוייהו דהני: **רבי אלעזר אומר עדים זוממין דממונא משלמי ולא לקי.** לא לריכי קרא דסברא היא דמלקות לא שייך בהו: **דלאו בני התראה נינהו.** קודם עדות כדמפ' רבא ואזיל הלכך אי איכא למענשינהו לא תענשינהו אלא ממון דאין עונש הגוף בלא התראה. ואע"ג דגבי בן גרושה ובן חלוצה[2] ענשין להו מלקות בלא התראה התם גזירת הכתוב דאשכחן בהו מלקות בהדיא והיה אם בן הכות ומוקמינן לקרא במידי דלא מלית למענשינהו מכאשר זמם אבל היכא דמלית למיעבד בהו הזמה לא שייך בהו מלקות: **תדע.** שאי אפשר להתרות בהם: **מעיקרא.** יום או שעה קודם שיעידו העדות: **אמרי אישתלין.** שכחנו ההתראה הרי שבטלה ההתראה: **פרשי ולא מסהדי.** אפילו אמת הואיל ואנו חשודים בעייניכם מה לנו ולכרה: **לבסוף.** לאחר שהעידו: **מאי דהוה הוה.** דכיון שהגיד אינו חוזר ומגיד ואינן יכולין לחזור: **וניתרי בהו בתוך כדי דבור.** לאחר שהעידו דתוך כדי דבור כדבור דמי ויכולים לחזור: **תוך כדי דבור.** כדי שאילת שלום: **ונרמז רמוזי.** בשעת העדות נרמוז להם רמזים על ההתראה להזכירם ובלשון רך שלא יקפידו: **לאו מילתא היא דאמרי.** שיהו עדים זוממין לריכין התראה: ה"ג **דאינהו בעו למיקטל בלא התראה ואינהו בעו התראה לו':** **כאשר זמם.** והם זממו להרוג את זה בעדותן שלא היה ולא נברא ולא התרו בו ההתראה שהעידו עליה: **אלא מעתה.** דהאי דלא בעו התראה משום כאשר זמם הוא מלקות של זוממי עדות בן גרושה ובן חלוצה: **דלאו מכאשר זמם אתי.** עונש דידהו שהרי לא זממו להלקותו אלא לחללו: **משפט השוה.** וכיון דרוב זוממין לאו בני התראה נינהו הני נמי לא בעו התראה: **במצות שבמיתה.** שמתכוין היה להורגו: **הכתוב מדבר.** דכתיב אם אסון יהיה שמתה האשה ונתת נפש ואע"פ שלא נתכוון אלא לחבירו ואשמעינן נתכוון להרוג את זה והרג את זה חייב: **אי דלא אתרו ביה.** אם תמיתנו תהרג: **לדבר חמור.** מיתה: **הוי מותרה לדבר הקל.** שאם יכנו ולא ימות ילקה ואפילו הכי אמר רחמנא דכי אין שם חיוב מיתה יענש דמי ולדות ואף על גב דאיכא התראה למלקות אלמא משלם ואינו לוקה:

נגדוה

אלא אפשר לקיומי בבן גרושה או בבן חלוצה. ואם תאמר ממאי לקו מעדות דבן גרושה הא הוי עדות שאין אתה יכול להזימה ויש לומר דלא חשיב עדות שאין אתה יכול להזימה אלא במעידין על הטרפה דאי אפשר לקיומי בשום דבר לא במיתה ולא במלקות דגברא קטילא בעו למיקטל אבל הכא נתקיימה הזמה במלקות[2]: **מיבעי ליה לכדאביי.** ואם תאמר כיון דאיצטריך תחת להך דרשא א"כ מנא לן מיטב וי"ל דילף מנתינה או מכסף:

ועולא נפקא ליה מדרבא. משמע דרבא סבר כעולא דרבי יוחנן גופיה הוה דריש כעולא אי לאו משום דמיבעי ליה לכדאביי וקשה לרשב"א דבפרק השוכר את הפועלים (ב"מ לא. ושם) משמע בהדיא דסבר כרבי יוחנן גבי חוסם פרה ודש בה לוקה ומשלם דמוקי לה אביי כרבי מאיר ורבא אמר לעולם כרבנן ואתנן אסרה תורה אפי' בא על אמו פירוש ומשלם לאת ידי שמים משמע דבדין לוקה ואינו משלם ולמאי דפרש"י לעיל דלמסקנא דווקא בהני תלת אית ליה לעולא דממונא משלם ולא לקי אתי שפיר דבעלמא סבר כרבי יוחנן דלוקה ואין משלם כדדריש רבי יוחנן וסמיך ליה אלרבעים יכנו:

ניתרי בהו מעיקרא כו'. ואם תאמר תיפוק ליה דהוי התראת ספק דאין אנו יודעין אם מעידים שקר ויש לומר דהתראת ספק לא הוי אלא כגון אל תותיר שאף למותרה עצמו הוא ספק שסבור שעדיין יש שהות ביום אבל הכא המותרין יודעין שמעידין שקר:

וניתרי בהו בתוך כדי דבור. ואם תאמר היכי מצי תו הדרי בהו והא בהתראה איכא טפי מכדי דבור שהוא כדי שאילת שלום ויש לומר דכל זמן שעסוקים באותו דבר חשיב הכל תוך כדי דבור כדאמרינן במכות (דף ו.) דאפ' מעידין מאה כל אחד תוך כדי דבור של חבירו חשובין כולן תוך כדי דבור של ראשון ואם נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטילה:

אלא פשיטא דאתרו ביה. וא"ת היכי משלם ממון אפ' כי אין אסון הא כיון דמתכוין להרוג הוי ליה רודף ומתחייב בנפשו וקיים ליה בדרבה מייה וי"ל בשיכולין להצילו באחד מאבריו והכי אמרינן בבן סורר (סנהדרין דף עד.): **ממאי** דמותרה לדבר חמור הוי מותרה לדבר הקל דלמא לא הוי. אין לומר דטעמא משום דאהריגה הוא דקיבל התראה דיחא ליה ליהרג על מנת שיהרוג שונאו דתמות נפשי עם פלשתים הוא דקאמר אבל לא ניחא ליה להכות את חבירו על מנת שילקוהו דהא אמתני' דפרק הנשרפין (סנהדרין ד' עט:) דקתני דחייבי מיתות שנתערבו ידונו בקלה וקאמר בגמ' (שם דף פ:) ש"מ מותרה לדבר חמור הוי מותרה לדבר הקל והתם פשיטא דכיון דהתרו בו לסקילה וקבל כ"ש שאם התרו בו חנק על אותו דבר עצמו שהיה מקבל ואפ"ה בעי למימר דמותרה לדבר חמור לא הוי מותרה לדבר הקל אלא יש לומר דגזירת הכתוב הוא דבעינן שיתיר עצמו לאותה מיתה בין קלה בין חמורה:

ולדמא

מסורת הש"ס

א) לקמן מ:, ב) [ג"ל אלעזר], ג) [ב"ק פג: פד. סנהדרין כח.], ד) סנהדרין עד. עט. [וע"ש על הגליון מ"ש בשם התוי"ט], ה) [סנהדרין פ:], ו) [דברים יט], ז) [לקמן מ.], ח) [שם:], ט) מ"ש כסף נתחייבו תחת. רש"ל, י) [מכות ג.], כ) [ועיין תוס' מכות ג. ד"ה מעידין וכו' ביאור ביאור],

גליון הש"ם

גמ' **אמר קרא משפט אחד.** עיין מכות דף ד ע"ב ברש"י ד"ה עדים זוממין מ"ל התרמה ולע"ק:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר לך ר"י נ"ב ס"א אלא ר' יוחנן:

מוסף רש"י

תחת אשר עינה. גבי חמשים כסף כתיב, מכלל דאיכא בושת ופגם. מכלל דבושת ופגם שאינם משום עיוור, שהרי יצאן בשאר חובלין, אינו בכלל זה. פגם הוא מזק המיוסר ממי בשאר חבלות (לקמן מ:). **במצות שבמיתה.** שהוא מתכוין להרוג את חבירו והכה את האשה, הכתוב מדבר (סנהדרין עד. וכעי"ז שם עט.). **דכתיב ואם אסון יהיה ונתת נפש תחת נפש.** ואי לא מתכוין להרוג דשוגג הוא אמאי מקטיל, אלא לאו ש"מ במתכוין (שם ושם).

כה א מיי' פי"ח מהל' עדות הל' ד סמג עשין קי טור ח"מ סי' לח:
כו ב ג מיי' פי"ב מהל' סנהדרין הלכה ב [דין דמותרה לדבר חמור לא מצאתי במיי' שם מבואר רק כשהתרו בו בפחות מיתה פסק דהוי התראה והייגו דהוי ממקבל עליו דין מיתה חמורה כגון שקילה וכין קלה אבל כשהתרו בו בחמורה לבד לא נתבאר שם ועי' בתוספות דהכא סד"ה ממאי וכו' דגזירת הכתוב הוא וכו']:

תורה אור השלם

1. אַרְבָּעִים יַכֶּנּוּ לֹא יוֹסִיף פֶּן יוֹסִיף לְהַכֹּתוֹ עַל אֵלֶּה מַכָּה רַבָּה וְנִקְלָה אָחִיךָ לְעֵינֶיךָ: דברים כה ג
2. וְהָיָה אִם בֵּן הַכּוֹת הָרְשָׁע וְהִפִּילוֹ הַשֹּׁפֵט וְהִכֵּהוּ לְפָנָיו כְּדֵי רִשְׁעָתוֹ בְּמִסְפָּר: דברים כה ב
3. וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָ חֲמִשִּׁים כֶּסֶף וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עִנָּהּ לֹא יוּכַל שַׁלְּחָהּ כָּל יָמָיו: דברים כב כט
4. וַעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו וּבִעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ: דברים יט יט
5. מִשְׁפַּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם כַּגֵּר כָּאֶזְרָח יִהְיֶה כִּי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם:
ויקרא כד כב
6. וְכִי יִנָּצוּ אֲנָשִׁים וְנָגְפוּ אִשָּׁה הָרָה וְיָצְאוּ יְלָדֶיהָ וְלֹא יִהְיֶה אָסוֹן עָנוֹשׁ יֵעָנֵשׁ כַּאֲשֶׁר יָשִׁית עָלָיו בַּעַל הָאִשָּׁה וְנָתַן בְּפַלִּלִים:
7. וְאִם אָסוֹן יִהְיֶה וְנָתַתָּה נֶפֶשׁ תַּחַת נָפֶשׁ:
שמות כא כג

ודלמא מלקות חמור. הוה מלי לשנויי מסתברא מיתה חמורה שכן ניתנה לאנשי עיר הנידחת כדאמרי׳ בפ״ד מיתות (סנהדרין נ.): **אילמלי** נגדוה לחנניה מישאל ועזריה הוו פלחי **לצלמא**. תימה מנא לן (ה) דהא אמרי׳ בהרואה (ברכות סא.) כשהוליאו את ר״ע אמר כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה אימתי יבא לידי ואקיימנו בכל נפשך אלמא משמע דבכל נפשך מיירי אפי׳ היו מייסרין את האדם ביסורין קשין דומיא דר׳ עקיבא שהיו מסרקין בשרו במסרקי ברזל וכ״ש לנגודי ואור״ת דאותו גלגל היה עבודת כוכבים ממש אלא היה עשוי לכבוד המלך ואעפ״כ היה בו קידוש השם ולכך מסרו עצמן למיתה והיינו דכתיב (דניאל ג) לאלהך לית אנן פלחין ולגלם דהבא די אקימת לא נסגוד משמע שהגלם לא היה תופס באלהות ומיהו פלחו לצלמא משמע שהגלם היה עבודת כוכבים מדקאמר פלחו (ו):

דלמא בשוגג ונקה מגלות. תימה לר״י היכי שייך גלות אם מת אחר שחבשוהו ב׳ או שלשה ימים הא אמרינן במי שאחזו (גיטין ע: ושם) שחט בו שניס או רוב שניס הרי זה אינו גולה דחיישינן שמא הרוח בלבלתו וטעמא דגבי גלות אשכחן מילי טובא דפטור כגון דרך עלייה דגבי מיתה אין חילוק בין דרך עלייה לדרך ירידה הכי נמי גבי גלות בעינן שימות מיד דכתיב ויפל עליו וימות משמע מיד ואע״ג דגבי מיתה נמי כתיב מכה איש ומת וי״ל דמשכחת לה בביתא דשיגא דלא חיישינן שמא הרוח בלבלתו כדאמרינן התם אי נמי דוקא בשחט בו רוב שניס חיישינן שמא הרוח בלבלתו דבקל הרוח מבלבלו אבל בשאר חבלות אין הרוח מזיק כל כך שיכולין לשמור יפה מבלבול רוח לכרוך על המכה סוס דבר וא״ת היכי מיתוקס קרא בשוגג הא כתיב שבת בקרא רק שבתו יתן וגו׳ ובשוגג לא מיחייב כדאמרינן בס״פ כילד הרגל (ב״ק כו: ושם) דמרבה מפלע תחת פלע לחייב על השוגג כמזיד מזק אבל לא ד׳ דבריס וי״ל דמשכחת לה בהוסיף לו לעוקה אחת דאמר בהמניח (שם לב:) דגולה ואם לא מת חייב בד׳ דבריס ולא דמי לשאר שוגג או כגון שנכנס לחנותו של נגר (ז) (שלא) ברשות דמוכח התם לרב פפא דשייך ביה גלות וד׳ דבריס או נפל מן הגג ברוח מצויה דחייב בד׳ דבריס כדאמרי׳ בסוף כילד הרגל (שם מ.) ומסתברא דאם מת דגולה ועוד דאפשר דהוי שוגג על המיתה ומזיד על החבלה (ח): **גנב** שור הנסקל **וטבחו משלם תשלומי ד׳ וה׳**. תימה דתיקשי מהכא לריש לקיש דאמר בפ׳ מרובה (שם עז: ושם) כל היכא דליתיה במכירה ליתיה בטביחה והכא שור הנסקל ליתיה במכירה וי״ל דהתם קדשים חמירי דליתנהו כלל במכירה אבל שור הנסקל אם ימכרנו לעובד כוכבים אין תופס דמיו ולר״ת שאומר דאין שור הנסקל [ט] נאסר מחייב ניחא: **לאו** משום דלא מיחייב בו׳. אע״ג דהכא אפי׳ לאחת ידי שמים אינו חייב דדוקא בממון הוא דאמר רבא בהשוכר את הפועלים (ב״מ לא. ושם) אתגן אסרה תורה אפי׳ בא על אמו דמיחייב בבא לאחת ידי שמים אבל קנס לא מיחייב אלא ע״פ ב״ד כדאמרי׳ אשר ירשיעון אלהים פרט למרשיע עצמו מ״מ ניחא דכיון שהיה רואי להתחייב אם לא היה מתחייב בנפשו מתחייב נמי בממון ע״י שליח כיון שאינו מתחייב בנפשו:

רבי

דלמא מלקות חמור דאמר רב אילמלי נגדוה לחנניה מישאל ועזריה פלחו לצלמא א״ל רב סמא בריה דרב אסי לרב אשי ואמרי לה רב סמא בריה דרב אשי לרב אשי ולא שני לך בין הכאה שיש לה קצבה להכאה שאין לה קצבה מתקיף לה רב יעקב מנהר פקוד הניחא לרבנן [ו]דאמרי נפש ממש אלא לרבי דאמר [ז]ממון מאי איכא למימר אלא אמר רב יעקב מנהר פקוד משמיה דרבא מהכא [1]אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו ונקה המכה [ח]וכי תעלה על דעתך שזה מהלך בשוק וזה נהרג [ט]אלא מלמד שחובשין אותו ואי מית קטלינן ליה ואי לא מית שבתו יתן ורפא ירפא היכי דמי אי דלא אתרו ביה אמאי מיקטיל אלא פשיטא דאתרו ביה ומותרה לדבר חמור מותרה לדבר הקל ואמר רחמנא שבתו יתן ורפא ירפא מתקיף לה רב אשי ממאי דמותרה לדבר חמור הוי מותרה לדבר הקל דלמא לא הוי ואם תמצא לומר הוי ממאי דמיתה חמורה דלמא מלקות חמור דאמר רב אילמלי נגדוה לחנניה מישאל ועזריה פלחו לצלמא א״ל רב סמא בריה דרב אסי לרב אשי ואמרי לה רב סמא בריה דרב אשי לרב אשי ולא שני לך בין הכאה שיש לה קצבה להכאה שאין לה קצבה מתקיף לה רב מרי ממאי דבמזיד ונקה מקטלא דלמא בשוגג ונקה מגלות קשיא: ריש לקיש אמר הא מני רבי מאיר היא [י]דאמר לוקה ומשלם אי רבי מאיר אפי׳ בתו נמי וכי תימא ר׳ מאיר לוקה ומשלם אית ליה מת ומשלם לית ליה ולא והתניא גנב וטבח בשבת גנב וטבח לעבודת כוכבים גנב שור הנסקל וטבחו [2]משלם תשלומי ארבעה וחמשה דברי רבי מאיר וחכמים פוטרין הא איתמר עלה אמר רבי יעקב א״ר יוחנן ואמרי לה אמר רבי ירמיה אמר ר׳ שמעון בן לקיש ר׳ אבין ורבי אילעא וכל חבורתא משמיה דרבי יוחנן אמרי [כ]בטובח על ידי אחר וכי זה חוטא וזה מתחייב אמר רבא אמר רחמנא [2]וטבחו או מכרו [כא]מה מכירה על ידי אחר אף טביחה על ידי אחר דבי רבי ישמעאל תנא או לרבות את השליח דבי חזקיה תנא תחת לרבות את השליח [כב]מתקיף לה מר זוטרא מי איכא מידי דאילו עבד איהו לא מיחייב ועביד שליח ומחייב איהו לאו משום דלא מיחייב [כג]אלא משום דקם ליה בדרבה מיניה אי בטובח על ידי אחר מאי טעמייהו דרבנן דפטרי [כד]מאן חכמים ר׳

מכירה אי אפשר אלא ע״י אחר שהלוקח לוקחו ממנו: **תחת השור**. מלי למכתב יצאת בשור: **עבד איהו לא מיחייב**. דהא מיקטיל: **נאו משום דלא מיחייב הוא**. דחיובא רמיא עליה אלא משום דקם ליה בדרבה מיניה:

רבי

נגדוה. יסורין: **ולא שני לך בו׳**. יסורי המלכות הכאה שאין לה קצבה היא אבל מלקות יש לה קצבה ארבעים: **הניחא לרבנן דאמרי**. בסנהדרין באלו הן הנסרפין (עט.) נתכוון להרוג את זה והרג את זה חייב והאי ונתת נפש ממש קאמר אית לן למידק ואוקמי קרא בשהתרו בו ולמילף דאע״ג דאיכא התראה יענש ממון כשאין שם מיתה: **אלא לרבי דאמר**. התם נתכוון להרוג את זה והרג את זה אינו נהרג אלא משלם דמי האשה ליורשיה אם כן אפשר לאוקמי קרא בשלא התרו בו ומשום הכי כי אין אסון משלם דמי ולדות וכי יש אסון משלם דמי אשה אבל אתרו ביה אימא לך לוקה ואינו משלם: **מאי איכא למימר**. מהיכא תיתי חובל בחבירו לתשלומין ואף כשהתרו בו: **על משענתו**. כדמתרגמינן על בוריו שצב לכחו ולאיתנו הראשון: **אלא מלמד שחובשין אותו**. לא נאמר מקרא זה אלא ללמדך דהיכא דהכהו ולא מת ונפל למשכב יחבשו את המכה ההוא בבית האסורין עד שנראה אם יקום והתהלך בחוץ אז ונקה המכה מכלל דעד השתא לא ילא מידי בית דין אלא נחבש: **ואי מיית קטלינן ליה**. [כיון דאמרת חובשין מכלל דאי מיית ניזק קטלינן ליה להאי דאי לאו לקטלא למאי חבשינן ליה: **לדבר חמור**. מיתה: **לדבר הקל**. מלקות דלא יוסיף לחובל ולא מת]: **ואמר רחמנא**. להיכא דלא מת דאיכא ממון ומלקות נידון בממון דכתיב [כה] שבתו יתן: **ממאי**. דהאי והכה איש את רעהו במזיד קא משתעי והאי ונקה דילפינן מיניה חבישה ונקה מקטלא קאמר דתשמע מינה דאי מיית קטלינן ליה ועל כרחין בהתרו בו: **דלמא בשוגג**. משתעי ולא התרו בו וחבישה לאו לקטלא ונקה נמי לאו מקטלא אלא מגלות דערי מקלט וחבישה דילפינן מינה לגלות קאמר ומשום הכי כי נקה מגלות ישלם ממון אבל היכא דאתרו ביה אימא לך דכי לא מיית לוקה ואינו משלם: ריש לקיש מהדר אשיטיא דרומיא דרמינן בריש שמעתין [לא:] מתני׳ דמכות אלכתובות: **הא מני**. מתניתין דקתני בא על אחותו נותן קנס ר״מ היא דאמר לעילא לוקה ומשלם אלא האשה המביאו לידי מכות מביאו לידי תשלומין: **אפי׳ בתו נמי**. דמיקטיל עלה לישלם דהא לא סבירא ליה לר״מ דפטור משום דרבה מיניה ואמאי תנן מתני׳ הבא על בתו פטור מן הקנס: **ובעבה בשבת**. איכא חיוב מיתה וכן לעבודת כוכבים: **שור הנסקל**. לקמן [לד.] פריך הא לא שוה מידי: **בטובח על ידי אחר**. הגנב זוה לשלוחו לשחוט: **וכי**. שליח חוטא ושולח מתחייב קנס דאדבעה וחמשה לא קיימא לן בקדושין (מב:) אין שליח לדבר עבירה:

מסורת הש״ס

כז א מיי׳ פ״ד מהל׳ רוצח ושמירת נפש הל׳ ג:

כח ב ג מיי׳ פ״ג מהל׳ גניבה הל׳ ו:

כט ד מיי׳ פ״ג שם הל׳ י:

ל ה מיי׳ פ״ג שם ה״ג:

מוסף רש״י

על משענתו. מתרגמינן על בוריה, שנתרפא לגמרי ונשען על כחו (סנהדרין עח:). **וכי תעלה על דעתך שזה מהלך בשוק כו׳**. למה לי למימר ונקה המכה ממיתה (שם). שחובשין אותו. אם אמדוהו למיתה חובשין את המכה אלא יבדק עד שנראה אם ימות אם לאו, להכי אתי ונקה המכה, דמשמע לבשיקוס ונקה, מכלל דעד השתא חבוש הוא (שם). **דאמר לוקה ומשלם.** במסכת מכות (ד.) מעידים אנו בפלוני שחייב לחבירו מאתים זוז ונמצאו זוממין, לוקין ומשלמין, אלא האם המביאן לידי מכות מביאן לידי תשלומין (ב״ק עא.). **וכי זה חוטא וזה מתחייב.** וכי אלא חוטא ושולח מתחייב בתשלומי ד׳ וה׳, והא קי״ל דאין שליח לדבר עבירה (ב״ק עא.). מה מכירה על ידי אחר. אינה מתקיימת אלא על ידי אחר, הגנב מוכר והלוקח לוקח, אף **טביחה על ידי אחר.** אפילו טבחה שליח נתחייב הגנב בתשלומי ד׳ וה׳ (קדושין מג.).

תורה אור השלם

1. אם יָקוּם וְהִתְהַלֵּךְ בַּחוּץ עַל מִשְׁעַנְתּוֹ וְנִקָּה הַמַּכֶּה רַק שִׁבְתּוֹ יִתֵּן וְרָפֹא יְרַפֵּא:

שמות כא יט

2. כִּי יִגְנֹב אִישׁ שׁוֹר אוֹ שֶׂה וּטְבָחוֹ אוֹ מְכָרוֹ חֲמִשָּׁה בָקָר יְשַׁלֵּם תַּחַת הַשּׁוֹר וְאַרְבַּע צֹאן תַּחַת הַשֶּׂה:

שמות כא לז

גליון הש״ס

תוס׳ ד״ה גנב וכו׳ נאסר מחיים ניחא. עי׳ זבחים דף עא ע״א תוס׳ ד״ה (בעמוד הקודם) אפי׳:

הגהות הב״ח

(א) תוס׳ ד״ה אלמלי כו׳ מנא לן ועוד דהא:

(ב) [סנהדרין עט.], (ג) [שם], (ד) שם עח: [תוס׳ דב״ק פ״ט], (ה) [לקמן לד: לז.] ב״ק עא. ב״מ לא., (ו) קדושין מג. ב״ק עא., (ז) [עירובין פג. וש״נ], (ח) [שמות כא], (ט) [לקמן לו:], (י) [וע״ע תוס׳ פסחים נג: ד״ה מה לאו ותוס׳ ע״ז ג. ד״ה אלא], (כ) רש״א מ״ז, (כא) [וע״ע תוס׳ יבמות קכ: ד״ה אלא ודי״ה חייבין ותוס׳ גיטין ע: ובסבועות לד. ד״ה ע״פ],

(כב) [סנהדרין עט.], (כג) [שם], (כד) שם עח: [תוס׳ דב״ק פ״ט], (כה) [לקמן לד: לז.] ב״ק עא. ב״מ לא., (כו) קדושין מג. ב״ק עא., (כז) [עירובין פג. וש״נ], (כח) [שמות כא], (כט) [לקמן לו:], (ל) [וע״ע תוס׳ פסחים נג: ד״ה מה לאו ותוס׳ ע״ז ג. ד״ה אלא], (לא) רש״א מ״ז, (לב) [וע״ע תוס׳ יבמות קכ: ד״ה אלא ודי״ה חייבין ותוס׳ גיטין ע: ובסבועות לד. ד״ה ע״פ],

רבי שמעון. בפרק מרובה[ד] ובכסוי הדם[ה] ובאותו ואת בנו[ו]: **התינח עבודת כוכבים.** דזבחי מתים אסורים וכן שור הנסקל דמשנגמר דינו אסור בהנאה כדאמרינן בב"ק (דף מא.) ובפסחים (דף כב:) ממשמע שנאמר[ז] סקול יסקל אינו יודע שהוא נבילה ובבילה כו': **בשוגג יאכל.**

ר' שמעון היא[ח] דאמר שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה. תימה דעד כאן לא פליגי רבנן התם גבי אותו ואת בנו אלא כדמפרש התם בחולין (דף פה.) טעמא דנין שחיטה משחיטה פירוש משחוטי חוץ ואין דנין שחיטה מטביחה אבל הכא גבי תשלומי ד' וה' דכתיב טביחה אית לן למילף טביחה מטביחה ולא שמה שחיטה ואור"י דאיכא למימר דנין דבר הנאמר בסיני ושור מדבר הנאמר בסיני ואין דנין דבר הנאמר בסיני מטבוח טבח והכן שלא נאמר בסיני והתם נמי ה"מ למימר הכי אלא דאית ליה שיטוא אחרינא א"נ י"ל דצריך שיטוא דהתם דנין שחיטה משחיטה דאי הוה כתיב טביחה גבי אותו ואת בנו הוה יליפינן הכא והתם מטבוח טבח והכן טביחה מטביחה אע"ג דלא נאמרה בסיני דהוי בדמי מדילף טביחה משחיטה דלא דמי אע"ג דנאמרה בסיני אבל השתא דכתיב שחיטה גבי אותו ואת בנו דנין שחיטה משחיטה וילפינן נמי השתא אטביחה דד' וה' ואיפכא ליכא למימר דנין טביחה דתשלומי ד' וה' מטביחה ולמילף מהתם משחיטה דאותו ואת בנו דכיון דשקוליס הן ואיכא למילף הכי ואיכא למילף הכי אית לן למימר דנין דבר הנאמר בסיני ממה שנאמר בסיני[ט]:

המבשל בשבת בשוגג יאכל. פי' בו ביום ואפילו הוא כדמוכח בפ' כירה (שבת לח.) דבעו מרבי חייא בר אבא שכח קדירה על גבי כירה ובשלה בשבת כו' עד המבשל בשבת כו' בשוגג יאכל ולאותו שבת קא בעי התם אי אסיר גזרה שלא יאמר שוכח אני במזיד לא יאכל פירוש בין הוא בין אחרים בו ביום אבל במולאי שבת לדידיה נמי שרי דהא בפ' קמא דחולין (דף טו. ופס) אהדיא מתני' דהשוחט בשבת וביה"כ אע"פ שמתחייב בנפשו שחיטתו כשרה פריך ונוקמא במזיד ור' מאיר ומשני לא סלקא דעתין דקתני שבת דומיא דיה"כ מה יה"כ לא שנא שוגג ול"מ מזיד והשתא אי לאחרים שרי בו ביום לפרוך ממזיד גופיה מה יוה"כ לא שנא לו ולא שנא לאחרים כו' ואי לדידיה אסור אף למולאי שבת הוה ליה למימר שחיטתו כשרה קתני ל"מ לו לא שנא לאחרים כדקאמר התם על ר' יוחנן הסנדלר ועוד דא"כ היינו מזיד דר' יהודה כמו שאפרש ומדאלטריך לרבי יהודה לאפוקי מזיד במילתיה משמע דפליג נמי אמזיד: **בשוגג יאכל במוצאי שבת.** שוגג דר' יהודה הוי כמו שפירשתי מזיד דר"מ דהא מוקי התם מתני' דהשוחט בשבת כוותיה: **במזיד לא יאכל עולמית.** הוא אבל אחרים אוכלים דאי אחרים נמי לא יאכלו עולמית היינו מזיד דרבי יוחנן הסנדלר כללא דמילתא מזיד דרבי מאיר שוגג דרבי יהודה מזיד דרבי יהודה שוגג דרבי יוחנן הסנדלר: **אמר** קרא לבם. וא"ת ולא לכתוב לא קדש ולא לכם ואנא ידענא דאסירי באכילה מנא תאכל כל תועבה דכל שתעבתי לך הרי הוא בבל תאכל וי"ל דאי מהתם ה"א דין שוגג דין מזיד להכי איצטריך למכתב הכא למסמכיה למחלוקת לומר במזיד אמרתי לך ולא בשוגג: **היא** קדש ואין מעשיה קודש. ואין להקשות אלא לכתוב לא היא ולא קדש דהוה אסורה באכילה מכל אשר תיעבתי לך והכי אמרי' בהדיא בפ' כל הבשר (חולין קטו. ופס): **מאי** טעמא דרבנן דפטרי. לא בעי למימר אלא דרבי אי ואתמא לרבות את השליח אלא ניחא ליה למימר דפליגי בשליח: **רבי** קא פטרי רבנן אשארא. וא"ת אמאי אצטריך למתני כלל טבח בשבת דאפי' בשחיטה שאינה ראויה מחייב ר"מ כ"ש הא דשחיטה ראויה היא וי"ל דזו אף זו קתני: **ביון** דשחט בה פורתא אסרה ואידך בו'. וא"ת כל טובח נמי לאו דמריה קא טבח דמכי שחט פורתא קניא בשיטוי אלא ע"כ בהכי חייב רחמנא והכא נמי לא שנא ואור"י דלא חשיב שיטוי לקנותה בכך: **סבר** לה בר"ש דאמר דבר הגורם **לממון בו'.** וא"ת ואמאי לא קאמר דר"מ לטעמיה דדאין דינא דגרמי (ב"ק ק.) גבי מקדש תבואת חבירו או שורף שטרות חבירו (שם לח:) וכ"ש דמחייב בדבר הגורם לממון כדאמר התם בהגוזל (שם לח:) דלמא עד כאן לא קאמר ר"ש אלא בדבר שעיקרו ממון אבל שטר דאין גופו ממון לא וי"ל דאיכא למימר נמי איפכא דעד כאן לא קאמר ר"מ אלא בשורף שטרות של חבירו או מקדש תבואת חבירו שהוא ממון הראוי לכל העולם אבל שור הנסקל אין ראוי אלא לזה השומר שיפטור עצמו וי"מ דמשום הכי קאמר ס"ל כר"ש משום דר"ש קאמר דבר הגורם לממון הוי ממון לענין תשלומי ד' וה' דאמרי תני ליה במרובה (שם עח:) ואילו ר' מאיר לא חזינא דמיחייב בדינא דגרמי אלא קרן אבל לחייב נשלם על ידו תשלומי ד' וה' לא חזינא ועוד אומר ריב"ל דמשום דינא דגרמי לא מחייב אלא מדרבנן כדמוכח בסוף הכונס (שם סב.)[פ]:

ורבי

ר' שמעון היא[ח] דאמר שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה התינח עבודת כוכבים ושור הנסקל אלא שחיטת שבת שחיטה ראויה היא דתנן[ב] השוחט בשבת וביום הכפורים אע"פ שמתחייב בנפשו שחיטתו כשרה סבר לה כר' יוחנן הסנדלר[ג] דתניא[ד] המבשל בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל דברי ר"מ ר' יהודה אומר[ה] בשוגג יאכל למוצאי שבת במזיד לא יאכל עולמית רבי יוחנן הסנדלר אומר בשוגג יאכל למוצאי שבת לאחרים ולא לו במזיד לא יאכל עולמית לא לו ולא לאחרים מאי טעמא דרבי יוחנן הסנדלר כדדריש ר' חייא אפיתחא דבי נשיאה[1] ושמרתם את השבת כי קדש היא לכם מה קודש אסור באכילה אף מעשה שבת אסורין באכילה אי מה קודש אסור בהנאה אף מעשה שבת אסור בהנאה ת"ל לכם שלכם יהא יכול אפילו בשוגג ת"ל מחלליה מות יומת במזיד אמרתי לך ולא בשוגג פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר מעשה שבת דאורייתא וחד אמר דרבנן מאן דאמר דאורייתא כדאמרן מאן דאמר דרבנן אמר קרא קדש היא[ט] היא קודש[י] ואין מעשיה קודש ולמאן דאמר דרבנן מאי טעמייהו דרבנן דפטרי כי קא פטרי רבנן אשארא טובח לעבודת כוכבים[כ] כיון דשחט ביה פורתא איתסר ליה אידך כי קא טבח לאו דמריה קא טבח אמר רבא[ל] באומר בגמר זביחה הוא עובדה שור הנסקל לאו דידיה הוא דקטבח אמר רבה הכא במאי עסקינן כגון שמסרו לשומר והזיק בבית שומר ונגמר דיניה בבית שומר וגנבו גנב מבית שומר ורבי מאיר סבר לה כר' יעקב וסבר לה כר"ש סבר לה כר' יעקב[מ] דאמר אף משנגמר דינו החזירו שומר לבעליו מוחזר וסבר לה כר"ש[נ] דאמר[ס] דבר הגורם לממון כממון דמי רבה אמר לעולם בטובח על ידי עצמו

ור'

לא שמעון בנבא קמא בפרק מרובה [עד:] קדשים שחייב באחריותן משלם ארבעה וחמשה משום דגורם לממון הוא ואע"ג דהקדש לאו ממון בעלים הוא ובהקדש לא שייך קנס דרעהו כתיב[מ]: **רבה** גרסינן בכולהו. ותדע מדאמר לקמן [לה:] א"ל רב פפא לאביי לרבה דאמר חידוש הוא כו' ואם איתא דרבא גרסינן הא רב פפא תלמידו של רבא היה כדאמר לקמן [לה.] אמר ליה רב פפא לרבא הי מכה מאי שנא דשבקיה לרבא ולא שייליה [לתרוצי שמעתיה] ושייליה לאביי [שמעתא דרבא] אלא רבה גרסינן ורב פפא לא היה בימיו ושייל לאביי שהיה תלמידו של רבה: **רבה אמר לעולם בטובח בעצמו**

ור'

עבוד איסורא, אלא מקראי ליף לה ר' יוחנן (שם). **יכול אפילו בשוגג.** יאסר באכילה (ב"ק עא.). **במזיד אמרתי לך.** קודש הוא, היכא דשייך דין מיתה, ולא בשוגג (שם). **כיון דשחט ביה פורתא איתסר ליה.** משום זמתי מתים, דקס"ל ישנה לאחיטה מתחלה ועד סוף ומתחלתה נאסרה משום זמתי מתים, ולענין תשלומין דו"ה וטבחו כולו בענין כדאמרינן לקמן, כי גמר ליה לאו דמריה קטבח, שכבר איבדה ממנו קודש שחיטה ונאסרה עליו והוה ליה כמו שהשליכה לאור קודש שחיטה, דמשלם קרן וכפל וחו לא (ב"ק עא:). **באומר בגמר זביחה הוא עובדה.** נע"ז הוא עובד בגמר זביחה ולא בתחילה (ב"ק עא:). **שמסרו לשומר.** שמסרו בעליו לשומר קודש שהזיק (שם). **החזירו שומר לבעליו מוחזר.** ואומר לו הרי שלך לפניך, נמצאת שתע"פ שאינו שוה כלום, גורם לממון הוא דכל זמן שהוא קיים שומר פוטר את עצמו בו ואם יאבד יגלם דמיו (שם).

מוסף רש"י

שחיטה שאינה ראויה. לאכילה, לא שמה שחיטה. וכל מיום ואיסור הבא על ידי שחיטה, אינו חל עליה (קדושין נח.). **וביום הכפורים.** מתחייב כרת (חולין יד.). **המבשל בשבת בשוגג יאכל.** הוא עצמו ואף בשבת (גיטין נג.) אפילו הוא עצמו ואפילו בו ביום (ב"ק עא. חולין טו.) ואין צריך להמתין עד הערב בכדי שיעבור, דהא דאמרינן לערב בכדי שיעבו נים ליה לר"מ אלא היכא דעבד ישראל איסורא ומזיד דאיכא מיבדא, דלא נמטייה הנאה מאיסורא, אבל בשוגג לא (חולין שם). **במזיד.** דאיכא איסורא, **לא יאכל.** בו ביום עד שתחשך ובכדי שיעבו, והוא הדין לאחרים נמי דאסור למיכליה בו ביום, דטעמא משום דלא נמטייה הנאה מאיסורא הוא וכי שרי לאורתא בכדי שיעבו לא מטי לו הנאה מיניה, ואיידי דתנא ריש לדידיה דאסמעינן רבותא להתירא, תני נמי סיפא בדידיה (שם, וכע"ז ב"ק עא.) אי: לא יאכל הוא משום קנס אבל אחרים אוכלין (חולין קטו.). **ר' יהודה אומר בשוגג יאכל.** הוא עצמו, **למוצאי שבת.** לאחר שהמתין בכדי שיעבו, אבל בשבת לא, דקנס שוגג אינו מזיד (גיטין נג.) וכו ביום לא הוא ולא אחרים (ב"ק שם) דאע"ג דבשוגג חייב קפילה ליכא, עבירה מיהא איכא וצעינן בכדי שיעבו, דלא נמטייה הנאה מעבירה, ואיידי דבעי למיתני סיפא לא יאכל עולמית בדידיה, אבל לאחרינא שרי, דאיהו דעבד איסורא קנסוהו רבנן אבל אחרינא לא, תנא נמי ריש בדידיה (חולין טו.). **במזיד לא יאכל.** הוא, **עולמית,** אבל אחרים אוכלים (ב"ק עא.). **ר' יוחנן הסנדלר אומר בשוגג יאכל למוצאי שבת לאחרים.** בכדי שיעבו, כר' יהודה דמשוי ליה עבירה אף בשוגג, ועיפיפ מדרבי יהודה דאילו רבי יהודה שרי ליה לאורתא אפילו לדידיה, דלא קנסים שוגג אלו מזיד, ור' יוחנן קנסים שוגג אלו מזיד, הלכך איהו דעבד איסורא קנסו רבנן, אחרינא דלא עבדי איסורא לא קנסו, אלא בכדי שיעבו יתמתינו דלא ניתהני מעבירה (חולין שם). **במזיד לא יאכל עולמית.** לאו משום קנסא הוא דהא אחרינא לא

לא א מיי' [פי"ב מהל' שחיטה הל"ג ופהל"ו ע"ש בלח"מ] ופי"ד הל' י ופי"ב מהל' גזילה הל' ח סמג עשין סד ועא ולאוין קמט טוש"ע י"ד סימן נז סעיף ט וסי' כח סעיף יז וטור מ"מ סימן שז:

לב ב מיי' פ"א מהל' שחיטה הל' כט סמג עשין סג טוש"ע י"ד סי' יא סעיף ב:

לג ג ד מיי' פ"ו מהל' שבת הל' כג סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שיח סעיף א:

לד ה מיי' פ"ז מהל' חובל הל' ז טוש"ע ח"מ סי' שפו סעי' ב:

ורבי מאיר לוקה ומשלם את ליה מת ומשלם ליה ושאני הני.

משמע דרבי מאיר אית ליה לוקה ומשלם אף בממון שאינו קנס וכן משמע בהשוכר את הפועלים (ב"מ לא.) שהבאתי לעיל[ב] ותימה דבפ"ק דמכות (ד' ד:) קאמר עולא טעמא דרבי מאיר דאמר עדים זוממין לוקין ומשלמין משום דגמר ממוליא שס רע ופריך מה למוליא שס רע שכן קנס סבר לה כר' עקיבא דאמר עדים זוממין קנס הוא משמע דבממון אינו לוקה ומשלם ויש לומר דולמאי מי עדים זוממין הוי ממונא לא הוה גמר ממוליא ס"ר שכן הוא קנס אלא הוה דרשינן מכדי רשעתו שאינו לוקה ומשלם אבל השתא דסבר עדים זוממין קנסא וגמר ממוליא שס רע דלוקין ומשלמין ע"כ מוקי כדי רשעתו במיתה ומלקות כיון דכדי רשעתו לא הוי במלקות וממון מהשתא בכל דוכתא לוקה ומשלם דמהיכא נמעיט שלא ילקה וישלם: **דאמר** רבה היה גדי גנוב לו. אליבא דרבי מאיר קאמר ולא משום דסבר הכי:

משום דאיסורו איסור עולם כו'.

שאם חלל שבת לאחר השבת יעידו עליו ויהרגוהו אבל מחתרת אע"פ שמתחייב בנפשו בעודו במחתרת מ"מ אחר שיצא תו לא הוי בר קטלא ולא הוי דומיא דאם יהיה אסון:

אבל שבת דבעי התראה אימא לא. תימה דעיקר קיס ליה בדרבה מייה ברליהה כתיב דבעינן התראה ועוד דשבת ומחתרת תרוייהו תנהי דבפרק המניח (ב"ק דף לד:) תנן והוא שהדליק את הגדיש בשבת פטור מפני שנידון בנפשו ומחתרת נמי תניא בפרק בן סורר (סנהדרין עב.) היה בא במחתרת ושיבר את החבית אם אין לו דמים פטור וגרסה דהכא עביד ליכותא אמאי דבקנס מיקטיל ומשלם וה"ק משום דחמיר איסוריה והוה אמינא דהתם דווקא הוא דליחייב קנס עם המיתה וכה"ג עביד ליכותא לקמן (דף לז.) גבי לא יהיה אסון וכדי רשעתו דמשום דחמור הוי אמרינן לעביד ביה תרתי אבל קשה למאי דפריסית דרבה אליבא דרבי מאיר קאמר אם כן היכי קאמר אבל שבת דבעיא התראה אימא לא מיקטיל ומשלם והא עיקר מילתיה דרבי מאיר גבי שבת תניא לעיל ומצינו למימר דרבה אשמועינן דשייך קיס ליה בדרבה מייה אע"ג דבשעה דמתחייב עדיין הממון בעין לא הוה לן למימר קיס לי' בדרבה מייה כדאמר רבה גופיה בפרק בן סורר (סנהדרין עב. ושם) אמר [ג] רבה מסתברא מילתיה דרב כששיבר ליתיהו אבל נטל ליתיהו לא אפ"ה כיון דטבח אחרי כן מיפטר על הגנבה ואהא דפטור אגנבה אף על גב דבאותה שעה הוי בעין עביד ליכותא: **מתה** אין חייבין באונסין. אבל בגנבה ואבדה נראה לר"י שהן חייבין דהואיל ונהנין דמשתמשין בה והכי (ה) אמר בהשואל (ב"מ לו. ושם): **אבל** ארישא לא והיינו דרב פפא. דלא אמרינן משעת שאלה חייב באונסין וא"ת אם כן בסיפא נמי בשטבחוה אמאי משלמין כשהניח להן אחריות נכסים הא לא נתחייב בהן האב וי"ל דהתם פשע בה האב שהיה לו לומר לבניו שאינה שלו הלכך מחייב פשע בה ונתחייב בה באותה שעה ונשתעבדו נכסיו:

ור' מאיר [ו] לוקה ומשלם את ליה מת ומשלם ליה ושאני הני דחידוש הוא שחידשה תורה בקנס אע"ג דמיקטיל משלם ואזדא רבה לטעמיה דאמר רבה היה גדי גנוב לו וטבחו בשבת חייב שכבר נתחייב בגניבה קודם שיבא לידי איסור שבת גנב וטבח בשבת פטור שאם אין גניבה אין טביחה ואין מכירה ואמר רבה היה גדי גנוב לו וטבחו במחתרת חייב שכבר נתחייב בגניבה קודם שיבא לידי איסור מחתרת [א]גנב וטבח במחתרת פטור שאם אין גניבה אין טביחה ואין מכירה וצריכא דאי אשמעינן שבת משום דאיסורה איסור עולם אבל מחתרת דאיסור שעה הוא אימא לא ואי אשמעינן מחתרת משום [ב]דמחתרתו זו היא התראתו אבל שבת דבעיא התראה אימא לא צריכא אמר רב פפא [ג]היתה פרה גנובה לו וטבחה בשבת חייב שכבר נתחייב בגניבה קודם שיבא לידי איסור שבת [ד]היתה פרה שאולה לו וטבחה בשבת פטור אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי רב פפא פרה אתא לאשמועינן אמר ליה רב פפא שאולה אתא לאשמועינן סלקא דעתך אמינא הואיל ואמר רב פפא [ה]משעת משיכה הוא דאתחייב ליה במזונותיה הכא נמי [ו]משעת שאלה אתחייב באונסיה קא משמע לן [ז]אמר רבא [ח]הניח להן אביהן פרה שאולה משתמשין בה כל ימי שאלתה מתה אין חייבין באונסה [ט]כסבורין של אביהם היא וטבחוה ואכלוה [י] משלמין [יא]דמי בשר בזול הניח להן אביהן אחריות נכסים חייבין לשלם איכא דמתני לה ארישא ואיכא דמתני לה אסיפא מאן דמתני לה ארישא כל שכן אסיפא ופליגא דרב פפא ומאן [יב]דמתני לה אסיפא אבל ארישא לא והיינו דרב פפא בשלמא ר' יוחנן לא אמר כריש לקיש דקא מוקים לה כרבנן אלא ריש לקיש מ"ט לא אמר כר' יוחנן אמר לך כיון דאילו אתרו ביה פטור כי לא אתרו ביה נמי פטור [יג]ואזדו לטעמייהו דכי אתא רב דימי אמר חייבי מיתות שוגגין וחייבי מלקיות שוגגין ודבר אחר ר' יוחנן אמר חייב וריש לקיש אמר פטור ר' יוחנן אמר חייב דהא לא אתרו ביה ר"ל אמר פטור כיון דאילו אתרו ביה פטור כי לא אתרו ביה נמי פטור איתיביה ר"ל לרבי יוחנן [יד]ולא יהיה אסון ענוש יענש מאי

ור' מאיר. בעלמא בתשלומי ממון ליתיה מת ומשלם והכא תשלומי מרבעה וחמשה קנס הם וכל משפט קנס חידוש הוא הלכך אע"ג דמיקטיל נמי לא מיפטר מייניה ולקמן [לה:] פריך לרבה אליבא דרבי מאיר קשיא בתו דמתניתין נמי קנס הוא וקא פטר ליה אבתו: **היה גדי גנוב לו.** גנב גדי בחול ונתחייב הקרן וטבחו בשבת דלא אתי עליה חיובא דממון באיסור שבת אלא חיוב קנס: **חייב.** ד' וה' דקנס חידוש הוא ורבה סבירא ליה כרבי מאיר: **גנב וטבח בשבת.** לחיוב ממון דקרן אתא עליה באיסור שבת: **פטור.** דקיימא לן אין מת ומשלם וכיון דלקרן לא מיחייב קנס נמי לא משלם דתשלומי ד' וה' אמר רחמנא ולא תשלומי שלשה וארבעה[ט] ולא סבירא לן כרבי נתן דאמר (שבת דף לד.) חי נושא את עצמו אי נמי בכפות: **שאם אין גניבה.** כלומר שמאחר שפטור על הקרן משום מיתה: **אין טביחה ואין מכירה.** אינו מחויב קנס כדפירשתי דתשלומי ארבעה וחמשה כתיב[י] ולא תשלומי שלשה וארבעה: **מחתרת.** שחתר בית והוציאו: **וטבחו במחתרת.** עצמה דהיינו שעתא בר קטלא הוא אי הוה אשכחיה בעל הבית כדכתיב (שמות כב) אין לו דמים: **משום דאסוריה איסור עולם.** כל זמן שיעידו עליו שחילל שבת ימיתוהו בית דין הלכך חמירא מיתה דילה לפוטרו מממון: **דאיסור שעה.** אי לא משכח ליה ההיא שעתא תו לא מיקטיל: **היתה פרה שאולה לו וטבחה בשבת פטור.** ההיא שעתא דקא טבח לה גזיל לה ממרה ומיתה וממון באין כאחד. ולא גרסינן שאם אין גניבה אין טביחה ואין מכירה דגדי שואל לא שייך לא כפל ולא ארבעה וחמשה שהרי חייב בקרן לעולם אפילו טוען טענת גנב ואין קנס אלא או בגנב או בשומר חנם הפוטר עצמו בטוען טענת גנב שאומר בגנבה: **פרה אתא לאשמועינן.** בתמיה מה למדנו ממנה שלא למדנו מגדי דקאמר רבה: **שאולה אתא לאשמועינן.** דטובחה בשבת פטור: **פ"ד אמינא הואיל ואמר רב פפא.** בהשוכר את הפועלים[ט]: **הלא נמי.** נימא משעת שאלה רמיא עליה חיוב קרן וכי טבחה בשבת ליחייב: **קמ"ל.** כיון דכל כמה דאיתא הדרא בעינא ההיא שעתא דקא טבח לה קא גזיל לה: **כל ימי שאלה.** כל ימי משך הזמן ששאלה אביהן מן הבעלים: **אין חייבין באונסה.** דלמיגנו לאו שואלין נינהו עלה: **דמי בשר בזול.** כל זחא חשבינן באחרבעה דנקי הכי אמרינן בפרק מי שמת (ב"ב קמו:) והעור יחזירו לבעלים: **אחריות נכסים.** קרקעות: **איכא דמתני מיתות שוגגין וחייבי מלקיות שוגגין ודבר אחר.** אתרוייהו קאי, חייבי מיתות שוגגין ודבר אחר, עבר עבירה בלא התראה, דהיינו שוגג, ויש בו דין מיתה אם היו מתרים בו, ויש בה עוד חיוב דבר אחר, כגון מלקות שסתרו בו למלקות, או יש בה חיוב ממון, ר' יוחנן אמר חייב. בגאותו דבר אחר שעשה המיתה, הואיל ואינו הרג, וכן חייבי מלקיות שוגגין ודבר אחר, שעבר עבירה שיש בזה מלקות וממון, כגון אכל מעשר שני של תרומה בטבולים, או נגלה וטרפה של תרומה ולא התרו בו למלקות (חולין פא:).

יוחנן. דמוקי מתניתין בשלא התרו בו: **לא אמר כריש לקיש.** דלוקמיה כר' מאיר: **כי לא אתרו ביה נמי פטור.** הואיל ואיכא לד מלקות: **שוגגין.** שלא התרו בהן: **ודבר אחר.** ממון. ואכולה מילתא קאי כלומר חייבי מיתות שוגגין וממון או חייבי מלקיות שוגגין וממון: **ר' יוחנן אומר חייב.** בתשלומין: **דהא לא אתרו ביה.** ואין אתה מחייבו אלא משום רשעה אחת דממון: **כי לא אתרו ביה נמי פטור.** ולקמן [לה.] יליף טעמא:

מאי

עין משפט נר מצוה

לה א מיי' פ"ט מהל' גנבה הל' יג סמג לאוין קס:
לו ב מיי' פ"ג שם הל' ד סמג שם:
לז ג ד מיי' פ"ג מהל' אבידה הל' ד סמג עשין נב טוש"ע ח"מ סימן שמ סעיף ד:
לח ה מיי' שם הל' ה וסמג שם טוש"ע שם סי' שמ סעיף ג:
לט ו ז מיי' שם טוש"ע שם סעי' ד:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה מתה וכו' והכי אמרי' בהאומנין דף פא ע"א:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' משלמין דמי בשר בזול. עי' רש"י ד"ה דמי בשר וכו' ורשב"ם בב"ב דף קמו ע"ב בד"ה ומפיק להם וכו':

תוספות רי"ד

אמר רבא הניח להן אביהם פרה שאולה משתמשין בה כל ימי שאלה. מתה אין חייבים באונסיה פי' שלא שאלו הן ולא קבלו עליהן אונסים. כסבורין של אביהן היא שבחוה ואכלוה משלמין דמי בשר בזול. פי' כל זחי בארבע דנקא והעור יחזירו לבעלים. ואם הניח להן אביהן אחריות נכסים. פי' קרקעות חייבים לשלם משום דאישתעבוד נכסיה. פי' נכסי דאבוהון מחיים משעת שאלה:

כי אתא רב דימי אמר חייבי מיתות שוגגין וד"א. פי' ממון או חייבי מלקות שוגגין וד"א ר"י אמר חייב בתשלומין ור"ל אמר פטור ר"י אמר חייב דהא לא התרו ביה פי' אתה מחייבו אלא משום רשעה א' בממון ור"ל אמר פטור [ו] כי אתרו ב' נמי פטור פי' הואיל ואיכא צד מלקות:

[ו] ל"ל כיון דאילו אתרו ביה פטור כי לא אתרו ביה נמי פטור פי' וכו'.

מוסף רש"י

דחידוש הוא שחידשה תורה בקנס. בכל תשלומי קנס שאינו דין אלא גזירת מלך בעלמא (לקמן לח.). **דמחתרתו זו היא התראתו.** שאין לריך התראה אחרת אלא הוא סותרו מיד, דכיון דטרח ומסר נפשיה לחתור, אדעתא דהכי אתא דאי קאי לאפאי קטילנא ליה ואמרה מוהה כיון דרודף הוא אין לריך התראה אלא מלילין אותו בנפשו (סנהדרין עב.). **היתה פרה גנובה לו.** כלומר גנב פרה מעבר אחת, **וטבחה בשבת חייב.** אף בתשלומין ארבעה וחמשה, שהרי נתחייב בקרן קודם שיבא לידי איסור שקילה, ואף על גב דקנסא לא אתי עליה עד שבת, לא פטרינא ליה מקנסא משום חיוב מיתה, דאמר בגלו נערות (לעיל) קנס חידוש הוא שחידשה תורה הלכך אע"ג דמיקטיל משלם (ב"ק קיב.).

היתה פרה שאולה לו וטבחה בשבת פטור. מן הכלל, דלא אמרינן משעת שאלה ממייב ליה אקרבנא

מסורת הש"ם

(ה) [לעיל לג: וש"נ], (ו) [סנהדרין עב:], (ז) ב"ק קיב., (ח) ב"מ לא., (ט) ב"ק קיב., (י) ב"ק ס. ב"מ מב: ב"ב קמו:], (יא) חולין פא:, (יב) [ב"מ מז:], (יג) [שמות כא], (יד) [ב"מ לא.], (טו) דף לג. ד"ה ועולא], (ט) [בסנהדרין שם איתא רבא],

תורה אור השלם

1. וְכִי יִנְּצוּ אֲנָשִׁים וְנִגְּפוּ אִשָּׁה הָרָה וְיָצְאוּ יְלָדֶיהָ וְלֹא יִהְיֶה אָסוֹן עָנוֹשׁ יֵעָנֵשׁ כַּאֲשֶׁר יָשִׁית עָלָיו בַּעַל הָאִשָּׁה וְנָתַן בִּפְלִלִים:
שמות כא כב

מוסף רש"י (המשך)

וקמה ברשותיה אפילו למלאך המות, אלא בשעת עבירה הוא דגזליה ואיסור שבת וגניבה בתין כאחד ונפטר מן הקרן משום דקם ליה בדרבה מייניה, וקנסא ליכא דהא אין כפל ולא ארבעה וחמשה אלא בגנב עצמו שגנב מביית בעלים, או בשומר חנם הבא לפטור עצמו בטענת גניבה, אבל שואל ושוכר סבר ושוכר שאין יכולין להפטר בטענת גנב אין בהן כפל, דלאמר בכמה דוכתי לא אם אמרת בשומר חנם שבן משלם תשלומי כפל תאמר בש"ש כו' (שם ועי"ש בטעם של"ג שאם אין גניבה אין טביחה ואין מכירה). **מתה אין חייבין באונסה.** דלא קבלו עליהן נטירותא (ב"ק קיב.). **דמי בשר בזול.** כל זחא חשבינא כארבע דנקי, וכן כל היכא דתני בזול, בפרק מי שמת (ב"ב קמו:) והיינו שני שלשי דמים, וכולהו דמים לא שלמנו דאי הוו ידעי דבעו שלומי לא הוו אכלי בשרא, והעור יחזירנו כמות שהוא (ב"ק קיב. וכעי"ז שם כ. וב"מ מב:). **איכא דמתני לה.** להא הניח להן אביהן אחריות נכסים חייבין ארישא. דקאמר מתה אין חייבין באונסה, ואם הניח להן אביהן קרקעות חייבין לשלם, דאשתעבוד נכסים מחיים דאבוהון דקסבר רבא חיוב אונסים משעת שאלה מוטל על השואל, ופליגא דרב פפא דאמר לא אמר חיוב אונסים אשואל עד שעה שמתאנס (שם). **ואיכא דמתני לה אסיפא.** עכשוה ואכלוה דאבוהון דמי בשר בזול, ואם הניח להן אביהן קרקע משלמין פרעון שלם, דהוו אינהו במקום אבוהון, והואיל והן אכלוה משלמין (שם). **אבל ארישא.** דמתה כדרכה, **לא.** דלא אמרינן אשתעבוד נכסים דלא רמו חיוב אונסין על השואל עד שעת אונסין והכא כי אתינא ליתיה לשואל והכי לא קבול עליהו מידי (שם). **חייבי מיתות שוגגין וחייבי מלקיות שוגגין ודבר אחר.** אתרוייהו קאי, חייבי מיתות שוגגין ודבר אחר, עבר עבירה בלא התראה, דהיינו שוגג, ויש בו דין מיתה אם היו מתרים בו, ויש בה עוד חיוב דבר אחר, כגון מלקות שסתרו בו למלקות, או יש בה חיוב ממון, ר' יוחנן אמר חייב. בגאותו דבר אחר שעשה המיתה, הואיל ואינו הרג, וכן חייבי מלקיות שוגגין ודבר אחר, שעבר עבירה שיש בזה מלקות וממון, כגון אכל מעשר שני של תרומה בטבולים, או נגלה וטרפה של תרומה ולא התרו בו למלקות (חולין פא:).

ור' מאיר. בעלמא בתשלומי ממון ליתיה מת ומשלם והכא תשלומי מרבעה וחמשה קנס הם וכל משפט קנס חידוש הוא הלכך אע"ג דמיקטיל נמי לא מיפטר מייניה ולקמן [לה:] פריך לרבה אליבא דרבי מאיר קשיא בתו דמתניתין נמי קנס הוא וקא פטר ליה אבתו: **היה גדי גנוב לו.** גנב גדי בחול ונתחייב הקרן וטבחו בשבת דלא אתי עליה חיובא דממון באיסור שבת אלא חיוב קנס: **חייב.** ד' וה' דקנס חידוש הוא ורבה סבירא ליה כרבי מאיר: **גנב וטבח בשבת.** לחיוב ממון דקרן אתא עליה באיסור שבת: **פטור.** דקיימא לן אין מת ומשלם וכיון דלקרן לא מיחייב קנס נמי לא משלם דתשלומי ד' וה' אמר רחמנא ולא תשלומי שלשה וארבעה[ט] ולא סבירא לן כרבי נתן דאמר (שבת דף לד.) חי נושא את עצמו אי נמי בכפות: **שאם אין גניבה.** כלומר שמאחר שפטור על הקרן משום מיתה: **אין טביחה ואין מכירה.** אינו מחויב קנס כדפירשתי דתשלומי ארבעה וחמשה כתיב[י] ולא תשלומי שלשה וארבעה: **מחתרת.** שחתר בית והוציאו: **וטבחו במחתרת.** עצמה דהיינו שעתא בר קטלא הוא אי הוה אשכחיה בעל הבית כדכתיב (שמות כב) אין לו דמים: **משום דאסוריה איסור עולם.** כל זמן שיעידו עליו שחילל שבת ימיתוהו בית דין הלכך חמירא מיתה דילה לפוטרו מממון: **דאיסור שעה.** אי לא משכח ליה ההיא שעתא תו לא מיקטיל: **היתה פרה שאולה לו וטבחה בשבת פטור.** ההיא שעתא דקא טבח לה גזיל לה ממרה ומיתה וממון באין כאחד. ולא גרסינן שאם אין גניבה אין טביחה ואין מכירה דגדי שואל לא שייך לא כפל ולא ארבעה וחמשה שהרי חייב בקרן לעולם אפילו טוען טענת גנב ואין קנס אלא או בגנב או בשומר חנם הפוטר עצמו בטוען טענת גנב שאומר בגנבה: **פרה אתא לאשמועינן.** בתמיה מה למדנו ממנה שלא למדנו מגדי דקאמר רבה: **שאולה אתא לאשמועינן.** דטובחה בשבת פטור: **פ"ד אמינא הואיל ואמר רב פפא.** בהשוכר את הפועלים[ט]: **הלא נמי.** נימא משעת שאלה רמיא עליה חיוב קרן וכי טבחה בשבת ליחייב: **קמ"ל.** כיון דכל כמה דאיתא הדרא בעינא ההיא שעתא דקא טבח לה קא גזיל לה: **כל ימי שאלה.** כל ימי משך הזמן ששאלה אביהן מן הבעלים: **אין חייבין באונסה.** דלמיגנו לאו שואלין נינהו עלה: **דמי בשר בזול.** כל זחא חשבינן באחרבעה דנקי הכי אמרינן בפרק מי שמת (ב"ב קמו:) והעור יחזירו לבעלים: **אחריות נכסים.** קרקעות: **איכא דמתני מיתות שוגגין וחייבי מלקיות שוגגין ודבר אחר.** אתרוייהו קאי, חייבי מיתות שוגגין ודבר אחר, עבר עבירה בלא התראה, דהיינו שוגג, ויש בו דין מיתה אם היו מתרים בו, ויש בה עוד חיוב דבר אחר, כגון מלקות שסתרו בו למלקות, או יש בה חיוב ממון, ר' יוחנן אמר חייב. בגאותו דבר אחר שעשה המיתה, הואיל ואינו הרג, וכן חייבי מלקיות שוגגין ודבר אחר, שעבר עבירה שיש בזה מלקות וממון, כגון אכל מעשר שני של תרומה בטבולים, או נגלה וטרפה של תרומה ולא התרו בו למלקות (חולין פא:).

ור' מאיר [ו] לוקה ומשלם את ליה מת ומשלם ליה ושאני הני דחידוש הוא שחידשה תורה בקנס אע"ג דמיקטיל משלם ואזדא רבה לטעמיה דאמר רבה היה גדי גנוב לו וטבחו בשבת חייב שכבר נתחייב בגניבה קודם שיבא לידי איסור שבת גנב וטבח בשבת פטור שאם אין גניבה אין טביחה ואין מכירה וצריכא דאי אשמעינן שבת משום דאיסורה איסור עולם אבל מחתרת דאיסור שעה הוא אימא לא ואי אשמעינן מחתרת משום [ב]דמחתרתו זו היא התראתו אבל שבת דבעיא התראה אימא לא צריכא אמר רב פפא [ג]היתה פרה גנובה לו וטבחה בשבת חייב שכבר נתחייב בגניבה קודם שיבא לידי איסור שבת [ד]היתה פרה שאולה לו וטבחה בשבת פטור אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי רב פפא פרה אתא לאשמועינן אמר ליה רב פפא שאולה אתא לאשמועינן סלקא דעתך אמינא הואיל ואמר רב פפא [ה]משעת משיכה הוא דאתחייב ליה במזונותיה הכא נמי [ו]משעת שאלה אתחייב באונסיה קא משמע לן [ז]אמר רבא [ח]הניח להן אביהן פרה שאולה משתמשין בה כל ימי שאלתה מתה אין חייבין באונסה [ט]כסבורין של אביהם היא וטבחוה ואכלוה [י] משלמין [יא]דמי בשר בזול הניח להן אביהן אחריות נכסים חייבין לשלם איכא דמתני לה ארישא ואיכא דמתני לה אסיפא מאן דמתני לה ארישא כל שכן אסיפא ופליגא דרב פפא ומאן [יב]דמתני לה אסיפא אבל ארישא לא והיינו דרב פפא בשלמא ר' יוחנן לא אמר כריש לקיש דקא מוקים לה כרבנן אלא ריש לקיש מ"ט לא אמר כר' יוחנן אמר לך כיון דאילו אתרו ביה פטור כי לא אתרו ביה נמי פטור [יג]ואזדו לטעמייהו דכי אתא רב דימי אמר חייבי מיתות שוגגין וחייבי מלקיות שוגגין ודבר אחר ר' יוחנן אמר חייב וריש לקיש אמר פטור ר' יוחנן אמר חייב דהא לא אתרו ביה ר"ל אמר פטור כיון דאילו אתרו ביה פטור כי לא אתרו ביה נמי פטור איתיביה ר"ל לרבי יוחנן [יד]ולא יהיה אסון ענוש יענש מאי

ארישא. להאי הניח להן אביהן אחריות נכסים חייבין לשלם ואמרינן דחייבין באונסין דאשתעבוד נכסים דאבוהון מחיים משעת שאלה: **כ"ש אסיפא.** כשטבחוה ואכלוה: **ופליגא דרב פפא.** דאמר לעיל ההיא שעתא דמטו לה אונסין הוא דאתי חיובא עליה ולא משעת שאלה: **ואיכא דמתני לה אסיפא.** היכא דטבחוה אם הניח להן אביהן אחריות נכסים משלמין דתשלומי מעליא ולא בזול דאיבעי להו למידק: **אבל ארישא.** אם מתה לא מיחייבי לשלומי ולא אמרינן אשתעבוד נכסי דאבוהון משעת שאלה: **והיינו דרב פפא.** דאמר לעיל לא אמרינן משעת שאלה רמו עליה תשלומין אלא משעת אונסין ואילך וההיא שעתא ליתיה לשואל דליחייב: **כשלמא רבי יוחנן.** דמוקי מתניתין בשלא התרו בו: **לא אמר כריש לקיש.** דלוקמיה כר' מאיר: **כי לא אתרו ביה נמי פטור.** הואיל ואיכא לד מלקות: **שוגגין.** שלא התרו בהן: **ודבר אחר.** ממון. ואכולה מילתא קאי כלומר חייבי מיתות שוגגין וממון: **ר' יוחנן אומר חייב.** בתשלומין: **דהא לא אתרו ביה.** ואין אתה מחייבו אלא משום רשעה אחת דממון: **כי לא אתרו ביה נמי פטור.** ולקמן [לה.] יליף טעמא:

מאי

מאי לאו אסון ממש. אם לא מתה האשה יענש הנוגף בדמי ולדות הא אם מתה לא יענש ואפי׳ לא התרו בו וקשיא לר׳ יוחנן: **לא דין אסון.** הכי קאמר קרא אם אין משפט מות לנוגף כגון שלא מתה האשה או מתה ולא התרו בו ענוש יענש: **מכה אדם ומכה בהמה.** מכה בהמה ישלמנה ומכה אדם לא ישלם אלא יומת הקיש פטור ממון דמכה אדם לחיוב ממון דמכה בהמה מה מכה בהמה אין לך בו חילוק ב) לחיוב אף מכה אדם אין לך בו חילוק ג) לפטור. מכה בהמה לעולם חייב דאמרי׳ בב״ק (דף כו:) פצע תחת פצע ד) לחייב על השוגג כמזיד ואונס כרצון: **שאין מתכוין.** אין בו חיוב מיתה באדם: **דרך עלייה.** שהכהו בהגבהת ידו או שהתכו במרבו מלמטה למעלה: **בין דרך ירידה לדרך עלייה.** משום דגבי גלות להורג בשוגג איכא חילוק בין דרך ירידה לדרך עלייה כדאמרי׳ במכות (דף ז:) כל שבדרך ירידתו גולה לכתיב ה) ויפל עליו עד שיפול בדרך נפילה: **כולי עלמא לא פליגי דפטור.** מדתנא דבי חזקיה: **חייבי מיתות שיתקום.** למכה בהמה: **אתיא רשע רשע.** נאמר בחייבי מיתות אשר הוא רשע למות ונאמר בחייבי מלקות והיה אם בן הכות הרשע: **רבא אמר אתיא מכה מכה.** דמלקות נמי איתקוש למכה בהמה ולאו מגזרה שוה דחייבי מיתות ילפינן: **ואיש כי יתן מום בעמיתו כאשר עשה כן ינתן לו.** והאי יעשה לו מלקות קאמר. ולקמן פריך והא חובל בחבירו בתשלומין ולא מלקות: **והאי.** מלקות לאו מכה כתיב אלא כי יתן מום ומאי אתיא מכה מכה דקאמר רבא: **הכאה הכאה קאמרינן.** ומוס ע״י הכאה הוא ניתן: **וחובל בחבירו בר תשלומין הוא.** והיכי מוקמת ליה את במלקות ופטור ממון: **אם אינו ענין.** האי קרא: **להכאה שיש בה שוה פרוטה.** ולתשלומין דהא מקרא דבתריה ילפינן דכתיב ביה כן יתן בו דבר הניתן מיד ליד: **תנהו ענין.** להאי כן יעשה לו: **להכאה שאין בה שוה פרוטה.** ולמלקות ואיתקיש למכה בהמה שלא תחלוק בו:

מאי לאו אסון ממש. אע״ג דסיפיה דקרא דאם אסון יהיה ע״כ היינו דין אסון דכתיב ונתת נפש וגו׳ מ״מ לא יהיה אסון הוה משמע ליה אסון ממש אי נמי אם אסון יהיה נמי בעי למימר דהוי אסון ממש ודרוש ונתת נפש וגו׳ היינו ממון: **ומי איכא למאן דאמר חייבי מיתות שוגגין חייבין והא תנא דבי חזקיה וכו׳.** ופ״ת והא אמרינן בפ׳ הנשרפין (סנהדרין עט: ושם) תנא דבי חזקיה מפקא מדרבי ומפקא מדרבנן אלמא פליגי תנאי אתנא דבי חזקיה וי״ל דלענין ממון אחר אית להו לכולהו היקישא דתנא דבי חזקיה ולא פליגי עליה ט) אלא במאי דקתני בין מתכוין לשאינו מתכוין דמשמע בין מתכוין להרוג האשה בין אין מתכוין להורגה אלא להרוג את חברו והרגה דבכל ענין פטור מדמי האשה דלענין ממון אחר כבר תנא דלא תחלוק בין שוגג בין מזיד והיינו דמפקא מדרבי ומדרבנן דלר׳ נתכוין להרוג את זה והרג את זה חייב ממון ולרבנן חייב מיתה ולתנא דבי חזקיה פטור ממיתה וממון אבל קשה לרבינו יאחק דברים הנתקנין (שם פד:) אמרינן הניחא למאן דאית ליה דתנא דבי חזקיה אבל למאן דלית ליה כו׳ משמע דאיכא תנא דפליג ואומר רבינו יאחק דהיינו רבי חגא מדרומא דאייתי מתניתא בידיה דאמרינן בפרק שור שנגח ארבעה וחמשה (ב״ק מב. ושם) דשני אנשים כי נתכוונו זה לזה אע״פ שיש אסון באשה יענשו בדמי ולדות אלמא לית ליה היקישא דבין שוגג למזיד והא דקאמר מי איכא למאן דאמר כו׳ היינו משום דתנא דבי חזקיה עיקר שהיה שונה בריתות של רבי חייא שהיה אבוי דמוכח בסוף פרק הבא על יבמתו (יבמות סה:) והן עיקר ומותבינן תיובתא מיניהו ולרשב״א נראה דמשום הכי קא פריך ליה מתנא דבי חזקיה משום דרבי יוחנן מוקי מתניתין (לעיל לב:) בשלא התרו בו וקתני סיפא דחייבי מיתות פטורין ח) א״כ מתני׳ סברה דחייבי מיתות שוגגין פטורין דאי סיפא מיירי בשהתרו בו ליפלוג בחייבי מלקות גופייהו והוה מצי למיפרך ממתני׳ אלא דלא מצי למיפרך אלא מדיוקא ולהכי פריך ליה מתנא דבי חזקיה ואמתניתין סמיך ולפי זה מצינן למימר דמפקא מדרבי ורבנן בכולה מילתא ועוד אומר רשב״א דר׳ שמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה לקמן בפירקין (דף לז:) י) הוא תנא דלית ליה דתנא דבי חזקיה ולריך לומר דלתנא דבי חזקיה לא יהיה אסון היינו אסון ממש וקרא דאם אסון יהיה היינו דין אסון כגון שנתכוין לאשה דאם לא נתכוין לה פטור ממיתה וממון לתנא דבי חזקיה א״נ לא קאי קרא דאסון אאשה אלא אחברו שנתכוין לו ולא מיירי קרא שנתכוין להרוג את זה והרג את זה ובפ׳ הנשרפין דדייק לר״ש דפטר נתכוין להרוג את זה והרג את זה היכי מפרש קראי הוה מצי למימר כדפרישית אלא אליבא דר״א דאמר קראי בנתכוין להרוג את זה והרג את זה דייק: **אף מכה אדם לא תחלוק בו כו׳.** וקרא דלא יהיה אסון דאשמעינן דלא ישלם דמי ולדות בהדי מיתה והא נמי דדרשינן בשילהי פרק כיצד הרגל (ב״ק כו.) עליו ולא על האדם דלא תשקול מייניה ממונא ותקטליה על הריליתה לאוד וקרא דלא תקחו דדרשינן מייניה דלא תשקול ממונא מייניה ונפטריה אלטריכו כולהו דלא מצי למילף מהיקישא דתנא דבי חזקיה כדפרש בקונטרס לקמן (דף לח.) דממכה בהמה לא מצי למילף פטור ממון דאדרבה חיוב היה לו למילף דמכה בהמה חייב להכי אלטריך למכתב כולהו והכי אלינן מה מכה בהמה לא חלקת במה שכתוב בו דהיינו חיוב דבכל ענין חייב אף מכה אדם כל עניני פטור ממון שכתוב בו לא תחלוק בין שוגג בין מזיד ובין דרך עלייה לדרך ירידה ושוגג למזיד היינו ממון אחר בהדי מיתה ודרך עלייה וירידה בכל ענין לא תשקול ממונא מייניה ונפטריה דאמרינן לקמן ומתכוין לשאין מתכוין לענין דמי האשה: **רבא אמר אתיא מכה מכה.** תימה לרבא לית ליה הכא גזרה שוה דרשע וכן ר׳ יוחנן ולקמן (דף לז.) נמי מצרכינן חד קרא למיתה וממון וחד למלקות וממון ולא ילפינן מלקות וממון ממיתה וממון בגזרה שוה דרשע רשע ופסמא דהש״ס דרים ליה בפ״ק דמכות (דף ה:) גבי אין עדים זוממין נהרגין עד שיגמר הדין על פיהן דאמרינן חייבי מלקות מנין אתיא רשע רשע ובריתא נמי איכא בר״פ אחד דיני ממונות (סנהדרין לג: ושם) גבי דיני נפשות מחזירין לזכות אבל לא לחובה דאמרינן חייבי מלקות מנין אתיא רשע רשע תניא נמי הכי כו׳ ור׳ יהודה נמי דרים ליה בהמוצל (ב״ק פו: ושם) גבי וכן היה ר״י פוטרו פירוש את הסומא מחייבי גליות ומחייבי מלקות ומחייבי מיתות ב״ד וגמר התם חייבי מיתות ב״ד מרוצח רוצח וחייבי מלקות אתיא רשע רשע ורבנן דפליגי עליה התם לאו משום דלית להו רשע רשע אלא משום דמחייבי ליה כחייבי מיתות ב״ד וי״ל דרבא ור׳ יוחנן אית להו כ) בכ״מ גז״ש דרשע רשע בדבר שהוא בגוף המלקות אבל הכא לענין פטור ממון שהוא עם המלקות וכן לקמן לא ילפינן רשע רשע וטעמא משום דקרא מוכח דרשע כתיב לענין מלקות והיה אם בן הכות הרשע והא דדרים מכה מכה משום דמכה גבי תשלומין כתיב שנאמר מכה בהמה ישלמנה ואבוי אית ליה גזרה שוה דרשע רשע בכ״מ וסוגיא דלקמן כרבא ולא כאבוי ואבוי מוקי קרא במיתה ומלקות כר״מ דלמלקות וממון לא צריך קרא דאתיא רשע רשע ואם תאמר ר׳ יוחנן אמאי לא דרים מכה מכה הא בריתא היא ברים החובל (שם פג: ושם) וי״ל דסבר כאידך תנאי דהתם דלא דרשי מכה מכה אלא יליפי מאידך קראי דלאו עין תחת עין ממש: **וכתיב ואיש כי יתן מום וגו׳.** אית דגרסי וסמיך ליה ולא מגזרה שוה יליף אלא מסמוכין וכן משמע קצת מדשביק קרא דמכה בהמה ישלמנה ונקיט קרא אחרינא ומיהו מדפריך ברים החובל (שם פג:) מאי חזית דילפת ממכה בהמה גילף ממכה אדם משמע דגזרה שוה הוא והא דהדר ביה מקרא קמא משום דאילטריך למהדר ממכה אדם ולאתויי כי יתן מום בעמיתו הדר ביה נמי ממכה בהמה ישלמנה ומייתי מכה נפש בהמה דסמיך ליה אי נמי משום דאילטריך קרא קמא לכתנא דבי חזקיה ולמאן דלית ליה נמי אילטריך מה מכה בהמה לרפואה פטור אף מכה אדם כו׳ דדאמרינן ברים הנתקנין (סנהדרין פד: ושם):

אם

מסורת הש״ס

ה) לקמן לח. ב״ק לה. סנהדרין עט: פד:. ב) [סנהדרין י. וש״נ]. ג) ב״ק פג:. ד) [רש״ן]. ה) ס״א לפטור. רש״ל. ו) ס״א לחיוב. רש״ל. ז) [שמות כא]. ח) [במדבר לה]. ט) [וטעמא דרבי דדרים ונתת וגו׳ ממון ורבנן דרבי נפש ממש ולהכי לא מצי לאוקמי הקישא לאין מתכוין אבל לענין שוגג ומזיד כולהו אית להו הקישא. מ״ר]. י) [ועיין לקמן דוס׳ לח. ד״ה אבל סימא]. כ) וכפ׳ קמא דסנהדרין דקאמר מ״ט דר׳ שמעאל דאמר מלקות בכ״ג אבוי אמר אתיא רשע רשע ורבא אמר מלקות אתא מיתה עומדת לא משום דלית ליה כו׳ אלא משום דא״כ כדאמר בפ״ק דמכות גבי ואין משגלין במכות ובגבי מחזיריה לזכות לא בעי למימר דאתא מיתה עומדת דשמא במיתה דוקא משום דכתיב ונפטרו העדה והצילו. מ״י עה״ג.

תורה אור השלם

1. וְכִי יִנָּצוּ אֲנָשִׁים וְנִגְּפוּ אִשָּׁה הָרָה וְיָצְאוּ יְלָדֶיהָ וְלֹא יִהְיֶה אָסוֹן עָנוֹשׁ יֵעָנֵשׁ כַּאֲשֶׁר יָשִׁית עָלָיו בַּעַל הָאִשָּׁה וְנָתַן בִּפְלִלִים: שמות כא כב
2. וְלֹא תִקְחוּ כֹפֶר לְנֶפֶשׁ רֹצֵחַ אֲשֶׁר הוּא רָשָׁע לְמוֹת כִּי מוֹת יוּמָת:
במדבר לה לא
3. וְהָיָה אִם בֵּן הַכּוֹת הַרְשָׁע וְהִפִּילוֹ הַשֹּׁפֵט וְהִכָּהוּ לְפָנָיו כְּדֵי רִשְׁעָתוֹ בְּמִסְפָּר: דברים כה ב
4. וּמַכֵּה בְהֵמָה יְשַׁלְּמֶנָּה וּמַכֵּה אָדָם יוּמָת:
ויקרא כד כא
5. וּמַכֵּה נֶפֶשׁ בְּהֵמָה יְשַׁלְּמֶנָּה נֶפֶשׁ תַּחַת נֶפֶשׁ: ויקרא כד יח
6. וְאִישׁ כִּי יִתֵּן מוּם בַּעֲמִיתוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה כֵּן יֵעָשֶׂה לּוֹ: ויקרא כד יט

גליון הש״ם

תוס׳ ד״ה ומי איכא וכו׳ א״כ מתני׳ סברה. כעין זה בב״מ דף מ ע״ב תוס׳ ד״ה מנגיע לחוליה:

מוסף רש״י

והא תני דבי חזקיה מכה אדם ומכה בהמה וגו׳. לקמן לח ב. **האי בקטלא כתיב.** ותשלומין אין שם (ב״ק פג:). **הכאה הכאה קאמרינן.** אע״ג דקראי לא דמו אגמריגן גזרה שוה כתתי דבי ר׳ ישמעאל ושב הכהן ופא הכהן, ומכה אדם דקתני הכי הכאה הוא דקאמר ומכי יתן מום אגמר, דמוס ע״י הכאה בא (שם).

עין משפט נר מצוה

מ א ב מיי׳ פ״ו מהל׳ נערה בתולה הל׳ יג ופ״ד מהל׳ חובל הל׳ ז סמג עשין ע טוש״ע ח״מ סי׳ תכג סעיף ד:
מא ג מיי׳ פ״ו מהל׳ נערה בתולה הל׳ יא ופ״ג מהל׳ גניבה הל׳ ה סמג עשין נד:
מב ד מיי׳ פ״ד מהל׳ חובל הל׳ ט ופ״ה הל׳ ג סמג עשין ע טוש״ע ח״מ סי׳ תכ סעי׳ ב:

תוספות רי״ד

א״ר ומי איכא למ״ד חייבי מיתות שוגגין חייבין והתנא דבי חזקי׳ מכה אדם ומכה בהמה ישלמנה מה מכה בהמה לא חלקת בה בין בשוגג בין במזיד בין מתכוין לאינו מתכוין בין דרך ירידה לדרך עלייה לפוטרו ממון אלא לחייבו ממון אף מכה אדם לא חלקת בו בין שוגג למזיד בין מתכוין לא״מ בין דרך ירידה לד״ע לחייבו ממון אלא לפוטרו ממון. פי׳ המורה (מכה אדם) מכה בהמה ישלמנה ומכה אדם לא ישלם אלא יומת הקיש פטור ממון דמכה אדם לחיוב ממון דמכה בהמה. מה מכה בהמה אין לך בו חילוק לפטור מלשלם דאדם מועד לעולם בין ער ובין ישן בין שוגג בין מזיד אף מכה אדם אין לך בו חילוק לחיובא ומכה בהמה לעולם חייב דאמרי׳ בב״ק פצע תחת פצע לחייב השוגג כמזיד ואונס כרצון פי׳ שאין מתכוין אין בו חיוב מיתה באדם פי׳ דרך עלי׳ שהכהו בהגבהת ידו או בחרבו ממטה למעלה פי׳ בין דרך עליה וכו׳ משום דגבי גלות דהורג בשוגג איכא חילוק בין דרך ירידה לדרך עלייה. כדאמרי׳ במס׳ מכות כל שבדרך ירידתו גולה דכתיב ויפל עליו עד שיפול בדרך נפילה: אלא כי אתא רבין אמר ח״מ שוגגין דכ״ע לא פליגי דפטורי פי׳ מדתנא דבי חזקי׳ כי פליגי בחייבי מלקות שוגגים וד״א ר״י אמר חייבי מיתות איתקוש [חייבי מלקות לא איתקוש] ור״ל אמר פטור בפירוש רבתה תורה חייבי מלקות כחייבי מיתות היכן ריבתה אביי אמר רשע רשע פי׳ נאמר בחייבי מיתות אשר הוא רשע למות ונאמר בח״מ והי׳ אם בן הכות הרשע. רבא אמר אתיא מכה מכה פי׳ דחייבי מלקות נמי איתקש למכה בהמה ולא מגז״ש דח״מ ילפינן וקי״ל כר״י:

אם אינו ענין להכאה שיש בה שוה פרוטה. וא"ת והא איצטריך להכי דמהכא נפקא לן חובל בחברו לתשלומין ברים החובל (ב"ק פג: ושם) וי"ל דהך סוגיא כאידך תנאי דהתם דמפקי החובל בחברו לתשלומין מקרא אחרינא: **דלמא** בשבת כתיב דבבהמה **גופה כו'.** וא"ת א"כ היקישא למה לי וי"ל דאתיא לבין דרך ירידה לדרך עלייה דלא שייך לפלוגי גבי שבת: **אלא** לאו בחול. וא"ת בחול נמי מצינן למימר דבהדי דמחייה לבהמה הרג את האדם ולא אתרו ביה משום אדם ואפי' בשבת נמי מצינן למימר דאתרו ביה משום בהמה ולא אתרו בו משום שבת וי"ל דמ"מ יליפינן שפיר דמה מכה בהמה לא חלקת בין שוגג בהכאתה למזיד בהכאתה אף אדם לא תחלוק בו בין מזיד בהכאתו לשוגג בהכאתו א"נ הואיל ומכה אדם אייבי באתרו ביה מכה בהמה נמי אייבי בכל ענין דאתרו ביה ולהכי לא מצי אייבי בשבת ולא בהרג אדם עמה: **מתניתין כמאן מוקי לה.** [1] תימה תיקשי ליה לרב פפא גופיה דאיהו סבר לעיל (דף לד:) כרבה דאמר היתה פרה גונבה לו כו' ועוד קשה דליפני כעולא דמאי דפירש בקונ' דאי סבר כרים לקים דחייבי מלקיות שוגגין פטורין כ"ש דפליג אדעולא זה אינו נראה דלמא בממון אחר סבר כרים לקים אבל בממונא דבהוא מילתא גופיה משלם ממון ומיפטר ממלקות מג"ש דתחת תחת [2] ונראה דרב פפא אפי' סבר כר"ל מצי לשנויי כדעולא כדפרישית אבל לאביי פריך שפיר דלית ליה דעולא דהא מוקי לעיל תחת לדרשא אחרינא ולהכי קשיא ליה אי ס"ל כר"ל מתני' כמאן מוקי לה: **אי כר' נחוניא קשיא אחותו.** לא מצי למימר קשיא ממזרת ואחותו דע"כ כר"מ ס"ל מדנקט יוסי הכפורים כשבת וה"ל למימר יו"ט כשבת וכ"ש יוסי הכפורים אלא ודאי ס"ל אי כר"מ דאמר לוקה ומשלם אי כר' יצחק דאמר אין מלקות בחייבי כריתות הלכך לא נקט יו"ט דמיניה לא הוה שמעינן יוה"כ שאין בו מלקות וכיון דלא הוי כרבנן לא מוקמי ליה כרבי יצחק אלא כר"מ ולא תיקשי ממזרת: **אי** ברבי יצחק קשיא ממזרת. לא הולרך לומר אי כרבנן דלדידהו קשיא ממזרת ואחותו ולא מצי למימר נמי דמתני' כרבי עקיבא דסבר עדים זוממין קנסא ואית ליה לוקה ומשלם ולית ליה מת ומשלם דלרבי עקיבא מצינן למימר דלא גמר עדים זוממין ממוניא ש"ר אע"ג דהוי קנסא מקנסא כדפרי' לעיל (דף לב. ד"ה דאין) ואית ליה שפיר כרבנן דלוקה ואינו משלם: **מאן** תנא דפליג עליה דרבי נחוניא אי ר' מאיר אי רבי יצחק. תימה דלרים לקים בהדיא פליג ר"מ ארבי נחוניא דהא מוקים מתני' כר"מ וקתני דיש קנס בחייבי כריתות וי"ל דידע שפיר דר"מ פליג עליה אלא דס"ל דרבנן לא מצינן למימר דפליגי עליה אבל לר' יוחנן אתי שפיר: **לא** קנס ולא פיתוי. אית דגרס ולא אונס משום דפיתוי נמי קנס הוא ואומר ר"י דגרסי' ליה דשייך למיקרי לאונס קנס טפי מלפיתוי משום דאונס שותה בעלילו (לקמן דף לט.):

המאנת אין לה לא קנס. פירש בקונט' לפי שהיא בחזקת בעולה וקשה לר"י דא"כ היכי דייק לקמן הא קטנה בעלמא אית לה דלמא ה"ק הממאנת אין לה קנס אם בא עליה כשהיא נערה הא נערה בעלמא אית לה ומיהו אין להקשות אמאי נקט ממאנת ה"ל למינקט כל אשה שנישת ונתגרשה דהא איכא למ"ד לקמן (דף לח.) דאפי' אם נתארסה ונתגרשה אין לה קנס ונראה לר"י דה"פ אין לה לא קנס ולא פיתוי אם אנסה בעלה או פיתה אותה כשהיתה תחתיו קודם מיאון אע"ג דכשמיאנה איגלאי מילתא שלא היתה אשתו והשתא דייק שפיר לקמן הא קטנה בעלמא אית לה אבל קשה לר"י מהא דקאמר בסמוך וכ"ת כולה ר"מ היא וממאנת סבר לה כרבי יהודה והשתא כיון דאייבי בעלה בעלה כשהיא נערה שוב אינה יכולה למאן דמודה רבי יהודה כשבעל כדאמר בפרק בא סימן (נדה נב. ושם) ותירץ ר"י דמייבי כשפירש בהדיא שאינו בועל לשם קידושין ועוד דפיתוי ואונס לאו לשם קידושין הוא דבהיא לא מודה רבי יהודה:

ולא פיתוי. קשה לרשב"א אמאי נקט פיתוי למאי דמוקי לה בסמוך בנערה הא כל נערה מפותה אין לה קנס דמחלה אפי' נערה שאינה ממאנת ויש לומר דנקט אין לה פיתוי אגב דנקט באידך:

אבל

עין משפט נר מצוה

מג א מיי' פ"א מהל' נערה בתולה הל' ט סמג עשין כד טור אה"ע סי' קעז:

תורה אור השלם

1. ומכה בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת:
ויקרא כד כא

מוסף רש"י

חידוש הוא שחידשה תורה בקנס. כל משפט קנס חידוש הוא הלכך אע"ג דמיקטיל נמי לא מיפטר מייסר (לעיל לד:) שאינו דין אלא גזירת מלך בעלמא (לקמן לח.).

מסורת הש"ס

א) [לעיל לד: לקמן לח.], ב) [לעיל לא:], ג) [לעיל ב: ד) [שם], ה) [לקמן לו:], ו) [לעיל ל.], ז) [לרב פפא לא שייך למיפרך דהא לא פריך לעפשיה משום דידע דסבר כר' יוחנן דלא דרים ג"ש דרשא ודמכה וכ"מ קא"ת דקאמר הי מכה. ס"ין], ח) לפי' ר"י דלעיל אתי שפיר דרשב"ל מוקי לה כר"מ אבל רבה כמאן מוקי לה אי כר' נחוניא קשיא אמותו דלדידיה אחותו ליה קנס דחד ריבוי מוקי לחייבי לאוין וחד ליבמה לשוק אי כדפי' רשב"א לעיל (דף ל.) קשיא אחותו דאי מוקי חד קנא לחייבי כריתות א"כ חייבי מיתות נמי ולמה שהביא מהר"מ לעיל בתוס' אתי טפי שפיר אי ר' יצחק קשיא ממזרת דלדידיה מוקמינן חד לחייבי עשה וחד לחייבי כריתות הניחא אי סבר לה כר' יוחנן אלא אי סבר כרשב"ל דחייבי מלקות שוגגין פטורין א"כ איצטריך תרי ריבוי חד לחייבי עשה וחד לחייבי לאוין והא דלא קאמר אי כרבנן קשיא אחותו משום דעיקר קושיא כבר הקשה לרבנן לעיל והא קי"ל דאין לוקה ומשלם ולכך לא חזר והקשה. מ"י עה"ג,

הגהות הב"ח

(א) גמ' תשלומין הוא (לא צריכא) תל"מ וכ"כ ס"א הא לא קשיא:

סוף סוף לאו בר תשלומין הוא (א) לא צריכא דבהדי דמחייה קרע שיראין דיליה א"ל רב חייא לרבא ולתנא דבי חזקיה דאמר מכה אדם ומכה בהמה ממאי דבחול כתיב וליכא לאיפלוגי דלמא בשבת כתיב דבבהמה גופה איכא לאיפלוגי לא ס"ד דכתיב [1]ומכה בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת היכי דמי אי דלא אתרו ביה מכה אדם אמאי יומת אלא פשיטא דאתרו ביה ואי בשבת מכה בהמה ישלמנה אלא לאו בחול א"ל רב פפא לאביי [2]לרבה דאמר חידוש הוא שחידשה תורה בקנס ואף על גב דמיקטיל משלם מתניתין כמאן מוקים לה אי כר"מ קשיא בתו אי כרבי נחוניא בן הקנה קשיא אחותו אי כר' יצחק קשיא ממזרת הניחא אי סבר לה כר' יוחנן הוא נמי מתרץ לה כר' יוחנן אלא אי סבר כר"ל היכי מתרץ לה על כרחך כר' יוחנן ס"ל א"ל רב מתנא לאביי לר"ל דאמר בפירוש ריבתה תורה חייבי מלקיות כחייבי מיתות מאן תנא דפליג עליה דרבי נחוניא בן הקנה אי ר"מ אי רבי יצחק: ת"ר עריות ושניות לעריות אין להן לא קנס ולא פיתוי [3]הממאנת אין לה לא קנס ולא פיתוי איילונית אין לה לא קנס ולא פיתוי והיוצאת משום שם רע אין לה לא קנס ולא פיתוי מאי עריות ומאי שניות לעריות אילימא עריות

עריות

ומשלם דידיה הוא ומת ומשלם לית ליה אפי' בקנס: **קשיא אחותו.** נהי נמי דמשום מלקות לא פטר ליה ליפטריה משום כרת: **ואי כרבי יצחק.** תוקמה דאמר במסכת מכות (דף יד.) אין חייבי כריתות בכלל מלקות מ' ולית ליה האי דאלו הן הלוקין הבא על אחותו ומשום הכי חייבין בתשלומין: **קשיא ממזרת.** דהכל מודים שהוא במלקות וקתני [כט.] אית לה קנס: **הניחא אי סבר.** רבה כר' יוחנן [לד:] כשלא התרו בו דמשלם לחייבי מלקיות שוגגין ודבר אחר חייב: **איהו נמי.** מוקי למתני' בשלא התרו בו כר' יוחנן: **אלא אי סבר לה.** בממון ומלקות דאפי' לא התרו בו פטור מממון ופליג אדרבי יוחנן וכל שכן אדעולא דאמר [לב.] אפילו התרו בו משלם ממון ואינו לוקה: **היכי מתרץ לה.** לא כר' יוחנן ולא כעולא ולא כרים לקים: **על כרחך.** אי סבירא ליה בממון ומלקות דלוקה ואינו משלם כרבי יוחנן סבירא ליה בשוגגים דמשלם ממון ומוקי לה בשלא התרו בו: **לרים לקים דאמר בפירוש ריבתה תורה כו'.** לחייבי מלקיות שוגגין פטורין מלשלם: **מאן תנא דפליג אדר' נחוניא.** ומחייב תשלומין בחייבי כריתות כגון ההיא דשבועות ושהלילק גדים ביה"כ חייבין בפרק שבועת העדות (שבועות לג.) ומתני' דהכא דקנסה בחאותו ונהי נמי דלית ליה אסון אסון למיפטריה משום כרת ליפטריה משום לאו בין התרו בו בין לא התרו בו דאין כרת בלא לאו חוץ מפסח ומילה דבשלמא ר' יוחנן מוקי לה אפילו כרבנן דפליגי עליה דרבי מאיר דאמרי אין לוקה ומשלם והני בשלא התרו בו אלא לרים לקים כמאן מוקי לה: **אי רבי מאיר.** דאמר לוקה ומשלם: **אי רבי יצחק.** דאמר לא שייך מלקות בחייבי כריתות וג"ש דאסון אסון לית ליה ובמאי ליפטר הילכך מתניתין דהכא על כרחך ר"מ היא ולא רבי יצחק משום דקשיא ממזרת אבל ההיא דשבועות בין כר"מ בין כרבי יצחק: **עריות ושניות.** לקמן מפרש להו: **קנס.** דאנוסה: **פיתוי.** דמפותה: **הממאנת.** בבעלה כגון יתומה קטנה שהשיאתה אמה ומיאנה בבעלה: **אין לה קנס.** שאינה בחזקת בתולה הואיל וניסת: **איילונית.** שאין לה סימני נערות לעולם ואינה יולדת. לשון איל זכר דוכרייתא דלא ילדה (לעיל דף יא.): **אין לה קנס.** לפי שאין קנס אלא לנערה וזו שלא תביא שערות לעולם כל כ' שנה היא בחזקת קטנה ומשס ואילך בוגרת: **והיוצאת משום שם רע.** קס"ד שלא מצא לה בעלה בתולים. ולקמן [לו:] פריך בת סקילה היא:

עריות

עריות ממש. המפורש באחרי מות[ב] והן בכריתות: **שניות.** שנזכרו חכמים על שניות להן להרחיק מן העבירה כגון אם אמו ואם אביו ושאר עריות השנויות בפרק ג' דיבמות (דף כא.)[ג]: **כיון דשניות חזיין ליה מדאורייתא.** קרינן ביה ולו תהיה לאשה[ד]: **אמאי אין לה קנס.**

ערִיות ממש שניות מדברי סופרים כיון דמדאורייתא חזיא ליה אמאי אין להן קנס אלא ערִיות [א]חייבי מיתות בית דין שניות חייבי כריתות אבל חייבי לאוין יש להן קנס ומני [ב]שמעון התימני היא איכא דאמרי ערִיות חייבי מיתות ב"ד וחייבי כריתות שניות חייבי לאוין מני [ג]ר"ש בן מנסיא היא: הממאנת אין לה לא קנס ולא פיתוי הא קטנה בעלמא אית לה מני רבנן היא דאמרי [ד]קטנה יש לה קנס אימא סיפא איילונית אין לה לא קנס ולא פיתוי אתא לר"מ דאמר [ה]קטנה אין לה קנס והא מקטנותה יצתה לבגר רישא רבנן וסיפא ר"מ וכ"ת כולה ר"מ היא ובממאנת סבר לה כרבי יהודה ומי סבר לה והתניא [ו]עד מתי הבת ממאנת [ז]עד שתביא שתי שערות דברי ר"מ [ח]ר' יהודה אומר עד שירבה שחור על הלבן אלא ר' יהודה היא ובקטנה סבר לה כר"מ ומי סבר לה והאמר רב יהודה אמר רב [ט]זו דברי ר"מ ואם איתא זו דברי ר"מ ור' יהודה מיבעי ליה האי תנא סבר לה כר"מ בחדא ופליג עליה בחדא רפרם אמר מאי ממאנת הראויה למאן וליתני קטנה קשיא: איילונית אין לה לא קנס ולא פיתוי ורמינהי החרשת והשוטה והאיילונית יש להן קנס ויש להן טענת בתולים והא מאי רומיא הא ר"מ הא רבנן ודקארי לה מאי קארי לה משום דאית ליה למירמא אחריתי עילויה [י]החרשת והשוטה והבוגרת ומוכת עץ אין להן טענת בתולים [כ]הסומא ואיילונית יש להן טענת בתולים סומכוס אומר משום ר"מ סומא אין לה טענת בתולים אמר רב ששת לא קשיא הא [מ]רבן גמליאל והא ר' יהושע אימר דשמעת ליה לרבן גמליאל היכא דקא טענה איהי היכא דלא קא טענה איהי מי שמעת ליה אין כיון דאמר ר"ג מהימנא [נ]כגון זו [1]פתח פיך לאלם הוא: והבוגרת אין לה טענת בתולים: והאמר רב [ס]הבוגרת נותנין לה לילה הראשון

[אבל חייבי לאוין יש להן קנס ומני שמעון התימני היא. לא הוה מצי למימר מני רבי נחוניא היא דלדידיה לא הוה קרי להו שניות שהרי משום חייבי כריתות לחייבי מיתות ב"ד והא דלא קאמר הא מני רבי עקיבא וערִיות חייבי מיתות ושניות חייבי כריתות וחייבי לאוין אלא דניחא ליה לאוקומי אפי' כרבנן דאמרי קידושין תופסין ועוד משום דקאמר בלישנא קמא מני שמעון התימני היא קאמר נמי באיכא דאמרי מני רבי שמעון בן מנסיא היא דהוי בר פלוגתיה דשמעון התימני:]

עד שירבה השחור בו'. אית דלא גרסי על הלבן משום דאמרינן בפרק בא סימן (נדה דף נב. ושם) לא שירבה ממש אלא כדי שיהו שתי שערות שוכבות ונראה כמו שירבה שחור ועל הלבן משמע יותר מן הלבן ור"ח פירש על הלבן שהשערות סמוך לבשר הם שחורים ובראשם לבנים[ע]: **זו דברי ר"מ.** אמתניתין דלקמן (דף מ:) דכל מקום שיש מכר אין קנס קאמר לה רב יהודה:

ואם איתא זו דברי ר"מ ורבי יהודה **מיבעי ליה.** ואע"ג דרבי יונתן ור' יאשיה סבירא להו כר"מ בס"פ ד' מיתות (סנהדרין סו: ושם) לפי' ר"ת דפי' עד שיהיו שניהם שוין במיתה אחת ואפי' לפ"ה דמפרש בני עונשין מ"מ ר' יאשיה כר' מאיר סבירא ליה דלית ליה הא דדרשי רבנן לקמן (דף מ:) כאן נערה כו' דהא פטר קטנה מאורסה מ"מ לא קאמר זו דברי ר"מ ור' יאשיה דלא פריך הכא זו דברי ר"מ ורבי יהודה מיבעי ליה אלא משום דרבי יהודה בר פלוגתיה דר"מ והוי בכלל חכמים דפליגי עליה ולהכי אם איתא דלא פליג ה"ל למימר זו דברי ר"מ ור' יהודה אבל קשה דה"ל למימר הא מני ר' יאשיה היא ובממאנת סבר לה כר' יהודה:

וליתני קטנה קשיא. אע"ג דהוי תני קטנה דאין לה קנס מ"מ תני נמי איילונית דה"א דוקא קטנה שיש לה נערות אין לה קנס ותימה לר"י אמאי לא משני דאגב אורחיה קמ"ל דעד מתי הבת ממאנת עד שתביא שתי שערות: **החרשת** והשוטה כו' אין להן טענת בתולים. פי' בקונטרס דאי הוה פקחת לטעון הוה טענה משאירסתני נאנסתי וקשה לר"י דהיכי טעניגן לה הכי מספק לאפוקי ממונא כיון דאיכי לא טענה דחזקת גופה איתרעי דהוי שור שמוט לפניך אבל חזקת ממון לא איתרע ומיהו מביא ר"י ראיה לפי' הקונטרס דאמר בפ' המדיר (לקמן עו: ושם) לא הוגלד פי המכה המוליא מחבירו עליו הראיה ומפרש דאפי' לא יהיב טבח דמי על הטבח להביא ראיה שברשות המוכר נטרפה והא דמפרש רב אשי למתני' דהמדיר דהיו בה מומין ועודה בבית אביה על האב להביא ראיה ריש מנה לאבא בידך סיפא מנה לי בידך לא מטעם דברי ושמא ברי עדיף כדמשמע לפוס ריהטא דא"כ הוה קשה דהיכי טעניגן לה הכי אלא כדפי' התם בקונטרס ריש מנה לאבא בידך דלגבי האב לא מהני חזקת הגוף דבתו דהכתובה היא באירוסין של אב סיפא מנה לי בידך דלגבי דידה מהני חזקת הגוף דידה וכן צריך לפרש דאי מטעם ברי קאמר דעודה בבית אביה על האב להביא ראיה דמשנתאנסה נולדו בה מומין אמאי צריך להביא ראיה כיון דאמר ברי לי דבכל ענין משמע דצריך להביא ראיה אפילו אב אמר ברי לי ולר"י נראה לפרש הכא דאין להן טענת בתולים לפי שבחזקת מוכת עץ היא ואע"ג דכולהו נמי חבוטי מחבטן מ"מ שאר נשים יש להן טענת בתולים מדלא קאמרי שהן מוכת עץ אבל הך חרשת ושוטה דלא מצי אמרי בחזקת מוכת עץ נשאות וכן נראה דברוב ספרים ל"ג לעיל בברייתא אלא החרשת והשוטה והאילונית יש להן קנס ומו לא ואין כתוב ברוב ספרים ויש להן טענת בתולים ולפר"י פריך דמדקאמר יש להן קנס אלמא לא חשבינן להו בחזקת מוכת עץ אבל לפי' הקונטרס מאי קפריך הכא נמי בחזקת בתולות חשבינן להו דהא אמרינן השתא [פ] דמשנתאנסה נאנסה ורשב"א [צ] הקשה לפר"י דאמאי לא משני הא דקתני אין להן טענת בתולים כר"מ דאמר בפ"ק (לעיל יג.) מוכת עץ בין הכיר בה בין לא הכיר בה מאתים והא דקתני יש להן טענת בתולים [ק] כרבנן דאמרי כתובתן מנה וכי תימא משום דקתני חרשת דומיא דאיילונית הא ע"כ איילונית גופה לא הפסידה כתובתה לגמרי דהא רב ששת דמשני הא ר"ג הא ר' יהושע סבירא ליה בפ"ק (דף יא:) כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה כתובה מנה:

[1] [לעיל כט:], [2] [שם], [3] [שם.], [4] [לעיל כט. וש"נ], [5] מולין כו:, [6] יבמות יב: ב"ב קט. נדה נב., [7] [לקמן מ:], [8] [לעיל יב:], [9] [ב"ב מא. גיטין לז:], [10] נדה סד:, [11] [ויקרא יח], [12] [דברים כב], [13] [דף נב.], [14] [יבמות פ.], [15] [לעיל יב:], [16] [וע' תוס' ב"ב קנ. ותוס' מולין כו: ד"ה עד], [17] [ולמאן דמפרש התם משום כאן נמצא וכאן היה ל"ל להכא אייר כגון שיצא קול שמשנתאנסה נאנסה כדאמר התם גבי מומין. מ"ר], [18] [נראה דלא מצי לאמר כיון שבבית אביה נאנסה שמעיקרא נאנסה כדאמר התם גבי מומין. מ"ר], [19] [נראה דלא מצי לאמר הא ר"מ דהא ר"מ פליג בסיפא ס"כ תנא קמא בר פלוגתיה תנא אחרינא הוא. מ"ר], [20] [ולכאורה נראה דלא מצי לשנויי קמייתא דרבנן דכתובתה מנה דמ"מ תקשי אמאי יש לה קנס כיון שהיא בחזקת מוכת עץ. מ"ר],

תורה אור השלם

1. פִּתַּח פִּיךָ לְאִלֵּם אֶל דִּין כָּל בְּנֵי חֲלוֹף:
משלי לא ח

מוסף רש"י

עד שירבה השחור. כלומר שישחיר אותו מקום שערות הרבה (נדה נב.) שיוקף אותו מקום בשער, ובמסכת נדה (שם) מפרש לא שירבה ממש אלא שיהו שתי שערות שוכבות ונראה כמו שירבה השחור (חולין כו:). **בוגרת נותנין לה לילה הראשון.** ופליגו בב"ה דאמרי בהגיע זמנה לאות מרבעה, הני מילי נערה, דמשיגיעו ימי הנעורים הוי זמנה, אבל בוגרת ליכא הראשון ומו לא (נדה סד:).

מד א מיי' פ"ז מהל' גירושין הל' ד סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קנה סעי' יב:
מו ג מיי' פי"ז מהל' אישות הלכה ג ד ח סמג עשין מח טוש"ע שם סי' מז סעיף ה. [וכרב אלפס פ"ז דמכילתין דף מז.]:
מז ד מיי' שם טוש"ע שם סעי' ו:
מח ה מיי' פ"ה מהל' איסורי ביאה הל' יט סמג לאוין קיא [וכרב אלפס שם]:

תוספות רי"ד

תנו רבנן. החרשת והשוטה והבוגרת ומוכ"ע אין להם קנס וא"ל טענת בתולים פי' להפסידן כתובתן חרשת ושוטה לא דאמרי' אי הוו פקחות לטעון הוו טענו כל חדא וחדא משאירסתני נאנסתי ומהימן בוגרת נמי לא שבתולי' כלין מאליהן האיילונית והסומא יש להן ט"ב פי' ו) ודוקא דקא טעין טענת פ"פ אבל אי טעין טענת דמים ל"ל דבוגרת כלין בתוליה. אבל פתח נעול יש לה (והרב אומר היפך טענות דמים יש לה טענות פ"פ אין לה):

ו) הך פי' קאי אבוגרת ונראה דל"ל פי' ודווקא דקא טעין טענת דמים אבל אי טעין טענת פ"פ טענתו טענה דבוגרת כלו בתוליה וכו'.

אלו נערות פרק שלישי כתובות

מט א מיי׳ פי״ז מהל׳ איסורי ביאה הל׳ כא טוש״ע אה״ע סי׳ ו סעיף טז:

נ ב מיי׳ פ״א מהל׳ ערכה ותמורה הל׳ ט סמג עשין נד טוש״ע שם סי׳ קנז סי״ד בהג״ה:

נא ג מיי׳ פכ״ב מהל׳ עדות הל׳ ה סמג עשין קי טוש״ע מ״מ סי׳ לא סעיף ד וסי׳ סג סעיף ח:

נב ד מיי׳ פ״א מהל׳ ערכה ותמורה הל׳ י סמג עשין נד טור אה״ע סי׳ קנז:

נג ה מיי׳ שם הל׳ יג יד:

נד ו מיי׳ פ״ו מהל׳ תרומות הל׳ יא סמג לאוין רט:

נה ז ח מיי׳ פי״ח מהל׳ איסורי ביאה הל׳ כ טוש״ע אה״ע סי׳ ז ס״ג:

תוספות רי״ד

ת״ר יצא עליה ש״ר בילדותה אין לה לא אונס ולא פיתוי אמר ר״פ ש״מ האי שטרא ריעא לא מגבינן בי׳ פי׳ שיצא עלי׳ שם זיוף ה״ד אי נימא דנפיק עלי׳ קלא דשטר זייפא הוא דכוותה הכא נמי דנפיק עלי׳ קלא דזנאי והא״ר יצא עליה שם מזנה בעיר אין חרושין לה אפי׳ לכהונה אלא דאתי בי תרי ואמרו לדידהו תבעתנהי באיסורא פי׳ אלא יצא עליה ש״ר ה״ד כגון בעדים לא שאמרו נבעלה דא״כ מאי למימרא הא לאו בתולה היא אלא אמרי לדידהו וכו׳ פירוש והפקירה עצמה לכך ולא שמענו לה דכותה התם דאתי בי תרי ואמרו לדידהו אמר זייפו לי. בשלמא הכא שכיחי פריצות פי׳ היכא גמר ר״פ מינה דלא מגבי׳ בשטרא כי האי התם שכיחי פרוצות וכיון שיש עדים שהיתה מחזרת אחר זנות הרבה מצאה לה מ״ה אין לה קנס לאחר זמן דלאו בחזקת בתולה הואי אלא התם אם הוא מוחזק כל ישראל מי הוחזקו פי׳ גבי שטר אם הוא מוחזק לחזר אחר עידי שקר כ״י מי הוחזקו להיות שומעי׳ לו לזייף. התם נמי כיון דמהדר אזייפא אימור זיופ׳ זייף וכתב פי׳ הוא עצמו למד לכוין כתב הדומה לכת״י העדים שחתום בו. והילכך אפי׳ יש עדים המכירים החתימה ואומרים שחתימות יד העדים הוא לא מגבי׳ ביה: **מתני׳** ואלו שאין להן קנס. הבא על הגיורת ועל השבויה ועל השפחה שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו יתירות על בנות ג״ש ויום א׳. פי׳ שכיון שראויה לביאה בחזקת הפקר הן ונבעלו בגיותם ר״י אומר שבויה שנשבית ה״ה בקדושתה אע״פ שגדולה. הבא על בתו ועל בת בתו ועל בת בת בנו ועל ב״א על בת בתה ועל בת בנה אין להם קנס מפני שנתחייב בנפשו שמיתתו ע״י ב״ד וכל המתחייב בנפשו אינו משלם ממון שנאמר ולא יהיה אסון ענוש יענש פי׳ הא אם יהיה אסון לא יענש ובגמרא פריך והא מהכא נפקא מהתם נפקא פי׳ מכדי רשעתו. משום

אי דקא טעין טענת דמים ה״נ כו׳. כך גרס בקונטרס ור״ח גריס מיפכא מ״ם כמו שהיה כתוב בספרים מי דקא טעין טענת פתח פתוח ה״נ כו׳ ולעיל בפ״ק (דף ט. ד״ה האומר) פירשתי קלת קשה לפי׳ ר״ח דמפרש דמוכח עץ אין לה דמיס אבל פתחה נעול אם כן בחנם דחק לשנויי הא ר״ג והא רבי יהושע דה״מ לשנויי הא דקא טעין פתח פתוח הא דקא טעין טענת דמיס ושמא לית ליה חזקה דאין אדם טורח בסעודה ומפסידה ולא מהימן בפתח פתוח להפסידה כתובתה אע״ג דקאמר מי דקא טעין פתח פתוח הכי נמי דמשמע דנאמן שמא הייני לאוסרה עליו אבל בריית׳ דלעיל משמע דיש להן טענת בתולים לענין כתובה דומיא דקנס:

כולהו רואות ומראות לאמן. פירש הקונטרס ופוסקות עליהן שהן בעולות ואם לא הודיעתו הטעתו וקשה לפירושו דהא אליבא דר״מ קיימינן ור׳ מאיר אית לי׳ בפ״ק (דף יג.) דמוכח עץ בין הכיר בה בין לא הכיר בה מאתים ונראה לר״י דה״פ כולהו רואות ומראות לאמן ויודעות שהן מוכח עץ שאמותיהן מגידות להן ולהכי [כשהוא אומר לא מצאתי לבתך בתולים והיא אומרת בתולה הייתי אין לנו לתלות במוכח עץ שא״כ היתה אומרת מוכח עץ אני] וכי לא אמרה מוכח עץ אני יש לה טענת בתולים אבל סומא תלינן שהיא מוכח עץ אע״ג דלא אמרה דאינה יודעת לפי שאינה רואה ואינה מראה לאמה ואין אמה מגדת לה:

היוצאת משום שם רע בת סקילה היא. ופשיטא דלאו בת קנס היא דהא בעולה ודאי היא אבל אין לפרש הואיל ויש חיוב סקילה נדא עליה פשיטא דאין לה קנס דקס ליה בדרבה מיניה דהא קתני במתניתין הכא על בתו ולעיל נמי קתני עריות בבריית׳:

ואלו שאין להן קנס הגיורת והשבויה כו׳. אף על גב דמדאוריית׳ שבויה לא הוי׳ בחזקת בעולה כדאמרינן בכל דוכתי דבשבויה הקילו מ״מ אין לה קנס דמשום גזירה שלא תנשא לכהן עשאוה כבעולה לכל דבריה:

וכי מה עשה לה ערבי זה. נקט ערבי לפי שהם שטופים בזימה כדאמר בקדושין (דף מט:) עשרה קנין זימה ירדו לעולם ט׳ נטלו ערביים: **משום** דמעיד בה לא ישאנה. קס״ד הפודה את השבויה ישאנה בלא עדות קאמר:

מכל מקום קשיא. אליבא דרבי יוחנן פריך וכן כל הנך פירכי דלקמן אבל לרבה דאמר דטעמא דרבי יהודה שלא יהא חוטא נשכר לא קשיא מידי: וסבר

ה״ג **אי דקא טעין טענת דמיס הכי נמי הכ״ע דקטעין טענת פתח פתוח.** אי דקאמר בעלתי ולא מצאתי דם ודאי טענה מעלייתא היא והכא דקתני אין לה טענת בתולים דקטעין ואמר פתח פתוח מצאתי ודם לא בדקתי אם נמצא בה אם לאו בגערה וקטנה טענה היא כדאמרינן בפ״ק [י.] ואע״פ שאין יכול לברר דבריו בפניו אמרינן חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה אבל משגגה אין רחמה לר כבתחילה ודומה לו כאילו פתח פתוח: **שנחבטה.** ובתוליה נוסרין: **כולהו רואות.** אם נסרו בתוליהן [רואות דם]: **ומראות לאמן.** ופוסקות עליהן שאינן בתולות ואם לא הודיעתו הטעתו: **וזו אינה רואה ואינה מראה לאמה.** וזה שכנסה בחזקת נחבטת כנסה ואין אדם פוסק עליה ולאו טעות הוא: **ריעא.** שיצא עליו שם זיוף: **אין חוששין לה.** אפי׳ לכהונה: **אלא.** יצא עליה שם רע היכי דמי כגון בעדים ולא שאמרו עליה שנבעלה דא״כ מאי למימרא הא לאו בתולה היא אלא תבעתנהו לאיסורא והפקירה עצמה לכך ולא שמענו לה: **בשלמא הכא דו׳.** היכי גמר רב פפא מינה דלא מגבינן בשטרא כי האי בשלמא התם שכיחי פרוצין וכיון שיש עדים שהיתה מחזרת אחר זנות הרבה מצאה לה מ״ה אין לה קנס לאחר זמן דלאו בחזקת בתולה הואי אלא התם אם הוא מוחזק כל ישראל מי הוחזקו לבעלה אלא אמר רב פפא בר שמואל לרב יוסף וסבר

ה״ג **אי דקא טעין טענת דמיס הכי נמי הכ״ע דקטעין טענת פתח פתוח.** אי דקאמר בעלתי ולא מצאתי דם ודאי טענה מעלייתא היא והכא דקתני אין לה טענת בתולים דקטעין ואמר פתח פתוח מצאתי ודם לא בדקתי אם נמצא בה אם לאו בגערה וקטנה טענה היא כדאמרינן בפ״ק [י.] ואע״פ שאין יכול לברר דבריו בפניו אמרינן חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה אבל משגגה אין רחמה לר כבתחילה ודומה לו כאילו פתח פתוח: **שנחבטה.** ובתוליה נוסרין: **כולהו רואות.** אם נסרו בתוליהן [רואות דם]: **ומראות לאמן.** ופוסקות עליהן שאינן בתולות ואם לא הודיעתו הטעתו: **וזו אינה רואה ואינה מראה לאמה.** וזה שכנסה בחזקת נחבטת כנסה ואין אדם פוסק עליה ולאו טעות הוא: **ריעא.** שיצא עליו שם זיוף: **אין חוששין לה.** אפי׳ לכהונה: **אלא.** יצא עליה שם רע היכי דמי כגון בעדים ולא שאמרו עליה שנבעלה דא״כ מאי למימרא הא לאו בתולה היא אלא תבעתנהו לאיסורא והפקירה עצמה לכך ולא שמענו לה: **בשלמא הכא דו׳.** היכי גמר רב פפא מינה דלא מגבינן בשטרא כי האי בשלמא התם שכיחי פרוצין וכיון שיש עדים שהיתה מחזרת אחר זנות הרבה מצאה לה מ״ה אין לה קנס לאחר זמן דלאו בחזקת בתולה הואי אלא התם אם הוא מוחזק כל ישראל מי הוחזקו לבעלה אלא אמר רב פפא בר שמואל לרב יוסף וסבר

אי דקא טעין טענת דמים הכי נמי הכא במאי עסקינן דקטעין טענת פתח פתוח: סומכום אומר משום ר״מ סומא אין לה טענת בתולים: מ״ט דסומכום א״ר זירא מפני שנחבטת על גבי קרקע כולהו נמי חבוטי מיחבטי כולהו רואות ומראות לאמן זו אינה רואה ואינה מראה לאמה: והיוצאת משום שם רע אין לה לא קנס ולא פיתוי: היוצאת משום שם רע בת סקילה היא אמר רב ששת הכי קאמר מי שיצא עליה שם רע בילדותה אין לה לא קנס ולא פיתוי אמר רב פפא ש״מ [6]האי שטרא ריעא לא מגבינן ביה היכי דמי אילימא דנפק קלא עליה דשטרא דזייפא הוא דכוותה הכא דנפק עלה קלא דזנאי והא אמר רבא [3]איצא לה שם מזנה בעיר אין חוששין לה אלא [2]דאתו בי תרי ואמרי לדידהו תבעתנהי באיסורא דכוותה הכא [3]דאתו בי תרי ואמרי לדידהו אמר להו זייפו לי בשלמא התם שכיחי פרוצין אלא הכא [3]אם הוא הוחזק כל ישראל מי הוחזקו הכא נמי כיון דקא מהדר אזיופא אימר זיופי זייף וכתב: **מתני׳** [7]ואלו שאין להן קנס הבא על הגיורת ועל השבויה ועל השפחה שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו יתירות על בנות שלש שנים ויום אחד רבי יהודה אומר שבויה שנפדית הרי היא בקדושתה אע״פ שגדולה [7]הבא על בתו על בת בתו על בת בנו [8]על בת אשתו על בת בנה על בת בתה אין להן קנס מפני שמתחייב בנפשו שמיתתן בידי בית דין וכל המתחייב בנפשו אין משלם ממון שנאמר [1]ואם לא יהיה אסון ענוש יענש: **גמ׳** א״ר יוחנן רבי יהודה ורבי דוסא אמרו דבר אחד רבי יהודה הא דאמרן רבי דוסא [9]דתניא [9]שבויה אוכלת בתרומה דברי ר׳ דוסא אמר רבי דוסא וכי מה עשה לה ערבי הלז וכי מפני שמיעך לה בין דדיה פסלה מן הכהונה אמר [10]רבה דלמא לא היא עד כאן לא קאמר ר׳ יהודה הכא אלא שלא יהא חוטא נשכר אבל התם [1]כרבנן סבירא ליה אי נמי עד כאן לא קאמר ר׳ דוסא התם אלא בתרומה דרבנן אבל קנס דאורייתא כרבנן סבירא ליה אמר ליה אביי וטעמיה דרבי יהודה הכא שלא יהא חוטא נשכר הוא והא תניא [2]ר׳ יהודה אומר [3]שבויה שנשבית הרי היא בקדושתה אפי׳ בת עשר שנים כתובתה מאתים והתם מאי שלא יהא חוטא נשכר איכא התם נמי דלמא מימנעי ולא נסבי לה וסבר ר״י בקדושתה קיימה והתניא [4]הפודה את השבויה ישאנה מעיד בה לא ישאנה ר׳ יהודה אומר בין כך ובין כך לא ישאנה הא גופה קשיא אמרת הפודה את השבויה ישאנה והדר תנא מעיד בה לא ישאנה משום דמעיד בה לא ישאנה הא לא קשיא הכי קאמר הפודה את השבויה ומעיד בה ישאנה מעיד בה כדי לא ישאנה מ״מ קשיא לר׳ יהודה אמר רב פפא אימא רבי יהודה אומר בין כך ובין כך ישאנה רב הונא בריה דרב יהושע אומר לעולם כדקתני ר׳ יהודה לדבריהם דרבנן קאמר להו לדידי בין כך ובין כך ישאנה אלא לדידכו בין כך ובין כך לא ישאנה מבעי ליה ורבנן [5]הפודה את השבויה ומעיד בה ישאנה לא שדי אינש זוזי בכדי [6]מעיד בה כדי לא ישאנה שמא עיניו נתן בה רמי ליה רב פפא בר שמואל לרב יוסף וסבר

1. וְכִי יִנָּצוּ אֲנָשִׁים וְנָגְפוּ אִשָּׁה הָרָה וְיָצְאוּ יְלָדֶיהָ וְלֹא יִהְיֶה אָסוֹן עָנוֹשׁ יֵעָנֵשׁ כַּאֲשֶׁר יָשִׁית עָלָיו בַּעַל הָאִשָּׁה וְנָתַן בְּפִלְלִים: שמות כא כב

תורה אור השלם

מוסף רש״י

יצא לה. לאשה פנויה בעיר, שם מזנה. לעובד כוכבים ולעבד שפוסלין אותה מן הכהונה, אין חרושין לה. לאוסרה לכהונה (גיטין פט:). שמיעך לה. שנתן עמה לא מיישן שמא כא עליה (שם פא.).

ו) [ע׳ היטב תוס׳ לקמן פה. ד״ה מרעגא ותוס׳ לקמן לב: ד״ה דינא ותוס׳ שבועות מב. ד״ה מיתבע ותוס׳ יבמות קא: ד״ה מרעגא], ב) גיטין פט:, ג) [מכות ה:], ד) [ע׳ תו׳ לקמן ג:. ד״ה הבא], ה) [וע׳ תו׳ שם ד״ה ועל], ו) [משום קיומא דמילתא דאמר ר׳ יוסף וכי מה עשה לה כו׳ שהניח הש״ס לחזק הענין שפיר גרס׳ דתניא], ז) גיטין פא. עדיות פ״ג מ״ו, ח) [ל״ל רבא וע׳ בתוס׳ לעיל יא. בד״ה מבעי לא אמר וע׳ תוס׳ לקמן ג:. ד״ה אמר רבה קסבר וכו׳ לע״ק], ט) [תוספתא פ״ג], י) [בתוספתא איתא קטנה], כ) [תוס׳ דיבמות פ״ד], ל) [פ״ג מ״ו], מ) [וכן גירסת הערוך ערך פתח ע״ש], נ) מ״י כ״י, ס) [ל״ל המלין לפרש בת שקילה היא דקס ליה בדרבה מיניה ופשיטא דמרשא דבריה מעמי׳ לה. מ״ר],

תוספות רש״ש

1. ואם לא יהיה אסון. ענוש יענש. פי׳ הא אם יהיה אסון לא יענש ובגמרא פריך והא מהכא נפקא מהתם נפקא פי׳ מכדי רשעתו. משום רשעה אחת אתה מחייבו ולא משום ב׳ ומשני חדא במיתה וממון וחדא במלקות וממון וצריכי וכו׳ ואין הל׳ כר״י: ת״ר הפודה את השבויה ומעיד בה ישאנה דלא שדא איניש זוזי בכדי. מעיד בה כדי לא ישאנה פי׳ אם הוא כהן חיישינן שמא עיניו נתן בהו לעלמא שריא:

ולאחה דס. בו ביום: **דיה שעתה.** ולא גזרו בה טומאת מעת לעת לטמא טהרות שנגעה בהן משעת טבילה עד שעת ראייה הלא אפי' יצא דם זה מאתמול והעמידוהו כותלי בית הרחם שזהו הטעם של מעת לעת בבנות ישראל הלא דם כנעניות[1] כדם בהמה. ואם תאמר ניחוש שמא משטבלה נעקר ויצא מיד טומאה למפרע דרבנן היא והיכא דאיכא למיגזר מעת לעת אלא גזור מפקידה לפקידה והיכא דלא גזור מעת לעת [2]גזור מפקידה לפקידה: **וצריכה להמתין ג' חדשים.** אלא תנשא להבחין בין זרע המזרע בקדושה לזרע המזרע שלא בקדושה[3]: **רבי יוסי מתיר.** לקמיה מפרש טעמא: **צריכות להמתין.** ואף על פי שקטנה אינה מתעברת גזירה קטנה אטו גדולה: **משמשת במוך.** נותנת מוך לאחר בעילה ושואבת הזרע: **מנטרא נפשה.** ומזמנת לה מוך: **דלא ידעה היכא ממטו לה.** שבאים למוכרה וסברה דלמא ממטו לה לגבי ישראל ופרקו לה ומנטרא נפשה לשמש במוך: **אלא יודעה בשן ועין.** שפחה שסימא אדוניה את עינה ואלמה לחירות מנא הוא ידעה מעיקרא דתיפוק לחירות דמנטרא נפשה לזמן מוך לשימושה: **כל ממילא.** מידי דליכא לאיזדהורי ביה מעיקרא דתיפוק לחירות מודה רבי יוסי: **רבי אנוסה דממילא.** דלא הוא ידעה דליסליק בה הכי ותזמן לה מוך: **מהפכת.** שילא הזרע ולא יקלוט והא אפילו במידי דממילא מצו למיעבד וכולן עושות כן: **משום דאיכא איבוד נשמה.** יש כאן עובר חמור וליו בכך אם ענשתו לאבד נשמה ליהרג: **אימא לא.** אין זה עובר יתירה ולעביד ביה תרתי: **דלא חמיר איסוריה.** לא עבר עבירה חמורה ולא שתענשנו עובר אחד: לא

וסבר רבי יהודה בקדושתה קיימא **והתניא הגיורת כו'.** קשה להשתא דמדמה גיורת לשבויה א"כ תיקשי ליה מתניתין גופה דר' יהודה לא משום גיורת לשבויה דתנן ר' יהודה אומר שבויה שנפדית הרי היא בקדושתה משמע דבהנך מודה לתנא קמא ואמר ר"י דמתני' אתי ליה שפיר דמודה בגיורת שאין לה קנס דודאי היא בחזקת בעולה שנבעלה בעוד שלא היה דעתה להתגייר ואפילו אם היה דעתה להתגייר משהיתה בת שלש שנים ויום אחד מ"מ לא מנטרא נפשה כיון דאינה רואה להתעבר אבל מהך דצריכה להמתין שלשה חדשים אף על גב דדעתה לאיגיורי ומנטרא נפשה אפילו הכי קאמר צריכה להמתין ג' חדשים דאי אפשר לשמור עצמה מן העובדי כוכבים כ"ש שבויה שהיא מסורה בידם: **רבי** יהודה **אומר** דיה **שעתה.** פירש הקונטרס כיון דליכא מעת לעת מפקידה לפקידה נמי לא גזור רבנן ורבי יוסי דקאמר ומטמאה מעת לעת אלא דוקא מעת לעת אלא כלומר בתורת מעת לעת מטמאה משנתגיירה: **שבויה מנטרא נפשה.** וא"ת והא בקטנה נמי מיירי דלא מנטרא נפשה דהא אינה יודעת לשמור עצמה וקאמר ר"י דבקדושתה קיימא דקתני במתני' יתירה מבת ג' שנים ויום אחד וי"ל דקטנה לגמרי אינה מוסרת עצמה לביאה וכשהיא מוסרת עצמה לביאה קלת היא בת דעת ויודעת לשמור עצמה:

צריכות להמתין שלשה חדשים דברי ר' יהודה. משמע דאפי' בקטנה שאינה רואה להתעבר קאמר רבי יהודה דצריכה להמתין מדקאמר יתירות מבנות ג' ויום אחד דגזר קטנה אטו גדולה וקשה לר"י ולרבינו תם דתניא בהחולץ (יבמות דף מב: ושם) הרי שהיתה רדופה לילך לבית אביה אז קטנה כו' צריכה להמתין ג' חדשים דברי ר"מ ר' יהודה מתיר לישראל ולינשא מיד אלמא לא גזר רבי יהודה קטנה אטו גדולה וכ"ת דוקא בגיורת ומשוחררת ושבויה גזר טפי כדי להבחין בין זרע שמזרע בקדושה לשמזרע שלא בקדושה זה אין נראה דהא לרבא דמפרש התם לעיל[4] טעם דצריכות להמתין גזירה שמא ישא אחותו מאביו ויבא אשת אחיו מן אמו כו' טפי אית לן למיגזר בקטנה בת ישראל דשייך בה כל הנהו דמפרש התם אבל בגיורת ושבויה ומשוחררת לא שייך שמא ישא אחותו מאביו ועוד דשמואל אית ליה סברא איפכא מדר' יהודה דהא שמואל קאמר בס"פ ד' אחין (שם דף לד: ושם) דכולן צריכות להמתין ג' חדשים חוץ מגיורת ומשוחררת קטנה אבל קטנה בת ישראל צריכה להמתין אלמא בקטנה בת ישראל גזר קטנה אטו גדולה ובגיורת ומשוחררת לא גזר והיינו איפכא מדרבי יהודה ועוד לשמואל בשלמא בקטנה בת ישראל סבר כר"מ אלא בגיורת כמאן לא כרבי יהודה ולא כר' יוסי דלרבי יהודה בין קטנה בין גדולה צריכה להמתין ולרבי יוסי אפי' גדולה אינה צריכה להמתין ומיהו למאי דמוקי לה דהכא בשראוה שנבעלה אתי שפיר כר' יהודה ומצינן למימר דדוקא בראוה שנבעלה קאמר ר' יהודה דגזרי' קטנה אטו גדולה אבל אותה שאינה ודאי בעולה לא ולפי לשון אחרון דהתם לא קשה כלל אע"ג דשמואל איפכא מדרבי יהודה כיון דאין הטעם משום[5] דגזרינן קטנה אטו גדולה דאפילו בגדולה נמי שרי לפי שמתהפכת ואור"י דבס"פ ד' אחין (ג"ז שם לה.) מייתי הך ברייתא דהכא ול"ג בה יתירות מבנות ג' ויום אחד ובתוספתא נמי ל"ג ליה ולפי זה ניחא דמייתי בגדולה אבל בקטנה מודה דאין צריכה להמתין כדקאמר בברייתא דרדופה והשתא שמואל בגיורת כר' יהודה ובבת ישראל כרבי מאיר ואפשר דבגיורת קטנה מודה ר' מאיר דאין צריכה להמתין ולפי לשון אחרון דהתם דאמר שמואל כולן צריכות להמתין חוץ מגיורת ומשוחררת גדולה וקטנה בת ישראל אינה צריכה להמתין בזנות משום דזנות דקטנה לא שכיח אבל בנשואין גזר קטנה אטו גדולה וסבר בגיורת כרבי יוסי ובבת ישראל כר"מ דגזר קטנה אטו גדולה וס"ל דדוקא בנשואין גזר ר"מ ושמא בנשואין מודה ר' יוסי לר"מ ומיהו בזנות ודאי פליג דהא שרי אנוסה ומפותה אפילו גדולה ואית דגרסי בברייתא דרדופה ר' יוסי במקום ר' יהודה ושם פירשנו: **אי** הכי מ"ט דר' יוסי. תימה לר"י דמשמע דמשום דאוקימנא בראוה שנבעלה הוא דקשיא ליה מאי טעמא בלאו הכי נמי תיקשי ליה בריתא דרבי יוסי דמייתי לקמן דאנוסה ומפותה ולפי הסוגיא נראה דזה המקשה עצמו הוא דמייתי לה ומיהו י"ל דגרסי בסמוך א"ל אביי בשלמא גיורת כיון דדעתה לאיגיורי כו' ולפי גירסא זו אתי שפיר שזה המקשה לא ידע ברייתא דמייתי לקמן דאביי הוא דמייתי לה וכן הוא גירסא בשילהי ד' אחין (ג"ז שם):

אמר רבה קסבר רבי יוסי כו'. אליבא דרבי יוחנן משני דלדידיה דמפרש טעמא דר' יהודה שלא יהא חוטא נשכר לא קשיא מידי [ומיהו רבה לא קאמר אלא דלמא]: **אשה** מזנה מתהפכת. ומהשתא לא קשה אנוסה ומפותה ומיהו יולאה בשן ועין מודה רבי יוסי דצריכה להמתין דאותה למה תתהפך: [6]**הבא** על בתו. למאי דמוקי מתני' בפרק בן סורר (סנהדרין דף עג: ושם) במפותה צריך לאוקומה בשבא עליה ובגרה כדפרישית לעיל[6]: [7]**ועל** בת אשתו. הוה מצי למיתני אשת אביו וכלתו דהא חשיב נמי עריות דעל ידי קדושין אלא תנא ושייר: **חדא** במלקות וממון. לעיל[8] פירשתי למה לא יליף רשע רשע תימה דברים החובל (ב"ק דף פג:) פריך הא מיבעי ליה קרא דלא תקחו כופר דלא תשקול מיניה ממונא ותקטליה ומשני ההוא מכדי רשעתו נפקא הוה ליה למימר ההוא מלא יהיה אסון נפקא דכדי רשעתו אתא למלקות וממון וי"ל דהתם טעי כי היכי דטעי הכא מעיקרא לומר דמכדי רשעתו נפקא מיתה וממון [והא דלא פריך הא במלקות וממון כתיב לא חס להקשות משום דהוי מצי לשנויי מלא יהיה אסון נפקא] אי נמי לסימנא בעלמא נקטיה התם:

[1] יבמות לה. [כל הסוגיא ע"ש], [2] [אין לזה מוכן וכן נראה מפירש"י דלעיל], [3] [שם איתא אביי], [4] ב"ק פג: מכות ד. יג: [לעיל לב:], [5] [לעיל לג: וש"נ], [6] בס"ת: גוייה, [7] בס"ת: לזרע הגויים, [8] [שם מב.], [9] [דלא גזרינן כל"ל רש"ן], [10] [שייך לעיל במשנה לו:], [11] [לף כט. ד"ה ועל אשתו], [12] [ג"ז שייך שם], [13] [לה. ד"ה רבא],

תורה אור השלם

1. וְכִי יִצְאוּ אֲנָשִׁים וְנָגְפוּ אִשָּׁה הָרָה וְיָצְאוּ יְלָדֶיהָ וְלֹא יִהְיֶה אָסוֹן עָנוֹשׁ יֵעָנֵשׁ כַּאֲשֶׁר יָשִׁית עָלָיו בַּעַל הָאִשָּׁה וְנָתַן בְּפִלֻּלִים: שמות כא כב
2. וְהָיָה אִם בֵּן הַכּוֹת הָרְשָׁע וְהִפִּילוֹ הַשֹּׁפֵט וְהִכָּהוּ לְפָנָיו כְּדֵי רִשְׁעָתוֹ בְּמִסְפָּר: דברים כה ב

גליון הש"ס

רש"י ד"ה דיה שעתה וכו' לא גזור מפקידה לפקידה. כדאיתא בגלה לו ע"א:

הגהות מהר"ב רנשבורג

[א] גמ' ר' יוסי אומר הרי היא ככל הנשים. עי' גלה דף לו ע"א תוד"ה דליכא שהות וכו' והגאון מהרר"פ לא ציינו בש"ס המלשים בהגהותיו:

נו א ב ג מיי' פי"ח מהל' גירושין הל' כח כט סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן יג סעיף ה ו:

מוסף רש"י

מנטרא נפשה. וממנטא מוך בהלה ומזומן לה (יבמות לה.). אלא יוצאה בשן ועין. דלא הות ידעת מעיקרא דעתידה להשתחרר לא מיטרחא ומזדהרא לאתויי מוך בהלה (שם). אנוסה ומפותה. ליסרא, והרי אונס ממילא הוא ואין לה מוך (שם). מתהפכת. ואף יולאה בשן ועין נמי ליכא השתא למפרך, דכיון דיפיוך קל הוא לה ואין בו טורח, מתהפכת היא, דכל אשה מזנה אינה רולה להתעבר (שם).

וחדא במיתה ומלקות. ורבנן מלקות וממון ומיתה ומלקות תרוייהו נפקי מכדי דשעתו דמשמע אם נתחייב בהדי מלקות מיתה או ממון משום דשעה אחת אתה מחייבו ואע"ג דסמיך ליה אדבעים יכנו לא יוסיף מ"מ אין לנו לומר דילקה ולא ימות כמו שלוקה ואינו משלם דאתגורי איתגור כדפריך בהנשרפים (סנהדרין דף פא. ושם) ואע"ג דגבי ממון ומלקות אמרינן דנדון בממון אפילו ממונא קולא התם משום דחס רחמנא אנחבלא[ט]: **לא תשקול ממונא מיניה ותפטריה מגלות.** קשה לרשב"א דל"ל קרא מתנא דבי חזקיה נפקא דלא חילקת בין שוגג למזיד וכי היכי דבמזיד לא תשקול מיניה ממונא ותפטריה מקטלא אף שוגג לא תשקול מיניה ממונא ותפטריה מגלות ואומר ר"י דלא שייך לאקושי שוגג למזיד כי האי גוונא כיון שאין פדיון שניתן שוה דפדיון של מזיד לפוטרו ממיתה ופדיון של שוגג לפוטרו מגלות:

ואח"כ נמצא ההורג. בפירוש המושלם פ"ה הך דרשה מואתה תבער דס הנקי ולא עיין כאן ומיהו יש לקיים פירושו דהך סוגיא דשמעתא דמוקמי' ואתה תבער להקיש שופכי דמים לעגלה ערופה אתיא כמאן דאמר חנק חמור כדמוכח בפרק ד' מיתות (שם דף נב:) דלמאן דאמר חנק קל יליף סייף ברולא מנקוש ינקש הלכך לדידיה אייתר ואתה תבער לגערפה העגלה ואח"כ נמצא ההורג וקרא דולארץ לא יכופר דרשינן ליה לכדרבא בפ' בתרא דכריתות (דף טו.) דמייתינן עגלה ערופה אע"פ שעבר יום"כ עליה: **מה** להלן בקופיץ וממול עורף. וא"ת ממול עורף מנלן והא וערפו כתיב דמשמע עורף ממש ויש לומר דבפ' עגלה ערופה (סוטה דף מו:) גמר עריפה עריפה מחטאת העוף: **הוקשו** שופכי דמים בו'. הוה מצי למימר הייתא למ"ד חנק חמור אלא למ"ד חנק קל כו': **ברוך** לו מיתה יפה. ומהאי טעמא לא הוה שמעינן מן הגומר דאם יתחב סכין בלבו הוי נמי מיתה יפה: **לפי** שמצינו מומתים בידי שמים. דכתיב וגם בעליו יומת דע"כ לא בידי אדם קאמר דכתיב מות יומת המכה רוצח הוא וגו' על רציחתו אתה הורגו כו' אלא ודאי בידי שמים ואף על גב דדרשינן מיניה בפ"ק דסנהדרין (דף טו. ושם) כמיתת בעלים כך מיתת השור היינו מדכתיב יומת ולא כתיב ימות וכ"ת כולה להכי הוא דאתא אם כן ליכתוב השור יסקל כבעלים ולשתוק אי נמי [ז] וגם כבעליו יומת הלכך שמע מינה תרתי: **יכול** אף בידי אדם כן. יש תימה דהיכי בעי למילף מיתה בידי אדם ממיתה בידי שמים [ח] [ותירץ מהר"ם כיון דאיתקש מיתת שור למיתת בעלים נקיש נמי מיתת בעלים בידי אדם למיתת בעלים שעל ידי שור]: **מיתות** קלות שניתן שגגתן לכפרה מנין. פי' בקונט' כגון עבודת כוכבים ושבת וגילוי עריות שניתן שגגתן לכפרה ע"י קרבן וכן רולא ניתנה שגגתו לכפרה ע"י גלות וקשה דא"כ למסקנא אמאי איצטריך חרם וכל חרם ולא תקחו ג' קראי בלא תקחו כופר ובחרם סגי דחד לדרך עלייה וחד לדרך ירידה שניתן שגגתו לכפרה דהיינו מיתות קלות לפ"ה לכך נראה דמיתות קלות לא חשיב אלא הגהו שניתן שגגתן לכפרה ע"י ממון או ע"י קרבן אבל רולא לא ניתן שגגתו לכפרה ע"י ממון אלא על ידי גלות וה"פ דבריתא אין לי אלא מיתות חמורות שלא ניתן שגגתן לכפרה ע"י קרבן דהיינו כל מיתות שאין בהן כרת כגון מסית ומדיח ונביא השקר וזקן ממרא ומכה אביו ואמו ומקלל אביו ואמו וגונב נפש ומגדף אליבא דרבנן דאמרי בברייתא (דף ג:) דאין מביא קרבן על שגגתו דכתיב לעושה בשגגה פרט למגדף שאין בו מעשה ורולא ומיתות קלות כגון עבודת כוכבים ושבת וערייות דיש בהן כרת ומביא קרבן על שגגתן ופריך ולא ממילא שמעת מינה מלא תקחו כופר ומהתם שמעינן כל מיתות חמורות ולמה לי קרא למיתות חמורות אבל למיתות קלות ודאי צריך קרא ומשני דאיצטריך תרי קראי למיתות חמורות חד לדרך עלייה שלא ניתן שגגתו לכפרה כלל וחד לדרך ירידה שניתן שגגתו לכפרה על ידי גלות קשה לרשב"א דמאי איצטריך קרא לחייבי מיתות קלות כגון עבודת כוכבים ושבת וערייות דמה שייך שם כופר למ"ד כופר היינו דמי ניזק ותירץ הרבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה לטעמיה דאמר בפרק שור שנגח ד' וה' (ב"ק דף מ.) ונתן פדיון נפשו דמי מזיק: הני

וחדא במיתה ומלקות וצריכא דאי אשמעינן מיתה וממון משום דחדא בגופיה וחדא בממוניה לא עבדינן אבל במיתה ומלקות דאידי ואידי בגופיה אימא מיתה אריכתא היא ונעביד ביה ואי אשמעינן מיתה ומלקות דתרתי בגופיה לא עבדינן אבל מיתה וממון דחדא בגופיה וחדא בממוניה אימא נעביד ביה צריכא [1]ולא תקחו כופר לנפש רוצח למה לי [ו]דאמר רחמנא [א]לא תשקול ממונא מיניה ותפטריה מקטלא [2]לא תקחו כופר לנוס אל עיר מקלטו [3]למה לי [ב]דאמר רחמנא לא תשקול ממונא מיניה ותפטריה מן גלות ותרי קראי למה לי חד בשוגג וחד במזיד וצריכי דאי אשמעינן מזיד משום דחמיר איסוריה אבל שוגג דלא חמיר איסוריה אימא לא ואי אשמעינן שוגג משום דליכא איבוד נשמה אבל מזיד דאיכא איבוד נשמה אימא לא צריכא [3]ולארץ לא יכופר לדם אשר שופך בה כי אם בדם שופכו למה לי מבעי ליה לכדתניא [ג]מנין [ג]שאם נתערפה עגלה ואח"כ נמצא ההורג מנין שאין פוטרין אותו שנאמר ולארץ לא יכופר לדם אשר שופך בה וגו' [4]ואתה תבער הדם הנקי מקרבך למה לי מיבעי ליה לכדתניא [ד]מנין למומתים בסייף שהוא מן הצואר ת"ל ואתה תבער הדם הנקי מקרבך הוקשו כל שופכי דמים לעגלה ערופה מה להלן מן הצואר [ד]אף שופכי דמים מן הצואר אי מה [ה]להלן בקופיץ וממול עורף אף כאן בקופיץ וממול עורף [ה]אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר קרא [5]ואהבת לרעך כמוך ברור לו מיתה יפה [6]כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה למה לי מיבעי ליה לכדתניא [ו]מנין ליוצא ליהרג ואמר אחד ערכו עלי מנין [ז]שלא אמר כלום שנאמר כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה יכול אף קודם שנגמר דינו כן ת"ל מן האדם ולא כל האדם [ח]ולרבי חנניא בן עקביא דאמר נערך מפני שדמיו קצובין האי כל חרם מאי עביד ליה מיבעי ליה לכדתניא [ט]רבי ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה אומר [י]לפי שמצינו למומתים בידי שמים שנותנין ממון ומתכפר להן שנאמר [7]אם כופר יושת עליו יכול אף בידי אדם כן ת"ל חרם מן האדם לא יפדה ואין לי אלא מיתות חמורות שלא ניתנה שגגתן לכפרה מיתות קלות שניתנה שגגתן לכפרה מנין ת"ל כל חרם ולא ממילא מלא תקחו כופר שמעת מינה לא תשקול ממונא מיניה ותיפטריה כל חרם ל"ל אמר רמי בר חמא איצטריך ס"ד אמינא הני

לא תקחו כופר. משמע נמי אם מהרגנו לא תעשנו ממון: **דאמר רחמנא.** שנויא הוא דמשמעינן לאו לאשמעינן דלא תעביד ביה תרתי אלא לאשמועינן בחיוב מיתה לבדה שלא יפדה בממון: **לא תקחו כופר לנוס.** קא ס"ד לא תעביד ביה תרתי להורג בשוגג גלות וממון: **וצריכי דאי אשמעינן מזיד.** דלא ליפרוק נפשיה בממון הוה אמינא משום דחמיר איסוריה אבל בשוגג ליפרוק נפשיה בממון מגלות: **ואי אשמעינן שוגג.** דמשום דאין בגלותו איבוד נשמה להכי לא לפטריה בממון אלא ליגלי: **אבל מזיד.** משום איבוד נשמה אימור ישקול ממונא ונקייס נפש בישראל: **כי אם בדם שופכו.** ולא בפדיון ממון למה לי מלא תקחו כופר נפקא: **שאין פוטרין אותו.** לומר כבר נתכפר בעודו ספק שהעגלה מכפרת על הספק: **ואתה תבער.** בתר עריפה כתיב: **מיתה יפה.** בסייף ומלד הסימנים שימות מהר: **כל חרם וגו'.** משמע לשון חייבי מיתות כמו זובח לאלהים יחרם (שמות כב): **ערכו עלי.** ואע"פ שערך אינו לפי דמים אלא לפי שניס לא אמר כלום דמעטיה קרא הכא. והאי חרם לשון הקדש הוא: **שדמיו קצובין.** בתורה לפי שניס ולא דמי לאומר דמיו עלי דדמים אין לו אבל ערך יש לו: **למומתין בידי שמים.** כגון מי שהרג שורו את הנפש דכתיב ביה יומת[ו] ולא מיתת בית דין דנפקא לן בסנהדרין (דף טו:) מות יומת המכה רולא הוא[ח] על רציחתו אתה הורגו ואי אתה הורגו על רציחת שורו והאי יומת בידי שמים: **יכול אף.** חייבי מיתות ב"ד יפדו בממון: **חרם מן האדם.** אלא שמחויב חרם: **אלא מיתות חמורות שלא ניתנה שגגתן לכפרה.** כיון דקרא לא פרים כל מיתות מיסתייך אי שדית הך חומרא דאין ממונו מגילו אמיתות חמורות ומאי ניהו כגון העושה חבורה באביו או גונב נפש מישראל שאין כפרה כתובה בשגגתו שאין כרת בזדונו דליחייב חטאת בשגגתו: **מיתות קלות.** היינו כל מיתות האמורות בהן כרת על זדונו בלא התראה יש כפרה בשגגתה בחטאת כגון עבודת כוכבים ושבת ועריות א"נ רולא שיש כפרה לשגגתו בגלות: **ולא ממילא.** שמעת לה מלא תקחו כופר הא גבי רולא כתיבא וניתנה כפרה לשגגתו ואשמעינן קרא שלא יגיל את עצמו בממון ולמה לי תו כל חרם: הני

מסורת הש"ס

ו) כ"ק פג.; ב) [דנפקא לן מתנא דבי חזקיה דלא מילקת בין שוגג למזיד למאי דס"ל השתא דבעי למימר קרא לא תשקול מיניה ממונא ונחייביה. ת"ן], ג) סוטה מז.; ד) סנהדרין נב.; ה) שם ודף מה. פסחים עה. [נ"ק נא. סוטה מ:], ו) ערכין ו.; ז) שמות כא, ח) [במדבר לה], ט) [וע"ע תוס' לעיל נב. ד"ה ולא], י) ס"א ליתתוב וגם בעליו יומת ומו לא,

כ) מ"י כ"י,

מוסף רש"י

מן הצואר. גרון (סנהדרין נב:). וממול עורף. מאחרי הפיס דכתיב וערפו, לשון עורף, מול הרוצח את העורף, דהיינו אחורי צואר שרואין את העורף, ועורף הוא קטרי"ל שבגד הפיס דכתיב (ירמיה לב) ויפנו אלי עורף ולא פנים, אלמא עורף להדי פנים (סנהדרין נב:). שנאמר כל חרם כו' לא יפדה. מי שהוא ראוי ליחרם ויהרג אינו בכלל פדיון (ערכין ו:). לפי שמצינו למומתים בידי שמים. כגון האי דכתיב השור יסקל וגם בעליו יומת, והך מיתה ליכא למימר בידי אדם, דהא אמרינן בפ"ק דסנהדרין (טו:) מות יומת המכה רולא הוא, על רציחתו אתה הורגו ואי אתה הורגו על רציחת שורו (ערכין ו:). אלא מיתות חמורות שלא ניתנה לכפרה. כגון שגגתן לכפרה. כגון מגדף ומקלל אביו, דאם עשה בשוגג אינו בקרבן ולא בגלות (שם). מיתות קלות. כלומר דקלות להך מילתא, שניתנה שגגתן לכפרה. כגון רולא דשגגתו גולה ושוגב ע"ז ומקלל שבת וכא על הערוה דשגגתו חטאת (שם).

נז א מיי' פ"א מהל' רולא ומסירת נפש הלכה ד סמג לאוין קסח:

נח ב מיי' פ"ב שם הל' א סמג לאוין קסב:

נט ג מיי' פ"י שם הל' ח סמג עשין עח:

ס ד מיי' פט"ו מהל' סנהדרין הלכה ד סמג עשין קג:

סא ה מיי' פ"ט מהל' רולא הלכה ג סמג עשין עח:

סב ו מיי' פ"א מהל' ערכין הל' יג סמג עשין קכח:

סג ז מיי' פ"י מהלכות נזקי ממון הל' ד סמג עשין סז:

תורה אור השלם

1. וְלֹא תִקְחוּ כֹפֶר לְנֶפֶשׁ רֹצֵחַ אֲשֶׁר הוּא רָשָׁע לָמוּת כִּי מוֹת יוּמָת:
במדבר לה לא

2. וְלֹא תִקְחוּ כֹפֶר לָנוּס אֶל עִיר מִקְלָטוֹ לָשׁוּב לָשֶׁבֶת בָּאָרֶץ עַד מוֹת הַכֹּהֵן: במדבר לה לב

3. וְלֹא תַחֲנִיפוּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם בָּהּ כִּי הַדָּם הוּא יַחֲנִיף אֶת הָאָרֶץ וְלָאָרֶץ לֹא יְכֻפַּר לַדָּם אֲשֶׁר שֻׁפַּךְ בָּהּ כִּי אִם בְּדַם שֹׁפְכוֹ:
במדבר לה לג

4. וְאַתָּה תְּבַעֵר הַדָּם הַנָּקִי מִקִּרְבֶּךָ כִּי תַעֲשֶׂה הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְיָ:
דברים כא ט

5. לֹא תִקֹּם וְלֹא תִטֹּר אֶת בְּנֵי עַמֶּךָ וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ אֲנִי יְיָ:
ויקרא יט יח

6. כָּל חֵרֶם אֲשֶׁר יָחֳרַם מִן הָאָדָם לֹא יִפָּדֶה מוֹת יוּמָת: ויקרא כז כט

7. אִם כֹּפֶר יוּשַׁת עָלָיו וְנָתַן פִּדְיֹן נַפְשׁוֹ כְּכֹל אֲשֶׁר יוּשַׁת עָלָיו:
שמות כא ל

הני מילי. דלא תקחו כופר לפטור רוצח מזיד מקטלא: **היכא דהרגו.** במזיד דרך עלייה בהנפת ידו הכהו מאחריו דלכוותה בשוגג לא ניתן לכפרת גלות כדכתיב[ב] ויפל דרך נפילה: **מדפנא דני חזקיה נפקא.** שאין חילוק בין דרך עלייה לדרך ירידה: **לחייבו ממון.** והוא הדין לפדותו. ולא יהיה אסון[1] מיהא איצטריך דאי מהיקישא הוה אמינא אדרבה לאידך גיסא מה מכה בהמה לעולם ישלם אף מכה אדם ישלם והשתא דנפקא לן פטור תשלומין למזיד מלא יהיה אסון על כרחך היקישא לפטור שוגג דרך עלייה: הכי גרסינן **אלא אמר רמי בר חמא כו'.** איצטריך חד[ד] מהני קראי לאשמועינן דלא ליעביד ביה תרתי ואף על גב דנפקא לן מולא יהיה אסון: **הני מילי.** דלא ענשינן ליה בתרתי היכא דסימא את עינו והרגו בה באותה מכה ומת: **בדבר אחר.** במכה אחרת ובבת אחת: **אימא.** ניענשיה דמי עין ומיתה בשביל ההריגה: **הא.** דסימא עינו והרגו בה: **מאידך דני חזקיה נפקא.** דלא תיענשיה: **ולא עין ונפש תחת עין.** מייתי קיימא לן בהחובלה[ה] דעין תחת עין ולא ממש דאי אמרת ממש דלמא בהדי דסמינן לעייניה מיית והוה ליה עין ונפש תחת עין. מיהו שמעינן מינה דלא תעביד ביה תרתי לא שנא מת באותה מכה לא שנא לא מת: **סלקא דעתך אמינא חידוש הוא שחידשה תורה.** בכל תשלומי קנס שאינו דין אלא גזרת מלך בעלמא וכיון דחידוש הוא וגזירת חוק אימא אע"ג דאיכא בהדיה מיתה לשלם: **קמ"ל** חד מהנך קראי יתירא שאינו ענין לממון תניהו ענין לקנס: **כתנא קמא.** ודרשם ליה באומר ערכו של יוצא ליהרג עלי: **מתני' שנתארסה ונתגרשה.** דאילו ארוסה שלא נתגרשה חייב מיתה ואין שם קנס: **אין לה קנס.** טעמא מפרש בגמרא. ורישא דקתני אשת אחיו ואשת אחי אביו דבנתארסה ונתגרשה עסקינן וקתני יש להן קנס ר' עקיבא היא: **גמ' אלא מעתה.** לר' עקיבא הא דכתיב[ו] נערה למעוטי בוגרת ובתולה למעוטי בעולה: **הכי נמי.** דלא ממעט לגמרי ותדרוש נערה לאביה הא בוגרת לעצמה הא לא אשכחן דאישתמיט תנא ומתני בוגרת יש לה קנס וגימא רבי עקיבא היא: **וקנסה לאביה.** ולקמן [ע"ב] מקשינן דר"ע אדר"ע: **הואיל ואביה וכאי בכסף קידושיה.** שלו הוא בנערותה ולקמן יליף לה בפרק נערה שנתפתתה (דף מו:): **מה כסף קידושיה אף על פי שנתארסה ונתגרשה.** מאחר כשחוזרת ומתקדשת בתוך נערות: **לאביה הוי.** דהא כל קידושי נערות ילפינן לאביה דגבי קידושין לא כתיב מיעוטא דאשר לא אורסה כי הכא: **נאמר לאן.** באומש: **לאן.** בנתפתה: **מה נתפתה.** בנתפתה שקלים דכתיב [שמות כב] ישקול: אימא

הני מילי היכא דהרגו דרך עלייה דלא ניתן שגגתו לכפרה. פירוש לכפרה בידי אדם אע"ג דדרך עלייה קיל טפי מדרך ירידה כדמוכח בפרק אלו הן הגולין (מכות דף ט. ושם) גבי גר תושב גולה ע"י גר תושב וכל חומרי דשמעתין לא תלי אלא במה שלא ניתן לכפרה דאינו מקפיד הש"ס במה שסקילה ושריפה חמורין מהרג וחנק: **אבל סימא את עינו והרגו בדבר אחר אימא נשקול מיניה ממונא ונקטליה.** כך גרס ר"ח דמלא יהיה אסון לא נפקא לן אלא סימא את עינו והרגו בה כי התם שבהכאה אחת הרג את האשה וגם הולדות אבל סימא את עינו והרגו בדבר אחר בבת אחת לא[ז] להכי איצטריך כל חרס למיפטריה קשה לרשב"א דהא ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה לא דרש קרא להכי דלא נשקול מייה ממונא ונקטליה אלא שלא יתן ממון ונפטריה ושמא אילו לא נאמר קאמר כדאשכחן ריש פרק נגמר הדין (סנהדרין דף מג. ושם) ובכמה דוכתי ולרשב"א נראה דהכא מסיק אליבא דתנא דני חזקיה אבל לרבי ישמעאל ודאי לית ליה הא דתנא דני חזקיה והא דאמר ברישא הנחנקין (שם דף פד: ושם) הניחא למאן דלית ליה דתנא דני חזקיה אלא למאן דלית ליה היקישא למה לי תנא דלית ליה דני חזקיה היינו רבי ישמעאל ובסמוך דקאמר ולרבה דאמר חידוש הוא שחידשה תורה בקנס אע"ג דמיקטיל משלם קמ"ל ולרבה דאמר[ג] חידוש הוא שחידשה תורה בקנס אע"ג דמיקטיל משלם האי[3] כל חרם מאי עביד ליה סבר לה כתנא קמא דר' חנניא בן עקביא: **מתני'** נערה שנתארסה ונתגרשה רבי יוסי הגלילי אומר אין לה קנס ר"ע אומר[ד] יש לה קנס וקנסה לעצמה: **גמ'** מ"ט דר' יוסי הגלילי אמר קרא[4] אשר לא אורשה הא אורסה אין לה קנס ור"ע אשר לא אורשה לאביה הא אורסה לעצמה אלא מעתה נערה ולא בוגרת ה"נ דלעצמה בתולה ולא בעולה ה"נ דלעצמה אלא לגמרי הכא נמי לגמרי אמר לך ר"ע האי לא אורשה מיבעי ליה לכדתניא אשר לא אורשה פרט לנערה שנתארסה ונתגרשה שאין לה קנס דברי ר' יוסי הגלילי ר"ע אומר יש לה קנס וקנסה לאביה והדין נותן הואיל ואביה זכאי בכסף קידושיה ואביה זכאי בכסף קנסה[ד] מה כסף קידושיה אע"פ שנתארסה ונתגרשה לאביה אף כסף קנסה אע"פ שנתארסה ונתגרשה לאביה א"כ מה ת"ל אשר לא אורשה מופנה להקיש לו ולדון הימנו ג"ש נאמר כאן אשר לא אורשה ונאמר להלן[5] אשר לא אורשה מה כאן נ' אף להלן נ' ומה להלן שקלים אף כאן שקלים ור"ע מאי חזית דאשר לא אורשה לג"ש ובתולה למעוטי בעולה אימא

שירמין דידיה דמחייב דליכא למיפטריה לא מקרא דלא יהיה אסון ולא מקרא דנפש תחת נפש דהא הוי ממון ונפש תחת ממון ונפש ולעיל (דף ג:) פטר[ו] אדיי זר שאכל תרומה משלו וקרע שירמין של חבירו וי"ל דלפי האמת נפקי כולהו מתנא דני חזקיה וה"פ והא נמי מאידך תנא דני חזקיה נפקא כלומר ע"כ לא איצטריך כל חרס להכי אלא כולה נפקא לן מתנא דני חזקיה דפטור דאי הוה צריך קרא למפטריה בלא כל חרס הוה פטרינן ליה מאידך תנא דני חזקיה וא"ת ולישני דאיצטריך כל חרס להרג חבירו וקרע שירמין וי"ל דכל חרס לא יפדה משמע ליה בממון שבא על ידי אותה חבלה שהמיתה באה על ידה:

סלקא דעתך אמינא חידוש הוא קמ"ל. אע"ג דבמתני' מייתי קרא דלא יהיה אסון והכא מפיק קנס מכל חרס היינו משום דכייל מתניתין כל חייבי מיתות דקתני וכל המתחייב בנפשו כו' אי נמי מתניתין אתיא כתנא קמא דרבי חנניא בן עקביא אימא

בנפשו פטור ותדע דסתם מתני' כר"ע אתיא דהא אשת אחיו ואשת אחי אביו דתנן לעיל יש לה קנס לא אתיא אלא כר"ע דבע"כ גירשה או נתאלמנה שאל"כ הו"ל א"א ויש בהן מיתת ב"ד:

מסורת הש"ס

א) לעיל לה. ב"ק לה. סנהדרין עט: פד:, ב) ב"ק פד., ג) [לעיל לד: לה:], ד) [לקמן מו.], ה) [במדבר לה], ו) [שמות כא], ז) כס"ת: ליתא חד ושוסף לך הקשית, ח) [ב"ק פד.], ט) [דברים כב], י) [וליכא למימר דהכא לא קאי אקרא דכל חרס אלא אקרא דלא תקחו כופר דהא אמרי' בסמוך ולרבה דאמר חידוש כו'. מ"ר], כ) [ולפי האמת אע"ג דמלא יהיה אסון נפקי מולהו מדתנא דני חזקיה איצטריך עין תחת עין ולהכי לא איצטריך חד עין ונפש תחת עין אבל לא עין ונפש תחת עין איצטריך לדרשא דלא ליעביד ביה תרתי ולא לגמרי יתירא הוא אלא מפסטיה דקרא קדרים וליכא למימר דליסתוק מלא יהיה אסון ומנפש תחת נפש נפיק מולהו מכח הקישא דתנא דני חזקיה דאמרי לא אמרי' מיניה ממון אחר בהדי מיתה דסימא את עינו והרגו בדבר אחר לא חשיב ממון ונפש אלא נפש גרידא כדמוכח בפרק אלו הן ומהשתא שמעי' מינה אפי' הרג וקרע שירמין מהקישא דתנא דני חזקיה. מ"ר], ל) [ל"ל רב אשי],

תורה אור השלם

1. וּמַכֵּה בְהֵמָה יְשַׁלְּמֶנָּה וּמַכֵּה אָדָם יוּמָת:
ויקרא כד כא
2. עַיִן תַּחַת עַיִן שֵׁן תַּחַת שֵׁן יָד תַּחַת יָד רֶגֶל תַּחַת רָגֶל:
שמות כא כד
3. כָּל חֵרֶם אֲשֶׁר יָחֳרַם מִן הָאָדָם לֹא יִפָּדֶה מוֹת יוּמָת:
ויקרא כז כט
4. כִּי יִמָּצֵא אִישׁ נַעֲרָ בְתוּלָה אֲשֶׁר לֹא אֹרֶשָׂה וּתְפָשָׂהּ וְשָׁכַב עִמָּהּ וְנִמְצָאוּ:
דברים כב כח
5. וְכִי יְפַתֶּה אִישׁ בְּתוּלָה אֲשֶׁר לֹא אֹרֶשָׂה וְשָׁכַב עִמָּהּ מָהֹר יִמְהָרֶנָּה לּוֹ לְאִשָּׁה:
שמות כב טו

גליון הש"ס

גמ' בין מתכוין לשאין מתכוין. עיין לקמן מ ע"א תוד"ה אחד כדרכה:

תוספות רי"ד

מתני' נערה שנתארסה ונתגרשה ר"ע הגלילי אומר אין לה קנס ר"ע אומר יש לה קנס וקנס' לעצמה. מ"ט דר' יוסי אמר קרא אשר לא אורסה הא אורסה אין לה קנס ור"ע אומר אשר לא אורסה לאביה הא אורסה לעצמה. וקי"ל הלכה כר"ע מחבירו. ומתני' דתני הבא על בתו אין לה קנס מפני שמתחייב בנפשו כר"ע אתיא. דהיכי דמי שיתחייב בבתו השתא אילו בא עליה אחר שקיל איהו קנס. השתא שבא עליה הוא לא כ"ש ובלא מיתה נמי פשיטא דלא משלם קנס. אלא ודאי מתני' בבתו נערה שנתארסה ונתגרשה עסקינן שקנסה לעצמה כר"ע ומפני שנתחייב

עין משפט נר מצוה

סד א מיי' פ"ו מהלכות רוצח ושמירת נפש הל' יב יג סמג עשין עה:
סה ב מיי' פ"ח מהל' חובל והזיק ה ג ד סמג עשין עו:
סו ג מיי' פ"ב מהל' נערה הל' טו סמג עשין מד טור אה"ע סימן קעז:
סז ד מיי' פ"ג מהל' אישות הל' יא סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן לז סעיף ה:

מוסף רש"י

מכה אדם ומכה בהמה. לכך הוקשו בהמי קרא, מכה בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת, ומשמע בבהמה חייב ממון ובאדם פטור מממון, דכתיב בהמה ישלמנה ולא אדם, והקיש לך הכתוב פטור תשלומין של אדם לחייב תשלומין של בהמה (סנהדרין עט: וכנו"ז לעיל לה.) דמה מכה בהמה לעולם משלם ואפילו בשוגג כדאמרינן אדם מועד לעולם, אף מכה אדם דפטרייה קרא מתשלומין, דכתיב יומת, לעולם פטור ואפילו בשוגג הואיל ומזיד שייכא מיתה (ב"ק לה.). לשאין מתכוין. אין בו חיוב מיתה באדם (לעיל לה.). **לדרך עליה.** שהכהו בהנפת ידו או שאתו בחרבו מלמטה למעלה (לעיל לה.) או: שהרגו כלאחר יד בהרימו הגרזן (ב"ק לה.) דרך עליה לא שייך למתני גבי בהמה, אלא משום דבאדם אשכחן ביה חילוק בהורג בשוגג דרך ירידה חייב גלות אבל דרך עליה בהרימו את ידו פטור מגלות דכתיב (במדבר לה) ויפל עליו וימות, דרך נפילה בעינן (סנהדרין עט: וכנו"ז לעיל לה.). **לפוטרו ממון.** כלומר לא חילקת בו שום לד ליפטר מן התשלומין, אלא בכל אדרין הוא דממייב דרגין כל מקרן בב"ק (סו:) מפלא תחת פלא לחייב על השוגג כמזיד ועל האונס כרצון, ומכה בהמה מזק הוא (סנהדרין עט:). **אף מכה אדם.** אין דין פטור תשלומין הכתוב בו תלוק לשום לד שיתחייב ממון, אלא כל שעה פטור מממון, בין בשוגג ואין נתכוין לפטור ממיתה, בין במזיד ונתכוין לחייב מיתה (שם). **חידוש הוא שחידשה תורה בקנס.** כל משפט קנס חידוש הוא, הלכך אע"ג דמיקטיל נמי לא מיפטר מייה (לעיל לד:).

אימא בתולה לג"ש. ולא נמעט בעולה כדמשמע בסמוך גרלה דר"ע דרים ג"ש מקרא לגופיה דהיינו בתולה קמייתא ודקנס ודמפתה אבל הבתולות דרים לכתובת בתולות ולא שייך למילדרסיה לג"ש ולא לשום רבוי ומיעוט נער נערה הנערה וה' דהבתולות חד לחייבי לאוין ועשה וחד לחייבי לאוין וכריתות ומיתה ג' רבויין ה' דהבתולות ונער נערה הנערה חד לכלפיי וחד לחייבי עשה וחד לחייבי לאוין וכריתות דמי מיתה לר"ע חד לגופיה בלא ג"ש א"כ נמעוט בעולה מהכא לגופיה ואף על גב דבקנס ליכא אלא חד בתולה לגופיה מגזירה שוה דמפתה מיליף בתולה ולא בעולה כי היכי דיליף מפתה מאונס לענין נערה דלא כתיב במפתה]. (תי"י כ"י):

אימא בתולה לג"ש. תימה דתיקשי ליה דאימא תרוייהו לגופייהו ולא לג"ש וגרלה דהש"ס קיס ליה דחד מינייהו לגזירה שוה הואיל והמקרא סתומים לענין שקלים וחמשים הלכך פרץ ואימא ליפכא ולא פריך ואימא תרוייהו לגופייהו וכי האי גוונא איכא פ"ק דסנהדרין (דף פח.) דאמר ולא אמ נגיע השקר אלא בב"ד של ע' ואחד מה"מ א"ר יוסי בר חנינא אתיא הזדה הזדה מזקן ממרא ופריך הא הזדה כי כתיב בקטלא הוא דכתיב וקטלא בכ"ג אלא אמר ריש לקיש גמר דבר דבר מהמרא ואשתא היכי הוה בעי למילף ולמימר רבי יוסי ברבי חנינא דאתיא הזדה הזדה אלא דהוה קיס ליה דאיכא ג"ש ולא הוה ידע במאי וקאמר מסברא דאתיא הזדה הזדה: **מי אתיא גזרה שוה ומפקא ליה מפשטיה לגמרי.** דדיוק הא אורסה הוי שקר וקשה דברים הערל (יבמות ד' ע.) יליף דערל אסור בתרומה מגזירה שוה דתושב ושכיר מפסח וכתיב תושב ושכיר לא יאכל בו גבי פסח משוס גזירה שוה אע"פ שאינו אמת דהא תושב ושכיר אוכלין בפסח כדאמרינן התם דלא קני ליה רביה ומפקי' קרא מפשטיה טפי מהכא ואומר ר"ת דההוא תושב ושכיר מיירי בערלים ולהכי לא יאכל ומוכח דלאו תושב ישראל קאמר דהא לא קני ליה רביה אלא ולאי בערל ומשוס הפנאה כתביה[ת]:

ארוסה בת סקילה היא. וא"ת מאי קשיא ליה הא השתא לא נפיק קרא ממשמעותיה ואי לא איצטריך לגופיה כ"ש דניחא טפי דג"ש מופנה ואומר ר"י דהכי פירושו ארוסה בת סקילה היא וכיון דלא איצטריך למידי אלא לגזירה שוה הוה ליה למכתב אשר לא ארוסה בהדיא ואמאי שני למכתב אשר לא ארוסה דאיכא למטעי ולמימר הא ארוסה לעצמה דבשלמא אי הוה באלוסה שוס חידוש הוה אתי שפיר במה ששינה הלשון דאמרינן האי דשנה וכתב ארוסה למדרש לגזירה שוה ואתא פשטיה לחידושא אבל השתא למה לי: **לאבי הנערה ולא לאבי מתה.** וא"ת דבפרק נערה לקמן (דף מה:) גבי סרחה ולבסוף בגרה תידון בסקילה דרשינן הנערה שהיתה כבר ויש לומר דהתם מעניינא דקרא והכא מעניינא דקרא והתם ודאי אתיא לחייבה דאי לפוטרה לשתוק קרא מיניה ואנא ידענא דלא הויא בסקילה דלאו נערה היא והכא לחיובא דקנס לא איצטריך דמסברא מיחייב אשעת ביאה ואי אפשר לפוטרו בולא כלום הלכך אתא לפוטרו: **יש בגר בקבר ודבנה הוי.** וא"ת היכי מצי למימר שתהא מורשת קנס לבנה הא אין אדם מוריש קנס לבניו כדאמרינן ריש פרק נערה לקמן (דף מב:) ובשמוך נמי אמר יש בגר בקבר ופקע אב ואי אדם מוריש קנס כי יש בגר בקבר נמי לא פקע אב ויהא לו מתורת ירושה ומיהו ההיא דבשמוך יש לדחות דנפקא מינה אם היא חייבת לאחריה דאם יש בגר בקבר פקע אב אע"ג דאדם מוריש קנס דנוטלין בעלי חובות אבל אם אין בגר בקבר אין נוטלין בעלי חובות כלום דלא פקע אב והקנס הוא שלו ולא שלה ויש לומר ט) דהכא ה"מ לאקשויי והא אין מורשת קנס לבנה אלא דעדיפא מייתי פריך ור"י מוקי הך בעיא דהכא בבושת ופגם דממונא הוי ויכולה להורים ואע"ג דתנן בריש נערה (שם מא.) לא הספיקה לעמוד בדין עד שמת האב הרי הן של עצמה ואבושת ופגם נמי קאי מדקתני הרי הן משמע דאין יכול להורים בושת ופגם ואור"י דלענין זה ודאי איתקוש בושת ופגם לקנס דכתיב תחת אשר ענה מכלל דאיכא בושת ופגם דלמי שזה ניתן זה ניתן אבל למילי אחריני לא איתקוש דהא בושת ופגם משלם ע"פ עצמו וקנס אינו משלם ע"פ עצמו אבל הקשה ריב"ם דאמרינן במרובה (ב"ק דף עא: ושם) א"ל חמשה בקר אמר רחמנא ולא חמשה חלאי בקר איתיביה גנב משל אביו וטבח ומכר וחמ"כ מת אביו משלם תשלומי ד' וה' והא הכא כיון דמת אביו זכה ליה במתנת דידיה וקתני דמשלם תשלומי ד' וה' ומשני הב"ע שעמד בדין משמע דאי לאו משוס דחמשה בקר ולא חמשה חלאי בקר הוה אתי ליה שפיר ולא הוה צריך לאוקומי בשעמד בדין אלמא דאדם מוריש קנס לבניו ומיהו יש לדחות דה"מ למימר וליטעמיך אבל קשה דמסיק לפרא א"ל חמשה בקר אמר רחמנא ואפי' חמשה חלאי בקר א"ל מאי שנא ריש ומאי שנא סיפא פירוש דקתני גנב משל אביו ומת ואח"כ טבח ומכר פטור א"ל ריש קרינן ביה וטבחו כולו באיסורא סיפא לא קרינן וטבחו כולו באיסורא משמע דאי קרינן ביה וטבחו כולו באיסורא חייב אע"ג דלא עמד בדין דאדם מוריש קנס לבניו דאי בעמד בדין לא מחייב קנס דשלו הוא טובח ומוכר ותי' ר"י דמיירי דעמד בדין ואמרו חייב אתה ליתן לו דאם הוא טובח אמרי כן חייב כדאמרינן בהגוזל (שם דף קו: ושם) ור"י הלבן תירץ דההיא דפרק נערה מיירי לענין קרבן שבועה והכי פירושו דסוגיא דהתם מודינא לך לענין קרבן שבועה דרחמנא פטריה מוכחא בעמיתו בפקדון וכי קאמינא דממון הוי להוריש לבניו אאם יתבעוהו לאחר מיתת אביהן קנס שהיה חייב לאביהן שהעמידו בדין ונתחייב וכפר ונשבע והודה הואיל וכשנפל ליורשין כבר היה ממון שכבר עמד בדין ולא היה יכול להודות ולהפטר א"כ הוי דומיא דפקדון דקרא ומחייב קרבן שבועה איתיביה ר"ש אומר כו' דאחין הוא ופירוש שאם אינו לאחין איך מתחייב הכופר קרבן שבועה על טענותם והא לאו בעל דבריה דידהו הוא אלא ש"מ דאחין הוא ומסיק כי קאמר רבה דממון הוא להוריש לבניו בשאר קנסות לענין חיוב קרבן שבועה ומסיק דאלטריך וכתב לעמדה בדין ובגרה ואחר כך מתה דמינה קא ירית מכל מקום עיקרו קנס מיקרי לגבי דידה ודידיה ולא דמי לשאר קנסות דמורים לבניו דלגבי בניו לא הוה קנס כלל ומיהו לשון להוריש לבניו לא משמע כפירוש זה. [ועיין תוספת בבא קמא עב. ד"ה סיפא]:

אימא בתולה לגזירה שוה ואשר לא אורסה פרט לנערה שנתארסה ונתגרשה מסתברא אשר לא אורסה לגזירה שוה שהרי אני קורא בה נערה בתולה אדרבה בתולה לגזירה שוה שהרי אני קורא בה אשר לא אורסה מסתברא [ו]הא אישתני גופה והא לא אישתני גופה ורבי יוסי הגלילי האי סברא מנא ליה נפקא ליה [ז]מדתניא [1]כסף ישקול כמוהר הבתולות שיהא זה כמוהר הבתולות ומוהר הבתולות כזה קשיא דר"ע אדר' עקיבא תרי תנאי ואליבא דר"ע בשלמא ר"ע דמתני' לא אתיא ג"ש ומפקא ליה לקרא מפשטיה לגמרי אלא לר"ע דברייתא אתיא גזירה שוה ומפקא מפשטיה לגמרי אמר רב נחמן בר יצחק קרי ביה אשר לא ארוסה ארוסה בת סקילה היא ס"ד אמינא הואיל וחידוש הוא שחידשה תורה בקנס אע"ג דמיקטיל משלם ולרבה דאמר [ג]חידוש הוא שחידשה תורה בקנס אע"ג דמיקטיל משלם מאי איכא למימר סבר לה כרבי עקיבא דמתניתין תנו רבנן קנסה למי לאביה ויש אומרים לעצמה לעצמה אמאי אמר רב חסדא הכא בנערה שנתארסה ונתגרשה עסקינן וקמיפלגי בפלוגתא דר"ע דמתניתין ורבי עקיבא דברייתא [ד]אמר אביי [א]בא עליה ומתה פטור שנאמר [2]ונתן לאבי הנערה ולא לאבי מתה מלתא דפשיטא ליה לאביי מיבעיא ליה לרבא דבעי רבא יש בגר בקבר או אין בגר בקבר יש בגר בקבר ודבנה הוי או דלמא אין בגר בקבר ודאביה הוי ומי

אימא בתולה לגזירה שוה. ולאו למעוטי בעולה ויהא קנס לבעולה: מסתברא אשר לא אורסה לגזירה שוה. ואפי' אורסה אית לה קנס: שהרי אני קורא בה נערה בתולה. אע"פ שנתארסה ונתגרשה דהא נערה בתולה היא כדכתיב קרא[ה] אבל בעולה שאין אני קורא בה נערה בתולה אין לה קנס: **אדרבה בתולה לגזירה שוה.** ולאו למעוטי בעולה בזנות אלא יש לה קנס לבעולה בזנות שהרי אני קורא אותה נערה אשר לא אורסה[ו]: **מסתברא.** ארוסה יש לה קנס ובעולה אין לה: **דהא אישתני גופה.** ופגמה אין רב כל כך: **והא.** דנתארסה ונתגרשה לא נשתנה גופה: **הא סברא.** דחמשים כסף דאונס שקלים הן וכסף ישקול דמפתה יהו חמשים: **למוהר הבתולות.** מנין המפורש אצל אונס דהיינו חמשים: **ומוהר הבתולות.** יהיו שקלים: **זה.** שכתוב בו ישקול: **קשיא דרבי עקיבא.** דברייתא דאמר קנסה לאביה: **אדרבי עקיבא.** דמתני': **לא אתיא גזירה שוה ומפקא לקרא מפשטיה לגמרי.** דאתא פשטיה לאשמועינן הא ארוסה לעצמה ואד מתרוייהו לאפנויי אי נמי לא מופני ליכא למיפרך מידי: **אלא לרבי עקיבא דברייתא וכי אתיא גזירה שוה ומפקא מפשטיה לגמרי.** דלא דרים פשטא דאשר לא אורסה כלל ומשוי אורסה כלא אורסה ואם כן מיעקר משמעותיה: **קרי ביה.** בפשטיה אשר לא ארוסה למעוטי ארוסה: **בת סקילה היא.** ומלא יהיה אסון[ו] נפקא פטורא מתשלומין: **קנסה למי.** קא סלקא דעתן בסתם אונסה קאי: **בא עליה ומתה.** לא הספיקה לעמוד בדין עד שמתה: **יש בגר בקבר.** וכי היכי דאם לא הספיקה לעמוד בדין עד שבגרה תנן לקמן בפרק נערה שנתפתתה (דף מא:) דהרי הן לעצמה ולא לאביה והשתא נמי בגר בקבר מפקיע כח האב ובנה ירית לה אם יש לה בן: ומי לא. ולקמיה מפרש ואזיל למאי הלכתא: **יש בגר בקבר.** וכי היכי דאם לא הספיקה לעמוד בדין עד שבגרה תנן לקמן בפרק נערה שנתפתתה (דף מא:) דהרי הן לעצמה ולא לאביה והשתא נמי בגר בקבר מפקיע כח האב ובנה ירית לה אם יש לה בן: ומי

[ה] עי' תוס' לקמן מה. ד"ה דלמא ותוס' יבמות מט. ד"ה הא], [ו] לעיל י. [לעיל כט:], [ז] לעיל כט:], [ח] [לעיל לד: לה:], [ט] לעיל כט:, [י] [דברים כב], [כ] [שם], [ל] [שמות כא], [מ] [ועי' תוס' יבמות ע: ד"ה אלא], [נ] ל"ל דהכא נמי,

תוספות רי"ד

אמר אביי בא עליה ומתה פטור שנאמר ונתן לאבי הנערה ולא לאבי מתה. פי' כגון שלא הספיק האב להעמידו בדין עד שמתה. אבל אם עמד עמו בדין ונתחייב לו אע"פ שמתה [אח"כ] נותן לאביה:

תורה אור השלם

1. אם מָאֵן יְמָאֵן אָבִיהָ לְתִתָּהּ לוֹ כֶּסֶף יִשְׁקֹל כְּמֹהַר הַבְּתֻלֹת:

שמות כב טז

2. וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לְאָבִי הַנַּעֲרָ חֲמִשִּׁים כֶּסֶף וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עִנָּהּ לֹא יוּכַל שַׁלְּחָהּ כָּל יָמָיו: דברים כב כט

מוסף רש"י

כסף ישקול. במפתה גמר, כמוהר הבתולות. האמור במאנס את הבתולה, קנסו הכתוב ג' כסף בשביל מוהר בתולים, שיהא זה כמוהר הבתולות. הקיש הכתוב קנס המפתה לקנס האונס, מה להלן ג' אף כאן ג' ומה כסף האמור כאן שקלים, דכתיב ישקול, אף להלן שקלים, ולא תימא מעות (לעיל י. וכעי"ז כט:). **לאבי הנערה ולא לאבי מתה.** לאבי הנערה משמע שהיא קיימת (לעיל כט:).

ומי מעברא. בקטנות או בנערות כשהיא בת קנס שתלד בנערות: **משמשות במוך.** מותר להן לשמש במוך ואינן כמשחיתות זרע: **שמא יעשה עוברה סנדל.** שאם תתעבר עובר שני פוחת השני את צורת (ה) הראשון ודומה לסנדל שהוא דג שבים: **שמא תגמול את בנה.** מפני שהחלב נעכר כשמתעברת ואינו טוב ליונק ותצטרך להעתיקו משדים וימות: **פחות מכאן.** מבת אחת עשרה שנה משמשת כדרכה לפי שלא תתעבר: **ויתר על כן.** על בת שתים עשרה שנה משמשת כדרכה שאם תתעבר לא תמות. אלמא בקטנות לא מיעברא שיבא לכלל לידה והא ותמות קתני: **וכי תימא.** מבת שתים עשרה ויום אחד שהגיעו ימי הנעורים נתעברה וילדה בנערות ומתה בנערות הא גמי ליתא דאמר שמואל אין בין נערות לבגרות אלא ששה חדשים משתביא שתי שערות הויא נערה באותן שתביא משתים עשרה שנה והלאה ומשתביאם עד שתבגור ששה חדשים ותו לא. ומתניתא דקתני מבת שתים עשרה ואילך מי מעברא לא מתה במביאה שתי שערות קודם שתתעבר קאמר אבל כל זמן שלא הביאה קטנה היא. והאי דנקט מנין שנים משום דבביאה משתים עשרה ויום אחד אפילו הביאה שערות אינו אלא שומא כדאמרינן במסכת נדה [מו.] ובקדושין (ו): **ופקע אב.** פקעה תביעת אב וזכה הלה במה שבידו שאין בעל דינו קייס וקנס לאו ממון הוא להוציאו לאביה בתורת ירושה כל כמה דלא גבתיה: **או אין בגר בקבר.** לאפקועי תביעת אב: **מר בר רב אשי.** לא בעי לה בעיא דרבא משום בגר בקבר אלא אם מתה בנערותה מי פקעה כי בגרות דמחיים או לא. ולהאי לישנא דמר בר רב אשי אליבא דרבא אמרו לעילא (ו) מילתא דפשיטא ליה לאביי מיבעיא ליה לרבא דאילו לישנא קמא מפשט פשיטא ליה לרבא דמיתה לא מפקעא ולא כאביי כל זמן שלא בגרה וכי קא מיבעיא ליה בבגר בקבר קמבעיא ליה אבל במיתה כל זמן שלא בגרה פליג אאביי ואמר לא מפקעא וחייב: **מיתה עושה בגרות.** עושה דין בגרות דמפקעא כח אב כי בגרות: **מהו.** מי הוי לאביה או לעצמה: **בגרות מוציאה מרשות אב.** דלא מצינו שזיכתה לו תורה בבתו אלא מכר בקטנות ושאר שבח כגון קנסה ומעשה ידיה בנערות כדילפינן בפרק נערה (לקמן דף מו:) אבל בבגרות לא אשכחן וכיון דלא זיכתה לו תורה אגן מהיכא תיתי לן לזכותו בשלה: **ונישואין מוציאין מרשות אב.** כדאשכחן בהפרת נדרים דכל זמן דלא ניסת אביה מיפר ומשניסת אין יכול להפר: **בא עליה.** כשהיא נערה ובגרה: **לעצמה.** דכתיב (ו) ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה אם נערה היא בשעת נתינה: **אביה ובעלה.** ואינו מופר עד שיפרו שניהם: **מתני' כוסף ופגם.** במתני' לקמן [מא.] מפרש להו: **האונס נותן מיד.** לאביה אע"פ שכונסה: **לכשיוציא.** בגמרא [ע"ב] פריך אלו אשתו היא ומפרש לה לכשלא יכונס דאם כנסה אינו נותן קנס כדכתיב (ו) מהר ימהרנה לו ואם מאן ימאן וגו' כסף ישקול אבל אונס כתיב ונתן חמשים כסף ולו תהיה לאשה: **שוהה בעלילו.** בכלי שבחר לו לשמות בו כרחו ישאנה כדכתיב לא יוכל לשלחה (דברים כב): **גמ'** שקופה

ומי מעברא והתני רב ביבי קמיה דרב נחמן (ו) שלש נשים משמשות במוך אלו הן קטנה ומעוברת ומניקה קטנה שמא תתעבר ותמות מעוברת שמא תעשה עוברה סנדל מניקה שמא תגמול את בנה ואיזוהי קטנה מבת אחת עשרה שנה ויום אחד עד שתים עשרה שנה ויום אחד פחות מיכן ויתר על כן משמשת כדרכה והולכת דברי ר"מ וחכמים אומרים אחת זו ואחת זו משמשת כדרכה והולכת ומן השמים ירחמו משום שנאמר [1] שומר פתאים ה' וכי תימא דאיעברא כשהיא נערה ואולידה כשהיא נערה ובשיתא ירחי מי קא ילדה והאמר שמואל (ו) [2] אין בין נערות לבגרות אלא ששה חדשים וכי תימא בציר הוא דליכא הא טפי איכא הא אלא קאמר אלא הכי קמיבעיא ליה יש בגר בקבר ופקע אב או דלמא אין בגר בקבר ולא פקע אב מר בר רב אשי בעי לה הכי מיתה עושה בגרות או אין עושה בגרות תיקו בעי מיניה רבא מאביי בא עליה ונתארסה מהו א"ל [3] מי כתיב ונתן לאבי הנערה אשר לא ארוסה ולטעמיך הא דתניא [3] בא עליה ונשאת לעצמה מי כתיב ונתן לאבי הנערה אשר לא נשואה הכי השתא התם הואיל ובגרות מוציאה מרשות אב ונישואין מוציאין מרשות אב מה בגרות בא עליה ובגרה לעצמה אף נישואין בא עליה ונשאת לעצמה אלא אירוסין מי קא מפקי מרשותא דאב לגמרי הא תנן [3] נערה המאורסה אביה ובעלה מפירין לה נדריה: **מתני'** [7] המפתה נותן שלשה דברים והאונס ארבעה המפתה נותן בושת ופגם וקנס מוסיף עליו אונס שנותן את הצער מה בין אונס למפתה נותן את הצער והמפתה אינו נותן את הצער האונס נותן מיד והמפתה לכשיוציא האונס שותה בעציצו והמפתה אם רצה להוציא מוציא [1] כיצד שותה בעציצו אפילו היא חיגרת אפי' היא סומא ואפילו היא מוכת שחין [1] נמצא בה דבר ערוה או שאינה ראויה לבא בישראל אינו רשאי לקיימה שנאמר (ו) [2] ולו תהיה לאשה אשה הראויה לו: **גמ'** צער דמאי אמר אבוה דשמואל צער שחבטה על גבי קרקע מתקיף לה רבי זירא אלא מעתה חבטה על גבי שיראין הכי נמי דפטור וכי תימא הכי נמי והתניא ר' שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון [1] אונס אינו משלם את הצער מפני

שסופה

ממון וקשה דה"נ נישואין מוציאין מרשות אב לענין ממון ואמאי צריך למילף מבוגרת ונראה דבא עליה ובגרה לעצמה נפקא לן מונתן לאבי הנערה דדרשינן לאבי הנערה ולא לאבי בוגרת:

צער דמאי. קשה לר"י דמאי קא מיבעיא ליה וכי לא ידע הש"ס שיש צער גדול לבתולה בביאה ראשונה וכמה קטנות חולות מזה וכ"מ דמאותו צער פשיטא ליה להש"ס דפטור שהרי סופה להצטער בכך תחת בעלה והא איכא כמה תנאי בהכונסת (ב"ק דף נט. ושם) דלא חייבי לכתם גופא פירוש דבר שסופו להיות כן ונראה לר"י דצער בעילה משום תאות תשמיש אינו בא בשעת בעלמא הוא הלכך בעי צער דמאי ורשב"א מפרש דפשיטא דצער של בתולים ליכא למימר דע"כ תנא דמתני' חייש לכתם גופא מדמפתה פטור:

שלש נשים משמשות במוך. פי' בקונטרס מותרות לשמש במוך אע"ג דשאר נשים אסורות משום השחתת זרע ואין נראה לר"ת (ו) דהא קטנה ומילונית מותר לשמש בהדייהו ולא הוי השחתת זרע כיון שהוא דרך תשמיש ומפרש ר"ת משמשות לריכות לשמש במוך אחר תשמיש ועלה טובא קמ"ל ולר"י נראה לקיים פי' הקונט' דבריש נדה (דף ג.) משמע שהמוך הוא במעיה כל שעה והוי כמשמש על האבנים ועל העלים ולא דמי למשמש קטנה ומילונית ועוד אפילו היתה נותנת מוך אחר תשמיש אסורה (ו) דלפ על פי שאינה מצווה על פריה ורביה מ"מ אסורה היא להשחית זרע כדמשמע בנדה (דף יג.) דתנן כל היד המרבה לבדוק בנשים משובחת באנשים תיקנן ומפרש בגמרא משום דנשים לאו בנות הרגשה נינהו משמע דאם היו בנות הרגשה הוו אסירי ויש לדחות דלאו בנות איסור הרגשה נינהו קאמר: **וכי תימא בציר הוא** כו' **והא בלבד קאמר.** בקונטרס (בקדושין דף עט.) ל"ג ליה דבלאו בלבד משמע טפי לא (ו): **בא** עליה ונתארסה מהו. לרבי עקיבא דמתני' קא מיבעיא ליה דאמר נתארסה ונתגרשה קנסה לעצמה דמי אמרינן כיון שילאה מרשות האב לענין קנס יהא קנסה לעצמה או דלמא כיון דלענין שאר מילי לא נפקא מרשות האב יהא קנסה לאביה אבל לרבי עקיבא דבריתא פשיטא דקנסה לאביה ולר' יוסי הגלילי נהי דאמר אין לה קנס נמי לא מיבעיא ליה דהא דאין לה קנס לאו משום מיפק מרשותא דאב היא אלא גזירת הכתוב הוא דאין לה קנס ולא נפקא באירוסין כלל מרשות אביה דאב זכאי בקדושיה ובמעשה ידיה אע"ג דנתארסה והא דקא בעי לה סתם ולא קאמר לרבי עקיבא בהדיא מהו משום דהלכה כר' עקיבא מחבירו: **הואיל** ונישואין מוציאין מרשות **אב.** פי' בקונט' דילפינן מהפרת נדרים ואע"ג דקי"ל דממונא מאיסורא לא ילפינן ה"מ לאוקמה בדשות אב הוא דלא ילפינן ממונא מאיסורא אבל לאפוקי מרשות אב ילפינן שפיר מהפרת נדרים דבסברא מועטת יש להוציאה מרשות אב ור"י ב"ר אברהם פי' כיון דגלי לן קרא דלאוקמה בדשות אב איסורא וממונא שוין ה"ה לאפוקה (ו) [ור"י מפרש דנישואין מוציאין מרשות אב מדדרשינן אים אמו ואביו תירגו אים סיפק כו' אשה אין סיפק בידה לעשות ולא נהירא דמעשה ידיה אינו לבעל מן התורה]: **מה** בוגרת **בא** עליה ובגרה **לעצמה.** פירוש דהא מצינו בוגרת שיוצאה מרשות אב לענין

סט א מיי' פ"ב מהל' אישות הל' ב טור ש"ע יו"ד סימן רלד סעיף א בהג"ה:
ע ב מיי' פ"ב מהל' נערה הל' טז סמג עשין נד טור אה"ע סימן קנז:
עא ג מיי' שם הל' טו:
עב ד מיי' פי"א מהל' נדרים הל' ט סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סי' רלד סעיף ה:
עג ה מיי' פ"ב מהלכות נערה הל' ז סמג עשין נד טוש"ע אה"ע סי' קנז סעיף א:
עד ו מיי' פ"א שם הל' ג סמג שם טוש"ע שם סעיף ג:
עה ז מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעי' ד:

תוספות רי"ד

תניא בא עליה ונשאת לעצמה הואיל ובגרות מוציאה מרשות אב. פי' שלא מצינו שזכתה לו תורה בבתו אלא מכר בקטנותה ושאר שבח ממון כגון קנסה ומעשה ידיה בנערות כדילפי' לקמן בפ' נערה ונשואין נמי מוציאין מרשות אב. פירוש כדאשכחן בהפרת נדרים דכ"ז שלא נשאת אביה מפר נדריה ומשנשאת אין יכול להפר. מה בוגרת בא עלי' ובגרה לעצמה דכתיב ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה. אם היא נערה בשעת נתינה אף נשואין בא עליה ונשאת לעצמה: **מתני'** המפתה נותן ג' דברים והאונס ד' המפתה נותן בושת ופגם וקנס מוסיף עליו אונס שנותן את הצער מה בין אונס למפתה האונס נותן את הצער והמפתה אין נותן את הצער האונס נותן מיד והמפתה לכשיוציא האונס שותה בעציצו. פי' בכלי שבחר לו לשתות בו כלומר ע"כ ישאנה דכתיב לא יוכל לשלחה כל ימיו והמפתה אם רצה להוציא מוציא. פי' האונס נותן מיד ואע"פ שכונסה שנאמר ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף ולו תהיה לאשה. ודרשי' תו לו אתה כופה ולא לה:

עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

(ה) יבמות יב: ק: נדה מה. נדרים לה: [תוספתא נדה פ"ב], (ו) קדושין עט. נדה סה., (ז) נדרים סו: עד: יבמות כט: לקמן מו: קדושין ד., (ח) לקמן מג., (ט) [לעיל כט:], (י) ב"ק עט. ע"ש, (יא) [לף עז:], (יב) [לף לח:], (יג) [דברים כב], (יד) [שמות כב], (טו) [עי' תוס' יבמות יב: ותוס' נדה יג.], (טז) [ועי' תוס' נדה סה. ד"ה וכ"מ כו' מייסבין הגירסא], (יז) ת"י כ"י.

תורה אור השלם

1. שֹׁמֵר פְּתָאִים יְיָ דַּלּוֹתִי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ:
תהלים קטז ו
2. וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לְאָבִי הַנַּעֲרָ חֲמִשִּׁים כֶּסֶף וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עִנָּהּ לֹא יוּכַל שַׁלְּחָהּ כָּל יָמָיו: דברים כב כט

גליון הש"ס

תוס' ד"ה שלש וכו' דאע"פ שאינה מצווה על פריה ורביה. עי' קהלדין דף נט ע"ב תוד"ה והא:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שמא יעשה עוברה וכו' לורת הסני. נ"ב ותוספות פרק המפלת הביא בשם רש"י שולד אמרון ממנך לורה הראשונה ע"ש בד"ה קמ"ל בדף כה מיהו בינמות דף יב כתב רש"י ז"ל דוחק האחד את חברו ופוחת לורתו משמע דלפעמים הראשון גובר ולפעמים השני גובר ופעם פי' כך ופעם פי' כך ואין כאן טעות: (כך הגי' בדפ"ר):

מוסף רש"י

משמשות במוך. מותרות לקח מוך במקום משמים בשכן משמשות, כדי שלא יתעברו (יבמות יב: ושם קז:) או: תקנתן הוה לשמש במוך שלא יתעברו (נדה מה.). **שמא תעשה עוברה סנדל.** ולד שאין לו לורת פיס וקיימא לן במסכת נדה (כה:) אין סנדל שאין עמו ולד, משל לאדם שסטר את חבירו והחזיר לורתו לאחוריו, דבשהיא מעוברת ותחרב ומתעברת דוחק האחד את חבירו ופוחת לורתו (יבמות יב: וכתובות שם קז:) או: כשמתעברת תאומים פעמים שאחד דוחק את חבירו ופוחת את לורתו כדאמרינן אין סנדל שאין עמו ולד (נדה מה.). **שמא תגמול את בנה.** אם תתעבר תהא צריכה לגמול את בנה מלהניק, כמו (בראשית כא) ויגמל, לשון הנלה (יבמות יב:) תפרים את בנה מלהניק מחמת עיבורה (נדה מה.). **ואיזוהי קטנה.** שמתעברת ומתה (יבמות קז:) הרי אויב להתעבר ולמות (שם יב:). **פחות מיכן.** אינה צריכה לשמש במוך, דודאי לא תתעבר, **ויתר על כן.** אם תתעבר לא תמות (נדה מה. וכתובות יבמות יב:). **אין בין נערות לבגרות אלא ששה חדשים.** כשהביאה סימני נערות אינה שוהה להיות בוגרת אלא ששה חדשים, ופעמים שהיא ממהרת לבגור וקימנא ליכרים בדבריה כתמן במסכת נדה (מז.) פגה בוחל ומל (קדושין עט.). **נערה המאורסה.** להכי נקט נערה דדוקא נערה שהיא בדשות אביה לכתיב בנעוריה בית אביה (נדרים סו:).

אי הכי מפותה נמי. יש לה לער פיסוק רגלים כמו אנוסה ואמאי קאמר אין דומה נבעלת באונס לנבעלת ברצון ואמר מורי הרב דודי ז"ל [ט] דאמתני' לא ה"מ למיפרך אמאי אונס חייב כיון שסופה להצטער בכך תחת בעלה דהא אפילו בעולה מצטערת בכך ואע"ג דבא עליה עתה סופה נמי להצטער ולא תרויח כלום [י] [קצת נראה דאמתני' פריך אמאי מפותה פטור]:

קרע שיראין שלי והפטר. ואע"ג דלא אמרה על מנת לפטור איכא למימר דמחמת הנאת בעילה מחלה לגמרי:

[י] **[לכשיוציא אשתו היא.** אפי' פיתה לשם אישות מ"מ פריך אשתו היא כיון דאיכה צריכה גט]:

בושת ופגם נותן מיד. אע"ג דאיתקש לקנס היינו לענין שניתן זה למי שזה ניתן אבל יש מקומות שפטור מקנס לגמרי וחייב בבושת ופגם: **אין לי אלא אביה היא עצמה מנין בו'.** [ג] תימה לר"י במאי מיירי אי בקטנה או בנערה היאך היא יכולה למאן כיון שהאב רוצה והוא יכול לקדשה בעל כרחה למי שירצה וה"ה לזה ואי בשאין לה אב או שבגרה אחר כך מה צריך קרא תיפוק ליה שיכולה לעכב שלא יהא חוטא נשכר כדקאמר אביי בסמוך וכן אביה אמאי צריך קרא לאביי ואומר ר"י דנהי שאינה יכולה לעכב על אביה שלא יקדשנה לו מ"מ מועיל מיאונה לענין שישלם קנס וכן במיאון אביה והא דתניא הכא המפתה לכשלא יכנוס צריך לפרש לכשלא יכנוס מדעתה ומיהו קשה דהכא דרשינן מאם מאן ימאן מ"מ שהיא יכולה לעכב ובפרק נערה (לקמן מד:) דרשינן מינה לרבות יתומה לקנס וי"ל דליכתוב או מאן מאן או ימאן ימאן מאי מאן ימאן ש"מ תרתי ובכה"ג אמרינן במרובה (ב"ק דף פה. ושם) גבי אם המצא תמצא ובהחובל (שם דף פה.) גבי ורפא ירפא ועוד נראה דלאו מיתורא דקרא דרשינן לה התם דאם כן מאי פריך מינה לרבי יוסי בר' חנינא דפטר מוציא שם רע על היתומה דשאני מפתה דרבי קרא אלא כן הוא עיקר כמו שפירש בקונטרס לקמן דלאו מריבוי דרשינן אלא ה"פ לרבות יתומה לקנס דדרשינן שיש קנס כשהיא מעכבת והוא הדין דה"מ למימר לרבות בוגרת לקנס כשהיא מעכבת דדוקא בבוגרת או ביתומה יש קנס בעיכוב שלהן אבל כל זמן שלא בגרה תלוי באב והשתא דייק התם שפיר דשמעינן דסבר האי תנא שיש קנס ביתומה ולא ממעטינן ליה מדכתיב לאבי הנערה אע"ג דליכא ריבוי ליתומה כדפירשתי דאיכא לאוקמי קרא לבוגרת:

אלא אונס בשלמא איהי בו'. תימה כיון דאונס ומפתה מיגמר גמירי מהדדי להא מילתא נמי ליגמרו מהדדי כדפריך בסמוך ומאי קאמר אלא אביה מנלן וי"ל דלהאי מילתא לא גמרינן מהדדי דהא מפתה יכול לעכב ואונס שותה בעלינו וה"ה ה"נ אין אביה יכול לעכב וה"נ קאמר אביי בסמוך ורבא לא מסתבר ליה למימר הכי כיון דאיכא ק"ו ואי"ת ואיהי גבי אונס אמאי איצטריך למיכתב נילף לאביי מסברא שלא יהא חוטא נשכר ורבא מק"ו ויש לומר דלו תהיה לאשה מיהו מיותר [יא] [דאיצטריך לעשה ולדרשות דלעיל. מהר"ם. א"נ אביי ורבא לא הוו משנו הכי אלא בתר דגלי קרא בהדיא]: **מפתה** דאיהו מצי מעכב. ואפי' פיתה לשם אישות יכול הוא לגרשה: **טעמא** מאי תקינו לה רבנן בתובה שלא תהא קלה בעיניו להוציאה. אע"ג דבתולה יש לה כתובה מן התורה זאת בעולה היא ומיהו תימה דקא פסיק ותני דבכל ענין אין לה כתובה אפילו בא עליה שלא כדרכה ובתולה גמורה היא ויש לה כתובה מן התורה דהא אם בא עליה שני יש לה קנס ולא הוי טעמא שלא תהא קלה בעיניו להוציאה תימה לר"י כיון דטעמא שלא תהא קלה בעיניו להוציאה אלמנה אמאי תקינו לה רבנן כתובה לא היה להם לתקן אלא לגרושה בלבד ואומר ר"י דמתוך שהוצרכו לתקן בגרושה שלא תהא קלה בעיניו להוציאה תקינו נמי לאלמנה משום חיצא ומיהו לכתחילה לא היו מתקנים משום חיצא קשה לרשב"ל הא דתניא בהחובל (ב"ק דף פט. ושם) וכן היא שחבלה בבעלה לא הפסידה כתובתה ופריך אמאי תזכין לכתובתה [יב] בטובת הנאה ותיתיב ליה בהאי חבלה ומשני הא מני רבי מאיר היא דאמר אסור לאדם שיהא את אשתו בלא כתובה אפילו שעה אחת והשתא כיון דטעמא שלא תהא קלה בעיניו להוציאה תזכין כתובתה על מנת שאם תתאלמן אבל אם יגרשנה יהא לה כתובה דהתם לא שייך משום חיצא ואומר ר"י כיון דבשאר נשים שייך חיצא אף על גב דבזאת לא שייך לא פלוג רבנן ואסור להשהותה בלא כתובה לר"מ וא"ת ואמאי תני הכא יצא כסף קנסה בכתובתה ליתני מת אין לה עליו כלום דהא לא תקינו רבנן לאלמנה אלא משום גרושה והכא מכח גרושה אין לתקן זאת דהא לא מני לגרשה ואור"י דה"נ כיון דשייך בה חיצא כמו בשאר אלמנות אין לנו לשנותה משאר אלמנות להכי איצטריך טעמא דיצא כסף קנסה בכתובתה ולא חשו במה דאין לה כתובה:

מהר

שסופה להצטער בו'. ואי חיבוט על גבי קרקע הוא וכי סופה ליחבט על גבי קרקע תחת בעלה: **שלי.** בתמיה: **דאכוה הוא.** דהא כל שבח נעורים ילפינן לקמן (דף מו:) לאביה והיאך היא יכולה למחול: [ז] **ריבדא דכוסילתא.** פונטוייר"א דפלמוא"ה בלע"ז: **ריבדא.** ניקור: **כוסילתא.** כלי אומן מקיז. ואית דגרסי כי תרפתא דסיכורי והיא היא: **אמרה לי אם.** [ח] אומנתו היתה: **בת רב חסדא.** אשתו של רבא: **בת אבא סורלאה.** דביתהו דרב פפא: **נהמא אקושא בחינכי.** כלחם קשה שגורר את החיך: **אשתו היא.** וכי אשתו היא כבר דקאמר לכשיוציא: **לכשלא יכנוס.** שתמאן היא או אביה או המפתה עצמו: **יכולין לעכב.** שלא יכניסנה: **תהיה.** משמע היא מהוה את עצמה לו: **מלי מעכב.** שאם רצה אינו כונס כדאמרינן לקמן [ט] ימהרנה לו מדעתו: **אביה נמי לא מלי מעכב.** אי לאו שלא יהא חוטא נשכר: **אע"פ שאמרו אונס נותן מיד כשיוציאנה אין לה עליו כלום.** ולא אמרינן אין קנסה תחת כתובתה שהרי לאביה נותן מיד אלא כסף קנסה הוא כתובתה וכן אם מת יצא כסף קנסה בכתובתה: **מי מלי מפיק לה.** לא יוכל לשלחה כתיב [י]: **כשלא היא.** אם יצתה מאליה ותבעה הימנו גט: **טעמא מאי תקינו רבנן לתובה.** לשאר נשים: **מיגמר גמרי מהדדי.** אונס ממפתה לשקליס ומפתה מאונס לחמשים: להא

[ז] [קדושין נא: וש"נ], [ב] קדושין מו., [ג] [נעיל יא. וש"נ], [ד] לקמן נד., [ה] [נעיל יא. לקמן נד. יבמות פט.], [ו] [ד"ה ריבדא וד"ה כוסילתא אחר ד"ה בת רב], [ז] [דף מו.], [ח] [דבריס כב], [ט] [נ"ל דאמתניתא לא ה"מ כו'. מהרש"ל], [י] מ"י כ"י, [כ] לבעלה בטובת הנאה כל"ל. מהרש"ל.

תורה אור השלם

1. אֶל כָּל רֹאשׁ דֶּרֶךְ בְּנִית רָמָתֵךְ וַתְּתַעֵבִי אֶת יָפְיֵךְ וַתְּפַשְּׁקִי אֶת רַגְלַיִךְ לְכָל עוֹבֵר וַתַּרְבִּי אֶת זְנוּנוֹתָיִךְ: יחזקאל טז כה
2. אִם מָאֵן יְמָאֵן אָבִיהָ לְתִתָּהּ לוֹ כֶּסֶף יִשְׁקֹל כְּמֹהַר הַבְּתוּלֹת:
שמות כב טז
3. וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לְאָבִי הַנַּעֲרָ חֲמִשִּׁים כֶּסֶף וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עִנָּהּ לֹא יוּכַל שַׁלְּחָהּ כָּל יָמָיו: דברים כב כט

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אמרה וכו' אומנתו. נ"ב דילדתו אמו ומתה עי' קדושין דף לא ע"ב: (ב) תוס' ד"ה אין לי וכו' תימה. נ"ב עי' פ' האיש מקדש דף מ ע"א ובמ"ש התוס' לשם:

לעזי רש"י

פונטוייר"א דפלמוא"ה [פוינטור"א דיפלימיא"ה]. דקירה של אימל (להקות דם).

מוסף רש"י

אין לי. דיכול למאן, אלא אביה (קדושין מו.). **יצא כסף קנסה בכתובתה.** ואין לה כתובה (לקמן נד.). **יש לה כתובה מנה.** ואע"ג שכבר נתן כסף קנסה נאביה (שם). **טעמא מאי תקינו רבנן כתובה כו'.** דכל כתובת אשה משום שלא תהא קלה בעיניו להוציאה תקנוה, והא לא מצי מפיק לה. דלכתיב לא יוכל לשלחה (לקמן נד.).

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

עו א מיי' פ"ב מהל' נערה הל' ז סמג עשין נד טור אה"ע סי' קעז:
עז ב מיי' פ"א מס הל' ג סמג ושוי סס:
עח ג ד מיי' שם הל' ד:

תוספות רי"ד

והמפתה לכשיוציא וכי אשתו היא. אמר אביי אימא לכשלא יכנוס. פי' שתמאן הוא או היא או אבי' דדרשי' לו מדעתו. אבל אם כנסה אינו נותן כלום דכתיב גבי מפתה מהר יהמרנה לו לאשה ואם מאן ימאן אביה לתתה לו כסף ישקול. תנ"ה אע"פ שאמרו המפתה נותן לכשלא יכנוס בושת ופגם נותן מיד אחד האונס ואחד המפתה בין היא ובין אביה יכולין לעכב. פי' שלא יכנסנה. בשלמא מפותה כתיב אם מאן ימאן אביה אין לי אלא אביה היא עצמה מנין ת"ל מאן ימאן מ"מ. אלא אונס בשלמא איהי דכתיב ולו תהיה לאשה מדעתה אלא אביה מנלן. אביי אמר שלא יהא חוטא נשכר. רבא אמר (קנס) [ק"ו] הוא מה מפתה שלא עבר אלא ע"ד אביה בין היא בין אביה יכולין לעכב אונס שעבר על דעתה וע"ד אביה לא כ"ש. תניא אע"פ שאמרו האונס נותן מיד לכשהיא יוצאה. פי' כגון שנתרצו שניהן בגירושין אין לה עליו כלום. מת יצא כסף קנסה בכתובתה. ר' יוסי ברבי יהודה אומר יש לה כתובה מנה וקי"ל כת"ק והמפתה אם רצה להוציא מוציא מ"ט אמר רב אשי א"ק מהר יהמרנה לו מדעתו פירוש ומאי דתנן אם רצה להוציא יוציא מתפרש אם רצה שלא יכנוס לא יכנוס כדפרישנא לכשיוציא דרישא:

מהר ימהרנה לו מדעתו. ומ"ת ולו תהיה לאשה נידרוש נמי לו מדעתו והא דכתיב לא יוכל לשלחה היינו היכא דכבר נשאה וי"ל דאין סברא שיהיה מדעתו כיון שאם נשאה לא יוכל לשלחה [ועוד ולו תהיה קאי אאשה ולהכי בעינן מדעתה אבל מהר ימהרנה קאי אגברא]: **ניתי עשה ונדחה לא תעשה.** לאו אגמלא בה דבר ערוה פריך דהא אית בה לאו ועשה כדאמרי' בפ"ק דיבמות (דף י"ח: ושם) לא יוכל בעלה וגו' לרבות סוטה שנסתרה והיינו לאו ודרשינן (סוטה דף כ:) ונטמאה ונטמאה חד לבעל וחד לבועל אלא אשאינה ראויה לקחל פריץ וא"ת ומאי פריץ וליתי עשה ולידחי ל"ת הא דרשי מקרא בהדיא במשנה דבעינן אשה הראויה לו ולמאי דמשני דלא חשיב עשה קשה דמאי איכא לאוסרה לו ולא אמרה לא בעינא ליה מי איתא לעשה כלל הלכך לא חשיב עשה ולא דחי לו תעשה ומ"מ ס"ד דפריך השתא היכא דאמרה בעינא ליה ולידחי ל"ת ומשיק דאפילו אמרה בעינא ליה לא חשיב עשה דלא דמי למילה בצרעת אי נמי מיתורא דקרא דרשי ופריך דליתי עשה וידחה ל"ת ויתורא דקרא נוקי לחייבי כריתות דאי לאו קרא הוה אריגן אפי' חייבי כריתות דהואיל ואיתרבו לקנס לעיל בריש פירקין איתרבו נמי לגיסותין דקראי משתמעי שפיר דהיכא דאיכא קנס איכא נמי גיסותין אי נמי יש לומר דהכי פריך ניתי עשה ולידחי לא תעשה וכי תימא שאני הכא דגלי קרא א"כ ניגמר מהכא בכל דוכתא דלא דחי ומשני להא מילתא נמי ליגמרו מהדדי אמר קרא [1]מהר ימהרנה לו לאשה לו מדעתו: כיצד שותה בעציצו כו': אמר רב כהנא אמריתא לשמעתא קמיה דרב זביד מנהרדעא ניתי עשה ונדחה ל"ת אמר לי [א]היכא אמרינן [ב]ניתי עשה ונידחי ל"ת כגון מילה בצרעת דלא אפשר לקיומיה לעשה אבל הכא אי אמרה דלא בעינא מי איתיה לעשה כלל: **מתני'** יתומה שנתארסה ונתגרשה ר' אלעזר אומר האונס חייב והמפתה פטור: **גמ'** אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן ר"א בשיטת ר"ע רבו אמרה דאמר [ג]יש לה קנס וקנסה לעצמה ממאי מדקתני יתומה ר"א אומר האונס חייב והמפתה פטור יתומה פשיטא אלא הא קמ"ל דנערה שנתארסה ונתגרשה כיתומה מה [ב]יתומה לעצמה אף נערה שנתארסה ונתגרשה לעצמה א"ר זירא אמר רבה בר שילא אמר רב המנונא סבא א"ר אדא בר אהבה אמר רב [ג]הלכה כר' אלעזר [ד]קרי רב עליה דרבי אלעזר טובינא דחכימי: **מתני'** [ד]איזהו בושת [ה]הכל לפי המבייש והמתבייש פגם רואין אותה כאילו היא שפחה נמכרת בשוק כמה היתה יפה וכמה היא יפה [ה]קנס שוה בכל אדם וכל שיש לו קצבה מן התורה שוה בכל אדם: **גמ'** ואימא [ו]חמשים סלעים אמר רחמנא מכל מילי א"ר זירא יאמרו בעל בת מלכים חמשים בעל בת הדיוטות חמשים א"ל אביי אי הכי גבי עבד נמי יאמרו עבד נוקב מרגליות שלשים עבד עושה מעשה דכיון דיתומה היא וקנס שלה היא ואחמילתיה דמדעתה נתפתתה לו פטור. ובגמרא מפרש דנתארסה ונתגרשה מילתא אחריתי היא ולא איתומה קאי: **גמ'** בשיטת ר"ע **רבו אמרה.** דאמר במתני' [ג] נערה שנתארסה ונתגרשה קנסה לעצמה והן נתארסה ונתגרשה דר' אלעזר כשאביה קיים וקרי לה יתומה משום דפקע זכות אב מינה לגבי קנסו: **ממאי.** דכר"ע סבירא ליה: **מדקתני אונס חייב ומפתה פטור.** אלמא יש לה קנס ולעצמה הלכך מפתה פטור דמדעתה עבד ואונס חייב ואפילו אביה קיים דאי יתומה כדקתני פשיטא דמפתה פטור אלא הא קמ"ל כו': **יתומה פשיטא.** מסקנא דמילתא דר' יוחנן היא: **טובינא דחכימי.** מאושר שבחכמים. אשרי[1] מתרגמינן טובאי. ר' אלעזר הוא ר' אלעזר בן שמוע ותלמידו של ר"ע היה כדאמרינן ביבמות בהבא על יבמתו (דף סב:) והיה העולם שמם עד שבא ר"ע אצל רבותינו שבדרום ושנה להם ר"מ ור' יהודה ור' יוסי ור"ש ורבי אלעזר בן שמוע: **מתני' הכל לפי המבייש.** אדם בינוני המביש בושתו קשה מאדם זולל ומאדם חשוב: **והמתבייש.** לפי חשיבותו בושתו: **לאילו היא שפחה.** בגמרא[2] מפרש מאי גריעותא מחמת בעילה: **גמ' יאמרו כו'.** והיכן הוא חילוק שביניהן אצל בושת הלכך יהיב בושת: **גבי עבד.** שגנבו שור שנתנה תורה קצבה ל' שקלים[3]: מעשה להא מילתא נמי ליגמרו מהדדי אמר קרא [1]מהר ימהרנה לו לאשה לו מדעתו: כיצד שותה בעציצו כו': אמר רב כהנא אמריתא לשמעתא קמיה דרב זביד מנהרדעא ניתי עשה ונדחה ל"ת אמר לי [א]היכא אמרינן [ב]ניתי עשה ונידחי ל"ת כגון מילה בצרעת דלא אפשר לקיומיה לעשה אבל הכא אי אמרה דלא בעינא מי איתיה לעשה כלל: **מתני'** יתומה שנתארסה ונתגרשה ר' אלעזר אומר האונס חייב והמפתה פטור: **גמ'** אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן ר"א בשיטת ר"ע רבו אמרה דאמר [ג]יש לה קנס וקנסה לעצמה ממאי מדקתני יתומה ר"א אומר האונס חייב והמפתה פטור יתומה פשיטא אלא הא קמ"ל דנערה שנתארסה ונתגרשה כיתומה מה [ב]יתומה לעצמה אף נערה שנתארסה ונתגרשה לעצמה א"ר זירא אמר רבה בר שילא אמר רב המנונא סבא א"ר אדא בר אהבה אמר רב [ג]הלכה כר' אלעזר [ד]קרי רב עליה דרבי אלעזר טובינא דחכימי: **מתני'** [ד]איזהו בושת [ה]הכל לפי המבייש והמתבייש פגם רואין אותה כאילו היא שפחה נמכרת בשוק כמה היתה יפה וכמה היא יפה [ה]קנס שוה בכל אדם וכל שיש לו קצבה מן התורה שוה בכל אדם: **גמ'** ואימא [ו]חמשים סלעים אמר רחמנא מכל מילי א"ר זירא יאמרו בעל בת מלכים חמשים בעל בת הדיוטות חמשים א"ל אביי אי הכי גבי עבד נמי יאמרו עבד נוקב מרגליות שלשים עבד עושה מעשה דלא חשיב עשה ומ"מ אינטריך קרא דאי לאו קרא הוה חשבינן ליה דלא אפסר לקיים שניהם וחשיב עשה דעיקר מצוה היא ליטמא כי היכי דאמרינן בפרק ג' דיבמות (דף כא.) דחלילה במקום יבום לאו [ו] כלום הוא:

כגון מילה בצרעת. [ז]אומר ר"ת דלסימנא בעלמא נקטיה דהא בקונץ בהרתו איכא עשה ולא תעשה כדאמרינן בפרק ר' אליעזר דמילה (שבת דף קנב:) ללשון אחד הכתוב בספרים ומהתם לא יליפינן בעלמא דליתי עשה ודחי לא תעשה ועשה דמה למילה שכן נכרתו עליה י"ג בריתות אלא עיקר מילתא מכלאים בציצית וא"ת והא כלאים בציצית אפסר לקיים שניהם שיעשה בטלית צמר חוטין של צמר ואומר ר"י דבטלית של פשתן אי אפשר לקיים שניהם דלא אפסר לקיים מצות תכלת אלא ע"י כלאים דתכלת עמרא הוא וזה אין לנו לומר שיהא אסור לגדום טלית של פשתן משום דאפשר בשל צמר דאין זה חשוב אפשר והא דאמרי' בפ' התכלת (מנחות דף מ. ושם) כל המטיל תכלת בשדין בירושלים אינו אלא מן המתמיהין ומפרש בגמרא גזירה משום קלא אילן ופריך לא יהיה אלא לבן ומשני אפשר במינו כדרישא לקיים דאמר כל מקום שאתה כו' התם ודאי כיון דליכא תכלת אלא הכל לבן מצות לבן אפשר לקיים במינו וא"ת והא אמר התם לעיל [ז]חוטי צמר פוטרין בשל פשתן ושל פשתן פוטרין בשל צמר ואמאי פוטרין והא אפשר לקיים שניהם דלבן אפשר במינו ואור"ת דכל ד' חוטין לבן ודאי אסור דאפשר במינו אבל התם קאמר דשני חוטי צמר לבן פוטרים בשל פשתן דמגו דתכלת פטרה שכבר נעשה כלאים ע"י תכלת שבו לבן של צמר ואומר ר"י ומגו דשני חוטי לבן של צמר פוטרים בשל פשתן שני חוטי לבן של פשתן נמי פוטרין בשל צמר אע"ג דלא נעשה התם כלאים ע"י תכלת שבו וצריך עיון אם שני חוטי לבן של פשתן ושני חוטי לבן של צמר מותר לתת בטלית של צמר או בטלית של פשתן דשמא לא הותרו שני חוטי לבן אלא דווקא במקום תכלת אבל שלא במקום תכלת לא או דלמא לא שנא דהא שני חוטי לבן של פשתן פוטרים בשל צמר אע"ג דהתם תכלת לא מעלה ולא מוריד דע"י אותו תכלת לא נעשה אכתי כלאים ואין להקשות אי שרו שני חוטי לבן בכלאים אפי' אין תכלת עמהן אמאי מטיל תכלת בשדין בירושלים אינו אלא מן המתמיהין יטילו עמו שני חוטי לבן של פשתן דאפילו הוי ההוא תכלת קלא אילן או לבן גמור שרי דאיכא למיגזר שמא יטילו עמו שני חוטי לבן של צמר ויסברו שאותן שני חוטין הנצובעין הן תכלת ויהיו כל ד' חוטין לבן של צמר: [**אי אמרה לא בעינא מי איתיה לעשה כלל.** הקשה הר"ר עזרא אמאי אינטריך קרא בפ"ק דיבמות (דף ה:) דאין עשה בכיבוד דומה שבת הא ליכא עשה לא בעינא ליה הלכך אין לה לעבור בלאו משום עשה דליה דהיא מוחזקת כמותו והשוה הכתוב אשה לאיש כדאמרינן בית מותרות (יבמות דף פד:). ת"י כ"ן: **הכי** גרסינן ממאי מדקתני האונס חייב והמפתה פטור יתומה פשיטא אלא הא קמ"ל כו'. כלומר מדקתני האונס חייב והמפתה פטור ש"מ יש לה קנס וקנסה לעצמה דאי משום יתומה נקט מפתה פטור פשיטא דפטור דהא מחלה אלא ע"כ לא נקט מפתה פטור אלא משום נערה שנתארסה ונתגרשה ולא נקט יתומה במתני' אלא ליתן טעם אמאי מפתה פטור והלא קנסה לאביה ואשמעי' דהרי היא כיתומה שקנסה לעצמה וא"ת ומנלן הא אדרבה אימא דנקט יתומה למידק טעמא דהויא נמי יתומה הא אינה יתומה אפילו מפתה חייב דקנסה לאביה וי"ל דלית לן למימר דלדיוקא אתא כל זמן דנוכל לומר דלגופיה אתא: [ח] **אחד** בדרכה ואחד שלא בדרכה. אלא כדרכה ה"ל למינקט בריש אלא כן דרך הש"ס שאינו חושש כדנקט לעיל (דף לה.) בתנא דבי חזקיה בין מתכוין לשאין מתכוין דה"ל למינקט שאין מתכוין בריש דקתני בין שוגג למזיד אלא כן דרך הש"ס במקום שצריך לשנות הן ולאו[ט]: **יאמרו** בעל שלימה חמשים. פירוש הראשון שבא עליה שלא כדרכה דמחייב קנס אפילו שלא כדרכה כדאמרינן בפ"ק דקידושין (דף ט:) כאן עליה י' ועדיין היא בתולה כו' פירוש שלא כדרכה וקאמר מודה רבי לענין קנס דכולהו משלמי ובפרק הבא על יבמתו (יבמות דף נט. ושם) גבי ולו תהיה לאשה בתשה הראויה לו פרט לאלמנה לכ"ג כו' ופריך היכי דמי אילימא כדרכה תיפוק ליה דהויא לה בעולה אלא לאו שלא כדרכה והכא הוה מצי למינקט שבאו עליה ב' שלא כדרכה וכן בפרק בן סורר (סנהדרין עג:) דמוקי הא דאלו נערות שיש להן קנס כגון שבא עליה שלא כדרכה ואחר ובא עליה כדרכה הוה מצי למינקט ואחר ובא עליה שלא כדרכה ומה שקשה על פירוש הקונטרס דהתם פירשנו בהבא על יבמתו (יבמות דף נט.) ובפרק קמא דקידושין (דף ט:): ואימא

מסורת הש"ס

[1] שבת קנב: ביצה ח:, [2] [נעיל לח.], [3] גיטין כו: כריתות יג:, [4] [ב"ק פג:], [5] ערכין יד:, [6] [דברים כבן], [7] [תהלים ק], [8] [נקמן ע"ב], [9] [שמות כא], [10] ס"פ מצורע היא, [11] [ולספרים דלא גרסי הכא מילה בצרעת וכלאים בציצית אלא מילה בצרעת לחודיה היינו משום דכלאים אינו פשוט כל כך דאי אפשר לקיים שניהם. מ"ר], [12] [דף לט:], [13] שייך לע"ב, [14] [ועי' תריסות מופקות בזה בספרים פה. ועוד ביתר ביאור בסוכה כ. ד"ה אחת],

תורה אור השלם

1. וְכִי יְפַתֶּה אִישׁ בְּתוּלָה אֲשֶׁר לֹא אֹרָשָׂה וְשָׁכַב עִמָּהּ מָהֹר יִמְהָרֶנָּה לּוֹ לְאִשָּׁה: שמות כב טו

מוסף רש"י

כגון מילה בצרעת. דכתיב (דברים כד) השמר בנגע הצרעת, ותניא בקונץ בהרתו שכתוב מדבר, ותניא במסכת שבת (קלב:) יצוה בשר ערלתו, אפילו במקום בהרת יקון (ביצה ח:). הכל לפי המבייש. אדם קל שביש בושתו מרובה, והמתבייש. אדם חשוב שנתביש בושתו מרובה (ב"ק פג:). חמשים סלעים אמר רחמנא מכל מילי. ובושת ופגם לא ליתיב (ערכין יד:). בעל בת הדיוטות כו'. בתמיה, אבל השתא כי היכי בושת יש מילוק בין בת מלכים לבת הדיוטות (שם).

תוספות רי"ד

מתני' כיצד שותה בעציצו אפי' היא חיגרת ואפילו סומא אפי' מוכת שחין נמצא בה דבר דימה או שאינה ראויה לבוא בישראל אינו רשאי לקיימה שנאמר ולו תהיה לאשה אשה הראויה לו: וליתי עשה ולדחי את ל"ת היכא אמרי' דאתי עשה ודחי את ל"ת כגון מילה בצרעת דא"א לי' לקיומי לעשה אבל הכא אי אמרה לא בעינא ליה ליתא לעשה כלל. פי' המורה והשתא נמי מלמדים אותה לומר אינו רוצה וקשה לי להאי פי' דא"כ גבי יבם אמאי אמרינן דאתי עשה ודחי ל"ת כיון דכתיב אם לא יחפוץ נלמדנו לומר אינו רוצה ליבם ולא לידחי ואמאי אמרי' התם דדחי מ"ה נ"ל לפרש דמאי דאמר רחמנא גבי יבם ולו תהיה לאשה אינה אלא להפיס דעתה ואי אמרה לא בעינא לי' ליתי' לעשה כלל הלכך לאו

עין משפט נר מצוה

עט א מיי' פ"ג מהל' גזילה הלכה ו:
פ ב מיי' פ"ב מהלכות נערה הלכה יד סמג עשין נד טור אה"ע סי' קעז:
פא ג מיי' פ"ח מה' אס הל' ט סמג טור אס:
פב ד מיי' פ"ב אס הל' ד ומיי' פ"ג מהל' מוכר ומזיק הל' ח סמג אס ועשין ע טור אס וטוש"ע ח"מ סי' תכ סעיף כד:
פג ה מיי' פ"ב מהלכות נערה הל' ג סמג עשין נד טור אה"ע סי' קעז:

תוספות רי"ד (המשך)

כלום הוא עשה למדחי את ל"ת כיון שלא ציוהו הבורא אלא להפיס דעתה אבל מצות יבום רחמנא הוא דרמי עליה דאע"ג דאמרה אשה לא בעינא לא מיעקרא מצות יבום הלכך מצוה דרמי עליה רחמנא הוא ולהכי דחיא את ל"ת ואע"ג דמצי יבם למימר לא בעינא ליבומי כ"א למיחלץ הא אמרי' התם חליצה במקום יבום אינה מצוה: **מתני'** יתומה שנתארס' ונתגרשה ר"א אומר האונס חייב והמפתה פטור. פי' שתי נערות הן יתומות אע"פ שלא נתארסה שקנסה הוא לעצמה כיון שאין לה אב שאין אדם מוריש זכות בתו לבניו. וכן נערה שנתארס' ונתגר' אע"פ שיש לה אב הוי קנסא לעצמה כר"ע. הלכך האונס חייב ליתן קנסא אבל המפתה פטור דאיהי אחילתי' גביה כיון שנתרצית לו: אמר רבה בב"ח אר"י ר"א בשיטת ר"ע אמרה דאמר נערה המאורסה יש לה קנס וקנסה לעצמה ממאי מדקתני יתומה פשיטא אלא הא קמ"ל דנערה שנתארס' ונתגרשה ה"ה כיתומה מה יתומה לעצמה אף נערה שנתארסה ונתגרשה לעצמה אמר ר"א ב"א אמר רב הלכתא כר"א וקרי ליה רב עליה דר"א טובינא דחכימא. פי' מאושר שבחכמים תרגום אשריך ישראל טובך ישראל: **מתני'** איזהו בושת הכל לפי המבייש והמתבייש. פי' אדם בינוני המבייש בושתו קשה מאדם זולל ומאדם חשוב והמתבייש פי' לפי חשיבותו בושתו: פגם רואים אותה כאילו היא שפחה נמכרת לשוק כמה היתה יפה וכמה היא יפה וקנס שוה בכל אדם וכל שיש לו קצבה מה"ת שוה בכל אדם: ואימא נ' כסף אמר רחמנא מכל מילי.

ואימא לדידה. אע"ג דפרישית לעיל (דף נח:) דבושת ופגם הוקשו לקנס וניתן למי שקנס ניתן היינו בתר דקיס לן הכא דהוי הכל לאביה: **מסתברא** דאביה הוי דאי בעי בו'. וא"ת אמאי לא קאמר דאביה הוי מדקא יהיב מפתה כדאמר לקמן בריש נערה (דף מב.) וי"ל דלמא לא יהיב מפתה דקרקי דאביו ורבא נאונס כתיבי: **דאי בעי מסר לה למנוול** ומוכה שחין. וממעשה ידיה ליכא למילף דהא מיתזנא מיניה כדאמרינן בפרק קמא דקדושין (דף ד. ופס) ולא מקדושין דמעלמא קאתו לה ומתרוייהו נמי לא דחבלה דגופה שאני תימה דהכא לא קיס לן בושת ופגם דהוי לאביה אלא מכח שיכול לקדשה למנוול ומוכה שחין ואם כן היכי בעי למימר בריש קדושין (דף ג:) גבי קדושי כסף מנא לן דמיקדשה בכסף וקידושין לאביה הן וכי תימא נילף מבושת ופגם הא בושת ופגם גופיה לא קיס לן אלא מכח שיכול לקדשה ואומר ר"י דאורחייה דהש"ס דבעי לדחויי אפילו קיס לן דבושת ופגם הוי לאביה ממקום אחר מ) א"נ התם בעי למילף קדושי נערה מבושת ופגם של קטנה ומקדושי קטנה הוה ילף להו אי לאו דהוה אמינא הני מילי קטנה דלית לה יד ונערה אית לה יד כדאמרינן התם לעיל ולהכי קאמר וכי תימא נילף מבושת ופגם דקטנה אע"ג דלהכי אית לה יד כדאמרינן בהחובל (ב"ק דף פז:) יעשה לה סגולה ואפ"ה הוי לאביה ה"ג קדושי נערה ואם נ) היינו מפרשים דלא קאי אקדושין הא דקאמר ונילף מבושת ופגם אלא אמעשה ידיה דאיתי התם לעיל הוה אתי שפיר אבל לא משמע הכי ועוד דא"כ הכא נמי ה"ל לאסוקי וכ"ת נילף מבושת ופגם כיון דאמעשה ידיה קאי וכן לקמן בפרק נערה (דף מו:): **כמה** אדם רוצה ליתן בו' להשיא לעבדו. תימה דמה שומא היא זו וכי אשה משובה ממשפחה גדולה איה נפסדת בפגמה אלא שוה שפחה הניסת לעבד וי"ל דכל אשה שמין לפי מה שהיא בענין זה כמה אדם רוצה ליתן בין בתולה לבעולה להשיא לעבדו אשה כזאת הנפגמת והא דנקט שפחה אורחא דמלתא נקט דאין דרך להשיא לעבדו בת מלכים:

הא לאו הכי ה"א אפילו קטנה והכתיב אם אמת היה וכו'. תימה לר"י מה בכך אם קרא אייר בבת עונשין מ"מ מלינו למימר דה"ה קטנה דהא בא על קטנה מאורסה הוי בסקילה לרבנן בפרק ד' מיתות (סנהדרין דף סו:) אע"ג דהשיא פרשה בנערה המאורסה בבת עונשין כתיבא ס) [כלכתיב ואת הנערה על דבר אשר לא נצעקה] ותירץ דהתם משום דמסקינן בסמוך כאן נערה הא כל מקום שנאמר נער אפילו קטנה במשמע הלכך מחייבין ליה התם וכולהו עריות יצאי מינה אי נמי דוקא במוציא שם רע סברא הוא לומר דלא מחייב קנס ומלקות אלא בגדולה כיון דקרא איירי בבת עונשין ולא בעלמא משום דמוציא שם רע על הקטנה סברא הוא דפטור דפיתוי קטנה אונס הוא ס) והוי כמוציא שם רע על הנערה שנתנסה דלא מחייב אבל אין לומר דמסתבר ליה דדוקא בבת עונשין מחייב ליה משום שבא להורגה דבפרק קמא דסנהדרין (דף מ:) בשמעתא דחושדין לנזע משמע דלאו משום דקא גריס לה קטלא מיחייב:

מעשה מחט שלשים אלא א"ר זירא ע) אילו באו עליה שנים אחד כדרכה ואחד שלא כדרכה יאמרו בעל שלימה חמשים בעל פגומה חמשים א"ל אביי אי הכי גבי עבד נמי יאמרו עבד בריא שלשים עבד מוכה שחין שלשים אלא ג) אמר אביי אמר קרא [1] תחת אשר עינה הני תחת אשר עינה מכלל דאיכא בושת ופגם רבא אמר אמר קרא [1] ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף א הנאת שכיבה ג' מכלל דאיכא בושת ואימא לדידה א"ק [2] בנעוריה בית אביה [2] כל שבח נעוריה לאביה ואלא הא דאמר רב הונא אמר רב ב) מנין שמעשה הבת לאביה שנאמר [3] וכי ימכור איש את בתו לאמה מה אמה מעשה ידיה לרבה [3] אף בת מעשה ידיה לאביה למה לי תיפוק ליה מבנעוריה בית אביה אלא ההיא בהפרת נדרים הוא דכתי' וכי תימא נילף מינה ד) ממונא מאיסורא לא ילפינן וכי תימא נילף מקנסא ממונא מקנסא לא ילפינן אלא מסתברא דאביה הוי דאי בעי מסר לה למנוול ומוכה שחין: ד פגם רואין אותה כאילו היא שפחה נמכרת: היכי שיימינן לה אמר אבוה דשמואל אומדין כמה אדם רוצה ליתן בין שפחה בתולה לשפחה בעולה לשמשו שפחה בעולה לשמשו מאי נפקא ליה מינה אלא בין שפחה בעולה לשפחה שאינה בעולה להשיאה לעבדו ולעבדו מאי נפקא ליה מינה ה) בעבד שיש לו לרבו קורת רוח הימנו: **מתני'** ו) כל מקום שיש מכר אין קנס וכל מקום שיש קנס אין מכר קטנה יש לה מכר ואין לה קנס נערה יש לה קנס ואין לה מכר הבוגרת אין לה לא מכר ולא קנס: **גמ'** ז) אמר רב יהודה אמר רב זו דברי ר"מ אבל חכמים אומרים יש לה קנס במקום מכר דתניא ח) קטנה מבת יום אחד ועד שתביא שתי שערות יש לה מכר ואין לה קנס משתביא שתי שערות עד שתיבגר יש לה קנס ואין לה מכר דברי ר"מ שהיה ר"מ אומר כ"מ שיש מכר אין קנס וכ"מ שיש קנס אין מכר וחכמים אומרים קטנה מבת ג' שנים ויום אחד ועד שתיבגר יש לה קנס קנס אין מכר לא אימא אף קנס במקום מכר א"ר חסדא מ"ט דר"מ א"ק [1] ולו תהיה לאשה במהוה עצמה הכתוב מדבר ורבנן אמר ר"ל א"ק ט) נערה אפילו קטנה במשמע רב פפא בריה דרב חנן מבי כלוחית אזל אמרה קמיה דרב שימי בר אשי א"ל אתון אהא מתניתו לה אנן אהא מתנינן לה אמר ר"ל י) המוציא שם רע על הקטנה פטור שנא' [4] ונתנו לאבי הנערה נערה מלא דיבר הכתוב מתקיף לה רב אדא בר אהבה טעמא דכתב רחמנא נערה הא לאו הכי הוה אמינא אפילו קטנה והא כתיב [5] ואם אמת היה הדבר הזה לא נמצאו בתולים לנערה והוציאו את הנערה אל פתח בית אביה וסקלוה וקטנה לאו בת עונשין היא אלא כאן נערה הא כל מקום שנאמר נער אפילו קטנה במשמע:

מתני'

ויתני

מעשה מחט. חייט תופר: **אלא אמר רבי זירא.** מהכא מסתברא שאין בושת בכלל חמשים דאם כן אין הפרש בין בעל שלימה לבעל פגומה שנבעלה אלא בדרכה והיכן הוא הפרש שביניהם ש"מ גבי בושת כיון שנפגמה כבר אין בושתה רב כשלימה: **אחת אשר עינה.** גבי חמשים כסף כתיב: **מכלל דבושת ופגם.** שאינם משום עינוי שהרי ישנן בשאר חובלין אינו בכלל זה. פגם הוא נזק הנישום נמי בשאר חבלות: **ואימא לדידה הוי.** דבשלמא קנס כתיב ביה ונתן לאבי הנערה אלא הני ליהוו לדידה: **בנעוריה בית אביה.** גבי נדרים כתיב ומיהו איכא למשמע מינה דבימי נעוריה תלאה הכתוב בבית אביה: **כתו לאמה.** הקיש בת לאמה: **מיפוק ליה הו'.** אלא על כרחך מהתם לא מצי למילף דהכהו בהפרת נדרים כתיב: **נילף מקנסא.** מה קנסה לאביה אף שאר שבח ממון נעוריה לאביה: **אלא מסתברא.** דבושת ופגם דאב הוא שהרי בידו לגייסה בבושת בעילה ולפוגמה בפגם בעילה: **דאי בעי מסר לה.** לקדשה בביאה: **למנוול ומוכה שחין.** כלתנן לקמן ט) האב זכאי בבתו בקידושי' בכסף ובשטר ובביאה וכיון דבידו לינוח ממון לפוגמה ולגייסה בושה זו הסתם אפסדיה מאי דפגמה: ט) **[מאי נפקא ליה.** לכל אדם בבעילתה אם בעולה היא הואיל ומלאכה קיימת]: **ונעבדו מאי נפקא ליה.** למריה מינה אם בעולה היא מי קפיד מריה אלא שיהו להן ולדות: **קורת רוח.** שהיר בעבודתו ואף הוא רוצה לעשות לו נחת רוח להטעימו טעם בתולה: **מתני' כ"מ שיש מכר.** לאב בבתו דהיינו בקטנותה: **אין לו בה קנס.** דאין קנס לקטנה: **כל מקום שיש קנס.** משהיא נערה: **אין מכר.** דתניא (ערכין דף כט:) יכול ימכור אדם בתו כשהיא נערה אמרת (ג) מכורה כבר יוצאה עכשיו שאינה מכורה אינו דין שלא תימכר: **גמ' זו דברי ר"מ.** דאמר אין קנס לקטנה: **מכח ג' שנים.** שביאתה ביאה ואין בתוליה מוחזין: **מכר לא.** בתמיה: **אף קנס במקום מכר.** משהתא ראויה לביאה עד שתביא שתי שערות הוו תרוייהו ומשהביאה שערות עד שתבגר קנס ולא מכר: **מאי טעמא דר"מ.** דאמר קטנה אין לה קנס: **דאמר קרא.** גבי קנס ולו תהיה לאשה: **במהוה עצמה.** במי שיש בידה להקנות עצמה לאישות הכתוב מדבר: **אהא מתניתו לה.** להא דריש לקיש דאמר כ"מ שנכתב נער בלא ה' וקרינן נערה ללמד על הקטנה בת: **שם רע.** לא מצאתי לבתך בתולים ס) **פטור.** דועשה אותו מאה כסף ונתנו לאבי הנערה ע) אלא דאין נערה: הא' דכתיב נערה אלא דאין נערה. אלא דכתיב נערה מלא לאו לגלויי עליה אתא אלא על כל מקום שנאמר נער חסר ויליף הכי כאן שאי אפשר אלא בנערה כתיב נערה מלא ולגמרא דכל מקום שנאמר נער אפילו קטנה במשמע:

מתני'

יש קנס במקום מכר א"ר חסדא מ"ט דר"מ דאמר קרא ולו תהיה לאשה במהווה עצמה הכתוב מדבר ורבנן אמרי אמר קרא נערה ואפילו קטנה במשמע פי' נער כתיב וקרינן נערה מלא:

עין משפט נר מצוה

פד א מיי' פ"ב מהל' נערה הל' ח סמג עשין נד טוש"ע אה"ע סי' קנז סעיף ח:

פה ב מיי' שם הל' יד:

פו ג מיי' פ"ג מהלכות אישות הל' יח סמג עשין מח טוש"ע שם סי' לז סעיף ח:

פז ד ה מיי' פ"ב מהל' נערה הל' ו ופ"ח מהל' חובל ומזיק הל' ב סמג עשין נד ועי' טור אה"ע סימן קנז וטור ח"מ סימן מב סעיף טו:

פח ו מיי' פ"ג מהלכות נערה הל' ב סמג לאוין פז ועשין נה טור אה"ע סי' קנז:

מוסף רש"י

אחד כדרכה ואחד שלא כדרכה. אחד שלא כדרכה תחלה ואח"כ בא עליה זה כדרכה, דאכתי הוא כתולה ואית לה קנס, ואימרו זה שבעל פגומה, דליכא בושת כולי האי, דהיה ר' סלעים ואילו בעל בתולה שלמה לא יהיב ממי אלא חמשים, אבל השתא גבי בושת איכא חילוק, דאיכא דמי בושת לשלימה טפי מפגומה (ערכין טו.). **עבד מוכה שחין.** דהוי פגום, דומיא דנעבלה שלא כדרכה (שם). אמר קרא **תחת אשר עינה.** ממשיס כסף נתחדשו תחת קנס העיעוי, אבל בושת ופגם שהוא בשאר מוכלים לא כלל כאן (לעיל לג.) ריפיה דקרא ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף וגו', דמשמע הני חמשים כסף יתן בשביל קנס העיעוי, ומדאלטריך למכתב הכי מכלל דמיחייב מילי אחרינתא כגון בושת ופגם דלאו קנסא דעיעוי נינהו, דבלאו עיעוי נמי איכא בושת ופגם, היינו נזק שהוה פחות מבתחילה (ערכין טו.). **וכי ימכור איש את בתו לאמה.** לאמה קרא יתירא הוא, ודרים ליה בתו הרי היא לו לאמה, ובבתו נערה אשמעינן, דאי בקטנה לא אצטריך, השתא דבוי מזבין לה מעשה ידיה מבעיא (קדושין ג.). **כל מקום שיש מכר.** כל זמן שהבת קטנה ואביה זכאי למוכרה, אין קנס. אם נתנסה או נתפתתה אין לאביה חמשים כסף, דנערה כתיב, ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף (חולין כו:). **קטנה כו' יש לה מכר.** יש לאביה בה זכייה למכרה לשפחות, ואין לה קנס. שהבא עליה אינו חייב קנס (לעיל כט.). **משתביא שתי שערות כו' ואין לה מכר.** כדתניא (ערכין כט:) יכול ימכור אדם את בתו כשהיא נערה, תלמוד ק"ו מכורה כבר יוצאה, שאינה מכורה אינו דין שלא תמכר (לעיל כט.). **קנס אין מכר לא.** בתמיה והא קטנה היא עד שתביא שתי שערות (חולין כו:). **אימא אף קנס.** יש לה ואע"פ שיש מכר משתיבלה לביאה עד שתביא שתי שערות, וקודם שתיבלה לביאה יש מכר ואין קנס, ומשתביא שתי שערות ועד שתיבגר יש קנס ולא מכר, ובין בגרות לנערות שהה חדשים (שם). **נערה מלא דבר הכתוב.** בכל מקום כתיב נער וכאן כתיב נערה מלא, להוציא את הקטנה (לקמן מד:). **אלא כאן נערה.** אלא הא דכתיב מלא לא ללמד על עצמו בא ולהוציא את הקטנה, דבלאו הך דרשה אמעיטא לה קטנה כדאמרינן דלאו בת עונשין, אלא ללמד בא על כל נערה שבתורה שכתובין אסר לומר שאף הקטנה במשמע והכי ליף כאן נערה, כאן שאי אפשר בקטנה כתיב מלא, הא למדת שכל מקום שנכתב אסר אף הקטנה כגון בגזל ומפתה (שם).

מסורת הש"ס

ע) [ערכין טו.], ב) לעיל לג., ג) לקמן מו: מז. קדושין ג.; ד) [ברכות יט: וש"נ], ה) לעיל כט. חולין כו:, ו) [לעיל לו. חולין כו:], ז) לעיל כט. חולין כו: [תוספתא פ"ג ע"ס], ח) לקמן מד: פ"ש, ט) [לף מו:], י) נ"י כ"ל, כ) [דברים כב], ל) [שם], מ) [וע"ע תוס' יומא מט: סד"ה שאני ותוס' חולין עח: סד"ה זה בנה], נ) [כמו שהיה סבור המקשה וה"פ שאני בושת ופגם דאביה נמי שייך פי' שמתביים ומצטער כמותה ולא כמו שפי' שם בקונט' דאי בעי מסר לה למנוול ומוכה שחין דאכתי לא קיס ליה שיכול לקדשה. מ"י עה"ג], ס) מ"י כ"י, ע) [כתיתים יומות לג: ופס:],

תורה אור השלם

1. וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָ חֲמִשִּׁים כֶּסֶף וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עִנָּהּ לֹא יוּכַל שַׁלְּחָהּ כָּל יָמָיו: דברים כב כט

2. אֵלֶּה הַחֻקִּים אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ בֵּין אָב לְבִתּוֹ בִּנְעֻרֶיהָ בֵּית אָבִיהָ:

במדבר ל יז

3. וְכִי יִמְכֹּר אִישׁ אֶת בִּתּוֹ לְאָמָה לֹא תֵצֵא כְּצֵאת הָעֲבָדִים:

שמות כא ז

4. וְעָנַשׁוּ אֹתוֹ מֵאָה כֶסֶף וְנָתְנוּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָה כִּי הוֹצִיא שֵׁם רָע עַל בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה לֹא יוּכַל לְשַׁלְּחָהּ כָּל יָמָיו:

דברים כב יט

5. וְאִם אֱמֶת הָיָה הַדָּבָר הַזֶּה לֹא נִמְצְאוּ בְתוּלִים לַנַּעֲרָ: וְהוֹצִיאוּ אֶת הַנַּעֲרָ אֶל פֶּתַח בֵּית אָבִיהָ וְסִקְּלוּהָ אַנְשֵׁי עִירָהּ בָּאֲבָנִים וָמֵתָה כִּי עָשְׂתָה נְבָלָה בְּיִשְׂרָאֵל לִזְנוֹת בֵּית אָבִיהָ וּבִעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ:

דברים כב כ-כא

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר ר"ל אמר קרא נער: (ב) רש"י ד"ה אין מכר וכו' אמרת קל וחומר מכולה:

תוספות רי"ד

אמר אביי א"ק תחת אשר ענה הני תחת אשר ענה מכלל דאיכא בושת ופגם רבא אמר א"ק ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה נ' כסף. הנאת שכיבה נ' כסף מכלל דאיכא בושת ופגם: ואימא לדידה. פי' דדוקא נ' כסף זכה רחמנא לאב אבל בושת ופגם לדהוי לדידה. מסתברא דאבוה הוי מיגו דאי בעי מסר לה למנוול ומוכה שחין: פגם רואים אותה וכו'. היכי שיימינן לה אמר אבוה דשמואל אומדים כמה אדם רוצה ליתן בין שפחה בתולה לשפחה בעולה להשיאה לעבדו שיש לו קורת רוח ממנו: מתני' כל מקום שיש מכר אין קנס וכ"מ שיש קנס אין מכר קטנה יש לה מכר ואין לה קנס נערה יש לה קנס ואין לה מכר בוגרת לא קנס ולא מכר אר"י א"ר זו דברי רבי מאיר אבל חכמים אומרים מדבר ורבנן אמרי אמר קרא

מתני' פתיתי. בגמ' מפרש אמאי לא תנא אנסתי: **ואינו משלם קנס.** בגבא קמא[א] נפקא לן מודה בקנס פטור מאשר ירשיעון אלהיס[ב] פרט למרשיע את עצמו: **המית שורי את פלוני.** והרינו חייב בכופר: **הרי זה משלם ע"פ עצמו.** קסבר כופרא ממונא[ג]: **עבדו של פלוני.** והרינו חייב שלשים סלע: **אינו משלם.** דקנס נינהו שאפי' אין יפה דינר נותן שלשים: **גמ' דלא פגים לה.** אין לעז של אנוסה גדול כלעז של מפותה וכיון דלאו פגם דילה הוא מהימנינן ליה למשקל מינייה בושת ופגם על פיו: **אימא לא.** נהימנייה להחזיק את הלעז: **לא כל הימנו.** שיוליא עליה לעז מזנה בעיר: **ניחא לה לדידה.** לשאת את הלעז כדי להשתכר הממון: **לא ניחא להו לבני משפחה.** וב"ד אין עליהם לעשות דבר להחזיק בושתם: **פגלא ניזקא.** שחייבה תורה שור תם: **[ממונא].** ומשלם ע"פ עצמו]: **לאו בחזקת שימור קיימי.** אם לא ישמרוס בעליס שלא יזיקו [אינס בחזקת משתמרים מאליהס שלא יזיקו] אלא מזיקין אפי' ניזקא דלאו אורחיה הלכך על מרייהו רמיא לנטורינהו וזה שלא שמרו בדין הוא דלישלם כולה אלא דרחמנא חס עליה ומיהו מה שמשלם בדין משלם: **כי היכי דינינטריה.** שיוסיף שמירה על שמירתו: **תנן.** בגבא קמא: **הניזק והמזיק בשלומין.** שניהס מפסידין בדבר. ס"ד דהכי קאמר תרוייהו מטי להו בהאי פסידא דניזק מפסיד פלגא ומזיק פלגא: **היינו דשייך ניזק בתשלומין.** דמפסיד פלגא בממוניה: **דלאו דידיה שקיל.** דמה שנוטל בחנס נוטל: **בתשלומין איתיה.** בתמיה: **לא נצרכא אלא לפחת נבילה.** הא דקתני ניזק בתשלומין לאו בפלגא דקא שביק קאמר אלא בההוא פלגא ניזקא נמי דקני[ד] ליה רחמנא מפסיד כל פחת שפחתה נבילה מדמיה משעת מיתה עד שעת העמדה דדין ששמין את הנבלה כמה היה יפה השור בחייו וכמה היתה נבילה יפה בשעת מיתה ומשלם החצי אבל מה שהוזלו דמי נבילה משעת מיתה עד שעת מכירה אין המזיק משלם כלום באותו פחת ובגבא קמא (דף י:) יליף לה מקראי ואשמעינן האי תנא דפחת נבילה דניזק הוי: **תשלומי נזק מלמד שהבעלים מטפלין בנבילה.** תנא דברייתא דריש לישנא דמתניתין דתנן בגבא קמא[ה] משלם תשלומי נזק במיטב הארץ ותנא עלה בברייתא[ו] דהאי דנקט תנא דמתני' תשלומי נזק ולא תנא משלם את הנזק לאשמועינן אתא שהניזק נוטל את נבילתו ומטפל בה ומוכרה והמזיק משלים עליה מה שחייבתו תורה אם תם חצי ואם מועד הכל ותרתי למה ליה לרבי למיסתם במתני' דבעלים מטפלין בנבילה: **דקא משלם כוליה.** ולישנא בהפסד זה: **מגופו.** אינו גובה אלא מגוף השור ואם אין בו כדי חצי נזקו יפסיד המותר: **מן העלייה.** מן המיטב שבנכסי מזיק לגבי תם כתיב (שמות כא) וחצו את כספו מגופו ובמועד כתיב (שם) שלם ישלם שור ואם אינתא דפלגא ניזקא קנסא ניתני נמי שהתם אינו משלם על פי עצמו ומועד משלם על פי עצמו ולאי בדין משלם שהרי התרו והעידו בו לשמור שורו: **שייר חצי כופר.** לא שנה כל החילוקים שביניהם שהרי אף יש חילוק זה ביניהם שהמועד שהמית את האדם משלם כופר שלם ותם שהמית אפילו חצי כופר כדאינו בניזקין לא משלם דכתיב [שמות כב] בעל השור נקי ודרשינן (ב"ק דף מא.): נקי מחצי כופר:

מתני' [א]האומר פתיתי את בתו של פלוני משלם בושת ופגם על פי עצמו ואין משלם קנס [ב]האומר גנבתי[ג] משלם את הקרן על פי עצמו ואין משלם תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה [ד]המית שורי את פלוני או שורו של פלוני הרי זה משלם על פי עצמו המית שורי עבדו של פלוני אין משלם ע"פ עצמו [ה]זה הכלל כל המשלם יתר על מה שהזיק אינו משלם ע"פ עצמו: **גמ'** וליתני אנסתי לא מבעיא קאמר לא מבעיא אנסתי דלא קא פגים לה דמשלם בושת ופגם על פי עצמו אבל פתיתי דקא פגים לה אימא לא משלם על פי עצמו קא משמע לן מתניתין דלא כי האי תנא דתניא רבי שמעון בן יהודה אומר משום ר' שמעון אף בושת ופגם אינו משלם ע"פ עצמו לא כל הימנו שיפגום בתו של פלוני אמר ליה רב פפא לאביי ניחא לה לדידה מאי דלמא לא ניחא ליה לאביה ניחא ליה לאביה מאי דלמא לא ניחא להו לבני משפחה ניחא להו לבני משפחה מאי אי אפשר דליכא חד במדינת הים דלא ניחא ליה: האומר גנבתי משלם את הקרן וכו': איתמר פלגא ניזקא [ו]רב פפא אמר פלגא ניזקא ממונא רב הונא בריה דרב יהושע אמר [ז]פלגא ניזקא קנסא רב פפא אמר פלגא ניזקא ממונא קסבר סתם שוורים לאו בחזקת שימור קיימי ובדין הוא דמשלם כוליה ורחמנא הוא דחיים עלויה דאכתי לא איעד תורא רב הונא בריה דרב יהושע אמר פלגא ניזקא קנסא קסבר סתם שוורים בחזקת שימור קיימי ובדין הוא דלא לישלם כלל ורחמנא הוא דקנסיה כי היכי דנינטריה לתוריה: סימן היזק מה והמית כלל: תנן [ח]הניזק והמזיק בתשלומין בשלמא למאן דאמר פלגא ניזקא ממונא היינו דשייך ניזק בתשלומין אלא למ"ד פלגא ניזקא קנסא השתא דלאו דידיה קא שקיל בתשלומין איתיה לא נצרכא אלא לפחת נבילה פחת נבילה תנינא תשלומי נזק [ט]מלמד שהבעלים מטפלין בנבילה חדא בתם וחדא במועד וצריכא דאי אשמועינן תם משום דאכתי לא איעד אבל מועד דאיעד אימא לא ואי אשמועינן מועד משום דקא משלם כוליה אבל תם אימא לא צריכא ת"ש [י]מה בין תם למועד [יא]שהתם משלם חצי נזק מגופו [יב]ומועד משלם נזק שלם מן העלייה [יג]ולא קתני שהתם אינו משלם ע"פ עצמו ומועד משלם ע"פ עצמו [יד]תנא ושייר מאי שייר דהאי שייר שייר [טו]חצי כופר אי משום חצי כופר לאו שיורא הוא הא

וליתני אנסתי. דהוי חדוש טפי דפטור אע"ג דמודה שעשה פרילות: **רבי שמעון בן יהודה אומר אף בושת ופגם אינו משלם ע"פ עצמו.** אור"י דאי קאי ר"ש בן יהודה אמתניתין דהכא הא דמשמע ברים נערה לקמן (דף מב.) דלר"ש אי דקא תבע בושת ופגם מחייב ליה קרבן שבועה היינו משום דהתם תבעו האב תחלה ואין שייך לומר לאו כל הימנו כו' דקאמר הכא ואין צריך לומר דתרי תנאי אליבא דר' שמעון (ו) ועוד אומר רשב"א דהתיא דלקמן איכא לאוקמי בבת גרים ויתא לה לדידה ולאביה דליכא למימר דלמא איכא חד במדינת הים דלא ניחא ליה ומיהו אי קאי ר' שמעון אמתניתין דשבועות דמייתי לקמן ברים נערה (ג"ז סס) ע"כ תרי תנאי אליבא דר' שמעון:

[ו] **האומר** גנבתי כו'. מוליא ש"ר ויולא בשן ועין דלא תנא איכא למימר דאתיא בזה הכלל: [ז] **זה הכלל כל המשלם יותר על מה שהזיק כו'.** ואפילו למ"ד בפרק שור שנגח ארבעה וחמשה (ב"ק דף מ.) דכופר היינו דמי המזיק לא חשיב יותר ממה שהזיק אע"פ שפעמים שזה מזיק יותר מניזק דפדיון נפשו הוא נותן: **לא נצרכא אלא לפחת נבילה.** אע"ג דלאו דידיה שקיל מ"מ כיון דזכי ליה רחמנא חצי נזק חשבינן ליה בתשלומין מה שפחתה הנבלה והכא לא שייך למימר קרנא דתורך קבילא ביה כדאמרי' בהמניח בסופו (ב"ק דף לד.) דהתם ודאי אלא נהרג השור שייך לומר הכי דאין לו למכור שורו בשביל כן אשבור שיבחיה אבל הכא מיד כשנהרג יש לו למוכרו שידוע שתפחת הנבילה ותסריח:

תנינא תשלומי נזק מלמד שהבעלים מטפלים בנבילה כו'. הכי דייקא לה בגבא קמא (דף י:) חצאי בנזקו לא קתני אלא בתשלומי נזקו כו': **אי** משום חצי כופר לאו שיורא הוא וכו'. לאו פירכא היא אלא שיוליא הוא דלא תיקשי למ"ד פלגא ניזקא ממונא מאי שייר דשייר חצי כופר ומשני לא שייר כלום וחצי כופר לאו שיורא הוא וכן איכא בנזיר בפ' ג' מיניס (דף לח: ושם) גבי אי משוס לא יחל לאו שיורא הוא וכן בפרק החליל (סוכה דף נד. ושם) וההוא דהתם מגומגם טפי: הא

מסורת הש"ס

א) ס"א טבחתי ומכרתי, ב) ב"ק טו: מנ., ג) שם טו. [ושם כל הסוגיא ומזכר עוד שבועות נב.], ד) שם יד:, ה) שם טז:, ו) [ושם איתא ליתני נמי הא שחתם כו' כ"ל רש"ל], ז) [סוכה נד. וש"ן], ח) [דף עה.], ט) [שמות כב], י) [ב"ק מ.], יא) בס"א: דזכי, יב) [דף ב.], יג) [ב"ק י:], יד) [שייך לעיל במתני'], טו) [נ"ז שייך לעיל],

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ר' שמעון וכו' דתרי תנאי אליבא דרבי שמעון ומיהו אי קאי ר"ש אמתניתין וכו' דר"ש ועוד אומר רשב"א וכו' דלא ניתא ליה הס"ד:

מוסף רש"י

פלגא ניזקא ממונא. דין הוא שישלמנו ואינו קנס, ונפקא מינה דאי מודה מקמי דאתו סהדי לא מיפטר (ב"ק טו.). **לאו בחזקת שימור קיימי.** שרגילין בנגיחה ונרגין שמירה (שם). **הניזק והמזיק בתשלומין.** משמע דשניהן מפסדי ממון בתשלומין, שזה משלם מתלה וזה מפסיד מתלה (שם). **היינו דשייך ניזק בתשלומין.** כלומר מפסיד ממה שהיה ראוי לו דבעי למשקל כוליה, שזה פטע בשורו שלא שמרו (שם). **בתשלומין איתיה.** בתמיה, דמשמע שמפסיד מדעתו (שם). **לפחת נבילה.** דכל פחת נבילה דניזק הוא והיינו דשייך ניזק בתשלומין, שאפילו אותו קנס שזיכתה לו תורה אינו נוטל כולו (שם). **שהתם משלם חצי נזק מגופו.** ואם אינו שוה חצי נזק מפסיד הניזק, כדכתיב וחצו את כספו (שם). **מן העליה.** אם אינו שוה כל המזק נוטל נכסים מביתו (שם) ואפילו אין הנוגח שוה שיעור המזק, דבמועד כתיב שלם שור תחת השור, ולא כתיב ביה דמגוף הנוגח יפרע (שם טז:). **שהתם אינו משלם על פי עצמו.** אחצי נזקו שלא תם קנס ואינו משלם על פי עצמו ומועד הוי ממון ומשלם על פי עצמו (שם טו.). **חצי כופר.** מועד שהמית האדם משלם כופר ליורשים, ותם אפילו חצי כופר לא משלם (שם).

תוספות רי"ד

מתני' האומר פתיתי את בתו של פלוני משלם בושת ופגם ע"פ עצמו ואינו משלם קנס. האומר גנבתי משלם את הקרן ע"פ עצמו ואינו משלם לא תשלומי כפל ולא ד' וה'. המית שורי את פלוני או שורו של פלוני ה"ז משלם על פי עצמו. המית שורי עבדו של פלוני אינו משלם ע"פ עצמו. זה הכלל כל המשלם יתר ממה שהזיק אינו משלם ע"פ עצמו: וליתני אנסתי. לא מבעיא קאמר לא מבעיא אנסתי דלא פגים לה אבל פתיתי דפגים לה אימא לא משלם בושת בחזקת שימור קיימי ובדין הוא דלא לשלם כלל ורחמנא הוא דקנסיה כי היכי דנטרינהו לתורי. פי'

עין משפט נר מצוה

פט א מיי' פ"ב מהל' נערה הל' יב ופ"ה מהל' סנהדרין הל' יד:
צ ב מיי' פ"ג מהלכות גניבה הלכה ט סמג עשין עח טור ח"מ סי' שמח:
צא ג מיי' פ"ב מהלכות סנהדרין הלכה יד סמג עשין ע:
צב ד מיי' פ"ג מהל' מזקי ממון הל' מ:
צג ה מיי' פ"ב שם הל' ז וס"ה מהלכות סנהדרין הלכה ט סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סי' ו סעי' ו:
צד ו ז ח מיי' פ"ו מהל' מזקי ממון הלכה ג [ז] סמג עשין סז טוש"ע ח"מ סי' שפט סעיף ב ג ד ט:
צה ט מיי' פ"ו שם הל' ב סמג שם:

תוספות רי"ד (המשך)

ופגם ע"פ עצמו קמ"ל: ומתני' דלא כי האי תנא דתניא ר"ש בן יהודה אומר משום (רב הונא) [ר"ש] אף בושת ופגם אינו משלם ע"פ עצמו לא כל הימנו שיפגום בתו של פלוני. ואינו משלם קנס ע"פ עצמו כדנפקא לן מאשר ירשיעון אלהים פרט למרשיע את עצמו: ואי קשיא. הכא תנן דבושת הוי ממון ומשלם ע"פ עצמו ובריש פרק המניח אמרי' חסדא חסדא קנסא קמגבית בבבל וקרי התם לבושת קנס. תשובה לעולם בושת ממונא הוי לשלם ע"פ עצמו שאין בו שום יתירות אלא שמין לפי המבייש והמתבייש והתם קרי ליה קנסא לומר שאין גובין אותו בבבל דכל מידי דאית ביה חסרון כיס גבינן ליה בבבל אבל בושת דלית ביה חסרון כיס לא גבי' לי' בבבל כדאמרינן בפרק החובל: המית שורי את פלוני משלם ע"פ עצמו פי' דכופרא לאו קנסא הוא דכפי שור' של ניזק משלם ואף למ"ד כפי שויה של מזיק כופרא ממונא הוי ומשלם ע"פ עצמו: המית שורי את עבדו וכו'. בפרק שור שנגח ד' וה' מוכיח שאפילו שויה של עבד אינו משלם ע"פ עצמו דכל ל' כסף הוו קנסא: זה הכלל וכו'. איתמר פלגא נזקא שחייבה תורה לשור תם. ר"פ אמר ממונא. פי' ומשלם ע"פ עצמו. רב הונא בריה דרב יהושע אמר פלגא נזקא קנסא רב פפא אמר ממונא סתם שוורים לאו בחזקת שימור קיימי. פי' אם לא ישמרו בעלים שלא יזיקו אינן בחזקת משתמר מאליהן שלא יזיקו אלא מזיקין אפילו נזקא דלאו אורחיה הלכך על מרייהו רמיא לנטרינהו

מא: אלו נערות פרק שלישי כתובות

צו א מיי׳ פ״ב מהל׳ מזקי ממון הלכה ב ז סמג עשין סז טוש״ע ח״מ סימן ח סעיף ח וסי׳ שלז סעיף ג:
צז ב מיי׳ פ״ג שם הל׳ ז וי״ב מהל׳ סנהדרין הל׳ ט סמג עשין מז טור ש״ע שם סי׳ ח סעיף ח וסי׳ שלא סעיף ו:
צח ג מיי׳ פ״ה מהל׳ סנהדרין הלכה ח סמג עשין לז טוש״ע שם סימן ח סעיף ה:
צט ד מיי׳ פ״ה מהל׳ מזקי ממון הל׳ ט ופי״ח מהל׳ רוצח הל׳ ד סמג עשין סו טוש״ע שם סי׳ תט סעיף ג וסימן תכז סעיף ח:
א ה מיי׳ פ״ג מהלכות ערכין הלכה יד סמג עשין כד טור שו״ע סי׳ קמו:
ב ו מיי׳ שם הל׳ טו:

תורה אור השלם

1. כִּי תִבְנֶה בֵּית חָדָשׁ וְעָשִׂיתָ מַעֲקֶה לְגַגֶּךָ וְלֹא תָשִׂים דָּמִים בְּבֵיתֶךָ כִּי יִפֹּל הַנֹּפֵל מִמֶּנּוּ׃ דברים כב ח

גליון הש״ס

תוס׳ ד״ה **הא** מני וכו׳ ומיהו תימה. עי׳ תוספות מהרלב״ח סי׳ ס״ה:

תוספות רי״ד

שיוסיף שמירה על שמירתו ת״ש כל המשלם יתר ממה שהזיק אינו משלם ע״פ עצמו. פי׳ כגון נגיחת העבד וכן אונס ומפתה ומוציא שם רע ותשלומי כפל ותשלומי ד׳ וה׳ הא פחות משלם פי׳ כגון חצי נזק דתם. לא תימא פחות ממה שהזיק אלא אימא הא כמה שהזיק משלם ע״פ עצמו א״ה ליתני זה הכלל כל שאינו משלם כל מה שהזיק משלם ע״פ עצמו דמשמע פחות ומשמע יותר תיובתא. ופסיק תלמודא והלכתא פלגא נזקא קנסא. פי׳ דהואיל וכל חצי נזק אינו אלא היזקא דלאו אורחיה לאו על מרא רמיא לנטורי בהכי אלא קנסא הוא כי היכי דלוסיף ביה נטירותא תיובתא והלכתא אין טעמא מאי איתותב. פי׳ תיובתיה מאי הוא משום דלא תני הכי פי׳ לא קתני כל שאינו משלם (כלו) [כמה שהזיק] ש״מ (נמי) חצי נזק [ממונא] הא לאו תיובתא הוא כיון דאיכא חצי נזק צרורות דהל׳ גמירי לה דממונא הוא ומשלם ע״פ עצמו שהן תולדה דרגל מש״ה לא קתני פי׳ משום כיון (דאין) [דאיכא] חצי נזק המשתלם [ע״פ עצמו] (כנזק) [כגון] בהמה המהלכת והתיזה צרורות מתחת רגליה והזיקו דתנן בבבא קמא דמשלם חצי נזק והאי חצי נזק קי״ל דהל׳ גמירי לה דממונא הוא ומשלם ע״פ עצמו שהן תולדה דרגל ופטורים בר״ה כרגל ונזקי רגל לאו קנסא נינהו אלא ממונא שהרי מועדת בתחילתה דגבי צרורות הוא דאקיל רחמנא. וכיון דממונא הוא משלם ע״פ עצמו מ״ה לא פסיקא ליה למיתני כל שאינו משלם דהא איכא האי. והשתא דאמרת פ״נ קנסא האי כלבא דאכיל אימרא ושונרא דאכיל תרנגולא רברבא משונה הוא. פי׳ אין דרכו בכך וכל נזק משונה בבהמה הוי תולדה דקרן תמה שאין דרכה בכך וחצי נזק הוא שמשלם. וכיון דקנסא הוא לא מגבי׳ בבבל. פי׳ בדייני בבל שאין שם סמיכה בזקנים ולא מיקרי אלהים מומחים ולגבי קנס כתיב אשר ירשיעון אלהים. ואי תפיש ניזק ממונו של מזיק גבי קנסא דחצי נזקו ולא מפקי׳ מיניה. ואי אמר אזמינה בהדי לדינא בא״י מזמינן לי׳. פי׳ ואי לאו תפיש ואמר קמן קבצי לי זמנא בא״י קבעי לי׳ ואי לא אזיל משמתינן לי׳: בין כך ובין כך. פי׳ בין שרצה ניזק לילך בא״י בין לא. משמתינן ליה עד דמסלק הזיקיה מביתיה מר׳ נתן דתניא אר״נ מנין שלא יגדל אדם כלב רע בתוך ביתו ולא יעמיד שנאמר ולא תשים דמים בביתך. ופי׳ ה״ה נמי לקנס דאונס ומפתה אע״ג דלא מגבי׳ ליה בבבל אי תפיש לא מפקי׳ מיניה אבל להזמינו לדין לא״י לא מזמינן ליה שאין עתה ישיבות קבועות שם כאשר היה אז. וראיתי בתשובות רב צמח גאון ז״ל אלו נערות שיש להן קנס ששאלת מהו להגבות שלא יהא חוטא נשכר כיוצא בזה אמרו חכמים אין מגבין קנס בבבל שלח לי׳ חסדא חסדא קנס קמגבית בבבל אלמא הלכתא רווחת היא שאין מגבין

הא מני רבי יוסי הגלילי היא דאמר תם משלם חצי כופר. וליכא שיורא דאי משום דמועד משלם כופר שלם ותם אינו משלם אלא חצי כופר הא נמי אשיורא הוא דהא תנן תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם וכופר בכלל וא״ת אכתי ליתני דמועד אף כשהוא בסקילה משלם כופר ותם כשהוא בסקילה אינו משלם כופר כלל דהביאהו לב״ד וישלם לך דהוא עצמו אינו משלם אלא מגופו כדאמרינן בפרק שור שנגח ד׳ וה׳ (ב״ק דף מב: ושם) וי״ל דהך נמי לא הוי שיור דהוי בכלל הא דקתני תם מגופו ומועד מן העלייה [9] ומיהו תימה דלא אשכחן בהדיא בשום מקום שהיה אומר ר׳ יוסי הגלילי דתם משלם חצי כופר ואי משום דדרש רבי יוסי הגלילי בפרק שור שנגח ד׳ וה׳ (ג״ז שם) נקי מדמי ולדות ולא דרש נקי מחצי כופר מכלל דסבר דחייב ודלמא לעולם סבר דפטור וטעמא משום דפטור מחצי כופר לא אילטריך קרא דכשהשור בסקילה לא שייך כופר דהביאהו לב״ד וישלם לך וכשאין השור בסקילה כגון על פי עד אחד או על פי הבעליס פטור מדרבה דאמר התם (דף מב.) [שור שהמית בן חורין שלא בכוונה פטור שנאמר השור יסקל וגם בעליו יומת בזמן שהשור בסקילה בעליס משלמין כופר כו׳ ונראה דה״פ הא מני ר׳ יוסי הגלילי היא דאמר תם משלם חצי כופר פי׳ דלא ממעט חצי כופר מנקי ולאו דוקא משלם קאמר אלא היה משלם אם היה לו ממה להשתלם ולשום תנא לא הוה חצי כופר שיור כי אם לרבי אלעזר דדרש נקי מחצי כופר ולית ליה דרבה וכשאין השור בסקילה מועד משלם ותם אינו משלם והא דנקט רבי יוסי הגלילי טפי מרבי עקיבא דדרש נקי מדמי עבד דלדיליה נהי דחצי כופר לא הוי שיור דמי עבד הוי שיור [1]:

ואי תפס בו׳. פר״ת דדוקא אי תפס את המזיק עצמו אבל דבר אחר לא דלענין מזיק עצמו הקילו חכמים שיכול לתופסו דאל״כ יתפוס כל אשר לו ולא נפיק מייניה דאין דנין דיני קנסות ואם נוגע המותר ונשאיר כדי נזק הרי אנו דנין דיני קנסות ודוחק:

הדרן עלך אלו נערות

נערה. לא הספיקה לעמוד בדין עד שמת האב הרי הן של עצמה. תימה תינח קנס אלא בושת ופגם דממונא הוא דאחין בעי למיהוי ושמא מקרא דלעיל דנפקי בושת ופגם איתקוש אהדדי כדפי׳ לעיל [2] לאביה

הא מני ר׳ יוסי הגלילי היא דאמר תם משלם חצי כופר. דדרש להאי נקי [3] לדרשה אחריתי לדמי ולדות אם נגח אשה וילאו ילדיה הלכך לא הוה ליה לפלוגי ביניהו בכופר. וכי תימא הוה ליה לפלוגי דהאי פלגא והאי כוליה ההיא בכלל דרשא היא דקתני תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם ותנא בניזקין והוא הדין לכופר: **מאי לאו בתם.** ואי משום דקתני בה המית שורי את פלוני דחיובו כופר ותם לאו בר כופר הוא הא מני רבי יוסי הגלילי היא: **אדמי עבדו של פלוני כו׳.** דלא אשכח פטור על פי עצמו אלא בעבד: **ניפלוג בדידה.** בבן חורין ובבהמה נמי הוה מלי לשנויי חילוק ולמיתני דאיכא דלא משלם על פי עצמו: **בד״א.** דמשלם ע״פ עצמו במועד כו׳: **כולה במועד קמיירי.** במועד אמת לאשמועי דאף הוא יש בו חילוק דאיכא בית מידי דלא משלם על פי עצמו ומאי ניהו נגיחת עבד ואי הוה תני כדקאמרת הוה שביק נמי לאורחיה דרישא אייתי במועד וסיפא ניתני תם ומה לי שבקה תנא לאורחיה גבי ניזק דלגג מבן חורין לעבד מה לי שבקה במזיק ולגג ממועד לתם: **יפר על מה שהזיק.** כגון נגיחת עבד וכן אונס ומפתה ומוציא שם רע ותשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה: **הא פחות ממה שהזיק.** כגון חצי נזק דתם: הכי גרסינן **ליתני כל שאינו משלם כמה שהזיק אינו משלם ע״פ עצמו: והלכתא פלגא ניזקא קנסא.** דהואיל וכל חצי נזק אינו אלא היזקא דלאו אורחיה לאו על מריה הוה רמיא למינטריה בהכי אלא קנסא הוא כי היכי דלוסיף ביה נטירותא: **טעמא מאי איתותב.** כלומר תיובתא מאי היא: **משום דלא קתני כל שאינו משלם כמה שהזיק אינו משלם על פי עצמו.** דליתמע מינה נמי חצי נזק הא לאו תיובתא היא: **כיון דאיכא חצי נזק.** דמשתלם בנזקי בהמה במהלכת והתיזה צרורות מתחת רגליה והזיקה דתנן בבבא קמא (דף יז.) דמשלמת חצי נזק ובההוא חצי נזק קיימא לן בב״ק [4] דהלכתא גמירי לה מסיני שהוא תולדה של רגל ופטורה ברה״ר כי רגל וניזקי רגל לאו קנסא נינהו אלא ממונא שהרי מועדת מתחילתה וגבי צרורות הוא דאקיל רחמנא וכיון דממונא הוא משלם ע״פ עצמו משום הכי לא פסיקא ליה למיתני כל שאינו משלם כמה שהזיק דהא איכא האי: **דאקיל אימרי.** כבשים (שם). **רברבי.** תרנגולים וכבשים גדולים דאין דרך כלב ומתוך להורגן (שם) **משונה הוא.** דאין דרכן בכך והוי תולדה דקרן דאלא חצי נזק, **ולא מגבינן בבבל.** דאין דנין דיני קנסות אלא בסמוכין ובבבל אין סמיכה (שם). **ואי תפס.** ניזק בבבל, לא מפקינן מייניה, ואי לא תפיס ניזק ואמר קבעו לי זמן דליתי בהדי לארעא דישראל, קבעינן ליה (שם). **משמתינן ליה.** להרוג את הכלב ואת המתמול (שם). **סליק הזיקיך.** שיהרגם (שם). **הדרן עלך אלו נערות**

מוסף רש״י

ר׳ יוסי הגלילי היא דאמר. בפרק שור שנגח את הפרה (מב.) **תם משלם חצי כופר.** וליכא שיורא, דאי משום דהאי משלם כופר שלם והאי לא משלם אלא פלגא כופר, לאו שיורא הוא, דהא תני לה תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם וכופר בכלל (שם טו.). **מאי לאו בתם.** וה״ק המית שורי את פלוני משלם חצי כופר, ור׳ יוסי הגלילי היא, אז שורו של פלוני המית, משלם ע״פ עצמו חצי נזק, אלמא ממונא הוא (שם טו.). **עבדו של פלוני.** הא קנסא הוא דמשלם כשיעס שלעס ואפילו אינו שוה אלא דינר (שם). **לפלוג וליתני בדידיה.** בקמיתא גופיה דהמית שורי שורו של פלוני חצי לפלוגי (שם). **כולה במועד קמיירי.** ומלוקים דמועד בעי לאשמועינן (שם). **יותר על מה שהזיק.** כגון שלשים של עבד (שם). **הא פחות ממה שהזיק.** כגון חצי דתם, משלם על פי עצמו (שם). **כמה שהזיק.** נזק שלם דמועד (שם). **משום דלא קתני כמה שהזיק.** הא לאו תיובתא היא, דלא פסיקא ליה למיתני כמה שהזיק, אליבא משמע דפחות אינו משלם ע״פ עצמו, כיון דאיכא חצי נזק צרורות. דאינו משלם כמה שהזיק ואפילו הכי משלם על פי עצמו, דהכלבא גמירי לה דממונא הוא (שם). **דאכל אימרי.** כבשים (שם). **רברבי.** תרנגולים וכבשים גדולים דאין דרך כלב ומתוך להורגן (שם) **משונה הוא.** דאין דרכן בכך והוי תולדה דקרן דאלא חצי נזק, **ולא מגבינן בבבל.** דאין דנין דיני קנסות אלא בסמוכין ובבבל אין סמיכה (שם). **ואי תפס.** ניזק בבבל, לא מפקינן מייניה, ואי לא תפיס ניזק ואמר קבעו לי זמן דליתי בהדי לארעא דישראל, קבעינן ליה (שם). **משמתינן ליה.** להרוג את הכלב ואת המתמול (שם). **סליק הזיקיך.** שיהרגם (שם). **הדרן עלך אלו נערות**

תוספות רי״ד (המשך)

קנסות אלא בירושלים ובסנהדרין של כ״ג ותו קאמרי׳ א״ר נזקי שור בשור ונזקי שור באדם גובין אותן בבבל אבל אדם באדם ואדם בשור אין מגבין אותו בבבל (ולא) [אך] משום שלא יהא חוטא נשכר ושלא יהיו [בני אדם] פורצים בניזקין שכיון שהם יודעים שאין מגבין קנסות בבבל שולחים יד זה בזה נהגו חכמים האחרונים לנדותו עד שהוא מפייסו בממון או שירבה עליו רעים ויפייסנו בדברים. ומעשה בא׳ שהפיל שינו של חבירו ובא לפני מר רב צמח גאון ז״ל וא״ל דבר קצוב אני חותך עליך ופייסהו או בממון או בדברים ועכשיו כל דיני קנסות בטלו ומנהג שהנהיג אדונינו מר רב צמח גאון ז״ל אנו נוהגים בו היום בכל קהילות הקודש:

פרק ד נערה שנתפתתה בושתה ופגמה וקנסה לאביה כלומר יתירה עליה אנוסה שכן יש לה צער ולישנא דקרא נקט ותפשה ושכב עמה עמדה בדין עד שלא מת האב ה״ה של אב מת האב ה״ה אחין אם לא הספיקה לעמוד בדין עד שמת האב ה״ה של עצמה עמדה בדין עד שלא בגרה ה״ה של אב מת האב ה״ה אחין אם לא הספיקה לעמוד בדין עד שבגרה ה״ה של עצמה רש״א אם לא הספיקה לגבות עד שמת האב ה״ה של עצמה מע״י ומציאתה אע״פ שלא גבתה מת האב ה״ה של אחין. פי׳ אם עמדה בדין עד שלא מת האב ונתחייב בדין ליתן לאב הקנס

מסורת הש״ס

ו) [ב״ק טו: מג.], ב) [קשה דלא מצי מני הכי דמשמע ע״פ עצמו אינו משלם אבל ע״פ עדים משלם ודלמא לא סבר כר׳ יוסי הגלילי אלא סבר דאפילו ע״פ עדים אינו משלם מני כופר ותיקן מהרי״ס דמ״מ הוי ליה לפלוגי בדיליה בשורו של פלוני גרידא ולא הוי ליה למינקט עבד. ת״ר], ג) [עיין יוסף י. מז: ב״ק טו:], ד) ב״ק טו: מו., ה) נ״א ר״ש אומר אם לא הספיקה לגנות עד שמת האב הרי הן של עצמה, ו) ר״ל שבגרה, ז) [שמות כב], ח) [לף ג:], ט) בס״ל ונוסף: אלהים, י) [ועי׳ תוס׳ ב״ק טו: ד״ה הא], כ) [ל׳ לח: ד״ה יש],

מעשה ידיה. שעשתה בחיי אביה: אע"פ שלא גבתה. כגון שכר פעולה: מת האב הרי הוא של אחיה. דמשכח לעולם זכה בו האב ולא דמי לקנס דלא הוי ממון עד שעמד בדין ויעידוהו דהא אי מודה מיפטר: מליאתה. בגמ' [מג.] פריך ממאן גבית: גמ' לאביה אינטריכא ליה. דלא תנן: מדקא יהיב מפתה. קנס ובושת ופגם פשיטא דלאביה מינהו דאי לדידה הא אחלה גביה: **אנסת ופיתית.** או פיתית: **חייב.** קרן וחומש ואשם אם הודה אחרי כן וזהו אשם גזילות: **שאינו משלם קנס ע"פ עצמו.** אלא על פי עדים וכיון דאילו אודי ליה קנין כשתבעו הוה מיפטר כי כפריה ממי אין זו שבועת כפירת ממון: **אבל משלם בושת ופגם.** דממונא הוא ואשתכח דממונא כפריה. ולקמן [שם] מפרש טעמא דרבנן דקא סברי סתם טוען אנסת לא תבעו אלא בושת ופגם ולא נשבע זה על כפירת קנס: **בעא מיניה אביי מרבה.** בר נחמני. דרביה הוה: **כיון דעמד בדין.** כבר ואי הוה מודי ליה קנין הוה משלם שכבר חייבוהו ב"ד לאשון על פי עדים השתא ממונא כפריה וחייב: **או דלמא אף על גב דעמד בדין.** ואי מודה הוה מיחייב אפילו הכי לא מיחייב בכפירתו קרבן שבועה הואיל ועיקרו קנס ולא חייבה תורה קרבן שבועה אלא על פקדון ותשומת יד וכיולא בהן: **הפלא אם שיני.** נמי קנסא הוא שהרי ממונו הוא כאחד מן החמורים: מאי

לאביה נמי פשיטא מדקא יהיב מפתה. אע"ג דאיכא למימר דהא דמחייבין מפתה היינו בקטנה דלא שייך בה מחילה וכדרבנן דאמרי יש קנס במקום מכר מ"מ משמע ליה דבנערה אירי דפשטא דמתני' אאלו נערות דרישא קאי: **רבי שמעון פוטר שאינו משלם קנס ע"פ עצמו.** תימה לר"י תיפוק ליה דאפי' בעושק והלואה גופייהו דכתיבי בקרא לא מיחייב קרבן אלא כשייחד לו כלי להלואתו ולעושקו (ב"מ דף מח.) וכאן בקנס מה ייחוד שייך כאן דמיירי בלא עמד בדין דבעמד איבעיא ליה לאביי בסמוך ואומר ר"י כגון שייחד לו כלי כך לכשיעמוד בדין בב"ד ויתחייב לו יהא כלי זה מיוחד לו לגבות ממנו דמי אונסו ול"ת וכי נימא דסבר ר"ש דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם דאפי' דאמר מקנה דבר שלא בא לעולם אמר כלי זה יהא שלך אם ירדו גשמים היום דאכלי שנותן לו בא לעולם וזכה בו למפרע כשירדו גשמים והא דקאמר אם ירדו תגאה בעצלתא הוא אבל הכא אין נותן לו הכלי מיד אלא שמייחדו לו לגבות הימנו קנס אם יתחייב כשיעמוד בדין והא לא בא לעולם הוא וכ"ת ה"נ א"כ נחשביה בהדי הנך תנאי דחשיב בפרק האומר בקדושין (דף סב: ושם) דסבירא להו אדם מקנה דבר שלא בא לעולם דהא ד) פריך נמי התם ונחשוב נמי ר"ע ואור"י דר"ש אדא ועוד קאמר אדא דייחוד אינו מועיל דאשלב"ל הוא דאינו מתחייב כלל אלא משעת העמדה בדין ואילך ועוד אפי' קונה בייחודו אין כאן כפירת ממון שאין משלם קנס ע"פ עצמו ואי מודה מיפטר ה)[ורבנן אית להו דאדם מקנה דשלב"ל ולא מייתי התם אלא אותן תנאים שהוזכרו שם]: **ונשבע** והודה לר"ש מהו. ק"ק דבהן מתניתין לא פליגי אלא לרבנן בושת ופגם קא תבע ולר"ש קנס קא תבע אבל אם היה מפרש בהדיא דקנס קא תבע היה פטור לרבנן כמו לר"ש א"כ אמאי בעי אביי דר"ש טפי מלרבנן דה"ל הוה מלי למבעי לרבנן אם פירש דקנס קא תבע ואהכיא בריתא דמייתי בסמוך היה לו לקבוע בעייתו לר"ש: **או דלמא אע"ג דעמד בדין קנסא הוא** ומודה בקנס פטור. כן כתוב בכל הספרים אבל בקונטרס פירש או דלמא אע"ג דעמד בדין ואי מודה ביה מיחייב אפילו הכי לא מיחייב קרבן שבועה כיון דעיקרו קנס ולא הוי דומיא דפקדון דקרא משמע מתוך פירושו דפשיטא ליה לאביי שהוא ממון לכל שאר דברים היכא דעמד בדין לשלם על פי עצמו או להוריש לבניו דמאי שנא ולא מיבעיא ליה אלא לענין קרבן שבועה דווקא משום דכתיב וכחש ובעינן דומיא דפקדון דעיקרו ממון כדפי' והכיא דלקמן דחקו לפרש כן דפריך אביי בסוף הסוגיא אמתני' דר"ש פוטר כו' וקאמר טעמא דלא עמד בדין דמשלם ע"פ עצמו כו' משמע דפשיטא ליה לאביי היכא דעמד בדין דהוי ממונא וקשה שלריך למחוק הספרים ועוד דאדפריך ליה אביי לרבה ממתניתין לא הספיקה לגבות כו' ואי אמרת ממונא הוי להוריש לבניו כו' תקשי ליה לנפשיה דאביי גופיה מודה דהוי ממון לכל דבר אלא דמבעיא ליה דווקא לענין קרבן שבועה כדפי' ועוד אמאי איצטריך לשנויי כי קאמר רבה בשאר קנסות נימא דבקנס דאונס נמי קאמר רבה דהוי ממון להתחייב בהולאתו כשעמד בדין דהא אפי' בסוף הסוגיא פשיטא ליה לאביי דהוי ממון לענין שמתחייב בהולאה והא נמי דפריך ליה אביי לרבה מר"ש פוטר טעמא דלא עמד בדין הא עמד בדין דמשלם ע"פ עצמו מיחייב קרבן שבועה ליקשי אביי לנפשיה הואיל ופשיטא ליה בכולהו קנסות דהוי ממון להתחייב בהולאתו ו) ומראה לפרש דאביי מספקא ליה אלידא דר"ש לפי שמלינו במשנתינו דלר"ש לא הוי ממון להוריש לבניו דהכי מבעיא ליה אי לא חשיב נמי לר' שמעון ממון לענין קרבן שבועה והולאה אי לאו ואתרוייהו מבעיא ליה כדגרסינן בכל הספרים דהא בהא תליא דאי מיחייב בהולאתו אם כן כפר ליה ממונא ומיחייב קרבן שבועה ואי מיפטר בהולאה אם כן לאו מידי כפר ליה ולכך הוצרך רבה לקמן לשנויי כי קאמינא ממון הוי להוריש לבניו דלא מלי למימר ממון הוי להתחייב בהולאה דהא מדפטר ליה מקרבן שבועה מכלל דאי מודה מיפטר ולקמן דאמר אביי הא עמד בדין דמשלם ע"פ עצמו הכי פי' הא עמד בדין ובגרה ומתה דמינה ירית מיחייב קרבן שבועה: **אמר** ליה ממונא הוי ומיחייב עליה קרבן שבועה. וה"ה דאי מודה ביה מיחייב דהא בהא תליא ויש שמוחקין ומיחייב עליה קרבן שבועה דהא לקמן קאמר רבה כי קאמינא ממונא הוי להוריש לבניו ו) ולא גרסינן אלא ממונא הוי ולא פי' עד לבסוף דלענין להוריש לבניו קאמר ואומר רבינו יצחק דאין למוחקו בשביל כך דהא למאי דמסיק כי קאמר רבה בשאר קנסות הדר ביה דמעיקרא השיב לאביי דממונא הוי הקנס דאונס ופיתוי וגרלה לרבינו יצחק דרבה קיבל מרבותיו דממונא הוי והשיב לו תחילה לענין קרבן שבועה וכשסתר לו אביי חזר בו ואמר לא לענין קרבן קבלתי דממון הוי אלא לענין להוריש לבניו וכן משמע דכשסוב הקשה לו ממתני' אמאי קשו בה עשרים ותרתין אין הוה ליה לחזור מדבריו אלא ודאי מרבותיו קבל: **הפלת את שיני וסימית את עיני.** וא"ת מה ייחוד כלי שייך גבי עבד דהא מיד כשהפיל את שינו קנה העבד בעצמו דגבי עבד גלי רחמנא שזוכה בעצמו מיד כשיפיל שינו כדאמרי' במרובה (ב"ק דף עד. ושם) ותו לא הוי קנס ואין לומר כגון שהפיל שינו וסימא את עינו דיולא בשינו ונותן לו דמי עינו ומייחד לו כלי על דמי עינו או שתבעו על מעשה ידיו ומייחד לו כלי על זה דהא מוכח בבבא קמא דמאן דאית ליה יולא בשינו ונותן לו דמי עינו סבר דאין נרוץ גט שחרור וכ"ש אית ליה בהדיא ח) דנרוץ גט שחרור וי"ל דסימא את עינו אין נרוץ ייחוד דאין ייחוד גדול מזה שהרי העבד תובע את גופו מרבו שישחררנו ויכתוב לו גט שחרור ואם תאמר פשיטא דלא מיחייב קרבן שבועה על העבד דאפילו רבי אליעזר דדרש רבויי ומיעוטי ומרבה קרקעות לשבועה לענין קרבן שבועה פורק בפרק שבועת הפקדון (שבועות לז:) דדרש מכל ולא כל והוא הדין בעבדים ויש לומר דאע"ג דבקרקעות אין קרבן בעבד יש קרבן דהכי נמי אשכחן רבי מאיר דאית ליה דאין נשבעין על הקרקעות ועל העבדים סבירא ליה דנשבעין כדאמרינן בהשואל (בבא מציעא דף ק:): מאי

מעשה ידיה וצריכא לאביה נמי פשיטא מדקא יהיב מפתה. אע"ג דאיכא למימר דהא דמחייבין מפתה היינו בקטנה דלא שייך בה מחילה וכדרבנן דאמרי יש קנס במקום מכר מ"מ משמע ליה דבנערה אירי דפשטא דמתני' אאלו נערות דרישא קאי: **רבי שמעון פוטר שאינו משלם קנס ע"פ עצמו.** תימה לר"י תיפוק ליה דאפי' בעושק והלואה גופייהו דכתיבי בקרא לא מיחייב קרבן אלא כשייחד לו כלי להלואתו ולעושקו (ב"מ דף מח.) וכאן בקנס מה ייחוד שייך כאן דמיירי בלא עמד בדין דבעמד איבעיא ליה לאביי בסמוך ואומר ר"י כגון שייחד לו כלי כך לכשיעמוד בדין בב"ד ויתחייב לו יהא כלי זה מיוחד לו לגבות ממנו דמי אונסו ול"ת וכי נימא דסבר ר"ש דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם דאפי' דאמר מקנה דבר שלא בא לעולם אמר כלי זה יהא שלך אם ירדו גשמים היום דאכלי שנותן לו בא לעולם וזכה בו למפרע כשירדו גשמים והא דקאמר אם ירדו תגאה בעצלתא הוא אבל הכא אין נותן לו הכלי מיד אלא שמייחדו לו לגבות הימנו קנס אם יתחייב כשיעמוד בדין והא לא בא לעולם הוא וכ"ת ה"נ א"כ נחשביה בהדי הנך תנאי דחשיב בפרק האומר בקדושין (דף סב: ושם) דסבירא להו אדם מקנה דבר שלא בא לעולם דהא ד) פריך נמי התם ונחשוב נמי ר"ע ואור"י דר"ש אדא ועוד קאמר אדא דייחוד אינו מועיל דאשלב"ל הוא דאינו מתחייב כלל אלא משעת העמדה בדין ואילך ועוד אפי' קונה בייחודו אין כאן כפירת ממון שאין משלם קנס ע"פ עצמו ואי מודה מיפטר ה)[ורבנן אית להו דאדם מקנה דשלב"ל ולא מייתי התם אלא אותן תנאים שהוזכרו שם]: **ונשבע** והודה לר"ש מהו. ק"ק דבהן מתניתין לא פליגי אלא לרבנן בושת ופגם קא תבע ולר"ש קנס קא תבע אבל אם היה מפרש בהדיא דקנס קא תבע היה פטור לרבנן כמו לר"ש א"כ אמאי בעי אביי דר"ש טפי מלרבנן דה"ל הוה מלי למבעי לרבנן אם פירש דקנס קא תבע ואהכיא בריתא דמייתי בסמוך היה לו לקבוע בעייתו לר"ש: **או דלמא אע"ג דעמד בדין קנסא הוא** ומודה בקנס פטור. כן כתוב בכל הספרים אבל בקונטרס פירש או דלמא אע"ג דעמד בדין ואי מודה ביה מיחייב אפילו הכי לא מיחייב קרבן שבועה כיון דעיקרו קנס ולא הוי דומיא דפקדון דקרא משמע מתוך פירושו דפשיטא ליה לאביי שהוא ממון לכל שאר דברים היכא דעמד בדין לשלם על פי עצמו או להוריש לבניו דמאי שנא ולא מיבעיא ליה אלא לענין קרבן שבועה דווקא משום דכתיב וכחש ובעינן דומיא דפקדון דעיקרו ממון כדפי' והכיא דלקמן דחקו לפרש כן דפריך אביי בסוף הסוגיא אמתני' דר"ש פוטר כו' וקאמר טעמא דלא עמד בדין דמשלם ע"פ עצמו כו' משמע דפשיטא ליה לאביי היכא דעמד בדין דהוי ממונא וקשה שלריך למחוק הספרים ועוד דאדפריך ליה אביי לרבה ממתניתין לא הספיקה לגבות כו' ואי אמרת ממונא הוי להוריש לבניו כו' תקשי ליה לנפשיה דאביי גופיה מודה דהוי ממון לכל דבר אלא דמבעיא ליה דווקא לענין קרבן שבועה כדפי' ועוד אמאי איצטריך לשנויי כי קאמר רבה בשאר קנסות נימא דבקנס דאונס נמי קאמר רבה דהוי ממון להתחייב בהולאתו כשעמד בדין דהא אפי' בסוף הסוגיא פשיטא ליה לאביי דהוי ממון לענין שמתחייב בהולאה והא נמי דפריך ליה אביי לרבה מר"ש פוטר טעמא דלא עמד בדין הא עמד בדין דמשלם ע"פ עצמו מיחייב קרבן שבועה ליקשי אביי לנפשיה הואיל ופשיטא ליה בכולהו קנסות דהוי ממון להתחייב בהולאתו ו) ומראה לפרש דאביי מספקא ליה אלידא דר"ש לפי שמלינו במשנתינו דלר"ש לא הוי ממון להוריש לבניו דהכי מבעיא ליה אי לא חשיב נמי לר' שמעון ממון לענין קרבן שבועה והולאה אי לאו ואתרוייהו מבעיא ליה כדגרסינן בכל הספרים דהא בהא תליא דאי מיחייב בהולאתו אם כן כפר ליה ממונא ומיחייב קרבן שבועה ואי מיפטר בהולאה אם כן לאו מידי כפר ליה ולכך הוצרך רבה לקמן לשנויי כי קאמינא ממון הוי להוריש לבניו דלא מלי למימר ממון הוי להתחייב בהולאה דהא מדפטר ליה מקרבן שבועה מכלל דאי מודה מיפטר ולקמן דאמר אביי הא עמד בדין דמשלם ע"פ עצמו הכי פי' הא עמד בדין ובגרה ומתה דמינה ירית מיחייב קרבן שבועה: **אמר** ליה ממונא הוי ומיחייב עליה קרבן שבועה. וה"ה דאי מודה ביה מיחייב דהא בהא תליא ויש שמוחקין ומיחייב עליה קרבן שבועה דהא לקמן קאמר רבה כי קאמינא ממונא הוי להוריש לבניו ו) ולא גרסינן אלא ממונא הוי ולא פי' עד לבסוף דלענין להוריש לבניו קאמר ואומר רבינו יצחק דאין למוחקו בשביל כך דהא למאי דמסיק כי קאמר רבה בשאר קנסות הדר ביה דמעיקרא השיב לאביי דממונא הוי הקנס דאונס ופיתוי וגרלה לרבינו יצחק דרבה קיבל מרבותיו דממונא הוי והשיב לו תחילה לענין קרבן שבועה וכשסתר לו אביי חזר בו ואמר לא לענין קרבן קבלתי דממון הוי אלא לענין להוריש לבניו וכן משמע דכשסוב הקשה לו ממתני' אמאי קשו בה עשרים ותרתין אין הוה ליה לחזור מדבריו אלא ודאי מרבותיו קבל: **הפלת את שיני וסימית את עיני.** וא"ת מה ייחוד כלי שייך גבי עבד דהא מיד כשהפיל את שינו קנה העבד בעצמו דגבי עבד גלי רחמנא שזוכה בעצמו מיד כשיפיל שינו כדאמרי' במרובה (ב"ק דף עד. ושם) ותו לא הוי קנס ואין לומר כגון שהפיל שינו וסימא את עינו דיולא בשינו ונותן לו דמי עינו ומייחד לו כלי על דמי עינו או שתבעו על מעשה ידיו ומייחד לו כלי על זה דהא מוכח בבבא קמא דמאן דאית ליה יולא בשינו ונותן לו דמי עינו סבר דאין נרוץ גט שחרור וכ"ש אית ליה בהדיא ח) דנרוץ גט שחרור וי"ל דסימא את עינו אין נרוץ ייחוד דאין ייחוד גדול מזה שהרי העבד תובע את גופו מרבו שישחררנו ויכתוב לו גט שחרור ואם תאמר פשיטא דלא מיחייב קרבן שבועה על העבד דאפילו רבי אליעזר דדרש רבויי ומיעוטי ומרבה קרקעות לשבועה לענין קרבן שבועה פורק בפרק שבועת הפקדון (שבועות לז:) דדרש מכל ולא כל והוא הדין בעבדים ויש לומר דאע"ג דבקרקעות אין קרבן בעבד יש קרבן דהכי נמי אשכחן רבי מאיר דאית ליה דאין נשבעין על הקרקעות ועל העבדים סבירא ליה דנשבעין כדאמרינן בהשואל (בבא מציעא דף ק:): מאי

מעשה ידיה ומציאתה אע"פ שלא גבתה מת האב הרי הן של אחין: **גמ'** מאי קמ"ל תנינא ג) המפתה נותן שלשה דברים והאונס ארבעה המפתה נותן בושת ופגם וקנס מוסיף עליו אונס שנותן את הצער לאביה איצטריך ליה לאביה נמי פשיטא מדקא יהיב מפתה דאי לעצמה אמאי יהיב מפתה מדעתה עבד עמדה בדין איצטריכא ליה פלוגתא דר"ש ורבנן תנן התם ג)א אנסת ופיתית את בתי והוא אומר לא אנסתי ולא פיתיתי משביעך אני ואמר אמן ואח"כ הודה חייב ר"ש פוטר שאינו משלם קנס ע"פ עצמו אמרו לו ב אע"פ שאינו משלם קנס ע"פ עצמו אבל משלם בושת ופגם ע"פ עצמו ◦בעא מיניה אביי מרבה האומר לחבירו אנסת ופיתית את בתי והעמדתיך בדין ונתחייבת לי ממון והוא אומר לא אנסתי ולא פיתיתי ולא העמדתני בדין ולא נתחייבתי לך ממון ונשבע והודה לר' שמעון מאי כיון דעמד בדין ממונא הואי ומיחייב עליה קרבן שבועה או דלמא אע"ג דעמד בדין קנס הוי א"ל ממונא הוי ומיחייב עליה קרבן שבועה איתיביה ר"ש אומר יכול האומר לחבירו אנסת ופיתית את בתי והוא אומר לא אנסתי ולא פיתיתי המית שורך את עבדי והוא אומר לא המית או שאמר לו עבדו הפלת את שיני וסימית את עיני והוא אומר לא הפלתי ולא סימיתי ונשבע והודה יכול יהא חייב ת"ל [1]וכחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו או מצא אבידה וכחש בה ונשבע על שקר ג מה אלו מיוחדין שהן ממון אף כל שהן ממון יצאו אלו שהן קנס מאי

ולא לאבי הבוגרת ה"ה של עצמה ואם מתה רואים אם עמדה בדין ונתחייב לה גם הקנס ואח"כ מתה הכל הוא של אחים ואם לא הספיקה לעמוד בדין עד שמתה הקנס הוא שלו [דכיון] דאי מודה ביה מיפטר אינו ממון להורישו ליורשין והרי הוא של מאנס אבל בושת ופגם וצער שהן ממון הן של אחין. רש"א וכו'. פי' ר"ש פליג בהכי על ת"ק עליו הרשאה ולא להקדישו אבל האב מוריש חבלותיו לבניו וגם הבת לאחיה שהיורש הוא זוכה בכל זכותו של אב והרי הוא תחתיו חוץ מן הקנס שאינו חשוב ממון מפני שיכול להודות בו ולהפטר והכא שאינו מוריש האב לבניו משום (דקאמרה בת) דהן שלה ואין אדם מוריש זכות בתו לבניו:

ג) [נקמן מג.], ד) לעיל לט., ה) שבועות לו:, ו) [ומיהו י"ל דלא חשיב אלא הני דאמרי בהדיא דאדם מקנה אבל ר"ש דלא אמר בהדיא אלא שיש לדקדק מדבריו לא חשיב ועוד דבלאו הכי צריך למתן אמאי לא חשיב ר"ש בר"ש דהמוכר את הספינה. מ"י עה"ג], ז) מ"ש כ"ל, ח) [ומאי שייך למיבעי אמתני' דהכא דאבריחא הוי ליה למיבעי אי ריש רבנן וסיפא ר"ש. מ"ש עה"ג], ז) [וע"ע תוס' ב"ק עב. ד"ה סיפא וכו'], ח) [קדושין כד: גיטין מב:],

תורה אור השלם

1. נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וּמָעֲלָה מַעַל בַּיְיָ וְכִחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ בְּפִקֻּדוֹן אוֹ בְתִשּׂוּמַת יָד אוֹ בְגָזֵל אוֹ עָשַׁק אֶת עֲמִיתוֹ: אוֹ מָצָא אֲבֵדָה וְכִחֵשׁ בָּהּ וְנִשְׁבַּע עַל שֶׁקֶר עַל אַחַת מִכֹּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָאָדָם לְחַטֹּא בָהֵנָּה: ויקרא ה כא, כב

גליון הש"ס

גמ' בעא מיניה אביי מרבה. עיין בתשובת מהרלב"ח סימן סז ובתשובת רשד"ם תל"מ וי"ד סימן רנ"ב שהאריכו בסוגיא זו:

תוספות רי"ד

ובושת ופגם ה"ה של אב ואע"פ שלא הספיק לגבות ואם מת האב ה"ה של אחין. פי' שכיון שנתחייב ב"ד ליתן לאב כבר זכה בהן האב אע"פ שלא גבה ואם מת עד שלא הספיק לגבות אותן דאחין הוו כלהו ואם לא הספיקה לעמוד בדין עד שמת האב ה"ה של עצמה לא של אחין שאין האב מוריש זכות בתו לבניו ואילו מתה היא אחר שמת האב אם עמדה בדין עמו ונתחייבו לה גם הקנס בב"ד מורישתו לאחים ואם לא עמדה בדין הקנס אינה מורשת אותם לאחים דהכי אמרי' בגמרא כיון דאילו מודה ביה מיפטר אינו ממון להורישו ליורשים אבל הבושת והפגם והצער שאין יכול להפטר מהן בהודאתו היא מורישתו לאחי'. וה"ה בכל חבלה דעלמא אע"פ שלא עמד עליהן בדין מורישן אדם לבניו שאם חבל ראובן בשמעון ולא הספיק לתובעו בדין עד שמת יורשיו תובעים אותו אבל אם גנב ראובן שורו של שמעון וטבח ומכר ולא הספיק לתובעו בדין עד שמת אין יורשיו יכולים לתובעו דכל קנסא דינן דאי מודי ביה מיפטר לא הוי ממון להורישו לבניו: עמדה בדין עד שלא בגרה ה"ה של האב וכיון שנתחייב ליתן לאב בעדים דהו לא מצי מודי ומיפטר ומת האב קודם שהספיקה לגבותן ה"ה של אחין ואם לא הספיקה לעמוד בדין עד שבגרה דפקע זכות האב דרחמנא אמר ונתן לאבי הנערה

מוסף רש"י

שאינו משלם קנס על פי עצמו. וכיון דאי אודי לא מחייב לשלומי, כי כפר נמי לאו ממונא קא כפר ליה (שבועות לו:). **אבל משלם בושת ופגם ע"פ עצמו.** הילך ממונא כפרייה, ונגמרא מפרש פלוגתייהו (שם).

תוספות רי"ד (המשך)

ואמר אע"פ שעמדה בדין ונתחייב לתת לאב בב"ד ע"פ עדים ששוב אין יכול להודות ולהפטר עדיין לא זכי בהן האב ואף על גב דבכל קנסא דעלמא מודה ר' שמעון דמשעה שעמד עליו בדין ששוב א"י להפטר בהודאתו הוי ממון ומורישו לבניו הכא פליג משום דכתיב ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה לא זכתה תורה לאב אלא משעת נתינה וכ"ז שלא באו ליד אב [הם] של בתו הכל הקנס והבושת והפגם והצער. ואם מת האב אינו של אחים אלא של עצמה ואין הל' כר"ש שהוא יחיד אלא כת"ק דמשעה שעמד עליהן בדין ונתחייב לו זכה בהן ואם מת האב הן של אחין: מעשה ידיה של אנושה שמתבטלת מחמת הצער אע"פ שלא גבתה מן המאנס כשמת האב ה"ה של אב להורישו לאחים כבושת ופגם וממונא הוא פי' וה"ה נמי לרבנן אע"פ שלא עמדה בדין עליהם ומת האב ה"ה של אחים שמשעה שבאו לעולם זכה בהן האב ומורישן לבניו. ופי' המורה ולא דמי לקנס דלא הוי ממון עד עמדו בדין וידידוה דהא אי מודי מיפטר ואינו נ"ל דבושת ופגם וצער אינו קנס ואפ"ה תנן במתני' שאם לא עמדה בדין עליהן לא זכה בהן האב ואע"ג דאילו מודה בהו לא מיפטר. ושעמא דמילתא נ"ל אע"פ שהן ממון כיון שצריך לעמוד עליהן בדין שהרי הן צריכין שומת ב"ד ובלא ב"ד לא יהיב ליה לא זכה בהן ולא יקראו ממונו עד עמדו בדין עליהם ועד שלא יעמוד בדין עליהם הן של בת אבל מעשה ידיה ומציאתה שאין צריך לעמוד בדין עליהן דמסתמא פרע לי' ולא כפר לי' זכה בהן האב מיד וה"נ אמרי' בפ"ה אמרי נהרדעא לא כתבינן אורכתא אמטלטלי דכפרי' וה"נ אמרי' לגבי הקדש דכל מטלטלי דכפריה אע"פ שהוא יכול להוציאו בדיינים אם הקדישו בעליו אינו מוקדש עד שלא יתחייב לו והלכך בושת ופגם נמי אע"פ שממון הן כיון דמסתמא לא יהיב ליה אלא ע"פ ב"ד והו"ל ממון שצריך להוציא בדיינים אינו ממון לא להורישו מבתו לבניו ולא לכתוב

ג א מיי' פ"ח מהלכות שבועות הלכה ג:
ד ב מיי' שם ומיי' פ"ב מהל' נערה הל' יב:
ה ג מיי' פ"ז מהלכות שבועות הל' ב ג סמג לאוין רמח:

1. נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וּמָעֲלָה מַעַל בַּיְיָ וְכִחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ בִּפְקֻדוֹן אוֹ בִתְשׂוּמֶת יָד אוֹ בְגָזֵל אוֹ עָשַׁק אֶת עֲמִיתוֹ: ויקרא ה כא
2. וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לְאָבִי הַנַּעֲרָ חֲמִשִּׁים כֶּסֶף וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עִנָּהּ לֹא יוּכַל שַׁלְּחָהּ כָּל יָמָיו: דברים כב כט
3. אם עֶבֶד יִגַּח הַשּׁוֹר אוֹ אֲמָה כֶּסֶף שְׁלֹשִׁים שְׁקָלִים יִתֵּן לַאדֹנָיו וְהַשּׁוֹר יִסָּקֵל: שמות כא לב

מאי לאו בשעמד בדין. וא"ת בשלמא לרבי יוחנן דסגי ביחוד כלי דסבירא ליה [1] דמעות קונות אמי שפיר דאיחד לו כלי לקנס וקני ליה מ"מ דין קנס עליו לענין קרבן שבועה ולענין כמה דברים עד שיבא לידו אבל לר"ל דלא מיחייב קרבן שבועה אבל כשנטלו ממנו וחזר והפקידו אצלו אמאי פטר ר"ש הכא הואיל ועמד בדין ונטלו הימנו ממון גמור הוא ואומר רשב"א דלרבים לקיש מצי למימר דמיירי שנתן לו כלי בתורת משכון לקנסו וחזר והפקידו אצלו דהואיל ולא נתן לו אבל בתורת משכון לא חשיב ממון אע"פ שהיה בידו תיתה לרבינו יצחק בהפיל את שינו וסימא את עינו אמאי לא מיחייב קרבן שבועה הא מתחייב בהודאתו כיון שעמד בדין ופטרוהו ב"ד ואין לו עליו כלום ושמא כיון דאכתי מחוסר גט שחרור אם היה מודה שסימא את עינו לא היה יוצא לחירות: **לא בשלא עמד בדין.** וא"ת אי בלא עמד בדין מיחייב קרבן שבועה דלא מידי כפריה דאי מודה מיפטר ומה צריך קרא דוכחש לכך והו"ל לאקשויי ת"ל וכחש [2] אשר ירשיעון אלהים מיבעי ליה כדפריך לקמן ת"ל וכחש ת"ל ונתן מיבעי ליה וי"ל דהכא לא בעי לאקשויי הכי דאיכא למימר אסמכתא בעלמא הוא אבל לקמן פריך שפיר כי היכי דוכחש הוה לדרשא גמורה לענין שאר קנסות הכי נמי הוה דרשא גמורה לענין אונס ופתוי:

[תשלומי כפל ותשלומי ד' וה'. ר"ש לא פליג אהא דלא שביק אינש מידי דכי מודה מיחייב ותבע מידי דכי מודה מיפטר דהכא הכל קיים. מהר"מ] ת"י כ"י:

דאחין בעי למיהוי. בשלמא לדידי הוא קנס לכל מילי מדגלי רחמנא לענין קרבן שבועה אצלא לדידך דאחין בעי למיהוי תימה וכי רבה לא ידע מתני' ותירץ ר"י ברבי אברהם דרבה דאמר דממון הוי להורישו לבניו היינו כשאין הבת קיימת אבל מתני' איירי כשהבת קיימת דאז אין רואי להורישו לבניו כל זמן שלא בא לידו משום דאין אדם מורים זכות בתו לבנו ואגיי דאקשי ליה לא ניחא ליה לאיפלוגי בהאי ורבה נמי הודה לו [3]: **ונתן לחוד.** וגבי מוליא שם רע דכתי' ונתנו לאבי הנערה איכא למימר ונתן לחוד ונתנו לחוד: **אי** הכי ת"ל וכחש ת"ל ונתן מיבעי ליה. בשלמא לדידי מונתן לא גמרי מידי וכולה מילתא יליפינן מוכחש דאף דלא הוי ממון להורישו לבניו יליפינן מהתם מדגלי רחמנא גבי קרבן שבועה אצלא לדידך דילפת מונתן דלא הוי ממונא עד שעת נתינה ולא זכי אב אחר העמדה בדין כמו קודם א"כ ונתן מיבעי ליה ואין צריך קרא דוכחש על כך דפשיטא דכיון דאי מודה מיפטר פטור נמי מקרבן שבועה: **כי אצטריך קרא כגון שעמדה בדין ובגרה ואח"כ מתה דבי ירית מינה דידה קא ירית.** ואע"ג דהשתא ממון גמור הוא שלא בא לידו מכח קנס ואי מודה מיחייב אפ"ה פטור מקרבן שבועה מוכחש והיינו דפריך למאי דשני דהשתא יצאו אלו שהן קנס ממון הוא אבל עד השתא הוה אתי ליה שפיר דקרי ליה קנס הואיל ובא לידו מכח קנס ואי מודה מיפטר אבל השתא דמוקמינן לקרא בכי האי גוונא כגון שעמדה בדין ומתה שלא בא לידו מכח הקנס אצלא מכח ירושה ומצתא דפשיטא היא דאי מודה מיחייב אמאי קרי ליה קנס ומשני תני יצאו אלו שעיקרן קנס והשתא כולהו קנסות משעמד בדין ממונא הוי ומיחייב בהודאתו ואפי' הכי גזירת הכתוב היא מוכחש דפטור מקרבן שבועה והכי נמי אפילו לר' אלעזר דאמר [4] נשבעין על הקרקעות גזירת הכתוב היא דפטור מקרבן שבועה אע"ג דמיחייב בהודאתו: **הא** עמד בדין דמשלם ע"פ עצמו בו'. ולדבריו דרבה קאמר לה בשלמא לדידי דסבירא לי דבכל קנסות אפילו עמד בדין אינו משלם ע"פ עצמו ולעולם חשיב קנס לרבי שמעון עד שיגיע לידו כדשמעינן מוכחש אתי שפיר דכל היכא דמיחייב ע"פ עצמו מיחייב נמי קרבן שבועה כגון עמדה בדין ובגרה ומתה דמינה ירית אצלא לדידך הא כל קנסות שעמד בדין או באונס ומפתה שעמדה בדין ובגרה ומתה אף על גב דמיחייב בהודאתו פטור מקרבן שבועה תיקשי:

רבי

מאי לאו בשעמד בדין לא בשלא עמד בדין והא מדרישא בשעמד בדין סיפא נמי בשעמד בדין דקתני רישא אין לי אלא דברים שמשלמין עליהם את הקרן תשלומי כפל תשלומי ארבעה וחמשה והאונס והמפתה ומוציא שם רע מנין ת"ל [1] ומעלה מעל ריבה היכי דמי אי דלא עמד בדין כפילא מי איכא אלא פשיטא בשעמד בדין ומדרישא בשעמד בדין סיפא נמי בשעמד בדין א"ל יכילנא לשנויי לך רישא בשעמד בדין [5] וסיפא בשלא עמד בדין וכולה ר"ש היא [6] ושינויי דחיקי לא משנינן לך דא"כ אמרת לי [7] ליתני רישא ר"ש אומר או ליתני סיפא דברי ר"ש אלא כולה בשעמד בדין ורישא רבנן וסיפא ר"ש ומודינא לך לענין קרבן שבועה דרחמנא פטריה מוכחש וכי קאמינא ממון הוי להורישו לבניו איתיביה ר"ש אומר אם לא הספיקה לגבות עד שמת האב הרי הן של עצמה ואי אמרת ממון הוי להורישו לבניו לעצמה אמאי דאחין בעי מיהוי אמר רבא [2] האי מילתא קשאי בה רבה ורב יוסף עשרין ותרתין שנין ולא איפרק עד דיתיב רב יוסף ברישא ופירקה שאני התם דאמר קרא [3] ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף לא זיכתה תורה לאב אלא משעת נתינה וכי קאמר רבה ממונא הוי להורישו לבניו בשאר קנסות אלא מעתה גבי עבד דכתיב [4] כסף שלשים שקלים יתן לאדוניו הכי נמי לא זיכתה תורה לאדון אלא משעת נתינה יתן לחוד ונתן לחוד אי הכי ת"ל וכחש ת"ל ונתן מיבעי ליה אמר רבא כי איצטריך וכחש כגון שעמדה בדין ובגרה ומתה דהתם כי קא ירית אביה מינה דידה קא ירית אי הכי יצאו אלו שהן קנס ממון הוא אמר רב נחמן בר יצחק יצאו אלו שעיקרן קנס איתיביה ר"ש פוטר שאינו משלם קנס על פי עצמו טעמא דלא עמד בדין הא עמד בדין דמשלם על פי עצמו קרבן שבועה נמי מיחייב רבי שמעון לדבריהם דרבנן קאמר להו לדידי אע"ג דעמד בדין רחמנא פטריה מוכחש אלא לדידכו אודו לי מיהת היכא דלא עמד בדין דכי קא תבע קנסא קא תבע ומודה

מאי לאו בשעמד בדין. בב"ד אחד ובאו עדים באותו ב"ד ובחייבוהו ב"ד על פיהם ועכשיו זה תובעו מה שחייבוהו ב"ד וחזר וכפר וקתני פטור: **בשלא עמד בדין.** ועדיין לא העידו עדים: **והא מדרישא.** מילתייהו דרבנן דלפילגינו עליה וחייבוהו קרבן שבועה אייתי בשעמד בדין מכלל דסיפא כלומר ר"ש דאתא לאיפלוגי עלייהו בדכוותה אייתי: **אין לי.** שיתחייב קרן וחומש ואשם: **כפילא מי איכא.** מי יימר דגנב דתבעיה כפילא ועוד דלמא מודי ומיפטר: **אלא פשיטא בשעמד בדין.** והא דקתני יצאו אלו שהן קנס לקמן מפרש לה שעיקרן קנס: **או ליתני רישא.** דכולה רבי שמעון אומר או ליתני סיפא כו' מאי שנא דאיפסיק ותנא רבי שמעון אומר בי מילעי: **ומודינא לך לענין קרבן שבועה.** דלרבי שמעון אע"ג דעמד בדין לא מיחייב עליה קרבן שבועה: **להורישו לבניו.** משעמד בדין ומת עד שלא הספיק לגבות הרי הוא של אחיה ולא שלה: **עשרין ותרתין שנין.** הן היו ימי שררתו של רבה [5] ומת ויסד רב יוסף בראש וסייעוהו מן השמים לפרקה להיות לו לשם לפי שהיה רבה חריף ולכך קראוהו עוקר הרים ורב יוסף היה בעל שמועות ומשנה ובריית'א לכך קראוהו סיני [6]: **וכי אמר רבה ממונא הוי להורישו.** משעמד בדין בשאר קנסות ולא מיפטר תו בהודאה: **יתן לחוד ונתן לחוד.** יתן משמע לשון לווי ולעולם ונתן משמע דבר הנתון כבר: **אי הכי.** דשאני קנס דאונס ומפתה משאר קנסות דאפילו עמד בדין נמי לאו ממונא הוא: **ת"ל וכחש.** בתמיה. כלומר מאי איריא דנסיב לה הש"ס לפטורא מוכחש כי היכי דיליף שאר קנסות כלומר מדלא דמי לתשומת יד למיהוי עיקר תחילתו ממון תיפוק ליה דהשתא נמי לאו ממונא הוא דרחמנא אמר ונתן דלא זיכתה לו תורה עד שעת נתינה: **כי איצטריך וכחש.** לקנס דאונס ופתוי למילפינהו בהדי שאר קנסות לפטורא מוכחש משום דעיקרן קנס ולא מצי למילף מונתן: **כגון שעמדה בדין ובגרה.** דלרבי שמעון דידה הוא דכי היכי דפליג בתמניתין בלא הספיקה לגבות עד שמת האב הכי נמי פליג בלא הספיקה לגבות עד שבגרה דקאמר ת"ק הרי הן של אב ולרבי שמעון הרי הוא של עצמה ואם מתה אחרי כן ירית לה אביה מכח דידה והוי ממון גמור ואע"ג דלא מטא לידה לגבי דידה לא הוה שאני משאר קנסות דמשעת העמדה בדין ממונא הוא וכי מייתא ירית הוא כל זכות שהיה לה בו הלכך מונתן לא מצי למיפטריה ונסיב הש"ס מוכחש ומשום דעיקרו קנס: **אי הכי.** דבשעמד בדין אוקימתה וכבר נעשה ממון היכי קתני יצאו אלו שהן קנס הא ממון ניהו: **שאינו משלם קנס כו'.** ואי הוה מודי הוה מיפטר אלמא טעמא דרבי שמעון משום דאי הוה מודי מיפטר הוא והא ליתא אלא כשלא עמד בדין: ה"ג **הא עמד בדין דמשלם ע"פ עצמו קרבן שבועה נמי מיחייב: רחמנא פטריה.** מקרבן שבועה: **מוכחש בעמיתו.** שלא פירש בו אלא דברים שעיקרן ממון: ומודה

מסורת הש"ס

א) [עיין תוס' לעיל לח: בד"ה יש בגר וכו' ביאור בסוגיא דהכא], ב) [ב"ק מג. קו.], ג) [ב"ק סו:], ד) [ברכות סד.], ה) [סס], ו) [ב"מ מז:], ז) [ומיהו לקמן פריך מאי למימרא דאע"פ שלא בגבה מורים לבניו. ת"י], ח) [שבועות לז:],

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמרת לי אבו ליתני רישא: (ב) תוס' ד"ה לא וכו' וכתב ת"ל אשר ירשיעון:

ומודה בקנס פטור ורבנן סברי כי קא תבע בושת ופגם קא תבע במאי קא מיפלגי א"ר פפא ר"ש סבר [ח]לא שביק איניש מידי דקיץ ותבע מידי דלא קיץ ורבנן סברי לא שביק איניש מידי דכי מודי ביה לא מיפטר ותבע מידי דכי מודה ביה מיפטר בעא מיניה רבי אבינא מרב ששת בת הניזונת מן האחין מעשה ידיה למי במקום אב קיימי מה התם מעשה ידיה לאב ה"נ מעשה ידיה לאחין או דלמא לא דמי לאב התם מדידיה מיתזנא הכא לאו מדידהו מיתזנא א"ל תניתוה [ט]אלמנה ניזונת מנכסי יתומים ומעשה ידיה שלהן מי דמי אלמנתו לא ניחא ליה בהרווחה בתו ניחא ליה בהרווחה למימרא דבתו עדיפא ליה מאלמנתו והאמר רבי אבא א"ר יוסי [י]עשו אלמנה אצל הבת כבת אצל אחין בנכסין מועטין מה הבת אצל אחין [כ]הבת ניזונת והאחין ישאלו על הפתחים אף אלמנה אצל הבת [ל]אלמנה ניזונת והבת תשאל על הפתחים לענין זילותא אלמנתו עדיפא ליה לענין הרווחה בתו עדיפא ליה מתיב רב יוסף [מ]מעשה ידיה ומציאתה אע"פ שלא גבתה מת האב הרי הן של אחין טעמא דבחיי האב הא לאחר מיתת האב לעצמה מאי לאו בניזונת לא בשאינה ניזונת אי בשאינה ניזונת מאי למימרא אפילו [נ]למ"ד יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זגך [ס]ה"מ בעבד כנעני דלא כתיב ביה עמך אבל עבד עברי דכתיב ביה [1]עמך לא כל שכן בתו אמר רבה בר עולא [ע]לא נצרכה אלא להעדפה אמר רבא [פ]גברא רבה כרב יוסף לא ידע דאיכא העדפה וקמותיב תיובתא אלא אמר רבא רב יוסף מתני' גופא קשיא ליה דקתני מעשה ידיה ומציאתה ממאן גביא אלא גבתה מציאתה ממאן גביא אלא לאו הכי קאמר מעשה ידיה כמציאתה מה מציאתה בחיי האב לאב [צ]לאחר מיתת האב לעצמה אף מעשה ידיה נמי בחיי האב לאב לאחר מיתת האב לעצמה ש"מ איתמר נמי א"ר יהודה אמר רב [ק]בת הניזונת מן האחין מעשה ידיה לעצמה אמר רב כהנא מ"ט דכתיב [2]והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם [ר]אותם לבניכם ולא בנותיכם לבניכם מגיד שאין אדם מוריש זכות בתו לבנו מתקיף לה רבה ואימא בפיתוי הבת וקנסות וחבלות הכתוב מדבר וכן תנא רב חנינא בפתוי הבת וקנסות וחבלות הכתוב מדבר [ש]חבלות צערא דגופא נינהו [ת]אמר רבי יוסי בר חנינא

שפצעה

[רבי שמעון סבר כו'. והשתא פליגי בתרתי בעמד בדין ובדלא עמד בדין לפגל קשה לסוף סוף כיון דצריך לומר דפטור מקרבן אע"ג דלפי מודה מיתייב מ"כ בתנס דתקן לתלק בין קנס זה לשאר קנסות אלא הוה ליה למימר כי קאמר רבה דממונא הוי לענין הודאה וע"ק לתבי אמאי תלי ר"ש קרבן שבועה בהודאה דדרבה הודאה תליא בקרבן שבועה ועוד היכי הוה בעי למילף הודאה מקרבן הרי קרקעות דפטור מקרבן אע"ג דלפי מודה מיתייב ועוד הא דאמר לקמן הא עמד בדין משלם כו' משמע אאונס ומפתה דקאי ביה אם עמד בדין מייב קרבן אע"ג דלא בגרה ומתה ומפרש ר"י דאתבי מיבעיא ליה כיון דאינו מורים לבניו אפי' עמד בדין לר"ש במתני' משום דאין אדם מוריש זכות בתו לבנו וחשיב זכות בתו כל זמן שלא בא לידו ה"ק לענין שבועה דאמר למעטו מוכתם אע"פ שממון גמור הוא לענין הודאה כשמודה כשעמד בדין מ"מ אם קנס עליו כיון דאם היה מודה נתחייב ופיתוי ולא היה מודה שעמד בדין פטור

וסוף הסוגיא מ"מ לא יתישב]:

בת הניזונת מן האחין מעשה ידיה למי. מדאוסיפתא פשיטא ליה דהוי לעצמה כדדרשינן לקמן מוהתנחלתם אלא מדרבנן בעי מדתלי טעמא במזונות ומדמייתי עלה מאלמנה ומיבעיא ליה כיון דניזונות משלהן מי התקינו להו רבנן מעשה ידיה תחת מזונות או לא וכן משמע כל הסוגיא ולקמן דבעי מ"ט דרב ה"מ למיבעי נמי מ"ט דרב ששת דמדאורייתא מודה דהוה לעצמה אלא נקט רב משום דקאמר בהדיא דמעשה ידיה לעצמה אף מדרבנן וקשה מגמגם רשב"א דהכא משמע דטפי הוו מעשה ידיה שלה כיון שניזונות בעל כרחם בתנאי ב"ד ממה שהיתה ניזונת מדעתם ולקמן ברישא אלמנה (דף לה:) גבי אלמנה משמע איפכא דאדרבה כיון שניזונות ע"י תנאי ב"ד הוה מעשה ידיה שלהן טפי ממה שהיתה ניזונת מדעתם ול"ע [ו][ודוחק לחלק בין אלמנה לבת דניחא ליה בהרווחה דמ"מ סברא הוי איפכא]:

עשו אלמנה אצל הבת כבת אצל האחין. וא"ת אלמנה אצל הבת אמאי קרי ליה נכסים מועטין בשלמא גבי בת אצל אחין מפרש בפ' מי שמת (ב"ב קנט: ושם) כדי שיזונו אלו ואלו עד שיבגרו אבל הכא אין שייך אותו שיעור שהאלמנה יש לה לעולם מזונות וגרשה לר"י דדוקא כשיש אלמנה ובנים ובת תקנו לאלמנה ונתנו לה מה שהיה [ב] ליקח לבת והיינו עד שתיבגר הבת אבל כשאין אלא אלמנה ובנים או אלמנה ובת שהבת יורשת לא עשו תקנה בשביל האלמנה דמשום אלמנה לא רצו להפקיע כח הירושה אלא כשכבר הפקיעו בשביל הבת ובשביל הבת הפקיעו טפי לפי שהיא יורשת כשאין בנים וכן משמע בירושלמי בפרק מי שמת דאמר התם אין

ומודה בקנס פטור. והרי לא תבעו אלא קנס לבדו ועליו נשבע וכיון דאי אודי ליה קמן לא משלם כי כפריה נמי לאו ממונא כפריה: **בא הניזונים מן האחין.** שכך הוא תנאי כתובה בפרקין (לקמן דף נב:) בנן נוקבן דיהוויין ליכי מינאי איזון יהון יתבין בביתי ומיתזנן מנכסיי עד דתלקחון לגוברין: **ואו מדידהו.** אלא מתנאי כתובה אמן: **אלמנה ניזונת מנכסי יתומים.** דהאי נמי תנאי כתובה הוא בפרקין [שם] את תהא יתבא בביתי ומיתזנא מנכסי כל ימי מיגר ארמלותיך: **ומעשה ידיה שלהן.** אלמא במקום אב קיימי: **בתו ניחא ליה בהרווחה.** שתרויח מעשה ידיה [ג] לבד מפרנסתה: **אלמנה אצל הבת.** מי שמת והניח אלמנה וכת: **בנכסים מועטין.** שאין בהן כדי פרנסת שנים עשר חודש כדאמר כפ' מי שמת בב"ב [קנט.] [שם] הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים: **טעמא דבחיי האב.** עשאתו וזכה בו האב להורישו לבניו: **הא לאחר מיתת האב.** עשאתו הוי לעצמה מדאצטריך לתנא לאשמועינן: **לא בשאינה ניזונת.** כגון שלא היו נכסים: **מאי למימרא.** דיוקא לא אצטריך לאשמועינן דעשאתה לאחר מיתת האב לעצמה ואי לאשמועינן היא גופה דמה שעשאתה בחיי האב לאחים פשיטא דהא זכה בה האב דממונא הוא ולאו קנסא: **אפי' למאן דאמר.** במסכת גיטין (יב.) פלוגתא: **להעדפה.** לעולם לדיוקא דילה אינטריך לאשמועינן דמעשה ידיה לאחר מיתת האב לעצמה ובשאינה ניזונת דלא תימא זכות שזיכתה תורה לאב בבתו ממון הוא להורישו לבניו ודקשיא לך במאי תיתזון הא לא גרעה מעבד עברי כי אצטריך לאשמועינן להעדפה שמעשה ידיה עודף על מזונותיה אצטריך לאשמועינן: **אמר רבא וכי גברא רבה ברב יוסף.** דאותבה להא תיובתא לא הוה ידע דאיכא העדפה ומאי דאמרי לאחויי ולשנויי בשאינה ניזונת ולהעדפה ואפ"ה אותבה אלא ע"כ רב יוסף טעמא ידע דתיובתא מעלייתא היא והכי קשיא ליה ממתני' אדרב ששת: **דקתני.** מתני' מציאתה עם מעשה ידיה ולמה לי למתנייה והא לא שייך למיתני אע"ג שלא גבתה דממילא גבתה: **אלא לאו ה"ק מעשה ידיה כמציאתה.** דמה שעשאתה בחיי האב לאב ולורשין ומה שעשאתה לאחר מיתת האב לעצמה: **מה מציאתה כו'.** דמציאתה פשיטא לן דלעצמה דהא אפי' בחיי האב לא זכי בהן אב אע"כ סמוכה על שלחנו כדאמרינן בב"מ (דף יב:) ומשום איבה דכיון דאינו חייב במזונותיה בחייו כדתנן בפירקין) האב אינו חייב במזונות בתו ואי אמרת מציאתה לעצמה תו לא יהיב לה מזונות ולקמן בפירקין[ד] נמי אמרי' זכאי במציאתה משום איבה אבל אחין על כרחייהו מתזנא מנכסי האב: **דכתיב והתנחלתם אותם.** עבדים כנעניים: **זכות בתו.** זכות שזיכתה לו תורה בבתו: **ואימא בפתוי הבת וקנסות.** דאותם וחבלות הכתוב מדבר אבל מעשה ידיה דמידי דשכיח וחסרי בה ממונא דהא מיתזנא מינייהו אימא דידהו הוי: **צערא דגופא הוא.** וצערא לא זכי ליה רחמנא לאב כדתניא בהחובל (ב"ק פז:) בנו ובתו הקטנים יעשה להם סגולה: בשאינה ניזונת אפי' למ"ד כו' וכן עיקר ומיירי בשאינה ניזונת לא מן האב ולא מן האחין דאחר מיתת האב אית לן למידק דומיא דבחיי האב ופריך אגופה אמאי מת האב הרי הן של אחין הא אפי' אב עצמו אין לו כיון שאינה ניזונת ממנו: **ל"ג כי טוב לו** דבספרי (פ' ראה) לא מפיק ליה מהאי קרא אלא דריש לה מכשכיר כתושב יהיה עמך ומיותר הוא עמך דה"מ למכתב כשכיר כתושב יהיה עד שנת היובל אבל כי טוב לו עמך אינו אלא סיפור דברים בעלמא[מ]: **מגיד שאין אדם מוריש זכות בתו לבנו.** תימה אמאי אינטריך קרא להכי הא היא גופה לא נפקא לן דמעשה ידיה לאביה אלא מלאמה מה אמה מעשה ידיה לרבה אף בת מעשה ידיה ואמה גופה אינה עובדת לא את הבן ולא את הבת כדאמרי' בפ"ק דקידושין (דף יח:) ונראה לרשב"א דלא אינטריך האי קרא אלא משום קטנה דהקישא לא אינטריך אלא לגערה אבל לקטנה לא צריך הקישא דהשתא זבוי מזבן לה מעשה ידיה מיבעי. [נ] [ל"נ אי לאו האי קרא ה"א לאמה לקטנה אינטריך לאשמועינן דאין מעשה ידיה לאחין דומיא דאמה ולא הוה ידע' נערה אבל תימה דהשתא זבוי מזבן לה הוי ק"ו ומימא דיון]: **חבלות** דידה נינהו. ואם תאמר וכי אם קינן ידיה לא תהיה חבלה של אב והלא מפסיד מעשה ידיה ואמרינן בהחובל (ב"ק דף פז.) הקונן יד עבד עברי של חבירו [ג] נותן דמי שבת גדולה לעבד ודמי שבת קטנה לרבו ורבנן אמרי יתן הכל לעבד וילקח בהן קרקעות [פ] והוא אוכל פירות ויש לומר דפשיטא ליה דמייתי בחבלות קטנות שאין בהן ביטול מלאכה דאי יש בהם הפסד מעשה ידיה אמאי אין מורים לבנו כמו שמורים מעשה ידיה להכי פריך דידה ניהו:

מסורת הש"ס

א) שבועות לח:, ב) לקמן פא. לה:, ג) ב"ב קמ: [ע"ש], ד) [לעיל מב.], ה) [ב"מ לג.] ב"ק פז: לקמן נח: גיטין יב., ו) ב"ק פז:, ז) [זבחים מד. ק:], ח) קדושין טז:, ט) ב"ק פח., י) [לקמן דף מט.], כ) [דף מו:], ל) מ"י כ"י, מ) [וע"ע תוס' קדושין טו. ד"ה כי וכב"ק פז: ד"ה דכתיב], נ) מ"י כ"י, ס) [ל"ל והרב],

תורה אור השלם

1. כְּשָׂכִיר כְּתוֹשָׁב יִהְיֶה עִמָּךְ עַד שְׁנַת הַיֹּבֵל יַעֲבֹד עִמָּךְ: ויקרא כה מ
1. וְהָיָה כִּי יֹאמַר אֵלֶיךָ לֹא אֵצֵא מֵעִמָּךְ כִּי אָהַבְךָ וְאֶת בֵּיתֶךָ כִּי טוֹב לוֹ עִמָּךְ: דברים טו טז
2. וְהִתְנַחַלְתֶּם אֹתָם לִבְנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם לָרֶשֶׁת אֲחֻזָּה לְעֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ וּבְאַחֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ בְּאָחִיו לֹא תִרְדֶּה בוֹ בְּפָרֶךְ:
ויקרא כה מו

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה בתו כו' לבד מפרנסתה. נ"ב כלומר נזוניתא: (ב) תד"ה עשו כו' שהיה לה ליקח: (ג) ד"ה מבנות כו' של מכיון אביי אמר נוטן וכו' ורבא אמר יגמן:

מוסף רש"י

מעשה ידיה. שעשתה בחיי אביה, אע"פ שלא גבתה. כגון שכר פעולה, מת האב הרי הן של אחין. דמשכח לעולם זכה בו האב, ולא דמי לקנס דלא הוי ממון עד שעמד בדין ויעידוהו דהא אי הוי מודה מיפטר (לעיל מב.). יכול הרב לומר לעבד. כנעני, עשה עמי. מלאכה, ואיני זגך. אלא מוזר על הפתחים (גיטין יב.). להעדפה. דמותר על מזונותיה (ב"ק פז:). זכות בתו. זכות שזיכתה לו תורה בשבת בתו (קדושין טז:).

עין משפט נר מצוה

ו א מיי' פי"ח מהל' אישות הל"ח סמג לאוין ל"ח עוש"ע אה"ע סי' לה סעי' ח:
ז ב מיי' פי"ט עש הל' יז ופ"ה מהל' נחלות הל"ב סמג עש עוש"ע עש סי' קיב סעי' יא:
ח ג מיי' פי"ט מהל' אישות הל' כא סמג עש עוש"ע עש סעי' טז וסי' נג סעי' ד:
ט ד מיי' פי"ט מהל' עבדים הל"ז עוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' כ:
י ה ו מיי' פי"ט מהל' אישות הל"י ופ"ג מהל' עבדים הל' טו סמג עשין פג עוש"ע אה"ע סי' קיב סעי' כ:
יא ז ח מיי' פ"ל מהל' חובל הל' יד סמג עשין נ עוש"ע חו"מ סי' תכד סעי' ו:

תוספות רי"ד

בעא מיניה רבינא מר"ש בת הניזונת מן האחין מעשה ידיה למי. אחים במקום אב קיימי מה התם מעשה ידיה לאב ה"נ מעשה ידיה לאחין. א"ד לא דמי [לאב] התם מדידיה מיתזנא הכא לאו מדידהו מיתזנא אלא מתנאי ב"ד קאכלי פי' שכך כתבו לה בכתובתה בנין נוקבין דיהוי ליכי מינאי אנן מיתזנין וכו' א"ל תניתוה אלמנה ניזונת מנכסי יתומים ומעשה ידיה שלהן. פי' והאי נמי תנאי כתובה הוא שכך כותב לה ואת תהא יתבא בביתי ומיתזנא וכו' אלמא במקום אב קיימי מי דמי אלמנותו לא ניחא ליה בהרווחה בתו ניחא ליה בהרווחה. ור"י פשיט מדקתני מעשה ידיה ומציאתה אע"פ שלא גבתה מת האב הרי הן של אחין. בשלמא מעשה ידיה איכא גוביינא אלא מציאתה ממאן גביא אלא לאו הכי קאמר מעשה ידיה כמציאתה מה מציאתה בחיי האב לאב לאחר מיתת האב לעצמה פי' דמציאתה פשיטא לן דלעצמה דהא אפילו בחיי אביה לא זכי בהו האב אלא משום איבה שסמוכה על שלחנו ואינו חייב לזונה בחייו אבל אחין בע"כ יהבו לה מזוני ל) בחיי אביה לפיכך אינם זוכים במציאתה אף מעשה ידיה בחיי אב לאב לאחר מיתת האב לעצמה. איתמר נמי אר"י א"ר בת הניזונת מן האחים מעשה ידיה לעצמה אמר (ר"ה) [רב כהנא] מ"ט דרב דכתיב והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם אותם לבניכם ולא בנותיכם לבניכם. מגיד לך הכתוב שאין אדם מוריש זכות בתו לבנו:

ל) ל"ל יהבי לה מזוני מנכסי אביה.

שפצעה בפניה. ואם תאמר תקשי הך ברייתא לרב ויש לקיים דמשמע בהחובל (ב"ק דף פז: ושם) דפליגי אהרבי יוחנן דאמר פצעה בפניה דהוי דאב ויש לומר דבפחת דעד הנערות מודו כולי עלמא דהוי דאב שמפסיד במה שהיה יכול למוכרה והתם פליגי במה שהיא נפחתת גם מנערות ואילך וסבר רבי יוחנן דכל הפחיתה הויא דאב הואיל ונעשה לה בעוד שהיא בגרשת אב אי נמי בפחיתת מכירה מודו כולי עלמא דהויא דאב והתם פליגי במה שנפחתה לקידושין דסבירא להו לרב וריש לקיש דלא זכיא ליה רחמנא אלא קידושין ממש [1] [וריב"א פירש אע"ג דפליגי בפצעה בפניה בקצץ לה ידיה מודו כולי עלמא דהוי דאב ומוקמי הך ברייתא דהכא בחבלות גדולות וסברי נמי דאין אדם מוריש מעשה ידיה לאחין]:

טעמא דהשיאה וגרשה וכו'. משום מאן דאמר מעיין גורס (יבמות דף סד:) דייק לה מסיפא ואם תאמר ותקשי ליה מרישא דמשמע דמזל גורס ויש לומר דמלי למימר דנקט רישא אגב סיפא וריב"ן מוקי כולה מתניתין בשאה אחת ומפרש הכי טעמא דהשיאה וגרשה אחר שארסה ונתארמלה הא השיאה ונתארמלה תו לא הוי מלי למימר השיאה שנית ואין נראה לר"י דאם כן לא הוה מלי מוכח אלא למאן דאמר מזל גורס אכתי הוי מלי למתני תו השיאה ואם כן תקשי ליה מ"מ מתני' הכא: **ומיגבא מאימת גביא.** פירש בקונטרס אי משעת אירוסין דהא מהכא שעתא איחייב ליה בתקנתא דרבנן או דלמא עד שעת כתיבה דהויא מלוה בשטר לא טרפא ממשעבדי וקשה לר"י דמאי שייכא הך בעיא הכא ועוד מדנקט מאימת גביא משמע דבגשואה בעי מאיזה זמן טרפא ואמאי ליבעי אי כל אירוסות טרפי ממשעבדי או לא ונראה לר"י דדוקא בהך דמיירי רבי יהודה בה במארס את בתו וגברה ואחר כך ניסת קא בעי דאי טעמא דמודה משום דלא נכתבו ברשותו הוי טעמא משום דשעת כתיבה מחלה לשיעבודא דלא תקינו ליה רבנן לאב אלא כשלא מחלה ואם כן איכי גופה נמי לא בעיא מידי או דלמא טעמא דר' יהודה לאו משום דמחלה לשעבודא קמא קאמר אלא משום דלא תקינו לאב זכיה בשלא נכתבה ברשותו ומיהו היכא דלא נכתבה כלל פשיטא דהוי דאב כגון שגירשה מן האירוסין ואם כן בעיא מזמן ראשון ודוחק להעמיד כולה שמעתין אליבא דרבי יהודה ונראה לרשב"א דאליבא דרבנן בעי ובעי טפי הכא מבעלמא היכא דליכא אב דהכא אם נתאלמנה או נתגרשה מן האירוסין היתה הכתובה של אב וכי היכי דמפסיד כמו האב בשעת נשואין מספקא ליה אם גם היא מפסדת: הכא

שפצעה בפניה אמר רב זירא אמר רב מתנה אמר רב ואמרי לה אמר רבי זירא א"ר מתנה אמר רב בת הניזונת מן האחין מעשה ידיה לעצמה דכתיב [1] והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם אותם לבניכם ולא בנותיכם לבניכם מגיד שאין אדם מוריש זכות בתו לבנו א"ל אבימי בר פפי שקוד אמרה שקוד מנו שמואל הא רב אמרה אימא אף שקוד אמרה אמר מר בר אמימר לרב אשי הכי אמרי נהרדעי הלכתא כוותיה דרב ששת רב אשי אמר הלכתא כוותיה דרב והלכתא כוותיה דרב: מתני' [2] המארס את בתו וגרשה אירסה ונתארמלה כתובתה שלו השיאה וגרשה השיאה ונתארמלה כתובתה שלה ר' יהודה אומר הראשונה של אב אמרו לו [3] (אם) משהשיאה אין לאביה רשות בה: גמ' טעמא דהשיאה וגרשה השיאה ונתארמלה [4] אבל נתארמלה תרי זמני תו לא חזיא לאינסובי ואגב אורחיה קא סתים לן תנא כרבי דאמר [5] בתרי זמני הויא חזקה: רבי יהודה אומר הראשונה של אב: מ"ט דרבי יהודה רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו הואיל ומשעת אירוסין זכה בהן האב מתיב רבא רבי יהודה אומר הראשונה של אב ומודה רבי יהודה במארס את בתו כשהיא קטנה ובגרה ואח"כ נשאת שאין לאביה רשות בה אמאי ה"נ לימא הואיל ומשעת אירוסין זכה בהן האב אלא אי אתמר הכי אתמר רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו הואיל וברשותו נכתבין ומיגבא מאימת גביא אמר רב הונא מנה מאתים מן האירוסין ותוספת מן הנשואין ורב אסי אמר [6] אחד זה ואחד זה מן הנשואין ומי אמר רב הונא הכי והאתמר הוציאה עליו שתי כתובות אחת של מאתים ואחת של שלש מאות ואמר רב הונא באתה לגבות מאתים גובה מזמן ראשון שלש מאות גובה מזמן שני ואם איתא תיגבי מאתים מזמן ראשון ומאה מזמן שני ולטעמיך תיגבי חמש מאות כולם מאתים מזמן ראשון תלת מאה מזמן שני אלא חמש מאות מ"ט לא גביא כיון דלא כתב לה צביתי ואוסיפית לך תלת מאה אמאתים הכי קאמר לה אי מזמן ראשון גביאת גביא מאתים אי מזמן שני גביאת גביא תלת מאה הכא

שפצעה בפניה. דלפחתה מכספא דאי איתיה לאב דיליה הוא דהא יש לו בה מכר: **אמר רב זירא ואמרי לה אמר רבי זירא.** הוא רבי זירא הוא [1] רב זירא אלא בבבל מקמי דסליק לארעא דישראל לקמיה דרבי יוחנן ואין סמיכה בבבל הוו קרו ליה רב זירא ובהא שמעתא איכא למ"ד מקמי דסמכוהו אמרה ואיכא למ"ד בתר דסמכוהו אמרה: **שמואל.** הוו קרו ליה שקוד על שום דהלכתא כוותיה בדיני ושוקד על דבריו לאומרם כהלכתא [2]: **הא רב אמרה.** לעיל: **רב ששת.** דפשיט לעיל בתו מאלמנתו ואמר מעשה ידיה לאחין: **מתני' לכתובה של אב.** כתובה שהיא גובה משני ארוסין הללו וקסבר יש כתובה לארוסה ובימי נערות וקטנות קאמר: **לכתובה שלה.** דמשהשיאה פקעה רשותו ובתר גוביינא אזלינן וגוביינא בתר הכי הוא ולא אזלינן בתר כתיבה לומר הואיל והראשונה נכתבה בעודה ברשות האב בשעת תיהוי דאב: **הראשונה של אב.** טעמא מפרש בגמרא: **גמ' תו לא חזיא לאינסובי.** דהויא חזקה להיות בעליה מתיס ודק תנא במלתיה דלא ליינקוט בדרך פורענות: **ואגב אורחיה.** דבעי לאגמורינן משפט הכתובה ומחלוקת ר' יהודה ורבנן נקט ליישנא דידיה למסתם לן כרבי דאמר במס' יבמות (דף סד:) נשאת לראשון ומת לשני ומת לשלישי לא תנשא דבתרי זמני הויא חזקה: **דמשעת אירוסין.** של בעל הראשון נתחייב לה כתובה וזכה בה אב אבל באירוסין שני לא זכה דמשנשאת לראשון קפעה זכותיה מינה: **הואיל וברשותו נכתבין.** כתובה הראשונה שהיה לפני הנשואין והלכך בגרה קודם נשואין לא נכתבה ברשותו. הא דגרסינן [3] נכתבים לשון רבים אמנה ומאתים דכתובה קאי: **ומגבא מאימת גביא.** כלומר לענין זכייה דאב דהא חזינן דלאו בתר אירוסין אזלינן אפי' לר"י דקתני ומודה ר"י במארס את בתו וגברה כו' אלמא בתר כתיבה אזיל לענין מטרף לקוחות מאימת טרפא ממשעבדי משעת אירוסין דהא מהכא שעתא איחייב בתקנתא דרבנן או דלמא עד שעת כתיבה דהויא מלוה בשטר לא טרפא: **מנה מאתים.** דמתקנתא דרבנן מחייב טרפא מזמן אירוסין אם מת או גרשה לאחר נשואין טורפת לקוחות שלקחו מנכסיו מזמן אירוסין ואילך דמהכא שעתא אשתעבד: **ותוספת.** שמעלמא [4] היא באה לה לא נשתעבד עד זמן כתיבת הכתובה שקנו מידו וכתב: **אחד זה ואחד זה מן הנשואין.** דהיא גופה מחלה לשעבודא קמא ומתרלתה בזמן הכתוב בשטר הכתובה כולל המפורש בה בין עיקר בין תוספת: **אחת של מאתים.** והיא מוקדמת דדוקא כסדר נקט: **ואמר רב הונא באתה לגבות מאתים גובה.** כלומר אין לה אלא אחד מהן ויפה כחה לגבות איזה שתרצה בשתה לגבות מאתים דניחא לה בהכי וכגון שמכר נכסיו בין זמן לראשון לזמן שני דאי מפקא למיגבי בשל שלש מאות נמצאו שטרי הלקוחות קודמין: **גובה.** מאתים וטורפת לקוחות מזמן הכתוב: **ואם איתא.** דסבר רב הונא חוב ראשון ותוספת מזמן שני ה"נ תיגבי מאתים מזמן ראשון ומאה מזמן שני: **כיון דלא כתיב בה.** בכתובה שניה: **צביתי ואוסיפית לך תלת מאה אמאתים.** ש"מ לא להוסיף על הראשונה בא ולא תגבה השניה אע"כ הראשונה בטלה: הכא

אחד זה ואחד זה מן הנשואין: אמר רב [הונא] הוציאה עליו ב' כתובות אחת של מאתים ואחת של ג' מאות באת לגבות מאתים גובה מזמן ראשון [באת לגבות] ג' מאות גובה מזמן שני וכלהו חמש מאות לא גביא דכיון דלא כתב לה צביתי ואוסיפת לך ג' מאות אמאתים הכי קא"ל אי מזמן ראשון גבית גבי מאתים ואי מזמן שני גבית גבי ג' מאות פי' אם תרצה למחול שיעבודך שלא לטרוח לקוחות שקנו לאחר זמן ראשון עד זמן זה תיגבי ג' מאות וכיון שלא קרעה הראשונה ידה על העלינה או תגבה מאתים מזמן ראשון כגון שאין לה מה לטרוף מזמן

דכי נתאלמנה תרי דימני נקראת קטלנית ותו לא חזיא לאינסובי וסתם לן כרבי דאמר בפ' הבא על יבמתו נשאת לא' ומת לב' ומת לג' לא תנשא ואי הוה תני תרוייהו בגירושין [6] לא סתם לן כוותיה אלא אורחיה דתלמודא הכי הוי למתני בגירושין תרי זימני אבל כי קתני חד בגירושין וחד בנשואין הא וודאי לאו אורחיה דתלמודא הוא ומשום דבעי למיסתם לן כרבי תני הכי אבל נתאלמנה תרי זימני תו לא חזיא לאינסובי ואגב אורחיה קסתים לן תנא כר' דאמר בתרי דימני הוי חזקה: ומיגבא מאימת גביא [5] פי' המורה לענין זכיה דאב

---

[6] אולי צ"ל לא הוי יודעינן דסתם לן תנא כוותיה. ב) הוא פרש"י ז"ל. ג) אולי צ"ל דאם כבר נשאת שתגבה מן הנשואין.

עין משפט נר מצוה

יב א מיי' פ"ג מהל' אישות הל' י"ח ופ"י הל' יח סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לז סעי' ח:

יג ב מיי' פ"ג שם הל' יב סמג שם טוש"ע שם סי' לז סעי' ג וסי' נה סעי' ז:

יד ג מיי' פכ"ח מהל' אישות הל' לא סמג לאוין קכו טוש"ע שם סי' ט סעי' ח:

טו ד מיי' פ"י מהל' אישות הל' יח ופט"ו הל' כט סמג עשין מח טוש"ע שם סי' נה סעי' ו וסי' ק סעי' מד:

תוספות רי"ד

א"ל מר בר אמימר לרב אשי הכי אמרי נהרדעי הלכתא כוותיה דרב ששת פי' דפשיט לעיל בתו מאלמנותו ואמר שמעשה ידיה לאחין. ורב אשי אמר הלכתא כוותיה דרב. ומסיק תלמודא והלכתא כוותיה דרב: **מתני'** המארס את בתו וגרישה אירסה ונתארמלה כתובתה שלו השיאה וגרישה השיאה ונתאלמנה כתובתה שלה ר"י אומר הראשונה של אב. א"ל משהשיאה אין לאביה בה רשות. פי' כיון שביד האב לקדשה ווהכ בכסף קידושיה זוכה נמי בכסף כתובתה של שני האירוסין הללו כיון שלא נשאת ולא בגרה ואכתי לא נפקא מרשותי' ובעידן גוביינא נמי היא ברשותיה וקסבר האי תנא יש כתובה לארוסה. אבל אם השיאה וגרישה השיאה ונתאלמנה כתובתה שלה ואע"פ שנכתבה הראשונ' בעודה ארוסה בתר גוביינא אזלינן וכיון דנשאת כבר יצאה מרשות האב וכתובתה שלה ור"י פליג בראשונה ואמר שהוא של אב: מ"ט דר"י רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו הואיל וברשותו נכתבין נכתבין פי' המאתים זוז הראשונים נכתבו בעודה ארוסה קודם שנשאת ולא אזיל ר"י בתר גוביינא: תניא מודה ר"י במארס בתו כשהיא קטנה ובגרה ואח"כ נשאת שאין לאביה רשות בה פי' כשנכתבה הכתובה הראשונה קודם נישואין בוגרת הות ולא נכתבו ברשותו ומכאן מוכיח שיש כתובה לארוסה בתנאי ב"ד ואע"ג דלא כתב לה. דאי בדכתב לה עסקינן אמאי מודה בהא ר"י והא בשעת אירוסין דכתב לה (ארוסה) [קטנה] הות ור"י אזיל בתר כתיבה אלא לאו ש"מ בדלא כתב לה עסקינן ויש כתובה לארוסה ואע"ג דלא כתב לה: השיאה וגרישה וכו' טעמא דהשיאה וגרישה השיאה ונתארמלה כלומר היינו טעמא דנקט נשואין בתרי גווני חד בגירושין וחד באלמנות ולא נקט תרוייהו באלמנות משום דלא ניחא ליה לתנא לאשמעינן בקלקול ובאשה מקולקלת

תורה אור השלם

1. וְהִתְנַחַלְתֶּם אֹתָם לִבְנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם לָרֶשֶׁת אֲחֻזָּה לְעֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ וּבְאַחֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ בְּאָחִיו לֹא תִרְדֶּה בוֹ בְּפָרֶךְ:

ויקרא כה מו

גליון הש"ס

רש"י ד"ה הואיל וברשותו וכו' נכתבים לשון רבים. עי' תוי"ט פ"ג מ"ו דכתובות:

תוספות רי"ד (המשך)

חזינן דלאו בתר אירוסין אזלינן ואפי' לר"י כדקתני ומודה ר"י וכו' אלמא בתר כתיבה אזיל ולא פליגי ר"י וחכמים אלא בזכות האב אבל שיעבוד כתובה מאימת חיילא לא קמיירו והשתא איבעיא לן כל אשה שנשאת ונתאלמנה או נתגרשה ובאת לגבות כתובתה לטורפה ממשעבדי היינו מן הלקוחות מאיזה זמן טורפת מנה מאתים יש לה בתנאי ב"ד משעה שארסה וכתובה כתב לה עכשיו בעת הנשואין מאתים זוז והתוספת ועכשיו מאיזה זמן היא טורפת מזמן אירוסין או מזמן כתיבת הכתובה שהיא בעת הנשואין אמר ר"ה מנה ומאתים מן האירוסין ותוספת מן הנשואין פי' מנה מאתים שנתחייב לה משעת אירוסין בתנאי ב"ד גביא משעת אירוסין ותוספת לא נשתעבד לה אלא משעת נשואין ורב אסי אמר אחד זה ואחד זה מן הנשואין פי' אע"ג דתנאי ב"ד הוא להיות כתובה לארוסה ה"מ אם נתאלמנה או נתגרשה מן האירוסין. אבל אשה שנשאת וכותב לה מאתים ותוספת בתר נשואין אזלי' ולא גביא להו אלא משעת נשואין דהכי הוי עיקר תנאי ב"ד לגבות מן הנשואין ג) דינו משנשאת. וגם מכאן מוכיח שיש כתובה לארוסה ואע"ג דלא כתב לה דאי כתב לה אמאי פליג ר"א למימר מן הנשואין והא כתב לה מן האירוסין ונשתעבדו לו נכסיו. ואמרינן לקמן מאי הוי עלה ת"ש דאמר ר"י א"ש משום ר"א בר"ש מנה מאתים מן האירוסין ותוספת מן הנשואין וחכ"א אחד זה ואחד זה מן הנשואין ומסיק תלמודא והלכתא

מסורת הש"ס

א) [ומשנה שבמשניות ליתא], **ב)** ב"מ קו: [ובמות כו. סד: עירובין לז. סנהדרין פא: נדה י. סד.], **ג)** [ובתוס' דמנחות מ: השיגו בזה דר' זירא לאו היינו רב זירא], **ד)** [ובערוך ערך שקד מ' איתא שהיה שוקד על דלתי תוירה], **ה)** כמ"ל: שמעלמו, **ו)** ת"י כ"י,

א) [ומשנה שבמשניות ליתא], **ב)** ב"מ קו: [ובמות כו. סד: עירובין לז. סנהדרין פא: נדה י. סד.], **ג)** [ובתוס' דמנחות מ: השיגו בזה דר' זירא לאו היינו רב זירא], **ד)** [ובערוך ערך שקד מ' איתא שהיה שוקד על דלתי תוירה], **ה)** כמ"ל: שמעלמו, **ו)** ת"י כ"י,

הכא נמי. מדלא כתב ואוסיפית לה מאה אמאתים קמאי אלא כתב זמן שני לכל השלם מאות ולא בלשון מוסיף על השטר הראשון ש"מ אחילתיה לשעבודא קמא ואם בא לגבות שטר השני תגבה מזמן שני אבל גבי תוספת המוסיף בכל כתובות על מנה מאתים כותבין בו ואוסיפית לה על מאי דתקון רבנן הלכך לא אחילתיה לשעבודא קמא וכדקאי קאי: **אמר מר.** אדרב הונא קאי דאמר אם בא לגבות מאתים כו': **שני שטרות.** של שדה אחת של מכר או מתנה וכתבן ראובן לשמעון אחד בניסן ואחד בסיון: **ביטל שני את הראשון.** ואם כתב לו אחריות וטרפוה ממנו אין גובה אלא מזמן שני וה"נ נימא ראשון בטיל ליה דאחליה לשעבודיה קמא: **דאי מוסיף בה דיקלא.** בשטר בתרא: **לתוספת כתביה.** ולא לבטולי לקמא אלא דאי מזמן שני אתי למגבי ליקני עיקר ותוספת ואי ניחא ליה בקמא משום דקדים לא ליקני תוספת: **וה"נ הא אוסיף לה.** דכתב לה שלם מאות: **ליפות כחו לכתיב.** ואי נמי לא אוסיף ביה לא ביטל את הראשון אלא דלא ליתו בני מערא לערעורי עליה דקיימא לן[ג] מתנה לית בה משום דינא דבר מערא: **דינא דבעל חוב.** דאי אתי ב"ח וטריף ליה מיניה קבל עליו אחריות בשטר השני דנהדר ונגבי מיניה מעות הכתובים כאן: **מאי טעמא.** ביטל: **אודי ליה.** בעל השטר שהראשון מזוף היה ונתרצה על האחר לגבות מזמן שני: **אורועי סהדי.** החתומים בראשון [ד]לרפרס פסולים לרב אחא כשרים: **ונשלומי פירי.** שאכל לוקח בין זמן ראשון לזמן שני לרפרס משלם: **ונטפקא.** לפרוע מס הקרקע למלך מזמן ראשון לזמן שני לרפרס על המוכר לפרוע לרב אחא על הלוקח לפרוע: **מאי הוי עלה דלכתובה.** מאימת גבית:

מתני' וזינפה. באירוסין והיא נערה: **הרי זו בחנק.**

ואפי' נתגיירה פחותה מבת ג' שנים דבחזקת בתולה היא דכי כתיבא סקילה בנערה המאורסה בישראל כתיבא דכתיב[ד] כי עשתה נבלה בישראל: **אין לה לא פתח בית אביה.** מ"ל להוציאה אל פתח בית אביה: **ולא מאה סלע.** אם נמצא בעל שקרן ועדיו זוממין דכולה פרשה בישראל כתיבא: **הרי זו בסקילה.** בגמרא [ע"ב] יליף לה: **הרי היא לבא ישראל לכל דבריה.** ויש לה פתח בית אב ומאה סלעים: **יש לה אב ואין לה פתח בית אב.** כגון שאין לו בית בישראלית קמיירי:

גמ'

הכא נמי בדאוסיף לה. פי' שכתב בכתובה שניה יותר מברראשונה אבל אין לפרש שכתב בביתי ואוסיפית כך וכך דא"כ היתה גובה שתיהן כדאמרינן לעיל: **משום דינא דבר מצרא.** ויגיע אותו אל מכר דאם ירצה שניהם אית בה דינא דבר מערא דאפילו מתנה שכתוב בה אחריות אית בה דינא דבר מערא[ה] וגרלה דאם הלוקח עצמו מערן דלא שייך דינא דבר מערא דביטל שני את הראשון ויש מפרשים דלאו דוקא נקט משום דינא דבר מערא דאפילו לא שייך דינא דבר מערא לא ביטל שני את הראשון דנפקא מינה לענין דרך דאפי' למ"ד (ב"ב דף סד:) מוכר בעין רעה מוכר נותן בעין יפה נותן: **אימר** אחולי אחליה לשיעבודא. תימה מה אחליה לשיעבודא שייך גבי מתנה וגרלה לר"י כגון שבין זמן הראשון לזמן שני קנה הנותן שדה אצל שדה הניתן והשתא אחליה מקבל מתנה לשיעבודא ולא יוכל לטעון דינא דבר מערא ועוד [ו]אומר רשב"א דנפקא מינה אם לוה נותן בין זמן הראשון לזמן שני שיטרפו בעלי חוביו מאותה שדה [ז][ג"ל אם יאכל הנותן פירות בין זמן ראשון לשני]: **איכא** בינייהו אורועי סהדי. תימה גדולה הוא מה שפירש בקונטרס לפסול העדים דאין יכול לפסול העדים בענין זה וגרלה לר"י דאם יש לזה מקבל מתנה שוס שטר אחר שהעדים אלו חתומים בו מרענן ליה לשטרא הואיל והוא מודה שהן פסולין אי נמי לפסול חתימתן קאמר דאימר זיופי זייף הואיל והוא מודה שהשטר הזה מזוף: **והלכתא** אחד זה ואחד זה מן הנשואין. תימה לרבינו יצחק דהשתא מסקינן דאחד זה ואחד זה מן הנשואין אע"ג דאוסיף לה ופליגא אדרב נחמן דאמר לעיל אי אוסיף דיקלא לתוספת אדעתא דתוספת כתביה ולא ביטל שני את הראשון וזהו תימה דהלכתא כרב נחמן בדיני ורפרס ורב אחא איפלגו אליביה ודייקינן נמי בשילהי הכותב (לקמן דף פט: ושם) כוותיה ואור"י דהכא אע"ג דאיכא תוספת ביטל[ח] את הראשון וטעמא משום דליכא שטר כתובה באירוסין אלא מתנאי ב"ד הלכך נתבטל תנאי ראשון ע"י שטר אבל לעיל דאיכא שני שטרות כשהוסיף בשני לא ביטל את הראשון הואיל והוא בידו עדיין וא"ת וכיון דאיירי מילתייהו דרב הונא ורב אסי בדלא כתב לה א"כ תפשוט מהכא הא דבעי בפ"ק דב"מ (דף יז: ושם) אי אלוסה אית לה כתובה בדלא כתב לה [ט]וי"ל שאינו רוצה לפשוט אלא מן המשנה או מברייתא ואע"ג דאיכא לאוכוחי ממילתא דר' אלעזר ב"ר אלעזר אמר שמואל[ט] אמרה משמיה ואינה ברייתא וממתניתין דהמאלרס את בתו ליכא לאוכוחי דאיכא לאוקמה בדכתב לה וא"ת ותפשוט מהא דתניא לעיל מודה ר' יהודה במאלרס את בתו ובגרה ונשאת שאין לאביה רשות בה וע"כ בדלא כתב לה מיירי דאי כתב לה הויא שלו הואיל וברשותו נכתבה כדאמר לעיל ואי אלוסה אין לה כתובה פשיטא דאין לו בה כלום ונראה לרשב"א דלעולם איכא לאוקמה בדכתב לה ומיירי כגון שהוסיף לה בשעת נשואין דסלקא דעתא הואיל ומנה מאתים שלו תוספת נמי שלו קמ"ל[ו]: **הגיורת** שנתגיירה בתה עמה. הא דלא נקט הגיורת שנתגיירה סתמא משום דאיירי בפחותה מבת שלש דאין דרכה להתגייר אלא עם אמה ועוד דאין סברא שיטבילוה על דעת ב"ד שאין מטבילין גר קטן על דעת ב"ד אא"כ הוא מובן להתגייר וזאת פחותה מבת ג' אין בה דעת לתבוע להכי נקט שנתגיירה בתה עמה והטבילוה על דעת אמה ועוד משום דבעי למיתני היתה הורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה: **אין** לה פתח בית אב כו' הרי זו בסקילה. תימה דתיקשי מהכא למ"ד בפ' נגמר הדין (סנהדרין דף מה:) נקטעה יד העדים פטור דבעינן קרא כדכתיב וי"ל דשאני הכא דגלי קרא ומתה לרבות הורתה שלא בקדושה והיינו נמי אין לה אב אבל קשה דתקשי ליה מברייתא דבעיר שרופה עובדי כוכבים סוקלין אותה על שער ב"ד דדרים בשערין ולא בשערי עובדי כוכבים ואמאי לא פטרינן לה לגמרי וי"ל דברוב עובדי כוכבים הוי שערין שערי ב"ד ולא שער העיר:

מגה

הכא נמי היינו טעמא דלא גביא מדלא כתב לה אוסיפית לך מאה אמאתים אחולי אחליתיה לשעבודא קמא אמר מר [א]אי בעיא בהאי גביא אי בעיא בהאי גביא לימא פליגא דרב נחמן [ב]דאמר רב נחמן [ב]שני שטרות היוצאין בזה אחר זה ביטל שני את הראשון לאו מי איתמר עלה אמר רב פפא ומודה ר"נ [ג]דאי אוסיף ביה דיקלא לתוספת כתביה הכא נמי הא אוסיף לה מידי גופא אמר רב נחמן [ד]שני שטרות היוצאין בזה אחר זה ביטל שני את הראשון אמר רב פפא ומודה רב נחמן [ה]דאי אוסיף ביה דיקלא לתוספת כתביה [ו]פשיטא ראשון במכר ושני במתנה ליפות כחו הוא דכתב ליה משום דינא דבר מצרא וכל שכן ראשון במתנה ושני במכר דאמרינן משום דינא דבעל חוב הוא דכתב כן אלא אי שניהם במכר שניהם במתנה ביטל שני את הראשון מאי טעמא רפרם אמר [ז]אימר אודוי אודי ליה רב אחא אמר אימר אחולי אחליה לשיעבודיה מאי בינייהו [ח]איכא בינייהו אורועי סהדי ולשלומי פירי ולטפסקא מאי הוי עלה דכתובה ת"ש דאמר רב יהודה אמר שמואל משום ר"א בר"ש מנה מאתים מן האירוסין ותוספת מן הנישואין וחכ"א אחד זה ואחד זה מן הנישואין והלכתא אחד זה ואחד זה מן הנישואין: **מתני'** [ט]הגיורת שנתגיירה בתה עמה וזינתה הרי זו בחנק אין לה לא פתח בית האב ולא מאה סלע [י]היתה הורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה הרי זו בסקילה ואין לה לא פתח בית האב [כ]ולא מאה סלע היתה הורתה ולידתה בקדושה הרי היא כבת ישראל לכל דבריה [ל]יש לה אב ואין לה פתח בית האב יש לה פתח בית האב ואין לה אב הרי זו בסקילה לא נאמר [א]פתח בית [מ]אב אלא למצוה:

גמ'

הורתה ולידתה שלא בקדושה אלא בחנק היא כשאר א"א דעלמא: אין לה פתח בית אב ובאותה מיתה דיהבינן לה לא בעינן פתח בית אב כדבעינן במוציא שם רע דעלמא דהא לא ידעי' אבוה מן הוא. ולא מאה סלע פי' אם הוזמו עדיו וה"ת נמי אם באו לה עדים בעודה ארוסה שזנתה שלא ע"י הוצאת שם רע לא דיינינן לה כנערה המאורסה שזנתה לסקילה דכיון דמפקינן לה מדין הוצאת שם רע. אע"פ שמוציא שם רע סקילה האמור בה חידוש הוא כדמפרש בגמרא ומשמע דלא שייכא מיתה אחריתי במוציא שם רע לעולם. וכ"ש דמפקינן לה מדין ארוסה דלא הוי חידוש ויהבינן לה חנק דא"א. היתה הורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה הרי זו בסקילה. א"ל פתח בית אב. פי' דהא אין לה אב שאין מיוחסת אחר אביה כיון שהוא עובד כוכבים והיא גיורת ולא משום שאין יחוס לעובד כוכבים דודאי אית ליה יחוס דכתיב מרודך בלאדן בן בלאדן: ולא מאה סלע דמפרש בגמרא למיתה נכתבה ולא לקנס. היתה הול"ב הרי זו כבת ישראל לכל דבריה. פי' נתגיירו שניהם אביה ואמה ונתעברת אמה בעודה יהודית דעכשיו יש לה אב: יש לה אב ואין לה פתח בית אב פי' בישראלית קמיירי ואין בית לאביה. י"ל פתח בית אב וא"ל אב. הרי זו בסקילה לא נאמר פתח בית אב אלא למצוה:

במכר דמשום דינא דב"ח כתביה. פי' דבמתנה ליכא אחריות ובמכר איכא אחריות ואי אתי בע"ח וטריף לה מיניה הדר על המוכר וה"ה הדר וכתב ליה ולא לבטל את הראשון. ודאי שניהם במכר שניהם במתנה בטל שני את הראשון מ"ט רפרם אמר אודאי אודי ליה. ר"א אמר אימור איחוליה אחליה לשיעבודיה קמא. פי' רפרם אמר הודה לו המקבל לנותן שהשטר הראשון נכתב בשקר ולא היה אמת לפיכך ביקש לו שיכתוב לו שטר שני ור"א סבר אין אנו מחזיקין את הראשון בפסול אלא אמרינן כשר היה ולמה כתב לו השני שפייסו המוכר ללוקח שימחול שיעבוד של זמן א' ותפסש מזמן שני מפני שהיה לו שום שדה למכור בין זמן הא' לזמן הב' ולא היה הלוקח רוצה לקנותו מפני שיעבודו של זה ולפיכך פייסו שימחול לו שעבוד דמזמן ראשון מ"ב א"ב אורועי סהדי לרפרם כיון שהודה לו שבשקר נכתב הא' העדים הם פסולים לו שאם יש לו שום שטר שהם חתומים בו הוא בטל דפיו כק' עדים והוא הודה שהם פסולים אבל לעלמא לא כל הימנו לפוסלם ומ"ה אמר לאורועי ול"א לפסול ולמ"ד אחולי אחליה וכו' נאמנים. א"נ לשלומי פירי לרפרם דאמר אודויי אודי ליה שהראשון היה פסול א"כ כל הפירות שאכל

מסורת הש"ס

א) לקמן פט:, ב) [ס"ל מכ"ל], ג) ב"מ קס:, ד) [דבריס כב], ה) [כדאיתא ב"מ קס:], ו) ת"י כ"ר, ז) [ועוד דאיכא למימר דהכא אייר בדכתב לה ולא מקשי אדב נמצן דהכא מייר כמתזרת לו כתובה דאשוה כשנתן לה השניה. ת"י כ"ר],

תורה אור השלם

1. וְהוֹצִיאוּ אֶת הַנַּעֲרָ אֶל פֶּתַח בֵּית אָבִיהָ וּסְקָלוּהָ בְאֲנָשֵׁי עִירָהּ בָּאֲבָנִים וָמֵתָה כִּי עָשְׂתָה נְבָלָה בְּיִשְׂרָאֵל לִזְנוֹת בֵּית אָבִיהָ וּבִעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ: דברים כב כא

גליון הש"ם

רש"י ד"ה אורועי סהדי וכו' לרפרס פסולים. עי' מ"ל (פ"ג) [פ"ל] מהל' שחיטה הל' כו: **תוס'** ד"ה אימר וכו' **אומר רשב"א** הנ"מ. עי' מתשובת מהר"ל שסון סי' ק"ס: ד"ה והלכתא וי"ל שאינו רוצה לפשוט. כענין זה בתוס' קדושין כג ע"ב ד"ה למר"ש. ודף סה ע"ל תוס' ד"ה ואם: **בא"ד** אמרה משמיה ואינה ברייתא. עיין לקמן פז ע"ל בכס"י ד"ה וא"ד:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה והלכתא וכו' לאיכא תוספת ביטל שני את הראשון:

תוספות רי"ד

שני. או אם יש לה מה לטרוף גובה ג' מאות מזמן שני: וא"ר נחמן שני שטרות היוצאים בזא"ז בטל שני את הראשון. פי' אם כתב לו שני שטרי מכר או שטרי מתנה על שדה אחת הא' כתב בניסן וא' כתב בתשרי בטל שני את הראשון פי' אם היה בו אחריות וטרפוהו ממנו אינו גובה אלא מזמן שני. אמר ר"פ ומודה ר"נ דאי אוסיף ביה דיקלא לתוספת כתביה. פי' אי אוסיף דיקלא בשטרא בתרא לא בטל שני את הראשון אלא ידו על העליונה דקא"ל אי מזמן ראשון בעית למיגבי גבי' במאי דכתיב ביה ואם תרצה למחול שיעבודך מזמן ראשון ולגבות מזמן שני תגבה כל התוספת הכתובה בשטר השני: פשיטא לי פי' בשני שטרות היוצאין בזא"ז שלא בטל שני את הראשון אי הוי ראשון במכר ושני במתנה דליפות כחו הוא דכתב ליה משום דינא דבר מצרא פי' כי במכר יכול בעל מצרא להוציא מידו אבל מתנה ליתי בה משום דינא דבר מצרא ולהכי הדר וכתב לה בלשון מתנה לשתק מעליו בר מצרא ולא לבטל את הראשון וכ"ש ראשון במתנה ושני

עין משפט נר מצוה

טז א ב ג מיי' פט"ז מהל' אישות הכ"ט טוש"ע אה"ע סי' ק סעי' יד:

יז ד ה ו ז ח מיי' פ"ה מהל' זכיה הל' מ ט סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רמ סעי' ג ב:

יח ט מיי' פ"ג מהל' איסורי ביאה הל"ז סמג עשין לו:

יט י מיי' שם הל' יא:

כ כ מיי' פ"ג מהל' נערה הל' מ סמג עשין נה:

כא ל מיי' פ"ג מהל' איסורי ביאה הל' יא:

מוסף רש"י

שני שטרות היוצאין בזה אחר זה. זמנו של זה קודם לזה ומיסב על הלוקח אחת או על מכר אחד, **ביטל** שני את הראשון. ואינו טורף אלא מזמן שני, דכיון דכתב לשטרא בתרא אחליה לשעבוד קמא (לקמן פט:). **דאי אוסיף ביה דיקלא.** בשטר שני, לתוספת כתביה. ולא אחליה לשעבוד לבטל זמן שטר ראשון ותכוויהו מיהא לא גביא מדלא כתב לה בביתי ואוסיפית לה הך אקמאיתא אלא שטר כתובה יתירא כתב לה ולא הזכיר בה את הראשונה, הכי קאמר אם תמלי לגמוול שעבוד של ראשונה גבי כתובה זו המרובה ואם לא גבי הראשונה המועטת הלכך כי מייניהו דבעיא גביא, וכי אמר רב נחמן ביטל שני את הראשון בדלא אוסיף ביה מידי לאו לגבולי קמא אמאי לגמאי כתביה (שם).

תוספות רי"ד (המשך)

הלוקח בין זמן הא' לזמן הב' חייב להחזיר לבעלים ולר"א אינו חייב להחזיר לבעלים: א"נ לטסקא. פי' לפרוע מס המלך מזמן א' ועד זמן ב' לרפרס דאמר אודויי אודי ליה גם המוכר הודה ללוקח שהא' היה בטל והב' עיקר וא"כ מס הקרקע על המוכר לפרוע מניסן ועד תשרי ולר"א על הלוקח לפרוע ומסתברא כר"א דאחזוקי סהדי בשיקרא לא מחזקינן: **מתני'** הגיורת שנתגיירה בתה עמה וזנתה ה"ז בחנק אין לה פתח בת אב ולא ק' סלע. פי' שנתגיירה עמה כשהיא קטנה דעכשיו בתולה היא שבפ"ע אין לה לקנסה דעת להתגייר ואי בגדולה שנתגיירה שוב אינה בתולה. וזינתה מן האירוסין והיא נערה ה"ז בחנק. פי' אם נשאת והוציא עליה בעלה שם רע ע"פ עדים שזנתה באירוסין דאין לה דין מאורסה בת ישראל שנסקלין ע"י הוצאת שם רע. דכי כתיב סקילה בנערה המאורסה בישראל כתיב. דכתיב במוציא שם רע כי עשתה נבלה בישראל. והאי לאו בת ישראל היא הואיל והיתה

מנא הני מילי. משום דכתיב בישראל קא בעי: **ואימא** לרבות הורתה ולידתה בקדושה ההיא ישראלית מעלייתא היא. תימה דגבי חליצה דדרשינן (יבמות דף קב.) מונקרא שמו בישראל דאין כשר לדין חליצה עד שיהא אביו ואמו מישראל אלמא ממעטי מבישראל אפי' הורתו ולידתו בקדושה וכ"ת דהתם משום דהורתו שלא בקדושה לא אצטריך למעוטי דמקרב אחיך ידעינן בכל דין דבעינן הורתו ולידתו בקדושה ואייתר גבי דין חליצה בישראל עד שיהא אביו ואמו מישראל אכתי איכא לאקשויי אימא בישראל אתא למעוטי הורתו שלא בקדושה אפי' לחליצת בני גרים דמקרב אחיך לא דרשינן אלא למיפסליה לדין ישראל אבל גר חביריו מני דיין כדדרשינן התם עליך הוא דבעינן מקרב אחיך כו' ואו"א כיון דהורתו ולידתו בקדושה ישראל מעליא הוא כדאמרינן הכא אם כן הכי נמי בני גרים כיון שהורתן ולידתן בקדושה הוו ישראל מעליתא וקרינא בהו עליך והואיל וכן בלא ונקרא שמו בישראל נפקא לן שפסול גר לחליצת בני גרים דבעינן מקרב אחיך עד שתהא אמו מישראל ולכי אייתר בישראל לאגרוכי אביו מישראל[ה]:

ואימא לרבות הורתה ולידתה שלא בקדושה. תימה אדרבה אית לן לאוקמי קרא בדאמי וי"ל כיון דמרבינן הורתה שלא בקדושה אם כן גבי לן קרא דבישראל לאו דוקא וא"כ ממילא נרבה אפילו לידתה שלא בקדושה: **אם כן בישראל מאי אהני ליה.** תימה לרשב"א דיימא אהני ליה שלא יקרא ולא ישלם מאה כסף ואו"י דסברא הוא שיהא לכל הכתוב בפרשה ועוד אור"י לענין מלקות ומאה כסף לא אצטריך למעוטי מבישראל דמבתולת ישראל ולא בתולת גרים אם כן גבי לן קרא דבישראל לאו דוקא וא"כ ממילא נרבה אפילו לידתה שלא בקדושה: **אם כן בישראל מאי אהני ליה.** תימה לרשב"א דיימא אהני ליה שלא יקרא ולא ישלם מאה כסף ואו"ג לגבי מיתה דקאמר טעמא דכתב רחמנא גמרינן מינה קנס כדמשמע בסמוך דקאמר טעמא דכתב רחמנא נערה הא לאו הכי ה"א אפי' קטנה והכתיב אם אמת וגו' אלמא דילפינן קנס ממיתה אלא ודאי אי לא כתיב בתולת ישראל ה"א דאפילו הורתה ולידתה שלא בקדושה הוה מרבינן מומתה ובישראל אהני שלא יקרא ולא ישלם מאה כסף אבל השתא דשמעינן לה מבתולת ישראל ע"כ בישראל אתא למעוטי הורתה ולידתה שלא בקדושה[ו]: **המוציא שם רע על היתומה פטור כו'.** תימה דתקשי ליה ממתני' דקתני הורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה הרי זו בסקילה ואין לה פתח בית אב ולא מאה כסף משמע הא ישראלית גמורה דכוותה שאין לה אב יש לה מאה כסף ולעיל נמי תנן דגורת פחותה מבת ג' יש לה קנס וי"ל דמוקי מתני' אליבא דר"ע דאמר לעיל (דף לח.) נערה שנתארסה ונתגרשה קנסה לעצמה ודרש אשר לא אורסה לאביה הא אורסה לעצמה וה"נ דרש לאבי הנערה הא אין לה אב לעצמה אבל ר' יוסי בר' חנינא דהכא אליבא דר"י הגלילי קאמר דפטור דכי היכי דדרש לעיל הא אורסה אין לה קנס ה"נ דרש הכא לאבי הנערה הא אין לה אב אין לה קנס ורבא דפליג עליה סבר דאפי' לר"י הגלילי חייב מדתני אמי דדרש ליה מקרא ומסתבר דלא פליג שום תנא אההיא דרשא והשתא פריך הכא רבי יוסי בר אבין מדתני אם מאן יימאן לרבות יתומה לקנס דבר' ר"י הגלילי וה"ג ר"ח וכן במכילתא גרס דברי ר' יוסי הגלילי ופריך מר' יוסי הגלילי אר' יוסי הגלילי לר' יוסי בר' חנינא וכן משמע בהדיא בירושלמי דר' יוסי בר' חנינא אליבא דר' יוסי הגלילי קאמר לה ומתני' כר"ע ופריך נמי מלרבות יתומה לקנס דבר' ר' יוסי הגלילי ומשני נמי כדמשני הכא אבל התם קאמר מילתיה אחותם ואמפתה ולא אמוציא שם רע[ו]: **בתולת ישראל ולא בתולת גרים.** וא"ת אמאי אצטריך אם מאן יימאן לרבות יתומה ממאן יימאן לא הוה דרשינן דווקא בת גרים ולמאי דפ"ה דיתומה לאו מרבויא ניחא ונראה לרשב"א דאי לאו דמרבינן יתומה ממאן יימאן לא הוה דרשינן בתולת ישראל ולא בתולת גרים אלא לדרשה אחריתי כיון דמשום בת גרים לא צריך קרא דמונתן לאבי הנערה לומר דלא אצטריך קרא אלא לדיוקא הא יתומה בת ישראל יש לה קנס אבל השתא דמרבינן יתומה לית לן למעוטי מלאבי הנערה בת גרים דדרשינן שפיר בתולת ישראל ולא בתולת גרים: **הא** לאו הכי ה"א אפילו קטנה והכתיב ואם אמת היה. נראה לר"י דלא בעי רב אחא למילף קנס ממיתה דכל היכא דלא מחייב קנס ולא בעי למימר נמי הואיל וקרא אייתי בגדולה כל דיינין שבפרשה אין נוהגין אלא בגדולה אלא הכי פריך טעמא דכתב רחמנא נערה בה"א הא לאו הכי ה"א אפילו קטנה במשמע והייבו משום דכיון דלא כתיב ה"א ביטל משמעות נערה דמשמע דווקא גדולה והא כתיב אם אמת וגו' וקטנה לאו בת עונשין היא ואפ"ה כתב נערה אסר אלמא משום אסרון ה"א אינו מבטל משמעות נערה דהוי גדולה והשתא לא קשה מידי לרבנן[ז] מנא להו דמחייבי סקילה בבא על הקטנה והא קרא בבת עונשין אייתי דהא הכא לא בעי למעוטי קטנה מקנס משום דקרא בבת עונשין אייתי אלא כדפרישית ולא תקשי נמי אמאי אצטריך בתולת ישראל תיפוק ליה מבישראל דגבי סקילה דהא לא ילפינן מהדדי: **הא** כל מקום **שנאמר נער אפי'** קטנה **במשמע.** וכ"מ נמי הוה דרשי אבי אי לאו משום דלו תהיה לאשה דדרשי לעיל (דף מ:) במהוה עצמה וא"ת הואיל ומסתבר למדרש דכל מקום שנאמר נער אפילו קטנה במשמע כדבנן נימא לר"מ דווקא באונס ומפתה דגלי קרא גלי אבל בכל מקום גדול דאפילו קטנה במשמע ואור"י דהיינו טעמא דר"מ דאי דווקא לאונס ומפתה אמאי קרא דולו תהיה לאשה ליכתוב בהו נערה מלא כמו במוציא שם רע וה"א כאן נערה הא בכל מקום כו' ומדכתיב לו תהיה לאשה במהוה עצמה בא ללמד דבכל מקום שנאמר נער כמו הכא במהוה עצמה מיירי: אמר

גמ' מנא הני מילי. שהורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה בסקילה: **ומפה.** וסקילה כל אנשי עירה באבנים ומתה והאי ומתה קרא יתירא הוא: **בישראל.** כי עשתה נבלה בישראל[ג]: **מאן יימאן.** במפתה הכתוב מדבר דמאי למיכתב ואם יימאן וכתב ואם מאן יימאן בין אביה קייס וממאן בין שאין אביה קייס והיא ממאנת אלמא אע"ג דכתיב באונס ונתן לאבי הנערה [סס] ואונס ומפתה מהדדי גמירי מיחייב קנס איתומה וכי תימא שאני הכא דרבי רחמנא [אבל לגבי מוציא ש"ר לא אתרבאי] הכא נמי לאו יתומה משמע מריבוי אלא דבין היא ובין אביה יכולין לעכב כדאמרינן באלו נערות (לעיל דף לט:) ויתומה לא אתרבאי הכא אלא דסבירא ליה לתנא דאביה דקאמר קרא לאו למעוטי יתומה אלא למימרא דקנסה לאביה ולא לעצמה והוא הדין לאביה האמור במוציא שם רע [דברים כב]: **הוא מוציא כו'.** הא יתומה דקאמר תנא: **בבא עליה ואח"כ נתיתמה.** ולעולם אבי הנערה למעוטי יתומה בין בקנס בין בהוצאת שם רע: **רבא אמר** למעוטי יתומה בין בתולת גרים אי אמרת בישראל פטור בגרים מיבעיא[ח] אמר ריש לקיש המוציא שם רע על הקטנה פטור שנאמר ונתנו לאבי הנערה נערה מלא דבר הכתוב מתקיף לה[ט] רב אחא בר אבא טעמא דכתיב בה הנערה הא לאו הכי הוה אמינא אפילו קטנה[י] הא כתיב ואם אמת היה הדבר הזה לא נמצאו בתולים לנערה והוציאו את הנערה אל פתח בית אביה וסקלוה וקטנה לאו בת עונשין היא אלא כאן נערה הא כל מקום שנאמר נער אפילו קטנה במשמע תני שילא שלש מדות בנערה[כ] באו לה עדים בבית חמיה שזינתה בבית אביה

סוקלין

יליף כאן נערה כאן שאי אפשר בקטנה כתיב מלא הא למדת שכל מקום שנכתב חסר אף הקטנה במשמע כגון באונס ומפתה: **שלש מדות.** במיתת נערה המאורסה: **באו לה עדים בבית חמיה.** לאחר שניסת: **שזינתה בבית אביה.** בחירוסין:

סוקלין

גמ' מנא הני מילי. שהורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה בסקילה: **ומפה.** וסקלוה כל אנשי עירה באבנים ומתה והאי ומתה קרא יתירא הוא: **בישראל.** כי עשתה נבלה בישראל[ג]: **מאן יימאן.** במפתה הכתוב מדבר דמאי למיכתב ואם יימאן וכתב ואם מאן יימאן בין אביה קייס וממאן בין שאין אביה קייס והיא ממאנת אלמא אע"ג דכתיב באונס ונתן לאבי הנערה [סס] ואונס ומפתה מהדדי גמירי מיחייב קנס איתומה וכי תימא שאני הכא דרבי רחמנא [אבל לגבי מוציא ש"ר לא אתרבאי] הכא נמי לאו יתומה משמע מריבוי אלא דבין היא ובין אביה יכולין לעכב כדאמרינן באלו נערות (לעיל דף לט:) ויתומה לא אתרבאי הכא אלא דסבירא ליה לתנא דאביה דקאמר קרא לאו למעוטי יתומה אלא למימרא דקנסה לאביה ולא לעצמה והוא הדין לאביה האמור במוציא שם רע [דברים כב]: **הוא מוציא כו'.** הא יתומה דקאמר תנא: **בבא עליה ואח"כ נתיתמה.** ולעולם אבי הנערה למעוטי יתומה בין בקנס בין בהוצאת שם רע: **רבא אמר** למעוטי יתומה בין בתולת גרים אי אמרת בישראל פטור בגרים מיבעיא[ח] אמר ריש לקיש המוציא שם רע על הקטנה פטור שנאמר ונתנו לאבי הנערה נערה מלא דבר הכתוב מתקיף לה[ט] רב אחא בר אבא טעמא דכתיב בה הנערה הא לאו הכי הוה אמינא אפילו קטנה[י] הא כתיב ואם אמת היה הדבר הזה לא נמצאו בתולים לנערה והוציאו את הנערה אל פתח בית אביה וסקלוה וקטנה לאו בת עונשין היא אלא כאן נערה הא כל מקום שנאמר נער אפילו קטנה במשמע תני שילא שלש מדות בנערה[כ] באו לה עדים בבית חמיה שזינתה בבית אביה

סוקלין

עין משפט נר מצוה

כב א מיי' פ"ג מהל' נערה הל"א סמג עשין נה טור אה"ע סי' קנז:

כג ב מיי' שם הל' ז סמג עשין קא קכ:

כד ג מיי' פ"ג מהל' מיאומין פי"א ט"ו:

תוספות רי"ד

מנה"מ. פי' דהורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה שהיא בסקילה. אר"ל דא"ק ומתה. פי' מריבוי דקרא דסגי לה בהכי וסקלוה כל אנשי עירה באבנים ומתה קרא יתירה הוא למידרש ולרבות זו שהורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה: א"ה מילקי נמי לילקי ומאה סלע נמי לישלם. פי' כיון דמרבה ליה לסקילה לירבי ליה למלקות. שאם אינו אמת מלקין אותו כדכתיב ויסרו אותו דהיינו מלקות: א"ק ומתה למיתה נתרבתה ולא לקנס ואימא לרבות הו"ל בקדושה ההיא ישראלית מעלייתא היא ואימא לרבות הו"ל שלא בקדושה א"כ בישראל מאי מהני ליה. כלומר מאי ממעט: א"ר יוסי בר' חנינא המוציא ש"ר על היתומה פטור שנאמר ונתן לאבי הנערה פרט לזו שא"ל אב. ואי קשיא והאי נשואה היא ויצאת רחשנא ונתן לאבי הנערה. י"ל לאו דליהוי דידיה אלא שיעשה מהן סגולה לבתו שלא יזכה בהן בעלה: מתיב ריב"א ואם מאן יימאן אביה לרבות יתומה לקנס דברי ר"י בר יהודה. פי' מדמצי למיכתב ואם יימאן אביה ורבה עכשיו וכתב ואם מאן יימאן. משמע בין אביה קיים וממאן בין שמת אביה והיא ממאנת שאינה רוצה להנשא לו כסף ישקול והאי דכ' ונתן לאבי הנערה לאו דוקא אלמא יש קנס ליתומה וה"ה גבי מוציא שם רע אביה לאו דוקא ואי קשיא והא האי קרא במפתה כתיב והיכי מציגן לרבויי יתומה לקנס. והתנן בפירקין דלעיל יתומה האונס חייב והמפתה פטור. דכיון דא"ל אב וקנסה לעצמה אוחילה אוחלתיה גביה שנתרצית לו. י"ל האי דמרבה יתומה לקנס לאו במפתה דודאי אין קנס ליתומה מפותה ולא רבה אלא במקום הראוי להיות דהיינו באנוסה ואע"ג דקרא במפותה כתיב הא גמרי מהדדי אונס ממפתה: הוא מותיב לה והוא מפרק לה. בבא עליה ואח"כ נתיתמה. פי' לעולם מוציא שם רע על היתומה פטור והאי דמרבה לה להאי יתומה בין בקנס בין בהוצאת שם רע ממאן יימאן בבא עליה בעוד שאביה קיים וקודם שעמד בדין נתיתמה והואיל והיה לה אב משעת ביאה אינה כשאר יתומות ויש לה קנס והכי נמי מפרשה יתומה דמתני' ואפ"ה המפתה פטור כיון דלדידה הוי ולא מכח אב קא ירתא דאילו הוו מכח אב הוו ירתין אחיה ולא היא: ורבא אמר חייב מדתני ר"א בתולות ישראל ולא בתולות גרים פי' כגון שהיתה הורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה והא בתולת גרים

מסורת הש"ס

א) לעיל מ:. **ב)** [לעיל מ:. שיתא רב אלעא בר אהבה], **ג)** [דברים כב], **ד)** בס"פ ליתא דמלתא, **ה)** [ולפי' ל"ל דרב שמואל בר יהודה דהתם היתה אמו מישראל מדמייתי עלה קרא דבישראל והא לא אצטריך אלא לאמו מישראל. מ"ר], **ו)** [אבל ק"ק דכי פריך אי הכי מילקא נמי ליקי ומאה כסף לאלם הוי ליה לאנוסי מיד דמבתולת ישראל הוא דרש ר"ע הא אורסה לעצמה אלא משום דאסר לא אורסה אמינא לא אם אמר לא אמר לא אמר לא

סוקלין אותה על פתח בית אביה. דהכי כתיב[ד] והוציאו את הנערה אל פתח בית אביה והאי בבאו עדים בבית חמיה כתיב דהא במוציא שם רע כתיב דמפרש ביה קרא ואקרב אליה[ד] אלמא כשניסת: **ראו גידולים שגידלתם.** כלומר מבית זה יצאת הגבלה שבו זינתה: **באו לה עדים בבית אביה.** קודם שנשאת:

סוקלין אותה על שער העיר. דכתיב[ד] כי יהיה נערה בתולה מאורסה וגו' והוצאתם את שניהם אל שער העיר ההיא: **תידון בחנק.** כי היכי דאילו זנאי השתא לאו סקילה איכא אלא חנק דכי כתיב סקילה בזינתה נערה כתיב שנאמר[ד] כי יהיה נערה בתולה וגו' השתא נמי בחנק דכיון דאשתני גופא בין חטא להעמדה בדין אשתני קטלא לדהשתא: **הוליא עליה שם רע.** שכנסה משבגרה ולא מצא לה בתולים ובא לב"ד: **הוא אינו יוקה.** אם כיחש: **ואינו נותן מאה סלע.** דכי כתיב[ד] ויסרו אותו מלקות וענשו אותו ממון בנערה כתיב וזה עקימת שפתיו גורמין לו לינשק כדמתרץ לקמן ועקימת שפתיו בבוגרת הואי: **היא.** אם אמת היה: **וזוממיה.** עדים שהיו מעידים על זנותה ונמצאו זוממין: **מקדימין לבית הסקילה.** כלומר ישכימו בבקר לשם כי אין להם גם והמלטה מן המיתה הזאת: **היא וזוממיה ס"ד.** אם אמת היה אין שקר: **אנא או היא.** אם אמת: **או זוממיה.** אם שקר: **לבית הסקילה.** אלמא אע"ג דאשתני גופא ואילו זנאי השתא בת חנק היא לא אמרינן אישתני קטלא: **מוליא שם רע קאמרת.** לאותובי אסרחה ולבסוף בגרה דתני תנא דאיירי בבאו לה עדים בבית אביה: **שאני.** מיתה הבאה על ידי הוצאת שם רע דבעל משנשאת: **דחידוש הוא.** ולא אמרינן בה דמשום דאישתני (א) דינא דאי זנאי השתא בת חנק היא נימא אישתני קטלא דהך דזנאי בנערות: **דהא נכנסה לחופה ולא נבעלה בעלמא וזינתה בחנק כו'.** (ב) ותדע דהא בלא בגרה נמי [בלא] הוצאת שם רע ואפי' בנערות אשתני דינא הוא דאילו זנאי השתא חנק הוא דאיכא הואיל ונכנסה לחופה אע"פ שלא נבעלה כדתניא [לקמן] (דף מח:) נערה ולא בוגרת בתולה ולא בעולה מאורסה ולא נשואה מאי לא נשואה אי נימא נשואה ממש היינו ולא בעולה אלא לאו נכנסה לחופה ולא נבעלה אלמא אילו זנאי השתא בת חנק היא: **ואילו מוליא שם רע.** עליה השתא וזנאי קודם כניסה לחופה בסקילה אלמא בהוצאת שם רע לא אמרינן דמשום דאישתני דינא אילו זנאי השתא ליאשתני קטלא הכא ע"י זנות דמעיקרא והילכך כי בגרה נמי ויסת לא אמרינן במוליא שם רע דמשום דאישתני דינא דהשתא אישתני קטלא דמעיקרא: **ודלמא כי חדים.** כלומר הא רמייה דמייתינן מסתם מוליא ש"ר לכאן לאו רמייה היא לכאן דהתם הוא דאף על גב דאישתני דינא דאילו זנאי השתא לא אישתני קטלא דהא דזנאי מעיקרא משום דלא אישתני גופא הוא וחידוש אחידשה תורה (ג) באישתני דינא חדית באישתני גופא לא חדית אבל בגרה אישתני גופא היא ואי בבאו לה עדים בבית אביה אית לך למימר סרחה ולבסוף בגרה בחנק במוליא שם רע נמי משבגרה הוה ליה למיתני חנק: **אנא אמר רב נחמן בר יצחק.** הא דתני שילא תידון בחנק הואיל ואישתני גופא אישתני קטלא ותניא אחריתא בסקילה ואע"ג דאישתני גופא לא אישתני קטלא תנאי היא: **אישתני ולא אישתני.** אי אמרינן אישתני קטלא או לא אישתני קטלא תנאי היא: **חטאו עד שלא נחמנו.** נשיא ומשום שאין קרבנם כשל יחיד שהנשיא מביא שעיר ומשום מביא פר: **הרי הן להדיוטות.** בכשבה ושעירה שאע"פ שנשתנה גופם לא נשתנה קרבנם: **אם נודע להם עד שלא נחמנו.** דהוה ליה ידיעה וחטאה בחד גופא חייבין כהדיוטות: **משנחמנו.** דהוה ליה חטאה בשעת קרבן יחיד וידיעה בשעת קרבן נשיא: **פטורין.** לגמרי. אלמא דמשום דאישתני גופא אישתני קרבן:

אימור

אמר רבא מוציא שם רע קאמרת שאני מוציא שם רע דחידוש הוא.

נראה דמתחלה מקשה ממוליא שם רע משום דס"ד דהס"ס דמסברא אמרינן ביה דתידון בסקילה ולא אמרינן הואיל ואישתני גופא אישתני קטלא הילכך מקשה דגבי נערה המאורסה נמי ליתא לן למימר דאישתני קטלא ומשני רבא שאני מוליא שם רע דחידוש הוא ולא מסברא אמרינן ביה הכי אלא משום דאשכחן דחדית ביה רחמנא כי האי גוונא דלא אמרינן הואיל ואישתני דינא אישתני קטלא והא דנקט נכנסה לחופה ולא נבעלה לאו דווקא אלא הכי נמי דהוה מצי למנקט ונבעלה למאן דמוקי מוליא שם רע דווקא בבעל ה) [אלא נקט למאן דמוקי אע"ג דלא בעל] ולפי זה לא גרסינן בעלמא דאי גרסינן נכנסה לחופה ולא נבעלה בעלמא בחנק משמע דהכא במוליא שם רע חייב סקילה אפילו זינתה אחר חופה והא ליתא דזינתה אחר חופה אפילו במוליא שם רע בחנק ולפי זה הא דקתני לעיל באו לה עדים בבית חמיה שזינתה בבית אביה בסקילה צריך לדחוק לרבא דאיירי במוליא שם רע דאי לא הוליא שם רע הויא לרבא בחנק דכיון דאישתני דינא אישתני קטלא ובדין דהוה ליה לאסוקי לעיל בהיא ברייתא באו לה עדים בבית חמיה שזינתה בבית אביה ולא הוליא ש"ר בחנק דהשתא הוה מפליג בדילה ולא ה"ל למנקט בסיפא סרחה ולבסוף בגרה אלא משום דעיקר ברייתא אתא לאשמועינן דיני פתח בית אב וכיון דקאי מציעתא בנערה המאורסה בבאו לה עדים בבית אביה מסיק נמי סרחה ולבסוף בגרה בבית אביה במה שעומד בו השתא ו) [והא דקאמר ואילו מוליא ש"ר אע"ג דהכל איירי במוליא ש"ר ה"פ ואילו מוליא ש"ר על האירוסין דאיירי ביה קרא הוי בסקילה אבל ק"ק דתני בשמעתין (לקמן מו.) לא אמר לעדים בואו והעידוני והן מעידין מאליהן היא וזוממיה מקדימין לבית הסקילה אלמא אפי' בלא הוצאת ש"ר לא אמרינן הואיל ואישתני דינא אישתני קטלא ומיהו י"ל דאע"ג דלא אמר לעדים הרי הוליא ש"ר וחדית ביה רחמנא] ורבינו שמואל מפרש שאני מוליא שם רע דחידוש הוא שהרי נכנסה לחופה ולא נבעלה בעלמא בלא הוצאת שם רע וזינתה אחר חופה בחנק ואילו מוליא שם רע כי האי גוונא שזינתה אחר ניסואין בסקילה דהכי משתמעי קראי דכתיב ואם אמת היה כו' ולא נמצאו בתולים לנערה וסקלוה משמע דבכל ענין שלא נמצאו לה בתולים הויא בסקילה ואפילו זינתה תחתיו ואע"ג דכתיב אל פתח בית אביה וזינתה תחתיו אין כאן פתח בית אביה היינו משום דלא שייך לומר ראו גידולים שגידלתם והוי כמו יש לה אב ואין לה פתח בית אב או אין לה אב דהויא בסקילה אע"ג דליכא פתח בית אביה והיינו חידוש דבעלמא בלא הוצאת שם רע זינתה אחר חופה בחנק כדדרשינן לקמן מאורסה ולא נשואה שנכנסה לחופה ולא נבעלה ובמוליא ש"ר בסקילה והשתא אתי נמי שפיר הא דלא נקט בברייתא באו לה עדים בבית חמיה שזינתה בבית אביה בלא הוצאת שם רע תידון בחנק דהא מודה רבא דלא אמרינן הואיל ואישתני דינא אישתני קטלא אבל קשה לרבינו יצחק לפירוש זה דהא לקמן (דף מח:) דרשינן לזנות בית אביה פרט שמסר האב לשלוחי הבעל וכל שכן היכא שנכנסה לחופה וההוא קרא לזנות בית אביה במוליא ש"ר בהדיא כתיב: **דלמא** כי חדית רחמנא היכא **דלא אישתני גופא.** ואע"ג דלעיל באלו נערות (דף לח: ושם) קרי לבעולה אישתני גופא הכא לא חשיב אישתני גופא אפילו למאן דלא מחייב במוליא שם רע אלא בבעל דהא כבר היתה בעולה מן הנואף ובבעילה דנואף לא חשיב לה שינוי הגוף דלא מיירי הכא אלא בשינוי הגוף אחר העבירה ז): **תנאי** היא דתניא כו'. וא"ת והא הכא ליכא אלא שינוי דינא והיכי מייתי לאישתני גופא דלעיל ויש לומר דלא מפליג לעיל בין אישתני גופא לאישתני דינא אלא לרבא דאמר מוליא שם רע חידוש הוא הילכך פריך ליה כיון דאמרת דחידוש הוא ואינה סברא אם כן יש לנו להעמיד בפחות שנוכל דהיינו לא אישתני גופא אבל לרב נחמן דאית ליה דמסברא קאמר דלא אישתני קטלא ולא מחידושא לדידיה ליכא לפלוגי בין אישתני דינא לאישתני גופא הילכך מייתי שפיר תנאי היא אי נמי יש לומר דלא מייתי אלא מדרבי שמעון דכיון דסבר הואיל ואישתני דינא אישתני קרבן כל שכן באישתני גופא ואינו חושש אלא להבית תנא דסבר כברייתא דשילא דלא משבשינן לה מקמי אידך ברייתא משום דברייתא דשילא לא מיתניא בי רבי חייא ורבי אושעיא אבל לאידך ברייתא לא מייתי שום ראיה מדרבנן דרבי שמעון ותדע דהא במסקנא משבשינן לההיא דשילא:

אימור

עין משפט נר מצוה

כה א מיי' פ"ג מהל' נערה בתולה הל' ז סמג עשין נה:

כו ב מיי' שם ופ"ג מהל' איסורי ביאה הלכה י סמג שם:

כז ג מיי' פ"ג מהל' איסורי ביאה הל' ח:

כח ד מיי' פט"ו מהל' שגגות הל' י:

א) סנהדרין עא:. ב) [לקמן מו.], ג) הוריות י:, ד) [דברים כב], ה) ת"י כ"י, ו) ת"י כ"י, ז) [וע"ע תוס' יבמות נט. ד"ה והא],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה דחידוש הוא וכו' דאישתני גופא דאי זנאי: (ב) ד"ה דהא נכנסה וכו' בחנק כו' כלומר ותדע: (ג) ד"ה ודלמא וכו' שחידשה תורה (באישתני דינא חדית) תא"מ וי"ב ס"א בלא אישתני גופא חדית:

מוסף רש"י

סרחה. נערה המאורסה בימי נערות, ולבסוף בגרה. משעמדה בדין, תדון בחנק. כדינא דהשתא (סנהדרין עא:). הרי הן כהדיוטות. דרבנן בתר חטא אזלי (הוריות י.). אם נודע להם עד שלא נתמנו חייבים, דר"ש חטאה וידיעה בעי (שם).

אימור דשמעינן לר"ש דאזיל אף בתר ידיעה. תימה לרשב"ם דמ"מ מייתי שפיר מדר"ש דתידון בחנק לכל הפחות כיון דבחטאה מיחייבא בסקילה ובגרות מיחייבא חנק מידי דהוה ח) אנחנקין שנתערבו בנסקלין דנידון בחנק כיון שאינו יכול לקיים בו מצות סקילה ולא דמי לקרבן כיון דלא ידע הי קרבן לאיתויי פטור דלא שייך למימר דיביא קרבן קטן שבהם דאפי' יביא גדול לא יתכפר אם הוא מחוייב קטן ומצא מביא חולין לעזרה:

הנערה שהיתה כבר. ומהכא שמעינן דכל היכא דאיתתי גופא לא איתתי קטלא דבתר מעיקרא אזלינן: **על פתח ב"ד.** לאו דווקא על פתח ב"ד אלא חוץ לב"ד כי היכי דלא ליתחזי ב"ד רוצחין כדאמרינן בפרק גנבי הדין (סנהדרין דף מב: ושם) ט) אמילתא אחריתא אבל קשה לר"י כיון דמסתמא ב"ד לאו חוץ לשלש מחנות יתבי היכי קאמר הכא סוקלין אותה על פתח בית הא דין הא ילפינן התם בכל הנסקלין מפריש הנשרפין ונריכין ליסקל חוץ לג' מחנות ותירץ ר"י דהכא בעיר שרובה עובדי כוכבים בטלה קדושת היקף חומה ואין צריך להוציאה לחוץ לחומה דחומה כמאן דליתא דהא עיירות המוקפות חומה משתלחין מצורעים מהם כדאמרינן במסכת כלים (פ"א מ"ז) וכשהיא רובה עובדי כוכבים אין משתלחין משום דבטלה קדושת חומה:

סוקלין אותה על פתח שער העיר ההיא. היינו עיר שסרחה בו כדגמרינן לקמן מעבודת כוכבים שסוקלין אותו על פתח העיר שעבד בו: **המוציא** ש"ר לוקה ונותן מאה סלע גרסינן ותו לא ולא גרסינן בין בעל בין לא בעל דהא איכא דאמרי מוקי לה והוא שבעל: **רבי** יהודה אומר ללקות לוקה מ"מ. פ"ה משום לא תלך רכיל אע"ג דהוי לאו שאין בו מעשה לוקין עליו ואין נראה לר"ת דלקמן בעי הש"ס אזהרה למוציא ש"ר מגלן ומסיק מלא תלך רכיל משמע דלא מהני אלא לאזהרה אבל לא למילקי ועוד כל אדם שמחרף אשתו מזנות לילקי מלא תלך רכיל ועוד הקשה ר"י דאי לוקה מלא תלך רכיל לרבי יהודה אמאי צריך ויסרו ומיהו לרשב"ם נראה דהא לאו פירכא היא דאי לא כתיב ויסרו לא הוה מוקמינן לא תלך רכיל לאזהרה דמוציא ש"ר אבל השתא דשמעינן דלקי מויסרו אנו צריכין למצות אזהרה מוקמינן (ו) לאזהרה דלא עבר אלא אם כן הזהיר ונראה לר"ת דלוקה היינו מכת מרדות ולכ"ע והא דקאמר רב פפא מאי לוקה ממון לא אתא לאיפלוגי אהא דמפרש דלוקה היינו מכת מרדות אלא דאינו נראה לו להעמיד הא דבעל לוקה ולא בעל אינו לוקה במלקות ממש דאין לו לשנות אינו לוקה הואיל ומדרבנן מיהא לקי ועוד דאין נראה לו שיניא התנא לשנות מאה סלעים דכתיב בהדיא בקרא ושנה מלקות שאינו מפורש דבכל הנהו מתניתין דלעיל לא קתני מלקות גרידא אלא בהדי מאה סלע ואע"ג דלרבי יהודה בעלמא לאו שאין בו מעשה לוקין עליו ואפ"ה לא לקי בלא בעל הכא שאני דגלי קרא דלא לקי אלא דווקא כשבעל ופ"ת לר' יהודה דאמר לוקין על לאו שאין בו מעשה אמאי איצטריך והיה אם כן הכות הרשע דבפרק קמא דסנהדרין (ד' י.) ובמכות (ד' ד: ושם) פריך ותיפוק ליה מלא תענה ומשני דהוה ליה לאו שאין בו מעשה וי"ל דלר' יהודה איכא לשנויי משום דהוי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד ועוד דהא דלוקין על לאו שאין בו מעשה מהכא הוא דקיימא ליה לר' יהודה בפ"ק דמכות (ד' ד:) כדאמרינן התם דר' יהודה גמר ממוציא שם רע ועדים זוממין:

אמת

אימור דשמעינן ליה לר"ש דאזיל אף בתר ידיעה דאזיל בתר ידיעה ולא אזיל בתר חטאה מי שמעת ליה א"כ לייתי קרבן כי דהשתא משוח פר ונשיא שעיר האמר ט) ליה ר' יוחנן לתנא תני תידון בסקילה ואמאי נערה המאורסה אמר רחמנא והא בוגרת היא א"ר אילעא אמר קרא [1] הנערה הנערה שהיתה כבר א"ל רבי חנניא לרבי אילעא אי הכי מילקא נמי לילקי ומאה סלע נמי לישלם א"ל [2] רחמנא ניצלן מהאי דעתא אדרבה רחמנא ניצלן מדעתא דידך וטעמא מאי אמר רבי יצחק בר אבין ואיתימא רבי יצחק בר אבא זו מעשיה גרמו לה וזה עקימת שפתיו גרמו לו זו מעשיה גרמו לה כשהיא זנאי נערה זנאי וזה עקימת שפתיו גרמו לו אימת קא מיחייב ההיא שעתא וההיא שעתא בוגרת הואי ת"ר [3] נערה המאורסה שזינתה סוקלין אותה על פתח בית אביה אין לה פתח בית האב סוקלין אותה על פתח שער העיר ההיא [4] ובעיר שרובה עובדי כוכבים סוקלין אותה על פתח בית דין כיוצא בדבר אתה אומר [5] העובד עבודת כוכבים סוקלין אותו על שער שעבד בו ובעיר שרובה עובדי כוכבים סוקלין אותו על פתח בית דין מנא הני מילי דתנו רבנן [2] שעריך זה שער שעבד בו אתה אומר שער שעבד בו או אינו אלא שער שנידון בו נאמר שעריך למטה ונאמר [3] שעריך למעלה מה שעריך האמור למעלה שער שעבד בו אף שעריך האמור למטה שער שעבד בו דבר אחר שעריך ולא שערי עובדי כוכבים האי שעריך הא אפיקתיה אם כן לימא קרא שער מאי שעריך שמע מינה תרתי אשכחן עבודת כוכבים נערה המאורסה מנא לן א"ר אבהו גמר [1] פתח [4] מפתח ופתח משער ושער משעריך תנו רבנן המוציא שם רע לוקה ונותן מאה סלע רבי יהודה אומר ללקות לוקה מכל מקום מאה סלע בעל נותן לא בעל אינו נותן קא מיפלגי בפלוגתא דרבי אליעזר בן יעקב ורבנן והכי קאמר המוציא שם רע לוקה ונותן מאה סלע בין בעל בין שלא בעל כרבנן ר' יהודה אומר ללקות לוקה מ"מ מאה סלע בעל נותן לא בעל אינו נותן בר"א בן יעקב איכא דאמרי כולה כרבי אליעזר בן יעקב והכי קאמר [3] המוציא שם רע לוקה ונותן מאה סלע והוא שבעל רבי יהודה אומר ללקות לוקה מ"מ וסבר רבי יהודה ללקות לוקה מ"מ והתניא רבי יהודה אומר בעל לוקה לא בעל אינו לוקה אמר רב נחמן בר יצחק [7] לוקה [7] מכת מרדות מדרבנן

רב

אימור דשמעינן ליה כו'. כלומר ליכא למ"ד הכא מישתני קרבן משוס שינויא דגופא מדלא מחייב להו ר"ש לגולדע להם משנתמנו לאיתויי כדהשתא אלא פטורין לגמרי קאמר וטעמא דידיה משוס דבעי ידיעה וחטאה בחד גופא: **דאזיל אף בתר ידיעה.** כלומר שעת החטאת מחייבתו כשבה ושעת ידיעה מחייבתו שעיר לפיכך אין כאן אחד מכל הקרבנות שחייבתו תורה: **דאזיל בתר ידיעה.** דשינוי הגוף: **ולא אזיל בתר חטאה.** כי היכי דתני שילא [ע"ל] תידון בחנק מי שמעת ליה: **אם כן.** דהכי שמעת ליה לייתי כי השתא: **האמר ליה כו'.** שינוייא הוא: **לתנא.** דתנא קמיה להא דתני שילא: **הנערה.** והוציאו את הנערה [דברים כב] ולא כתב והוציאוה: **שהיתה כבר.** ואע"פ שאינה עכשיו: **רחמנא נילנן מהאי דעתא.** כיחד ממנו טעמו של דבר מפני שתלוי בהבנת הלב כדמפרש לקמן זו מעשיה גרמו לה כו': **על פתח בית אביה.** אם באו עדים משניסת: **על שער העיר שעבד בה.** ואפי' נידון בעיר אחרת: **שעריך למעלה.** כי ימצא בקרבך באחד שעריך וגו' ט) דהא ודאי באותו שער שעבד בו עבירה: **ונאמר שעריך למטה.** והוצאת את האיש ההוא אל שערך וגו' ו): **שעריך.** בעבודת כוכבים כתיב (דברים יז) והוצאת את האיש ההוא או את האשה ההיא אשר עשו את הדבר הרע הזה אל שעריך אשר עשו את האיש ההוא או את האשה ההוא אשר עשה את הדבר הרע הזה אל שעריך: **גמר פתח מפתח ופתח משער.** אסמכתא דרבנן בעלמא. כתיב הכא אל פתח בית אביה וכתיב במשכן (במדבר ד) מסך פתח שער האהל מה פתח האמור במשכן שער עמו אף פתח האמור כאן שער עמו והדר גמר האי שער משעריך האמור בעבודת כוכבים: **לנקוה.** מלקות במוציא שם רע מויסרו אותו ו): **לוקה מ"מ.** בין בעל ובא לב"ד והוציא שם רע ע"י בעילתו ואמר לא מצאתי לבתך בתולים בין לא בעל ובא לבית דין ואמר באו לי עדים שזינתה בבית אביה והרי היא לפניכם: פלוגתא דרבי אליעזר בן יעקב ורבנן לקמן בשמעתין [מו.]: **ברבנן.** דאמרי פרשת מוציא שם רע בין בעל בין לא בעל וכתיב ביה ויסרו וענשו: **רי' אליעזר בן יעקב.** דאמר לקמן לא נאמר פרשת מוציא שם רע אלא כשבעל הלכך מאה סלע לא מחייבינן ליה אלא כשבעל אבל מלקות דמשוס אזהרת לא תלך רכיל (ויקרא יט) הוא לקי ואפילו לא בעל דהא הלך רכיל ואי משוס דהוי לאו שאין בו מעשה ר' יהודה לטעמיה דאמר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו במסכת מכות (דף ד:) ובשחיטת חולין (דף פג.): **והוא שבעל.** רי' אליעזר בן יעקב וקסבר תנא קמא אליבא דר' אליעזר לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו ומלקות דמוציא שם רע חידוש הוא ומויסרו אותו נפקא וההוא קרא כשבעל כתיב: **ר' יהודה אומר ללקות לוקה מכל מקום.** דמלקות משוס אזהרת לא תלך רכיל הוא ולאו שאין בו מעשה לוקין עליו: **אמר רב נחמן בר יצחק.** לוקה מ"מ דקאמר מכת מרדות דרבנן:

רב

מסורת הש"ס

ח) [סנהדרין עא.], ט) [שבת פד: ב"ק סה:], ו) [מוספתא סנהדרין פ"יז], ד) [שבת מ: יומא נב. זיר כג. חולין קמח:], ה) [דברים יז], ו) [שם], ז) [דברים כב], ח) [סנהדרין עט.], ט) [ע"ש בתוס' ד"ה כי היכי וכו' כתבו בתופן אחר],

תורה אור השלם

1. וְהוֹצֵאתָ אֶת הַנַּעֲרָ אֶל פֶּתַח בֵּית אָבִיהָ וּסְקָלוּהָ אַנְשֵׁי עִירָהּ בָּאֲבָנִים וָמֵתָה כִּי עָשְׂתָה נְבָלָה בְּיִשְׂרָאֵל לִזְנוֹת בֵּית אָבִיהָ וּבִעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ: דברים כב כא
2. וְהוֹצֵאתָ אֶת הָאִישׁ הַהוּא אוֹ אֶת הָאִשָּׁה הַהִוא אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת הַדָּבָר הָרָע הַזֶּה אֶל שְׁעָרֶיךָ אֶת הָאִישׁ אוֹ אֶת הָאִשָּׁה וּסְקַלְתָּם בָּאֲבָנִים וָמֵתוּ: דברים יז ה
3. כִּי יִמָּצֵא בְקִרְבֶּךָ בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ אִישׁ אוֹ אִשָּׁה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֶת הָרָע בְּעֵינֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ לַעֲבֹר בְּרִיתוֹ: דברים יז ב
4. וְאֶת קַלְעֵי הַחָצֵר וְאֶת מָסַךְ פֶּתַח שַׁעַר הֶחָצֵר אֲשֶׁר עַל הַמִּשְׁכָּן וְעַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב וְאֶת מֵיתָרֵיהֶם וְאֶת כָּל כְּלֵי עֲבֹדָתָם וְאֶת כָּל אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה לָהֶם וְעָבָדוּ: במדבר ד כו

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ר' יהודה וכו' מוקמינן ליה לאזהרה:

עין משפט נר מצוה

כט א מיי' פ"ג מהל' איסורי ביאה הל' יח: ל ב מיי' פט"ו מהל' סנהדרין הל' ב: לא ג ד מיי' פ"ג מהל' נערה בתולה הל' ה סמג עשין לה טור אה"ע סי' קעז:

מוסף רש"י

תני תדון בסקילה. דמעיקרא אף על גב דאיתתי גופא לא איתתי קטלא מרדות. לדוי (שבת מ:) לאו מלקות אלכעים הוא אלא מכת מרדות, מכת דידוי מדרבנן (יבמות נב.) לידוי בתוכחות אלא יגיעל בזה ואין לה קצבה אלא עד שיקבל עליו (חולין קמא:).

רב פפא אמר. לעולם מלקות ממש ומאי בעל לוקה לא בעל אינו לוקה דקאמר בהך ברייתא ממון דמאה סלע קאמר: **חלי ערכו.** לפי שניו דערך קצוב בפרשה[ט] לפי השנים: **גוירה חלי ערכו.** דמשמע חלי ערך שלם שקצוב לו לפי שנים: **אטו ערך חליו.** עלי והאומר ערך חליו עלי או ערך ראשי או לבי עלי נותן ערך שלם דהוה ליה מעריך אבר שהנשמה תלויה בו וגבי ערכין כתיב (ויקרא כז) בערכך נפשות שהמעריך אבר שהנשמה תלויה בו נותן קצבה שנתנה בו תורה: **ויסרו מויסרו ויסרו מבן.** כתיב הכא ויסרו אותו וכתיב גבי סורר ומורה[י] ויסרו מה להלן בן עמו אף כאן בן עמו והיינו ויסרו דהכא מויסרו דהתם וההוא ויסרו דהתם מבן שעמו לגמריה לבן שעמו על ויסרו דהכא והדר יליף בן דאייתינן הכא מבן והיה אם בן הכות מה התם מלקות אף הכא מלקות: **ונשמרת מכל דבר רע.** וכל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה[כ]: **לגדרני פנחס.** במסכת עבודה זרה: **שלא יהרהר ביום ויבא לידי טומאה בלילה.** דסמיך ליה כי יהיה בך איש וגו'[כא]: **רב לוה.** ורכיל לשון רע לי תהיה: **לא אמר לעדים.** המעידים על זנותה: **שכרן בקרקע.** לרבי יהודה מהו כיון דמרבית גמר כסף או אוכל בעינן דהוו מטלטלין כדכתיב לענין רבית או דלמא לממון הוא דגמר ג"ש ואפי' מקרקעי: **על נשואין הראשונים.** כנסה ולא הוציא ש"ר וגרשה והחזירה ואחר כך מוציא שם רע לא מצאתי בתולים לנישואין קמאי: **ולא ליבם.** אין יבם שהוציא שם רע על נישואי אחיו בכלל פרשה זו לטעון טענת בתולים. איפשיטא ליה בעיא בתרייתא: **וינסה מעיקרא יש לה כתובה מנה.** קסבר כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה כתובה מנה: **כשרי בתולים.** עדים שיזימו או יכחישו את אלו ויכשירו את בתך לבתולה גמורה: **כשרי בתולי בתי.** עדים המזימין את עדיו: **שלא מצינו שחלק הכתוב.** משכבי אשה כתיב [ויקרא יח] שני משכבותיה שוין לכל משפט ערוה: **במוציא שם רע חלק.** שאם הביא עדים שנבעלה ארוסתו שלא כדרכה ונמצאו זוממין אינו נותן מאה סלע דלא מצאתי בתולים כתיב[כב] במקום בתולים: **אינו חייב עד שיבעול שלא כדרכה ויוציא שם רע בכדרכה.** כלומר כשבעל נאמרו דברים ובעילתו אפילו היא שלא כדרכה כי היכי דלא חלק בשאר עונשין אבל ביאה של זנות שהוא מוציא לעז עליה צריך שיאמר על ביאה כדרכה ולקמן מפרש לה: אידי

אתיא שימה שימה. נראה דלאו ג"ש גמורה היא מדבעי בסמוך שכרן בקרקע או בפחות משוה פרוטה מהו אף ע"ג דאין רבית בקרקע אלא דווקא דומיא דכסף ואוכל ולא בפחות משוה פרוטה מדאמר ברישא נשך (ב"מ דף סא. וש"ס) למה לי דכתב רחמנא לאו בגזל לאו ברבית לאו בתונאה ואם יש רבית בפחות משוה פרוטה הא איצטריך לאו ברבית לפחות משוה פרוטה והכי נמי לא ילפינן מיניה דמה לרבית שכן ישנה בפחות משוה פרוטה והא דאמר בערכין (דף לא. וש"ס) גבי בתי ערי חומה רבית הוא אלא שאם שטפה נהר יפרע לו שדה וחלי או עשר גפנים טעונות פגין או בוסר בי"א לגלוגי עלמא בקרקע דמיא לשנותה ולכל דבר שמא כי האי גוונא לא הוי רבית בקרקע: **בשלמא** לר"א בן יעקב היינו דכתיב ופרשו השמלה. תימה דע"כ בשיש עדים שזינתה איירי דמשום שלא ימצאו על השמלה דם בתולים אין להורגה א"כ מה תועלת יש בפרישת השמלה דפשיטא דלא מיתחסי עדים בשביל כך דיש לתלות שהנואף הטה וי"ל דסבר דלא מיחייב אלא אם כן הביא פנים לשנות הידוע שמחליף להראות השמלה בלא בתולים לבית דין ומצא שקרן שהיא מלאה דם:

דברים ששם לה. לא מלשון שמלה דריש דהא מפרש בברייתא דמייתי שמלה כשמלה אלא לישנא דקרא נקט ושם לה עלילות דברים: ואימא

יהודה דתניא רבי יהודה אומר אינו חייב עד שישכור עדים מ"ט דר' יהודה אמר ר' אבהו אתיא שימה שימה כתיב הכא [7]ושם לה עלילות דברים וכתיב התם [8]לא תשימון עליו נשך מה להלן ממון אף כאן ממון אמר רב נחמן בר יצחק וכן תני רב יוסף צידוני בי רבי שמעון בן יוחאי אתיא שימה שימה בעי רבי ירמיה שכרן בקרקע מהו בפחות משוה פרוטה מהו שניהם בפרוטה מהו בעי רב אשי [י]הוציא שם רע על הנישואין הראשונים מהו על נשואי אחיו מהו פשוט מיהא הדא [9]דתני ר' יונה [9]את בתי נתתי לאיש הזה [י]לזה ולא ליבם מאי ר' אליעזר בן יעקב דתניא [מ]כיצד [ח]הוצאת שם רע בא לבית דין ואמר פלוני לא מצאתי לבתך בתולים אם יש עדים שזינתה תחתיו יש לה כתובה מנה אם יש עדים שזינתה תחתיו יש לה כתובה מנה בת סקילה היא הכי קאמר אם יש עדים שזינתה תחתיו בסקילה זינתה מעיקרא יש לה כתובה מנה נמצא ששם רע אינו שם רע הוא לוקה ונותן מאה סלע בין בעל ובין לא בעל רבי אליעזר בן יעקב אומר לא נאמרו דברים הללו אלא כשבעל בשלמא לרבי אליעזר בן יעקב היינו דכתיב [10]ובא אליה ואקרב אליה אלא לרבנן מאי ובא אליה ואקרב אליה ובא אליה בעלילות ואקרב אליה בדברים בשלמא לרבי אליעזר בן יעקב היינו דכתיב [11]לא מצאתי לבתך בתולים אלא לרבנן מאי לא מצאתי לבתך בתולים לא מצאתי לבתך כשרי בתולים בשלמא לרבי אליעזר בן יעקב היינו דכתיב [11]ואלה בתולי בתי אלא לרבנן מאי ואלה בתולי בתי [כ]ואלה כשרי בתולי בתי בשלמא לר"א בן יעקב היינו דכתיב ופרשו השמלה אלא לרבנן מאי ופרשו השמלה אמר רבי אבהו פרשו מה ששם לה כדתניא ופרשו השמלה [מ]למד שבאין עדים של זה ועדים של זה ובוררין את הדבר כשמלה חדשה רבי אליעזר בן יעקב אומר דברים ככתבן שמלה ממש שלח רבי יצחק בר רב יעקב בר גיורי משמיה דרבי יוחנן אע"ג [ג]שלא מצינו בכל התורה כולה שחלק הכתוב בין ביאה כדרכה לביאה שלא כדרכה למכות ולעונשין אבל מוציא שם רע חלק [ל]אינו חייב עד שיבעול שלא כדרכה ויוציא שם רע כדרכה כמאן אי כרבנן אף על גב דלא בעל אי כר' אליעזר בן יעקב אידי

רב פפא אמר מאי בעל לוקה דקתני התם ממון וקרי ליה לממון מלקות אין והא [6]תנן [ג]א[7]האומר חצי ערכי עלי נותן חצי ערכו רבי יוסי בר' יהודה אומר לוקה ונותן ערך שלם לוקה אמאי אמר רב פפא לוקה בערך שלם מאי טעמא גזירה חצי ערכו אטו ערך חציו [2]וערך חציו הוי ליה אבר שהנשמה תלויה בו ת"ר [1]וענשו אותו זה ממון [2]ויסרו זה מלקות בשלמא וענשו זה ממון דכתיב וענשו אותו מאה כסף ונתנו לאבי הנערה אלא ויסרו זה מלקות מנלן [3]א"ר אבהו למדנו יסרו [3]מיסרו ויסרו מבן ובן מבן [4]והיה אם בן הכות הרשע אזהרה למוציא שם רע מנלן ר' אלעזר אמר [5]מלא תלך רכיל רבי נתן אומר [6]מונשמרת מכל דבר רע ורבי אלעזר מאי טעמא לא אמר מהאי ההוא מיבעי ליה לכדר' פנחס בן יאיר ונשמרת מכל דבר רע [7]מכאן אמר ר' פנחס בן יאיר [ד]אל יהרהר אדם ביום ויבא לידי טומאה בלילה ור' נתן מאי טעמא לא אמר מהאי ההוא [ד]אזהרה לב"ד שלא יהא רך לזה וקשה לזה [ה]לא אמר לעדים בואו והעידוני והן מעידים אותו מאליהן הוא אינו לוקה ואינו נותן מאה סלעים [ו]היא וזוממיה מקדימין לבית הסקילה היא וזוממיה סלקא דעתך אלא או היא או זוממיה מקדימין לבית הסקילה טעמא דלא אמר להו הא אמר להו אע"ג דלא אגרינהו לאפוקי מדר'

מסורת הש"ס

א) [נ"ל והא תניא פירוש בגיזותא], ב) ערכין כ. [תוס' ערכין פ"ג ע"ס], ג) סנהדרין עח:, ד) ע"ז כ: ע"ס שקלים פ"ג ה"ג, ה) [תוספ' פ"ח ע"ס], ו) [לעיל מה.], ז) לעיל כב., ח) לעיל יח:, ט) [ויקרא כז], י) [דברים כא], כ) [עילוקין לו.], כא) [דברים כב], כב) [דברים כב],

תורה אור השלם

1. וְעָנְשׁוּ אֹתוֹ מֵאָה כֶסֶף וְנָתְנוּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָה כִּי הוֹצִיא שֵׁם רָע עַל בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה לֹא יוּכַל לְשַׁלְּחָהּ כָּל יָמָיו:
דברים כב יט
2. וְלָקְחוּ זִקְנֵי הָעִיר הַהִוא אֶת הָאִישׁ וְיִסְּרוּ אֹתוֹ:
דברים כב יח
3. כִּי יִהְיֶה לְאִישׁ בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה אֵינֶנּוּ שֹׁמֵעַ בְּקוֹל אָבִיו וּבְקוֹל אִמּוֹ וְיִסְּרוּ אֹתוֹ וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵיהֶם:
דברים כא יח
4. וְהָיָה אִם בֶּן הַכּוֹת הָרָשָׁע וְהִפִּילוֹ הַשֹּׁפֵט וְהִכָּהוּ לְפָנָיו כְּדֵי רִשְׁעָתוֹ בְּמִסְפָּר:
דברים כה ב
5. לֹא תֵלֵךְ רָכִיל בְּעַמֶּיךָ לֹא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ אֲנִי יְיָ:
ויקרא יט טז
6. כִּי תֵצֵא מַחֲנֶה עַל אֹיְבֶיךָ וְנִשְׁמַרְתָּ מִכֹּל דָּבָר רָע:
דברים כג י
7. וְשֶׁם לָהּ עֲלִילֹת דְּבָרִים וְהוֹצֵא עֲלֵיהָ שֵׁם רָע וְאָמַר אֶת הָאִשָּׁה הַזֹּאת לָקַחְתִּי וָאֶקְרַב אֵלֶיהָ וְלֹא מָצָאתִי לָהּ בְּתוּלִים:
דברים כב יד
8. אם כֶּסֶף תַּלְוֶה אֶת עַמִּי אֶת הָעָנִי עִמָּךְ לֹא תִהְיֶה לוֹ כְּנֹשֶׁה לֹא תָשִׂימוּן עָלָיו נֶשֶׁךְ:
שמות כב כד
9. וְאָמַר אֲבִי הַנַּעֲרָ אֶל הַזְּקֵנִים אֶת בִּתִּי נָתַתִּי לָאִישׁ הַזֶּה לְאִשָּׁה וַיִּשְׂנָאֶהָ:
דברים כב טז
10. כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבָא אֵלֶיהָ וּשְׂנֵאָהּ:
דברים כב יג
11. וְהִנֵּה הוּא שָׂם עֲלִילֹת דְּבָרִים לֵאמֹר לֹא מָצָאתִי לְבִתֵּךְ בְּתוּלִים וְאֵלֶּה בְתוּלֵי בִתִּי וּפָרְשׂוּ הַשִּׂמְלָה לִפְנֵי זִקְנֵי הָעִיר:
דברים כב יז

עין משפט נר מצוה

לב א ב מיי' פ"ג מהל' ערכין הל' ב סמג עשין רכה:
לג ג מיי' פכ"ח מהל' מיאסורי ביאה הל' ה כא סמג לאוין קכו טור"ע אה"ע סי' כג סעיף ג:
לד ד מיי' פכ"ח מהל' סנהדרין הל' ו סמג עשין קמ טור"ע ח"מ סי' יז סעי' ו:
לה ה מיי' פ"ג מהל' נערה בתולה הל' יא טור"ע סי' קנו:
לו ו ז מיי' שם הל' ט:
לז ח ט י מיי' שם הל' ו יב:
לח כ מיי' פ"ח מהל' מיאסורי ביאה הל' י טו יז סמג לאוין כ טור"ע אה"ע סי' כ סעי' ו בהגה"ה:
לט ל מיי' פ"ג מהל' נערה הל' י:

מוסף רש"י

למדנו יסרו מיסרו. ויסרו דמוצא שם רע מויסרו אותו דבן סורר ומורה, וההוא ויסרו דבן סורר ומורה למדנו מבן דכתיב בן וההוא בן למדנו מבן והיה אם בן הכות הרשע (סנהדרין עא:). **ונשמרת מכל דבר רע.** וסמיך ליה כי יהיה בך איש אשר לא יהיה טהור מקרה לילה, וקא מזהר ליה להשמר שלא יבא לידי כך (ע"ז כ:). **היא.** שם אמת היה, וזוממיה. עדים שהיו מעידים על זנותה ונמצאו זוממין, מקדימין לבית הסקילה. כלומר ישכימו בנקר לשם כי אין להם גם והמלוה מן המיתה הזאת (לעיל מה.). **היא וזוממיה סלקא דעתך.** שם אמת היה אין שקר, אלא או היא. שם אמת, או זוממיה. שם שקר (שם). לזה ולא ליבם. שם הוציא שם רע על נישואי אחיו, שאין היבם נידון כמוציא שם רע לענין במאה כסף (לעיל כב.). **כיצד הוצאת שם רע.** ליענש מאה כסף אם שקר וליפקל אם אמת היה, בא לבית דין. זקוק לנזה לב"ד ואומר כו' (לעיל יא:).

ואימא לדידה. תימה היכי מצי למימר שיהא שלה הא אמרינן בפרק קמא דקידושין (דף ד:) ואלטריך למכתב כי יקח ואלטריך למכתב וילאה חנם דאי כתב רחמנא כי יקח הוי אמינא כספא לידה הוי כתב רחמנא וילאה חנם ואומר ר"י דהתם לפי מסקנא דשמעתין קאמר דאמר יליאה דכוותה קא ממעט אבל אי לאו היה שוס משמעות מוילאה חנם שיהא של אב מיתורא לא הוה אמרינן שיהא שלו: **השתא** אביה מקבל קידושיה דכתיב את בתי נתתי וגו'. תימה למאי דסלקא דעתין השתא אמאי איצטריך וילאה חנם דמקדשה בכסף שמעינן מכי יקח ומאת בתי שמעינן לה דלא הוי לידה:

ואימא הני מילי קטנה. ואע"ג דקרא בבת עונשין מיירי ס"ק בתי נתתי כשהיתה קטנה ואי"ת הא לקטנה לא איצטריך קרא השתא זנוי מזדין לה כסף קידושיה מיבעיא דבכה"ג קאמר בסמוך גבי מעשה ידיה וי"ל דגבי מעשה ידיה קאמר שפיר דכיון שיש לו כח למכור מעשה ידיה לאחר פשיטא שהם שלו אבל מה ענין קידושין אצל מכירה אע"ג דיכול האדון לייעדה בכסף קנייתה היינו משום דגזירת הכתוב הוא דיכול לייעדה בכסף קנייתה אבל שאר קידושין אימא דאין האב זוכה בהן כלום ועי"ל דאמעשה ידיה פשיטא ליה שהם שלו כל זמן שיכול למוכרה להיינו עד נערות לא שמעינן שיהא שלו כסף קידושין שהיא מתקדשת בו לעולם ועוד דאת בתי נתתי אינו מיותר ואיצטריך אפילו לקטנה דאיצטריך לאשמעינן דאב נאמן לאסור את בתו[ו] ולפי המסקנא ע"כ לא אתא אלא להכי והא דדרשינן השתא אביה מקבל קידושיה היינו מפשטיה דקרא:

ממונא מאיסורא לא ילפינן. וא"ת נילף מהפרת נדרים דאביה יכול לקדשה דהיינו איסורא מאיסורא וממילא שמעינן דכספא דאביה הוי כדאמר לעיל השתא אביה מקבל קידושיה איהי שקלה כספא וי"ל דאיסורא דאית ביה ממונא מאיסורא דאית ביה ממונא לא ילפי': **יציאה** דכוותה קא ממעט. פי' בקונטרס בלשון שני וכן פירש רבינו חננאל דכוותה היינו מה התם בנערה אף הכא נמי להמי אדון מרבינן כסף בנערה ואין נראה דאכתי תקשי ואימא לידה אלא פירוש הקונטרס עיקר והשתא כיון דשמעינן מהאי קרא דכספא דאביה הוי סברא הוא דאיהו נמי מקבל דהשתא אביה שקיל כסף קדושיה ואיהי תקדוש נפשה:

לענין הפרת נדרים נפקא לה מרשותו. הכי נמי הוה מצי למימר דלענין אכילת תרומה נפקא לה מרשותו דאם בת כהן לישראל היא אינה אוכלת בתרומה כדאמרינן בית מותרות (יבמות דף פז. וש"ס) אלא ניחא ליה למנקט הפרת נדרים שהפסיד כחו שהיה לו בה להפר נדריה דומיא דיליאת אדון שמפסיד מעשה ידיה:

וכאי במציאתה משום איבה. מדאוריתא ליכא למילף קידושין דלא קטרחא כהו כלל אבל מציאתה דקטרחא להגביה מציאתה וכה"ג עביד צריכותא בריש קידושין (דף ד:) דלא גמרינן מעשה ידיה מקידושיה דלא קא טרחא בהו כלל ואם תאמר נילף מתרוייהו דהשתא ומה הנך דמחמת גופא קא אתו הוי דאב מציאה לכ"ש וי"ל דמה להנך שהאב נפסד על ידיהן דעל ידי קידושין היא מפקעת עצמה ממנו ומעשה ידיה משום דקא מיתזנא מיניה כדאמרינן בריש קידושין (ג"ז סש): משום דקלקי עלייהו (שם). וכי תימא נילף מינה. ממון מנדריס (שם). וכי תימא נילף מקנסא. כסף דקידושיה מכסף קנסא, שאונס ופיתוי לאביה מחשיב כסף (שם). **ממונא מקנסא לא ילפינן.** שהקנס כולו חדוש ומחדוש לא גמרינן ואכתי קידושיה מנלן דלאביה הוי (שם). **מבושת ופגם.** דקיימא לן (לעיל מ:) שהמאנס ונתן בושת ופגם לאב והנכנו לאו קנסא ניכו (שם). **דאביה נמי שייך בה.** שיש לו דין חלק בהן, שיש בידו לגייסה ולפוגמה בשביל ממון שיתנו לו, דאי בעי מסר לה לממונל ומוכה שחין, דהוה לה בושת ופגם, ואתם זה שבא עליה מחסר ממון זה שבא עליה מחסר ממון זה שלולה ולא יקפלו עליה מוכעין (שם). **אלא.** לעולם מקרא קמא דאין כסף לאדון זה נפקא, ודקשיא לך ואימא לידה, **מסתברא.** דלאביה, דכי קממעטו ליאתא מיכוסין מדין יליאת אמה העבריה ופא לומר כאן אין כסף אבל ביליאת אירוסין יש כסף, **יציאה דכוותה קא ממעט.** יליאת אירוסין דומיא דיליאת אמה קא ממעטו מדין אמה ולמימר דיש כסף בה, ומה יליאת אמה העבריה אין כסף לאדון דנפקא מרבותיה קאמר קרא, אף מיעוט דיש כסף דקא דייק ליליאת אירוסין יש כסף למי שיצאה הימנו קאמר והיינו אב (שם). **והא לא דמיא.** יליאת אירוסין ליליאת אמה, והיכי קאמרת דיליאת אירוסין אתי למעוטי, הא לאו דכוותה היא, דאכתי לא נפקא מרבותיה דאב למעשה ידיה ולירותה עד שהכנס לאחוה (שם). **בהפרת נדרים מיהא נפקא ליה מרשותיה.** שאינו יכול להפר לבנו (שם). **אביה ובעלה מפירין לה נדריה.** ואינו מופר עד שיבוא שיהם (לעיל לט.). **איתקוש הוויות להדדי.** והיכא לאיש אחר (דברים כד) כל הוויות קידושין במשמע, כסף ושטר ויציאה (לקמן עד.).

עין משפט נר מצוה

מ א מיי' פ"ג מהל' נערה בתולה הל' י' סמג עשין נה טוש"ע סי' קנז:

מא ב מיי' פ"ג מהל' אישות הלכה יא ופ' יז מהל' אבילה הלכה יג סמג עשין מח עד טוש"ע אה"ע סימן לז סעיף ג וטוש"ע מ"מ סי' רע סעיף ב:

מב ג מיי' פי"ח מהל' נדרים הל' ו סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סי' רלד סעי' ח:

מג ד מיי' פ"ב מהל' גירושין הל' יח סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קמח סעיף ד:

מד ה מיי' פ"ד מהל' מואב הל' יט סמג עשין ע טוש"ע מ"מ סי' תכד סעיף ז:

מה ו מיי' פי"ב מהל' אישות הל' ג ופכ"ג הל' ז סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' סט סעיף ג:

מו ז מיי' פי"ב שם הל' ב טוש"ע שם סעי' ב:

מז ח מיי' פי"ד שם הל' כג סמג לאוין פא טוש"ע שם סימן פט סעיף ח:

תוספות רי"ד

מתני' האב זכאי בבתו בקידושיה בכסף בשטר ובביאה. פי' האב זכאי לקדש את בתו בעודה קטנה או נערה בין בכסף בין בשטר. פי' כותב לו על הנייר בתך מקודשת לי והאב מקבל השטר ממנו ומקנה אותה לו בו וכן מקבל הכסף ממנו ומקנה אותה לו בו וכן בביאה יכול למוסרו לו לבא עליה לשם נשואין. ובפ"ק דקידושין מפרש להו דבכל הני מיקדשו כסף אתיא קיחה קיחה משדה עפרון שטר מקשי' יציאה להויה ביאה כי יקח איש אשה ובעלה: וזכאי במציאתה ובמעש' ידיה ובהפרת נדריה פי' שמפר נדרים שלה כל זמן שהיא נערה ומקבל את גיטה פי' אם נתגרשה מן האירוסין בעודה קטנה או נערה. אבל אם בגרה או נשאת אין לו רשות בה. ואינו אוכל פירות בחייה פי' אם נפלו לה פירות מבית אמה אינו אוכל פירותיהן אלא עושה מהן סגולה. נשאת יתר עליו הבעל שהוא אוכל פירות בחייה פי' זוכה במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה כאב יתר עליו הבעל שהוא אוכל פירות בתקנת חכמים. וחייב במזונותיה פי' משא"כ האב חייב דהכי תנן לקמן בפירקין האב אינו חייב במזונות בתו. אלא תקנה הוא שתיקנו גאוני' הראשוני'. ובפירקונה פי' מפני שהוא תנאי ב"ד שכך כותב לה אם תשתבאי אפרקינך. ובקבורתה פי' אם מתה בחייו מפני שהוא יורש כתובתה ר"י אומר אפילו עני שבישראל לא יפחות לה מב' חלילים ומקוננת פי' חלילים שיספידוה בהן ומקוננת אחת שתקונן עליה: בקידושי' מנ"ל. דכתיב את בתי נתתי לאיש הזה. פי' אלמא ברשות אב לתתה לכל מי שיחפוץ ומנין שזוכה בכספ קידושין דכתיב ויצאה חנם אין כסף אין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון אחר ומנו אב. פי' ממשמע שנאמר ויצאה חנם איני יודע שאין כסף ומת"ל אין כסף וקרא יתירה הוא לדרשא אחא אין כסף לאדון זה פי' שהמוכר את בתו קטנה יוצאה בסימנים וכשתצא מרבה אינה נותנת לו כסף. אבל יש כסף לאדון אחר דכי נפקא מרשות אב לרשות בעל אית ליה כסף קידושין: ובמעשה ידיה מנלן אמר ר"ה א"ר מניין למעשה הבת שהן לאביה שנא' וכי יכמור איש את בתו לאמה מה אמה מעשה ידיה לרבה אף בת מעשה ידיה לאביה פי' מלאמה דהוא יתר קדריש:

מסורת הש"ס

א) קדושין ג: י. לקמן פה:, **ב)** [מדר מז.], **ג)** [קדושין ג: כל הסוגיא ע"ש], **ד)** לעיל מ: קדושין ג: [לקמן מז.], **ה)** [ברכות יט: וש"נ], **ו)** נדרים קז. עד: יבמות כט: לעיל לט. קדושין ד:, **ז)** [לקמן עד. קדושין ט:], **ח)** [דף ד.], **ט)** [סס], **י)** [פ' משפטים סי' כט], **כ)** [דף ד: ומילן], **ל)** לעיל כב.,

---

תורה אור השלם

1. וְאִם שָׁלֹשׁ אֵלֶּה לֹא יַעֲשֶׂה לָהּ וְיָצְאָה חִנָּם אֵין כָּסֶף: שמות כא יא
2. וְאָמַר אֲבִי הַנַּעֲרָ אֶל הַזֹּקֵנִים אֶת בִּתִּי נָתַתִּי לָאִישׁ הַזֶּה לְאִשָּׁה וַיִּשְׂנָאֶהָ: דברים כב טז
3. אֵלֶּה הַחֻקִּים אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ בֵּין אָב לְבִתּוֹ בִּנְעֻרֵיהָ בֵּית אָבִיהָ:
במדבר ל יז
4. וְכִי יִמְכֹּר אִישׁ אֶת בִּתּוֹ לְאָמָה לֹא תֵצֵא כְּצֵאת הָעֲבָדִים: שמות כא ז
5. וְיָצְאָה מֵבֵיתוֹ וְהָלְכָה וְהָיְתָה לְאִישׁ אַחֵר: דברים כד ב

לעזי רש"י

קלימיל"ש. חלילים (כלי-נגינה).

מוסף רש"י

האב זכאי בבתו בקידושיה. שהכסף יהיה שלו והוא מקבל השטר והוא מוסרה לביאה על כרחה לשם קידושין בעודה נערה (קדושין ג:). **ויצאה חנם.** גבי אמה העבריה היוצאת מרשות אדון בסימני נערות ומצי למיכתב ויצאה חנם, ולא בעי אין כסף, אלא למידרש היה אין כסף לאדון זה שיוצאה ממנו, אבל יש כסף לאדון אחר. כשיוצאה ממנו (שם). **ואימא לדידה.** הוי אלי כסף, דהיה לא כתיב אין לו כסף, דמיהדון מינה אין כסף לאדון זה כו', אלא הכי דוק מינה אין כסף ביציאה זו אבל יש כסף ביציאה אחרת ונעולה לדידה (שם). **איהי שקלא כספא.** בתמיה, אפסר שעל חנם זיכהו הכתוב בקבלת קדושיה (שם). **ואימא הני מילי.** חזקי ליה לקבלם, **קטנה.** בקטנה שאין לה יד, דלאו בת דעה היא, ואע"ג דקרא דמוקמי שם רע בנערה כתיב, דכתיב ונתנו לאבי הנערה, נעולם דקדשה מיהלה בקטנותה (שם). **אבל נערה דאית לה יד.** משהגיעה שתי שערות גדולה לכל דבר, לכל עונשין ולממון, שמקחה מקח וממכרה ממכר, אהני מקדיש נפשה כו' (שם). **בנעוריה בית אביה.** הכי דרש לה כל זמן שבנעוריה היא של אביה, דכל שבח הבא לאביה הוא (שם). **לאמה.** קרא ימיה הוא ודרש ליה בתו הרי היא לו כאמה, ובבתו נערה משמעינן דאי בקטנה לא איצטריך, השתא זכוי מזכין לה מעשה ידיה מבעיא (שם). **תיפוק ליה מבנעוריה.** אי מיינה הוי מצי למילף, אלא על כרחך מדלא יליף מהתם שמעינן מינה לא לשבח נעוריה אתיא דלגופיה אצטריך גבי נדרים נמי שייך בה. שיש לו דין חלק בהן, שיש בידו לגייסה ולפוגמה בשביל ממון שיתנו לו, דאי בעי מסר לה לממונל ומוכה שחין, דהוה לה בושת ופגם, ואתם זה שבא עליה מחסר ממון זה שלולה ולא יקפלו עליה מוכעין (שם). **אלא.** לעולם מקרא קמא דאין כסף לאדון זה נפקא, ודקשיא לך ואימא לידה, **מסתברא.** דלאביה, דכי קממעטו ליאתא מיכוסין מדין יליאת אמה העבריה ופא לומר כאן אין כסף אבל ביליאת אירוסין דומיא דיליאת אמה קא ממעטו מדין אמה ולמימר דיש כסף בה, ומה יליאת אמה העבריה אין כסף לאדון דנפקא מרבותיה קאמר קרא, אף מיעוט דיש כסף דקא דייק ליליאת אירוסין יש כסף למי שיצאה הימנו קאמר והיינו אב (שם). **יציאה דכוותה קא ממעט.** יליאת אירוסין ליליאת אמה, והיכי קאמרת דיליאת אירוסין אתי למעוטי, הא לאו דכוותה היא, דאכתי לא נפקא מרבותיה דאב למעשה ידיה ולירותה עד שהכנס לאחוה (שם). **בהפרת נדרים מיהא נפקא ליה מרשותיה.** שאינו יכול להפר לבנו (שם). **אביה ובעלה מפירין לה נדריה.** ואינו מופר עד שיבוא שיהם (לעיל לט.). **איתקוש הוויות להדדי.** והיכא לאיש אחר (דברים כד) כל הוויות קידושין במשמע, כסף ושטר ויציאה (לקמן עד.).

**אידי ואידי כדרכה בעינן אלא שלח רב כהנא משמיה דרבי יוחנן [א]אינו חייב עד שיבעול כדרכה ויוציא שם רע בכדרכה: מתני' [ב][ג]האב זכאי בבתו בקידושיה בכסף בשטר ובביאה [ד]זכאי במציאתה ובמעשה ידיה [ה]ובהפרת נדריה [ו]ומקבל את גיטה [ז]ואינו אוכל פירות בחייה נשאת יתר עליו הבעל [ח]שאוכל פירות בחייה [ט]וחייב במזונותיה ובפרקונה וקבורתה רבי יהודה אומר [י]אפי' עני שבישראל לא יפחות משני חלילין ומקוננות: גמ' [כ]בכסף מנלן אמר רב יהודה אמר קרא [1]ויצאה חנם אין כסף אין כסף לאדון זה ויש כסף לאדון אחר ומנו אביה ואימא לדידה השתא אביה מקבל קידושיה דכתיב [2]את בתי נתתי לאיש הזה איהי שקלא כספא ואימא הני מילי קטנה דלית לה יד אבל נערה דאית לה יד איהי תקדש נפשה ואיהי תשקול כספא אמר קרא [3]בנעוריה בית אביה כל שבח נעורים לאביה ואלא הא דא"ר הונא אמר רב [ל]מנין שמעשה הבת לאביה שנאמר [4]וכי ימכור איש את בתו לאמה מה אמה מעשה ידיה לרבה אף בת מעשה ידיה לאביה למה לי תיפוק ליה מבנעוריה בית אביה אלא ההוא בהפרת נדרים הוא דכתיב וכ"ת נילף מינה [מ]ממונא מאיסורא לא ילפינן וכ"ת נילף מקנסא ממונא מקנסא לא ילפינן וכ"ת נילף מבושת ופגם דאביה נמי שייך ביה אלא מסתברא דכי ממעט רחמנא יציאה דכוותה קא ממעט והא לא דמיא הא יציאה להא יציאה התם גבי אדון נפקא לה מרשותיה לגמרי יציאה דאב אכתי מחסרא מסירה לחופה מהפרת נדרים מיהא נפקא לה מרשותיה דתנן [נ]נערה המאורסה אביה ובעלה מפירין לה נדריה: שטר וביאה: מנא לן אמר קרא [5]והיתה לאיש אחר [ס]איתקוש הוויות להדדי: זכאי במציאתה משום לידי ואידי כדרכה בעינן אלא שלח רב כהנא משמיה דרבי יוחנן [א]אינו חייב עד שיבעול כדרכה ויוציא שם רע בכדרכה: מתני' [ב][ג]האב זכאי בבתו בקידושיה בכסף בשטר ובביאה [ד]זכאי במציאתה ובמעשה ידיה [ה]ובהפרת נדריה [ו]ומקבל את גיטה [ז]ואינו אוכל פירות בחייה נשאת יתר עליו הבעל [ח]שאוכל פירות בחייה [ט]וחייב במזונותיה ובפרקונה וקבורתה רבי יהודה אומר [י]אפי' עני שבישראל לא יפחות משני חלילין ומקוננות: גמ' [כ]בכסף מנלן אמר רב יהודה אמר קרא [1]ויצאה חנם אין כסף אין כסף לאדון זה ויש כסף לאדון אחר ומנו אביה ואימא לדידה השתא אביה מקבל קידושיה דכתיב [2]את בתי נתתי לאיש הזה איהי שקלא כספא ואימא הני מילי קטנה דלית לה יד אבל נערה דאית לה יד איהי תקדש נפשה ואיהי תשקול כספא אמר קרא [3]בנעוריה בית אביה כל שבח נעורים לאביה ואלא הא דא"ר הונא אמר רב [ל]מנין שמעשה הבת לאביה שנאמר [4]וכי ימכור איש את בתו לאמה מה אמה מעשה ידיה לרבה אף בת מעשה ידיה לאביה למה לי תיפוק ליה מבנעוריה בית אביה אלא ההוא בהפרת נדרים הוא דכתיב וכ"ת נילף מינה [מ]ממונא מאיסורא לא ילפינן וכ"ת נילף מקנסא ממונא מקנסא לא ילפינן וכ"ת נילף מבושת ופגם דאביה נמי שייך ביה אלא מסתברא דכי ממעט רחמנא יציאה דכוותה קא ממעט והא לא דמיא הא יציאה להא יציאה התם גבי אדון נפקא לה מרשותיה לגמרי יציאה דאב אכתי מחסרא מסירה לחופה מהפרת נדרים מיהא נפקא לה מרשותיה דתנן [נ]נערה המאורסה אביה ובעלה מפירין לה נדריה: שטר וביאה: מנא לן אמר קרא [5]והיתה לאיש אחר [ס]איתקוש הוויות להדדי: זכאי במציאתה משום

אידי ואידי כדרכה בעינן. כיון דאמר דברים ככתבן היאך אתה קורא לה מצאתי לה בתולים אלא אם כן אמר בעלתיה כדרכה ומצאתיה בעולה: **מתני' האב זכאי בבתו.** בקטנות ובנערות: **בקידושיה בכסף.** שבכסף קידושיה שלו: **ובשטר.** שאם קבל שטר אירוסין עליה הרי זו מקודשת: **בביאה.** רשאי למוסרה לביאה לשם קידושין: **ומקבל את גיטה.** אם נתגרשה מן האירוסין וקודם שבגרה אבל בגרה או נישת שוב אין לו רשות בה: **ואינו אוכל פירות בחייה.** אם נפלו לה קרקעות בירושה מבית אמה אין אביה אוכל פירותיהן אלא עושין לה סגולה: **בחייה.** אלא אם כן מתה והוא יורשה: **יפר עליו הבעל.** שהוא זוכה גם בכל השנויים למעלה ואוכל פירות מנכסים שנפלו לה בירושה משניסת לו: **וחייב במזונותיה ובפרקונה.** אם נשבית שהוא תגאי ב"ד כדתנן במתני' (מז:): **בקבורתה.** דאמרינן לקמן קבורתה תחת כתובתה שהכניסה לו מבית אביה והוא יורשה במיתתה: **משני חלילין.** להספד. קלמיל"ש: **גמ' בכסף מנלן.** דכסף קידושיה לאביה: **אין כסף.** באמה העבריה כתיב ובקידושין[ד] פריך הא מבעי ליה לגופיה: **אין כסף לאדון זה.** בלאתה מרשותו בסימני נערות כדילפינן בקידושין[ד] דביולאה בסימניה משמעי קלא: **אבל יש כסף לאדון אחר.** כשיוצאה מרשותו: **ומנו אב.** שאין אדון לבת ישראל אלא אביה חוץ מזה שנמכרה לו: **ואימא לדידה הוי.** וקרא כי אתא לאשמועינן אתא שהיא נקנית לבעל בקדושי כסף והכי תדרשיה אין כסף ביציאה זו אבל יש כסף ביציאה אחרת ונעולה לדידה הוי: **ואימא הני מילי.** דאמרה תורה את בתי נתתי שבידו נתיתה: **קטנה דלית לה יד.** לקדש עצמה. ואע"ג דגבי מוליא שם רע כתיב וההיא נערה הוה דלמא הכי קאמר את בתי נתתי בקטנותה ועתה נערה: **אלא ההיא בהפרת נדרים כתיב.** מסקנא דקושיא היא ולא שינויא הוא: **וכי תימא נילף.** כסף קידושיה מקנסה שזיכתה תורה לאב: **מבושת ופגם.** דאמרינן באלו נערות (לעיל מ:) שהוא של אב: **שייך בה.** בידו ליטול ממון ולגייסה בבושת זה למוסרה לביאת קידושין למנוול ולמוכה שחין: **אלא.** כי פרכת אימא לידה הכי תשיב מסתברא כי קא ממעט קרא יליאתה מרשות אב בקידושין מתורת יליאתה מרשות אדון בסימנין: **יליאה דכוותה קא ממעט.** מה כסף דיליאת אדון אי הוה התם כסף דאדון שהיא יוצאה ממנו בעי מהוי בפדיון גרעונה דמגרעת עמו ויוצאה והמותר נותנת לו אף כי קאמר נמי יש כסף ביציאה אחרת דאדון שהיא יוצאה ממנו בעי למהוי ולא לידה ואי אמרת לידה הוה לא קא ממעט יליאה דכוותה כך מפורש בשאלתות דרב אחאי גאון[ט]. ואני שמעתי יליאה דכוותה קא ממעט מה התם נערה אף הכא נערה וקשיא לי אכתי אימא לידה ובמסכת קדושין פירשתיה בלשון שמועתי ובקושי: **והא לא דמיא.** יליאה דקדושין ליליאת אמה העבריה ולא יליאה דכוותה היא: **אלא מיהא מסירה מסירה לחופה.** ועדיין היא ברשות האב לירושתה ולמעשה ידיה: **נפקא לה מרשותיה.** דעד עכשיו היה מיפר לבדו ועתה מיפר בשותפות עם בעלה: **בשטר וביאה מנלן.** דביד אביה לקדשה ולמוסרה על כרחה: **איתקוש הוויות להדדי.** מה כסף ברשות אביה אף קידושי שטר וביאה ביד אביה. וקידושי שטר וביאה דמקדשת בהו ילפינן בקידושין[ד]: משום

לידי ואידי כדרכה בעינן. כיון דאמר דברים ככתבן היאך אתה קורא לה מצאתי לה בתולים אלא אם כן אמר בעלתיה כדרכה ומצאתיה בעולה: **מתני' האב זכאי בבתו.** בקטנות ובנערות: **בקידושיה בכסף.** שבכסף קידושיה שלו: **ובשטר.** שאם קבל שטר אירוסין עליה הרי זו מקודשת: **בביאה.** רשאי למוסרה לביאה לשם קידושין: **ומקבל את גיטה.** אם נתגרשה מן האירוסין וקודם שבגרה אבל בגרה או נישת שוב אין לו רשות בה: **ואינו אוכל פירות בחייה.** אם נפלו לה קרקעות בירושה מבית אמה אין אביה אוכל פירותיהן אלא עושין לה סגולה: **בחייה.** אלא אם כן מתה והוא יורשה: **יפר עליו הבעל.** שהוא זוכה גם בכל השנויים למעלה ואוכל פירות מנכסים שנפלו לה בירושה משניסת לו: **וחייב במזונותיה ובפרקונה.** אם נשבית שהוא תגאי ב"ד כדתנן במתני' (מז:): **בקבורתה.** דאמרינן לקמן קבורתה תחת כתובתה שהכניסה לו מבית אביה והוא יורשה במיתתה: **משני חלילין.** להספד. קלמיל"ש: **גמ' בכסף מנלן.** דכסף קידושיה לאביה: **אין כסף.** באמה העבריה כתיב ובקידושין[ד] פריך הא מבעי ליה לגופיה: **אין כסף לאדון זה.** בלאתה מרשותו בסימני נערות כדילפינן בקידושין[ד] דביולאה בסימניה משמעי קלא: **אבל יש כסף לאדון אחר.** כשיוצאה מרשותו: **ומנו אב.** שאין אדון לבת ישראל אלא אביה חוץ מזה שנמכרה לו: **ואימא לדידה הוי.** וקרא כי אתא לאשמועינן אתא שהיא נקנית לבעל בקדושי כסף והכי תדרשיה אין כסף ביציאה זו אבל יש כסף ביציאה אחרת ונעולה לדידה הוי: **ואימא הני מילי.** דאמרה תורה את בתי נתתי שבידו נתיתה: **קטנה דלית לה יד.** לקדש עצמה. ואע"ג דגבי מוליא שם רע כתיב וההיא נערה הוה דלמא הכי קאמר את בתי נתתי בקטנותה ועתה נערה: **אלא ההיא בהפרת נדרים כתיב.** מסקנא דקושיא היא ולא שינויא הוא: **וכי תימא נילף.** כסף קידושיה מקנסה שזיכתה תורה לאב: **מבושת ופגם.** דאמרינן באלו נערות (לעיל מ:) שהוא של אב: **שייך בה.** בידו ליטול ממון ולגייסה בבושת זה למוסרה לביאת קידושין למנוול ולמוכה שחין: **אלא.** כי פרכת אימא לידה הכי תשיב מסתברא כי קא ממעט קרא יליאתה מרשות אב בקידושין מתורת יליאתה מרשות אדון בסימנין: **יליאה דכוותה קא ממעט.** מה כסף דיליאת אדון אי הוה התם כסף דאדון שהיא יוצאה ממנו בעי מהוי בפדיון גרעונה דמגרעת עמו ויוצאה והמותר נותנת לו אף כי קאמר נמי יש כסף ביציאה אחרת דאדון שהיא יוצאה ממנו בעי למהוי ולא לידה ואי אמרת לידה הוה לא קא ממעט יליאה דכוותה כך מפורש בשאלתות דרב אחאי גאון[ט]. ואני שמעתי יליאה דכוותה קא ממעט מה התם נערה אף הכא נערה וקשיא לי אכתי אימא לידה ובמסכת קדושין פירשתיה בלשון שמועתי ובקושי: **והא לא דמיא.** יליאה דקדושין ליליאת אמה העבריה ולא יליאה דכוותה היא: **אלא מיהא מסירה מסירה לחופה.** ועדיין היא ברשות האב לירושתה ולמעשה ידיה: **נפקא לה מרשותיה.** דעד עכשיו היה מיפר לבדו ועתה מיפר בשותפות עם בעלה: **בשטר וביאה מנלן.** דביד אביה לקדשה ולמוסרה על כרחה: **איתקוש הוויות להדדי.** מה כסף ברשות אביה אף קידושי שטר וביאה ביד אביה. וקידושי שטר וביאה דמקדשת בהו ילפינן בקידושין[ד]: משום

משום איבה. דכיון דאינו חייב במזונותיה אי אמרת מגיאתה שלא איכא איבה ולא זיין לה תו: **הא דזכי ליה רחמנא לאב למימסרה לחופה.** כדכתיב[1] את בתי נתתי כל נתינות שבה במשמע ואותו היום אינה עושה מלאכה היכי מצי כו': **פקעתה.** בטילותה: **אלא קטנה לא צריכא קרא.** דקשיא לך לעיל אימא ה"מ קטנה דמצי מזבן לה לאו קושיא היא: **כי איצטריך קרא לנערה.** ואע"ג דעיקר קרא בקטנה כתיב מיהו קרא יתירא הוא דכתיב לאמה לאקושי בת לאמה להיקישא לנערה אתיא: **בנעוריה.** גבי הפרת נדרים כתיב והכי קאמר בנעוריה ברשות אביה היא. וכי תימא הא בהדיא כתיב[2] כי היא אביה אותה אי לאו הא הוה אמינא בקטנה משמעי: **ומימנע ולא פריק.** לפיכך תקנו לו פירות כדאמר לקמן[3] ופירקונה תחת פירות דליכלינהו בעל וכל פדיונה יהי עליו אם רב אם מעט דאי אמרת ליתמיהו ויפדוה מהם אם תהיה שבויה זמנין דלא מלו והשתא יהיב מדידיה: **ליפא נקיטא.** כיס מלא מעות יש לה בסגולה ועד הנה לא נהניתי מהם עתה תפדה את עצמה ואם יחסר אני לא אשלים: **כאב לה פירות כסות וכלים.** פסק לה האב בנדוניתה שתכנים לבעלה מטלטלין כגון פירות תלושין וכסות וכלים וכתבן לה מן האירוסין: **ומתה.** באירוסין לא זכה כו': **ימא בפלוגתא כו'.** דמ"ד בעלה יורש נדוניתה מן האירוסין כרבנן דאמרי אם מת הוא גובה את הכל מנה מאתים ותוספת אלמא כתובתה קיימא כאילו נישאת אם מתה איהי נמי ירית איהו נדוניא שאף היא בתוך השטר נכתבה דהכי כתבינן לא נדוניא דהנעלת ליה מבי אבוה כך וכך ונכי ואוסיף לה מדיליה כך וכך:

מ"ד

משום איבה: במעשה ידיה: מנלן [6]דאמר רב הונא אמר רב מנין שמעשה הבת לאב שנאמר [1]וכי ימכור איש את בתו לאמה מה אמה מעשה ידיה לרבה אף בת מעשה ידיה לאביה ואימא הני מילי קטנה דמצי מזבן לה אבל נערה דלא מצי מזבן לה מעשה ידיה דידה הוו מסתברא דאביה הוו דאי ס"ד מעשה ידיה לאו דאביה אלא הא דזכי ליה רחמנא לאב למימסרה לחופה היכי מצי מסר לה הא קמבטל לה ממעשה ידיה [3]פריך רב אחאי אימא דיהיב לה שכר פקעתה אי נמי דמסר לה בליליא אי נמי [4]דמסר לה בשבתות וימים טובים אלא קטנה לא צריכא קרא השתא זבוני מזבין לה מעשה ידיה מיבעי [אלא] כי איצטריך קרא לנערה: בהפרת נדריה: מנלן דכתיב [2]בנעוריה בית אביה: ומקבל את גיטה: מנלן דכתיב [3]ויצאה והיתה [5]איתקוש יציאה להוייה: ואינו אוכל פירות בחייה: ת"ר האב אינו אוכל פירות בחיי בתו רבי יוסי ברבי יהודה אומר האב אוכל פירות בחיי בתו במאי קמיפלגי ת"ק סבר בשלמא בעל תקינו ליה רבנן פירי דא"כ מימנע ולא פריק אלא אב מאי איכא למימר דמימנע ולא פריק בלאו הכי פריק לה ור' יוסי בר' יהודה סבר אב נמי מימנע ולא פריק סבר כיסא נקיטא עילוה תיזיל ותפרוק נפשה: ניסת יתר עליו הבעל שהוא אוכל כו': ת"ר כתב לה פירות כסות וכלים שיבואו עמה מבית אביה לבית בעלה ומתה לא זכה הבעל בדברים הללו. משום ר"נ אמרו זכה הבעל בדברים הללו. (והרב מפרש שאם מתה אחר שנשאת אע"פ שהנכסים בבית אביה זכה בהן הבעל כדמוכח לקמן בהלכתין גבי מסר האב לשלוחי הבעל שאפי' מסרה להם ומתה זכה הבעל לירש נכסי נדוניתה ואפי' הן בבית אביה ולא באו ליד הבעל והכא מיירי כגון שמתה מן האירוסין ועדיין לא נשאת ומש"ה לא זכה בהן הבעל אליבא דת"ק) פי' דאביה כתב ליתן לה מטלטלים בנדוניא ולא הספיק לתתם לה עד שמתה וכבר נשאת אע"פ שהבעל יורש את אשתו וכל נכסי נדוניתה הן שלו כיון שעדיין לא הספיק האב ליתן לבתו ולא באו לידה עד שמתה אין הבעל יורשה דאדעתיה דהכי קיבל אנפשיה שיתנם לבתו ולא לבעלה ור"נ היה אומר זכה כיון שכתב עליו ליתנן ה"ה ככל נכסי נדוניתה והלכתא כת"ק ואילו זקפן עליו במלוה ולא כתב לשם מוהר אלא כתב לו שחייב כך וכך זכה בהן דכאילו נתנן לו דמי:

לר"י דמגיאתה דומיא דקידושיה דהוי דאב אפילו אינה סמוכה על שולחנו ומעשה ידיה נמי אפילו אינה סמוכה הוא העדפה דאב: **דזכי ליה רחמנא לאב למימסרה לחופה.** פירש בקונטרס דכתיב את בתי נתתי ואע"ג דקרא כשהיתה קטנה כדפרישית לעיל אלא דנלאו הכי פריך שפיר ועי"ל דהא דפריך לעיל ה"מ קטנה משום דאמרי לא קיש לן שיהא לאב שום כח בנערה אבל הכא דכבר למד שיש לו כח לקדשה תו לית לן לאוקומא קרא בקטנה דווקא ולפ"ה דלעיל דזיגתה אחר החופה לא הוא בסקילה ע"כ חופה הוא בנערות מדנסקלה על זנות בית אביה וע"ע אמאי לא גמרינן קידושין מחופה: **דמסר** לה בשבתות וי"ט. אע"ג דאמר במו"ק (דף ח: ושם) ושמחת בחגך ולא באשתך דאין נושאין נשים בחולו של מועד משום דאין מערבין שמחה בשמחה ודרשה גמורה היא כדאמר בחגיגה (דף ח: ושם) דהוי מדאורייתא איכא למימר דהכא איירי שעה אחת לפני יו"ט שהוא כיו"ט לענין מלאכה דתוספת דאורייתא ובטילה באותה שעה מן המלאכה מ"מ כשמסרה האב לשלוחי הבעל או נשואין בלא סעודה אע"ג דאמר בהחולץ (יבמות דף מג: ושם) דנשואין בלא סעודה איכא שמחה לא חשיבא שמחה כולי האי שיהא אסור ליפא ביו"ט מטעם זה: **השתא** זבוני מזבן לה כו' **כי איצטריך קרא לנערה.** הקשה ה"ר יעקב מאורלינ"ש דאמאי איצטריך בערכין (דף כט:) למילף מקו"ו דאין אדם יכול למכור את בתו כשהיא נערה דהשתא מכורה כבר יוצאה שאינה מכורה אינו דין שלא תמכר תיפוק ליה מהכא דאין יכול למוכרה מדאיצטריך לאמה דאי יכול למוכרה מה צריך קרא דאי לאו ק"ו דהתם ה"א דאמאי מזבן לה מעשה כו' ושמעתי בשם מורי הר"ש דמהכא נמי לא ידעינן אלא מכח ק"ו דהשתא זבוני מזבן לה ולי נראה בקונטרס הך בריתא מן האירוסין הא דקתני לקמן הלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל כו' מתה אביה יורשה אתיא כרבנן ומיהו בנישואין כ"ע מודו דכקתני בסיפא דהכיא ואין נראה לר"ת דאי מן האירוסין למה קבעה אמתני' דהכא דאיירי בנישאת ועוד אמאי זכה לרבי נתן הא קתני שכתב (א) שיבואו עמה מבית אביה לבית בעלה והא לא בא ועוד דמסיק אבל הכא משום איתתוי הוא ואי באירוסין אירוסין לא הוי קרי חיתון אלא איקרובי דעתא כדלקמן ברים אע"פ (דף טו.) ואע"ג דבפרק העושה (לקמן דף קב.) קאמר גבי כמה אתה נותן לבתך כך וכך וכו' דאיירי באירוסין בהכיא הנאה דאיתתי אהדדי גמרי ומקנו בחמירה יש לומר דה"פ בהכיא הנאה שיבואו לבסוף לידי חיתון נשואין גמרי ומקנו אהדדי אף בשעת אירוסין ונראה לר"ת דהך בריתא בנשואין מיירי וטעמא דלא זכה לתנא קמא משום דאמן סהדי דאין דעת האב ליתן נדוניא זו אלא ע"מ שתהנה בתו ממנה כמו הבעל ולרבי נתן נמי ליה אומדנא וחכה הבעל ואקאמר לימא דבפלוגתא דרבי אלעזר ורבנן קמיפלגי דמ"ד לא זכה כרבי אלעזר ואע"ג דהתם דר"א באירוסין והכא בנישואין מכל מקום מדמה להו כי היכי דאזיל ר' אלעזר בתר אומדנא דלא כתב אלא על מנת לכונסה ה"נ אזיל בתר אומדנא שלא כתב אלא על מנת שתהנה בתו ובתר הכי קאמר למ"ד זכה דעד כאן לא קאמר ר"א אלא מדידיה לדידה דלא אקני לה אלא ע"מ לכונסה משום חיבת חופה אבל מדידה לדידה אפי' ר"א מודה דדי לנו באומדנא של חיתון נישואין אע"ג דאיכא תו אומדנא אחרינא די לנו באומדנא זו כיון

(א) לעיל מ: [מו:] קדושין ג:, ב) [קדושין יג. וש"נ], ג) [שם ה. וש"נ], ד) לקמן נד: פנו: ב"מ יח:, ה) [דברים כב], ו) [במדבר ל], ז) [ע"ב], ח) גי' מהרש"א דמתני' דהכא הוי לגדלין וכל"ל, ט) [לף מג.], י) [וגירוש"למי אמר עשם אחר שלא תגנוב משל בעלה ותאמר מגאתי. מ"ר], כ) וכזה מימלא פירכא אחרינא דאמאי איצטריך לן כסף ויצאה חנם חד לגזונת וחד לגערות לכתוב חד וע"כ מוקמינן לגערות דאי לגזונת אמאי איצטריך לאמה אלא ע"כ דהוי מוקמינן לה לגזונת והוי דרשינן מלאמה דמעשה ידיה דבגזונת לאב וים מפרשים דאי לאו ק"ו דערכין ה"א דמאי מזבן לה ולאמה איצטריך לנערה שנתארסה ומגרשה שאינו יכול למוכרה דכיון שפירש עליהם עליה דהיינו קדושין שוב אינו יכול למוכרה והקשה ה"ר ידידיה מגרינגורק אמאי איצטריך ק"ו ע"כ לא מאי מזבן נערה דאי מאי דע"כ לנערה איצטריך ולא לנתארסה ומגרשה מדאיצטריך בגזרו בה ומיהו אין זה כל כך פשוט לכך נקיט ק"ו דהתם בפשיטות.

תורה אור השלם

1. וְכִי יִמְכֹּר אִישׁ אֶת בִּתּוֹ לְאָמָה לֹא תֵצֵא כְּצֵאת הָעֲבָדִים:
שמות כא ז
2. אֵלֶּה הַחֻקִּים אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ בֵּין אָב לְבִתּוֹ בִּנְעֻרֶיהָ בֵּית אָבִיהָ:
במדבר ל יז
3. וְיָצְאָה מִבֵּיתוֹ וְהָלְכָה וְהָיְתָה לְאִישׁ אַחֵר:
דברים כד ב

גליון הש"ס

גמ' דמסר לה בשבתות וי"ט. קשה לי הא מ"מ שייך ביטול מלאכה הא יכולה לעשות דבריס המותרים לתמוך תלוש ולשמור פירות וכדומה הא שכר שבת ליכא דרבא דלישקולא דאוריי"מא ול"ע:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה כתב וכו' הא קתני שכתב לה שיבואו:

מוסף רש"י

גובה את הכל. בין כתובה של בתולה ב"ד דהיינו מנה לאלמנה ומאתים לבתולה בין התוספת (ב"מ יז:).

שלא כתב לה אלא על מנת לכונסה [א]למאן דאמר לא זכה כרבי אלעזר בן עזריה ומאן דאמר זכה כרבנן לא דכולי עלמא כרבי אלעזר בן עזריה מאן דאמר לא זכה כרבי אלעזר בן עזריה ומאן דאמר זכה עד כאן לא קאמר רבי אלעזר בן עזריה אלא מדידיה לדידה שלא כתב לה אלא על מנת לכונסה אבל מדידה לדידיה אפילו ר' אלעזר בן עזריה מודי דמשום איחתוני הוא והא איחתני להו: חייב במזונותיה וכו': תנו רבנן [ב]תיקנו מזונותיה תחת מעשה ידיה [ג]וקבורתה תחת כתובתה לפיכך בעל אוכל פירות פירות מאן דכר שמייהו חסורי מחסרא והכי קתני תיקנו מזונותיה תחת מעשה ידיה ופירקונה תחת פירות וקבורתה תחת כתובתה לפיכך בעל אוכל פירות מאי לפיכך מהו דתימא מיכל לא נכלינהו אנוחי ננחינהו דאם כן מימנע ולא פריק קמ"ל דהא עדיפא זימנין דלא מלו ופריק לה מדידיה ואיפוך אנא אמר אביי תיקנו [ג]מצוי למצוי ושאינו מצוי לשאינו מצוי אמר רבא האי תנא סבר מזונות מדאורייתא דתניא [1]שארה [2]אלו מזונות וכן הוא אומר [2]ואשר אכלו שאר עמי כסותה כמשמעו עונתה זו עונה האמורה בתורה וכן הוא אומר [3]אם תענה את בנותי רבי אלעזר אומר תענה זו עונה וכן הוא אומר [4]איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו ערוה כסותה כמשמעו עונתה אלו מזונות וכן הוא אומר [5]ויענך וירעיבך רבי

מ"ד לא זכה כרבי אלעזר. דאמר לא כתב לה כתובה אלא על מנת לכונסה ומנה מאתים דתקון לה רבנן הוא דאית לה איהי נמי לא כתבה לו ודא נדוניא דהנעלת ליה אלא ע"מ חיבת נשואין: כ"ע כר"א בן עזריה. תרוייהו הכי תנאי דלעיל (תרוייהו) כר"א בן עזריה דפסקינן הלכתא כוותיה בפרק אע"פ (לקמן דף נו.) ואע"ג דדחי הש"ס לא דכולי עלמא כר' אלעזר דיחויא בעלמא הוא ואדיחויא לא סמכינן והורה ר"ת הלכה למעשה בחתן אחד שמתה אשתו והיה אבי הכלה מוחזק בנדוניא ופסק לה דלא זכה הבעל מכח שמעתין דהכא ועוד תיקן לא מכח ההלכה שאפי' בעל מוחזק שיחזיר אם מתה בתוך שנה וחזר בו בסוף ימיו מאותה תקנה והא דאמרינן בפ' מציאת האשה (לקמן דף סו.) הפוסק מעות לחתנו ומת חתנו יכול הוא שיאמר לאחיך הייתי רוצה ליתן לך אי אפשי ליתן ופריך בירושלמי ולא דבריס הייקנין באמירה הן ומשני כשפסק על מנת לכנוס דמשמע הא אם כנס גובה אחיו לא קשה מידי לפירוש רבינו תם דהתם הרי בתו קיימת והיכס רוצה ליבמה והא דאמרינן בתורת כהנים ותם לריך כחכס זה שפוסק לבתו ממון מרובה ומתה בתוך שבעת ימי המשתה הרי הפסיד בתו והפסיד ממונו ההיא אתיא כרבי נתן מ"ל כרבנן ומיירי שהחתן מוחזק בה ולריך עיון שלא יקשה לרבינו תם דלקמן בריש אע"פ (דף נו.) מוכח דרבנן נמי אזלי בתר אומדנא דחיתון ועוד דחוק קצת לרבינו תם דמה לו להזכיר מדידיה לדידה ומדידה לדידיה הל"ל ע"כ לא קאמר רבי אלעזר אלא משום דלא נישאת אבל הכא דנישאת לא ועוד דכולהו אמוראי דלקמן משמע דאית להו דבעל יורשה משמסרה האב לשלוחי הבעל ושמא היינו כשהכתובה ביד הבעל ובריית התם דקתני התם לקמן אע"פ שכתובתה בבית אביה בעלה יורשה אתיא כרבי נתן[ד]:

שלא כתב לה אלא על מנת לכונסה. אין לתמוה בסברא זאת דבכמה מקומות בש"ס מלינו כן ואם תאמר אם כן כל אדם הלוקח פרה מחבירו ונטרפה או מתה אין סהדי שלא על מנת כן לקחה וי"ל דהתם אין סהדי שבאותו ספק היה רוצה ליכנס ואפי' אם אומר לו אם תטרף יש לך לקבל הפסד היה לוקחה אבל הכא לא כתב כלל כי אם ע"מ לכונסה ואין דעתו כלל להכניס עצמו בספק וכן [ה]ההוא דזבין ולא אילטריכו ליה זוזי והא דפריך בסוף הגוזל קמא (ב"ק דף קי:)[ו] [ו] יבמה שנפלה לפני מוכה שחין תיפוק ליה חליצה דאדעתא דהכי לא קידשה אע"ג דבאותו ספק מסתמא היתה נכנסת בשעת קדושין אומר רבינו יצחק דלא פריך התם אלא משום דהוי דומיא דקאמר התם נתן כסף לאנשי משמר ומת שהוא שלהם ומסיק התם ש"מ כסף מכפר מחלה דאי לא מכפר לימא דאדעתא דהכי לא יהיב דהואיל ואינו תלוי אלא בנותן יש לנו ללכת אחר דעתו וכיון שבו תלוי ודאי אינו רוצה ליכנס בשום ספק ולא דמי לוקח חפץ ואינרע בו אונס דלא אמרינן דאדעתא דהכי לא קנה ומבטל המקח דאינו תלוי בדעת הקונה לגבו דהא איכא נמי דעת מקנה שלא היה מקנה לו לדעתו אם לא יפרש להכי פריך שפיר מיבמה שנפלה לפני מוכה שחין משום דבדידה תלוין הקידושין שברור לנו שהוא לא יעכב בשביל שום דבר שאינרע אחר מיתתו כי אינו חושש במה שאינרע אחריו ולהכי לא פריך מאשה שנעשה בעלה בעל מום תיפוק ליה דאדעתא דהכי לא קידשה נפשה כיון דתלוי נמי בדעת המקדש וכן כל הנהו דמייתי התם אין תלוי אלא בדעתו: **תיקנו** מזונות תחת מעשה ידיה. בפ' אע"פ (לקמן נח: ושם) דקאמר רב הונא יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונית ואיני עושה קסבר כי תקינו רבנן מזוני עיקר כו' ופריך מהכא ומשני אימא תקנו מעשה ידיה תחת מזונות והשתא ריש לקיש דפליג עליה התם ואמר מעשה ידיה עיקר אינו מגיה ברייתא דהכא אלא שונה תיקנו מזונות תחת מעשה ידיה ולכאורה לדידיה יכול הבעל לומר לאשתו אי מעשה ידיך למזונותיך ואע"ג דלא ספקה כיון דקסבר דמעשה ידיה עיקר אבל אי אפשר לומר כן כדמוכח בריש המדיר (לקמן דף ע:) ובפ"ק דגיטין (דף יב.) דבלא ספקה חייב לזונה ול"ל דלא אמר ריש לקיש דמעשה ידיה עיקר אלא לענין שאינה יכולה לומר איני ניזונית ואיני עושה: **וקבורתה** תחת כתובתה. פירוש נדוייתה אבל אין לפרש תחת מנה ומאתים דהא אמר לקמן (דף נג.)[ו] דאכוסה אין לה קבורה: **אנוחי** ננחינהו. פירוש עד שלא יהא לו במה להתפרנס ואז יקחם אבל לא בעי למימר לעולם לינחינהו דא"כ מאי תחת פירות דקתני הא אין לו פירות: **זימנין** דלא מלו ופריק לה מדידיה. אע"ג דעיקר תקנה בשביל דידה כדמשמע הכא וכן לעיל דקאמר בשלמא בעלה תקינו ליה פירי דלמא אשתבאי וממנע ולא פריק לה מ"מ אינה יכולה לומר איני נפדית ואיני נותנת פירות דהא קתני בברייתא פירקונה תחת פירות משמע דאינה יכולה לומר כי היכי דלייק לקמן דאינה יכולה אשה שתאמר איני ניזונת כו' מברייתא דלעיל דקתני תיקנו מזונות תחת מעשה ידיה אלמא דאין יכולה והולך להגיה הברייתא בשביל כך ועוד דבחזקת הבתים (ב"ב דף מט. ושם) ובהזורק בגיטין (דף עז. ושם) לא מלי לאשכוחי שיהא חצר לאשה בלא בעלה דפריך חצרה מה שקנתה אשה קנה בעלה ומוקי בכותב לה דין ודברים אין לי בנכסייך וכי כתב לה מאי הוי והתניא כו' ומשני בכותב לה ועודה ארוסה והשתא מאי דוחקין לאוקמא הכי לימא כגון שאמרה איני נפדית ואיני נותנת פירות ואע"ג דהוה כגון שנתנו לה על מנת שאין לבעלה רשות בה ולא קאמר היינו משום דאין יורד לסברא זו אבל כבר ירד לסברא שהבעל משתלק מנכסים א"כ לימא כגון שאמרה איני נפדית כו' אלא ודאי אינה יכולה לומר ויש ליתן טעם אע"ג דלרב הונא יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונית כו' התם משום דאינה מפקעת לגמרי התקנה שאם אמרה היום איני ניזונת ואיני עושה למחר תעשה ותהא ניזונית אבל אם אמרה איני נפדית ואיני נותנת פירות הרי מפקעת לגמרי תקנת פירות דהא פירות של כל ימיה הם תחת פרקונה ואפילו אמ"ל דיכולה לומר איני ניזונית ואיני עושה לעולם אכתי יש לומר דלא מצי אמרה איני נפדית שלא תטמע בין העובדי כוכבים [ז]א"נ שאני פירות דידו כידה וזוכה בגוף הקרקע אבל מעשה ידיה אינם בעין דלא שייך למימר שיזכה בגוף הידים: **אם** תענה את בנותי. [ח]ואם תאמר דאדרבה מהאי קרא משמע דעונתה לאו היינו עונה של תשמיש דבפרק בתרא דיומא (דף עז.) משמע אם תענה את בנותי היינו שימנע מהן תשמיש דמהאי קרא נפקא לן דמניעת תשמיש המטה קרוי עינוי ויש לומר דה"נ קאמר קרא עונתה לא יגרע דבר שהוא כעינוי כשמונעו ממנה דהיינו תשמיש:

רבי

מ"ד לא זכה כרבי אלעזר. דאמר לא כתב לה כתובה אלא על מנת לכונסה ומנה מאתים דתקון לה רבנן הוא דאית לה איהי נמי לא כתבה לו ודא נדוניא דהנעלת ליה אלא ע"מ חיבת נשואין: כ"ע כר"א בן עזריה. תרוייהו הכי תנאי דלעיל (תרוייהו) כר"א בן עזריה דפסקינן הלכתא כוותיה בפרק אע"פ (לקמן דף נו.) ואע"ג דדחי הש"ס לא דכולי עלמא כר' אלעזר דיחויא בעלמא הוא ואדיחויא לא סמכינן והורה ר"ת הלכה למעשה בחתן אחד שמתה אשתו והיה אבי הכלה מוחזק בנדוניא ופסק לה דלא זכה הבעל מכח שמעתין דהכא ועוד תיקן לא מכח ההלכה שאפי' בעל מוחזק שיחזיר אם מתה בתוך שנה וחזר בו בסוף ימיו מאותה תקנה והא דאמרינן בפ' מציאת האשה (לקמן דף סו.) הפוסק מעות לחתנו ומת חתנו יכול הוא שיאמר לאחיך הייתי רוצה ליתן לך אי אפשי ליתן ופריך בירושלמי ולא דבריס הייקנין באמירה הן ומשני כשפסק על מנת לכנוס דמשמע הא אם כנס גובה אחיו לא קשה מידי לפירוש רבינו תם דהתם הרי בתו קיימת והיכס רוצה ליבמה והא דאמרינן בתורת כהנים ותם לריך כחכס זה שפוסק לבתו ממון מרובה ומתה בתוך שבעת ימי המשתה הרי הפסיד בתו והפסיד ממונו ההיא אתיא כרבי נתן מ"ל כרבנן ומיירי שהחתן מוחזק בה ולריך עיון שלא יקשה לרבינו תם דלקמן בריש אע"פ (דף נו.) מוכח דרבנן נמי אזלי בתר אומדנא דחיתון ועוד דחוק קצת לרבינו תם דמה לו להזכיר מדידיה לדידה ומדידה לדידיה הל"ל ע"כ לא קאמר רבי אלעזר אלא משום דלא נישאת אבל הכא דנישאת לא ועוד דכולהו אמוראי דלקמן משמע דאית להו דבעל יורשה משמסרה האב לשלוחי הבעל ושמא היינו כשהכתובה ביד הבעל ובריית התם דקתני התם לקמן אע"פ שכתובתה בבית אביה בעלה יורשה אתיא כרבי נתן[ד]:

שלא כתב לה אלא על מנת לכונסה. אין לתמוה בסברא זאת דבכמה מקומות בש"ס מלינו כן ואם תאמר אם כן כל אדם הלוקח פרה מחבירו ונטרפה או מתה אין סהדי שלא על מנת כן לקחה וי"ל דהתם אין סהדי שבאותו ספק היה רוצה ליכנס ואפי' אם אומר לו אם תטרף יש לך לקבל הפסד היה לוקחה אבל הכא לא כתב כלל כי אם ע"מ לכונסה ואין דעתו כלל להכניס עצמו בספק וכן [ה]ההוא דזבין ולא אילטריכו ליה זוזי והא דפריך בסוף הגוזל קמא (ב"ק דף קי:)[ו] [ו] יבמה שנפלה לפני מוכה שחין תיפוק ליה חליצה דאדעתא דהכי לא קידשה אע"ג דבאותו ספק מסתמא היתה נכנסת בשעת קדושין אומר רבינו יצחק דלא פריך התם אלא משום דהוי דומיא דקאמר התם נתן כסף לאנשי משמר ומת שהוא שלהם ומסיק התם ש"מ כסף מכפר מחלה דאי לא מכפר לימא דאדעתא דהכי לא יהיב דהואיל ואינו תלוי אלא בנותן יש לנו ללכת אחר דעתו וכיון שבו תלוי ודאי אינו רוצה ליכנס בשום ספק ולא דמי לוקח חפץ ואינרע בו אונס דלא אמרינן דאדעתא דהכי לא קנה ומבטל המקח דאינו תלוי בדעת הקונה לגבו דהא איכא נמי דעת מקנה שלא היה מקנה לו לדעתו אם לא יפרש להכי פריך שפיר מיבמה שנפלה לפני מוכה שחין משום דבדידה תלוין הקידושין שברור לנו שהוא לא יעכב בשביל שום דבר שאינרע אחר מיתתו כי אינו חושש במה שאינרע אחריו ולהכי לא פריך מאשה שנעשה בעלה בעל מום תיפוק ליה דאדעתא דהכי לא קידשה נפשה כיון דתלוי נמי בדעת המקדש וכן כל הנהו דמייתי התם אין תלוי אלא בדעתו: **תיקנו** מזונות תחת מעשה ידיה. בפ' אע"פ (לקמן נח: ושם) דקאמר רב הונא יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונית ואיני עושה קסבר כי תקינו רבנן מזוני עיקר כו' ופריך מהכא ומשני אימא תקנו מעשה ידיה תחת מזונות והשתא ריש לקיש דפליג עליה התם ואמר מעשה ידיה עיקר אינו מגיה ברייתא דהכא אלא שונה תיקנו מזונות תחת מעשה ידיה ולכאורה לדידיה יכול הבעל לומר לאשתו אי מעשה ידיך למזונותיך ואע"ג דלא ספקה כיון דקסבר דמעשה ידיה עיקר אבל אי אפשר לומר כן כדמוכח בריש המדיר (לקמן דף ע:) ובפ"ק דגיטין (דף יב.) דבלא ספקה חייב לזונה ול"ל דלא אמר ריש לקיש דמעשה ידיה עיקר אלא לענין שאינה יכולה לומר איני ניזונית ואיני עושה: **וקבורתה** תחת כתובתה. פירוש נדוייתה אבל אין לפרש תחת מנה ומאתים דהא אמר לקמן (דף נג.)[ו] דאכוסה אין לה קבורה: **אנוחי** ננחינהו. פירוש עד שלא יהא לו במה להתפרנס ואז יקחם אבל לא בעי למימר לעולם לינחינהו דא"כ מאי תחת פירות דקתני הא אין לו פירות: **זימנין** דלא מלו ופריק לה מדידיה. אע"ג דעיקר תקנה בשביל דידה כדמשמע הכא וכן לעיל דקאמר בשלמא בעלה תקינו ליה פירי דלמא אשתבאי וממנע ולא פריק לה מ"מ אינה יכולה לומר איני נפדית ואיני נותנת פירות דהא קתני בברייתא פירקונה תחת פירות משמע דאינה יכולה לומר כי היכי דלייק לקמן דאינה יכולה אשה שתאמר איני ניזונת כו' מברייתא דלעיל דקתני תיקנו מזונות תחת מעשה ידיה אלמא דאין יכולה והולך להגיה הברייתא בשביל כך ועוד דבחזקת הבתים (ב"ב דף מט. ושם) ובהזורק בגיטין (דף עז. ושם) לא מלי לאשכוחי שיהא חצר לאשה בלא בעלה דפריך חצרה מה שקנתה אשה קנה בעלה ומוקי בכותב לה דין ודברים אין לי בנכסייך וכי כתב לה מאי הוי והתניא כו' ומשני בכותב לה ועודה ארוסה והשתא מאי דוחקין לאוקמא הכי לימא כגון שאמרה איני נפדית ואיני נותנת פירות ואע"ג דהוה כגון שנתנו לה על מנת שאין לבעלה רשות בה ולא קאמר היינו משום דאין יורד לסברא זו אבל כבר ירד לסברא שהבעל משתלק מנכסים א"כ לימא כגון שאמרה איני נפדית כו' אלא ודאי אינה יכולה לומר ויש ליתן טעם אע"ג דלרב הונא יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונית כו' התם משום דאינה מפקעת לגמרי התקנה שאם אמרה היום איני ניזונת ואיני עושה למחר תעשה ותהא ניזונית אבל אם אמרה איני נפדית ואיני נותנת פירות הרי מפקעת לגמרי תקנת פירות דהא פירות של כל ימיה הם תחת פרקונה ואפילו אמ"ל דיכולה לומר איני ניזונית ואיני עושה לעולם אכתי יש לומר דלא מצי אמרה איני נפדית שלא תטמע בין העובדי כוכבים [ז]א"נ שאני פירות דידו כידה וזוכה בגוף הקרקע אבל מעשה ידיה אינם בעין דלא שייך למימר שיזכה בגוף הידים: **אם** תענה את בנותי. [ח]ואם תאמר דאדרבה מהאי קרא משמע דעונתה לאו היינו עונה של תשמיש דבפרק בתרא דיומא (דף עז.) משמע אם תענה את בנותי היינו שימנע מהן תשמיש דמהאי קרא נפקא לן דמניעת תשמיש המטה קרוי עינוי ויש לומר דה"נ קאמר קרא עונתה לא יגרע דבר שהוא כעינוי כשמונעו ממנה דהיינו תשמיש:

רבי

עין משפט נר מצוה

מח א מיי' פכ"ג מהל' אישות הל' טו טוש"ע אה"ע סי' ע"ג סעי' ד בהג"ה:

מט ב מיי' פי"ב מהל' אישות הל' ב סמג עשין מא ולאוין פא טוש"ע אה"ע סימן קט סעי' ב:

תורה אור השלם

1. אם אַחֲרֵת יִקַּח לוֹ שְׁאֵרָהּ כִּסּוּתָהּ וְעִנָּתָהּ לֹא יִגְרָע: שמות כא י
2. וַאֲשֶׁר אָכְלוּ שְׁאַר עַמִּי וְעוֹרָם מֵעֲלֵיהֶם הִפְשִׁיטוּ וְאֶת עַצְמֹתֵיהֶם פִּצָּחוּ וּפָרְשׁוּ כַּאֲשֶׁר בַּסִּיר וּכְבָשָׂר בְּתוֹךְ קְלָחַת: מיכה ג ג
3. אם תְּעַנֶּה אֶת בְּנֹתַי וְאִם תִּקַּח נָשִׁים עַל בְּנֹתַי אֵין אִישׁ עִמָּנוּ רְאֵה אֱלֹהִים עֵד בֵּינִי וּבֵינֶךָ: בראשית לא נ
4. אִישׁ אִישׁ אֶל כָּל שְׁאֵר בְּשָׂרוֹ לֹא תִקְרְבוּ לְגַלּוֹת עֶרְוָה אֲנִי יְיָ: ויקרא יח ו
5. וְיַעֲנְךָ וַיַּרְעִבְךָ וַיַּאֲכִלְךָ אֶת הַמָּן אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ וְלֹא יָדְעוּן אֲבֹתֶיךָ לְמַעַן הוֹדִעֲךָ כִּי לֹא עַל הַלֶּחֶם לְבַדּוֹ יִחְיֶה הָאָדָם כִּי עַל כָּל מוֹצָא פִי יְיָ יִחְיֶה הָאָדָם: דברים ח ג

תוספות רי"ד

וחייב במזונותיה וכו': ת"ר תקנו מזונות תחת מעשה ידיה וקבורתה תחת כתובתה ופרקונה תחת פירות ואמר רבא האי תנא סבר מזונות דאורייתא דתניא שארה כסותה ועונתה לא יגרע שארה אלו מזונות וכה"א אשר אכלו שאר עמי כסות כמשמעה עונה זו עונה האמורה בתורה וכה"א אם תענה את בנותי:

מסורת הש"ס

א) לקמן נח: נט., ובפירקונה], ג) [ע' תוס' לקמן נב. ד"ה ולפ"], ד) ולרילב"ל נראה מכח קושיות אלו דפי' הקונטר' עיקר והא דקבעי אמתני' משום דלרבנן לא זכה משום דלא נשאת והא דקתני שיכולו עמה לא שכתוב בשטר כן אלא נתינת טעם הוא למילתא דמ"ק דטעם דלא זכה לפי שלא כתב אלא על מנת שיכולו עמה לבית בעלה ולישנא דאתמוני הוי כמו הטעם דכתיב לא תתחתן בם. גליון, ה) [לקמן לז.], ו) [ע"ש תוס' ד"ה דאדעתיה], ז) [ושם ד"ה שאין].

גליון הש"ם

תוס' ד"ה זמנין וכו' א"נ שאני פירות. עיין גיטין עז ע"ב תד"ה ידה: ד"ה אם וכו' וא"ת דאדרבה וכו'. עיין בדרשות הרלב"ש פ' שמות:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה שלא וכו' הגוזל קמא אלא מעתה יבמה שנפלה:

מוסף רש"י

שלא כתב לה. מוספת דמדעתו אלא על מנת לכונסה (לקמן נד:).

ה) **עונה האמורה בתורה.** כאן נאמרה עונת תשמיש ולקמן (דף סא:) תנן אימת היא עונה: **לפוס שארה.** זקינה קשה לה משאוי ואינה יכולה לסבול בגדים רחבים וילדה צריכה בגדים רחבים להתנאות בהם: **לפוס עונתה.** לפי העת אם חמה אם לנה: **חדשים.** חמיש הם יותר מן השחקים: **דאורחה.** דרך בנות משפחתה בכך: **מאי טעמא דתנא קמא.** דאמר לא צריך: **אורחיה.** לבנות משפחתו עושין כן: **עולה עמו ואינה יורדת עמו.** מבעולת בעל[1] נפקא לן בעלייתו של בעל ולא בירידתו של בעל בפרק אע"פ (סט.): **ר"מ מחייב.** כגון הוא אומר להניק את בנה והיא אומרת שלא להניק ודרך בנות משפחתה להניק בניהם משפחתו: **ודבר אחר.** לקמן מפרש: **זנין.** מזונות: **מפרנסין.** לבוש וכסות: **אבל לא בניו ובנותיו.** שאינו חייב במזונותיהן בחייו: **ולא שאני לך כו'.** יולא מן המקום לדעת היה בידו לצוות על מזונות בניו ובנותיו ואשתו ולא זוה גילה דעתו שאינו רוצה לזונן הילכך אשתו דמיחייב לה בתנאי כתובה אשתעבוד ניכסיה בניו ובנותיו לא אבל נשתעבד ניכסי בניו ובנותיו ולא גילה דעתו שאינו חפץ לזיין הילכך אשתו דמחייב לה בתנאי כתובה אישתעבד נכסיה אבל בניו ובנותיו לא. אבל נשתטה דכיוצא מן העולם שלא לדעת הוא אזלי' בתר רובא דעלמא ואמרי' דמסתמא ניחא ליה שיזין בניו ובנותיו משלו. מאי ד"א ר"ח אמר תכשיט פי' בשמים להתקשט ואע"ג דהיה צריך לעשות לה קצבה בקישוטי' כמה נתן לה בשבת כדמפרש לקמן בהמדיר. ה"מ כי איתיה בהדה דניחא ליה שתתקשט וניאותה לה ולא שתתגנה אבל הלך למד"ה כיון דליתיה בהדה לא בעי למיתן לה ונשתטה נמי שאין לו דעת להתאוה

ו) אין אשתו מתקשטת משלו ר"י אמר צדקה מ"ד תכשיט פי' לא יהבינן לה אפילו מסר אבל הכא דהתני לעולם היא ברשות האב עד שתכנס לרשות הבעל משמע שפיר דהיינו עד שתכנס לחופה: לאפוקי

רבי אליעזר בן יעקב אומר שארה כסותה לפום שארה תן כסותה לפום שארה תן כסותה שלא יתן לה לא של ילדה לזקינה ולא של זקינה לילדה כסותה ועונתה לפום עונתה תן כסותה לה חדשים בימות החמה ולא שחקים בימות הגשמים: תני רב יוסף שארה זו קרוב בשר שלא ינהג בה מנהג פרסיים שמשמשין מטותיהן בבגדיהן מסייע ליה לר"ה דאמר האומר א"א אלא אני בבגדי והיא בבגדה יוציא ויתן כתובה: ר"י אומר וכו'. מכלל דת"ק סבר הני לא ה"ד אי דאורחה. פי' שדרך בני משפחתה בכך מ"ט דת"ק דאמר לא ואי דלאו אורחה מ"ט דר"י ל"צ דאורחיה ולא אורחה ת"ק סבר כי אמרי' עולה עמו ה"מ מחיים פי' כגון הוא אומר להניק והיא אומרת שלא להניקו ודרך בנות משפחתה להניק בניהם ואינו דרך בני משפחתו. אבל לאחר מיתה לא. ור"י סבר אפילו לאחר מיתה: אמר ר"ח אמר מר עוקבא הל' כר"י. ואמר ר"ח אמר מ"ע. מי שנשתטה ב"ד יורדין לנכסיו וזנין ומפרנסין את אשתו ובניו ובני ביתו וד"א פי' תכשיטי נשים. א"ל רבינא לר"א ומ"ש מהא דתניא מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות. ב"ד יורדים לנכסיו וזנין ומפרנסין את אשתו אבל לא בניו ובנותיו ולא ד"א. פי' משום דבמזונות אשתו מחייב בתנאי כתובה אבל במזונות בניו ובנותיו לא מחייב. א"ל ולא שני לך בין יוצא לדעת ליוצא שלא לדעת פי' יוצא מן המקום לדעת היה בידו לצוות על מזונות בניו ובנותיו ומדלא צוה גלה דעתו שאינו חפץ לזיין הילכך אשתו דמחייב לה בתנאי כתובה אבל בניו ובנותיו לא. אבל נשתטה דכיוצא מן העולם שלא לדעת הוא אזלי' בתר רובא דעלמא ואמרי' דמסתמא ניחא ליה שיזין בניו ובנותיו משלו. מאי ד"א ד"ח אמר תכשיט פי' בשמים להתקשט ואע"ג דהיה צריך לעשות לה קצבה בקישוטי' כמה נתן לה בשבת כדמפרש לקמן בהמדיר. ה"מ כי איתיה בהדה דניחא ליה שתתקשט וניאותה לה ולא שתתגנה אבל הלך למד"ה כיון דליתיה בהדה לא בעי למיתן לה ונשתטה נמי שאין לו דעת להתאוה

ז) **אלא שאני לך בין יוצא לדעת ליוצא שלא לדעת.** לקמן בפ' בתרא (דף קז. וסט) דמוקי לה ההיא דמי שהלך למדינת הים כשהשרה אשתו ע"י שליש אבל לא בניו ובנותיו משמע דקודם שילא לא היה משרה אותם אבל אם היה משרה אותם גם אלו היינו זנין אותם כיון דניחא ליה ולפי זה צריך לומר ההיא דמי שנשתטה דזנין בניו ובנותיו אפי' לא היה משרה אותם מתחלה ואין נראה לר"י דאם לא השרה אותם מתחלה ע"י שליש ולא פירנסם אמאי מפרנסין אותם אלא ודאי מיירי כשהיה מפרנסם קודם וכן ההיא דמי שהלך למדינת הים מדפריך מינה אההיא דנשתטה ובפ' בתרא דמוקי לה במשרה אשתו על ידי שליש אבל לא בניו ובנותיו היינו בשעה שהלך הניח מעות ביד שליש לפרנס אשתו ולא הניח לפרנס בניו אבל קודם שהלך היו כולם ניזונין משלו: **הכי** גרסינן **מאי ולא דבר אחר** וגרסינן נמי ומאן דאמר צדקה אבל תכשיט יהבינן לה דלא ניחא ליה דתינוול דאההיא דמי שהלך איפליגו בה בהדיא בפרק בתרא (לקמן דף קז.): **תכשיט.** והא דאמר בפרק המדיר (לקמן דף עא:) פוסקין קישוטין לאשה היינו כל זמן שהוא עמה שלא תתגנה עליו: **מי** שהלך למדינת הים כו'. אית ספרים דגרסי קובדין אותה לפי כבודה לפי כבודה אין לפי כבודו לא אימא אף לפי כבודה ואין נראה מדא דאמאי נקט מי שהלך למדינת הים אדרבה טפי הוי רבותא דאפי' כשהוא אצלה דאינה יורדת עמו וכ"ש כשאינו אצלה ועוד מאי אפי' לאחר מיתה דקתאמר אדרבה טפי הוי רבותא במחייב מלאחר מיתה ועוד דקתאמר אימא אף לפי כבודה אדרבה לפי כבודו הוי רבותא טפי דלא הוי אלא לר' יהודה אבל לפי כבודה דאינה יורדת עמו לא הוי רבותא כולי האי דהא לעיל פריך אי דאורחה מ"ט דת"ק משמע דמילתא דפשיטא הוא ונראה לר"ת דגרסינן קובדין אותה לפי כבודו לפי כבודו אין לפי כבודה לא אימא אף לפי כבודו אבל קשה לרשב"א דאמאי קתמתה לפי כבודו ולא לפי כבודה אמאי סלקא דעתיה דנקט לפי כבודו דוקא ולא לפי כבודה: **לעולם** היא ברשות האב עד שתכנס לחופה גרסינן. ול"ג עד שתכנס לרשות הבעל דא"כ הוה משמע עד שימסור האב לשלוחי הבעל כדמוכח בגמרא דקאמר רב נחמן בר יצחק אף אנן נמי תניא הבא על אשת איש כו' לרשות הבעל בעלמא ומתני' דהכא מוקמינן לה בגמרא לענין תרומה לאפוקי ממשנה ראשונה א"כ הוא תיובתא דרב דאמר בגמרא מסירתה לכל חוץ מלתרומה ומיהו י"ל דהא דאייק רב נחמן בר יצחק בגמרא היינו מדקתני כיון שנכנסה כו' לכך משמע ליה אפילו מסר אבל הכא דהתני לעולם היא ברשות האב עד שתכנס לרשות הבעל משמע שפיר דהיינו עד שתכנס לחופה: לאפוקי

רבי אליעזר בן יעקב אומר שארה כסותה לפום שארה תן כסותה לפום שארה תן כסותה שלא יתן לה לא של ילדה לזקינה ולא של זקינה לילדה כסותה ועונתה לפום עונתה תן כסותה לה חדשים בימות החמה ולא שחקים בימות הגשמים: תני רב יוסף שארה זו קרוב בשר שלא ינהג בה מנהג פרסיים שמשמשין מטותיהן בלבושיהן מסייע ליה לרב הונא דאמר רב הונא [2]האומר אי אפשי אלא אני בבגדי והיא בבגדה יוציא ונותן כתובה: רבי יהודה אומר אפילו עני שבישראל וכו': מכלל דת"ק סבר הני לא היכי דמי אי דאורחה מ"ט דת"ק דאמר לא ואי דלאו אורחה מ"ט דר"י לא צריכא [6]כגון דאורחיה דידיה ולאו אורחה דידה ת"ק סבר כי אמרינן [3]עולה עמו ואינה יורדת עמו הני מילי מחיים אבל לאחר מיתה לא ורבי יהודה סבר אפילו לאחר מיתה אמר רב חסדא אמר מר עוקבא הלכה כרבי יהודה ואמר רב חסדא אמר מר עוקבא [3]מי שנשתטה בית דין יורדין לנכסיו וזנין ומפרנסין את אשתו [4]ובניו ובנותיו ודבר אחר א"ל רבינא לרב אשי מ"ש מהא דתניא [3]מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות בית דין יורדין לנכסיו וזנין ומפרנסין [5]את אשתו אבל לא בניו ובנותיו ולא דבר אחר א"ל ולא שאני לך בין יוצא לדעת ליוצא שלא לדעת מאי דבר אחר רב חסדא אמר זה [7]תכשיט רב יוסף אמר [8]צדקה מ"ד תכשיט כ"ש צדקה מ"ד צדקה אבל תכשיט יהבינן לה דלא ניחא ליה דתינוול אמר רב חייא בר אבין אמר רב הונא [9]מי שהלך למדינת הים ומתה אשתו ב"ד יורדין לנכסיו וקוברין אותה לפי כבודו לפי כבודו ולא לפי כבודה אימא [10]אף לפי כבודו הא קמ"ל עולה עמו ואינה יורדת עמו ואפילו לאחר מיתה אמר רב מתנה האומר אם מתה לא תקברוה מנכסיו שומעין לו מ"ש כי אמר דנפלי נכסי קמי יתמי כי לא אמר נמי נכסי קמי יתמי רמו אלא [11]האומר אם מת הוא לא [12]תקברוהו מנכסיו אין שומעין לו לאו כל הימנו שיעשיר את בניו ויפיל עצמו על הציבור: **מתני' לעולם היא ברשות האב עד שתכנס לרשות**

כו'. פירש רש"ס דרבי אליעזר בן יעקב סבר נמי דמזונות דאורייתא דהכי מתניא סיפא דברייתא מזונות מנין אמרת ק"ו ומה דברים שאין בהן קיום נפש כך דברים שיש בהן קיום נפש על אחת כמה וכמה דרך ארץ מנין אמרת קל וחומר ומה דברים שלא נישאת עליהם לכתחילה אינו רשאי למנוע ממנה דברים שנישאת עליהם לכתחילה אינו דין שאינו רשאי למנוע ממנה ולפי זה תימה בריית' דלעיל דקתני תיקנו מזונות תחת מעשה ידיה דמשמע דמזונות דרבנן כמאן דאית' **דאורחיה** דידיה **ולאו אורחה דידה.** פי' בקונטרס דאורחיה בבנות משפחתו אבל אין דרך בנות משפחתה וקשה דאמאי נקט שני חלילין ומקוננת אחת הוה ליה למינקט לא יפחות לה מדרכו ואומר רבינו תם דאורחיה דידיה היינו אפי' לענין שבישראל אין פותחין משני חלילין ומקוננת אבל לנקיבות יש שפותחין וקאמר ר' יהודה לא יפחות משני חלילין אע"ג דאם לא נישאת שמא היו פותחין לה כיון דנישאת לא יפחות לה כמו שאין פותחין לו ומיהו הלשון דחוק דקאמר כגון דאורחיה דידיה משמע דאיכא דלאו אורחיה בהכי:

ולא שאני לך בין יוצא לדעת ליוצא שלא לדעת. לקמן בפ' בתרא (דף קז. וסט) דמוקי לה ההיא דמי שהלך למדינת הים כשהשרה אשתו ע"י שליש אבל לא בניו ובנותיו משמע דקודם שילא לא היה משרה אותם אבל אם היה משרה אותם גם אלו היינו זנין אותם כיון דניחא ליה ולפי זה צריך לומר ההיא דמי שנשתטה דזנין בניו ובנותיו אפי' לא היה משרה אותם מתחלה ואין נראה לר"י דאם לא השרה אותם מתחלה ע"י שליש ולא פירנסם אמאי מפרנסין אותם אלא ודאי מיירי כשהיה מפרנסם קודם וכן ההיא דמי שהלך למדינת הים מדפריך מינה אההיא דנשתטה ובפ' בתרא דמוקי לה במשרה אשתו על ידי שליש אבל לא בניו ובנותיו היינו בשעה שהלך הניח מעות ביד שליש לפרנס אשתו ולא הניח לפרנס בניו אבל קודם שהלך היו כולם ניזונין משלו: **הכי** גרסינן **מאי ולא דבר אחר** וגרסינן נמי ומאן דאמר צדקה אבל תכשיט יהבינן לה דלא ניחא ליה דתינוול דאההיא דמי שהלך איפליגו בה בהדיא בפרק בתרא (לקמן דף קז.): **תכשיט.** והא דאמר בפרק המדיר (לקמן דף עא:) פוסקין קישוטין לאשה היינו כל זמן שהוא עמה שלא תתגנה עליו: **מי** שהלך למדינת הים כו'. אית ספרים דגרסי קובדין אותה לפי כבודה לפי כבודה אין לפי כבודו לא אימא אף לפי כבודה ואין נראה מדא דאמאי נקט מי שהלך למדינת הים אדרבה טפי הוי רבותא דאפי' כשהוא אצלה דאינה יורדת עמו וכ"ש כשאינו אצלה ועוד מאי אפי' לאחר מיתה דקתאמר אדרבה טפי הוי רבותא במחייב מלאחר מיתה ועוד דקתאמר אימא אף לפי כבודה אדרבה לפי כבודו הוי רבותא טפי דלא הוי אלא לר' יהודה אבל לפי כבודה דאינה יורדת עמו לא הוי רבותא כולי האי דהא לעיל פריך אי דאורחה מ"ט דת"ק משמע דמילתא דפשיטא הוא ונראה לר"ת דגרסינן קובדין אותה לפי כבודו לפי כבודו אין לפי כבודה לא אימא אף לפי כבודו אבל קשה לרשב"א דאמאי קתמתה לפי כבודו ולא לפי כבודה אמאי סלקא דעתיה דנקט לפי כבודו דוקא ולא לפי כבודה: **לעולם** היא ברשות האב עד שתכנס לחופה גרסינן. ול"ג עד שתכנס לרשות הבעל דא"כ הוה משמע עד שימסור האב לשלוחי הבעל כדמוכח בגמרא דקאמר רב נחמן בר יצחק אף אנן נמי תניא הבא על אשת איש כו' לרשות הבעל בעלמא ומתני' דהכא מוקמינן לה בגמרא לענין תרומה לאפוקי ממשנה ראשונה א"כ הוא תיובתא דרב דאמר בגמרא מסירתה לכל חוץ מלתרומה ומיהו י"ל דהא דאייק רב נחמן בר יצחק בגמרא היינו מדקתני כיון שנכנסה כו' לכך משמע ליה אפילו מסר אבל הכא דהתני לעולם היא ברשות האב עד שתכנס לרשות הבעל משמע שפיר דהיינו עד שתכנס לחופה: לאפוקי

תורה אור השלם

1. אם אֲחֹרַת יִקַּח לוֹ שְׁאֵרָהּ כִּסּוּתָהּ וְעִנָּתָהּ לֹא יִגְרָע: שמות כא י

תוספות רי"ד

וראב"י אומר שארה כסותה לפום שארה תן כסותה שלא יתן של ילדה לזקנה ושל זקנה לילדה כסותה ועונתה לפום עונה תן כסותה שלא יתן לה חדשים בימות החמה שחקים בימות הגשמים: תני ר"י שארה זו קירוב בשר שלא ינהוג בה מנהג פרסיים שמשמשין מטותיהם בבגדיהם מסייע ליה לר"ה דאמר האומר א"א אלא אני בבגדי והיא בבגדה יוציא ויתן כתובה: ר"י אומר וכו'. מכלל דת"ק סבר הני לא ה"ד אי דאורחה. פי' שדרך בני משפחתה בכך מ"ט דת"ק דאמר לא ואי דלאו אורחה מ"ט דר"י ל"צ דאורחיה ולא אורחה ת"ק סבר כי אמרי' עולה עמו ה"מ מחיים פי' כגון הוא אומר להניק והיא אומרת שלא להניקו ודרך בנות משפחתה להניק בניהם ואינו דרך בני משפחתו. אבל לאחר מיתה לא. ור"י סבר אפילו לאחר מיתה: אמר ר"ח אמר מר עוקבא הל' כר"י. ואמר ר"ח אמר מ"ע. מי שנשתטה ב"ד יורדין לנכסיו וזנין ומפרנסין את אשתו ובניו ובני ביתו וד"א פי' תכשיטי נשים. א"ל רבינא לר"א ומ"ש מהא דתניא מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות. ב"ד יורדים לנכסיו וזנין ומפרנסין את אשתו אבל לא בניו ובנותיו ולא ד"א. פי' משום דבמזונות אשתו מחייב בתנאי כתובה אבל במזונות בניו ובנותיו לא מחייב. א"ל ולא שני לך בין יוצא לדעת ליוצא שלא לדעת פי' יוצא מן המקום לדעת היה בידו לצוות על מזונות בניו ובנותיו ומדלא צוה גלה דעתו שאינו חפץ לזיין הילכך אשתו דמחייב לה בתנאי כתובה אבל בניו ובנותיו לא. אבל נשתטה דכיוצא מן העולם שלא לדעת הוא אזלי' בתר רובא דעלמא ואמרי' דמסתמא ניחא ליה שיזין בניו ובנותיו משלו. מאי ד"א ד"ח אמר תכשיט פי' בשמים להתקשט ואע"ג דהיה צריך לעשות לה קצבה בקישוטי' כמה נתן לה בשבת כדמפרש לקמן בהמדיר. ה"מ כי איתיה בהדה דניחא ליה שתתקשט וניאותה לה ולא שתתגנה אבל הלך למד"ה כיון דליתיה בהדה לא בעי למיתן לה ונשתטה נמי שאין לו דעת להתאוה

ו) אין אשתו מתקשטת משלו ר"י אמר צדקה מ"ד תכשיט פי' לא יהבינן לה כ"ש צדקה פי' שאין לנו לעשות צדקה משלו ומ"ד צדקה אבל תכשיט [יהבינן לה דלא] ניחא ליה דתנוול: אמר ר"ה מי שהלך למד"ה ומתה אשתו ב"ד יורדים לנכסיו וקוברים אותה לפי כבודו. לפי כבודו ולא לפי כבודה. פי' בתמיהה והרי אינה יורדת עמו. ואם דרכה שתקבר בשירין ואין דרכו אמאי לא קברה לה לפי כבודה ואפילו למ"ד דל"ל עולה עמו לאחר מיתה אינה יורדת א"ל. אימא אף לפי כבודו. וקמ"ל עולה עמו אפילו לאחר מיתה: אמר ר"מ האומר אם מתה אשתו אל תקברוה מנכסיו שומעין לו. פי' דכיון דהוא מת ברישא והיא גובה כתובתה אין היורשים חייבים לקוברה דתנן יורשי' יורשי כתובתה חייבים בקבורתה מ"ש כי אמר אפילו לא אמר נמי מסתמא נמי לא קברי' לה דנכסי קמי יתמי נפלו ואין היתומים חייבים בקבורת האלמנה. אלא האומר אם מת אל תקברוהו מנכסיו אין שומעין לו. לא כל הימנו להעשיר את בניו ויפיל את עצמו על הציבור: **מתני'** לעולם היא ברשות האב עד שתכנס לחופה.

פי' לשם נשואין ואם היא בת ישראל מאורסה

ז) אינו מוכן דהא גבי נשתטה תניא דנותנים לאשתו גם דבר אחר ואולי דגי' אחרת הי' לו בכתף ו"ע.

תוספות רי"ד (המשך)

עין משפט נר מצוה

נא ב טוש"ע אס סי' עו סעי' יג:

נב ג מיי' פי"ב מהל' אישות הל' יז סמג לאוין פא טוש"ע אס סי' ע סעי' ו וכסג"ה:

נג ד מיי' וסמ"ג אס טוש"ע אס סי' עא סעי' ג:

נד ה מיי' אס סמג אס טוש"ע אס סי' ע סעי' ה:

נה ו מיי' פי"ג מהל' אישות הל' ז טוש"ע אס סי' ע סעי' ה ו:

נו ז מיי' פי"ח מהל' אישות הל' יא טוש"ע אה סי' ל"ד סעי' טו:

נז ח ט מיי' פי"ד מהל' אישות הל' כד סמג לאוין שא טוש"ע אה"ע סי' פט סעי' ג:

נח י מיי' פי"ח מהל' אישות הל' כד סמג עשין פב טוש"ע יו"ד סי' שמח סעי' ג וטוש"ע חו"מ סי' רנג סעי' ל':

לרשות הבעל לנשואין מסר האב לשלוחי הבעל הרי היא ברשות הבעל הלך האב עם שלוחי הבעל או שהלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל הרי היא ברשות האב מסרו שלוחי האב לשלוחי הבעל הרי היא ברשות הבעל: **גמ'** מאי לעולם לאפוקי ממשנה ראשונה דתנן [6]הגיע זמן ולא נישאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה קמ"ל לעולם: מסר האב לשלוחי הבעל הרי היא ברשות הבעל וכו': אמר רב מסירתה לכל חוץ מתרומה ורב אסי אמר אף לתרומה איתיביה רב הונא לרב אסי ואמרי לה חייא בר רב לרב אסי לעולם היא ברשות האב עד שתכנס לחופה אמר להו רב לאו אמינא לכו [7]לא תיזלו בתר איפכא יכול לשנויי לכו מסירתה זו היא כניסתה לחופה ושמואל אמר לירושתה ר"ל אמר לכתובתה כתובתה מאי היא דאי מתה ירית לה היינו דשמואל אמר רבינא לומר כתובתה מאחר מנה רבי יוחנן ורבי חנינא דאמרי תרוייהו מסירתה לכל אף לתרומה מיתיבי [8]א[8]הלך האב עם שלוחי הבעל או שהלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל או שהיתה לה חצר בדרך ונכנסה עמו ללין אע"פ שכתובתה בבית מתה אביה יורשה מסר האב לשלוחי הבעל או שמסרו שלוחי האב לשלוחי הבעל או שהיתה לו חצר בדרך ונכנסה עמו לשום נישואין אע"פ שכתובתה בבית אביה מתה בעלה יורשה בד"א לירושתה [9]אבל לתרומה [7]אין אשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה תיובתא דכולהו תיובתא הא גופא קשיא אמרת נכנסה עמו ללין טעמא דללין הא סתמא לשם נישואין אימא סיפא נכנסה עמו לשם נישואין הא סתמא ללין אמר רב אשי סתמי סתמי קתני [1]סתם חצר דידה ללין סתם חצר דידיה לנשואין תנא [2]מסר האב לשלוחי הבעל וזינתה הרי זו בחנק מנה"מ א"ר אמי בר חמא אמר קרא [1]לזנות בית אביה [10]פרט לשמסר האב לשלוחי הבעל ואימא פרט שנכנסה לחופה ולא נבעלה אמר רבא אמר לי אמי חופה בהדיא כתיבא [2]כי יהיה נערה בתולה מאורשה לאיש [11]ה[11]נערה ולא בוגרת בתולה ולא בעולה מאורשה ולא נשואה מאי נשואה אילימא נשואה ממש היינו בתולה ולא בעולה אלא לאו שנכנסה לחופה ולא נבעלה ואימא

לאפוקי ממשנה ראשונה. אע"ג דתנן בהדיא בפ' אע"פ (לקמן דף מז.) זו משנה ראשונה ב"ד של אחריהם אמרו כו' כן דרך התנאים להשמיענו בקולר אע"ג דכבר השמיענו במקום אחר וכה"ג אוכל ברים ברכות (דף ב.)[10]: **רב אסי אמר אף לתרומה.** פי' בקונטרס דקסבר רב אסי דטעמא דאין ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה כדעולא שמא ימזגו לה כוס וכיון שמסרה תו ליכא למיחש וקשה לר"י דאפי' עולא דמפרש טעמא דמשנה ראשונה שמא ימזגו לה כוס למשנה אחרונה מודה דטעמא משום סימפון וע"כ רב אסי איירי לפי משנה אחרונה דאמתני' קאי ומפקה מתני' ממשנה ראשונה מדקתני לעולם ועוד דאיתותב מברייתא דלקמן ולא משני ההיא כמשנה אחרונה ונראה לר"י דטעמא דרב אסי משום סימפון ומשמסרה תו ליכא למיחש דמסתמא נדקי לה וקשה דרב אסי חייש לסימפון בהגעת זמן טפי מבמסר האב לשלוחי הבעל ובפ' אע"פ (לקמן דף נח.) אמרי' איפכא דקאמר מאי ביניייהו בין למאן דאמר משום סימפון בין למ"ד משום שמא תשקה איכא ביניייהו קיבל מסר והלך פירוש מסר האב לשלוחי הבעל דלמאן דאמר משום סימפון איכא אע"ג דבהגיע זמן לא חיישינן לסימפון למשנה ראשונה ואור"י דולאי סברא הוא דבמשנה אחרונה דחיישינן לסימפון בהגעת זמן כל שכן במסר כדאמרינן התם אבל הכא רב אסי מתניתין דחקתיה דקתני הרי היא ברשות הבעל דמשמע לגמרי אפילו לתרומה ועוד אור"י דמלינו לפרש דאיכא ביניייהו למאן דאמר סימפון ליכא דבמסר לא חיישינן לסימפון ולמאן דאמר שמא ימזגו איכא דחיישינן שמא תשקה לשלוחי הבעל ובקונטרס לא פירש התם כן[11]: **ושמואל אמר לירושתה.** לא אתא לאפוקי הפרת נדרים דהא תנא דבי רבי ישמעאל בסמוך דהויא ברשות הבעל להפרת נדריה וילתה מרשות האב ונראה דהוא הדין מיטמא לה כיון דאפקה רחמנא מסקילה לחנק דמהתם ליף לכל מילי אלא למעוטי תרומה אתי וירושתה נקט לרבותא דלא מיבעיא ליטמא לה ולהפרת נדריה דהויא מסירה כחופה אלא אפילו ליורשה דהוה ס"ד כיון דירושת הבעל תקנתא דרבנן היא הכא במסר לא תקון אי נמי ס"ד דאין האב מזכה לבתו עד שתכנס לחופה אפ"ה יורשה אי נמי אף כתובה דרים נקיט אתא למעוטי ורים נקיט נמי לא מיבעיא קאמר ולא אתא למעוטי אלא תרומה אי נמי ממעטו נמי ירושתה מטעמא דפרישית: **תיובתא** דכולהו. לאו דווקא דכולהו אלא להנהו דאמרי אף לתרומה וכענין זה מצינו בים נוחלין (ב"ב דף קכט:) גבי מחלק נכסיו על פיו תיובתא דכולהו אע"ג דלא הוי תיובתא אלא לחד:

היינו בתולה ולא בעולה. וא"ת אימא ולא נשואה שנכנסה לחופה ונבעלה שלא כדרכה דאכתי בתולה היא כדאמרינן בפ"ק דקדושין (דף ט:) בתו עליה עשרה ועדיין היא בתולה כולן בסקילה ויש לומר דהא אמר התם דבעל עושה אותה בעולה שלא כדרכה: ואימא

לרשות הבעל. כלומר שתכנס לחופה לשם נשואין שתהא מסורה לרשות הבעל: **מסרו שלוחי האב.** שהיה האב משלחה לו ע"י שלוחיו ופגעו בשלוחי הבעל ומסרוה להם: **גמ' ממשנה ראשונה.** בפרק אע"פ[6]: **הגיע זמן.** שיש עשר חדש לבתולה משתבעה הבעל להכין עצמה לנשואין ולאלמנה שלשים יום: **ולא נישאו.** כגון שעכב החתן או אונס שלו: **ואוכלות בתרומה.** אם בת ישראל מאורסת לכהן היא: **מסירתה לכל.** ליורשה וליטמא לה ולמעשה ידיה ולכל דבר אים בשאם קיימא מסירת שלוחים במקום חופה: **חוץ מאכילה בתרומה.** דטעמא דידה משום סימפון כדלקמן בפרק אע"פ (דף מ:) ואכתי איכא למיחש להכי שמא ימצאו בה מומין ויהיו קידושיה ונישואיה טעות: **ורב אסי אמר אף לתרומה.** קסבר הא דאמור רבנן ארוסה לא תאכל בתרומה משום שמא ימזגו לה כוס בבית אביה ותשקה לאחיה ולאחיותיה [שם] והשתא דאין אחיה ואחיותיה אצלה שרי: **לעולם היא ברשות האב.** ואוקימנא דהאי לעולם משום אכילת תרומה נקט לה וקתני עד שתכנס לחופה: **אמר להו רב.** לתלמידו וכנו: **לא תיזלו בתר איפכא.** לא תשיבו בבית המדרש ממשנה הנהפכת לשני צדדים שיוכל המתרץ לתרץ משמעה אחר דבריו: **שמואל אמר לירושתה.** הוא דמהניא מסירה שאם מתה בדרך בעל יורש נדוניתה דאע"ג דאמר מר (לקמן דף נג.) אשתו ארוסה מתה אינו יורשה הכא כיון דמסרה אחולי אחיל אב מהשתא מחמת קירוב נישואין אבל לתרומה ולהפרת נדריה שלא בשותפות ולמליאתה דאינה אלא משום איבה ואכתי ליכא למיחש להכי לא מהניא מסירה כי חופה: **לכשובכה.** הוא דמהניא מסירה. והשתא קא בעי הש"ס למילתיה: **מאי היא דאם מתה ירים.** בעל את הנדוניא שפסק לה האב: **לומר לכשובכה מאחר מנה.** לשוייה אלמנה מן הנשואין שלא תיקנו לה חכמים אלא מנה מן הכתובה אחרי כן: **הלך האב כו'.** אין מסירתו מסירה: **ונכנסה עמו.** עם בעלה ללון כשאר ליה בדרך בעלמא ולא לשם נשואין: **שלכשובכה.** מטלטלין שייחד אביה לנדוניתה: **כמה דברים אמורים.** שמסירתה לשלוחים הוו נשואין: **ליורשה.** להא מילתא לחודא הוא דהויא נשואין: **תיובתא דכולהו.** הנך דפליגי דאשמועינן: **הא סתמא.** אם נכנסה ושהתה עמו סתם אמרינן נשואין ניכהו וזו היא כניסת חופתה ואע"פ שלא נבעלה הוי נשואין: **סתמי סתמי קתני.** הא דקתני נכנסה עמו ללון לא שפירשה ללון אני נכנסת ולא לשם נשואין והא דקתני נכנסה עמו לנשואין לא שפירשה לנשואין אני נכנסת אלא זו וזו שנכנסה סתם ותנא הוא דקאמר דהיכא דאמר שלה סתם כניסתה לא לנשואין הן אלא ללון והיכא דאמר שלו סתם כניסתה לשם נשואין: **תרי זו בחנק.** כנשואה ולא בסקילה כארוסה: **ואימא פרט לכשנכנסה לחופה ולא נבעלה.** דייך אם מיעטת כגון זו דלא תימא נערה בתולה כתיב גבי סקילה והא אכתי בתולה הוא אבל זו שלא לחופה לא נכנסה לא מיעטה הכתוב ואכתי בית אביה קיימא ביה: **חופה.** בלא בעילה בהדיא כתיבא דלאו בסקילה היא וכי אילטריך האי למסירה: **איילימא נשואה ממש.** שנכנסה לחופה ונבעלה: הכי

ולאחיותיה כיון שמסר תו ליכא למיחש למזיגת כוס. ושמואל אמר לירושתה פי' שאם מתה בדרך הוא יורשה מעכשיו ואע"ג דאמר מר אשתו ארוסה מתה אינה יורשה והכא כיון דמסרה אחוליה אחלי גביה מחמת קירוב נשואין. אבל לתרומה ולהפר נדריה לא מהני מסירה בלא חופה כחופה. ר"י ור"ח דאמרי תרוייהו מסירתה לכל אף לתרומה: מיתיבי הלך (הבעל) [האב] עם שלוחי הבעל או שהלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל או שהיה לה חצר בדרך ונכנסה עמו סתמא לשום נשואין לה חצר בדרך ונכנסה עמו סתמא ללין (הוי) אע"פ שכתובתה בבית בעלה מתה אביה יורשה מסר האב לשלוחי הבעל או שהלכו שלוחי האב לשלוחי הבעל או שהיה לו חצר בדרך ונכנסה עמו סתמא לשום נשואין אע"פ שכתובתה בבית אביה מתה בעלה יורשה בד"א לירושתה אבל לתרומה אין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה דכולהו דאמרי אף לתרומה תיובתא פי' שאין אשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה:

עין משפט נר מצוה

נט א מיי' פכ"ב מהל' מישות הל"ב ופי"ח מהל' נדרים הל' כב סמג עשין מח ולאוין פפ ומנמ טוש"ע יו"ד סי' רלד סעי' ח וטוש"ע אה"ע סי' מ:

ס ב מיי' פ"ו מהל' תרומות הל"ג ופ"ח הל' ז:

סא ג טוש"ע אה"ע סס בהג"ה:

סב ד ה מיי' פ"ג מהל' מישורי ביאה הל"ד סמג לאוין לו:

תוספות רי"ד

לכהן אינה אוכלת בתרומה דקנין כספו גמור בענין מסר האב לרשות הבעל ה"ה ברשות הבעל הלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל ה"ה ברשות האב. מסרו שלוחי האב לשלוחי הבעל ה"ה ברשות הבעל: מאי לעולם לאפוקי ממשנה ראשונה. דקתני בפ' אע"פ נותנים לבתולה י"ב חודש ולאלמנה ל' יום משתבעה הבעל להנשא לפרנס א"ע. הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה פי' וקתני התם זו משנה ראשונה. אבל ב"ד שלאחריהם אמרו וכו' קמ"ל לעולם. פי' אע"פ דאמר ר' לאפוקי ממשנה ראשונה לא נתבטלה לענין מזונות שאם מעכב הבעל מלכנוס חייב במזונותיה והכי אזלא סוגיא דשמעתא קמייתא דמכילתין והכי תנן נמי בנדרים בפ' נערה המאורסה בוגרת. פי' בוגרת שיצאת כבר מרשות אביה אע"פ שלא נשאת הואיל ויצאת מרשות האב הבעל מפר נדריה וששהתה י"ב חודש ר"א אומר הואיל ובעלה חייב במזונותיה יפר וחכ"א אין הבעל מיפר עד שתכנס לרשותו אלמא קים לן דחייב במזונותיה ואפילו רבנן לא פליגי אלא בנדרים דאע"ג דחייב במזונותיה א"י להפר עד שתכנס לרשותו דומיא דתרומה דלא אכלה עד שתכנס לחופה והאי דקאמר הכא לאפוקי הכי פירושו איצטריך לעולם היא ברשות אב לאפוקי ממשנה ראשונה דעביד לה כאשתו לכל דבר אפילו לתרומה וכ"ש למציאתה ולמעשה ידיה ולירושתה להכי תנן לעולם לומר לך שאינו זכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה ואינו יורשה אע"פ שחייב במזונותיה: מסר האב וכו' א"ר מסירתה לכל חוץ לתרומה פי' לכל דבר ליורשה ולטמא לה ולזכות במציאתה ובמעשה ידיה דמסירה לשלוחים במקום חופה קיימא חוץ מאכילת תרומה דטעמיה דידיה משום סמפון כדלקמן ואיכא למיחש שמא ימצאו בה מומין ונמצא נשואיה וקידושיה טעות ורב אסי [אמר] אפילו לתרומה קסבר הא דאמרי רבנן ארוסה בת ישראל לא תאכל בתרומה שמא ימזגו לה כוס בבית (חמיה) [אביה] ותשקה לאחיה

מסורת הש"ס

6) נעיל ב. לקמן מז. ע: [נדרים עג:], **7)** [קדושין מו. כריתות יז:], **8)** [תוספתא פ"ד], **9)** לקמן מז: [קדושין י:], **10)** [סנהדרין סו: בבריתא ע"ש בפרש"י להלן קרא קלי וי"ע], **11)** [סנהדרין סו:], **1)** [לקמן מז.], **2)** [וע"ע תוס' מנחות לג. ד"ה הכל וכו' המריכו טפין], **3)** [וע' תוס' קדושין יח. ד"ה קבלן],

תורה אור השלם

1. וְהוֹצִיאוּ אֶת הַנַּעֲרָ אֶל פֶּתַח בֵּית אָבִיהָ וּסְקָלוּהָ אַנְשֵׁי עִירָהּ בָּאֲבָנִים וָמָתָה כִּי עָשְׂתָה נְבָלָה בְּיִשְׂרָאֵל לִזְנוֹת בֵּית אָבִיהָ וּבִעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ: דברים כב כא
2. כִּי יִהְיֶה נַעֲרָ בְתוּלָה מְאֹרָשָׂה לְאִישׁ וּמְצָאָהּ אִישׁ בָּעִיר וְשָׁכַב עִמָּהּ: דברים כב כג

מוסף רש"י

הגיע זמן ולא נישאו. לקמן בפרק אע"פ תנן עותנין לבתולה שיש עשר חדש משתבעה הבעל והזהיר על הנשואין לפרנס עצמה בתכשיטין, לפרנס קנדיל"ר בלע"ז, ולאלמנה שלשים יום, הגיע זמן ולא נישאו לחופה, לקמן מפרש שעכב הבעל (לעיל ב.). **אוכלות משלו.** שהבעל מייב במזונות אשתו מתקנת ב"ד, **ואוכלות בתרומה.** אם כהן הוא והיא בת ישראל, שהכהן מאכיל את אשתו תרומה, כדליף (לקמן מז:) מוהכן כי יקנה נפש (לעיל ב.) שמשעה שקידשה אוכלת בתרומה מן התורה ורבנן גזור עד שתכנס (לקמן נז.). **לא תיזלו בתר איפכא.** דבר שאינו (קדושין מו.). **לזנות בית אביה.** בפרשת מוציא שם רע כתיב, והתם נמי סקילה כתיב (סנהדרין סו:). **נערה ולא בוגרת.** נערה משתניא שתי שערות עד שיביא שתוי על הגבן ואין בין נערות לבגרות אלא שתי שערות בלבד (שם). **בתולה ולא בעולה.** שהבעולה בתנק כשאר אשת איש (קדושין טו:).

מסורת הש"ס

א) יבמות פז., ב) סנהדרין סו:, ג) ב"ב קלא:, ד) [תוספתא פ"ד ע"ש] ב"ב קמא., ה) [טעם זה דעסקי בתורה ליתא בתוספתא וכ"כ הרשב"ם בב"ב בה"ל דעסקי בתוריתא ולא ליתא פירוש הוא ואינו מן הברייתא], ו) [לעיל מח:], ז) [דברים כב], ח) [במדבר ל], ט) [לף מח:], י) [ברכות כח.], כ) [ב"ב קלא:].

תורה אור השלם

1. וְנֶדֶר אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה כֹּל אֲשֶׁר אָסְרָה עַל נַפְשָׁהּ יָקוּם עָלֶיהָ:
במדבר ל י

מוסף רש"י

והלא מוצאת מכלל אב כו'. ומי יפר לה (יבמות פז.). **בית אביה של זו.** הואיל ולא יצתה לגמרי ויכול האב לפפר, או בית בעלה של זו. והרי היא כאלו אלמנה ואין האב מפר, לכך יצא מקרא הזה לומר לך כיון שיצתה כו' (שם). **הבא על נערה המאורסה אינו חייב.** סקילה, עד שתהא נערה. אבל קטנה שקדשה אביה הבא עליה בקטנותה אינו בסקילה, ופלוגתא דתנאי היא איכא למ"ד פטור לגמרי ואיכא למ"ד חייב (סנהדרין סו:). **בתולה.** ולא בעולה, מאורסה. ולא נשואה, ואפילו נכנסה לחופה ולא נבעלה, דקרינא ביה בתולה, מיהו לא קרינא ביה מאורסה (שם). **למעוטי מסר האב לשלוחי הבעל.** (שם). **אף הבנות אינן ניזונות אלא לאחר מיתת אביהן.** ובמייו אין כופין אותו לזון את בניו, אלא כפינן ליה אסיתא כו' (רשב"ם ב"ב קלא: ועי' לקמן מט:). **מצוה לזון את הבנות.** משום ומבשרך לא תתעלם, ומיהו חובה הוא לגיכא, כדתנן אינו חייב במזונות בתו ואין מחייבין אותו לזון בניו ובנותיו כדאמרינן (לקמן) דאמרינן ליה יאכול ילדה ואבני מתא שדיא (רשב"ם ב"ב קמא.). **דעסקי בתורה.** ולא ליתא, פירוש הוא ואינו מן הברייתא (שם).

הכי גרסינן **ואימא היכא דהדרא לבי נשא דהדר למילתא קמייתא.** מי הויא כמי שלא נמסרה. בעיא בעלמא היא ואינה קושיא כל כך אלא דקתני מתני' הרי היא ברשות האב ומשמע ואפי' חזרה מן הדרך לבית אביה כבר יצאה מרשות האב וכיון דלא נפקא לן[ו] מסירת שלוחין אלא מקרא יתירא דבית אביה[ז] אימא היכא דהדרא בית אביה קרינן ביה ואם זינתה תהא בסקילה: **כבר פסקה תנא דבי רבי ישמעאל.** דלא הדרא למילתא קמייתא למיהוי כמי שלא נמסרה: **מה תלמוד לומר.** למה הוצרך לכתוב יקום עליה וכי מי יפר לה והלא לא נאמרו מפירים אלא אביה בנתו עד שלא נישת ובעלה משנישת וזו שנתארמלה משנישת מוצאת מכלל אב ומכלל בעל: **אלא הרי שמסר כו'.** כלומר לא בא הכתוב לאלמנה וגרושה מן הנשואין דהא כתיב בהי[ח] אם בית אישה נדרה אישה יפירנו והרי אין אישה קיים אלא לאלמנה ע"י מסירת שלוחין שעד עכשיו לא פירשו לך הכתובים אלא משפט נודרת בבית אביה ומשפט נודרת בבית אישה וזו שנדרה בדרך משמסרוה לשלוחין אין אני יודע היאך אני קורא בה אם בית אביה אם בית אישה לפיכך בא כתוב זה ולמדך שלא תקרא לה בית אביה אלא בית אישה ולא נתרוקנה רשות לאב במיתתו של בעל ושוב אינו יכול להפר אלמא לא הדרא למילתא קמייתא דאילו נתארמלה מן האירוסין עד שלא נמסרה לשלוחין תנן במסכת נדרים (דף ע.) מת הבעל נתרוקנה רשות לאב וילפינן לה מקראי: **אף אנן נמי סניגא.** במתניתין כי ההיא ברייתא דתניא לעילי[ט] הרי זו בחנק: **מאורסה ולא נשואה.** ונכנסה לחופה ואע"פ שלא נבעלה דאי נבעלה הא תנא ליה בתולה: **ונכנסה לרשות הבעל בעלמא.** תנן ולא תנן בה ונכנסה לחופה: **מתני' האב אינו חייב במזונות בתו.** בחיין. וגבמ' מפרש אמאי נקט בתו: **זה מדרש דרש ר' אלעזר בי"ע.** ביום שמנוהו נשיא[י]: **בכרם ביבנה.** על שם שהיו יושבין שורות שורות בכרם: **הבנים יירשו והבנות יזונו.** שתי תקנות תקנו ב"ד בתנאי כתובה הבנים יירשו כתובת בנין דכרין דתנן במתניתין (לקמן דף נב:) בנין דכרין דיהויין ליכי מינאי אינון ירתון כסף כתובתך יתר על חולקהון דעשו אחוהון והיינו הבנים יירשו כתובת בנין דכרין. ולקמן בשמעתין מפרשינן לה מאי היא: **והבנות יזונו.** בנן נוקבן די יהויין ליכי מינאי אינון יהויין יתבן בביתי ומיתזנן מנכסי עד דתיבגרון או עד דתלקחון לגוברין: **מה הבנים אין יורשין.** כתובת אמן אלא לאחר מיתת אביהן דהא אינון ירתון תנן והכי מפרש לה בית נוחלין[כ] דהאי הבנים יירשו אכתובת בנין דכרין קאי: **גמ' חובה לזון הבנות.** תנאי כתובה הוא: **אין נזונין.** אפילו מצוה אין כאן: **האמר בנים נמי מצוה.** ולא חובה: **אפילו מצוה ליכא.** לא בבנים ולא בבנות: **איבעיא אימא רבי מאיר והכי קאמר כו'.** כלומר בתו דנקט לאו למידק הא בנו חייב אלא משום דרבי מאיר עדיף ליה בנו אי נקט אינו חייב במזונות בנו הוה אמינא בנו הוא דחובה ליכא מצוה איכא אבל בתו אפילו מצוה ליכא להכי תנא אינו חייב בבתו למימרא דמצוה מיהא איכא וה"ה לבנו דחובה מיהא ליכא: דאפי'

ואימא הני מילי היכא דלא הדרא לבי נשא. נראה לר"י דהכי פריך מנ"ל דאייתר בית אביה למעוטי מסר האב לשלוחי הבעל דלמא תרוייהו צריכי לנכנסה לחופה ולא נבעלה דאי לא כתב אלא חד ה"א ה"מ היכא דלא הדרא לבי נשא אבל הדרא לבי נשא אימא דתהדר למלתא קמייתא להכי איצטריך קרא אחרינא ואכתי מסר מנלן ואע"ג דהיכא דנבעלה קיס לן דלא הדרא היינו משום דאשתני גופא אבל לא נבעלה דאכתי בתולה היא אימא דתהדר אמר רבא כבר פסקה תנא דבי רבי ישמעאל ואשמועינן דלא הדרא והיינו לכל הפחות כשנכנסה לחופה ולא נבעלה וגלי קרא בנדרים וה"ה בכל מקום אם כן אייתר חד מהנך קראי למסר האב לשלוחי הבעל למפטרה מסקילה הואיל ואשכחנא דלא הדרא מדתנא דבי ר' ישמעאל סברא הוא דלא הדרא בכל הנך דאמעיט מסקילה כגון מסר ולהכי נקט במלתיה דתנא דבי רבי ישמעאל מסר ומיהו קשה לפי' זה דהיכי ילפינן מנדרים דלא הדרא למילתא קמייתא נהי דגבי נדרים לא הדרא היינו משום דגלי לן קרא דכיון דילאה מרשות האב שעה אחת שוב אין לו כח בה מ"מ לענין סקילה היכי שייך לומר דלא הדרא דלף ע"פ שנכנסה לחופה כיון שלא נבעלה ונתארמלה או נתגרשה וחזרה ונתארסה למה לא תהיה בסקילה כיון שהיא נערה בתולה מאורסה ואע"ג דילאה מרשות האב מ"מ תהא כמו יתומה שאין לה אב דהויא בסקילה כדאשכחנא בגיורת דמתני' ויש לומר דהא פשיטא ליה דנשואה שאינה בעולה חשובה כבעולה ואין חילוק כלל דנשואין משוו לה כבעולה לכל דבר וכי היכי דבעולה פשיטא דלא הדרא למילתא קמייתא לכל דבר ה"נ שאינה בעולה ולא איצטריך דרשה דתנא דבי רבי ישמעאל אלא לאשמועינן דלא נימא כיון דלא נבעלה ונתארמלה או נתגרשה בטלו להו שם נשואין מינה והוי כלא נשאת מעולם וכיון דגלי לן קרא בהפרת נדרים דע"י אלמנות וגרושין לא נתבטלו הנשואין כאילו לא הוו ה"ה לענין סקילה וכיון דלא נתבטלו פשיטא דלא הדרא למילתא קמייתא דחשובה ממש כבעולה ומה שפ"ה דל"ג ה"מ דלאו קושיא היא ופירש נמי דאמתניתין קא בעי קשה דאי אמתני' קא בעי למה המתין כל כך ובחנם מוחק הני מילי דיש נמי לפרשו בלשון בעיא כמו ואימא:

היאך אני קורא בה. מתוך פירוש הקונטרס משמע דאיצטריך ליה למגמר אם היא ברשות האב אם לאו כשהיא בדרך וקשה לר"י דהא מלזות בית אביה נפקא וגמרינן נדרים מהתם ונראה לענין חזרה כשנתארמלה או נתגרשה איצטריך למילף מהכא: **ונדר אלמנה וגרושה מה תלמוד לומר.** תימה דאיצטריך לנדרשין בפרק בתרא דנדרים (דף פח:):

קל וחומר לבנים דעסקי **באורייתא.** ולקמן בפרק בתרא (דף קח:

ושם) גבי אדמון דפריך דעסיק באורייתא ירית דלא עסיק באורייתא לא ירית לענין ירושה דאורייתא ודאי איכא למיפרך דאין לנו לגזול לו מה שזיכתה לו תורה אבל הכא קאמר דלא מחמרינן באותו שעוסק בתורה ומפרנסינן ליה כדי שיעסוק בתורה: כשהס

ואימא היכא דהדרא לבי נשא הדרא למילתא קמייתא אמר רבא ההוא כבר פסקה תנא דבי רבי ישמעאל [ה]דתנא דבי רבי ישמעאל [ד]ונדר אלמנה וגרושה כל אשר אסרה על נפשה יקום עליה מה תלמוד לומר והלא מוצאת מכלל אב ומוצאת מכלל בעל [א]אלא הרי שמסר האב לשלוחי הבעל או שמסרו שלוחי האב לשלוחי הבעל ונתארמלה בדרך או נתגרשה היאך אני קורא בה בית אביה של זו או בית בעלה של זו אלא לומר לך כיון שיצאה שעה אחת מרשות האב שוב אינו יכול להפר אמר רב פפא אף אנן נמי תנינא [ב]הבא על נערה המאורסה אינו חייב עד שתהא נערה בתולה מאורסה והיא בבית אביה בשלמא נערה ולא בוגרת בתולה ולא בעולה מאורסה ולא נשואה בבית אביה למעוטי מאי לאו למעוטי מסר האב לשלוחי הבעל אמר רב נחמן בר יצחק אף אנן נמי תנינא הבא על אשת איש כיון שנכנסה לרשות הבעל לנשואין אף על פי שלא נבעלה הבא עליה הרי זה בחנק נכנסה לרשות הבעל בעלמא שמע מינה: **מתני'** האב אינו חייב במזונות בתו זה מדרש [ג]דרש רבי אלעזר בן עזריה לפני חכמים בכרם ביבנה הבנים יירשו והבנות יזונו מה הבנים אינן יורשין אלא לאחר מיתת האב אף הבנות אין ניזונות אלא לאחר מיתת אביהן: **גמ'** במזונות בתו הוא דאינו חייב הא במזונות בנו חייב בתו נמי חובה הוא דליכא הא מצוה איכא מני מתניתין לא רבי מאיר לא רבי יהודה ולא רבי יוחנן בן ברוקא [ו]דתניא מצוה לזון את הבנות קל וחומר לבנים [ז]דעסקי בתורה דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר מצוה לזון את הבנים וקל וחומר לבנות משום זילותא ר' יוחנן בן ברוקא אומר חובה לזון את הבנות לאחר מיתת אביהן אבל בחיי אביהן אלו ואלו אינן ניזונין מני מתניתין אי רבי מאיר הא אמר בנים מצוה אי רבי יהודה הא אמר בנים נמי מצוה אי רבי יוחנן בן ברוקא אפי' מצוה נמי ליכא איבעית אימא רבי מאיר איבעית אימא ר' יהודה איבעית אימא רבי יוחנן בן ברוקא איבעית אימא ר' מאיר והכי קאמר האב אינו חייב במזונות בתו והוא הדין לבנו הא מצוה בבתו איכא קל וחומר לבנים והאי דקתני בתו הא קמ"ל דאפילו

עין משפט נר מצוה

סג א מיי' פי"ח מהל' נדרים הל' כב טוש"ע יו"ד סי' רלד סעי' יב:

תוספות רי"ד

מתני' האב אינו חייב במזונות בתו זה מדרש דרש ראב"ע פי' ביום שמינהו נשיא בכרם שבבנה פי' בתוך הישיבה וע"ש שהיו יושבים שורות שורות נקראין כרם: הבנים יירשו והבנות יזונו מה הבנים אינן יורשים אלא לאחר מיתת אביהן אף הבנות אינן ניזונות אלא לאחר מיתת אביהן. פי' אע"ג דבתנאי כתובה כתוב סתם בנין נוקבין דיהווין ליכי מינאי יהווין יתבין בביתי ומיתזני מנכסיי עד דתינסבן לגוברין פי' ומשמע אפילו בחייו. אפ"ה לא הוי האי תנאה אלא לאחר מיתה וליף לה ר"א מתנאי דבנים דמה תנאי דבנים אינו אלא לאחר מיתה דהא ירתון תנן. אף תנאי דבנות לא הוי אלא לאחר מיתה אבל בחייו לא מחייב וראין אשתו יכולה לכופו לזון

כשהם קטנים. אבל קטני קטנים לכ"ע חייב כדאמר בסוף אע"פ (לקמן דף סה: וש"ס): **הא** בחיוורי **הא באוכמי**. שני מיני עורבים יש אחד לבן ואחד שחור כדמוכח בפרק אלו טריפות (חולין דף סג.) גבי סימני עופות דמרבה עורב העמקי ומפרש העמקי כמראה החמה שעמוקה מן הגל פי' לבן[1]: **אכפייה רבא כו'**. וא"ת היאך כפה אותו בשביל לדקה והכתיב מתן שכרה בגלה דכתיב [2] (למען) יברכך ואמרי' בפ' כל הבשר (חולין קי: וש"ס) כל מצות עשה שמתן שכרה בגלה אין בית דין של מטה מוזהרין עליה ויש לומר דאכפייה בדברים א"נ קבלו ביניהן בני העיר לתת כך וכך לחדש הלכך אכפייה כדאמרינן בפרק קמא דבבא בתרא (דף ח: וש"ס) דרשאין בני העיר להסיע על קיצתן ועוד בצדקה איכא תרתי לאוי לא תאמץ ולא תקפוץ (דברים טו): **הוא ואשתו נזונים מהם**. משמע הא לאחר אין נזונין דמתנה הויא כמכר כדפי' בקונטרס דאי לא דעבד ליה ניחא לנפשיה לא הוה יהיב ליה ואין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים לפי שאין קונין או לפי שאין כתובין כדאמר בהמזקין (גיטין דף נ:) ומיהו מהכא יש לדחות דאיכא למימר דנקט בנו משום דאיירי בזונין אפי' ממטלטלין אבל לאחר לא היו נזונין ממטלטלין כמו שאין אלמנה נזונת ממטלטלין דיורשין אי נמי משום הוא דאי כתב לאחר לא היה ניזון הוא אבל היא לעולם אימא דנזונת ממתנה אע"ג דלא טרפא מן הלקוחות ומיהו בית נוחלין (ב"ב דף קנג.) משמע דלא טרפא ממקבל מתנה דקאמר השתא ירושה דאורייתא אלמנתו ניזונת מנכסיו מתנת שכיב מרע דרבנן לא כל שכן משמע דממתנת בריא דאורייתא אינה ניזונת מנכסיו אע"ג דמיתזנא מן היורשין ואין לומר דממתנה דאורייתא נהי דב"ש לא הוי ה"ה מיהא הוי דלא אליס כח מתנה מכח יורשים דעל כרחיך אליס כח מקבל מתנה מכח יורשים דמסקינן בפ"ק דב"מ (דף יג. וש"ס) דשטר שיש בו אחריות נכסים לא יחזיר אפילו חייב מודה דחיישינן לפרעון ולקנוניא ושטר שאין בו אחריות נכסים יחזיר דלא גבי ממשעבדי ואי גבי ממתנה אמאי יחזיר אלא ודאי דלא גבי ואילו מן היורשין גבי דהא פסקינן בסוף גט פשוט (ב"ב דף קעו.) הלכתא מלוה על פה גובה מן היורשין על כן נראה דאין חילוק בין מתנה למכר לענין זה אע"ג דיש מקומות שסברא הוא לחלק בין מתנה למכר כמו בעשה שורו אפותיקי ומכרו (ב"ב דף מד:) דנראה דווקא מכרו אבל נתנו בעל חובו גובה ממנו וכן בהמזקין (גיטין ד' נ: וש"ס) גבי אין נפרעין מנכסים משועבדין במקום שיש נכסים בני חורין ואפי' הן זיבורית מבעיא לן במתנה היאך דווקא להא מילתא הוא דאבעיא לן אבל הכא אין לחלק והא דאמרינן בפ' מציאת האשה (לקמן דף סט.) מכרו או משכנו מוציאין לפרנסה ואין מוציאין למזונות ה"ה נתנו והא דנקט מכרו לאשמועינן דאפי' במכרו מוציאין לפרנסה [ורבי חייא דמבעיא ליה במכרו או משכנו היינו לפרנסה] אבל למזונות פשיטא ליה דאין מוציאין אפילו נתנו כדתנן בהמזקין (גיטין דף מח:) אין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדין ולפי מה שתקנו הגאונים דאשה גובה כתובתה ומזונות ממטלטלי דימאי אע"ג דירושה הויא דאורייתא כ"ש דגביא ממטלטלי דמתנת ש"מ דרבנן דבכה"ג אמרי' בית נוחלין (ב"ב דף קנג.) אבל מטלטלי דמתנת בריא דהויא דאורייתא לא גביא כתובתה ומזונות לא גביא אפילו ממקרקעי כי היכי דלא גביא מלקוחות כדפרשינן ולא מבעיא נתן הוא אלא אפילו נתנו יתומים אע"ג שכבר משמת נשתעבדו הנכסים: **אלמנתו נזונת מנכסיו הוא ואשתו מבעיא**. אע"ג דלא דמי דהתם אינו יכולין לירש אלא מה שהוא מורש ומזון אלמנה הוא חייב מקודם מכל מקום מייתי הכי הואיל ואלמנה רבנן לשעבודא דידה שאף מן הבעל שאינו כיורש אלא כלוקח גובה אע"ג דלא היתה גובה מלוקח אחר הכי נמי אית לן לתקוני בכותב לבנו שיהא הוא ואשתו מזונין מהן:

עשיתינהו

דאפילו בתו חובה הוא דליכא הא מצוה איכא ואיבעית אימא ר' יהודה והכי קאמר האב אינו חייב במזונות בתו וכל שכן לבנו הא מצוה בבנו איכא וקל וחומר לבנות והא דקתני בתו הא קא משמע לן דאפילו בתו חובה ליכא ואיבעית אימא ר' יוחנן בן ברוקא והכי קאמר אינו חייב במזונות בתו והוא הדין לבנו והוא הדין דאפילו מצוה נמי ליכא ואיידי דבנות לאחר מיתת אביהן חובה תנא נמי אינו חייב אמר רבי אילעא אמר ריש לקיש משום רבי [6]יהודה בר חנינא [א]באושא התקינו שיהא אדם זן את בניו ואת בנותיו כשהן קטנים איבעיא להו הלכתא כוותיה או אין הלכתא כוותיה תא שמע [ב]כי הוה אתו לקמיה דרב יהודה אמר להו יארוד ילדה ואבני מתא שדיא כי הוה אתו לקמיה דרב חסדא אמר להו כפו ליה אסיתא בצבורא וליקום ולימא עורבא בעי בניה וההוא גברא לא בעי בניה ועורבא בעי בניה והכתיב [1]לבני עורב אשר יקראו לא קשיא הא בחיורי הא באוכמי כי הוה אתי לקמיה דרבא אמר ליה ניחא לך דמיתזני בניך מצדקה ולא אמרן אלא דלא אמיד [ג]אבל אמיד כפינן ליה על כרחיה [3]כי הא דרבא כפייה לרב נתן בר אמי ואפיק מיניה ד' מאה זוזי לצדקה אמר רבי אילעא אמר ריש לקיש באושא התקינו הכותב כל נכסיו לבניו הוא ואשתו נזונים מהם מתקיף לה רבי זירא ואיתימא רבי שמואל בר נחמני גדולה מזו אמרו אלמנתו נזונת מנכסיו הוא ואשתו מיבעיא [4]דשלח רבין באיגרתיה מי שמת והניח אלמנה ובת [ד]אלמנתו ניזונת מנכסיו נישאת הבת אלמנתו ניזונת מנכסיו מתה הבת אמר [7]רבי יהודה בן אחותו של רבי יוסי בר חנינא על ידי היה מעשה [ה]ואמרו אלמנתו ניזונת מנכסיו הוא ואשתו מיבעיא מהו דתימא התם הוא דליכא דטרח אבל הכא נטרח לדידיה ולדידה קא משמע לן איבעיא להו הלכתא כוותיה או לית הלכתא כוותיה ת"ש דרבי חנינא ור' יונתן הוו קיימי אתא ההוא גברא גחין ונשקיה לר' יונתן אכרעיה אמר ליה ר' חנינא מאי האי א"ל כותב נכסיו לבניו הוא

ועשיתינהו

דאפי' כפו. דקילא דלא עסקא באורייתא: **ואיידי דתנא בנות כו'** לא גרסינן דתנא דהא לא תני ליה במתני'. אלא ה"ג ואיידי דבנות לאחר מיתת אביהן חובה כו': **באושא התקינו**. כשישבו סנהדרי גזית באושא שהיא אחת מעשר גליות שגלתה סנהדרין כדאמר בר"ה (דף לא.): **לשהן קטנים**. עד שיגיעו שערות: **הא שמע**. דלית הלכתא כוותיה אלא מימר אמרינן ליה ואולי יכלכלם ויזון אבל מיכף לא כייפינן: **יארוד**. תנין. מעון תנים מתרגמינן מדור יארודין (ירמיה ט). והוא אכזרי על בניו: **יארוד ילדה ואבני מתא שדיא**. התנין הוליד תולדותיו והטיל פרנסתן על בני העיר: **כפו ליה אסיתא**. כפו מכתשת על פיה ויעמוד זה על גב שוליה בגובה שישמעו קולו ויכריז על עצמו שהוא רע מן העורבים דעורבא בעי בני וההוא גברא לא בעי בני. ואית דמפרשי שליח לבור יעמוד עליה וימר כן על אותו האיש: **לבני עורב אשר יקראו**. אלמא לא זיין להו: **אוכמי**. כשגדל משחיר והאם אוהבין אותן אבל מתחילתן לבנים ושונאין אותן: **ולא אמרן**. דלא כפינן: **אלא דלא אמיד**. שאינו עשיר: **בעל כרחו**. לא יהא אלא לדקה בעלמא ואפי' אינן בניו: **כי הא דרבא כפייה**. על הלדקה: **הוא ואשתו נזונין מהן**. ואפילו כתבן מעכשיו ולא מן הדין אלא תקנת חכמים היא: **גדולה מזו אמרו**. בגדולה מזו אמרו כגון אלמנה ובת ויש בת שאף על פי שהוא מת והנכסים נשתעבדו ללוקח דרבנן כגון בעל בנכסי אשתו וקי"ל (גיטין דף מח:) אין מוציאין למזון האשה מנכסים משועבדים אפי' הכי היכא דליכא למיחש לתיקון העולם כגון כי האי לוקח שלא הוציא מעות שויוהו רבנן כיורש ואמרי תזון האלמנה מנכסי בעלה: **כי הא דשלח רבין באיגרתיה כו' ניחא הכא**. אע"ג דאמור רבנן בעל בנכסי אשתו לוקח הוי וקיימא לן אין מוציאין למזון האשה מנכסים משועבדים הכא שויוהו רבנן כיורש משום פסידא דאלמנה. והכי מפורש בית נוחלין[ה]: **הוא ואשתו**. שהוא קייס ואלו בניו הם ולא הוציאו מעות אלא מתנה בעלמא: **מיבעיא**. ואע"ג דמתנה כמכר לענין שעבוד התם הוא דאי לאו דעביד ליה ניחא לנפשיה לא יהיב ליה מתנה [6]אבל בנו ליכא למימר הכי: [ו] **מהכא הכא**. ובעלה יורשה: **אלמנתו**. של אדי הבת: **ניזונת מנכסיו**. ולא אמרינן אין נכרי הוא זה ואינו יורשו של אב אלא של אשתו וכלוקח בעלמא דמי ואין מוציאין למזון האשה מנכסים משועבדין: **הכא הוא דטרח קמה**. שמת בעלה להכי עבוד רבנן תקנתא: **אבל הכא**. דקאי אהו נטרח לדידיה ולדידה קמ"ל: **הלכתא כוותיה**. אדר' אילעא קאי: **אכרעיה**. על רגלו:

ועשיתינהו

עין משפט נר מצוה

סד א ב מיי' פי"ב מהל' אישות הל' יד סמג לאוין פא טוש"ע אה"ע סי' עא סעי' א:

סה ג מיי' שם הלט"ו וש"ז מהל' מתנות עניים הל"י סמג עשין קפב טוש"ע [שם וטוש"ע] יו"ד סי' רמח סעי' ח:

סו ד ה מיי' פי"ט מהל' אישות הל' כא סמג לאוין פא טוש"ע אה"ע סי' נג סעי' ד:

תוספות רי"ד

את בנותיה בחייו: א"ר אילא [אמר ר"ל] משום ר"ח באושא התקינו שיהא אדם זן את בניו ואת בנותיו כשהן קטנים. פי' כשישבו סנהדרין באושא והיא אחת מי' גליות שגלתה סנהדרין כדאמרי' בר"ה (דף לא): הל' כוותיה או לית הל' כוותיה פי' כלום יש לסמוך על דברי ר' אילא שכך התקינו: ת"ש דלית הל' כוותיה דכי הוה אתו לקמיה דר"י א"ל יערוד ילדה ואבני מתא שדיא להו פי' יערוד תנין כדמתרגמינן מעון תנין (יערוד) [מדור] יערודין והוא עוף אכזרי על בניו. כך זה האיש אכזרי על בניו ומשליכם על הציבור והיה אומר לו כך אולי יבוש ויכלם ויפרנסם אבל לכוף לא הי' כופה אותו: כי אתו לקמיה דר"ח א"ל כפו לי' אסיתא בציבורא וליקום ולימא עורבא בעי בני והאי גברא לא בעי בני פי' כפו מכתשת על פיה ויעמוד עליה ויאמר אלו הדברים כדי שידעו הצבור וירחמו עליהם שהוא אינו מרחם עליהם. כי הוה אתי לקמיה דרבא א"ל ניחא לך דליתזני בניך מן הצדקה ול"א אלא דלא אמיד פי' עשיר אבל אמיד כייפי' ליה בע"כ לא יהא אלא אחר פי' לא יהא אלא צדקה ואפילו אינן בניו כי הא [דרבא] פי' כ"ש דכופין אותו לזון את בניו דרבא כפייה ליה לר"נ ב"א ואפיק מיניה ד' מאות זוז לצדקה (הרב פי' שעשוי אינה כפי' (אלא) [של] מלקות ויסורין כשאר עשוי דעלמא אלא כפי' של דברים ע"י הכלמות ופיתוים עד שנתפתה לזון אותם). ובשאילתי פירקין דלקמן אמרי' דרש עולא רבה אפתחא דב"נ אע"פ שאמרו אין אדם זן את בניו ואת בנותיו כשהן קטנים אבל זן הוא אותן כשהן קטני קטני ועד כמה עד בן שש: א"ר אילא אר"ל באושא התקינו הכותב נכסיו לבניו הוא ואשתו נזונין מהן פי' ואפי' כתבם מעכשיו ולא מן הדין אלא תקנת חכמים הוא. הל' כוותיה או לית הל' כוותיה ת"ש דר"ח ור' יוחנן הוו קיימו אתא ההוא גברא גחין ונשקי' לר"י אכרע' א"ל ר"ח מאי האי א"ל כותב נכסיו לבניו הוה ועשיתינהו לבריה לזונם:

מסורת הש"ס

א) [נ"ל ר' יוסי וכ"א בב"ר ופכל"ס], ב) ב"ב מ:, ג) שם קלט., ד) [נ"ל רב יהודה וכ' הרשב"ם שהוא אמורא], ה) [ב"ב קלט:], ו) [עד ד"ה ניזונת נ"ל לפני ד"ה הוא ואשתו], ז) [בחולין סג. איתא הכי להדיא עמקי חיוורא וכן הוא אומר ומלאהו וכו' כמראה חמה וכו' ולכן ע"כ שלא היה מלת חיוורא כתוב בגרסת התוס'], ח) [נ"ל בגלל הדבר הזה],

תורה אור השלם

1. נוֹתֵן לִבְהֵמָה לַחְמָהּ לִבְנֵי עֹרֵב אֲשֶׁר יִקְרָאוּ: תהלים קמז ט

גליון הש"ס

רש"י ד"ה מיבעיא וכו' אבל בנו ליכא למימר הכי. עיין בכס"י לקמן נד ע"ב ד"ה דעיימד:

מוסף רש"י

אלמנתו ניזונת מנכסיו. בתנאי כתובה שכן כתב לה ואת תהא יתבא בביתי ומיתזנא מנכסי כל ימי מיגר אלמנותך (רשב"ם ב"ב קלט:). **נישאת הבת.** והכניסה הנכסים לבעלה, אלמנתו מזונים מנכסיו (שם). **אמר רב יהודה כו'.** אמורא הוא (שם). **ואמרו אלמנתו ניזונת מנכסיו.** דלעולם היא מזונה עד שתנשא או שתתבע כתובתה או שילו היורשין ליתן לה כתובתה (שם).

ועשיתינהו. כפיתי אותם בחזקה ומפני שטרחתי עליו ליכנס לו לפניס משורת הדין מחבביני: **ואי דינא הוא.** אין כאן גמילות טובה להחזיק לו טובה שעל כרחו יפטור אמת: **המבזבז.** לעניים: **מחומש.** שבנכסיו שלא יצטרך לבריות: **עשר אעשרנו.** שני עישורין הוו להו חומש: **והא**

לא דמי כתרא לקמא. דכי שקלת לקמא פשו להו ט' וכי הדרת מדלית מעשר דילהו לאו כי קמא הוא ואין כאן חומש בשניהם: **אעשרנו.** מדלא כתיב עשר אעשר לך הכי קאמר אעשרנו כראשון כלומר מעשר שני יהא כראשון: **שמועות הללו.** דרבי אילעא בתקנת אושא: **מתמעטות והולכות.** מאמוראים. הראשונה א"ר אילעא אמר ר"ל משום דר"י בר חנינא השניה ר' אילעא אמר ר"ל שלישית ר' אילעא לחודיה: **וסימניך.** בסדר ההלכות וזו תדע סדר מיעוטן: **קטנים לתכו וגזכו.** בניו ובנותיו כשהן קטנים כותב נכסיו המבזבז אל יבזבז ומעתה לא תחליף באיזו שלשה ובאיזו שנים ובאיזו אחד: **מגלגל עם בנו.** אם מסרב מללמוד יגלגל עמו בנחת ובדברים רכים: **יורד עמו לחייו.** לרחותו ברלועה ובאוסר לחם: רב שמואל בר שילת מלמד תינוקות היה: **וספי ליה כי תורא.** הלעיטהו תורה כשור שאתה מלעיטו ואוכסו מאכל: **לתעניתא מעם לעת.** להתענות כל היום ותיובא לשעות מקודם לכן שנתייס כדאמרינן ביומא (דף פב.): **ובתינוקת.** שהיא ממהרת להביא כח שאינה מתשת כח בלימוד תורה. ותרתי סרי דקאמר שנת שתים עשרה גופא קאמר דאי בת שתים עשרה ויום אחד דאורייתא היא שמביאה שתי שערות ובת עונשים ואין צורך לו ללמוד ממניקתו של אביי: **לא חיי.** אם לא ברפואה בדוקה: **מרתא דדיה.** מרה של דיה שקורין וולטו"ר: **נשפייה ונשקייה.** תמשחנו ממנו ותשקהו ממנו בשכר: **אלופא דדיקנא.** סיב שגדל סביב דקל תומר כעין ווילנ"ה שכורך את עץ הגפן: **המכנים את בנו.** ללמוד תורה: **רץ אחריו.** להכרותו ולהחיותו: **ואין מגיעו.** מסוכן הוא למות מרוב חולשו: **חציריו רצין אחריו.** להיות פקחין בתורה כמותו: **הא דכתיב.** אל יכניסנו שמסוכן הוא פן יחלים וימות: **דצריא.** יכניסנו לפי שמתפקח: **שמלרה בנכסי מלוג.** הקרן: **הבעל מוליא.** דשויהו רבנן כלוקח והוא לוקח ראשון: **נאולנוסא.** אסיפת בני אדם]: **תנא מיניה.** דר' יוסי בר חנינא מרה[1] הוא: **זה הזן בניו ובנותיו קטנים.** שמגיד יום ולילה הן עליו והיא לדקה שאינו חייב עליו בהם: **הון ועושר בביתו.** שאין הממון כלה ואעפ"כ לדקתו עומדת לעד: **זה הלומד תורה ומלמדה.** מתקיימת בו הרי הון ועושר בביתו ולדקתו עומדת לעד על שטרח ללמד לתלמידים: **זה הכותב לו.** הספרים קיימים לו שאינם כלים ולדקתו עומדת לעד: **נאינלווי.** מי קרוב וקודם בנחלה: אוש

עשיתינהו בעי. האי עשוי לריך לומר דהיינו בדברים כי ההוא דלקמן (דף נג.) מעלאי דידי היינו עשוי והשתא אתי שפיר דאמר עשיתינהו בעי דאם מן הדין היה מה היה לו לעשותם בדברים היה לו להלקותם ולכופס עד שיזונו אותו וכן פר"ת ומיהו מלינו עשוי שלא בדברים כגון אין מעשין אלא לפסולות (לקמן דף עז.): **אל יבזבז יותר מחומש.** מפרש בירושלמי שפעם ראשונה יכול לבזבז חומש ומכאן ואילך בכל שנה ושנה יתן חומש הריות:

שיהא אדם מגלגל עם בנו עד י"ב שנה. והא דתנן במסכת אבות (פ"ה) בן עשר למשנה לא שירד עמו לחייו אלא לגלגל: **וספי ליה כי תורא.** ולא ירד עמו לחייו עד י"ב שנה והא דתנן במסכת אבות בן חמש שנים למקרא היינו לגלגל ולא למיספי ליה: **בר** שית למקרא. היינו בר שית ויוס אחד דומיא דבר עשר למשנה דהוי בר עשר ויוס אחד כי ההוא דמסכת אבות דהתם הוי בר עשר ויוס אחד דומיא דבן י"ג למצות והשתא האי בר שית למקרא לא הוי דומיא דבן עשר למשנה דבר שית למקרא היינו למיספי ליה כי תורא ובר עשר למשנה לא למיספי ליה אלא לגלגל עד י"ב שנה:

ובת תריסר לתעניתא. פירש בקונטרס שנת י"ב ומשום חינוך ולר"י נראה דבת י"ב שנה ויום אחד קאמר דומיא דבר עשר כדפרישית ואשמעינן דלית לן השלמה דרבנן כר"י בפרק בתרא דיומא (דף פב.) והא דפי' נמי בקונט' בתינוקת שהיא ממהרת להביא כח לא היה לריך לפרש כן אלא שחינוך שלה שנה לפני גדלותה דהיינו י"ב שנה ויום אחד כמו תינוק שחינוכו שנה לפני גדלותו:

ומאי אסותיה. פר"ת שלא ישכנו אבל אין נראה לפרש לאחר שנשכו דהא אמר לא חיי משמע דאין רפואה מועלת לו:

הבעל מוציא מיד הלקוחות. אליבא דר"י דאמר קנין פירות בקנין הגוף דמי לא צריכא לתקנת אושא אלא לרים לקים ואליבא דרים לקים מסיק לה בפ' החובל (ב"ק ד' פח: ושם) אי נמי לר"י נמי אצטריך כגון נותן מתנה לאשתו שקנתה ואין הבעל אוכל פירות א"ל דכתב לה דין ודברים[1] אין לי בפירות נכסייך אבל אין לומר דכתב לה דין ודברים אין לי בנכסייך ובפירותיהם דהא תנן בפרק הכותב (לקמן דף פג.) דאם מכרה ונתנה קייס[2]: יתיב

ועשיתינהו לזנייה אי אמרת בשלמא לאו דינא משום הכי עשיינהו[א] אלא אי אמרת דינא עשיינהו בעי[ב] א"ר אילעא[ג] באושא התקינו[ד] המבזבז אל יבזבז יותר מחומש תניא נמי הכי המבזבז אל יבזבז יותר מחומש שמא יצטרך לבריות ומעשה באחד שבקש לבזבז [יותר מחומש] ולא הניח לו חבירו ומנו רבי ישבב ואמרי לה רבי ישבב ולא הניחו חבירו ומנו רבי עקיבא אמר רב נחמן ואיתימא רב אחא בר יעקב מאי קרא [1]וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך והא לא דמי עישורא בתרא לעישורא קמא אמר רב אשי אעשרנו לבתרא כי קמא אמר רב שימי בר אשי ושמועות הללו מתמעטות והולכות וסימניך קטנים כתבו ובזבזו אמר רב יצחק באושא התקינו שיהא אדם מתגלגל עם בנו עד שתים עשרה שנה מכאן ואילך יורד עמו לחייו איני והא[ה] אמר ליה רב לרב שמואל בר שילת [2]בציר מבר שית לא תקביל בר שית קביל וספי ליה כתורא אין ספי ליה כתורא מיהו אינו יורד עמו לחייו עד לאחר שתים עשרה שנה ואב"א לא קשיא הא למקרא הא למשנה דאמר אביי [3]אמרה לי אם בר שית למקרא בר עשר למשנה בר תליסר לתעניתא מעת לעת ובתינוקת בת תריסר אמר אביי אמרה לי אם האי בר שית דטרקא ליה עקרבא ביומא דמישלם שית לא חיי מאי אסותיה מררתא דדיה חיורתא בשיכרא נשפייה ונשקייה האי בר שתא דטריק ליה זיבורא ביומא דמישלם שתא לא חיי מאי אסותיה אצותא דדיקלא במיא נשפייה ונשקייה אמר רב קטינא כל המכנים את בנו פחות מבן שש רץ אחריו ואינו מגיעו איכא דאמרי חבירו רצין אחריו ואין מגיעין אותו ותרוייהו איתנהו חליש וגמיר איבעית אימא [ו]הא דכחיש הא דבריא אמר רבי יוסי בר חנינא [7]באושא התקינו [ח]האשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות אשכחיה רב יצחק בר יוסף לר' אבהו דהוה קאי באוכלוסא דאושא אמר ליה מאן מרה דשמעתא דאושא אמר ליה רבי יוסי בר חנינא [ט]תנא מיניה ארבעין זימנין ודמי ליה כמאן דמנחא ליה בכיסתיה [2]אשרי שומרי משפט עושה צדקה בכל עת [9]וכי אפשר לעשות צדקה בכל עת דרשו רבותינו שביבנה ואמרי לה רבי אליעזר [1]זה הזן בניו ובנותיו כשהן קטנים רבי שמואל בר נחמני אמר זה המגדל יתום ויתומה בתוך ביתו ומשיאן [3]הון ועושר בביתו וצדקתו עומדת לעד רב הונא ורב חסדא חד אמר זה הלומד תורה ומלמדה וחד אמר זה הכותב תורה נביאים וכתובים ומשאילן לאחרים [4]וראה בנים לבניך שלום על ישראל אמר רבי יהושע בן לוי כיון שבנים לבניך שלום על ישראל דלא אתי לידי חליצה ויבום רבי שמואל בר נחמני אמר כיון שבנים לבניך שלום על דייני ישראל דלא אתי לאינצוויי: זה מדרש דרש ר"א לפני חכמים כו': יתיב

ואין מגיעו שחלש הוא יותר מדאי ורוצה לרפאותו ולא יועיל לו א"ד חבירו רצין אחריו ואין מגיעין אותו פי' מרוב חכמתו ותרוייהו איתנהו הא בבריא הא בבריא פי' דכחיש שמסוכן הוא ופן יחלש וימות ולפיכך לא יכניסנו ואי בריא הוא מכניסו לתורה פחות מבן שש ואז חבריו רצין אחריו ואין מגיעים אותו אבל מיחלש לא חליש כולי האי כיון דבריא

נבנכסי אשתו אלמנה רבנן לשעבודיה משום מיהב והוי כלוקח ראשון (ב"ק פח:) ומיהו להני אתרי מכירת האשה, שאם ימות בעלה בחייה יטלם הלוקח (רשב"ם ב"ב נ.).

הוא. גרסי' בפ' מציאת האשה מעשה הוה ההוא עניא דהוה רגיל לשדורי ליה כל מעלי יומא דכיפורי ד' מאה זוזי. יומא חד שדריה נהליה ביד בריה אתא א"ל לא צריך א"ל מאי חזית א"ל חזאי דקמזלפי עליה יין ושמן אמר מפקנא כולי האי עיפינהו שדרינהו פי' כפליה כי קא ניחא נפשיה א"ל אייתי חשבונה דצדקה חזא דהוי כתיב ביה שבעה אלפי דינרי קיסרי פי' שם מקום אמר אורחא רחיקא וזוודא קלילי פי' צדה קלה הכינותי לדרך שאני אבוא לה קם בזבזיה לפלגא דממונא והיכי עביד הכי והא א"ר אילא המבזבז וכו' ה"מ מחיים פי' שמא ירד מנכסיו אבל לאחר מיתה לית לן בה: אר"י ב"ח באושא התקינו האשה שמכרה בנכ"מ בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות פי' אע"פ שמן הדין יהא מכרה קיים שאין לבעל בחיי אשתו אלא פירות והגוף לאשה פי' הקרן וכשמתה בעלה יורש לגוף אבל עתה שקדמה ומכרה מכרה מכור דומיא דבן שיורש נכסי אביו ואם מכרן אביו בחייו הן מכורים שהיורש אינו יורש אלא מה שמוצא לאחר מיתה ובאושא התקינו שיוציא הבעל מיד הלקוחות בלא דמים שנשאוהו חז"ל כלוקח משעה שכנס את אשתו ולא כיורש וכיון שהוא לוקח ראשון מוציא מיד הלקוחות: אשרי שומרי משפט עושה צדקה בכל עת. רבותינו שביבנה ואמרי לה ר"א אומר זה הזן בניו ובנותיו כשהן קטנים ר"ש ב"נ אמר זה המגדל יתום ויתומה בתוך ביתו ומשיאן סמוך לפירקן: הון ועושר בביתו וצדקתו עומדת לעד. ר"ה ור"ח חד אמר זה הלומד תורה ומלמדה. וחד אמר זה הכותב תנ"ך ומשאילן לאחרים. זה מדרש דרש וכו':

מסורת הש"ס

ה) לקמן סז: ערכין כח. ע"ש, ב) ב"ב כח., ג) [קדושין לא: וש"נ], ד) [לקמן עח: ב"ק פח: ב"מ לה. ודף לו: ב"ב נ. ודף קלט:], ה) [לעיל כב: ברכות כח. מגילה ז: פסחים עב.], ו) בס"א וסף: דשמעתא, ז) אין לי בנכסיך ובפירותיך אבל אם כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך אין לומר כו' כל"ל רש"ל ועי' במהרש"ל, ח) [וע' תוס' יבמות לו: ד"ה קנין ותוס' ב"ק פח: ד"ה בתוספא],

תורה אור השלם

1. וְהָאֶבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר שַׂמְתִּי מַצֵּבָה יִהְיֶה בֵּית אֱלֹהִים וְכֹל אֲשֶׁר תִּתֶּן לִי עַשֵּׂר אֲעַשְּׂרֶנּוּ לָךְ:
בראשית כח כב
2. אַשְׁרֵי שֹׁמְרֵי מִשְׁפָּט עֹשֵׂה צְדָקָה בְּכָל עֵת:
תהלים קו ג
3. הוֹן וְעֹשֶׁר בְּבֵיתוֹ וְצִדְקָתוֹ עֹמֶדֶת לָעַד:
תהלים קיב ג
4. וּרְאֵה בָנִים לְבָנֶיךָ שָׁלוֹם עַל יִשְׂרָאֵל:
תהלים קכח ו

גליון הש"ס

גמ' **באושא התקינו** המבזבז. כיכולשלמי פ"ש דפאה כך היתה הלכה בידם ובכתוב וחזרו ועמדו הסנייס והסכימו ע"ד הלאמוים: **שם** ובי אפשאר לעשות צדקה בכל עת. עי' מדרש רבה אמר מר' ס' ס"ד דף ל"ד ע"ד:

מוסף רש"י

לרב שמואל בר שילת. מלמד תינוקות היה (ב"ב כא.). **וספי ליה כתורא.** האכילהו והשקהו מורה בעל כרחו כשור שטוחנין עליו עול על צוארו (שם). **באושא התקינו.** כשהיתה שנהדרין באושא שגלתה ושבה שם סנהדרי גדולה כדאמרינן בר"ה (לא.) גבי עשר תקעות (ב"מ לה.). **האשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה.** להיות הבעל אוכל פירות בחייה וגוף הקרקע יהיה לוקח לבתמות (ב"מ לה.) אם ימות בעלה יזכה בהן ואם תמות היא ויירשה בעל יפסידו, ונכסי מלוג הן נכסים שנפלו מנכסי אביה או שהכניסה קרקעות שלא יטשומו בכתובתה, ולא קיבל בעל עליו אחריות ואוכל פירותיהן בחייה כתקנת חכמים תחת פרקונה, ולהכי מיקרי מלוג, שמולגן ומתסרן בעל, שאוכל הפירות כמלוגה הראש (רשב"ם ב"ב קלט:). **ומתה.** ובעל יורש אשתו דבר תורה (ב"מ צו:). **הבעל מוציא.** גוף הקרקע מיד הלקוחות והכי מוקי לה בפרק האשה (לקמן עח:) תקנת חושן בגופה של קרקע לאחר מיתה (ב"מ לה.) דאע"ג דבעלמא קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי, בעל

תוספות רי"ד

אא"ב לאו דינא הוא משה עשינהו אלא אי אמרת דינא הוא עשינהו בעי פי' הא בחזקת אב עומדים הנכסים לגבי מזונות. א"ר אילא באושא התקינו המבזבז אל יבזבז יותר מחומש שמא יצטרך לבריות תנ"ה מעשה באחד שבקש לבזבז יותר מחומש ולא הניחו [חבירו] ומני ר"ע. אר"נ ב"י ואיתימא ר"א ב"י מאי קראה וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך פי' משמע שנוטל שני עישורים והיינו חומש. א' מחמשה והא לא דמי עשורא קמא לעשורא בתרא פי' דקמא הוי חד מעשר ובתרא קשקיל מט' דאישתייר בציר ממאה ולא הוי בין תרוייהו חומש. אמר ר"א ה"ק אעשרנו לבתרא כקמא פי' מדלא כתיב אעשר לך: אר"י באושא התקינו שיהא אדם מתגלגל עם בנו בתלמוד תורה עד י"ב שנה פי' מתנהג עמו בפיוסים מכאן ואילך יורד עמו עד לחייו פי' לרדותו ברצועה ובחוסר לחם. איני והא"ל רב לר"ש בר שילת בציר משית לא תקביל מכאן ואילך קבל ואספי ליה כתורא פי' שמואל ב"ש מלמד תינוקות הוה ואספי פי' לשון ספר לי מאליה כלומר מלעיטו ד"ת כשור הלועט לגימות גדולות: ל"ק הא למשנה הא למקרא דאמר אביי אמרה לי אם בר שית [למקרא כבר עשר למשנה] בר תריסר לתעניתא מע"ל ובתינוקת [בת תריסר] פי' ישלים תעניתו כל היום ובתינוקת פי' לפי שממהרת להביא שנה א' קודם לאיש ומדאורייתא אינה מתענה כל היום כי אם בשנת י"ג אבל כל שנת י"ב כקטנה דמיא ומדרבנן מחנכין אותה להשלים התענית שנה א' קודם הזמן: א"ר קטינא כל המכניס את בנו פחות מבן שש רץ אחריו להבריותו ואינו מגיעו פי' להבריותו

סז א טור חו"מ סי' רמז בב"י:

סח ב מיי' פ"ז מהל' מתנות עניים הל"י ופ"ח מהל' ערכין הל"ג סמג עשין קסב טוש"ע יו"ד סי' רמט סעי' ג:

סט ג מיי' פ"ג מהל' ת"ת הל' ו ופ"ב הל' ב סמג עשין יב טוש"ע שם סי' רמה סעי' ה:

ע ד טוש"ע שם סעי' ח:

עא ה מיי' פכ"ב מהל' מאכלות אסורות הל' ז סמג עשין עט טוש"ע אה"ע סי' כ סעיף ט:

עב ו מיי' פ"י מהל' מתנות עניים הל' טז טוש"ע יו"ד סי' רנח סעי' ג:

לעזי רש"י

וולטו"ר. פרס.
ווילד"ה [ווידיל"א]. קונקנת.

יתיב רב יוסף קמיה דרב המנונא. משמע דרב יוסף היה קטן מרב המנונא ובפ"ק דקידושין (דף כה. ושם) משמע דרב המנונא תלמידו של רב חסדא היה גבי דמזייתא דלא אתו לפירקיה דרב חסדא אמר ליה לרב המנונא זיל לנעיהו ורב יוסף חבירו של רב חסדא היה אלא ל"ל דתרי רב המנונא הוו[1]:

ומאי עלייה מעילוייא דאב. לקמן בפרק מציאת האשה (דף סח.) פר"ח דהא דאמר שמואל שמין באב לא ליפות כח הבת ליתן לה יותר מעשור נכסיס אם האב היה וותרן אלא לגרוע כחה וליתן לה פחות מעשור נכסיס אם אנו יודעין שהוא עצרן דלא מצינו שומא לעלוייא אלא לגריעותא כדאמרי' בפ' מציאת האשה (ג"ז שם) מעשה ונתן לה רבי עד שניס עשר בנכסיס ולקמן (דף נב:) נמי משמע דדוקא עד עישור נכסיס שרו רבנן אבל טפי איכא עבורי אחסנתא דפריך מי איכא מידי דרחמנא אמר ברא לירות ברתא לא תירות ומתקני רבנן כו' ומסיק עד כמה משמע עד כמה שרו רבנן אע"ג דדמי לעבורי אחסנתא עד עישור נכסיס ומיהו הכא משמע עלוייא דאב דשמואל לעלוייא קאמר ויש לומר דלענין מטלטלי דוקא הוי לעלוייא דכיון דשמין בדעת האב גביא נמי ממטלטלי אבל לענין כמה בדעת האב ליתן הוי לגריעותא אלא להוסיף על עישור אלא לפחות וא"ת דבפרק מציאת האשה (ג"ז שם) תנן רבי יהודה אומר אם השיא בת הראשונה יתן לשניה כדרך שנתן לראשונה משמע אפילו נתן לראשונה יותר מעישור נכסיס מדקא מהדרי ליה רבנן פעמים שאדם עשיר והעני פירוש עשיר בדעת והעני בדעת ולא יתן לזאת כמו שנתן לראשונה אלא שמין את הנכסים ועישור נכסיס יתנו ולא יותר ושמואל דאמר שמין באב כר"י סבירא ליה ואור"י דלעולם לא קאמר רבי יהודה יתן לשניה כדרך שנתן לראשונה אלא דווקא כשנתן לראשונה עישור נכסיס או פחות ורבנן מהדרו ליה דאין נלכת אחר דעתו הראשונה כיון שדעת האדם משתנה הילכך לעולם יתנו עישור נכסיס ויש להביא ראיה דרבי אית ליה בהדיא כר"י בפרק מציאת האשה (שם) וקאמר רבי בהיא שמעתתא דפרנסה טרפא ממשעבדי ולא מזונות לפי שמזונות אינן קנוסים כדאמרינן בהניזקין (גיטין דף נא. ושם) ופרנסה מיקנ קיילא כדאמר התם ואם איתא דלהוסיף על עישור נכסיס נמי שמין באב אם כן פרנסה נמי איכא קנוסה אבל אם אין שמין אלא לפחות מעישור נכסיס ניחא אע"פ שאין לה קנסה למטה כיון דלמעלה מיהא יש לה קנסה יכולין הלקוחות ליזהר ולהניח מבני חרי כדי עישור נכסיס ומיהו אין ראיה דאם כן מהאי טעמא נמי יש קנסה למזונות כששיעבדו האחים דהא יש קנסה למעלה עד בגר ואין לומר דהתם איכא למימר שמא תלקה ותצטרך רפואה ואמרינן בפרקין[1] דרפואה שאין לה קנסה היא בכלל מזונות דהא חשיב בהניזקין (ג"ז שם) פסק לזון ה' שניס בת אשתו יש לה קנסה דקתני והיא ניזונת מנכסים משועבדים אלא ודאי אע"פ שקנוסים למעלה עד בגר כיון שאין קנוסין למטה דאפשר שתנשא קודם לא חשיבי קנוסין אבל פרנסה יש לה קנסה שאפשר ללקוחות לברר הדברים ע"י ב"ד ולשום דעתו של אב בין למעלה בין למטה: **ואמר** ליה זיל זון בו'. ואם תאמר ומאי אולמיה הא דשמואל יותר מההיא דרב יצחק בר יוסף דמבעיא לן אי סבר רב כוותיה וי"ל משום דשמואל עביד עובדא מייתי מיניה ולא מסתבר ליה דרב פליג אדשמואל דהא בלאו הכי משמע דרב זן היינו מזונות אלא דמבעיא ליה משום דלא ניחא ליה למימר שיחלוק רב על המשנה דקתני דמזונות הבנות הוי כירושת בנין דיכרין ומייתי ראייה משמואל דעביד עובדא והכי נמי מצי סבר רב כדמשמע לישנא דזן רב וסברי דאחרי כן שינו התקנה וא"ת והיכי משמע מילתא דשמואל דאמר זיל זון דמזונות ממש קאמר יותר ממילתיה דרבי חייא בר יוסף דקאמר רב זן וי"ל דסברא הוא בשעה שפוסק הורהא יש לו לפסוק בלשון דליכא למיטעי הילכך איכא למימר טפי דזיל זון ממש קאמר אבל רבי חייא בר יוסף היה שונה קבלתו ולא היה כל כך מדקדק בלשונו: **אמר** להו זילו אהדרו בו'. טועין בדבר משנה חשיב להו רב נחמן והוא בעצמו היה יכול להחזיר הדין אלא שבעלי דיינין לא היו שומעין לו כמו לדיינין לכך קאמר להו זילו אהדרו:

סוף

יתיב רב יוסף קמיה דרב המנונא ויתיב רב המנונא וקאמר כשם שאין הבנים יורשין אלא מן הקרקע כך אין הבנות ניזונות אלא מן הקרקע אווש עליה כולי עלמא דשביק ארעא הוא דירתי ליה בניה דלא שביק ארעא לא ירתי ליה בניה אמר ליה רב יוסף ודלמא [א]כתובת בנין דכרין קאמר מר אמר ליה [ב]מר דגברא רבא הוא ידע מאי קאמינא אמר רבי חייא בר יוסף רב זן מחיטי דעלייה איבעיא להו פרנסה הויא ומאי עלייה מעילוייא דאב וכדשמואל [ג]דאמר שמואל [ד]לפרנסה שמין באב או דלמא מזוני ממש הוה ומאי עלייה מדברים טובים שנאמרו בעלייה דאמר רב יצחק בר יוסף בעלייה התקינו שיהו בנות ניזונות מן המטלטלין תא שמע בידיה דרבי בנאי אחוה דרבי חייא בר אבא הוו מטלטלין דיתמי אתו לקמיה דשמואל א"ל זיל זון מאי לאו למזוני וכדרב יצחק בר יוסף סבירא ליה לא התם לפרנסה הואי ושמואל למעמיה דאמר שמואל לפרנסה שמין באב הוה עובדא בנהרדעא ודון דייני דנהרדעא בפומבדיתא ואגבי רב חנא בר ביזנא אמר להו רב נחמן זילו אהדרו ואי לא מגבינא לכו לאפדנייכו מינייכו רבי אמי ורבי אסי סבור למיזן ממטלטלי אמר להו רבי יעקב בר אידי מילתא דר' יוחנן ור"ל לא עבדו בה עובדא אתון עבדין בה עובדא רבי אלעזר סבר למיזן ממטלטלין אמר לפניו רבי שמעון בן אליקים רבי יודע אני בך שאין מדת הדין אתה עושה אלא מדת רחמנות אלא [ה]שמא יראו התלמידים ויקבעו הלכה לדורות ההוא דאתא לקמיה דרב יוסף אמר להו הבו לה מתמרי דעל בודיא אמר ליה אביי אילו בעל חוב הוה כי האי גוונא מי הוה יהיב ליה מר אמר ליה דחזייא לבודיא קאמינא

אווש עליה כולי עלמא. והוא לא פי' דבנים יורשין דקאמר כתובת בנין דיכרין היא וסבורים שסתם ירושה קאמר שאין הבנים יורשין מטלטלין: **דלמא כתובת בנין דיכרין קאמר מר.** לפי ששתי תקנות הללו שתקנו חכמים בתנאי כתובה לומדות זו מזו ובכתובת בנין דכרין תנן בפרק מי שהיה נשוי (לקמן דף נא.) דאין נגבית מן המטלטלין דתנן ר' שמעון אומר אפי' יש שם נכסים שאין להם אחריות אינן כלום עד שיהא שם נכסים שיש להן אחריות מותר על שתי הכתובות דינר והתם מפרש [ו]להילכתא כתובת בנין דיכרין דתנן מי שהיה נשוי שתי נשים ומתו ואמ"כ מת הוא ויתומין של כל אחת מבקשין כתובת אמן כגון שכתובת האחת מרובה או אם שתיהן שוות פעמים שבני האחת רבים ובני האחת מועטין ואותן המועטין מבקשים כתובת אמן ויחלקוה ביניהן ובני השניה יחלקו את כתובת אמן ביניהן ובאין עליהם מכח תנאי כתובת אמן שכתוב בה כתובת בנין דכרין דיהווין ליכי מינאי אינון ירתון כסף כתובתיך כו' אם יש מותר דינר על שתי הכתובות שתתקיים בו נחלה דאורייתא אלו נוטלין כתובת אמן ואלו נוטלין כתובת אמן ואם לאו חולקין בשוה למנין גולגלותם דבמקום דמיעקרא נחלה דאורייתא לא תקון רבנן: **מר דגברא רבה הוא ידע.** שאין ללמוד מזון בנות מירושת בניס אלא מירושת כתובת בנין דכרין שבאה מכח תנאי כתובה כמותה: **רב זן מחיטי דעלייה.** יתומות באו לפניו ותובעות מזונות מחיטי דאביהן שלא היו שם קרקעות אלא מטלטלין ונתן להם: **פרנסה הואי.** לא מזונות היו אלא פרנסת נדוניא לינשא והיא גבייא ממטלטלי: [ז] **וכדשמואל דאמר לפרנסה שמין באב.** אומדין לפי וותרנותו של אב או לפי קמצנותו אם היה קייס כך וכך היה נותן להם מנכסים הללו וכיון דאומד דעתו שיימינן מקרקעי ומטלטלי שויס בכך: **מעילוייא דאב.** לפי אומד עילוי דעת וותרנותו: **או דלמא מזוני ממש.** ואע"ג דתנאי כתובה ככתובה ואין נגבית ממטלטלי דכל אסמכתא דשטרי אקרקעות היא לפי שעומדות בעין רב סבר לה כתקנת עלייה והיינו דקאמר מחיטי דעלייה: **זיל זון.** את הבנות: **הוה עובדא ודון דייני.** לזון מן המטלטלין: **מתמרי דעל בודיא.** שהן מטלטלין: **בודיא.** מחצלות שנותנין תחת הדקלין כשגודרין התמרים: **אילו בעל חוב הוה.** כלומר אפילו בעל חוב שיפה כחו לטרוף ממשועבדין אינו גובה ממטלטלין של יתומים וזו תגבה למזון הבנות שהורע כחן אבל משועבדים: **דחזו לבודיא.** הקרובות לגדול ועדיין מחוברות:

יתוס

מוסף רש"י

לפרנסה שמין באב. הכא יתומה שבאת לינשא, עותים לה מזוניה כפי אומד שאנו בקיאין באביה, ויתכן לו קמצן (לקמן סח.) כל לשון פרנסה לשון עשיית צרכיה הוא, קונדיי"ל בלע"ז (גיטין סה:).

תוספות רי"ד

יתיב ר"י קמיה דר"ה ויתיב ר"ה וקאמר כשם שאין (הבעל יורש) [הבנים יורשין] כתובת בנ"ד אלא מן הקרקע כך אין הבנות ניזונות אלא מן הקרקע:

ע"ג א מיי' פט"ז מהל' אישות הל"ז טוש"ע אה"ע סי' קיז סעי' יד:
עד ב מיי' פ"כ שם הל' ג סמג לאוין עח טוש"ע שם סי' קיג סעי' ח':

[1] [זבחים סב.], [2] [לקמן סח., ג] [ברכות יח.], [3] ס"א לכתובת בנין. כל"ל רש"ג, [4] [ל"ל אחר ד"ה מעילוייא], [5] [וכ"כ תוס' בעירובין סג. ותוס' יבמות פג: וע' תוס' סנהדרין יז:], [6] [לקמן נב:],

[7] [זבחים סב.], [8] לקמן סח., [9] [ברכות יח.], [10] ס"א לכתובת בנין. כל"ל רש"ג, [11] [ל"ל אחר ד"ה מעילוייא], [12] [וכ"כ תוס' בעירובין סג. ותוס' יבמות פג: וע' תוס' סנהדרין יז:], [13] [לקמן נב:],

יתום ויתומה. אם אחות ונכסיהם ביד אפוטרופוס: **העלו ליתום בשביל יתומה.** העלו ליתום מזונות יתירים שתיזון אחותו עמו: **דאיכא פרכי.** אחותו ותשמשנו: **מוליאין.** מן היתומים: **מוליאין לבנות מן הבנים.** למזונות ולפרנסה: **ולבנות מן הבנות.** לקטנות מן הגדולות. אם אין שם אלא בנות והחזיקו גדולות בנכסים מוציאין מידם וחולקות בשוה והכא ליכא מזוני שאין הבנות מזונות מן הבנות לפי שכולן שוות בירושה: **ולבנים מן הבנים.** לקטנים מן הגדולים לחלוק בשוה: **אבל לא לבנים מן הבנות בנכסים מועטין.** שאין בהן כדי לזון אלו ואלו עד שיגבו דאמרי רבנן[ו] הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים: **לפרנסה.** לנדוניה: **מתני' ולא כתב לה כל נכסים בו'.** חייב להיות כל הנכסים אחראין לה ולא יכול לומר לה אין לך אלא שדה הכתובה לך בשטר כתובתך: **וכלהנה.** שאינו יכול לקיימה משנשבית כותב לה אפרקינך ואהדרינך למדינתך לפי שאשת כהן אסורה לבעלה אם נאנסה: **אינו רשאי.** שכבר נתחייב בפדיונה משנשבית: **חייב לרפאותה.** שהרפואה כמזונות: **רשאי.** שאין אדם חייב לזון גרושתו: **גמ'** פלוגתא דרבי מאיר ורבי יהודה בפרק אע"פ[מ]: **והיא כותבת התקבלתי בו'.** לשון שובר ואפי' לא נתקבלה ולר' מאיר אינה יכולה למחול בעודה תחתיו ומתני' נמי דקתני לא כתב לה כתובה גובה כתובתה שלימה קא סלקא דעתך ואפילו מחלה: **אחרלין לכתובתיך חייב.** שנשתעבדו נכסיו. וקס"ד נשתעבדו בכל דין שעבוד כאילו נכתב בתוך השטר ואם ימכור נכסיו תטרוף לקוחות: **אתאן לר' יהודה.** דאמר שטר שלא נכתב בו אחריות לא מדעת המלוה נעשה אלא סופר טעה והרי הוא כמי שנכתב וטורף מן המשועבדים: יש

סוף סוף כל העומד לגזוז כגזוז דמי. אע"ג דפלוגתא דר"מ ורבנן היא בפרק שבועת הדיינין (שבועות מג. ושם) בענבים העומדים ליבצר דר"מ סבר כבצורות דמיין ורבנן סברי לאו כבצורות דמיין מ"מ פריך הכא בפשיטות דכגזוז דמי כמו שפר"ח דמהתם היא דפרק הכונס (ב"ק דף נט: ושם) קיימא לן הכי דקאמר התם רבי שמעון אומר אבלה פירות גמורין משלמת פירות גמורין אם סאה סאה אם סאתים סאתים דחשבינן להו כתלושים ופסקינן התם הלכה כר"ש אבל אין לומר דבהנהו דאי קיימי מכחשי מודו כ"ע דכבצורות דמיין דבהשולה (גיטין דף לט.) ובפרק קמא דסנהדרין (דף טו.) משמע דבהא נמי פליגי: **ממקרקעי ולא ממטלטלי בין למזונות בין לפרנסה.** וא"ת קשיא דרבא אדרבא דבפרק מליאת האשה (לקמן דף סח.) פסיק רבא הלכה כר"י דאמר יינתן לשניה כדרך שנתן לראשונה ואמרינן התם דשמואל כר"י ס"ל אלמא סבר רבא דשמין באב וא"כ גבייא ממטלטלי כדאמרינן בשמעתין וליכא למימר דהתם רבא משמיה דרב חסדא קאמר לה וליה לא ס"ל דהא התם בהיא סוגיא פריך מינה אמילתיה דרבא גופיה ולא קא משני הכי וי"ל דהא דאמר רבא הכא ממקרקעי ולא ממטלטלי היינו בדלא אמידניה והא דסבר רבא התם כרבי יהודה ושמואל בדאמידניה שדעתו שתגבה ממטלטלי וכה"ג מפליג הש"ס התם ונראה דבזמן הזה דכולהו גבי ממטלטלי כתובה ומזונות מתקנת הגאונים ופרנסה נמי אין סהדי שכל בני אדם רגילים להשיא בנותיהם ממטלטלי וחשיב כמו באמידניה דפסיק רבא כר"י:

מני ר' מאיר היא דאמר כל הפוחת בו'. בפרק אע"פ (לקמן דף ט:) דייק כל הפוחת אפי' בתנאי אלמא סבר דתנאו בטל ואית לה וכיון דאמר (א) אית לה לא סמכה דעתה והוי בעילתו בעילת זנות ופריב"ן דבכל מקום לאית לה ואין האשה בטוחה בו ולא סמכה דעתה תקנו חכמים שיהא בעילתו בעילת זנות אבל אם היה תנאו קייס כיון דלית לה אין בעילתו בעילת זנות ואלמנה אע"פ דבדרבנן תנאו קייס הכא תנאו בטל דכל דתקון רבנן כעין דאוריית תקון וקשה לר"י דבפרק המובל (ב"ק דף פט. ושם) משמע דאפי' היכא דלית לה הוי לר' מאיר בעילת זנות

גמ' מני רבי מאיר היא דאמר[ב] כל הפוחת לבתולה ממאתים ולאלמנה ממנה הרי זו בעילת זנות דאי רבי יהודה האמר[ג] רצה כותב לבתולה שטר של מאתים והיא כותבת התקבלתי ממך מנה ולאלמנה מנה והיא כותבת התקבלתי ממך חמשים זוז אימא סיפא כתב לה שדה שוה מנה תחת מאתים זוז ולא כתב לה כל נכסים דאית לי אחראין לכתובתיך חייב שהוא שהוא תנאי בית דין אתאן לר"י דאמר אחריות טעות סופר הוא דאי רבי מאיר האמר[ד] אחריות לאו טעות סופר הוא דתנן[ה] מצא שטרי חוב אם יש

מסורת הש"ס

(א) גי' ערוך לגדוד כגדוד [וכן איתא בתוס' ב"ב מג: ד"ה שבח וכבלא"ש לקמן פ"ח מי' ז] אבל בתוס' ב"ק נט: ד"ה ופסק ושם לה: ד"ה שבח בגרסו לגזוז כגזוז דמי וכן בתוס' לחבלה], (ב) [לקמן סט:], (ג) [לקמן סח:], (ד) [לעיל כפ. וש"נ], (ה) [לקמן סט:], (ו) [עי' תוס' יבמות לה. ד"ה כהנות], (ז) [עי' תוס' לקמן נב: ד"ה אמר הרי גיטיה], (ח) [לקמן נד:, עז] (ט) [ב"ק לה. וש"נ], (י) ב"מ יב:, (כ) [ב"ב קלט:], (מ) [לקמן נד:].

גליון הש"ס

גמ' ולבנים מן הבנות. עיין לקמן דף לז ע"א תוס' ד"ה אלמנה שתפסה:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה מני וכו' וכיון דאמר לה לית לך אלא מנה לא סמכה דעתה: (ב) בא"ד וא"ת ומאי קאמר הכא מני ר"מ:

מוסף רש"י

מוציאין למזון אשה ולבנות. וכל שכן פרנסה אלא מיבעיא פרנסה אלא אפילו מזונות, דסלקא דעתך אמינא כיון דתנאי כתובה גינהו ניהוו ככתובה ולא יגבו ממטלטלי, קא משמע לן (לקמן סח:). **הלכה כרבי מחבירו.** במקום יחיד (פסחים כז.). **לא כתב לה כתובה.** במקום שאין מוקצין כתובה, דכולהו אתנאי קא סמכי, אי נמי במקום שכוקצין ונובה, לר"מ מיהו בעילת זנות באיסור היא (לקמן נז.). **התקבלתי ממך.** אע"פ שלא נתקבלה מוחלת וכותבת בלשון שובר (לקמן נד:).

תוספות רי"ד

א"ר הל' ממקרקעי ולא ממטלטלי בין למזונות בין לפרנסה. פי' פרנסה הוא נדוניתא. והאידנא תקינו רבנן בתראי דמיתזני אפי' ממטלטלי. עיין בפרק מציאת האשה: **מתני'** לא כתב לה כתובה בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה מפני שהוא תנאי ב"ד כתב לה שדה שוה מנה תחת מאתים זוז ולא כתב לה כל נכסין דאית לי אחראין לכתובתך חייב מפני שהוא תנאי ב"ד לא כתב לה אם תשתבאי אפרקינך ואותבינך לי לאנתו ובכהנת אהדרינך למדינתך חייב מפני שהוא תנאי ב"ד: נשבית חייב לפדותה אמר הרי גיטה וכתובתה תפדה א"ע אינו רשאי. פי' מפני שתנאי ב"ד הוא להתחייב בפרקונה. ואפילו נתן לה כתובה לאחר מכאן הואיל וכשנשבית היא תחתיו. לקתה חייב לרפאותה אמר הרי גיטה וכתובתה תרפא א"ע רשאי. פי' דרפואה דמיא למזונות. וכי היכי דכי יהיב לה גט וכתובה תו לא יהיב לה מזונות. רפואה נמי לא יהיב לה. פי' תנאי ב"ד. כל דבר שתיקנו ב"ד לא בעי כתיבה דתקנות ב"ד כמאן דנקט שטרי' בידיה דמי. כתב לה שדה שוה וכו' לא מבעיא היכא דלא כתב לה כתובה דלא מצי למיעקר תקנות ב"ד וחייב לתת לה מאתים. אלא אע"ג דכתב לה שדה שוה מנה תחת מאתים זוז וא"ל זה השדה יהיה לך לשיעבוד

סוף כל העומד[ו] לגזוז כגזוז דמי דצריכא לדיקלא קאמינא: ההוא יתום ויתומה דאתו לקמיה דרבא אמר להו רבא העלו ליתום בשביל יתומה אמרי ליה רבנן לרבא והא מר הוא דאמר[ז] ממקרקעי ולא ממטלטלי בין למזוני בין לכתובה ובין לפרנסה אמר להו אילו רצה שפחה לשמשו מי לא יהבינן ליה כל שכן הכא דאיכא תרתי: תנו רבנן[ח] אחד נכסים שיש להן אחריות ואחד נכסים שאין להן אחריות מוציאין למזון אשה ולבנות דברי רבי רבי שמעון בן אלעזר אומר נכסים שיש להן אחריות מוציאין לבנות מן הבנים ולבנות מן הבנות ולבנים מן הבנים ולבנים מן הבנות בנכסים מרובין אבל לא לבנים מן הבנות בנכסים מועטין נכסים שאין להן אחריות מוציאין לבנים מן הבנים ולבנות מן הבנות[ט] ולבנים מן הבנות אבל לא לבנות מן הבנים אע"ג דקיימא לן[י] הלכה כרבי מחבירו הכא הלכה כרבי שמעון בן אלעזר דאמר רבא[כ] הלכתא ממקרקעי ולא ממטלטלי בין לכתובה בין למזוני בין לפרנסה: **מתני'**[ל] לא כתב לה כתובה בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה מפני שהוא תנאי בית דין כתב לה שדה שוה מנה תחת מאתים זוז[מ] ולא כתב לה כל נכסים דאית לי אחראין לכתובתיך חייב שהוא תנאי בית דין[נ] לא כתב לה אם תשתבאי אפרקינך ואותבינך לי לאינתו[ס] ובכהנת אהדרינך למדינתך חייב שהוא תנאי בית דין[ע] נשבית חייב לפדותה[פ] ואם אמר הרי גיטה וכתובתה ותפדה את עצמה אינו רשאי[צ] לקתה חייב לרפאותה[ק] אמר הרי גיטה וכתובתה תרפא את עצמה רשאי:

גמ'[ב] כל הפוחת לבתולה ממאתים ולאלמנה ממנה הרי זו בעילת זנות דאי רבי יהודה האמר[ג] רצה כותב לבתולה שטר של מאתים והיא כותבת התקבלתי ממך מנה ולאלמנה מנה והיא כותבת התקבלתי ממך חמשים זוז אימא סיפא כתב לה שדה שוה מנה תחת מאתים זוז ולא כתב לה כל נכסים דאית לי אחראין לכתובתיך חייב שהוא תנאי בית דין אתאן לר"י דאמר אחריות טעות סופר הוא דאי רבי מאיר האמר[ד] אחריות לאו טעות סופר הוא דתנן[ה] מצא שטרי חוב אם

מעשה שלא תהא קלה בעיניו להוציאה דפריך התם הש"ס גבי אשה שחבלה בבעלה לא הפסידה כתובתה ואמאי תזיקן לכתובתה בטובת הנאה לבעלה כו' ומשני הא מני ר"מ היא דאמר אסור לאדם שיהא עם אשתו שעה אחת בלא כתובה מ"ט שלא תהא קלה בעיניו להוציאה על כן נראה דר"מ לא מבעיא קאמר לא מבעיא היכא דלית לה דהויא בעילתו בעילת זנות משום דקלה בעיניו להוציאה אלא אפילו אית לה כיון דלא סמכה דעתה הויא בעילתו בעילת זנות ודייק מדלא קתני כל בתולה שאין לה מאתים ואלמנה שאין לה מנה הרי היא בעילת זנות אלא נקט כל הפוחת משמע שבא לומר אע"ג דתנאו בטל ואית לה הויא בעילת זנות וקשה לר"י דמנא לן דכל הפוחת ואפי' בתנאי דלמא בתנאי מודה ר"מ דתנאו קייס דכל הפוחת דמשמע דאפילו באותו ענין שיש לה היינו בסוף ביאה דאמרינן בפ' אע"פ (לקמן דף נז.) דאיכא מוחלת וי"ל דלשון כל הפוחת משמע שהוא פוחת לה ובסוף ביאה אינו יכול לפחות לה אלא היא פוחתת לעצמה ולא שייך לשון פחת אלא בתנאה א"נ מדנקט כל קא דייק וא"ת דבפרק אע"פ (שם) אמר דבסוף ביאה לדברי הכל אינה מוחלת ובהמובל (ב"ק פט. ושם) משמע שיכולה למכור ולמחול ויש לומר כדפירש הקונטרס לקמן דדוקא בעל פה אינה מוחלת דאמירתה לאו כלום היא כיון דכבר זכתה אלא אם כן כתבה שובר ואם תאמר ומאי קאמר (ג) הא מני רבי מאיר היא הא משמע בפרק אע"פ (לקמן שם) דלרבי יהודה נמי אינה יכולה למחול דתנאו בטל ודווקא בכותבת לו התקבלתי קאמר ויש לומר דהתם מיירי לפי המסקנא דשמעתין דקאמר ואי בעית אימא רבי יהודה התם בכתבה ליה התקבלתי ואם אפילו בכתבה ליה התקבלתי לא מני מחלה דקאמר מני ר' מאיר היא דלמא ר"מ לא מבעיא בהתקבלתי קאמר דמני מחלה דהויא בעילת זנות אלא אפי' בעל פה דתנאו בטל הויא בעילת זנות וי"ל דהשתא אין נראה לו לחלק בין כתבה לא כתבה: **מני** רבי מאיר היא. השתא משמע ליה מתני' דלא כתב לה היינו לפי שהתנה עמה: **אתאן** לר' יהודה דאמר אחריות טעות סופר הוא רישא ר"מ סיפא ר' יהודה. אסיפא בלא ריש"א ס"מ לדקדק מני אי רבי מאיר הא אמר אחריות לאו טעות סופר הוא אי רבי יהודה כתב לה שדה שוה מנה במאתים אמאי חייב והא לרבי יהודה יכולה למחול אלא דרך הש"ס דמדקדק מרישא כל כמה דמצי למידק וכעין זה יש בפרק כירה (שבת לט:) גבי מעשה שעשו אנשי טבריא ובפרק קמא דעירובין (דף טז.) גבי נמצאת שלשה מדות במחילה. [וע"ע תוספות שבת לט: ד"ה אלא פניו וכו' ומש"ש על הגליון]: ממשה

דאי לר"מ נהי דגביא מב"ח משום שאינו רשאי לפחות לה מכתובתה אבל ממשעבדי אמאי גביא והא ס"ל דאחריות לאו ט"ס הוא דתנן בב"מ פ"ק מצא שט"ח אם יש בו אחריות נכסים פי' שישיעבד לו כל קרקעותיו לא יחזיר למלוה דשמא פרוע הוא ומלוה נפל ויהיו ב"ד נפרעים שלא כדין.

עין משפט נר מצוה

עה א ב מיי' פט"ו מהל' אישות הלכה ז טוש"ע אה"ע סי' ק סעיף ג וסי' קיב סעי' ז:

עו ג מיי' פי"ב שם הלכ' ב ה סמג עשין מח טוש"ע שם סימן סט סעיף ג ב:

עז ד מיי' פט"ו שם הל' י סמג שם טוש"ע שם סי' ק סעיף ג:

עח ה מיי' פי"ב שם הלכה ה ופי"ד שם הלכה יח סמג שם טוש"ע שם סי' סט סעיף ג:

עט ו מיי' פי"ד שם הלכה יח סמג שם טוש"ע שם סימן עח סעיף ו:

פ ז ח מיי' שם הל' יח יט טוש"ע שם סעיף ג:

פא ט מיי' שם הל' יז סמג שם טוש"ע שם סי' עט סעיף ג:

פב י מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:

פג כ מיי' פי"ב שם הל' ז ופי"ד שם הל' ח סמג שם ולאוין פח טוש"ע שם סי' סו סעיף ט:

תוספות רי"ד (המשך)

כתובתיך שעשה תחבול' שלא פיחת תנאי ב"ד אלא אוקיר לה שדהו שוה מאה במאתים ולא כתב לה כל נכסי דאית לי אחראין לכתובתך שנמצא עכשיו שאינה יכולה לטרוף היום או למחר אלא אותו השדה שאינו שוה אלא ק' גם זה לא הועיל לו כלום שכל נכסיו אחראין לכתובתה. ואע"ג דלא כתב לה מפני שהוא תנאי ב"ד שיכתוב אדם כך כדאמרי' לקמן בפ' האשה שמעון בן ששח תיקן שיכתוב כל אדם לאשתו כל נכסי אחראין לכתובתך. וכיון שתקנות ב"ד הוא אע"פ שלא כתב לה ככתוב דמי וה"ה נמי אם כתב לה שדה שוה מאתים לכתובתה כדי שיהי' נכסיו בנ"ח ויוכל למוכרן ולא תחזור האשה עליהן לא עשה כלום. מפני תנאו של שמעון בן ששח אלא תנא דמתני' אתא לאשמועינן שא"י לפחות ממאתים זוז בשום ענין ואם השדה שוה מאתים ולא פיחת כלום אך אם נשתדף אותו השדה טורפת משאר נכסיו. ואע"ג דלא כתב לה כל נכסי אחראין לכתובתך כתקנות שמעון בן שטח; ודייקו בגמרא מני מתני' ר"מ היא דאמר כל הפוחת לבתולה מר' ולאלמנה מק' ה"ז בעילת זנות. פי' ואפילו מחלה איהי לאו כל כמינה דאי ר"ש האמר אם רצה כותב לבתולה ר' והיא כותבת לו שנתקבלתי ממך ק'. ולאלמנה ק' והיא כותבת לו התקבלתי ממך נ' זוז פי' ובמתני' תני שאם כתב לה שדה שוה ק' תחת ר' זוז אע"פ שהאשה נתרצית בכך אין ממש במעשיו אלא מתני' דלא כר"י אימא סיפא כתב לה שדה שוה ק' תחת ר' זוז ולא כתב לה כל נכסי דאית לי אחראין לכתובתך חייב מפני שהוא תנאי ב"ד. פי' משמע דגביא ממשעבדי אע"ג דלא כתב לה שיעבוד נכסין. אתאן לר"י דאמר אחריות ט"ס הוא ואע"ג דלא כתוב ככתוב דמי

נא: נערה שנתפתתה פרק רביעי כתובות

חמשה גובין מן המחוררין. מע"ג דקתני מגיינא תנא ושייר הא דתנן בפרק הניזקין (גיטין דף מח: ושם מ"ר) אין מוליאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים והא דפריך בפרק קמא דקידושין (דף טז: ושם) גבי ארבעה מעניקין להם שלש באים ושלש באשה כו' תנא תני ארבעה ואת אמרת תנא ושייר היינו משום דקתני ואי אתה יכול לומר ארבעה באחד מהסס[ט]: **וגט חוב שאין בו אחריות.** ולא"ת תקשי מהכא לשמואל דאמר בפרק קמא דב"מ (דף יג.) אומר היה רבי מאיר שטר שאין בו אחריות אינו גובה לא מנכסים משועבדין ולא מנכסים בני חורין והכא משמע דהליא דגבי מבני חרי ומיהו בלאו הכי איתותב שמואל התם מבריתא ורשב"א אומר דמהכא הוה מצי למידחי דגט חוב שאין בו אחריות היינו שמפורש בו דלא למיגבי ביה ממשעבדי וכעין זה מצינו בפרק גט פשוט (ב"ב דף קסח:) גבי מי שבא ואמר אבד שטר חובי והא דמוקי לה הכא כרבי מאיר היינו משום דלכאורה כוותיה אתיא אבל אי הוה פרין מינה לשמואל הוה מצי למידחי כדפרישית: **אסורה לבעלה.** אין להקשות מאסתר דהות שריא למרדכי (מגילה דף יג:) דלדקת גמורה היתה: **אונס** דשרי רחמנא היכי משכחת לה כו'. [ס] תע"ג דאמרה דשמואל חייסינן קאמר משמע ליה דמדאוריתא קאמר דאי מדרבנן לא הוי מוליאין אותה מבעלה על כך:

ממזרת

יש בהן אחריות נכסים לא יחזיר שבית דין נפרעין מהן אין בהן אחריות נכסים יחזיר שאין בית דין נפרעין מהן דברי רבי מאיר [א]וחכמים אומרים אחד זה ואחד זה לא יחזיר שבית דין נפרעין מהן רישא ר"מ וסיפא ר' יהודה וכי תימא כולה ר' מאיר היא ושאני ליה לר"מ בין כתובה לשטרי ומי שאני ליה והתניא [ב]חמשה גובין מן המחוררין ואלו הן [ג]פירות [ד]ושבח פירות [ה]והמקבל עליו לזון את בן אשתו ובת אשתו וגט חוב שאין בו אחריות וכתובת אשה שאין בה אחריות מאן שמעת ליה דאמר אחריות לאו טעות סופר הוא רבי מאיר וקתני כתובת אשה איבעית אימא ר' מאיר ואיבעית אימא ר' יהודה איבעית אימא ר' יהודה התם כתבה ליה התקבלתי הכא לא כתבה ליה התקבלתי איבעית אימא ר' מאיר מאי חייב דקתני מן המחוררין: לא כתב לה וכו': אמר אבוה דשמואל אשת ישראל שנאנסה אסורה לבעלה חיישינן שמא תחלתה באונס וסופה ברצון איתיביה רב לאבוה דשמואל אם תשתבאי אפרקינך ואותבינך לי לאינתו אישתיק קרי רב עליה דאבוה דשמואל [1]שרים עצרו במלים וכף ישימו לפיהם מאי אית ליה למימר [ג]בשבויה הקילו ולאבוה דשמואל אונס דשריא רחמנא היכי משכחת לה כגון דקאמרי עדים שצווחה מתחלה ועד סוף ופליגא דרבא דאמר רבא [ה]כל שתחלתה באונס וסוף ברצון אפי' היא אומרת הניחו לו שאלמלא [ו](לא) נזקק לה היא שוכרתו מותרת מ"ט [ז]יצר אלבשה תניא כוותיה דרבא [2]והיא לא נתפשה אסורה [ח]והא נתפשה מותרת ויש לך אחרת שאע"פ שלא נתפשה מותרת [ט]ואיזו זו כל שתחלתה באונס וסופה ברצון תניא אידך [י]והיא לא נתפשה אסורה הא נתפשה מותרת ויש לך אחרת שאע"פ שנתפשה אסורה ואיזו [יא]זו אשת כהן אמר רב יהודה אמר שמואל משום רבי ישמעאל [יב]והיא לא נתפשה אסורה הא נתפשה מותרת [יג]ויש לה אחרת שאע"פ שלא נתפשה מותרת [יד]ואיזו זו שקידושיה קדושי טעות שאפי' בנה מורכב על כתיפה ממאנת והולכת לה אמר רב יהודה [טו]הני נשי דגנבו גנבי שריין לגובריהו אמרי ליה רבנן לרב יהודה והא קא ממטיאן להו נהמא מחמת יראה והא קא משלחן להו גירי מחמת יראה ודאי שבקינהו ואזלן מנפשייהו אסירן ת"ר שבויי מלכות הרי הן כשבויין גנובי ליסטות אינן כשבויין והתניא איפכא מלכות אמלכות לא קשיא הא במלכות אחשורוש הא במלכות בן נצר ליסטות אליסטות לא קשיא הא בבן נצר הא בליסטים דעלמא ובן נצר התם קרי ליה מלך והכא קרי ליה לסטים אין גבי אחשורוש לסטים הוא גבי לסטים דעלמא מלך הוא: ובכהנת אהדרינך למדינתך וכו': אמר אביי אלמנה לכ"ג חייב לפדותה שאני קורא בה ובכהנת אהדרינך למדינתך

ממזרת

שאע"פ שברלון מותרת ואיזו זו כו': **קידושי טעות.** על תנאי ולא נתקיים התנאי אם זינתה תחתיו מותרת לו לפי שאינה אשתו אלא פנויה בעלמא היא: **הני נשי דגנבו גנבי.** שלסטים גונבין מתחת בעליהן: **שריין לגבריהו.** לפי שבאונס הם באין עליהן: **והא קא ממטין להו נהמא.** והרי אנו רואים שבעודן אצלן מוליכות להן לאותן גנבים לחם ומזון אלמא רצון הוא. ומשני מחמת יראה הוא דעבוד: **והא קא משלחן להו גירי.** כשנלחמין מזמנות ומושיטות להם חיצים לירות: **ודאי אי שבקינהו.** גנבים נלכת אל בעליהן ואינון אזלן מנפשייהו אל הגנבים אסירן: **שבויי מלכות.** נשים ששבה המלך לתשמיש: **הרי הן כשבויין.** ומותרין לבעליהן כדתנן [ע"ב] ואותבינך לי לאינתו: **במלכות אחשורוש.** הן כשבויין לפי שמלך גדול הוא ויודעת שלא ישאנה ובעילתה באונס: **בן נצר.** לסטים היה ולכד עיירות ומלך עליהם ועשה רשם לסטים ובדיליה תנן שבויי מלכות אינן כשבויין ואסורות לבעליהן דסברה מינסב קא נסיב לה ומבעלת ברלון: **ליסטות אליסטות הוא.** בבן נצר אסורות כדאמרינן דסברה מינסב נסיב לי והריני אשת מלך: **ליסטים דעלמא.** אפילו לקוחים שלו קשין לה לפיכך אינה אלא אנוסה: **נגבי אחשורוש לסטים הוא.** אלמנה בהן אחשורוש קרי לבן נצר גנובי ליסטות ובריתא דתנן איפכא דגנובי ליסטות אינן בליסטים דעלמא קרי לבן נצר שבויי מלכות: **אלמנה לכהן גדול.** קיימא לן לקמן בפ' אלמנה ניזונית (דף ק:) יש לה כתובה ותנאי כתובה ההוא דלמיסקל ולמיפק קאי אבל תנאי כתובה דלמיקם קמיה כגון מזונות ורפואה אמרינן ביבמות דלית לה בפרק יש מותרות (דף פה.) והכא אשמעינן אפי' תנאי כתובה דפירקונה אית לה דמעיקרא אישתעבד לה אבל אף לכשרה לא היה מתנה ואותביך לאינתו אלא אהדרינך למדינתך והא נמי קרינן בה הכי והאי תנאי נמי למיסקל ומיפק קאי:

ממזרת

יש בהן אחריות נכסים. שאעפ"ח שבקרקעות שיגבה מהן (ב"מ יב.). **חמשה גובין מן המחוררין.** מנכסים בני חורין ולא מנכסים משועבדים (ב"ק צה.). **פירות ושבח פירות.** תנן במסכת גיטין אין מוליאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות מנכסים משועבדים מפני תיקון העולם, דבסמ' לקוחות (שם). **גט חוב.** שטר חוב, שאין בו אחריות. שלא שעבד לו לזה בשעת הלוואה אם נכסיו ולא כתב לו כל נכסי אחלאין לך לפרוע מלוה זה (שם). **בשבויה הקילו.** דספיקא בעלמא הוא (ב"ק קיד: וכעי"ז לעיל כג.). **ואיזו זו אשת כהן.** דהיא מיעוטא משמע, היא אשת ישראל הוא דיש חילוק בין נתפשה ללא נתפשה, אבל כהן אין חילוק (יבמות נו:). **והיא לא נתפשה אסורה.** והיא מיעוטא הוא והכי דרש היא אשה קטנה שקדושיה גמורין היא דכי לא נאנסה אסורה לבעלה, ויש לך אחרת שאע"פ שלא נתפשה מותרת. שאפילו זנתה שלא באונס מותרת לבעל ולבועל (נדה נב. וכעי"ז יבמות ק:). **ואיזו זו שקידושיה קדושי טעות.** כגון על מנת שאני כהן והרי הוא ישראל, וכגון קטנה שאין מעשיה כלום ואמה נמי אין ביכה לקדשה (נדה נב.). **ממאנת והולכת לה.** דלאו משואין הוו, לענין זנות נמי לא מיתסרא עליה, דפנויה בעלמא היא ולא אמרינן בעילות שבעל משגלה הוו קידושין, דקסבר כל הבועל על דעת קידושין הראשונים הוא בועל, ולא נתכוין לחזור ולקדשה (שם) וכיון דלא בעיא מייב ביטול לא אמר אשה מותרת ולא זינתה הרי היא כפנויה שזינתה ומותרת לו (יבמות ק:).

מוסף רש"י

יש בהן אחריות נכסים. שבעוד קרקעות שיגבה מהן (ב"מ יב.). **חמשה גובין מן המחוררין.** מנכסים בני חורין ולא מנכסים משועבדים (ב"ק צה.). **פירות ושבח פירות.** תנן במסכת גיטין אין מוליאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות מנכסים משועבדים מפני תקון העולם, דבסמ' לקוחות (שם). **גט חוב.** שטר חוב, שאין בו אחריות. שלא שעבד לו לזה בשעת הלוואה אם נכסיו ולא כתב לו כל נכסי אחלאין לך לפרוע מלוה זה (שם). **בשבויה הקילו.** דספיקא בעלמא הוא (ב"ק קיד: וכעי"ז לעיל כג.). **ואיזו זו אשת כהן.** דהיא מיעוטא משמע, היא אשת ישראל הוא דיש חילוק בין נתפשה ללא נתפשה, אבל כהן אין חילוק (יבמות נו:). **והיא לא נתפשה אסורה.** והיא מיעוטא הוא והכי דרש היא אשה קטנה שקדושיה גמורין היא דכי לא נאנסה אסורה לבעלה, ויש לך אחרת שאע"פ שלא נתפשה מותרת. שאפילו זנתה שלא באונס מותרת לבעל ולבועל (נדה נב. וכעי"ז יבמות ק:). **ואיזו זו שקידושיה קדושי טעות.** כגון על מנת שאני כהן והרי הוא ישראל, וכגון קטנה שאין מעשיה כלום ואמה נמי אין ביכה לקדשה (נדה נב.). **ממאנת והולכת לה.** דלאו משואין הוו, לענין זנות נמי לא מיתסרא עליה, דפנויה בעלמא היא ולא אמרינן בעילות שבעל משגלה הוו קידושין, דקסבר כל הבועל על דעת קידושין הראשונים הוא בועל, ולא נתכוין לחזור ולקדשה (שם) וכיון דלא בעיא מייב ביטול לא אמר אשה מותרת ולא זינתה הרי היא כפנויה שזינתה ומותרת לו (יבמות ק:).

תוספות רי"ד (המשך)

אלא מבנ"ח כדקתני בברייתא ה' גובין מן המחוררין וכו'. איבע"א ר"י התם כתבה ליה התקבלתי. פי' אשה קמחלה ליה ויכולה היא למחול. אבל הכא לא כתבה ליה התקבלתי פי' במתני' הוא כתב לה שדה שוה מנה והיא לא מחלה לו הלכך לא עשה כלום: אם תשתבאי וכו' אמר אבוה דשמואל אשת ישראל שנאנסה אסורה לבעלה פי' מדרבנן. דאע"ג דמדאורייתא אונס בישראל שרי כדנפקא מהוהא לא נתפשה א"נ מולנערה לא תעשה דבר חיישינן שמא תחילתה באונס וסופה ברצון ופליגא דרבא דאמר רבא כל שתחלתה באונס וכסוף היא אומרת הניחו לו שאלמלא לא נזקק עמי הייתי שוכרתו מותרת מ"ט יצר אלבשה פי' תחלה ביאה וסוף ביאה. תניא כוותיה דרבא והיא לא נתפשה אסורה הא נתפשה מותרת ויש לך אחרת שאע"פ שלא נתפשה מותרת ואיזו זו שתחלתה באונס וסופה ברצון: תניא אידך והיא לא נתפשה אסורה הא נתפשה מותרת ויש לך אחרת שאע"פ שנתפשה אסורה ואיזו זו אשת כהן גרסי' ג) בהמדיר אר"י א"ש והיא לא נתפשה אסורה הא נתפשה מותרת ויש לך אחרת [שאע"פ] שלא נתפשה מותרת ואיזו זו שקידושיה קידושי טעות. פי' כגון שקידשה ע"מ שהוא כהן ונמצא לוי דהוא לגרירותא ג) וכ"ש ע"מ שהוא לוי ונמצא לגבות פירותיו אינו גובה אותן ממשעבדי אלא מבנ"ח ושבח קרקעות פי' גזל שדה ומכרה לאחר והשביחה ובא נגזל וטורפה מלוקח ובא לוקח על גזלן לטרוף קרן ושבח הקרן גובה מנכסים משועבדים והשבח גובה מב"ח והמקבל עליו לזון בן אשתו ובת אשתו ושט"ח שאין בו אחריות וכתובת אשה שאין בה אחריות מאן שמעת ליה דאמר גבי שט"ח אחריות לאו ט"ס הוא ר"מ וקתני כתובת אשה שאין בה אחריות אלמא ליה לר"מ תקנות שמעון בן שטח. איבע"א ר"מ איבע"א ר"י איבע"א ר"מ מאי חייב דקתני מן המחוררין. פי' ולעולם ליה לר"מ תקנות שמעון בן שטח. והא דקתני בתולה גובה מאתים לא ממשעבדי

ג) הייטו לאוקימתא דשמואל בב"מ (דף יו"ג) וז"ל והא קלא מהדרינן ליה לגוה לגור ע"פ לגומיתו הייטו משום לדוגה הא אמר להד"מ. ב) מלשון רבינו שכתב בגרסינן בהמדיר משמע שלא היה גורס בכאן לגמרמ"ד דשמואל. ג) אינו מובן דמאי כ"ש הוא לוי ואפילו ע"מ שהוא לוי וכו' ומה שמסיק לבפסיק לית הלכתא כר"ש. יש לעיין דהא בלשנא יוחסין גם ר"ש מודה וכדאמרינן התם:

עין משפט נר מצוה

פד א מיי' פי"ח מהל' גזילה ואבידה הלכ' ל סמג עשין מד טוש"ע מ"מ ס' סה סעיף ו:

פה ב מיי' פ"ט שם הל' ז סמג עשין עג טוש"ע שם ס' שעב סעיף ל:

פו ג מיי' וסמג שם טוש"ע שם סימן שעב סעיף ל:

פז ד מיי' פכ"ג מהל' אישות הלכ' יח סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' קיד סעיף ד:

פח ה מיי' פכ"ד שם הלכ' יט וס"מ מהל' אישות פ"א הלכה ט סמג עשין מז:

פט ו מיי' פכ"ד מהל' אישות הלכה יט ופי"מ מהל' אישות פ"א הלכה מ) טוש"ע אה"ע סי' ו סעיף י:

צ ז מיי' פי"מ מהלכות אישות פ"א הלכ' ח סמג לאוין קכה טוש"ע שם סי' ו סעיף י:

צא ח מיי' פ"ג שם הלכה כ:

צב ט מיי' פכ"ד מהל' אישות הלכה כ סמג עשין מח:

תורה אור השלם

1. שָׂרִים עָצְרוּ בְמִלִּים וְכַף יָשִׂימוּ לְפִיהֶם: איוב כט ט
2. וְשָׁכַב אִישׁ אֹתָהּ שִׁכְבַת זָרַע וְנֶעְלַם מֵעֵינֵי אִישָׁהּ וְנִסְתְּרָה וְהִיא נִטְמְאָה וְעֵד אַיִן בָּהּ וְהִוא לֹא נִתְפָּשָׂה: במדבר ה יג

גליון הש"ם

גמ' יצר אלבשה. עי' ב"ק דף מא ע"א תוס' ד"ה כמאן: **תוס' ד"ה אונס וכו' אע"ג דאבוה דשמואל וכו'.** עיין שער המלך פ"ה מהלכות יסודי התורה ה"ח:

תוספות רי"ד

אין בהם אחריות נכסים יחזיר פי' ה) למלוה לצור ע"פ צלוחיתו ונהדר ליה ללוה לצור ע"פ צלוחיתו דלוה קאמר להד"מ. שאין ב"ד נפרעין מהן דברי ר"מ ר"י אומר בין כך ובין כך לא יחזיר מפני שב"ד נפרעין מהן. פי' מן הלקוחות דס"ל אחריות ט"ס הוא ואפ' שטר שאין בו אחריות גובה מנכסים משועבדים הלכך אם אין החייב מודה לא יחזיר דחיישי' לפרעון ואם החייב מודה לא יחזיר דחיישינן לקנוניא ורבינו יצחק פוסק דהכי הלכתא. רישא ר"מ וסיפא ר"י וכ"ת כולה ר"מ ושאני ליה לר"מ בין כתובה לשטר פי' דדוקא בשטר קאמר דאחריות לאו ט"ס הוא אבל בכתובה מודה דט"ס הוא הואיל דהוא תנאי ב"ד ואי אמרת השתא בשט"ח דקיהיב מלוה זוזי דא"ל לא שדי אינש זוזי בכדי אר"מ דאחריות לאו ט"ס הוא כתובה דלא יהבה אשה כלום לא כ"ש י"ל דכתובה מודה ר"מ דאית ליה תקנות שמעון בן שטח. וכיון דתקנות ב"ד הוא אע"ג דלא כתב כבתוב דמי ומי שני ליה והתניא ה' גובין מן המחוררין. פי' ולא ממשועבדים כדתנן בגיטין אין מוציאין לאכילת פירות ולמזון האשה והבנות מפני תקון העולם ואלו הן פירות גזל שדה מלאה פירות ואכלן וחזר נגזל ולקחה מגזלן ובא

ה) הייטו לאוקימתא דשמואל בב"מ (דף יו"ג) וז"ל והא קלא מהדרינן ליה לגוה לגור ע"פ לגומיתו הייטו משום לדוגה הא אמר להד"מ. ג) מלשון רבינו שכתב בגרסינן בהמדיר משמע שלא היה גורס בכאן לגמרמ"ד דשמואל. ג) אינו מובן דמאי כ"ש הוא לוי ואפילו ע"מ שהוא לוי וכו' ומה שמסיק לבפסיק לית הלכתא כר"ש. יש לעיין דהא בלשנא יוחסין גם ר"ש מודה וכדאמרינן התם:

מסורת הש"ס

א) ב"ק לה., **ב)** [לעיל כג. וש"נ], **ג)** [עי' תוס' מגילה כא.], **ד)** [עי' תוס' יבמות נו: ד"ה ואיזו], **ה)** [יבמות נו:], **ו)** [לקמן עד. יבמות ק: נדה נב.], **ז)** [עי' תוס' יבמות נו: קוד"ה ואיזו ועוד שם ק: ד"ה ואיזו כו' אסמכתא בעלמא היא כו'], **ח)** [ב"מ יג.], **ט)** ואע"ג דבשטרי אמרינן לאו טעות סופר הוא בכתובה מודה הואיל דתנאי ב"ד הוא. ס"ל, מנכסי בני חורין לבד אם יש כו' כל"ל. ס"ל, **י)** [היא. רש"ל], **יא)** [לקמן קא:], **יב)** [דף נ: ד"ה ואין], **יג)** [וע' תוס' יבמות ג: ד"ה למעוטי וכו' ומש"ש בס"ד על הגליון],

יד) ב"ק לה., **טו)** [לעיל כג. וש"נ], **יו)** [לקמן עד. יבמות ק: נדה נב.], **יז)** [לקמן עד. יבמות ק: נדה נב.], **יח)** [עי' תוס' יבמות נו: קוד"ה ואיזו ועוד שם ק: ד"ה ואיזו כו' אסמכתא בעלמא היא כו'], **יט)** [ב"מ יג.], **כ)** ואע"ג דבשטרי אמרינן לאו טעות סופר הוא בכתובה מודה הואיל דתנאי ב"ד הוא. ס"ל, מנכסי בני חורין לבד אם יש כו' כל"ל. ס"ל, **כא)** [היא. רש"ל], **כב)** [לקמן קא:], **כג)** [דף נ: ד"ה ואין], **כד)** [וע' תוס' יבמות ג: ד"ה למעוטי וכו' ומש"ש בס"ד על הגליון],

ממזרת ונתינה לישראל אינו חייב לפדותה. ומ"ת דין לאדם הא אמרינן בפ' יש מותרות (ימות דף פה. ושם) אלמנה לכ"ג כו' ממזרת ונתינה לישראל יש להן כתובה פירות ובולות ופירות היינו פרקונה דפרקונה תחת פירות ואור"י דהתם פי' בקונטר' דיש להן פירות שאוכל הבעל משלהן אבל אם לא מלו לא פריק להו מדידיה אבל שניות דקתני התם דאין להם פירות אפי' מה שאכל הבעל לא יחזיר ואלמנה לכ"ג מפרש אדיי דיש לה לגמרי דין פירות שחייב לפדותה אבל רבא מפרש פירות ממש כמו שאכל ואותן פירות עצמן לא יתן הבעל אא"כ נשבית דאי אפילו לא נשבית א"כ היתה נשכרת וכל הנשים היו רוצות בכך שלא יפדו ויהיו הפירות שלהן אע"ג דאמר לעיל דפרקונה עדיף לה טפי מפירות:

בגון שנדרה היא וקיים לה הוא. טופי הוה ליה למימר דפליגי דמר אזיל בתר מעיקרא ומר אזיל בתר בסוף כדמסיק לקמן אלא דניחא ליה לאוקומי פלוגתייהו בנותן אלבע בין שיניה דאשכחן דפליגי בה תנאי בפרק המדיר (לקמן דף עא. ושם): **והיו מבקשין ממנה עד עשרה בדמיה פעם ראשונה פודה.** ומ"ת והא דבעי בפ' השולח (גיטין דף מה. ושם) אהא דתנן אין פודין את השבויין יותר מכדי דמיהן מפני תיקון העולם אי משום דוחקא דליבורא הוא אי משום דלא ליגרו בהו טפי תפשוט מהכא דמשום דוחקא דליבורא דקתני דפודה עד עשרה בדמיה וי"ל דאפי' לטעמא דלא ליגרו וליתו טפי לא תקינו שלא יוכל לפדות אדם את עצמו יותר מכדי דמיו שהרי עור בעד עור וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו (איוב ב) והכא אשמו כגופו והא דבעי התם למיפשט מהא דלוי פרקיה לברתיה עד תליסר אלפי דינרי היינו משום דאין בתו כגופו: **רצה אינו פודה.** פי' בקונטרס דלא תקינו רבנן אלא חד פדיון משמע מתוך פירושו דאם נשבית פעם שנית דאינו פודה כלל אפילו בדמיה וקשה לעיל (דף מז:) משקינן תקנו מצוי למצוי דמשמע דפירות ופרקון מצויין יותר מכמובה וקבורה לפי שאלו אינם אלא פעם אחת כל ימיה אבל פירות ופרקון אפשר להיות כמה פעמים וי"ל לפירושו דאדרבה פירות ופרקון אינו מצוי אבל קבורה חשיבא מצוי לפי שהנשים ממהרות למות מן האנשים כדאמר בירושלמי וכן כתובה מצוי הוא ור"מ פירש דרצה אינו פודה יותר מכדי דמיה אבל כדי דמיה פודה ותימה לרשב"א דא"כ לרבנן נמי תיקשי פרקון אפרקון שני אע"ג דכדי דמיה יותר על כתובתה ובריתא אחרת משמע דאין פודה יותר על כתובתה ויצטרך לשנויי תרי קולי אית להו בפרקון שני ומשמע דלא צריך לשנויי הכי אלא לרשב"ג: אין

ממזרת ונתינה לישראל אינו חייב לפדותה שאין אני קורא בה ואותבינך לי לאנתו רבא אמר [א]כל שאיסור שבייה גורם לה חייב לפדותה איסור דבר אחר גורם לה אינו חייב לפדותה לימא כתנאי המדיר את אשתו ונשבית רבי אליעזר אומר פודה ונותן לה כתובתה רבי יהושע אומר [ב]נותן לה כתובתה ואינו פודה אמר רבי נתן שאלתי את סומכוס כשאמר רבי יהושע נותן לה כתובתה ואינו פודה בשהדירה ולבסוף נשבית או בנשבית ולבסוף הדירה ואמר לי לא שמעתי ונראין דברים [ג]שהדירה ולבסוף נשבית דאי אמרת נשבית ולבסוף הדירה אתי לאיערומי מאי לאו במדיר אשת כהן קמיפלגי ואביי דאמר כרבי אליעזר ורבא דאמר כרבי יהושע לא הכא במאי עסקינן [ד]כגון שנדרה איהי וקיים לה הוא ר' אליעזר סבר [ה]הוא נותן אצבע בין שיניה ורבי יהושע סבר היא נתנה אצבע בין שיניה אי היא נתנה אצבע בין שיניה כתובה מאי עבידתה ותו אמר ר' נתן שאלתי את סומכוס כשאמר רבי יהושע נותן לה כתובתה ואינו פודה בשהדירה ולבסוף נשבית או בשנשבית ולבסוף הדירה ואמר לא שמעתי ואי דנדרה איהי מה לי הדירה ולבסוף נשבית מה לי נשבית ולבסוף הדירה אלא לעולם דאדרה איהו ואביי מתרץ לטעמיה ורבא מתרץ לטעמיה אביי מתרץ לטעמיה אלמנה לכהן גדול כולי עלמא לא פליגי דחייב לפדותה ממזרת ונתינה לישראל כולי עלמא לא פליגי דאינו חייב לפדותה מדיר אשת כהן נמי כולי עלמא לא פליגי דחייב לפדותה דהיינו אלמנה [ו][לכ"ג] כי פליגי במדיר אשת ישראל רבי אליעזר אזיל בתר מעיקרא ורבי יהושע אזיל בתר בסוף רבא מתרץ לטעמיה אלמנה לכ"ג ממזרת ונתינה לישראל כולי עלמא לא פליגי דאינו חייב לפדותה כי פליגי במדיר בין אשת כהן ובין אשת ישראל רבי אליעזר אזיל בתר מעיקרא ורבי יהושע אזיל בתר בסוף: נשבית חייב לפדותה וכו': ת"ר נשבית בחיי בעלה ואח"כ מת בעלה הכיר בה בעלה יורשין חייבין לפדותה לא הכיר בה בעלה אין יורשין חייבין לפדותה לוי סבר למיעבד עובדא כי הא מתניתא א"ל רב הכי אמר חביבי לית הלכתא כי הא מתניתא אלא כי הא דתניא [ז]ה[ה]נשבית לאחר מיתת בעלה אין היתומין חייבין לפדותה ולא עוד אלא אפילו נשבית בחיי בעלה ואחר כך מת בעלה אין היתומין חייבין לפדותה שאין אני קורא בה ואותבינך לאינתו תנו רבנן [ו]נשבית והיו מבקשין ממנו עד עשרה בדמיה פעם ראשונה פודה מכאן ואילך רצה פודה רצה אינו פודה רבן שמעון בן גמליאל אומר אין

ממזרת ונתינה לישראל אינו חייב לפדותה שאין אני קורא בה ואותבינך לי לאנתו. אע"ג דאית לה כתובה ותנאי כתובה דלמשקל ומיפק לית לה תנאי כתובה דפרקונה דמעיקרא לא אשתעבד לה: **אלין אני קורא בה ואותבינך לאינתו.** שזהו תנאי כתובה לישראלית: **רבא אמר כו'.** בממזרת ונתינה כאדיי סבירא ליה דלא אשתעבד לה אבל באלמנה לכ"ג פליג עליה ואמר מעיקרא לא אשתעבד לכהנת ואהדריך למדינתך אלא מחמת שאסרה השבויה עליו אבל לנאסרת מחמת דבר אחר לא נשתעבד דתנאי כתובה דישראל וכהן שוין אלא שהכהן מתנה עמה שאפי' תאסר עליו מחמת שבייתה לא תפסיד כתובת פרקונה: **המדיר את אשתו.** מלהנות לו: **פודה.** ואע"פ שאסופו לגרשה מחמת נדר: **ואינו פודה.** לקמן מפרש טעמיה: **או בנשבית ולבסוף הדירה.** [כלומר **או אפי' בשנשבית ולבסוף הדירה**] נמי אמר ואע"ג דאיכא למימר לא הדירה אלא להפטר מן הפדיון: **מאי לאו במדיר אשת כהן.** בכהן שהדיר את אשתו דאי דישראל לא אמר ר' אליעזר פודה שהרי אין אני קורא בה תנאי כתובת ישראל ואותבינך לי לאינתו אלא בכהן קיימינן ומשום שאני קורא בה ואהדריך למדינתך קאמר ר' אליעזר פודה ואע"ג דאיסור דבר אחר גרם לה [ליאסר עליו ואדיי רבי אליעזר ורבא כר' יהושע דאמר אינו פודה והוסיף דאמר רבי אליעזר ורבא כר' יהושע דאמר אינו פודה הואיל ואיסור דבר אחר גרם לה]: **הכא במאי עסקינן כו'.** כלומר לעולם רבי אליעזר ורבי יהושע לאו בפלוגתא דאדיי ורבא פליגי ואי באיסור דבר אחר שלא על ידי נדר אי נמי בהנתן ע"י נדר דבולי עלמא אי כאדיי אי כרבא והכא כגון שנדרה היא וקיים לה הוא שאמר יתקיים או החרים ולא הפר ביום שמעו ודישראל פליגי וטעמא דרבי יהושע דקסבר היא נתנה אצבע בין שיניה ונוסכתו כלומר היא גרמה לעצמה לבטל תנאה שאין אני יכול לקרות דישראל ואותבינך לאינתו ור' אליעזר סבר הוא נתן אצבעה[ט] בין שיניה לינשך שלא הפר לה: **מה לי הדירה ולבסוף נשבית.** הא לא העריס מידי שהרי היא התחילה בנדר: **ואדיי מתרץ לטעמיה.** למימר לאו תנאי היא אלא דכ"ע כוותי קיימי וכן רבא מתרץ לטעמיה: **דחייב לפדותה.** שהרי אני קורא בה בין בתחלת התנאי בין בסוף קיומו ואהדריך למדינתך ואע"ג דאיסור דבר אחר גרם לה אהדריך למדינתך הוא: **ממזרת ונתינה לישראל אין חייב לפדותה.** שאין אני קורא בה לא בשעת התנאי ולא בסופו ואותבינך לי לאינתו: **מדיר אשת כהן נמי.** כהן שהדיר את אשתו נמי שתנאי הראשון ואהדריך למדינתך ואפשר ואפשר לו לחול בשעת התנאי ואפשר לו לקיימו בסופו חייב לפדותה דהיינו כאלמנה לכ"ג: **כי פליגי בישראל שהדיר את אשתו.** שתנאו הראשון ואותבינך לאינתו היה ראוי לחול[ו] אבל בסופו אי אפשר לקיימו ר' אליעזר אזל בתר מעיקרא כו': **דאינו חייב לפדותה.** אלמנה שאין אני קורא בה אהדריך למדינתך מחמת שבייה אלא מחמת דבר אחר וממזרת שאין אני קורא בה ואותבינך לאינתו לא בתחילה ולא בסוף: **כי פליגי במדיר בין אשת כהן.** דמעיקרא בשעת התנאי קיימי ביה ואהדריך מחמת שבייה ובסוף איכא איסור דבר אחר וכן במדיר אשת ישראל מעיקרא קיימי בה ואותבינך לאינתו ובסוף לא קיימי בה הכי: **הכיר בה בעלה.** עד שלא מת ודע לו שנשבית ונתחייב בפרקונה בחייו: **תניא.** רבי חייא שהוא דודו אמי אביו [פסחים ד.]: **רצה אינו פודה.** דלא תקינו בה רבנן אלא חד פדיון: מפני

[ג] [לקמן נט: עא.], [סם], [ג] רש"ל, [ד] [תוספתא פ"ד], [ה] בס"א: אלבעו, [ו] בס"א נוסף: בתחילתו, [ז] בגיטין איתא ליגרבו,

תוספות רי"ד

כהן דהוא לשבח שקידושי' קידושי טעות בדפסיק לית הל' כר"ש בפ"ב דקידושין. ואם זינתה אפילו ברצון מותרת לבעלה שהרי היא לו כפנויה ולא כאשתו שזינתה (לשון) [דהך] נשואין אינה כלום: ואפי' בנה מורכב על כתפה מאמנת והולכת לה. פי' לאו דווקא ממאנת אלא הרי היא מותרת לכל אדם בלא גט: אמר ר"י הני נשי דגבו גבי שריין לגבריהו ואע"ג דממטיין להו מיא ונהמא ומשלחו להו גירא שמחמת יראה הוא דקא עבדין פי' כשנלחמין מזמינין ומושיטין להן חיצים ליורות שבקינהו ואזלי מנפשייהו ודאי אסורין: ת"ר שבויי מלכות ה"ה כשבוי' גנבים ולסטים אינן כשבוין והתניא איפכא לא ק' כאן במלכות אחשורוש כאן במלכות בן נצר גנבים אלסטים ל"ק הא בב"נ הא בלסטים דעלמא וב"נ הכא קרי ליה מלך והכא קרי ליה לסטים אין גבי אחשורוש ליסטים הוא גבי ליסטים דעלמא מלך הוא. פי' שבויי מלכות הרי הן כשבויין כמו מלכות אחשורוש שאנס הרבה נשים למשכבו ואותן הנשים הן כשבויים שהן אנוסין ומותרות לבעליהן שמסתמא לא נתרצות לו דמימר אמרה מלך גדול כזה לא ישימני גברת ולתאות יצרו הוא מתכוין והלכך אנוסה היא ושבויי ליסטים אינן כשבויים דתני התם הן כמו בן נצר שהי' ליסטים ושולל ונתגבר וכבש הרבה עיירות ומפני שלא היה מלך נכבד וחשוב האשה שהי' אונס למשכבו סמכה דעתה שישימנה גבירה ומסתמא היא מתרצת לו ואין דינה כשבויין והיא אסורה לבעלה ישראל ולגבי אחשורוש קורא לבן נצר ליסטים שלא מלך כ"א בליסטיות ומאי שבויי ליסטים ה"ה כשבויין אלו הן ליסטים דעלמא והן כשבויי אנוסים ומותרת לבעליהן דמסתמא לא נתרצית לו ואין חפצה להיות אשתו שבויי מלכות אינן כשבויין והוא בן נצר שמלך ואינן כשבויין דמסתמא היא נתרצית לו כדאמרן ולגבי ליסטים דעלמא שלא מלכו קרי לבן נצר מלך מפני שמלך: ובכהנו' אהדריך למדינתך פי' אוציאך מבית השבי ואשיבך לבית אביך בכ"מ שהוא: אמר אביי אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכ"ה חייב לפדותה שאני קורא בה ואהדריך למדינתך פי' המורה קי"ל בפ' אלמנה נזונית יש לה כתובה ותנאי כתובה היא דלמשקל ולמיפק קאי אבל תנאי כתובה דלמיקם קמיה כגון מזוני ורפואה אמרינן [בביבמות] בפ' יש מותרות דלית לה. ואשמועינן אביי הכא דתנאי כתובה דפרקונה אית לה דמעיקרא אישתעביד לה שהרי אף לכשרה לא היה מתנה ואותבינך לאנתו אלא אהדריך למדינה ובהא נמי קרינא בה הכי ואע"ג דאסירא ליה והוא תנאה דלמיפק הוא. ממזרת ונתינה לישראל אינו חייב לפדותה שאין אני קורא בה ואותבינך לי לאינתו. פי' אע"ג דאית לה כתובה ותנאי כתובה דלמשקל ולמיפק קאי. ל"ל תנאי כתובה דפרקונה דמעיקרא לא אישתעביד לה ואין אני קורא בה ואותבינך לי לאנתו. רבא אמר כל שאיסור שבוי' גורם לה פי' ליאסר על בעלה חייב לפדותה פי' דהכי משמע תנאה אי תשתבאית שמחמת שבוי' מיפסלת לי הריני מתנה לך דאפריקינך ואהדרינך למדינתך ומנה (דאומר

אני קורא בה ואותבינך לי לאינתו פי' שאעפ"י שהיבם מיבמה לא איקרי לי לאנתו שיבמה נקראת ולא אשה והא דכתיב ולקחה לו לאשה לדרשה [אתא] שיגרשנה בגט ומחזירה ככל אשה דעלמא אבל יבמתו נקראת וכדכתיב ויבמה וכ"ש אם היא פסולה שאינו רשאי ליקח אותה לאשה שאין חייב לפדותה ואפילו אם היתה אשת כהן דהל' כרבא שכל שבישראל אינו פודה כהן נמי אינו פודה. וכיון שאין חייבים לפדותה ממילא אין להם פירות לא ליבם ולא ליורשים: ת"ר נשבית והיו מבקשים ממנו עד עשרה בדמיה פעם ראשונה פודה. פי שחובה הוא המוטל עליו שכך כותב לה בכתובתה מכאן ואילך רצה פודה רצה אינו פודה.

צג א מיי' פי"ד מהל' מאכלות אסורות הלכה כב סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' עח סעיף ו [ז]:

צד ב ג מיי' שם הלכה כא טוש"ע שם סעיף ה:

צה ד מיי' פי"ב מהל' מאכלות אסורות הלכה כד סמג שם טוש"ע י"ד סי' רלה סעיף ג וטור אה"ע סי' עב:

צו ה מיי' פי"ח שם הלכה ה סמג לאוין פא טוש"ע אה"ע סי' עח סעיף ח:

צז ו מיי' פי"ד שם הלכה יט טור וב"י י"ד סי' רנב וטוש"ע אה"ע סי' עח סעיף ג בהג"ה:

תוספות רי"ד (המשך)

פסלת לי) [דעל פסול שהיא פסולה ליה] מחמת ד"א שלא מחמת שבויה לא מתנה בהדה למיפרקה הלכך אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט וממזרת ונתינה לישראל מחמת ד"א הוא ופטור. וקי"ל הלכה כרבא: תניא המדיר את אשתו. פי' הדירה ואסורה עליו בהנאה ואח"כ נשבית. פי' שא"י להחזירה לו לאשה מפני נדרו ר"א אומר פודה אותה ונותן לה גט וכתובתה ר"י אומר נותן לה כתובתה ואינו פודה ואוקי פלוגתא הכי. באלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט וממזרת ונתינה לישראל כ"ע לא פליגי דאינו חייב לפדותה. פי' מפני שאיסור ד"א גורם לה כדאמרן כי פליגי במדיר שהוא גרם האיסור ופליגי בין באשת כהן בין באשת ישראל דר"א סבר בתר מעיקרא אזלי'. כדנסבא וכתב לה תנאה ואז הות שריא ליה אע"ג דהשתא בשעת פדיון היא אסורה לו כיון שהוא גרם לאיסור הזה שיבא חייב לפדותה ור"א כאביי ס"ל ור"י סבר אע"ג שהוא גורם לאיסור בתר לבסוף אזלי' דהיינו בשעת פדי'. ולא מיבעיא באשת ישראל שאינו יכול לקיים ואותבינך לי לאינתו שהרי סופו להוציאה משום הנדר פטור. פי' דאיסור ד"א גורם. אלא אפי' באשת כהן דמצי למיקם תנאי' היינו ואהדרינך למדינתך פטור משום דס"ל כרבא והלכתא כר"י: נשבית חייב לפדותה. ת"ר נשבית בחיי בעלה ואח"כ מת בעלה הכיר בה בעלה. פי' נודע לבעלה עד שלא מת יורשים חייבים לפדותה שכבר נתחייב בעלה לפדותה ונשתעבדו כל נכסיו בפרקונה. לא הכיר בה בעלה אין היורשים חייבים לפדותה ואין אני קורא בה ואותבינך לי לאינתו שהרי מת: לוי סבר למיעבד עובדא כי הא מתני'. פי' שאם הכיר בה בעלה היורשים חייבים לפדותה. א"ל רב הכי אמר חביבי פי' רבי חייא שהוא דודו כלומר אחי אביו לית הל' כי הא מתני' אלא כי הא דתניא נשבית לאחר מיתת בעלה אין היתומים חייבים לפדותה. ולא עוד אלא אפילו נשבית בחיי בעלה ואח"כ מת בעלה אין חייבים לפדותה שאין

אין פודין את השבויין יותר על כדי דמיהם מפני תקון העולם. ᵃהא בכדי דמיהן פודין אע"ג דפרקונה יותר על כתובתה ורמינהי נשבית והיו מבקשין ממנו עד עשרה בכתובתה ᵃפעם ראשונה פודה מכאן ואילך רצה פודה רצה אינו פודה ר"ש בן גמליאל אומר אם היה פרקונה כנגד כתובתה פודה אם לאו אינו פודה רבן שמעון בן גמליאל תרי קולי אית ליה: לקתה חייב לרפאותה: תנו רבנן ᵇאלמנה ניזונת מנכסי יתומין וצריכה רפואה הרי היא כמזונות רבן שמעון בן גמליאל אומר ᶜרפואה שיש לה קצבה נתרפאת מכתובתה שאין לה קצבה הרי היא כמזונות אמר רבי יוחנן עשו הקזת דם בארץ ישראל כרפואה שאין לה קצבה קריביה דרבי יוחנן הוה להו איתת אבא דהות צריכה רפואה כל יומא אתו לקמיה דר' יוחנן אמר להו ᵈאיזילו קוצו ליה מידי לרופא אמר רבי יוחנן ᵉעשינו עצמינו כעורכי הדיינין מעיקרא מאי סבר ולבסוף מאי סבר מעיקרא סבר ᶠומבשרך לא תתעלם ולבסוף סבר ᵍאדם חשוב שאני: מתני' ʰ'לא כתב לה ᶦבנין דכרין דיהוו ליכי מינאי אינון ירתון כסף כתובתיך יתר על חולקהון דעם אחוהון חייב שהוא תנאי ב"ד ᵏᵐבנן נוקבן דיהוין ליכי מינאי יהוין יתבן בביתי ומיתזנן מנכסי עד דתלקחון לגוברין חייב שהוא תנאי בית דין ˡאת ᵐתהא יתבא בביתי ומיתזנא מנכסי כל ימי ᶿמיגר אלמנותיך בביתי חייב שהוא תנאי בית דין כך היו אנשי ירושלים כותבין ᶿאנשי גליל היו כותבין כאנשי ירושלים אנשי יהודה היו כותבין עד שירצו היורשין ליתן לך כתובתיך לפיכך אם רצו יורשין נותנין לה כתובתה ופוטרין אותה: גמ' אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי מפני מה התקינו כתובת בנין דכרין כדי שיקפוץ אדם ויכתוב לבתו כבנו ומי איכא מידי דרחמנא אמר ברא לירות ברתא לא תירות ואתו רבנן ומתקני דתירות ברתא הא נמי דאורייתא הוא דכתיב ²קחו נשים והולידו בנים ובנות וקחו לבניכם נשים ואת בנותיכם תנו לאנשים ᶜבשלמא בנים בידיה קיימי אלא בנתיה מי קיימן בידיה הא ᵈקא משמע לן דנלבשה וניכסה וניתיב לה מידי כי היכי דקפצי עלה ואתו נסבי לה ועד כמה אביי ורבא דאמרי תרוייהו ᵉעד לעישור נכסי ואימא דאב לירות דבעל לא לירות אם כן אב נמי מימנע ולא כתב ואימא היכא דכתב אב ᶠ(לכתוב בעל היכא דלא כתב אב לא לכתוב בעל ᶠ)לא פלוג רבנן בת בין הבנים נמי תירות כנחלה שויוה רבנן בת בין הבנות תירות לא פלוג רבנן ותיגבי ממטלטלי ᶠכתובה שויוה רבנן תטרוף ממשעבדי ᶠᵐירתון תנן ואימא אף על גב דליכא ᶠᶿמותר דינר ˡבמקום דקא מיעקרא נחלה דאורייתא לא תקינו רבנן רב פפא איעסק ליה לבריה בי אבא סוראה אזיל למיכתב לה כתובתה שמע יהודה בר מרימר נפק אתא איתחזי ליה כי מטו לפיתחא הוה קא מפטר מיניה אמר ליה ניעול מר בהדאי חזייה

ᵃאין פודין את השבויין יותר על כדי דמיהם מפני תקון העולם ᵇהא בכדי דמיהן פודין אע"ג דפרקונה יותר על כתובתה ורמינהי נשבית והיו מבקשין ממנו עד עשרה בכתובתה ᵃפעם ראשונה פודה מכאן ואילך רצה פודה רצה אינו פודה ר"ש בן גמליאל אומר אם היה פרקונה כנגד כתובתה פודה אם לאו אינו פודה רבן שמעון בן גמליאל תרי קולי אית ליה: לקתה חייב לרפאותה: תנו רבנן ᵇאלמנה ניזונת מנכסי יתומין וצריכה רפואה הרי היא כמזונות רבן שמעון בן גמליאל אומר ᶜרפואה שיש לה קצבה נתרפאת מכתובתה שאין לה קצבה הרי היא כמזונות אמר רבי יוחנן עשו הקזת דם בארץ ישראל כרפואה שאין לה קצבה קריביה דרבי יוחנן הוה להו איתת אבא דהות צריכה רפואה כל יומא אתו לקמיה דר' יוחנן אמר להו ᵈאיזילו קוצו ליה מידי לרופא אמר רבי יוחנן ᵉעשינו עצמינו כעורכי הדיינין מעיקרא מאי סבר ולבסוף מאי סבר מעיקרא סבר ᶠומבשרך לא תתעלם ולבסוף סבר ᵍאדם חשוב שאני: מתני' ʰ'לא כתב לה ᶦבנין דכרין דיהוו ליכי מינאי אינון ירתון כסף כתובתיך יתר על חולקהון דעם אחוהון חייב שהוא תנאי ב"ד ᵏᵐבנן נוקבן דיהוין ליכי מינאי יהוין יתבן בביתי ומיתזנן מנכסי עד דתלקחון לגוברין חייב שהוא תנאי בית דין ˡאת ᵐתהא יתבא בביתי ומיתזנא מנכסי כל ימי ᶿמיגר אלמנותיך בביתי חייב שהוא תנאי בית דין כך היו אנשי ירושלים כותבין ᶿאנשי גליל היו כותבין כאנשי ירושלים אנשי יהודה היו כותבין עד שירצו היורשין ליתן לך כתובתיך לפיכך אם רצו יורשין נותנין לה כתובתה ופוטרין אותה: גמ' אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי מפני מה התקינו כתובת בנין דכרין כדי שיקפוץ אדם ויכתוב לבתו כבנו ומי איכא מידי דרחמנא אמר ברא לירות ברתא לא תירות ואתו רבנן ומתקני דתירות ברתא הא נמי דאורייתא הוא דכתיב ²קחו נשים והולידו בנים ובנות וקחו לבניכם נשים ואת בנותיכם תנו לאנשים ᶜבשלמא בנים בידיה קיימי אלא בנתיה מי קיימן בידיה הא ᵈקא משמע לן דנלבשה וניכסה וניתיב לה מידי כי היכי דקפצי עלה ואתו נסבי לה ועד כמה אביי ורבא דאמרי תרוייהו ᵉעד לעישור נכסי ואימא דאב לירות דבעל לא לירות אם כן אב נמי מימנע ולא כתב ואימא היכא דכתב אב ᶠ(לכתוב בעל היכא דלא כתב אב לא לכתוב בעל ᶠ)לא פלוג רבנן בת בין הבנים נמי תירות כנחלה שויוה רבנן בת בין הבנות תירות לא פלוג רבנן ותיגבי ממטלטלי ᶠכתובה שויוה רבנן תטרוף ממשעבדי ᶠᵐירתון תנן ואימא אף על גב דליכא ᶠᶿמותר דינר ˡבמקום דקא מיעקרא נחלה דאורייתא לא תקינו רבנן רב פפא איעסק ליה לבריה בי אבא סוראה אזיל למיכתב לה כתובתה שמע יהודה בר מרימר נפק אתא איתחזי ליה כי מטו לפיתחא הוה קא מפטר מיניה אמר ליה ניעול מר בהדאי חזייה

ᶠ)[כיון דטעמא משום נדוניא הוא היכא דאין לו בנים ממנה אלא] יש לו בת מן אשה אחת ובנים מן האחרת תטול בת היחידה כתובת אמה לירש נדוניא שנתן אבי אמה מאי שנא דתקון בנין דכרין: **כלהא שויוה רבנן.** דירתון תנן ואין בת יורשת בין הבנים: **בת בין הבנות תירות.** יש לו בת מן אשה אחת ובנות מן האחרת תטול בת היחידה כתובת אמה לירש נדוניית אבי אמה דהא מ"ג שויוה כנחלה יש משפט נחלה לבת בין הבנות: **לא פלוג רבנן.** במשפט כתובת בנין דכרין דבת בין הבנים לא תשקול ובת בין הבנות תשקול: **ותגבי ממטלטלי.** כיון דטעמא משום נדוניית אבי האם הוא אלמה אמרינן לעיל (דף נ:) כשם שאין הבנים יורשין אלא מקרקע ואוקימנא בכתובת בנין דכרין: **כלכתובה שויוה רבנן.** ומטלטלי דיתמי לא משתעבדי לשטרא: **תטרוף ממשעבדי.** אי ככתובה שויוה ולקמן פליגי בה ברישא פרק אע"פ [נה.]: **ירתון תנן.** ואין ירושה במשועבדין: **ואימא אע"ג דליכא מותר דינר.** יתר על שתי הכתובות יטלו כתובת בנין דכרין אלמה תנן בפרק מי שהיה נשוי (לקמן נא.) אין שם אלא שתי כתובות מולקין בשוה: **מקום דמיעקרא נחלה דאורייתא.** משום נחלה דרבנן: **לא תקון רבנן.** נחלה דידהו לעקור נחלת חלוקה שוה לגמרי שהיא מן התורה הלכך כי איכא מותר דינר שיחלקוהו בשוה בנחלה דאורייתא יטלו אלו כתובת אמן ואלו כתובת אמן משום נחלה דרבנן ואי לא לא: **כי אתא סורלה.** תמיו היה והשיא רב פפא לבנו אחות אשתו כדאמרינן באלו נערות (לעיל נט:) אמרה לי בת אבא סורלה כי נהמא אקשא בחיני ובסנהדרין (דף יד:) נמי אמרינן אים ושתי נשים שאין מטיילין ביניהן אחד כגון רב פפא ובת אבא סורלה: **אזיל.** רב פפא לבית אבי הנערה לכתוב כתובתה ושם יפסוק אביה ויכתוב לה בנדוניתה מה שיכתוב: **כי מטו לפתחא.** אבא סורלה: **הוה מיפטר מיניה.** יהודה נטל רשות מרב פפא לחזור לאחוריו: חזיה

מפני תקון העולם. שלא ירגילו להעלות על דמיהן: **כנגד כתובתה.** אבל יותר מכתובתה לא דלא יהא טפל חמור מן העיקר תנאי כתובתה יתר על הכתובה: **פרי קולי.** לא יותר על דמיה שהיא רואה לימכר בשוק ולא יותר על כתובתה: **וצריכה רפואה הרי היא כמזונות.** ואם צריכה רפואה הרי הרפואה כמזונות שלא יהא מבקשים לה קצבה אלא מה שהיא רואה: מזונות אין להם קצבה אלא מה שהיא רואה: **קוצו ליה מידי לרופא.** שיקבל עליו רפואתה עולמית בכך וכך: **דעורכי הדיינין.** מוהב אחד מבעלי דיינין ומטעים זכיותיו לדיין ועורך [הדין לפני] הדיינין לזכותו מיקרי עורכי הדיינין שעורך את הדיינין להפוך לבם לטובתו של זה: **מעיקרא.** כשהשיא עלה: **ולבסוף.** כשנתמרמר: **מתני' יתר על חולקהון דעם אחוהון.** בני אשה אחרת אם תמותי בחיי ואירשך יטלו בניך כתובתך. ונפקא מינה שמא מרובה היא או שמא יהו בני אשה האחרת מרובים ובניך מועטים וטוב להן שיטלו כתובת אמן והמרובים כתובת אמן ואפי' הכתובות שוות: **כל ימי מיגר אלמנותיך.** כל ימי משך אלמנותיך: **גמ' מפני מה תקנו לכותב בנין דכרין.** מאחר שהבעל יורש את אשתו למה תקנו שיורים לבניה מה שירש ממנה דהיינו נדוניא שלה: **ויתן לבתו.** נדוניא יפה דאילו מתה יירשו בניה: **דרחמנא אמר ברא לירות.** דכתיב (במדבר כז) אים כי ימות וכן אין לו וגו' הא יש לו בנו יורשו ולא בתו: **ותקון דתירות ברתא.** שיתן לה האב ממונו שהיו בניו לאויין לירש: **כשלמא בנו בידו.** לבקש לו אשה שדרכו של אים לחזר על אשה ᶠ): **אלא בתו מי בידו.** וכי דרך אשה לחזר על אים: **ואימא דאב לירות דבעל לא לירות.** כיון דטעמא כדי שיקפוץ ליתן לבתו הוא דתקון נדוניא דיהב אב לבתו לירתון בניה דילה אבל שאר כתובות נכסי הבעל כגון מנה מאתים ותוספת דבעל לא לירתון: **אם כן.** דלא ירתי לשאר הכתובה: **אב נמי מימנע ולא כתב.** לבתו אחרי שזה מקפיד על שלו מלהוריש לבני בתי אף אני אמשוך ידי מלהרבות לו נדוניא: **היכא דכתב אב הוא.** כיון דטעמא משום שיקפוץ אב לתת נדוניא לבתו היא היכא דכתב אב נדוניא לבתו אבל שאר כתובות בעל לא נדוניא לבתו לא נכתוב בעל תנאי כתובת בנין דכרין: **לא פלוג רבנן.** לא חלקו בין כתובה לכתובה אחרי שרוב כתובות יש בהן בעצמו איך אני נותן נכסי לבתי שמא תמות בחיי בעלה וירשנה ותפול ירושתי ביד אחרים אבל עכשיו יתן לה (המה) [האב] ואומר אפי' תמות בתי בחיי בעלה יירשנה בנה וכך בתי חביבה עלי כבני: ועד כמה פי' זקוק לתת לה אביי ורבא דאמרי תרוייהו עד עישור נכסי. ואימא דאב לירות דהיינו הנדוניא דבעל לא לירות מנה ומאתים ותוספת. פי' אחרי שהתקנה היא כדי שיקפוץ ניתקן נמי דנדוניא דאב לירות. א"כ פי' דלא ירתי לשאר כתובה ממינע אב ולא כתב לבתו. פי' יאמר כך אחרי שזה מקפיד על שלו מלהוריש לבני בתי גם אני אמשוך ידי מלהרבות נדוניא: ואימא. פי' כיון דטעם דניתקנה הוא כדי שיקפוץ היכא דכתב אב נדוניא לכתוב בעל לאהי תנאה פי' ב"ד היכא דלא כתב אב לא לכתוב בעל לא פלוג רבנן ᶠ) שלא יהא תנאי כתובה עדיף מכתובה עצמה והשתא דתקון רבנן דמתיבתא למיגבי כתובה ממטלטלי מיבעיא לי אי גביא בת ב"ד נמי כתובת בת ב"ד ממטלטלי אי לא ומסתמא דגביא דהא אי לאו דלא להוי תנאי כתובה עדיף מכתובה עצמה הוי מן דינא דליגבי ממטלטלי והשתא דכתובה עצמה גביא איהי נמי גביא: ותטרוף ממשעבדי. פי' אם כתובה שוינהו כדרך שטורפת האשה דהא כבע"א היא ונשתעבדו לה קודם לכן ולמה בפ' י"ג ובפ' אע"פ נמי בשמעתא קמייתא אמרי' לא טרפא ממשעבדי. ירתון תנן. פי' ואין ירושה ממשועבדים. פי' במה ששעבד האב אין הבנים יורשים: ואימא. פי' כיון שהטעם הוא כדי שיקפוץ אע"ג דליכא מותר דינר לחלוק

הל' כר' מחברו ולא מרבו: לקתה בחלאים חייב לרפאותה אמר הרי גיטה וכתובתה תרפא א"ע רשאי פי' דרפואה כמזונות דמיא וכשם שיכול לפסוקי מזונותיה על גיטה וכתובה ה"נ יכול לפסוקי רפואתה ולא דמי רפואה לפדיון: ת"ר אלמנה נזונית מנכסי יתומים ואם צריכה רפואה ה"ה כמזונות. פי' דתרוייהו חיותא ניהנו רשב"ג אומר רפואה שיש לו קצבה מרפאים אותה מכתובתה. פי' דכיון שיש לה קצבה כמה רופא לוקח עליה לא דמי למזוני דמזוני ל"ל קצבה ורפואה שאין לה קצבה ה"ה כמזונות: קריביה דר' יוחנן איתת אבא דהוה צריכה רפואה כל יומא. פי' היה מפרנסין אשת אביהן אתו לקמי' דר' א"ל זילי קציי לה מידי לרפואה. פי' כדי שתהיה לה קצבה ותתרפא מכתובתה אר"י עשינו עצמינו כעורכי דיינין. פי' שאינן כשרים שמלמדים טענות לבעל דין. מעיקרא מאי סבר פי' כשהשיאן עצה ולבסוף מאי סבר פי' כשנתחרט מעיקרא סבר ומבשרך לא תתעלם ולבסוף סבר אדם חשוב שאני משום ולזות שפתים הרחק ממך. בעי מימנע נפשיה מליזותא וג"ל דוקא ירושים שאין חייבים בפרקונה אין חייבים ברפואה שיש לה קצבה אבל בעל שחייב בפרקונה חייב אפי' ברפואה שיש לה קצבה: **מתני'** לא כתב לה בנין דכרין דיהויין ליכי מינאי אינון ירתין כסף כתובתך יתר על חולקיהון דעם אחוהון חייב מפני שהוא תנאי ב"ד בנן נוקבין דיהויין ליכי מינאי תהוין יתבן בביתי ומתזנין מנכסי עד דתלקחין לגוברין חייב מפני שהוא תנאי ב"ד.

ᶠ) נראה דתסר כאן ו"ל ותגבי ממטלטלי ככתובה שויוה רבנן שלא יהא תנאי כתובה וכו'.

עין משפט נר מצוה

צה א מיי' פ"ח מהל' מתנות עניים הל' יב [ופי"ד מהל' אישות הלכה יט] טוש"ע י"ד סי' רנ"ד סעיף ד [ושו"ע אה"ע סי' עח סעיף ב]:

צט ב ג מיי' פי"ח מהל' אישות הלכה יט סמג לאוין פא טוש"ע אה"ע סי' עח סעיף ב ג:

ק ד מיי' פי"ח שם הל' ה סמג לאוין פה טוש"ע שם סימן עט סעיף ג וסי' לד סעיף ז:

קא ה טוש"ע שם סימן עט סעי' ב:

קב ו מיי' פי"ב שם הל' ג ז סמג עשין מח טוש"ע שם סימן סט סעיף ג ד:

קג ז מיי' שם ופי"ט שם הלכה ג סמג עשין מח טוש"ע שם סעיף ב וסי' קיא סעי' ג:

קד ח מיי' פי"ב שם הל' ג [ב] ופי"ט הלכה י סמג שם טוש"ע שם סימן סט סעיף ג ד וסימן קיב סעיף ג:

קה ט מיי' פי"ב שם הלכה ג ב ופי"ח שם הלכה ג סמג שם טוש"ע שם סי' סט סעיף ג ד וסימן לג סעיף ג וסי' לד סעיף ג:

קו י מיי' פ"כ שם הל' ג סמג לאוין עא טוש"ע שם סימן נח סעיף ג:

קז כ מיי' שם הלכה ג סמג שם טוש"ע שם סי' קיג סעיף ג:

קח ל מיי' פי"ט שם הל' ג סמג עשין מח ולאוין פא טוש"ע שם סי' קיא סעי' ב:

תורה אור השלם

1. הֲלוֹא פָרֹס לָרָעֵב לַחְמֶךָ וַעֲנִיִּים מְרוּדִים תָּבִיא בָיִת כִּי תִרְאֶה עָרֹם וְכִסִּיתוֹ וּמִבְּשָׂרְךָ לֹא תִתְעַלָּם: ישעיה נח ז

2. קְחוּ נָשִׁים וְהוֹלִידוּ בָנִים וּבָנוֹת וּקְחוּ לְבָנֵיכֶם נָשִׁים וְאֶת בְּנֹתֵיכֶם תְּנוּ לַאֲנָשִׁים וְתֵלַדְנָה בָנִים וּבָנוֹת וּרְבוּ שָׁם וְאַל תִּמְעָטוּ: ירמיהו כט ו

תוספות רי"ד

פי' ואפילו בכדי דמיה דחד פדיון תקינו ליה רבנן ולא שנים רשב"ג אומר אין פודין את השבויין יותר על דמיהן מפני תקון העולם ופי' משנה הוא בסוף פרק השולח (דף מה) איבעיא להו מפני תקון עולם משום דוחקא דציבורא א"ד משום דלא (ניגרי) [לגרבן] וניתי טפי. ת"ש דלוי בר דוגא פרקה לברתיה בתריסר אלפא דינרי. אמר אביי מאן לימא לן שברצון חכמים עביד דלמא שלא ברצון חכמים עביד הלכך מפני תקון העולם הוא שלא יהא השבויים מעלין את השבאים לדמים יקרים. לפיכך אין מלמדים לפדות השבוים מיתר מכדי דמיהן: ת"ר נשבית והיו מבקשים בה עד עשרה בכתובתה פעם א' פודה מכאן ואילך רצה פודה רצה אינו פודה דברי ר' רשב"ג אומר אם היה פרקונה כנגד כתובתה פודה (הרב מפרש נגד כתובתה כנגד כל הכתוב בכתובה כגון מנה מאתים ותוספת ונדוניא וכל מה שהיה חייב לה ליתן אם בא לגרשה) ואם לאו אינו פודה. פי' שלא יהיה תנאי כתובה גדול מן הכתובה ופסק רבינו יצחק הל' כרבי ואינו ל"ל דקי"ל בעצמו איך אני נותן נכסי לבתי שמא תמות בחיי בעלה וירשנה ותפול ירושתי ביד אחרים אבל עכשיו יתן לה (המה) [האב] ואומר אפי' תמות בתי בחיי בעלה יירשנה בנה וכך בתי חביבה עלי כבני: ועד כמה פי' זקוק לתת לה אביי ורבא דאמרי תרוייהו עד עישור נכסי. ואימא דאב לירות דהיינו הנדוניא דבעל לא לירות מנה ומאתים ותוספת. פי' אחרי שהתקנה היא כדי שיקפוץ ניתקן נמי דנדוניא דאב לירות. א"כ פי' דלא ירתי לשאר כתובה ממינע אב ולא כתב לבתו. פי' יאמר כך אחרי שזה מקפיד על שלו מלהוריש לבני בתי גם אני אמשוך ידי מלהרבות נדוניא: ואימא. פי' כיון דטעם דניתקנה הוא כדי שיקפוץ היכא דכתב אב נדוניא לכתוב בעל לאהי תנאה פי' ב"ד היכא דלא כתב אב לא לכתוב בעל לא פלוג רבנן ᶠ) שלא יהא תנאי כתובה עדיף מכתובה עצמה והשתא דתקון רבנן דמתיבתא למיגבי כתובה ממטלטלי מיבעיא לי אי גביא בת ב"ד נמי כתובת בת ב"ד ממטלטלי אי לא ומסתמא דגביא דהא אי לאו דלא להוי תנאי כתובה עדיף מכתובה עצמה הוי מן דינא דליגבי ממטלטלי והשתא דכתובה עצמה גביא איהי נמי גביא: ותטרוף ממשעבדי. פי' אם כתובה שוינהו כדרך שטורפת האשה דהא כבע"א היא ונשתעבדו לה קודם לכן ולמה בפ' י"ג ובפ' אע"פ נמי בשמעתא קמייתא אמרי' לא טרפא ממשעבדי. ירתון תנן. פי' ואין ירושה ממשועבדים. פי' במה ששעבד האב אין הבנים יורשים: ואימא. פי' כיון שהטעם הוא כדי שיקפוץ אע"ג דליכא מותר דינר לחלוק

מסורת הש"ס

ᵃ) גיטין מה. ע"ש, ᵇ) [פוסקים פ"ד], ᵍ) לקמן פו. ע"ש, ᵈ) [בכרכות יט. וש"ע], ᵉ) ב"ב קלא., ᶠ) ג"ז שם, ᶠᶠ) [לקמן קג.], ᶠᶠᶠ) [במשנה שמטמיות אינה מיגבי. ותמצאו [בכלאים לז] מתרגם ונגיבו עי' תוי"ט], ᶠᶠᶠᶠ) [לקמן לה:], ᶠᶠᶠᶠᶠ) קדושין נ:, ᶠᶠᶠᶠᶠᶠ) [ימנות קו. קז. ב"מ נג.], ᶠᶠᶠᶠᶠᶠᶠ) [לקמן נה. ב"ב קלא.], ᶠᶠᶠᶠᶠᶠᶠᶠ) [לקמן נא.], ᶠᶠᶠᶠᶠᶠᶠᶠᶠ) [קידושין נ:], ᶠᶠᶠᶠᶠᶠᶠᶠᶠᶠ) נ"י כ"י, ᶠᶠᶠᶠᶠᶠᶠᶠᶠᶠᶠ) [שיך לעיל נא. במשנה],

הגהות הב"ח

(ᵃ) גמ' היכא דכתב אב (לכתוב וכו' לא לכתוב בעל) תא"מ. וכ"כ ס"ל לא גרסינן ליה: (ᵇ) תוס' ד"ה תטרוף וכו' שיעב גם המקשה. נ"ב עיין בפ' אע"פ דף נה:

מוסף רש"י

עשינו עצמינו כעורכי הדיינין. כקרוב של בעל דין או מוהבו הבא אצל דיינין ועורכו בראיות אחר זכות מוהבו או קרובו (לקמן פו. ועי' רש"י אבות פ"א מ"ח). **אדם חשוב שאני.** לפי שלמדנין הימנו ויש שיעבוד אף שלא לקרובים (שם). **בנין דכרין כו'.** היו לו שתי נשים וכתובת אחת גדולה משל חבירתה ומתו שתיהן בחייו וירשן, או אחת בחייו וירשה, אעפ"כ לא בטלה כתובתה אצל בניה, אם יש לה בן זכר היומנו, וכשבאין לחלוק בניו בנכסיו אחר מותו, טוטלין אלו כתובת אמן ואלו כתובת אמן והשאר מולקין בשוה, ואין יטולין בני הקיימת לומר אני גטול כתובת אמנו שהיא בבעלת חוב, ואתה אל תטלו שאין לאמכם כתובה שהרי בעלה יורשה. ואם אין לה בנים אפילו הן נקבות נוטלין כתובת אמן כחוב גמור, שהרי נתאלמנה מאביהן, ובני לשונה אם יש זכרים נוטלין כתובת אמן ואע"ג דמתה בחייו (יבמות צא.). **שהוא תנאי ב"ד.** שבית דין תקנו כתובת בנין דכרין (רשב"ם ב"ב קלא.). **כדי שיקפוץ אדם ויכתוב לבתו כבנו.** לאם עתן לבתו אינו יוצא מזרעו אם בתו מתה קודם בעלה שירשו בניה את כתובתה אחר מות אביהם (שם). **אלא בנתיה מי קיימן בידיה.** כלום יכול להרגיל לה אנשים להשיאה לאמר קח ואת בנותיכם תנו לאנשים (קדושין ל:). **יתרון תנן.** אינון ירתון כסף כתובתיך ויורשה לא טרפא לקומות (לקמן נה.).

תוספות רי"ד (המשך)

בנ"ד הם יורשין כל הכתוב בשטר הכתובה בין נדוניא בין תוספת ובפ' י"ג (דף קלא) מקשה והא אין אדם מקנה דבר למי שלא בא לעולם ואפילו לר"מ דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ה"מ למי שישנו בעולם אבל למי שאינו בעולם לא ומשני תנאי ב"ד שאני: אר"י משום רשב"י מפני מה תקינו כתובת בנ"ד. פי' המורה וכי מאחר שמה"ת בעל יורש את אשתו למה תקינו שיוריש לבנים מה שיורש הוא ממנה דהיינו נדוניי' דאי שיקפוץ אדם ליתן לבתו כבנו. פי' שאלמלא לא תקנוהו יהא כאו"א דן

חזא. רב פפא דלא ניחא ליה ליהודה למיעל: **וכ"ש מברא לברא.** והכא מיעבורי אחסנתא הוא שזה כותב לבתו מה שהיה ראוי להורים לבניו: **דא"ר יוחנן.** לעיל [נב:] שיקפוץ אדם ויתן לבתו וילוף לה מקרא: **לעשוייה נמי.** בתמיה: **מעלאי דידי היינו עשוי.** כיוסדי עמך זהו עשוי שירבה לפסוק בשביל כבודי: **אלפייה.** רב פפא ליהודה בדברים ועל: **סבר איהו.** אבא סורחה אמי דשמיע יהודה מרתא רתא שאין הנדוניא הוגנת בעיניו: **אי מינאי דידי.** אם נטלת ממני עלה: **או אין לא.** מי אמרינן כיון דמכרה לבעלה פקעה לה תורת ירושת אביה מלהוריש נדוניא שלו לבני בתו שהרי מכרתה ואין כל הירושה באה מעכשיו אלא מכח הבעל ויחלקו כל בניו בשוה בני ב' נשיו: **ומיבעי לך מוחלת.** שהוא דבר מלוי מן המכר ואי משום דלא מטא הנאה לידה מכל מקום פקעה זכותה בחייה: **השתא מוכרח מבעיא לי.** כלומר מי סברת דמשום הנאה דמטא לידה תיסק אדעתאי דפקעה זכותה: **השתא מוכרח.** דאנוסה היא שלקח אדעתאי דפקעה זכותה ומיבעיא לי כל שכן מוחלת דלא אנוסה: **מחו לה מאה עוכלי בעוכלא.** מכין אותה מאה מכות ברצועה שברגשה ברזל כמין משקולת קטנה שמה עוכלא: **מוכרח לפוכפה לאחרים.** בטובת הנאה שאם נתארמלה או נתגרשה יטלוה לקוחות ואם מתה ירשנה בעלה ומתה וירשה בעלה: **יש לנייה לפוכפ בנין דכרין.** דהא כי לא זביניתה נמי ירית לה בעל ותקון לה רבנן דאתא בעל נמי לגבי בעל במוכרת לא פקעה זכותה. ואי משום דהוקל בעייה למוכרה ולהפסיד את בניה אם נתארמלה או נתגרשה זוזי אנסוה שהוכרחה להם: **אחולי אחילתה.** ונקל בעייה להפסיד בניה מכתובתה חנם: **מוכרח לבעלה.** נמי טובת הנאה בעלמא דבר מועט שהרי אם מתה ירשה ואינו לוקח ממנה אלא שאם מת הוא לא תגבה והרי לא מת ובא לידי ירושה הלכך במוכרת לאחרים דמי: **או כמוחלת לבעלה דמי.** הואיל ובידו הכתובה והוקל בעייה להמליטה: **אין יורשין של זה כו'.** משנה היא ביבמות האשה שהלך בעלה למדינת הים ואמר לה עד אחד מת בעלך והתירוה לינשא וינשאת ואחר כך בא בעלה תצא מזה ומזה ואין לה כתובה לא מזה ולא מזה ואם מתה אין יורשין של זה וזה בנים שיש לה מזה ומזה יורשין כתובתה: **והוינן בה לפוכפה מאי עבידתה.** הא אמרת אין לה כתובה: **ואמר רב פפא לפוכפ בנין דכרין.** והכי קאמר מתה היא בחיי שניהם וירשוה הם אין בנים שיש לה מזה ומזה נוטלין כתובת אמן כבנין דכרין כשבאין לחלוק בנכסי אביהם אלא מוקין בשוה: **ואמאי.** כיון דאמרינן כי אינקא לא מפסדא כתובת בנין דכרין: **נימא יבר אנסה.** שהיתה מתאוה לבעל: **קנסה.** משום דלא דייקא שפיר שמת בעלה מקמי דתינסוב: **אין לה מזונות.** באלמנותה דתנאי כתובה ככתובה: **או הב לה לכתובה.** דתקנו קבורתה תחת כתובתה וסבר למימר תחת מנה מאתים שתקנו לה חכמים: **תניא.** אמי שונה שאין לארוסה שמתה משפט כתובה דהיינו קבורה: **לא אונן.** ליאסר בקדשים: **ולא מיטמא לה.** אם כהן הוא דלאו אמרו היא: **ולא מיטמאה לו.** אינה חייבת ליטמא לו ואע"פ שמלות להתעסק [ויקרא כא] דכתיב לה יטמא מצות זו אינה מהם דלאו אמרו היא אבל אם רוצה ירושת הבעל עד שתכנס לחופה או שתמסר לשלוחים: **מה הוא.** בחייה: **גובה לכתובה.** מנה מאתים ותוספת אם כתב לה: **אין לה לכתובה.** דין כתובה וקבורתה תחת כתובתה דתניא לעיל [מז:] בנשואה תניא ותחת נדוניית בית אביה שהוא יורשה אבל הכא כיון דכי מתה אינו יורשה אף הוא לא נתחייב לקוברה: **מאי טעמא.** דאמרינן כי מתה בחייו אין לה תביעת כתובה תקבר בשביל מנה מאתים שהוא יורש: **שאין אני קורא בו'.** וכך היו כותבין בשטר כתובתה הלכך כל זמן שלא מת ולא נתגרשה לא נשתעבד לה ולא יורש ממנה כלום: שקילא

השתא נמי אהדר ביי. אע"ג דהן הן דברים הנקנים באמירה[ט] היינו היכא דעמדו וקדשו והכא כשרלה לחזור עדיין לא קדשו אי נמי הכא כבר קידשו [קודם] לכן ואח"כ כתב ולא אמרינן הן הן דברים הנקנים באמירה אלא כשקידשו אחר כך:

ותבעי לך מוחלת. גרלה לר"י לפרש דהוה לך למנקט בעייתך במוחלת דשכיח טפי כדפירש בקונטרס ומסיק השתא מוכרת דאיכא למימר זוזי אנסוה אפ"ה דעתי נוטה לומר הואיל ומכרה הפסידה מוחלת מיבעיא דפשיטא דלית לה כתובת בנין דכרין וכה"ג פר"ח בשילהי המלגיע (שבת דף לה:) גבי ניקב בכדי טהרתו: **שאין אני קורא בה לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי.** והא דתניא לעיל (דף מז:) קבורתה תחת כתובתה היינו נדוניית כתובתה והיינו דוקא נשואה שהוא יורש נדוניית ומליגו שנקראת נדוניא כתובה כדאמר לעיל (דף מח:) נכנסה עמו ללון אע"פ שכתובתה בבית בעלה ואם תאמר והא מדרש כתובה לא דרשי אלא בית שמאי דלאמרינן בפרק האשה שלוש (יבמות דף קטו: וש"נ) דתנן האשה שאמרה מת בעלי ב"ש אומרים תנשא ותטול כתובה וב"ה אומרים תנשא ולא תטול כתובה כו' א"ל ב"ש לב"ה והלא מספר כתובה נלמד שהרי כותב לה לכשתנשאי לאחר כו' ואע"ג דקתני התם חזרו ב"ה להורות כב"ש לא משום דלית להו מדרש כתובה הדרי בהו אלא מק"ו שאמרו להו ב"ש התרתם הערוה האמורה לא נתיר ממון הקל דהא אמר בפרק האשה שנפלו (לקמן דף פא. וש"נ) מאן שמעת להו דלית להו מדרש כתובה ב"ש משמע דלא חזרו ב"ה משום מדרש כתובה אלא מק"ו כדפרי' וא"כ היכי אתי הכא כב"ש ותו אדיי ורבא דדרשי לעיל (דף נא.) והאדריך למדינתך ואותביך לאיתתו ושמואל דדרשי נמי לשון השטר בפ"ק דב"מ (דף טו.) גבי הא דאמר בעל חוב גובה את השבח מדע שכך כותב לו ואנא איקום ואיפרע כו' אמו כולהו כב"ש והא בית שמאי במקום בית הלל אינה משנה ונראה דבהא הלכה כב"ש משום דאשכחנא כמה תנאי דקיימי

חזייה דלא הוה ניחא ליה אמר ליה מאי דעתיך משום[ה] דאמר ליה שמואל לרב יהודה [ו]שיננא [ז]לא תיהוי בעבורי אחסנתא אפילו מברא בישא לברא טבא דלא ידיעא מאי זרעא נפיק מיניה וכל שכן מברא לברתא האי נמי תקנתא דרבנן היא דאמר רבי יוחנן משום ר' שמעון בן יוחי אמר ליה [ח]ה"מ מדעתיה לעשוייה נמי א"ל אטו מי קאמינא לך דעול ועשייה עול ולא תעשייה קאמינא אמר ליה מעלאי דידי היינו עשייה אכפייה [ט]ועול אישתיק ויתיב סבר [י] ההוא מירתה רתח כתביה לכל מאי דהוה ליה לסוף אמר ליה השתא נמי לא מישתעי מר חיי דמר לא שביקי מידי לנפשאי אמר ליה אי מינאי דידי אפי' האי נמי דכתבת לא ניחא לי א"ל השתא נמי אהדר בי א"ל שוייה נפשך הדרנא לא קאמינא בעא מיניה רב יימר סבא מרב נחמן מכרה כתובתה לבעלה יש לה כתובת בנין דכרין או אין לה כתובת בנין דכרין א"ל רבא ותבעי לך מוחלת אמר ליה השתא מוכרת קמיבעיא לי דאע"ג דאיכא למימר זוזי אנסוה דאמינא כמאן דקא [יא]מחו לה מאה עוכלי בעוכלא מוחלת מיבעיא אמר רבא פשיטא לי [יב]מוכרת כתובתה לאחרים יש לה כתובת בנין דכרין מאי טעמא זוזי אנסוה [יג]מוחלת כתובתה לבעלה אין לה כתובת בנין דכרין מאי טעמא אחולי אחילתא בעי רבא [יד]מוכרת כתובתה לבעלה כמוכרת לאחרים דמי או כמוחלת לבעלה דמי בתר דבעיא הדר פשטא [טו]מוכרת כתובה לבעלה כמוכרת לאחרים דמי מתיב רב אידי בר אבין [טז]מתה אין יורשין של זה ואין יורשין של זה יורשין כתובתה והוינן בה [יז]כתובתה מאי עבידתה ואמר רב פפא [יח]כתובת בנין דכרין ואמאי הכא נמי לימא יצר אנסה התם קנסא הוא דקנסוה רבנן יתיב רבין בר חנינא קמיה דרב חסדא ויתיב וקאמר משמיה דרבי אלעזר [יט]מוחלת כתובתה לבעלה אין לה מזונות אמר ליה אי לאו דקאמרת לי משמיה דגברא רבא הוה אמינא לך [כ]משיב רעה תחת טובה לא תמוש רעה מביתו יתיב ר"נ ועולא ואבימי בר רב פפי ויתיב רב חייא בר אמי גבייהו אתא ההוא גברא דשכיבא ארוסתו אמרי ליה זיל קבר או הב לה כתובתה אמר להו רב חייא תנינא [כא]אשתו ארוסה לא אונן ולא מיטמא לה וכן היא לא אוננת ולא מיטמאה לו [כב]מתה אינו יורשה [כג]מת הוא גובה כתובתה טעמא דמת הוא [כד]הא מתה היא אין לה כתובה מאי טעמא אמר רב הושעיא שאין אני קורא בה [כה]לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי כי אתא רבין אמר ריש לקיש ארוסה שמתה אין לה כתובה אמר להו אביי זילו אמרי ליה

דגברא רבא הוה אמינא לך [כו]משיב רעה תחת טובה לא תמוש רעה מביתו יתיב ר"נ ועולא ואבימי בר רב פפי ויתיב רב חייא בר אמי גבייהו אתא ההוא גברא דשכיבא ארוסתו אמרי ליה זיל קבר או הב לה כתובתה אמר להו רב חייא תנינא [כז]אשתו ארוסה לא אונן ולא מיטמא לה וכן היא לא אוננת ולא מיטמאה לו [כח]מתה אינו יורשה [כט]מת הוא גובה כתובתה טעמא דמת הוא [ל]הא מתה היא אין לה כתובה מאי טעמא אמר רב הושעיא שאין אני קורא בה [לא]לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי כי אתא רבין אמר ריש לקיש ארוסה שמתה אין לה כתובה אמר להו אביי זילו אמרי ליה

שקילא

[ה] ב"ב קלג:, ג) [לעיל יב: וש"ר ועמ"ש בס"ד על הגליון מגיהה טו:], ג) [נ"ל ועל וכן העמיקו תוס' ב"ב מ: ד"ה מכפיה וכ"פ בשלמות פרשה וילא סי' כא], ד) [ב"ב פה:], ה) [עי' תוס' ב"ק פט: ד"ה אמר], ו) יומות פז:, ז) [שם לא.], ח) ב"מ יח. יומות כט: מנ: לקמן פט: סנהדרין כח: [ע"ש ע"ע], ט) [יומות קיז.], י) [נ"ל בשנעה וכ"פ בכש"ש ב"מ יח. ד"ה ולא], כ) [תו' אמור סי' ל], ל) [לקמן קב. ועי' עוד בתוס' לקמן קט. ד"ה תשבו],

מוסף רש"י

לא תיהוי בעבורי אחסנתא. מקום שמעביר הלב נחלה מן הראוי לה, ופסולו לברכות לאחד ולמעט לאחד (רשב"ם ב"ב קלג:). ואמר רב פפא כתובת בנין דכרין. הכא לא שקלי יורשין דילה כתובת בנין דכרין, אלא כני הכשרים טוענין כתובת אמן והשאר חולקין בשוה (יבמות צא.). לא אונן. אין אינות חל עליו לאיסור אכילת קדשים (ב"מ יח.) אם מתה אינו נאסר בקדשים מחמת אינות (סנהדרין כח:). ולא מיטמא לה. אם כהן הוא דכתיב כי אם לשארו, והיינו אשתו, והאי לאו שארו הוא, אלא בא עדיין לידי קידוש בשר (ב"מ יח.). וכן היא לא אוננת. לחיות אסורה בקדשים (יבמות כט:) אינה נאסרת באינות מיתתו בקדשים (סנהדרין כח:). ולא מיטמאה לו. לאו משום כהונה קאמר, דאין כהנת מוהכרות על הטומאה, דכתיב בני אהרן, אלא אינה זקוקה לטומאת לו, לא כהנת ולא שרשלאית, שמצוה להתעסק בשבעה מתי מצוה האמורים בפרשה, דכתיב לה יטמא, ומניא לה יטמא מצוה ואם לא לה רלה מטמאים אותו בעל כרחו, ומעשה ביוסף הכהן כו' בתורת כהנים (ב"מ יח. וכע"ז לקמן פט:) אינה ליכה להתעסק בו, ואלו דוקא נקט אלא מיטמאה דהא בנות אהרן לא הוחכו על הטומאה, אלא אחיי דנקט לא אוננת דאלעזר ואיתמר ליה, נקט ולא מיטמאה, דבני לעיתמר תרתי בדולה ובדלדיה, כך שמעתי, ולי נראה ולא מיטמאה כגון בדגל, שישראלים מוהכים על הטומאה מובנגלתם לא תגעו (יבמות כט:). מתה אינו יורשה. לירושת הבעל נפקא לן משארו הקרוב אליו ממשפחתו ואיכא אותה בב"ב (קיא:) והא לאו שארו הוא (ב"מ יח: וכע"ז לקמן פט:). מת הוא גובה כתובתה. ובדכתב לה מן הלרוסין מיתוקמא (יבמות כט: וסנהדרין כח: ועי' לקמן פט:).

תוספות רי"ד

שאין שם אלא שתי כתובות מצומצמות ושקלו נמי בנין דקמייתא כתובת ב"ד כדי שיקפוץ ואמאי תנן לקמן בפ' מי שהי' נשוי [דף צא] דאם אין שם מותר דינר על שתי כתובות אינן נוטלין כתובת בנ"ד אלא חולקין אותה בשוה וילפינן להא מלתא מעיקר תקנתא דכתוב יתר על חולקיהון דעם אחוהון: במקום דמיעקרא נחלה דאורייתא לא תיקון רבנן. פי' במקום דמיעקרא נחלה דאורייתא משום נחלה דרבנן לא תיקון רבנן נחלה דידהו לעקור נחלת חלוקת שהוא מן התורה אז יטלו אלו כתובות אמן ואלו כתוב' אמן משום נחלה דרבנן ואי לא לא: אמר רבא פשיטא לי מוכרת כתובתה לאחרים יש להן כתובת בנין דכרין. מ"ט זוזי אנסוה. פי' היא מכרה כתובתה לאחרים בטובת הנאה שנותנים ממונם על הספק שאם תתאלמן או תתגרש יזכו הלקוחות בכתובתה אבל אם תמות היא בעלה יורשה והלכך יש לה כתובת בנ"ד שהרי הבעל יורשה והיא כשמכרה לא נסתלקה מכל תנאי כתובתה שלא נסתלקה בכל לב אלא זוזי אנסוה: מוחלת כתובתה לבעלה אין לה כתובת בנ"ד מאי טעמא אחולי אחילתא. פי' ואינה אנוסה ובכל לב נותנה לו ואין הבעל יורשה שיוריש עכשיו גם הוא לב"ד שכבר מחלה לו אפילו מחיים וא"צ עכשיו ליורשה הלכך אין לה כבנ"ד מכאן מוכח שראובן שאמר לשמעון קנה ממני בסודר שאתן לולי חפץ פ' אם ירצה שמעון למחול מוחל (והרב אומר אם ירצה למחול א"י למחול ולהפסיד לולי מה שקנה בשבילו ואינו דומה זה לזה ואין ללמוד זה מזה) ולא אמרינן זכותא דלוי הוא שוה לגמרי שהוא מן התורה הלכך כי איכא מותר דינר שיחלוקה בשוה כנחלה ולא אמרינן אמן ואלו כתוב' אמן משום נחלה דרבנן ואי לא לא: אמר רבא פשיטא לי מוכרת כתובתה לאחרים יש להן כתובת בנין דכרין. מ"ט זוזי אנסוה. פי' היא מכרה כתובתה לאחרים בטובת הנאה שנותנים ממונם על הספק שאם תתאלמן או תתגרש יזכו הלקוחות בכתובתה אבל אם תמות היא בעלה יורשה והלכך יש לה כתובת בנ"ד שהרי הבעל יורשה והיא כשמכרה לא נסתלקה מכל תנאי כתובתה שלא נסתלקה בכל לב אלא זוזי אנסוה: מוחלת כתובתה לבעלה אין לה כתובת בנין דכרין. פי' ואינה אנוסה ובכל לב נותנה לו ואין הבעל יורשה שיוריש עכשיו גם הוא לב"ד שכבר מחלה לו אפילו מחיים וא"צ עכשיו ליורשה הלכך אין לה כבנ"ד מכאן מוכח שראובן שאמר לשמעון קנה ממני בסודר שאתן לולי חפץ פ' אם ירצה שמעון למחול מוחל (והרב אומר אם ירצה למחול א"י למחול ולהפסיד לולי מה שקנה בשבילו ואינו דומה זה לזה ואין ללמוד זה מזה) ולא אמרינן זכותא דלוי הוא

בכתובתה קיים הוא: יתיב רבין ב"ח קמי' דר"ח ויתיב וקאמר משמיה דר"א מוחלת כתובתה לבעלה אין לה מזונות. פי' מן היתומים באלמנותה דכמאן דבגיא לכתובתה דמיא הואיל ותנאי כתובה ככתובה ואמרי' לקמן דתובעת כתובתה מן היתומים א"ל מזונות: א"ל אי לאו דקאמרת לי משמיה דגברא רבא הוה אמינא לך משיב רעה תחת טובה לא תמוש רעה מביתו יתיב ר"נ ועולא ואבימי בר פפי ויתיב ר"ח ב"א גבייהו אתא האי גברא דשכיב ארוסתו א"ל זיל קבור או הב לה כתובה. פי' שיש כתובה לארוסה א"ל ר"ח ב"א תנינא. פי' המורה ברייתא אני שונה דאיכא למשמע מינה שאינו חייב בקבורה של ארוסתו דתני ר"ח ב"א אשתו ארוסה לא אונן לאסור עצמו בקדשים. ואפילו במעשר הקל דכתיב לא אכלתי באוני ממנו. ואין אינות אלא בלב ואין אינות אלא יום א' כדגמרי' במועד קטן מואחריתה כיום מר ובשעה שמתו מוטל לפניו: ולא מטמא לה. פי' אם הוא כהן דכהן אינו מטמא אלא בז' מת מצוה האמורים בפ' כהנים ושארו היא א' מהן. דכתיב לה טמא מצוה ואמרינן ביבמות שארו זו אשתו וארוסתו אינה שארו וכן היא לא אוננת ולא מיטמאה לו. פי' אם

קטז א מיי' פ"ו מהל' נחלות הלכה יא סמג עשין עו טוש"ע מ"מ סי' רפב סעי' א:

קז ב מיי' פ"כ מהל' אישות הלכ' ח סמג לאוין עח טוש"ע אה"ע סי' עח סעיף ח סהג"ה:

קיא ג ד ה מיי' פי"ו מה' אישות הלכה יט סמג עשין מח טוש"ע שם סי' קיז סעיף עוי:

קיב ו ז מיי' פ"י מהל' גירושין הלכה ז סמג עשין נ טוש"ע שם סי' יח סעיף ט:

קיג ח מיי' פי"ב מהל' אישות הלכה יח ופי"ז הל' יט ופי"ח הלכ' כג סמג לאוין מא טוש"ע שם סי' לג סעיף ט ומ' קה סעיף ד:

קיד ט מיי' פ"ב מהל' אבל הלכה ז סמג לאוין רלה טוש"ע יו"ד סי' שנג סעיף ד ומ' שעד סעיף ד וטוש"ע אה"ע סי' נה סעיף ה:

קטו י מיי' פכ"ב מהל' אישות הלכה ב סמג עשין מח טוש"ע אה"ע שם ומ' מ:

קטז כ מיי' פ"י שם הלכה יא סמג שם טוש"ע שם סימן נה סעיף ו:

קיז ל טוש"ע שם סעי' ה:

תורה אור השלם

1. מַשִּׁיב רָעָה תַּחַת טוֹבָה לֹא תָמוּשׁ רָעָה מִבֵּיתוֹ:
משלי יז יג

הגהות הב"ח

(א) גמ' סבר איהו מירמתא רתמ:

תוספות רי"ד (המשך)

ולא כל הימנו של שמעון למחול דהא הכא זכותא דבני' היא ומשום דבעל לא אתני אלא בהדי אשה היא יכולה למחול. ודוקא כשלא אמר זכה בעבור פ' דודאי זכה ההוא פ' ואין ליה כח לעכב בידו ולמחול דוכין לאדם שלא בפניו: בעי רבא מוכרת כתובתה לבעלה. פי' בטובת הנאה בדבר מועט שאם תמות בחייו יורשה ואם ימות הוא לא תגבה והרי לא מת ובא לידי ירושה כמוכרת לאחרים דמי. או כמוחלת לבעלה דמי מי אמרינן כמו שהיה יורשה מתחילה גם עתה יורשה שאין האשה מוכרת אלא אם תתאלמן או תתגרש אבל אם תמות בעלה יורשה הלכך יורשה כדקיימי קיימי ואית לה א"ד כיון שמכרה לו א"צ עכשיו ליורשה שאפילו אם היו יורשיה יורשים אותה הוה הוא זוכה בכל נכסי אחרי שמכרה לו וכיון שא"צ לירושתה [אינון] מוריש לבניה כתובתה בתר דאיבעיא הדר פשטי' מוכרת כתובתה לבעלה כמוכרת לאחרים דמי. ודוקא תנאי דבנ"ד לית לה למוחלת כתובתה דאתי מכח כתובה וי"ל כיון דמחלה אין לה ירושת בנ"ד. אבל תנאי דבנין נוקבין שאינו תלוי בכתובתה אלא תנאי בפ"ע הוא שהתנה עליה אע"פ שמחלה כתובתה תנאו קיים ואע"ג דאר"א לקמן מוחלת כתובתה אין לה מזונות דוקא מזונות דתלו בכתובתה שאינה ניזונית אלא עד שתגבה כתובתה וכיון דמחלה כתובתה כאילו גבאתה דמי ואין לה מזונות אבל מזונות הבנות דלא תלו

מחולת כתובתה לבעלה אין לה כתובת בנין דכרין. פי' כתובתה דמיא לכתובה ואמרי' לקמן דמשיב רעה תחת טובה לא תמוש רעה מביתו יתיב ר"ח ב"א גבייהו אתא האי גברא דשכיב ארוסתו א"ל זיל קבור או הב לה כתובה לארוסה א"ל ר"ח ב"א תנינא. פי' המורה ברייתא אני שונה דאיכא למשמע מינה שאינו חייב בקבורה של ארוסתו דתני ר"ח ב"א אשתו ארוסה לא אונן לאסור עצמו בקדשים. ואפילו במעשר הקל דכתיב לא אכלתי באוני ממנו. ואין אינות אלא בלב ואין אינות אלא יום א' כדגמרי' במועד קטן מואחריתה כיום מר ובשעה שמתו מוטל לפניו: ולא מטמא לה. פי' אם הוא כהן דכהן אינו מטמא אלא בז' מת מצוה האמורים בפ' כהנים ושארו היא א' מהן. דכתיב לה טמא מצוה ואמרינן ביבמות שארו זו אשתו וארוסתו אינה שארו וכן היא לא אוננת ולא מיטמאה לו.

עין משפט

דקיימי

דקיימי כוותיה ברים המקבל (ב"מ דף קד. וסס) דדרשי לשון הדיוט רבי מאיר ורבי יהודה והלל הזקן ורבי יהושע בן קרחה ורבי יוסי וכיון דדרשי לשון הדיוט שנהגו ההדיוטות לכתוב בשטרות אע"פ שלא תקנו חכמים כ"ש תנאי כתובה שהוא תקון חכמים והתם בהמקבל (ג"ז שם) מוכח דהכי הלכתא ומיהו קשה מבית הלל אהלל הזקן ושמא ד) אע"ג דבית הלל הס תלמידי הלל הזקן פליגי עליה אי נמי כי לית להו לבית הלל מדרש כתובה היינו לגרע כחה אבל לייפות כחה אית להו ולהכי חזרו בית הלל להודות לבית שמאי ביבמות דהתם הוי ליפות כחה ולא משום קל וחומר דהתם כדמוכח מתניתין דהתם והיא דהמקבל נמי לייפות כחה דעל ידי שהיה כתוב בכתובת אמן לכשתכנסי לחופה הוי לי לאינתו לא עשה בניה ממזרים ובמר חזרה אמרה הלל הזקן ומיהו בית שמאי אית להו מדרש כתובה אפילו לגרע כחה וקיימא לן כוותייהו דהא הכא בשמעתין לגרע כחה הוא: **הויה דאירוסין או הויה דנשואין.** הכא ליכא למיפרך אי הויה דנשואין היא אע"ג דבגר כדפריך לעיל לרב דתני עד דתלקחן דהתם פריך משום דמשמע דאתא לאפוקי מדלוי אבל הכא רב יוסף תני בריתא באפי נפשה וקמשמע לן נישאת כשהיא קטנה והוא הדין לאיבגר ולא אינשיב: **ארוסה יש לה מזונות או אין לה מזונות.** לא שמיע ליה פלוגתא דתנאי דלעיל אי נמי שמיע ליה ומבעיא ליה היכי הלכתא: **אלמנה בבית אביה.** פירש בקונטרס דהיינו מן האירוסין דמן הנשואין לכולי עלמא לית לה דכיון שנפקעה שעה אחת ממזונות שוב אין לה אבל מן האירוסין לא פקעי דקסבר ארוסה יש לה מזונות וא"ת א"כ אמאי נקט אלמנה כיון דאפילו לא נתאלמנה יש לה מזונות ויש לומר לאשמועינן אבל מן הנשואין אפילו נתאלמנה אין לה אי נמי לאשמועינן דוקא אלמנה מן האירוסין יש לה מן הנשואין אין לה אבל ממאנת אע"ג דנשאת אית לה ואתי שפיר הא דאמר ממאנת איכא ביניייהו ואם תאמר ובשומרת יבם מאי אתא לאשמועינן דאי למידק דוקא מן האירוסין אבל מן הנישואין לא מאי איריא שומרת יבם אפילו אלמנה שאינה זקוקה ליבם נמי אין לה ויש לומר דנקט שומרת יבם לרבותא דלא מיבעיא ארוסה דאכתי מיחסרא מסירה לחופה אלא אפי' שומרת יבם דלא מיחסרא שיכול לבא עליה בעל כרחה אפי' הכי יש לה מזונות ורבינו תם מפרש אלמנה בבית אביה שהיתה נשואה ונתאלמנה או נתגרשה בחיי אביה והיינו בבית אביה יש לה מזונות הואיל כשנתאלמנה או נתגרשה אכתי לא מת האב ולא בא זמן חיוב מזונות ולא מיפסיד מידי ודייק דממאנת לת"ק מבית אביה נפקא דמדאתא רבי יהודה לטפויי למימר דעודה בבית אביה בעינן מכלל דת"ק דבית אביה אפילו יצתה והיינו בכה"ג דמיאנה דעקרתיהו לנשואין קמאי והרי היא כאילו לא נשאת מעולם ואין נראה לכיון דנשאת שוב אין לה מזונות דאין בה רשות בה ופירוש הקונטרס נראה עיקר: **בת יבמה יש לה מזונות או אין לה מזונות.** נראה דיבמה עצמה פשיטא ליה דיש לה מזונות דגבי דידה אמרינן תנאי כתובה ככתובה וכי לית ליה לראשון תקינו לה גם מזונות משני אבל בת מיבעיא ליה אי אלימא כמותה למהוי תנאי כתובה ככתובה וכגון דלית ליה לראשון דאי אית ליה ממה נפשך גביא ובכה"ג אזלה בעיא דבת שניה דפשיטא ליה דשניה עצמה לית לה לגבי דידה הוי תנאי כתובה ככתובה אבל גבי בת מיבעיא לן וי"מ דאף בדאית ליה לראשון קבעי אע"ג דלדידה פשיטא דאית לה מזונות בין אית ליה בין לית ליה כדפי' בבמו מיבעיא ליה דמראשון ודאי לית לה שהרי הוא לא כתב לה אלא בנן נוקבן דיהויין ואלו לאו מיניה היא אבל מן השני דלמא אית לה כיון דאי לית לה מראשון תקינו לה משני דכל תנאי יהיו על השני מוטלין ולענין מזונות הבת אע"ג דאית ליה לראשון כיון שאינה מזונת מהם כמאן דלית ליה דמי ותקינו לה רבנן משני אי לא דלמא משני נמי לית לה ולגרך עיון אי הוה מצי למיבעי נמי לענין כתובה בנין דכרין דדלמא לית לה דהא מאמרו ירים אי לא דלמא איכא למיחס דלמא מימנע האב ולא יהיב דחיים דלמא נפלה לה קמיה יבם ומיהו אארוסה נראה דלא הוה מצי למיבעי לענין כתובה בנין דכרין דהא לא יהיב לה אב מידי כל זמן שהיא ארוסה: בת

ו) שקילא טיבותך שדיא אחיזרי כבר תרגמא רב הושעיא לשמעתי' בבבל: בנן נוקבן דיהויין ליכי מינאי וכו': רב תני עד דתלקחן לגוברין ולוי תני עד דתבגרן לרב אע"ג דבגר ולוי אע"ג דאינסיב אלא אבגר ולא אינסיב אינסיב ולא בגר דכולי עלמא לא פליגי כי פליגי בארוסה ולא בגר וכן תני לוי במתניתיה עד דתבגרן וימטי זמניהון דאינסבן תרתי אלא או תבגרן או ימטי זמניהון לאיתנסבא כתנאי בעד מתי הבת נזונית עד שתארס משום רבי אלעזר אמרו עד שתבגר תני רב יוסף עד דיהוויין איבעיא להו הויה דאירוסין או הויה דנישואין תיקו אמר ליה רב חסדא לרב יוסף מי שמיע לך מיניה דרב יהודה ארוסה יש לה מזונות או אין לה מזונות אמר ליה משמע לא שמיע לי אלא מסברא לית לה כיון דאירסה לא ניחא ליה דתיתזיל אמר ליה אם משמע לא שמיע לך מסברא אית לה כיון דלא קים ליה בגוה לא שדי זוזי בכדי ואיכא דאמרי אמר ליה משמע לא שמיע לי מסברא אית לה כיון דלא קים ליה בגוה לא שדי זוזי בכדי אמר ליה אי משמע לא שמיע לך מסברא לית לה כיון דאירסה לא ניחא ליה דתיתזיל: סימן דגברי שק זרף מאנה ויבמה שניה ארוסה ואנסה: בעו מיניה מרב ששת ממאנת יש לה מזונות או אין לה מזונות אמר להו רב ששת תניתוה אלמנה בבית אביה וגרושה בבית אביה ושומרת יבם בבית אביה יש לה מזונות רבי יהודה אומר עודה בבית אביה יש לה מזונות אינה בבית אביה אין לה מזונות רבי יהודה היינו ת"ק אלא לאו ממאנת איכא בינייהו דתנא קמא סבר אית לה ורבי יהודה סבר לית לה בעי ריש לקיש בת יבמה יש לה מזונות או אין לה מזונות כיון דאמר מר כתובתה על נכסי בעלה הראשון לית לה או דלמא כיון דאי לית לה מראשון תקינו לה רבנן משני אית לה תיקו: בעי רבי אלעזר בת שניה יש לה מזונות או אין לה מזונות כיון

שקילא טיבותך. מיזוק טובותיך שאתה סבור שנחזיק לך טובה בזו נטולה היא ממך ומוטלת על האחרונים: **לרב אע"ג דבגר.** בתמיה והלא בגרות מוציאה מרשות אב ולמה תיזון מביתו ובין לרבי בין לר' אלעזר בר' שמעון שנחלקו בדבר בפרק מציאת האשה (לקמן סח:) בעיסור נכסים מודים במזונות דבין נשאו בין בגרו אבדו מזונות: **כי פליגי בארוסה.** רב אמר עד דתלקחן קיחה דאירוסין ואפילו לא בגר ולוי אומר אפילו בגרו ולא נשאו מרשות אב לגמרי כי בגרות: **וכן תני לוי במתניתיה.** לוי סידר ברייתא ששה סדרים כר' חייא וכרבי אושעיא: **פרסי.** בתמיה: **ומטי זמניהון.** הגיע זמן שניה עשר חודש לבתולה משתבעה הבעל כדלקמן באע"פ (דף מ.): **ארוסה יש לה מזונות.** ארוסה יתומה יש לה מזונות מן האחין או לא: הכי גרסינן **מסברא ליה לה כיון דאירסה לא ניחא ליה דתיתזיל.** מסברא אי אומר שאין לה מזונות מן האחין דמאי טעמא תקון רבנן מזונות לבת מנכסי האב כי היכי דלא תיתזיל על הפתחים הכא ליכא למיחש להכי דכי חזי ארוס דמתגלא זיין לה איהו מדידיה ואע"פ שאינו מחויב לזונה דכיון דאירסה לא ניחא ליה דתיתזיל: **אמר ליה אי משמע לא שמיע לך.** בהדיא: **מסברא אית לה.** יש לך לומר שמזונות מן האחים דאירוס לא זיין לה: **כיון דלא קים ליה בגוה.** אם תיגשא לו שמא ימצא בה מוס לא שדי זוזי בכדי: **ממאנת.** קטנה יתומה שהשיאוה אחיה[ג] ומיאנה בבעלה וחזרה אצלם: **יש לה מזונות.** עד שתבגר או לא מי אמרינן עקרתיהו לנישואי מעיקרן והויא לה כמי שלא ניסת או דלמא הא ניסת ויצאה מרשות אב: **אלמנה בבית אביה.** כלומר מן האירוסין דאי מן הנשואין לא אמרינן יש לה מזונות דעד דתלקחן תנן ואפילו לגוי בנשואין מודה: **ת"ק סבר ממאנת אית לה.** והא"ק אלמנה בבית אביה כו' והא"ה לממאנת דאין כאן נשואין דהא עקרתיהו ואתא רבי יהודה למימר עודה בבית אביה בתחלתה שלא יצתה משם בנשואין יש לה מזונות אבל משיצאה בנישואין אין לה: **בת יבמה.** הכונס את יבמתו וילדה לו בת יש לה מזונות לאחר מיתת האב מן האחין מנכסי אביה או לא: **כיון דאמר מר.** כתובתה איה על נכסי יבם תנאי כתובה דילה נמי לאו על נכסיו הוא: **או דלמא.** כיון דאמרינן התם אי לית ליה נכסים לראשון תקינו לה רבנן משני כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה: **אית לה.** נמי תנאי כתובה להיות בתו מזונות: **בת שניה.** מי שנשא שניה מדברי סופרים דאמרי רבנן לקמן בפרק אלמנה (דף ק:) השניה אין לה כתובה ולא מזונות בתה שילדה לו ומת: **יש לה מזונות.** מנכסיו או לא: כיון

ו) שמעתי ליכי מינאי. ר"ל שמעתי מרבותי בבבל. ז) ר"ל בנן נוקבן ליכי מינאי. ח) ר"ל אחיזרי כבר תרגמא רב הושעיא לשמעתי' בבבל. ט) ר"ל עד דתלקחן לגוברין. עיין לקמן דף ס"מ ע"ב תוס' ד"ה בין נשאו:

מסורת הש"ס

ג) [שבת סג: וש"נ], ד) [יבמות פה. וש"נ], ה) בס"ל: אמה ואמיה, ו) [עי' תוס' יבמות קח. ד"ה ב"ה],

גליון הש"ס

גמ' עד דתלקחן לגוברין. עיין לקמן דף ס"מ ע"ב תוס' ד"ה בין נשאו:

מוסף רש"י

שקילא טיבותך שדיא אחיזרא. נטולה טובתך ומוטלת על הקוקים (שבת סג.). **כתובתה על נכסי בעלה הראשון.** אלא יבמות קמי (יבמות פה.).

תוספות רי"ד (המשך)

ולא יצאת מבית אביה א"ד מ"מ מבית אביה יצאת ונשאת וא"ל מזונות אבל באלמנה וגרושה אפי' קטנה פשיטא דל"ל דהא לא עקרה לנשואין א"ל ר"ש חניתוה אלמנה בבית אביה וגרושה בבית אבוה ושומרת יבם בבית אבי' י"ל מזונות. פי' שנתארסה ונתאלמנה ונתגרשה והיא בבית אבי' ר"י אומר עודה בבית אבי' י"ל מזונות אינה בבית אביה א"ל מזונות ר"י היינו ת"ק אלא לאו ממאנת א"ב דת"ק סבר א"ל דעכשיו בבית אבי' חזרה ור"י סבר אין לה. כיון דיצא' מבית אביה והלכתא כת"ק: בעי ר"ל בת יבמה י"ל מזונות או א"ל מזונות. פי' ייבם את אשת אחיו והוליד ממנה בת י"ל לאותה בת מזונות אצל האחים בנכסי האב או אין לה כיון דאמר מר כתובתה ג) על נכסי הראשון אית לה פי' כדאמרן בהחולץ א"ד כיון דא"ל על השני כתובה תנאי כתובה נמי ל"ל כגון מזוני דתנאי כתובה ככתובה ואע"ג דנכסי דקמא כדייבם דמו שהרי קם הוא לנחלה אפ"ה אין על הבנים של יבם לזון את היבמה שהרי ראשון לא כתב לה אלא בנן נוקבין דיהוורין ליכי מינאי ולא מאחי א"ד כיון דאי לית לה מראשון כתובה. פי' כגון שלא הניח נכסים שיעור כתובתה תקינו לה רבנן משני כדמפרש בהחולץ כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה הלכך תנאי כתובה נמי כגון מזון הבת י"ל על השני וי"ל מזונות אצל הבנים (והאי דלא מיבעי' ליה ביבמה גופא נמי כה"ג משום דגבי יבמה פשיטא ליה דא"ל מזונות מנכסי יבם אצל הבנים שהרי מחמת נשואי ראשון נוקקה ליבם וכשמת היבם נתאלמנה זו מנשואי ראשון והרי היא אלמנת ראשון וקורא אני בה ומיתתנא מנכסי כ"י מיגר אלמנותך לפיכך מזונותי' על נכסי בעל הראשון ואם אין לו נכסים אין לה מזונות על נכסי שני) מאי תיקו: בעי ר"א בת שניה. פי' הבא על אם אמו והוליד ממנה בת (בן) ויש לו בנים מאשה אחרת ומת י"ל מזונות או לא

עין משפט נר מצוה

קיח א ב מיי' פי"ט מהל' אישות הלכי' י סמג לאוין פא ועשין סח טוש"ע אה"ע סימן סט סעיף ב וסי' קיב סעיף ח: **קיט** ג מיי' שם הלכה טו טוש"ע שם סי' קיב סעיף ג:

קכ ד ה מיי' שם הלכ' טז טוש"ע שם סעיף ד: **קכא** ו ז מיי' שם הלכ' יד [ופכ"ש שם הל' יא יד] טוש"ע שם סעיף ה [וסי' קפו שם סעי' ד]:

תוספות רי"ד

ו) כתנת היא אינה צריכא להתמא לו שאינו חשוב בעלה מיהו אם רצתה מטמאה לו דכתנת אינה מוהרת על הטומאה דבני אהרן כתיב ולא בנות אהרן: מתה אינה יורשה. פי' נדוניית בית אביה דלא תקנו ירושת הבעל אלא עד שתכנס לחופה או תמסר לשלוחי הבעל: מת הוא גובה כתובתה פי' מו"מ ותוספת אם כתב לה טעמא דמת הוא הא מתה היא א"ל (כתובה) דין כתובה שיהא חייב לקוברה ומאי דתניא לעיל לקבורתה תחת כתובתה בשואה תניא שיורש נדוני' וכל נכסי מלוג שלה. פי' מ"ט אין לה כתובה כי מתה היא בחייו אין לה חביבת כתובתה ותקבר בשביל מו"מ שהוא יורש א"ר הושעיא שאין אני קורא בה לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי. פי' תנאי ב"ד הוא זה אפילו לא כתב לה הלכך כ"ז שלא מת ולא גירשה ולא נשתעבד לה אינו יורש ממנה כלום ואע"פ שזה הטעם יש ליתן גם בנשואה שמתה בחייו וא"כ נמצא שאינו יורש מו"מ ותוספת שהרי לא נתחייב לתתם לה אפ"ה מורישם לבנים זכרים כדאמרינן טעמא כדי שיקפוץ וכו': כי אתא רבין אר"ל ארוסה שמתה א"ל כתובה א"ל אביי זילו אמרי לי' שקילי טיבותיך ושדי אחיזרא כבר תרגמה לעיל רב אושעיא ולוי לשמעתי' בבבל: בנין נוקבין וכו'. רב תני עד דתלקחן ולוי תני עד דתבגרן בגר אף על פי דלא אנסוב א"נ אנסוב אע"ג דלא איבגור דכ"ע לא פליגי דל"ל. פי' שהרי נישואין ובוגרת מוציאין מרשות אב לגמרי כ"ש מרשות אחים ופשיטא דאין לה מזונות כי פליגי בארוסה פי' בנערה שלא בגרה רב סבר לית לה דתני עד דתלקחן. פי' וקיחה דאירוסין שמה קיחה ולא מחייב במזונות ולוי סבר אית לה דתני עד דתבגרן. פי' אבל נערה אע"פ שנתארסה יש לה מזונות עד שתבגר או עד שתנשא: כתנאי עד מתי הבת ניזונית עד שתתארס משום ר"א אמרו עד שתבגר וקי"ל דאין הלכה כיחיד אלא כת"ק: בעו מיני' מר"ש ממאנת י"ל מזונות או אין לה מזונות. פי' הבת שהשיאוה בקטנותה אמה ואחי' ומיאנה בבעלה וחזרה אצל אחין יש לה מזונות מן האחין דאמרי' נשואין קמאי עקרי וה"ה כמי שלא נשאת

ח) לאו דוקא כתנת אלא דקמ"ל דכותא דאפי' אם היא כתנת מ"מ אם לאתה מיטמאתה לו. ט) נראה דכן ל"ל על נכסי הראשון כדאמרינן בהחולץ לית לה פי' כיון דאין לה על השני כתובה תנאי כתובה נמי לית לה וכו'.

כיון דלית לה כתובה. לאם לית לה מזוני לבת דהא תנאי כתובה הוא: **בת ארוסה.** הבא על ארוסתו וילדה לו[ז] ומת ולו בנים יש לה מזונות מנכסיו או לא: **כיון דאית לה כתובה.** כגון שכתב לה מן האירוסין אי נמי רבנן תקון נמי לארוסה: **או דלמא כיון דלא תקון רבנן.** למכתב עד שעת נשואין תנאי כתובה נמי מקמי הכי לא חייל: **בת אנוסה.** אנס את הנערה ונשאה אחרי כן כדכתיב[ח] ולו תהיה לאשה וילדה לו בת ומת יש לה מזונות מן האחין או לא: **יש לה כתובה.** מנכסיו: **מנה.** אם מת ואע"ג שכבר נתן כסף קנסה לאביה: **יצא כסף קנסה בכתובה.** ואין לה כתובה: **מאי.** מזונות הבת שהן תנאי כתובה פקעי בהכי או לא מי אמרינן כיון דלית לה כו': **או דלמא כתובה היינו טעמא.** דלא תקון לה רבנן משום דכל כתובת אשה משום שלא תהא קלה בעיניו להוציאה תקנוה: **והא לא מצי מפיק.** כדכתיב[ט] לא יוכל לשלחה. כתובה דמשום אפוקי הוא דלא תקון דליכא למיחש לית לה אבל שאר תנאי כתובה דלאו משום שלא תהא קלה[י] איתקון אית לה: **בביתי ולא בביקתי.** אם יש לו בית כופין את היורשין לתת לה מדור לפי כבודה ואין יכולין לומר לה לכי לבית אביך ואמו זנין אותך שם אבל אין לו בית אלא ביקתא בעלמא צריף לר וקטן ולשון ביקתא בי עקתא (שבת דף עז:) יכולין לומר לכי מאלנו דאת תהא יתבא בביתי כתב לך ולא בביקתי: **אבל מזוני אית לה.** בבית אביה מנכסיו ולא אמרינן כיון דלא קרינן בה ואת תהא יתבא בביתי לא קרינן בה ומתזנא מנכסי. ורב יוסף בביתי יתירא דריש דתקון למכתב בביתי תרי זימני ואת תהא יתבא בביתי כל ימי מיגר אלמנותיך בביתי: **[ונתפייסה.** תו לא קרינן בה מיגר אלמנותיך]: **הא לא נתפייסה יש לה.** בתמיה. ואפילו אין העכבה מחמת כבוד בעלה אלא שלא היה מודעה הגון לה: **ריחלה ופירכסה.** גליא דעתה דלא מחמת כבוד בעלה מעכבת ליגשא: **עשתה לכותבתה אפותיקי.** קרקע המיוחדת לכתובתה עשתה אפותיקי לבעל חוב שלה: **הני אין.** לפי שהן גידוי כתובה אבל תביעה לא: **פרווהא.** כרכים הסמוכים לה: **מחוזא.** מפרווארי בבל: **דסגי קבא דנהרדעא.** כל מקום שמודלין תבואה במדת קב נהרדעא: **שמין מה שעליה.** כשמגבין לה בית דין כתובתה שמין בגדיה בפרעון כתובה: **בלקיט.** שכיר שגר בבית בעל הבית ולקח לו בעל הבית בגדים כשיולא ממנו שם אומן בגדים בשכרו לשמואל ורב אמר אין שמין: **וכן בלקיט.** לרב שמין ולשמואל אין שמין: **ומנה בה.** רב סימנא במילתיה: **יתמא ואלמנתא שלא יפוק.** הפשט בגדיהן ולא: **יתמא.** לקיט: **דתנן במתניתין.** בהך דערכין. **אחד המקדיש נכסיו לו' ואחד המעריך עצמו.** והגזבר בא למשכנו על ערכו הקצוב בפרשה אין לו לגזבר לא בכסות אשתו לו': **לשמן.** בגדיה שלבע לשם אשתו ולשם בניו ואע"פ שלא לבשום עדיין. אלמא בגדיה שלה כשמואל: **לאלורה כשמואל ריבטא.** פתאום מרולת משמעות המשנה כשמואל אבל כי מעיינת בה לא מסייעא לשמואל דהא קמיה קיימא ואינה יולאה מביתו ואדעתא דהכי מקני לה שיהו שלה כל זמן שהיא תחתיו: **ההוא דאמר להו.** לאת שכיב מרע: **גדוניא לברת.** קלוטים היו תכשיטי הבנות כך וכך לבושים: **פורנא ליתמי.** הריוח ליתומים ולא אמרינן ניתיב לה דמי הגדוניא כיום הלוואה:

ארבע

כיון דלית לה כתובה [א]לית לה מזוני או דלמא אמה דעבדא איסורא קנסוה רבנן איהי דלא עבדא איסורא לא קנסוה רבנן תיקו בעי רבא בת ארוסה יש לה מזונות או אין לה מזונות כיון דאית לה כתובה אית לה או דלמא כיון דלא תקינו רבנן כתובה עד שעת נישואין [ב]לית לה תיקו: בעי רב פפא בת אנוסה יש לה מזונות או אין לה מזונות אליבא דרבי יוסי ברבי יהודה לא תיבעי לך דאמר[ג] יש לה כתובה מנה כי תיבעי לך אליבא דרבנן דאמרי יצא כסף קנסה בכתובתה מאי כיון דלית לה כתובה [ד]לית לה מזוני או דלמא כתובה [ה]טעמא מאי כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה והא לא מצי מפיק לה תיקו: את תהא יתבא בביתי וכו': תני רב יוסף [ו]בביתי ולא בביקתי אבל מזוני אית לה מר בר רב אשי אמר אפילו מזוני נמי לית לה ולית הלכתא כמר בר רב אשי אמר רב נחמן אמר שמואל תבעוה להנשא ונתפייסה אין לה מזונות הא לא נתפייסה יש לה מזונות אמר רב ענן לדידי מפרשא לי מיניה דמר שמואל אמרה מחמת פלוני בעלי יש לה מזונות מחמת בני אדם שאינן מהוגנין לה אין לה מזונות אמר רב חסדא זינתה אין לה מזונות אמר רב יוסף כיחלה ופירכסה אין לה מזונות מאן דאמר זינתה כל שכן כיחלה ופירכסה מאן דאמר כיחלה ופירכסה אבל זינתה אית לה מאי טעמא יצר אנסה ולית הלכתא ככל הני שמעתתא אלא כי הא [ז]דאמר רב יהודה אמר שמואל [ח]התובעת כתובתה בבית דין אין לה מזונות ולא והתניא [ט]המכרה כתובתה ומשכנה כתובתה עשתה כתובתה אפותיקי לאחר אין לה מזונות הני אין אבל תובעת לא הני בין בבית דין בין שלא בבית דין תובעת בבית דין אין שלא בב"ד לא: וכך היו אנשי ירושלים וכו': אתמר רב אמר הלכה כאנשי יהודה ושמואל אמר [י]הלכה כאנשי גליל בבל וכל פרוודהא נהוג כרב נהרדעא וכל פרוודהא נהוג כשמואל ההיא בת מחוזא דהות נסיבא לנהרדעא אתו לקמיה דרב נחמן [יא]שמעה לקלה דבת מחוזא היא אמר להו בבל וכל פרוודהא נהוג כרב אמרו ליה והא לנהרדעא נסיבא אמר להו אי הכי נהרדעא וכל פרוודהא נהוג כשמואל ועד היכא נהרדעא עד היכא דסגי קבא דנהרדעא איתמר [יב]אלמנה רב אמר [יג]שמין מה שעליה ושמואל אמר אין שמין מה שעליה אמר רב חייא בר אבין וחילופה בלקיט רב כהנא מתני וכן בלקיט ומנה בה סימנא יתמא וארמלתא שלח ופוק אמר רב נחמן אע"ג דתנן במתניתין כוותיה דשמואל הלכתא דרב דתנן [יד]אחד המקדיש נכסיו ואחד המעריך את עצמו אין לו לא בכסות אשתו ולא בכסות בניו ולא בצבע שצבע לשמן ולא בסנדלים חדשים שלקח לשמן אמר ליה רבא לרב נחמן וכי מאחר דתנן מתניתין כוותיה דשמואל אמאי הלכתא כוותיה דרב אמר ליה [טו]לכאורה כשמואל רהיטא כי מעיינת בה הלכתא כוותיה דרב מאי טעמא כי אקני לה אדעתא למיקם קמיה אדעתא למשקל ולמיפק לא אקני לה: כלתא דבי בר אלישיב הוה קא תבעה כתובתה מיתמי הוה קא ממטי להו לבי דינא אמרי זילא לן מילתא דתיזלי הכי אזלא לבישתינהו ואיכסתינהו לכוליה מנא אתו לקמיה דרבינא אמר להו הלכתא כוותיה דרב דאמר אלמנה שמין מה שעליה ההוא דאמר להו נדוניא לברת זל נדוניא א"ר אידי בר אבין [טז]פורנא ליתמי [יז]ההוא דאמר להו

ארבע

בת אנוסה מהו. תימה דאנוסה גופה מיבעי: **בביתי** ולא בביקתי. כשאין להן כי אם ביקתי היא מפסדת דלכולי עלמא יכולין לגרשה ויש להם בתים טובים היא מרווחת בהאי ליגשא דביתי שמשתמשת במדור כדרך שנשתמשה בחיי בעלה כדאמרינן בהנשא (לקמן דף קג.) ואין להחליף לה לגרוע ממנו או שמא אפילו לכיולא בו: **לית הלכתא ככל הני שמעתתא.** [אלולהו קאי] בר מתבעוה ליגשא דההוא עדיפא דאי ככל הני דוקא וקאי נמי אתבעוה ליגשא א"כ קשיא דשמואל אדשמואל לרב ענן דאמר לעיל לדידי מפרשא לי מיניה דמר שמואל כו' וכה"ג איכא בפרק תולין (שבת דף קמ.) לית הלכתא ככל הני שמעתתא דלאו דוקא[ט]: **ושמואל אמר הלכה כאנשי גליל.** פר"ח ובמקום שאין מנהג ילכו אחר המנהג ובמקום שאין מנהג יעשו כשמואל דהלכתא כוותיה והא דבעי בסמוך עד היכן נהרדעא לאו משום דשאר דאין הלכה כשמואל אלא משום דשאר בבל נהוג כרב והא דקשה מהיא דאלמנה (לקמן לה:) אסשי אפרש בע"ה:

ארבע

מוכיח בפירוש שיש כתובה לארוסה אע"ג דלא כתב לה דתנן התם [היא אומרת] קידשתני והוא אומר לא קדשתיך היא אסורה בקרובייו והוא מותר בקרובותיה ואמרינן התם אם נתן גט מעצמו כופין אותו ליתן כתובה ואי בדכתב לה תיפוק ליה דאסא כתב לה ותו האיך יכול לכפור ולומר לא קדשתיך א"ר בדלא כתב לה: בעי רבא בת אנוסה. פי' אנס את הנערה ונשאה אח"כ כדכתיב ולו תהיה לאשה והולידה לו בת ומת י"ל מזונות מן האחין מנכסיו או לא מזונות הבת שהן תנאי כתובה מיפקע בהכי או לא מי אמרינן כיון דל"ל כתובה ת"כ נמי ל"ל א"ד כתובה היינו טעמא דלא תיקון לה רבנן דכל כתובת אשה הוא משום שלא תהא קלה בעיניו להוציאה והאי לא מצי מפיק לה כדכתיב לא יכול לשלחה כל ימיו והשתא כתובה דמשום אפוקי הוא דלא תקינו רבנן דליכא למיחש לה אבל שאר ת"כ דלא משום להוציאה איתקון אית לה תיקו: **מתני'** את תהא יתבא בביתי ומתיתנא מנכסי כל ימי מגר אלמנותיך חייב מפני שהוא תנאי ב"ד. פי' מיגר משך או מיגר לשון דירה וכך היו אנשי ירושלים כותבין אנשי גליל הי' כותבין כאנשי ירושלים וביהודה היו כותבין עד שירצו היתומים ליתן לה כתובתה. לפיכך אם רצו היורשים נותנים

וכך היו בני ירושלים כותבין איתמר רב אמר הל' כאנשי יהודה ושמואל אמר הל' כאנשי ירושלים בבל וכל פרוודהא נהיג כרב נהרדעא וכל פרוודהא נהיג כשמואל ועד היכן הוא נהרדעא עד היכא דסגי קבא דנהרדעא. פי' עד מקום שמודדין במדת קב נהרדעא וקי"ל הל' כשמואל בדיני וכך פסק גם ר"י משום גאון אחד: איתמר אלמנה רב אמר שמין מה שעליי. פי' כשתבא לגבות כתובתה מן היורשין שמין לה הבגדים שעליה בפרעון כתובתה דכי אקני לה אדעתא למיקם קמיה אדעתא דלמשקל ומיפק לא אקני לה. ושמואל אמר אין שמין פי' דמשעה שנשאת לו זכתה במתנה והן שלה: ארחב"א וחילופא בלקוט. פי' שכיר שדר בבית בע"ח ועשה לו בגדיו לכשמשלים זמנו ורוצה לצאת ותובע שכר פעולתו החליפו דבריהם דשמואל אמר שמין מה שעליו ומעלה אותם לו בשכרו ורב אמר אין שמין מה שעליו רב כהנא מתנא וכן בלקוט לרב שמין ולשמואל אין שמין ומנח ביה סימנא יתמא שלח ופוק שלח ופוק. פי' הפשיטו מבגדיו ויצא כלומר שמין מה שעליו וקרי ליה יתמא ע"ש שנוהגים בו מנהג יתמין לצאת בלא מלבוש: אר"נ אע"ג דתנן מתני' כוותיה דשמואל הל' כוותיה דרב דתנן א' המקדיש את נכסיו וא' המעריך

מסורת הש"ס

א) לעיל לט:, ב) [שם וש"כ], ג) לקמן קג., ד) גיטין לה. [ערכין כב.], ה) לקמן מז:, ו) ב"ק קב: ערכין כד., ז) [בערוך ערך כאור פי' כשאתה פותח קודם שתעיין בה תעלה על דעתך שהיא כשמואל ולכאורה לשון ארמי הוא], ח) בס"א נוסף: בת, ט) [דברים כב], י) [שם], כ) בס"א נוסף: להוציאה, ל) [וע' תוס' שבת כד: ד"ה ולית וכו' וכן הרא"ש דהכא סי' ל כתב ראיה זו], מ) [ד"ה ניחומת תנן],

מוסף רש"י

בביתי ולא בביקתי. בית לר כעין צריף כדאמרינן במסכת שבת (עז:) בקתא בי עקתא, אם היה מדור שלו לר לא קבל עליו להוליא את בניו והושיבה (לקמן קג.). **התובעת כתובתה בב"ד אין לה מזונות.** מעתה, דגליא דעתה דבעי לאיסופי ואיכו לא אמני בהדה אלא כל ימי מיגר אלמנותיך בביתי, שהיא אלמנה בשביל כבודו (גיטין לה.). **אין לו.** לגזבר, **לא בכסות אשתו.** למשכנו בשביל הערך וכן לגבי מקדיש לא הוו בכלל נכסים להקדישו (ב"ק קב:) שאינו שלו (ערכין כד.). **שצבע לשמן.** לאם לאשתו ובניו (שם ושם). **ולא בסנדלים חדשים.** דמשמע קרע"ל דאע"ג דעדיין לא נעלום הרי הן בחזקתן משעת לקיחה (שם).

תוספות רי"ד

כיון דל"ל לשני' כתובה פי' כדתנן בפ' אלמנה ניזונית [דף ק' ע"ב] השני' והאיילונית אין לה כתובה וא"ל מזונות וטעמא מפורש בפ' י"מ משום דאיהי מרגלא ליה וקנסוה רבנן הלכך תנאי כתובה נמי אין לה דבנין נוקבין. א"ד אימא דעבדא איסורא קנסוה רבנן אבל איהי דלא עבדא איסורא לא קנסוהו רבנן תיקו: בעי רבא בת ארוסה. פי' המורה ארוס הבא על ארוסתו והוליד ממנה בת והי' לו בנים מאשה אחרת ומת הארוס י"ל מזונות. פי' מן האחים בנכסי האב או לא כיון דאית לה לארוסה כתובה. פי' היינו מו"מ מן האירוסין כדאמרינן לקמן בשלהי הכותב תנאי כתובה נמי כגון מזוני דבנן נוקבן אית לה א"ד כיון דלא תקינו רבנן למכתב כתובה עד שעת נשואין ומקמי הכי לא חיילא לית לה נמי תנאי כתובה באירוסין תיקו. ומהכא נמי מוכח דאית כתובה לארוסה אע"ג דלא כתב לה דאי בדכתב לה לה תנאי דבנן נוקבין יש לה ואי דלא כתב לה תנאי דבנין נוקבין ומנה מאתים כתב לה פשיטא דכתובה אית לה תנאי דבנין נוקבין ל"ל ואמאי קמבעיא להו א"ד הכי סבר אע"ג דלא כתב לה כתובתה אית לה מנה ומאתים ומ"ה בעי אי אית לה נמי תנאי דב"ג אי לא וה"ג איכא למבעי על ארוסה גופא אי מחזנא לאחר מיתת הבעל מנכסיו או לא וטעם אחד להן. ובפ' האומר בקידושין

עין משפט נר מצוה

קכב א ב ג מיי' פי"ט מהל' אישות הלכ' יד טוש"ע אה"ע סי' קיב סעיף ה:

קכג ד מיי' פי"ח שם הלכה ח סמג לאוין פז ועשין מח טוש"ע שם סימן לג סעיף ה:

קכד ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה:

קכה ו ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:

קכו ח ט מיי' פט"ז שם הלכה ד סמג עשין מח טוש"ע שם סי' לט סעיף ח:

קכז י מיי' פ"ג מהל' ערכין הלכה יד סמג עשין קלא:

קכח כ ל מיי' פי"ח מהל' זכיה הלכה כב סמג עשין עב טוש"ע מ"מ סי' רנג סעיף טז:

תוספות רי"ד (המשך)

לה כתובתה ופוטרים אותה: תני ר"י בביתי ולא בביקתי. פי' דוקא אם הניח בית גדול שראוי לה ולהם הן חייבים לתת לה מדור ואין יכולים לומר לה לכי לבית אביך ואנו זנין אותך שם. אבל אם הניח מדור צר ודחוק אין חייבים לתת לה מדור דמתני' תני תרי בביתי כדי לדיוקא בביתי ולא בביקתי אלא זנים אותה בבית אביה מנכסיו ול"א כיון דלא קרינן בית בביתי לא קרינא ביה נמי ומתזני מנכסי: מר בר"א אמר אפילו מזוני נמי ל"ל. פי' כיון דבטל התנאי דמדור בטל נמי תנאי דמזונות דיתבה בביתי אתני בהדי' וכיון דלא יתבה בביתיה לא מיתזנא. ומסיק תלמודא ולית הל' כמר בר"א דהאי דקתני בביתי שלא תוכל היא לומר תנו לי מזונות בבית אבי וא"א לדור עמכם דלא יהבי לה אא"כ יושבת וניזונית עמהן דברכת הבית ברובה אבל הכא דאינהו מעכבי מעלין לה מזונות בבית אביה: אר"נ א"ש תבעוה להנשא ונתפייסה א"ל מזונות. פי' דלא קרינן בה מיגר ארמלותיך בביתי הא לא נתפייסה י"ל מזונות. פי' ואע"פ שהעכבה היתה מחמת שלא הי' התובעה הגון לה לא מחמת כבוד בעלה: אר"ע לדידי מפרשא לי מיניה דמר שמואל אמרה מחמת פ' בעלי י"ל מזונות מחמת ב"א שאינן מהוגנים לי אין לה מזונות. פי' משמע דאי הוו מהוגנים הוה מינסבא להו: אר"ח זנתה אין לה מזונות אמר ר"י כחלה ופרכסה א"ל מזונות. פי' דגלי דעתא דלא משום כבוד בעלה מעכבא מ"ד זנתה כ"ש כחלה ופרכסה ומ"ד כחלה ופרכסה אבל זינתה י"ל מזונות מ"ט יצר אנסוה ומסיק תלמודא ולית הל' ככל הני שמעתי' אלא כי הא דאר"י א"ש התובעת כתובתה בב"ד א"ל מזונות ולא נדוניא: מכרה כתובה או משכנה או עשאה אפותיקי אין לה מזונות. פי' [אפותיקי] פה תהא קאי למיקם אמרה לבע"ח לא תגבה חובך אלא משדה זו המיוחד לכתובתי הני אין אבל תובעת לא. פי' ומ"ה לא תני תובעת בהדי הנך דבריתא הני בב"ד ושלא בב"ד תובעת כתובתה בב"ד אין שלא בב"ד לא:

ארבע מאה זוזי מן חמרא לברת. וא"ת דפרק התקבל (גיטין דף סה:) גבי גניבא יולא בקולר הוה כי נפק אמר הכו ארבע מאה זוזי לרבי אבינא מחמרא דהרפניא וקאמר התם (דף סו.) דלא קנה רבי אבינא דחמרא לא קאמר דמי חמרא לא קאמר אלא מחמרא קאמר ואין סברא לחלק בין מחמרא למן חמרא ויש לומר דהתם נמי מסיק מחמרא לייפות את כחו: **דנייחד** לה **ארעא למזונה.** אע"ג דלעיל (נב:) נתחרט ר' יוחנן על מה שהשיאן עצה הכא אין גנאי כיון דבדעתה תלוי אם תרצה לקבל: **למזונות** ריבה לה מזונות בו'. תימה דבפ' המקבל (ב"מ דף קד:) מסיק דלא שנא אמר לכתובתה ל"ש אמר בכתובתה ארבע מאה זוזי דאינון מאתן גבי הכו לה ארבע מאה זוזי לברת ויש לומר דהכא דווקא לפי שהיא מוחזקת במזונות אמרינן למזונות ריבה לה מזונות אבל התם אין הבת מוחזקת אי נמי התם לא הוה ליה למימר אלא הכו לה ארבע מאה זוזי ומדקאמר לכתובתה משמע דעם של בעל קאמר דליהוי ארבע מאה זוזי אבל הכא דצריך לפרש למזונות יש לחלק:

הדרן עלך נערה

אף על פי. אם רצה להוסיף אפי' מאה מנה מוסיף. תימה דעכשיו נהגו שכותב חתן לכלה מאה ליטרין אע"פ שאין לו שוה פרוטה דבשלמא כשיש לו הוא משעבד נכסיו לזה החוב והואיל ונתחייב אפילו נאבדו אלו הנכסים וקנה אחרים הם משתעבדים אע"פ שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם מ"מ אדם משעבד דבר שלא בא לעולם כיון דכתב ודעתיד אנא למיקני כדאמרינן במי שמת (ב"ב קנז. ושם) אבל אותו שאין לו היאך יתעבד נכסיו שיקנה אחרי כן כיון שלא נתחייב לה היינו דבר שלא בא לעולם ושאל ר"י לרבי אליהו והשיב לו דמלינו כענין זה בפרק השוכר את הפועלים (ב"מ דף לז. ושם) דתניא מתנה שומר חנם להיות כשואל ופריך במאי בדברים ומשני בשקנו מידו משמע בכל ענין אע"פ שאין מקנה לו שום נכסים אלא שמשעבד גופו לזה החוב שמשעבד גופו ולכשיהיו לו נכסים חל שעבודו מעתה ואין זה קנין דברים בעלמא דקנין דברים לא הוי אלא כהיא דרים בבא בתרא (דף ג.) שקנו מידם לחלוק חלר שאין בה דין חלוקה אבל מה שמשעבד גופו להתחייב לדבר זה משתעבד ואין זה קנין דברים בעלמא וי"מ דכיון דכותב סתמא שיהיו כל נכסיו אחראין למה לא נתחייב הרי הודה שיש לו נכסים ואע"פ שאנו יודעים שאין לו הודאת בעל דין כמאה עדים דמי ומטעם זה אור"ת שכותבין בהרשאות והקניתי לו ארבע אמות קרקע בחצרי אע"פ שאנו יודעים שאין לו קרקע כיון דמודה שיש לו הודאת בעל דין כמאה עדים דמי[1]:

למורדת. שאם נפלה לה ירושה ממקום אחר חוזר וגובה ממנה אלא לרבנן איצטריך שאינו פוחת אלא כתובה דתוספת נמי בכתובה: **ולפוגמת.** איצטריך דאם פגמה כתובתה לא תגבה גם התוספת אלא בשבועה אפי' היתה הכתובה בשטר אחד והתוספת בשטר אחר[2]: **ולתובעת.** פירש בקונטרס שאם תבעה תוספת שאין לה מזונות ולא יתכן פירושו אליבא דרבנן דאמרי לקמן בפרק אלמנה (דף נז:) משכנה או נתנה מקצת כתובתה יש לה לפרש ולתובעת שאם תבעה מנה מאתים ושיירה תוספת דיש לה מזונות כיון דתנאי כתובה בכתובה הרי לא תבעה כי אם מקצת כתובה: **ולעוברת** על דת. דהואיל והפסידה כתובתה הפסידה נמי תוספת ואף על גב דבממאנת ושניה ואיילונית אין להן כתובה ויש להן תוספת התם היינו טעמא דמתחלה כשכתב תוספת לאו אדעתא דכתובה כתב לה דהא יודע שאין לממאנת ושניה כתובה הלכך תוספת דכתב לה מתנה בעלמא כתב לה ולא שייכא לכתובה כלל ואיילונית נמי תוספת דכתב לה מתנה בעלמא ממתא חיצא לילה הראשונה ואפילו ממלא איילונית הואיל ולא פירש אבל הכתובה עצמה הואיל ואינה תלויה בכתיבתו אין דעתו לכותבה אלא כמו שחייבוהו חכמים אם אינה איילונית אבל עוברת על דת דמעיקרא תוספת אדעתא דכתובה כתב לה כשקנסוה בכתובה קנסוה גם בתוספת:

ולשבח

ארבע מאה זוזי מן חמרא. משמע אותו יין יהא משועבד לכך אבל היין עצמו לא אמר ליתן לה כדמיו של יום הלוואה: **מפסדה מזוני.** מרבה לאכול: **דייחד לה.** בלוואת שכיב מרע ובעדים אולי תקבל עליה דאפי' גבי כתובה תנן (פאה פ"ג מ"ז) הכותב כל נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא אבדה כתובתה רבי יוסי אומר אם קבלה עליה אע"פ שלא כתב לה. ליטנא אחרינא דהוי ליה כמחלק נכסיו על פיו ונתן שאר הנכסים לבניו והוה להו משעבדי[3] ואין הבנות והאשה ניזונות ממשעבדי: **כל שכן שריבה לה מזונות.** אם אמר קרקע זו למזונותיך אין זה אלא אם לא יתנו ליך מזונות מרווחים אלא מצומצמים טלי קרקע זו להעדפה דאי לשעבדה למזונותיה הרי כל נכסיו משועבדים לכך: **שכנגדי.** אנוס כערכי ולאוי לחלוק עלי: **במזונות.** בחוב מזונות שיש ליך עלי משמע שזו תהא פרעון לכך:

הדרן עלך נערה

אף על פי. אם רצה. בגמרא פריך פשיטא: **שלא כתב לה.** תוספת דמדעתא אלא על מנת לכוסה: **והיא כותבת.** אע"פ שלא נתקבלה מוחלת וכותבת בלשון שובר: **גמ' רצה לכתוב לא קתני.** אי תנא לכתוב לא הוה שמעינן מינה שיהיה התוספת קרוי כתובה אלא כמתנה מדעתו ואין שם כתובה עליו השתא דתנן להוסיף משמע נוסף על הכתובה שתקנו חכמים ושם כתובה עליו גם הוא מסייע ליה כו': **תנאי כתובה.** תוספת שהוא מתנה להוסיף לה וכן מזונות וכל הנך דתנן בפרקין דלעיל: **למורדת ולמוחלת.** מוכרת כתובתה או מוחלת כתובתה מחלה ומכרה את הכל לפי שהכל קרוי כתובה ולא אמרינן לא מיקרי כתובה אלא מנה מאתים: **למורדת.** דתנן בפרקין (לקמן פג.) המורדת על בעלה פותחין לה מכתובתה כו' עד מתי הוא פותח עד כנגד כתובתה לא תימא כנגד מנה מאתים לחולייהו אלא אף התוספת פותחין והולכין: **ולפוגמת.** בפרק הכותב (לקמן פז.) תנן הפוגמת כתובתה לא תפרע אלא בשבועה אם פגמה תוספת נמי שאמרה לשם פרעון התוספות התקבלתי דינר אף זו פוגמת כתובתה היא ואם טוען בעלה התקבלת כל כתובתיך לא תפרע אלא בשבועה: **לתובעת.** שאמרו חכמים התובעת כתובתה בב"ד אין לה מזונות תובעת תוספת נמי אין לה מזונות: **עוברת על דת.** בפרק המדיר (לקמן עב.) שאמרו עליה תנא שלא בכתובה לא תימא כתובת מנה מאתים אבל תוספת מתנה בעלמא הוא לא הפסידה: ולשבח

---

[1] [לקמן פד:], [2] [לעיל מז. לקמן פט: ב"מ יז:], [3] [לעיל נא., ד] [פסחים פב. וש"נ], [5] [גירסת רש"ל], [6] [לקמן קד:], [7] [וע' תוס' ב"ק קד: ד"ה אבל ותוס' ב"ב מד: ד"ה הלא], [8] [אבל אם הכל בשטר א' אפי' אין תנאי כתובה כתובתה נגבית על הכל הא בפונא שאר שטרות נמי מיכא שבועה. מ"ר],

גליון הש"ס

רש"י ד"ה דנייחד לה וכו' ואין הבנות והאשה ניזונות ממשעבדי. עיין לעיל דף מט ע"ב רש"י ד"ה מיבעיא ול"ע:

מוסף רש"י

שכנגדי. שקול כמותי (לקמן פד:).

הדרן עלך נערה שנתפתתה

גובה את הכל. בין כתובה של תנאי ב"ד דהיינו מנה לגלמנה ומאתים לבתולה, בין תוספת (ב"מ יז:).

תוספות רי"ד (המשך)

אע"פ שאמרו בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה אם רצה להוסיף אפילו מאה מנה יוסיף נתאלמנה או נתגרשה בין מן האירוסין בין מן הנשואין גובה את הכל ראב"ע אומר מן הנשואין גובה הכל מן האירוסין בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה שלא כתב לה אלא ע"מ לכנוסה. פי' נתאלמנה וכו' היכא דקדים וכ' לה תוספת מן האירוסין ומ"ה אמר ת"ק דגובה את הכל דיכון דכתב לה הכל לפי תנאו והא דאוקימנא לעיל הל' א' זה וא' זה מן הנשואין ה"מ לטרוף לקוחות מזמן נשואין שלא כתב לה אחריותא אלא משעת חופה ואילך אבל מן המחוררין גובה אף מן האירוסין ור"א פליג ואמר דמן האירוסין לא גביא אלא מנה מאתים ולא תוספת שלא כתב לה תוספת מן האירוסין אלא ע"מ לכנוסה וזה שכתב לה מן האירוסין כדי להבטיחה שכך הוא עתיד להוסיף לה אבל מנה מאתים גביא בין אם נאמר שיש כתובה לארוסה בתנאי ב"ד אע"ג דלא כתב לה בין אם נאמר דוקא שכתב לה שאין לומר שם לא כתב לה אלא ע"מ לכנוסה שהדבר ידוע שאם יכניסנה יש לה מנה מאתים ולמה כתב לה מקודם לכן אילולי שתגבה מן האירוסין אבל התוס' שאינו ידוע אלא אחר שיכנוס שהוא תלוי ברצון האיש אם ירצה יוסיף ואם לאו לא יוסיף. אמרינן לא כתב לה אלא ע"מ לכנוסה והבטיחה מקודם לכן כמה יוסיף לה אם יכנוס: פשיטא פי' ובמאי דתנן בפ"ק ב"ד של כהנים היו גובין לבתולה ד' מאות זוז ולא מיחו בידם חכמים לא אמרינן פשיטא שהן היו כותבין לבתולה ד' מאות זוז והוא נראה שמוסיפים פשיטא שהוא יכול להוסיף מ"ד קיצותא הוא דעבדי רבנן שלא לבייש את מי שאין לו קמ"ל. פי' מנה מאתים אין טפי לא שלא לבייש את מי שאין לו להוסיף קמ"ל אם רוצה להוסיף וכו': רצה לכתוב לא קתני אלא רצה להוסיף. פי' אי הוי תני לכתוב לא הוה שמעי' מינה שתהא התוס' קרויה כתובה אלא במתנה מדעתו ואין שם כתובה עליו השתא דתנא להוסיף משמע נוספת על הכתובה שתקנו חכמים ושם כתובה עליו גם הוא. מסייע ליה לר"א דאמר ר"א תנאי כתובה. פי' התוס' ככתובה דמי פי' דכי היכי דאמרת לעיל לא כתב לבתולה מאתים ולאלמנה מנה חייב תוספת נמי כיון דאמר הכי והכי אוסיפ' לה אע"פ שלא כתב לה חיים.

עין משפט נר מצוה

קכט **א** מיי' פי"ח מהל' אישות הלכ' יח טוש"ע אה"ע סי' לג סעיף עח:

א ב מיי' פי"א מהל' אישות הלכה ז ופט"ז הלכ' ג סמג עשין מח טוש"ע שם סי' סו סעיף ז:

ב ג מיי' פ"א שם הלכ' יא סמג שם טוש"ע שם סי' נה סעיף ו:

ג ד מיי' פ"א שם הלכה ט ופי"ב שם הל' ח סמג שם טוש"ע שם סי' סו סעיף ט:

ד ה מיי' פט"ז שם הל' ג סמג שם טוש"ע שם סעיף ז:

ה ו מיי' פי"ח שם הל' כח טוש"ע שם סי' לג סעיף י:

ו ז מיי' פ"ד שם הלכ' ח ט [ופט"ז הלכה יד] סמג לאוין פא טוש"ע שם סימן עז סעיף ב [וסי' לו סעיף ז]:

ז ח מיי' פי"ח שם הלכ' א טוש"ע שם סימן לג סעיף יא:

ח ט מיי' פכ"ד שם הל' טז סמג עשין מח טוש"ע שם סימן קטו סעיף ד ה:

תוספות רי"ד

את עצמו פי' והגזבר בא למשכנו על ערכו הקצוב לו בפרשה לפי שניו אין לו לגזבר לא בכסות אשתו ולא בכסות בניו ולא בצבע שצבען לשמן ולא בסנדלים חדשים שלקח לשמן פי' אע"פ שלא לבשם עדיין כיון שלקחן או צבען לשמן קנו אותם במתנה אלמא אם שמין לכסות אשה כשמואל א"ל רבא לר"נ וכי מאחר דתנן מתני' כוותיה דשמואל אמאי הל' כוותיה דרב א"ל לכעורה כשמואל נקטה. פי' לאדם כיעור שאינו מעיין ומדקדק לפום ריהטא נראה לו כשמואל ס"ל מתני' דעירובין אבל כי מעיינת ביה שפיר הל' כרב מ"ט כי אקנו לה אדעתא למיקם קמיה פי' ומתכבד בהן לפיכך אין לו בכסות אשתו וכו'. אדעתא למשקל ומיפק לא אקני לה. פי' כגון אלמנה שהולכת ונשאת לאחר: כלתי' דר' אלישוב הוה תבעה כתובה מיתמי הות ממטיא לה לב"ד א"ל זילא מילתא דתיזלי הכי לבישתינהו וכיסיתינהו לכולהו אתו לקמיה דרבינא א"ל הל' כוותיה דרב דאמר אלמנה שמין מה שעליה: ההוא דאמר נדוניא לברת פי' שכ"מ היה ובוה שיתנו מנכסיו נדוניא לבתו והי' קצובים להן בגדי הנדוניא כמה מלבושים כמה קשרי הראש זול נדוניא פי' שבשעת צוואה היתה הנדוניא נקחת במאתים ועכשיו נקחו במנה: אר"א ב"א פורנא ליתמי. פי' הריוח ואע"ג דא"ל כי אמר אביה למיתב לה נדוניא מידע ידע דבמאתן מזבנא ומאתן זוזי שבק לה השתא נמי כי זל שיתנו לה מאתן זוזי אפ"ה ל"ל אלא נדוניא הנקחת במנה וה"ה נמי אם הוקרה הנדוניא שחייבים לקנות לה היקרים כפי מה שנמכרים עכשיו: ההוא דא"ל ד' מאות זוזי מן חמרא לברת איקר חמרא אמר ר"י (דניחא) [רווחא] ליתמי וימכרו היין ויתנו לה ד' מאות זוז ול"א כבר זכתה בשעת הצוואה היין שוה ד' מאות זוז ואם הוקיר הוקיר לבת: קריביה דר"י הוות להו אתת אבא דהות (קמרוחה) [קפסדה] מזוני אתו לקמי' דר"י בעוד שהי' אביהן שכ"מ א"ל דילו אמרו ליה לאבוכון דליתיב לה ארעא למזונה אתו לקמיה דר"ל אחר שמת ועשה הצוואה כר"י א"ל כ"ש שריבה לה מזונות דהכי קא"ל אם לא יתנו לך מזונות מרווחים כמו שאת רגילה עמי גבי מזונותיך מזו הקרקע: א"ר אבהו לדידי מפרשא ליה מיניה דר"י אמר למזונות ריבה לה. אמר במזונות קצץ לה מזונות ומכאן מוכח דר"י ס"ל כשמואל דאי כרב יתנו לה כתובתה ויסלקוה מעליהן: הדרן עלך נערה

לשבח. שאמרו בבכורות (דף נא:) אין הבכור נוטל פי שנים בשבח ששבחו הנכסים לאחר מיתת אביהן ולא האשה בכתובתה ותוספת נמי לא גבית משבח שבחו נכסים לאחר מיתת בעלה: **ולשבועה.** לכל מילי דשייכא ליגבע על הכתובה כגון הנפרעת שלא בפניו ועד אחד מעידה שהיא פרועה והנפרעת מנכסים משועבדים ומנכסי יתומים דתנן בפרק הכותב (לקמן פז.) דבעו שבועה אף תוס' נמי בעי שבועה. ואע"ג דפוגמת בהאי כללא איתיה איצטריך למינקטיה בהדיא לאשמועינן דפגימת תוספת מהניא להשביעה כפגימת כתובה: **ולשביעית.** שאין שביעית משמטת כתובה כשאר שטרות אלא אם כן פגמה וזקפה כדאמרינן במסכת גיטין (דף יח.) ותוספת נמי לא משמט: **לכותב נכסיו לבניו.** וכתב לאשתו קרקע כל שהוא אבדה כתובתה כדאיתא בית נוחלין (ב"ב קלב.) ותוספת ככתובה: אין כתובה נגבית אלא מן הקרקע ומן הזיבורית כדתנן בהניזקין (גיטין מח:) וכן תוספת: **כל זמן שהיא בבית אביה.** תנן בהנושא (לקמן קד.) כל זמן שהיא בבית בעלה במשך אלמנותה גובה כתובתה לעולם וכל זמן שהיא בבית אביה אלא היו עובדים אותה היתומים ולא זנין אותה גובה כתובתה עד כ"ה שנים ואם שתקה יותר על כן יוסף אחד מחצתה וכן תוספת: **לתובע בנין דכרין.** כשם שנוטלים נדוניית אבי אמם ומנה מאתים כך נוטלים תוספת: **איתמר גרס.** אימון ירתון כסף כתובתיך וירושה לא טרפא לקוחות: **יסבון תנן.** לשון ב"ח: **מטלטלי ואיתנהו בעייניהו.** המייחד מטלטלין לכתובת אשתו ומת והן בעין והיא נפרעת מהן נוטלתן אלא בשבועה דטעמא מאי אמור רבנן מנכסי יתומין לא תפרע אלא בשבועה דחיישינן דלמא לגרי אתפסה והכא היינו לגרי דאתפסה: **ליתנהו בעייניהו.** כגון שאבדו: **בלא שבועה.** דכיון דאבוד הוי לא אתפסה אחריני וכל נכסיו אחרלין לכתובתה ונפרעת מן הקרקעות: **באחרבה מגרגהא.** שייחד לה קרקע וכתב לה באחרבה המגרים שלה בחייו לעשותה אפותיקי לכתובתה ומת נפרעת הימנה בלא שבועה דודאי תו לא מתפיס לה לגרי אחריני: **בשבועה.** דכיון דלא כתב לה אחרבה המגרים אין זו סמיכה לסמוך עליה והרי היא כמי שלא ייחד ואיכא למיחש לגרי: **אמר לעדים לכתבו וחתמו.** כגון מתנת קרקע: **לא צריך לאימלוכי ביה.** אם עדיין עומד בדבורו שיכתבו לו דכיון דקנו ממנו סתם קנין לכתיבה עומד [ב"ב מ.]: **בתר אומדנא.** אומד הדעת. בדבר שאינו מפורש אומדין בית דין ואומרים סתם אינש להכי איכוון דלא כותב לה ממונו חנם אלא לחיבת ביאה: **במסוכן.** במסכת גיטין (דף סה:) המפרש והיולא בשיירא ואומר כתבו גט לאשתי אע"פ שלא אמר תנו הרי אלו יכתבו ויתנו דמחמת טרדתו שהוא בהול על נפשו לא הספיק לגמור דבריו ומעיקרא לכתבו ותנו נתכוון ר"ש שזורי אומר אף המסוכן הגוסס והיינו בתר אומדן דעתא דאמרינן לא אמר כתבו אלא שיתנו הואיל ומסוכן הוא לא נתכוון לנחק בה:

ובתרומת

דלא הזכיר יחוד גבי מטלטלי משום דכבר הזכיר יחוד גבי אחרבה ועלה קאי אבל לספרים דגרסי מטלטלי ואיתנהו בעייניהו בריש שאר פרק דלא קאמר ייחד לה מטלטלי כיון דלא דיבר כלום ביחוד: **כתובו** וחתומו והבו ליה קנו מיניה **לא צריך לאמלוכי ביה.** וה"ה אפי' לא אמר כתובו וחתומו כיון דקנו מיניה לא צריך לאמלוכי ביה דסתם קנין לכתיבה עומד כדאמרינן בחזקת הבתים[1] (ב"ב דף מ. ושם) ולא נקט כתובו וחתומו אלא משום סיפא דאפילו הכי צריך לאמלוכי ביה וטעמא כיון דבעין יפה נותן שמקנה לו מיד ואינו רוצה להמתין עד שילך ויזכה בשדה יש לנו לומר דייפה כחו נמי לענין כתיבה דסתם קנין שבש"ס היינו קנין חליפין ומיהו למ"ד אחריות לאו טעות סופר הוא צריך לאמלוכי ביה לכתוב בו אחריות כדאמר שמואל בפרק קמא דב"מ (דף יד.) שעבוד צריך לימלך אבל למ"ד טעות סופר הוא אין צריך לימלך ומיהו אם רוצה יכול לחזור בו כדאמרינן בהמוכר הספינה (ב"ב דף עז. ושם) זכו בשדה זו לפלוני וכתבו לו את השטר חוזר בשטר ואינו חוזר בשדה ופרי"י ב"ר מרדכי בשם ריב"א דדוקא בשטר מכר חוזר שאינו רוצה שיהיה עליו שעבוד בשטר דשטר מכר טריף ממשעבדי אבל במתנה שאין השטר אלא לראיה אף בשטר אינו יכול לחזור דעבדינן תקנתא לרמאה דמוכחא מילתא שרוצה לחזור ממתנה ור"ת מפרש דאף במתנה חוזר בשטר משום דלא ליחא ליה דליפשו שטרי עילויה שיסברו העולם שהוא שטר מכר שיש שעבוד ומנעיש מלהלוות לו וזיילי נמי נכסיה כשיגיע קול שמכר קרקעות או נתן ואע"ג דתנן בפרק גט פשוט (ב"ב דף קסח.) מי שנמחק שטר חובו שבא לב"ד ועושין לו שטר אחר ולא חיישינן שמא יסברו שזהו שיעבוד חדש מה שכותבין לו עתה דמשום הך חשש אין לנו להפסיד לזה זכותו שכבר היה לו שטר. [וע"ע תוס' סנהדרין כט: ד"ה הוה]:

ובתרומת

[1] אלשבח [2] לשבועה [3] ולשביעית [4] ולכותב כל נכסיו לבניו לגבות מן הקרקע [5] ומן הזיבורית [6] וכל זמן שהיא בבית אביה [7] ולכתובת בנין דכרין איתמר כתובת בנין דכרין פומבדיתא אמרי [8] לא טרפא ממשעבדי ירתון תנן בני מתא מחסיא אמרי טרפא ממשעבדי [9] יסבון תנן [10] והלכתא לא טרפא ממשעבדי [11] ירתון תנן [12] מטלטלי ואיתנהו בעייניהו בלא שבועה ליתנהו בעייניהו פומבדיתא אמרי בלא שבועה בני מתא מחסיא אמרי בשבועה והלכתא [13] בלא שבועה ייחד לה ארעא בארבעה מצרנהא בלא שבועה בחד מצרא פומבדיתא אמרי בלא שבועה בני מתא מחסיא אמרי בשבועה והלכתא [14] בלא שבועה [15] אמר לעדים כתבו וחתמו והבו ליה קנו מיניה לא צריך אימלוכי ביה לא קנו מיניה פומבדיתא אמרי לא צריך אימלוכי ביה בני מתא מחסיא אמרי צריך אימלוכי ביה [16] והלכתא צריך אימלוכי ביה: ר' אלעזר בן עזריה וכו': איתמר רב ורבי נתן חד אמר הלכה כרבי אלעזר בן עזריה וחד אמר אין הלכה כר' אלעזר בן עזריה תסתיים דר' נתן הוא דאמר הלכה כר' אלעזר בן עזריה דשמעי' ליה לרבי נתן דאזיל בתר אומדנא [17] דאמר רבי [18] נתן הלכה כרבי שמעון שזורי [19] במסוכן

ובתרומת

ולשבח. תוספת היא ככתובה אלא תגבה השבח אבל אי לא הוי תנאי כתובה ככתובה היתה גובה תוספת מן השבח כמו בעל חוב דגבי אפי' משבח שבשביחו יתומים ואע"ג דאין להם על מי לחזור והוי כמקבל מתנה דאמרינן בפרק קמא דבבא מציעא (דף טו.) דלא גבי בעל חוב שבח מייניה משום דאין לו על מי לחזור מכל מקום מן היורשין גבי דלא דמו למקבל מתנה שעליהם מוטל יותר לפרוע חוב אביהם וכן משמע[1] בפרק יש בכור (בכורות דף נא: ושם) דתנן אין הבכור נוטל פי שנים מן השבח ולא האשה בכתובתה ולא הבנות במזונותיהן ופריך בגמרא והאמר שמואל בעל חוב גובה את השבח ומשני מקולי כתובה שנו כאן והתם בשבח שבשביחו יתומים אייר ולא בשבח של לקוחות מדקתני ולא הבנות במזונותיהן ואי מלקוחות מאי איריא שבח הא קרקע נמי לא גבו דאין מוציאין למזון הבנות מנכסים משועבדים והא דאמר בהמקבל (ב"מ דף קי. ושם) יתומים אומרים אנו השבחנו ובעל חוב אומר אביכם השביח על מי להביא ראיה משמע דאי יתומים השביחו לא היה נוטל בעל חוב שבח התם מיירי כגון שעשאה אביהן לו אותה קרקע אפותיקי ואמר אם לא אפרענך עד זמן פלוני יהיה קרקע זה קנוי לך מעכשיו דהתם ודאי השבח של יתומים דהוי כיורד לתוך שדה חבירו אלא ברשות דשמין לו וידו על התחתונה ותדע דהא קאמר התם דעל היתומים להביא ראיה מאי טעמא דארעא כיון דלגוביינא קיימא כמאן דגבית דמיא ואי דלא עשאה אפותיקי אמאי חשיב לה בחזקת ב"ח אדרבה הוא בחזקת יתמי דהא מצי לסלוקי ליה בזוזי וב"ח ניתי ראיה: **ולשבועה.** פ"ה לענין עד אחד מעידה שהיא פרועה ונפרעת שלא בפניו כו' ולא אתי שפיר למאן דמשוה שאר שטרות לכתובה וגראה לר"י דה"פ ולשבועה שאם נשבעה על הכתובה נשבעה נמי על התוספת דכשאלה לגבות תוספת אינה צריכה לחזור ולישבע: **ולשביעית.** תימה דבסוף מסכת שביעית פליגי בהקפת חנות ובשכר שכיר דאיכא למ"ד דאין משמטין ור' יוסי פליג ואמר כל מלאכה שפוסקת בשביעית משמטת ולדידיה ניחא דה"ה דמשמט הקפת החנות וכל מילי אפילו דלאו הלואה ואי לאו דתוספת ככתובה הוי משמט אבל לרבנן דאית להו אין משמט אלא מלוה אם כן אפי' אם אין התוספת ככתובה אינו משמט דלאו הלואה היא ואור"י דלמ"ד בפ"ב דגיטין (יח. ושם) פגמה אע"פ שלא זקפה גבי כתובה דמשמט ופקא מייניה אם פגמה הכתובה הוי כאילו פגמה התוספת וכן למ"ד עד שתפגום ותזקוף אם פגמה וזקפה הכתובה כאילו פגמה וזקפה התוספת: **יסבון תנן.** ואם תאמר תקשי ליה מתניתין דמי שהיה נשוי (לקמן דף נ.) דתנן שניה ויורשיה קודמין ליורשי ראשונה וי"ל דהתם דחי לה לעולם אחת בחייו ואחת במותו אין לה כתובה בנין דכרין ומאי קודמין קודמין לנחלה: **נראה.** כפי' ר"ח דגרים בריש"א ייחד לה אחרבע באחרבע מגרגהא ואח"כ גרים מטלטלי ואיתנהו בעייניהו והשתא אתי שפיר דלא אמר כתובו וחתומו כיון דלא מקום אחר אבל לספרים דגרסי מטלטלי ואיתנהו בעייניהו בריש"א פירתא ראחולי' אוחלתיה ואבדה נמי גם התוס'. ולגבות מן הקרקע. פי' לא מיתמי קאמר שה"ה לכל שט"ח דמטלטלי דיתמי לבע"ח לא משתעבדי אלא מינו' כדאמרינן לקמן בפ' הכותב דכתובה לא גביא אפילו מיניה אם גירשה אלא מן הקרקע אבל בע"ח אפי' מגלימא דעל כתפי' ותוס' ככתובה דמיא. ומן הזיבורית אפי' מיניה ואילו ב"ח דינו בביגונית. וכ"ז שהיא בבית אביה. בפ' הנושא תנן כ"ז שהיא בבית בעלה במשך אלמנותה גובה כתובתה לעולם וכ"ז שהיא בבית אביה שלא היו עובדים אותה היתומים ולא זנין אותה גובה כתובתה עד כ"ה שנים ואם שתקה יותר מכן מחלה וכן התוס'. ולכתובת בנ"ד כשם שנוטלת מו"מ כן נוטלת גם התוס': איתמר כתובת בנ"ד פומבדיתאי אומרים לא טרפא ממשעבדי פי' מן הלקוחות שקנו אחר שנכתב כתובת אמן: ירתון תנן בפירקין דלעיל. בני מתא

[1] א מיי' פט"ז מהל' אישות הלכה ה סמג עשין מח טוש"ע אה"ע ס' לה סעיף ז וסי' ק סעיף ג:
[2] ב מיי' שם הלכה ד סמג שם טוש"ע שם סי' לו סעיף ג:
[3] ג מיי' פ"ט מהל' שמיטה הלכה יג טוש"ע שם סימן קא סעיף ג:
[4] ד מיי' פ"ו מהל' זכיה הלכה ט סמג עשין פב טוש"ע שם סי' קו סעיף ג:
[5] ה מיי' פט"ז מהל' אישות הלכה ג סמג עשין מח טוש"ע שם סי' ק סעיף ב:
[6] ו מיי' שם הלכה כג טוש"ע שם סימן קא סעי' ג:
[7] ז מיי' פי"ט שם הל' ג סמג שם טוש"ע שם סימן קיא סעיף ג:
[8] ה מיי' שם הלכה ט טוש"ע שם סעי' יג:
[9] ט י כ מיי' פט"ז שם הלכה יג טוש"ע שם סי' לו סעיף ג:
[10] ל מ מיי' פי"ג מהל' מלוה ולוה הלכ' ג סמג עשין נד טוש"ע מ"מ סי' לט סעיף ב ג:
[11] נ מיי' פ"ב מהל' גירושין הלכה יב סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמא סעיף טז [ובכ' אלפס גיטין פ"ו דף קעה ע"ב]:

תוספות רי"ד (המשך)

השבח ותוספת נמי דינו ככתובה לא כבע"ח. ולשבועה שהבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה דלא אתפשה בעלה צררי. ואע"ג דלא ניתנה כתובה לגבות מחיים אפ"ה חיישינן דלמא צררי אתפסה. והנפרעת נמי שלא בפניו לא תפרע כתובתה אלא בשבועה [1] אבל שט"ח שלא הגיע זמנו ליפרע גובה מן היתומים בלא שבועה חזקה אין אדם פורע אלא בזמנו ותוס' לא דמיא לחוב אלא לכתובה. ולשביעית שאין שביעית משמטת את הכתובה כשאר חובות שהיא משמטת אא"כ פגמה וזקפה השאר במלוה דהויא להו כהלואה דעלמא כדאמרינן במס' גיטין ותוס' נמי לא משמטה. ולכותב כל נכסיו דאמר' בי"נ הכותב כל נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כ"ש איבדה כתובתה ומוקי לה התם במחלק לפניה והיא שותקת דכיון דשתקה סמכא אההוא פורתא ראחולי' אוחלתיה ואבדה נמי גם התוס'. ולגבות מן הקרקע. פי' לא מיתמי קאמר שה"ה לכל שט"ח דמטלטלי דיתמי לבע"ח לא משתעבדי אלא מינו' כדאמרינן לקמן בפ' הכותב דכתובה לא גביא אפילו מיניה אם גירשה אלא מן הקרקע אבל בע"ח אפי' מגלימא דעל כתפי' ותוס' ככתובה דמיא. ומן הזיבורית אפי' מיניה ואילו ב"ח דינו בביגונית. וכ"ז שהיא בבית אביה. בפ' הנושא תנן כ"ז שהיא בבית בעלה במשך אלמנותה גובה כתובתה לעולם וכ"ז

[1] מיהו מונן דגבי נפרע שלא בפניו אין נ"מ בין כתובה לשט"ח ואולי דאם הוא בתוך זמנו יש חילוק.

אף על פי פרק חמישי כתובות

ובתרומת מעשר כו'. ריש"ל דמתניתין הכי במסכת דמאי (פ"ד מ"ח) הלוקח פירות דמאי ממי שאינו נאמן בשבת שואלו ואוכל על פיו חשבה מו"ש לא יאכל עד שיעשר פי' אף על מה שהעיד ביום לא יאכל בלילה דלא שרו ליה רבנן אלא בשבת שאינו יכול לתקן וטעמא דרבנן לא משום עונג שבת כדפירש בקונטרס דמשום עונג שבת לא שרינן ליה לאכול דמאי אלא משום איתא שבת כדמשמע בירושלמי דקאמר להו ר"ש שזורי לרבנן כשם שאיתא שבת על עם הארץ כך איתא תרומה על עם הארץ פי' עם הארץ ירא לשקר בשבת בדבר שאינו מעושר משום דשבת קובעת למעשר סבר ר"ש דכמו כן איתא תרומה עליו דנהי דאינו ירא מאיסור טבל ירא הוא מאיסור תרומה כשתרם וחזרה למקומה ורבנן פליגי עליה בהא אע"ג דלית ליה תקנתא: **מתנת שביב מרע שכתוב בה קנין רב אמר ארכביה אתרי רכשי.** [6] גרלה דוקא שכתב בה קנין בתוך הטבר דהוי לרב כמתנת בריא דאלומי אלמיה לפי שכתב כן בתוך הטבר אבל אם כתב כל נכסיו וקנו מידו ולא נכתב הקנין בתוך הטבר לא הוי לרב כמתנת בריא ואם עמד חוזר ואם מת קנה כדין מתנת ש"מ כמו שפירש ר"י ב"ר מרדכי כדמוכח מתני' דמי שמת (ב"ב דף קמו:) דתנן ש"מ שכתב כל נכסיו שייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו מתנה והתם בקנין ליירי דאי בלא קנין אפילו שייר נמי אין מתנתו מתנה כדפסק התם הלכתא דבמקנא בלא קנין לא קנה ואפי' מת אלא דווקא בקנין וקתני היכא דלא שייר אין מתנתו מתנה ואם עמד חוזר ובהדיא דייקינן הכי בפרק מי שמת (שם דף קנא:) דרישא וסיפא בקנין ושמואל דאמר שמת לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה כיון דמגרע שמואל כח מתנה מחמת הקנין שהוא כתוב בשטר כ"ש כשאינו כתוב בשטר וכן משמע בפרק מי שמת (שם קנב.) דפריך התם אהא דקאמר שמואל אין שטר לאחר מיתה מהיא דאמר שמואל ש"מ שכתב כל נכסיו לאחרים אע"פ שקנו מידו אם עמד חוזר משמע ואם מת קנה ומאי קושיא התם ודאי קנה לפי שלא נכתב הקנין בשטר אלא ודאי בכל ענין קאמר שמואל דאין שטר לאחר מיתה בין בכתוב בו קנין בין לא כתוב וכי פריך מדשמואל דאשמואל הוה מצי למיפרך ליה מממתני' דהתם דלא מגרע כח מתנה מחמת הקנין [7] אלא דניחא ליה למיפרך דשמואל אדשמואל ואיכא לשנויי מתניתין במייפה את כחו דכתב וקנינא מייניה מוסף על מתנתא דא דמודה שמואל דקנה לאחר מיתה כיון שמוכיח שהקנין ליפוי כח בא והכי מוקמינן התם מילתיה דשמואל גופיה ורבינו יצחק בר אברהם גרלה לו כפירוש רבינו שמואל דרב ושמואל פליגי אפי' אין כתוב הקנין בשטר ואין שטר לאחר מיתה דקאמר שמואל אפילו אין כאן שטר כלל משום דסתם קנין לכתיבה עומד יש לחוש שמא לא רלה שיגמר הקנין אלא בכתיבת השטר ובמסירתו ליד מקבל מתנה ועקר מייניה כח מתנת ש"מ שקונה באמירה בעלמא ואין רולה שיקנה אלא לאחר מיתה ואז פקע כחו ומתני' דלא שייר קרקע כל שהוא מוקמי בין לרב בין לשמואל דקנו מייניה בחזקה שאינו עומד לכתיבה כמו קנין חליפין ולא הוי לרב כמו מתנת בריא ולשמואל קנייא כדין מתנת בריא ולא דפריך התם מהא דאמר שמואל ש"מ שכתב כל נכסיו אע"פ שקנו מידו אם עמד חוזר אין נראה לו להעמיד בקנין חזקה דקנו מידו משמע טפי קנין חליפין שהן מיד ליד אבל קנו מייניה משמע שפיר חזקה ועוד דעיקר מילתיה דשמואל משמע דאתא לאפוקי דלא נימא דאלרכיה אתרי רכשי והייטו בחליפין דווקא והשתא אתי שפיר כי פריך מהא דשלח ר"ל לגולה כו' ומשני הא דקנו מייניה הא דלא קנו מייניה אע"ג דלא נכתב הקנין בתוך הטבר הוי כמתנת בריא והשתא אתי נמי שפיר הא דקשיא ליה מדשמואל דאמר כותבין ונותנין דאי בקנין קאמר משום דלכתיבה עומד לא ידענא מה אידון בה כ"ש בכתבו ותנו מנה לפלוני ומת שלא יקנה כי אם בכתיבה ולמאי דקי"ל כשמואל יש תימה מה שתיקנו הגאונים לכתוב במתנת ש"מ ואמר לנו הוו עלי עדים וקנו ממני בכל לשון של זכות ולא כתבו שום ייפוי כח ועוד דכרב נמי לא הוי דלדידיה הויא כמתנת בריא וי"ל דכל לשון של זכות משום שיכתבו וקנינא מייניה מוסיף על מתנתא דא אי יכתבו בתחלה ואף קנו ממנו בכל לשון של זכות דומיא דאף כתבו ותתמו והבו ליה דיש נוחלין (שם דף קנו. ושם):

ואין שטר לאחר מיתה. פי' ואין קנין לאחר מיתה כדפרשינן לעיל ויש לגמגם על הלשון דלאחר מיתה דמשמע אם הקנה לו לאחר ל' יום קנה אם הוא חי בקנין סודר דהשתא ובהאשה רבה (יבמות דף לג. ושם) וכן בהאשה שנפלו (לקמן דף פב. ושם) לא משמע הכי כדפרישית ביבמות [1]: **שאם אמר הלוואתי לפלוני כו'.** פי' בקונטרס דאילו גבי בריא לא זכה בה משום קנין דאין מטבע נקנה בחליפין אלא אגב קרקע ובקשה דאם כן לא ה"ל למימר הלוואתו אלא מעותיו לפלוני הואיל וטעמא משום מטבע הוא ועוד דאפילו אגב קרקע דמטבע נקנה אין הלוואה נקנית כדאמרינן במי שמת (ב"ב דף קמו: ושם) למימרא דמילתא דאיתא בבריא איתא בש"מ דליתא בבריא כו' והא הלוואתו לפלוני דליתא בבריא ואיתיה בש"מ ומשני הא נמי איתיה בבריא הואיל ויורשו אי נמי במעמד שלשתן ואם יכול להקנותה אגב קרקע הל"ל דאיתיה נמי בבריא על ידי קרקע ולא ה"ל לאחוקי בכי האי גוונא אלא ודאי לא מהני בה קנין וסברא הוא דהיאך יהנה קנין לדבר שאינו בעין ואף על גב דמהני לענין הרשאה כדמוכח בהגוזל קמא (ב"ק דף קד: ושם) בשמעתין דאין משלחין מעות בדיוקני היינו משום דפסקינן דשליח שוויה ולענין שליחות שיהא מורשה במקומו מהני הקנין אבל לענין להיות שלו לא ואם תאמר והואיל ולא הוי מורשה אלא להיות שליח אם מת המרשה קודם שהגיע ליד המורשה פקע שליחות ויכולין היתומים לתבוע מן הנפקד והתם משמע דאין יכולין וי"ל כיון דאם היה נפקד בא לפני ב"ד היו אומרין לו לתת ליד המורשה שהרי יש להחזיק המרשה בחזקת חי אע"ג דאיגלי מילתא לבסוף דמת המרשה קודם שהגיע הפקדון ליד המורשה אין יכולין לתבוע מן הנפקד כלום שהרי ברשות ב"ד נתנם והשתא משמע ליה דרב אזיל בתר אומדנא דקאמר הרי היא כמתנת ש"מ דאי לא אזיל הל"ל הרי היא כמתנת בריא לבד אע"ג דכתוב בשטר כדקליר ורמי על ערסיה היינו משום דהכי הוה מעשה ולאו משום דליבעי הנותן שתהא מתנת ש"מ ומדקאמר הרי היא כמתנת ש"מ אלמא אזיל בתר אומדנא ואע"ג דשמואל נמי אזיל בתר אומדנא לאו לאפוקי מדשמואל אתי דהא בסמוך פסק שמואל כרבי אלעזר ב"ע ועי"ל דפריך מהא דרב ליה אומדנא אפילו להוליה ממון אע"ג דשמואל ליה כהאי גוונא אע"ג דגבי שודא שמעינן להו איפכא (לקמן לד.) דשמואל אית ליה שודא ולרב חלוקה ולא שודא מלינו למימר כמו שמפר"ת דשודא לאו אומדנא הוא כמו שפירש בקונטרס אלא יתנו ב"ד למי שירלו [2]:

ובתרומת מעשר של דמאי. משנה היא במסכת דמאי (פ"ד מ"ח) תרומת מעשר של דמאי שחזרה למקומה ואסרה את החולין משום מדומע ר"ש שזורי אומר אף בחול שואלו לעם הארץ שלקח הימנו הפירות הללו ואוכלן על פיו אם אמר הפרשתי מעשרותיו כראוי עד שלא מכרתים לך סומך עליו להואיל ומדרבנן הוא הימנוהו רבנן במקום פסידא כי הכא שאין לו תקנה לחזור ולהפרישם אלא למוכרה להכהנים בדמי תרומה והפסד הוא לו. אלא דנקט אף בחול משום דקתני אתם מילתא אחריתי ויש בה חילוק דבשבת שואלו ואוכלו על פיו אפי' עונג שבת ולמו"ש לא יאכל עד שיעשר: **מתנת שביב מרע.** אינה לריכה קנין שתקנו חכמים שדברי כתובים וכמסורים שלא תטרף דעתו עליו [3] ואם כתוב בה קנין אמר רב ארכביה אתרי רכשי כמו רוכבי הרכש (אסתר ח) כלומר נתן בה שתי כחות על ידי שכתוב בה בדקליר ורמי בערסיה ולא לשון שביב מרע ונתן בה כח שביב מרע ועל ידי קנין שכתוב בה שאינו נוהג אלא בבריא נתן בה כח בריא. והשתא מפרש להו כח מתנת בריא שאם עמד מחוליו אינו חוזר ממתנתו משא"כ בש"מ והרי היא כמתנת ש"מ שאין במתנת בריא אפי' בקנין שאם כתב במתנה זו הלואתי שהלוויתי לפלוני נתונה לפלוני זה הלואתו לפלוני ואילו גבי בריא משום קנין לא קני ביה שאין מטבע נקנה בחליפין אלא אגב קרקע כדאמרינן בהזהב (ב"מ מו.) וזה קנה אם מת לא מתמת קנין אלא מחמת דברי ש"מ: **שמא לא גמר בלבו להקנותו [אלא בשטר].** שמא להכי כתב בה קנין דלא גמר להקנותו [מתנה זו על ידי דברי שביב מרע שהן ככתובים ומסורים דמי אלא על ידי כתיבה וקנין כבריא דסתם קנין לכתיבה עומדי [4]] ושטר שביב מרע אינו קונה מחיים שהרי אין דעתו ליתן כלום אלא לאחר מיתה. ואפילו לרבי יוסי דאמר (גיטין דף עב.) זמנו של שטר מוכיח עליו הני מילי בבריא הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו דדעתו לאקנויי גוף הקרקע מהיום ופירות לאחר מיתה אבל זה אין דעתו ליתן בחייו כלום וכיון דמית מו לא מלי לאקנויי מידי דהא ליתיה דליקני ניהליה. ומעיקר מיהת דרב בתר אומדנא אזיל שאומד דעתו של זה דלאלרכיה אתרי רכשי עבד ואף על פי שלא פירש מפיק רב ממונא בהכי: אלא

אלא

[1] ובתרומת מעשר של דמאי ורב לא אזיל בתר אומדנא והא [5] איתמר מתנת שביב מרע שכתוב בה קנין בבי רב משמיה דרב אמרי ארכביה אתרי רכשי ושמואל אמר לא ידענא מאי אידון בה בבי רב משמיה דרב אמרי ארכביה אתרי רכשי הרי היא כמתנת בריא והרי היא כמתנת שביב מרע הרי היא כמתנת בריא דאם עמד אינו יכול לחזור בו הרי היא כמתנת שביב מרע [6] שאם אמר הלואתי לפלוני הלואתו לפלוני ושמואל אמר לא ידענא מאי אידון בה [7] שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה

[2] אולי דל"ל ר"ל דה"ה נמי דלרבי לאמלוכי ביה והאי דנקיט וכו'.

מסורת הש"ס

[1] ב"ב קנב., [2] שם קמח., [3] [ב"ב קנ:], [4] [ב"ב מ.], [5] ועוד נראה דכשכתב הטבר בלשון מתנה ולא בלשון צוואה אפילו מסיק מסיקת הטבר קנין ולרץ יפוי כח לשמואל לכתוב אף כתבו ותתמו מדפריך התם רבא לרב נתמן גבי מתנת שביב מרע ממתני' דשייר קרקע כל שהוא כו' ומשני כגון שקנו מידו אי דקנו מייניה אימא סיפא ואמאי לא מוקי ריש"א וסיפא דלא קני אלא שמטר הטבר דבמקנא קני דהוי כמתנת בריא וכי לא שייר לא קני אלא ודאי המסירה הוי בקנין ורבא דפריך הוי מוקמי מתני' בלשון צוואה וכן הא דמשמע בים שחלין דלא צריך לכתוב אף כתבו ותתמו אלא בכשלא בא הטבר לידו מחייט הייטו בטבר שכתוב בלשון צוואה [ועיין בהרא"ש שם בפי שמת סי' לא מ"ז], [6] דף לג. ד"ה קנייה לך], [7] ועוד יש לומר שהתלמוד נראה לו לדמות אומדנא דרב לאומדנא דר' אלעזר בן עזריה. מ"ר,

גליון הש"ם

תוס' ד"ה מתנת ש"מ וכו' **אלא דניחא** ליה **למיפרך** דשמואל אדשמואל. עי' יבמות דף כז ע"ב תוס' ד"ה ורב ושולין דף קנז ע"ב תוס' ד"ה ומי אמר ולף קכא ע"ב תוס' ד"ה ומי אמר ויומא דף לד ע"ב תוס' ד"ה הני מ:

תוספות רי"ד

מחסיא אמרי טרפי ממשעבדי יסבון תנן לשון ב"ח והל' לא טרפי משעבדי דיתתן תנן: מטלטלין ואיתנהו בעינייהו בלא שבועה ליתנהו בעינייהו. פומבדיתאי אמרי בלא שבועה בני מתא מחסיא אמרי בשבועה והל' בלא שבועה. פי' המורה המיחד מטלטלי לכתובת אשתו ומת והן בעין והיא נפרעת מהן נוטלן בלא שבועה דטעמא מאי אמרי רבנן הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה דחיישינן לצררי הכא כיון דיחד לה מקום לגבות הימנו לא פרע לה ממקום אחר כלומר היינו צרורי דאתפסה. ואינו נ"ל דכי היכי דאמרי' לקמן ייחד לה קרקע בד' מצרנאה אמאי לא אמרינן נמי ייחד לה מטלטלי ורב משה גאון ור"ח ז"ל פירשו מטלטלי דכתיבי בכתובתה בין דהנעל' ליה בין דכתב לה איהו וליתנהו בעינייהו עכשיו כגון דחליפינון וידוע מילתא דהני מטלטלי מחמת מטלטלי קמאי נינהו הלכך בביא להו בלא שבועה וזה הפתרון נ"ל. ייחד לה שדה בד' מצרנאה בלא שבועה וחד מצרא פומבדיתאי אמרי בלא שבועה בני מתא מחסיא אמרי בשבועה והל' בלא שבועה. פי' ייחד לה קרקע וכתב לה ד' מצרים שלה בחייו לעשותה אפותיקי בכתובתה ומת נפרעת ממנו בלא שבועה היכא דלא אתפסה צרורי אחרינ'. אמר לעדים כתבו וחתמו והבו ליה קנו מיניה לא צריך לאמלוכי בי'. פי' כשבאים עדים לכותבה א"צ לראות אם בלב שלם ובנפש חפיצה רוצה שיכתבו לו שהרי קנו מידו בקנין וסתם קנין לכתיבה עומד ולא חיישינן דלמא הדר דאפי' אי הדר בי' תו לא חיישינן ליה. לא קנו מיני' פומבדיתאי אמרי לא צריך לאמלוכי בי' בני מתא מחסיא אמרי צריך לאמלוכי ביה. פי' המורה דהיא מתנת קרקע. משמע מפירושו דמ"ה צריך לאמלוכי ביה דכל כמה דלא מטא שטרא לידי' דמקבל מצינן ביה למיהדר אבל באודיתא אמרינן דצ"ל כתובו ומפיו אמר לעדים כתובו וקיבל עליו שתהא מלוה בשטר תו לא צריך לאמלוכי בי' אלא כתבו שטרא ויהיבי ליה למלוה משום דבשעת הלואה אישתעבדו נכסיו וכיון דקיבל עליו [לעשות] מלוה בשטר תו לא צריך לאמלוכי ביה וכ"כ גם רבינו יוסף הלוי ז"ל ואינו נ"ל לחלק בין שטר אודיתא לשטר מתנה אע"פ שהמעות בידו כיון שבשעת ההלואה לא קבלה ע"ד מלוה בשטר אלא הוא רוצה עכשיו לעשותה מלוה בשטר [כל זמן] שלא הגיע השטר ליד המלוה יכול לחזור בו אע"פ שאמר כתובו וצריך לאמלוכי ביה דבאודיתא נמי פליגי ולא קשה מאי דאמרי' בפ' חז"ה ובפ' דיני ממונות בתרא הודאה בפני שנים וצ"ל כתובו דמשמע מכי אמר כתובו די לנו ולא צריך לאמלוכי בי' [6] והאי דנקיט

עין משפט נר מצוה

כ א מיי' פי"ב מהל' מעשר הלכה ד סמג עשין קלה:

כא ב מיי' פ"ח מהל' זכיה הלכה י סמג עשין פג טוש"ע ח"מ סימן רג סעיף ט:

מוסף רש"י

מתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין. על כרחך בכותב כל נכסיו פליגי רב ושמואל, דאי במתנת שכ"מ במקנא שכתב בה קנין פליגי, בהדיא ס"ל למימר מתנת שכ"מ במקנא כו', ועוד הא תנן מתני' סתמא (ב"ב קמו:) שייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה, ולא מפליג בין כתב בשטר קנין בין לא כתבו בתוכו, והילך אמר שמואל לא ידענא מאי אידון בה ולא קנה, הא כיון דכתיב בה קנין ומתנת מקנא היא על כרחך קתני מתני' הרי היא כמתנה וכן פר"ח (רשב"ם שם קנב. ועי"ש עוד). **שכתוב בה קנין.** והוא הדין אם אין כתוב קנין בתוך הטבר או אפילו אין כאן הטבר כלל, אלא שכ"מ שהזכיר צוואה שכ"מ כשחלק כל נכסיו וגם הקנה אותם בקנין סודר למקבל מתנה, אבל אורחא דמלתא נקט שדרך לכתוב הצוואות והקניינין בטבר כדי שלא תשתכח הצוואה, ואפילו לשמואל דאמר לא ידענא מאי אידון בה, שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר, ה"ה אם לא נכתב הקנין בתוך הטבר וכדבעינן לפרושי בסמוך (שם). **ארכביה אתרי רכשי.** כמו (אסתר ח) רוכבי הרכש (מיכה ה ה) המרכבה לרכש, כלומר הטיל שתי כחות לגרוך מתנה זו, ע"י שכתב בה בדקליר ורמי בערסיה וכל לשון שכ"מ, נתן בה כח שכ"מ, כדמפרש לקמיה, וע"י קנין שכתוב שאינו צריך בצוואת שכ"מ אלא במתנת בריא, נתן לו כח מתנת בריא שאם עמד אינו חוזר, דכיון דבדרי שכ"מ כתובין וכמסורין דמו ולענין מיקנא לאחר מיתה לא צריך קנין, הלכך לייפות כחו של מקבל מתנה הקנה בקנין כדי שלא יוכל לחזור בו אפילו אם יעמוד מחליו (רשב"ם שם). **שאם אמר הלואתי לפלוני.** ממון שחייב לי פלוני במלוה על פה אני נותן לפלוני ויפרעם לו הלוה במקומי, נתקיימו הדברים ותהא הלוואתו לפלוני ואע"ג דבבריא ליתיה, דאינו יכול להקנות לאחרינו מלוה על פה להלוואה נתינה, ואין קנין תופס אלא בדבר שהוא בעין אע"כ מלוה בשטר וכגון שמסר לו השטר, ג"ל בעמעמד שלשתן (שם קנח.) בזאת המתנה אם נתן לו הלוואה שחייב לו אים אחר אע"ג דליכא מעמד שלשתן קנה (שם קנב.). **לא ידענא מאי אידון בה.** דלמא לא קנה כלל אפילו אם מת, דכיון דהוה קני באמירה בעלמא בצוואת שכ"מ, הואיל וליכא שיור נכסים למה לי מו לאקנויי בסודר, הלכך אימא למימר מהכל הדר ועקר ממנה כח מתנת שכ"מ ואינו רולה שיקנה באמירה בעלמא אלא בקנין סודר, ומה הוא מקנה לו בהאי קנין, מתנת שכ"מ הוא מקנה לו, דהייטו לאחר מיתה ואין שטר לאחר מיתה אלא אם כן מסר לו ממחיים, ה"א אין הקנין כתוב בשטר וגם השטר לא נכתב כלל אלא שלוה ומתן ממחיים כל נכסיו בצוואת שכ"מ ומקנה בסודר, אין קנין תופס שלא מתנתו להקנות אלא לאחר מיתה, דמיד כשמת נפלו נכסים קמי יורשיו ומו לא מיילא מתנתו (שם).

מוסף תוספות

[1] אולי דל"ל ר"ל דה"ה נמי דלרבי לאמלוכי ביה והאי דנקיט וכו'.

אלא תרוייהו. רב ורבי נתן: **משום רבינו.** רב: **והלכה למעשה כו׳.** הש״ס קא פסיק שכך נמנו וגמרו בני הישיבה: **מהו.** לרבי אלעזר בן עזריה: **ופירסה נדה.** ופירש ממנה ומת: **יחליף.** יכתוב שטר אחר כדי חוב הנשאר ויקרע הראשון ולא יכתוב שובר להרע כח הלוה שיצטרך לשמור שובריו מן העכבריס: **רבי יוסי אומר יכתוב שובר.** ולא יחליף להרע כח המלוה למחול שעבודו מזמן ראשון: **כששוברתה בתוכה.** בתוך הכתובה עצמה יכתוב השובר והיא אמרה בפנינו התקבלתי חליה דטעמא מאי אמר רבי יהודה אין כותבין שובר משום דלא יצטרך לוה לשומרו מן העכבריס דאי מרקב הדר האי וגבי שטריה כוליה הכא ליכא למיחש להכי: **אפי׳ חימא כו׳.** דבהאי שובר לא חיש רבי יהודה לעכבריס כי התם דאילו התם מיפרע פרעיה דלמא כו׳: **הכא ודאי יהב לה.** בתמיה: **אכל על פה.** דהוה ליה תנאה בעלמא לא הוי תנאה דמתנה על מה שכתוב בתורה הוא: **נדבר שבממון.** שאר וכסות: **והרי פירות.** דנכסי מלוג: **דרבנן.** האי דבעל אוכלן תקנתא דרבנן היא ולא עבוד רבנן חיזוק שיהא תנאו בטל אם התנה למחול אכילתו: **פירי פירות.** אם כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן אוכל הוא פירי פירות מוכר פירות ולוקח קרקע שיהא לה קרן והוא אוכל פירות: וקיימא

אמר רב יצחק בר אבדימי משום רבינו. פירש בקונטרס רבינו רב וקשה דא״כ תקשי מהכא תסתיים דרב הוא דאמר כר״א בן עזריה דא״כ תקשי מהכא דרבינו היינו רבי ורב יצחק בר אבדימי הוא רב יצחק בר אבדימי הקדמון שהיה תלמידו של רבי דאמר רב יצחק בר אבדימי פעם אחת נכנסתי אחר רבי לבית המרחץ והוא היה רבו של רב דאתייה לרב כהן בפרק כל הבשר (חולין דף קי. ושם) ומדות בפרק המוכר את הספינה (ב״ב דף פז. ושם): **רבי יוסי אומר יכתוב שובר.** פירש הקונטרס משום דלא מרעיגן כח המלוה לגבות מזמן שני ולא פירש לפי המסקנא דגט פשוט (שם דף קנא.) דקאמר התם דטעמא דרבי יוסי כדי שיכוף לפורעו: **כששוברתה מתוכה.** ולא״ת ולרבי יוחנן דאמר [ח] הטוענן אחר מעשה ב״ד לא אמר כלום מה תועלת יש במה שנכתב השובר בתוך הכתובה היא תעמיד הכתובה ומפקא עידי היעומא וגבינא מאתים וי״ל כגון שהביאה עמה נדוניא והיא כתובה בכתובה דאז לא תעמיד הכתובה דא״כ היתה מפסדת יותר ועוד י״ל דבמקום שכותבין כתובה או אפילו במקום שאין כותבין ויש עדים שכתב לה אינה יכולה לגבות כלום אפילו מודה שלא פרע לה עד שתביא כתובה כיון דסבר דאין כותבין שובר הואיל ויכול לגבא לידי הפסד אם יפסיד שובריו וכ״ת היא תשרוף הכתובה בפני עדים דא״כ אותן עדים ידעו מה היה כתוב בה דאל״כ היאך יעידו שנשרפה כתובתה מה יודעין אם כתובתה היתה אם לא ראו מה היה כתוב בה: **טעמא** דכתבה ליה הא על פה לא. וליכא למימר מאי כותבת אומרת כדאמר בסמוך מאי כותב אומר דע״כ דווקא כותבת נקט דהא פליג אדבי יוסי דאמר דשאי בבריתא דלקמן: **הרי** זו מקודשת **ותנאו בטל.** ע״כ בדכפליה לתנאיה אייבי דאמר לה אם אין לך עלי שאר כסות ועונה הרי את מקודשת ואם לאו אל תהי מקודשת מדקאמר לקמן דטעמא דר׳ מאיר דתנאו בטל משום דמתנה על מה שכתוב בתורה ואי לא כפיל לתנאה תיפוק ליה דתנאו בטל לרבי מאיר משום דבעי תנאי כפול כדאמר בהאומר (קדושין דף פא. ושם) [ט] ותימה אם כן אמאי היא מקודשת הרי התנה בפירוש שאם יהא לה עליו שאר כסות ועונה שאינה מקודשת ואין לומר דלכך מקודשת לפי שמקדשה ע״מ שתמחול לו והרי מחלה אלא דאין מחילתה מחילה דהא תניא בפרק ב׳ דנזיר (דף יא. ושם) הריני נזיר ע״מ שאשתה יין ואטמא למתים הרי זה נזיר ואסור

אלא תרוייהו [א]אזלי בתר אומדנא מאן דאמר הלכה שפיר מאן דאמר אין הלכה הכא נמי אומדן דעתא הוא משום איקרובי דעתא הוא והא איקרבא ליה דעתא יתיב רב חנינא [ח] קמיה דרבי ינאי וקאמר הלכה כרבי אלעזר בן עזריה אמר ליה [ט]פוק קרי קראך לברא אין הלכה כרבי אלעזר בן עזריה אמר רב יצחק בר אבדימי משום רבינו הלכה כרבי אלעזר בן עזריה אמר רב נחמן אמר שמואל הלכה כרבי אלעזר בן עזריה ורב נחמן דידיה אמר אין הלכה כרבי אלעזר בן עזריה ונהרדעי משמיה דרב נחמן אמרי הלכה כרבי אלעזר בן עזריה ואע״ג דלט רב נחמן ואמר כל דיינא דדאין כרבי אלעזר בן עזריה הכי והכי תיהוי אפילו הכי הלכה כרבי אלעזר בן עזריה [ב]והלכה למעשה כרבי אלעזר בן עזריה: בעי רבין נכנסה לחופה ולא נבעלה מהו חיבת חופה קונה או חיבת ביאה קונה תא שמע דתני רב יוסף שלא כתב לה אלא על חיבת לילה הראשון אי אמרת בשלמא חיבת חופה קונה היינו דאמר לילה הראשון אלא אי אמרת חיבת ביאה קונה ביאה בלילה הראשון איתא מכאן ואילך ליתא ואלא מאי חופה חופה בלילה איתא ביממא ליתא ולטעמיך ביאה בלילה איתא ביממא ליתא הא [ה]אמר רבא [ג]אם היה בבית אפל מותר הא לא קשיא אורח ארעא קא משמע לן דביאה בלילה אלא חופה קשיא חופה נמי לא קשיא כיון דסתם חופה לביאה קיימא אורח ארעא קא משמע לן דבלילה בעי רב אשי נכנסה לחופה ופירסה נידה מהו אם תימצי לומר [ד]חיבת חופה קונה חופה דחזיא לביאה [ה]אבל חופה דלא חזיא לביאה לא או דלמא לא שנא תיקו: רבי יהודה אומר רצה כותב לבתולה וכו׳: וסבר רבי יהודה דכותבין שובר והתנן [ג]מי שפרע מקצת חובו רבי יהודה אומר [ו]יחליף רבי יוסי אומר [ז]יכתוב לו [ד]שובר אמר רבי ירמיה כששוברתה מתוכה אביי אמר אפילו תימא בשאין שוברתה מתוכה בשלמא התם ודאי פרעיה דלמא מירכם תברתא ומפיק ליה לשטרא והדר גבי זימנא אחרינא הכא ודאי יהב לה מילתא בעלמא היא דאמרה ליה אי נטריה נטריה אי לא נטריה איהו הוא דאפסיד אנפשיה בשלמא אביי לא אמר כרבי ירמיה לא קתני שוברתה מתוכה אלא ר׳ ירמיה מ״ט לא אמר כאביי גזירה שובר דהכא אטו שובר דעלמא טעמא דכתבה ליה אבל על פה לא אמאי דבר שבממון הוא ושמעינן ליה לר׳ יהודה דאמר דבר שבממון תנאו קיים דתניא [ה]האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאין לך עלי שאר כסות ועונה הרי זו מקודשת ותנאו בטל דברי רבי מאיר ר׳ יהודה אומר [ח]בדבר שבממון תנאו קיים קסבר רבי יהודה [ט]כתובה דרבנן [י]וחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה הרי פירות דרבנן ולא עבדו להו רבנן חיזוק דתנן [ו]רבי יהודה אומר [ב]לעולם הוא אוכל פירי פירות עד שיכתוב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן ובפירות פירותיהן עד עולם וקיימא

בכולן מפני שמתנה על מה שכתוב בתורה והתם לא שייך לשנויי הכי ואור״י דאי נאו דילפינן מתנאי בני גד ובני ראובן ה״א דשום תנאי אינו מבטל את המעשה ואפילו לא יתקיים בסוף המעשה קיים והשתא דילפינן מהתם דמהני תנאי לבטל המעשה אמרינן דדווקא כשאינו מתנה על מה שכתוב בתורה דומיא דבני גד ובני ראובן שלא התנו על מה שכתוב בתורה וא״ת הא דתנן בפרק בתרא דמנחות (דף קט.) הריני נזיר ע״מ שאגלח בבית חוניו יגלח בבית המקדש ואם גלח בבית חוניו יצא ומפרש בגמרא היינו טעמא דהאי גברא לעבורי נפשיה קא מכוין אמר אם סגי בבית חוניו טרחנא פירוש הלכך אם רצה לגלח במקדש חל עליו נזירות ואם אינו יכול או אם אינו רוצה לטרוח אדעתא דהכי לא נדר אגלגלי מלתא דלא הוי נזיר והיינו פירוש יצא כלומר שלא חלה עליו הנזירות והשתא אמאי והא מתנה על מה שכתוב בתורה הוא דאין גילוח אלא במקדש ואור״י דלא אמרינן מתנה על מה שכתוב בתורה מתנאו בטל אלא היכא שמתכוין לעקור מה שכתוב בתורה אבל התם סבור הוא שיש מצוה בבית חוניו כמו בבית המקדש ואין מתכוין לעקור אית לן למילף מתנאי דבני גד ובני ראובן וא״ת כיון דשייך מתנה על מה שכתוב בתורה אפילו גבי ממון א״כ לא יוכל אדם למחול חובו לעולם על ידי תנאי שאם יאמר עשה עמי היום וחובך מחול לך יהא מתנה על מה שכתוב בתורה מיהו מלוה לא משכינן כתובה בתורה דאפילו לאמלן דאמר (קדושין דף יג.) מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמי היינו דווקא כגון נזקין וערכין ופדיון הבן דמסברא לא הוה מחייבינן להו אם לא שחייבתו תורה בפירוש אבל מלוה כולי עלמא מודו דלא טרפא ממשעבדי דאינה באה מכח התורה דסברא הוא שיש לו לשלם מה שלוה ממנו אבל קשה דלעניין

מסורת הש״ס

א) [ברכות ל: יבמות מ.], ב) לקמן סה: שבת פו. נדה יז., ג) ב״ב קנ.; ד) [לעיל נז: וש״נ], ה) ב״מ נא. לד. קדושין יט: ב״ב קכו:, ו) [יבמות לו: וש״נ], ז) לקמן פג., ח) [ב״מ יז.], ט) ומה״ת דהוי ממליג בדבריס ואין זה תנאי כלל שיתקיים התנאי למאן דאמר מתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל והוי כמו על מנת שתעלי לרקיע דבהשוכר את הפועלים. מ״ר,

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ ומיבי ר׳ חנינא קרא קמיה דר׳ ינאי. נ״ב הכי איתא ס״פ תפלת השחר דף ל ע״ב:

מוסף רש״י

מי שפרע מקצת חובו. במלוה בשטר מיירי ואיכא למימר כגון יחזור המלוה ויתבע כל חובו, ר׳ יהודה אומר יחליף. יקרע אותו השטר ויכתוב לו שטר אחר לפי חשבון הנשאר מזמן ראשון, ר׳ יוסי אומר יכתוב לו שובר. ושמרהו הלוה (רשב״ם ב״ב קנ:). **על מנת שאין** ליך עלי שאר. מזון, ועונה. תשמיש, הרי זו מקודשת ותנאו בטל. דאין אדם מתנה על מה שכתוב בתורה, והוי קידושי המעשה מעשה והתנאי כמאן דליתיה, דכמעשה בלא תנאי דמי (שם קכו:). **בדבר** שבממון. כגון שאר וכסות, ניתן לממילא והרי ממלא, אבל עונה שהיא צער הגוף לא ניתן לממילא (ב״מ נא. וקדושין יט:) עונת תשמיש מצוה היא ולערא דגופא הוא, **תנאו** קיים. הקדושין קדושין ויש לה עליו עונה אבל לא שאר וכסות (רשב״ם ב״ב שם). **יותר** משל תורה. יותר ממה שעשתה תורה לדבריה (זבחים קא.).

עין משפט נר מצוה

כב א מיי׳ פ״ו מהלכ׳ זכיה הלכ׳ ו׳ סמג עשין כב טוש״ע ח״מ סי׳ רמו סעיף ו:

כג ב מיי׳ פ״ו מהלכ׳ אישות הל׳ יא סמג עשין מח טוש״ע אה״ע סי׳ לה סעיף ו:

כד ג מיי׳ פכ״ו מהלכ׳ איסורי ביאה הלכה י סמג לאוין קכו טוש״ע אה״ע סי׳ רמ סעיף יא:

כה ד ה מיי׳ פ״י מהלכ׳ אישות הל׳ ב סמג עשין מח טוש״ע אה״ע סי׳ לא סעי׳ ו:

כו ו ז מיי׳ פכ״ג מהלכ׳ מלוה ולוה הלכ׳ טו סמג עשין כב טוש״ע ח״מ סי׳ נד סעי׳ א:

כז ח מיי׳ פ״ו מהלכ׳ אישות הלכה ט י ופ׳ יב הלכה ו סמג עשין מח טוש״ע אה״ע סי׳ לח סעי׳ ה וסי׳ סט סעי׳ ו:

כח ט מיי׳ פ״י שם הלכ׳ ז ופ״א הלכה יד ופי״ב הלכה ב:

כט י מיי׳ פי״ב שם הלכה ט:

ל כ מיי׳ פכ״ג שם הלכ׳ ד סמג שם טוש״ע שם סימן נב סעי׳ ה:

תוספות רי״ד

צריך לומר כתובו משום דבקנין ובהודה בפני ג׳ אין צ״ל כתובו אבל מיהו ה״ה נמי דצריך לאמלוכי בי׳ דאמרינן הכא: ראב״ע [וכו׳]. אמר ר״נ א״ש הל׳ כראב״ע ואע״ג דר״נ לייט דאמר כל דיין דדאין כראב״ע כו׳: בעי רבין נכנסה לחופה ולא נבעלה מהו חיבת חופה קונה או חיבת ביאה קונה. בעי ר״א נכנסה לחופה ופרסה נדה מהו מי אמרינן חיבת חופה קונה חופה דחזיא לביאה אבל חופה דלא חזיא לביאה לא א״ד ל״ש תיקו ומספיקא אינה קונה: **מתני׳** ר״י אומר אם רוצה כותב לבתולה שטר של מאתים והיא כותבת לו התקבלתי ממך מנה ולאלמנה מנה והיא כותבת לו התקבלתי ממך ג׳ וכו׳ ר״מ אומר כל הפוחת לבתולה ממאתים ולאלמנה ממנה הרי זה בעילת זנות קסבר ר״י דבהדיא אסור לפחות לבתולה ממאתים כדי שלא יעבור על תנאי ב״ד אבל בענין זה ע״י תחבולה מותר שכותב לה מאתים זוז והיא כותבת לו שובר שהתקבלה מנה ור״מ סבר אפי׳ ע״י תחבולה אסור לפחות:

לא א מיי' פי"ב מהל' אישות הלכה ח סמג עשין מה טוש"ע אה"ע סי' סו סעיף ט וסי' סט סעיף ו:

לב ב סמג עשין מה טוש"ע שם סימן סו סעיף ב:

מוסף רש"י

מאי כותב אומר. דבמאירה בעלמא נמי סליק נפשיה בלא שום קנין וכתיבה (לקמן פג.). **החמרין.** סוחרי חבואה ומוליכים ממקום הזול לברכין (לעיל כד.). **שלי חדש ושל חברי ישן שלי אינו מתוקן ושל חברי מתוקן.** משכח את של חבירו ומזלזל את שלו, שלי אינו מעושר של חבירי מעושר, שלי חדש ואינו יכש עדיין כל צרכו, ושל חבירי ישן ויבש כל צרכו, דתמס ישן טוב מן החדש בעת הגורן, כדאמרינן באיזהו נשך (ב"מ עב:) היו חדשות מארבע ושנות משלש (לעיל כד.). **אין נאמנים.** הואיל ועם החרך הוא ואינו נאמן על המעשר, אע"פ שמעיד על שלו שאינו מתוקן, ועוד שמוסיף עם זו דבריס אחרים לשבח את של חבירו, אינו נאמן להחזיק את של חבירו בחזקת מתוקן, שאינו אלא מערימין, אמור אתה כאן ואני במקום אחר (שם).

נז) נזקין (וערכין) נימא שלא יוכל למחול דמתנה הוא על מה שכתוב בתורה וכי תימא ה"נ והתנן בהחובל (ב"ק דף לב.) קרע את כסותי ושבר כדי על מנת לפטור פטור [1] ותירץ ה"ר אלחנן דהתם נמי אם היה אומר קרע ושבר ע"מ שאין לי עליך דין נזק הוי חשיב מתנה על מה שכתוב בתורה אבל למחול יכול וכן הכא גבי שאר כסות ועונה דוקא כשאמר על מנת שאין לך עלי דין שאר כסות ועונה הוי מתנה על מה שכתוב בתורה אבל ע"מ שתפטרי אותי משאר כו' פטור וכן על מנת שאין לך עלי דין אונאה על מנת שאין לך עלי דין אונאה וכן על מנת שלא תשמיטנו שביעית ועי"ל דנזקין לא דמו לקדושין דהכא היינו טעמא דאין קדושין נחלטין דאין לך קדושין שאין לה עליו שאר כסות ועונה וכן גבי גזיר [2] אין גזיר נחלטין אבל גבי נזקין לא שייך למימר הכי וא"ת א"כ היכי מדמה בפרק המגרש (גיטין פד.) הרי את מגורשת ע"מ שתאכלי בשר חזיר למתנה על מה שכתוב בתורה והא בתנאי זה לא הוי גרושין נחלטין וי"ל דגבי ממון דניתן למחילה דוקא אמרינן טעמא משום דלחלטין אבל גבי איסורא לא בעינן האי טעמא והא דתנן בית נוחלין (ב"ב דף קנ.) האומר פלוני יירש במקום שיש בת בתי תירש במקום שיש בן לא אמר כלום שהתנה על מה שכתוב בתורה התם היינו טעמא דאין יכול לומר פלוני יירש והוא אינו יורש אבל במתנה יכול ליתן והא דמפרש התם בגמרא (דף קכו:) הכא מי מחל לרווחא דמלתא נקט וא"ת והא דתנן בהשוכר את הפועלים (ב"מ דף לד. ושם) מתנה שומר חנם להיות פטור משבועה ופריך בגמרא והא מתנה על מה שכתוב בתורה הוא כו' ומסיק אפילו תימא רבי מאיר שאני הכא דמעיקרא לא שיעבד נפשיה ומאי משני והא הכא נמי לא קידשה על מנת כן ולא שיעבד נפשיה וי"ל דשאני התם כיון דריבתה תורה שומרים הרבה שומר חנם והשואל נושא שכר כו' יכול נמי כל אחד להיות לפי תנאו א"נ שאני התם דחייבתו תורה שומר שכר על שלוקח שכר ושואל לפי שכל הנאה שלו ומשעבדים עצמם לכל הכתוב בפרשה הלכך במקום שאין משעבדים עצמם פטורים ובקונטרס פירש שם דהכא מקודשת משום דכי יהיב לה קדושיה אקדשה דבתר הכי לאו כלום הוא שכבר היא אשתו אבל שומר חנם מתנה קודם שמשך ואין נראה דהא כל תנאי לרבי מאיר תנאי קודם למעשה הוא: **כל** הפוחת **אפילו** בתנאה. פירשתי לעיל (דף נא.): **ושמעינן** ליה לרבי **מאיר דאמר מתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל הא** בדרבנן **תנאו** קיים. פירש בקונטרס דשמעינן ליה בברייתא דלעיל וא"ת מנא ליה למידק הא בדרבנן תנאו קיים דלמא כל שכן בדרבנן דעבוד חיזוק טפי ותנאו בטל כמו לרבי יהודה וי"ל דדייק מדלא קתני לעיל על מנת שאין לך עלי שאר כסות ועונה וכתובה כיון דאיכא מ"ד דלא עשו חכמים חיזוק לדבריהם אפילו בשל תורה אע"ג דרבי יהודה מודה בכתובה מ"מ הוה ליה לשנות כי היכי דקתני עונה אע"ג דמודה בה רבי יהודה: **הא** בדרבנן **תנאו** קיים. תימה הא שמעינן ליה לרבי מאיר בפרק הזהב (ב"מ דף נה:) דהאוכל תרומת מעשר של דמאי דמוסיף חומש דעשו חכמים חיזוק לדבריהם כשל תורה ובריש החולץ (יבמות דף לו: ושם) גבי מעוברת חבירו ומינקת חבירו שמעינן ליה דעשו חיזוק לדבריהם אף יותר משל תורה וי"ל דההיא דיבמות משום דקנסא הוא עשו חיזוק לדבריהם יותר וההיא דהזהב גבי תרומה וכן גבי גט דמייתי התם דאיסורא הוא התם עשו חיזוק כשל תורה והכא גבי כתובה שאינו לא איסור ולא קנס אלא ממונא בעלמא לא עשו חיזוק כלל: **קסבר** רבי **מאיר בתובה דאורייתא.** אע"ג דכתובת אלמנה דרבנן מ"מ עיקר כתובה דאורייתא היא וכעין זה אמרינן בסוף הערל (יבמות דף פא. ושם) אמר ליה רבי יוחנן לר"ל מי סברת תרומה בזמן הזה דרבנן א"ל אין שאני אומר עיגול בעיגולין עולה פירוש ואי תרומה בזמן הזה דאורייתא לא היה עולה אף על גב דתרומת תאנים דרבנן כיון דעיקר תרומה מיהא דאורייתא וא"ת דתנן לקמן בהכותב (דף פג: ושם) כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך בחייך ובמותך כו' רבן שמעון בן גמליאל אומר ירשנה כו' ומסיק אליבא דרב דירושת הבעל דרבנן וחכמים עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה ומה צריך להאי טעמא אפילו לא עשו חיזוק לדבריהם תיפוק ליה משום דעיקר ירושה דאורייתא וי"ל דלא דמיא ירושת הבעל לשאר ירושות שבאות מחמת קורבה: **אין** עושין **כתובת אשה מטלטלין.** והא דאמרינן בפ"ק (לעיל דף ז.) אמר להו אתפסוה מטלטלי כשקבל עליו אחריות אם יאבדו או יזולו: **אבל** קבל עליו **אחריות עושין.** וליכא למיחש שמא יאמר לה טלי כתובתיך ולאי כדאמרינן בסוף האשה שנפלו (לקמן דף פב: ושם) דדוקא בדלא קיבל עליו אחריות איכא למיחש להכי הואיל ואינו יכול ליהנות מן המטלטלין לעשות בהן סחורה ולהשתכר בהן שהאשה לא תתן לו הואיל ואין אחריות עליו אבל היכא דכתב לה כל נכסי אחרלין וערבאין יכול לייחד ואין לחוש שיאמר לה טלי כתובתיך ולאי כיון שיכול ליהנות מהן שלא תקפיד האשה אם יעשה בהן שוס סחורה והיינו טעמא דאמר בפרק נערה (לעיל דף נא.) [דתנן כתב שוה מנה תחת מאתים זוז ולא כתב לה נכסים דאית לי אחרלין משמע] שיכול לייחד שדה לכתובתה בלא שוס אחריות דכיון שיש לו הנאת אכילת פירות ודאי לא יאמר לה:

שמיס

ט) [לקמן פג.], כ) [עירובין סג: וש"נ], ג) [לעיל כד. דמאי פ"ד מ"ז], ד) [לעיל כד. וש"נ], ה) [ועי' תוס' ב"ק פט. ד"ה טעמא וכו' פירוש בסוגיא דהכא], ו) [לעיל י.], ז) [לקמן דף פג.], ח) [לעיל כד.], ט) [נזקין ופליין הכי נימא כו' כל"ל מהרש"ל], י) אבל קשה דגבי כתובה משמע שאינה יכולה למחול כלל לרבי יהודה בעל פה אלא דוקא בכותבת לו התקבלתי ושמא בכתובה דרבנן עשו חיזוק טפי לר' יהודה מלר' מאיר דאמר דאורייתא ואין יכולה למחול אלא בכתיבה. מ"ר, כ) [ותמיה כרבי שמעון דאמר דאינו מזיר עד שידור מכולן. מ"ל],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שלי חדש וכו' חדש מאי איכא למימר. נ"ב עיין ברטורה שמתרץ זה: (ב) ד"ה כל הפוחת וכו' שאין לה. נ"ב זהו בפר"י ולא בפריב"ן בעל בתוס' דף נא בד"ה מני: (ג) ד"ה אלמא וכו' לאו רבותא. נ"ב זהו נוסחא אחרת מפי' הקונטרס וגם פי' זה ע"ל שיטת פר"י ולא כפריב"ן:

וקיימא לן [6]מאי כותב אומר אמר אביי לכל יש כתובה ולא לכל יש פירות [7]מילתא דשכיחא עבדו בה רבנן חיזוק מילתא דלא שכיחא לא עבדו בה רבנן חיזוק הרי חמרים דשכיחי ולא עבדו לה רבנן חיזוק דתנן [8]החמרין שנכנסו לעיר ואמר אחד מהן שלי חדש ושל חברי ישן שלי אינו מתוקן ושל חברי מתוקן אין נאמנים רבי יהודה אומר נאמנים אמר אביי ודאי דדבריהם עבדו רבנן חיזוק ספק דדבריהם לא עבדו רבנן חיזוק רבא אמר [9]בדמאי הקילו: ר' מאיר אומר כל הפוחת וכו': כל הפוחת [10]אאפי' בתנאה אלמא קסבר תנאו בטל ואית לה וכיון דאמר לה לית ליך אלא מנה לא סמכא דעתה והויא לה בעילתו בעילת זנות והא שמעינן ליה לרבי מאיר דאמר כל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל הא בדרבנן תנאו קיים קסבר ר' מאיר [11]כתובה דאורייתא: תניא רבי מאיר אומר כל הפוחת לבתולה ממאתים ולאלמנה ממנה הרי זו בעילת זנות רבי יוסי אומר רשאי רבי יהודה אומר רצה כותב לבתולה שטר של מאתים והיא כותבת לו התקבלתי ממך מנה ולאלמנה מנה והיא כותבת לו התקבלתי ממך חמשים זוז וסבר רבי יוסי רשאי ורמינהי אין עושין כתובת אשה מטלטלין מפני תיקון העולם אמר רבי יוסי וכי מה תיקון העולם יש בזו והלא אין קצובין ופוחתין תנא קמא נמי אין עושין קאמר אלא לאו הכי קאמר [12]במה דברים אמורים בשלא קבל עליו אחריות אבל קבל עליו אחריות עושין ואתא רבי יוסי למימר כי קיבל עליו אחריות אמאי עושין והלא אין קצובין ופוחתין השתא ומה התם דדלמא פחתי חייש רבי יוסי הכא דודאי קא פחתה לא כל שכן הכי השתא התם לא ידעה דתחיל הכא ידעה וקא מחלה אחתיה דרמי בר חמא הות נסיבא לרב אויא אירכם

וקיימא לן. בהכותב [1]: **מאי כותב אומר.** אלמא תנאיה תנאה: **והרי חמרים.** גבי דמאי דרבנן הוא ולא עבדו בהו חיזוק למיחש לגומלין לרבי יהודה: **שלי חדש.** והיכן טוב ממנו שהחדש עדיין אינו יבש כל צרכו והכי נמי אמרינן באיזהו נשך (ב"מ עב:) היו חדשות מארבע ושנות משלש כו'. ויש מפרשים משום עומר ולאו מילתא היא דא"כ דמתרץ בדמאי הקילו התינח דמאי [2] חדש מאי איכא למימר ועוד לא מצינו שנחשדו עמי הארץ על איסור חדש ולא נקט לה אלא משום אין נאמנים דדמאי ורבותא אשמועינן דאע"ג דמשבח לה לחבריה נמי במילי אחרנייתא אינו נאמן על הדמאי דחייסינן לגומלין: **בדמאי הקילו.** משאר ספק דדבריהם ואפילו ספק ליתיה דרוב עמי הארץ מעשרין הן [3]: **כל הפוחת אפילו בתנאה.** מדלא תנא כל בתולה [4] שאין לה מאתים ואלמנה שאין לה מנה הרי זו בעילת זנות ש"מ דהכי אשמועינן שאע"פ שהיא גובה לבסוף דאין תנאו קיים אפילו הכי כיון דמעיקרא אתי קרי לה בעילת זנות משום דמשעת ביאה לא הוה סמכא דעתה אכתובה: **אלמא קסבר תנאו בטל.** דבלאו הכי [5] לאו רבותא היא דנקט כל הפוחת: **והא שמעינן ליה.** לעיל [ע"ל] : **ר' יוסי אומר רשאי.** ואפילו על פה נמי תנאו קיים ואתא ר' יהודה למימר נמי דשאי כר' יוסי מיהו על פה תנאו בטל כדאמרינן לעיל [ע"ל] מכמיס עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה אבל בא"ח למחול תכתוב שובר: **אין עושין כתובה מטלטלין.** אין מייחדין מטלטלין לכתובה: **מפני תיקון העולם.** שמא יאבדו או יפחתו דמיהן: **אין קצובין.** אין דמיהן קצובין עולמית דמוקרי ומחלי הלכך פעמים שפוחתין מכדי מה שסמוס: **אין עושין קאמר.** ופחיתה נמי בכלל תיקון העולם היא: **שלא קבל עליו אחריות.** הבעל אם יאבדו ופרים ליה תנא דלא חייש לזולא אלא לאונסא וקאמר ליה רבי יוסי וכי קבל עליו אחריות נמי מה נתקן העולם בכך והלא אף כשהן קיימין אין קצובין ופוחתין: אירכם

שתים ושלש שנים. אין לדקדק כאן השתא שלש מותר שתים מיבעיא דלמא שתים ושלש ואפי' טובא כדאמרי אינשי כדמשני בפרק מפנין (שבת קמ.) ואין להאריך כאן[ה]: **ולא פליגי** תרי גברי אליבא דחד גברא. וא"ת ומאי נפקא מינה דהשתא נמי פליגי ר' יוחנן ור' יהושע ב"ל אליבא דחד תנא ומה לי תרי אמוראי אליבא דחד אמורא ומה לי אליבא דחד תנא וי"ל דאי פליגי ר' יוחנן ור' יהושע בן לוי אליבא דחד תנא לא חיישינן דנסברא הוא דפליגי ולא טעו בשמועתם אבל אי פליגי רבין ורב דימי בדברי רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי שזה אומר כך אמר וזה אומר כך אמר אחד מהם טעה בשמועתו: ואין

אירכם כתובתה אתו לקמיה דרב יוסף אמר להו הכי אמר רב יהודה אמר שמואל זו [ו]דברי ר' מאיר אבל חכמים אומרים משהא אדם את אשתו שתים ושלש שנים בלא כתובה אמר ליה אביי והא אמר [ז]רב נחמן אמר שמואל הלכה כרבי מאיר בגזירותיו אי הכי [א]זיל כתוב לה כי אתא רב דימי אמר רבי שמעון בן פזי אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא מחלוקת בתחלה אבל בסוף לדברי הכל אינה מוחלת ורבי יוחנן אמר בין בזו ובין בזו מחלוקת אמר רבי אבהו לדידי מיפרשא לי מיניה דרבי יוחנן דאנא ורבי יהושע בן לוי לא פלגינן אהדדי מאי בתחלה דקאמר רבי יהושע בן לוי תחלת חופה ומאי סוף סוף ביאה וכי קאמינא אנא בין בזו ובין בזו מחלוקת תחלת חופה וסוף חופה דהיא תחילת ביאה כי אתא רבין אמר רבי שמעון בן פזי אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא מחלוקת לבסוף אבל בתחלה דברי הכל מוחלת ורבי יוחנן אמר בין בזו ובין בזו מחלוקת אמר רבי אבהו לדידי מיפרשא לי מיניה דרבי יוחנן דאנא ורבי יהושע בן לוי לא פלגינן אהדדי מאי לבסוף דאמר רבי יהושע בן לוי סוף חופה ומאי תחלה תחלת חופה וכי קאמינא אנא בין בזו בין בזו מחלוקת תחלת ביאה וסוף ביאה אמר רב פפא אי לאו דאמר רבי אבהו לדידי מיפרשא לי מיניה דרבי יוחנן דאנא ורבי יהושע בן לוי לא פלגינן אהדדי הוה אמינא רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי פליגי רב דימי ורבין לא פליגי מאי סוף דקאמר רבין סוף חופה ומאי תחלה דקאמר רב דימי תחלת ביאה מאי קמ"ל הא קמ"ל דפליגי תרי אמוראי אטעמא דנפשייהו ולא פליגי תרי אמוראי אליבא דחד אמורא: **מתני'** [ב]נותנין לבתולה שנים עשר חודש משתבעה הבעל לפרנס את עצמה [ג]וכשם שנותנין לאשה כך נותנין לאיש לפרנס את עצמו [ד]ולאלמנה שלשים יום [ה]הגיע זמן ולא נישאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה רבי עקיבא אומר [ו]מחצה חולין ומחצה תרומה [ז]היבם אינו מאכיל בתרומה עשתה ששה חדשים בפני הבעל וששה חדשים בפני היבם [ח]ואפילו כולן בפני הבעל חסר יום אחד בפני היבם או כולן בפני היבם חסר יום אחד בפני הבעל אינה אוכלת בתרומה זו משנה ראשונה בית דין של אחריהן אמרו אין

אירכם כתובתה. שטר כתובתה: **זו דברי ר"מ.** דאמר לעיל [נו:] כל הפותח בתולה ממאתים ואפי' בתנאה והתנאי בטל קרי לה בעילת זנות משום דלא סמכא דעתה. והכא נמי לר"מ הוא דאסור לשהות אשה שאבדה שטר כתובתה ואפי' אית לה דלא מפסדא בהכי דגביא בתנאי ב"ד מיהא לא סמכא דעתה דאמרה כי תבענא ליה אמר פרעתיך הלכך בעילת זנות היא: **אבל חכמים אומרים כו'.** דלית לן למיחש משום מסמך דעתא דתיהוי בעילת זנות: **בגזירותיו.** בדבר שהוא מחמיר על דבר תורה באיסור והיתר על ידי גזירת דבריהם: **אי הכי זיל כתוב לה.** כתובה אחריתי. והא דאמרינן לעיל (דף נא.) לא כתב לה כתובה בתולה גובה מאתים ואוקמינן בר"מ התם במקום שאין כותבין כתובה דכולהו אתנאי[ו] קא סמכי אי נמי במקום שכותבין וגובה לר"מ מיהו בעילת זנות באיסור היא: **מחלוקת.** דרבי יהודה ור' יוסי דאמר ר' יהודה על פה לאו תנאה הוא ור' יוסי סבר תנאה קיים: **בתחלה.** מפרש לקמן תחלת מאי: **דברי הכל אינה מוחלת.** שכבר זכתה ואמירתה לאו כלום אלא א"כ כתבה שובר התקבלתי: **תחלת חופה ומאי סוף סוף ביאה.** וה"ק מתחלת חופה ועד סוף חופה פליגי בה רבי יהודה ור' יוסי דאבל משבא עליה מודה ר' יוסי דאין בדבריו כלום: **וכי אמינא אנא בין בזו בין בזו מחלוקת.** לאו אסוף דרבי יהושע קאמינא אלא אסוף חופה דהיא קודם ביאה: **אמר רב פפא אי לאו דאמר כו'.** אנא לא הוה ניחא לי לפרושי מילתייהו הכי דרבי יוחנן ור' יהושע לא ליפלגו ורב דימי ורבין ניפלגו בדרבי יהושע אלא הכי הוה אמינא רבי יוחנן ור' יהושע בן לוי פליגי דאהדדא סוף דקאמר רבי יהושע בן לוי דברי הכל אינה מוחלת אתא רבי יוחנן למימר אף בזו מחלוקת דרב דימי ורבין לא פליגי בדרבי יהושע והכי הוה מפרישנא לדרב דימי אמר רבי יהושע מחלוקת בתחלת ביאה דהיא סוף חופה אבל בסוף ביאה דברי הכל אינה מוחלת ורבי יוחנן פליג עליה דאפילו בסוף ביאה נמי פליגי וכי אתא רבין אמר רבי יהושע בן לוי מחלוקת בסוף חופה והיא תחלת ביאה דקאמר נמי רב דימי אבל בתחלת חופה דברי הכל מוחלת אבל השתא דפריש רבי אבהו לדרב דימי דבין לרבי יוחנן ובין לרבי יהושע בן לוי פליגי רבי יוסי ורבי יהודה בתחלת חופה ובסוף חופה על כרחך פליגא דרבין אדרב דימי דהא אמר רבין בתחלת חופה ד"ה מוחלת: **מאי קמ"ל.** בהא דאמר מי לאו דקאמר רבי אבהו כו' האמר רבי אבהו ואיהו לא בעי לאיפלוגי עליה ולמאי הלכתא אשמועינן דאי לא אמרה רבי אבהו הוה ניחא ליה לדידיה לפרושי בענין אחר: **הא קמ"ל.** דהיכא דאשכחן אמוראי דפליגי אהדדי כל חד אליבא דנפשיה ותרי אמוראי אחריני דפליגי בפלוגתא דהך אמוראי ואית לן לפרושי מילתא בתרי לישני חדא מייתיהו מיפלגי תרי אמוראי אליבא דנפשייהו שכל אחד אומר סברא שלו כגון רבי יוחנן ורבי יהושע ואיכא תרי אמוראי [אליבא דחד] לא מיפלגי אלא אמרי חדא מלתא וחדא מן לישנא מיפלגי תרי אמוראי אליבא דחד כגון רב דימי ורבין ומשוא מלתא דתרי אמוראי קמאי חדא מלתא שבקינן הכא לישנא דמיפלגי תרי אמוראי אליבא דחד ונקטינן הכא דמיפלגי תרי אמוראי אליבא דנפשייהו דכי פליגי תרי אליבא דחד מר אמר הכי אמר פלוני ומר אמר הכי אמר פלוני חד מייתיהו משקר אבל כי פליגי תרי אמוראי בדין או באיסור והיתר כל חד אמר הכי מיסתבר טעמא אין כאן שקר כל חד וחד סברא דידיה קאמר מר יהיב טעמא להיתירא ומר יהיב טעמא לאיסורא מר מדמי מילתא למילתא הכי ומר מדמי ליה בעניינא אחרינא[ט] ואיכא למימר אלו ואלו דברי אלהים חיים הם זימנין דשייך האי טעמא שהטעם מתפסן לפי שינוי הדברים בשינוי מועט: **מתני' נותנין לבתולה.** זמן לכניסתה לחופה מיום שתבעה הבעל לאחר שקידשה להזהירה בשמירת יבם וטעמא ליף בגמרא [לקמן נח.]: **עשתה ששה חדשים בפני הבעל.** מהכך שנים עשר חדש הקבועים לה משתבעה הבעל או אפילו כולם בפני הבעל ואחד בפני היבם אע"ג דרובא בפני הבעל סוף לא נתחייב במזונותיה בחייו והוא הדין נמי אם נתחייב בחייו לא אכלה משמת דקניין הבעל פקע אלא דאי כולם בפני הבעל הוה אכלה מיהא בחייו: **או כולן בפני היבם.** בגמרא [שם] פריך עלה למאי תניא: **זו משנה ראשונה.** דמשהגיע זמן אוכלת בתרומה: אין

אפילו כלם בפני הבעל חסר יום א' לפני היבם כיון דאכתי לא אכלה בחיי בעלה אין היבם מאכילה אבל אי עשתה כולן בפני הבעל דאכלה בחייו ה"נ היבם מאכילה דהיבם במקום בעל קיימי: או כלן בפני היבם נפרש לקמן. זו משנה ראשונה נשאו או שמתו בעליהן אוכלת בתרומה ר"ט אומר נותנים לה הכל תרומה ר"ע אומר מחצה חולין ומחצה תרומה היבם אינו מאכיל בתרומה עשתה ו' חדשים בפני הבעל ו' חדשים בפני היבם ואפילו כלן בפני הבעל חסר

ה) [מפורש בב"ק פט.], ו) [לקמן ס: שיריוין מז.], ז) [נדרים עג.], ד) נדרים סט [לעיל כ. מח: ע.], ס) [עי' תוס' לקמן נח. ד"ה ואפי'], ו) בס"א נוסף: בית דין, ז) [כדלעיתא לעיל ב:], ח) [ועי' תוספות שבת ס. ד"ה השתא וכמה שמלוין שם על הגליון],

גליון הש"ס

רש"י ד"ה **הא** קמ"ל וכו' **ואיבא** למימר אלו ואלו דברי אלהים חיים. עיתוניין דף יג ע"ב:

מוסף רש"י

לפרנס את עצמה. לקנות מלבושים ותכשיטין לצורך נשואין (נדרים נ:). **הגיע זמן.** שיש עשר חודש לבתולה משתבעה הבעל להכין עצמה לנשואין ולאלמנה שלשים יום (לעיל מח:). **ולא נישאו.** כגון שעיכב המתן, או חוקם שלו (שם). **אוכלות משלו.** שהבעל חייב במזונות אשתו מתקנת ב"ד (לעיל ב.). **ואוכלות בתרומה.** אם כהן הוא והיא בת ישראל, שהכהן מאכיל את אשתו תרומה, כדילף מוהכן כי יקנה נפש (שם).

תוספות רי"ד

אחתא דרמי בר פפא הוה נסיבא ליה לרב אויא. אירכס כתובתה אתא לקמיה דר"י א"ל מאי לשהויי. א"ל הכי אמר ר"י א"ש זו דברי ר"מ אבל חכמים אומרים משהא אדם את אשתו ב' ג' שנים בלא כתובה. פי' זו דברי ר"מ דאמר לעיל דבפחות מר' הוי בעילת זנות וכ"ש אי לית לה כתובה לגמרי דהא הוא דאמר אסור לאדם לשהות את אשתו שנה אחת בלא כתובה ואפילו בתנאה מ"ט דלא סמכא דעתא ואע"ג דקי"ל דאי לא כתב ככתוב דמי דתנאי ב"ד כמאן דנקט שטריה בידיה הוא אפ"ה לא סמכא דעתא ומש"ה אמר ר"מ דהוי בעילת זנות אבל חכמים דלא חיישי להכי מותר להשהותה בלא כתובה. א"ל אביי והאר"ג א"ש הלכה כר"מ בגזירותיו פי' בחומרותיו בדבר שהוא מחמיר בד"ת באיסור והיתר ע"י גזירת דבריהם: א"ל א"ה דיל כתוב לה פי' כתובה אחריתי והא דתנן לעיל לא כתב לה כתובה בתולה גובה וכו'. ואוקימנא כר"מ התם במקום שאין כותבין כתובות דכלהו סמכי אתנאי ב"ד א"נ במקום שכותבין מיהו הבעילה באיסור הוא: **מתני'** נותנין לבתולה י"ב חודש משתבעה הבעל לפרנס א"ע כשם שנותנים לאשה כך נותנים לאיש לפרנס א"ע ולאלמנה שלשים יום הגיע זמן ולא נישאו אוכלות בתרומה ר"ט אומר נותנים לה הכל תרומה ר"ע אומר מחצה חולין ומחצה תרומה היבם אינו מאכיל בתרומה עשתה ו' חדשים בפני הבעל ו' חדשים בפני היבם ואפילו כלן בפני הבעל חסר

ט) צ"ל ואוכלת בתרומה גם היבם מאכילה.

עין משפט נר מצוה

לג א מיי' פ"י מהלכי אישות הלכי י ופ"ד מהלי' מוכר הלכה יח סמג עשין מת טוש"ע אה"ע סי' סו סעיף ג וטוש"ע מ"מ סי' תכד סעיף י:

לד ב מיי' פ"י מהלי' אישות הלכה יז סמג שם טוש"ע אה"ע סי' טו סעיף ח:

לה ג מיי' שם הלכה יח טוש"ע שם סעי' ב:

לו ד מיי' שם הלכה יז טוש"ע שם סעי' ח:

לז ה מיי' שם הלכי יט טוש"ע שם סעיף ג:

לז ו [מיי' פי"ב מהלי' אישות הלכה יג]:

לח ז מיי' פ"ח מהלי' תרומות הלכה ה:

תוספות רי"ד (המשך)

יום א' או כלן בפני היבם אינה אוכלת בתרומה זו משנה ראשונה אבל ב"ד של אחריהן אמרו אין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה. פי' נותנים לבתולה זמן מיום שתבעה הבעל לאחר שקידשה להזהירה על עסקי חופה ולזמן תכשיטיה לפרנס א"ע בתכשיטין ואם הגיע זמן זה ואינה חפיצה להנשא הויא לה מורדת לפחות לה כתובתה כדאמרינן לקמן (דף ס"ד) כותבין אגרת מרד על ארוסה א' ארוסה ואחת נשואה דאלמא ארוסה נמי דין מורדת יש לה: כשם שנותנים וכו'. לפרנס א"ע בצרכי חופה. ולאלמנה שאינה טורדת כ"כ בתכשיטין שכבר יש בידה הכל ל' יום: הגיע זמן ולא נישאו. פי' שהבעלים מעכבים והם בחיים אוכלת משלו ואוכלת בתרומה (א"ר חייא) [אם היא] בת ישראל נשאת לכהן שמשעה שקדשה אוכלת בתרומה מה"ת ומדרבנן הוא דגזור כדאמרינן לקמן ובהגיע הזמן ולא נשאו אכלה או אם הגיע הזמן ומתו בעליהן אוכלת משלו מן היורשים וגם אוכלת בתרומה וגם אם היא זקוקה ליבם אוכלת בתרומה שכ"ז שנתחייב הבעל במזונות" ואוכלת ו) כגון תרומה היבם. ר"ט וכו' ור"ע אומר מחצה וכו'. כדי שתאכל בימי טומאתה. היבם אינו מאכיל בתרומה אהגיע זמן קאי שאע"פ שנתנו לו זמן לכנוס והגיע הזמן ולא כנס אינו מאכיל בתרומה כיון דלא אכלה בחיי בעלה כדמפרש טעמא לקמן מוכהן כי יקנה נפש קנין כספו והאי כסף אחיו הוא אבל משכנסה הרי היא כאשתו לכל דבר דכתיב ולקחה לו לאשה כדאמרינן ביבמות דקניא בביאה וכי היכי דקידושי ביאה מאכילין בתרומה דאיתקש הוויות להדדי. כך מאכילין ביבמה: עשתה ששה חדשים בפני הבעל מהנך י"ב חודש הקבועים לה משתבעה הבעל או

ואין דנין ימים סתם מימים שנאמר בהם חדש. והא דכתיב וכתבה את אביה ואת אמה ירח ימים ודרשינן בשילהי החולץ (יבמות דף מח:) ירח שלשים ימים שלשים ולא אמר התם ימים שניים עשר חודש משום דכתיב אצל ירח: **אי** איהי ניחא לה אביה מאי נפקא ליה מינה. משמע כיון דלא נפקא ליה מינה הוי מרידה ופוחתין מכתובתה ותימה דאמאי משום דאין האב רולה נקנוס הקטנה בכתובתה היא מה פשעה וי"ל דהוה לן למימר יגרשנה בלא כתובה שהרי כתובתה לאב: **בגרה** יום אחד ונתקדשה בו'. וא"ת ומתני' דקתני דמשתבעה נותנין לה י"ב חודש היכי משכחת לה כיון דאין נותנין לעולם אלא ל' יום בבגרות דמסתמא איירי בנתקדשה כשהיא נערה כמו שדרך בני אדם לאסור לקדש את בתו קטנה ואין פוסקין נמי על הקטנה להשיאה וי"ל דדוקא בבגרה ואמ"כ נתקדשה קאמר רב הונא דאין לה אלא ל' יום אבל נתקדשה קודם בגרות יש לה י"ב חודש משעת תביעה וטעמא דכשבגרה קודם שנתקדשה אין לה י"ב חודש דמסתמא הכינה כל תכשיטיה שאם ימצא לה בעל יהא הכל מוכן אבל נתקדשה קודם בגרות אינה מקפדת שכבר היא מקודשת:

מאי לאו כתבועה דבתולה. ולא מלי לשנויי אין כתבועה דבתולה ובשקידשה ואמ"כ בגרה דפשיטא ליה דאז לא הוי בגר כתבועה ור"ת מפרש דסתם האי לישנא דבגרה משמע שנתקדשה (א) בבגר ולא קודם: **תיובתא** דרב הונא תיובתא. תימה דהכא קאי בתיובתא ובפ' נערה המאורסה (נדרים דף ע:) אתיא סוגיא סתמא דהש"ס כוותיה דקאמר אמילתיה דרבי אליעזר [ההיא דבוגרת שהתה י"ב חודש] דמייתי לעיל בוגרת בל' יום סגי אימא בוגרת ושהתה והיינו כרב הונא ורלה לפרש דה"ק בוגרת בל' יום סגי והיכי קתני במתני' בוגרת שהתה שניים עשר חודש דמשמע דבוגרת לא סגי לה בשוס ענין בלא שניים עשר חודש בל' יום סגי כגון שקידשה לאחר שהתה י"ב חודש בבגרות ומשני תני בוגרת ושהתה והשתא קתני סתם בוגרת בהדי נערה שהתה שניים עשר חודש ובהדי אלמנה שהתה שלשים יום משום דיש בוגרת שדינה כנערה בשניים עשר חודש כגון בגרה יום אחד ונתקדשה ויש בוגרת שדינה כאלמנה כגון עמדה י"ב חודש בבגרותה ונתקדשה והשתא אתיא דלא כרב הונא ובפירוש דסוגיא דהתם אין להאריך כאן:

לקיט כהן בו'. מעשיר לא פריך דלא שכיח שיאכל בבית ישראל וגם אין רגילין להוליך תרומה עמהם אבל לקוטות רגילין להשתכר עם ישראל ופעמים מתפרנסים משל ישראל הוא דפריך לפי שדרך האכסנאי להשקות לבני הבית כדי למצוא חן בעיניהם וכשהוא מושיט לסם אינו מדקדק מה הוא נותן אבל נלקיט ישראל בבית כהן כשפרנסתו עליו בשעת אכילה מדקדק היטב מה הוא נותן לו:

קוביוסטוס

עין משפט נר מצוה

לט א מיי' פ"ו מהל' תרומות הלכה ג ופ"ח הלכה ז:
מ ב מיי' פ"א מהל' אישות הלכה טז סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' ט סעיף ד:
מא ג מיי' פ"ג מהל' אישות הלכה יט ופי"ח מהל' גירושין הלכ' ז סמג עשין נ טוש"ע שם סימן לז סעיף מ:
מב ד ה מיי' פ"י מהל' אישות הלכה יז סמג עשין סה טוש"ע שם סימן ט סעיף ח:
מג ו מיי' פ"ו מהל' תרומות הלכה ג:
מד ז ח מיי' פט"ו מהל' מכירה הלכה יב יג סמג לאוין קע טוש"ע מ"מ סי' רלב סעיף י:

תוספות רי"ד

דמשהגיע זמן אוכלת בתרומה אבל ב"ד וכו'. כדמפרש טעמא לקמן משום גזירה דעולא: נותנין לבתולה י"ב חודש וכו' מנה"מ אר"ח דאמר קרא תשב הנערה אתנו ימים או עשור מאי ימים אי נימא תרי יומא משתעי אינשי הכי דאמרי תרי יומא ואי לא עשרה יומא אלא מאי ימים שנה דכתיב ימים תהיה גאולתו ואימא ימים דחודש דכתיב עד חודש ימים דנין ימים סתם ואין דנין ימים סתם מימים שנאמר בהן חודש: אר"ז קטנה בין היא בין אביה יכולין לעכב. פי' שאם נתארסה יכולים לעכב יותר מי"ב חודש שלא להשיאה לו עד שתגדיל בשלמא איהי מצי מעכבא ע"י שקטנה היא ותשמיש קשה לה ואם תנשא לו היום ולמחר כשאינה יכולה לסבול תשמיש וטורדת הבית תמרוד בו עד שיגרשנה ותחזור לביתה ונמצאת צריך תכשיטין אחרים ומפני טענה זו יש בידה לעכב אלא אביה אי איהי ניחא לה אביה מאי נפקא ליה מיניה סבר השתא לא ידעא למחר מימרדא ואתיא ונפלה עלי: א"ר [אבא] בר לוי תנא אין פוסקים על הקטנה להשיאה כשהיא קטנה. פי' משום טעמא דאמרן אבל פוסקין על הקטנה להשיאה כשהיא גדולה פשיטא מ"ד ניחוש דלמא מעיילא בלבה פחד (או חלשא) [מהשתא וחלשא] קמ"ל. פי' מעכשיו נותנין אל לבה פחד תשמיש וטורח הבית הואיל ומזכירה לה בקטנה ואימא דאין פוסקין קמ"ל דפוסקין: ת"ר המארס את הבתולה בין שתבעה היא והבעל מעכב בין שתבע הבעל והיא מעכבת נותנים לה י"ב חודש משעת תביעה אבל לא משעת האירוסין ובגר ה"א כתביעה כיצד בגרה יום א' ונתקדשה נותנים לה י"ב חודש. פי' כבתולה: ולארוסה ל' יום מאי ולארוסה ל' יום אמר ר"פ ה"ק (ארוסה) בוגרת שעברו עליה י"ב חודש בבגרותה ונתקדשה נותנים לה ל' יום כאלמנה. ו) פי' אפי' לא בגרה אלא יום א' נותנים לה ל' יום כאלמנה וא"צ להמתין עד י"ב חודש לפרנסה שמאחר שבגרה אין רצויה לשהות עוד ומשעה שקירב זמנה לעמוד על פירקה זמנה תכשיטיה. לפיכך נותנים לה ל' יום שהוא זמן מועט כדי לתקן שאר דברים קטנים: הגיע זמן ולא נישאו וכו' אמר עולא ארוסה בת ישראל ד"ת אוכלת בתרומה שנאמר וכהן כי יקנה נפש קנין כספו וכ"ש אמרו אינה אוכלת פי' הואיל ומה"ת אוכלת גזירה שמא ימזגו לה כוס בבית חמו' ותשקה לאחי' ולאחיותי' ע"י פתרון זה בשמעתא קמייתא דקידושין א"ה אפילו הגיע זמן ולא נשאו נמי

מסורת הש"ס

1. ויאמר אליהם כי אמנה תשב הנער אתנו ימים או עשור אחר תלך: בראשית כד נה
2. ואיש כי ימכר בית מושב עיר חומה והיתה גאלתו עד תם שנת ממכרו ימים תהיה גאלתו: ויקרא כה כט
3. עד חדש ימים עד אשר יצא מאפם והיה לכם לזרע יען כי מאסתם את יי אשר בקרבכם ותבכו לפניו לאמר למה זה יצאנו ממצרים: במדבר יא כ
4. וכהן כי יקנה נפש קנין כספו הוא יאכל בו וילידי ביתו הם יאכלו בלחמו: ויקרא כב יא

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה מאי לאו וכו' שנתקדשה בבגר. נ"ב וכן מוכח ממאי דפריך בסמוך מהא דתניא בוגרת שנתקדשה י"ב חודש ר"ל אומר יפר כו' דקשה נמי דלמא אייתי כשנתקדש' קודם שנתבגר:

מוסף רש"י

הואיל והייב בעלה במזונותיה יפר. דכמאן שנכנסה ברשותו דמי (נדרים ע:). **משום סימפון.** שמא ימצא בה מום ומעלתו קידושי טעות. סימפון, כל דבר המבטל דבר קרוי סימפון שלו, כגון שובר הוי סימפון של שטר בשטים מוחזק (ב"מ כ.) וכאן קורא סימפון דבר המבטל את הקידושין או את המקח של עבד (קדושין י:). **סימפון בעבדים ליכא.** לבטל את המקח, **דאי דאבראי הא קחזי ליה.** וסבר וקיבל (שם יא.). **נמצא גנב.** שהיה גנב קודם לכן. גונב ממון

תורה אור השלם

1. ויאמר אליהם כי אמנה תשב הנער אתנו ימים או עשור אחר תלך:
2. ואיש כי ימכר בית מושב עיר חומה והיתה גאלתו עד תם שנת ממכרו ימים תהיה גאלתו:
3. עד חדש ימים עד אשר יצא מאפם והיה לכם לזרע יען כי מאסתם את יי אשר בקרבכם ותבכו לפניו לאמר למה זה יצאנו ממצרים:
4. וכהן כי יקנה נפש קנין כספו הוא יאכל בו וילידי ביתו הם יאכלו בלחמו:

א) אין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה: **גמ'** מנא הני מילי אמר רב חסדא דאמר קרא [1]ויאמר אחיה ואמה תשב הנערה אתנו ימים או עשור מאי ימים אילימא תרי יומי משתעי אינש הכי אמרו ליה תרי יומי אמר להו לא אמרו ליה עשרה יומי אלא מאי ימים שנה דכתיב [2]ימים תהיה גאולתו ואימא חדש דכתיב [3]עד חדש ימים אמרי דנין ימים סתם מימים סתם ואין דנין ימים סתם מימים שנאמר בהן חדש אמר רבי זירא תנא ב)[ב]קטנה בין היא ובין אביה יכולין לעכב בשלמא איהי מצי מעכבא אלא אביה אי איהי ניחא לה אביה מאי נפקא ליה מינה סבר השתא לא ידעה למחר מימרדא ונפקא ואתיא ונפלה עילואי אמר רבי אבא בר לוי [ג]אין פוסקין על הקטנה להשיאה כשהיא קטנה אבל פוסקין על הקטנה להשיאה כשהיא גדולה פשיטא מהו דתימא ליחוש דלמא מעיילא פחדא מהשתא וחלשה קא משמע לן אמר רב הונא בגרה יום אחד ונתקדשה נותנין לה שלשים יום כאלמנה מיתיבי בגרה הרי היא כתבועה מאי לאו כתבועה דבתולה לא כתבועה דאלמנה תא שמע [ג]בוגרת ששהתה שנים עשר חדש רבי אליעזר אומר הואיל וחייב בעלה במזונותיה יפר אימא בוגרת וששהתה שנים עשר חודש רבי אליעזר אומר הואיל ובעלה חייב במזונותיה יפר תא שמע המארס את הבתולה בין שתבעה הבעל והיא מעכבת ובין שתבעה היא ובעל מעכב נותנין לה שנים עשר חדש משעת תביעה אבל לא משעת אירוסין ובגרה הרי היא כתבועה כיצד [ד]בגרה יום אחד ונתקדשה נותנין לה שנים עשר חדש ולארוסה שלשים יום תיובתא דרב הונא תיובתא מאי ולארוסה שלשים יום אמר רב פפא הכי קאמר [ה]בוגרת שעברו עליה שנים עשר חדש בבגרות ונתקדשה נותנין לה שלשים יום כאלמנה: הגיע זמן ולא נישאו: [ז]אמר עולא [1]דבר תורה ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה שנאמר [4]וכהן כי יקנה נפש ח)קנין כספו והאי נמי קנין כספו הוא מה טעם אמרו אינה אוכלת שמא ימזגו לה כוס בבית אביה ותשקה לאחיה ולאחותה אי הכי הגיע זמן ולא נישאו נמי התם דוכתא מייחד לה אלא מעתה לקיט כהן לישראל לא ליכול בתרומה דלמא אתו למיכל בהדיה השתא מדידהו ספו ליה מדידיה אכלי רב שמואל בר ט)רב יהודה אמר משום סימפון אי הכי נכנסה לחופה ולא נבעלה נמי התם מיבדק בדיק לה והדר מעייל אלא מעתה עבד כהן שלקחו מישראל לא ליכול בתרומה משום סימפון ט)[ז]סימפון בעבדים ליכא דאי דאבראי הא קחזי ליה ואי דגואי למלאכה קא בעי ושבסתר לא איכפת ליה ט)[ח]נמצא גנב או

קוביוסטוס

אין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה. טעמא מפרש בגמרא ט): **גמ' ואימא.** מאי ימים חודש ועשור עשרה ימים: **יכולין לעכב.** מלינשא עד שתגדל: **מימרדא ונפקא.** תמרוד בבעלה שלא מוכל לסבול ותצא אלא עד שתגדל ונמצאתי צריך לתכשיטין אחרים: **להשיאה כשהיא קטנה.** שטורח הוא לה: **אבל פוסקין בו'.** ודוקא בלא קידושין אבל קידושין בקטנות לא עד שתגדל ותאמר בפלוני אני רולה: **נותנין לה שלשים יום כאלמנה.** משעת אירוסין שכיון שבגרה היא מכינה תכשיטין קודם בגרות שאינה רולה לשהות עוד: **כתבועה.** כאילו תבעה להכין עצמה לנישואין: **דבתולה.** שניים עשר חודש משעת אירוסין: **יפר.** נדריה בלא שותפות דאב. שמעינן מיניה דבוגרת נמי אינו חייב במזונותיה עד שתשהה י"ב חודש: **ושהתה.** והכי קאמר בוגרת לסוף שלשים והנערה ששהתה שניים עשר חודש: בעל נמי יהבו ליה רבנן זימנא כדתנן במתני' [ע"ב] לפרנס עצמו בצרכי חופה: **ולארוסה שלשים יום.** ויש לארוסה שאין נותנים לה אלא שלשים יום ולקמן מפרש לה: **נותנין לה שלשים יום.** משעת אירוסין: **שמא ימזגו לה כוס.** של תרומה: **בבית אביה** גרסינן: **דוכתא מייחד לה.** מאחר שהוא זן אותה תמיד מוליאה מבית אביה ומייחד לה מקום שלא תפסיד מזונותיו לחלקם לקרוביה: **לקיט.** שאוכלו ללקוט תבואתו: **לקיט לכן.** לקיט שהוא כהן ונשכר לישראל: **משום סימפון.** הוא דאמר לארוסה לא תאכל תרומה עד שיגיע זמן שחייב במזונותיה. ולשון סימפון הוא ביטול כגון שובר המבטל שטר קרוי סימפון ומוס בשאה או בבהמה שמבטל המקח קרוי סימפון. והכא גזור בה שמא ימצא בה מוס ונמצאו קידושי טעות ובטלים ונמצא שאכלה זרה בתרומה: **אי הכי נכנסה לחופה ולא נבעלה.** קס"ל שעדיין אינו מכיר במומין שבה ואמאי תני מתני' אפילו למשנה אחרונה עד שתכנס לחופה וכ"ש דקשיא משהגיע זמן דמשנה לאשונה: **מיבדק בדיק לה.** ביד קרובותיו: **סימפון בעבדים ליכא.** אין מומין מבטל מקח: **דאי דאבראי הא קחזי ליה.** אם יראה מומין יבטל מקחו: **ואי דגואי למלאכה קא בעי ושבסתר לא איכפת ליה.** אם יראה מומין בבית אינו מדקדק בהן: **נמצא גנב.** אם יבא לגנוב ממון הקדש לכן: **גונב ממון.** אם יגנוב ממון הקדש לכן: **לא נשאו נמי.** אם לא נשאו אינו אוכלת בתרומה: **אינה אוכלת.** אינה אוכלת בתרומה: **אינה אוכלת.** אינה אוכלת בתרומה: **אינה אוכלת.** אינה

קוביוסטום. גונב נפשות: **הגיעו.** ללוקח ואין המקח בטל. ובריית״א היא בב״ב בהמוכר פירות המוכר עבד לחבירו ונמצא גנב או קוביוסטוס הגיעו שסתמן גנבים הן: **לסטים מזויין.** אין דרכו בכך: **מוכתב למלכות.** חטא למלכות עד שצוה לגזור עליו שיהרגנו כל מולאו: **קלא אית להו.** וסבר וקביל: **קבל מסר והלך.** קיבל עליו בעל את המומין לסימפון ליכא למיחש לשמא תשקה לאחיה ולאחותה ליכא למיחש: **מסר.** האב לשלוחי הבעל או שהלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל ליכא למיחש שמא תשקה לאחיה ולאחותה דהא ליתנהו גבה [1] וליכא למיחש לסימפון: בת כהן בקיאה היא בשמירת תרומה ולמוכרה בימי טומאתה. בת ישראל אינה בקיאה בכך: **בארוסה.** ובת כהן דהוא״ל והיא בבית אביה טרם אביה למכור תרומה בחולין לימי טומאה לפי שהוא רגיל בכך: **אכל בנשואה.** שנתן לה בעלה מזונות בביתה כגון משרה אשתו על ידי שליש דתנן במתניתין (לקמן דף סד:): **מחלה חולין.** לפי שכל כבודה בת מלך פנימה [2] ואביה ואחיה אינן אצלה שיתעסקו בצרכיה: **רבי יהודה אומר נותנין לה הכל תרומה כו׳.** בין רבי יהודה לרבי טרפון איכא דאילו ר׳ טרפון סבר נותנין לה תרומה כדי מזונותיה ואע״פ שאם לריכה לחולין ובאה למכור תרומה אין דמי תרומה מגיעין ליקח בהן חולין שהרי יקריס הם מן התרומה שהכל קופלים עליהן ולרבי יהודה נותנין לה תרומה כשיעור שאם בתת ליקח מחלה חולין לא תפחות מן דמי מחלית חולין אבל טורח מכירה מוטל עליה למכור לתתה תחת חולין: **נותנין לה תרומה כפלים בחולין.** קסבר לא מטרחינן לה למוכרה בשוייה אלא נותן לה תרומה הרבה כדי שתתנה בזול ותמצא לוקחין הרבה: **אילא ביניהו טירחא.** בין רבי יהודה לרבן שמעון: **והאי קנין אחיו הוא.** וכי מיית ליה פקע ליה קנינו אבל כנסה הרי היא אשתו לכל דבר והכתוב קראה אשתו דכתיב (דברים כה) ולקחה לו לאשה [3] דקנייה בביאה וכי היכי דקידושי ביאה מאכילין באלוסה לאיתקוש הוויות להדדי כך מאכילין ביבמה: **השתא בפני הבעל.** חוץ מיום אחד אמרת לא אכלה כולם בפני היבם דעל ידו אין לה לאכול דלאו קנינו היא מיבעיא ליה למימר דלא אכלה: **קמייפא.** משנה ראשונה שאוסרת משעת אירוסין שהתורה התירתה והם גזרו עד שיגיע זמן לא גזור מפני סימפון אלא שמא תשקה הלכך משתחייב לזונה דמייחד לה דוכתא וליכא למיחש לשמא תשקה שריה: **ובתרייפא.** משנה אחרונה שחזרו וגזרו עד שתכנס לחופה חשו לסימפון: אלא

[6] קוביוסטום הגיעו מאי איכא לסטים מזויין או מוכתב למלכות הנהו קלא אית להו מכדי בין למר ובין למר לא אכלה מאי בינייהו איכא בינייהו קבל [3] מסר והלך: רבי טרפון אומר נותנין לה הכל תרומה וכו׳: אמר אביי מחלוקת בבת כהן לכהן אבל בבת ישראל לכהן דברי הכל מחצה חולין ומחצה תרומה ואמר אביי מחלוקת בארוסה אבל בנשואה דברי הכל מחצה חולין ומחצה תרומה תניא נמי הכי [3] רבי טרפון אומר נותנין לה הכל תרומה ר״ע אומר [4] מחצה חולין ומחצה תרומה במה דברים אמורים בבת כהן לכהן אבל בת ישראל לכהן דברי הכל מחצה חולין ומחצה תרומה במה דברים אמורים בארוסה אבל בנשואה דברי הכל מחצה חולין ומחצה תרומה רבי יהודה בן בתירא אומר נותנין לה שתי ידות של תרומה ואחת של חולין רבי יהודה אומר נותן לה הכל תרומה והיא מוכרת ולוקחת בדמים חולין רבן שמעון בן גמליאל אומר כל מקום שהוזכרה תרומה נותנין לה כפלים בחולין מאי בינייהו איכא בינייהו טירחא: היבם אינו מאכיל בתרומה: מאי טעמא [7] [1] קנין כספו אמר רחמנא והאי קנין דאחיו הוא: עשתה ששה חדשים בפני הבעל: השתא בפני הבעל אמרת לא בפני היבם מיבעיא [8] זו ואין צריך לומר זו קתני: זו משנה ראשונה כו׳: מאי טעמא אמר עולא ואיתימא רב שמואל בר יהודה משום סימפון בשלמא לעולא קמייתא שמא יצמחו לה כום בבית אביה ובתרייתא משום סימפון אלא

קוביוסטום. פירש בקונטרס גונב נפשות ולא משמע הכי בפרק קמא דבכורות (דף ה. ושם) [9] דקא אמר ליה קיסר לרבן גמליאל משה רבכם גנב היה או קוביוסטוס היה או שאינו בקי בחשבונות היה והתם אממון קאי דאשאילה לאשה דבכללן של לוים אתה מולא כו׳ כבר השיבו ועוד דהגיעו מפרש בקונטרס דרובם הכי איתנהו ואין נראה שיהיו רוב העבדים גונבי נפשות ונראה כפירוש רבינו חננאל דמפרש קוביוסטוס משחק בקוביא והא דאמרי׳ (חולין דף לא:) ואיתמר שלחני כי עלה השחר אמר ליה יעקב וכי גנב אתה או קוביוסטוס אתה שאתה מתירא מן השחר לפירוש הקונטרס אמי שפיר ולפירוש רבינו חננאל נמי י״ל שדרך משחקין בקוביא שנושין בהן ודרכן להטמין מבני אדם: **הנהו קלא אית להו.** פירש בקונטרס וסבר וקביל וקשה לר״ת דבריש המוכר פירות (ב״ב דף לב: ושם) אמר בהדיא ליסטים מזויין או מוכתב למלכות אומר לו הרי שלך לפניך ועוד אמרינן בפרק האומנין (ב״מ דף פ. ושם) שפחה זו שוטה היא נכפית היא כו׳ הרי זה מקח טעות אם כן בהנך מומי ניחוש לסימפון ומפר״ת קלא אית להו ולא שכיחי ולא חיישינן בהו לסימפון כיון דלא שכיחי והנהו נמי דפרק האומנין לא שכיחי והא דאמרינן בפרק המגרש (גיטין דף פו. ושם) דאתקין רב יהודה בשטרא דעבדי עבדא דנן מולדק לעבדות ופטיר ועטיר מן ערורי מלכא ומלכתא לא משום שהיה ירך להתנות כדפי׳ דבסתמא נמי הוי מקח טעות אלא משום שופרא דשטרא ורבינו אליהו היה מקייס פירוש הקונטרס דהיכא דקיבל המוכר מעות אמרי׳ מדלא בדק הלוקח קודם נתינת מעות הני מומין דאית להו קנא מ״כ סבר וקיבל והא דאומר לו הרי שלך לפניך מיירי קודם שנתן הלוקח מעות וקנא משמע כן בפרק המוכר פירות (ב״ב דף לב:) דפריך [9] [שם הגיעו לאו משום דרובא הכי איתנהו וש״מ דאזלינן בתר רובא ומאי פריך דלמא] המוליא מחבירו עליו הראיה אלמא מיירי שהלוקח מוחזק: [9] **ואפילו כולן בפני הבעל חוץ מיום אחד אינה אוכלת.** פירש בקונטרס דהוא הדין אפילו כולם בפני הבעל לא אכלה משמע דקנין כספו פקע ליה אלא דאי כולן בפני הבעל הוה אכלה מיהא בחייו ולר״ת נראה דהך דרשא דדרים בגמרא קנין כספו אמר רחמנא והאי קנין דאחיו הוא אסמכתא בעלמא הוא דמדאורייתא מיכל אכלה ולפי משנה ראשונה היכא דאכלה בחיי הבעל אוכלת נמי בזיקת היבם מדקתני ואפי׳ כולם בפני הבעל חוץ מיום אחד משמע הא כולן בפני הבעל אוכלת ועוד דתנן בפרקין בסדר משנת ירושלמית הגיע זמן ולא נשאו או שמתו בעליהן אוכלות

משלו ואוכלות בתרומה משמע כשמתו בעליהן שהיבם מאכילן בלא ביאה דומיא דהגעת זמן דמיירי בלא נשאו דאי אחר ביאה פשיטא דאשתו גמורה היא ועוד מביא ראיה מדתניא בתוספתא זו משנה ראשונה רבותינו אמרו אין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה ולא היבמה עד שתיבעל והיינו טעמא דמשנה ראשונה דכשלא אכלה בחיי הבעל אינה אוכלת דהא ליכא למיחש לסימפון ולשמא תשקה דהא כיון דלא הגיע זמן בחיי הבעל לא בדק לה דאינו חייב במזונותיה אלא מ״כ עמד בדין וברח כדאמרינן בהחולץ (יבמות דף מא:) ולא מייחד לה דוכתא וטעמא משום שאין דרך לאחר אלא מיד הוא רגיל או לחלוץ או לייבם לכך לא תקנו לה מזונות מיבם כמו שתקנו מזונות בהגעת זמן דבעל אבל כשאכלה בחיי הבעל תו ליכא למיחש לסימפון ולשמא תשקה נמי ליכא למיחש דכיון דהגיע זמן מייחד לה דוכתא בבית אביה מסתמא אוכלת שם בכל שעה ואינה זזה ממקומה וא״ת ומאחר דמדאורייתא אכלה כשנפלה מן הנשואין למה אסורה למשנה אחרונה עד שתיבעל הא ליכא למיחש לסימפון שכבר נבדקה בדיקת פנים וש לומר דמאחר שאסרו ארוסה אגרו אסרו נמי ביבמה משום דמיחלפא בה ששתיהן זמן כניסתן לאלתר אבל ק״ק אי תשיבא יבמה קנין כספו הא דקאמר ביבמות בפרק אלמנה (דף סז: ושם) גבי הא דתנן היבם פוסל ואינו מאכיל אי בת כהן לישראל היא פסיל לה ושבה אל בית אביה כו׳ ה״ל למימר דהא קנייה כדקאמר התם גבי אירוסין וש לומר דושבה אל בית אביה אתא למיפסל בת כהן לישראל למידק הא מעיקרא לא אכלה כדאמר התם (דף סח.) מ״כ לא אייתר לשומרת יבם אלא הכי קאמר ושבה כתיב כלומר דווקא אותה ששבה אל בית אביה אבל זאת שזקוקה ליבם אינה שבה שהרי חשובה כאילו קנויה לו: **השתא בפני הבעל אמרת לא בפני היבם מיבעיא.** ה״ג [אלא] זו אף זו קתני לא מיבעיא ששה חדשים בפני הבעל ושה בפני היבם דלא אכלה אלא אפילו כולם בפני הבעל חוץ מיום אחד לא אכלה וכן מוכיח בירושלמי דמפרש כולה מתניתין [דאלא] זו אף זו:

מאי

מסורת הש״ס

[1] ב״ב לב: קדושין יא., [2] [הא דמייתינן הכא לסימפון במסר הייגו כרב דאמר לעיל מסירתה לכל חוץ מתרומה. גי׳ ת״ק], [3] [תוספתא רפ״ק], [4] [יבמות סז:], [5] [עירובין עו. וש״נ], [6] [ועי׳ בתוס׳ לעיל מח: שילהי ד״ה רב אסי], [7] [תהלים מה], [8] [יבמות לו.], [9] [ע״ כבורות ה. איתא בעסקא אחרת וע׳ רש״י בחולין כז: ד״ה ועוד שאלו], [1] גי׳ רש״ל, [2] שייך לעיל דף מ ע״א על המשנה.

תורה אור השלם

1. וְכֹהֵן כִּי יִקְנֶה נֶפֶשׁ קִנְיַן כַּסְפּוֹ הוּא יֹאכַל בּוֹ וִילִיד בֵּיתוֹ הֵם יֹאכְלוּ בְלַחְמוֹ: ויקרא כב יא

מוסף רש״י

הגיעו. הרי הוא שלו, דסתם עבד גנב הוא (קדושין יא.). **מאי איכא לסטים מזוין.** הוכג נפשות וקופו ליהרג (רשב״ם ב״ב צב:) דהא לא שכיח ולא קבלו עליו, **או מוכתב למלכות.** שנתחייב מיתה למלך (קדושין יא.).

עין משפט נר מצוה

מה א מיי׳ פי״ב מהל׳ אישות הלכה יג:

תוספות רי״ד

התם דוכתא מייחד לה. פי׳ מאחר שהוא זן אותה תמיד מוציאה מבית אביה ומייחד לה מקום שלא תפסיד מזונותיו. פי׳ כי היכי דלא ליכול אינש בהדה: ר״ט אומר וכו׳ אמר אביי מחלוקת בבת כהן לכהן אבל בת ישראל לכהן דברי הכל מחצה חולין ומחצה תרומה פי׳ בת כהן אם תטמא יחליף לה אביה חולין בתרומה וחזיא לה ולא תצטרך למוכרה לכהנים בזול ולקנות חולין ביוקר אבל בת ישראל לכהן אין מי שיחליף לה ותצטרך למכור להם בזול הלכך נותנים לה מחצה חולין: ואמר אביי מחלוקת בארוסה פי׳ ובת כהן. אבל בנשואה ד״ה מחצה חולין ומחצה תרומה: היבם אינו מאכיל בתרומה מ״ט קנין כספו אמר רחמנא והאי קנין דאחיו הוא פי׳ והלכך אין לו כח להאכילה בגינו אך אם אכלה בחיי הבעל אוכלת דיבם במקום בעל קאי ומכח בעלה קאכלה: או כלם וכו׳ השתא כלם בפני הבעל חוץ מיום א׳ אמרת לא אכלה כלן בפני היבם דע״י אין לה לאכול דלא קנינו הוא לא מיבעיא זו ואצ״ל זו קתני: זו משנה ראשונה וכו׳. תניא בתוספתא ולא היבמה עד שתבעל. פי׳ זו רבנן שאמרו הגיע זמן ולא נשאו שהיא אוכלת בתרומה הוא משנה ראשונה אבל ב״ד של אחריהם אמרו אין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה וכן היבמה עד שתבעל ואע״ג דאכלה בחיי בעלה מ״ט אמר עולא ואיתימא ר״ש ב״ר משום

מאי לאו בניזונת. לא כשהוא זן אותה קאמר דאם כן יקדשו מעשה ידיה ואמאי עושה ואוכלת כדקאמר נקמן אי במעלה לה מזונות מאי טעמא דמאן דאמר לאמר מיתה קדוש פירוש גם מחייס יהא קדוש אלא בניזונת כלומר שהוא חפץ לזונה והיא אינה רוצה:

מתוך שיכול לכופה למעשה ידיה בו'. ומתני' דקתני עושה ואוכלת מוקי לה כרב אדא בר אהבה דבסמוך במעלה לה מזונות ואינו מעלה לה מעה כסף:

יקדשו ידיך לעושיהן. פירוש להקב"ה שעשאן אבל אין לפרש למלאכתן דא"כ הל"ל למעשיהן כדאמרינן בסוף פ"ק דנדרים (דף יג.): **לאחר** שאתגייר. וא"ת דבסוף פ"ק דגיטין (דף יג.) אמרינן דאפילו לרבי מאיר דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ה"מ לדבר שהוא בעולם אבל לדבר שלא בא לעולם לא והא לאחר שאתגייר הוי לדבר שלא בא לעולם ואומר ר"י דלאחר שאתגייר לא חשיב כל כך דבר שלא בא לעולם כיון שהגוף בעולם אלא שמחוסר גירות ולא דמי לנולדים דהתם לא בא לעולם כלל וכעין זה תירץ ה"ר אליעזר משמ"א מה שמקשין אהא דאמר ברים המפקיד (ב"מ דף לג.): אימור דאמר ר"מ אדם מקנה דבר שלא בא לעולם כגון פירות דקל דעבידי דאתו כו' והא כל הנהו דהכא לא עבידי דאתו אלא הכא כיון שהגוף בעולם לא בעינן עבידי דאתו וא"ת אם כן מאי פריך הכא וקאמר נמי מההיא אין הא מההיא נמי לא שמעינן מעשה ידיה שאינם בעולם כלל ואכתי מצי למימר דלא קדשי מעשה ידיה אלא דנעשה כאומר יקדשו ידיך לעושיהם וי"ל כיון דבמקלת סבר רבי מאיר כרבי אליעזר בן יעקב אית לן למימר דאף בדבר שלא בא לעולם כלל סבר כוותיה דאית ליה בהאשה רבה (יבמות לג: ושם) ובהאומר (קידושין דף סב:) דאדם מקנה ועוד מתרץ דכל הני דהכא איכא לאוקמא בדעבידי דאתו כגון שהמע מרבו שישחררנו ולאחר שימות בעליך ואחותיך כגון בגוסקת ולאחר שיחלוץ ליך יבמיך באין דעתו של יבם ליבם ומיהו ק"ק מותר דקדוש לאחר מיתה אע"ג דלא עביד דאתי דליכא לאוקמא בגוסקת דהא עושה מלאכה: **אי** במעלה לה מזונות ומעלה לה מעה כסף מ"ט דמ"ד לאחר מיתה הוא קדוש. גם למ"ד מחייס הוא קדוש ה"מ למיפרך כיון דמעלה מזונות ומעה כסף אמאי עושה ואוכלת אלא משום דבעי למימר אי אין מעלה לה מזונות ולא מעה כסף מ"ט דמאן דאמר מחייס הוא קדוש נקט נמי הכא מ"ט דמ"ד לאחר מיתה הוא קדוש:

במעלה לה מזונות ואין מעלה לה מעה כסף.

אלא לרב שמואל בר יהודה קמייתא משום סימפון ובתרייתא משום סימפון מאי בינייהו איכא בינייהו בדיקת חוץ מר סבר בדיקת חוץ שמה בדיקה ומר סבר בדיקת חוץ לא שמה בדיקה: **מתני'** [א] המקדיש מעשה ידי אשתו הרי זו עושה ואוכלת המותר רבי מאיר אומר הקדש רבי יוחנן הסנדלר אומר [ב]חולין: **גמ'** [ג] אמר רב הונא [ד]אמר רב [ה]יכולה אשה לומר לבעלה איני ניזונת ואיני עושה קסבר כי תקינו רבנן מזוני עיקר ומעשה ידיה משום איבה וכי אמרה איני ניזונת ואיני עושה הרשות בידה מיתיבי [ו]תקנו מזונות תחת מעשה ידיה אימא [ז]תקנו מעשה ידיה תחת מזונות לימא מסייע ליה המקדיש מעשה ידי אשתו הרי היא עושה ואוכלת מאי לאו בניזונת לא בשאינה ניזונת אי בשאינה ניזונת מאי למימרא אפי' [ח]למאן דאמר יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך הני מילי [ט]בעבד כנעני דלא כתיב ביה עמך אבל עבד עברי דכתיב ביה [י]עמך לא וכל שכן אשתו סיפא איצטריך ליה מותר רבי מאיר אומר הקדש רבי יוחנן הסנדלר אומר חולין ופליגא דריש לקיש דאמר ריש לקיש [יא]לא תימא טעמא דרבי מאיר משום דקסבר אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם אלא טעמא דרבי מאיר מתוך [יב]שיכול לכופה למעשה ידיה נעשה כאומר לה [יג]יקדשו ידיך לעושיהם [יד]והא לא אמר לה הכי כיון דשמעינן ליה לר"מ דאמר [טו]אין אדם מוציא דבריו לבטלה נעשה כאומר יקדשו ידיך לעושיהם וסבר רבי מאיר אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם והתניא [טז]האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שאתגייר או לאחר שתתגיירי לאחר שאשתחרר לאחר שתשתחררי לאחר שימות בעליך או שתמות אחותיך או לאחר שיחלוץ ליך יבמיך רבי מאיר אומר מקודשת [יז]מההיא אין מהא ליכא למשמע מינה: המותר רבי מאיר אומר הקדש: אימת קדוש רב ושמואל דאמרי תרווייהו מותר לאחר מיתה קדוש רב אדא בר אהבה אמר מותר מחיים קדוש הוי בה רב פפא במאי אילימא במעלה לה מזונות ומעלה לה מעה כסף לצרכיה מ"ט דמ"ד לאחר מיתה קדוש ואלא כשאין מעלה לה מזונות ולא מעלה לה מעה כסף לצרכיה מ"ט דמאן דאמר מחיים קדוש לעולם במעלה לה מזונות ואינו מעלה לה מעה כסף לצרכיה רב ושמואל סברי תקנו מזונות

אלא לרב שמואל בר יהודה קמייתא משום סימפון ובתרייתא משום סימפון מאי בינייהו איכא בינייהו בדיקת חוץ מר סבר בדיקת חוץ שמה בדיקה ומר סבר בדיקת חוץ לא שמה בדיקה: **מתני'** [א] המקדיש מעשה ידי אשתו הרי זו עושה ואוכלת המותר רבי מאיר אומר הקדש רבי יוחנן הסנדלר אומר [ב]חולין: **גמ'** [ג] אמר רב הונא [ד]אמר רב [ה]יכולה אשה לומר לבעלה איני ניזונת ואיני עושה קסבר כי תקינו רבנן מזוני עיקר ומעשה ידיה משום איבה וכי אמרה איני ניזונת ואיני עושה הרשות בידה מיתיבי [ו]תקנו מזונות תחת מעשה ידיה אימא [ז]תקנו מעשה ידיה תחת מזונות לימא מסייע ליה המקדיש מעשה ידי אשתו הרי היא עושה ואוכלת מאי לאו בניזונת לא בשאינה ניזונת אי בשאינה ניזונת מאי למימרא אפי' [ח]למאן דאמר יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך הני מילי [ט]בעבד כנעני דלא כתיב ביה עמך אבל עבד עברי דכתיב ביה [י]עמך לא וכל שכן אשתו סיפא איצטריך ליה מותר רבי מאיר אומר הקדש רבי יוחנן הסנדלר אומר חולין ופליגא דריש לקיש דאמר ריש לקיש [יא]לא תימא טעמא דרבי מאיר משום דקסבר אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם אלא טעמא דרבי מאיר מתוך [יב]שיכול לכופה למעשה ידיה נעשה כאומר לה [יג]יקדשו ידיך לעושיהם [יד]והא לא אמר לה הכי כיון דשמעינן ליה לר"מ דאמר [טו]אין אדם מוציא דבריו לבטלה נעשה כאומר יקדשו ידיך לעושיהם וסבר רבי מאיר אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם והתניא [טז]האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שאתגייר או לאחר שתתגיירי לאחר שאשתחרר לאחר שתשתחררי לאחר שימות בעליך או שתמות אחותיך או לאחר שיחלוץ ליך יבמיך רבי מאיר אומר מקודשת [יז]מההיא אין מהא ליכא למשמע מינה: המותר רבי מאיר אומר הקדש: אימת קדוש רב ושמואל דאמרי תרווייהו מותר לאחר מיתה קדוש רב אדא בר אהבה אמר מותר מחיים קדוש הוי בה רב פפא במאי אילימא במעלה לה מזונות ומעלה לה מעה כסף לצרכיה מ"ט דמ"ד לאחר מיתה קדוש ואלא כשאין מעלה לה מזונות ולא מעלה לה מעה כסף לצרכיה מ"ט דמאן דאמר מחיים קדוש לעולם במעלה לה מזונות ואינו מעלה לה מעה כסף לצרכיה רב ושמואל סברי תקנו מזונות

אליבא דרב אדא בר אהבה מוקי לה הכי אבל רב ושמואל לא מצי מוקמי לה במעלה לה מזונות דכיון דסברי דתיקנו מזונות תחת מעשה ידיה א"כ אמאי עושה ואוכלת אלא רב ושמואל מוקמי מתניתין בשאין מעלה לה מזונות ולא מעה כסף ואם תאמר ומאי דוחקיה דרב לאוקמא מתני' לאחר מיתה לוקמה מחיים וכגון דמעלה לה מעה כסף ואין מעלה לה מזונות ויש לומר דאין רגילות שיעלה לה מעה כסף ולא יעלה לה מזונות:

רב דאית ליה יכולה אשה שתאמר מיני לה הכי אבל רב ושמואל לא דמתני' דתני עושה ואוכלת בניזונת להכי אוקי סיפא בניזונת:

מזונות

מזונות

קונס

וכל מע"י שלה ואין ההקדש חל עליו ואפילו המותר שלה כדפי' והאי והמותר ר"מ אומר הקדש (שהוא) [היינו] לאחר מיתה שמה שנשאר לה ממע"י יורשה הבעל לאחר מיתתה והלכך ההקדש חל עליו שאדם מקדיש דשלב"ל: לא כשאינה ניזונית. פי' מהכא לא תסייע ולעולם לא מצי למימר הכי וטעמא דמערים ואינה רוצה לזונו והלכך ניזונית ממע"י. ולא חייל הקדש עילווי' כדפרישית והמותר שעשת יותר על מזונותיה הוא של בעל וקדוש מחיים אליבא דר"מ:

ו) נראה דחסר כאן ול"ל אימת תקנו מעשה ידיה תחת מזונות וקסבר מזוני עיקר וכו'.

עין משפט נר מצוה

מו א ב מיי' פ"ו מהל' ערכין הלכה כח סמג עשין קלב טוש"ע אה"ע סי' פז סעיף ח:

מז ג ד מיי' פי"ב מהל' אישות הלכה ד סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' סט סעיף ד וסי' פ סעיף טו בהג"ה וסימן פז סעיף ח בהג"ה:

מח ה מיי' פ"ט מהל' עבדים הלכ' ז סמג עשין עב טוש"ע י"ד סי' לסז סעיף כ:

מט ו מיי' פכ"ז מהל' אישות הלכה י סמג לאוין פז טוש"ע אה"ע סי' פ סעיף טו:

נ ז ח מיי' פ"ו מהל' ערכין הלכה כח סמג עשין קלב טוש"ע סס סי' פז סעיף ח:

תוספות רי"ד

סימפון שמא ימצא בה מומין שבסתר ויהיה קדושיו קידושי טעות. ודבר המבטל יקרא סמפון ולפיכך נקרא השובר סימפון: **מתני'** המקדיש מעשה ידי אשתו ה"ז עושה ואוכלת והמותר ר"מ אומר הקדש ור"י הסנדלר אומר חולין. פי' אפי' למ"ד שאין האשה יכולה לומר לבעלה איני ניזונת ואיני עושה אתיא מתני' וטעמא דמילתא מפני שיכול להערים ולומר איני רוצה לזונך והיא זקוקה להתפרנס ממעשה ידיה הלכך ה"ז עושה ואוכלת ואין ההקדש על מע"י חל מפני שהוא שלה. שאם לא יפרנסה בעלה תתפרנס היא ממנו והמותר מה שעשת יתר על מזונותיה של בעל [והכי תניא בתוספתא המקדיש מע"י אשתו ה"ז מעלה לה מתוכן פרנסה והשאר הקדש] ר"מ אומר הקדש דקסבר אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם אר"ה א"ר יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונת ואיני עושה. פי' להאי סברא אפי' אותו המותר שעושה יתר על מזונותי' הוא שלה דא"ה מאי מרווחת האשה בכך. א"ו הכל שלה ומפני שעושה יתר על מזונותי' מפני זה אומרת לבעלה איני ניזונת ואיני עושה: ואי קשיא והאמרינן לקמן קונם שאני עושה לפיך א"צ להפר אלמא שמעשה ידיה הוא משועבד לבעל ואין הנדר חל עליו ואי אמרת יכולה אשה לומר לבעלה איני ניזונת ואיני עושה אמאי לא חייל. תשובה אע"ג דמציא למימר כ"ז שלא אמרה משועבד הוא מע"י לבעל והילכך א"צ להפר מיתבי תיקנו מזונות תחת מע"י [ו] וקסבר מזוני עיקר ומע"י משום איבה וכך הלכה דהכי פסיק תלמודא כר"ה א"ר דאמר יכולה אשה שתאמר לבעלה נימא מסייע ליה המקדיש ידי אשתו ה"ז עושה ואוכלת מאי לאו דניזונת. פי' שהבעל חפץ לזונה ואפ"ה היא עושה ואוכלת וטעמא דמילתא משום דמצי למימר א"נ וא"ע

מסורת הש"ס

[ד] [נדרים פה.], [ג] [ב"ק מ: ב"מ מט: גיטין עז:] [לקמן ע: פג. קז.], [ג] [בב"ק מ: אימא אמר רב הונא יכולה וכו' ועי' תוס' לקמן סג. ד"ה רב הונא], [ד] לעיל מז: [לקמן נט.], [ה] ב"ק פז: [ב"מ לג.] לעיל מג. גיטין יב., [ו] [עי' בתוס' לעיל מז: ד"ה תקנו], [ז] [ועי' תוס' לקמן ע: ד"ה נעשה], [ח] [תמורה כז: ערכין ה וש"נ], [ט] יבמות לב: לג: ב"מ מז: קידושין סג.,, [י] [דף מז:], [כ] [מיהו יש להעמיד בזקנה ועוד יש מפרשים דכל היכא דליכא אלא חד מי יימר חשיב עבידא דאתי ודוקא התם בהמפקיד גבי כפילא לא חשיב עבידא דאתי משום דאיכא מי יימר טובא מי יימר דמיגנבא ואמ"ל דמיגנבא מי יימר דמשתכח גנבא כו'. מ"ן], [ל] לרב שמואל איכא לאוקמי מתני' במעלה לה מזונות והיא אינה רוצה דבהכי מיתוקמא מתני' לגולהו לרב ושמואל באינה רוצה ולרב אדא בר אהבה בניזונת ממנו. מ"ן,

תורה אור השלם

1. וְהָיָה כִּי יֹאמַר אֵלֶיךָ לֹא אֵצֵא מֵעִמָּךְ כִּי אַהֲבַךָ וְאֶת בֵּיתֶךָ כִּי טוֹב לוֹ עִמָּךְ: דברים טו טז

גליון הש"ס

גמ' מההיא אין. עיתוכין דף לה ע"א שבועות דף לא ע"ב:

מוסף רש"י

איני ניזונת. משל בעלי, ואיני עושה. לו מלאכה, דכי תקון רבנן מזוני להגאתה תקון, זמנין דלא ספקה במעשה ידיה, ואחר כך תקנו מעשה ידיה לבעלה משום איבה, הלכך יכולה לומר אי אפשי לה (גיטין עז: וכעי"ז ב"ק ח:) אני איני צריכה לכך, מעוגנת אני ואי אפשי לעשות מלאכה אמלא לי מזונות, או יש לי אומנות יקרה יתר על כדי מזוני (לקמן פג.). **מזוני עיקר.** כלומר תחלה תקנו עיקר מזונות לאשה מן הבעל בעל כרחו, בין מעשה בין לא מעשה, ואחר כך תקנו מלאכה תחת מזונות שלא תהיה לה איבה, וכיון דלטובתה נתכוונו לתקן לה מזונות תחלה והיא עוקרת לומר איני מפלה בתקנה זו, איני מושמת למזונותיו, הרשות בידה, וכיון דעקרה תקנת המזונות גם תקנת מלאכת ידיה לבעלה בעלה ממילא, דכיון למזונות אין לה גם הבעל לא יעול מלאכת ידיה (רשב"ם ב"ב מט:). **יכול הרב לומר לעבד.** כגענני, עשה עמי. מלאכה, **ואיני זנך.** אלא חזור על הפתחים (גיטין יב.). **לאחר שיחלוץ ליך יבמיך.** קסבר האי תנא אין קידושין תופסין ביבמה לשוק (קדושין סב.).

מזונות שכיחי ומעשה ידיה שכיח ומותר לא שכיח. מעה כסף קיין ומעשה ידיה קיין כדתנן (לקמן דף סד:) מה היא עושה משקל חמש סלעים: **והא עלה קתני. במתני'**: **ומה היא עושה לו.** ומדפרים בתר מעשה ידיה ומה היא עושה לו מכלל דרישא במעשה ידיה מיירי ולא במותר: **שפי.** קשה לגוותו יותר מן הערב: **הכי קאמר.** [לעולם במותר מיירי ברישא והכי קאמר] סיפא ומה היא עושה לו עיקר דנדע מותר מאי ניהו: **משקל חמש סלעים.** סלע של יהודה כפליים במשקל סלע של גליל: **מי אמר שמואל הכי.** והאמר שמואל לעיל[1] במותר לאחר מיתה פליגי ועלה א"ר יוחנן הסנדלר חולין ואע"פ דהשתא דידיה הוא אלמא טעמא דר' יוחנן משום דבר שלא בא לעולם הוא שעדיין לא מתה ואין לו רשות במותר הואיל ואינו מעלה לה מעה כסף ובהא אמר שמואל הלכה: **והתנן קונם שאני עושה לפיך.** מה שאני עושה יהיה קונם לפיך יהי עליך כהקדש מליהנות לו: **אינו צריך להפר.** נדר זה שאין בה כח להקדישו לפי שהוא שלו: **שמא תעדיף עליו.** יותר ממה שפסקו לה חכמים משקל חמש סלעים דמותר זה אינו שלו ויכולה להקדישו: **ר' יוחנן בן נורי אומר.** לף עיקר מעשה ידיה צריך הפרה: **שמא יגרשנה.** ויהא הנדר חל שמשגרשה אינה משועבדת לו למעשה ידיה: **והא אסורה לחזור לו.** לפי שנאסר מעשה ידיה עליו ואי אפשר לו ליהנות שלא תטמון ולא תאפה וכל שאר מלאכות השנויות במשנתנו [ע"ב] שהאשה עושה לבעלה: **ואמר שמואל הלכה כו'.** אלמא אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם שעדיין לא גירשה: **כי אמר שמואל הלכה כר' יוחנן בן נורי להעדפה.** קאמר. כלומר הלכה דיפר ולאו מטעמיה דאילו לר' יוחנן עיקר מעשה ידיה צריך הפרה ולשמואל משום העדפה שמא תעדיף על הראוי הוא דאמר יפר. והשתא נמי הוה מלי לאקשויי סוף סוף לא בא לעולם דהא לא נעשה אלא אקשי ליה קושיא אחריתא: **אין הלכה כה"ק.** דאמר אין צריך להפר אלא יפר: **אלא אמר רב יוסף.** לעולם הלכה ומטעמיה קאמר ומשום שמא יגרשנה: **ושאני קונמות.** הקדש שאינו הקדש לכל אלא על אדם אחד בלשון קונם: **מפון.** שהוא תופס במקום שאין סתם הקדש תופס שאדם אוסר פירות חבירו עליו ואומר קונם פירות פלוני עלי ובסתם הקדש אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו הלכך אדם אוסר עליו נמי דבר שלא בא לעולם אבל מתני' במקדיש הקדש גמור אייר ואינו ממהר לתפוס בקונם: **אמר ליה אביי.** ומה ראיה פירות חבירו עליו לכאן שהן פירות חבירו על חבירו דעכשיו היא משועבדת לו למעשה ידיה ואינה ראויה להתפיסו בקונם ולכשיגרשנה קאמר דחייל ועוד שעדיין לא נעשית המלאכה עד לאחר גירושין וחזרה: **כשאמא אדם אוסר פירות חבירו עליו.** בקונם שהרי אדם אוסר פירותיו על חבירו בין בלשון קונם לחבירו לבדו בין שהקדישו סתם הקדש גמור: **יאסר דבר שלא בא לעולם.** לא המלאכה באה ולא הרשות באה לידה להתפיס עד שתתגרש: **שכן אין אדם כו'.** שממקום שבאת אין אתה יכול ללמוד איסור שהרי אף בקונם אין אוסר פירות חבירו על חבירו לומר קונם פירותיך עליך: **כאומרים יקדשו ידי כו'.** שהמלאכה כמי שבאת לעולם ועל הגירושין שלא באו קא מסיק ואזיל ומתניתין באומר מעשה ידיך הקדש: **ומי איכא מידי כו'.** כלומר תירלא לא בא לעולם דמלאכה לא בא לעולם דגירושין לא תירלא דאילו השתא ליתא לה רשותא לאקדושיה והיכי קדיש לקמיה: **אלמה לא.** אם מכרה וחזר ולקחה: **בידו להקדישה.** שהרי עכשיו שלו וכי היכי דאילו אקדשה השתא קדשה כי אמר נמי מיקדוש לקמיה קדשה: **הא לא דמיא.** מסקנא דקושיא היא: **הפס.** גבי מכרתי לך אין לו עכשיו בה לא גוף ולא פירות ואין אדם מקדיש דבר שאינו שלו: **הכא גופה בידה הוא.** והרי יקדשו ידי אמרה: **הא לא דמיא.** מסקנא דאתקפתיה היא:

לא

קונם שאני עושה לפיך. אפילו גרסי' שאיני לא הוי דבר שאין בו ממש דהא תנן בפ' בתרא דנדרים (דף פא:) קונם שלא אתן תבן לפני בקרך אינו יכול להפר:

אינו צריך להפר. במעלה לה מזונות ומעה כסף אייני ולכך אינו צריך להפר שהמותר הכל שלו ואם משום העדפה שעל ידי הדחק גם היא שלו ואין לפרש טעם דאין צריך להפר משום דאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם דאם כן בחנם נקט מה שאני עושה לפיך דליתני מקדיש ידי עצמו: **רבי עקיבא אומר יפר.** דקסבר דהעדפה שעל ידי הדחק הוי לאשה כדאמרינן בריש מציעא האשה (לקמן סו. ושם) ואע"ת דהיאך יכול להפר והא אין זה מדבריה שבינו לבינה וי"ל דאשיב בינו לבינה לפי שאינו יכול ליהנות וליקח ממש בגמלוס את הראוי לו ולהניח שאינו ראוי לו א"נ גם חלקה משועבד לו שילקח בהם קרקע והוא יאכל פירות ואע"ת אם כן אין יכולה להדירו כיון דמשועבדת ליה דאלמוה רבנן לשעבודיה דבעל כדאמר בסמוך וי"ל דדוקא בעיקר מעשה ידיה הוא דאלמוה שהם לבעל לגמרי אבל הכא דלאו דידיה נינהו אלא לפירות בעלמא לא אלמוה:

שמא יגרשנה בו'. ואם תאמר ולרב דאמר יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונת ואיני עושה למה לי למנקט שמא יגרשנה ליימא שמא תאמר איני ניזונת ואיני עושה וי"ל דהא לא שכיח שתהא אומרת כן: **כי אמר שמואל הלכה כרבי יוחנן בן נורי להעדפה.** פירוש הקונטרס מגומגם כמו שפירש בעצמו ונראה לר"ת דהכי פירושו להעדפה דסבר לה שמואל כרבי יוחנן בן נורי בהא דהעדפה לבעל ובתר הכי גריס וימא הלכה כתנא קמא אי נמי אין הלכה כרבי עקיבא וכן פירש ר"ח:

בשלמא אדם אוסר פירות חבירו עליו שבן אוסר פירותיו על חבירו. פירוש דהתם אוסר משום דאחד מהן ברשותו יאסור דבר שלא בא לעולם על חבירו שאין לא זה ולא זה ברשותו שכן אין אדם אוסר פירות חבירו על חבירו לפי ששניהן אינם ברשותו:

לכשאקחנה ממך בו'. ואע"ג דהתם קאמר לכשאקחנה והכא לא קאמרה לכשאתגרש אין נראה לו לחלק:

הכא אין בידה לגרש עצמה. תימה דהא בידה לומר איני ניזונת ואיני עושה ויש לומר דרולה לייסד גם אליבא דריש לקיש: שדה

מוסף רש"י

קונם שאני עושה לפיך. אשה שאמרה לבעלה מה שאני עושה מלאכה יהא אסור לפיך בקונם (יבמות צג.) מעשי ידי יהיו לפיך כהקדש (קדושין סג.). **אינו צריך להפר.** אין בעלה צריך להפר שאין נדרה חל שהרי משועבדת לו (שם) דכיון דקא משעבדא ליה למעשה ידיה לא מציא נדרה (יבמות צג.) דלא אמרה כלום דלאו כל כמיניה לאפקועי לבעל מה דזכי ליה לחמגא (נדרים פה.) ואפילו לשמא תעדיף ממי לא מיישין, דאי מעדפא ממי לבעל הוא (לקמן סו.). **שמא תעדיף עליו יותר מן הראוי.** שמא תעדיף על מעשה ידיה יותר מן הראוי לו ויותר ממה שהיא חייבת לעשות לו וכתובות (לקמן סד:) אמרינן מה היא עושה לו משקל ה' סלעים שמי ביהודה שהן עשר סלעים בגליל, ולכי אמיא העדפה קדשה אע"ג דלא בתה לעולם בשעת הנדר (קדושין סג.) וטפי לא משעבדא ליה והתעדפה חייל נדר ואע"ג דעדיין לא נעשית המלאכה (יבמות צג.) והעדפה דידה הוא וחייל עלה קונם (לקמן סו.). **שמא יגרשנה ותהא אסורה לחזור.** דאותה מלאכה שעשה אחר הגירושין, כשתצא ברשותו אסור באותה מלאכה וכל מעשה ידיה מגירושין ואילך וקסבר אדם אוסר דבר שלא בא לעולם כגון מעשה ידיה שעתידה לעשות, דלכשתצא לעולם אחר גירושין, אע"פ שלא בא לרשותו בעת שבא לעולם והא מגוהרת היא, לכשבאה ברשותו שתבשל לו שיהא אסור, וכ"ע סבר בהא מודיענא לך דאדם אוסר דבר שלא בא לעולם היכי דהוי ברשותו לאלתר כשבא לעולם, כגון העדפה, אבל אין אדם אוסר דשל"ל אע"פ שבא לעולם ואינו ברשותו אלא לאחר זמן, דלכשיבואו לרשותו יחול עליהן איסור (נדרים מה.). **שכן אין אדם אוסר פירות חבירו על חבירו.** דאי אמר לחבירו קונם פירות של פלוני עליך לא הוי כלום (שם מז.).

נא א ב מיי' פי"ב מהל' נדרים הל' י סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סי' רלד סעי' עא וטוש"ע אה"ע סי' פא סעי' ב:
נב ג מיי' פי"ו מהל' ערכין הל' כט:
נג ד מיי' שם הל' כז:
נד ה מיי' שם הל' כט:

שדה זו שמשכנתי לך לכשאפדנה ממך תיקדש. משמע דבעודה ממושכנת אינו יכול להקדיש דאין כח להקדש לבטל כח המלוה שהיא ממושכנת בידו ותימה דאמרי' בסוף איזהו נשך (ב"מ עג:) רב מרי בר רחל משכן ליה עובד כוכבים ההוא ביתא אזל עובד כוכבים זביניה לרבא נטר תריסר ירחי שתא ושקל אגר ביתא ואמטיה לרבא כו' אלמא הפקיע המכר כחו של רב מרי שהיה לו לדור בבית חנם שהיתה ממושכנת בידו והפקיע המכר כחו והולך להעלות לו שכר לרבא וי"ל דאין זה הפקעת כח אלא לפי שהיה סבור רב מרי שהיה רבא חייב לו דמי המשכנתא במקום העובד כוכבים ולא רצה לדור בחלירו חנם משום רבית וא"ל רבא דדייניהם עבידנא לך דרבא לא מיחייב ליה מידי אלא העובד כוכבים וא"ת והא דאמר בפ' האומר משקלי עלי (ערכין כא. ושם) הקדישו משכיר הדר בו מעלה שכר להקדש ופריך היכי דייר ביה הא במעילה קאי דמשמע שבזמן השכירות יכול להקדישה וי"ל דכח שיש לשוכר אינו יכול להקדיש אלא הוא והקדש שותפין בו וימכר הבית ויקח זה דמי שכירות הבית והמותר להקדש אבל הכא מיירי שמקדיש כל השדה אף מה שאינו יכול להקדיש עכשיו אי נמי בהקדש ממש היה חל על שדה הממושכנת אף קודם שתפדה והכא מיירי שאוסר בקונם על המלוה לכשיפדנה דיכול להיות דשדה ממושכנת אינו יכול לאוסרה בקונם אף על פי שיכול להקדישה [1] כדמוכח בערכין דיכול להקדיש יותר ממה שיכול לאסור בקונם ומתרצא בהכי האי דפריך לעיל ומי איכא מידי דאילו השתא לא קדיש ולקמיה קדיש ומאי קשיא ליה דלמה לא תוכל להקדיש מעשה ידיה לאחר שתתגרש מאי שנא מנכסי מלוג שיכולה למכור עכשיו לכשתתאלמן או תתגרש אלא ודאי אע"פ שיכולה להקדיש מידי דהוי אמכר לא תוכל לאסור ועוד יכול להיות דאפילו היתה מקדשת ידיה לשמים לגמרי לא היה רואי לחול הקדש כמו על שדה משום דבשדה חל ההקדש על גוף השדה בעודה ברשות המלוה וממילא יקדשו הפירות כשיצא הגוף מרשותו אבל ידיה אפי' הקדישו לשמים אין נתפשות בהקדש ואפילו בעבד אמר רב דגופיה לא קדיש ובכן חוזרין מודו כ"ע ולכך אפי' הקדישו לגמרי אין להקדש לחול יותר מאוסר למלוה בקונם שדה הממושכן לו: **קונמות** קאמרת כו'. וא"ת א"כ כל אדם יפקיע כל ממונו מבעל חובו על ידי קונם [2] וי"ל דלאו דווקא שעבוד דבעל כל הנשים ואפילו בלא נדר: **איזה מניקה.** אם אינה רוצה:

שדה זו שמשכנתי לך לכשאפדנה ממך תיקדש דקדשה מתקיף לה רב שישא בריה דרב אידי מי דמי התם בידו לפדותה הכא אין בידה לגרש עצמה הא לא דמיא אלא לאומר לחבירו שדה זו שמשכנתי לך לעשר שנים לכשאפדנה ממך תיקדש דקדשה מתקיף לה רב אשי מי דמי התם לעשר שנים מיהא בידו לפדותה הכא אין בידה לגרש עצמה לעולם אלא אמר רב אשי קונמות קא אמרת שאני קונמות דקדושת הגוף נינהו וכדרבא [3] דאמר רבא [4] הקדש חמץ [5] ושחרור מפקיעין מידי שיעבוד ונקדשו מהשתא אלמוה רבנן לשיעבודיה דבעל כי היכי דלא תיקדש מהשתא: **מתני'** [6] ואלו מלאכות שהאשה עושה לבעלה טוחנת ואופה ומכבסת מבשלת ומניקה את בנה [7] מצעת לו המטה [8] ועושה בצמר [9] הכניסה לו שפחה אחת לא טוחנת ולא אופה ולא מכבסת [10] שתים אין מבשלת ואין מניקה את בנה [11] שלש אין מצעת לו המטה ואין עושה בצמר ארבע יושבת בקתדרא רבי אליעזר אומר [12] אפי' הכניסה לו מאה שפחות כופה לעשות בצמר שהבטלה מביאה לידי זימה רשב"ג [13] אומר אף המדיר את אשתו מלעשות מלאכה יוציא ויתן כתובה שהבטלה מביאה לידי שיעמום: **גמ'** טוחנת ס"ד אלא אימא [14] מטחנת ואיבעית אימא [15] בריחיא דידא מתני' דלא כר' חייא דתני ר' חייא [16] אין אשה אלא ליופי אין אשה אלא לבנים ותני ר' חייא אין אשה אלא לתכשיטי אשה ותני ר' חייא הרוצה שיעדן את אשתו ילבישנה כלי פשתן הרוצה שילבין את בתו יאכילנה אפרוחים וישקנה חלב סמוך לפירקה: ומניקה את בנה: לימא מתניתין דלא כבית שמאי דתניא [17] נדרה שלא להניק את בנה בש"א שומטת דד מפיו בה"א [18] כופה ומניקתו [19] נתגרשה אינו כופה [20] ואם היה מכירה נותן לה שכרה וכופה ומניקתו מפני הסכנה אפי' תימא ב"ש [21] הכא במאי עסקינן כגון שנדרה היא וקיים לה הוא וקסברי ב"ש [22] הוא נותן אצבע בין שיניה וב"ה סברי היא נתנה אצבע בין שיניה ונפלגו בכתובה בעלמא ועוד תניא בש"א אינה מניקה אלא מחווארתא מתניתין דלא כב"ש: אם היה מכירה: עד

גא דמיא אגא נהא. גא דמי לשדה זו שמשכנתי לך סתם אגא לאומר שדה זו שמשכנתי לעשר שנים דאין בידו לפדותה והקדישה עכשיו: **דקדשה.** דהא שלו היא: **דקדשה הגוף ניינהו.** כקדושת מזבח שאין להן פדיון כך אין פדיון לקונם להיות שיתר למי שנאסר עליו שהרי אינו הקדש גמור לתפוס פדיונו אגא אסור על אדם אחד וכיון דקדושת הגוף הוא מפקיע מידי שעבוד שהיא משועבדת לבעלה וחייל. ולקמן פריך מ"כ מאי איריא שמא יגרשנה מהשתא חייל: **הקדש.** כגון ששעבד שורו לבעל חוב וחזר והקדישו מפקיע שעבוד המלוה וגובה חובו ממקום אחר וזה כסר לקרבן ואינו גזול דלא הוה קני ליה אגא לגודיינא בעלמא. ודוקא קדושת הגוף אבל קדושת דמים בדבק הבית לא מפקיע שעבוד כדתנן בערכין (דף כג.) מוסיף עוד דיבר ופודה את הנכסים הללו כו': **חמץ.** עשה חמצו אפותיקי לעובד כוכבים והגיע הפסח איסור חמץ מפקיעו משעבוד העובד כוכבים ונאסר בהנאה. והא דתנן (פסחים דף ג:) עובד כוכבים שהלוה לישראל על חמצו אחר הפסח מותר בהנאה אוקמינן לה התם [לא:] כשהרשיון אגלו שמסרו בידו משכון: **ושחרור.** עשה עבדו אפותיקי ושחררו הלוה משוחרר וזה גובה חובו ממקום אחר: **ונקדשו מהשתא.** מאי איריא דקתני שמא יגרשנה מהשתא נמי קדיש: **אלמוה רבנן לשעבודיה דבעל.** בעודה תחתיו דשויוהו רבנן כלוקח גמור ולא כמלוה: **מתני' אופה.** פת: **שפיס איזה מבשלת כו'.** בגמרא [1] פריך אמאי לא איפטרה מכולהו בחדא שפחה שהכניסה במקומה: **יושבת בקתדרא.** לא תטרח בשבילו לילך בשליחות להביא לו חפץ מבית לעליה: **שעמום.** שיגעון: **גמ' טוחנת ס"ד.** המיס מגלגלין האופן וטוחן: **מטחנת.** מכינה לורכי טחינה נותנתו באפרכסת וקולטת הקמח: **ואיבעית אימא.** לעולם טוחנת היא עצמה: **בדידא.** רחייס של יד: **לתכשיטי אשה.** שיקנו לה תכשיטין להתנאות בהן: **שיעדן.** את זיוה. איסקלוויי"ר בלע"ז: **לפירקה.** הגעוריס: **שומטת דד מפיו.** לא תניקנו שחל הנדר. אלמא לא משעבדא ליה: **כופה ומניקה.** דמשעבדא ליה ולא חל הנדר: **אם היה מכירה.** שאינו רוצה לינק מאחרת: **הכא במאי עסקינן.** בריית: **ונפלגו בכתובה בעלמא.** נדרה מליהנות לו וקיים לה בש"א תנא ותטול כתובה וב"ה תנא בלא כתובה: **ועוד תניא.** גבי שם). **שנדרה היא וקיים לה הוא.** שאמר יתקיים לו החיים ולא הפר ביום שמעו (לעיל נב.). **הוא נותן אצבע בין שיניה.** ליתן, שלא הפר לה (שם). **היא נתנה אצבע בין שיניה.** ושוכחתו כלומר היא גרמה לעצמה (שם).

אלמוה רבנן אגא ה"נ דאלמוה לשעבודא דב"ח כדמוכח בריש המדיר (לקמן ע.) דפריך וכיון דמשועבד לה היכי מצי מדיר לה ולימא דמפקע שעבודא ע"י קונם אגא ודאי דאלמוה נמי לשעבודא דאשה וא"ת בפ' אלמנה ביבמות (דף סו: ושם) גבי אנטלא דפרסוה אמיתתא אמאי קאמר רבא קנייה מיתתא הא אלמוה רבנן לשעבודא דאשה וי"ל דדוקא בקונמות אלמוה אגא יפקיע חובו אבל הכא דפ' אלמנה דנאסר לכל העולם ליכא למיחש להכי ומפקיע מידי שעבוד כמו הקדש והא דאמר בהמוכל (ב"ק דף 5. ושם) דעבדי מלוג אין יוצאין בשן ועין לא לגיס ולא לאשה דאלמוה רבנן לשעבודא דבעל אע"ג דשחרור דמי להקדש סבירא ליה לרבא בפרק אלמנה (יבמות דף סו:) כמ"ד לאשה אבל לא לגיס א"נ ידו עדיפא מידה כיון דאכיל פירות בחייה כדאמרינן בהכותב (לקמן דף פג.): **הקדש** חמץ ושחרור. כתבתי בהשלמה (גיטין מ: ושם): **ארבע** יושבת בקתדרא. אע"ג דבשלש נמי אינה עושה מכל מלאכות שהוזכרו במשנה מכל מקום עושה מלאכות קטנות שבבית אגא אגא הוזכרו במשנה ואיכא נמי אדאר ופרחי דבגמרא וכי הכניסה לו ד' אינה עושה כלום: **טוחנת ס"ד.** הא דתנן בהניזקין (גיטין פא:) אשת חבר טוחנת עם אשתו עם הארץ לא פריך טוחנת ס"ד דדוקא הכא פריך דאתא לאשמועינן אלו מלאכות שהאשה עושה דקאי אעיקר מלאכה: **תני רבי חייא אין אשה אלא ליופי.** לא פליג אגא אטוחנת ואופה ומניקה את בנה וכיולא בהן שמכחישות יופיה אבל אעושה בצמר לא פליג דמעשה ידיה תחת מזונות: **בגון** שנדרה היא וקיים לה הוא. שאסרה הנאת הנקה על עצמה שהיא נהנית בהנקה דדאמר לקמן הוא אומר אגא לאיסור להניק שומעין לה משום צערא דילדה וכי הדיה [2] דשמחה עליו ומניקתו מפני הסכנה אבל ליכא למימר דאסרה הנאת יניקתה עליו כיון דמשעבדא ליה אין הנדר חל והשתא פליגי דב"ש סברי דהוא נתן אצבע בין שיניה הלכך אינו כופה להניק פי' להשכיר מינקת וב"ה סברי היא נתנה אצבע בין שיניה וכופה להניק שתשכיר לו מינקת או תנא בלא כתובה: רבי

נא ז מיי' פכ"ח מהל' אישות הל' ה סמג לאוין פח טוש"ע אה"ע סי' פ סעי' ו (ע"ש במ"מ):
נב ד מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעי' ד:
נג ה מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעיף ו:
נד ו מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעי' ז:
נה ח מיי' שם טוש"ע שם סעיף ח:
נו ט מיי' שם הל' ב טוש"ע שם סעיף ב:
נז י מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף ג:
נח כ ל מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעי' ו:
נט מ מיי' שם הל' יג טוש"ע שם סימן פב סעי' ח:
סא נ ס מיי' שם הל' טז טוש"ע שם סעי' ה:

תוספות רי"ד

מתני' אלו מלאכות שהאשה עושה לבעלה טוחנת ואופה ומכבסת ומבשלת ומניקה את בנה ומצעת לו את המטה ועושה בצמר הכניסה לו שפחה א' לא טוחנת ולא אופה ולא מכבסת שתים אינה מבשלת ואינה מניקה את בנה שלש אינה מצעת לו את המטה ארבע יושבת בקתדרא ר"א אומר אפי' הכניסה לו ק' שפחות כופה לעשות בצמר שהבטלה מביאה לידי זימה רשב"ג אומר אף המדיר את אשתו מלעשות מלאכה יוציא ויתן כתובה שהבטלה מביאה לידי שיעמום. טוחנת ס"ד פי' דמשמע שהיא תגלגל הרחיים ואם הם רחיים של מים או של בהמה למה תגלגל היא את הרחיים דטריחא לה מילתא טובא אלא אימא מטחנת פי' להזמין החטין וללקט הקמח א"נ ברחייא דידא פי' שיש מקומות שטוחנין ברחיים קטנים של יד: ומניקה את בנה מתני' דלא כב"ש דתניא נדרה שלא להניק את בנה בש"א שומטת דד מפיה ובה"א כופה ומניקתה נתגרשה אין כופה אותה להניק ואם הי' מכירה כופה ומניקתה מפני הסכנה ומעלה לה שכרה ודוקא גרושה אבל אלמנה חייבת להניק את בנה בלי שכר כמו שהיתה עושה בחיי בעלה ומ"ה אסורה להנשא עד כ"ד חדש והיתומים כופין אותה להניק (ומעלה) [ואין מעלין] לה שכר הנקה כ"א ניזונית מהן מזונות מרווחים ופותחין לה ממעשה ידיה כדין מניקה בחיי בעלה שאותו השיעבוד שהי' מוטל עלי' להניק את בנה בחיי בעלה מוטל עלי' אף לאחר מיתתו. ורב צמח גאון ז"ל כתב שגם האלמנה מעלין לה שכר הנקה ואינו נ"ל. אבל כשגירשה פקע שיעבודו מעלי' ואינו כופה אותה אך אם הוא מכירה [כופה] ובשכר וגרושה מניקה כיון שאין מוטל עלי' להניק את בנה דשאי היא להנשא מיד וא"צ להמתין כ"א ג"ח אף אם הי' מכירה כלל אמרו המשועבדת לינק אינה רשאי להנשא עד כ"ד חודש ושאינה משועבדת לינק היא רשאי להנשא מיד. ומ"ה אמרי' לקמן מניקה שמת בעלה בתוך כ"ד חודש ולא קתני מניקה סתם למימר דוקא שמת בעלה אבל אם הי' מכירה כלל אמרו המשועבדת לינק אינה רשאי להנשא עד כ"ד חודש ושאינה משועבדת לינק היא רשאי להנשא מיד. וכ"ה אמרי' לקמן מניקה שמת בעלה בתוך כ"ד חודש ולא קתני מניקה סתם למימר דוקא שמת בעלה אבל

עין משפט נר מצוה

נה א מיי' פ"ז מהל' ערכין הל' יד ופי"ח מהל' מלוה ולוה הל' ו ז סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' קז סעיף ז:
נו ב מיי' פ"ח מהלכות עבדים הל' טו סמג עשין פז טוש"ע שם סעי' ו וטוש"ע י"ד סי' רסז סעיף סח:
נז ג מיי' פכ"ח מהל' אישות הל' ה סמג לאוין פח טוש"ע אה"ע סי' פ סעי' ו (ע"ש במ"מ):
נח ד מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעי' ד:
נט ה מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעיף ח:
ס ו מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעי' ז:
סא ז ח מיי' שם טוש"ע שם סעיף ח:
סב ט מיי' שם הל' ב טוש"ע שם סעיף ב:
סג י מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף ג:
סד כ ל מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעי' ו:
סה מ מיי' שם הל' יג טוש"ע שם סימן פב סעי' ח:
סו נ ס מיי' שם הל' טז טוש"ע שם סעי' ה:

מסורת הש"ס

[1] ב"ק פט: יבמות מו. סו: גיטין מ: נדרים פו:. [2] בכורות לא.], [3] [תוספתא פ"ה], [4] [לעיל נב. ושם], [5] [לקמן עא.], [6] [שם], [7] [לקמן סא.], [8] [וכן משמע לעיל דקאמר בגמרא אדם אוסר פירות חבירו עליו שכן אדם אוסר פירותיו על חבירו ומה כח הוא זה שיכול להקדיש אגא אע"ג דיכול להקדישם לא היה לו לאוסרם על חבירו שאינו ברשותו אפ"ה אוסר ה"ה לאוסר פירות חבירו עליו. מ"ר], [9] [וי"ל שמלוה בעל חובו מאחרים והוא יפדע להם בעל כרחו ואע"פ שגם אחרים יכול לאוסרו זה ודאי לא יעשה שיהיה מופרס מכל אדם וכרים המדיר דקאמר היכי מצי מדיר לה לא בעי למימר ע"י קונם דמפקיע דמסתברא דכי היכי דאלמוה לשעבודא דבעל ה"נ אלמוה לשעבודא דאשה. מ"ר], [10] שבת קלה.,

לעזי רש"י

אישקלוויי"ר להבהיק (את הערור).

מוסף רש"י

הקדש חמץ ושחרור מפקיעין מידי שעבוד. הקדש, עשה שורו אפותיקי לבעל חובו וחזר לוה זה והקדישו קדושת הגוף לגזבר, הפקיע שעבודיה דמלוה ומותר לגזבר ואין בו משום גזל, שבבת (גי' הב"ח: שבת) כתובתה כו' (ב"ק צ. וכע"ז יבמות מו. ונדרים פו: וגיטין מ:). ממן, נכרי שהלוה את ישראל על חמצו ולא הרהיטו אגלו, דמסוכר גוביינא, שהיה עומד החמץ בביתו של ישראל ואין לנכרי עליו אלא שעבוד, כשבא עת ביעורו מפקיע איסור החמץ את שעבוד הנכרי וחייב ישראל לבערו, והא דתנן בפסחים (ג:) נכרי שהלוה לישראל על חמצו מותר בהנאה לאחר הפסח, מוקי לה רבי התם בשהרהיטו אגלו, שנתנו במסכון ביד נכרי, ולא ממוסכר גוביינא ולא שעבוד אגא קנייה ממש (ב"ק צ. וכע"ז יבמות מו. וסו: ונדרים שם וגיטין שם). ומחכור, עשה עבדו אפותיקי ומחכרו הלוה משוחרר ובוגה זה חובו ממקום אחר (ב"ק צ. וכע"ז יבמות מו. וסז. ונדרים שם). **שנדרה היא וקיים לה הוא.** שאמר יתקיים לו החיים ולא הפר ביום שמעו (לעיל נב.). **הוא נותן אצבע בין שיניה.** ליתן, שלא הפר לה (שם). **היא נתנה אצבע בין שיניה.** ושוכחתו כלומר היא גרמה לעצמה (שם).

תוספות רי"ד (המשך)

אם נתגרשה א"צ להמתין. ובפ' החולץ דאמרי' התם לא ישא אדם מעברת חבירו ומינקת חבירו דמשמע אפי' גרושה הא אמרי' התם ותיתי ותבעיניהו ליורשין דאלמא לא מיירי אלא באלמנה אבל בגרושה כיון שהיא יכולה להשליך בנה לבעלה למה היא צריכה להמתין אך אם הי' מכירה כופין אותה מפני

סכנות הולד (והרב אומר אע"ג דמכירה נמי יכולה להנשא הגרושה אחר ג' חדשים):

עד כמה. כמה חדשים אית לן למימר שיודע להכירה מלינק מאשה אחרת: **כל חד לפום חורפיה.** יש תינוק חריף ומכירה בחמשה יום ויש שאינו מכירה עד שלשה חדשים: **כל זמן שמכירה.** אין שיעור לדבר אלא בבדיקה הדבר תלוי אם אמו רואים שמכירה כופה ומניקתו בשכר [ואפי' גירשה]: **הרי זו דאתאי.** גרושה ולא היתה רוצה להניק: **זיל בדקה.** אם מכירה: **אושכה בדרא דנשי.** הושיבה בשורה של נשים: **מסוי.** מציון: **נעוף עיניך.** זקוף עיניך כמו דשפיל ואזיל בר חווזא ועיניהי מטייפי דב"ק (דף נב:): **דרי בריך.** שאי בניך: **ליונק שקן.** כאילו יונק דבר משוקץ: **חלב מהלכי שתים.** חלב של אשה המהלכת בשתי רגלים: **טמא.** אסור: **שהקלת במגעה.** שאינה מעמאה מחיים: **החמרת בחלבה.** כדאמרינן בנכורות (דף ו:) גמל גמל שני פעמים חד לאסור חלבו: **אדם שהחמרת במגעו.** נדה: **שאינו שוה בכל.** שהרי בטהורה טהור: **הוא טמא.** ממד קרא נפקא ליה. ל"א זה זה טמא כו' דכתיב ברישיה דקרא אך את זה לא תאכלו אם תאכלו זה מיעוטא הוא: **ואמר רב ששת גרסי'.** **אפי' מלוה פריסה.** מדרבנן: **אין בו.** דמדאורייתא שרי ורבנן נמי לא גזור ביה דאמרי' חלב מהלכי שתים טהור: **הא דפריס.** הא דקתני מותר כשפירש מדדי האשה לבני. והיונק מן הדד כיונק שקץ מדרבנן: **והילופא בדם.** דמדפריש אסור מדרבנן דמיחלף בדם בהמה ואתי למימר דם בהמה אכל: **דם שעל גבי לבר.** כגון שנשכו ויכר בו דם השיניים: **גוררו.** לדם: **מוללו.** דהא ליכא דחזי ליה: **גונח.** המיילל מכאב לבו. פליינדרי"א: **יונק חלב.** משום רפואה ורפואתו חלב עז: **מפרק.** הנותק דבר ממקום שגדל בו ולא מן המחובר אלא מן התלוש ותולדה דדם הוא שמפרק תבואה מקשיה (שבת דף עג.): **לגאחר יד.** שאין דרך בני אדם לינק אלא לחלוב ביד: **ומקום לערה.** שמצטער מכאבו: **לגור.** המקלח מיס מן הגג: **קשקשים.** קשים ועשבים שסותמים ומעכבים את קלוחו ומימיו יוצאים ומתפשטים לגג ודולפין לבית: **לגאחר יד.** ע"י שיגוי ברגלו. ומשום דאמר רב יוסף הלכה בכולהו נקט לה הכא: **ומכה.** היא פריסה: **אילא דאמרי תני רב יהודה.** מתניתא ולא שמעתא: **כאוך עשרים וארבעה חדש.** שגולד בנה: עד

רבי יהושע אומר אפילו ארבע וחמש שנים. אע"ג דהכא ליכא למימר ארבע וחמש שנים כדאמרי אינשי ופי' טובא דמשמע דוקא נקט עד חמש מדפריך מחבילתו על כתיפו ומשני אידי ואידי חד שיעורא הוא מ"מ ליכא למיפרך השתא חמש שרי ארבע מבעיא דנקט ארבע לבריא וחמש לכחוש):

החמרת בחלבה. כדדרשינן בנכורות (דף ו:) מותא הגמל: **יכול יהא חלב מהלכי שתים טמא ודם מהלכי שתים טמא.** בת"כ גרסי' בשר במקום דם וקאמר ת"ל זה אוליא חלב שאינו טהג בכל פירוש דחלב בהמה טהורה מותר ולא אוליא את הבשר שהוא טהג בכל שלא בהמה טהורה אסור בשר מן המי ת"ל זה טמא זה בלא תעשה על אכילתו ואין בשר מהלכי שתים כו' ואור"י דבין לפי ספריס שלנו דדריס מהות היתר חלב ודם ובין לת"כ דדריס מזה אתי שפיר דמלי למעוטי חלב בשר ודם כולהו מחד קרא כמו שמצינו בכמה מקומות דממעטין מחד קרא כמה דבריס דלאשכחן בפרק הנהנה מן ההקדש (מעילה יח:) דכמה פעמים קאמר תמעוט מעל ריבה ופליגא השתא אברייתא דפרק דם שחיטה (כריתות כ: ופס) דממעט דם מהלכי שתים מדכתיב לעוף ולבהמה ויש ספריס דממעטין חלב מדכתיב הוא ודם מדכתיב זה ותימה לר"י דמנא לן לאוקמא אבשר ולהתיר בשר מדם דאין איסור בשר נוהג בכל אלא מחייב אבל דם איסורו נוהג בכל בין מחייב בין לאחר מיתה ואור"י דאי הוה גריס בשמעתין בשר במקום דם הוה אתי שפיר דמזה ומהוא ממעטין חלב ובשר ומהוא קרא דכריתות ממעטין דם ות"ת וכיון דממעטין דם מהוא קרא דכריתות אמאי איצטריך קרא למישרי חלב השתא דם מותר חלב לא כ"ש וי"ל דמהוא קרא דכריתות לא מצי למישרי דם לגמרי דלא ממעטין ליה אלא מאיסור דם אבל מאיסור טמא לא ממעטין ליה והואיל ונתמעט מאיסור דם השתא דם וחלב שוין:

גונח יונק חלב בשבת כו'. לאו בשיש בו סכנה איירי דא"כ מאי איריא משום דהוי מפרק כלאחר יד אפי' הוי מלאכה דאורייתא שרי במקום סכנה וקשה לר"ת מהא דאמר בפרק חרש (יבמות קיד.) אבא שאול אומר יונקים היינו מבהמה טהורה בי"ט ופריך אי דאיכא סכנה אפילו בשבת נמי ואי דליכא סכנה כו' ומשני לא צריכא דאיכא צערא ומפרק כלאחר יד הוא שבת דאיסור סקילה גזרו רבנן י"ט דאיסור לאו לא גזרו רבנן ותירץ דהתם מיירי בצער של רעב והכא בצער של חולי שהוא קרוב לסכנה ובשבת לא גזרו

בצנעא בשבת ואינו חושש מאי טעמא מתקן כלאחר יד הוא ובמקום פסידא לא גזרו בה רבנן אמר רב יוסף הלכה כנחום איש גליא: פירש לאחר עשרים וארבעה חדש וחזר כיונק שקץ: וכמה אמר רב יהודה בר חביבא אמר שמואל שלשה ימים איכא דאמרי תני רב יהודה בר חביבא קמיה דשמואל שלשה ימים תנו רבנן מינקת שמת בעלה בתוך עשרים וארבעה חדש הרי זו לא תתארס ולא תינשא עד

עד כמה אמר רבא אמר רב ירמיה בר אבא אמר רב שלשה חדשים ושמואל אמר שלשים יום ורבי יצחק אמר ר' יוחנן חמשים יום אמר רב שימי בר אביי הלכה כרבי יצחק שאמר משום רבי יוחנן בשלמא רב ורבי יוחנן כל חד וחד כי חורפיה אלא לשמואל כי האי גוונא מי משכחת לה כי אתא רמי בר יחזקאל אמר לא תציתינהו להני כללי דכייל יהודה אחי משמיה דשמואל הכי אמר שמואל כל זמן שמכירה ההיא דאתאי לקמיה דשמואל אמר ליה לרב דימי בר יוסף זיל בדקה אזל אותבה בדרי דנשי ושקליה לברה וקמהדר ליה עלייהו כי מטא לגבה הות קא מסוי לאפה כבשתנהי לעינה מיניה אמר לה נטף עיניך קום דרי בריך סומא מנא ידע אמר רב אשי בריחא ובטעמא: תנו רבנן יונק תינוק והולך עד עשרים וארבעה חדש מכאן ואילך כיונק שקץ דברי רבי אליעזר רבי יהושע אומר אפילו ארבע וחמש שנים פירש לאחר עשרים וארבעה חדש וחזר כיונק שקץ אמר מר מכאן ואילך כיונק שקץ ורמינהי יכול יהא חלב מהלכי שתים טמא ודין הוא ומה בהמה שהקלת במגעה החמרת בחלבה אדם שהחמרת במגעו אינו דין שתחמיר בחלבו תלמוד לומר את הגמל כי מעלה גרה הוא הוא טמא ואין חלב מהלכי שתים טמא אלא טהור יכול אוציא את החלב שאינו שוה בכל ולא אוציא את הדם שהוא שוה בכל תלמוד לומר הוא הוא טמא ואין דם מהלכי שתים טמא אלא טהור ואמר רב ששת אפילו מצות פרישה אין בו לא קשיא הא דפריש הא דלא פריש וחלופא בדם כדתניא דם שעל גבי כבר גוררו ואוכלו שבין השינים מוצצו ואינו חושש אמר מר רבי יהושע אומר אפילו ארבע וחמש שנים והתניא ר' יהושע אומר אפילו חבילתו על כתיפו אידי ואידי חד שיעורא הוא אמר רב יוסף הלכה כרבי יהושע: תניא רבי מרינוס אומר גונח יונק חלב בשבת מאי טעמא יונק מפרק כלאחר יד ובמקום צערא לא גזרו רבנן אמר רב יוסף הלכה כרבי מרינוס תניא נחום איש גליא אומר ציצורן שעלו בו קשקשין ממעכן ברגלו בצנעא בשבת ואינו חושש מאי טעמא מתקן כלאחר יד הוא ובמקום פסידא לא גזרו בה רבנן אמר רב יוסף הלכה כנחום איש גליא: פירש לאחר עשרים וארבעה חדש וחזר כיונק שקץ: וכמה אמר רב יהודה בר חביבא אמר שמואל שלשה ימים איכא דאמרי תני רב יהודה בר חביבא קמיה דשמואל שלשה ימים תנו רבנן מינקת שמת בעלה בתוך עשרים וארבעה חדש הרי זו לא תתארס ולא תינשא

וקשה לר"י הא דפריך התם אי דליכא סכנה אפילו בשבת נמי הוי ליה לאקשויי אפי' אי ליכא סכנה אי דחולה הוא אפילו בשבת נמי על כן נראה דברייתא דהתם פליגא אהך דהכא וכן משמע מדקאמר הכא הלכה כרבי מרינוס מכלל דפליגי עליה: **מפרק כלאחר יד הוא.** ות"ת אפילו לא הוי כלאחר יד נמי דהא אין דישה אלא בגידולי קרקע דכתיב בפרק כלל גדול (שבת עה.) גבי פועל חלזון וכי תימא אע"ג דחלזון לא חשיב גידולי קרקע בהמה חשיבא גדולי קרקע דכתיב בכל מערבין בריש בכל מערבין דגים מדכתיב בקרא בקר וצאן מה הפרט מפורש גידולי קרקע כו' זה אין לומר דיהי דחשיבא בהמה גידולי קרקע מכל מקום כיון דגמרי מסממנין בעינן ממש שיהיה גדל מן הקרקע כמו סממנין דלגבי סממנין לא חשיבא בהמה גדולי קרקע כדמוכח בהשוכר את הפועלים (ב"מ דף פט. ופס) דתניא דיש מה דיש מיוחד דבשעת מלאכה כו' יצא החולב והמגבן והמחבץ שאינם גדולי קרקע ואין פועל אוכל בו אלמא לגבי דבר הגדל ממש מן הארץ לא חשיבא בהמה גדולי קרקע ויש לומר דאיצטריך טעמא דהכא דמפרק כלאחר יד הוא משום דרבי יהודה דסבר דיש דישה אלא בגדולי קרקע דמחייב בפועל חלזון נמי משום דש: [ועיין תוספות שבת עג: ד"ה מפרק]:

ממעכן ברגלו בצינעא בשבת. והא דאמר כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפי' בחדרי חדרים אסור היינו דווקא באיסור מלאכה דאורייתא כמו שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם (שבת דף סה.) שאם יראו יסברו שבכבסן בשבת אבל הכא לא יראו אלא מלאכה כלאחר יד דהויא דרבנן ולא גזרי רבנן לאסור בחדרי חדרים

אפילו

מסורת הש"ס

ה) [גיטין נט.], כ) [תוספתא נדה פ"ב], ג) כריתות כב. [ע"ש וע"ע], ד) כריתות כח:, ה) [תוספתא נדה פ"ב], ו) [ע' תוס' יבמות לו: ד"ה ולא וכו' שיטי מקמאות בזה], ז) בס"א נוסף: דלמרי דם קא אכיל, ח) [נ"ק פ.], ט) [וע"ע תוס' שבת ס: ד"ה השתא וכמה שציינתי שם],

תורה אור השלם

1. אַךְ אֶת זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעֲלֵי הַגֵּרָה וּמִמַּפְרִיסֵי הַפַּרְסָה אֶת הַגָּמָל כִּי מַעֲלֵה גֵרָה הוּא וּפַרְסָה אֵינֶנּוּ מַפְרִיס טְמֵא הוּא לָכֶם: ויקרא יא ד

גליון הש"ס

גמ' כי אתא רמי בר יחזקאל. לעיל דף כא ע"א לקמן דף עו ע"ב מולין דף מד ע"א: שם הרי זו לא תתארס. ע' יבמות דף לו ע"ב תוס' ד"ה ולא קתני: תוס' ד"ה רבי יהושע וכו' ואפי' טובא. כדאמרינן שבת דף קכו ע"א:

מוסף רש"י

נטף עיניך. לשון טופה למרחוק (מגילה יד: וב"ק צב: ע"ש). ומה בהמה שהקלת במגעה. שאין בה זיבות ונדות (כריתות כב.). אוציא את החלב שאינו שוה בכל. דבטהורה מותר ובבהמה טמאה אסור (שם).

תוספות רי"ד

ועד כמה יהא מכירה אמר עולא ואיתימא ר"י א"ר עד ב"ח ושמואל אמר עד ל' יום ור"י אמר משום ר"י עד ג' יום אמר ר"ש ב"א הל' כר"י משום ר"י ומכירה פי' המורה שאינו רוצה לינוק מאשה אחרת. ואינו נ"ל דא"כ אמאי בעי ועד כמה ופליגי אמוראי בשיעורא. לכשנראה שאינו חפץ מאשה אחרת אז נכוף אותה. ועוד ההיא דאותבה בדרא דנשי כדאמרי' לקמן מה צורך בבדיקה זו נבדוק ונראה אם יונק מאשה אחרת ומש"ה נ"ל לפרש שאע"פ שהוא יונק מאשה אחרת אם הוא מכיר את אמו כופין אותה שכיון שהוא מכירה אם תניחנו תקשה לו פרידתה ויסתכן ומש"ה בעי ועד כמה שכמה זמן יכול התינוק להכיר את אמו שיסתכן בפרידתה וגם בבדיקה (חוזרת) [שמחזירים] הנער על כל הנשים לראות אם יכיר את אמו ואילו כפתרון המורה כיון שלא הי' יונק מאשה אחרת מה צורך לו לומר הוי קמסוה לאפה א"ר יונק הי' מהן ואפ"ה מפני שהי' מכיר את אמו כפו אותה והלשון מוכיח דקאמר ואם הי' מכירה ולא קאמר ואם אינו יונק אלא ממנה: ההיא גרושה דאתאי לקמי' דמר שמואל הוה יתיב ר"ד ב"י קמי' א"ל זיל בדקה אזל אותבה בדרא דנשי. שקילי' לבני' וקמהדר עלייהו כי מטא לגבה הוי קמסוה לאפה בכשיתנהו לעינה מניה אמר לה שייף עיניך קום דרי בניך סומא מנא ידע אמר ר"א בריחא

ט) גירסת רבינו דנפק"ל מזה וכמו שפרש"י בל"א וכ"ה בתמת בתוס' בתו"כ בפ' שמיני וכ"ה ג"כ בכריתות. ב) ולא אוליא את הדם מ"ל הוא הוא טמא ואין דם מהלכי כו' כל"ל.

עין משפט נר מצוה

סז א ב מיי' פכ"ח מהל' אישות הל' טז טוש"ע אה"ע סי' פג סעיף ה:

סח ג ד מיי' פ"ג מהל' מאכלות אסורות הל' ד-ה סמג לאוין קלה טוש"ע י"ד סי' פח סעי' ז:

סט ה ו מיי' פ"ו שם הל' ג סמג לאוין קכו טוש"ע שם סי' פו סעיף י [וסי' ו סעיף ט]:

ע ז מיי' פכ"ח מהל' שבת הל' יד סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שמח סעיף ג:

עא ח טוש"ע א"ח סי' שלו סעיף ט:

עב ט מיי' פ"ג מהל' מאכלות אסורות הל' ה סמג לאוין קלב טוש"ע י"ד סי' פח סע"ז:

לעזי רש"י

פליינדרי"א [פליינדר"א]. להאנח.

תוספות רי"ד (המשך)

ובטעמא: ת"ר תינוק יונק והולך עד כ"ד חודש מכאן ואילך כיונק שקץ דברי ר"א ר"י אומר אפילו עד ד' וה' שנים פי' לאחר כ"ד חודש וחזר ה"ה כיונק שקץ: אמר ר"י הל' כר' יהושע: אמר מר מכאן ואילך כיונק שקץ ורמינהו יכול חלב מהלכי ב' טמא פי' אסור ודין הוא ומה בהמה טמאה שהקלת במגעה פי' שאינה מטמא בחיים החמרת בחלבה כדילפי' בבכורות מגמל גמל תרי דימני חד לגופי' וחד לאיסור חלבו אדם שהחמרת במגעו א"ד שתחמיר בחלבו ת"ל ו) וזה טמא זה טמא ואין חלב מהלכי ב' טמא אלא טהור יכול אוציא את החלב שאינו שוה בכל ז) ת"ל הוא הוא טמא ואין חלב מהלכי ב' טמא אלא טהור וא"ש אפילו מצות פרוש אין בו. ל"ק הא דפריש והא דלא פריש פי' אם פריש מדדי אשה הוא אסור מדרבנן וחילופא בדם דתניא דם על (הכבד) [הכבר] ושל בין השינים מוצץ ואוכלו ואינו חושש פי' דם שפירש ממהלכי ב' אסור משום דמיחלף בדם בהמה: תניא ר' מרינוס אומר גונח יונק חלב בשבת ואינו חושש מ"ט מפרק כלאחר יד הוא ובמקום צערא לא גזרו רבנן פי' יונק חלב עז משום רפואה והוי מפרק חלבו במקום גידולו כלאחר יד שאינו עושה בידו אלא בפיו והלכך במקום צערא שרו ליה רבנן אר"י הל' כר' מרינוס עיין מ"ש בפסקי בפ' חרש דפליג ר' מרינוס אדאבא שאול דלא שרי התם אלא ביו"ט ולא בשבת: תניא נחום איש גליא אומר ציצור שעלו בו קשקשים ממעכן ברגלו בצנעא בשבת ואינו חושש פי' עלו בו עשבים המעכבים קלוח המים ומתוך כך המים מתפשטים ודולף בבית מאי טעמא מתקן כלא"י הוא ובמקום פסידא לא גזרו רבנן אמר ר"י הל' כנחום איש גליא: פירש וחזר ה"ה כיונק שקץ וכמה אר"י ב"ח ג' ימים: ת"ר מניקה שמת בעלה בתוך כ"ד חודש ה"ז ל"ת ולא תתארס

אפילו ביעתא בכותחא. מפרש בערוך [מ] דלמו בסתם ביליס אייבי דאין לך עם הארץ שלא ידע שהן מותרות בחלב אלא בשותו תרגגולת ומצא בה ביליס גמורות מייבי שמותר לאוכלן בחלב כדתניא בפ"ק דביצה (דף ו: ושם) וא"ת ואמאי מותר לאכלן בחלב מאי שנא מביצת נבלה דאסרי בית הלל אפי' כמוה נמכרת בשוק כדתנן במסכת עדיות (פ"ה מ"ו) ותירץ בהלכות גדולות דגבי איסור נבילה החמירו דהוי דאורייתא אבל גבי בשר עוף בחלב דרבנן הקילו וא"ת ומאי אפי' דקאמר אפילו ביעתא בכותחא הא איכא מאן דאמר (חולין דף קיג.) בשר עוף בחלב דאורייתא ולדידיה אסורה כמו ביצת נבילה וי"ל דמ"מ קאמר אפי' שכל העולם נהגו בו היתר ולר"ת אתי שפיר שתירץ דבביצת נבילה החמירו משום דנבלה דבר איסור הוא אבל בבשר בחלב לא החמירו דהוי היתר דכל חד וחד באפי נפשיה שרי [ו]:

כי אפקירותא. ונפקא מיניה שהיכא שהרב מוחל על כבודו דשרי ואפ"ה אל יורה דלא מסתייע מילתא הואיל ורבו אלו:

ואמר ר"נ אמר שמואל הלכה כר"מ בגזירותיו. [א] אין לפרש דגזרינן מת אטו לא מת ותנה בנה להניק אטו לא נתנה וגמלתו אטו לא גמלתו דא"כ היכי שרא ר"נ לבי ריש גלותא אלא י"ל דגזרינן במת שמא תהרגנו ונתנה בנה להניק שמא תחזור בה וגמלתו אטו שמא תגמלנו ועדיין הוא לריך לינק: **והלכתא** מת מותר גמלתו אסור. רבינו שמשון הזקן אומר דגרושה מותרת לינשא דלא משעבדא להניק כדתניא לעיל (דף נט:) נתגרשה אינו כופה משום דלא משעבדא לי' ור"ת אומר דאסורה לינשא דתניא בפ' החולץ (יבמות מב. ושם) מעוברת חבירו ומינקת חבירו לא ישא וקא פסיק ותני לא שנא נתאלמנה ולא שנא נתגרשה ועוד דמפרש טעמא התם דסתם מעוברת למניקה קיימא דמשמע דהיינו טעמא דמניקה היינו טעמא דמעוברת ולמאי דהוה מפרש מעיקרא טעמא דמעוברת שייך בגרושה כמו באלמנה אע"ג דהדר בי' מההוא טעמא מגופא דמילתא לא הדר ביה דמיירי אפי' בגרושה ועוד דאלמנה נמי לא משעבדא מכי תבעה כתובתה או רוצה לינשא [ז]:

הכניסה עד עשרים וארבעה חדש. שמא תתעבר ותצטרך לגמול את בנה ובעל זה אינו מאבין שיקנה לו ביליס וחלב: **שמונה עשר חדש.** דיו לתינוק לינק בכך: **אפקירותא.** חולפא: **דלא מיסתייעא מילתא.** שיורה כהלכה: **נתנה בנה למינקת.** זו שמת בעלה או גמלתו בתוך זמנו או מת: **לבי ריש גלותא.** אלמנות שהיו בהן מניקות ונתנו בניהם למניקה והתירום לינשא: **דלא הדרי בהו.** מניקה שפקקה להניק בניהם יראה לחזור בה לפי שבני אדם מאוימים הם אבל באינשי אחריני דלמא הדרא בה המניקה וחוזר הבן אצל האם ומסתכן: **לא אסברוה מהא.** אי לא אמרה לכו סבתא משמי' דר"נ לא הייתם יודעים ללמוד מתוך משנה זו שאסור: **הרי שהיתה רדופה.** רוב ימיה להיות בבית אביה כו' כל אלו אין דרכן להתעבר: **שאינה ראויה לילד.** שנעקר בית הריון שלה: **בגזירותיו.** בכל מקום שהוא מחמיר מדרבנן. אלמא אע"ג דאין כאן להבחין בין זרעו של ראשון לשל שני דהא לא מיעברא לא פלוג רבנן בתקנת גזירות שלהם בין אשה לאשה וגזרו סתם שתמתין כל אשה אלשה חדשים והכי נמי לא פלוג רבנן במינקת שמת בעלה בין שהיא מניקתו בין שאינה מניקתו: **גמלתו אסור.** שגמלתו מחמת שרואה לינשא: **פסקה קימעא.** פסקו ליתן לה מזונות מועטים: **אוכלת הרבה.** משלה כדי שיהיה לה חלב הרבה ולא תמיתנו: **לשון.** הומלו"ן: **חזיז.** עשבים של זרע תבואה: **תבואה.** קולנייר"ה: **קורא.** רך הגדל בדקל מה שנוסף על הענף בשנה זו: **לופרא.** תמריס בקטנותן: **למלא.** כותח: **והרסנא.** דגים מטוגנין בקמח וליר ושומן שלהן: **מינייהו פסקי חלבא.** יש בדבריס הללו שפוסקין חלב האשה ויש בהן שאין מפסיקין אלא עוכרין: **בני נכפי.** ולדות שמתעברות שם נופלים מחולי שמו פיסיאולי"ן: **שמוטי.** ארוכי לואר והוא מוס: **גירדני.** פי' אדם שנמרט שערות ראשו או בעל גרד: **זלזלני.** רעבתנין: **דולפני.** עיניהם זולפות מים תמיד: **מוגיני.** הורגלה לאכול דגים קטנים: **מליאי עינא.** עיניו פורחות ונעות תמיד: **גרגושתא.** אדמה אחזילא"ה בלע"ז: בריי

עד עשרים וארבעה חדש דברי רבי מאיר ור' יהודה מתיר [מ] בשמונה עשר חדש אמר רבי [נ] נתן בר יוסף הן הן דברי בית שמאי הן הן דברי בית הלל שבית שמאי אומרים עשרים וארבעה חדש ובית הלל אומרים שמונה עשר חדש אמר רבן שמעון בן גמליאל אני [ס] אכריע לדברי האומר עשרים וארבעה חדש מותרת לינשא בעשרים ואחד חדש לדברי האומר בשמונה עשר חדש מותרת להנשא בחמשה עשר חדש לפי שאין החלב נעכר אלא לאחר שלשה חדשים אמר עולא הלכה כרבי יהודה ואמר מר עוקבא לי התיר רבי חנינא לשאת לאחר חמשה עשר חדש אריסיה דאביי אתא לקמיה דאביי אמר ליה מהו ליארס בחמשה עשר חדש אמר ליה הדא דר"מ ורבי יהודה [ע] הלכה כרבי יהודה ועוד בית שמאי ובית הלל הלכה כבית הלל ואמר עולא הלכה כרבי יהודה ואמר מר עוקבא לי התיר רבי חנינא לשאת לאחר חמשה עשר חדש כל שכן דאת ליארס כי אתא לקמיה דרב יוסף א"ל [פ] רב ושמואל דאמרי תרוייהו [א] צריכה להמתין עשרים וארבעה חדש חוץ מיום שנולד בו וחוץ מיום שנתארסה בו [ק] רהט בתריה תלתא פרסי ואמרי לה פרסא בחלא ולא אדרכיה אמר אביי האי מילתא דאמור רבנן [ר] אפילו [ש] ביעתא בכותחא לא לישרי אינש במקום רביה לא משום דמיחזי כאפקירותא [ת] אלא משום דלא מסתייעא מילתא למימרא דהא אנא הוה גמירנא ליה להא דרב ושמואל אפי' הכי לא מסתייעא לי מילתא למימר ת"ר נתנה בנה למינקת או גמלתו או מת מותרת לינשא מיד רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע סבור למיעבד עובדא כי הא מתניתא אמרה להו היא סבתא בדידי הוה עובדא [ו] ואסר לי רב נחמן איני והא רב נחמן שרא להו לבי ריש גלותא שאני בי ריש גלותא דלא הדר בהו אמר להו רב פפי ואתון לא תסברוה מהא דתניא [מ] הרי שהיתה רדופה לילך לבית אביה או שהיה לה כעס בבית בעלה או שהיה בעלה חבוש בבית האסורין או שהלך בעלה למדינת הים או שהיה בעלה זקן או חולה או שהיתה עקרה וזקנה איילונית וקטנה והמפלת אחר מיתת בעלה ושאינה ראויה לילד [ה] כולן צריכות להמתין שלשה חדשים דברי ר"מ רבי יוסי מתיר ליארס ולינשא מיד [מ] ואמר רב נחמן אמר שמואל הלכה כרבי מאיר בגזירותיו אמרי ליה [ב] לאו אדעתין והלכתא [ג] מת מותר גמלתו אסור מר בר רב אשי אמר אפילו מת נמי אסור דלמא קטלה ליה ואזלא ומינסבא הוה עובדא וחנקתיה [ד] ולא היא ההיא שוטה הואי דלא עבדי נשי דחנקן בנייהו: תנו רבנן [ה] הרי שנתנו לה בן להניק הרי זו לא תניק עמו לא בנה ולא בן חברתה [ט] פסקה קימעא אוכלת הרבה [י] לא תאכל עמו דברים הרעים לחלב השתא בנה אמרת לא בן חברתה מיבעיא מהו דתימא בנה הוא דחיים עילויה ממציא ליה טפי אבל בן חברתה אי לאו דהוה לה מותר לא הוה ממציא ליה קא משמע לן פסקה קימעא אוכלת הרבה מהיכא אמר רב ששת [כ] משלה לא תאכל עמו דברים הרעים מאי נינהו א"ר כהנא כגון כשות וחזיז ודגים קטנים ואדמה אביי אמר אפילו קרא וחבושא רב פפא אמר אפילו קרא וכופרא רב אשי אמר אפי' כמכא והרסנא מינייהו פסקי חלבא מינייהו עכרי חלבא: דמשמשא בי ריחיא הוו לה בני נכפי דמשמשא על ארעא הוו לה בני שמוטי דדרכא על [ל] רמא דחמרא הוו לה בני גירדני דאכלה חרדלא הוו לה בני זלזלני דאכלה תחלי הוו לה בני דולפני דאכלה מוניני הוו לה בני [מ] מציצי עינא דאכלה גרגושתא הוו לה בני מכוערי דשתיא שיכרא הוו לה בני אוכמי דאכלה בישרא ושתיא חמרא הוו לה בני בריי

[ס] נראה דטע"ם הוא וא"ל אפילו ביעתא בכותחא לא לישרי אינש וכו'

עין משפט נר מצוה

עג [א] מיי' פי"ח מהל' גירושין הל' כה כו סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' יג סעיף יא:

עד [ב] ג מיי' פ"ה מהל' מ"ת הל' ב וס"ב מהל' סנהדרין הל' ט סמג עשין יג טוש"ע י"ד סי' רמב סעי' ד:

עה [ד] מיי' פי"ח מהל' גירושין הל' כז סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' יג סעי' יא:

עו [ה] מיי' שם הל' יח יט טוש"ע שם סעי' א:

עז [ו] ז מיי' שם הל' כז טוש"ע שם סעי' יא:

עח [ח] מיי' פכ"ח מהל' אישות הל' יב סמג לאוין פא טוש"ע אה"ע סי' פ סעי' יד:

עט [ט] י כ מיי' שם הל' יא טוש"ע שם סעי' יא הגה"ה וסעי' יב [ע"ש מ"מ וכ"מ]:

הגהות מהר"ב רנשבורג

[א] תוס' ד"ה ואמר רב נחמן וכו' אין לפרש דגזרינן מת אטו לא מת. עי' שאלתות פ' ויחי סי' י"ג דף ה ע"א בד"ה ברם וכו' יעוש"ה דמבואר דהשאלתות סובר דמטעם גזירה זו היא והגאון [מהר"י פיק] בעל שאלת שלום שם לא הרגיש בו ולריך לייסב קושיית תוס' באופן אחר להשאלתות:

תוספות רי"ד

עד כ"ד חודש דברי ר"מ ור"י מתיר ב"ח חודש: אר"נ ב"י הן הן דברי ב"ש והן הן דברי ב"ה. שבש"א כ"ד חודש ובה"א י"ח חודש. רשב"ג אני אכרייע לדברי האומר כ"ד חודש מותרת להנשא בכ"א חודש ולדברי האומר ב"ח חודש מותרת להנשא בט"ו חודש לפי שאין החלב נעכר אלא לאחר ג' חדשים: אמר עולא הל' כר"י ואמר מר עוקבא התיר ר"ח לישא בט"ו חודש כר"י: אריסי' דאביי אתא לקמי' דאביי א"ל מהו ליארס בחמשה עשר חודש א"ל הדא דר"מ ור"י הל' כר"י וב"ש וב"ה הל' כב"ה ואמר עולא הל' כר"י ואמר מר עוקבא לי התיר ר"ח לאחר ט"ו וכ"ש את דליארס כי אתא אביי לקמי' דר"י א"ל רב ושמואל דאמרי תרוייהו צריכה להמתין כ"ד חודש חוץ מיום שנולד בו וחוץ מיום שנתארסה בו דהיינו בתרי' תלתא פרסי וא"ל פרסא בחלא ולא אדרכי' אמר אביי הא מילתא דאמר רבנן [ו] אפי' בשעתא דדוחקא לא לישרי אינש במקום רבי' לא משום דמחזי כאפקירותא ותו לא אלא משום דלא מסתייע נמי מילתא דהא אנא הוה גמירא להא דרב ושמואל עשרים וארבע שנין ואפ"ה במקום רבי' לא מסתייע מילתא ובההיא שעתא איעלמא מיני': ת"ר נתנה בנה למניקה גמלתו או מת מותרת להנשא מיד ר"פ ור"ה ברי' דר"י סבור למיעבד עובדא כי הא מתני' א"ל ההיא סבתא בדידי הוה עובדא ואסר לי ר"נ שרא להו לבי ריש גלותא שאני דבי ר"נ דמכי יהבי בנייהו למניקה תו לא הדדי בהו ומסיק תלמודא מת מותר גמלתו אסור מר בר"א אמר אפי' מת נמי אסור דילמא קטלה ליה ואזלא ומינסבא הוה עובדא וחנקתי'. ולא היא. ההיא כותית הוה: ת"ר הרי שנתנו לה בן להניק ה"ז לא תניק עמו לא בנה ולא בן חברתה. פסקה קמעא אוכלת הרבה ולא תאכל דברים הרעים לחלב. אוכלת הרבה מהיכא משלה:

מסורת הש"ס

א) [ע' גיטין עה:], [תוספפתא נדה פ"ה מ"ה] **ב)** [בתוספפתא נדה פ"ה מ"ה] ר' יוסתן בן יוסף], **ג)** [ל"ל אפפרש כ"ל בשאלתות פרשת וירא סי' ג'], **ד)** [עירובין מו: נב.], **ה)** יבמות מג., **ו)** [ע"ז טו:], **ז)** עירובין סב:, **ח)** יבמות מב. ע"ש עירובין מז. ע"ש [תוספפתא יבמות פ"ו ע"ש], **ט)** [עירובין שם לעיל מ.], **י)** [ברכות כו. וש"נ], **כ)** [גי' הערוך בערך גרגרן דמא ובערך גרגן מאיא דמה ובראשית חכמה בפ' דרך ארץ שער ד' הפתיק דדרכא אדמא דמא דמא] פי' שם המחבר], **ל)** [בערוך ערך מץ פירש קטני עיניים], **מ)** [ערך כתם], **נ)** [ע' תוס' עירובין סב: ותוס' מולין נח. ד"ה ושוין וכו' ובילה ו: ד"ה ביליס], **ס)** [ע"ע תוס' יבמות מב. ד"ה שתם],

לעזי רש"י

הומלו"ן. כשות.
קורציי"ה [קודויג"ן].
חבוש (פרי).
פישיאו"ן [פיישיו"ן].
מחלת הנפילה.
ארזילא"ה [ארזיל"א].
חומר, טין.

מוסף רש"י

ור' יהודה מתיר בשמונה עשר חדש. לר' יהודה זמן הנקת מינוק עד שיהו לו י"ח חדשים (גיטין עה:). **רהט בתריה כו' בחלא.** בין המולות מקום קשה להילון (ע"ז טו:). **ולא אדרכיה.** לשון רודף ומשיג (ב"מ מז:) לא השיגו, ודומה לו בפלוגש בגבעה (שופטים כ) כתבו את בעימין הרליפוהו מנוחה הדליכוהו, בעריסה מקום מנוחתם השיגום השבטים לבני בימין (ע"ז טו:). **ביעתא בכותחא.** ביצה לאוכלה בכותח שיש בו ניסיוני דחלבא, דמילתא פשיטא הוא (ערובין סב:). **הרי שהיתה רדופה לילך לבית אביה.** תדירה לדור בבית אביה בעיר אחרת ואינה רגילה עם בעלה (ערובין מז.) לדופה, רגילה, וגם סמוך למיתתו עמדה בבית אביה זמן מרובה, דליכא למימר מעוברת היא (יבמות מב:). **או שהיה לה כעס.** ולא שימשה (שם). **או שהיתה עקרה.** שנעקר רחמה ונטלה האם שלה (שם) לו: מתמת מזל שכבר ינשאת לג' בני אדם ולא ילדה להן והוסקה עקרה (ערובין מז.). **איילונית.** ממעי אמה היא לה סימנין שאין לה שערות ולא דדין, ולשון איילונית דוכריתא, כאיל זה שאינו יולד (שם). **ושאינה ראויה לילד.** מחמת משקה סם (שם) לו מולי (יבמות מב:). **כולן צריכות להמתין.** דגזרו שאינה ראויה אטו ראויה (שם). **הלכה כר' מאיר בגזירותיו.** בדבר שהוא מחמיר על דבר תורה באיסור והיתר על ידי גזירת דבריהם (לעיל נז.). **לאו אדעתאי.** לא הייתי זכור, ורבותי פירשו לא סבירא לי (שבת צה.).

בריי. בריאים: **עינני.** עייניהם גדולות: **חנני.** בעלי חן: **כרפסא.** אפי"א: **כוסברתא.** אליינדר"א בלע"ז: **לערא דידה הוא.** החלב רב בדדיה ומצערה: **דלאו אורחה.** אין דרך משפחתה להניק: **בחריקאי.** במקומי. ולי נראה [1] לשון חידקי קרן כלומר לשון פקידת מקום בפקד מקומי ובפגמי: **אורחי.** אורחים המשתהים שבת או חדש: **פרחי.** עוברים לדרכם. לפי שבמקום שיש בני בית רבים נוהגים להתארח עוברי דרך: **הא שארא.** כגון דבריס קטנים: **שראויה להכניס.** שהכניסה גדולה רבה ויש כדאי למציאה גדולה זו לקנות ממקלתה שפחות להכניס ולשמשה: **אבל מוזגת לו כוס ומצעת לו מטה.** לפרוס סדין ולבדין דבר שאינו טורח ומשוס דמילי דחיבה נינהו כדי שתתחבב עליו. ולא דמי למצעת דמתני' דהוי דבר של טורח. ובכפייה הני לא כפי לה אלא חכמים השיאוה עצה טובה להנהיג זאת בישראל: **חוץ ממזיגת כוס.** כל שהוא דבריס של קירוב וחיבה ומביאין לידי הרגל דבר: **מיחלפא ליה.** בימי ליבונה: **אבי סדיא.** מרגשותיו: **אשרשיפא.** ספסל: **הכל משהין לפני שמש.** המשמש בסעודה ואוכלין בפניו ושוהין מלהאכילו עד שיקומו הקרואים: **חוץ מבשר שמן כו'.** שמתאוה להם ומצטער: **בהקופא שמו.** שריחו חזק וחוזר היום מחרחר בו [2] כלרס: **בבצילא דאדרי.** מין כמהין ופטריות: **אספסני.** הייתי מסוכן לאחזני בולמוס מחמת תאות רעבוני: **גרגלידי.** חתיכות דקות ועגולות. רודילי"ש בלע"ז: **דמרחא דהנוניפא.** תמרה שמיה כמו קריב לגבי דהיגא ואילהן (שבועות דף מז:): **קיוסא.** קיהיון שייס. ליגרו"ר בלע"ז: **כל דאיס ליה ריחא או קיוסא.** מזיק את מי שאוכלין לפניו ואינו אוכל: **חד ספי.** מאכיל את השמש מכל מין ומין: **וחד ספי ליה ממין אחר.** בתחלת סעודה לשובע ומשאר המינין משההו עד שיגמור סעודתו: **קדיס ספי.** קודם שיתן לפניו: **מאחר ספי.** מכל מין ומין לאחר שנתן לפניו ולפני האורחין: **דקדיס ספי משפעי אליהו בהדיה.** לפי שכשנותן לפניהן והוא רואה ומתאוה ומצטער ופעמים שיש אורחין הרבה: **אזגור.** שם מלך פרס: **אטורנגא דמלכא.** [3] מושיב המנות לפני השרים ובלשונינו שיישקלאקו"ש: לקוור

הכניסה לו שפחה אחת. קנת תימה אם הוא זן אותה א"כ מה מרויח הבעל דבלא שפחה היא היתה עושה הכל ולא היה זן אלא אותה לבדה ועתה זן אותה ואת שפחתה: **ואחת** שצמצמה לו משלה גרס'. פירוש צמצמה לו ממה שהוא חייב ליתן לה כמו קופה של בשמים ושאר דבריס וצמצמה כל כך שיכול לקנות מזה כמה שפחות רבינו תם ויש גורסין שמצאה לו משלו כלומר שהוא עשיר שיכול לקנות הרבה שפחות כפי ערכה:

אבל מוזגת לו את הכוס ומצעת לו המטה. והא דתנן שלא אינה מצעת כתבתי בריש מכילתין (דף ד:) [דלא הוי כמו הצעת המטה דמתני']: **מחלפא** דביתהו **בידא דשמאלא.** במחזור ויטרי פי' הרב ר' שמעיה שהיה מזהר רש"י אפי' שלא ליתן מפתח מידו לידה ומכאן אין ראיה דשאני מזיגת כוס שהוא דבר של חיבה ואסורה אפילו להביא לפניו על השולחן אלא למר מנחא ליה אבי סדיא ולמר אפומא דכובא ומסדר אליהו דקתני גבי ההוא עובדא דמייתי בפ"ק דשבת (דף יג: ושם) בחלש אחד שקרא הרבה ושנה הרבה כו' שאלו אליהו לאשתו שמא הבאת לו את הפך שמא הבאת לו את השמן ואמרה לו חס ושלום אפי' באצבע קטנה לא נגע בי ומי אין ראיה דמלינן לפרש דשלא על הבאת הפך היה מקפיד אלא הכי קאמר שמא בשעת הבאת הפך לא מזהרת ונגע בך וכן משמע שהשיבתו אפילו באצבע קטנה לא נגע בי אבל שלא הביאה לו לא קאמרה ומה שפירש דמחלפא ליה בידא דשמאלא בימי ליבונה דמשמע שיש להקל בימי ליבונה מבימי נדותה וכן מצינו בפרק קמא דשבת (שם) בהוא עובדא שהבאתי לעיל דקאמר בימי נדותך מהו אצלך בימי ליבונך מהו אצלך נראה דהיו רגילין לעבול אחר שבעה לראיה כשפוסקת דלא אסירא השתא אלא מדרבנן אבל בזמן הזה שאין רגילות לעבול עד אחר שבעה נקיים אין חילוק בין ימי נדות לימי ליבון כדאמרינן במסכת שבת (דף סד:) תהיה בנדתה בהווייתה תהא עד שתבא במיס: לא

ברייי דאכלה ביעי הוו לה בני עינני דאכלה כוורי הוו לה בני חינני דאכלה כרפסא הוו לה בני [4]זיותני דאכלה כוסברתא הוו לה בני [5]בישרני דאכלה אתרוגא הוו לה בני ריחני ברתיה דשבור מלכא אכלה בה אמה אתרוגא והוו מסקי לה לקמיה אבוה בריש ריחני אמר [6]רב הונא [7]בדק לן רב הונא בר חיננא [8]היא אומרת להניק והוא אומר שלא להניק שומעין לה צערא דידה הוא הוא אומר להניק והיא אומרת שלא להניק מהו [9]כל היכא דלאו אורחה שומעין לה היא אורחה והוא לאו אורחיה מאי בתר דידיה אזלינן או בתר דידה אזלינן ופשיטנא ליה מהא [10]ג[11]עולה עמו ואינה יורדת עמו אמר רב הונא מאי קראה [1]והיא בעולת בעל בעלייתו של בעל ולא בירידתו של בעל ר' אלעזר אמר מהכא [2]כי היא היתה אם כל חי לחיים ניתנה ולא לצער ניתנה: הכניסה לו שפחה וכו': הא שארא עבדא ותימא ליה עיילית לך איתתא [12]בחריקאי משום דאמר לה הא טרחא לדידי ולדידה קמי דידך מאן טרח: שתים אינה מבשלת ואינה מניקה וכו': הא שארא עבדא ותימא ליה עיילית לך איתתא אחריתי דטרחה לדידי ולדידה וחדא לדידך ולדידה משום דאמר לה קמי אורחי ופרחי מאן טרח: שלש אינה מצעת המטה: הא שארא עבדא ותימא ליה עיילית לך אחריתי לאורחי ופרחי משום דאמר לה נפיש בני ביתא נפיש אורחי ופרחי אי הכי אפי' ארבע נמי ארבע כיון דנפישי להו מסייען אהדדי א"ר חנא ואיתימא ר' שמואל בר נחמני לא הכניסה לו ממש אלא [3]כיון שראויה להכנים אע"פ שלא הכניסה תנא אחד שהכניסה לו ואחד שצמצמה לו משלה: ארבע יושבת בקתדרא: אמר רב יצחק בר חנניא אמר רב הונא אע"פ שאמרו יושבת בקתדרא [4]אבל מוזגת לו כוס ומצעת לו את המטה ומרחצת לו פניו ידיו ורגליו [5]אמר רב יצחק בר חנניא [6]אמר רב הונא [7]כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה נדה עושה לבעלה חוץ ממזיגת הכוס והצעת המטה והרחצת פניו ידיו ורגליו והצעת המטה אמר רבא [8]לא אמרן אלא בפניו אבל שלא בפניו לית לן בה: ומזיגת הכוס [9]שמואל מחלפא ליה דביתהו בידא דשמאלא אבי מנחא ליה אפומא דכובא רבא אבי סדיא רב פפא אשרשיפא [10]אמר רב יצחק בר חנניא אמר רב הונא הכל משהין בפני השמש חוץ מבשר ויין אמר רב חסדא בשר שמן ויין ישן אמר רבא בשר שמן כל השנה כולה יין ישן בתקופת תמוז אמר רב ענן בר תחליפא הוה קאימנא קמיה דמר שמואל ואייתו ליה תבשילא דארדי ואי לאו דיהב לי איסתכני אמר רב אשי הוה קאימנא קמיה דרב כהנא ואייתו ליה גרגלידי דליפתא בחלא ואי לאו דיהב לי איסתכני רב פפא אמר אפילו תמרתא דהנוניתא כללא דמילתא [11]כל דאית ליה ריחא ואית ליה קיוהא אבוה בר איהי ומנימין בר איהי 'חד ספי מכל מינא ומינא וחד ספי מחד מינא מר משתעי אליהו בהדיה ומר לא משתעי אליהו בהדיה הנהו תרתין חסידי ואמרי לה רב מרי ורב פנחס בני רב חסדא [2]מר קדים ספי ומר מאחר ספי דקדים ספי אליהו משתעי בהדיה דמאחר ספי לא משתעי אליהו בהדיה אמימר ומר זוטרא ורב אשי הוו קא יתבי אפיתחא דבי אזגור מלכא חליף ואזיל אטורנגא דמלכא חזייה רב אשי למר זוטרא דחוור

פ א מיי' פכ"ז מהלכות אישות הל' יג סמג לאוין פא טוש"ע אה"ע סימן פב סעי' ב:
פא ב מיי' שם הל' יד סמג שם טוש"ע אה"ע סי' פב סעיף ג
פב ג מיי' וסמג שם טוש"ע אה"ע סי' פב סעיף ג:
פג ד מיי' שם הל' ו סמג שם טוש"ע אה"ע סי' פ סעיף ח:
פד ה מיי' שם הל' ג טור ש"ע שם סעי' ד ה:
פה ו ז ח מיי' פכ"ז מהל' אישות הל' ה ומיי' פי"ח מהל' איסורי ביאה הל' יט סמג לאוין קיח טור אה"ע סימן פ וטוש"ע יו"ד סימן קלה סעי' י:
פו ט י כ מיי' פ"ז מהל' ברכות הל' ז ומיי' פ"ט מהל' עבדים הל' ח סמג עשין כז טוש"ע ח"מ סימן קסט סעי' ו וטוש"ע י"ד סימן רסז סעי' יז:

תורה אור השלם

1. וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶל אֲבִימֶלֶךְ בַּחֲלוֹם הַלָּיְלָה וַיֹּאמֶר לוֹ הִנְּךָ מֵת עַל הָאִשָּׁה אֲשֶׁר לָקַחְתָּ וְהִוא בְּעֻלַת בָּעַל:
בראשית כ ג
2. וַיִּקְרָא הָאָדָם שֵׁם אִשְׁתּוֹ חַוָּה כִּי הִוא הָיְתָה אֵם כָּל חָי: בראשית ג כ

לעזי רש"י

אפי"א. כרפס.
אליינדר"א. כוסבר.
רודילי"ש.
פלחים עגולים דקים.
איגרו"ר.
חדות, חריפות.
שינישקלאקו"ש
[שינישקל"ש].
ממונה על משק-הבית.

מוסף רש"י

בדק לן. מנסה אותנו (ערובין נא.) אם נדע להשיב (חולין קלג.). חוץ ממזיגת הכוס. להושיט לו, והצעת המטה כו'. שלרך קיוום וחיבה הן ונאין לידי הרגל דבר (לעיל ד:).

תוספות רי"ד

אמר ר"פ בדיק לן ר"ה ב"ח היא אומרת להניק והוא אומר שלא להניק שומעים לה דצערא דידה הוא. הוא אומר להניק והיא אומר' שלא להניק מהו כל היכא דלאו אורחא לה שומעים אורחא ולאו אורחא מאי בתר דידיה אזלינן או בתר דידה אזלינן. ופשיטנא ל' עולה עמו ואינה יורדת. אמר ר"ה והיא בעולת בעל בעליתו של בעל ולא בירידתו של בעל: הכניסה לו שפחה א'. א"ר חגא ואיתימא רשב"ג לא שהכניסה לו ממש אלא כיון שראויה להכניסה אע"פ שלא הכניסה פירוש כיון שהכניסה לו כספים לקנותה ממקצתן. תניא אחד שהכניסה לו [1] וא' שמצאתה לו בתוך ביתו. ארבע יושבת בקתדרא. אר"ר ב"ח אמר ר"ה אע"פ שאמרו ד' יושבת בקתדרא אבל מוזגת לו את הכוס ומצעת לו את המטה ומרחצת פניו ידיו ורגליו (פי' הרב שאינו דומה הצעה זו להצעה דמתני' והצעה דמתני' מתפרש לקמן המטה והכרים והכסתות ויש שם טורח יותר אבל הצעה דהכא הוא לפרוש הסדינין על המטה שהוא לקירוב וחבה דומיא דמזיגת הכוס) וא"ר ב"ח אר"ה כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה נדה עושה לבעלה חוץ ממז"ה והצעת המטה והרחצת פניו ידיו ורגליו: א"ר והצעת המטה ל"א אלא בפניו אבל שלא בפניו ל"ל בה: מזיגת הכוס. דביתהו דשמואל מחלפא ליה בידא דשמאלא דאביי מנחה ל' אפומא דכובא דרבא אבי סדיא דר"פ אשרשיפא פי' המורה בימי ליבונה וכך פי' ר"ח ד"ל ואינו נ"ל דאטו קילי ימי ליבונה מימי נדתה טרם שלא תטבול בכרת קיימא ואדרבה בימי ליבונה שכבר פסקה מראות יש לה להתרחק יותר ויותר. ומכאן מוכח שלא היו אוכלין בטהרה חוליהן. והדין נותן שמה טהרה יכולין לעשות בח"ל ב) שהוא מטמאה בקברות: וא"ר ב"ח אר"ה. הכל משהין בפני שמש חוץ מבשר ויין וא"ר ח בשר שמן ויין ישן אמר רבא בשר שמן כל השנה ויין ישן בתקופת תמוז. אמר רב ענן בר"ת הוה קאימנא קמי' דמ"ש ואייתו לי' תבשילא דארדי ואי לא דיהבי לי מיני' איסתכני ר"פ אמר אפי' תמרי דאוניתא כללא דמילתא כל דאית ליה ריחא

ו) כ"ה גי' הרי"ף וכ"ה בתוס' בד"ה ואחת בשם יש גורסין. ב) נראה לל"ל שהיא טומאה בטומאת קברות.

סא: אף על פי פרק חמישי כתובות

לא ליתן תבן לפני בהמתו ולא ליתן תבן לפני בקרו. דשניהם אינה מחוייבת כדתניא בפרק בתרא דנדרים (דף פא:) דבריה שביה לבין אחריה אינו מיפר כילד קונס שאני עושה לפי אבא לפי אביך לפי אחי לפי אחיך אלא אתן תבן לפני בהמתך שלא אתן תבן לפני בקרך אינו יכול להפר:

וה"מ בביתנא רומאה. והא דדייקינן אמתני' בגמר אין בפשתים לא בביתנא רומאה: **הלכה בר"א.** והא דקי"ל כ בכ"מ ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו אין זה אותו שהיה בימי ר"מ: **איבא** בינייהו שפחות. אומר רשב"ם שפחות ושכנגדה דהיינו אפר מקלה שהוא מימרא דתרוייהו בינייהו נינהו ור"ת פי' דהא דקאמר מתני' ומתניתא רב מלכיא לא אתא לאפלוגי על מימרא של רב מלכיא אלא אתא למימר דכל מתני' ומתניתא רב מלכיא ולא רב מלכיו אבל [שמעתתא יש מהם רב מלכיו ויש מהם] נמי רב מלכיא וכן מוכח דקאמר וסימנך מתניתא מלכתא אבל משמעתתא לא נותן סימן: **התלמידים יוצאין שלא ברשות ל' יום והפועלים שבת אחת.** פי' ר"י דאתא לאשמועינן דאף על גב דמנהגם היה ללמוד ולעשות מלאכה בעירם ועונה האמורה בתור' לתלמיד מע"ש לע"ש כדאמרי' בגמ' ולפועלים אתיס בשבת כדקתני סיפא אפ"ה יכולים לשנות ממנהגם ולצאת תלמידים ל' יום ופועלים שבת אחת: אלא

דחוור אפיה שקל באצבעתיה אנח ליה בפומיה א"ל אפסדת לסעודתא דמלכא אמרו ליה אמאי תיעביד הכי אמר להו מאן דעביד הכי פסיל למאכל דמלכא אמרו ליה אמאי אמר להו דבר אחר חזאי ביה בדקו ולא אשכחו שקל אצבעתיה אנח עליה אמר להו הכא מי בדקיתו בדקו אשכחו אמרו ליה רבנן מ"ט סמכת אניסא אמר להו חזאי רוח צרעת דקא פרחה עיליה: ההוא רומאה דאמר לה לההיא איתתא מינסבת לי אמרה ליה לא אזיל אייתי רימני פלי ואכל קמה כל מיא דצערי לה בלעתיה ולא הב לה עד דזג לה לסוף אמר לה אי מסינא לך מינסבת לי אמרה ליה אין אזיל אייתי רימני פלי ואכל קמה אמר לה כל מיא דצערי לך תוף שדאי תוף שדאי עד דנפקא מינה כי הוצא ירקא ואתסיאת: ועושה בצמר: בצמר אין בפשתים לא מתני' מני ר' יהודה היא דתניא אאינו כופה לא לעמוד לפני אביו ולא לעמוד לפני בנו בולא ליתן תבן לפני בהמתו אבל כופה ליתן תבן לפני בקרו רבי יהודה אומר גאף אינו כופה לעשות בפשתן מפני שפשתן מסריח את הפה ומשרבט את השפתים והני מילי בביתנא רומאה: ר' אליעזר אומר אפילו הכניסה לו מאה שפחות: אמר רב מלכיו אמר רב אדא בר אהבה הלכה כרבי אליעזר אמר רבי חנינא בריה דרב איקא דשפוד שפחות וגומות רב מלכיו בלורית אפר מקלה וגבינה רב מלכיא רב פפא אמר מתניתין ומתניתא רב מלכיא שמעתתא רב מלכיו וסימנך מתניתא מלכתא מאי בינייהו איכא בינייהו שפחות: רשב"ג אומר וכו': היינו תנא קמא איכא בינייהו דמיטללא בגורייתא קיטנייתא (ה) ונדרשיר: **מתני'** ו המדיר את אשתו מתשמיש המטה ב"ש אומרים שתי שבתות ד בית הלל אומרים שבת אחת התלמידים יוצאין לתלמוד תורה שלא ברשות שלשים יום הפועלים שבת אחת העונה האמורה בתורה הטיילין בכל יום הפועלים שתים בשבת החמרים אחת בשבת הגמלים אחת לשלשים יום הספנים אחת לששה חדשים דברי רבי אליעזר: **גמ'** מ"ט דב"ש גמרי מיולדת נקבה ובית הלל גמרי מיולדת זכר וב"ה נמי נגמרו מיולדת נקבה אי מיולדת גמרי לה הכי נמי אלא ב"ה מנדה גמרי לה במאי קמיפלגי מר סבר מידי דשכיח ממידי דשכיח ומר סבר מידי דהוא גרים לה ממידי דהוא גרים לה ז אמר רב מחלוקת במפרש אבל בסתם דברי הכל יוציא לאלתר ויתן כתובה ושמואל אמר ח אפי' בסתם נמי ימתין שמא ימצא פתח לנדרו הא פליגי בה חדא זימנא דתנן ט המדיר את אשתו מליהנות לו עד שלשים יום יעמיד פרנס יותר מכאן יוציא ויתן כתובה ואמר רב לא שנו אלא במפרש אבל בסתם יוציא לאלתר ויתן כתובה ושמואל אמר אפי' בסתם נמי ימתין שמא ימצא פתח לנדרו צריכא י דאי איתמר בהא בהא קאמר רב משום דלא אפשר בפרנס אבל בההיא דאפשר בפרנס אימא מודי ליה לשמואל ואי איתמר בההיא בהך קאמר שמואל אבל בהא אימא מודי ליה לרב צריכא: התלמידים יוצאין לתלמוד וכו': ברשות כמה יכמה דבעי אורחא

שתי שבתות. אם הדירה ג' שבתות תמתין ואם יותר יוציא ויתן כתובה: **הטיילין.** מפרש בגמרא [לקמן סב.]: **החמרים.** שיולאין לכפרים להביא תבואה למכור בשוק: **הגמלין.** סוחרי חבילות ומביאין על הגמלים ממקום רחוק: **הספנים.** פורשין ליס הגדול לקצווי ארץ: **גמ' מיולדת נקבה.** שהוא שבועיים מתשמיש: **נגמרו מיולדת נקבה.** כיון דאשכחן אורח ארעא לשהות כל כך אין לנו לכופו להוציא: ה"ג **אי מיולדת גמרי הכי נמי: מידי דשכיח.** כעס שכועס על אשתו ומדירה: **ממידי דשכיח.** נדות לאפוקי לידה דלא שכיח כולי האי: **מידי דהוא גרים לה.** נדר האיש גורס לה לשהות וכן לידה על ידו באה לה לאפוקי נדה דממילא ויש לנו ללמוד מן הדומה [אפילו לא שכיח כולי האי]: **אפי' בספס נמי ימתין.** לב"ש שתי שבתות ולב"ה שבת אחת: **שמא.** בתוך הזמן ילמוד למצוא פתח תרוצה לומר לדעתא דהכי לא נדרי ויתיר לו חכם נדרו: **מליהנות לו עד ל' יום.** קונס את נהנית לי עד ל' יום ולא הדירה מהנאת תשמיש דהא לא חייל משום דמשועבד לה וגבי מזונות נמי מוקמינן ליה לקמן (ד' ע.) באומר לה לאי מעשה ידיך למזונותיך ופרנס משום דלא ספקא. ואית דמוקמא כגון שהוא מן הגמלי' או מן הספנים שאין לכופו בשביל תשמיש ולאו מילתא היא דהא מוקמא לקמן [שם:] אכולהו קתני מתני' לענין מדיר שבוע אחת: **יעמיד פרנס.** שיזון אותה והתם [ע:] פריך ואמאי פרנס לאו שליחותיה עביד: תשמיש לא אפשר בפרנס: **ואי אתמר בהא.** (ו) מליהנות לו: **בהא אמר שמואל.** משום דאפשר בפרנס: אורחא

ומשאיר ליה בבר מלכיו, לאו דידיה היא דכל מתניתין ומתניתא דאית בהו, רב מלכיא אמר פירושן, אבל שמעתתא דאמרת בבר מלכיו כגון שפוד וגומות דידיה נינהו (ביצה כח:) ואית דמפרש אינה בנייניו שפחות ואפר מקלה דמשמע שפחות ומכנגדה (מכות בא.). **המדיר את אשתו מליהנות לו.** אין הנאת תשמישו נאסר עליה דהא משועבד לה, הלכך בשביל תשמיש אין לנו לכופו להוציא ולתן כתובה, והנאת מזונות בגמרא פריך והא משועבד לה (לקמן ע.). **יעמיד פרנס.** שליח שיפרנסנה (שם).

עין משפט נר מצוה

פז א מיי' פכ"ח מהל' אישות הל' ג סמג לאוין עא טוש"ע אה"ע סי' פ סעי' ד:

פח ב מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעי':

פט ג מיי' שם הל' ו טור שו"ע שם סעי' ו:

צ ד ה מיי' פי"ל שם הל' ו סמג לאוין פא טור ש"ע י"ד סימן רלה סעי' ו וטוש"ע אה"ע סי' עו סעי' ט:

צא ו מיי' פט"ו שם הל' ו סמג עשין מט טוש"ע אה"ע סי' עו סעי' ו:

תוספות רי"ד

ואית ל' קיוהא. אבוה בר איהי ומנימין בר איהי חד ספא מכל מינא ומינא וחד ספא (מכל) [מחד] מינא מר משתעי אליהו בהדיה ומר לא משתעי אליהו בהדיה: ועושה בצמר. צמר אין פשתן לא מתני' מני ר"י היא דתניא אינו כופה לא לעמוד בפני אביו ולא לעמוד בפני ו) אמו ולא ליתן תבן לפני בקרו פי' שורים שחורש בהן דטריחא מילתא וזילה לה אבל בהמתו או סוס או חמור שרוכב עלי' ולית בה טרחא יתירה ולא זילותא כופה ר"י אומר אינה כופה לעשות בפשתן מפני שהפשתן מסריח את הפה ומשרטט את השפתים. אמר אביי ובביתנא דרומאי: ר"א אומר וכו' אמר רב מלכי' אמר ר"א ב"א הל' כר"א: **מתני'** המדיר את אשתו מתשמיש המטה בש"א שתי שבתות ובה"א שבת אחד. התלמידים יוצאים לת"ת שלא ברשות ל' יום מכאן לעונה האמורה בתורה הטיילים בכל יום הפועלים שתים בשבת החמרים אחד בשבת הגמלים אחד לל' יום הספנים א' לו' חדשים דברי ר"א פי' המורה כגון דאמר תיאסר הנאת תשמישך עלי אבל אם אמר הנאת תשמישי עליך לא מיתסרי דהא משועבד לה דכתיב ועונתה לא יגרע והכי מוקמי' לה בנדרים בפ' אלו מותרים: בש"א ב' שבתות: מ"ט דב"ש גמרי מיולדת נקבה וב"ה גמרי מידי דשכיח ממידי דשכיח: אמר רב מחלוקת במפרש אבל בסתם יוציא ויתן כתובה לאלתר ושמואל אמר אפילו בסתם לא יוציא שמא ימצא פתח לנדרו וקי"ל כשמואל

ו) נראה שג"ל בנו וכמו לאיתא בגמ'.

מוסף רש"י

שפוד שפחות וגומות רב מלכיו, בלורית אפר מקלה וגבינה רב מלכיא. אלו שלש הלכות רב מלכיו אמרן ולא רב מלכיא, מפני שמשותיהן דומין זה לזה ויש שמתליפין שמועה של זה בשל זה, נתנו בהם סימן לסדר השמועות. שפוד הא דאמרן (ע' ביצה כח:) שפחות משנה היא בכתובות (כאן) גומות שמעתתא היא ולא נאמרה על המשנה ולענין שתי שערות דאם נמצאו לה גומות של מקום שער אע"פ שאין שער גדולה היא ומולגת, דאין גומא אע"פ כה שער אלא שנשרו, בלורית במס' ע"ז, ועל בריאתא נאמרה הא דרב מלכיא לפרושא לבריאתא, דת"ר כותי המתפרר מישראל כיון שהגיע לבלוריתו שומע את ידו מפני שהכותי מתפרר מיד ואמר עולה וכמה אמר רב מלכיא שאם אנבעות לכל רוח ורוח לכל פציבותיה לא יגע, שאם יגלח ויצא על הבלורית נמצא

מסורת הש"ס

א) מכות כא. ביצה כח: ע"ז כט. נדה נב., **ב)** עדיות פ"ד מ"י [לקמן עא.], **ג)** לקמן עא., **ד)** [לקמן נ.], **ה)** [שם עא. ע"ש], **ו)** בס"ת: להוציאם, **ז)** [לקמן כח:], **ח)** [לקמן נה.], **ט)** [לקמן כט.], **י)** [לקמן כא.], **כ)** [לקמן נה.], **ל)** [לקמן עז.],

---

הגהות הב"ח

(א) גמ' ונדרשיר נ"ב פי' בעניין נדרשיר משמקת בקפמים: **(ב)** רש"י ד"ה בהמתו כו' זכריס. נ"ב וקאה לאיתא במס' תמורה דף ט. ממיריס מן הנקר וכו' מן זכריס על נקבות דכתיב בהמה והכל בכלל כו' ושמא לשון תורה לחוד ולשון גמרא לחוד: **(ג)** ד"ה ומי אתמר בהא **גבי** מליהנות:

לעזי רש"י

שורשמי"ן [שורשימי"ן]. (חזיר) מצורע. אשא"ש [אישיאו"ש]. חרץ לזרימה. אישקקי"ש [אישייק"ש]. שחמט.

מוסף רש"י (המשך)

מניח לו בלוריתו ומיקנה לו לשם ע"ז, אפר מקלה שמעתתא היא במסכת מכות (כא.) אמר רב מלכיא לא יתן אדם אפר מקלה על גבי מכתו מפני שנראה כמכותא קנקא, גבינה אפירוסא דמתניתין אמר במסכת ע"ז (לה.) מפני מה אסרו גבינות במשנתנו ואמר רב מלכיא מפני שמחליקין פניה בשומן חזיר (ביצה כח:). **רב פפא** אמר. אסימנא דאתנא דרב מלכיא פליג רב פפא (שם). **מתניתין ומתניתא.** הגך דאיתמר אפירוסא דמתניתין ובריתא, רב מלכיא, **שמעתתא.** הגך דאיתמר שמעתתא באפי נפשייהו ולא אפירוסא דמתניתין, רב מלכיו (ע"ז כט. וכנ"ל מכות כא.) **וכ"** פפא מחליף שפחות לרב מלכיא ואפר מקלה לרב מלכיו (נדה נב.) כלומר משנה דשפחות לאוקמא לרב מלכיו, רב מלכיא אמרה, ומתניתא דקאמר לא דוקא, אלא דבסימנא דרב מלכיו ליתא מתני', ושמעתתא רב מלכיו ומה שנאמר מן השמעתות בסימנו של רב מלכיו, דהיינו שפוד וגומות, רב מלכיו אמריהו, והיינו דקאמר איכא בייניהו שפחות, ולא קאמר שפחות ואפר מקלה אלא שפחות גרידא מגרעינן ודרב מלכיו כדקאי קאי (מכות כא.). **וסימנך מתניתא מלכתא.** משניות וברייתות עיקר הן, והיינו סימן מי שאמר דומה לנקבה מוקמינן כולהו מתניתא דהוו נמי לשון נקבה אליביה, והיינו רב מלכיא שאמו דומה לנקבה, ומשמעותו של שם נמי משמע לשון מלכות, והיינו משניות וברייתות שהן עיקר ולא שמעתתא (מכות כא.). **איכא בייניהו שפחות.** דמתניתין היא מכות כא. ביצה כח: ע"ז כט. נדה נב., **ב)** עדיות פ"ד מ"י [לקמן עא.], **ג)** לקמן עא., **ד)** [לקמן נ.], **ה)** [שם עא. ע"ש], **ו)** בס"ת: להוציאם, **ז)** [לקמן כח:], **ח)** [לקמן נה.], **ט)** [לקמן כט.], **י)** [לקמן כא.], **כ)** [לקמן נה.], **ל)** [לקמן עז.],

אורחא דמילתא. דרך ארץ שלא ישא עליו חטא ואפי' הוא יכול לפתותה שתמן לו רשות: **לכל דבר המחלקות הבאה והיוצאת חדש בחדש.** בדברי הימים במחלקות שהיו עובדים את דוד כל מחלקות חדש. ואע"ג דמשמעותא דעיינא משמע שלא היה פורש מביתו אלא אורחא דמילתא כמה. פי' בקונטרס שלא ישא עליו חטא ואפי' הוא יכול לפתותה ואת"ת והיאך יצא ר"ע וכל הנהו לקמן וי"ל דהתם בלא פתוי היו שמחות שהיו בעליהן הולכין ללמוד תורה ולהיות תלמידי חכמים ואדרבה אדעתא דהכי נשאו שילכו ללמוד תורה ונראה לר"י דאפועלים קאי ולא אתלמידים דהא אפי' שלא ברשות יוצאין לעולם ל' יום ויחזור לביתו יום אחד והכא קרא קאמר חדש בביתו או ב' חדשים למ"ד דאע"פ שהוא ברשות אלא אפועלים קאי וקרא נמי דמייתי בפועלים איירי וא"ת והיכי קאמר בסמוך שאני התם דאית להו רווחא פועלים דמתני' נמי אית להו רווחא וי"ל רווחא דהתם דמלאכת המלך נפיש: **שאני שמועת בית המקדש דתקיפא טובא.** וא"ת והא האי קרא דואתה בן אדם האנח בשברון מתנים גבי בהמ"ק כתיב דכתיב בתרי' והיה כי יאמרו אליך על מה אתה נאנח ואמרת (להם) אל שמועה כי באה ונמס כל לב וי"ל דההוא קרא קודם חורבן כתיב וכן היה אומר נביא לישראל שהיה נאנח על שמועת בהמ"ק שעתיד ליחרב ואז ונמס כל לב מתוך האנחה שתהי' אחר החורבן על שמועת בית המקדש:

טיילין. על שם שדרכם בטולא דאפדנייהו:

מנדדות שינה מעיניהם. בתלמידים הלומדים בעירם קאי דאי בעיר אחרת אמאי מנדדות שינה הא אין דרך ליכנס בעיר בלילה: **והתניא** הפועלים **אחת בשבת.** מרישא דקתני הפועלים שבת אחת לא מצי למיפרך דרישא לאו בדין עונה מיירי אלא אדרבה אשמועינן דשרי לשנות ולבטל עונה ממה שהיה מנהגם תחלה אבל מברייתא פריך שפיר דאיירי בדין עונה האמורה בתורה ולא ביליאה שלא ברשות מדקתני אחת בשבת ולא קתני שבת אחת כמו במתני' ומשני דבעושה מלאכה בעיר אחרת איירי והיה דרכם ומנהגם כך וא"ת מאי איריא כשמנהגם כך אפי' לשנות יכולין שבת אחת כדפרישית במתני' וי"ל דבברייתא קמ"ל דאע"פ שמנהגם כך לעשות מלאכה בעיר אחרת אם רוצי' לשנות ולשהות יותר אין הרשות בידם ור"י בר' ברוך היה אומר דג' מדות בפועלי' דהעושין מלאכה בעירן שתים בשבת כדתנן במתני' ובברייתא בעושין מלאכה בעיר אחרת וחוזרין בכל יום לביתם אחת בשבת לפי שיש להם טורח הדרך אבל אותם שאין חוזרין לביתם בין היה מנהגם בין לא היה כמו רישא דמתני' דקתני יוצאין שבת אחת משמע שהן כל ז' בחוץ וחוזרין בכל יום שמיני אבל ר"י לא פירש אלא ב' מדות שתים בשבת ואחת בשבת כדפרישנא: רולה

אורחא דמילתא כמה אמר רב חדש כאן וחדש בבית שנאמר [1]לכל דבר המחלקות הבאה והיוצאת חדש בחדש לכל חדשי השנה ור' יוחנן אמר חדש כאן ושנים בביתו שנאמר [2]חדש יהיו בלבנון שנים חדשים בביתו ורב נמי מ"ט לא אמר מההיא שאני בנין בית המקדש דאפשר ע"י אחרים ור' יוחנן מ"ט לא אמר מההיא שאני התם דאית ליה הרווחה [6]אמר רב אנחה שוברת חצי גופו של אדם שנאמר [3]ואתה בן אדם האנח בשברון מתנים ובמרירות תאנח ורבי יוחנן אמר אף כל גופו של אדם שנאמר [4]והיה כי יאמרו אליך על מה אתה נאנח ואמרת אל שמועה כי באה ונמס כל לב ורפו כל ידים וכהתה כל רוח וכל ברכים תלכנה מים ורבי יוחנן נמי הכתיב בשברון מתנים ההיא דכי מתחלא ממתנים מתחלא ורב נמי הכתי' ונמס כל לב ורפו כל ידים וכהתה כל רוח שאני שמועה דבית המקדש דתקיפא טובא ההוא ישראל ועובד כוכבים דהוו קאזלי באורחא בהדי הדדי לא אימצי עובד כוכבים לסגויי בהדי ישראל אדכריה חורבן בית המקדש נגיד ואיתנח ואפ"ה לא אימצי עובד כוכבים לסגויי בהדיה א"ל לאו אמריתו אנחה שוברת חצי גופו של אדם א"ל ה"מ מילתא חדתי אבל הא דשנן בה לא דאמרי אינשי דמלפי תכלי לא [5]בהתה: [8]הטיילין בכל יום: מאי טיילין אמר רבא בני פירקי א"ל אביי מאן דכתיב בהו [5]שוא לכם משכימי קום מאחרי שבת אוכלי לחם העצבים כן יתן לידידו שנא [3]ואמר רב יצחק אלו נשותיהן של ת"ח שמנדדות שינה מעיניהם בעוה"ז ובאות לחיי העוה"ב ואת אמרת בני פירקי אלא אמר אביי כדרב דאמר רב כגון רב שמואל בר שילת דאכיל מדידיה ושתי מדידיה וגני בטולא דאפדניה ולא חליף [7]פריסתקא דמלכא אבביה כי אתא רבין אמר [2]כגון מפנקי דמערבא ר' אבהו הוה קאי בי באני הוו סמכי ליה תרי עבדי איפחית בי באני מתותיה איתרמי לי' עמודא סליק ואסקינהו ר' יוחנן הוה קסליק בדרגא הוו סמכי ליה רב אמי ורב אסי איפחתא דרגא תותיה סליק ואסקינהו אמרי ליה רבנן וכי [9]מאחר דהכי למה ליה למיסמכיה אמר להו א"כ מה אניח לעת זקנה: והפועלים שתים בשבת: והתניא הפועלים אחת בשבת א"ר יוסי ברבי חנינא לא קשיא כאן בעושין מלאכה בעירן כאן בעושין מלאכה בעיר אחרת תניא נמי הכי [2]הפועלים שתים בשבת במה דברים אמורים בעושין מלאכה בעירן אבל בעושין מלאכה בעיר אחרת אחת בשבת: החמרים אחת בשבת: אמר ליה רבה בר רב חנן לאביי איכפל תנא לאשמועינן טייל ופועל אמר ליה לא אכולהו

אחת: **אם כן.** שאתים את כחי ולא יסמכוני: **מה אניח.** כח בעלמי להשתמש בו לעת זקנה: **בעירם.** שתים בשבת: **איכפל תנא לאשמועינן טייל ופועל.** תנא דסתם לעיל [פא:] המדיר את אשתו בית הלל אומרים שבת אחת אין לו לומר זאת לא בספן ולא בגמל ולא בחמר ולא בתלמידי חכמים שהרי [9][אף החמר] עונתו אחת בשבת ובשביל יום אחד יוציא ויתן כתובה הרי עונתו משבעה לשבעה וכ"ש גמל וספן אין בכלל הזה אלא טייל ופועל העושה מלאכה בעירו שדרכו לשמש שתים בשבת: אכולהו

מסורת הש"ס

א) ברכות נח:, ב) [עי' פירושו בערוך ערך תכל ב'], ג) [בע"י הגהה דיומא פ' סז וביומא עז.], ד) [עי' הערוך דרוקא פי' חיל של מלך], ה) [עי' הערוך בערך חל ח' וכי מאחר דחיליה דמר כולי האי ל"ל למר למיסמכיה. יש לאל ידי תרגום אית חילא בידין], ו) [רש"ל],

תורה אור השלם

1. וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִסְפָּרָם רָאשֵׁי הָאָבוֹת וְשָׂרֵי הָאֲלָפִים וְהַמֵּאוֹת וְשֹׁטְרֵיהֶם הַמְשָׁרְתִים אֶת הַמֶּלֶךְ לְכָל דְּבַר הַמַּחְלְקוֹת הַבָּאָה וְהַיֹּצֵאת חֹדֶשׁ בְּחֹדֶשׁ לְכָל חָדְשֵׁי הַשָּׁנָה הַמַּחְלֻקֶת הָאַחַת עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה אֶלֶף:
דברי הימים א כז א

2. וַיִּשְׁלַחֵם לְבָנוֹנָה עֶשֶׂרֶת אֲלָפִים בְּחֹדֶשׁ חֲלִיפוֹת חֹדֶשׁ יִהְיוּ בַלְּבָנוֹן שְׁנַיִם חֳדָשִׁים בְּבֵיתוֹ וְאֲדֹנִירָם עַל הַמַּס:
מלכים א ה כח

3. וְאַתָּה בֶן אָדָם הֵאָנַח בְּשִׁבְרוֹן מָתְנַיִם וּבְמַרֵּרוּת תֵּאָנַח לְעֵינֵיהֶם:
יחזקאל כא יא

4. וְהָיָה כִּי יֹאמְרוּ אֵלֶיךָ עַל מָה אַתָּה נֶאֱנָח וְאָמַרְתָּ אֶל שְׁמוּעָה כִּי בָאָה וְנָמַס כָּל לֵב וְרָפוּ כָל יָדַיִם וְכֹהֵתָה כָּל רוּחַ וְכָל בְּרַכַּיִם תֵּלַכְנָה מָיִם הִנֵּה בָּאָה וְנִהְיָתָה נְאֻם אֲדֹנָי אֱלֹהִים:
יחזקאל כא יב

5. שָׁוְא לָכֶם מַשְׁכִּימֵי קוּם מְאַחֲרֵי שֶׁבֶת אֹכְלֵי לֶחֶם הָעֲצָבִים כֵּן יִתֵּן לִידִידוֹ שֵׁנָא:
תהלים קכז ב

עין משפט נר מצוה

צב א ב מיי' פי"ד מהל' אישות הל' ו סמג לאוין פא טוש"ע אה"ע סימן עו סעי' ח:
צג ג מיי' שם טוש"ע שם סעי' ב:

תוספות רי"ד

בדיני: הטיילים וכו'. כי אתא רב דימי אמר כגון מפנקי דמערבא: הפועלים וכו'. אמר ר"פ לאביי איכפל תנא לאשמועינן במדיר את אשתו טייל ופועל פי' דלא מתוקמא מתני' דקתני שבת א' אלא בטיילים ופועל דאי חמרין א' בשבת וכ"ש ספנין וגמלין ות"ח נמי א' בשבת א"ל

סב: אף על פי פרק חמישי כתובות

רוצה אשה בקב ותיפלות כו'. תימה דלמרינן לעיל שאני התם דלית להו רווחא ושמא עבודת המלך איכא רווחא טפי: **מתשעה** קבין ופרישות גרסי' דהמשרה אשתו ע"י שלש תנן (לקמן סד:) דנותן לה שני קבין ואינו פורש מתשמיש והמורל על אשתו מתשמיש מוסיפין על כתובתה ג' דינר (לקמן סג.) ולפי חשבון ד' שלין בשלש הוי ג' דינר י"ח קבין[ג] א] כן פי' בערוך[ד]: **החוט** המשולש לא במהרה ינתק. לפי שנשתן לאו זה את זה כדאמרי' בעלמא (בב"ב נט.) שאמר ר' אושעיא דבר ואתו ושאלו לר' ביסא לכך קרי עלייהו החוט המשולש לא במהרה ינתק כלומר לא ינתק מזרעו לעולם כדאמרי' בעלמא (ב"מ דף פה.) כיון שאדם לומד הוא ובנו ובן בנו מכאן ואילך תורה חוזרת על אבקינא שלה ודרים מואני זאת בריתי וגו': [וע"ע תוספות ב"ב נט. ד"ה החוטן]: **דהוה צניע ומעלי.** והא דאמר בשלו עובדין (פסחים מט:) אמר ר"ע כשהייתי עם הארץ הייתי אומר מי יתן לי תלמיד חכם ואנשכנו כחמור משמע דלא הוה מעלי איכא למימר דהתם נאו משום שהיה שונא תלמידי חכמים אלא משום שהי' סבור שמתגאין על עמי הארץ מפני תורתן והיו תלמידי חכמים שונאים אותם וגם משום שלא היו מניחין אותם ליגע בהם כדאמרינן (חגיגה דף יח:) בגדי עם הארץ מדרס לפרושים אבל מכל מקום שומר מצות היה. רבינו תם: אלעזר

[א] אבולהו והא ששה חדשים קאמר [ב] אינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו א"ל [ג] רבה בר רב חנן לאביי חמר ונעשה גמל מאי א"ל [ג2] רוצה אשה בקב ותיפלות [ד] מעשרה קבין ופרישות: הספנים אחת לששה חדשים דברי ר' אליעזר: אמר רב [ה] ברונא אמר [ו] רב הלכה כר"א אמר רב אדא בר אהבה אמר רב זו דברי ר' אליעזר אבל חכמים אומרים [2] התלמידים יוצאין לת"ת ב' וג' שנים שלא ברשות אמר רבא סמכו רבנן אדרב אדא בר אהבה ועבדי עובדא בנפשייהו כי הא דרב רחומי הוה שכיח קמיה דרבא [ז] במחוזא הוה רגיל דהוה אתי לביתיה כל מעלי יומא דכיפורי יומא חד משכתיה דבתיהו השתא אתי לא אתא חלש דעתה אחית דמעתא מעינה הוה יתיב באיגרא אפחית איגרא מתותיה ונח נפשיה עונה של תלמידי חכמים אימת אמר רב יהודה אמר שמואל [ח] מע"ש לע"ש [1] אשר פריו יתן בעתו [ט] אמר רב יהודה ואיתימא רב הונא ואיתימא רב נחמן זה המשמש מטתו מע"ש לע"ש יהודה בריה דר' חייא חתניה דר' יאני הוה אזיל ויתיב בבי רב וכל בי [י] שמשי הוה אתי לביתיה וכי הוה אתי הוה קא חזי קמיה עמודא דנורא יומא חד משכתיה שמעתא כיון דלא חזי ההוא סימנא אמר להו רבי יאני כפו מטתו שאילמלי יהודה קיים לא ביטל עונתו הואי [2] כשגגה שיוצא מלפני השליט ונח נפשיה רבי איעסק ליה לבריה בי רבי חייא כי מטא למיכתב כתובה נח נפשה דרביתא אמר רבי ח"ו פסולא איכא יתיבו ועיינו במשפחות [יא] רבי אתי משפטיה בן אביטל ורבי חייא אתי משמעי אחי דוד אזיל איעסק ליה לבריה בי ר' יוסי בן זימרא פסקו ליה תרתי סרי שנין למיזל בבי רב אחלפוה קמיה אמר להו ניהוו שית שנין אחלפוה קמיה אמר להו איכנים והדר איזיל הוה קא מכסיף מאבוה א"ל בני דעת קונך יש בך מעיקרא כתיב [3] תביאמו ותטעמו ולבסוף כתיב [4] ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם אזיל יתיב תרתי סרי שני (יא) בבי רב עד דאתא איעקרא דביתהו אמר רבי היכי נעביד נגרשה יאמרו ענייה זו לשוא שימרה נינסיב איתתא אחריתי יאמרו זו אשתו וזו זונתו בעי עלה רחמי ואיתסיאת: רבי חנניה בן חכינאי הוה קאזיל לבי רב בשילהי הלוליה דר"ש בן יוחאי א"ל איעכב לי עד דאתי בהדך לא איעכבא ליה אזל יתיב תרי סרי שני בבי רב עד דאתי אישתנו שבילי דמתא ולא ידע למיזל לביתיה אזל יתיב אגודא דנהרא שמע לההיא רביתא דהוו קרו לה בת חכינאי בת חכינאי מלי קולתך ותא ניזיל אמר ש"מ האי רביתא דידן אזל בתרה הוה יתיבא דביתהו קא נהלה קמחא דל עינה חזיתיה סוי לבה פרח רוחה אמר לפניו רבש"ע ענייה זו זה שכרה בעא רחמי עלה וחייה רבי חמא בר ביסא אזיל יתיב תרי סרי שני בבי מדרשא כי אתא אמר לא איעביד כדעביד בן חכינאי עייל יתיב במדרשא שלח לביתיה אתא ר' אושעיא בריה יתיב קמיה הוה קא משאיל ליה שמעתא חזא דקא מתחדדי שמעתא חלש דעתיה אמר אי הואי הכא הוה לי זרע כי האי על לביתיה על בריה קם קמיה הוא סבר למשאליה שמעתתא קא בעי אמרה ליה דביתהו מי איכא אבא דקאים מקמי ברא [יב] קרי עליה רמי בר חמא [5] החוט המשולש לא במהרה ינתק זה ר' אושעיא בנו של רבי חמא בר ביסא ר"ע רעיא דבן כלבא שבוע הוה חזיתיה ברתיה דהוה צניע ומעלי אמרה ליה אי מקדשנא לך אזלת לבי רב אמר לה אין איקדשא ליה בצינעה ושדרתיה [יג] שמע אבוה אפקה מביתיה אדרה הנאה מנכסיה אזיל יתיב תרי סרי שנין בבי רב כי אתא אייתי בהדיה תרי סרי אלפי תלמידי שמעיה לההוא סבא דקאמר לה עד כמה קא

[א] אבולהו. נמי קאמר דע"י נדר יתר משבת אחת לא: **והא.** בלא נדר ששה חדשים קאמר בספנים: **אינו דומה.** לענין תענית מי שיש לו כו' אף כאן בלא נדר דעתה נוחה לבעלה שמא יבא בתוך הזמן אבל זו משהדירה הרי היא כמי שאינה מצפה לבעל: **חמר ונעשה גמל מאי.** נישאת לו כשהוא חמר מהו ליעשות גמל שלא ברשות הרווחה עדיפא לה שיתעשר או עונה עדיפא לה: **בקב ותיפלות.** להיות בעלה עמה: **מעשרה קבין.** להתעשר: **דברי ר"א.** אמתני' קאי וסיפא דמתני' נקיט: **זו דברי ר"א.** הנך עונות ויציאות שלא ברשות דמתני' דקתני התלמידים יוצאים לת"ת שלא ברשות שלשים יום: **סמכו רבנן.** תלמידים שבדורנו סומכים על דבריו ויוצאין שלא ברשות: **ועבדי עובדא.** כוותיה: **בנפשייהו.** והוא בא להם ליטול מהם נפשות שנעשים ומתים: **מסכיה.** תרגום של מלפה[ט]: **מע"ש לע".** שהוא ליל תענוג ושביתה והנאת הגוף: **כפו מטתו.** כדת המתאבלים דחייבין בכפיית המטה[מ]: **איעסק לבריה.** להשיא בתו של רבי חייא: **אילא פסולא.** שלא היו מהוגנים לזוג אחד: **שפטיה בן אביטל[נ].** בן דוד היה. אביטל שם אשת דוד. ור' חייא אתי משמעי וזהו הפסול שר' היה מבית דוד ולא היתה בת הבאה משמעי הוגנת לבנו שלא היתה בת מלכים: **פסקו ליה תרתי סרי שנין.** קודם שיכנוס: **אחלפוה קמיה.** העבירו הנערה לפני החתן[ס]: **דעת קונך יש בך.** שאמר להרחיק זמן חופתו וחזר וקרבה מרוב חיבת כלתו: **מעיקרא לתיב תביאמו ותטעמו בהר נחלתך מכון לשבתך.** שיבאו לארץ ואח"כ יבנו לו מקדש: **ולבסוף אמר ועשו לי מקדש.** במדבר: **איעקרא.** נעשית עקרה. כן דרך העומדות עשר שנים בלא בעלי[ע]: **בשילהי הלוליה דר' שמעון.** סוף ימי חופתו: **איעכב לי.** המתן לי עד שיבלו ימי חופתי ואלך עמך לבי רב: **איסתנו שבילי דמתא.** שנבנו בעיר בנינים חדשים ונסתמו בה מבואות: **להיא רביתא.** נערה: **סוי לבה.** רואה לבה. כלומר נדמה ללבה פתאום שזה בעלה: **לא איעביד כדעבד בר חכינאי.** שנכנס לביתו פתאום: **יתיב קמיה.** ולא היה האב מכירו: **חזיא.** לבריה דמחדדן שמעתתיה: **אי הואי הכא.** אילו הייתי כאן כשהנחתי בני קטן והלכתי הייתי מלמדו תורה והיה חכם כזה: **ללגא שבוע.** שם ז' מעשירי ירושלים שכל הנכנס לביתו רעב ככלב הי' יוצא שבע[פ]:

[ב] אינו דומה מי שיש לו פת בסלו. נגדר שאין לו: **רוצה אשה בקב ותיפלות.** מפיה לחון במזונות מוטעין ויהא מיפלותה מצוי לה בתשמיש, מעשרה קבין ופרישות. לפרוש מן התיפלות (סוטה כא:). במחוזא. אתריה דרבא (ערובין סג.). **בי שמשי.** לילי שבת קרי בי שמשי בכל דוכתא מפני שבין השמשות שלו חלוק מכל ימים והולרך להזכירו בכמה מקומות (שבת פו:) או: ערב שבת, וגרלה בעיני לפי שבין השמשות שלו שגור בפי כל והכל מרגילים אליו לגמור מלאכתן עד שלא תחשך, קרי ליה בי שמשי (לקמן קג.). **לשוא שימרה.** היתה ממתנת ומלפה (יבמות לח.). **לא במהרה ינתק.** כדלרשינן ממי (ב"מ פה.) מפי זרעך ומפי זרע זרעך וגו' מדור שלישי ואילך תורה מחזרת על אבקינא שלה (רשב"ם ב"ב נט.).

[ג] כפי הגי' בגמ' ל"ל חלש דעתה אחית דמעתא מעינה הוה יתיב באיגרא וכו' ואולי לרבינו היה לו גי' אחרת ול"ע:

עין משפט נר מצוה

צד א מיי' פי"ד מהל' אישות הל' ו טור ש"ע אה"ע ס' עו סעי' ט:

צה ב ג מיי' שם הל' ב טוש"ע שם סעי' ה:

צו ד מיי' שם הלכה ו טור ש"ע שם סעי' ב:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) תוס' ד"ה מתשעה וכו' ולפי חשבון אלרבע אלין בשלש הוי שלשה דינר י"ח קבין. דבריהם מבואר יותר בסוטה ד' כא ע"ב בד"ה לוקח וכו' והגאון מהרי"ף לא ציינו כאן:

תוספות רי"ד

אבולהו והא ספנים ר' חדשים קתני אינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו. פי' בלא נדר דעתיה עילוי' ומצפה לו תדיר שמא יבא משא"כ במדיר: הגמלים א' וכו'. א"ל רבא בר ר"ח לאביי חמר ונעשה גמל מאי א"ל רוצה אשה בקב ותיפלות מט' קבין ופרישות דברי ר"א: אמר ר"ב א"ר הל' כר"א: אמר ראב"א זו דברי ר"א אבל חכ"א יוצא אדם לת"ת ב' וג' שנים שלא ברשות א"ר סמכי רבנן אהא ועבדי עובדא בנפשייהו למימרא דלא שרי למיעבד הכי כי הא דר' רחומי הוה שכיח במחוזא קמי' דרבא הוה רגיל למיתי' לביתי' כל מעלי יומא דכיפורא יומא חדא משכתיה שמעתא ולא אתא הות (קמהריא) [קמסכיא] דביתהו השתא אתי [ב] ותחלש דעתה אחתא דמעא מעיני' הות יתבא באגרא איפחת איגרא מתותי' ונח נפשיה. (כ"ז הוא לצאת שלא ברשות אבל אם יוצא ועומד ברשות אשתו אפי' הרבה שנים יכול לעמוד ואינו נענש כדאמרי' בגמרא שעמד ר"ע כ"ד שנה ברשות אשתו ולא נענש והרב פי' שאם התנה עם אשתו לילך ולשנות ורוצה האשה לחזור מתנאה התנאי בטל לפי שתנאי זה הוא תנאי לבטל מ"ש בתורה דהיינו למעט העונה והמתנה עמ"כ בתורה תנאו בטל) עונת ת"ח עד כמה אמר ר"י א"ש מע"ש לע"ש:

מסורת הש"ס

[ט] יומא יח: סז. עד: יבמות לז: [לקמן סג.], [ג] [ברא"ש אימא רבא], [ג] סוטה כ. כא:, [ד] נ"א מתשבח, [ה] [גי' הרי"ף רב מתנא], [ו] [גי' הרא"ש רבא], [ז] [עי' רש"י עירובין סג. ד"ה לממחוא], [ח] ב"ק פב. ע"ש, [ט] [עי' רש"י לקמן קג. ד"ה בי שימשי], [י] ב"ב נט., [כ] מדרש ב. [ע"ש כמה שיטיות], [ל] [ש"א ד], [מ] [מו"ק קו.], [נ] [ש"ב ג], [ס] בא"מ נוסף: כלי שימחוד יופיה, [ע] [כדאיתא יבמות לד:], [פ] [גיטין נו.], [צ] [כתבו פ"ח מ"ז דפאה], [ק] ערך קב,

תורה אור השלם

1. וְהָיָה כַּעֵץ שָׁתוּל עַל פַּלְגֵי מָיִם אֲשֶׁר פִּרְיוֹ יִתֵּן בְּעִתּוֹ וְעָלֵהוּ לֹא יִבּוֹל וְכֹל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה יַצְלִיחַ:
תהלים א ג

2. יֵשׁ רָעָה רָאִיתִי תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ כִּשְׁגָגָה שֶׁיֵּצֵא מִלִּפְנֵי הַשַּׁלִּיט:
קהלת י ה

3. תְּבִאֵמוֹ וְתִטָּעֵמוֹ בְּהַר נַחֲלָתֶךָ מָכוֹן לְשִׁבְתְּךָ פָּעַלְתָּ יְיָ מִקְדָּשׁ אֲדֹנָי כּוֹנְנוּ יָדֶיךָ:
שמות טו יז

4. וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם:
שמות כה ח

5. וְאִם יִתְקְפוֹ הָאֶחָד הַשְּׁנַיִם יַעֲמֹדוּ נֶגְדּוֹ וְהַחוּט הַמְשֻׁלָּשׁ לֹא בִמְהֵרָה יִנָּתֵק:
קהלת ד יב

גליון הש"ס

גמ' רבי אתי משפטיה עי' כנה"ג מו"מ סימן ג' בהגהותיו להב"י אות ו:

הגהות הב"ח

(א) גמ' בני רב. ע' מ"ר סדר אחרי מות פ' כא:

מוסף רש"י

שאין לו פת בסלו. אוכל היום ולואג על למחר (יומא עד:). **רוצה אשה בקב ותיפלות.** תפיה לחון במזונות מוטעין ויהא מיפלותה מצוי לה בתשמיש, מעשרה קבין ופרישות. לפרוש מן התיפלות (סוטה כא:). **במחוזא.** אתריה דרבא (ערובין סג.). **בי שמשי.** ליליי שבת קרי בי שמשי בכל דוכתא מפני שבין השמשות שלו חלוק מכל ימים והולרך להזכירו בכמה מקומות (שבת פו:) או: ערב שבת, וגרלה בעיני לפי שבין השמשות שלו שגור בפי כל והכל מרגילים אליו לגמור מלאכתן עד שלא תחשך, קרי ליה בי שמשי (לקמן קג.). **לשוא שימרה.** היתה ממתנת ומלפה (יבמות לח.). **לא במהרה ינתק.** כדלרשינן ממי (ב"מ פה.) מפי זרעך ומפי

קא מדברת. אמ׳ מתנהגת: **שיבבתא.** הסכינות: **שני ושלש שלה הוא.** תורה שלמדתי אני ושלמדתם אתם על ידה הוא: **שקל מנא.** כלי זיין כאילו בא להלחם: **איטרוד.** בתותה מריבה: **לא מר איפסיק ולא מר איפסיק.** לא אכלו סעודת יום הכפורים שמפסיקין בה אכילה להתענות. סעודה אחרונה של ערב ט׳ באב ויום״כ קרי סעודה המפסקת שמפסיקים בה במס׳ תענית (דף ג.): **מתני׳ המורדת על בעלה.** בגמ׳ מפרש ממאי: **טרפעיקין.** בגמרא[ט] מפרש: **עד דלי לכותבתה.** ואמר כך נותן לה בגט ויוצאה בלא כתובה אבל אינו משהה לפסוק על הנכסים שנפלו לה מבית אביה ולהפסידה ממנה: **שלשה דינרים.** בגמרא[י] מפרש מאי שנא הוא מינה דידה: **גמ׳ דאמר איני זן.** דהיינו תחת מלאכה: **והאמר רב יוליא.** ומתניתין מוסיפין תנן ואינו מוליא לאלתר: **ולאו אימלוכי ביה בעי.** שמא יחזור בו ובתוך זמן שאנו ממלכין בו ומחזירין עליו שיחזור בו מוסיפין על כתובתה: **אחת לי.** כולן שוות בתורת מרד ואפילו שהיא נדה או חולה והיא מורדת: **אלוסה.** שאמרה לא אנשא: ה״ג **דשלמא למ״ד מתשמיש שפיר אלא למ״ד משום מלאכה חולה בת מלאכה היא.** דשלמא למ״ד מתשמיש היא אינו דומה מי שיש לו פת בסלו כו׳ כדלקמן אלא למאן דאמר כו׳: אלא

אדעתא דגברא רבה מי נדרת. וא״ת והלא אסור לפתוח בנולד דלמרינן בנדרים בפ׳ ר׳ אליעזר (דף סד.) כילד אמר קונם שאיני נהנה לפלוני ונעשה סופר כו׳ וי״ל דהכא לא חשיב נולד כיון שהלך לבי רב דדרך הוא בהולך ללמוד שנעשה אדם גדול אי נמי כגון דתלה נדרו בדבר שפירש בשעה שנדר על דעת אם לא יעשה סופר דבענין זה לא הוה נולד כדתנן בפרק רבי אליעזר (שם דף סה.) קונם שאיני נושא את פלונית שאביה רע אמרו לו מת או עשה תשובה כו׳ ופריך בגמ׳ מת נולד הוא וה״ה עשה תשובה ומשני אמר רב הונא נעשה כתולה נדרו בדבר ורבי יוחנן דמשני התם בענין אחר לאו משום דפליג אתולה נדרו בדבר אלא דלא חשיב ליה כתולה נדרו בדבר: **ברתיה** דר׳ עקיבא **עבדא ליה לבן עזאי הכי.** וא״ת והא בפ׳ קמא דסוטה (דף ד:) פריך והא איכא בן עזאי דלא נסיב ולהתוא ליתנא דמשני נסיב ופירש אתי שפיר ויש לומר דאע״ג דקאמר הכא דעבדא הכי לבן עזאי מ״מ לא נשאה אלא בתיבוסין: **פוחתין** לה ז׳ דינרין. בירושלמי מפרש כנגד שבע מלאכות שהאשה עושה לבעלה וגבי המורד דמוסיפין שלשה דינרין מפרש כנגד שאלה כסותה ועונתה והש״ס שלנו (ו) אין סובר כן דהא בעי בגמרא מה בין מורד למורדת ומפרש טעמא אחרינא: **רב הונא אמר מתשמיש.** אבל ממלאכה לא הוה מורדת דרב הונא לטעמיה דאמר לעיל (דף נח:) יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונית ואיני עושה ור׳ יוסי בר חנינא סבר כר״ל וליכא למימר דקסבר כרב הונא דאמר שיכולה אשה שתאמר לבעלה כו׳ ומורדת ממלאכה היינו מזיגת הכוס והצעת המטה והרחצת פניו ידיו ורגליו דמסתברא דחייבת אפילו אמרה איני ניזונית ואיני עושה מידי דהוה מיושבת בקתדרא דחייבת בהן דאין נראה שתהא מורדת אלא מהמלאכות המפורשות במתני׳ ועוד מדקאמר בסמוך חולה בת מלאכה היא ואותן מלאכות אפילו חולה יכולה לעשות דאינה חולה כל כך כיון שיכולה לסבול תשמיש ואי הוה אמרינן דכי אמרה איני ניזונת ואיני עושה לא מפקעת עצמה אלא מעשיית למר שהוא עיקר מעשה ידיה אבל שאר מלאכות כגון טוחנת ואופה כו׳ עבדא הו״מ שפיר סבר כרב הונא וכן משמע קצת דקרי לעיל (דף נט.) מעשה ידיה מידי דקיין ושאר מלאכות כגון טוחנת ואופה לא שייך קיצותא אבל אין נראה אלא כי אמרה איני ניזונת ואיני עושה פטורה מכל ז׳ מלאכות וכי עבדא שאר מלאכות פוחתין לה מעשיית בגמר כדתנן במתניתין (לקמן סד:) ואם היתה מינקת פוחתין לה ממעשה ידיה ונראה להוא הדין טוחנת ואופה והא דנקט מינקת משום דאייר במשרה אותה על ידי שלש דאינה יכולה לעשות לו מלאכה אחרת כיון דאינה עמו בבית ומיהו יש לדחות דאיכא למימר דדווקא נקט מניקה ומשום דטורח ממעט חצי פוחתין לה ממעשה ידיה אבל מכל מקום נראה דכי אמרה איני ניזונת ואיני עושה דפטורה מכל המלאכות שאם תעשה לו מלאכות אחרות אם כן לעולם לא תעשה לעצמה ובמאי תהא ניזונת ואם תאמר מורדת ממלאכה אמאי פוחתין לה מכתובתה ליגקוט כ) פיזרא וליתיב דהא יכול לכופה למעשה ידיה לריש לקיש וי״ל כיון דאינה רוצה לעשות אלא ע״י כפייה חשיבא מורדת ופוחתין דאין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת: **באומר** איני זן ואיני מפרנס. מכאן מוכיח רבינו אליהו שחייב אדם להשכיר עצמו ללמד תינוקת או לעשות מלאכה אחרת כדי לזון את אשתו דאם לא כן מה ענין זה אצל מורד ממלאכה ומיהו בקונטרס פירש משום דזן ומפרנס הוא כנגד מלאכה של אשה ועוד הביא ראיה מדכתבינן בכתובה ואנא אפלא כו׳ ומיהו גם זה יש לדחות כמו שמפרש ר״ת דאפלא היינו עבודת הקרקע פירוש אחרוש ואנכש ואעדור את השדה ואביא מזונות לבית אבל להשכיר עצמו אינו חייב: **והאמר רב האומר איני זן ואיני מפרנס יוציא ויתן כתובה.** משמואל דפליג עליה דרב בסוף המדיר (לקמן דף עז.) דקאמר עד שכופין אותו להוליא יכפוהו לזון לא מצי למפרך דלדידיה אתי שפיר דאע״פ שכופין אותו על כרחו לזונה מכל מקום מוסיפין כיון דאינו רוצה לזונה אלא על ידי כפיה דאין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת אבל לרב שכופין אותו לגרשה מיד מה שייך תוספת ואם תאמר למאן דאמר מתשמיש נמי תקשי דעל כרחך מורד מתשמיש נמי כופין להוליא דאטו לעולם יוסיפו על כתובתה ותתעגן כל ימיה ויש לומר דהוה מצי למימר ולטעמיך:

אלא

מסורת הש״ס

(ו) [בע״י הגי׳ זוגתך וע״ר רש״ל ס״ס, ג) [במ״ר סדר וילא פ׳ נב מפרש למה שבעה דינרין דוקא וכן לשלשה דינרין דבסמוך], ג) ס״ל והולך שמא [ודע דגירסת תוספות לעיל נד: ד״ה למורדת כו׳ לעולם פוחתת והולך שאם נפלה לה ירושה כו׳], ד) לקמן עז., ה) [לקמן סד.], ו) ס״ל ל״ג. רש״ל, ז) [לעיל סב: וש״נ], ח) ס״ל שפיר, ט) [לקמן סד.], י) [שם], כ) פירוש מקל,

תורה אור השלם

1. יוֹדֵעַ צַדִּיק נֶפֶשׁ בְּהֶמַּתוֹ וְרַחֲמֵי רְשָׁעִים אַכְזָרִי: משלי יב י

הגהות הב״ח

(א) תד״ה פוחתין כו׳. נ״ב ומימה דהא אי ס״ס שלנו אינו אלא במורדת מתשמיש ובירושלמי לא קאמר אלא למורדת ממלאכה:

מוסף רש״י

אמרה להו יודע צדיק נפש בהמתו. מה בהמתו ובני ביתו לרחיים (משלי יב י). אית דאמרי דאיכי הוא דעבד ר׳ עקיבא הוא ואמרה ליה דלא מיתבגיא בעייה ואית דאמרי דלא הוא ידעה אלא הכי קא אמרה לדליק לא מצוה לאיכא (נדרים נ.).

תוספות רי״ד

מתני׳ המורדת על בעלה פוחתין לה מכתובתה ז׳ דינרים בשבת ר״י אומר שבעה טרפעיקין ועד כמה הוא פוחת והולך עד כנגד כתובתה ר״י אומר לעולם הוא פוחת והולך שמא תפול לה ירושה ממקום אחר ויחזור ויגבה ממנה. וכן המורד על אשתו מוסיפין לה על כתובתה ג׳ דינרים בשבת ר״י אומר שלשה טרפעיקין פי׳ המורדת על בעלה מתשמיש שאינה רוצה להזקק לו קנסוה חכמים לפחות מכתובתה ז׳ דינרים בשבת ומרויח הבעל שאפי׳ אם תתרצה אחר מיכן לעמוד בשלום [עמו] אלו ז׳ דינרים הרויחן הבעל בכל שבת ושבת ופוחתת מכתובתה ואם קדם הבעל ונתן לה גט בתוך ימי מרדה נותן לה כל כתובתה חוץ מפחת זה שאינה מפסדת במרדה אלא ז׳ דינרים בשבת ותו לא וכגון שאינה תובעת גירושין אלא שמתכונת לצערו כדאמרינן לקמן אבל אם תובעת גירושין נותן לה גט ומפסדת כל כתובתה מיד והוא שיתרו בה ויודיעוה כי תפסיד כל כתובתה מפני שתובעת גט

עין משפט נר מצוה

צז א ב מיי׳ פי״ב מהל׳ אישות הלכה טו סמג לאוין פא טוש״ע אה״ע סימן עז סעיף ה:

צח ג מיי׳ שם הלכה יב טור ש״ע שם סעיף ב:

צט ד מיי׳ וסמג שם ומיי׳ פ״ב מהל׳ יבום וחליצה הלכה י סמג עשין נא טוש״ע שם וסי׳ קסה סעיף ה:

תוספות רי״ד (המשך)

אם חזרה בה הרי טוב ואם לאו נותן לה גיטא ומפסדת כל כתובתה אלא מתני׳ מיירי כגון דלא תבעה גט אלא מכוונת לצערו מפני שבעוסה עליו. עד כמה פוחת וכו׳ פי׳ כתובתה יקרא מו״מ ותוס׳ (קורא) כל נכסי נדוניתה שפחתו וכלו או אבדו אבל אותן שהן בעין מיבעי לן לקמן אם הפסידה במורדה ואם לאו ודוקא כנגד כתובתה פוחת והולך אבל כנגד נ״מ שלה לא שאינה מפסדת נ״מ שלה במרדה כ״א מ״ש בשטר כתובתה ואחרי שכלתה כל כתובתה אם רוצה פוטרה בגט ואם לאו אינו פוטרה אלא מעגנה לעולם שאין האיש מוציא אלא לרצונו ואם תתרצה להשלים עמו כבר הפסידה כל כתובתה והרויחה הבעל בימי מרדה אלא כותב לה כאדם הנושא את הבעולה וכ״ז שהבעל מתרצה לתת לה גט בתוך ימי מרדה אינו מרויח אלא ז׳ דינרים בכל שבת והשאר נותן לה: ר״י אומר לעולם וכו׳ פי׳ לא מיבעי׳ נ״מ שיש לה שהיא מפסדת אם שהתה במרדה אלא אפילו מה שנתידיון ליפול לה הפסיד הלכך מונין לה בכל שבת ז׳ דינרים שאם תפול לה ירושה ממקום אחר יגבה מהן הבעל וכן המורד על אשתו ומעגנה מתשמיש ואינו פוטרה בגט שאם היה רוצה לפוטרה בגט היה מגרשה ונותן לה כל כתובתה אלא שמעגנה מחמת שהוא כעוס עליה מוסיפים לה על כתובתה ג׳ דינרים בכל שבת והאשה מרוחה אותן שאפילו אם יתרצה להשלים עמה אלו הדינרים הרויחה וניזונת ממעשה ידיה ואי לא קשה אמאי גבי נדר לא יהבינן ליה אלא שבת אחד ואם שהה יותר יוציא ויתן כתובה והכא משהינין ליה משום דהתם נדר וא״א בפיוס אבל הכא בלא נדר דלמא מפייס אבל ודאי אי אמרה אשה לא מצינא לשהויי

סג: אף על פי פרק חמישי כתובות

אלא למאן דאמר מתשמיש נדה בת תשמיש היא. וא"ת למאן דאמר ממלאכה מאי אפילו דקתני ואפי' נדה ויש לומר דהוי רבותא משום דסתם נדות חולות קצת אי נמי דאינה בת מלאכה כמו שאר נשים דאינה מוחזת לו הכוס כו': **אינו** דומה מי שיש לו פת בסלו כו'. ולעיל דגמר מדיר מנדה משום דמדיר הוי טפי פת בסלו ממורד שמא ימלא פתח לנדרו תדע דבמורד מוסיפין אצל לא במדיר:

דיקא נמי דקתני ד' שבתות. דליכא למימר שמכריזין ד' שבתות בכל יום דבהדיא תני בתוספ' דפעם אחת בשבת מכריזין:

ואינהו כמאן סברוה. רש"י גריס ואיהו כמאן סבר פירוש רבא דאמר בורכא ור"ל דלרבא אין הלכה כרבותינו אלא כמתני' דפותחין לה עד כלות כתובתה ומגלכין בה היינו נמי דפותחין ולא תפסיד מיד אחר אחרבע שבתות ור"ת מפרש דרמי בר חמא בא להוסיף על דברי רבותינו אע"ג דלא קתני דשולחין לה אלא אחר הכרזה קאמר רמי בר חמא דה"נ היו אומרים דשולחין לה נמי קודם הכרזה דרש רב נחמן בר רב חסדא הלכה כרבותינו כלומר ממש כדבריהם דלא קתני שליחות של קודם הכרזה ופליג ארמי בר חמא אמר רבא האי בורכא אלא הלכה כרמי בר חמא דפעמים שולחין לה וגרסינן אינהו כמאן סברוה וכן כתוב בספרים ישנים ובה"ג וגם קאי ארב נחמן בר יצחק (ג) ור"ן בר רב חסדא דאינהו סברי כרבי יוסי ברבי חנינא שהיה גדול הרבה מרב ששת אלא ארמי בר חמא ורבא קאי הלכה כמלכין בה פירוש קודם הכרזה והלכה אין נמלכין בה נמי היינו קודם הכרזה אצל אחר הכרזה מודה כדתניא בהדיא בדברי רבותינו וכן משמע מתוך פר"ח דבסוק דלעע"ג דאמר ר"נ בר רב חסדא הלכה כדברי רבותינו הלכה כרבא דאמר משמיה דרב ששת הלכה נמלכין בה דהא רמי בר חמא דאמר פעמים שולחין לה מסייע ליה ומיהו מסקנא דשמעתין דמשהינן לה תריסר ירחי שתא אגיטא ולית לה מזוני אמורדת דהכא קאי ולא אאומרת מאים עלי כמו שמפרש ר"ת דהא כיון שנייהם חפצים בגירושין כמו שנפרש למה נשהא אותה מלהתגרש אלא אמורדת דהכא קאי ומצא רבינו יהודה בכתב רב שרירא שתקנו בימיו לתת גט לאשה לאלתר דלא כשמעתין דכלתיה דרב זביד וכתב נמי רבינו יהודה דרבנן סבוראי תקנו למיסקל מינה מאי דתפיסא ומייתי לה גיטא לאלתר[ד]: **אבל** אמרה מאים עלי **לא כייפינן לה.** פי' בקונטרס לא כייפינן לה לעמוד תחתיו אלא יתן גט ויוצאה בלא כתובה [ד] וי"מ דכופין אותו להוליא ואין נראה לר"ת דיש חוש שמא עייבה נתנה באחר כי ההיא דתנן בפרק בתרא דנדרים (דף 5:) גבי שלש נשים יוצאות ונוטלות כתובה ויש לדחות דהתם נוטלות כתובה דוקא איכא למיחש שמא עייבה נתנה באחר אבל הכא דיוצאה בלא כתובה לא ולהכי נמי לא קתני לה עם אותן שכופין להוליא דהתם נותן כתובה וכן בפרק המגרש (גיטין דף פח:) דתנן גט מעושה ביד עובדי כוכבים פסול שלא תהא אשה תולה עצמה ביד עובד כוכבים ומפקעת עצמה מבעלה אין להקשות אם באומרת מאים עלי כופין אותו להוליא א"כ מה הועילו חכמים בתקנתם הא יכולה להפקיע עצמה מבעלה בטענת מאים עלי דהא במאים עלי אין לה כתובה ולא תפקיע עצמה להפסיד כתובתה ועוד הקשה ר"ת דבריש המזקין (שם דף מט:) אמר וכ"ת כי נפקא איהי נתקנו ליה כתובה מינה מ"מ הלים אינו מוציא אלא לרצונו ואמאי לי כופין במאים עלי להוליא א"כ נתקנו ליה כתובה מינה ומיהו יש לדחות דלא מציא למימר מאים עלי אלא היכא דיש רגלים לדבר שהבעל אינו מתקבל לה ובשביל אותן נשים לא רצו לתקן כתובה לאיש כיון דלא שייך לתקן ברוב נשים ויהודית דביתהו דרבי חייא דהוי לה נער לידה דאמרינן בפ"ק דקדושין (דף יב:) דאמרה אמרה לי אם לתביעה קיבל בה קדושין כי זוטרא לא רצתה לומר מאים עלי ועוד לפי מה דפרישית אתי שפיר וזה נמי אין להקשות במתני' לר' יוסי אמאי פותח לה מירושה שנפלה לה בתעון מאים עלי דקודם כלות הכתובה אינה טוענת ברצון מאים עלי כי היא בטוחה שלא ירצה להמתין ולהיות מעוגן עד כלות הכתובה דכל זמן דלגידא ביה (ב) לא יכופין ליה אחריינא ויגרשנה ויתן לה כתובה אצל אחר שכבר הפסידה כל הכתובה לא בתעון דהא כיון דהמתינה ולא טענה עד שפיתחו כל כתובתה דברים ינכיים דאיערומי קא מערמא ועוד קשה משלהי נדרים (דף נא:) מההוא גוף דהוה מיהרזק בביתא הוא ואינתתא אמא מריה דביתא פרעיה גוף להולא וערק אמר רבא אתתא שריא דאם אתתא דעבד איסורא אירכוסי הוה מירכס מעמא דאי ויל דלעולם לא מיירי באומרת טומאה אני לך אייבי דאי לאו הכי אמאי הוות מיתסרא הא אין אשה נאסרת על בעלה עד שירצו כדרך המגאפים וכיון דבאומרת טומאה אני לך מיירי א"כ לכאורה נראה דבאומרת טומאה אני לך מיירי א"כ רוצה להפסיד כתובתה דהא מסתמא ברצון הוה דבביתה היה ועוד דלא לוחה אפילו הכי כי לא מירכס שריא דאין לן למימר דעייבה נתנה באחר כיון דלא מירכס ואמאי תהא נאמנת במגו דאי בעיא אמרה מאים עלי וי"ל דלעולם לא מיירי באומרת טומאה אני לך ואיתתא שריא דקאמר היינו לבועל אם גירשה הבעל או מת אצל אי הוה מירכס הוה אסירא לבועל כדאמרינן בפ' שני דיבמות (דף כד: ושם) הואיל ומכוער הדבר תלא ומפרש ר"ת דתלא מרוכל וכן נראה דבאומרת טומאה אני לך אין נראה כלל להתירה מטעם דאירכוסי הוה מירכס כיון דשייה נפשה תתיכה דאיסורא וכ"ש לפי השאלתות[ה] דמפרש דהיכא דאיכא עדים בדבר מכוער תלא אף מן הבעל דאתי שפיר ואין להקשות משם כלל ועוד י"ל דהתם אירי כגון שנתחלה כששאלוה שתקה ולאחר שעה אמרה דאינה טומאה ונותנת טעם על שתיקותה ועוד מקשה רבינו תם דבכל השמועה אינו מזכיר כפיית הבעל אלא כפיית האשה ונראה

אמר אמימר דאמרה בעינא ליה ומצערנא ליה אבל אי אמרה מאוס עלי לא כפינן לה פי' אם שאלו אותה למה את עושה כך אינך חפצה בבעלך והיא תשיב להם בעינא ליה ואי אפשי שיגרשני וזה שאני מורדת בו כדי לצערו וליסרו במרדה זה אז אינה מפסדת כתובתה כ"א ז' דינרים בשבת ואם קפץ ונתן לה גט נותן לה כתובתה חוץ מז' דינרים בכל שבת אבל אי אמרה מאוס עלי ואיני חפץ בו כלל יתן לי גיטי איני חוששת מכתובתי לא כייפינן לה לעגנה ולעכבה שתפחות כתובתה מעט מעט אלא אם רוצה הבעל נותן לה גיטא ותפסיד כתובתה מיד שהתובעת גירושין ורוצה להפסיד כתובתה צריך להתרות בה ולהודיעה שהיא מפסדת הכתובה אם תחזור הרי טוב ואם לאו נותן לה גיטא ומפסדת כל כתובתה. מר זוטרא אמר כפי' לה אע"ג דאמרה מאיס עלי אולי תחזור ותתפייס הוה עובדא ואכפיי' מר זוטרא ונפק מיני' ר"ח

אלא למאן דאמר ממלאכה חולה בת מלאכה היא אלא מתשמיש כולי עלמא לא פליגי דהויא מורדת כי פליגי ממלאכה מר סבר ממלאכה לא הויא מורדת ומר סבר ממלאכה נמי הויא מורדת: גופא המורדת על בעלה פוחתין לה מכתובתה שבעה דינרים בשבת רבי יהודה אומר שבעה טרפעיקין [ו]רבותינו חזרו ונמנו [ב]שיהו מכריזין עליה ארבע שבתות זו אחר זו ושולחין לה ב"ד הוי יודעת שאפי' כתובתיך מאה מנה הפסדת אחת לי ארוסה ונשואה אפילו נדה אפי' חולה ואפי' שומרת יבם אמר ליה ר' חייא בר יוסף לשמואל נדה בת תשמיש היא אמר ליה אינו דומה [ג]מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו אמר רמי בר חמא [ג]אין מכריזין עליה אלא בבתי כנסיות ובבתי מדרשות אמר רבא דיקא נמי דקתני ארבע שבתות זו אחר זו ש"מ אמר רמי בר חמא [ד]פעמים שולחין לה מבית דין אחת קודם הכרזה ואחת לאחר הכרזה דרש רב נחמן בר רב חסדא הלכה כרבותינו אמר רבא [ג]האי בורכא אמר ליה רב נחמן בר יצחק מאי בורכתיה אנא אמריתה ניהליה ומשמיה דגברא רבה אמריתה ניהליה ומנו רבי יוסי בר' חנינא ואיהו כמאן סבר כי הא דאתמר רבא אמר רב ששת [ה]הלכה נמלכין בה רב הונא בר יהודה אמר רב ששת הלכה אין נמלכין בה היכי דמיא מורדת אמר אמימר [ו]דאמרה בעינא ליה ומצערנא ליה [ז]אבל אמרה מאים עלי לא כייפינן לה מר זוטרא אמר כייפינן לה הוה עובדא ואכפה מר זוטרא ונפק מיניה רבי חנינא מסורא ולא היא התם סייעתא דשמיא הוה [ט]כלתיה דרב זביד אימרדא הוה תפיסא חד שירא יתיב אמימר ומר זוטרא ורב אשי ויתיב רב גמדא גבייהו יתבי וקאמרי מרדה הפסידה בלאותיה קיימין אמר להו רב גמדא משום דרב זביד גברא רבה מחניפיתו ליה והאמר רב כהנא מיבעיא בעי רבא ולא פשיט איכא דאמרי יתבי וקאמרי [ח]מרדה לא הפסידה בלאותיה קיימין אמר להו רב גמדא משום

אלא מפשמיש דכולי עלמא לא פליגי דהויא מורדת: חזרו ונמנו. שלא יהו אותה לפחות מעט מעט אלא יפסידוה כל כתובתה לאחר ארבע שבתות של הכרזה: **דיקא נמי דקתני ארבע שבתות.** ימים שאינם של מלאכה והכל מצוין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות: **בורכא.** דבר שאינו הגון: **ואיהו כמאן סבר.** רבא דאמר בורכא היא כמאן סבר: **נמלכין בה.** משהין את גיטה ומחזירין עליה שתחזור בה ובתוך כך פוחתין מכתובתה שבעה דינרין בשבת: **היכי דמיא מורדת.** דכופין אותה דמשהין גיטה ופוחתין כתובתה: **דאמרה בעינא ליה כו'.** שיש לכופה על ידי פחיתת כתובתה: **אבל אמרה מאים עלי.** לא הוא ולא כתובתו בעינא: **לא כייפינן לה.** להשהותה אלא נותן לה גט ויוצאה בלא כתובה: **כלתיה דרב זביד אימרדא.** ואמרה מאים עלי: **הוה תפיסא חד שירא.** מעיל אחד שהכניסה לו בכתובה: **תפסידה בלאותיה קיימין.** אפילו בגדיה שהכניסה לו בנדוניתה ומאוס עליו בכתובתה ועדיין הבלאות קיימין תפסיד אותם: **מיבעיא בעי.** אם הפסידה בלאותיה אם לאו: משום

מסורת הש"ס

ה) [תוספתא פ"ה ע"ס], ו) [לעיל סב: וש"ין], ז) [שבועות יב: חולין פח: ובחולין פרק"י שהוא מלשון בור וכ"כ בערוך ערך ברך ה' לומר דבר בורות הוא ובור הוא מי שאומר דבר זה ועי' פירוש רש"י בשבועות יב: בענין אחר], ד) מורי הרב ר' אליגדור ז"ל כתב דבמורדת האומרת בעינא ליה ומצערנא ליה דפותחין לה ז' דינרין עד כלות כתובתה כמתני' ובמאים עלי להשהותה י"ב חודש ואז תלא בלא כתובה וזה כדברי ר"ת כמ"ש בתוספותיו וכתב כמו כן אלא שבא מ"ש ברב אלפס דלא קנסינן לה בדילה מה שהגיעה עמו אלא מפסקת הכל ומהר"ש כתב כרב אלפס. מ"ר, ה) [פרשת בלק סימן קלד],

גליון הש"ם

גמ' כלתיה דרב זביד אימרדא. בפרק"י איזהו נשך יא הגי' כאן אמרית: **תד"ה** אבל כו'. וי"מ דבופין וכו'. עי' גיטין פל ע"א תוס' ד"ה הכא (בילה) [בדילה]:

הגהות הב"ח

(א) תד"ה ואיהו כו' ורב נחמן בר רב חסדא כו'. נ"ב כרב ששת וכאמר דאמר הלכה אין נמלכין בה קאמר: (ב) ד"ה אצל כו' לא יהבו ליה אחריתא:

מוסף רש"י

האי בורכא. דבר הבדוי מן הלב (שבועות יב:) אי: אינו עיקר, לשון בור (חולין פח:).

תוספות רי"ד (המשך)

ואם לא תחפוץ לחזור בה ורוצה הבעל לגרשה ולזכות בכל כתובתה נותן לה גיטא ומפסדת הכל אחת אורוסה ואחת נשואה ואפי' נדה ואפי' חולה וא' שומרת יבם פי' אחת אורוסה שאינה חפצה להנשא מפסדת מאתים זוז שיש לה מן האירוסין בתנאי ב"ד וגם שומרת יבם נמי שאינה רוצה להתייבם היא בכלל מורדת. אר"ח בר יוסף לשמואל נדה בת תשמיש היא א"ל אינו דומה מי שיש לו פת בסלו. אמר רמב"ח כשמכריזין עליה אין מכריזין עליה אלא בב"כ ובב"מ. א"ר דיקא נמי דקתני ד' שבתות זא"ז ש"מ: אמר רמב"ח פעמים שולחים לה מב"ד אחת קודם הכרזה ואחת לאחר הכרזה דרש ר"נ בר ר"ח הלכה כרבותינו אמר רבא הא בורכתא פי' דבר יתר הוא שאינו הגון לקונסה מיד בכל כתובתה א"ל רנב"י ומאי בורכתא אנא אמריתה ניהלי' [ומשמיה דגברא רבה אמריתה ניהליה] ומנו ר' חנינא ואיהו רבא במאי סברא כי הא דאיתמר רבא אר"ש הלכה נמלכים בה פי' אין קונסים אותה בכל כתובתה אלא נמלכים בה בכל שבת אולי תתפייס אם לא תתפייס פותחין לה מכתובתה ז' דינרים יותר לא מתקנים. היכי דמי מורדת

ק א מיי' פכ"ז מהלכות אישות הלכה י סמג לאוין פז טוש"ע אה"ע סימן פ סעיף טו:

קא ב ג ד ה ו ז ח מיי' פי"ד שם הלכה ט י יא סמג שם טוש"ע שם סי' עז סעיף ג וסעיף ג:

תוספות רי"ד

או ישלים עמה או יוציא ויתן כתובה בודאי שהדין עמה ומיהו בתוך ימי מרדו היא מרוחת ג' דינרים בכל שבת. מורדת ממאי ר"ה אמר מתשמיש ר"י אומר ממלאכה מתשמיש כו"ע לא פליגי דהויא מורדת כי פליגי ממלאכה מר סבר מתשמיש אין ממלאכה לא ומר סבר אפי' ממלאכה. פי' ר"ה לטעמיה דאמר לעיל יכולה אשה ש"ל א"נ וא"ע הלכך ממלאכה לא הויא מורדת אלא מתשמיש ור"י ב"ח ל"ל דר"ח וקסבר אין האשה י"ל לבעלה א"נ וא"ע ואי אמרה הוי מורדת א"נ דכו"ע יכולה אשה לומר לבעלה א"נ וכו' מיהו דוקא במעשה ידיה המפורשין במשנה דתנן וכמה היא עושה לו משקל ה' סלעים וכו' שתחת מע"י תקנו המזונות אבל שאר מלאכות המפורשות במשנה כגון טוחנת ואופה וכו' א"י להפטר מהן הלכך אם מרדה שלא לעשותן הוי מורדת ופסקי' רבואתא הלכה כר"ה (והרב אומר דלר"ה לא הוה מורדת לעולם אלא מתשמיש לבדו שהוא עיקר האישות) תנן המורד על אשתו וכו' בשלמא למ"ד מתשמיש שפיר דכי היכי דאיהי משעבדא ליה לדידיה איהו נמי משועבד לה לדידה אלא למאן דאמר ממלאכה מלאכה מי משעבד לה אין באומר איני זן ואיני מפרנס פי' והמזונות הן תחת המלאכה והא"ר האומר איני זן ואיני מפרנס יוציא ויתן כתובה פי' והיכי תנן מוסיפין לה ג' דינרים וחו לא ומהדר ולאו לאימלוכי ביה בעי פי' ואע"ג דא"ר יוציא ויתן כתובה [אינו] מיד אלא נמלכים בו ומתרים בו שאם לא יתרצה חייב להוציא וליתן כתובה ומאי דתנן מוסיפין לה על כתובתה באותן הימים שנמלכים לפתותו שאע"פ שנתפייס נותן לה בכל שבת ג' דינר כל הימים שעמד במרדו ומכאן מוכח שאם טוענת האשה ואומרת א"א בתוס' זה או תתרצה ותשלים עמי או תן לי גיטי וכתובתי שהדין עמה כדכתיב לעיל. אבל אם הבעל אומר לאשה כשהיא מתפייסת א"א לעמוד בתוספסת שא"א לעמוד בלא אשה או תתרצה עמי או צאי בלא כתובה אין שומעין לו שאין דומה האיש לאשה שיעגון האשה גדול משל האיש שהאשה אסורה לכל אבל האיש אפשר לו באשה אחרת לפיכך אין דינן שוה ואין לו אלא הפחת שפותח לה בכל שבת א"נ טעמא דמילתא מפני שהמורדת היא מפסדת את דינה והבעל מרויח מה שלא היה ראוי לו אבל המורד אינו מפסיד משלו כלום והאשה אינה מרווחת כלום אלא שלא נתנה כתובה לגבות מחיים כ"ז שעומד עמה לשלום (אבל) [ולכן] אם הוא בוגד בה דין הוא להוציא וליתן כתובה מיד אם האשה תובעתו ואם ברח ואינו שומע לדברי חכמים מוסיפים לה ג' דינרים בשבת וכשכופין אותו נותן לה כל כתובתה וכל הדינרים שהוסיפו לה וכל אלה המעגנין נשותיהן חייבים הם לתת ג' דינרים בשבת תוס' על כתובתה והדינרים הללו הן כסף צורי מדתני ר"י ג' טרפעיקין ואמרינן בגמרא מאי טרפעיקין אר"ש איסתרא וכמה איסתרא פלגי זוזי וחצי זוז צורי הוא סלע מדינה [ו] שהוא שוה ח' ואמרינן נמי התם תנ"ה ר"י אומר ג' טרפעיקין שהן ט' מעות מעה וחצי בכל יום אלמא דינר צורי הוא שיש לו ו' מעה כסף: ת"ר המורדת על בעלה פותחין לה מכתובתה ד' דינרים בשבת ר"י אומר טרפעיקין ורבותינו חזרו ונמנו שיהא מכריזין עליה ד' שבתות זו אחר זו ושולחים לה שליח מב"ד שאפילו כתובתך מאה מנה הפסדתה פי' מכריזים עליה בבה"כ ובהמ"ד אולי תיבוש ותיכלם ותחזור בה וגם שישמעו קרובים וידברו על לבה

ו) נראה דל"ל שהוא אחד משמונה מטלע צורי.

משום דרב זביד גברא רבה הוא. ולא יערער על דבריו מחמת ענותנותו: **מפקיבו דינא.** לחובתו: **ומשהינן לה.** אולי תחזור בה: **תריסר ירחי שתא.** ותו לא: **שתבע הוא.** והיא מורדת: **תבעה היא.** והוא מורד: **אין נזקקין לה.** לכתוב לה אגרת מרד להוסיף על כתובתה. ולקמן מסיק פירושא ואזיל משום דלא מפקדא אפריה ורביה: **לארוסה מבעי ליה.** וכותבין אגרת על הבעל: **דלא מפקדא.** בפריה ורביה כדאמרינן ביבמות (דף סה.): **חוטרא לידא.** רוצה אני שיהא לי בן שיחזיק בידי בזקנותי ואשען עליו ובשעת מותי יקברני: **תבע לחלוץ.** והיא איננה רוצה אלא להתייבם נזקקין לו לכתוב אגרת מרד עליה: **אין נזקקין לו.** לפי שאין מתכוין לשם מצוה וכמשנה אחרונה ואמרינן ליה זיל נסיב אחריתי: **אסתירא.** שלא מדינה: **פלגא דזוזא.** זוז צורי שהוא שש מעה כסף ממלא טרפעיק שלשה מעות: **מעה ואלי ליום.** לשעת ימי המעשה ומשעת לא יהבינן לה כדאמר לקמן: **מאי שנא איהו דיהבינן ליה דשבת.** כשהיא מורדת עליו דהא שבעה טרפעיקים טרפעיק ליום: **כשבר שבת.** [כמו שמשתכר בשבת] גזרה משום מקח וממכר ושכירות: מה בבאה מחמת טענה דאמרה בעינא [ג]חוטרא לידא ומרה לקבורה ה"נ שומרת יבם בבאה מחמת טענה אלא אידי ואידי שתבע הוא ולא קשיא [ד]כאן לחלוץ וכאן לייבם דאמר ר' פדת אמר ר' יוחנן תבע לחלוץ נזקקין לו תבע לייבם אין נזקקין לו מאי שנא לייבם דלא דאמרינן ליה זיל ונסיב איתתא אחריתי לחלוץ נמי נימא ליה זיל ונסיב איתתא אחריתי אלא [ה]דאמר כיון דאגידא בי לא קא יהבו לי אחריתי הכא נמי כיון דאגידא בי לא קא יהבו לי אחריתי אלא אידי ואידי שתבע לייבם ולא קשיא כאן כמשנה ראשונה כאן כמשנה אחרונה דתנן [ו]מצות יבום קודמת למצות חליצה בראשונה שהיו מתכוונין לשום מצוה עכשיו שאין מתכוונין לשום מצוה [ז]אמרו מצות חליצה קודמת למצות יבום: עד מתי הוא פוחת וכו': מאי [ח]טרפעיקין אמר רב ששת אסתירא וכמה אסתירא [ט]פלגא דזוזא תניא נמי הכי ר' יהודה אומר שלשה טרפעיקין שהן תשע מעין מעה וחצי לכל יום אמר ליה רבי חייא בר יוסף לשמואל מאי שנא איהו דיהבינן ליה דשבת ומאי שנא איהי דלא יהבינן לה דשבת איהי דמיפחת קא פחית לא מיחזי כשכר שבת איהו דאוסופי קא מוספא מיחזי

מסורת הש"ס

א) [לעיל סג.], ב) [יבמות סה:], ג) [שם לט:] בכורות יג., ד) [גיטין מה:], ה) [קדושין יח: וש"נ], ו) [ולפי לפי משנה ראשונה היינו יתיבנו דבריו לפי המסקנא. מ"ר],

הגהות הב"ח

(א) תד"ה ודיני כו' נראה דאיה דא"כ לדבריו אפילו בלא אמתלא הוה לן למימר דבופין דהתם אין כותבין אפילו בלא אמתלא משום דמצות חליצה קודמת ואדרבה יש להוכיח כו' כל"ל: (ב) בא"ד אבל אם אינו רוצה. נ"ב פי' היכא דהיא מפלה אומו והוא אינו רוצה לא ליבם ולא לחלוץ:

מוסף רש"י

אחת לי. כולן שוות בתורת מרד ואפילו שהיא נדה לו מולה והיא מורדת (לעיל סג.). **ארוסה.** שאמרה לא אגאנא (שם). **חוטרא לידא.** עץ שאשען עליו לעת זקנתה ואם אמות יקברני (יבמות סה:). **מצות חליצה קודמת למצות יבום.** שהמייבם את יבמתו שלא לשם מצוה פוגע באיסור אשת אח (בכורות יג.). **אסתירא.** שלא מדינה, שמיעת שבשלא צורי דסיינו אלי דיבר (גיטין מה: וכעי"ז קדושין יא:).

תוספות רי"ד

מסורא ומסיק תלמודא ולא היא סייעתא דשמיא הואי פי' ואין ללמוד מאותו מעשה אלא כיון שחובעת גירושין לא כייפי' לה (אבל הרב פי' דאדרבה להקל באו עליה ולא להחמיר וכך היא משמעות הדברים: ה"ד מורדת שכופין אותה על הפסד כתובתה לרבנן דאדאי ולרבותינו כדאית להו דאמרה בעינא ליה ומצערנא ליה שאין בעלה מאוס בעיניה בין תובעת גירושין בין אינה תובעת גירושין הואיל ואין בעלה מאיס בעיניה ודאי כופין אותה ע"י הפסד כתובתה כדי שתתפייס עם בעלה אבל אמרה מאיס עלי שבעלה מאיס בעיניה לא כייפינן לה ע"י הפסד כתובתה אלא מניחין אותה במרדה דכיון דבעלה מאיס בעיניה אנוסה היא בדבר ולא מדעתה עושה כן ואפילו אשה כשרה אי אפשר להבעל לשנאוי לה ואע"פ שאין שום מום ניכר בו הרבה פעמים אשה מואסת בבעל ואע"פ שאין שום מום ניכר בו וזה דומה לאדם שאין יכול לאכול מאכל השנאוי לו ונתעב עליו ואין שום דרך כאן לכפויה כ"א לעשות דרך בקשה ולפתותה אולי תחשוק בו ואדרבה אם היינו יודעים בוודאי שטעמה אמת שהוא מאוס בעיניה ולא נתנה עיניה באחר היינו כופין הבעל להוציא כי הך דתנן לקמן בפרק המדיר ואלו שכופין אותן להוציא מפני שהוא מאוס בעיניה ואין האשה יכולה לסבול שתבעל לו אלא משום דהכא אנו מסופקים בטענתה שכיון שאין אנו רואים בבעלה באותן המומים י"ל שמא עיניה נתנה באחר (שהיא) [ומשום זה היא] אומרת כך לפיכך אין כופין הבעל להוציא אבל מ"מ גם היא נמי אין כופין להפסיד כתובתה דשמא טענתה אמת דלב יודע מרת נפשו אלא מפתין אותה שמא תחשוק בה ואם רואין שאינה מתרצה בדבר אין ב"ד נזקקים לכופה דשמא אנוסה היא ושמא גם היא עציבה בדבר שבעלה מאוס בעיניה ואי משום עיגון הבעל

משום דרב זביד גברא רבה הוא אפכיתו ליה לדינא עילויה האמר רב כהנא מיבעיא בעי לה רבא ולא פשיט השתא דלא אתמר לא הכי ולא הכי [א]תפסה לא מפקינן מינה לא תפסה לא יהבינן לה [ב]ומשהינן לה תריסר ירחי שתא אגיטא ובהנך תריסר ירחי שתא ליית לה מזוני מבעל אמר רב טובי בר קיסנא אמר שמואל כותבין אגרת מרד על ארוסה ואין כותבין אגרת מרד על שומרת יבם מיתיבי [ג]אחת לי ארוסה ונשואה אפילו נדה אפילו חולה ואפילו שומרת יבם לא קשיא כאן שתבע הוא כאן שתבעה היא דאמר רב תחליפא בר אבימי אמר שמואל [ד]תבע הוא נזקקין לו תבעה היא אין נזקקין לה במאי אוקימתא להא דשמואל בשתבעה היא האי כותבין אגרת מרד על ארוסה לארוסה מיבעי ליה הא לא קשיא תני לארוסה מאי שנא שומרת יבם דלא דאמרינן לה זיל לא מפקדת ארוסה נמי נימא לה זיל לא מפקדת אלא

ומצערנא ליה לר"ת דהכי פירושו בעינא ליה ואינה רוצה להתגרש בלא כתובה ומצערנא ליה עד שיגרשנה ויתן לה כתובה אבל אמרה מאיס עלי ולא בעינא ליה לא הוא ולא כתובתו לא כייפינן לה שתחזור בה ע"י שנאמר שלא תועיל מחילה משום דהוי בטעות דאגב צערה קא אמרה הכי ומתוך כך לא יגרשנה בעלה שאינו רוצה ליתן כתובה אלא מחילה גמורה היא ומתוך כך יעלה בדעתו לגרשה מר זוטרא אמר כייפינן לה דהויא כמחילה בטעות והיינו כפיה דעל ידי כך תשאר תחת בעלה שלא ברצונה כי בעלה לא יגרשנה כיון שחייב ליתן כתובתה ואין חילוק למר זוטרא בין מורדת דבעינא ליה ומצערנא ליה בין אומרת מאיס עלי ור"מ נמי פירש דאין כופין הבעל ליתן גט וגם בקונט' לא פי' שיכופו הבעל ליתן גט: **משום דרב זביד גברא רבה הוא אפכיתו לדינא עילויה.** ולא"ת כיון דלא פשיט המע"ה וכיון דתפסה לא מפקינן מינה וי"ל דהוה נמי שיראי טובא דלא הות תפיסה ובלישנא קמא קאמר משום דרב זביד גברא רבה אחנפיתו ליה משום הך שיראי דהות תפיסה ובאיכא דאמרי קאמר משום הכי שיראי דלא הות תפיסה אלא הבעל היה תפוס: **תבע לחלוץ נזקקין לו.** פי' בקונט' והיא אינה רוצה אלא להתייבם וכן תבע לייבם פירוש והיא אינה רוצה אלא לחלוץ ותימה דמאי קא פריך לייבם נמי כיון דאגידא ביה לא יהבי ליה איתתא אחריתי ומאי לייבם ומאי לחלוץ אינו רוצה לחלוץ שלא יצטרך ליתן כתובה ועי"ל תבע לחלוץ והיא אינה רוצה לא לחלוץ ולא לייבם וכן תבע לייבם וכן הא דאמר כאן שתבעה היא והוא אינו רוצה לא לחלוץ ולא לייבם ומאי להקשות מ"כ מאי פריך שומרת יבם נמי בבאה מחמת טענה מאי איריא בבאה מחמת טענה אפילו אינה באה נמי תיקשי ליה מדתנן בהחולץ (יבמות לט.) חוזרין אצל גדול ואומרים לו עליך המלוה או כנוס או פטור וקאמר בגמ' דחוזרין אצל גדול למיכפייה אלמא בתבעה היא נמי כייפינן ליה אפילו אינה באה מחמת טענה דאיכא למימר דכייפינן ליה אבל אין מזקקין לו לכתוב עליו אגרת מרד להוסיף על כתובתה אי נמי משום דהיא גופה איכא לפרושי בבאה מחמת טענה לכך נקט נקט למיפרך מהאי טעמא: **מאי שנא לייבם דלא.** ולא"ת [ו]אי מילתיה דר' יוחנן לפי משנה אחרונה כדמשמע פשטא דמילתא מ"כ מאי פריך לייבם נמי כיון דאגידא ביה לא יהבי ליה איתתא אחריתא והא לייבם לא נוכל לכוף אותה לפי משנה אחרונה ואי לחלוץ הוא אינו רוצה לחלוץ אלא לייבם ומאי שייך לכופה לדבר שאינו תובע הוא וי"ל דמעיקרא ס"ד מילתיה דרבי יוחנן לפי משנה ראשונה ומשום הכי פריך דאפילו לייבם נמי נוכל לכופה ולבסוף דמשני כאן כמשנה ראשונה כאן כמשנה אחרונה מילתיה דר' יוחנן נמי לפי משנה אחרונה נזקקין לחלוץ ואין נזקקין לייבם וה"ה דאכתי הוה מצי לשנויי כאן לחלוץ כאן לייבם כדבי יוחנן ואידי ואידי לפי משנה אחרונה אלא דניחא ליה לאוקמא תרוייהו כשתבע לייבם דדומיא דאחרוסה קתני שתובע לכנוס והיא מורדת. ר"ת. וק"ק דאין תיסק אדעתין למימר דאתי לפי משנה ראשונה אדרבה לפי משנה ראשונה איכא מסתברא לייבם נזקקין לו לחלוץ אין נזקקין לו וי"ל דאפי' לפי משנה ראשונה נזקקין לו לחלוץ משום דבדיליה תלי רחמנא אם לא יחפוץ האיש כדאמרינן בהחולץ (יבמות דף לט: וש"ס) אבל לייבם ס"ד שאין מוסרין אותה לייבם על כרחה אי נמי י"ל תבע אף לחלוץ נזקקין לו תבע לייבם דווקא אין נזקקין לו: **ודיני חליצה ויבום.** פירש בקונטרס בהחולץ (ג"ז וש"ס) גבי הא דמייתי התם מתניתין דבכורות (דף יג. וש"ס) משנה ראשונה ואחרונה דמייתי הכא ואמר רב עלה דאין כופין ופירש בקונטרס דאפילו למשנה אחרונה דמצות חליצה קודמת אין כופין אותו לחלוץ היכא דניחא לתרוייהו ליבומי דיומא תרוייהו לאו למצוה מכווני ופגע בערוה אלא אי בעי מייבם אע"ג דמצות חליצה קודמת ומיהו היכא דאיהו לא בעי ליבומי ואיהי אמרה לא בעינא ליה ואמרה דבריס ניכרים אי מצינן לאטעויי מטעינן ליה לא מצינן לאטעויי כייפינן ליה לחלוץ דאמר רב ששת בפ"ק דיבמות (דף ל.) מנין ליבמה שנפלה לפני מוכה שאין שאין חוסמין אותה לפניו כו' ולא תימא מוכה שאין דווקא אלא כל אמתלא שאתן לדבריה דתנן בהמדיר (לקמן דף עז.) מעשה בלילון בבורסי שמת ולו אח בורסי ואמרו חכמים יכולה היא שתאמר לאחיך הייתי יכולה לקבל ולך אייי יכולה לקבל ועוד פסקינן והלכתא כותבין אגרת מרד על ארוסה ואין כותבין אגרת מרד על שומרת יבם מכל הני טעמי כייפינן ליה לחלוץ ושקלה כתובתה וכל הני אין כופין דהכא דניחא להו לתרוייהו עכ"ל ואור"י דמה שהביא ממוכה שאין ומבורסי אינה ראיה דדוקא מוכה שאין ובורסי דהוו מהגר דכופין אותו להוליא ומה שהביא נמי מאין כותבין אגרת מרד על שומרת יבם לאו ראיה היא (א) דהתם אין כותבין אפילו בלא אמתלא משום דמצות חליצה קודמת וא"כ לדבריו אפילו בלא אמתלא הוה לן למימר דכופין ואדרבה יש להוכיח משם דאין כופין דאי בר כפייה הוא למה ליה למימר דאין כותבין אגרת מרד עדיפא מינה ה"ל למימר דכופין אותו לחלוץ ואמרינן נמי בשמעתין תבע ליבום אין נזקקין לו משמע אין נזקקין לו לכתוב אגרת מרד אדרבה נזקקין לה וכייפינן ליה ולהכי נראה לר"י דרב חיילי בכל ענין דודאי בכל ענין אין כופין ואף לפי' ר"ת דמפרש דאמר רב אין כופין קאי אמשנה ראשונה דאין כופין ליבום אע"פ שמצות יבום קודמת וע"מ בזמן הזה היכא שידוע לנו שמתכוונין למצוה כגון אותן שבאין לחלוץ דאותן ודאי אין מתכוונין לא לשום נוי ולא לשום איסות אבל היכא דלא ברור לן שמתכוונין למצוה כופין במילי ומרחיקין אותן מן היבום דקי"ל כאבא שאול כמו שפירשנו (דף לט: ד"ה אמר רב) וגם לפירושו אם תבע לייבם לא כייפינן ליה לחלוץ אלא מטעינן ליה אם אינה חפצה אבל אם (ב) אינו רוצה לא ליבם ולא לחלוץ נראה לכופין:

מיחזי

מהו שכופין אותן להוציא וכשהאשה נמנעת מן התשמיש ומן המלאכות שחייבת לעשותן לו זו היא המורדת שפותחין לה מכתובתה בכל שבת ושבת וצריכה התראה ואח"כ תקנו תקנה אחרת שיכריזו עליה ד' שבתות וא"ז ושולחין לה מב"ד הוי יודע שאפילו כתובתך ק' מנה הפסדת ואמרינן עלה ארמב"ח פעמים שולחים לה א' קודם הכרזה וא' אחר הכרזה כל אלה לענין מה ששם לה בעלה על עצמו ואינו מצוי בעינו או מה שבלה ואבד מנדוניתה ומתכשיטי' שהן נצ"ב שצריך הבעל לשלם לה דמיהן מפני שאחריות עליו היו פוחתין מאשה על האיש

עין משפט נר מצוה

קב א מיי' פי"ד מהלכי אישות הל' יג טור ש"ע אה"ע סימן עז סעיף ג:
קג ב מיי' שם הלכה י טור ש"ע שם סעיף ג:
קד ג ד ה מיי' פ"ג מהלכי יבום וחליצה הלכה י סמג עשין נא טוש"ע שם סימן קסה סעיף ו ג:
קה ו מיי' פ"ז שם הל' ג ופ"ב הלכה ז סמג עשין נב טוש"ע שם סעיף א:
קו ז טור ש"ע שם סעיף ו ונהג"ה:

תוספות רי"ד (המשך)

יכול לישא אשה אחרת עד שלא יפטור לזו ויוציא זו ויתן לה כתובתה שאין בית דין יכולין לקנוסה בכתובתה מאחר שהיא טוענת טענת אונס וזה הפתרון הוא נכון שאין לזזו ממנו. ולפי"ז הפתרון היכא שאומרת מאיס עלי לא הוי מורדת וא"כ כשבא לגרשה נותן לה כתובה ותוספת שהרי התוספת כותב אדם לאשתו בעבור חיבת ביאה וכבר בא עליה ואימתי אין לה תוספת כשמגרשה משום מורדת שכך היא תקנות הגאונים שתוספת אין לה אבל כתובה יש לה אבל עכשיו שמגרשה משום טענה ולא הוי מורדת אפילו תוספת יש לה שהרי אינו מגרשה כתקנות הגאונ' שנאמר כתובה יש לה תוספת אין לה); כלתי' דר"ז אימרדא הות תפישה חד שיראי יתיב אמימר ומ"ז ור"א ויתיב ר"ג גבייהו וקאמר מרדה הפסידה בלאותי' קיימים א"ל ר"ג משום דר"ז גברא רבא הוא מחנייפתו ליה והאמר ר"כ מיבעי בעי ליה לרבא ולא איפשטא ומאי דתנן עד כנגד כתובתה כל הכתוב בשטר הכתובה משמע ואפילו נכסי נדוניתה אלא קא מבעי ליה דר"ל דוקא מידי דמיחסר גובינא כגון שנאבדו או שבלו שאינו משלם לה הפחת שלהן אבל מה שהן קיימים דקיימו בעיני' ולא מיחסרא גובינא לא הפסידה א"ד כתובתה קאמר ואע"פ שהן קיימים. איכא דאמרי יתיב וקאמרי מרדה לא הפסידה בלאותיה קיימים א"ל ר"ג משום דר"ז גברא רבא הוא אכפיתוהו לדינא עלוי' והאמר ר"כ מיבעי' בעי ליה רבא ולא איפשטא ליה ומסיק תלמודא והשתא דל"א הלכתא לא כמר ולא כמר תפשה לא שקלי' מינה לא תפשה לא יהבין לה ומשהינן לה תריסר ירחי שתא אגיטא וזהו דין המורדת מכח ההלכה כמו שאמרנו וראיתי כתוב לר' שרירא גאון ז"ל וששאלתם אשה הישבת תחת בעלה ואמרה לו גרשני איני רוצה לשבת עמך חייב לה כלום מכתובתה או לא וכגון זו אי הוה מורדת אי לא. כך ראינו ששורת הדין היתה מעיקרא שאין מחייבים את הבעל לגרש את אשתו אם תבעה גירושין חוץ מאותן שאמרו רבותינו

סד: אף על פי פרק חמישי כתובות

מיחזי כשכר שבת. וא"ת והא שכר שבת על ידי הבלעה מותר כדאמרינן בפרק הזהב (ב"מ דף נח.) אם היה שכיר שבת שכיר חדש שכיר שנה נותנין לו שכר שבת וי"ל דהכא אסור משום דלא הוי כמו הבלעה דאין מוסיפין לכל שבת יחד אלא מה שעולה בכל יום ויום שאם יתפייס היום או למחר באמצע השבוע אין מצטרפין כל ימי השבוע זה עם זה: **וחצי חצייה לפסול את הגוייה.** הך פסול גוייה אין זה לותה גזרה די"ח דבר דהאוכל אוכל ראשון כו' כמו שפירשנו בפרק כילד משתתפין (עירובין דף פב: וש"נ):

כמאן כרבי חידקא כו'. וא"ת לדידיה נמי לא ניחא ליה למאן דאמר אוכלת עמו לילי שבת אוכלת ממש ושמא היה יכול לומר ולנעמיך ולפי המסקנא אתי שפיר דכל היתרון הוי לארחי ופרחי: אחרי

מיחזי כשכר שבת אמר ליה ר' חייא בר יוסף לשמואל מה בין מורד למורדת אמר ליה צא ולמד משוק של זונות מי שוכר את מי דבר אחר זה יצרו מבחוץ וזו יצרה מבפנים: **מתני'** [א]המשרה את אשתו על ידי שליש לא יפחות לה משני קבין חטין או מארבעה קבין שעורין אמר רבי יוסי לא פסק לה שעורין אלא ר' ישמעאל שהיה סמוך לאדום ונותן לה חצי קב קיטנית וחצי לוג שמן וקב גרוגרות או מנה דבילה ואם אין לו פוסק לעומתן פירות ממקום אחר [ב]ונותן לה מטה מפץ ומחצלת ונותן לה כפה לראשה וחגור למתניה ומנעלים ממועד למועד וכלים של חמשים זוז משנה לשנה ואין נותנין לה לא חדשים בימות החמה ולא שחקים בימות הגשמים אלא נותן לה כלים של חמשים זוז בימות הגשמים והיא מתכסה בבלאותיהן בימות החמה והשחקים שלה [ג]נותן לה מעה כסף לצורכה [ד]ואוכלת עמו מלילי שבת לילי שבת [ה]ואם אין נותן לה מעה כסף לצורכה מעשה ידיה שלה ומה היא עושה לו משקל חמש סלעים שתי ביהודה שהן עשר סלעים בגליל או משקל עשר סלעים ערב ביהודה שהן עשרים סלעים בגליל [ו]ואם היתה מניקה פוחתין לה ממעשה ידיה ומוסיפין לה על מזונותיה [ז]במה דברים אמורים בעני שבישראל אבל במכובד הכל לפי כבודו: **גמ'** מני מתניתין לא רבי יוחנן בן ברוקא ולא ר"ש [ח]דתנן [ט]וכמה שיעורו מזון שתי סעודות לכל אחד ואחד מזונו לחול ולא לשבת דברי ר"מ רבי יהודה אומר לשבת ולא לחול וזה וזה מתכוונין להקל ר' יוחנן בן ברוקא אומר כסר הלקוח בפונדיון מארבע סאין לסלע ר"ש אומר שתי ידות לכסר משלש כסרות לקב [י]חציה לבית המנוגע ולפסול את הגוייה [יא]וחצי חצי חציה לקבל טומאת אוכלין מני אי רבי יוחנן בן ברוקא תמני הויין ואי ר"ש תמני סרי הויין לעולם ר' יוחנן בן ברוקא וכדאמר רב חסדא צא מהן שליש לחנווני הכא נמי אייתי תילתא שדי עלייהו אכתי תרתי סרי הויין אוכלת עמו לילי שבת הניחא למאן דאמר [יב]אכילה ממש אלא למאן דאמר אכילה תשמיש מאי איכא למימר ועוד תליסר הויין אלא כדאמר רב חסדא צא מהן [יג]מחצה לחנווני ה"נ אתיא פלגא ושדי עלייהו קשיא דרב חסדא אדרב חסדא לא קשיא הא באתרא דיהבי ציבי הא באתרא דלא יהבי ציבי אי הכי שיתסרי הויין כמאן כרבי חידקא דאמר [יד]ארבע סעודות חייב אדם לאכול בשבת אפילו תימא [טו]רבנן דל חדא [טז]לארחי ופרחי השתא דאתית להכי אפילו תימא ר' שמעון לרבנן דל תלת לארחי ופרחי לרבי חידקא דל תרתי לארחי ופרחי: אמר רבי יוסי לא פסק שעורין וכו': אלא באדום הוא דאכלין שעורים בכולי עלמא לא אכלי ה"ק לא פסק שעורים כפלים בחטין אלא רבי ישמעאל שהיה סמוך לאדום מפני ששעורין אדומיות רעות הן: ונותן לה חצי קב קיטנית: ואילו יין לא קתני מסייע ליה לר' אלעזר דאמר ר' אלעזר אין

מה בין מורד למורדת. מאי שנא כשהוא מורד אינו נותן אלא חצי טרפעיק ליום וכשהיא מורדת ונתנת טרפעיק: **מי שוכר את מי.** הוי אומר האיש שוכר את האשה ש"מ לערו מרודה: **וילרו מבחוץ.** קשיו ניכר ומתגנה: **מתני' המשרה את אשתו על ידי שליש.** שנותן לה מזונותיה בבית אפוטרופוס ואינה מתגלגלת עמו: **המשרה.** המכרה. ויכרה להם כירה מתרגמינן שירותא (מ"ב ו): **לא יפחות לה.** בשבת: **לא פסק שעורים** [ו]**כו'.** בגמ' מפרש לה: **גרוגרות.** תאנים יבשין: **דבילה.** תאנים דרוסות בעיגול ומכרכות במשקל: **מפץ.** רך ממתלגת: **לפה.** לעיף אחד משנה לשנה: **ממועד למועד.** אמנעלים קלי מנעלים חדשים לכל שלשת רגלים: **חדשים.** קשים לה בימות החמה לפי שהם חמים ויפים לה בימות הגשמים: **אלא נותן לה כלים.** חדשים של חמשים זוז בימות הגשמים כו': **והשחקים שלה.** אף כשיקנה לה חדשים. ובגמרא[ח] מפרש למאי מיבעי לה: **ונותן לה מעה כסף.** לכל שבת לדברים קטנים: **מעשה ידיה.** אוקימנן לעיל (דף נט.) מותר מעשה ידיה: [ט] **וחוכלת עמו לילי שבת.** שהוא ליל עונה: **שתי.** קשה לטוותו כפלים כשל ערב: משקל של יהודה כפלים כשל גליל: **גמ'** ה"ג **מני מתני' לא רבי יוחנן בן ברוקא ולא ר"ש: למה הוא שיעורו.** של עירובי תחומין: **מתכוונין להקל.** ר' מאיר היה רגיל לאכול פת בשבת יותר מבכאן שהיה ממשיך פת לכל מיני הבאין לפניו ור"י היה אוכל פת בחול יותר מבשבת שהיה שבע במיני מעדנים: **ר' יוחנן בן ברוקא.** נתן שיעור קלוד ככר הלקוח בפונדיון כשלוקחין ד' סאין בסלע הן שתי סעודות וקס"ד חצי קב שהרי הסלע מ"ח פונדיונין שש מעה כסף דינר ומעה שני פונדיונין הרי י"ב לדינר וד' דינר לסלע הרי מ"ח וד' סאין כ"ד קבין מ"ח חצאי קבין נמצא לר' יוחנן לחצי קב שתי סעודות: **רבי שמעון אומר.** ג' סעודות הן שתי ידות של ככר משלש ככרות לקב ונמצא הקב ט' סעודות שלש סעודות לככר ושלש ככרות לקב: **חציה.** של ככר: **לבית המנוגע.** השוהה בבית המנוגע כדי אכילת פרס חצי ככר מטמא בנגדים כדכתיב[י] והאוכל בבית יכבס בגדיו כשהוה שיעור אכילה הכתוב מדבר כדתניא בתורת כהנים[יא]. ואע"ג דגבי

סעודת עירוב אמרנו ג' סעודות בככר אין בו אלא ב' סעודות ביונויות ושל עירוב שיעורו להקל ובמומלמלות והיינו דאמרינן אכילת פרס בכל שיעור שהיית סעודה לפי ששעורוהו כחצי הככר: **וחצי חציה לפסול את הגוייה.** האוכל שיעור חצי פרס אוכלים טומאים נפסל גופו מלאכול בתרומה עד שיטבול והוא ב' ביצים שהככר של ג' לקב ח' ביצים הוא שהקב כ"ד ביצים ד' לוגין חציה של ככר ד' ביצים חצי חציה ב' ביצים: **חמני סעודות הויין.** קבייס חטים דמתני' וארבעה עשרה סעודות היא צריכה לשבת: **ואי ר"ש.** דאמר ט' סעודות לקב: **שמונה עשר הויין.** והיא אינה צריכה אלא י"ד: **לא מהן שלש לחנווני.** רבי יוחנן לא שיער בחצי קב אלא בככר הלקוח בפונדיון מן החנווני והוא לקח ארבע סאין חטין בסלע ומשתכר שלש בטורח ונמצאו בחצי קב שלש סעודות השתיס הוא מוכר בפונדיון שנתן והג' משתכר: **אלמי.** קבייס דמתניתין תרתי סרי הויין: ומשנינן **אוכלת עמו לילי שבת.** כדתנן במתני': **הניחא לו.** פלוגתא לקמיה בשמעתין: **בארחא דיהיב ציבי.** מי שמוכר לחנווני לעשות ככרות ולמכור בשוק במקום שהוא נותן לחנווני עניים לאפות אינו משתכר אלא שלש ובמקום שאינו נותן עניים מעכב לעצמו מחצה שממעטן הככרות למכור ביוקר כדי יציאת העניים: **כמאן כר' חידקא.** בתמיה. נימא כר' חידקא סתם לה מתני' דאמר בכל כתבי הקדש [שבת קיח:] ארבעה סעודות לשבת: **ר"ש.** דאמר תמני סרי הויין ואי כרבנן סבירא ליה לתנא דידן בסעודות שבת דל תלת יתירתא לארחי ופרחי: אין

מסורת הש"ס

ה) געיל נט., ו) עירובין פב: כלים פ"ז מ"ח, ז) [לקמן סה:], ח) עירובין פב:, ט) שבת קיח:, י) [לאומרי ועיין רש"י דלעיל קא. ד"ה אלמי ור"ש פרמין], יא) ס"א כלל. רש"ל, יב) [לקמן סה:], יג) [י"ל לפי ד"ה ונותן], יד) [ויקרא יד], טו) [מלורש פרשה ז].

מוסף רש"י

וזה וזה מתכוונין להקל. ר' מאיר סבר בשבת אכל אינים טפי משום דבכיס תבשילים, ואמרי שיני רוחא בשבתא שבת, ור' יהודה סבר כיון דבשבת סועד שלש סעודות אינו אוכל הרבה בכל סעודה (עירובין פב:). **כבר** הלקוח בפונדיון מארבע סאין לסלע. השתא ס"ד אלי קב הוי שתי סעודות, כיצד, ו' מעות לדינר, מעה שתי פונדיונין, נמצא דינר י"ב פונדיונין, נמצא סלע מ"ח פונדיונין, ומפה ו' קבין, לד' סאין כ"ד קבין, הרי מ"ח אלמי קבין, אלי קב לפונדיון (שם). ר"ש אומר שתי ידות לכבר. ר"ש ממעט משיעור ואומר תשע סעודות יש לקב ודי לעירוב בג' ידות של ככר של ג' ככרות לקב, נמצאת ככר השלמה שלשת הקב וב' ידותיה הוו שתי סעודות (שם). **חציה לבית המנוגע.** השתא היא והכי קתני אלי ככר השלמה שיעורו בה את העירוב ובין למר ובין למר בשהיית בית המנוגע לעומת בגדים הנכנס טמא מיד, דכתיב (ויקרא יד) והבא אל הבית ימים, אבל כשהם בגדים לא נאמרה בו עד שיהה כדי אכילה, דכתיב והאוכל בבית יכבס את בגדיו ומוקמינן לה בתורת כהנים לשהה כדי סעודה, ואע"פ שלא אכל, ואלי ככר זו הוי כדי אכילה אע"ג דלר"ש לענין עירובין הוי בככר ג' סעודות, השתא הוא דבשיעור העירוב קולא הוא, אבל שיעור סעודה קיים להו לרבנן הכי ובשיעור שיהה בכלי אכילת אלי ככר זו, והוא פרס דכוליה הש"ס על שם שעורה בפרוסה, כלומר נאלי ככר (שם). **לפסול את הגוייה.** האוכל אוכלין טמאין כאלי פרס נפסל גוייתו מלאכול בתרומה, ומדרבנן הוא, דאין אוכל טמא אדם ורבנן גזרו שהאוכל יפסל בתרומה עד שיטבול, דלאמר בפרק בתרא דיומא (פ:) הגח לטומאת גוייה דלמא דאתי לטומאת דאדם (עירובין פב:).

תוספות רי"ד (המשך)

אר"י לא פסק [לה] שעורים אלא ר"י שהוא סמוך לאדום ונותנים לה חצי קב קטנית וחצי לוג שמן קב גרוגרות או מנה דבילה ואם אין לו פוסק לעומתן פירות ממקום אחר ונותן לה מטה ומפץ ג) ואם אין לו מפץ מחצלת ונותן לה כפה לראשה וחגור

תוספות רי"ד

ד' דינרים בשבת לסוף התקינו שמכריזין עליה ד' שבתות ומפסדת כולן ואעפ"כ לא היו מחייבים את הבעל לכתוב לה גט ואם מת נפטרו יורשיו מכתובה מאשר הוא כתובה עליו אבל הנמצא בעין בין מן נדוניתה בין מתכשיטיה תחפשא לא מפקינן מינה ודלא תפשא לא מפקינן מיניה והתקינו שמשהין אותה בלא גירושין י"ב חודש שמא תתפיס ולאחר יב"ח כופין את הבעל וכותב לה גט ואח"כ רבנן סבוראי בראותם שבנות ישראל הולכות ונחלות לעובדי כוכבים ליטול להן גיטין באונס מבעליהן וישראל כותבין גיטין באונס ומסתפק לגט מעושה שלא כדין וקנפיק מינו' חורבא תקנו בימי רבה בר מר ר"ה נימוס למורדת ותובעת גירושין שכל נצ"ב שתכניסה לו משלה ישלם ואפילו מה שכלה ואבד ישלם לה. ומ"ש לה ע"ע מה שאינו מצוי לא ישלם לה ומה שמצוי נמי אע"פ דתפשה לה מפקינן מינה ומהדרי' ליה לבעל וכופין אותו וכותב לה גט לאלתר ויש לה מו"מ וכזאת אנו מתנהגים היום כשלש מאות שנה ויותר אף אתם עשו כן. ועיין מ"ש בפרק בתרא דגיטין בהל' גט מעושה שכתבתי שם שכופין הבעל עד שיאמר רוצה אני כתב ר"י ז"ל ולד"ה כל מאן דכפיניה לאפוקי בין מעיקרא דדינא כדתנן אלו שכופים אותן להוציא ומאי דדמי להון ופי' מעיקר תקנתא אי מתה לה איתתא מקמי דחיפוק מינה דבעל בגט בעל ירית לה ולא מיפקעא ירושה דבעל אלא בגירושין גמורים והל' הכי. וג"ל דדווקא המורדת על בעלה וכן אותן שכופין להוציא ירית לה בעל אבל אם הוא הדיר את אשתו או אם הוא מורד בה ואינו רוצה להתפייס עמה אלא רוצה לגרשה ומת אשתו קודם גירושי' אינו מן הדין שיירשנה שהרי אינו נוהג בה מנהג בעל ד) אבל זה שנוהג בה מנהג בעל אינו מן הדין שיגרשנה: אמר ר"ט ב"ק כותבין אגרת מרד על ארוסה וא"כ אגרת מרד על שומרת יבם ואותבינן ליה ממאי דתניא אחת היא לי ארוסה ונשואה ואפילו נדה ואפילו ש"י ושקילינן וטרינן ואסיקנא אידי ואידי שחבע ליבם ולא קשיא כאן כמשנ"ר כאן כמשנ"א דתנן מצות יבום קודמת למצות חליצה בראשונה שהיו מתכוונים לשם מצוה עכשיו שאין מתכוונים לשם מצוה אמרינן מצות חליצה קודמת למצות יבום (והרב פוסק מצות חליצה קודם למצות יבום כמשנה אחרונה); וכיון דאמרי' בפ' החולץ אר"י ב"א חזרו לומר מצות יבום קודמת למצות חליצה עד ולבסוף סברוה כרבנן דאמרי יבמה יבא עליה מ"מ בטלה לה למשנ"א ובטלה לה למימרא דשמואל דסבר כמשנ"א וכותבים אגרת מרד אף על ש"י כדתניא בברייתא וג"ל שהתובעת גט מבעלה בעודו שכ"מ כדי שלא תהיה זקוקה ליבם כדין מורדת משורין לה שהרי אוסרת עצמה על יבמה ויכול הבעל לעכבה בגט עד שתמחול לו כתובתה וזה מדין התלמוד עיין למטה בפ' דיני בהל' הפוסקים אבל תיקון הגאונים כיון שבמורדת תקנו ליתן גט בש"ש בש"ד שעדיין אינה אשתו מיהו ה"מ דשקולי נדוניתא אבל מו"מ ותוספסת לא שכל דינה דומה לדין המורדת: ר"י אומר וכו'. מאי טרעפיקין אמר ר"ש איסתרא וכמה איסתרא פלגי דזוזא תנ"ה ר"י אומר ג' טרעפיקין שהן ט' מעות מעה וחצי בכל יום א"ל ר"ח ב"י לשמואל מ"ש איהו דיהבינן ליה שכר שבת ומ"ש איהי דלא יהבינן לה שכר שבת א"ל איהי דמפחת קא פחית לא מחזי כשכר שבת איהי דאוסיפא קא מוסיפי מיחזי כש"ש. א"ל ר"ח לשמואל מה בין מורד למורדת א"ל צא ולמד משוק של זונות מי שוכר את מי ד"א זו יצרה מבפנים וזה יצרו בחוץ פ' שהוא תובע בפה והאשה אינה תובעת בפה הלכך של איש קשה משל אשה: **מתני'** המשרה את אשתו ע"י שליש לא יפחות לה מקביים חטים ומד' קבין שעורים

ד) נראה דאסור כאן ואולי דל"ל אדין יצוקת הבעל אינו אלא אם נוטל בה מעכב בעל אבל זה שאינו נוהג בה מעכב בעל אינו אדין אינה יצוקת. ה) ל"ש אם נוטל בה מעכב בעל אבל אם הוא הדיר את אשתו או אם הוא מורד בה ואינו רוצה להתפייס עמה אלא רוצה לגרשה ומת אשתו קודם גירושי' אינו מן הדין שיירשנה שהרי אינו נוהג בה מנהג בעל ד) אבל זה שנוהג בה מנהג בעל אינו מן הדין שיגרשנה: אמר ר"ט ב"ק כותבין אגרת מרד על ארוסה וא"כ אגרת מרד על שומרת יבם ואותבינן ליה ממאי דתניא אחת היא לי ארוסה ונשואה ואפילו נדה ואפילו ש"י ושקילינן וטרינן ואסיקנא אידי ואידי שחבע ליבם ולא קשיא כאן כמשנ"ר כאן כמשנ"א דתנן מצות יבום קודמת למצות חליצה בראשונה שהיו מתכוונים לשם מצוה עכשיו שאין מתכוונים לשם מצוה אמרינן מצות חליצה קודמת למצות יבום (והרב פוסק מצות חליצה קודם למצות יבום כמשנה אחרונה); וכיון דאמרי' בפ' החולץ אר"י ב"א חזרו לומר מצות יבום קודמת למצות חליצה עד ולבסוף סברוה כרבנן דאמרי יבמה יבא עליה מ"מ בטלה לה למשנ"א ובטלה לה למימרא דשמואל דסבר כמשנ"א וכותבים אגרת מרד אף על ש"י כדתניא בברייתא וג"ל שהתובעת גט מבעלה בעודו שכ"מ כדי שלא תהיה זקוקה ליבם כדין מורדת משורין לה שהרי אוסרת עצמה על יבמה ויכול הבעל לעכבה בגט עד שתמחול לו כתובתה וזה מדין התלמוד עיין למטה בפ' דיני בהל' הפוסקים אבל תיקון הגאונים כיון שבמורדת תקנו ליתן גט בש"ש בש"ד שעדיין אינה אשתו מיהו ה"מ דשקולי נדוניתא אבל מו"מ ותוספסת לא שכל דינה דומה לדין המורדת: ר"י אומר וכו'. מאי טרעפיקין אמר ר"ש איסתרא וכמה איסתרא פלגי דזוזא תנ"ה ר"י אומר ג' טרעפיקין שהן ט' מעות מעה וחצי בכל יום א"ל ר"ח ב"י לשמואל מ"ש איהו דיהבינן ליה שכר שבת ומ"ש איהי דלא יהבינן לה שכר שבת א"ל איהי דמפחת קא פחית לא מחזי כשכר שבת איהי דאוסיפא קא מוסיפי מיחזי כש"ש. א"ל ר"ח לשמואל מה בין מורד למורדת א"ל צא ולמד משוק של זונות מי שוכר את מי ד"א זו יצרה מבפנים וזה יצרו בחוץ פ' שהוא תובע בפה והאשה אינה תובעת בפה הלכך של איש קשה משל אשה: **מתני'** המשרה את אשתו ע"י שליש לא יפחות לה מקביים חטים ומד' קבין שעורים

ג) נראה לפי שאין אוכלת עמו ליל שבת אלא בגדים ומנעלים לרגליה ממועד למועד וכלים של ג' זוז משנה לשנה ואינו נותן לה לא ג) שחקים בימות החמה ולא חדשים בימות הגשמים והיא מתכסה בכל אותן בימות החמה והשחקים שלה ונותן לה מעה כסף לצרכיה והיא אוכלת עמו מליל שבת לליל שבת ואם אין נותן לה מעה כסף לצרכיה מעשה ידיה שלה. ומה היא עושה לו משקל ה"ס שתי ביהודה שהן (ט"ז) [עשר] סלעים בגליל או משקל י' סלעים ערב ביהודה שהן כ' שקלים בגליל. ואם היתה מניקה פוחתין לה ממעשה ידיה ומוסיפים לה על מזונותיה בד"א בעני שבישראל אבל במכובד הכל לפי כבודו כל לפי כבודו פי' המשרה אשתו ע"י שליש כגון שהוא עבד ונשכר לאחרים וארוכל עמהן כדרך הפועלים שאוכלים במקום שעושים מלאכתן ואומר לב"ד שיפרנסו את אשתו משכר פעולתו ומשרה הוא לשון ויכרה להם כירה גדולה דמתרגמינן שירותא לא יפחות מקביין חטין אי קשיא היאך יספיק לה קביים בשבוע והרי העומר היה מאכל כל איש ואיש ליום שנמצא כ"ו סעודות לעומר והעומר הוא מ"ג ביצים וחומש ביצה קרוב ב' קבים שב' קבים הן מ"ח ביצים מצאתי שאשלה זו נשאלה למר רב שלום ז"ל והשיב כל מדות חכמים כך הם כל דבר ודבר יתנו בו שיעור למטה ושיעור למעלה וכו' עד אף כאן לענין משרה את אשתו זו שיעור קטן למטה כדי קיום נשמה ולא לכל אדם פוסקים כך אלא לענני שכך שנינו בד"א בעני משיראל אבל במכובד כו' ועד כמה עד ד' רביעית ועוד שהן מ"ג ביצים וחומש ביצה: א"ר יוסי לא (פחות) [פסק] שעורים וכו' אטו באדום הוא דאכלין שעורים וכ"ש ל"ש שעורים אלא ה"ק לא פסק שעורים כפל כחטים אלא ר"י שהיה סמוך לאדום. ששעורים של אדום רעות הן: ונותן לה קב גרוגרות פי' תאנים יבשים או מנה דבילה (תני') [פי'] דרוסין ועושין מהן עגולין ונמכרים במשקל. ואם אין לו מפץ מחצלת פי' המפץ הוא יותר יקר מן המחצלת: תניא בתוספתא בפרק הבוגרות המשרה את אשתו על ע"י שליש וכו' וכולן במדת איטלקי אפילו נדה אפילו שומרת יבם נותנים לה כוס חבית פך נר ופחילה יין שאין ד) נשותיהן של עניים ישבוסות על הכר. ואמרינן ואילו יין לא קתני מסייע ליה לרבי אלעזר דאמר רבי אלעזר אין פוסקין יינות לאשה:

ד) נראה לפי שאין אוכלת עמו ליל שבת אלא בגדים ומנעלים לרגליה ממועד למועד וכלים של ג' זוז משנה לשנה ואינו נותן לה לא ג) שחקים בימות החמה ולא חדשים בימות הגשמים והיא מתכסה בכל אותן בימות החמה והשחקים שלה ונותן לה מעה כסף לצרכיה והיא אוכלת עמו מליל שבת לליל שבת ואם אין נותן לה מעה כסף לצרכיה מעשה ידיה שלה. ומה היא עושה לו משקל ה"ס שתי ביהודה שהן (ט"ז) [עשר] סלעים בגליל או משקל י' סלעים ערב ביהודה שהן כ' שקלים בגליל. ואם היתה מניקה פוחתין לה ממעשה ידיה ומוסיפים לה על מזונותיה בד"א בעני שבישראל אבל במכובד הכל לפי כבודו כל לפי כבודו פי' המשרה אשתו ע"י שליש כגון שהוא עבד ונשכר לאחרים וארוכל עמהן כדרך הפועלים שאוכלים במקום שעושים מלאכתן ואומר לב"ד שיפרנסו את אשתו משכר פעולתו ומשרה הוא לשון ויכרה להם כירה גדולה דמתרגמינן שירותא לא יפחות מקביין חטין אי קשיא היאך יספיק לה קביים בשבוע והרי העומר היה מאכל כל איש ואיש ליום שנמצא כ"ו סעודות לעומר והעומר הוא מ"ג ביצים וחומש ביצה קרוב ב' קבים שב' קבים הן מ"ח ביצים מצאתי שאשלה זו נשאלה למר רב שלום ז"ל והשיב כל מדות חכמים כך הם כל דבר ודבר יתנו בו שיעור למטה ושיעור למעלה וכו' עד אף כאן לענין משרה את אשתו זו שיעור קטן למטה כדי קיום נשמה ולא לכל אדם פוסקים כך אלא לענני שכך שנינו בד"א בעני משיראל אבל במכובד כו' ועד כמה עד ד' רביעית ועוד שהן מ"ג ביצים וחומש ביצה: א"ר יוסי לא (פחות) [פסק] שעורים וכו' אטו באדום הוא דאכלין שעורים וכ"ש ל"ש שעורים אלא ה"ק לא פסק שעורים כפל כחטים אלא ר"י שהיה סמוך לאדום. ששעורים של אדום רעות הן: ונותן לה קב גרוגרות פי' תאנים יבשים או מנה דבילה (תני') [פי'] דרוסין ועושין מהן עגולין ונמכרים במשקל. ואם אין לו מפץ מחצלת פי' המפץ הוא יותר יקר מן המחצלת: תניא בתוספתא בפרק הבוגרות המשרה את אשתו על ע"י שליש וכו' וכולן במדת איטלקי אפילו נדה אפילו שומרת יבם נותנים לה כוס חבית פך נר ופחילה יין שאין ד) נשותיהן של עניים ישבוסות על הכר. ואמרינן ואילו יין לא קתני מסייע ליה לרבי אלעזר דאמר רבי אלעזר אין פוסקין יינות לאשה: ה) נראה לפי שאין אוכלת עמו ליל שבת אלא בגדים ומנעלים לרגליה ממועד למועד וכלים של ג' זוז משנה לשנה ואינו נותן לה לא ג) שחקים בימות החמה ולא חדשים בימות הגשמים והיא מתכסה בכל אותן בימות החמה והשחקים שלה ונותן לה מעה כסף לצרכיה והיא אוכלת עמו מליל שבת לליל שבת ואם אין נותן לה מעה כסף לצרכיה מעשה ידיה שלה. ומה היא עושה לו משקל ה"ס שתי ביהודה שהן (ט"ז) [עשר] סלעים בגליל או משקל י' סלעים ערב ביהודה שהן כ' שקלים בגליל. ואם היתה מניקה פוחתין לה ממעשה ידיה ומוסיפים לה על מזונותיה בד"א בעני שבישראל אבל במכובד הכל לפי כבודו כל לפי כבודו פי' המשרה אשתו ע"י שליש כגון שהוא עבד ונשכר לאחרים וארוכל עמהן כדרך הפועלים שאוכלים במקום שעושים מלאכתן ואומר לב"ד שיפרנסו את אשתו משכר פעולתו ומשרה הוא לשון ויכרה להם כירה גדולה דמתרגמינן שירותא לא יפחות מקביין חטין אי קשיא היאך יספיק לה קביים בשבוע והרי העומר היה מאכל כל איש ואיש ליום שנמצא כ"ו סעודות לעומר והעומר הוא מ"ג ביצים וחומש ביצה קרוב ב' קבים שב' קבים הן מ"ח ביצים מצאתי שאשלה זו נשאלה למר רב שלום ז"ל והשיב כל מדות חכמים כך הם כל דבר ודבר יתנו בו שיעור למטה ושיעור למעלה וכו' עד אף כאן לענין משרה את אשתו זו שיעור קטן למטה כדי קיום נשמה ולא לכל אדם פוסקים כך אלא לענני שכך שנינו בד"א בעני משיראל אבל במכובד כו' ועד כמה עד ד' רביעית ועוד שהן מ"ג ביצים וחומש ביצה: א"ר יוסי לא (פחות) [פסק] שעורים וכו' אטו באדום הוא דאכלין שעורים וכ"ש ל"ש שעורים אלא ה"ק לא פסק שעורים כפל כחטים אלא ר"י שהיה סמוך לאדום. ששעורים של אדום רעות הן: ונותן לה קב גרוגרות פי' תאנים יבשים או מנה דבילה (תני') [פי'] דרוסין ועושין מהן עגולין ונמכרים במשקל. ואם אין לו מפץ מחצלת פי' המפץ הוא יותר יקר מן המחצלת: תניא בתוספתא בפרק הבוגרות המשרה את אשתו על ע"י שליש וכו' וכולן במדת איטלקי אפילו נדה אפילו שומרת יבם נותנים לה כוס חבית פך נר ופחילה יין שאין ד) נשותיהן של עניים ישבוסות על הכר. ואמרינן ואילו יין לא קתני מסייע ליה לרבי אלעזר דאמר רבי אלעזר אין פוסקין יינות לאשה:

אין נ"ד פוסקין יינות לאשה. שהיין מרגילה לתאות תשמיש: **רגילה שאני.** כיון דאינו חידוש לה כבר דשה בו ואינו מזיח לבה: **לציקי קדרה.** להטעיס תבשיל: **פוכעת כפה.** תשמיש: **ויבאו אל ביתם.** והדר וידע אלקנה את חנה: **חומא.** זה שמה: **שופרזי.** גביעים ארוכים שקורין מדירני"ש [פליידרי"ן]: **כי האי.** כמדת אמתי וזרועי: **תבעה נכם רב חסדא.** תבע את אשתו לתשמיש: **בקולפי דשידה.** במנעול של ארגז: **קטלת לך הלם.** שכבר ניסת לג' ומתו כדאמר ביבמות בפ' הבא על יבמתו (דף סד:): **למיקטל אחרינא.** שבאת להראות יופיך שיקפוץ אים עליך: **לחברך ולחברורך.** אלא אתבזה על הבריות מכבודי הראשון בפיך ולא בפני חבירך: **מפץ ומחצלת למה לה.** הרי עור שטוח על מטה טוב מן המפץ. ומשני באתרא דמלו פוריא בחבלי במקום שאין רגילין לעשות שטיח עור למטה אלא סירוגי חבלים: **ומבגר לה.** מגערי לה ומזקיקין אותה. **לשון בוגרת: אי דאורחה.** דרך בנות משפחתה: **אורחיה.** דרכו ליתן על כריס וכסתות ואנן קיימא לן[1] עולה עמו: **כי אזילנא.** ואני משרה אותך על ידי שליח שקילנא להו בהדאי: **וכי אתינא.** ותשכבי עמי מייתינא להו: **ושקלת לדידי.** מפץ שלי או אם אקנה כר וכסת משלי: המי

אין פוסקין יינות לאשה ואם תאמר [1]אלכה אחרי מאהבי נותני לחמי ומימי צמרי ופשתי שמני ושקויי דברים שהאשה משתוקקת עליהן ומאי ניהו תכשיטין דרש רבי יהודה איש כפר [2]נבוריא ואמרי לה איש כפר נפור חיל מנין שאין פוסקין יינות לאשה שנאמר [2]ותקם חנה אחרי אכלה בשילה ואחרי שתה שתה ולא שתת אלא מעתה אכלה ולא אכל הכי נמי אנן מדשני קרא בדבוריה קאמרינן מכדי בגוה קא עסיק ואתי מאי טעמא שני ש"מ שתה ולא שתת מיתיבי רגילה נותנין לה רגילה שאני דאמר רב חיננא בר כהנא אמר שמואל רגילה נותנין לה כוס אחד שאינה רגילה נותנין לה שני כוסות מאי קאמר אמר אביי הכי קאמר רגילה בפני בעלה שני כוסות שלא בפני בעלה נותנין לה כוס אחד אינה רגילה בפני בעלה אלא כוס אחד שלא בפני בעלה אין נותנין לה כל עיקר ואי בעית אימא רגילה נותנין לה לציקי קדירה דא"ר אבהו א"ר יוחנן מעשה בכלתו של נקדימון בן גוריון שפסקו לה חכמים סאתים יין לציקי קדרה מערב שבת לע"ש [3]אמרה להן כך תפסקו לבנותיכם תנא שומרת יבם היתה ולא ענו אחריה אמן תנא כוס אחד יפה לאשה שנים ניוול הוא שלשה תובעת בפה ארבעה אפילו חמור תובעת בשוק ואינה מקפדת אמר רבא לא שנו אלא שאין בעלה עמה אבל בעלה עמה לית לן בה והא חנה דבעלה עמה הואי אכסנאי שאני דאמר רב הונא [4]מנין לאכסנאי שאסור בתשמיש המטה שנאמר [3]וישכימו בבקר וישתחוו לפני ה' וישובו ויבאו אל ביתם הרמתה וידע אלקנה את חנה אשתו ויזכרה ה' השתא אין מעיקרא לא [5]חומא דביתהו דאביי אתאי לקמיה דרבא אמרה ליה פסוק לי מזוני פסק לה פסוק לי חמרא א"ל ידענא ביה בנחמני דלא הוה שתי חמרא אמרה ליה חיי דמר דהוי משקי ליה בשופרזי כי האי בהדי דקא מחויא ליה איגלי דרעא נפל נהורא בבי דינא קם רבא על לביתיה תבעה לבת רב חסדא אמרה ליה בת רב חסדא מאן הוי האידנא בבי דינא אמר לה [7]חומא דביתהו דאביי נפקא אבתרה מחתא לה בקולפי דשידא עד דאפקה לה מכולי מחוזא אמרה לה קטלת ליך תלתא ואתת למיקטל אחרינא דביתהו דרב יוסף בריה דרבא אתאי לקמיה דרב נחמיה בריה דרב יוסף אמרה ליה פסוק לי מזוני פסק לה פסוק לי חמרא פסק לה אמר לה [2]ידענא בהו בבני מחוזא דשתו חמרא דביתהו דרב יוסף בריה דרב מנשיא מדויל אתאי לקמיה דרב יוסף א"ל פסוק לי מזוני פסק לה פסוק לי חמרא פסק לה פסוק לי שיראי אמר לה שיראי למה אמרה ליה לך ולחברך ולחברורך: ונותן לה מטה ומפץ וכו': מפץ ומחצלת למה לה דיהב לה אמר רב פפא באתרא דנהיגי דמלו פוריא בחבלי דמבגר לה ת"ר אין נותנין לה כר וכסת משום ר' נתן אמרו נותנין לה כר וכסת היכי דמי אי דאורחה מאי טעמא דת"ק ואי דלאו אורחה מ"ט דרבי נתן לא צריכא [6]כגון דאורחיה דידיה ולאו אורחה דידה תנא קמא סבר אמר לה כי אזילנא שקילנא להו וכי אתינא מייתינא להו בהדאי ורבי נתן סבר אמרה ליה זימנין דמיתרמי בין השמשות ולא מצית מייתי להו ושקלת להו לדידי ומגנית לי על ארעא: ונותן לה כפה: אמר ליה רב פפא לאביי

אחרי אכלה. כמו אחרי אכלה מפיק ה' משמע ואף על פי שלא אכלה כדכתיב ותבכה ולא תאכל מ"מ אית לן למידרש הכי ותקם חנה אחרי שעת אכילתה שהיה לה לאכול ואחרי שתה אלקנה וביתו חוץ ממנה שלא היה לה לשתות ולכך ויחשבה עלי לשכורה: **שתה ולא שתת.** מדלא קאמר ואחרי שתותה דומיא דאכילה שתלה בה אי נמי אחרי אכול ואחרי שתה כדכתיב (משלי כג) אכול ושתה יאמר לך ומדשני קרא בדבוריה דריש הכי כדמפרש לקמן: **אכלה ולא אכל.** בתמיה וכי תדרוש כמו כן שאין פוסקים מזונות לאיש: **מכדי** בגוה קא עסיק קרא. דהא כתיב חנה בקרא וכתיב נמי אכלה אם כן לכתוב נמי שתותה או לא לכתוב קרא בגוה ולכתוב אכל ושתה: **רגילה שאני דאמר ר' חיננא בו'.** וא"ת ומאי ראיה לריך על זה דבברייתא גופה קתני רגילה משמע דווקא רגילה ויש לומר דר' אלעזר נמי אייתי ברגילה דאי בשאינה רגילה כלל בפני בעלה פשיטא דאין פוסקין דאמטו יש לנו ליתן לה שאין בעלה נותן לה כשהיתה עמו לכך לריך לאתויי מדרבי חיננא שיש רגילה שנותנים לה כגון שרגילה שני כוסות: **אינה רגילה בפני בעלה אלא כוס אחד בו'.** וזהו פירוש דברי שמואל רגילה נותנין לה כוס אחד היינו שרגילה בשני כוסות ודקאמר שאינה רגילה נותנין לה שני כוסות היינו שאינה רגילה שהיו נותנין לה שני כוסות אלא כוס אחד אין נותנין לה כלל שלא בפני בעלה:

לציקי קדרה. אבריתא קאי כלומר מברייתא לא תקשי אבל מילתא דשמואל לא מיפרשא אלא כדשנינן: [1]**ונותנין** לה מטה ומפץ. אע"ג דלגבי סדור אמרינן בהמקבל (ב"מ דף קיג: ושם) דנותנין לו מטה ומטה ומפץ משום דשמא גבי אשה לא[2] הטריחוהו חכמים כ"כ דאפשר לה שתלך ד' אמות אחר אכילה[3]: **מפץ** ומחצלת למה לה. ר"ת לא גרס מפץ ומחצלת אלא ומחצלת למה דמפץ הוא רך ורלוי גם לסמיכה ומהי דלסכיבה אין לריך דהא אית לה מטה [4] לסמיכה מיהא לריכה: **ושקלת** להו לדידי בו'. פירש בקונטרס ושקלת לדידי מפץ שלי ואין להקשות א"כ תסגי לה בשני מפצין דשמא מתוך שהוא מעונג שעד עתה הורגל לשכב על כר יטול שני מפצין לעצמו ורבינו יצחק בן רבי מאיר ז"ל לא גרים ושקלת לדידי ואינה מתרעמת אלא שרולה לעלות עמו ולשכב על כר אע"פ שלעצמו אין לו עכשיו וכן משמע לשמור טענה דקא טען בעלה אליבא דרבנן קא אתי:

[1] [ל"ל גבוריא ואמרי לה אים כפר גבור חיל כך איתא במגילה יח.], [2] [לקמן סו:], [3] [ל"ל מומה בה"א וכ"א ביבמות סד: וכ"א להדיא בש"ע אה"ע סימן קכט סעיף לד], [4] [ל"ל מומה. רש"ל, ה] [לעיל מח.], [5] [ל"ל ומתו ומייך למשה דלעיל סד:], [6] עי' מהרש"ל, [7] [בד"מ תיקלו באופן אחר], [8] וכן מוכח בפ' המקבל קיג: דקאמר דנותנין מטה ומפץ ומאמר יתנו כר וכסת או מחצלת הראשון לסכיבה אלא דנותנין לו מפץ משום דראוי גם לסמיכה. ת"י,

תורה אור השלם

1. כִּי זְנָתָה אִמָּם הֹבִישָׁה הוֹרָתָם כִּי אָמְרָה אֵלְכָה אַחֲרֵי מְאַהֲבַי נֹתְנֵי לַחְמִי וּמֵימַי צַמְרִי וּפִשְׁתִּי שַׁמְנִי וְשִׁקּוּיָי: הושע ב ז
2. וַתָּקָם חַנָּה אַחֲרֵי אָכְלָה בְשִׁלֹה וְאַחֲרֵי שָׁתָה וְעֵלִי הַכֹּהֵן יֹשֵׁב עַל הַכִּסֵּא עַל מְזוּזַת הֵיכַל יְיָ: שמואל א א ט
3. וַיַּשְׁכִּמוּ בַבֹּקֶר וַיִּשְׁתַּחֲווּ לִפְנֵי יְיָ וַיָּשׁוּבוּ וַיָּבֹאוּ אֶל בֵּיתָם הָרָמָתָה וַיֵּדַע אֶלְקָנָה אֶת חַנָּה אִשְׁתּוֹ וַיִּזְכְּרֵהָ יְיָ: שמואל א א יט

מוסף רש"י

דאורחיה דידיה. לנעות משפחתו עושין כן (לעיל מח.).

קיח א מיי' פכ"ז מהל' איסורי ביאה הלכה טו סמג עשין מח טור ש"ע א"ה סימן רמ סעיף יג וטוש"ע אה"ע סימן כה סעיף ז:

קיט ב מיי' פי"ב מהל' אישות הלכה י יא סמג עשין מח ולאוין פח טוש"ע אה"ע סימן ע סעיף ג:

לעזי רש"י

מדירני"ש.

כוסות עשוויות עץ מגויד.

תוספות רי"ד

מיתיבי רגילה נותנים לה כוס א' רגילה שאני תני כוס א' יפה לאשה שנים (שוו) [ניוול] הוא לה ג' תובעת בפה ד' אפי' חמור תבעה אינה מקפדת א"ר לא אמרן אלא שאין בעלה עמה אבל בעלה עמה משמרה. אר"י מנין לאכסנאי שאסור בתשמיש המטה שנאמר וישכימו בבקר וגו' וידע אלקנה את אשתו השתא אין מעיקרא לא: (הימא) [חומא] דביתהו דאביי אתיא לקמיה דרבא אמרה פסיקי לי מזונות פסיק לה פסיקי לי חמרא אמר לה ידענא ביה בנחמני [6] דלא הוי משקה בשופריזי [כי הא] לך חמרא א"ל בחיי דמר דהוה משקה לי בשופריזי כי האי פי' בגביעות (מרובים) [גדולים] כזרוע: דביתהו דר"י בריה דרבא אתיא לקמיה דר"נ בריה דר"י א"ל פסוקי לי מזוני פסק לה פסיקי לי חמרא פסק לה א"ל ידענא בהו בבני מחוזא דרגילו דשתו חמרא: דביתהו דר"י בריה דר"מ מדויל אתיא לדינא קמיה דר"י א"ל פסוק לי מזוני פסק לה פסוק לי חמרא פסק לה פסוק לי שיראי א"ל שיראי למה לך א"ל לחברך ולחבורתך פי' (להנאתן) [להתנאות בהן] בפני הבריות ולא אתבזה מכבודי הראשון ומכאן מוכח וגם ממאי דאמרי' לקמן מותר בלאות אלמנה ליורשים שחייבים

[6] גירסת רבינו בכאן אינו מדוקדק ואולי דעסיה וא"ל כמו דאיתא בגמ'.

רב אשי אמר תשמיש. אפילו גמל וספן הואיל ומשרה אותה על ידי שלש: **אבל** זן קטני קטנים. וכייפינן ליה והא דקאמר בפ׳ נערה (לעיל דף מט: ושם) כפו ליה אסיתא היינו יתרים על שם:

הדרן עלך אף על פי

מציאת האשה. בקונטרס גרס המדיר אחר אע״פ אגב דתנא באע״פ (לעיל דף סד:) המשרה אשתו על ידי שלש קתני המדיר אשתו שלשים יום יעמיד פרנס שהוא כענין שלש ואחר ששנה המדיר חוזר לענין ראשון אבל בפירוש ר״ח ובירושלמי ובתוספתא וברוב ספרים גרסינן מציאת האשה אחר אע״פ מידי דסליק אם היתה מניקה פותחתין לה ממעשה ידיה ומידי דתנא בסוף מתניתין המשלים מעות לבתו תנא בתריה המדיר דקתני יעמיד פרנס דהוי כענין שלש: **וירושתה** הוא אוכל פירות בחייה. נראה לר״ת פירוש ראשון שבקונטרס עיקר דפי׳ ירושתה שנפלו לה נכסים ממקום אחר הוא אוכל פירות בחייה דאי כלשון אחרון שפי׳ ירושתה שהוא יורשה לאחר מיתה אמאי איצטריך למימר בגמרא בושתה ופגמה איצטריכא ליה הו״ל למימר דקמ״ל שהוא יורשה לאחר מיתה דממתניתין דיתר עליו הבעל לא שמעינן לה דאע״ג דאביה יורשה וקתני יתר עליו הבעל היינו כשאין לה בניס אבל יש לה בניס לא שמעינן מהתם ומיהו איכא למימר דלא מצי למימר דיורשה איצטריכא ליה דהא שמעינן לה ממתניתין דהכותב (לקמן דף פג.) ומפרק יש נוחלין (ב״ב דף קח.): **ה״ג** בושתה ופגמה שלה. ור״ת הגיה בספרו שלו ולפי זה הא דבעי בפרק המניח (ב״ק דף נב.) המזיק אשתו בתשמיש המטה מהו מצער קא בעי אבל מבושת ופגם פשיטא דפטור דאפילו חבלו בה אחריני הוי שלו ומיהו אין נראה דא״כ הו״ל למיתני לעיל (דף מו:) דהאב אינו זכאי בבתו בבושת ופגם של חבלה אלא דווקא באונס ומפתה כדאמרינן בהמובל (שם דף פז: ושם) לא זיכתה תורה לאב אלא שבח נעוריס בלבד ולעיל ברישא נערה (דף מב.) נמי פריך חבלות דידה ניהו יתר עליו הבעל שהוא זכאי בבושת ופגם אלא ודאי בושתה ופגמה שלה גרסינן ור״ת עצמו חזר בו וכן גריס בירושלמי וכן משמע בגמרא מדקאמר בושתה ופגמה איצטריכא ליה פלוגתא דרבי יהודה בן בתירא ורבנן דלא הוה ליה למימר טפי אלא בושתה ופגמה איצטריכא ליה דאגב דבעי למיתני בושתה ופגמה שהוא שלו תנא נמי מציאתה ומעשה ידיה שהן שלו אבל אי גרסינן שלה אתי שפיר דמשום רבנן לא איצטריך למיתני כלל מציאתה ומעשה ידיה דמה ענין זה אצל זה דהאי הוי שלו והאי הוי שלה ולא איצטריך למיתני אלא משום רבי יהודה בן בתירא דאליבא דשייך בהו בעל: **שלה.** למ״ד בהמובל (ב״ק דף פו.) בקונטא יד עבד עברי של חבירו יתן הכל לעבד וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות אתי שפיר דהכא נמי הכל נעשה אוכל פירות אבל למאן דאמר יתן שבח גדולה לעבד ושבח קטנה לרב צריך לחלק בין עבד לאשה: **בזמן** שבסתר. פגם שבסתר במקום שאין בני אדם יכולין לראות שבגלוי שפעה בפניה במקום שנראה לכל ונפגם הוא עצמו עמה בושת שבסתר שביישה בינו לבינה שבגלוי שביישה בפני כל אדם: והא

---

[a] האי תנא שליח ערטלאי ורמי מסאני אמר ליה תנא במקום הרים קאי דלא סגיא בלא תלתא זוגי מסאני ואגב אורחיה קא משמע לן דניתבינהו ניהלה במועד כי היכי דניהוי לה שמחה בגוייהו: וכלים של חמשים זוז: אמר אביי [b]חמשים זוזי פשיטי ממאי מדקתני במה דברים אמורים בעני שבישראל אבל במכובד הכל לפי כבודו ואי ס״ד חמשים זוז ממש עני חמשים זוז מנא ליה אלא ש״מ חמשים זוזי פשיטי: ואין נותנין לה לא חדשים וכו׳: [c] ת״ר [d]מותר מזונות לבעל [e]מותר בלאות לאשה מותר בלאות לאשה למה לה אמר רחבה שמתכסה בהן בימי נדתה כדי שלא תתגנה על בעלה אמר אביי נקטינן [f]מותר בלאות אלמנה ליורשיו התם הוא דלא תתגני באפיה הכא תתגני ותתגני: נותן לה מעה כסף וכו׳: מאי אוכלת רב נחמן אמר [g]אוכלת ממש רב אשי אמר תשמיש תנן אוכלת עמו לילי שבת בשלמא למ״ד אכילה היינו דקתני אוכלת אלא למאן דאמר תשמיש [h] מאי אוכלת [i]לישנא מעליא כדכתיב [j]אכלה ומחתה פיה ואמרה לא פעלתי און מיתיבי רשב״ג אומר אוכלת בלילי שבת ושבת בשלמא למ״ד אכילה היינו דקתני ושבת אלא למאן דאמר תשמיש בשבת מי איכא [k]והאמר רב הונא ישראל קדושים הן ואין משמשין מטותיהן ביום [l]האמר רבא בבית אפל מותר: ואם היתה מניקה: דרש רבי עולא רבה אפיתחא דבי נשיאה [m]אע״פ שאמרו אין אדם זן את בניו ובנותיו כשהן קטנים אבל זן קטני קטנים עד כמה זן בני ובנותיו כשהן קטנים עד שש כדרב אסי [n]דאמר רב אסי [o]קטן בן שש יוצא בעירוב אמו ממאי מדקתני היתה מניקה פותחתין לה ממעשה ידיה ומוסיפין לה על מזונותיה מ״ט לאו משום דבעי למיכל בהדה ודלמא משום דחולה היא אם כן ליתני אם היתה חולה מאי אם היתה מניקה ודלמא הא קא משמע לן דסתם מניקות חולות נינהו איתמר [p] אמר רבי יהושע בן לוי [q]מוסיפין לה יין שהיין יפה לחלב:

הדרן עלך אף על פי

מציאת [r]האשה [s]ומעשה ידיה לבעלה [t]וירושתה הוא אוכל פירות בחייה בושתה ופגמה שלה רבי יהודה בן בתירא אומר [u]בזמן שבסתר לה שני חלקים ולו אחד ובזמן שבגלוי לו שני חלקים ולה אחד שלו יתן מיד ושלה ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות: **גמ׳** מאי קא משמע לן תנינא [v]האב זכאי בבתו בקידושיה בכסף בשטר ובביאה [w]זכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה מקבל את גיטה ואינו אוכל פירות בחייה נישאת יתר עליו הבעל שהוא אוכל פירות בחייה בושתה ופגמה איצטריכא ליה פלוגתא דרבי יהודה בן בתירא ורבנן: תני תנא קמיה דרבא מציאת האשה לעצמה רבי עקיבא אומר לבעלה אמר ליה השתא ומה העדפה דמעשה

---

[a] פוטה מ:, [b] [לקמן סז.], [g] [לעיל סד:], [d] [לעיל יג. פסחים ג. וש״נ], [e] שבת פו. נדה ח., [1] לעיל טו, [1] עירובין פב., [h] לעיל מו: קידושין ג: י. [פוסקים דסוטה פ״ב], [n] [נדה מז.], [i] [דף סד.], [c] [לעיל מו:],

תורה אור השלם

1. כֵּן דֶּרֶךְ אִשָּׁה מְנָאֲפֶת אָכְלָה וּמָחֲתָה פִיהָ וְאָמְרָה לֹא פָעַלְתִּי אָוֶן: משלי ל כ

גליון הש״ס

גמ׳ ת״ר מותר מזונות. עי׳ מיר דף כד ע״ב תוס׳ ד״ה שקמלפתה:

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ למ״ד תשמיש אמאי נקט אוכלת לישנא מעליא: (ב) שם איתמר מה הוא מוסיף לה אמר ר׳ יהושע בן לוי:

מוסף רש״י

שליח ערטלאי ורמי מסאני. דרך בני אדם להתלוצץ באדם ערום ומענגו ברגליו, שליח מופשט, כדמתרגמינן ופשט וישלח, ערטיל ערום (סוטה ח:). **לישנא** מעליא. שמלוה ולרך נקיי הדעת לספר בלשון נקיה (פסחים ג.). **ואין משמשין מטותיהן ביום.** דכתיב (משלי יט) בחר לדכיי יומת, דבעי למיעוטא שלא יסתכלו (שבת פו.). **קטן בן שש יוצא בעירוב אמו.** עירבה אמו לעצמה ולא זיכתה לו בעירוב, מוליכתו עמה, דכגופה דמי, דמסתמא דעתה עליה ולא סגי ליה בלא אמו (עירובין פב.).

הדרן עלך אף על פי

האב זכאי בבתו. בקטנות ובנערות (לעיל מו:). **בקידושיה בכסף.** שכסף קידושיה שלו (שם וקדושין ג:). **ובשטר.** והוא מקבל השטר (קדושין ג:) שאם קיבל שטר ארוסין עליה הרי זו מקודשת (לעיל מו:). **ובביאה.** דשלו למוסרה לביאה לשם קדושין (שם) מוסרה לביאה על כרחה לשם קדושין בעודה נערה (קדושין ג:). **זכאי במציאתה ובמעשה ידיה.** דכתיב (במדבר ל) בנעוריה בית אביה, כל שבח נעוריה לאביה (נדה מז.). **מקבל את גיטה.** אם נתגרשה מן האירוסין וקודם שנגרה, אבל בגרה אז ניסת שוב אין לו רשות בה (לעיל מו:). **ואינו אוכל פירות בחייה.** אם נפלו לה קרקעות בירושה מבית אמה אין אביה אוכל פירותיהן אלא עושין לה קנולה (שם). **בחייה.** אלא אם כן מתה והוא יורשה

מסורת הש״ס

(א) [לקמן ח:], (ב) [לקמן סז.], (ג) [לעיל סד:], (ד) [לעיל יג. פסחים ג. וש״נ], (ה) שבת פו. נדה ח., (1) לעיל טו, (1) עירובין פב., (ח) לעיל מו: קידושין ג: י. [פוסקים דסוטה פ״ב], (ט) [נדה מז.], (י) [דף סד.], (כ) [לעיל מו:],

עין משפט נר מצוה

קכ א מיי׳ פי״ב מהל׳ אישות הלכה יג טור ש״ע אה״ע סימן ע סעיף ג בהגה״ס:

קכא ב מיי׳ פי״ג שם הלכה ח סמג עשין מח ולאוין פח טור אה״ע סימן עג:

קכב ג מיי׳ פי״ח שם הלכה ד סמג שם טוש״ע שם סימן לה סעיף ה:

קכג ד מיי׳ פי״ב שם הלכה יב סמג לאוין פח טוש״ע שם סימן ע סעיף ב:

קכד ה ו מיי׳ שם הל׳ יד סמג שם טוש״ע שם סימן עח סעיף ח:

קכה ז מיי׳ פ״ו מהלכות עירובין הלכה כח סמג עשין לדנגן ח טוש״ע ח״מ סימן תיד סעיף ב:

קכו ח מיי׳ פכ״ח מהל׳ אישות הלכה יח סמג לאוין פח טוש״ע אה״ע סימן ע סעיף ג בהג״ה וסי׳ פ סעיף יח:

א ט מיי׳ פי״ב שם הל׳ ח ג ופכ״ח שם הל׳ ח סמג שם טוש״ע שם סימן סט סעיף ח ג וסימן פד: ב י מיי׳ וסמג וטוש״ע שם וסימן פ סעיף ח:

ג כ מיי׳ פי״ב שם הלכה ח ג ופכ״ב הלכה ח סמג שם טוש״ע שם סימן סט סעיף ח ג וסי׳ פה סעיף ז וסימן ל סעיף ח:

ד ל מיי׳ פכ״ב שם שם כח ופ״ד מהל׳ מוכר הלכה טו סמג עשין ע טוש״ע שם סימן פג סעיף ח וטוש״ע ח״מ סי׳ תכד סעיף יח:

תוספות רי״ד

הירושים להלביש את אלמנה כשם שחייבים לזונה וה״נ אמרינן בפירקין שלפניו על הבנות הניזונות מן האחין שהן חייבין להלבישן: ונותן לה כפה לראשה פי׳ צעיף אחת לשנה וכן חגור למתניה ומנעל לרגליה ממועד למועד פי׳ בכל מועד ומועד יקנה לה מנעלים חדשים. וכלים שוים נ׳ זוז יעשה לה משנה לשנה: אמר אביי נ׳ זוז פשיטי פי׳ זוזי מדינה שהן ח׳ בזוז צורי דאי ס״ד נ׳ זוז ממש עני נ׳ זוז מנ״ל אלא ש״מ נ׳ זוזי פשיטי: ת״ר מותר מזונות לבעל מותר בלאות לאשה פי׳ אם נתן לה מזונות מרובים כדתנן בד״א בעני אבל במכובד הכל וכו׳ אבל מותר הבלאות שנשארו לה כשעשו לה חדשים הן לאשה כדתנן והשחקים שלה ואמרינן בלאות למה לה כיון שהוא עושה לה חדשים א״ר מתכסה בהן בימי נדותה כדי שלא תתבזה על בעלה פי׳ שלא תהא זקוקה ללבוש בגדים בימי נדותה: א״ר נקטינן מותר בלאות אלמנה ליורשים התם שלא תתגנה על בעלה הכא תתגנה ותתגנה: ונותן לה מעה כסף לצרכה פי׳ בכל שבת יתן לה מעה כסף שהוא ששית דינר לצרכ׳ קטנים שיש לה וגם היא אוכלת עמו מליל שבת לליל שבת שהוא זמן הענוה [ואם] אינו נותן לה מעה כסף לצרכיה מותר מע״י שלה הכי אמרן לעיל בפירקין רב ושמואל דאמרי תרווייהו תקנו מזונות תחת מע״י ומעה כסף

תיקנו תחת המותר והיכי תיקנו ומה היא עושה לו כדי שתהא מותר מע״י כמה הוו משקל ה׳ סלעים שתי ביהודה שהשתי שוייתו דקה וק׳ משל ערב כפלים שהן עשר סלעים בגליל שהסלע שביהודה היה גדול כפלים דסלע שבגליל או משקל י׳ סלעים ערב ביהודה שהן כ׳ סלעים בגליל: מאי אוכלת ר״נ אמר אוכלת ממש ור״א [אמר] תשמיש כדכתיב אכלה ומחתה פיה ואמרה לא פעלתי און וק״ל כר״נ דתניא רשב״ג אומר אוכלת עמו כל ליל שבת ושבת [g]: ואם היתה מניקה וכו׳ אריב״ל מוסיפין יין שהיין יפה לחלב: דרש רב עולא רבא אפיתחא דבי נשיאה אע״פ שאמרו אין אדם זן בניו ובנותיו כשהן קטנים אבל זן הוא קטני קטנים עד כמה עד בן שש: יוצא בעירוב אמו פי׳ אם ערבה אמו לצפון ואביו ערב לדרום עם אמו יוצא ולא עם אביו שאינו יכול להפרד מאמו והלכך כשם שחייב לזון את אשתו כך חייב לזון בנים קטנים התלויין עליו: הדרן עלך פרק אף על פי

מציאת האשה ומע״י לבעלה וירושתה הוא אוכל פירות בחייה בושתה ופגמה שלה ריב״ב אומר בזמן שבסתר לה ב׳ חלקים ולו חלק א׳ ובזמן שבגלוי לו ב׳ חלקים ולה חלק א׳ שלו נותנים מיד ושלה ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות וירושתה פי׳ שאם מתה בעלה יורשה הכל ואפילו נכסי מלוג שלה ובעודה בחיי׳ עמו הוא אוכל פירותיהן: בושתה ופגמה פי׳ נזק חבלתה הוא שלה כנכסי מלוג תני תנא קמיה דרבא מציאת האשה לעצמה פי׳ קסבר שלא תקנו מציאת האשה לבעלה אלא אמה עבריה שקנאה בדמים שמע״י שלא תהא אלא אמה עבריה דדינא הכי מ״מ תהוי לבעלה קסבר אע״ג דדינא הכי מ״מ תהוי לבעלה משום איבה דאמרינן בפרק נערה שהאב זכאי במציאת בתו מ״ט משום איבה וכדאמרינן בפרק האשה רבה לא זה וזה זכאין במציאתה טעמא מאי אמור רבנן מציאות אשה לבעלה משום איבה הני תהוי להו איבה א״ל השתא ומה העדפה

(שם). **יתר עליו הבעל.** שהוא זוכה גם בכל השנויים למעלה ואוכל פירות מנכסים שנפלו לה בירושה משניתא לו (שם).

---

[g] לכאורה הא מתמיה לה ראיה זו בגמ׳ ומנגם הרי״ף והרא״ש כתבו הטעם משום דהלכתא כר״נ בדיני.

דמעשה ידיה. ושייך למימר שיהא שלו דמעשה ידיה תחת מזונות: **קונם שאני עושה לפיך.** מה שאני עושה יהא קונם לפיך: **אינו צריך להפר.** דמשעבדא ליה. ואפי' לשמא תעדיף נמי לא חייסינן דאי מעדפה נמי לבעל הוא: **שמא תעדיף.** והעדפה דידה הוא וחייל עלה קונם: **שלא ע"י הדחק.** כגון שהיא עירנית ובעלת מלאכה: **ע"י הדחק.** כגון שדחקה עצמה והעדיפה: ה"ג **והא כי אתא רבין כו'.** וקס"ד מציאתה כהעדפה שלא על ידי הדחק היא והיכי פליגי בה: ומשני **אמר רב פפא מציאתה כהעדפה שעל ידי הדחק היא.** דרוב מציאות צריך לחזר אחריהם כגון דגים שנשארו ביבשה או בדי שבור או לחפש סימא[1] בקרקע: **שתים שלש וארבע בבת אחת.** שומרת קישואים וטווה פשתן ומלמדת שיר לנשים בשכר ומחממת ביצים בחיקה או ביצי תולעים העושים משי שהנשים מחממות אותן בחיקן והם נולדים: **מהו.** מי הוי כעל ידי הדחק או לא: **מתקיף לה רבא בר רב חנן.** אדרבי יהודה בן בתירא: **מתני' ומה חכנו.** ונפלה לפני יבם והוא תובע מה שפסקו לאחיו: **יכול הוא שיאמר כו'.** או חלוץ או ייבם אבל אחיו או יתן לו תשב עד שילבין ראשה: **הוא פוסק כנגדן ט"ו מנה.** שלש יותר יקבלם עליו לכתוב בכתובתה לבד תוספת שהוא מוסיף לפי שמשתכר בהן. אלף דינר הן עשרה מנה: **וכנגד השוס.** אם בא חתן לכתוב קבלה עליו כנגד אלף דינר של שוס שתכניס לו בגדים או כלים המשתמשין בהן והן פוחתין או פרקמטיא ודרך הנועדים למזמוטי חתן לשומם יותר משויים לכבוד הכלה ולחבבה על בעלה: **הוא פוסק פחות חומש.** לא מיבעיא דלא מוסיף אלא שפוחת שאם הכניסה שוס של אלף דינר הוא כותב ח' מאות זוז: **שוס במנה ושוה מנה אין לו אלא מנה.** הכניסה שוס לקבלו עליו בשטר הכתובה במנה והוא שוה מנה בשוק לכל אדם אין לו לומר תנו לי עוד חמישיתו שהרי אמרו לפחות חומש מן השוס לפי שלא נאמרו דברים הללו אלא בשוס ששמאוהו בבית חתנים והנשואים ומיהו תוספת שלש לא יוסיף שלא אמרו להוסיף שלש אלא לכספים שהן רווחים להשתכר מיד: **שוס במנה היא נותנת שלשים ואחד סלע ודינר.** שוס שהוא מקבלו במנה שאמרו לו כתוב מנה בכתובה והיא תכניס לך שוס של מנה צריך שישומו אותו בבית של חתונה שלשים ואחד סלע ודינר דהוי מנה וחומשו: **ובד' מאות.** שוס שיקבל עליו לכתוב ארבע מאות: **היא נותנת חמש מאות.** לפי שומת הנועדים שם: **וכשחתן**

והא כי אתא רבין כו'. זאת גרסת הקונטרס וקשה דמאי פריך דכי היכי דהעדפה הוא דבעל ה"נ מציאתה הוא דבעל והא ברישא סוגיא משמע דעפי הוי מציאתה לעצמה מהעדפה דקאמר השתא העדפה אמר ר"ש דלעצמה מציאתה לא כל שכן אם כן שפיר דאפשר להיות דהעדפה לבולי עלמא הוא דבעל ובמציאתה הוא פלוגתא ועוד קשה לפירוש הקונטרס דאמר רב פפא תירוץ הוא זה לא הוה ליה למימר אלא מציאתה כהעדפה שעל ידי הדחק דמי ולא הוה ליה למימר פלוגתא דרבי עקיבא ורבנן ונראה כגרסת רבינו חננאל דלא גרים והא אלא גרס כי אתא רבין א"ר יוחנן בהעדפה שלא ע"י הדחק כו' ומילתא באפי נפשה היא ולפרושי פלוגתא דרבי עקיבא ורבנן אתא דאיירי במתני' במציאתה ומעשה ידיה ומפרש רבין דבהעדפה דמעשה ידיה שלא על ידי הדחק כולי עלמא לא פליגי דבעל הוי משום מעה כסף כי פליגי בהעדפה דע"י הדחק דהוי כעין מציאה דפליגי נמי בה דעל כרחך מציאה דאמר ר"ע לעצמה מיירי בדלא בטלה ממלאכה דאי בטלה ממלאכה הוא חייבת שכר הפקעתה דקא בטלה בשעת הגבהת מציאה ועלה קאי רב פפא וקאמר מציאתה כהעדפה שעל ידי הדחק דמי כלומר הא לא קא מיבעיא ליה דהא שמעינן מדרבא דקא מדמה לעיל מציאה להעדפה שע"י הדחק ורבין דקאמר דפליגי בהעדפה ע"י הדחק א"כ פליגי נמי במציאתה כגון דמגבהת מציאה עם מעשה ידיה אלא בעי רב פפא עשתה לו שתים בבת אחת מהו למציאתה מדמינן לה והוי לעצמה לר' עקיבא או דלמא הוי של בעל דכל זה הוא מעשה ידיה כיון דהוי בשעת מלאכה והוי במקום מעה כסף והעדפה שעל ידי הדחק דאמר רבי עקיבא דהוי שלה היינו שעושה מלאכה בשעה שבני אדם יושבים תיקו והא דלא קאמר רב פפא פשיטא לי מציאתה כהעדפה משום דלא קאמר מציאה כהעדפה דע"י הדחק דמי מסברא דנפשיה אלא ממילתיה דרבין. ר"ת: **מציאתה** כהעדפה שעל ידי הדחק דמי. הכא משמע דמציאתה תחת מזונות כמו מעשה ידיה מדמדמי מציאה להעדפה ואף על גב דאמר בפ"ק דב"מ (דף יב:) דמציאת האשה לבעלה כי היכי דלא תיהוי לה איבה לא קשה מידי דמעשה ידיה נמי משום איבה הן כדאמרינן בפ' אע"פ (לעיל דף נח: ושם) קסבר מזוני עיקר ומעשה ידיה משום איבה ומיהו קשה דאמרינן בהאשה רבה (יבמות דף 5: ושם) גבי לא זה וזה זכאין במציאתה ובמעשה ידיה ומפרש טעמא בגמרא דאין זכאין במציאתה טעמא מאי אמור רבנן מציאת אשה לבעלה משום דלא תיהוי לה איבה הכא תיהוי לה איבה וגבי מעשה ידיה קאמר טעמא מאי אמור רבנן דמעשה ידיה לבעלה משום דקא מיתזנא מינייהו הכא נמי דאי מזוני ואי מציאה תחת מזונות ה"ל למנקט בתרוייהו חד טעמא או משום איבה או משום דמיתזנא מינייהו: **אלא** מעתה בייש סוסתו כו'. תימה מאי פריך והלא בתנאין אינו נותן לאשה שלש ולאיש נדב דמי בשתו אלא מחלק האשה נותנין לבעל ואם כן אם לא היתה האשה בת בושת שלא היו נותנין לאשה גם לבעל לא היה נותן כלום ומאי פריך מבייש סוסתו דלאו בת בושת היא: **עני** בן טובים דאית להו זילותא לכל בני משפחה. שעליהם לשומרו מן המכיס אותו אבל עשיר בן טובים אין עליהם לשמור אותו אין מתביישין עליו בני משפחה: **פחות** חומש. בקונטרס פירש שני טעמים חדא משום שפותחין ואותו טעם משמע מתוך הגמרא (לקמן דף סז.) דקאמר מאי לאו בכלים של כסף דפחתי וזירושלמי נמי אמר שמואל שמו דעתה של אשה שהיא רוצה לכלות כליה וטעם אחר דדרך לשומם יותר חומש לכבוד הכלה ולחבבה על בעלה ונראה דזה הטעם דקדק מדאליטריך לאשמועינן שומת רבה ושומת זוטא דאם היתה עשירה דמשתמשת בכולן והן פוחתין כך לי רבה כמו זוטא אבל לטעמא ששמין יותר לכבוד הכלה שייך לחלק בין רבה לזוטא כמו שפי' בקונט' בגמ' ולכך נקט בקונטרס בגדים ופרקמטיא בגדים שמשתמשים בהן ופוחתין ופרקמטיא לאו דוקא לסמורה דא"כ הוו כמו כספים והיה מוסיף שלש (אלא לאו דוקא) אלא כלומר שאין משתמשין בהן כגון בגדים שאינן תפורין וכיוצא בהן: **שום** במנה ושוה מנה. פירש בקונטרס שהכניסה לו שוס לקבלו עליו בשטר הכתובה במנה והיה שוה מנה בשוק לכל אדם ופירושו מגומגם ונראה כפירוש רבינו חננאל דמיירי כגון שפסקה להכניס לו בזה הלשון דכשאמרה שוס במנה שוה מנה רוצה לומר שתכניס לו שוס במנה שיכתוב לה בכתובתה ולא ישוה אותו שוס אלא מנה אין לו אלא מנה בלבד ואין צריך שישוה שלשים ואחד (א) ודינר אבל שוס במנה סתם היא נותנת שלשים ואחד ודינר דהכי קאמרה ליה שתכניס לו שוס במנה שיכתוב לה בכתובתה הלכך צריכה להוסיף חומש: **וכשחתן**

דמעשה ידיה היא אמר רבי עקיבא לעצמה מציאתה לא כ"ש דתנן (ב) קונם שאני עושה לפיך אינו צריך להפר רבי עקיבא אומר יפר שמא תעדיף עליו יותר מן הראוי לו אלא איפוך מציאת האשה לבעלה רבי עקיבא אומר לעצמה והא כי אתא רבין אמר רבי יוחנן בהעדפה שלא על ידי הדחק כולי עלמא לא פליגי דבעל הוי כי פליגי בהעדפה שעל ידי הדחק [א]תנא קמא סבר לבעלה ורבי עקיבא סבר לעצמה אמר רב פפא מציאתה כהעדפה שעל ידי הדחק דמי פלוגתא דרבי עקיבא ורבנן בעי רב פפא עשתה לו שתים בבת אחת מהו בעי רבינא [ב]שלשה או ד' בבת אחת מהו תיקו: בושתה ופגמה: מתקיף לה רבא בר רב חנן אלא מעתה בייש סוסתו של חבירו ה"נ דבעי למיתן ליה בושת וסוס בר בושת הוא אלא רקק בבגדו של חבירו הכי נמי דבעי למיתן ליה בושת וכי תימא הכי נמי והתנן (ג)[ג]רקק והגיע בו הרוק ופרע ראש האשה והעביר טליתו ממנו חייב ליתן לו ארבע מאות זוז (ד)ואמר רב פפא [ד]לא שנו אלא בו אבל בבגדו פטור בבגדו לית ליה זילותא אשתו אית [ה]לה זילותא אמר ליה רבינא לרב אשי אלא מעתה בייש עני בן טובים דאית להו זילותא לכולהו בני משפחה ה"נ דבעי למיתן להו בושת לכל בני משפחה א"ל התם לאו גופייהו הכא (ה)אשתו גופיה הואי: **מתני'** [ה]הפוסק מעות לחתנו ומת חתנו אמרו חכמים יכול הוא שיאמר לאחיך הייתי רוצה ליתן (ו)לך אי אפשי ליתן (ו)פסקה להכנים לו אלף דינר הוא פוסק כנגדן חמש עשרה מנה וכנגד השוס הוא פוסק פחות חומש שום במנה ושוה מנה אין לו אלא מנה שום במנה היא נותנת שלשים ואחד סלע ודינר ובארבע מאות היא נותנת חמש מאות מה שחתן

א מיי' פכ"ז מהלכות אישות הלכה ב סמג לאוין פא ועשין מח טור ש"ע אה"ע סי' פ סע"א: **ו ב** טור אה"ע וב"י שם: **ז ג ד** מיי' פ"ג מהלכות מוכר ומזיק הלכה ט סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' מה סעיף לח ומש: **ח ה** מיי' פכ"ג מהל' אישות הלכה טו סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן נב סעיף ג ב: **ט ו** מיי' פכ"ג שם הל' יא סמג שם טוש"ע שם סימן סו סעיף יא בהג"ה:

תוספות רי"ד (המשך)

שהיא בעלת מלאכה יותר משאר חברותיה דבעל הוי ומציאתה נמי בלי דוחק הוי הלכך אי לא יהיב לה לבעל הוי"ל איבה: אמר רב פפא מציאתה כהעדפה שעל ידי הדחק דמיא פי' ר"פ אתי לדחויי לדרבין ולאוקמי' מילתא דרבא דאמר איפוך ואמר מי סברת דמציאתה כהעדפה שלא ע"י הדחק דמיא דמודה בה ר"ע לא דמיא אלא להעדפה שעל ידי הדחק שרוב מציאות אדם צריך לחזר אחריהן כגון דאקפי נהרא והרודף אחר צבי שבור והחופר בקרקע למצוא והלכך אי אמר ר"ע מציאת האשה לבעלה קשה דידיה אדידיה א"ו איפוך ותני הכי מציאת האשה לבעלה ור"ע אומר לעצמה בעי רב פפא עשתה לו ב' בבת אחת מהו בעי רבינא ג' ד' מהו תיקו פי' כגון טווה שיר לבנות ומחממת ביצי תולעים של משי בחיקה ומשתכרת בכולן כהעדפה שלא ע"י הדחק דמי והוי דבעל אליבא דר"ע א"ד כע"י הדחק דמי והן של אשה וקאי בתיקו וכתב ר"ח ז"ל כיון דהנך בעיא לא שייכא אלא אליבא דר"ע ש"מ דהלכה כר"ע ורבינו האי גאון וכל הגאונים ז"ל פסקי כרבנן וכך נ"ל דהלכה כרבנן חדא דקיימא לן יחיד ורבים הלכה כרבים ותו דכמה סתמי [סתם] רבי כרבנן הכא תנן מ"ה לבעלה כרבנן והכי תנן נמי בשנים אוחזין ואף על גב דבעי' רב פפא ורבינא שייכי אליבא דר"ע לאו דס"ל כוותי' אלא אמילתיה דייקו למידע טעמיה דידיה ולעולם לא ס"ל כוותיה ומ"ה לא שבקינן אורחא דהלכה דקיימא לן יחיד ורבים הלכה כרבים והלכה כסתם משנה וה"נ נ"ל לומר בפלוגתא דר"י ורבנן דאף על גב דמקשי ומפרקי אליבא דר"י לא שבקינן מש"ה כללא דנקט' יחיד ורבים הלכה כרבים דאטו אי קשיא להו לאמוראי בדברי היחיד לא בעי לדיוקי ולתרוצי מילתא דידיה דלא תיקשי להו ולמידע מאי טעמיה ומה הוה סבר ומ"ה ל"ל למישבק רבים ולמיעבד כיחיד עד דפסקי' בפי' דהל' כיחיד ולית לימר האי סברא דכל מאי דמקשי' ומפרקי' אליבא דידיה דהלכה כוותיה אלא כי איפליגו תרי תנאי או תרי אמוראי ולא איפסק הלכה כחד מינייהו התם עבדינן כמאן דשקיל וטריא אליבא דרבים לא עבדי' הכי עד דפסקי' בפי' כיחיד דהאי דשקלא וטריא אליבא דיחיד אורחא דתלמודא הוא לאגלויי כל ספיקא ולמיפשט בקושיא ולא למיפסק הלכה כוותיה: **מתני'** הפוסק מעות לחתנו ומת חתנו ואמרו חכמים יכול הוא שיאמר לאחיך הייתי רוצה ליתן ולך א"א ליתן פי' אילו היה חתנו קיים היה יכול לכופו בדין לתת לו המוהר דחד מינייהו אבל ביחיד ורבים לא עבדי' הכי עד דפסקי' בפי' כיחיד דהאי דשקלא וטריא אליבא דיחיד אורחא דתלמודא הוא לאגלויי כל ספיקא ולמיפשט בקושיא ולא למיפסק הלכה כוותיה: **מתני'** הפוסק מעות לחתנו ומת חתנו ואמרו חכמים יכול הוא שיאמר לאחיך הייתי רוצה ליתן ולך א"א ליתן פי' אילו היה חתנו קיים היה יכול לכופו בדין לתת לו המוהר

תיפוך אלא ת"ק סבר מציאת אשה לעצמה ולא חיישינן לאיבה שגם שהעדפה היא של בעל משום דמע"י הוא אבל מציאותה לא שרי ליה לזכות בה כא"ע הנקנית בדמים ור"ע סבר לבעלה שאית ליה תיקון [שתיקנו שיהא לבעל משום] איבה ומאי דק' לן מהעדפה דלא הוי לבעל ולא חייש לאיבה באיזו העדפה פליג ר"ע ואמר דהוי דאשה באותה שעושה ע"י הדחק פי' שמצערת עצמה לנדד שינה מעיניה בלילות והתם ליכא איבה אבל מה שמעדפת בלי שום דוחק

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה שוס וכו' עלשים ואחד סלע ודינר כל"ל וכן בסמוך:

מוסף רש"י

קונם שאני עושה לפיך. אסה שאמרה לבעלה מה שאני עושה מלאכה יהא אסור לפיך בקונם (יבמות צג.) מעשי ידי יהיו לפיך כהקדש (קדושין סג.) מליהות לו (לעיל נט.). **אינו צריך להפר.** נדר זה, שאין בה כח להקדישו לפי שהוא שלו (שם) אין בעלה צריך להפר שאין נדרה חל שהרי משועבדת לו (קדושין סג.) דכיון דקא משעבדא ליה למעשה ידיה לא מצי נדרה (יבמות צג.) דלא אמרה כלום אלא כל כמיה לאפקועי לבעל מה דזכי ליה רחמנא (נדרים פה.). **יפר שמא תעדיף עליו יותר מן הראוי לו.** שמא תעדיף על מעשה ידיה יותר מן הראוי לו ויותר ממה שהיא מייחדת לעשות לו, וכתובות (לעיל סד:) אמרינן מה היא עושה לו משקל ה' סלעים שהי ביהודה שהן עשר סלעים בגליל (קדושין סג.) דמוקר זה אינו שלו ויכולה להקדישו (לעיל נט.).

תוספות רי"ד

דמעשה ידיה היא אמר רבי עקיבא לעצמה מציאתה לא כ"ש דתנן קונם שאני עושה לפיך א"צ להפר דע"א יפר שמא תעדיף עליו יותר מן הראוי לו פי' ת"ק סבר א"צ להפר משום דמשעבדא לו ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו ואפי' העדפה הוי דידיה ור"ע סבר יפר שהעדפה דידה הויא וחייל עלי' נדרה אם לא יפר לה דהשתא בהעדפה דהוא מעשה ידיה קפיד רבי עקיבא ואמר לעצמה ולא חייש לאיבה ואף על גב דבאמה עבריה הויא לרבה התם הוא משום דקנאה בדמים אבל הכא לא מישעבדא ליה אלא לשיעורא אבל העדפה דידה הוי מציאתה שגם בא"ע הוי דידה כל שכן גבי אשה דתהוי דידה א"ו איפוך ותני הכי מציאת האשה לבעלה דאית ליה לת"ק משום איבה וכ"ש ההעדפה ור"א לעצמה דהשתא העדפה [של] מעשה ידיה הויא דידה ולא חיישינן לאיבה וכ"ש מציאתה: כי אתא רבין אמר בהעדפה שלא ע"י הדחק כ"ע לא פליגי דבעל הוי פי' משום מעה כסף שהוא נותן לה כי פליגי בהעדפה שע"י הדחק פי' רבין אתי לתרוצי מתניתא בלא

עין משפט נר מצוה

א מיי' פכ"ז מהלכות אישות הלכה ב סמג לאוין פא ועשין מח טור ש"ע אה"ע סי' פ סע"א: **ו ב** טור אה"ע וב"י שם: **ז ג ד** מיי' פ"ג מהלכות מוכר ומזיק הלכה ט סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' מה סעיף לח ומש: **ח ה** מיי' פכ"ג מהל' אישות הלכה טו סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן נב סעיף ג ב: **ט ו** מיי' פכ"ג שם הל' יא סמג שם טוש"ע שם סימן סו סעיף יא בהג"ה:

וכשחתן פוסק פוסק פחות חומש. פי' ר"ח כשהתן מייחד לה כלים ושאר תשמישין תוספת לכתובתה וגם לשומס ולכתוב שוויים בכתובתה פותח חומש ששמיס אותו יותר משוויס לכבוד החתן ולטעם דפחתי לפי שהיא משתמשת באותס כלים: **תנא** שומא רבה ושומא זוטא. שומא רבה ההוא דכנגד השוס הוא פוסק דקאי אאלף דינר ושומא זוטא היינו קיפא דכשהתן פוסק דמשמע פסיקא כל דהו ובדידה נמי תנא שומא רבה ושומא זוטא זוטא היא נותנת שלשים ואחד רבה היא נותנת חמש מאות ולר"י נראה כפירוש ר"ח דלא קאי כנגד השוס אאלף דינר אלא כולל מה שאומר אח"כ והא דפריך היינו קיפא קאי אשוס במנה היא נותנת ל"א שלא ודינר ובד' מאות היא נותנת חמש מאות דתרוייהו אמאי איצטריך למיתני וגרים הכי תנא שומא זוטא וקתני שומא רבה תנא שומא דידה ותנא שומא דידיה וכשתן פוסק היינו שומא דידיה ולא איצטריך למיתני שומא רבה ושומא זוטא בשומא דידיה דאתרוייהו קאי וכשתן פוסק:

לא נאמרו דברים הללו אלא בירושלים. והא דאמרינן בפ' טרף בקלפי (יומא דף לט:) שלא היתה כלה צריכה להתבשם בירושלים מפני ריח הקטרת ודלא צריך לא היו צריכות להתבשם אבל צריכות היו לקופה של בשמים לעדן הבשר ולהשיר השער ולפשט הקמטים. ר"ת: **ואם תמצא** לומר במנה המתקבל. וה"ה דמלי למימר אם תמצא לומר במנה הנישום: **ליום** ראשון או לכל יום ויום.

הרבה תמיהות אלו הבעיות דאם יתן לה לעולם כדמסיק לכל שנה ושנה עשר דינר לכל מנה ומנה ליוס כמה במהרה יכלה אותו הממון אלא ודאי נראה דעשר דינר יתן לה לכל מנה להתקשט לעולם ומיבעי ליה אם יתן לה בבת אחת והיא תשמרנו להתקשט בו עד שתכלה ומשם ואילך אין קנבה לתכשיטין ויתן לפי כבודה או לא יתן לה בבת אחת אלא כדי קישוטה ליום: **שפסקן** לה ד' מאות זהובים לקופה של בשמים. אע"פ שלפי חשבון הכתוב בכתובתה אלף אלפים דינרי זהב היה להס לפסוק יותר לפי חשבון עשר דינר למנה כיון שלא היתה צריכה יותר לא פסקו לה: **וענו אחריה אמן.** למעלה (דף פה.) לא ענו אחריה שלא היה בעלה חי אבל כאן שהיה חי ענו אחריה אמן ובעלה הטיל על חכמים שיפסקו לה:

וכשחתן פוסק כו'. ואם שמו הס תחלה והכניסה לו בין שוס קטן בין שוס גדול הוא כותב בשטר פחות חומש. ובגמרא מפרש לה ל"ל כל הני: **גמ' תנא שומא רבה.** דפחות חומש ריש דתנא וכנגד השוס דקאי אאלף דינר: **וקתני שומא זוטא.** שוס במנה היא נותנת שלשים ואחד שלא ודינר דלא תימא שומא רבה הוא דדרך השמאים להעלותו על שוויו מ"ג שומא זוטא איכא דמעלו ליה טפי שלא תתבזה בעיני הנועדים: **תנא שומא דידה וקתני שומא דידיה.** היכא דקתני תתן פוסק הרי שומא דידיה כגון שהיא הכניסה קודם השוס והוא אותו בה' מאות שאף הוא שם אותו חומש ד' מאות שאף הוא שם אותו חומש יותר על שוויו: **שומא דידה.** היכא דקתני היא נותנת שהוא כתב הכתובה קודם שבא השוס ועכשיו היא מביאתו וקרוביה שמין אותו. ותתן פוסק דתנא תרי זימני חד לשומא רבה וחד לשומא זוטא: **מתני' פסקה להכניס לו כספים.** שהן מוכנים לשכר מיד: **שלשה נעשה.** לכתוב בשטר הכתובה בשלשה דינר יותר שלש כדתנן לעיל. ובגמרא מפרש הא תו למה לי: **לקופה.** בגמרא מפרש שיתן לה עשרה זוז לכל מנה ומנה שהיא מביאה לו ויקנו לה מהם בשמים לרחוץ בהם בתמרוקי הנשים שכך שיערו שהאשה המביאה לבעלה מנה ראויה היא לבשמים של עשרה זוז. ולא פירשו במשנה אם לכל יום אם לכל שבת אם לכל חדש אם לכל שנה: **גמ' עסקה.** כספים קרי עסקא שהם עומדים להשתכר בהם להתעסק בהן תמיד: **תנא עסקא רבה.** אלף דינר שיוסיף שלש ויכתוב ט"ו מנה: **עסקא זוטא.** שלשה נעשה ששה דינר: **ויונא.** יליאה ואחריות: **בירושלים.** היו נוהגות להתקשט בבשמים: **במנה הנישום או במנה המתקבל.** האי לכל מנה ומנה דקאמר לפי חשבון השומא קאמר או לפי חשבון שהוא מקבלן עליו דהיינו פחות חומש: **שבא ראשונה כו'.** איני יודע לייחס סדר בעיות אלו לפי שיטת הש"ס. ונראה בעיני שכן סידרן יום ראשון או כל יום ויום ואם תמצא לומר כל יום ויום שבת ראשונה או כל שבת ושבת ואח"ל כל שבת ושבת חדש ראשון או כל חדש וחדש ואח"ל כל חדש וחדש שנה ראשונה או כל שנה ושנה: **שפסקו לה חכמים.** שמת בעלה ובאת לב"ד לפסוק לה ארכיה מנכסיו: **לבו ביום.** לזרוק יום אחד: **ולא דין מהלין מהלא.** ולא כך היו מושלין משל בירושלים: **מלא ממון חסר.** הרוצה למלוא ממונו כלומר לגרוס לו שיתקייס יחסרנו לצדקה תמיד וחסרונו זהו קיומו: **ואמרי לה חסד.** יעשה ממנו חסד. ושל בית אבא לא עשו לצדקה כראוי וכלה ממונו: **כא זה ואיבד זה.** לפי שנתערב בו: **חוץ משל חמיה.** תוספת שהוסיף לה החתן: ערבייס קרי אומה שפלה שאוכלי אהליס הס במדבר: **ואיבד את זה** אמרה לו רבי זכור אתה כשחתמת על כתובתי אמר להן לתלמידיו זכור אני כשחתמתי על כתובתה של זו והייתי קורא בה אלף אלפים דינרי זהב מבית אביה חוץ משל חמיה בכה רבן יוחנן בן זכאי ואמר אשריכם ישראל בזמן שעושין רצונו של מקום אין כל אומה ולשון שולטת בהם ובזמן שאין עושין רצונו של מקום מוסרן ביד אומה שפלה ולא ביד אומה שפלה אלא ביד בהמתן של אומה שפלה ונקדימון בן גוריון לא עבד צדקה והתניא אמרו עליו על נקדימון בן גוריון כשהיה יוצא מביתו לבית המדרש כלי מילת היו

שחתן פוסק הוא פוסק פחות חומש: **גמ'** תנו רבנן אין צריך לומר ראשון תלמיד חכם ושני עם הארץ אלא אפילו [א]ראשון עם הארץ ושני תלמיד חכם יכול לומר לאחיך הייתי רוצה ליתן לך אי אפשי ליתן: פסקה להכניס לו אלף דינר כו': היינו רישא תנא שומא רבה וקתני שומא זוטא תנא שומא דידיה וקתני שומא דידה: **מתני'** [ב]פסקה להכניס לו כספים סלעה נעשה ששה דינרין החתן מקבל עליו עשרה דינרים לקופה לכל מנה ומנה רבן שמעון בן גמליאל אומר [ג]הכל כמנהג המדינה: **גמ'** היינו פוסק כנגדם חמשה עשר מנה תנא עסקא רבה ותנא עסקא זוטא וצריכא דאי תנא עסקא רבה דנפיש רווחא אבל עסקא זוטא דזוטר רווחא אימא לא צריכא ואי אשמעינן עסקא זוטא דזוטר זיונא אבל עסקא רבה דנפיש זיונא אימא לא צריכא: החתן מקבל עליו עשרה דינר לקופה: מאי קופה אמר רב אשי קופה של בשמים ואמר רב אשי לא נאמרו דברים הללו אלא בירושלים בעי רב אשי במנה הנישום או במנה המתקבל את"ל מנה המתקבל יום ראשון או כל יום ויום את"ל כל יום ויום שבת ראשונה או כל שבת ושבת את"ל כל שבת ושבת חדש ראשון או כל חדש וחדש את"ל כל חדש וחדש שנה ראשונה או כל שנה ושנה תיקו א"ר יהודה אמר רב מעשה [ד]בבתו של נקדימון בן גוריון שפסקו לה חכמים ארבע מאות זהובים לקופה של בשמים לבו ביום אמרה להם [ה]כך תפסקו לבנותיכם וענו אחריה אמן: ת"ר מעשה ברבן יוחנן בן זכאי שהיה רוכב על החמור והיה יוצא מירושלים והיו תלמידיו מהלכין אחריו ראה ריבה אחת שהיתה מלקטת שעורים מבין גללי בהמתן של ערביים כיון שראתה אותו נתעטפה בשערה ועמדה לפניו אמרה לו רבי פרנסני אמר לה בתי מי את אמרה לו בת נקדימון בן גוריון אני אמר לה בתי ממון של בית אביך היכן הלך אמרה לו רבי לא כדין מתלין מתלא בירושלים מלח ממון חסר ואמרי לה חסד ושל בית חמיך היכן הוא אמרה לו בא זה ואיבד את זה אמרה לו רבי זכור אתה

מציעין

מציעין

[ד]) [תוספתא ספ"ה ע"ש],
[ה]) [לעיל סה.],

תוספות רי"ד

שפסק לו וגם אם היה רוצה לעגן את בתו עד שיפרענו היה יכול כדאמרינן בשילהי מס' תשב עד שתלבין ראשה ועכשיו שמת חתנו אין היבם יכול לכופו וגם לא לעגן את בתו אלא אומר לו או כנוס בלא כלום או חלוץ: ת"ר אין צריך לומר ראשון ת"ח ושני ע"ה אלא אפילו ראשון ע"ה ושני ת"ח י"ל לאחיך הייתי רוצה ליתן וכו': **מתני'** פסקה להכניס לו אלף דינר הוא פוסק ט"ו מנה וכנגד השוס הוא פוסק פחות חומש שום מנה ושוה מנה א"ל אלא מנה שום במנה נותנת לו (מאה) [ל"א סלע] ודינר בד' מאות נותנת ה' מאות ומה שחתן פוסק [הוא פוסק] פחות חומש: פסקה להכניס לו כספים [סלעה נעשה ששה] דינרים והחתן מקבל עליו י' דינרים לקופה לכל מנה [ומנה] רשב"ג אומר הכל כמנהג המדינה פי' אם פסקה והחנית עמו שתתן לו אלף זוז הוא כותב בשטר כתובתה שהכניסה לו אלף ות"ק שהן ט"ו מנה ואם תתאלמן או תתגרש היא גובה אלף ות"ק והטעם מפורש בירושל' מפני שמשתכר בהן וכן אם הכניסה לו פרקמטיא ששוה אלף דינרים הוא פוסק עליו וכותב בשטר כתובתה אלף ות"ק כדאמר לקמן בגמרא (ושומא) [גמלים] של ערבי' ה"ה כספים[ו]) והטעם מפני שהוא משתכר בהן וכנגד השום הוא פוסק פחות חומש פי' כמו שמוסיף שליש על הכספים כך הוא פוחת חומש משומת הכלים שאם מכנסת לו כלים ששוים אלף זוז ונישומו אלף זוז כפי מה ששוין למכור בשוק אינו מקבל עליו לכתוב בכתובתה אלא פחות חומש דהיינו ח' מאות והטעם מפרש בירושלמי מפני שהאשה מכלה אותן ולובשתן והן פוחתין ונאבדים והוא חייב באחריותן תקנו לפסוק ולכתוב פחות חומש וזו היא שומא ששם ומקבל עליו אחריות וזה מדבר בדבר שלא פסקה בשעת אירוסין ליתן לו אלא מה שנותנים לו בשעת הנשואין ואתא לאשמועינן שעל כל שוה חמשה הוא כותב בשטר כ"א ד' מפני שהן עתידין לכלות והוא חייב באחריותן ומכאן מוכח שפחת הבלאות על הבעל ולאפוקי ממאן דמפרש ביבמות בפרק פי' הוצאתו וטרחו אבל עיסקא רבא דנפיש זיוני' אימא לא צריכא: והחתן מקבל עליו וכו' מאי קופה

תוספות רי"ד (המשך)

אלמנה לכ"ג דתנן התם אם מתו מתו לו בעבדי צאן ברזל ודייק טעמא דמת דליתנהו הא איתנהו ופחתו מדמיהן לא משלם לה פחתה דכל נצ"ב (ודייק טעמא) נוטלת בלאאותה כמות שהן ולא משלם פחתייהו ומ"ה לא תני אם פחתו פחתו לו וליתא דהכא משמע דאפילו פיחתא מקבל עילוי' ומפני זה פותחין לו לכתוב פחות חומש: שום במנה ושוה מנה א"ל אלא מנה פי' זה מדבר על הפסק שפסקה לו בשעת אירוסין וארישא דמתניתין קאי דקתני פסקה להכניס לו כספים וה"ק פסקה להכניס לו כלים שום במנה שישוו מנה אין לו לבעל לתבוע ממנה אלא כלים שישומו לו במנה אע"פ שהוא לא יכתוב בשטר הכתובה (שום במנה) אלא שמונים דינר ולא מצי למימר הב לי כלים שישוה וישומו טפי ממנה שאכתוב בשטר הכתובה שום במנה דכיון דהכי קא"ל שום במנה ושוה מנה לא התנת לו אלא שתתן לו כלים השוים ונישומים מנה ולא כשומא שכתב הוא בשטר הכתובה פסקה לי' שום במנה נותנת ל"א ודינר פי' אבל אם פסקה לו שתכניס לו כלים שום במנה כיון שלא פירשה ושוה מנה בודאי במנה הכתוב קא"ל הלכך נותנת לו ל"א סלע ודינר כשיפחות הוא החומש כדין החתן יכתוב בשטר הכתובה מנה א' וזה שומא דידה כמה חייבת להכניס לו. בד' מאות נותנת ה' מאות פי' אם פסקה להביא לו שום בד' מאות כיון שלא אמרה שוה ד' מאות נותנת לו ת"ק שיכתוב הוא בכתובתה ד' מאות והיינו הך אלא תני שומא זוטא גבי דידה ותני שומא רבא: ומה שהחתן פוסק וכו' פי' זה מדבר בשומא דידי' שאם מכנסת לו כלים בעת הנשואין מה שפסקה ליתן לו הוא פוסק ומקבל עליו פחות חומש והיינו רישא דקתני וכנגד השום הוא פוסק פחות חומש דקמיירי בשומא דידיה אלא תנא רישא שומא רבא בשומא דידיה וקתני סיפא שומא זוטא: פסקה להכניס לו וכו' ומקשה היינו כותב כנגדן ט"ו מנה ומהדר תני עסקא רבא ותני עסקא זוטא וצריכא דאי אשמועינן עסקא רבא משום דנפיש רווחי' אבל עסקא זוטא דזוטא רווחי' אימא לא צריכא. ואי אשמועינן עיסקא זוטא דזוטר זיוני'

ו) לפנינו בגמ' נקמן ליתא דהכי הן כספים רק לאשה גובה פרנא מהם אך דרש"י ז"ל פירש כן וע"ש בתוס' ד"ה גמלים.

מציעין תחתיו. תחת רגליו להלך עליהם: **לפום גמלא שיחנא.** לפי כח הגמל יטעינוהו משא: **אם לא תדעי.** אם לא תתני לב כנסת ישראל לשמור את התורה למי לך וגו' סופך לגאת בעקבי הצאן ולרעות את גדיותיך: **וזהב.** תחיכות זהב: **והרי הוא כשוויו.** לא יוסיף שליש ולא יפחות חומש: **זהב הרי הוא כלכלים.** זהב שבור הרי הוא ככלים. ומפרש ומזיל מאי כלים: **דינרי זהב.** שהן טבועין: **הרי הן ככספים.** להוסיף שליש לפי שמזומנים לשכר: **לפורטן.** שיש להן קנבת מטבע להחליפן תמיד בדינרי כסף ובפרוטות להוצאה ולסחורה: (ה) **דפחתי.** לפי שמשתמשין בהן והוא מקבלן בפחות חומש: **אי נימא אסיפא.** לדינרי זהב: **ואיבעית אימא.** כלים של כסף דפחתי ולא תקשי לר' יוחנן דכי אמר רבי יוחנן בגרוטאות גדולות ומתניתין בדהבא פריכא גרוטאות דקות שנופל מהן כשממשמשין בהן: **נממנא.** דק דק של זהב שקורין פלגל"א: **נשמיס של אגטוליא.** הוא עיקר סחורתן ואשה שהכניסה לבעלה שוס מהם הרי הן ככספים להוסיף שליש: **פרנא.** ריוח שליש: **פוסקי דני מכסי.** שמלות של אותו מקום: **אשלי.** חבליס: **ארנקי דמחוזא.** כיסין מלאין מעות: **פרנא.** לזה שמעתי כתובה מנכסי יתומים ולא אמרינן מטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב: **אסמכתייהו עלייהו.** וגבייה מטלטלי כי הני שהן להן במקום קרקעות לפי שבעלי סחורה הם: **דשקלי להו.** הנשים המלמנות והגרושות שגובות כתובתן: **אלרעא הוא.** ואין גובות אלא מן הקרקע מן היתומים: **מתני' וכן המשיא את היתומה.**

גבאי לצדקה: **גמ' זוזי פשיטי.** זוזי מדינה שמונה מהן זוז לורי: **להתפרנס.** מזונות של צדקה: שבאו

זהב הרי הוא כשוויו. פירש ר"ח דבכלי זהב מיירי כגון מזמים וטבעות ולא"ת מאי קאמר לא כלים של זהב דלא פחתי הא בכלים מיירי וי"ל דהכי פירושו מאי לאו כלים דכסף דפחתי דהא זהב כיון שהיא לובשת תמיד מזמים וטבעות אע"פ שאינם נפחתים אשה רוצה להתקשט בהן ולהיות פוחתת חומש ומשני לא כלים של זהב דלא פחתי פירוש כגון כוסות וקערות של זהב דאע"ג דכי משתמשי בהן פחתי כשל כסף מיהו אגב יוקרם אין משתמשין בהן תמיד ובהנהו פשיטא שהם כשווין דלא משתמשין בהם כולי האי דפחתי הכי נמי זמים וטבעות משום קישוט שלהן אינה רוצה לפחות כללו מיבעי ליה פי' שעומד בכלותיו ובחשיבותו ואינו פוחת חומש ומסיק בדהבא פריכא פירוש בריתא בדהבא פריכא אייני פי' זהב שבור והכי קתני זהב שבור הרי הוא כלים דהיינו כלים של זהב כמו שאמר רבי יוחנן אע"פ שהוא שבור כיון שאינו פוחת חשוב כלים:

ממלא. זהב הניטל מן הארץ ממולאו:

אלא ארישא. מדרבנן פריך: **גמלים** של ערביא אשה גובה פרנא מהם. פי' בקונט' ריוח שליש שהם ככספים שמוסיף הבעל שליש וקשה לר"ת דה"ל למימר הרי הן ככספים כדקאמר רבי ינאי וגרלאה לו דבכתובה איירי שהאשה גובה כתובתה מהן דלאסמכתייהו עלייהו כמו שפי' בקונטרס עצמו גבי ארנקי דמחוזא ומכאן פוסקין דמטלטלי דידן משתעבדי לכתובה דהוו כגמלים דערבי' ואשלי דקמחוזא דאסמכתייהו עלייהו ואין נראה לר"ת דאי בקרקע דמו כהני דשמעתתא א"כ אם מכרם הבעל תוליא אשתו מיד הלקוחות לאחר מותו ואם כן לדבריהם בטלה תקנת השוק אלא מחמת תקנת הגאונים גבינא ממטלטלי דיתמי כמו שכתוב בכתב רב שרירא גאון:

אמר אביי חמשים זוזי פשיטי כו'. ולא"ת אמאי איצטריך למיפשט ממתני' תפשוט מדרב יהודה אמר רב דאמר בפרק קמא דקדושין (דף יא:) בשל דבריהם כסף מדינה וי"ל דרב יהודה לא נתן סימן אלא אסילעין לחודייהו ולא אזוזי ואמנה דהא אמרינן בהמוכר (ב"ק דף 5. ושם) התוקע לחבירו באזנו נותן לו סלע רבי יוסי הגלילי אומר מנה ואמרינן מאי מנה מנה לורי תנן או מנה מדינה תנן ופשט דמנה לורי תנן ולא פריך מדרב יהודה וכתובה נמי אפילו למאן דאמר כתובה דרבנן הוי מאתים זוז לורייס כמו למאן דאמר דאורייתא דלא פליגי (לקמן קי:) אלא בנשא באמרן ישראל וגירשה בקפוטקיא אם נותן ממעות ארץ ישראל או ממעות קפוטקיא וכן מנה דאלמנה דהוי לבולי דכתובה אלמנה מחצה כשל תורה: וחכ"ל

מצייעין תחתיו ובאין עניים ומקפלין אותן מאחריו איבעית אימא לכבודו הוא דעבד ואיבעית אימא (ו) כדבעי ליה למיעבד לא עבד (ז) כדאמרי אינשי לפום גמלא שיחנא תניא (ח) אמר ר' אלעזר ברבי צדוק (ט) אראה בנחמה אם לא ראיתיה שהיתה מלקטת שעורים מבין טלפי סוסים בעבו קראתי עליה מקרא זה [1] אם לא תדעי לך היפה בנשים צאי לך בעקבי הצאן ורעי את גדיותיך אל תקרי גדיותיך אלא גויותיך: אמר רב שמן בר אבא אמר ר' יוחנן הכניסה לו זהב שמין אותו והרי הוא כשוויו מיתיבי הזהב הרי הוא ככלים מאי לאו ככלים של כסף דפחתי לא ככלים של זהב דלא פחתי א"כ ככליו מיבעי ליה ועוד תניא (י) זהב הרי הוא ככלים דינרי זהב הרי הן ככספים רבן שמעון בן גמליאל אומר במקום שנהגו שלא לפורטן שמין אותן והרי הן בשוויהן רשב"ג אהייא אילימא אסיפא מכלל דתנא קמא סבר אפי' במקום שנהגו שלא לפורטן הא לא נפקי אלא לאו ארישא והכי קאמר זהב הרי הוא ככלים מאי כלים כלים של כסף רשב"ג אומר הרי הוא כדינרין של זהב במקום שנהגו שלא לפורטן לא לעולם אסיפא ודנפקי ע"י הדחק ובהא קמיפלגי מר סבר כיון דנפקי משבחינן לה ומר סבר כיון דלא נפקי אלא ע"י הדחק לא משבחינן לה איבעית אימא כולה רשב"ג היא וחסורי מיחסרא והכי קתני זהב הרי הוא ככלים דינרי זהב הרי הן ככספים בד"א במקום שנהגו לפורטן אבל במקום שנהגו שלא לפורטן שמין אותם והרי הן בשוויהן דברי רשב"ג שרבן שמעון בן גמליאל אומר במקום שנהגו שלא לפורטן שמין אותם והרי הן בשוויהן מ"מ ככליו מיבעי ליה קשיא איבעית אימא הכא במאי עסקינן בדהבא פריכא רב אשי אמר בממלא אמר רבי ינאי בשמים של אנטוכיא הרי הן ככספים אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי (כ) יוחנן (א) גמלים של ערביא אשה גובה פרנא מהם אמר רב פפי הני תותבי דבי מכסי אשה גובה פרנא מהם ואמר רב פפי הני שקי דרודיא ואשלי דקמחוניא אשה גובה פרנא מהן אמר רבא מריש הוה אמינא הני ארנקי דמחוזא אשה גובה פרנא מהם מאי טעמא אסמכתייהו עלייהו כיון דחזאי דשקלי להו ונפקי וכי משכחי ארעא זבני בהו אמינא אסמכתייהו אארעא הוא: **מתני'** (ב) המשיא את בתו לא יפחות לה מחמשים זוז (ג) פסק להכניסה ערומה לא יאמר הבעל כשאכנסנה לביתי אכסנה בכסותי אלא מכסה ועודה בבית אביה (ד) וכן המשיא את היתומה לא יפחות לה מחמשים זוז אם יש בכים מפרנסין אותה לפי כבודה: **גמ'** אמר אביי (ה) חמשים זוזי פשיטי ממאי מדקתני סיפא (ו) אם יש בכים מפרנסין אותה לפי כבודה ואמרינן מאי כים אמר רחבה ארנקי של צדקה ואי סלקא דעתין חמשים זוזי ממש אם יש בכים כמה יהבינן לה אלא שמע מינה חמשים זוזי פשיטי ת"ר (ז) יתום ויתומה שבאו להתפרנס מפרנסין את היתומה ואחר כך מפרנסין את היתום מפני שהאיש דרכו לחזור על הפתחים ואין אשה דרכה לחזור (ח) יתום ויתומה שבאו

עלמא דרבנן הוי מנה לורי כדמשמע בפרק קמא (לעיל יב:) גבי בית דין של כהנים גובים כו' דכתובה אלמנה מחצה כשל תורה: וחכ"ל

ה) [ע"ז יז:], ב) סוטה יג: לקמן קמ., ג) [תוספפת פ"ס], ד) [עיין תוספות חגיגה טו: ד"ה אראה ורש"י מכות ה:], ה) [תוספפת פ"ין], ו) [ל"ל יומן וכ"ה ברש"ש בקדושין], ז) [לעיל סה:], ח) [תוספפת פ"ין],

תורה אור השלם

1. אם לא תדעי לך היפה בנשים צאי לך בעקבי הצאן ורעי את גדיתיך על משכנות הרעים:

שיר השירים א ח

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה דפחתי ל"ל קודם ד"ה דינרי:

מוסף רש"י

לפום גמלא שיחנא. המשוי לפי הגמל (לקמן קד.) לפי כח הגמל מרבין במשאו (סוטה יג:). **דודי פשיטי.** זוזי מדינה שהן שמיינת שבזוז לורי, כל כסף מדינה אחד משמונה בכסף לורי כדאמרינן לעיל אלא מדינה פלגא דזוזא שהוא אחד משמונה בסלע (לעיל סה:).

תוספות רי"ד

אר"א קופה של בשמים אמר ר"א לא נאמרו דברים הללו אלא בירושלים פירוש ששם הנשים מתקשטות בבשמים ביותר: בעי ר"א במנה הנישום או במנה המתקבל שבת ראשונה או כל שבת ושבת חודש ראשון או כל חודש וחודש שנה ראשונה או כל שנה ושנה תיקו: אר"ש ב"נ אר"י גמלים של ערביא אשה גובה פורנא מהם א"ר פפי הני תותבי דבי מכסי אשה גובה פורנא מהן פי' כתובתה שאע"פ שאינה נגבית ממטלטלי אלא ממקרקעי כיון שמו"מ היה באלו המטלטלים וברוב כתוב' הם נמצאים כל אשה סמכא דעתה עליהן כמו שסומכין על הקרקע וגובה מהן: א"ר מריש הוה אמינא הני ארנקי במחוזא אשה גובה פורנא מהן מאי טעמא אסמכתייהו עלייהו כיון דחזי דשקלי להו ונפקי וכי משכחי ארעא זבני בהו אמינא שמע מינה אסמכתא אקרקע היא פי' הנשים הגובות כתובתן כשהיו מגבין להם מהנהו ארנקי היו קונין בהן קרקע וכבר תיקנו הגאונים בישיבות שכתובת אשה ובע"ח גובין מטלטלין

עין משפט נר מצוה

יב א מיי' פט"ז מהל' אישות הלכה ז טור ש"ע אה"ע סימן ק סעיף ג:

יג ב מיי' פ"כ מה הל' ו [ופי"ג הל' ח] סמג עשין מח טוש"ע שם סימן נח סעיף ג:

יד ג מיי' שם הלכה ב טוש"ע שם סעיף ב:

טו ד ה מיי' פ"מ מהל' מתנות עניים הלכה טו סמג עשין קסד טוש"ע י"ד סימן רנ סעיף ב:

טז ו ז מיי' שם הלכה טו סמג שם טוש"ע י"ד סימן רנ סעיף ח:

לעזי רש"י

פלאל"א [פיילול"א]. רסיסי (זהב), פירורי (זהב).

תוספות רי"ד (המשך)

דיתמי דשביק אבוהון: **מתני'** המשיא את בתו סתם לא יפחות לה מנ' זוז פסק להכניסה ערומה לא יאמר הבעל כשתבואי לביתי אכסה [אותה] בכסות אלא מכסה ועודה בבית אביה וכן המשיא את היתומה לא יפחות לה מנ' זוז ואם יש בכים מפרנסים אותה לפי כבודה: אמר אביי נ' זוז פשיטי פי' חמשים זוז מדינה ממאי מדקתני אם יש בכים מפרנסים אותה לפי כבודה ואמרי' מאי כים וא"ר ארנקי של צדקה ואי ס"ד נ' זוז ממש אם יש בכים כמה יהבינן לה אלא ש"מ נ' זוז פשיטי. ת"ר יתום ויתומה שבאו להתפרנס מפרנסים (אותה לכ') את היתומה ואח"כ מפרנסים היתום מפני שהאיש דרכו לחזר ואין האשה דרכה לחזר. ואי קשיא הא תנן בפ"ב דהוריות האיש קודם לאשה להחיות ולהשב אבידה והאשה קודמת לאיש לכסות ולהוציאה מבית השביה ובזמן ששניהם עומדים בקלקלה האיש קודם לאשה בכל מעשיו פי' אשה קודמה לאיש לכסות מפני שבושת האשה מרובה משל האיש ללכת ערומה אבל למזונות האיש קודם וזה להחיות והיכי תני הכא מפרנסים היתומה קודם וא"ל האי פרנסה פרנסת כסות דא"כ אמאי תלי טעמא שאין האשה דרכה לחזר ת"ל משום שמתביישת היא בערמימותה י"ל בריתא זו מיירי בעיר שיכול היתום לחזור ולהתפרנס אם לא ניתן לו מכיס של צדקה ויותר גדולה בושת האשה לחזר משל איש ומתני' דהתם מיירי במדבר או בספינה שאינו מוצא לחזר ואם לא יפרנסנו ימות התם האיש קודם

שבאו לינשא. משל לדקה דאמרינן לקמן אשר יחסר לו זו אשה: **משל עופות.** שדמיהן יקריס והוא היה מעוגג: **גיטורא בשר.** שהיה בשר ביוקר והיה צריך בשר בדמי ליטרא מעות: **כפר קטן היה.** ואין המותר ממכר: **אמטולתיה.** בשבילו. והיינו רבותא ולעולם במשקל ליטרא בשר קאמר: **ההוא דאתא.** עני המבקש פרנסה: **כמה אתה סועד.** מה אתה רגיל לאכול בסעודתך: **נעשו.** הכל לפי מה שהוא צריך כל יחיד ויחיד לפי לימודו: **אמר רבא מאי דקמא.** מה דבר זה שאירע לפני עתה שלא הייתי רגיל בכך שבאת זו לכאן ותרנגולת ויין ישן בידה: **נענעתי לך.** דברתי יותר מדאי: **אין לו.** משלו: **ואינו רוצה להתפרנס.** משל לדקה: **יש לו ואינו רוצה להתפרנס.** משלו אלא משל לדקה ומסגף עצמו בדעב: **שמזוה דעתו עליו.** יגבה לבו לומר דעתם לחזור ולגבות הימני הואיל ותבעוני משכון אין זו אלא הלואה ויטול בלא בושת שיאמר אין לי משכון והם יאמרו טול בלא משכון: **גיטורא דשא.** חור שבמפתן וליר הדלת סובב בו: **ההוא יומא.** אותו היום שנתן העני לבו לדעת מי נותנים לו: **יין דחזא.** העני: **אנא שליחא בגו ביתא.** ועניים מוצאין אותי לפיכך זכותי גדול: **ומקרבא הנייתי.** הנאתי מזומנת שאני מחלקת לחם ובשר ומלא אבל אתה נותן מעות לעניים והם טורחים וקונים סעודה: **מאי רוני האי.** למה להם לברוח ולכנס לתנור: **היא מוצאת והיא שלחה וגו'.** אע"פ שבאתה ליתרכף לא גילתה הדבר אלא אם כן יגלה הוא ואם לא יגלה נשרפת: **עייפינהו.** כפליהו: **פיאתי.** שם מקום: **זוודאי קליני.** לידה קלה הכיותי לדרך רחוקה שאני יולא לה: **ומלני עייני.** ומטה עיניו כלפי אחוריו לראות שלא יבא רמאי ויתירם שעושה עצמו עני והעניים באים ומתירים אותם:

בטלי

וחכ"א יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נזקקין לו. הני מכמיס הם ר"ש דלעיל וא"ת והא ליתא ליה לר' שמעון דברה תורה כלשון בני אדם במסכת ראש השנה (דף ח.) ועוד הא דדרשינן בפרק אלו מציאות (ב"מ דף לא:) הקם תקיס השב תשיב אפי' מאה פעמים אמו כולהו דלא כר"ש ואומר ר"י דכל היכא דאיכא למידרש דרשינן ולא אמרינן דברה תורה כלשון בני אדם אלא הכא דלא מסתבר ליה למדרש כרבנן דקרא משמע דבאין לו מיירי כדכתיב די מחסורו:

דכתיב היא מוצאת. רבינו חננאל גריס מוצת בלא אל"ף לשון וילת אש בציון (איכה ד) : בטלי

באנשי גליל העליון שלקחו לעני בן טובים אחד מציפורי ליטרא בשר בכל יום ליטרא בשר מאי רבותא אמר רב הונא ליטרא בשר משל עופות ואיבעית אימא בליטרא בשר ממש רב אשי אמר התם כפר קטן היה בכל יומא הוה מפסדי חיותא אמטולתיה: ההוא דאתא לקמיה דרבי נחמיה אמר ליה במה אתה סועד א"ל בבשר שמן ויין ישן רצונך שתגלגל עמי בעדשים גלגל עמו בעדשים ומת אמר אוי לו לזה שהרגו נחמיה אדרבה אוי לו לנחמיה שהרגו לזה מיבעי ליה אלא איהו הוא דלא איבעי ליה לפנוקי נפשיה כולי האי ההוא דאתא לקמיה דרבא אמר לו במה אתה סועד אמר לו בתרנגולת פטומה ויין ישן אמר ליה ולא חיישת לדוחקא דציבורא א"ל אטו מדידהו קאכילנא מדרחמנא קאכילנא דתנינא [3]עיני כל אליך ישברו ואתה נותן להם את אכלם בעתו בעתם לא נאמר אלא בעתו מלמד שכל אחד ואחד נותן הקב"ה פרנסתו בעתו אדהכי אתאי אחתיה דרבא דלא חזיא ליה תלסרי שני ואתיא ליה תרנגולת פטומה ויין ישן אמר מאי דקמא א"ל [7]נענעתי לך קום אכול תנו רבנן אין לו ואינו רוצה להתפרנס נותנין לו לשום הלואה וחוזרין ונותנין לו לשום מתנה דברי רבי מאיר וחכמים אומרים [8]נותנין לו לשום מתנה וחוזרין ונותנין לו לשום הלואה לשום מתנה הא לא שקיל אמר רבא [9]לפתוח לו לשום מתנה יש לו ואינו רוצה להתפרנס נותנין לו לשום מתנה וחוזרין ונפרעין ממנו חוזרין ונפרעין הימנו תו לא שקיל אמר רב פפא לאחר מיתה ר"ש אומר [10]יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נזקקין לו אין לו ואינו רוצה להתפרנס אומרים לו הבא משכון וטול כדי שתזוה דעתו עליו [11]ת"ר [1]העבט זה שאין לו ואינו רוצה להתפרנס שנותנים לו לשום הלואה וחוזרין ונותנין לו לשום מתנה תעביטנו זה שיש לו ואינו רוצה להתפרנס שנותנין לו לשום מתנה וחוזרין ונפרעין הימנו לאחר מיתה דברי ר' יהודה וחכ"א יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נזקקין לו ואלא מה אני מקיים תעביטנו [12]דברה תורה כלשון בני אדם [13]מר עוקבא [14]הוה עניא בשיבבותיה דהוה רגיל כל יומא דשדי ליה ארבעה זוזי בצינורא דדשא (**ח**) יום אחד אמר איזיל איחזי מאן קעביד בי ההוא טיבותא ההוא יומא נגהא ליה למר עוקבא לבי מדרשא אתיא דביתהו בהדיה כיון דחזיוה דקא מצלי ליה לדשא נפק בתרייהו רהוט מקמיה עיילי לההוא אתונא דהוה גרופה נורא הוה קא מיקליין כרעיה דמר עוקבא אמרה ליה דביתהו שקול כרעיך אותיב אכרעאי חלש דעתיה אמרה ליה אנא שכיחנא בגויה דביתא [15]ומקרבא אהנייתי ומאי כולי האי [16]דאמר מר זוטרא בר טוביה אמר רב ואמרי לה אמר רב הונא בר ביזנא אמר ר"ש חסידא ואמרי לה א"ר יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי נוח לו לאדם שימסור עצמו לתוך כבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים מנא לן מתמר דכתיב [4]היא מוצאת מר עוקבא הוה עניא בשיבבותיה דהוה רגיל לשדורי ליה ארבע מאה זוזי כל מעלי יומא דכיפורא יומא חד שדרינהו ניהליה ביד בריה אתא אמר ליה לא צריך אמר מאי חזית חזאי דקא מזלפי ליה יין ישן אמר מפנק כולי האי עייפינהו ושדרינהו ניהליה כי קא ניחא נפשיה אמר אייתו לי חושבנאי דצדקה אשכח דהוה כתיב ביה שבעת אלפי דינרי [17]סיאנקי אמר זוודאי [18]קלילי ואורחא רחיקתא קם בזבזיה לפלגיה ממוניה היכי עבד הכי [19]והאמר ר' אילעאי באושא התקינו המבזבז אל יבזבז יותר מחומש [20]הני מילי מחיים שמא ירד מנכסיו אבל לאחר מיתה לית לן בה: [21]רבי אבא [22]הוה צייר זוזי בסודריה ושדי ליה לאחוריה וממצי נפשיה לבי עניי ומצלי עיניה מרמאי רבי חנינא הוה ההוא עניא דהוה רגיל לשדורי ליה ארבעה זוזי כל מעלי שבתא יומא חד שדרינהו ניהליה ביד דביתהו אתאי אמרה ליה לא צריך מאי חזית שמעי דהוה קאמרי ליה במה אתה סועד

בטלי

מסעות (ב"מ לה.). **המבזבז.** לעניים, אל יבזבז יותר מחומש. שנגנסיו, שלא יצטרך לנכיות (לעיל נ.). **ושדי ליה לאחוריה.** והעני טוטלה ויודע ממי טוטלה ואינו יודע למי נותנה (ב"ב י.).

עין משפט נר מצוה

יז א ב ג מיי' פ"ז מהל' מתנות עניים הל' ג ד סמג עשין קסב טוש"ע י"ד סימן רנ סעיף ג:

יח ד (טוש"ע י"ד סס סעיף ד):

יט ה ו מיי' סס הלכה ט סמג סס טוש"ע סס סימן רנג סעיף ט:

כ ז מיי' סס טוש"ע סס סעיף י:

כא ח מיי' פ"ג סס הל' ט סמג סס טוש"ע י"ד סי' רמט סעיף ח:

כב ט טוש"ע סס סעיף ח בהגה"ס:

כג י מיי' סס הלכה י טוש"ע סס סעיף ט:

תוספות רי"ד

שחייב במצות ודיקא נמי דקתני להחיות אלמא אינו קודם אלא במקום שאין לו חיות במקום אחרת אבל במקום שיכול לחזר האשה קודמת: ת"ר יתום ויתומה שבאו להנשא משיאים את היתומה ואח"כ היתום מפני שבשתה של אשה מרובה משל איש ת"ר יתום שבא לישא שוכרים לו בית ומציעים לו מטה וכל כלי תשמישו ואח"כ משיאין לו שנאמר די מחסורו אשר יחסר (לו) זו מטה ושולחן. לו זו אשה וכה"א אעשה לו עזר כנגדו ת"ר די מחסורו אתה מצווה עליו לפרנסו ואי אתה מצווה לעשרו אשר יחסר לו אפילו סוס לרכוב ועבד לרוץ לפניו. מעשה בהלל הזקן שלקח לעני בן טובים סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו פעם אחת לא מצא עבד לרוץ לפניו ורץ לפניו ג' מילין. ת"ר אין לו ואינו רוצה להתפרנס משל אחרים נותנים לו לשם הלואה וחוזרים ונותנים לשם מתנה דברי ר"מ יש לו ואינו רוצה להתפרנס נותנים לו לשם מתנה וחוזרים ונפרעים ממנו לאחר מיתה ר"ש אומר יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נותנים לו: ת"ר העבט זה שאין לו ואינו רוצה להתפרנס שנותנים לו לשם הלואה וחוזרים ונותנים לו לשם מתנה תעביטנו זה שיש לו ואינו רוצה להתפרנס שנותנים לו לשם מתנה וחוזרים ונפרעים ממנו לאחר מיתה דברי ר"י וחכ"א יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נותנים לו כל עיקר אלא מה אני מקיים תעביטנו דברה תורה כלשון בני אדם: אר"א באושא התקינו המבזבז אל יבזבז יותר מחומש וה"מ מחיים שלא ירד מנכסיו אבל לא"מ ל"ל בה עיין בפ' נערה:

מסורת הש"ס

(**ח**) [תוספתא פ"ז], (**ז**) [תוספתא פלא פ"ד], (**ו**) סס, (**ה**) [ברכות כח. תענית כ:], (**ד**) ב"מ לא:, (**ג**) [קדושין יז: וס"כ], (**ב**) [ב"ב י:], (**א**) [תענית כג: וסס איתא הייתה], (**ט**) ברכות מג: סוטה י: ב"מ עט., (**י**) [גי' הערוך זייעקי פי' מטבע טובז], (**כ**) [עי' ב"ק ו: ומס"ש בס"ד על הגליון], (**ל**) [לעיל כ. ערכין כח.], (**מ**) [ב"ב י:], (**נ**) [וע"ע תוס' ב"מ לא:]. ד"ס דברה ועי' בתוס' סוטה כד: ד"ה וכ' יונתן ותוס' מנחות יז: ד"ה מאי בתריכות],

---

תורה אור השלם

1. כִּי פָתֹחַ תִּפְתַּח אֶת יָדְךָ לוֹ וְהַעֲבֵט תַּעֲבִיטֶנּוּ דֵּי מַחְסֹרוֹ אֲשֶׁר יֶחְסַר לוֹ: דברים טו ח

2. וַיֹּאמֶר יְיָ אֱלֹהִים לֹא טוֹב הֱיוֹת הָאָדָם לְבַדּוֹ אֶעֱשֶׂה לּוֹ עֵזֶר כְּנֶגְדּוֹ: בראשית ב יח

3. עֵינֵי כֹל אֵלֶיךָ יְשַׂבֵּרוּ וְאַתָּה נוֹתֵן לָהֶם אֶת אָכְלָם בְּעִתּוֹ: תהלים קמה טו

4. הוּא מוֹצֵאת וְהִיא שָׁלְחָה אֶל חָמִיהָ לֵאמֹר לְאִישׁ אֲשֶׁר אֵלֶּה לּוֹ אָנֹכִי הָרָה וַתֹּאמֶר הַכֶּר נָא לְמִי הַחֹתֶמֶת וְהַפְּתִילִים וְהַמַּטֶּה הָאֵלֶּה: בראשית לח כה

הגהות הב"ח

(**א**) גמ' בצינורא דדשא יומא חד אמר:

מוסף רש"י

זה שאין לו. ממה שיתפרנס, **ואינו רוצה** להתפרנס. משלך בממנה, ואמר רחמנא העבט דרך הלואה (ב"מ לא:). **זה שיש לו ואינו רוצה להתפרנס.** משלו אלא משלך, שאתה מייב להעביטו וליפרע ממנו אחר מיתה (שם). **דשדי ליה ארבעה זוזי בצינורא דדשא.** שהעני אינו יודע ממי טוטלה והוא יודע למי נותנה (ב"ב י:). **דכתיב היא מוצאת.** ואילו בכתיב לא אמרה אלא הסימנים של יהודה הם ולו אני הרה, אלא לאיש אשר אלה לו אנכי הרה, אם יודה יודה ואם לאו אשרף ולא אלבין פניו (ברכות מג:) אף על פי שהיו מוציאין אותה לשריפה לא אמרה להם ליהודה נעבלתי אלא שלחה לו למי שאלה לו אנכי הרה ואם יודה הוא מעצמו יודה (ב"מ נט.) ואם לאו אשרפה ולא תגלה היא את הדבר (סוטה י: וכנ"ל בראשית לח כה). **באושא התקינו.** כשהיתה קהילתן גאותא שגלתה ושבה אם קהלתי גדולה כלאמרינן בר"ש (לא.) גני עשר

בטלי כסף או בטלי זהב. (ה) במפות של פשתן לבנות או בשל משי לבנות: **היינו חוטאים.** שאנו מעלימין עין מן העניים אבל עכשיו הרמאים גורמים לנו: **המסמא את עינו.** מראה את עצמו כאילו עינו סמויה: **מקפח שוקו.** כאילו שוקו נכותת: **אין מחייבין אותו למכור כו'.** ריש"א דמתניתין מי שיש לו מאתים זוז לא יטול לקט שכחה ופאה: **אין מחייבין אותו למכור כו'.** להאלים מאתים זוז כדי שלא יטול: **לאן קודם שיבוא לידי גיבוי.** הא דתנן אין מחייבין מעיקרא קאי כשבא ליטול לקט ולא היו לו מאתים זוז ואם היה מוכר כלי תשמישו היה משיג למאתים זוז אין מחייבין אותו למכור. והא דתנן מחייבין לאחר שבא לידי גיבוי לאחר שהגיע עצמו לידי כך שבית דין גוזין הימנו כגון שהיה לו מאתים זוז ונטל לקט שכחה ופאה ונודע שעשיר היה ב"ד באין וגוזין הימנו מה שנטל ואם אין לו כדי לשלם מוכר כלי תשמישו היקרים ומשתמש בפחותים: **לידי גיבוי.** שבית דין גוזין הימנו: **מתני' מדעתה.** רבותא קמ"ל דאע"פ שנתרצית אין מחילתה מחילה: **מה שראוי ליתן לה.** עישור נכסיה: **אם השיא.** האב בחייו את הבת הראשונה: **יתן כו'.** בין שהוא עישור בין שהוא פחות בין שהוא יותר: **גמ' לפרנסה שמין באב.** הבת יתומה שבאת לינשא נותנים לה נדוניא כפי אומד שאנו בקיאין באביה ותתרן או קמקן: **פרנסה הבעל.** נדוניא של נשואין: **פרנסה עצמה.** מזונות בעודה אצל אחין: **הא באכילה ושתיה כו'.** שמין הנכסים אם עני הוא נותנין לה כפי מה ששניו באע"פ (לעיל דף סד:) במשרה את אשתו על ידי שליש ואם הנכסים מרובים הכל לפי הכבוד: **עני בדעת.** אין בדעתו ליתן לה נדוניית עשיר אלא נדוניית עני: **נוטלת עישור נכסים.** ולא שמין באב: הכי גרסינן **לא קשיא הא דאמידניה הא דלא אמידניה.** הא דאמר רבי עישור נכסים בדלא אמידניה באב שלא גר ביניהו ולא עמדנו על סוף דעתו אם ותתרן אם קמקן: **הכי נמי מסתברא.** דהיכא דאמידניה מודה רבי דשמין באב: **ראשונה.** קא סלקא דעתין הבאה לראשונה לינשא: כל

בטלי כסף או בטלי זהב. והא דלא עייפינהו ושדרינהו כמו מר עוקבא לבעיל משום דבהכך דברים לא שייך פיוקי אלא ודאי עשיר היה: **בטלי** זהב. מפה לבועה בתולעת שני אדומה כזהב דומיא דהיא דהשוכר את האומנין (ב"מ עח:): **כאן לאחר שבא לידי גיבוי.** פי' בקונטר' שנטל לקט שכחה ופאה ונודע שהיה עשיר ובאין בית דין לגבות מה שנטל אף על גב דהוי ממון שאין לו תובעין איכא למימר דמשום קנסא גובין ממנו ואפילו את"ל בעלמא כהאי גוונא בבעל חוב מסדרין ואין מחייבין אותו למכור הכא משום קנסא מחייבין אותו למכור (ג) ור"ת פי' קודם שיבא לידי גיבוי שאינו נוטל מקופה של צדקה אלא מדברים שהם של הפקר כגון לקט שכחה ופאה וכאן לאחר שבא לידי גיבוי שנוטל מקופה של צדקה מחייבין אותו למכור וקשה קצת דמשנה לאין מחייבין אותו למכור גבי לקט שכחה ופאה מתניא: **מאי לאו בפרנסת הבעל.** קצת קשה לרשב"א דהשתא לא הוי שמין את הנכסים ניזונות ומתפרנסת שוה לענין פרנסה הוי שמין את הנכסים לתת לה עישור נכסים אם עני הוא ניזונת שמין את הנכסים אם עני הוא ונותנים כמו שמפורש באע"פ (לעיל דף סד:) במשרה אשתו על ידי שליש ואם הנכסים מרובים הכל לפי הכבוד: **לא בפרנסת עצמה.** שאין שמין אותו באב הואיל ועל כרחו מתחייב בתנאי בית דין אבל פרנסת הבעל אין תלוי אלא בדעתו כדאמרינן לקמן האומר אל יתפרנסו בנותיו מנכסיו שומעין לו ולכך שמין אותה באב: **אי נימא עני עני בנכסים כו'.** והשתא אתי שמואל שפיר כרבנן דרבנן נמי סברי דשמין באב והכי קאמר פעמים שאדם עשיר בשעה שנתן לראשונה ועכשיו העני בנכסים ולא היה נותן לזאת כמו שנתן לראשונה ונתן לה לזאת כמו שנתן לראשונה ונתן לה למימר ינתן לשניה כדרך שנתן לראשונה אלא שמין את הנכסים כלומר ונותנין לפי מה שהיה נותן האב עכשיו מנכסים מועטים הללו והיינו שמין באב ופריך מכלל דת"ק סבר כו' הא ליתא ליה כלומר ליתא ליה כמו שהיה לו מתחלה ודאי הוא אלא נותן עכשיו כמו שנתן מתחלה ובהא ודאי לא מ"ר יהודה ינתן לשניה כו' אלא נאו עני עני בדעת והשתא אין לפרש שמין את הנכסים שיעמו באב: כל

בטלי כסף או בטלי זהב אמר היינו דאמר רבי אלעזר בואו ונחזיק טובה לרמאין שאלמלא הן היינו חוטאין בכל יום שנאמר [1]וקרא עליך אל ה' והיה בך חטא [ה]ותני רבי חייא בר רב מדיפתי רבי יהושע בן קרחה אומר [א]כל המעלים עיניו מן הצדקה כאילו עובד עבודת כוכבים כתיב הכא [1]השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל וגו' וכתיב התם [2]יצאו אנשים בני בליעל מה להלן עבודת כוכבים אף כאן עבודת כוכבים ת"ר [3]המסמא את עינו נפטר מן העולם עד שיבא לידי כך [2]המקבל צדקה ואין צריך לכך סופו אינו נפטר מן העולם עד שיבא לידי כך [ד]תנן התם [2]אין מחייבין אותו למכור את ביתו ואת כלי תשמישו ולא והתניא [ד]היה משתמש בכלי זהב ישתמש בכלי כסף בכלי כסף ישתמש בכלי נחושת אמר רב זביד לא קשיא הא במטה ושולחן הא בכוסות וקערות מאי שנא כוסות וקערות דלא דאמר מאיסי לי מטה ושולחן נמי אמר לא מקבל עילואי [ה]אמר רבא בריה דרבה [ו]במחרישה דכספא רב פפא אמר לא קשיא [ז]כאן קודם שיבא לידי גיבוי כאן לאחר שיבא לידי גיבוי: **מתני'** [ז]יתומה שהשיאתה אמה או אחיה מדעתה וכתבו לה במאה או בחמשים זוז יכולה היא משתגדיל להוציא מידן מה שראוי להנתן לה רבי יהודה אומר אם השיא את הבת הראשונה ינתן לשניה כדרך שנתן לראשונה וחכ"א פעמים שאדם עני והעשיר או עשיר והעני אלא [ח]שמין את הנכסים ונותנין לה: **גמ'** אמר שמואל [ט]לפרנסה שמין באב מתיבי הבנות ניזונות ומתפרנסות מנכסי אביהן כיצד אין אומרים אילו אביה קיים כך וכך היה נותן לה אלא שמין את הנכסים ונותנין לה מאי לאו פרנסת הבעל אמר רב נחמן בר יצחק לא [י]בפרנסת עצמה הא ניזונות ומתפרנסות קתני מאי לאו אחת פרנסת הבעל ואחת פרנסת עצמה לא אידי ואידי בפרנסת עצמה ולא קשיא הא באכילה ובשתיה והא בלבושא וכיסויא תנן וחכ"א פעמים שאדם עני והעשיר או עשיר והעני אלא שמין הנכסים ונותנין לה מאי עני ומאי עשיר אי נימא עני עני בנכסים עשיר עשיר בנכסים מכלל דתנא קמא סבר אפילו עשיר והעני כדמעיקרא יהבינן לה הא ליתא ליה אלא לאו עני עני בדעת עשיר עשיר בדעת וקתני שמין את הנכסים ונותנין לה אלמא לא אזלינן בתר אומדנא ותיובתא דשמואל הוא דאמר כרבי יהודה דתנן רבי יהודה אומר אם השיא בת הראשונה ינתן לשניה כדרך שנתן לראשונה ונימא הלכה כרבי יהודה אי אמר הלכה כרבי יהודה הוה אמינא דוקא השיאה דגלי דעתיה אבל לא השיאה לא קמ"ל טעמא דר' יהודה דאזלינן בתר אומדנא לא שנא השיאה ולא שנא לא השיאה והאי דקתני השיאה להודיעך כחן דרבנן דאע"ג דהשיאה וגלי דעתיה לא אזלינן בתר אומדנא א"ל רבא לרב חסדא [ט]דרשינן משמך [כ]הלכה כר' יהודה א"ל [מ]יהא רעוא כל כי הני מילי מעלייתא תדרשו אמר רבא הכי [נ]והתניא רבי אומר בת הניזונת מן האחין נוטלת עישור נכסים ואמר רבא הלכתא כרבי לא קשיא הא דאמידניה הא דלא אמידניה הכי נמי מסתברא דאמר רב אדא בר אהבה מעשה ונתן לה רבי אחד משנים עשר בנכסים קשיין אהדדי אלא לאו ש"מ הא דאמידניה הא דלא אמידניה ש"מ גופא אמר רבי בת הניזונת מן האחין נוטלת עישור נכסים אמרו לו לרבי לדבריך מי שיש לו עשר בנות ובן אין לו לבן במקום בנות כלום אמר להן כך אני אומר [ל]ראשונה נוטלת עישור נכסים שניה במה ששיירה ושלישית במה ששיירה וחוזרות וחולקות בשוה כל

מסורת הש"ס

(ה) ב"ב י. [תוספתא פ"ה פ"ד], (ב) [תוספתא שם], (ג) [בתוספ' מיתי' והמעביר], (ד) [פאה פ"ח מ"ח], (ה) ב"מ קיג: [פי' מתרי"ם שמגדלין בו בבית המרחץ עי' תוס' ב"מ קיג. סוף ד"ה ואת המתרי"ם], (ו) לעיל נ: [ועי' מ"ש תוס' שם ד"ה ומאין], (ז) [בביה"כ כח. פירש"י נדרוש משמך], (ח) [ביה"כ כח. ימות פ.], (ט) נדרים לט:.

תורה אור השלם

1. הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן יִהְיֶה דָבָר עִם לְבָבְךָ בְּלִיַּעַל לֵאמֹר קָרְבָה שְׁנַת הַשֶּׁבַע שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה וְרָעָה עֵינְךָ בְּאָחִיךָ הָאֶבְיוֹן וְלֹא תִתֵּן לוֹ וְקָרָא עָלֶיךָ אֶל יְיָ וְהָיָה בְךָ חֵטְא:
דברים טו ט

2. יָצְאוּ אֲנָשִׁים בְּנֵי בְלִיַּעַל מִקֶּרֶבֶךָ וַיַּדִּיחוּ אֶת יֹשְׁבֵי עִירָם לֵאמֹר נֵלְכָה וְנַעַבְדָה אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא יְדַעְתֶּם: דברים יג יד

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה בטלי וכו' במפות. נ"ב וכן פרש"י על פסוק במות טלאות מיזאוקלא סימן טז:
(ב) תוס' ד"ה כאן וכו' ור"ת נ"ב ס"א ור"ח:

מוסף רש"י

לפרנסה שמין באב. אומדין לפי ותרגומו של אב אי לפי קמקנתו, אם היה קיים כך וכך היה נותן לסם מנכסיהם הללו (לעיל נ:) כל לשון פרנסה לשון עשיית גרגיר הוא, קונדיי"ר בלע"ז (גיטין סה:).

תוספות רי"ד

תני ר' חייא בר רב מדיפתא כל המעלים עינו מן הצדקה כאילו עובד עבודת כוכבים כתיב הכא עם לבבך בליעל וכתיב התם יצאו אנשים בני בליעל מה להלן עבודת כוכבים אף כאן עבודת כוכבים: ת"ר המסמא את עינו המצבה כריסו והמקפח את שוקו כדי לקבל צדקה (עד) אינו נפטר מן העולם עד שיבוא לידי כך: תנן התם אין מחייבין אותו למכור את ביתו ואת כלי תשמישו ולא והתניא היה משתמש בכלי זהב ישתמש בכלי כסף בכלי כסף ישתמש בכלי נחושת אמר רב פפא לא קשיא כאן קודם שיבוא לידי גיבוי כאן לאחר שיבוא לידי גבוי פי' הא דתנן אין מחייבין אותו למכור כ"ז שמפרנסין אותו בצנעא שלא (ה) הגיע להתפרנס ממה שגובים הפרנסים לקופה של צדקה אבל אם הגיע למדה זו אין נותנים לו אלא אחר שימכור: **מתני'** יתומה שהשיאוה אמה או אחיה לדעתה וכתבו לה במאה או בחמשים זוז יכולה היא משתגדיל להוציא מידן מה שראוי ליתן לה רי"א אם השיא הבת הראשונה ינתן לשניה כדרך שנתן לראשונה וחכ"א פעמים שאדם עני והעשיר או עשיר והעני אלא שמין את הנכסים ונותנים לה. פי' האי דתני לדעתה משום דשלא לדעתה אין נשואיה נשואין כדתנן ביבמות בפרק ב"ש השיאוה שלא לדעתה א"צ למאן. מה שראוי ליתן לה פי' עישור נכסים כדמפרש בברייר. רי"א אם השיא האב את הראשונה ומת ינתן לב' כדרך שנתן לא' בין יותר מע"נ בין אם הוא פחות כדעת האב אנו נותנים. וחכ"א פעמים שאדם עני והעשיר שביא האומד פחות מע"נ או עשיר והעני שיבוא האומד יותר מע"נ והלכך אין הולכים אחר האימוד אלא שמין הנכסים כמה הן ונותנים לה מהן העישור: א"ש לפרנסה שמין באב פי' לפרנסה נדוניא הבת הבאה לינשא מנכסי אביה לאחר מותו שמין ואומדים דעתו אם היה קיים כמה היה נותן לה וכפי אותו האימוד נותנין לה היורשים תנן וחכ"א פעמים וכו' מאי עני ומה עשיר אילימא עשיר עשיר בנכסים עני עני בנכסים מכלל דת"ק סבר אפי' עשיר והעני כדמעיקרא יהבינן ליה והא ליתא ליה אלא לאו עשיר עשיר בדעת עני עני

(ה) וכן פירש הרי"ף כאן והר"ש בפ"ח דפיאה וקרוב לזה פירש הרמב"ם ז"ל.

כד א מיי' פ"י מהלכות מתנות עניים הלכה ג סמג עשין קסב טוש"ע י"ד סימן רמז סעיף ה:
כה ב מיי' שם הל' יט סמג שם טוש"ע י"ד סימן רנה סעיף ב:
כו ג ד ה ו מיי' פ"ט מ שם הלכה יד סמג שם טוש"ע י"ד סימן רנג סעיף ה:
כז ז ח מיי' פ"כ מהל' גזילה הלכה יב סמג לאוין כא טוש"ע חו"מ ע מ' קיג סעיף ז:
כח ט מיי' שם הלכה ג סמג שם טוש"ע חו"מ ע סימן קיג סעיף ה:
כט י מיי' פי"ט שם הלכה יא סמג שם טוש"ע חו"מ ע סימן קיג סעיף ו:
ל כ מיי' פ"כ שם הלכה ג טוש"ע חו"מ ע סימן קיג סעיף ה:
לא ל מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף ד:

תוספות רי"ד (המשך)

בדעת וקתני שמין את הנכסים ונותנים לה אלמא לא אזלינן בתר אומדנא ותיובתא דשמואל. הוא דאמר כר"י דתנן רי"א אם השיא וכו' ולימא הלכה כר"י אי אמר הל' כר"י הו"א דוקא השיא דגליא דעתי' אבל לא השיא לא קמ"ל טעמי' דר"י דאזלינן בתר אומדנא ל"ש השיא ול"ש לא השיא והאי דקתני השיא להודיעך כחן דרבנן דאע"ג דהשיא וגליא דעתי' ל"א בתר אומדנא א"ל רבא לר"ח דרשי' משמך הלכה כר"י א"ל יהא רעווא דכל הני מילי מעלייתא תדרשון משמי ומי אמר רבא הכי והתניא רבי אומר בת הניזונית מן האחין נוטלת ע"נ ואמר רבא הלכה כרבי ל"ק הא דאמדינן הא דלא אמדינן פי' שלא נוכל לאמוד את דעתו הנ"מ דאמר ראב"א מעשה היה ונתן לה רבי אחד מי"ב בנכסים והא ר' ע"נ קאמר אלא לאו ש"מ הא דאמדינן והא דלא אמדינן וכך הל' דאזלינן בתר אומדן דעתו דאב בין להוסיף על ע"נ בין לגרוע ויש גאונים שאומרים דכי אזלינן בתר אומדן דעתא ה"מ לפחות מע"נ כמעשה דר' שנתן לה אחת מי"ב אבל להוסיף לא מצינו בפי' שמוסיפין על ע"נ ור"א דאזלינן בתר אומדנא בין להוסיף בין לגרוע וכך נ"ל דאי ר"י לא אמר שמוסיפים האיך השיבוהו חכמים פעמים שאדם עשיר והעני אלא לאו ש"מ שמעי' לר"י דאמר דיהבינן לה כ"כ באומדן דעתא דאב ואפילו טפי מע"נ וא"ל חכמים אפילו השיא הבת ראשונה וגילה דעתו לא אזלינן בתר אומדנא אלא יהבינן לה ע"נ ותו לא ור"י אפילו להוסיף קאמר וכיון דאיפסקה הלכה כוותיה אם מגיע האומד להוסיף מוסיפים ור"ח ז"ל אמר [הלכתא] כשמואל דקאי כר"י דהלכה כוותיה ואסיקנא דנותנים כפי מה שאומדים דעת האב ולא סמכינן כמה שנתן לבתו ראשונה שהשיא אלא אומדין דעתו ואינו נ"ל דהיכא אמדינן דעתיה היכא דלא השיא אבל אי השיא אמוד ועומד הוא ו"צ אומד אחר דהכי אמרינן אי אמר הלכה כר"י ה"א דוקא השיא דגליא דעתא אבל לא השיא לא קמ"ל אלמא טפי עדיף למיקם אדעתי' אם השיא ממה שלא השיא ותו דרבנן פליגי עלי' דר"י היכא דהשיא דלא אזלי' בתר אומדנא דידה ואמרינן פעמים שאדם עשיר בדעת וכיון דפסקי' הלכה כר"י ליתא לדרבנן אלא ודאי היכא דהשיא א"צ אמוד אחר אלא יתן לשניה כדרך שנתן לראשונה: מיהו הא מיבעי לי אם מת והניח בן ובת ואם יתרצה ליתן לזו הבת כדרך שנתן לראשונה או כשבי אומדן דעתו ונוטלת כל הנכסים ואין לבן כלום עקרי' ירושת הבן מפני הבת אי לא והנכסן בעיני דעד כאן לא אמר אלא כשהנכסים מרובים דלא שקילי בת כבן אבל לאלומה לבת למישקל טפי מבן ל"א רבנן ודי לה שתטול כאחד הבנים (והרב אומר שגם בזה אזלינן לפי אומד האב אפילו שלא ישאר לבן כלום). גופא בת הניזונית מאחין ר"א נוטלת ע"נ א"ל לדבריך מי שיש לו עשר בנות ובן אין לו לבן במקום הבנות כלום א"ל כך דלא השיא אבל אי השיא אמוד ועומד הוא ו"צ אומד אחר דהכי אמרינן אי אמר הלכה כר"י ה"א דוקא השיא דגליא דעתא אבל לא השיא לא קמ"ל אלמא טפי עדיף למיקם אדעתי' אם השיא ממה שלא השיא ותו דרבנן פליגי עלי' דר"י היכא דהשיא דלא אזלי' בתר אומדנא דידה ואמרינן פעמים שאדם עשיר בדעת וכיון דפסקי' הלכה כר"י ליתא לדרבנן אלא ודאי היכא דהשיא א"צ אמוד אחר אלא יתן לשניה כדרך שנתן לראשונה: מיהו הא מיבעי לי אם מת והניח בן ובת ואם יתרצה ליתן לזו הבת כדרך שנתן לראשונה או כשבי אומדן דעתו ונוטלת כל הנכסים ואין לבן כלום עקרי' ירושת הבן מפני הבת אי לא והנכסן בעיני דעד כאן לא אמר אלא כשהנכסים מרובים דלא שקילי בת כבן אבל לאלומה לבת למישקל טפי מבן ל"א רבנן ודי לה שתטול כאחד הבנים (והרב אומר שגם בזה אזלינן לפי אומד האב אפילו שלא ישאר לבן כלום). גופא בת הניזונית מאחין ר"א נוטלת ע"נ א"ל לדבריך מי שיש לו עשר בנות ובן אין לו לבן במקום הבנות כלום א"ל כך

כל חדא וחדא דנפשה שקלה. וא"ת וכי משום דנישאת קודם דנפשה שקלה למה לא נחשוב על פי הבנות הנותרות כאילו היו כולן נישאות בבת אחת וי"ל דעישור נכסים יהבינן משום דסתם בני אדם כך נותנים לבנותיהם ואילו היה האב קייס היה נותן עישור נכסים לראשונה ולא היה פותח לה בשביל האחרות הנשארות: **בין נישאו עד שלא בגרו כו'.** לית ליה דרב דאמר בסוף נערה (לעיל דף נג: ושם) הויה דאירוסין דאי אית ליה הוה ליה למימר נתארסו עד שלא בגרו דהוי רבותא טפי וליכא למימר דנקט נישאו לאשמועינן דאפ"ה לא אידדו פרנסתן דא"כ לשמעינן דאפילו נישאו ובגרו לא אידדו פרנסתן ודוחק לומר דמשום ר"ש בר' אלעזר דאמר אף אידדו פרנסתן נקט נישאו: **הא** דמחאי. לא מלי לשנויי הא דמיתזנא מינייהו כדמשני לקמן דאידדו מזונותיהן משמע דאין רוצין עוד לזון: **ומי אמר רבא הכי והא איתיביה כו'.** קשה לרשב"א אמאי לא פריך מדפסק לעיל רבא כרבי דאמר בת הניזונת מן האחין נוטלת עישור נכסים ניזונת אין שאינה ניזונת לא אלא לאו ניזונת: **והא** מעשים בכל יום כו'. וא"ת דלמא הא דמעשים בכל יום היינו משום דרבי אמרה וי"ל שאמרה רב הונא בבית המדרש לשום חידוש משמו של רבי וכה"ג איכא בפ' במה בהמה (שבת דף נב.) אע"ג דרב מספקא ליה ורבי יוחנן נמי פליג לקמן האחין שנעבדו נכסים מהו בימי רב לא איפשיטא אותה הוראה עדיין: **דאילו פרנסה טרפא ממשעבדי.**

שנעבדו האחין ולא שנעבד האב ותנאי כתובה לא טרפא ממשעבדי אפי' שעבדו האחין כדתנן אין מוציאין כו': **לרבי אידי ואידי גביא.** וליכא למימר איפכא דפרנסה אינה כמזונות דלרבי מזונות גביא ממטלטלי ולא פרנסה דכיון דמזונות גביא ממטלטלי כל שכן פרנסה דהא רבא פסיק לעיל כר"י דפרנסה שמין באב וגביא ממטלטלי וגבי מזונות פסיק לקמן ממקרקעי ולא ממטלטלי: **מאי פרנסה אינה כתנאי כתובה לכדתניא.** תימה דאמאי לא קאמר נמי דפרנסה אינה כתנאי כתובה לענין דאם נישאו או בגרו אידדו מזונותיהן ולא אידדו פרנסתן כדאמר רבי גופיה לעיל ולענין דפרנסה שמין באב לרבי אי אמידניה ומזונות אמרינן לעיל דאין אומדין אם היה אב כו' אלא שמין את הנכסים ונותנין להן וי"ל דהתם פשיטא ליה ואיכא למיפרך והא מעשים בכל יום כו' כדפריך לעיל ור"ת תירץ לענין נישאו או בגרו דאידדו מזונות ולא פרנסה לא בעי לאוקמא דא"כ תרתי דרב הונא למה לי דהא לעיל קאמר רב נחמן אמר לי הונא הלכה כרבי וליכא למימר דהיינו הך גופא דקאמר לעיל דהא לעיל לא קאמר בהאי לישנא והא דלא מוקי נמי אשמין לפרנסה ולא למזונות איכא למימר דהיינו הא דקאמר לכדתניא האומר אל יתפרנסו כו' דהא בהא תליא כדפרישית לעיל דכיון דאב אינו יכול להפקיע מזונות לא שייך למישם ביה דאין תלוי ברצונו אבל פרנסה דתלוי ברצונו שמין בו:

תלה

כל חדא וחדא דנפשה שקלה הכי קאמר אם באו כולם להנשא כאחת חולקות בשוה מסייע ליה לרב מתנה דאמר רב מתנה אם באו להנשא כולם כאחת נוטלות עישור אחד עישור אחד סלקא דעתך [א]אלא נוטלות עישור כאחד ת"ר [ב]הבנות בין בגרו עד שלא נישאו ובין נישאו עד שלא בגרו איבדו מזונותיהן ולא איבדו פרנסתן דברי רבי ר' שמעון בן אלעזר אומר אף איבדו פרנסתן כיצד הן עושות שוכרות להן בעלים ומוציאין להן פרנסתן אמר רב נחמן אמר לי הונא הלכתא כרבי איתיביה רבא לרב נחמן יתומה שהשיאתה אמה או אחיה מדעתה וכתבו לה במאה או בחמשים זוז יכולה היא משתגדיל להוציא מידם מה שראוי להנתן לה טעמא [ג]דקטנה [ד]הא גדולה ויתרה לא קשיא הא [ה]דמחאי הא דלא מחאי הכי נמי מסתברא דאם כן קשיא דרבי אדרבי דתניא רבי אומר בת הניזונת מן האחין נוטלת עישור נכסים [ו]ניזונת אין שאינה ניזונת לא אלא לאו ש"מ הא דמחאי הא דלא מחאי ש"מ אמר ליה רבינא לרבא אמר לן רב אדא בר אהבה משמך בגרה אינה צריכה למחות נישאת אינה צריכה למחות בגרה ונישאת צריכה למחות מי אמר רבא הכי והא איתיביה רבא לרב נחמן יתומה ושני ליה הא דמחי הא דלא מחי לא קשיא הא דקא מיתזנא מינייהו הא דלא קא מיתזנא מינייהו אמר רב הונא אמר רבי פרנסה אינה כתנאי כתובה מאי אינה כתנאי כתובה אי נימא דאילו פרנסה טרפא ממשעבדי ותנאי כתובה לא טרפא ממשעבדי מאי קמ"ל [ו]הא מעשים בכל יום מוציאין לפרנסה ואין מוציאין למזונות ואלא דאילו פרנסה גביא נמי ממטלטלי ותנאי כתובה ממקרקעי גביא ממטלטלי לא גביא לרבי אידי ואידי מיגבא גביא דתניא [ז]אחד נכסים שיש להן אחריות ואחד נכסים שאין להן אחריות מוציאין למזון האשה ולבנות דברי רבי אלא מאי פרנסה אינה כתנאי כתובה לכדתניא [ח]האומר אל יזונו בנותיו מנכסיו אין שומעין לו [ט]אל יתפרנסו בנותיו מנכסיו שומעין לו שהפרנסה אינה כתנאי כתובה

תלה

אם כאן כולם ליגשה לאחת חוזרים וחולקים עישוריהן כשהו. אמין כאן קודמת לזכות הלכך בשביל הראוי ליטמר לפני הבן נוטלת האחת עישור והשניה עישור במה ששיירה וכן כולם והמותר לבן אם היו מאה מנה האחת נוטלת עשר מנים והשניה תשע והשלישית שמונה מנה ועישור של מנה וכן כולם כדי לברר ירושת הבן והן חוזרות וחולקות עישוריהן כשהו: **אידדו מזונותיהן.** שכך כתב להן[ג] אז עד דתבגרן אז עד דתלקחון לגוברין: **אף אידדו פרנסתן.** עישור נכסים דקסבר לא תקון לה נדוניא אלא היכא דמינסבא בקטנות אז בגרה איסתלקא לה מההיא ביתא לגמרי וכן נשאת בנערות הואיל וגדולה היא ונתרלית איבדה פרנסתה אלא מה שפסקו לה אבל בנישת בקטנות לא פליג: **שוכרות להן בעלים.** שיאתו אותן עד שלא יבגרו ומוציאים להם פרנסתם: **הא גדולה.** כגון נערה: **ויתרה.** מחלה על השאר ואבדתו. אלמא סתם לן תנא כרבי שמעון בן אלעזר: **הא דמחאי.** הא דאמר רבי לא איבדו ואי"ר הונא הלכתא כוותיה בשמיתתה על מותר עישור נכסיה והא דקתני מתניתין גדולה ויתרה בשלא מיחתה: **מזונים אין.** אם באה ליגשה בעודה ניזונית דהיינו בקטנות או בנערות: **אינה צריכה למחות.** שאפילו לא מיחתה לא איבדה עישור נכסיה: **ושני ליה.** דהא דתני גדולה ויתרה בדלא מחאי. אלמא ניסת בנערות ולא מיחתה אע"פ שאינה בוגרת ויתרה ואת אמרת נשאת א"צ למחות ואע"פ שהיא נערה ל"ק הא דמיתזנא מינייהו הא דלא מיתזנא מינייהו פי' הא דא"ר נשאת בנערות א"צ למחות שניזונית מהן אחר שנשאת שמפני שניזונית מהן הוא דשתקה ולא מחלה על פרנסתה והא דקתני גדולה ויתרה דלא מיתזנא מינייהו נמצא עכשיו דהיכא דבגרה או נישאת אי מיתזני מינייהו יש לה פרנסתה וא"צ למחות ואי לא מיתזני מינייהו אי מיחת יש לה פרנסתה ואי לא מיחת אבדה ואם לא בגרה ולא נשאת י"ל פרנסתה ואם בגרה ונשאת אע"ג דמיתזני מינייהו אי מיחת י"ל פרנסתה ואי לא מיחת אבדה פרנסתה. אר"ה א"ר פרנסה אינה כתנאי כתובה פי' פרנסת נדוניית הבת אינו דומה למזונות שהוא ת"כ דבנין נוקבין ואסיקנא למאי הל' אינה כתנאי כתובה לכדתניא האומר אל יזונו בנותיו מנכסיו כתב לה ב"נ כו' חייב מפני שהוא תב"ד וכיון שהוא תנאי ב"ד א"י לעוקרו אל יתפרנסו בנותיו מנכסיו שומעים לו שהפרנסה אין כתנאי ב"ד פי' פרנסת הבנות אינו תנאי ב"ד כמזונותיה אלא חוב הוא מוטל על היתומים לפי שאנו אומדים דעתן של בני אדם שאין אדם רוצה שיתבזו בנותיו אלא יקחו

מוליאין לפרנסה. ממשעבדי אחין: **אידי ואידי.** פרנסה ומזונות גביא ממטלטלי: **למזון האשה והבנות.** וכל שכן פרנסה ולא מיבעיא פרנסה אלא אפילו מזונות דסלקא דעתך אמינא כיון דתנאי כתובה ניהו ליהוו ככתובה ולא ניגבו ממטלטלי קא משמע לן: **האומר.** בשעת מיתתו: הכי גרסינן **אל יזונו בנותיו מנכסיו אין שומעין לו.** דהא אשתעבד בתנאי כתובה: **אל יתפרנסו שומעין לו שהפרנסה.** אינה חוב עליו כתנאי כתובה אלא חוב על היתומים הוא היכא דלא נזה האב שלא לפרנסם:

תלה

ו) [סוכה מד. וש"נ], **ז)** [לעיל נא.], **ח)** [לעיל נג:], **ט)** [לעיל נב:],

תוספות רי"ד (המשך)

שראוי להנתן לה טעמא דקטנה הא גדולה ויתרה פי' אם הייתה נערה מחלה על השאר ואבדתו אלמא סתם לן תנא כרשב"א ל"ק הא דמחאי והא דלא מחאי פי' הא דא"ר ל"א פרנסתן וארי"ה הל' כוותי' כשמיחת על מותר ע"נ והא דקתני גדולה ויתרה בשלא מיחתה. הנ"מ דא"כ קשה דרבי אדרבי (אבהו) דתניא ר"א בת הניזונית נוטלת ע"נ ניזונית אין שאינה ניזונית לא והכא אמר אבדו מזונותיהן ול"א פרנסתן אלא ש"מ הא דמחאי והא דלא מחאי א"ל רבינא לרבא א"ל ראב"א משמך בגרה א"צ למחות נשאת א"צ למחות בגרה ונישאת צריכה למחות פי' אם בגרה אע"פ שלא מיחת ל"א פרנסתה וכן אם נשאת קודם בגרות אע"פ שהיתה נערה א"צ למחות אבל אם בגרה ונשאת אז צריכה למחות ואם לא מיחת אבדה פרנסתה והא איתיבי' רבא לר"נ יתומה ושני לי' הא דמחאי הא דלא מחאי פי' רבא אוקי מתני' דקתני קטנה ל"א פרנסתה אבל נערה שנשאת אבדה כשלא מיחת אלמא נשאת בנערות ולא מיחת אע"פ שאינה בוגרת ויתרה ואת אמרת נשאת א"צ למחות ואע"פ שהיא נערה ל"ק הא דמיתזנא מינייהו הא דלא מיתזנא מינייהו פי' הא דא"ר נשאת בנערות א"צ למחות שניזונית מהן אחר שנשאת שמפני שניזונית מהן הוא דשתקה ולא מחלה על פרנסתה והא דקתני גדולה ויתרה דלא מיתזנא מינייהו נמצא עכשיו דהיכא דבגרה או נישאת אי מיתזני מינייהו יש לה פרנסתה וא"צ למחות ואי לא מיתזני מינייהו אי מיחת יש לה פרנסתה ואי לא מיחת אבדה ואם לא בגרה ולא נשאת י"ל פרנסתה ואם בגרה ונשאת אע"ג דמיתזני מינייהו אי מיחת י"ל פרנסתה ואי לא מיחת אבדה פרנסתה. אר"ה א"ר פרנסה אינה כתנאי כתובה פי' פרנסת נדוניית הבת אינו דומה למזונות שהוא ת"כ דבנין נוקבין ואסיקנא למאי הל' אינה כתנאי כתובה לכדתניא האומר אל יזונו בנותיו מנכסיו כתב לה ב"נ כו' חייב מפני שהוא תב"ד וכיון שהוא תנאי ב"ד א"י לעוקרו אל יתפרנסו בנותיו מנכסיו שומעים לו שהפרנסה אין כתנאי ב"ד פי' פרנסת הבנות אינו תנאי ב"ד כמזונותיה אלא חוב הוא

עין משפט נר מצוה

לב א מיי' פ"כ מהל' אישות הלכה ד טור ש"ע אה"ע סימן קיג סעיף ד:
לג ב מיי' שם הלכה יג סמג לאוין פא טור ש"ע שם סי' קיב סע"ג:
לד ג ד ה ו מיי' שם טוש"ע שם סימן קיג סעיף ז:
לה ז מיי' פי"ט שם הל' יג סמג לאוין פא טוש"ע שם סימן קיב סעיף י:
לו ח מיי' פ"כ שם הל' י סמג שם טוש"ע שם סי' קיג סעיף י:

תוספות רי"ד

אני אומר ראשונה נוטלת ע"נ ושניה במה ששיירה הא' והג' במה ששיירה הב' וחוזרות וחולקות בשוה פי' מה שנטלו ומקשה כל חדא וחדא דנפשה שקלה פי' למה חולקת בשוה כל אחת כשבאה להנשא יש לה ליטול ע"נ במה שהן ואחר כך כשתנשא הב' תטול עישור במה שתמצא ואע"פ שלוקחת הא' יותר מן הב' והב' יותר מן הג' כך הדין נותן ואין האחרונה מעכבת על הראשונה שאין לה זכות ליטול פרנסתה (אלא כשבאו להנשא כא') ומהדר ה"ק אם באו כולם להנשא כאחת אז חולקין בשוה אבל באו ליטול בזא"ז כל אחת לוקחת עישור במה שהן ואין אחותה מעכבתה שאין לה רשות לתבוע עד שלא תנשא וכך הלכה: ת"ר הבנות בין בגרו עד שלא נשאו בין נשאו עד שלא בגרו אבדו מזונותיהן ולא אבדו פרנסתן דברי רבי רשב"א אומר אף אבדו פרנסתן כיצד הן עושין שוכרות להן בעלים ומוציאין להם פרנסתן פי' רבי סבר אבדו מזונותיהן שכך כתב לה בכתובתה עד דתיבגרן או עד דתל"ג אבל פרנסתן כדקיימי קיימי ור"ש סבר לא תקנו פרנסה אלא היכא דמינסבא בקטנות או בנערות אבל בגרה קודם שתנשא איסתלקו להו מהאי ביתא לגמרי וכן אם נשאת בנערות הואיל וגדולה היא ונשאת איבדה (כתובתה) [פרנסתן] ואין לה אלא מה שפסקו לה אבל בנשאת בקטנותה לא פליגי דיש לה פרנסה כדתני (במתני') [בברייתא] שוכרות להן בעלים שישאם עד שלא יבגרו ויוציאו להן פרנסתן ומכאן מוכיח שאין הבת יכולה לתבוע פרנסתה עד שלא תנשא (והרב אומר יכולה לתבוע אותה קודם נשואין): אר"נ א"ל ר"ה הלכה כרבי פי' שאמר שאם נשאו עד שלא בגרו אף על פי שהיא נערה לא אבדה פרנסתה איתיביה רבא לר"נ יתומה שהשיאה אמה או אחיה לדעתה וכתבו לה מאה או נ' זוז יכולה היא משתגדיל להוציא מידן מה

מסורת הש"ס

תלה ליה רב לרבי ביני חטי. פירש ר"ח שאלות הרבה שאלו והיו מגרות תפורות זו לזו ובין אותם תפירות כתב שאלה זו ובקונטרס פי' בין השיטין וכן אמר בירושלמי בהמזקין תלי לי ביני שיטיא: **משום** רווח ביתא. יש להסתפק היכא דאיכא עשר בנות דליכא רווח ביתא מהו:

ואישתיק. מכאן רגיל ר"ת כשהיה יושב בדין ואחד מבעלי דינין מגזם לחברו ואומר כך וכך תתחייב לי בדין רגיל היה ר"ת לומר שקר אתה דובר כי לא יתחייב שאם אין לו לדיין לומר כן מה היה מוכיח רב מניומי מדאשתיק אמימר: **מעמלא** דביתי. וא"ת היכי דמי אי בשכירות שיצא מן הבתים פשיטא שטורפת דהא מקרקעי אינהו ואי בשכירות שגבו כבר הני מטלטלי ממש הוו ויש לומר דמיירי שהשכירו הבית לשנה ועמד בו השוכר חצי שנה ואע"ג דכבר נתחייב על מה שעמד בבית גובה ולא חשיב מטלטלי דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף: **ובשמתא** להוי מאן דלא לימא ליה. וא"ת אע"פ שא"ל יהא לריך הפרה כדאמרינן בשלו הן הגולין (מכות דף יא: ופס) נדוי על תנאי לריך הפרה מנלן מיהודה דכתיב אם לא הביאותיו אליך וגו' אף על פי שקייס התנאי היו עצמותיו מגולגלין באדמון וי"ל דה"מ בדבר שהמנודה מסופק בשעת הנדוי אם יתקייס התנאי כי התם דמאריה וגנבי דבילי שמים לא היה יכול לשומרו והוי כאילו אין תנאי כלל אבל הכא שבידו לקייס התנאי אין לריך הפרה. ר"ת: אמר ליה רב יימר לרב אשי אלא מעתה אשכחה מציאה בעלמא דאיכא רווח ביתא הכי נמי דלא יהבינן לה עישור נכסים אמר ליה אנא רווח ביתא מהני נכסי קאמינא אמר אמימר בת יורשת הויא אמר ליה רב אשי לאמימר אילו בעי לסלוקה בזוזי הכי נמי דלא מצי לסלוקה אמר ליה אין אי בעי לסלוקה בחדא ארעא הכי נמי דלא מצי מסלק לה אמר ליה אין רב אשי אמר בת בעלת חוב הויא ואף אמימר הדר ביה דאמר רב מניומי בריה דרב ניחומי הוה קאימנא קמיה דאמימר ואתאי האי איתתא לקמיה דהות קא בעיא עישור נכסים וחזיתיה לדעתיה [ד]דאי בעי לסלוקה בזוזי הוי מסלק לה דשמעי מאחי דהוו קאמרי לה אילו הוה לן זוזי סליקנא בזוזי ואישתיק ולא אמר להו ולא מידי והשתא דאמרת בעלת חוב הויא דאבא או דאחי למאי נפקא מינה למיגבא לבינונית שלא בשבועה וזיבורית בשבועה מאי תא שמע דרבינא אגביה לברתיה דרב אשי ממר בריה דרב אשי [ה]בינונית ושלא בשבועה מבריה דרב סמא בריה דרב אשי זבורית בשבועה [ג]שלח ליה רב נחמיה בריה דרב יוסף לרבה בר רב הונא זוטא מנהרדעא כי אתיא הא איתתא לקמך אגבה עישור נכסים אפילו מאיצטרובלא אמר רב אשי כי הוינן בי רב כהנא [ו]הוה מגבינן אפילו מעמלא דביתי שלח ליה רב ענן לרב הונא הונא חברין שלם כי אתיא הא איתתא לקמך אגבה עישור נכסי הוה יתיב רב ששת קמיה אמר ליה זיל אימא ליה ובשמתא יהא מאן דלא אמר ליה ענן ענן ממקרקעי או ממטלטלי ומאן יתיב בי מרזיחא ברישא אזל רב ששת לקמיה דרב ענן אמר ליה מר רבה ורב הונא רביה דרבה ושמותי שמית מאן דלא אמר ליה ואי לאו דשמית לא הוה קאמינא ענן ענן ממקרקעי או ממטלטלי ומאן יתיב בי מרזיחא ברישא אזל רב ענן לקמיה דמר עוקבא א"ל חזי מר היכי שלח לי רב הונא ענן ענן ועוד מרזיחא דשלח לי [ז][לא ידענא] מאי ניהו א"ל אימא לי איזי אומר להגבותה ממקרקעי או אפילו ממטלטלי ועוד שאלה אחרת השיבני: **מאן יתיב בי מרזיחא ברישא.** מי מיסב בבית אבל בראש הקרואים. כשהיו מסובים בסעודה היה ניכר מסיבתן מי הוא הראש שהגדול מיסב במטה אחת לראש השולחן ושני לו במטה אחרת למטה הימנו: **א"ל מר רבה.** אתה ורב הונא רבך. ולפייסו אמר לו כך שלא יכעוס עליו על שנעשה שליח בדבר ומראהו פנים שעל כרחו נעשה שליח לכך: **גופא**

שלה ליה רב לרבי ביני חיטי. שלח לו אגרת שלומים ותלה שאלה זו בין השיטים: **הוה יתיב ר' חייא קמיה.** דרבי כשבאת שאלה זו לפניו: **א"ל.** רבי חייא מאי שיעבדו דקא מיבעיא ליה מכרו או משכנו: **דמשמע הכי ומשמע הכי.** והוא כשיביב תשובתו יפרש אם שניהם שויס לו או (אם) יש חילוק ביניהן ומהו אומר על שניהם: **אחד זה ואחד זה אין מוציאין.** אחד לפרנסה ואחד למזונות: **עד שמת הבן.** ונפלה הירושה לפני הבנות: **ויתרה.** עישור נכסים ולא אמרי' תיטול עישור נכסים תחלה כמו שנטלה זו ואח"כ יחלוקו אלא זו שקדמה ונשאת זכתה ובא על הבת אין לה עישור נכסים שהרי שתיהן שוות בירושה: **גדולה מזו.** שאפילו שיעבדו אחין את הנכסים יפה כח פרנסה לטרוף לקוחות וזו שהנכסים בעין אמרת ויתרה: **נימא ליה מאן אמרה.** אלא לאו שמיע ליה ולא קבלה ומשום הכי לא הדר נמי מהא דשתי בנות וכו': **לעולם לא הוה שמיע ליה.** מעיקרא וכי שמעה קיבלה וכי אותביה ר' חנינא כבר הוה שמיע ליה וקיבלה ומש"ה לא א"ל מאן אמרה: **ושאני הכא.** הא דלא הדר ביה ממאי דאמר שניה ויתרה: **משום רווח ביתא.** שהרי נשתכרה הרבה שנוטלת חלי הירושה: **יורשת הויא.** עישור נכסים שתקנו לה בתורת ירושה תקינו לה: **אין.** באמת לא מצו לסלוקה בזוזי ולא בחדא ארעא שאם רוצה נוטלת חלקה מכל קרקע וקרקע ואין יכולין להקנות לה חלקה במקום אחד: **בעלת חוב הויא.** ומאי לסלוקה בזוזי או בחדא ארעא: **למיגבא בינונית ושלא בשבועה כו'.** אי בעלת חוב דאבא הויא אינה גובה אלא מן הזיבורית ואינה נפרעת אלא בשבועה שלא נטלה מנכסים הללו כלום דקיי"ל (גיטין מח:) אין נפרעין מנכסי יתומים אלא מן הזבורית ואין נפרעים מהן אלא בשבועה ואי בעלת חוב שלהן אין כאן בא ליפרע מנכסי יתומין: רב אשי מת ומת רב סמא בנו בחייו[ד] וכשבאת בתו ליפרע נטלה מחלקו של מר בר רב אשי שהיה קייס בינונית שלא בשבועה אלמא בעלת חוב דאחי הויא: **ומבריה דרב סמא זיבורים.** לפי שבעלת חוב של אביו היתה שהיה אחיה: **כי אתיא ההיא איתתא.** אשה אחת באת לפני ר' נחמיה שהיה לה ליטול עישור נכסים במקומו של רבה בר רב הונא ובקשה ממנו לשלוח לו דבר מאתו שישתדל בדינה: **אצטרובלא.** מוסב אמת הרחים כמות שהן ומקרקעי חשיב להו: **מעמלא דביתי.** שכירות הבתים ממקרקעי קא אתי: **הוה יתיב רב ששת קמיה.** כשבא השליח לפניו ואיקפד רב הונא על דקרייה הונא חברין: **א"ל.** רב הונא לרב ששת: **זיל אימא ליה.** בלשון גנאי כאשר אומר לך: **ובשמתא.** תהיה אם לא תאמר בלשון זה: **ענן ענן.** מהיכן אתה אומר לה הגבותה ממקרקעי או אפילו ממטלטלי ועוד שאלה אחרת השיבני: **מאן יתיב בי מרזיחא ברישא.** מי מיסב בבית אבל בראש הקרואים. כשהיו מסובים בסעודה היה ניכר מסיבתן מי הוא הראש שהגדול מיסב במטה אחת לראש השולחן ושני לו במטה אחרת למטה הימנו: **א"ל מר רבה.** אתה ורב הונא רבך. ולפייסו אמר לו כך שלא יכעוס עליו על שנעשה שליח בדבר ומראהו פנים שעל כרחו נעשה שליח לכך: **גופא**

מת ר"א והניח שני בנים ובת מר ורב סמא וחלקו נכסי אביהן וקודם שתגבה הבת פרנסתה מת ר' סמא ובאה עכשיו לגבות ממר בר"א ומברר' דר"ס בריה דר"א ואגביה רבינא ממר בר רב אשי חצי העישור מבינונית ושלא בשבועה דבע"ח דידיה הות ולא דאבוה ומברר' דר"ס חצי העישור מזיבורית ובשבועה דלא אגבה ר"ס דהוה לה בנכסים בירושה ול"א תטול פרנסתה תחלה כי היכי דשקלה ראשונה והדר תפלוג בהדה אלא כיון שלא הספיקה לגבות פרנסתה עד דנפלו נכסי קמה לירש חצין אבדה פרנסתה א"ל ר"ח גדולה מזו אמרו מוציאין לפרנסה ואין מוציאין למזונות ואת אמרת שני' ויתרה פי' השתא אפילו מכרו האחין הנכסים דליתנהו קמה אזלא וטרפה מלקוחות

מוסף רש"י

ונטלה עישור נכסים. שזה משפט הבנות בשעת נגרות או בשאין ליטול עישור נכסים בהכנסת פרנסת נדוניתן, לגד מה שיטולו מזונות עד אותה שעה (גיטין נא.). **ולא הספיקה שניה לגבות.** פרנסה, שלא יספה, עד שמת הבן. ונפלה כל הירושה לפני אחיהן (שם). **שניה ויתרה.** איכדה עישור נכסים שלה ולא אמרינן תיגני עישור נכסים ברישא והשאר יחלקו בשוה, דטעמא דתקינו עישור נכסים כדי שתהא לבנות פרנסת ניפולין והא אינה טפי (שם). אמר ר' חנינא. וכי מפני שקדמה זו איכדה זו, גדולה מזו אמרו. שאפילו מכר האח את הנכסים, מוציאין. מיד הלקוחות העישור לפרנסה ואע"פ שאין מוציאין למזונות ממשעבד, **ואת אמרת שניה ויתרה.** מפני שלא הספיקה, הלא בשעבוד של אחים שהיא גדולה מזו לא אמרו שתפסיד ועכשיו שהן בפניו תפסיד (שם).

תוספות רי"ד

נדוניתן מנכסיו והלכך אע"פ שלא צוה האב על נכסיו מחייבין היתומים לתת להן פרנסתן אבל היכא שצוה האב שלא יתפרנסו מנכסיו הכל לפי צוואתו ואין לנו כח לחייב את היתומים: תלא ליה רב לר' בניי חזוי האחים שעשבדו מהו פי' שלח לו אגרת שלומים וביני חזוי כתב לו האחים ששעבדו ומכרו נכסי אביהן מהו פי' יכולין הבנות לטרוף פרנסתן מאותן הלקוחות או לא הוה יתיב ר"ח קמיה דר' ואמר מכרו קמבע"ר ליה או משכנו עד זמן קצוב ולא מכרום לגמרי א"ל מאי נפקא לך מינה בין מכרו בין משכנו מוציאין לפרנסה ואין מוציאין למזונות פי' האחים שמכרו נכסים אחר מות אביהן מוציאין מן הלקוחות לפרנסת הבנות שמשעה שמת אביהן חוב מוטל עליהן לפרוע פרנסתן ולא כל כמיניהו למכור נכסי אביהן שנשתעבדו להן משעת מיתת אביהן ואין מוציאין למזונות כדתנן אין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים מפני ת"ע שאין לה קצבה אבל פרנסת הבת י"ל קצבה ע"ג ודמיא לכל חוב דעלמא וטריף ממשעבדי: איתמר מי שמת והניח ב' בנות ובן וקדמה ראשונה ונטלה ע"ג ולא הספיקה שניה לגבות עד שמת הבן אר"י שניה ויתרה פי' אבדה חלק פרנסתה כיון שנפלו לגבות פרנסתה עד דנפלו נכסי קמה לירש חצין אבדה פרנסתה א"ל ר"ח גדולה מזו אמרו מוציאין לפרנסה ואין מוציאין למזונות ואת אמרת שני' ויתרה פי' השתא אפילו מכרו האחין הנכסים דליתנהו קמה אזלא וטרפה מלקוחות

עין משפט נר מצוה

לז א מיי' פ"כ מהל' אישות הלכה ז סמג לאוין פא טוש"ע אה"ע סימן קיג סעיף ה:

לח ב טוש"ע אה"ע סי' קיב סעיף ז:

לט ג מיי' שם הלכה ט וסמג שם טוש"ע שם סי' קיג סעיף ח:

מ ד מיי' שם הל' ו טור ש"ע שם סעיף ב:

מא ה מיי' שם טור ש"ע שם סעיף ג:

מב ו מיי' שם הלכה ה טור ש"ע שם סעיף ב:

תוספות רי"ד (המשך)

והשתא דאיתנהו קמה אמרת ויתרה וקס"ד דטעמא דר"י הוי דכיון שנכנסו הנכסים בירושה דין היורש כדין הלוקח דמי וכמו שאינה גובה מן הלקוחות כך אינה גובה מן היורשין ואם מתו הבנים אין הבנות גובות מיורשיהן ועכשיו שהן בעצמן יורשות את אחיהן אין זו גובה על זו ומש"ה א"ל גדולה מזו אמרו שאף מן הלקוחות הוא גובה וכ"ש מן היורשין ואהדר ליה ר"י ש"ה דאיכא ריוח ביתי' פי' שהגיע בידה ריוח מן הנכסים האלה לירש חצים וטעמא דפרנסה הוא כדאמר שאנו אומדים דעתו של אב שאינו רוצה שתתבזה בתו והשתא דאית לה חילוקא בנכסיו אין רצונו שתטול פרנסתה שהרי יש לה ואינה מתבזה אבל לעולם גובה מן הלקוחות בין מיורשי האחים אם מתו: א"ל רב יימר לר"א אלא מעתה אשכחה מציאה בעלמא דאיכא ריוח ביתא ה"נ דלא יהבינן לה ע"נ א"ל ריוח ביתא מהני נכסי קאמינא. ופסקי רבוואתא הל' כר"י משום דר"א מתרץ למילתי' ובירושלמי פסק הלכה כר"ח: אמר אמימר בת יורשת הויא פי' ע"נ שתקנו לה חכמים בתורת ירושה תקנו לה א"ל ר"א אילו בעי לסלוקי בזוזי ה"נ דלא מצי לסלוקה [א"ל אין אי בעי] בחדא ארעא [ה"נ דלא מצי מסלק] א"ל אין ור"א אמר בת ב"ח הויא ואף אמימר הדר ביה למימר כו' אשי דבעלת חוב היא ומצי לסלוקי בין בזוזי בין בחדא ארעא וכך הל'. ובעינן והשתא דאמר בע"ח הויא דאבא או דאחי פי' האיך הטילו חכמים חוב זה על היתומים כאילו לפרוע חוב אביהם או לפרוע חובם למנ"מ לבינונית ושלא בשבועה וזיבורית ובשבועה פי' אא"ב בע"ח דאבא לא גביא אלא מזיבורית ובשבועה דלא אתפשא צררי כדין הבא ליפרע מנכסי יתומים ואי בע"ח דאחי היא גביא מנייהו בינונית ושלא בשבועה כדין בע"ח דידהו ת"ש דרבינא אגביה לברתיה דר"א ל) ממר בר"א זיבורית ובשבועה ש"מ בע"ח דאחי היא פי' תנא דלא בשבועה מבריה דרב סמא בריה דר"ל זיבורית בשבועה וכו'.

ל) גיטין נא., ב) ב"ב סו:, ג) [רש"ל], ד) [מהריו. יעב"ץ],

סט: מציאת האשה פרק ששי כתובות

אמר רב נחמן ינחם כתיב. ואע"ג דקריין ינחס מ"מ דרשין הכי מדלא כתיב מנחס דליכא למיטעי וכתיב ינחס דאיכא למיקרי ינחס אע"ג דלא קריין הכי איכא למדרש שהמתנחם מוסיפין ברשם לנחמו ופירוש הקונטרס דחוק: **אמר רבא** הלכתא כו'. לעיל (דף נח.) פירשנו דבזה"ז כולהו ממטלטלי: **המשליש** מעות לבתו. פירש בקונט' והיא אומרת נאמן עלי לאחר שנשאת לא דק דבגמ' מסקינן דליכא בין ר"מ ובין ר' יוסי אלא גדולה מן האירוסין: **וכי** אינה **אלא** שדה. ור"מ סבר דאינה יכולה למוכרו: **אילימא** קטנה מן הנשואין איכא בינייהו. פירוש אף קטנה מן הנשואין אבל הא ודאי דגדולה מן האירוסין נמי איכא בינייהו דלר"מ יעשה שליש מה שהושלש בידו ולר' יוסי הרשות בידה כדתנן במתני': **קטנה** דלאו בת זביני היא. וליכא למימר דסיפא איצטריך לקטנה מן הנשואין דאפילו מן הנשואין לא תמכור דאם כן הוה ליה למיתני בהדיא אבל קטנה אפילו מן הנשואין לא תמכור אבל לר"מ דמוקמא למתני' בחסורי מיחסרא אתי שפיר דקאי אבד"א כו' דמדבר בהדיא בנשואין: **הא** מני ר' מאיר היא דאמר מצוה לקיים דברי המת. אבל לרבי יוסי לית ליה ותימה אי לית ליה למה ליה למימר לא יהא אלא שדה ולמיתלי טעמא בהאי תיפוק ליה משום דלית ליה מצוה לקיים דברי המת ושמא לדבריו דרבי מאיר קאמר: הא בידו מאי בינייהו אילימא קטנה מן הנשואין איכא בינייהו דרבי מאיר סבר הרשות בידה ואתא רבי יוסי למימר אפילו מן הנשואין נמי גדולה אין קטנה לא אימא סיפא אבל בקטנה אין מעשה קטנה כלום הא מאן קתני לה אילימא רבי יוסי הא מרישא שמעת מינה דאמר רבי יוסי וכי אינה אלא שדה והיא רוצה למוכרה הרי היא מכורה מעכשיו גדולה דבת זביני אין קטנה דלאו בת זביני היא לא אלא רבי מאיר היא וחסורי מיחסרא והכי קתני יעשה השליש מה שהושלש בידו [ה]במה דברים אמורים מן האירוסין אבל מן הנשואין הרשות בידה [ו]במה דברים אמורים בגדולה אבל בקטנה אין מעשה קטנה כלום אלא גדולה מן האירוסין איכא בינייהו איתמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי רבא אמר רב נחמן [ז]הלכה כרבי מאיר: [ז]אילפא [ח]תלא נפשיה באיסקריא דמכותא אמר איכא דאתי דאמר לי מילתא דבי רבי חייא ורבי אושעיא ולא פשיטנא ליה ממתניתין נפילא מאסקריא וטבענא אתא ההוא סבא תנא ליה [ט]האומר תנו שקל לבני בשבת וראוין ליתן להם סלע נותנין להם סלע ואם אמר אל תתנו להם אלא שקל אין נותנין להם אלא שקל [י]ואם אמר אם מתו יירשו אחרים תחתיהם בין שאמר תנו בין שאמר אל תתנו אין נותנים להם אלא שקל אמר ליה הא מני רבי

גופא דעובדא היכי הוה א"ל הכי והכי הוה מעשה אמר ליה גברא דלא ידע מאי ניהו מרזיחא שלח ליה לרב הונא הונא חברין מאי מרזיחא אבל דכתיב [1]כה אמר ה' אל תבא בית מרזח וגו': אמר ר' אבהו [6]מנין לאבל [א]שמיסב בראש שנאמר [2]אבחר דרכם ואשב ראש ואשכון כמלך בגדוד כאשר אבלים ינחם ינחם אחרים משמע אמר רב נחמן בר יצחק ינחם כתיב מר זוטרא אמר מהכא [3]וסר מרזח סרוחים מר וזח נעשה שר לסרוחים אמר רבא [3]הלכתא ממקרקעי ולא ממטלטלי [3]בין למזוני [3]בין לכתובה [7]בין לפרנסה: **מתני'** המשליש מעות לבתו והיא אומרת נאמן בעלי עלי יעשה השליש מה שהושלש בידו בדברי רבי מאיר רבי יוסי אומר וכי אינה אלא שדה והיא רוצה למוכרה הרי היא מכורה מעכשיו בד"א בגדולה אבל בקטנה אין מעשה קטנה כלום: **גמ'** ת"ר [3]המשליש מעות לחתנו ליקח מהן שדה לבתו והיא אומרת ינתנו לבעלי מן הנשואין הרשות בידה מן האירוסין יעשה השליש מה שהושלש בידו דברי רבי מאיר רבי יוסי אומר הגדולה בין מן הנשואין ובין מן האירוסין הרשות בידה קטנה בין מן הנשואין בין מן האירוסין יעשה השליש מה שהושלש

רבי חייא ורבי אושעיא [ח][בתוספתא שלהן אמינא להן סמך במשנתנו של הש"ס שסדר רבי. ולהכי נקט רבי חייא ורבי אושעיא] לפי שהן עיקר כדאמרי' בעלמא[ט] כל מתניתא דלא מיתניא בי ר' חייא ור' אושעיא לא מתבעי מינה בבי מדרשא: **תנא ליה.** שנה לפניו בריתא זו ושאלו למצוה לה סמך במשנה שסדר רבי: **שקל.** חלי סלע: **וראוין.** שאינן נזונין בפחות: **נותנים להם סלע.** דאי הוה ידע שיתייקרו המזונות ויצטרכו לסלע לא הוה אמר: **אל תתנו.** הרי מיהה בידם ולא עשאן יורשים אלא בענין זה: **אם מתו.** בלא בנים: **אין נותנין להן אלא שקל.** שאין לו להפסיד את הבאים אחריהם והואיל ועשה את האחרים יורשים אחריהם ודאי דווקא שקל קאמר כדי שתפול ירושה אחריהם לאותן אחרים: **הא מני.** היכא דאמר להו אל תתנו להם אלא שקל אין נותנין להם אלא שקל ואע"ג דסוף סוף כולהו נכסי דידהו נינהו לא יהבינן להו בקונטנו אלא שקל בשבת והמותר יזונו מן הצדקה. וליכא לאקשויי עלה הא דאמר בפ' נערה[ט] לא כל כמייניה שיעשיר את בניו ויפיל עצמו על הצבור דהתם הוא דאמר אל תקבריהו מנכסיו ונכסי דידיה נינהו הלכך לא ליתנין ליה לקוברו מן הצדקה כדי להעשיר את בניו אבל הכא נכסי לאו דידתמי נינהו כי אם לפי צוואתו: רבי

המשליש מעות לבתו. תחלת הדברים מה לשון שלחת לו: **ינחם כתיב.** אין לך לומר פתח בשום אות אח"כ אל"ף או ה' סמוכין לו או ע"פ הנקודה שתחתיה והיא בתה במקום אות כאילו כתוב ינחתם וכיון שלא כתיב כאן אל"ף על כרחך ע"פ מסורת הכתב אתה קורא ינחם וזהו המנוחם עצמו כלומר כאבל המתנחם: **מר וזח.** מי שנפשו מרה ודעתו זחה ומעותקה מעליו: **נעשה שר לסרוחים.** לגדולים הבאים לנחמו: **מתני' המשליש מעות לבתו.** מסר מעות ביד שליש לצורך בתו לקנות שדה או נדוניא לכשתנשא: **והיא אומרת.** לאחר שנשאת: **נאמן בעלי עלי.** שלא יעכבם לעצמו תנם לו והוא יקנה לי שדה כשאלה: **יעשה שליש כו'.** יקנה השדה ואין שומעין לה דמצוה לקיים דברי המת[ט]: **וכי אינה אלא שדה.** וכי מה תועלת לו לקנות אפילו אין כאן מעות אלא כבר נקנה השדה והיא רוצה למוכרה הרי היא מכורה הלכך שומעין לה: **בד"א.** בגמרא מפרש מאן קתני לה: **בד"א.** ששומעין לה: **גמ' מן הנשואין הרשות בידה.** שאף האב לא עלה בדעתו למוסרם ביד שליש אלא עד שתנשא דמשנשאת הבעל זכאי לאכול פירות: **מאי בינייהו.** בהי פליגי בגדולה או בקטנה: **דר"מ סבר הרשות בידה.** דהאי דקאמר ר"מ מן הנשואין הרשות בידה אפי' בקטנה נמי אמר: **אימא סיפא.** דמתני': **הא מרישא שמעינן מינה.** דלא א"ר יוסי שומעין לה אלא בגדולה מדקא מייתי טעמא למילתיה וכי אינה אלא שדה והיא רוצה למוכרה אלמא בגדולה הרשויה למכור שדות קאמר: **אלא ר"מ.** וע"כ כי אמר בברייתא נמי מן הנשואין הרשות בידה בגדולה אמר ולא בקטנה: **אלא גדולה מן האירוסין איכא בינייהו.** דקאמר ר' מאיר מן האירוסין יעשה שליש שלישותו ואפילו היא גדולה וקא א"ל רבי יוסי כיון דגדולה היא שומעין לה: **הלכה כר"מ.** טעמא משום דמצוה לקיים דברי המת: **אילפא.** שם חכם: **תלא נפשיה.** גופא דעובדא במס' תענית משום דאותבוהו לרבי יוחנן בריש כשהלך אילפא בסחורה כי אתא אמרו ליה לי הוה יתיב מר וגריס לא מר הוה מליך אזל תלא נפשיה באיסקריא דמכותא בכלונסות ארזים שתויים בה וילון הספינה: **מכותא.** וילון: **אמר כל מאן דאתי כו'.** כלומר אע"פ שהלכתי בסחורה לא שכחתי תלמודי ויש בידי לתקן כל הברייתות שסידרו לי מאי דאמר ליה אמינא להן סמך במשנתנו של הש"ס שסדר רבי. ולהכי נקט רבי חייא ורבי אושעיא לא מתבעי מינה בבי מדרשא: **תנא ליה.** שנה לפניו בריתא זו ושאלו למצוה לה סמך במשנה שסדר רבי: **שקל.** חלי סלע: **וראוין.** שאינן נזונין בפחות: **נותנים להם סלע.** דאי הוה ידע שיתייקרו המזונות ויצטרכו לסלע לא הוה אמר: **אל תתנו.** הרי מיהה בידם ולא עשאן יורשים אלא בענין זה: **אם מתו.** בלא בנים: **אין נותנין להן אלא שקל.** שאין לו להפסיד את הבאים אחריהם והואיל ועשה את האחרים יורשים אחריהם ודאי דווקא שקל קאמר כדי שתפול ירושה אחריהם לאותן אחרים: **הא מני.** היכא דאמר להו אל תתנו להם אלא שקל אין נותנין להם אלא שקל ואע"ג דסוף סוף כולהו נכסי דידהו נינהו לא יהבינן להו בקונטנו אלא שקל בשבת והמותר יזונו מן הצדקה. וליכא לאקשויי עלה הא דאמר בפ' נערה[ט] לא כל כמייניה שיעשיר את בניו ויפיל עצמו על הצבור דהתם הוא דאמר אל תקבריהו מנכסיו ונכסי דידיה נינהו הלכך לא ליתנין ליה לקוברו מן הצדקה כדי להעשיר את בניו אבל הכא נכסי לאו דידתמי נינהו כי אם לפי צוואתו: רבי

תתנו. שיהו קפידא (ב"ב שם). **ואם אמר אם מתו ירשו אחרים תחתיהם.** ולא בני בני, גלי דעתיה דניחא ליה בלמלוס טפי כי היכי לשעתיר מהנהו נכסי לנהנו אחרים ודווקא קאמר שקל (שם) אע"ג דאמר תנו שקל ולא אמר אל תתנו אלא שקל, גלי דעתיה דלא בעי למיתב ליה אלא שקל בשבת, כי היכי דאי מתו ירשו אחרים מתחתיהן (תענית שם). **אמר ליה.** אילפא, **הא מני.** דקתני אע"ג דלא אפקי בבליר מקלע לא יהבינן להו אלא שקל (שם).

עין משפט נר מצוה

מג א מיי' פי"ג מהל' אבל הל' ג סמג עשין מד"ס ב טוש"ע י"ד סימן שעו סעיף ח:

מד ב מיי' פט"ז מהל' אישות הלכה ז סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן קיג סעיף ז:

מה ג מיי' וסמג שם טוש"ע אה"ע סימן ק סעיף ח:

מו ד מיי' פ"כ שם הל' ה סמג שם טוש"ע אה"ע סי' קיג סעיף ב:

מז ה ו ז מיי' שם הלכה יד וסמג שם טוש"ע אה"ע סימן נד ונוש"ע מ"מ סימן רנב סעיף ב:

מח ח [מיי' פי"ג מהל' זכיה הל' ו] טוש"ע מ"מ סימן רנג סעיף יז [וסי' רמח סעיף ב]:

תוספות רי"ד

בע"ח דידה אלמא בע"ח דאחי הויא א"ר הל' ממקרקע ולא ממטלטלי בין למזוני בין לפרנסה ובתוספו' המורה [כתב] וה"מ היכא דלא אמדינ' ולא ידעו ביה אי ידיו רפות או לא אבל היכא דאמדינ' ק"ל כשמואל דאמר לעיל בפרק נערה (דף נ ע"ב) לפרנסה שמין באב בין במקרקע בין במטלטלי דהא שמואל אפילו במטלטלי אמרה למילתי' כדמוכח לעיל בחיטי דעליה וראיתי בתשובות הגאונים דתקנו במתיבתא בימי מר רב הונא גאון הלוי בר מר רב יצחק למיגבי ב"ש וכתובת אשה אפילו ממטלטלי דיתמי ואע"ג דמטלטלי דידהו לא משתעבדו לב"ח וכתבו רבוואתה דדוקא מזוני דאינון תנאי ב"ד גבי ממטלטלי כיון דשמין בתקנתא דבתראי אבל פרנסה דאינו ת"כ כדקיימו קיימו ולא גביא אלא מקרקעי ואינו נ"ל דאטו תקנתא דבתראי בכתובה בלחוד הות בכל מילי תיקון בין לכתובה בין לב"ח וה"ה לפרנסה דכל גוביינא גבי אפילו ממטלטלי אינון דשמין באב א"ל דניחא ליה דתתפרנס אפילו ממטלטלי דידה ותו דאמרן לעיל דבת בע"ח תנה וא"כ ל"ש חוב דידה מכל חוב דעלמא וכי היכי דכל חוב דעלמא גבי אפילו ממטלטלי דיתמי בהאי תקנה ה"נ הבת ול"ש: **מתני'** המשליש מעות לבתו והיא אומרת נאמן בעלי עלי יעשה שליש מה שהושלש בידו דברי ר"מ א"ר יוסי וכי אינה אלא שדה והיא רוצה למוכרה ה"ה מכורה מעכשיו בד"א בגדולה אבל בקטנה אין מעשה קטנה כלום פי' מסר מעות ביד שליש לצורך בתו שיקנה לה שדה בהן והיא אומרת נאמן עלי בעלי שהוא יקנה לי ותנו מעות בידו יעשה שליש וכו' ואל יתנו ליד בעלה שמצוה לקיים דברי המת ולקמן נפרש דבעודה ארוסה קאמר ר"מ אבל בנשואה מודה א"ר יוסי וכי אינה אלא שדה מה תועלת יש לקיים דברי המת אפילו אם יקנה לה השליש שדה והיא רוצה למוכרה ולתת המעות לבעלה מי יוכל לעכב ע"י והלכך גם במעות נמי שומעים לה ונותנים אותם לבעלה כיון שהיא רוצה ודוקא לגדולה שומעים אבל אם היא קטנה אין מעשה קטנה כלום אלא יעשה שליש מה שהושלש בידו: ת"ר המשליש מעות לחתנו ליקח בהן שדה לבתו והיא אומרת ינתנו לבעלי מן הנשואין הרשות בידה מן האירוסין יעשה שליש מה שהושלש בידו ובגדולה מן הנשואין נמי כ"ע לא פליגי דאפילו מן הנשואין יעשה שליש מה שהושלש בידו ובגדולה כ"ע לא פליגי דהרשות בידה כי פליגי בגדולה מן האירוסין דר"מ סבר יעשה שליש וכו' ור"י סבר הרשות בידה: איתמר ר"י א"ש הלכה כר"י ורבא אר"נ הלכה כר"מ וקי"ל כר"נ בדיני ותו דאמרינן לקמן בהל' והא קי"ל כר"מ דאמר מצוה לקיים דברי המת: תניא האומר תנו לבני שקל בשבת והן ראויין לתת להן סלע נותנים להם סלע פי' דלאו דוקא קאמר אלא לזרזינהו שיכללו דבריהם במשפט ושקל הוא חצי סלע תרגומא בקע תקלא ותרגומא שקל סלעא ואם אמר אל תתנו להן אלא שקל אין נותנים להם אלא שקל פי' דדוקא קאמר ואם אמר אם מתו יירשו אחרים תחתיהן בין שאמר תתנו בין שאמר אל תתנו אין נותנים להם אלא שקל פירוש כיון (שמת) [שפי' שאם ימותו] בניו שיירשו אחרים תחתיהן דווקא קאמר

מסורת הש"ס

א) מ"ק כח:, ב) לעיל נח., ג) [תוספתא פ"ו ע"ש], ד) תענית כא., ה) [ברש"י גיטין לב: ד"ה דתלי פירש נשען גם בפסחים סח: ד"ה ותלי פירש נשען], ו) תענית כא. ב"ב קכט. [תוספתא פ"ון], ז) [לקמן ע.], ח) נ"י כ"ו, ט) [מולין קמא.], י) לעיל מח.

תורה אור השלם

1. כי כה אמר יי אל תבוא בית מרזח ואל תלך לספוד ואל תנד להם כי אספתי את שלומי מאת העם הזה נאם יי את החסד ואת הרחמים: ירמיהו טז ה
2. אבחר דרכם ואשב ראש ואשכון כמלך בגדוד כאשר אבלים ינחם: איוב כט כה
3. לכן עתה יגלו בראש גלים וסר מרזח סרוחים: עמוס ו ז

מוסף רש"י

ינחם אחרים במשמע. שמנחמין יושבין בראש (מו"ק כח:). **סרוחים.** לשון רכיס (שם). **בין לפרנסה.** לנדוניא (לעיל נא.). **תלא נפשיה באיסקריא דמכותא.** לגוף עץ אויון תקוע בלב הספינה שמיטין עליה מכסה וילו"ן בלע"ז (תענית כא.). **איכא דאתי דאמר לי מילתא כו'.** כלומר אף על גב דעבדי עיסקא גרילסא טפי מניה (שם). **דבי ר' חייא ור' אושעיא.** דהוו מסדרי מתניתא על פי רבינו הקדוש שהיה רכס (שם). **ולא פשיטנא ליה ממתניתין.** דאשכחנא משנה כוותי דהכיא בריית (שם). **תנא ליה.** שנה לפניו, כלומר בעא מניה (שם). **האומר תנו שקל לבני בשבת.** מי שמת והניח ממונו ביד אים נאמן ואמר תנו שקל, חלי סלע, לבני להוצאה בשבוע (שם) כגון שכיב מרע לי נמי בריא וכגון שהלך למדינת הים ולזה ליתן לה כשיעור הזה עד שיבלה הממון טול. שקל שבגמרא היינו חלי סלע שהוא שני דינרין (רשב"ם ב"ב קכט). **וראוין לתת להם סלע.** שיש לו בניה הרבה ואין מספקין לשבע בפחות מסלע (תענית כא.). **נותנין להם סלע.** דלא אמר שקל אלא כדי לזון בגמלוס שלא יתנו יותר מכדי לרכן (ב"ב שם) דאי הוה בדעתיה דלא לאיתן להו אלא שקל היה מצוה אל תתנו להן אלא שקל, והאי דקאמר תנו להן שקל ולא אמר תנו סלע משום דבני לזרזוהיהו כדאמרן (לקמן ע.) כדי לזרזן בתשלום וכמתן כדי שיעורו וילמדו דרך ארץ וילויהו (תענית כא.). **אל**

רבי מאיר. דמתני'[1] היא דאמר יעשה שליח מה שהושלש בידו: **מינח ניחא ליה.** שיתנו להן כל צורכן: **לזרוזינהו.** שיחזרו אחר מזונותיהן ושלא יהו רעבתנין: **הפעוטות.** תינוקות בני תשע ושמונה כדאמרי' בהניזקין[2]: **במטלטלי.** דווקא אבל במקרקעי לא עד שיביאו שתי שערות או עד שיהא בן עשרים: **אפוטרופוס.** שמינהו אבי יתומים או ב"ד: **מדקתני.** במתני': **שאני הכא דאיכא שליש.** שנשתלש לכך ופירשו לו מה יעשה בהן אבל אפוטרופוס אינו אלא לעשות צורכי יתומים לכל הצריך והרי אם מכרו אלו הפעוטות אין זה שינוי מצות המת שאף האפוטרופוס ימכור לצורך מזונותיהם: **אם כן.** דשלש דווקא וטעמא לפי שפירשו לו לקנות שדה ליתני יעשה שליש כו': **דאפילו בעלמא.** במקום אפוטרופוס דדמי קצת לשליש:

הדרן עלך מציאת האשה

המדיר את אשתו מליהנות לו. אין הנאת משמישו נאסר עליה דהא משועבד לה הלכך בשביל משמיש אין לו לכופו להוליא וליתן כתובה. והנאת מזונות בגמרא פריך והא משועבד לה: **יעמיד פרנס.** שליח שיפרנסנה: **בישראל.** אם ישראל הוא שיכול להחזיר את גרושתו: **ובכהן.** שאם יגרשנה לא יוכל להחזירה ושמא סופו יתחרט יהבו ליה רבנן זימנא טפי: **אחד מכל הפירות.** קונם פרי פלוני עלי והוא קייס לה: **שלא תתקשט באחד מכל המינין.** קונם בושם פלוני עלי והוא קייס לה: **בעניות שלא נתן קצבה.** בשאה עניה אם לא נתן קצבה לדבר עד מתי אסרו עליה הוא דיוליא ויתן כתובה אבל אם נתן קצבה תמתין עד אותו זמן. ובגמרא[3] מפרש עד כמה היא קצבתה: **ובעשירות.** שרגילות לכך: **עד שנים יום.** אם לא הדירה יותר אין כופין להוליא: **גמ' וכיון דמשועבד לה.** למזונות:

נעשה

הא קיימא לן מצוה לקיים דברי המת. אפי' בברייא קיימא לן הכי כדמוכח שילהי פ"ק דגיטין (דף טו.) דאמרינן רב [1] אסי מוקי לה בברייא והא קיימא לן מצוה לקיים דברי המת יש מקשין כיון דמצוה לקיים דברי המת אם כן מאי אהני הא דדברי שכיב מרע ככתובים וכמסורין דמו ואומר ר"מ דלא אמרי' מצוה לקיים דברי המת אלא כשהושלש מתחלה לכך אי נמי דווקא במת נותן בחיי מקבל אבל דברי שכיב מרע בכל עניין כמסורין דמו[2]: **אבל יש שם אפוטרופוס אין מקחן מקח.** פי' ר"ח דוקא מכר אבל מתנתן מתנה לענין מתנה אין סברא לחלק בין יש שם אפוטרופוס לאין שם:

הדרן עלך מציאת האשה

המדיר את אשתו מליהנות לו. פירש בקונטרס דאין הנאת משמישו נאסר עליה דהא משמעבד לה משמע מתוך פירושו שיש בלשון זה איסור הנאת משמיש וקשה דפריך בגמ' וכיון דמשמעבד לה היכי מצי מדיר לה והתנן קונם שאני עושה לפיך כו' מגופא דמתני' הו"מ למיפרך דלא מצי אסר עליה תשמיש משום דמשועבד לה דאם היה נאסר יוציא ויתן כתובה לב"ש בשתי שבתות ולב"ה שבת אחת ועוד כי מוקי לה בגמרא בהדירה כשהיא ארוסה דאכתי לא משועבד לה אם כן מתשמיש נמי חל הנדר וליתני במתני' יוציא ויתן כתובה בשבת אחת לב"ה או בשתי שבתות לב"ש ומפרש ר"ת דליהנות לו לא משמע אלא הנאת מזונות:

יוציא ויתן כתובה. נראה לר"י דבכל הך דקתני במתני' יוציא היינו שכופין אותו דכיון דשלא כדין עביד כופין אותו להוליא כדאשכחן בהחולץ (יבמות דף נט.) דתנן לא רצו חוזרין אצל גדול ומפרש בגמרא חוזרין אצל גדול למיכפייה הואיל ועליה מצוה רמיא ועוד אמרי' לקמן (דף עז.) אמר רב האומר איני זן ואיני מפרנס יוציא ויתן כתובה ומסיק עד שכופין אותו להוליא יכפוהו לזון משמע דלשון יוציא שכופין אותו להוליא וליכא למימר דכפייה להתם במילי ולא בשוטי אבל בדברים לא יוסר עבד ועוד מדפריך לעיל למ"ד מורדת ממלאכה והאמר רב האומר איני זן ואיני מפרנס יוציא ויתן כתובה ומאי קושיא דלמא מתניתין דמוסיפין על כתובתה כשלא רצה להוליא אבל אם כופין בשוטי אתי שפיר וא"ת א"כ אמאי לא תני להו בהדי הך שכופין להוליא (לקמן דף עז.) וי"ל דלא תני במתני' אלא כגון מוכה שחין ובעל פוליפוס דאתיין ממילא אבל הך דאתיא כפייה דידהו ע"י פשיעת הבעל לא קתני ומקמן ומלרף ובורסי דקתני אפילו נעשו אחר שנשאו ניחא שאינם מתכווינים להקניט ולעבר האשה ועוד יש להביא ראיה דיוליא משמע כפייה מדאמר בסוף הבא על יבמתו (יבמות דף סה: ושם) עובדא הוה בני כניסתא בקיסרי קמיה דר' יוחנן ואמר יוליא ויתן כתובה ומשמע התם דכייפינן ליה ותימה אמאי לא חשיב לה לההיא דבאה מחמת טענה בהדי הך שכופין להוליא דהתם אינו פושע בה דמה הוא יכול לעשות שהוא עקר וי"ל משום דקתני סיפא בין שהיו עד שלא נשאו בין משנשאו ולא שייך לומר סבורה הייתי שאני יכולה לקבל ורוציינהו מיתרצי בהאי שיטויא ורבינו חננאל הביא מירושלמי דכל הך יוליא דמתניתין אין כופין והכי איתא התם אמר שמואל אין מעשין אלא לפסולות אמר רבי שמואל תניא המדיר את אשתו מליהנות כו' שמעון שמועה שכופין ופסק ר"ח משם ש"מ שאין כופין אלא היכא שמפרש בהדיא כופין אבל היכא דאמור רבנן יוליא אומרים לו כבר חייבוך חכמים להוליא ואם לא תוליא מותר לקרותך עבריינא אבל לכפותו לא ולקמן גבי האומר איני זן ואיני מפרנס לר"ח גרסינן בהדיא כופין אותו ויוליא ויתן כתובה וההיא דהחולץ דחוזרין אצל גדול למיכפייה לכנוס או לפטור היינו לפי שמוגע ממנה כל ענייני אישות בין תשמיש המטה בין מזונות אבל משום תשמיש המטה לחודיה או משום מזונות לא והיא דסוף הבא על יבמתו התם משמע דלכפותו אמר דכשבא מעשה לפניו לזה להם להוליא ויותר נראה דכופין בכל הני כדפירש ר"י אלא דירושלמי קסבר שייך כפייה במילי אבל לדידן דקיימא לן בדברים לא יוסר עבד ע"כ אייני בשוטי כיון דלשון יוליא משמע כפייה היכא דעושה לה עולה ומיהו אין לכוף שום אדם לגרש ולעשות מעשה עד שנמצא ראיה ברורה דהא אמרינן דגט מעושה בישראל אלא כדין פסול ואין להתיר אשת איש מספק:

הכא נמי כיון דמשועבד לה כו'. ואם תאמר ולוקי כגון דתלינהו למזונותיה בתשמיש המטה דאמר יאסר [4] תשמישך עלי אם אזונך וי"ל דא"כ [5] (אפי') שמואל דאמר לקמן אפילו בסתם ימתין שמא ימלא פתח לנדרו מ"מ לא הוה ליה למימר יתר מיכן יוליא ויתן כתובה אלא לאחר שלשים תהנה ותאסר לבית הלל שבת אחת ולבית שמאי שתי שבתות והכאי גוונא פריך לקמן אמאי דמשני כגון דתלינהו לקישוטיה בתשמיש המטה וליכא נמי למימר כגון דאמר יאסר הנאת תשמישך עלי מעכשיו אם תהנה ממני דאז אסורה ליהנות דהא לרב יהודה דאמר בפרק שני דנדרים (דף יד:) קונם עיני בשינה היום אם אישן לאחר שלא יישן היום פן יישן למחר הכא נמי אסור לשמש שמא תהנה דבתנאי לא מיזדהר אינש כדמפרש התם ואפילו לרב נחמן דאמר התם מיזדהר הכא מודה דאשה לא מיזדהרא כיון שלא נדרה ובתוספות ה"ר יוסף שפירש לפני רבינו שמואל מנוחתו כבוד פירש דלקמן דווקא מוקי דתלינהו לקישוטיה בתשמיש המטה דקתני המדיר אשתו שלא תתקשט ולא קתני המדיר מקישוט משמע שפיר שמדירה מתשמיש מפני שלא תתקשט אבל הכא דקתני המדיר מליהנות משמע שמהנאה ממש מדירה:

נעשה

ואינו נ"ל דהא לקמן בגמרא בעי לאוקמי בנדר והיא ארוסה דחייל נדרא ואכתי תקשה כיון דחייל נדרא נדרא דתשמיש חייל כיון דנדר ועודה ארוסה ולא ניתן לו אלא שבת א' אלא כך יש לפרש כגון שהדירה שלא תהנה מנכסיו שאין הנאת התשמיש בכלל ומקשה וכיון דמשועבד לה היכי מצי מדיר לה כל כמינה

מצוה לקיים דברי המת [6] דאמר רב חסדא אמר מר עוקבא [7] הלכתא בין שאמר תנו ובין שאמר אל תתנו נותנין להם כל צורכם הא קיימא לן הלכה כרבי מאיר דאמר מצוה לקיים דברי המת ה"מ במילי אחרניתא אבל בהא מינח ניחא ליה והא דאמר הכי לזרוזינהו הוא דאתא [8] תנן התם [9] הפעוטות מקחן מקח וממכרן מכר במטלטלים אמר רפרם לא שנו [10] אלא שאין שם אפוטרופוס אבל יש שם אפוטרופוס אין מקחן מקח ואין ממכרן מכר ממאי מדקתני אין מעשה קטנה כלום ודלמא היכא דאיכא שליש שאני א"כ ליתני אבל בקטנה יעשה שליש מה שהושלש בידו מאי אין מעשה קטנה כלום שמע מינה אפילו בעלמא:

הדרן עלך מציאת האשה

[11] **המדיר** [12] את אשתו מליהנות לו עד ל' יום יעמיד פרנס יתר מיכן יוציא ויתן כתובה [13] רבי יהודה אומר בישראל חדש אחד יקיים ושנים יוציא ויתן כתובה בכהן שנים יקיים ושלשה יוציא ויתן כתובה המדיר את אשתו שלא תטעום אחד מכל הפירות יוציא ויתן כתובה [14] ר' יהודה אומר בישראל יום אחד יקיים שנים יוציא ויתן כתובה ובכהן שנים יקיים שלשה יוציא ויתן כתובה המדיר את אשתו שלא תתקשט באחד מכל המינין יוציא ויתן כתובה ר' יוסי אומר בעניות שלא נתן קצבה ובעשירות שלשים יום: **גמ'** [15] וכיון דמשועבד לה היכי מצי מדיר לה כל כמיניה דמפקע לה לשיעבודה והתנן [16] קונם שאני עושה לפיך אינו צריך להפר אלמא כיון דמשעבדא ליה לאו כל כמינה דמפקע ליה לשיעבודיה הכא נמי כיון דמשועבד לה לאו כל כמיניה דמפקע לה לשיעבודה אלא מתוך שיכול לומר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך

נעשה

מסורת הש"ס

(א) [גיטין יד: טו. מנ.], ב) שם נט. סה. ב"ב קנה:, ג) [לעיל סח:], ד) [לקמן עח:], ה) [שם], ו) לעיל נט. סו. יבמות לג. קדושין סג. נדרים פה., ז) [לעיל סט:], ח) [גיטין נט.], ט) [לקמן עח:], י) [ל"ל רב יוסף], כ) [וע"ע בתוס' גיטין יג. ד"ה והא] ותוס' ב"ב קמט. ד"ה דקתו], ל) מהר"ם מ"ז,

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה הכא וכו'. לאמר הנאת תשמישך:

מוסף רש"י

ר' מאיר היא דאמר מצוה לקיים דברי המת. דאי לאו מצוה מן הדין עותנין להן כל הרכושי להן שהרי כל הממון שלהן הוא ואין בו לאותן אחרים כלום אלא לאחר מיתתן אם יש מותר יש להן ואם לא יטלו ומתוך שרוצין אנו לקיים דבריו שיכתוב אחרים מתחיסה אנו מקצלין את הממון כדי שיהא שם מותר (תענית כא.). **הפעוטות.** תנן בהניזקין (גיטין נט.) דמקחן מקח ומטלטלין, ופרשינן בבר שית בבר ממני (גיטין סה.).

הדרן עלך מציאת האשה

המדיר את אשתו מליהנות לו עד ל' יום. קונם את הנאת לי עד ל' יום, ולא הדירה מהנאת משמיש, דהא לא חייל משום דמשועבד לה, וגבי מזונות נמי מוקמינן לה לקמן באומר לה אלי מעשה ידיך למזונותיך, ופרנס משום דלא אפקא (לעיל סא:). **קונם שאיני עושה לפיך.** אשה שאמרה לבעלה מה שאני עושה מלאכה יהא אסור לפיך בקונם (יבמות צג. ושם: שאני עושה כו') מעשי ידי יהיו לפיך כהקדש (קדושין סג.) מליהנות לו (לעיל נט.). **אינו צריך להפר.** נדר זה, שאין בה כח להקדישו לפי שהוא שלו (שם) אין בעלה צריך להפר, שאין נדרה חל אם הדרי משועבדת לו (קדושין סג.) דכיון דקא משעבדא ליה למעשה ידיה לא מצא נדרה (יבמות צג.) דלא אמרה כלום דלאו כל כמינה לאפקועי לבעל מה דזכי ליה רחמנא (נדרים פה.).

תוספות רי"ד

א"ר אמר מ"ש הל' בין שאמר תנו בין שאמר אל תתנו נותנים להן כל צורכן והא קי"ל כר"מ דאמר מצוה לקיים דברי המת ה"מ במילי אחרניתא אבל בהא ניחא ליה (פי' דמשום כדי חייו) והאי דאמר הכי לזרוזינהו הוא דאתא תנן התם הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלי פי' ומשום כדי חייו אבל במקרקעי לא עד שיהא גדול ופקח ובפ' הניזקין מפרש כבר ו' כבר ז' ח' כבר תמני כבר תשע כבר עשרה כל חד וחד לפום חורפי' אמר רפרם ל"ש אלא שאין שם אפוטרופוס אבל יש שם אפוטרופוס אין מקחו מקח ואין ממכרו ממכר פי' אפוטרופוס שמינהו ב"ד או אבי יתומים אין מעשהו כלום זולתו ממאי מדקתני אין מעשה קטנה כלום פי' אלמא היכא דאיכא שליש אין מעשה קטנה כלום וה"ה לאפוטרופוס דלמא היכא דאיכא שליש שאני פירוש שהשליש פרשו לו מה יעשה אבל אפוטרופוס אינו אלא לעשות מוצה לקיים דברי המת ה"מ במילי אחרניתא אבל בהא ניחא ליה והא דאמר הכי לזרוזינהו הוא דאתא תנן התם הפעוטות מקחן מקח וממכרן מכר במטלטלי פי' ומשום כדי חייו אבל במקרקעי לא עד שיהא גדול ופקח ובפ' הניזקין מפרש כבר ו' כבר ז' ח' כבר תמני כבר תשע כבר עשרה כל חד וחד לפום חורפי' אמר רפרם ל"ש אלא שאין שם אפוטרופוס אבל יש שם אפוטרופוס אין מקחו מקח ואין ממכרו ממכר פי' אפוטרופוס שמינהו ב"ד או אבי יתומים אין מעשהו כלום זולתו ממאי מדקתני אין מעשה קטנה כלום וה"ה לאפוטרופוס דלמא היכא דאיכא שליש שאני פירוש שהשליש פרשו לו מה יעשה אבל אפוטרופוס אינו אלא לעשות

ג) נראה דל"ל כבר ז' כבר ח' או כבר ז' כבר ח' או כבר תשע כבר עשר כל חד וחד כו'. ב) נראה דל"ל פי' זה המדיר אינו מודה שהמודר הוא באומר איני זן כאומר איני מפרנס

תוספות רי"ד (המשך)

צרכי היתומים לכל הצריך ואם מכרו אלו הפעוטות אין זה שינוי מצות המת שאף אפוטרופוס הוא מוכר לצורך מזונותיהם א"כ ליתני אבל בקטנה יעשה שליש מה שהושלש בידו [מאי אין מעשה קטנה כלום] דאפילו בעלמא פירוש במקום שיש אפוטרופוס שדומה מקצת לשליש וכ' ר"ח ז"ל משמיה דגאון דמתנתן דפעוטות מתנה אף על פי שיש שם אפוטרופוס ואינו נ"ל דהא הכא לבעלה מתנה היא ובעי למיפשט ממתני' דכאן גם באפוטרופוס לא מציא למיתיב ליה ובפ' הניזקין פליגי במתנתא בלא אפוטרופוס אם היא קיימא כמו המכר שלו דרב יימר אמר אין מתנתו מתנה ומר בר"א אמר מתנתו מתנה (אלא) [אלמא] גרוע מתנה ממכר והיכי ס"ד למיעבדא טפי ממכר:

המדיר את אשתו מליהנות לו עד ל' יום יעמוד לה פרנס יתר מכאן יוציא ויתן כתובה ר"י אומר בישראלית חודש א' יקיים ב' יוציא ויתן כתובה ובכהנת ב' יקיים ג' יוציא ויתן כתובה פי' זה הוא ב) המודר מורד שהמודר הוא באומר איני זן ואיני מפרנס הלכך יוציא ויתן כתובה מיד ובעוד שנמלכים בו או אם ברח ואינו לפנינו לכופו או אם הוא איש אלם שאינו שומע לדברי חכמים מוסיפים לה על כתובתה ג"ד בשבת כל ימי מדדו כדאמרינן בפ' אע"פ אבל זה אינו מורד (כגון) [כיון] שזן ע"י פרנס מ"ה עד ל' יום יעמוד פרנס אבל יותר מכאן יוציא ויתן כתובה ואם אינו רוצה או שברח ומעגן את אשתו הוי מורד ומוסיף לה ג"ד בשבת וכן המדיר את אשתו מתשמיש המטה אינו מורד שבעבור נדרו הוא עושה ומחזר למצוא פתח לנדרו הלכך נותנים לו שבת א' זמן אם הוא מורד מתשמיש בלא נדר יוציא ויתן כתובה מיד ואם ברח בעוד שנמלכי' בו לפייסו מוסיפין לה ג' דינרים בשבת ואי קשיא והא כשהדירה שלא תהנה ממנו נאסר בתשמיש המטה ולא ניתן לו אלא שבת א' כדתנן במדיר את אשתו מתשמיש המטה פי' המורה שאין הנאת התשמיש נאסר עליה בנדר זה דהא משועבד לה:

מט א מיי' פי"ל מהל' זמירה הלכה כג סמג עשין פב טוש"ע מ"מ ס' רנג סעיף יז [וכרב אלפס עוד בפ"ח דב"ב דף רטו]:

נ ב מיי' פכ"ט מהלכות מכירה הלכה ו סמג עשין פה טוש"ע מ"מ ס' רלה סעיף ה:

נא ג מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף ב:

א ד ה מיי' פי"ב מהל' אישות הלכה כג כד (ופ"ה) [ופי"ב] מהלכות מלוה הלכה י סמג לאוין רמד טוש"ע אה"ע סימן עג וטוש"ע י"ד סי' רלה סעיף ב:

נעשה כאומר לה צאי כו'. הכא לא מצי למיפרך והא לא אמר לה הכי כדפריך בתע"פ (לעיל דף נח:) דהכא אין אנו משגין נדר מכמו שנדר אלא טעמא בעלמא הוא דלמה הוא מדירה אלא בשביל שרוצה שיהיו מעשה ידיה שלה אבל התם גבי מקדיש ידי אשתו אין הנדר טוב וצריך לתקן דיבורו שרוצה לומר יקדשו ידיה לעושיהן להכי פריך לה התם: **אלא לא תימא נעשה כו'.** לא הוה מצי למימר דמתני' דהכא כר"מ דאמר אין אדם מוציא דבריו לבטלה כדמשני בתע"פ (שם) דלא דמי דודאי משום דאין אדם מוציא דבריו לבטלה יש לנו לתקן דיבורו כמו התם דמקדיש מעשה ידיה ואמרי' דבעי למימר יקדשו ידיך לעושיהן דאינו אלא תיקון מלה בעלמא אבל להוסיף על הדיבור מה שלא אמר כלל אין לנו להוסיף בשביל כך כיון שאין לנו לומר שכך היה דעתו בלא שום דיבור אמר כמו שהיינו סבורין מתחלה:

והאידנא דאדרתן לא מצינא לאיגלגולי בהדך.

ומדעתא דהכי לא מחלה שידיהנה הלכך משועבד לה ומ"מ חל הנדר דבשעת הנדר אכתי לא היה משועבד אי נמי בלא טעם מחילה הנדר חל שכל זמן שהיא עמו יש לה לגלגל עמו דתע"ג דאין יורדת עמו דאין זה חשיב ירידה דמיירי שאין בני משפחתה העשיריס כמו בעלה רגילין בכך אלא אדיה מתוך עושרו היה מוותר הלכך יש לה לגלגל עמו וכשאינה עמו יש לה להנהיג כמו שהיתה רגילה בבית אביה:

שהגיע זמן ולא נשאו. פירש בקונטרס דמדאורייתא לא משתעבד לה לפיכך הנדר חל וקשה דא"כ מן הנשואין נמי יחול הנדר מהאי טעמא דהא קיימא לן דמזונות נשואה דרבנן ועוד קונס שאני עושה לפיך אמאי אין הנדר חל והא מעשה ידיה לבעלה לכ"ע לא הוי אלא מדרבנן ונראה לפרש שהגיע זמן ולא נשאו כלו' הא דקתני יעמיד פרנס אשהגיע זמן ולא נשאו קאי אבל כשנדר עדיין לא הגיע הזמן לפיכך חל הנדר ודוקא הגיע זמן אבל נשאת אין צריך להעמיד פרנס דסברה וקיבלה כדאמר בסמוך ועוד י"ל כשהדירה כבר הגיע הזמן ומיהו חל הנדר דלא אלמוה רבנן לשיעבודא דאשה כל זמן שלא נישאת ומפקיע הקונס אותו שיעבוד:

טפי לא עביד שליחותיה. הכא לא שייך טעמא דזילותא כיון דלא נישאת ולא"ת ויעשה לה תקנה אחרת כגון שיתן לו לחבירו במתנה והלה יתן לה כמו גבי בא בדרך דמייתי לקמן דאין לומר דוקא בא בדרך ואין לו מה יאכל התירו לו דהא גבי מעשה דבית חורון משמע דאי הוה יהיב ליה מתנה גמורה הוה שרי אביו למיכל וי"ל דאין הכי נמי אבל אין רגילות ליתן בכה"ג דכל שעה ירא שיחזיק בהן המקבל ולא"ת ויפקיר כדלקמן וי"ל דהא ודאי לא שריגן אלא בדרך הואיל ולא נכנסו המזונות לרשות אחרת משיצאו מיד המדיר דנראה כמו שהן עדיין ברשותו ותקנתא דחנוני הרגיל אצלו איכא למימר נמי דלא שכיח דעבדי טפי משלשים יום הואיל והמדיר אינו אומר לו ליתן לו מעות: **ופרנס** לאו שליחותיה קעביד. השתא סלקא דעתין דאמר ליה ספק לה מזונות ואני פורע ולא דמי להא דמסקינן בריש פרק בתרא דע"ז (דף סג.) ושם) אומר אדם לחנוני הרגיל אצלו תן פירות לחמרי ולפועלי ואינו חושש לא משום שביעית ולא משום יין נסך דהתם לא קאמר ליה לדיהב להו איסורא הלכך לאו שליחותיה עביד אי יהיב להו יין נסך אבל הכא שליחותיה קא עביד כי יהיב לה שום מזונות:

באומר כל הזן אינו מפסיד.

בחנוני הרגיל אצלו לא מפרש לה מיהו אומר רבינו שמואל דווקא בכי האי גוונא דאמר בשתם כל הזן אינו מפסיד שרי במודר הנאה אבל למימר ליחיד אם מזון לא תפסיד אסור דמיחזי כשלוחו דגבי בא בדרך לא שרי למימר הכי ובסוף מסקנא נמי דמשני לא מיבעיא כל הזן כו' אי הוה שרי למימר ליחיד הוה ליה למימתני בחנוני הרגיל אצלו אם מזון לא תפסיד והוה משמע לן רבותא טפי: שלא

הולך אצל חנוני הרגיל אצלו וא"ל איש פלוני מודר הנאה ממני וא"י מה אעשה לו והוא נותן ובא ונוטל ממנו פי' וא"י לתובבו בדין דא"כ הו"ל שלוחו אלא שסומך באהבתו עליו שישלם לו בנדבת לבו הכי הוא דשרי אבל כל הזן אינו מפסיד לא פי' משמע דשליח שויה. ל"מ קאמר ל"מ כל הזן אינו מפסיד דלעלמא קאמר אבל האי כיון דמיבעיא ה"נ וכו'.

עין משפט נר מצוה

ב א ב ג ד ה מיי' פי"ב מהלכות אישות הלכה כג סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רלה סעיף ב וסימן רכז סעיף ח:

ג ו מיי' פ"ב מהלכות גירושין הלכה יג טור ש"ע אה"ע סימן קמא סעיף יט:

ד ז מיי' פי"ב מהלכות שבת הלכה ז סמג לאוין סה טוש"ע ח"מ סימן שלד סעיף כו:

ה ח מיי' פ"ז מהלכות נדרים הלכה יב סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רכז סעיף ח:

ו ט י מיי' שם הלכה יד טוש"ע שם סעיף ט:

מוסף רש"י

איני ניזונת. משלך, ואיני עושה. לך כלום אלא לעצמי (לעיל נח:) איני ניזונת משל בעלי ואיני עושה לו מלאכה דכי תקון רבנן מזוני להנאתה תקון, זמנין דלא ספקה במעשה ידיה, ואחר כך תקנו מעשה ידיה לבעלה משום אינה, הלכך יכולה לומר אי אפשי (גיטין עז:) אי איני צריכה לכך, משוגת אני ואי אפשי לעשות מלאכה, אמלא לי מזונות, או יש לי אומנות יקרה יתר על כדי מזונותי (לקמן פג.). הגיע זמן. שיש עשר חדש לבתולה משתבעה הבעל להכין עצמה לנשואין ולאלמנה שלשים יום (לעיל נח:). ולא נשאו. כגון שעיכב התתן או אונס שלו (שם). אוכלות משלו. שהבעל חייב במזונות אשתו מתקנת ב"ד (לעיל ב.). ואוכלות בתרומה. אם כהן הוא והיא בת ישראל, שהכהן מאכיל את אשתו תרומה, כדילף מוהכהן כי יקנה נפש (לעיל נח:) שמשעה שקידשה אוכלת בתרומה מן התורה כדמפרש בגמרא ורבנן גזור עד השתא (לעיל נז.). כל השומע קולו יכתוב גט לאשתו. ופירש שמו וזמן עילו (גיטין סו.). הוא נותן לו ובא ונוטל מזה. אבל בפירוש אסור לומר לו לאם כן הוה לי המוני שלא ושלומו של אדם כמותו (נדרים מג.). ור' יוסי אוסר. בהא דמגיחו על הסלע או על הגדל (שם).

מסורת הש"ס

א) נעשה דל"ל והתנן קונס שאני עושה וכו' אלמא כיון דמשעבדא ליה לאו כל כמינה דמפקע ליה לשיעבודיה ה"נ וכו'.

נעשה כאומר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך א) ואם איתא להא דרב הונא אמר רב ב) דא"ר הונא אמר רב יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונת ואיני עושה קונם שאני עושה לפיך אמאי אינו צריך להפר לימא מתוך שיכולה לומר איני ניזונת ואיני עושה נעשה כמי שאומרת לו איני ניזונת ואיני עושה אלא לא תימא נעשה אאלא באומר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך אי הכי פרנס למה לה בבדלא ספקה אי בדלא ספקה הדר קושיין לדוכתיה א"ר אשי גבמספקת לדברים גדולים ואינה מספקת לדברים קטנים הני דברים קטנים היכי דמי אי דרגילה בהו הא רגילה בהו ואי לא רגילה בהו פרנס למה לה לא צריכא דרגילה בבית נשא וקא מגלגלא בהדיה דאמרה ליה עד האידנא דלא אדרתן גלגילנא בהדך השתא דאדרתן לא מצינא דאיגלגל בהדך ומאי שנא עד ל' יום עד ל' יום לא שמעי בה אינשי ולא זילא בה מילתא טפי שמעי בה אינשי וזילא בה מילתא איבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן דהגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד שלשים יום עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ונישאת נישאת ו הא סברה וקבלה דאמרה כסבורה אני שאני יכולה לקבל עכשיו אין אני יכולה לקבל אימר דאמרינן הכי גבי מומין לענין מזוני מי אמרינן הכי אלא מחוורתא כדשנינן מעיקרא: עד שלשים יום יעמיד פרנס. לאו שליחותיה קא עביד אמר רב הונא הבאומר כל הזן אינו מפסיד וכי אמר הכי לאו שליחותיה קעביד והתנן זמי שהיה מושלך בבור ואמר כל השומע קולו יכתוב גט לאשתו הרי אלו יכתבו ויתנו הכי השתא התם קאמר יכתוב הכא מי קאמר יזון כל הזן קאמר והא טאמר ר' אמי ידבדליקה התירו לומר כל המכבה אינו מפסיד בדליקה למעוטי מאי לאו למעוטי כי האי גוונא לא למעוטי שאר איסורים דשבת מתיב רבה יהמודר הנאה מחבירו ואין לו מה יאכל ילך אצל חנוני הרגיל אצלו ויאמר לו איש פלוני מודר הנאה ממני ואיני יודע מה אעשה לו הוא נותן לו ובא ונוטל מזה הכי הוא דשרי אבל כל הזן אינו מפסיד לא לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא כל הזן אינו מפסיד דלעלמא קאמר אבל האי כיון דרגיל אצלו וקאזיל קאמר ליה כמאן דאמר ליה זיל הב ליה את דמי קמ"ל: יגופא המודר הנאה מחבירו ואין לו מה יאכל הולך אצל חנוני הרגיל אצלו ואומר לו איש פלוני מודר הנאה ממני ואיני יודע מה אעשה לו הוא נותן לו ובא ונוטל מזה ביתוח לבנות וגדירו לגדור ושדהו לקצור הולך אצל פועלין הרגילין אצלו ואומר להן איש פלוני מודר הנאה ממני ואיני יודע מה אעשה לו הן עושין עמו ובאין ונוטלים שכרן מזה היו מהלכין בדרך ואין עמו מה יאכל נותן לאחר לשום מתנה והלה נוטל ואוכל ומותר ואם אין שם אחר מניח על גבי הסלע או על גבי הגדר ואומר הרי הן מופקרין לכל מי שיחפוץ והלה נוטל ואוכל ומותר ורבי יוסי אוסר אמר רבא מ"ט דר' יוסי גזירה משום מעשה

גליון הש"ס

גמ' הא סברה וקבלה. עי' נדרים מז ע"א בר"ן ד"ה בעי רמב"ן בסה"ד וש"ע:

תוספות רי"ד

דמפקע לה משיעבודה ב) ה"נ כיון דמשועבד לה לאו כל כמיני' דמפקע לה לשיעבודה ומהדר באומר לה צאי מעשה ידיך למזונותיך א"ר פרנס למה לי בדלא ספקה הק"ל היכי חייל נדרא אמר ר"א במספקת לדברים קטנים ואינה מספקת לדברים גדולים הני דברים גדולים ה"ד אי דרגילה בהו הא רגילה בהו ואי דלא רגילה בהו פרנס למה לי לא צריכא דרגילה בהו בבי נשא וקא מיגלגלא בהדיה דא"ל עד האידנא גלגילנא בהדך השתא דאדרתן לא מצינא למגלגל בהדך ואי קשיא כיון דרגילה בהו בב"נ קי"ל דעולה עמו ואינה יורדת עמו הא משועבד לה והק"ל י"ל כיון דמגלגלא בהדיה הנה מוחלת לו את כבודה ואינה רוצה לתובעו בהן וכיון שבתורת מחילה קמגלגלה בהדיה לא משועבד לה ובשעה שנדר לשלום היתה עומדת וחייל נדרא ואע"פ שעכשיו הוא מורד בה והיא יכולה לתובעו הנדר כבר חל וכיון שחל רגע א' שוב אינו בטל הלכך א"י לתת לה אותן הדברים שהיתה רגילה בהן אלא ע"י פרנס. ומ"ש עד ל' יום לא שמעי אינשי ולא זילא בה מילתא טפי שמעי בה אינשי וזילא מילתא: ופרנס לאו שליחותי' קא עביד א"ר באומר כל הזן אינו מפסיד. וכי אמר הכי לאו שליחותיה קעביד בתמיה והתנן מי שהיה מושלך בבור ואמר כל השומע קולי יתן גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו אלמא שליח שויה התם קאמר יכתוב הכא מי אמר יזון כל הזן קאמר. והא"ר אמי בדליקה התירו לומר כל המכבה אינו מפסיד בדליקה למעוטי מאי לאו למעוטי כה"ג לא למעוטי שאר איסורי שבת פי' שלא יאמר כל העושה מלאכה זו אינו מפסיד. מתיב רבא המודר הנאה מחברו ואין לו מה יאכל

ב) [עי' תוס' ב"מ ה. ד"ה לו איתא וכו'], ג) לעיל נח. [וש"נ] ולקמן קז:, ג) לעיל ב. מא: מ. [נדרים עג.], ד) גיטין סו., ה) שבת קכא., ו) נדרים מג. ע"ש, ז) [עמ"ש רש"י סוכה יד. ד"ה משום וכו' ושאלתי את מורי וכו' ואמר לי רבי משום דהך משנה מן הטהרות וכו' ולריך שוב שהרי הכא היא משנה בנדרים], ח) [שם במשנה ע"ש], ט) [נדרים מג.], י) [דף עז.], כ) [עי' שבת קיז:], ל) [ושם איתא אומר אדם לחבריו ולפועליו וכו' וכשוגיא שם סג: מוקי לה בתנוי המקיפו ע"ש],

---

מעשה דבית חורון. בנדרים בפרק השותפין: **היינו תנא קמא.** דאיהו נמי שלשים יום קאמר [ט]: **במפרש.** שפירש שלשים יום הוא דלא כפיין ליה להוציא אלא יעמיד פרנס: **משום דאיכא לערא דתרווייהו** לא גרסינן: **יוציא ויתן כתובה.** לאלתר: **שנדרה היא.** ומה יש לו עוד להמתין אי ניחא לה לדידה למיסקל כתובתה ומיפק לא תבקש פתח לנדרה אבל היכא דאדרה איהו כגון מליהנות לו ימתין שמא ימצא פתח לנדרו: **וקסבר רבי מאיר הוא.** שקיים נתן אצבע בין שיניה והשיבה לפיכך יתן כתובה. וסתם מתניתין ר"מ היא [י]: **אם רצה הבעל.** מתחילה להפר יפר: **ואם.** לא רצה וקיים לה ואמר אי אפשי כו': **בעניות שלא נתן קצבה.** יוציא ויתן כתובה. אלמא הוא נותן דהא בנדרה היא וקיים והא תנן ר"מ אומר יוציא ויתן כתובה. אלמא הוא נותן דהא בנדרה היא וקיים הוא אוקימתא דמתניתין: הכי גרסינן **והא תנן רבי יהודה אומר בישראל יום אחד יקיים.** גבי שלא תטעום דאוקימתא בנדרה היא וקיים הוא וקאמר רבי יהודה יום אחד יקיים יתר מיכן יוציא ויתן כתובה: **אלמא בעל מלי מיפר.** נדרי קישוט מדקיים ליה כתובה על שקיימו: **אם ארחץ אם לא ארחץ.** בנדרים [כ] מפרש לה דאמרה תיאסר הנאת רחיצה עלי אם ארחץ ושבועה שלא ארחץ וכן אם אתקשט תיאסר הנאת קישוט עלי אם בשמים אתקשט עד זמן פלוני: **אם לא אתקשט.** שבועה שלא אתקשט: **אין אלו נדרי עינוי נפש.** ואין הבעל מיפר לענות נפש כתיב [ל]: בנגדי

[ט] מעשה דבית חורון: רבי יהודה אומר בישראל חדש אחד וכו': היינו ת"ק אמר אביי כהנת אתא לאשמועינן רבא אמר חדש מלא וחדש חסר איכא בינייהו [כ] אמר רב לא שנו אלא במפרש אבל בסתם יוציא לאלתר ויתן כתובה ושמואל אמר אפילו בסתם לא יוציא שמא ימצא פתח לנדרו והא איפלגו ביה הדא זימנא [ג] דתנן המדיר את אשתו מתשמיש המטה ב"ש אומרים שתי שבתות וב"ה אומרים שבת אחת ואמר רב מחלוקת במפרש אבל בסתם יוציא לאלתר ויתן כתובה ושמואל אמר [א]אפי' בסתם נמי לא יוציא שמא ימצא פתח לנדרו [ד] צריכא דאי איתמר בההיא בההיא קאמר רב משום דלא אפשר בפרנס אבל בהא דאפשר בפרנס אימא מודה ליה לשמואל ואי אתמר בהא בהא קאמר שמואל משום דאפשר בפרנס אבל בההיא אימא מודה ליה לרב צריכא: תנן המדיר את אשתו שלא תטעום אחד מכל הפירות יוציא ויתן כתובה בשלמא לרב כאן בסתם כאן במפרש אלא לשמואל קשיא הכא במאי עסקינן [ה] כגון שנדרה היא וקיים לה איהו וקסבר ר"מ הוא נותן אצבע בין שיניה וסבר רבי מאיר הוא נותן אצבע בין שיניה והתניא [ו] האשה שנדרה בנזיר ושמע בעלה ולא הפר לה רבי מאיר ורבי יהודה אומרים היא נתנה אצבע בין שיניה לפיכך אם רצה הבעל להפר יפר ואם אמר אי אפשי באשה נדרנית תצא שלא בכתובה רבי יוסי ורבי אלעזר אומרים הוא נותן אצבע בין שיניה לפיכך [ז]אם רצה הבעל להפר יפר ואם אמר אי אפשי באשה נדרנית יוציא ויתן כתובה איפוך ר"מ ורבי יהודה אומרים הוא נותן רבי יוסי ורבי אלעזר אומרים היא נתנה וסבר רבי יוסי היא נתנה והתנן רבי יוסי אומר בעניות שלא נתן קצבה אימא רבי מאיר ורבי יוסי אומרים הוא נותן רבי יהודה ורבי אלעזר אומרים היא נתנה וסבר רבי יהודה היא נתנה והתנן [ח] רבי יהודה אומר בישראל יום אחד יקיים אימא רבי מאיר ורבי יהודה ורבי יוסי אומרים הוא נותן ורבי אלעזר אומר היא נתנה ואם תמצא לומר זוגי זוגי קתני אימא רבי מאיר ורבי אלעזר אומרים היא נתנה רבי יהודה ורבי יוסי אומרים הוא נותן והא סתמא דלא כרבי מאיר וסבר רבי יוסי בעניות שלא נתן קצבה אלמא בעל מצי מיפר ורמינהו [ט]אלו דברים שהבעל מיפר דברים שיש בהן עינוי נפש [י]אם לא ארחץ אם לא אתקשט אם לא אתקשט אמר רבי יוסי אין אלו נדרי עינוי נפש ואלו הן נדרי עינוי נפש שלא אוכל בשר ושלא אשתה יין ושלא אתקשט בבגדי

[ט] **שלא** תטעום אחד מכל הפירות. לאו בכל פירות מדיר לה דלא"כ לא הוה חייל דאי אפסר לה לקיים כדאמרי' בריש פרק שני בנדרים (דף יד:) דכי אמר קונם עיני בשינה סתם לא חייל נדר למיסר שינה אלא שלא תטעום במין אחד שבפירות כדאמרינן בתוספתא דאפילו לא טעמה מין זה מעולם אבל למאי דסלקא דעתין דאדרה איהו ותלנהו בתשמיש המטה חל אפילו הדירה מכל פירות כיון דאפסר לה לאכול וליאסר בתשמיש המטה כי ההיא דשלהי נדרים (דף פט:) דאמר תיתסר כל הנאות דעלמא עלי כו' ושרקיה טינא שלא יהנה מן העולם אלמא חל הנדר:

רבי יהודה היינו ת"ק. בהמולך (יבמות דף מח: ושם) **פי' ר"י** דאדם דקרא שלשים יום כדדרשינן התם ירח שלשים ימים שלשים ובנזיר (דף ה. ושם) נמי אמרינן ואימא שלשים יום כדכתיב עד אדם ימים אבל בדרבנן לא הוי אלא חסר כדאמרי' בפ' אין נערכין (ערכין דף ט:) ובפ"ק דר"ה (דף יט:) **רשב"ג** אומר לו אדם לו שלשים [ט] ובקשה דהכא פריך היינו ת"ק ואביי נמי דאמר כהנת אתא לאשמועינן אית ליה דאדם שלשים יום ואומר ר"י דהכא משום דבעי למימר ובכהנת שנים יקיים נקט אדם וג' אדשים דהבאתנה וט' אדשים דמעוברת דהוו אדשים דשלשים יום משום דטורח הוא לפרש ולומר ל' יום וע"ר יום נקט אדשים ועוד י"ל דאפי' בלישנא דרבנן הוי אדם שלשים היכא דלא מוכח אבל [כ] היכא דמוכח שאני:

(ח) [ט] **אי** נמי בהא קאמר שמואל דאיכא צערא דתרווייהו. הכי גרסינן לה בכל הספרים אע"ג דכבר אגרסינהו שפיר מגריסותא קמייתא מ"מ כן דרך הש"ס שעושה ב' ליכותות לשני האמוראים כשיש לו ובקונטרס לא גריס ליה ובפ' אע"פ (לעיל דף סא:) לא גריס ליה בשום ספר: **בשלמא** לרב כאן בסתם כו'. וסלקא דעתין [א] בדתלה בתשמיש דאמר יאסר הנאת תשמישך עלי אם תטעום מאותו המין: **שנדרה** היא וקיים לה הוא. פי' בקונט' ומה יש לו עוד להמתין אי ניחא לה לבקש כתובה ולמיפק לא תבקש עוד פתח לנדרה ותימה לפירושו דמאי פריך לקמן ותתקשט ותיאסר אי לב"ש כו' הואיל וכבר תירצו דבנדרה היא לא שייך המתנה ורא"ה לר"י דהשתא לא מייריי בדתליהו בתשמיש אלא שנדרה הנאה באחד מכל מיני פירות כל זמן שהיא תחתיו דאם נדרה לעולם א"כ מה תרויח במה שיוציא אף ע"ג דבנדר של תשמיש ממתנת בנדר של פירות איכא יכולה לסבול אפי' יום אחד: **ואם** אמר אי אפשי באשה נדרנית **תצא בלא כתובה.** והא דתנן בפרקין (לקמן עב.) נודרת ואינה מקיימת תנא בלא כתובה אבל מקיימת לא הנ"מ בשאר נדרים אבל נדרים שיש בהן עינוי נפש אפי' מקיימת יוציאה בלא כתובה דיש חילוק בין אותם נדרים לשאר כדאמרינן לקמן גבי כנסה ע"מ שאין עליה נדרים: **בעניות** שלא נתן קצבה. ועל כרחך מתני' לשמואל בנדרה היא וקיים לה הוא דאי בהדירה הוא הא קאמר שמואל יתמין עד שימצא פתח לנדרו: **אימא** רבי מאיר ורבי אלעזר אומרים היא נתנה אצבע בו'. הקשה ר"ת דהכא אית ליה לר"מ היא נתנה ולהכי יוציא בלא כתובה ולקמן (דף עב.) תניא רבי מאיר אומר כל היודע באשתו שנודרת ואינה מקיימת יקניטנה כדי שתדור כתובה ולקמן מגיה ר"ת בשני בריתות רבי יהודה דתרווייהו חד תנא קתני להו מדקאמר לקמן מאן דמתני' אהא כל שכן אהא ואין נראה דלא הועיל כלום דזאת הסוגיא אליבא דשמואל אבל לרב אין לריך להגיה הבריתא וסברי רבי מאיר ורבי יהודה היא נתנה ונראה לר"י דמודה רבי מאיר דאם יוציא בשביל כך דלא יתן כתובה אלא משום לתנה דפליג עליה מצוה להוציא דעד כאן לא קא מיבעיא לן בסוטה בפרק אלו נדרים (דף כה.) בעוברת על דת אם אסור לקיימה או לא אבל פשיטא דמצוה לגרשה וקאמר רבי מאיר אם הוא רוצה יכול לעכבה על ידי תקנה זו: **רבי** יוסי אומר אין אלו נדרי עינוי נפש. משמע הכא דרחילה וקישוט לא הוי עינוי נפש לרבי יוסי אפילו נדרה לכמה ימים וכן נראה לרשב"א מדקתני סיפא ואלו הן נדרי עינוי נפש ואי רחילת עולם הוי נדרי עינוי נפש הו"ל למינקט רחילה וקישוט ולא גריס בריש פרק בתרא דנדרים (דף פ.) ורבי יוסי גיוול דיומא לא שמיה גיוול דמשמע הא רחילת עולם הוי עינוי ומתוך סוגיא דהתם אי אפשר לגרוס כן ואין להאריך כאן: **אין** אלו נדרי עינוי נפש. ולא גריס ואלו הן נדרי עינוי נפש שלא אוכל בשר ושלא אשתה יין דמשנה היא בפ' בתרא דנדרים (דף עט:) והתם גרסי' ואלו הן נדרי עינוי נפש אמרה קונם פירות העולם עלי וליכא למימר דהך דמייתי הכא בריתא היא ולא משנה דכיון דמלי למפרך ממתניתין לא שביק מתניתין ומייתי בריתא: **הכי** גרסינן רבי יוסי אומר אין אלו נדרי עינוי נפש משום עינוי נפש הוא דאינו מיפר אבל מיפר הוא משום דברים שבינו לבינה הגיחא

מסורת הש"ס

(א) נדרים מח., ב) [נעיל סא:], ג) לעיל סא:, ד) [שם ע"ש], ה) לעיל נב. נט:, ו) [תוספתא מיר פ"ג ע"ש היטיב], ז) [לעיל ע.], ח) נדרים עט., ט) [לעיל ע.], י) [סנהדרין פו.], כ) [לף פ:], ל) [במדבר ל], מ) שיך למתני' לעיל ע., נ) [עי' תוס' סנהדרין יפ. ד"ה רשב"ג], ס) כן הוא גי' מהרש"ל ומהרש"ל לא גרס פ"ע רק בהא קאמר שמואל,

גליון הש"ם

תוס' ד"ה רבי יהודה וכו' היכא דמוכח שאני. ע' תשובת מהריב"ל מ"ג סימן לו:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ר' יהודה וכו' שלא הס"ד ואח"כ מ"ש פ"ע בההיא קאמר:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה בשלמא. וס"ד בדתלה כו'. נ"ב דאם לא כן מי אפסר להדירה מפירות (ועמ"ש רבינו ביו"ד סימן רל"ה ס"ק מ'):

מוסף רש"י

דברים שיש בהן עינוי נפש. כדכתיב (במדבר ל) לענות נפש איש יקימנו ואיש יפרנו (נדרים עט.).

תוספות רי"ד

ר"י אומר וכו'. ר"י היינו ת"ק. אמר אביי כהנת אתא לאשמועינן. רבא אמר חודש מלא וחודש חסר א"ב. א"ר ל"ש אלא במפרש (כ"כ) אבל בסתם יוציא ויתן כתובה לאלתר. ושמואל אמר אפילו בסתם לא יוציא שמא ימצא פתח לנדרו. וקי"ל הל' כשמואל בדיני: (מתני') [פסקא] המדיר את אשתו שלא תטעום אחד מכל מיני פירות יוציא ויתן כתובה. רי"א בישראלי' יום א' יקיים ב' יוציא וי"כ. ובכהנת ב' יקיים ג' יוציא ר"כ המדיר את אשתו שלא תתקשט בא' מכל התכשיטין יוציא וי"כ. ר' יוסי אומר בעניות שלא נתן קצבה [ובעשירות] ל' יום פי' אם מדיר את אשתו שלא תאכל פרי פ' אע"פ שלא הדירה אלא מאותו פרי בלבד ובכל הפירות היא מותרת אמרי' יוציא וי"כ וכן נמי אם הדירה שלא תתקשט בבושם פ' אע"פ שהיא מותרת להתקשט בכל שאר מיני בשמים חוץ מבושם פ' יוציא וי"כ. ואי קשיא מה כח יש לו להדירה שלא תאכל או שלא תתקשט הא מוקמינן לה לקמן בנדרה איהי וקיים לה איהו (וכ"ז הוא אליבא דשמואל אבל אליבא דרב כגון שהדירה הוא ואמר הנאת תשמישך אסור עלי כקונם אם תאכלי פרי פ' או אם תתקשט בשם פ' חייל נדרא) ואקשי' בשלמא לרב כאן בסתם כאן במפרש אלא לשמואל ק'. פי' ברישא דתנן ל' יום הוי במפרש הלכך מתתיין לי' עד ל' יום אבל כאן

ז א מיי' פי"ב מהלכות אישות הלכה כג:
ח ב ג מיי' שם הל' כד טור אה"ע סי' עב וטוש"ע י"ד סי' רלה סעיף ג:
ט ד מיי' פי"ב מהלכות נדרים הלכה ד סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סי' רלד סעיף נה:
י ה מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעיף נט:

תוספות רי"ד (המשך)

שלא פי' עד זמן פ' אלא סתם הדירה יוציא וי"כ מיד אלא לשמואל דאמר דאפילו בסתם לא יוציא עד ל' יום הכא אמאי תני יוציא ויתן כתובה מיד. ומהדר הבמ"ע שנדרה היא וקיים לה הוא וקסבר הוא נותן אצבע בין שיניה פי' אין כח בבעל להדיר את אשתו שלא תטעום או שלא תתקשט אלא כגון שנדרה היא והוא שמע ולא הפר לה אלא קיים לה וקסברי הני תנאי בין ת"ק בין ר"י בין ר' יוסי דהוא נותן אצבע בין שיניה כלומר אע"פ שהיא נדרה כל הפשיעה עליו מוטל שהי' יכול להפר לה ולא הפר שהיא נדרה ע"ד שיפר לה בעלה נדרה וכיון שלא רצה להפר כל התואנה עליו מוטלת הלכך יוציא וי"כ. וכיון שלא הפר נדרה אין לנו לתת לו זמן שמא תמצא פתח לנדרה דאי ניחא לה לדידה למישקל כתובתה ומיפק לא תבקש פתח לנדרה אבל ברישא שנדר הוא שלא תיהנה מנכסיו [אפי' אם] נדר בסתם ימתין שמא ימצא פתח לנדרו. תניא האשה שנדרה בנזיר ושמע בעלה ולא הפר לה ר"א אומר היא נתנה אצבע בין שיניה ולפיכך אם רצה הבעל להפר יפר ואם אומר אי אפשי באשה נדרנית יוציא שלא בכתובה ר"י ור"מ ור"י אומרים הוא נותן אצבע בין שיניה לפיכך אם רצה הבעל להפר יפר ואם אמר א"א באשה נדרנית ולא רצה להפר יוציא וי"כ. פי' ר"א מטיל כל התואנה על האשה שנדרה והני תנאי השילו כל התואנה על הבעל שקיים לה מש"ה יוציא וי"כ. וכיון דסתם לן תנא כי הני תנאי הלכתא הכי דהוא נותן אצבע בין שיניה והאי דקאמר א"א באשה נדרנית לא מפני שהוא תובע גירושין שאע"פ שהוא שותק והאשה תובעת גירושין מוציא כדתנן במתני' אלא ה"פ כיון שיכול להפר ולא הפר כאילו אמר הוא א"א בא"נ וכל התואנה מוטלת עליו. א"נ איידי דקאמר ת"ק א"א אמרי נמי אינהו א"א ולאו דוקא אלא בזמן דהוא

בבגדי צבעונין הכא במאי עסקינן בדברים שבינו לבינה הניחא למ"ד דברים שבינו לבינה הבעל מיפר אלא למ"ד אין הבעל מיפר מאי איכא למימר דאתמר [6]דברים שבינו לבינה רב הונא אמר [1]הבעל מיפר רב אדא בר אהבה אמר אין הבעל מיפר שלא מצינו שועל שמת בעפר פיר אלא [2]הכא במאי עסקינן כגון דתלינהו לקישוטיה בתשמיש המטה דאמרה יאסר הנאת תשמישך עלי אם אתקשט כדאמר רב כהנא דאמר רב כהנא [3][3]הנאת תשמישי עליך כופה ומשמשתו הנאת תשמישך עלי יפר לפי שאין מאכילין לאדם דבר האסור לו ולא תתקשט ולא תאסר אם כן קרו לה מנוולת ותתקשט [4]ותאסר אי [5]לב"ש שתי שבתות אי לבית הלל [6]שבת אחת הני מילי היכא דאדרה איהו דסברה מירתה רתח עילואי והשתא מותיב דעתיה אבל הכא [7]דנדרה איהי ושתיק לה סברה מדאישתק מיסנא הוא דסני לי: רבי יוסי אומר בעניות שלא נתן קצבה: וכמה קצבה אמר רב יהודה אמר שמואל [8]י"ב חדש רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן עשר שנים רב חסדא אמר אבימי רגל שכן בנות ישראל מתקשטות ברגל: [9]ובעשירות ל' יום: מאי שנא ל' יום אמר אביי שכן אשה חשובה נהנית מריח קשוטיה ל' יום: **מתני'** [10]המדיר את אשתו שלא תלך לבית אביה בזמן שהוא עמה בעיר חודש אחד יקיים שנים יוציא ויתן כתובה ובזמן שהוא בעיר אחרת רגל אחד יקיים שלשה יוציא ויתן כתובה [11]המדיר את אשתו שלא תלך לבית האבל או לבית המשתה יוציא ויתן כתובה מפני שנועל בפניה ואם היה טוען משום דבר אחר רשאי אמר לה ע"מ שתאמרי לפלוני מה שאמרת לי או מה שאמרתי לך או שתהא ממלאה ומערה לאשפה יוציא ויתן כתובה: **גמ'** הא גופא קשיא אמרת רגל אחד יקיים הא שנים יוציא ויתן כתובה אימא סיפא שלשה יוציא ויתן כתובה הא שנים יקיים אמר אביי סיפא אתאן לכהנת [7]ורבי יהודה היא רבה בר עולא אמר לא קשיא [8]כאן ברדופה כאן בשאינה רדופה [1]אז הייתי בעיניו כמוצאת שלום [9]אמר רבי [2]יוחנן ככלה שנמצאת שלמה בבית חמיה ורדופה לילך ולהגיד שבחה בבית אביה [2]והיה ביום ההוא נאום ה' תקראי אישי ולא תקראי לי עוד בעלי אמר רבי יוחנן ככלה בבית חמיה ולא ככלה בבית אביה: המדיר את אשתו וכו': בשלמא לבית המשתה איכא

הניחא לרב אדא בר אהבה דאמר בעל מיפר אלא לרב הונא קו' פירוש משום עינוי נפש הוא דאינו מיפר הא דקאמר רבי יוסי אין אלו נדרי עינוי נפש אלא שאינו יוכל הבעל להפר אלא שאינו מיפר משום נדרי עינוי נפש אלא מיפר הוא משום דבריס שבינו לבינה והתס מפרש דנ"מ דאי מיפר משום עינוי נפש מיפר בין לעצמו בין לאחריס אין בהס עינוי נפש לעצמו מיפר לאחריס לא מיפר ופריך הניחא לרב אדא בר אהבה דאמר בעל מיפר כן נמצא בספר ישן וכן איתא בנדריס (דף פא.)[3] ולא כספרים שכתוב להפך ופליגי רב אדא בר אהבה ורב הונא אליבא דר' יוסי דאמר אין אלו נדרי עינוי נפש אם מיפר משום דבריס שבינו לבינה דרב אדא בר אהבה אמר מיפר דרחילה וקישוט הוו דבריס שבינו לבינה ורב הונא לא חשיב להו דבריס שבינו לבינה אלא מצינו שועל כו' ולא גרסינן הכ"ע בדבריס שבינו לבינה פירוש בקישוט המשיר את השער הניחא למאן דאמר כו' דא"כ הוה משמע דפליגי אם בעל מיפר בדבריס שבינו לבינה אם לאו ואיתא דלא נחלק אדם מעולם על כך אלא יפר בעל דבריס שבינו לבינה דברייתא היא בריש פ' בתרא דנדריס (דף עט:) דמיפר ומפיק לה מדכתיב בין איש לאשתו בין אב לבתו מלמד שהבעל מיפר דבריס שבינו לבינה והכא נמי מסיק בדתלינהו לקישוטיה בתשמיש המטה ותשמיש המטה הוי דבריס שבינו לבינה כדמוכח (בשמעתא) [במשנה] בתרייתא דנדריס (דף 5:):

כגון דתלינהו לקישוטיה בתשמיש המטה. ואם תאמר ואמאי לא מוקי לה דתלינהו באיסור פירות שבעולם ולא יוכל להקשות ותתקשט ותאסר אי לבית שמאי כו' ורלמה לרשב"א משום דאכתי הוה קשה ליה דתתקשט ותיאסר לר' יהודה יוס א': **ולא תתקשט ולא תיאסר.** פירוש והיכי מצי מיפר אבל לא פריך אמאי יוציא ויתן כתובה הואיל ויכולה לסבול שלא תתקשט דא"כ לרב נמי תיקשי: **ותתקשט** ותיאסר **אי לב"ש כו'.** דבשלמא עד השתא דס"ד שיש עינוי בקישוט ולא תלינהו בתשמיש יוציא לאלתר ויתן כתובה שאין לה להמתין כלל ולמנוע מקישוט: **אבל הכא** דנדרה איהי כו'. וא"ת וימתין שמא ימצא פתח להקממתו דנשאלים על ההקס כדאמרי' בשילהי נערה המאורסה (נדרי' דף עט.) ואומר ר"י דאין נשאלין על ההקס אלא ביום שמעו שאמר לה קיים ליכי אבל אם עבר יום שמעו שאינו יכול להפר מחמת שהחרים לה אינו יכול לשאול עוד ואפילו אם תמצא לומר שיכול לשאול אתי שפיר דודאי כשהדירה הוא תמתין לבית הלל שבת אחת שאין קשה לה להמתין דסברה דהשתא מירתה רתח ולאחר מיכן יתפייס אבל הכא דסברא מיסנא סני ואינה סבורה שיתפייס עוד לא תקנו חכמים שתמתין הואיל וקשה לה: **גבי** חדש ל"ג שלשה דא"כ הוה דייק עלה בגמרא כדדייק גבי רגל: **כאן** ברדופה **כאן** בשאינה רדופה. פירש ר"ח דרגל ראשון היא רגילה לילך ולהגיד שבחה בבית אביה ורגל שני אינה רדופה כל כך אף ע"פ שעדיין לא הגידה שבחה ומתני' דקתני רגל אחד יקיים היינו ברדופה ברגל ראשון שלא הלכה עדיין בשוס פעם אחר להגיד שבחה והא דקתני שנים יקיים בשאינה רדופה כלומר ברגל שני או שלישי של חופה שאינה רדופה אע"פ שעדיין לא הגידה שבחה הואיל ואיתרה מלכת רגל ראשון ואתי שפיר הא דגרסינן בכל הספרים דכתיב וגרסינן נמי ואמר רבי יוחנן ולפירוש הקונטרס לא גריס דכתיב ולא גריס נמי ואמר רבי יוחנן אלא אמר רבי יוחנן. רבינו תס:

המדיר

אשה וקיים לה איהו דאמרה תיאסר הנאת תשמישך עלי אם אלך וכיון שהוא נותן אצבע בין שיניה יוציא וי"כ ויכול הוא להפר שאם תלך נאסרת ואם לא תלך איכא נעילת דלת ויוציא וי"כ.

ז) נראה דל"ל פי' נהוגה ליכך תמיד בשנים יוציא.

עין משפט נר מצוה

יא א מיי' פי"ב מהלכות נדרים הל' ז טוש"ע יו"ד סי' רלד סעיף נה:
יב ב טוש"ע שם סימן רלה סעיף ג וטוש"ע אה"ע סימן עד סעיף ח:
יג ג מיי' פי"ב שם הל' ט סמג עשין מח טוש"ע יו"ד סי' רלד סעיף סז:
יד ד ה מיי' פי"ד מהל' אישות הלכה ו סמג עשין מח ולאוין פא טוש"ע יו"ד סי' רלה סעי' ג וטוש"ע אה"ע סי' עד סעיף ח:
טו ו ז ח מיי' פי"ג שם הל' מ טוש"ע יו"ד שם וטוש"ע אה"ע שם סעי' ב וסעיף ה:
טז ט י מיי' שם הל' יב יג וסמג שם טור [סימן רלה] ושו"ע יו"ד סי' רלד סעי' סב וסימן רלה סעי' ו וטוש"ע אה"ע סימן עד סעי' ד וסעי' ו:

תוספות רי"ד

נותן אצבע בין שיניה יוציא וי"כ. ר' יוסי אומר בעניות שלא נתן קצבה בדבר עד מתי אסרה עליה הוא דיוציא וי"כ אבל אם נתן קצבה ימתין עד אותו הזמן ובעשירות שרגילין בכך אם לא הדירה יותר מל' יום אין כופין אותו להוציא: וכמה קצבה אר"י א"ש י"ב חודש רבה בב"ח אר"י יו"ד שנים ר"ח אמר אבימי רגל שבנות ישראל מתקשטות ברגל. ובעשירות ל' יום מ"ט אמר אביי שכן אשה חשובה מתקשטת א' לל' יום: **מתני'** המדיר את אשתו שלא תלך בבית אביה בזמן שהן עמה בעיר חודש [אחד] יקיים ב' יוציא וי"כ ובזמן שהן בעיר אחרת רגל א' יקיים ג' יוציא ויתן כתובה פי' יש לפרשה כגון שנדר הוא. וא"ת מה כח לו לאסרה שלא תלך כגון שנדר כך יאסרו כל פירות שבעולם עלי כקונם אם תלכי לבית אביך או תאסר הנאת תשמישך עלי אם תלכי לבית אביך וכן נמי בנדרה איהי וקיים לה איהו ואע"פ שאין אלו נדרי עינוי נפש שיוכל להפר כגון דאמרה הנאת תשמישך עלי אסורה אם אלך שבענין זה יכול להפר שאם לא תלך ה"ה גורם לה שלא תלך ומצטערת ותכוף אותו לגרש הלכך מצי מיפר ודרך בנות ישראל לבקר בבית אביהן ברגל מעיר לעיר: הא גופא ק' אמרת רגל א' יקיים הא ב' יוציא וי"כ אימא סיפא ג' יוציא וי"כ הא ב' יקיים אמר אביי סיפא אתאן לכהנת ור"י הוא רבא בר עולא אמר ל"ק כאן ברדופה כאן בשאינה רדופה פי' נהוגה ז) בשלשה: הדירה שלא תלך לבית האבל או לבית המשתה יוציא וי"כ פי' מפני שנעל בפניה ואם היה טוען מפני ד"א רשאי פי' רב מוקי לה בשנדר הוא הנאת תשמישך אסורה עלי אם תלכי ומפני שנדר בסתם יוציא מיד וי"כ ושמואל מוקי לה בנדרה

מסורת הש"ס

ז) מדרים פא., ב) שם: ולקמן עט:, ג) [נעיל פא:], ד) [נעיל ע.], ה) פסחים פז. ע"ש, ו) פסחים פז:, ז) ג' ע"י יומן, ח) [נעיל פא:], ט) [לקמן עב.], י) [ובמנחות נח: ד"ה ואיכא לאמרי כו' כתבו זזהו מן הסוגיות הפוכות].

תורה אור השלם

1. אֲנִי חוֹמָה וְשָׁדַי כַּמִּגְדָּלוֹת אָז הָיִיתִי בְּעֵינָיו כְּמוֹצֵאת שָׁלוֹם:
2. וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא נְאֻם יְיָ תִּקְרָאִי אִישִׁי וְלֹא תִקְרָאִי לִי עוֹד בָּעְלִי:

הושע ב יח

מוסף רש"י

כמוצאת שלום. נתחבבתי עליו ונמצאתי שלימה לו (פסחים פז:). **ולהגיד שבחה.** היאך היא מקוכלת בבית חמיה (שם).

בבגדי צבעונין הכא במאי עסקינן בדברים שבינו לבינה הניחא למ"ד דברים שבינו לבינה הבעל מיפר אלא למ"ד אין הבעל מיפר מאי איכא למימר דאתמר דברים שבינו לבינה רב הונא אמר הבעל מיפר רב אדא בר אהבה אמר אין הבעל מיפר שלא מצינו שועל שמת בעפר פיר אלא הכא במאי עסקינן כגון דתלינהו לקישוטיה בתשמיש המטה דאמרה יאסר הנאת תשמישך עלי אם אתקשט כדאמר רב כהנא דאמר רב כהנא הנאת תשמישי עליך כופה ומשמשתו הנאת תשמישך עלי יפר לפי שאין מאכילין לאדם דבר האסור לו ולא תתקשט ולא תאסר אם כן קרו לה מנוולת ותתקשט ותאסר אי לב"ש שתי שבתות אי לבית הלל שבת אחת הני מילי היכא דאדרה איהו דסברה מירתה רתח עילואי והשתא מותיב דעתיה אבל הכא דנדרה איהי ושתיק לה סברה מדאישתק מיסנא הוא דסני לי: רבי יוסי אומר בעניות שלא נתן קצבה: וכמה קצבה אמר רב יהודה אמר שמואל י"ב חדש רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן עשר שנים רב חסדא אמר אבימי רגל שכן בנות ישראל מתקשטות ברגל: ובעשירות ל' יום: מאי שנא ל' יום אמר אביי שכן אשה חשובה נהנית מריח קשוטיה ל' יום: **מתני'** המדיר את אשתו שלא תלך לבית אביה בזמן שהוא עמה בעיר חודש אחד יקיים שנים יוציא ויתן כתובה ובזמן שהוא בעיר אחרת רגל אחד יקיים שלשה יוציא ויתן כתובה המדיר את אשתו שלא תלך לבית האבל או לבית המשתה יוציא ויתן כתובה מפני שנועל בפניה ואם היה טוען משום דבר אחר רשאי אמר לה ע"מ שתאמרי לפלוני מה שאמרת לי או מה שאמרתי לך או שתהא ממלאה ומערה לאשפה יוציא ויתן כתובה: **גמ'** הא גופא קשיא אמרת רגל אחד יקיים הא שנים יוציא ויתן כתובה אימא סיפא שלשה יוציא ויתן כתובה הא שנים יקיים אמר אביי סיפא אתאן לכהנת ורבי יהודה היא רבה בר עולא אמר לא קשיא כאן ברדופה כאן בשאינה רדופה אז הייתי בעיניו כמוצאת שלום אמר רבי יוחנן ככלה שנמצאת שלמה בבית חמיה ורדופה לילך ולהגיד שבחה בבית אביה והיה ביום ההוא נאום ה' תקראי אישי ולא תקראי לי עוד בעלי אמר רבי יוחנן ככלה בבית חמיה ולא ככלה בבית אביה: המדיר את אשתו וכו': בשלמא לבית המשתה איכא

עסקינן. קישוט דמתני' דהכא: **בדברים שבינו לבינה.** סס המשיר את השער: **בעפר פיר.** בעפר חור שהוא גדל שס כלומר בדבר שהוא רגיל בו בקי הוא להשמר שאינו מזיקו: **פיר.** כמו פירא דכווני (לקמן דף עט.) גומא: **אלא הכא במאי עסקינן דתלינהו לקישוטיה בתשמיש.** ומשוס הכי מצי מיפר דדלמא מתקשטת ומיתסרא הנאת תשמישו עליה: **כופה ומשמשתו.** שאינה יכולה לאסור עצמה עליו אבל יכולה לאסרו עליה שתהא היא מודרת ולא הוא כגון הנאת תשמישו עליה דליך הוא להפר אלא יאכילנה דבר האסור לה: **ולא תתקשט ולא תאסר.** לר' יוסי כיון דאמר אין אלו נדרי עינוי נפש היאך יכול להפר ואי משום דתלינהו בתשמיש לא תתקשט ולא תיאסר: **א"כ קרו לה מנוולת.** וכי מבזו מקשטא איסתכא דנדר זה אוסרה עליו לפיכך יכול להפר משום דבריס שבינו לבינה: **ותתקשט ותאסר אי לבית שמאי.** אמאי יוציא לאלתר ויתן כתובה ותתקשט ותאסר והוא ליה כמדיר את אשתו שתמשיך המטה ותנן בפרק אף על פי (ז) לבית שמאי שתי שבתות ולבית הלל שבת אחת: **הני מילי.** שיש לו זמן שמא ימצא פתח לנדרו היכא דאדרה איהו: **אבל היכא דנדרה איהי ואישתיק.** ולא היפר איהי יכולה לגור אלו כלל ואפי' עד שתאסר ע"י קישוט דסברה מיסנא סני לי: **וכמה קצבה.** כלומר אם נתן קצבה עד כמה לא כייפינן ליה להוציא: **נהניה מריח קשוטיה.** שתתקשטה לפני הנדר: **מתני' כשהן בעיר אחרת.** דרך בתס לילכת אצלם ברגלים: **רגל אחד.** מצינו מוקמא אגפסה שלשה לא מצינו מוקמא. ובגמרא פריך הא שנים מאי: **שנועל בפניה.** בגמ' (ט) מפרש: **מחמת דבר אחר.** בגמרא (ט) מפרש: **שאמרי לפלוני.** בגמרא (ט) מפרש: **שהא ממלאה ומערה.** בגמרא (ט) מפרש: **גמ' סיפא.** דקתני שלשה יוצא הא שנים יקיים אתאן לכהנת: **רדופה.** לילך לבית אביה תמיד שנים יוצא שאינה רדופה דכיון שנים יקיים: **דכייב** לא גרסי': **אישי.** לשון אישות ומשואין: **ככלה בבית חמיה.** שכבר נישת וגם לבה בבעלה ואינה בושה חימנו: איכא

ח) מדרים פא., ב) שם: ולקמן עט:, ג) [נעיל פא:], ד) [נעיל ע.], ה) פסחים פז. ע"ש, ו) פסחים פז:, ז) ג' ע"י יומן, ח) [נעיל פא:], ט) [לקמן עב.], י) [ובמנחות נח: ד"ה ואיכא לאמרי כו' כתבו זזהו מן הסוגיות הפוכות].

איכא נועל בפניה. דלא של שמחה ופיקוח[ד] לער: סופנה. קונדה. **כשם שלא גמלה חסד כך לא יגמלו עמה: דיספר.** יתן לו לבו **שלף הוא יספדוהו ואל ירע לו אם נהג כן: דידו.** הריס קולו בבכי **ובמספד: דלואי.** ליזה את המטה מבית האבל לקבר: **שפחה ממלאה ומופלת.** לאחר שתשמש וימלא רחמה שכבת זרע תרוץ ברגליה **ותנפלנו שלא יקלוט ותתעבר: ריחייס וסנור.** המטלטלין: **מתני' דם יהודים.** שנהגו בנות ישראל ואע"ג דלא כתיבא: **ועווה בשוק.** בגמרא [ע"ב] מפרש: **במדברים בתוך ביתה.** מפרש בגמרא [שם]: **גמ' היכי דמי. דהאכילתו: אי דידע. כשאכל: נפרוש.** ולא יאכל: **מנא ידע.** מי אמר לו אחרי כן שהוא בא להוליאה: **הוחזקה נדה בשכינותיה.** שראוה לובשת בגדי נדות ובעלה אמרה טהורה אני ושמשה: **בעלה נוקה.** אם התרו בו. וכי האי גוונא משכחת לה למתני' דלאחר תשמיש הודיעוהו שכינותיו שהוחזקה נדה: **בגים מתים.** בפ' במה מדליקין (שבת נב:) יליף מוהבל את מעשה ידיך[ב]: **ידירנה.** משמע בעצמו קונס עליך דבר פלוני: **יחזור ויקייטנה.** אין לו להוליאה אלא כך יתקנהו: **בכפיפה.** כתוב סל אחד שכשלא ישמר יפכנו. אף זה יבא לידי שתקלקלנו: **מאן דמתני לה אמר.** דר"י דתני תקנתא אחלה כל שכן אנדרים דלא שכיחי: **דאורייתא היא.** ואמאי לא קרי לה דת משה: **אזהרה.** מדעבדינן לה הכי לגוזלה מדה כנגד מדה כמו שעשתה להתנאות על בועלה מכלל דאסור. א"נ מדכתיב ופרע מכלל דההוא שעתא לאו פרועה הוא שמע מינה אין דרך בנות ישראל לצאת פרועות ראש וכן עיקר: קלתה

איכא נועל בפניה אלא לבית האבל מאי נועל בפניה איכא תנא [ו]למחר היא מתה ואין כל בריה סופדה ואיכא דאמרי אין כל בריה [ז]סופנה [ח]תניא היה ר' מאיר אומר מאי דכתיב [1]טוב ללכת אל בית אבל מלכת אל בית משתה באשר הוא סוף כל האדם והחי יתן אל לבו מאי והחי יתן אל לבו דברים של מיתה [ט]דספד יספדוניה דקבר יקברוניה דידל ידלוניה דלואי ילווניה דטען יטענוניה: ואם היה טוען משום דבר אחר רשאי: מאי דבר אחר אמר רב יהודה אמר שמואל משום בני אדם פרוצין שמצויין שם אמר רב אשי לא אמרן [י]אלא דאיתחזק אבל לא איתחזק לא כל כמיניה: ואם אמר לה ע"מ שתאמרי: ותימא אמר רב יהודה אמר שמואל [יא]דברים של קלון: או שתהא ממלאה ומערה לאשפה: ותיעביד א"ר יהודה אמר שמואל [יב] [יג]ושתמלא ונופצת במתניתא תנא [יד]שתמלא עשרה כדי מים ותערה לאשפה בשלמא לשמואל משום הכי יוציא ויתן כתובה אלא למתניתא מאי נפקא לה מינה תיעביד אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן מפני שנראית כשוטה אמר רב כהנא המדיר את אשתו שלא תשאל ושלא תשאיל נפה וכברה וריחים ותנור יוציא ויתן כתובה שמשיאה שם רע בשכינותיה תניא נמי הכי [יו]המדיר את אשתו שלא תשאל ושלא תשאיל נפה וכברה ריחים ותנור יוציא ויתן כתובה מפני שמשיאה שם רע בשכינותיה וכן היא שנדרה שלא תשאל ושלא תשאיל נפה וכברה וריחים ותנור ושלא תארוג בגדים נאים לבניו תצא שלא בכתובה מפני שמשיאתו שם רע בשכינו: **מתני'** [יז]ואלו יוצאות שלא בכתובה העוברת על דת משה ויהודית ואיזו היא דת משה מאכילתו שאינו מעושר ומשמשתו נדה ולא קוצה לה חלה ונודרת ואינה מקיימת דת יהודית יוצאה וראשה פרוע וטווה בשוק ומדברת עם כל אדם אבא שאול אומר אף המקללת יולדיו בפניו רבי טרפון אומר אף הקולנית ואיזוהי קולנית לכשהיא מדברת בתוך ביתה ושכיניה שומעין קולה: **גמ'** מאכילתו שאינו מעושר: היכי דמי אי דידע נפרוש אי דלא ידע מנא ידע לא צריכא דאמרה ליה [יח]פלוני [יט]כהן תיקן לי את הכרי ואזיל שייליה ואשתכח שיקרא: ומשמשתו נדה: היכי דמי אי דידע בה נפרוש אי דלא ידע נסמוך עילוה דא"ר חיננא בר כהנא אמר שמואל מנין לנדה שסופרת לעצמה שנאמר [2]וספרה לה שבעת ימים לה לעצמה לא צריכא דאמרה ליה פלוני חכם טיהר לי את הדם ואזל שייליה ואשתכח שיקרא ואיבעית אימא כדרב יהודה [כ]דאמר רב יהודה [כא]הוחזקה נדה בשכינותיה בעלה לוקה עליה משום נדה: ולא קוצה לה חלה: היכי דמי אי דידע נפרוש אי דלא ידע מנא ידע לא צריכא דאמרה ליה פלוני גבל תיקן לי את העיסה ואזיל שייליה ואשתכח שיקרא: ונודרת ואינה מקיימת: [כב]דאמר מר בעון נדרים בנים מתים שנאמר [3]אל תתן את פיך לחטיא את בשרך וגו' ואיזו הן מעשה ידיו של אדם הוי אומר בניו ובנותיו [כג]רב נחמן אמר מהכא [4]לשוא הכיתי את בניכם לשוא על עסקי שוא תניא היה ר"מ אומר כל היודע באשתו שנודרת ואינה מקיימת יחזור וידירנה ידירנה במאי מתקן לה אלא יחזור ויקניטנה כדי שתדור בפניו ויפר לה אמרו לו [כד]אין אדם דר עם נחש [כה]בכפיפה תניא היה ר' יהודה אומר כל היודע באשתו שאינה קוצה לו חלה יחזור ויפריש אחריה אמרו לו אין אדם דר עם נחש בכפיפה מאן דמתני לה אהא כ"ש אהך אבל מאן דמתני אהך אבל הא זימנין דמקרי ואכיל: ואיזוהי דת יהודית יוצאה וראשה פרוע: ראשה פרוע דאורייתא היא דכתיב [5]ופרע את ראש האשה ותנא דבי רבי ישמעאל אזהרה לבנות ישראל שלא יצאו בפרוע ראש דאורייתא

המדיר את אשתו שלא תשאל כו'. תימה דעל כרחך לא מייירי הכא בנדרה היא וקייס לה הוא דהא קתני סיפא וכן היא שנדרה ואיהו לא מצי לאדורה אא"כ תלה בתשמיש וא"כ לשמואל למה יוציא לאלתר ותשאל ותיאסר לב"ה שבת אחת וי"ל דלעולם שלא תלה בתשמיש אלא כגון שאסר על עצמו הנאת שאילתה ואינה יכולה בשביל זה לשאל ולא תשאיל שאסר הנאת כליו שלא תוכל להשאילם: **אי** דידע נפרוש. תימה לרוקמה כגון דידע ופרש אבל היא היתה רוצה להאכילו שלא היתה סבורה שהיה יודע ואומר ר"י דמאכילתו משמע שהאכילתו ומדקדק היאך האכילתו ומיהו קשה דדייק נמי הכי אולא קולה לה חלה ונראה לרשב"א דמה שרצתה להאכילו אינה יוצאה בלא כתובה דיכולה לומר משחקת הייתי ואם היית בא לאכול הייתי מוציאה אותך:

פלוני כהן תיקן בו'. היה יכול לומר לאיכא עדיס שהאכילתו דבר שאינו מעושר אלא לא שכיח: **אי** דלא ידע נסמוך עילוה. הכא לא מצי לאקשויי אי דלא ידע יכול לעשות עליו אמרים כדי שיחכה ויעשה לו כמו כן (נדרים פ:). **הוחזקה נדה בשכינותיה.** שראו שכינותיה שהיא היוס היתה מלוכלכת בגלי נדותה (קדושין פ:). **אל תתן את פיך.** בנדר, **לחטיא את בשרך.** לחייב את בניך (שבת לב:). **על עסקי שוא.** שעקרו בנדריהם דדמי לשבועה (שם). **בכפיפה.** בתוך קופה אחת (לקמן פו:).

מוסף רש"י

דספד יספדוניה. כלומר יספוד לאיתני כי היכי דיספדון ליה, והיינו והחי יתן אל לבו, שהמדל לעשות עם אחרים כדי שיחכה ויעשה לו כמו כן (נדרים פ:). **הוחזקה נדה בשכינותיה.** שראו שכינותיה שהיא היום היתה מלוכלכת בגלי נדותה (קדושין פ:). **אל תתן את פיך.** בנדר, **לחטיא את בשרך.** לחייב את בניך (שבת לב:). **על עסקי שוא.** שעקרו בנדריהם דדמי לשבועה (שם). **בכפיפה.** בתוך קופה אחת (לקמן פו:).

תוספות רי"ד (המשך)

משה ויהודית איזה הוא דת משה מאכילתו שאינו מעושר ומשמשתו נדה ולא קוצה לה חלה ונודרת ואינה מקיימת ואיזה הוא דת יהודית יוצאה וראשה פרועה וטווה בשוק ומדברת עם כל אדם אבא שאול אומר אף המקללת יולדיו בפניו ר"ט אומר אף הקולנית איזהו קולנית כל שמדברת בתוך ביתו ושכני' שומעין את קולה: מאכילתו שאינו מעושר. היכי דמי אי דידע לפרוש ואי דלא ידע מנא ידע ל"צ דא"ל פ' תיקן לי הכרי ואזיל ושייליה ואישתכח שקרא: ומשמשתו נדה אי דידע לפרוש ואי דלא ידע לסמוך עלויה דאמר ר"ה א"ש מנין לנדה שסופרת לעצמה שנאמר וספרה לה לעצמה פי' והיא נאמן לבעלה לומר טמאה אני וטהורה אני ל"צ דא"ל חכם טהר לי את הדם ואזל ושייליה ואישתכח שקרא ואבע"א כדר"י א"ש דאמר ר"י א"ש הוחזקה נדה בשכינותיה בעלה לוקה עליה משום נדה פי' אם התרו בו לאחר שהוחזקה ומתני' משכחת לה דלאחר תשמיש הודיעהו שכינתה שהוחזקה נדה שראוה לובשת בגדי נדות ולבעלה אמרה טהורה אני: ולא קוצה לה חלה ה"ד אי דידע לפרוש אי דלא ידע מנא ידע ל"צ דא"ל פ' תיקן לי את העיסה ואזל ושייליה ואשתכח שקרא: ונודרת ואינה מקיימת דאמר מר בעון נדרים בנים מתים פי' ומתני' בשאר נדרים שא"י להוציאה בלא כתובה עליהן ואע"פ שאינו מוציאה בשביל הנדרים אם אינה מקיימת מוציאה בלא כתובה אבל ג' נדרים דתנן לקמן בפירקין אע"פ שמקיימת מוציאה בלא כתובה מפני שאומר אי אפשי באשה נדרנית א"נ יש להעמיד גם באותן ג' נדרים וטעמא דאינה מקיימתן הא לאו הכי לא מצי מפיק לה דמצי מיפר לה ואי לא מיפר לה הוא נותן אצבע בין שיניה דהא אפילו באותן ג' נדרים ונמצאו עליה נדרים תנן ומשום שאין הבעל מיפר בקודמים הא נדרה תחתיו לא משום דמצי מיפר לה ואי לא הפר לה הוא נתן אצבע בין שיניה. וק' לי בעל נמי אם נודר ואינו מקיים יוציא ויתן כתובה שקובר את בניו ועוד קובר את אשתו דכתיב ואם אין לך לשלם למה יקח משכבך מתחתיך וג"ל דכ"ש הוא דהשתא האשה שהיא מפסדת דינה ומה שראוי לינתן לה ונשתעבד לה בעת שנשאה קנסינן לה דתצא שלא בכתובה כ"ש בעל דלא מפסיד מידי אלא מה שנשתעבד לה נותן לה דיוציא ויתן כתובה וכן נמי אם מאכילה דברים האסורים או טבל או נבילות וטריפות שתוכל אשתו לתבוע גירושין ממנו ויוציא ויתן כתובה: ואיזה דת יהודית יוצאה וראשה פרוע פי' דבר שאין בו איסור אלא שהנשים נוהגות בו דרך צניעות. ראשה פרוע דאורייתא היא דכתיב ופרע את ראש האשה ותנא דבי ר"י אזהרה לבנ"י שלא יצאו בפריעת הראש מדכתיב ופרע אלמא עד השתא לא הוי פרוע א"נ בסוטה שעושים כן כדי לנולה אלמא ניולא עשרה כדים מים ותערה לאשפות מפני שנראית כשוטה: אמר ר"כ המדיר את אשתו שלא תשאל ולא תשאיל נפה וכברה ריחים ותנור יוציא ויתן כתובה מפני שמשיאה ש"ר בשכינותה וכן היא שנדרה שלא תשאל ולא תשאיל נפה וכברה ריחים ותנור ושלא תארוג בגדים נאים לבנה תצא שלא בכתובה מפני שמשיאתו ש"ר בשכיניו. (לפי המסקנא אם נדרה היא נדרי עינוי נפש שהבעל יכול להפר כגון שנדרה שלא לטעום פרי פ' ושלא תתקשט בבושם פ' ושמע בעלה וקיים ה"ה כנותן אצבע בין שיניה כאילו הדירה הוא ויוציא ויתן כתובה. אבל אי נדרה שאר נדרים שאינם עינוי נפש כגון שלא תלך לבית אביה או שלא תלך לבית האבל או לבית המשתה או שלא תשאל ולא תשאיל נפה וכברה ריחים ותנור ולא תארוג בגדים נאים לבנה וכיוצא באלו שאין הבעל יכול להפר ה"ה נתנה אצבע בין שיניה ותצא בלא כתובה מיד ואם אלו הנדרים בעינוי נפש כגון שאמרה תשמישך אסור עלי כקונם או יאסרו כל פירות העולם עלי כקונם אם אלך לבית אבא או לבית האבל או אם אעשה כך וכך ושמע בעלה וקיים לה יוציא ויתן כתובה דכיון דתלינהו בעינוי נפש כאילו נדרה בעינוי נפש דמי שהבעל יכול להפר); **מתני'** ואלו יוצאות שלא בכתובה העוברת על דת

עין משפט נר מצוה

יז א מיי' פי"ג מהלכות אישות הלכה יא טוש"ע ר"ל סימן תג סעיף י בהג"ה: **יח ב** מיי' פי"ג שם הלי' יג טור י"ד סימן רלה וטוש"ע אה"ע סימן עד סעיף ו:

יט ג ד ה מיי' שם פי"ד הלי' ה וסמג שם טוש"ע י"ד סי' רלה סעיף ד:

כ ו מיי' פי"ג שם הלכה י טוש"ע שם סעיף ה:

כא ז ח מיי' פכ"ד מהלכ' אישות הלי' י יא סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' קטו סעיף א:

כב ט מיי' פ"א מהלכ' איסורי ביאה הלכה כב טוש"ע שם סעיף ב:

הגהות הב"ח

(**ה**) גמ' אר"י אמר שמואל שתהא ממלאה ומופלת:

תוספות רי"ד

הלכך יכול להפר שאין לך דברים שבינו לבינה גדול מזה: בשלמא לבית המשתה איכא נועל בפניה אלא לבית האבל מאי נועל בפניה איכא תנא למחר היא מתה ואין כל אדם סופדה דתניא ר"מ אומר מ"ד טוב ללכת אל בית אבל וגו' והחי יתן אל לבו דברים של מיתה דיספד יספדוני' דיקבר יקברוני' דלואי ילווני' דיטענו יטענוני': ואם היה טוענן וכו' מאי ד"א אר"י א"ש משום בני [אדם] פרוצי שמצויין שם א"ר אשי ל"א אלא דאיתחזק הא לא אתחזק לאו כל כמיניה: אמר לה ע"מ שתאמרי לאיש פ' מה שאמרתי לך אז מה שאמרת לי אז שתהא ממלאה ומערה לאשפות יוציא ויתן כתובה. ותימא. אר"י א"ש דברים של קלון פי' שהאשה מדברת עם בעלה בשעת תשמיש (וזה ע"מ שנ"ה על הנדר שנדר ע"מ שתאמר או ממלאכה וכו') ותיעבד אר"י א"ש שתמלאי ותנפצי פי' בשעת תשמיש כדי שלא תתעבר ובמתניתא תנא שתמלא

תורה אור השלם

1. טוֹב לֶלֶכֶת אֶל בֵּית אֵבֶל מִלֶּכֶת אֶל בֵּית מִשְׁתֵּה בַּאֲשֶׁר הוּא סוֹף כָּל הָאָדָם וְהַחַי יִתֵּן אֶל לִבּוֹ:
קהלת ז ב

2. וְאִם טְהֹרָה מִזִּוּבָהּ וְסָפְרָה לָהּ שִׁבְעַת יָמִים וְאַחַר תִּטְהָר:
ויקרא טו כח

3. אַל תִּתֵּן אֶת פִּיךָ לַחֲטִיא אֶת בְּשָׂרֶךָ וְאַל תֹּאמַר לִפְנֵי הַמַּלְאָךְ כִּי שְׁגָגָה הִיא לָמָּה יִקְצֹף הָאֱלֹהִים עַל קוֹלֶךָ וְחִבֵּל אֶת מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ:
קהלת ה ה

4. לַשָּׁוְא הִכֵּיתִי אֶת בְּנֵיכֶם מוּסָר לֹא לָקָחוּ אֲכָלָה חַרְבְּכֶם נְבִיאֵיכֶם כְּאַרְיֵה מַשְׁחִית:
ירמיהו ב ל

5. וְהֶעֱמִיד הַכֹּהֵן אֶת הָאִשָּׁה לִפְנֵי יְיָ וּפָרַע אֶת רֹאשׁ הָאִשָּׁה וְנָתַן עַל כַּפֶּיהָ אֶת מִנְחַת הַזִּכָּרוֹן מִנְחַת קְנָאֹת הִוא וּבְיַד הַכֹּהֵן יִהְיוּ מֵי הַמָּרִים הַמְאָרְרִים:
במדבר ה יח

בטווה ורד כנגד פניה. ר"ח פי' טווה ורד למר אדום היא טווה שיפול על פניה מזהרוריתו וזהו עזות מצח ופריצות: [שיין לעיל] **ואלא** בחצר. פי' אפי' בלא קלתה נמי אין בה משום פריעת ראש שאל"כ לא הנחת בת לאברהם אבינו: **יולידין בפני מולידין.** לא מבעיא בפני בעל כדקתני במתני' אלא בפני מולידיו דהיינו בניו של בעל לא תקנו אביו של בעל בפניהם וי"מ יולידו בפני מולידיו זקנו של בעל בפני הבעל כי היכי דיהיו דווקא בפניו דמתני' ולא היא דהא מפרש רבה דאמרה ניכליה אריא לסבא באפי בריה משמע בריה דבעל: **על** מנת שאין **עליה נדרים בו'.** תימה לר"י מאי אריא על מנת אפי' בסתם נמי דהא בפ' אע"פ (לעיל דף מז:) גזרינן שלא תאכל ארוסה בת ישראל בתרומה גזירה משום שימפון וי"ל דלרב דאמר בגמ' קידשה על תנאי וכנסה סתם צריכה היתנו גט נקט קידשה על תנאי משום שיפא לאשמועינן דאע"ג דקידשה על תנאי בעיא גט ולשמואל נמי נקט ע"מ למימרא דבכל ענין איכא מקודשת אפי' כנסה אח"כ סתם כדאמרינן בגמרא ופי' ר"ל דהי דשייך בה שימפון אפי' בקידשה סתם ולא תאכל בתרומה מ"מ צריכה גט מדבריהם או מדאורייתא מספק ומיהו כתובה ליתא לה לכ"ע אפילו קידשה סתם כדתניא לעיל ואם אמר אי אפשי באשה נדרית תנא שלא בכתובה ואפי' מאן דפליג לא פליג אלא משום דקסבר הוא נתן אגבא דין שייכה הא לאו הכי מודה דאין לה כתובה והא דנקט במתני' וכנסה ה"ה אפי' לא כנסה בעיא גט אלא נקט כנסה דאפ"ה ליתא לה כתובה ולרב דמוקי לה סיפא בקידשה על תנאי וכנסה סתם ה"ה דאפי' קידשה סתם וכנסה סתם תנא שלא בכתובה אלא נקט קידשה על תנאי משום שיפא לאשמועינן דאפי' הכי כתובה הוא דלא בעיא הא גיטא בעיא ואי"ת לפי מאי דפריש קידשה סתם צריכה גט מאי שנא דבנמלא איילונית איכא צריכה גט דתנן בריש יבמות (דף ג: ושם) וכולן שנמלאו אילונית גרושתיהם מותרות משמע דאפי' מדרבנן לא בעיא גט דאי בעיא גט אפי' מדרבנן לא היתה גרתה מותרת אלא חולצת ולא מתייבמת מידי דהוה אכל היכולה למאן ולא מיאנה דגרתה חולצת ולא מתייבמת וגריע לחלק בין מוס דאילונית לשאר מומין והא דמשמע בהשולח (גיטין דף מו: ושם) דאילונית צריכה גט דתנן המוציא אשתו משום אילונית לא יחזיר וטעמא משום קלקולא ואם לא היתה צריכה גט מה מועיל מה שאמרו לא יחזיר הא אם הוציאה בלא גט אתם מיירי בספק איילונית שלא היה להם כח לברר אם הם סימנין גמורים אם לאו הלכך צריכה גט מספק ומ"מ אין לה כתובה דמספיקא לא מפקינן ממונא תדע דאי בודאי אילונית אייר היאך יכול לקלקלה דלעולם לא יהיו לה בנים בודאי אילונית אין לה רפואה דהא יוצאה בלא חליצה ואם היה לה רפואה היתה צריכה חליצה כמו שריש חמה דתנן בהערל (יבמות דף עט: ושם) דחולץ וחולצין לאשתו שכן מתרפאין באלכסנדריא של מצרים והא דתנן לקמן (דף ק:) הממאנת והשניה והאילונית אין להן לא כתובה כו' ואית לן למידק כתובה הוא דלא בעיא הא גיטא בעיא כדדייק בגמרא אמתני' דהכא איכא למימר דמשום שניה נקט אין לה כתובה לדקדק הא גיטא בעיא דהא ע"כ ממאנת לא בעיא גט ועי"ל דהא דדייק בגמרא כתובה הוא דלא בעיא כו' היינו משום דקתני בריש אינה מקודשת וסיפא נקט תנא שלא בכתובה ועוד דאמתני' שייך לדקדק דגיטא בעיא מדלא נקט אינה צריכה גט דהוה שמעינן דכ"ש דאין לה כתובה אבל אתם קתני לא כתובה ולא פירות ולא בלאות ואי הוה תני אינה צריכה גט לא הוה שמעינן מינה דאין לה לא פירות ולא בלאות להכי ליכא למידק אתם הא גיטא בעיא: **אלא** אסיפא. וסבר רב פפא כשמואל דמוקי סיפא בקידשה סתם וכנסה סתם: **ומידי** דקפדי אינשי הוי קפידא. נראה דהיינו כשהתנה סתם על מנת שאין עליה נדרים ולא פי' אחזה נדר דהתם קאמר רב אשי דלא קפדי אינשי לא הוי קפידא קפידא אבל אם פירש בהדיא ע"מ שאין עליך נדר זה ודאי יכול להתנות בכל נדרים אפי' לא קפדי בהו אינשי: לא

קלתה שפיר דמי דת יהודית אפילו קלתה נמי אסור אמר רבי אסי אמר ר' יוחנן קלתה אין בה משום פרוע ראש הוי בה רבי זירא היכא אילימא בשוק דת יהודית היא ואלא בחצר [ו]אם כן לא הנחת בת לאברהם אבינו שיושבת תחת בעלה אמר אביי ואיתימא רב כהנא [א]מחצר לחצר ודרך מבוי: וטווה בשוק: אמר רב יהודה אמר שמואל [ב]במראה זרועותיה לבני אדם רב חסדא אמר אבימי בטווה [ג]ורד כנגד פניה: ומדברת עם כל אדם: אמר רב יהודה אמר שמואל [ד]במשחקת עם בחורים אמר רבה בר בר חנה זימנא חדא הוה קאזילנא בתריה דרב עוקבא חזיתיה לההיא ערביא דהוה יתבה קא שדיא פילכה וטווה ורד כנגד פניה כיון דחזיתינן פסיקתיה לפילכה שדיתיה אמרה לי עולם הב לי פלך אמר בה רב עוקבא מילתא מאי אמר בה רבינא אמר טווה בשוק אמר בה רבנן אמרי מדברת עם כל אדם אמר בה: אבא שאול אומר אף המקללת יולדיו בפניו: אמר רב יהודה אמר שמואל [ה]במקללת [א] יולדיו בפני מולידיו [ב] וסימניך [ו]אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי אמר [ז]רבה דאמרה ליה [ח]ניכליה אריא לסבא באפי בריה: רבי טרפון אומר אף הקולנית: מאי קולנית אמר רב יהודה אמר שמואל [ט]במשמעת קולה על עסקי תשמיש במתניתא תנא במשמשת בחצר זו ונשמע קולה בחצר אחרת וניתנייה גבי מומין במתניתין אלא מחוורתא כדשנין מעיקרא: **מתני'** [ז]המקדש את האשה על מנת שאין עליה נדרים ונמצאו עליה נדרים אינה מקודשת [ח]כנסה סתם ונמצאו עליה נדרים תצא שלא בכתובה [ט]על מנת שאין בה מומין ונמצאו בה מומין אינה מקודשת [י]כנסה סתם ונמצאו בה מומין תצא שלא בכתובה [יא]כל המומין הפוסלין בכהנים פוסלין בנשים: **גמ'** ותנן [יב]נמי גבי קדושין כי האי גוונא הכא כתובות איצטריכא ליה תנא קדושין אטו כתובות התם קדושין אצטריכא ליה תנא כתובות [יג]אטו קדושין א"ר יוחנן משום ר"ש בן יהוצדק [יד]באלו נדרים אמרו שלא תאכל בשר ושלא תשתה יין ושלא תתקשט בבגדי צבעונים תניא נמי הכי [טו]באלו נדרים אמרו דברים שיש בהן עינוי נפש שלא תאכל בשר ושלא תשתה יין ושלא תתקשט בבגדי צבעונים הוי בה רב פפא אהייא אילימא ארישא כיון דקא קפיד אפילו כל מילי אשי אמר לעולם ארישא ומידי דקפדי בה אינשי הוה קפידיה קפידא מידי דלא קפדי בה אינשי לא הוי קפידיה קפידא [טז]איתמר קידשה על תנאי וכנסה סתם רב אמר [יז]צריכה הימנו גט ושמואל אמר אינה צריכה הימנו גט אמר אביי לא

קלתה. סל שיש לו מלמטה בית קבול להולמו בראשו ובית קיבול מלמעלה לתת בו פלך ופשתן: **הוי.** לשון מקשה: **א"ר.** דבתלר יש בה משום פריעה: **ודרך מבוי.** דלא שכיחי רבים: **בטווה ורד כנגד פניה.** טווה בכפה על ירכה וחוט מתרדד כנגד פניה של מטה: **שדייתה.** השליכתהו: **במקללת יולדיו בפני מולידיו.** כלומר בפניו דמתני' לא תימא לפניו ממש אלא אפילו מקללת אביו של בעל בפני בנו של בעל: **וסימניך אפריס ומנשה וגו'.** ופסוק זה יהא לך סימן על משנתיו לזכור על ידו דבפניו דמתני' [לא תימא בפניו ממש אלא] בפני בנו קאמר והוי כאילו בפניו: **אפריס ומנשה וגו'.** בני בניו כבניו: **אמר רבה.** לפרושי מילתיה דר"י כגון דאמרה ניכליה אריא לסבא: **באפי בריה.** בפני בנו של בעל אומרת כן: **על עסקי תשמיש.** כשמדבר עמה על עסקי עונה מריבה עמו ומשמעת לשכניו והוא בוש בדבר: **ונשמע קולה.** שתשמיש קשה לה ולועקת: **גבי מומין.** בשילהי פירקין[יא]: **מתני' נכסה סתם.** בגמ' מפרש אי קאי אריש אחך דקידשה על תנאי או מילתא באפי נפשה: **מומין הפוסלין בכהנים.** בבכורות[יב] קתני להו: **גמ' כי האי גוונא.** משנה זו שנויה בקדושין בפרק האיש מקדש ומאי שנא דסתמה רבי תרי זימני: **הכא.** דמכילתין דהכא בכתובות קאי אינעוריך ליה למיתנייא משום כתובות כדקתני סיפא תנא שלא בכתובה: **אטו קדושין.** ריש דמתניתין איכא מקודשת: **אטו כתובות.** איידי דנקטה משום כתובות: **שלא בלא נדר.** דהוי עינוי נפש ומתגנה עליו: **אריש.** דאמתי בהדה: **אסיפא.** וקסבר סיפא דמתני' מילתא באפי נפשה וקידשה סתם וכנסה סתם קאמר: **קידשה על תנאי.** שאין עליה נדרים: לא

[ט] [גיטין פט.], [י] ס"א רבא, [יא] קדושין נ., [יב] שם, [יג] אטו קדושין דבריס שיש בהם עינוי נפש אע"י כל"ל. רש"ל, [יד] [מוספתא פ"ז], [טו] יבמות קי., [טז] [דף עה.], [יז] [דף מג.],

תורה אור השלם

1. וְעַתָּה שְׁנֵי בָנֶיךָ הַנּוֹלָדִים לְךָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד בֹּאִי אֵלֶיךָ מִצְרַיְמָה לִי הֵם אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה כְּרְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן יִהְיוּ לִי: בראשית מח ה

הגהות הגר"א

[א] גמ' יולדיו בפני מולדיו. ל"ל יולדיו בפני מולדיו: [ב] שם וסימניך אפריס כו'. נ"ב גי' הרי"ף ורמ"ם שנאמר ומולדתך אשר הולדת כו' (ועמ"ש רבינו בפה"ע סימן קט"ו ס"ק י"ג):

מוסף רש"י

כנסה סתם ונמצאו עליה נדרים תצא שלא בכתובה. דאמר לי אפשי בשאה נדרנית, אבל גיטא בעיא מדבריהם מספיקא כיון דלא פריש דאמת דעתיה נמי אנדרנית (קדושין נ.). **תנא קדושין.** המקדש אינה מקולקלת, אטו כתובות. דבעי למיתני בסיפא כנסה סתם תנא כתובה (שם). **תנא כתובות אטו קדושין.** תנא דין כתובה אטו דין קדושין (שם). **קידשה על תנאי.** שאין עליה נדרים או מומין, **וכנסה סתם.** ואחר כך נמצאו עליה נדרים, **רב אמר צריכה הימנו גט.** דסיפא לשם קידושין הוא, דיודע היה שאין קידושין הראשונים כלום (יבמות קי.).

תוספות רי"ד (המשך)

בכהנים פוסלין בנשים. ותנן נמי גבי קדושין כה"ג הכא כתובה איצטריך ליה תנא קדושין אטו כתובה והתם קדושין איצטריך ליה תנא כתובה אטו קדושין פי' רישא מיירי בקדושין וסיפא בכתובה: אר"י משום ר"ש בן יהוצדק באלו נדרים אמרו שלא תאכל בשר ולא תשתה יין ולא תתקשט בבגדי צבעונין ותנ"ה באלו נדרים. הוי בה ר"פ אהייא אילימא ארישא כיון דקא קפיד אפילו כל מילי נמי פי' כיון דקפיד ואתני בהדה ע"מ שאין עליה נדרים אפילו שאר נדרים אם ימצאו עליה אינה מקודשת אלא אסיפא פי' דקתני כנסה סתם וקסבר ר"פ דסיפא דמילתא באפי נפשה היא וקדישה סתם וכנסה סתם קאמר וכיון דקדשה וכנסה סתם דוקא בג' נדרים קפיד ותצא שלא בכתובה אבל בשאר נדרים א"י להוציאה שלא בכתובה (ע"א) [רב אשי אמר] לעולם ארישא ומידי דקפדי אינשי הוי קפידיה קפידא מידי דלא קפדי ביה אינשי לא הוי קפידיה

מסורת הש"ס

[יא] [גיטין פט.], [יב] ס"א רבא, [ג] קדושין נ., [ד] שם, [ה] אטו קדושין דבריס שיש בהם עינוי נפש אע"י כל"ל. רש"ל, [ו] [מוספתא פ"ז], [ז] יבמות קי., [ח] [דף עה.], [ט] [דף מג.],

עין משפט נר מצוה

כג א ב ג ד ה ו ז מיי' פכ"ד מהל' אישות הלכה יב טור שו"ע אה"ע סי' קטו סעיף ד:
כד ח מיי' פ"ז מהל' אישות הל' ו סמג עשין מח טוש"ע שם סי' לט סעי' א:
כה ט מיי' פכ"ה שם הלכה א סמג שם טוש"ע שם סימן קיז סעיף ג:
כו י מיי' פ"ז שם הל' ז סמג שם טוש"ע שם סימן לט סעיף ג:
כז כ מיי' פכ"ה שם הל' ג סמג שם טוש"ע שם סימן קיז סעיף ד:
כח ל מיי' פ"ז שם הלכה ז סמג שם טוש"ע שם סימן לט סעיף ד:
כט מ מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף א:
ל נ מיי' שם הלכה כג וסמג שם טוש"ע שם סימן לח סעיף לה [ובכ"מ אלפס עוד בקדושין פ"ב דף רכט:]:

תוספות רי"ד

הוא לאשה לצאת בפריעת הראש. אר"י א"ש דאורייתא קלתה על ראשה שפיר דמי ודת יהודית בקלתה נמי אסור. אר"א אר"י קלתה אין בה משום פריעת הראש הוי בה ר"ז היכא אילימא בשוק דת יהודית הוא אלא בחצר א"כ לא הנחת בת לאברהם אבינו שיושבת תחת בעלה אמר אביי ואיתימא ר"כ מחצר לחצר דרך מבוי פי' מבוי דלא שכיח ב' בני ר"ה: וטווה בשוק אר"י א"ש במגלה זרועותיה לבני אדם ר"ח אמר אבימי בטווה ויורד כנגד פניה פי' החוט יורד כנגד פניה של משה והוא פריצות לעשות כן בפני בני אדם: ומדברת עם כל אדם אר"י א"ש במשחקת עם הבחורים. והמקללת יולדיו בפניו אר"י א"ש במקללת יולדיו בפני מולדיו ה"ד א"ר נכלי' ארי' לסבא באפי ברי' פי' יולדיו קורא הזקן ההיינו חמיה ומקללתו בפני בן בעלה כדכתיב ומולדתך אשר הולדת אחריהם פי' כולי האי דייק שמואל מדקתני יולדיו דאי בפניו אבעל קאי הול"ל במקללת אביו בפניו אמאי תני יולדיו דמשמע זקינו א"ו האי בפניו לא אבעל קאי [אלא] שקללה אבי הבעל שילדו בפני בנו של בעל שאבי הבעל הוא זקינו וכ"ש אם קללתו בפני הבעל שיוציא: ר"ט אומר אף הקולנית איהו קולנית אר"י א"ש במשמעת קולה על עסקי תשמיש פי' מסרבת בו ואינה מתרצה להזקק לו. גרסי' בסוטה בפ' ארוסה איבעיא להו עוברת על דת צריכה התראה להפסידה כתובה או לא אר"ח מסורא ת"ש ואלו שב"ד מתנין להן מי שנתחרש בעלה או שנשתטה או שהיה חבוש בבית האסורים ולא להשקותה אמרו אלא לפוסלה מכתובתה ש"מ צריכה התראה להפסיד כתובתה ש"מ. (והרב אומר שאם התרה בה ועכבה על התראתו ורוצה למחול לה בעלה ולקיימה

ל) הרשות בידו דומיא דסוטה שאם רוצה למחול על קנויו קודם סתירה הרשות בידו) ירושלמי נשים שאמרו חכמים יוצאין בלא כתובה צריכות התראה ואם לא התרה בהן יוציא ויתן כתובה ולא מנה ומאתים אלא אפילו כ' אלף זוז מאבדת הכל ונוטלת בלאותי' שבפני' ויוצאת: **מתני'** המקדש את האשה ע"מ שאין עליה נדרים ונמצאו עליה נדרים 3) תצא שלא בכתובה ע"מ שאין בה מומין ונמצאו עליה מומין אינה מקודשת כנסה סתם ונמצאו עליה מומין תצא שלא בכתובה.

קידשה פי' אע"פ שהתנה עמה אנן סהדי דלא (קפידא אלא ממון) [קפיד אלא במאי] דקפדי אינשי וכ"ש בסיפא דלא קפיד אלא אמאן דקפדי אינשי והלכך אע"פ שהתנה עמה שאין עליה נדרים ר"ל כתובה ובעיא גיטא ור"י ז"ל כ' דבעיא גיטא ואין לה כתובה ואינו נ"ל דכיון דאמרינן דאע"ג דאתני לא אתני אלא על הני אפילו כתובה נמי יש לה והא' כרב אשי. איתמר קדושה על תנאי וכנסה סתם רב אמר צריכה ממנו גט ושמואל אמר א"צ הימנו גט שכל הבועל ע"ד תנאו הראשון הוא בועל

לא תימא. קסבר רב אחולי לתנאיה וכתובה בעי למיתב לה אם מגרשה: **אלא טעמא דרב.** לענין גט דקסבר אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ובעל לשם קידושין ואפי' ימצא עליה נדרים אבל לענין ממונא בתנאיה קאי שאם ימצא עליה נדרים תצא בלא כתובה: **קטנה.** יתומה: **שלא מיאנה.** בקטנותה: **והגדילה.** ובא עליה ואח"כ מיאנה ועמדה וניסת: **אין צריכה גט משני.** דכי גדלה בא עליה לשם קדושין דיודע הוא שאין קידושי קטנה כלום: **צריכה גט משני.** דכל הבועל על דעת קדושין הראשונים בועל. ואע"ג דמודה שמואל שאסורה לשני דמשנה שלמה היא (נדה דף נב.) דאין הכת ממאנת משהגיעה שתי שערות גט מיהא בעיא מייה דהא דאמרי רבנן גדולה לא ממאנת מדרבנן הוא ורב סבר דאורייתא היא משום דכי בעיל משתגדיל לשם קדושין בעיל: **דליכא תנאה.** והכל יודעין שאין במעשה קטנה כלום וגמר ובעל לשם קדושין: **דאיכא תנאה.** וסבר הוא שתקייים תנאה דהואיל ומינסבא ליה אין עליה נדר ולא מסיק אדעתיה לבעול לשם קידושין דאינו חפץ בשאר נדרנית: **בהא קאמר שמואל.** דכיון דאתני אתנאי סמיך דאינו חפץ בנדרנית: **מאי נאו קידשה כו'.** וסיפא אריש קאי וקאמר כתובה הוא דלא בעיא דלענין ממונא לא אחיל תנאי אבל גיטא בעיא לשם קדושין בעל דאי משתכח עלה נדרים לא תהא בעילתו זנות כרב: לא

לא תימא טעמא דרב כיון דכנסה סתם אחולי אחליה לתנאיה.

פי' בקונטרס ויהא לה כתובה וקשה לרבינו יצחק דא"כ מאי קאמר לא תימא פשיטא דלא מצי למימר הכי דהא תנן בהדיא במתני' כנסה סתם תצא בלא כתובה ונראה דלאו פירכא היא דהוה מצי לאוקומי מתניתין בשלא בעל והכא בבעל קאמר דאחולי אחיל לתנאיה ורבינו יצחק פי' לא תימא טעמא דרב כיון דכנסה אע"ג דלא בעל אחליה לתנאיה ותהא צריכה גט ומיהו כתובה ודאי לית לה כדתנן במתני' אלא טעמא דרב משום דאדם בועל בעילתו בעילת זנות ופליגא אעולא אמר רבי אלעזר דאמר לקמן דבבעל מודו כולי עלמא דצריכה גט ולא פליגי רב ושמואל אלא בשלא בעל וא"ת דהכא משמע דלשמואל אדם בועל בעילת זנות ויש תנאי בנשואין וקשה דביבמות בפרק ב"ש (דף קז. ושם) תנן ב"ש אומרים אין ממאנין אלא ארוסות ואמרינן בגמרא אמר רב יהודה אמר שמואל מאי טעמא דבית שמאי לפי שאין תנאי בנשואין ואי אמרת נשואה תמאן אתי למימר יש תנאי בנשואין אלמא סבר שמואל דאין תנאי בנשואין דבית הלל נמי לא פליגי אלא משום דסברי דליכא למיגזר דמידע ידעי דנשואי קטנה דרבנן נינהו אבל הא מודו דאין תנאי בנשואין וריב"ן מגיה התם אמר רב יהודה אמר רב ואומר ר"י שלא הועיל כלום לרבה דאמר לקמן דבטעות אשה אחת דברי הכל אינה צריכה גט אלמא לרב נמי יש תנאי בנשואין ועוד דהתם פריך נכנסה לחופה ולא נבעלה מאי איכא למימר ומשני לפי שאין תנאי בחופה ותירץ רבינו יצחק דאדיי לא הוה מפרש טעמא דב"ה משום דמידע ידעי כו' אלא משום דיש תנאי בנשואין וסוגיא דהתם כעולא אמר ר"א דאמר לקמן המקדש על תנאי ובעל דברי הכל צריכה היימנו גט דאין תנאי בנשואין ונראה דצריך להגיה אמר רב כריב"ן דאי גרסינן אמר שמואל תקשי ליה מנכנסה לחופה ולא נבעלה דלעולא אמר ר"א בלא בעל סבר שמואל דיש תנאי והא דאמר בשילהי האשה רבה (שם לה:) גבי פלוגתא דרב ושמואל דיבמה הרי היא כאשת איש דקאמר אדיי לחד לישנא דשמואל אדרבי יצחק נפחא קאי דמפרש מילתיה דר' יוסי משום דאין תנאי בנשואין לא משום דלא מהני תנאה קאמר אלא משום דאין רגילות שיהיו נשואין מתבטלין מחמת תנאי שהיה בקדושין דרגילות הוא או שידע וימנע מליבא או גמרי ומחלי ולא הדרי בשעת נשואין וכן צריך לפרש על כרחין הא דקאמר שמואל התם אינה כאשת איש דבקדושין איירי ובקדושין דכולי עלמא מודו דיש תנאי והרב רבינו חיים מפרש גם ההיא דב"ש בענין זה והכי פירש לפי שאין תנאי בנשואין פירוש אין רגילות שיתבטלו נשואין מחמת שום תנאי ואי אמרת נשואה תמאן אתי למימר יש תנאי בנשואין בתמיה פירוש וכי יעלה על לב אדם לומר שמחמת תנאי נתבטלו הא אין רגילות ומחמת קידושי קטנות נמי לא ידעי אלא יאמרו דאשת איש יולאה בלא גט ואם תאמר והיכי סלקא דעתין למימר דכנסה בלא בעל דאחולי אחליה לתנאיה וצריכה גט כיון דקידשה על תנאי שאין עליה נדרים והיו עליה נדרים אם כן אינה מקודשת ומה מועיל אפילו ימחול התנאי אח"כ אם לא יחזור ויקדשנה ומיהו אי חופה קונה (ג) ניחא ואפילו אח"ל דחופה אינה קונה מצינו למימר דבשעת קידושין היה דעתו לכך שאם יכניסנה לבסוף יהא מחול התנאי:

אלא טעמא דרב משום דאין אדם כו'. צריך לפרש שמחמת כך נתכוין לקדש בבעילה דאם נפרש דאין אדם בועל בעילתו בעילת זנות ולפיכך מחל התנאי וחלו קדושי כסף א"כ מאי פריך והא איפליגו בה חדא זימנא דהתם מקודשת לפי שבעל לשם קידושין והכא מקודשת מחמת קדושין הראשונים ונראה לרב אפילו קדשה על תנאי וכנסה על תנאי הואיל ובעל צריכה גט מדמקשה לרבה לקמן מההיא דהריני בועלך על מנת כו' משמע דאי הוו פליגי בטעות אשה אחת הוה ניחא ליה דפליגי בפלוגתא דרב ושמואל אע"פ שהתנה בשעת בעילה ולא עביד תנאי לסתור הקידושין אלא משום כתובה: **והא איפליגו בה חדא זימנא.** תימה והא תרווייהו צריכי דאי איתמר קמייתא הוה אמינא דהא דאמר רב צריכה גט דאשון ולא משני ושמואל אמר אינה צריכה גט דאשון אלא משני אי בשלא בעל הוה אמינא דהא דאמר רב צריכה גט דאשון ולא משני ושמואל אמר אינה צריכה גט דאשון אלא משני אי בהך בתרייתא לימא והגדילה ועמדה וניסת רב אמר אינה צריכה גט דאשון ושמואל אמר צריכה גט משני ואינה צריכה גט דאשון מן התורה אבל מדרבנן צריכה:

ושמואל אמר צריכה גט משני. והא דתנן ביבמות בפרק ב"ש (קט.) גבי מת בעלה של גדולה אמר רבן גמליאל אם מיאנה מיאנה ואם לאו תמתין עד שתגדיל ותלא (ד) משום אחות אשה ומפרש בגמרא דטעמא דרבן גמליאל דהוי ליה כמקדש אחות יבמה דנפטרה יבמה והלכה לה והוי זו שגדלה אלו ובעל כמו שקדשה ולשמואל בסתמא אינו בועל לשם קידושין ל"ל דהתם מפרש בהדיא שבעל לשם קידושין ועוד אומר ר"י דהתם כיון דיבמתו ואשתו שתיהן לפניו אפילו בסתמא בועל לשם קידושין כדי לדחות יבמתו ממנו דבאשתו ניחא ליה מיבמתו ואיסורא לא עביד דר"ג סבר אין זיקה ומיהו קשה דתקשי לשמואל מדרבנן דר"א (ה) כשהחזירה כשהיא קטנה וגדלה אלו דבסתמא בועל לשם קידושין וליכא לאוקמא כשפירש שבועל לשם קידושין דא"כ לא הוי פריך מינה מידי לקמן לרבה אלא על כרחין כשבועל סתם דלא מצינו לאוקמי כשפירש דאם כן היינו החזירה כשהיא גדולה ואומר ר"י דשמואל סבר ליה כר"ש בן יהודה דאמר לקמן אם בעלו לא קנו אי נמי כרבי ישמעאל דאמר לקמן (דף עד.) שמואל משום ר' ישמעאל והיא לא נתפשה כו'. [וע' תוס' יבמות קי. ד"ה קסבר]: **בההיא** קאמר רב דליכא תנאה. ביבמות בפרק ב"ש (דף קי. ושם) מצריך להו איפכא והכי איתא התם דאי איתמר בהא בההיא קאמר רב משום דאיכא תנאה וכיון דבעל אחולי אחליה לתנאיה פירוש משום דאין אדם בועל בעילתו בעילת זנות אית לן למימר דאחליה לתנאיה והיה בדעתו שיחולו קידושי כסף אבל בהא דליכא בעילת זנות שהרי יש שם קידושין דרבנן אימא מודה לשמואל ואין לתמוה על מה שלשם סברא הפוכה דאליבא דר"א דאמר לקמן (דף עד:) המקדש על תנאי ובעל דברי הכל צריכה היימנו גט אית לן למימר סברא דהתם דלא"ג דמודה שמואל דאין אדם בועל כו' והוי קידושין (ד) דרבנן אפילו הכי פליג אדרב בקטנה שלא מיאנה והיינו משום דלא שייך התם בעילת זנות הואיל ואיכא קידושין דרבנן (ה):

ותיובתא דשמואל. ואף על גב דכרבי ישמעאל רביה סבירא ליה מכל מקום אין לו להניח סתם דמתניתין משום ר' ישמעאל: אדם

לא תימא טעמיה דרב כיון שכנסה סתם אחולי אחליה לתנאיה אלא טעמא דרב לפי (ו) שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות הא פליגי בה חדא זימנא (ז) דאתמר קטנה שלא מיאנה והגדילה עמדה ונישאת רב אמר אין צריכה גט משני ושמואל אמר (א) צריכה גט משני צריכא דאי אתמר בההיא בההיא קאמר רב משום דליכא תנאה אבל בהא דאיכא תנאה אימא מודי ליה לשמואל ואי אתמר בהא בהא קאמר שמואל אבל בהך אימא מודי ליה לרב צריכא תנן כנסה סתם ונמצאו עליה נדרים תצא שלא בכתובה כתובה הוא דלא בעיא הא גיטא בעיא מאי לאו קידשה על תנאי וכנסה סתם תיובתא דשמואל לא

מסורת הש"ס

(ו) [יבמות קו. גיטין פט.:], (ז) יבמות קנ.; (ג) [קדושין ה.], (ד) רש"ל ומהרש"ל לא גרסו דרבנן וכ"ה בנ"י כ"י, (ה) [וע' תוס' יבמות קי. ד"ה בההיא],

הגהות הב"ח

(ו) תוס' ד"ה ושמואל וכו' ותנא הלזו משום אחות: (ז) בא"ד מדרבנן דר"ל דקאמרי כשהחזירה:

מוסף רש"י

דאי אתמר בההיא. גבי קטנה שלא מיאנה, בההיא קאמר רב, דאסיק אדעתיה לבעול לשם קדושין משגדלה, משום דליכא תנאה. אין פסול קדושין הראשונים משום תנאי אלא משום קטנות, ואדם יודע שאין קידושין הראשונים כלום וחזר ובעל לשם קידושין, אבל בהא דאיכא תנאה אימא מודה ליה לשמואל. ואדעתא דתנאי בעיל, כסבור שאין עליה נדרים וקיימא תנאי שביניהן (יבמות קי.).

עין משפט נר מצוה

לא א מיי' פי"ל מהל' גירושין הל"ו סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קנה סעי' כא:

תוספות רי"ד

אמר אביי לא תימא טעמא דרב כיון שכנסה סתם אחולי אחליה לתנאיה פי' ואפי' כתובה יש לה אלא טעמא דרב שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות פי' ואחולי [אחליה] לתנאיה גבי קידושין אבל גבי כתובה לא אלא יוצאה שלא בכתובה ואע"ג דלא אתני בהדה אלא קדשה סתם וכנסה סתם כדכתיבנא לעיל (ד' עא) בהאשה שנדרה בנזיר שהיה אומר תנא קמא יוציא בלא כתובה משום דאמר אי אפשי באשה נדרנית ואפילו ר"י לא פליג אלא משום שהיה לו להפר ולא הפר והוא נתן אצבע בין שיניה אבל כשימצאו לה נדרים שאין יכול להפר מודים דתצא שלא בכתובה מפני שיכול לומר אי אפשי באשה נדרנית. והא איפליגו בה חדא זימנא דאתמר קטנה שלא מיאנה והגדילה פי' ונבעלה אחר שהגדילה ועמדה ונשאת רב אמר א"צ גט משני ושמואל אמר צריכה גט משני פי' רב סבר אדם יודע שאין קדושי קטנה כלום וגמר ובעל לשם קידושין שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ושמואל אמר צריכה גט משני פי' שכל הבועל מסתמא על דעת קדושין הראשונים הוא בועל. צריכא דאי איתמר בהא בהא קאמר רב משום דליכא תנאה אבל בהא דאיכא תנאה אימא מודה ליה לשמואל צריכא ואי איתמר בהא בהא קאמר שמואל אבל בהך אימא מודה ליה לרב צריכא וקי"ל הלכה כרב באיסורי (פי' הרב אם קדשה סתם בלא תנאי ונמצא עליה נדרים ולא כנסה א"נ כנסה ולא הספיק לבעול כגון שפירסה נדה הרי זו צריכה גט מדבריהם שלא יאמרו אשת איש יוצאה בלא גט וכל הדין שפרשנו לגבי נדרים כך נתפרש לענין מומין שאלו שתי בבות פתרון אחד להם לכל דבר אלא שבנדרים חלקנו דדוקא בג' נדרים הוי טעות אבל שאר נדרים לא אבל לגבי מומין אין לחלק ביניהם. דבין במומין גדולים ובין במומין קטנים הוי מקח טעות); כנסה סתם וכו'. כתובה הוא דלית לה הא גיטא בעיא מאי לאו קדשה על תנאי וכנסה סתם פי' דסיפא אריש קאי וקשיא לשמואל:

לב א מיי' פ"ד מהל' אישות הל' כ סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לח סעי' ט:

לג ב ג מיי' פ"ז שם הל' ח סמג שם טוש"ע שם סי' לח סעי' ח:

לד ד ה מיי' פ"ז מהל' יבום וחליצה הל' יג סמג עשין נח טוש"ע שם סי' קנג סעי' טז:

תוספות רי"ד

לא קדשה סתם וכנסה סתם פי' וסיפא לאו אוישא קאי. ומ"ש כתובה דלא דאמר אי אפשי באשה נדרנית גט נמי לא בעי. אמר רבה גט מדבריהם וכן אר"ח. (רב) [רבא] אמר תנא ספוקי מספקא ליה גבי ממונא לקולא גבי איסורא לחומרא:

אדם יודע שאין קידושין כו'. הך לריכותא הו"מ למימר לעיל כי פריך והא איפליגו בה חדא זימנא: **והא הכא דבטעות אשה אחת דמי כו'**. תימה לר"י כיון דמדמי קידושי קטנה לטעות א"כ תקשי ליה נמי ברייתא דלעיל דוכן קטן שקידש דפליגי אע"ג דהוי בטעות אשה אחת וי"ל דקטן שקידש ניחא ליה כיון דאין קידושי קטן כלום אפי' מדרבנן בועל לשם קדושין אבל קידושי קטנה דרבנן דמי טפי לקידושין בתנאי אבל תימה לפי מאי שאינו יודע עתה שוס חילוק בין קידש על תנאי לקידושי קטנה תקשי ליה דרב אדרב דאמר לעיל גבי קטנה שלא מיאנה דבעל לשם קידושין אף על גב דהוי בטעות אשה אחת ושמא לא שמיע ליה ההוא פלוגתא דקטנה שלא מיאנה: אלמא

לא קידשה סתם וכנסה סתם אבל קידשה על תנאי וכנסה סתם הכי נמי דלא בעיא גיטא אדתני המקדש את האשה על מנת שאין עליה נדרים ונמצאו עליה נדרים אינה מקודשת ליתני כנסה סתם ונמצאו עליה נדרים אינה מקודשת וכל שכן הא הכי נמי קאמר המקדש את האשה על מנת שאין עליה נדרים וכנסה סתם ונמצאו עליה נדרים אינה מקודשת קידשה סתם וכנסה סתם תצא שלא בכתובה כתובה הוא דלא בעיא הא גיטא בעיא ומאי שנא כתובה דלא בעיא דאמר אי אפשי באשה נדרנית אי הכי גט נמי לא תיבעי אמר רבה צריכה גט מדבריהם וכן אמר רב חסדא צריכה גט מדבריהם רבא אמר תנא ספוקי מספקא ליה גבי [ו]ממונא לקולא גבי איסורא לחומרא אמר רבה מחלוקת בטעות שתי נשים אבל בטעות אשה אחת דברי הכל אין צריכה הימנו גט אמר [ז](ליה) אביי והא מתניתין דטעות אשה אחת היא וקמותבינן תיובתא מיניה אלא [ח][אי אתמר הכי אתמר] אמר רבה מחלוקת בטעות אשה אחת כעין שתי נשים אבל בטעות אשה אחת גרידתא דברי הכל אינה צריכה הימנו גט איתיביה אביי [ט]קידשה בטעות [י]ופחות משוה פרוטה וכן קטן שקידש אע"פ ששלח סבלונות לאחר מיכן אינה מקודשת שמחמת קדושין הראשונים שלח ואם בעלו לא קנו ר' שמעון בן יהודה משום ר' ישמעאל אמר אם בעלו לא קנו והא הכא דטעות אשה אחת היא ופליגי מאי לאו טעות נדרים לא טעות פחות משוה פרוטה פחות משוה פרוטה בהדיא קתני לה קידשה בטעות ופחות משוה פרוטה פרושי קא מפרש קידשה בטעות כיצד כגון שקידשה בפחות משוה פרוטה במאי קא מיפלגי מר סבר אדם יודע [כ]שאין קדושין תופסין בפחות משוה פרוטה וגמר ובעל לשם קדושין ומר סבר אין אדם יודע שאין קדושין תופסין בפחות משוה פרוטה וכי קא בעל אדעתא דקדושין הראשונים בעל איתיביה [כא]הריני בועליך על מנת שירצה אבא אע"פ שלא רצה האב מקודשת ר' שמעון בן יהודה אומר משום ר"ש [כב]רצה האב מקודשת לא רצה האב אינה מקודשת והא הכא דכי טעות אשה אחת דמי ופליגי התם בהא קמיפלגי מ"ס על מנת שירצה האב ע"מ שישתוק האב והא שתיק ליה ומ"ס [כג]ע"מ שיאמר אבא הן והא לא אמר אבא הן איתיביה [כד]מודים חכמים לרבי אליעזר [כה]בקטנה שהשיאה אביה ונתגרשה והיא יתומה בחיי האב והחזירה שחולצת ולא מתיבמת מפני שגירושיה גירושין גמורין ואין חזרתה חזרה גמורה [כו]במה דברים אמורים שגירשה כשהיא קטנה והחזירה כשהיא קטנה אבל גירשה כשהיא קטנה והחזירה כשהיא גדולה או שהחזירה כשהיא קטנה וגדלה אצלו ומת או חולצת או מתיבמת משום

לא קידשה סתם וכנסה סתם הכי נמי דלא בעיא גיטא אדתני המקדש את האשה על מנת שאין עליה נדרים ונמצאו עליה נדרים אינה מקודשת ליתני כנסה סתם ונמצאו עליה נדרים אינה מקודשת וכל שכן הא הכי נמי קאמר המקדש את האשה על מנת שאין עליה נדרים וכנסה סתם ונמצאו עליה נדרים אינה מקודשת קידשה סתם וכנסה סתם תצא שלא בכתובה כתובה הוא דלא בעיא הא גיטא בעיא ומאי שנא כתובה דלא בעיא דאמר אי אפשי באשה נדרנית אי הכי גט נמי לא תיבעי אמר רבה צריכה גט מדבריהם וכן אמר רב חסדא צריכה גט מדבריהם רבא אמר תנא ספוקי מספקא ליה גבי [ו]ממונא לקולא גבי איסורא לחומרא אמר רבה מחלוקת בטעות שתי נשים אבל בטעות אשה אחת דברי הכל אין צריכה הימנו גט אמר [ז](ליה) אביי והא מתניתין דטעות אשה אחת היא וקמותבינן תיובתא מיניה אלא [ח][אי אתמר הכי אתמר] אמר רבה מחלוקת בטעות אשה אחת כעין שתי נשים אבל בטעות אשה אחת גרידתא דברי הכל אינה צריכה הימנו גט איתיביה אביי [ט]קידשה בטעות [י]ופחות משוה פרוטה וכן קטן שקידש אע"פ ששלח סבלונות לאחר מיכן אינה מקודשת שמחמת קדושין הראשונים שלח ואם בעלו לא קנו ר' שמעון בן יהודה משום ר' ישמעאל אמר אם בעלו לא קנו והא הכא דטעות אשה אחת היא ופליגי מאי לאו טעות נדרים לא טעות פחות משוה פרוטה פחות משוה פרוטה בהדיא קתני לה קידשה בטעות ופחות משוה פרוטה פרושי קא מפרש קידשה בטעות כיצד כגון שקידשה בפחות משוה פרוטה במאי קא מיפלגי מר סבר אדם יודע [כ]שאין קדושין תופסין בפחות משוה פרוטה וגמר ובעל לשם קדושין ומר סבר אין אדם יודע שאין קדושין תופסין בפחות משוה פרוטה וכי קא בעל אדעתא דקדושין הראשונים בעל איתיביה [כא]הריני בועליך על מנת שירצה אבא אע"פ שלא רצה האב מקודשת ר' שמעון בן יהודה אומר משום ר"ש [כב]רצה האב מקודשת לא רצה האב אינה מקודשת והא הכא דכי טעות אשה אחת דמי ופליגי התם בהא קמיפלגי מ"ס על מנת שירצה האב ע"מ שישתוק האב והא שתיק ליה ומ"ס [כג]ע"מ שיאמר אבא הן והא לא אמר אבא הן איתיביה [כד]מודים חכמים לרבי אליעזר [כה]בקטנה שהשיאה אביה ונתגרשה והיא יתומה בחיי האב והחזירה שחולצת ולא מתיבמת מפני שגירושיה גירושין גמורין ואין חזרתה חזרה גמורה [כו]במה דברים אמורים שגירשה כשהיא קטנה והחזירה כשהיא קטנה אבל גירשה כשהיא קטנה והחזירה כשהיא גדולה או שהחזירה כשהיא קטנה וגדלה אצלו ומת או חולצת או מתיבמת משום

[כב]שכנסה ע"י קדושין הראשונים דברי הכל כו' וכי אותבינן לעיל ממתני' הכי אותבינן מאי לאו קידשה על תנאי וכנסה סתם משגירשה דבלא גירשה ליכא למאן דאמר והיכא דגירשה מיהא קתני כתובה לא בעיא הא גיטא בעיא. ואני שמעתי טעות אשה אחת כעין ב' נשים כגון שקדש רחל על תנאי ואח"כ נתכוין לכנוס לאה וכנסה סתם ונמצאת רחל וקשיא לי נהי נמי דנתכוין לבעול לשם קידושין הא לאו לרחל איכוין ואמאי צריכה גט: **קידשה בטעות**. קס"ד טעות נדרים כדמפרש ואזיל: **קטן**. אין קדושיו כלום דלאו בר קיחה הוא כי יקח איש כתיב [דברים כב]: **אע"פ ששלח סבלונות**. אכולה קאי: **סבלונות**. מגדנות שהחתן שולח לארוסתו: **אינה מקודשת**. ואע"פ ששלח משהגדיל ולא אמרי' ניהוי סבלונות קידושין לפי שמחמת קידושין הראשונים שלח לשם סבלונות ולא לשם קידושין: **מאי לאו טעות נדרים**. שהתנה עמה על מנת שאין עליה נדרים והטעתו שהיו עליה נדרים וכן לגומרין ולכל תנאי שיתנה וקאמר ת"ק אם בעלו קנו אלמא איכא למ"ד אפילו בתנאי לא בעיל אינש אדעתא דתנאה דמסיק אדעתיה דלמא לא מיקיים והויא בעילת זנות: **לא טעות פחות משוה פרוטה**. דטעה בקדושין דסבר שמקדשין בכך ועלה קאמר אם בעלו קנו דאדם יודע שאין קדושין בפחות משוה פרוטה וגמר ובעל לשם קדושין אבל בטעות תנאי לא מסיק אדעתיה לבעול לשם קדושין שסומך עליה אם לא שתנאה קיים לא היתה ניסת לי לחופה: **במאי קמיפלגי**. לדידך דאמרת דלאו בתנאה פליגי במאי פליגי גבי פחות משוה פרוטה מאי טעמא דר"ש: בכולהו גרסינן **והא הכא דטעות אשה אחת היא: והא הכא דכי טעות אשה אחת דמי**. דזו שהטעתו היא שהתנה עמו ולא גרשה בינתיים ואיכא למ"ד מקודשת וטעמא מאי לפי שאין אדם עושה בעילתו זנות וגמר ובעל בלא שום תנאי: **מודים חכמים לרבי אליעזר**. ביבמות תנן (א) המגרש את האשה והחזירה ומת מותרת ליבם ור"א אוסר והתם [קט.] מפרש טעמא דר"א דגזר משום יתומה בחיי האב והיא המפורשת כאן שהודו לו חכמים בה: **וגתגרשה**. וקבל אביה גיטה: **והיא יתומה בחיי האב**. אף בחיי אביה היא כיתומה לפי שילאה מרשותו מנשואין הראשונים ושוב אין לו זכות בה לקבל קידושיה: **והחזירה**. בקטנותה ומעשה קטנה אינו כלום: **שגירושיה גירושין גמורים**. ונאסרה עליו איסור כרת ממתת גרושת אחיו שהתורה אמרה [ויקרא יח] ערות [אשת] אחיך וגו': **ואין חזרתה גמורה**. לחזור ולהיות אשת אחיו במקום מצוה להתייבם: **או חולצת או מתייבמת**. שחזרתה חזרה גמורה להיות אשת אח:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מודים וכו' תנן המגרש נ"ב בפ' ב"ש דף קח ע"ב. ע"ש דלא גרס לגבי יתומה בחיי האב שחולצת וכו':

מוסף רש"י

גבי ממונא לקולא. והמוציא מחבירו ידו על התחתונה (גיטין סג:). הריני בועליך. לשם קידושין, דאשה נקנית בביאה, על מנת שירצה אבא אע"פ שלא רצה האב מקודשת. דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות וגמר בלבו לקידושין גמורים ואפילו לא ירצה אביו (גיטין כה:). **לא רצה האב** אינה מקודשת. דלא בעל אלא על תנאי ולא נתקיים (שם כו.). **במה דברים אמורים.** דמכמים מודים, שגירשה כשהיא קטנה. וקיבל אביה גיטה, והחזירה כשהיא קטנה. דאין כח לא לאביה ולא לה לקדשה, ומת כשהיא קטנה, דלא בעלה משגדלה דתהוי ביאה משגדלה קידושין (יבמות קט.). **וגדלה אצלו.** אמריגן סתם ביאה לאשויה משגדלה קידושין הן (שם).

מסורת הש"ס

(ו) [גיטין סג: נדרים נג. ב"ב נז: חולין קלד. נדה כה.]. (ז) רש"ל מ"ז, (ח) גי' רש"ל, (ד) [תוספפתא דקדושין פ"ד], (ט) [קדושין נ:], (י) גיטין כה:, (יא) יבמות קט.,

משום רבי אליעזר אמרו חולצת ולא מתייבמת. אף בשהחזירה כשהיא גדולה פליג ואף במגרש גדולה והחזירה וטעמיה משום דגזור דה משום יתומה בחיי האב: **והא הכא.** גבי החזירה כשהיא קטנה וגדלה אגלו: **דטעות אשה אחת היא.** טעות קידושי קטנה:

ופליגי. דקאמרי רבנן מתייבמת אלמא כי בעל משגדלה נשם קדושין בעל וקס"ד הוא הדין לטעות גדרים: **ה"ג האיש היינו טעמא אדם יודע שאין קידושי קטנה לוסר אבל קדשה על תנאי ובעל דעתיה אתנאה.** ולא גרסינן בהא קמיפלגי דהא ר' אליעזר במגרש את הגדולה נמי אמר דכי החזירה אסורה לייבם דטעמא לאו משום קדושי טעות הוא. ומאן דגרים לה מפרש דהאי משום ר' אליעזר אמרו דברייתא אהחזירה כשהיא קטנה וגדלה אגלו הוא דפליג ולית ליה לתנא דברייתא אליבא דר' אליעזר הא דתנא דמתניתין דיבמות (קט.) דאמר דבמגרש גדולה והחזירה נמי אסר רבי אליעזר: **אמר נמי.** כרבה דאמר בטעות אשה אחת גרידתא אין צריכה היימנו גט: **שנאכוין הוא.** לחליצה: **ע"מ שאתן כו'.** ואע"ג דלא יהבה כשרה: **שפיר קאמרת.** בתמיה. דטעמא דהכא לאו משום דאחליצה לתנאיה הוא אלא משום דמעיקרא לאו תנאה הוא: **כל תנאי מהיכן גמרינן מתנאי בני גד ובני ראובן.** דאם יעברו ונתתם ואם לא יעברו ונאחזו בתוככם (במדבר לב): **דאפשר לקיומיה.** למעשה של תנאי דהיינו ונתתם: **על ידי שליח.** כי התם שהרי משה לוה ליהושע לתת להם את הארץ שהיה שלוחו של משה ונתנה להם אבל חליצה אי אפשר לקיימה על ידי שליח אין יכול לומר לשלוחו אם תתן לך פלונית מאתים זוז חלוץ לה הלכך לאו תנאה הוא לבטל החליצה: **והא ניחא.** הבועל נשם קידושין: **וקא הוי תנאיה תנאה.** דאמרינן לעילה הריני בועלך על מנת כו': **דאיתקוש הויות.** והיתה לאיש אחר (דברים כד) כל הויות קידושין במשמע כסף ושטר ובאיתה כי היכי דמהני תנאי בקידושי כסף ושטר דאפשר לקיומיה על ידי שליח מהני נמי בביאה: **במלוה.** שמחל לה מלוה שחייבת לו ואמרינן בקידושין (דף ו:) דאינה מקודשת דמשום דמשעה שלוותה ניתנה להנאתה וברשותה קיימא והשתא לאו מידי יהיב לה: **צריכה היימנו גט.** ואפילו הטעתו בתנאי דאין אדם עושה בעילתו זנות[1]: רבי אמי פליג אדרבי אליעזר ואמר המקדש בפחות משוה פרוטה ובעל הוא לצריכה גט אבל המקדש במלוה או על תנאי ובעל אינה צריכה היימנו גט. מאי טעמא בהא הוא דלא טעי להיות סבור שפחות משוה פרוטה יהיו קידושין הילכך גמר ובעל נשם קידושין: **אבל בהנך טעי.** כסבור יודעת היא שאין עליה גרדים לכך היא נשאת וכי בעיל אדעתא דקידושי קמאי בעיל ולא נשם קידושין. במלוה לאו הכל בקיאין בהלכות קידושין:

הלכה

אליעזר דברי הכל צריכה גט דדברי הכל משמע דליכא מאן דפליג דכי האי גוונא פריך לעיל הש"ס אדרבה ויש לומר דלעיל ודאי פריך משום דידע אדיי דמסברת עצמו היה רבה אומר כן ולא מקבלה אבל הכא רבי אליעזר אומר כן מקבלה דבבעל מודה שמואל וסבירא להו לרב ושמואל כמאן דאמר קנו ואם תאמר לרב תיקשי למאן דאמר לא קנו ואפילו למאן דאמר קנו שמא לא סבר כרב ודוקא בבעלו קנו משום דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ויש לומר דאפילו מאן דאמר לא קנו מני סבר כרב בקידש על תנאי משום דאחולי אחליה לתנאיה וחיילי קידושי כסף אבל הכא לא מני למיהוי קידושין על ידי מחילה וקדשה בטעות היינו טעות דפחות משוה פרוטה ובהא לא אמרינן דבעל נשם קידושין ובהך סברא מצריך הש"ס לפלוגתייהו דרב ושמואל בפרק בית שמאי (יבמות קי. ושם) ואין להקשות לרבי אליעזר דאמר דבבעל מודה שמואל היכי מותבינן לעיל מהתניתין לשמואל דאותבוה משום דמתניתין משמע כנסה סתם בלא בעל:

ממאנת

אלמא כיון דעבד מעשה אחולי אחליה כו'. תימה לר"י דמאי קס"ד דהאי מקשה וכי ס"ד שלא יועיל שום תנאי לבטל שום מכר וקנין וי"ל דס"ד שצריך להזכיר תנאי בשעת גמר הקנין או המכר: **תנאי דאפשר לקיומיה ע"י שליח כו'.** ומ"ת ומה סברא יש כאן דלא גמרינן מהתם אלא לענין מה שהוא סברא דהא לא ילפינן מהתם דלא מהני תנאי אלא בנתינת קרקע וי"ל דהיינו[1] טעמא דהואיל והמעשה כל כך בידו שיכול לקיימו ע"י שליח סברא הוא שיהא כמו כן בידו לשוויי ביה תנאה אבל חליצה שאין בידו לקיימה ע"י שליח לא הוי בידו נמי למירמי ביה תנאה ואפילו לא יתקיים התנאי יהיה המעשה קיים ומשום הך סברא מודו כ"ע דבענין שאפשר לקיימו ע"י שליח דומיא דבני גד ובני ראובן אבל לענין תנאי כפול ולענין תנאי ומעשה בב' דברים משמע במי שאחזו (גיטין עה.) דדוקא רבי מאיר אית ליה ולא רבנן דלענין זה אין סברא כל כך ללמוד משם להכי פליגי עליה והשתא משמע דאין תנאי בחליצה לכולי עלמא וכן בפרק מצות חליצה (יבמות קו.) וקשה דבפרק רבן גמליאל (שם נג. ושם) מסיק רבינא לכ"ע יש תנאי בחליצה וזהו תימה דפליג רבינא אכולה תלמודא דפשיטא לן דאין תנאי בחליצה ואומר רבינו תם ורבינו יצחק דהא דמסיק רבינא התם דלכ"ע יש תנאי בחליצה לאו לומר שלא תהא מותרת לשוק בהך חליצה דודאי מותרת לשוק לכ"ע אלא לומר דלהכי אהני תנאה דאכתי איכא עלה זיקת יבמין לענין דכי אמר לה התקדשי לי בזיקת יבמין דצריכה גט מדרבנן דלא אתי חליצה כיון דהויא על תנאי ומפקע לזיקה לגמרי וכן צריך לחלק לרב אשי דאמר התם דכ"ע חליצה פסולה אינה פוטרת ובמתני' דהתם קתני בהדיא דפוטרת דקתני דנתן גט וחלץ אין לאחר חליצה כלום אלא מתני' איירי לענין זיקת יבמין כדפרישית ועוד אי להתירה לשוק איירי נמי התם אדמיפלגי רבי ורבנן בהחולץ ליבמתו וקידשה נשם יבמות אי צריכה גט ליפלגו בלהתירה לשוק הואיל ותלי נמי בהכי:

המקדש במלוה. פי' בקונט' שמחל לה המלוה שהיתה חייבת לו ולפירושו צריך לחלק בין מקדש במחילת מלוה למקדש בהנאת מחילת מלוה דמקודשת כדאמרינן בפ"ק דקדושין (דף ו:) ולרבינו יצחק אין נראה דשמא אין לחלק והכא יש לפרש דמיירי כגון דאמר לה התקדשי לי במעות מלוה שאת חייבת לי דהתם ודאי אינה מקודשת: **דברי** הכל צריכה היימנו גט. ולא פליגי רב ושמואל אלא בכנסה ולא בעל ופליג אדאביי אע"ג דגבי קטנה שלא מיאנה קאמר שמואל[2] דאינה צריכה גט ממנו התם ליכא בעילת זנות אפילו לא יבעל נשם קידושין דהא איכא קידושין דרבנן ואם תאמר והא פליגי תנאי לעיל בבעל אי קנו אי לא קנו בפחות משוה פרוטה א"כ היכי קאמר רבי אליעזר דברי הכל צריכה גט דדברי הכל משמע דליכא מאן דפליג דכי האי גוונא פריך לעיל הש"ס אדרבה ויש לומר דלעיל ודאי פריך משום דידע אדיי דמסברת עצמו היה רבה אומר כן ולא מקבלה אבל הכא רבי אליעזר אומר כן מקבלה דבבעל מודה שמואל וסבירא להו לרב ושמואל כמאן דאמר קנו ואם תאמר לרב תיקשי למאן דאמר לא קנו ואפילו למאן דאמר קנו שמא לא סבר כרב ודוקא בבעלו קנו משום דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ויש לומר דאפילו מאן דאמר לא קנו מני סבר כרב בקידש על תנאי משום דאחולי אחליה לתנאיה וחיילי קידושי כסף אבל הכא לא מני למיהוי קידושין על ידי מחילה וקדשה בטעות היינו טעות דפחות משוה פרוטה ובהא לא אמרינן דבעל נשם קידושין ובהך סברא מצריך הש"ס לפלוגתייהו דרב ושמואל בפרק בית שמאי (יבמות קי. ושם) ואין להקשות לרבי אליעזר דאמר דבבעל מודה שמואל היכי מותבינן לעיל מהתניתין לשמואל דאותבוה משום דמתניתין משמע כנסה סתם בלא בעל:

ממאנת

מסורת הש"ס

[1] [רש"ל], ב) יבמות קו. [תוספתא יבמות פי"ב], ג) [לעיל מו: קדושין ט:], ד) לעיל נא: יבמות ו: ק: נדה נב., ה) [לף עג:], ו) [לעיל עג.], ז) [וגגיטין עה. ד"ה לאפוקי וכו' תילגו התוס' בסגנון אחר], ח) דלריכה גט משני כל"ל נ"י כ"י ומהרש"ל,

תורה אור השלם

1. וְשָׁבַב אִישׁ אֹתָהּ שִׁכְבַת זָרַע וְנֶעְלַם מֵעֵינֵי אִישָׁהּ וְנִסְתְּרָה וְהִיא נִטְמָאָה וְעֵד אֵין בָּהּ וְהִוא לֹא נִתְפָּשָׂה:

במדבר ה יג

מוסף רש"י

חלוץ לה על מנת שתתן לך מאתים זוז. ואע"ג דלא יהבא ליה מלאתה כשירה, כדמפורש דכל תנאי מנני גד ובני ראובן גמרינן, תנאה שאפשר להתנות (ל"ל לעשות) על ידי שליח, שעשה את יהושע שליח לתת להם את ארץ הגלעד, הוי תנאיה תנאה, וכל תנאי דלא אפשר לעשות על ידי שליח, כגון חליצה, אין תנאי מועיל בה, וחזו טעמו של דבר (יבמות קו.). **והיא לא נתפשה אסורה.** והיא מיעוטא הוא, והכי דרש היא אשה שמתה שקידושיה גמורין היא דכי לא נתנסה אסורה לבעלה (נדה נב. וכעי"ז יבמות ק: ולעיל נא:). **ויש לך אחרת שאף על פי שלא נתפשה מותרת.** שאפילו זנתה שלא בחופה מותרת לבעל ולבועל (נדה נב. וכעי"ז יבמות שם ולעיל שם). **שקידושיה קידושי טעות.** על תנאי ולא נתקיים התנאי, אם זינתה מתחיו מותרת לו, לפי שאינה אשתו, אלא פנויה בעולמה היא (לעיל נא:) כגון על מנת שאני כהן והכי הוא ישראל, וכגון קטנה שאין מעשיה כלום ואמה נמי אין בידה לקדשה (נדה נב.).

עין משפט נר מצוה

לה א מיי' פ"ד מהל' יבום הל' טו סמג עשין לב טוש"ע אה"ע סי' קסט סעי' מד:

לו ב מיי' שם הל' כד טוש"ע שם סעי' ג:

לז ג מיי' פ"ז מהל' אישות הל' כג סמג עשין מח טוש"ע שם סי' כח סעי' טז:

לח ד מיי' וסמג שם טוש"ע שם סי' לח סעי' לה:

לט ה מיי' וסמג שם טוש"ע שם סי' לח סעיף ט וסי' כח סעי' טז בהג"ה:

תוספות רי"ד

א"ר כהנא משמיה דעולא המקדש על תנאי ובעל צריכה גט ממנו פי' שמחל תנאו בשביל שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ולאפוקי מהאי תנא דאר"י אמר שמואל משום ר"י והיא לא נתפשה אסורה הא נתפשה מותרת ויש לך אחרת שאע"פ שלא נתפשה מותרת ואיזו זו שקידושיה קידושי טעות שאפי' בנה מורכב על כתיפה ממאנת והולכת לה והל' כרב כהנא דקאי כרב: על מנת שאין בה מומין וכו'. אי קשיא טעמא דאתני בהדה הוא דלא הוי קידושין הא סתמא הוי קידושין ול"א דהוו קידושי טעות ולעיל בפ' אע"פ אמרנו ארוסה אינה אוכלת בתרומה משום סמפון דילמא אי משתכח בה מומין הוי מקח טעות ולא הוי קידושין י"ל דודאי בשאר מומין כגון הני דתנן שכל המומין הפוסלין בכהנים פוסלין בנשים אי אתני עלייהו הוא דלא הוי קדושי אבל מסתמא הוי קידושי אבל במומי המכוערין כגון ריח הפה וריח החוטם או מכות שבגופה אפי' מסתמא הוי מקח טעות ועליהו אמרי' חיישינן משום סימפון. (הרב פי' שאין לחלק בין מומין למומין בענין זה אלא כך תי' קשיא זו מאי דאמרי' הכא במתני' טעמא דאתני

ממאנת והולכת לה. תימה דברים יבמות (דף ב: וסס) תנן ומי אתה מוצא בחמותו וסס חמותו כו׳ לו שמיצנו ואמאי והא משכחת לה בקידשה על תנאי ולא בעל דאפי׳ רב מודה לגבי דאינה צריכה גט וי״ל דאפילו מיאון אינה צריכה אבל קשה דמשכחת לה בקידש על תנאי ובעל לשמואל דאמר משום ר׳ ישמעאל דאמר הכא דממאנת ויש לומר לשמואל ולרבי ישמעאל נמי צרתה מותרת אפילו אם לא מיאנה זאת שהיא ערוה כשלא נודע לה הטעות והא דקאמר ממאנת והולכת לה היינו שאם נודע לה הטעות יש לה לממן דאם לא מיאנה ועמדה אצלו מחלה התנאי אי נמי ממאנת לו דוקא אלא אפילו בלא מיאון אינה כלל אשתו ואפי׳ נודע לה הטעות וריב״ן תירץ ביבמות דרבי ישמעאל איירי בקידושי טעות אבל בקידושי קטנות מודה דאינה ממאנת ומתני׳ דיבמות לא מיירי אלא בקידושי קטנות וקשה דבפרק בא סימן (נדה נב. וסס) משמע בהדיא דבקידושי קטנות נמי איירי רבי ישמעאל דאמר מבדוהי דרב כהנא סבור למיעבד עובדא כרבי יהודה ואף ע״ג דנבעלה דאמר עד שירבה השחור על הלבן אמר להם רב כהנא לא כך היה מעשה בבתו של רבי ישמעאל שבאת למלון בבית המדרש ובנה מורכב על כתיפה ואותו היום הוזכרו דבריו של רבי ישמעאל בבית המדרש ורבתה בכייה בבית המדרש ואמרו דבר שאמר אותו לדיק יכשל בו זרעו וליכא למימר דלאו דוקא דבר שאמר אותו לדיק אלא כעין אותו דבר שאמר אותו לדיק דהא מסיק התם נמנו וגמרו עד מתי הבא ממאנת עד שתביא שתי שערות ומאי נמנו וגמרו שייך כאן כיון דרבי ישמעאל מודה בקידושי קטנות שאין יכולה למאן ופשיטא שבתו לא היתה יכולה למאן ועל מה היו עומדין למנין דאפילו רבי יהודה דאמר עד שירבה השחור מודה דכשבנה מורכב על כתיפה דאין יכולה למאן דהא אמרינן התם דמודה רבי יהודה כשנבעלה ומיהו יש לומר דמתני׳ בפרק קמא דיבמות (דף ב:) דלא כרבי ישמעאל אף על גב דאמרינן התם דבפלוגתא לא קמיירי היינו אמנינא דט״ו נשים ושמואל לא סבר כר׳ ישמעאל אלא בקידושי טעות דוקא ולהכי לא פריך ליה ממתני׳ דיבמות ולא מסתם מתניתי׳ דנדה דתנן עד מתי הבא ממאנת עד שתביא שתי שערות ובהדיא אית ליה לשמואל במי שמת (ב״ב קנו. וסס) דבודקין למיאונין לאפוקי מדרבי יהודה דאמר עד שירבה השחור ובשילהי פרק נושאין על האנוסה (יבמות ק: וסס) דאמרינן משכחת לה בקידושי טעות כדרב יהודה אמר שמואל משום רבי ישמעאל והיא לא נתפשה כו׳ אין להוכיח דרבי ישמעאל איירי דוקא בקידושי טעות מדשביק קידושי קטנות ונקט קידושי טעות דר׳ ישמעאל איירי נמי בקידושי קטנות כדמוכח בנדה (נב. וסס) אלא משום דההיא סוגיא קאי אמילתיה דשמואל דאמר התם לעיל עשרה כהנים עומדים ופירש כו׳ ושמואל לא סבר כר׳ ישמעאל אלא בקידושי טעות דוקא כדפרישית לכך נקט קידושי טעות ואם תאמר ולרבי אלעזר דאמר לעיל דברי הכל צריכה היתנו גט ואפי׳ בקידושי טעות לא סבר כרבי ישמעאל אם כן תיקשי לשמואל סתם מתניתין דהתם דלא מצי לאוקמי מתני׳ דהתם לא בקידושי קטנות ולא בקידושי טעות לרבי אלעזר ולעיל דוחקין לאוקמי סתם מתניתין כוותיה ויש לומר בדוחק דהוה מוקי לה כגון שפירש בהדיא שאינו בועל לשם קידושין: **חכם** עוקר הנדר מעיקרו כו׳. אין לפרש דבשאון תליא מילתא שהרי קדשה על מנת שאין בה מומין והיו בה מומין דא״כ הלך הוא אצל הרופא וריפאו אמאי אמר לקמן דמקודשת אלא בקפידת המומין תלוי הטעם שאף עתה לאחר שנתרפאת היא נמאסת בעיניו כשזוכר שהיו בה מומין אבל נדרים ליכא קפידא הואיל ועוקרו למפרע אבל אי לא הוה עקר להו אלא מכאן ולהבא הוי נמי קפידת עונש משעת הנדר עד שעת התרה ודוקא הלכה אצל חכם והתירה קודם ידיעת הבעל אבל לאחר ידיעת הבעל לא מהני להו היתר כדקתני במתניתין נמצאו עליה נדרים אינה מקודשת ולא מפליג בין בני היתר לבני היתר וטעמא שעל מנת כן מקדשה שאם לא ירצה לבטל הקדושין מחמת הנדרים שיהיו קדושין קיימין והיכא דידע קודם שהותרו הרי מיד רוצה שיהיו מבוטלין דשמא לא יהיה להם היתר אבל היכא דהותרו קודם ידיעתו הא לא רצה לבטלם מפני הנדרים שאין עתה שום קפידא: **משום** שם **רע לא** יחזיר. אומר ר״י דמאן דמפרש בהשולח (גיטין מו.) טעמא משום קלקולא בשביל אותו קלקול לא יהא גט בטל ובניה ממזרים שהרי לא עשה תנאי בגט כיון שלא התנה ולא כפל ותדע דליכא תנאי דאי עשה תנאי מאי טעמא דמאן דלא חייש לקלקולא ועוד דאם עשה תנאי מה מועיל מה שאמרו דלא יחזיר בכך לא יבטל התנאי אלא ודאי לא עשה לה תנאי גמור אלא שאמר לה משום שם רע אני מוציאך כדאמרינן התם וליכא אלא לעז בעלמא ולפי זה אין צריך טעם שבקונטרס דכיון דאמר לא יחזיר לא חיישינן תו לקלקולא כיון דלא חשש לבדוק בכל ענין מגרש לה אלא כיון דחשש ממזרות ליכא משום לעז נמי ליכא למיחש דודאי אם היה יכול להחזירה היה לן לחוש פן יוציא לעז כדי להחזירה אפילו ניסת כבר דסבור דמותרת לחזור לו דשוגגת היא אבל עתה שאינו יכול להחזירה למה יוציא לעז וליכא למימר דהכא כיון דאמר משום שם רע אני מוציאך גלי אדעתיה שאינו רוצה שיהא גט אם אינו שם רע כמו בזבין ולא איצטריכו ליה זוזי (לקמן לז.) וההוא דזבין נכסיה אדעתא למיסק לארץ ישראל (קידושין מט:) דסגי בגלוי דעת דע״כ הכא בעינן תנאי מדמשני התם הא מני רבי מאיר היא דאמר בעינן תנאי כפול והכא בדלא כפליה לתנאיה ומה שייך הכא תנאי כפול אי סגי בגלוי דעת אלא ודאי בעינן תנאי ולרבי מאיר דבעינן תנאי כפול אפילו לעז ליכא כיון דלא התנה ולא כפל: אי

ממאנת והולכת לה תנו רבנן [ו]א״הלכה אצל חכם והתירה מקודשת [ב]אצל רופא וריפא אותה אינה מקודשת מה בין חכם לרופא חכם עוקר את הנדר מעיקרו ורופא אינו מרפא אלא מכאן ולהבא והתניא אצל חכם והתירה אצל רופא וריפא אותה אינה מקודשת אמר [ג]רבא לא קשיא הא רבי מאיר הא רבי אלעזר הא ר״מ דאמר [ד]אדם רוצה שתתבזה אשתו בבית דין הא ר״א דאמר [ה]אין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב״ד מאי היא [ה]דתנן [ו]המוציא את אשתו משום נדר לא יחזיר משום שם רע לא יחזיר רבי יהודה אומר כל נדר שידעו בו רבים לא יחזיר לא ידעו בו רבים יחזיר רבי מאיר אומר כל נדר שצריך חקירת חכם לא יחזיר ושאינו צריך חקירת חכם יחזיר [ז](רבי אלעזר אומר אחד צריך ואחד אינו צריך לא יחזיר) אמר רבי אלעזר לא אסרו צריך אלא מפני שאינו צריך מאי טעמא דרבי יהודה דכתיב ולא

הלכה. אחר קידושין אצל חכם: **והתירה.** מן הנדרים: **אצל רופא וריפא אותה.** מן המומין: **עוקר הנדר מעיקרו.** שהרי פותח לה בחרטה אדעתא דהכי מי קא נדרת והיא אומרת לו לא וחכם אומר לה הרי הוא בא לך לידי כך הילכך לאו נדר הוא ומותר לך נמצא כמי שלא היה עליה בשעת קידושין: **מכאן ולהבא.** אבל עד עכשיו היו עליה נמצא שבשעת תנאי הקידושין הטעתו: הכי גרסינן **והתניא אצל חכם והתירה אצל רופא וריפא אותה אינה מקודשת.** וקשיא חכם אחכם: **הא.** דקתני מקודשת ר״מ היא: **דאמר אדם רוצה.** אינו מקפיד אם תלך אצל חכם: **אין אדם רוצה כו׳.** הילכך אדעתא דהכי לא קידשה: **משום נדר.** שהיתה נדרנית: **לא יחזיר.** מפרש במסכת גיטין [מו.] תרי טעמי איכא למ״ד משום קלקולא שאם אתה אומר יחזיר שמא תלך ותנשא ונמצא שם רע שאינו ש״ר או נדר נעקר ע״י חכם ומקלקלה זה ואומר אילו הייתי יודע שכן הוא אפי׳ נותנין לי מאה מנה לא הייתי מגרשיך לפיכך אומרים לו הוי יודע שהמוציא את אשתו משום שם רע או משום נדר לא יחזיר ואם חביבה היא עליך לא תמהר להוציאה ואי אתי תו לקלקל לא מהימן שהרי יודע שנאסרה עליו ולא חש לבדוק את הדבר ואיכא למ״ד כדי שלא יהו בנות ישראל פרוצות בערוות ובנדרים: **כל נדר שידעו בו רבים.** שנדרתו בפני עשרה: **לא יחזיר.** קסבר טעמא משום שלא יהו פרוצות בנדרים הוא וכי נדרה בפני רבים וזהו נדר שאין לו הפרה כדאמרינן בגיטין [שם] פרלה יותר מדאי קנסוה: **שלא ידעו בו רבים.** דיש לו הפרה לא קנסוה והכי אמר התם דרבי יהודה לא חיישׁ בנדר לקלקולא: **רבי מאיר אומר כל נדר שצריך חקירת חכם.** שאין הבעל יכול להפר שאינו מדברים שבינו לביניה ולא עינוי נפש: **לא יחזיר.** קסבר טעמא משום קלקולא הלכך בהאי איכא קלקולא דאומר אילו הייתי יודע דחכם יכול להתירו לא הייתי מגרשיך דרוצה הייתי שתתבזה בבית דין ויתירו לך: **ושאינו צריך חקירת חכם.** נדר שהבעל יכול להפר: **יחזיר.** דבהאי לא מצי לקלקלה שהיה לו להפר ולא הפר: **לא אסרו צריך.** חקירת חכם אין בו קלקול דלאו כל כמיניה לומר אילו הייתי יודע לפי שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בבית דין אלא מפני מה אסרוהו מפני שאינו צריך דיכול הוא לכתם ולומר לא הייתי יודע שאני יכול להפר וגזרו אי אמו אי: **מאי טעמא דרבי יהודה.** דאמר נדר שהודר בדברים אין לו הפרה: ולא

מסורת הש״ס

מ) [תוספתא פ״ז ע״ס], ב) [ל״ל רבה], ג) [לקמן עה.], ד) [שם לז: גיטין מו.], ה) גיטין מה: [יבמות כה.], ו) [כל זה ליתא במשנה דגיטין מה: אלא כך אימא שם א״ר אלעזר לא אסרו זה אלא מפני זה וע״ש בפרש״י גם רש״ל מ״ז ועי׳ גילקת הרלא״ם],

מוסף רש״י

ממאנת והולכת לה. דלאו משומין הוו, לענין זנות נמי לא מיתסרא עליה, דפנויה בעלמא היא ולא אמרינן בעילות שבעל משגלה הוו קידושין, דקסבר כל הבועל על דעת קידושין הרלאוסים הוא בועל, ולא נתכוין לחזור ולקדשה (נדה נב.) וכיון דלא בעיא מיניה גיטא לאו אשמו הוא ואי זינתה הרי היא כפנויה שזינתה ומותרת לו (יבמות קז:). **אדם רוצה שתתבזה אשתו בבית** דין. כלומר אינו מקפיד בכך (גיטין מו:). **המוציא את אשתו משום נדר.** שנדרה, ואמר אי אפשי בשאר נדרים (גיטין מה:). **לא יחזיר.** וטעמא מפרש התם בהשולח גט שאם אתה אומר יחזיר שמא תלך זו אצל חכם לאמר שניסת ויתיר לה נדרה ויאמר המגרש אילו הייתי יודע שיש היתר לנדר שנדרה, אם היו נותנים לי מאה מנה לא הייתי מגרשה, שהיתה חביבה עלי ביותר, ונמצא זה מבטל גיטו למפרע ושוקרו, ובניה ממזרים, לפיכך אומרים לו מתחלה הוי יודע שהמוציא את אשתו משום נדר שנדרה לא יחזיר עולמית, ואם היא חביבה עליך לא ובקש היתר לנדרה, ואי מגרש לה מהשתא ודאי שנואה היא עליו ואז לא מצי עקר גיטה בדברי שקר (יבמות כה.). **משום שם רע.** שיצא עליה לעז זנות (גיטין מה:). **לא יחזיר.** ואפילו נמצאו דברים בדלוס (שם) כדפרישית טעמא שמא תנשא לאחר ויצא קול על הלעז הראשון ששקר היה ויתמהו המגרש ויאמר אילו הייתי יודע שכן הוא וכו׳ (יבמות כה.). **כל נדר שידעו בו רבים.** שנדרתו בדברים, **לא יחזיר.** דאין לו הפרה, ור׳ יהודה לא חיישׁ לקלקולא אלא שלא יהיו בנות ישראל פרוצות בנדרים, הלכך אי נדרה נדר ברבים פרישות היא נדרים וקנסוה, ושלא ידעו בו רבים דיש לו הפרה לא קנסוה (גיטין מה:). **כל נדר שצריך חקירת חכם.** לילך לפני חכם ולבקש פתח ותרטה ואין הבעל יכול להפר, **לא יחזיר.** דר״מ סבר טעמא משום קלקולא הלכך נדר שאינו יכול להפר אבל חכם יכול להתיר, יכול הוא לקלקל את הגט לאחר שנגשא לאחר ויאמר אילו הייתי יודע שחכם יכול להתיר לא הייתי מגרשה (שם). **ושאינו צריך חקירת חכם.** אלא הוא יכול להפר, לא הוצרכו חכמים לאסור עליו מלהחזירה, לפי שאינו יכול

עין משפט נר מצוה

מ **א** מיי׳ פ״ז מהל׳ אישות הל׳ ח סמג עשין מח טוש״ע אה״ע סי׳ לט סעי׳ ב:

מא **ב** מיי׳ שם הל׳ ט טוש״ע שם סעי׳ ו:

מב **ג** מיי׳ פ״ו מהל׳ גירושין הל׳ יב סמג עשין מח טוש״ע שם סי׳ י סעיף ג:

תוספות רי״ד

בהכי הוא דלא הוו קידושין הא לא אתני הוי קידושין. קידושין דרבנן הוא דצריכה הימנו גט מדבריהם שלא יאמרו אשת איש יצאה בלא גט אבל מדאורייתא אינה מקודשת כלל והוי מק״ט דדאמרי׳ לגבי נדרים וכיון שמה״ת אינה מקודשת מש״ה ארוסה אינה אוכלת בתרומה שמא ימצאו בה מומין בין מומין גדולים בין מומין קטנים שאין לחלק בין מומין למומין בענין זה כלל):

לקלקלה ולומר אילו הייתי יודע כו׳ שהרי נדר פתוח הוא והיה לו להפר ולא היפר (שם). **לא אסרו צריך אלא מפני שאינו צריך.** לא אסרו זה שצריך חקירת חכם להחזיר אלא מפני זה שאינו צריך, דצריך לא היה לו לחוש לקלקול, לפי שאינו יכול לומר אילו הייתי יודע שחכם יכול להתירו לא הייתי מגרשיך, לאמן שהדי לאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בבית דין בפני חכם ולילך לבית דינו ולישאל על נדרה, אלא מפני נדר שאינו צריך חכם ובעל יכול להפר אסרו את כולן, שלא יאמר אילו הייתי יודע שהייתי יכול להפר לא הייתי מגרשך (שם).

ולא הכום בני ישראל. בגבעונים כתיב: **רבא אמר.** הא דקתני אגל חכם והתירה אינה מקודשת: **באשה חשובה.** בת גדולים דאפי' למ"ד רובה אדם שתתבזה אשתו בב"ד הכא אמר מי אפשי באשה גדרנית וגט ומנו נמי לא ניחא לי למיתבא לה דאתסר באמה ואחותה ולא ניחא לי דליהוו קדושין: **אבל הוא.** אם אמר לה על מנת שאין עלי מומין ונדרים: **טן דו.** גוף שניס. משל הדיוט הוא שהנשים אומרות טוב לשבת עם גוף שניס משבת אלמנה: **דשומשמנא גברא.** משל הדיוט הוא מי שבעלה קטן כגמלה: **כורסיה בי חראתא רמיא.** כסאה בין השרות בנות חורין מושיבה. כלומר גם לי בעל כמוכם: **נפסא.** מנפס למר. ואומנות מאוסה היא: **תיקרייה בסיפי בבא ותיתיב.** אינה בושה לקרותו על מפתן הבית ליבש שם אצלו בפני הכל: **קולסא.** ממשפחת דופי: **טלפחי.** עדשים שהוא מאכל קל ואין חסרון כיס כל כך אינה שואלת הימנו אך יקרא שמו עליה: **וכולן מזונות ותולות בבעליהן.** כל אלו שבעליהן שפלים ומראות להם חבה אינו אלא שמזונות תחתיהן וכשמתעברות הן תולות את העובר בבעל [ווח להן באנשים כל שהן לפי שמזונות תחתיהן]: **הוסיפו עליהם.** בנשים שאין בכהנים: **זיעה.** זועה תמיד: **שומא.** ורוח"ה: **הזקן והחולה והמזוהם.** לגבי מומי בהמה תנן. וקס"ל זיעה וריח הפה דאדם בכלל מזוהם: **זיעה אמזוהם קא רמים.** לאו דומיא היא מזוהם גופו מסריח ובאדם נמי פוסל אבל זיעה דאדם אינה פוסלת בכהנים כדקתני הוסיפו עליהם: **דאפשר לעברה בקיוהא דחמרא.** ביין קהה אייגר"א בלע"ז עד שיעבוד עבודתו: **וריח הפה נמי כו'.** אבל גבי אשה שהוא מדבר עמה כל שעה לא אפשר: **בעומדת על פדחתה.** ולעולם בשאין בה שער ובקטנה: **פדחתה.** מלחה: **ונעשה מקומו צלקת.** שנשאר שם רושם משחייתה המכה: **צלקת.** פינדרור"א ודוגמתה בשחיטת חולין (דף קכד.) גבי תנור כלי חרס דצלקיה מצלק: **למעליותא.** והכי קאמר נוי הוא לאשה שיהו דדיה מובדלים טפח: **גבי מומין פנויה.** הך מתני' גבי מומין תניא דקא חשיב זיעה ושומא וריח הפה ושאר מומין וטפח בין שני דדי אשה: **וכמה.** נוי לה: **וכמה.** יהו גסין (אחת) משל חברותיה ויהא מוס: **ולגיון יאמר.** משום דאיירי בה רבי מייאשא נקיט לה. ולגיון יאמר אינ ואינ יולד בה לעתיד לבא כשיתקיים מקרא שכתוב[ט] והביאו את כל אחיכם מנחה לה' וגו' כל מקום שימצאו שם ישראל יאמרו העמים זהו מבני ליון זה יולד בה ובניאנו שם: **ולגיון.** כמו ויבאנו אנשי המקום לאשתו (בראשית כו) על אשתו: **אחד הנולד בה כו'.** אינ אינ יתירא קא דרים. אחד הנולד בה ואחד המצפה לראותה יקרא מבניה ויביאוהו אצלה: **והוא יכוונה עליון.** הקב"ה יכוונה להיות עליון למעלה על כל העולם: **וחד מינייהו.** מבני ארץ ישראל: **עדיף.** פקחים וחריפים: **מתני' האב צריך להביא ראיה.** אם בא לתבוע כתובה מן האירוסין מזה שממאן לקחתה: **נכנסה לרשות הבעל.** ניסת והוא בא להוציאה בלא כתובה על מומין שבה: **הבעל צריך להביא ראיה.** עדיים. וכולה מפרש בגמרא [לקמן ע"ב]: **כמה דברים אמורים.** שהבעל יכול לטעון על המומין: אין

[1]ולא הכום בני ישראל כי נשבעו להם נשיאי העדה [ח]וכמה רבים רב נחמן בר יצחק אמר [א]שלשה ימים שנים רבים שלשה ר' יצחק אמר עשרה עדה כתיב בהו ר"מ אומר כל נדר שצריך חקירת חכם לא יחזיר ר' אלעזר אומר לא אסרו צריך אלא מפני שאינו צריך במאי קמיפלגי רבי מאיר סבר [ב]אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד ר' אלעזר סבר [ג]אין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד רבא אמר הכא באשה חשובה עסקינן דאמר לא ניחא לי דאיתסר בקרובותיה אי הכי סיפא דקתני אבל הוא שהלך אצל חכם והתירו אצל רופא וריפא אותו מקודשת ליתני אינה מקודשת ולימא הכא באדם חשוב עסקינן דאמרה לא ניחא לי דאיתסר בקריביה איהי בכל דהו ניחא לה בדריש לקיש [ד]דאמר ר"ל טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו [ה]אביי אמר דשומשמנא גברא כורסיה בי חראתא רמי לה רב פפא אמר דנפסא גברא תיקרייה בסיפי בבא ותיתיב רב אשי אמר דקלסא גברא לא בעי טלפחי לקידרא תנא וכולן מזונות ותולות בבעליהן: כל מומין שפוסלין וכו': תנא הוסיפו עליהן [ז]זיעה ושומא וריח הפה והני בכהני לא פסלי והתנן [ו]הזקן [ז]והחולה והמזוהם ותנן [ח]מומין אלו בין קבועין בין עוברין פסולין באדם א"ר יוסי בר' חנינא לא קשיא כאן בזיעה עוברת כאן בזיעה שאינה עוברת רב אשי אמר זיעה אמזוהם קא רמית [ט]התם גבי כהנים אפשר לעברה בקיוהא דחמרא ומריח הפה נמי אפשר דנקט פילפלא בפומיה ועביד עבודה אבל גבי אשה לא אפשר האי שומא היכי דמיא אי דאית בה שער הכא והכא פסלה אי דלא אית בה שער אי שומא גדולה היא הכא והכא פסלה אי שומא קטנה היא הכא והכא לא פסלה דתניא [י]שומא שיש בה שער ה"ז מום אין בה שער גדולה ה"ז מום קטנה אין זה מום ואיזוהי גדולה פירש רשב"ג [י]עד כאיסר האיטלקי א"ר יוסי בר' חנינא בעומדת על פדחתה פדחתה ראה וניפיים הוא א"ר פפא בעומדת לה תחת כפה של ראשה וזימנין דמתחזיא וזימנין דלא מתחזיא א"ר חסדא הא מילתא מגברא רבה שמיע לי ומנו ר' שילא [יא]נשכה כלב ונעשה מקומו צלקת הרי זה מום א"ר חסדא [יב]קול עבה באשה ה"ז מום שנאמר [2]כי קולך ערב ומראך נאוה: תני ר' נתן ביראה בין דדי אשה טפח סבר רב אחא בריה דרבא קמיה דרב אשי למימר טפח למעליותא א"ל רב אשי [יג]גבי מומין תניא וכמה אמר אביי שלש אצבעות תניא ר' נתן אומר [3]כל אשה שדדיה גסין משל חברותיה ה"ז מום וכמה א"ר מיישא בר בריה דרבי יהושע בן לוי משמיה דר' יהושע בן לוי טפח ומי איכא כי האי גוונא אין דאמר רבה בר בר חנה אני ראיתי ערביא אחת שהפשילה דדיה לאחוריה והניקה את בנה [3]ולציון יאמר איש ואיש יולד בה והוא יכוננה עליון א"ר מיישא בר בריה דר' יהושע בן לוי אחד הנולד בה ואחד המצפה לראותה אמר אביי [יד]וחד מינייהו עדיף כתרי מינן אמר רבא וחד מינן כי סליק להתם עדיף כתרי מינייהו דהא רבי ירמיה דכי הוה הכא לא הוה ידע מאי קאמרי רבנן כי סליק להתם קרי לן [טו]בבלאי טפשאי: **מתני'** [לו]היו בה מומין ועודה בבית אביה האב צריך להביא ראיה שמשנתארסה [יז]היו בה מומין הללו ונסתחפה שדהו נכנסה לרשות הבעל צריך להביא ראיה שעד שלא נתארסה היו בה מומין אלו והיה מקחו מקח טעות דברי ר"מ וחכמים אומרים במה דברים אמורים במומין שבסתר אבל

אי הכי סיפא דקתני אבל הוא שהלך כו'. דבשלמא אי טעמא משום דאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד בבעל לא שייך זילותא ליכא שרגיל לילכא בב"ד כל שעה לגרכו: **כאן** בזיעה עוברת. שיכול להעבירה ע"י רחיצת מים דאכתי לא ידע דאפשר לעבורי בקיוהא דחמרא דהויא לא פסלה בכהנים שהעבודה לפי שעה הוא אפשר שמרחיצה ועוברת ואין לפרש עוברת שעשויה להתרפאות דהיכי נוקי מתני' בשאינה עוברת הא בין קבועין בין עוברין קתני ועי"ל דזיעה עוברת שעשויה להתרפאות ואפילו לא העבירה כשר לעבודה דלא מאיסה כולי האי ומזוהם הוי דווקא זיעה שאינה עוברת והא דקתני בין קבועין בין עוברין אכל מומין דקתני התם קאי וה"פ בין קבועין שגויין באותה משנה בין עוברין שגויין שם כגון [טז]חוורוד: **וחכמים** אומרים בד"א במומין שבסתר כו'. גלאה לרבינו יצחק דר"מ לא פליג אמומין שבגלוי דמודה דאין יכול לטעון דרלה וניפייס הוא כדאמר סתמא דהש"ס בגמרא ועוד דאי פליג אמומין שבגלוי אם כן משכחת לה סימפון בעבדים במומין שבגלוי לר' מאיר ולא פליג אלא בים מרחץ: אבל

מסורת הש"ס

ח) גיטין מו. [ע"ש], נ) [נעל עד: וש"נ], ג) [שם וש"נ], ד) ב"ק קיא. קדושין ז. ולקמ מא. יבמות קיח:, ה) [יבמות שם], ו) כתובות מא., ז) שם מג., ח) [מנחות מב. ע"ש], ט) [פסחים לד: יומא מ. זבחים ס: מנחות נב. בכורות כה:], י) ס"א נולדו, כ) [ישעיה סו], ל) תרגום של קטוריס,

תורה אור השלם

1. וְלֹא הִכּוּם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי נִשְׁבְּעוּ לָהֶם נְשִׂיאֵי הָעֵדָה בְּיְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּלֹּנוּ כָּל הָעֵדָה עַל הַנְּשִׂיאִים: יהושע ט יח
2. יוֹנָתִי בְּחַגְוֵי הַסֶּלַע בַּסֵּתֶר הַמַּדְרֵגָה הַרְאִינִי אֶת מַרְאַיִךְ הַשְׁמִיעִינִי אֶת קוֹלֵךְ כִּי קוֹלֵךְ עָרֵב וּמַרְאַיִךְ נָאוָה:
שיר השירים ב יד
3. וּלְצִיּוֹן יֵאָמַר אִישׁ וְאִישׁ יֻלַּד בָּהּ וְהוּא יְכוֹנְנֶהָ עֶלְיוֹן:
תהלים פז ה

מוסף רש"י

כי נשבעו להם. והוה להו לאתשולי אשבועתייהו לי לאו משום דהודל ברכיס (גיטין מו.). **ימים שנים רבים שלשה.** גבי זבח דכתיב בשלמי נדבה (שם). **עדה כתיב בהו.** עדה עשרה, דכתיב גבי מרגלים (במדבר יד) לעדה הרעה, יפלו יהושע וכלב (שם). **אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד.** לומר אינו מקפיד בכך, הלכך צריך חקירת חכם מלי לקלקלה (שם). **טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו.** משל הוא שהנשים אומרות על בעל כל דהוא, שהוא טוב לשבת עם שני גופים משבת אלמנה (קדושין מא.) טן דו, גבופים שניס, בעל ואשתו, ואפילו אינו לה אלא לצות בעלמא (קדושין ז. וכעי"ז יבמות קיח:) כלומר אשה בכל דהו ניחא לה (ב"ק קיא.). **דשומשמנא גברא.** בעל גוף כגמלה, **כורסיה בי חראתא רמי לה.** מחזקת עצמה כגאוה ונותנת כסאה אצל חשובות מורות הארץ (יבמות קיח:). **דנפסא גברא.** אומנותו מאוסה, מנפץ למר (שם, ושם: דנפצא). **דקלסא גברא.** שמן פסול משפחה (שם). **והמזוהם.** מסריח (בכורות מא.). **מומין אלו.** האמורין בנכור, בין קבועין בין עוברין. כל זמן שהן בו, **פסולין באדם.** בכהן לעבודה (שם מג.).

מגן אברהם

מג א [טוש"ע יו"ד סי' רכח סעי' כא]:
מג ב מיי' פ"ז מהל' אישות הל' ז סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לט סעי' ד:
מד ג מיי' פ"ז מהל' גירושין הל"ב יג סמג לאוין פח:
מה ד מיי' פ"ז שם הל' ח:
מו ה מיי' פ"ז שם הל' יג:
מז ו ז ח ט י כ מיי' פ"ז מהל' אישות הל' ז סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לט סעי' ד:
מח ל מיי' פכ"ה שם הל' ד סמג שם טוש"ע שם סי' קיז סעיף ח:

לעזי רש"י

ווירוא"ה [ויירוא"ה]. יבלת.
איגר"א. חומץ.
פינדרור"א [פינדידור"א]. סדק (של צלקת).

תוספות רי"ד

שכל המומין וכו'. פי' בבכורות מפרש להו. תנא הוסיפו עליהן זיעה ושומא וריח הפה תניא שומא קטנה שיש בה שיער ה"ז מום גדולה ואין בה שיער ה"ז מום קטנה אין זה מום איזהו גדולה פי' רשב"ג עד כאיסר האיטלקי [ט] אר"ח הא מילתא מגברא רבא שמענא ליה ומנו שילא (שומא בלב) [נשכה כלב] ונעשה מקומו צלקת ה"ז מום תני נתן ביראה בין דדי אשה טפח סבר ר"א בריה דרבא קמיה דר"א למימר טפח למעליותא פי' שהוא נוי לאשה. א"ל גבי מומין תניא וכמה הוא נוי אמר אביי ג' אצבעות תניא ר"נ אומר כל אשה שדדיה גסים משל חברתה ה"ז מום וכמה א"ר מיישא בר בריה דריב"ל משמיה דריב"ל טפח: **מתני'** היו בה מומין ועודה בבית אביה האב צריך להביא ראיה שמשנתארסה היו בה מומין הללו ונסתחפה שדהו נכנסה לרשות הבעל צריך להביא ראיה שעד שלא נתארסה היו בה מומין הללו והיה מקחו מקח טעות דברי ר"מ. וחכ"א בד"א במומין שבסתר

ט) לכאורה צ"ע דהשמיט להא דאמרינן דבעומדת על פדחתה הוי מוס ואפילו בקטנה ואפי' אין בה שיער וכן העיר הב"י בסימן ל"ט על הרי"ף ז"ל שהשמיטו ואולי דלא הי' זה בגירסתם ז"ל.

עין משפט נר מצוה

אבל במומין שבגלוי אין יכול לטעון. תימה לרב דמוקי טולה מתני׳ כנסה ונמצאו עליה נדרים בקידשה על תנאי מה שייך לחלק בין מומין שבסתר למומין שבגלוי הואיל והתנה על מנת שאין בה מומין ונראה לרשב״א דכשהתנה לא על מומין שבגלוי נתכוין דאותן ראה ונתפייס אלא על מומין שלא ראה נתכוין וכשיש נמי מרחץ באותה העיר אית לן למימר שלא התנה אלא על מומין שאין נדקין על ידי מרחץ כגון ריח הפה ונכפה הקבוע לו זמן וקאי בין ארשות האב בין ארשות הבעל וה״ק אינו יכול לטעון אפי׳ הבעל ראיה אינו מועיל לו כלום: **תברא.** פירש [1] רבינו חננאל שבועה: **מי ששנה זו לא שנה זו.** [2] קשה דא״כ אמאי נקט בריש׳א עודה ברשות האב וסיפא נכנסה לרשות הבעל איפכא הוה ליה למיתני דהוה ריש׳א רבותא טפי וסיפא רבותא טפי ואומר רשב״א דדוקא נקט הכי דכי היכי דפליגי ריש׳א וסיפא בפלוגתא דר״ג ורבי יהושע ה״נ פליגי בהכי דתנא דריש׳א סבר דדוקא עודה בבית אביה צריך להביא ראיה אבל נכנסה לרשות הבעל אין צריך להביא ראיה דאפילו יביא הבעל עדים דעד שלא נתארסה היו בה מומין הללו כיון שנשאה חזקה אין אדם שותה בכוס אא״כ בודקו והאי ראה וניפייס הוא ותנא דסיפא סבר אע״ג דנכנסה לרשות הבעל ואיכא למימר חזקה אין אדם שותה בכוס כו׳ כשהביא הבעל ראיה הוי מקום מקח טעות דאין אדם מתפייס במומין: **אבל היכא דליכא חזקה דממונא אזיל בתר חזקה דגופא.** פירוש אע״ג דאיכא חזקה אחרת כנגד חזקת הגוף כי הכא דבלאו חזקת ממון יש חזקה אחרת דהעמידנה בחזקת פנויה דדוקא כי איכא חזקת ממון לא אלימא ליה חזקת הגוף כנגד חזקת ממון אבל היכא דליכא חזקת ממון אלימא ליה חזקת הגוף משאר חזקות דאי ליכא שום חזקה אחרת כנגדה מאי אתא לאשמועינן פשיטא דאזיל בתר חזקת הגוף כיון דאין דבר מכחישה והיא נמי דמייתי איכא חזקה אחרת כנגדה כמו שאפרש ומיהו תימה לר״י דהיכי מצי למימר דאי לאו חזקת ממון דהכא הוה אזיל ר׳ יהושע בתר חזקת הגוף והא הוי חדא במקום תרתי דאית לן למימר העמידנה בחזקת פנויה וכי תימא אדרבה העמד אותה בחזקת שלימה והשתא הוא דנעשה מום הרי מום לפניך דכי האי גוונא משגינן תרתי לריעותא גבי מקוה שנמדד ונמצא חסר דאמרי׳ כל טהרות שנעשו על גביו למפרע בין ארשות היחיד בין ארשות הרבים טמאות משום דאיכא למימר העמד טמא על חזקתו ואימור לא מבל וכי תימא העמד מקוה על חזקתו ואימור לא חסר הרי חסר לפניך ונראה לרשב״א דחזקת פנויה לא משיגא כלל חזקה לגבי חזקת הגוף: **ספק טמא.** הקשה רבינו תם מ״ט דרבנן דאמרי טמא אמאי לא אזלינן בתר חזקה דהא אמרינן בפ״ק דחולין (דף י:) מנא הא מילתא דאמור רבנן אוקי מילתא בתר חזקה ומייתי לה מקרא אומר ר״ת דהכא מיירי כשנזקק לטומאה שהיה בו נגע אחד שאין לו מכוה קודם והיה מוחלט ממנו וקודם שנטהר עולה בו ספק ואחר שנטהר מן הראשון לא נשאר בו אלא ספק זה וכן משמע בשלהי זיר (דף סה: וסז) דבנזקק לטומאה איירי והשתא מייתי שפיר לאזיל ר׳ יהושע בתר חזקה דגופא דהעמידנו בחזקת שלא היה בו נגע אע״ג דאיכא חזקה דהעמידנו בחזקת טומאה כנגדה וה״נ הוה אמרי׳ לעיל אי לאו חזקה דממונא וא״ת והיכי יליף מהתם דשאני התם דכתיב קרא כדיליף בסוף זיר מלטהרו או לטמאו דפתח בו הכתוב לטהרה תחילה וי״ל דמהתם גמרינן והא דלא אזיל רבי יהושע בתר חזקה דגופא בראוה מדברת ומעוברת בפרק קמא (לעיל יג.) משום דמעלה עשו ביוחסין: **שער** לבן קודם לבהרת טהור. דריש מדכתיב שער לבן בבהרת משמע שהבהרת קדמה: **אמר** רבה קיהה וטיהר. רבינו תם גרים [3] רבא מהיא דהשוכר את הפועלים (ב״מ פו.) בעובדא דרבה בר נחמני: **רישא** כאן נמצאו כאן היו. ולא מצי למימר השתא העמד רשות האב על חזקתו דהא איתרע ליה שנמצאו בראשותו הילכך אזלינן בתר חזקת ממון והיא אומרת משארתני נאנסתי התם נמצאת הבעל שנשאה ולא מצא לה בתולים ולכך נאמנת לרבן גמליאל דלא איתרע חזקת רשות האב ואיירי בענין שיכול להיות שנתנסה תחת בעלה דאי בענין שודאי לא נתנסה משנשאת אף על גב שנכנסה לרשות הבעל איתרע לה חזקת רשות האב הואיל דודאי בראשות אחיה נתנסה:

[1] אבל במומין שבגלוי אינו יכול לטעון ואם יש מרחץ באותה העיר אף מומין שבסתר אינו יכול לטעון מפני שהוא בודקה בקרובותיו: **גמ׳** טעמא דמייתי האב ראיה [2] הא לא מייתי האב ראיה הבעל מהימן מני רבי יהושע היא [3] דאמר לא מפיה אנו חיין אימא סיפא נכנסה לרשות הבעל הבעל צריך להביא ראיה טעמא דמייתי הבעל ראיה הא לא מייתי הבעל ראיה האב מהימן [4] אתאן לר״ג דאמר נאמנת א״ר אלעזר תברא [5] מי ששנה זו לא שנה זו אמר רבא לא תימא רבי יהושע לא אזיל בתר חזקה דגופא כלל אלא כי לא אזיל ר׳ יהושע בתר חזקה דגופא היכא דאיכא חזקה דממונא אבל היכא דליכא חזקה דממונא אזיל רבי יהושע בתר חזקה דגופא [6] דתניא [7] דאם בהרת קודם לשער לבן טמא אם שער לבן קודם לבהרת טהור [8] ספק טמא ור׳ יהושע אומר [9] כהה מאי כהה אמר רבה כהה טהור רבא אמר רישא כאן נמצאו וכאן היו סיפא נמי כאן נמצאו וכאן היו איתיביה אביי נכנסה לרשות הבעל הבעל צריך להביא ראיה שעד שלא תתארס היו בה מומין אלו והיה מקחו מקח טעות עד שלא תתארס אין משתתארס לא ואמאי לימא כאן נמצאו וכאן היו א״ל משנתארסה משום דאיכא למימר [10] חזקה אין אדם שותה בכוס אא״כ בודקו והאי ראה וניפיים הוא אי הכי עד שלא תתארס נמי אלא אמרינן חזקה אין אדם מיפיים במומין הכא נמי חזקה אין אדם מיפיים במומין אלא משנתארסה משום דאיכא תרתי חזקה העמד הגוף על חזקתו וחזקה אין אדם שותה בכוס אא״כ בודקו והאי ראה וניפיים הוא מאי אמרת חזקה אין אדם מיפיים במומין הוי אין יכול לטעון. דילא ונתפייס: **גמ׳ הבעל מהימן.** דאמר הואיל וספק הוא אם הטעתו ואם לאו העמד הגוף על חזקתו ולא אזלינן בתר חזקה דגופא לומר הואיל וספק בידינו על שעת אירוסין מה היא העמד הגוף על חזקתו של קודם לכן והרי עולה בתולה והכא נמי לא אמרינן העמד הגוף על חזקתו ובלא מומין עולה: **אתאן לרבן גמליאל דאמר.** התם היא נאמנת דחזקה דגופא עדיפא: **תברא.** קשיא ריש׳א לסיפא: **מי ששנה זו לא שנה זו.** ריש׳א לרבי יהושע והוא הדין לנכנסה לרשות הבעל וסיפא לרבן גמליאל וה״ה לעודה בבית אביה שאין לנו טעם לחלק בין עודה בבית אביה לנכנסה לחופה: **לא תימא רבי יהושע לא אזיל בתר חזקה דגופא כלל.** אפי׳ במקום שאין חזקת ממון עומדת נגדה להכחישה: **היכא דליכא חזקה דממונא.** עומדת לנגדה כי הכא: **טמא.** דהכי כתיב קרא (ויקרא יג) שער לבן בבהרת: **רבי יהושע אומר להה.** כדמפרש רבה: **להה טהור.** הרי הוא כהה הנגע ממרלהו שהוא טהור. ומשם ר׳ משה הדרשן שמעתי ורבי יהושע קיהה מאי קיהה אמר רבה קיהה וטיהר כלומר קיהה בדבר ונחלק עליהם וטיהר [11] [כאדם שנקהו שיניו על אדם שאין משגיח לדבריו] וכן מצאתי בת״כ [12] ור׳ יהושע קיהה טיהר. אלמא העמד הגוף על חזקתו ולא תטמאנו מספק: **רבא אמר רישא כאן נמצאו כאן היו.** רבא מהדר לאוקמינן הלכתא כוותיה בפרק קמא [13] דאוקמינן הלכתא כוותיה בפרק קמא [13] לעולם חזקה דגופא עדיף וריש׳א טעמא משום דכיון דבבית אביה נמצאו המומין איתרע חזקתיה דאב דאיכא למימר כאן היו קודם אירוסין ובפ״ק נמי פלוגתייהו בנכנסה לרשות הבעל היא ובה אמר רבן גמליאל דלא הוריעה חזקת אביה בכך: **משנתארסה לא.** אם הביא הבעל ראיה שראו בה מומין הללו משנתארסה והיא עודה בבית אביה אבל אם ראיה היא ואי טעמא משום כאן נמצאו כאן היו הרי בבית אביה נמצאו אלא על כרחך ריש׳א וסיפא פליגי ואפילו באו לדין בעודה בבית אביה אית ליה לתנא דסיפא דהיא נאמנת: **אמר ליה.** לעולא ריש׳א משום כאן נמצאו כאן היו הוא ומשנתארסה משום דאיכא תרתי והיכא שהביא עדים שראו בה מומין הללו משנתארסה בבית אביה משום הכי לאו ראיה היא דאיכא תרתי ליפות כחה חדא העמד הגוף על חזקתו ולא היו בה בשעת אירוסין שהכל הולך אחר אותה שעה. וא״ת הוריעה החזקה הואיל וכאן נמצאו חזקה אין אדם שותה בכוס אא״כ בודקו ואפי׳ כאן היו קודם קדושין זה שהכניסה לחופה וזו היא שתיית הכוס בידוע שבדקה ונודע לו וראה וניפייס:

חדא

חדא

מסורת הש״ס

[1] לעיל יב:, [2] [ע׳ תוס׳ יבמות י: ד״ה ולימנין], [3] [שבת נב: וש״נ], [4] [ל״ל דתנן], [5] מיד סה: ס״ש ב״מ פו. סנהדרין פז: נדה יט. נגעים פ״ד מי״ח, [6] [ע״ תוס׳ יבמות קי: ד״ה וקמקוו וכסנהדרין פז: ד״ה ר׳ יהושע], [7] נ״י ע״ז, [8] [חזרנ״ל דנגעים פר׳ ב], [9] [לעיל יב:], [10] [הביאו הערוך בערך תבר ל בביאור היטב ע״ש], [11] [ל״ל רבה],

גליון הש״ס

תוס׳ ד״ה מי ששנה זו וכו׳ קשה דא״כ וכו׳. ע״ שבת נב ע״ב תוס׳ ד״ה תברא ועי׳ יבמות י ע״ב תד״ה ולימנין:

מוסף רש״י

אם בהרת קדמה לשער לבן טמא. דשער לבן מקימני טומאה וכגון שקדמתו בהרת, דכתיב (ויקרא יג) והנה נהפך שער לבן בבהרת (נדה יט. וכעי״ז ב״מ פו.). **אם שער לבן קודם לבהרת טהור.** לפי מה שכתוב בתורה (ב״מ פו.). ספק. אם זה קדם אם זה קדם (סנהדרין פז.). **כהה טהור.** כלומר כהה הנגע דהוי מקימני טהרה כשמתמנה הלובן לאחר הסגר (שם) הרי הוא כנגע שכהה מראיתו בשבוע של הסגר שהוא סימן טהרה דכתיב והנה כהה הנגע וגו׳, וכשם ר׳ משה הדרשן שמעתי קיהה כלומר קיהה בדבר ונחלק עליו, וכן מצאתי בת״כ ר׳ יהושע קיהה וטיהר (נדה יט.).

תוספות רי״ד (המשך)

של בעל אבל ברישא כיון דבמקום האשה נמצאו המומין אמרי׳ כאן נמצאו וכאן היו עד שתביא ראיה לדבריה. ואי קשיא היכי מצינן למימר דאר״ג דהיכא שנמצא הסמפון במקומה של אשה שאינה נאמנת והא בראוה מעוברת שנמצא הספק באשה עצמה ואפ״ה אמר ר״ג דהיא נאמנת י״ל היכא אמרי׳ כאן נמצאו וכאן היו ולא אזלינן בתר חזקה דגופא ה״מ כי קאי באפה דחזקה דממונא דכאן נמצאו שבקיה לחזקה דגופא ואזלינן בתר חזקה דממונא אבל היכא דלא קאי באפה חזקה דממונא אף על גב דכאן נמצא הספק אזלינן בתר חזקה דגופא:

---

[1] נראה דל״ל ומכמיס אומרים דבמומין שבגלוי אינו יכול לטעון דהא ראה ונתפייס הוא.

חדא במקום תרתי. דהעמד ממון על חזקתו לא אמרינן דיהוו נמי הכא תרתי דבמקום חזקה דגופא חזקה דממונא לאו כלום היא: **עד שלא תתארס.** אבל היכא שהביא עדים שראו בה עד שלא תתארס: **העמד הגוף על חזקתו ליכא למימר.** להודיע שלא היו בה בשעת קדושין דהא קיימי עדים: **והעמד ממון על חזקתו.** כי ליכא חזקה דגופא: **רב אשי אמר כו'.** מהדר נמי לאוקמה כולה כרבן גמליאל דחזקה דגופא עדיפא וריש"א להכי לא מהניא חזקה דגופא לפי שאין הטענה שלה אלא של אביה שכתובת אירוסין לאב והוה ליה מנה לאבא בידך וגבי אב לא אמרינן בגוף שלה דתיהני חזקתה: **מודה ר"מ** גרסי' בתוספתא. אע"ג דאמר נכנסה לרשות הבעל על הבעל להביא ראיה מודה הוא במומין הראויין לבא עמה כו'. וקס"ד בכל מומין שיש לספק ולומר שמבית אביה באו: **שעל האב להביא ראיה.** ואע"פ שנכנסה לרשות הבעל: **מנה לי בידך הוא.** ונימא העמד הגוף על חזקתו: **ניפירש.** אלבא יתירה דליכא למימר לאחר אירוסין נולד: **ומשך בעל החמור את הפרה.** והחמור היה בבית בעליו ותנן בקדושין (דף כח.) כל הנעשה דמיס באחר כיון שזכה זה שמשך אחד מהם נתחייב חברו באונסי חליפין בכל מקום שהן: **עד שמת החמור.** זה אומר עד שלא משכת את פרתי מת חמורך ולך מת וזה אומר משמשכתי מת וכבר קנוי הוא לך: **ותנא קונה לה.** תנא דמתני' דאיירי בזמומי כלה מסייע לי: **הי לה.** הי מילתא דמתני' מסייעתא: **אילימא לה בביתיה.** ריש"א דמתני' שבאו לדין בעודה ארוסה דקתני האב צריך להביא ראיה וסבירא ליה לשמואל כר"א דמוקי להא בתרי תנאי ואפי' נכנסה לחופה אין ליה לתנא דרישא שהאב צריך להביא ראיה ואע"פ שלא נולד ספק בדשותו אלמא אינו גובה ממון מספק. והאי נמי לא יחזיק בפרת חבירו מספק ואף על גב שהספק בדשות חבירו נולד שהרי כבר נעשית משיכה: מי

חדא במקום תרתי וחדא במקום תרתי לא אמרינן עד שלא תתארס העמד הגוף על חזקתו לא איכא למימר מאי איכא חזקה דאין אדם שותה בכוס אלא אם כן בודקו והאי ראה וניפיים הוא אדרבה חזקה אין אדם מיפיים במומין והעמד ממון על חזקתו רב אשי אמר רישא מנה לאבא בידך וסיפא מנה לי בידך איתיביה רב אחא בריה דרב אויא לרב אשי [6]מודה ר"מ במומין הראויין לבא עמה מבית אביה שעל האב להביא ראיה ואמאי מנה לי בידך הוא הכא במאי עסקינן [7]בית ירת יתירת מאי ראיה מייתי ראיה דראה וניפיים הוא: א"ר יהודה אמר שמואל [7]המחליף פרה בחמור ומשך בעל החמור את הפרה ולא הספיק בעל הפרה למשוך את החמור עד שמת החמור על בעל החמור להביא ראיה שהיה חמורו קיים בשעת משיכת פרה ותנא תונא כלה הי כלה אילימא כלה

וחדא במקום תרתי **לאו כלום הוא.** ולא"ת והא גבי בעל איכא נמי תרתי חדא דאין אדם מתפייס במומין וחדא דאית לן למימר כאן נמצאו כאן היו והני תרי חזקי דבעל עדיפי טפי מהני תרי חזקי דאשה דכאן נמצאו כאן היו עדיף מחזקת הגוף דהא עודה בבית אביה על האב להביא ראיה ולא מהני ליה חזקת הגוף משום דנולד ספק ברשותו ואמרינן כאן נמצאו כאן היו וכשנכנסה לרשות הבעל והביא הבעל ראיה שעד שלא נתארסה היו בה המומין עמאי לא מיפטר מהני תרי טעמי ומאי שנא דכאן נמצאו כאן היו גרידא עדיפא מחזקת הגוף וחזקה דאין אדם מתפייס במומין עדיף מחזקה דאין אדם שותה בכוס כו' וכי הוו תרוייהו בהדי הדדי עדיפי טעמי האשה מנייהו ויש לומר דודאי טעמי האשה עדיפי וכאן נמצאו כאן היו גרידא דעדיפא מחזקת הגוף היינו משום דמסייע ליה חזקת ממון וכן חזקה דאין אדם מתפייס במומין מסייע ליה חזקת ממון ולאחר מינייהו יש כח לחזקת ממון לסייע אבל לתרוייהו בהדי הדדי לא מסייע ועוד יש לפרש דמשום הכי כי הוו תרוייהו בהדי הדדי עדיפי טעמי האשה משום דאפילו לא יהיה אלא אחד מהן אמת או חזקת הגוף או אין אדם שותה בכוס יש לה כתובה אבל בעל לא מיפטר אלא עד שיהו כל הטעמים שלו אמת שאם אחד מהם שקר מפסיד הבעל הילכך גריעי טעמי הבעל מטעמי האשה: **רישא** מנה **לאבא** בידך. לכאורה היה נראה לרבינו יצחק דטעמא משום דברי שלה לא מהני לאב דהוי כמנה לאחר בידך דאמרינן בש"ג נוחלין (ב"ב קלה: ושם) דאינו נאמן גבי האומר זה אחי אינו נאמן דבעי לאוכוחי מהתם דברי ושמא לאו ברי עדיף ומשני שאני התם דכמנה לאחר בידך הוי ואע"ג דהכא איכא נמי חזקת הגוף מ"מ לא מהני ליה דלא אמר רבן גמליאל דנאמנת אלא בברי ושמא כדאמרינן לעיל ברישא פ"ב (דף טז.) ובברי שלה לא מהני ליה כדפרישית ומיירי כגון שהאב טוען שמא דאי טוען ברי לא הוה צריך להביא ראיה סיפא מנה לי בידך ולגבי דידה מהני ברי דידה ואע"ג דקי"ל דברי ושמא לאו ברי עדיף הכא איכא ברי וחזקה וחזר בו רבינו יצחק דהא משמע מדקאמר על האב להביא ראיה שאינו נוטל בלא ראיה אפילו טוען ברי מדלא קאמר או שיאמר ברי לי ועוד דמשמע מהביא דשמואל בסמוך דנכנסה לרשות הבעל דעל הבעל להביא ראיה אפי' טוען האב והבת שמא ואינו מטעם ברי ושמא אלא משום דנולד הספק ברשותו מדמייתי ופריך עלה מהביא דמחט שנמצאת כו' דהביא שמא ושמא הוא ואי משום ברי ושמא הוא לא הוה פריך מידי דמסתמא רב אשי לא פליג דשמואל דקיימא לן כוותיה ונראה לו פירוש הקונטרס עיקר דרישא מנה לאבא בידך ולא מהניא חזקת האשה לגבי האב:

ומודה ר"מ לחכמים במומין הבאין כו'. להאי גירסא קשה דהשתא משמע דחכמים מייפין כח הבעל טפי מר"מ מדקאמר מודה ר"מ לחכמים דהכא איכא יפה כח הבעל מכח האב אע"ג דבעלמא לא מייפה ר"מ כח הבעל כמו חכמים ובמתני' לא משמע הכי אלא ר"מ מייפה כח הבעל טפי מחכמים דאפי' מומין הנגדקים יכול לטעון וחכמים פליגי עליה על כן נראה כפירוש רבינו חננאל דגרים ומודים חכמים לר"מ ומיהו גם זה אינו מיושב דלא שייך מודה הואיל ולא פליגי בכה"ג ובקונטרס גרים ומודה ר' מאיר ותו לא וקשה מודה למאן: **ואמאי** מנה לי בידך הוא. תימה אמאי אקשי לרב אשי טפי מלכל הני אמוראי דלעיל דלמ"ד תברא הוה מצי לאקשויי מה חילוק יש בין בית אביה ובין בית בעלה ולמ"ד נמי כאן נמצאו כאן היו אמאי על האב להביא ראיה הא הוי חדא במקום תרתי ולא מצי למימר דס"ד דמקשן דראוין לבא עמה משמע שהם ישנים ויכר שמומין אלו באו מזמן ארוך מקודם אירוסין ואיתרע חזקת הגוף לפיכך על האב להביא ראיה דא"כ מאי פריך לרב אשי הא רב אשי לא אמר שיהא נאמן אלא משום חזקה ומיהו יש לומר דלעולם ס"ל כאן נמצאו כאן היו ומיירי באותן מומין שאין הבעל יכול לידע אותם אפי' ע"י בדיקה כגון נכפה הקבוע לו זמן וריח הפה שיכולה לשמור עצמה שלא יכירו בה בני אדם שאע"פ שנכנסה לרשות הבעל על האב להביא ראיה דהשתא לא הוי חדא במקום תרתי דחזקה שאין שותה בכוס אא"כ בודקו וראה ומתפייס ליכא למימר כיון דאין יכול לידע מומין אלו ע"י בדיקת קרובותיו ומיהו לא יתכן לפרש כן למאי דגרסינן בתוספתא במומין הראויין להוולד עמה בבית אביה: **על בעל** החמור **להביא ראיה.** אע"פ שהוא מוחזק וחזקת הגוף נמי מסייע ליה והוה לן לאוקמי החמור בחזקת שהיה קיים אלא טעמא דשמואל דמוקמינן לפרה בחזקת מרה קמא והא דפריך הש"ס בהשואל (ב"מ ק. ושם) גבי המחליף פרה בחמור וילדה דיחלוקו וליחזי ברשותא דמאן קיימא וליהוי לידך המוליא מחבירו עליו הראיה אלמא לא מוקמינן אחזקת מרה קמא היכא דתפיס לידך התם פריך לפי המסקנא דהכא דלא קאי הכי ומיהו תימה למאי דסלקא דעתין השתא אמאי על בעל החמור להביא ראיה כיון שהוא מוחזק וגם איכא לאוקמי החמור בחזקת שהיה קיים והא שמואל גופיה אית ליה ברישא המוכר פירות (ב"ב נב.) המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן דאין המעות חוזרין ולא מוקמינן להו בחזקת מרה קמא אלא אזלינן בתר חזקה דהשתא אע"ג דרובא מזבני לרידיא מסייע למרה קמא כ"ש הכא דאית לן למיזל בתר חזקה דהשתא דמסייע ליה חזקת הגוף וליכא למימר דהתם היינו טעמא דמדלא דק אם הוא נגחן אית לן למימר דלשחיטה זביה דא"כ מה צריך למימר התם לשמואל כי אזלינן בתר רובא באיסורא בממונא לא אזלינן והא טעמא לא משום רובא הוא אלא משום דלא דק ועוד בפ' בית כור (שם קה. ושם) אמר שמואל כור בשלשים סאה בסלע אני מוכר לך ראשון ראשון קנה משום דמספקא ליה אי תפיס לשון ראשון או לשון אחרון ולוקמא בחזקת מרה קמא על כן נראה דטעמא דשמואל לאו משום חזקת מרה קמא אלא אית לן למימר כיון דהשתכח החמור דמת כי היכי דעכשיו הוא מת כן יש לנו להחזיקו שהיה מת גם קודם ודמיא להא דאמר בנדה (דף ל.) דכל הטומאות כשעת מציאתן ודוקא גבי מיתת חמור וגבי מוס וגבי מחט שנמצאת בעודי בית הכוסות אית לן למימר הכי והא דכלה בבית חמיה על הבעל להביא ראיה משום דכי אמרינן נמי כמו שאנו מוצאין

מוס

[6] [תוספתא פ"ז ע"ס],
[7] [לעיל עה.], [לעיל עה.]:

עין משפט נר מצוה

נה א ב מיי' פכ"ה מהל' אישות הל"ד טוש"ע אה"ע סי' קיז סעיף ז:
נו ג מיי' פ"כ מהלכות מכירה הל"ד סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רכד סעיף ח:

תוספות רי"ד

ר"א אמר רישא מנה לאבא בידך סיפא מנה לי בידך פי' ר"א נמי אוקמיה כר"ג ורישא דאמרי' בעל מהימן משום דהו"ל מנה לאבא בידך שהוא טענת שמא שהאב טוען להוציא הכתובה בשבילו והיא טוענת שמא שאינו ברור מתי נולדו בה המומין הללו. והילכך לא מהני חזקה דגופה כגון ששטענה האשה שהיא טוענת ברי ויזכה בכתובה לעצמו דהיכא מהניא ומפקינ' בה ממונא ה"מ למאן דאית ליה חזקה דגופיה אבל חזקה דגופא דאשה לא מהני ליה חזקה לדיליה לאפיק ממונא מחזקה אבל אילו הות [טוענת] כנגדו דכתובתה לעצמה ה"נ אשה מהימנא ואע"פ שלא נכנסה לרשות הבעל ולא אמרינן כאן נמצא וכאן היו ולר"א האשה נאמנת וק"ל הל' כר"א דהוא בתרא. אמר ר"י א"ש המחליף פרה בחמור ומשך בעל החמור את הפרה ולא הספיק בעל הפרה למשוך את החמור עד שמת. על בעל החמור להביא ראיה שהי' חמורו קיים בעת משיכת הפרה ותנא תונא כלה. פי' בעל החמור משך את הפרה והחמור היה בביתו ותנן בספ"ק דקידושין כל הנעשה דמים באחר כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפין פי' כיון שמשך א' מהן נתחייב חבירו באונס חליפיו בכ"מ שהן ועכשיו נמי משעה שמשך את הפרה קם החמור ברשות בעל הפרה ואם מת לאחר משיכת הפרה לעצמו מת ואע"פ שהחמור בבית בעליו עומד וכשנמצא מת לא ידענו מתי מת זה אומר עד שלא משכת פרתי מת וברשותך מת. וזה אומר לאחר שמשכתי פרתך מת וברשותך מת אמר שמואל שעל בעל החמור להביא ראיה שהיה חמורו קיים בעת משיכת הפרה ואם לא ימצא ראיה יחזור פרה לבעלה. ומסתייע ממתני' דכלה ואמרי' הי כלה אי לימא כלה בבית אביה וכו'

עו: המדיר פרק שביעי כתובות

מסורת הש"ס

נז א ב מיי' פ"ו מהל' זמיה הל' יח יט טוש"ע אה"ע סי' נ סעי' ח:

נח ג מיי' פ"כ מהל' מכירה הלכ"ו וס"ו מהל' שחיטה הל' יב סמג עשין סג וסב טוש"ע יו"ד סי' מח סעי' ח וטוש"ע חו"מ סי' רכד סעי' ב:

נט ד מיי' פ"כ מהל' מכירה הל' יד טוש"ע חו"מ סי' רכד סעי' ח:

תוספות רי"ד

מי דמי התם אב מביא ראיה ומפיק הכא בעל החמור מייתי ראיה ומוקים אלא כלה בבית חמיה ואכתי מי דמי התם בעל מייתי ראיה דגופא הכא בעל החמור מייתי ראיה ומוקים אלא אר"ג כלה בבית אביה ולקדושין. המורה סובר דפליגי ר"ג ור"י בהא מילתא דלבעל החמור איכא חזקה דגופא דאוקי חמרא אחזקתה וחי הוה בשעת משיכה ולבעל הפרה איכא חזקה דממונא. ור"י א"ש על בעל החמור להביא ראיה כר"י ס"ל ופי' רישא דמתני' סייעי' שמטיל הבאת ראיה על האב אע"פ שחזקת הגוף אצלו וכר"א וא"כ ר"י הוא. ובסיפא נמי פליג להטיל ראיה על האב ואע"פ שלא נולד ס' ברשותו והיא קשה היכי מוקמינן סוגיא דשמעתא דשמואל כר"א ומר' יהושע מייתי סייעתא והא שמואל אמר בפ"ק הל' כר"ג אה"נ וכמסקנא מוקמינן דלא אמרה שמואל להא הכי. וקשה לי לפירושו טובא דהא דר"י א"ש בפ"ק ס"ל כר"ג והכא ס"ל כר"י ולא אשכחן דהדר איהו במסקנא אלא רמי בר יחזקאל פליג עלויה ואמר לא תציתו ליה אבל איהו לא הדר ביה ואכתי ק' דידיה אדידיה ותו דלא שייכא פלוגתא דר"ג הכא כלל אלא מודה לר"י בהא דאוקי ממונא בחזקת מריה ולא אזיל בתר חזקה דגופא אלא המע"ה דהכי אמרי' בפ"ק כדרמינן דר"ג אדר"ג מאלמנות עיסה אלא אמר רבה דר"ג אדר"ג לא ק' התם ברי הכא שמא ואמר הילכך לר"ג (ליח) [אלים] ליה ברי דאפי' בחד ספיקא מכשר קיל ליה שמא דאפילו בספק ספיקא פוסל אלמא בטענות שמא לא אזיל ר"ג בתר חזקה דגופא אלא בדאיכא טענת ברי ואע"ג דלא קיימא באפה חזקה דממונא דקאי באפה ובעל חמור לא טעין טענות ברי דמאי ידע אימת מת חמרא ומודה ר"ג דלא אזיל בתר חזקה דגופא אלא המע"ה ומילתא דרב ושמואל אליבא דס"ע איתא וכן בדין זה וכן בדין מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות לא פליגי ר"ג ור"י דכיון דלא טעין ולא טענינן ליה שמא לא אזלינן בתר חזקה דגופא אלא בתר חזקה דממונא והמע"ה וכך נראה פתרון שיטה זו. אר"י א"ש המחליף וכו'. פי' לא מבעי' אם לא תפש בעל החמור את הפרה כגון שמכר לו חמורו במנה ומפני שלא היה בפניו שימשכנו הלוקח תפש לו קנין שהיה לו חמורו ללוקח בכ"מ שהוא והוא יתחייב ליתן לו המנה. נמצא החמור מת ואין ידוע אם קודם תפישת הקנין מת ואין הלוקח חייב לו המנה לבעל החמור או לאחריו מת וברשות הלוקח מת וחייב לתת לו המנה דאמרי' המע"ה דלא אזלינן בתר חזקה דגופא היכא דטעין שמא אלא אפילו הכא דבעל חמור תפיש בפרה ועומד ובעל הפרה בא להוציא מבעל החמור. והדין היה שבעל הפרה יביא ראיה שהוא המוציא מחבירו אפ"ה אתא שמואל לאשמועינן שעל בעל החמור להביא ראיה שאימת אנו אומרים המע"ה כשאדם מוחזק בדבר והכל יודעין בבירור שהוא מוחזק בה ואחר בא וערער עליו להוציאו מידו שם אנו אומרים המע"ה. אבל הכא שבעל החמור אינו מוחזק בפרה בודאי אלא מתחילת חזקתו בפרה בספק היתה וכיון שהיתה בספק ולא נתבררה חזקתו אינו יכול להחזיק בה עד שיביא ראיה שחי היה חמורו בשעת משיכת הפרה

ג) דין הוא שאני אומר שאע"פ שהוא מפיק במה שהוא ידוע שהיה משל חבירו שאלו להביא שנאו התנא במתני' דכלה ובעי הי כלה אי לימא כלה בבית אביה לא דמי דהתם מייתי ראיה ומפיק ואת אמרת אע"ג דתפיש צריך להביא ראיה להחזיקו בידו. א"ר אבהו כלה בבית חמיה דאע"ג דבעל תפוס ועומד צריך להביא ראיה שעד שלא תתארס היה בה מומין הללו והיה מקחו מקח טעות ואי לא מייתי ראיה מפקינן מניה והכי נמי בעל חמור ואקשי' ואכתי לא דמי דהתם דין הוא שיביא בעל ראיה ואע"פ שהוא

מוס עתה כן היה קודם כניסה אכתי איכא למימר דמשתארסה נולד בה מום והילכך אית לה כתובה דכולי האי לא אמרינן דקודם אירוסין דהיינו קודם ב' רשויות היה בה מום ע"י מה שאנו מוצאין עתה אבל בבית אביה אימר קודם לכניסת רשות זה היה כמו שהוא עתה ואין גרעה דדוקא משום חומרא דקדשים הוא דאמר כל הטומאות כשעת מציאתן וע"ק דאמר שמואל בפ' בתרא דקדושין (דף עט.) קדשה אביה בדרך וקדשה עצמה בעיר והרי היא בוגרת לפניהן חוששין לקדושי שניהן ולא אמרינן כמו שהיא בוגרת עתה כן היתה קודם קדושין ואיכא למימר דהתם משום חומרא דאשת איש הא מייתי עלה פלוגתא דרבי יעקב ורבי נתן דגבי ממון וגרעה לריב"ל דדוקא הכא שמחזיק עצמו מסופק בפרה ואין לו שום טענה ברורה והוא חזקתו כמאן דליתא הוא דאזלינן בתר חזקה דמרה קמא ודמי לתקפו כהן (פ"מ דף ו:) דמוציאין מידו אבל במכר שור לחברו ונמצא נגחן כיון דגברא זבין להכי ולהכי יש לו לטעון למחזיק לשחיטה מכרתיו לך ואם איתא דלרידיה קבעת ליה הוה לך לפרושי וכיון דיש לו טענה ודאית אהני ליה חזקתו וכן בהיא דכור בשלשים שאה בשלא אני מוכר לך יש לו לטעון לכך אמרת שתי הלשונות שבאיזו שארצה אתפוס וכיון שהוא מוחזק אין להוציא ממון ממחזקתו כיון שיש לו טענה ולפ"ז לא א"ש פי' הקונטרס דבסמוך כמו שאפרש: **כלה בבית אביה ולקדושין.** מה שפ"ה דס"ל כמ"ד תברא מי שאנה זו לא שנה זו לא נהירא דהיכי מוקי לה כלה בבית אביה ולקדושין דהיינו כרבי יהושע אימור דמ"ר יהושע לא מהניא חזקת הגוף ה"מ לאפוקי ממונא לאוקמי ממונא מי אמר ועוד מקשה ר"ת דלעיל מוכחינן דאזיל ר' יהושע בתר חזקת גופא היכא דליכא חזקת ממונא וכל שכן הכא דחזקת ממונא מסייע לחזקת הגוף דאזיל ר' יהושע בתרה ועוד דהא שמואל גופיה פסיק בפ"ק (דף יב:) הלכה כר"ג ועוד מאי פריך מהניא דמחט שנמצאת בעובי בית הכוסות לימא דהניא כר"ג ואיתו כר' יהושע ורגא לפרש דשמואל כרב אשי ויליף השתא מכלה בבית אביה ולקדושין דכי היכי דהתם אע"ג דאב מוחזק צריך להביא ראיה לחזקת הגוף דידה לא מהני לאב ה"נ הכא על בעל החמור להביא ראיה אע"פ שהוא מוחזק דחזקת החמור לא מהני לגבי דידיה והשתא לא מפליג מידי בין שנולד ספק ברשותו ללא נולד ברשותו אבל כרבא דאמר כאן נמצאו כאן היו ליכא לאוקמא דשאני התם דאיתרע חזקת רשות האב אבל הכא לא איתרע חזקת רשות בעל החמור אלא אדרבה איתרע רשות בעל הפרה: **כל שנולד ספק ברשותו עליו להביא ראיה.** ואוקי לכלה דמתני' כרבא ואפילו הוא מוחזק אותו שנולד ברשותו עליו להביא ראיה כדפריך מהניא דמחט דלייתי טבא ראיה אע"ג דלא יהיב דמי והוא מוחזק וא"ת מהא דפריך בהשואל (ב"מ דף ק.) גבי מחליף פרה בחמור וילדה ונימחי ברשותא דמאן קיימא ונימחי אידך המע"ה משמע דאי היו ברשות ו) בעל החמור אל בעל הפרה להביא ראיה ואמאי והלא (ח) נולד ספק ברשותו ו) ואחר שמשך בעל הפרה את החמור נודע שילדה הפרה וצריך לחלק בין ספק שנולד לגיבותא כי התם לספק שנולד לגריעותא כי הכא: **ורתנא תונא בלה.** היינו כלה בבית חמיה דכי היכי דמוקמינן לה בחזקת שלימה והשתא הוא דאתא מוס אע"פ שמוחזק הכא נמי אוקי החמור בחזקת שהיא קיימת והשתא היא מתה:

אבל

כלה בבית אביה מי דמי התם מייתי אב ראיה ומפיק הכא מייתי בעל החמור ראיה ומוקים א"ר אבא כלה בבית חמיה ואכתי לא דמי התם בעל מייתי ראיה ומרע ליה לחזקיה דאב הכא בעל החמור מייתי ראיה ומוקים חזקיה בידיה אמר רב נחמן בר יצחק כלה בבית אביה ולקדושין ולא תימא ח) אליבא דמ"ד קדושין לאו ט) לטיבועין ניתנו אלא אפילו למ"ד א) קדושין לטיבועין ניתנו הני מילי קידושי ודאי ב) אבל קידושי טעות אי מייתי ראיה אין אי לא לא מיתיבי ג) מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות מצד אחד כשרה משני צדדין טריפה נמצא עליה קורט דם בידוע שהוא לפני שחיטה לא נמצא עליה קורט דם בידוע שהוא לאחר שחיטה הוגלד פי המכה בידוע ששלשה ימים קודם שחיטה לא הוגלד פי המכה המוציא מחבירו עליו הראיה ואי יהיב טבח דמי בעי לאיתויי ראיה ומפיק ואמאי בעל בהמה לייתי ראיה ונוקים בדלא יהיב טבחא דמי מאי פסקא ד) אלא כי אתא רמי בר יחזקאל אמר לא תצייתינהו להני כללי דכייל יהודה אחי משמיה דשמואל הכי אמר שמואל ה) כל שנולד ספק ברשותו עליו הראיה ותנא תונא כלה מיתיבי מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות כו' ואי דלא יהיב טבח דמי בעל בהמה בעי לאיתויי ראיה ומפיק ואמאי ספיקא ברשות טבח איתיליד דיהיב טבח דמי ומאי פסקא סתמא דמילתא כמה דלא יהיב איניש זוזי לא יהיב איניש חיותא: וחכמים אומרים בד"א במומין שבסתר: אמר רב נחמן

ונכפה

מי דמי הכא. דין הוא שצריך להביא ראיה שהרי הוא המוציא מחבירו הלכך מייתי ראיה ומפיק ממונא ומשם אתה בא ללמוד את זה שמוחזק בפרה זו ועומד ואתה אומר נייתי ראיה ונוקים ממון שבידו: **כלה בבית חמיה.** סיפא דמתני' ד) דקתני על הבעל להביא ראיה דר"ג אמרה ופליג עמי' בריש אפילו נמצאו בבית אביה דלא נולד ספק ברשותו עמי על הבעל להביא ראיה להפקיע כח כתובתה וראיה זו לא להוציא היא אלא להחזיק וצריך להביאה ואף זה כ"ש שיביא ראיה להחזיק שהרי בשל אחרים בא להחזיק: **ואלא לא דמי הכא.** דין הוא שיטרח לראיה משום דחזקת הגוף מייפה כח האב וי"ל דעמידתו על חזקתו הלכך בעל מייתי ראיה שעד שלא תתארס היו בה ומרע לה להביא חזקה: הכי גרס' **הכא בעל החמור מייתי ראיה ואוקי חזקה בידיה.** אף חזקת הגוף מייפה את כחו שכשתאמר העמד את החמור בשעת משיכה על חזקתו הקודמת בחזקת חי תעמידנו וברשות בעל הפרה מת ולמה אתה מצריכו ראיה: **א"ר נחמן בר יצחק הלה בבית אביה ולקדושין.** ריש"ל דמתני' סייעתא דמטיל הבאת ראיה על האב אע"פ שחזקת גוף אצלו וכר"ל דאמרי' רבי יהושע היא ובסיפא נמי פליג [להטיל ראיה על אב] ואע"פ שלא נולד ספק ברשותו. ודקשיא לך הניא ראיה להוציא היא הראיה צריכה לו אף לעכב לו הקדושין שבידו שאם לא יביא ראיה יחזירם וזו להחזיק היא בידו: **ולא דימא.** הא דאמינא שהראיה צריכה אף לעכב לו הקדושין שבידו: **אלינא דמאן דאמר קדושין לאו לטיבועין ניתנו.** סתם קדושין לאו לטיבועין ניתנו שאם מת החתן הקדושין חוזרין הלכך הכא כי הוו קדושין ספק אין כחה יפה בהן וצריכה להביא ראיה והך פלוגתא בב"ב. ואי קשיא היכי מוקמינן סוגיא דשמעתא דשמואל כר' אלעזר ומדר' יהושע מייתי סייעתא הא שמואל הלכה כר"ג אמר בפ"ק (לעיל יב:) אה"ל ומסקנא מוקמינן דלא אמר שמואל הכי. וא"ת מי מזקיקני להעמיד סוגיא זו בלשון זה נוקמה כרבא ורב אשי אי אפשר לומר דקשיא לרבא ורב אשי מתני' דווקא קתני ריש"ל על האב וסיפא על הבעל שהספק נולד ברשותן ואילו שמואל על מי שלא נולד הספק ברשותו הצריך לנקש ראיה: **בעובי בית הכוסות.** מקום יש בראש הכרס סמוך להמסס קרוי בית הכוסות שהוא כעין כוס ויש בו סביב שפתו עובי שני כפלים כפולים ודבוקים ובלע"ז רדובול"ן. ונמצא מחט תחובה באותו עובי ומתוך עובין אפשר לה שלא נקבתה כולו: **מצד אחד.** אין המחט נראה אלא מצפיים: **כשרה.** שאין זה נקב: **שהוא לפני שחיטה.** וטריפה: **שהוא לאחר שחיטה.** וכשירה: **שלשה ימים קודם שחיטה.** ואם לקחה טבח זה במוך שלשה ימים מקח טעות הוא ויחזיר לו בעליה הדמים שמכר לו טריפה: **לא הוגלד פי המכה.** זה אומר עד שלא לקחתי ניקב וזה אומר משמכרתי: **המוציא מחבירו כו'.** ואי יהיב טבחא דמי נמצא הוא המוציא ועליו הראיה ואי לא אשכח ראיה יחזיק זה במעותיו מספק והרי בשהמחט נמצא ריעותא דומיא דחמור דשמואל: **ואמאי.** אי כשמואל לייתי בעל בהמה ראיה להעמיד המעות בידו דומיא דבעל החמור: **דלא יהיב טבח דמי.** הא דקתני המוציא מחבירו בבעל בהמה קאמר וכגון דאיהו קא תבע: **מאי פסקא.** בתמיה. מאי קאמרת אי סבירא ליה לתנא דלעולם ראיה על בעל בהמה היא בין הוא המוציא ובין הוא המעמיד איהך הוא שהוא המוציא מחבירו בבעל בהמה וקורהו לבעל בהמה לעולם המוציא מחבירו וכי פסק שלא נמצא הטרפות עד שבאת לידו: **דיהיב טבח דמי.** ואפי' לא יהיב נמי הראיה עליו היא אלא מסתמא תנא לטבח המוציא מחבירו קרי ליה:

נכפה

אשי דכלהו מודו דאב צריך להביא ראיה וכיון דאב צריך להביא ראיה ל"ש במה שרוצה להוציא ל"ש במה שתפש מחבירו ה"נ בבעל חמור כיון דעליו להביא ראיה אפי' לר"ג כדפרישית ה"נ ל"ש להוציא אם מכר לו בקנין ונתחייב לו המנה ול"ש במה שתפש עליו להביא ראיה ולהחזיקו בידו דל"ש לא להחזיק דבר הידוע לחבירו ל"ש להוציא מחבירו דין א' להן להביא ראיה: ואותבינן ליה מאי דתניא מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות מצד א' כשרה מב' צדדים טרפה. פי' מקום יש בראש הכרס סמוך להמסס ונקרא בית הכוסות מפני שנעשה כענין כוסות ויש בסבוב שפתו עובי שני כפלים ודבוקים ובלע"ז רובלין ונמצא מחט תחובה באותו העובי ומתוך עביו אפשר לה שלא נקבתו כולו אם היתה מצד א' שאין המחט נראה אלא מבפנים כשרה שצד החיצון מיגין אבל אם ניקבה שני הצדדים טרפה. נמצא עליה קורט דם בידוע שהוא לפני שחיטה לא נמצא עליה קורט דם בידוע שלאחר שחיטה הוא. הוגלד פי המכה בידוע שהוא ג' ימים קודם השחיטה לא הוגלד פי המכה המע"ה פי' אם נמצא שם גלד ברור לנו שהטריפה ג' ימים לפני שחיטה לכל הפחות שאין גלד פחות מג' ימים ואם מכרה לו בתוך ג' ימים המקח טעות ואם

ח) ב"ב קמה., ב) פי' ענין טביעה ומבדנון, ג) חולין נ: ע"ש, ד) [לעיל עה.], ה) [לעיל עה.:], ו) [ל"ל בעל הפרה על בעל החמור להביא ראיה], ז) [ל"ל לאחר],

גליון הש"ס

גמ' אלא כי אתא רמי בר יחזקאל. לעיל כא ע"ב ותוס ד ע"א ומזולין מד ע"ב:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה כל וכו' לאי הוי בכשות בעל החמור על בעל הפרה להביא ראיה ואמאי והלא לא נולד ספק ברשותו דאחר כל"ל:

לעזי רש"י

דדובולי"ן [דובלו"ן]. קפל בקיבה השניה של מעלי גירה.

מוסף רש"י

בידוע שלפני שחיטה. וטרפה (חולין נא.). הוגלד פי המכה. קרוסט"ל, בידוע ששלשה ימים קודם שחיטה. ואם לקחה טבח זה במוך שלשה ימים הוי מקח טעות ולריך המוכר להחזיר לו מעותיו (שם). לא הוגלד פי המכה. איכא לספוקי מ' קודם מקח הוי מ' לאחר מקח הוי, ועל הטבח להביא ראיה שהוא מוציא מחבירו דמקמתא כל כמה דלא יהיב זוזי לא יהבי ליה מיומא ועליו להביא ראיה שקודם מקח הוה, דמספיקא לא מפקינן ממונא ממחזיקי (שם).

תוספות רי"ד (המשך)

מוחזק בממונא חזקה ודאית משום דאיכא לאשה חזקה דגופא וטוענת טענת ודאי ומשום דאזלי' בתר חזקה דגופא מצרכי' לבעל להביא ראיה אבל הכא חזקת הגוף של בעל החמור הוא ואי בתר חזקה דגופא הוה בעי' למיזל לא מבעיא השתא דהוא תפוס אלא [אפילו] אם לא היה תפוש כגון שנתחייב לו הלוקח מנה כדפרשתי לעיל הוה מצרכי' ראיה ללוקח ואי לא מייתי ראיה הוה מפקינא מיניה דלוקחים ויהבינן ליה לבעל החמור אלא לא אזלינן בתר חזקה דגופא משום דטעין טענת שמא והלכך על בעל החמור להביא ראיה ולהחזיק מה שתפוש בידו ואתא ר"נ ב"י ואמר כלה בבית אביה ולקדושין (רישא) פי' לעולם מרישא מחני' מסתייע ג) ולא מדמצריך ליה ראיה להחזיקו הקידושין בידו שאע"פ שהוא תפוש בהן כיון שהקדושין הללו היו יודעים לבעל מקודם לכן עליו להביא ראיה דכיון שעל האב להביא ראיה להחזיק הקדושין בידו ה"נ כיון שעל בעל החמור להביא ראיה להוציא מנה מלוקח אילו הי' בענין שכתבתי ואין חזקת הגוף מועלת לו כלום משום דטעין טענת שמא כדפרשינן ה"נ בפרה אע"פ שתפוש בה כיון שהבדר ידוע כי של חבירו היתה עליו להביא ראיה ולהחזיקה בידה ומה שמסתייע מכלה דרישא אתא בין לר"א בין לרבה בין לרב

ח) נראה דל"ל ודין זה שאני אומר שאע"פ שהוא תפוס ממה שהוא ידוע שהיה משל חבירו עליו להביא ראיה שנאו התנא במתני' וכו'. ט) אולי דל"ל ולא מייתי ראיה מכתובה אלא מדמגלגלין.

נכפה. חולי שממנו נופל לארץ ויש לו זמן לבא: **כמומין שבסתר דמי.** לפי שמהרת ביום זמנה מלאת בין הבריות: **מתני' מומין גדולים.** מפרש בגמרא: **גמ' גולדו.** משמשמה: **ומי אמר ר' יוחנן הכי.** דהלכה כרבן שמעון בהא לחודא והא בכל מקום ששנה קאמר: **ערב ולידן וראיה אחרונה.** ערב בגט פשוט[ב]. לידן בימי שאחזו קורדיקוס[ג]. ראיה אחרונה בסנהדרין בפרק זה בורר[ד] ובשתי ראיות נחלק הלכה כמותו בראשונה ולא באחרונה אמרו לו הבא ראיה אמר אין לי ראיה כו': **מתני' בעל פוליפוס.** מפרש בגמ': **המקמץ והמלרף נחשת.** מפרש בגמ'. וכולן מפני שאומנות מסרחת היא: **שממקמו.** לשון המק בשרו (זכריה יד): **גמ' לא פסק פומיה.** סימנא דשמואל ריח הפה אמר: **לא פסק פומיה מכולי פירקין.** תמיד היה שגור בפיו: **שיקשי לך מאני.** דקא משיב להו בתרין: [ה] **מקמץ לוחש לבנים.** לא ידעתי [ו] מה לורך בה אבל בתשכנו ראיתי שאורין בהם הבגדים לפני כבוסן יום או יומים: **בשלמא מאני לא קשיא.** אבריימא דאיכא למימר האי דחשיב ליה בתרי הכי קאמר אחד בורסי קטן דהיינו מקמץ ואחד בורסי גדול: **בורסי קטן.** שהוא עני ויש לו עורות מעט: הכי גרסינן **תנאי היא דתניא מקמץ זה בורסקי ויש אומרים זה המקמץ לוחש לבנים** והכי גרסי' לה בתוספתא. והא דרבי יוסי ברבי יהודה מלתא אחריתי קאמר ושם היא שנויה: **תשלי דודי.** מחשלין ומרדדין נחשת ועושין ממנו יורות ומסריח הוא: **מעיקרו.** ממקום מולאו מן האדר: **לאכסוהו שערי.** האילוהו שעורים כבהמה. כל הנאכל שלא כדרכו קרי ליה כוסס: **וקאמר לה.** להא מילתא דרב: **משמיה דר' יוחנן.** דאיהו נמי כרב סבירא ליה: **אין מעשין.** אין כופין להוציא: **אין כופין.** דלא כפינן אפריה ורביה: **ואלו שכופין.** הני אין אפריה ורביה לא: **בשלמא לרב אסי.** לא תקשי הא דלא חשיב פסולות בתמניתין דאיכא לשנויי: **דרבנן קמני.** הכי דאיסורא דידהו לא כתיבא באוריתא: **ליתני נשא אשה ושהה עמה כו'.** דמדאוריתא לא מיתייב לאפוקה דאפשר ליקח לו אשה אחרת אלא אבל מדרבנן קאמר דכל כמה דאיתא להא גביה לא נסיב אחריתי: **הא נמי.** אפריה ורביה במילי מייסרינן בשוטי לא דרינן ליה אבל הכי בשוטי נמי דרינן ליה שאי אפשר לה לקבל: התם

אבל במומין גדולים כופין אותו להוציא. גבי איש ליכא למימר דנסתפחה שדה של אשה דאיש אינו שדה של אשתו כדפריש' ברים מכילתין (דף ב: ד"ה מנין): **כופין** אותו להוציא. נראה לר"י דיוליא ויתן כתובה אע"פ שמגרשה בעל כרחו כמו בנאשה מחמת טענה דמשמע בסוף הבא על יבמתו (יבמות סה:) דנותן כתובה אע"פ שמגרשה בעל כרחו ובתוספתא קתני בהדיא אמומין דהכא יוליא ויתן כתובה: **סבורה הייתי שאני יכולה לקבל.** קלת תימה דאשה כן כל אשה תעריס ותשאנו כדי שיתן לה כתובה שתאמר איני יכולה לקבל ויגרשנה ושמא במקום שיש אשה ערמה אין לה כתובה: **אלא** לרב יהודה קשיא. תימה דאמאי לא משני דהא דאמר רב יהודה (אמר שמואל) המקמץ לוחש כלבים היינו בורסי קטן דבפרק מי שמתו (ברכות כה.) משמע דאיכא לוחש כלבים בעיבוד עורות דתניא התם לא יקרא אדם קריאת שמע לא כנגד לוחש כלבים ולא כנגד לוחש אדם כו' בזמן שנתן לתוכן עורות: **ליתני נשא אשה ושהה עמה עשר שנים.** וא"ת דתקשי ליה בריש דשלהי הבא על יבמתו (יבמות סד.) דתניא נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה אינו רשאי לנטול ויוליא ויתן כתובה ונראה לפרש דלשון יוליא לא משמע כפייה אלא בדבר שמתנהג עם האשה אלא כדין אבל התם דקתני יוליא משום ביטול פריה ורביה לא משמע דכופין:

הדרן עלך המדיר

[א] ונכפה כמומין שבסתר דמי והני מילי דקביע ליה זמן אבל לא קביע ליה כמומין שבגלוי דמי: **מתני'** [ב] האיש שנולדו בו מומין אין כופין אותו להוציא אמר רשב"ג בד"א במומין הקטנים אבל במומין הגדולים כופין אותו להוציא: **גמ'** רב יהודה תני נולדו חייא בר רב תני היו מ"ד נולדו כ"ש היו דקסברה וקיבלה מאן דאמר היו אבל נולדו לא תנן אמר רבן שמעון בן גמליאל בד"א במומין קטנים אבל במומין גדולים כופין אותו להוציא בשלמא למ"ד נולדו היינו דשאני בין גדולים לקטנים אלא למ"ד היו מה לי גדולים מה לי קטנים הא סברה וקיבלה כסבורה היא שיכולה לקבל ועכשיו אין יכולה לקבל [ג] ואלו הן מומין גדולים פירש רשב"ג [ד][כגון] ניסמית עינו נקטעה ידו ונשברה רגלו אתמר ר' אבא בר יעקב אמר ר' יוחנן הלכה כרשב"ג [ה]רבא אמר רב נחמן הלכה כדברי חכמים ומי א"ר יוחנן הכי והא [ו]אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן בכל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה [ז]אמוראי נינהו ואליבא דרבי יוחנן: **מתני'** [ח]ואלו שכופין אותו להוציא מוכה שחין ובעל פוליפוס והמקמץ והמצרף נחושת והבורסי בין שהיו עד שלא נישאו ובין משנישאו נולדו ועל כולן אמר רבי מאיר אע"פ שהתנה עמה יכולה היא שתאמר סבורה הייתי שאני יכולה לקבל ועכשיו איני יכולה לקבל [ט]וחכ"א מקבלת היא על כרחה חוץ ממוכה שחין מפני שממקתו מעשה בצידון בבורסי אחד שמת והיה לו אח בורסי [י]אמרו חכמים יכולה היא שתאמר לאחיך הייתי יכולה לקבל ולך איני יכולה לקבל: **גמ'** מאי בעל פוליפוס אמר רב יהודה אמר שמואל ריח החוטם במתניתא תנא [יא]ריח הפה רב אסי מתני איפכא ומנה בה סימנא שמואל לא פסיק פומיה מכוליה פירקין: והמקמץ: מאי מקמץ אמר רב יהודה זה המקבץ צואת כלבים מיתיבי [יב]מקמץ זה בורסי ולטעמיך תיקשי לך מתניתין המקמץ והמצרף נחושת והבורסי בשלמא מתניתין לא קשיא כאן בבורסי גדול כאן בבורסי קטן אלא לרב יהודה קשיא תנאי היא דתניא מקמץ זה בורסי ויש אומרים זה המקמץ צואת כלבים: והמצרף נחושת והבורסי: מאי מצרף נחושת [יג]רב אשי אמר חשלי דודי רבה בר בר חנה אמר זה המחתך נחושת מעיקרו תניא כוותיה דרבה בר בר חנה איזהו מצרף זה המחתך נחושת מעיקרו [יד]אמר רב האומר איני זן ואיני מפרנס יוציא ויתן כתובה אזל ר' אלעזר אמרה לשמעתא קמיה דשמואל אמר [טו]אכסוה שערי לאלעזר עד שכופין אותו להוציא יכפוהו לזון [טז]ורב אין אדם דר עם נחש בכפיפה כי סליק רבי זירא אשכחיה לרבי בנימין בר יפת דיתיב וקאמר לה משמיה דרבי יוחנן אמר ליה על דא אכסוה שערין לאלעזר בבבל אמר רב יהודה אמר רב [יז]אסי אין מעשין אלא לפסולות כי אמריתה קמיה דשמואל אמר כגון [יח]אלמנה לכהן גדול וגרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל בת ישראל לנתין ולממזר אבל נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה אין כופין אותו ורב תחליפא בר אבימי אמר שמואל [יט]אפילו נשא אשה ושהה עמה י' שנים ולא ילדה כופין אותו תנן אלו שכופין אותו להוציא מוכה שחין ובעל פוליפוס בשלמא לרב אסי דרבנן קתני דאורייתא לא קתני אלא לרב תחליפא בר אבימי ליתני נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה כופין אותו אמר רב נחמן לא קשיא הא במילי הא בשוטי מתקיף לה רבי אבא [כ]בדברים לא יוסר עבד אלא אמר רבי אבא הא והא [כא]בשוטי

מסורת הש"ס

[א] [רש"ל], [ב] גיטין לח. עה. ב"ק קט. ב"מ קעד. סנהדרין לח. [ג"מ לח:], כתובות כד.], [ג] [ב"מ לח:], [ד] [ע' תוס' לעיל ע. ד"ה יוליא], [ה] [תוספתא פ"ז], [ו] [תוספתא פ"ז], [ז] [בערוך ערך חשל ב' גרס אמר רב חשלי דודין], [ח] לעיל סג., [ט] [לעיל עב. לקמן פו:], [י] [בהרא"ש איתא אמר ר"י אמר רב אין וכו' אבן בהרי"ף איתא רב אמר ולכאורה צ"ל אמר ר"א בשאלתות פ' תולדות סימן יח], [כ] [ב"ב קעג.], [ל] [גיטין עד.], [מ] [לף לח.], [נ] [צ"ל אחר ד"ה הכי גרסינן], [ס] [וע' ברכות כה. בזמן שיש בהן עורות פירש"י דקאי אלוחשא כלבים וע"ש בתוספות ד. ברש"י ד"ה המקמץ מפרש בתמס' כתובות וכו' ואומר אני לתקן בהן עורות שקורין כו' וע"ע רש"י במשנה דב"ב יז. ד"ה ובברכת שקורין את הבגדים יום או יומים בלוחשת כלבים וכ"כ רש"י עוד שם יט. ד"ה מן המתמצן וכו'],

---

תורה אור השלם

1. בְּדָבָרִים לֹא יִוָּסֵר עָבֶד כִּי יָבִין וְאֵין מַעֲנֶה:

משלי כט יט

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואלו הם מומין גדולים. נ"ב מכאן עד אימר הוא מתני' ומתניתא אימר מתחיל גמרא [וכ"א בס"י וכרי"ף]:

מוסף רש"י

זה המקמץ צואת כלבים. בידו, ואומר אני כי לתקן בהן עורות שקורין קורדיו"ן שמעבדין אותן בצואת כלבים (חגיגה ד.). **אין אדם דר עם נחש בכפיפה.** כתוב קופה אחת (לקמן פו:) כתוב על אחד, שכשלא יאמר יאכלו (לעיל עב.).

תוספות רי"ד

נמצא דם ולא נמצא שם גלד אע"פ שיש ג' ימים שמכרה לו הדבר ספק שי"ל אחרי שמכרה לו הטריפה וי"ל נמי טרם שמכרה לו הטריפה ואע"ג דאיכא ג' ימים שמכרה לו ול"א מדלא איגלד שמא בתוך ג"י ניקב שיש נקב שאינו מגליד לימים רבים ולא ברירה לן אלא בפחות מג' ימים לא מגליד. וה"ה נמי אם נמצא גלד ויש לו יותר מג' ימים שמכרה לו ויש ספק בדבר ואין ידוע אימתי נטרפה אם קודם שמכרה או אחר שמכרה שאין ברור לנו שהגלד בג' ימים נעשה לא פחות ולא יותר אלא שבפחות אינה נעשת אבל על היתר ספק הוא. והאי דאמרת המע"ה לא תימא ר"י הוא ולא ר"ג אלא אפילו ר"ג מודה דאע"ג דלמוכר אין לו חזקה דגופא למימר אוקי בהמה אחזקתה וכשירה הוה בשעת מכירה אפ"ה כיון דלא טעין טענת ברי אלא טעין שמא מודה בזה ר"ג דל"א בתר חזקה דגופא כדאמרי' לעיל אלא הדרא לדינא דהמע"ה. וסתמא קאמר כן אי לא יהיב טבח דמי בעל בהמה מייתי ראיה ומפיק וכן אי יהיב טבח דמי בעל בהמה ואי לא מייתי ראיה מחזיק בעל בהמה בדמים אלמא אע"פ שהדבר ידוע שאלו הדמים של טבח היו לא מצרכי' לבעל בהמה להביא ראיה אלא לטבח שהוא מוציא מחבירו וה"נ במחליף פרה בחמור כיון שהוא תפוש בפרה על בעל הפרה שהוא בא להוציא להביא ראיה ואי לא מייתי ראיה יחזיק הלה בפרתו ותירץ דלא יהיב טבח דמי ובעל הבהמה הוא המוציא אבל לעולם אי יהיב דמי על בעל הבהמה להביא ראיה. ואקשי' ומאי פסקה למה שנה המוציא על בעל בהמה לבדו (איזה) [דאמור] קים לן דטבח בכל דימנא באשראי זבין דמנין דיהיב דמיה והוי הטבח מוציא. ואתא רמי ב"י ואמר לא תציתו ליה להני כללי דכייל יהודה אחי משמיה דשמואל הכי א"ש כל שנולד ס' ברשותו עליו להביא ראיה פי' אע"ג דבעל החמור מוחזק בדבר הידוע שהוא של חבירו כיון שהספק נולד ברשותו על בעה"פ שהרי אחרי שמשך את הפרה נולד לנו זה הספק על בעל הפרה להביא ראיה ומתני' דכלה מסייע ליה דהוא אליבא דר"ג דאזיל בתר חזקה דגופא היכא דטענה טענת ברי ומ"ש רישא מסיפא הרי גם ברישא איכא לאשה חזקה דגופא אלא כתרתרה רבה דלא [קי"ל] כר"ג דאזיל בתר חזקה דגופא ומצריך לבעל להביא ראיה אלא היכא דנולד הספק ברשותו של בעל שכבר נכנסה ברשותו אבל כל זמן שהיא בבית אביה כיון שהספק נולד ברשותו עליו להביא ראיה אע"פ שיש לו חזקה דגופא וגם הכא אית לן למימר דהוי דינא המע"ה אע"ג דבעל החמור מוחזק בפרתו שהדבר ידוע שהיתה שלו ואין זה יכול להחזיק בפרתו עד שיביא ראיה אפ"ה כיון שהספק נולד ברשותו עליו להביא ראיה ולא מיבעי' היכא דבעל שבעל החמור תפוש בה לא בעי ראיה ועל בעל הפרה להביא ראיה ולרמי נמי לא הוה סייעתא דרמי בסייעתא אליבא דרבא דתלי טעמא מפני הספק ברשותו והא דר"א פליג עליה ותלה טעמא דמתני' משום דהוי מנה לאבא בידך אבל אי הות בוגרת אע"ג דנולד ס' ברשותה אזלינן בתר חזקה דגופא וקי"ל הל' כר"א דהוא בתרא הילכך ה"נ אע"ג שנולד הספק ברשות לוקח אי לא יהיב ליה מנה על בעל החמור להביא ראיה וכפשטא דמתני' דמחט קבינגן הלכתא דכל שהוא ממע"ה ואי יהיב טבח דמי שלו הראיה ודלא (כרמי) [כרב יהודה] ואי לא יהיב דמי על בעל הבהמה להביא ראיה ודלא (כר"י) [כרמי] וה"ה ה"נ הוי דינא בחמור שאם משך בעל החמור את הפרה על בעל הפרה להביא ראיה ואי לא משך כגון שהיה בקנין על בעל החמור להביא ראיה ומתני' דכלה דא דמיא להאי דינא כלל משום דבהאי דינא לא אזלינן בתר חזקה דגופא משום דהוא טענת שמא ומודה בה ר"ג ובמתני' דכלה דאי טענת ברי [לא] אזלי' בתר חזקה דגופא משום דהוי מנה לאבא בידך כדתרצה ר"א דהוא בתרא: וחכ"א בד"א וכו' במומין שבגלוי ראה ונתפיסה הוא אבל ר"מ סבר שאפילו במומין שבגלוי יכול לטען ולומר סבר הייתי שאני יכול לקבל כדאמרי' בגמרא לקמן במילתיה דרשב"ג וזה ששתקתי לא שנתפייסתי בהן ומחלתי שחזקה אין אדם מתפיים במומין אלא סברתי שעכ"ז אסבול מאהבתה אבל עכשיו אין מתקבל הדבר בלבי והכי אמרי' לקמן בפרקין [ב] דקס"ד מאי דחכמים סברי כיון דראה וניפיים אין זו טענה: אמר ר"נ ונכפה כמומין שבסתר דמי ה"מ דקביע לה זמן אבל לא קביע לה זמן כמומין שבגלוי דמיא והל' כחכמים: **מתני'** האיש שנולדו בו מומין אין כופין אותו להוציא רשב"ג אומר בד"א במומין קטנים אבל במומין גדולים כופין אותו להוציא. גבי איש ליכא למימר דנסתפחה שדה של אשה דאיש אינו שדה של אשתו כדפריש' ברים מכילתין (דף ב: ד"ה מנין): כופין אותו להוציא. נראה לר"י דיוליא ויתן כתובה אע"פ שמגרשה בעל כרחו כמו בנאשה מחמת טענה דמשמע בסוף הבא על יבמתו (יבמות סה:) דנותן כתובה אע"פ שמגרשה בעל כרחו ובתוספתא קתני בהדיא אמומין דהכא יוליא ויתן כתובה: סבורה הייתי שאני יכולה לקבל. קלת תימה דאשה כן כל אשה תעריס ותשאנו כדי שיתן לה כתובה שתאמר איני יכולה לקבל ויגרשנה ושמא במקום שיש אשה ערמה אין לה כתובה: אלא לרב יהודה קשיא. תימה דאמאי לא משני דהא דאמר רב יהודה (אמר שמואל) המקמץ לוחש כלבים היינו בורסי קטן דבפרק מי שמתו (ברכות כה.) משמע דאיכא לוחש כלבים בעיבוד עורות דתניא התם לא יקרא אדם קריאת שמע לא כנגד לוחש כלבים ולא כנגד לוחש אדם כו' בזמן שנתן לתוכן עורות: ליתני נשא אשה ושהה עמה עשר שנים. וא"ת דתקשי ליה בריש דשלהי הבא על יבמתו (יבמות סד.) דתניא נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה אינו רשאי לנטול ויוליא ויתן כתובה ונראה לפרש דלשון יוליא לא משמע כפייה אלא בדבר שמתנהג עם האשה אלא כדין אבל התם דקתני יוליא משום ביטול פריה ורביה לא משמע דכופין:

תוספות רי"ד (המשך)

החמור תפוש בפרתו שעל בעל הפרה להביא ראיה אלא אפילו אם היה הוא תפוש כגון שמכרה לו במנה ותפש לו קנין שכ"מ שעומד החמור הוא ברשותו על הלוקח להביא ראיה ואי לא מייתי ראיה יהיב דמי לבעל החמור מפני שהספק נולד ברשותו של לוקח שמשעה שתפש לו בעל החמור קנין עמד החמור ברשות הלוקח והילכך על הלוקח להביא ראיה והכי מוכח לקמן מדאותבינן ליה ממתני' דאמרי' המע"ה ואי דלא יהיב טבח דמי בעל בהמה מייתי ראיה ומפיק ואמאי ספק ברשות טבח אתיליד ומהרץ דיהיב טבח דמי והוא נקרא המוציא וה"ה נמי דאי לא יהיב דמיה עליו להביא ראיה ואי לא מייתי ראיה חייב למיפרע לבעל הבהמה כיון שהספק נולד ברשות הטבח ומאי פסקא סתמא דמילתא [ג] בעל בהמה דלא יהיב איניש דמיה לא יהבינן ליה מרשותא. וכ' ר"י ז"ל איכא למ"ד ליתא להא דרמי דהא אותבינן עליה ואע"ג דפריק ההוא פריקא שינויא בעלמא הוא ולא סמכי' עליה אלא בין בולד הספק ברשותו בין שלא נולד ברשותו המע"ה ואי לא יהיב טבח דמי בעל בהמה צריך לאתויי ראיה ואיכא מ"ד האי מתני' דכלה כיון דמסייע ליה לרמי ב"י ממילא שמעינן דפרוקא דרמי דוקא היא ולאו שינויא בעלמא דאי לא תימא הכי קשיא הל' אהל' הלכך הל' כרמי וכלשון ראשון ג"ל דכי היכי דמילתא דר"י לא מיתוקמי שפיר ה"נ מילתא דרמי לא מיתרצה שפיר ולא הוי כלה סייעתא לא לר"י ולא לרמי לר"י לא הוי סייעתא דמי קתני במתני' כלה בבית אביה לקידושין ולכתובה קתני דבעי לאתויי אב ראיה ומפיק אבל קידושין שהן תחת ידיו לעולם אימא לך דלא בעי מייתי ראיה והה"ה ה"נ גבי פרה כיון

עין משפט נר מצוה

ס א מיי' פכ"ה מהל' אישות הל"ב סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לט סעי' ד בהג"ה וסי' קח סעי' ה וסי' קנד סעי' ה בהג"ה:

סא ב ג מיי' שם הל' יא סמג שם טוש"ע שם סי' קנד סעי' ד:

סב ד ה מיי' שם הל"י טוש"ע שם סעי' ח:

סג ו מיי' שם הל' יג טוש"ע שם סימן ע סעי' ג וסי' קנד סעי' ג:

סד ז מיי' פי"ב שם הל' יד סמג שם טוש"ע שם סימן ע סעי' ד וסי' קסה סעי' ד:

סה ח מיי' פי"ז מהל' איסורי ביאה הל"ז סמג לאוין קכא טוש"ע שם סי' ו סעי' א וסעי' ו:

סו ט מיי' פט"ו מהל' אישות הל' ז סמג עשין מט טוש"ע שם סי' קנד סעי' ו בהג"ה וסעי' י:

סז י מיי' שם טוש"ע שם סעיף כא:

הכא. גבי מתניתין: **כי אמרה.** מקבלנא ליה והוינא בהדיה שבקינן לה: **בעלי ראתן.** שרץ יש לו במוחו: **ויתיקין.** חלמיש: **ורמו דידהי עליה.** זבובין כרוכין אחריו: **פילא.** עשב שקורין פוליו"ן: **ולודנא.** אליסיג"ל: **גירדא דאגוזא.** קליפי עץ האגוז: **גירדא דאשפא.** מה שגורין מן העור: **כליל מלכא.** חבלת: **מחלא דדיקנא סומקא.** שומר שיש לחסם לתמריס בקטנותן כעין שיש לאגוזים קטנים: **לביתא דשישא.** של שיש. כלומר מקום שאין רוח שולט שם: **שב לבני וארייתא.** שכותלן עב שבעה לבנים זה אצל זה ואריח שהוא חצי לבינה והלבינה שלשה טפחים[6]: **ונטיל ליה.** וטופך לו מאותן מים: **עד דרפיא ארעיתא דמוחיה.** גולגלתו מתרככת ונוחה ליקרע בסכין: **טרפי.** עלין: **ומדלי כל חד כרעא.** מגביה רגלו של שרץ ומושיב העלה תחת רגלו אחת לא יעשה כן לכשיחזיק בגופו ליטלו יעוץ לפריעו במוחו ויקוב את הקרום: **בגליפא.** טגליי"ש: **דאי לא.** אם לא **ישרפנו יחזור עליו: הזהרו מזבובי נעלי ראתן.** זבובים השוכנים עליו קשות להבדיל אותו חולי על איש אחר: **בזיקיה.** במקום שתנשב רוח אחת על שניהם: **מילרך נהו.** רוצה לצאת הו"ל מורדת אלא אפילו נולדו לאחר מיכן אין כופין אותו להוציא משום דאגן סהדי דניחא לה בכל דהו. דאיש קפיד אמומין משום שאין אשה אלא ליופי אבל אשה לא קפדה אמומין. רשב"ג אומר בד"א במומין שבגלוי קטנים התם מחלקינן בין איש לאשה דאיש קפיד אשה לא קפדה אבל במומין גדולים אשה נמי קפדה ויוציא ויתן כתובה ואי קשיא כיון שנולדו בו לאחר נישואין לימא בעל לאשה נסתחפה שדך כי היכי דאמר אשה לבעל כשנולדו לאחר מיכן תשובה כי אמרי' נסתחפה שדהו ה"מ בעל משום דבעי לאפסודה כתובתה דאמרי' ליה משום הא תו לא מיפסדא כתובתה דנסתחפה שדך וכבר הוא משועבד לה בכתובתה וא"י להפטר משיעבודו ולקונסה בכתובתה אבל האשה דינא בעי למישקל ולילכא שום קנסא לבעל הילכך לא מצי למימר לה נסתחפה שדך (אבל) [אלא] שקילא דינא ונפקי ודוקא בנולדו בו פליג רשב"ג אבל בהיו לא פליג דכיון דהיו בו מעיקרא סברא וקבלה ולא מציא למיטען סבורה הייתי שאוכל לקבל ועכשיו לא אוכל: ואלו הן מומין גדולים רשבג"א נסמית עינו נקטעה ידו נשברה רגלו איתמר ר"י ב"א אר"י הל' כרשב"ג והא אמרה ר"י חדא זימנא דאמר ר"ב ב"ח אר"י כ"מ ששנה רשב"ג במשנתנו הל' כמותו חוץ מערב וציידן וראיה אחרונה אמוראי נינהו ואליבא דר"י ור"נ אמר הל' כחכמים וקי"ל הל' כר"נ בדיני הילכך אע"פ שנולדו בו מומין גדולים אין כופין אותו להוציא ואם היא תובעת

גירושין הו"ל מורדת: **מתני'** ואלו שכופין אותו להוציא מוכה שחין ובעל פוליפוס והמקמץ והמצרף נחושת והבורסי בין שתי' בו עד שלא נשאו בין משנשאו ואח"כ נולדו ועל כלן אמר ר"מ אע"פ שהתנה עמה יכולה היא שתאמר סבורה הייתי לקבל ועכשיו איני יכולה וחכ"א מקבלת היא ע"כ חוץ ממוכה שחין מפני שממקתו ומעשה בציידן בבורסי שמת והיה לו אח בורסי ואמרו חכמים יכולה היא שתאמר לאחיך הייתי יכול לקבל לך איני יכולה פי' אע"פ שכל המומין אין כופין האיש להוציא באלו שהן מוסרחין וקשים מכלם כופין אותו להוציא

בין שהיה בו עד שלא נשאו בין שנולדו משנשאו דאע"ג שבכל המומין אומרים שאין האשה מקפדת עליהן א"נ מתפייסה וסבורה וקבלה באלה מקפדת ולא סברה וקבלה. אע"פ שראתה אותם מפני שיכולה לומר סבורה הייתי וכו'. והיה סובר ר"מ דל"מ בסתמא שתוכל לומר סבורה הייתי לקבלו ולא נתפייסתי בהן דהא בשאר מומין נמי אומרים שאין הבעל מתפייס במומין דגדולים אשה נמי קפדה אבל במומין גדולים אשה נמי קפדה ויוציא ויתן כתובה ואי קשיא כיון שנולדו בו לאחר נישואין ויתן כתובה דאיש קפיד אמומין משום שאין אשה אלא ליופי אבל אשה לא קפדה אמומין. רשב"ג אומר בד"א במומין גדולים אשה נמי קפדה ויוציא ויתן כתובה דאמרי' ליה משום הא תו לא מיפסדא כתובתה דנסתחפה שדך וכבר הוא משועבד לה בכתובתה וא"י להפטר משיעבודו ולקונסה בכתובתה אבל האשה דינא בעי למישקל ולילכא שום קנסא לבעל הילכך לא מצי למימר לה נסתחפה שדך (אבל) [אלא] שקילא דינא ונפקי ודוקא בנולדו בו פליג רשב"ג אבל בהיו לא פליג דכיון דהיו בו מעיקרא סברא וקבלה ולא מציא למיטען סבורה הייתי שאוכל לקבל ועכשיו לא אוכל: ואלו הן מומין גדולים רשבג"א נסמית עינו נקטעה ידו נשברה רגלו איתמר ר"י ב"א אר"י הל' כרשב"ג והא אמרה ר"י חדא זימנא דאמר ר"ב ב"ח אר"י כ"מ ששנה רשב"ג במשנתנו הל' כמותו חוץ מערב וציידן וראיה אחרונה אמוראי נינהו ואליבא דר"י ור"נ אמר הל' כחכמים וקי"ל הל' כר"נ בדיני הילכך אע"פ שנולדו בו מומין גדולים אין כופין אותו להוציא ואם היא תובעת גירושין הו"ל מורדת: **מתני'** ואלו שכופין אותו להוציא מוכה שחין ובעל פוליפוס והמקמץ והמצרף נחושת והבורסי בין שתי' בו עד שלא נשאו בין משנשאו ואח"כ נולדו ועל כלן אמר ר"מ אע"פ שהתנה עמה יכולה היא שתאמר סבורה הייתי לקבל ועכשיו איני יכולה וחכ"א מקבלת היא ע"כ חוץ ממוכה שחין מפני שממקתו ומעשה בציידן בבורסי שמת והיה לו אח בורסי ואמרו חכמים יכולה היא שתאמר לאחיך הייתי יכול לקבל לך איני יכולה פי' אע"פ שכל המומין אין כופין האיש להוציא באלו שהן מוסרחין וקשים מכלם כופין אותו להוציא

כופין אותו להוציא ולא איצטריך שמואל למיתני אלא הני דלא תנן בהו וכופין אותו להוציא אבל נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה אין כופין אותו להוציא ורב תחליפא בר אבימי א"ש אפי' נשא אשה ושהה עמה י' שנים ולא ילדה כופין אותו להוציא תנן ואלו שכופין אותו להוציא מוכה שחין ובעל פילופס וכו'. בשלמא לר"א דרבנן קתני דאורייתא לא קתני. פי' ומש"ה לא תני להו הכא בכלל ואלו שכופין דלא איצטריך תנא למיתני אלא הני מדרבנן אבל אלמנה לכ"ג וכו' שהן דאורייתא לא איצטריך ליה למיתני אלא לרב תחליפא ליתני נמי אפי' נשא אשה ושהה עמה י' שנים שהוא מדרבנן אלא מדלא תני בהדיא ש"מ אין כופין. אמר ר"נ ל"ק הא במילי והא בשוטים. פי' הני דתמני' אי לא ציית מנגדין ליה בשוטי אבל ההיא דלא ילדה במילי כייפי' ליה ע"י נידוי ושמתא אבל לא מנגדי' ליה בשוטי ולהכי לא ערבה לה בהדייהו מתקוף לה רבא בדברים לא יוסר עבד אלא א"ר הא והא בשוטי. הכא אי אמרה הוינא בהדיה שבקי' ליה התם אע"ג דאמרה הוינא בהדיה לא שבקינן ליה. פי' במתני' אם האשה רוצה לקבל לעמוד עמו ואינה חוששת שבקי' ליה ואין כופין אותו אבל באשה שלא ילדה אע"ג דאמר' איני חוששת מן הבנים לא שבקי' ליה אלא כא"ל שכל זמן שלא יוציא זאת לא ישא אחרת א"נ לא יהבי ליה והלכך מפני שאינו דומה להן לא ערבה בהדייהו: והרי מוכה שחין דאע"ג דאמרה הוינא בהדי' לא שבקי' ליה דתנן חוץ ממכ"ש מפני שממיקתו פי' ואפ"ה תני לה בהדייהו וליתני נמי נשא אשה וכו' התם כי אמר הוינא בהדייהו בסהדי שלא יזקק לה שבקי' ליה הכא אע"ג דאמר' דיירנא בהדי' לא שבקי' ליה דעד דלא מפיק ליה [6] אחריתי. תניא ר"י אומר שאלו זקן א' מאנשי ירושלים ואמר כ"ד מיני שחין הן וכלן אמרו חכמים ושמשו הו"ל בני (בעלי ויתקין) פי' חלשים אמר ר"פ ל"א אלא דלא טעים מידי אבל טעים מידי ל"ל בה מכריז ר"י ההוהו מזבובי בעלי ראתן ר"ז לא הוה יתיב בזיקי' ר"א לא עייל באהלי' ר"א ור"א לא אכלי מביעי דההוא מבואה:

---

[6] [פוספתא ספ"ז ע"ש], נדה יז. גיטין ע., ג) [ר' הערוך דפוספא עי' בערוך ערך גרד מ"], ד) [פסחים נ. מו"ק כח. ב"ב י:], ה) לעיל יז:, ו) רש"ל מ"ז, ז) [ב"ב כ.],

---

תורה אור השלם

1. אֵילַת אֲהָבִים וְיַעֲלַת חֵן דַּדֶּיהָ יְרַוְּךְ בְּכָל עֵת בְּאַהֲבָתָהּ תִּשְׁגֶּה תָמִיד: משלי ה יט

לעזי רש"י

פוליו"ן [פוליו"ל]. מנתה צמח.

אליישנ"א [אלוישנ"א]. לענה.

טינליי"ש. צבת.

פלישטי"ל [פלדישטו"ל]. כיסא מתקפל.

מוסף רש"י

הוייין לו בנים ויתקין. מלמיס (נדה יז.) אם מתעברה בחומו תשמיש (גיטין ע.). **בעלי ראתן.** מלמיס הרבה מממת שיש לחם שרץ במוח (שם נדה יז.). **דלא טעים מידי.** בין הקזה לתשמיש (גיטין שם).

הדרן עלך המדיר

תוספות רי"ד (המשך)

כי סליק ר"ז אשכחוה לר"ב בר יפת דיתיב וקא"ל משמיה דר"י פי' להא דרב אמר (ר"י) ר"ז על דא אבסוה שערי לאלעזר ואע"ג דקי"ל רב ושמואל הל' כשמואל בדיני הכא הל' כרב דקם ליה ר"י כוותיה. ורב ושמואל ור"י הל' כר"י. כ"ש הכא דקיימי רב ור"י בחדא שיטתא: ור"ח ור"י ז"ל פסקי כשמואל משום דדחי' ר"ז להא דר"י ואמר ע"ד אבסוה שערי לאלעזר ואינו נ"ל דמשום דאמר על דא אבסוה שערי לאלעזר אינה דחי' אלא שאמר לו דשמואל פליג עלה ואיהו הוא דאמר אבסוה שערי לאלעזר וקי"ל שאין הלכה כשמואל מקמיה ר"י: אר"י א"ר אסי אין מעשין אלא לפסולות כי אמריתיה קמיה דשמואל אמר כגון אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט. ממזרת ונתינה לישראל. בת ישראל לנתין ולממזר. פי' שניה לעריות נמי שהוא מדרבנן כופין אותו להוציא כדתנן בפ' יש מותרות גבי שניה

---

1) אילת אהבים ויעלת חן אם אמרה הוינא בהדיה שבקינן לה הכא אף על גב דאמרה הוינא בהדיה לא שבקינן לה והרי מוכה שחין דאף על גב דאמרה הוינא בהדיה לא שבקינן לה דתנן חוץ ממוכה שחין מפני שממקתו וקתני התם כי אמרה דיירנא בהדיה בסהדי שבקינן לה הכא אע"ג דאמרה דיירנא בהדיה בסהדי לא שבקינן לה תניא [6] אמר רבי יוסי שח לי זקן אחד מאנשי ירושלים עשרים וארבעה מוכי שחין הן וכולן אמרו חכמים תשמיש קשה להן ובעלי ראתן קשה מכולן ממאי הוי [3] דתניא הקיז דם ושימש הויין לו בנים ויתיקין הקיזו שניהם ושימשו הויין לו בנים בעלי ראתן אמר רב פפא לא אמרן אלא דלא טעים מידי אבל טעים מידי לית לן בה מאי סימניה דלפן עיניה ודייבי נחיריה ואיתי ליה רירא מפומיה ורמו דידבי עיליוה ומאי אסותיה אמר אביי פילא ולודנא גירדא דאגוזא וגירדא [3] דאשפא וכליל מלכא ומתחלא דדיקלא סימקא ושליק להו בהדי הדדי ומעייל ליה לביתא דשישא ואי לא איכא ביתא דשישא מעייל ליה לביתא דשב לבני ואריחא ונטיל ליה תלת מאה כסי על רישיה עד דרפיא ארעיתא דמוחיה וקרע למוחיה ומייתי ארבע טרפי דאסא ומדלי כל חד כרעא ומותיב חד ושקיל בצבתא וקלי ליה דאי לא הדר עיליוה מכריז רבי יוחנן הזהרו מזבובי של בעלי ראתן רבי זירא לא הוה יתיב בזיקיה רבי אלעזר לא עייל באהליה רבי אמי ורבי אסי לא הוו אכלי מביעי דההיא מבואה ריב"ל מיכרך בהו ועסיק בתורה אמר [1] אילת אהבים ויעלת חן אם חן מעלה על לומדיה אגוני לא מגנא כי הוה שכיב אמרו ליה למלאך המות זיל עביד ליה רעותיה אזל איתחזי ליה א"ל אחוי לי דוכתאי אמר ליה לחיי א"ל הב לי סכינך דלמא מבעתת לי באורחא יהבה ניהליה כי מטא להתם דלייה קא מחוי ליה שוור נפל לההוא גיסא נקטיה בקרנא דגלימיה א"ל בשבועתא דלא אתינא אמר קודשא בריך הוא אי איתשיל אשבועתא ניהדר אי לא לא ניהדר אמר ליה הב לי סכינאי לא הוה קא יהיב ליה נפקא בת קלא ואמרה ליה הב ניהליה דמיתבעא לברייתא מכריז אליהו קמיה פנו מקום לבר ליואי פנו מקום לבר ליואי אזל אשכחיה לר' שמעון בן יוחאי דהוה יתיב על תלת עשר תכטקי פיזא אמר ליה את הוא בר ליואי אמר ליה הן נראתה קשת בימיך אמר ליה הן אם כן אי אתה בר ליואי ולא היא דלא הואי מידי אלא סבר לא אחזיק טיבותא לנפשאי רבי חנינא בר פפא שושביניה הוה כי הוה קא ניחא נפשיה אמרו ליה למלאך המות זיל עביד ליה רעותיה אזל לגביה ואיתחזי ליה אמר ליה שבקי תלתין יום עד דנהדר תלמודאי דאמרי [7] אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו שבקיה לבתר תלתין יומין אזל איתחזי ליה א"ל אחוי לי דוכתאי א"ל לחיי א"ל הב לי סכינך דלמא מבעתת לי באורחא אמר ליה כחברך בעית למיעבד לי אמר ליה אייתי ספר תורה וחזי מי איכא מידי דכתיב ביה דלא קיימתיה אמר ליה מי איכרכת בבעלי ראתן ואיעסקת בתורה ואפילו הכי [4] כי נח נפשיה אפסיק ליה עמודא דנורא בין דידיה לעלמא וגמירי דלא מפסיק עמודא דנורא אלא לחד בדרא או לתרין בדרא קרב לגביה רבי אלכסנדרי אמר עשה בשביל כבוד חכמים לא אשגח עשה בשביל כבוד אביך לא אשגח עשה בשביל כבוד עצמך איסתלק אמר אביי לאפוקי ממאן דלא קיים [5] (אפילו אות אחת) אמר ליה רב אדא בר מתנא לאפוקי ממר דלא אית ליה מעקה לאיגריה ולא היא מיהוה הוה וההיא שעתא הוא דשדייה זיקא אמר ר' חנינא מפני מה אין בעלי ראתן בבבל מפני שאוכלין תרדין ושותין שכר של היזמי אמר רבי יוחנן מפני מה אין מצורעין בבבל מפני שאוכלין תרדין ושותין שכר ורוחצין במי פרת:

הדרן עלך המדיר את אשתו

---

6) אחוי לי דעד דלא מפיק ליה לא יהבי ליה אחריתי. ג) ל"ל ויתקין הקיזו שניהם ושמשו הו"ל בני בעלי ראתן.

האשה. עד שלא שתארס. ונתארסה: **כ"ש אומרים שמכור.** בעודה ארוסה אבל משנשא לא כדתני לקמן עד שלא ניסת וניסת וכו': **הואיל וזכה באשה.** שהיא ארוסתו: **לא יזכה בנכסים.** בגמרא מפרש אהי מינייהו קיימי אלכתחלה דב"ש או אדיעבד דב"ה: **על החדשים.** שנפלו לה משנשאת: **אנו בושים.** מה ראו חכמים לומר אם מכרה ונתנה הבעל מוציא מיד הלקוחות כדתנן לקמן במתני': **עד שלא נשאת.** כגון משנתארסה או קודם לכך ואחר כך נשאת: ה"ג **ר"ג אומר אם מכרה ונתנה קיים: הואיל וזכה באשה.** שנשאה: **על החדשים.** שנפלו לה משנשאת: **הידועים לבעל.** בגמרא[3] מפרש: **גמ' מאי שנא רישא דלא פליגי.** הרי נתארסה ומשום דנפלו לה קודם לכן הורע כוחו: **בזכותה נפלו.** עדיין לא היה זכאי בשלה ולא בה אלא היא עצמה: **בזכותו.** כבר זכה בה ובנכסיה: **אימר בזכותו כו'.** דאירוסין עושה ספק נישואין שמא תבא לידי נישואין שמא לא תבא: **איבעיא להו.** הכי רגנן דאמרו לו: **אלכתחלה.** פליגי ואמרי אמאי מוכרת לכתחלה לב"ש הואיל וזכה באשה שאירסה לא יזכה בנכסיה אבל אדיעבד מודו כב"ה: **או.** דלמא אדיעבד נמי פליגי ובעי למימר מכרה בטל:

תא

האשה שנפלו לה נכסים עד שלא תתארס מודים ב"ש ובית הלל שמוכרת ונותנת וקיים נפלו לה [6]משנתארסה ב"ש אומרים תמכור [7]ובית הלל אומרים לא תמכור אלו ואלו מודים [8]שאם מכרה ונתנה קיים אמר רבי יהודה אמרו חכמים לפני ר"ג הואיל וזכה באשה לא יזכה בנכסים אמר להם על החדשים אנו בושים אלא שאתם מגלגלין עלינו את הישנים נפלו לה משנשאת אלו ואלו מודים שאם מכרה ונתנה שהבעל מוציא מיד הלקוחות עד שלא נשאת ונשאת ר"ג אומר אם מכרה ונתנה קיים א"ר חנינא בן עקביא אמרו לפני ר"ג הואיל וזכה באשה לא יזכה בנכסים אמר להם על החדשים אנו בושים אלא שאתם מגלגלין עלינו הישנים ר"ש חולק בין נכסים לנכסים נכסים הידועין לבעל לא תמכור ואם מכרה ונתנה בטל שאינן ידועין לבעל לא תמכור ואם מכרה ונתנה קיים: **גמ'** מאי שנא רישא דלא פליגי ומאי שנא סיפא דפליגי אמרי דבי רבי ינאי רישא בזכותה נפלו סיפא בזכותו נפלו אם בזכותו נפלו כי מכרה ונתנה אמאי קיים אלא רישא ודאי בזכותה נפלו סיפא אימר בזכותה אימר בזכותו לכתחלה לא תמכור אם מכרה ונתנה קיים: א"ר יהודה אמרו לפני ר"ג: איבעיא להו רבי יהודה אלכתחלה או אדיעבד ת"ש

האשה שנפלו עד שלא תתארס. פי' בקונטרס ונתארסה אבל ניסת לא והביא ראיה מדתנן עד שלא ניסת וניסת ר"ג אומר אם מכרה ונתנה קיים אבל לכתחילה משמע דלא תמכור ומשמע לרש"י דעד שלא ניסת משמע אפי' קודם אירוסין וקשה לר"י דאמרינן בגמ' רב ושמואל דאמרי תרוייהו בין נפלו לה נכסים עד שלא תתארס בין משתתארס וניסת הבעל מוציא מיד הלקוחות ופריך כמאן דלא כר' חנינא בן עקביא ולא כר"י ואמאי והא הוי כר' חנינא בן עקביא דבעי למימר דהבעל מוציא מיד הלקוחות אפי' בנפלו לה עד שלא נתארסה וניסת קיימי אלא ודאי משמע ליה להש"ס דעד שלא ניסת לא מיירי בנפלו לה קודם אירוסין והיינו טעמא דעד שלא ניסת משמע שנפלו לפני נישואין דאין דבר מפסיק בין נפילת נכסים לנישואין ואע"פ דהשתא אין ראיה משם לפירוש הקונטרס מ"מ יכול רש"י לפרש כן אלא ראיה ואין להקשות לפירושו משם לדקדק דוקא עד שלא ניסת דהיינו משנתארסה כדפירש הא נפלו קודם אירוסין וניסת מוכרת לכתחילה דאיכא למימר דה"ה אפילו נפלו לה קודם אירוסין דלא תמכור אלא הא דנקט עד שלא ניסת דמשמע משנתארסה לאשמועינן דאפ"ה אם מכרה ונתנה קיים. רשב"א:

נפלו לה משנתארסה ב"ש אומרים תמכור. במסכת פאה דירושלמי בפרק ב"ש בעי ר' תנחום קמי ר' יוסף אמאי לא תני לה גבי דברים שהם מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה א"ל לא תני אלא דבר שהוא חומר משני לדדין וקל משני לדדין והכא קל לאשה וחומר לבעל והתניא בית שמאי אומרים הפקר לעניים הפקר והרי קל לעניים וחומר לבעל הבית א"ל אינו חומר לבעל הבית שמדעתו הוא מפקיר וקשה לר"י והא קתני התם ב"ש אומרים ב' שבחות דהוי קל לאיש וחומר לאשה שאינה מוטלת כתובתה בהדרת שבת אחת כב"ה וי"ל שאין זה קולא אלא חומרא שמוחזר לגרשה בהדרת שבת אחת אע"פ שרצונה בכך לאחר מיכן שמא תחזור בה: **סיפא** אימר בזכותו נפלו כו'. תימה א"כ לב"ה נמי תמכור לכתחילה דכיון שהיא מוחזקת הוי ספק שלה ודאי ואין ספק מוציא מידי ודאי כדאשכחן גבי שומרת יבם שנפלו לה נכסים דתנן התם[3] מודים ב"ש וב"ה שמוכרת ונותנת וקיים [9] ומפרש בגמרא דנפלו לה כשהיא ארוסה וזיקת ארוסה עושה ספק ארוסה והואיל והיא מוחזקת הוא אי אמרי ודאי ודאי ויבם ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי וי"ל דהכא בודאי ליבם קיימא דכל המתארס דעתו ליבם הילכך לכתחילה לא תמכור אע"פ שהיא ודאי אבל התם כך עומדת לחלילה כמו ליבום והואיל והיא ודאי אמרו חכמים דתמכור לכתחילה:

איבעיא להו ר"י לכתחילה קאמר או דיעבד. בפירוש רש"י מכתיבת ידו כתב שני לשונות בלשון אחד פי' דקאי אריש דקתני עד שלא תתארס מודים ב"ש וב"ה שמוכרת ונותנת וקיים וקא מבעיא ליה השתא הכי אמרו לו אי בעו למימר לכתחילה לא תמכור אבל בדיעבד מודו דמכרה קיים או דיעבד דאפי' בדיעבד בעו למימר דמכרה בטל ולפ"ז הדין עמו דגרים בהיא ברייתא דמייתי מה זו מכרה בטל אף זו מכרה בטל אמר להם על החדשים אנו בושים כו' ולא גרים מה שכתוב בסיפא בתר אף זו מכרה בטל אמר להן אף זו לא תמכור ואם מכרה ונתנה קיים אמרו לו הואיל וזכה באשה לא יזכה בנכסים אמר להם על החדשים כו' דודאי לא גרסינן ליה דהיכי קאמר אף זו לא תמכור והא תנן בהדיא דמודים ב"ש וב"ה שמוכרת לכתחילה ובתוספתא נמי לא גרסינן ליה ולשון אחר פירש לכתחילה אב"ש או דיעבד אב"ה ולפ"ז בתוס' מחקו רש"י אלא לפי שאינו כתוב בתוספתא ואין נראה לר"ת פירוש זה דהא היכי בעי אי אמרו לפניו דר"ג שקלו וטרו אליבא דב"ש והא פריך בכולי הש"ס אטו טעמא דב"ש אתא לאשמועינן ונראה לר"ת דהכי פירושו לכתחילה וקאי אריש דנפלו לה עד שלא תתארס דמוכרת לכתחילה וקאמרי אינהו הואיל וזכה באשה לא יזכה בנכסים ולא תמכור לכתחילה כמו בנפלו לה משתתארס וקא מהדר להו על החדשים אנו בושים כלומר נפלו לה משתתארס שהם חדשים שנפלו לה מיד אנו בושים למה לא תמכור אפי' לכתחילה ואתם מגלגלין עלינו את הישנים שנפלו לה קודם אירוסין שלא תמכור לכתחילה או דלמא דיעבד אסיפא דנפלו לה באירוסין קאי דאמרי ב"ה מכרה קיים וקאמרי אינהו מכרה בטל כמו נפלו לה משניסת והשיב להם על החדשים אנו בושים על אותם שנפלו משנשאת שהם חדשים למה מכרה בטל ואתם מגלגלין את הישנים פי' לא שהן ישנים בשעת מכירה דהא בנפלו לה משנתארסה ומכרה באירוסין איירי דחדשים הם אלא כלומר שהם ישנים כשניסת והא דלא נקט הבעיא אריש קאי או אסיפא אלא לכתחילה או דיעבד אומר ר"ת שכן דרך הש"ס דבעי בלשון שפושט לבסוף דפשיט ש"מ דיעבד ולא הוה שייך למימר ש"מ אסיפא שאין מזכר בברייתא לא ריש ולא סיפא מ"ש דתניא כו' אמר להם אף זו לא תמכור כלומר בזה אני מודה שהיא כאשתו לענין שלא תמכור לכתחילה והשתא פשיט דמדקאמר אף זו מכרה בטל ש"מ דאסיפא קאי דאריש לא הוו אמרי מכרה בטל ועוד מדקמהדר להם אף זו לא תמכור לכתחילה ש"מ דאסיפא קאי ועוד יש לישב אף לפי' הקונטרס קמא גרסי' שפיר אמר להם אף זו לא תמכור כמ"ש בספרים דה"ק הואיל וזו אשתו פירוש נפלו לה משנתארסה וניסת וזו אשתו נפלו לה עד שלא נתארסה ונתארסה מה זו מכרה בטל דמדנקט אלו ואלו מודים שאם מכרה ונתנה קיים במכרה באירוסין משמע דמודים שאם מכרה משנשאת דמכרה בטל אע"פ שנפלו לה משנתארסה אף זו מכרה בטל עד שלא תתארס ונתארסה אמר להם אף זו לא תמכור פירוש אף זו שנפלו לה משנתארסה ונשאת דוקא לכתחילה לא תמכור אבל בדיעבד מכרה קיים אבל קשה קצת לרשב"א דה"ל נמי לר"ג להדורי להו אמאי עד שלא תתארס מוכרת לכתחילה:

לא

מסורת הש"ס

6) יבמות לח: [לקמן פא:], 3) [ע"ב], 3) [יבמות לח.].

הגהות מהר"י לנדא

[6] תוס' ד"ה סיפא כו' ומפרש בגמ' דנפלו לה כשהיא ארוסה וזיקת ארוסה עושה ספק ארוסה. עלע"ד לגרי ומפרש בגמ' דנפלו לה כשהיא נשואה וזיקת נשואה עושה ספק נשואה וכ"ה אוקימתא דרבה ביבמות לח ע"ב:

תוספות רי"ד

האשה שנפלו לה נכסים עד שלא תתארס מודים ב"ש ובה"ה שמוכרת ונותנת וקיים נפלו לה משנתארסה ב"ש אומרים תמכור וב"ה אומרים לא תמכור אלו ואלו מודים שאם מכרה ונתנה קיים. אר"י אמרו לפני ר"ג הואיל וזכה באשה לא יזכה בנכסים. א"ל על החדשים אנו בושים אלא שאתם מגלגלין את הישנים. נפלו משנשאת אלו ואלו מודים שאם מכרה הבעל מוציא מיד הלקוחות. עד שלא נשאת ונשאת ר"ג אומר אם מכרה ונתנה קיים. אר"ח בן עקיבא אמרו לפני ר"ג הואיל וזכה באשה לא יזכה בנכסים א"ל על החדשים אנו בושים אלא שאתם מגלגלין עלינו את הישנים. ר"ש חולק בין נכסים לנכסים. נכסים הידועים לבעל ל"ת ואם מכרה ונתנה בטל ושאין ידועים לבעל ל"ת ואם מכרה ונתנה קיים. פי' אם נפלו לה נכסים בירושה עד שלא תתארס ונתארסה מודים בזה שמוכרת ונותנת לכתחילי' בעודה ארוסה והוא קיים אבל אם נפלו לה משנתארסה ועדיין לא נשאת בזה פליגי ב"ש וב"ה. דב"ש סברי תמכור לכתחילה ובה"א ל"ת אבל אם מכרה ונתנה קיים. ואע"פ שאח"כ נשאת אין הבעל מוציא מיד הלקוחות מה שמכרה ונתנה בעודה ארוסה. מ"ש רישא דלא פליגי ומ"ש סיפא דפליגי רישא בזכותה נפלה לה סיפא אימור בזכותה אימור בזכותו הילכך לכתחילה לא תמכור ואם מכרה

א א ב מיי' פכ"ב מהל' אישות הל' ז מ סמג לאוין פא טוש"ע אה"ע סי' ל סעי' יא:

תוספות רי"ד (המשך)

ונתנה קיים פי' דאירוסין עושין ספק נשואין פי' ספק לא תנשא הילכך לכתחילה לא תמכור ואם רוצה למכור אין נזקקים לה ואם מכרה ונתנה קיים אבל ברישא שנפלה לה בזכותה בודאי החזיקה בהן אין האירוסין שהן ספק מוציאין מידי ודאי ולכתחילה תמכור: אר"י וכו'. פי' ואמאי אמרי' אם מכרה ונתנה קיים א"ל על החדשים אנו בושים דהיינו אחר שנשאת שהבעל מוציא מיד הלקוחות אנו בושים למה מוציאן והלא הנכסים שלה הן ואתם מגלגלין עלינו עוד הישנים כשמכרה בעודה ארוסה. נפלו לה משנשאת וכו' פי' שכיון שנשאת נכנסה לרשות הבעל לאכול פירותיהן ואין זכות לה לאשה בהם אך אם תתאלמן או תתגרש: עד שלא נשאת ונשאת וכו'. פי' בין שנפלו לה קודם אירוסין בין לאחר אירוסין ונשאת רנ"א אם מכרה ונתנה קיים דדוקא כשנפלו לה לאחר שנשאת אז הבעל מוציא מיד הלקוחות אבל זו שנפלו לה קודם הנשואין ונשאת נהי דלכתחילה לא תמכור אבל אי מכרה ונתנה קיים ואין הבעל מוציא מיד הלקוחות: א"ר חנינא בן עקיבא הואיל וזכה באשה שכבר נשאת לו לא יזכה בנכסים ויוציא מיד הלקוחות. א"ל על החדשים אנו בושים דהיינו שנפלו לה לאחר שנשאת. ואתם מגלגלים עלינו את הישנים כשנפלו לה קודם שנשאת

לא כך השיב ר"ג לחכמים. פירוש על הארוסה ששאלו לא הולכין להשיבם כדאמרינן דתשובה מעולה ונלחת השיבם על הארוסה: **תני** מוכרת ונותנת וקיים. זו היא גירסת הקונטרס ופירש תני במתני' וקשה לרבינו יצחק בן רבינו מאיר דאדרבה היה לו להגיה הברייתא מקמי מתני' ועוד דאם היה מגיה הברייתא הוי ר"ג שפיר כב"ה והשתא דמגיה מתני' הוי ר"ג כב"ש דלב"ה אפי' באירוסין לא תמכור לכתחילה ועוד כי היכי דפריך בסמוך לרב פפא ור' חנינא בן עקביא כב"ש טפי ה"ל למיפרך לרב זביד דלדידיה ליכא לשנויי לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה דאם ר' חנינא בן עקביא ור"י שניהם לא שנו פלוגתא דב"ש וב"ה אם כן מי שנאה וגרשה דגרסינן תני אם מכרה ונתנה קיים ומגיה הברייתא ורבינו חננאל גריס במתני' מוכרת ונותנת והברייתא אם מכרה ונתנה ומשני רב זביד תני אם מכרה כו' ומגיה מתניתין מקמי ברייתא כדי שלא להעמיד ר"ג כב"ש וכתר הכי פריך לרב פפא דלא מגיה מתניתין ור"י כב"ש ולא גרסינן רבי חנינא בן עקביא כב"ש ולגירסא זו לא גרסינן בברייתא דלעיל אף זו לא תמכור דהא מתני' קתני מוכרת לכתחילה ולרב פפא דלא מגיה מתני' תיקשי ומיהו קשה קצת דהיכי משני דלר"י לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה הא משמע מתני' דר"י שנה פלוגתא דב"ש וב"ה דעלייהו קאי: **לא** בר"י ולא בר' חנינא בן עקביא. פי' לא כאמרו לפניו דר"י ולא כאמרו לפניו דרבי חנינא דתרוייהו מודו בעד שלא נתארסה וניסת דמכרה קיים ולא פליגי אלא כשנתארסה וניסת והא דמשמע לקמן בהכותב (דף פג.) דעד שלא ניסת וניסת מכרה בטל דתנן א"כ למה כתב לה דין ודברים שאם מכרה ונתנה קיים ומוקי לה בגמרא בכותב לה ועודה ארוסה א"כ אותם נכסים נפלו לה עד שלא ניסת ובניסת אירי דהא [1] משמע דאם לא כתב לה דין ודברים כו' מכרה בטל היינו כאמרו לפני ר"ג דלר"ג מכרה קיים ואין סברא לומר דאתיא כרבותינו דחזרו ונמנו:

לימא תנינא לתקנת אושא. תימה לרבינו יצחק והא תקנת אושא הואי אפי' בנפלו לה מן האירוסין או קודם דמשמע בהחובל (ב"ק פט: ופס) דקאמר התם תני חדא עבדי מלוג יוצאים בשן ועין לאשה אבל לא לאיש ותניא איידך לא לאיש ולא לאשה מאי לאו מר אית ליה דב"ע אית להו תקנת אושא כאן קודם תקנה כו' ואמאי לא אמר כאן שנפלו לה באירוסין כאן שנפלו לה אחר נישואין אלא שמע מינה דאפי' נפלו לה באירוסין איתא לתקנת אושא ויש לומר דבלאו הכי משני לה שפיר:

כתבתינהו לברתה. פי' בקונטרס והודיעה לעדים שלהבריח מתכוונת ואין נראה לרבינו יצחק דא"כ אמאי פליגי רב ענן ורבא אדרב נחמן פשיטא דלא קנתה ונראה לרבינו יצחק דלא אמרה מידי אלא גילוי מילתא בעלמא איכא ולא הוי דברים שבלב שאינם דברים דהכא ודאי הדבר ניכר שלא נתכוונה אלא להבריח דנפשה עדיפא לה כדאמרינן בסמוך (וע' תוס' לקמן לז. ד"ה זבין) עשאוס

ת"ש [6] דתניא א"ר יהודה אמרו לפני ר"ג הואיל וזו אשתו וזו אשתו [3] זו מכרה בטל אף זו מכרה בטל אמר להן על החדשים אנו בושים אלא שאתם מגלגלים עלינו את הישנים שמע מינה דיעבד קאמר שמע מינה תניא אמר רבי חנינא בן עקביא לא כך השיבן רבן גמליאל לחכמים אלא כך השיבן לא אם אמרתם בנשואה שכן בעלה זכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה תאמרו בארוסה שאין בעלה זכאי לא במציאתה ולא במעשה ידיה ולא בהפרת נדריה אמרו לו רבי מכרה [6] לה עד שלא נשאת נשאת ואח"כ מכרה מהו אמר להו אף זו מוכרת ונותנת וקיים אמרו לו הואיל וזכה באשה לא יזכה בנכסים אמר להם על החדשים אנו בושין אלא שאתם מגלגלין עלינו את הישנים והאנן תנן עד שלא נשאת ונשאת ר"ג אומר אם מכרה ונתנה קיים אמר רב זביד תני מוכרת ונותנת וקיים רב פפא אמר לא קשיא הא ר' יהודה אליבא דר"ג הא ר' חנינא בן עקביא אליבא דר"ג ור' חנינא בן עקביא כב"ש ה"ק לא נחלקו ב"ש וב"ה על דבר זה רב ושמואל דאמרי תרוייהו בין שנפלו לה נכסים עד שלא נתארסה בין שנפלו לה נכסים משנתארסה וניסת הבעל מוציא מיד הלקוחות כמאן דלא כרבי יהודה ולא כר' חנינא בן עקביא [8] אינהו דאמרי כרבותינו דתניא [3] רבותינו חזרו ונמנו בין שנפלו לה עד שלא תתארס ובין שנפלו לה משנתארסה וניסת הבעל מוציא מיד הלקוחות: משניסת אלו ואלו מודים: לימא תנינא לתקנת אושא [7] דא"ר יוסי בר' חנינא באושא התקינו האשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות מתניתין [A] בחייה ולפירות תקנת אושא בגופה של קרקע ולאחר מיתה: [B] ר"ש חולק בין נכסים: אלו הן ידועין ואלו הן שאינן ידועין אמר ר' יוסי ברבי חנינא ידועין מקרקעי שאינן ידועין מטלטלין ור' יוחנן אמר אלו ואלו ידועין הן [3] ואלו הן שאינן ידועין כל שיושבת כאן ונפלו לה נכסים במדינת הים תניא נמי הכי אלו הן שאינן ידועין כל שיושבת כאן ונפלו לה נכסים במדינת הים: ההיא איתתא דבעיא דתברחינהו לנכסה מגברה כתבתינהו לברתה אינסיבה ואיגרשה אתאי

פא שמע אמר רבי יהודה כו' הואיל וזו אשתו. אלו ואלו מודים: מה נשואה נפלו לה משנשאת מכרה בטל דקתני במתניתין הבעל מוציא כו': **אף זו.** שנפלו לה כשהיא ארוסה יהא מכרה בטל ואפי' כשהיא עודה ארוסה: **אמר להם על החדשים.** שאתם אומרים עליהם מה זו מכרה בטל אנו בושים על מה שאמרנו בטל אלא שאתם אומרים לי עליהם מה זו מכרה בטל כו'. ולא גרסינן אמר להם אף זו לא תמכור וכן מצאתי בתוספתא: **שמע מינה.** מדקאמרי ליה אף זו מכרה בטל שמע מינה **דיעבד** נמי קשיא להו: **לא כך השיבן.** בעוד שדנו לפניו במוכרת בעודה ארוסה לא כך הולכין להשיבם על החדשים אנו בושים שהרי תשובה נלחת יש כאן שיש להפרים בין ארוסה לנשואה וכן השיבן עליה לא אם אמרתם כו': **ולא בהפרת נדריה.** לבדו אלא אם כן אביה עמו דתנן [9] אביה ובעלה מפירין נדריה: **אמרו לו רבי מכרה עד שלא נישא.** נראין דברין במוכרת בעודה ארוסה: **נישא ואחר כך מכרה.** נכסים שנפלו לה קודם נישואין מהו: **אמר להן אף זו מוכרת וקיים אמרו לו הואיל וזכה באשה.** למציאתה ולמעשה ידיה והפרת נדריה לא יזכה בנכסים שתיקנו לאכול פירותיהן בחייה והילך מכרה קיים: ה"ג **והא אנן תנן עד שלא נשאת ונשאת רבן גמליאל אומר אם מכרה ונתנה קיים אמר רב זביד תני מוכרת ונותנת וקיים: ורב פפא אמר לא קשיא כו'.** מתני' [1] [דקתני אם מכרה] רבי יהודה היא דאיהו מסיק ואמר לה [דסבירא ליה אליבא דרבן גמליאל אפי' בעודה ארוסה לא תמכור לכתחילה וכל שכן בנשאת קודם מכירה]. ואף על גב דאיירי רבי חנינא בסיפא לאו דמודה לרבי יהודה דרבן גמליאל אם מכרה אית ליה אלא מוכרת לכתחילה ומאי דלא פריש רבי חנינא במתניתין פריש בברייתא: ה"ג **ורבי חנינא בן עקביא דאמר כמאן כביה שמאי.** בתמיה. דהא בית הלל אפילו במוכרת באירוסין אמרי לכתחילה לא ואם בא לוקח לבית דין לימלך אמרינן ליה לא תיזבון כ"ש משנישאת: **לא נחלקו.** אלא לכתחילה תמכור: **ונישא.** ואחר כך מכרה: **מפני בחייה.** קאמר הבעל מוציא כדי לאכול פירות בחייה ולאחר מותה יחזיר הקרקע ללוקח ואפי' מתה בחייו לא ירשנה הבעל ואמו באושא ותקון דאפילו גופה של קרקע יורש הבעל: **רבי שמעון חולק כו'.** יש נכסים שמכרה קיים ויש נכסים שמכרה בטל: **ידועין מקרקעי.** ועל מנת אותן נכסים נשאה לפיכך מכרה בטל שהיה מצפה שתפול לה אותה ירושה: **דבעיא דתברחינהו לנכסה.** אלמנה היתה ובאת להנשא והיתה מקדמת ונותנתן לבתה כדי להבריח זכות בעלה מהם אלא יזכה בהם והודיעה לעדים שאין מתנה זו מתנה אלא להבריח ולא שתזכה בהם הבת אם תתאלמן אחר לרבינו יצחק דלא אמרה אלא גילוי מילתא בעלמא איכא ולא הוי דברים שבלב שאינם דברים דהכא ודאי הדבר ניכר שלא נתכוונה אלא להבריח דנפשה עדיפא לה כדאמרינן בסמוך (וע' תוס' לקמן לז. ד"ה זבין) עשאוס

עין משפט נר מצוה

ב א מיי' פכ"ב מהל' אישות הל' ז ח טוש"ע אה"ע סי' ל סעי' ט:
ג ב ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף יא:

תוספות רי"ד

רב שמואל דאמרי תרוייהו בין שנפלו לה נכסים עד שלא תתארס בין שנפלו לה משנתארסה ונשאת הבעל מוציא מיד הלקוחות אינהו דאמרו כרבותינו דתניא רבותינו חזרו ונמנו בין שנפלו לה עד שלא תתארס בין שנפלו לה משנתארסה ונשאת הבעל מוציא מיד הלקוחות: נפלו לה משנשאת ונכר. נימא תנינא לתקנת אושא דאר"י ב"ח באושא התקינו האשה שמכרה בנ"מ בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות' מתני' בחייה ולפירות תקנת אושא בגופה של קרקע. פי' מאי דתנן במתני' שהבעל מוציא מיד הלקוחות הוא כ"ז שהיא בחייה ומפני שהפירות משועבדים לו אבל לאחר מיתה נתקיים המכר ללוקח שאין לו לבעל אלא פירות בחייה ויורשה לאחר מיתתה. ואם קדמה ומכרה נכסי' בחייו מכרה מכר שאין הבעל יורש אלא מה שנמצא לה לאחר מיתה דומיא דבן שיורש את אביו ואם מכר אביו בחייו הוי מכר. אבל באושא התקינו שיוציא מיד הלקוחות אפילו גוף הנכסים לאחר מיתתה שעשו הבעל כלוקח ראשון כשנשאה כאילו קנה כל נכסיה וכיון שהוא לוקח ראשון מוציא מלוקח שני מפסיד דאיהו הוא דאפסיד אנפשיה אך אם ידוע שהדמים היה ביד אשה בעת מיתה או אם נתנתן לבעל שחייב להחזיר להם הדמים [6]. (עיין בערך מו בס"ה): ר"ש חולק וכו'. אלו הן ידועים ואלו הן שאינן ידועים. א"ר יצאי ידועים קרקע שאינן ידועים מטלטלי. פי' שמקרקע שא"י להחביאן דעתו של בעל עליהן ואינו מתיאש מהן אבל המטלטלין מפני שהיא יכולה להחביאם אין דעתו של בעל עליהן ומתיאש מהם והילכך אם מכרה ונתנה קיים ור"י אמר אלו ואלו ידועים הן. ואלו הן שאינן ידועים כל שנפלו לה נכסים במדה"י פי' בודאי בהני כיון דבעל לא ידע מהן ואין בלבו עליהן אם מכו"נ קיים ותנ"ה אלו הן שאינן ידועים יושבת כאן ונפלו לה נכסים במדה"י עיין הפסק בסוף הילכתן אם הל' כר"ש ואם לאו: ההיא איתתא דבעיא דתברחינהו נכסי מגברא כתבתנהו לברת פי' מפני שהיתה רוצה להנשא והיתה יראה שמא יזכה הבעל בהן קדמה וכתבתה לבתה במתנה פי' המורה והודיעה לעדים שאין מתנה זו אלא להבריח ולא שתזכה בהן הבת אם תתאלמן או תתגרש. ואינו נ"ל שאילו פרשה דבריה לעדים שאינה נותנתה לה מתנה גמורה אלא להבריחם מבעלה מתכוונת היכי אמרינן לקמן

מסורת הש"ס

[1] [מוספתא פ"ח], [2] ל"ל מה זו, [3] [מוספתא פ"ח וע"ש], [4] לעיל נ. ב"ק פח: ב"מ לה. לו: ב"ב נ. קלט:, [5] [נדרים סו:], [6] נ"י כ"ר, [7] [אוכל פירות ומשמע כו'. כל"ל מהרש"ל].

גליון הש"ס

גמ' אינהו דאמרי כרבותינו. נדה סה ע"ב:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ת"ל רבי מכרה עד שלא כל"ל ותיבת לה נמחק:

מוסף רש"י

אמר להן אף זו. במוכרת באירוסין לכתחילה לא תמכור ואם מכרה ונתנה קיים (רש"ג דפוס ספרד). **באושא התקינו.** כשהיתה קטנה ונאושה שגלתה וישבה שם קטנה גדולה כדאמרינן בר"ה (לא.) גבי עשר מעשות (ב"מ לה.). **האשה שמכרה בנכסי מלוג.** הקרן (לעיל נ.) **בחיי בעלה.** להיות הבעל אוכל פירות בחייה וגוף הקרקע יהיה לוקח לכתמות (ב"מ לה.) שאם ימות בעלה יזכה בהן ואם תמות היא ויירשה בעל יפסידו ונכסי מלוג הן נכסים שנפלו מבית אביה או שהכניסה קרקעות שלא נישומו בכתובתה ולא קיבל בעל עליו אחריות ואוכל פירותיהן בחייה כתקנת חכמים תחת פרקונה, ולהכי מיקרי מלוג, שמולגן ומסקרן בעל, שאוכל הפירות כמלוגת הלאם (רשב"ם ב"ב קלט:). **ומתה.** ובעל יורש אשתו דבר תורה (ב"מ צו:). **הבעל מוציא.** גוף הקרקע מיד הלקוחות והכי מוקי לה תקנת אושא בגופה של קרקע לאחר מיתה (ב"מ לה.) דשויוהו רבנן לוקח והוא לוקח ראשון (לעיל נ.) דלא"ג דבעלמא קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי, בעל בנכסי אשתו אלמוה רבנן לשעבודיה משום אינה והוי לוקח ראשון (ב"ק פח:) ומיהו לכהי אהני מכירת האשה, שאם ימות בעלה בחייה יעלה הלוקח (רשב"ם ב"ב נ.).

ו) וכ"כ הרי"ף והרא"ש בפ' נערה דאי איתנייהו לנכי דמי איתנייהו לנכי דמי דשקליה איתתיה מהדר לאו לגוקח ע"ש.

אתאי לקמיה דרב נחמן. לתבוע את בתה להחזיר לה הנכסים והבת הוציאה שטר מתנתה וקרעיה ר"נ: **חקנאה.** אינו בקי בדינין. ומר עוקבא אב ב"ד הוה: **מורה הוראה אני.** נטלתי רשות מרישׁ גלותא כדאמרי' בפ"ק דסנהדרין (דף ה.) דמהני רשותא ולא יהבי רשותא אלא לבקי בדבר: **אם יבא שטר מברחת לידי.** שירלה המקבל מתנה להחזיק בנכסים על פיו שלא להחזירם לנותן אקרענו. ולקמיה פריך הואיל ולאו שטרא הוא היאך הועיל להבריח: **א"ל רבא לרב נחמן.** כשקרע אותו שטר היכי סמכת בהא דאשמואל וקרעת ליה: **טעמא מאי.** אמר שמואל אקרענו: **דלא שביק אינש נפשיה כו'.** ולא גמר להקנותו אלא בעוד שהוא דואג מאחרים שלא יחזיקו בהם: **ה"מ.** בנותנתן לאיש נכרי איכא למימר דלא גמרה ואקניא: **אבל לברחה יהבה לה.** מתנה חלוטה: **שטר פסים.** שטר פיוסים שמפייסתו לקבל מתנה זו להפקיע זכות בעלה קודם נישואין ולא שיכה מקבל זה בהם: **אם רצה.** המקבל הזה: **מלחק בה.** ומחזיק בהן עולמית: **עד שמקבוב.** בשטר זה מהיום נתוניס לך ולבשארלה יש כאן הברחה מבעלה אשה בא לזכות תאמר אני רוצה [ג] [במתנה ומתנה קיימת למפרע ואם זה שנכתב שטר יבוא להחזיק תאמר איני רוצה]: **קנגהי לוקח.** תיובתא דשמואל: **הא בלוה.** כי אמר שמואל לא קני בכותבת לו כל נכסיה דכיון דלא שיירה מידי לנפשה אם תתגרש אין סהדי דלא גמרה ומקניא והא דקתני רלה מלחק בה בכותבת מקלתן: **ואי לא קנגהי לוקח לקנינהו בעל.** לשמואל בכותבת כולן דאמר לא קני כיון דלא קני מאי הברחה איכא ליקנינהו בעל ויאכל פירות וירשנה אם תמות תחתיו: **בנכסים שאינן ידועין.** שהרי ע"מ שאין שלה נשאה דסבור שהמתנה גמורה: **מתני' והוא אוכל פירות.** והקרן קיימת לה שלא תיקנו לו חכמים תחת פירקונה אלא פירות[ד]: **שמין אותה כו'.** דקסבר מה שגדל ברשותו הוו פירות ומה שלא גדל ברשותו הוי קרן לפיכך מה שדמי הקרקע יקרים עכשיו בשביל תבואה זו צריך ליתן לה דמיס ויקנו מהן קרקע ויאכל הוא פירותיה: **ואל"ה.** אף אלו שלא גדלו ברשותו תורת פירות נתנו בהן הואיל והקרקע קיימת לה: **ביליאתה.** אם בא לגרשה: **פירות המחוברין לקרקע בכניסתה שלו.** כלומר בשעת נפילתן שלו כרבנן וגבמ' [ע"ב] פריך היינו מ"ק: [ה][**ביליאתה שלה.** המגרש את אשתו והיו בנכסים פירות מחוברין נוטלת הקרקעותיה עם פירות שבהן: **בכניסתה שלה.** וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות]: **וביליאתה שלו.** דמה שקדם ותלש בעודה תחתיו זכה בהן מדין פירות נכסי מלוג: **גמ' פשיטא לי הרעא ובתי הרעא.** נפלו לה כספים ובאו ליקח לה קרקע זה אומר קרקע בת זריעה אני רוצה וזאת אומרת בתים אני רוצה ליקח או ליפוך: **הרעא.** זבנינן מיניהו ששכרה מרובה ואינה מרקבת ושניהם מעכבים הבעל יכול לומר דבר שפירותיו מרובים אני חפץ וכן אם בא הוא ליקח בית יכולה היא לומר אני רוצה בדבר שהוא כלה והולך והקרן מתמעט: **בתי.** שכרן מרובה מדיקלי שהן עשויין ליבש: **דיקלי.** תמרים: **אילני.** שאר אילנות: **אבא.** יער לתמוך עלים: **זרדתא.** אילנות של עוזרדין ולא היו פריין חשוב להן וקוללין אותן לעלים: **ופירא דכווריי.** חפירה של דגים שקורין ווייי"ר: **אמרי לה פירא.** אם נפלו לה בירושה קלילת העלים ודגים שבחפירה הוא פריין והקרקע הוא קרן: **ואמרי לה.** כולהו הוו קרנא הואיל והעלים והדגים כלים והכל ימכר מיד וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות: אילן אין גזעו מחליף[ו] : ולד

אתאי לקמיה דרב נחמן קרעיה ר"נ לשטרא אזל רב ענן לקמיה דמר עוקבא א"ל חזי מר נחמן חקלאה היכי מקרע שטרי דאינשי א"ל אימא לי איזי גופא דעובדא היכי הוה א"ל הכי והכי הוה א"ל שטר מברחת קא אמרת הכי א"ר חנילאי בר אידי אמר שמואל מורה הוראה אני [א]אם יבא שטר מברחת לידי אקרענו א"ל רבא לרב נחמן טעמא מאי דלא שביק אינש נפשיה ויהיב לאחריני ה"מ לאחריני אבל לברתה יהיבא אפ"ה במקום ברתה נפשה עדיפא לה מיתיבי [ב] הרוצה שתבריח נכסיה מבעלה כיצד היא עושה כותבת שטר פסים לאחרים דברי רשב"ג וחכ"א רצה מצחק בה עד [ב] שתכתוב לו מהיום ולכשארצה טעמא דכתבה ליה הכי הא לא כתבה ליה הכי קנגהי לוקח א"ר זירא לא קשיא [ג] הא בכולה הא במקצתה ואי לא קנגהי לוקח ניקנינהו בעל אמר אביי עשאום כנכסים שאין ידועין לבעל ואליבא דר"ש: **מתני'** [ד] נפלו לה כספים ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות התלושין מן הקרקע ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות [ה][פירות] המחוברים בקרקע א"ר מאיר שמין אותה כמה היא יפה בפירות וכמה היא יפה בלא פירות ומותר ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות [ו]וחכ"א המחוברים לקרקע שלו והתלושין מן הקרקע שלה וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות ר"ש אומר מקום שיפה כחו בכניסתה הורע כחו ביציאתה מקום שהורע כחו בכניסתה יפה כחו ביציאתה כיצד פירות המחוברים לקרקע בכניסתה שלו וביציאתה שלה והתלושין מן הקרקע בכניסתה שלה וביציאתה שלו: **גמ'** [ז] פשיטא ארעא ובתי ארעא בתי ודיקלי בתי דיקלי ואילני דיקלי אילני וגופני אילני אבא זרדתא ופירא דכווריי אמרי לה פירא ואמרי לה קרנא [ח] כללא דמילתא גזעו מחליף פירא אין גזעו מחליף קרנא א"ר זירא א"ר אושעיא אמר ר' ינאי ואמרי לה אמר ר' אבא א"ר אושעיא א"ר ינאי הגונב ולד

עשאום כנכסים שאינם ידועים ואליבא דר"ש. פסק ר"ח כר"ש בנכסים שאינם ידועין וכן נראה מדקאמר ואליבא דר"ש משמע דכל הני דסבירא להו שטר מברחת לא קנה סבירא להו כר"ש דאי בעי למימר דתקינו רבנן משום תקנת מברחת כמו שאומר ר"ש בנכסים שאינן ידועין ואפ"י רבנן דר"ש מודו בה ולעולם לית הילכתא כוותיה א"כ הל"ל עשאום כנכסים שאין ידועים לבעל אליבא דר"ש בלא וי"ו דהוה משמע דכי היכי דנכסים שאינם ידועים לא משתעבדי לבעל אליבא דר"ש ה"נ מברחת לכ"ע ומדקאמר ואליבא דר"ש משמע דוקא לר"ש משום דע"י הברחה הוו נכסים שאינם ידועים וכבר בא מעשה שטר מבריח נכסיו לפני ר"ת שרלה לגוות ורלה שלא ישתעבדו נכסיו לבעל חוב וגם שטר מבריח נכסיו שלא ישתעבדו נכסיו לכתובת אשתו ואמר ר"ת שהשטר קיים ומגיגין ביה דלוקח הכא דהוי מברחת דלא קני להו בעל [ט] דהוו נכסים שאין ידועים אמרינן דודאי להבריח נתכוון אבל במעשים אלו דאי לא הוי קני לוקח הויא קני להו ב"ח והאשה וכיון דבהכי לא הוי מודחת אית לן למימר דלמתנה גמורה איכוון: **דקלי ואילני דקלי.** היינו כפי' ר"ת בהמוכר את הספינה (ב"ב דף פב. ותס.) דדקלים מתקיימין הרבה ולא כרשב"ם דפי' התם דאין מתקיימין יותר מד' וה' שנים גבי הא דאמר רב זביד דקל אין לו גזע: **אילני** וגופני **אילני.** משמע דגופני גריעי מאילני וכ"ש מדקלי דעדיפי מאילני ותקשה דאמרינן בהמוכר (ב"ק דף לב. ותס) אריסיה דשמואל אייתי ליה תמרי טעמינהו טעמא דאמרת אמר קא מכחשי בגופנא כולי האי [ח] א"ל למחר אייתי לי מקורייהו משמע דגופני עדיפי מדקלי וי"ל דדקלי עדיפי בזה שאין צריך להוציא עליהם כלום כדי לתקנן אבל גפנים צריכין יציאה מרובה לזמר ולתקן הכרם ואם לא כן מתקלקל ומי שיכול לטרוח לעובדם ולשומרם כראוי יש בהן ריוח גדול: **כללא דמלתא.** ר"ח גריס גזעו מחליף קרנא אין גזעו מחליף פירא ר' דבר שאוכל הפירות והקרן מתקיים זהו קרנא ואין מוכרין אותו ליקח ממנו קרקע ודבר שהוא כלה שאין גזעו מחליף הוי כאילו נפלו לה פירות וילקח בהן קרקע ולפ"ז אמרי לה פירא הוא דקאמרי להאי כללא דהא אבא זרדתא ופירא דכווריי אין גזעו מחליף כדפי' בקונטרס ותקשה לרשב"א דמשמע דאמרי לה קרנא קאמרי להאי כללא מדלא נקט אמרי לה פירא לבסוף ועוד דאמר רב נחמן לקמן עיילא ליה גלימא פירא הוי מיכסי ביה כו' הל"ל קרנא הוי ועוד דא"כ הא דקתני [ט] פיר גפרית ומחפורת של צריף ר"מ אומר קרן הוי ומי [ט] פירות דחשיב בקרן המתקיים והבעל אוכל פירות וא"כ קשיא דר"מ אדר"מ דהא קתני במתניתין דלר"מ פירות מחוברין שמין אותם כמה הן יפין וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות וגפרית וצריף לא גריעי מפירות מחוברין ועוד דהשתא הוי ר"נ כר"מ ונראה כפי' הקונט' ור"ת גרס כר"ח ומפרש דלאו בנפלו לה פליגי אם יתכרכם אם לאו דהא קאי אהא דקאמר פשיטא ארעא ובתי ארעא דאיירי בנפלו לה כספים ואהא קאי פלוגתייהו ומפרש דאם נפלו לה כספים ורוצה הבעל לקנות בהם אבא זרדתא ופירא דכווריי וכן משמע מתוך פירוש ר"ח דמפרש גזעו מחליף קרנא כו' הלכך היכא דקתני

ליה. מיתיבי הרוצה שתבריח נכסי' מבעלה כיצד היא עושה כותבת שטר פסים לאחר דברי רשב"ג פי' מפייסת אדם אחר שלא יזכה במתנתה וכותבת לו מתנה על נכסים. והועילה מתנה זו להבריחם מבעלה ומקבל המתנה לא קנה (והרב חולק בזה ואומר שאינה מפייסת אותו אלא כותבת לו שטר בסתם ואינה מגלה לו דעתה כלל שהיא מתנה בטלה). וחכמים אומרים רצה משחק בה עד שתכתוב מהיום לכשארצה. פי' אם רצה המקבל מתנה שהבטיחה שלא יחזיק בנכסי' משחק בה כיון שעשתה לו שטר מתנה בסתם ואם היא רוצה להבריח ולא יזכה בה המקבל תכתוב לו כך כל נכסיי נתונים לך מהיום ועד זמן שארצה דמשמע כ"ז שארצה אבטל אותו ובכה"ג מהני לי' שאם יבא הבעל לזכות בהן היא תאמר אני רוצה שיזכה בעל המתנה ואם תתאלמן או תתגרש תאמר לו שוב איני רוצה שהתא מתנתך קיימת ולוקחת אותם: טעמא דכתבה לי' הכי הא לא כתבה לי' הכי קנהו לוקח. פי' אם היתה מתנה בסתם קנה המקבל מתנה שמתנה גמורה היא ושקה

ד) תוס' דפ"ק ד"ה אילני וכו'. הלי למתר כל"ל ותיבת א"ל נמחק:

ה) [תוספתא פ"ט], ו) רש"ל. [אלכן במשנה שבמשניות פי' והמסורין], ז) נ"ל כ"ל, ד) [לעיל מז:], ח) נ"ל כ"ל, ט) [עי' תענית כ.], י) עיין בכל"ש, יא) [נ"ל פיר של גפרית], יב) [נ"ל פירוש],

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אילני וכו'. הלי למתר כל"ל ותיבת א"ל נמחק:

תוספות רי"ד

א"ל רבא לר"נ טעמא מאי דלא שביק איניש נפשי' ויהיב לאחרינו. מה אנו צריכים לזה הטעם ה"ז גילתה דעתה שלא להקנות' בק"ג נתנתה לה. ותו דלקמן מפליגינן בין כלם למקצתם שמקצתם קנה המקבל ולמה קנה כיון שגילה דעתו שאינו מתכוין אלא להבריח. א"ו בסתם הי' המעשה ולא אמרה לעדים שום דבר בשעת המתנה אלא סתם דעתה אנו אומדים שלא נתכוונה כ"א להבריח (ב) אמי' דרב זוטרא בר טביומי כתבתנהו נכסה למר זוטרא בנה אמרה דבעינא לאנסובי לי' לרב זביד לסוף אינסיב ואיגרשה אתת לקמיה דר"ב ב"א אמר משום אנסובא הוא והא אינסיבא א"ל ר"ח ברי' דר"י משום דאתיתו ממולאי אמריתי מילי ממוליאתא אפילו למ"ד (מכתוב) [מברחת] קני ה"מ דלא גליא דעתי' הכא הא גליא דעתה אלמא מאי דאמרי' הכא (במוכרתן) [במברחת] לא מיירי אלא היכא דלא גליא דעתא אלא בסתמא הוא דאמרינן גליא דעתא הכי. ונ"ל שט"ס הוא וכך צ"ל בפירוש המורה. ולא הודיעם לעדים והשמיט הסופר תיבת ולא: לסוף אינסיבה ואיגרשה אתאי לקמיה דר"נ קרעא ר"נ לשטרא. פי' שביטל שטרא ואמר לא קנתה שלא נתכוונה כ"א להבריח ולא להקנותם ק"ג והחזיר הנכסים לאמה. ונ"ל דוקא היכא דאנסיבה ואיגרשה הויא בטלה והדרי לה נכסי כדאמרינן דלא שביק איניש נפשי' ויהיב לאחריני אבל היכא דמתה בחיי בעלה נתקיימה מתנתה ובעודה תחת בעלה נמי הבת אוכלת הפירות דהאי אומדנא לא עבדי' לי' אלא היכא דמיגרשא דל"ל מידי אבל היכא דיתבי תחת בעלה ואית לה מזוני ופרנסה מבעלה לא דהא במקצת נכסים מ"ה מתנתה קיימת דכיון דשיירא לנפשה סמכא בהאי שיורא כ"ש הכא דקיימא תחת בעלה (ד) (עיין בהל' שחזר הגאון מהאי סברא). אזל ר"ש לקמי' דמ"ע א"ל חזי מר נחמן חקלאה היכי מקרע שטרא דאנשי. א"ל אימא לי איזי גופיה דעובדא היכי הוה א"ל הכי והכי הוה א"ל שטר מברחת קאמרת הכי א"ר חנילאי בר אידי אמר שמואל אנא מורה הוראה אנא. פי' שקיבל רשות מריש גלותא. ואם יבא לידי שטר מברחת אקרענו א"ל רבא לר"נ טעמא מאי לא שביק איניש נפשיה ויהיב לאחריני (א"ל) ה"מ לאחריני אבל לברתה יהבה אפ"ה במקום (נפשה) [ברתה] נפשה עדיפא

ד) ל"ל ועוד ראיה מהא דאמרינן בב"ב (דף קנ"ח) דאמרה דרב זוטרא כו'. ג) וכ"מ בתוס' ב"ב (דף קנ"ח) ד"ה גליא.

עין משפט נר מצוה

ד א ב ג מיי' פכ"ב מהל' אישות הלכ' ט וס"ו מהל' זכייה הל' יב סמג לאוין פא עוש"ע אה"ע סי' ל סעיף ז וסי' פה סעיף ז:

ה ד מיי' פכ"ב מהל' אישות הל' כא עוש"ע שם סי' פה סעיף יג:

ו ה מיי' שם הלכה כד עוש"ע שם סעיף טו:

ז ח ז מיי' שם הל' לג עוש"ע שם סעיף יג:

לעזי רש"י

ויוייר [ויביי"ר]. בריכת דגים.

תוספות רי"ד (המשך)

לר"נ ואי קשה אדמותבי לי' מרבנן תסיי' מרשב"ג דאמר רבה בב"ר אר"י כ"מ ששנה רשב"ג במשנתנו הל' וכו'. תשובה. הא אמרן בפירקין דלעיל תרי אמוראי אליבא דר"י ואפילו לרבא נמי דוקא במשנתנו קאמר אבל לא בברייתא והלכך בברייתא אהדרינן לכללא יחיד ורבים הלכה כרבים. א"ר זירא ל"ק הא לכולן והא במקצתן. פי' מאי דאמרי רבנן דקנה מקבל מתנה זהו במקצתן דכיון דשיירא לנפשה בכל לב יהבה לי' והא דאר"נ לא קנה זהו בכל נכסיה. דכיון דלא שיירא לנפשה מידי בודאי אמרי' ל"ש איניש נפשיה ויהיב לאחריני והכי אמרי' בפרק מ"ש חמשה עד שיכתבו כל נכסיהם ומברחת חדא מנייהו. ומקשה ואי לא קנגהו לוקח ליקנינהו בעל. פי' כיון שמתנת הברחה בטלה א"כ יקנה הבעל נכסים ויאכל פירות בחיי' ואם מתה יירשנה. אמר אביי עשאום כנכסים שאין ידועין לבעל ואליבא דר"ש. פי' כי היכי דאמר ר"ש בנכסים שנפלו לה במד"ה מפני שאין רשותן של בעל עליהן הן של אשה ואין לו זכות עליהם ה"נ אמרי' הכא באלו הנכסים שכיון שרואה הבעל שנתנה נכסים במתנה מתיאש מהן ואין לו שום זכות עליהן ומכאן מוכח שמקבל המתנה לא זכה בהן לא בחיי' ולא לא"מ. אלא כל מתנתה בטלה וה"ה של אשה בחייה ובמותה ליורשי' ומ"ה מקשה לקנינהו בעל וגם מדמה אותם לנכסים שאין ידועים שהן של אשה לכל דבר למוכרן ומכרה קיים ולא כמ"ש למעלה. וכתב ר"ח ור"י ז"ל ש"מ דהל' כר"ש. ואדרבה מדקאמר ואליבא דר"ש משמע שאין הל' כמותו וה"ק מ"ה לא קנה הבעל נכסי המברחת דכי היכי דאר"ש בנכסים שאין ידועים לבעל דבעל מתיאש ולא קנאם ה"נ אמור רבנן בנכסי המברחת. ואע"ג דפליגי בנכסים שאין ידועים התם מפני שלא ידע בהן ואין יאושו יאוש שאילו היה ידוע לא היה מתיאש אבל כשהוא רואה שנותנתן לאחר מתיאש מהן יאוש גמור. ומ"ה לא קנאם לעולם ולעולם בנכסים שאין ידועים לא פסק אביי הל' כר"ש. אלא הדרינא לכללא יחיד ורבים הל' כרבים ואין לחלק בין ידועים לשאינן ידועים ובכלן אם מכרה ונתנה הבעל מוציא מיד הלקוחות (והרב

פסק הלכה כר"ש): **מתני'** נפלו לה כספים. ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות. פירות תלושין מן הקרקע ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות והמחוברים לקרקע אר"מ שמין אותן כמה הן יפין בפירות וכמה הן יפין בלא פירות והמותר ילקח בהן קרקע והוא יאכל פירות וחכ"א פירות המחוברים לקרקע שלו והתלושין שלה וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות רש"א מקום שיפה כחה בכניסתה הורע כחה ביציאתה ומקום שיפה כחו ביציאתה הורע כחו בכניסתה כיצד פירות המחוברין לקרקע בכניסתה שלו וביציאתה שלה ותלושים ביציאתה שלו ובכניסתה שלה. פי' אם נפלה לה כספים לא יאמר הבעל אישתכר בהן והשכר שלו והקרן קיים לאשה שמא יכלו. וכן פירות התלושין לא [יאכלום אלא] ימכרו וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירותי'. ואם נפלו לה פירות מחוברין לקרקע כגון שדה זרוע או אילנות טעונין פירות היה אומר ר"מ מה שיגדלו הפירות מכאן ואילך הוא ברשות הבעל והן שלו. אבל מה שגדלו כבר קודם שיזכה בהן הוא של (בעל) האשה. והאיך עושים. שמין השדה כמה היא יפה

עט: האשה שנפלו פרק שמיני כתובות

ח א מיי׳ פכ״ג מהלכות אישות הלכה כח:
ט ב ג מיי׳ שם הלכה כה סמג עשין מח טוש״ע אה״ע סימן פה סעיף טז:
י ד ה מיי׳ שם הלכה לד טוש״ע שם סעיף יג:
יא ו ז מיי׳ שם הלכה כד טוש״ע שם סימן פח סעיף ו:
יב ח ט י מיי׳ שם הלכה כג טוש״ע שם סימן פה סעיף יד:
יג כ ל מיי׳ פכ״ג שם הלכ׳ מ טוש״ע שם סי׳ פח סעיף ז:

תוספות רי״ד

אם לא היה בה פירות אלו. וכמה היא יפה עכשיו עם אלו הפירות המחוברים בה ואותו המותר הוא של אשה ונותנו הבעל לאשה וילקח בו קרקע והוא אוכל פירות שיגדלו ויגמרו. וחכמים סברי פירות המחוברים לקרקע הכל הן שלו ולכשיגמרו הוא תולש ואוכל ואין לאשה כ״א גוף השדה ואין לה זכיה בפירות כלל ואפילו מה שגדלה ברשותה וכך היה סובר גם ר״ש: פשיטא ארעא ובתי ארעא בתי דקלא בתי דיקלא ואילני דיקלי אילני וגופני אילני. פי׳ היכא דנפלו לה נכסים דאמרן ילקח בהן קרקע ואומר הבעל בית אני רוצה לקנות ששכרו מרובה יותר מן השדה שצריך עבודה רבה חרישה וזריעה ואשה אומרת שדה אני רוצה מפני שהבית הולך ובלה הבנין ותקרותיו ועציו הדין ביד האשה לעכב על הבעל שהיא רוצה דבר שיהא הקרן קיים ולא ילך ויבלה. וכן נמי אם הבעל רוצה דיקלא ששכרו מרובה מן הבית והאשה רוצה בית הדין עם האשה שיותר הוא קיים הבית מן הדיקלי שהרוח בא ועקרתו וכן דיקלי ואילני יותר מתקיים הדיקלי משאר אילנות ואע״פ ששאר אילנות שכרן מרובה כדאמרינן בפרק החובל גופני קני דיקלי אבל דיקלי לא קני גופני וכ״ש שאר אילנות אף על פי שהאילנות מתקיימים יותר שהגופני מהרה הן מתקלקל ליה ומזקתה והאשה רוצה דבר שיתקיים קרנה. אבל אם האשה רוצה להיפך אין הבעל יכול לעכב (אבל הרב חולק בזה ואומר שאם האשה רוצה להיפך שומעין לבעל) אבא זרדתא ופירי דכוורי. א״ל פירי וא״ל קרנא פי׳ אבא הוא יער הצומח עצים ואין עושים פירות אלא קוצצים עצים מן היער להסקה או לקורות. א״ל פירי הוי. קצצת העצים הוא הפרי והבעל קוצץ והולך ממנה עצים ואע״פ שכלם יכלו ישאר לאשה קרקע היער ואמרי לה קרנא הוי ואינו רשאי ליגע בקרן נכסי האשה וכולן הן חשיבי קרן וימכרו וילקח בהן קרקע העושה פירות והוא אוכלן. וכן נמי חפירה של דגים הוא ביבר כל הדגים שלוקח מהן בכ״ר הן פירות. ואם יכלו קרקע הביבר ישאר לקרן. ואמרי לה קרנא הוי ואין לו ליגע בהן אלא ימכור כל הביבר וילקחו בהן קרקע העושה פירות כללא דמילתא גזעו מחליף פירא אין גזעו מחליף קרנא

דקתני ילקח בהם קרקע אין קונין אלא דבר שגזעו מחליף אלמא דבלקנות איירי ולפ״ז לא קשה מידי לפי׳ ר״ח הא דאמר ר״נ פירא הוי ולא דר״מ אדר״מ דהתם מיירי שמכנסת לו גלימא ופיר גפרית וצריף וקרי פירא למאי דאכיל בעל פירות נכסי מלוג אבל הכא מה שקונין בנכסים שנפלו קרי קרנא ומה שאין קונין קרי פירא דדין פירות עליו כמו שהפירות ימכרו וילקח בהן קרקע ולפ״ה קשה דמפרש דאין גזעו מחליף מוכרין דהא גלימא אמר לקמן אע״ג דאין גזעו מחליף דמכסי ביה ואזיל וכן פיר גפרית ומחפורת של צריף אמרי רבנן דהוי דבעל אע״ג דאין גזעו מחליף ולר״ת ניחא דאע״ג דאין קונין לכתחילה מכספים אלא דבר שגזעו מחליף כשנופל לה בירושה אין מזקיקין אותו למכור אלא אוכל פירות כמו שהוא עד שילקח הקרן כיון שיש שיור קלת כמו בגלימא וכל דדמי ליה:

כמאן לא כרבנן בו׳. השתא משמע דסבר ר׳ יוחי דוולד בהמת מלוג לאשה וא״ת א״כ לימא ולד בהמת מלוג לאשה וי״ל לרבותא נקט דאפילו כפילא הויא דאשה: **פירא דפירא לא תקינו ליה רבנן.** דוקא במידי דאתי מעלמא כגון כפל ולד בהמת מלוג אבל פשיטא דפירי דפירא נמי תקינו ליה רבנן כדתנן בהכותב (לקמן פג.) לעולם הוא אוכל פירי פירות עד שיכתוב לו׳ והא דקאמר משום תשלומי כפל לאשה היינו כפל לחודיה אבל קרן לבעל תיובתא דגוזב בהמת מלוג עלמה שהיא של אשה הוי הכפל לבעל דהא לא הוי פירא דפירא וגוזב ולד בהמת מלוג דהויא דבעל הוי הכפל לאשה וריב״ן פירש דכ״ש בהמת מלוג עלמה דהוי הכפל לאשה והכי פי׳ פירא כיון דלא הוי מעלמא תקינו ליה רבנן והוא הדין פירא דפירא הא פירא דפירא דאתי מעלמא לא תקינו ליה וכל שכן פירא דאתי מעלמא [ה]:

שאני התם דאיכא עורה. קלת תימה לרשב״א דאשיב עורה שיור הא אם היה רוצה לשותקה אינו יכול: **והרי עבדים ושפחות בו׳.** משמע דזיתים וגפנים זקנים עושים קלת פירות מדפריך עלה מעבדים ושפחות ובעבדים ושפחות מיירי שעושים קלת מלאכה דאם אינם יכולים כלום מה מכירה שייך בהם ועוד דמסיק דפליגי דנפלו לה בשדה שאינה שלה ולפי מיירי בזיתים וגפנים שנתייבשו לגמרי מ״מ דמ״ד לא תמכור והא ליכא שבח בית אביה דכיון דנתייבשו לגמרי לא ייתי בעל השדה להשהותם אלא ודאי מיירי כשעושין קלת פירות וקשה לר״י מהא דאמר בפ׳ המקבל (ב״מ דף קט.) דהתם גברא דמשכן פרדסא לחבריה לעשר שנים וקם לה׳ שנים דפריך למ״ד התם פירא הוי מהא דתנן הכא נפלו לה זיתים וגפנים זקנים ימכרו וילקח בהן קרקע ומאי קרנא הוי דאי פירא הוי יאכל הבעל עליה ומאי פריך הא מיירי שעושין פירות ולהכי תשיב גוף האילן קרנא ולא פירא וה״ה בהתם דמשכן פרדסא דהיכא דלא קם ועושין פירות שלא יקם ב״ח עליה דתשיבי קרנא כל זמן שעושין פירות אחריני ויש לומר דהכי פריך כיון דאמרי רבנן ילקח בהן קרקע לעובדא הבעל מדפליג רבי יהודה ואמר שאינה צריכה למכור משום שבח בית אביה א״כ כי יבשו לגמרי נמי קרנא הוי וילקח בהן קרקע דאי פירא הוי אמאי אמרי רבנן ימכרו אדרבה טוב לו לבעל שיאכל פירות מה שהוא ויתמין מעט עד שיתייבשו לגמרי ויהיו הכל שלו אלא ודאי קרנא הוי:

ולד בהמת מלוג. [א]משלם תשלומי כפל לאשה כמאן לא כרבנן ולא כחנניה דתניא ולד בהמת מלוג לבעל ולד שפחת מלוג לאשה וחנניה בן אחי יאשיה אמר עשו ולד שפחת מלוג כולד בהמת מלוג אפי׳ תימא דברי הכל [ב]פירא תקינו ליה רבנן פירא דפירא לא תקינו ליה רבנן בשלמא לחנניה היינו [ג]דלא חיישינן למיתה אלא רבנן אי חיישי למיתה אפי׳ ולד בהמת מלוג נמי לא ואי לא חיישי למיתה אפילו ולד שפחת מלוג נמי לעולם חיישי למיתה ושאני בהמה דאיכא עורה אמר רב הונא בר חייא אמר שמואל [ד]הלכה כחנניה אמר רבא אמר רב נחמן אע״ג דאמר שמואל הלכה כחנניה מודה חנניה [ה]שאם נתגרשה נותנת דמים ונוטלתן מפני [ו]שבח בית אביה אמר רבא אמר רב נחמן [ז]הכניסה לו עז לחלבה ורחל לגיזתה ותרנגולת לביצתה ודקל לפירותיו אוכל והולך עד שתכלה הקרן [ח]א״ר נחמן [ט]עיילא ליה גלימא פירא הוי מכסי ביה ואזיל עד דכליא כמאן כי האי תנא דתניא המלח והחול הרי זה פירות פיר של גפרית מחפורת של צריף ר״מ אומר קרן וחכ״א פירות. [י]ר״ש אומר מקום שיפה כחו: ר״ש היינו ת״ק אמר רבא [יא]מחוברין בשעת יציאה איכא בינייהו: **מתני׳** נפלו לה עבדים ושפחות זקנים ימכרו וילקח מהן קרקע והוא אוכל פירות [יב]רשב״ג אומר לא תמכור מפני שהן שבח בית אביה [יג]נפלו לה זיתים וגפנים זקנים ימכרו וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות ר׳ יהודה אומר לא תמכור מפני שהן שבח בית אביה: **גמ׳** אמר רב כהנא אמר רב מחלוקת שנפלו בשדה שלה אבל בשדה שאינה שלה דברי הכל תמכור משום דקא כליא קרנא מתקיף לה רב יוסף הרי עבדים ושפחות דכי שדה שאינה שלה דמי ופליגי אלא אי איתמר הכי איתמר אמר רב כהנא אמר רב מחלוקת בשדה שאינה שלה אבל [יד]בשדה שלה דברי הכל לא תמכור מפני שבח בית אביה: **מתני׳** [טו]המוציא הוצאות על נכסי אשתו הרבה ואכל קימעא קימעא ומה שאכל אכל הוציא ולא אכל [טז]ישבע כמה הוציא ויטול: **גמ׳** וכמה קימעא אמר רבי אסי [יז]אפילו גרוגרת אחת והוא שאכלה [יח]דרך כבוד אמר רבי

שקנה בלא קרקע על מנת שיהיו בקרקע המוכר והלוקח יאכל פירות עד שיבשו: **דברי הכל תמכור.** וילקח בהן קרקע ואין אחד מהן יכול לעכב במכירתן שאין כאן שבח בית אב היכא דכליא קרנא: **והא עבדים ושפחות בו׳.** דכי מייתי כליא קרנא לגמרי ופליגי דכל זמן דהן קיימין הויא לה ולבית אביה לשם ולתפארת: **מתני׳ מה שהוציא הוציא.** אם גירשה: **גמ׳** רבי

אשתו הוציא הרבה ואכל קימעא קימעא ואכל הרבה מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל הוציא ולא אכל ישבע כמה הוציא ויטול. פי׳ על נכסי מלוג של אשתו שאילו הוציא על נכסי צ״ב כיון שאם פחתו פחתו לו אם הותירו הותירו לו כל השבח הוא שלו בין אם נתגרשה בין נתאלמנה הוא של היורשין ואע״פ שאכל כמה שנים מנכסי צאן ברזל ברשותו קיימא ובין הוציא הרבה בין אכל בין לא אכל כל השבח שלו ואם אין שם שבח הפסיד כל הוצאתיו כאדם שמוציא על נכסיו ומתני׳ מיירי בנ״מ וכגון שהשביח כל הנכסים שגדר את השדה או נטע גפנים ואילנות או בנה בהם בתים הוא שהוציא הוציא ומה שאכל אכל והנכסים חזרים משובחים לאשה אבל אם זרע את השדה או שהיו אילנות וטענו פירות כגון זיתים וגפנים אלו הן פירות שחלוקים בהן דת״ק סבר שבח הזריעה וכל פירות המחוברים ביציאתה הן שלו ואע״פ שאכל פירות׳ כמה שנים שבח הפירות שגדלו ברשותו הוא לו ור״ש סב׳ שבח הפירות המחוברים כשבח הקרקע רמי ואם אכל מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל ואם לא אכל אין לו אלא הוצאה וידו על התחתונה אם השבח יתר על ההוצאה אין לו אלא ההוצאה. ואם (השבח) [הוצאה] יתר על (ההוצאה) [השבח] אין לו אלא הוצא׳ שיעור שבח: וכמה קמעא אמר אביי אפי׳ גרוגרת אחת והוא שאכלה דרך כבוד

ולד בהמת מלוג. שנפלה לה בהמה בירושה וילדה: **תשלומי כפל לאשה.** ולא לבעל. קס״ד דקסבר אין הוולדות פירי אלא קרן וילקח בהן קרקע דחיישינן שמא תמות האם וילכה הקרן: **וולד שפחת מלוג לאשה.** לקמן מפרש טעמא: **פירא.** גוף הוולד: **פירא דפירא.** כפל הבא עליו: **דאיכא עורה.** ואין הקרן כלה כולו: **אשה נתגרשה.** והבעל זכה בולדות שהן כפירות תלושין: **נותנת.** לו האשה דמים ונוטלת בני שפחתה: **עז לחלבה.** לאכול חלבה: **לגיזותיה.** הן עיקר שלה להכי נקט להו והוא הדין דשקיל חלב וולדות: **אוכל והולך.** דגבי בהמה איכא עורה וגבי תרנגולת איכא עולה וגבי דקל כשייבש איכא עליו אבל הני כולהו פירות ניהו שמתחדשין תמיד ולרך הנאתם היא: **עיילא ליה גלימא.** עלית בנכסי מלוג אף על פי שלא שמאתו [בכתובה] בנכסי אלו בחזל ולריך להיות קרן שמור לה: **פירא הוי.** כסויו שמכסה אימנו הן פירותיו: **ומיכסי ואזיל ביה עד דכליי.** והשתקין יהיו לה לקרן: **כמאן.** אמרה רב נחמן להא דשיורא פורתא הוי ליה קרנא: **כי האי תנא.** דבנן דפליגי אדר״מ: **המלח והחול.** נפלה לה ירושה על שפת הים חרילין עשויין שמי הים נכנסים בהן והחמה מייבשתן ועושין מלח והן מתרפות מים האמורין במקרא (יהושע יא) ומתרגמינן חריני ימא: **והחול.** מקום שנוטלין חול לבנין: **ה״ז פירות.** ולא אמרינן ימכר אותו מקום וילקח בהן קרקע בר זריעה לפי שאין פריו כלה לעולם ובהא מודה ר״מ: **פיר גפרית.** גומא שחופרין הימנה גפרית. וכן מחפורת של צריף אלו״ס בלע״ז שלובנין בהן בגדים ומשי וחופרים אותו בקרקע ובעלמא: **ר״מ אומר קרן.** וימכר וילקח בדמיו קרקע לפי שפריו כלה: **וחכ״א פירות.** ומקום הגומא יהיה לה לקרן ומזה יאכל הבעל עד שיכלה שזה פריו ולרך הנאתו והוא הדין לגלימא. ולא דמו לכספים ופירות התלושין שנאכלין מבלי שיור וכל פרוטה ופרוטה הואיל ואינן עושים פרי הוא קרן לעלמה: **היינו ת״ק.** חכמים: **מחוברים בשעת יציאה.** דלא איירו בהו דבנן נמי להו הא דאמר ר״ש ביציאתה שלה דקסברי מה שגדל ברשותו שלו. ותלוש בשעת יציאה ליכא למימר דפליגי עליה ונימרו שלה דכיון דתלשן הכל מודים שזכה בהן: **מתני׳ לא תמכור.** יכולה היא לעכב: **גמ׳ מחלוקת.** דזיתים וגפנים בשדה שלה שנפל לה הקרקע עם האילנות דכי יבשי זיתים הוי לה קרקע לקרן: **אבל בשדה שאינה שלה.** כגון שהיו לאביה זיתים

פי׳ כל אשה שהתכנו גזעו מחליף ויוציא אחר במקומו פירא הוי ויכול לקוצו אם אינו עושה פירות שעוד יחליף ויהיה קרן לאשה אבל אם אין גזעו מחליף כגון עצי היער ודגים שבחפירה הם קרנא ואין לבעל ליקח מהן: תניא ולד שפחת מלוג לאשה ולד בהמות מלוג לבעל וחנניא אומר עשו ולד שפחת מלוג כולד בהמות מלוג בשלמא ר״ח לא חייש למיתה אלא רבנן אי חיישי למיתה ורורים שיעמוד הולד במקום האם אפילו ולד בהמות מלוג נמי לעולם חייש למיתה שאני בהמה דאיכא עורה. אמר ר״ה מודה חנניא שאם נתגרשה נותנת דמים ונוטלתן מפני שבח בית אביה. א״ר אר״ל הכניסה לו עז לחלבה ורחל לגיזתה ותרנגולת [לביצתה] ודקל לפירותיו אע״פ שאין לו קרקע אוכל והולך עד שיכלה הקרן. פי׳ שכל אלה הן עושין פירות תמיד והבעל אוכלן. ולא חיישינן שמא ימותו ויכלה קרן האשה כחנניא ואם ימותו עור הבהמה ונוצות התרנגולת ועץ הדקל ישארו לקרן ולא דמי לכספים ופירות תלושין שאינן עושין פירות אלא (יגמרו) [ימכרו אבל] אלו אוכל והולך פירותיהן וגוף המטלטלין קיים לאשה. אמר ר״נ עיילא ליה גלימא פירי הוי מכסי לה ואזיל עד דבלאי. פי׳ זהו פירות של טלית לולבשה ולהנאות בה והלכך לבישתה פירא הוי ומתכסה בה עד שיכלו והשחקים שלה יהא קרן שלה לאשה. ולא אמרינן תמכר וילקח בהן קרקע וה״ה

מסורת הש״ם

א) [ב״ק פט.], ב) [יבמות סו:], ג) לקמן קפ., ד) ב״מ קט:, ה) שם לט., ו) [עי׳ תוס׳ לקמן פ. ד״ה ישבנו], ז) [קדושין מה:], ח) [וע׳ תוס׳ ב״ק פט. ד״ה פירא],

גליון הש״ם

גמ׳ דלא חיישינן למיתה. עיין שער המלך פ״ד מהלכות סוכה הלכה טז ד״ה ולע:

לעזי רש״י

אלו״ם. צריף.

מוסף רש״י

נפלו לה. לאשה, משמעת מת מתיה ונפלו לה בירושה (ב״מ קט:). **המוציא הוצאות על נכסי אשתו.** נכסי מלוג שהוא אוכל פירות והקרן שלה, **הוציא הרבה ואכל קימעא.** פירות קימעא קודם שמת או שגירשה (ב״מ לט.).

תוספות רי״ד (המשך)

לכלים הראוין להשתמש בה שימושן הוא פרין וישתמש בהן בעוד שהן קיימים. ואם ישברו השברים יהיה קרן שלה תניא המלח והחול ה״ז פירות גפרית ומחפורת של צריף ר״מ אומר קרן וחכ״א פירות. פי׳ הר שחופרים ממנו מלח או חול לזכוכית ומ״ה הוא פירא שכל מה שאתה חופר ולוקח משם ההר אינו כלה וזו פריו של אותו מקום ליקח ממנו חול ומלח ודומה לו מחצב שחוצבים אבנים ממנו אבל בגפרית ומחפורת של צריף שאין כל ההר גפרית וצריף אלא מקום ידוע הוא שימצא בו גפרית וצריף כמוהו שחופרים בה עפרות נחושת וכסף וההב ר״מ אומר הכל קרן שאם יסלק משם הצריף והגפרית שוב לא ימצא והלכך הכל הוא קרן לאשה וחכ״א פירות שאם יכלו הצריף והגפרית ישאר מקומם קרן לאשה: ר״ש אומר וכו׳. ר״ש היינו ת״ק ששניהם אומרים שהפירות המחוברים לקרקע הן של בעל. ומהדר מחוברים בשעת יציאה איכא בינייהו. פי׳ שר״ש אומר בשעת יציאה הן שלה. ות״ק לא איירי [בזה] וקסבר כל מה שגדל ברשות הבעל ה״ה שלו. וקו״ל יחיד ורבים הלכה כרבים: **מתני׳** נפלו לה עבדים ושפחות זקנים ימכרו וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות. ר״י אומר ל״ת מפני שהן שבח בית אביה. פי׳ האשה מעכבת ע״י האיש אבל האיש אינו מעכב ע״י האשה. אמר רב כהנא מחלוקת בשדה שאינה שלה פי׳ כגון שקנאה אביה בשדה אחרים לעמוד שם עד שיבשו. ומשום הכי אמר ת״ק ימכרו משום דכלייא קרנא אבל בשדה שלה דלא כלייא קרנא ד״ה ל״ת משום שבח בית אביה: **מתני׳** המוציא הוצאות על נכסי

רבי אלא אמר אפי' שיגרא דתמרי. תמרים גידוכין יחד כדרך שדורסין תאנים יחד ליטרלות ליטרלות אף אלו כן ומיקרי שיגרא. ואני שמעתי שיגרא [1]טרויות[1] כמין אשכול תמרים [2] וקשיא לי מאי אפי' דרבי אלא הא גרוגרות גריעי מתמרים כדתנן[3] אכל גרוגרות ושילם תמרים תבא עליו ברכה ומי הוה גרסי' להא דרבי אלא בריש מקמי דר' אסי לא הוה קשיא לי מידי. יש ספרים משובשים וכתוב בהן וכמה הרבה אמר ר' אלא כו' וגירסת שוטים היא זו כמה הרבה למאי הלכתא איצטיא להו ומאי נפקא לן מינה כל כמה דהוי יותר על גרוגרת אחת הוי הרבה עד לעולם: **תובלא דתמרי.** לאחר שעשו בהן שכר ונשאר הפסולת. אי נמי גידוכין הרבה כדי לעשות מהן שכר: **לא אלכה דרך כבוד מאי.** בכמה הוא אכילה: **בגאיסר.** שוה איסר: **דייני דפומבדיתא.** רב פפא בר שמואל בפ"ק דסנהדרין (דף י"ז:): **עבד רב יהודה עובדא.** דאשבח אכילה בחבילי זמורות שהן מאכל לפילין והאכיל מהן הבעל להבמתו וגירש את אשתו ואמר רב יהודה מה שאכל אכל: **אלנה.** לוקח שני ערלה שאין הנאתן אלא בזמורות שהפרי אסור בהנאה או שביעית שהוא הפקר או שזרעה כלאים והזמורות לא נאסרו: **הרי זו חזקה.** עולין לו למנין שלש שנים אי אחת מהשלש שנים אחת מאלו: **הרי זו חזקה** גרסינן הכא ובבבא בתרא: **אשתו קטנה.** יתומה שהשיאתה אמה ואחיה יכולה למאן: [5]**שמוליא על נכסי אחר.** ואם מיאנה בו שמין לו שבח שהשביח ונוטל כמשפט ארישי המדינה: **עבדו ליה רבנן הך תקנתא.** דשמין לו כארים: **כי היכי דלא ליפסדינהו.** שלא יכסיף ויקלקל הקרקעות ויאכל ולא ישביח שדואג שמא תמאן ואם תמאן הרי אטול שבחי לפי עמלי: **חוזאי.** שם מקום והיה רחוק הימנה והיה מפיק עליה שית מאה [6] בהולכת הדרך משלו: **שביה שבח כנגד יציאה.** הוא דאמרי' ישבע ויטול: **למאי הלכתא.** קאמר והוא שהיה שבח כנגד יציאה לאקולי עליה דאי איכא שבח טפי לא בעי שבועה או לאחמורי עליה ולמימר דאי יציאה יתירה לא שקיל אלא כשיעור שבח ואפילו בשבועה לא אמרי' ישבע כמה הוציא ויטול: **אפי' לאיערומי.** ואמר בגיר מקבחא פורתא דליקול אלא שבועה ואע"ג דלא אפיק כולי האי: **אלא אמר רבא.** הא דרבי [6] יוסי לאחמורי עליה אתא ולומר שאם יציאה יתירה על שבח שהשביחה לא אמרינן יטול כל מה שהוציא אלא מן היציאה יחזירו לו שיעור השבח: **ובשבועה.** שישביעוהו שכך הוציא: **שהוריד אריסין.** בנכסי אשתו לאריסין כפי שבחם: **אדעתא דבעל נחית.** הוא הכניסם ולא היא וכי אימתלא ליה בעל אימתלקו אינהו ולא שקלי מידי כי דייניה דמה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל: **לאריסי קיימא.** אם לא הורידם הבעל היתה היא מורידה לתוכה אריסין: **שמין לו וידו על התחתונה.** ליטול היציאה כשיעור שבח כדאמר בב"מ בהשואל והכא אמר בעי לסלוקי בלא כלום: **ליכא למאן דטרח.** ראה זה אלא היה אים משביחן וירד להן ומה הפסידן הלכך יציאה שיעור שבח מיהת יהיב ליה: **הכא איכא בעל.** שיטריח בהן ואמרה להו אי לא נתתיתו אתון אימו עביד ולא הוה שקיל השתא מידי: **אי בעל זה אריס הוא.** ויודע בעיב אריסות שאם לא ירדו אלו היה הוא שקיל השתא לא נתתיתו הוה אימו נחית ועביד ולא הוה שקיל השתא מידי: **שמכר קרקע לפירות.** מכר לאחריס קרקע מלוג שיעשה הלוקח ואכל פירות: משום

שיגרא דתמרי. הקשה בקונטרס מאי אפילו והא תמרים עדיפי מגרוגרות כדאמרי' אכל גרוגרות ושילם תמרים תבא עליו ברכה ותירץ ר"ת דהא לא קאמר אפילו תמרי אלא שיגרא קבועים הרבה יחד דאינן טובות כל כך: **אכלה** ערלה. והא דאמר רב יהודה בחזקת הבתים (ב"ב דף לו.) אכלה (ג) שביעית ונלאים אינה חזקה פירש שם רש"ל כגון שאכל פירות דאיסורא ולכך לא הוי חזקה שלא אכל כדרך האוכלים ומיהו מדלא מקשה להו אהדדי [7] נראה דהתם נמי גרסינן הרי זו חזקה וכן גרים ר"ח וכן נמצא בספר של רבינו גרשום וא"ת דהכא משמע דעני כלאים מותרים ומ"ש מקשין של כלאי הכרם דאמר בפרק כל שעה (פסחים דף כו:) תנור שהסיקו בקליפי ערלה או בקשין של כלאי הכרם חדש יותר ישן יוצן אלמא אסורין וי"ל דהתם בזרוע מעיקרא דאז הכל נאסר אבל הכא איירי בזרוע ובא והוסיפו הפירות מאתים ולא בעלים דאמרינן בפר' כל שעה (שם דף כה. ושם) ובפרק כל הבשר (חולין דף קטו. ושם) זרוע ובא הוסיף מאתים אין לא הוסיף מאתים לא ואין זה דומה שהפירות הוסיפו מאתים ולא העלים לאורחא דמילתא הוי הכי דזמורות כבר הוי גדולות לפני זריעת כלאים: [8]**ישבע** כמה הוצא ויטול. נפי' רבינו חננאל מקשין אמאי לא תנא האי נשבע ונוטל בהדי נשבעים ונוטלים דשבועות (דף מד:) ומשני דלא חשיב אלא מידי שמכחישין את הנשבע כגון שכיר וחשוד וחנווני על פנקסו אע"ג דאין הבעל הבית מכחישו מ"מ חנווני ופועלים מכחישין זה את זה אבל הכא ליכא שום הכחשה ומהאי טעמא נמי לא חשיב הבא ליפרע מנכסי יתומים ומיהו ההוא אפי' ביתומים מכחישים נוטל בשבועה ונראה דהתם לא חשיב אלא אותם שצריך להשמיענו דנוטלין דאי לאו דאשמעינן ה"א דאפילו בשבועה אין נוטלין ואע"פ דשכיר למאי דחשיב ליה טרוד בפועליו מן הדין היה לו ליטול בלא שבועה דהוי ליה כאומר הלויתני ואיני יודע אם החזרתי לך דחייב ואינו נשבע אלא להפיס דעתו של בעל הבית מ"מ אי לאו דאשמעינן לא הוה ידעינן דחשיב כאיני יודע ואפילו בשבועה לא היה נוטל אבל הנהו דחשיב בהדי הבא ליפרע מנכסי יתומים אי לאו דאשמעינן הוה אמינא דנוטלין בלא שבועה מחמת הטעם לא חשיב להו התם והלשון מוכיח כן דהתם קתני נשבעין ונוטלין משמע דאתא לאשמועינן דנוטלין והכא קתני לא יפרעו אלא בשבועה משמע דאי לאו דאשמועינן הוה אמינא דנוטלין בלא שבועה ואע"ג דתנא דבריתא בהכותב (לקמן דף פז:) חשיב פוגם שטרו בהדי הנהו דנשבעין ונוטלין ההוא תנא לא מחלק אי נמי איכא למימר טעמא כמו שאפרש לקמן בעזרת הש"ם:

אם תלך ליה בעל אסתלקו להו. אע"ג דאמרינן (ב"מ דף עו.) השוכר את הפועל לעשות בשלו והרלהו בשל חבירו נותן לו שכרו משלם יש לומר דהכא האריסין יודעין שהקרקע של אשה היא ועל מנת כן נכנסו שאם תתגרש ויפסיד הבעל הכל אין להם עליו כלום דזה הם יודעים שהבעל לא יניח מלגרש אשתו בשבילם ודעתם להפסיד עמו כיון שלא התנו:

נכסים

אסתלקו להו. דאמרה להו קא מפסידתו לי דאי לא נתתיתו הוה אימו נחית ועביד ולא הוה שקיל השתא מידי: **שמכר קרקע לפירות.** מכר לאחריס קרקע מלוג שיעשה הלוקח ואכל פירות: משום

רבי אבא אמרי בי רב אפי' שיגרא דתמרי בעי רב ביבי [6]חובצא דתמרי מאי תיקו לא אכלה דרך כבוד מאי אמר עולא פליגי בה תרי אמוראי במערבא חד אמר בכאיסר וחד אמר [4]בכדינר אמרי דייני דפומבדיתא עבד רב יהודה עובדא [5]בחבילי זמורות רב יהודה לטעמיה [6]דאמר רב יהודה [7]אכלה ערלה שביעית וכלאים ה"ז חזקה [8]א"ר יעקב אמר רב חסדא [9]המוציא הוצאות על נכסי אשתו קטנה כמוציא על נכסי אחר דמי מ"ט עבדו בה רבנן תקנתא כי היכי דלא ניפסדינהו: [10]ההיא איתתא דנפלו לה ארבע מאה זוזי בי חוזאי אזיל גברא אפיק שית מאה אייתי ארבע מאה בהדי דקאתי איצטריך ליה חד זוזא ושקל מנייהו אתא לקמיה דר' אמי א"ל מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל אמרו ליה רבנן לר' אמי [11]ה"מ היכא דקאכיל פירא הא קרנא קאכיל והוצאה היא [12] א"כ הוה ליה הוציא ולא אכל ישבע כמה הוציא ויטול: ישבע כמה הוציא ויטול: א"ר אסי והוא שיש שבח כנגד הוצאה למאי הלכתא אמר אביי שאם היה שבח יתר על הוצאה נוטל את ההוצאה בלא שבועה א"ל רבא א"כ אתי לאיערומי אלא אמר רבא [13]שאם היתה הוצאה יתירה על השבח אין לו אלא הוצאה שיעור שבח ובשבועה איבעיא להו בעל שהוריד אריסין תחתיו מהו אדעתא דבעל נחית איסתליק ליה בעל איסתליקו להו או דלמא אדעתא דארעא נחית וארעא כי קיימא לאריסי קיימא מתקיף לה רבא בר רב חנן מ"ש [14]מהיורד לתוך שדה חבירו ונטעה שלא ברשות שמין לו וידו על התחתונה התם ליכא אינש דטרח הכא איכא בעל דטרח מאי הוי עלה אמר רב הונא בריה דרב יהושע [15]חזינן אי בעל ארים הוא איסתלק ליה בעל אסתלקו להו אי בעל לאו ארים הוא ארעא לאריסי קיימא איבעיא להו בעל שמכר קרקע לפירות מהו מי אמרינן מאי דקני [16](לה) אקני או דלמא כי תקינו ליה רבנן פירות לבעל

ולא אדעתא למישקל ולמיפוק הלכך בין אכל בין לא אכל ישבע כמה הוציא ויטול והוא שתהיה הוצאה כנגד השבח אבל הוצאה יתרה על השבח אין לו אלא הוצאה. פי' כשיעור שבח ובשבועה שלא הוציא פחות מכשיעור שבח כדאמר רבא: ונ"ל דליתא מדאמרי' עביד רבנן תקנתא דמשמע דוקא לקטנה דדחיל שמא תמאן בו ויכסוף נכסים עשו לו תקנה אבל לגדולה לא מסיק אדעתיה דמרדא לא עבידי ליה תקנתא דלא מפסדיה. א"נ י"ל איתא לדר"י דנהי דלא עביד תקנה לגדולה למישקל בשבחא כדין יורד בנכסי אחר מדעתו אבל שלא יפסיד הוצאתו אין זו תקנה

הגהות הב"ח

(א) גמ' והוצאה היא אמר להו א"כ הוה ליה: (ב) רש"י ד"ה רבי אלא וכו' וקשיא לי מאי אפי'. נ"ב לא הבנתי דברי רש"י אלו דהרי במס' עירובין דף כט ע"ב ולא הגמרא לרוכיח מהא דתמרים עדיפי ומשני לעולם דאכל מיניה בזחא ומשלם לחזיז רק דתבא עליו ברכה משום דקפיץ עליה זגיגא ולעולם גרוגרות עדיפי ע"כ אמר כאן אפי' וקי"ל: (ג) תוס' ד"ה אכלה וכו' אכלה ערלה שביעית וכלאים:

מוסף רש"י

המוציא הוצאות על נכסי אשתו קטנה. שהיא יתומה שהשיאוה אמה ואחיה ואין קידושין תופסין בה מן התורה אלא מדברי סופרים, לפיכך יוצאה במיאון בעל כרחו אם תמלך, כמוציא על נכסי אחר דמי. ואם הוצא ולא אכל כדי הוצאתו, שמין לו כארים (ב"מ לט:). **היורד לתוך שדה חבירו ונטעה.** אילנות, שמין לו וידו על התחתונה. אם השבח יתר על הוצאה יש לו הוצאה ואם הוצאה יתירה על השבח אין לו אלא שבח (ב"מ קא.).

תוספות רי"ד

לא אכלה דרך כבוד מאי אמר עולא פליגי תרי אמוראי במערבא חד אמר בכאיסר וחד אמר בכדינר: אמרי דייני דפומבדיתא עבד רב יהודה עובדא בחבילי זמורות. פי' דאחשבי' אכילה בחבילי זמורות שהן מאכל הפילין והאכיל מהן הבעל לבהמתו וגירש את אשתו: הוציא ולא אכל כו' אמר ר"א והוא שהיה שבח כנגד הוצאה למאי הלכתא א"ר שאם היתה הוצאה יתרה על השבח אין לו אלא הוצאה שיעור שבח ובשבועה. פי' אימתי יקח כל הוצאתו כשיש שם שבח כנגד הוצאה אבל אין שם שבח נגד הוצאה אינו נוטל הוצאה אלא שיעור שבח והמותר מפסיד ואע"ג שהיא שדה העשויה ליטע דאמרי' בפ' השואל שאם היתה עשויה ליטע אומדים כמה אדם רוצה ליתן בשדה זו לנוטעה התם משום דידע דשדה אינה שלו ואדעתא דהכי (נתן) [נחית] שיתן לו שכר פעולתו אבל הכא שהוא עושה ע"ד לאכול פירות ולזכות בהן לאחר מיתה לא ע"ד ליקח שכר פעולתו ירד הלכך שמין לו וידו על התחתונה ואין לו אלא הוצאה שיעור שבח בין אם נתגרשה או נתאלמנה לוקחין נכסים משובחים ונותנין ליתומים הוצאת אביהן: והא דהכא דבעל טעין ואמר ברי לי שכך הוצאתי ואשה לא ידעה ואמרי' דנשבע כמה הוציא ויטול וכ"ש זה ממנה לי בידך והלה אומר א"י דקי"ל הל' שישבע שבועת היסת שא"י ופטור. לאו מילתא היא

ג) תוי ל"ל והלכך אע"פ שזה טוען ברי מ"מ נשבע הנתבע היסת שאינו יודע ונפטר.

יד א ב מיי' פכ"ג מהל' אישות הל' ח טור ש"ע אה"ע סי' סה סעיף ז:
טז ג מיי' פי"ב מהלכות טוענין ונטענין הל' יב סמג עשין נה טוש"ע ח"מ סי' קמא סעיף יא:
טז ד מיי' פכ"ג מהלכות אישות הל' י ופ"י מהל' גזלה הל' ז סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' סח סעיף י וטוש"ע ח"מ סי' שמה סעיף ה:
יז ה ז מיי' פכ"ג מהל' אישות הל' ט טוש"ע אה"ע סי' סה סעיף ז ח:
יח ח מיי' פ"י מהלכות גזלה הלכה ד סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שמה סעיף ח:
יט ט מיי' שם הלכה יב טוש"ע אה"ע סימן סח סעיף יב:

לעזי רש"י

טרוי"א (בש"נ). אגודה, חבילה.

תוספות רי"ד (המשך)

דהכא ברשות הוציא וה"ה נמי אם מינה אפוטרופוס להוציא הוצאות על נכסיו ואינו מאמינו נשבע כמה הוציא ויטול דהוי ברי אבל מנה לי בידך והלה אומר א"י אין כאן רשות הנתבע שהוא אומר א"י (ג) שאע"פ שזה נשבע היסת שא"י ונפטר ומ"ד ברי עדיף נשבע בנק"ח כעין דאורייתא ונוטל דהשתא המוציא הוצאות שברשות הוציא ישבע ונוטל כ"ש זה: א"ר יעקב אמר ר"ח המוציא הוצאות על נ"א קטנה כמוציא הוצאות על נכסי אחר דמי מ"ט עביד רבנן תקנתא כי היכי דלא נפסדינהו. פי' אשתו קטנה יתומה שהשיאוה אמה ואחיה עשו לה תקנה כמוציא על נכסי אחר מדעתו ואם מיאנה בו שמין לו השבח שהשביח כמשפט ארישי המדינה ועביד לה הך תקנתא כדי שלא יכסוף ויקלקל הקרקעות ויאכל ולא ישביח שדואג שמא תמאן בו וכיון דשיימינן ליה כאריסותו לא מפסיד להו דמימר אמר שמא לא תמאן ואם תמאן אני אטול שבחי לפני עמלי. ועשו לו ב' תקנות א' שאע"פ שאכל לא אמרי' מה שאכל אכל ומה שהוציא הוציא אלא שמין לו בשבח וא' שכל בעל אם לא אכל שמין לו וידו על התחתונה ואין לו חלק בשבח וזה יש לו שבח ודוקא לקטנה עשו תקנה זו אבל אם היתה גדולה ומרדה בו ה"נ דמה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל ולא עביד ליה רבנן תקנתא משום דלא מסיק אדעתיה דתמרוד ולא מפסיד וכתב ר"י זצ"ל מסתברא לן דמתני' מדקתני מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל כשהבעל רוצה לגרשה אבל מורדת בין אכל בין לא אכל ישבע כמה הוציא ויטול שלא יהא אלא מתנה שנותן לה דאמרי' כי אקני לה אדעתיה למיקם קמיה

פ: האשה שנפלו פרק שמיני כתובות

נכסים בחזקתן. פ"ה דכי היכי דפליגי אמורא' בפרק מי שמת (ב"ב דף קנח: ושם) בנפל הבית עליו ועל אשתו דקתני נמי התם נכסים בחזקתן ואיכא למ"ד בחזקת יורשי הבעל לפי שהיו בחריותו ואיכא למ"ד בחזקת יורשי האב לפי שהלה היו ואיכא למאן דאמר שהיו בחזקת שניהם ויחלוקו הכי נמי פליגי הכא ואין נראה לרבינו תם אלא הכא מודו כולי עלמא שהם בחזקת יורשי הבעל דהיכם כבר היה מוחזק בנכסים קודם מיתתה משעת מיתת אחיו שהוא יורש דאין לה ליקח כתובה כלל עד שתחלוץ ובית שמאי נמי מודו לבית הלל בהא כדאמר בהחולץ (יבמות דף לח. ושם) אבל בנפל הבית עליו ועל אשתו מוחזקין יורשי אב בנכסים כמו יורשי הבעל דהללו באין לירש והללו באין לירש שעדיין לא מוחזק בנכסים לא זה ולא זה ולהכי פליגי התם בחזקת מי ולבית שמאי יחלוקו בכל הנכסים אף בנכסי אלן ברזל דהתם קתני יחלוקו שתתא ולא קתני יורשי הבעל עם יורשי האב כדקתני הכא דמשמע דווקא בנכסי מלוג שבהן יורשי האב עיקר כמו שמדקדק בהחולץ ועוד דאי פליגי נמי הכא אם כן למאן דאמר בחזקת יורשי האשה תיקשי דאם כן בית שמאי מוקמי נכסי אלן ברזל בחזקת יורשי האשה טפי מנכסי מלוג דבנכסי מלוג קאמרי דיחלוקו ובנכסי אלן ברזל מודו לבית הלל דהוו בחזקת יורשי האשה למאן דאמר וזה אינו דבפרק אלמנה ביבמות (דף פו.) משמע דנכסי אלן ברזל בחזקת הבעל קיימי טפי כדקתני התם דעבדי אלן ברזל יאכלו בתרומה ולא עבדי מלוג וכן בכמה דוכתי ועוד למ"ד התם נמי בחזקת יורשי הבעל הוי טפי בחזקת הבעל מנכסי מלוג דבנכסי מלוג קאמרי דהוו בחזקת יורשי האב והא דלא עריב ותני נכסים עם הכתובה כדי ליתן טעם לדבר כלומר בחזקת מי שהיו עד עתה דהיינו הבעל אבל על הכתובה לא הולרך טעם שדבר פשוט הוא דהוי בחזקת הבעל טפי מנכסי אלן ברזל ועוד זה אנו לריכין כמו כן לומר התם למ"ד בחזקת יורשי הבעל והחולץ אלרכתי: **יורשי הבעל** קברי לה דקא ירתי כתובתה. וא"ת לפירוש הקונטרס דאין ליורשי הבעל אלא מנה ומאתים ולא נדוניא והא אמרי' בפרק נערה (לעיל דף מז:) דקבורתה תחת נדוניתה מדאינו חייב לקבור ארוסתו וי"ל דשומרת יבם היתה דאיה ליטול קלת מנה ומאתים כדמסקינן דיבם כאחר דמי והוי כאילו הכניסה לו נדוניא שהיתה כתובתה על נכסי בעלה ואותו השעבוד היא מכנסת לו והרי היא כאילו נטלה והחזירה לו ולא דמיא לשאר ארוסה דלא מכנסה ליה מידי ולפי זה אפילו בדבר מן האירוסין מיבעיא ליה: **אן דלמא** יורשי האב קברי לה דקא ירתי נכסים הנכנסים והיוצאין עמה. לפי' הקונטרס למאן דאמר בחזקת יורשי האשה הוה ליה למימר דקא ירתי נמי נדוניתה אלא ניחא ליה לאסוקי אפי' למאן דאמר בחזקת יורשי הבעל וא"ת מאי קא מבעיא ליה והתניא לעיל קבורתה תחת כתובתה דהיינו נדוניתה ולא נכסי מלוג וי"ל דלאו דוקא נקט התם כתובתה דה"ה נכסי מלוג אלא דרגילות הוא טפי שמכנסת האשה לבעלה נכסי אלן ברזל מנכסי מלוג ולפירוש הקונטרס נמי מנה ומאתים דהכא כנדוניא דמי כדפירשנו: איזוהי

משום רווח ביתא. שיכניס הפירות לביתו ויהא מזון הבית מצוי וייטיב לה: **לאו בפירוש איתמר.** לא שמעה מרבא בהדיא: **תרתי אמתא.** שפחות מלוג היו ולא שמאתא לו בכתובתה: **עייל לה חדא מנייהו.** לשרת לשניה: **אמאי.** קמייתא לקמייה דרבא: **מה שעשה עשוי.** ואפילו נתנה לאחרת לשימושה: **ולא היא.** לעולם משום רווח ביתא אית ליה לרבא תקנת פירות: **והא קא רווח.** ביתא אף עתה היא עושה לרבי הבית: **שמא תכסיף.** השדה שלא יאנס הלוקח לזבלה ולטייבה דקא סבר למחר נפקא מנאי שאין הגוף שלי אבל בעל מלפה שמא תמות היא בחייו ויירש את גוף הקרקע ומשכח לה: **דמקרב למתא.** לחזיא ליה כל שעתא אי מכסיף לה: **אי נמי בעל אריס הוא.** כלומר שנותן לזוקא פירות מזומנים: **אי נמי זוזי וקא עביד בהו עיסקא.** שהבעל עושה סחורה במעות שקיבל מן הלוקח ומשתכר בהן ואיכא רווח ביתא: **מתני' שנפלו לה נכסים.** כשהיא שומרת יבם: **בכתובתה.** בנדוניא שהכניסה לו ושמאתן לו בכתובתה וקיבל עליו אחריותן א) ורשאי להוציאם: **ובנכסים הנכנסים והיוצאים עמה.** הן נכסי מלוג שאין שמין אותם עליו ואינו רשאי להוציאן אלא משנכנסה לרשותו נכנסין עמה וכשהיא יוצאה יוצאין עמה: **בית שמאי אומרים כו'.** ביבמות פרק החולץ) קא מפרש מאי שנא ריש כשהיא קיימת דלא פליגי שאין לו כח בהם ומאי שנא סיפא כשמתה אמרו ב"ש יחלוקו יורשי הבעל בהם ומפרש נמי) דווקא נקט יחלוקו יורשי הבעל עם יורשי האב בנכסי מלוג אבל יורשי האב לא יחלוקו (ג) בכתובת הבעל ואף על גב דנקט ריש מה יעשו בכתובתה תניא ושבקה: **וכ"ה אומרים נכסים.** דאלן ברזל בחזקתן. ובגבא בתרא בפרק מי שמת (דף קנח:) מפרש בחזקת מי הם מוחזקין אי בחזקת יורשי הבעל הואיל ואחריותן עליו או בחזקת יורשי האשה שהיו שלה: הכי גרסי' ה) **לכובשה בחזקת יורשי הבעל.** מנה מאתים ותוספת שראוין לבא לה משל בעל בחזקת יורשי הבעל: **יוקח בהן קרקע.** לפי שכתובתה על נכסי בעלה הראשון דקתני לקמן לפיכך נכסי המת אחרונין לכתובתה אלא שהיכם אוכל פירות אם מייבם אותה. וקסבר מטלטלי משתעבדי לכתובה: **שמין אותם.** דקסבר כל מה שגדל ברשות המת אחרונין לכתובה: **וחכ"א פירות המחוברין לקרקע שלו.** בגמרא ו) פריך עלה: **כל הקודם בהן זכה.** מטלטלי לכתובה לא משתעבדי אלא"כ תפסה ומחייס דבעל בעינן תפיסה כדלקמן בהכותב (דף פד:). וה"ה נמי דפליגי אכספים דמאי שנא כספים מפירות תלושים: **הרי היא לאשתו.** מפרש בגמ"ש) : **כל נכסיו.** שיירש מאחיו: **גרשה.** ליבמתו לאחר שכנסה: **אין לה אלא כתובה.** אבל כל זמן שלא גרשה היו כל הנכסים משועבדים לה ואינו רשאי למכור: **הרי היא כל הנשים.** דתנן בפירקין דלקמן (פט:) המגרש את אשתו והחזירה על מנת כתובה הראשונה החזירה. ובגמרא ו) פריך למה לי לאשמועינן ביבמה: **גמ' מי קוברה.** משום דיש לה שני יורשין קמבעיא לן: **יורשי הבעל קברי לה דקא ירתי לכתובה.** ותניא בפרק נערה שנתפתתה (לעיל דף מז:) קבורתה תחת כתובתה: יורשיה

משום רווח ביתא אבל לזבוני לא יהודה מר בר מרימר משמיה דרבא אמר מה שעשה עשוי רב (ו) פפא אמר משמי' דרבא לא עשה ולא כלום אמר רב פפא הא דיהודה מר בר מרימר ו) לאו בפירוש אתמר אלא מכללא אתמר א) דההיא איתתא דעיילה ליה לגברא תרתי אמהתא אזל גברא נסיב איתתא אחריתי עייל לה חדא מנייהו אתאי לקמיה דרבא צווחה לא אשגח בה מאן דחזא סבר משום דסבר מה שעשה עשוי ולא היא משום רווח ביתא והא קא רווח ב) והלכתא בעל שמכר קרקע לפירות לא עשה ולא כלום מ"ט אביי אמר חיישינן שמא תכסיף ג) רבא אמר משום רווח ביתא מאי בינייהו איכא בינייהו ארעא דמקרב למתא אי נמי בעל אריס הוא ד) אי נמי זוזי וקא עביד בהו עיסקא: **מתני'** ה) שומרת יבם שנפלו לה נכסים מודים ב"ש וב"ה שמוכרת ונותנת וקיים מתה מה יעשו בכתובתה ובנכסים הנכנסין והיוצאין עמה ב"ש אומרים יחלקו יורשי הבעל עם יורשי האב וב"ה אומרי' ו) נכסים בחזקתן וכתובה בחזקת יורשי הבעל נכסים הנכנסים והיוצאים עמה בחזקת יורשי האב ז) הניח אחיו מעות ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות ח) פירות התלושין מן הקרקע ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות ט) המחוברין בקרקע אמר ר"מ שמין (י) אותן כמה הן יפין בפירות וכמה הן יפין בלא פירות והמותר ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות ו) וחכ"א פירות המחוברין בקרקע שלו ז) התלושין מן הקרקע כל הקודם זכה בהן קדם הוא זכה קדמה היא ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות ז) כ) כנסה הרי היא כאשתו לכל דבר ה) לבלבד שתהא כתובתה על נכסי בעלה הראשון לא יאמר לה הרי כתובתיך מונחת על השלחן אלא כל נכסיו אחראין לכתובתה וכן לא יאמר אדם לאשתו הרי כתובתיך מונחת על השלחן אלא כל נכסיו אחראין לכתובתה גירשה אין לה אלא כתובה החזירה הרי היא ככל הנשים ואין לה אלא כתובה בלבד: **גמ'** איבעיא להו שומרת יבם שמתה מי קוברה יורשי הבעל קברי לה דקא ירתי כתובה או דלמא יורשי האב קברי לה דקא ירתי נכסים הנכנסין והיוצאין עמה אמר רב עמרם תא שמע דתניא שומרת יבם שמתה יורשיה

והוא יורש הכל ואין ליורשי אשה חלק בהן כלל: אמר ר"א מתני' נמי דיקא דקתני יחלוקו יורשי הבעל עם יורשי האב ולא קתני יחלוקו יורשי האב עם יורשי הבעל ש"מ דיורשי הבעל חולקין עם יורשי האב במה שהן מוחזקין דהיינו נכסי מלוג ואין יורשי האב חולקין עם יורשי הבעל במה שהן מוחזקין דהיינו כל הכתוב בשטר הכתובה והתם מוקמי רבא בנכסים שנפלו לה כשהיא שומרת יבם. אבל בנכסים שנפלו לה תחת הבעל שכבר זכה בהן הבעל דכ"ע לא פליגי דיבם הוו (והרב משנה שטתו בפסק זה ואומר שנכסי צאן ברזל יחלוקו כמו שאומר בר קפרא בב"ב בפרק מי שמת. ונ"מ אם נפלו לה תחתיו דבעל יורשי האב יורשין כלן כמ"ש אביי בפ' החולץ אליבא דב"ה) והלכך שומרת יבם שמתה היבם יורש מנה ומאתים שלה ונכסי צאן ברזל שלה ותוספת כתובתה וגם נכסי מלוג שנפלו לה תחתיו דבעל אבל נכסי מלוג שנפלו לה תחתיו דיבם יורשי האב יורשים אותם. והתם מפרש מ"ש רישא כשהיא בחיים לא פליגי בית שמאי והם מודים שמוכרת ונותנת וקיים ואין ליבם זכיה עליהן. ומ"ש סיפא דפליגי יחלוקו וכו' ע' מ"ש שם בפסקי: איבעיא להו שומרת יבם שמתה מי קוברה יורשי הבעל קברי לה דקא ירתי כתובתה או דלמא יורשי האב קברי לה דהא ירתי נכסים הנכנסים והיוצאים עמה. פי' וכגון שנפלו לה בנכסים הנכנסים והיוצאים עמה אמר רב עמרם תא שמע דתניא שומרת יבם שמתה יורשיה היורשים כתובתה חייבים בקבורתה.

מסורת הש"ס

א) [כרכות ט. וש"נ], ב) יבמות לח., ג) [ע' תוס' לקמן פב. ד"ה והמלוין], ד) [יבמות לח.], ה) יבמות לח. נב. פה. [לעיל נג.], ו) [לקמן לח.], ז) [לקמן לח:], ח) [ע"ל וכתובה ושיין ר"ן], ט) [לקמן פב.], י) [לקמן פב:],

הגהות הב"ח

(א) גמ' רב פפי אמר משמיה דרבא: (ב) שם במשנה שמין אותה כמה היא יפה בפירות וכמה היא יפה: (ג) רש"י ד"ה ב"ש וכו' לא יחלוקו בכתובה עם יורשי הבעל ואע"ג וכו' תניא ושבקה:

מוסף רש"י

שומרת יבם. ממתנת ומצפה ליבם, כמו (לעיל סב:) עניה זו לשוא שמרה (יבמות לח.). שנפלו לה נכסים. מאביה, ולקלא דעתן שנפלו כשהיא שומרת יבם (שם). ובנכסים הנכנסין והיוצאין עמה. היינו נכסי מלוג שהקנן שלה קיים וכשהיא נכנסת נכנסין עמה וכשהיא יוצאת יוצאין עמה (שם). יחלקו יורשי הבעל עם יורשי האב לספק בשואה היא וחכם היבם בחלי ירושתו מספק שהבעל יורש את אשתו וזו שספק בשואה היא אלא זכי בפלגא, אבל בכתובתה מודים ב"ש דמחזקת הבעל היא ולא פלגי בה יורשי האב (שם). כתובתה על נכסי בעלה הראשון. ולא על של יבם, מאי טעמא כדאמר בהחולץ (לט.) אשה הקנו לו מן הסמיס (שם נב.).

תוספות רי"ד (המשך)

וב"ה אומרים הנכסים אנו דנין בחזקתן (והרב מפרש הנכסים בחזקתן כמו שמפרש המורה) פי' כתובה בחזקת יורשי הבעל והוא כל מה שכתוב בה דהיינו מנה ומאתים ותוספת ונכסי צאן ברזל הן נכסי נדוניתה שהביאה שום לבעלה והבעל קבלה עליו בשומא שאם מתו מתו לו ואם הותירו הותירו לו כל אלו הן בחזקת יורשי הבעל דהיינו היבם שהוא מוחזק בהן שלא ניתנה כתובה לגבות מחיים והבעל הוא מוחזק בהן ויבם במקום בעל קאי היבם יורש את הכל אבל נכסי מלוג שאפי' בחיי הבעל הגוף היא לאשה עכשיו נמי בחזקת יורשי האשה אנו מעמידים אותן. ואמרי' בפרק החולץ דלא פליגי ב"ש וב"ה ואמרו יחלוקו אלא בנכסי מלוג דכיון דזיקה הוי כספק נשואין והללו באים לירש והללו באים לירש יחלוקו וב"ה סברי אוקמינן אחזקתייהו ובחזקת האשה הי' עומדים הלכך יורשיה יורשין אותה. אבל בכל מה שכתוב בשטר הכתובה מנה ומאתים ותוספת ונכסי צאן ברזל מודים ב"ש לב"ה שבחזקת יורשי הבעל הם שהבעל הי' מוחזק בהן בחייו שלא ניתנה כתובה לגבות מחיים והשתא נמי במיתת בעל יבם במקום בעל קאי דעל בעל קא סמיכנא ואי בעל לאו אריס הוא ארעא לאריס קיימא ושמין להן וידן על התחתונה: איבעיא להו בעל שמכר קרקע לפירות מהו מי אמרי' מאי דאיקנו ליה אקנו או דלמא כי תקינו ליה רבנן משום רווח ביתא אבל לזבוני לא. ואסיקנא והלכתא בעל שמכר קרקע לפירות לא עשה כלום מ"ט אמר אביי חיישינן שמא תכסיף רבא אמר משום רווח ביתא מאי בינייהו איכא בינייהו ארעא דמקרבא למתא אי נמי זוזי וקא עביד בהו עיסקא ר' מאה בהדי דקאתי איצטריך ליה זוזא אפיק חד מינייהו אתי לקמיה דר"א א"ל מה שהרוויא הוציא ומה שאכל אכל א"ל רבנן ה"מ היכא דאכיל פירא האי קרנא אכיל א"כ הו"ל הוציא ולא אכל ישבע כמה הוציא ויטול פי' דדוקא אכילת פירות אמרו חכמים מה שאכל אכל ולא שיאכל הקרן שלה: איבעיא להו בעל שהוריד אריסין מתחתיו מהו. פי' הורידן בנכסי אשתו למחצה לשליש ולרביע ועמד וגירשה משאכל קמבע מהו שיש להו לאריסים כפי שבחן. אדעתא דבעל נחית איסתלק בעל איסתלקו להו כלהו א"ד אדעתא דארעא נחית וארעא לאריסי קיימי. פירוש אדעתא דבעל נחית שהרי הוא הכניסן וכי איסתלק בעל וכו' ולא שקילי מידי כי דיניה דמה שהוציא הוציא ומש"א א"ד וכו'. ואם לא הורידן הבעל היא היתה מורידתן לתוכה מתקיף לה רבה בר רב חנן מ"ש מהיורד לתוך שדה חבירו שאינה ראויה לנוטעה ונטעה שלא ברשות דשמין ליה וידו על התחתונה. פי' ליטול הוצאה שיעור שבח כדאמר ר"י בפרק השואל והכא את בעי לסלקינהו בולא כלום. ומהדר התם ליכא אינש דטרח ומפסיד הכא איכא בעל דטרח מאי הוה עלה אר"ה בריה דר"י חזינא אי בעל אריס הוא איסתלק ליה בעל איסתלקו אינהו. פי' דא"ל אי לא נחתיתו אתון הוא הוה עביד ולא הוה שקיל מידי. השתא נמי לא יהיבנא ליכי מידי

תפסה ומחייס דבעל בעינן תפיסה כדלקמן בהכותב (דף פד:). וה"ה נמי דפליגי אכספים דמאי שנא כספים מפירות תלושים: **הרי היא לאשתו.** מפרש בגמ"ש) : **כל נכסיו.** שיירש מאחיו: **גרשה.** ליבמתו לאחר שכנסה: **אין לה אלא כתובה.** אבל כל זמן שלא גרשה היו כל הנכסים משועבדים לה ואינו רשאי למכור: **הרי היא כל הנשים.** דתנן בפירקין דלקמן (פט:) המגרש את אשתו והחזירה על מנת כתובה הראשונה החזירה. ובגמרא ו) פריך למה לי לאשמועינן ביבמה: **גמ' מי קוברה.** משום דיש לה שני יורשין קמבעיא לן: **יורשי הבעל קברי לה דקא ירתי לכתובה.** ותניא בפרק נערה שנתפתתה (לעיל דף מז:) קבורתה תחת כתובתה: יורשיה

האשה שנפלו פרק שמיני כתובות פא.

יורשיה יורשי כתובתה. אותן יורשים שיורשין כתובתה חייבין בקבורתה: **ואין חייבין בקבורתה.** דהא בעי למיתב כתובתה ליורשיה: **שיש לה שני יורשים.** דאלטריך לתנא למיתני אותן יורשין שיורשין כתובתה ש"מ איכא יורשים אחריני בהדייהו דלא ירתי כתובתה: **אח אני יורש.** כתובה זו שאני יורש אין כאן מנדוניית אביה כלום אלא מאתים ותוספת שכתב לה אחי ואין אני יורש אותה אלא אחי: **יקבור את אשתו.** כמו שהיה הוא קובריה אם מתה בחייו ואפילו לא הכניסה לו כלום: **יתן כתובתה.** שהקבורה באה תחתיה: **לגבות מחיים.** כל זמן שהבעל חי ואני במקום בעל עומד שהייתי מצפה לכוסה: **מאן שמעת ליה דאית ליה מדרש כתובה.** שדורש לשון הכתובה שכתוב בה לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי דמיכה דייקת לא ניתנה כתובה לגבות מחיים דהא אינה יכולה לינשא לאחר: **ב"ש היא.** ביבמות (א) בפרק האשה שהלכה דקאמרי ב"ש והלא מספר כתובה נלמד לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי והואיל והיא נישאת ע"פ עצמה שבאה ואמרה מת בעלי אף כתובתה גובה ע"פ עצמה: **ושמעינ' להו לב"ש.** שמי שיש לו שטר חוב על חבירו הוא מוחזק בנכסי הלוה יותר ממנו: **כגבוי דמי.** והנכסים בחזקתה הלכך מינה קא ירית: **מפו בעליהן.** אכל הנשים שבעולם קאי שקיימו להן בעליהן ונסתרו ולא הספיק להשקותה עד שמת: **ולא שותות.** דבעינן והביא האיש את אשתו: **ספק זנאי.** והספידה כתובה: **מידי ודאי.** מידי יורשי הבעל שהן ודאין בירושה: **כגבוי דמי.** והיא מוחזקת בנכסים יותר מהן ואין כאן מוציא מידי ודאי: **והא בעינן לכשתנשאי כו'.** אלעיל פריך סוף סוף היאך כתובה ניגבית מחיים שנוכל לבא עליו משני לדדים והא בעינן כו': **יבם נמי לאחר דמי.** וכיון שהתירתה מיתת הבעל לינשא ליבם מאותה שעה זכתה בנכסים: **שלח ליה רבא לאביי.** לאחר שהשיבו על שאלתו ואמר ניתנה כתובת יבמה לגבות מחיים של יבם: **ביד רב שמעיה.** הוא היה שליח בתשובה זו: **ומי נתנה.** כתובת יבמה לגבות מחיים דיבם: **שימכור בנכסי אחיו.** לאחר שכנס את יבמתו ואמרן לעיל (פ:) כל נכסיו אחראין לכתובתה: **אם כהן הוא.** שאם יגרשנה לא יוכל להחזירה: **יעשה לה סעודה.** יפה לפתותה במשתה היין: **ויפיים.** הימנה שתתן לו רשות למכור את העודף על כדי כתובתה (ב): **ואם ישראל הוא.** שמותר להחזיר גרושתו: **מגרשה בגט.** ומגבה את כתובתה ומוכר מה שירצה ומחזירה ע"מ כתובתה הראשונה או אפי' רצה להחזירה מיד מוכר כל זמן שירצה אין מעכבת מלמכור אלא יבמה לפי שאין היבם כותב לה כתובה ולא כתב לה דקנאי ודקנינא ואין כתובתה אלא על הראשון ומשום הכי מעכבת בכולהו דלמא משתדפי הני דמייחד לה ואע"ג דאמר לקמן (דף לה:) איסתדוף בני חרי טרפא ממשעבדי מ"מ אמרה איני רוצה לטרוח לב"ד אבל כתב לה כתובה כשמחזירה וכתב לה דקנאי ודקנינא לא מגיא מעכבת. והא דתנן (גיטין דף נה:) לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל אוקמינן (ג) באותן שלא שדות אחת שהכניסה לו בכתובתה ואחת שייחד לה בכתובתה ואחת שהכניסה לו שוס משלה: ולטעמיך

אחר (ד): **הרוצה שימכור בנכסי אחיו.** לפי שאינו יכול למכור ומכרו בטל לאלתר אפי' קודם שתגא לידי גבייה דהחמירו חכמים ביבמה לפי שלא כתב לה כל נכסי אחראין לכתובתיך ולכך תיקנו שאינו יכול למכור כלל שלא תצטרך לחזור ולטרוח ולטרוף מן הלקוחות ואפי' ישאיר לה כנגד כתובתה אינו רשאי למכור השאר דחיישינן שמא יאבדו או יתפדפו השדות שישאיר וא"ת מ"מ מה מפסדת והא אמר לקמן דאי לית לה מראשון תקינו לה משני וי"ל דמפסדת שצריכה לחזור ולטרוף הלקוחות דאפי' אי לית לה מנכסי הראשון אלא משעבדי לא תקינו לה רבנן משני דאי לאו הכי מאי אהני ליה מה שכתובתה על נכסי בעלה הראשון: **מגרשה בגט.** וא"ת והואיל וטעמא משום דלא כתב לה דקנאי יכתוב לה ולא יצטרך לגרשה וי"ל שאין האשה חפילה דניחא לה שיהו על נכסי בעלה הראשון הואיל והם כל שעה בעין שאין רשאי למוכרם ואין לנו לכופה למחול דינה ופי' בקונטו' והא דתנן בהניזקין (גיטין נה:) לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל הא אוקימנא באותן ג' שדות והקשה ה"ר שמואל דכ"ש בשאר נכסים דלאמרינן בחזקת הבתים (ב"ב דף נ. ושם) למעוטי מאי אילימא למעוטי שאר נכסים כל

איזוהי אלמנה שיש לה שני יורשין כו'. מיתורא דמתני' דייק אבל עיקר מתני' לא מיירי בשומרת יבם אלא בסתם אלמנה דהא קתני מנכסי יתומין ושומרת יבם ליתא לה יתומין: **ולימא אח אני יורש כו'.** לפ"ה פריך שפיר אח אני יורש דאיני יורש מנכסיה כלום אלא מנה ומאתים של אחי הלכך אשאו אין אני קובר אבל לפי' ר"ת דנדוניא לב"ש בחזקתו אינו מיושב כל כך שהרי הנכסים של אשה היו וכן גם לפירוש הקונטרס למ"ד בחזקת יורשי הבעל צריך לישב וצריך לפרש דהכי פריך ולימא אח אני יורש כלומר זכותו של אחי אני יורש כמו שהיה עושה הוא אם היה קיים אבל חובתו לא אירש כדאמר באלו נערות (לעיל דף לד:) הניח להן אביהן פרה שאולה משתמשים בה כל ימי שאילתה מתה אין חייבים בגאולתה: **משום דבאין עליו משני צדדין אם אחיו יורש יקבור את אשתו.** כלומר אם באת לומר שאינו יורש כלום ממנה אלא מאחיו אם כן בעי למימר דהרי הוא כאילו אחיו קיים ולהכי לא באתה לידי גידוי יקבור את אשתו כלומר יחשוב לגמרי כאילו הוא אי ויקבור אשתו כמו שהיה הוא קובריה ולפי זה דווקא בנפלה מן הנשואין ואם אינו קובר דלא חשיב כאילו הבעל חי א"כ באתה לידי גידוי ויתן לה כתובתה: **מאן שמעת ליה דאית ליה מדרש כתובה ב"ש.** ולב"ה דלית להו מדרש כתובה ניתנה כתובה לגבות מחיים אע"ג דלאינה גובה כתובתה קודם חלילה לענין זה ניתנה לגבות שיהיה לה קבורה תחת כתובה וא"ת והא ב"ה נמי אית להו מדרש כתובה דחזרו להורות כב"ש כדאמר בפ' האשה שלוש (יבמות קיז. ושם) ולעיל סוף פ' נערה (דף נג. ושם ד"ה שאין) פירשתי ולפי מסקנא דשמעתין מני דרשי ב"ה מדרש כתובה: **ושמעי' להו לב"ש דאמרי שטר העומד לגבות כגבוי דמי.** אף ע"ג דלאביי לית ליה דכגבוי דמי כדמשמע בהמולך (יבמות לח:) דפריך לרבא מהאיש דנפל הבית עליו ועל אביו בכתובה מודה דכגבוי דמי משום חינא כדאמר התם א"ג בתר דשמעה מרבא סברה: **שותות והביא האיש כו'.** משמע דבסדר המשנה גרסינן לו שותות ולא כמו שהיה כתוב שם בספרים לא שותות ותימה להתם עיקר מילתיה ולא פריך לה כלל:

והא בעינן לכשתנשאי לאחר כו'. מלינו למימר דפריך לבית שמאי דהכי דאית להו לבית שמאי שטר העומד לגבות כגבוי דמי מיהו לענין זה מהני מדרש כתובה לכשתנשאי לאחר דלא יהיב לה קבורה מידי דהוי אלוסה דאע"ג דכגבוי דמי אין לה כתובה ומשני יבם נמי כאחר דמי ואי הוה גרסינן אלא הוה אתי שפיר דהדר ביה משיוציא לעיל ואתי האי טעמא נמי לבית הלל ומצו דרשי שפיר מדרש כתובה דכיון דכאחר דמי חשיב כאילו נתבה והחזירה לו הואיל והיא קלת בת גבייה אי נמי מצי למימר דלבית הלל פריך דלית להו כגבוי דמי אע"ג דס"ד דלית להו מדרש כתובה מ"מ פריך שפיר דהשתא ומה התם ביבמות לא בעו ב"ה למדרש כתובה כדי לגבות אלא מפסדי לה כתובה כ"ש הכא שיש לה להפסיד כתובה ע"י מדרש שיאמרו בית הלל שתפסיד: **יבם נמי כאחר דמי.** ואע"ג דבפ"ק דקדושין (דף יג:) אמר גבי ואיש אחר יקחנה ליבם לא מקרי אחר הני מילי בלשון תורה אבל בלשון חכמים איקרי אחר (ד): **הרוצה שימכור בנכסי אחיו.** לפי שאינו יכול למכור ומכרו בטל לאלתר אפי' קודם שתגא לידי גבייה דהחמירו חכמים ביבמה לפי שלא כתב לה כל נכסי אחראין לכתובתיך ולכך תיקנו שאינו יכול למכור כלל שלא תצטרך לחזור ולטרוח ולטרוף מן הלקוחות ואפי' ישאיר לה כנגד כתובתה אינו רשאי למכור השאר דחיישינן שמא יאבדו או יתפדפו השדות שישאיר וא"ת מ"מ מה מפסדת והא אמר לקמן דאי לית לה מראשון תקינו לה משני וי"ל דמפסדת שצריכה לחזור ולטרוף הלקוחות דאפי' אי לית לה מנכסי הראשון אלא משעבדי לא תקינו לה רבנן משני דאי לאו הכי מאי אהני ליה מה שכתובתה על נכסי בעלה הראשון: **מגרשה בגט.** וא"ת והואיל וטעמא משום דלא כתב לה דקנאי יכתוב לה ולא יצטרך לגרשה וי"ל שאין האשה חפילה דניחא לה שיהו על נכסי בעלה הראשון הואיל והם כל שעה בעין שאין רשאי למוכרם ואין לנו לכופה למחול דינה ופי' בקונטו' והא דתנן בהניזקין (גיטין נה:) לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל הא אוקימנא באותן ג' שדות והקשה ה"ר שמואל דכ"ש בשאר נכסים דלאמרינן בחזקת הבתים (ב"ב דף נ. ושם) למעוטי מאי אילימא למעוטי שאר נכסים

יורשיה (א) יורשי כתובתה חייבין בקבורתה אמר אביי אף אנן נמי תנינא (ב) אלמנה ניזונת מנכסי יתומין ומעשה ידיה שלהן ואין חייבין בקבורתה יורשיה יורשי כתובתה חייבין בקבורתה ואיזוהי אלמנה שיש לה שני יורשין הוי אומר זו שומרת יבם אמר רבא ולימא אח אני יורש אשתו אין אני קובר אמר ליה אביי משום דבאין עליו משני צדדין אם אחיו יורש יקבור את אשתו אם אינו קובר את אשתו יתן כתובתה אמר ליה הכי קא אמינא אח אני יורש את אשתו אין אני קובר ואי משום כתובה (ג) לא ניתנה כתובה לגבות מחיים מאן שמעת ליה דאית ליה מדרש כתובה בית שמאי (ד) ושמעינן להו לב"ש דאמרי שטר העומד לגבות כגבוי דמי דתנן (ה) מתו בעליהן עד שלא שתו בש"א נוטלות כתובה ולא שותות ובה"א או שותות או לא נוטלות כתובה או שותות (ו) והביא האיש את אשתו אל הכהן אמר רחמנא וליכא אלא (ז) מתוך שלא שותות לא נוטלות כתובה בית שמאי אומרים נוטלות כתובה ולא שותות ואמאי ספיקא הוא ספק זנאי ספק לא זנאי וקאתי ספק ומוציא מידי ודאי קסברי בית שמאי שטר העומד לגבות כגבוי דמי והא בעינן כשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי וליכא אמר רב אשי יבם נמי כאחר דמי: שלח ליה רבא לאביי ביד רב שמעיה בר זירא ומי נתנה כתובה לגבות מחיים והתניא (ח) ר' אבא אומר שאלתי את סומכוס הרוצה שימכור בנכסי אחיו כיצד הוא עושה אם כהן הוא יעשה סעודה ויפיים אם ישראל הוא מגרש בגט ויחזיר ואי

אוכל פירות. פירות המחוברים לקרקע אמר ר"מ שמין אותן כמה הן יפים בפירות וכמה הן יפים בלא פירות והמותר יקלח בהן קרקע והוא אוכל פירות. וחכ"א פירות המחוברים לקרקע שלו. והתלושין מן הקרקע כל הקודם בהן זכה. קדם הוא זכה קדמה היא יקלח בהן קרקע והוא אוכל פירות כנסה ה"ה כאשתו לכל דבר ובלבד שתהא כתובתה על נכסי בעלה הראשון לא יאמר לה הרי כתובתך מונחת על השלחן אלא כל נכסיו אחראין לכתובתה וכן לא יאמר אדם לאשתו הרי כתובתך מונחת על השלחן אלא כל נכסיו אחראין לכתובתה. גירשה אין לה אלא כתובתה. החזירה הרי היא ככל הנשים ואין לה אלא כתובתה.

עליהן אלא פירות וכך הן כל נכסי המת אצל היבמה דמשעה שמת בעלה כבר זכתה האשה לגבות כתובתה מהן אלא שהיבם מעכבה מלגבות מפני שהוא רוצה ליבמה. וכיון דגובייא אית לה עליהן עד שלא תגבה כתובתה מהן כולן הן ברשותה ואפילו שוין מאה מנה אינו רשאי למכור בהן כלל כ"א לאכול מהן פירות. והרי כל הנכסים ליבמה כאותן ג' שדות לאשה. והמחוברים לקרקע אר"מ שמין אותן דכל מה שגדלו ברשות המת הן אחראין לכתובה וחכ"א כל הפירות המחוברים לקרקע הן שלו ולקמן נפרש תני שלה. ותלושין מן הקרקע וכו' כל הקודם בהם זכה דקסברי מטלטלי לא משתעבדי לכתובה הלכך כל הקודם

מוסף רש"י

אלמנה ניזונת מנכסי יתומין. דהאי נמי מנאי כתובה הוא אם תהא יתמא בביתי ומיתזנא מנכסי כל ימי מיגר אלמלותיך (לעיל מג.). ואין חייבין בקבורתה. אם מתה, שהרי יורשיה גובין כתובתה מיורשי הבעל ועליהן לקוברה, שהרי בעלה תחת כתובתה חייב בקבורתה, עכשיו שאינו יורשה היא תקבור עצמה (לקמן צה:). מתו בעליהן עד שלא שתו. כל אשה שקנה לה בעלה ונסתרה ומת עד שלא שתתה (יבמות לח:). נוטלות כתובה. ואע"פ שאמר זיבתה ואין לה כתובה, ולא שותות. דבעינן והביא האיש את אשתו וליכא (שם). או שותות או לא נוטלות כתובה. כלומר מתוך שלא שותות לא נוטלות כתובה (סוטה כד.). וקאתי ספק ומוציא מידי ודאי. מידי יורשי הבעל שהן מוחזקין ולאי מוציאה זו כתובה מספק (יבמות לח:). קסברי בית שמאי שטר העומד לגבות כגבוי דמי. מי שיש לו שטר חוב על חבירו ושיעבד לו בו נכסיו, מוחזק בעל השטר בנכסים יותר מן הלוה והלכך כיון דנכסי גרושתיה קיימי הוו להו יורשי הבעל חובניין והמוציא מחבירו עליו הראיה ועליהן להביא ראיה שזיבתה בספירה זו ואכדה כתובתה (סוטה כה.) דקסבר מי שהנכסים משועבדים לו ידו על העליונה והנכסים בחזקת בעל השטר עומדין כאילו הוא גבוי ועומד, לפיכך היא גובה מספק, שאינה באה להוציא מהם שהרי הראיה עליה להביא, אלא הם באים להוציא ממנה (שבועות מח:) וכיון שמת עמדו הנכסים מיד בחזקת האשה ויורשים קאתו לאפוקי מינה משום ספק זנאי, ולא אתי ספק ומוציא מידי ודאי, דאי לאו דגבוי דמי דטעמא משום דאתי ספק ומוציא מידי ודאי הוא, הוה להו למימר ימלוקו ונשוי ספק כודאי (יבמות לח:).

תוספות רי"ד

אמר אביי אף אנן נמי תנינא אלמנה נזונית מנכסי יתומין ומעשה ידיה שלהן ואין חייבים בקבורתה יורשיה יורשי כתובת' חייבי' בקבורת' איזהו אלמנה שיש לה שני יורשים הוי אומר זו שומרת יבם: **מתני'** הניח אחיו מעות ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות. פירות תלושין מן הקרקע. ילקח בהן קרקע והוא

תורה אור השלם

1. וְהָבִיא הָאִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ אֶל הַכֹּהֵן וְהֵבִיא אֶת קָרְבָּנָהּ עָלֶיהָ עֲשִׂירִת הָאֵיפָה קֶמַח שְׂעֹרִים לֹא יִצֹק עָלָיו שָׁמֶן וְלֹא יִתֵּן עָלָיו לְבֹנָה כִּי מִנְחַת קְנָאֹת הוּא מִנְחַת זִכָּרוֹן מַזְכֶּרֶת עָוֹן:

במדבר ה טו

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ב"ש היא גיבמות. נ"ב דף קיז.:

תוספות רי"ד (המשך)

פי' אם הניח אחיו או מעות או פירות תלושין ילקח בהן קרקע והיבם אוכל פירות. פי' היבמה כיון שכתובתה על נכסי בעלה הראשון לכתובתה המת הן אחראין לכתובתה ואע"פ שלא הניח אלא מטלטלין. ומתני' ר"מ היא דקסבר מטלטלי משתעבדי לכתובה הלכך זכה בהן היבמה לגבות כתובתה מהן וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות שכל נכסי המת כך הם ליבם כנכסי מלוג שכמו שנכסי מלוג אין לו לבעל עליהן אלא אכילת פירות ולא שיוכל למכור גוף הנכסים מפני שהן שלה כך היבם נמי בכל הנכסים שירש מאחיו אין לו עליהם אלא אכילת פירות ולא שיוכל למכור גוף הנכסים. מפני היבמה שמעכבת עליו ואע"פ שכל אשה דעלמא אין יכולה לעכב על בעלה מלמכור נכסיו אלא אם רצה מוכר היום ומחר אם תתאלמן או תתגרש אם לא תמצא בני חרי גובה מהן אבל כ"ז שהיא תחתיו אינה יכולה לעכב מכירתו התם הוא מפני שאין לאשה בנכסי בעל אלא שיעבוד כתובתה וה"ה כב"ח דעלמא מה ב"ח א"י לעכב ע"י מלמכור אלא מוכר ואם יבא לגבות חובו ואינו מוצא בני חורין הולך וטורף ממשעבדי ה"נ אשה יכול הוא למכור ואין יכולה לעכב ע"י שהרי אין לה על נכסיו אלא שיעבוד בעלמא ולא גובייא שלא נתנה כתובה לגבות מחיים. ואפילו אם יכסור שיעבודה קיים הוא הלכך יכול למכור חוץ מאותן ג' שדות א' שהכניסה לו שום משלו ושהכניסה לו מבית אביה ושייחד לה בכתובתה התם ודאי אם מכר מכרו בטל לגמרי אע"פ שישבת תחתיו ועדיין לא הגיעה זמנה לגבות דכאילו הן שלה דמי ואין לו לבעל

כט א מיי' פכ"ב מהל' אישות הלכה י טור ש"ע אה"ע סימן קס סעיף ז:

ל ב מיי' פט"ז מה הלכה ג סמג עשין מא טוש"ע אה"ע סימן לג סעיף ל וטוש"ע מ"מ סי' לז סעיף כד בהג"ה:

לא ג מיי' פ"ב מהלכות אישות הלכה ז סמג עשין מח טור אה"ע סי' קטו וסימן קנא:

פא: האשה שנפלו פרק שמיני כתובות

כל שכן דהוה ליה מיבה דאמר לה עייך נתת בגירושין וכמיתה לכך נראה לר"י לפרש מקמו בטל משעת טריפה וג' שדות שאר נכסים אלא אפי' ג' שדות מקמו קיים עד שעת טריפה א] ויש לישב פי' הקונטרס דמקמו בטל משמע דבטל לגמרי ובחזקת הבתים (ב"ב נ. ושם) ה"פ למעוטי מאי דלא מצי אמרה נתת רוח עשיתי לבעלי אילימא למעוטי שאר נכסים דלא תטרוף לגמרי כל שכן דהויא לה מיבה והא דלא קאמר למעוטי שאר נכסים דאין מקמו בטל לגמרי דמילתא דפשיטא היא דאין מקמו בטל אלא באותן ג' שדות דהא כל אדם מוכר קרקעות המשועבדות וממילא ידענא דדוקא באותן שלש שדות קתני דמקמו בטל ומשום למעוטי שאר נכסים דאין מקמו בטל לא אצטריך ליה לאוקומא באותן ג' שדות אבל קשה לרשב"א דהיכי מצי למימר דפשיטא ליה דשאר נכסים אין מקמו בטל הא מקמי דמוקמינן לה התם באותן ג' שדות הוה ס"ד דמיירי בשאר נכסים אע"ג דקתני מקמו בטל: **ואם** איתא נייחד לה שיעור כתובה כו'. הואיל ושבעת לה כאילו גבתה והחזירה לו:

ולטעמיך. פירוש דלא אסקת אדעתך טעמא דאיבה לותבה ממתני' דמשמע הכי לא יאמר לה הרי כתובתיך מונחת על השלחן כדי למכור השאר אלא כל נכסיו אחראין לכתובתה ואינו יכול למכור שום דבר:

אלא עצה טובה קמשמע לן. פי' בקונטרס שמא יאבדו המטלטלין ומצאת שלא בכתובה וצריך לכתוב כתובה אחרת וזה אינו אלא לר' מאיר דאמרי[ה] אסור לאדם להשהות את אשתו שעה אחת בלא כתובה ונראה לר"י עצה טובה שלא תהא קלה בעיניו להוציאה ולרשב"א נראה דגבי אשתו הויא עצה טובה שאם ייחד לה מטלטלין לא יוכל להוציאה לכך טוב לו שיהיו כל נכסיו אחראין לכתובה ויוציא הכל ולבסוף דמסיק טעמא דרבי אבא משום איבה בין ביבמתו בין באשתו: **לא** יאמר הואיל ואני יורש החזקתי. וא"ת ולמחול לנפשיה דהא אמרי'[ו] המוכר שטר חוב לחברו וחזר ומחלו מחול ואפי' יורש מוחל וי"ל דשאני הכא דאינו יורש אלא מכחה אי נמי כר' מאיר דדאין דינא דגרמי ומגבי ביה דמי שטרא מעליא כדאמרי' לקמן (דף פו.):

ודלמא דטבא ליה עבדו ליה. פירש בקונטרס שתהא הקרן קיימת ואיכא פירות וקשה דלא אשמועינן אלא בנכסי אחיו ונראה דטבא ליה עבדו ליה דהיינו דהוי שלוש בית טפי [שתהא בטוחה] יותר לפי שלא כתב לה דקנאי ודקנינא אי נמי דלא זילי נכסי כל כך כשיש לה הרבה מנכסי בעלה הראשון שתטרוף מהם ואם תאמר וימא נמי שלא יהיה מכר מהאי טעמא משום דטבא ליה עבדו ליה וי"ל דמשום טובתו לא נפסיד בלקוחות: **רבי מאיר היא דאמר מטלטלי משתעבדי לכתובה.** אומר ר"ת דלא אמר ר"מ לגבות מיתמי אלא דוקא מייניה ויבם במקום אחיו קאי והוי כמו מייניה וכן משמע בכמה דוכתין דבמייניה פליגי וליכא למימר דלר"מ [מטלטלי] דיתמי נמי משתעבדי לכתובה וכמקרקעי דמי דא"כ אפי' לית לן דרבי נתן דין הוא שתגבה ממנו כאילו הוו מקרקעי ועוד דהשתא מלוה דעדיפא דמודו רבנן דגבי מייניה אפילו מגלימא דעל כתפיה מודה ר"מ דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי ליה כתובה דגריעא דלרבנן אפילו מטלטלי דידיה לא משתעבדי כ"ש דלר"מ לא משתעבדי לה מטלטלי דיתמי וא"ת דבפרק נושאין על האנוסה (יבמות דף נט. ושם) תניא יש מוכר את אביו להגבות לאמו כתובה כיצד כו' וקאמר הא מני ר"מ היא דאמר מטלטלי משתעבדי לכתובה והשתא הא אפילו ממטלטלי דיתמי לא גביא כדפרישית[ה] כ"ש ממטלטלי דמקבל מתנה דאליס טפי כדמשמע בים נוחלין (ב"ב דף קנ.) דדייק השתא בירושה דאורייתא אלמנתו ניזונת מתנת שכיב מרע דרבנן לא כל שכן משמע אבל מתנת בריא דהויא דאורייתא אינה ניזונת אלמא גריעא ירושה ממתנת בריא וי"ל דהשתא דיבמות איירי במתנת שכיב מרע דגריעא מירושה: לא

ואי סלקא דעתין נתנה כתובה לגבות מחיים נייחד לה שיעור כתובה והשאר ליזבין ולטעמיך ולותבה ממתני' לא יאמר לה הרי כתובתיך מונחת ליך על השלחן אלא כל נכסיו אחראין לכתובתה התם [ו]עצה טובה קא משמע לן דאי לא תימא הכי סיפא דקתני וכן לא יאמר אדם לאשתו הרי כתובתיך מונחת ליך על השלחן אלא כל נכסיו אחראין לכתובת אשתו אי בעי ליה לזבוני הכא נמי דלא מצי מזבין אלא עצה טובה קמשמע לן הכא נמי עצה טובה קמ"ל אלא דרבי אבא קשיא דרבי אבא נמי לא קשיא משום איבה ההוא גברא דנפלה ליה יבמה בפומבדיתא בעי אחוה למפסלה לה בגיטא מיניה א"ל מאי דעתיך משום נכסי אנא בנכסי פליגנא לך [א]אמר רב יוסף כיון דאמור רבנן לא ליזבין אע"ג דזבין לא הוה זביניה זביני דתניא מי שמת והניח שומרת יבם והניח נכסים במאה מנה אף על פי שכתובתה אינה אלא מנה לא ימכור שכל נכסיו אחראין לכתובתה אמר ליה אביי וכל היכא דאמור רבנן לא ליזבין אע"ג דזבין לא הוה זביניה זביני והתנן [ב]בית שמאי אומרים תמכור ובית הלל אומרים לא תמכור אלו ואלו מודים שאם מכרה ונתנה קיים שלחוה לקמיה דר' חנינא בר פפי שלחה כדרב יוסף אמר אביי אטו ר' חנינא בר פפי [ג]כיפי תלה לה שלחוה לקמיה דרב מניומי בריה דרב נחומי שלחה כדאביי ואי אמר בה רב יוסף טעמא אחרינא שלחו לי נפק רב יוסף דק ואשכח דתניא הרי שהיה נושה באחיו ומת והניח שומרת יבם לא יאמר הואיל ושאני יורש החזקתי אלא מוציאין מיבם ויקח בהן קרקע והוא אוכל פירות א"ל אביי דלמא דטבא ליה עבדו ליה א"ל תנא תני מוציאין ואת אמרת דטבא ליה עבדו ליה הדור שלחוה קמיה דרב מניומי בריה דרב נחומי אמר להו הכי אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן זו [ד]אינה משנה מאי טעמא אילימא משום דהוו להו מטלטלי ומטלטלי לכתובה לא משעבדי דלמא רבי מאיר היא דאמר [ה]מטלטלי משעבדי לכתובה ואלא משום דאמר לה את לאו בעלת דברים דידי את

דלמא

ולטעמיך. דלמרת טעמא משום דלא ניתנה כתובה ליגבות מחיים אמאי מהדרת אדר' אבא לאותובי מברייתא אותיב ממתני': ומשני ממתניתין לא מותיבנא דמתני' איכא לשנויי דלאו דינא קתני אלא עצה טובה שלא תאבד כתובתה: **על השלחן.** הן מעות שהוא משתמש בהן אם הוא שולחני: **הכי נמי דלא מצי מזבין.** בתמיה הא אוקימנא[ה] להתיא באותן שלש שדות. אבל מי שלא כתב ולא ייחד מוכר הכל ואינה יכולה לעכב עליו וטעמא משום דכתב לה דקנאי ודקנינא ומיהו כשימות או יגרשנה טרפה לקוחות: **עצה טובה.** שמא יאבדו המטלטלין וממלאת בלא כתובה ולריך לכתוב כתובה אחרת: **אלא דרבי אבא קשיא.** אדמגרש לה נייחד לה שהרי גירושין גמאי הן לשניהם אלא ודאי טעמא דלא ניתנה כתובה להגבותה מחיים: **משום איבה.** המייחד לאשתו או קרקע או מטלטלין נותן איבת עולם ביניהם דסברה עיניו נותן בגירושין אבל זה שמגרש על מנת שיחזיר ידעה דלא עשה אלא למכור ופקעה לה איבה: **דנפלה ליה יבמה.** דמלוה בגדול ליבם: **בעל אחוה.** הקטן ממנו: **למיפסלה בגיטא.** לזרוק לה גט ולאסרה על כל האחין כדאמרינן [ו] בפ"ק דיבמות: **משום נכסי.** קשה בעיניך שאכניסנה שלא אזכה בנכסי אחי כדתנן (יבמות דף מ.) הכונס את יבמתו זכה בנכסי אחיו: **פליגנא לך.** כאילו אני חולק לה ולא אטול אלא כמוך: **כיון דאמור רבנן.** שומרת יבם אין היבם רשאי למכור כדאמרי' לקמן בשמעתין מי שמת והניח שומרת יבם כו': **אע"ג דזבין כו'.** ומה שעשה זה שהתנה עמו לחלוק לו וקנו מידו הרי הוא כמוכר: **ביפי.** נזמים. כלומר במה ייפה והגאה את דבריו ומה טעם נתן בה כששלחה: **שלחה לדאביי.** דהיכא דזבין זביניה זביני: **ומה.** הנושה המלוה: **לא יאמר.** היבם המחויב המעות: **הואיל ואני יורש.** שאכניס את אשתו ואזכה בנכסים: **החזקתי.** בחוב זה ולא אשלמנו עוד: **דטבא ליה עבדו.** עצה טובה שיהיה הקרקע קיים לו עולמית ולא יוציא המעות בהוצאה: **אגא אני מוציאין.** דמשמע על כרחו: **איכא משנה.** לא ניתנית משנה זו בבית המדרש של חכמים ולא סמכינן עלה במידי: **דלמא ר"מ היא.** במתני'[ו] דקתני גבי כספים ופירות תלושין יקח בהן קרקע ואפי' לא תפסה אלמא משעבדי לכתובתה ואפי' לא קיימא לן כר"מ בהא מיהו גבי מוציאין ליכא מאן דפליג אי מקרקעי נינהו ולעולם משנה היא: **אלא.** להכי איכא משנה וטעות היה מי ששנאה משום דמצי אמר לה לאו בעלת דברים דידי את ממך לא לויתי אלא מאחי: דלמא

לכ א מיי' פכ"ב מהל' אישות הל' יא סמג עשין נא טוש"ע אה"ע סי' קפח סעיף ג:
לג ב מיי' שם הלכה יג טוש"ע שם סעי' ה:

תוספות רי"ד

בהם זכה אם קדם היבם וזכה בהם ה"א שלו ואם קדמה היא וזכתה ה"ה שלה. ולקמן בפ' הכותב מפרש דוקא אם קדמה ותפשה מחיים דבעל מהני לה תפישתה אבל תפישה לאחר מיתה לא מהני לה וה"ה של יבם [ו] ואם קדמה ותפשה מחיים א"י לגבות מהן שהיבם מעכב שרוצה ליבמה אלא בזה זכתה דכולהו קיימי קמה לגוביינא ואין היבם יכול ליקח מהן אלא ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות: כנסה וכו'. פי' דמשעה שמת עמדו כל הנכסים ברשותה לגבות מהן: לא יאמר לה וכו'. פי' כדי שיוכל למכור שאר הנכסים שלא נתנה כתובה ל"מ אלא כל נכסיו של מת אחראין לכתובה וא"י למכור מהן כלל (והרב אומר שאין הטעם כי לא ניתנה כתובה לגבות מחיים דהכא ביבם קמיירי וקי"ל דניתנה כתובה לגבות מחיים דיבם והטעם הוא מפני שאסור לייחד לה כתובתה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה): גרישה אין לה אלא כתובתה והוא יכול למכור השאר אבל כ"ז שלא גרישה אינו רשאי למכור מכל נכסי אחיו כדפרישית: וכן לא יאמר אדם וכו'. אין דין אחריות דיבמה כדין אחריות דאשה שדין אחריות דיבמה הוא שמעכבן ע"י מלמכור ודין אחריות דאשה הוא לשיעבוד שאם מכר שיש לה לטרוף מלקוחות. תניא רבי אבא אומר שאלתי את סומכוס הרוצה שימכור בנכסי אחיו כיצד יעשה אם כהן הוא יעשה סעודה ויפייס ואם ישראל הוא יגרש בגט ויחזיר. פי' וכיון שגרישה פקע מעליו דין יבמה וה"ה ככל אשה דעלמא שיכול למכור ואין לה אלא שיעבוד לטרוף הלקוחות אם לא תמצא בני חרי: ההוא גברא דנפלה ליה יבמה בפומבדיתא בעא אחוה למיפסלא מניה בגיטא א"ל מה דעתך משום נכסי בניכסי פליגנא לך פי' וקנו מידו שיחלוק עמו אמר ר"י כיון דאמור רבנן לא ליזבן אי זבין לא הוי זביניה דבינא. דתניא מי שמת והניח שומרת יבם והניח נכסי' בק' מנה אע"פ שאין כתובתה אלא מנה לא ימכור שכל נכסיו אחראין לכתובתה. פי' כיון דלגוביינא קיימא קמה אין יכול למכור ומה שתפש קנין לחלוק עם אחיו קנינו בטל שאין הנכסים ברשותו אלא ברשות היבמה:

ו) נראה דל"ל וה"ה של יבם דאפילו קדמה ותפשה מחיים דינם אינה יכולה לגבות מהן וכו'

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ר' מאיר וכו' כ"ש ממטלטלי דמקבל מתנה. נ"ב בפ' נערה דף מט ע"ב ד"ה הוא ושמו וכו' כתבו התוס' דליכא למימר דכ"ש לא הוי והוא הדין מיהא הוי ע"ש ולכך כתבו פה בסתמא שסמכו על מ"ש שם:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוס' ד"ה (בע"א) מגרשה בגט וכו' וש לישב פי' הקונטרס. ע' גיטין דף מא ע"א תוד"ה אשה וכו' עד סוף הדבור ודו"ק:

מוסף רש"י

דאמר מטלטלי משעבדי לכתובה. גבי שומרת יבם שכתובתה על נכסי בעלה הראשון הגיה אחיו מעות יקח בהם קרקע והוא אוכל פירות (לעיל פ:) אלמא מעות משעבדי לכתובה (קדושין סח:).

ה) [לקמן לו: לח. גיטין כב: ב"ב כח: כט. קידו. קס. ע"ש חולין קלו: עירובין לט.], ו) [לעיל עח.], ז) [לעיל נ.], ח) [לעיל מז.], ט) [לקמן פה.],

ו) [לקמן לו: לח. גיטין כב: ב"ב כח: כט. קידו. קס. ע"ש חולין קלו: עירובין לט.], ב) [לעיל עח.], ג) [עירובין לו:], ד) [יבמות לט. קדושין סה:], ה) [ב"ב מט:], ו) [ל"ל בפ"ה דיבמות נ.], ז) [לעיל עט.], ח) [לעיל מז.], ט) [לקמן פה.],

דלמא. בהא נמי לא טעה דרבי נתן היא דמוציאין מזה ונותנין לזה: **לאשר אשם לו.** לאשר הקרן שלו ולא כתיב לאשר נושה בו: **אלא.** להכי איצטריך משנה וטעה התנא ששנאה דלא אשכחן תנא דאית ליה תרי חומרי בכתובה שהרי היא מדברי סופרים חדא דמטלטלי משתעבדי לה וחדא דגבית מבעל חובו של מת מדברי נתן אלא חדא מהנך חומרי הוה ליה למיתני בה אי כרבי מאיר אי כר' נתן וכיון דתנא תרוייהו לא קבלה מרבו כן ומאליו שנאה מי שסידר הברייתא ולא סמכינן עלה במידי: **ולא ידענא מאי היא.** לא הייתי יודע טעם בדבר ממאי איצטריך משנה: **פומבדיתאה רמאה.** שאחרי כן חזר בו. פומבדיתאי קרי להו רמאי כדאמרי' בעלמא (חולין דף קמז.) גרשאה נשקיך מני ככיך פומבדיתאה לוייך שני אושפיזיך [ובחזקת הבתים (ב"ב מו.) כמו כן תא ואחוי לך רמאי דפומבדיתא]: **פלוג מהשתא.** החזק בחלקך מעכשיו ואע"פ שאינה עכשיו קנויה לך עד שאכנוס או שאחלוק[ד] לכשאכנוס ואזכה בכולן זכה אתה בחלקך על פי שהחזקתיך מעכשיו: **קנה לאחר שלשים.** במשיכה זו: **ואפי' עומדת באגם.** שאינה ברשות הלוקח: **הא.** הוא דקונה לאחר שלשים משום דבידו היה להקנותה לו משעת משיכה הלכך מהניא משיכה לכשיתקיים התנאי שימלאו ל' יום: **הכא לאו בידו.** לחלקם לו מעכשיו ולהקנות לו אם ירצה הלכך כי אמר ליה נמי לכשאכנוס זכה מעכשיו לאו מידי הוא דקיימא לן כרב יוסף כדקבעינן הלכתא כוותיה לקמן בשמעתין. ואפילו אית לן יבם ואחר כך חילק מה שעשה עשוי השתא מיהת לאו בידו: **והא כי אתא כו'.** גבי משיכת פרה קאי ופריך דר' יוחנן אדרבי יוחנן: **קני מעכשיו.** לאחר שלשים כשיגיעו תהא קנויה לך מעכשיו: **שני מעשים הוו.** ומי ששאל זו לא שאל זו ולא שמע האחרון את הראשונה שלא נשאלו יחד בבית המדרש לגירסא בעלמא אלא ע"פ מעשים שאירעו נשאלו: **והא קאני כל נכסיו של מת אחראין לכתובתה.** והמחובר לקרקע כקרקע ולא דמו למחוברין דנכסי מלוג דהתם פירא תקינו ליה רבנן היכא דאיכא קרן קיים והני נמי פירי נינהו דגמרי ברשותיה אבל הכא קרנא ופירא דידיה הוא ושיעבודא הוא דאית לה עלייהו ומאי דאשתעבד לה מחיים דבעל לא אמרינן פירא הוא לאפקועי שיעבודא: **תני שלא.** ולא פליגי רבנן עליה אלא אתלושין ואכספים ולמימר דלא משתעבדי מטלטלי לכתובת': **שמגרש' בגט ומחזירה.** תרי מילי אשמעינן מגרשה בגט ואינה צריכה חליצה ואשמעינן שאם רצה להחזירה מחזירה כשאר אשה: **עדיין יבומין הראשונים עליה.** אע"פ שלקחה דהכי כתיב ולקחה וידמה: **קמ"ל.** דנעשית כאשתו ומלאשה[ה] דרשינן ליה לקמן [ע"ב] והאי וידמה דרשינן לבעל כרחה ביבמות (דף מ.): נעשית

דלמא רבי נתן היא דתניא [6]ר' נתן אומר [א]מנין לנושה בחבירו מנה וחבירו בחבירו מנין שמוציאין מזה ונותנין לזה ת"ל [1]ונתן לאשר אשם לו אלא לא אשכחן תנא דמחמיר תרי חומרי בכתובה אלא אי כרבי מאיר אי כר' נתן אמר רבא א"כ היינו דשמענא ליה לאביי דאמר זו אינה משנה ולא ידענא מאי היא: ההוא גברא דנפלה ליה יבמה במתא מחסיא בעא אחוה למיפסלה בגיטא מיניה אמר ליה מאי דעתיך אי משום נכסי אנא בנכסי פליגנא לך אמר ליה מסתפינא דעבדת לי כדעביד פומבדיתאה רמאה אמר ליה אי בעית פלוג לך מהשתא אמר מר בר רב אשי אע"ג דכי אתא רב דימי [3]אמר רבי יוחנן האומר לחבירו לך ומשוך פרה זו ולא תהיה קנויה לך אלא לאחר שלשים יום לאחר ל' יום קנה ואפי' עומדת באגם התם בידו הכא לאו בידו והא כי אתא רבין א"ר יוחנן לא קני לא קשיא [2]הא דא"ל קני מעכשיו הא דלא אמר ליה קני מעכשיו בעו מיניה מעולא יבם ואח"כ חילק מהו לא עשה ולא כלום חילק ואח"כ יבם מהו לא עשה ולא כלום מתקיף לה רב ששת השתא יבם ואח"כ חילק לא עשה ולא כלום חילק ואח"כ יבם מבעיא שני מעשים הוו כי אתא רבין אמר ר"ל בין יבם ואח"כ חילק בין חילק ואח"כ יבם לא עשה ולא כלום [3]והלכתא לא עשה ולא כלום: וחכ"א פירות המחוברים לקרקע שלו: אמאי והא כל נכסיו אחראין וערבאין לכתובתה אמר ריש לקיש תני שלה: כנסה הרי היא כאשתו: למאי הלכתא [3]אמר רבי יוסי בר' חנינא לומר [ד]שמגרשה בגט ומחזירה מגרשה בגט פשיטא מהו דתימא [2]ויבמה אמר רחמנא ועדיין יבומין הראשונים עליה לא תיסגי לה בגט אלא בחליצה קא משמע לן מחזירה פשיטא מהו

לא אשכחן תנא דמחמיר תרי חומרי בכתובה. ואם תאמר והא דתנן בהכותב (לקמן דף פד. ופס) מי שמת והניח אשה ובעל חוב ויורשין והיה לו פקדון או מלוה ביד אחרים ר' טרפון אומר יתנו לכוהל שבהם ומפרש בגמרא לכתובת אשה משום חינא ולמאן דאמר נמי לכוהל שברהיא אם היתה כתובת אשה כוהל היה מודה או אם לא היה בעל חוב כלל היו נותנין לאשה ואי הוה מפרשינן דהתם לא מן הדין אלא מלוה ליתן לכוהל שבהם הוה ניחא ולפי' אי דינא הכי יש לומר דשאני התם דאין היורשין מוחזקין מן הפקדון והמלוה לכך אין צריך לדרבי נתן תדע דלא חשיבי מוחזקין ההא אי הוו מטלטלי דילהו מוחזקין לא הוו מטלטלי דילהו משתעבדי לכתובה או לב"ח אבל הכא הרי הינם מוחזק מאותה מלוה שהרי הוא החייב ולפי' היו אחרים חייבין הוה חשיב ינם מוחזק דבמקום אחיו קאי לכך צריך דר' נתן:

פומבדיתאה רמאה. ואם תאמר ומה רמאות עשה הא אמר רב יוסף לא הוי זביניה זביניא ועוד דמה תיקן בכך דאמר איפלוג מהשתא ואומר רבינו יצחק דלעיל חזר בו הפומבדיתאה ולא רצה ליתן אחר שיבם והא דקאמר רב יוסף כו' לא משום שהיה צריך לאותו מעשה אלא לפי שהיה עליו אותו הדין: **התם** בידו הכא **לאו** בידו. פירש בקונטרס הלכך כי אמר ליה נמי לכשאכנוס זכה מעכשיו לאו מידי הוא דקיימא לן כרב יוסף דפסקינן לקמן הלכתא כוותיה ואפי' אית לן יבם ואח"כ חילק מה שעשה עשוי השתא מיהא לאו בידו הוא וקשה לרשב"א דאמאי אינא מדאמר רב בפ"ק דבבא מציעא (דף טז:)[1] שדה זו לכשאקחנה ממך קנויה לך מעכשיו קנה אע"ג דלאו בידו וי"ל דרב סבר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ולא קיימא לן הכי דפסקינן בפרק אף על פי (לעיל דף נט.) כרבי יוחנן הסנדלר:

הא דאמר מעכשיו והא דלא אמר מעכשיו. לא דמי לאומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שלשים ולא בא אחר וקידשה בתוך שלשים יום דמקודשת אע"פ שנתאכלו המעות אע"פ שלא אמר מעכשיו כדאמרינן בפרק האומר בקידושין (דף נט.) דבכסף ודאי לא בעינן מעכשיו שאם לא תתקדש לו חייבת לשלם והוי כאילו הכסף בעין לאחר שלשים אבל הכא גבי משיכה אם לא אמר מעכשיו לא קנה לאחר שלשים יום דבשעת קנייה כבר פסקה המשיכה ורב נמי דאמר בפרק קמא דבבא מציעא (דף טז:) שדה זו לכשאקחנה ממך קנויה לך מעכשיו קנה היינו (מעכשיו) משום דסתם קניית שדה הוא בשטר ולכך צריך מעכשיו שמא יאבד השטר או יקרע ולא יהיה בעולם בשעת קנייה ואע"ג דרב מספקא ליה באומר מעכשיו ולאחר ל' אי תנאה הוי אי חזרה הוי במעכשיו לכשאקחנה קנה והא דקאמר לכשאקחנה היינו משום דאינה שלו עתה ואינו יכול להקנותה אלא לכשיקחנה ועוד כיון דקאמר מעכשיו לבסוף ליכא לספוקי במידי ואם תאמר ור' יוחנן דהכא מאי קסבר אי חזרה הוי אמאי קנה דכיון דחזר בו הא בטל מעכשיו ואי תנאה הוי אמאי בעינן שתהא עומדת באגם דהכי משמע בהכותב (לקמן דף פו: ופס) דדוקא בעומדת באגם קנה דאפילו עומדת ברשות מקנה נמי דהא קנה מעכשיו כיון דתנאה הוי ולא חזר בו עד לאחר שלשים וי"ל דר' יוחנן לטעמיה דליית ליה תנאה הוי ולא חזרה הוי אלא מעכשיו מתחיל הקנין ואינו נגמר עד לאחר שלשים וכן אית ליה בהאומר בקידושין (דף ס.) ולהכי צריך שתהא בסוף שלשים באגם שהוא מקום הראוי למשיכה ובהאשה רבה (יבמות לג. ד"ה קנויה) תארכתי: [1]**והתלושין** כל הקודם זכה. ואם תאמר בשלמא קדם הוא זכה דקסבר דמטלטלין לא משתעבדי לכתובה כדפירש בקונטרס אלא קדמה איהי אמאי זכתה לר' עקיבא דאמר לקמן (דף פד.) דאין מרחמין בדין אלא יתנו ליורשין ואית ליה דאפילו קדמה היא לא זכתה כדמוכח התם בגמרא וי"ל דהתם דלגבות אפילו קדמה איהי לא זכתה אבל הכא שאין לה אלא שיעבוד בעלמא לא חשו ולקמן תארכתי: **ויבמה** אמר רחמנא. וליכא למימר ואימא הכי נמי דאיצטריך ויבמה לכמה דברים:

1) לעיל יט. פסחים לא. גיטין לז. ב"ק מ: [קידושין טו.], 2) לקמן פו: ע"ש, 3) יבמות מ: יט: לט., 4) [שאילתות רש"ס], 5) [דברים כה], 6) [ובילקוט לג. ופס], 7) [שייך לעיל במשנה],

תורה אור השלם

1. וְהִתְוַדּוּ אֶת חַטָּאתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ וְהֵשִׁיב אֶת אַשְׁמוֹ בְּרֹאשׁוֹ וַחֲמִישִׁתוֹ יֹסֵף עָלָיו וְנָתַן לַאֲשֶׁר אָשַׁם לוֹ: במדבר ה ז
2. כִּי יֵשְׁבוּ אַחִים יַחְדָּו וּמֵת אֶחָד מֵהֶם וּבֵן אֵין לוֹ לֹא תִהְיֶה אֵשֶׁת הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר יִבְּמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ וּלְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה וְיִבְּמָהּ: דברים כה ה

מוסף רש"י

ונתן לאשר אשם לו. לאשר הלוהו לו לא נאמר, אלא לאשר אשם לו, לאשר קרן שלו, בב"ק (קי.) אמרינן אשם זה קרן (פסחים לא. וכעי"ז לעיל יט.). **מלמד שמגרשה בגט.** לאחר שנשאה נעשית כאשתו ואם רצה לגרשה מגרשה בגט ואינה צריכה חליצה, ומחזירה. אם רצה להחזיר ולא אמרינן מלוה רמאה רמאנה עליה ועבדה ומכשתא מיקום עליה באיסור אשת איש להכי כתיב ולקחה לו לאשה כדיון שלקחה נעשית כאשתו לכל דבר (יבמות ח: וכעי"ז שם יט: לט.).

תוספות רי"ד

ההוא גברא דנפלה ליה יבמה במתא מחסיא בעי אחוה למיפסל בגיטא מיניה א"ל מה דעתך משום נכסי בנכסים פליגנא לך אמר מסתפינא דלמא עבדית לי כפומבדיתא רמאה. פי' שחזר בו ובטל קנינו. א"ל אי בעית פלוג מהשתא אמר מר בר רב אשי אע"ג דכי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן האומר לחבירו משוך פרה זו ולא תקנה לך אלא לאחר ל' יום קנה לאחר ל' יום ואפילו עומדת באגם התם בידו והכא לאו בידו. פי' שעדיין לא יבם ולא זכה בנכסים ואין לו כח בהן עכשיו כלום. ואת"ל שאם יבם תחלה ואח"כ חלק זכה היכא דחלק תחלה קודם שייבם לא זכה והא כי אתא (ר"ד) [רבין] אר"י לא קנה לא קשיא הא דא"ל קני מעכשיו הא דלא א"ל קני מעכשיו: בעו מיניה מעולא יבם ואח"כ חלק מהו א"ל לא עשה כלום. פי' שאין לו כח ליבם [למכור] בנכסי אחיו מפני שהן עומדים לגובייניא ליבמה כדאמרן וכ"ש חלק ואח"כ יבם כי אתא רבין אמר ר"ל בין יבם ואח"כ [חלק] בין חלק ואח"כ יבם

תוספות רי"ד (המשך)

לא עשה כלום: וחכ"א פירות המחוברים לקרקע שלו ואמאי והרי כל נכסיו אחראין לכתובתה פי' והמחוברים לקרקע כקרקע הן. תני שלה. ואי קשיא מ"ש הא מנ"מ דאמרו רבנן שהן שלו ולא קשיא לן והכא אמרי' תני שלה ומאי אלים טובא שיעבוד ה) דאין ליבמה על נכסי בעלה או כח לאשה בנכסים השתא נ"מ שהן קנויין קנין גמור לאשה אמרו חכמים פירות המחוברים לקרקע אע"פ שתנטו ברשות האשה כיון שנגמרו ברשות הבעל הן שלו נכסי היבמה שאין לה בהן אלא שיעבוד בעלמא וגופה הם של יבם לא כ"ש שיהיו הפירות המחוברים של יבם י"ל שאינו דומה אכילת פירות דהכא לאכילת פירות דהתם דהתם מאי דאכיל בעל פירי לא הוי מן דינא אלא בתקנת חכמים וכיון שנגמרו הפירות ברשותו תקנו לו שיאכל הכל גם העלוי שיש על המחובר ואין לנו להקשות על תקנת חכמים אבל אכילת פירות דהכא הוא מן דינא ולא משום תקנה דהא מדידיה קאכיל וכיון דמן דינא אמרי' ולא מן תקנתא אמאי בעי יבם למזכי בעלוי המחובר שהוא משועבד לאשה ושפיר קאמר ר"מ להכי א"ל תני שלה. שאע"פ שהיה נותן [הדין] כר"מ החליטוה חכמים לה שכיון שלוקחת בהן [קרקע] והוא אוכל פירות אין הבעל נפסד כלום ואינו רוצה לדקדק כמה הן שרין בלא פירות: כנסה ה"ה וכו' למאי הלכתא אר"י ב"ח לומר שמגרשה בגט ומחזירה. מגרשה פשיטא מ"ד ויבמה אמר רחמנא עדיין יבומים הראשונים עליה ולא תסגי לה בגט אלא תבעי נמי חליצה קמ"ל: מחזירה פשיטא

ה) מוקי ל"ל שעבוד דיבמה על נכסי בעלה דיהא כח לאשה בנכסים יותר מנ"מ השתא נ"מ וכו'.

נר מצוה

א מיי' פ"ב מהלכות מלוה הלכה ו טוש"ע ח"מ סימן פו סעיף ג:

לד ב מיי' פ"ב מהל' מכירה הל' ט סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קלז סעיף ז:

לה ג מיי' פכ"ב מהל' אישות הל' יא סמג עשין יא טוש"ע אה"ע סי' קסח סעיף ג:

לו ד מיי' פ"ז מהלכות יבום הלכה טו סמג עשין נא טוש"ע שם סי' קסח סעיף ח:

האשה שנפלו פרק שמיני כתובות

מהו דתימא מצוה דרמא רחמנא עליה עבדה כו'. הא פשיטא דכשיבמה מותר לבא עליה ביאות הרבה כמו שירלה ולית לן למימר מצוה דרמא רחמנא עליה עבדה בביאה ראשונה דסברא הוא דלא אמר רחמנא ויבמה כדי לגרשה לאלתר אבל בנישואי אחריני אימא תיקוס באיסור אשת אח:

התם הוא דלא כתב לה דקנאי כו'. מתוך פירוש הקונטרס משמע דבאשתו כיון שכתב לה אם יאבדו חייב לשלם והוה אמינא דיכול לייחד קא משמע לן דאפילו הכי אינו יכול לייחד דכיון דסבורה דלית לה לא סמכה דעתה אע"ג דאית לה הויא בעילתו בעילת זנות כדמוכח באע"פ (לעיל דף ו: ושם) וקשה לרשב"א דמשמע ברישא אע"פ (שם דף נה.) דבאשתו כשמייחד לה מטלטלין שתמא אין אחריותן עליו אע"ג דכתב לה דקנאי גבי אין עושין כתובת אשה מטלטלין בשלא קיבל עליו אחריות ועוד הקשה דמה מפסדת יבמתו כשמייחד לה דכי היכי דבאשתו קאמר כשייחד לה שתם ונאבדו חייב לשלם יבמתו נמי כשייחד לה שתם ונאבדו חוזרת על נכסי בעלה הראשון דאחריות כתובתה עליהם ורבינו יצחק פירש התם הוא דלא כתב לה כלומר אי לא תנא אלא ברישא הוה אמינא דטעמא כדבעינן למימר לקמן דלא ייחד לה ליבמה כדי למכור שאר נכסים דאינו יכול למכרם כיון דלא כתב לה דקנאי אבל באשתו לא שייך לומר שלא יוכל למכור מהאי טעמא דהא כתב לה דקנאי:

קא משמע לן רבי אבא. שאינו יכול למכור בנכסי אחיו כלל וא"ת והא מרישא שמעינן לה דתנן הניח אחיו מעות ילקח בהן קרקע כו' וכיון דצריך לקנות אם כן אי אפשר לו למכור וי"ל דאי מרישא ה"א דוקא כנגד כתובתה אבל כל הנכסים לא קמ"ל ממשנה יתירא:

אבל יבמתו דלא איהו כתב לה כו'. תימה וליתני ההיא דהכא ולא ליתני ההיא דלקמן דאשתו שמעי' מק"ו דיבמתו וי"ל דשמא הוה אמינא סברא איפכא:

בתחלה היו כותבין לבתולה מאתים כו'. פירוש היו מייחדים לה כתובה ולא היה אחריות הכתובה על כל הנכסים אם יאבדו אלו המעות והיו מזקינין ולא היו נושאין נשים שלא היו רוצות ליקח שהיו יראות שמא יגיעו היורשין אותם מעות שיחדו לה לכתובתה התקינו שיהו מייחדין אותה בבית אביה שיהיו עושין מהן קלתות היינו משום דאין דרך ליתן לה מעות לשמור אבל כלים רגילה היא לשמור מ"ש [1] לא ממש היה נותן מעות ומיהו אין כל כך המעות ברשותה כמו הקלתות שנותנת בהם חפציה והם כל שעה אצלה ולא היו היורשין יכולין להגיעם כמו המעות ואפילו היו יכולין להגיעם כמו המעות אינן רשאין דכשרואין אותן ניכר לכל שהוא שלה וכן פירש ר"ח שהיו נותנים לה ועדיין כשהיה כועס עליה אומר לה לכי אצל כתובתיך שבתחילה לא היה אומר לה שפעמים כשהיה דחוק למעות היה מפייסה ומלוה לו והוא משלם לה אבל עכשיו אינם ברשותה ולא היה נהנה מהם כלל התקינו שיהו מייחדין אותם בבית חמיה והיתה עושה מהן קלתות וכשהיה דחוק למעות ביותר היתה משאלת לו למשכנם ועדיין כיון שלא היה אצלה ריוח מועט כשכועס הרבה אומר לה טלי כתובתיך ולאי עד שבא שמעון בן שטח ותיקן שיהיו כל נכסיו אחראין ולא היה מייחד לה כלום וסומכת על כל נכסים שעתה היה קשה עליו להוציא מעות ויתן לה: **עביט** של נחושת גדסינן. שנותנין בו ענבים ומוליכן למעצרתא ודוגמתו בפרק איזהו נשך (ב"מ דף עב:) ועל העביט של ענבים כן נראה לרבינו תם:

הדרן עלך האשה

מהו דתימא מצוה דרמא רחמנא עליה עבדה והשתא תיקום עליה באיסור אשת אח קא משמע לן ואימא הכי נמי אמר קרא [1] ולקחה לו לאשה כיון שלקחה נעשית כאשתו: בלבד שתהא כתובתה על נכסי בעלה הראשון: מאי טעמא [2] אשה הקנו לו מן השמים [3] ואי לית לה מראשון אית לה משני כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה: [4] לא יאמר לה הרי כתובתיך: מאי וכן מהו דתימא התם הוא דלא כתב לה דקנאי ודקנינא אבל הכא דכתב לה דקנאי ודקנינא אימא סמכה דעתה קמ"ל: [5] גרשה אין לה אלא כתובתה: גרשה אין לא גרשה לא קא משמע לן [6] כדרבי אבא: [7] החזירה הרי היא ככל הנשים ואין לה אלא כתובתה: החזירה מאי קא משמע לן תנינא [8] [9] המגרש את האשה ומחזירה על מנת כתובה ראשונה מחזירה מהו דתימא אשתו הוא דאיהו כתב לה כתובה מיניה אבל יבמתו דלא איהו כתב לה היכא דגרשה ואהדרה אימא כתובתה מיניה קא משמע לן: אמר רב יהודה בראשונה היו כותבין לבתולה מאתים ולאלמנה מנה והיו מזקינין ולא היו נושאין נשים עד שבא שמעון בן שטח [10] ותיקן כל נכסיו אחראין לכתובתה: תניא נמי הכי בראשונה היו כותבין לבתולה מאתים ולאלמנה מנה והיו מזקינין ולא היו נושאין נשים התקינו שיהיו מייחדין אותה בבית אביה ועדיין כשהוא כועס עליה אומר לה לכי אצל כתובתיך התקינו שיהיו מייחדין אותה בבית חמיה עשירות עושות אותה קלתות של כסף ושל זהב עניות היו עושות אותה עביט [11] של מימי רגלים ועדיין כשכועס עליה אומר לה טלי כתובתיך וצאי עד שבא שמעון בן שטח ותיקן שיהא כותב לה [12] כל נכסי אחראין לכתובתה:

הדרן עלך האשה

כל נכסי אחראין לכתובה אסור לייחד לה מטלטלין כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה עיין בריש פרק קמא דמכילתין:

נעשית לאשתו. דכתיב לאשה קרא יתירא: **אשה הקנו לו.** ליבם זה מן השמים אין עליו לכתוב לה שטר נישואין: **מאי וכן לא יאמר.** פשיטא מי גריעה אשתו מיבמתו: **התם הוא.** גבי יבמתו קאמרינן שלא ייחד לה מעות לפני שולחנו: **דלא כתב לה.** כתובה האי יבם דליכתוב בה נכסים: **דקנאי.** כבר: **ודקנינא.** שאני עתיד לקנות. הלכך איכא איהו דלא סמכה דעתה שלא יאבדו המעות: **גרשה אין.** הוא דאמרינן אין לה אלא כתובה ואם בא למכור מן השאר ימכור: **לא גרשה.** לא ימכור כלום: **קא משמע לן כדרבי אבא.** דלעיל אם ישראל הוא מגרשה בגט ומחזירה. ואם תאמר מרישא שמעינן לה דקתני כל נכסיו אחראין התם עלה טובה הוא דהא גבי אשתו נמי תנן הכי אבל מהך משנה יתירא שמעינן דווקא גרשה דאי לא למאי קתני לה אי משום היא גופה פשיטא דאין לה אלא כתובתה אלא ודאי לדיוקא דיליה תנייה למידק הא לא גרשה לא: **מאי קא משמע לן.** ביבמה: **תנינא.** לה באשתו ומאי אולמיה דיבמתו דאיצטריך למיתנייה: **דלית לה כתובה מיניה.** אלא על נכסי בעלה הראשון: **היו כותבין כו'.** ולא היו משעבדים נכסיהן לאחריות הכתובה: **ולא היו נושאין נשים.** שלא היו רוצות ליקח להם אמרו לכשימות או יגרש לא נמצא לגבות כלום שהיורשין יגיעו מעות של ירושה: **בבית חמיה.** בבית בעלה: **עשירות.** שכתובתן מרובה: **קלתות.** כמין סל שמנחת על ראשה ונותנת בה פלכיה לאחר שנתמלא הפלך טווי: **עביט.** למימי רגלים: **טלי כתובתיך ולאי.** לפי שהיתה מיוחדת לך: **כל נכסי אחראין.** ולא ייחד לה כתובה במטלטלין:

הדרן עלך האשה

תוספות רי"ד (המשך)

כותבין כל נכסי אחראין לכתובה. תנ"ה בראשונה היו כותבים לבתולה ר' ולאלמנה ק' והיו מזקינים ולא היו נושאים נשים התקינו שיהיו מייחדין כתובה בבית אביה וכשהיה כועס עליה א"ל לכי אצל כתובה התקינו שיהיו מייחדין אותן בבית חמיה עשירות עושות אותה קלתות של כסף ושל זהב עניות עושות אותה עביט של מ"ר. פי' וכ"ז היה עושים מפני שלא היו רוצים לשעבד נכסיהם וכדי שיוכלו למוכרם אם יצטרכו ולא ימנעו לקוחות מפני האשה שיש לה עליהן שיעבוד כתובתה. ועדיין כשהוא כועס עלי' אומר לה טלי כתובתיך וצא. פי' מפני שהיתה מיוחדת ומוכנת לו ה"ק בעיניו להוציאה התקין שמעון בן שטח שיכתוב כל נכסי אחראין לכתובה. פי' ולא לייחד לה מטלטלין לכתובה ומה ששנינו לעיל בפ' נערה לא כתב לה כל נכסי דא"ל אחראין לכתובה חייב מפני שהוא תב"ד זהו ב"ד של שמעון בן שטח ובימיו נשנית משנה זו: (לא) [ולא] יאמר לה הרי כתובתיך מונחת על השלחן ואע"פ שכתב לה אחריות נכסים כלקוחות דמי לכל מילי ומפני זה מזקינין ולא היו נושאים נשים עד שבא שמעון בן שטח והתקין שיהיו

עין משפט נר מצוה

[1] א מיי' פכ"ב מהל' אישות הל' יד סמג עשין נא טוש"ע אה"ע סי' קמח סעיף ח וסעיף ט בהג"ה:

[2] ב מיי' שם הלכה יא טוש"ע שם סעיף ג וסעיף ט:

[3] ג ד טור ש"ע שם סעיף ב:

[4] ה מיי' פט"ז שם הלכה ל טוש"ע אה"ע סי' ק סעיף טו:

[5] ו מיי' שם הלכה י טוש"ע שם סעיף ח:

תוספות רי"ד

מהו דתימא מצוה דרמא עליה רחמנא עבד תיקום עליה השתא באיסור אשת אח קמ"ל ואימא ה"נ א"ק ולקחה לו לאשה כיון שלקחה נעשית כאשתו ע' בפ' החולץ: ובלבד שתהא וכו'. מ"ט אשה הקנו לו מן השמים ואין עליו לכתוב לה כתובה ואי לית לה מראשון תקנו לה משני כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה: לא יאמר לה וכו'. וכן לא יאמר וכו'. מאי וכן פי' אטו גריעא אשתו מיבמתו מ"ד התם הוא דלא כתב לה דקנאי ודאיקנינא. פי' דלא כתב לה כתובה שיכתוב לה דקנאי ודאיקנינא הלכך לא סמכא דעתה שמא יאבדו המעות אבל הכא דכתב לה דקנאי ודאיקנינא אימא סמכא דעתה קמ"ל שאסור לאדם לייחד מטלטלין לכתובת אשתו: גרשה אין לה כתובה. גרשה אין לא גרשה לא קמ"ל כדר"א פי' כראמרינן לעיל שאין היבם רשאי למכור מכל נכסי אחיו אך אם יגרשנה: החזירה הרי וכו' מאי קמ"ל תנינא המגרש את האשה וההחזירה ע"מ כתובתה הראשונה הוא מחזירה פי' שאינו נותן לה כתובה אחרת וה"נ היבם כיון דשקלה כתובתה מנכסי בעלה כשגירשה ועכשיו שהחזירה אין לה אלא אותה כתובה. מ"ד אשתו הוא דאיהו כתב לה כתובה ומ"ה לא כותב לה כתובה אחריתי אבל יבמתו דלאו איהו כתב לה כתובה היכא דגרשה ואהדרה אימא ניתקין ונכתוב לה כתובה אחריתי מיניה קמ"ל. תניא בראשונה היו כותבין לבתולה מאתים זוז ולאלמנה מאה והיו מזקינין ולא היו נושאים נשים. פי' לא היו כותבין בכתובותיהן שיעבוד נכסים שיהיו נכסיהם אחראין לכתובת' וע"י כך אם היה הבעל מוכר נכסיו היה' מפסדת כתובתה או אם מת ולא תפשה מחיים לא היו היורשים פורעים אותה דכיון שלא היה בה

מסורת הש"ס

[1] יבמות לט. פה. [לעיל נג: קדושין כ:], [2] [לעיל פא.], [3] לקמן פט:, [4] [עי' שבת טז:], [5] [מתוך פירוש רש"י מוכח דלא היה בגרסתם שלשה מיבות הללו של מימי רגלים וע"ע תוס' ד"ה עביטו], [6] ל"ל לה,

תורה אור השלם

1. כִּי יֵשְׁבוּ אַחִים יַחְדָּו וּמֵת אֶחָד מֵהֶם וּבֵן אֵין לוֹ לֹא תִהְיֶה אֵשֶׁת הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר יְבָמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ וּלְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה וְיִבְּמָהּ:

דברים כה ה

מוסף רש"י

אשה הקנו לו. ליבם, מן השמים. ולא שיעבד נכסיו לכתובתה ויכול למוכרן בכל עת שירצה (יבמות לט.). **ואי לית לה מראשון.** לית ליה נכסים (שם). **ותיקן כל נכסיו אחראין לכתובתה.** שיכא כותב לה כל נכסי אחראין לכתובה, לפי שהיה מייחד לה כתובתה וכשהיה כועס עליה אומר לה טלי כתובתיך ולאי (שבת יד:).

הדרן עלך האשה שנפלו

תוספות רי"ד (המשך)

כל נכסי אחראין לכתובה אסור לייחד לה מטלטלין כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה. [1] ולקחה לו לאשה. דכתיב לאשה קרא יתירא: **אשה הקנו לו.** ליבם זה מן השמים אין עליו לכתוב לה שטר נישואין: **מאי וכן לא יאמר.** פשיטא מי גריעה אשתו מיבמתו: **התם הוא.** גבי יבמתו קאמרינן שלא ייחד לה מעות לפני שולחנו: **דלא כתב לה.** כתובה האי יבם דליכתוב בה נכסים: **דקנאי.** כבר: **ודקנינא.** שאני עתיד לקנות. הלכך איכא איהו דלא סמכה דעתה שלא יאבדו המעות: **גרשה אין.** הוא דאמרינן אין לה אלא כתובה ואם בא למכור מן השאר ימכור: **לא גרשה.** לא ימכור כלום: **קא משמע לן כדרבי אבא.** דלעיל אם ישראל הוא מגרשה בגט ומחזירה. ואם תאמר מרישא שמעינן לה דקתני כל נכסיו אחראין התם עלה טובה הוא דהא גבי אשתו נמי תנן הכי אבל מהך משנה יתירא שמעינן דווקא גרשה דאי לא למאי קתני לה אי משום היא גופה פשיטא דאין לה אלא כתובתה אלא ודאי לדיוקא דיליה תנייה למידק הא לא גרשה לא: **מאי קא משמע לן.** ביבמה: **תנינא.** לה באשתו ומאי אולמיה דיבמתו דאיצטריך למיתנייה: **דלית לה כתובה מיניה.** אלא על נכסי בעלה הראשון: **היו כותבין כו'.** ולא היו משעבדים נכסיהן לאחריות הכתובה: **ולא היו נושאין נשים.** שלא היו רוצות ליקח להם אמרו לכשימות או יגרש לא נמצא לגבות כלום שהיורשין יגיעו מעות של ירושה: **בבית חמיה.** בבית בעלה: **עשירות.** שכתובתן מרובה: **קלתות.** כמין סל שמנחת על ראשה ונותנת בה פלכיה לאחר שנתמלא הפלך טווי: **עביט.** למימי רגלים: **טלי כתובתיך ולאי.** לפי שהיתה מיוחדת לך: **כל נכסי אחראין.** ולא ייחד לה כתובה במטלטלין:

הדרן עלך האשה

הכותב. אם כן למה כתב לה כו'. בגמרא [ע"ב] מפרש טעמא: הכי גרסינן **רבי יהודה אומר לעולם הוא אוכל פירי פירות.** וכגמ' [ע"ב] מפרש אלו הן פירי פירות: **שמפנה על מה שכתוב בתורה.** דקסבר ירושה הבעל לאורייתא ובגבא בתרא (דף קיח:) נפקא לן מהאי קרא[ה] דאמרו הקרוב אליו ממשפחתו וירש אותה האי וירש אותה יתירא הוא לדרשא שהאיש יורש את שארו ושארו זו אשתו. ואע"ג דשארו דקרא לאו אשתו היא דהא כתיב ביה[ו] ונתתם את נחלתו לשארו וליכא למימר שתירש האשה את בעלה דהא ממשפחתו כתיב[ז] מיהו גבי קרא יתירא דוירש אותה דרשינן הכי ונתתם את נחלתו לקרוב אליו ממשפחתו שארו וירש אותה האיש יורש את אשתו: **ולא המפנה כו'.** אבל פירות תקנתא דרבנן היא ומלי לאתנויי עלייהו: **גמ' תני ר' חייא האומר לאשתו.** ולא תני כותב דאשמועינן דבאמירה בעלמא נמי קליג נפשיה בלא שום קנין וכתיבה: **וכי כתב לה מאי הוי. וכל שכן אמירה: האומר לחבירו.** כגון שדה של שותפין ואמר האחד לחברו אחד מן הלשונות הללו [בין בכתיבה בין באמירה]: **לא אמר כלום.** דאין כאן לשון מתנה: **בכותב לה ועודה ארוסה.** ודאי מי שהקרקע שלו ובא ליתנו לחבירו צריך לשון מתנה ומתניתין בכותב לה עד שלא זכה בנכסים ומתנה עמה שלא יזכה בהן לכשיתארס ואין צריך לשון מתנה שהרי אין לו עכשיו רשות בהן: **ממקום אחר.** שאינה ירושת אבותיו אלא ע"י מעשיו תבא לו כגון נחלת אשתו הבאה לו ע"י נשואין הללו. ומשום תקנת דידיה תיקון רבנן שיירשנה והוא בא למחול מוחל. דדרקא בירושה שהוא מן התורה אין יכול להמחל מן התורה אין יכול לתקן דמקנת אחרינא אמרה רבא (שם) אמילתא דאמרה רבא לא אמר כלום וכמו שאין יכול לבטל מקנת אחרים אף מי שאין לו אפשי בהנאת זו (גיטין שם) שומעין לו. הואיל והתקנה לצרכו נעשית יכול לומר כלום עשו אלא להנאתי, אני מי אפשי בהנאת זו (גיטין שם) דבעל כרחו דאינש לא יזיכו חכמים, שאם אינו מושך בטובה שעשו לו חכמים לא ניתן לו בעל כרחו, שלדעתו תקנה חכמים (ב"ב שם). מאי כגון זו. אהייא אמרה רבא (גיטין שם) בחיו תקנת חכמים היו מדברים בנהמ"ד שעליה אמר רבא כל האומר מי אפשי בתקנת חכמים כגון זאת התקנה שלנו מדברים בה, שומעין לו (ב"ב שם).

דרב הונא אמר רב. כלומר מתקנת מזונות שהבעל נותן לאשה היו עשוקים בבית המדרש והוא טוען מלאכת ידיה מתחיון ועל זה אמר רבא כגון זאת התקנה שתקנו חכמים בזו התקנה חכמים בזו התקנה שתקנו לעומתם, אם תאמרת מי אפשי בתקנת חכמים לעומתם, דהא לדידי אינה עושה, דמלאכת ידי עדיף על מזונותי איזון מאלי והעשה מלאכה לבעלמי שומעין לה (ב"ב שם). אינו ניזונות. מעלך, ואינו עושה. לך כלום אלא לבעלמי (לעיל נח:) אינו ניזונות משל בעלי ואינו עושה לו מלאכה, דכי תקון רבנן מזוני להנאתה תקון, זמנין דלא אפקה במעשה ידיה, ואמר כך תקנו מעשה ידיה לבעלה משום איבה, הלכך יכולה לומר מי אפשי (גיטין עז:).

הכותב לאשתו דין ודברים אין לי בנכסיך הרי זה אוכל פירות כו'. והא דתנן בחזקת הבתים (ב"ב מב. ושם) ולא לאיש חזקה בנכסי אשתו ופריך בגמרא[ט] פשיטא כיון דמשתעבדא ליה לפירא פירא הוא דקא אכיל לא לגריסא דכתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך אלא דוקא דא"כ אכתי משעבדי ליה לפירא אלא לא חש להאריך ואיירי דכתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן: **דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן בחייך ובמותך.** בדוב ספרים גרסי' ובפירי פירותיהן ול"ל דסתם לן כרבי יהודה וא"ת תפשטו מהכא בגמרא דעד עולם לאו דוקא מדלא תנא ליה ושמא לא חש להאריך אלא לסתום כר' יהודה: **ואין לי עסק בה.** וא"ת דאמרינן בהשולח (גיטין מג: ושם) גבי המוכר עבדו לעובד כוכבים יצא בן חורין ולריך גט שחרור ואם כתב לו אותו זהו שחרורו מאי אותו אמר רב ששת דכתב ליה לכשתברח ממנו אין לי עסק בך משמע דאין לי עסק בך הוי לשון טוב ונראה לרשב"א דאין לי עסק בך הוי כמו שאומר לו הרי את לעצמך הילכך גבי עבד שיכול לזכות בעצמו קני אבל שדה איך יזכה בעצמו: **כדרב כהנא כו'.** ואם תאמר היכי מייתי ראיה דמהני לשון דין ודברים שהוא לשון גרוע דלמא כל הנהו דמייתי מיירי בלשון טוב ואי אפשי בה דמייתי הוי לשון טוב כדמוכח בפרק בתרא דכריתות (דף כד.) ויש לומר דמדקאמר נחלה הבאה לו לאדם דווקא ולא שבאת לו כבר משמע דבלשון גרוע מיירי דבלשון טוב אפילו באת לו כבר יכול להתנות עליה ולר"י נראה דאלשון דין ודברים אין צריך להביא ראיה דמהני דמסתברא הוא דמהני היכא דלא באה לידו כמו בעצמו ליתנה מעליה אלא מייתי ראיה דלא תיקשי למאי דאוקמה בכתב לה ועודה ארוסה היכי מצי מקני לה והא קיימא לן דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ואף על גב דרבי יצחק דמוקי לה בכותב לה ועודה ארוסה סבר בהאשה רבה (יבמות לג. ושם) דאדם מקנה מכל מקום מייתי ראיה לדידן דקי"ל דאין אדם מקנה מדרב כהנא שיכול להתנות בכה"ג ולבסוף מייתי ראיה דרבא ליתן טעם דיכול להתנות אף על פי שלא בא לעולם דכיון דלטובתו תיקנוה יכול לומר אי אפשי באותה טובה ובמילתיה דרבא לחודא לא סגי בלא מילתיה דרב כהנא דממילתיה דרבא לא שמעי' שיכול להתנות בדבר שלא בא לעולם אע"ג דקאי על מילתיה דרב הונא דאיירי במזונות שלא באו לעולם התם אינו חידוש במה שאין לה מזונות דאמטו יש לה ליטול מזונות בעל כרחה וכשרוצה מחזרת בה ולא קא משמע לן רב הונא אלא שיכולה להפקיע מעשה ידיה מבעלה וא"ת בלא רב כהנא נמי למה לא יוכל להסתלק בכותב לה ועודה ארוסה מידי דהוה אשאר כסות ועונה (לעיל דף ו.) דלרבי יהודה בדבר שבממון תנאו קיים ורבי מאיר נמי לא פליג אלא משום דקסבר מתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל ויש לומר דהכא מיירי באומר לה שלא דרך תנאי אלא אומר לה דין ודברים אין לי בנכסיך ועוד דלאשה איכבי לה לאתנויי ומתני הבעל והוה ליה פטומי מילי בעלמא והשתא מייתי מדרב כהנא דנהי דמכח תנאי לא מהני מכח סילוק בעלמא מועיל: **קנו מידו מהו.** פירש בקונטרס דאבריתא קאי וקשה לר"י למה יש להועיל שם קנין שהרי למי מקנה אותה והלא לכ"ע מפקר לה ונראה לר"י דאנשואה קאי דאמרינן דידו כידה אי מהני לה שום קנין או לא: בעורר

הכותב [ט]לאשתו דין ודברים אין לי בנכסיך הרי זה אוכל פירות בחייה ואם מתה יורשה אם כן למה כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך שאם מכרה ונתנה קיים [ב]כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן הרי זה אינו אוכל פירות בחייה ואם מתה יורשה ר' יהודה אומר לעולם [ג]אוכל פירי פירות עד שיכתוב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן ובפירי פירותיהן עד עולם [ד]כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן ובפירי פירותיהן בחייך ובמותך אינו אוכל פירות בחייה ואם מתה אינו יורשה רשב"ג אומר [ה]אם מתה יירשנה מפני שמתנה על מה שכתוב בתורה [ו]וכל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל: **גמ' תני** [ז]רבי חייא [ח]האומר לאשתו וכי כתב לה הכי מאי הוי והתניא [ט]האומר לחבירו דין ודברים אין לי על שדה זו ואין לי עסק בה וידי מסולקת הימנה לא אמר כלום אמרי דבי רבי ינאי [י]בכותב לה ועודה ארוסה כדרב כהנא דאמר רב כהנא [יא]נחלה הבאה לאדם ממקום אחר אדם מתנה עליה שלא יירשנה [יב]וכדרבא דאמר רבא האומר אי אפשי בתקנת חכמים כגון זו שומעין לו מאי כגון זו כדרב הונא אמר רב [יג]דאמר רב הונא אמר רב יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונת ואיני עושה אי הכי אפילו נשואה נמי אמר אביי [יד]נשואה ידו כידה רבא אמר [טו]ידו עדיפא מידה נפקא מינה לשומרת יבם איבעיא להו קנו מידו מהו אמר רב יוסף מדין ודברים קנו מידו רב נחמן אמר [יח]מגופה של קרקע קנו מידו אמר אביי מסתברא מילתא דרב יוסף

א א מיי' פכ"ג מהל' אישות הל' ב' סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לב סעיף ח:
ב ב מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף ד:
ג ג מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף ח:
ד ד ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ח:
ה ו ז מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם וסעיף ג וז' וסי' סט סעיף ז:
ו ח מיי' שם הלכה ט טוש"ע שם סי' לב סעיף ג:

תוספות רי"ד

הכותב לאשתו דין ודברים אין לי בנכסיך ה"ז אוכל פירות בחייה ואם מתה יורשה א"כ למה כתב לה שאם מכרה ונתנה קיים. כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן ה"ז אינו אוכל פירות בחייה ואם מתה יורשה ר"י אומר לעולם הוא אוכל פירי פירות עד שיכתוב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן ובפירי פירותיהן עד עולם. כתב לה דין ודברים א"ל בנכסיך ובפירותיהן ובפירי פירותיהן בחייך ובמותך אינו אוכל פירות בחייה ואם מתה אינו יורשה רשב"ג אומר אם מתה יירשנה שהתנה על מה שכתו' בתורה וכל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל: תני חייא האומר לאשתו. פי' דבאמירה בעלמא בלי שום כתיבה וכל קנין מסתלק. ואי קשיא וכי מאחר דבדיבור בעלמא מסתלק למהדר ביה הא אוקימנא לה לקמן בכותב לה ועודה ארוסה וכיון שמתחלה התנה עמה ואח"כ נשאת לו ע"ד כן נשאת לו שלא יזכה בנכסים הלכך בדיבור בעלמא סגי לן שע"ד אותו הדיבור נשאת לו שלא יזכה בנכסים. וכי כתב לה הכי מאי הוה והתניא האומר לחבירו דין ודברי' אין לי על שדה זו ואין לי עסק בה וידי מסולקת הימנה לא אמר כלום אלמא מצי א"ל מדין ודברים סליקי נפשאי. פי' שנים הם שותפים בשדה ואומר א' לחבירו א' מג' לשונות הללו לא אמר כלום שהרוצה להקנות שהדו לחבירו צריך שיכתוב לו לשון מתנה לא לשון סילוק. שי"ל לא סלקתי עצמי אלא שלא אערער עליך שום תביעה על חלקך ואין זה לשון מתנה וכיון שיתן לו חלקו במתנה ואע"פ שהלך חבירו והחזיק לא עשה כלום וה"ג לא (מהני) [מבעיא] באמירה אלא אפילו בכתיבה לא יהא כלום אמרי דר"י בכותב לה ועודה ארוסה. פירוש בוודאי מי שהקרקע שלו ובא לתתו לחבירו צריך שיכתוב לשון מתנה ולא לשון סילוק שלא יועיל כלום. ומתני' בכותב או באומר לה בעודה ארוסה עד שלא נשאת וזכה בנכסים ומתנה עמה שלא יזכה בהן לכשישאנה וא"צ כאן לשון מתנה שהרי אין לו עכשיו רשות בהן וכדרב כהנא דאמר רב כהנא נחלה הבאה לו לאדם ממ"א מתנה עליה שלא יירשנה. פי' שאינו ירושת אבותיו אלא ע"י [מעשיו] תבא לו כגון נחלת אשתו הבאה לו ע"י נשואין הללו. והואיל ומשום תקנה דידיה תיקון רבנן שיירשנה והוא בא למחול מוחל. דדקא בירושה שהוא מן התורה אין יכול

מסורת הש"ס

ה) לקמן קב:, **ו)** לעיל נו., **ז)** [קדושין יט: וש"נ], **ח)** [לקמן קב:], **ט)** לקמן לה. גיטין עז. ב"מ מג. מט. כריתות כד:, **י)** גיטין עז. ב"ק ח: ב"מ מט:, **יא)** לעיל מז: וש"נ ע: לקמן קז:, **יב)** [יבמות לט.], **יג)** [שם], **יד)** [במדבר כז], **טו)** [דף פ:], **יז)** [שם מט. ושם],

מוסף רש"י

לעולם אוכל פירי פירות. אם כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן, אוכל הוא פירי פירות, מוכל פירות ולוקח קרקע שיאכל לה קרן והוא אוכל פירות (לעיל נו.). **האומר לחבירו.** שהיה שותף עמו בשדה זו (כריתות כד: וכעי"ז גיטין עז.). **ואין לי עסק בה.** אחת מכל לשונות הללו (גיטין עז.) כלומר לא יהא לי עסק בה, ומכלל אחת שומע אלא הכל יהא שלך, אלא שלא הוצא הדבר בפירוש מפיו (רשב"ם ב"ב מג.). **לא אמר כלום.** ולא אבד זכותו (כריתות כד:) דמאחר שהיא שלו צריך לכתוב לשון מתנה (גיטין עז.) דאין בכתיבה זה לשון מתנה כשאמר לו יהא לי חלק בשלי דעל כרחו הרי הוא שלו עד שיאמר לחבירו שדי נתונה לך שדי מכורה לך שדי מופקדת לכל מי שיילה (רשב"ם ב"ב מט.). דכיון דכבר יש לו חלק בשדה והוא אומר לא יהא לי חלק בו, אין זה לשון מתנה לחבירו אלא לשון תפילה הוא, הלואי שלא יהא לי חלק בשדה זו וכל זמן שלא אמר יהיה נתון לך שדה זו, לא יצא עדיין מרשותו, ואין תופס לשון זה אלא בדבר שעדיין לא זכה בו והוא מתנה עליו שלא יהא שלו כשיבא הזמן שעתיד לזכות באותו דבר, דאין אדם זוכה בדבר בעל כרחו, כדלקמן דמחלה הבאה לו לאדם לאחר מכן מתנה עליה שלא יירשנה, אבל מכיון שכבר הדבר שלו הוא והוא אומר לא יהא שלי לא אמר כלום, דבעל כרחו יהיה שלו כל זמן שלא יתנה לאחרים (רשב"ם ב"ב מג. עי"י ש). **בכותב לה.** דין ודברים כו', **ועודה ארוסה.** קודם שזכה בנכסים ואין צריך לכתוב לשון מתנה דיכול להתנות כדרב כהנא (גיטין עז.) דאיש זוכה בפירות עד שעת נשואין וכדמסיק ואזיל דביכולת הבעלת לאדם בתקנת חכמים יכול לעקרן או מתנה עליה קודם הזמן בעוד שלא באו לידו ואומר לא יהא לי חלק באותו ממון דעתיד לבא לי בתקנת חכמים, דאין מזכין לו לאדם בעל כרחו (רשב"ם ב"ב מט.). **נחלה הבאה לאדם ממקום אחר.** שאינה יורשת אבותיו מן התורה (גיטין עז.) דעתידה לבא לו כגון נחלה דרבנן דתקנת חכמים לקנן (רשב"ם ב"ב מט:). **אדם מתנה עליה.** קודם שזכה (גיטין עז.). **שלא יירשנה.** כגון דקאמר דין ודברים אין לי על אותה נחלה דעתידה לבא לי, כלומר לא יהא לי דין ודברים (ב"ב שם). **וכדרבא.** כלומר ואליבא נחלה מועיל התנאי, בנחלה הבאה לו כגון נחלה בחמכים כדרבא, אבל בנחלה דאוריתא כגון דין ודברים אין לי בירושת אבי כשימות, לא יועיל התנאי, דבעל כרחו שלו יהא אח"כ יתנה לאחרים בלשון מתנה (שם). **האומר אי אפשי בתקנת חכמים. שעשו להנאתי, כגון זו.**

עין משפט נר מצוה

ט) א מיי' שם הלכה ב טוש"ע שם סעיף ד:
י) ג מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף ח:
יא) ד ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ח:
יב) ו ח מיי' שם הלכה ט טוש"ע שם סי' לב סעיף ג:

בוצינא טב מקרא. לא כפי׳ הקונטרס דפירש דשניהן מין דלעת הן דהא קישואין מתרגמינן בוצינא וקרא היינו דלעת כדמוכח בפ׳ הנודר מן המדושן (נדרים נח.) וקישואין ודילועין שני מינין הן כדתנן במס׳ כלאים (פ״ג מ״ה) נוטע אדם קישות ודלעת בתוך גומא אחת ובלבד שיהא נוטה שער שורה זו לכאן ושער שורה זו לכאן ודלעת גדולה וחשובה יותר מקישואין אלא שמאחרת להתבשל והקישות ממהרת לבשל ומשל הדיוט כך הוא שאדם אוהב הקישות יותר שיהנה בה מהרה ממה שהוא אוהב דלעת ולהמתינה אע״פ שהיא טובה יותר. ר״ת ה׳):

מיתה שביחא. שמא משום דרוב פעמים [ה] מסתכנת בלידה:

מכירה לא שביחא. שקשה לה למכור משום שבא בית אביה: **רב** אשי אמר בנכסייך ולא **בפירותיהן.** [ו] למאי דלית ליה לרב אשי יד בעל השטר על התחתונה תימה למאי קתני שאם מכרה ונתנה קיים בדיעבד לכתחילה נמי תמכור:

פירי פירות דוקא. ואפי׳ לא כתב עד עולם נסתלק כאילו כתב עד עולם אבל אין לפרש דאי פירי פירות דווקא עד עולם לא מהני דהא מסיק אם תמצא לומר פירי פירות דווקא עד עולם למה לי הא קמ״ל דכיון דכתב לה פירי פירות כמאן דכתב לה עד עולם דמי משמע דעד עולם פשיטא ליה טפי דמהני אפילו כשנאמר פירי פירות דווקא:

הוה אמינא עד עולם אפירות. פי׳ בקונטרס דהוי עד עולם לא בשנה ראשונה ולא בשניה וקשה לר״י דמה לי ראשונה ומה לי שניה ועוד דאפי׳ רבי יהודה מודה בפירות גופייהו לא אכיל לעולם ואפילו לא כתב לה עד עולם אלא דין ודבריה אין לי בנכסייך ובפירותיהן מדלא פליג אלא בפירי פירות אלא הכי פירושא הוה אמינא עד עולם אפירות שבחייה ובמותה לא יאכל פירות לכהי אלעטריך פירי פירות לומר דלא יאכל לעולם לא פירות ולא פירי פירות:

וקסבר ירושת הבעל דרבנן ועשו חיזוק. וא״ת בפירות אמאי תנאו קיים לכ״ע וי״ל דבפירות דלא שכיחי לא עבדו רבנן חיזוק כדאמרי׳ בריש אע״פ (נעיל נו: ושם) אבל ירושת הבעל שכיחא דנכסי אאן בראן שכיחא טפי מנכסי מלוג דאפילו ליתומה [ז] עניה אין פותחין מחמשים זוז: וסבר

בעורר אבל בעומד מגופה של קרקע קנו מידו אמר אמימר הלכתא מגופה של קרקע קנו מידו אמר ליה רב אשי לאמימר בעורר או בעומד למאי נפקא מינה לכדרב יוסף אמר ליה [ח] לא שמיע לי כלומר לא סבירא לי: אם כן למה כתב לה וכו׳: ותימא ליה מכל מילי סליקת נפשך אמר אביי [ט] יד בעל השטר על התחתונה ואימא מפירי אמר אביי [י] בוצינא טב מקרא ואימא מירושה אמר אביי [יא] מיתה שביחא מכירה לא שביחא וכי מסליק אינש נפשיה ממילתא דלא שביחא ממילתא דשביחא לא מסליק אינש נפשיה רב אשי אמר בנכסייך ולא בפירותיהן בנכסייך ולא לאחר מיתה: רבי יהודה אומר לעולם הוא אוכל פירי פירות: תנו רבנן אלו הן פירות ואלו הן פירי פירות הכניסה לו קרקע ועשתה פירות הרי הן פירות מכר פירות ולקח מהן קרקע ועשתה פירות הרי הן פירי פירות איבעיא להו לרבי יהודה פירי פירות דוקא או דלמא עד עולם דוקא או דלמא תרוייהו דוקא אם תמצי לומר פירי פירות דוקא עד עולם למה לי הא קמ״ל כיון דכתב לה פירי פירות כמאן דכתב לה עד עולם דמי ואם תמצי לומר עד עולם דוקא פירי פירות למה לי הא קמ״ל אע״ג דכתב לה פירי פירות אי כתב לה עד עולם אין אי לא לא ואם תמצי לומר תרוייהו דוקא תרתי למה לי צריכא דאי כתב לה פירי פירות ולא כתב לה עד עולם הוה אמינא פירי פירות הוא דלא אכיל אבל פירא דפירי פירות אכיל להכי איצטריך עד עולם ואי כתב לה עד עולם ולא כתב לה פירי פירות הוה אמינא לעולם אפירות קאי להכי איצטריך פירי פירות: איבעיא להו כתב לה דין ודברים אין לי בנכסייך ובפירי פירות מהו שיאכל פירות מפירי פירות סליק נפשיה מפירי לא סליק נפשיה או דלמא מכל מילי סליק נפשיה פשיטא דמכל מילי סליק נפשיה דאי אמרת מפירי פירות סליק נפשיה מפירי לא סליק נפשיה כיון דאכלינהו לפירות פירי פירות מהיכא וליטעמיך הא דתנן רבי יהודה אומר לעולם הוא אוכל פירי פירות כו׳ כיון דאכלינהו לפירי פירי פירות מהיכא אלא בדשיירא הכא נמי בדשייר: רבן שמעון בן גמליאל אומר כו׳: אמר רב הלכה כרבן שמעון בן גמליאל ולא מטעמיה מאי הלכה כרבן שמעון בן גמליאל ולא מטעמיה אילימא הלכה כרשב״ג דאמר אם מתה יירשנה ולאו מטעמיה דאילו רשב״ג סבר [יב] מתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל ורב סבר תנאו קיים [יג] וקסבר [יד] ירושת הבעל דרבנן [טו] וחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה וסבר

בעורר. כשבא חברו זה להחזיק בחלקו מיד עמד וערער על המתנה ואמר לא נתתי לך את השדה ודין ודברים בעלמא אמרתי לך שלא אריב עמך: **אבל בעומד.** יוסי אומר ואמ״כ ערער לא דהשתא הוא דקא הדר ביה ולמדוהו לטעון כך: **ותימא ליה מכל מילי סליקא נפשיה.** כיון דאוקמת דבלשון זה יכול להסתלק למה אינו מסולק מן הכל: **יד בעל השטר על התחתונה.** כל המוציא שטר על המוחזק בדבר מה שמפורש בשטר יכול לתבוע עליו ואם השטר שתוס מורידים אותו לפחות שבמשמעות השטר. וכאן הבעל בא בתקנת חכמים על נכסי אשתו בשלשה דברים לאכול פירות ולירש ואם תמכור מכרה בטל וזו מוציאה עליו שטר שכתבת לי דין ודברים אין לי בנכסייך ולשון סילוק הוא זה והוא יכול לטעון ודאי לשון סילוק הוא אבל לא נסתלקתי אלא מפחות שבדברים וזו היא המכירה אבל כל זמן שלא תמכור אוכל פירות: **ואימא מפירי.** מסלק נפשיה שלא יאכל פירות בחייה והוא פחות שבכולן אבל אם תמכור שמפסיד אף גוף הקרקע שהיה ראוי לירש אם תמות בחייו יהא מכרה בטל ויירשנה: **בוצינא טב מקרא.** בוצינא דלעת קטנה קרא דלעת גדולה. והאומר לחבירו קח לך דלעת קטנה בגינתי או המתן עד שיגדילו וקח גדולה טוב לו ליקח הקטנה מיד כי לא ידע מה יולד יום. אף כאן חביבה עליו אכילת פירות שהוא תדיר ומיד מבטיחו מכר שאינו מיד אלא לכשתמכור ושמא לא תמכור: **ואימא מירושה.** סליק נפשיה והוא הפחות שמא לא תמות בחייו אבל ממכירה לא סליק נפשיה שמא תמכור ויפסיד אכילת פירות שהוא עכשיו: **מכירה לא שביחא.** שאין אשה רוצה למכור נכסי בית אביה: **רב אשי אמר.** אין לך אלא דקדוק הלשון: **בנכסייך.** אמר לה אבל לא בפירותיהן ובעודן שלה קאמר לה דהא בנכסייך קאמר ולא לאחר מיתה שבטל שמה מעליהן: **איבעיא להו כו׳ יהודה.** דתנא תרתי ובפירי פירותיהן עד עולם: **פירי פירות דוקא.** בהאי לישנא לחוד סגי לאסתלוקי מפירי פירות ומפירי דפירי פירות ולא בעי עד עולם ואי כתב בפירותיהן עד עולם ולא כתב בפירי פירות לא אסתלק מפירי פירות: **או דלמא עד עולם דוקא.** ובעד עולם תליא מילתא ובפירי פירות לא בעי למיכתב ואי כתב מפירי פירות ולא כתב עד עולם לא אסתלק מפירי דפירי פירות או דלמא תרוייהו דוקא: **עד עולם למה לי.** למיתני מתני׳ הואיל ולא צריך למיכתביה: **הא קא משמע לן כו׳.** והכי קאמר עד שיכתוב ובפירי פירותיהן היינו עד עולם: **פירי פירות למה לי.** למיתני מתני׳ ליתני בפירותיהן עד עולם הואיל ובית תליא והוא לשון פירות ופירי פירות: **הא קא משמע לן כו׳.** אין ודאי לא בעי למכתב מיהו אי לא תני הוה אמינא דאי כתב עד עולם להכי תני למימר דאפילו כתב פירי פירות בעינן עד עולם: **פרפי למה לי.** למיכתב בשטר: **לעולם אפירות קאי.** לא אוכל הפירות לעולם לא בשנה זו ולא בשניה הבאות אבל פירי פירות אוכל: הכי גרסינן **וליטעמיך דקתני רבי יהודה אומר כו׳ כיון דאכלינהו לפירות** ולא גרסינן דאכלינהו: **אלא בדשיירא** גרסינן **הכא נמי בדשייר.** אם לא אכלן ומכרן ולקח בהו קרקע ועשתה פירות סילק נפשו מהן ולא מן הראשונים: **ורב סבר תנאו קיים.** כרבי יהודה דאמר״ו גבי מקדש את האשה על מנת שאין לך עלי אלא כסות ועונה בדבר שבממון תנאו קיים והכא אמאי יירשנה דקסבר רב ירושת הבעל דרבנן וחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה להיות תנאו בטל: על

תמכור והלכך המכר הוא הגרוע: ואימא מירושה סליק נפשי׳ ממכירה לא סליק נפשיה פי׳ שהיא תוכל למכור נכסיה מיד ותפסידנו הפירות והגוף א״כ הירושה גרוע מן המכר. אמר אביי מיתה שכיח מכירה לא שכיח וכי מסלק אינש נפשיה ממילתא דל״ש. פי׳ שאין עשויה למכור בנכסי אביה. רב אשי אמר בנכסייך ולא בפירותיהן בנכסייך ולא לאחר מיתה. פי׳ רב אשי דייק לישנא אמאי לא איסתלק מפירות ומירושה מסתמא עד שיפרש. דכי אמר דין ודברים אין לי בנכסייך הכי משמע מגוף מסתלק אבל לא מן הפירות וגם כ״ז שהן נכסייך. אבל לא״מ בטל שמה מעליהן הלכך מסתמא לא נסתלק אלא אם מכרה ונתנה: ר״י אומר לעולם הוא אוכל פ״ם וכו׳. אלו הן פירות ואלו הן פ״ם הכניסה לו קרקע ועשת לו פירות ה״ה פירות מכר הפירות ולקח מהן קרקע

ולב״ה חזקה קמייתא עדיפא ופליג רבא אדאביי ואמר דאם נפלו לה כשהיא תחתיו דבעל כ״ע ידו של בעל עדיפא מידה וכשמת אע״ג דגריע יד היבם מיד הבעל הו״ל ידו כידה והוא זוכה בנכסים והוא יורשה הכל שבחזקתו עומדים ומתני׳ דנפלו לה כשהיא ש״ר. ע״ כבפסקי בפ׳ החולץ (והרב פי׳ נ״מ לש״י בענין אחר ועי׳ הפסק לקמן בהל׳ מי שמת והניח אשה ובע״ח אי הל׳ כאביי דידו כידה או הל׳ כרבא דידו עדיפא מידה). איבעיא להו קנו מידו מהו רב יוסף אמר מדין ודברים קנו מידו ור״נ אמר מגופא של קרקע קנו מידו אמר אמימר הל׳ מגופא של קרקע קנו מידו פי׳ המורה דאברייתא דלעיל קאי דתניא האומר לחבירו וכו׳ אבל במתני׳ לא מהני קנין ליפות כחה דהא באמירה ובלא לשון מתנה סגי לאסתלוקי אפילו מגוף הקרקע היכא דפרש וכדקתני סיפא וטעמיה

עין משפט נר מצוה

ז א מיי׳ פי״ב מהלכות אישות הלכה ט ופ״א מהל׳ נחלות ה״ח ומ״מ סא טור אה״ע סי׳ קט:

מוסף רש״י

בוצינא טב מקרא. משל הדיוט הוא, האומר לחבירו דלעת קטנה אני נותן לך בזמנוכר, אם תלה לתולשה עכשיו תלוש, ואם תלה להמתה עד שתגדל ותעשה קלא המתה ותגדל, טוב לו ליטלה מיד, שמא לאחר זמן יתמרט בו זה, או שמא לא יצטרך זה לזה (סוכה נו: וכעי״ז תמורה ט.). **וחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה.** יותר ממה שעשתה תורה לדבריה (דבחים קא.).

תוספות רי״ד

לטובתי וכך כתב גם ר״ח ז״ל דכל האי סוגיא אליבא דרב דאמר ירושת הבעל דרבנן ומ״ה יכול להסתלק ממנה אבל אי הות דאורייתא לא היה יכול להסתלק ממנה. וכדרבא דאמר רבא האומר א״א בתק״ח כגון זו שומעים לו. פי׳ מביא ראיה שאע״פ שלא באת לידו יכול להסתלק ממנה מאי כגון זו אהיכא קאי אדר״ה א״ר דאר״ה א״ר יכולה אשה שתאמר לבעלה א״נ וא״ע פי׳ דקסבר רב מזוני עיקר ותיקנו מע״י לבעלה משום איבה והלכך יכולה אשה לומר כלום תקנו חכמים אלא להנאתי ולטובתי א״א בהנאה זו אלמא יכול אדם להסתלק ממה שתקנו חכמים לטובתו. ה״נ כל דין נכסי מלוג בין פירות בין ירושה תיקן חכמים הוא שתיקנו לטובתו של בעל ויכול הוא להסתלק מהן. א״ה אפילו נשואה נמי. פי׳ כיון דטעמא דמילתא הוא משום דהוי תקנת חכמים שתיקנו להנאתו ואדם יכול להסתלק ממנה אמאי אוקמי׳ ר״י בכותב לה ועודה אורוסה אפילו נשואה נמי. אמר אביי נשואה ידו כידה. פי׳ וכיון שידו כידה הו״ל לנכסים ברשותו וכיון שהנכסים ברשותו צריך ליתן לשון מתנה ואין לשון סילוק מועיל בהם רבא אמר ידו עדיפא מידה. וג״מ לשומרת יבם. פי׳ לענין דין ודברים לא פליגי דבין ידו עדיפא מידה ובין ידו כידה אין מועיל בה לשון סילוק אלא לשון (כתובה) [מתנה] ולא נ״מ אלא לש״י דתנן ש״י שנפלו כו׳. ואיפלגו ב״ש וב״ה בנכ״מ שבש״א אם מתה יחלוקו יורשי הבעל דהיינו היבם עם יורשי האב וכו׳ כדלעיל ואוקי אביי פלוגתייהו בפ׳ החולץ שנפלו לה כשהיא תחתיו דבעל וקסבר אביי ידו כידה כשמת ונפלה לפני יבם ומתה עד שלא נתיבמה יורשיה ויורשי הבעל באין לירש זה מכח אחותו וזה מכח אחיו לב״ש חלוקה עדיפא

גליון הש״ס

גמ׳ יד בעל השטר. כ״כ דף קסו ע״א: תוס׳ ד״ה מיתה וכו׳ מסתבנת בלידה. עיין שער המלך פ״ד הט״ז מהל׳ סוכה נסופו:

הגהות הב״ח

(א) תוס׳ ד״ה כל אמי וכו׳ למאי דלית ליה. נ״ב עיין בפרק גט פשוט דף קסו מוס׳ ד״ה אר״א ועיין בב״מ:

תוספות רי״ד (המשך)

דמתני׳ דאמר ה״ז אוכל פירות לאו משום גרייעותא דלשון דין ודברים הוא אלא משום דלא פריש מאמי סילק ואמרי׳ ידה על התחתונה כדנפרש לקמן אינה יכולה לומר לו מן הכל נסתלקת והלכך מה לי קנו מידו ומה לי לא קנו אלא אברייתא קא מבעיא ליה דקתני דלא אמר כלום וטעמא משום גרייעותא דלישנא היא מי אמרי׳ לא קנה בחליפין הללו כלום [דהא] לא אמר עליהן אלא לשון דין ודברים א״ד אין חליפין באין אלא לדבר שיש בו ממש שזה קונה את הסודר ומקנה לו את החפץ המכר או המתנה ועל גופה של קרקע קנו מידו ומתנה גמורה היא אבל רבינו האי גאון ור״י זצ״ל פרשו דאברייתא בכותב לאשתו ועודה ארוסה קאי וכפתרון המורה נ״ל דאי כפתרונם היכי אמר ר״י מדין ודברים קנו מידו הא אהני האי לישנא מיהא לפירות כדאוקימנא למתניתין בכותב ועודה ארוסה. והכי הול״ל מפירות קנו מידו ולא מגופה של קרקע ומדקאמר מדין ודברים קנו מידו ש״מ שאין זה הקנין מועיל לו כלום. ורב צמח גאון ורב נחשון גאון ז״ל מפרשי דאנשואה קאי וזה הפתרון יתכן דדין הנשואה ככל אדם שהוא שותף עם חבירו בשדה: א״כ למה כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך וכו׳. ותימא ליה מכל מילי סליקת נפשך. פי׳ כיון דאוקמת דבלשון זה יכול להסתלק בעודה ארוסה למה אינו מסתלק מן הכל אמר אביי יד בעל השטר על התחתונה שכיון שהשטר סתום אנו מורידין אותו לפחות ממשמעותו ואימא מפירי סליק נפשיה מגופא לא סליק נפשיה פי׳ שיותר הוא חשוב הגוף מן הפירות. אמר אביי בוצינא טב מקרא. פי׳ הפירות מצוין תדיר והגוף או תמכר או לא

מסורת הש״ס

(ח) [עיבוזין קנ: וש״נ], (ט) [סוכה נו: תמורה ט.], (י) [גיטין ל: פה.], (יא) [קדושין יט: וש״נ], (יב) [כתובות נב:], (יג) [יבמות לו: וש״נ], (יד) [נעיל נו.], (טו) [וע״ע תוס׳ סוכה נו:], (טז) [נעיל סז.].

על מנת שאין לך עלי דין אונאה. אמכור לך חפץ זה: **יש לו עליו** (א). דמתנה על שלא תורה הוא אל תוהו: (ויקרא כה): **ורב סבר אם מפה לא יירשנה.** דקסבר ירושת הבעל דרבנן ולא עשו חזוק לדבריהן כשל תורה: **הא בדרבנן.** כגון זה שהתנה שלא יאכל פירות: **ורב סבר.** אפי' תנאי הפירות נמי בטל דחכמים עשו חזוק לדבריהם כשל תורה וכ"ש הירושה שהיא של תורה: **האי כטעמיה וכהילכתיה הוא.** סבירא ליה לרב כטעמיה דרבן שמעון דמתנה על שלא תורה תנאו בטל וכהילכתיה דאם מתה יירשנה: **יחזיר לבני משפחה.** ביובל: **וינכה להם מן הדמים.** קס"ד יחזירם להם בדמים קליס: **אמאי יחזיר.** ירושה אינה חוזרת ביובל כדאמרי' בבכורות (דף נב:): **משום פגם משפחה.** גנאי הוא להם שיהיו אחרים נקברים עמהם והם יקברו בקבורת אחרים: **דמי קבר אשתו.** שחייב הוא בקבורתה: **דדתניא.** לוקח בית הקברות מחזירו על כרחו: **וקוברים אותו בעל כרחו.** של לוקח: **אלא לא גרסי': מתני' יתנו לבושל שבהן.** בגמרא מפרש מאי ניהו. ואף על גב דלא משתעבדי מטלטלי דיתמי לא לבעל חוב ולא לכתובה הכא דלאו בר שותייהו מנחי סבירא לרבי טרפון דמוליאין מיד הלוה או מיד מי שהפקדון אצלו ונותנין לבעל חוב ולכתובה שנתחייב בהן המת מחייב: **יתנו ליורשים.** ולא מהניא תפיסה: **שבונן לריכין שבועה.** דתנן בפירקין (ב) הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה וכל זמן שלא נשבעו אין להם רשות בהם ואין אנו יודעין אם יש להם עליו כלום הלכך משמת המת זכו בהן היורשין וברשותן הן: **כל הקודם בהן זכה.** קדמו יורשין זכו ואין מוליאין מידם דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לב"ח ולכתובה קדם אחד מהן האשה או המלוה זכה הוא דר' טרפון אית ליה תפיסה דלאחר מיתה מהניא: **וזכה אשה יפר על כתובתה.** אם קדמה ותפסה ויש יותר מן הכתובה או קדם בעל חוב ותפס ויש בהן יותר על חובו: **המותר יתנו לבושל שבהן.** זה בעל השטר שידו על התחתונה ואם יבואו ליד היתומים שוב לא יוציא מהם לא אשה ולא בעל חוב: **גמ' להולאה ניתנה.** ואינה קיימת בעין דמתסרא גוביינא ומש"ה אמר רבי טרפון דלא מנחי ברשותא דיתמי: **אבל פקדון דאיתיה בעיניה אימא לו'.** דכל היכא דאיתיה ברשותא דיתמי איתיה: **לבושל שבראיה.** למי שבטרו מאוחר שלא יוכל לערוף לקוחות הקודמים לו: **לכתובת אשה.** היא קרויה בושל שאין דרכה לחזר אחר נכסי המת ולנקש היכן יש לו קרקע: **משום חינא.** שימצאו האנשים בן בעיני הנשים ויהיו נשאות להן שלא תדאגנה להפסיד כתובתן: **והוא כשר.** והדבר כשר והגון לעשות כן: **דולהו נמי דיורשין הוו.** כיון דטעמא דר' עקיבא משום דלא נשבעו הוא כי תפסי נמי אמאי זכו הרי זכו בהן יורשים משעת מיתה ונכסי דיתמי קא תפסי: **ואיידי דאמר ר' טרפון מוכר.** אהדר ליה איהו נמי במאי דאמירו ביה ולעולם בכולהו נמי אית ליה דאפילו תפס מפקינן ליה מיניה:

ור"ע

וסבר רב תנאו קיים **והא איתמר כו'.** ולא"ג דבפרק הזהב (ב"מ דף נא: ושם) מוקי רב נפשיה אפי' כר' יהודה דאמר בדבר שבממון תנאו קיים דעד כאן לא קאמר ר' יהודה התם אלא דידעה וקמחלה הכא מי ידע דמחיל הכא ליכא לשנויי הכי דה"ג לא ידע דמחיל שהרי אינו ברור לו שהיא תמות בחייו שמא הוא ימות בחייה לכך פריך שפיר: **ורב** סבר דאפי' בדרבנן תנאו בטל. פירש בקונטרס דהיינו בפירות וקשה לר"י דא"כ רב דלא כחד דהא במתניתין אפילו לר' יהודה מהני תנאה בפירות והיינו משום דלא שכיחי כדאמרי' בריש פרק אע"פ (לעיל דף נ:) ונראה לפרש בדרבנן היינו בעלמא בשום דבר דהוי מדרבנן: **משום** פגם משפחה לישקול דמי וליהדר. תימה לרשב"א דא"כ מאי איריא ביובל אפי' בלא יובל נמי דע"כ ביובל איירי דאי בלא יובל קאמר דמחזיר א"כ אמאי איצטריך ליה לרב למימר דסבירא ליה דירושת הבעל דאורייתא הו"ל למימר דרבנן ועוד דאיובל מיתניא וצריך לומר דליכא פגם משפחה עד היובל שאז כל הירושות חוזרות וזו אינה חוזרת ויכר שהם קבורים בשל אחרים:

לכתובת אשה. תימה דהא תנן בבכורות בפרק יש בכור (נב. ושם) דאין אשה נוטלת בראוי ומלוה משני ליה רבנן ראוי בפרק יש נוחלין (ב"ב דף קכה: ושם) וצריך לחלק דדוקא גבי בכור משיבה מלוה ראוי ולא לכתובת אשה:

לכתובת אשה משום חינא. פירש ר"ח שימצאו הנשים חן בעיני האנשים ויהיה להן קופלים יותר וכן משמע בערוך ובירושלמי וכן משמע לקמן בפ' אלמנה (דף לז:) דפריך למ"ד משום חינא יורשים מאי חן איכא ומשני שירשתה בתה או אחותה פי' שאף היא צריכה שיקפלו עליה בני אדם ולפי' הקונטרס נמי יש לפרש דכיון שרואות בתה ואחותה שכן בקל באה להם כתובה נשאות יותר ברצון לאנשים ואל תתמה דהכא יפה כח האשה מכח בעל חוב משום חינא ולענין זיבורית תנן בהניזקין (גיטין מט: ושם) דבעל חוב בזיבורית וכתובת אשה בזיבורית וגילעו כחה מכח בע"ח משום דיותר ממה שהאיש רוצה לישא אשה רוצה לינשא ולא משום משום חינא לעשות דינה בזיבורית כבעל חוב דאין לדמות תקנת חכמים זו לזו כענין שמליגו משקי די מטבחיא דכן שהקילו אלא להרבות טומאה במקדש ולענין כמה דברים החמירו יותר כדאמרינן בפסחים (דף טז.) (ולרבי ניתנה אבל פקדון דאיתיה בעיניה אימא מודי ליה לרבי עקיבא ואי תנא הא בהא קאמר רבי עקיבא אבל בהך אימא מודי לרבי טרפון צריכא: מאי לבושל רבי יוסי ברבי חנינא אומר לבושל שבראיה רבי יוחנן אמר לכתובת אשה (ג) משום (ד) חינא כתנאי ר' בנימין אומר לבושל שבראיה והוא כשר רבי אלעזר אומר לכתובת אשה משום חינא: הניח פירות התלושין: ורבי עקיבא מאי איריא מותר כולהו נמי דיורשין הוו אין הכי נמי ואיידי דאמר רבי טרפון מותר תנא איהו נמי מותר

ור"ע

(א) ב"מ נא. מכות ג:, (ב) [בכורות נב:], (ג) [ינמות לו: וש"נ], (ד) בכורות נב:, (ה) [קידושין יח. וש"נ], (ו) ב"ב ק: בכורות נב:, (ז) [לקמן לז: גיטין לה. מט:], (ח) [פירוש דסיון דידעי איתתא דמילתא בעל חוב ויורשין לאחר מיתה מקמה הכא מקרמת לבעלה בכל כחה מחיים ומתון כך תמצא מן לפניו ויהיה אלוה בינו לבינה. ערוך ערך מן ב' ובד"ם מגא מ"ן:, (ט) [לקמן פז.], (י) [הסדות כ"ב התוי"ט פפ"ח דבכורות], (כ) [ועי' תוס' גיטין מט: ד"ה משום],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה יש לו עליו אונאה דמתנה:

מוסף רש"י

המוכר קברו. מערות היו עושין להן בחייהן לקבור שם ממי משפחה (רשב"ם ב"ב ק:). מעמדו. שעושין מעמדות שבשה לעמת (בכורות נב:) אי: שעומדין ויושבין שם סמוך לבית הקברות בשופט מן הקבר (רשב"ם ב"ב שם). וקוברין אותו בעל כרחו. של לוקח (בכורות שם) ומקנת מכמים היא (ב"ב שם). משום פגם משפחה. גנאי הוא להם שאין לקרוביהם מקום קבורה הלכך אמור רבנן לשקול דמי וליהדר, והכי אמרינן בהדיא בבכורות בשלהי פ' יש בכור לגאלה (שם). שום חינא. שיהא מן האנשים בעיני הנשים לישא להם (גיטין לה. וכנ"ז לקמן צז:).

תוספות רי"ד

ועשתה פירות ה"ה פ"פ: כתב רבינו האי ז"ל דהל' כר"י. ואינו נ"ל דכ"ז שלא איפסקא הל' בהדיא לא שבקי' כללא דיחיד ורבים הל' כרבים ואע"ג דבעל הגמ' [מבציא] אליבא דידיה כך דרך האמוראים לחקור בדברי התנאים לעמוד על סוף דעתם ומ"ה לא שבקינן לכללא ולמיפסק הל' כוותיה: רשב"א אם מתה יירשנה וכו'. פי' קסבר רשב"ג ירושת הבעל דאורייתא כדנפקא לן בפ' י"נ מוירש אותה מלמד שהבעל יורש את אשתו אבל תיקון פירות דהיא מדרבנן תנאו קיים. אמר רב הל' כרשב"ג דאם מתה יירשנה ולאו מטעמיה דאילו רשב"ג סבר ירושת הבעל דאורייתא ותנאו בטל ורב סבר ירושת הבעל דרבנן ותנאו בטל דחכמים עשו חיזוק לדבריהם [יותר] משל תורה. ואין הלכה כרשב"ג דאמר המתנה עמ"ש בתורה תנאו בטל. דקי"ל הלכה כר"י דאמר בדבר שבממון תנאו קיים. ולא כרב דאמר בדרבנן תנאו בטל דהא אמר רב כהנא נחלה הבאה לאדם ממ"א מתנה עליה שלא יירשנה. עיין בס"ה: **מתני'** מי שמת

עין משפט נר מצוה

ח א מיי' פי"ג מהלכות מכירה הלכה ג סמג לאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רכז סעיף כא:

ט ב מיי' פכ"ד מהלכות מכירה הלכה יז סמג עשין פב טוש"ע י"ד סי' שסו סעיף ו וטוש"ע ח"מ סי' ריז סעיף ז:

י ג (מיי' פי"ב מהל' מלוה) סמג עשין לד טוש"ע אה"ע סימן קג סעיף ב וטוש"ע ח"מ סי' קז סעיף ג:

יא ד (מיי' פ"ט מהלכות אישות הלכה י ופ"ח מהלכות מלוה הלכה מ) סמג עשין מז ולד טוש"ע אה"ע סי' קב סעיף ב ג וטוש"ע ח"מ סימן קד סעיף ג ה:

תוספות רי"ד (המשך)

והניח אשה וב"ח יורשין והיתה לו מלוה או פקדון ביד אחרים ר"ט אומר יתן לבושל שבהן ר"ע אומר אין מרחמין בדין אלא יתנו ליורשים שכולן צריכין שבועה ואין היורשין צריכין שבועה כל הקודם בהן זכה בהן זכתה אשה יותר על כתובתה וב"ח יותר על חובו המותר ר"ט אומר יתן לבושל שבהן ר"ע אומר אין מרחמים בדין אלא יתן ליורשים שכולן צריכין שבועה ואין היורשין צריכין שבועה. פי' משלטלי דיתמי לא משתעבדי לכתובה ולב"ח ואילו היה ביד היתומים לא היו גובים מהן אלא עכשיו בעבור שאינן ברשותן ואלא הן ביד אחרים (פי') כדקתני והיה מלוה או פקדון ביד אחרים ר"ט אומר שמוציאין אותן מיד אחרים וינתנו לבושל שבהן. פי' לשפל שבכולן ור"ע אומר אין מרחמין בדין בעבור שהוא שפל אלא ה"ה בחזקת היורשין בכ"מ שהן שכולן צריכין שבועה ואח"כ גובין ועד שלא נשבעו אין להן כח לגבות אבל היורשין זוכין מיד בנכסיהם ואין דבר מעכבן הלכך כל היכא דאיתנהו ברשותייהו קיימו וכאילו היה תחת ידן (כמו) שאין כח בהן להוציא מידן. ואם הניח פירות תלושין קסבר ר"ט כ"ז שלא נכנסו ליד היורשין כל הקודם זכה ואם זכה האשה או הב"ח יותר על דינה יתן לבושל שבהן ור"ע אומר יתנו ליורשין: מאי לבושל שבהן ריב"ח אומר כושל שבראי'. פי' המאוחר לגבות ולטרוף מן הלקוחות זהו בע"ח ור"י אמר כתובת אשה משום חינא והיא הכושל שאין דרכה לחזר אחר הלקוחות: ומקשה ור"ע מאי ארי' מותר כלהו נמי דיורשין הוי פי' כיון דאמר ר"ע נכסי בחזקת יורשין קיימי כל מה שתפשו שלא כדין תפשו דכל היכי דקיימו הוו דיורשין ואמאי לא פליג אלא במותר בלחוד. ומהדר אה"נ ואיידי דאמר ר"ט מותר אמר איהו נמי מותר פי' כמה שאמר ר"ט ענה ר"ע אבל לדידיה לא שני ליה בין מותר לכל

פד: הכותב לאשתו פרק תשיעי כתובות

ולרבי עקיבא תפיסה לא מהניא כלל. פי' ר"ת דקשיא ליה דתנן בפרקין לעיל (דף פ:) גבי שומרת יבם קדמה היא זכתה כו' אע"ג דמטלטלי לא משתעבדי לכתובה מ"מ מהניא תפיסה אלו מי נימא דמתני' דלא כרבי עקיבא אמר רבא אמר רב נחמן והוא שתפס מחיים פירוש דמהניא תפיסה מחיים דבעל אפי' לר"ע דהניא שעתא לא שייכא שבועה ולא קרינא ביה הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה וכיון דאין לריכין שבועה זכו במה שבידם ומתניתין דלעיל גבי יבם כאילו תפיסה בחיי הבעל דבמקום אחיו קאי הלכך קדמה היא זכתה ומיהו משמע בריש אלמנה לקמן (דף לו. ושם) דלא מהניא תפיסה לכתובה אפילו מחיים דבעל כמו שאפרש בסמוך ומ"מ יש לישב פירוש ר"ת דהני דלא מהניא תפיסה מחיים דבעל משום דלא ניתנה כתובה ליגבות מחיים מ"מ כיון דתפיס מחיים מהניא לבעל חוב ואפי' לר"ע בחיי היבם נמי מהניא תפיסה ובקונטר' פי' דלשון שאלה היא וממתני' דלעיל לא מצי למיפרך דבפירשתי התם (א) (ד' פב. ד"ה לא):

והוא שתפס מחיים. נראה לפרש דבבעל חוב אייר דבכתובה לא מהניא תפיסה לרבא דהכא אפי' מחיים כדמסיק רב יעקב משמיה דרבא דרבינא דהתם (לקמן דף לו.) דאמר לא אמרו דמהניא תפיסה במטלטלין אלא למזונות אבל לכתובה מפקינן ובתפיסה מחיים אייר דאי בתפיסה דלאחר מיתה היכי בעי התם מר בר רב אשי למימר דאפי' בכתובה לא מפקינן וכן משמע בהלכות גדולות דמחיים אייר דפירשו התם דהיינו טעמא דלא מהניא תפיסה בכתובה כמו בבעל חוב משום דלא ניתנה כתובה ליגבות מחיים ומיהו למזונות תקנו רבנן כמו שתקנו שמוכרת שלא בב"ד לזורך מזונות ור"ח פי' לקמן דהא דא"ל רב יעקב לרבינא הכי אמרינן משמיה דרבא כוותך אינו דהא אמר רבא גופיה התם לקמן (דף לח.) זילו והבו לה להניא דתפסה כשא דכספא לכתובתה ואומר ר"י דלאו דאיכא דאיכא למימר דהניא תפיסה דכשא דכספא הוא ברשות יתומים ושמא סבורין היו להפסידה מזונות ע"י תפיסה זו לכך נראה דהכא בבעל חוב אייר ורבינו חננאל פסק לקמן דכמר בר רב אשי קיי"ל דאמר בין לכתובה בין למזונות מה שתפסה תפסה דבכולי הש"ס קיי"ל כמר בר רב אשי בר ממיפך שבועה (שבועות מא.) וחיורי (חולין דף עו:) [ח]: **שפיר** תפסתוה. תימה לפי מה דתרלינן לעיל מר סבר מטון איתמר משמע דלכתחילה עבדינן כר"ע והיכי קאמר להו הכא שפיר תפסתוה ושמא זה חשיב כמו דיעבד כיון דבכר תפסוה: **אית** לך סהדי דתפסיה. לא גרסי' דלאחר מיתה אלא כיון דאית ליה סהדי דתפסיה מיניה ובעל כרחו גזלה מו לא מצי למיטען לקוח הוא בידי: **ויתיב** רבי אבא גבייהו. משמע הכא דסבר רבי אבא דעבדא כמטלטלי דמי ואע"ג דבפ' יש נוחלין (ב"ב דף קכח.) שלח ר' אבא הלכה גודין מן העבדים הא אמרינן התם [ט] במסקנא דאין גודין אימתר: **את** תופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים. כאן משמע דאע"ג דעשאו שליח דאמר ליה זיל תפסה אפ"ה לא קנה ולא כמו שפירש בקונטרס בפ"ק דב"מ (דף י. ושם) דדוקא בשלא עשאו שליח לא קנה: **ואמר** רבי יוחנן כו' **לא** קנה. וא"ת דאמרינן בפ"ק דב"מ [י] ר"נ ורב חסדא דאמרי תרוייהו המגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו מ"ט דהוי תופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים והתופס כו' לא קנה וא"כ ר' יוחנן דאמר התם המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו סבר דהתופס לבעל חוב קנה וי"ל דשאני גבי מציאה דאיכא למימר מיגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה משא"כ הכא: [כ] **מיגו** דיכלי למימר **לא** היו דברים מעולם יכלי למימר כו'. [כא] אחר שנתקנה שבועת היסת אייר דשליח נוגע בעדות והוי מיגו טוב אבל קודם שנתקנה שבועת היסת דשליח אינו נוגע בעדות דמיגו דמצי אמר הדרתיהו לנוה מצי נמי אמר פרעתיהו למלוה דלאמרינן ברישא פ"ב דקידושין (דף מג:) לא הוי מיגו דלא חציפי להכחיש את העד כיון שאינו נוגע בדבר כדמוכח גבי נסכא דר' אבא בפ' חזקת הבתים (ב"ב דף לד. ושם) דלא מהימן למימר בידי חטפי במיגו דאי בעי אמר לא חטפתי: **לתקוני** שדרתיך **ולא** לעוותי. דוקא משום דהזכיר לו ליקח שטר או בתחילה או בסוף דאית ליה לאסוקי אדעתיה וליקח מהם השטר קודם אבל אם לא הזכיר לו לקיחת השטר ולא אמר לו טפי אלא הב זוזי פטור דמצי אמר את מהימנת להו ולא אמרת לי שקול שטרא דלאמרינן גבי חנווני על פנקסו ברישא ב"מ (דף ג.) דחנווני אומר לבעל הבית אנא שליחותך עבדי מה אית לי גבי שכיר אף על גב דמשתבע לי לא מהימן את מהימנת ליה דלא אמרת לי הב ליה בסהדי: אית

ור"ע תפיסה לא מהניא כלל [ט] אמר רבא אמר רב נחמן [א] והוא שתפס מחיים ולרבי טרפון דמנחי היכא [ב] רב ושמואל דאמרי תרוייהו והוא שצבורין ומונחין ברשות הרבים אבל בסימטא לא ורבי יוחנן וריש לקיש דאמרי תרוייהו אפי' בסימטא דון דייני כר' טרפון ואהדריה ר"ל לעובדא מינייהו אמר ליה רבי יוחנן עשית כשל תורה לימא בהא קמיפלגי דמ"ס טעה בדבר משנה חוזר ומר סבר [ג] טעה בדבר משנה אינו חוזר לא דכ"ע [ד] טעה בדבר משנה חוזר והכא בהא קמיפלגי מר סבר [ה] הלכה כר"ע מחבירו ולא מרבו ומר סבר הלכה אפי' מרבו ואיבעית אימא דכ"ע הלכה כר"ע מחבירו ולא מרבו והכא בהא קמיפלגי מר סבר רבי טרפון רבו הוה ומ"ס חבירו הוה ואיבעית אימא דכולי עלמא חבירו הוה והכא בהא קמיפלגי מר סבר הלכה איתמר ומר סבר מטון איתמר קריביה דר' יוחנן תפוס פרה דיתמי מסימטא אתו לקמיה דר' יוחנן אמר להו שפיר תפסתוה אתו לקמיה דרבי שמעון בן לקיש אמר להו אהדור אתו לקמיה דרבי יוחנן אמר להו [ו] מה אעשה שכנגדי חלוק עלי ההוא בקרא דיתמי דתפסי תורא מיניה בע"ח אמר מחיים תפיסנא ליה ובקרא אמר לאחר מיתה תפסיה אתו לקמיה דרב נחמן אמר ליה אית לך סהדי דתפסיה אמר ליה לאו [ז] אמר ליה מגו דיכול למימר לקוח הוא בידי יכול נמי למימר מחיים תפיסנא ליה והאמר ר"ל [ח] הגודרות אין להן חזקה שאני תורא דמסירה לרועה דבי נשיאה תפוס אמתא דיתמי מסימטא יתיב ר' אבהו ור' חנינא בר פפי ור' יצחק נפחא ויתיב רבי אבא גבייהו אמר להו שפיר תפסיתוה אמר להו ר' אבא משום דבי נשיאה נינהו מחנפיתו להו והא דון דייני כר' טרפון ואהדריה ריש לקיש עובדא מינייהו יימר בר חשו הוה מסיק ביה זוזי בההוא גברא שכיב ושביק ארבא א"ל לשלוחיה זיל תפסי ניהליה פגעו ביה ר"פ ור"ה בריה דר' אמרו ליה את תופס לבע"ח במקום שח"ל במטלטלים והאר"י התופס לבע"ח במקום שחב לאחרים לא קנה

ור"ע תפיסה לא מהניא זה: **אמר ר"ע.** מהניא היכא דתפסה מחיים של מת. והכי גמר לה רב נחמן מרביה: **דמנחי היכא.** הגך פירות דקא"ר טרפון דבשעת מיתה לא זכו בהן יורשין אלא זכה בהן הקודם: **בסימטא.** קרן זוית הסמוכה לרשות הרבים ובני אדם העושין סחורה זה עם זה בשוק ורוצים לדבר דבריהם בנחת וישוב הדעת מסתלקין לשם: **אבל בסימטא לא.** א"ר טרפון כל הקודם זכה דכיון דמקוס הראוי לקנין הוא כדאמרינן בעלמא (ב"ב דף פד:) דמשיכה קניא התם אפי' למ"ד ברשות הרבים לא קניא אין זה מקום הפקר וזכו בהן יורשין משעת מיתה והמחזיק בו שם כמחזיק בו בביתו: **ואהדריה לעובדא.** סבר לה כרבי עקיבא דלא מהניא תפיסה: **עשית.** דברי ר"ע כאילו הן הלכה למשה מסיני שחזרת מעשה ב"ד דיי לנו לקיים הלכה כמותו לכתחילה אבל משנעשה ונגמר הדין אין לנו לחזור: **בדבר משנה.** דקיי"ל הלכה כר"ע היכא דיחידאה פליג עליה ואע"ג דלא במשנה ממש תניא לה אלא שמעתא דאמוראי הוא אמרי' בסנהדרין (דף לג.) דחוזר דאמרינן התם אפילו טעה בדרב ושמואל אמר ליה אין: **הלכה אאמר.** הלכה כר"ע מחבירו: **מטון אאמר.** מטון ההוראה לכתחילה אחר ר"ע ומיהו אי עביד כאידך לא מהדרינן עובדא: **קריביה דר' יוחנן.** קרובין: **זילו אהדור.** דס"ל כר"ע דתפיסה דלאחר מיתה לאו כלום היא: **שכנגדי.** שקול כמותי: **נקרא דיתמי.** שומר בהמותיהם: **דתפוס תורא מיניה.** בעל חוב של מת תפסו בבית השומר: **הגודרות.** בהמה דקה על שם גדרות אלן (במדבר לב): **אין להן חזקה.** אין המחזיק בהם יכול לומר לקוחין הן בידי שמא מצאן והכניסן בביתו לפי שדרכן להלך בשדות: **תשו.** שם האיש: **שיב.** הלוה: **ארבא.** ספינה: **א"ל.** יימר לשלוחיה זיל תפסה: **התופס לבעל חוב.** שליח התופס מטלטלין של לוה לצורך בעל חוב: **במקום שחב לאחרים.** שמפסיד בעלי חובין אחרים בתפיסתו: לא

מסורת הש"ס

א) ב"ק יד: [לקמן פה.], ב) [לקמן פה.], ג) [לקמן ק. פו:], ד) נגמרין ו. לג.], ה) [עיתוסין מו:], ו) [לעיל נד:], ז) גיטין כ: ב"ב לו., ח) גיטין יא: [ב"מ י.], ט) [וע"ע תוס' לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], י) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], כ) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], כא) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], כב) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], כג) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], כד) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], כה) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], כו) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], כז) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], כח) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], כט) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], ל) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], לא) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], לב) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], לג) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], לד) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], לה) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], לו) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], לז) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], לח) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], לט) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], מ) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], מא) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], מב) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], מג) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], מד) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], מה) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], מו) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], מז) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], מח) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], מט) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], נ) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], נא) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], נב) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], נג) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], נד) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], נה) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], נו) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], נז) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], נח) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], נט) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], ס) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], סא) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], סב) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], סג) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], סד) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], סה) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], סו) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], סז) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], סח) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], סט) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], ע) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], עא) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], עב) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], עג) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], עד) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], עה) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], עו) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], עז) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], עח) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], עט) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], פ) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], פא) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], פב) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], פג) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], פד) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], פה) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], פו) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], פז) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], פח) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], פט) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], צ) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], צא) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], צב) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], צג) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], צד) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], צה) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], צו) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], צז) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], צח) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], צט) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], ק) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], קא) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], קב) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], קג) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], קד) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], קה) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], קו) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], קז) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], קח) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], קט) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], קי) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], קיא) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], קיב) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], קיג) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], קיד) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], קטו) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], קטז) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], קיז) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], קיח) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], קיט) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], קכ) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], קכא) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], קכב) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], קכג) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], קכד) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], קכה) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], קכו) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], קכז) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], קכח) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], קכט) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], קל) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], קלא) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], קלב) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ואמר ותוס' מולין עו: ד"ה מכן], קלג) [לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פג. ותוס' סנהד

לא קנה. דלמא כל כמיניה למחוב זה כדי לזכות את זה: **תפסוה אינהו.** שאף הם נושים בו מעות: **ממלא מלוחי.** מנהיגה בעוגין שלה שקורין ריימ"ש בלע"ז. ממלא שקורין ווירני"ר בלע"ז לשון ווירלו המלחים (יונה ה): **אלא קנינא כולה.** הנהגתי בריאה משל חבירי: **מחריפותא דנהרא.** לא מצאתיה על שפת הנהר שהיא כסימטא אלא מזה חטפנוה שהיה מוליכה באמצע הנהר שכל הספינות הולכות שם והוי כרה"ר: **קאקי.** [a]חווזים: **חיורי.** על שזקנים היו: **משלחי גלימי דאינשי.** מפשיטין טליתות האנשים: **מסקי ביה.** נושים בו: **בי חוזאי.** אנשי אותה מדינה: **פיטראי.** מלך אחר היינו נושים בו מלוה על פה ומחמת אותה מלוה נחזיק בהם: **לענין שלומי שניה.** למשלם: **מאי.** מי הוה פושע שהחזיר המעות עד שלא קבל מהם השטר: **לתקוני שדרתיך.** והיה לך לדקדק בתקנתי: **דהוו מפקדי גבה.** מאדי יתומים: **מלוגא דשטרי.** תיק מלא שטרות: **מחייס תפיסנא להו.** בחוב שהיה חייב לי החזקתי בהם: **הוי תפיסה דלאחר מיפה.** שכל זמן שהיה מי היו פקדון בידך והרי הן כמונחין בראשותיה וכי אמרי' תפיסה מחייס כגון שראהו קרוב למות ותפס מטלטלין לשם חובו ולא היו פקדון בידו: **דאיחייבא שבועה.** שהיה אדם תובעה ממון והיא כופרת: **בא רב חסדא.** אשמו של רבא: **נשבועה אשכנגדה.** המובע אותה ישבע ויטול כדתנן (שבועות דף מד:) ואלו נשבעין ונוטלין שכנגדו חשוד על השבועה: **זימנין.** פעם אחרת: **בא רב חסדא.** שהאמנת לחשוד את האשה על השבועה: **דקיס לי בגוה.** דלא משקרא: **קרענא ס"ד.** וכי אחד נאמן להוציא שטר חתום מיד המחזיק בו אפוקי ממונא הוא ותרי בעינן: **מרענא.** ולא אזדקק לגבות באותו שטר ומקרע נמי לא קרענא ליה: **כאבו לי זכוותא.** שבאתי לדין ונפטרתי היימנו בשבועתי: **ממונאי.** בית עלי שהן כרותי ימים. ולי נראה ממונאי גבנונים בעלי מומין שאינן חיין כשאר בני אדם לשון שקל מוליא ושדי בגלא (ב"ב דף נד.): **אשרפא.** לשון חזק כמו ישר כחך (יבמות סב.): **אשרפא דשטרי.** קיום השטר שכותבין דיינין במותב תלתא הויא ואתא פלוני ופלוני ואסהידו אחתימות ידייהו ואשכרנוהו וקיימנוהו: **דניחוו.** שיעידו זה כתב ידי: **ה"נ מיחזי כשיקרא.** לכתוב נשבעה פלונית ועדיין לא נשבעה: **ופרעו.** בו ביום: **אינו חוזר ולוה בו.** לפי' בו ביום ואע"ג דלאו מוקדם הוא שהרי ביום הלוואה נכתב: **שכבר נחתם שעבודו.** משפרעו בטל השטר ונמצאת מלו' השני' מלוה על פה ואינו גובה מן הלקוחות: כשיקרא

לא קנה תפסוה אינהו רב פפא מימלח מלוחי רב הונא בריה דרב יהושע ממתח לה [b]באשלא מר אמר אנא קנינא לה לכולה ומר אמר אנא קנינא לה לכולה פגע בהו רב פנחס בר אמי אמר להו [c]רב ושמואל דאמרי תרוייהו והוא שצבורין ומונחין ברה"ר [d]אמר להו אנן נמי מחריפותא דנהרא תפיסנא אתו לקמיה דרבא אמר להו [e]קאקי חיורי משלחי גלימי דאינשי הכי [f]אמר רב נחמן והוא שתפסה מחיים [g]אבימי בריה דרבי אבהו הוו מסקי ביה זוזי בי חוזאי שדרינהו ביד חמא בריה דרבה בר אבהו אזל פרעינהו אמר להו הבו לי שטרא אמרו ליה סיטראי נינהו אתא לקמיה דרבי אבהו א"ל אית לך סהדי דפרעתינהו אמר ליה לא [h]אמר ליה [i]מיגו דיכולין לומר לא היו דברים מעולם יכולין נמי למימר סיטראי נינהו לענין שלומי שליח מאי אמר רב אשי חזינן אי א"ל שקול שטרא והב זוזי משלם הב זוזי ושקול שטרא לא משלם ולא היא [j]בין כך ובין כך משלם דא"ל [k]לתקוני שדרתיך ולא לעוותי: [l]ההיא איתתא דהוו מיפקדי גבה מלוגא דשטרי אתו יורשים קא תבעי ליה מינה אמרה להו מחיים תפיסנא להו אתאי לקמי' דרב נחמן אמר לה אית ליך סהדי דתבעוה מיניך מחיים ולא יהבית ניהליה א"ל לא א"כ הוי תפיסה דלאחר מיתה ותפיסה דלאחר מיתה לא כלום היא [m]ההיא איתתא דאיחייבא שבועה בי דינא דרבא אמרה ליה בת רב חסדא ידענא בה דחשודה אשבועה אפכה רבא לשבועה אשכנגדה זימנין הוו יתבי קמיה רב פפא ורב אדא בר מתנא אייתו ההוא שטרא גביה א"ל רב פפא ידענא ביה דשטרא פריעא הוא א"ל איכא אינש אחרינא בהדי' דמר א"ל לא א"ל אע"ג דאיכא מר עד אחד לאו כלום הוא א"ל רב אדא בר מתנא ולא יהא רב פפא כבת רב חסדא בת רב חסדא קים לי בגווה מר לא קים לי בגווייה אמר רב פפא השתא דאמר מר קים לי בגווייה מילתא היא כגון אבא מר ברי דקים לי בגווייה קרענא שטרא אפומיה קרענא ס"ד [n]אלא מרענא שטרא אפומיה ההיא איתתא דאיחייבא שבועה בי דינא דרב ביבי בר אביי [o]אמר להו ההוא בע"ד תיתי ותישתבע [p] במתא אפשר דמיכספא ומודיא אמרה להו כתבו לי זכוותא [q]דכי משתבענא יהבי לי אמר להו רב ביבי בר אביי כתבו לה אמר רב פפי משום [r]דאתיתו ממולאי אמריתו מילי מוליתא הא אמר רבא [s]האי אשרתא דדייני דמיכתבא מקמי דנחתו סהדי אחתימות ידייהו פסולה אלמא מיחזי כשיקרא ה"נ מיחזי כשיקרא וליתא מדרב נחמן דאמר רב נחמן [t]אומר היה ר"מ אפי' מצאו באשפה וחתמו ונתנו לה כשר ואפי' רבנן לא פליגי עליה דר' מאיר אלא בגיטי נשים [u]דבעיינן כתיבה לשמה [v]אבל בשאר שטרות מודו ליה דאמר רב אסי [w]אמר ר' יוחנן [x]שטר שלוה בו ופרעו אינו חוזר ולוה בו שכבר נמחל שיעבודו טעמא דנמחל שיעבודו אבל למיחזי כשיקרא אם תשבע פלונית תפטר דלא הוה מיחזי כשיקרא היינו משום שלא להלריכה עדים היום או למחר: חדא

אית לך סהדי דתבעתינהו מחיים. ול"ת ואמאי לריכה סהדי ניהמני לדידה במיגו דאי בעיא אמרה לקוחין הן בידי דאע"ג דקיי"ל דאין אותיות נקנות במסירה ולריכה מסירה ושטר לקיחה ה"מ לקנות החוב אבל לקנות הנייר קני בלא שטר הואיל והיא מוחזקת בו והך איתתא לא היתה חושש אלא לקנות מלוגא דשטרי בלא החוב מדקאמרה מחייס תפיסנא ותפיסה מחייס לא מהניא לגבות החוב דלא עדיפא ממסירה אלא דע"י כך היתה יכולה לדחוק היורשים שיפרעו היורשין מה שהיה חייב לה במה שלא תחזיר מלוגא דשטרי והוי כמו משכון ואומר ר"י דלא חשיב מיגו הואיל ועכשיו אינה יכולה לטעון לקוח הוא בידי שכבר אמרה מחייס תפיסנא ומשום דאי בעיא אמרה לקוחין הן בידי בשעה שאמרה מחייס תפיסנא לא מהימנא השתא דבאותה שעה שאמרה מחייס תפיסנא ולא סבורה היתה שהיא טענה מעולה ולא היתה יודעת שהיא לריכה לטעון דמבעינהו מינה מחייס מדלא טענה מעצמה ולאיה מסוף פרק זה בורר (סנהדרין דף לא.) גבי ההיא איתתא דנפק שטרא דפרעו הוא ולא הימנה ר"נ משום כיון דאתחזק בבי דינא פי' שראינו השטר בידה אי בעיא קלתיה לא אמרי' אע"פ שאם אמרה פרוע הוא קודם שראינו השטר בידה היתה נאמנת במיגו דאי בעיא קלתיה השתא שראינוהו בידה אין נאמנת עוד דהשתא לית לה מיגו ועוד לאיה מדתנן בפרק שבועת הדיינין (שבועות דף לח:) מנה לי בידך ואמר לו הן למחר אמר לו נתתיו לך פטור ופריך בגמרא (דף מא.) מינה למ"ד המלוה חברו בעדים צריך לפורעו בעדים והא הכא כיון דתבעי' בעדים כמאן דאוחפיה בעדים דמי וקתני פטור ומאי קושיא שאני הכא דמהימן במיגו דאי בעי אמר אתמול להד"מ אלא ודאי מיגו למפרע לא אמרינן:

מרענא לשטרא אפומיה. פי' ר"מ בפ' שבועת הדיינין (שם דף מג. ושם ד"ה אימרע) דכל מרענא דבשם"ס לגבי שטר היינו שצריך בעל השטר ליגבות קודם שיגבה והלשון משמע כן מדלא מסיק לא מיקרע קרעינן ולא מיגבא מגבינן ביה כדאמרינן באלו נערות (לעיל דף לו:) אלי שטרא ריעא לא מגבינן ביה מ) (ולא מיקרע קרעי' ליה) ול"ת למאי הלכתא אמר רב פפא דמרעינן ליה אי לשבועה כדפירשנו אפי' לא מהימן כבי תרי יתחייב שבועה הכא ליפרע כדתנן במתני' (לקמן פז.) עד ג' מעידה שהיא פרועה לא תפרע אלא בשבועה וי"ל דרב פפא קאמר אפילו יהא קרוב שאינו בר עדות כמו בת רב חסדא שלא היתה בת עדות ודקא מ"ל נמי לרב פפא איכא אינש אחרינא בהדי מר ג"ל שהיה רב פפא קרובו של בעל השטר או של נתבע להכי ליכא להימניה אפילו לשבועה ט):

אלמא מיחזי כשיקרא. והתם נמי מיחזי כשיקרא שכתבו לה פלונית נשבעה ונפטרה מפלוני ונתנוהו ביד שליש שיתן לה לאחר שבועה ומה שלא כתבו לה דשטרא והיא היתה טוענת דמחיים תפיסנא להו בחובי אחרי שהיה בידי. וא"ל ר"נ ההיא תפיסה לא מהני כאן שבתורת פקדון (באו לידה והשתא בדברים העשוין להשאיל ולהשכיר) היה בידך. דכל היכי דקיימו ברשות מרייהו קיימא עד דאית לך סהדי דתבעינהו מינך מחיים ולא יהבת להו ובמיגו לא מהימני למימר לקוחין הן בידי דהא איכא סהדי שבתורת פקדון באו לידה. והשתא בדברים העשוין להשאיל ולהשכיר שאין עדים האיך באו לידו. אמר' שאינו נאמן לומר לקוחין הן בידי דאמרי' מסתמא ודאי בתורת שאלה ושכירות באו לידו. ולא כ"ש דלא מהימן לומר לקוחין הן בידי הכא דאיכא סהדי דבתורת פקדון באו לידה אבל לעולם אם אין ידוע בעדים שבפקדון באו לידה ה"ז דהות מהימן ע"י מיגו דאותיות נקנות במסירה עיין בערך כ"א בס"ה שהוכחתי מכמה ראיות שאותיות ניקנות

לא קנה. דלמא כל כמיניה למחוב זה כדי לזכות את זה: **תפסוה אינהו.** שאף הם נושים בו מעות: **ממלא מלוחי.** מנהיגה בעוגין שלה שקורין ריימ"ש בלע"ז. ממלא שקורין ווירני"ר בלע"ז לשון ווירלו המלחים (יונה ה): **אלא קנינא כולה.** הנהגתי בריאה משל חבירי: **מחריפותא דנהרא.** לא מצאתיה על שפת הנהר שהיא כסימטא אלא מזה חטפנוה שהיה מוליכה באמצע הנהר שכל הספינות הולכות שם והוי כרה"ר: **קאקי.** [a]חווזים: **חיורי.** על שזקנים היו: **משלחי גלימי דאינשי.** מפשיטין טליתות האנשים: **מסקי ביה.** נושים בו: **בי חוזאי.** אנשי אותה מדינה: **פיטראי.** מלך אחר היינו נושים בו מלוה על פה ומחמת אותה מלוה נחזיק בהם: **לענין שלומי שניה.** למשלם: **מאי.** מי הוה פושע שהחזיר המעות עד שלא קבל מהם השטר: **לתקוני שדרתיך.** והיה לך לדקדק בתקנתי: **דהוו מפקדי גבה.** מאדי יתומים: **מלוגא דשטרי.** תיק מלא שטרות: **מחייס תפיסנא להו.** בחוב שהיה חייב לי החזקתי בהם: **הוי תפיסה דלאחר מיפה.** שכל זמן שהיה מי היו פקדון בידך והרי הן כמונחין בראשותיה וכי אמרי' תפיסה מחייס כגון שראהו קרוב למות ותפס מטלטלין לשם חובו ולא היו פקדון בידו: **דאיחייבא שבועה.** שהיה אדם תובעה ממון והיא כופרת: **בא רב חסדא.** אשמו של רבא: **נשבועה אשכנגדה.** המובע אותה ישבע ויטול כדתנן (שבועות דף מד:) ואלו נשבעין ונוטלין שכנגדו חשוד על השבועה: **זימנין.** פעם אחרת: **בא רב חסדא.** שהאמנת לחשוד את האשה על השבועה: **דקיס לי בגוה.** דלא משקרא: **קרענא ס"ד.** וכי אחד נאמן להוציא שטר חתום מיד המחזיק בו אפוקי ממונא הוא ותרי בעינן: **מרענא.** ולא אזדקק לגבות באותו שטר ומקרע נמי לא קרענא ליה: **כאבו לי זכוותא.** שבאתי לדין ונפטרתי היימנו בשבועתי: **ממונאי.** בית עלי שהן כרותי ימים. ולי נראה ממונאי גבנונים בעלי מומין שאינן חיין כשאר בני אדם לשון שקל מוליא ושדי בגלא (ב"ב דף נד.): **אשרפא.** לשון חזק כמו ישר כחך (יבמות סב.): **אשרפא דשטרי.** קיום השטר שכותבין דיינין במותב תלתא הויא ואתא פלוני ופלוני ואסהידו אחתימות ידייהו ואשכרנוהו וקיימנוהו: **דניחוו.** שיעידו זה כתב ידי: **ה"נ מיחזי כשיקרא.** לכתוב נשבעה פלונית ועדיין לא נשבעה: **ופרעו.** בו ביום: **אינו חוזר ולוה בו.** לפי' בו ביום ואע"ג דלאו מוקדם הוא שהרי ביום הלוואה נכתב: **שכבר נמחל שעבודו.** משפרעו בטל השטר ונמצאת מלו' השני' מלוה על פה ואינו גובה מן הלקוחות: כשיקרא

[a] פירוש חבל שמושכין בו את הספינה. עיין ערך אשל בן, [b] [לעיל פד: לקמן פו:], [c] [ל"ל אמרו ליה], [d] גיטין עב., [e] [לעיל פד:], [f] [שבועות מב.], [g] [ע' תוס' ב"ב לב: ד"ה והלכתא], [h] [קדושין מב: וש"נ], [i] יבמות עה: ב"מ קט. ב"ב קלו: קנא., [j] גיטין כו: לעיל כא., [k] גיטין ג: כג. כו., [l] ב"מ יח. [גיטין כו:], [m] [שם ליתא ועי' היטב תוס' שבועות מב. ד"ה אימרע ותוס' לקמן לב: ד"ה דיעלא], [n] [וע"ע תוס' יבמות קא: ד"ה מרענא],

גליון הש"ס

רש"י ד"ה קאקי. אווזים. כתב אותם בהן על חכמתם ועל דרך לאיתא ברכות מ ע"א הרואה אוז בחלום יצפה לחכמה:

הגהות הב"ח

(מ) גמ' ותפסנא במאתיין אפסר למיכספא:

מוסף רש"י

הובא בגמ' הקודם

תוספות רי"ד

תפשוה אינהו. פי' הי' חייב להן אתו לקמיה דרבא א"ל קאקי חווריי משלחי גלימא דאינשי הכי אר"נ והוא שתפס מחיים. פי' מפני שהיו זקנים קראם קאקי חווריי: [a] ההיא איתתא דתפסה תורא דיתמי מסימטא אתא יתמי קתבעי לה בדינא לקמיה דר"נ. א"ל מחיים תפיסנא א"ל אית לך סהדי דמחיים תפסת א"ל לא א"ל תפיס לך לא"מ ותפיסה דלא"מ לאו כלום הוא. פי' מש"ה לא הימנה ר"נ לומר מחיים תפיסנא ליה דמטלטלי דיתמי לבע"ח לא משתעבדי ולא מהני בהו תפיסה לאחר מיתה אלא מחיים אבל השתא תקינו רבנן במתיבתא דמטלטלי דיתמי משתעבדי בין לכתובה בין לבע"ח ואע"ג דלא תפיס כלל: אבימי בריה דר"א הוה מסיק ביה זוזי בי חוזאי שדרינהו ביד חמא בריה דרב"א אזל פרעינהו א"ל הבו לי שטרא א"ל הני סטראי נינהו כלומר מצד אחר היה חייב לי אלו ששלח לי והקרן של שטר עדיין לא שלח לי אייתי קרנא וניתן לך שטרא אתא לקמיה דר"א א"ל אית לך סהדי דפרעתינהו א"ל לא א"ל מיגו דא"ל להד"מ י"ל סטראי נינהו. ולענין שלומי שליח מאי אמר ר"א חזינן אי א"ל שקול שטרא והב זוזי משלם הב זוזי ושקול שטרא לא משלם ולא היא בין כך ובין כך משלם דא"ל לתקוני שדרתיך ולא לעוותי

ור"ח ור"י ז"ל אמרו טעמא דאידכר ליה שטרא אבל לא אידכר לי' שטרא וגם לא הזהירו אל תפרענו אלא בפני עדים אלא בסתם שדר בהדי' אע"ג דפרעי' בלא סהדי לא מחייב. כדתנן לענין חנוני ופועל שניהם נשבעים ונוטלים מבעה"ב הנה החנוני נתן בלא עדים ולא מחייבו וכך נ"ל עיקר כדבריהם. אבל רב נחשון גאון ז"ל נשאל ראובן הי"ל על שמעון פ' דינרים בלא שטרא שדרינהו עם לוי ואתא לוי וא"ל עשיתי שליחותך ולאחר ג' ימים א"ל ראובן לשמעון הב לי פ' דינרים דאית לי עלך וא"ל שדרתינון לך עם לוי וא"ל להד"מ ואתא לוי ואמר יהבתינון לך וראובן אמר לא יהבית לי היכא דינא. והשיב הכי חזינא דדינא על לוי לאוקמיה דינרים גבי ראובן ואי לא מוקים ליה אורחא דראובן על שמעון ואורחא דשמעון על לוי וכדר' אבימי ברי' דר"א ול"ש [b] שום מדעם דקאמרי בין כך ובין כך משלם דא"ל

תוספות רי"ד (המשך)

ל"ש ולא לעוותי ולא דמיא כל עיקר לחנוני על פינקסו דלוי הו"ל למיעבד אבי דאבי' ואסתתקי' לנפשי' ולא לעוות לממון דשמעון ולא דמיא נמי לאומר לשנים צאו וקדשו לי את האשה [בקידושין מג:] דהתם תרוי והכא לוי לחודא ואינו נ"ל דבריו כלל. שאין חילוק בדין זה לחנוני כלל דכי היכי דאמר ללוי לתקוני שדרתיך ולא לעוותי ה"נ נימא לחנוני בעי לך למפרעי בסהדי אלא כיון שלא א"ל בעה"ב לא מחייבינן לי' והכא נמי ל"ש ומעשה דאבימי משום דמדכר לי' שטרא ואי לא הוה מדכר ליה לא הוה מחייבינן לי': ההיא איתתא דאפקדוה גבה מלוגא דשטרא אתו יורשין וקתבעי לי' מינה. פי' תיק מלא שטרי חובות א"ל מחיים תפסיניה להו אתי לקמי' דר"נ א"ל אית לך סהדי דתבעי מינך מחיים ולא יהבתיה להו א"ל לא א"ל א"כ תפיסה דלא"מ ותפיסה דלא"מ לאו כלום הוא. פי' שכ"ז שהיה חי היה פקדון בידו וה"ה כמונחין ברשותן וכי אמרינן תפיסה מחיים כגון (שראהו) [שראתה אותן] קרוב למות ותפסה משלו מטלטלין לשם חוב ולא היה פיקדון בידה: ודאית שמוציאין מכאן ואמרי' אמאי לעיל גבי ההוא בקרא דיתמי אמר ר"נ מיגו דד"ל לקוח הוא בידי י"ל נמי מחיים תפסנא ליה והכא במלוגא דשטרא לא אמר מיגו ש"מ דאין אותיות נקנית במסירה עד שיכתוב עליהן שטר ומ"ה לא מהימנא דאי אמרה לקוחין הן בידי אמרי' לה אחזי שטרך דאין אותיות נקנות במסירה ואין זו הוכחה (דהתם) [דהכא] משמע לישנא שהדבר ידוע בעדים שהיה פקדון אצלה מחיים ומ"ה אמר דאפקדוה גבה דמשמע שהדבר ידוע שכן היה ולא אמרה ההיא איתתא דהוות נקטיא מלוגא

לעזי רש"י

ריימ"ש. משוטים.
ווירני"ר. להשיט, לנווט.

יז א מיי' פי"ד מהלכות מלוה ולוה הלכה ט סמג עשין לד טוש"ע מ"מ סי' נח סעיף ה:
יח ב מיי' פי"ז מהלכות שלומין הל' ו סמג עשין פב טוש"ע שם:
יט ג מיי' פי"ז מהל' מלוה ולוה הלכה מ סמג עשין לד טוש"ע שם סי' סד:
כ ד ה מיי' פכ"ד מהל' סנהדרין הל' ז סמג לאוין סג טוש"ע שם סימן טו סעיף ה:
כא ו טוש"ע שם סימן פז סעי' כג בהג"ה:
כב ז מיי' פי"ד מהל' מלוה ולוה הל' יב סמג עשין לד טוש"ע שם סי' פב סעיף ג:
כג ח מיי' פ"ג מה' גירושין הלכה ד סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קלז סעיף ה:
כד ט טוש"ע מ"מ סי' מח:
כה י מיי' פי"ד מהל' מלוה ולוה הלכה ז סמג עשין לד טוש"ע שם סי' מח:

חדא דידענא ביה בר' מיאשא דלא אמיד. אע"ג דאילו הוה ר' מיאשא קיים והוה טעין שלי הוא היה מהימן אע"ג דלא אמיד דאימור מציאה מציאה דאשכח או מתנה נתנו לו מ"מ לא טעינן ליתמי דמילתא דלא שכיחא היא כי היכי דלא טעינן להו נאנסו בסוף פרק המוכר את הבית (ב"ב דף ע: ושם):

ועוד הא קא יהיב סימנא. אין לפרש ועוד אפי' אמיד דאי אמיד מה מועיל הסימן דלמא זבנה מיניה אף על גב דהאי סימן דציירי בסדייניה אין רגילות לידע אם לא שהפקיד אצלו מ"מ בכסא דכספא ומטכסא דבסמוך ליכא סימן אלא בגופם וההוא לא הוי סימן שהפקיד דאיכא למימר דזבנה מיניה אלא יש לפרש דהכך תרי טעמי אין מועילין זה בלא זה דבעינן דלא אמיד וסימן וא"ת בסוף פ"ק דלעיל (דף יג:) גבי ארוס וארוסתו דקאמר הדא דהא קא מודה ועוד האמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר"ג א"ל אביי והא כי לא מודה מי מכשיר ר"ג כו' ומאי קשיא ליה דלמא רב יוסף שני הטעמים מצריך כדאשכחן הכא י"ל דהתם אתי שפיר דאי טעמא דמודה לא מהני לחודיה הוא טעמא נמי דהלכה כר' גמליאל לא מהני ליה מידי דלא מכשיר ר"ג אלא ברוב כשרים אלא והכא רוב פסולין אלא וליכא אלא חד טעמא דמודה בלבד וה"ק והא כי לא מודה פי' אי טעמא דמודה לחודיה לא מהני מי מכשיר כו' והא דאמרינן בהאשה שהלכה (יבמות דף קטו: ושם) הוא דאפקיד שומשמי גבי חבריה א"ל הב לי שומשמאי א"ל שקילתיהו א"ל והא כך וכך הוו ובחבירתא רמיין אמר ליה שקלתיהו והני אחריני גינהו ומשמע התם דאי הוה יהיב סימנים מובהקים הוה מהימן ולא מהימן אידך במיגו דלקוחים הם בידי וכן בפרק איזהו נשך (ב"מ דף ע.) הני זוזי דיתמי היכי עבדינן להו חזינן איניש דאית ליה דהכא פריכא כו' אבל כלים לא דלמא פקדון גינהו ואתי איניש מעלמא ויהיב בהו סימנא ושקיל להו התם מיירי כשיש עדים שהפקיד אצלו דמו לא מהימן למימר לקוח הוא בידי כיון שבא לידו בתורת פקדון אבל הכא

כשיקרא לא חיישינן [א]ההוא גברא דאפקיד שב מרגניתא דציירי בסדינא בי רבי מיאשא בר בריה דר' יהושע בן לוי שכיב ר' מיאשא ולא פקיד אתו לקמיה דר' אמי א"ל חדא דידענא ביה בר' מיאשא בר בריה דר' יהושע בן לוי [ב]דלא אמיד ועוד הא קא יהיב סימנא ולא אמרן אלא דלא רגיל דעייל ונפיק להתם אבל רגיל דעייל ונפיק להתם אימא אינש אחרינא אפקיד ואיהו מיחזא חזא ההוא גברא דאפקיד כסא דכספא בי חסא שכיב חסא ולא פקיד אתו לקמיה דרב נחמן אמר להו ידענא ביה בחסא דלא אמיד ועוד הא קא יהיב סימנא ולא אמרן אלא דלא רגיל דעייל ונפיק להתם אבל רגיל דעייל ונפיק להתם אימא אינש אחרינא אפקיד ואיהו מיחזא חזא ההוא דאפקיד מטכסא בי רב דימי אחוה דרב ספרא שכיב רב דימי ולא פקיד אתא לקמיה דרבי אבא אמר להו חדא דידענא ביה ברב דימי דלא אמיד ועוד הא קא יהיב סימנא ולא אמרן אלא דלא רגיל דעייל ונפיק להתם אבל רגיל דעייל ונפיק להתם אימא אינש אחרינא אפקיד ואיהו מיחזא חזא [ג]ההוא דאמר להו נכסיי לטוביה שכיב אתא טוביה א"ר יוחנן הרי בא טוביה אמר טוביה ואתא רב טוביה לטוביה אמר לרב טוביה לא אמר ואי אינש דגים ביה הא גים ביה אתו שני טוביה [ד]שכן ותלמיד חכם תלמיד חכם קודם קרוב ות"ח ת"ח קודם איבעיא להו שכן וקרוב מאי ת"ש [ה]טוב שכן קרוב מאח רחוק שניהם קרובים ושניהם שכנים ושניהם חכמים [ו]שודא דדייני א"ל רבא לבריה דרב חייא בר אבין תא אימא לך מילתא מעליותא דהוה אמר אבוך הא דאמר שמואל שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול ואפילו יורש מוחל מודה שמואל [ז]המוכר שטר חוב לבעלה וחזרה ומחלתו שאינו מחול מפני שידו כידה: [ח]קריבתיה דרב נחמן זבינתה לכתובתה בטובת הנאה איגרשה ושכיבה אתו קא תבעי לה לברתה אמר להו רב נחמן ליכא דליסבא לה עצה

תיזיל

כשיקרא. שלא נכתב על מלוה זו: **לא חיישינן.** אם לא שיש בדבר ביטול שטר גמור: **שב מרגניתא דציירי בסדינא.** שבע מרגליות לרורות בסדין אחד הפקיד ביד ר' מיאשא: **ולא פקיד.** לא לזה לאנשי ביתו שהטפתו מיתה: **אתו לקמיה דר' אמי.** לתבוע את היורשין והיורשין אומרים שמא של אבינו היו: **דלא אמיד.** אינו עשיר [ד]: **סימנא.** דאמר בסדין הם לרורות והם שבע: **שכיב חסא ולא פקיד.** שטבע בנהר כדאמר ביבמות בפ' בתרא (ד' קכא:): **מטכסא.** לבוש משי לינט"ל בלע"ז: **ההוא דאמר להו.** בלוותא מיתה נכסי לטוביה ולא פירש לאיזה טוביה: **דגים ביה.** רגיל אצלו ומגו דגייסי אהדדי קורא לו בשמו כאילו לא נסמך: **פ"ח קודם.** דמסתמא אדם מצדיק מעשיו לזכות בשעת מיתה דאמר מר (ברכות לד:) כל הנביאים לא נתנבאו אלא למהנה תלמידי חכמים מנכסיו: **שודא דדייני.** הטלת הדיינים לפי מה שירצו דייניס שהיה דרכו של מת לקרב את זה יותר מזה או מי שבשמיהן טוב ונוהג בדרך ישרה שיש לומר בו נתכוון המת לזכות: **שודא.** כמו [ט] שדי בימא (שמות טו) דמתרגמינן ירה ביס הטיל ביס: **וחזר ומחלו.** המוכר שהוא מלוה מחלו ללוה: **מחול.** דאמר ליה לוה ללוקח לאו בעל דבריס דידי את: **ואפי' יורש.** של מלוה מוחל: **זבינתה לכתובתה.** מכרה שעבוד כתובתה לאחרים בעודה תחת בעלה: **בטובת הנאה.** דבר מועט שאינו אלא כחיזוק טובה שקורין גרי"ל מפיק רצון. ולפי שהלוקח מטיל מעותיו בספק שמא תמות היא בחיי בעלה מפחד ואינו לוקחה אלא בדמי' מועטי': ה"ג **אתו מבעי לה לברתה.** אתו לקוחות וקא מבעי לה לברתה הבאה לגבות כתובת אמה מאביה ולירש הכתובה מכח אמה ואלו בחין ליטול אותה היא מנה לומר אמן מכרה לנו:

תיזיל

חדא דידענא ביה בר' מיאשא דלא אמיד. אע"ג דאילו הוה ר' מיאשא קיים והוה טעין שלי הוא היה מהימן אע"ג דלא אמיד דאימור מציאה מציאה דאשכח או מתנה נתנו לו מ"מ לא טעינן ליתמי דמילתא דלא שכיחא היא כי היכי דלא טעינן להו נאנסו בסוף פרק המוכר את הבית (ב"ב דף ע: ושם):

ועוד הא קא יהיב סימנא. אין לפרש ועוד אפי' אמיד דאי אמיד מה מועיל הסימן דלמא זבנה מיניה אף על גב דהאי סימן דציירי בסדייניה אין רגילות לידע אם לא שהפקיד אצלו מ"מ בכסא דכספא ומטכסא דבסמוך ליכא סימן אלא בגופם וההוא לא הוי סימן שהפקיד דאיכא למימר דזבנה מיניה אלא יש לפרש דהכך תרי טעמי אין מועילין זה בלא זה דבעינן דלא אמיד וסימן וא"ת בסוף פ"ק דלעיל (דף יג:) גבי ארוס וארוסתו דקאמר הדא דהא קא מודה ועוד האמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר"ג א"ל אביי והא כי לא מודה מי מכשיר ר"ג כו' ומאי קשיא ליה דלמא רב יוסף שני הטעמים מצריך כדאשכחן הכא י"ל דהתם אתי שפיר דאי טעמא דמודה לא מהני לחודיה הוא טעמא נמי דהלכה כר' גמליאל לא מהני ליה מידי דלא מכשיר ר"ג אלא ברוב כשרים אלא והכא רוב פסולין אלא וליכא אלא חד טעמא דמודה בלבד וה"ק והא כי לא מודה פי' אי טעמא דמודה לחודיה לא מהני מי מכשיר כו' והא דאמרינן בהאשה שהלכה (יבמות דף קטו: ושם) ההוא דאפקיד שומשמי גבי חבריה א"ל הב לי שומשמאי א"ל שקילתיהו א"ל והא כך וכך הוו ובחבירתא רמיין אמר ליה שקלתיהו והני אחריני גינהו ומשמע התם דאי הוה יהיב סימנים מובהקים הוה מהימן ולא מהימן אידך במיגו דלקוחים הם בידי וכן בפרק איזהו נשך (ב"מ דף ע.) הני זוזי דיתמי היכי עבדינן להו חזינן איניש דאית ליה דהכא פריכא כו' אבל כלים לא דלמא פקדון גינהו ואתי איניש מעלמא ויהיב בהו סימנא ושקיל להו התם מיירי כשיש עדים שהפקיד אצלו דמו לא מהימן למימר לקוח הוא בידי כיון שבא לידו בתורת פקדון אבל הכא

פריכא אין בו סימן והא ליכא למיחש שמא יכירו בטביעת עין דהא לא שכיח ורשב"א גרסה לו לפרש חדא דלא אמיד וליכא למיחש דלמא דר' מיאשא גינהו ועוד דלמא דאיניש אחרינא הוו נמי ליכא למיחש דהא קא יהיב סימנא: **קיהיב סימנא.** פי' בקונטרס דציירי בסדינא ושבעה הוו ובהאשה שהלכה (יבמות דף קטו:) לא הוי סימן כי האי גוונא: **שודא דדייני.** לא כפי' הקונטר' שפי' שיאמרו הדיינים דעתו של נותן למי לזונו ליתן יותר אלא אומר ר"מ שהדיין יתן למי שירצה ומביא ראיה מסוף פ"ק דגיטין (דף יד: ושם) גבי הולך מנה לפלוני ומת משלח מה שירצה שליח יעשה וקרי ליה התם שודא ועוד בפ' בתרא דקידושין (דף עד. ושם) אמרינן דנאמן דיין לומר לזה זכיתי כו' אבל אין בעלי דינים עומדים לפניו אין נאמן ופריך ויהדר ויהיה דיין ומשני בשודא דדייני ואי כפי' הקונטר' שהדיינין אומדין דעתו של נותן אכתי ויהדר ויעשה שודא וכן בירושלמי למי שירצו הדיינים להחליט מחליטין ואם תאמר אם כן יתן הדיין למי שיתן לו יותר שכר וי"ל דכל דיין דמקבל אגרא לאו דיינא הוא[ו]: **המוכר** שטר חוב לחבירו כו'. תימה לר"י היאך יכול למכור החוב דבשלמא כשיש לזה קרקעות מוכר לו אותו שיעבוד שיש לו על הקרקעות אבל כשאין לו כלום מה מוכר לו וגרלה לו דלא הוי מכר מדאוריתא דאי הוי מכר אמאי מחול וכן גרלה לר"ת דלא הוי מכר אלא מדרבנן ומייתי ראיה מדאמר בפ' מי שמת (ב"ב דף קמז: ושם) אמר רב אמר ר"ג מתנת שכ"מ מדברי סופרים ופריך והאמר ר"ג אמר רב אמר שמואל המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו ומחול ואפילו יורש מוחל מודה שמואל שאם נתנו במתנת שכ"מ שאינו יכול לחזירו ומחלו מחול אי אמרת בשלמא דאוריתא היינו דאמרינן אינו יכול למחול אי אמרת דבשלמא דאוריתא היינו דאינו יכול למחול כו' משמע דמידי דאוריתא אינו יכול למחול ויש לדחות דלעולם אפי' הוי מכר שטר דאוריתא יכול למחול והתם ה"פ א"א בשלמא דאוריתא מש"ה אינו יכול למחול היורש לפי שהוא אינו יורש אלא המקבל מתנה הוא היורש דאם הוא מדאוריתא אם כן נפקא לן מוהיה ביום הנחילו את בניו התורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה אלא אי אמרת דרבנן אמאי אין יכול למחול הלא אפי' מידי דאוריתא יכול למחול כ"ש מתנת שכ"מ דרבנן וא"ת אמאי אינטריך למעוטי שטרות מאוגאה[ז] אם מכר שטר חוב לא הוי דאוריתא וי"ל דהכי דאחוב אינו מכור מ"מ שייך בו אוגאה שהוא הרבה לקונה שיתכרנו בדמים יקרים אלוה א"נ כגון שהיה חייב לו מלוה על פה ומעלה לו דמים שיכתוב לו השטר: **מפני שידו כידה.** תימה לר"י דבסוף בנים מוחזין (ב"מ דף יט: ושם) גבי מנה שובר בזמן שהאשה מודה יחזיר לבעל ופריך וליחוש דלמא כתבה ליתן בניסן כו' ומשני שמע מינה אית לרשמואל דאמר המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו ומחול והשתא אכתי ניחוש דלמא כתבה ליתן בניסן ולא נתנה עד תשרי ואזלה והכניסתה לכתובתה לבעלה שאינה יכולה למחול כדאמרי' הכא ול"ל דמיירי התם בידעי דלית לה בעל:

תיזיל

דינא דגרמי א"ו אע"פ שהשטר אינו פרוע יכול למחול לו מפני שא"י להקנותו המנה שאינו בעין דמלוה להוצאה ניתנה ואין הקנין חל אלא בדבר שהוא בעין לא בדבר שאינו בעין ומפני זה הטעם יכול למחול זה שלא קנה הלוקח גוף המנה אלא זכות נתן לו שיוכל לתובעו וכיון שזה קדם ומחל לו בטלה זכותו. ז) וה"ט דשמואל שאין היורש י"ל כדאמר בפ' מ"ש רבא אר"נ מתנות ש"מ מדרבנן הוא גזירה שמא תטרף דעתו עליו ומי אר"נ הכי והא א"ר אע"ג דא"ש האומר וכו' מודה שמואל שאם נתנו במתנות ש"מ שאינו י"ל אא"ב מדאורייתא מ"ה אי"ל אא"א דרבנן אמאי אי"ל אינה כשל תורה ועשוה כשל תורה אלמא שטעמא דמילתא הוי דמתנות שכיב מרע [אי"ל אינן] אלא משום דדבריו ככתובין וכמ"ד וכאילו היו הזווים ביד מקבל מתנה דמי דומיא דמכנסת שט"ח לבעלה שזכה הבעל בנכסים והוי ידו כידה לכל

ז) נראה לפ"ל וכיינו טעמא דשמואל מודה דאם נתנו במתנת ש"מ דאינו יכול למחול וכדאמר וכו'.

עין משפט נר מצוה

כו א מיי' פכ"ד מהל' סנהדרין הל' ז ופ"ו מהל' שאלה הלכה ד סמג עשין פח טוש"ע ח"מ סי' רלז סעיף ז וסי' טו סעיף ה [ובכ' הלפס עוד בפ"ג דז"מ דף פז.]:

כז ב מיי' פי"ז מהל' זכיה הלכה ג סמג עשין פח טוש"ע שם סי' רעג סעיף כט:

כח ג מיי' פ"ו מהלכות מכירה הלכה יז סמג עשין פב טוש"ע שם סי' סו סעיף כג:

כט ד מיי' שם הל' יב טוש"ע שם סעי' כח:

ל ה טוש"ע אה"ע סי' קה סעיף ו:

תורה אור השלם

1. רַעֲךָ וְרֵעַ אָבִיךָ אַל תַּעֲזֹב וּבֵית אָחִיךָ אַל תָּבוֹא בְּיוֹם אֵידֶךָ טוֹב שָׁכֵן קָרוֹב מֵאָח רָחוֹק: משלי כז י

תוספות רי"ד

במסירה: ההיא איתתא דאחייבא שבועה בי דינא דרבא וא"ל בת ר"ח ידענא בה דחשידא אשבועה אפכה רבא לשבועה דזמנין הוה יתבי ר"פ וראב"מ קמי' אייתי ההוא שטרא קמיה א"ל ר"פ ידענא ביה דשטרא פריעה הוא א"ל איכא אינש בהדי מר א"ל ראב"מ ולא יהא ר"פ כבת ר"ח א"ל בת ר"ח קים לי בגוה. אמר ר"פ השתא דאמר רבנן קים לי בגוי' מילתא היא כגון אבא מרי דקים ליה בגוי' קרענא שטרא אפומי'. קרענא ס"ד אלא מרענא שטרא אפומיה. פי' וכי עד אחד נאמן להוציא שטר חתום מיד המחזיק בו אפוקי ממונא הוא ותרי בעינן. אלא מרענא שלא אזקוק לגבות אותו שטר. ומיקרע נמי לא קרעני' ליה. ואי קשיא מ"ש מהיפך שבועה דרבא דאפיק ממונא עפ"י בת ר"ח לא דמיא דהתם כיון דאיתחייבא שבועה דאורייתא' שבועה במקום תשלומין עומדת עד שתשבע ותפטר וכיון שלא היתה יכולה להשבע מפני שהיא חשודה בעניני ולא היה מניחה לישבע הו"ל מחויב שבועה וא"ל ומשלם מש"ה אפכה אבל הכא ל"ש הכי: ההיא איתתא דאיחייבא שבועה ב"ד דרבב"א א"ל ההוא בע"ד תיתי תשתבע לי במתא אפשר דמיכספא ומודית א"ל כתובו לי זכותא ויהבו ביד נאמן דכי משתבענא יהבי לי אמר ר"ב כתובו לה א"ל ר"פ משום דאתיתו ממוליאי' אמריתי מילי ממוליאית' והא"ר האי אשתא דדיינא דכתיבי מקמי דליחזו סהדי חתימות ידיהו פסולה אלמא מחזי כשיקרא ה"נ מחזי כשיקרא וליתא מדר"נ דאמר ר"נ אומר היה ר"מ אפי' מצאו באשפה חתמו ונתנו לה כשר ואפילו רבנן לא פליגי עליה דר"מ אלא בג"נ דבעי' כתיבה לשמה אבל בשאר שטרות מודו ליה דאר"א אר"י שטר שלוה בו ופרעו אינו חזור ולוה בו שכבר נ"ש טעמא דנ"ש אבל לשיקרא לא חיישינן: ההוא גברא דאפקיד שב מרגניתא כי ציירן בסדיני' כי ר' מיאשי' ברי' דריב"ל שכיב ר"מ ולא פקיד אתו לקמי' דר"א א"ל חדא דידענא ביה בר"מ דלא אמיד ועוד הא קא יהיב סימנא. פי' ויורשין היו אומרים לא פקדנו אבא ושמא שלו היה או מצא מציאה וזה היה נותן בהן סימן שהן ז' וצרורין בסדין. ול"א אלא בשלא רגיל דעייל ונפיק אביתי' אבל רגיל דעייל ונפיק אביתי' אימור אינש אחרינא אפקיד גבייה. ואיהו מיחזי חזא: ההוא גברא דאפקיד כסא דכספא בי חסא שכיב חסא ולא פקיד אתו לקמיה דר"א ל"א הדא דידענא בי חסא דלא אמיד ועוד הא קיהיב סימנא ול"א כו': ההוא גברא דאפקיד מטכסא. פי' לבוש של משי בי רב דימי אחוה דר"ס שכיב ר"ד ולא פקיד אתו לקמיה דר"א א"ל חדא דידענא בי ר"ד דלא אמיד ועוד הא קא יהיב סימנא ול"א וכו'. ואחרי שכולם הסכימו לדעת זה כך הלכה רווחת בישראל ודוקא דיהיב סימנא דידי' אבל אי לא יהיב סימנא דידי' הכי מוכחא מילתא

מסורת הש"ס

א) ב"מ קח:, ב) [קדושין עד. וש"נ], ג) [לקמן פו. וש"נ], ד) [ביתר ביאור תמצא בכ"מ ריגמין נב: ד"ה ולא תמיל], ה) [נ"ל יהי ביס דמתרגמינן שדי בימא], ו) [וביתר ביאור כתבו תוס' לקמן לד: בד"ה לימא רב וכו' וע"ע תוס' ב"ב לה. ד"ה שודא], ז) [ב"מ נו: ושם],

גליון הש"ס

גמ' דלא אמיד. עיין בספר הלגא להרא"ם מלה יב ובגמגא"ן שם.

לעזי רש"י

צינד"ל [צינדי"ר]. בד של משי.
גרי"ד. הכרת טובה.

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת.

תוספות רי"ד (המשך)

דלאו דידי' הוא ויעמדו ביד היתומים עד שיבוא אליהו: ההוא דאמר נכסיי לטוביי' שכיב אתא טובי' אר"י הרי בא טובי'. פי' לא פירש הנותן לאיזה טוביה והיה בעיר הרבה טוביה ובא א' ואמר לי נדר בחייו שיתן לי נכסיו. אר"י הרי בא טובי' שהוא תובע אותם ואין לנו לחוש שמא לטובי' אחר. אמר לטובי' ואתא רב טובי' ואמר שלי נדר שיתנם בחייו לטוביה אמר לרב טובי' ל"א פי' ויש לחוש שמא אינו זה שיצא עליו הקול ואי (איכא) אינש דגיס בי' הא גיס ביה וקוראו טוביה בשמו אתו שני טובי' וכ"א אומר לי נדר ליתנם בחייו. שכן וח"ח ת"ח קודם קרוב וח"ח ת"ח קודם. איבעיא להו שכן וקרוב מאי ת"ש טוב שכן קרוב מאח רחוק. שניהם ת"ח שניהם קרובים שניהם שכנים מאי שורא דדייני. פי' הם ישליכו עיניהם על מי שנראה להן שהיתה דעת המת מקורבת עמו או מי ישר במעשיו יותר מחבירו שנאמר לזה מתכוין בעבור כפרת נפשו ואם לא בא שום טוביה לתבוע ולומר שלו נדר בחייו ליתנם ויש בעיר הרבה טובי' גם בזה הוא שורא דדייני. א"ל רבינא לברי' דרחב"א בר אורין תא אימא לך מילתא דהוה אמר אבוך האי דא"ש המוכר שט"ח לחבירו וחזר ומחלו מחול ואפילו יורש מוחל. מודה שמואל במכנסת שט"ח לבעלה וחזרה ומחלתו שאינו מחול מפני שידו כידה. כתב ר"ח ז"ל הא דאמר שמואל וכו'. ה"מ בריא שי"ל עייניתי בחשבוני ולא פש לי גביה ולא מידי או מספקא לי ומספיקא לא מפקינן ממונא אבל מתנות ש"מ דקי"ל מידק דייק והדר יהיב א"נ מכנסת שט"ח לבעלה הני תרי לא יכול למחול להו לא הוא ולא יורשיו. ואינם נ"ל דבריו מ"ש דבריא משום נ"ל עייניתי בחשבוני דאמר מר א"כ תשלומין יפים חייב לשלם ללוקח שמכר לו שטר פרוע בחזקת שאינו פרוע והאיך פוטרו מאן דלא דאין

תיזיל ותיחלה כו'. דאמרינן אפי' יורש מוחל ואמה של זו מכרה להן שטר חוב שהיה לה על בעלה: **עשינו עלמינו.** כקרוב של בעל דין או אוהבו הבא אצל דיינין ועורכו בראיות אחר זכות אוהבו או קרובו כך למדתי עלה לזו להפסיד שכנגדה: **מעיקרא.** כשאמר כן: **לנסוף.** כשנתחרט: **אדם חשוב שאני.** לפי שלמדין היימנו ויש שיעשו אף שלא לקרובים: **ואי פקח הוא.** הלוקח: **מקרקש ליה זוזי.** לוה ושוכרו בהן לכתוב לו שט"ח בשמו קודם שיעשו קנוניא בין שניהם: **מאן דדאין דינא דגרמי.** המחייב את הגורם הפסד לחבירו: **מגבי ביה.** בהאי שטרא מן המוחלו: **דמי שטרא מעליא.** כל המוחל שבתוכו: **ומאן דלא דאין כו'.** פלוגתייהו בגבא קמא בפרק בתרא (דף קטז:) ורבי מאיר אית ליה דינא דגרמי כדתניא (שם דף ק:) בתייאש היימנה ולא גדרה הרי זה קידש וחייב באחריותו גבי כלאים וקיי"ל כוותיה: **מגבי ביה דמי ניירא בעלמא.** כלומר אומר שלא מכר לו אלא הנייר והרי הוא בידך: **כפייה רפרם לרב אשי.** שבא הדין לפני רב אשי וסיבבו והקיפו בראיות ואגבי מדינא דגרמי: **כי אשורא נלמי.** כלומר גיבוי גמור. כל הפסד דקדק בו כאשר ידקדק הלוקח קורה לגור בה לורות שלוקח ישרה וחלקה: **אלא כי דייניה.** זה הלוה מעות וזו סמכה על שיעבוד הקרקע והיא לא נתנה כלום ואם בשביל נכסי אמן ברזל הנישומין בכתובה הוא זכה בהן מיד וזו לירפתן עם הכתובה על שיעבוד הקרקע: **ולא חזיא אלא לחד.** אין בה אלא כדי לאחד מהן: **לבעל חוב יהבינן.** שלא תגעול דלת: **יותר משהאיש רוצה לו.** ולא חיישינן לומר משום חינא. ודוקא שהשטרות נכתבו ביום אחד אבל אם קדמה זמן הכתובה היא גובה: **ואי דאמריתו כו'.** לשון שאלה הוא. אמת הוא שמעמעי שאתם אומרים דבר זה של תימה דמטרחינן ליה לוה למכרה והלא המלוה עיקר סמך שלו על הקרקע: **הולה מעותיו בעובד כוכבים הוה.** מעות היה לו לפרוע ואומר של עובד כוכבים הם: **לדידך דאמרת כו'.** בגמסכת ערכין בפ' שום היתומין (דף כב.): **פריעת בע"ח מצוה.** מצוה עליו לפרוע חובו ולאמת דבריו לכתיב [ויקרא יט] הין לדק שיהא הן שלך לדק [ולאו שלך לדק (בבא מציעא דף מט.)]: **נמה דברים אמורים לוקה ארבעים** (עי' פי' רש"י בחולין קלב: עוד שם קי: ד"ה כפתוהו): מכין

תיזיל ותיחלה לכתובתה דאמה לגבי אביה. קשה לרבינו יצחק דמה הרויחה הא אמרינן בשמון מאן דדאין דינא דגרמי מגבי ביה דמי שטרא מעליא ורב נחמן גופיה דאין דינא דגרמי בהגוזל בתרא (ב"ק קטז:) גבי ההוא גברא דאחווי אכריא דחיטי ויש מפרשים דקטנה היתה כמו [1] הפעוטות מתנתן מתנה ולא מחייבא מדיני דגרמי ולרבינו יצחק נראה מתוך כך דלא מיחייבא מדינא דגרמי אלא דמים שנתנו לה על כתובתה ולא כל הכתובה [2] ונמצא שמרוותת הרבה ומיהו לא נתייאש לרשב"ל לשון מגבי ביה דמי שטרא מעליא דמשמע דחייב לשלם כל הכתוב בשטר ומדינא דאיה מהא דאמרינן בפ"ב דקידושין (דף מז:) התקדשי לי בשטר חוב או שהיה לו מלוה ביד אחרים והרשה עליהם ר"מ אומר מקודשת וחכ"א אינה מקודשת ומסיק דבשמואל קא מיפלגי דאמר המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול מר אית ליה ולהכי אינה מקודשת דלא סמכה דעתה הואיל ויכול למחול ואם היה חייב לשלם כל הכתוב בשטר אמאי לא סמכה דעתה הא אינו רשאי למחול שיעטרך לשלם לה [3] [והשתא לא תיקשה היאך השיאה רב נחמן עצה להפסיד ממון אחרים בשביל קורבה שהרי לא היה מפסידן לגמרי שהיו מחזירין להם מעות שנתנו מ"מ קלת יש לגמגם]: **לבעל** חוב מסלקינן ליה בזוזי. אומר רבינו תם דג' דיינין חלוקים למלוה ולניחן ולשכיר לבעל חוב אית ליה זוזי לא מצי לסלוקי בארעא כדאמרינן הכא וניחן אפילו אית ליה זוזי מסלק ליה בארעא ובשכיר אפי' אית ליה זוזי אמרי' ליה זיל טרח וזבן ואייתי זוזי דתנן בפרק הבית והעליה (ב"מ קיח.) היה עושה עמו בתנן ובקש ואמר טול מה שעשית בשבילך אין שומעין לו ומשמע התם אפילו לית ליה זוזי [4]:

לאשה לא יהבינן לה מ"ט יותר משהאיש רוצה לישא אשה רוצה לינשא. ומ"ת דאמרינן לעיל (דף פד.) לכתובת אשה משום חינא ואפי' ר' בנימין לא פליג אלא כשהבע"ח הוא כושל אבל שניהם שוין מודה דיהבינן לכתובת אשה ותירץ רבינו תם דהכא יהבינן לבע"ח משום דאיכא טעמא דנעילת דלת ובאשה לא שייך נעילת דלת כדאמרינן יותר משהאיש רוצה לישא אשה רוצה לינשא אבל לעיל דלאחר מיתה ליכא נעילת דלת דמיתה לא שכיחא כדאמרינן בהמקין (גיטין ג.) דלא מסיק אדעתיה דמלוה דמית לוה ונפלי נכסי קמי יתמי עדיפא כתובת אשה משום חינא ומורי ה"ר יחיאל הסיב למורי הרב בשם ר"י דאפילו לאחר מיתה יהבינן לבעל חוב קרקע או אפילו מטלטלין אחר תקנת גאונים שתקנו דאשה ובעל חוב גובין מטלטלין ולעיל דיהבינן לכתובת אשה היינו משום דכיון דאין דינו של בעל חוב לגבות ואי הוה יהיב להו נפקד ליתומים לא מצי נקיט להו בדינא עדיפא כתובת אשה משום חינא ואפילו קדים זמן הכתובה לזמן השטר כיון שלא תיקנו שתטרוף מן הלקוחות ולא חל שיעבוד כתובה עלייהו כלל והוי כאילו זמנן שוה והכי אמר בפרק מי שמת (ב"ב דף קמז.) דאיקני קנה ומכר את"ל לא משתעבד הא לא משתעבד ואת"ל משתעבד לוה ולוה ואחר כך קנה ומכר מהו לקמא משתעבד או לבתרא [5] [משמע דאי לא משתעבד ליכא לספוקי כלל הי גביא בריאשא כיון דלא משתעבד לגבות מלקוחות וכתב וכן עמא דבר כר"י וכן רב אלפס ורמב"ם. ורבי יצחק בר אברהם נראה לו כר"ת. ואמת כי נראה דברי ר"ת]: **ההוא** תולה מעותיו בעובד כוכבים הוה. אין לפרש כשאמר לו זיל את זבין הוה תולה מעותיו בעובד כוכבים דא"כ כהוגן עשו לו אלא תחילה כשתבעו היה הולך ותולה מעותיו ובשעת הגבייה כבר לא היה לו ואפ"ה הזקיקו למכור: **אמר לא ניחא לי למיעבד מצוה מאי.** הא פשיטא ליה דכופין דהא עיקר מילתיה בערכין (דף כב. ושם) אהא דאין נזקקין לנכסי יתומין קטנים וקאמר משום דפריעת בע"ח מצוה והני לאו בני מיעבד מצוה הינהו מכלל דלנכסי יתומים גדולים נזקקין אלא ה"ק לא ניחא ליה למעבד מצוה מאי והלא פשיטא דכופין ומה שייך לקרותו מצוה אמר ליה תניתוה דהיכא דליכא מצוה כופין לי נמי י"ל דבעא מיניה אם כופין אם לאו אע"ג דפשיטא לנכסי יתומין גדולים נזקקין הכ"מ היכא דלא אמרו לא ניחא לן למעבד מצוה אבל היכא דאמרו מאי אמר ליה תניתוה כו' וי"מ דאתולה מעותיו בעובד כוכבים קאי דבשלמא לרב הונא בריה דרב יהושע דאמר טעמא דאין נזקקין משום צרכי אבל חיובא איכא אנכסי והואיל והדין שיתן מעות השיעבוד נמי הוי על המעות אע"ג דליכא קרקעות וכ"ש כי ליכא אלא לדידך דאמרת מצוה ואע"ג דאית להו נכסי ליתמי לא נתתין עלייהו אשעבודא אלא במקום דליכא מצוה אמרת נמי שהשיעבוד לא יהא על המעות ולא דמי לגזלן שהשיעבוד על כל נכסיו דהתם באיסורא אתא לידיה ובדין אישתעבד לגמרי אבל הכא לא: **פריעת בע"ח מצוה.** בדליכא אחריות נכסים אחרי דעלה איתמר מילתיה דרב פפא בערכין (ג"ז סב) ואפ"ה אין נפרעין מנכסי יתומים קטנים דלאו בני מיעבד מצוה הינהו אבל בדליכא אחריות נכסים מצוה על היתומין ואין כופין כדמוכח בפ' מי שהיה נשוי (נקמן לא.): גבי ההוא דשבק קטינא דאלרעא וטעמא משום דהוי מצוה שמתן שכרה בגידה[6] דאין ב"ד שלמטה מוזהרין עליה והא דאמר בהגוזל עליס (ב"ק לד:) הניח להן פרה וטלית וכל דבר המסויים חייבין להחזיר מפני כבוד אביהן התם אם לא יהיו מחזירין איכא קלון אביהן הלכך חייבין לשלם אבל משום כבוד לחודיה לא נקונטו' פי' לקמן גבי קטינא דהואיל וליכא מצוה אלא מדרבנן לא כייפינן להו ואין נראה דאשכחן דכופין במצות דרבנן כגון מצוה לקייס דברי אמת דאמרי' בהשולח (גיטין מ.) דכופין את היורשים: אינה

אמר רב נחמן עשינו עצמינו כעורכי הדיינין מעיקרא מאי סבר ולבסוף מאי סבר מעיקרא סבר [1] ומבשרך לא תתעצל אדם חשוב שאני: גופא [2] אמר שמואל המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול ואפי' יורש מוחל אמר רב הונא בריה דרב יהושע [3] ואי פקח הוא מקרקש ליה זוזי וכתב ליה שטרא בשמיה: [4] אמר אמימר [5] מאן דדאין דינא דגרמי מגבי ביה דמי שטרא מעליא מאן דלא דאין דינא דגרמי מגבי ביה דמי ניירא בעלמא הוה עובדא וכפייה רפרם לרב אשי ואגבי ביה כי כשורא לצלמי: אמר אמימר משמיה דרב חמא [6] האי מאן דאיכא עליה כתובת אשה ובע"ח ואית ליה ארעא ואית ליה זוזי [7] לבעל חוב מסלקינן ליה בזוזי לאשה מסלקינן לה בארעא האי כי דייניה והאי כי דייניה [8] ואי לא איכא אלא חד ארעא ולא חזיא אלא לחד לבעל חוב יהבינן ליה לאשה לא יהבינן לה מאי טעמא [9] יותר ממה שהאיש רוצה לישא אשה רוצה להנשא אמר ליה רב פפא לרב חמא ודאי דאמריתו משמיה דרבא האי מאן דמסקי ביה זוזי ואית ליה ארעא ואתא בעל חוב וקא תבע מיניה ואמר ליה זיל שקול מארעא אמרינן ליה זיל זבין את ואייתי הב ליה [10] א"ל לא אימא לי גופא דעובדא היכי הוה [11] א"ל תולה מעותיו בעובד כוכבים הוה [12] הוא עשה שלא כהוגן לפיכך עשו בו שלא כהוגן א"ל רב כהנא לרב פפא לדידך דאמרת [13] פריעת בעל חוב מצוה אמר לא ניחא לי דאיעביד מצוה מאי א"ל [14] תנינא במה דברים אמורים במצות לא תעשה אבל במצות עשה כגון שאומרין לו עשה סוכה ואינו עושה לולב ואינו עושה מכין

עין משפט נר מצוה

לא א טוש"ע מ"מ סי' סו סעיף כג:

לב ב מיי' פ"ז מהלכות חובל ומזיק הלכה י סמג עשין כג טוש"ע שם סי' סו סעיף כג ולב וסי' שפז סעיף ח:

לג ג מיי' פ"ז מהלכות חיובו הלכה ד סמג עשין מח טוש"ע חה"ע סי' קז סעיף ד:

לד ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:

לה ה מיי' פי"ח מהל' מלוה הל' ז טוש"ע מ"מ סי' קח סעיף ב:

לו ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף ח ז:

לז ז מיי' פי"ח מהלכות מלוה הלכה ח סמג עשין נד טוש"ע שם סי' קז סעיף ח:

תורה אור השלם

1. הֲלוֹא פָרֹס לָרָעֵב לַחֶמֶךָ וַעֲנִיִּים מְרוּדִים תָּבִיא בָיִת כִּי תִרְאֶה עָרֹם וְכִסִּיתוֹ וּמִבְּשָׂרְךָ לֹא תִתְעַלָּם: ישעיה נח ז

תוספות רי"ד (המשך)

א"ל ר"נ ליכא דליסבא לה עצה תיזיל ותחלה לכתובתה דאמה לגבי אבוה ותיהדר ותירתיה מניה שמעה אזלה ואחילת אמר ר"נ עשינו עצמינו כעורכי הדיינים מעיקרא מאי סבר ולבסוף מאי סבר מעיקרא סבר ומבשרך לא תתעלם ולבסוף סבר אדם חשוב שאני: אי קשיא כיון דקרינא ליה גרמא בניזקין היכי הוה מייעצה לעשות רשע ונזק להפסיד הלוקחים י"ל איהו להרויח דידה קמכוין ונזקא ממילא קאתי ומשום נזקא דאחריתי לא שביק רווחא דקריבתא: ואי קשיא כיון דאמרי' לקמן דלמאן דדאין דינא דגרמי מגבי בי' דמי שטרא מעליא. ור"נ נמי דיין דינא דגרמי בפ' הגו"מ [דאיתא שם] ההוא גברא דאחוי כריא דחיטי דבי ר"ג אתא לקמיה דר"נ חייבי' לשלומי מהא דתנן ואם מחמת הגזלן חייב להעמידו שדהו וקי"ל דאחוזי אחזויי וא"כ מאי הרויחה הבת שמחלה לאבי' ונתחייבה היא לשלם: תשובה האי דאסבה ר"נ עצה זו מפני שלא היה לזו הבת נכסים שיוכל הלוקח להפרע ממנה. והאי דאמרי' ותיהדר ותירת מאבוה לאו דוקא שהרי אביה היה בחיים אלא ה"ק אביה יורש כתובת אמה שיתן לה בכל יום מתנה שמפרנסת ממנה שיותר רוצה האב שתהי' לבתו ממה שיהי' ללוקח וכיון שמתנה בעלמא נותנו לבתו א"י הלוקח לגבות ממנה שע"מ כן נותן לה שלא יהא רשות ללוקח לגבות ממנה א"נ שנותן לה מעט מעט כדי פרנסתה אבל לעולם אם היה נכסי לבת ה"נ דגבי לוקח מינה דר"נ דיין דינא דגרמי: גופא א"ש המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול ואפי' יורש מוחל אר"ה בריה דר"י ואי פקח הוא מקרקש ליה בזוזי וכתב שטרא בשמיה כלומר אם הלוקח הוא פקח מרצה הלוה במעות קודם שיעשו קנוניא המלוה עם הלוה שטרא אשמי' כאילו לוה ממנו ושוב לא יועיל להם הקנוניא: אמר אמימר מאן דדאין דינא דגרמי מגבי בי' דמי שטרא מעליא (וביאר הרב שבכל ענין שהמלוה מבטל השטר ביד הלוקח בין שאומר פרוע הוא וגורם ללוקח להפסיד השטר חייב לשלם לו דמי כל השטר מעליא אבל אם הביא עדים

מסורת הש"ס

א) לעיל נב:, ב) קדושין מח. ב"ק סט. ב"מ כ. ב"ב קמז:, ג) ב"ק לח:, ד) [עי' תוס' לקמן לב. ד"ה אי פקח], ה) [יגמות קיג. גיטין מט:], ו) רש"ל מ"ל, ז) יגמות קי:, ח) [ב"ב קעד. ערכין כב.], ט) [חולין קלב:], י) [גיטין מו.], כ) [ל"ל ומנלא שמרוותת הרבה ומביא ראיה מהא דאמרי' בפ"ב דקדושין כי' שיעטרך לשלם לה ומיהו לא נתייאש לרשב"ל לשון כו' כל הכתוב בשטר כו' הס"ד] וכן גי' הב"מ, ל) נ"י ב"מ, מ) [וע"ע תוס' ב"ק ט. ד"ה רב הונא ושל שם ב"ק מו: ד"ה ה"ג ותוס' ב"ב לב: ד"ה אי לא ליכא], נ) נ"י ב"מ, ס) [כדאיתא חולין קי:],

גליון הש"ס

רש"י ד"ה פריעת בע"ח וכו' ולאו שלך צדק. ב"מ ד' מט ע"א וע"ש וע"ע:

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת.

תוספות רי"ד

הפחות והלכך לא מצי' למחול זכותו של בעל ולא משום טעמא דקושטא קאמר כדפריש. וכל טעם הדבר הוא מפני שאין המנה בעין ולא קנאו הלוקח ק"ג כדפרישית מיהו כ"ז שלא מחלו יכול הלוקח לגבות ממנו ולא מצי למימר לאו ב"ד ד"א שלא יהא אלא כאדרכתא יהבי' ניהלי' דמצי למיתבעי' אבל לא קנאו ק"ג שלא יוכל המוכר למחול (ובא) [ואם בא] הלוקח על הלוה וא"ל פרעתיו למלוה ושטר פרוע מכר לך דין הוא שיכוף הלוקח את המלוה שישבע לו שלא פרעו כדין כל שטרות דטעין לוה פרוע הוא דמישתבע מלוה ושקיל לוקח וה"נ משתבע מלוה ושקיל. ואי לא בעי מלוה לאשתבע לי'. ישלם דמים ללוקח משום הואי מק"ט בוודאי אי מת מלוה לא מצי למימר לוה פרוע הוא דשבוע זו אינה אלא להפיס דעתו של לוה. וכיון שהמלוה אינו בחיים מי יסבע לו. ואי אמר לוה ישבעו לו. בני מלוה שבועת היורשין שלא פקדני אבא ששטר זה פרוע הוא הדין עמו והלוקח הולך וכופה אותן. ואם המלוה הלך למד"ה אין הלוה יכול לדחות את הלוקח בעבור שבועה זו שלא נתקנה אלא להפיס דעת הלוקח וכיון שאין פה מי שישבע לו גובה הלוקח בלא שבועה. וג"ל שאם נתנו המלוה במתנה לחבירו וטוען הלוה פרוע הוא אע"פ שהמלה מאמת דבריו אין שומעין לו אלא אמר' קנוניא עשו שניהם ואומרים ללוה פרע למקבל המתנה שהשטר מסור בידו ואם פרעת למלוה לך ודן עמו שיחזור לך מעותיך אבל אין הדבר כן דמיגו דאי בעי מצי (א"ל) מחיל לי כדאמרן מצי נמי למימר פריעה הוא ולבטלתיה והכא דאמר' הכא מפני שידו כידה לאו למימרא דהל' כאביי דאי הוה מצטרכינן לטעמא דידו עדיפא מידה הוה אמרה לי' כרבא אלא תסגי לן דידו כידה דכיון שיש לו זכות בנכסים במנה אין יכול למחול זולתו (והרב פוסק הלכה כאביי) קריבתי' דר"נ זבינתה כתובתה בטובת הנאה. פי' בדמים מועטים שקנאה בספק שאם תמות היא יירשנה בעלה ואם תתאלמן או תתגרש יזכה הלוקח בכתובה איגרשא שכיבא אתו לקוחות קתבעו לברתה.

אינה מגורשת מדרב ושמואל. הרבה יש לתמוה היכי פשיט מדרב ושמואל דבעי למימר לדידי רה"ר כרה"ר והא רמי בר חמא גופיה מיבעי ליה בדידי רה"ר מכלל דבהניחתו ברה"ר פשיטא ליה דאינה מגורשת וי"ל דדייק מסיפא דמילתיה דמדקאמר דבסימטא לא מהני תפיסה מכלל דבדידי רה"ר מהניא מיהו לאיכא דאמרי מדמה לידי רה"ר לסימטא: **וצידי** רה"ד ברה"ר דמו. תימה דברים אלו ערערת (לעיל דף לא:) אמר דלענין מיקנא קני בדידי רה"ר: **אדרבה** מגורשת מדרב נחמן בו'. מדלא קאמר אדרבה מגורשת מדרב ושמואל גופייהו דאמרי בסימטא לא מהני תפיסה מכלל דפשיטא ליה דסימטא עדיפא לענין קנין טפי מדידי רה"ר אבל אגב ולידי רה"ר בעי לדמויי אהדדי אלמא לענין קנין סימטא עדיף מאגם וקסה לרשב"א דלעיל בשילהי האשה שנפלו (דף פב.) אמר רבי יוחנן האומר בחבירו משוך פרה זו ולא תיקני עד לאחר שלשים קנה אפילו עומדת באגם וא"כ כל שכן אם היא עומדת בסימטא והיכי אמר ר' יוחנן לעיל דתפיסה מהני בסימטא דר' יוחנן ור' שמעון בן לקיש דאמרי תרוייהו אפילו בסימטא:

האומר לחבירו משוך פרה זו בו'. בדאמר לו מעכשיו מיירי כדאוקי לעיל בסוף האשה שנפלו (דף פב.) וגבי גט נמי דבעי רמי בר חמא מיירי נמי בדאמר מעכשיו דאי לא אמר מעכשיו כיון דאין הגירושין אלא לאחר שלשים היה צריך שיהיה אז בחגירה וקשה דהיכי פשיט מדרב ושמואל דהתם מאי מעכשיו איכא וגרשה דהכי פשיט כי היכי דהתם אע"ג דמן הדין דמשעת מיתת האב הנכסים בחזקת יתומים בכל מקום שהם אפ"ה אם הם ברשות הרבים לא קנו יתמי ה"נ היכא דאמר לה הרי זה גיטיך מעכשיו ולא תתגרשי בו עד לאחר שלשים דמן הדין יש לה לזכות בגט מיד לאחר ל' יום בכל מקום שהוא אפילו הכי ברה"ר אינה מגורשת: **רבי** אליעזר אומר על ידי גלגול.

לא כפירוש שפירש הקונטרס דת"ק סבר דאין מגלגלין בשבועה דרבנן דהא בפ' כל הנשבעין (שבועות דף מא:) מסקינן דמגלגלין בדרבנן וליכא מאן דפליג אלא טעמא דת"ק דאמרה ליה כיון דדייקת כולי האי לא מלינא דאידור בהדך ירושלמי מאי טעמא דרבנן אם אתה אומר כן אין שלוח בנית לעולם שברה כלים מאי את עביד לה כשומרת חנם או כשומרת שכר מסתברא אפילו כשומרת חנם אינה אם אין את אומר כן אין שלוח בנית לעולם: **נדר** ושבועה אין לי עליך ועל יורשך. בירושלמי מפרש כגון שנתן לה רשות לעשות יורשיה אפוטרופין ואת הבאים ברשותן צריך לפרש שאר בני אדם נכרים שעשאתן אפוטרופין מחמת שנתן לה רשות תימה אמאי נקט נדר דנדר לא שייך אלא באלמנה כדמוכח בהשולה (גיטין לד:) דתיקן ר"ג שתהא נודרת בו' ועליך לא שייך אלא בגרושה ויש לומר דאידי דנקט בסמוך נדר גבי יורשין נקט נמי בריאשה ומיהו בגמ' לא שייך לשנויי הכי דקתני בברייתא נדר ושבועה והתם לא מיירי ביורשים כלל:

מכין אותו עד שתצא נפשו: בעא מיניה רמי בר חמא מרב חסדא הרי זה גיטיך ולא תתגרשי בו אלא לאחר שלשים יום והלכה והניחתו בצידי רשות הרבים מהו אמר ליה אינה מגורשת מדרב ושמואל דאמרי תרוייהו והוא שצבורין ומונחין ברשות הרבים וצידי רשות הרבים כרשות הרבים דמו אדרבה מגורשת מדרב נחמן דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה [ב]האומר לחבירו משוך פרה זו ולא תהיה קנויה לך עד לאחר שלשים יום קנה ואפילו עומדת באגם מאי לאו היינו אגם והיינו צידי רשות הרבים לא אגם לחוד וצידי רשות הרבים לחוד איכא דאמרי אמר ליה [א]מגורשת מדרב נחמן וצידי רשות הרבים כאגם דמי אדרבה אינה מגורשת מדרב ושמואל מאי לאו היינו רשות הרבים והיינו צידי רשות הרבים [ג]לא רשות הרבים לחוד וצידי רשות הרבים לחוד: **מתני'** [ד]המושיב את אשתו חנונית או שמינה אפוטרופיא הרי זה משביעה כל זמן שירצה ר' אליעזר אומר אפילו על פילכה ועל עיסתה: **גמ'** איבעיא להו ר' אליעזר על ידי גלגול קאמר או לכתחלה קאמר ת"ש אמרו לו לרבי אליעזר [ה]אין אדם דר עם נחש בכפיפה אי אמרת בשלמא לכתחלה שפיר אלא אי אמרת ע"י גלגול מאי נפקא לה מינה דאמרה ליה כיון דקדייקת בתראי כולי האי לא מצינא דאדור בהדך ת"ש הרי שלא פטר את אשתו מן הנדר ומן השבועה והושיבה חנונית או שמינה אפוטרופיא הרי זה משביעה כל זמן שירצה [ו]לא הושיבה חנונית ולא מינה אפוטרופיא אינו יכול להשביעה רבי אליעזר אומר אע"פ שלא הושיבה חנונית ולא מינה אפוטרופיא הרי זה משביעה כל זמן שירצה שאין לך אשה שלא נעשית אפוטרופיא שעה אחת בחיי בעלה על פילכה ועל עיסתה אמרו לו אין אדם דר עם נחש בכפיפה שמע מינה לכתחלה שמע מינה: **מתני'** [ז]כתב לה נדר ושבועה אין לי עליך אין יכול להשביעה [ח]אבל משביע הוא את יורשיה ואת הבאים ברשותה [ט]נדר ושבועה אין לי עליך ועל יורשיך ועל הבאים ברשותך אינו יכול להשביעה לא היא ולא יורשיה ולא את הבאים ברשותה [י]אבל יורשיו משביעין אותה ואת יורשיה ואת הבאים ברשותה נדר ושבועה אין לי ולא ליורשי ולא לבאים ברשותי עליך ועל יורשיך ועל הבאים ברשותך אינו יכול להשביעה לא הוא ולא יורשיו ולא הבאים ברשותו לא אותה ולא יורשיה ולא הבאים ברשותה [יא]הלכה מקבר בעלה לבית אביה או שחזרה לבית חמיה ולא נעשית אפוטרופיא אין היורשין משביעין אותה ואם נעשית אפוטרופיא היורשין משביעין אותה על העתיד לבא ואין משביעין אותה על מה שעבר: **גמ'** שבועה מאי עבידתה אמר רב יהודה אמר רב מכין אותו אותה עד שיצא נפשו. קודם שעבר על העשה ויש בידו לקיים: **והלכה והניחתו כו'**. ועודנו שם לאחר שלשים: **והוא שצבורין**. גבי מתניתין[1] דקתני הקודם זכה אלמא רה"ר לא קני ליה לבעלים מידי אלא א"כ מגביהו הילכך לאחר שלשים לאו ברשותה הוא דליהוי גירושין חיילי: **לידי רה"ר**. סמוך לכתלים שאין דרך בני אדם לעבור שם ולהתחכך בכותליהם[2]: **מתני' חנווינים**. למכור יינו ופירותיו בחנות: **משביעה**. שלא עיכבה בידה כלום: **אפוטרופיא**. להכניס ולהוציא פירותיו ולשכור פועלים ולישא וליתן: **גמ' ע"י גלגול קאמר**. דשמעיה לת"ק דאמר משביעה על האפוטרופסות ולא על פילכה ועיסתה ואפילו ע"י גלגול שבועת אפוטרופסות דכיון דשבועת אפוטרופסות דרבנן [ט]דהא לא קטען ליה תובע טענת ברי אלא לאוני שתשבע לי לא מגלגלין על ידה] שבועה אמריתי ואמת ר' אליעזר למימר היכא דהושיבה חנוונית מיגו דמישתבעה אאפוטרופסות משתבעה נמי על ידי גלגול על פילכה ועיסתה דמגלגלין [י]מדרבנן: **או לכתחלה קאמר**. דאפי' לא מינה אפוטרופיא משביעה על פלכה שהרי אפוטרופסת היא: **נכפיפה**. בתוך קופה אחת: **שפיר**. דאמרה ליה הואיל ומשבעת לי על פילכי אייני יכול לסבול קפדנותך: **מאי נפקא לה מינה**. הרי נתחייבת לו שבועה ומה יקשה לה גלגול זה אם לא עיכבה כלום: **הואיל וקא דייקת בארלאי**. איגך אוהב ומאמין אותי ולא מלינא לאידור בהדך: **הרי אלא פטר**. אלא כתב לה נדר ושבועה אין לי עליך: **נדר**. שנודרת לו יאסרו עלי כל פירות שבעולם אם עיכבתי משלך כלום כדאמר במסכת גיטין (דף לד:) נמנעו מלהשביעה התקין ר"ג הזקן שתהא נודרת ליתומים כל מה שירלו וגובה כתובתה: **מתני' אינו יכול להשביעה**. בגמ' מפרש מהי שבועה פטורה: **אבל משביע הוא את יורשיה**. אם גירשה ומתה ויורשיה תובעין היתנו כתובתה נשבעים שבועת יורשין המפורשת במסכת שבועות (דף מה.) שבועה שלא פקדתנו בשעת מיתה ולא אמרה לנו קודם לכן ולא מצאנו בין שטרותיה ששטר כתובתה פרוע: **ואם הבאים ברשותה**. אם מכרה כתובתה לאחרים ונתגרשה ומתה והלקוחות תובעין אותו נשבעין אף הן שבועת היורשין: **אבל יורשיו משביעין אותה**. אם נתאלמנה והיא או יורשיה נפרעין מן היתומים לריכים שבועה שהרי לא פטרן אלא ממנו אם תגבה כתובתה בחייו: **נאחין ברשותי**. אם אמכור נכסי ואת באה ליפרע מלקוחות: **הלכה מקבר בעלה כו'**. זו שפטרה בעלה מן השבועה והכי תני בהדיא בתוספתא[3] דאהך שפטרה קאי: **נכים אביה**. שלא נתעסקה שוב בנכסיה: **על העפיד נגא**. על עסק שלאחר מיתה שלא עיכבה בידה כלום דהשתא נכסיה דיתמי ניהו ולא מהניא בהו פטור דידיה: **על שעבר**. על עסק שבחיי בעלה: **גמ' שבועה מאי עבידתה**. איזו שבועה שתהא חייבת לבעלה או ליורשיו דקתני דכי לא פטרה משביעה וכי פטרה אין משביעה: על

מסורת הש"ס

[1] לעיל פד: [פה.], [2] לעיל פב. [ע"ש], [3] [לעיל עב. וש"נ], [4] [לקמן פח: ע"ש], [5] שבועות מח., [6] [לעיל פד:], [7] [נ"ק כט:], [8] נ"י כ"י, [9] נ"ל בדרבנן, [10] [פ"ט ה"ה],

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת.

תוספות רי"ד (המשך)

חולק הרב בפסקיו בפ' אבות נזיקין ואומר אי לית לי' ללוה זוזי ואית לי' מטלטלי מגבי' לי' מטלטלי ולא טרחי' לי' למכור מטלטלי ליתן לו זוזי אלא שמין לו מטלטלי כנגד חובו) ודוקא במטלטלי הוא דאמר הכי דאי לא מזדבין ליה הכא ממטי להו לדוכתא אחריתי ומזבין להו ויהיב לי' דמי אבל בקרקע לא דאי לא ל' זוזי ולא מטלטלי וא"ל ארעא ל"א ללוה זבין קרקע דידך והב לי שמי שהוא דחוק למכור קרקע אם לא יזלזל הרבה בשויו א"י למכור הלכך אין כופין אותו למכור ולהפסיד כ"כ. אלא יורדים לנכסיו ושמין קרקע בדמי הלואה ויהבינן ליה למלוה ומסתלק בקרקע ומ"ה תמה ר"פ על ר"ח וא"ל בודאי הוא דבר זה ששמעתי דאמריתו משמי' דרבא דכייפינן ללוה ואמרי' ליה זיל זבין את והוא השיבו דל"א הכי שאין זה מן הדין שנכוף את הלוה למכור אלא ב"ד שמין לו קרקע למלוה ומסתלק בקרקע וזה המעשה ששמעת דהו"ל מעות והיה תולה ביד עובד כוכבים שהי' אומר של עובד כוכבים הם והוא הלוה אותם שישתכר בהן למחצה לשליש או לרביע ומ"ה כפוהו למכור קרקעו ולפרוע לו ולא גרסינן הוא עשה שלא כהוגן לפיכך עשו לו שלא כהוגן דכהוגן וכדין עשו לו שהרי הי' לו זוזי והי' מבריחן מבע"ח ואי גרסי' לי' י"ל שאותו העובד כוכבים כפר ולקח מעותיו ע"פ שהודה ואמר כי הם של עובד כוכבים ונשאר עכשיו בלא זוזי ואעפ"כ כפו אותו למכור שמפני שמתחלה עשה שלא כהוגן ותלה אותן ביד עובד כוכבים להבריחם מבע"ח ועכשיו שנשאר בלא זוזי עשו לו חכמים נמי שלא כהוגן וכפוהו למכור קרקעו ויפרע למלוה. א"נ האי עשו לו שלא כהוגן לאו דוקא אלא ה"ק לי' מה שנראה לך שעשו לו שלא כהוגן מפני שהיה לו מעות ולעולם כדין וכהוגן עשו לו. א"ל ר"כ לר"פ לדידך דאמרת פריעת ב"ח מצוה אמר לא ניחא לי למעבד מצוה מאי ובפ' שום היתומים אמר ר"פ פריעת ב"ח מצוה היא עליו לפרוע חובו ולאמת דבריו. דסתיב הן צדק הן שלך צדק ויתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו ואין נזקקין להן עד שיגדילו א"ל [תנינא] בד"א שלוקה מ' חסר א' במצות ל"ח אבל מצות עשה כגון שאומרים לו עשה סוכה ואינו עושה עשה לולב ואינו עושה מכין אותו עד שתצא נפשו. וה"נ כייפי' ליה ללוה עד דעביד מצוה ופורע: **מתני'** המושיב אשתו חנונית או שמינה אפוטרופוס ה"ז משביעה כ"ז שירצה ראא"א אפילו על פלכה ועיסתה. פי' ת"ק סבר אם הושיבה חנונית

[6] לעיל פד: [פה.], [7] לעיל פב. [ע"ש], [8] [לעיל עב. וש"נ], [9] [לקמן פח: ע"ש], [10] שבועות מח., [11] [לעיל פד:], [12] [נ"ק כט:], [13] נ"י כ"י, [14] נ"ל בדרבנן, [15] [פ"ט ה"ה],

---

תוספות רי"ד

שמחלו או שנפרע ממנו קודם שמכרו ללוקח הו"ל מק"ט שמכר לו שטר בטל בחזקת שהוא קיים ואינו חייב לשלם לו אלא הדמים שמכרו ולא יותר וכ"ז פירש על מימרת הא דאמ' שמואל המוכר שטר חוב לחבירו ועל מימרת א"ל ר"נ לא איכא דליסבי' עצה. פי' דהאי דאמר מרימר מאן דדאין דינא דגרמי מגבי' ביה כו' לא קאי אלא על המוכר עצמו שמחל אבל היורש שמחל פטור מלשלם אע"פ שגרם הפסד לחבירו) ומאן דלא דאין דינא דגרמי מגבי' ביה דמי נייר בעלמא כלומר שלא מכר לו אלא הנייר וה"ה בידו. כפיא רפרם לר"א ואגבי' לי' כשורא לצלמי. פי' בא לדין לפני ר"א וסבבו רפרם בראיות עד שהסכים לו ר"א ודקדק בתשלומו שישלם לו הכל כאשר ידקדק הלוקח לקנות קורה לצור בה צורות שבורר ישרה וחלקה. אמר אמימר משמיה דר"ח האי מאן דאיכא עליה כתובת אשה ובעל חוב וא"ל ארעא וא"ל זוזי ב"ח מסלקי' לי' בזוזי ואשה מסלקי' לה בארעא הא כדיניה והא כדיני'. פי' שב"ח הלוה זוזי ע"ד שישלם לו זוזי אבל האשה לא נתנה כלום וכל הסמך שלה הוא על הקרקע ואי ליכא אלא חדא ארעא. פי' שלא יספיק לשניהם לב"ח יהבינן ליה לאשה לא יהבינן לה יותר משהאיש רוצה לישא אשה רוצה להנשא וכגון שנכתבו ביום א' שאין אדם קדמה שאילו היו ב' ב"ח היו חולקים ועכשיו שהן אשה וב"ח נדחית האשה מלפניו וזו היא א' מקולי כתובה אבל אם קדמה האשה אפילו יום אחד היא קודמת לגבות. א"ל ר"פ לר"ח ודאי אמריתו משמיה דרבא האי מאן דמסקי ביה זוזי ואית ליה ארעא דא"ל זיל זבין והב לי' א"ל ההוא תולה מעותיו ביד עובד כוכבים הוה הוא עשה שלא כהוגן לפיכך עשו לו שלא כהוגן פי' הלוה והמזיק אין דינן שוה דלגבי מזיק כתיב ישיב לרבות שו"כ ככסף ואפי' סובין ואם רוצה לסלק את הניזק נמי בקרקע יכול לסלקו כדאמרינן בריש ב"ק או שו"כ או מיטב וכל מטלטלי מיטב נינהו דאי לא מזדבין הכא מזדבין במתא אחריתי אבל אי בעי לאגבויי קרקע יהיב לי' מיטב כי היכי דליקפוץ עלי' זבוני ואע"פ שיש זוזי למזיק יכול לסלקו או בקרקע או במטלטלין ולא מצי ניזק למימר ליה זיל זבין את מטלטלי דיהיב לי' אפילו סובין וניזק שקיל להו וטרח ומזבין להו אבל ב"ח שהלוהו זוזי אינו כן דעבד לוה לאיש מלוה ואם יש לו זוזי א"י לסלקו לא בקרקע ולא במטלטלי אלא בזוזי ואם א"ל זוזים וי"ל מטלטלין אין יכול להגבותו מטלטלים אלא אומר לו טרח את זובין דעבד לוה לאיש מלוה דדוקא גבי מזיק דלא שקיל מני' דמי אקיל רחמנא וכתב ישיב ודרשי' לרבות שו"כ ואפילו סובין אבל לוה דשקיל דמי ממלוה לא מקילינן גביה אלא אמרינן ליה טרח את זבין למטלטלין דידך והב ליה זוזי דאיזפך. (בזו הסברא למכור יינו או פירותיו או שעשאה אפוטרופסות על נכסיו להשכיר פועלים ולפורען ולישא וליתן ממונו אז הוא רשאי להשביעה כ"ז שירצה שלא גזלה ממנו כלום. ואע"פ שאינו טוען טענות ודאי אלא טענות ספק אני חושש שמא גזלתני כדתנן בשבועות ואלו נשבעין שלא בטענה. השותפים והאריסין והאפוטרופין והאשה הנו"ע בתוך הבית. ואמרי' התם מאי שלא בטענה. שלא בטענות ודאי אלא בט"ס אבל אם לא הושיבה חנונית ולא אפוטרופסות א"י להשביעה ור"א סבר אע"פ שלא עשאה אפוטרופיא הוא יכול להשביעה על פלכה שהוא מע"י שלא גזלתה ועל עיסתה שהיא אופה לו הפת תניא הרי שלא פטר את אשתו מן הנדר ומן השבועה והושיבה חנונית או שמינה אפוטרופיא

על אפוטרופיא. פוטרה בכתיבה זאת משבועת אפוטרופוס אם יושיבנה חנוונית אבל אם פגמה כתובתה דתנן במתני'[1] הפוגמת כתובתה לא תפרע אלא בשבועה לא נפטרה מאותה שבועה ע"י תנאי זה דכי פטר לה משבועה דקא רמי הוא עלה אבל שבועה דהיא גרמה לנפשה לא פטר לה: **על הפוגמת.** וכ"ש משבועת אפוטרופיא דמכל שבועה פטרה: **אמרה לשמעתא.** הך אתקפתא בשלמא למ"ד כו' אותביה קמיה דרב אשי: **כשוב לי דלא משבעת לי.** ומיגו דרמיא לנפשה תבעה ליה פטור כל שבועות: **אתון אהא מתניתו.** להא דרב יהודה אריש דמתניתין דלא פרים בה בהי שבועה איירי ואפלוגתיה דר"ג וסבריתו דרב יהודה אדר"ג פליג וקשיא לכו: **אלן.** אסיפא דמתני' מתניין לה דמייירי בשבועת אפוטרופין בהדיא דקתני[2] ואם נעשית אפוטרופיא ודר"ג לאו אפלוגתא דרב יהודה אתמר אלא אפירושא דריש אתמר ורב מתנא פליג אדרב יהודה בסיפא בהי אפוטרופוס קאמר לשעבר אבל בפוגמת כולהו מודו דפטרה דשבועה הבאה לה ע"י נכסיו היא: **שעבר מאי עבידתיה.** כלומר עד מתי קרוי לשעבר דלא אמרינן נכסי דיתמי ניהו ואין תנאי שלו מועיל בהן: **אבל בין מיתה לקבורה.** כבר רמו נכסי קמי יתמי ואין תנאי שלו מועיל בהן שלא ע"י נכסיו באה לה: **לברגא.** לפרוע למלך כסף גולגלתא דיתמי: **ומזוני.** מזון האשה והבנות והיתומים: **ולקבורה.** לקבורת המת או היתומים: **מזבנינן.** נכסי דיתמי בלא אכרזתא שאין שהות ומתון לדבר וה"נ לא משבעינן על אותה מכירה דא"א שלא מזלזל ותפסידתן ונמצאת שבועת שקר: **דלא נדר דלא שבועה.** אם כתב לה לשון זה: **נקי נדר: מנקים משבועתא.** מדין שבועה: **נקי נפשך בשבועתא.** אם יתחדון השבעי להם: **אבל מה אעשה.** דלעולם יורשין משביעין אותה אם מת הוא והיא נפרעת מהם: **ואילא דאמרי לה.** להא דאבא שאול בן אימא מרים מתניתא [ולא אמרו לה בלשון שמעתא דאמורא כדאמרן דאמר שמואל משום אבא שאול אלא מתניתא] היא ואמר שמואל עלה הלכה כאבא שאול: **מתני' הפוגמת כתובתה.** כדמפרש ואזיל במתניתין גופה: **לא תפרע.** השאר וכגמ' מפרש טעמא: **עד אחד מעידה לו'.** בגמרא מפרש טעמא: **מנכסים משועבדים.** משום דאי הוה גבי מן הלוה גופיה והוה טעין לוה אשתבע לי דלא פרעתיך אמרינן בשבועות[3] דמשבעינן ליה ואי לא טעין לא טעינן ליה הואיל ונקיט שטרא אבל בשביל לקוחות אין טעינין דלמא אי הוה גבית מן הלוה הוה טעין לך אישתבע לי דלא פרעתיך ובעית אישתבועי השתא אין טעינין דפתח פיך לאלם הוא ומנכסי יתומים ונפרעת שלא בפניו כולהו משום האי טעמא:

ר"ש

אלא למ"ד כו' איהי מי הות ידעה דמותיב לה **אפוטרופיא.** ואין להקשות דלדידיה איכא לאוקמי מתניתין כשהיא כבר אפוטרופיא ולכך היא תובעת מן הבעל לפוטרה דמאי דוחקין לאוקמא מתני' בשבועת אפוטרופיא ולומר דלא מיירי מתני' בכל ענין אפילו לא נעשית עדיין אפוטרופיא דסתמא דמילתא שכתב לה בשעה שכונסה:

לברגא ולמזוני. פי' בקונטרס לברגא של יתומים וקשה דמשמע הא לשאר ברכי היתומין מכריזין והא ליתא מדפריך בריש פרק שוס היתומין (ערכין כב. ושם) למ"ד אין מזקקין לנכסי יתומין אלא לשטר שיש בו ריבית מן המשנה דשוס היתומין ל' יום ומכריזין כו' דלמא ההיא הכרזה לא לפרוע לבעל חוב אלא כשמוכרים לשאר ברכי יתומין לכך גרלה לפרע לברגא של אשה לפרוע כסף גולגולת שלה כמו שהיה הבעל עושה דבכלל מזוני הוא: [**אפי'** בין מיתה לקבורה. מה שפי' בקונטרס שלא זזלה אין נראה דמ"מ תשבע שלא עיכבה משלהם בידה אלא כמו שמפרש בירושלמי שלא תניח מת מוטל ותלך לבית אביה והשתא נמי שפיר דמייתי לברגא ולמזוני ולקבורה דמזבנינן בלא אכרזתא משום כבוד המת]: **ולקבורה.** הא לא אצטריך למימל שלא יניח אביהן מוטל בבזיון עד שישומו ויכריזו אלא אם לוו לצורך קבורה מזבנינן לצורך זה החוב בלא הכרזה שלא תהא מכשילו לעתיד: **מנכסי יתומים לא תפרע אלא בשבועה.** תימה אמאי לא הקשה מהך משנה למ"ד בריש פרק שוס היתומים (ערכין כב. ושם) אין מזקקין לנכסי יתומים אא"כ ריבית אוכלת בהן הרך לא הוה מצי לאוקמה כגון שיש ריבית כדמשני אהיא דאין נפרעין מנכסי יתומים אלא מן הזיבורית ואטובא דמייתי התם וליכא למימר דהך דהכא איכא לאוקמה ביתומים גדולים דא"כ היא דאין נפרעין אלא מן הזיבורית אמאי לא מוקי לה דוקא בגדולים אלא ודאי ס"ל דהש"ס דבכל ענין איירי ואומר ר"י דודאי דהך דהכא הוה מוקי לה בגדולים דוקא אבל היא דאין נפרעין אלא מן הזיבורית לא ניחא לי' לאוקמה בגדולי דלא נפשוט הא דבעי עלה בהמזקין (גיטין ג.) יתומים שאמרו דאין נפרעין אלא מן הזיבורית קטנים או אפילו גדולים: **מקשים** הא דתנן בהשולח (גיטין דף לד: ושם) אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה ופריך מאי איריא אלמנה כו' ומשני דאלמנה אצטריך ליה משום חינא והשתא אמאי אצטריך למיתני הא תנינא לה הכא ולעיל (דף פד.) נמי גבי היה עליו כתובת אשה ובע"א תנן שכולן צריכין שבועה וי"ל דאצטריך למיתני התם דלא תוקמה מתניתין דהכא בגרושה אבל באלמנה לא תבעי שבועה משום חינא ואע"ג דגרושה בעיא נמי מן דאתמר לקמן בפרק אלמנה (דף נז:) מ"מ לא בעיא מן כמו אלמנה והא לא תקשי מתניתין דהכא אמאי אצטריך למתני דהכא תנא לה בהדי הך דאין נפרעין אלא בשבועה:

על אפוטרופיא שנעשית בחיי בעלה ר"נ אמר רבה בר אבוה על הפוגמת כתובתה אזל רב מרדכי אמרה לשמעתא קמיה דרב אשי בשלמא למ"ד על הפוגמת כתובתה דמסקא אדעתה דלמא מצטרכי לי זוזי ושקילנא מכתובתאי וא"ל כתוב לי דלא משבעת לי אלא למ"ד על אפוטרופיא שנעשית בחיי בעלה איהי מי הות ידעה דמותיב לה אפוטרופיא דאמרה לי' כתוב לי דלא משבעת לי א"ל אתון אהא מתניתו לה אנן אהא מתנינן לה הלכה מקבר בעלה לבית אביה או שחזרה לבית חמיה ולא נעשית אפוטרופיא אין היורשין משביעין אותה ואם נעשית אפוטרופי' יורשין משביעין אותה על העתיד לבא ואין משביעין אותה על שעבר שעבר מאי עבידתיה א"ר יהודה אמר רב על אפוטרופיא שנעשית בחיי הבעל אבל בין מיתה לקבורה משבעינן לה [א]ורב מתנא אמר אפילו בין מיתה לקבורה לא משבעינן לה [ב]דאמרי [ג]נהרדעי לברגא ולמזוני ולקבורה מזבנינן בלא אכרזתא אמר רבה א"ר חייא דלא נדר ודלא שבועה הוא אינו יכול להשביעה אבל יורשין משביעין אותה נקי נדר נקי שבועה בין הוא ובין יורשין אין משביעין אותה ה"ק לה מנקית משבועתא ורב יוסף אמר רבי חייא דלא נדר ודלא שבועה הוא אינו יכול להשביעה אבל יורשין משביעין אותה נקי נדר נקי שבועה בין הוא ובין יורשין משביעין אותה ה"ק לה נקי נפשך בשבועתא שלח ר' זכאי למר עוקבא בין דלא שבועה בין דנקי שבועה בין דלא נדר ובין דנקי נדר [ד] בנכסי הוא אינו יכול להשביעה אבל יורשין משביעין אותה מנכסיא אילין בין הוא ובין יורשיו אין משביעין אותה אמר רב נחמן אמר שמואל משום [ה]אבא שאול בן אימא מרים בין דלא שבועה בין דנקי שבועה בין דלא נדר ובין דנקי נדר בין מנכסי ובין מנכסיא אילין בין הוא ובין יורשיו אין משביעין אותה אבל מה אעשה שהרי [ו]אמרו חכמים הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה ואיכא דאמרי לה מתניתא אבא שאול בן אימא מרים אמר בין דלא שבועה בין דנקי שבועה בין דלא נדר ובין נקי נדר בין מנכסי ובין מנכסיא אילין בין הוא ובין יורשיו אין משביעין אותה אבל מה אעשה שהרי אמרו חכמים הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה אמר רב נחמן אמר שמואל [ז]הלכה כבן אימא מרים: **מתני'** [ח]הפוגמת כתובתה לא תפרע אלא בשבועה עד אחד מעידה שהיא פרועה לא תפרע אלא בשבועה [ט] מנכסי יתומים ומנכסים משועבדים [י]ושלא בפניו לא תפרע אלא בשבועה [יא]הפוגמת כתובתה כיצד היתה כתובתה אלף זוז ואמר לה התקבלת כתובתיך והיא אומרת לא התקבלתי אלא מנה לא תפרע אלא בשבועה [יב]עד אחד מעידה שהיא פרועה כיצד היתה כתובתה אלף זוז ואמר לה התקבלת כתובתיך והיא אומרת לא התקבלתי ועד אחד מעידה שהיא פרועה לא תפרע אלא בשבועה [יג]מנכסים משועבדים כיצד מכר [יד] נכסיו לאחרים והיא נפרעת מן הלקוחות לא תפרע אלא בשבועה [טו]מנכסי יתומים כיצד מת והניח נכסיו ליתומים והיא נפרעת מן היתומים לא תפרע אלא בשבועה [טז]ושלא בפניו כיצד הלך לו למדינת הים והיא נפרעת שלא בפניו אינה נפרעת אלא בשבועה

מנכסי יתומים ואם היתה אפוטרופא בנכסי בעלה יכולים להשביעה שלא גזלה את אביהן באותו האפוטרופסות וכ"ש אם טוענים עליה שפרענוך שחייבת לישבע וכן אם מתה היא ולא הספיקה לגבות כתובה מהן ובאים יורשיה לגבות מהן משביעין אותם שבועת היורשין שלא פקדנו אמנו. ובפ' כל הנשבעין (דף מח) מקשה תלמודא מהכא למ"ד אין אדם מוריש שבועה לבניו.

מסורת הש"ס

א) לקמן ק: גיטין נב: ב"מ קח:, ב) [לקמן פח:], ג) [גיטין לד: ב"ב ה: נג. וער' מוס' ב"ב ה: ד"ה אע"ג], ד) שבועות מה., ה) סי' מה. ערכין כב., ו) [כאן להלן], ז) [לעיל פו:], ח) דף מא.,

הגהות הב"ח

(א) גמ' ר' זכאי למר עוקבא וכו' וכן דנקי מלר מנכסי: (ב) שם עד ג' מעידה שהיא פרועה לא תפרע אלא בשבועה מנכסים משועבדים ומנכסי יתומים והנפרעת שלא בפניו לא כלי"ל: (ג) שם ליקד מכר כל נכסיו:

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת.

תוספות רי"ד

ה"ז משביעה כ"ז שירצה לא הושיבה חנונית ולא מינה אפוטרופא אין יכול להשביעה ר"א אומר אע"פ שלא הושיבה חנונית ולא מינה אפטרופא משביעה כ"ז שירצה שאין לך אשה שלא נעשת אפוטרופיא שעה א' בחיי בעלה על פלכה ועיסתה: א"ל אין אדם דר עם נחש בכפיפה ואין הל' כר' אליעזר דקי"ל יחיד ורבים הלכה כרבים. (ופי' הרב שאע"פ שא"י להשביעה על פ"ו אם משביע' על האפוטרופס' ועל החנונית יכול לגלגל עלי' גם על פ"ו) ירושלמי שברה כלים מה את עבדת לה כש"ח או כש"ש אמרת מסתברא אפי' כש"ח [אינה] אם כך אין אתה אומר אין שלום לעולם בבית: **מתני'** כתב לה נדר ושבועה א"ל עליך א"י להשביעה אבל משביע הוא את יורשי' ואת הבאים ברשותה נדר ושבועה א"ל עליך ועל יורשיך ועל הבאים ברשותך א"י להשביעה ולא את יורשי' ולא הבאים ברשותה אבל יורשין משביעין אותה ואת יורשיה ואת הבאים ברשותה נדר ושבועה א"ל עליך וליורשי ולבאים ברשותי עליך ועל יורשיך ועל ה"ב לא הוא ולא יורשיו ולא הבאים ברשותו משביעים אותה ואת יורשיה ואת הבאים ברשותה. הלכה מקבר בעלה לבית אביה או שחזרה לב"ח ולא נעשת אפוטרופיא אין היורשין משביעין אותה ואם נעשת [אפטרופיא] היורשים משביעים אות' לעתיד לבא ואין משביעין אותה לשעבר: כתב לה נדר ושבועה וכו'. פי' נדר שנודרת יאסרו עלי כל פירות שבעולם כקונם אם עכבתי משלך כלום כדאמרינן במסכת גיטין (בהנזיקין) [בהשולח] נמנעו מלהשביעה התקין ר"ג הזקן שתהא נודרת ליתומים כל מה שירצו וגובה כתובתה. א"י להשביעה בגמ' פסיק ששום שבועה א"י להשביעה בין אם עשאה אפוטרופא דהיא רמו עליה בין אם היתה פוגמת כתובתה דתנן לקמן הפוגמת כתובתה ל"ת אלא בשבועה והשתא דפטרה מן השבועה שום שבועה א"י להשביעה ואם גירשה ובאה לגבות כתובתה ממנו תגבה בלא שבועה וה"ה אם טוען עליה פרעתיך שמן הדין היה להשביעה אע"פ ששטר כתובה קיימת כדאמר ר"פ בשבועות (מא) האי מאן דאמר שטר פרוע הוא משביעין ליה לתלה. הכא כיון דפטרה מן השבועה א"ל אלא גובה בלא שבועה. אבל משביע הוא וכו'. פי' אע"פ שהתנה עם אשתו ופוטרה מן השבועה וזיכה לגבות ממנו כתובתה בלא שבועה. אין יורשי' והבאים ברשותה דהיינו אם מכרה כתובה לאחרים אין יכולים לומר לו אחרי שהתנית עמה לגבות בל"ש גם אנו הבאים מכחה נגבה ממך בלא

עין משפט נר מצוה

מד א מיי' פ"ט מהל' טוש"ע אה"ע סימן צח סעיף ה:

מה ב מיי' פ"ב מהל' אישות הלכה ט"ז ופי"ח הלכה כ' ופי"ב מהל' מלוה הל' יא סמג עשין מח ולד לו' טוש"ע אה"ע סי' ע סעיף ה וסי' לג סעיף כה וסי' קד סעיף ג וסי' קיב סעיף ו וטוש"ע מ"מ סי' קט סעיף ג:

מו ג מיי' פי"ח מהל' אישות הלכה יט טוש"ע אה"ע סימן צח סעיף ו:

מז ד מיי' פט"ז שם הל' יד ופי"ד מהל' מלוה הלכה ח סמג עשין מח ולד טוש"ע אה"ע סי' לו סעיף ז וטוש"ע מ"מ סי' פד סעיף ח:

מח ה מיי' שם ופט"ז מהל' אישות הלכה טו טוש"ע אה"ע שם סעיף ח וס"מ שם סעיף ה:

מט ו מיי' פט"ז מהל' אישות הל' כ ופכ"ג מהלכות מלוה הלכה י טוש"ע אה"ע שם סעיף ט וס"מ סי' צח סעיף ט וסי' קיד סעיף ד:

נ ז מיי' פט"ו מהל' אישות הל' יט ופי"ד מהל' מלוה הלכה ח סמג שם טוש"ע אה"ע שם סעיף ח וטוש"ע מ"מ סי' קא סעיף ג וז:

נא ח מיי' פט"ז מהל' אישות הלכה עז ופי"ג מהל' מלוה הל' ח ופי"ד שם הל' ח סמג שם טוש"ע אה"ע שם סעיף י וטוש"ע מ"מ סי' קו סעיף ח:

תוספות רי"ד (המשך)

שבועה כאשר התנית עמה שהוא א"ל לאשתי עשיתי זה הכבוד שתגבה ממני בלא שבועה אבל לכם איני חפץ לעשות כבוד זה ואין תנאי האשה מועיל לא ליורשי' ולא ללקוחות הבאים מכחה. אלא אם באין יורשי' לגבות כתובתה ממנו כגון שגירשה ולא הספיקה לגבות כתובתה עד שמתה או שמכרתה לאחרים ובאים לתובעו יכול הוא להשביען בכל ענין שנופלת עליהן שבועה שאם אומר להם פרעתי אתכם והן פוגמין כתובתן לא פרעתנו כ"א כך וכך נשבעין כדין הפוגם שטרו ואם טוענין כי לא פרעתנו כלום נשבעין כדין דר"פ. ואם טוען עליהם כי פרעתי אתכם או אמכם גזלתני כשמניתתה אפוטרופוס על נכסיי נשבעים לו שבועת היורשים שלא פקדנו בשעת מיתתה ולא אמרה לנו מקודם לכן ולא מצאנו בין שטרותי' ששטר כתובת' פרוע וגם הלקוחות נשבעין כמו כן שלא פקדנו ולא אמרה לנו ששטר כתובתה פרוע או שגזלה אותך: נדר ושבועה אין לי עליך ועל יורשיך וכו'. פי' אע"פ שהתנה עם אשתו ופטרה מן השבועה וגם פטר יורשי' והבאים ברשותה התנאי הזה אינו מועיל אלא כשבאים לגבות ממנו אבל אם מת הוא ונפלו נכסיו לפני היורשים והיא באה לגבות כתובתה מן היורשין אין תנאי אביהן מועיל לה ולא מציא למימר אתם מכח אביכם באים והרי אביכן פטרני וכמו שלא הי' הוא רשאי להשביעני כך אין אתם רשאין להשביעני אלא אומרים לה תנאי הזה לא הועיל אלא כשהיו הנכסים בידו אבל עכשיו שבאו ברשותנו אינו מועיל תנאי אלא אנו יכולים להשביענך שלא פרנך אבינו כדין כל אלמנה הבאה ליפרע

אמר רבא שתי תשובות בדבר. תימה לרש"י אכתי איכא שלישית דמפני מה אמרה תורה דמודה מקצת הטענה יסבע משום דאיסתמוטי קא מיסתמיט ואמר רחמנא רמי שבועה עליה כי היכי דלודי (לעיל דף יח.) והאי טעמא לא שייך הכא כלל:

דמיפרע לא דייק. ודוקא בפוגם הוא דאיכא למימר הואיל ופרע במקצת יכול להיות שפרע הכל אבל בלא פוגם לא אמרינן דלא דייק ולא שייך כאן מיגו הואיל וטעמא משום דלא דייק הוא דהוא סבור שידקדק ולא דקדק כמו שמצינו בהאשה שהלכה (יבמות דף קיד: וסז) מת בעלי במלחמה איני נאמנת אף על גב דאיכא למיגו דאי בעיא אמרה מת על מטתו והיינו משום דאמרה בדדמי דזימנין דמתו ליה בגירא או ברומחא וסברה דמת ומיהו קשה לר"י דברים פרק כל הנשבעין (שבועות מה: וסז) גבי סכיר בזמנו נשבע ונוטל אמרינן לא שנו אלא שסכרו בעדים אבל סכרו שלא בעדים מתוך שיכול לומר לא שכרתיך מעולם יכול לומר שכרתיך ונתתי לך שכר ואמאי מהימן במיגו והא טעמא דסכיר נשבע ונוטל בסכרו בעדים משום דבעה"ב טרוד בפועליו וסבור שפרעו כדאמר התם לאפילו שבועה לא היה צריך הסכיר אלא כדי להפיס דעתו של בעל הבית[ט]: **ואלו נשבעין ונוטלין השכיר כו'.** תימה אמאי לא תני כל הני דמתניתין בגלמא לתנא דמתניתין דשבועות (דף מד:) איכא למימר דלא תני אלא הנהו דס"ד למימר דאין נוטלין אפילו בשבועה דלהכי קאמר האי לישנא נשבעין ונוטלין ולא קאמר אין נפרעין אלא בשבועה כמו במתני' אבל האי תנא דברייתא כיון דחשיב פוגם שטרו אמאי לא תני נמי כל הני דמתני' וי"ל דהאי תנא לא חשיב פוגם שטרו בא מכח השטר כי הני אחריני דמתני' כיון דהוא עצמו מודה שאינו חייב לו כל הכתוב בשטר אלא מודה שפרע מקצת ואיצטריך שפיר לאשמועינן דנוטלין[מ]:

אבל שלא בעדים אימא תהוי כמשיב אבידה. ואף על גב דטעמא משום דמיפרע לא דייק וא"כ אפילו שלא בעדים נמי אלא משום דסלקא דעתין שלא בעדים שהוא זכור מקצת הפריעה א"כ ודאי דקדק קמ"ל:

או דלמא פוגמת מודיא במקצת. פירוש ואיכא למימר לאו דוקא ומדנפרעה מקצת נפרעה כולה אבל הא דלא מודיא דנפרעה כלל לא שייך האי טעמא אבל תימה לי א"כ כל שעה אתיא לאיערומי לפחות:

האי שטרא חספא בעלמא הוא. ואין לאשה להוציא מן הבעל כתובה הואיל והוא מוחזק וכדאמרינן בחזקת הבתים (ב"מ דף לב: וסס) היכא דקיימי זוזי ליקוט גבי ההוא דא"ל לחבריה מאי בעית בהאי ארעא א"ל מינך זבנתה והא שטרא א"ל האי שטרא חספא בעלמא הוא גחין לחיש ליה (ב) לרבא א"ל אין שטרא חספא בעלמא דזיופי הוא כו' אמר רבא מה לי לשקר אי בעי אמר שטרא מעליא הוא כו' ומסקינן היכא דקיימא ארעא תיקוס והיכא דקיימי זוזי ליקוס:

ועוד אין נשבעין על כפירת שיעבוד קרקעות. מקשין הא בפרק הזהב (ב"מ דף מז:) דילפינן דאין נשבעין על כפירת שיעבוד קרקעות היינו מהנהו קראי דאיירי בשבועה שע"י הודאת עצמו בלא אבל בשבועה שע"י עד אחד לא אשכחן ואין לומר דמסתמא שויס להא אשכחן בהס חילוק למילתא אחריתי בשבועת הדיינין (שבועות דף מ. וסס) דאמרינן אמר ר"נ אמר שמואל משום א"ש לא שנו דהטענה עליו אלף זוז אבל הוא האמין בי שלא אתבענו אלא מנה: **אחד מחייבו שבועה.** על ממון שאילו היו שניים היה משלם עכשיו ישבע שהעד מכחש: מי

ר' שמעון אומר כל זמן שהיא תובעת כתובתה היורשין משביעין אותה ואם אינה תובעת כתובתה אין היורשין משביעין אותה: **גמ' סבר רמי בר חמא למימר שבועה דאורייתא דקא טעין מאתים וקא מודה ליה במאה הויא ליה הודאה במקצת הטענה** [א]**וכל המודה במקצת הטענה ישבע אמר רבא שתי תשובות בדבר חדא** [ב]**דכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין והיא נשבעת ונוטלת ועוד** [ג]**אין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות אלא אמר רבא** [ג]**מדרבנן דפרע דייק דמיפרע לא דייק ורמו רבנן שבועה עלה כי היכי דתידוק איבעיא להו פוגמת כתובתה בעדים מהו אם איתא דפרעה בעדים הוה פרע לה** [ד]**או דלמא איתרמויי איתרמי ליה ת"ש** [ג]**הכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין** [ה]**ואלו נשבעין ונוטלין השכיר והנגזל** [ו]**והנחבל** [ז]**ושכנגדו חשוד על השבועה וחנוני על פנקסו** [ח]**והפוגם שטרו שלא בעדים שלא בעדים אין בעדים לא לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא בעדים דודאי צריכה שבועה אבל שלא בעדים אימא תיהוי כמשיב אבידה ותשקול בלא שבועה קמ"ל איבעיא להו הפוגמת כתובתה פחות פחות משוה פרוטה מהו מי אמרינן כיון דקא דייקא כולי האי קושטא קא אמרה** [כ]**או דלמא איערומי קא מערמא תיקו איבעיא להו פוחתת כתובתה מהו מי אמרינן היינו פוגמת או דלמא פוגמת מודיא במקצת הא לא קא מודיא במקצת ת"ש** [ל]**פוחתת תפרע שלא בשבועה כיצד היתה כתובתה אלף זוז ואמר לה התקבלת כתובתיך והיא אומרת לא התקבלתי ואינה אלא מנה נפרעת שלא בשבועה במאי גביא בהאי שטרא האי שטרא חספא בעלמא הוא** [מ]**אמר רבא בריה דרבה באומרת אמנה היתה לי ביני לבינו: עד אחד מעידה שהיא פרועה** [1]**לא חמא למימר שבועה דאורייתא דכתיב** [1]**לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת** [נ]**לכל עון ולכל חטאת הוא דאינו קם אבל קם הוא לשבועה** [ס]**ואמר מר כל מקום שהשנים מחייבין אותו ממון אחד מחייבו שבועה אמר רבא שתי תשובות בדבר חדא דכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין והיא נשבעת ונוטלת ועוד אין נשבעין על כפירת שיעבוד קרקעות אלא אמר רבא מדרבנן כדי להפיס דעתו של בעל אמר רב פפא אי**

ר"ש אומר כו'. בגמ'[ו] מפרש אהייא קאי: **גמ' שבועה דאורייתא.** ופקא מינה דלא מפקינן לה: **נשבעין ולא משלמין.** מי שתובעין אותו נשבע שנאמר[ח] ולקח בעליו ולא ישלם אי בעליו לשלם הוא נשבע[ט]: כל שטרות שיעבוד קרקעות הן ואין נשבעין על הקרקעות כדאמרינן בשבועות (דף מב:) **ובהזהב** (ב"מ מז:): **אלא אמר רבא דאדרבנן.** היא שבועה זו מ"ט דפרע דייק כו'. וא"ת בלא פוגם נמי הא קיימא לן [י] בשבועות דאי א"ל אישתבע לי דלא פרעתיך משבעינן ליה והאי נמי הא קא טעין ליה פרעתיך ומה לורך בפגימה וכן בעד אחד מעידה שפרועה בלא עד נמי משבעינן לה הא פרכינן ליה בשבועות[י] מה בין זה לפוגם שטרו ומשגינן לה הכי התם כי פגים וא"ל האי פרעתיך משבעינן ליה ואפי' לא טען לו זה השבע לי אבל כי לא פגים אפי' א"ל פרעתיך אי לא א"ל בהדיא אישתבע לי אמרינן ליה זיל שליס דהא נקיט שטרא: **פוגמת לפנכסה בעדים.** התקבלתי ממה ובפני עדים קיבלתי: **מי אמרי' אי איתא דפרעה בעדים הוה פרע.** דהא דק וקא אייתי עדים לפרעון ממה קמת: **או דלמא.** לאו משום דדק הוא אלא איתרמויי איתרמי דהוו עדים התם בהוא זימנא: **ואלו נשבעין ונוטלין.** שתקנו חכמים ליטבע וליטול וטעמייהו מפורש בשבועות בפ' כל הנשבעין[ט]: **סכיר.** אמר לו תן לי שכרי והוא אומר נתתי: **גנזל.** דאוהו שכנסם בביתו אמר לו תן לי כליי שנטלת והוא אומר לא נטלתי והעדים ראו שילא והכלים תחת כנפי עליתו ולא ידעו מה: **הנחבל.** דאוהו שנכנס לתוך ביתו וידו שלם וילא חבול אמר לו חבלת בי והוא אומר לא חבלתי: **וחנוני על פנקסו.** שכותב בו הקפותיו כך לווי פלוני לתת לפועליו ונתתי להם והם אומרים לא נטלנו שניהם נשבעין ונוטלין הימנו: **דודאי לריכה שבועה.** על השאר דהא דקא מודיא בהאי מנה מאשם עדים הוא ולאו השבת אבידה היא: **תיהוי כמשיב אבידה.** שהרי יש לה שטר שלם עליו ואי בעיא הויא אמרה לא קבלתי כלום: **פחות פחות משוה פרוטה.** במנה שהיא מודה עליו שקיבלה עושה עמו חשבון כך נתת לי ביום פלוני וכך ביום פלוני ומלרפתן בחשבון אפילו פחות משוה פרוטה: **מהו.** לריכה שבועה על השאר או לא: **פוחתת.** היתה כתובתה אלף זוז כתוב בשטר והוא אומר התקבלת כולה והיא אומרת לא התקבלתי כלום אבל מודה אני שלא התנת עמי לכתובתי אלא מנה: **מודיא במקצת.** שנתקבלה קצת: **במאי גביא.** אפילו ההוא מנה: **בהאי שטרא.** הא חספא בעלמא הוא שהיא אומרת מזוייף הוא: **באומרת אמנה היתה ביני לבינו.** שבשטר נכתב ונחתם כהוגן ובפני העדים קבל עליו אחד מחייבו שבועה: **אחד מחייבו שבועה.** על ממון שאילו היו שניים היה משלם עכשיו ישבע שהעד מכחש: מי אמר רבא מה לי לשקר אי בעי אמר שטרא מעליא הוא כו' ומסקינן היכא דקיימא ארעא תיקוס והיכא דקיימי זוזי ליקוס:

ועוד אין נשבעין על כפירת שיעבוד קרקעות. מקשין הא בפרק הזהב (ב"מ דף מז:) דילפינן דאין נשבעין על כפירת שיעבוד נקי נדר בנכסי הוא א"ר להשביעה אבל דיורשי משביעים אותה אבל מנכסיא אילין בין הוא בין יורשיו אין משביעין אותה. פי' אין לחלק בין דלא נדר ובין נקי נדר אלא משמעות א' לשניהם אלא בזה יש לחלק אם א"ל מנכסיי משמע שלא פטרה אלא כ"ז שהן נכסיו אבל דיורשיו לא פטרה אבל אם א"ל מנכסיא אילין שהתנה עמה שהתיה נקיה משבועה כ"ז שתבא לגבות אלו הנכסים אז ודאי בין הוא ובין יורשיו אין משביעין אותה: אמר ר"נ אמר שמואל משום א"ש בן אימא מרים בין דלא נדר ובין נקי נדר בין ונמצא המת מתנוול הלכך א"ר להשביעה על אותה המכירה וכך הל': א"ר אר"ח דלא נדר דלא שבועה הוא א"ר להשביעה אבל יורשיו משביעים אותה אבל נקי נדר נקי שבועה בין הוא בין יורשיו אין משביעים אותה דהכי קא"ל נקית משבועה. פי' דוקא אם א"ל זה לשון שהתנה עמה שלא יהא לו עלה לא נדר ולא שבועה התם הוא דאמר' שיורשי' יכולים להשביע' שלשון הזה אינו משמע שפטרה אלא כשתבא לגבות ממנו אבל לא מיורשיו אבל אם כתב לה הנקי מנדר ומשבועה גם היורשין אין יכולין להשביעה שתנאי זה כולל גם היורשים דהכי קא"ל נקי תהי משבועה לעולם בין ממני בין מיורשי: שלח לי' ר' זכאי למ"ע בין דלא נדר ובין נקי נדר בנכסי הוא א"ר להשביעה אבל יורשיו משביעים אותה אבל מנכסיא אילין בין הוא בין יורשיו אין משביעין אותה. פי' אין לחלק בין דלא נדר ובין נקי נדר אלא משמעות א' לשניהם אלא בזה יש לחלק אם א"ל מנכסיי משמע שלא פטרה אלא כ"ז שהן נכסיו אבל דיורשיו לא פטרה אבל אם א"ל מנכסיא אילין שהתנה עמה שהתיה נקיה משבועה כ"ז שתבא לגבות אלו הנכסים אז ודאי בין הוא ובין יורשיו אין משביעין אותה: אמר ר"נ אמר שמואל משום א"ש בן אימא מרים בין דלא נדר ובין נקי נדר בין

תוספות רי"ד

פי' ממון שנתחייב עלי' שבועה ולא הספיק לישבע ומת אינו מורישו לבניו כיון שנתחייב לישבע ובניו אינם יכולים לישבע אותו השבועה שנתחייב בה אבוהון. והכא קתני דיורשיו משביעין אותה ואת יורשיה דאלמנה יורשי האלמנה גובין מיורשי הבעל ואע"פ שלא נשבעה והיא כבר נתחייבה שבועה כדין כל הבא ליפרע מנכסי יורשים ומשני לה לצדדין קתני דיורשין משביעין אותה קאי באלמנה ואת יורשי' לא קאי אלא אגרושה ומתה היא ואח"כ מת בעלה שלא נתחייבה שבועה מעולם עכשיו נשבעים יורשי' שבועת היורשים לא קאי אאלמנה וכן נמי אם יורשי הבעל טוענין על יורשי האשה שפרענו אתכם הן נשבעים כדין ר"פ. ואין נפטרין בעבור התנאי שעשה להן הבעל. וכן נמי הלקוחות שבאים מכחה נשבעים שלא פקדתנו כדין היורשים של אשה. כתב לה נדר ושבועה אין לי עליך וכו'. פי' כיון שהתנה לה בפירוש תנאו קיים לה וליורשיה ולבאים ברשותה וגם על יורשיו ועל ה"ב אם מכר נכסיו לאחרים גובים מהלקוחות בלא שבועה כפי תנאו (דעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל בפ' ט"ז מהל' אישות שאין נאמנות מועיל לגבי לקוחות ועי' במ"מ שכתב שיש חולקין ודעתם כדעת רבינו דלקוחות אינהו דאפסידו נפשייהו כשלקחו אחר החוב והנאמנות): הלכה מקבר בעלה לבית אבי'. פי' זו שפטרה בעלה מן השבועה ממנו ומיורשיו ולא נתעסקה בנכסי בעלה או שחזרה לבית חמיה ולא נעשית אפוטרופא על הנכסים אין היורשים משביעין אותה על האפוטרופא של אביהן ולא על שום שבועה כדפרישנא לעיל אלא גובה כתובתה בלא שבועה. ואם נעשית אפוטרופא על נכסים היורשים משביעים אותה על האפוטרופסות של אביהן ולא על שום שבועה כדפרישי' לעיל ואם נעשית אפוטרופו' על הנכסים לאחר מיתת בעלה היורשים משביעי' אותה על העתיד ולא לשעבר. פי' על מה שנעשית אפוטרופוס על היתומים לאחר מיתת בעלה שאין תנאי אביהם מועיל אלא על נכסיו ולא על האפוטרופא שנעשית בנכסי היתומים אבל על האפוטרופסות שעבר אין יכולים להשביעה. ומהכא מוכח שגם היתומים י"ל על אפוטרופ' שנעשית

מסורת הש"ס

א) [שבועות מד:], ב) [ב"מ ד:], ג) [שבועות מד: וש"נ], ד) שם, ה) [ליתא במסגרא שם אלא בכ"יאתא ע' תוס' ד"ה ואלו], ו) שבועות מ. [ע"ש], ז) [לקמן פח.], ח) [שמות כב], ט) [ע' ביאור היטב בכ"י דשבועות מה. ד"ה ולקח], י) [דף מא.], כ) [דף מה. ומלרן], ל) [ועי' תוס' שבועות מה: ד"ה מתוך], מ) [וע"ע תוס' לעיל פ. ד"ה שבע ותוס' שבועות מד: ד"ה כל ותוס' ב"מ לד: ד"ה שמא],

תורה אור השלם

1. לֹא יָקוּם עֵד אֶחָד בְּאִישׁ לְכֹל עָוֹן וּלְכֹל חַטָּאת בְּכֹל חֵטְא אֲשֶׁר יֶחֱטָא עַל פִּי שְׁנֵי עֵדִים אוֹ עַל פִּי שְׁלֹשָׁה עֵדִים יָקוּם דָּבָר:
דברים יט טו

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אלא וכו' בשבועות. נ"ב פ' הדיינין דף מא ע"א: (ב) תוס' ד"ה המי וכו' ולא נחים ליה לרבה:

מוסף רש"י

דכל הנשבעין שבתורה. כל הממוניין שבועה מן התורה, נשבעין ולא משלמין. כלומר לא חייבה תורה שבועה ליטבע וליטול, אלא הנתבע יטבע לתובע ולא יטלם (שבועות מד:) מי שמוכעים אותו יטבע ויטטר, דכתיב ולקח בעליו ולא ישלם, מי שעליו לשלם הוא יטבע, ולא נטבע התובע ויטול (ב"ק צו: וכעי"ז שם קו.). **ושכנגדו חשוד על השבועה.** התובע שהנתבע שכנגדו חשוד על השבועה ונתחייב הנתבע שבועה מן התורה ע"י הודאה במקצת, נשבע התובע ונוטל (שבועות מד:). **וחנוני על פנקסו.** על מה שכתוב בפנקסו שהוא כותב עליה הקפות שהוא מקיף (שם).

תוספות רי"ד (המשך)

בנכסיהם אבל לא על פלכה ועיסתה ועל נכסי הבית שדין היתומים כדין הבעל: ואמרי' לשעבר מאי עבידתיה. פי' עד מתי נקרא שעבר דלא אמרי' נכסי דיתמי נינהו ואין תנאי יועיל בהן שהרי לא ע"י נכסיו באה לו אמר רב על אפוטרופא שנעשית בחיי בעלה אבל בין מיתה לקבורה משביעין אותה פי' דכבר נכסי קמי יתמי רמו ואין תנאי מועיל בהן כלום. ואם נתעסקה למכור נכסים בעבור קבורתו יכולים להשביעה ור"מ אמר אפילו בין מיתה לקבורה נמי לא משבע' לה דאמרי נהרדעא לכרגא למזוני ולקבורה מזבנינן בלא אכרזתא. פי' לפרוע למלך מס גלגולת של יתומים או למזונות האשה והבנות המוטלת על היתומים ולקבורת אביהן או אחד מן היתומים מוכרים נכסיהם בלא הכרזה לפי שאין שהות בדבר ואהכי לא משביעין לה על אותה מכירה שא"א שלא תזלזל במכירתן ונמצאת שבועת שקר. א"נ אי משבעת לה מימנעא ולא מזבנא.

אי פיקח הוא מייתי לה לידי שבועה דאורייתא יהיב לה כתובתה באפי חד סהדא וסמיך סהדא קמא אסהדא בתרא ומוקים להו להנך קמאי במלוה מתקיף לה רב שישא בריה דרב אידי היאך סמיך סהדא קמא אסהדא בתרא אלא אמר רב שישא בריה דרב אידי יהיב לה כתובתה באפי סהדא קמא וסהדא בתרא ומוקים לה להנך קמאי בהלואה מתקיף לה רב אשי אכתי יכולה למימר ב' כתובות הואי אלא אמר רב אשי הוא דמודע להו: מנכסים משועבדים: [6]תנן התם [א]וכן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה ממאן אילימא מלוה השתא אביהן שקיל בלא שבועה ואינהו בשבועה אלא ה"ק וכן היתומים מן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה א"ר זריקא אמר רב יהודה לא שנו אלא שאמרו יתומים אמר לנו אבא לויתי ופרעתי אבל אמרו אמר לנו אבא לא לויתי אף בשבועה לא יפרעו מתקיף לה רבא אדרבה [ב]כל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי אלא אי אתמר הכי אתמר א"ר זריקא אמר רב יהודה [ב]לא שנו אלא שאמרו יתומים אמר לנו אבא לויתי ופרעתי אבל אמרו אמר לנו אבא [ג]לא לויתי נפרעין שלא בשבועה שכל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי: [ד]ונפרעת שלא בפניו לא תפרע אלא בשבועה: אמר רב אחא שר הבירה מעשה בא לפני רבי יצחק [ה] באנטוכיא ואמר לא שנו אלא לכתובת אשה משום חינא אבל בעל חוב לא [ג]ורבא אמר רב נחמן אפי' בעל חוב שלא יהא כל אחד ואחד נוטל מעותיו של חברו והולך ויושב במדינת הים ואתה נועל דלת בפני לווין: ר"ש אומר כל זמן שתובעת כתובתה וכו': ר"ש אהייא אמר ר' ירמיה אהא ונפרעת שלא בפניו לא תפרע אלא בשבועה לא שנא למזוני ולא שנא לכתובה ואתא ר' שמעון למימר כל זמן שתובעת כתובתה יורשיה[ה] משביעין אותה אינה

אי פיקח הוא מייתי לה לידי שבועה דאורייתא. שהיא נשם מו בכנוי ומוחזק ספר בידו כדאמרינן בשבועות (דף לח:) ומחומרה היא מאל אבל שבועה דרבנן קלה בעלמא כעין שלנו: **יהיב לה כתובתה באפי חד סהדא.** פעם שניה: **וסמיך סהדא קמא אסהדא בתרא.** יביא את שניהם יחד נב"ד שאם תכפור יעידוה שניהם שנתקבלה כתובתה: **ומוקי להנך קמאי בהלואה.** יתבענה פרעון הראשון ויאמר מלוה הן אלך שהרי התקבלת כתובתיך שנית וכשתכפור ותאמר לא קבלתי אלא הפעם הזאת ועד אחר מעיד על הראשונה איכא שבועה דאורייתא נשבעת ולא משלמת ואין כאן שיעבוד קרקעות שלא מכח כתובה תובעה: **היכי סמיך יהיב.** מה שראה זה לא ראה זה ואם תכפור על שניהן אין כאן אלא עד אחד ותשבע ותטול שליש ומגלא מפסיד: **נאפי סהדא קמא וסהדא בתרא.** וה"ה לשני עדיס מן השוק אבל עכה טובה היא שיביר העד הראשון שאתי פעמים פרע ויכול להעיד על פרעון הכתובה עם חבירו ועל הפרעון הראשון: **יכולה לומר שני כתובות היו.** שתי שטרות היו לי עליך בפרעון הראשון החזרתי לך אחת ובשניה אחרת והרי העד הראשון מעיד לשייעה שראה שני הפרעונות לשם כתובה ולא לשם מלוה: **דמודע להו.** לסהדא קמא ובתרא לפני פרעון השני דעו שכבר פרעתי לה כתובתה בפני אחד מכם והיא כופרת ואני רוצה לפורעה שנית לשם כתובה שיהיו לי שני עדים בדבר ואתבע את הראשונים ויש לי עליהן עד אחד ותתחייב שבועה דאורייתא וכיון (ג) דשמעינהו ולא מסייע לה אמי עד קמא תו לא מצית למימר ב' כתובות הוו דמילתא דלא שכיחא הוא: **תנן התם.** בשבועות [מה.]: **אי נימא מלוה.** שהלוה קיים והיו מוציאין עליו שטר אביהן: **לא שנו.** הכי משתבעי שקלי: **שאמרו יתומים.** של לוה לויתי ופרעתי ישבעו אלו שבועה שלא פקדנו ולא אמר לנו אבא ולא מציו שובר בין שטרותיו ששטר זה פרוע ונוטלין: **לאומר לא פרעתי דמי.** דכיון דאמר לא לוה מודה הוא שלא פרע והרי שטר מוכיח עליו שלוה: **לא שנו.** דבעו שבועה: **שר הבירה.** כך כינוי: **לא שנו.** שיורדין בית דין לנכסי אדם שלא בפניו: **לא שנא למזוני.** כאה נב"ד ומובטעת מזונות מנכסי בעלה למכור קרקע ולזונה נשבעת שלא הניח בידה מעות ליזון מהם: **ולא שנא לכתובה.** אם שלא לה נטו: [ו] **משבע בסוף.** כשתתאלמן או תתגרש ותתבע כתובה תשבע שלא עיכבה בידה משל בעלה כלום: **בתחילה.** בפיסוק מזונות: **אאי יורשין וכו'.** בתמיה [כיון דאנפרעת שלא בפניו קאי מאי לשון יורשין כאן] הרי הוא קיים: **הלכה מקבר בעלה כו'.** אשה שכתב לה בעלה נדר ושבועה אין לי ולא ליורשי עליך: **העפיד נכא.** על שנתעסקה אחר מיתה דאלו מכח נכסי בעלה באה שבועה זו אלא מכח נכסי יתומים ונשבעת כדין אפוטרופוס כדתנן בשבועות (דף מה.) נשבעין שלא בטענת ברי השותפין והאריסין והאפוטרופין: **ואתא ר"ש למימר.** אם תובעת כתובתה יורשין משביעין אותה שלא עיכבה משלהן לאחר מיתת אביהן כלום כדין הבא ליפרע מנכסי יתומים:

אינה

סמכו למה דדחינן בירושלמי דמתמה וכי נפרעין לאדם שלא בפניו אמר רבי ירמיה כשריבית אוכלת כו' ואיכא נמי בירושלמי דמודו בין אמוראי דבבל בין אמוראי דארץ ישראל דמשלחין בתריה ג' איגרי אי אתי הא טבאות ואי לא מחליטין לנכסיה. פירוש ר"ח:

שתי כסף אלא בטענת מלוה והודאת לוה אבל בעד אחד אפי' לא טוענו אלא בפרוטה ועד אחד מעידו שהוא חייב לו שבועה כו' ואומר רבינו דמלי למימר שמואל לטעמיה דאמר לעיל (שם דף לט:) אמתני' דטענה שתי כסף אפילו לא כפר אלא פרוטה או לא הודה אלא בפרוטה חייב הלכך בעד אחד דלא שייך חיובא דידיה אלא בכפירה כי לא טוענו אלא בפרוטה מיחייב דאי אמרת בעינן מ"מ טענה שתי כסף א"כ כל שתי כסף אתה צ"ל שיכפור כדי שלא יתחייב מטעם מודה במקצת אלא מטעם עד אחד הלכך אית לן למימר דעל טענת פרוטה מיחייב הרי יתחייב בעד אחד על כפירת פרוטה כמו במודה במקצת ובריית דמייתי במסקנת מילתיה דשמואל ותניא כל מקום ששניס מחייבין אותו ממון אחד מחייבו שבועה לא תקשי לרב דקסבר כפירת טענה שתי כסף דאין למדין מן הכללות ואפילו במקום שנאמר בו חוץ מיהו קשה אי לעולם בעינן טענה עצמה שתי כסף בעד אחד כמו במודה במקצת והוא ודאי כפר לו השתי כסף אבל עד אחד אין מעיד אלא בפרוטה ואמר לנו רבינו תירוץ אחר דאליבא דכו"ע אתיא מימרא דשמואל אע"ג דמחייבינן שבועה בעד אחד באותו ענין דמיפטר במודה מקצת לא דמי להכא דהתם מין המחויב שבועה בעצמה מיהא הוי אבל כפירת שיעבוד קרקעות לא מצינו בשום מקום במינו שבועה והלכך גבי עד אחד אית לן למיפטריה:

מייתי לה לידי שבועה דאורייתא.

פירש בקונטרס דנפקא לן מינה בין שבועה דאורייתא לשבועה דרבנן דבדאורייתא מנקט חפצא ובדרבנן לא נקיט והוא עצמו סותר דבריו דאמרי' בהשולה (גיטין לה. ושם) א"ל רב לרב ירמיה מדפתי אדרה בב"ד ואשבעה חוץ לב"ד ופי' בקונטר' התם דה"ק ליה דלא לאשבעה בב"ד דממילה באנקוטי חפצא [ז] ורבינו נראה דנפקא מינה אליבא דר' אבא דהלכתא כוותיה דאמר (שבועות דף מז.) חזרה למחויב לה והיכא דאיכא דאורייתא ליתבע משלם והאי דינא בדאורייתא אבל בדרבנן אפילו הוא חזרה על השבועה לא יניח (ג) לפרוע לה בשביל כך היכא דנשבעת ונוטלת

כדהכא דהכי מוכח התם [ו] בשבועת הדיינים (שבועות דף מא.) בהליא א"ג לאמלן דאית ליה דבדאורייתא לא מפקינן ובדרבנן מפקינן נפקא מינה נמי היכא דאי שבועה דרבנן היא מצי למימר השבע וטול ואי דאורייתא לא מצית למימר לבעל השבע והפטר כמו שאינו יכול לומר השבע וטול מ"ר[ח]:

היכי סמיך סהדא קמא אסהדא בתרא כו'. תימה מאי קשיא ליה הא פלוגתא היא בפ' זה בורר (סנהדרין דף ל:) הלוואה אחר הלוואה אי מצטרפי דאיכא מ"ד לא בעינן ראיה לאחד:

ורבא אמר רב נחמן אפילו בע"ח. ופסק ר"ח דמעשים בכל יום שאין מוכרים שלא בפניו לבע"ח ולית דחש להא דר"נ דאמר אפילו בבעל חוב ואע"ג דמקשי מינה בערכין פרק שור היתומים (דף כב.) ואי חיישת לשובר התם נמי לגבי הא דאמר ר"נ לחוש לשובר ומשני התם טעמא שלא יהא כל אחד ואחד נוטל כו' נראה דהתם הש"ס קיי"ל הכי מכל מקום כיון דמעשים בכל יום

בין אמוראי דבבל בין אמוראי דארץ ישראל דמשלחין בתריה ג' איגרי אי אתי הא טבאות ואי לא מחליטין לנכסיה. פירוש ר"ח:

בית

שאמרה התקבלתי מנה בפני פלוני ופלוני אי אמרי' מדהני בעדים פרעה ה"נ אי איתא דפרעה בעדים הוה פרע לה. א"ד איתרמויי איתרמו ליה ופרע ולא איפשוט: איבעיא להו פוחתת כתובתה מאי מי אמרי' היינו פוגמת א"ד פוגמת מודה במקצת הא לא מודית במקצת. ת"ש פוחתת כתובתה תפרע שלא בשבועה כיצד היתה כתובתה אלף זוז וא"ל התקבלת כתובה והיא אומר' לא התקבלתי ואינה אלא מנה נפרעת שלא בשבועה. פי' אין ב"ד משביעין אותה אבל אי טעין הוא השתבע לי בודאי שמשביעין אותה כדר"פ: מכדי במאי גבי בהאי שטרא האי שטרא הספא בעלמא. פי' שהרי היא מזייפתו ומכחשת העדים החתומים בו. אמר ר"א באומרת אמנה היתה לי ביני לבינו. פי' העדים יפה חתמו והשטר כשר הוא אלא אמנה היתה ביניכו שלא אגבה ממנו אלא מנה א': ע"א מעידה וכו'. סבר רמי ב"ח למימר ש"ד דכתיב לא יקום עד א' באיש לכל עון ולכל חטאת לכ"ע ולכ"ח הוא דאינו קם אבל קם הוא לשבועה ואמר מר כ"מ שב' מחייבין אותו ממון א' מחייבו שבועה א"ר ב' תשובות בדבר חדא דכל הנשבעין שבתורה נשבעין ול"מ וזו נשבעת ונוטלת [ועוד] דאין נשבעין ע"כ ש"ק אלא א"ר מדרבנן כדי להפיס דעתו של בעל אמר ר"פ ואי פקח הוא מייתי לה לידי שבועה דאורייתא יהיב לה כתובתה באפי תרי סהדי א"נ באפי סהדא קמא וסהדא בתרא ומודה לה [ו] דכבר פרעו בפני הראשון והיא כופרת ועתידה היא לתובעם כדי דלא תימא ב' כתובות היה לי ולפני העד הראשון

[ו] צ"ל ומודע להו דכבר פרעו וכו' ומיהו בנעשה כ"ש מ"ש נלאה דגרים והוא דמודה להו שכתב שם פי' הודאה בב"ד שלא היתה עליו כלום כי אם כתובה אחת עכ"ל.

[ו] שבועות מה. מז. מח., [ב] ב"ב ו. שבועות מא.; [ג] [עי' תוס' שבועות מא: ד"ה כלן], [ד] ערכין כב: ע"ש, [ה] בדפו"י אינתא: יורשין, [ו] מכלן איך מעבר לדף, [ז] צ"ל בפרק כל הנשבעין. רש"ל, [ח] [וע"ע תוס' ב"מ יד. ד"ה דינא],

גליון הש"ס

גמ' ורבא אמר ר"נ אפי' ב"ח. עי' תוי"ט פ"י מ"ג דב"מ דל"ל אמר: תוס' ד"ה מייתי וכו' ולרבינו נראה דנ"מ. עי' ב"מ יד ע"ל תוד"ה דינא הוא:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ר' יצחק נפחא באנטוכיא: **(ב)** רש"י ד"ה דמודע להו וכו' וכיון דאודעינהו ולא מסייע לה: **(ג)** תוס' ד"ה מייתי וכו' לא יניח מלפרוע וכו' ת"ל למלן דאית ליה מפכינן ובדאורייתא לא מפקינן נפקא מינה וכו' דרבנן הוא מלי למימר לבעל השבע והפטר כמו שיכול לומר השבע וטול ואי דאורייתא כל"ל:

תוספות רי"ד

מנכסיי בין מנכסיא אילין בין הוא בין יורשיו אין משביעין אותה אבל מה אעשה שהרי א"ח הבא ליפרע מנכ"י ל"י אלא בשבועה. פי' אבא שאול סבר דבכל לשון שהתנה עמה הוא מן הדין שבין הוא בין יורשיו א"מ אותה שכיון שהוא פטרה יורשיו מכח דידיה קאתי וכמו שהוא א"ל כך יורשיו נמי א"ל אבל מה אעשה וכו'. ושום תנאי אינו מועיל לפטור את היורשים משבועה ואע"פ שפירש לה בפירוש לא אני ולא יורשי ופליג אתנא דמתני' דאמר מהני תנאה גבי יורשים ואמר איהו דלא מהני בהו תנאה דאע"ג דאתני בהדה לא גביא מיתמי אלא בשבועה כדין הבא ליפרע מנכ"י: אמר ר"נ א"ש הל' כא"ש בן א"מ: כתב ר"י ז"ל וה"מ דכתב לה דלא נדר ודלא שבועה א"נ נקי נדר נקי שבועה בלחוד ולא כתב לה בין ממני בין מיורשי הבאים אחרי אבל אם כתב לה בין ממני ובין מיורשי גובה בלא שבועה ואפילו תפגום כתובתה בין ממני בין מיורשיו אחריי כסתם מתני' דקתני נדר ושבועה אין לי עליך ולא ליורשי ולא לבאים ברשותי עליך ועל יורשיך ועל ה"ב וכו'. ואינו נ"ל דבהדיא אמרי' לקמן במאי דתנן ר"ש אומר וכו' אלא אמר אביי אהא נדר ושבועה אין לי וליורשי ולבאים ברשותי עליך ועל יורשיך ועל ה"ב לא הוא ולא יורשיו ולא ה"ב משביעים אותה וא"י ואה"ב ואתא ר"ש למימר כ"ז שתובעת כתובתה היורשים משביעים אותה. פי' דלא מהני לה תנאה אלא גבי דידיה אבל גבי יורשים כיון דנפקי נכסי' מרשותיה לא אהני לה תנאו אלא אמרי' הבא ליפרע מנכ"י וכו' וקמפלגי בפלוגתא דאבא שאול ורבנן ר"ש וכ"ש ורבנן כרבנן אלמא מדאמרי' ר"ש כא"ש ש"מ דא"ש אסתמא דמתני' פליג וקסבר אף על גב דאתני בהדה שלא יהיו יורשיו משביעים אותה לא מהני לה ההוא תנאה מידי וגם ר"ח ז"ל כתב כך דאע"ג דפטרה משבועת יורשין בפירוש פליג א"ש ואמר הבא ליפרע וכו'. ואמר קבלנו מרבותינו שזה שאמר אבא שאול אין משביעין אותה אינו אלא בזמן שלא קנו ממנו שהאמינה ופטרה מן השבועה אלא בכתיבה שהיא באמירה במשנתנו דאוקימנא מאי כותב אומר. אבל אם קנו ממנו שפטר' מן השבועה גובה בל"ש אפילו מן היורשים ואינו נ"ל דכיון דכתב לה ועודה אורוסה אוקימנא למתני' דמהני לה תנאה מ"ל קנו מיניה מ"ל לא קנו מיניה אטו בלא קנין אין התנאי קיים שנרצה לחלק בין קנו בין לא קנו הכי בלא קנין התנאי קיים וטעם הדבר הוא שכ"ז שהנכסים ברשותו והוא בחיים מהני לה תנאה אבל כשמת יצאו הנכסים מרשותו לא מהני בה תנאה והלכך אע"ג דקנו מיניה אין קנינו מועיל כלום אחר שיצאו הנכסים מרשותו כי היכי שלא הועיל לו תנאי: **מתני'** הפוגמת כתובתה ל"ת אלא בשבועה ע"א מעידה שהוא פרוע לא תפרע אלא בשבועה מנכסים משועבדים ומנכסי יתומים לא תפרע אלא בשבועה והנפרעת שלא בפניו ל"ת א"ב. הפוגמת כתובתה כיצד היתה כתובתה אלף זוז ואמר לה התקבלת כתובתך

סה א מיי' פי"ז מהל' מלוה ולוה הלכה ב סמג עשין לה טוש"ע מ"מ סי' קח סעיף ט:

סו ב מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעי' טו [וכרב אלפס שבועות פ"ז דף איח.]:

סז ג מיי' פי"ג שם הל' ח סמג שם טוש"ע מ"מ סי' קו סעיף ח:

מוסף רש"י

אילימא מלוה. אם הוליאו שטר עליו לא יפרעו אלא בשבועה יוכלין שבועה שלא פקדנו אצא (שבועות מז.). **כל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי.** כיון דאמר לא לויתי מודה הוא שלא פרע, שכל מי שאינו לוה אינו פורע (ב"ב ג.). **אבל בעל חוב.** יימתין עד שיחזור (ערכין כב:).

תוספות רי"ד (המשך)

והיא אומרת לא התקבלתי אלא מנה לא תפרע אלא בשבועה. ושלא בפניו כיצד הלך למד"ה והיא נפרעת שלא בפניו לא תפרע אלא בשבועה רש"א כ"ז שתובעת כתובתה היורשין משביעין אותה אינה תובעת כתובתה אין היורשין משביעין אותה. פי' אם לא פגמה כתובתה ואמרה לא נפרעתי כלום אי טעין בעל תישתבע לי משביעים לה ואי לא טעין איהו לא טענינן ליה ב"ד כדאמרי' בשבועות (מא) אבל הפוגמת אע"ג דלא טעין להו ב"ד טענו לי' ואין מניחים אותה ליפרע בלא שבועה. סבר רמי ב"ח למימר שבועה דאורייתא דקטעין לה בר' ומודה לי' בק' והו"ל הודאה במקצת הטענה. א"ר שתי תשובות בדבר חדא דכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין וזו נשבעת ונוטלת ועוד אין נשבעין על כפירות שיעבוד קרקעות. פי' שהכתובה שיעבודה על הקרקעות ודינה כקרקע. אלא מדרבנן מ"ט דפרע דיק דשיפרע לא דיק ורמו רבנן שבועה עלה כי היכי דתדוק. פי' המורה ונפקא מינה בין שבועה דאורייתא לדרבנן דבדאורייתא לא מפכינן ובדרבנן מפכינן ולקמן נפרש מאי אית בין ש"ד לשבועה דרבנן: איבעיא להו פוגמת כתובתה בעדים מהו. פי' כגון

עין משפט נר מצוה

סח א מיי' פי"ז מהל' מלוה ולוה הלכה ב סמג עשין לה טוש"ע מ"מ סי' קח סעיף ט:

סט ב מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעי' טו [וכרב אלפס שבועות פ"ז דף איח.]:

ע ג מיי' פי"ג שם הל' ח סמג שם טוש"ע מ"מ סי' קו סעיף ח:

בית דין משביעין אותה מיבעי ליה. תימה אמאי לא משני סבר לה כדשמואל דאמר בפ׳ בתרא (לקמן קז.) אין פוסקין מזונות לאשה אלא ומוקי לה לפלוגתא דתנן ובני כהנים גדולים כששמעו בו שמת ושפיר קתני ויורשין משביעין אותה וכ״ע:

וקמיפלגי בפלוגתא דאבא שאול ורבנן.

ומתני׳ (ה) כגון שמינה בעלה לאחר מיתה דבגווי ב״ד ליכא לאוקומא דאין מעמידין נשיס אפוטרופסות כדאיתא בהמקין (גיטין דף נב. ושם) ובממנה מעצמה ליכא לאוקומה דא״כ לכ״ע היורשין משביעין אותה דלא שייך ביה טעמא דמינהו אבי יתומים דאמרינן דאי משתבע ממנע ולא הוי אפוטרופוס והכא אנו רואין דמן הדין אין מעמידין אשה אפוטרופיא:

לאפוקי מדר״א ומחלוקתו.

והשתא אית לן למימר דהאי דנקט אין היורשין משביעין אותה לאו דוקא דהוא הדין הוא עצמו דהואיל ובאפוטרופסות דחיי בעלה מיירי מה חילוק איכא ואיידי דנקט בריש׳ דמילתא תובעת כתובת׳ יורשין משביעין אותה דהתם יורשים דוקא תנא נמי סיפא יורשין ומעשה בא לפני ר״מ באשה שהושיבה בעלה מנוונת ומיינה אפוטרופיא והיתה נושאת ונותנת הרבה מעות בבית ואומרת לבעלה שאין שלה ולא השביעה בחיי בעלה דכיון דאוקמינן כל זמן שתובעת כתובתה דקאמר ר״ש כאבא שאול בן אימא מרים ובהא פסקינן לעיל (דף פז.) הלכה כאבא שאול ואם כן הלכתא נמי בכולה מילתא כר״ש דקמסייס אינה תובעת כתובתה אין היורשין משביעין אותה אפילו הושיבה מנוונת או מינה אפוטרופסת דלית לן למימר דהלכתא כוותיה בחדא ובאידך לא אלא איכא דמפרש דס״ס בהדיא ומ״ת לעיל דפסקינן כאבא שאול מ״כ לפסוק כר״ש דשמעי׳ מיינה תרתי וי״ל משום דלא קיס לן בהדיא ר״ש כאבא שאול דאיכא לפרושי כאיך אמורא דלעיל ור״ח פסק כר״ש וז״ל וקי״ל כר״ש הלכך התובעת כתובתה יורשין משביעין אותה על כל דבר שהיה בידה אפי׳ בחיי בעלה משביעין אותה ואם אינה תובעת כתובתה אין משביעין אותה אלא ע״י טענת ברי והני כולהו דבעי לאוקמי ר״ש כוותיה כגון אבא שאול בן אימא מרים ואבא שאול וחנן הלכתא כותייהו:

הוציאה גט ואין עמו כתובה. בפ״ק דב״מ (דף יז. ושם) אמר ר׳ יוחנן הטוען אחר מעשה בית דין לא אמר כלום פי׳ בין במנה ומתתים בין במזון האשה והבנות ואפילו במקום שכותבין כתובה ולא נקיטא כתובה אינו נאמן לומר פרעתי ורבי יוחנן לטעמיה דאית ליה בפרק גט פשוט (ב״ב דף קעא.) דכותבין שובר אבל למ״ד אין כותבין שובר אפי׳ אית ליה דלא אמר כלום מ״מ במקום שכותבין כתובה אין חייב לפרוע עד שתחזיר לו הכתובה דכיון דבמה שנשאר שטר כתובה בידה יכול לבא לידי הפסד שתתבע כתובתה בב״ד אחר ואילו לא יש אר שטר כתובתה בידה נהי דאינו נאמן לומר פרעתי הכל דהא לא אמר כלום מ״מ יהא נאמן לומר פרעתי מנה מיגו דאי בעי אמר אלמנה נשאתיך אם אין לה עדי היומא אבל עתה שכתובתה בידה יפסיד (ה) [והא דבעי רבי יוחנן לקמן בפ׳ אלמנה (דף נו.) יתומים אומרים נתנו והיא אומרת לא נטלתי על מי להביא ראיה היינו במזונות שעברו אבל בלהבא פשיטא דעל יתומים להביא ראיה דהטוען אחר מעשה ב״ד לא אמר כלום] אבל אין לומר דנפקא מינה נמי במה שתחזיר לו הכתובה אם יבא עמה למקום שאין מכירין שהיא אשתו יהא נאמן לומר פרעתי הכל במיגו דאי בעי אמר אין את אשתי דהא אפי׳ ישאר שטר כתובה בידה יהא נאמן אם לומר פרעתי הכל במיגו דאי בעי אמר לא גרשתיך דהא אין אם עדי גרושין כיון דאין מכירין כלל אם היא אשתו והכי מפרשינן מתני׳ אליבא דרבי יוחנן הוציאה גט ואין עמו כתובה לאו דוקא גט אלא כלומר עדי גט גובה כתובתה דהא אינו נאמן לומר פרעתי וגם אינו יכול לומר לא אפרע עד שתחזיר הכתובה אע״פ שיכול לבא לידי הפסד דהא סבר דכותבין שובר בכתובה ואין עמה גט פירוש עדי הגט היא אומרת אבד גטי שהלכו להם העדים והוא אומר שכבר פרע והיה לו שובר אלא תגבה פעם אחרת ונפסד נאמן במיגו דאי בעי אמר לא גרשתיך ומיגו טוב הוא כמו שגפרש בגמרא וכן בע״ח שטוען פרוזבול היה לי ואבד וזה אומר שכך הוא אלא שפרעו נאמן במיגו דאי בעי אמר לא היה לך פרוזבול והשמיטה שביעית דשב״ג אומר מן הסכנה ואילך אשה גובה אלא בגט אלא בגט פי׳ אלא בגט בעדי הגט הואיל ואי אפשר לה להביא עדי גירושין וא״ת ותיקשי לרבי יוחנן במאי גביא כיון דליכא עדי גרושין ליהמניה במיגו דאי בעי אמר לא גירשתיך כדפריך בגמ׳ לרב אי דליכא עדי גירושין במאי גביא וי״ל דלר״י דאמר דאלמנה רבנן לכח האשה דאף קודם סכנה אין נאמן לומר פרעתי אין תימא דאלמנה לאחר הסכנה כיון דמודה דאין נאמן לומר פרעתי אע״ג דאית ליה מיגו אבל לרב דלא אלמנה פריך אפיר ולשמואל דאית ליה אין כותבין שובר ומוקי מתני׳ במקום שאין כותבין כתובה או במקום שכותבין והביאה רואה אלא שלא כתב לה הכי פירושא דמתני׳ הוציאה גט היינו גט ממש אבל בעדי הגט גרידא לא

אינה תובעת כתובתה אין יורשין משביעין אותה וקמיפלגי בפלוגתא דחנן ובני כהנים גדולים [ו]דתנן מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות חנן אומר תשבע בסוף ולא תשבע בתחלה נחלקו עליו בני כהנים גדולים ואמרו תשבע בתחלה ובסוף ר״ש כחנן רבנן כבני כהנים גדולים מתקיף לה רב ששת האי יורשין משביעין אותה בית דין משביעין אותה מיבעי ליה אלא אמר רב ששת אהא הלכה מקבר בעלה לבית אביה או שחזר׳ לבית חמיה ולא נעשית אפוטרופיא אין היורשים משביעין אותה ואם נעשית אפוטרופיא יורשין משביעין אותה על העתיד לבא ואין משביעין אותה על מה שעבר ואתא ר״ש למימר כל זמן שתובעת כתובתה יורשין משביעין אותה אינה תובעת כתובתה אין היורשין משביעין אותה וקמיפלגי בפלוגתא דאבא שאול ורבנן דתנן [ז]אפוטרופוס שמינהו אבי יתומים ישבע מינהו בית דין לא ישבע אבא שאול אומר חילוף הדברים [א]מינוהו בית דין ישבע מינהו אבי יתומים לא ישבע ר״ש כאבא שאול ורבנן כרבנן מתקיף לה אביי האי כל זמן שתובעת כתובתה אם תובעת מיבעי ליה אלא אמר אביי אהא [ב]כתב לה נדר ושבועה אין לי עליך אינו יכול להשביעה כו׳ נדר ושבועה אין לי ולא ליורשי ולא לבאים ברשותי עליך ועל יורשיך ועל הבאין ברשותך אין יכול להשביעה לא הוא ולא יורשיו ולא הבאין ברשותו לא היא ולא יורשיה ולא הבאין ברשותה ואתא ר״ש למימר כל זמן שתובעת כתובתה יורשין משביעין אותה וקמיפלגי בפלוגתא [ד]דאבא שאול בן אימא מרים ורבנן ר״ש כאבא שאול ורבנן כרבנן מתקיף לה רב פפא התינח כל זמן שתובעת כתובתה אינה תובעת כתובתה מאי איכא למימר אלא אמר רב פפא לאפוקי מדר״א ומחלוקתו: **מתני׳** [ג]הוציאה [ד]גט ואין עמו כתובה גובה

אינה תובעת כתובתה אין יורשין משביעין אותה. משום שבועת אפוטרופסת דהויא לה אפוטרופוס שמינהו אבי יתומים וס״ל לא ישבע כאבא שאול דאמר חילוף הדברים וטעמייהו מפרש בגיטין בפרק הניזקין[1] דבנן סברי מינוהו בית דין לא ישבע דא״כ מימנע ולא הוי אפוטרופוס הואיל והשדינן ליה אבל מינהו אבי יתומים לא מימנע דאי נאמן דה״ל הנאה מיניה בחיי לא הוה מימני ליה ואבא שאול סבר מינהו אבי יתומים אי ידע דמשבעי ליה מימנע ולא הוי אפוטרופוס אבל מינוהו בית דין אע״ג דידע דמשבעי ל׳ לא מימנע דמשיבותא היא לגביה דמהימן להו לבי דינא: ה״ג **ר״ש כאבא שאול ורבנן דמתני׳ כרבנן: האי כל זמן שתובעת.** בתמיה. הואיל ור״ש לקולא מאי כל זמן: **אם תובעת מיבעי ליה.** אבל כל זמן שמעיה לת״ק דפטור לה משבועה אפי׳ תובעת כתובתה ואי״ל איהו כ״ז שתובעת כתובתה לא תפטרינה: **אלא אמר אביי.** אריש״א פליג דאמר כתב לה נדר ושבועה כו׳ דפטורה מן השבועה אפי׳ כשנפרעת מן היתומים ואתא ר״ש למימר כל זמן שתובעת כתובתה מהן משביעין אותה כאבא שאול בן אימא מרים דאמר לעילו[2] אבל מה לעשה שהרי אמרו הבא ליפרע מנכסי יתומין לא יפרע אלא בשבועה ופליגי רבנן עליה דאבא שאול ור״ש כאבא שאול ורבנן דמתני׳ כרבנן: **הא אינה כל זמן שתובעת.** אתא לאפוקי מדרבנן דאמרי אף משבועת היתומים פטורה ונפרעת בלא שבוע׳ ואתא ר״ש למימר לא תפרע אלא בשבועה: **אינה תובעת כתובתה.** דמסקנא דמילתיה למאי תנייה ולאפוקי ממאן: **אלא אמר רב פפא לאפוקי מדר״א ומחלוקתו.** כלומר לא תימא ר״ש אכתב לה נדר ושבועה לחוד פליג אלא אכולי מלתא דר״א ובני מחלוקתו פליג אריש״א וסיפא שמעינהו דקאמרי ר״א ורבנן משביעה כ״ז שילה שבועת אפוטרופיא היכא דלא פטרה מן הנדר ומן השבועה ואפילו אלא בשעת תביעת כתובתה ואם פטרה מן השבועה אפילו יורשין אין משביעין אותה כשנפרעת מהם כדקתני נדר ושבועה אין לי ליורשי כו׳ ואתא ר״ש למימר כל זמן שתובעת כתובתה יורשין משביעין אותה ואפילו כתב לה נדר ושבועה אין ליורשי עליך כתב לה אבל אינה תובעת כתובתה אין היורשין משביעין על אפוטרופיא שבחיי בעלה ואפי׳ לא פטרה מן השבועה דלית ליה דר״א ומחלוקתו דאמרי משביעה כל זמן שילה: **מתני׳ הוליאה גט ואין עמו לכובה.** קס״ד בגאומרת אבד שטר כתובתי: גובה

מסורת הש״ס

ה) לקמן קד:, ב) גיטין נב. [תוספתא בבא בתרא פ״ח], ג) [לעיל פו:], ד) [לעיל פז. ע״ש], ה) ב״מ יח:, ו) [דף נב:], ז) [דף פז.], ח) נ״י עה״ג,

גליון הש״ס

תוס׳ ד״ה לאפוקי וכו׳ וא״כ הלכתא נמי בכולה. וכעין זה כתבו תוס׳ נדה מט ע״א ד״ה ואבע״א:

הגהות הב״ח

(ה) תוס׳ ד״ה וקמיפלגי וכו׳ כגון שמינה בעלה. נ״ב גם הלשון משמע הכי ולא נעשית אפוטרופיא היינו בפני בעלה דבגווי ב״ד ה״ל למימר ולא עשאוה אפוטרופיא:

תוספות רי״ד (המשך)

וטול מהו שישביעו את הלוה והשיב שאין המלוה יכול להפך שבועתו על הלוה אלא ישבע ומיפרע ואם אינו רוצה לישבע (אינו) נפטר [הלוה] ואינו נ״ל סברא זו דהא מן דינא הוא ליפרע בעל השטר בלא שבועה דכ״ז ששטרו בידו א״י לטעון הלוה שום טענה דפרע שטרו ורבנן הוא דאחמור על המלוה לישבע ולישול כדי להפיס דעתו של לוה הלכך כי א״ל מלוה אי קושטא קאמרת ומרעת לשטרא השבע והפטר טענתיה טענה ואמרי׳ ליה ללוה אי קושטא קאמרת השבע ואי לא פרעי׳ כדקאמרי שטרי׳ והלכך גם הכא מפכינן כדין כל שבועה דרבנן אבל אי הוה מחויב מדאורייתא לישבע וליטול לא היה יכול להפכה על הנתבע דהוה א״ל או השבע כדינך או תפסיד ולא תטול כלום וכך מצאתי שנשאל רבינו האי גאון ז״ל מאחר שהוקטן בענינו תשובות רב פלטוי גאון וסבר הוא כדסברנא אנא והשיב לו רבינו האי ז״ל דהאי דחזיתנון משום רב פלטוי לאו טעמא הוא אלא היכא דאמר בעל השטר אין אני חפץ לידון בשטר חשבונה לשטר כמאן דליתי׳ וטענה היא דקא טעני׳ לך הדין ממונא וכדאשתבעת לי קרענא ל׳ שטרא ומפטרית לא מצי נתבע לדחויי אלא מיהו שבועת היסת הוא דאית לי עליה הלכך הא נ״מ דמהפכין לה משום דהיא מדרבנן דאילו מדאורייתא לא מפכיין וגם נ״מ דאי מחייבי שבועה דאורייתא והות חשודה אשבועה הוה מפכיין לה לשכנגדה והוה נשבע בעלה דפרעה ופקעה אבל השתא דלא מחייבו אלא שבועה דרבנן לא מפכיין לשכנגדה כדאמרינן בשנים אוחזין דתקנתא לתקנתא לא עבדינן (עיין בקונטרס הרב ה) שהוכיח שכיון ששבועה זו מדרבנן הוא אפילו היא חשודה שא״י לישבע מפסדת כתובתה ועיין בפרק השולח גט ששם שנוי נמי דין שבועה זו). מנכסים משועבדים ומנכסי וכו׳. כתב ר״י ז״ל ואע״ג דכתב לה בעל נאמנות ל״ת אלא בשבועה דלא מהני נאמנות אלא היכא דהימנוה ללוה עליה ועל יורתי בחבריה אבל היכא דאיכא עליה חוב לאיניש אחריני או כתובת אשה או לוקח דזבן מיני׳

מוסף רש״י

תשבע בסוף. כשמעמו בו שמת ותבא לגבות כתובתה, משבע שלא עכבה משל בעלה כלום, **ולא תשבע בתחלה.** כשעת גיבוי מזונות (לקמן קה. וראה רש״י כאן ע״א). **אפוטרופוס שמינהו אבי יתומים ישבע.** כשיגדלו היתומין יטבע להן שאין לו בידו כלום משלהן (גיטין נב.).

תוספות רי״ד

פרעת לי האחת ועכשיו פרעת לי השני׳ שהרי שניהם מעידים שמחמת פרעון כתובתה נתת לי ולא לשום הלואה ולהכי מודע להו כי אני עתיד להוכיח ואם אינו רוצה לישבע (אינו) נפטר [הלוה] ואינו נ״ל סברא זו דהא מן דינא הוא ליפרע בעל השטר בלא שבועה דכ״ז ששטרו בידו א״י לטעון הלוה שום טענה דפרע שטרו ורבנן הוא דאחמור על המלוה לישבע וליטול כדי להפיס דעתו של לוה הלכך כי א״ל מלוה אי קושטא קאמרת ומרעת לשטרא השבע והפטר טענתיה טענה ואמרי׳ ליה ללוה אי קושטא קאמרת השבע ואי לא פרעי׳ כדקאמרי שטרי׳ והלכך גם הכא מפכינן כדין כל שבועה דרבנן אבל אי הוה מחויב מדאורייתא לישבע וליטול לא היה יכול להפכה על הנתבע דהוה א״ל או השבע כדינך או תפסיד ולא תטול כלום וכך מצאתי שנשאל רבינו האי גאון ז״ל מאחר שהוקטן בענינו תשובות רב פלטוי גאון וסבר הוא כדסברנא אנא והשיב לו רבינו האי ז״ל דהאי דחזיתנון משום רב פלטוי לאו טעמא הוא אלא היכא דאמר בעל השטר אין אני חפץ לידון בשטר חשבונה לשטר כמאן דליתי׳ וטענה היא דקא טעני׳ לך הדין ממונא וכדאשתבעת לי קרענא ל׳ שטרא ומפטרית לא מצי נתבע לדחויי אלא מיהו שבועת היסת הוא דאית לי עליה הלכך הא נ״מ דמהפכין לה משום דהיא מדרבנן דאילו מדאורייתא לא מפכיין וגם נ״מ דאי מחייבי שבועה דאורייתא והות חשודה אשבועה הוה מפכיין לה לשכנגדה והוה נשבע בעלה דפרעה ופקעה אבל השתא דלא מחייבו אלא שבועה דרבנן לא מפכיין לשכנגדה כדאמרינן בשנים אוחזין דתקנתא לתקנתא לא עבדינן (עיין בקונטרס הרב ה) שהוכיח שכיון ששבועה זו מדרבנן הוא אפילו היא חשודה שא״י לישבע מפסדת כתובתה ועיין בפרק השולח גט ששם שנוי נמי דין שבועה זו). מנכסים משועבדים ומנכסי וכו׳. כתב ר״י ז״ל ואע״ג דכתב לה בעל נאמנות ל״ת אלא בשבועה דלא מהני נאמנות אלא היכא דהימנוה ללוה עליה ועל יורתי בחבריה אבל היכא דאיכא עליה חוב לאיניש אחריני או כתובת אשה או לוקח דזבן מיני׳ ולא מציא לאפוקי לשבועתא ואתא סברא דר״י כסברא דרב פלטוי גאון ז״ל שנשאל על המוציא שט״ח על חבירו וא״ל פרעתיך וא״ל מלוה השבע שפרעתני והפטר ואמר הלוה איני נשבע אלא אתה שיש בידך שטר השבע לא מהני ומיסתעיא הדין סברא מהא דגרסי׳ בפ׳ האשה שנתאלמנה אר״י א״ר האומר שטר אמנה הוא זה אינו נאמן ואמרי׳ דקאמר מאן אילימא דקאמר לוה פשיטא כל כמיני׳ ואלא דקאמר מלוה תע״ב ואמר אביי לעולם

ו) עי׳ בטוש״ע ס״ס נ״ב.

גובה כתובתה. ואינו יכול לטעון פרעתיך והחזרת לי שטר כתובתיך וקרעתיו משום דתנאי כתובה מעשה ב"ד הוא. ומהכא נפקא לן בב"מ[ג] הטוענן אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום מ"ט כל מעשה ב"ד כמאן דנקיט שטרא דמי: **אבד גטו.** שלא הוצאתיו עליו לגבות כתובתי על ידו כדתנן גובה כתובתה ולא קרעוהו ב"ד אלא אבד ממני: **והוא אומר אבד שוברי.** כגון הוצאתו בב"ד ואמרת אבד שטר כתובתי וגבו ב"ד הכתובה על פי הגט וקרעוהו ולי נכתב שובר על הכתובה שאם תוציאי עוד על יורשי שטר הכתובה ותבואי לגבות מכח אלמנות אומר לא נתגרשתי ולא נפרעתי יהיה השובר לעד ואבד הימני: **וכן ב"ח שהוציא שטר חוב.** אחר שביעית ואין עמו פרוזבול זה אומר השמיטתו שביעית וזה אומר פרוזבול היה לי שלא תשמיטנו שביעית ואבד: **הרי אלו לא יפרעו.** חייבי שמא כבר גבתה בגט וזה השמיטתו שביעית: **מן הסכנה.** שגזרו עובדי כוכבים על המלות והיו יראים לשמור גיטיהן[ד] ומשקיבלתו שורפתו וכן פרוזבוליהן: **פרוזבול.** במסכת גיטין מפרש בפרק השולח גט (דף לד:) הלל התקין פרוזבול כדי שלא תשמט שביעית שמוסר שטרותיו לב"ד שיגבו מן הלוה חובו כל זמן שיתבענו דהשתא לא קיימן ביה לא יגוש[ה] שאינו חובעו כלום שלא הב"ד חובעו שהפקירם הפקר והם יורדין לגנסיו: **גמ' ש"מ.** מדקתני גובה כתובתה בהולאת גט ולא חיים לאיערומי מערמא והדרא ומפקא כתובתה בני דינא אחרינא ותגבה לאחר מיתתו בתורת אלמנה לומר לא נתגרשתי ולא נפרעתי דהא ולאי בתורת גרושה לא הדרא גבייא דהא קרעינן לגיטא וכי הדרא מפקא לכתובתה בלא גט תנן מתני' הרי אלו לא יפרעו ומיהו הוה לן למיחש[ו] (שלא) תמתין עד שימות ותגבה בתורת אלמנה ומדלא חיישינן ש"מ כותבין שובר על כרחו של לוה ואינו יכול להשמיט עצמו לומר לא אפרע עד שתחזיר לי שטרי שמא תחזור ותוציאנו אלא אומרים לו פרע והוא יכתוב לך שובר. ופלוגתא היא בגבא בתרא (דף קעא:) וקיימא לן כמאן דאמר אין כותבין לפי שנמצא זה צריך לשמור שוברו מן העכברים: **דלמא מפקא.** לאחר מיתה: **וגביא.** בתורת אלמנה: **במקום שאין כותבין כתובה.** אלא סומכין על תנאי ב"ד: **ונשמואל כותבין שובר.** בתמיה: **לדידי מיפרשא לי.** דלעולם אין כותבין שובר והיינו טעמא דגובה כתובתה דאי מקום שאין כותבין הוא והוא אומר כתבתי וירא אני שמא תחזור ותוציאנה עליו להביא ראיה ואי מייתי ראיה עדים שכתב לא גביא ואי לא מייתי ראיה קתני מתניתין גובה כתובתה ואינו נאמן לומר שניתי מנהג העיר ואי מקום שכותבין הוא והיא אמרה לא כתב לי עליה להביא ראיה וכי קתני מתניתין גובה כתובתה שהביאה ראיה שלא כתב לה: **ואף רב.** דאוקי מתני' במקום שאין כותבין לחודיה: **הדר ביה.** ואוקי מתני' בטעמא אחרינא ואמר אין במקום שכותבין ואין במקום שאין כותבין כי מפקא גט בלא כתובה גובה עיקר כתובתה דהיינו מנה ומאתים וגובה דקתני מתני' עיקר קאמר ולא תוספת וכי מפקא כתובה בלא גט גובה תוספת ולא עיקר חיישינן שמא גבאתו על פי הגט: **ולכ' הרולה להשיב יבא וישיב.** דאין לחוש מעתה לכלום: **בשלמא לשמואל.** דאמר אין עיקר אין תוספת נפרעין על פי הגט: **מוקי לה.** הא דקתני לא יפרעו: **במקום שאין כותבין.** ומשום הכי מהימנן במאי דאמר פרעתי ע"פ הגט דאמר כשתבעתני על פי הגט אמרתי בנית דין כתבתי לה כתובה וירא אני שלא תחזור ותוציאנה ואמרו לי הבא ראיה ולא מצאתי ראיה ואמרו לי פרע ובקשתי מהן שיכתבו לי שובר הואיל ועל כרחי אני זקוק לפרוע עוד לי שיהיה לי שובר וכתבוהו לי ואבד: **אלא ארב.** דאמר אין נפרעין על פי הגט אלא עיקר אמאי לא יפרעו נהי דעיקר לא גביא כו': ומי

כתב לה בשעת נשואין ונשרפה חיישינן ודלמא שמא כתב לה אחרת אבל הכא שהביאה ראיה שלא כתב לה בשעת נשואין תו ליכא למיחש שמא כתב לה אח"כ אפי' במקום שכותבין: **גמ' גובה עיקר כתובה גובה תוספת.** ומיירי מתני' בין במקום שכותבין בין במקום שאין כותבין קשה לרשב"א כיון דאית ליה לרב כפ' גט פשוט (ב"ב קעא:) דאין כותבין שובר א"כ הוציאה גט ואין עמו כתובה לא תגבה אפי' מנה ומאתים עד שתחזיר לו הכתובה דיכול לבא לידי הפסד במה שנאבד שטר כתובה בידה דכשתתאלמן תגבה בנית מנה ומאתים בעידי מיתה הואיל ושטר כתובה בידה דכי קאמר רב כתובה אינה גובה עיקר הנ"מ בגרושה דאית לה גט אבל אלמנה במאי תגבה עיקר אם לא בכתובה והם לא ידעו שהיתה גרושה דשנויא דמשיגין לקמן ביושבת תחת בעלה לא קאי ומיהו אי אמרינן לרב דאפי' אין כתובה בידה גובה עיקר אפי' בעידי מיתה אמי שפיר: **מיגו** דיכול לומר **לא** גרשתיך. ורבי יוחנן נמי מפרש הכי כדפרישית לעיל ואם תאמר והאמר רב

המונע

גובה כתובתה כתובה ואין עמה גט היא אומרת אבד גיטי והוא אומר אבד שוברי א[ו]כן [ב]בעל חוב שהוציא שטר חוב ואין עמו פרוזבול הרי אלו לא יפרעו רשב"ג אומר מן הסכנה ואילך אשה גובה כתובתה שלא בגט [ג]ובעל חוב גובה שלא בפרוזבול: **גמ'** [ד]ש"מ כותבין שובר דאי אין כותבין שובר ליחוש דלמא מפקא לה לכתובתה וגביא בה אמר רב במקום שאין כותבין כתובה עסקי' ושמואל אמר אף במקום שכותבין כתובה ולשמואל כותבין שובר אמר רב ענן לדידי מיפרשא לי מיניה דמר שמואל [ג]במקום שאין כותבין ואמר כתבתי עליו להביא ראיה במקום שכותבין ואמרה לא כתב לי עליה להביא ראיה ואף רב הדר ביה דאמר רב בין במקום שכותבין בין במקום שאין כותבין [ד]גט גובה עיקר כתובה גובה תוספת וכל הרוצה להשיב יבא וישיב תנן כתובה ואין עמה גט היא אומרת אבד גיטי והוא אומר אבד שוברי וכן בע"ח שהוציא שטר חוב ואין עמו פרוזבול הרי אלו לא יפרעו בשלמא לשמואל מוקי לה במקום שאין כותבין ואמר כתבתי דאמרי' ליה אייתי ראיה ואי לא מייתי ראיה אמרינן ליה זיל פרעיה אלא לרב נהי דעיקר לא גביא תוספת מיהא תיגבי אמר רב יוסף הכא במאי עסקינן [ה]כשאין שם עדי גירושין מיגו דיכול למימר לא גירשתיה יכול

לא גביא אע"פ שאין נאמן לומר פרעתי לכ"ע במקום שאין כותבין כתובה מ"מ לא יפרע עד שתחזיר לו הגט ותקרע כיון שיכול לבא לידי הפסד אם יאמר הגט שלם בידה דלמחר תגבה פעם שנית ולא יוכל לומר לא גירשתיך וגם לא יוכל לומר פרעתי וכי תימא יכתבו שובר הא סבר דאין כותבין שובר אי נמי אי שמואל לית ליה דרבי יוחנן דאמר לא אמר כלום אם לא תוציא הגט ממש יהא נאמן לומר פרעתי אפילו במקום שאין כותבין דגט הוי במקום כתובה דהכי הוי בעי למימר אדיי התם בפ"ק דב"מ (דף יז: ושם) כתובה ואין עמה גט היא אומרת אבד גיטי ולא נקרע והוא אומר אבד שוברי שכבר גבתה כתובתה בגט ונקרע והיה לי שובר שלא תחזור ותגבה בעידי מיתה כשתתאלמן וה"ה שהיה יכול לטעון שלא פרע לה עדיין מ"מ יכול לומר לא אפרע עד שתחזיר הגט ויקרעינו ומן הסכנה ואילך אשה גובה שלא בגט רק שיש עידי גירושין דליכא מיגו ולהכי לא פריך בגמרא אלא לרב אבל לשמואל דמיירי בדליכא עידי גרושין אתי ליה שפיר וה"ג הוי פי' דמתני' מעיקרא לאדיי בפ"ק דב"מ (שם) ולבסוף מסיק כר' יוחנן ומוקי לה במקום שכותבין ומפרש כמו שפירשתי אליבא דרבי יוחנן דהוצאתה גט היינו עידי גט וא"ת והא בפרק גט פשוט (ב"ב דף קעא: ושם) משמע דסבר אדיי דאין כותבין שובר דקאמר אדיי אבד שוברו של זה יאכל הלה וחדי וא"כ אמאי גובה כתובתה והא יכול לבא לידי הפסד ע"י מה שנאבד גט וכתובה בידה כדפרי' וי"ל דאדיי יעמיד כגון שיש עדים שנשרפה הכתובה [ו][ויאיח ליה טפי לאוקמי במקום שכותבין ונשרפה מלאוקמי במקום שאין כותבין מדקתני כתובה ואין עמה גט דנ"ל דוחק בדכתב לה אימו ושינה המנהג] ולהכי גביא שפיר בעידי הגט גרידא ואע"פ שהגט נשאר בידה היינו לא אפשר וכותבין שובר דמלי אמרה בעינא לאינסובי ביה ולית ליה לאדיי דקרעינן ליה וכתבין אגביה כו' כדאמר התם א"נ בתר דשמעה מרבא ושני ליה אין עבד לוה לאיש מלוה קבלה וסברה דכותבין שובר והא דתנן בסוטה (דף ז: ושם) אמרה טמאה אני שוברת כתובתה ויוצאת ואמר בגמרא ש"מ כותבין שובר אמר אדיי תני מקרעינן לא משום דאית ליה לאדיי דאין כותבין שובר אלא דדחי דמהא ליכא למשמע מינה תדע דהא רבא דאית ליה בהדיא בפרק גט פשוט (ב"ב קעא:) דכותבין שובר דאי נמי התם בסוטה ומוקי לה במקום שאין כותבין כתובה [ואההיא סוגיא דהתם קשה דמאי פריך ש"מ כותבין שובר התם ע"כ הוא צריך לשובר שאינו פורע לה כלום שהרי הפסידה כתובתה ולא לדוחקה שתחזירו וי"ל דהתם דייק מדקתני שוברת ולא קתני יוצאת אלא כתובה מכלל דבעלמא כותבין]: **ש"מ** כותבין שובר. פי' בקונטרס ואם קי"ל דאין כותבין בגבא בתרא (דף קעא:) ואין נראה לר"י דאדרבה התם משמע דקיימא לן כותבין דקאמר אליבא דכותבין תבעה כו' ומדמסיק הכי שמעת דהש"ס משמע דהכי הלכתא ונראה לר"י דה"פ ש"מ כותבין שובר ותיקשי למ"ד התם דאין כותבין ומדסיפא דקתני וזה אומר אבד שובר לא הוה מצי למידק כ"כ דדלמא לא הזקיקוהו לפרוע ע"י שובר אלא ההוא לפנים משורת הדין עבד א"נ כל כמה דמצי למידק מריש מדקדק[ח] וא"ת אשתא דס"ד דאדיי במקום שכותבין כתובה היכי יפרש מתני' דאמאי גובה כתובתה בגט ולא בכתובה וי"ל דיפרש כר' יוחנן:

במקום שכותבין **ואמרה לא כתב לי עליה להביא ראיה.** כשהביאה ראיה שלא כתב לה וא"ת כיון דבמקום שכותבין הוא ניחוש שמא אח"כ כתב לה ברישא פ"ב לעיל (דף טז:) חיישי' להכי דמוקמינן הא דקתני בברייתא אבדה כתובתה נשרפה כתובתה כגון דאמרי עדים שנשרפה כתובתה ובמקום שאין כותבין משמע דבמקום שכותבין לא גביא דחיישינן שמא כתב לה אחרת וי"ל דהתם שכבר

ע א ב מיי' פ"ט מהל' שמיטה ויובל הלכה כד סמג לאוין רפא טוש"ע מ"מ סי' מז סעיף ג:

עא ג ד מיי' פט"ו מהל' אישות הל' כה סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' ק סעיף ט ויב:

עב ה מיי' שם הל' כו טוש"ע שם סעיף יא:

תוספות רי"ד (המשך)

המשועבדים א"צ לומר מן הקטנים אלא אפילו מן הגדולים: תנן התם וכן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה ממאן אילימא מלוה השתא אבוהן הוה שקיל בלא שבועה אינהו בשבועה הכי קאמר וכן היתומים מן היתומים ל"י אלא בשבועה שאם מת המלוה ובאים בניו לגבות מבני לוה אין גובים אלא בשבועת היורשים שלא פקדנו אבא ששטר זה פרוע אר"ל אר"י ל"ש אלא שאמרו יתומים א"ל אבא לויתי ופרעתי אז נשבעים יתמי המלוה שבועת היורשין אבל אמרו א"ל אבא לא לויתי נפרעין של"ב שכל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי פי' אפילו שבועת היורשים א"צ שכיון שאמר לא לויתי מודה שלא פרעו ותו ליכא למיחש לפרעון וכיון שיש שטר בידם שלוה גובים בל"ש וה"ה נמי דאע"ג דלא טענו יתומים נמי א"ל אבא לויתי ופרעתי כיון שהב"ד טוענים בעבורם שמא פרעם ואין נפרעין אלא בשבועת היורשין והאי דנקט א"ל אבא לויתי ופרעתי משום דבא לחלוק בין לויתי ופרעתי ובין לא לויתי שכך דין היתומים כל הבא ליפרע מהם אינו גובה אלא בשבועה אם המלוה בא לגבות מהם נשבע שבועה שלא נפרע מאביהם ואם היתומים גובין נשבעין שבועת היורשין ואע"ג דלא טענו יתמי הלוה ב"ד טוענים בעבורם: והנפרעת שלא בפניו אמר ר"א שר הבירה מעשה בא לפני ר"י נפחא באנטוכיא ואמר ל"ש אלא כתובת אשה משום חינא אבל ב"ח לא ורבא אמר ר"נ אפילו ב"ח שלא יהא כאו"א נוטל מעותיו של חבירו וילך וישב לו במד"ה ואתה נועל דלת בפני לוים וקי"ל הל' כר"נ בדיני. ור"ח ז"ל דוחה לר"נ ואמר מדחזינן בתלמוד א"י דמתמה וכי נפרעין מן האדם שלא בפניו. אר"י כשהרבית אוכלת בהן ובית דין גובים רבית [ותפתר] כשערב לו מן העובד כוכבים מכלל דבההיא קיימא להו מילתא פסיקתא שאין נפרעים שלא בפניו וקבלה ומעשים בכל יום שאין נפרעים מן האדם שלא בפניו ולא חיישינן להא דרבא ור"י ז"ל דוחה דברי הירושלמי דלא עדיף מהא דאמרינן בגמרא דילן משום ר"י נפחא ל"ש וכו' וכבר דחאה ר"נ. וכדברי ר"י ז"ל נ"ל דלא מיבעיא דמוקים לתלמודא דבני מערבא כר"י נפחא אפילו אי הוה פליג אתלמודא דילן ג) דלא קי"ל כתלמודא דילן וכך פסק גם רבינו האי גאון ז"ל במשפטי שבועות שחבר אמנם אם אפשר להודיעו מודיעין אותו שיבא ומפרע חובו ואפילו לא יבא או אם א"א להודיעו ב"ד יורדים לנכסיו ופורעין את בע"ח: ר"ש אומר כ"ז וכו' ר"ש אהייא קאי. פי' אנה עונה. ואסיק

עין משפט נר מצוה

ג) כתוספתא כפ' מי שמת מנכסין יתומים אע"ל מן הקנסים.

ד) נראה דל"ל אלא אפילו אי הוי פליג אתלמודא דילן ומי לא קיי"ל אלא כתלמודא דילן.

ה) גיטין לז:, ו) [סוטה ז: לעיל מז: וש"נ], ז) [לף יז.], ד) [עי' גיטין סד.], ח) [בכריס טו], ו) [ל"ל שהיא], ז) נ"י כ"י, ח) [ועי' תוס' שבת לט: ד"ה אלא פניו וכו'],

מוסף רש"י

וכן בעל חוב שהוציא שטר חוב ואין עמו פרוזבול. בדטעין היה לי ואבד עסקינן, דאי לאו הכי צריכא למימר דשביעית משמטת (גיטין לז:).

תוספות רי"ד

דקאמר מלוה וכגון שחב לאחרים וכדר"נ דאר"נ מנין לנושה וכו' אלמא כל היכא דהוא חייב לאחרים ולוכא גביה מהיכא דפרע אין הודאתו הודאה והא נמי דכוותיה ואינם נראין דבריו דבודאי מתני' לא (הניח) הויא אלא בדלא כתב לה בעל נאמנות אבל כתב לה בעל נאמנות הא תנן בריש דמתני' כתב לה נדר ושבועה א"ל ולירושי ולבאים ברשותי עליך וע"י וכו' ובאים ברשותה הם הלקוחות שקנו נכסיו והאשה רוצה להפרע מהן אלמא בכלהו קסבר תנא דמתני' דמהני נאמנות ומאי דאיסתייע מההוא דר"י [א"ר] לא הוה סייעתא כלל דהתם שטר כתוב וחתום שפיר והא דאמר שטר אמנה הוא אמרי' דלמא קנוניא הוא דעביד משום דבעי לאפסודי לאותן אחרים שחב להן אבל הכא דמעיקרא אתני בהדה וכתב לה נאמנות ועדיין לא זכיה נכסי' ללקוחות מאי קנוניא שייך הכא הלכך תנאו קיים וגביא מינייהו בלא שבועה כדסבר תנא דמתני'. ור"ח ז"ל כתב בזה שתי לשונות הראשון הולך הכל כדברי ובלשון השני אמר וי"א האב יכול להפקיע שבועת היתומים וא"י להפקיע שבועת הלקוחות ומעשים בכל יום שאין נפרעין מן המשועבדים שיש להן נאמנות אלא בשבועה: ואינו נ"ל לשון זה דמ"ש לקוחות מיורשין הא בכלהו תנן דמהני תנאה בין ליורשין בין ללקוחות דהאי דתנן ולבאים ברשותו לא מצית לפרושי אלא לקוחות והכי מפרש להו בתוספ' הילכך אליבא דתנא דמתני' בכלהו מהני תנאה בין ליורשין בין ללקוחות כדתני רישא וסיפא דתני אינה נפרעת אלא בשבועה בדלא כתב לה נאמנות אבל מיהו אבא שאול פליג על תנא דמתני' ואמר אע"ג דב' לה נאמנות ומן דינא הוי למיגבי בלא שבועה אע"ה אמר רבנן הבא ליפרע מנכ"י וכו' ושום תנאי לא מהני גבי יורשין וכבר איפסקא הלכה כאב"ש ולא כמתני'. ונ"ל דכי היכי דאמר אבא שאול גבי יורשין ה"נ סבר גבי לקוחות דכי הכא דאמר רבנן הבא ליפרע מנכ"י וכו'. ולא מהני לה בהו תנאה ה"נ גבי לקוחות דטעמא חדא אית להו שכ"ז שהנכסים בידו וברשותו מהני להו תנאה אבל אחרי שיצאו מרשותו ונכנסו לרשות היורשין או לרשות הלקוחות לא מהני לה תנאה ואפילו קנו מיני' כדפירשתי לעיל: תניא בתוספתא ה) בפ' מ"ש נכסים

ה) ל"ל בתוספתא כפ' מי שמת מנכסין יתומים אע"ל מן הקנסים.

ג) נראה דל"ל אלא אפילו אי הוי פליג אתלמודא דילן ומי לא קיי"ל אלא כתלמודא דילן.

פט: הכותב לאשתו פרק תשיעי כתובות

המנונא האשה שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת ורבי יוחנן אית ליה דרב המנונא לעיל בפ' שני (דף כב: ושם) ובפרק התקבל (גיטין סד.) וי"ל דלא מהימנא לא דווקא היכא דאין תובעת כתובתה אבל תובעת כתובתה לא מהימנא דשמא מחמת חימוד ממון אומרת כן והכי אמרינן בהאשה שהלכה (יבמות קיז. ושם) מת בעלי והתירוני לינשא מתירין אותה לינשא ונותנין לה כתובתה תנו לי כתובתי קף לינשא אין מתירין אותה דלדעתא דכתובה אתאי:

יכול לומר גירשתיה ונתתי כו'. ותם תאמר ומאי מיגו הוא זה דאם יאמר לא גירשתיך יתמיה בשאר וכסות ועכשיו דאמר פרעתי פוטר עצמו ויש לומר דכשאמר לא גירשתיך נמי פטור גם משאר וכסות דדמו לטענו חנין והודה לו בשעוריס דקי"ל דפטור (שבועות דף לח:) וא"ת בפ' בתרא (לקמן קז:) דאמרי' האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים ובאה ואמרה כו' גירשני בעלי מתפרנסת והולכת עד כדי כתובתה ואמאי ניחוש שמא בעלה היה אומר לא גירשתיך והוי טענו חנין והודה לו בשעורין ופטור ויש לחלק דשמא אם היה בא בעלה היה מודה לדבריה:

לדידך דאמרת גט גובה עיקר. לשמואל נמי הוה מצי לאקשויי ובמקום שאין כותבין כתובה:

מתה אינו יורשה איצטריכא ליה. ותם תאמר והא מת הוא גובה כתובתה נמי איצטריכא ליה דמינה דייקינן בפרק נערה (לעיל נג.) דארוסה לא קבר לה ויש לומר דהוי מצי למיתני מתה אינו קוברה ולשון גובה כתובתה לא איצטריכא ליה:

יכול למימר גירשתיה ונתתי לה כתובתה הא מדקתני סיפא רשב"ג אומר מן הסכנה ואילך אשה גובה כתובתה שלא בגט ובעל חוב שלא בפרוזבול בדאיכא עדי גירושין עסקינן דאי ליכא עדי גירושין במאי גביא אלא כולה רשב"ג היא וחסורי מיחסרא והכי קתני הרי אלו לא יפרעו בד"א כשאין שם עדי גירושין אבל יש שם עדי גירושין גביא תוספת ועיקר אי מפקא גיטא גביא ואי לא מפקא גיטא לא גביא [א]ומן הסכנה ואילך אע"ג דלא מפקא גיטא גביא שרשב"ג אומר מסכנה ואילך אשה גובה כתובתה שלא בגט ובעל חוב שלא בפרוזבול אמרי ליה רב כהנא ורב אסי לרב לדידך דאמרת גט גובה עיקר אלמנה מן הנשואין במאי גביא בעדי מיתה וליחוש דלמא גירשה ומפקא לגיטא וגביא ביה ביושבת תחת בעלה ודלמא סמוך למיתה גירשה איהו הוא דאפסיד אנפשיה אלמנה מן האירוסין במאי גביא בעדי מיתה וליחוש דלמא גירשה ומפקא גיטא וגביא אלא במקום דלא אפשר כתבינן שובר דאי לא תימא הכי עדי מיתה גופייהו ניחוש דלמא מפקא עדי מיתה בהאי בי דינא וגביא והדר מפקא בבי דינא אחרינא וגביא אלא ודאי במקום דלא אפשר כתבינן שובר [ב]אמר ליה מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי אלמנה מן האירוסין [ג]מנלן דאית לה כתובה אילימא מהא [ד]נתארמלה או נתגרשה בין מן האירוסין בין מן הנשואין גובה את הכל דלמא דכתב לה וכ"ת אי כתב לה מאי למימרא לאפוקי מדרבי אלעזר בן עזריה דאמר [ה]שלא כתב לה אלא ע"מ [ו]שהוא כונסה דיקא נמי דקתני גובה את הכל אי אמרת בשלמא דכתב לה משום הכי גובה את הכל אלא אי אמרת דלא כתב לה מאי גובה את הכל מנה מאתים הוא דאית לה ואלא מדתני רב חייא בר אבין [ז]אשתו ארוסה לא אונן ולא מיטמא לה וכן היא לא אוננת ולא מיטמאה לו מתה אינו יורשה מת הוא גובה כתובתה דלמא דכתב לה וכ"ת אי כתב לה מאי למימרא מתה אינו יורשה איצטריכא ליה א"ל רב נחמן לרב הונא לרב דאמר גט גובה עיקר ליחוש דלמא מפקא גיטא בהאי בי דינא וגביא והדרא מפקא בבי דינא אחרינא וגביא וכי תימא דקרעינן ליה אמרה בעינא לאנסובי ביה דקרעינן ליה וכתבינן אגביה גיטא דנן קרענוהי לאו משום דגיטא פסול הוא אלא דלא תיהדר ותיגבי ביה זמנא אחרינא: **מתני'** [ח]שני גיטין ושתי כתובות גובה שתי כתובות וגט אחד או [ט]כתובה ושני גטין או כתובה וגט ומיתה אינה גובה אלא כתובה אחת [י]שהמגרש את אשתו והחזירה ע"מ כתובה הראשונה מחזירה: **גמ'** אי בעיא בהאי גביא אי בעיא בהאי גביא לימא תיהוי תיובתא דרב נחמן אמר שמואל [יא]דאמר ר"ג אמר שמואל שני שטרות היוצאין בזה אחר זה ביטל שני את הראשון לאו אתמר עלה אמר רב פפא ומודה רב נחמן דאי אוסיף ביה דיקלא לתוספת כתביה הכא נמי בדאוסיף לה ת"ר [יב]הוציאה גט וכתובה ומיתה אם

ואי לא לא גביא. חייסינן שמא כבר גבתה על פי הגט: **אלמנה במאי גביא.** כתובה שלה על כרחך בעדי מיתה שמת בעלה ומחזרת שטר כתובה ליורשי' וקורעין אותו: **ניחוש שמא גירשה.** והדרא ומפקא גיטא בבי דינא אחרינא ותגבה עיקר: **ביושבת תחת בעלה.** אין אלמנה גובה כתובתה אא"כ מכירין אותה שבשעת מיתתו היתה יושבת תחתיו: **אלמנה מן האירוסין.** שלא ישבה תחתיו מעולם: **אלא במקום דלא אפשר כו'.** אלא לא תימא ביושבת תחת בעלה דאפילו הלך למדינת הים נמי ושמעו בו שמת גובה כתובתה ולא חייסינן לדלמא גירשה והדרא מפקא לגיטה דאמרינן להו תכתוב לכם שובר דבמקום שאין לומר הערמה ואי אפשר לה לגבות אם בתת לחוש לכל אלה כגון זו וכגון שגרפה כתובתה בעדים לא נמנענה מלהגבות כתובתה ותכתוב שובר: **עדי מיתה גופייהו.** במקום שאין כותבין כתובה ואין היורשין יכולין לומר לה המחילי לו שטר כתובתך ניחוש כו': **מר קשישא.** ומר יוקא. שני בנים היו לרב חסדא ושם שניהם שוין אלא שהגדול קורין לו מר קשישא ולצעיר קורין לו מר יוקא [אא] [יב]: **אלמנה מן האירוסין.** דאית לה כתובה בתנאי ב"ד אם לא כתב לה: **מנלן.** דקאמר לעיל עדי מיתה גופייהו ליחוש דלמא מפקא והדרא ומפקא ע"כ חדא מייניהו גביא בלא שטרא שהרי בפרעון ראשון החזירה השטר אם כתב לה וקא חייש להדרא ומפקא אלמא יש לה כתובה בתנאי ב"ד בלא שום כתובה מנלן: **אם הכל.** עיקר ותוספת: **לא כתב לה.** התוספת אלא ע"מ לכונסה ואם מת באירוסין אין לה אלא עיקר כתובה: **אלא אי אמרת בשלא כתב לה.** ובתנאי ב"ד הוא דגביא לאלמנה מנה ומאתים לבתולה הוא דאית לה שהרי אין כאן תוספת: **לא אונן.** ליאסר בקדשים: **ולא מיטמא לה.** אם כהן הוא דשאר כתיב [יג]: **ולא מיטמאה לו.** אינה חייבת להתעסק בו וליטמא בו בין כהנת בין ישראלית אע"פ שמצוה ליטמא למתים האמורים בפרשה דכתיב (ויקרא כא) לה יטמא זו אינה חייבת ולאו משום הכנת נקט לה שלא הוזהרו הכהנות מליטמא למתים [יג]: **אינו יורשה.** דגבי ירושת הבעל שאר כתיב לשאר הקרוב אליו ממשפחתו וירש אותה [יד] מכאן שהבעל יורש את אשתו [טו]: **מתה אינו יורשה איצטריכא ליה.** משום מתה אינו יורשה איצטריך ליה למיתני מת הוא גובה כתובתה לאשמעינן דבדכתב לה כתובה עסקינן ואע"ג דאיקרבו לאחתוני כולי האי אינו יורשה: **בעינא לאינסובי ביה.** שיהיה בידי לראיה שנתגרשתי שלא יאמרו עלי אשת איש היא: **מתני'** שני גיטין ושתי כתובות. זמן [יד] ראשונה קודם לזמן גט ראשון וזמן כתובה שניה קודם לגט שני: **גובה שתי כתובות.** שהרי גירשה והחזירה וכתב לה כתובה שניה. אבל קדמו שתי הכתובות לגט הראשון לא שהרי כשהחזירה לא כתב לה כתובה ותנן בסיפא שתי כתובות וגט אינה גובה אלא אחת [טו] [למדנו שהכותב לאשתו שתי כתובות אינה גובה אלא אחת ואי משום דאיגרשה והדרה הא תנן כתובה ושני גיטין אין לה אלא אחת] שע"מ כתובה הראשונה החזירה: **שתי כתובות וגט.** שקדמו שתיהן לגט. ובגמרא מפרש למאי כתב להו: **כתובה ושני גיטין.** כתובה בנשואין הראשונים וגירשה והחזירה ולא כתב לה כתובה וחזר וגירשה: **גמ' אי בעיא בהאי גביא.** בתמיה. ואשתי כתובות וגט קאי דקתני אין לה אלא כתובה אחת ולא קתני אין לה אלא כתובה אחרונה אלמא אי ניחא לה למיטרף לקוחות מזמן ראשון טרפה: **כזה אחר זה.** זמנו של זה קודם לזה ושניהם על הלואה אחת או על מכר אחד: **ביטל שני את הראשון.** ואינו טורף אלא מזמן שני דכיון דכתב לשטרא בתרא אחליה לשיעבוד קמא: **דאי אוסיף ביה דקלא.** בשטר שני: **לתוספת כתביה.** ולא אחליה לשיעבוד לבטל זמן שטר ראשון ותרוייהו מיהא לא גביא מדלא כתב לה לציתי ואוסיפית לה הך אקמייתא אלא שטר כתובה יתירא כתב לה ולא הזכיר בה את הראשונה הכי קאמר אם תתרצי למחול שיעבוד של ראשונה גבי כתובה זו המרובה ואם לאו גבי הראשונה המועטת הלכך הי מייניהו דבעיא גביא והכי פרשינן בפירקין קמאי [לף מג:] וכי אמר רב נחמן ביטל שני את הראשון בדלא אוסיף ביה מידי דאי לאו לבטולי קמא אתא למאי כתביה: **ומיפס.** ועדי מיתה ובאה לגבות שתי כתובות אחת בתורת גרושין ואחת בתורת אלמנות: אם

ע"ג א טוה"ע סי' ק:
עד ב מיי' פט"ז מהל' אישות הל' כט טור ש"ע אה"ע סי' ק סעיף יג.
עה ג מיי' פט"ע מה' סעיף יד:
עו ד מיי' שם הלכה ל טוש"ע שם סעיף עו:
עז ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף עח:

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת.

תוספות רי"ד

אביי אהא דתנן כתב לה נדו"ש אין לי עליך ועל כו' ואתא ר"ש למימר כו' שתובעת כתובתה היורשין משביעין אותה. פי' דת"ק סבר דמהני תנאה לגבי יורשין ואין יורשין משביעין אותה היכא דאתנו בהדה אלא גובין בלא שבועה ור"ש סבר כ"ז וכו' דלא מהני לה תנאה לגבי יורשין וקמיפלגי בפלוגתא דא"ש ורבנן ר"ש כא"ש ורבנן כרבנן. פי' א"ש כדאמרן לעיל דקסבר ששום תנאי אינו מועיל גבי יתומים ור"ש ס"ל כוותיה ורבנן דמתני' ס"ל כרבנן חברי אב"ש שהיו בדורו דפליג עלי' ואמרי' דמהני תנאה אפילו גבי יורשין וכיון דס"ל לר"ש כא"ש הל' כוותיה דהא פסקינן לעיל הל' כא"ש: מתקיף לה ר"פ תינח כ"ז שתובעת כתובה היורשים משביעים אותה אינה תובעת כתובה אין היורשים משביעים אותה מא"ל. פי' אי לא אתא ר"ש לאפלוגי על ת"ק אלא על תנאי היורשים בלחוד לומר כ"ז שהיא תובעת כתובה היורשין משביעין אותה בלחוד אמאי הדר ואמר אם אין תובעת כתובה אין היורשים משביעים אותה אלא אמר ר"פ לאפוקי מר"א ומחלוקתו. פי' לא תימא ר"ש אכתב לה נדר ושבועה לחוד פליג אלא אכולה מילתא דר"א ובני מחלוקתו פליג ארישא ואסיפא שמעינהו דקאמרו ר"א ורבנן משביעה כ"ז שירצה שבועת אפוטרופא היכא דלא פטרה מן הנדר"ש ואפי' שלא בשעת תביעת כתובתה ואם פטרה מן השבועה אפילו יורשים אין משביעין אותה כשנפרעת מהן כדקתני נדר ושבועה א"ל ולא ליורשי וכו'. ואתא ר"ש למימר כ"ז שתובעת כתובתה יורשים משביעים אותה ואע"ג דכתב לה נדר ושבועה אין ליורשי עליך כא"ש וכדתרצה אביי ואם אינה תובעת כתובה אין היורשים משביעים אותה על אפוטרופא שבחיי בעלה ואפילו לא פטרה מן השבועה דל"ל דר"א ומחלוקתו דאמרי משביעין אותה כ"ז שירצה בין היורשים בין בעלה שאין אדם דר עם נ"ב ואיידי דתני ברישא יורשים תנא סיפא יורשים ואע"ג דבקמייתא הל' כר"ש משום דקי"ל הלכה כא"ש דקאי כוותיה אבל בבתרא היינו בסיפא אין הלכה כר"ש דקי"ל יחיד ורבים הלכה כרבים והלכך בין הבעל בין היורשים יכולים להשביעה על האפוטרופא שעשת בחיי בעלה אם לא פטרה מן השבועה בין תובעת כתובה בין אינה תובעת ע' בערך מ"ז בס"ה: **מתני'** הוציאה גט ואין עמה כתובה כתובתה כתובה ואין עמה גט היא אומרת אבד גיטי והוא אומר אבד שוברי וכן בעל חוב שהוציא שט"ח ואין עמו פרוזבול הרי אלו לא יפרעו רשב"ג אומר מן הסכנה ואילך אשה גובה שלא בגט ובע"ח בלא שלא בפרוזבול. פי' אם הוציאה גט אע"פ שאין עמה כתובה כגון שאומרת אבד שטר כתובתי גובה כתובתה ואי"ל לה פרעתיך וקרעת לי שטר כתובתך משום דכתובה היא תנאי ב"ד וכל מעב"ד כמאן דנקט שטרא

הגהות הב"ח

(**א**) רש"י ד"ה מר קשישא. ע"ב עי' ב"ב פ"ק דף ז ע"ב שם קתני מר יוקא קודם וע"כ פי' התוס' שם שגדול היה וקרי ליה מר יוקא לפי שנולד בילדותו: (**ב**) ד"ה שני וכו' זמן כתובה לשטוה וכו' שניה קודם לזמן גט שני:

תוספות רי"ד (המשך)

בידי' דמי והלכך כ"ז שאין הבעל מראה שטר כתובתה פרוע או שובר א"ל לומר פרעתיך ומהכא נפקא לן בשנים אוחזין שהטוען אחר מעב"ד לא"כ ואם הוציאה כתוב' ואין עמה גט היא אומרת אבד גיטי שלא הוצאתיו בב"ד לגבות בו כתובתי ולא קרעוהו ב"ד אלא נאבד ממני והוא אומר אבד שוברי שכבר הוצאת לב"ד ואמרת אבדתי כתובתי והגבו לך ב"ד הכתובה ע"פ הגט וקרעוהו (ולא) [וגם] נכתי' שובר על הכתובה שאם תוציאנו עוד על היורשים שטר הכתובה ותבואי לגבות מכח אלמנות לאמר לא נתגרשתי ולא נפרעתי יהיה לי זה השובר לעד ואבד הימני אינה גובה כלום דחיישי' דילמא בביטא נפרעה כתובתה וקרעתו. וכן בע"ח שהרציא שט"ח אחר שנת השביעית ואין עליו פרוזבול ז"א שמטתו שביעית וז"א פרוזבול היה לי ואבד הימני ה"ז לא יפרע דחיישינן שמא לא עשה פרוזבול ושמטתו שביע' ולא כל הימנו לומר היה לי ואבד עד שיביא ראיה לדבריו. רשב"ג אומר מן הסכנה ואילך שגזרו עובדי כוכבים על המצות והיה יראים לשמור גיטיהם ומיד כשמקבלתו שורפו וכן פרוזבוליהן האשה גובה שלא בגט אך בכתובה לבד ואינו נאמן לומר פרעתי עד שיראה שובר ובע"ח גובה שלא בפרוזבול דמסתמא אמר' בוראי שמסר שטרו לב"ד ועשו לו פרוזבול ומפני הסכנה שלא ימצא בידו שרפו. פי' פרוזבול מפורש במס' גיטין בפ' השולח הלל התקין פרוזבול כדי שלא תשמט שביעית שמוסר שטרותיו לב"ד שיגבו חובו מהמלוה כ"ז שיתבענו דהשתא לא קרינא ביה ל"י שאינו תובע כלום אלא מב"ד תובע וב"ד שהפקרן היה הפקר יורדים לנכסיו: ודייקינן ש"מ כותבין שובר דאי אין כ"ש ניחוש דלמא מפקא לה לכתובה וגביא ב'. פי' מדקתני גובה כתובה בהוצאת גט ולא חיישינן דלמא אערומי מערמא והדרה ומפקה כתובה בב"ד אחריתי ולאחר מיתתו תגבה מן היורשים כתובת אלמנה לאמר לא נתגרשתי ולא נפרעתי דאילו בעידי גירושין לא מציא למיגבי דהא קרעי ליה לגיטא ותנן כתובה ואין עמה גט אינה גובה כלל ומדלא חיישינן ש"מ כ"ש ע"כ של לוה וא"י להשמט ולומר לא אפרע עד שתחזור לי שטרי שמא תחזור ותוציאנו אלא אומרים לו פרע והוא יכתוב לך שובר ואוקמי' רב במקום שאין כותבין כתובה. פי' לעולם מהא ליכא למשמע מינה אי כ"ש אי לא וא"ת ניחוש דלמא

מסורת הש"ס

(**א**) [ב"מ יח:], (**ב**) [עי' תוס' קדושין סה. ד"ה ותם ותוס' ב"מ יח: ד"ה מן ותוס' לעיל מד. ד"ה והלכם' ותוס' יומא יט: ד"ה מי מיכה], (**ג**) לעיל מז. גד: ב"מ יח:, (**ד**) [שם ושם], (**ה**) [במשנה לעיל נד: מיתא לכונסה וכ"ל בב"מ יח:], (**ו**) לעיל נג. יבמות כט: מג: ב"מ יח. סנהדרין כח: ע"ז וע"ע, (**ז**) לעיל פב:, (**ח**) לעיל מד., (**ט**) [וע' תוס' ב"ב ז: ד"ה מכ], (**י**) [ויקרא כא], (**כ**) [קידושין לה:], (**ל**) [במדבר כז], (**מ**) [ב"ב קיט:], (**נ**) נ"י כ"י,

אם גט קודם לכתובה. הרי כתב לה כתובה שנית כשהחזירה: **מתני' כתובה קיימת.** שכתב לה כשהוא קטן ולגבי גר כתובה שכתב לה בהיותו עובד כוכבים: **גמ' אלא מנה מאתים.** שהן תנאי ב"ד דאילו בשטר לא גביא דחספא בעלמא הוא: **חידשו.** קטן משהגדיל וגר משנתגייר אם הוסיפו כלום על כתובה ראשונה: **מה שחידשו.** וקא סלקא דעתין מה שחידשו על מנה מאתים: **אף מה שחידשו.** על תוספת ראשונה: **אכולה מילתא.** על כל הכתוב בשטר כתובה:

הדרן עלך הכותב

מי שהיה נשוי. יורשי הראשונה. אם מתו נשיו אחריו **עד שלא הספיקו לגבות: נשא ראשונה ומתה.** בחייו נשא שניה ומת הוא ויורשי הראשונה באין ותובעין כתובת בנין דכרין כמו שנשנינו (לעיל דף נב:) בנין דכרין דיהוויין ליכי מינאי כו' או רוצים לחלוק ירושת אביהם: **שניה ויורשיה קודמין.** שהיא בעלת חוב אבל ראשונים באין לירש את אביהן דהא אינון ירתון תנן לפיכך פורעין את החוב תחילה והשאר ירושה: **גמ' מדקתני נישאת דקודמת ולא קתני כו'.** ועל כרחך כשאין שם אלא כדי כתובה אחת קאמר דאי לא מאי נפקא מינה דקודמת: **ש"מ.** קודמת לכתחילה אבל אם קדמה שניה ותפסה לא מפקינן מינה: **לגמרי.** שאין לשניה כלום: **דשמן בן קודש נגח.** ועל כרחך קודש לגמרי הוא: **איידי.** דבעי למיתני סיפא שניה ויורשיה נישנת דקודמין ולא שייך למיתני בה אם קדמו ותפסו אין מוציאין מידם דהא ודאי מוציאין אם תפסו והחזיקו בקרקע דהא נכסי מישתעבוד לשטר דבעל חוב:

תנא

אם גט קודם לכתובה גובה שתי כתובות כתובה קודמת לגט אינה גובה אלא כתובה אחת שהמגרש את אשתו והחזירה על מנת כתובה הראשונה החזירה: **מתני'** [6]א קטן שהשיאו אביו בכתבתה קיימת שע"מ כן קיימה [2]גר שנתגיירה אשתו עמו כתובתה קיימת שעל מנת כן קיימה: **גמ'** אמר רב הונא לא שנו [3]אלא מנה מאתים אבל תוספת אין לה ורב יהודה אמר אפי' תוספת יש לה מיתיבי [3]חידשו נוטלת מה שחידשו חידשו אין לא חידשו לא אימא אף מה שחידשו והא לא תני הכי חידשו נוטלת מה שחידשו לא חידשו בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה תיובתא דרב יהודה רב יהודה [3]מתניתין אטעיתיה הוא סבר כתובתה קיימת אכולה מילתא קאי ולא היא אעיקר כתובה קאי:

הדרן עלך הכותב לאשתו

מי שהיה [7]נשוי שתי נשים ומת הראשונה קודמת לשניה ויורשי הראשונה קודמין ליורשי שניה [7]הנשא את הראשונה ומתה נשא שניה ומת הוא שניה ויורשיה קודמין ליורשי הראשונה: **גמ'** מדקתני הראשונה קודמת לשניה ולא קתני הראשונה יש לה והשניה אין לה מכלל דאי קדמה שניה ותפסה לא מפקינן מינה שמע מינה [8]בעל חוב מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה לעולם אימא לך מה שגבה לא גבה ומאי קודמת לגמרי קתני כדתנן [9]בן קודם לבת איכא דאמרי מדלא קתני אם קדמה שניה ותפסה אין מוציאין מידה מכלל דאי קדמה שניה ותפסה לא מפקינן מינה שמע מינה בעל חוב מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה [8]אייתי דתנא לראשונה ומ"מ חזינן התם דאמרי' בע"ח מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה אלא דמסקי' בשילהי פירקין דמה שגבה לא גבה לכו"ע והתם אמרינן מה שגבה גבה ותירץ דגבי הקדש ודאי מה שגבה גבה דאין לחוש הואיל והכל הקדש עוד תירץ דהתם במטלטלין לפיכך מה שגבה גבה אבל במקרקעי מה שגבה לא גבה והא דאמר בשילהי המניח את הכד (ב"ק דף נג: ושם) קדמו בעלי חובות והגביהו בין אב עד שלא הזיק בין הזיק עד שלא אב לא עשו ולא כלום ופריך בשלמא הזיק עד שלא אב ניזקין קדמו אלא אב עד שלא הזיק בעל חוב קדם ואפי' הזיק עד שלא אב נמי בעל חוב קדים וגבה ש"מ בעל חוב מאוחר שקדם וגבה מה שגבה לא גבה אע"ג דהתם במטלטלי מיירי לא קשיא מידי דשור תם שמזיק במקרקעי דמי כדאמר התם דאית ליה קלא כיון דנגח תורא נגחא קרו ליה וכענין זה היה רגיל רבינו תם לפרש שמע מינה מה שגבה גבה ממטלטלי דלכל הפחות במטלטלי אית לן לאוקמא ומוקמינן מתניתין כר"מ דאמר מטלטלי משתעבדי לכתובה והא דמתמה עלה הש"ס דמסיק נמי שמע מינה מה שגבה לא גבה היינו נמי בכתובה דוקא ובבעל חוב דאדעתא דהני לא נחית לקנות שעבודא אבל במטלטלין לוקח דאדעתא דהני מטלטלי נחת דינא הוא דאמרינן דאין יכול להוציא מידם והא דבעו לאסוקי נמי לקמן פלוגתא דבן נגח ורבנן בבעל חוב מאוחר שקדם וגבה הוי נמי במטלטלי אבל במקרקעי לא לימא שוש תנא מה שגבה גבה ולריכא למימר השתא דהא דאמר לקמן לכולי עלמא מה שגבה לא גבה ובערכין מסיק מה שגבה גבה הקדש שאני דלא מצי לשנויי משום דבערכין מטלטלין משום דלקמן נמי במטלטלי מיירי כדפירשנו ועוד יש לומר דבערכין מלוה על פה הלכך מה שגבה גבה וקסבר מלוה בכתובה בתורה לאו ככתובה בשטר דמיא וחזר רבינו תם מתירוץ זה דלרבי מאיר גופיה מטלטלי דיתמי לא משתעבדי לכתובה כמו שהוכחתי בשילהי האשה שנפלו (לעיל פא: ד"ה ר"מ) ומפרש ר"ת הך סוגיא במקרקעי וה"ק ש"מ מה שגבה גבה ואתי הך סתמא כבן נגח דמסיק שמואל לקמן דפלוגתייהו בבעל חוב מאוחר שגבה ואע"ג דטריף מן הלקוחות בעל חוב שאני כדפירשנו לעיל כדי שלא תנעול דלת ולי נראה כתירוצו הראשון דבמטלטלי איירי הכא ואתיא כרבי טרפון דאמר לעיל (דף פד.) מי שמת והניח מלוה או פקדון ביד אחרים ר' טרפון אומר יתן לנושל שבהן מיהו ק"ק לאיכא לאמרי דמסיק שמע מינה מה שגבה לא גבה היכי שמע מינה דלמא מתני' במקרקעי דלכולי עלמא לא גבה: **מדלא** קתני **אם קדמה שניה ותפסה אין מוציאין מידה מכלל כו'.** תימה לי אדרבה איתא איפכא מדלא קתני קדמה שניה ותפסה מוציאין מידה מכלל דאי קדמה שניה ותפסה אין מוציאין מידה ואומר רבי דטפי הו"ל למיתני אין מוציאין כדי שלא נטעה לפרש קודמת לגמרי דומיא דסיפא:

לא שנו אלא מנה ומאתים בו'. וא"ת א"כ מאי קמ"ל מתני' שעל מנת כן קיימה אפי' לא כתב לה מעולם יש לה כתובה וליכא למימר דאשמועינן דטרפא ממשעבדי אע"ג דלית ליה קלא להאי שטרא והא על כרחך לא גביא ממשעבדי דמוקדם הוא ואתי לטרוף לקוחות מה שמכר קודם שנתגיירה ואפוטרופוס קודם שהגדיל וי"ל דאשמועינן היכא דנשאה בתולה אע"ג [6]דכשגדלה או נתגיירה כבר היא בעולה אפי' הכי יש לה כתובה מאתים שעל מנת כן קיימה שיהא עכשיו כתחלת נישואיה:

הדרן עלך הכותב

[7]**מי שהיה.** מדקתני הראשונה קודמת מכלל דאי קדמה שניה ותפסה לא מפקינן מינה. אע"ג דבסיפא קתני קודמין ליורשי ראשונה והתם אפי' קדמו יורשי ראשונ' ותפסו מפקינן מנייהו כדמשמע בסמוך דפשיטא ליה להש"ס דמוציאין מידה הכא איתא דאיכא למימר דאידי דתני ריש קודמין תנא נמי בסיפא קודמין: **שמע מינה בעל חוב מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה.** תימה מה סברא היא זו דלא יהא בעל חוב אלא כלוקח דמלוקח גופיה קטריף בעל חוב דאשון ותירץ דשד"ם דבעל חוב מאוחר עדיף מלוקח שלא תנעול דלת בפני לווין וכן לכתובת אשה משום חינא וכי תימא אי מה שגבה גבה איכא נעילת דלת שמבטל בע"ח הראשון לא היא הואיל ויכול לקדוש לא יעמוד מלהלוות אבל אי מה שגבה לא גבה איכא נעילת דלת שמפסיד בע"ח מאוחר לגמרי אע"ג דברים פרק שני דערכין (דף ז:) אמרינן היו בידו ה' סלעים ואמר ערכי עלי וחזר ואמר ערכי עלי ונתן ד' לשניה ואמת לראשונה יצא ידי שתיהן מאי טעמא בעל חוב מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה פי' דכשנתן ד' לשניה היינו כפי אשר תשיג ידו שלא היה יכול ליתן החמישית לערך שניה לפי שהיה משועבד לראשונה וכשנתן אחת לראשונה נמי יצא משום דהיינו נמי כפי אשר תשיג ידו שלא היה לו יותר שכבר נתן לשניה ומה שגבה גבה וה"ה אחת לשניה ולרבע לראשונה ומ"מ חזינן התם דאמרי' בע"ח מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה אע"ג דלא שייך התם נעילת דלת ולקמן פריך לה ר"ח אהא דמסקי' בשילהי פירקין דמה שגבה לא גבה לכו"ע והתם אמרינן מה שגבה גבה ותירץ דגבי הקדש ודאי מה שגבה גבה דאין לחוש הואיל והכל הקדש עוד תירץ דהתם במטלטלי מיירי לא קשיא מידי דשור תם שמזיק במקרקעי דמי כדאמר התם דאית ליה קלא כיון דנגח תורא נגחא קרו ליה וכענין זה היה רגיל רבינו תם לפרש שמע מינה מה שגבה גבה ממטלטלי דלכל הפחות במטלטלי אית לן לאוקמא ומוקמינן מתניתין כר"מ דאמר מטלטלי משתעבדי לכתובה והא דמתמה עלה הש"ס דמסיק נמי שמע מינה מה שגבה לא גבה היינו נמי בכתובה דוקא ובבעל חוב דאדעתא דהני לא נחית לקנות שעבודא אבל במטלטלין לוקח דאדעתא דהני מטלטלי נחת דינא הוא דאמרינן דאין יכול להוציא מידם והא דבעו לאסוקי נמי לקמן פלוגתא דבן נגח ורבנן בבעל חוב מאוחר שקדם וגבה הוי נמי במטלטלי אבל במקרקעי לא לימא שוש תנא מה שגבה גבה ולריכא למימר השתא דהא דאמר לקמן לכולי עלמא מה שגבה לא גבה ובערכין מסיק מה שגבה גבה הקדש שאני דלא מצי לשנויי משום דבערכין מטלטלי מיירי כדפירשנו ועוד יש לומר דבערכין מלוה על פה הלכך מה שגבה גבה וקסבר מלוה בכתובה בתורה לאו ככתובה בשטר דמיא וחזר רבינו תם מתירוץ זה דלרבי מאיר גופיה מטלטלי דיתמי לא משתעבדי לכתובה כמו שהוכחתי בשילהי האשה שנפלו (לעיל פא: ד"ה ר"מ) ומפרש ר"ת הך סוגיא במקרקעי וה"ק ש"מ מה שגבה גבה ואתי הך סתמא כבן נגח דמסיק שמואל לקמן דפלוגתייהו בבעל חוב מאוחר שגבה ואע"ג דטריף מן הלקוחות בעל חוב שאני כדפירשנו לעיל כדי שלא תנעול דלת ולי נראה כתירוצו הראשון דבמטלטלי מיירי הכא ואתיא כרבי טרפון דאמר לעיל (דף פד.) מי שמת והניח מלוה או פקדון ביד אחרים ר' טרפון אומר יתן לנושל שבהן מיהו ק"ק לאיכא לאמרי דמסיק שמע מינה מה שגבה לא גבה היכי שמע מינה דלמא מתני' במקרקעי דלכולי עלמא לא גבה: **מדלא** קתני **אם קדמה שניה ותפסה אין מוציאין מידה מכלל כו'.** תימה לי אדרבה איתא איפכא מדלא קתני קדמה שניה ותפסה מוציאין מידה מכלל דאי קדמה שניה ותפסה אין מוציאין מידה ואומר רבי דטפי הו"ל למיתני אין מוציאין כדי שלא נטעה לפרש קודמת לגמרי דומיא דסיפא:

עח א ב ג מיי' פי"ח מה"ל מ"ל פ"ח מהל' מלכים ז טוש"ע אה"ע סי' סז סעיף יח:

א ד מיי' פי"ט סה"ל מ סמג עשין מח ולאוין פח טוש"ע אה"ע סי' קיא סעיף יא:

ב ה מיי' שם הל' ז טוש"ע שם סעיף ח:

תוספות רי"ד (המשך)

ובפרק האומר בקידושין: **מתני'** שני גיטין ושתי כתובות גובה ב' כתובות ב' כתובות וגט א' או כתובה וב' גיטין או כתובה וגט ומיתה אינה גובה אלא כתובה א' שהמגרש את האשה ומחזירה ע"מ כתובה הראשונה הוא מחזירה קטן שהשיאו אביו כתובתה קיימת שע"מ כן קיימה גר שנתגייר ואשתו עמו כתובתה קיימת שע"מ כן קיימה. פי' ב' גיטין וב' כתובות זמן כתובה א' קודם לזמן גט א' וזמן כתובה ב' קודם לזמן גט ב' שכנסה בשנה א' וכתב לה כתובתה וגירשה בשנה ב' וכתב לה גיטא ובשנה ג' החזירה וכתב לה כתובה ובשנה ד' גירשה וכתב לה גיטא גובה ב' כתובות א' של נשואי א' וא' של נשואי ב' שכיון שכשחזר והחזירה כתב לה כתובה וגובה ע"י כתובה ב' שלא ע"מ כתובה הא' החזירה. ב' כתובות זו אחר זו וגט א' אינה גובה אלא כתובה א' שאין כאן אלא נשואי הא' ומה שכ' לה ב' כתובות לא שתגבה מהן אלא שתגבה באיזה שתרצה או בא' או בב' כדאמרי' לקמן וכן נמי כתובה וב' גיטין זה אחר זה כגון שכנסה בשנה הא' וכתב לה כתובה וב' גירשה וגבג' כנס ולא כתב לה כתובה וברביעית גירשה אין לה אלא כתובה א' כיון שבשעה שהחזירה לא כתב לה כתובה ע"ד הא' החזירה וכן כתובה וגט ומיתה שקדמה הכתובה לגט אין לה אלא כתובה א' והא פשוט וכדי נסבא. שהמגרש את האשה והחזירה ע"מ כתובה הא' החזירה. זה ענוה על כתובה וב' גיטין שאע"פ שיש כאן ב' נישואין כיון שבנשואה הב' לא כתב לה כתובה ע"מ כ"ר החזירה קטן שהשיאו אביו וכתב לו כתובה בעודו קטן והגדיל כתובתה קיימת שע"מ כן קיימה ול"א כיון שאין נשואי קטן כלום גם מ"ש לה בעודו קטן אינו כלום ועכשיו כשהגדיל והיא תחתיו ה"ל ככונס את הבעולה שאין לה אלא מנה אלא אמרי' כיון שכתב לה מאתים בעודו קטן עכשיו כשהגדיל וקיימה ע"מ אותה הכתובה קיימה ודוקא אם הגדיל אבל אם מת בעודו קטן אין לה כלום שאין נשואי קטן נשואין ואין כתובתו כתובה וכמפותה בעלמא

תוספות רי"ד

מפקא וכו'. בהא ליכא למיחש דבמקום שאין כותבין כתובה עסקינן אלא על תנאי ב"ד סומכין ובע"כ פורעה וכותבין לו שובר אבל במקום שכותבין ואומר' אבדה כתובתי לעולם לא גביא עד דקרעה לה ושמואל אמר אף במקום שכותבין כתובה וכגון שהביאה ראיה שאבדתה אבל בלא ראיה אינה גובה שאין כותבין שובר ופי' המורה ש"מ כ"ש ופלוגתא היא בב"ב וקי"ל כמ"ד אין כ"ש לפי שנמצא שומר שוברו מן העכברים וגם ר"י ז"ל כתב הא מתני' אוקמי' שמואל במקום שא"כ והל' כוותיה וכך פסק גם ר"ח ז"ל ואינו נ"ל דהא בגט פשוט פסקינן הל' כ"ש ואמרי' התם ולא היא אפילו אכולה נמי כותבין וכו' עד מתקיף לה אביי ואלא מאי [כ"ש] אבד שוברו של זה יאכל הלה וחדי א"ל רבא אין עבד לוה לאיש מלוה ורב ושמואל הוא דס"ל שאין כ"ש לפי מה דסברי אינהו מוקמינן מתני' דלא תשמע מינה דכ"ש וכיון דלית הלכה כוותייהו אית לן לאוקמי מתני' אפילו במקום שכותבין כתובה והיא טענה אבד שטר כתובה וכ"ש (והרב חולק בין כתובה למלוה דלכתובה אין כ"ש ולמלוה כ"ש) א"ר בין במקום שכותבין כתובה בין במקום שאין כותבין גט גובה עיקר כתובה בלא תוספת. פי' דקסבר רב דוקא מו"מ שהן תנאי ב"ד גובה בלא כתובה ולא מצי למטען פרעתי אבל תוספת דלא הוי תנאי ב"ד אינה גובה בלא כתובה דמצי למטען פרעתי וגובה דקתני מתני' עיקר קאמר ולא תוספת וכי מפקא כתובה בלא גט תוספת גובה ולא עיקר דחיישינן שמא בגאתו ע"פ הגט ואין הבעל צריך שובר דאין לחוש מעתה לכלום ושמואל פליג עליה ואמר דבגט גובה הכל אפי' תוספת דכתובה דמיא לכל מילי ובמקום שיש להם מנהג ידוע לכל הנשים כמה היא התוספת גובה התוספת בלא כתובה וקי"ל הל' כשמואל בדיני הלכך אשה שאבד שטר כתובתה גובה מן היורשים בין כתובה בין תוספת הידוע בעיר ולא חיישינן לפרעון מיהו לא גביא אלא בשבועה כדין כל הבא ליפרע מנ"י שהרי

אף כתובה עצמה אמרי' אין אלמנה נפרעת מנ"י אלא בשבועה והאי דלא חיישי' לפרעון דלא פקעה כתובתה לגמרי אבל מידי שבועה אינה נפטרת: א"ל מר קשישא לרב אשי אלמנה מן האירוסין מנלן דאית לה כתובה וכו'. מכאן מוכיח דהוה קים להו דאלמנה מן האירוסין י"ל כתובה ואע"ג דלא כתב לה ומ"ה בעיא מיני' הא מילתא דפשיטא להו די"ל כתובה אי מהאי מתני' ילפוה אי מהני איכא למימר בדכתב לה ואע"ג דדחינהו ואמר בדכתב לה אית צד לדחות סברות האמוראים בדחיות הללו שא"ת לא היה פשוט להן שיש כתובה לארוסה אע"ג דלא כתב לה למה היה שואלו מנין שי"ל כתובה ומי אמר לו שיש לה כתובה עד שיכתוב לה וראיתי בתשובת רב צמח גאון ז"ל שאמר שאין כתובה לארוסה אלא היכא דכתב לה וכך כתב גם בעל ה"ג אבל ראיתי שרבינו האי ז"ל נשאל על מה דאמרי' בקדושין האומר לאשה קדשתיך והיא אומרת ל"ק וכו' ואמרי' עלה מאי [נאמן] ליתן גט רב אמ' כופין ושמואל אמ' אין כופין ואמרי' בסיפא אמר שמואל מבקשים הימנו ליתן גט ואמר רב אם נתן גט מעצמו כופין אותו ליתן כתובה דאלמא לס' ארוסה יש כתובה וכ"ש לודאי ארוסה וליכא לאוקמיה בדכתב לה דאי כתב לה מי מצי למימר לא קדשתיך תוציא שטר כתובתה ותפרעינו. והשיב שכך הוא סברת רב דאע"ג דלא כתב לה אי"ל מאתים ומר קשישא דחיי' בעלמא עבד דליכא למלפי' מהני מתנייתא שיש לפרשם בדכתב לה אבל לא שיסבור מר קשישא הכי וזה נ"ל עיקר שבכמה מקומות הוכחתי שיש כתובה לארוסה אע"ג דלא כתב לה עיין בפרק נערה שנתפתתה ובפ"ק דמכילתין

היתה עמו. ודוקא אם כתב קודם בקטנותו אבל אם כנסה בקטנותו ולא כתב לה עכשיו כשהגדיל וקיימה אין לה אלא מנה כבעולה שא"ל כאן ע"ד כתובה הא' קיימה שהרי לא כתב לה: גר שנתגייר אשתו עמו כגון עובד כוכבים שנשא בת ישראל ובגיותו כתב לה כתובה ועכשיו נתגייר וקיימה כתובתה קיימת ואע"פ שכל מה שכתב לה בגיותו אינו כלום שע"מ כן קיימה ואם לא כתב לה כתובה בגיותו עכשיו כשנתגייר ומקיימה א"ל אלא מנה כבעולה ודוקא אם נשא בת ישראל שהיא בת כתובה אמרי' כתובתה קיימת שע"מ כן קיימה אבל אם נשא עובדת כוכבים בגיותו וכתב לה כתובה ונתגיירו שניהן אין לה כתובה אלא מנה שאין כתובה לעובדת כוכבים וכל מ"ש לה בגיותו הכל הוא בטל: ב' כתובות וגט א' אינה גובה אלא כתובה אחת אלמא אי בעי בהאי גביא א"ב בהאי גביא. פי' לא קתני אין לה [אלא] כתובה אחרונה אלא אינה גובה אלא א' ומשמע באיזה שתחפץ תגבה או בא' או בב' לימא תהוי תיובתא דר"נ דאמר ר"נ ב' שטרות היוצאין בזה אחר זה בטל שני את הראשון כגון ב' שטרי מכר או ב' שטרי מתנה יוצאין על שדה א' בזא"ז בטל שא"ה. פי' ואינו טורף אלא מזמן ב' דכיון דכתב ליה לשטרא בתרא אחולי' לשיעבודי' דקמא כדקאמרי' בפ' נערה שנתפתתה. והמורה פי' שני שטרות על הלוואה א' או על מכר א'. ואינו נ"ל דאי בשטרא הלואה גובה וחוזר וגובה דשמא לוה וחזר ולוה ולא מיתוקמא אלא בשטרי מכר או מתנה על שדה א': ולאו מי איתמר עלה אמר ר"פ

תנא נמי. ריש"ג לישנא דלכתחילה קודמת ולא תנא אם קדמה ותפסה אין מוציאין: **שמע מינה אחת בחייו ואחת במותו יש להן.** לרשב"ג כתובת בנין דכרין ולא אמרינן כי תקון בנין דכרין היכא דמתו שתיהן בחייו וכתובת האחת מרובה משל חברתה אלו נוטלין כתובת אמן ואלו נוטלין כתובת אמן והשאר חולקין בשוה דהשתא אתו תרוייהו בתורת בנין דכרין שהוא ירושת האב ולא אתי לאינצויי אבל אחת בחייו ואחת במותו דיורשי שניה באין על כתובת אמן בתורת ירושת חוב אמן ולא מאביהם באה להם ובני ראשונה באין ליטול חלק יתר מכח ירושת האב דהא ירתון תנן לא שקלי דלמא אתו לאינצויי ולומר לא תטלו בירושת אבינו יותר ממנו הא לא אמרינן: **לכובה נעשית מותר לחברתה.** דאע"ג דלא תקון כתובת בנין דכרין אא"כ יש מותר על שתי הכתובות דינר דלא מיעקרא נחלה דאורייתא כדתנן בפרקין[ג] ופרשינן טעמא בפרק נערה שנתפתתה (לעיל דף נב:) הני מילי כי מתו שתיהן בחייו דתרוייהו אתו בתורת בנין דכרין אבל אחת בחייו ואחת במותו שהשניה נגבית בתורת חוב אין לך ירושה גדולה מזו ולא מיעקרא נחלה דאורייתא שכשמת נפלו נכסים לפני יורשין וכשילא שטר חוב על אביהן אלו ואלו עושין מצוה לפרוע חובת אביהן והיא היא ירושתן לפיכך כתובה זו נעשית כמותר לירושה וגובין בני הרשב"ג כתובת בנין דכרין: [ג] **[ולא טרפי ממשעבדי.** דלא תימא יתבון תנן ובעל חוב הוו ושעבודא קודם ויטרפו מבני השניה שהן בעלי חובות מאוחרין אלא יורשין הן וירתון תנן ולא גבו ממשעבדי]: **ומאי קודמין.** דמשמע הא אי איכא מידי למשקל בתרייהו שקלו: **קודמין לנחלה.** לא שיטלו הרשב"ג אחריהם חלקם במותר כדרך יטלו אחריהם חלקם במותר כדרך חולקי ירושה: **יורשי הראשונה נמי לי.** דקרו להו יורשי ראשונה הלא לא מכחה ולא מתקנתה הן באין לירש ואמאי קתני סיפא ליורשי הראשונה: הכי גרסי' **איידי דתנא שניה ויורשיה תנא נמי ליורשי הראשונה.** איידי דקרי להו לבני שניה יורשי האב דאינהו מינה קא ירתי קיימהו לבני ראשונה נמי על שם יורשיה ולאו משום דמדידה קא ירתי אלא שמא בעלמא כלומר לבני הראשונה: **והלא בדאיכא מותר דינר.** קאמר אי האי קודמין ליורשי הראשונה קודמין לכתובת בנין דכרין הוא איכא לאוקומה בדאיכא מותר דינר ואע"ג דלא תני אם יש שם מותר דינר הא קתני לה: **תנאי היא.** אי שקלי בני ראשונה כתובת בנין דכרין אי לא: **אפס בני בעלה חוב אפס עלו לכובה אמכם ולאו.** ע"כ בדליכא מותר דינר קמיירי מדקתני ולאו ולא דאיכא נחלה יותר על שתי כתובות מאי ולאו דקא אמרי להו נהי נמי דשקלי בני ראשונה כתובת בנין דכרין שארא מיהא פליגי אלא בדליכא והכי קאמרי להו אפס בני בעלה חוב כתובת אמכם הוא היא ואיכם באין בתורת בנין דכרין לא בעינן מותר דינר דאין לך נחלה דאורייתא יפה מזו שאנו ואפס פורעים חובת אביהן הלכך עלו אותה ולאו ואנו נטול השאר בכתובת בנין דכרין: **רבי עקיבא אומר כבר קפלה נחלה בו.** משעה שמת הבעל בחייה של שניה קפלה נחלת בנין דכרין מלפני בני הראשונה: **וגפלה.** להיות נחלה כשאר ירושה אף לבני השניה ואפילו הוי הכא מותר דינר לא הוו שקלי בני הראשונה כתובת בנין דכרין דבאמת בחייו ואחת במותו לא איתקן: **דבו"ע יש להן.** וטעמא דרבי עקיבא הכא משום דליכא מותר דינר הוא וקסבר אין כתובה נעשית מותר לחברתה ואפי' השניה חוב. והא"ה לבע"ח היכא דמתו שתיהן בחייו דתרוייהו אתו בתורת בנין דכרין ויש שם מותר דינר והוא משועבד לבעל חוב לא הוי מותר: **בבעל חוב כולי עלמא לא פליגי דהוי מותר.** הואיל והשטר יולא על כולם נמצאו כולם פורעין והיא נחלה שלהן שעשו בהן מצות פריעת חוב אביהם: **כי פליגי בכתובה.** באחת בחייו ואחת במותו שהשניה חוב היא פליגי בן גנס סבר הרי זו כשאר חוב והוי מותר ור' עקיבא סבר לאו כשאר חוב דמי כיון דאינהו גופייהו קא שקלי והלכך הגך בני שניה מקבלין ולא פורעין נמצא שאין כאן נחלה דאורייתא ולא איתקן ירושת בנין דכרין דרבנן למיעקר נחלה דאורייתא: **אי הכי.** דבהא לחודא הוא דפליג רבי עקיבא משום דליכא מותר ואי הוה מותר לא פליג מאי כבר קפלה נחלה דמשמע אין כאן תורת בנין דכרין כלל הכי אבעי ליה למימר אם יש שם מותר נוטלין ואם לאו אין נוטלין: **אלא אמר רב יוסף בו.** כדפרישית בריש"ג דאפי' הוה בה מותר אתא ר' עקיבא למימר דהואיל ואחת במותו ליכא כתובת בנין דכרין לבני ראשונה וכל שכן כי ליכא: **בחיים בניה של זו.** קא סלקא דעתך אבני שניה קאי והכי קאמר באים בני השניה שהיא בעלת חוב ונוטלין כתובת אמם אבל לבני ראשונה אין כאן כתובה דקסבר אחת בחייו ואחת במותו אין להם: **חולקין בשוה.** את המותר על כתובת החוב:

בדינר

תנא נמי הראשונה קודמת לשניה: נשא את הראשונה: שמע מינה תלת [א]שמע מינה אחת בחייו ואחת במותו יש להן כתובת בנין דכרין ולא חיישינן לאינצויי ממאי מדקתני שניה ויורשיה קודמים ליורשי ראשונה מיקדם הוא דקדמי הא איכא שקלי [ב]ושמע מינה כתובה נעשית מותר לחברתה ממאי מדלא קתני אם יש שם מותר דינר [ג]ושמע מינה כתובת בנין דכרין [ד]לא טרפה ממשעבדי דאי סלקא דעתין טרפה ממשעבדי ליתו בני ראשונה ולטרפינהו לבני שניה מתקיף לה רב אשי ממאי דלמא לעולם אימא לך אחת בחייו ואחת במותו אין להן כתובת בנין דכרין ומאי קודמין לנחלה קתני וכי תימא יורשי הראשונה למה לי איידי דתנא שניה ויורשיה תנא נמי ליורשי הראשונה ודקאמרת כתובה נעשית מותר לחברתה דלמא לעולם אימא לך אין כתובה נעשית מותר לחברתה והכא הוא דאיכא מותר דינר ואחת בחייו ואחת במותו תנאי היא דתניא מתו אחת בחייו ואחת במותו בן גנס אומר יכולין בני הראשונה לומר לבני השניה [ה] בני בעלת חוב אתם טלו כתובת אמכם וצאו ר' עקיבא אומר כבר קפצה נחלה מלפני בני הראשונה ונפלה לפני בני השניה מאי לאו בהא קא מיפלגי דמר סבר אחת בחייו ואחת במותו יש להן כתובת בנין דכרין ומר סבר אחת בחייו ואחת במותו אין להן כתובת בנין דכרין אמר רבה אשכחתינהו לרבנן דבי רב דיתבי וקאמרי דכולי עלמא אחת בחייו ואחת במותו יש להן כתובת בנין דכרין והכא בכתובה נעשית מותר לחברתה והוא הדין לבעל חוב קמיפלגי מר סבר כתובה נעשית מותר לחברתה והוא הדין לבעל חוב ומר סבר אין כתובה נעשית מותר לחברתה והוא הדין לבעל חוב ואמינא להו אנא [ו]בבעל חוב כולי עלמא לא פליגי דהוי מותר כי פליגי בכתובה מתקיף לה רב יוסף אי הכי רבי עקיבא אומר כבר קפצה נחלה אם יש מותר דינר מיבעי ליה אלא אמר רב יוסף באחת בחייו ואחת במותו קא מיפלגי והני תנאי כי הני תנאי דתניא נשא את הראשונה ומתה נשא את השניה ומת הוא באין בניה של זו לאחר מיתה ונוטלין כתובת אמן ר"ש אומר אם יש מותר דינר אלו נוטלין כתובת אמן ואלו נוטלין כתובת אמן ואם לאו חולקין בשוה מאי לאו בהא קא מיפלגי דמר סבר אחת בחייו ואחת במותו יש להן כתובת בנין דכרין ומר סבר אחת בחייו ואחת במותו אין להם כתובת בנין דכרין לא דב"ע אחת בחייו ואחת במותו יש להן כתובת בנין דכרין

והכא

לעולם אימא לך אחת בחייו ואחת במותו אין להן כתובת בנין דכרין ומאי קודמין לנחלה קתני וכי תימא יורשי הראשונה למה לי איידי דתנא שניה ויורשיה תנא נמי ליורשי הראשונה ודקאמרת כתובה נעשית מותר לחברתה דלמא לעולם אימא לך אין כתובה נעשית מותר לחברתה והכא הוא דאיכא מותר דינר ואחת בחייו ואחת במותו תנאי היא דתניא מתו אחת בחייו ואחת במותו בן גנס אומר יכולין בני הראשונה לומר לבני השניה [ה] בני בעלת חוב אתם טלו כתובת אמכם וצאו ר' עקיבא אומר כבר קפצה נחלה מלפני בני הראשונה ונפלה לפני בני השניה מאי לאו בהא קא מיפלגי דמר סבר אחת בחייו ואחת במותו יש להן כתובת בנין דכרין ומר סבר אחת בחייו ואחת במותו אין להן כתובת בנין דכרין אמר רבה אשכחתינהו לרבנן דבי רב דיתבי וקאמרי דכולי עלמא אחת בחייו ואחת במותו יש להן כתובת בנין דכרין והכא בכתובה נעשית מותר לחברתה והוא הדין לבעל חוב קמיפלגי מר סבר כתובה נעשית מותר לחברתה והוא הדין לבעל חוב ומר סבר אין כתובה נעשית מותר לחברתה והוא הדין לבעל חוב ואמינא להו אנא [ו]בבעל חוב כולי עלמא לא פליגי דהוי מותר כי פליגי בכתובה מתקיף לה רב יוסף אי הכי רבי עקיבא אומר כבר קפצה נחלה אם יש מותר דינר מיבעי ליה אלא אמר רב יוסף באחת בחייו ואחת במותו קא מיפלגי והני תנאי כי הני תנאי דתניא נשא את הראשונה ומתה נשא את השניה ומת הוא באין בניה של זו לאחר מיתה ונוטלין כתובת אמן ר"ש אומר אם יש מותר דינר אלו נוטלין כתובת אמן ואלו נוטלין כתובת אמן ואם לאו חולקין בשוה מאי לאו בהא קא מיפלגי דמר סבר אחת בחייו ואחת במותו יש להן כתובת בנין דכרין ומר סבר אחת בחייו ואחת במותו אין להם כתובת בנין דכרין לא דב"ע אחת בחייו ואחת במותו יש להן כתובת בנין דכרין

והכא

לכתובת בנין דכרין הוא איכא לאוקומה בדאיכא מותר דינר ואע"ג דלא תני אם יש שם מותר דינר הא קתני לה לקמן [לא.]: היה שם מותר דינר כו' ותרתי זימני לא איצטריך למימרי: **תנאי היא.** אי שקלי בני ראשונה כתובת בנין דכרין אי לא: **אפס בני בעלה חוב אפס עלו לכובה אמכם ולאו.** ע"כ בדליכא מותר דינר קמיירי מדקתני ולאו ולא דאיכא נחלה יותר על שתי כתובות מאי ולאו דקא אמרי להו נהי נמי דשקלי בני ראשונה כתובת בנין דכרין שארא מיהא פליגי אלא בדליכא והכי קאמרי להו אפס בני בעלה חוב כתובת אמכם הוא היא ואיכם באין בתורת בנין דכרין לא בעינן מותר דינר דאין לך נחלה דאורייתא יפה מזו שאנו ואפס פורעים חובת אביהן הלכך עלו אותה ולאו ואנו נטול השאר בכתובת בנין דכרין: **רבי עקיבא אומר כבר קפלה נחלה בו.** משעה שמת הבעל בחייה של שניה קפלה נחלת בנין דכרין מלפני בני הראשונה: **וגפלה.** להיות נחלה כשאר ירושה אף לבני השניה ואפילו הוי הכא מותר דינר לא הוו שקלי בני ראשונה כתובת בנין דכרין דבאמת בחייו ואחת במותו לא איתקן: **דבו"ע יש להן.** וטעמא דרבי עקיבא הכא משום דליכא מותר דינר הוא וקסבר אין כתובה נעשית מותר לחברתה ואפי' השניה חוב. והא"ה לבע"ח היכא דמתו שתיהן בחייו דתרוייהו אתו בתורת בנין דכרין ויש שם מותר דינר והוא משועבד לבעל חוב לא הוי מותר: **בבעל חוב כולי עלמא לא פליגי דהוי מותר.** הואיל והשטר יולא על כולם נמצאו כולם פורעין והיא נחלה שלהן שעשו בהן מצות פריעת חוב אביהם: **כי פליגי בכתובה.** באחת בחייו ואחת במותו שהשניה חוב היא פליגי בן גנס סבר הרי זו כשאר חוב והוי מותר ור' עקיבא סבר לאו כשאר חוב דמי כיון דאינהו גופייהו קא שקלי והלכך הגך בני שניה מקבלין ולא פורעין נמצא שאין כאן נחלה דאורייתא ולא איתקן ירושת בנין דכרין דרבנן למיעקר נחלה דאורייתא: **אי הכי.** דבהא לחודא הוא דפליג רבי עקיבא משום דליכא מותר ואי הוה מותר לא פליג מאי כבר קפלה נחלה דמשמע אין כאן תורת בנין דכרין כלל הכי אבעי ליה למימר אם יש שם מותר נוטלין ואם לאו אין נוטלין: **אלא אמר רב יוסף בו.** כדפרישית בריש"ג דאפי' הוה בה מותר אתא ר' עקיבא למימר דהואיל ואחת במותו ליכא כתובת בנין דכרין לבני ראשונה וכל שכן כי ליכא: **בחיים בניה של זו.** קא סלקא דעתך אבני שניה קאי והכי קאמר באים בני השניה שהיא בעלת חוב ונוטלין כתובת אמם אבל לבני ראשונה אין כאן כתובה דקסבר אחת בחייו ואחת במותו אין להם: **חולקין בשוה.** את המותר על כתובת החוב:

בדינר

נוטלין כתובת אמן: ודייקי' ש"מ ג' ש"מ א' בחייו וא' במותו י"ל כתובת בנין דכרין ולא חיישי' לאנצויי ממאי מדקתני ב' יורשיה קודמים ליורשי הא' מיקדם הוא דקדמי הא איכא שקלי פי' מדקתני קודמים ש"מ דאי איכא תו נכסים שקילי יורשי הא' כתובת אמן ולא פלגי בני ב' בהדייהו מכח ירושת אביהן וש"מ א' מתה בחייו וא' מתה במותו יש לבני הא' כבני' ד' ול"א כי תקון רבנן בנ"ד היכא דמתו שתיהן בחייו וכתובה הא' מרובה משל חברתה אלו נוטלין כ"א וא"נ כתובת אמן והשאר חולקין בשוה דהשתא אתו תרוייהו בתורת בנ"ד שהוא ירושת האב דלא אתו לאנצויי אבל א' בחייו וא' במותו דיורשי ב' באין על כתובת אמן ולא מאביהן באה להן ובני הא' באין ליטול חלק יתר מכח ירושי' האב דהא ירתון תנן לא שקילי דילמא אתי לאנצויי ולומר לא תטלו בירושת אבינו יותר ממנו הא לא אמרי'. ושי"מ כתובה נעשה מותר לחברתה מדלא קתני אם יש שם מותר דינר ב' ויורשי' קודמים. פי' אע"ג דלא תקון רבנן כבנ"ד אא"כ יש מותר דינר על ב' הכתובות כי היכי דלא מיעקרא נ"ד כדתנן לקמן בפירקן ה"מ כי מתו שתיהן בחייו תרוייהו אתו בתורת בנ"ד אבל א' בחייו וא' במותו שהבל שנגבת בתורת חוב אין לך ירושה גדולה מזו ולא מיעקרא נ"ד שכשמת נפלו נכסי קמי' יורשים ושכישא שטר חוב על אביהן אלו ואלו עושין מצוה לפרוע חוב אביהן והיא היא ירושתו לפיכך כתובה זו נעשה מותר לחברתה ליורשה וגובין בני הא' בתורת בנ"ד. וש"מ כתובת בנ"ד לא טרפא ממשעבדי דאי ס"ד טרפ' ממשעבדי ליתי בני הא' וליטרפו לבני ב' ואסיקנא.

מדלא קתני אם יש שם מותר דינר. אף על גב דלא הוה קאי אלא אדיוקא שפיר הוה ליה למימרי: **והכא** הוא דאיכא מותר דינר. לא הוה צריך להאי דמטעמא קמא אדמי כולהו הואיל ואוקימנא קודמין לנחלה: ומר

א איכא שקלי. מדקתני לשון קודמין דהוה ליה למימר שניה ויורשיה נוטלין ולא יורשי הראשונה ואע"ג דתנן בן קודם לבת הכא דאיכא למטעי הוה ליה למידק:

תנאי היא. אי שקלי בני ראשונה כתובת בנין דכרין אי לא: **אפס בני בעלה חוב אפס עלו לכובה אמכם ולאו.** ע"כ בדליכא מותר דינר קמיירי מדקתני ולאו ולא דאיכא נחלה יותר על שתי כתובות מאי ולאו דקא אמרי להו נהי נמי דשקלי בני ראשונה כתובת בנין דכרין שארא מיהא פליגי אלא בדליכא והכי קאמרי להו אפס בני בעלה חוב כתובת אמן ואם לאו חולקין בשוה מאי לאו בהא קא מיפלגי דמר סבר אחת בחייו ואחת במותו יש להן כתובת בנין דכרין ומר סבר אחת בחייו ואחת במותו אין להם כתובת בנין דכרין לא דב"ע אחת בחייו ואחת במותו יש להן כתובת בנין דכרין

תוספות רי"ד (המשך)

ומודה ר"נ דאי אוסיף ביה דקלא לתוספת כתבי' ה"נ בדאוסיף לה. פי' אי אוסיף ביה דקלא בשטר ב' לתוספת כתבי' ולא לבטל את זמן שטר א' ותרוייהו מיהו לא גביא מדלא כתב צביתי ואוסיפת לך הך אקמייתא אלא שטר כתובה [יתירא] כתב לה ולא הזכיר בה את הראשונה הכי קא"ל אם תתרצי למחול שיעבודא של א' גבי כתובה זו המרובה ואם לאו גבי הא' המועטת. הלכך הי מנייהו דבעי גביא א"ה בדלא אוסיף ביה מידי דאי לאו לבטוליה לקמאי אתא למאי כתבי': או כתובה וגט ומיתה ת"ר גט כתובה ומיתה אם גט קודם לכתובה גובה ב' כתובות כתובה קודם לגט אינה גובה אלא כתובה א' שהמגרש את האשה והחזירה ע"מ כ"ר החזירה. פי' אשה שהוציאה לב"ד גט וכתובה ועדי מיתה והיא תובעת ב' כתובות אחת מחמת גירושין ואחת מחמת אלמנות אם זמן הגט קודם לזמן הכתובה דמוכחא מילתא שהיה בה נשואים קדמונים ועליהם נכתב זה הגט והחזירה וכתב לה כתובה ומת בעלה גובה ב' כתובות א' גובה בגיטה של נשואין הראשונים שכיון שגיטה קיים בידה בודאי לא פרעה שאילו פרעה היה קורע לגיטה ותנן הוציאה גט ואין עמה כתובה גובה כתובתה וא' גובה בעדי מיתה על נשואין האחרונים שכיון שכתב לה כתובה אין לומר ע"ד כ"ר החזירה שהרי רצה וכתב לה כתובה ואם קודמת כתובה לגט נמצא שזה הגט על נשואי אותה הכתובה נעשה אינה גובה אלא מחמת הגירושין והאי דתני שהמגרש את האשה והחזירה וכו' ה"ק וא"פ שהחזירה ומת ובאה לגבות כתובה שניה בעדי מיתה בעבור נשואין האחרונים א"י שכיון שלא כתב לה כתובה אחרת באלו הנשואין ואין בידה אלא כתובה הא' ע"מ כ"ר החזירה: קטן שהשיאו אביו וכו'. אמר ר"ה ל"ש אלא מו"מ אבל תוספת אין לה ור"י אמר אפי' תוס' י"ל. פי' סבר ר"י כל מה שכתב לה בעודו קטן בין עיקר כתובה בין תוס' הכל גובה שע"מ כן קיימה בגדלותו לתת לה כל מה שכתב לה בקטנותו ור"ה סבר שטרא חספא בעלמא ודוקא מו"מ דהוא תנאי ב"ד אית לה אבל תוספ' לא: מיתיבי חדשו נוטלת מה שחדשו לא חדשו בתולה גובה ר' ואלמנה ק' תיובתא דר"י פי' אם חדשו לאחר שהגדיל הקטן לכתוב לאשתו שום דבר וכן העובד כוכבים לאחר שנתגייר נוטלת בשתיהן מה שחדשו ואם לא חדשו וקיימם בסתם בתולה גובה ר' ואלמנה ק' (תיובתא דר"י) מ"ש להן בתחלה ודוקא מו"מ אבל תוספת לא וקשה לר"י והמדר ר"י מתני' אטעיתיה איהו סבר כתובתה קיימת אכולהו מילתא קאי. פי' על כל מ"ש לה מתחילה ואפי' תוס' ולא היא אעיקר כתובה קאי כדמפרש בברייתא:

מי שהיה נשוי שתי נשים ומת הראשונה קודמת לשניה ויורשי הראשונה קודמת ליורשי הב' נשא את הא' ומתה נשא את הב' ומת הוא השניה ויורשיה קודמים ליורשי הא'. פי' אם מת הוא ובאו ב' נשיו לגבות מן היורשים הא' שזמנה קודם קודמת לב' ואם הנשים מתו אחרי מות בעליהן יורשי הא' קודמין ליורשי הב'. פי' בשלהי פ' כל הנשבעים אמר רב ושמואל אם מת הלוה בחיי מלוה שאם רוצה המלוה לגבות מיורשי הלוה אי"ל שלא בשבועה כדתנן הבא ליפרע וכו' אם מת אח"כ המלוה ובאו יורשי המלוה לגבות מיורשי הלוה אין גובין כלום שאין אדם מוריש שבועה לבניו שכיון שחייב המלוה שבועה שבלא שבועה אי"ל מיורשי הלוה ולא הספיק לישבע עד שמת אין יורשיו יכולים לגבות מיורשי הלוה כלום שא"י לישבע הן שלא נפרע אביהן מן הלוה שמהיכן יודעים אם נפרע אם לאו ואחרי שא"י לישבע אותה השבועה שנתחייב המלוה אינם

מסורת הש"ס

ה) [לעיל נה.], ו) [לקמן לא.], ז) נ"י כ"ל,

הגהות הב"ח

(א) גמ' לבני השניה אתם בני בעלת חוב:

ה) נראה דל"ל מי מה שנגבה גבה לו לא מ"ה רואה לגייחן הא מתני' היכי מ"ל וכו'. ב) נראה דל"ל ומה דאמר בדפ"ג דערכין ח"ר אבא היה בידו וכו' מ"ש דכולהו משועבדות לרשה"ג המלגלגי מיילי וכו'.

בדינר מקרקעי קמיפלגי. מי בעינן ההוא מותר שיהא שם שתי כתובות ודינר מקרקעות והכא בדליכא מותר דינר אלא מטלטלי משה"ה אמר ת"ק דאין בני ראשונה נוטלין ואתא ר"ש למימר הואיל ויש מותר דינר כל דהו שקלי: **ומר סבר אפי' ממשעבדי.** ר"ש סבר חוב הוי מותר: ה"ג **אי הכי ר"ש אומר אם יש מותר דינר.** ואדרייתא קאי הואיל ובדליכא מותר מוקמת לה אלא שמשועבד ור"ש לקולא קאמר הכי איבעי ליה למימר הואיל ויש שם מותר דינר אלו נוטלין כו': **וכ"ש איפוך.** פירושא דפרש"י בפלוגתייהו איפוך ואימא באין בניה של זו דקאמר ת"ק אבני ראשונה קאי וקאמר דשקלי כתובת בנין דכרין ואתא ר"ש למימר אם יש שם מותר דינר כולם נוטלין ואם לאו אלא פחות מדינר יש חולקים בשוה: **והא ת"ק דמתני'.** דקאמר ר"ש עליהו אפי' יש שם נכסים שאין להם אחריות אינם כלום: **דינר קאמר.** דקתני היה שם יתר דינר כו' ות"ק דמתני' הוא ת"ק דבריתא: **אלא כי הני תרי לישני קמאי.** בדינר מקרקעי או בדינר משעבדי: **ואיפוך.** תרוצא דה"ק ת"ק באין בניה של ראשונה גם הם ונוטלין כתובת אמן משום תנאי בנין דכרין ואע"ג דליכא אלא מותר דינר מטלטלי או משעבדי ואתא ר"ש למימר אם יש מותר דינר מקרקעי ובני חרי אלו נוטלין כו' והשתא דר"ש לחומרא ולא שייך לאותודי הואיל ויש שם מבעי ליה: **ואלא ידענא כו'.** דאי בשתיהן בחייו דתרוייהו בתורת בנין דכרין אתו לא מצי למימר כתובה נעשית מותר לחברתה דהא לאו פריעת חוב הוא ואי הכא לא בעינן מותר היכא איתקן: **דלאו בת ירושה.** וליכא למיחש לאינצויי דהא ליתא לה בנכסים כח אלא כתובת אמה ובני שתים הראשונות שהם זכרים ובאים לירש יש בהם שכתובת אמן גדולה משל חברתה ואומרים טלו כתובת אמכם כבנין דכרין ואנו נטול כתובת אמנו ואי משום דליכא מותר דינר הרי פרענו בין שנינו הכתובה השלישית והיא נעשית מותר לשתים שבחייו ומריבה אין כאן דאלו ואלו בתורת בנין דכרין נוטלין הכתובות וזו שנטלה משום חוב אין לה לריב שהרי אינה יורשת שתוכל לומר אתם יורשים הכתובות יתר על החלוקה: **ליחוש לאנצויי.** שיכול לומר בנה של זו בעלת חוב אתם למה תירשו את אלא יותר ממני שאתם באים ליטול כתובת אמכם יתר על החלוקה אם נטלתי אני כתובת אמי לא מאבי ירשתי אלא מאמי: **מתני' ויפומים מבקשים כתובת אמן.** שכתובת אמם מרובה משל חברתה ואומרים בניה כתובת בנין דכרין נטול וכן אתם והשאר נחלוק: **חולקין בשוה.** כשאר כל ירושה לפי הגולגולת: **אם אמרו יתומים.** בני הכתובה הגדולה: **הרי אנו מעלין על נכסי אבינו.** מעלין דמיהן לקבלם עלינו ביוקר כדי דינר יתר על שויין כדי שיהיה שם מותר דינר ויטלו כתובת אמם: **היו שם נכסים בראוי.** שראויה ליפול להם ירושה מאבי אביהם אחר מות אביהם ולכשתפול יהיה שם מותר דינר בשתי הירושות: **אינן כבמוחזק.** אינן נחשבין עכשיו להיות כאילו הן מוחזקין בהן כבר ויש כאן מותר דינר: **גמ' מרובים.** בשעת מיתה ואילו שמאום באותה שעה היה שם מותר דינר: **שהוחלו קודם שמאמו** בב"ד: **כבר זכו בכם.** יורשי כתובה הגדולה לזכות בכתובת אמם משעת מיתה שהיה שם מותר דינר: **זילו פייסינהו.** ליורשי כתובה הגדולה: **פיוה דלא מבע דמא.** קוץ שאינו מוציא דם בנוקבו בבשר. כלומר שמתא ונדוי: זכו

ומר סבר אפי' ממטלטלי. פי' ר"ש וקשה לי אם יש שם מותר דינר כיון שיש שם מותר דינר מיבעי ליה כדפרישנ בסמוך וי"ל דעדיפא מינה פרינ: **אלא** הכא בפחות מדינר קמיפלגי. והשתא בעי למימר דלר"ש ודאי סגי בפחות מדינר ומימה א"כ הדרא קשיא לדוכתיה אם יש שם כיון שיש שם מיבעי ליה: **וכי תימא איפוך.** פ"ה ובניה של זו דקאמר ת"ק אבני ראשונה קאי משמע מתוך פירושו דל"ג לעיל באים בניה של זו לאחר מיתת אמן דמשמע בהדיא דאבני שניה קאי אלא גרס בניה של זו לאחר מיתה וקשה דבכל הספרים גרסינן ליה ועוד אי אבני ראשונה קאי מה לו להזכיר לאחר מיתה פשיטא דבאין דקאמר לאחר מיתה דהא מתה קתני ועוד קשה לי דהואיל ובעי למימר איפוך הוה ליה לאסוקי פלוגתייהו בכתובה נעשית מותר לאחרתה ועוד גרסינן בפירוש ר"א בהדיא באין בניה של שניה לאחר מיתה על כן פי' ר"ת אבני שניה קאי לעולם ואיפוך סברתייהו דת"ק דאמר באין בני שניה ולוקחין כתובת אמן והראשונים אין להם כשאין להם מותר כלל אבל אם היה שם מותר אפילו בפחות מדינר יש להן כתובת בנין דכרין ואתא ר"ש למימר דוקא אם יש שם מותר דינר ומדרבי שמעון נשמע לת"ק דמדקאמ' אם יש שם משמע לדקדק דברי ת"ק כשאין שם מותר כלל קאמר דוקא: **כי הנך תרי לישני קמאי ואיפוך.** וכדפרישית דת"ק אמר בני שניה גובין ולא בני ראשונה כשאין שם מותר כלל אבל ממטלטלי או ממשעבדי נוטלין ואתא ר"ש למימר דוקא דינר מקרקעי ובני חרי כך

מתני' [א]מי שהיה נשוי שתי נשים ומתו ואחר כך מת הוא ויתומים מבקשין כתובת אמן ואין שם אלא שתי כתובות חולקין בשוה [ב]היה שם [ג]מותר דינר אלו נוטלים כתובת אמן ואלו נוטלים כתובת אמן [ד]אם אמרו יתומים אנחנו מעלים על נכסי אבינו יפה דינר כדי שיטלו כתובת אמן אין שומעין להן אלא שמין את הנכסים בבית דין [ה]היו שם נכסים בראוי אינן כבמוחזק [ו]ר"ש אומר אפי' יש שם נכסים שאין להם אחריות אינן כלום עד שיהיו שם נכסים שיש להן אחריות יותר על שתי הכתובות דינר: **גמ'** ת"ר לזו אלף ולזו חמש מאות אם יש שם מותר דינר אלו נוטלין כתובת אמן ואלו נוטלין כתובת אמן ואם לאו יחלקו בשוה: [ז]פשיטא [ח]מרובין ונתמעטו כבר זכו בהן יורשין מועטין ונתרבו מאי ת"ש דניכסי דבי בר צרצור מועטין ונתרבו הוו ואתו לקמיה דרב עמרם אמר להו זילו פייסינהו לא אשגחו אמר להו אי לא מפייסיתו להו [ט]מחינא לכו בסילוא דלא מבע דמא שדרינהו לקמיה דרב נחמן אמר להן [י]כשם שמרובין ונתמעטו זכו

[א] [לעיל נב:], [ב] ב"ב קמ., [ג] [שם קנא:].

מוסף רש"י

ויתומים מבקשין כתובת אמן. כגון שכתובת האחת מרובה, או אם שתיהן שוות פעמים שבני האחת רגיס ובני האחת מועטין ואותן המועטין מבקשים כתובת אמן למלקה ביניהן ובני הגדולים יחלקו את כתובת אמן ביניהן, ובאין עליהם מכח תנאי כתובת אמן שכתוב בה כתובת בנין דכרין דיהויין ליכי מינאי אינון ירתון כסף כתובתין כו' (לעיל נ:). **היה שם מותר דינר.** על שתי הכתובות, שתתקיים בו נחלה לאחריתא, אלו **נוטלין כתובת אמן ואלו נוטלין כתובת אמן.** ואם לאו חולקין בשוה לפנין גולגלותם, דבמקום דמינעקא נחלה לאוריתא לא תקון רבנן (שם). **בסילוא דלא מבע דמא.** קוץ שמכאיב ואין יכולת לו ליכה בו, דהיינו נידוי (רשב"ם ב"ב קנא.).

תוספות רי"ד

אמר מר זוטרא משמיה דר"פ [בהלכתא] א' בחייו וא' במותו י"ל כתובת בנין דכרין וכתובה נעשית מותר לחברתה פי' וכל שכן ב"ח דהוי מותר שאם מתו שתיהן בחייו ובאו הבנים של שתיהן ליטול אלו כתובת אמן ואלו כתובת אמן ויש על אביהן ב"ח שאם יגבה ב"ח ואלו (י"ל) [ונטלו] כתובת אמן אין שם מותר דינר אמרי' שמה שגבה ב"ח הוא דירית במותר והוא ירושת אביהן שעל כל הבנים מוטל לפרוע חוב אביהן מממון אביהם והכי אמרי' בגמ' דאפילו מ"ד אין כתובה נעשה מותר לחברתה מודה הוא דבעל חובו נעשה מותר: **מתני'** מי שהיה נשוי ב' נשים ומתו ואח"כ מת הוא והיתומים מבקשים כתובת אמן ואין שם אלא כדי ב' כתובות חולקות בשוה הי' שם יתר דינר אלו נוטלין כתובת אמן ואלו נוטלין כתובת אמן. ואם אמרו היתומים הרי אנו מעלין על הנכסים יותר דינר כדי שיטלו כ"א אין שומעין להם אלא שמין את הנכסים בב"ד הי' נכסים בראוי אינן כבמוחזק רש"א אע"פ שיש שם נכסים שאין להם אחריות אינו כלום עד שיהיה שם נכסים שיש להם אחריות יתר על ב' כתובות דינר. פי' ומתו שתיהן בחייו וירשם הוא ואח"כ מת הוא היתומים מבקשים כתובת

עין משפט נר מצוה

ו א ב מיי' פי"ט מהל' אישות הל' ג סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן קיז סעיף ב:
ז ג מיי' שם הל' ה טור שו"ע שם סעיף ה:
ח ד טור שו"ע שם ס"ע:
ט ה טוש"ע שם סעי' יד:
י ו ז מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעיף ה:

תוספות רי"ד (המשך)

אמן כבנ"ד. וכגון שהיתה כתובה א' גדולה מחברתה ואין בכלן הנכסים שהניח בידן אלא כדי שתי הכתובות שלהן חולקות בשוה ירושת אביהן לפי הגולגולת כ"א חלקו כשאר ירושה דאורייתא כדאמרי' טעמא לעיל בפ' נערה דבמקום דמיעקרא ירושה דאורייתא לא תקינו רבנן ובטל שם תנאי בנ"ד. הי' שם יתר על ב' כתובות דינר א' דמקיימי' ביה ירושה דאורייתא אלו נוטלין כתובת אמן ואלו נוטלין כתובת אמן ואותו הדינר או אם יש שם יותר חולקין לפי הגולגולת ואם אמרו היתומים הרי אנו מעלים על נכסי אבינו יתר דינר אין שומעין להן אלא שמין את הנכסים בב"ד שמשעה שמת אביהן זכו שיתחלקו הנכסים בשוה כפי גולגלותם. היה בם נכסים בראוי שראוי ליפול להם ירושה מאבי אביהן אחרי מות אביהן ועם אותה הירושה יהיה שם מותר אינן כבמוחזק דבע' שיהא מותר בנכסים בעת מות אביהן שהוחזק אביהן באותו מותר ור"ש סבר דאפי' מותר מטלטלי לא הוי מותר עד שיהא מותר דינר במקרקע דכי היכי דכתובת בנ"ד לא גביא ממטלטלי אלא ממקרקע אבל ת"ק סבר דבכל מידי דמקיימי' ירושה דאורייתא אפי' מטלטלי הוי מותר ואין הל' כר"ש דיחיד ורבים הל' כרבים: ת"ר של זו אלף ושל זו ה' מאות. אם יש שם מותר דינר אלו נוטלין כתובת אמן ואלו נוטלין כתובת אמן ואם לאו חולקין בשוה ה) פי' אם בשעת מיתת אביהן הי' מרובים והי' שם מותר דינר קודם ששמאוהו ב"ד והחולו ונתמעטו ועכשיו בשעת גביותן אין שם מותר דינר כבר זכו יורשים המרובים ליטול כתובת אמן. מועטין ונתרבו מאי פי' אם בשעת מיתת אביהן לא היה שם מותר דינר וקודם שבאו לגבות ולשום בב"ד הוקרו ויש בהן מותר מאי ת"ש דנכסי דבי בר צרצור מועטין ונתרבו הי' אתו לקמ' דר"נ א"ל כשם שמרובין

ה) לולי תסר כאן ול"ל פשיטא מרובין ונתמעטו כבר זכו כהן יורשין פי' אם בשעת וכו'.

צא: מי שהיה נשוי פרק עשירי כתובות

כך מועטין ונתרבו זכו בהן יורשין. פי' בקונטרס וחולקין בשוה וכן פי' ר"ח ואע"ג דברים מי שמת (ב"ב דף קלט: ושם) גבי נכסים מועטים דהבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים אמרינן דבין מועטין ונתרבו בין מרובין ונתמעטו יד הבנים על העליונה והבנים ירשו והבנות יזונו ולא אמרינן מועטים ונתרבו כבר זכו בהן הבנות כדאמר הכא דזכו בני כתובה הקטנה לחלוק בשוה היינו משום דבכל דוכתא אזלינן בתר נחלה דאורייתא ועוד מפרש רבי כשם שמרובין ונתמעטו זכו בהן יורשין פי' בני כתובה גדולה כך מועטין ונתרבו זכו בהן יורשין בני כתובה גדולה ואע"ג דאזלינן הכא בתר תקנתא דרבנן טפי מהתם משום דאע"ג דאזלינן בתר תקנתא דרבנן הכא לא מיעקר נחלה דאורייתא אבל התם אי אזלת בתר תקנתא דרבנן מיעקר לגמרי נחלה דאורייתא ולא ירשו הבנים כלל[ה]. מ"ר:

מאי פסידא את ליה אלפא יהיב אלפא קא שקיל. מכאן רגילין לומר דהא דמסקינן בהמקבל (ב"מ קי: ו ושם) הניחא למ"ד אי אית ליה זוזי לגוקא לא מצי לסלוקי בזוזי אלא למ"ד מצי לסלוקי כו' היינו פלוגתא דרמי בר חמא ורבא דהכא רמי בר חמא ס"ל לא מצי לסלוקי לוקא ורבא סבר מצי לסלוקי מיהו לרמי בר חמא ניחא אבל לרבא מנא לן דלמא הא דהוה הכא מצי לסלוקי משום שלא היה רוצה ליקח האפדנא אלא בה' מאות והלוקא רוצה לתת אלפא ולכך סילקו אבל היכא דרוצה הבעל חוב ליקח הקרקע באותם דמיס שרוצה הלוקח לסלקו מצי למימר דמודה רבא דלא מצי לסלק וי"ל דמ"מ כל שעה יסלקנו שישוס לו הקרקע כפליס על שוויו:

והלכתא בחמש מאה. דלא חשבינן כמו שבח:

דזבנה לכתובתה דאימיה בטובת הנאה. מכאן נראה לר"ת דהא דאמר ו) בית נוחלין ובפ"ק דב"מ (דף טז. ושם) מה שאירש מאבא מכור לך לא אמר כלוס הנ"מ כשאמר מה שאירש מאבא סתם אבל אם אמר שדה זו שאירש קנה ואפי' למ"ד אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם דאי לאו הכי היאך מכר כל עיקר כתובת אמו דהיינו מה שאירש מאימא לגשון דאשון שפי' רש"י שהיתה אמו נשואה לבעל ולכך קאמר בטובת הנאה דמשמע שאם תמות יירשנה בעל או אפי' ימות בעלה בחייה שמא ימות גם הבן בחייה ואין לגוקא בה כלוס הלכך ודאי במקום שהוא מכיר את המכר הוי מקח קיים דאין סברא לומר דהא אמי כמ"ד אדם מקנה דשלב"ל דהא קי"ל דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ומיהו לגשון אחר שפירש רש"י אין ראיה מכאן כלוס דפירש דזבנה לכתובתה דאימא שדה שייחד אביו לאמו לכתובתה ומת ונפלו נכסים לפני זה וכל זמן שלא עמדה בדין אם מכרה זה המכר קיים ואינו יכול לחזור שהרי יורש הוא וכל הנכסים לפניו אלא שחייב לתת כתובה לאמו כשתתבענו ועל שדה זו שעבודה מוטל והיא יכולה לטורפה מיד הלוקח ומשום דא"ל האי אי אתיא אימא ומערערא לא מפצינא לך ותפסיד מעותיך ד) לא מכרה אלא בדבר מועט: **שלא באחריות.** כל מי שיטרפנה מידך אפי' בדין לא אחזיר לך המעות: **ומכרה לראובן.** בעליס הראשונים: **באחריות.** שכל מי שיטרפנה בדין יפצנה לו: ואתא

זכו בהן. יורשי כתובה הקטנה לחלוק הכל בשוה הואיל ובשעת מיתה לא הוה בהו מותר: **מפקי ביה.** נוטשים בו: **שקל.** לוקח אלפא זוזי: **אי שויא לך.** ההיא חדא לקבלה בחוב שלך ותניא לי אם זו: **ואיפסלא.** מתרוויהו: **היינו מפני.** מממני' מצינן למיגמר האי דינא דלא מצי טעין ליה האי לוקח הכי שהיה מעלה על דמיה: **אית להו פסידא.** לבני כתובה הקטנה בהעלותן של אלו: **וטירפא בלמה לפצינן.** הרי לוקח זה מכרה לנושה בחלף זוז לפלוטו מחובו ומוזר לב"ד לכתוב לו שטר טירפא על זה שמכרה לו באחריות והרי טרפוה ממנו בדמי אלף זוז שהיה מחויב בכמה כתבינן ליה טירפא באלפא כשיעור המוב לו בה' מאה שהרי כך קנאה ממנו: **קטיני דאחרעא.** שדות קטנות: **מצוה על היתומים לפרוע חוב אביהן.** משום כבוד אביהן אלא שאין לבית דין ג) לכופן על כך דלאו מצות עשה מפורשת היא כסוכה ולולב אלא מצוה בעלמא דרבנן: **בדין קא טריף.** שנכסי הלוה נשתעבדו לו: **דלא אמרו ליה.** כשפרעו את הראשונים: **דמי קטינא.** כשאר מכר ולא כפריעת המוב: **דזבנה לכתובתה דאימיה.** שהיתה נשואה לאחר ומכר כתובתה בחיי בעלה: **בטובת הנאה.** בדבר מועט מפני שהוא ספק שמא תמות וירשנה בעלה או אפילו ימות בעלה בחייה שמא ימות הבן בחייה ולא תבא הזכות לידו ואין לגוקא בה כלוס דלא היה זה שלוחו: **א"ל אי אפיא אימא וקא מערערא לא מפצינא לך.** והמעות לא אחזיר לך דשלא באחריות אני מוכר לך: **אפא איהו וקא מערער.** לומר אני תחת אמי עומד ואטלנו ולא המעות לא אחזיר דשלא באחריות סבירת וקבילת: **אחריות דנפשיה.** אם יבא הוא ויערער דין הוא שיחזיר לו מעותיו והני נמי דאחזר במכירת הקרקע דאין אדם מקנה דבר שלא זכה בו כדתני' (ב"מ דף טו.) מה שאירש מאבא מכור לך לא אמר כלוס. והא לא דמיא לגוזל שדה ומכרה ואחזר ולקחה מבעלים הראשונים דקי"ל בה (שם טו:) מה מכר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו להתם לקחה דוקא דטרח אבתרה וזבנה כי היכי דליקום בהימנותיה עם לוקח אבל נפלה לו בירושה אמרינן התם ירושה ממילא הוה ולא טרח למיקם בהימנותיה ואחזר במכירתו ומחזיר המעות. לשון אחר דזבנה לכתובתה דאימיה בטובת הנאה שדה שייחד אביו לאמו לכתובתה ומת ונפלו נכסים לפני זה וכל זמן שלא עמדה בדין אם מכרה זה המכר קיים ואינו יכול לחזור שהרי יורש הוא וכל הנכסים לפניו אלא שחייב לתת כתובה לאמו כשתתבענו ועל שדה זו שעבודה מוטל והיא יכולה לטורפה מיד הלוקח ומשום דא"ל האי אי אתיא אימא ומערערא לא מפצינא לך ותפסיד מעותיך ד) לא מכרה אלא בדבר מועט: **שלא באחריות. ומכרה לראובן.** בעליס הראשונים: **באחריות.** שכל מי שיטרפנה בדין יפצנה לו: ואתא

זכו בהן יורשין כך מועטין ונתרבו זכו בהן יורשין (סימן אלף ומאה מצוה בכתובה יעקב זקף שדותיו בדברים עסיקין): א)ההוא גברא דהוו מסקי ביה אלפא זוזי הוו ליה תרי אפדני זבינהו חדא בחמש מאה וחדא בחמש מאה אתא בעל חוב טרפא לחדא מינייהו הדר קטריף לאידך שקל אלפא זוזי וקא אזיל לגביה א"ל אי שויא לך אלפא זוזי לחיי ואי לא שקיל אלפא זוזי ואיסתלק סבר רמי בר חמא למימר היינו מתני' אם אמרו יתומים הרי אנו מעלין על נכסי אבינו יפה דינר א"ל רבא מי דמי התם אית להו פסידא ליתמי הכא מי אית ליה פסידא אלפא יהיב ואלפא שקיל וטירפא בכמה כתבינן רבינא אמר באלפא רב עוירא אמר בחמש מאה ב)והלכתא בחמש מאה ההוא גברא דהוו מסקי ביה מאה זוזי הוו ליה תרי קטיני דארעא חד זבינהו בחמשין וחד בחמשין אתא בעל חוב טרפא לחד מינייהו הדר אתא וקטריף לאידך שקל ק' זוזי וקאזיל לגביה וא"ל אי שויא לך ק' זוזי לחיי ואי לא שקול ק' זוזי ואיסתלק סבר רב יוסף למימר היינו מתני' אם אמרו יתומים כו' א"ל אביי מי דמי התם אית להו פסידא ליתמי הכא מאי פסידא אית ליה מאה יהיב מאה שקיל וטירפא בכמה כתבינן רבינא אמר במאה רב עוירא אמר בחמשין והלכתא בחמשין ג)ההוא גברא דהוו מסקי ביה מאה זוזי שכיב שבק ד)קטינא דארעא דהוה שויא חמשין זוזי אתא בעל חוב וקטריף ליה אזול יתמי יהבו ליה חמשין זוזי הדר קטריף לה אתו לקמיה דאביי אמר להן ה)מצוה על היתומים לפרוע חוב אביהן הני קמאי מצוה עבדיתו השתא כי טריף בדין קטריף ו)ולא אמרן דלא אמרו ליה הני חמשין זוזי דמי דארעא קטינא אבל אמרו ליה הני חמשין זוזי דמי ארעא קטינא סלוקי סלקוה ז)ההוא גברא דזבנה לכתובתה דאימיה בטובת הנאה וא"ל אי אתיא אם ומערערא לא מפצינא לך שכיבא אימיה ולא איערערא ואתא איהו וקא מערער סבר רמי בר חמא למימר איהו במקום אימיה קאי א"ל רבא נהי דאחריות דידה לא קביל עליה אחריות דידיה מי לא קביל אמר רמי בר חמא ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות ואתא שמעון ומכרה לראובן באחריות ואתא

הלכך ודאי כמקום שהוא מכיר את המכר הוי מקח קיים דאין סברא לומר דהא אמי כמ"ד אדם מקנה דשלב"ל דהא קי"ל דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ומיהו לגשון אחר שפירש רש"י אין ראיה מכאן כלוס דפירש דזבנה לכתובתה דאימא שדה שייחד אביו לאמו לכתובתה ומת ונפלו נכסים לפני זה וכל זמן שלא עמדה בדין אם מכרה זה המכר קיים ואינו יכול לחזור שהרי יורש הוא וכל הנכסים לפניו אלא שחייב לתת כתובה לאמו כשתתבענו ועל שדה זו שעבודה מוטל והיא יכולה לטורפה מיד הלוקח ומשום דא"ל האי אי אתיא אימא ומערערא לא מפצינא לך ותפסיד מעותיך ד) לא מכרה אלא בדבר מועט: **שלא באחריות.** כל מי שיטרפנה מידך אפי' בדין לא אחזיר לך המעות: **ומכרה לראובן.** בעליס הראשונים: **באחריות.** שכל מי שיטרפנה בדין יפצנה לו: ואתא

הרי אנו מעלים על נכסי אבינו וכו' א"ל מי דמי התם אית ליה פסידא ליתמי הכא מאי פסידא אית ליה ק' יהיב ק' שקיל ושבח בכמה כתבינן רבינא אמר בק' ור"ע אמר בנ' והלכתא בנ' פי' ר"י סבר כרמב"ח ואביי כרבא: כ' רבינו האי ז"ל אם א"ל הלוקח אני פודה זו השדה בשומתה ממך וב"ח מוסיף דין הוא להוסיף הב"ח עד כדי חובו יתר אין שומעין לו אלא נותן לו הלוקח חוב כלו ומסלקו: ההוא גברא דהוי מסיק ביה ק' זוזי שכיב שביק קטינא [דארעא] דהוה

שקנה ממנו שלא באחריות ובאו הנכסים ליד האם שנתאלמנה ולא ערערה ומתה ובא הבן והי' מערער לומר אני במקום אם אני עומד וכמו שאם היתה מערערת הי' מפסיד מעותיך גם עתה (יפרידם) [תפסידם] בערעורי וסבר רמב"ח למימר הכי וא"ל רבא נהי דאחריות וכו' פי' מסתמא כשמכר לו ע"ד כן מכר לו שהוא לא יערער ועכשיו כשמערער נהי שיכולת לבטל המכר מפני שכיון שמכר כתובת אמו לא היתה שלו אבל הדמים חייב להחזיר לו:

תוספות רי"ד

ונתמעטו זכו בהן יורשין כתובה של מרובה כך מועטין ונתרבו זכו בהן יורשי כתובה מועטת לחלוק בשוה שהכל הולך אחר שעת מיתת האב: האי גברא דהוה מסיק ב' אלפא זוזי הו' ל' תרי אפדני זבנינהו חדא בה' מאות וחדא בה' מאות אתא ב"ח טרפא לחד מיניהו הדר אתא קטריף לאידך שקיל חדא אלפא זוזי אזיל לגביה א"ל אי שוויא לך הא דקטרפ' אלפי זוזי לחיי ואי לא שקיל אלפא זוזי ואיסתלק. סבר רמב"ח למימר היינו מתני' דתנן אם אמרו היתומים הרי אנו וכו' א"ל רבא מי דמי התם אית ליה פסידא ליתמי הכא מאי פסידא אית ליה אלפא יהיב ואלפא שקיל והל' כרבא דסבר דמצי הלוקח לסלק לב"ח בזוזי אבל רמב"ח סבר דל"מ לסלוקיה בזוזי ומאי דאמרי' בפ' הגוזל ובשנים אוחזין ובפ' המקבל הניחא אי אית לי' ללוקח זוזי לא מצי מסלק לב"ח שפיר אלא למ"ד וכו' זאת היא חלוקת רמב"ח ורבא: וטרפא בכמה כתבינן פי' אם נתרצה ב"ח לקבלה באלפא זוזי ובא הלוקח לב"ד שיכתבו לו טרפא על המוכר שמכרה לו באחריות בכמה כתבינן לי': רבינא אמר באלפא שהרי כך הי' חובו ורב עוירא אמר בת"ק כפי הדמים שנתן הלוקח ותלמודא פסק כר"ע ומכאן יש להוכיח שאם יש לראובן שטר על שמעון בר' זוז ומכר ללוי בק' אינו גובה לוי משמעון אלא מנה כפי מה שקנאוה ואע"פ שראובן מסרו לו בחוב במאתים דא"כ ה"נ ימסור לו בע"ח שטרו של אלף (כב"ח) [ללוקח] ויגבה ממנו אלף ואמאי אינו גובה אלא ת"ק. וקשה בעיני דין זה שאילו רוצה ליתן שב"ח זה מתנה ללוי אינו הולך לוי וגובהו משמעון כל מה שכתוב בתוכו ומ"ל יהבי' כולה ומ"ל יהבי' פלגא והנכון בעיני דאה"נ שאם ב"ח רוצה למסור לו שטרו עם כל כח וזכות שיש לו בו שהוא גובה מן המוכר כל האלף אלא הבמ"ע כגון שאינו רוצה להקנותו ולהפסיד ללוה והוא שואל מב"ד שיכתבו לו טרפא שאין כותב לו אלא בת"ק: ההוא גברא דהוו מסיק ב' ק' זוזי הו"ל תרי קטיני דארעא זבנינהו חד בחמשין וחד בחמשין אתא ב"ח טריף חד מנייהו הדר אתא קטריף לי' לאידך שקיל ק' זוזי ואזל לגבי' א"ל אי שוי לך ק' זוזי לחיי ואי לא שקיל ק' זוזי ואיסתלקי סבר ר"י למימר מתני' היא דתנן ואם אמרו היתומים

תוספות רי"ד (המשך)

שוה נ' אתא ב"ח קטריף לי' אזיל יתמי יהבי לי' נ' זוז אתא ב"ח וקטריף לי' אתו לקמי' דאביי א"ל מצוה על היתומים לפרוע חוב אביהן הנך קמאי מצוה עבדיתו השתא כי קא טריף בדין טריף פי' אע"ג דמטלטלי דיתמי לב"ח לא משתעבדי מצוה עליהן לפרוע משום כבוד אביהן. ולא דמיא האי מצוה למצוה דאמרן בפרקין דלעיל דההיא מצוה כייפינן לי' כמצות סוכה ולולב אבל הכא לא כייפינן להו דמטלטלי דיתמי לב"ח לא משתעבדי אלא מצוה בעלמא הוא דעבדי ואי לא לא ומשום דפרעי' ליה בסתם א"ל אביי מצוה קא עבדיתו ולא פרעתם אותן בפיונין השדה ובדין הוא חזור וטורף השדה שהיה משועבד לו. ולא אמרן אלא דל"א הנך נ' זוז דמי קטינא נינהו אבל אמרו הני נ' זוז דמי קטינא נינהו סלוקי סלקינהו: ההוא דזבין לכתובה דאמיה בטובת הנאה וא"ל ללוקח אי אתיא אם ומערערא לא מפצינא לך שכיבא אמי' ולא ערערא אתא איהו וקא מערער סבר רמב"ח למימר איהו במקום אימא קאי א"ל רבא נהי דאחריות דאימיה לא מקבל עליה אחריות מי לא קביל פי' מכר כתובת אמו שהיתה על אביו ללוקח בטובת הנאה שאם תמות אמו בחיי בעלה יפסיד מעותיו ואם תתאלמן או תתגרש שיבואו הנכסים ליד (האב) [האם] שיזכה בהן הלוקח דאילו היתה מוכרת אמו ללוקח בענין זה היה מכרה קיים שאילו תתאלמן או תתגרש היה זוכה הלוקח בנכסי כתובתה ולא יקרא זה מקנה לחבירו דבר שלא בא לרשותו שכיון שי"ל כתובה שלה הם הנכסים אלא שאין לה כח להגבותם בחיי בעלה ויכולה היא למכור מעכשיו מה שעתיד לבוא לה מבעלה שנכסי בעלה הן משועבדים לה אלא שאין כח לבן למכור כתובת אמו בלא חפצה וכך אמר ללוקח אני בוטח שאמי תסכים במכירתי ולא תערער מיהו מתנה אני עמך שאם תערער איני מחזיר לך מעותיך וקבל עליו הלוקח ד"ז וע"ד כן נתן לו המעות ואילו אתיא אם ומערערא הפסיד הלוקח מעותיו שהרי כך התנה עמו ואין זה מה שאירש מאבא מכור לך שהרי בחיי אמו מכרם לו שיזכה בהם הלוקח אם תתאלמן או תתגרש אלא

ו) [גיטין נ:], ז) [ב"ב קנ:], ג) [שבת תוס' על זה עי' לעיל פו. ד"ה פריעתן], ד) [ל"ל כי לא מכרה כו'. רש"ל], ה) [ועי' תוס' ב"ב קמ. ד"ה יתומים], ו) [וכן בשנים מוחזק טו: ויותר מוקדם בב"ק לו. וע"ש תוס' ד"ה המתא וע"ע תוס' ב"מ לה. ד"ה המתא], ז) [לא מצאתי בשום דוכתא אלא רק בפ"ק דב"מ טז.],

ואתא בעל חוב דראובן. שהיה שטרו קודם למכירה ראשונה שמכרה ראובן לשמעון ואילו בא ומצאה ביד שמעון הכי נמי הוה טריף לה: **דינא הוא דאזיל שמעון ומפצי ליה.** כשם שאילו מכרה שמעון זה לאיש אחר באחריות ובא בעל חוב דראובן וטורפה היה שמעון מפצהו ועל ראובן לא יוכל לחזור שהרי שלא באחריות לקחה הימנו כך כשמכרה לראובן עצמו יפצה לו: **נהי דאחריות דעלמא.** כל העוררים עליה שלא מחמת ראובן קיבל עליה שמעון: **אחריות דנפשיה.** ערעור הבא לו מחמת עצמו: **כבעל חוב דעלמא דמי.** המעורר עליה שלא מחמת ראובן אלא מחמת מי שמכר לו לראובן תחלה וכשם שאם לקחה ראובן מלוי ומכרה לשמעון שאינו אחיו שלא באחריות וחזר שמעון ומכרה לראובן באחריות ובא בעל חוב דלוי הקודם לשטר מכירה ראשונה וטורפה מראובן צריך שמעון לפצותו שהרי באחריות מכרה והוא לקחה שלא באחריות אף כשירשה ראובן מיעקב ומכרה ובא בעל חוב דיעקב יפצנו שמעון ולא אמרי׳ דראובן כרעיה דאבוה הוא ואחריות דראובן לא קיבל עליה שמעון: **וזקפן עליו במלוה.** שלא נתן לו שמעון דמי השדה אלא כתב לו שטר חוב עליהם: **ופייסיה בזוזי.** במעות דמי השדה שהיה חייב ליתמי פייס את הנושה בשביל ראובן שבאחריות מכרה לו: **מטלטלי שביק אבן גבך.** והיה בעל חוב של אביו מסולק ממנו שאין לו קרקע והמעות לא היה לך ליתן דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב ועתה גם אתה אין לך לחזור עלינו על האחריות לפי שאין לנו קרקע מאבינו: **מגבי להו ארעא.** כשתבעוהו היתומים יפרע להן קרקע בדמי המעות והדר גבי מנייהו בשביל אחריות אביהם ולא מצו למימר לא ירשנו קרקע זה מאבינו אלא לקחנוהו במעות דאמר להו ע״י שעבוד חוב אביכם באה לכם והרי היא לכם כירושת קרקע שלקח אביכם בחייו: **ג״ח.** של אביהם: **חוזר וגובה אותה מהם.** כאילו נפלה להם ממש בירושה: **כל שדותיו.** בשטר אחד. דבשני שטרות אין גובין מלוי אלא א״כ לקח משמעון אותה שלקח מראובן באחריותה דמלי א״ל הניח לך שמעון מקום לגבות הימנו כשלקח את זו ואין זו בשעבודך דאין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין: **הלה מזה גובה הלה מזה גובה.** וכדמסיים ואזיל דזבן לוי משמעון בינונית ששעבוד בעל חוב עליה ולא שבק בינונית משל ראובן אלא שמעון הלכך הלה לגבות משמעון עדית גובה דאמר ליה אתה לקחת כל השדות ונכנסת תחת ראובן להשתעבד לחובי וכל זמן שאמצא משל ראובן אלך כלום לא אטריח את לוי שהניח לי מקום לגבות הלה מלוי גובה כגון אם לא ימצא אלא שמעון משל ראובן אלא זיבורית גובה בינונית מלוי דא״ל לקחת את שעבודי בינונית שדיני מוטל עליה. ואע״ג דאילו לקחה לוי לבינונית זו מראובן והניח אלו זיבורית לא היה יכול בעל חוב דראובן לחזור על לוי כדתנן [גיטין מח:] אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין ואפי׳ הן זיבורית התם הוא דראובן בעל חובו הוא ואמור רבנן מפני תקון העולם כל זמן שיש אצל בעל חובו כדי חובו לא יטרוף לקוחות אבל כאן שמעון לאו בעל חובו הוא ואף עליו מכח טירפא הוא בא: דינא

ואתא בעל חוב דראובן וקטריף ליה מיניה דינא הוא דאזיל שמעון ומפצי ליה [א]א״ל רבא נהי דאחריות דעלמא קביל עליה אחריות דנפשיה מי קביל עליה [ב]ומודה רבא בראובן שירש שדה מיעקב ומכרה לשמעון שלא באחריות ואתא שמעון ומכרה לראובן באחריות ואתא בעל חוב דיעקב וקטריף ליה מיניה דינא הוא דאזיל שמעון ומפצי ליה מיניה מאי טעמא בעל חוב דיעקב כבעל חוב דעלמא דמי [ג]אמר רמי בר חמא [ד]ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות וזקף עליו במלוה ומת ראובן ואתא בעל חוב דראובן וקטריף לה משמעון ופייסיה בזוזי דינא הוא דאמרי ליה בני ראובן אנן מטלטלי שבק אבון גבך ומטלטלי דיתמי לבעל חוב לא משתעבדי אמר רבא [ה]אי פקח אידך מגבי להו ניהלייהו ארעא והדר גבי לה מינייהו כרב נחמן דאמר רב נחמן אמר [ו]רבה בר אבוה [ז]יתומים שגבו קרקע בחובת אביהן בעל חוב חוזר וגובה אותה מהן [ח]אמר רבה [ט]ראובן שמכר כל שדותיו לשמעון וחזר שמעון ומכר שדה אחת ללוי ואתא בעל חוב דראובן רצה מזה גובה רצה מזה גובה ולא אמרן אלא דזבנה בינונית אבל זבנה עידית וזבורית מצי אמר ליה להכי טרחי וזביני ארעא דלא חזיא לך ובינונית נמי לא אמרן אלא דלא שבק בינונית דכוותה אבל

זקפו במלוה לא מצי אמרי בני ראובן לשמעון מידי דהשתא הכי מעות כאילו הן מונחין בידו במשכון תחת השדה אם יטרפוה ממנו וא״כ אתי שפיר דנקט באחריות דשלא באחריות אין חילוק בין זקפו ללא זקפו ואפי׳ אם מ״ל דזקפו לאו דווקא ולא נקט זקפו אלא משום לומר שנתקיים המכר דכל זמן דעייל ונפיק אזוזי אין המכר קיים וכשזוקפו עליו במלוה הו לא עייל ונפיק אזוזי ולא הוה צריך למימר אלא ונתקיים המכר ואם לא אפ״ה אומר רבי דאילטריך למינקט באחריות דאי שלא באחריות לא הוה שמעינן מינה אלא מאי דשמעינן ממתני׳ דמה שאין הלוקח רשאי לתת המעות לב״ח מתני׳ היא בפ׳ הכותב (לעיל פד.) ר״ע אומר אין מרחמין בדין אלא יתנו ליורשים שכולן צריכין שבועה ואין היורשים צריכין שבועה אבל השתא קמ״ל אע״פ שהוא מוחזק בהן וס״ד יעכבם לעצמו תחת אחריות שאביהן חייב אפי׳ הכי לא יעכבם דמטלטלי דיתמי נינהו ועוד נראה לרבי דזקפן במלוה דווקא דאי לאו הכי מאי קאמר דינא הוא דאמרי ליה בני ראובן אנן מטלטלי שבק אבון גבך אבל לא אמרי׳ ליה בני ראובן לשמעון מטלטלי שבק אבון גבך עד כאן לא קאמר ר״ע יתנו ליורשים אלא משום דכולן צריכין שבועה ואין היורשים צריכין שבועה הא אי אחרים נמי לא הוו צריכין שבועה משמע דמודה שיתנו לאחרים והכא האי לוקח מאי שבועה צריך הא ליכא למימר הכא שמא התפיסו לרבי דכל זמן שמעות המקח בידו עדיין למה יתפיסו אחרים תחתיהם הלכך נקט זקפו במלוה דהואיל וזקפו במלוה איכא למיחש טפי שמא התפיסו לרבי שיעכב אם יטרפוה ממנו דהך מלוה ישאל ממנו כל שעה שירצה שיכתוב עליו שטר מלוה אבל לא זקפו ליכא למיחש לשמא התפיסו לרבי וליכא שבועה והואיל וכן לא מצו יתמי למימר ליה ולא מידי. מ״ר. ותימה הואיל ולא זקפו ליכא למיחש לרבי א״כ למאן דמפרש טעמא בערכין פרק שוס היתומים (דף כב.) דאין נזקקין לנכסי יתומים קטנים אא״כ רבית אוכלת בהן משום לרבי משכחת לה דנזקקין כמו לאובן שמכר שדה לשמעון באחריות ולא זקפו עליו במלוה ומת ושלם שמעון מעות ליתומים ואח״כ נמצאת שאינה שלו הרי עכשיו חוזר על היתומים ונזקקין הואיל ולא חיישינן לרבי ואמר לי רבי נהי דביתומים גדולים לא הוה חיישינן לרבי כה״ג ביתומים קטנים חיישינן טפי: **ופייסיה** בזוזי. אומר רבי דרבותא הוא לא מבעיא היכא דלא פייסיה דאינו יכול לעכב המעות אלא אפי׳ פייסיה דסד״א הרי פרע חוב שלהם וסילק בעל חוב זה מעליהן קא משמע לן דאפ״ה אמרי ליה אנן מטלטלין כו׳: **אי** פיקח אידך מגבי להו ניהלייהו וכו׳. מכאן יש להוכיח דאע״ג דאמרי׳ לעיל בפרק הכותב (דף פו.) דדינו דבעל חוב בזוזי היכא דאית ליה זוזי מ״מ אם הפסיד הלוה בכך לא יתן לו זוזי כגון הכא דמלי מגבי להו קרקע ואינו עושה שלא כדין: **ראובן** שמכר כל שדותיו לשמעון. פי׳ בקונטרס בשטר אחד דבשני שטרות לא אמרי׳ רצה מזה גובה רצה מזה גובה משום דאינו יכול לגבות מלוי אא״כ לקח משמעון אותה שקנה באחרונה מראובן דאי לקח אחת מאותן שלפני האחרונה הימנו כשקנה את שלו מראובן דא״ל הניח לך שמעון מקום לגבות הימנו כשקנה את שלו מראובן ומשעה שקנאה שמעון נסתלק שיעבודך ונשאר שיעבודך על האחרונה ולא נהירא לרבי דאמרי שמעון למימר ליה מ״ט אמור רבנן אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין ואפי׳ הן זיבורית משום תקנה דלוקח ראשון אינה בהך תקנתא לא ניחא לי כדרבא בפ״ק דב״ק (דף ח:) הלכך מצי לפרש בשני שטרות וביותר. מ״ר. ולי נראה כפירוש הקונטרס דדווקא בשטר א׳ אבל בשני שטרות ולקח שמעון זיבורית באחרונה ולוי לקח משמעון אותה שלפני אחרונה אינו יכול לגבות מלוי דא״ל להכי טרחי וזבני ארעא דלא חזיא למיקס קמך דודאי אם היו כולם ביד שמעון האחרונה שהיא זיבורית היה מגבה לו וכן אם לקח שמעון עדית באחרונה ולקח לוי אותה עדית אינו יכול לגבות מלוי אותה עדית מהאי טעמא דלהכי טרחי וזבני ארעא דלא חזיא לך דודאי אם היו כולם ביד שמעון הבינונית והזיבורית שלקח לפני האחרונה שהיא עדית היה מגבה לו והיה הרשות בידו כדמפרש טעמא בב״ק (סט) וכן אם זבן לוי בינונית ושבק בינונית יכול לומר הנחתי לך מקום לגבות ממנו אע״פ שלקח שמעון בשני שטרות ומיהו יתכן להיות דלא מזה גובה רצה מזה גובה אפי׳ בשני שטרות ואע״פ שלקח לוי משמעון אותה שלפני האחרונה בענין שהאחרונה עדית והראשונה שלקח לוי בינונית ולא שבק בינונית דכוותה ולא מצי למימר השתא טרחי וזבני ארעא דלא חזיא לך: **רצה** מזה גובה רצה. ואע״ג דאמרינן אין נפרעים מנכסים משועבדים במקום שיש נכסים בני חורין ואפי׳ הן זיבורית הכא שאני דליכא בני חורין כלל וכולהו משועבדים נינהו שהרי זה הב״ח בא מכח ראובן:

מסורת הש״ס

ה) פסחים לא., ב) שם לקמן קי. ב״ב קכה., ג) ב״ק מ: ע״ש,

מוסף רש״י

ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות. שמא יטלנה בעל חוב דראובן משמעון בשביל חוב ששעבדה לו ראובן, שיצא לו ראובן זה משמעון לשמעון, ולא היו לו נכסים עוד על דבר אחריות זה (פסחים לא.). וזקפן עליו במלוה. שלא היו מעות לשמעון שפסק על שדה זו וכתב לראובן שטר עליהן ושיעבד נכסיו לו עליהן (שם). ומת ראובן. המוכר, ובא בעל חובו וטורפה משמעון ועדיין לא נתן שמעון המעות לראובן ולא ליתומיו, ופייסיה שמעון לבעל חוב דראובן בזוזן המעות (שם). דינא הוא דאמרי ליה בני ראובן. אע״ג דלקוחין קביל עליה אחריות מכירה זו אפילו הכי יכולין בני ראובן לבא על שמעון ולומר אנן מטלטלי שבק אבון גבך. לא היית חייב עליו אלא מעות ולא היה לך ליתן לבעל חוב ולא נעכבן בשביל אחריות מכירתך, דמטלטלי דיתמי לא שיעבדום לבעל חוב, דקרקע של יתומים הוא דאמרינן בעל חוב גובה אותה בחובת אביהן, משום דמחייב אל שיעבודא עליהן, אבל על מעות שלא היו בעין לא חייל שיעבודו מחייב עליהן וכאן בעין אין כאן לוה, ולבעלי המעות דהיינו יתומים לא הלוה זה כלום (שם). אמר רבא אי פיקח אידך. זה שמעון, יטען ויאמר להם אין לי מעות לפרוע לכם אלא קרקע יש לי ונותנה להם בחובותם וחזר וגובה אותם מהם בשביל אחריות מכירה שקבל אביהן עליו, דהשתא כי מגבי להו הא ארעא מטלטלי הוא דשביק בגיה אלא קרקע (שם). יתומים. בני מלוה, שגבו קרקע. מן הלוה, בעל חוב. של אביהן שמחייב לו אביהן מעות, מחר וגובה אותה מהן (רשב״ם ב״ב קכה.). רצה מזה גובה רצה מזה גובה. לא מלוי גובה אותה שהה, דאמר ליה שיעבודי שקלת, לא משמעון גובה מזיבורית דא״ל את בעל דברים דידי את דשקלת טולהו נכסי דראובן (ב״ק ח:). ולא אמרן. דגובה מלוי, אלא דזבן לוי בינונית (שם).

תוספות רי״ד

אמר רמב״ח דראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות וחזר שמעון ומכרה לראובן באחריות ואתא ב״ח דראובן וקטרי׳ לי׳ מניה דינא הוא דאזיל שמעון ומפצי לראובן פי׳ אתא ב״ח דראובן שהיה שטרו קודם למכירה ראשונה שמכר ראובן לשמעון ואילו בא ומצאה ביד שמעון ה״נ דהוה טריף ליה אמר רמב״ח דינא דאזיל שמעון ומפצי לי׳ שאילו מכרה שמעון

עין משפט נר מצוה

יד א ב מיי׳ פי״ט מהל׳ מכירה הל׳ י סמג לאוין קפ טוש״ע ח״מ סי׳ רכו סעיף כ:

טו ג ד מיי׳ פי״ח מהל׳ מלוה ולוה הל׳ י סמג עשין לד טור ח״מ סימן קח:

טז ה מיי׳ שם הל׳ ט סמג שם טוש״ע ח״מ סי׳ קז סעיף ח:

יז ו מיי׳ פי״ט מהל׳ מלוה ולוה הל׳ ג סמג עשין לד טוש״ע שם סי׳ קיט סעיף ח:

תוספות רי״ד (המשך)

זה לאחר באחריות ובא ב״ח דראובן וטרפה ממנו היה שמעון מפצהו ועל ראובן לא יוכל לחזור שהרי שלא באחריות לקחה ממנו כך כשמכרה לראובן עצמו יפצה לו: א״ל רבא נהי דאחריות דעלמא קבלי׳ עליה אחריות דנפשיה מי קביל עלייהו פי׳ כל העוררים עליו שלא מחמתו קבל עליו אבל ערעור הבא לו מחמתו לא קבל עליו ומודה רבא בראובן שירש שדה מיעקב ומכרה לשמעון שלא באחריות וחזר ומכרה לראובן באחריות ואתא ב״ח דיעקב וקטריף לה מיניה דינא הוא דאזיל שמעון ומפצי ליה מ״ט ב״ח דיעקב כב״ח דעלמא דמי: אמר רמב״ח ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות וזקפן עליו במלוה פי׳ שלא נתן לו שמעון דמי השדה אלא כתב לו שט״ח עליהן ומת ראובן ואתא ב״ח דראובן וקטריף לה משמעון ופייסיה בזוזי דינא הוא דאמרי בני ראובן לשמעון אנן מטלטלי שביק אבון גבך ומטלטלי [דיתמי] לב״ח לא משתעבדי אמר רבא ואי פיקח הוא שמעון מגבי לי׳ ניהלי׳ והדר גבי לה מנייהו מדר״נ דאר״נ ארב״א יתומים שגבו קרקע בחוב אביהם ב״ח גובה אותה מהן פי׳ כיון דהוה משעבדא לאבוהון כאילו דבנא ממרא אבל השתא תיקון דמטלטלי דיתמי משתעבדי לב״ח ואע״ג דקי״ל דהיכא דאית לי׳ זוזי ללוה לא מצי לסלוקי לב״ח בקרקע הכא שאני משום דא״ל להו האי ארעא משעבדא לדידכו ומשעבדא נמי לדידי מר״נ: אמר רבא ראובן שמכר כל שדותיו לשמעון וחזר שמעון ומכר שדה אחת ללוי ובא ב״ח דראובן רצה מזה גובה רצה מזה גובה ול״א אלא דזבן בינונית אבל זבין זיבורית ועידית לא

אבל שבק בינונית דכוותה מצי א"ל הנחתי לך מקום לגבות ממנו. נלמ דווקא קאמר המי ליסגא דלא שייך לומר הכי אלא לגבי בעלים ולא לגבי לוקח ראשון ועיקר טעמא לא הוי אלא משום מה מכר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו והוא היה יכול לדחותו אבל בינונית אחרת דכוותה אבל לא שביק בינונית דכוותה אבל שביק בינונית דכוותה לא מצי לדחותו אבל זיבורית דמי משום מי שתקת שתקת ומי לאו מהדרנא שטרא דזיבורית למריה כדאמרינן בפ"ק דב"ק (דף מ. וש"נ) גבי מכר לאחד או לשלשה כאחד נכנסו תחת הבעלים הא אוקימנא התם בימתי והך דהכא מייתי בתר הכי

ומסתמא מיירי נמי בימתי:

דינא הוא דאזיל ראובן ומפצי ליה. וקא משתעי דינא בהדיה ומקשים מאי נפקא מינה שיטעון עמו ראובן ולא שמעון מה ירויח שמעון בכך הלא כל מה שיטעון ראובן יטעון שמעון וכ"ת נ"מ כגון שיש עדים קרובים לשמעון ואינם קרובים לראובן ורוצים לחייב בעל חוב הרי לשמעון אינם יכולים להעיד אבל לראובן יכולים להעיד לא היא דכיון דסוף סוף יש ריוח לשמעון שיעמידו בידו הקרקע פסולין להעיד אפי' לראובן כדמוכח בסוף פ"ק דמכות (דף ז.) דאמר אילעא וטוביה קרובי דערבא הוו סבר רב פפא למימר גבי לוה ומלוה רחיקי הוו אמר ליה רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא אי ליתיה נלוה לאו בתר ערבא אזיל ואין לומר דנפקא מינה כגון שהעדים המקיימין את השטר של בעל חוב קרובים לראובן ואין קרובים לשמעון ואי לא היה ראובן בעל דברים יכולים לקיימו הא נמי לאו מלתא היא מטעם דפריסת דאמר' משתעי דינא בהדי שמעון לא מצו מקיימי ליה כיון דאי טריף ליה מייתי בתר ראובן אזיל ועוד דמסיק איכא דאמרי אפי' שלא באחריות נמי כו' הא אפי' איהו גופיה אמרינן בב"ב (דף מג. וש"נ) המוכר שדה שלא באחריות מעיד לו עליה אי אית ליה ארעא אחריתי דליכא למימר להעמידה לפני בעל חוב עדיף ולא הוי פסול משום תרעומת כ"ש קרובים שלא יהיו פסולים משום תרעומת וליכא למימר דנפקא מינה לענין שבועה דראובן יודע אם פרע לו אם לאו ויכול לומר לו אישתבע לי דלא פרעתיך כדפי' הקונטרס אבל שמעון אינו יודע ואינו רוצה לטעון שקר דהא בלאו הכי צריך שבועה כדין הבא ליפרע מנכסים משועבדים דלא יפרע אלא בשבועה ומיהו י"ל דנ"מ דיכול לומר אישתבע לי דלא פרעתיך כדפירש בקונטרס וכגון שמחל לו שמעון שבועה הבא ליפרע מנכסים משועבדים ורבי היה מדקדק דאי ב"ח אינו יכול למצוא עדים לקיים שטרו ואמרי' דראובן יכול לטעון מזויף הוא לפי שהוא יודע בבירור אם הוא מזייף אבל שמעון מספק אינו יכול לטעון מזויף הוא אז נ"מ טובא וכן היורשים מספק אינן יכולין לטעון מזויף הוא על שטר שהוציאו על אביהן אע"פ שאין ב"ח יכול לקיימו ואל תתמה א"כ לא שבקת חיי לכל בריה שהרי מן התורה אין צריך שום שטר קיום דעדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד ואפי' גזלן מוחזק שהוציא שטר אין נ"ל שצריך קיום דלא אמרינן החתים עדים שאינן מעצמו דאע"פ שהוא חשוד על הממון מירתת לכתוב שטר מזויף פן יכירו ב"ד זיופו הלכך כי תקינו רבנן קיום כנגד טענת שטר מזויף ה"מ כי אמר לוה דקים ליה בגויה אבל יתמי ולקוחות כנגד טענת של זיוף לא הצריכו חכמים עדי קיום הוא"ל ולא קים ליה בגויה אם הוא מזויף אם לאו ומייתי רבי רמיה מהא דתנן בפ"ק דב"מ (דף יב:) מצא שטרי חוב אם יש בהן אחריות נכסים לא יחזיר לא לזה ולא לזה מפני שב"ד נפרעין מהם אין בהן אחריות נכסים יחזיר למלוה מפני שאין ב"ד נפרעין מהם דברי ר"מ ומוקי לה שמואל (שם יג.) שאין חייב מודה ואין בהן אחריות יחזיר דאומר היה ר"מ שטר שאין בו אחריות אפי' מבני חרי לא גבי ויחזיר למלוה ואלור על פי לוחותיו ופריך ומיהדר ליה נלוה לגור ע"פ לוחותיו של לוה הא קאמר לא היו דברים מעולם והשתא אמ"ל דטענינן ליתמי ולקוחות מזויף הוא יש בו אחריות נכסים אמאי לא יחזיר אי כשיכול לקיימו ויש לו למלוה עדי קיום א"כ יחזיר דקושטא קאמר ודבין יגבה לפריעה ליכא למיחש דהא קאמר לא היו דברים מעולם וכל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי ואם לא יוכל לקיים מה נוכל להפסיד בחזרתו והלא לא יוכל להוציא על ידו כלום מלוה כי יטעון מזויף וגם מן הלקוחות ויתומים לא יוכל להוציא כי נטעון בשבילם אלא ודאי לא טענינן להו טענת זיוף אע"ג דשאר טענות טוענין ליורש וטוענין לנוקח הכא מוקמינן ליה אדאורייתא כל זמן שאין הלוה עצמו פוסלו לכך לא יחזיר אלא יגבה מן היתומים ומן הלקוחות ומיהו קשה דאכתי אמאי לא יחזיר הא לא יוכל לעולם לגבות על ידו לא מיתומים ולא מלקוחות דנהי דמזויף לא טענינן להו מיהו פרוע הוא טענינן להו דאביהם היה נאמן לטעון פרוע מיגו דאי בעי אמר מזויף הוא כענין שמצינו בהמוכר את הבית בסופו (ב"ב ע. וש"נ) גבי המפקיד אצל חבירו בשטר דקסבר רב חסדא דכי אמר החזרתיו לך דאע"ג דאיכא למימר שטרך בידי מאי בעי נאמן מיגו דאי בעי אמר נאנסו ומסיק לימא בפלוגתא שטר כיס היוצא על היתומים דייני גולה אמרי נשבע וגובה כולו ודיינין א"י אמרי נשבע וגובה מחצה ומפרש דמ"ד נשבע וגובה מחצה סבר לא מצי א"ל שטרך בידי מאי בעי אית ליה דרב חסדא פי' דטענינן ליתמי החזרתי לך הפלגא פקדון הוא"ל ואביהן היה נאמן בכך מיגו דאי בעי אמר נאנסו ואע"ג דליתמי לא טענינן נאנסו דהא למ"ד נשבע וגובה כולו דמי א"ל שטרך בידי מאי בעי אית ליה דרב חסדא מ"מ לפטרו דיממא נאנסו אלא לא טענינן להו נאנסו והיינו טעמא משום דלא שכיחא ואפ"ה טענינן להו למ"ד נשבע וגובה מחצה החזרתיו לך אע"פ שאביהן לא היה נאמן אלא מחמת מיגו דאי בעי אמר נאנסו וה"נ טענינן להו פרוע הוא אע"ג דאביהן לא היה נאמן אלא מיגו דאי בעי אמר מזויף הוא ומיהו הא לא קשיא מידי אי ס"ל לשמואל מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו שלא היה אביהן נאמן לומר פרוע הוא מיגו דאי בעי אמר מזויף אבל בהדיא ס"ל לשמואל במי שמת (שם קנד:) אלימא דר"מ דמודה בשטר שכתבו צריך לקיימו ועוד קשה הדבר אם לא חשו להפסיד יתומים ולקוחות הוא שיבוא כל אדם להוציא מידם ע"י זיוף ועל כן נראה לומר טטוענין להם מזויף הוא והיא דהתם איכא לשנויי עלה דחיישי' שמא יוציא אפי' מלוה גופיה ע"י שימצא קיום וכיון דפסיל ליה ואיתרע ליה בנפילה איכא למיחש ביה אפי' אם יבאו ויכירו החתימות כי שמא דימה וזייף עד שדימה את החתימה לחתימת עדים לגמרי וטעו הדיינים בקיום השטר כי ההיא דגט פשוט (שם קסז.) דלמא ידיה אזרוקה וכדחיישינן לעיל בחלו נערות (דף לו:) גבי שטר ריעא דלא מגבינן ביה אע"ג דאית ליה עידי קיום מכיון דקא מהדר אזיופא אימר זיופי זייף וכתב ואם תאמר אם כן המוצא שטר שכתוב בו הנפק אמאי יחזיר ניחוש שמא זייף ודימה החתימות לגמרי הא לא קשיא שהרי יש לנו לחלק בין היכא דטעין לוה מזויף הוא להיכא דלא טעין דהיכא דלא טעין לית לן למיחש משום ריעותא דנפילה ואיכא לאוקמא ההיא דשטר שכתוב בו הנפק בדליתא ללוה דלא טעין מידי אבל אי הוה טעין זיוף חיישינן דהא דלא יחזיר דחיישינן לזיוף דווקא בלא עדי קיום השטר משום הפסד יתומים ולקוחות הוא דחיישינן דלא טענינן להו מזויף מ"מ תיקשי מדאמר שמואל התם המוצא שטר הקנאה בשוק יחזיר לבעלים ואמאי ניחוש להפסידא דיתמי כיון דלא מקויים אלא אית לן למימר כגון דליתיה ללוה דלא טעין מזויף ולהכי לא חיישינן לזיוף והואיל וכן כי מפרשין נמי דטעמא משום דחיישינן שמא יוציא אפי' מלוה עצמו ע"י קיום והוא אינו רואה להכשירו משום ריעותא דנפילה וטענת לוה לא קשיא נמי ההיא דשטר שכתוב בו הנפק דהא איכא נמי לאוקמא בדליתיה ללוה ולא טעין מידי אבל אי טעין לוה מזויף הוא לא יחזיר כיון דנפל איתרע ליה אי נמי כיון דמקויים דקדקו ביה בית דין ולא אתרע בנפילה ואפילו פסיל ליה לוה ואמר מזויף הוא יחזיר והיא דמלא שטר חוב כשאינו מקויים וכולי האי לא חיישינן שזייף חתימת העדים וחתימת הדיינים. מ"כ. ויש להביא ראיה דטענינן שפיר ליתמי מזויף מהא דאמרינן בסוף פרק גט פשוט (ב"ב קעד:) דאמר רב הונא שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו ואמר מנה לפלוני בידי נאמן חזקה אין אדם עושה קנוניא על ההקדש ופריך וכי אדם עושה קנוניא על בניו דרב ושמואל דאמרי תרוייהו שכיב מרע מנה לפלוני בידי אמר תנו נותנין לא אמר תנו אין נותנין ומסיק דרב הונא מיירי בדנקיט שטר מקויים ורב ושמואל בדנקיט שטר שאינו מקויים אמר תנו קיימיה לשטריה לא אמר תנו לא קיימיה לשטריה פירוש דשמא שלא להשביע את בניו אמר כן ואם תמצא לומר דלא טענינן מזויף מ"מ יגבה דהא נקיט שטרא ולא מצי אמרי מזויף הוא ואין נראה לדחות דמיירי בדלא מת דהא נותנין קאמר משמע דאיתמי קאמר:

עין משפט נר מצוה

יח א מיי' פי"ט מהל' מכירה הל' ט סמג עשין סב טוש"ע ח"מ סי' רכו סעיף ח:

תוספות רי"ד

דא"ל להכי טרחי וזבני ארעא דלא חזיא לך ובינונית נמי לא אמרן אלא דלא שביק בינונית דכוותיה אבל שביק בינונית דכוותיה א"ל הנחתי לך מקום לגבות ממנו פי' כגון שמכרן ראובן לשמעון ביחד שאילו מכרן בזו אחר זו אין דינו של ב"ח אלא באחרונה כדתנן אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין ואפילו הן זיבורית וכשקנה לוי הבינונית אפילו הניח אצל שמעון עידית רצה מזה גובה רצה מזה גובה שאם יאמר לו לוקח ראשון לך אצל שני דזבין בינונית אומר לו לא מצינא למיטרח שהוא אומר לו הנחתי לך מקום לגבות הימנו שהוא יותר טוב משלו הלכך אם הייתי מוצא הבינונית אצלך הייתי גובה ממנו. עכשיו שמכרת אותה אני גובה ממך מן העידית ובזיבורית א"י לדחותו מפני שהוא אומר אם לא היתה לך בינונית ומכרת הייתי גובה זיבורית אבל עכשיו שהיתה לך בינונית ומכרת לא אגבה אלא מן העידית ואם רצה גובה בינונית מלוקח שני ואם הוא יאמר לו הנחתי לך מקום לגבות הימנו אומר לו א"א ליטול יותר מדיני אע"פ שאני יכול שהוא כעין גזל ופחות מדיני איני רוצה ליטול הלכך גובה ממנו הבינונית ושינוי יש בין לוי שהוא לוקח שני לשמעון שהוא לוקח ראשון דשמעון שהוא לוקח ראשון אפילו קנה בינונית ושייר לראובן זיבורית אמרינן אין נפרעים מנכסים משועבדים במקום שיש נכסים בני חורין ואפי' הן זיבורית משום דנכסי ראובן הן בני חורין אבל נכסי שמעון אינן בנ"ח הילכך אי שוו כנכסי דזבן לוי שהן בינונית ובינונית מצי מדחי לי' ואי לאו לא מצי מדחי לי': אמר אביי ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות ואתא ב"ח דראובן וקטריף מינ' דינא הוא דאזיל ראובן ומפצי ליה ולא מצי אמר ליה לאו בעל דברים דידי את משום דאמר ליה דמפקת מיניה עלי הדר א"ל לא ניחא לי דתהוי לי' תרעומות עלי: ואי קשיא מאי נפקא לן מיני' כל מאי דמצי למיטען על ב"ח לימא לי' לשמעון ושמעון לטענן לי' הא לאו מילתא היא דודאי אי טעין לי' ראובן פרעתיך ה"נ דשמעון מצי למיטען ליה ואע"ג דלא טעין לי' ב"ד טוענין בעבורו כדתנן הבא ליפרע מנכסים משועבדים לא יפרע אלא בשבועה אלא אי טעין לי' ראובן לב"ח טענה אחרת כגון שאומר לו אמת כי לא

מסורת הש"ס

ם) ב"ק מ: ע"ש ב"מ יד. ע"ש,

מוסף רש"י

ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות. אם יטרפוה ממנו ישלם לו (ב"מ יד.). **דינא הוא דאזיל ראובן ומפצי ליה.** וקמשתעי דינא בהדיה בדעבל חוב לגלגו מאותו קרקע בדברים, אם יש לראובן שום תביעה על בעל חובו לומר פרעתיך, דקיימא לן במסכת שבועות (מא.) דאע"ג דנקיט שטרא אי א"ל אישתבע לי דלא פרעתיך בעי אישתבועי (ב"ק ח: ושם הגירסא וקמשתעי דינא בהדיה וכעי"ז ב"מ יד.) אי כך וכך יש לי עליך תביעה ואי מעכב חוב זה אתתיו (ב"מ שם). **ולא מצי אמר ליה.** בעל חוב לראובן, **לאו בעל דברים דידי את.** בקרקע זו שכבר יצאה מרשותך ואתה שיעבודי שקרקע (ב"ק ח:) קרקע שמעון אתי מוטל, אם יש לך תביעה עלי העמידני בדין (ב"מ יד.). **משום דאמר ליה דמפקת מיניה עלי הדר.** מה שאתה מוציא משמעון יחזור עלי, שהרי קבלתי עלי אחריות (ב"ק ח:).

תוספות רי"ד (המשך)

פרעתי אותך אבל אתה חייב לי כך וכך ממקום אחר או תוציאם בחובך או תשבע לי עליהם זו הטענה ראובן יכול ליטען ולהשביעו מפני שהוא טענת ברי ואין ב"ח גובה חובו ממנו עד שישבע לו אבל שמעון שא"י לטעון טענות ברי אלא אומר לו כך וכך א"ל ראובן א"י לטעון במה שאינו ברור לו לשמעון אלא שטוח וגובה ממנו בלא שבועה ודוקא כשבא ב"ח לגבות חובו מראובן אז יכול ראובן לטעון לו ולהשביעו ואי לא ישבע לו לא יגבה ממנו אבל אם ב"ח לא תבעו לראובן אלא ראובן תובע לב"ח ואומר לו השטר שיש לך עלי תקרע אותו לי מחמת שאתה חייב לי כך וכך תשבע שאינך חייב לי יכול ב"ח לומר אני איני תובע עכשיו בשטרי אתה אומר לי שאקרענו לך מחמת אותה התביעה שאתה תובעני פרע אותי תחלה בשטרי ואח"כ תתבעני ותשביעני אך תמתין עד שאתבענ אני בשטרי ואז תטען לי זאת הטענה ועד שלא אתבע לך לא תפרע לי ועכשיו שאינו תובע ראובן ותובע את שמעון ובא ראובן לטעון על ב"ח שיקרענו מחמת אותה התביעה הייתי אומר שיאמר לו ב"ח אני איני תובע הנח לי לגבות משמעון ואח"כ תתבעני קמ"ל דא"ל ראובן דאי מפקת מיני' עלי דידי הדר וכאילו היית תובע אותי דמי וכמו שאם היית תובע אותי לא היית יכול לגבות ממני עד שתשבע לי באותה התביעה גם משמעון איני מניחך לגבות עד שתשבע

עסיקין. עוררין: **עד שלא החזיק בה יכול לחזור בו.** אם לא נתן מעות: **אין יכול לחזור בו.** שהקרקע נקנה בחזקה כי א"ל חזק וקני ויש שמחזיקין מיד ונותנין מעות לאחר זמן ומשהחזיק בה נתחייב המעות: **חייבת.** שק קטן: **דקיטרי.** מלא קשרים: **סברא וקבילת.** בדמי חתיכות כסף. כלומר נתרלית לאבד מעותיך מספק: **אפי' באחריות נמי.** מכרה לו אינו יכול לחזור בו מחמת עסיקין ולא אמרינן סוף סוף עליה הדר ואטרוחי דייני למה לן: **דא"ל אחוי טירפך.** שטר טירפא מב"ד שכתבו לך שיאלה השדה מידך בדין ותחזור עלי לטרוף: **ואשלם לך.** וכל זמן שלא יתנה מידך לא אשלם שהרבה עוררין שאין זוכין בדין: **מתני'** עוררין שאין זוכין בדין: **שלו מנה ושל זו מאתים וי'.** ושלשתן נתחתמו ביום אחד דאי בתלתא יומי הקודמת בשטר קודמת בגיבוי: **חולקות בשוה.** שהרי כח שלשתן שוה בשעבוד מנה דבכולהו איכא מנה: **היו שם מאתים.** אין לבעלת מנה שעבוד אלא במנה ראשון אבל במנה שני אין שעבוד לשטרה של מנה: **נוטלת חמשים.** בגמרא פריך עלה: **שלש של זהב.** שלשה דינרי זהב וכל דינר זהב עשרים וחמשה דינרי כסף כדאמר בהזהב (ב"מ דף מה:). ושל מאתים כתה שוה במאתים לבעלת שלש מאות שהרי מאתים משועבדים לשטרה: **היו שם שלש מאות.** מנה ראשון משועבד לכולן והשני לבעלת מאתים ולבעלת שלש מאות והשלישי לבעלת שלש מאות לבדה: **של מנה נוטלת חמשים.** בגמ' פריך עלה: **ושל מאתים מנה.** בגמ' מפרש לה: **שלשה של זהב.** הם מאה וחמשים זוז: **שהטילו לים.** מעות לקנות סחורה לשכר: **כך הן חולקין.** כל אחד ואחד נוטל בשכר והפסד לפי מעותיו: **גמ' תלתין ותלתא ותילתא הוא דאיים לה.** דהיינו שלש של מנה שהרי אין לה חלק במנה שני: **דין ודברים אין לי עמך במנה.** כשתבואי לדין לא אריב עמך במנה המשועבד לך ולא יתמעט חלקך בשבילי הלכך היא ובעלת שלש מאות חולקות אותו: **תימא לה.** בעלת שלש מאות לבעלת מאתים הא סליקת נפשיך ממנה ואין לך לחלק אלא במנה שני: **מדין ודברים סליקת נפשאי.** לא נתתי חלקי במתנה ומה שנתתה לא בשליחותי נתתה שתאמר לי נטלה זו חלקך אני עצמי מלריב עמך ומלמעט חלקה במנה ומלמעט חלקה בשעבוד שטרה עכשיו אני באה לחלוק עמך במותר שלא שלקתי מלריב עמך ושיעבודי ושיעבודך שוים. ואע"פ שיכולה בעלת ג' מאות לומר לבעלת ר' עד עכשיו הייתי נוטלת במנה הא' תלתין ותלתא ותילתא. ומנה השני ג' הרי תמנן ותלתא ותילתא והשתא לא שקילנא אלא ע"ה ומ"ל להפסיד בסילוקך תפסיד את ולא אני אפ"ה כך מדת הדין נותנת כיון דלא נסתלקה מכל המנה אלא מלריב עם בעלת ק' הלכך של ק' נוטלת נ' ושל ר' ושל ג' מאות חולקות ביניהן ק"נ ונוטלת כל א' וא' ג' דינרי זהב שלכל דינר זהב הוא כ"ה דינרי כסף: הרי שם ג' מאות וכו' ומקשה של ר' מנה ע"ה הוא דאית לה פי' דהא אוקימנא שכותבת בעלת ר' לבעלת ק' דין ודברים אין לי עמך בק' וחלקו המנה הא' ביניה ובין ג' מאות ובמנה הג' אין לה עסק לבעלת הר' והמנה הג' הוא כלו של ג' מאות נמצא של מנה נוטלת נ' במנה האחר נשארו נ' חולקת אותה עם הק' השניה של ר' ושל ג' מאות זו נוטלת ע"ה וזו נוטלת ע"ה ומנה הג' הוא של ג' מאות ויש לה ד' דינרי זהב. א"ש בכותבת בעלת ג' מאות לבעלת ר' ולבעלת ק' דין ודברים אין לי עמכם בק'. פי' לא מתוקמא סיפא כמציעותא אלא סיפא מיתוקמא כשכתבה בעלת ג' מאות וכו' ובעלת ר' לא כתבה כלום הלכך מנה הא' חולקת בעלת ר' ובעלת הק' ומנה הב' חולקת בעלת ר' ובעלת ג' מאות ומנה הג' לבעלת ג' מאות. תניא זו משנת ר"נ ר"א אין אני רואה דבריו של ר"נ באלו אלא חולקות בשוה כתב ר"ח ז"ל וקס"ל דבההיא הל' כר' א"א להעמיד דבריו בזמן שיש שם ג' מאות חולקין בשוה ונוטלת בעלת ק' ק' ובעלת ג' מאות ק' לפי שמד"ה לוקה בזה אלא העמדנו דברי ר' שאמר חולקין בשוה כל ק' וק' ונוטלת בשוה הלכך חולקין כלם לו' חלקים של ק' נוטלת חלק א' ושל ר' ב' חלקים ושל ג' ג' חלקים כ"א נוטלת לפי מעותי' עד שתפרע כ"א כתובתה וזה דין צדק וזהו שאמר אין אני רואה דבריו של ר"נ באלו בבבא דרישא ובבא מציעא אבל בבא דסיפא דתנן הר' שם ג' מאות וכו' לא חלק ר' אלא אומר בין בתפיסה א' בין בב' תפיסות הדין כך הוא כ"א נוטלת לפי מעותי' ואין צורך להעמידה בכותבת אליבא דר' זה הפתרון ל"ל יפה אע"פ שאינו דומה כרישא דמתני': וכן ג' שהטילו לכיס וכו' פי' האי וכן קאי אבבא ג' דמתני' וקסבר ר"נ שלפי מעות חולקין ואע"ג דלגבי ג' נשים לא סבר (הכי) [רבין] התם מפני שהמעות מרויחות קסבר כ"א נוטל בשבח כפי מעותיו וכמו שנוטל בשבח כך נוטל בהפסד אבל בג' נשים אין לומר כן הלכך כ"א נוטלת כפי מה שמשועבד לה מנכסי בעלה ונמצא שר"נ ור' השוו בזה לחלוק כפי מעות: אמר שמואל ב'

עד שלא החזיק בה יכול לחזור בו. אומר ר"ת ואפי' נתן מעות וכגון דלא קנו בכספא [ב] שכותבין את השטר דלא קנו עד שיכתוב את השטר וקמשמע לן דיכול ומותר לחזור בו דהואיל ומפסיד שסבור שיגזלוה ממנו קא הדר ביה דאפי' מי שפרע ליכא כדמוכח בהזהב (ב"מ דף מט:) גבי הוא גברא דזבן חמרא מחבריה שמע דבעי למינסביה בי פרזק רופילא אתא לקמיה דרב חסדא א"ל כדרך שתקנו משיכה בשומרים כך תקנו משיכה בלקוחות ולא קאמר ליה אינבעי ליה לקבולי מי שפרע כדאמר התם אעובדא אחרינא משום דלא מיקנו מי שפרע אלא איוקרא חזלא והאי יכול מותר כדקתני נמי גבי מתנה התם ובדין הוא דהוה ליה למיתני מותר אלא מגב דקתני סיפא אין יכול תנא נמי ריש יכול:

משהחזיק בה אין יכול לחזור בו. ואפילו במ"ד בחזקת הבתים (ב"ב מד:) נמצאת שאינה שלו חוזר עליו הכא כל זמן שלא טרפוה ממנו מודה שאין יכול לחזור בו: **ומאימת** הוי חזקה. תימה מאי קא מיבעיא ליה וכי אכתי לא אשמועינן דיני חזקה הא מתני' היא (ב"ב דף מב.) נעל גדר ופרץ כל שהוא הרי זו חזקה וי"ל דהכי בעי ומאימת הוי חזקה היכא דיהיב כסר זוזי מאימת מהניא חזקה מכי דייש אמלרי אע"ג דגריעא מנעל וגדר הויא חזקה הואיל ואיכא כסף כדפי' וריב"ם מפרש שראובן מכר שדה לשמעון וקנה ממנו קנין גמור עד שלא החזיק בה אותה חזקה שהתם גילוי דעת שלא יחזור יכול לחזור דכי היכי דתקנו רבנן שיהא אדם יכול לחזור בו כל זמן שעסוקין באותו ענין מפני שלבעת כן הוא קונה ומקנה שיחזור כל זמן שילכה כל זמן שעסוקין באותו ענין ה"נ דעתו לחזור בו אם יצא עליה עסיקין קודם חזקה בגילוי דעתו משהחזיק בה אינו יכול לחזור בו ומאימת הויא חזקה פי' מאימת הויא ההיא חזקה דאמרי' גלי דעתיה בכל ענין מכי דייש אמלרי לידע מה היא לריכה:

איבא דאמרי אפילו באחריות. לגיסנא קמא באחריות לא דהואיל ובאחריות זבין אית לן למימר שאין בדעתו לקנות אלא נכסים משופין מכל ערעור ואע"פ שהיה מחזיר לו לבסוף כשגזלה כדפריסית גבי שלא באחריות דלא ניחא ליה דליקו בדינא ודיינא: **תימא** הא סליקת נפשך וכו'. לא ידעתי אמאי לא משני כגון שכתבו בעלת שלש מאות ובעלת מאתים לבעלת מנה דין ודברים אין לנו עמך בעשרים וחמשה [ג]: (לעיל) **וכן** שלשה שהטילו לכים. לא הוי ממש דומיא דריש הכא כל אחד נוטל לפי מעותיו ורבינו חננאל פי' דאבנא בתרייתא קאי: **דאמרה** לה מדין ודברים הוא דסליקי בו'. לא איתפרש שפיר טעמא דהא מילתא: **בכותבת** בעלת שלש מאות. לא ידע רבי מאי קמ"ל מתניתין: **רבי אומר אין אני רואה דבריו של ר' נתן באלו אלא** חולקות בשוה. פי' ר"ח קי"ל בהא הלכתא כרבי ואי אפשר להעמיד דבריו בזמן שיש שם שלש מאות חולקות בשוה בעלת מאה מאה ובעלת מאתים מאה ובעלת שלש מאות מאה לפי שמדת הדין לוקה בזה אלא העמידנו דברי רבי שאמר שחולקות בשוה כל מנה ומנה נוטלות בשוה הלכך חולקין כל עזבון המת בששה חלקים של מנה נוטלת חלק אחד ושל מאתים שני חלקים ושל שלש מאות ג' חלקים כל אחת

ומאתים ועשרים וחמשה כחד זימנא. ע"ה מייניהו יד כולן שוין בו ובעלת מאתים שלא גבתה בתפיסה לאשונה אלא עשרים וחמשה כאה לריב על שניה על קע"ה ופלגי ע"ה בין שלשתן ומנא ביד כל אחת חמשים [ד] ומאה בין בעלת מאתים ובעלת שלש מאות ואלי מאה שנשאר כולה לבעלת שלש מאות נמצאת של מנה נוטלת חמשים ושל מאתים מנה ושל שלש מאות ק"נ שהן ששה דינרי זהב: **אין אני רואה דבריו של ר' נתן באלו.** שאין זה דומה לשלשה שהטילו לכיס דהתם שבח מעות שהשביחו מעותיהן שקלי הלכך כל אחד יטול לפי מעותיו אבל הכא טעמא משום שיעבודא הוא וכל נכסיו אחראין לכתובתה הלכך שלש המנים משועבדין לבעלת מנה כשאר חבריותיה עד שתגבה כל כתובתה לפיכך חולקות בשוה: **השכר**

מסורת הש"ס

א) [ל"ל חמשים חמשים ומאה בין כו'. רש"לן, ב) ל"ל במקום שכותבין, ג) יעוש על זה תמלא בתוי"ט,

מוסף רש"י

עסיקין. עוררין לומר שלנו היא (ב"ק ט.) כמו (כתובות כו) התעסקו עמו (ב"מ יד:). **יכול לחזור בו.** ובשלא נתן מעות (שם יד:). **משהחזיק בה אין יכול לחזור בו.** ואפילו לא נתן מעות, שהקרקע נקנית בחזקה והמעות על זה מלוה (שם). **חייבת דקטרי.** שק מלא קשרים (שם) לו: שק קשורה מלא רוח (ב"ק ט.). **מכי דייש אמצרי.** ממקן גבולי השדה ומגייסה (ב"מ יד:). **אפילו באחריות נמי.** אפילו קיבל אחריות עליו, דיש לומר הואיל וקופו לחזור עליו עכשיו נמי יחזור ויטלנה, אפילו הכי אינו יכול לחזור בו (ב"ק ט.) שהמוכר מעכב עליו ולא מלי אמר הואיל וקופך לשלם לי, השתא דניחי לעכבא (ב"מ יד:). **דאמר ליה.** מוכר, **אחוי טירפך.** שכתבו לך ב"ד שטר טירפא שבדין נעלו ממך ואשלם לך (ב"ק ט.) כשיעמידון בדין וזכו בדין ויכתוב לך הדיין שטר טורף עלי שבדין טרפוה ממך בשבילו, בא ואשלם לך, וכל כמה דלא עמדת בדין אינו יכול מסס (ב"מ יד:).

תוספות רי"ד

לי עליך: אמר אביי ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות ויצאו עליה עסיקין עד שלא החזיק בה יכול לחזור בו משהחזיק בה אינו יכול לחזור בו. מ"ט דא"ל חייתא דקיטרא סברת וקבילת מאימתי מכי דייש אמצרי א"ד אפי' באחריות נמי דא"ל אחוי טרפך ואשלם לך פי' מדקאמר שמכר לשמעון מכר גמור עשה לו ומתקיים בכסף ובשטר או בקנין וכדין הקרקעות ה) דע"ד הא אם לא יצאו עלי' ערעורין ורוצה לחזור בו א"י מפני שמכר גמור ובקנין עשה לו והאי חזקה דבעי' לאו לקיומי המכר דהא מקרים וקאי בלא חזקה אלא ה"ק אם יצאו עלי' עסיקין נראה שמכר לו דבר שאינו שלו והוי מקח טעות ומש"ה אמר עסיקין ולא אמר ב"ח הלכך אם הוחזק בה הלוקח ונראה שנכנסה השדה לרשותו אע"פ שיצאו עליה עסיקין ו) מפני שנראה שמכר לו דבר שאינו שלו ומ"ה בעי מאימת מחזיק בה מפני שזו החזקה אינה לקנות שאילו היתה לקנות כבר ידענו דין החזקה כדתנן בפ' ח"ה נעל גדר ופרץ כ"ש ה"ז חזקה ומאי בעי הכא מפני שחזקה זו כדי להראות לעולם שנכנסה לרשותו והוא שלו מ"ה אמרי' מכי דייש אמצרי שהלך בה לארכה ולרחבה כאדם שהולך ומבקר שדהו: **מתני'** מי שהיה נשוי ג' נשים ומת כתובתה של זו ק' ושל זו ר' ושל זו ג' מאות ואין שם אלא ק' חולקות בשוה היה שם מאתים של ק' נוטלת נ' ושל ר' ושל ג' מאות ג' ג' של זהב. היה שם ג' מאות של ק' נוטלת נ' ושל ר' ק' ושל ג' מאות ששה של זהב וכן שלשה שהטילו לכיס פתחו או הותירו כך הן חולקין. פי' מי שהיה לו ג' נשים שנתחתמו כתובותיהן ביום א' דאי בזא"ז הקודמת בשטר קודמת בגבוי אין שם אלא ק' חולקין בשוה פי' שהרי כח שלשתן שוה בשיעבוד מנה ובכלהו איכא מנה. היה שם ר' וכו' אין לבעלת מנה שיעבוד אלא במנה אבל מנה שני אינו משועבד לשטרה אלא הוא משועבד לבעלת ר' ולבעלת ג' מאות והלכך המנה הראשון חולקות בין שלשתן והמנה השני יחלוקו בין של ר' ושל ג' מאות ושל ק' נוטלת נ'. ובגמרא מקשה תלתין ותלתא ותילתא הוא דאית לה א"ש בכותבת בעלת ר' לבעלת ק' דין ודברים אין לי עמך במנה המשועבדת לך ולא

עין משפט נר מצוה

יט א ב מיי' פי"ט מהל' מכירה הל' ג טוש"ע מ"מ סימן רכו סעיף ה:
כ ג ד מיי' פי"ז מהל' אישות הל' ח ופ"ב מהלכות מלוה ולוה הל' ד ופכ"ח שם הלכה ח סמג עשין מח ולד טוש"ע אה"ע סימן לו סעיף יח וטוש"ע מ"מ סי' קד סעיף י [וכרב אלפס ביאר כל הסוגיא בעומקה ובאריכות בגבורות]:

תוספות רי"ד (המשך)

יתמעט חלקך בשבילי הלכך היא ובעלת ג' מאות חולקות אותו א"ה אימא סיפא ושל ר' ושל ג' מאות ג' ג' של זהב ותימא לה הא סליקת נפשך ממנה פי' ואין לך לחלוק אלא במנה ב' ומהדר משום דא"ל מדין ודברים הוא דסליקי נפשאי פי' לא נתתי לה חלקי במתנה ומה שגבתה לא בשליחותי גבתה שתאמרי לי נטלה זו חלקך אני סלקתי עצמי מלריב עמה ומלמעט חלקה במנה וגברה ידה לגבות חצי המנה בשיעבוד שטרה עכשיו אני באה לחלוק עמך במותר שלא שלקתי מלריב עמך ושיעבודך ושיעבודך שוים. ואע"פ שיכולה בעלת ג' מאות לומר לבעלת ר' עד עכשיו הייתי נוטלת במנה הא' תלתין ותלתא ותילתא. ומנה השני ג' הרי תמנן ותלתא ותילתא והשתא לא שקילנא אלא ע"ה ומ"ל להפסיד בסילוקך תפסיד את ולא אני אפ"ה כך מדת הדין נותנת כיון דלא נסתלקה מכל המנה אלא מלריב עם בעלת ק' הלכך של ק' נוטלת נ' ושל ר' ושל ג' מאות חולקות ביניהן ק"נ ונוטלת כל א' וא' ג' דינרי זהב שלכל דינר זהב הוא כ"ה דינרי כסף: הרי שם ג' מאות וכו' ומקשה של ר' מנה ע"ה הוא דאית לה פי' דהא אוקימנא שכותבת בעלת ר' לבעלת ק' דין ודברים אין לי עמך בק' וחלקו המנה הא' ביניה ובין ג' מאות ובמנה הג' אין לה עסק לבעלת הר' והמנה הג' הוא כלו של ג' מאות נמצא של מנה נוטלת נ' במנה האחר נשארו נ' חולקת אותה עם הק' השניה של ר' ושל ג' מאות זו נוטלת ע"ה וזו נוטלת ע"ה ומנה הג' הוא של ג' מאות ויש לה ד' דינרי זהב. א"ש בכותבת בעלת ג' מאות לבעלת ר' ולבעלת ק' דין ודברים אין לי עמכם בק'. פי' לא מתוקמא סיפא כמציעותא אלא סיפא מיתוקמא כשכתבה בעלת ג' מאות וכו' ובעלת ר' לא כתבה כלום הלכך מנה הא' חולקת בעלת ר' ובעלת הק' ומנה הב' חולקת בעלת ר' ובעלת ג' מאות ומנה הג' לבעלת ג' מאות. תניא זו משנת ר"נ ר"א אין אני רואה דבריו של ר"נ באלו אלא חולקות בשוה כתב ר"ח ז"ל וקס"ל דבההיא הל' כר' א"א להעמיד דבריו בזמן שיש שם ג' מאות חולקין בשוה ונוטלת בעלת ק' ק' ובעלת ג' מאות ק' לפי שמד"ה לוקה בזה אלא העמדנו דברי ר' שאמר חולקין בשוה כל ק' וק' ונוטלת בשוה הלכך חולקין כלם לו' חלקים של ק' נוטלת חלק א' ושל ר' ב' חלקים ושל ג' ג' חלקים כ"א נוטלת לפי מעותי' עד שתפרע כ"א כתובתה וזה דין צדק וזהו שאמר אין אני רואה דבריו של ר"נ באלו בבבא דרישא ובבא מציעא אבל בבא דסיפא דתנן הר' שם ג' מאות וכו' לא חלק ר' אלא אומר בין בתפיסה א' בין בב' תפיסות הדין כך הוא כ"א נוטלת לפי מעותי' ואין צורך להעמידה בכותבת אליבא דר' זה הפתרון ל"ל יפה אע"פ שאינו דומה כרישא דמתני': וכן ג' שהטילו לכיס וכו' פי' האי וכן קאי אבבא ג' דמתני' וקסבר ר"נ שלפי מעות חולקין ואע"ג דלגבי ג' נשים לא סבר (הכי) [רבין] התם מפני שהמעות מרויחות קסבר כ"א נוטל בשבח כפי מעותיו וכמו שנוטל בשבח כך נוטל בהפסד אבל בג' נשים אין לומר כן הלכך כ"א נוטלת כפי מה שמשועבד לה מנכסי בעלה ונמצא שר"נ ור' השוו בזה לחלוק כפי מעות: אמר שמואל ב'

ה) נראה דל"ל וכן מדקאמר עד שלא החזיק יכול לחזור בו אם יצא עליו ערעורין הא אם לא יצאו עליו ערעורין הא אם לא יצאו אינו יכול לחזור בו. ו) נראה דל"ל אף שנראה שמכר לו דבר שאינו שלו אינו יכול לחזור בו.

כא א ב ג מיי' פ"ד מהל' שופטין הל' ג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קעו סעיף ה:

כב ד ה מיי' פי"ז מהל' אישות הל' ו סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן לו סעי' טז:

כג ו מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף ח:

תוספות רי"ד

שהטילו לכיס זה ק' וזה ר' השכר לאמצע פי' לא יחלוקו השכר לפי המעות אלא כך נוטל זה כמו זה שיש בני אדם שחריפים הם במו"מ יתר מחברייהם מפני שהוסיף זה להטיל מעותיו יותר או שמא מפני אהבתו לא חיישי הילכך כ"ז שלא פרשו אלא הרויחו בסתם חולקין השכר בין שניהם לאמצע אך אם פי' ליטול כ"א לפי מעותיו הכל כפי תנאם: אמר רבה מסתברא מילתיה דשמואל בשור לחרישה ועומד לחרישה פי' שכיון שהשכר שעושין הוא מובדל מן הקרן הוי הכל לאמצע וכן נמי אם שמו מעות בכיס להשתכר בהן והותירו כיון שהשכר מובדל מן הקרן השכר לאמצע אבל שור העומד לטביחה (ועומד) [ולקחן] לחרישה זה נוטל לפי מעותיו וזה נוטל לפי מעותיו פי' שהשכר עומד על הקרן כל אחד ואחד לוקח קרנו וכ"ש אם לקחוהו מתחלה לטביחה או אם קנו עגלים לגדלן שכ"א הוא נוטל לפי מעותיו. ור"ח אמר אפי' שור לחרישה ועומד לטביחה השכר לאמצע פי' אע"פ שהשכר עומד על הקרן אם היו עתידים לחלקו לאיבריו ולהוליך כ"א הבשר לביתו הי' נוטלין לפי המעות אבל כיון דלמכירה קאי וסוף שיותירו במעות נמצא שהריוח הוא מובדל מן הקרן וכאילו נשתכרו בפרקמטיא דמי שהשכר לאמצע ול"ת דוקא שלקחוהו לחרישה תחלה אלא אפי' לקחוהו מתחלה לטביחה כיון דלמכירה קאי ולא לחלוק לאיבריו הוי השכר לאמצע אלא משום דנקט רבה שור לחרישה ועומד לטביחה נקטו נמי אינהו האי לישנא ולאו דוקא: מיתיבי ב' שהטילו לכיס זה ק' וזה ר' השכר לאמצע מאי לאו בשור לחרישה ועומד לטביחה תיובתא דרבה לא בשור לחרישה ועומד לחרישה אבל שור לחרישה ועומד לטביחה מאי זה נוטל לפי מעותיו וזה נוטל לפי מעותיו אדתני סיפא לקח זה בשלו וזה בשלו ונתערבו זה נוטל לפי מעותיו וזה נוטל לפי מעותיו ליפלוג ולתני בדידיה במד"א בשור לחרישה ועומד לחרישה אבל בשור לחרישה ועומד לטביחה זה נוטל לפי מעותיו וזה נוטל לפי מעותיו הכי נמי קאמר במד"א בשור לחרישה ועומד לחרישה אבל בשור לחרישה ועומד לטביחה נעשה כמי שלקח זה בשלו וזה בשלו ונתערבו זה נוטל לפי מעותיו וזה נוטל לפי מעותיו תנן וכן שלשה שהטילו לכיס פחתו או הותירו כך הן חולקין מאי לאו פחתו פחתו ממש הותירו הותירו ממש [3]אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה לא הותירו זוזי חדתי פחתו אסתירא דצוניתא: **מתני'** [4]מי שהיה נשוי ד' נשים ומת הראשונה קודמת לשניה ושניה לשלישית ושלישית לרביעית וראשונה נשבעת לשניה ושניה לשלישית ושלישית לרביעית והרביעית נפרעת שלא בשבועה בן ננס אומר וכי מפני שהיא אחרונה נשכרת [5]אף היא לא תפרע אלא בשבועה [6]היו יוצאות כולן ביום אחד כל הקודמת לחברתה אפילו שעה אחת זכתה וכך היו כותבין בירושלים שעות היו כולן יוצאות בשעה אחת ואין שם אלא מנה חולקות בשוה: **גמ'** במאי קמיפלגי אמר שמואל

[1]השכר לאמצע אמר רבה מסתברא מילתיה דשמואל בשור לחרישה ועומד לחרישה אבל בשור לחרישה ועומד לטביחה זה נוטל לפי מעותיו וזה נוטל לפי מעותיו ורב המנונא [2]אמר אפילו שור לחרישה ועומד לטביחה השכר לאמצע מיתיבי [3]שני' שהטילו לכיס זה מנה וזה מאתים השכר לאמצע מאי לאו בשור לחרישה ועומד לטביחה ותיובתא דרבה לא בשור לחרישה ועומד לחרישה אבל שור לחרישה ועומד לטביחה מאי זה נוטל לפי מעותיו וזה נוטל לפי מעותיו אדתני סיפא לקח זה בשלו וזה בשלו ונתערבו זה נוטל לפי מעותיו ליפלוג ולתני בדידיה במד"א בשור לחרישה ועומד לחרישה אבל בשור לחרישה ועומד לטביחה זה נוטל לפי מעותיו וזה נוטל לפי מעותיו הכי נמי קאמר במד"א בשור לחרישה ועומד לחרישה אבל בשור לחרישה ועומד לטביחה נעשה כמי שלקח זה בשלו וזה בשלו ונתערבו זה נוטל לפי מעותיו וזה נוטל לפי מעותיו תנן וכן שלשה שהטילו לכיס פחתו או הותירו כך הן חולקין מאי לאו פחתו פחתו ממש הותירו הותירו ממש [3]אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה לא הותירו זוזי חדתי פחתו אסתירא דצוניתא: **מתני'** [4]מי שהיה נשוי ד' נשים ומת הראשונה קודמת לשניה ושניה לשלישית ושלישית לרביעית וראשונה נשבעת לשניה ושניה לשלישית ושלישית לרביעית והרביעית נפרעת שלא בשבועה בן ננס אומר וכי מפני שהיא אחרונה נשכרת [5]אף היא לא תפרע אלא בשבועה [6]היו יוצאות כולן ביום אחד כל הקודמת לחברתה אפילו שעה אחת זכתה וכך היו כותבין בירושלים שעות היו כולן יוצאות בשעה אחת ואין שם אלא מנה חולקות בשוה: **גמ'** במאי קמיפלגי אמר שמואל

השכר לאמצע. חולקין בשוה: **שור לחרישה.** שלקחו בהן שור לחרוש וחורשין בו ואין חלקו של זה מועיל בלא חלקו של זה כלום הלכך חולקין בשוה. אבל שור לחריסה והשביח בבשר ושחטוהו: **זה נוטל לפי מעותיו כו'.** שהרי מתחלק לאבריו. והא דנקט רמשים מקחן לחריסה רבותא אשמועינן דאע"ג דמעיקרא אדעתא דלמיפלג בשוה נחות לשותפות השתא דשבח בבשר ושחטוהו והוא מתחלק לאבריו יטול איש לפי מעותיו: **לקח זה בשלו.** שוורים בריאים במאתים: **וזה בשלו.** שוורים כחושים במנה: **זה נוטל לפי מעותיו.** דשור כחוש אין עבודתו דומה לשל בריא: **ליפלוג בדידיה.** אף כשהטילו לכיס מעות ולקחו בהמה אחת יחלוקו ולימא זה נוטל לפי מעותיו וזה נוטל לפי מעותיו כו': **פחתו פחתו ממש כו'.** וקתני כך הן חולקין לפי המעות ותיובתא דשמואל: **זוזי חדתי.** שמטילין זוזים ישנים ונתנו ונשאו בהם עד שנעשו חדשים ויוצאו בהוצאה הלכך חולקין לפי המעות דכל חד וחד שקיל מה דיהיב אבל אם הותירו יותר על החשבון השכר לאמצע פחתו איסתרא דצניתא שנפסל המטבע ואין יוצא בהוצאה ומי שיש לו מכה תחת עקבו קושרה שם כדאמרי' בשבת יוצאים בסלע שעל הצנינים דכיון שישנן בעין נוטל כ"א כחשבון שהטיל אבל אם פחתו ק' או נ' זוז זה מפסיד מחצה וזה מפסיד מחצה והפסד לאמצע [6] ובהא לא מבעי' רבה אלא אפי' ר"ה מודי לאו למכירה קיימא שימצא בהן עודף על הקרן או פחות אלא כ"א מוליך זוזיו או מושבחים או מופסדים אבל שור לטביחה דקאי למכירה וסוף שיהי' יתרון במעות חולקין לאמצע והל' כשמואל וכפירוקא דר"נ דבכל מידי דמשתכרי [3]ולא קאי השכר או ההפסד על הזוזין כ"א נוטל לפ"מ או מושבחין או מופסדין. עיין בערך מ"ט בס"ה: **מתני'** מי שהיה נשוי ד' נשים ומת הא' קודמת להב' והב' להג' והג' להד' והד' נפרעת של"ב אמר בן ננס וכי מפני שהיא אחרונה נשכרה אף היא ל"ת א"ב היו כולן יוצאת ביום א' כל הקודמת לחברתה אפי' שעה א' זכתה כך הי' כותבין

לפי מעותיו כו'. שהרי מתחלק לאבריו. והא דנקט רמשים מקחן לחריסה רבותא אשמועינן דאע"ג דמעיקרא אדעתא דלמיפלג בשוה נחות לשותפות השתא דשבח בבשר ושחטוהו והוא מתחלק לאבריו יטול איש לפי מעותיו: **לקח זה בשלו.** שוורים בריאים במאתים: **וזה בשלו.** שוורים כחושים במנה: **זה נוטל לפי מעותיו.** דשור כחוש אין עבודתו דומה לשל בריא: **ליפלוג בדידיה.** אף כשהטילו לכיס מעות ולקחו בהמה אחת יחלוקו ולימא זה נוטל לפי מעותיו וזה נוטל לפי מעותיו כו': **פחתו פחתו ממש כו'.** וקתני כך הן חולקין לפי המעות ותיובתא דשמואל: **זוזי חדתי.** שמטילין זוזים ישנים ונתנו ונשאו בהם עד שנעשו חדשים ויוצאין בהוצאה הלכך חולקין לפי המעות דכל חד וחד שקיל מה דיהיב אבל אם הותירו יותר על החשבון השכר לאמצע פחתו איסתרא דצניתא שנפסלה המטבע ואין יוצאת בהוצאה ומי שיש לו מכה תחת עקבו קושרה שם ומי שיש לו מכה בפיסת רגלו מתחת קושר מהם שם דמעלית ליה חלודה לידהו ולוקתא לידהו כדאמרינן במסכת שבת (דף סה.) יוצאין בסלע שעל הציניות ומפרש מאי ציניות בת ארעא. דכיון דישנו בעין נוטל כל אחד כחשבון שהטיל אבל אם פחתו מאה או חמשים זוז זה מפסיד מאה וזה מחצה שהשכר וההפסד לאמצע.

לה כל המנה שלה:

מאי לאו בשור לחרישה ועומד לטביחה איירי. מכח קושיא אדתני סיפא דייק הכי: **מאי** לאו פחתו ממש. וקסבר דבשור לחריסה ועומד לטביחה מאי איירי דלטביחה ועומד לטביחה מאי קמ"ל אלא כבי האי גוונא מייירי ותיובתא דרב המנונא: **הותירו** זוזי חדתי. שלעצת כן נשתתפו יחד שאם לא ירויחו אלא חילוף המעות שבשביל ריוח מועט כזה לא יקפידו אלא כל אחד ואחד יקח חשבון מעותיו והאי חדתי לאו לאפוקי עתיקי דבהזהב (ב"מ דף מה:) מוכיח בכמה דוכתי דישנים יוצאין בהוצאה יותר מחדשים אלא לאפוקי אסתירי דצוניתא שהם ישנים יותר מדאי. מ"ר. הא דאמרי' בפ"ק דבבא בתרא (דף יג. וסס) א"ל ג' רב יהודה לרב הונא לדידך דאמרת לית לך דינא דגוד לו אגוד בכור ופשוט שהניח להן אביהן עבד ובהמה טמאה כילד הן עושין א"ל שאני אומר עובד לזה יום אחד ולזה שני ימים ומקשה ר"ת ז"ל אמאי קשיא ליה מבכור ופשוט ליקשי ליה משניהם פשוטים ואומר ר"ת שניהם פשוטים ניחא ליה שיעבוד לזה יום אחד ולזה יום אחד אבל בבכור ופשוט קשיא ליה שאם יעבוד הפשוט יום אחד והבכור שני ימים הרי הבכור נוטל יותר מפי שנים שאם יש עיר רחוקה ממהלך יום אחד ומשתכרים בה הרבה בסחורה שיש שם סחורה בזול פשוט שאין לו שהות אלא יום אחד לא יוכל לילך שם והבכור שיש לו שהות שני ימים הולך שם ומשתכר כמה וכמה יותר מן הפשוט ור' מפרש דלהכי קשיא ליה בכור ופשוט משום שור לחריסה ועומד לחריסה לכולי עלמא השכר לאמצע משום הכי פריך כילד יעשו דבזה אין נוטל הבכור פי שנים ומשני עובד לזה יום א' ולזה שני ימים ולא דמי לשור לחריסה ועומד לחריסה דמשום הכי הוי השכר לאמצע דמעיקרא אדעתא דהכי נשתתפו אבל גבי בכור דלא שייך האי טעמא כל אחד נוטל לפי חלקו. מ"ר: **מי שהיה נשוי ד' נשים.** לא הוה מצי למנקט ב' נשים אע"ג דשייכא בהו שפיר פלוגתא דתנא קמא ובן ננס מ"מ לא הוה שמעינן מיניה שבועה לאחר שבועה לאחר אבל השתא שמעי' ליה דהא אין נשבעת לראשונה לשלישית משום שכבר נשבעה לשניה כדמפ' בגמ' מיהו תימה אמאי תנא אחרנא בשלש סגי דבשלש נמי שמעי' שבועה לאחר שבועה למאה ואיכא למימר דהוה אמינא דהתם הוא דאין נשבעת לראשונה לשלישית שהיא אחרונה אלא חייש' כולי האי כיון שכבר נשבעה לשניה ושלישית שמא כבר נתקבלה כתובתה שאין נשבעת לא אחמור בה רבנן כולי האי אבל אם היתה נשבעת אותה שלישית כגון שיש רביעית דהשתא ידעינן שלא נתקבלה כתובתה הוה אמינא דנחמיר טפי ותשבע לה הראשונה להכי תנא אחרנא נשים. מ"ר:

שנמצאת

[1] [תוספתא פ"י], [2] [לעיל פז.], [3] [שם מ' רבא לרב נחמן],

[4] [תוספתא פ"י],

[5] [לעיל ל"ב].

[6] ר"ל דבא דמייירי מתני' בזוזי חדתי לא מצני רבה. [3] אולי נ"ל ולא קאי השכר אל ההפסד על הזוזין השכר אל נחמיא אבל אי קאי השכר אל ההפסד על הזוזין וכו'.

תוספות רי"ד (המשך)

בוודאי כששמו בכיס זה ק' וזה ר' וקונים בהם פרקמטיא כיון שאין סוחרי הק' לבד והר' לבד אלא הכל ביחד אבל לחרוש ולהשתכר בהן כיון שקרנו של זה מובדל תמיד מקרנו של זה כ"א נוטל לפי"מ ה"נ קאמר במה דברים אמורים בשור לחרישה ועומד לחרישה אבל שור לחרישה ועומד לטביחה נעשה כמי שלקח זה בשלו וזה בשלו ונתערבו שז"נ לפ"מ וז"נ לפ"מ. תנן וכן ג' שהטילו לכיס פחתו או הותירו כך הן חולקין מאי לאו פחתו ממש הותירו ממש פי' וק' לשמואל בין אליבא דרבה בין אליבא דר"ה שהרי אם הותירו מעות אע"פ שאין השכר עומד על הקרן נוטלים לפ"מ אר"נ ארב"א הותירו זוזי חדתי פחתו אסתרא דצניתא פי' שהטילו זוזים ישנים ונשאו ונתנו בהם עד שנעשו חדשים ויוציאו בהוצאה הלכך חולקין לפי המעות דכל חד וחד שקיל מה דיהיב אבל אם הותירו יותר על החשבון השכר לאמצע פחתו איסתרא דצניתא שנפסל המטבע ואין יוצא בהוצאה ומי שיש לו מכה תחת עקבו קושרה שם כדאמרי' בשבת יוצאים בסלע שעל הצניות דכיון שישנן בעין נוטל כ"א כחשבון שהטיל אבל אם פחתו ק' או נ' זוז זה מפסיד מחצה וזה מפסיד מחצה והפסד לאמצע [6] ובהא לא מבעי' רבה אלא אפי' ר"ה מודי לאו למכירה קיימא שימצא בהן עודף על הקרן או פחות אלא כ"א מוליך זוזיו או מושבחים או מופסדים אבל שור לטביחה דקאי למכירה וסוף שיהי' יתרון במעות חולקין לאמצע והל' כשמואל וכפירוקא דר"נ דבכל מידי דמשתכרי [3]ולא קאי השכר או ההפסד על הזוזין כ"א נוטל לפ"מ או מושבחין או מופסדין. עיין בערך מ"ט בס"ה: **מתני'** מי שהיה נשוי ד' נשים ומת הא' קודמת להב' והב' להג' והג' להד' והד' נפרעת של"ב אמר בן ננס וכי מפני שהיא אחרונה נשכרה אף היא ל"ת א"ב היו כולן יוצאת ביום א' כל הקודמת לחברתה אפי' שעה א' זכתה כך הי' כותבין

כל הקודמת לחברתה שעה אחת. בכתובתה: **וכתב.** אם השעות מפורשות בתוכן כגון באחת כתוב ביום פלוני בשעה שלישית ובשניה בשעה רביעית וכן בכולן: **גמ'** כגון

כגון שנמצאת אחת. מן השלש שדות שגבו ג׳ נשים ראשונות: **שדה שאינה שלו.** שנודע שגזלה וסוף שיבואו בעלים ויטלוה ממנה וכשבאה רביעית לגבות כתובתה משדה רביעית באה זו ועומדת לאמר למחר יבא הגזל ויטול שדהו מידי ונמצאתי קרחת רלוי שתשבעי שלא גבית כתובתך בחיי הבעל: **ובבעל חוב מאוחר שקדם וגבה קמיפלגי** ת״ק סבר מה שגבה לא גבה. הלכך למה תשבע אם יבא הגזל ויטרוף מזו תחזור היא על הרביעית ותטול ממנה מה שגבתה דהויא לה רביעית בעל חוב מאוחר: **וכן נמי סבר מה שגבה גבה.** ואין השלישית חוזרת עליה לפיכך יכולה להשביעה: **דלולי עלמא מה שגבה לא גבה.** ושבועה דבן נמי טעמא מאי דקסבר חיישינן שמא תכסיף הרביעית הזאת את השדה שהיא גובה דכי חזיא דלא משבעינן לה ידעא דהדרא שלישית עילוה כשיטלו מה שבידה ולא חיישא הך רביעית לאשבועה אלא שמטה ואכלה ות״ק לא חיישא לשמא תכסיף: **דאביי קשישא איכא ביניייהו.** והיתומים באים להשביעה ולא בנמצאת שדה שאינה שלו מיירי: **יתומים שאמרו.** הבא ליפרע מהם לא יפרע אלא בשבועה אף בגדולים אמרו: **פרי אחי ופרי שותפי.** או פרי שותפי: **ואזל חד מינייהו בהדיה לדינא.** בדבר השותפות ואלא השותף חייב: **לא מצי.** שותף חבירו למימר לבעל הדין: **אנא לאו בעל דבריס דידי אנא.** בדין זה שנתחייב חברי אני אדין עמך בחלקי: **ואילו ראשונה לשלישית לא קפני.** דתשבע לפי שנשבעה: **ולא אמרן.** שיחזיר וידון: **אלא דלא הוה.** האי שותף במתא כשבא חבירו לדין: **ג׳ שטרות.** מכר שדה אחת לשני בני אדם ביום אחד: **שדא דדייני.** לפי ראות עיני הדיינין יטילו חזקות והחובה: **שדא.** לשון השלכה כמו ירה ביס דמתרגם שדי בימא (שמות טו): **כרבי מאיר דאמר.** לענין גט עדי חתימה עיקר כריתות וכן לענין השטרות ואלו שניהם נחתמו ביום אחד ובמקום אחין כותבין שעות גלו דעתייהו דאין מקפידין על הקודם לחבירו ואפילו זה שחרית וזה במנחה אין זה גובה יותר מזה הלכך מאי שדא דדייני איכא למימר אין אדם יכול ליפות כחו של זה משל זה: ושמואל לרבנן נמי תהא האחרונה נמי גריכה שבועה כדין כל הבא ליפרע מנכסי יתומים ופ״ה דביתומים גדולים אייני ולא כאבי קשישא ור׳ מפרש אפי׳ לאבי קשישא כגון שפטרה מן השבועה וא״ת למאן דלית ליה דאבי קשישא היכי מפרש הנפרעת מנכסי יתומים לא תפרע אלא בשבועה (לעיל פז.) והא דתנן (גיטין לד:) אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה דביתומים גדולים אינה גריכה שבועה וביתומים קטנים נמי ליכא לאוקמא דאין מזקקין לנכסי יתומים קטנים אא״כ רבית אוכלת בהן ואומר רבי דסי״ל כמ״ד בערכין פרק שום היתומים (דף כב.) אף לכתובה משום מזוני וקשה מ״מ תיקשי מהיא דהנפרעת מנכסי יתומים לא תפרע אלא בשבועה דהא לעיל בהכותב (דף פז. ד״ה מקשיס) פי׳ ר״י דמייתי בגרושה דלית לה מזוני כי היכי דלא תיקשי אמאי איצטריך למיתני בגיטין אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה ואמר לי רבי דמ״מ איצטריך אלמנה בגיטין שלא נטעה לומר בגרושה וניימא דמזקקין בכל ענין דאילו באלמנה ה״א דליכא לאוקומא דאקילו בה רבנן משום חיגא כדמפרש בערכין וא״ת אמאי לא אקשי מבריתא דאבי קשישא למ״ד אין מזקקין אלא אם כן רבית אוכלת בהן דהא קאמר אבי קשישא שגובין מיתומים קטנים בשבועה וי״ל דהוה מוקי לה בב״ח עובד כוכבים דשייכא ביה שבועה כמו שרגיל ר״ת לפרש שמותר לקבל שבועה מעובד כוכבים ואפי׳ לרבינו שמואל שאסר לקבל ממנו שבועה איכא לאוקמא בגר תושב שקבל עליו שלא לעבוד עבודת כוכבים שנשבע בשם ומיהו קשה לי מדקאמר אבי קשישא יתומים שאמרו משמע דאמתני׳ דגיטין או דהכותב קאי דמייתי בכתובת אשה ע״כ ל״ל ודאי דהוה מוקי פלוגתא דבן נמי ורבנן כאבי קשישא וס״ל כרבנן: **שני שטרות היוצאים ביום א׳.** פי׳ של מכר או של מתנה שמואל אמר שודא דדייני דלא דמי להא דתנן היו כולן יוצאות בשנה אחת ואין שם אלא מנה מוקצות בשוה דהתם בשעבוד אייני דאין המשעבוד חל אלא מאותה שעה שמוכיח מתוך השטר כשהתחיל השעבוד דהיינו ממחרת יום שנכתב בו דבשום שנכתב אין מוכיח מתוך השטר מתי התחיל או בנקר או בערב אבל מתנה או מכר כל הקודם באותו יום עצמו זכה. מ״ר: **לימא רב דאמר בר׳ מאיר דאמר עדי חתימה ברתי.** וכיון דעיקר הוא השטר ומתוך עדים החתומים בשטר אין ניכר שקדם קינוי של זה הלכך קונין שניהם בנת אחת אפי׳ נכתב ונחתם ונמסר לאחד תחלה ואח״כ נכתב ונמסר לשני אע״פ שמתוך עדי מסירה ניכר דלא תשיב להו עדי מסירה והכי מוכח בגטין דתנן בפ׳ כל הגט (דף כד:) כתב לגרש את הגדולה לא יגרש בו את הקטנה ודייק בגמ׳ הא גדולה מני מגרש אמר רבה זאת אומרת שני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת מוציאין שט״ח על אחריס א״ל אביי אלא מעתה דישא דקתני פסול לגרש בו ה״נ שני הוא דלא מגרש ביה הא ראשון מני מגרש ביה והא אמרת אין אחר יכול להוציא שטר חוב עליהם אלא מאי אית לך למימר בעדי מסירה ור׳ אלעזר משמע אבל לר״מ אפי׳ ראשון לא מני מגרש אע״פ שניכר מתוך עדי מסירה הוא ומתוך עדי חתימה אין ניכר. מ״כ. ונראה לרבי דמייני הכא בנתנה או במכר במקום שכותבין את השטר דבמקום שאין כותבין שהקרקע נקנה בכסף ובמחזקה ובמחליפין והשטר אינו עומד אלא לראיה התם כולי עלמא מודו דאמרינן שודא דאין לריך התם שיהא ניכר מתוך עדי חתימה איהו קנה מחלה הוא ואינו אלא לראיה בעלמא ור״ת מפרש הא מילתא בענין אחר וז״ל שני שטרות היוצאין ביום אחד אחת מכר שדה אחת לשני בני אדם אחד עיקר אבל שני שטרות של שני בעלי חובין חולקין לכ״ע כדתנן במתניתין חולקות בשוה ובעל כרחך כשכולן יוצאין ביום אחד וטעמא דשניהם אמת ושעה אחת בירושלים כיום אחד בעלמא דמי לימא רב דאמר כר״מ דאמר עדי חתימה ברתי ואפשר דנתנה בנת אחת דהכי קאמר אהאי בהדי הדדי ומסתמא כיון שהחתימה עיקר המסירה היתה לדעת חתימה אע״פ שהיתה זו אחר זו והוי כנמסר בנת א׳ דהיכא דכתבי שעות

שנמצאת אחת מהן שדה שאינה שלו. פי׳ הקונטר׳ שנודע כבר שהיא גזולה הלכך כשבאה רביעית לגבות משביעין לה והדר יהביגן לה לבן נמס דהואיל מה שגבתה גבתה לריכה שבועה שהרי נפסדת אותה שיש לה שדה שאינה שלו וקשה לרבי דמסתמא כשמשביעין הרביעית משמע שעדיין לא גבתה מדקתני גבי רביעית נפרעת לא תפרע והואיל וכן הקודמת לה למה אינה לוקחת אותה שדה דכבירור שלו ואין סברא לומר שנמצאת אחת מהן שדה שאינה שלו ואינו ידוע איזו ועוד קשה לי מאי קאמר בן נמס וכי מפני שהיא אחרונה נשכרת אנו מי קאמר ת״ק נשכרה נפסדה קאמר שאינה נשבעת לפי שאין גבייתה כלום שהקודמת לה ווטלת אותה שדה והיכא שהאחרונה נפרעת כגון שלא נמצאת אחת מהן שאינה שלו התם מודה נמי בן נמס דנפרעת שלא בשבועה על כן נראה כפי׳ ר״ח דאפילו לא נמצאת פליגי דקאמר בן נמס שנשבעת הרביעית משום חשש שמא תמצא אחת מהן שדה שאינה שלו ולא יוכלו אחרי כן לחזור עליה דמה שגבתה גבתה וה״ק במאי פליגי כלומר במאי תלוי עיקר טעמא שמחמת אותו טעם משביעה בן נמס לעולם כגון שנמצאת כו׳ ומשום הכי נשבעת אפילו לא נמצאת והיכא בחיישינן שמא תכסיף קמיפלגי לפי שיראה שמא תמצא אחת מהן שדה שאינה שלו ויחזרו עליה ואינה חוששת להשביח השדה ומפסידתו ואומר ר״ת דמשביעין אותה כדי שתפרוש אם התפיסה לרבי ור״ת א״כ נשביע כל ב״ח דניחוש שמא יכסיף לפי שמא יש בעל חוב קדום שיטרוף ממנו ונשביענו כדי שיפרוש אם התפיסו לרבי לאו מלתא היא דאמרו יש לנו לעשות תקנה לבעל חוב דליתיה קמן ושמא אינו בעולם אבל הכא אנו עושין תקנה בשביל הנשים הקודמות וא״ת ומה יועיל מה שיפרוש גם היתומים שיפול השדה בידם יכסיפוה מחמת יראה זו שמא תמצא אחת מהן שדה שאינה שלו ואומר רבי דלא יכסיפוה בשביל כך שחביבה בעייניהם עוד אומר ר׳ הס למה יכסיפוה אם אותה שדה יקביחו יהא ריוח שלהן שיכולין לטלקו בזוזי דאין להן בשדה אלא כנכרים בעלמא אבל אחרונה תכסיף דהואיל ומה שגבתה לא גבתה אינה יכולה לטלקה בזוזי וא״ת

כגון שנמצאת אחת מהן שדה שאינה שלו ובבעל חוב מאוחר שקדם וגבה קמיפלגי ת״ק סבר מה שגבה לא גבה ובן נמס סבר מה שגבה גבה (אמר) ר״נ אמר רבה בר אבוה דכולי עלמא מה שגבה לא גבה והכא בחיישינן שמא תכסיף קמיפלגי מר סבר חיישינן שמא תכסיף ומר סבר לא חיישינן שמא תכסיף אביי אמר דאביי קשישא איכא בינייהו דתני אביי קשישא יתומים שאמרו גדולים ואין צ״ל קטנים ת״ק לית ליה דאביי קשישא ובן נמס אית ליה דאביי קשישא אמר רב הונא הני תרי אחי ותרי שותפי דאית להו דינא בהדי חד ואזל חד מינייהו בהדיה לדינא לא מצי אידך למימר ליה את לאו בעל דברים דידי את אלא שליחותיה עבד אקלע ר״נ לסורא שיילוהי כי האי גוונא מאי אמר להו מתני׳ היא הראשונה נשבעת לשניה ושניה לשלישית ושלישית לרביעית ואילו ראשונה לשלישית לא קתני מאי טעמא לאו משום דשליחותה עבדה מי דמי התם שבועה לאחד ושבועה למאה הכא אמר אילו אנא הואי טעיננא טפי ולא אמרן אלא דלא איתיה במתא אבל איתיה במתא איבעי ליה למיתי: אתמר ב׳ שטרות היוצאים ביום אחד רב אמר חולקין ושמואל אמר שודא דדייני לימא רב דאמר כר״מ דאמר עדי חתימה ברתי ושמואל

א) לעיל נ., ב) [נ״ק לד. ערכין ז:], ג) גיטין כ. שבועות מב.; ד) ב״ב לד.; ה) [קדושין עד. וש״נ], ו) [קדושין מח. גטין ג: כח: וש״נ],

גליון הש״ס

גמ׳ שודא דדייני. עיין לעיל נה ע״ב תוס׳ ד״ה שאם אמר:

מוסף רש״י

יתומים שאמרו. שאמרו מכמים הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה, ופליגו הוליא שטר, דאי הוה אמהון דיתומי קיים לעמא הוה טעין ואמר אשתבע לי דלא פרעתיך ומשבעינן ליה, כדאמרינן בשבועות (מא.) והשתא אנן טעינן בשביל יתומי ולהא מילתא אפילו גדולים נמי (גיטין נ.). **שני שטרות היוצאים ביום אחד.** היוצאים לפניו על שדה אחת של ראובן שכתב שטר מתנה לשמעון ושטר מתנה ללוי ושניהם ביום אחד ונמצא אחין זה מוחזק יותר מזה כלל, ואפילו נתברר ששמעון בשחר ולוי אחריו בערב, אין הקדמה בשעות אלא בירושלים כדאמרינן בגי׳ הכהן שובדא דאמיה דרמי בר חמא כו׳ וכיון דלא פיכם לו לראובן לשמעון השעה, נמצא שלא זיכהו בכתב זה עד הערב, הואיל ולא נתפרש בו שעת שחרית ונמצאו שניהם שוין (רשב״ם ב״ב לה.). **רב אמר חולקין.** דספיקא הוא וליכא למימר הכא המוציא מחבירו עליו אחד מוחזק יותר מחבירו (שם). **ושמואל אמר שודא דדייני.** לאותו שיהא עטה לב הדיינים שהיה הנותן אוהבו או קרובו אשה ליהנות גמר ומקני לו יתנו את הקרקע ומתוך עתה זכה בעל הקרקע בשלו, אבל כשאתה אומר יתלוקו בולחי אחד נטל החלי שלא כדין (שם וכעי״ז קדושין עד.). **עדי חתימה ברתי.** משום ליה ספר כריתות (קדושין מח.).

תוספות רי״ד

בירושלים שעות היו כולן יוצאות בשעה א׳ ואין שם אלא ק׳ חולקין בשוה במאי קמיפלגי אמר שמואל כגון שנמצאת שדה א׳ שאינו שלו ובב״ח מאוחר שקו״ג קא מיפלגי ת״ק סבר מ״ש ל״ג וב״נ סבר משג״ג פי׳ כגון שנמצא א׳ מן הג׳ שדות שגבו נשים ראשונות שדה שאינו שלו שנודע שגזלה וסוף שיבואו בעלים ויטלוה ממנה וכשבאה הד׳ לגבות בכתובתה שדה הד׳ באה זו ועוררת למחר שדהו מידי ונמצאתי קרח רצוני שתשבעי שלא גבית כתובתך בחיי הבעל ובבב״מ שקדם וגבה קמפלגי ת״ק סבר מ״ש ל״ג הילכך למה תשבע אם יבא הגנזל ויטרוף מידה היא תחזור על הד׳ ותטול ממנה מה שגבית דהוי לה ד׳ ב״ח מאוחר. וב״נ סבר משג״ג ואין הג׳ חוזרת עלי׳ לפי׳ היא יכולה להשביעה. ר״נ ארב״א דכ״ע מ״ש ל״ג והכא בחוששין שמא תכסיף זו

עין משפט נר מצוה

כב א מיי׳ פי״ד מהל׳ מלוה ולוה הל׳ ל סמג עשין מח ופל טוש״ע ה״ע סי׳ ס׳ ע סעיף מז וטוש״ע מ״מ סי׳ קח סעי׳ ג ויז:

כה ב מיי׳ פ״ג מהל׳ שותפין הל׳ ג סמג עשין פב טוש״ע מ״מ סי׳ עז סעיף ט וסי׳ קכב סעיף ט וסי׳ קעו סעיף כה:

כו ג מיי׳ שם [נכ״מ] טוש״ע מ״מ סימן פז סעיף ו וסי׳ קעו סעיף כד:

כז ד מיי׳ שם טוש״ע שם סי׳ עז סעיף ט וסי׳ קכב סעיף ט וסימן קעו סעיף כה:

כח ה מיי׳ פ״ה מהל׳ זכיה הל׳ ו וה״כ מהל׳ מלוה ולוה הל׳ ג סמג עשין סה טוש״ע מ״מ סי׳ רמ סעי׳ ג וסי׳ קד סעיף ח:

תוספות רי״ד (המשך)

הד׳ את השדה שהיא גובה דכי חזיא דלא משבענא לה ידעה דהדרה ג׳ עלה כשיטלו מה שבידה ולא חיישא הך הד׳ לאשבוחי לארעא אלא שמטא ואזלא ות״ק לא חייש לשמא תכסיף וכן הל׳ דבה״מ שקו״ג מ״ש לא גבה ומאי דאמרי׳ בפ״ב דערכין בח״מ שקדם וגבה מש״ג ההיא מיירי במטלטלין כדכתבינן בר״פ ומשום דמטלטלי לא משתעבדי לב״ח אבל קרקע שהם משועבדים לב״ח לא כל הימנו לאחרון לאבד זכותו של ראשון ואם קדם וגבה שלא כדין לא גבה ומוציאין מידו: אביי אמר דאביי קשישא א״ב דתני א״ק יתומים שאמרו גדולים ואצ״ל קטנים בין לשבועה בין לזיבורית ת״ק ל״ל דא״ק וב״נ א״ל דא״ק פי׳ וכגון שהי׳ היתומים גדולים ובאו היתומים להשביעה. ואע״ג דאוקי אביי דא״ק כב״נ ולא כת״ק הל׳ כוותי׳ דהכי פסק תלמודא בפרק הניזקין והל׳ יתומים שאמרו גדולים ואצ״ל קטנים בין לשבועה בין לזיבורית: אמר ר״ה הני תרי אחי ותרי שותפי דא״ל דינא בהדי חד ואזיל חד מינייהו בהדי׳ לדינא לא מצי אידך למימר לי׳ לבדד״א אלא שליחות׳ עביד פי׳ אם יצא השותף חייב לא מצי שותף חברי׳ למימר לי׳ לבע״ד אנת לאו בדד״א בדין זה שנתחייב חבירו כאילו נתחייב וכאילו שלחו לדון עמו דמי׳: איקלע ר״נ לסורא שיילוהו כהאי גוונא מאי א״ל מתני׳ היא הא׳ נשבעת לב׳ וב׳ ג׳ וג׳ לד׳ ואילו הא׳ לג׳ לא קתני מ״ט לאו משום דשליחותה עבדה: מי דמי התם שבועה לא׳ שבועה לק׳ הכא א״ל אי הוה אנא הוה טעיננא טפי ול״א אלא דליתא במתא אבל איתא במתא איבעי׳ ליה למיתי: איתמר ב׳ שטרות היוצאים ביום א׳ רב אמר חולקין ושמואל אמר שודא דדיינא. פי׳ ב׳ שטרי מכר או שיעבוד להלוואה או מתנה יוצאין על שדה א׳ וזמן שניהם שוה ביום א׳ רב אמר חולקין השדה ביניהן ושמואל אמר ש״ד כמו שדי בימא השלכת דעת הדיינים כפי שיאמרו הם למי היתה דעתו קרובה ליתן יותר לאותו נותנין

תלינן מסירה אחר שעות חתימה ה"נ תלינן המסירה בשעת חתימה ואפי' אם תימצי לומר לגמרא מי אפשר ואחד מהם נחתם קודם לחברו איהו מיהו סבר דשניהם נחתמו בצד אחת ואין דעתו כלל כשמוסר להם אפי' בזה אחר זה שיקנה אחד יותר מחברו אלא דעתו שיקנה זה כמו זה והוי כאילו מסר שניהם בצד אחת ואין מועיל הקדמת החתימה כלום ואי נמי העדים שיש בשני שטרות אימא בשעה שעסוקין באותו ענין חתמו דקנין יכול לחזור בו או לקיים שניהם הלכך אמר רב חולקין ושמואל דאמר כרבי אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי וכיון שיוצא השטר מיד המוכר ליד הלוקח נזהר הוא שלא למסור בצד אחת אלא זה שלא בפני זה דהמסירה ביד המוכר דכותבין שטר למוכר אע"פ שאין לוקח עמו אבל החתימה לר' אלעזר לאו עיקר הוא ולא תלינן ביה הלכך אמר שמואל שודא דדייני שיש כח ביד הדייניס מובהקים ליתן לכל מי שירצו דהואיל וא"א לפי הענין להיות בצד אחת אימור איתרמי לאותו שזכה וכן (לעיל דף פה:) גבי שני טוביה שניהם ת"ח דאיכא שודא וכן גבי הנהו דכאן אמרו בשאלתי פ"ק דגיטין (דף יד: ושם) דמייתי הכא וכן בי' יוחסין (קדושין עד. ושם) גבי נאמן הדיין וכן בהמוכר את הבית (ב"מ סב:) גבי רבא דדקלי וכן בשבועת העדות בריש (שבועות ל:) וגבי אמר רב נחמן בחזקת הבתים (ב"מ לה. ושם) מדמינן דינא דאליס גבר לשודא דדייני ומשנינן דמאן דאליס גבר איכא למיקס עלה דמילתא שודא דדיינא ליכא למיקס עלה דמילתא ולא משום אומדנא דעתא אבל במקום שיכולין לזכות שניהם בצד אחת א"נ ב' בעלי חובין ביום אחד או שתי כתובות ביום אחד כולי עלמא מודו דיחלוקו דחשו רבנן להפסד בעלי חובין משום נעילת דלת ולכתובת אשה משום חינא אבל בלקוחות א"נ במתנה עבוד שודא היכא דאיכא למימר דחד קדים והאחר שקר עד כאן לשון ר"ת: [וע"ע בתוס' לעיל פה: ד"ה שודא]: **כתב** לאחד ומסר לאחר לזה שמסר לו קנה. אע"פ שקדמה הכתיבה למסירה ה"נ ס"ל לשמואל דהא אית ליה שודא והיינו אליבא דרבי אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי ותימה הא משמע בפ"ק דב"מ (דף יג. ושם) דשמואל ס"ל כאביי דאמר עדיו בחתומיו זכין לו דדמיק התם שמואל דאמר לא חיישינן לפרעון ולקנויא מתני' דקתני מלא שטרי חוב בזמן שיש בהן אחריות נכסים לא יחזיר אי ס"ל כאביי אמאי לא יחזיר ומסיק שמואל מוקי לה בשאין חייב מודה ופריך אין בהם אחריות נכסים אמאי יחזיר ומסיק אמר שמואל אומר היה ר"מ שטר שאין בו אחריות נכסים אינו גובה כו' מדדמיק שמואל אומר הך סברא לר"מ ש"מ כאביי ס"ל דלרב אסי הוה מצי לאוקמא בשאין בו הקנאה ואליבא דאביי משמע כתב לאחד ומסר לאחר את שכתב לו קנה דאמתני' דקתני כותבין שטר לזה אע"פ שאין מלוה עמו פריך התם וליחוש דלמא כתב לזוות בניסן ולא לזה עד תשרי ואתי למיטרף לקוחות אלא כדין דמניסן ועד תשרי ומשני אמר אביי עדיו בחתומיו זכין לו אלמא אע"ג דמסר לגקוחות קודם למלוה לזה שמסר לו לא קנה ובסוף הפרק (סס כ. ושם) משני אביי בכהאי גוונא גבי מלא שובר בזמן שהאשה מודה יחזיר לבעל דלא חיישינן דלמא כתבה בניסן ולא נתנה עד תשרי כו' וא"כ קשיא שמואל אדשמואל ובלא שמואל איכא לאקשויי מאביי גופיה דמשמע בפרק זה בורר (סנהדרין דף כח: ושם) דס"ל כרבי אלעזר דמסקינן התם אהכיא מתנתא דהוו חתימי עלה תרי גיסי כו' א"ל רב יוסף זיל קייאה בעדי מסירה ומסיק ס"ל אביי והא מודה רבי אלעזר במזוייף מתוכו שהוא פסול משמע דאי לא הוה מזוייף מתוכו היה מכשר כרבי אלעזר וזהו דוחק לומר דאביי לדבריו דרב יוסף קאמר ולא ס"ל ובלאו אביי גופיה הוה קשה שם הא דפסיק ר"ת הלכה כאביי מדמהדר הש"ס לגקוחות מילתיה דשמואל כוותיה ועוד דאביי בתראה הוה וקיי"ל כר' אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי ואמרינן כתב לאחד ומסר לאחר את שמסר לו קנה ותירץ רבי דכי אמרינן עדיו בחתומיו זכין לו ה"מ בשני ימים שניכר ממוך השטר שקדם זכותו של זה לזכותו של זה אבל הכא מיירי שנכתבו ביום אחד הלכך אע"פ שנכתב זה קודם הקודם במסירה זכה דלא אמרינן עדיו בחתומיו זכין לו הואיל ואין ניכר שקדם זכותו מתוך השטר וקשיא לי גבי מלא שובר בזמן שהאשה מודה יחזיר לבעל דפריך ניחוש דלמא כתבה ליתן בניסן ולא נתנה עד תשרי ואזלא זביתה לכתובתה בטובת הנאה ומפיק ליה לשובר דכתוב בניסן ואתי למיטרף לקוחות אלא כדין מאי קא משני אביי עדיו בחתומיו זכין לו אכתי ניחוש באותו יום שנכתב השובר מכרה כתובתה קודם מסירת השובר דלא אמרינן התם עדיו בחתומיו זכין לו הואיל ואין ניכר מתוך השובר שנכתב קודם המסירה ואמר לי רבי דכולי האי לא חיישינן דבאותו יום עצמו מכרה כתובתה: **אמיה** דרמי בר חמא בו'. אין זה הוה עובדא דמי שמת (ב"מ קנא.). פי' ר"ח ז) דקבלה בידיו דשודא דדייני דוקא במקרקעי ודוקא דיין מומחה כרב הוה רב ששת גברא רבה הוה ואמר ליה רב נחמן איזך דיין לעשות שודא דדייני ולי נראה שודא נמי במטלטלי דגבי אליבא דמי שמת (דף יד:): [וע"ע תוס' ב"מ לה. ד"ה שודא]: **וכי**

ושמואל דאמר כרבי אלעזר דאמר. ח) אע"פ שאין עליו עדיס אלא שנתנו בפני עדיס גובה מנכסים משועבדים שאין העדיס חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם שמא ימותו עדי מסירה או יבלו למדינת הים אלמא עדי מסירה עיקר. והכא יש לומר שמא האחד היה חביב עליו יותר וקדם ומסרו לו ואת השני הטעה וכי לא ידעינן נימא שודא דדייני לפי מה שהם רואים מי מהם היה רגיל אצלו יותר דשודא עדיפא מחלוקה: **דכולי עלמא כר' אלעזר.** דקיימא לן כוותיה בגטין ואיכא למימר שודא ואיכא למימר חלוקה ובהא פליגי: **חולקין.** אלמא חלוקה עדיפא: **ר"מ היא.** ואיכא למימר שודא בחתימתו: ט) **כתב לאחד.** השטר ולא מסר לו עד שכתב שטר שני לאחר עליה ומסר לו: **ואי ר"מ בו'.** אלא לאו רבי אלעזר ואיכא למימר שודא ואיכא למימר חלוקה וקתני חולקין. אלמא חלוקה עדיפא: **תנאי היא.** איכא למ"ד שודא עדיף ואיכא למ"ד חלוקה עדיפא: **והכ"א בו'.** בשלהי פ"ק דגטין הולך מנה לפלוני והלך וביקשו ולא מצאו שמת יחזרו למשלח מת המשלח יחזרו ליורשים כו' עד והכ"א יחלוקו יורשי משלח ויורשי מי שנשתלחו לו ט) וכאן אמרו מה שירצה שליש יעשה דהיינו שליח יעשה אלמא שודא עדיפא: **אמיה דרמי בר חמא בו'.** ולא נודע למי מסרה תחלה שטר מתנה: **אטו בירושלים יתבינן בו'.** וכיון דלא הקפידו בני מקום לכתוב שעות גילו מנהגם שאין הולכים אחר הקודם לגבו ביום ושניהם שוים: **אלא מר מאי טעמא עבד הכי.** ולא אמר יחלוקו: **שודא דדייני.** כרבי אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי. ולי נראה שזה היה חביב לה יותר וקדמה ומסרה לו תחלה: **א"ל אנא נמי.** תיהוי דידי שודא דדייני וכיון שפסקתי אני הדין שוב אין לך כח להוציא מידו שהרי יצא מב"ד זכאי בש"ד א"ל חדא דאנא דיינא וכו' פי' שר"ג היה מחונה ע"פ ריש גלותא אבל ר"ש לא וש"מ דלאו כל דיינא עביד ש"ד אך אם הוא מומחה דנקיט רשותא ותו מעיקרא וכו' פי' שלא אמרת שלך משום שודא אלא משום דקדים בחתימה כר"מ ובזה טעית דהא לאו בירושלים יתבינן: וזה המעשה אינו דומה לאותו מעשה דגרס' בפ' מ"ש אימי' דרמב"ח [באורתא] כתבתינהו לנכסיה לרמב"ח ובצפרא כתבתינהו למ"ע ב"ח ושכיבא אזיל רמב"ח לקמי' דר"ש אוקמי' בנכסי אזל ר"ע ב"ח לקמיה דר"נ אוקמי' בנכסי אזל ר"ש לקמיה דר"נ א"ל מ"ט אוקמיה מר לר"ע בנכסי אי משום דהדרה הא שכיבא א"ל הכי א"ש כל שאילו עמד חוזר חוזר במתנתו אימור דאמר שמואל לעצמו לאחר מי

דאמר כרבי אלעזר מסירה כרתי לא דכולי עלמא כרבי אלעזר והכא בהא קמיפלגי רב סבר חלוקה עדיפא ושמואל סבר שודא דדייני עדיפא ומי מצית מוקמת ליה לרב כר' אלעזר ט) והאמר רב יהודה אמר רב הלכה כרבי אלעזר בגיטין כי אמריתה קמיה דשמואל אמר אף בשטרות מכלל דרב סבר בשטרות לא אלא מחוורתא רב כר"מ ושמואל כרבי אלעזר מיתיבי שני שטרות היוצאים ביום אחד חולקין תיובתא דשמואל אמר לך שמואל הא מני ר"מ היא ואנא דאמרי כר' אלעזר אי ר"מ אימא סיפא כתב לאחד ומסר לאחר זה שמסר לו קנה ואי רבי מאיר אמאי קנה האמר עדי חתימה כרתי תנאי היא דתניא ט) וחכמים אומרים יחלוקו וכאן אמרו מה שירצה השליש יעשה ט) אמיה דרמי בר חמא כתבתינהו לנכסה לרמי בר חמא בצפרא לאורתא כתבתינהו למר עוקבא בר חמא אתא רמי בר חמא לקמיה דרב ששת אוקמיה בנכסא אתא מר עוקבא לקמיה דרב נחמן אוקמיה בנכסא אתא רב ששת לקמיה דרב נחמן א"ל מ"ט עבד מר הכי א"ל ומ"ט עבד מר הכי א"ל דקדים א"ל אטו בירושלים יתבינן דכתבינן שעות אלא מר מאי טעמא עבד הכי א"ל שודא דדייני א"ל אנא נמי שודא דדייני א"ל חדא י) דאנא דיינא ומר לאו דיינא ועוד מעיקרא לאו בתורת הכי אתית לה י) הנהו תרי שטרי דאתו לקמיה דרב יוסף חד הוה כתוב בחמשא בניסן וחד הוה כתוב ביה בניסן סתמא אוקמיה רב יוסף להההוא דחמשא בניסן בנכסים אמר ליה אידך ואנא אפסיד אמר ליה את ידך על התחתונה אימא בר כ"ט בניסן את א"ל ונכתוב לי מר

ושמואל דאמר כרבי אלעזר דאמר. ח) אע"פ שאין עליו עדיס אלא שנתנו בפני עדיס גובה מנכסים משועבדים שאין העדיס חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם שמא ימותו עדי מסירה או יבלו למדינת הים אלמא עדי מסירה עיקר. והכא יש לומר שמא האחד היה חביב עליו יותר וקדם ומסרו לו ואת השני הטעה וכי לא ידעינן נימא שודא דדייני לפי מה שהם רואים מי מהם היה רגיל אצלו יותר דשודא עדיפא מחלוקה: **דכולי עלמא כר' אלעזר.** דקיימא לן כוותיה בגטין ואיכא למימר שודא ואיכא למימר חלוקה ובהא פליגי: **חולקין.** אלמא חלוקה עדיפא: **ר"מ היא.** ואיכא למימר שודא בחתימתו: ט) **כתב לאחד.** השטר ולא מסר לו עד שכתב שטר שני לאחר עליה ומסר לו: **ואי ר"מ בו'.** אלא לאו רבי אלעזר ואיכא למימר שודא ואיכא למימר חלוקה וקתני חולקין. אלמא חלוקה עדיפא: **תנאי היא.** איכא למ"ד שודא עדיף ואיכא למ"ד חלוקה עדיפא: **והכ"א בו'.** בשלהי פ"ק דגטין הולך מנה לפלוני והלך וביקשו ולא מצאו שמת יחזרו למשלח מת המשלח יחזרו ליורשים כו' עד והכ"א יחלוקו יורשי משלח ויורשי מי שנשתלחו לו ט) וכאן אמרו מה שירצה שליש יעשה דהיינו שליח יעשה אלמא שודא עדיפא: **אמיה דרמי בר חמא בו'.** ולא נודע למי מסרה תחלה שטר מתנה: **אטו בירושלים יתבינן בו'.** וכיון דלא הקפידו בני מקום לכתוב שעות גילו מנהגם שאין הולכים אחר הקודם לגבו ביום ושניהם שוים: **אלא מר מאי טעמא עבד הכי.** ולא אמר יחלוקו: **שודא דדייני.** כרבי אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי. ולי נראה שזה היה חביב לה יותר וקדמה ומסרה לו תחלה: **א"ל אנא נמי.** תיהוי דידי שודא דדייני וכיון שפסקתי אני הדין שוב אין לך כח להוציא מידו שהרי יצא מב"ד זכאי בש"ד א"ל חדא דאנא דיינא וכו' פי' שר"ג היה מחונה ע"פ ריש גלותא אבל ר"ש לא וש"מ דלאו כל דיינא עביד ש"ד אך אם הוא מומחה דנקיט רשותא ותו מעיקרא וכו' פי' שלא אמרת שלך משום שודא אלא משום דקדים בחתימה כר"מ ובזה טעית דהא לאו בירושלים יתבינן: וזה המעשה אינו דומה לאותו מעשה דגרס' בפ' מ"ש אימי' דרמב"ח [באורתא] כתבתינהו לנכסיה לרמב"ח ובצפרא כתבתינהו למ"ע ב"ח ושכיבא אזיל רמב"ח לקמי' דר"ש אוקמי' בנכסי אזל ר"ע ב"ח לקמיה דר"נ אוקמי' בנכסי אזל ר"ש לקמיה דר"נ א"ל מ"ט אוקמיה מר לר"ע בנכסי אי משום דהדרה הא שכיבא א"ל הכי א"ש כל שאילו עמד חוזר חוזר במתנתו אימור דאמר שמואל לעצמו לאחר מי

טירפא. לטרוף לקוחות מר"ח אייר שהרי מכרה לו באחריות: **ילני למימר.** לקוחות: **אם בר חד בניסן אם.** ושטרך קודם ושלא כדין נטלה ממך: **מאי הקנסיה.** דהא: **נכתבו הרשאה להדדי.** יבקש מאת חברו בר חמשה בניסן וימסור לו שטרו ויכתוב לו הרשאה עליו לטרוף לקוחות ואם יאמרו לו בר חד בניסן את אומר להם אני בא בשל מחמת עצמי: **מתני'** מי שהיה נשוי ב' נשים מכר את שדהו וכתבה ראשונה ללוקח דין ודברים אין לי עמך השניה מוציאה מהלוקח וראשונה מן השניה והלוקח מן הראשונה וחוזרות חלילה עד שיעשו פשרה ביניהם [ב]וכן בעל חוב וכן אשה בעלת חוב: **גמ'** וכי כתבה ליה מאי הוי [ג]והתניא האומר לחבירו דין ודברים אין לי על שדה זו ואין לי עסק בה וידי מסולקת הימנה לא אמר כלום הכא במאי עסקינן בשקנו מידה וכי קנו מידה מאי הוי תימא נחת רוח עשיתי לבעלי מי לא תנן [ד]לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל אלמא יכולה היא שתאמר נחת רוח עשיתי לבעלי א"ר זירא אמר רב חסדא לא קשיא הא ר"מ הא ר' יהודה דתניא [ה]כתב לראשון ולא החתמה לו לשני וחתמה לו איבדה כתובתה דברי ר"מ ר' יהודה אומר יכולה היא שתאמר נחת רוח עשיתי לבעלי אתם מה לכם עלי ורבי סתם לה הכא כר"מ וסתם לה התם כר' יהודה אמר רב פפא בגרושה ודברי הכל רב אשי אמר כולה ר"מ היא [ו]ועד כאן לא קאמר ר"מ התם אלא בשני לקוחות דאמרי לה אי איתא דנחת רוח עבדת לקמא איבעי לך למיעבד אבל בלוקח אחד אפילו רבי מאיר מודה ומתני' דכתב ליה לאחר [ז]תנן התם [ח]אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש נכסים בני חורין ואפי' הן זיבורית איבעיא להו אישתדוף בני חרי מהו דליטרוף ממשעבדי ת"ש כתב לראשון ולא חתמה לו לשני וחתמה לו איבדה כתובתה דברי ר"מ ואי סלקא דעתך אישתדוף בני חרי טריף ממשעבדי נהי דאיבדה כתובתה משני מראשון מיהא תיגבי אמר רב נחמן בר יצחק מאי איבדה איבדה משני אמר רבא שתי תשובות בדבר חדא דאיבדה לגמרי משמע ועוד תניא [ט]לוה מן האחד ומכר נכסיו לשנים וכתב בעל חוב ללוקח שני דין ודברים אין לי עמך אין לו על לוקח ראשון כלום מפני שיכול לומר הנחתי לך מקום לגבות הימנו [י]התם איהו דאפסיד נפשיה בידים א"ל רב יימר לרב אשי והא

וכי כתבה ליה מאי הוי. תימה מאי קא פריך והלא לא בא עדיין לידה והוי כמו כותב לה ועודה ארוסה ואומר אני דשפיר פריך דהכא הוי כמו כותב לה והיא נשואה ולא דמי לארוסה כלל דארוסה אם מכרה ונתנה קיים אבל הכא אינו יכול למכור שלא בטרוף כל שעה: **הכא במאי עסקינן בשקנו מידה.** אע"ג דגבי נשואה אמר רב יוסף בריש הכותב (לעיל פג.) מדין ודבריס קנו מידו נשואה הוי עפי ידו כידה מהכא גבי לוקח ידה כידו: **תימא** נחת רוח **עשיתי לבעלי מי לא תנן כו'.** ליכא לשנויי כשלקח מהאשה תחלה דאז הוי קיים כדקתני בסיפא לקח מן האשה וחזר ולקח מן האיש מקחו קיים דכמתני' משמע דאחר מכירת השדה כתבה לוקח דהכי קתני ומכר שדהו וכתבה כו': **הא** ר"מ הא רבי יהודה **דתניא כו'.** והא דקתני דלא אמרינן נחת רוח עשיתי לבעלי ר"מ היא ופי' לנו רבי דלריכינן למימר דהשתא הא דנקט בברייתא כתבה לראשון ולא חתמה לו רבותא נקט דאע"ג דאיכא למימר הך אתתא כי חתמה נמי לשני לאו שהודית באותו מכר אלא נחת רוח מכוונת דהא כבר ראיוה שלא חתמה לראשון אפ"ה אמרי' איבדה כתובתה וכ"ש שתמא וקשיא לי א"כ לבסוף דמסיק רב אשי כולה ר"מ היא ועד כאן לא קאמר ר"מ אלא בשני לקוחות כו' אמאי הדר ביה מאותה סברא דאשונה דס"ד דיותר יש לנו לומר אבדה כתובתה בחד לוקח מבשני לקוחות הל"ל כולה ר' יהודה היא ובשני לקוחות דוקא א"ר יהודה יכולה שתאמר נחת רוח עשיתי לבעלי אבל בחד לוקח לא עד כן נ"ל נס"ד השתא נמי שייך יותר נחת רוח בלוקח אחד מבשני לקוחות אבל לא משמע ליה שיחלוק ר"מ ונקט שני לקוחות משום רבותא דר' יהודה: **כתבה לראשון ולא חתמה לו כו'.** יש מקשין והא בהמקדש (גיטין נח. ופס) אמתני' דלקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל אמר רב לא שנו אלא דאמ"ל לך חזק וקני אבל בשטר קנה ותירץ רבי דהתם כשכתבה לו שטר בפני עצמה דהוא"ל ויכול להוציא שטר שלה בלא שטר של בעל לא אמרי' נחת רוח אבל הכא מיירי שחתמה לו בשטר של בעל דהוא"ל ואינו יכול להוציא שטר שלה שלא יראו ולאי שתאמר נחת רוח עשיתי לבעלי ועוד אמר לן רבי דאפי' בשטר עצמו של בעל אייר אלא שכתבה שהיא עצמה מכרה ללוקחות אבל חתמה לו דשמעתין היינו שמוחלת שיעבוד שיש לה על הקרקע וכן משמע לשון חתמה כלומר שנתרלית במקח ולא מתחה בו עוד תירץ רבי דהתם ה"ק לא שנו אלא דא"ל לך חזק וקני אבל בשטר קנה בהדי לך חזק וקני ולא נתישב לי תירוץ זה דפריך התם לרב מהא דתניא לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל אמר לך חזק וקני וכי קאמר רב בדאמר לך חזק וקני ותירוץ ראשון לא קשה כולי האי. (וע"ע תוס' ב"ב מז: ד"ה אבל בשטר): **הכי** איתא גירסא ישנה מתני' דכתבה לאחר שני הוא מכלל דמכר הבעל לראשון (ד) (שדה אחרת) ולא חתמה לו ולישנא דהך משנה דקמשני נקט דאי אחר ראשון הוא וגרסינן וכתב דזבין ליה לאחר הו"ל למימר: **התם איהו דאפסיד נפשיה.** מה שפירש נקו' וכולה רבא קאמר לה לא נהירא לר"ת דא"כ הל"ל אלא התם הוא דאפסיד אנפשיה אלא דאפסידה נפשה דהא בעת שכתבה לו לא היתה ראויה עדיין לגבות בברור שהרי לא נתנה כתובה לגבות באותן ג' שדות א' שכ' לה בכתובתה שהכניסה מקומות בש"ס דלא חיישי לשנויי אלא קושיא אחרונה ועוד דאיכא פירכא כל כך מקמייתא דלר"נ בר יצחק לא משמע ליה לגמרי אלא משני ומוקמינן

בניסן היית אומר להם אני בא מחמת עצמי: **מתני'** מי שהיה נשוי ב' נשים מכר את שדהו וכתבה הא' ללוקח דו"ד אין לי עמך הב' מוציאה מיד הלוקח והא' מיד הב' והלוקח מיד הא' וחוזרות חלילה עד שיעשו פשרה וכן ב"ח וכן אשה ב"ח. פי' מכר שדהו המשועבד להן לכתובתן ללוקח ומת והראשונה מסתלקת מעל הלוקח אבל הב' לא נסתלקה מעל הלוקח והא' ג"כ לא נסתלקה מעל הב' אלא בכל שעה היא קודמת לטרוף הלכך חוזרים חלילה עד שיעשו פשרה ביניהם: וכי כתבה ל' מאי הוי והתניא האומר לחבירו דו"ד אין לי על שדה זו ואין לי עסק בה וידי מסולקת הימנה לא"כ הב"ש בשקנו מידה וכי קנו מידה מאי הוי יכולה היא שתאמר נ"ר עשיתי לבעלי מי לא תנן לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל אלמא יכולה היא שתאמר נ"ר ע"ל ה"נ יכולה היא שתאמר נ"ר ע"ל פי' ואע"ג דאוקימניה בחזקת הבתים באותן ג' שדות א' שכ' לה בכתובתה שהכניסה

א) לעיל פג. [וש"נ] גיטין עז., ב) גיטין נה: ב"מ מט:, ג) ב"ק עו:, ד) גיטין מח: [ב"ק מ:], ה) [ל"ל לכתובתה], ו) [לקמן ע"ב], ז) [לעיל פג.], ח) [לף נה:], ט) [ל"ל כתב], י) רש"ל מ"ו,

מוסף רש"י

האומר לחבירו דין ודברים אין לי על שדה זו כו'. כגון שדה שופטין ומאמר אחמד לאחבו אחד מן הלשונות הללו אין בכתיבה בין בלמירה (לעיל פג. וכעי"ז גיטין עז). **ואין לי עסק בה.** לכומר לא יהא לי עסק בה, ומהכלל אתה שומע אלא הכל יהא שלך, אלא שלא הוצא הדבר בפירוש בפיו (רשב"ם ב"ב מג.). **לא אמר כלום.** דאין כאן לשון מתנה (לעיל פג.) ולא אבד זכותו (כריתות כד:) דמאחר שהיא שלו צריך לכתוב לשון מתנה (גיטין עז.) דאין זה לשון מתנה כשאמר לא יהא לי חלק בשלי, דעל כרחו הרי הוא שלו עד שיאמר לאחבירו שדי נתונה לך שדי מוכרה לך שדי מופקדת לכל מי שירלה (רשב"ם ב"ב מט. ועי"ש מג. בארוכה, הובא לעיל פג.). **לקח מן האיש.** קרקע המיוחדת לכתובת אשתו, או שכתוב בכתובתה לו הכניסה לו שוס בכתובתה וכל שכן שאר נכסים, דאי לא עבדה ליה אמר לה עיניך נתת בגרושין ובמיתה (גיטין נה:). **וחזר.** זה הלוקח, ולקח מן האשה. נתן לה דבר מועט והקנאו לו כדי שלא תטרוף ממנו חוב כמובתה (רשב"ם ב"ב מט:). **מקחו בטל.** לא בטל בטל ממש, שכל זמן שיחיה הבעל יאכל זה הלוקח את הפירות, שהרי המוכר מכר לו כל זמן שלא תתגרש האשה ולא יצא זמן גיבוי כתובתה, שהרי מעתה זו בכל נכסים וקרקעות שיש לו לבעל מיירי, אלא דלהכי אהני שעבוד שאוכל לטרוף מהן כשיגיע זמנה לגבות כתובתה, הלכך אי מקחו בטל אחזר ולקח מן האשה קאי דהוי בטל לגמרי ההוא מקח וכשאבא לגבות כתובתה טרוף ממנו, דמאי אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי לומר לך קרקע המשועבד לי ולא גמרתי בלבי להקנות לך (שם). **כתב לראשון.** שדה המיוחדת לכתובה (ב"ק נט:). **לשני וחתמה לו איבדה כתובתה.** ולא מצית לומר נחת רוח עשיתי לבעלי, דא"כ הוה לה למעבד לראשון, אלא ולאי גמרה ומקניא (שם).

תוספות רי"ד

מאייר ואילך פי' לטרוף הלקוחות שלקחו ממנו מאייר ואילך שבאחריות מכרה לו א"ל יכלי לקוחות למימר לך את בר חד בניסן את ושטרך קודם ושלא כדין נטלה ממך מאי תקנתייהו יכתבו הרשאה זה לזה יבקש מאת חבירו בר ה' בניסן וימסר לו שטרו ויכתוב לו הרשאה עליו ואילך זה לטרוף לקוחות ואם יאמרו לו בר חד בניסן אם יאמרו להם אני בא לטרוף עבור חבירי של ה' בניסן שהרי לשנינו מכרה באחריות ואני בא עליכם בהרשאה מכחו ואם יאמרו לך הוא קודם ואת בר כ"ט הב' מוציאה מיד הלוקח והא' מיד הב' והלוקח מיד הא' וחוזרות חלילה עד שיעשו פשרה וכן ב"ח וכן אשה ב"ח. פי' מכר שדהו המשועבד להן לכתובתן ללוקח ומת והראשונה מסתלקת מעל הלוקח אבל הב' לא נסתלקה מעל הלוקח והא' ג"כ לא נסתלקה מעל הב' אלא בכל שעה היא קודמת לטרוף הלכך חוזרים חלילה עד שיעשו פשרה ביניהם: וכי כתבה ל' מאי הוי והתניא האומר לחבירו דו"ד אין לי על שדה זו ואין לי עסק בה וידי מסולקת הימנה לא"כ הב"ש בשקנו מידה וכי קנו מידה מאי הוי יכולה היא שתאמר נ"ר עשיתי לבעלי מי לא תנן לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל אלמא יכולה היא שתאמר נ"ר ע"ל ה"נ יכולה היא שתאמר נ"ר ע"ל פי' ואע"ג דאוקימניה בחזקת הבתים באותן ג' שדות א' שכ' לה בכתובתה שהכניסה

גליון הש"ס

תוס' ד"ה התם וכו' לשנויי אלא קושיא אחרונה. כעין זה כתבו תוס' שבת י ע"א ד"ה טריחותא וש"נ:

תוספות רי"ד (המשך)

לו מבית אביה וא' שייחד לה בכתובתה וא' שכתב שום משלו שהיתה שלו וכתב בכתובה שהכניסתו מבית אבי' הא אמרי' התם אי למעוטי שאר נכסים כ"ש דהויא לה איבה אלמא בכל נכסי הבעל יכולה היא לומר נ"ר ע"ל ולא אוקימנא בג' שדות אלא משום דתני מקחו בטל דמשמע לגמרי שגם מקחו של איש בטל משא"כ בשאר נכסי הבעל דאילו בכל נכסיו מקח האיש קיים ומקח האשה בטל שכ"ז שהוא קיים ולא גירש אשתו מקחו קיים אבל אם נתאלמנה או נתגרשה היא יכולה לטרוף משם אם לא תמצא בני חורין וקנינה אינה כלום משום דאמרה נ"ר ע"ל. וה"א נמי גבי ב"ח אם לוה מאחרים ומכר מנכסיו מקחו קיים אלא שב"ח גובה מהן אם לא ימצא ב"ח. ואם עשאן אפותיקי לחובו א"י למכרן כלל דומיא דייחד לה שדה לכתובה ואע"ג דאמרי לקוחות לכשתבא לגבות אם לא תמצא תחזור עלינו אינו כלום מפני שהוא אומר להם א"א לטרוח בב"ד ולהוציא מידכם אלא עד שלא יפרע אותו אי אפשר שימכור מה ששיעבד לו (ובזה חולק הרב ואומר דוקא אם עשאו אפותיקי לאשתו מכרו בטל אבל לב"ח מכרו קיים): אר"ז אר"ח ל"ק הא ר"מ והא ר"י דתניא כ' לראשון ולא חתמה לו לב' וחתמה לו אבדה כתובתה דברי ר"מ ר"י אומר יכולה היא שתאמר נ"ר ע"ל אתם מה לכם עלי. פי' מכר הבעל שדה א' ללוקח א' ולא הסכימה לו אשתו ואח"כ מכר שדה אחרת ללוקח ב' והסכימה לו אבדה כתובתה אם אין שם יותר ב"ח שהראשון שלא הסכימה לו אומר לה הנחתי לך מקום לגבות הימנו וכגון שהשדה הב' היא כשיעור כתובה ועל הב' אינה יכולה לילך שהרי הסכימה לו ור"י סבר הולכת לב' שהסכמתה אינו כלום שתוכל לומר נ"ר ע"ל: ומקשה ור' הכא סתם לן כר"מ והתם במס' גיטין סתם לן כר"י. אמר ר"פ בגרושה וד"ה פי' מתני' מיירי בגרושה ואח"כ כתבה ללוקח

עין משפט נר מצוה

לב א מיי' פי"ז מהל' אישות סל' יב סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' ק סעיף ד: **לג ב** מיי' פי"ט מהל' מלוה ולוה הל' מ סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' קיח סעיף ב: **לד** ג ד מיי' פי"ז מהל' אישות הל' יא ופי"ל מהל' מכירה הל' ג סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' ל סעיף י ו וסי' ק סעיף ג: **לה** ה מיי' פי"ח מהל' מלוה ולוה הל' ו ופי"ט הל' ב סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' קיח סעיף ח: **לו** ו ז מיי' פי"ט שם הל' ח סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קיח סעיף ו וסי' קיח סעיף יב:

ח) עי' בב"ק נט ובמבואר שם בהדיא דדן רב כר"מ וצ"ע.

ומוקמינן לכולהו בידא דלוקח. תימה מעיקרא נמי נוקמיה ביד הלוקח אפוקי מטרתא למה לי דאמר הבעל מוליא מיד הלוקח ואחריך מיד הבעל ולוקח מיד אחריך ואמר ר' דנפקא מינה כשיוליא הבעל מיד הלוקח תחלה אם יעשה פשרה בינו לאחריך יפסיד הלוקח ואין נראה לי דא"כ הא דפריך מאי שנא מהא דתנן ומשני התם אית להו פסידא לכולהו הכא לוקח הוא דאית ליה פסידא מה הועילו חכמים בתקנתם כיון דמצי למיעבד פשרה בעל ואחריך ויפסיד הלוקח אלא נראה לי דלאו דוקא קאמר שיוליא הבעל מיד הלקוחות אלא מתוך שאם היה מוליא הבעל מיד הלוקח היה אחריך מוליא מיד הבעל ולוקח מיד אחריך מעיקרא נמי מוקמינן ליה בידא דלוקח משום דאית ליה פסידא ולא יוכל בעל להוליא מידו:

וכן בעל חוב ושני לקוחות וכן אשה. יש לתמוה אמאי איצטריך למיתני כל הנך גווני וי"ל דצריכי דאי מקמייתא הוה אמינא הראשונה מוליאה מיד השניה כיון (א) דאין לשניה כל כך פסידא שתוכל לגבות מבעלה ושיעבודא של ראשונה קודם ובדין הוליאה אבל בעל חוב מלוקח לא ואי אשמעינן בעל חוב מלוקח כדי שלא תטעול דלת בפני לוין אבל אשה בעלת חוב מלוקח לא להכי צריכי כולהו:

הדרן עלך מי שהיה נשוי

אלמנה ניזונת מנכסי יתומים מעשה ידיה שלהן. גרסי' בגמ' וי"ו דאי גרסי' ומעשה ידיה שלהן בוי"ו היכי מצינא ליה בגמ' אי ניזונת תנן אי הניזונת תנן על כרחך ניזונת תנן מדקתני ומעשה ידיה שלהן. מ"ר: **ואין** חייבין בקבורתה. וא"ת פשיטא דהא בעל גופיה לא מיחייב בקבורתה היכא דלא ירית כתובתה דקי"ל קבורתה תחת כתובתה וי"ל דהיא גופה קמ"ל מתני' דקבורתה תחת כתובתה דאכתי לא שמעי' ליה בשום מקום במשנה מיהו תימה הא דלא קתני ואין חייבין בפרקונה ואי משום דצי למיתני יורשי כתובתה חייבין בקבורתה הא נמי פשיטא אלא מי יקברנה וכי תימא ביבמה אתא לאשמועינן דיורשי כתובתה חייבין בקבורתה ולא יורשי נכסי מלוג א"כ מאי איצטריך למידק לעיל מדקתני יורשיה יורשי כתובתה איזהו אלמנה שיש לה שני יורשין תיפוק ליה מדאיצטריך למיתני הך בגא כלל וי"ל דאיצטריך לאשמועינן אפי' היכא דלא שקלה אלמנה כתובה כגון דליכא אלא מטלטלי אינו חייבים בקבורתה ואע"ג דהשתא הוו כיורשי כתובתה כיון שאינה גובה אותה מהם:

ניזונת תנן ובאנשי גליל בו'. הא לא מצינא ליה היכי סתם תנא דמתני' ולענין הלכתא כמאן דהא אשכחן פלוגתא דרב ושמואל בהא לעיל שילהי נערה (דף נ"ד. ופס) ועוד היכי פשיט בתר הכי מדשמואל הא שמואל פסק לעיל כאנשי גליל אלא נראה לי הכי פירושו ניזונת תנן וכאנשי גליל שהיא ניזונת על כרחן של יתומין והלכך מעשה ידיה שלהן אבל לאנשי יהודה שמדעתם ניזונת ויכולין לסלקה אין מעשה ידיה שלהן או הניזונת תנן וכאנשי יהודה דאפילו לאנשי יהודה לא נעו לא יהבי לה אפ"ה מעשה ידיה שלהן. מ"ר:

תא

לו א מיי' פי"ט מהל' מלוה ולוה הל' ג סמג עשין לד טוש"ע מ"מ סי' קיח סעיף יב [וכרב אלפס גיטין פ"ה ד' קסח]:

לח ב מיי' פי"ב מהל' זכיה הל' יב טוש"ע מ"מ סי' רמח סעי' ח וטוש"ע אה"ע סי' לח סעיף ג [וכרב אלפס פ"ב פ"ח דף רכ]:

לט ג מיי' שם הל' ג טוש"ע אה"ע שם וטוש"ע מ"מ שם סע"ח:

מ ד מיי' שם הל' ט טוש"ע מ"מ שם סעיף ג:

מא ה מיי' שם הל' יב טוש"ע אה"ע שם וטוש"ע מ"מ שם סעיף ח:

מב ו מיי' פי"ט מהל' מלוה ולוה הל' ח סמג עשין לד טוש"ע מ"מ סי' קיח סעיף ב:

א ז מיי' פי"ח מהל' מישאל הל' א סמג עשין מח ולאוין פא טוש"ע אה"ע סימן לג סעיף ג:

ב ח מיי' שם הל' ו סמג שם טוש"ע אה"ע סי' לה סעי' א:

ג ט מיי' וסמג שם טוש"ע אה"ע סי' לד סעיף ז:

ד י מיי' וסמג שם טוש"ע אה"ע סי' פט סעיף ד:

תוספות רי"ד

אלא מזו אינו גובה משאר נכסים: אמר אביי נכסיי לך ואחריך לפלוני ועמדה ונשאת בעל לוקח הוי ואין לאחריך במקום בעל כלום פי' בעודה פנויה א"ל וכיון שנשאת בעל לוקח הוי כדאמרינן בתקנות אושא דבעל שוויהו רבנן בנכסי אשתו לוקוח כמאן כי האי תנא דתניא נכסיי לך ואחריך לפלוני וירד הא' ומכר ואכל הב' מוציא מיד הלקוחות דברי ר' רשב"ג אומר אין לב' אלא מה ששייר הא' פי' אלמא היכא דמכר מכרו קיים ואין לשני כלום ה"נ כשנשאת כאילו מכרתן לו דמי ואין לאחריך במקום בעל כלום: ומי אמר אביי הכי והאמר אביי איזהו רשע ערום זה המשיא עצה למכור בנכסים כרשב"ג ומהדר מי קאמר תנשא נשאת קאמר: ואמר אביי נכסיי לך ואחריך לפלוני ומכרה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות דתנן ומי קאמר תנשא בעל לוקח הוי ואין לאחריך במקום בעל כלום א"ל התם דאמר לה כשהיא פנויה הכא דאמר לה כשהיא נשואה מאי קאמר לה אחריך ליקני בעל לא ליקני: וכן בעל חוב: תנא וכן בעל חוב ושני לקוחות וכן אשה בעלת חוב ושני לקוחות:

הדרן עלך מי שהיה נשוי

אלמנה ניזונת מנכסי יתומים מעשה ידיה ואין חייבין בקבורתה יורשיה יורשי כתובתה חייבין בקבורתה: גמ' איבעיא להו ניזונת תנן או הניזונת תנן ניזונת תנן וכאנשי גליל ולא סגי דלא יהבי לה או דלמא הניזונת תנן וכאנשי יהודה ואי בעו לא יהבי לה

והא מעשים בכל יום. דדיינין דנין דכיון דאשתדוף בני חרי טריף ממשעבדי: **פרדיסא.** כרס: **נעשר שנים.** שיאכלנה עשר שנים ותחזור לבעלים בלא מעות דכתב ליה במשלם שניא אילין תיפוק ארעא דין בלא כסף: **וקש.** הזקין: **איהו אפסיד אנפשיה.** לוקח שלקח שדה מיד זה שמשכן כרס זה באחריות לאוכלו י' שנים: **עביד דקיש.** והדר מלוה על הלקוחות: **נכסי ליך.** (ה) אמר לפנויה נכסי ליך ואחריך לפלוני: **כי האי תנא.** כר"ש דאמר מכירתו מכירה: **ואמר אביי נכסי ליך כו'.** לקמן מוקי להא שמעתא (ו) בתרייתא באומר לנשואה: **הבעל מוליא מיד הלוקח.** אם בא לדון עמו יכול הוא לזכות בדין שהוא לוקח ראשון: **ואחריך.** יכול להוליא מיד הבעל דכי אמר אביי אין לאחריך במקום הבעל כלום שנתן לה כשהיא פנויה ונישאת אבל באומר לנשואה ה"ק לה אחריך ליקני בעל לא ליקני: **ולוקח מיד אחריך.** כר"ש דאמר דמכירת הראשון מכירה: **ומוקמינן לה בידא דלוקח.** אין ב"ד מזקקין (ז) [בפעם הזאת אם בא להוליאן מיד הלוקח שאין הפעם הזאת דומה לראשונה מתחלה שנכנס להם לוקח זה מכח מכירת האשה ומיד האשה יכול הבעל לטעון אני לקחתי ראשון אבל בזו שהוליאן מיד אחריך שאין הבעל זוכה אלא בדין אין בית דין מזקקין] לבעל כדקאמר טעמיה לקמיה: **וכן בעל חוב ושני לקוחות.** ראובן נושה בשמעון מנה ולו שתי שדות ומכרן לשניים זו בחמשים וזו בחמשים וכתב ב"ח לוקח שני דין ודבריה אין לי עמך ב"ח נוטל מיד הראשון וכאן אין לומר הנחתי מקום שתגבה הימנו שהרי חובו כנגד שתיהן ולוקח ראשון מוליא אף זו מן הראשון ולוקח שני מב"ח וחוזרין חלילה עד שיעשו פשרה: **וכן אשה בעלת חוב.** שהיה לה חוב כתובתה על בעלה ומכר שתי שדותיו לשניים ואין בשניהם אלא כדי כתובתה וכתבה לשני דין ודבריה אין לי עמך האשה מוליאה מיד לוקח ראשון והוא מן השני (ח) והאשה מן הראשון והשני מן האשה ולוקח ראשון מיד השני וחוזרין חלילה:

הדרן עלך מי שהיה נשוי

אלמנה ניזונת. אין חייבין **בקבורתה.** אם מתה שהרי יורשיה גובין כתובתה מיורשי הבעל ועליהן לקוברה שהרי בעלה תחת כתובתה חייב בקבורתה (ט) עכשיו שאינו יורשה היא תקבור עצמה: **גמ'** אנשי גליל היו כותבין את תהא יתבת בביתי ומיתזנא מנכסי כל ימי מיגר ארמלותיך בביתי: אנשי יהודה היו כותבין עד שירצו היורשין ליתן לך כתובתך לפיכך אם רצו היורשין נותנין לה כתובתה ופוטרין אותה: **הניזונת תנן.** והכי קתני אלמנה הניזונת מנכסי יתומים מעשה ידיה שלהם כל זמן שהם רוצים לזונה: אי

אלמנה ניזונת. אין חייבין בקבורתה. אם מתה שהרי יורשיה גובין כתובתה מיורשי הבעל ועליהן לקוברה שהרי בעלה תחת כתובתה חייב בקבורתה (ט) עכשיו שאינו יורשה היא תקבור עצמה: **גמ'** אנשי גליל היו כותבין את תהא יתבת בביתי ומיתזנא מנכסי כל ימי מיגר ארמלותיך בביתי: אנשי יהודה היו כותבין עד שירצו היורשין ליתן לך כתובתך לפיכך אם רצו היורשין נותנין לה כתובתה ופוטרין אותה: **הניזונת תנן.** והכי קתני אלמנה הניזונת מנכסי יתומים מעשה ידיה שלהם כל זמן שהם רוצים לזונה: מ"ר:

תא

(א) [סוכה מד. וש"נ], (ב) [עי' ב"מ קט:], (ג) ב"ב קלז. [סוטה כא:], (ד) סוטה כא: ב"ב קלז. קעד: [ערכין כג.], (ה) [עי' תוס' ב"ב קלט: ד"ה התם], (ו) [לעיל מג. פא.], (ז) [לעיל נב:], (ח) ל"ל לקמן מוקי לה בשמעתין אמר לפנויה כו'. רש"ל, (ט) ל"ל בתרייתא דתניא באומר לנשואה. רש"ל, (י) נ"י כ"י, (כ) [ל"ל והאשה מחזרת ומוליאה אף זו מן הראשון והשני מן האשה וכו'. רש"ל],

(ל) [לעיל מז:],

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה וכן כו' דאין לפניה. נ"ב עיין בב"ח סי' לג:

מוסף רש"י

איזהו רשע ערום. המתעצר על ריב לא לו ומבטל מחצת הטומן שאמר נכסי לך ואחריך לפלוני, וברלוטו לא היה ראשון מוכר לאחריכם להפסיד אחריך, ערום דמכל מקום מעליא הוא ומה שעשה עשוי, שהעמן לא מיחה בשעת המתנה כרשב"ג דאמר אם קדם ראשון ומכר מה שעשה עשוי, כי אין לאחריך אלא מה שייר לו ראשון והרי לא שייר לו כלום (רשב"ם ב"ב קנד):

הדרן עלך מי שהיה נשוי

אלמנה ניזונת מנכסי יתומים. דהאי ממי תנאי כתובה הוא אם תבא יתבת בביתי ומיתזנא מנכסי כל ימי מיגר אלמלותיך (לעיל מג.).

תוספות רי"ד (המשך)

מוכח דמודה רשב"ג דפליג בפירקין דלעיל בכותב לאשתו דו"ד א"ל בנכסייך בחייך ובמותך דקאמר ת"ק שאם מתה אינו יורשה ורשב"ג אמר אם מתה יירשנה שהתנה עמש"ב ותנאו בטל במנהג שאנו מתנים שאם תמות האשה בלא בנים שתחזור הנדוניא ליורשי אבי' שהתנאי קיים דע"כ לא קאמר רשב"ג אלא בנ"מ דממילא נפל לה אבל היכא דדעת אחרת מקנה אותו שמתנה והכל לפי דעת המקנה דהא אביי הכא כרשב"ג ס"ל ואמר דאחריך קני ובעל לא ליקני: וכן ב"ח וכן אשה וב"ח. תנא וכן ב"ח וב' לקוחות וכן אשה ב"ח וב' לקוחות פי' ראובן לוה משמעון מנה ולו שתי שדות ומכרן לב' לקוחות זו בנ' וזו בנ' וכ' ב"ח ללוקח ב' דו"ד א"ל עמך ב"ח מוציא מיד הא' וכאן א"ל הנחתי לך מקום שתגבה ממנו שהרי חובו כנגד שתיהן ולוקח א' מוציא מיד לוקח ב' וב"ח חוזר ומוציא אף זו מן הא' ולוקח ב' מב"ח וחוזר חלילה עד שיעשה פשרה ביניהן ואם רוצה לוקח שני מתפשר עם לוקח א' ולא יהי' לב"ח כלום שהוא אומר לו התפשרי עמי ואל תטרוף השדה מידי שאם תטרף אותה סוף שיבוא ב"ח ויטרפנה ממך ועלי אינו יכול לבוא אם יתפייס עמו לוקח א' במעות אין לו לבע"ח כלום וכן אשה ב"ח שהיה לה חוב כתובתה על בעלה ומכר ב' שדותיו לשנים ואין בשתיהן אלא כנגד כתובתה וכתבה לב' דו"ד אל"ע האשה מוציאה מיד לוקח א' והוא מן הב' והאשה מן הא' והשני מן האשה ולוקח א' מן הב' וחוזרת חלילה עד שיעשו פשרה ביניהן: **אלמנה** נזונית מנכסי יתומים ומעשה ידיה שלהן ואינן חייבין בקבורתה יורשי' יורשי כתובתה חייבים בקבורתה. פי' אחרי שהן זנין אותה הן זוכים במע"י כמו שהיתה עושה לבעל שתקנו מזונות תחת מע"י ואין חייבים בקבורתה שאחרי מותה באין יורש' ותובעים כתובתה מן

וכאילו מכרתן לו דמי ואין לאחריך לא לוקח כלום כדאמר רשב"ג ומילתא בתרייתא דאביי דא"ל כשהיא נשואה דכי קא"ל ואחריך לפלוני הכי קא"ל אחריך לקני ולא בעל הלכך כשמכרה ללוקח ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות כדין כל אשה שמכרה (ללוקח) נכ"מ בחיי בעלה שהבעל מוציא מיד הלקוחות משום דהוא לוקח ראשון ואחריך יבוא ומוציא מיד הבעל דהא אמר לה אחריך ליקני בעל לא ליקני ולוקח יבוא ומוציא מיד אחריך כרשב"ג דאמר אין לאחריך במקום לוקח כלום ומוקמינן להו בידא דלוקח שאם יבא עוד הבעל להוציאם מיד הלוקח אין ב"ד נזקקים לו שאין הפעם הזאת דומה לראשונה שמתחלה כשנכנס להם לוקח זה מכח מכירות האשה יכול הבעל לטעון אני קניתי ראשון אבל בפעם הזאת שהוציאן הלוקח מיד אחריך שלא ה' הבעל זוכה אצלה בדין אין ב"ד נזקקין לבעל להוציאן מיד הלוקח ול"א שיחזרו חלילה כדתנן במתני' משום דלוקח הוא דא"ל פסידא דיהיב זוזי אבל בעל ואחריך לא יהבו זוזי אבל במתני' דכלהו אית להו פסידא כלן שוין וצריכים לעשות פשרה ביניהן. ומכאן

תא שמע דאמר ר' זירא אמר שמואל אלמנה מציאתה לעצמה אי אמרת בשלמא הניזונת תנן שפיר. קאמר שמואל מציאתה לעצמה אפי' בשעה שהיא ניזונית הואיל והן יכולין לסלקה לא הוו כבעל אע"ג דמעשה ידיה שלהן אלא אי אמרת ניזונת תנן וכאנשי גליל אבל לאנשי יהודה מעשה ידיה לעצמה א"כ הא דקאמר שמואל אלמנה מציאתה לעצמה על כרחך לאנשי גליל הוא דאיצטריך ליה לאשמועינן דלאנשי יהודה לאשמועינן מעשה ידיה לעצמה וכ"ש מציאתה וכיון דלאנשי גליל קאמר אמאי מציאתה לעצמה והא לדידהו הוי דהא אינהו כבעל ולא סגי דלא יהבי לה ואומר רבינו תם דאלמנה דקאמר שמואל קאי אמתני' ולאו משום דבלאו הכי לא פשיט שפיר דהניזונת תנן כמו שהוכחתי דעל כרחך אלינא דאנשי יהודה קאמר שמואל ודוקא מציאתה אבל מעשה ידיה ליתומים אלא כי היכי דלא תקשי דשמואל אדשמואל דאיהו סבירא ליה כאנשי גליל לעיל (ד' נד.) ומה שפירש הקונטר' אי אמרת בשלמא הניזונת תנן שפיר דמוקמינן מילתא דשמואל בשאינה ניזונת קשה דאי בשאינה ניזונת פשיטא ועוד לימא מעשה ידיה לעצמה וכל שכן מציאתה דהוא כהעלפה שעל ידי הדחק כדאמרינן לעיל ברים מציאת האשה (דף סו. וסס) ועוד דכי היכי דאי תנן הניזונת מוקמינן למילתיה דשמואל בשאינה ניזונת כגון שנתנו לה היורשים כתובתה הכי נמי אי תנן ניזונת וכאנשי גליל מצינו למימר דמילתיה דשמואל מיירי באותה שתבעה כתובתה בב"ד או מכרה שאינה ניזונת שאותה מציאתה לעצמה אפי' לאנשי גליל. מ"ר:

אבל מנח תפילין לית לן בה.

אע"ג דבשלהי האשה שנתארמלה (לעיל כח:) תניא או שהניח תפילין בפני רבו לא יצא לחירות מ"מ אינו רגיל להניח כל שעה. מ"ר:

אלמנה שתפסה מטלטלין במזונות' מה שתפסה כו'. פי' הריב"ן דמיירי בתפסה לאחר מיתת הבעל וא"ת מאי שנא דלמזוני מהניא תפיסה טפי מכתובה וי"ל משום דמזוני לא טרפה ממשעבדי אבל כתובה טרפה ממשעבדי וא"ת אלא מעתה תועיל תפיסת הלוקח שלא באחריות ומצאת שדה שאינה שלו לאחר מיתת המוכר והלוקח נמי באחריות ובא בעל חוב וטרפה עם השבח קשה שיועיל בו תפיסה בשלמא ממלוה ע"פ לא קשיא דאע"ג דלא טריף ממשעבדי לא מהני תפיסה משום דיכול לתבוע הלוואתו מחייב אבל מלוקח קשה דלא טריף ממשעבדי גם לא היה יכול לתבוע מחייב ונראה לי דדוקא מזוני דלא גביא ממשעבדי והוי נמי תנאי ב"ד אלמוה רבנן טפי להועיל בה תפיסה והודה רבי וא"ת כמאן אי כרבי בלא תפיסה נמי דהא אמר בפרק נערה (לעיל נא.) אחד נכסים שיש להן אחריות ואחד נכסים שאין להן אחריות מוציאין למזון האשה והבנות ואי כר' שמעון בן אלעזר כי תפסה מאי הוי הא אמר נכסים שאין להם אחריות מוציאין לבנים מן הבנות ואומר רבי דלעולם כר"ש בן אלעזר ודווקא לבנים מן הבנות מוציאין אבל מן האשה לא והא דקא מותיב מר בר רב אשי מאי שנא לכתובה כו' ובעי למימר מאי דתפסה תפסה לאו משום דהכי סבירא ליה דהא אדרבי עקיבא לא פליג דאמר אין תפיסה מועלת לאחר מיתה אלא הכי קאמר מאי דתפסה תפסה כלומר בריתא דקתני דמועיל תפיסה למזונות לאחר מיתה על כרחך כר' טרפון דמאי דתפסה תפסה ואם כן לרבי טרפון בכתובה נמי מאי דתפסה תפסה ור"ח והלכות גדולות פירשו דהכא מיירי בתפיסה מחייב ודווקא למזוני מהניא אבל לכתובה לא משום דלא נתנה כתובה לגבות מחייב ופסק בהלכות גדולות כרבינא וקשה שהרי פסק בתשובת הגאונים בכולי הש"ס הלכתא כמר בר רב אשי בר ממיפך שבועה ואודיתא וגם הערוך ור"ח פסקו כמר בר רב אשי בר ממיפך שבועה וחיובי וכתב וסיימנך כלו הפך לבן טהור הוא אף על פי שכתב הריב"ן שראה בתשובת הגאונים לית הלכתא כמר בר רב אשי אלא במיפך שבועה ואודיתא דומה הוא שה"ג עצמן תופסות כאותם שפסקו לית הלכתא כמר בר רב אשי במיפך שבועה ואודיתא וע"ל דמר בר רב אשי דקאמר הכא אינו אלא אמתקפתא בעלמא ואלו דס"ל הכי ור"ח פסק כמר בר רב אשי והרבה אחרכתי בו לעיל ברים הכותב (דף פד: וסס[1]) מ"ר:

יתומים אמרו נתננו. אומר רבי דמיירי במזונות שעברו דמוכח מילתא טפי משום דשתקה דיתמי קושטא קאמרי אבל במזונות דלהבא ודאי על היתומין להניח ראיה דהא רבי יוחנן הוא דאמר בפ"ק דב"מ (דף יז. וסס) הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום ואפילו למאן דלית ליה דר' יוחנן הכא מודה דלא מהימני לומר פרעתי דאי מהימני מה הועילו חכמים בתקנתם שתקנו לה מזונות כל שעה יאמרו פרעתי מידי דהוה אכתובה במקום שאין כותבין דכ"ע מודו דלא מני אמר פרעתי מהאי טעמא דפריסת. מ"ר:

נכסי

אי אמרת בשלמא הניזונת תנן. וסתם לן תנא כאנשי יהודה: **שפיר.** איכא לאוקמי להא דשמואל בשאינה ניזונת: **אלא אי אמרת ניזונת תנן.** וסתם לן כאנשי גליל וליכא אלמנה שאינה ניזונת אמאי מציאתה לעצמה: **ניהוו.** יורשים כבעל: **פיהוי להו איבה.** דעל כרחם זניס אותה אבל מעשה ידיה שתקנו לבעלה תחת מזונות[2] הוי ליורשים: **כל מלאכות.** השנויות בפרק אע"פ (לעיל נט:) טוחנת ואופה כו': **חוץ ממזיגת הכוס כו'.** שהן מלאכות המקרבות איבה והרגל דבר כדאמרי' נמי בהא מסכתא (דף ד:) שאין נהה עושה אותן לבעלה: **חוץ מפרכת מנעל.** שהרואה אומר עבד כנעני הוא: **מנח תפילין ליה לן בה.** שאין דרך עבדים להניח תפילין: **למס מרעהו חסד.** הממיס עצמו מרעהו ממיס ממנו חסדים. ואית דמפקא לה מדכתיב לעיל מיניה ותושיה נדחה ממני וסמיך ליה למס מרעהו חסד: **מה שתפסה תפסה.** ולא מפקינן מינה. ואע"ג דפסקינן הלכתא בפרק מציאת האשה (לעיל סט:) ממקרקעי ולא ממטלטלי הואיל ותפסה תפסה: **דסקיא.** שק של עור שקורין טשינ"א: **עשירה.** היכולת בידה להמתין הלכך אי נמי לא תבעה לאו מחילה היא עד שלא שניס אבל עניה מדלא תבעתן מחלתן: **לנועה.** בושה לבא לב"ד הלכך בשתי שניס לאו מחילה היא: **אלא למפרע.** אותן שתי שניס שעברו אידבה: **נתננו.** דמי מזונות לשנה הבאה: נכסי

תא שמע[6] אמר רבי זירא[3] אמר שמואל[4] מציאת אלמנה לעצמה אי אמרת בשלמא הניזונת תנן שפיר אלא אי אמרת ניזונת תנן ניהוו כבעל מה בעל מציאת אשה לבעלה הכא נמי מציאת אשה ליורשים לעולם אימא לך ניזונת תנן טעמא מאי אמור רבנן מציאת אשה לבעלה דלא תיהוי לה איבה הני תיהוי להו איבה אמר רבי יוסי בר חנינא[5] כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה אלמנה עושה ליורשים חוץ ממזיגת הכוס והצעת המטה והרחצת פניו ידיו ורגליו אמר רבי יהושע בן לוי[6] כל מלאכות שהעבד עושה לרבו תלמיד עושה לרבו חוץ מהתרת (לו) מנעל אמר רבא[7] לא אמרן אלא במקום שאין מכירין אותו אבל במקום שמכירין אותו לית לן בה אמר רב אשי[8] ובמקום שאין מכירין אותו נמי לא אמרן אלא דלא מנח תפילין אבל מנח תפילין ל"ל בה אמר ר' חייא בר אבא אמר רבי יוחנן[9] כל המונע תלמידו מלשמשו כאילו מונע ממנו חסד שנא'[1] למס מרעהו חסד[2] רב נחמן בר יצחק אומר[3] אף פורק ממנו יראת שמים שנאמר[4] ויראת שדי יעזוב אמר רבי אלעזר[5] אלמנה שתפסה מטלטלין במזונותיה מה שתפסה תפסה מטלטלין תניא נמי הכי אלמנה שתפסה מטלטלין במזונותיה מה שתפסה תפסה וכן כי אתא רב דימי אמר מעשה בכלתו של ר' שבתי שתפסה דסקיא מלאה מעות ולא היה כח ביד חכמים להוציא מידה אמר רבינא ולא אמרן אלא למזוני אבל לכתובה מפקינן מינה מתקיף לה מר בר רב אשי מ"ש לכתובה דממקרקעי ולא ממטלטלי מזונות נמי ממקרקעי ולא ממטלטלי[6] אלא למזוני מאי דתפסה תפסה הכי נמי לכתובה אמר ליה רב יצחק בר נפתלי לרבינא הכי אמרינן משמיה דרבא כוותיך אמר ר' יוחנן משמיה דרבי יוסי בן זימרא[7] אלמנה ששהתה שתים ושלש שנים ולא תבעה מזונות איבדה מזונות[8] השתא שתים איבדה שלש מיבעיא לא קשיא[9] כאן בעניה כאן בעשירה[10] אי נמי כאן בפרוצה כאן בצנועה אמר רבא[11] לא אמרן אלא למפרע אבל להבא יש לה בעי ר' יוחנן יתומים אומרים נתננו והיא אומרת לא נטלתי על מי להביא ראיה

נכסי

מסורת הש"ס

ו) [נ"ל דאמר] וכי"ף ורא"ש ל"ג ל"ל זירא, ג) [עי' תוס' גיטין לט. ד"ה הא מני ותוס' חולין לו. ד"ה מכללן], ג) שבת סג:, ד) [עי' תוס' יומא כג. ד"ה שתים ותוס' שבת ס: ד"ה האמגן], ה) [לעיל מז:], ו) [ד"ה והוא וכו'],

תורה אור השלם

1. לְמַס מֵרֵעֵהוּ חֶסֶד וְיִרְאַת שַׁדַּי יַעֲזוֹב:
איוב ו יד

מוסף רש"י

מרעהו חסד. מוגע חסד, ואע"ג דלא כתיב מוגע ממילא משמע, שכל מיבה שראשה מ"ס משמשת נטילה היא כמו ויקח מידם, אבדנו גויס מאלנו (שבת סג:).

תוספות רי"ד

היתומים הלכך אותן היורשין שיורשין כתובתה חייבים בקבורתה: א"ר זירא אמר שמואל מציאת אלמנה לעצמה פי' אע"פ שהיתומים זנין אותה דטעמא מאי אמרי רבנן מציאת האשה לבעלה משום איבה פי' ולא משום מזונות שתקנו מזונותיה תחת מע"י הכא תהוי לה איבה פי' מה חדשה האלמנה דמסתם בע"כ יזונו אותה בתנאי ב"ד: אריב"ח כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה אלמנה עושה ליורשי' חוץ ממזיגת הכוס והצעת המטה והרחצת פי"ר פי' שדברים אלו מביאים לידי חיבה והרגל דבר ומכאן מוכח שהאלמנה חייבת להניק את בנה כמו שעושה בחיי בעלה: אריב"ל כל מלאכות שהעבד עושה לרבו תלמיד עושה לרבו חוץ מהתרת לו מנעל והנעלת לו מנעל פי' שהרואה אומר עבד כנעני הוא: א"ר ל"א אלא במקום שאין מכירין אותו אבל במקום שמכירין אותו ל"ל בה: אמר רבי חייא בר אבא אמר ר' יוחנן כל המונע תלמידו מלשמשו כאילו מונע ממנו חסד שנאמר למס מרעהו חסד: אר"א אלמנה שתפשה מטלטלין למזונותיה מה שתפסה תפסה א"ר ול"א אלא למזוני אבל לכתובה מפקינן מתקיף לה מבר"א מ"ש לכתובה דממקרקעי ולא ממטלטלי מזוני נמי ממקרקעי ולא מטלטלי אלא מאי דתפסה תפסה א"ל ר"נ לרבינא הכי אמרי' משמי' דרבא כותיך פי' האי תפיסה מחיים הוא דאי לאחר מיתה עסקי' היכי אמר מבר"א דאפי' לכתובה מה דתפס תפס אטו ל"ל ה"ל כר"ע מחבירו ולעיל בהכותב איפליגי בהאי מילתא ר"ט ור"ע בתפיסה דלא"מ דלר"ט מהני ולר"ע לא

עין משפט נר מצוה

ה א מיי' פי"ח מהל' אישות הל' ח סמג עשין מח ולאוין פא טוש"ע אה"ע סי' לה סעיף ד:
ו ב מיי' שם הל' ז טוש"ע שם סעי' ג:
ז ג ד ה מיי' פ"ה מהל' מ"ת הל' ח טוש"ע י"ד סי' רמב סעיף יט:
ח ו ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף כ:
ט ח מיי' פי"ח מהל' אישות הל' י סמג לאוין פא טוש"ע אה"ע סימן לג סעיף כ וכג:
י ט מיי' שם הל' יא:
יא י כ מיי' פי"ח שם הל' כו טוש"ע שם סעיף יד:
יב ל טור אה"ע שם:
יג מ מיי' שם סמג שם טוש"ע שם:

לעזי רש"י

טשינ"א [בישצ"א]. ארנק, נרתיק מעור.

תוספות רי"ד (המשך)

מהני ואפי' לר"ט נמי דשמעה מר"נ כדאמרי' לעיל בפ' הכותב א"ל קאקי חוורי דמשלחי גלימא דאינשי הכי אר"נ והוא שתפס מחיים. והשתא דתקינו דמטלטלי דיתמי משתעבדי לכתובה בין תפסה בין לא תפסה גובה בין לכתובה בין למזונות: אר"י משום ריב"ז אלמנה ששהתה ב' וג' שנים ולא תבעה מזונותיה אבדה מזונותיה פי' דאמרינן מחלתן ואם עכשיו תובעת מתחרטת היא וכיון שכבר מחלתן א"י להתחרט ומתמה ב' אבדה ג' מיבעי' ל"ק כאן בעני' כאן בעשירה כאן בצנועה כאן בפרוצה א"ר ל"א אלא למפרע אבל להבא ר"ל פי' השנים שעברו מחלה ולא מכאן ואילך ועכשיו שתובעת י"ל מכאן ואילך: בעי ר"י יתומים

נכסי בחזקת אלמנה קיימי. וא"ת מה טעם דלא חשבינן נכסי בחזקת הבעל חוב ואמאי מהימני יתמי למימר פרענו במלוה על פה וכי תימא דחשבינן ליה בחזקת אלמנה טפי משום דמוכרת למזונות שלא בבית דין אם כן לרב ושמואל נהי דלית להו כל הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום מ"מ כשאינה כתובתה לא יהיו יתומין נאמנין לומר פרענו דכיון דמוכרת לכתובתה שלא בבית דין נכסים בחזקתה כי הכא וכי תימא אע"ג דנכסים בחזקתה מיהו מהימני לומר פרענו דמוכחא מילתא מדלית לה כתובה דמחמת פריעה נקרעה מיהו היכא דאיכא עדים שנשרפה לא להימנו ושמא י"ל אי איכא עדים אין הכי נמי א"נ מזונות שאני דכתובה מיד שנפרעה נסתלקה אבל מזונות לעולם יש לה מזונות עד שתתבע כתובתה הלכך הוו נכסים בחזקתן טפי ממזונות. מ"ר. ולא דמי להא דאמרי' בהמקבל (ב"מ קי.) יתומים אמרו אנו השבחנו ובעל חוב אמר אביכם השביח ומסקנא דמילתא ארעא כיון דלגוביינא קיימא כמאן דגביא דמי להתם מיירי כגון שהיתומין מודים שהקרקע זה לבעל חוב שאביהן עשאה אפותיקי ולכך מסיק כיון דלגוביינא קיימא כמאן דגביא דמי ותדע מדמייתי עלה ספק זה קודם ספק זה קודם קונך ואינו נותן דמים והיינו הטעם כיון דלקוץ קאי כמאן דקיץ דמי ונשם מודה בעל האילן שיש לו לקנץ אלא ששואל דמים אם כן ארעא דלגוביינא קיימא נמי מיירי כה"ג. מ"ר:

נשאת עליה להביא ראיה. מדלא משכח עליה להביא ראיה אלא בנשאת ש"מ דנתקבלה כתובתה או דתבעה כתובתה בב"ד אפי' במזונות שעברו עליהן להביא ראיה. מ"ר: **ורבי** יוסי סבר נכסי בחזקת אלמנה קיימי. מה שפי' בקונטרס דוכן כחה יפה דקאמר ר' יוסי היינו כשכלו נכסי היתומין תחשוב לנקוחות כל מה שמכרה למזונות לא נהירא לרבי מדאמר לקמן אי נמי דכולי עלמא בחזקת יתמי קיימי והיינו טעמא דר' יוסי כדאשיא לר' יוסי האי טעמא וגראה לרבי דהיינו יפוי כח השתא דמתוך שהיא מוכרת סתם היא מרווחת לומר אלו מכרתי למזונות ולא יוכלו היתומין לומר לה אם שהתה אינה מזונות כמו שהיו יכולים לומר לה אם היתה כותבת אלו למזונות ואלו לכתובה ואז היו יכולין לומר שאר המזונות מחלה אבל לענין טריפת לקוחות אכתי לא מסיק אדעתיה עד דמסיק דכ"ע נכסי בחזקת יתמי קיימי דאז לא מצי למימר האי יפוי כח דלגבי יתומים לא תהא נאמנת לומר כולם למזונות מכרתי שהרי בחזקת יתמי קיימי וא"ת מה יפוי כח הוא השתא דקאמרה הכל מכרתי למזונות ולא אינה וכי אין זו אונאה דשקר הוא שהרי גם לכתובה מכרה וי"ל מאי טעמא שהתה שתים או שלש שנים ולא תבעה מזונותיה אינה דמלא תבעתה א"כ מחלתה והכא ליכא למימר הכי דאיכא למימר דלא חשבה לתובעה משום שיכולה לומר הכל מכרתי למזונות וגם לפי' הקונטרס אין זו אונאה שאומרת לנקוחות הכל מכרתי למזונות שהרי מן הדין גם מזונות היה לה לגבות ממשעבדי אם לא לפי שאין קונין כדפרשינן בגטין והכא לעולם יש לנקוחות להם לאסוקי אדעתייהו משום כתובה להניח מבני חרי כשיעור כתובה אע"פ שמכרה לכתובה כיון שיכולה לומר למזונות מכרתי. מ"ר. וא"ת והלא יכולין לומר לה הנחנו לך מקום לגבות ממנו וי"ל דהוי כמו אשתדוף בני חרי דגביא ממשעבדי כדאמרן לעיל ולא שייך הכא למימר אפסדה אנפשה בידים שהרי עשתה לצורך מזונות אי נמי בלקוחות שלקחו אחר שמכרה: **דרבי** יהודה סבר נכסי בחזקת יתמי קיימי **ועל אלמנה להביא ראיה.** לטעמא דפרישית לעיל משום הא דשתקה שלא תבעה מזונותיה מוכח שהדין עם היתומים שאומרים נתנו קשה מכאן דהכא אמאי עליה להביא ראיה הא לא שייך הכא האי טעמא דהאי דשתקה לפי שמכרה נכסים וגראה דהיינו טעמא לעיל דעליה להביא ראיה משום דלא הבאין וכן הכא יכולה היא לכתוב אלו למזונות מכרתי ואלו לכתובה מכרתי. מ"ר: **תפשוט** ליה ממתניתין בו'. וא"ת מאי שלקא דעתי' מעיקרא דלא תפשוט י"ל דסלקא דעתיה דמתני' ודאי משום עלה טובה אבל בריתה לא משמע משום עלה טובה אלא משום כחה יפה דומיא דר' יוסי. גראה לי: **רצה** בחובו נוטלין רצה במתנה נוטלין. פי' שניהם נוטלין אלא כלומר רצה בחובו נוטלין מבני חרי ושוב לא יוכל לגבות המתנה ממשעבדי משום הכי קאמר אם נוטלין במתנה לא כך יפה כחו פירוש אם נוטלין במתנה מבני חרי שיכול לטרוף החוב ממשעבדי וכן משמע מתוך פירוש הקונטר' וקשה לר' דבשילהי יש נוחלין (ב"ב קלח:) תניא שכיב מרע שאמר תנו מאתים זוז לפלוני בעל חובי כראוי לו נוטלין ונוטל את חובו כו' ופריך משום דאמר כראוי לו נוטלין ונוטל את חובו ולמא כראוי לו בחובו קאמר ומשני הא מני ר' עקיבא היא דדייק לישנא יתירא משמע דאם לא אמר אלא תנו מאתים זוז לפלוני בעל חובי ולא אמר כראוי לו אינו נוטל שניהן וגראה דאי הוה גרים התם לבעל חובי הוה נימא דודאי כי לא אמר לפלוני אלא דקאמר לבעל חובי משמע דבחובו קאמר שיתנו לו אם לא אמר כראוי לו ויש ספרים שכתוב בהן כך ולא כתוב בהן לפלוני אבל היכא דכתב לפלוני בעל חובי ניכר מהלשון דבמתנה קאמר שיתנו לו ודבר זה תלוי בסברא:

אם

נכסי בחזקת יתמי קיימי ועל אלמנה להביא ראיה או דלמא נכסי בחזקת אלמנה קיימי ועל היתומים להביא ראיה ת"ש [א]דתני לוי אלמנה כל זמן שלא ניסת על היתומים להביא ראיה ניסת עליה להביא ראיה א"ר שימי בר אשי כתנאי [ב]מוכרת וכותבת אלו למזונות מכרתי ואלו לכתובה מכרתי דברי רבי יהודה ר' יוסי אומר מוכרת וכותבת סתם וכן כחה יפה מאי לאו בהא קמיפלגי לר' יהודה דאמר בעי לפרושי סבר נכסי בחזקת יתמי קיימי ועל האלמנה להביא ראיה ורבי יוסי סבר לא בעי לפרושי נכסי בחזקת אלמנה קיימי ועל היתומים להביא ראיה ממאי דלמא דכולי עלמא נכסי בחזקת אלמנה קיימי ועל היתומים להביא ראיה [ג]ורבי יהודה [ד]עצה טובה קמ"ל דלא ליקרו לה [ה]רעבתנותא דאי לא תימא הכי הא דבעי ר' יוחנן תפשוט ליה ממתני' [ו]מוכרת למזונות שלא בבית דין וכותבת אלו למזונות מכרתי אלא ממתני' ליכא למשמע מינה דעצה טובה קמ"ל ה"נ עצה טובה קמ"ל א"נ דכולי עלמא נכסי בחזקת יתמי קיימי והיינו טעמא דר' יוסי כדאביי קשישא דאמר אביי קשישא משל דר' יוסי למה הדבר דומה [ז]לשכיב מרע שאמר תנו מאתים זוז לפלוני בעל חובי רצה בחובו נוטלין רצה במתנה נוטלין

נכסי. הבעל: **בחזקת יתמי.** והיא המוציאה מהם ועליה להביא עדים שהודו יתומים בפניהם שלא קבלה וכל זמן שלא תביא עדים לא תגבה: **בחזקת אלמנה קיימי.** שהרי נשתעבדו בתנאי ב"ד: **נשאת.** והיא באה לתבוע מזונות של שנים שעברו: **עליה להביא ראיה.** דמשגיסת אין הנכסים ברשותה: **וכותבת אלו למזונות.** בשטרות המכירה שהיא כותבת ללקוחות כותבת את המכור למזונות וכשהיא מוכרת לגבוי כתובה תפרש בתוך השטר לכתובה מכרתי: **וכך כחה יפה.** כדבעינן לפרושי: **מאי לאו בהא פליגי דר' יהודה דאמר הפירוש יפה לה סבר נכסי בחזקת יתמי קיימי.** ואי לא פירשה מה לכתובה ומה למזונות סוף כשתבא לתבוע יאמרו לה מה שמכרת לכתובה מכרת וקבלת כתובתך ואם תאמר להם א"כ תנו לי מזונות שאכלתי הם יאמרו נתנו לך מטלטלין תמיד במזונותיך והם נאמנים: **ורבי יוסי סבר נכסי בחזקת אלמנה קיימי.** והיא תחזיק בהם לצורך מזונותיה וכתובתה ועליהם להביא ראיה לפיכך הסתם יפה לה מפני לקוחות שלקחו שדות מבעלה שאם יכלו כל נכסי היתומים תחשוב כל מה שמכרה למזונות ועל הלקוחות שלקחו מבעלה תחזור על כתובתה שאם תפרש לכתובה מכרתי לא תוכל שוב לנתקן למזונות ועל הלקוחות לא תחזור על מזונותיה דתנן (גיטין דף מח:) אין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים: **דלא ליקרו לה רעבתנותא.** הראה שמוכרת כל קרקעות אלו שבור שמוכרתן למזונות מוציא עליה שם רעבתנותא ושוב אין אדם נושאה: **דאי לא תימא הכי.** דטעמא דר' יהודה לאו משום נכסי בחזקת יתמי הוא: **הא דבעי ר' יוחנן.** על מי להביא ראיה נהי דמתניתא דפלוגתא דר"י ורבי יוסי לא שמיע ליה מתני' מיהא שמיע ליה שהמשנה נשנית תמיד בבית המדרש: **תפשוט ליה ממתניתין.** דעל אלמנה להביא ראיה דמתניתין נמי מצרכה לה לפרושי כר' יהודה: **דעצה טובה קא משמע לן.** דלא ליקרו לה רעבתנותא: **אי נמי דכולי עלמא.** היכא דאמרו יתומים נתנו על אלמנה להביא ראיה ואפי' הכי לר' יוסי הסתם יפה לה לטריפת לקוחות שבחיי בעלה לכתובה כמו שפירשתי וכדתני אביי קשישא:

אם

מסורת הש"ם

א) [לעיל פא: וש"נ], ב) ברכות לט: שבת קיז:, ג) [לקמן לז:], ד) ב"ב קלח:,

מוסף רש"י

וכותבת. בשטר המכירה, למזונות מכרתי. משום עלה טובה (לקמן צז:).

עין משפט נר מצוה

יד א מיי' פי"ח מהל' אישות הל' כז טוש"ע אה"ע סימן לג סעיף טו: **טו ב ג** (מיי' שם הל' כ) טור אה"ע סי' קג: **טז ד** מיי' פי"ח מהל' זכיה ומתנה הל' טז יח יט סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רנג סעיף ח:

תוספות רי"ד

אומרים נתנו והיא אומרת לא נטלתי על מי להביא ראי' נכסי בחזקת יתמי קיימי ועל האלמנה להביא ראי' שהודו לה בפני עדים שלא נתנו לה א"ד נכסי בחזקת אלמנה קאי ה) אבל אם נשאת והיא תבוא לתבוע מזונות של שנים שעברו עליה להביא ראיה דמשנשאת אין הנכסים ברשותה: והמורה פי' יתומים אמרו נתנו דמי מזונות לשנה הבאה ואינו נ"ל דלהבא טוענים דמתני' ו) לה לוי לא נטלתי משמע דלשעבר טענו דהא משנשאת שוב אין לה מזונות ואינה טוענת אלא לשעבר ובפ' המקבל אמרי' יתומים אומרים אנו השבחנו וב"ח אומר אביכם השביח סבר ר"ה למימר על ב"ח להביא ראי' מ"ט ארעא בחזקת יתמי קיימי וב"ח ליתי ראי' ולישקל א"ל האי סבא הכי אר"י על היתומים להביא ראיה מ"ט ארעא דלגוביינא קיימא כמאן דגבי דמי ויתמי ניתי ראי' ונשקלו ונ"ל דבתר דפשטא ליה ממתניתא דלוי סברה איהו למימר התם נכסי בחזקת הבעל [חוב] קיימו ולא בחזקת יתמי א"נ י"ל דאע"ג דהתם פשיטא לי' הכא מיבעי' לי' משום דטעמא דהתם כדמפרש ארעא כיון דלגוביינא קיימו וכו' והלכך כולה ארעא קיימו בחזקת ב"ח אבל הכא דלא בעי' אלא מזוני לא קיימו כלהו נכסי בחזקת האלמנה שהמזונות אינו אלא דבר יום ביומו וכולהו נכסי בחזקת יתמי קיימו ואין כח באלמנה להוציא מידן בעבור מזונותי' כמו שיש כח לב"ח להוציא כל השדה מיד היתומים אלא היתומים הן מחזיקין הנכסים והולכים ומפרנסים אותה דבר יום ביומו מש"ה היה מסתפק הכא למיבעי אם יש כח וחזקה לאלמנה עליהן כנגד מזונותיה:

ה) גראה דתסבר כאן וכ"ל ועל היתומים להביא ראיה. מ"ש דתני לוי אלמנה כל זמן שלא ניסת על היתומים להביא ראיה אבל אם אינה אם לא ניסת וכו'.

ו) אולי ל"ל דמדתני לה לוי ניסת עליה להביא ראיה משמע דלשעבר טענו וכו'.

ז) [לעיל פא: וש"נ], ח) ברכות לט: שבת קיז:, ט) [לקמן לז:], י) ב"ב קלח:,

אם במתנה נוטלן לא כך יפה כחו כיצד מוכרת אמר רבי דניאל בר רב קטינא אמר רב הונא מוכרת אחת לשנים עשר חדש ולוקח מפרנס אחת לשלשים יום ורב יהודה אמר מוכרת לששה חדשים ולוקח מפרנס אחת לשלשים יום תניא כוותיה דרב הונא מוכרת לשנים עשר חדש ולוקח מפרנס אחת לשלשים יום תניא כוותיה דרב יהודה מוכרת לששה חדשים ולוקח מפרנס אחת לשלשים יום אמר אמימר [א]הלכתא מוכרת לששה חדשים ולוקח מפרנס אחת לשלשים יום אמר ליה רב אשי לאמימר דרב הונא מאי אמר ליה [ב]לא שמיע לי כלומר לא סבירא לי בעו מיניה מרב ששת מוכרת למזונות מהו שתחזור ותטרוף לכתובה קמיבעיא להו בדרב יוסף [ג]דאמר רב יוסף [ד]ארמלתא דזבין אחריות איתמי ובי דינא דזבין אחריות איתמי מאי כיון דאחריות איתמי טרפא או דלמא מצי אמרי לה נהי דאחריות דעלמא לא קבילת עילוך אחריות דנפשך מי לא קבולי קבילת אמר ליה תניתוה מוכרת והולכת עד כדי כתובתה וסמך לה שתגבה כתובתה מן השאר שמע מינה שיירא אין לא שיירא לא ודלמא [ה]עצה טובה קא משמע לן דלא ליקרו לה הדרינתא א"כ ליתני גובה כתובתה מן השאר מאי סמך לה [ו]שמע מינה שיירא אין לא שיירא לא איבעיא להו זבין ולא איצטריכו ליה זוזי הדרי זביני או לא הדרי זביני תא שמע דההוא גברא דזבין ארעא לרב פפא דאצטריכו ליה זוזי למיזבן תורי לסוף לא איצטריכו ליה ואהדריה ניהליה רב פפא לארעיה רב פפא [ז]לפנים משורת הדין הוא דעבד ת"ש דההוא בצורתא דהוה בנהרדעא זבנינהו כולי עלמא לאפדנייהו לסוף אתו חיטי אמר להו רב נחמן דינא הוא דהדרי אפדני למרייהו התם נמי זביני בטעות הוו דאיגלאי מילתא דארבא בעקולי הוה קיימא אי הכי היינו דאמר ליה רמי בר שמואל לרב נחמן אם כן נמצאת מכשילן לעתיד לבא אמר ליה אטו כל יומא בצורתא שכיחא אמר ליה אין בצורתא בנהרדעא משכח שכיחא [ח]והלכתא זבין ולא איצטריכו ליה זוזי הדרי זביני: **מתני'** [ט]אלמנה בין מן האירוסין בין מן הנשואין מוכרת שלא בבית דין ר' שמעון אומר מן הנשואין מוכרת שלא בבית דין מן האירוסין לא תמכור אלא בבית דין מפני שאין לה מזונות וכל שאין לה מזונות מזוני אלא לא תמכור אלא בבית דין: **גמ'** בשלמא מן הנשואין משום מזוני שהלך בנו למדינת הים ושמע שמת בנו ועמד וכתב כל נכסיו לאחרים ואח"כ בא בנו רבי שמעון בן מנסיא אומר אין מתנתו מתנה בידוע שאם היה יודע שבנו קיים לא היה כותב. מ"ר: **אי** הכי היינו **דא"ל** רמי בר שמואל לרב נחמן **א"ב נמצאת מכשילן כו'**. פי' רש"י אי הכי היינו ודאי דא"ל נמצאת מכשילן כו' א"ל בצורתא משכח שכיחי ותיים דלמא אתו ארבי בעקולי והדרי זביני דאי בדאתו ממקום קרוב או שבאו לאנו לבדן דטעמא משום דזבין ולא איצטריך ליה זוזי הדרי זביני מילתא דלא שכיח הוא וליכא מכשול וקשה לפירוש זה דמאי הוכחה היא לעולם אימא לך משום דלא אצטריכו ליה זוזי הדרי זביני ומיהו כל שכן היכא דהוו בעקולי כדמוכח שמעתא דאז הוי מקח טעות יותר ואם כן אפיר קאמר דנמצאת מכשילן לעתיד הואיל דבכל ענין הדרי זביני כדפרשינן הלכך נראה כמו שפירש רש"ם אי הכי קושיא הוא הואיל דאמר דהאי הדרי זביני דוקא משום דבעקולי הוו קיימי היכי קאמר בצורתא בנהרדעא משכח שכיח הלא זאת בצורתא דארבי בעקולי הוו קיימי פשיטא דלא שכיח הוא ובשלמא אי פשטינן מינה זבין ולא איצטריכו ליה זוזי הדרי זביני היינו ודאי דשכיחא דרוב פעמים היה להם בצורתא ומיתא נמי לפי זה הא דפסקינן הלכתא לפי פשיטא הבעיא:

אלמנה

מסורת הש"ס

א) [עירובין קב: וש"נ], ב) [לקמן ק., ג) [לעיל פח: וש"נ], ד) [בכתובות ז. מה: ב"ק צט: ב"מ כד: נ:], ה) ב"מ נב., ו) ת"י כ"י, ז) [עח: ד"ה כתבמיהו],

מוסף רש"י

ארמלתא דזבין אחריות איתמי. אם נמכרה השדה גזולה או משועבדת לאחר וטרפה מן הלוקח בחוטו, חוזר הלוקח על היתומים, **ובי דינא דזבין.** שדה יתומים למזון האשה והכנסת, אחריות איתמי (לקמן ק.). **אלמנה.** הניזונת מנכסי יתומים, **מוכרת.** למזונות, **שלא בבית דין.** וכגבל שילו שיש שלא תמכור בזול (ב"מ לב.).

תוספות רי"ד

כיצד מוכרת אמר רבי דניאל בר רב קטינא אמר רב הונא לי"ב חודש ולוקח מפרנס א' לשלשים יום פי' מוכרת מן הנכסים כשיעור מזונות שנה א' ולא יתנו לה כל המעות ביחד שמא תמות אלא יתנו המעות להיתומים: אמר אמימר הל' [מוכרת] לו' חדשים ולוקח מפרנס א' לל' יום א"ל ר"א לאמימר הא דר"ה מאי א"ל לא שמיע לי כלומר לא ס"ל: בעא מיניה מר"ש. מוכרת למזונות מהו שתחזור ותטרוף לכתובתה. פי' אותן הקרקעות עצמן שמוכרן למזונות' וקמבעי' להו בדר"י דאר"י ארמלתא דזבין אחריותא איתמי וב"ד דזבין אחריותא איתמי מאי מי אמרינן כיון דאחריותא איתמי טרפא א"ד מצי א"ל נהי דאחריותא דעלמא לא קבלת עלך אחריותא דנפשך קבילת קבלת א"ל ר"ש תניתוה מוכרת והולכת עד כדי דמי כתובתה וסמך לה שתגבה כתובתה מן השאר ש"מ שייר אין לא שייר לא פי' מוכרת והולכת למזונות עד שלא ישאר קרקע ליתומים אלא שיעור כתובתה שיהיה לה סמך לגבות כתובתה משם ש"מ מדקתני סמך לה שתגבה מן השאר דוקא אם נשארו נכסים ליתומים אית לה סמך לגבות כתובתה אבל אם לא נשארו נכסים ליתומים אין לה סמך לגבות מן הלקוחות דאחריות דנפשה קבילי עלה עיין בערך

אם נטלן כמתנה לא כך יפה. שיוכל לטרוף לקוחות על החוב ולא יוכל לטרוף על המתנה אף זו על המזונות לא תוכל לטרוף לקוחות ועל הכתובה תטרוף אותם. ואם מפני היתומים שלא יאמרו הכל לכתובה מכרת ונתקבלת כתובתך יכולה היא להעמיד עדים שילאו את הנמכר למזונות ואם תלטרך לכך יבאו ויעידו ואת הנמכר לכתובה לא תודיע מפני הלקוחות: **מוכרת לשנים עשר חודש.** כדי מזונות של שנה תמכור יחד: **והלוקח.** לא ימסור לה כל המעות אלא דמי מזונות של חדש בחדש שאם תינשא יחזיר מה שבידו ליורשים: **מהו שתחזור ותטרוף.** אותם הקרקעות עצמן: **ארמלתא דזבין.** שדה יתומים למזונות האשה והכנסת, אחריות איתמי (לקמן ק.). **אלמנה.** הניזונת מנכסי יתומים, **מוכרת.** למזונות, **שלא בבית דין.** וכגבל שילו שיש שלא תמכור בזול (ב"מ לב.).

תוספות רי"ד

כיצד מוכרת אמר רבי דניאל בר רב קטינא אמר רב הונא לי"ב חודש ולוקח מפרנס א' לשלשים יום פי' מוכרת מן הנכסים כשיעור מזונות שנה א' ולא יתנו לה כל המעות ביחד שמא תמות אלא יתנו המעות להיתומים: אמר אמימר הל' [מוכרת] לו' חדשים ולוקח מפרנס א' לל' יום א"ל ר"א לאמימר הא דר"ה מאי א"ל לא שמיע לי כלומר לא ס"ל: בעא מיניה מר"ש. מוכרת למזונות מהו שתחזור ותטרוף לכתובתה. פי' אותן הקרקעות עצמן שמוכרן למזונות' וקמבעי' להו בדר"י דאר"י ארמלתא דזבין אחריותא איתמי וב"ד דזבין אחריותא איתמי מאי מי אמרינן כיון דאחריותא איתמי טרפא א"ד מצי א"ל נהי דאחריותא דעלמא לא קבלת עלך אחריותא דנפשך קבילת קבלת א"ל ר"ש תניתוה מוכרת והולכת עד כדי דמי כתובתה וסמך לה שתגבה כתובתה מן השאר ש"מ שייר אין לא שייר לא פי' מוכרת והולכת למזונות עד שלא ישאר קרקע ליתומים אלא שיעור כתובתה שיהיה לה סמך לגבות כתובתה משם ש"מ מדקתני סמך לה שתגבה מן השאר דוקא אם נשארו נכסים ליתומים אית לה סמך לגבות כתובתה אבל אם לא נשארו נכסים ליתומים אין לה סמך לגבות מן הלקוחות דאחריות דנפשה קבילי עלה עיין בערך

או דלמא נהי דאחריות דעלמא כו'. ולא דמי להיא דלעיל (דף צב.) דאחרון שמכר שדה לשמעון שלא באחריות וחזר לראובן ולקחה משמעון באחריות דבמסקנא אמר רבא נהי דאחריות דעלמא לא קביל עילויה אחריות דנפשה מי לא קביל עילויה לא דמי דהתם ולאי כיון דראובן לוה דין הוא שיטרפו ממנו הקרקע ואין על שמעון לפרוע כיון דבאת לידי ראובן הנאה שקבל המעות אבל הכא שהיורשין חייבין לה מזונות יכולה למכור ולחזור ולטרוף שהרי כשחוזרת וטורפת חוב שלה היא נפרעת ואין כאן עיוות הדין כלל:

וסמך לה שתגבה כתובתה מן השאר. ואי"ת מאי נפקא לה מינה בין מה שהיתה מוכרת למזונות ובין מה שתמכור לכתובה נפקא מינה שתוכל למכור ביחד כדי כתובתה אבל למזונות אינה מוכרת אלא לשנים עשר חדש' ולוקח מפרנס אחת לשלשים יום ועוד אם נשאת אחר שמכרה הלוקח לא יתן כי אם אחת לל' יום ולא תוכל לגבות מהן לכתובה דהא מטלטלין מינהו ומזונות אבדה: **מאי** סמך לה ש"מ שיירא אין לא שיירא לא. ואי"ת תקשי מהכא לרמי בר חמא דהוה בעי למימר לעיל גבי לראובן שמכר שדה לשמעון דאפילו אחריות דנפשה לא קביל עילויה והא בהך בריתא אמרי' גבי אשה אחריות דנפשה מיהא קיבלה עלה וכ"ש התם לפי מה שפירשנו לעיל וי"ל דמאי למימר רמי בר חמא דהכא ולאי אחריות דנפשה מקבלת [ט][אע"ג דאחריות איתמי היינו מעלמא אבל אנפשה מיהו קיבלה] דהא אינה מוכרת בהדיא שלא באחריות אבל התם שמכר לו בהדיא שלא באחריות אפילו אחריות דנפשה לא קביל עילויה. מ"ר:

זבין ולא איצטריכו ליה זוזי הדרי זביני כו'. וכגון שגילה דעתו בשעת המכר דאמר דליזבן תורי קא זבין להו דאי שתק הוו להו דברים שבגלב וכן בפרק ג' דקידושין (דף מט:) גבי ההוא גברא דזבין נכסיה אדעתא למיסק לארעא דישראל התם נמי בדגלי דעתיה ויש דברים שאינו מועיל בהם גילוי דעת עד שיתנה כגון אם היה מוכר מלבושיו אדעתא למיסק לארץ ישראל דזהו דבר שאין רגילין למכור אדעתא דהכי התם ולאי אין מועיל גילוי דעת שאם לא תאמר כן מעכשיו אין צריך לשום תנאי אלא גילוי דעת בעלמא וכל מקום בעינן דומיא דתנאי בני גד ובני ראובן תנאי כפול אלא ולאי גילוי דעת במילתא שאין רגילות לעשות כן לא מהני עד שיתנה ויש דברים דאפילו גילוי דעת אין צריך כגון שטר מברחת דלעיל פרק האשה שנפלו (דף עט. ופס"ו) וכן הא דבפרק מי שמת (ב"ב קלב. וקמו:) דתניא הרי

עין משפט נר מצוה

יז א מיי' פי"ח מהלכות אישות הל' כא סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לג סעיף ב:

יח ב מיי' פי"ז שם הל' יג ופי"ב מהל' מלוה ולוה הל' ג סמג שם טוש"ע שם סעיף כט ופימן קג סעיף ג וטוש"ע מ"מ סי' קט סעיף ד:

יט ג טוש"ע אה"ע סי' לג סעיף כט [לו]:

כ ד מיי' פי"ח מהל' מכירה הל' מ סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' לז סעיף ג:

כא ה מיי' פי"ז מהל' אישות הל' יג סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' קג סעיף ח:

תוספות רי"ד (המשך)

נ"א בס"ה: איבעי' להו זבין ולא איצטריכו לי' זוזי הדרי זביני או לא ת"ש דההוא בצורתא דהות בנהרדעא זבנינהו כ"ע לאפדנייהו למיזבן חיטי לסוף אתי חיטי וא"ר"נ דינא הוא דהדרי אפדני למרייהו ומסיק תלמודא והל' זבין ולא איצטריכו לי' זוזי הדרי זביני פי' ודוקא כגון שפירש בפיו דאדעת' דהכי קמזבנינא דאי לא פירש דברים שבלב אין דברים אע"ג דידעי ביה שכנים ומוכחא מילתא דהכי אמרי' בפ' האיש מקדש ההוא גברא דזבנינהו לנכסי אדעתי' למיסק לא"י ובעיתנא דזבין לא אמר מידי א"ר הוי דברים שבלב ודברים שבלב אינן דברים עיין מ"ש שם דאע"ג דמוכח מילתא לעלמא דאדעתא למיסק זבין כגון שידעו בו שכנים שהי' בדעתו לעלות אפ"ה כיון שלא פי' בפיו בעת המכירה כי הוא רוצה לעלות אמרי' דברים שבלב אינן דברים: **מתני'** אלמנה בין מן האירוסין בין מן הנשואין מוכרת שלא בב"ד רש"א מן הנשואין מוכרת שלא בב"ד מן האירוסין לא תמכור אלא בב"ד מפני שאין לה מזונות וכל שאין לה מזונות ל"ת אלא בב"ד פי' למזונות' שא"י להמתין עד שיזקוק לה ב"ד אבל מן האירוסין שאין לה מזונות כ"א כתובה אינה רשאית למכור שלא בבית דין ואין הל' כר"ש דקיי"ל יחיד ורבים הלכה כרבים ואמרינן עלה בפרק אלו מציאות אמר ר' יוסף אמר ר' נחמן אינה צריכה ב"ד מומחין אבל צריכה ב"ד הדיוטות: בשלמא מן הנשואין משום מזוני וא"י

צז: אלמנה ניזונת פרק אחד עשר כתובות

אלמנה מן האירוסין הוא דלא נפיש חן דידה אבל גרושה כו'. פירש רבינו חננאל גרושה נפיש חן דידה דיש לה תוספת והואיל ויש לה לגבות כל כך אימא שתמכור שלא בבית דין מ"ר יש לפרש שהיא נריכה חן יותר לינשא שהיא בזויה יותר מן האלמנה: **לאתויי** מגורשת ואינה מגורשת. פירש הקונטרס דלאגב אורחיה קמ"ל דמגורשת ואינה מגורשת אינה גובה מזונות מן היתומים וזו היא מילתא דפשיטא דמספק שמא מגורשת גמורה היתה לא תוליא מזונות מן היתומין הילכך נראה כפירוש רבינו חננאל לאתויי מגורשת ואינה מגורשת הא דתנן כל שאין לה מזונות לא תמכור הא יש לה מזונות תמכור שלא בב"ד ומי זו היא זו אלמנה מן הנשואין ומרבה מגורשת ואינה מגורשת ואין לתמוה ממי קמ"ל אם מוכרת שלא בבית דין דמלי למימר דעיקרא דמילתא לאשמועינן דבא מזונות היא מי נמי מלינו למימר דאף המכירה שלא בב"ד קמ"ל דאע"ג דלא מדינא היא ניזונת אלא משום דאגידא ביה ס"ד דלא תקנו לה רבנן למכור שלא בב"ד דסגי לה מי אית לה אפי' בב"ד: **מכרה** כתובתה. נראה לי לפרש דהיינו מנה ומאתים והשתא אתי שפיר דקאמר לא תמכור השאר אלא בב"ד דהיינו תוספת: **מתניתין** מני רבי שמעון היא **דתניא** כו'. וא"ת מתניתין נמי תפשוט דאתיא כרבי שמעון מדקתני לא תמכור את השאר אלא בבית דין דהיינו כר"ש דאמר כל שאין לה מזונות לא תמכור אלא בבית דין וי"ל דחכמים נמי כרבי שמעון סבירא להו בהא דאמר כל שאין לה מזונות לא תמכור אלא בב"ד ואי מדקתני מוכרת אפילו ארבעה וחמשה פעמים ומוכרת למזונות שלא בב"ד משמע משום דאכתי לא הפסידה מזונות הוא דמוכרת כתובתה שלא בב"ד: **בתוליה** בכדרכה אין שלא בדרכה לא. דליכא למימר עד שיהו כולן קיימין בין כדרכה בין שלא כדרכה דאם כן ליתסוק קרא מייניה וממילא הוה ממעטינן בעולה שלא כדרכה מיו"ד של בתוליה כמו בוגרת אבל מבתולה בלא יו"ד לא אפשר לומר דהוה ממעטינן ליה דהא בקנס של נערה כתיב בתולה ואפי' הכי יש לה קנס כדאיתא בפרק קמא דקדושין (דף י.) מודה רבי לענין קנס דכולהו משלמי וכן גבי נערה המאורסה דכתיב בתולה אמרינן התם דכולהו בסקילה ואפילו רבי לא פליג אלא משום דכתיב לבדו ומיהו קשה לי אימא בבתוליה אתא לרבות בוגרת ולא בעולה שלא כדרכה ונראה לי דמשמע ליה טפי לאוקמיה בבעולה שלא כדרכה משום דמשמע בבתוליה במקום בתולים כלומר במקום בתולים בעינן שתהא בתולה: **בתולה** שלמה משמע. קשה לרבי אמאי איצטריך למכתב גבי קנס נערה למעוטי בוגרת תיפוק ליה מבתולה שלמה משמע ואפילו אם תמצא לומר ההוא בתולה איצטריך לבדרשינן ליה בלאו נערות (לעיל דף כט.) אלא קשה מהא דאמר בפרק הבא על יבמתו (יבמות דף סא: וסס) אין בתולה אלא נערה וכן הוא אומר והנערה טובת מראה מאד בתולה ולהאי תנא אמאי איצטריך למכתב בתולה נערה בכל מקום כיון דכתב בתולה ידעינן שהיא נערה ועוד קשה מהא דאמר גבי נערה המאורסה בלו עליה עשרה ועדיין היא בתולה כולן בסקילה ואמאי והא כתיב בתולה דמשמע שלמה למעט שלא כדרכה ואפילו רבי לא פליג מהאי טעמא דבתולה שלמה משמע ואמרינן נמי בקידושין (דף י.) מודה רבי לענין קנס דכולהו משלמי ואמאי והא כתיב ביה בתולה ושמא י"ל התם משום דדרשינן (שם ט.) בעולת בעל בעל עושה אותה בעולה שלא כדרכה ואין אחר עושה אותה בעולה שלא כדרכה:

אלא מן האירוסין מאי טעמא אמר עולא [ו]משום חינא ר' יוחנן אמר [ז]לפי שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בבית דין מאי בינייהו איכא בינייהו גרושה למאן דאמר משום חינא גרושה נמי בעיא חן למאן דאמר לפי שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בבית דין גרושה לא איכפת ליה תנן וגרושה לא תמכור אלא בבית דין בשלמא למאן דאמר לפי שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בבית דין גרושה לא איכפת ליה אלא למאן דאמר משום חינא גרושה נמי בעיא חן הא מני ר' שמעון היא אי רבי שמעון הא תנא ליה רישא מן האירוסין לא תמכור כו' מהו דתימא אלמנה מן האירוסין הוא דלא נפיש חן דידה אבל גרושה דנפיש חן דידה אימא תיבעי חן הא נמי תנינא כל שאין לה מזונות לאתויי מאי לאו לאתויי גרושה לא לאתויי מגורשת ואינה מגורשת כדרבי זירא [ח]דאמר ר' זירא [ט]כל מקום שאמרו מגורשת ואינה מגורשת [י]בעל חייב במזונותי' ת"ש כשם שמוכרת שלא בב"ד כך יורשיה יורשי כתובתה מוכרים שלא בבית דין בשלמא למאן דאמר לפי שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בבית דין כי היכי דאיהי לא ניחא ליה דתתבזי יורשיה נמי לא ניחא ליה דליבזו אלא למאן דאמר משום חינא יורשיה מאי חן איכא תרגמה עולא כגון שירשתה בתה או אחותה: **מתני' מכרה** כתובתה או מקצתה משכנה כתובתה או מקצתה נתנה כתובתה לאחר או מקצתה לא תמכור את השאר אלא בבית דין וחכ"א [כ]מוכרת היא אפי' ארבעה וחמשה פעמים [כא]ומוכרת למזונות שלא בבית דין וכותבת למזונות מכרתי [כב]וגרושה לא תמכור אלא בבית דין: **גמ'** מתניתין מני ר"ש היא דתניא [כג]מכרה כתובתה משכנה כתובתה עשתה כתובתה אפותיקי לאחר אין לה מזונות [כד](דברי ר"מ) ר"ש אומר אע"פ שלא מכרה ולא משכנה כתובתה אלא מחציתה אבדה מזונותיה [כה]למימרא דרבי שמעון סבר דלא אמרי' מקצת כסף בכל כסף א] ורבנן סברי אמרי' מקצת כסף בכל כסף הא איפכא שמעינן להו [כו]דתניא [1]והוא אשה בבתוליה [כז]פרט לבוגרת שכלו בתוליה דברי ר"מ ר' אלעזר ור' שמעון מכשירין בבוגרת התם בקראי פליגי ר' מאיר סבר בתולה אפי' מקצת בתולים בתוליה עד דאיכא כולהו בתולים בבתוליה בכדרכה אין שלא כדרכה לא ר' אלעזר ור' שמעון סברי בתולה שלמה משמע בתוליה אפילו מקצת בתולים בבתוליה

אלא מן האירוסין מאי טעמא. לא אטרחוה רבנן [לבא] לבית דין בכל שאר מוליאי שטר חוב: **משום חינא.** שיהו בעליהן לחן בעייניהן ולא יימנעו הנשים מלינשא לאנשים: **גרושה נמי בעיא חן.** תקנתא דמשום חינא שהרי תקנת חכמים היא ולא מלהבא האיש הלכך מה לי להודבה מה לי שנואה: **ר"ש היא.** דלית ליה חינא דגבי אלמנה מן האירוסין נמי משום דלכתובה קא מזבנה אמר לא תמכור אלא בב"ד: **דלא נפיש חן דידה.** שלא היתה לה חיבת ביאה ולא ירע בעיני הנשים אם הוטרחה זו: **אימא בבעי חן.** ואפי' לרבי שמעון: **הא נמי פגיעא.** בסיפא דמילתיה דרבי שמעון: **לאו לאתויי גרושה.** מן הנשואין דאי מן האירוסין הא אשמעינן אלמנה וכ"ש גרושה: **מגורשת ואינה מגורשת.** ומן האירוסין ולא לאשמעינן דלא תמכור לכתובתה אלא בב"ד להא [י]מאלמנה שמעינן לה אלא אגב אורחיה אשמעינן דמגורשת ואינה מגורשת כגון זרק לה גיטה ספק קרוב לה ספק קרוב לו ברה"ר אין לה מזונות מן היתומים אם מת: **כדרבי זירא.** דאמר בעלה חייב במזונותיה בחייו [ואשמעינן מתני' דדוקא בחייו] משום דמעוכבת בשבילו להנשא אבל לאחר מיתה לא דלמא גרושין הוו ואין לה מזונות דמספיקא לא מפקי' ממונא: **יורשיה יורשי לכתובה** גרסינן ולא גרסינן ויורשי: **מאי חן איכא.** הרי הנטרחים לבית דין אנשים הן: **שירשתה בתה או אחותה.** דמשום דידה בעינן תקנתא אלא תמצא מלהנשא: **מתני' לא תמכור את השאר כו'.** ר"ש קאמר לה דאמר אין מוכרת שלא בב"ד אלא למזונות וזו מכיון שגבתה מקצתה אין לה מזונות והכי מוקי לה בגמרא כרבי שמעון: **והכמים אומרים מוכרת היא.** לכתובתה אפילו לפרקים ואף על פי כן מוכרת בינתייה למזונות שלא בב"ד: **וכותבת.** בשטר המכירה: **למזונות מכרתי.** משום עלה טובה כדאמר לעיל [ל]: **וגרושה לא תמכור.** לכתובתה: **אלא בב"ד.** ל"ד טעמא משום שיהו רוצה שתתבזה כו' [מ] הא לא איכפת ליה ודברי הכל היא ולמאן דאמר טעמא משום חינא [מא] הא ר"ש היא: **גמ' מאי מני.** מ"ק דמתני': **מכרה לכתובתה.** כולה אין לה מזונות דברי ר"מ אבל מכרה מקצתה יש לה מזונות: **לא אמרינן מקצת כסף.** מוהר הבתולות שיש לה עדיין עליהם הרי הוא ככולו ויתן לה מזונות: **פרט לבוגרת.** ולא אמרינן מקצת בתולים ככל הבתולים: [מ] **בתוליה.** אי הוה כתיב בתולה והוא אשה בתולה יקח: **בבתוליה.** במקום בתולים הקפיד הכתוב אבל בעבלה שלא כדרכה והיא נערה כשרה לכה"ג: בתוליה

אלא מן האירוסין מאי טעמא אמר עולא [ו]משום חינא ר' יוחנן אמר [ז]לפי שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בבית דין מאי בינייהו איכא בינייהו גרושה למאן דאמר משום חינא גרושה נמי בעיא חן למאן דאמר לפי שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בבית דין גרושה לא איכפת ליה תנן וגרושה לא תמכור אלא בבית דין בשלמא למאן דאמר לפי שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בבית דין גרושה לא איכפת ליה אלא למאן דאמר משום חינא גרושה נמי בעיא חן הא מני ר' שמעון היא אי רבי שמעון הא תנא ליה רישא מן האירוסין לא תמכור כו' מהו דתימא אלמנה מן האירוסין הוא דלא נפיש חן דידה אבל גרושה דנפיש חן דידה אימא תיבעי חן הא נמי תנינא כל שאין לה מזונות לאתויי מאי לאו לאתויי גרושה לא לאתויי מגורשת ואינה מגורשת כדרבי זירא [ח]דאמר ר' זירא [ט]כל מקום שאמרו מגורשת ואינה מגורשת [י]בעל חייב במזונותי' ת"ש כשם שמוכרת שלא בב"ד כך יורשיה יורשי כתובתה מוכרים שלא בבית דין בשלמא למאן דאמר לפי שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בבית דין כי היכי דאיהי לא ניחא ליה דתתבזי יורשיה נמי לא ניחא ליה דליבזו אלא למאן דאמר משום חינא יורשיה מאי חן איכא תרגמה עולא כגון שירשתה בתה או אחותה: **מתני' מכרה** כתובתה או מקצתה משכנה כתובתה או מקצתה נתנה כתובתה לאחר או מקצתה לא תמכור את השאר אלא בבית דין וחכ"א [כ]מוכרת היא אפי' ארבעה וחמשה פעמים [כא]ומוכרת למזונות שלא בבית דין וכותבת למזונות מכרתי [כב]וגרושה לא תמכור אלא בבית דין: **גמ'** מתניתין מני ר"ש היא דתניא [כג]מכרה כתובתה משכנה כתובתה עשתה כתובתה אפותיקי לאחר אין לה מזונות [כד](דברי ר"מ) ר"ש אומר אע"פ שלא מכרה ולא משכנה כתובתה אלא מחציתה אבדה מזונותיה [כה]למימרא דרבי שמעון סבר דלא אמרי' מקצת כסף בכל כסף א] ורבנן סברי אמרי' מקצת כסף בכל כסף הא איפכא שמעינן להו [כו]דתניא [1]והוא אשה בבתוליה [כז]פרט לבוגרת שכלו בתוליה דברי ר"מ ר' אלעזר ור' שמעון מכשירין בבוגרת התם בקראי פליגי ר' מאיר סבר בתולה אפי' מקצת בתולים בתוליה עד דאיכא כולהו בתולים בבתוליה בכדרכה אין שלא כדרכה לא ר' אלעזר ור' שמעון סברי בתולה שלמה משמע בתוליה אפילו מקצת בתולים בבתוליה

שלא כדרכה משום דמשמע בבתוליה במקום בתולים כלומר במקום בתולים בעינן שתהא בתולה: **בתולה** שלמה משמע. קשה לרבי אמאי איצטריך למכתב גבי קנס נערה למעוטי בוגרת תיפוק ליה מבתולה שלמה משמע ואפילו אם תמצא לומר ההוא בתולה איצטריך לבדרשינן ליה בלאו נערות (לעיל דף כט.) אלא קשה מהא דאמר בפרק הבא על יבמתו (יבמות דף סא: וסס) אין בתולה אלא נערה וכן הוא אומר והנערה טובת מראה מאד בתולה ולהאי תנא אמאי איצטריך למכתב בתולה נערה בכל מקום כיון דכתב בתולה ידעינן שהיא נערה ועוד קשה מהא דאמר גבי נערה המאורסה בלו עליה עשרה ועדיין היא בתולה כולן בסקילה ואמאי והא כתיב בתולה דמשמע שלמה למעט שלא כדרכה ואפילו רבי לא פליג מהאי טעמא דבתולה שלמה משמע ואמרינן נמי בקידושין (דף י.) מודה רבי לענין קנס דכולהו משלמי ואמאי והא כתיב ביה בתולה ושמא י"ל התם משום דדרשינן (שם ט.) בעולת בעל בעל עושה אותה בעולה שלא כדרכה ואין אחר עושה אותה בעולה שלא כדרכה:

שיהו

רבנן בגרושה שאינו חושש בבזיונה הילכך אין לה רשות אלא למכור בב"ד: **גמ'** מתני' מני ר"ש היא דתניא מכרה כתובתה משכנה כתובתה עשתה כתובתה אפותיקי לאחר א"ל מזונות דברי ר"מ ר"ש אומר אע"פ שלא מכרה אלא מקצת לא תמכור מן השאר אלא בב"ד ר"ש סבר ל"א מקצת כסף ככל כסף ור"מ סבר מקצת כסף ככל כסף פי' מקצת כסף של מוהר הבתולות שנשאר לה לגבות (שוה כסף) ככל כסף ויש לה מזונות עד שתגבה הכל ואין הל' כר"ש דאמרינן

כב א מיי' פי"ח מהל' אישות הל' כה טוש"ע אה"ע סימן לג סעיף ב:

כג ב מיי' פי"ז שם הל' יח סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' קג סעיף א:

כד ג מיי' פי"ח שם הל' כ סמג שם טוש"ע אה"ע סי' לג סעיף כה:

כה ד מיי' פי"ז שם הל' יג סמג שם טוש"ע אה"ע סי' קג סעי' ג:

כו ה מיי' פי"ז מהל' איסורי ביאה הל' יג סמג עשין מ:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' ורבנן סברי אמרי' מקצת כסף ככל כסף. נ"ב עי' תוס' דף פח. תוד"ה וכ"א קבר וכו' ובמגמות יא: ד"ה ר"א וכו' ובכורות ג. ד"ה ר"א וכו':

תוספות רי"ד

להמתין אלא מן האירוסין מ"ט עולא אמר משום חינא פי' כדי שיהא לה כתובתה מצוי' אולי תמצא חן בעיני האנשים ותנשא בה ר"א אמר אין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד. מ"ב א"ב גרושה לעולא דאמר משום חינא גרושה נמי צריכה חן ולר"י דאמר אין אדם רוצה כו' אגרושה אינו חושש בבזיונה הלכך אינה מוכרת אלא בב"ד [ב] ועולא מדקדק ומוקי לה כר"ש: ת"ש כשם שמוכרת שלא בב"ד כך יורשיה יורשי כתובתה מוכרים שלא בב"ד בשלמא למ"ד אין אדם רוצה כו' כי היכי דאיהי לא ניחא לה שתתבזה יורשי' נמי לא ניחא ליה דליבזו אלא לעולא דאמר משום חינא יורשי' מאי חן איכא תרגמה עולא כגון שירשתה בתה או אחותה: ואלה הם שיגריא דחיקא ואשיגריא דחיקא לא סמכי' דסתם קתני יורשי' יורשי כתובתה ומשמע אפילו זכרים גם מה שהעמיד האי דתנן וגרושה לא תמכור אלא בב"ד דהוא ר"ש שיגריא דחיקא הוא דסתמא דמתני' רבנן הוא מדתני רישא וחכ"א מוכרת היא אפילו ד' וה' פעמים ומוכרת למזונות שלא בב"ד והדר תני וגרושה לא תמכור אלא בב"ד השתא איכא לדייקא האי דאמרו חכמים שלא בב"ד אהיכא קאי אי אמוכרת למזונות פשיטא ודאי דמוכרת למזונות שלא בב"ד מוכרת וליכא מאן דפליג בהא והו"ל למימר מוכרת למזונות סתם והוה קמ"ל דאע"ג דמכרה ד' וה' פעמים לכתובתה לא אבדה מזונותי' אלא אכתי מוכרת למזונות [אלא] שלא בב"ד אכלהו קאי דמוכרת אפילו ד' וה' פעמים לכתובתה ואח"כ מוכרת למזונות וכלהו מוכרת שלא בב"ד ופליג עם ר"ש בתרתי (דהא) (והוא) ת"ק דפליג עם ר"ש ברישא והדר תני וגרושה ל"ת אלא בב"ד ומודים חכמים בגרושה שלא תמכור אלא בב"ד משום דטעמא הויא שלא תתבזה וגרושה ותתבזה הכי משמע פשטא דמתני' ומאי דמוקי לה כר"ש שינויא הוא ואשינויא לא סמכי' ומ"ה הל' כר"י ולא כעולא. ג) אר"י אמר רב"י א"ש כ"מ שאמרו מגורשת ואינה מגורשת בעלה חייב במזונותי' וה"מ בחיי בעלה משום דמעכבה מלנשא אבל לאחר מיתתו שהיא ראוי' להנשא תביא ראי' ותטול ומספיקא לא (תנשא וגט) [חיטול דגט] דידה מפקא מחזקתה ואין מוציאין ממון מחזקתו בספק:

מ) [לעיל פד. וס"ל], **נ)** [לעיל עד: עה. גיטין מו.], **ג)** גיטין עד. ב"מ יב: ב"ב מז:, **ד)** ל"ל בעלה, **ה)** [לעיל לו:], **ו)** [תוספתא פי"א], לעיל נד., **ז)** [בתוספתא ליתא], **ח)** והשאר לא תמכור אלא בב"ד למימרא כו' כל"ל. רש"ל, **ט)** יבמות עט., **י)** מאלמנה מן האירוסין שמעינן לה כו' כל"ל. מהרש"ל, **כ)** [ע"ש], **כא)** [בכרם העמ'], **מ)** [סס], **כ)** [ל"ל בתולה],

תורה אור השלם

1. וְהִוא אִשָּׁה בְּבְתוּלֶיהָ יִקָּח: ויקרא כא יג

מוסף רש"י

משום חינא. שימצאו האנשים חן בעיני הנשים וייהיו יושבות לחן, שלא תדאגנה להפקיד כתובתן (לעיל פד. וכעי"ז גיטין לה. ומס'). **מגורשת ואינה מגורשת בעלה חייב במזונותיה.** דאמרי' לגידא ביה (דשב"ם ב"ב מז:). **עשתה כתובתה אפותיקי לאחר.** קרקע המיוחדת לכתובתה עשתה אפותיקי לבעל חוב שלה (לעיל נד.). **בתולה אפילו מקצת בתולים.** אי הוה כתיב בתולה יקח, מקצת בתולים משמע והואי משמרי בוגרת, השתא דכתיב בתוליה מיתסרי בוגרת, דמשמע דבעינן כל בתוליה (יבמות נט:). **בבתוליה.** בי"ת יתירא דמשמע הכי למדכם במקום בתוליה, דהיינו בכדרכה אם נבעלה נפקלה לכ"ג, אבל בבעילה שלא בכדרכה לא, דלמיסר בעולה שלא בכדרכה ליכא למימר מהאי קרא ולמידרש עד שיהא כל בתוליה קיימין ואפילו שלא בכדרכה, בכדרשינן ליה אלישא דרבי אלעזר, כיון דבתולה ממעט בוגרת כ"ש בעולה שלא בכדרכה, אלכך כי אתא למיסרי אתא וכדדרשינן (שם). **ר' אלעזר ור' שמעון סברי בתולה שלמה משמע.** אי הוה כתיב בתולה, אלימה משמע ומיתסרא בוגרת, השתא דכתיב בתוליה אפילו מקצת בתוליה משמע לרבות בוגרת (שם).

תוספות רי"ד (המשך)

מתני' מכרה כתובתה או מקצתה נתנה לאחר או מקצתה משכנה או מקצתה ל"ת את השאר אלא בב"ד וחכ"א מוכרת היא אפילו ד' וה' פעמים מעט מעט לצורך כתובתה וביני ביני עד שלא תפרע כל כתובתה מוכרת למזונות שלא אבדה מזונותי' אלא לאחר שתגבה כל כתובתה וכל מכירותי' היא עושה שלא בב"ד וכותבת למזונות מכרתי מה שהיא מוכרת למזונות שלא יטענו עלי' היתומים כי הכל מכרת לכתובתיך ונתנקבלת כתובתך והלכך תפרש במכירה מה שהיא מוכרת למזונות כי למזונות מכרתי וגרושה ל"ת אלא בב"ד דמודי

בתוליה שיהו כל בתוליה קיימין [א]בין בכדרכה בין שלא כדרכה ההיא איתתא דתפסה כסא דכספא בכתובתה קתבעה מזוני [ב]אתאי לקמיה דרבא אמר להו ליתמי זילו הבו לה מזונות לית דחש להא דר' שמעון דאמר לא אמרינן מקצת כסף ככל כסף שלח ליה רבה בריה דרבא לרב יוסף מוכרת שלא בב"ד צריכה שבועה או אין צריכה שבועה ותבעי לך הכרזה אמר ליה הכרזה לא קמיבעיא לי דא"ר זירא אמר רב נחמן [ג]אלמנה ששמה לעצמה לא עשתה ולא כלום ה"ד אי דאכרוז אמאי לא עשתה ולא כלום אלא לאו דלא אכרוז ולעצמה הוא דלא עשתה ולא כלום [ד]הא לאחר מה שעשתה עשתה [ד]לעולם דאכרוז ודאמרי לה מאן שם לך כי האי דההוא גברא דאפקידו גביה כיסתא דיתמי אזל שמה לנפשיה בארבע מאה זוזי אייקר קם בשית מאה אתא לקמיה דרבי אמי אמר ליה מאן שם לך [ה]והלכתא צריכה שבועה ואינה צריכה הכרזה: **מתני'** [ו]אלמנה שהיתה כתובתה מאתים ומכרה שוה מנה במאתים או שוה מאתים במנה נתקבלה כתובתה [ז]היתה כתובתה מנה ומכרה שוה מנה ודינר במנה מכרה בטל אפילו היא אומרת אחזיר דינר ליורשין מכרה בטל רשב"ג אומר לעולם מכרה קיים עד שתהא שם כדי שתשייר בשדה [ט]בת תשעה קבין ובגנה בת חצי קב וכדברי רבי עקיבא בית רובע [ח]היתה כתובתה ארבע מאות זוז ומכרה לזה במנה ולזה במנה ולאחרון יפה מנה ודינר במנה של אחרון בטל ושל כולן מכרן קיים: **גמ'** מאי שנא שוה מאתים במנה דאמרי לה את אפסדת שוה מנה במאתים נמי תימא אנא ארווחנא אמר רב נחמן אמר רב אבוה שיהו בתוליה קיימין בין בכדרכה בין שלא בדרכה. פירוש בעינן שאותן מקצת בתולים יהו קיימים בכל מקום ולא מצי למימר שלא כדרכה לא דלשתוק קרא מייניה: **מוכרת** שלא בבית דין צריכה שבועה כו'. ואם תאמר מתני' היא בפרק השולח (גיטין לד: ושם) דתנן אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה ואיכא למימר ההיא באלמנה מן האירוסין כרבי שמעון דאמר כל שאין לה מזונות לא תמכור אלא בבית דין ונראה לרבי דוחק ועוד קשיא לי דלפוס סוגיא דשמעתא לא פשט ליה רב יוסף מידי ואמאי תפשוט ליה דעל כרחך [ג] באלמנה מן הנשואין היא מדקתני סיפא נמנעו מלשביעה וא"ר זירא אמר שמואל לא שנו אלא באלמנה אבל גרושה משביעין אותה וטעמא דאלמנה שאני בהיא הנאה דקא טרחא קמי יתמי אתיא ומוריא התירא אלמא הוה מצי למפשט ממילתיה דשמואל דבאלמנה מן הנשואין מיירי דאי מן האירוסין מיירי לא שייך למימר קא טרחא קמי יתמי שהיא עומדת בבית אביה אלא אומר רבי דהך שבועה לא משום צררי אלא כדפי' בקונטרס שלא גבתה יותר ולא מיבעיא ליה במכרה למזונות שלא בב"ד דהא לקמן פסיק הלכתא צריכה שבועה ואנן קיימא לן שני דברים שאמר חנן הלכה כמותו דתנן לקמן (דף קה.) מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות חנן אומר תשבע בסוף ולא תשבע בתחלה וההוא בסוף היינו בשעת גביית כתובה דהא לעיל בשילהי הכותב (דף פח:) מוקי רבי ירמיה חנן כרבי שמעון דאמר כל זמן שתובעת כתובתה יורשין משביעין אותה אינה תובעת כתובתה אין יורשין משביעין אותה משמע דשום שבועה אין מזקיקין אותה עד זמן תביעת כתובתה אלא נראה לרבי דבמוכרת לכתובה מיבעיא ליה דתחלה קודם גביית כתובתה משביעין אותה שלא עבדה משל בעלה כלום ולאחר שמכרה נכסים שלא בבית דין ליגבות מהן כתובתה מיבעיא ליה אם מחזרין ומשביעין אותה שלא גבתה יותר ועוד אומר רבי דהך שבועה דמיבעיא ליה לא כפ"ה שלא גבתה יותר אלא מיבעיא ליה אי משביעין אותה שלא זזלה בנכסים וכן מוכח מדקאמר תיבעי לך הכרזה דהוי נמי שלא תזזל וכן פי' ר"ת. מ"ר: **ותיבעי** לך הכרזה. דמדמבעיא לך שבועה מכלל דפשיטא לך דלא בעי הכרזה דאי הוה בעי הכרזה כ"ש דצריכה שבועה: (ג) **אמר** ליה הכרזה לא קא מיבעיא לי. דפשיטא שאינה צריכה הכרזה וא"ת הא אמרינן לעיל (דף פז.) לכרגא למזוני ולקבורה מזבנינן בלא אכרזתא משמע הא לשאר מילי בעינן הכרזה ועוד תנן בערכין (דף כא:) שוס היתומים ל' יום ואומר רבי הני מילי כשבית דין מוכרין דאי טעו בפחות משתות מכרן קיים הלכך צריכי הכרזה שלא להפסיד נכסי יתומים אבל אלמנה אפילו מכרה שוה מנה ודינר במנה תנן דמכרה בטל ואין יכול לגבא לידי הפסד מוכרת שלא בהכרזה והא דאמרינן לקמן (דף ק:) ב"ד שמכרו שלא בהכרזה ונעשו כמי שטעו בדבר משנה וחוזרין מאי קא משמע לן תניא שוס היתומין כו' ומסיק הני מילי שליח אלמא דבשליח גופיה צריך הכרזה אע"ג דאי מוזיל חוזר לא קשה מידי אחא [ד]דהא בשליח ב"ד מוקמינן לה כמו אפי' רבינו תם ועוד אפי' שליח דעלמא לא קשה מידי דלא אלמנה רבנן לשליח שימכור בלא הכרזה כמו אלמנה: **אלא** לאו דלא אכרוז כו'. תימה לי אכתי היכי פשיטא מהכא דלמא הא דקאמר רב נחמן אלמנה ששמה לעצמה לא עשתה ולא כלום הא לאחר עשתה במכרה למזונות דאינה צריכה שבועה כדפי' לעיל והוא"ל וכן אינה צריכה הכרזה ואמר לי רבי דלא מפליג רב נחמן בין מוכרת למזונות למוכרת לכתובה: **דאמרי** לה מאן שם לך. כלומר מי החזיקך באלו הנכסים שאין לך אדם שיכול לזכות בקרקע חבירו אם לא יחזיקוהו בה ב"ד אבל הא לא קאמר שומא ממש דאע"ג דליכא ב"ד מומחין ב"ד הדיוטות מיהא איכא כדאיתא בהדיא באלו מציאות (ב"מ לב. ושם) ומה שמחזיקין אותה אותם ב"ד הדיוטות לא חשיבא חזקה דיוסבי קרנות הם ואינן אלא בקיאי בשומא בעלמא ותימה לרבי דהכא משמע דאם החזיקוה ב"ד היתה יכולה לעכב הקרקע לעצמה ובהמפקיד (שם לח.) תניא המפקיד אצל חבירו יין והחמיץ דבש והדבש עושה להם תקנה ומוכרן בב"ד וכשהוא מוכרן מוכרן לאחריס ואינו מוכרן לעצמו כיוצא בו כו' והא לא מצינו למימר דהא דקאמר בב"ד היינו בדשות ב"ד אבל אם יודעו ב"ד השומא יכול לעכבם לעצמו דבירושלמי מסיק על ההוא מעשה דיוחנן חקוקאה דמייתינן בפ"ק דפסחים (דף יג. ושם) א"ל לא ומוכרן בב"ד אלמא אע"ג דהוה רבי קא חייב ליה רשותא ליוחנן חקוקאה הוה מצריך ליה מכירה בב"ד ואומר רבי דהתם הוי טעמא משום חשדא והלכך קאמר שלא יעכב לעצמו ודוקא בדבר הנפקד כי התם שייך חשדא דכולי עלמא לא ידעי שב"ד ידעו בשומא אבל הכא אלו הנכסים ידעו העולם שעל ידי ב"ד באו לידה וגבי כיסתא דיתמי נמי כמו כן ידעו וליכא חשדא אי נמי הכא הבית דין עצמם הם המפקידים הלכך יש לה לעכב על ידם אבל התם שהפקיד אחר אצלו לא יעכבנו לעצמו ומיהו אההיא דירושלמי מתמה רבי אמאי לא מועיל בפקדון רשות בית דין לעשות הנפקד שליח למכור שלא בב"ד לתקנת המפקיד דקא בעי התם מכירה בבית דין הלא גבי מכירת קרקעות לצורך האלמנה תקנו שליח ואיכא נמי למ"ד דהוה כדיינין ושמא התם בירושלמי בב"ד הדיוטות קאי ואין לתמוה אי קרי ליה בית דין הואיל ולא קתני גבייהו ב"ד גמור דהא קרי מכירת אלמנה שלא בב"ד אע"ג דאיכא הדיוטות כדפרישית לעיל היינו משום דקתני גבייהו ב"ד גמור: **אלמנה** שמכרה שוה מנה במאתים או שוה מאתים במנה כו'. בירושלמי פריך ויחזור המקח ומוקי לה רבי יוחנן כשהוזל המקח כשהוקיר המקח וריש לקיש אומר אין אונאה לקרקעות אמר רבי יוחנן אם היה דבר מופלג יש לו אונאה מתניתין פליגא אר' יוחנן אלו דברים שאין להם אונאה הקרקעות פתר ליה בדבר שאינו מופלג פי' ר"ח שלא הגיע אונאה עד כדי

ולעצמה הוא דלא אכרוז כלום הא לאחר מה שעשתה עשתה לעולם דאכרוז דאמרי' לה מאן שם לך פי' מאיזה קבלת מכירה זו לא מב"ד ולא מיתומים לפיכך לא יצא הקרקע מרשות היתומים אבל היכי דשמה לאחרים נפקי

כלן קיים: מ"ש שוה ר' בק' דאמרי' לה את אפסדת שוה ק' בר' נמי תימא אנא ארווחנא פי' תאמר ליתומים אני טרחתי והרוחתי וחזרתי אחר לוקח שקנאו ביוקר אותו הריוח יהי' שלי ולמה הוא ליתומים אמר ר"נ

ו) ליתומים שם לגד האונאה תעשה קנין. כל"ל וכ"ה בגרש"י.

מסורת הש"ס

א) [עי' תוס' לעיל פד: ד"ה והוא וכו'], ב) ב"ב קג:, ג) [ב"ב יח.].

גליון הש"ם

תוס' ד"ה אמר ליה וכו'. דהא בשליח ב"ד מוקמינן לה כמו שפי' ר"ת וכו'. תמוה לי הא קושיתם למ"ד שלח כאלמנה א"כ מה הועילו בזה הא לר"ת פלוגתייהו בשלח ב"ד וס"ל דגם זה שלח כאלמנה ואדרבה בלאו שיטת ר"ת ניחא עפי ד"ל דבשלח ב"ד לכ"ע שלח לדיינים וי"ל דהתי אי מהתם ה"א שלח היינו בשלח ב"ד וא"ע:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה לעולם וכו' דמה נ"ב ס"א דלמה ועיקר: (ב) תוס' ד"ה מוכרת וכו' דע"כ ההיא בגלמה: (ג) ד"ה ומיבעי וד"ה אמר הד"א:

מוסף רש"י

בבתוליה. ב' ימיה משמע שתבה בבתוליה שלא אבדה מהם כלום על ידי בעילה בין כדרכה בין שלא כדרכה, וכיון דאיתרבאי בוגרת לחימיה, אינטריך למיסר בעולה שלא כדרכה (יבמות נט.). בשדה בת תשעה קבין כו'. דקיימא לן בפרק קמא דמכילתין (ב"ב יח.) דשדה חשוב בגו' קבין, כדתנן ולא את השדה עד שיהא בה ט' קבין לזה וט' קבין לזה, ולא את הגנה עד שיהא בה חצי קב לזה וחצי קב לזה, ר' עקיבא אומר בית רובע (רשב"ם ב"ב קג:).

תוספות רי"ד

ההיא איתתא דתפסה כסא דכספא בכתובתה פי' מחיים דבעל תפסה דמהני תפיסה דמחיים במטלטלי ולא היה בה שיעור כתובתה לסוף היא תבעה מזוני אתאי לקמיה דרבא א"ל ליתמי זילי הבו לה מזוני לית דחש לה לדר"ש דאמר ל"א מקצת כסף ככל כסף שלח לי' (רבא) [רבה] ב"ד לר"י מוכרת שלא בב"ד צריכה שבועה כדין כל אלמנה דלא אתפסה בעלה צרורי וכ"ז שלא נשבעה אין מכירתה מכירה א"ד אין צריכה שבועה דשבועה זו הוא דב"ד משביעים אותה ומכירתה מכירה בלא שבועה והיתומים ישביעוה לכשיראו ותיבעי לך הכרזה אם היא צריכה הכרזה כמו ב"ד שאין רשאין למכור אלא בהכרזה ואם מכרו שלא בהכרזה אין מכירתן מכירה כדאמרי' לקמן א"ל הכרזה לא קמבעי' לי דאר"ז אר"ע אלמנה ששמה לעצמה לא עשתה כלום פי' אם שמה שדה א' ולקחתו לעצמה לא עשתה כלום שאם ירצו היתומים להגבותה מעות לאחר זמן חוזרים ונוטלים אותה מידה היכי דמי אי דאכריז אמאי לא עשתה כלום אלא לאו דלא אכריז

עין משפט נר מצוה

כז א מיי' פי"ז מהל' מיקומי ביתה הל' יד:
כח ב מיי' פי"ז מהל' מישות הל' יד ופי"ח הל' כ סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לג סעיף כז וסי' קג סעיף ה:
כט ג ד מיי' פי"ז שם הל' יד טוש"ע שם סי' לג סעיף כה וסי' קג סעיף ג:
ל ה מיי' פי"ח שם הל' כ טוש"ע שם סי' קג סעי' ד:
לא ו מיי' פי"ח מהל' מישות הל' טו סמג לאוין קע טוש"ע אה"ע סי' קג סעי' ו:
לב ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף ז:
לג ח מיי' שם הל' טז טוש"ע שם סעי' ח:

לעזי רש"י

קור"ל. אלמוג.

תוספות רי"ד (המשך)

מרשות היתומים שהרי נתנו לה חכמים רשות למכור כי ההוא דאפקידו גביה כיסתא דיתמי פי' עצי אלמוגים אזל שמה לנפשי' בד' מאה זוז לסוף אייקר וקם בשית מאה אתו לקמי' דר"א א"ל מאן שם לך ומסיק תלמודא והל' צריכה שבועה ואין צריכה הכרזה פי' אבל צריכה היא למכור לפני בני אדם שהן בקיאין בשומא וזהו שאמרנו צריכה ב"ד הדיוטות שתמכור בפני ג' שהן בקיאין בשומא. (עיין לקמן בפ' שד"ג על מימרת חנן אומר תשבע בסוף ולא תש"ב שהוכיח שם הרב דהאי דקאמר הכא והל' צריכה שבועה דוקא כשמוכרת כנגד כל כתובתה אבל אם מכרה כנגד מקצתה הואיל ומשיירת ממנה א"צ שבועה שכיון שצריכה לישבע בסוף על המותר אין משביעין אותה בתחלה דומיא דמזונות שפ"ז שתובעת מזונות' נותנים לה בל"ש הואיל וצריכה לישבע בסוף על כתובתה): **מתני'** אלמנה שהיתה כתובתה ד' ומכרה שוה ק' בר' או שוה ד' בק' ונתקבלה כתובתה היתה כתובתה ק' ומכרה שוה ק' ודינר בק' מכרה בטל ואפי' היא אומרת אחזיר את הדינר ליורשים מכ"ב פי' שאותו דינר א"ל רשות למכור נמצא שכל המכר בטעות היה שהרי בב"א הי' רשב"א לעולם מכרה קיים עד שתהא שם כדי שתשייר בשדה בת ט"ק ובגינה חצי קב וכדברי ר"ע בית רובע קב פי' מכרה קיים והיא תחזור את הדינר ליורשין כמה שהפסידתן עד שיהא באותו אונאה שיעור שאם לא היתה האונאה הי' משתייר ליתומים קרקע שיעור ט"ק שהוא שדה חשוב (או אם נשאר ליתומים) ו) וראוי זה המועט שנתאנת להצטרף עמו אז וודאי מכרה בטל שאומרים לה אין רצוננו למכור הקרקע שלנו: היתה כתובתה ד' מאות זוז ומכרה לזה בק' ולזה בק' ולאחרון שוה ק' ודינר בק' של אחרון בטל של

כדי דמי החפץ מכלל דבטול מקח לרבי יוחנן הוי בכדי דמיהן וכי האי גוונא מפרש ר"ת הא דאמר רב נחמן בהחב (ב"מ דף מז. ושם) הלא אמרה אונאה אין להן ביטול מקח יש להן לאו דומיא דמטלטלין ביתר משתות אלא בחלי כגון שוה מאתים במנה אבל פחות אפילו שוה פרוטה המקח קיים והא דפסקינן בהמקבל (שם קח.) זבן במאתים ושוה מנה אמרי נהרדעי משמיה דרב נחמן אין אונאה לקרקעות לאו דוקא מאתים אלא מעט פחות דבמאתים הוי ביטול מקח לרב נחמן כדפרישית ומאי דגרים ר"ת ברים האיש מקדש (קדושין דף מב: ושם) כמו שאפרש לקמן והא דקאמרת יתר משתות בטל מקח לא אמרן אלא במטלטלי אבל במקרקעי אין אונאה לקרקעות אפילו ביתר משתות עד החלי כדפרישית והא דקא"ר יוחנן בירושלמי אם היה דבר מופלג יש לו אונאה לאו דוקא דהוא הדין ביטול מקח כדפרישית וטעמא דמתקבלה כתובתה גבי מכרה שוה מאתים במנה תימה קלת אע"ג דהוזיל המקח מ"מ תחזור בה לגבי הלקוחות שהרי המכר לא היה כלום ותחזיר הקרקע ליתומים ויש לומר דהוזיל ובשעה שקבלה הקרקע היה שוה מאתים מיד רצתה להוציא הקרקע מרשות היתומים ולהכניסה לרשות הלוקח והרי היא כמו שנתכוונה לקנות הקרקע בכתובה בלותה שעה:

כאן שנה רבי הכל לבעל המעות.

נראה לר"ת דבמתני' מודו בין רבי יהודה בין רבי יוסי דבדבר שאין לו קצבה נמי לא איפליגו דרבי יוסי סבר הכל לבעל המעות ורבי יהודה סבר הכל לשליח אלא בכה"ג שניתן לו מחמת תוספת דקא"ל קח זה עבור מקחך ועוד אני מוסיף לך זה משלי אבל אם מכר לו בזול מחמת מעות כעין משנתנו שוה מנה במאתים אפי' ר' יהודה מודה דהכל לבעל המעות דאי לא תימא הכי קשיא דר' יהודה אדר' יהודה דלקמן תניא רבי יהודה אומר אף בזה בעל הבית לא מעל מפני שיכול לומר חלוק גדול הייתי מבקש ואתה הבאת לי חלוק קטן ורע ומשקינן מאי רע רע בדמים דא"ל אם מייתית לי בשית כ"ש דהוה שוי תרתי סרי ואם תמצא לומר דקסבר ר' יהודה הכל לשליח מאי נפקא ליה מיניה לבעל הבית הלא אינו מרויח כלום דהכל הוא לשליח אלא ודאי כה"ג מודה ר' יהודה דהכל לבעל המעות וכן מוכיח נמי מדקאמר כאן שנה רבי הכל לבעל המעות ולא קאמר מתני' מני ר' יוסי היא מכלל דכרבי יהודה נמי אתיא והא דקאמר כדתניא כלומר דאיכא מילתא אחריתי דאמרי' הכל לבעל המעות ואפי' מאן דפליג התם הכא מודה. רבינו תם:

כאן שנה רבי הכל לבעל המעות. אין לדחות לפי הירושלמי דמוקי לה כשהוזיל וכשהוקיר הא לאו הכי הדר דהכא משום דלא יצא הקרקע מרשות היתומים דא"כ גבי שוה מאתים במנה תחזיר להן שוה מנה דלא מקנה לי אלא בדבר שאין לו קצבה מוקמינן לה בדבר שיש לו קצבה הכל לבעל המעות ואם תמצא לומר דאיכא מילתא אחריתי דאמרי' הכל לבעל המעות ואפי' מאן דפליג התם הכא מודה. רבינו תם:

אמר רב פפא כו'. הכי גרים רבינו חננאל הלכתא דבר שיש לו קצבה מוקמינן דבר שאין לו קצבה הכל לבעל המעות ותימה לפי גירסא זו אדפריך ליה מאי קמ"ל הוה ליה למיפרך ולימא הלכה כר' יוסי ויש לפרש בדוחק דה"ג קאמר מאי קמ"ל במאי דקאמר דבר שאין לו קצבה הכל לבעל המעות כו' לימא הלכה כר' יוסי הא קמ"ל דשינוי דשינן שינויא הוא ולפי הספרים דגרסי' בהו הלכך דבר שאין לו קצבה הכל לבעל המעות דבר שיש לו קצבה מוקמינן מאי קמ"ל כו' אמי שפיר דהא רב פפא כמאן אמרה לשמעתא כר"י ומאי חידוש אתא לאשמועי' ומשני שנוי דשינן שנויא הוא. ועל טעות שאינו בא בזלות המקח אלא שהטעה בחשבון שאל ר' יעקב ישראל את ר"ת והשיב לו ואשר שאלת על ראובן ששלח לשמעון לקבל מעותיו מן העובד כוכבים וטעה העובד כוכבים בחשבון ולא נמצא העכו"ם אח"כ[1] נראה לי שמוקמינן בין שנראה להוו המעות כדבר שיש לו קצבה דאמרינן הוסיפו לו אחת יתירה ר' יוסי אומר מוקמינן לה בדבר שיש לו קצבה אבל שאין לו קצבה הכל לבעל המעות וטעמא דמוקמינן לפי שבעל המעות כיון שקיבל קצבתו מה לו בטעותו של שליח אלא אמרינן הואיל וע"י מעותיו נשתכר יהיב ליה פלגא ה"ג גבי טעות חשבון דהא שוה מנה במאתים טעות הוה ומוקים לה בהש"ס ירושלמי כגון שקיבל עליו הלוקח וטעמא דהכל לבעל המעות משום דאין לו קצבה דזוזי דאיגיס עבידו ליה זולא הא בדבר שיש לו קצבה מוקמינן אפי' בטעות חשבון אע"ג דאיכא למימר טעמא אחרינא גבי מוקמינן האי טעמא דפרישית הוא עיקר[2] דמוחזק ידו על העליונה ומוקמינן ואפי' אם היה שכיר שלו כיון שהשכירים שלנו אינם שכירי יום אין בעליהן מקפידין על הגבהת מציאותו עם מלאכתו והוי כהגבה מציאה עם מלאכתו תדע דאם מצא ארנקי בשוק לא זכה בו משכיר ועוד דמיהדר קא הדר ביה שהרי אמר אני זכיתי מכלל דהדר ופועל יכול לחזור בו עכ"ל ושוב חזר בו דכל טעות בין ע"י מקח בין שהטעה במנין הכל לבעל המעות[3] ולרבי נראה שהכל לשליח שאם גנב וגזל והטעה מה טיבו של בעל הבית ואפילו מוקמינן אין שייך לומר משום דע"י מעותיו נשתכר אלא טעות שנותן הכל בשביל המעות שקבור שהמעות שוות כל מה שנתן לו אבל הכא טעות בעלמא הוא ודבר בפני עצמו הוא תדע דהא סברא היא שאם היה רוצה היה מחזיר לעובד כוכבים כל מה שהטעהו דזהו תימה למימר אלא היה יכול להודיעו ולהחזיר לו: **דאמר** להו אחד מדעתו **של בעל הבית כו'.** תימה אכתי אם מעביר על דעתו הוי שליח אמאי מעל שהאורחין העבירו על דעתו של שליח ואמר לי רבי יכולני לומר שגם האורחין אמרו הרי אנו נוטלין שתים לדעתך ואחת מדעתינו אבל אין צריך לדוקא שליח בעינן לימא הכי שלא יסברו אורחין כשאומר שתים שלדעת בעל הבית אומר כן אבל מה שהן לוקחין יותר ממה שאמר שליח יודעין הן שעושין מדעתן ולא מדעת שליח:

הא

כאן שנה רבי. במשנתינו למדנו רבי: **הכל לבעל המעות.** השולח שלוחו לשוק לסחורה ולקח בזול הכל לבעל המעות ולא מצי למימר אנא ארווחי: **כדתניא.** דאיכא פלוגתא דתנאי בהא מילתא ומסקנא שמעינן דבדבר שאין לו קצבה אית ליה לר' יוסי הכל לבעל המעות וסתם לן רבי במתני' דהכא כר' יוסי דמתניתין נמי דבר שאין לו קצבה הוא דכל קרקע נמכר בשומד זה בפחות וזה ביוקר: **הוסיפו לו אחת יתירה.** בתוספתא דמסכת דמאי (ה) ה) היא: **שיש לו קצבה.** כגון קטנית הנמכר בחנות במדה אלא כלי בפרוטה אם הוסיפו אחת יתירה מוקמינן דמתנה הואי יש לומר לשליח נתנה ויש לומר לבעל מעות נתנה: **דבר שאין לו קצבה.** כגון טלית וחלוק וירק הנמכרים בשומד פעמים מוותר למכור בזול ופעמים בגמלוס הכל לבעל מעות שאין כאן מתנה אלא מכר: **אמר ליה זבן לי ליפלא.** אמר לשלוחו מכור משדותי בית חלי כור: **וליפלא מיהא קני.** לוקח ואם בא בעל הבית לחזור אינו חוזר: **תן להם תתיבה.** תתיבה מבשר שיש לי בכלי: **והוא אמר להם טלו שתים.** שתים כל אחד מכם: **והם נטלו שלש שלש.** ולבסוף נמצא בשר של הקדש: **כולן מעלו.** בעל הבית מעל שהאחת היתה מדעתו והשליח מעל בשניה והאורחין בשליש: **אחת מדעת בעל הבית.** והרי עשה בה שליחותו: **מאי נאו דזבין שוה מנה ודינר במנה ודינר.** שלא היה במנה ודינר שוס טעות: **ומאי במנה.** דקתני: **במנה שלה.** כלומר בשביל מנה שהיה לה להתקבל מכרה שוה מנה ודינר ובשויו: **ומאי אפילו היא אומרת.** פשיטא דעל כרחך של יתומים הוא: **דינר מקרקעי.** אחזיר ואקנה מן הלוקח שוה הדינר ואחזירנו להם: **בדאוזיל.** ומשום הכי מכרה בטל דטעתה שמכרה שוה מנה ודינר במנה: הא

[1] [פסחים יב:], [2] [עי' תוס' זבחים לד. ד"ה אלא כמעביר], [3] מעילה כ. ע"ש, ד) תגיגה י: קדושין מב: נדרים נד. מעילה כ., ה) [ופסחי ולא מצאתין], ו) תיבות ולא נמצא העכו"ם ליתא בדפו"ר, ז) נ"ל ולר"י נראה. רש"ל,

עין משפט נר מצוה

לד א מיי' פ"ח מהל' שלוחין הל' ה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קפג סעיף ו:

לה ב ג ד מיי' פ"ז מהל' מעילה הל' ח סמג עשין רי:

תוספות רי"ד

ארב"א כאן שנה ר' הכל לבעל המעות דתניא הוסיפו לו מנה א' יתירה הכל לשליח דברי ר"י ר' יוסי אומר חולקין בשוה פי' ר"י סבר הכל לשליח דא"ל אנא ארוחי ור' יוסי אומר חולקין דאי לאו מעות לא יהיב לי' מידי הלכך נותנים מחצה לבעל המעות ומחצה לשליח שטרח והרויח והתניא ר' יוסי אומר הכל לבעל המעות אר"א ב"א אר"י ל"ק כאן בדבר שא"ב קצבה כאן בדבר ש"ל קצבה פי' אם הוא דבר שא"ל קצבה הכל הוא לבעל המעות שכל מה שנתן לו בעבור בעל המעות נתן לו ולא מצי למימר אנא ארוחי ואם הוא דבר ש"ל קצבה כגון פירות הנמכרים במנין חולקין ש"ל בעבור המעות עשה וי"ל פניו נשא הלכך חולקין ומתני' בקרקע שהוא דבר שא"ל קצבה הכל לבעל המעות מאי קמ"ל דשינויא דשינן שנויא הוא פי' ודוקא כשדעת אחרת מקנה לו אז אמרי' שיהא הכל לבעל המעות דאמדינן דעתי' דלא יהיב אלא משום מעות אבל אם באיזה טעות בא להשליח יתרון בלא דעת אחרת מקנה הכל הוא לשליח שאם הרויח הוא בתחבולותיו למה יתן כלום כיון שעשה לו שליחותו משלם: איבע' להו א"ל זבין לי מארעא ליתכא ואזל וזבין לי' כורא מאי מוסיף על דבריו הוי וליתכא מיהא קני א"ד מעביר על דבריו הוי וליתכא נמי לא קני ומסיק א"ד

מסורת הש"ס

גליון הש"ם

גמ' זבין לי ליתכא. עיין בפ"ד מ"ד דתרומות בר"ש שם:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה הוסיפו וכו' דמק' דמאי נ"ב ריש פ' שמיני: (ב) תוס' ד"ה אמר כו' עיקר וכיון דמוחזק:

מוסף רש"י

ואזיל וזבין ליה כורא. שהוא פי שנים, מאי. מי אמרינן מוסיף על דבריו. של משלח הוי ולא עקר שליח שליחותיה וקנה מיהא הלוקח, או עובר על דבריו הוי ולא קנה הלוקח כלום (מעילה ב:). כולן מעלו. בעל הבית מעל לפי שנעשה שליחותו בחתיכה אחת והשליח והאורחין מעלו שכל אחד ואחד הוסיף אחד מדעתו (שם ב:). השליח שעשה שליחותו. בעל הבית שהיו בידו מעות הקדש ונתחלפו במעותיו ונתנן בשוגג לשליח ואמר לו קח לי מהם חלוק או עלית, אם עשה שליחותו בעל הבית מעל (חגיגה י:). לא עשה שליחותו. אלא שינה ממה שאמר לו בעל הבית (מעילה ב.) מסרו לשליח ליקח בהן חלוק וקנה בהן טלית, שליח מעל. ולא השלוחו, שבדבר זה לא שלוחו (קדושין מב:)

הא מדסיפא בדאוזיל כו'. דתרתי דלאוזיל למה לי לאסמועינן: **דאוזיל בדיתמי.** שלא היה לה עוד עליהם כלום שהרי באחרון טעתה: **אבל בדידה.** כגון שטעתה אצל אחד מן הראשונים שהיה הטעות עליה שהרי יש לה עוד לגבות ולמכור מהן מכרה קיים דאין אונאה בקרקעות[ד] וכ"ש שאין כאן שתות שיעור אונאה: **נתקבלה לכותבה.** ולא אמרינן מכרה בטל: **הא איסתלקא לה.** במכירה ראשונה מהאי בית'א לגמרי וליכא למיגזר מידי אבל הכא דבמכירה ראשונה לא איסתלקא לה אימא אם טעתה במנה ראשון נמי יהא מכרה בטל: **אטו מנה אחרון.** דלא ניתי למימר מכרה קיים קא משמע לן דאפ"ה דוקא דטעתה במנה אחרון אבל במנה ראשון מכרה קיים: **דאי לא מצטרכי לך זוזי.** ותתחרט במכירתך לא היית יכול לחזור אם מכרתיה: **דינר של זהב.** שוה כ"ה דינרין כסף כדאמרי' בהזהב (ב"מ מד:) והם שם סלעים: **והכיא לו בשלש סלעים חלוק.** דהוי דומיא דזבין לי כורא וזבין ליתכא שהרי לוהו למכור כל הדינר בחלוק: **אמאי מעל.** אע"ג דליכא למימר הכא טעמא דאפוקי שטרי מיהו אי בעלמא מעביר על דבריו הוי על כרחין לא עשה שליחותו: **שוה שש.** דהוה ליה עשה שליחותו דחלוק בת שש אמר ליה: **אטלים.** שהסלעים האחרונים מדעתו הוליאם ולא מדעת בעל הבית: **רע בדמים.** שקנאו בדמים מועטים והוא לוהו לקנותו בשש. וא"ת מאי אכפת ליה: **דא"ל אי אייתית לי בשש לא שכן.** דמרווחנא טפי דהוי שוה תרתי סרי סלעים גדולים שהלוקח הרבה ביחד מוזלי גביה טפי: **דיקא נמי.** דרע דקאמר ר' יהודה רע בדמים קאמר ובדאייתי ליה שוה שש וטעמא דאמרן מדקתני מודה בקטנית דהתם לא מצי למימר כל שכן דאי מייתית בדינר זהב היה שוה יותר מכפלים דהוו מוזלי גבך טפי: שהקטנית

הא מדסיפא בדאוזיל הוי רישא בדלא אוזיל דקתני סיפא היתה כתובתה ארבע מאות זוז מכרה לזה במנה ולזה במנה ולאחרון יפה מנה ודינר במנה של אחרון מכרה בטל ושל כולן מכרן קיים לא רישא וסיפא בדאוזיל וסיפא הא קא משמע לן טעמא דאוזיל בדיתמי אבל בדידה מכרה קיים הא מדרישא שמעת מינה היתה כתובתה מאתים ומכרה שוה מנה במאתים או שוה מאתים במנה נתקבלה כתובתה מהו דתימא התם הוא דאיסתלקא לה מהאי ביתא לגמרי אבל הכא ניגזור מנה ראשון אטו מנה אחרון קא משמע לן ואיכא דאמרי הא לא תיבעי לך [א]היכא דאמר ליה זיל זבין לי ליתכא וזבין ליה כורא דודאי מוסיף על דבריו הוי כי תיבעי לך דאמר ליה זיל זבין לי כורא ואזיל וזבין ליה ליתכא מאי מי אמרינן א"ל דטבא לך עבדי לך דאי לא מצטרכי לך זוזי לא מצית הדרת ביה או דלמא [ב]אמר ליה לא ניחא לי דליפשו שטרי עילואי אמר רבי חנינא מסורא [ג]תא שמע נתן לו דינר של זהב ואמר לו הבא לי חלוק והלך והביא לו בשלש חלוק ובשלש טלית שניהם מעלו אי אמרת בשלמא שליח כי האי גוונא עושה שליחותו ומוסיף על דבריו הוי משום הכי בעל הבית מעל אלא אי אמרת מעביר על דבריו הוי אמאי מעל [ג]הכא במאי עסקינן דאייתי ליה שוה שש בשלש אי הכי שליח אמאי מעל אטלית אי הכי אימא סיפא [ג]רבי יהודה אומר אף בזה בעל הבית לא מעל מפני שיכול לומר חלוק גדול הייתי מבקש ואתה הבאת לי חלוק קטן ורע מאי רע רע בדמים דאמר ליה אי אייתית לי בשית כל שכן דהוה שוה תרתי סרי דיקא נמי דקתני [ג]מודה רבי יהודה בקטנית ששניהם מעלו שהקטנית

הא מדסיפא בדזילא כו'. דלא אפשר לפרש לאחרון יפה מנה ודינר במנה ודינר ומאי במנה במנה שלה דהא כתובתה ד' מאות זוזי ותימה אי בדזילא מאי איריא זילא בדלא זילא נמי מכרה בטל ומצינו למימר דתנא סיפא לגלויי רישא דבלא זילא עוד מצינו למימר דהוה אמינא טפי הוי מעביר לא זילא דמכרה שוה מנה ודינר במנה ודינר מהיכא דזילא: **נתן** לו דינר של זהב. תימה לפי מה דאמרינן בהזהב (ב"מ מד:) דינר של כסף אחד מעשרים וחמשה בדינר של זהב היכי קאמר הכא והכיא לו בשלש חלוק ובשלש טלית הל"ל בשלש וחצי דינר חלוק וכן טלית ועוד לא מצינו מנה הקדמוני מופלג משלנו כל כך להוקיר את הזהב ולהזיל את הכסף דעכשיו לא מצינו שיהא יקר הזהב על הכסף יותר ממשקלו אלא שנים עשר שקלים ועוד קשה ההיא דבכורות פרק יש בכור (דף נ.)[ד] גבי פדיון הבן דקאמר התם דקא יהיב ליה דינרא טיריינא שייפא ומהדר ליה שתותא וזוזא ופריך מי הכי עשרים נכי דנקא הוו אלא יהיב ליה זוזא ושתותא והשתא תימה על הלשון דקאמר זוזא ושתותא הוה ליה למימר חומשא מהדר ליה דהכל אחד אלא הכי פירושו ועיקר דדינר של זהב פי שנים בדינר של כסף לפי שכבד וגם עב הוא מדינר של כסף כדאמרינן בשלו טרפות (חולין דף נה:) ובשילהי מסכת חגיגה (דף כז.) כעודי דינר זהב וגם כבד מן הכסף ושוקל דינר זהב פי שנים בדינר של כסף לפיכך דינר של זהב נמכר בעשרים וד' של כסף אבל משקל במשקל אין שוה משקל של זהב אלא י"ב של כסף וכן מוכח בהגדת דר' אליעזר בן הורקנוס (פרק לו)[ו] דקאמר כתיב שקלי זהב שש מאות וכתיב וכסף שקלים חמשים הא למדת ששקלים נ' של זהב שוים שש מאות של כסף אם כן נמצאת למד שמשקל של זהב י"ב של כסף וזה לפי משקל שלנו כשהוא מזוקק ושחוט ואע"ג דבזבחים פ' בתרא (דף קטו:) פריך להני קראי ומשני להו בענין אחר מיהו לפי פשטות של מקראות משמעותם לפרש כמו בהגדה דר' אליעזר ואין מקרא יוצא מידי פשוטו והשתא אתי שפיר ההיא דבכורות (דף נ.) מהדר ליה זוזא של הכרעות שנותן קולבון לכל[ו] דינר של כסף דדינר של זהב נמכר בכ"ד של כסף ולכל ב' דינרין של כסף דהיינו חצי סלע אדם נותן הכרעה כדתנן בפ"ק דמסכת שקלים (דף ב.) הנותן סלע ונוטל שקל נותן שני קולבונות ומפרש בגמרא לפי שאחד הנותן ואחד [ז] השוקל נותן קולבון אלמא בכל שקל ושקל נותן קולבון ובסלע איכא ב' שקלים דרבנן והתם בשקל דרבנן איירי וכדתנן בפ"ק דשחיטת חולין (דף כה:) ובפ"ק דשקלים (דף ב.) ומייתי לה בפ' בתרא דבילה (דף לט:) האחין והשותפין שחייבין בקולבון פטורין ממעשר בהמה ומפרש רש"י האחין שחלקו וחזרו ונשתתפו חייבין בקולבונו ככל ישראל שהוזקקו ליתן מחצית השקל ברגש חדש אדר לקרבנות צבור והטילו עליהם חכמים על כל אחד ואחד להוסיף קולבון לכל חצי שקל שיביא והיינו שקל דרבנן דסלע היינו שקל דאורייתא ומפני שהם חצאי שקלים חתיכות דקות ופעמים שמחליפין אותו במנים ונותנים הקולבון בהכרע שכן מנהג כשמוכרין לשולחני שוקלין לו בויתור ואמרו חכמים הויתור לקולבון לכל משקל ומשקל ודבין הוא דהני אחין שמביאין שקל שלם ביניהם לא יתנו כי אם קולבון אחד לפי שאין שם אלא משקל אחד אבל חכמים הטילו עליהם שני קולבונות אלא לפחות מחציריהם ולמעט ההקדש הא חזינן מיהא שלכל חצי שקל דהוא שקל דרבנן כשפורעין לחנווני נותן קולבון להכרע והקולבון הוא חצי מעה כדפי' נמי במתני' בפ"ק דשקלים (דף ב.) הלכך לכ"ד של כסף ששוקל לקנות דינר של זהב שהוא י"ב שקלים דרבנן נותן י"ב קולבונות שהם שש מעה ושש מעה כסף דינר ולפיכך לא כלו ההוא זוזא בהדי שתותא ולימא חומשא כל זה דקדק ר"ת[ח]: **אלא** אי אמרת מעביר על דבריו הוי בעל הבית אמאי מעל. דמה שהכיא לו חלוק קטן ורע חשוב כמו לא ניחא ליה דליפשו שטרי עלויה: **א"ה** שליח אמאי מעל. וא"ת מעיקרא נמי אין מעילת השליח אלא בטלית ויש לומר דסלקא דעתין השתא כיון דאייתי ליה שוה שש בשלש אפילו מוסיף על דבריו לא הוי אלא שליחותיה קעביד שכן היה דעתו אם ימצא שם בשלש שיקנה לו טלית במותר אי נמי מעיקרא סלקא דעתיה מעל אחלוק ומדרבנן מעל השליח אבל עכשיו אפילו מדרבנן אמאי ימעול אי נמי השתא לא משמע ליה מעילה אטלית דסלקא דעתיה הואיל וקנה שוה שש בשלש אומש שלש שנשארו הרי הם כמו חולין ומשני אטלית דמשום הכי לא נפקי לחולין:

כל שכן דהוה שוי תריסר. כן הוא ודאי כפירוש הקונטרס תרתי סרי גדולים יתר מכפלים דהקונה הרבה ביחד מוזלי גביה טפי מהקונה מעט ויש ספרים שכתוב בהן בהדיא דהוה שוה טפי מתרתי סרי ולפיכך לא מעל בעל הבית שהרי העביר על דעתו דמפסיד בעל הבית בכך אשם היה קונה בשש הוה שוה יותר מכפלים והשתא אתי שפיר דבקטנית מעל שאפילו יקנה הרבה ביחד משום הכי לא מוזלי גביה טפי מאילו זבין בפרוטה אבל אם נפרש דחשיב לה מעביר אע"פ שלא היה שוה אלא תרתי סרי בגמלוס תימה אם כן בקטנית אמאי מעל דהא פשיטא בקטנית נמי אם נתנו לו תחלה שוה שש בשלש כמו כן בשלש הנשארים היו נותנים לו שוה שש. מ"ר:

אמר

מסורת הש"ס

א) מעילה כח., ב) ג"ז שם, ג) [תוספתא דמעילה פ"ב], ד) [ב"מ נו.], ה) [ע"ש היטב], ו) [בפדר"א שלפנינו ליתא הכי אלא כך כתוב בזה"ל מה עשה לקח מכל שבט נ' שקלים הרי כולן שש מאות שקלים שנאמר ויתן דוד לארנן כו' עכ"ל הרי דמפרש ג"כ כמו דמסיק הש"ס בזבחים קטן: שהביאו תוס' בקמוץ וחולס בתוס' שבועות מד: ד"ה התקבלת כתבו דבר זה בשם אגדת שמואל וכזבחים קטן: ד"ה גבה וכבכורות ג. ד"ה דמדבנא כתבו בשם המדרש], ז) [ל"ל לכל שני דינרין של כסף. מהרש"ל], ח) [וע"ע תוס' שבועות מד: ד"ה התקבלת וכו' ותוס' בכורות ג. ד"ה דמדבנא ותוס' ב"מ מד: ותוס' זבחים קטן: ד"ה גבה],

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה נתן וכו' לפי שאחד הנותן ואחד הנוטל נותן קולבון:

מוסף רש"י

והלך והביא לו בשלש חלוק. בשלשה דינרי (ל"ל סלעי. רש"ש) כסף שהוא חצי דינר זהב, שניהם מעלו. דבעל הבית נעשית שליחותו ביותר מכדי פרוטה והשליח מעל ביותר משוה פרוטה. חלוק קטן ורע. ולא עשית שליחותי כלל (שם).

עין משפט נר מצוה

לו א מיי' פ"ח מהל' שלוחין הלכה ד סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קפב סעיף ח:

לז ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף ט:

לח ג מיי' פ"ז מהלכות מעילה הלכה ד סמג עשין רי:

תוספות רי"ד

הא לא תבעי לך דודאי מוסיף על דבריו הוי. כי תיבעי לך דא"ל זבין לי כורא ואזל וזבין ליה ליתכא מאי. מי אמרינן א"ל דטבא לך עבדי לך ודלמא לא מצטרכי לך זוזי ואי מצטרכי לך זוזי הדרת וזבין. א"ד מצי א"ל לא ניחא לי דניפוש שטרי עלי וסוגיין דמוסיף ע"ד הוי [הוא] דאמרי'

אמר לאחד סתמא מאי אמר רב הונא לאחד ולא לשנים. תימה הא לעיל גא איפשיט בעיין מי חיישינן לאפוקי דשטרי והיכי פשיט ליה רב הונא ורב חסדא ומפרש ר"ת דהאי קפידא דאפוקי שטרי דלעיל גאו משום זילת נכסים אגא משום שיעטרך לחזור לכל שטר אחר חתימת עדים וקיימין והכא מיירי בשכבר חתמו העדים על שני שטרות דליכא קפידא דאפוקי שטרי אגא אפוקי בעלי דיינין שטורא לו להיזקק היום ולמחר לבא עמהם לדין ורבי מוקי לה סוגיא בשטר אחד דליכא קפידא דשטר אגא קפידא דבעלי דיינין וההיא הוי פלוגתא והכי פירושו אמר לאחד ולא לשנים קפידא שגא יכולו לשנים ואפי' בשטר אחד אמר לאחד סתמא מאי כלומר מהו שיכולו לשנים אפילו בשטר אחד אבל דלעיל מיירי בשני שטרות ורבינו חננאל גרים אמר לאחד קפידא דמשמע פשיטא בלא שניים אמר סתמא מאי והך בעיא דמלי א"ל גא ניחא לי דליפשט שטרי עלואי כתב רב אלפס גא איפשיטא בהדיא וסוגיין דמעביר על דבריו הוי וכן כתב רבינו חננאל ורב האי גאון כתב בספר המקח בשטר [שני] דמוסיף על דבריו הוי מדאמרינן פשיטא אמר לאחד קפידא סתמא מאי ואסיקנא לאחד ואפי' לשנים ואפי' למאה אגמא הלכתא כמאן דאמר מוסיף על דבריו הוי כי הוא פירש האי פשיטא על דרך מאי הוי עלה: **אמרו** לו **אע"ג דטעה שליח.** פירוש הואיל וסבירא לך דהיכא דלא פירש דבריו הטיל דעתו על השליח לעשות כרצונו דהכי אמרת לעיל לאחד ואפי' למאה הכי נמי לימא דאף בטעותו נתרצה ללכת אחר דעתו וקאמר [1] ליה טעה שליח גא קאמינא דבטעותו גא מסיק אדעתיה להטיל עליו: **הכי** גרס' **בכל הספרים והא מר הוא דאמר אין אונאה לקרקעות.** פי' רבי אפילו גבי שליח דשמעינן ליה בהמקבל (ב"מ דף קח. ושם) דאמרי נהרדעי משמיה דרב נחמן אין אונאה לקרקעות אפי' זבין במאתים ושויא מאה ולא מלי למימר לתקוני שדרתיך ולא לעוותי והוא כמו שליח של מלכו ומשני הכי מילי היכא דטעה בעל הבית פי' דההוא חשיבא ליה כבעל הבית דאע"ג דלבסוף מיקניא ליה למלכו מיהו תחלה כשקנה לצורך עצמו קנה והואיל וכן לא שייך התם לתקוני שדרתיך אבל שליח גמור שבתחלה בתורת שליחות קנה ולא לצורך עצמו לא איבעי ליה למיטעי וא"ת ומאי קמייתי ראיה דשאני לן בין שליח לבעל הבית מדתנן האומר לשלוחו צא ותרום תורם כדעת בעל הבית ואם אינו יודע דעתו של בעל הבית תורם בבינונית אחד מחמשים פיחת עשרה או הוסיף עשרה תרומתו תרומה ואילו גבי בעל הבית תניא [1] תרם ועלה בידו אפילו אחד מעשרים תרומתו תרומה תא שמע היתה כתובתה ארבע מאות זוז מכרה לזה במנה ולזה במנה ולאחרון שוה מנה ודינר במנה של אחרון בטל ושל כולן מכרן קיים אמר רב שישא בריה דרב אידי בקטיני: **מתני'** [2] שום הדיינין שפיחתו שתות או הוסיפו שתות מכרן בטל רשב"ג אומר מכרן קיים [3] אם כן מה כח בית דין יפה [4] אבל אם עשו אגרת בקורת ביניהן אפילו מכרו שוה מנה במאתים או שוה מאתים במנה מכרן קיים: **גמ'** איבעיא להו כמאן

שהקטנים בסלע. היא קטנית בפרוטה לפי חשבון פרוטות בסלע דמשום דזבין טפי לא מוזלי גביה כדמסיים ומזיל באתרא דמזבני בכני: [1] **כגא כגא בפרוטה.** אם אתה חפץ יותר אגא עוד וקא ומאם ריפא חלוק רע ממש קאמר שאינה שוה אגא אגא אגא ודכותה גבי קטנית דא"ל הבא לי בסלע פולין והביא לו בחצי סלע כשוה חצי סלע ובחצי סלע אחר הביא לו מין אחר אמאי מעל בעל הבית לימא ליה לשוה סלע הייתי לריך פולין: **בשומא.** בשומא: **אל כולן מכרן קיים.** והא הכא דלזבוני באתרא מאה שדרוה ומכרה לראשון במנה דהיינו זבין לי כורא וזבין ליה ליתכא: **בקטיני.** לא היו שדות הללו יחד ואין ראוין לאדם אחד דמעיקרא אדעתא דהכי נעשית שליח: **פשיטא אמר.** לשלוחו מכור לי בית כור משדותי לאחד ולא לשנים: **האמר לאחד ולא לשנים.** ואפילו אם תמצא לומר זבין לי כורא וזבין ליה ליתכא מכרו קיים הכא בטל דגלי דעתיה דקפיד באפוקי שטרי: **אמר לאחד סתמא.** ולא פירש ולא לשנים מי הוי גלוי דעתא או לא: **לאחד ואפי' לשנים.** דלאו אורחייהו דאינשי דקפדי והאי נמי לא קפיד אלא אורחא לאיפשעויי הכי ואי הוה קפיד הוה מפרש ליה ולא לשנים: **ואע"ג דטעה שליח.** ומכר בזול נימא נמי דמקאו קיים: **והאמר מר אין אונאה לקרקעות** גרסינן. ומשנה היא בפרק הזהב [2]: **פורס לדעת בעל הבית.** כפי מה שהוא מכיר בו אם עין יפה אחד מארבעים ואם עין רעה אחד מששים [3]: **פיחת עשרה.** שתרס אחד מארבעים: **תרומתו תרומה.** דאמר ליה בהכי אמדתיך (קדושין מא:). **שום הדיינין.** שמנו נכסי ליה למלוה אגא בפני ליה או אגא מדעתו משום דלא הוה ליית דינא (קדושין מב.) או: ב"ש שידלו לשום נכסי יתומים למכרן לממון המשה והכנות (רשב"ם ב"ב קו.).

תוספות רי"ד (המשך)

לאלמנה יכולים לחזור בהם הואיל ושלא קנו ונתאנו) וגבי אלמנה דתנן מכרה שוה ק' בר' או שוה ר' בק' מכרה קיים ונתקבלה כתובתה ולא תני מכרה בטל משום דלוקח לא בעי למיהדר בי' אבל ה"ה דאי בעי לוקח למיהדר ביה מצי הדר בי' למ"ד ביטול מקח יש להן: איבעיא להו שליח כמאן

מסורת הש"ס

ג) ב"מ נו. עי' פוס' ולף קח. [קדושין מב: תמוהה מ:], ד) [קדושין מב: וש"נ], ה) תרומות פ"ד מ"ד קדושין מא. בכורות סא. לקמן קנ., ד) [קדושין מב.], ה) [שם. יבמות סז: ל: גיטין נג.], ו) [ל"ל אחר ד"ה בשומא], ז) [ב"מ נו.], ח) [עי' תרומות פ"ד מ"ג], ט) [לעיל לח.], י) [ל"ל להן],

מוסף רש"י

תורם כדעת בעל הבית. לפי מה שהוא מכיר בעל הבית אם עינו יפה או עינו רעה, עין יפה אחד מארבעים, עין רעה אחד מששים, שהתרומה לא נאמר בה שיעור מפורש אגא רשאים דגנך, ואפילו כל שהוא (קדושין מא.). **פיחת עשרה.** אחד מארבעים בעין יפה (שם ובכורות סא.). **או הוסיף עשרה.** שתרס אחד מששים (בכורות שם). **תרומתו תרומה.** דאמר ליה בהכי אמדתיך (קדושין מא:). **שום הדיינין.** שמנו נכסי ליה למלוה אגא בפני ליה או אגא מדעתו משום דלא הוה ליית דינא (קדושין מב.) או: ב"ש שידלו לשום נכסי יתומים למכרן לממון המשה והכנות (רשב"ם ב"ב קו.).

תוספות רי"ד

פשיטא א"ל לא' ולא לב' קפידא הוי דהא אמר ליה ולא לב' פי' ואפי' אח"ל זבין לי כורא וזבין ליה ליתכא מכרו קיים הכא בטל דגלי דעתיה דלא ניחא ליה באפושי שטרא. אמר סתמא מאי כגון שאמר לא' ולא פי' ולא לב' מי הוי גילוי דעתא אי לא. ר"ה אמר לא' ולא לב' ר"ח אמר לא' ואפילו לב' ואפילו לק' פי' אע"ג דאמר לא' אורחא דאינשי לאישתעי הכי ולא הוי קפידא דאי הוי קפידא הוה א"ל ולא לב'. איקלע ר"נ לסורא עאל ר"ח ורבה בר רב הונא לגביה א"ל כהאי גוונא מאי א"ל לא' ואפילו לב' ואפילו לק' א"ל אע"ג דטעה. פי' כגון שנתאנה א"ל לא א"ל והא מר הוא דאמר אין אונאה לקרקעות ה"מ היכא דטעה הוא פי' בעה"ב אבל טעה שליח אמר ליה לתקוני שדרתיך ולא לעוותי וכן הל' עיין לקמן בסמוך (הנאת תשלומין) [אונאת שליח] בכמה הוי: **מתני'** שום הדיינים שפחתו שתות או הותירו שתות מכרן בטל רשב"ג אומר א"כ מה כח ב"ד יפה אבל אם עשו אגרת בקורת אפי' מכרו שוה ק' בר' או שוה ר' בק' מכרן קיים. פי' אגרת שמכרו בהכרזה ולשון בקורת שמבקרין אותה בני אדם ע"י ההכרזה אפילו מכרו ק' בר' וכו'. פי' ואפילו למ"ד אין אונאה לקרקעות אבל בטול מקח יש להן שהוא יותר משתות הכא משום דהוי מעשה ב"ד אלים טפי מב"ה והיכא דלא עשו א"ב וטעו בשתות מכרן בטל ואע"ג דאמרינן אין אונאה לקרקעות ושתות הוי מחילה לגבייהו ה"מ בב"ה אבל בב"ד כיון דטעו איגלאי מילתא שאין זה מעשה ב"ד וגרירה מב"ה והלכך בין החטים ושעתם האיפה מחומר השעורים יכול יתרום בחטים אחד משתים ובשעורים אחד משלשים פירוש שעית האיפה הוא חצי סאה דאיפה ג' סאין ושעית האיפה מחומר היינו אחד משתים דכור שלשים סאה והיינו בחטין אחד משתים ובשעורים אחד מל' דגבי שעורים כתיב ושעתם משמע שתי שעיות של איפה דהיינו סאה מן הכור תלמוד לומר וכל תרומות שיהו כל תרומות שוות שמואל אמר מן שעית על ושעתם ונמצא תורם ל' מארבעים פי' שלש שעיות דהיינו סאה וחצי משני מומרין הכתוב בחטין ובשעורין והיינו אחד מארבעים בינונית מנין אמר רבי לוי כתיב וממחלית בני ישראל אחד אחוז מן הממשים כ"מ שאתה אוחז ממקום אחר הרי הוא כזה מה זה אחד מחמשים אף מה שתאחוז ממקום אחר אחד מחמשים והרעה משתים דכתיב שעית האיפה מחומר החטים פירוש קרא כפשטיה ב"ש אומרים משלשים ושעתם האיפה מחומר השעורים וכל הגך קראי אסמכתא בעלמא דשמואל הוא גופיה דאמר מטה פוטרת את הכרי. מ"ר:

עין משפט נר מצוה

לט א מיי' פ"ו מהל' שלומין הלכה ד סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קפב סעיף י:
מ ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף יא:
מא ג ד מיי' שם הלכה ב ופי"ג מהל' מכירה הלכה ח ט סמג לאוין קע טוש"ע ח"מ סי' קפב סעיף ג וסי' רכו סעיף כט ל [לז]:
מב ה מיי' פ"ד מהל' תרומות הלכה ז סמג עשין קלג:
מג ו מיי' פ"ג שם הלכה ו:
מד ז ח מיי' פי"ג מהל' מכירה הלכה י יא ופי"ב מהל' מלוה ולוה הל' יא סמג עשין נד טוש"ע חו"מ סי' קד סעיף ג וטוש"ע ח"מ סי' קו סעיף ג:

לאו לדידהו. לאו לצורך עצמן מוכרים: **כיפ דין מעמידין להן אפוטרופוס.** לכל אחד ואחד מן הקטנים: **וכורין להם.** כל אפוטרופוס לתינוק שלו: **אי דלא טעו.** למה ימחו: **ברוחות.** טוב לי ליטול חלקי במזרח שיש לי אצלה שדה שנפלה לי מביתי אבי אמי:

והחזיר רבי אם המעשה. דנראה בעיניו טעם הגון מה ששנינו במשנתנו א"כ מה כח ב"ד יפה: **לימא כהא פליגי.** רב דימי ורב ספרא רב דימי סבר דיין הטועה בדבר המשנה שלא עשה כמשנה חוזר ולא אמרי' מה שעשה עשוי ושלם מביתו אלא בטועה בשיקול הדעת כמו שמפורש בסנהדרין[1] והאי נמי דבר משנה הוא שאע"פ שנחלקו חכמים על רבן שמעון הרי נתן טעם לדבריו ורב ספרא שאינו שונה עשה והחזיר סבר אם עשה לא היה יכול לחזור: **אחריותא איתמי.** אם נמצאת השדה גזולה או משועבדת לאחר וטרפה מן הלוקח בחובו חוזר הלוקח על היתומים שהאלמנה שליח של יתומים היתה: **וכן כי דינא דזבין.** שדה יתומים למזון האשה והבנות אחריות איתמי: כל

רבא אמר ר"נ שליח כדיינין. מה שפירש בקונט' שליח שתם משמע דאפי' שליח דעלמא וקשה לר"ת דלעיל אר"נ אבל טעה שליח לא דא"ל לתקוני שדרתיך ועוד הקשה דברים האיש מקדש (קידושין מב: ושם) אר"נ האחין שחלקו כלקוחות דמי פחות משתות נקנה מקח אמר רבא הא דאמרת פחות משתות נקנה מקח לא אמרן אלא דלא משוי שליח לא דא"ל לתקוני שדרתיך ולא לעוותי אלמא בשליח אפי' בפחות משתות מקחו בטל ודוחה רבינו שמואל דהתם רבא לפי סברתו קאמר אבל רב נחמן לא ס"ל ופי' ר"ת דהכא מיירי בשליח דדיינים דאליס כחו טפי ומכרו קיים עד שתות וא"ל דהכא מיירי אפי' בשליח דעלמא ולעיל דאמר ר"נ דמאי א"ל לתקוני שדרתיך ביתר משתות מיירי והיא דקדושין הכי פירושא הא דאמרת פחות משתות נקנה מקח ואין צריך להחזיר אוגאה לא אמרן אלא דלא משוי שליח אבל משוי שליח מאי א"ל לתקוני שדרתיך לענין זה שצריך להחזיר האוגאה ומ"מ המקח קיים והא דאמר ר"נ שליח כדיינים היינו לענין הא דמקח קיים אבל האוגאה צריך מיהא להחזיר וכן הדיינים דאין כח ב"ד יפה כלל טפי מבשליח דעלמא: **ומאי שנא מהא דתנן כו'.** הכי פריך אלמא במידי דעביד שליח דטעה אמרי' דמעשה שלו קיים הכי נמי הוה לן למימר הכא דבפחות משתות בשליח מקחו קיים:

מה אלמנה יחידה. אע"ג שיש לה ב"ד הדיוטות כדאיתא בשילהי אלו מציאות (ב"מ דף לב. ושם) מ"מ כחד חשיב להו: **אמר ר"נ** הלכה כדברי חכמים. ברש האיש מקדש (קדושין דף מב:) גרסי' אמילתיה דרב נחמן הא דאמרן ביתר משתות בטל מקח לא אמרן אלא דלא אמר נפלוג בשומא דבי דינא אבל אמר רבא אמר ר"נ שליח כדיינין. מה שפירש בקונט' שליח שתם משמע דאפי' שליח דעלמא וקשה לר"ת דלעיל אר"נ אבל טעה שליח לא דא"ל לתקוני שדרתיך ועוד הקשה דברים האיש מקדש (קידושין מב: ושם) אר"נ האחין שחלקו כלקוחות דמי פחות משתות נקנה מקח אמר רבא הא דאמרת פחות משתות נקנה מקח לא אמרן אלא דלא משוי שליח לא דא"ל לתקוני שדרתיך לענין זה שצריך להחזיר האוגאה ומ"מ המקח קיים והא דאמר ר"נ שליח כדיינים היינו לענין הא דמקח קיים אבל האוגאה צריך מיהא להחזיר וכן הדיינים דאין כח ב"ד יפה כלל טפי מבשליח דעלמא: **ומאי שנא מהא דתנן כו'.** הכי פריך אלמא במידי דעביד שליח דטעה אמרי' דמעשה שלו קיים הכי נמי הוה לן למימר הכא דבפחות משתות בשליח מקחו קיים:

מה אלמנה יחידה. לה ב"ד הדיוטות כדאיתא בשילהי אלו מציאות (ב"מ דף לב. ושם) מ"מ כחד חשיב להו: **אמר ר"נ** הלכה כדברי חכמים. ברש האיש מקדש (קדושין דף מב:) גרסי' אמילתיה דרב נחמן הא דאמרן ביתר משתות בטל מקח לא אמרן אלא דלא אמר נפלוג בשומא דבי דינא אבל אמר רבא אמר ר"נ שליח כדיינים שפחתו שתות או שהותירו שתות מכרן בטל רשב"ג אומר מכרן קיים ומייתי ראיה השתא ממילתא דרשב"ג וקשה לר"ת דהכא פסיק רב נחמן גופיה הלכה כדברי חכמים ועוד דמסיק בתר הכי והא דאמרת שתות קנה ומחזיר אוגאה לא אמרן אלא במטלטלי אבל במקרקעי לא אין אוגאה לקרקעות משמע דוקא בשתות אבל יתר משתות יש אוגאה לקרקעות ולעיל[2] הוכחתי מהיא דהמקבל (ב"מ דף קח.) ומההוא דירושלמי דאין אוגאה לקרקעות אפי' ביתר משתות עד פלגא הלכך נראה לר"ת כמו שגורס רבינו חננאל והלכות גדולות ורב אלפס הא דאמרת שתות קנה ומחזיר אוגאה לא אמרן אלא דלא אמר נפלוג בשומא דבי דינא אבל אמר נפלוג בשומא דבי דינא לא תנן שום הדיינים שפחתו שתות כו' מכרן בטל ומרבנן מייתי ראיה והא דאמרת יתר משתות בטל מקח לא אמרן אלא במטלטלי אבל במקרקעי אין אוגאה לקרקעות אפי' ביתר משתות עד פלגא: **והא אמר ר"נ אמר שמואל כו'.** אי לאו דפסיק הלכה כחכמים לא הוה קשה מידי מהא דאמר ר"נ שליח כאלמנה אפי' מיירי בשליח דיינין דלא שייך בדידיה כל כך מה כח ב"ד יפה כמו באפוטרופוס. מ"ר: **ובוררין** להם חלק יפה. היה רבי רגיל לפרש מדינקט לשון בוררין אלמא בלא גורל אייתי דאי בגורל מאי בוררין שייך כאשר יפול הגורל כן יהיה ומתוך כך היה אומר דאפילו מילתא דשייכא ביה גוד או אגוד כגון דתרוייהו לריכי[3] להאי ולהאי חולקין להם אם יפר בעייהם שהרי העמידו אפוטרופוס במקום יתומין לחלוק בין שייהם בלא שומת ב"ד ובלא גורל ובורר כל אפוטרופוס ליתום שלו חלק היפר בעייו ולא נהירא לר"ת וכי טריחותא להטיל גורלות ועוד דהא דקאמר בתר הכי במאי יכולים למחות ברוחות הל"ל יכולין למחות במילתא דשייכא ביה גוד או אגוד ומה שמדקדק נמי מבוררין בגורל נמי שייך לשון בוררין שלא יחלקו בענין רע לתת לאחד שתי שדות מרוחקות זו מזו ומיהו אומר רבי דאין זו קושיא הא דלא אמר יכולין למחות בגוד או אגוד דה"ג הוה מלי למימר יכולין למחות בפחות משתות אלא רבותא נקט דאפי' ברוחות יכולין למחות. מ"ר. והא דאמר בפרק בית כור (ב"ב דף קו: ושם) שני אחין שחלקו ובא להם אח ממדינת הים רב אמר בטלה מחלוקת ושמואל אמר מקמצין ומפרש רבינו שמואל מקמצין שכל אחד יתן לו שלש מחלקו ופריך לרב דאמר בטלה מחלוקת אלא מעתה הני בי תלתא דקיימי ואזלי בי תרי מנייהו ופלגי ה"נ דבטלה מחלוקת ופי' רבינו שמואל דעל כרחך לא בטלה מחלוקת מדאמר ליה רבי אבא בשילהי אלו מציאות (ב"מ דף לא:) לרב ספרא דפליג בלא דעת דאיסור זיל אייתי תלת דפלגת קמייהו א"נ תרי מגו תלתא ולא נהירא לר' שהרי היכי קאמר מקמצין שיתן לו כל א' מה שירלה מחלקו הם נטלו בגורל והוא יקח בלא גורל ומאי דקאמר נמי אזלי תרי מיניייהו ופלגי למאי דמפרש ר"ת דבוררין בגורל קאמר היכי מהניא התם חלוקה בלא דעתא דאידך דהכא משמע דדוקא גבי יתומין מהני משום דכח ב"ד יפה אע"פ שיש לחלק לגפי שאלו יתומין קטנים ואין אחד מודע לחלוק אבל אם היה אחד מהם מודע לחלוק כי התם בלא כח ב"ד חולקין מיהו לא משמע הכי ומה שהביא ראיה מאיסור ומרב ספרא לא דמי לדהתם במטלטלי אבל במקרקעי דאיכא קפידא ברוחות לא ונראה לר' לפרש מקמצין כגון שהיה להם שלש שדות ונקחו האחין כל אחד שדה והשלישי חלקו בגורל וכשבא אחיהן יפילו גורל בכל השדות ובאיזה שיפול הגורל בו יזכה בענין זה לא בטלה מחלוקת שאם יפול השדה השלישי לחלקו זכו השנים בחלקם הראשון וכן אזלי בי תרי מנייהו דפלגי כו' שהגיע לזה שדה אחת ולזה שדה אחת והשלישי נשארה פשיטא שכשבא השלישי ויפיל גורל על כל השדות אם יפול אותה שדה לחלקו זכו האחרים בחלקם.

מ"ר: **פרטא** בנו של רבי אלעזר בן פרטא. פי' דהוה בן בנו של רבי פרטא הגדול פרטא אביו של רבי אלעזר הוא זקינו של זה:

מסורת הש"ס

א) [לעיל לט: וש"כ], ב) [בכורות סא.], ג) יבמות סז: גיטין לד. קידושין מב., ד) [גיטין לג:], ה) לעיל פד: וש"ק, ו) לעיל לז., ז) [לף לג.], ח) [לח. ד"ה אלמנה וכו'],

הגהות הב"ח

(א) גמ' דא"כ מה כח ב"ד: (ב) תוס' ד"ה ובוררין וכו' כגון דתרוייהו לריכי. נ"ב בפ"ק דב"ב דף יג ועי"ש:

מוסף רש"י

האומר לשולחיו צא ותרום. לקח לעיל לט ב. **להכי אמדתיך.** שאמדתי בדעתי שכך היה לוגך לגרוס כמה שתרמתי (בכורות סא.). **יתומים.** קטנים (יבמות סז: גיטין לד.). **ובורר להם חלק יפה.** כל אפוטרופוס יבורר חלק יפה שלו, שמתוך כך יהיו החלקים שוים (שם וכנע"ז יבמות שם). **הגדילו.** היתומים, **יכולין למחות.** ומהניא חלוקה לפירות דעד מחתה (שם). **מה כח ב"ד.** שמינו להם אפוטרופוס (גיטין לד.). **כדברי חכמים.** שהיו אומרים שום הדיינים שפחתו שתות או הותירו שתות מכרן בטל (גיטין לג:). **טעה בדבר משנה.** שמשנה מפורשת שטעה בה (סנהדרין ג.) שטעות מלוי בדבר המשנה (שם לג.). **חוזר.** אין דינו דין לגמרי וחוזר (שם) מחזיר את הדין ואינו משלם מביתו, דכיון דדבר מפורש הוא אין דינו דין (שם ו.). **ארמלתא דזבינה.** שדה יתומים למזונות או לכתובה וקבלה עליה אחריות, **אחריות איתמי.** אחריות הלקוחות חוזר על היתומים, שהרי עליהן היה החוב (לעיל צז.).

תוספות רי"ד

רבא אר"נ שליח כדיינין ורשב"ב אמר ר"נ שליח כאלמנה רבא אר"נ שליח כדיינים מה דיינים לאו לדידהו אף שליח נמי לאו לדידיה לאפוקי אלמנה דלדידה הלכך איבעיא לה לדיוקא וקנסינן לה לבטל מכרה באונאת משהו ור"ש ב"ב אר"נ שליח כאלמנה מה אלמנה יחידה אף שליח יחידי לאפוקי ב"ד דרבים נינהו והל' שליח כאלמנה. ודוקא המשלח והיתומים מבטלין מקח בכ"ש אם פחתו אבל אם הותירו אין הלוקח יכול לבטל המקח בכ"ש אלא דינו כלוקח מב"ה: כתב רב האי גאון ז"ל בשערים של מקח וממכר (א) שחבר שליח כאלמנה בטעותו וצריך ג' הדיוטות

(א) הוא בספר המקח שלו בשער ו' ע"ש. (ב) עי' בתוס' כאן ד"ה רבא מש"כ בשם הרשב"ם.

עין משפט נר מצוה

מה א מיי' פי"ג מהל' מכירה הלכה ט ופ"ח מהל' שותפין הלכה כ סמג עשין כפ ולאוין קע טוש"ע אה"ע סי' קד סעיף ו טוש"ע חו"מ סי' קטו סעיף ו:

מו ב ג ד מיי' פי"ט מהל' נחלות הל' ד סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סי' רפט סעיף א:

תוספות רי"ד (המשך)

כאלמנה וטעותו בכל שהו. ואינו נ"ל דלא פסיק תלמודא שליח כאלמנה אלא בטעותו ולא לענין ג' הדיוטות דכיון דברשות ב"ה קבביד הוא לבדו יכול למכור כב"ה אבל אלמנה שהיא מוכרת שלא ברצון היתומים היא שצריכה בפני ג' ואין השליח דומה לאלמנה בזה: ואי קשיא דרבא אדרבא דהכא אמר שליח כדיינים וטעותו בשתות ובפ' האיש מקדש אמר דטעותו דשליח בכ"ש. הכא אמר משום דר"נ רבי' והתם אמר דידי' דאיהו סבר כדמסיק הכא ב) תלמודא שליח כאלמנה: אמר ר"ה ב"ח אר"נ הל' כדברי חכמים ול"ל לר"נ מה כח ב"ד יפה והאר"נ א"ש יתומים שבאו לחלוק בנכסי אביהם ב"ד מעמידים להם אפטרופוס ובוררין להם חלק יפה הגדילו יכולין למחות ור"נ דידי' אמר הגדילו א"י למחות א"כ מה כח ב"ד יפה א"ק הא דטעו הא דלא טעו אי דלא טעו מה יכולין למחות ברוחות. פי' שי"ל א' לחבירו טוב לי ברוח פ' שיש לי שם שדה שנפל לי בית אבי אמי והל' כו'נ: אמר ר"י ארמלתא דזבין אחריותא איתמא וב"ד דזבין אחריותא איתמי פי' ואי לא משכחי נכסי ליתמי מפסדי לקוחות. ופי' המורה אחריותא איתמי אם נמצאת השדה גזולה או משועבדים לאחר וטרפוה מן הלוקח ונ"ל שאם נמצאת השדה גזולה ול"ל נכסי ליתמי לא מפסדי לקוחות דהוא מקח טעות והדרי זביני ומהדרה אלמנה או ב"ח דפרעו ליה ב"ד מעות ללוקח דאיגלי מילתא שלא הי' מכרה מכר אבל אם טרפה ממנו ב"ח של יתומים אז ודאי מפסיד הלוקח: (פשיטא. פי' ודאי דאחריותו איתמי שהרי הן הנשכרים במכירה זו שפורעים את חובם אלמנה לא איצטריכא ליה למימר כי אצטריך ליה למימר ב"ד סד"א כל דזבין ב"ד אדעתא דנפיק עליה קלא קמ"ל). פי' פשיטא ודאי דאחריותו איתמי היא שהרי הן הנשכרין במכירה זו שפורעים את חובם. ומהדר אלמנה ודאי לא איצטריך לי' למימר כי איצטריך ליה למימר ב"ד סד"א כיון

אגרת בקורת. הא דתנן בפ״ק דב״מ (דף כ.) אגרות שוס ואגרות מזון רגיל ר״מ לומר מדלא קאמר שטרי שוס שטרי מזון כדאמר שטרי חליצה ומאוזין שטרי בירורין נראה לו דקרי אגרת מה שב״ד שבמקום זה שולחין אגרותיו לב״ד אחר לשוס ולמזון לפלוני אבל הכא לא אפשר לפרושי הכי ולעיל בשלהי אף על פי (דף סד.) כותבים אגרת מרד על ארוסה. מ״ר: **אלו** דברים שאין מכריזין עליהם העבדים והשטרות והמטלטלים. אית לן לאוקמא הני מטלטלין ושטרות כגון שייחדן לה לכתובה א״נ דתפסן מחייס דאי לאו הכי לא גביא להו לא אשה ולא בעל חוב: **והאילונית** אין לה כתובה. ואין לדייק הא גיטא בעיא כדפריש בפרק המדיר (לעיל עב:)[1]: **ולא** מזונות. לא תימא שניה דאין לה מזונות ה״מ לאחר מיתה אבל מחייס אית לה דהשתא אלמנה לכ״ג דאית לה לאחר מיתה אית לה מחייס דלמא מתעכב גביה כדאמרי׳ ביש מותרות (יבמות דף פה. ושם) כ״ש הך דלית לה לאחר מיתה [דמחייס נמי לית לה] ולא תימא נמי דמחייס לית לה אבל לאחר מיתה אית לה כאלמנה לכ״ג דהא בהדיא קתני ביש מותרות (ג״ז שם) אלמנה לכ״ג אית לה מזונות שניה אין לה מזונות ויש לה מזונות דקאמר היינו בעל כרחך לאחר מיתה ודומיא דהכי אמרינן בשניה דאין לה: **ולא** בלאות. במקום אחר פרש״י מה שנותר משחקי הבגדים ואומר רבי דא״כ ה״ל למימר בלאותיה קיימין כדאמרינן בכל דוכתא לעיל בפ׳ אע״פ (דף סג:) ועוד הא בלאות היינו בעל כרחיה מה שבלה ולא השחקים שנותרו דאמרינן בגמרא דממאנת אי לאיתנהו אידי ואידי שקלה. מ״ר[2]: **רב** תני קטנה יוצאה בגט. פי׳ במתני׳:

אינה צריכה להמתין. להיות ליפנות דגזר שמואל גזונות דקטנה בשלהי ד׳ אחין (יבמות דף לד: ושם) דמיחלפא בגדולה הכא שאני דמיאונה מוכיח עליה: תניא

הא דמרחק שוקא רב כהנא הוה בידיה שכרא דרב משרשיא בר חילקאי יתמא שהייה עד ריגלא אמר אע״ג דנפל ביה איצצתא מייתי זוזא חריפא רבינא הוה בידיה חמרא דרבינא זוטי יתמא בר אחתיה הוה לדידיה נמי חמרא הוה קמסיק ליה לסיכרא אתא לקמיה דרב אשי א״ל מהו לאמטויי בהדן א״ל זיל לא עדיף מדידך: **מתני׳** [3]הממאנת [4]השניה [5]והאילונית אין להן כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות אם מתחלה נשאה לשם אילונית יש לה כתובה [6]אלמנה לכ״ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל בת ישראל לנתין ולממזר יש להם כתובה: **גמ׳** רב תני קטנה יוצאה בגט אין לה כתובה וכל שכן ממאנת שמואל תני ממאנת אין לה כתובה אבל יוצאה בגט יש לה כתובה ואזדא שמואל לטעמיה דאמר שמואל ממאנת [7]אין לה כתובה יוצאה בגט יש לה כתובה [8]ממאנת לא פסלה מן האחין [9]ולא פסלה מן הכהונה יוצאה בגט פסלה מן האחין ופסלה מן הכהונה [10]ממאנת אינה צריכה להמתין שלשה חדשים יוצאה

כל דזבין מבי דינא אדעתא למיפק ליה קלא הוא דזבין קמ״ל: רשב״ג אומר כו׳: ועד כמה אמר רב הונא בר יהודה אמר רב ששת עד פלגא תניא נמי הכי אמר רשב״ג ב״ד שמכרו שוה מאתים במנה או שוה מנה במאתים מכרן קיים אמר אמימר משמיה דרב יוסף [1]ב״ד שמכרו בלא הכרזה נעשו כמי שטעו בדבר משנה וחוזרין נעשו ודאי טעו דתנן [2]בשום היתומין שלשים יום [3]ושום ההקדש ששים יום ומכריזין בבקר ובערב אי מההיא הוה אמינא ה״מ שליח אבל ב״ד לא קמ״ל איתיביה רב אשי לאמימר שום הדיינין שפחתו שתות או הותירו שתות מכרן בטל הא שוה בשוה מכרן קיים מאי לאו דלא אכרוז לא בדאכרוז הא מדסיפא בדאכרוז הוי רישא בדלא אכרוז דקתני סיפא אם עשו אגרת בקורת אפי׳ מכרו שוה מנה במאתים או שוה מאתים במנה מכרן קיים אלא לעולם בדלא אכרוז ולא קשיא [4]כאן בדברים שמכריזין עליהן כאן בדברים שאין מכריזין עליהן [5]ואלו הן דברים שאין מכריזין עליהן העבדים והמטלטלין והשטרות עבדים טעמא מאי שמא ישמעו ויברחו מטלטלין ושטרות שמא יגנבו [6]ואיבעית אימא כאן בשעה שמכריזין כאן בשעה שאין מכריזין [7]דאמרי נהרדעי לכרגא למזוני ולקבורה מזבנינן בלא אכרזתא [8]ואב״א כאן במקום שמכריזין כאן במקום שאין מכריזין דאמר רב נחמן מעולם לא עשו אגרת בקורת בנהרדעא סבור מינה משום דבקיאי בשומא א״ל רב יוסף בר מניומי לדידי מיפרשא לי מיניה דרב נחמן משום דקרו להו בני אכלי נכסי דאכרזתא אמר רב יהודה אמר שמואל מטלטלין של יתומים שמין אותן ומוכרין אותן לאלתר רב חסדא אמר אבימי מוכרין אותן לשווקים ולא פליגי הא [9]דמיקרב שוקא כל דזבין מבי דינא אדעתא דנפיק ליה קלא זבין. לפי שהן מוכריס בהכרזה ובטוח הלוקח שאילו היו עליה עסיקין היו יוצאין ומערערין הלכך שלא בחמריות הוא לוקח קמ״ל: **וחוזרין**. ואין אומרין מה שעשה עשוי וישלם מציתו אלא הדרי זביני: **נעשו**. בתמיה. הא ודאי טעו בדבר השנוי במשנה: **שום ההקדש**. גזבר המוכר קרקע של הקדש: **ששים יום**. מוסכים ימי הכרזה: **שמא יגנבו**. כשנאספין לרואותם כדי לעוקפם: [**השטרות**. שמוכרין שט״ח של יתומים לאחרים]: **בשעה שמכריזין**. כדמפרש שיש שעה שאין פנאי להמתין משך ימי הכרזה כגון לכרגא ולמזוני ולקבורה: **לכרגא**. לפרוע למלך כסף גולגולת היתומים: **משום דקרו להו כו׳**. גנאי וחרפה היא להם כשקוניס נכסים שבית דין מוכרין לפי שמחמת דוחק שהנשה לוחץ את היתומים או את הלוה לוקחים הלקוחות בזול ומבזין אותן וקורין להן אוכלי שדות הכרזה: **נאלמר**. סמוך למיתת אביהן שלא יקבו: **דמקרב שוקא**. יומא דשוקא: **איילא**. טעם הקרוב להמתין איגלא״ר בלע״ז: **זוזא חריפא**. ממהר לבא לפי שהכל צריכין לכך ומביאין מעות ואין מקיפין להן בחמריות: **לפיכרא**. שם מקום: **מהו לאמטויי**. שיש לחוש שלא תטבע הספינה: **מתני׳ השניה**. שניה לעריות שהן מדברי סופרים המפורש ביבמות בפ׳ ב׳ (דף כא.): **אין להן כתובה**. ממאנת משום דמעלמה יוצאה. שניה קנסא דרבנן הוא כדאמרינן ביבמות בפרק יש מותרות (דף פה:) מפני שהיא מרגילתו לנושאה שאינה נפסלת בהן וולדה כשר. איילונית משום דמקא טעות הוא: **ולא פירות**. דין פירות והוא פירקונה שתקנו חכמים תחת פירות נכסי מלוג שהוא אוכל אין לה ואם נשבית אינו חייב לפדותה דתנאי כתובה ככתובה וכיון דאין לה כתובה אין לה תנאי כתובה. [4][ואית דאמרי כלומר אף לא פירות אם אכלן אין משלם לה פירות נכסי מלוג שאכל ואע״ג דקיימת לן בפרקין דלעיל (דף מז:) תקנו פירקונה תחת פירות נכסי מלוג שהוא אוכל כדתנן[5] לא כתב לה אם תשתבאי אפרקינך חייב לפדותה והאי לא קרינן בה ואותביינן לי לאינתו אפי׳ הכי לא ישלם פירות דתנאי כתובה ככתובה כי היכי דקנסוה רבנן דלא גביא נכסי צאן ברזל שהכניסה לו משלה בתורת כתובה קנסוה נמי דלא תגבה מיניה פירות שאכל בתנאי כתובה של פירי שהוא תנאי בית דין שאינו כתוב בשטר הכתובה ואף דין פירות] וכן מזונות נמי תנאי כתובה נינהו ולקמן בפרק בתרא (דף קז:) אמרינן כילד אמרו ממאנת אין לה מזונות אי אתה יכול לומר ביושבת תחתיו שהרי בעלה חייב במזונותיה אלא שאם הלך למדינת הים ולוותה ואכלה ועמדה ומיאנה אינו משלם: **ולא בלאות**. שחקי בגדים שהביאה לו בשומא ולבשן הוא אינו מחזירן לה ביאיאתה: **אלמנה לכהן גדול**. יש לה כתובה מפני שהיא פסולה וולדה פסול על ידי נשואין לפיכך אינה מרגילתו אלא הוא מרגילתו ומשדלה לינשא לו לפיכך קנסו אותו ליתן כתובה: **גמ׳ רב תני קטנה היוצאה בגט אין לה כתובה**. קסבר אין נישואי קטנה אלא כמפותה בעלמא: **לא פסלה מן האחין**. שמותרת לקרובי כאנוסה וכמפותה דתנן (יבמות דף נ״ז.) נושא אדם אנוסת אביו כו׳: **ולא פסלה מן הכהונה**. משום גרושה שאין אלו גירושין אלא עקירת נשואין דאמרה אי אפשי בקדושי אמי: **ממאנת אינה צריכה להמתין שלשה חדשים**. לאחר מיאונה דעקרתינהו לנשואין ואינה בכלל שאר תקנות שגזרו חכמים לכל שאר הנשואות שצריכות להמתין אחר יציאתן מבעליהן שלשה חדשים[6] יוצאה

עין משפט נר מצוה

מז א מיי׳ פי״ב מהלכ׳ מלוה ולוה הלכה י׳ טוש״ע אה״ע סי׳ קד סעיף ב׳ וטוש״ע ח״מ סי׳ קט סעיף ג:

מח ב מיי׳ שם הלכה ח׳ טוש״ע אה״ע שם סעיף א׳ וטוש״ע ח״מ שם סעיף ג:

מט ג מיי׳ פ״ד מהלכ׳ ערכין הלכה כז׳ סמג עשין קלא:

נ ד ה ו ז ח מיי׳ פי״ב מהלכ׳ מלוה ולוה הלכ׳ יא׳ סמג עשין לד טוש״ע אה״ע סי׳ קד סעיף ד וטוש״ע ח״מ סי׳ קט סעיף ג:

נא ט מיי׳ פכ״ד מהלכ׳ אישות הלכה ה׳ סמג עשין מח טוש״ע אה״ע סי׳ קטו סעיף ה [וסי׳ קנה סעיף י]:

נב י מיי׳ שם הלכה ב׳ טוש״ע שם סי׳ קטו סעיף ד:

נג כ מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף ג:

נד ל מיי׳ שם הלכה ה׳ טוש״ע שם סעיף ה:

נה מ מיי׳ פי״א מהלכ׳ גירושין הלכ׳ ח׳ סמג עשין נ טוש״ע אה״ע סי׳ קיב סעיף י:

נו נ מיי׳ שם הלכה טו סמג שם ועשין מח טוש״ע שם סעיף וסי׳ ו סעיף ב:

נז ס מיי׳ שם הלכה כב סמג שם טוש״ע שם סי׳ יג סעיף ו וסי׳ קנה סעיף י:

תוספות רי״ד

דהב״ד הן מוכרים בהכרזה קלא אית ליה ובטוח הוא הלוקח כיון שלא יצא עליו ערעור שוב לא יצא והו״ל כלוקח שלא באחריות דלא ליהדר איתמי קמ״ל דכתבינן ליה אחריות על היתומים מסתמא אע״פ שלא פי׳ להן הלוקח שבאחריות אני לוקח ומכאן יש להוכיח שראובן שמכר שדה לשמעון בסתם שלא פי׳ לו לא באחריות לא שלא באחריות שכותבים לו אחריות דכל דזבין באחריות זבין ומה דאמרי׳ בשנים אוחזין עביד איניש דזבין ארעא ליומי דוקא בדחתם שטרא סתם ולוקח אמר ט״ס הוא דא״ל שלא באחריות זבין ומ״ה לא כתבם לך אחריות ולא תלינן בט״ס. אבל כ״ז דלא כתיב שטרא דין הוא דליכתיב ליה אחריות אע״ג דהוה סתם דכל דזבין באחריות זבין ואע״ג דאמר שמואל דשיעבוד צריך לימלך דלמא תנאה הוה בינייהו למיזבן שלא באחריות אבל כ״ז לעולם דהוה המכר סתם כותבין לו אחריות דסתם מאן דזבין באחריות זבין עד דמפרש שלא באחריות: אמר אמימר משמיה דר״י ב״ד שמכרו שלא בהכרזה נעשו כמי שטעה בדבר משנה וחוזרין פי׳ ואין אומרים מה שעשו עשוי וישלם הטעות מביתו אלא הדרי זביני שמכרן בטל ואע״פ שלא טעו דתנן בערכין שום היתומים ל׳ יום ושל הקדש ס׳ יום ומכריזין עליהם בבוקר ובערב איתיבי׳ ר״א לאמימר שום הדיינים שפיחתו שתות או הותירו שתות מכרן בטל הא שוה בשוה קיים מאי לאו בדלא אכריז לא בדאכריז והא מדסיפא בדאכריז רישא בדלא אכריז דקתני סיפא אם עשו אגרת ביקורת אפילו מכרו שוה ק׳ בר׳ או שוה ר׳ בק׳ מכרן קיים לא קשיא כאן בדברים שמכריזין עליהן כאן בדברים שאין מכריזין עליהן. פי׳ רישא דמתני׳ דמיירי בדלא אכריז הוא בדברים שאין מכריזים עליהם ואלו הן דברים שאין מכריזין עליהן העבדים והשטרות והמטלטלין וטעמא מאי אמר עולא עבדים שמא ישמעו ויברחו מטלטלים ושטרות שמא יגנבו ואבע״א כאן בשעה שמכריזין עליהן כאן בשעה שאין מכריזין עליהן דא״ל לכרגא ולמזוני ולקבורה מוכרין בלא הכרזה. פי׳ שאין להם פנאי להמתין ימי משך הכרזה. ואב״ע כאן במקום שמכריזין כאן במקום שאין מכריזין דאר״נ מעולם לא עשו אגרת ביקורת בנהרדעא סבור מינה משום דבקיאין בשומא אר״י ב״מ לדידי מפרשי מני׳ דר״נ משום דקרי להו בני אכלי נכסי דאכרזתא. פי׳ דזילא להו מילתא מפני שאין הבעלים מוכרים ברצונם: אר״י א״ש מטלטלין של יתומים שמים אותם ומוכרין אותם לאלתר ר״ח אמר אבימי מוליכים אותם לשוק. ולא פליגי הא דמיקרב יומא

מסורת הש״ס

[1] ערכין כא.; [2] ע״ז מא.; [3] יבמות פז. גיטין עב: ב״מ קח.; [4] יבמות קיג. [ב״מ סז.], [5] [יבמות פד.], [6] שם קח.; [7] [יבמות לד: לה.], [8] נ״י כ״ו, [9] [לעיל נא.], [10] [יבמות לד:]; [1] [לעיל נא.], [2] [יבמות לד:]; [3] [סד״ה על מנת], [4] [וע״ע תוס׳ יבמות פה. ותוס׳ ב״מ סז. ד״ה בלאות],

---

לעזי רש״י

איגרו״ר. חדרות, חריפות.

מוסף רש״י

שום היתומים שלשים יום. ב״ד היודעים לנכסי יתומים למוכרן להגבות לבעל חוב, שמין את הקרקע ומכריזין ל׳ יום כל הרולה ליקח יבא ויקח (ערכין כא.). לכרגא. לפרוע כסף גולגלתא למלך, ולמזוני. למזון אלמנה והבנות שב״ד מוכרין בנכסי יתומין ולקבורה. לקבור את המת (ב״מ קח: וכעי״ז לעיל פז.). מזבנינן. נכסי יתומים, בלא אכרזתא. לפי שאין פנאי (גיטין נב:) שאין שהות ומתון לדבר (לעיל פז.) דמשום רוחא דיתמי לא משהינן למילתא פן יכעוס שוטר המלך, וכן חסרון מזונות ולבזיון המת (ב״מ קח:). הממאנת. קטנה יתומה שהשיאתה אמה לדעתה אמרו חכמים יכולה למלך, דמן הסורה אין מעשה קטנה כלום, ואמה אינה זוכה בה לקדשה, וכבנן הוא דתקון נשואין ליתומים שלא יהגו בה מנהג הפקר וישמרנה בעלה, והם אמרו דקני לה במאמון, אין לה כתובה ואף מה שהכניסה לו בנדוניתה ושמאתן בכתובתה וכל שכן מאתים שמיקנו לאשה, משום דבעל כרחיה נפקא (ב״מ סז.). השניה. שניות לעריות שגזרו חכמים בפ״ב דיבמות (כ.) אין לה כתובה, דקנסא הוא דקנסינן לה מפני שמרגילתו עליה כדאמרינן ביבמות (פה:), והאילונית. דזוכרת״מ דלא יולדה, לשון אילו, אין לה כתובה שמקמו עטות, דלמא אלעדא דהכי נפבה, ואע״ג דכי מחלה היא נדוניה דילה למוכרה בידו טעות הוא, מחילה בטעות הוא ומחילה (ב״מ סז.). ולא פירות. נכסים שנפלו לה בירושה אחר שנשאה, מיקנו חכמים שהבעל אוכל פירות, ולה מיקנו מתחיון שאם נשבית חייב לפדותה משלו, ואלו אף על פי שאין לה תנאת פירות, שאם נשבית לא יפדנה, דלא קרינא בה ואותביינ לאינתו, אפילו הכי לכשתצא לא יחזיר לה פירות שאכל (שם). ולא בלאות. הכניסה לו בגדים בנדוניתה, אפילו יש מהם קיימים לא יחזיר בלאותיהן (שם).

תוספות רי״ד (המשך)

דשוקא הא דמרחק: ר״כ הוה בידי׳ שכרא דר״מ ב״ח יתמאי שהיי׳ עד ריגלא אמר אע״ג דהוה בי׳ איצצא כעין קיהא קצת ריגלא מייתי ליה זוזי חריפא שלא יהא צריך למכור בהקפה רבינא הוה בידיה חמרא דרבינא זוטי יתמי ב״א הוה לדידיה נמי חמרא הוה מסיק ליה לסכרא אתא לקמיה דר״א א״ל אי (מסקנא) [משהינא] ליה הכא דלמא פסיד ויחמיץ מהו למשקלי׳ בהדאי מי חיישינן לאונסא דארחי׳ אי לא א״ל זיל לא עדיף מדידך: **מתני׳** הממאנת והשני׳ והאיילונית אין להן כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות. ואם נשאה מתחילה לשם איילונית י״ל כתובה אלמנה לכ״ג גו״ח לכ״ח מ״נ לישראל בת ישראל לנו״מ י״ל כתובה. פי׳ ממאנת והשני׳ ואיילונית א״ל כתובה הממאנת משום דמעצמה יוצאה ואיילונית מפני שהוא אם מ״ט ושני׳ לערוה קנסוה כדאמרן בפ׳ י״מ מפני שהיא מרגילתו לנושאה שאינה נפסלת בהן בנשואין הללו שאינה נפסלת בכך לכהונה ולדה נמי כשר: רב תני קטנה יוצאה בגט א״ל כתובה שאין מעשה קטנה כלום וכ״ש ממאנת ושמואל תני ממאנת א״ל כתובה אבל יוצאה בגט יש לה כתובה וקי״ל כשמואל בדיני ואזדא שמואל לטעמיה דא״ש שמואל תני ממאנת א״ל כתובה ממאנת לא פסלה מן האחים ולא פסלה מן הכהונה יוצאה בגט פסלה מן האחין ופסלה מן הכהונה ממאנת א״צ להמתין ג׳ חדשים

יוצאה בגט צריכה להמתין. ואע"ג דליכא לספוקי קטנה במעוברת לא חילקו חכמים בתקנתן בנשואות: **אליבא דר"א כ"ע לא פליגי.** כלומר הא דאמרת שמואל דאמר כר' יהושע ולא כרבי אליעזר שפיר קאמרת דמודה שמואל לרבי אליעזר אין כתובה לשום קטנה דהשתא ירושתה ומציאתה דמדידה לדידיה קאמר ולא מיתוקמא בה תקנתא דרבנן כ"ש כתובתה דמדידה לדידה שהרי כשתקנו חכמים נשואין ליתומה ע"י אמה ואחיה להנאתה ולטובתה תקנו כדאמרינן ביבמות בפ' חרש שנשא את הפקחת[ד] כדי שלא יהו נוהגים בה הפקר שאין קטנה יודעת לשמור עצמה מלהתפתות: **כי פליגי אליבא דרבי יהושע.** כלומר הא דאמרת דרב כר"א ולא כרבי יהושע ליתא דרב אפילו לר' יהושע אמרה: **ע"כ לא קאמר ר' יהושע.** דמעשיה קיימין אלא מדידה לדידיה כגון ירושתה ומעשה ידיה ומציאתה שיהו לבעל כי היכי דלא ליימנעו מלישא אותה וחכמים גזרו שתנשא כדי שלא יהגו בה הפקר: **אבל מדידיה לדידה.** כגון כתובה ותנאי כתובה: **לאן ברזל.** לאן שהוא קשה ומתקייים לה כברזל לפי שקיבל עליו אחריות: **נכסי מלוג.** שהכניסה לו ולא שמאוס בכתובה והקרן לאשה ופירות לבעל: **נכסי לאן ברזל.** הנישומין בכתובתה ודא נדוניא דהנעלת ליה מבית אבוה והוא מקבל עליו אחריות להחזירן לה כשתצא ממנו: **אכל.** בלאות דנכסי לאן ברזל אית לה: **אי דאיתנהו.** קיימין: **אידי ואידי אית לה.** שאין לנו לקונסה: **ואי דליתנהו.** קיימין: **אידי ואידי.** בין נכסי מלוג בין דלאן ברזל אית לה שיכול לומר שלי הוצאתי שהרי ברשות ב"ד נשאתיה וכשאוילינה אחזור מה שקבלתי עלי בכתובה ובנכסי מלוג נמי אע"פ שלא ברשות הוציאם מיהו יכול לומר אין לי להחזירן עד שאגרשנה שמא תמות בחיי ואירשנה: **אי דאיתנהו אידי ואידי שקלא.** שהרי הוא מוציאה מדעת: **ואי דליתנהו.** ומפני שלא היה לו להעלות בדעתו שמא תמצא אילונית אתה פוטרו אם באת לחלוק בהן: **איפכא מצעי ליה נכסי מלוג דברשותה קיימי.** שלא היה לו לבלותן ולגזבן: **אית לה.** אי סבירא לך עיילא ליה גלימא קרנא הוי: **נכסי לאן ברזל.** שהוא קבל עליו אחריותן ברשות הוליאן: **אשניה.** שהם נשואי עבירה וטעמא דידה משום קנסא וכגון דליתנהו: **וקנסו רבנן הו'.** כלומר מדינא איפכא מיצעי ליה אלא חכמים הפכו את הדבר לעקור מהן תורת נשואין קנסו אותה ממה שהיה ראוי לגבות משלו ומאי ניהו מנה מאתים ומזונות ובלאות דנכסי מלוג שהוציא שלא ברשות: **ודידיה בדידה.** ואותו קנסו במה שהיה ראוי לו משלה בלאות דנכסי לאן ברזל שהוציא ברשות: **ש"מ מדרב להנא.** דאמר שניה אין לה בלאות דנכסי מלוג ושטעמא משום דקנסו לרבנן לדידה בדידיה הא אשה כשרה גובה אותן ממנו ואע"ג דלא איתנהו: **עיילא ליה גלימא.** בנכסי מלוג שלא שמוה עליו בנדוניתה: **קרנא הוי.** וקיים לאשה ליאכל ולקח בו קרקע והוא אוכל פירות ולא אמרינן לבישתה הן הן פירותיה ונכסי בה ויזיל: **והאמר רב נחמן.** בהאשה [לעיל עט.]: **אבל תוספת יש לה.** דאמרה בעלמא יהיב לה בחיבת ביאה: **נשים שאמרו בהן חכמים.** לשון אין להן כתובה יש להן תוספת]. נשים שאמרו חכמים לשון יולאות שלא בכתובה כל תורת גידוי הפקיעו מהן: **עוברת על דת.** בפ' המדיר (לעיל עב.): **וחברותיה.** נמצאו עליה נדרים או מומין והמקללת יולדיו בפניו: **והיולאת משום שם רע.** שזינתה: **מה שבפניה.** בנכסי מלוג קאמר: דתני גבייהו בפ' המדיר תצא שלא בכתובה א"ל תוס' וכ"ש מו"מ. פי' שלשון יוצאין הכי משמע שכל תורת גבוי הפקיעו מהן. והיוצאות משום ש"ר נוטלת מה שבפניה ויוצאת. פי' אם זינתה נוטלת הבלאות שהן קיימין ונכסי נדוניתה ויוצאה וכל מה שכלה ואבד אינו משלם לה וכ"ש שהיא נוטלת נ"מ שלה: מסייע ליה לר"ה דאמר ר"ה זנתה לא הפסידה בלאותי' הקיימים תני תנא קמיה דר"נ זנתה הפסידה בלאותיה הקיימים א"ל אם היא זנתה כלי' מי זנאי תני לא הפסידה בלאותיה קיימים: אמר רבבב"ח אר"י זו דברי ר"מ בר"י סתימתאה. פי' אותן הברייתות דתני תנא קמיה דר"נ אבל חכ"א דזנתה לא הפסידה בלאותיה קיימין. וג"ל דעוברת ע"ד וחברותיה י"ל בלאות קיימים דהשתא זנתה ממש לא הפסידה בלאותיה קיימים טווה בשוק ומדברת עם בני אדם דפריצותא בעלמא הוא לא כש"כ והכי אמרי' התם בירושלמי תנינא נשים שאמרו יוצאות שלא בכתובה צריכין התראה ואם לא התרה בהן יוצא ויתן כתובה ולא מו"מ בלבד אלא אפי' כתובה אלף זוז מאבדת הכל ונוטלת בלאות שבפניה ויוצאה: גרסי' הכא בירושלמי כשם שקנסו אותה שא"ל כתובה כך קנסוהו שאם קדשה בליטרא זהב מאבד הכל: ולא פירות. אמרי' בפ' י"מ ת"ר אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכ"ה י"ל כתובה פירות מזונות ובלאות ולא פירות דמתני' מפרש בירושלמי שאינה יכולה להוציא ממנו פירות שאכל. פי' הממאנת אע"ג דעקרה לקידושיה דידה ואיגלי מילתא דלאו אשתו הות [אפ"ה] אינו משלם לה כלום שהרי מה שאכל בדין אכל. שני' נמי אין יכולה להוציא ממנו פירות

תנינא בולהו. דכתובה נמי תנינא דהא שמואל תני ממאנת: **בכללן** של דבר אינה באשתו בו'. מצינו למימר דאתיא לרבויי דאם היא בת ישראל לכהן לא תאכל בתרומה ואם היא בת כהן לישראל תאכל דהכי תנן בפ' ב"ש (יבמות קז:) ר' אליעזר אומר אין מעשה קטנה כלום בת ישראל לכהן לא תאכל בת כהן לישראל תאכל: **ובהפרת נדריה.** היינו משהגיעה לעונת נדרים דאי לאו הכי אין נדרה נדר ואפי' אם תמצא לומר מופלא הסמוך לאיש דאוריתא דאיבעיא לן בנדה (דף מו:) אתי שפיר הא דיכול להפר אע"ג דליכא הכא אלא נשואין דרבנן דכל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת דכי האי גוונא מתרץ התם אמילתא אחריתי ולדברי רבי יהושע לא תיקשי היאך מיטמא לה אם כהן הוא הואיל והנשואין לא הוו אלא מדרבנן וי"ל דמיטמא לה משום מצוה הואיל ויורשיה לא ירתי לה קרא ולא ענו היא דהכי מתרץ בהאשה רבה (יבמות דף פט:) אמילתא אחריתא: **אילימא** אממאנת **אי דליתנהו אידי ואידי לית לה.** בהנך שבלה שלא כדין מייני שכלה הקרן דאי בבלה כדין מאי מסיק בתר הכי גבי אילונית אי דליתנהו איפכא מיבעי ליה למה יש לו לשלם פירות שאכל כדין אלא ואלא שלא כדין מייני והשתא נמי אתיא שפיר הא דאמרינן ביבמות פרק ב"ש (דף קז.) אי אמרת נשואה תמצאן שמיט ואכיל לה ומה בכך יתחייב לשלם מה שלא אכל כדין והיה דוחק רבי שמעון היא לא תמצא עדים אבל עכשיו א"ל דפטור כדפרישית והא דתנן דממאנת אין לה פירות לא פירות שאכל קאמר דאפי' קרן גופיה אם אכלו אין לה אלא איצטריך לאשמועינן דאין לה פירות שליקט אפילו הן מונחין בעין בביתו ואין לפרש פירות דממאנת תקנת פירות כגון פירקונה דהיכי דמי אם מיאנה ואח"כ נשבית פשיטא ונשבית נמי ומיאנה בעודה שבויה פשיטא דבאלמנה נמי כי האי גוונא נשבית בחיי בעלה ומת אמרינן בפ' נערה (לעיל דף נב.) שאין יורשין מייבים לפדותה מיהו איכא לפרושי כגון שנשבית ולוותה ופדתה את עצמה ומיאנה דכי האי גוונא מייירי דאין לה מזונות כדמפרש לקמן בפ' בתרא (דף קז:). מ"ר: **הבי גרים רבינו חננאל** וקנסו רבנן לדידיה בדידיה ולדידה בדידה. פי' אותה קנסו בנכסי מלוג שלה ואותו קנסו בנכסי לאן ברזל שהן שלו ברשותו וקשיא לי מאי קנס קנסו אותו כך הין כל מגרשי נשותיהן לפרוע נכסי לאן ברזל וי"ל דזהו קנס שהוא סבור להרויח ואין לו:

הדרן עלך אלמנה ניזונת

ז) יבמות קמ., ב) שם פט: קמ., ג) לעיל עט:, ד) [לף קיב:].

מוסף רש"י

הממאנת כו' נתן לה גט. ואפילו היא קטנה הרי היא כשאר גרושות ואסורה בקרוביו (יבמות קח.). **ר' יהושע אומר כו' זכאי במציאתה.** דרבנן אפקריה גבייה והפקר בית דין הפקר (שם). **ומיטמא לה.** שם כהן הוא, ופע"ג דנשואין דילה דרבנן, הא אוקימנא בהאשה (שם פט:) כיון דיתיב לה הוא לה כמת מצוה (שם קח.). **הדרן עלך אלמנה ניזונת**

תוספות רי"ד

יוצאה בגט צריכה [להמתין ג"ח] תניא אין מעשה קטנה כלום ואין בעלה זכאי לא במציאתה ולא במע"י ולא בהפ"ג ואינו יורשה ואינו מטמא לה כללו של דבר אינה כאשתו לכל דבר אלא שצריכה מיאון עקורים שאם גדלה ולא מיאנה בקטנותה שוב לא תוכל למאן ואסורה להנשא בלא גט משום קידושי קטנותה א"נ אם לא מיאנה וגירשה בעלה בגט מגורשת היא והוא אסור בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו ופסלה מן הכהונה דאית ליה לר"א תיקון חכמים שתקנו לקטנה קידושין אינן ז) נפקעים אלא ע"י מיאון ואם לא מיאנה מקודשת היא לכל הני דאמרן: ר"י אומר יש מעשה קטנה כלום בעלה זכאי במציאתה ובמע"י ובהפ"ג ירושה ומיטמא לה כללו ש"ד ה"ה כאשתו לכ"ד אלא שיוצאה במיאון וקי"ל ר"א ור"י הל' כר"י: אין להן כתובה אמר שמואל ל"ש אלא מו"מ אבל תוס' יש לה. פי' דוקא מו"מ שהן תנאי ב"ד אין להן דלא תקנו ב"ד כתובה לקטנה היכא דהדרה וממאנה וגם לא לשניה וגם לאיילונית שהוא מק"ש אבל תוס' שהיא מתנה בעלמא דיהיב לה איהו מנפשיה משום חיבת ביאה הוא דקא יהיב לה והרי בא עליה ואע"ג דאמרן לעיל בפ' נערה גבי אלמנה שמין מה שעליה מ"ט כי אקני לה אדעתא למיקום קמיה למשקל ומיפוק לא אקני לה הכא לא אמרי' הכי דבוודאי גבי מלבושי' אמרי' הכי דלאו משום חיבת ביאה קעביד לה אבל תוס' כתובתה קים להו לרבנן דמשום חיבת ביאה הוא דכתב לה וכבר בא עלי'; ומורדת גם התוס' הפסידה כדאמרן בר"פ אע"פ התם משום דהיא בת דעת קנסוה רבנן להפסיד הכל אבל יתומה קטנה שאינה בת דעת לא קנסוה רבנן: תנ"ה נשים שאמרו א"ל כתובה כגון הממאנת וחברותיה דהיינו השניה ואיילונית א"ל כתובה אבל תוס' י"ל ונשים שאמרו יוצאות שלא בכתובה כגון עוברת ע"ד משה ויהודית וחברותיה כגון נדרים ומומין

נח א ב ג ד מיי' פי"ח מהל' גירושין הלכה טז ופכ"ב מהל' אישות הלכה ד ופכ"ד הלכה ט סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קנה סעיף י:

נט ה מיי' פכ"ד מהל' אישות הלכה ז טוש"ע אה"ע סי' קנו סעיף ד:

ס ו מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעיף ג וה' וסי' קנה סעיף י:

סא ז ח ט מיי' שם הל' י טוש"ע אה"ע סי' קטו סעיף ה [וכ"כ אלפס עוד ביבמות פרק י דף לב.]:

תוספות רי"ד (המשך)

שאכל אבל אלמנה יש לה. ומן הדין הי' שדין השני' כדין האלמנה שיהא להן פירות שאכל הבעל דכיון דבעמוד והוצא קאי אינו מן הדין שיאכל יחזיר ולא דמי לכל מגרש את אשתו שאינו מחזיר פירות שאכל דהתם לאו בעמוד והוצא קאי וכשאכל בדין אכל אבל הכא דבעמוד והוצא קאי אינו מן הדין שיאכל ואם אכל יחזיר א"נ הפירות נתקנו משום פרקונא והכא אינו חייב לפדותה שאין אני קורא בשני' ואותבינך לי לאנתו ובאלמנה לכ"ג פליגי אביי ורבא לעיל בפ' נערה דאביי אמר חייב לפדותה ורבא אמר פטור והל' כרבא והלכך [כיון] שאינו חייב לפדותה אינו רשאי לאכול פירות ואם אכל שלא כדין אכל הלכך גבי אלמנה שלא קנסוה בכתובתה לא קנסוה גם בפירות שאכל הבעל אלא מחזירם לה. אבל שניה דקנסוה בכתובתה קנסוה בפירות' ואינו משלם לה ואיילונית אע"פ שמקחו מק"ט הוא כיון דבשעה שאכל כדין אכל אינו משלם לה ולא מזונותיה. אבל לשני' א"ל מזונות לא בחיי הבעל ולא במותו מן היתומים דבחייו לא דבעמוד והוצא קאי וגם אי לותה ואכלה בעוד שהי' בעלה במד"ה אינו משלם לה דלמא התעכב ותיתיב תותי' ותלוה ותאכל והוא ישלם ולאחר מיתה אין לה דתנאי כתובה ככתובה דמי וכי היכי דל"ל כתובה ל"ל מזוני אבל אלמנה לכ"ג בחיים דבעל ל"ל דבעמוד והוצא קאי אבל לאחר מיתה י"ל דכיון דאית לה כתובה אית לה תנאי כתובה על היורשים ואיילונית כיון דל"ל כתובה ל"ל תנאי כתובה והלכך א"ל מזונות לא בחייו שהוא מק"ט ורוצה לגרשה וגם אם לותה אינו משלם לה כיון דנמצא מקחו מקח בטל ולא לאחר מיתה וממאנת שאין לה מזונות מפרש לפנים בפ' בתרא (דף קז ע"ב) ת"ש כיצד אמרו ממאנת אין לה מזונות אי אתה יכול לומר ביושבת תחת בעלה שהרי בעלה חייב במזונותיה אלא כגון שהלך בעלה למד"ה ולותה ואכלה ועמדה ומיאנה: ולא בלאות א"ל ר"ח ב"ח לרב כהנא אמרת לן משמיה דשמואל ל"ש אלא נכסי מלוג אבל נצ"ש אית לה. פי' נכסי מלוג הם נכסים שהכניסה לו ולא כתבתם בכתובה ולא קיבל עליו אחריות והם קיימים לו שאם פחתו פחתו לו וקורא אותן צ"ב שנכסי' דומים לצאן שאדם חולבם וגוזזם כך הבעל אוכל פירותיהן ואם תמות הצאן תמות לאשה אבל הנכסים שנכתבו בתוך שטר כתובה הבעל אוכל פירותיהן כמו הצאן ואם תמות הצאן חייב באחריותם והיא לאשה כמו של ברזל שאינו כלה. הוי בה ר"פ אהיא אילימא אממאנת ודאיתנהו אידי ואידי אית לה פי' שאינה מפסדת נכסיה במיאונה דלא דמיא למורדת משום דעקרה לנשואים לגמרי ווו אינה בת דעת שיקנוס אותה ואי דליתנהו כגון שאבדו אידי ואידי נ"מ ל"ל דהא אינו חייב באחריותן נצ"ב נמי אע"ג דקבל עליה אחריות לא קבול עלי' אלא אדעתא למיקום קמי' ולא אדעתא שתמאן בו הלכך לא מחייב באחריותן אלא אאיילונית ה"נ אי דליתנייהו אידי ואידי ל"ל דאפי' נכסי צ"ב דקבל עליה אחריות ל"ל דאילו ידע דהיא איילונית לא הוה מקבל עלי' ואי דאיתנהו איפכא מבעי ליה. פי' מן דינא הוא דאידי ואידי אית לה אלא לדברך שבאת לחלוק ביניהן אדרבה איפכא הוי לך לחלק נ"מ דברשותה קיימו ואין לו כח ליגע בהן אית לה נכסי צ"ב דלאו ברשותה קיימי אלא הבעל שמאן עליו וחזב הוא עליו ל"ל כי היכי דלא מפקא מיני' כתובה ה"נ לא מפקא מיני' נדוניא אבל מיהו לפי דבריו השיבו אבל קושטא דדינא הכי הוא אידי ואידי אית לה. ואלא אשנייה וקנסו רבנן לדידיה בדידה ולדידה בדידיה. פי' נכסי צ"ב שהן

ז) נראה דל"ל כל תקנו אלא לענין שאין נפקעים אלא ע"י מיאון ואם לא מיאנה והגדילה מקודשת היא וכו'.

הנושא את האשה. נשאת הבעל חייב במזונותיה. סלקא דעתין דלא מיחייב דכיון דיש לה מזונות מאחר כאילו התנה עמה על מנת שאין לה עליו מזונות קמ"ל: **והן** נותנין לה דמי מזונות. מיצטריך ס"ד דלא פסקו אלא כל זמן שלא נשאת: **והיא** ניזונת מנכסים משועבדים.

אע"ג דלעיל (דף נא: ושם) תניא חמשה גובין מן המשוחררים המקבל עליו לזון את בת אשתו למ"ד בהניקין (גיטין נא.) קונין לחוד טרפה לא קשיא מידי דהכא משום קנבה ולמ"ד כתובין בעינן מוקי לה בשקנו מידו וא"ת למ"ד קונין אע"פ שאין כתובין אמאי לא חשיב להו קנבה למזון הבנות דהוי עד דתבגרן ומיהו מן האב אין קשה כל כך דלא ידעינן כמה בנות יהיו לו לפיכך אין קונין אלא האחין ששעבדוה) א] בהיא שעתא קונין ניהו עד דתבגרן:

אי דלא אמר להו אתם עדיי מאי טעמא דרבי יוחנן. הוה ליה למפטריה או משום משטה אי נך או משום אדם עשוי שלא להשביע את עצמו: **דאמר** ליה חייב אני לך מנה בשטר. דאלימא מילתא דשטרא לרבי יוחנן וחשיבא הודאה אע"ג דלא אמר אתם עדיי ולא מיירי כשכתב לו חייב אני לך מנה וחתם תחתיו דהיינו הוליא עליו כתב ידו וגובה לכולי עלמא מנכסים בני חורין ולא מיירי נמי כשכתב לו אני פלוני חייב לך מנה דהא נמי כחתם תחתיו דמי ואע"ג דברים מגילתא מוכיח בגט פשוט (ב"ב דף קסז.) דיכול לחתום ולא חיישינן דלמא משכח לה איניש דלא מעלי וכתיב מאי דבעי התם ודאי לא גבי כלל הוליא ואינו מכתיבה אחת דחייב אני לך מנה כתב האי איניש דלא מעלי. מ"ר: **חייב** לזונה חמש שנים מאי לאו כי האי גוונא. דאי בשטר גמור מה חדוש דחייב ואע"ג דלא הוי שטר גמור גבי ממשעבדי דאית ליה קלא:

תא

בלאותיה קיימין תני תנא קמיה דרב נחמן זינתה הפסידה בלאותיה קיימין א"ל אם היא זינתה כליה מי זנאי תני לא הפסידה בלאותיה קיימין אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן זו דברי רבי מנחם סתימתאה אבל חכמים אומרים זינתה לא הפסידה בלאותיה קיימין: אם מתחלה נשאה כו': אמר רב הונא אילונית אשה ואינה אשה אלמנה אשה גמורה אילונית אשה ואינה אשה הכיר בה יש לה כתובה לא הכיר בה אין לה כתובה אלמנה אשה גמורה בין הכיר בה בין לא הכיר בה יש לה כתובה ורב יהודה אומר אחת זו ואחת זו אשה ואינה אשה הכיר בה יש לה כתובה לא הכיר בה אין לה כתובה מיתיבי כנסה בחזקת שהיא כן ונמצאת שהיא כן יש לה כתובה הא סתמא אין לה כתובה לא תימא הא סתמא אין לה כתובה אלא אימא כנסה בחזקת שאינה כן ונמצאת שהיא כן אין לה כתובה אבל סתמא מאי אית לה אדתני בחזקת שהיא כן ונמצאת שהיא כן יש לה כתובה לשמעינן סתמא (ו) וכ"ש הא ועוד תני כנסה בידוע ונמצאת בידוע יש לה כתובה כנסה סתם אין לה כתובה תיובתא דרב הונא רב הונא [ז]מתני' אטעיתיה הוא סבר מדקא מפליג באילונית ולא קמפליג באלמנה מכלל דאלמנה אפי' בסתמא נמי אית לה ולא היא כי קתני לה לאלמנה אפלוגתא דאילונית קאי:

הדרן עלך אלמנה ניזונת

הנושא [א]את האשה ופסקה עמו כדי שיזון את בתה חמש שנים חייב לזונה חמש שנים [ב]ניסת לאחר ופסקה עמו כדי שיזון את בתה חמש שנים חייב לזונה חמש שנים לא יאמר הראשון לכשתבא אצלי אזונה אלא מוליך לה מזונותיה [ג]למקום שאמה וכן לא יאמרו שניהם הרי אנו זנין אותה כאחד אלא אחד זנה ואחד נותן לה דמי מזונות [ג]ניסת הבעל נותן לה מזונות והן נותנין לה דמי מזונות [ג]מתו בנותיהן ניזונות מנכסים בני חורין והיא ניזונת מנכסים משועבדים מפני שהיא כבעלת חוב [ד]הפקחים היו כותבים ע"מ שאזון את בתך חמש שנים כל זמן שאת עמי: **גמ'** אתמר האומר לחבירו חייב אני לך מנה הרבי יוחנן אמר חייב ור"ל אמר פטור ה"ד אי דאמר להו אתם עדיי מ"ט דר"ל דקפטר אי דלא אמר להו אתם עדיי מ"ט דרבי יוחנן דקמחייב לעולם דלא קאמר להו אתם עדיי והכא במאי עסקינן [ו]דא"ל חייב אני לך מנה בשטר רבי יוחנן אמר חייב אלימא מילתא דשטרא כמאן דאמר להו אתם עדים דמי ר"ל אמר פטור לא אלימא מילתא דשטרא תנן הנושא את האשה ופסקה עמו לזון את בתה חמש שנים חייב לזונה חמש שנים מאי לאו כי האי גוונא לא

דשטרא. הוליל ובפני עדים מסר לו: **מאי לאו כי האי גוונא**. [מה עדות יש לה לאחר זמן בדבר זה לאו כי האי גוונא] שמוסר לה שטר בפני עדים וכתוב בו פלוני קבל עליו כך ואין שם לא קנין ולא חתימה דאי הוה שטר חתום בידה מאי למימרא:

לא

בלאותיה קיימין. בלאות שהן קיימין לא הפסידה: **זו דברי רבי מנחם**. הא סתמא דתני תנא קמיה דר"ל הפסידה ר' מנחם אמרה דסתימתאה הוא הרבה משמועותיו נשנו סתם במשנה ובברייתא: **אשה ואינה אשה**. פעמים היא כאשתו פעמים אינה כאשתו: **אלמנה**. לכ"ג: **בחזקה שהיא כן**. שהודיעתו שהיא אלמנה: **הא סתמא**. הוה ליה לא הכיר בה: **אין לה**. תיובתא דרב הונא: **בחזקה שאינה כן**. שהטעתו ואמרה לו לא נתקדשתי לאדם מעולם: **אבל סתמא**. שלא התנה עמה ומיהו לא הכיר בה יש לה: **נכסה בידוע**. שהיא אלמנה: **מדקא מפליג באילונית**. דאם מתחלה נשאה לשם אילונית יש לה: **כי קתני לה לאלמנה**. וקאמר יש לה כתובה: **אפלוגתא דאילונית קאי**. לאחר שחילק באילונית ופירש הכיר בה יש לה כתובה שנאה לאלמנה אלא וקאמר אף אלמנה נמי שהכיר בה ונשאה לשם אלמנה יש לה כתובה:

הדרן עלך אלמנה ניזונת

הנושא את האשה. לזון את בתה: שהיה לה מאיש אחר: **נשאת**. האיש לאחר שגירשה הראשון: **לכשתבא אצלי**. כלומר אם הייתי מקיים את אמה הייתי זנה: **כנותיהן ניזונות מנכסים בני חורין**. ולא ממשועבדים דתנן (גיטין דף מח:) אין מוליאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות ולמזון האשה והבנות מנכסים משועבדים: **והיא ניזונת**. אותה הבת: **שהיא כבעלת חוב**. שיש לה עליהן שטר מזונות: **כל זמן שאת עמי**. ולא אם אמות או תמותי או אגרשך: **גמ' אי דאמר להו**. לשומעין: **אתם עדיי**. שאני מודה לו: **מאי טעמא דר"ל דפטר**. הא אין תנן בסנהדרין (דף כט.) עד שיאמרו בפניו הודה לו אלמא הודה בפני עדים חייב: **אי לא אמר להו*. לשומעין אתם עדיי: **מאי טעמא דרבי יוחנן*. הא קיימא לן התם בסנהדרין וגרסינן שיאמר אתם עדיי: ה"ג **לעולם דלא אמר להו אתם עדיי והכא במאי עסקינן בשטרא*. שמסר לו שטר בפניו וכתוב בו אני חייב לך מנה ואע"פ שכתב ידו הוא הוליל ולא חתם פטור. והא דתנן (ב"ב קעה:) הוליא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין כגון שחתם בו אני פלוני ליתי מנה מפלוני כדמוכח בפרק האשה שנתארמלה (לעיל כא.) דאמר אביי לכתוב חתימת ידיה אחתמיה אבל אמגילתא לא מאי טעמא דלמא משכח ליה כו' ותנן הוליא עליו כתב ידו כו' אלמא בחתימת ידיה קמיירי אבל הכא הכי כתב ליה חייב אני לך מנה ולא חתם בו: **אלימא מלתא דשטרא*. הוליל ובפני עדים מסר לו: **מאי לאו כי האי גוונא*. [מה עדות יש לה לאחר זמן בדבר זה לאו כי האי גוונא] שמוסר לה שטר בפני עדים וכתוב בו פלוני קבל עליו כך ואין שם לא קנין ולא חתימה דאי הוה שטר חתום בידה מאי למימרא:

הודאה בשטר כיון שהשטר אינו חתום י"ל השטיתי בך ור"י סבר כיון שע"י כתיבה הודה לו ומסר לו אותה הכתיבה בפני עדים אלימא מלתא דשטרא כמאן דאמר א"ע ופלוגתיה הויא בין שהודה לו על מה שהיה מחויב לו מקודם לכן ובין שהודה לו על מה שלא הי' מחויב לו מקודם לכן אלא רוצה לשעבד עצמו בכך. אבל אין הלכה כר"י אלא כשרוצה להודות לו על מה שהוא מחויב לו מקודם לכן אבל אם אינו מחויב לו ורוצה להתחייב לו מכאן ולהבא א"י עד שיקנו ממנו כמו שמוכיח מדברי ר' גידל דלקמן) ואי קשיא ממאי דתנן בגט פשוט הוציא עליו כת"י שהוא חייב לו גובה מנכסים ב"ח אין זה דומה לזה שאותה הכתיבה אינה הודאה אלא עדות שהלוהו וכיון שעל סמך אותה הכתיבה ליהוו כתיבתו ככתיבת עדים דמיא אצל ב"ח ואילו הלוהו בפני עדים כלום צ"ל א"ע גם עכשיו נמי שכתב בכת"י אין צ"ל א"ע אבל זו הכתיבה אינה [אלא] הודאה שמודה לו כי הלוהו (לו עכשיו אלא) מקודם לכן וכיון שהלואה לא על סמך הכתיבה בין לא הכיר בה י"ל כתובה ור"י אמר א' זה וא' זה אשה ואינה אשה הכיר בה י"ל כתובה לא הכיר בה א"ל כתובה ואקשי' ליה לר"ה ואסיקנא דר"ה מתני' אטעיתיה הוא סבר מדקמפליג באילונית ולא קמפליג באלמנה מכלל דאלמנה אפילו בסתמא נמי י"ל ולא היא כי קתני לאלמנה אפלוגתא דאילונית קתני לה ואם לא הכיר בה אין לה כתובה ודוקא כתובה הוא ד"ל לאילונית אם לא הכיר בה מפני שמקחו מק"ט אבל גיטא בעי שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות. עיין בערך ל"ד בס"ה:

פרק שנים עשר

הנושא את האשה ופסקה עמו שיזון את בתה ה' שנים חייב לזונה ה' שנים נשאת לאחר ופסקה עמו שיזון את בתה ה' שנים חייב לזונה ה' שנים לא יאמר הראשון לכשתבוא אצלי אזונה אלא מוליך לה מזונותי' במקום שהיא אמה וכן לא יאמרו שניהם הרי אנו זנין אותה כאחד אלא א' זונה וא' נותן לה דמי מזונות נשאת הבעל חייב

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פכ"ג מהל' אישות הלכה יז ופי"ח מהל' מכירה הלכה טז יז סמג לאוין פא עוש"ע אה"ע סי' קיד סעיף ג וטור ח"מ סי' רז:

ב ב מיי' פכ"ג מהלכ' אישות הלכ' יח עוש"ע אה"ע סי' קיד סעיף ח:

ג ג מיי' שם הלכה יח עוש"ע שם סעיף י:

ד ד שם במ"מ עוש"ע שם סעיף יא:

ה ה ו מיי' פי"ח מהל' מכירה הל' טו עוש"ע ח"מ סי' מ סעיף א:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) תוס' ד"ה והיא וכו' בהיא שעתא קונין ניהו עד דתבגרן. עי' לעיל דף נ: בתוס' ד"ה ומאי עלייה וכו' בסה"ד ודו"ק:

תוספות רי"ד

ברשות של בעל והם שלו קנסוהו כשלה לשלם לה אף ע"ג דליתנהו ולדידה כדידה פי' נ"מ שברשותה הן קנסוה כשלו דאע"ג דאיתנהו לא משלם לה וכ"ז הוא להיפך כדי לקלקל נשואין וקם ליה מתני' הכי הממאנת והאילונית אין להן בלאות דנכסי צ"ב אם נאבדו (אבל אלמנה לכ"ג דיש לה כלי בלאות שהיא ככל הנשים ואם אבדו נצ"ב שלה חייב באחריותן) והשני' אין לה בלאות דנ"מ אע"ג דאיתנהו. אבל אלמנה לכ"ג אמרי' ביבמות (דף פה.) ד"ל בלאות שהיא ככל הנשים (וי"ל ככל הנשים) וזה שקוראים אותן כלי בלאות מפני שדרך הבגדים להיות בלים ואינן חדשים כעת שהביאתם מבית אביה (נמצא לפי דברי הגאון שהממאנת והאילונית בין בנכ"מ בין בנצ"ב אי דאיתנהו אידי ואידי א"ל ואי דלית נהו אידי ואידי ל"ל אבל בשני' בנכ"מ בין איתנהו בין ליתנהו ל"ל ובנצ"ב בין איתנהו בין ליתנהו אית לה כך משמע הפסק של גאון. אבל הרב פירש השטה בענין אחר והפסק בין בממאנת בין האיילונית בין השניה בין בנכ"מ בין בנצ"ב אי דאיתנהו כלהו אית להו ואי דליתנהו כלהו ל"ל. ומאי דתנן במתני' ולא בלאות כגון דליתנהו (וכ"ז) [והיינו] שאין הבעל חייב לקנותן לה ואין לחלק בין נכ"מ לנצ"ב אבל מה שבפניה נוטלת ויוצאת) ואם מתחילה נשאה לשם אילונית וכו'. אמר ר"ה אילונית אשה ואינה אשה הכיר בה י"ל כתובה ככל הנשים לא הכיר בה א"ל כתובה. אלמנה אשה גמורה בין הכיר בה בין לא הכיר בה י"ל כתובה ור"י אמר א' זה וא' זה אשה ואינה אשה הכיר בה א"ל כתובה ואקשי' ליה לר"ה ואסיקנא דר"ה מתני' אטעיתיה הוא סבר מדקמפליג באילונית ולא קמפליג באלמנה מכלל דאלמנה אפילו בסתמא נמי י"ל ולא היא כי קתני לאלמנה אפלוגתא דאילונית קתני לה ואם לא הכיר בה אין לה כתובה ודוקא כתובה הוא ד"ל לאילונית אם לא הכיר בה מפני שמקחו מק"ט אבל גיטא בעי שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות. עיין בערך ל"ד בס"ה:

מסורת הש"ס

ו) [לעיל 5. בכורות מ: מולין קלג:]. **ז**) [במשנה שבמשניות וכרי"ף איתא למקום אמה וכרא"ש למקום שהיא אמה], **ג**) [גיטין נא. לקמן קנ:], **ד**) [לקמן קנ:], **ה**) [לעיל סט.],

הגהות הב"ח

(ו) גמ' סתמא יש לה כתובה וכ"ש:

מוסף רש"י

מתו בנותיהן ניזונות מנכסים בני חורין. הנושא את האשה ופסקה עמו לזון את בתה חמש שנים ונישאת לאחר ופסקה עמו כמו כן, חייב לזונה חמש שנים, אחד זה ואחד עוקן לה דמי מזונות, מתו בנותיהן ניזונות מנכסים בני חורין, כלקחני מתניתין אין מוליאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים, **והיא.** אותה בת אשתו, ניזונית מנכסים משועבדים (גיטין נא.).

תוספות רי"ד (המשך)

במזונותי' והם נותנין לה דמי מזונות מתו בנותיהן ניזונות מנכב"ח והיא ניזונית מנכסים משועבדים מפני שהיא כבעלת חוב הפקחים הי' כותבים ע"מ שאזון את בתך כ"ז שאת עמי. פי' [בנותיהן] ניזונות מנכסי ב"ח כדתנן בהניזקין אין מוציאים למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים מפני תה"ע והיא ניזונית מנכסים משועבדים כדאמרן לקמן בשקנו מידו: איתמר האומר לחבירו חייב אני לך מנה ר"י אמר חייב ר"ל אמר פטור ה"ד אי דא"ל אתם עדי מ"ט דר"ל דפטר ואי דלא א"ל אתם עדי מ"ט דר"י דאמר חייב לעולם דל"א א"ע והב"ע כגון דא"ל מנה אני חייב לך בשטר. פי' הדיבור הזה שהודה לו לא בפה הודה לו אלא בשטר כתב לו כי אני חייב לך מנה ומסרו בידו וכ"י היא לו לראיה שהודה לו שר"י אמר חייב אלימא ליה מלתא דשטרא כמאן דא"ל אתם עדי דמי ור"ל אמר פטור לא אלימא מילתא דשטרא ולא כמאן דא"ל א"ע דמי (והרב אומר אפילו כ' לו מכ"י אפילו אם מסרו לו בינו לבין עצמו ליכא מאן דפליג שהוא כשטר חתום בב' עדים אצל בני חורין ופלוגתא דר"י ור"ל פי' בשכ' לו ע"י השטר מנה אני חייב לך ומסר לו אותה הכתיבה בפני ב' עדים והשטר אינו חתום בחת"י העדים. ר"ל סבר מ"ל הודאה בפה מ"ל

לא בשטרי פסיקתא. החתן והכלה פוסקין תנאים שביניהם בשני עדים והעדים חותמים עדות גמורה. וא"ת א"כ מאי למימרא אילטריך כגון דליכא קנין אלא דברים ואשמעינן כדרב גידל דלא בעי קנין: **נברר לו כהן.** שלא יתנו לכהן אחר: **אי הכי.** דטעמא משום שיעבודא דאורייתא הוא והוה ליה כמעיד עדים וחותמים אמאי אין בנו פדוי: **שמא יאמרו פודין.** את הבכור בשטרי חוב שיש לו על אחר ומסרו לכהן בפדיונו דאתי למימר מה לי האי שטרא ומה לי האי שטרא ואנן תנן במסכת בכורות[1] אין פודין לא בעבדים ולא בשטרות ולא בקרקעות וילפינן לה התם מקראי בפרק יש בכור לנחלה: **לאחר חיתום שטרות.** תחת חתימת העדים כתוב פלוני ערב והוא מודה בדבר: **גובה מנכסים בני חורין.** המלוה מן הערב ולא מנכסים משועבדים כיון דלאחר חיתום השטר הוא הוא לה כמלוה על פה: **אליבא דבן נגס כולי עלמא לא פליגי.** כלומר בהא שפיר קאמרת דר' יוחנן כרבי ישמעאל ולא כבן נגס דמודה רבי יוחנן לבן נגס פטור דהשתא ומה ערב דשיעבודא דאורייתא הוא דכתיב[2] אנכי אערבנו (בראשית מג) כי ליכא עדים פטור כ"ש הכ"ג: כי

לא בשטרי פסיקתא וכדרב גידל[6] דאמר רב גידל אמר רב כמה אתה נותן לבנך כך וכך וכמה אתה נותן לבתך כך וכך[3] עמדו וקידשו[4] קנו הן הן הדברים הנקנין באמירה תא שמע[5] כתב לכהן שאני חייב לך חמש סלעים חייב ליתן לו חמש סלעים ובנו אינו פדוי שאני התם דמשועבד ליה מדאורייתא אי הכי אמאי כתב כדי לברר לו כהן אי הכי בנו אמאי אינו פדוי כדעולא[7] דאמר עולא דבר תורה פדוי לכשיתן ומ"ט אמרו בנו אינו פדוי גזירה שמא יאמרו פודין בשטרות אמר רבא כתנאי[8] ערב היוצא אחר חיתום שטרות גובה מנכסים בני חורין מעשה בא לפני רבי ישמעאל ואמר גובה מנכסים בני חורין אמר לו בן נגס אינו גובה לא מנכסים בני חורין ולא מנכסים משועבדים אמר לו למה אמר לו הרי שהיה חונק את חבירו בשוק ומצאו חבירו ואמר לו הנח לו ואני אתן לך פטור שלא על אמונתו הלוהו לימא רבי יוחנן דאמר כרבי ישמעאל וריש לקיש דאמר כבן נגס אליבא דבן נגס כ"ע לא פליגי כי

תא שמע כתב לכהן שאני חייב כו' חייב ליתן לו חמש סלעים. השתא סלקא דעתין דהאי חייב משום שנתחייב לו ונשתעבד ע"י השטר ולהכי בנו אינו פדוי ומשני שאני התם דמשועבד ליה מדאורייתא פירוש להכי יכול הכא להתחייב ע"י השטר שיש עליו קצת שעבוד אבל במקום דליכא שעבוד לא מצי למשתעבד בשטרא: **חייב** ליתן לו חמש סלעים. ובכי האי גוונא מיירי דאי לאו הכי מאי קמ"ל דמיחייב: **לברור** לו כהן. אפי' במכירי כהונה מיירי דמסתמא קנה בלא כתיבה כדמוכח בשאלתי כל הגט (גיטין ג.) ומיהו צריך כתיבה דלא ליהדר ביה והוה מצי לשנויי שכתב לו משום דלא לימא ליה פרעתי הואיל ובשטר גמור מיירי:

אי הכי בנו אמאי אינו פדוי. כלומר הוה ליה למימר דליהוי פדוי לכשיבא ליד כהן דהכי דקודם שבא לידו דינא הוא דלימא פדוי דהא ליכא עליה אלא שעבוד בעלמא מ"מ כשיגיעו לידו אמאי אין בנו פדוי ובברייתא משמע דאינו פדוי לגמרי: **אמאי** אינו פדוי כדעולא כו'. וא"ת עולא לית ליה דרבי יוחנן דאמר חייב דאילטריך ליה לפרושי טעמא משום שלא יאמרו פודין בשטרות וי"ל דאילטריך לפרושי הכי משום דמיירי בכל ענין אפילו כתב לו שאני חייב לו ה' סלעים לפדיון ואפי' לא כתב לו הכי סתמא דמילתא לפדיון בנו הוא דקאמר ועעולא לית ליה דר' יוחנן. מ"ר: **כתנאי** ערב היוצא אחר חיתום שטרות. ולא חתם עצמו היטב אלא ואני ערב בעלמא כעין שלמעלה והשתא משמע הכא דערב היוצא אחר חיתום שטרות מיחייב משום דחשיב כמודה שנעשה ערב בשעת מתן מעות וקשה לרבי דלא משמע הכי בסוף פ"ב דגיטין (דף כא. ושם) דאמרינן התם בעי רמי בר חמא היו מוחזקין בטבלא שהיא שלה וגט כתוב עליה והרי היא יוצאה מתחת ידו כו' מהו מי אמרינן אקנויי אקניתא ניהליה או דלמא כו' ובעי למיפשט רבא מערב היוצא אחר חיתום שטרות גובה מנכסים בני חורין אלמא דחייב משום דשיעבד נפשיה כשחתם עצמו בשטר ומשום הכי פשיט שפיר דהא האי שטרא כשחתם בו הערב לאחר זמן כבר היה מסור למלוה והיאך נכסי הערב משועבדין בו והא בעינן ספר מקנה אי לאו דאקנייה ניהליה מלוה לערב וחתם והדר מסר ניהליה ואי מטעם הודאה מיחייב א"כ לא צריך שיהא קנוי לערב ואומר רבי לעולם מחמת הודאה מיחייב והכי פשט רבא דאי אמרת בשלמא בעלמא קני הכ"ג משום הכי מיחשב הודאה דאלימא מילתא דשטר וחשיבא הודאה אלא אי אמרת בעלמא לא מיחייב הא כן הכא נמי לא אלימא מילתא דהאי שטרא ולא חשיב הודאה. מ"ר (א): **אליבא** דבן נגס כ"ע לא פליגי. פירוש רבי יוחנן לא מצי סבר כבן נגס ותימה לר"י דהואיל ובן נגס פליג אדרבי יוחנן דלא חשיב ליה הודאה מנא ליה לרבי יוחנן דרבי ישמעאל סבירא ליה כותיה דהא בשלהי ב"ב (דף קעו.) ב) אמר רבי יוחנן גופיה חלוק היה רבי ישמעאל אף בחנוק ולמא דוקא בחנוק הוא דפליגי דרבי ישמעאל סבר משעבד נפשיה ובן נגס סבר דחנוק לא משעבד נפשיה אבל בהודאה ל"פ כלל דמודה רבי ישמעאל דאינה הודאה וגרהא לי דיש לדקדק מדקתני ריש"ג ערב היוצא אחר חיתום שטרות ואי לא פליג רבי ישמעאל בהודאה לא הוה ליה למיתני הכי אלא הוה ליה למימר דערב שלא בשעת מתן מעות משתעבד נפשיה אלא הא קמשמע לן דאפילו תמלי לומר דלא מיחייב משום דלא משעבד נפשיה הואיל ולא הוי בשעת מתן מעות מכל מקום מחמת הודאה מיחייב וכי תימא ומנלן דבחנוק פליגי דלמא בהא דוקא פליגי יש לדקדק מדקאמר רבי ישמעאל למה והשיב לו הרי שהיה חונק ואם תמלי לומר דמודה רבי ישמעאל בחנוק דלא מיחייב א"כ היכי קאמר ליה למה לא יתחייב מטעם הודאה ומה השיבו הרי שהיה חונק אין הגדון דומה לראייה אלא ודאי בחנוק נמי פליגי והכי קאמר לו למה לא יתחייב משום דמעכשיו הוא דמשעבד נפשיה ושוב שמעתי מר' כדברי ור"ת מפרש כולה סוגיא בלא הודאה שלא היה חייב לו כלום מתחלה והא דקאמר חייב אני לך מנה בשטר היינו בשטר גמור שחתמו היטב שרואה להשתעבד ולהתחייב לו מנה בשטר זה ובהא פליגי רבי יוחנן סבר אלימא מילתא דשטרא לאקנויי ביה בשטר זה כמו שהודה בפני עדים ואין הדמיון טוב אלא איידי דנקט לעיל דאמר להו אתם עדי נקט נמי הכא כמ"ד להו אתם עדי דמי ואין לתמוה היכי משתעבד בשטר זה הא אין מטלטלין נקנין בשטר דיש לומר דהואיל וטרח למכתב שטרא גמר ומשעבד נפשיה שהרי אפילו באמירה בעלמא יש דברים שנקנים כדקאמר בסמוך ועוד דשמעינן ליה לרבי יוחנן בהזהב (ב"מ דף מט.) הנותן מתנה מועטת לחבירו קנה אע"פ שלא הגיע לידו דגמר ומקני הכא נמי מתוך שטרא ליתנה בשטר בכה"ג גמר ומקנה ומסיק כתנאי ערב היוצא אחר חיתום שטרות וחתם עצמו היטב אני פלוני בן פלוני ערב ומעכשיו הוא משתעבד ועכשיו אתיא שפיר דהיא דגיטין (דף כא. ושם) אבל לפי' הקונטרס דמטעם הודאה לא כתב בו אלא ואני ערב ומסר לו השטר בפני עדים ופליגי בן נגס ורבי ישמעאל אי הוי הודאה אי לאו ואם תאמר אמאי לא הוי שיעבוד בזה השטר כעדי מסירה י"ל דלא חשיב האי שטר לאשתעבודי ביה כיון שאין כתוב בו שם הערב אלא כתיבתו דכיון שאין מוכיח מכתיבתו שהוא מסרו לא מצי לאשתעבודי ביה וא"ת אמאי נקט אחר חיתום שטרות ה"ה קודם חיתום דהוו מיפלגי וי"ל דלהכי נקט אחר חיתום דקודם חיתום אין רגילות לכתוב לשון גרוע אבל לאחר חיתום רגילות הוא לכתוב לשון גרוע בשטר משום שהלוואה כבר נעשית ולפי' ר"ת דמיירי בשטר גמור ליכא למימר דהא דנקט לאחר חיתום משום דקודם חיתום גבי לכ"ע אפי' שלא בשעת מתן מעות דהא בן נגס כרים לקיש ולדידיה לא מצי לאשתעבודי בשטרא אלא להכי נקט לאחר חיתום דאז מוכחא מילתא דלאחר מתן מעות היה אבל קודם חיתום מוכח מילתא דקודם מתן מעות הוא ובהא מודה בן נגס דמשתעבד אבל לאחר חיתום פליג דמוכחא מילתא דלאחר מתן מעות הוא דאי קודם מתן מעות הוה להו לאקדומי לחיתום אלא לא יכלו להקדימו וכ"ת משום הא ליכא הוכחה דלהכי לא הקדימו לחיתום דלא ליגבי ממשעבדי שהרי ד) אי הוה קודם מתן מעות הוה ליה לפרושי אי נמי למיכתב הערבות בלא וא"ו דהיכא דלא כתב וא"ו לא קיימי העדים עליה אלא מלתא באפי נפשה הוא כדמסיק בב"ב בסופו (דף קעו.) (ב) ו) וקשה לפי' ר"ת הואיל ומוקי להאי כתיבת ערבות שהוא שטר גמור להתחייב בו כשמוסר לו בפני עדים מההיא טעמא שמחוייב שום דבר יתחייב לו שיעבוד נכסים נמי ע"י עדי מסירה כמו אם לוה ממנו דעדי מסירה מפקי ליה לקלא כדמוכח בכמה דוכתי ור"ת הביא ראיה לדבריו מירושלמי דרבי יוחנן ורישׁ לקיש אמרי בכה"ג שלא נתחייב לו קודם לכך דפריך במה נתחייב זה לזון את בת אשתו לא כן אמר רבי יוחנן ושב"ל הכותב שטר חוב לחבירו בחזקת שהוא חייב ונמצא שאינו חייב אינו לו כלום ואף על פי שלפי הירושלמי קשה דרבי יוחנן אדרבי יוחנן אין לחוש דבכמה דוכתי פליג אגמרא שלנו:

ניתנו

מסורת הש"ס

א) מ"ק יח: קדושין ט:, ב) [עי' בתוס' לעיל נג. ד"ה השתא ובתוס' דלקמן קט. ד"ה תשבן], ג) בכורות נא., ד) [שם נא.:], ה) גיטין כא. ב"ב קעה:, ו) [דף נא.], ז) [עי' היטיב סוגיא דב"ב קעו.:], ח) [עי' בתוס' שם ד"ה והלכה], ט) [צ"ל אי הוה בשעת מתן מעות ה"ל לפרושי כו'. רש"ל], י) [צ"ל וקשה לר"י לפירוש הקונטרס הואיל ומוקי לה כו'. רש"ל],

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה כתנאי הד"א עם ד"ה אליבא: (ב) שם ד"ה אליבא. וקשה לפי' הקונטר' הואיל ומוקי לה להאי:

מוסף רש"י

בשטרי פסיקתא. התנאים שביניהם וממון שפוסקים זה לזה (קדושין ט:). הן הן הדברים הנקנין באמירה. בלא קנין, שהקידושין הן גמר הדבר, דהכהיא הנאה דקא מתחתני להדדי גמרי ומקני (שם). כתב לכהן שאני חייב לך חמש סלעים. משום פדיון בנו (בכורות נא.). גזירה שמא יאמרו פודין בשטרות. אפילו אין נותנין כלום, אי נמי בשטר שיש לו על חבירו (שם נא:). ערב היוצא אחר חיתום שטרות. לאחר שנחתם השטר כתב הערב כתב ידו ואני ערב (גיטין כא.). גובה. המלוה ממנו, מנכסים בני חורין. אבל לא ממשעבדי כיון דליכא שטר בעדים ליה קלא והוה ליה כמלוה על פה (שם) כיון דלא חתימי עדים על הערבות, והוא הדין לערב בלא שטר אחר מתן מעות (רשב"ם ב"ב קעה:).

עין משפט נר מצוה

ו א מיי' פכ"ג מהל' מישות הל' יג ופ"ו מהל' זכיה הל' ח טוש"ע אה"ע סימן נח:

ו ב מיי' פי"א מהל' בכורים ה"ז טוש"ע יו"ד סי' שה סעיף ד:

ז ג מיי' פכ"ו מהל' מלוה ולוה הל' א סמג עשין לד טוש"ע מ"מ סי' קכט סעיף ד:

תוספות רי"ד

כתיבה זו הלוהו אלא בינו לבינו בלא דבר ועכשיו בא להודות לו כך הוא אם הודה לו בכתב כמו שהודה לו בפה ולא אלימא הודאת כתיבתו מהודאת פיו דכת"י הוא כאילו הודה לו בפני עדים דמי אבל לא אלימא כמ"ד להו אתם עדי וקי"ל דר"ל ור"י הלכתא כר"י. עיין בערך נ"ב בס"ה:

ניתנו ליכתב או לא ניתנו ליכתב. פי׳ משום דסתם קנין לכתיבה עומד שמא משום הכי ניתנו ליכתב דכי קנו מידו דמי וקשה דמאי קפריך מהכא דאין כותבין שטרי אירוסין וגשואין אלא מדעת שניהם הא מדעת שניהם כותבין דלמא הכי קאמר הא מדעת שניהם כשאומר לו לכתוב וקמ״ל דאין כותבין בסתמא והיה מפרש רבי דמשמע ליה דהס״ס אין כותבין אלא מדעת שניהם היינו בידיעת שניהם ששניהם נתרצו בדבר בידעו גמר הפסיקה אבל לא ידעו בכתיבה דומיא דהך דלעיל מייה כותבין שטר לוה אע״פ שאין מלוה עמו דהיינו אע״ג דאין יודע עכשיו מן הלוואה כלום וכותבין שטר למוכר אע״פ שאין לוקח עמו דהיינו אע״פ שאין הלוקח יודע במקח כלום ואין כותבין שטרי אירוסין אלא מדעת שניהם מדעת גמר הפסיקה הא מדעת שניהם כותבין אף בלא ידיעת השטר נמי (א): **הכא** במאי עסקינן בשקנו מידו. הוה מצי לשנויי בדכתב ליה ור״ח ור״ת מפרשים ניתנו ליכתב ניתנו לגבות ע״י כתיבה דווקא או לא ניתנו ליכתב שאף בלא כתיבה תקנו לה קנין אתיביה הפיקחין היו כותבין מדקתני כתיבה ש״מ בעי כתיבה דלא קני באמירה בלא כתיבה ואין כותבין שטרי אירוסין וגשואין נמי מדקתני כתיבה ש״מ בעי כתיבה דלא קני באמירה בלא כתיבה והשתא לא גרסינן הא מדעת שניהם כותבין ובכוב ספרים אינו ת״ס והיא ניזונת מנכסים משועבדים אלמא דכותבין דאי אין כותבין אמאי הוה גביא ממשעבדי דס״ד דכך הוא רגילות כל שעה לכתוב לה ומשני בשקנו מידו כלומר דבלא כתיבה יכולין לגבות מן המחוברין והכא כך אירע הדבר שהקנה לה: **רבה** ורבינא אמרי מקודשת. תימה לרבינא דאמר מקודשת מיבעי ליה לאוקמה להיא דאין כותבין שטרי אירוסין בשטרי פסיקתא ואם כן מאי קמיבעיא ליה לעיל דבריס הללו ניתנו ליכתב תפשטו ליה מהך: **תא שמע מתו בנותיהם נזונות.** תימה אמאי לא מייתי הך מעיקרא מקמי דמייתי ההיא דהפקחין דהיא נשנית תחלה במשנתנו וי״ל שכן דרך הס״ס משום דאי הוה מייתי הך מעיקרא והוה משני בשקנו מידו תו לא הוה מצי למפרך מהכא דהפקחין דאיכא לאוקמה נמי כשקנו מידו (ב): **הב״ע** בשקנו מידו. כפ׳ המזקין (גיטין דף נא. וסס) מוקי להך נמי בשקנו מידו והכא דהמקבל עליו לזון בן אשתו ובת אשתו בשלא קנו מידו אייר ולפי מאי דמשמע בגיטין דלמאן דלא בעיא אלא קלוניין אתי שפיר הך דהיא ניזונת מנכסים משועבדים אפילו בלא קנו מידו מצינו לאוקמה הכא דחמשה גובה מן המחוברין [לעיל נא.]: כשאין שם קנאה: **אימר** צררי אתפסינהו. תימה לרבי דבגיטין פ׳ המזקין (דף מח.) תנן אין מוציאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות ולמזון האשה והבנות מנכסים משועבדים מפני תיקון העולם ומפרש ר״ל בגמ׳ (שם נ.) טעמא לפי שאין כתובין והיינו טעמא נמי דמזון הבנות והכא מפרש טעמא משום אימר צררי אתפסה וי״ל דאיצטריך טעמא לפי שאין כתובין היכא שהודה האב שלא התפיס צררי ועוד תימה לרבי דהכא משמע דמתפיס צררי לקטנה ולקמן בפ׳ בתרא (דף קז.) אמר שמואל אין פוסקין מזונות לאשת איש מ״ט רב זביד אמר אימר צררי אתפסה רב פפא אמר חיישינן שמא אמר לה לאי מעשה ידיך במזונותיך מאי ביניהו קטנה וספקה פי׳ דלרב זביד לא חיישינן דצררי לקטנה לא מתפיס ותירץ רבי דודאי לענין דלא גבי ממשעבדי לא חיישינן כי התם אבל הכא למיגבי ממשעבדי אמרינן עוד תירץ דהתם כשהלך למדינת הים מיירי ואינו חושש להתפיסה צררי דמעלה בדעתו שתהא לוה ואוכלת וכשיחזור יפרע אבל הכא דמיית אתפסה צררי עוד תימה לרבי כיון דהיינו טעמא דלא גבו בנות ממשעבדי משום דכיון דאיתנהו בתנאי ב״ד אימר אתפסינהו צררי כתובה נמי מהאי טעמא לא מגבי ממשעבדי ותירץ רבי דטפי מתפיס צררי לבתו כדאמרינן לעיל בפרק נערה (דף מג. וסס) לענין הרווחה דבתו עדיפא ליה ואמרתי לפני רבי דמשמע הכא דבת אשתו אי הוה גובה בתנאי ב״ד לא היתה גובה ממשעבדי דהוה חיישינן להתפיס צררי אע״ג דלא ניחא ליה בהרווחה ואמר לי רבי דודאי הוה מצי למימר בתה לא ניחא ליה בהרווחה בתו ניחא ליה אלא איצטריך טעמא דתנאי ב״ד שאם פסקה עמו לזון את בתה מחייס דאז לא אכלה בתנאי ב״ד ג״כ לאחר מיתה ולאחר שתגבר היתה גובה ממשעבדי דלא חיישינן לצררי אלא היכא דאיכא תרי טעמי דאכלה בתנאי ב״ד וניחא ליה בהרווחה ובהאי טיעוא מיתרצא נמי דהיא פירכא דלקמן משמע דצררי לקטנה לא מתפיס עוד תירץ הר״ק כיון דאיתנהו בתנאי ב״ד פי׳ שכל כך יפה כחה שהקנה לה אע״ג דאיתנהו בתנאי ב״ד ודאי איכא למיחש לצררי ובהאי טיעוא מתורצין לגמרי כל הנך פירכי ההיא דגיטין וההיא דכתובה. מ״ר: ולא

כי פליגי אליבא דרבי ישמעאל רבי יוחנן כרבי ישמעאל וריש לקיש עד כאן לא קאמר רבי ישמעאל התם אלא דשייך ליה לשיעבודא דאורייתא אבל הכא לא שייך שיעבודא דאורייתא גופא אמר רב גידל אמר רב (א) אכמה אתה נותן לבנך כך וכך וכמה אתה נותן לבתך כך וכך עמדו וקידשו קנו הן הן הדברים הנקנים באמירה אמר רבא מסתברא מילתא דרב בבתו נערה דקא מטי הנאה לידיה אבל בוגרת דלא מטי הנאה לידיה לא והאלהים אמר רב אפילו בוגרת דאי לא תימא הכי אבי הבן מאי הנאה אתא לידיה אלא בההיא הנאה דקמיחתני אהדדי גמרי ומקני להדדי א״ל רבינא לרב אשי דברים הללו ניתנו ליכתב או לא ניתנו ליכתב (ב) א״ל לא ניתנו ליכתב איתיביה (ג) הפקחין היו כותבין על מנת שאזון את בתך חמש שנים כל זמן שאת עמי מאי כותבין אומרים וקרי ליה לאמירה כתיבה אין והתנן (ד) הכותב לאשתו דין ודברים אין לי בנכסייך ותני ר׳ חייא האומר לאשתו ת״ש (ה) אין כותבין שטרי אירוסין ונשואין אלא מדעת שניהם הא מדעת שניהם כותבין מאי לאו (ו) שטרי פסיקתא לא שטרי אירוסין ממש כדרב פפא ורב שרביא דאיתמר (ז) כתבו לשמה ושלא מדעתה (ח) רבה ורבינא אמרי מקודשת (ט) רב פפא ורב שרביא אמרי אינה מקודשת תא שמע (י) מתו בנותיהן ניזונות מנכסים בני חורין והיא ניזונת מנכסים משועבדים מפני שהיא כבעלת חוב הכא במאי עסקינן (יא) בשקנו מידו אי הכי בנות נמי בשקנו לזו ולא קנו לזו ומאי פסקא איהי דהואי בשעת קנין מהני לה קנין בנות דלא הוו בשעת קנין לא מהני להו קנין מי לא עסקינן דהואי בשעת קנין והיכי דמי כגון דגרשה ואהדרה אלא איהי דליתא בתנאי ב״ד לא מהני לה קנין דאיתנהו בתנאי ב״ד לא מהני להו קנין מגרע גרעי אלא בנותיו היינו טעמא כיון דאיתנהו בתנאי ב״ד אימר צררי אתפסינהו: לא יאמר הראשון: אמר רב חסדא (יב) זאת אומרת בת אצל אמה ממאי דבגדולה עסקינן דלמא בקטנה עסקינן ומשום מעשה שהיה דתניא מי שמת והניח בן קטן לאמו יורשי האב אומרים יהא גדל אצלנו ואמו אומרת יהא בני גדל אצלי מניחין אותו אצל אמו ואין מניחין אותו אצל ראוי ליורשו מעשה היה ושחטוהו (יג) ער״ה אם כן ליתני למקום שהיא מאי

כי פליגי כו׳. כלומר הא דמוקמת ריש לקיש כבן נגש ולא כר׳ ישמעאל ליתא דאמר לך ר״ל אנא אפילו לרבי ישמעאל קא פליגנא אדרבי יוחנן: ערב שיעבודא דאורייתא: **אבל הכא.** פלוגי חייב ליכא שיעבודא דאורייתא: **דקא מטי הנאה לידיה.** כסף קדושיה לאביה: **אבי הבן.** אביו של חתן: **ניתנו ליכתב.** נתנו חכמים כתיבה לדבר אם באו להחתים עדים בדברים הללו שהן בלא קנין: **לא ניתנו ליכתב.** דלא ליטרוף ממשעבדי וכיון דליכא קנין לא משתעבדי נכסי: **שטרי אירוסין ממש.** שטר שמקדש בו את האשה הרי את מקודשת לי כותב בשטר ומוסר לה ואשמעינן דצריך לכתוב על פיה כדרב פפא ורב שרביא דאמרי כתבו שלא מדעתה אינה מקודשת: **שהיא כבעלת חוב.** ואי לא דנקיטא שטר מי טרפא ממשעבדי: **מאי פסקא.** בתמיה. וכי דבר פסוק הוא לחכמים שקונין לבת האשה ולא לבנות ששנו סתם במשנה בנותיהן ניזונות מבני חורין והיא ניזונת ממשועבדים: **מי לא עסקינן בו׳.** וכי אי אפשר שיהו אף הבנות בשעת קנין כגון דגרשה ואהדרה וכתב לה התנאים הללו ואפילו הכי תנן סתמא בנותיהן ניזונות מבני חורין ולא ממשועבדים: **בתנאי ב״ד.** בגן נוקבן דיהויין ליכי מינאי כו׳: **מיגרע גרעי.** בתמיה: **צררי אתפסינהו.** לפני מותו מסר להם לרורות כספים למזונותיהן: **ואם אומרים הבת אצל האם.** דקתני למקום שאמה ולא קתני לבית אחיה למדנו שכן הוא הדין שמגדל הבת אצל אמה ובת הניזונת מן הבנים זנין אותה בבית אמה ואין כופין אותה לדור אצלם: **דלמא בקטנה עסקינן.** ומשום הכי לא קתני בת אצל אחין: **משום מעשה שהיה.** [ואיכא למיחש נמי שמא] יהרגוה בשביל לירש עישור נכסים שלה. אבל גדולה דלא חיישינן לרציחה אימא לך דתשב אצל האחין: **אם כן.** דיש חילוק בין גדולה לקטנה: **ניתני מוליך לה מזונות למקום שהיא.** דמשמע לגדולה במקום שהיא ולקטנה במקום שהיא: מאי

מסורת הש״ס

(א) [מ״ק יח: קדושין ט:], [לעיל קא:], ג) [לעיל פב., ד) ב״ב קמז: קדושין ט:, ה) קדושין ט: מח., ו) [בקדושין איתא רבא וכן הוגעתן בכל הפוסקים], ז) גיטין נא. כל הענין [לעיל קא:], ח) ל״ל ערב הרמשון והמדפיסים שלפנינו שגו בבאור הר״ת לגאלו בדבר שאין לו שייכות כלל להענין [בכה״י ובדפוסים אחרים איתא: ערב הפסח], ט) [וע״ע תוס׳ יבמות לא.: ד״ה ת״ש כנסה],

גליון הש״ס

גמ׳ ואת אומרת בת וכו׳. עי׳ שיטה מקובצת בב״מ קב. ד״ה אל״א ז״ל בשם רב סעדיה גאון:

מוסף רש״י

הן הן הדברים הנקנים באמירה. בלא קנין, שהקידושין הן גמר הדבר, דבהיא הנאה דקא מתחתני אהדדי גמרי ומקני (קדושין ט:). **כל זמן שאת עמי.** ולא שם אמות לו תמותי לו מגרשך (לעיל קא:). **ותני ר׳ חייא האומר לאשתו.** ולא תני כותב דאשמעינן דבפתמירה בעלמא נמי סליק נפשיה בלא שום קנין וכתיבה (לעיל פב.). **מאי לאו שטרי פסיקתא.** המתנאים שביניהם וממון שפוסקים זה לזה (קדושין ט:) אבי מתן ואבי כלה (רשב״ם ב״ב קסז:) ובאותן המתנאים קאמר שהעדים אין רשאין לכתוב עליהן שטר אלא מדעתם, דגיסא לו שתכא כמלוה על פה ולא כמלוה בשטר (קדושין ט:). **שטרי אירוסין ממש.** כגון בתך מקודשת לי (שם) ונשואין. כמובה (רשב״ם ב״ב שם). **כתבו לשמה ושלא מדעתה.** לא ידעה כשנכתב (קדושין מח.) קודם הכתיבה לא נמלך בה ואחר כך הודיעה וקבלתה, ונגדולה קאי, והוא הדין בקטנה ונערה לשמה ושלא מדעת אביה (שם ט:). **רבא ורבינא אמרי מקודשת.** דעמייהו מפורש בפ״ק (שם) מה יפיאה לא בענין כתיבה מדעתה שהרי בעל כרחה מגרשה, אף הויה כו׳, **רב פפא ורב שרביא אמרי אינה מקודשת.** מה יפיאה בענין בכתיבה הגנו דעת מקנה, דהייהו בעל שמקנה את האשה לעצמה בגנו זה, אף הויה בענין דעת מקנה והיא האשה שמקנה את עצמה לבעל בשטר זה (שם מח.). **בנותיהן ניזונות מנכסים בני חורין.** ולא משועבדים דתנן (גיטין מח:) אין מוציאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות ולמזון האשה והבנות מנכסים משועבדים, **והיא.** אותה הבת, **מפני שהיא כבעלת חוב.** שיש לה עליהן שטר מזונות (לעיל קא:). **בשקנו מידו.** דסתם קנין לכתיבה עומד (לעיל נא: גיטין נא.). **אי הכי בנות נמי.** דהויא לה מייה ליתנו ממשעבדי, דסולל ונקנו מידו קא מייבי (שם). **ומאי פסקא.** מאי דעתיה דתנא וכי פסקא למילתיה דסתם מאן דפסיק הכי קנו מידו לבת אשתו ולא קנו לבתו (שם). **דלא הוו בשעת קנין.** שעדיין לא נולדו (שם). **מי לא עסקינן כו׳.** כלומר ומי לא משמע נמי ממתני׳ כגון דהוו בתנאי בשעת קנין, **והיכי דמי כגון דגרשה.** לאחר שנולדו לו ממנה בנות,

ח) [מ״ק יח: קדושין ט:], ט) [לעיל קא:], ג) [לעיל פב., ד) ב״ב קמז: קדושין ט:, ה) קדושין ט: מח., ו) [בקדושין איתא רבא וכן הוגעתן בכל הפוסקים], ז) גיטין נא. כל הענין [לעיל קא:], ח) ל״ל ערב הרמשון והמדפיסים שלפנינו שגו בבאור הר״ת לגאלו בדבר שאין לו שייכות כלל להענין [בכה״י ובדפוסים אחרים איתא: ערב הפסח], ט) [וע״ע תוס׳ יבמות לא.: ד״ה ת״ש כנסה],

עין משפט נר מצוה

ח א ב מיי׳ פכ״ג מהל׳ אישות הלכה יג ופ״ו מהל׳ זכיה ומתנה הלכה יז סמג עשין מח טוש״ע אה״ע סי׳ נא:

ט ג ד מיי׳ פכ״ד מהל׳ מלוה ולוה הלכה ו סמג עשין לד טור אה״ע סס:

י ה מיי׳ פ״ג מהל׳ אישות הלכה ד סמג עשין מח טוש״ע אה״ע סי׳ לב סעיף ו:

יא ו מיי׳ פכ״ג סס הל׳ יח טוש״ע אה״ע סי׳ קיד סעיף ד:

יב ז מיי׳ פכ״ו סס הל׳ יח סמג לאוין פו טוש״ע אה״ע סי׳ פב סעיף ז:

הגהות הב״ח

(א) תוס׳ ד״ה ניתנו הל״ו עס ד״ה הכא:

תוספות רי״ד

אמר ר״ג א״ר כמה אתה נותן לבתך כך וכך וכמה אתה נותן לבנך כך וכך עמדו וקדשו הן הן הדברים הנקנים באמירה אמר רבא מסתברא מילתא דרב בבתו נערה דקמטי הנאה לידיה אבל בוגרת לא והאלהים א״ר אפילו בבוגרת דאלת״ה אבי הבן מאי הנאה קאתי לידיה אלא בההיא הנאה דמתחתני אהדדי גמרו ומקנו אהדדי (פי׳ הרב על מימרת והב״ע כגון דא״ל מנה אני חייב לך בשטר דדוקא הכא דאיכא למימר בההיא הנאה דקא מתחתני אהדדי גמרו ומקנו בלא קנין אבל בשאר דברים אין אדם יכול לחייב עצמו באמירה ואע״ג דא״ל א״ע ואינו משתעבד אלא אם קנו מידו) א״ל רבינא לר״א דברים הללו ניתנו לכתוב או לא. פי׳ אם אומר החתן לפני העדים כתבו לי שטר על הנכסים שנדר חמי לתת לבתו בפניכם כותבים לו או לא. א״ל לא ניתנו לכתוב פי׳ דא״ל (כזה) [דזה לא] קבילית עלוי דתיטרף ממשעבדי ומתוך כך לא אוכל למכור נכסי ועד שלא יאמר להן אין כותבים לו: ת״ש מתו בנותיו ניזונות מנכ״ח והיא ניזונית מנכ״מ מפני שהיא כב״ח אא״ב דכתב לה היינו דניזונית מנכ״מ אלא אי אמרת דלא כ׳ לה אמאי ניזונית מנכ״מ הב״ע בשקנו מידו דסתם קנין לכתיבה עומד. אי הכי בנותיו נמי ומסיק איהי דליתא בתנאי ב״ד מהני לה קנין בנות דאיתנהו בתנאי ב״ד לא מהני להו קנין: דאיתנהו בתנאי ב״ד אימר צררי אתפסינהו: לא יאמא צררא אתפסי׳: לא יאמר הראשון וכו׳. אר״ח זאת אומרת הבת אצל האם פי׳ בת הניזונית מן האחים זנין אותה בבית אמה ואין כופין אותה לדור אצלם ל״ש גדולה ל״ש קטנה. פי׳ מדלא קתני למקום שהיא סתם וקתני למקום שהיא אמה ש״מ כך הדין נותן שתדור עם אמה ולא עם אחיה בין אם היא קטנה בין אם היא גדולה: תניא מי שמת והניח בן קטן יורשי האב אומרים יהא גדל אצלנו והאם אומרת יהא גדל אצלי (ב) אין מניחים (אלא) אצל מי שהוא ראוי ליורשיו מעשה הי׳ ושחטוהו ע״ה

ב) [ל״ל מניחין אותו אצל אמו ואין מניחין אותו אצל מי שראוי ליורשו.

ואהדדה. ופסקה עמו מתנאים הללו, דהא מתני׳ סתמא תנן (שם). כיון דאיתנהו בתנאי ב״ד. והוא נמי קנו מידו נותן לב להשגיח מוקה, אימר צררי. של מעות התפיסה במותו לגיות בידה לזון מהם (שם).

מאי למקום שאמה. דקתני מילתא פסיקתא ס"מ כל בת אצל האם: **דאוגר ליה ריחיא לחבריה לטחינה.** לא התנה שוכר לתת מעות למשכיר אלא שיטחון לו למזונות ביתו בשכרו: **לסוף איעתר.** משכיר: **וזין ריחיא וחמרא.** לטחון בה מזונות ביתו: **אחד זנא ואחד נותן לה דמי מזונות.** ולא אמרינן שניהם יתנו לה מזונות ואע"פ שלא פסק לה דמיס מתחלה אלא מזונות חייבוהו לתת דמיהם כשיש לה מזונות ממקום אחר. הכא נמי אע"פ שלא פסק אלא טחינה עכשיו שאינו צריך יתן דמיס: **טחון וזין.** באותה שלקחת: **טחון ואותיב.** למזונותיך באותה שאצלי: **ולא אמרן.** דלא יהיב דמי: **אלא דליה ליה טחינא לריחיא.** שאין שוכר מוצא לטחון בשכר כל שעה לפיכך אומר לו אני יושב בטל אטחון לך ולא אתן דמיס: **אבל.** כל זמן שמוצא לטחון טוחן בשכר ונותן לזה דמיס: **מדא סדום.** זה נהנה וזה לא חסר לא היו עושין טובה: **מתני' אי אפשי לזוז מבית בעלי.** **גמ'** **ולא בנקפי.** בית לר כעין לריף דלאמרינן במסכת שבת (דף עז:) בקתא די עקתא. אם היה מדור שלו לר לא קבל עליו להוציא את בניו ולהושיבה: **מ"ב בנכסים מועטין.** שהבנות זוכות בהן כתרנן (לקמן דף קח:) הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים: **וקדמו.** קודם שיבואו לב"ד ומכרום: **שיפצה.** חזקה בדקיה: **מאי.** מי אמרינן לא מפקינן לה כל ימיס שיכול להתקיים או דלמא אמרי' לה לאו כל כמינך: **ברכת הבית ברוכה.** בני אדם שעוזרין זה את זה משתכרין ומזל דרבים עליף: **וליפצו לה.** לפי מה שנתמעטה ברכת הבית ביליאתה: **לשון חכמים.** יש ללמוד ממנה ברכה ועושר ורפואה: **אם היה פקח.** זה שלוקח פירות הרבה ואין לו שהות למושכם אלא נתן מעות: **שוכר את מקומו.** דהוי לה כי חצירו וחצירו קונה לו. הרי אתה למד מכאן שאורה שלא יוכל המוכר לחזור הרי לך עושר למוד מלשון חכמים: **לא יעשה כו'.** למדת שהחטים הלעוסין יפה למכה: **גר יהא דלוק במקומו.** אצל השולחן כמו בחיי דכל ע"ש היה בא לביתו משנפטר כדלקמן: **יוסף חפני.** דמן חיפא: **אם אביך.** כל אתין דבויין: **וי"ו יתירה.** דולת אמך: **ה"מ.** דחייב בכבוד אשת אביו בחיי אביו: **כי שמשי.** ערב שבת. ט) וגרלה בעיני לפי שבין השמשות שלו שגור בפי כל והכל תרגילים אליו לגמור מלאכתן עד שלא תחשך קרו ליה בי שמשי: **שלא להוציא נעו כו'.** לומר לא לדיקים היו שלא היה להן רשות לבא לביתם כמו רבי: **סבור מינה בהדין עלמא.** שהיה מצוה שיתעסקו בקבורתו: **דקדים ערסייהו לערסי'.** הס נקברו תחלה: **והאי דאמר הכי.** שנזקק להודיע שימותו ויסרתוהו: **דלא לימרו.** אינשי עלייהו כשימותו מילתא דאיסורא הוה בהו שלא יזו להתעסק בו ואיגלאי מילתא דהאי דלא שכיבו בשני דרבי זכותיה דרבי אגנא עלייהו: **עיירות.** גדולות על הכפרים וכרכין גדולים מהם: **והושיבו**

ולא אמרן אלא דלית ליה טחינה לריחיא. תימה הואיל והאי עובדא בדלית טחינה לריחיא אמאי איצטריך רב עוירא למימר התם תרי כריסתא לית לה הכא טחון וזין (ח) אפי' לא הוה משכח משכיר למיטחן ומיזבן דהוה חד כריסא לא הוה דמי למתני' דבמתניתין ליכא פסידא דבעל כי יהיב לה דמי מזונות ממה שהיה נותן מזונות עצמן אבל השוכר אית ליה פסידא אם יתן שכר הטחינה שהרי אינו מוצא לטחון ומכיסו יצטרך לפרוע ואמר רבי דבלאו האי טעמא דטחון וזין טחון ואותיב הוה מצי לבטולי המקח שלא יצטרך ליתן לו אגרא הואיל ואית ליה פסידא אבל מ"מ המשכיר יאמר כמו כן לדידי אית לי פסידא שכר ריחיא שלי ויכול לבטל המקח קודם הזמן ונהי דשוכר לא יצטרך ליתן לו שכר מכיסו אבל לעכב הריחיים עד זמן שהתנו ביניהן לא יוכל השוכר הואיל ומשכיר אית ליה פסידא אבל השתא דמצי למימר ליה טחון וזין טחון ואותיב ולית לך פסידא על כורחיך תניא לי הריחיים עד הזמן שהרי לי הוה פסידא ולך אין פסידא: **ה"ג שיפצא מאי.** ושם דבר הוא כלומר מהו שתשפך וכן פי' ר"ח: **ברכת** הבית ברובה. פי' ר"ח כגון הא דאמרינן (שבת דף קכב.) גר לאחד גר למאה וכן כל כהאי גוונא אין נותנין מ) מזומן

מאי למקום שאמה שמעת מינה בת אצל האם לא שנא גדולה ולא שנא קטנה: לא יאמרו שניהם וכו': א)ההוא גברא דאוגר ליה ריחיא לחבריה לטחינה לסוף איעתר זבין ריחיא וחמרא אמר ליה עד האידנא הוה טחיננא גבך השתא הב לי אגרא א"ל מיטחן טחיננא לך סבר רבינא למימר היינו מתניתין לא יאמרו שניהם הרי אנו זנין אותה כאחד אלא אחד זנה ואחד נותן לה דמי מזונות א"ל רב עוירא מי דמי התם חד כריסא אית לה תרתי כריסתא לית לה הכא מצי א"ל טחון וזבין טחון ואותיב ב)ולא אמרן אלא דלית ליה טחינא לריחיא אבל אית ליה טחינא לריחיא כגון זו ג)כופין אותו על מדת סדום: **מתני'** אלמנה שאמרה אי אפשי לזוז מבית בעלי אין היורשין יכולין לומר לה לכי לבית אביך ואנו זנין אותך אלא זנין אותה ונותנין לה מדור לפי כבודה ד)אמרה אי אפשי לזוז מבית אבא יכולין היורשין לומר לה אם את אצלנו יש לך מזונות ואם אין את אצלנו אין לך מזונות אם היתה טוענת מפני שהיא ילדה והן ילדים זנין אותה והיא בבית אביה: **גמ'** ה)תנו רבנן ו)משתמשת במדור כדרך שמשתמשת בחיי בעלה בעבדים ושפחות כדרך שמשתמשת בחיי בעלה בכרים וכסתות כדרך שמשתמשת בחיי בעלה בכלי כסף ובכלי זהב כדרך שמשתמשת בחיי בעלה שכך כתב לה ז)ואת תהא יתבת בביתי ומיתזנא מנכסי כל ימי מגר ארמלותיך בביתי תני ח)רב יוסף ט)בביתי ולא בבקתי אמר רב נחמן י)יתומים שמכרו מדור אלמנה לא עשו ולא כלום ומ"ש מדרבי אסי א"ר יוחנן י)דא"ר אסי אמר ר' יוחנן י)יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטין מה שמכרו מכרו התם לא משתעבדי לה מחיים הכא משתעבדי לה מחיים אמר אביי י)נקיטינן מדור אלמנה שנפל אין היורשין חייבין לבנותו תניא נמי הכי ח)מדור אלמנה שנפל אין היורשין חייבין לבנותו ולא עוד אלא אפילו היא אומרת הניחוני ואבננו משלי אין שומעין לה בעי אביי ט)שיפצה מאי תיקו: אמרה אי אפשי: וליתבו לה כי יתבה התם מסייע ליה לרב הונא דאמר רב הונא ז)ברכת הבית ברובה וליתבו לה לפי ברכת הבית ה"נ אמר רב הונא לשון חכמים ברכה לשון חכמים עושר ט)לשון חכמים מרפא ברכה הא דאמרן עושר דתנן ט)המוכר פירות לחבירו משך ולא מדד קנה מדד ולא משך לא קנה י)ואם היה פקח שוכר את מקומו מרפא דתנן י)כ)לא ילעוס אדם חטין ויניח על גבי מכתו בפסח מפני שמחמיצות ת"ר בשעת פטירתו של רבי אמר לבני אני צריך נכנסו בניו אצלו אמר להם הזהרו בכבוד אמכם גר יהא דלוק במקומו שולחן יהא ערוך במקומו מטה תהא מוצעת במקומה יוסף חפני שמעון אפרתי הם שמשוני בחיי והם ישמשוני במותי: הזהרו בכבוד אמכם: דאורייתא היא דכתיב י)כבד את אביך ואת אמך אשת אב הואי אשת אב נמי דאורייתא היא דתניא ל)כבד את אביך ואת אמך מ)את אביך זו מ)אשת אביך ואת אמך זו בעל אמך נ)וי"ו יתירה לרבות את אחיך הגדול מ)הני מילי נ)מחיים אבל לאחר מיתה לא: גר יהא דלוק במקומו שולחן יהא ערוך במקומו מטה תהא מוצעת במקומה: מאי טעמא מ)כל בי שמשי הוה אתי לביתיה ההוא בי שמשא אתאי שבבתא קא קריה אבבא אמרה אמתיה שתיקו דרבי יתיב כיון דשמע שוב לא אתא שלא להוציא לעז על צדיקים הראשונים: יוסף חפני שמעון אפרתי הם שמשוני בחיי והם ישמשוני במותי: סבור מינה בהדין עלמא הוא דקאמר כיון דחזו דקדים ערסייהו לערסיה אמרי שמע מינה לההוא עלמא הוא דקאמר והאי דאמר הכי דלא לימרו מילתא הואי להו ועד האידנא נמי זכותו דרבי הוא דאהניא להו אמר להן מ)לחכמי ישראל אני צריך נכנסו אצלו חכמי ישראל ס)אמר להן אל תספדוני בעיירות והושיבו

אביך ואנו זנים אותך אלא זנים אותה ונותנים לה מדור לפי כבודה אמרה אי אפשי לזוז מבית אבא יכולים היורשים לומר לה אם את אצלנו י"ל מזונות אי אין את אצלנו א"ל מזונות ואם היתה טוענת מפני שהיא ילדה והן ילדים זנין אותה והיא בית אביה: תנינא להא דת"ר משתמשת במדור [כדרך] שנשתמשה בחיי בעלה בכרים וכסתות כדרך שנשתמשה בחיי בעלה שכך כתב לה. כל ימי מגר אלמנותיך בביתי [ואת תהא יתבא וכו'] תני ר"י בביתי ולא בביקתי פי' אם הבית צר ודחוק שא"י להשתמש עם היתומים ואין לה מדור דאדעתא דמפקא להו לזילותא לא כתב לה אמר ר"נ יתומים שקדמו ומכרו מדור אלמנה לא עשו ולא כלום ומ"ש ט) מדר"י אר"נ דאר"י אר"נ יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטים מה שמכרו מכרו התם לא תפיס מחיים הכא תפיס מחיים אמר אביי נקטינן מדור אלמנה שנפל אין היורשים חייבים לבנותו פי' שבית זה שיעבד לה כ"ז שהוא קיים ולא יותר תניא נמי הכי מדור אלמנה שנפל אין היורשים חייבים לבנותו ולא עוד אלא היא אומרת הניחו לי ואני אבננו משלי אין שומעים לה פירוש דיכון דנפל פקע שיעבודה. בעי אביי שפצה מאי פי' שרוצה לשפץ ולהחזיק (הבדק) [הבית] שלא יפול מהו תיקו וכל תיקו דממונא לקולא אצל המחזיק הלכך אינה רשאי לשפץ אלא יפול ויפקע שיעבודה (לפי פתרון הגאון הבית עומד בחזקת היתומים לפיכך אין האשה יכולה לשפץ אבל הרב פי' שהבית הוא בחזקת אלמנה ויכולה לשפץ): אמרה אי אפשי לזוז מב"א וכו' וליתבו לה כי יתבו התם מסייע ליה לר"ח דאר"ה ברכת הבית ברובה פי' ברוב ב"א מתמעטת הוצאה שיותר צריך אדם יחידי למזונותיו ממה שצריך אם יתחבר עם אחרים. וליתבו לה לפי ברכת הבית אה"נ והא דתני אין לה מזונות הצריכים ליחיד אבל כפי שצריך לפי רוב בני הבית יהבו לה:

יג א **ב** מיי' פ"ז מהל' שכירות הלכה ח טור ש"ע מ"מ סימן שיח:
יד **ג** מיי' פי"ח מהלכות אישות הלכה ד סמג לאוין פא טוש"ע אה"ע סי' לד סעיף ו:
טו **ד** מיי' שם הלכה ב טוש"ע שם סעיף ג:
טז **ה** מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף ה:
יז **ו** מיי' שם הלכה ב טוש"ע שם סעיף ד:
יח **ז** מיי' פי"ט שם הל' יט סמג לאוין פא טוש"ע אה"ע סימן קיב סעיף יד:
יט **ח** **ט** מיי' פי"ח שם הלכה ב טוש"ע שם סימן לד סעיף ב:
כ **י** מיי' פ"ג מהלכות מכירה הלכה ו ז סמג עשין סב טוש"ע מ"מ סימן קלח סעיף ה:
כא **כ** מיי' פי"ב מהלכות חמץ ומצה הלכה יט סמג לאוין עט טוש"ע א"ח סימן תסז סעיף ג:
כב **ל** מיי' פי"ו מהלכות ממרים הל' טו סמג עשין קיב טוש"ע י"ד סי' רמ סעיף כא:
כג **מ** מיי' שם טוש"ע שם סעיף כב:
כד **נ** מיי' שם טוש"ע שם סעיף כא:

מוסף רש"י

מדת סדום. זה נהנה וזה לא חסר (ב"ב יב.) שלי שלי, דאפילו מידי דלא חסר ביה לא מהני לחבריה (ערובין מט.) כדתנן (אבות פ"ה מ"י) האומר שלי שלי שלך שלך זו מדה בינונית ויש אומרים זו מדת סדום (רשב"ם ב"ב קסח.). **כל ימי מיגר ארמלותיך.** כל ימי משך אלמנותיך (לעיל נב:). **בביתי ולא בבקתי.** אם יש לו בית כופין את היורשין לתת לה מדור לפי כבודה ואין יכולין לומר לה לכי לבית אביך ואנו זנין אותך אלא זנין אותה ונותנין לה מדור לפי כבודה עקתא (שבת עז:) יכולין לומר לכי מאלגנו, דאם תהא יתבא בביתי כתב לה, ולא בבקתי (לעיל נד.). **יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטין.** דתנן (לקמן קח: וב"ב קלט:) מי שמת והניח בנים ובנות, בזמן שהנכסים מרובין הבנים יוכלו והבנות יזונו, נכסים מועטין הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים, וקדמו ומכרו קודם שבאו הבנות לב"ד והעמידום ב"ד לנכסים בחזקת בנות (סוטה כא:). **מה שמכרו מכרו.** דאין מוציאין לממון האשה והבנות מנכסים משועבדים, וכ"ש בנכסים מרובים דלמשר בכתובות האחים שעבדו מוציאין לפרנסה ואין מוציאין לממונות (רשב"ם ב"ב קמ.). **נקיטינן.** מסורת מאבותינו, מנהג מרבותינו (ערובין ה.). **לא ילעוס.** לא יטחן (פסחים לט:). **כל בי שמשי.** לילי שבת קרי בי שמשי בכל דוכתא, מפני שבין השמשות שלו מלוק מכל ימיס והולכך לזהכיכו

כמה מקומות (שבת פו: ובתענית כה. **כל היכי דתני בי שמשי היינו ערב שבת ולא שמעתי טעם). אל תספדוני בעיירות.** רגיונו הקדוש זוה אם בניו, כשמוליכו את אביו למקום קבורתו, דהוא מת בלפורי וקבורתו בבית שערים, אל תספדוני בעיירות קטנות שמעבדו עליהן, אלא בכרכים גדולים, דאיכא איגלי טובא ומכפני מעיירות נמי להתם (סנהדרין מז.).

ח) [נ"ב יב: וש"נ], ט) [תוספתא פי"א], י) לעיל נב:, ד) [שם נד.], כ) יבמות מז: סוטה כח: ב"מ קמ., ו) [עיין פירש"י בעירובין יה. ד"ה נקטינן], ז) [תוספתא פי"ב ב"מ קמד:], ח) [נדרים כב. עירובין סד:], ט) ב"מ פד:, י) פסחים לט:, כ) [נב"מ יו"ד סו"ס ר"מ מיתא על נכון בזה"ל אם אביך לרבות אשת אביך אם אמך לרבות בעל אמך וי"ו יתירה דומה אמך לרבות אביך הגדול], ל) [מהדרין מז., מ) [נ"ל אחר ד"ה וקדמון], נ) [ועי' רש"י שבת פו: ד"ה ולינבלו וכו' וע"ע רש"י תענית כה. ד"ה בי שמשין], ס) [וע"ע תוס' ב"ב קמד:],

תורה אור השלם

1. כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמֶּךָ לְמַעַן יַאֲרִכֻן יָמֶיךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ:

שמות כ יא

גליון הש"ם

גמ' את אביך עי' בכורות דף ו' ע"ב תוס' ד"ה וכ"ש: **שם** ה"מ מחיים. עי' רשב"ם ב"ב דף קנא ע"ב ד"ה ואשה אלא בני הבעל וע"ש: **שם** כל בי שמשי הוה אתי לביתיה. והיה נראה בנגדי ממזרות שהיה לוגם בשבת ופוטר את רגיס בקידוש היום ולא כשאר מתים שהם תפסים ממלות כי לדיקים מיים ופוטרים בקידוש. ספר תקדיים סי' תתשכ"ז: **שם** לחכמי ישראל אני צריך. עי' מדרש רבה פ' ויחי:

הגהות הב"ח

(ח) תד"ה ולא אמרן כו'. טחון וזבין וחטין ואותיב כו':

תוספות רי"ד

וכן לא יאמרו שניהם וכו': ההוא גברא דאוגיר רחיא לחבריה לטחינה פי' שיטחין בו בשכרם כל מה שצריך לו לביתו לסוף איעתר זבין ריחיא וחמרא א"ל עד האידנא הוה טחיננא גבך השתא הב לי אגרא דטחינה סבר רבינא למימר היינו מתני' דתנן אחד זנה ואחד נותן לה דמי מזונות א"ל ר"ע מי דמי התם חדא כריסא אית לה תרי כריסתא לית לה אבל הכא מצי א"ל טחון וזבין [טחון] ואותיב פי' באותו שקנית תטחון בשכרה לאחרים ובאותו שהשכרת תטחון ותותיב (כריסך) [בביתך] כפי התנאי וה"מ היכא דלא שכיחא טחינה לריחיא אבל היכא דשכיחא טחינה לריחיא כגון זה כופין על מדת סדום: **מתני'** אלמנה שאמרה אי אפשי לזוז מבית בעלי אין היורשים יכולים לומר לה לכי לבית

מסורת הש"ם

ט) [נדרים לב. ד"ה נקטינן], ל) [תוספתא פי"ב ב"מ קמד:], מ) [מהדרין מז.], נ) [ועי' רש"י שבת פו: ד"ה ולינבלו וכו' וע"ע רש"י תענית כה. ד"ה בי שמשין], ס) [וע"ע תוס' ב"ב קמד:],

תורה אור השלם

1. כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמֶּךָ לְמַעַן יַאֲרִכֻן יָמֶיךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ:

שמות כ יא

גליון הש"ם

גמ' את אביך עי' בכורות דף ו' ע"ב תוס' ד"ה וכ"ש: **שם** ה"מ מחיים. עי' רשב"ם ב"ב דף קנא ע"ב ד"ה ואשה אלא בני הבעל וע"ש: **שם** כל בי שמשי הוה אתי לביתיה. והיה נראה בנגדי ממזרות שהיה לוגם בשבת ופוטר את רגיס בקידוש היום ולא כשאר מתים שהם תפסים ממלות כי לדיקים מיים ופוטרים בקידוש. ספר תקדיים סי' תתשכ"ז: **שם** לחכמי ישראל אני צריך. עי' מדרש רבה פ' ויחי:

הגהות הב"ח

(ח) תד"ה ולא אמרן כו'. טחון וזבין וחטין ואותיב כו':

תוספות רי"ד

וכן לא יאמרו שניהם וכו': ההוא גברא דאוגיר רחיא לחבריה לטחינה פי' שיטחין בו בשכרם כל מה שצריך לו לביתו לסוף איעתר זבין ריחיא וחמרא א"ל עד האידנא הוה טחיננא גבך השתא הב לי אגרא דטחינה סבר רבינא למימר היינו מתני' דתנן אחד זנה ואחד נותן לה דמי מזונות א"ל ר"ע מי דמי התם חדא כריסא אית לה תרי כריסתא לית לה אבל הכא מצי א"ל טחון וזבין [טחון] ואותיב פי' באותו שקנית תטחון בשכרה לאחרים ובאותו שהשכרת תטחון ותותיב (כריסך) [בביתך] כפי התנאי וה"מ היכא דלא שכיחא טחינה לריחיא אבל היכא דשכיחא טחינה לריחיא כגון זה כופין על מדת סדום: מתני' אלמנה שאמרה אי אפשי לזוז מבית בעלי אין היורשים יכולים לומר לה לכי לבית

אביך ואנו זנים אותך אלא זנים אותה ונותנים לה מדור לפי כבודה אמרה אי אפשי לזוז מבית אבא יכולים היורשים לומר לה אם את אצלנו י"ל מזונות אי אין את אצלנו א"ל מזונות ואם היתה טוענת מפני שהיא ילדה והן ילדים זנין אותה והיא בית אביה: תנינא להא דת"ר משתמשת במדור [כדרך] שנשתמשה בחיי בעלה בכרים וכסתות כדרך שנשתמשה בחיי בעלה שכך כתב לה. כל ימי מגר אלמנותיך בביתי [ואת תהא יתבא וכו'] תני ר"י בביתי ולא בביקתי פי' אם הבית צר ודחוק שא"י להשתמש עם היתומים ואין לה מדור דאדעתא דמפקא להו לזילותא לא כתב לה אמר ר"נ יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטים מה שמכרו מכרו התם לא תפיס מחיים הכא תפיס מחיים אמר אביי נקטינן מדור אלמנה שנפל אין היורשים חייבים לבנותו פי' שבית זה שיעבד לה כ"ז שהוא קיים ולא יותר תניא נמי הכי מדור אלמנה שנפל אין היורשים חייבים לבנותו ולא עוד אלא היא אומרת הניחו לי ואני אבננו משלי אין שומעים לה פירוש דיכון דנפל פקע שיעבודה. בעי אביי שפצה מאי פי' שרוצה לשפץ ולהחזיק (הבדק) [הבית] שלא יפול מהו תיקו וכל תיקו דממונא לקולא אצל המחזיק הלכך אינה רשאי לשפץ אלא יפול ויפקע שיעבודה (לפי פתרון הגאון הבית עומד בחזקת היתומים לפיכך אין האשה יכולה לשפץ אבל הרב פי' שהבית הוא בחזקת אלמנה ויכולה לשפץ): אמרה אי אפשי לזוז מב"א וכו' וליתבו לה כי יתבו התם מסייע ליה לר"ח דאר"ה ברכת הבית ברובה פי' ברוב ב"א מתמעטת הוצאה שיותר צריך אדם יחידי למזונותיו ממה שצריך אם יתחבר עם אחרים. וליתבו לה לפי ברכת הבית אה"נ והא דתני אין לה מזונות הצריכים ליחיד אבל כפי שצריך לפי רוב בני הבית יהבו לה:

ט) לפנינו נגמ' הגירסא אר"ל אמר ר"י יתומים שקדמו וכו' התם לא משתעבדי לה מחיים הכא משתעבדי לה מחיים ובגירסא רבינו התם לא תפיס מחיים ל"ע.

מזומן לחיי העולם הבא. תימה והלא כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב ופירש הרב ר' מאיר כל היכא דאמר מזומן לחיי העולם הבא היינו בלא דין ובלא יסורין: **אותו** היום שמת רבי בטלה קדושה. שהיו קורין אותו רבינו הקדוש [1] והא דתניא בשלהי סוטה (דף מט.) משמת ר' בטלה ענוה וירא"ה י"ל קדושה בכלל והרב רבי חייס כהן היה אומר אילמלי הייתי כשנפטר ר"ת הייתי מטמא לו דהאי בטלה קדושה דקאמר הכא היינו קדושת כהונה וכן מוכח מדקאמר אותו היום משמע אותו היום דוקא ותו לא ובהדיא אמר בירושלמי דמס' ברכות בפ' מי שמתו דכשמת רבי אמרו אין כהונה היום ואין נראה לרבי דכמדומה לרבי דהתם מיירי בטומאת בית הפרס דרבנן אבל טומאה דאורייתא לא:

ומנח

והושיבו ישיבה לאחר שלשים יום שמעון בני חכם גמליאל בני נשיא חנינא בר חמא ישב בראש: אל תספדוני בעיירות: סבור מינה משום טרחא הוא דקאמר כיון דחזי דקספדי בכרכים וקאתו כולי עלמא אמרו שמע מינה משום יקרא הוא דקאמר [8]והושיבו ישיבה לאחר שלשים יום דלא עדיפנא ממשה רבינו דכתיב [1]ויבכו בני ישראל את משה בערבות מואב שלשים יום תלתין יומין ספדין ביממא וליליא מכאן ואילך ספדו ביממא וגרסי בליליא או ספדו בליליא וגרסי ביממא [2]עד דספדי תריסר ירחי שתא ההוא יומא דאשכבתיה דרבי נפקא בת קלא ואמרה כל דהוה באשכבתיה דרבי מזומן הוא לחיי העוה"ב ההוא כובם כל יומא הוה אתי קמיה ההוא יומא לא אתא כיון דשמע הכי סליק לאיגרא ונפל לארעא ומית יצתה בת קול ואמרה אף ההוא כובם מזומן הוא לחיי העולם הבא: שמעון בני חכם: מאי קאמר הכי קאמר [3]אע"פ ששמעון בני חכם גמליאל בני נשיא אמר לוי צריכא למימר אמר רבי שמעון בר רבי צריכא לך ולמטלעתך מאי קשיא ליה הא קרא קאמר [2]ואת הממלכה נתן ליהורם כי הוא הבכור [4]ההוא ממלא מקום אבותיו הוה ורבן גמליאל אינו ממלא מקום אבותיו הוה ורבי מאי טעמא עבד הכי נהי דאינו ממלא מקום אבותיו בחכמה [5]ביראת חטא ממלא מקום אבותיו הוה: חנינא בר חמא ישב בראש לא קיבל רבי חנינא שהיה ר' אפס גדול ממנו שתי שנים ומחצה יתיב רבי אפס ברישא ויתיב רבי חנינא אבראי ואתא לוי ויתיב גביה נח נפשיה דרבי אפס ויתיב רבי חנינא ברישא ולא הוה ליה ללוי אניש למיתב גביה וקאתא לבבל והיינו דאמרי ליה לרב [6]גברא רבה אקלע לנהרדעא ומטלע ודריש כלילא [7]ישרי אמר שמע מינה נח נפשיה דרבי אפס ויתיב רבי חנינא ברישא ולא הוה ליה ללוי אניש למיתב גביה וקאתא נח נפשיה ור' אפס כדיתיב יתיב ולא הוה ליה ללוי אניש למיתב גביה וקאתא איבעית אימא לוי לר' אפס מיכף הוה כייף ליה ואי בעית אימא כיון דאמר ר' חנינא בר חמא ישב בראש לא סגי דלא מליך דכתיב בהו בצדיקים [3]ותגזר אומר ויקם לך והא הוה ר' חייא נח נפשיה והאמר ר' חייא אני ראיתי קברו של רבי והורדתי עליו דמעות איפוך והאמר רבי חייא אותו היום שמת רבי בטלה קדושה איפוך והתניא כשחלה רבי נכנס ר' חייא אצלו ומצאו שהוא בוכה אמר לו רבי מפני מה אתה בוכה והתניא מת מתוך השחוק סימן יפה לו מתוך הבכי סימן רע לו [9]פניו למעלה סימן יפה לו פניו למטה סימן רע לו פניו כלפי העם סימן יפה לו כלפי הכותל סימן רע לו פניו ירוקין סימן רע לו פניו צהובין ואדומים סימן יפה לו מת בע"ש סימן יפה לו במו"ש סימן רע לו מת בערב יוהכ"פ סימן רע לו במוצאי יוהכ"פ סימן יפה לו מת מחולי מעיים סימן יפה לו [10]מפני שרובם של צדיקים מיתתן בחולי מעיים א"ל אנא אתורה ומצות קא בכינא איבעית אימא איפוך ואיבעית אימא [7]לעולם לא תיפוך ר' חייא עסוק במצות הוה ורבי סבר לא אפגריה והיינו [5]דכי הוו מינצו ר' חנינא ור' חייא א"ל ר' חנינא לר' חייא בהדי דידי מינצת דאם חס ושלום נשתכחה תורה מישראל מהדרנא ליה מפלפולי א"ל ר' חייא אנא עבדי דלא משתכחה תורה מישראל דאייתינא כיתנא ושדיינא ומגדלנא נישבי וציידנא טביא ומאכילנא בישרא ליתמי ואריכנא מגילתא ממשכי דטביא וסליקנא למתא דלית בה מקרי דרדקי וכתיבנא חמשא חומשי לחמשא ינוקי ומתנינא שיתא סידרי לשיתא ינוקי לכל חד וחד אמרי ליה אתני סידרך לחברך והיינו דאמר רבי כמה גדולים מעשה חייא א"ל ר"ש ב"ר אפילו ממך א"ל אין א"ל רבי ישמעאל ברבי יוסי אפילו מאבא א"ל חס ושלום לא תהא כזאת בישראל אמר להן לבני קטן אני צריך נכנס ר' שמעון אצלו מסר לו סדרי חכמה אמר להן לבני גדול אני צריך נכנס רבן גמליאל אצלו ומסר לו סדרי נשיאות אמר לו בני נהוג נשיאותך [10]ברמים [11]זרוק מרה בתלמידים איני והא כתיב [4]ואת יראי ה' יכבד ואמר מר [12]זה יהושפט מלך יהודה [8]כשהיה רואה תלמיד חכם היה עומד מכסאו ומחבקו ומנשקו וקורא לו רבי רבי מרי מרי לא קשיא הא בצינעא הא בפרהסיא תניא רבי מוטל בציפורי ומקום מוכן לו בבית שערים [13]והתניא [5]צדק צדק תרדף הלך אחר ר' לבית שערים [14]ר' בבית שערים הוה אלא כיון דחלש אמטיוהי לציפורי

דמדליא

דמדליא

יומא דאשכבתיה. יום פטירתו: **צריכא למימר.** דר"ג דבכור הוי נשיאה: **לך ולמטלעתך.** פסח היה כדאמרינן בעלמא (סוכה דף נג.) לוי אחוי קידה ואטלע: **מאי קשיא ליה.** לר"ש ברבי דאמר צריכא למימר אמאי צריכא הא קרא כתיב: **והוא ממלא מקום אבותיו הוה.** כלומר אין באחיו חשוב ממנו אבל כאן הרי אחיו חכם ממנו: **יפיב רבי חנינא אבראי.** חוץ לבית המדרש שלא היה נכפף לר' אפס: **וקאתא.** לנבל: **כלילא שרי.** לאת בה בשבת מאי טעמא מאן דרכה למיפק בכלילא אשה חשובה ואשה חשובה לא שלפא ומחויא בפרק במה אשה יוצאה (שבת דף נט:): **מיכף הוה כייף ליה.** קודם שיגלה ממקומו אבל לר' חנינא לא כייף: **והא הוה ר' חייא.** ולמנייה רבי ראש ישיבה: **קברו של רבי.** ארונו של רבי הורדתי עליו דמעות: **בערב שבת סימן יפה.** שיכנס למנוחה מיד: **במוצאי יוהכ"פ.** נמחלו עוונותיו וסימן יפה לו: **לא אפגריה.** לא אבטלי ממלות: **שדיינא.** זרענא: **ומגדלנא נישבי.** מקלא אי מכמורת. ודומה לו אין פורסין נשבין ליונים (ב"ב דף כג.): **וציידנא טביי.** לבייש: **ואריכנא מגילתא.** ומתקן אי קלפים. אריכנא לשון תיקון כדאמר במסכת סוכה (דף מד:) אריך לו לא אריך כלומר מתוקן או אינו מתוקן וכס' עזרא (סימן ד) נמי כתיב וערות מלכא לא אריך לנא למחזא: **לא תהא כדבר הזה בישראל.** כלומר שלא אומר כדבר זה לעולם: **נהוג נשיאותך ברמים.** שתהא יושב בין הגדולים: **זרוק מרה.** אימה. שתהא אימתך עליהם: **בצינעא.** מכבד כל אחד ואחד: **בפרהסיא.** מטיל עליהם אימה להודיע נשיאותו: **רבי מוטל.** בחליו בציפורי ומקום קברו מוכן לו בבית שערים: דמדליא

עין משפט נר מצוה

כה א ב מיי' פי"ג מהל' אבל הלכה י סמג עשין דרבנן ב טוש"ע י"ד סימן שלד סעיף ב:

כו ג ד ה מיי' פ"ד מהל' כלי המקדש הלכה כ ופ"א מהלכות מלכים הלכה ז סמג עשין קטו טוש"ע י"ד סימן רמד סעיף יח וסימן רמה סעיף כב בהג"ה:

כז ו מיי' פי"ט מהלכות שבת הלכה י סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שג סעיף ה:

כח ז מיי' פ"ד מהלכות ת"ת הלכה ה טוש"ע י"ד סימן רמו סעיף יא:

מוסף רש"י

ויתיב רבי חנינא אבראי. ממוך שהיה ר' חנינא משוב לא נכנס בבית מדרשו והיה יושב בחוץ ומשום כבודו ישב לו לוי אצלו (שבת נט:). **ולא הוה ליה ללוי כו' וקאתא לבבל.** שלא היה רבי חנינא גדול הימנו, לא בתורה ולא בשנים ולא ניכף ליה לוי, ובא לבבל (שם). **לוי לר' אפס מיכף הוי כייף ליה.** שהרי זקן ממנו (שם). **מחולי מעיים.** שמתייסרין ביסורין ומתמרקין עוונותיהן (שבת קיח:). **ר' חנינא.** ב"ל תמא (ב"מ פה:). **דאייתינא כיתנא ושדיינא.** זורע אני זרעוני פשתן. **שדיינא,** משליך (שם). **ומגדלנא נישבי.** וקולע אני ממנו רשתות ומכמורות (שם). **וציידנא טביא.** ואני לד לבייש (שם). **ואריכנא מגילתא.** ומתקן אני מעורותיהם קלפים (שם). **חמשא חומשי לחמשא ינוקי.** לכל אחד ספרו (שם). **ומתנינא.** על פה (שם).

מסורת הש"ס

א) שבת נט., ב) [אדר"נ פרק כה], ג) [שבת קיח:], ד) [בע"י ליתא תיבות לעולם לא תיפוך], ה) ב"מ פה:, ו) [יש גורסין בדמיס עיין עיוך ערך דס ב], ז) [מכות כד.], ח) סנהדרין נב:, ט) בע"י ליתא תיבות רבי בבית שעריס הוה, י) [שבת קיח:],

תורה אור השלם

1. וַיִּבְכּוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת מֹשֶׁה בְּעַרְבֹת מוֹאָב שְׁלֹשִׁים יוֹם וַיִּתְּמוּ יְמֵי בְּכִי אֵבֶל מֹשֶׁה:
דברים לד ח

2. וַיִּתֵּן לָהֶם אֲבִיהֶם מַתָּנוֹת רַבּוֹת לַכֶּסֶף וּלַזָּהָב וּלְמִגְדָּנוֹת עִם עָרֵי מְצֻרוֹת בִּיהוּדָה וְאֶת הַמַּמְלָכָה נָתַן לִיהוֹרָם כִּי הוּא הַבְּכוֹר:
דברי הימים ב כא ג

3. וְתִגְזַר אוֹמֵר וַיָּקָם לָךְ וְעַל דְּרָכֶיךָ נֹגַהּ אוֹר:
איוב כב כח

4. נִבְזֶה בְּעֵינָיו נִמְאָס וְאֶת יִרְאֵי יְיָ יְכַבֵּד נִשְׁבַּע לְהָרַע וְלֹא יָמִר:
תהלים טו ד

5. צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדֹּף לְמַעַן תִּחְיֶה וְיָרַשְׁתָּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ:
דברים טז כ

גליון הש"ם

גמ' כשהיה רואה ת"ח. בילקוט מלכים ב' ל' סי' רכ"ל אית' מנא דני מליהו מ"מ זכה מליהו ז"ל שהמיה את המת לפי שעשה וכו' וכשהיה רואה ב"ל לזיקים היה נגפפן ומתנקן ומנשקן:

דמדליא. דאמרינן במסכת מגילה (דף ו.) למה נקרא שמה לפורי שיושבת בראש ההר כליפור: **דעל למה זימנין נביים הכפא.** דמולי מעייס הוה ליה: **והלך תפילין ומנח להו וקא מצער.** לחלון ולהניח: **פתח ואמר.** הספד: **ארמלים ומלוקים.** מלאכים ולדיקים מלוקי ארץ: **ולא נהגיתי בעולם הזה.** [תפילו] לפי טורח שיגעתי באלבע קטנה שלי: **יבואו לדיקים וילאו לקראתו ויבא בשלום.** ואחר כך יבואו לדיקים על משכבותם: **הולך ונחו.** בדרך ישרה: **מתני' כל זמן שהיא בבית אביה.** והיורשים זונה שם: **גובה כתובתה.** כשתלבה: **שתעשה טובה.** מנכסי יתומים נותנת לחם ומלח לשכניה: **וחכמים אומרים.** לא הוזכרו עשרים וחמש לענין הטובה שתעשה ולא אפסדוה רבנן כתובה וכשהוזכרו עשרים וחמש לענין הממילה הוזכרו דהואיל ושתקה ולא תבעה כל השנים הללו מחלתה הלכך כל זמן שהיא בבית בעלה אין שתיקתה מחילה אלא מפני שמכבדין אותה היא בזה למחות על כתובתה אבל בבית אביה משתתקה כ"ה שנים מחילה היא: **מפה יורשיה מזכירין כתובתה כו'.** כלומר לריכים למחות על כתובתה בתוך כ"ה שנים: **גמ' עייבה שבישראל.** שכתובתה מוועמת אינדה לרבי מאיר בטובה שעושה בכ"ה שנים: **ומרתא בת בייתוס.** שהיתה עשירה וכתובתה מרובה תפסיד כתובתה בטובה של כ"ה שנים: **לפום גמלא שיחנא.** המשוי לפי הגמל. אף כאן לפי עושרה טובתה: **מהו שתעשנא.** לר"מ דטעמא משום טובה: **שתעשנא.** שנתשוב טובתה לחשבון כתובתה לפי חשבון השנים להפסיד לכל שנה אחת מעשרים וחמש בכתובתה אם לא שהתה כ"ה שנים אלא חציין או שליש או רביעית. תשלם לשון חלוקה לפי חשבון הוא כדתנן (מכות דף ה.) משלשין בממון ואין משלשין במכות: **כל מדת חכמים כן.** העמידוה יתד ולא תמוט: **אבל שטר לטובה יולא.** בבית דין מתחת ידה: **גובה לטובתה לעולם.** שאילו מחלתה היתה מוסרת להם שטר הכתובה: **אלא בהזכרה.** אם שתק עשרים וחמש שנים ולא מיחה על חובו לא הפסיד בכך: **אלמנה בת אחולי היא.** שנהנית מהן כל השנים הללו וכתובתה אינה מלוה ולא חיסרה בה ממון: **לעולם דלא נקיט.** הלכך דווקא בעל חוב הא אלמנה דלא נקטא שטרא אחילת'. ודקשיא לך דמאי נגיא כשחייב מודה: **שונין.** בעלי ברייתא: **גרושה הרי היא כבעל חוב.** לגבות לעולם שלא בהזכרה דוודאי לא מחלה: **כשחייב מודה.** שלא נתקבלה כתובתה: **בר קזא.** שם חכם: הרי

ומנח תפילין. ואע"ג שחולי מעייס ו) פטורין מן התפילין לפי שאין יכולין ליהכר היטב אבל ר' היה מנהיג עצמו בקדושה יותר מדאי והיה יודע היטב ליהכר. מ"ר: **לא נהניתי אפילו באצבע קטנה.** דאמרינן במדרש עד שאדם מתפלל שיכנס תורה לתוך גופו יתפלל שלא יכנסו מעדנים לתוך גופו ומייתי הא עובדא דרבי:

ומרתא בת ביתוס עשרים וחמש שנים. אמר לי רבי דהך פירכא ליתא אליבא דבר קפרא דאמר לקמן לא שנו אלא מנה ומאתים אבל תוספת אית לה לבעלים כתובה דאורייתא מרתא בת בייתוס ועייבה שבישראל שוות אלא אליבא דר' יוחנן דאמר דאפילו תוספת אין לה אייבי הכא ולי נראה דאליבא דכו"ע איתא דהכא אליבא דרבי מאיר אייבי ולקמן לא קאי בר קפרא אלא אליבא דרבנן דאמרי גובה כתובתה בבית אביה עד כ"ה שנים והואיל ושתה כל כך מחלתה ואמר בר קפרא דדוקא מנה ומאתים מחלה אבל תוספת דהויא כמו ממנה בעלמא לא מחלה כמו שאר בעל חוב דלא מחיל אבל לרבי מאיר דמפסדה משום שיש בעשרים וחמש שנה שתעשה טובה כנגד כתובה אין חילוק בין תוספת למנה ומאתים לפום גמלא שיחנא דאי לא תימא הכי אלא אדר"מ קאי אם כן מדקאמר דתוספת יש לה אלמנה ליה לפום גמלא שיחנא אם כן קשה לדידיה אלמנה דכתובתה מנה עד כ"ה שנים ובתולה דכתובתה מאתים עד כ"ה שנים ודומה לי דבר פשוט דאליבא דרבנן קאי לקמן דכולה סוגיא דלקמן מייתי אליבא דרבנן:

היכי דמי אי דלא נקיטא כתובה **במאי גביא.** תימה אמאי לא דייק כמו כן במתניתין במאי גביא בשלא שהתה כ"ה אלא לאו בנקיטא כתובה וקתני דמחלה בכ"ה וי"ל דאמתני' ליכא למיפרך דאיכא למימר דמתני' בעידי מיתה והא אליבא דרב קיימא דלדידיה (לעיל פט.) אלמנה גביא בעדי מיתה והא דקאמר אי דלא נקיט' כתובה בידה במאי גביא היינו גט דכמאן דכתב ביה מנה ומאתים דמי דלרב (שם) גרושה לא גביא אלא בגט: אמר

דמדליא ובסים אוירא ההוא יומא דנח נפשיה דרבי גזרו רבנן תעניתא ובעו רחמי ואמרי כל מאן דאמר נח נפשיה דר' ידקר בחרב סליקה אמתיה דרבי לאיגרא אמרה עליוני' מבקשין את רבי והתחתוני' מבקשין את רבי יהי רצון שיכופו תחתונים את העליונים כיון דחזאי כמה זימני דעייל לבית הכסא וחלץ תפילין ומנח להו וקמצטער אמרה יהי רצון ° שיכופו עליונים את התחתונים ולא הוו שתקי רבנן מלמיבעי רחמי שקלה כוזא שדייא מאיגרא [לארעא] אישתיקו מרחמי ונח נפשיה דרבי אמרו ליה רבנן לבר קפרא זיל עיין אזל אשכחיה דנח נפשיה קרעיה ללבושיה ואהדריה לקרעיה לאחוריה פתח ואמר אראלים ומצוקים אחזו בארון הקדש נצחו אראלים את המצוקים ונשבה ארון הקדש אמרו ליה נח נפשיה אמר להו אתון קאמריתו ואנא לא קאמינא בשעת פטירתו של רבי זקף עשר אצבעותיו כלפי מעלה אמר רבש"ע גלוי וידוע לפניך שיגעתי בעשר אצבעותי בתורה ולא נהניתי אפילו באצבע קטנה יהי רצון מלפניך שיהא שלום במנוחתי יצתה ב"ק ואמרה [1]יבא שלום ינוחו על משכבותם על משכבך מיבעי ליה מסייע ליה לר' חייא בר גמדא דאמר רבי חייא בר גמדא אמר ר' יוסי בן שאול בשעה שהצדיק נפטר מן העולם אומרים מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע צדיק פלוני בא אומר להם יבואו צדיקים ויצאו לקראתו ואומרים לו יבא בשלום ינוחו על משכבותם [8]אמר ר' אלעזר בשעה שהצדיק נפטר מן העולם שלש כיתות של מלאכי השרת יוצאות לקראתו אחת אומרת לו [6]בא בשלום ואחת אומרת הולך נכחו ואחת אומרת לו יבא שלום ינוחו על משכבותם בשעה שהרשע נאבד מן העולם שלש כיתות של מלאכי חבלה יוצאות לקראתו אחת אומרת [2]אין שלום [9]אמר ה' לרשעים ואחת אומרת לו [3]למעצבה [3]ישכב ואחת אומרת לו [4]רדה והשכבה את ערלים: **מתני'** כל זמן שהיא בבית אביה גובה כתובתה לעולם כל זמן שהיא בבית בעלה גובה כתובתה עד עשרים וחמש שנים שיש בכ"ה שנים שתעשה טובה כנגד כתובתה דברי ר' מאיר שאמר משום רשב"ג [5]וחכ"א כל זמן שהיא בבית בעלה גובה כתובתה עד עשרים וחמש שנים לעולם כל זמן שהיא בבית אביה גובה כתובתה עד עשרים וחמש שנים [7]מתה יורשיה מזכירין כתובתה עד עשרים וחמש שנים: **גמ'** אמר ליה אביי לרב יוסף ענייה שבישראל עד עשרים וחמש שנים ומרתא בת בייתוס עד עשרים וחמש שנים אמר ליה [7]לפום גמלא שיחנא איבעיא להו לרבי מאיר מהו שתשלש תיקו: וחכמים אומרים כל זמן: אמר ליה אביי לרב יוסף אתאי קודם שקיעת החמה גובה כתובתה לאחר שקיעת החמה לא גביא בההיא פורתא אחילתא אמר ליה אין [9]כל מדת חכמים כן היא בארבעים סאה טובל בארבעים סאה חסר קורטוב אינו יכול לטבול בהן אמר רב יהודה אמר רב העיד רבי ישמעאל ברבי יוסי לפני רבי שאמר משום אביו [1]לא שנו אלא שאין שטר כתובה יוצא מתחת ידה אבל שטר כתובה יוצא מתחת ידיה גובה כתובתה לעולם ורבי אלעזר אמר אפילו שטר כתובה יוצא מתחת ידיה אינה גובה אלא עד עשרים וחמש שנים מתיב רב ששת [2]ב"ח גובה שלא בהזכרה היכי דמי אי דלא נקט שטרא במאי גבי אלא דנקיט שטרא וב"ח הוא דלאו בר אחולי הוא הא אלמנה אחילתא הוא מותיב לה והוא מפרק לה [3]לעולם דלא נקיט שטרא והכא במאי עסקינן כשחייב מודה והאמר ר' אלעא שונין [4]גרושה הרי היא כבעל חוב היכי דמי אי דלא נקיטא כתובה במאי גביא אלא לאו דנקיטא כתובה וגרושה היא דלאו בת אחולי היא הא אלמנה אחילתא הכא נמי כשחייב מודה [5]אמר רב נחמן בר יצחק תני רב יהודה בר קזא במתניתא דבי בר קזא תבעה כתובתה הרי

מסורת הש"ס

ו) בע"י יבמ, ב) [בפסוק כתיב משכבון], ג) שבועות מח., ד) לעיל סז. סוטה יג.; ה) ר"ה יג. מנחות קג.; ו) [חולין קי. ע"פ פירש"י],

תורה אור השלם

1. יָבוֹא שָׁלוֹם יָנוּחוּ עַל מִשְׁכְּבוֹתָם הֹלֵךְ נְכֹחוֹ:
ישעיה נז ב

2. אֵין שָׁלוֹם אָמַר יְיָ לָרְשָׁעִים:
ישעיה מח כב

3. הֵן בְּלֶבֶם קֹדֶחוּ אֵשׁ מֵאַזְרֵי זִיקוֹת לְבוּ בְּאוֹר אֶשְׁכֶם וּבְזִיקוֹת בְּעַרְתֶּם מִיָּדִי הָיְתָה זֹאת לָכֶם לְמַעֲצֵבָה תִּשְׁכָּבוּן:
ישעיה נ יא

4. מִמִּי נָעַמְתָּ וַתִּרְדֶּה וְהָשְׁכַּבְתָּ אֶת עֲרֵלִים:
יחזקאל לב יט

גליון הש"ם

גמ' שיכופו עליונים. עיין גר"ן גליון דף מ' ע"ש: שם אין שלום אמר ה'. ל"ל אלהי (ישעיה מ):

מוסף רש"י

כל זמן שהיא בבית אביה. שלא היו עובדיה אותה היתומים ולא זונין אותה (לעיל נה.). גובה כתובתה עשרים וחמש שנים. ואם שתקה יתר על כן יום אחד מחלתה וכן תוספת (שם). מתה. אלמנה שלא נגמה כתובתה, יורשיה מזכירין כתובתה. ותובענין ונוזין כתובתה, עד עשרים וחמש שנים. ואם עברו כ"ה שנים ולא תבעוה הפסידוה, דהכי תנן כל זמן שהיא בבית אביה, שלא נעלה מזונות מן היתומין, גובה כתובתה עד כ"ה שנים ואם לא תבעה מחלתה (שבועות מח.). לפום גמלא שיחנא. לפי כח הגמל יטעיטנו משא (לעיל סז.) מרבין במשא (סוטה יג.). כל מדת חכמים כן היא. מלומלמת (ר"ה יג.). חסר קורטוב. מדה קטנה מאד, אחד ממ' בשמיעת בלוג (שם).

תוספות רי"ד

מתני' כל זמן שהיא בבית אביה גובה כתובתה לעולם וכ"ז שהיא בבית בעלה גובה כ' עד כ"ה שנה שיש בכ"ה שנה שתעשה טובה כנגד כ' דברי ר"מ שאמר משום רשב"ג וחכ"א כ"ז שהיא בבית בעלה גובה כ' לעולם וכ"ז שהיא בבית אביה גובה כתובתה עד כ"ה שנה מתה יורשיה מזכירים כ' עד כ"ה שנה פי' כ"ז שהיא בבית אביה שאינה נוגעת בנכסי בעלה גובה כ' לעולם בין אם נותנים לה מזונות בין אם אין נותנים לה כ"ז שהיא בבית בעלה וניזונית שם גובה כ' עד כ"ה שנה אבל אם עברה כ"ה שנים אבדה כ' שיש באלו הכ"ה שנה שיעור שתעשה טובה וג"ח לעניים המחזירים בבתים כנגד כתובה ואינה רשאית ליתן לעניים מנכסי יתומים וכל מה שנתנה אנו מחשיבים לה בכ' ושיערו חכמים שמה שנותנת בכ"ה שנים עולה לה שיעור כ' ובגמרא בעי לר"מ מהו שתשלש פי' שאם לא שהתה כ"ה ושהתה חציה מהו שתפסיד חצי כ' בעבור טובה שעשת' בנכסי בעלה ואמרינן מפסדת לפי חשבון א"ד דוקא כשעולה הטובה כנגד כתובתה דלאו בת גבי' היא כלל אז מפסדת כתובתה אבל קודם שישלימו הכ"ה שנים דבת גבי' היא מתוך שגובה מקצת גובה הכל ואין מחשבין הטובה שעשת ואיתוקם בתיקו וחכ"א כ"ז וכו' פירוש שמה שאמרו הראשונים שבכ"ה שנים מפסדת כ' אין הטעם מפני טובה שעשת דההיא טובה שגמלה עם עניים

עין משפט נר מצוה

כט א טוש"ע י"ד סימן תג סעיף י בהג"ה:
ל ב ג מיי' פט"ז מהל' אישות הלכה כג סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן קז סעיף ג:
לא ד ה טוש"ע מ"מ סימן לח סעיף ג:
לב ו מיי' שם הלכה כא סמג שם טוש"ע אה"ע סימן קז סעי"ד:
לג ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:

תוספות רי"ד (המשך)

ניחא להו ליתמי משום מצוה ואין מחשבים ממנה כלום אלא טעם איבוד כ' היא מפני שכ"ז הזמן מחלה להן כתובתה והלכך כ"ז שהיא בבית בעלה וניזונית מנכסיו גובה כ' לעולם שזה ששתקה לא מפני שמחלה אלא בעבור מזונותיה שאף אם היה רוצים להגבותה כתובתה לא היתה מקבלת היא כדי שלא תפסיד מזונות וכ"ז שהיא בבית אביה ולא היה זנין אותה שם גובה כתובתה עד כ"ה שנים אבל אם שהתה כ"ה שנים ולא תבעה כ' מחלתה ודוקא כשלא היה זונין אותה שם אבל אם היה זונין אותה שם זה ששתקה מפני המזונות שתקה שאפילו אם היה רוצים להגבותה כ' היא לא היתה מקבלת שלא תפסיד למזונותיה וכ"כ גם ר"ח ז"ל הא דאמרינן כ"ז שהיא בב"א גובה כתובתה עד כ"ה שנים דוקא בשאינה ניזונית מהם אבל אם היתה ניזונית מהם גובה כ' לעולם וכך פי' המורה בריש פ' אע"פ דאמרן תוספת כתובה ככתובה למאי נ"מ וכו' עד כ"ז שהיא בב"א תנן בהנושא כ"ז שהיא בבית בעלה במשך אלמנותה גובה כתובתה לעולם וכ"ז שהיא בב"א שלא היו עובדים אותה היתומים ולא זנין גובה כתובתה עד כ"ה שנים ואם שהתה יותר מכאן מחלתו וכן כתובה והכא דפי' המורה כ"ז שהיא בב"א והיורשים זנין אותה וגם זה פי' לר"מ שאין טעמו בעבור מחילה אלא בעבור הטובה שעשת מנכסי יתומים ואם היא בב"א אע"פ שזנים אותה שם אם עשת טובה ממזונותיה שלה הן ואין עולים לה בכתובתה אבל בדברי חכמים דטעמייהו משום מחילה אין לפרש אלא כגון שלא היו זנים אותה. מתה יורשיה מזכירים כתובתה עד כ"ה שנה בפ' כל הנשבעים מוקי לה כשנשבעה ומתה שאין אדם מוריש שבועה לבניו מפני שאינו ממון: א"ל אביי לרבה אתא קודם שקיעת החמה גביא כ' לאחר שקיעות החמה לא גביא כ' בהאי פורתא אחילתי' א"ל אין כל מדות חכמים כך היא במ' סאה הוא טובל במ' חסר קורטוב א"ט. אר"י א"ר העיד ר"ש לפני רבי שאמר משום אביו ל"ש אלא שאין שטר כתובה יוצא מת"י אבל שטר כתובה יוצא מת"י גובה כ' לעולם פי' ל"ש שבכ"ה שנים מחלה כתובתה אלא כשאין לה כתובה כגון

במקום שאין כותבין כתובה וסומכים על תנאי ב"ד א"נ שאבדתה אבל אם שטר וכו' פי' שאילו מחלתה היתה מוסרת להן שטר כתובתה ור"א אמר אפילו שטר כתובה יוצא מת"י אינו גובה אלא עד כ"ה שנה מתיב ר"ש ב"ח גובה שלא (בהכרזה) [בהזכרה] פי' אם שתק כ"ה שנים ולא מיחה על חובו אינו מפסיד בכך ה"ד אי דלא נקט שטרא במאי גבי אלא לאו דנקט שטרא וב"ח הוא דלאו בר אחולי הוא הא אלמנה אחילתא פירוש האלמנה היא בת מחילה מפני שנהניה כל השנים וכתובתה אינה מלוה ולא חסרה בה ממון אבל בע"ח למה הוא רוצה למחול חובו הוא מותיב לה והוא מפרק לה בשחייב מודה:

אמר רב הונא אמר רב לא שנו אלא מנה מאתים אבל תוספת יש לה. תימה מ"כ אמאי קאמר רב לעיל לא שנו אלא כששטר כתובה יוצאה מתחת ידה אבל כששטר כתובה יוצאה מתחת ידה גובה כתובתה לעולם ומאי רמיה היא משום שטר כתובה הוא[פ] ואינה גובה בה לרב: **ה"ג** אתיא לקמיה דרבה. דרבה מיבעי ליה למיהדר פירי מיומא דכתיבא אדרכתא דהכי סבירא ליה לרבה בפ' המפקיד (ב"מ דף לה: וסס) אבל רבא סבירא ליה מכי שלימו יומי אכרזתא מיהו מדקאמרה והא מר הוא דאמר אחריות טעות סופר הוא נראה דגרסינן רבא דרבא הוא דאמר הכי בפ"ק דב"מ (דף טו: וסס) ומצינן למימר דשפיר גריס רבא והאי דקאמרה ליה ליזיל ולהדר פירי מן ההוא יומא דכתיבא אדרכתא עד האידנא היא אמרה כן אבל לרבא לא סבירא ליה הכי ומאי דקאמר לה רבא אחוי לי אדרכתא נראה לי לאו משום דאי הוה שפיר כתיבא אדרכתא דליהדר מיומא דכתיבא אדרכתא אלא משום דאי לא כתיבא אדרכתא שפיר דלא מיחייב לאהדורי פירי אפילו מכי שלמו יומי דאכרזתא כיון דבטעות כתיבא אדרכתא כדמסיק:

הדרן עלך הנושא

שני דייני גזירות היו בירושלים אדמון וחנן בן אבישלום. הכי גורס ר"ת דהא לר"מ דאמר בפ' חלק (סנהדרין דף קג:) דאבשלום אין לו חלק לעולם הבא היכי מסקינן בשמיה הא אמרינן ביומא בפ' הממונה (דף לח:) ושם רשעים ירקב דלא מסקינן בשמייהו ואבישלום שם אדם כדכתיב [1] (אביה בן אבישלום) והכי נמי הא דאמר בפ"ק דשבת (דף יב: וסס) שבנא אש ירושלים [2] לא גרסינן שבנא אלא שבנא [3] דשבנא רשע הוה ויש מפרש דתרי שבנא היו דכתיב בישעיה (כ"ב) כה אמר ה' צבאות לך בא אל הסוכן הזה אל שבנא אשר על הבית וכתיב בתריה מה לך פה וגו' הנה ה' מטלטלך וגו' הרי משמע שהיה רשע ואחריו כתוב בסוף (שם לז) ויהי כשמוע המלך חזקיהו ויקרע את בגדיו ויתכס בשק ויבא בית ה' וישלח [את] אליקים אשר על הבית ואת שבנא הסופר ואת זקני הכהנים מתכסים בשקים וגו' הרי משמע דשבנא אחרינא היה ולאו מילתא היא דהוא נמי שבנא הראשון ואין מוקדם ומאוחר בדבר כורחיך ההוא בתרא דהיה במעשה דסנחריב רשע הוה דאמרי' (סנהדרין דף כו.) שעלה לסנחריב שבנא וסיעתו השליטו חזקיה וסיעתו לא השליטו וכשראה לאת הוא וסיעתו חוץ לחומה יצא הוא תחלה ובא גבריאל וסגר הדלת והרגו סנחריב ואז נתנבא עליו ישעיה הנה ה' מטלטלך ואף על גב דהכא קרי ליה סופר והתם על הבית מכל מקום אחד הוא. מ"ר:

קשיא

הרי היא כבתחלה ואם היה שטר כתובה יוצא מתחת ידיה גובה כתובתה לעולם שלח ליה רב נחמן בר רב חסדא לרב נחמן בר יעקב ילמדנו רבינו כששטר כתובה יוצא מתחת ידה מחלוקת או כשאין שטר כתובה יוצא מתחת ידה והלכה כדברי מי שלח ליה בשאין שטר כתובה יוצא מתחת ידה מחלוקת אבל שטר כתובה יוצא מתחת ידה גובה כתובתה לעולם והלכה כדברי חכמים כי אתא רב דימי א"ר שמעון בן פזי א"ר יהושע בן לוי משום בר קפרא לא שנו אלא מנה מאתים אבל תוספת יש לה [4]ורבי אבהו א"ר יוחנן אפילו תוספת אין לה דאמר [5]רבי אייבו אמר רבי ינאי תנאי כתובה ככתובה דמי אתמר נמי א"ר אבא אמר רב הונא אמר רב לא שנו אלא מנה מאתים אבל תוספת יש לה [6]אמר ליה רבי אבא לרב הונא אמר רב הכי [7]אמר ליה אישתיקן קאמרת או אשקיין קאמרת אמר ליה אישתיקן קאמינא: חמתיה דרב חייא אריכא אינתת אחוה הואי ואלמנה בבית אביה הואי וזנה עשרים וחמש שנין בבי נשא לסוף אמרה ליה הב לי מזוני אמר לה לית לך מזוני הב לי כתובה אמר לה לא מזוני אית לך ולא כתובה אית לך תבעתיה לדינא קמיה דרבה בר שילא אמר ליה אימא לי איזי גופא דעובדא היכי הוה אמר ליה זניתה עשרים וחמש שנים בבי נשא בחיי דמר דבכתפאי אמטאי לה [8]אמר ליה טעמא מאי אמור רבנן כל זמן שהיא בבית בעלה גובה כתובתה לעולם דאמרינן משום כיסופא הוא דלא תבעה הכא נמי משום כיסופא הוא דלא תבעה זיל הב לה לא אשגח כתב לה אדרכתא אניכסיה אתא לקמיה דרבא א"ל חזי מר היכי דנן א"ל שפיר דנך אמרה ליה אי הכי ליזיל להדר לי פירי דמן ההוא יומא עד האידנא אמר לה אחוי לי אדרכתיך חזייה דלא הוה כתוב בה ואישתמודענא דנכסים אלו דמיתנא אינון [9]אמר לה אדרכתא לאו שפיר כתיבא אמרה ליה תיזיל אדרכתא [10]אישקול מיומא דשלימי יומא אכרזתא עד השתא אמר לה הני מילי [11]היכא דלא כתיב טעותא באדרכתא אבל היכא דכתיב טעותא באדרכתא לית לן בה אמרה ליה והא מר הוא דאמר [12]אחריות טעות סופר הוא אמר לה רבא בהא ליכא למימר טעות סופר הוא דבהא אפי' רבה בר שילא טעי מעיקרא הוא סבור הני והני דידיה מה לי מהני מה לי מהני ולא היא זימנין דאזלה ומשבחה להו ודבעלה מכספי ואמר לה שקיל דידך והב לי דידי ואתי לאפוקי לעז על בי דינא:

הדרן עלך הנושא

שני דייני גזירות היו בירושלים אדמון וחנן בן אבישלום חנן אומר שני דברים אדמון אומר שבעה [7]מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות חנן אומר תשבע

מומחין היו ומוסכמין לדין דיני גזילות. חנן אומר ב' דברים ואין חכמים מודים לו ואדמון ז' חנן אומר

הרי היא כבתחלה. ומוהר"ם שנים משעת תביעה: **והלכה כדברי מי.** כדברי ר' מאיר או כדברי חכמים: **לא שנו.** דבר"ה שנים מחלה: **אלא מנה מאתים.** שהם שם כתובה: **אבל תוספת יש לה.** דמתנה היא ולאו כתובה: **תנאי כתובה.** תוספת: **אישתיקן קאמרת או אשקיין קאמרת.** האי דמתמהת ואמרת אמר רב הכי משום דלא סבירא לך הוא ולאשתיקן קאמרת או משום דחביבה עלך ולאשקיין קאמרת דאי אמרה רב משקית לי אמרת דשפיר אמר: **אינתת אחוה הואי.** ומת בלא בנים וירשו רב חייא אחיו: **לא לכתובה ולא מזוני.** דאלמנה בבית אביה אינה גובה אלא עד כ"ה שנים כרבנן: **בכספאי אמטאי לה.** מזונותיה מיום ליום: **הא נמי משום כיסופא.** מחמת הכבוד הזה שעשית לה: **אדרכתא.** פסק דין לגבות נכסיו בכל אשר תמצא: **אמרה ליה.** לרבא: **ליהדר לי פירי.** דאדעא דשיעור כתובתאי דאכל מיומא דאיכתיבא לי אדרכתא עלייהו שמאותו היום הם ברשותי דהכי אמר רבה בפ' המפקיד (ב"מ דף לה:) גבי שומת ב"ד לוקח מאימתי אכיל פירי אמר רבה מכי מטי אדרכתא לידיה אבל אמר משנתמה רבא אמר מכי שלמו יומי אכרזתא: **אישתמודענא.** הכרנו שהנכסים הללו שכתבנו אדרכתא זו עליהם של מת היו ששעבוד כתובה של זו עליהם: **לאו שפיר כתיבא.** שנכתבה על כל שדות של זה ושדות שלו אינן משועבדות לכתובתך אלא אותן שירש מבעליך: **תיזיל אדרכתא.** דלא שפיר כתיבא: **אשקול.** פירי מיום שמלאתי שדה משדות המת והרמתי אדרכתא שבידי לבית דין ושמאוה והכריזו עליה ל' יום כמשפט דאפילו לרבא דמרע כח הלוקח טפי בפרק המפקיד (שם דף לה:) מודה דמכי שלמו יומי אכרזתא אכיל לוקח פירי: **אבל היכא.** דאדרכתא בטעות כתיבא לא זכית בה עד דמטית אדעא לידך שהרי מכח אדרכתא שמאוה בית דין והכריזו: **והא מר הוא דאמר.** בפרק שנים אוחזין (שם דף טו:): **אחריות טעות סופר הוא.** שטר שאין בו אחריות גובה מנכסים משועבדים שלא הלוה זה מעות אלא באחריות שיעבוד נכסיו והסופר טעה. הכא נמי ב"ד לוו לסופר לכתוב אדרכתא הוגנת והוא טעה דלא כתב אישתמודענא והכל יודעים שלא נכתבה אלא על נכסי המת: **בהא רבה בר שילא.** שלוה לכתוב לך אדרכתא טעה וסבור שתגבה מנכסים שלו: **דאולה ומשבחה להו.** לשדה שמאו לה ב"ד: **ודבעלה מכספי.** שלא יפגיעם היורש שהוא בטוח שיחזור ויקח את שלו מידה ויאמר לה טלי שלי המשועבדים ליכי ואתי לאפוקי לעז על בית דין שלא עיינו בתקנתה של זו:

פי"נ שני דייני גזילות היו בירושלים אדמון וחנן בן אבשלום חנן אומר שני דברים ואדמון אומר שבעה מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות חנן אומר תשבע בסוף ולא תשבע בתחלה נחלקו עליו בני כהנים גדולים ואמרו תשבע בתחלה ובסוף אר"ד ב"ה כדבריהם. אר"י ב"ז יפה אמר חנן לא תשבע אלא בסוף פ' אל"ל והא מר הוא דאמר אחריות ט"ס הוא פ' ה"נ שמא הסופר טעה שב"ד אדרכתא יפה צוו לו לכתוב והוא טעה ולא כתב בה אשתמודענא והדבר ברור שלא נכתבה כ"א על נכסי המת א"ל דהא אפילו רבה בר"ש הוא סבר הני והני דידיה נינהו ולא היא זמנין דאזלא ומשבחו לה וא"ל שקול דידך והב לי דידי פ' אזלא האשה ומשבחה לשדה ששמו לה ב"ד ודבעלה מיכספו שלא ישביחם היורש שהוא בטוח שיחזור ויקח את שלו מידה ויאמר לה טלי שלי המשועבדים ליכי ואתי לאפוקי לעז על בית דין שלא עיינו בתקנתה של זו:

פי"נ שני דייני גזילות היו בירושלים אדמון וחנן בן אבשלום חנן אומר שני דברים ואדמון אומר שבעה מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות חנן אומר תשבע בסוף בתחלה נחלקו עליו בני כהנים גדולים ואמרו תשבע בתחלה ובסוף אר"ד ב"ה כדבריהם. אר"י ב"ז יפה אמר חנן לא תשבע אלא בסוף פ' כיון דאיכא טעות באדרכתא לא פי' שכל מה שעשו בטעות עשו כיון שלא עשו על נכסי המת

עין משפט נר מצוה

לד א מיי' פט"ז מהל' אישות הלכה כג טור ש"ע אה"ע סימן קא סעיף ג:

לה ב מיי' שם הל' כד טוש"ע שם סעיף ב:

לו ג מיי' פי"ב מהלכות מלוה ולוה הלכה ט סמג עשין לד טוש"ע מ"מ סימן קט סעיף ב:

לז ד מיי' פכ"ב שם הלכה יב סמג שם טוש"ע מ"מ סימן לח סעיף ט:

לח ה מיי' פי"ב שם הל' ט סמג שם טוש"ע מ"מ סימן קט סעיף ב וסימן לח סעיף ט:

תוספות רי"ד

שלח ליה ר"נ ב"ח לר"נ ב"י ילמדנו רבינו בששטר כתובה יוצא מת"י מחלוקת או בשאין שטר יוצא מת"י מחלוקת והל' כדברי מי שלח ליה כשאין שטר יוצא מת"י מחלוקת אבל שטר כתובה יוצא מת"י גובה כתובתה לעולם והל' כחכמים: כי אתא ר"ד אר"ש ב"פ אריב"ל משום ב"ק ל"ש אלא מו"מ אבל תוספת י"ל. ור"א אר"י אפילו תוספת א"ל דאר"א אר"י תנאי כ' ככתובה דמי וכך הל' ודוקא תוספת כתובה דדמיא לכתובה היא דשקלי מנכסי בעלה ולא חסרא בהו מידי אבל נדוניתה שהביאה מבית אביה חוב גמור הוא וגובה לעולם: חמתי' דר"ח מדיפתי איתת אחוה הויא זנה כ"ה שנין בבי נשא פי' שמת אחיו בלא בנים וירש אותו הוא לסוף א"ל הב לי מזוני א"ל ל"ש כתובה תבעתיו לדינא לקמיה דרבא בר"ש א"ל זנתה כ"ה שנים בבי נשא ובחיי דמר דבכתפאי אמטי לה א"ל טעמא מאי אמרו רבנן כ"ז שהיא בבית בעלה גובה כתובתה לעולם דאמרינן מחמת כסיפא הוא דלא תבעה פי' מפני שונים אותה ובעבור זה שתקה ולא תבעה ה"נ מפני שזנה שם לא תבעה ולא אשגח בה כתב לה אדרכתא אנכסי' פי' שטר שומא על נכסיו אתא לקמיה דרבא א"ל חזי מר היכי דנן א"ל שפיר דנך א"ל ליהדר לי פירי מן ההיא יומא עד האידנא פי' א"ל לרבא למיהדר לי ר"ח פירי דארעא דשמי לי בכתובתי דאכל מיומא דמטת אדרכתא לידי דהכי אמרינן בפ' המפקיד מאימתי אכיל פירי מכי מטא אדרכתא לידיה. ואדרכתא לא שפיר כתיבי ולאו אדרכתא היא פי' לא היתה כתובה כהוגן דאיבעי' ליה למיכתב בה הכרנו שהנכסים הללו שכתבנו אדרכתא זו עליהם של מת היה ששיעבוד כתובתה עליהם מוטלת ולא על כל נכסיו של זה א"ל תיזיל אדרכתא אישקול מיומא דשלמת יומא אכרזתא א"ל ה"מ היכא דליכא טעות באדרכתא אבל הכא

מסורת הש"ס

א) [לעיל נד:], ב) [נדרים נז. ע"ש היטיב בפי' הרא"ש], ג) [ב"מ יד. טו: ב"ב קסט:], ד) [לעיל פח:], ה) כן הוא בכל הספרים וכ"כ מהרש"א וגילרסא מהרש"ל הואיל וגובה בה לרב, ו) [ל"ל גבי אביה (מ"א טו) ושם אמו מעכבה בת אביהם],

גליון הש"ם

גמ' אמר רב הכי. בתוספות הר"י מיגש סי' לח הגירסא א"ל אישתיק א"ל אישתיק קאמרת מי אשקיין קאמרת וע"ש פירושו: תוס' ד"ה שני דייני כו' **לא** גרסינן שבנא. עיין מגילה דף י ע"ב תוס' ד"ה רבה:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה שני. לא גרסינן אלא שבנא. נ"ב לשון תוס' בפ"ק דשבת ושבנא נמי הוי שם אדם כדאמרינן בסוטה אלא כשבנא והאל כו' ועיין בפרק היה טוטל דף כא:

מוסף רש"י

תנאי כתובה. מוספת שהוא מתנה לאוסיף לה וכן מזונות וכל הנך דתנן בפרקין דלעיל (לעיל נד:). **אחריות טעות סופר.** כשאינו כתוב בשטר, סופר הוא שטעה, אבל זה לא לזה לו מעותיו אלא אחריות נכסים, אלא שדי אינם זחי בכלי (ב"מ יד.) וכמי שכתב בו אחריות דמי (רשב"ם ב"ב קסט:).

הדרן עלך הנושא

תוספות רי"ד (המשך)

א"ל והא מר הוא דאמר אחריות ט"ס הוא פ' ה"נ שמא הסופר טעה שב"ד אדרכתא יפה צוו לו לכתוב והוא טעה ולא כתב בה אשתמודענא והדבר ברור שלא נכתבה כ"א על נכסי המת א"ל דהא אפילו רבה בר"ש הוא סבר הני והני דידיה נינהו ולא היא זמנין דאזלא ומשבחו לה וא"ל שקול דידך והב לי דידי פ' אזלא האשה ומשבחה לשדה ששמו לה ב"ד ודבעלה מיכספו שלא ישביחם היורש שהוא בטוח שיחזור ויקח את שלו מידה ויאמר לה טלי שלי המשועבדים ליכי ואתי לאפוקי לעז על בית דין שלא עיינו בתקנתה של זו:

פי"נ שני דייני גזילות היו בירושלים אדמון וחנן בן אבשלום חנן אומר שני דברים ואדמון אומר שבעה מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות חנן אומר תשבע בסוף בתחלה נחלקו עליו בני כהנים גדולים ואמרו תשבע בתחלה ובסוף אר"ד ב"ה כדבריהם. אר"י ב"ז יפה אמר חנן לא תשבע אלא בסוף פ' חנן אומר דברים. שלא היו חכמים מודים לו:

תשבע בסוף. כשישמעו בו שמת ותבע לגבות כתובתה תשבע שלא עכבה בידה משל בעלה כלום: **ולא תשבע בתחלה.** בשעת גיבוי מזונות: **גמ' אדמון בן גדאי: גוזרין גזירות.** קנסות: **קיטמה נטיעה** גרסינן בב"ק. גבי בהמה שנכנסה לרשות הניזק והזיקה קטמה נטיעת אילן כמה שמין אותה: **שפי כסף.** שתי מעות: **בתי דינין.** של עשריס ושלשה: **בתי כנסיות.** להתפלל: **בתי מדרשות.** למשנה ולתלמוד: **בתי סופרים.** ללמוד תיגוקות: **נוטלין שכרן.** ומתפרנסין הימנו לפי שלא היו עסוקין במלאכתן: **ברשיעי עסקינן.** שנוטלין שכר לדון יותר מכדי חייהן: **לא ספקו.** למזונות: **אע"פ שלא רצו.** ליטול: **איספירא.** סלע: **בסורא שוחדא.** שלא תחייבני אם זכאי אני: **בסורא אגרא.** שכר טורח: **הנוטל שכר לדון.** משנה היא במס' בכורות (דף כט.): **אגר דינא.** לא אומר לכם הדין כי אם בשכר כך וכך: **אגר בטילא.** שהיה בטל ממלאכתו: **דהוה אבי בלמבדי דחמרא.** מריח באוגרות יין אי זה ראוי להתקיים והקרוב להתקלקל ימכרוהו מיד ושכר זה היה מגיע לו בכל יום: **כי הא.** דבטילא דמוכחא שרי: **הכו לי גברא דדלי.** מילא משקה שדותי: **בחריקאי.** במקומי. חריקאי אומר אני שהוא לשון (ב) פגוס כמו קרניס חרוקות דשמיטת חולין (נט:) כלו' שאני מסתלק ונפגם מקומי: אינו

קשיא תלתא אתרין קשיא גזילות אגזירות. וא"ת אדרבה אי גזילה וגזירה תרי מילי נינהו תלתא אמרי לא קשיא דדייני גזילה הוו תלתא דייני גזירות לא הוו אלא אמר רבי חדא דאינו סברא שתהא לדיין א' שתי שרירות דכמה אנשים חשובים היו בירושלים שהיו יכולין לעמוד לכל שרירה ושרירה ועוד אי לאחד מהם הוו שתי שרירות לחנן המצרי היה לו להיות שהיה חשוב יותר מחנן בן אבישלום כמו שפי' ר"ת. מ"ר: **דהשיב** ליה קתני. ואין לפרש דהשיב ליה יותר דהא מוכח בברייתא דחנן המצרי היה חשוב יותר מחנן בן אבישלום מדקתני ליה בריש אלא ה"פ דהשיב ליה בתר הכי דאיירי בהו מתני' חנן אומר שני דברים אדמון אומר שבעה קתני דלא חשיב ליה כגון חנן המצרי שלא דבר כלום לא קתני ולי נראה דהשיב ליה החשוב יותר ואף על גב דקתני חנן המצרי בריש הכי נמי אשכחן [1] מעשה ברבי אליעזר ור' יהושע ורבי אלעזר בן עזריה ור"ע אע"פ שר"ע היה חשוב מרבי אלעזר בן עזריה שהוא היה ראש לחכמים ובכל דוכתי אמרינן (פסחים נ.) כגון ר"ע וחבריו ובשילהי פ"ק דיבמות (דף טז.) גבי מעשה דרבי יוסא בן הרכינס דאמר להם רבי יהושע אני אלך ואחריו מי רבי אלעזר בן עזריה ואחריו מי ר"ע וכשנכנסו אצלו אמר לר' יהושע יש בן לעזריה חבריו הרי לא היה יודע שר' אלעזר בעולם ור' עקיבא אמר אתה הוא ששמך הולך מסוף העולם ועד סופו ואפ"ה מזכיר ר' אלעזר בריש [2] והיינו טעמא [3] שהיה ממשפחה מיוחסת יותר מר"ע שהיה עשירי לעזרא וגם בשביל נשיאותו הכא נמי דקתני חנן המצרי בריש לא בשביל שהיה חשוב יותר אלא מפני שהוא ממשפחה מיוחסת יותר מחנן בן אבישלום ואומר רבי דמ"מ תקשי לן אמאי לא משני כדמשני ר"ת ולאו פירכא היא דאי תנא להו לפי שדברו במשנתנו הוה ליה למיתני שני דייני גזירות שהיו בירושלים אבל מדקתני היו בירושלים משמע שנים היו ותו לא ועוד מדתניא בסמוך רבי נתן אומר אף נחוס המדי אחד מדייני גזירות שבירושלים היה ועל כרחך אברייתא לא קאי דא"כ לר' נתן אדבע הוו ואנן מוקמינן דהיא דקתני שלשה אדמון וחנן ונחוס המדי לרבי נתן אלא ודאי דהשיב ליה החשובין יותר מנחוס הכי קאמר אף נחוס המדי היה אחד מגוזרי גזירות והיה חשוב כמותם. מ"ר: **גוזרי** גזירות שבירושלים היו נוטלין שכרן מתרומת הלשכה. הא דלא פריך הכא והיכי עבדי הכי והכתיב ושוחד לא תקח וכ"ת ה"מ היכא דשקיל מחד ומחבריה לא שקיל דלמא אתי לאצלויי דינא קרנא כיון דשקיל מתרוייהו לא אתי לאצלויי דינא וכי לא אתי לאצלויי דינא מי שרי והתניא אגרא בעולם אלא לזכות את החייב ושלא לחייב את הזכאי הרי כבר נאמר לא תטה משפט אלא אפילו לזכות את הזכאי ולחייב את החייב אמרה תורה לא תקח שוחד הני מילי היכא דשקיל בתורת שוחדא קרנא בתורת אגרא הוה שקיל ובתורת אגרא מי שרי והתנן הנוטל שכרו לדון דייניו בטלין ה"מ אגר דינא קרנא אגר בטילא הוה שקיל ואגר בטילא מי שרי והתניא מכוער הדיין שנוטל שכר לדון אלא שדינו דין ה"ד אילימא אגר דינא דינו דין [4] והתניא הנוטל שכר לדון דייניו בטילין אלא אגר בטילא וקתני מכוער הדיין [5] הני מילי בטילא דלא מוכחא קרנא בטילא דמוכחא הוה שקיל דהוה תהי באמברא דחמרא ויהבי ליה זוזא כי הא דרב הונא כי הוה אתי דינא לקמיה [6] אמר להו הבו לי גברא דדלי לי [7] בחריקאי ואידון לכו דינא אמר רבי אבהו בא וראה כמה סמויות עיניהן של מקבלי שוחד אדם חש בעיניו נותן ממון לרופא ספק מתרפא ספק אינו מתרפא והן נוטלין שוה פרוטה ומסמין עיניהן שנאמר [1] כי השוחד יעור פקחים תנו רבנן [2] כי השוחד יעור עיני חכמים קל וחומר לטפשין ויסלף דברי צדיקים קל וחומר לרשעים מידי טפשים ורשעים בני דינא נינהו אלא הכי קאמר כי השוחד יעור עיני חכמים אפילו חכם גדול ולוקח שוחד אינו נפטר מן העולם בלא סמיות הלב ויסלף דברי צדיקים אפילו

הוו וכי קאמרינן אגוזרי גזירות קאמרינן [3] אמר רב יהודה אמר רב אסי [א] גוזרי גזירות שבירושלים היו נוטלין שכרן תשעים ותשע מנה מתרומת הלשכה לא רצו מוסיפין להם לא רצו אטו [2] ברשיעי עסקינן אלא [3] לא ספקו אע"פ שלא רצו מוסיפין עליהן קרנא הוה שקיל איסתירא מזכאי ואיסתירא מחייב ודאין להו דינא והיכי עביד הכי והכתי' [1] ושוחד לא תקח וכ"ת ה"מ היכא דלא שקיל מתרוייהו דלמא אתי לאצלויי דינא קרנא כיון דשקיל מתרוייהו לא אתי לאצלויי דינא וכי לא אתי לאצלויי דינא מי שרי והתניא [2] ושוחד לא תקח מה ת"ל אם ללמד שלא לזכות את החייב ושלא לחייב את הזכאי הרי כבר נאמר [2] לא תטה משפט אלא אפי' לזכות את הזכאי ולחייב את החייב אמרה תורה ושוחד לא תקח הני מילי היכא דשקיל בתורת שוחד קרנא בתורת אגרא הוה שקיל ובתורת אגרא מי שרי והתנן [7] הנוטל שכר לדון דייניו בטלין הנ"מ אגר דינא קרנא אגר בטילא הוה שקיל ואגר בטילא מי שרי והתניא מכוער הדיין שנוטל שכר לדון אלא שדינו דין ה"ד אילימא אגר דינא דינו דין [4] והתניא הנוטל שכר לדון דייניו בטילין אלא אגר בטילא וקתני מכוער הדיין [5] הני מילי בטילא דלא מוכחא קרנא בטילא דמוכחא הוה שקיל דהוה תהי באמברא דחמרא ויהבי ליה זוזא כי הא דרב הונא כי הוה אתי דינא לקמיה [6] אמר להו הבו לי גברא דדלי לי [7] בחריקאי ואידון לכו דינא אמר רבי אבהו בא וראה כמה סמויות עיניהן של מקבלי שוחד אדם חש בעיניו נותן ממון לרופא ספק מתרפא ספק אינו מתרפא והן נוטלין שוה פרוטה ומסמין עיניהן שנאמר [1] כי השוחד יעור פקחים תנו רבנן [2] כי השוחד יעור עיני חכמים קל וחומר לטפשין ויסלף דברי צדיקים קל וחומר לרשעים מידי טפשים ורשעים בני דינא נינהו אלא הכי קאמר כי השוחד יעור עיני חכמים אפילו חכם גדול ולוקח שוחד אינו נפטר מן העולם בלא סמיות הלב ויסלף דברי צדיקים אפילו

דקרנא אומר ר"ת משוס דלא [אסור] אלא מבעלי דיניס אבל הכא משל גזבר ורבי מפרש דהכא נמי היו נוטלין אלא הכא כל שעה היו יושבין בדין ולא היו עוסקין בשום מלאכה ולא היה להם במה להתפרנס והיה מוטל על הגזבר לפרנסן אבל קרנא אקראי בעלמא היה יושב ולא היה לו ליטול שכר ומהאי טעמא נמי אתי שפיר הא דקאמר לקמן (דף קו.) מלמדי הלכות שחיטה והלכות קמיצה היו נוטלין שכרן מתרומת הלשכה אף על פי ששכר תלמוד תורה אסור כדאיתא בפרק אין בין המודר (נדרים דף לז.) מ"ר:

אפילו

מסורת הש"ס

ה) ב"ק נח:, ו) שקלים פ"ד ה"ג [ע"ש], ג) [יומא ו. יבמות לג: וש"נ], ד) קדושין נח: בכורות כט., ה) [גי' הערוך בערך הרק בהריקאי], ו) [בהגהה של פסח], ז) [וע' היטב מוספות ע"ז מה. ד"ה אר"ע ומוס' סוטה ד. ד"ה בן עזאי וכו' ומה שנכתב שם בגילון],

תורה אור השלם

1. וְשֹׁחַד לֹא תִקָּח כִּי הַשֹּׁחַד יְעַוֵּר פִּקְחִים וִיסַלֵּף דִּבְרֵי צַדִּיקִים: שמות כג ח
2. לֹא תַטֶּה מִשְׁפָּט לֹא תַכִּיר פָּנִים וְלֹא תִקַּח שֹׁחַד כִּי הַשֹּׁחַד יְעַוֵּר עֵינֵי חֲכָמִים וִיסַלֵּף דִּבְרֵי צַדִּיקִם: דברים טז יט

הגהות הב"ח

(א) גמ' והתנן הנוטל שכר: (ב) רש"י ד"ה בחריקאי וכו' לשון פגוס. וכן לעיל בדף פח. וכ"ש פי' שם תחיקאי בלל"ת:

מוסף רש"י

תשבע בסוף. כשתתאלמן או תתגרש ותתבע כתובה תשבע שלא עיכבה בידה משל בעלה כלום, ולא תשבע בתחלה. כפיסוק מזונות (לעיל פח.). קטמה נטיעה. כהמה שקטמה נטיעה (ב"ק נח:). גוזרי גזירות. קונסי קנסות, אדמון וחנן בן אבישלום (שם).

עין משפט נר מצוה

א א ב מיי' פ"ד מהל' שקלים הלכה ז סמג עשין מה טור ש"ע מ"מ סימן ט סעיף ג:
ב ג מיי' פכ"ג מהלכות סנהדרין הלכה ו סמג לאוין רס טוש"ע שם סעיף ו וסימן לד סעיף יח בהגה"ה:
ג ד ה ו מיי' שם הלכה ה טור ש"ע שם סימן ט סעי' ה:

תוספות רי"ד

תשבע בסוף פירוש כשישמעו בו שמת ותבא לגבות כתובת' אז תשבע שלא עכבה בידה משל בעלה כלום ולא תשבע בתחלה עכשיו בעת גיבוי מזונות ובני כהנים גדולי' אמרו גם עכשיו תשבע שאין בידה משל בעלה כלום ובלא שבועה אין נותנים לה מזונות. קרנא הוה שקיל אסתירא מכל חד וחד ודאין להו דינא והיכי עביד הכי והכתיב ושוחד לא תקח וכ"ת ה"מ היכא דשקיל מחד ומחבריה לא שקיל דלמא אתי לאצלויי דינא קרנא כיון דשקיל מתרוייהו לא אתי לאצלויי דינא וכי לא אתי לאצלויי דינא מי שרי והתניא אגרא בעולם אלא לזכות את החייב ושלא לחייב את הזכאי אמרה תורה לא תקח שוחד הני מילי היכא דשקיל בתורת שוחדא קרנא בתורת אגרא הוה שקיל ובתורת אגרא מי שרי והתנן הנוטל שכרו לדון דייניו בטלין ה"מ אגר דינא קרנא אגר בטילא הוה שקיל ואגר בטילא מי שרי והתניא מכוער הדיין שנוטל שכר לדון אלא שדינו דין ה"ד אילימא אגר דינא דינו דין והתניא הנוטל שכר לדון דייניו בטילין אלא אגר בטילא וקתני מכוער הדיין הני מילי בטילא דלא מוכחא קרנא בטילא דמוכחא הוה שקיל דהוה תהי באמברא דחמרא ויהבי ליה זוזא כי הא דרב הונא כי הוה אתי דינא לקמיה אמר להו הבו לי גברא דדלי לי בחריקאי ואידון לכו דינא אמר רבי אבהו בא וראה כמה סמויות עיניהן של מקבלי שוחד אדם חש בעיניו נותן ממון לרופא ספק מתרפא ספק אינו מתרפא והן נוטלין שוה פרוטה ומסמין עיניהן שנאמר כי השוחד יעור פקחים תנו רבנן כי השוחד יעור עיני חכמים קל וחומר לטפשין ויסלף דברי צדיקים קל וחומר לרשעים מידי טפשים ורשעים בני דינא נינהו אלא הכי קאמר כי השוחד יעור עיני חכמים אפילו חכם גדול ולוקח שוחד אינו נפטר מן העולם בלא סמיות הלב ויסלף דברי צדיקים אפילו

שני דייני פרק שלשה עשר כתובות

אפילו צדיק גמור ונוטל שוחד. והיינו ק"ו לרשעים שכבר נטל שוחד בפעם ראשונה דבפעם ראשונה כשנוטל אכתי לדיק הוי שעדיין לא נטלו וק"ו לנטפשים בפעם שניה שנוטל שוחד שכבר נעשה טפש מפעם ראשונה שנטלו. מ"ר. ולרש"ס פי' דהאי קל וחומר לנטפשים אינו מן הברייתא אלא מדתניא חכמים ולדיקים משמע שרוצה לומר ק"ו לנטפשים ולכך מתמה וכי הס בני דינא ומשני הכי קאמר ולא נידון כמו שאמר והכי נמי אמרינן בהמקבל בסופו (ב"מ דף קיד:) ת"ל אם איש עני הוא לא תשכב בעבוטו ומשמע הא עשיר שכב ומשני הכי קאמר: **מאי** דכתיב מלך במשפט יעמיד ארץ אם דומה דיין למלך שאינו צריך לכלום. הכא משמע דצריכות ממון קאמר משום שוחד מדמסיק עליה האי דיינא דשאיל שאילתא ולעיל נמי ממילי דשוחד איירי ובסנהדרין בפ"ק (דף ז: ושם) מייתי הך דרשא גופה דרב נחמן בר כהן אדיין שאינו בקי וצריך לשאול הוראות ודיינן דמסיק התם דרש רב נחמן בר כהן מאי דכתיב מלך במשפט יעמיד ארץ ובתר הכי מסיק דבי נשיאה אוקמו דיינא דלא גמיר וכולה שמעתא דהתם מייירי בדיינא שאינו הגון מחמת שאינו בקי ואומר ר"ת דמהאי קרא איכא למידק שאינו צריך לא לממון ולא לדברי תורה. מ"ר: **לא** למאן דסני ליה ולא למאן דרחים ליה. לאו באוהב ושונא דאיירי ביה רבי יהודה ורבנן [ז] גבי עדות איירי דלגבי דיין אפי' רבנן מודו דפסול כדמסיק מקרא בפ' זה בורר (סנהדרין דף כט.) דל"ל הוה ליה לאתויי הכא קרא דהתם אלא התם באוהב כגון שושביו ושונא שלא דיבר עמו שלשה ימים אבל הכא באוהב כי הגך דפרש גדפא אריסא אתא ההוא גברא שקליה דאינו אלא חומרא בעלמא שהיו מחמירין על עצמן דלאשכחן בכמה דברים אבל פסולין לא הוו. מ"ר: **וכי** אלישע אוכל בכורים היה. אין צריך לדחוק כפי' הקונטרס דהכי פי' וכי אלישע אוכל בכורים היה והלא בשומרון היה ואין בכורים נאכלין חוץ לחומה כדמוכח בריש אלו הן הלוקין (מכות יז.) ובפ' בהמה המקשה (חולין דף סח: ושם) והכי איתא בהדיא בסדר אליהו זוטא דתלמידי חכמים כפרה להם לישראל בכל מקום מושבותיהם שנא' תקריב מנחת בכורים ואומר ואיש בא מבעל שלישה וגו' וכי אלישע אוכל בכורים היה והלא אין שם מקדש ולא מזבח ולא כהן גדול אלא אלישע ותלמידיו יושבין לפניו מכאן אמרו וכו': והיינו אפילו צדיק גמור ולוקח שוחד אינו נפטר מן העולם בלא טירוף דעת [ח] כי אתא רב דימי אמר דרש רב נחמן בר כהן מאי דכתיב [1] מלך במשפט יעמיד ארץ ואיש תרומות יהרסנה אם דומה דיין למלך שאינו צריך לכלום יעמיד ארץ ואם דומה לכהן שמחזר על הגרנות יהרסנה אמר רבה בר רב שילא [א] האי דיינא דשאיל שאילתא פסול למידן דינא ולא אמרן [2] אלא דלית ליה לאושולי אבל אית ליה לאושולי לית לן בה איני והא רבא שאיל שאילתא מדבי בר מריון אע"ג דלא שיילי מיניה [3] התם לאחשובינהו הוא דבעי אמר רבא מאי טעמא דשוחדא כיון דקביל ליה שוחדא מיניה איקרבא ליה דעתיה לגביה [ב] והוי כגופיה ואין אדם רואה חובה לעצמו מאי שוחד שהוא [ג] חד [ד] א"ר פפא לא לידון אינש דינא למאן דרחים ליה ולא למאן דסני ליה דרחים ליה לא חזי ליה חובה דסני ליה לא חזי ליה זכותא אמר אביי האי צורבא מרבנן דמרחמין ליה בני מתא לאו משום דמעלי טפי אלא משום דלא מוכח להו במילי דשמיא אמר רבא מריש הוה אמינא הני בני מחוזא כולהו רחמו לי כיון דהואי דיינא אמינא מינייהו סנו לי ומינייהו רחמו לי כיון דחזאי דמאן דמיחייב ליה האידנא קא זכי למחר אמינא אם מרחם כולהו רחמו לי אי מסנו כולהו סנו לי ת"ר [2] ושוחד לא תקח אינו צריך לומר שוחד ממון [ה] אלא אפילו שוחד דברים נמי אסור מדלא כתיב בצע לא תקח היכי דמי שוחד דברים [ו] כי הא דשמואל הוה עבר במברא אתא ההוא גברא יהיב ליה ידיה אמר ליה מאי עבידתיך אמר ליה דינא אית לי א"ל פסילנא לך לדינא [ז] אמימר הוה יתיב וקא דאין דינא פרח גדפא ארישיה אתא ההוא גברא שקליה א"ל מאי עבידתיך א"ל דינא אית לי אמר ליה פסילנא לך לדינא [ח] מר עוקבא הוה שדי רוקא קמיה אתא ההוא גברא כסייה א"ל מאי עבידתיך א"ל דינא אית לי א"ל פסילנא לך לדינא [ז] [ט] ר' ישמעאל בר' יוסי הוה רגיל אריסיה דהוה מייתי ליה כל מעלי שבתא כנתא דפירי יומא חד אייתי ליה בה' בשבתא א"ל מאי שנא האידנא א"ל דינא אית לי ואמינא אגב אורחי אייתי ליה למר לא קביל מיניה א"ל פסילנא לך לדינא אותיב זוזא דרבנן וקדיינין ליה בהדי דקאזיל ואתי אמר אי בעי טעין הכי ואי בעי טעין הכי אמר תיפח נפשם של מקבלי שוחד ומה אני שלא נטלתי ואם נטלתי שלי נטלתי כך מקבלי שוחד על אחת כמה וכמה: [ט] ר' ישמעאל בר אלישע אייתי ליה ההוא גברא ראשית הגז אמר ליה מהיכא את א"ל מדוך פלן ומהתם להכא לא הוה כהן למיתבא ליה א"ל דינא אית לי ואמינא אגב אורחאי אייתי ליה למר א"ל פסילנא לך לדינא לא קביל מיניה אותיב זוגא דרבנן וקדיינין ליה בהדי דקאזיל ואתי אמר אי בעי טעין הכי ואי בעי טעין הכי אמר תיפח נפשם של מקבלי שוחד ומה אני שלא נטלתי ואם נטלתי שלי נטלתי כך מקבלי שוחד על אחת כמה וכמה: רב ענן אייתי ליה ההוא גברא כנתא דגילדני דבי גילי א"ל מאי עבידתיך א"ל דינא אית לי לא קביל מיניה א"ל פסילנא לך לדינא אמר ליה דינא דמר לא בעינא קבולי לקביל מר דלא למנען מר מאקרובי בכורים דתניא [3] ואיש בא מבעל שלישה ויבא לאיש האלהים לחם בכורים עשרים לחם שעורים וכרמל בצקלונו וכי אלישע אוכל בכורים הוה אלא לומר לך כל המביא דורון לתלמיד חכם כאילו הקריב בכורים א"ל קבולי לא בעאי לאקבולי השתא דאמרת לן טעמא מקבילנא קביל מידן לא דאיננא לך שדריה לקמיה דרב נחמן א"ל לידייניה מר להאי גברא דאנא ענן פסילנא ליה לדינא אמר מדשלח לי הכי ש"מ קריביה הוא הוה קאים דינא דיתמי קמיה אינו נפטר מן העולם. והכי קאמר ק"ו שיסמא את עיניו כשיהא טפש בסופו ושב לדון: שאינו צריך כלום. שהוא עשיר ואין צריך להחניף: דשאיל שאילתא. דרגיל לשאול מבני עירו בהמות וכלים: מאי טעמא דשוחדא. למה אסור ליטלו לזכות את הזכאי: אין אדם רואה חובה לעצמו. אין דעתו מתקרב לגד החובה לחייב את עצמו ואפילו מתכוין לדין אמת: שהוא חד. הנותן והמקבל נעשים גד אחד: בני מחוזא. עירו של רבא: מיניייהו. מקצתם אוהבים אותי אותם שזכיתי: אם מרחם. אם אוהבים נעשו כולם אוהבי: במברא. גשר: יהיב ליה ידא. לסומכו: כנסא דפירי. סל פירות מפרדס של רבי שמעאל: זוזא. זוג: בהדי דאזיל ואתי. בכל אשר הולך ובא היה לבו לזכותו של אותו אריס ובאין לו פתחי זכיות ואומר בלבו הלואי ויטעון כך וכך ויזכה בדין: דאשים הגו. בכל שנה שגוזז אותן חייב ליתן לכהן אחד מששים [ו]: גילדני דבי גילי. דגיס קטנים: וכי אלישע אוכל בכורים היה. והלא לא כהן היה שהרי מלינו בדברי הימים שנתייחס אביו על שבט גד דכתי' ויעני ושפט בדשן [ו] ומצינו במסכת פסחים בגלגו דברים (דף סח.) דשפט דהאי קרא הוא אביו של אלישע: שמע מינה קריביה הוא. להכי פסול ליה לדיינא: האי

מסורת הש"ס

ז) סנהדרין ז:, ח) [שבת קיט.], ט) [ני' הערוך אחל], ה) [מכות כד.], ו) [שם], ז) [חולין קמ:], ו) [הש"ס ה:], ח) [סנהדרין מז:],

תוספות רי"ד

אמר רב פפא לא לידון אינש לא למאן דרחים ליה ולא למאן דסני ליה דרחים ליה לא חזי ליה חובא ודסני ליה לא חזי ליה זכותא ת"ר ושוחד לא תקח אינו צ"ל שוחד ממון אלא אפילו שוחד דברים אסור מדלא כתיב בצע לא תקח ה"ד שוחד דברים כי הא דשמואל הוה עבר במעברא אתא האי גברא והב ליה ידי' א"ל מאי עבידתיך א"ל דינא אית לי א"ל פסילנא לך לדינא. אמימר הוה יתיב גדפא ארישי' אתא ההוא גברא שקלי' מרישי' א"ל אמאי הא א"ל אית לי דינא א"ל פסילנא לך לדינא מר עוקבא הוה יתיב ושדי רוקא קמיה אתא ההוא גברא כסי' א"ל מאי האי א"ל דינא אית לי א"ל פסילנא לך לדינא. ר"י בר"י הוה רגיל אריסי' למיתי ליה כנתא דפירי כל מעלי דשבתא זימנא חדא אייתי ליה בחמשה [בשבתא] א"ל מ"ש האידנא א"ל דינא אית לי ואמינא אגב אורחי אייתי ליה למר א"ל פסילנא לך לדינא ולא קביל מיניה אותיב זוגא מרבנן וקדיינ' ליה בהדי דאזיל ואתי אמר אי בעי טעון הכי ואי בעי טעון הכי אמר תפח רוחן של מקבלי שוחד ומה אני שלא נטלתי ואם נטלתי שלי נטלתי כך מקבלי שוחד על אחת כמה וכמה. וכן עשה נמי ר' ישמעאל בן אלישע רב ענן אייתי ליה ההוא גברא כנתא דגילדני דבי גילא פ' דגים קטנים של נהר פלוני א"ל מאי עבידתיך א"ל דינא אית לי א"ל פסילנא לך לדינא ולא קביל מיניה א"ל דינא דמר לא בעינא קבולי מר דלא למנען מר מאקרובי בכורים דתניא ואיש בא מבעל שלישה ויבא לאיש האלהים לחם שעורים וכרמל בצקלונו וכי אלישע אוכל בכורים היה אלא לומר לך כל המביא דורון לתלמיד חכם כאילו הקריב בכורים א"ל קבולי לא בעאי לאקבולי השתא דאמרת לן טעמא מקבילנא קביל מידן לא דאיננא לך שדריה לקמיה דרב נחמן א"ל לידייניה מר להאי גברא דאנא ענן פסילנא ליה לדינא אמר מדשלח לי הכי שמע מינה קריביה הוא הוה קאים דינא דיתמי קמיה האי

עין משפט נר מצוה

ד א ב מיי' פכ"ג מהל' סנהדרין הלכה ד טור ש"ע ח"מ סימן ט סעיף ג [וברב אלפס סנהדרין פ"ג דף רנח אמר רבה בר רב הונא הא דיינא כו']:
ה ג טור ח"מ סימן ט:
ו ד מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סי' ז סע"ז [וברב אלפס שם]:
ז ה ו ז מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סימן ט סעיף ג [וברב אלפס שם]:
ח ח ט י מיי' שם הל' ג טור ח"מ שם:
ט כ טוש"ע שם סימן ז סעיף ז בהג"ה:

תורה אור השלם

1. מֶלֶךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אָרֶץ וְאִישׁ תְּרוּמוֹת יֲהֶרְסֶנָּה: משלי כט ד
2. וְשׁוֹחַד לֹא תִקָּח כִּי הַשֹּׁחַד יְעַוֵּר פִּקְחִים וִיסַלֵּף דִּבְרֵי צַדִּיקִים: שמות כג ח
3. וְאִישׁ בָּא מִבַּעַל שָׁלִשָׁה וַיָּבֵא לְאִישׁ הָאֱלֹהִים לֶחֶם בִּכּוּרִים עֶשְׂרִים לֶחֶם שְׂעֹרִים וְכַרְמֶל בְּצִקְלֹנוֹ וַיֹּאמֶר תֵּן לָעָם וְיֹאכֵלוּ: מלכים ב ד מב

מוסף רש"י

אם דומה דיין למלך. שבקי בטיב דינין ומלא חכמה, כמלך זה שהוא עשיר (סנהדרין ז:) אי: שאינו צריך לקנות אוהבים ולוקח שוחד (משלי כט ד). ואם דומה לכהן שמחזר על הגרנות. לשאול תרומותיו, ואף זה צריך לחזר לשאול ב"ד (סנהדרין שם).

האי עשה והאי עשה. מצות הדיינים עשה ושפטתם צדק[ד]: **עשה דכבוד תורה.** דיניה דהאי גברא דהוא עשה דאיכא כבוד תורה דרב ענן בהדיה עדיף: **סדר אליהו רבה.** שלמד חוץ לתיבה. סדר אליהו זוטא שלמד בתוך התיבה: **הוה ריחחא.** כעס של מקוש ובא לעבד לעולם: **דכי מיפטרי.** תלמידיו ממנו לעמוד מבית המדרש: **הוו פייסי גביה.** אוכלי שלחנו תרי אלפים ומאתים דכתיב[ה] עשרים לחם ולחם בכורים הא עשרים וחד וכרמל הרי עשרים ותרתין וכל אחד לפני מאה אין הרי תרי אלפין ומאתים: **בתליסר אמוראי.** השומעין מפיו ומשמיעין לרבים זה מכאן וזה מכאן ומלפנים ומלאחור ומתחלקין למקומות הרבה שהיה העם רב: **וכסי ליה ליומא.** מאפיל את החמה והיה ניכר בא"י: **מגיהי ספרים.** של כל אדם ואדם שאסור להשהות ספר שאינו מוגה[ו] משום אל תשכן באהליך עולה[ז] ולא בית דין שהיו מתעצלין בדבר והפקירו תרומת הלשכה לכך: בית אבטינס ובית גרמו במסכת יומא (דף לח.): **בדבבי.** בפרכות שכנגד הפתחים דלגניעותא עבידי ואינן תחת בנין אבל כל לורך בנין כגון פרכות המבדילות בין היכל לקדשי הקדשים שהיו במקדש שני במקום אמה טרקסין שעשה שלמה בבנין ראשון ואנשי הגולה עשו את ההיכל גבוה מאד ולא יכול בנין בעובי אמה להתקיים בגובה כזה[ח] ולהרחיבו לא יכלו לפי שמקצרים את ההיכל או את קדשי הקדשים ועשו שתי פרכות וביניהם אמה כדאמרינן במסכת יומא (דף נא.): ואותן פרכות נעשו מקדשי בדק הבית: **ז' שעריס.** לעזרה: **שתים בדביר.** תחת אמה טרקסין: **ושתים לנגדן בעליה.** להבדיל בין עליית היכל לעליית קדשי הקדשים וגם הן במקום אמה טרקסין: **המגדלות בניהן לפרה.** בחלרות הבנויות בסלעים בירושלים ותחתיהם חלל מפני קבר התהום כדתנן במס' פרה (פ"ג משנה ב) ומייתינן לה בפרק הישן תחת המטה (סוכה דף כא.) ובאין נשים עובדות ויולדות שם ומגדלות שם בניהם לצורכי פרה אדומה לעסוק בשריפתה ומילוי מימיה ולהזות כל שבעה על הון השורפה כדאמרינן במסכת יומא (דף ד.). ומעלה זו עשו לה להתעסק בה תינוקות שלא נטמאו מימיהם מפני שזלזלו בה לעשותה בטבול יום כדתנן[ט] מטמאין היו הכהן השורף את הפרה ומטבילין אותו להוציא מלבן של לדוקין שהיו אומרין במעורבי שמש היתה נעשית: **נשים יקרות.** עשירות: **מפרנסות.** בלבוש וכסות: כלי

והיינו דאמרינן סדר אליהו רבה וסדר אליהו זוטא. מ"ר לפי שהפסיק בלמודו לרב ענן חלקו לשני סדרים ובפעם ראשון למד ממנו יותר מן הארבע ידות קרי לראשון סדר אליהו רבה ולבתרא קרי זוטא: **מבקרי** מומין שבירושלים היו נוטלין שכרן. תימה להתנן בבכורות פרק עד כמה (דף כט: ופס) הנוטל שכר להיות רואה בכורות אין שותטין אותן על פיו וי"ל כמו שתרלתי למעלה ועוד להתם דוקא בבכורות שיש לחוש שמא משוש שכר יתירנו אבל הכא מיירי בבדיקת מומי שאר קדשים והכי איתא בשילהי פרק התרומה בשקלי' (דף ז.) דאמר מבקרי מומי קדשים נוטלים שכרן מתרומת הלשכה: **מלמדין** הלכות קמיצה. והא דלא חשיב הלכות מליקה שבכלל הלכות שחיטה הן: **שבעה** כנגד ז' שערים. לשבעה שערי עזרה קאמר אומר רבי דס"ל כתנא דמתני' דמס' מדות בפ"ק (משנה ד) דתנן ז' שעריס היו בעזרה ג' בלפון וג' בדרום ואחד במזרח והא דתנן התם לעיל בשלשה מקומות הכהנים שומרים כו' על חמשה שערי העזרה כו' במס' תמיד בפ"ק (דף כז.) פריך להו ומשני אביי תרי מנייהו לא בעי שימור ורבא משני תנאי היא דתניא אין פוחתין [מג' גזברין וז' אמרכלין רבי נתן אומר אין פוחתין] מי"ג גזברים כנגד י"ג שעריס לא חמשה דהר הבית פשו להו תמניא אלו ח' דעזרה אלמא איכא תנא דאמר תמניא הוו (ג) ואיכא תנא דאמר חמשה הוו תימה אמאי מייתי רבא הך תנאי (ג) ממתניתין דמדות היה יכול להביא דתנן התם בפ' שני (משנה ו) אלא עשרה השתחוואות היו שם אבא יוסף בן חנן אומר כנגד י"ג שעריס ועוד תימה דהרי כאן מחלוקת רביעי דעל כרחין לההוא תנא דס"ל די"ג שעריס היו בעזרה לא מצי למימר דקסבר ח' ולא חמשה דהר הבית דהא מפרש התם שמש של אותן שעריס ואין מזכירין אפי' אחד מאותן שעריס דהר הבית המפורש בפ"ק דמדות שני שערי חולדה מן הדרום וקיפונוס מן המערב וטדי מן הלפון שער מזרחי שושן הבירה עליו לורה ואומר ר"ת דלעולם ס"ל לההוא תנא דז' שעריס היו בעזרה והא דחשיב י"ג היינו עם השעריס הקטנים דהכל חשיב תדע דהא חשיב פיספסין שהיו לשער נקנור אבל גדולים לא היו בעזרה אלא ז' והן אותן המפורסים בפ"ק והמעיין שם ימצא דשער הקרבן דפ"ק הוא שער הבכורות דפ"ב ואותן י"ג שעריס דמדות שנויים נמי במסכת שקלים כל אותה משנה ממש בפ' י"ג שופרות אבל אין שנוי בה אבא יוסף בן חנן כמו ששנוי במס' מדות ובגמרא דירושלמי קאמר מתני' אבא יוסף בן חנן דקאמר כנגד י"ג שעריס דלרבנן ז' שעריס הוו בעזרה דעתייהו דרבנן היכן היו השתחוואות האלו כי ההיא דתנינן תמן י"ג פרלות היו בה שפרלו מלכי יון וחזרו וגדרום וגזרו כנגדם י"ג השתחוואות ואם תאמר לרבנן נמי דתני שבעה שעריס מאי קמתמה כנגד מי הוו השתחוואות אינהו נמי מודו דעם הקטנים היו שלשה עשר כדפרישית ואומר רבינו תם כיון דלא חשיבי בעייהו כל כך שיקראו אותם שעריס אין נראה שיהא השתחוואות כנגדם אבל אבא יוסף בן חנן קרא אותם שעריס.

האי עשה והאי עשה[א] עשה דכבוד תורה עדיף סלקיה לדינא דיתמי ואחתיה לדיניה כיון דחזא בעל דיניה יקרא דקא עביד ליה איסתתם טענתיה: רב ענן הוה רגיל אליהו דאתי גביה דהוה מתני ליה סדר דאליהו כיון דעבד הכי איסתלק יתיב בתעניתא ובעא רחמי ואתא כי אתא הוה מבעית ליה בעותי ועבד תיבותא ויתיב קמיה עד דאפיק ליה סידריה והיינו דאמרי סדר דאליהו רבה סדר אליהו זוטא בשני דרב יוסף הוה ריתחא אמרי ליה רבנן לרב יוסף ליבעי מר רחמי אמר להו השתא ומה אלישע דכי הוו רבנן מיפטרי מקמיה הוו פיישי תרי אלפן ומאתן רבנן בעידן ריתחא לא הוה בעי רחמי אנא איבעי רחמי וממאי דפיישי הכי דכתיב [1]ויאמר משרתו מה אתן זה לפני מאה איש מאי לפני מאה איש אילימא דכולהו לפני מאה איש בשני בצורת טובא הוו אלא דכל חד וחד קמי מאה איש כי הוו מיפטרי רבנן מבי רב הוו פיישי אלפא ומאתן רבנן מבי רב הונא הוו פיישי תמני מאה רבנן רב הונא הוה דריש בתליסר אמוראי כי הוו קיימי רבנן ממתיבתא דרב הונא ונפצי גלימייהו הוה סליק אבקא וכסי ליה ליומא ואמרי במערבא קמו ליה ממתיבתא דרב הונא בבלאה כי מיפטרי רבנן מבי רבה ורב יוסף הוו פיישי ארבע מאה רבנן וקרו לנפשייהו יתמי כי הוו מיפטרי רבנן מבי אביי ואמרי לה מבי רב פפא ואמרי לה מבי רב אשי הוו פיישי מאתן רבנן וקרו נפשייהו יתמי דיתמי [ב]א"ר יצחק בר רדיפא א"ר אמי [ג]מבקרי מומין שבירושלים היו נוטלין שכרן מתרומת הלשכה אמר רב יהודה אמר שמואל [ד]ת"ח המלמדין הלכות שחיטה לכהנים היו נוטלין שכרן מתרומת הלשכה אמר רב גידל אמר רב [ה]ת"ח המלמדים הלכות קמיצה לכהנים נוטלין שכרן מתרומת הלשכה אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן [ו]מגיהי ספרים שבירושלים היו נוטלין שכרן מתרומת הלשכה אמר רב נחמן אמר רב נשים האורגות בפרכות נוטלות שכרן מתרומת הלשכה [ז]ואני אומר מקדשי בדק הבית הואיל ופרכות תחת בנין עשויות מיתיבי נשים האורגות בפרכות ובית גרמו על מעשה לחם הפנים ובית אבטינס על מעשה הקטרת כולן היו נוטלות שכרן מתרומת הלשכה [ח]התם בדבבי דאמר רבי זירא אמר רב [ט]שלשה עשר פרכות היו במקדש שני שבעה כנגד שבעה שערים אחד לפתחו של היכל ואחד לפתחו של אולם (ק) ב' בדביר ב' כנגדן בעליה: ת"ר [י]נשים המגדלות בניהן לפרה היו נוטלות שכרן מתרומת הלשכה אבא שאול אומר נשים יקרות שבירושלים היו זנות אותן ומפרנסות אותן בעא מיניה רב הונא מרב כלי

מסורת הש"ס

א) [שבועות ל:], ב) שקלים פ"ד ה"ב ע"ב, ג) [יומא נד. ע"ב], ד) [דברים יא], ה) [מ"ב ד], ו) [לעיל יט:], ז) [יומא יא], ח) [עי' ב"ב ג.], ט) [פרה פ"ג מ"ז],

תורה אור השלם

1. וַיֹּאמֶר מְשָׁרְתוֹ מָה אֶתֵּן זֶה לִפְנֵי מֵאָה אִישׁ וַיֹּאמֶר תֵּן לָעָם וְיֹאכֵלוּ כִּי כֹה אָמַר יְיָ אָכוֹל וְהוֹתֵר: מלכים ב ד מג

הגהות הב"ח

(א) גמ' ב' בדביר. נ"ב פי' רש"י במגילה י ע"ב דביר היא הממילה המבדלת בין הקדש ובין קדש הקדשים: (ב) תוס' ד"ה שבעה כו' תמניא הוו ואיכא תנא דאמר שבעה הוו ואיכא תנא דלמר חמשה וכו': (ג) בא"ד הגך תנאי מברייתא ממתני' דמדות כו':

מוסף רש"י

שבעה כנגד שבעה שערים. שבעה לשבעה שערי העזרה (יומא נד.). שתים בדביר. במקום אמה טרקסין, ושתים כנגדן בעליה. לחוץ בין עליית ההיכל לעליית בית קדשי הקדשים (שם).

עין משפט נר מצוה

י א מיי' פכ"ח מהל' סנהדרין הל' ו ופ"ו מהל' ת"ת הל' י סמג לאוין רס טוש"ע ח"מ סי' טו סעי' ו והגה"ה וסעיף ב:
יא ב ג ד מיי' פ"ד מהל' שקלים הל' ד:
יב ה מיי' שם הל' ז:
יג ו ז מיי' שם הלכה ו ב:
יד ח מיי' שם הלכה ד:

תוספות רי"ד

אחתיה קמיה אמר האי עשה והאי עשה עשה דכבוד תורה עדיף סלקיה לדינא דיתמי ואחתיה לדיניה כיון דחזי בעל דיניה הכי איסתתים טענתיה. רב ענן הוה רגיל אליהו דהוה מתני ליה סדר אליהו כיון דעביד הכי לא אתא יתיב בתעניתא ובעא רחמי ואתא ואפ"ה הוה מבעית הוי יתיב בתיבותא ומתני והיינו דאמרי סדר אליהו רבה וסדר

וכי גבו והותירו מאי הוי. אבל אהנך דלעיל לא פריך בית גרמו ובית אבטינס דבכל הנהו היו בית ישראל מקדישין אותן לצורך כך כמו לצורך קרבנות שכל אותן דברים רגילות הן והיינו דקתני דבאין מתרומת הלשכה עצמה ולא קתני מותר היינו משום דלאו מחמת לב ב"ד מישתרו אלא מחמת ישראל אבל להך תירוצא פריך דמסיק היכא דלא הותירו אסירי והיכא דהותירו שרי פריך מאי שנא דהא פשיטא שלא לדעת כן מקדישין כיון דלא שרית ליה כי לא הותירו ומשני לב ב"ד מתנה עליהן והן מקדישין לדעת ב"ד: **תנא** דבי רבי ישמעאל כלי שרת באין מתרומת הלשכה. הא תרומת הלשכה היינו מותר תרומת הלשכה כדמוכח במתני' דפליג אר"ע דקתני מותר תרומה לכלי שרת ות"ת כי פריך הש"ס ואימא שיריים גופייהו והיינו משום דכתיב שאר ולישני דהא שאר הכסף היינו מותר תרומה י"ל דבמילתא דפסיקא ליה בעי לאוקמי קרא דהיינו שיריים דבכל שנה איתנהו אבל במותר דלא פסיקא ליה לא ניחא ליה לאוקמי לקרא: **כדאמר** רבא העולה עולה ראשונה. תימה אמאי איצטריך האי דרשא דרבא תיפוק ליה מהיכא דמפקא מתניתין דזבחים בפרק כל התדיר (דף פט. ושם) דקתני כל התדיר מחדירו קודם לחברו התמידים קודמין למוספים כו' וקא בעי בגמרא מנ"ל ומתמה מנא לן דקתני טעמא מלבד עולת הבקר אשר לעולת התמיד וכ"ת דהתם איצטריך היכא דליכא אלא חד דאשמעינן קרא דעקיינן לגמרי מוספין מקמי תמידין לא היא דמהתם נפקא לן בכ"מ דתדיר ושאינו תדיר תדיר קודם כדמפיק התם מכאלה תעשו שיהו כל עשיות שוות ואי בכי האי גוונא מיירי מהתם לא נפקא לן ועוד מסברא ליתא דכל התדיר מחדירו קודם לחבירו מיתניא דומיא דבבא שאחריה דקתני כל המקודש מחדירו קודם לחבירו דם חטאת קודם לדם עולה מפני שהוא מרלה כו' וכל הנך בקדימה ממש מיירי והא נמי ליכא לתרוצי דאי מהתם דמלבד עולת הבקר הוה אמינא דווקא עולה דקדמה למוספין משום דתדירה ומוספין לא תדירי אבל תמידין לעולם נדבה דהוה ליה נמי תדירה לעולם אימא לך לא תקדום להכי איצטריך קרא דהעולה עולה ראשונה דבמנחות פרק התכלת (דף מט. ושם) מייתי לקרא דרבא אקדימה דעולה למוספין דאמרי' התם בעא מיניה רב חייא בר י אבא מרב חסדא בבור שאין להם תמידין ומוספין אי זה מהם קודם כו' ומסיק אמר ליה תניתוה התמידין אין מעכבין את המוספין ולא המוספין את התמידים ה"ד אילימא דאית ליה וליקדם והתניא מנין שלא יהא דבר קודם לתמיד של שחר ת"ל וערך עליה העולה ואמר רבא כו' אלא בדלית ליה ואי בתמידין ומוספין דהיום פשיטא שתדיר קודם אלא במוספין דהיום תמידין דלמחר אלמא אקדימה דעולה למוספין מייתי לה ותימה דרשת המשנה הוה ליה לאיתויי דקתני בהדיא מלבד עולת הבקר ובהדיא דשיהי הגוזל קמא (ב"ק דף קיא. ושם) קשה יותר דקתני הבא אשמו עד שלא הביא גזילו לא יצא ומפרש בגמ' מלבד אילו הכפורים מכלל דכסף קדיש ופריך אלא מעתה מלבד עולת הבקר ה"נ דמוספין בריש הא תניא מנין שלא יהא דבר כו' ואמר רבא העולה עולה ראשונה והשתא הוה ליה לאתויי מתני' דכל התדיר דאדרבה מדכתי' מלבד מכלל דעולה קדמה וגרא' לפרש דודאי מדכתי' העולה נפקא דהקטרת תמיד קדמה להקטרת מוספין דגבי הקטרה הוא דכתי' מלבד עולת הבקר אשר לעולת התמיד תעשו את אלה התם עשוי דדם ניתנו והשתא בב"ק לא הוה מצי לאתויי מתני' דכל התדיר דודאי גבי אילו הכפורים משמע לשון מלבד דכסף קדיש כיון דהוא כתוב תחלה בפרשה והדר כתיב אילו הכפורים אבל גבי עשיות ליכא למידק דמוספין קדמי כיון דכתיב עולה בריש והדר עשיה דדם דמוספין אבל הקטרה דמוספין כתיב בריש להכי פריך שפיר מההוא דרבא ומיהו בההוא דמנחות ודאי הוה מצי לאתויי ההיא דכל התדיר: שמעו

כלי שרת מהו שיעשו מקדשי בדק הבית צורך מזבח נינהו ומקדשי בדק הבית אתו או צורך קרבן נינהו ומתרומת הלשכה היו עושין אותן א"ל אין נעשין אלא מתרומת הלשכה איתיביה [1]וכבלותם הביאו לפני המלך ויהוידע (הכהן) את שאר הכסף ויעשהו כלים לבית ה' כלי שרת וגו' א"ל דאקרייך כתובי לא אקרייך נביאי [2]אך לא יעשה בית ה' ספות וגו' כי לעושי המלאכה יתנוהו אי הכי קשו קראי אהדדי לא קשיא כאן שגבו והותירו כאן שגבו ולא הותירו וכי גבו והותירו מאי הוי א"ר אבהו [6]לב ב"ד מתנה עליהן אם הוצרכו הוצרכו ואם לאו יהו לכלי שרת תנא דבי רבי ישמעאל כלי שרת באין מתרומת הלשכה שנאמר את שאר הכסף איזהו כסף שיש לו שיריים הוי אומר זה תרומת הלשכה ואימא שיריים גופייהו כדאמר רבא [3]העולה עולה ראשונה ה"נ הכסף כסף ראשון מיתיבי [8]הקטורת וכל קרבנות צבור באין מתרומת הלשכה מזבח הזהב [א] ולבונה וכלי שרת באין ממותר נסכים [3]מזבח העולה הלשכות והעזרות באין מקדשי בדק הבית חוץ לחומת העזרה באין משירי הלשכות זו היא ששנינו חומת העיר ומגדלותיה וכל צרכי העיר באין משירי הלשכה תנאי היא דתנן [7]מותר תרומה מה היו עושין בה ריקועי זהב ציפוי לבית קדשי הקדשים ר' ישמעאל אומר מותר פירות לקיץ המזבח מותר תרומה לכלי שרת [2]ר"ע אומר [9]מותר תרומה לקיץ המזבח מותר נסכים לכלי שרת רבי חנינא סגן הכהנים אומר [5]מותר נסכים לקיץ המזבח מותר תרומה לכלי שרת וזה וזה לא היו מודים בפירות פירות מאי היא דתניא מותר תרומה מה היו עושין בה לוקחין פירות בזול ומוכרין אותם ביוקר והשכר מקיצין בו את המזבח וזו היא ששנינו מותר פירות לקיץ המזבח מאי זה וזה לא היו מודין בפירות דתנן [1]מותר שירי לשכה מה היו עושין בהן לוקחין בהן יינות שמנים וסלתות והשכר להקדש דברי ר' ישמעאל רבי עקיבא אומר אין משתכרין בשל הקדש אף לא בשל עניים בשל הקדש מאי טעמא לא [1]אין עניות במקום עשירות בשל עניים מאי טעמא לא דלמא מתרמי להו עניא וליכא למיתבא ליה: מי שהלך למדינת הים: איתמר רב אמר דפליג ר"ע אדרבי ישמעאל ולא הודה לו שיהו משתכרין בשל הקדש: פוסקין

כלי שרת. שמשרתין בהן במזבח החיצון שהוא בנין של אבנים: **וכלבוסם.** לחזק את בדק הבית בימי יהואש. ופסוק זה בדברי הימים: **שגבו.** לצורך בדק הבית והותירו שאין צריכין לכולו עושין מן המותר כלי שרת: **מאי הוי.** הא לא לקדושת קרבן גבו: **כסף שיש לו שיריים.** כסף הקופות שהוא נתרם מן הלשכה ושייריים נשאריים בלשכה: **זה תרומת הלשכה.** כסף שבקופות: **ואימא שיריים גופייהו.** משייריים הנותרים בלשכה כלי שרת באין ולא מן התרומה עצמה: **העולה עולה ראשונה.** מנין שלא יהא דבר קודם על המערכה לתמיד של שחר ת"ל וערך עליה העולה [ה] והוינן בה [ו] מאי תלמודא ואמר רבא העולה משמע העולה האמורה ראשון בסדרי קרבנות והיא עולת הבקר שנא' [ז] ואומרת להם זה האש כו' וה"א יתירא קא דרים. וה"ג את שאר הכסף בכסף שיש לו שאר: **מוצח הזהב.** כלי הוא ולא בנין שאינו מחובר לאדמה ויכולין לטלטלו לפיכך נידון ככלי: **ולבונה.** של לחם הפנים: **מותר נסכים.** פליגי בה במס' מנחות בפרק שתי מדות (דף 5.) רבי חייא ב"ר יוסף אמר בירולי מדות שהמספקין סלתות שקבלו מעות הקדש לספק סלתות כל ימות השנה מודדין להקדש במדה מבורלת טפופה ולא מחוקה והמקריבן מוחק המדה והם מותר נסכים ומוכרים אותן ור' יוחנן אמר כאותה ששנינו המקבל עליו לספק [כל ימות השנה להקדש] סלתות מארבע סאין בסלע ועמדו משלש שנתייקרו מספק מארבע והמקבל לספק משלש והוזלו ועמדו מד' מספק ד' וזו היא ששנינו מותר נסכים לקיץ המזבח: **מוצח העולה.** שהוא בנין בא מקדשי בדק הבית: **חוץ לחומת העזרה.** כגון עזרת נשים והחיל וחומת העיר ומגדלותיה באים משייריים הנותרים בלשכה כשתרמוה בקופות: **פנאי היא.** דאיכא למאן דאמר כלי שרת מתרומת הלשכה באין: **מותר תרומה.** הנשאר בקופות בר"ח ניסן שמכאן ואילך אין לוקחין קרבנות צבור אלא מתרומה חדשה כדאמרינן בר"ה (דף ז.) קרבנות צבור הבאין באחד בניסן מצוה להביא מן החדש: **ליפוי לבית קדשי הקדשים.** מחפין בהם הרצפה והכתלים: **מותר.** ריוח פירות. ולקמן מפרש מאי ניהו: **לקיץ המזבח.** כשהוא בטל מנדרים ונדבות לוקחין עולות ומקריבין בשר למזבח ועורות לכהנים: **וזה וזה.** ר' עקיבא ור' חנינא: **לא היו מודין.** שיהא שום מותר בפירות: **והשכר מקילין בהן.** והקרן לכלי שרת כדקאמר רבי ישמעאל: **מאי זה וזה לא היו מודים.** מאי פירושא דלא היו מודים כדתנן

ה) [שבועות יח. מנחות עט:], ו) [פסחים נח: יומא לד. ב"ק קיא. מנחות מט. תמיד כח: [ב"מ נה. זבחים קג.], ז) [עי' תוס' קדושין נד: ד"ה תניין], ד) שקלים פ"ד ה"ב, ח) [מנחות 5.], ט) שקלים פ"ד ה"ב, י) [שבת קג: זבחים פח: מנחות פט. תמיד כט. לח:], יא) [ויקרא ו], טו) [פסחים נח:], יב) [במדבר כח], כ) נ"א אבין,

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

טו א מיי' פ"ד מהלכות שקלים הלכה ח:

טז ב מיי' שם הלכה ט ויח:

מוסף רש"י

לב בית דין. שלא כהניס (מנחות עט:) וכל מדלי לביבור טתנין ב"ד לב (שבועות יא.). **העולה עולה ראשונה.** דכתיב גבי סדר המערכה ובער עליה הכהן עליה בבקר בבקר וערך עליה העולה, ה' יתירה דרים, שתהא היא ראשונה שלא יהא הקטר קודם לתמיד של שחר (ב"מ נה.) העולה משמע העולה תהא ראשונה לכל הקרבנות (מנחות מט.) מדלא כתיב וערך עליה עולה, אלא העולה, הכי קאמר וערך עליה מיד העולה האשונה האמורה תחלה לכל העולות והיינו עולת תמיד דפרשת קרבנות, דקרבן תמיד כתיב ברישא (פסחים נח: וכעי"ז זבחים קג.) או: דאי לאורויי בעלמא אתא איקטירו עליה עולה ושלמים, נכתוב וערך עליה (יומא לד.). **לקיץ המזבח.** כשהמזבח בטל לוקחין מאותן נסכים כבשים לעולה ומקיצין אותם, ונשאר קרן היינו דבנות, כאדם שמניחין לו תאנים לאחר שעורה, והכי אמרינן בפ"ק דשבועות (יב: ע"ש) קרן בבנות שוה לאדם (מנחות צ. מכת"י).

תוספות רי"ד

אליהו זוטא: תנן התם מותר שירי הלשכה מה היו עושין בהן לוקחים בהן יינות שמנים וסלתות והשכר להקדש דברי ר' ישמעאל ר' עקיבא אומר אין משתכרין בשל הקדש ולא בשל עניים בשל הקדש אין עניות במקום עשירות בשל עניים דלמא מיתרמי עניא וליכא למיתבא ליה: חנן אומר וכו' והלכתא כחנן דאמרי' לקמן דדוקא כשתבוא לגבות כתובתה אז לא תגבה בלא שבועה אבל כשתובעת מזונות יהבינן לה בלא שבועה איתמר רב אמר

תורה אור השלם

1. וּכְבַלּוֹתָם הֵבִיאוּ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וּיְהוֹיָדָע אֶת שְׁאָר הַכֶּסֶף וַיַּעֲשֵׂהוּ כֵלִים לְבֵית יְיָ כְּלֵי שָׁרֵת וְהַעֲלוֹת וְכַפּוֹת וּכְלֵי זָהָב וָכֶסֶף וַיְהִיוּ מַעֲלִים עֹלוֹת בְּבֵית יְיָ תָּמִיד כֹּל יְמֵי יְהוֹיָדָע:

דברי הימים ב כד יד

2. אַךְ לֹא יֵעָשֶׂה בֵית יְיָ סִפּוֹת כֶּסֶף מְזַמְּרוֹת מִזְרָקוֹת וְחֲצֹצְרוֹת כָּל כְּלִי זָהָב וּכְלִי כָסֶף מִן הַכֶּסֶף הַמּוּבָא בֵּית יְיָ: כִּי לְעֹשֵׂי הַמְّלָאכָה יִתְּנֻהוּ וְחִזְּקוּ בוֹ אֶת בֵּית יְיָ:

מלכים ב יב יד-טו

3. וְהָאֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ תּוּקַד בּוֹ לֹא תִכְבֶּה וּבִעֵר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן עֵצִים בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר וְעָרַךְ עָלֶיהָ הָעֹלָה וְהִקְטִיר עָלֶיהָ חֶלְבֵי הַשְּׁלָמִים: ויקרא ו ה

גליון הש"ס

גמ' מותר תרומה לקיץ המזבח. אם לא היה מותר היו עושים נדבה אלא יהיה המזבח בטלה. רבינו יונה פ"ג דברכות:

הגהות הגר"א

[א] גמ' (ולבונה ו) כלי. מלת ולבונה עם הוא"ו ממלת וכלי מוקפים וכ"ב וכל כ"ה בירושלמי דשקלים (פ"ד ה"ג):

פוסקין מזונות. ב"ד יורדין לנכסי מי שהלך למדינת הים ופוסקין מזונות לאשתו: **בששמעו בו שמת כ"ע לא פליגי.** דפוסקין דלמאי ניחוש לה מי לצרר הרי סופה לגבות כתובתה ותשבע שלא עיכבה משלהם כלום ומי לשמא אמר לה אלא מעשה ידיך במזונותיך וקבלה עליה משמת אינה משועבדת לו למעשה ידיה. ומ"ת והרי היא משועבדת ליתומים ואף הם יאמרו לה כן אף הוא לא היה יכול לומר לה אלא א"כ היא מתרצה: **לרר.** לרורות כספים נתן בידה למזונות: **חייבי' שמא אמר לה אלא מעשה ידיך במזונותיך.** וקבלה עליה: **איכא ביניהו גדולה.** הראויה להתפיסה מעות ולא ספקה מזונות במעשה ידיה שהן שני בצורת או שאינה בעלת מלאכה לצרר איכא למיחש לאלא מעשה ידיך במזונותיך ליכא למיחש דכיון דלא ספקה לא קבלה עליה: **אי נמי קטנה.** ובעלת מלאכה והשניים כתקנן: **וספקה.** לרב זביד פוסקין דלא עביד איניש דמתפיס לרר לקטנה לרב פפא אין פוסקין דאיכא למימר אלא מעשה ידיך במזונותיך אמר לה: **ואם בא ואמר פסקתי לה מזונות.** אתפסתיה לרר: **נאמן.** ובשבועה ומחזרת מה שנתנו לה ב"ד: **נאחר שמועה.** לאחר ששמעו בו שמת בא: **ולא דבר אחר.** מפרש לקמיה: **במשרה אשתו ע"י שליש.** העמיד אפוטרופוס לזונה ועכשיו משך האפוטרופוס את ידו דהשתא ודאי לצרר ליכא למיחש ולא לשמא אמר לה אלא מעשה ידיך למזונותיך: **אי הכי.** דהשרה אותה ע"י שליש אפי' בניו ובנותיו נמי דהא גלי דעתיה דניחא ליה שיהו מזונין משלו: לצדקה

ומפרנסין לאשתו אבל לא בניו ובנותיו ולא דבר אחר אמר רב ששת במשרה את אשתו ע"י שליש אי הכי בניו ובנותיו נמי כשהשרה לזו ולא השרה לזו מאי פסקא אלא אמר רב פפא כששמעה בו שמת בעד אחד היא דאי בעית אינסובי בעד אחד מצי מינסבא מזוני נמי יהבינן לה בניו ובנותיו דאי בעו למיחת לנכסיו בעד אחד לא מצו נחתי מזוני נמי לא יהבינן להו [ה]מאי דבר אחר רב חסדא אמר תכשיט רב יוסף אמר צדקה מ"ד תכשיט כל שכן צדקה

הוא ל והיא אמרה שגירשה ולא מת ולא דמיא לההיא דפרק המפקיד (ב"מ דף לח: ושם) שבוי שנשבה רב אמר אין מורידים קרוב לנכסיו ושמואל אמר מורידין כששמעו בו שמת כולי עלמא לא פליגי דמורידין והוא שמעו בו שמת היינו בעד אחד דאי בשני עדים מאי חידוש הוא הלא הם יורשים אותו וא"ת ואעד אחד היאך מורידין והתנן ביבמות בפרק האשה שהלכה (דף קטז: ושם) גבי האשה שאמרה מת בעלי שאין האחים נכנסים לנחלה על פיה ומדהיא לא מהימנא עד אחד נמי לא מהימן וי"ל דהתם מיירי לירד ולמכור אבל בהמפקיד מיירי לירד על מנת שלא למכור כדמוכח התם והא דתניא לקמן ב"ד יורדין לנכסיו וזנין ומפרנסין את אשתו אבל לא בניו ובנותיו ומוקמינן לה בששמעו בו שמת בעד אחד וקאמר בניו ובנותיו דאי בעו מיחת לנכסים בעד אחד לא מצו נחתי מזוני נמי לא יהבינן להו התם נמי למכור אבל בפירות הגדלים בשדה אכלי להו שפיר: **חיישינן שמא אמר לה כו'.** וקיבלה עליה ופטרתו ופטור הוא בכך אע"ג דהשתא לא ספקה: **קטנה** וספקה. וא"ת הואיל וספקה נימרו לה ב"ד לא מעשה ידיך למזונותיך ולמה יורדים לנכסיו למאן דחייש לצרר ואי לא ספקה א"כ היכי מחלה למ"ד לא מעשה ידיך והא אין מחילת קטנה כלום וי"ל כגון דספקה לדברים גדולים ולא ספקה לדברים קטנים דלדברים קטנים מהני מחילתה אי נמי בפעוטות דמקחן מקח ומתנתן מתנה. מ"ר: **תרגמה** שמואל בששמעו בו שמת. תימה א"כ מאי טעמא דבני הכנים גדולים דמה לי דמת בביתו מה לי ששמעו בו שמת ע"פ עדים ואין נראה לפרש ששמעו בו ע"פ עד אחד וי"ל דאפי' מת בביתו פליגי בני הכנים גדולים והא דנקט למי שהלך למדינת הים רבותא נקט דס"ד ניחוש כ"כ לצרר דאפילו בשבועה ליתא לה. מ"ר: **ואם בא ואמר פסקתי לה מזונות נאמן.** פירש רש"י אף להוליא מידה מה שנתנו לה ב"ד בשבועה דהכי משמע דאשבועה קאי והיינו טעם דסתמא דמילתא מתפיס לה לצרר הלכך מוליאין מידה בשבועה ונראה לרבי [ו] להגריכה שבועה ובשבועה תגבה מה שלוותה ואכלה דאי לאו הכי לא תמצא מי שילוה לה שירצה להפסיד אבל עכשיו שהיא נשבעת אין ירצה כלום שקומכין עליה שתשבע. מ"ר: **ואם בא ואמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך רשאי.** כלומר אם לוותה ואכלה לא אפרע שאם לא היו מלוים לו היתה דוחקת עצמה אף ע"ג דלא ספקה והאי דאמרינן לקמן לוותה ואכלה עמדה ומיאנה ודייקינן טעמא דמיאנה הא לא מיאנה יהבינן לה התם שפסקו לה ב"ד: **מאי פסקא.** תימה לרבי אין סתמא דמילתא אשתו דחייב במזונותיה משרה על ידי שליש בניו ובנותיו דלא מיחייב במזונותיהם לא משרה ברבינו שמשון מפרש הסוגיא אי הכי בניו ובנותיו נמי אי אמרת בשלמא דלא איירי מתני' במשרה אשתו ע"י שליש אלא אשתו ובניו סמוכין על שולחנו ניחא דאשתו מפרנסין הואיל והוא חייב לזונה משום חשש דשמא התפיסה לצרר אין ב"ד נמנעין מלזונה אבל בניו ובנותיו דאינו חייב במזונותיהן אין לירד לנכסיו לפרנסם דבקל יש לחוש שמא התפיסה לצרר והניח להם מעות לפרנסם עד שישוב אבל השתא דמוקמת במשרה ע"י שליש ליכא למיחש לצרר ומשני במשרה אשתו ע"י שליש אבל בניו סמוכין על שולחנו ולא השרה ע"י שליש והכי חיישינן לצרר ופריך מאי פסקא דזה אין רגילות דאשתו ישרה ע"י שליש ובניו יהיו סמוכין על שולחנו:

מסורת הש"ס

א) [עי' פרש"י ברכות מז. ד"ה מילון], ב) [תוספתא פי"ב], ג) [ל"ל אם], ד) לעיל מח. ה) ג"ז שם, ו) [ל"ל דנאמן להגריכה],

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר שמואל וכו' הראשונים שאין פוסקין מה טעם לפי שאין אדם

מוסף רש"י

מודה לי אבא. שמואל היה קולא לרב אצא לכבודו (ברכות מז.). וזנין. מזונות, ומפרנסין. לנוש וכסות, אבל לא בניו ובנותיו. שאינו חייב במזונותיהן בחייו (לעיל מח.). תכשיט. בגדים של אפקת רוכל שהנשים מתקשטות בהם (שם). מ"ד תכשיט. לא יהבינן לאשתו, כל שכן צדקה. שאין עניו לעשות לצדקה מנכסיו, ואמתניתא קיימי (שם).

עין משפט נר מצוה

יז א מיי' פי"ב מהל' אישות הל' טו סמג לאוין פא טוש"ע אה"ע סי' ע סעי' ה:
יח ב מיי' שם טור שו"ע שם סעיף י:
יט ג מיי' פי"ח שם הל' יט טוש"ע שם סי' לה סעי' ו:
כ ד מיי' פי"ב שם הל' טז טוש"ע שם סימן ע סעיף ה:
כא ה מיי' שם הלכה כא טור שו"ע שם סעיף י:
כב ו מיי' שם טור שו"ע שם סעיף ט וסעיף י יא:

תוספות רי"ד

פוסקין מזונות לא"א ושמואל אמר אין פוסקין פי' מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות רב סבר ב"ד יורדין לנכסיו ופוסקין מזונות לאשתו ושמואל אמר אין פוסקין כששמעו בו שמת כ"ע לא פליגי שפוסקין כי פליגי בשלא שמעו בו שמת רב אמר פוסקין דמשועבד לה ושמואל אמר אין פוסקין מ"ט רב זביד אמר אימור צררי אתפשה רב פפא אמר חיישינן שמא אמר לה צאי מעשה ידיך למזונותיך. פי' והיא קבלה עליה אבל כששמעו בו שמת פוסקין וליכא למיחש לצררי שהרי סופה לגבות כתובתה ואז תשבע שלא עכבה בידה משלהם כלום ולצאי מעשה ידיך למזונותיך נמי ליכא למיחש שכבר מת ואינה משועבדת לו. וא"ת הרי היא משועבדת ליתומים ואף הם יאמרו לה כן. תשובה אף הוא אינו יכול לומר לה אא"כ תתרצה היא והרי עכשיו אינה רוצה. אמר שמואל ומודה לי אבא בשלשה חדשים הראשונים שאין פוסקין לפי שאין אדם מניח את ביתו ריקם: תנן מי שהלך למדינת הים וכו' ע"כ לא פליגי אלא לענין שבועה אבל מזוני יהבינן לה תרגמ' שמואל כששמעו בו שמת: ומהכא שמעינן שאין היתומים יכולין להשביע האלמנה כל זמן שהיא נזונית דילמא אתפשה בעלה צררי דהא פסקי' לקמן הלכתא כחנן כ"ש דק"ל כרב דאמר פוסקין מזונות לא"א ומוקי למתני' מחיים דבעל ואיכא למימר התם הוא דפליגי עליה דחנן ואמרי תשבע דמאן לימא לן דאתא לידי גיבוי כתובתה ותשבע דילמא מייתא היא ברישא הלכך תשבע השתא דלמא צררי אתפשה אבל באלמנה הנזונית כ"ע לא פליגי דתשבע בסוף ולא תשבע בתחילה: בני כהנים גדולים אומרים תשבע חנן אומר לא תשבע והא בא בעלה ואמר פסקתי לה מזונות נאמן פי' ובשבועה ומחזרת לו מה שנתנו לה ב"ד ה"נ כששמעו בו שמת והא אם בא קאמר אם בא לאחר שמועה.

[א] פוסקין מזונות לאשת איש ושמואל אמר אין פוסקין מזונות לאשת איש אמר שמואל מודה לי [ב] אבא בשלשה חדשים הראשונים [ג] לפי שאין אדם מניח ביתו ריקן [ד] בששמעו בו שמת כולי עלמא לא פליגי כי פליגי בשלא שמעו בו שמת רב אמר פוסקין דהא משועבד לה ושמואל אמר אין פוסקין מ"ט רב זביד אמר אימא צררי אתפסה רב פפא אמר חיישינן שמא אמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך מאי ביניהו איכא ביניהו גדולה ולא ספקה אי נמי קטנה וספקה תנן מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות [ה] חנן אמר תשבע בסוף ולא תשבע בתחלה נחלקו עליו בני כהנים גדולים ואמרו תשבע בתחלה ובסוף עד כאן לא פליגי אלא לענין שבועה אבל מזוני יהבינן לה תרגמה שמואל בששמעו בו שמת מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות בני כהנים גדולים אומרים תשבע חנן אומר לא תשבע [ו] ואם בא ואמר פסקתי לה מזונות נאמן הכא נמי בששמעו בו שמת והא אם בא ואמר קאמר אם בא לאחר שמועה ת"ש [ז] מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות [ח] ואם בא ואמר צאי מעשה ידיך במזונותיך רשאי קדמו בית דין ופסקו מה שפסקו פסקו הכא נמי בששמעו בו שמת ת"ש [ט] מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות ב"ד יורדים לנכסיו וזנין

[ב] [עי' פרש"י ברכות מז. ד"ה מילון], [ג] [תוספתא פי"ב], [ד] [ל"ל אם], [ה] לעיל מח., [ו] ג"ז שם, [ז] [ל"ל דנאמן להגריכה],

עמד בדין וברח. בפרק המולך (יבמות דף מא: ושם) פרש"י דוקא ברח אבל חלה הוא או חלתה היא לא משמע לפי דבריו דקנס הוא ותימה אם כן מאי קפריך הואיל ומשום קנס מתפרנסת ויש לומר דאי חיישינן כולי האי לגררי כדחייש שמואל לא היה לקונסו כל כך ור"ח פירש שמצא בירושלמי ברים אף ע"פ דברח נאנו דוקא אנא ה"ה חלה דניזונת משלו וא"ת והא אמרינן חלה הוא או היא אינו מעלה לה מזונות לאחר ליפטר גבי הגיע זמן ולא נשאו יש לומר שאני הכא שהיה לו לכנוס מיד אחר הגעת הזמן אחר שלשה חדשים אבל התם כשהתחיל חליו לפני שהגיע זמן מאי הוה ליה למיעבד ומיהו קשה אי בחלה נמי מעלה לה מזונות אמאי אמרי' בסמוך דלא משעבדא ליה למעשה ידיה וי"ל דבחלה נמי קנסינן ליה משום דלא כנס מיד אחר שלשה חדשים ואחר שעמד בדין מיד ואם תאמר לפרש"י דמפרש דוקא ברח אבל חלה לא בפ"ק (דף ג.) דמיבעיא לן חלה מהו אמאי לא פשיט מהכא דאמרי' דוקא ברח אבל חלה לא וכל שכן הוא דהא הכא דאין לה מזונות אף על פי שפשע קנס שהיה לו לכונסה מיד אחר שעמד בדין אבל התם חלה קודם שהגיע הזמן מאי הוה ליה למיעבד דעל כורחין בהכי מיירי דאי חלה הוא אחר כך פשיטא דאין לה הפסידה ואיכא למימר דיבמה שאני דלאו אגידא ביה כולי האי כמו ארוסתו ואינה עומדת כל כך לכונסה לא מיחייב מזונות כולי האי ומיהו קשה לפירוש רש"י דעל כורחין מוקי האי ברח שלא מחמת מרדין אלא מחמתה דאי לאו הכי היינו חלה ואם כן מאי קפריך הכא למ"ד אין פוסקין מזונות לאשת איש הרי הכא לא שייך התפסת גרגרי הואיל ומחמתה ברח:

הני מאני דקוניא. פי' בקונטרס פלומי"ר בלע"ז כלי חרס שמתיכין לתוכו עופרת ואין נראה לר"ת דבזמיס פרק איזהו מקומן (דף נד.) גבי עשיית מזבח תניא מביא סיד וקוניא (ג) וממתה ושופך הוה ליה למימר אבר שהוא לשון בריתא ועוד אמר רבי מדמסיק עלייהו בפ"ב דמסכת ע"ז (דף לג: ושם) ובפרק כל שעה (פסחים דף ל: ושם) משום דמגרפי פירוש שמעורב בהם גרגרי שקורין אלו"ס בלע"ז על כן נראה כדפירש הערוך (ד) דקוניא היינו כלי חרס המחופה בהתכת זכוכית ולהכי מסיק עליה דמגרפי משום דזכוכית תחילת בריאתו מן החול ובאותו חול מעורב גרגרי ולהכי בלעי וכן מורה רבינו תם באותם פלומי"ר שלנו שמתיכין לתוכן עופרת אינן נאסרין ביי"נ יותר משאר כלי חרס ועוד מדקדק ר"ת אף אם היה כולו מעופרת לא היה נאסר ובכשיו שאין בו אלא עופרת מעט יאסר אבל בהתכת זכוכית ניחא דאפי' כולן של זכוכית אינו נאסר לפי שנתבטל היטב ואינו נבלע אבל קוניא לא נתבטל כל כך ובלע טפי: **ירוקי.** פירש בקונטרס לענין חמץ בפסח וגיעולי עובדי כוכבים ויין נסך ולא משום דאיסטרין למיפסק הלכה כרב זביד לענין חמץ בפסח דהא מרימר דפליג עליה ושרי ירוקי דוקא לענין יין נסך אבל לענין חמץ בפסח מודה דאסירי אפי' חיורי כדאיתא בהדיא בפ' אין מעמידין (ע"ז דף לג.) ומפרש התם טעמא דתשמישו בחמין:

חנן אומר איבד מעותיו. ליכא לאקשויי מהא דקיימא לן (לעיל פ.) היורד לתוך שדה של חבירו ונטעה שלא ברשות דשמין לו כאריס ולבונה חורבתו של חבירו דנותן לו מה שהנהו (ב"מ קא. ע"ש) דהתם השתא בעין הוא ודין הוא שיטול אבל הכא לא השביח לו שוס שבח נכסים אלא שהילוו מגביית בעל חובו ולא מידי יהיב ליה והוה כמבריח ארי מנכסי חבירו דאע"ג דמהנה אותו לא מתחייב מידי כדמסיק בגדרים באין בין המודר (דף לג:) וא"ת הא אמרי' בהשוכר את הפועלים (ב"מ דף לג.) שומר חנם שהיה לו

ג) ע"ל היכי שקלא מזונות ומשני דהכא נמי כששמעו בו שמת פי' דממו"ג וכו'.

כג א מיי' פי"ח מהל' אישות הל' טו סמג עשין כח טור ש"ע אה"ע סי' קס סעיף ח:

כד ב מיי' שם הל' כד סמג שם טוש"ע שם סימן לג סעיף יח [וכרב אלפס עוד פי"א דמכילתין דף קכא.]:

כה ג מיי' פכ"ד מהל' אישות הל' ה סמג עשין נא טוש"ע שם סי' קנז סעיף ה [וכרב אלפס פי"א דמכילתין דף קכה.]:

כו ד מיי' פי"ב שם הל' יט סמג עשין מח ולאוין פא טוש"ע שם סי' ע סעיף ח:

כז ה מיי' פ"ה מהל' חמץ ומצה הל' כה ופי"ז מהל' מאכלות אסורות הל' ב סמג לאוין עח וקמח טוש"ע מ"ח סי' תנא סעי' כג וטוש"ע יו"ד סי' קכ סעיף ח:

כח ו ז מיי' פי"א מהל' מאכלות אסורות הל' יט סמג לאוין קמח טוש"ע י"ד סימן קלה סעיף ו:

כט ח מיי' פי"ב מהל' אישות הל' יט סמג עשין מח ולאוין פא טור ש"ע אה"ע סי' ע סעיף ח:

תוספות רי"ד

ת"ש האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים ובאה ואמרה מת בעלי רצתה ניזונית רצתה גובה כתובתה פי' שהאשה שאמרה מת בעלי נאמנת להנשא וכמו שנאמנת להנשא כך נאמנת ליטול כתובה כדאמרינן ביבמות בהאשה בש"א תנשא ותטול כתובה וכו' עד חזרו ב"ה להודות כב"ש וכמו שנאמנת לגבות כתובתה כך היא נאמנת על המזונות גרשני בעלי מתפרנסת והולכת עד כדי כתובתה פי' כשאומרת גרשני בעלי אינה נאמנת על הגירושין והלכך אינה יכולה לגבות כתובתה דשמא לא גורשה אבל מזונות אית לה ממה נפשך דאי גירשה כל כתובתה יש לה ואי לא גירשה יש לה מזונות כדין כל אשה שהלך בעלה למדינת הים ודוקא עד שיעור כתובתה אבל יותר משיעור כתובתה לא דהא אמרה גרשני שאין מזונות לגרושה. בשלמא למ"ד פוסקין מזונות לא"א שפיר פי' היינו דמתפרנסת עד כדי כתובתה ממה נפשך אי גרשה יש לה כתובה אי לא גרשה מזוני אית לה אלא למ"ד אין פוסקין מזונות לא"א מאי איכא למימר פי' דילמא לא גירשה וא"א היא וכיון דאין פוסקין מזונות לא"א (איהי שקילא) [והיכי שקלא] מזונות ג) פי' כששמעו בו שמת דממה נפשך גירשה כתובתה אית לה לא גירשה מזוני נמי אית לה. ומ"ט עד כדי כתובתה אפילו טובא נמי פי' דכיון ששמעו בו שמת הרי היא ככל אלמנה דעלמא ותתפרנס לעולם אפילו יותר משיעור כתובתה פי' דתנן כל זמן שהיא בבית בעלה גובה כתובה לעולם שאני הכא דאיהי היא דאפסידא אנפשה דאמרה גרשני בעלי פי' ואין לגרושה מזונות הלכך עד שיעור כתובתה שקלא ממה נפשך אבל טפי לא ומהכא מוכח דכל אלמנה דעלמא מתפרנסת והולכת לעולם אפילו יותר משיעור כתובתה והדר אביא כשהיה ולאפוקי מ"מ דשאין אלמנה יכולה ליקח מזונות יותר משיעור כתובה כדכתבי' לעיל בפ' אלמנה ניזונת: ת"ש כיצד אמרו ממאנת אין לה מזונות אי אתה יכול לומר בישובת תחת בעלה שהרי בעלה חייב במזונותיה אלא כגון שהלך בעלה למדינת הים ולותה ואכלה ועמדה ומיאנה ומיאנה דמיאנה הא לא מיאנה יהבינן לה אמר לך שמואל הכא למאי ניחוש לה אי משום מעשה ידיה התם קטנה לא מתפיש ואי משום מעשה ידיה הכא לא מתפיש ואי משום מעשה ידיה קטנה לא ספקה מאי הוה עלה כי אתא רב דימי אמר מעשה בא לפני רבי בבית שערים ופסק לה מזונות לפני רבי ישמעאל בצפורי ולא פסק לה מזונות תהי בה רבי יוחנן וכי מה ראה רבי ישמעאל שלא פסק לה מזונות הא לא נחלקו בני כהנים גדולים וחנן אלא לענין שבועה אבל מזוני יהבינן לה א"ל רב שמן בר אבא כבר תרגמה רבינו שמואל בבבל כששמעו בו שמת א"ל פתריתו בה כולי האי כי אתא רבין אמר מעשה בא לפני רבי בבית שערים ולא פסק לה מזונות לפני רבי ישמעאל בציפורי ופסק לה מזונות א"ר יוחנן מה ראה רבי שלא פסק לה דהא לא נחלקו חנן ובני כהנים גדולים אלא לענין שבועה אבל מזונות יהבינן לה אמר ליה רב שמן בר אבא כבר תרגמה שמואל בבבל כששמעו בו שמת אמר ליה פתריתו בה כולי האי והלכתא כותיה דרב ופוסקין מזונות לאשת איש והלכתא כותיה דרב הונא אמר רב [7]דאמר רב הונא אמר רב יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונת ואיני עושה והלכתא כותיה דרב זביד בקוניא דאמר רב זביד [8]הני מאני דקוניא [9]חיורי ואוכמי שרו ירוקי אסירי ולא אמרן [10]אלא דלית בהו קרטופני אבל אית בהו קרטופני אסירי: **מתני'** [11]מי שהלך למדינת הים ועמד אחד ופירנם את אשתו חנן אומר איבד את מעותיו נחלקו עליו בני כהנים גדולים ואמרו ישבע כמה הוציא ויטול א"ר דוסא בן הרכינס כדבריהם א"ר יוחנן בן זכאי [12]יפה אמר חנן הניח מעותיו על קרן הצבי: **גמ'** [13]תנן התם המודר הנאה מחבירו צדקה מ"ד צדקה אבל תכשיט יהבינן לה דלא ניחא ליה דתינוול [6]תא שמע [1]היבמה ג' חדשים הראשונים ניזונת משל בעלה מיכן ואילך אינה ניזונת לא משל בעלה ולא משל יבם עמד בדין וברח ניזונת משל יבם אמר לך שמואל למאי ניחוש לה להאי אי משום צרורי לא מיקרבא דעתיה לגבה אי משום מעשה ידיה לא משתעבדא ליה תא שמע [2]האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים ובאת ואמרה מת בעלי רצתה ניזונת רצתה גובה כתובתה [3]גירשני בעלי מתפרנסת והולכת עד כדי כתובתה הכא נמי כששמעו בו שמת ומאי שנא עד כדי כתובתה דאיהי היא דאפסידה אנפשה תא שמע [4]כיצד אמרו ממאנת אין לה מזונות אי אתה יכול לומר ביושבת תחת בעלה שהרי בעלה חייב במזונות אלא כגון שהלך בעלה למדינת הים לותה ואכלה עמדה ומיאנה [5]טעמא דמיאנה הא לא מיאנה יהבינן לה אמר לך שמואל הכא למאי ניחוש לה אי משום צרורי לקטנה לא מתפיש ואי משום מעשה ידיה קטנה לא ספקה מאי הוה עלה כי אתא רב דימי אמר מעשה בא לפני רבי בבית שערים ופסק לה מזונות לפני רבי ישמעאל בצפורי ולא פסק לה מזונות תהי בה רבי יוחנן וכי מה ראה רבי ישמעאל שלא פסק לה מזונות הא לא נחלקו בני כהנים גדולים וחנן אלא לענין שבועה אבל מזוני יהבינן לה א"ל רב שמן בר אבא כבר תרגמה רבינו שמואל בבבל כששמעו בו שמת א"ל פתריתו בה כולי האי כי אתא רבין אמר מעשה בא לפני רבי בבית שערים ולא פסק לה מזונות לפני רבי ישמעאל בציפורי ופסק לה מזונות א"ר יוחנן מה ראה רבי שלא פסק לה דהא לא נחלקו חנן ובני כהנים גדולים אלא לענין שבועה אבל מזונות יהבינן לה אמר ליה רב שמן בר אבא כבר תרגמה שמואל בבבל כששמעו בו שמת אמר ליה פתריתו בה כולי האי והלכתא כותיה דרב ופוסקין מזונות לאשת איש והלכתא כותיה דרב הונא אמר רב [7]דאמר רב הונא אמר רב יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונת ואיני עושה והלכתא כותיה דרב זביד בקוניא דאמר רב זביד [8]הני מאני דקוניא [9]חיורי ואוכמי שרו ירוקי אסירי ולא אמרן [10]אלא דלית בהו קרטופני אבל אית בהו קרטופני אסירי: **מתני'** [11]מי שהלך למדינת הים ועמד אחד ופירנם את אשתו חנן אומר איבד את מעותיו נחלקו עליו בני כהנים גדולים ואמרו ישבע כמה הוציא ויטול א"ר דוסא בן הרכינס כדבריהם א"ר יוחנן בן זכאי [12]יפה אמר חנן הניח מעותיו על קרן הצבי: **גמ'** [13]תנן התם המודר הנאה מחבירו

לדקה. אין ב"ד פוסקין לדקה לעניים מנכסיו בזמן שאחר בני העיר פוסקין עליהן לדקה: **תכשיט.** בשמיס להתקשט בהן אשתו: **שלשה חדשים הראשונים.** שאינה יכולה לא להנשא ולא להתייבם ניזונת משל בעלה: **עמד בדין.** ואמרה לו כנוס או חלון: **רלפה ניזונת כו'.** שהאשה נאמנת לומר מת בעלי ותינשא וכשם שנאמנת לינשא כך נאמנת ליטול כתובתה כדאמרינן במסכת יבמות [2] מספר כתובתה נלמד לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי: **מספרנסת והולכת כו'.** כתובה לא גבינא שמא לא גירשה ובגירושין לא האמינוה אבל מזוני יהבינן לה ובפרעון כתובה ממה נפשך אם גירשה הרי נטלתן בכתובתה ואם לאו הרי הוא חייב במזונותיה: **איהי היא דאפסדה אנפשה.** שאמרה גרשני וגרושה אין לה מזונות. וכי תימא כיון [6] דשמעה שמת תגבה כתובתה יחד אין הכי נמי והאי דקאמר מתפרנסת והולכת אם אינה רוצה ליטול כתובתה דסבורה שמא לא מת ונוח לה ליטול לשם מזונות שאם יבא בעלה תהא כל כתובתה קיימת ומתפרנסת עד כדי כתובתה ותו לא יהבינן לה: **מאני דקוניא.** כלי חרס שמחפין עליהם עופרת שקורין פלומבלי"ר בלע"ז: **ירוקי אסירי.** לענין חמץ בפסח וגיעולי עובדי כוכבים ויין נסך: **חיורי שרו.** לפי שהעופרת מחליק את החרס ואינו מניחו לבלוע. אבל הירוקים מעורב בריף שקורין אלו"ס בתוך העופרת והוא עז ומחלחל את החרס ובולע והכי אמרי' במסכת ע"ז (דף לג:) דמגרפי ובלעי: **קרטופני.** ביקועי קיריוניי"ם בלע"ז: **מתני' חנן אומר איבד את מעותיו.** שלא אמרתי לך הלוני ואני אפרע אבל אם הלוה את האשה מעות למזונותיה על מנת שתשלם לו הוא תובעה והיא תובעת הבעל וישלם כדאמר לעיל בממאנת ולוותה ואכלה ועמדה ומיאנה טעמא דמיאנה הא לא מיאנה משלם: **גמ'** שוקל חנן ובני כהנים גדולים אלא לענין שבועה אבל מזונות יהבינן לה אמר ליה רב שמן בר אבא כבר תרגמה שמואל בבבל כששמעו בו שמת אמר ליה פתריתו בה כולי האי והלכתא כותיה דרב ופוסקין מזונות לאשת איש והלכתא כותיה דרב הונא אמר רב [7]דאמר רב הונא אמר רב יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונת ואיני עושה והלכתא כותיה דרב זביד בקוניא דאמר רב זביד [8]הני מאני דקוניא [9]חיורי ואוכמי שרו ירוקי אסירי ולא אמרן [10]אלא דלית בהו קרטופני אבל אית בהו קרטופני אסירי: **מתני'** [11]מי שהלך למדינת הים ועמד אחד ופירנם את אשתו חנן אומר איבד את מעותיו נחלקו עליו בני כהנים גדולים ואמרו ישבע כמה הוציא ויטול א"ר דוסא בן הרכינס כדבריהם א"ר יוחנן בן זכאי [12]יפה אמר חנן הניח מעותיו על קרן הצבי: **גמ'** [13]תנן התם המודר הנאה מחבירו

ג) יבמות מא:, ב) [תוספתא פ"ק], ג) [עי' תוס' ב"מ יח: ד"ה הוליאה ותוס' לעיל פט: ד"ה יכול], ד) לעיל נח: ולקמן ע: פג. [ב"ק ח: ע"ש ב"מ מט: גיטין עז:], ה) ע"ז לג: פסחים ל:, ו) [מדרש לג:], ז) שם לג., ח) [דף קיז.], ט) [ערך קוניא],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה איהי וכו' כיון דשמעו: (ב) תוס' ד"ה הני וכו' סיד וקוניא וזפת וממתה:

לעזי רש"י

פלומבלי"ר [פלומי"ר]. לצפות בעופרת.
אלו"ם. אלום.
קיריוניי"ש [קריבצי"ש]. סדקים.

מוסף רש"י

דלא ניחא ליה דתינוול. אע"פ שלא לזה בלבמו, עבדינן (לעיל מח.). היבמה שלשה חדשים הראשונים. שאינה יכולה להנשא מחמת בעלה, נזונת משל בעלה. שכן כתב לה אם תהא יתבא בביתי ומזונא מנכסי כל יומי מיגר אלמלוותך, מיכן ואילך אינה ניזונת לא משל בעלה ולא משל יבם. ואינה דומה לשאר אלמנה, דהתם כל זמן שלא נשאת לאחר ואומרת מחמת פלוני בעלי שכבודו גדול עלי, יש לה מזונות, אבל הך אגידא ביבם, לפיכך אין לה על נכסי בעל מזונות ולא משל יבם עד שתכנס למופה (יבמות מא:).
עמד בדין. שתבעתו בדין אי כנוס או פטור וברח, נזונת משל יבם. דקנסינן ליה (שם). יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונת. משלך, ואיני עושה. לך כלום אלא לעצמי (לעיל נח:) איני ניזונת משל בעלי ואיני עושה לו מלאכה, דכי תקון רבנן מזוני לאתתא תקון, זמנין דלא פסקה במעשה ידיה ואחר כך תקנו מעשה ידיה לבעלה משום איבה, הלכך יכולה לומר לו אפשי (גיטין עז:) אני איני לריכה לכך, מעוגנת אני ואי אפשי לעשות מלאכה, אמאנא לי מזונות, או יש לי אומנות יקרה יתר על כדי מזונותי (לעיל פג.). מאני דקוניא. פלומי"ר בלע"ז של חרס הוא ועוזא באבר (פסחים ל: וכעי"ז ע"ז לג:). ירוקי אסור. עשויין מקרקע שמופרים ממנה לריף, אלו"ס בלע"ז, והוא עז ובולע לעולם (פסחים שם וכעי"ז ע"ז שם). קרטופני. נקעים וסדקיס (ע"ז שם).

תוספות רי"ד (המשך)

פוסקין מזונות לא"א פי' ולסוף ג' חדשים הראשונים כדאמרן לעיל ובלא שבועה כחנן. והלכתא כרב הונא אמר רב דאמר רב הונא אמר רב יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונת ואיני עושה. והלכתא כותיה דרב זביד בקוניא דאמר רב זביד הני מני קוניא אוכמי וחיורי

ד) יבמות מא:, ה) [תוספתא פ"ק], ו) [עי' תוס' ב"מ יח: ד"ה הוליאה ותוס' לעיל פט: ד"ה יכול], ז) לעיל נח: ולקמן ע: פג. [ב"ק ח: ע"ש ב"מ מט: גיטין עז:], ח) ע"ז לג: פסחים ל:, ט) [מדרש לג:], י) שם לג., יא) [דף קיז.], יב) [ערך קוניא],

שוקל לו אם שקלו. שוקל בשבילו שקל שהוא חייב לכל שנה לקרבנות צבור: **ופורע לו אם חובו.** אם חייב ממון לנושה מותר לזה שיפרענו בשבילו: **ומחזיר לו אבידתו.** אם ראה חמורו תועה מותר להשיבו: **במקום שנוטלין שכר.** על טורח השבתה: **תפול.** הניח השכר להקדש שהרי שניהן מודרין בהנאה זה מזה: **מצוה קא עביד.** כלומר מצוה בעלמא קא עביד ואינו מהנהו לזה שאם לא שקל עליו לא הפסיד כלום שיש לו חלק בקרבנות: **דתנן תורמין.** את הלשכה בשלש קופות: **על האבוד.** אף על מי ששלח שקלו ואבד: **ועל הגבוי.** שעדיין לא הגיע כאן: **ועל העתיד לגבות.** ואפילו לא נגבה לאחר מכאן יש לו חלק בתרומה ובקרבנות אלא שחיסר מצוה נמצא שכר המצוה על הנותן: **משתרשי ליה.** מרויחו: **חנן היא דאמר איבד מעותיו.** זה שפרנס את אשת חבירו ונתכוון לשם הלוואה שישלם לו בעלה איבד מעותיו ואין יכול לומר לו את חובך פרעתי שלם לי. והוא הדין נמי לכל חוב שעליו ועמד חברו ופרעו וזה לא אמר לו הלויני אינו חייב לו כלום וכיון דאילו פרעיה לשם הלוואה לאו הלוואה היא כי פרעיה נמי לשם מחילה לאו מידי יהיב ליה: **אפילו תימא רבנן.** דאמרי חייב אע"פ שלא אמר לו הלויני וגבי שאר חוב נמי חייב לשלם וכי מחיל אסור במודר הנאה והכא דקתני פורע לו את חובו בשלוה זה תחלה הלוואה מן המלוה על מנת שלא לפרוע עד שירצה לא יוכל הנושה ללחוץ הלכך לאו מידי יהיב ליה:

כיסופא

ברועים ובמקלות בשכר דחוזר ונוטל שכר מבעל הבית כדי שיעסוק להבריח את הארי ואפי' עולה השכר כדי דמיהן נפקא מינה לכושרא דחיותא אבל פורע חובו ועמד אחר ופרנס את אשתו למה לנו לעשות תקנה על זה ומהאי טעמא נמי הא דאמר בהנזקין (גיטין נח:) הבא מחמת חוב ומחמת אנפרות אין בו משום סיקריקון פירוש אם שהתה בידו י"ב חדש אין נותן רביע לבעלים ויחזיק בקרקעות אלא מחזיר לו הקרקע נראה לרבי דלא בחנם מחזיר אלא משלם לו מה שהוציא להוציאה מיד העובד כוכבים ורבינו גרשון פי' בתשובותיו כמו כן דאע"ג דלא הוי אלא כמבריח ארי בעלמא יש לו לשלם מידי דהוה אקדש ברועים ובמקלות בשכר וגבי משיב אבידה דאל"כ אין לך אדם מציל של חבירו מיד העובדי כוכבים ולא כפי' הקונטרס שפירש בגיטין שמחזיר לו בחנם וא"ת והא דתנן בהגוזל בתרא (ב"ק דף קטו:) שטף נהר חמורו וחמור חבירו שלו יפה מנה ושל חבירו מאתים והניח זה את שלו והציל את של חבירו אין לו אלא שכרו ואמאי דמי חמורו היה לו לשלם והיה רבי רואה לומר דמשום הכי אין לו אלא שכרו דמיירי כגון שבעל החמור בפניו וכי עשו חכמים תקנה ה"מ שלא בפניו אבל בפניו לא וקשה א"כ אפי' שכרו לא יהא לו דהא תנן בפ' הכונס (שם דף נח. ושם) נפלה לגינה ונהנית משלמת מה שנהנית ומפרש רב בגמרא אפי' נחבטה דס"ד מבריח ארי מנכסי חבירו ומה שנהנית נמי לא משלם קמ"ל ופריך אימא ה"ג ומשני מבריח ארי מנכסי חבירו מדעתו והאי שלא מדעתו א"נ מבריח ארי לית ליה פסידא האי לית ליה פסידא ומשמע ליישנא קמא מדעתו אע"ג דלית ליה פסידא פטור ועל כורחין לא אפשר לפרש כן מההיא דאלו מציאות (ב"מ דף לא:) ודהשוכר את הפועלים (שם דף לג:) אלא הכי פירושו מבריח ארי מדעתו היכא דלית ליה פסידא האי שלא מדעתו לאו משום דאי לא הוי פסידא יהא חייב דפשיטא אם נחבטה ולא נתקלקלו הפירות למה יהא חייב אלא כלומר האי שלא מדעתו שעל כרחו הוא מבריח ארי ואם דוחקים את האדם על כרחו להבריח את הארי ממגרו של חבירו אע"ג דלית ליה פסידא חייב לשלם לו שכר טורחו והשתא בההיא דהגוזל בתרא אם נפרש דדמי חמורו אינו חייב לשלם לפי שהוא בפניו אלמא חשבינן כאילו לית ליה פסידא א"כ לא יהא לו אפי' שכרו כיון דמדעתו הוא ולית ליה פסידא על כן נראה לרבי דהיינו טעמא דאינו משלם דמי חמורו שלא תקנו חכמים שיהא חייב לשלם אלא מה שהוא מהנה אותו ואינו מהנה אותו אלא כדי שכרו שהרי גם הוא מועל להציל בכדי שכרו דעל כרחך מיירי שיכול להציל שלא יזכה אותו מן ההפקר: **ובמקום שנוטלין שכר תפול ההנאה להקדש.** בפ' אין בין המודר (נדרים דף לג:) מוקי לה בין בשנכסי שניהם אסורין זה על זה משום הכי תפול הנאה להקדש דלא מצי מחזיר ליטול שכר ולא מצי בעל אבידה לעכבו בין בשנכסי מחזיר דוקא אסורין על בעל אבידה ולא נכסי בעל אבידה אסורין על המחזיר ואם אין המחזיר רוצה לקבל שכר בעל אבידה אינו יכול לעכבו ותפול הנאה להקדש: **ועל העתיד לגבות.** פי' בקונטרס אפי' לא נגבה לבסוף וקשה לרבי חדא דהוה ליה למיתני ועל העתיד לגבות ותו לא דהוי אבוד וגבוי בכלל ועוד דתנן (בשקלים דף ג:) ומייתי לה בהזהב (ב"מ דף נח. ושם) בני העיר ששקלו שקליהם וגנבו מהשלוחין או שאבדו השלוחין אם עד שלא נתרמה התרומה נשבעים השלוחים לבני העיר ובני העיר שוקלים ומביאים אחרים תחתיהם אבל משנתרמה אחריות אהקדש ואם כפירוש הקונטרס דאפי' לא נגבו לבסוף תורמין עליהם אמאי בני העיר שוקלים ומביאין אחרים תחתיהם לי משום מצוה אפי' משנתרמה נמי ועוד פירש רש"י על האבוד מי ששלח שקלו ואבד ועל הגבוי שעדיין לא הגיע וקשה דא"כ זו ואין ל"ל זו קתני אלא נראה לפרש על האבוד שבא ליד גבאי ואבד ועל הגבוי ביד השליח ונאבד מיד השליח לאחר שנתרמה התרומה דאי נאבד קודם שנתרמה התרומה חייבין בעלים באחריות ועל העתיד לגבות שיבא לידי גבוי לבסוף והא דאמר הכא שוקל לו את שקלו באבוד וגבוי דלא ליקרו לה רעבתנותא אבל גבי שטר חוב אפי' חנן מודה דלא איבד מעותיו דהנאה גמורה היא הוא"ל ולא היה יכול להפטר בשום ענין והכי פי' הא מני חנן היא כלומר האי פורע מייני באותו חוב דאיירי בה חנן דהיינו במזון האשה דוקא וחנן היא וכן פירש רבינו חננאל ושני רב אושעיא הא דתנן ופורע את חובו מזונות אשתו הן ואליבא דתנן וריב"א הביא ראיה מירושלמי דה"ה בשאר חובין דגרסינן התם בפירקין אבא בר ממל בעי הפורע שטר חוב של חבירו שלא מדעתו בפלוגתא דתנן ובני כהנים גדולים א"ר אסי טעמא דבני כהנים גדולים תמן לא עלה בדעתו שתמות אשתו ברעב ברם הכא מפייסנא ליה ומחיל לי הגע בעצמך דהוה גביה משכון מפייס הוינא ליה ויהיב לי משכוני עד כאן בבעל חוב שאינו דוחק ואפי' בבעל חוב דוחק נשמעינה מן הדא שוקל לו את שקלו לא שקיל אין ממשכנא הדא אמרת אפי' בעל חוב דוחק אלמא מחלוקת בבעל חוב כמו למזונות ואומר רבינו תם על כרחך פליג גמרא ירושלמית אגמרא שלנו דמוקים ההוא טעמא דשוקל את שקלו כבני כהנים גדולים אע"ג דממשכנין על השקלים ורב אושעיא מוקי לה כחנן ופליג לגמרי דלית ליה הך סברא ומפרש דלא פליגי אלא במזון האשה כדפרשינן ועוד דעל כרחין סוגיא דירושלמי לא אתיא כסוגיא דהכא דלדברי רבא צריך לפרש דשוקל לו שקלו היינו באבוד וגבוי דאי לאו הכי שוקל לו שקלו אמאי הא קא משתרשי ליה ובירושלמי משמע דלא מייירי באבוד דפשיטא מיניה בעל חוב דוחק:

אמרון

[1]שוקל לו את שקלו [2]ופורע (ה) את חובו [3]ומחזיר לו אבידתו ובמקום שנוטלין שכר תפול הנאה להקדש בשלמא שוקל לו את שקלו מצוה קעביד [4]דתנן [5]דתורמין על האבוד ועל הגבוי ועל העתיד לגבות ומחזיר לו אבידתו נמי מצוה קעביד אלא פורע לו את חובו הא קמשתרשי ליה [6]אמר רב אושעיא הא מני חנן היא דאמר [7]איבד את מעותיו ורבא אמר אפי' תימא רבנן הכא במאי עסקינן שלוה על מנת שלא לפרוע בשלמא רבא לא אמר כרב אושעיא דמוקים לה כרבנן אלא רב אושעיא מ"ט לא אמר כרבא אמר לך רב אושעיא נהי דהנאה לית ליה לו לקדש ברועים ובמקלות ולא קידש חייב ומפרש שומר חנם בחנם שומר שכר בשכר ומסיק דחוזר ונוטל מבעל הבית משמע דשומר חנם נמי אם קדש ברועים ובמקלות בשכר חוזר ונוטל מבעל הבית ואמאי אבדוחי אריא בעלמא הוא וכן הא דתנן בפ' אלו מציאות (ב"מ דף לא: ושם) היה בטל מסלע לא יאמר לו תן לי סלע אלא נותן לו שכרו כפועל בטל של אותה מלאכה דבטיל מינה ופירש בקונטרס שאם היה עוסק במלאכה חמורה ונוטל שכר מרובה כמה היה פותח משכרו ויעסוק במלאכה קלה כמו השבת אבידה וכך יתנו לו ואמאי אבדוחי אריא בעלמא הוא ולפי מה שפירש רבינו תם דדוקא במפרנס את אשתו קאמר חנן לפי שיכולה לנמלס ולהתפרנס בדוחק אבל שאר פורע לו חובו לא כמו שאמר לקמן לא קשיא מידי ואומר רבי כי מן הדין היה ודאי פטור אם לא שמשמע הכא אלא תקנת חכמים התם שישלמו לו כדי שישיב אבידתו של חבירו וכן בקדש

כיסופא

[1] ומחזיר לו אבידתו ובמקום שנוטלין שכר תפול הנאה להקדש בשלמא שוקל לו את שקלו מצוה קעביד דתנן תורמין על האבוד ועל הגבוי ועל העתיד לגבות ומחזיר לו אבידתו נמי מצוה קעביד אלא פורע לו את חובו הא קמשתרשי ליה אמר רב אושעיא הא מני חנן היא דאמר איבד מעותיו ורבא אמר אפי' תימא רבנן הכא במאי עסקינן שלוה על מנת שלא לפרוע בשלמא רבא לא אמר כרב אושעיא דמוקים לה כרבנן אלא רב אושעיא מ"ט לא אמר כרבא אמר לך רב אושעיא נהי דהנאה לית ליה

מסורת הש"ס

(ה) [ל"ל דתניא וכן ג' מוס' בב"מ נח.], ב) ב"מ נח. שקלים פ"ב ה"ק, ג) [נדרים לג. כל הענין ע"פ היטב],

הגהות הב"ח

(ה) גמ' ופורע לו את חובו:

מוסף רש"י

שוקל לו את שקלו. המדיר יכול ליתן בשבילו מחצי השקל שנותנין לתרומת הלשכה, ויכול לפרוע חובו ואין מהנה לו כלום (נדרים לג.). תורמין **על האבוד.** בשהיו ממלאים שלש קופות מכסף הלשכה והיא תרומה ליקח מכסף הקופות כל קרבנות צבור ותורמין אותן על מנת שיהו שלש קופות ראש ותרומה לשירים שיהו אותן שהביאו שקלים הנשארים בלשכה זמים בתרומת הקופה לרוות הקרבנות גם עליהם ותורמין אותן אע"פ שלא שקלו ואבד לו ואין ידוע לו (ב"מ נח.). **ועל הגבוי.** ועודנו בדרך, **ועל העתיד לגבות.** מי שנתנם ולא שלח שקלו בארבר, היה משלמו כל השנה כולה ונותנין בשופר שכתוב עליו תקלין חדתין והלשכה היתה נתרמה ג' פעמים בשנה, בפרוס הפסח ובפרוס עצרת ובפרוס החג, וכשמגיע זמן לתרום נותנין מעות השופר בלשכה ותורמין וכשתורמין תרומה ראשונה נותנין אף על העתיד לגבות וגם בשנים ובשלשים והמביא אחר שנתרמה השלישית נותנו לשופר שמנו תקלין עתיקין ונופל לשירי הלשכה ומכן נאין חומת העיר ומגדלותיה (שם). **הא מני חנן היא דאמר איבד את מעותיו.** שאין למלוה על בעלה של זו כלום הואיל ולא נתן בידו אלא הבריח ארי מעליו שפרנס את אשתו שהוא חייב לזונה, הכי נמי כי פרע חובו אבדוחי ארי הוא, שאין לו לפרוע החוב כלום, ולהכי שרי, דאי כהנים גדולים דפליגי עליה דתנן היא, כיון דאמרי יבשב כמה הוצים ויטול מן הנבע, הכא נמי סבירי ליה כי פרע חובו יכול הפורע לגבות מן הלוה, ולהכי הוי הנאה גמורה אם אין הפורע חוזר וגובה ממנו ואסור (נדרים לג:). **שלוה על מנת שלא לפרוע.** מזה, דהשתא כי פורעו זה לא הוי הנאה, הואיל ואי בעי לא מצי למיגבי מייה כלום, ושוקל לו את שקלו נמי מוקמינן ליה לדברי הכל כה"ג שאינו מהנה לו כלום, כגון שהוא עצמו שקל את שקלו ושגרו לירושלים ונגנב או אבד לאחר שנתרמה הלשכה, והאי לא נתחייב באחריותו ולא היה לו לפורעו, דהכי קי"ל (ב"מ נ:) בני העיר שביגבו שקליהן וגנבו או שאבדו, אם נתרמה התרומה נשבעין השלוחין לגזבאי שאבדו ובעלים פטורים, דתורמין על האבוד, ואם קודם שנתרמה הלשכה נשבעין לבני העיר לפיכך כי חזר הטדר ופרע שקלו מותר, דלא מהנה ליה כלל (נדרים לג:).

עין משפט נר מצוה

ל א מיי' פ"ו מהלכות נדרים הלכה ד סמג לאוין מג:

לא ב מיי' וסמג שם טוש"ע י"ד סי' רכא סעיף ב:

לב ג מיי' פ"ז שם הל' ח סמג שם טוש"ע שם סעיף ג:

לג ד מיי' פ"ג מהלכות שקלים הלכה ט:

לד ה מיי' פכ"ו מהל' מלוה ולוה הל' ו סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' קכח סעי' ח:

תוספות רי"ד

שוקל לו את שקלו ופורע לו את חובו ומחזיר לו את אבידתו ובמקום שנוטלין עליה שכר תפול הנאה להקדש במקום שנוטלין שכר על טורח השבתה תפול הנאה להקדש שלא יהנה ממנו. פי' המורה תפול הנאה להקדש כגון ששניהם מודרים הנאה זה מזה: בשלמא שוקל לו את שקלו דתנן תורמין על האבוד ועל הגבוי ועל העתיד לגבות פי' ונמצא שלא נהנה כלום שבלא הא היה לו חלק בקרבנות מחזיר לו אבדתו נמי מצוה קעביד פי' ואע"ג שהוא נהנה הוא יכול לומר אני איני מתכוין לההנותו אלא לקיים המצוה. אלא פורע לו את חובו הא קמישתרשי ליה אמר רב אושעיא מני חנן הוא דאמר אבד מעותיו פי' ואע"ג דמטי ליה הנאה מיניה דהא מיפצי ליה מב"ח כיון דשלא מדעתו עשה ואיבעי לתובעו כדין לא מצי תבע ליה ולאפוקי מיניה בדינא שרי דבודאי אי מצי תבע ליה לדינא ולאפוקי מיניה אסור דהויא מחילה גביה וההנהתו אבל כיון דלא מצי לאפוקי מיניה בדינא שרי והכי נמי אמרינן התם דמקריב עליו קיני זבין וקיני זבות וילודות ומתירו לאכול בקדשים וזן את אשתו ואת בניו אף על פי שהוא חייב במזונותיהן דאף ע"ג דמטי ליה הנאה מיניה כיון דלאו מדעתו קעביד ולא מצי תבע ליה בדינא שרי ואין אנו צריכים לומר עכשיו בשוקל לו את שקלו דטעמא משום דתורמין על האבוד ונמצא שלא ההנהו אלא אע"ג דההנהו כיון דלאו מדעתיה קעביד ואינו יכול לתובעו בדין לחנן שרי

אדמון אומר וכי בשביל שאני זכר הפסדתי. אע"ג דאמר לקמן כל מקום שאמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותו ומההוא פיסקא פריך הש"ס לקמן אלמא דהכי הוי עיקר מ"מ אומר ר"ת דלית הלכתא כוותיה בהא דהא סוגיא דגמרא דלא כוותיה לעיל בפרק נערה (דף מג. וסס) אמר [1] רבי אסי א"ר יוחנן עשו אלמנה אצל הבת כבת אצל אחין בנכסים מועטים אלמא סתם דבריו כרבנן ועוד דלעיל פ' הנושא (דף קג.) אמרי' יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטים מה שמכרו מכרו וסתמא דהש"ס כרבנן בריש מי שמת (ב"ב דף קלט:) ואומר ר"ת דהיינו טעמא דאדמון לאו לאיפלוגי אמלתא דחכמים אתא אלא מתמה בעלמא הוא ור"ג נמי דאמר בההיא רואה אני את דברי אדמון לאו משום פסק דין אלא משום שיש ודאי לתמוה[2]: **אמר רבא דעסיק באוריתא ידית.**

בתמיה מקשים מאי קמתמה רבא אין ה"נ כדאמר לעיל בפרק נערה (דף מט. וסס) מצוה לזון את הבנות וק"ו לבנים דעוסקין בתורה ואר"ת אלא דמי דלעיל גבי מצוה יש מצוה לזון הבנים יותר מן הבנות אבל הכא שמת האב וירושתן קא שקלי מן התורה קא מתמה רבא אמילתיה דאדמון דקא בעי למימר דכשיעסוק בתורה יטול ירושה ואם לא יעסוק לא יטלנה וי"מ דהכא מיירי בבנים גדולים ולהכי פריך מאן דעסיק כו' אבל לעיל מצוה לזון את הבנים בבנים קטנים מיירי משום דכולם עומדים לעסוק בתורה קאמר ק"ו לבנים ולהכי לא פריך מאן דעסיק דכולם הן עומדים לעסוק בתורה:

שמע מינה מדרבנן טענו חטין ושעורים וכו'. תימה מאי פריך לר"ג מדרבנן והלא איכא אדמון דקאי כוותיה וכי תימא משום דרבים ניהו אדרבה אית לן למימר כאדמון דהלכתא כוותיה ואומר רבי דמכולהו פריך דמשמע דאדמון מודה בחטין ושעורים דמיפטר מדלא נקט חטין ושעורים אלא נקט כדי [3] (יין ושמן) דכרימון בקליפתו דמי כדבעי למימר לקמן רב שימי בר אשי שאינו יודע הגמרא אמאי הוי נקיט האי לישנא דכדי שמן ומיהו לאחר שידע דאיכא לאפלוגיהו ניש בלשון הזה לשון קנקנים פריך איכא ניחא תיובתא דרב חייא בר אבא ואפילו הכי משני נעשה כמי שטענו רימון בקליפתו: **אי** הכי מ"ט דאדמון. תימה מאי קא קשיא ליה הא אשכחן ר"ג דאית ליה האי סברא דמיחייב בטען לו חטין והודה לו בשעורים כדתנן בפ' שבועת הדיינין (שבועות לח: וסס) ונראה דה"ק אי הכי מ"ט דאדמון אליבא דר"ג דהא בעינן למימר דלהוי אדמון כרב נחמן דכוותיה קי"ל ור"ג דוקא בטענו חטין ושעורים והודה לו באחד מהן מיחייב אבל טענו חטין והודה לו בשעורין פטור: **הפוסק** מעות לחתנו. מוקי לה בירושלמי כשפסק במעמדה אבל לא פסק במעמדה אפי' רבנן מודו והשתא אתי שפיר הא דאמר בגמרא כופין למאן אילימא כופין לזאב איכא איבעי ליה למימר הואיל ופסק במעמדה הוי תנאי גדולה תנאי ותנאי קטנה לאו כלום ומסיק כופין לבעל ליתן את הגט לקטנה משום דלאו תנאה אבל גדולה הואיל ובמעמדה התנה הרי הוא כמו שהיא עצמה התנית:

עין משפט נר מצוה

לה א מיי' פי"ט מהל' אישות הלכ' יז סמג עשין מח ולאוין פא טוש"ע אה"ע סי' קיז סעי' יא: לו ב מיי' פ"ג מהלכות טוען ונטען הלכה יא סמג עשין נה טור ש"ע ח"מ סימן פח סעיף יב: לז ג ד מיי' שם הלכה יג טוש"ע שם סעיף יח והגהה"ר:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' התם נמי אית ליה הנאה בההיא דמיכסיף מיניה. לכאורה לישנא יתירה הוא והכי"ן בגדרים דף ל"ג ע"ב בהעמיקו תירוץ זה לא זכרו וכן נראה מפרש"י כאן אלא היה זה בגירסתו אבל לאתי למכרס"ל גרים לישנא אחרינא התם נמי וכו' עכ"ל והכ"מ בין שתי הלשונות לליישנא קמא לא אקשי הנאה גמורה אבל לליישנא בתרא אף כיסופא אקשי הנאה: **ב]** רש"י ד"ה ופשט לו את הרגל כו' ואני ופשט לו את הרגל על עץ וכו' כל"ל. וכ"ה בשיטה מקובצת:

תוספות רי"ד

מתני' אדמון אומר מי שמת והניח בנים ובנות בזמן שהנכסים מרובין הבנים ירשו והבנות יזונו ובזמן שהנכסים מועטין הבנות נזונות והבנים יאשלו על הפתחים אדמון אומר בשביל שאני זכר הפסדתי אר"ג רואה אני את דברי אדמון פי' אם היו הנכסים מרובין כשיעור שנאמר אין כח לבנות לומר הרי אנו מוציאין לעצמנו מזונות עד שנבגור והשאר יהיה לכם אלא כל הנכסים עומדים בחזקת הבנים ונושאים ונותנים ומתעסקין בהן ואין לבנות עליהן אלא מזונות דבר יום ביומו וכך משמע הבנים יירשו כלומר הרי כל הנכסים בחזקת הבנים ואם היו הנכסים מועטים מזה השיעור נוטלין הבנות מזונות לעצמן עד שיבגרו והשאר יתנו לבנים ואח"כ ישאלו על הפתחים ובע' בפ' מי שמת וכמה הן מרובין אמר רב יהודה אמר שמואל כל שיזונו מהן אלו ואלו עד שיבגרו. איתמר נמי כי אתא רבין אמר ר' יוחנן ואמרי לה אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן כל שיזונו מהן אלו ואלו עד שיבגרו הן הן מרובין ואינך מועטין ומתמהינן ואי איכא כדי שיזונו מהן אלו ואלו עד שיבגרו שקילין להו בנות לכלהו אמר רבא מוציאין להן מזונות לבנות עד שיבגרו והשאר לבנים: ואע"ג דאמרינן לקמן כל מקום שאמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותו כאן אין הלכה כמותו ובפ' מי שמת אזלא כל סוגיא דשמעתא כרבנן ולהאי אמוראי סבירא להו התם דנכסים מועטין כולהו דבנות נינהו ואין הלכה בזה כאדמון: **מתני'** הטוען את חבירו כדי יין וכדי שמן והודה לו בקנקנים אדמון אומר הואיל והודה לו בקנקנים אדמון אומר הואיל והודה מקצת הטענה ישבע

מסורת הש"ס

א) כ"ב קלט:, **ב)** שם קמ:, **ג)** שבועות לח:, **ד)** (ב"ק לה: ב"מ ה. ודף ק:) שבועות מ., **ה)** [שבועות מ:], **ו)** [דף קלט:], **ז)** ל"ל ר' אבא ל"ר יוסי, **ח)** [וע' היטב תוס' ב"ב קלט: סד"ה אמר ר"ג רואה אני], **ט)** [ל"ל שמן],

הגהות הב"ח

(א) גמ' מי לית ליה לישנא אחרינא התם נמי אית ליה:

מוסף רש"י

והבנות נזונות. מזונות ופרנסת נשואין עד דתבגרן או עד דתפסנן לגובין כדתנן בכתובות (רשב"ם ב"ב קלט: וע' לעיל גג:). **בשביל שאני זכר הפסדתי.** בתמיה, אלא לא אפסיד ומזונים יחד (ב"ב שם). **מאי קאמר.** מאי יפוי כח יש לזכר במזונות במקום אמר יותר מנקבה, דקאמר בשביל שאני זכר וחכמי גדול הפסדתי (שם קמ:). **מאן דעסיק בתורה הוא דיריתי.** כלומר מי שיש לו שני בנים, אחד עוסק בתורה ואחד אינו עוסק, וכי אבד זכותו בירושתו בשביל שאינו עוסק (שם). **וראוי לירש בנכסים מרובין.** שאני יוכל הכל אפילו מאה מנה ואין לנקבה כי אם מזונות (שם). **כדי שמן.** כלים מלאים שמן, **והודה בקנקנים.** הכלים שלך בידי אלא שמן (שבועות מב.).

תוספות רי"ד (המשך)

וחכ"א אין ההודאה ממין הטענה אמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון ש"מ טענו חטין ושעורין והודה לו בא' מהן חייב פי' כי הוא טוענו על השמן ועל הקנקנים והוא הודה לו על הקנקנים בלבד אמר רב יהודה אמר שמואל בטענו מדה פי' שאמר לו עשרה כדי שמן שטענו שמן ולא קנקנים אי הכי מ"ט דאדמון אלא אמר רבא דכ"ע היכא דטענו ואמר לו מלא עשרה כדי שמן יש לי אצלך שמן קטען ליה קנקנים לא טען ליה ואי הודה לו בקנקנים פטור עשרה כדים מלאים שמן יש לי אצלך שמן וקנקנים קטען ליה ואי הודה לו בקנקנים חייב כי פליגי היכי דאמר לי עשרה כדי שמן יש לי אצלך אדמון סבר יש בלשון הזה לשון קנקנים והלכך כי הודה בקנקנים חייב ורבנן סברי אין בלשון הזה לשון קנקנים והלכתא כאדמון שיש בלשון הזה לשון קנקנים וכי הודה לו בקנקנים חייב והיכא דטענו חטין ושעורין והודה לו באחד מהן חייב כרב נחמן אמר שמואל ואע"ג דפליג עליה ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן ואמר טענו חטים ושעורין והודה לו באחד מהן פטור הא רב פפא דהוא בתרא סבירא ליה כרב נחמן והלכתא כוותיה כדכתבינן בפרק שבועת הדיינין: **מתני'** הפוסק מעות לחתנו ופשט לו את הרגל

כיסופא מי לית ליה [4] **א]** התם נמי אית ליה הנאה בההיא דמיכסיף מיניה: **מתני'** אדמון אומר שבעה [5] מי שמת והניח בנים ובנות [6] בזמן שהנכסים מרובין הבנים יורשים והבנות נזונות ובנכסים מועטים הבנות יזונו והבנים יחזרו על הפתחים אדמון אומר בשביל שאני זכר הפסדתי אמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון: **גמ'** מאי קאמר אמר אביי ה"ק בשביל שאני זכר וראוי לעסוק בתורה הפסדתי [7] אמר ליה רבא מאן דעסיק בתורה הוא דירית מאן דלא עסיק בתורה לא ירית אלא אמר רבא הכי קאמר בשביל שאני זכר וראוי לירש בנכסים מרובין הפסדתי בנכסים מועטין: **מתני'** [8] הטוען את חבירו כדי שמן והודה בקנקנים אדמון אומר הואיל והודה במקצת הטענה ישבע וחכ"א אין הודאת מקצת ממין הטענה אמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון: **גמ'** שמע מינה לרבנן טענו חטין ושעורין והודה בשעורין פטור לימא תהוי תיובתא דרב נחמן אמר שמואל [9] דא"ר נחמן אמר שמואל [10] טענו חטין ושעורים והודה לו באחד מהן חייב אמר רב יהודה אמר רב בטוענו מדה אי הכי מ"ט דאדמון אלא אמר רבא דכולי עלמא [11] היכא דאמר ליה מלא עשרה כדי שמן יש לי בבורך שמן קטעין ליה קנקנים לא קטעין ליה עשרה כדי שמן מלאים יש לי אצלך שמן וקנקנים קטעין ליה כי פליגי היכא דאמר ליה עשרה כדי שמן יש לי אצלך אדמון אומר יש בלשון הזה לשון קנקנים ורבנן סברי [12] אין בלשון הזה לשון קנקנים אלא טעמא דאין בלשון הזה לשון קנקנים הא יש בלשון הזה לשון קנקנים חייב לימא תיהוי תיובתא דר' חייא בר אבא [13] דא"ר חייא בר אבא טענו חטין ושעורים והודה לו באחד מהם פטור אמר רב שימי בר אשי נעשה כמי שטענו רימון בקליפתו לה רבינא רימון בלא קליפתו לא מינטר שמן מינטר בלא קנקנים אלא הכא במאי עסקינן דאמר ליה עשרה כדי שמן יש לי אצלך ואמר ליה אידך שמן לא היו דברים מעולם קנקנים נמי חמשה אית לך וחמשה לית לך אדמון אומר יש בלשון הזה לשון קנקנים ומגו דקמשתבע אקנקנים משתבע נמי אשמן על ידי גלגול ורבנן סברי אין בלשון הזה לשון קנקנים מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו: **מתני'** הפוסק מעות לחתנו ופשט לו את הרגל

ה) כ"ב קלט:, **ו)** שבועות לח:, **ז)** [דף קלט:], **ח)** ל"ל אמר ר"ג רואה אני, **ט)** [ל"ל שמן], **י)** [ל"ל שמן],

במה דברים אמורים. אברייתא קאי: **איפלגא מיבעי ליה.** אם באת לכוף את האב איפכא מסתברא טפי לפי שהגדולה תגאה תגאי: **אפי' בברייתא.** כשפסקה היא לעצמה: הכי גרסינן **א"ר זירא אמר רבה בר ירמיה שני דברים שאמר חנן הלכה כיוצא בו שבעה דברים שאמר אדמון אין הלכה כיוצא בו מאי קאמר אדמון** רבן גמליאל: **אין הלכה כיוצא בו.** שלא רואה את דבריו אלא בשלשה שהיה לו לראות את דבריו בכולם: **מתני' העורר על השדה כו'.** ראובן מערער על שדה שביד שמעון ואומר לוי שמכרה לך גזלה ממני: **והוא חתום.** על שטר המכירה שכתב לוי לשמעון כשמכרה לו: **אדמון אומר.** יכול הוא שיאמר מה שלא ערערתי בשעה שלקחת מלוי וחתמתי בתוך השטר עד לפי שלוי אדם חזק וקשה להוציאה מידו ונוח לי שתהא בידך שאוציאנה ממך בדין: **איבד את זכותו.** דהואיל וחתם הודה שאין לו עסק בה: **עשאה.** המוחזק בה סימן לאחר שלא מכר לראובן זה העורר עליה אלא לאיש אחר היה מוכר שדה מצד זו ומצר לו ארבעת מצרי השדה וכתב לו במצרים מצר פלוני שדה שלי ועשה שדה זו סימן מצר לצוקה ובשמו של מוכר וזה חתם על אותו שטר ולא ערער: **איבד את זכותו.** אפילו לאדמון דאין לומר כאן השני נוח לי: **גמ' אבל דיין.** שהודא שטר המכירה בבית דין לקיימו כמשפט קיום שטרות שהעדים באין ומעידין על כתב ידם והדיינין כותבין שטרא דנן נפקא לקדמנא ואסהידו שהדי אחתימות ידייהו ואישרנוהי וקיימנוהי: **לא איבד זכותו.** שלא ידע מה כתוב בו שיערער עליו: **דאני רבי חייא אין העדים חותמין על השטר אלא א"כ קראוהו.** שהרי על דברי השטר הם באים להעיד: אבל

תשב עד שתלבין ראשה. פי' רשב"ם הא דאמר רב גידל ברים הנושא (לעיל דף קב:) עמדו וקדשו קנו הני מילי דקדשו מיד מתוך התנאי או לאחר זמן והזכירו התנאים בשעת קידושין אבל התנו עמה וקדש לאחר זמן ולא הזכירו התנאים לאו דברים הנקנים באמירה הם ובכי האי גוונא (ה) הכא תשב עד שתלבין ראשה ולא מצי תבע ליה בדינא והלשון משמע כן ועמדו וקדשו משמע מתוך התנאי וקשה לי מירושלמי אהא דתנן הפוסק מעות לחתנו ומת חתנו אמרו חכמים יכול הוא שיאמר לאחיך הייתי רוצה ליתן לך אי אפשי ליתן ופריך ולאו דברים הנקנים באמירה הן ומשני כשפסק על מנת לכנוס ומאי קשה אפי' פסק על מנת שלא לכנוס אפ"ה יכול שיאמר לו לך אי אפשי ליתן דמיירי בשלא עמדו וקדשו מתוך התנאי ומיהו לא קשה כולי האי דאי כשלא עמדו מתוך התנאי היכי קאמר לאחיך הייתי רוצה ליתן מ"מ אין נראה לרבי פירושו דמכאן אין שום ראיה דהא דקאמר תשב עד שתלבין ראשה כשאין לו לאב כלום ליתן או הבעל אינו רוצה לטרוח ולהביאו לדין אבל אם היה רוצה להביאו דדין הוה ליה ליתן ומיהו הא לא משמע הכי לרבי לפרש כשאין לו כלום ליתן מדבעי למימר כופין לאב (ו) ור"ש בירושלמי מוקי דרב גידל בנשואין ראשונים ומתניתין דהכא בנשואין שניים ואני חפשתי בירושלמי ומצאתי ברים אע"פ דהך דרב גידל דוקא בנשואין הראשונים ודוקא באב הפוסק ע"י בתו ולא אשה ע"י בתה ולא אם על ידי אחותו: **ואפילו בברייתא אמר ליה אין כל מקום קאמרינן.** תימה היכי מצי למיפסק הלכתא כתרווייהו בברייתא וכמתני' והלא דברים סותרין זה את זה דבמתני' קתני אילו אני פסקתי כו' ובברייתא קתני כסבורה אני י"ל הכי פי' ואפי' בברייתא כלומר למאי דסבירא ליה לתנא דברייתא דבפסקה היא בעצמה פליגי קא אמרת דהלכתא כוותיה וא"ל כל מקום קאמרינן למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה: **שני דברים שאמר חנן הלכה כמותו וכיוצא בו.** פי' בקונטרס כיוצא בו דחנן דבן יוחנן בן זכאי כיוצא בו דאדמון ר"ג ובקשה לרבי חדא דליפנא לא משמע הכי ועוד מה לו להזכיר בדברי חנן כיוצא בו והא לא מיירי חנן אלא באותן שני דברים דוקא והוה ליה למימר הלכה כחנן ותו לא הלכך נראה לרבי כפר"ח (ג) כיוצא בו בדיינים אחרים הדומין לאלו והלכה כמותו ולא כיוצא בו כלומר בדיינין הדומין לאלו אין הלכה כמותו ודומה להא דאמר בפרק כל הנשבעין (שבועות דף מח:) דאמר להו רב נחמן הבו דלא לוסיף עלה פי' הכינו עצמכם שלא תוסיפו עליה ללמד ממנו דבר הדומה לו:

אדמון אומר השני נוח לי והראשון קשה הימנו. אע"ג דלית הלכתא כאדמון בהא דהא לא קתני בה רואה אני את דברי אדמון לא תיקשי דמסקינן בחזקת הבתים (ב"ב דף מג:) עלה דההיא מכר לו שדה אין מעיד לו עליה ומוקי לה בראובן שגזל משמעון ומכרה ללוי ואתא יהודה וקא מערער דלא ליזיל שמעון לאסהודי ללוי משום דניחא ליה דתיקום ארעא ביד לוי דאמר הראשון נוח לי והשני קשה הימנו הכא לא היה לו לחתום ולעשות דבר הנראה הודאה משום ניחותא דשני אבל חתם לאו הודאה היא: **לא שנו אלא עד אבל דיין לא דתני רבי חייא בו'.** הקשה ה"ר יצחק ב"ר ברוך דהכא משמע דאין הדיינים מעידין על מה שכתוב בשטר אלא על חתימת העדים וקשה מהא דאמר בחזקת הבתים (שם דף נב.) אחד מן האחין שהיה נושא ונותן בתוך הבית והיו אומות ושטרות יוצאות על שמו אמר רב עליו להביא ראיה ומסיק ראיה בקיום השטר אלמא דעל ידי חתימת הדיינים אנו יודעים שהשטרות שלו הם אלמא אכולה מילתא קמסהדי ותירץ רבי דהתם ודאי אית לן למימר דדיינים רמו אנפשייהו לאסהודי לגמרי שהרי היו יודעים שהיה נושא ונותן בתוך הבית וחתמה דמילתא לאו דידיה הוא הלכך אי לאו דידעי דשלו היה לא היו מקיימין אלא בשם היתומים: עשאה

לדבר מנכסים מוטעין שאע"פ שאר"ג רואה אני את דברי אדמון אין הלכה כמותו כדכתבינן לעיל: **מתני'** העורר על השדה והוא חתום עליה עד אדמון אומר השני נוח לו והראשון קשה ממנו וחכ"א איבד את

ה) [תוספתא פי"ב], ב) [בברכות יט. וש"נ], ג) [ל"ל וכיוצא בו בכ"מ שאמר ר"ג וכו' וזהו לפי גי' התוס'. רש"ל], ד) ב"ב לב:, ה) [גי' סדר המשנה וכן ברי"ף ורא"ש יכול הוא שיאמר השני וכו'], ו) [גי' תוס' ע"ב ד"ה עשאה], ז) ל"ל ורבי שמעון דבירושל' מוקי כו'. מהרש"ל,

הגהות הב"ח

(א) תד"ה תשב כו' הא' גוונא קאמר הכא: (ב) ד"ה שני כו' וכיוצא בו וכו' הלכה כמותו:

מוסף רש"י

העורר על השדה וחתום עליה בעד. ראובן העורר על שדה שמכר שמעון ללוי ואומר ראובן כי שמעון גזלו ממנו והוא ראובן המערער מתוס עליה בעד בתוכו שטר מכירה שכתב לו שמעון ללוי חתם ראובן ועד אחר עמו (רשב"ם ב"ב ל:). **השני.** לוי, **נוח לי.** לכך חתמתי (שם).

תוספות רי"ד

תהא יושבת עד שתלבין ראשה אדמון אומר [יכולה היא שתאמר] אילו אני פסקתי לעצמי אהא יושבת עד שילבין ראשי [עכשיו] שאבא פסק עלי מה אני יכולה לעשות או כנוס או פטור אר"ג רואה אני את דברי אדמון: מתניתין דלא כי האי תנא דתניא א"ר יוסי בר יהודה לא נחלקו אדמון וחכמים על הפוסק מעות לחתנו ופשט לו את הרגל שהיא יכולה לומר אבא פסק עלי מה אני יכולה לעשות על מה נחלקו על (מה) שפסקה לעצמה שחכ"א שתשב עד שתלבין ראשה אדמון אומר [יכולה היא שתאמר] כסבורה אני שאבא נותן לי עכשיו שאין אבא נותן לי מה אני יכולה לעשות או כנוס או פטור אר"ג רואה אני את דברי אדמון א"ר יצחק בן אלעזר משמיה דחזקיה כל מקום שאמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותו א"ל רבא לרב נחמן אפילו בברייתא א"ל מי קאמר במשנתנו כל מקום קאמר ומהכא משמע דהיכא דהיא פסקה על עצמה ולית לה אב ומרדה ביה ולא בעיא לאינסובי תהא יושבת עד שתלבין ראשה אבל השתא דתקון רבנן למורדת דכפינן ליה ויהיב לה גיטא ולא מיפסדא נדוניתה כ"ש זו שעדיין לא נשאת שהיא יכולה למרוד וכפינן ליה למיתב לה גיטא א"ר זירא א"ר אבא בר ירמיה שני דברים שאמר חנן הלכה כיוצא בו ז' דברים שאמר אדמון יש מהן שהלכה כל מקום שאמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותו ובמקום שלא אמר אין הלכה כמותו

ה) נראה דל"ל והלה טוען אילו היתה שלך וכו'.

עין משפט נר מצוה

לח א ב ג מיי' פרק כג מהל' אישות הל' טז סמג עשין מח טור ש"ע אה"ע סי' נב סעיף ח:

לט ד מיי' פט"ז מהל' טוען הל' ח טוש"ע ח"מ סי' קמז סעיף ח:

מ ה מיי' שם טוש"ע ח"מ שם סעיף ב:

מא ו מיי' שם הלכה ב טור ש"ע ח"מ שם סעיף ד:

מב ז מיי' שם ופכ"ד מהל' מלוה הל' ז ופכ"ז הלכה ח סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סימן מה סעיף ב וסעיף ה וסי' סח סעיף ב:

תוספות רי"ד (המשך)

זכותו עשאה סימן לאחר אבד את זכותו פי' ראובן מערער על שמעון על שדה א' שמכר לו לוי ואומר לו כי לוי שמכרה לך גזלה ממני ויש לי עדים שהיתה שלי וראובן המערער הוא חתום עד על השטר של מכירה שעשה לשמעון ה) אילו היתה שלך איך היית חותם על השטר שעשה לי לוי ולא היית מערער אלא ודאי כיון שחתמת בה הודית שאינה שלך אלא של לוי היתה שמכרה לי היה אומר אדמון יכול לומר עכשיו ראובן המערער זה שלא ערערתי בעת המכירה וחתמתי עליה עד לפי שלוי הוא גברא אלמא וקשה לי להוציאה מידו וזה שמעון השני נוח לי בעבור זה חתמתי כדי שתצא מיד לוי ותהיה ביד שמעון ואבא ואוציאנה מידו בעדים המכירים שהיתה שלי או של אבותי וחכ"א אבד את זכותו דהואיל וחתם שם הודה שאין לו עסק בה ועכשיו הוא בא ומערער דבריו בטלים: עשאה סימן לאחר. פי' עשאה ראובן זה המערער על זו השדה סימן לאחר בחתימתו אבד את זכותו כגון שזה שמעון המחזיק בשדה זו מכר שדה אחרת שבצדה ליהודה וכשבא לכתוב המצרים ליהודה כתב לו שלשת המצרים והמיצר הרביעי שהיה סמוך לשדהו כתב לו מיצר רביעי השדה שלי וחתם זה ראובן בשטר מכר שעשה שמעון ליהודה ולא ערער מודה בזה אדמון שאבד את זכותו שאומר לו שמעון אילו שלך היתה זו השדה היאך חתמת בשטר מכר שעשיתי ליהודה על שדה שבצדה וכתוב שם שהיא בצד שדה שלי ולא ערערת לומר כי אינה שלך כ"א שלי כיון שחתמת שם הודית שאינה שלך ואין לומר כאן שהשני נוח לי וכיון דלא אמר הכא ר"ג ראוה אני את דברי אדמון אין הלכה כמותו דיחיד ורבים הלכה כרבים: אמר אביי לא שנו אלא עד אבל דיין לא אבד את זכותו דתני ר' חייא אין העדים חותמין על השטר אלא א"כ קראוהו והדיינין חותמין על השטר אע"פ שלא קראוהו. פי' אם הובא שטר זה שמכר לוי לשמעון זו השדה בפני ב"ד לקיימו כדין כל קיום שטרות דעלמא שהעדים באים ומעידין על חתימתם והדיינים כותבין למטה שטרא דין נפק לקדמנא ומיגו דאשהידו שהדי אחתימות ידייהו אשרנוהו וקיימנוהו כדחזי וחותמין שם ג' דיינין וזה

קט: שני דייני פרק שלשה עשר כתובות

מג א מיי׳ פט״ז מהל׳ טוען הל׳ ב ופ״ו מהל׳ עדות ה״ג סמג עשין לד טור״ש ח״מ סימן מו סעיף כ וסימן קמז סעי׳ ד:

מד ב מיי׳ פט״ז מהל׳ טוען ונטען הלכה ח ב״י ח״מ סימן קמז:

מה ג מיי׳ שם הל׳ ב טוש״ע ח״מ סימן קמז סעי׳ ג:

מו ד טוש״ע שם סא:ג״ה:

מז ה מיי׳ פ״י מהלכות נחלות הלכה ו סמג עשין לו טור ש״ע ח״מ סימן לל סעי׳ ב:

מח ו מיי׳ פט״ו מהל׳ טוען ונטען הל׳ יא טוש״ע ח״מ סימן קמח סעיף ב:

מט ז ח ט מיי׳ שם טור ש״ע שם וסעיף ח:

נ י מיי׳ פ״י מהלכות נחלות הלכה ב סמג עשין לו טוש״ע ח״מ סי׳ רפח סעיף ב:

נא כ ל מיי׳ פי״ח מהל׳ זכיה הל׳ כב סמג עשין פב טוש״ע ח״מ סי׳ רנג סעי׳ כב [וכרב אלפס ב״ב פ״ט ד׳ רכג.]:

תוספות רי״ד

ראובן היה אחד מג׳ הדיינין וחתם שם לא אבד את זכותו שאין הדיינים צריכים לראות מה שכתוב בשטר שלא על מה שכתוב בתוכו מעידים אלא על חתימות העדים והלכך לא אבד את זכותו שהוא יכול לומר כשחתמתי דיין על האשרתא לא ראיתי מה שכתוב בשטר שאילו הייתי רואה מיד הייתי מערער ששדה זו היתה שלי והשטר זה בטל הוא ולא הייתי חותם: עשאה סימן וכו׳ אמר אביי ל״ש אלא לאחר אבל לעצמו לא אבד את זכותו דא״ל אי לאו דעבדי הכי לא הוה מצינא לך (ס״א מיזבין לי) מאי אית לך למימר אי בעי לך למימסר מודעא חברך חברא אית לך. פי׳ אם זה שמעון מכר השדה האחרת שבצד זו לראובן וכתב לו במצרים שהיא סמוכה לשדה שלי ועכשיו אומר לו שמעון לראובן אילו היתה שלך היאך שתקת וקבלת זה השטר אילולי שהודית כי היא שלי ואינה שלך לא אבד בזה ראובן זכותו שהוא אומר לו אם הייתי מערער מיד היית חוזר בך מלמכור לי אותה השדה ולא הייתי יכול לכוף כדי שתמכור לי מפני שהייתי חפץ בקניינך אותה שדה שתקתי וזה שלא עשיתי מודעא בפני עדים מתחלה כי זה שאני שותק ומקבל שטר זה לא שאני מודה אלא מפני השדה האחרת שהוא מוכר לי אני שותק עכשיו מפני שאני ירא שמא יגידו העדים הדברים ויגיעו לאזניך ותמנע מלמכור לי. ההוא דשאה סימן לאחר שכיב ואיקום אפוטרופא אתא לקמיה דאביי א״ל עשאה סימן לאחר אבד את זכותו. א״ל אילו הוה אבוהון דיתמי הוה טעין לאחר אבד את שדה שמכר בין שדה זו שאני עורר ובין אותה השדה שמכר ועל אותו התלם כתב מצר פלוני סמוך לשדה שלי וחתמתי ולא מחיתי א״ל זיל הב ליה תלם א׳ פי׳ לאחר שהביא אפוטרופוס של יתומים ראיה שהיתה שדה של אביהם ונגזלה ממנו ולא היה בה כלום זכות למחזיק אלא שעשאה סימן לאחר א״ל אביי לאפוטרופוס זיל הב ליה למחזיק מיתת תלם א׳. הוה (איכא) עליה ריכבא דדקלא א״ל אילו הוה אבוהון קיים הוה טעין ואמר חזרתי ולקחתיו ממנו א״ל שפיר קאמרת דא״ר יוחנן אם אמר חזרתי ולקחתיו ממנו נאמן אמר אביי האי מאן דמוקי אפטרופא לוקים כי האי דידע להפוכי בזכותא דיתמי. פי׳ המורה דהפה שאסר הוא הפה שהתיר ואינו נ״ל דלא אמר דהפה שאסר הוא הפה שהתיר אלא כדטעי׳ האיסור וההיתר ביחוד אבל אם אסר עצמו היום אינו יכול להתיר עצמו למחר אלא הטעם הוא מפני שיש לו עדים שהיתה שלו אז של אביו

ד) **עשאה סימן לאחר.** מתוך הלשון משמע דלעורר קמי כגון שמכר לאחת משדותיו ועשאה סי׳ בשם המוחזק וכגמ׳ הכי פי׳ לא שנו אלא לאחר אבל לעצמו לא איבד כלומר אם מכר מערער אחת משדותיו למוחזק לאו הודאה היא דמי לאו דעבדי הכי לא היה המוחזק קונה שדה ממני ואני הייתי צריך למעות ולא גרסי׳ מזדין אלא זדין ודירושלמי משמע כרש״י שהביא בפי׳ ר״מ ולא סוף דבר שעשאה (ו) העורר סימן לאחר אלא אפילו עשאה (ז) אחר לאחר והעורר תמוס בעד איבד זכותו: **אמר** ליה שפיר קאמרת דאמר ר׳ יוחנן בו׳. אגיי לא היה זכות בדברי ר׳ יוחנן עד שהזכירו האפוטרופוס דאילו היה זכות היה הוא עצמו טוען בשביל היתומים כדקיימא לן (ו) טוענין ליורשין:

אם טען ואמר חזרתי ולקחתי ממנו מהימן. תימה אמאי נאמן הואיל והודה דלאו שלו הוא היאך יכול לטעון שוב חזרתי ולקחתי וכ״מ דנאמן במיגו דאי בעי לא הוה מתם ולא הוה מודה לאו מילתא היא דבכי האי גוונא לא אמרי׳ מיגו כדפירשנו לעיל בפרק הכותב (דף פה. ושם) גבי ההיא אתתא דאפקידו גבה מלוגא דשטרי כמו שפירשנו שם ולפי מה שפירשנו במי שהיה נשוי (לעיל נג: ושם ד״ה דינא) דלא טענינן ליתמי מזייף הוא אומר רבי דמגינן לפרש הכא דמיירי כגון שאין כתב ידי העדים יולא ממקום אחר ולכך נאמן לומר חזרתי ולקחתי ממנו מיגו דאי בעי אמר מזייף הוא ולא נתתם ולא עשיתי סימן מהימן הוא לומר עשיתי סימן וחזרתי ולקחתי ממנו והא דלא קאמר אי הוה אבוהון הוה טעין מזייף הוא דלא טענינן ליתמי מזייף הוא מיהו חזרתי ולקחתי ממנו טענינן להו כיון דקסבר דאבוהון הוה מהימן בהך טענה מיגו דאי בעי אמר מזייף הוא כדפרישית במי שהיה נשוי: **ורבנן** סברי אי צייתת צייתת ואי לא מהדרנא שטרא למרייהו. אבל הא לא מצי למימר בחד דאתי מכח חד מזגינא ליה לארבעה דלא מצית לאשתעויי דינא בהדייהו שלא יכול להפקיע דינו על ידי מכירתו הואיל וקודם שבא לידו לא היה ראוי לומר כן אבל בחד דאתי מכח ד׳ יכול לומר מהדרנא שטרא למרייהו (ב) וזכות הבא על ידו הוא יכול להפקיעו ולהעמידו בזכותו שהיה לו קודם שבאו לו אלו השדות לידו והא דקאמר בפ״ק דב״ק (דף ח.) מכר לאחד או לג׳ בני אדם כאחד פירוש עדיות ובינוית וחיבורית כולן נכנסו תחת הבעלים ומוקי לה התם בשלקח עדית באחרון ופריך וליתו כולהו וליגבו מעדית משום דאמר להו אי שקליתו כדייכו שקליתו ואי לא מהדרנא שטרא דזיבורית למריה ופריך נזקין נמי נימא הכי אלמא התם אמרי׳ הך טעמא לכולי עלמא לא קשה מידי דהתם לית ליה פסידא לגמרי דהא גבי מזיבורית ולהכי מודה התם דמני אמר מהדרנא שטרא למריה אבל הכא דאיכא פסידא לגמרי סבירא ליה דלא אמרי׳ מהדרנא שטרא למרייהו והא דפריך אי הכי נזקין נמי נימא הכי הוא הדין דאבעל חוב מני פריך אמאי גובה מן הבינונית אלא רבותא קפריך דאפי׳ נזקין דידהו מן התורה בעדית לימא הכי ורש״י פי׳ לשם דווקא ממזקין קפריך אבל מבעל חוב ניחא ליה דגובה מן הבינונית דאי א״ל מהדרנא שטרא דזיבורית למריה מצי א״ל לכי תהדר אבל נזקין ניתיב בינונית ולא מצי אמר ליה לכי תהדר וכ״מ כתובת אשה נמי אמאי גובה מן הזיבורית תימא ליה לכי תהדר הא לאו מילתא היא דבהך טענה ליכא לאפקועי יותר ממה שגובה אם היו כולן ברשות הבעלים הראשונים ולפי זה פשיר הולרך לפרש כאן אי לייתת לייתת ואזיל לגבך דהשתא מרויח במה שאינו מחזירו לו ולא משמע כלל הלשון כך ועוד דקתני במתני׳ יקח לו דרך במאה מנה משמע כמו שילקה מוכר: ורבנן

ליה אורחך לאו גבאי הוא אי הכי מ״ט דאדמון אמר רבא בד׳ דאתו מכח ד׳ וד׳ דאתו מכח חד כ״ע לא פליגי דמצו מדחו ליה כי פליגי בחד דאתי מכח ד׳ אדמון סבר מ״מ אורחי גבך הוא ורבנן סברי אי צייתת ואי לא מהדרנא שטרא למרייהו דלא מצית לאישתעויי דינא בהדייהו. פי׳ אי צייתת אתפשר עצמך בדמי הדרך ולא ארבה עליך דמים ואי לא צייתת ותרצה אותו בחנם אני אלך לאותם שמכרו לי באחריות אומר לכל א׳ וא׳ אתה מכרת לי שדה שלימה ומני דרך בואו וסייעו לי והם יבואו ויטענו עמך ולא (קובל להתדיין) [תוכל להתדיין] עם א׳ מהן ואלה הם דברים בעלמא לרווחא דמילתא אע״פ שלא הלך להם כך הדין נותן כיון שמזכותם הוא בא שכמו שהם היו דוחים אותו כך הוא דוחה אותם שכל זכות שהיה להן

ה) **אבל הדיינים חותמים.** בקיוס אע״פ שלא קראוהו שהרי אינן מעידין אלא ששטר זה בא לפניהם והעדים הכירו שהיא חתימתן: **לא שנו אלא לאחר.** דוקא נקט מתני׳ סימן לאחר אבל עשאה המוחזק בה סימן לעצמו של ראובן זה העורר עליה שהיה שמעון מוכר שדה שבצדה לראובן זה העורר עליו וכשמצר לו סימני המצרים כתב על שדה זו מיצר פלוני שלי ולא מיחה ראובן: **אי לאו דעבדי הכי.** אם לא שתקתי: **למימסר מודעא.** לומר לעדים בשטר הוו יודעין שעל שדה זו שאבל זו שאני לוקח אני מערער ומה ששתקתי למה שכתבה במצריה בשמו שאם אני מוחה לא ימכור לי זאת: **חברך חברא אית ליה.** ויודיעוהו ושוב לא ימכור לי: **חלם אחד.** מענית המחריסים על פני כל השדה שמכר הודיתי לו בין שדה זו שאני עורר ובין אותה שמכר ועל אותו תלם כתב מצר פלוני שלי וחתמתי על השטר ולא מחיתי: **הב ליה מיהם תלם אחד.** לאחר שהביא אפוטרופוס של יתומים ראיה שהיתה של אביהם וגזלה הימנו ולא היה למחזיק זכות בה אלא לפי שעשאה אביהן סימן בשמו של מחזיק א״ל אביי לאפוטרופוס זיל הב ליה למחזיק מיתת תלם אחד: **הוה.** על אותו תלם: **ריכבא דדקלא.** שורת דקלים מורכבין זה על גב זה: **חזרתי ולקחתיו הימנו.** לאחר שעשיתיו סימן בשמו: **נאמן.** דהפה שאסר הוא הפה שהתיר דמאחר שיש עדים שהיתה שלו ונגזלה הימנו אין לזה זכות באותו תלם אלא על פיו של זה שעשאה סימן לאחר והרי חזר ואמר לקחתיו: **מתני׳ ואבדה דרך שדהו.** שהחזיקו בה בעלי השדות שבמצריו: **ילך לו בקלרה.** על כרחם יטול לו דרך לשדהו אבל דרך קלרה יבחור לו שלא ירבה ליטול: **גמ׳ שפיר קאמר אדמון.** דקסס״ד כשארבעת השדות שסביבותיו של אדם אחד הן דממה נפשך אורחיה גביה הוא: **ארבעה בני אדם.** לכל חד וחד מדחי ליה דרכך לאו גבאי הוא: **וארבעה דאתו מכח חד.** שלקחוה מאיש אחד אחר שהלך זה: **אי שתקת שתקת.** כשתקנה הדרך ממני: **הוה דאמר.** בשעת מיתתו: **הייתו מחני׳.** דאזלא גבי כל חד וחד ומצי מדחי לה כרבנן: **כל חד וחד מצי מדחי ליה.** של מזרח אומר לו בצפון דרך שלך ואין לך אצלי כלום וכן כל אחד ואחד: **הלא דקלא גבייהו הוא.** שהרי כל הנכסים היו יחד בשעת צוואה ועל כולם הטיל הדקל ולא פירש לאיזהו: **ושבק פרי פלגי דדקלא.** שהיה לו בשותפות ושאר דקלים הרבה היו לו והיתומים היו נותנין לה אותן שני חצאין שיש טורח בהן יותר: **קרו אינשי בו׳.** ועל כרחה ידה על התחתונה שהנכסים בחזקת היתומים וזו אינה באה עליהם אלא מכח הצוואה: מתני׳

מסורת הש״ס

ה) [לקמן קי. ב״ב כח: לח: לט. ערכין טו.], ב) יבמות לז:, ג) ג״ז ס״ס, ד) שייך לעמוד ז׳ במתני׳, ה) ג׳ רש״ל אחד לאחר, ו) [ניטין נח: ב״ב כג.],

הגהות הב״ח

(א) תד״ה עשאה כו׳ שעשאה סימן כל״ל ותיבת העורר נמחק: (ב) ד״ה ורבנן כו׳ למרייהו דזכות:

מוסף רש״י

מי שהלך למדינת הים ואבדה דרך שדהו. שהיתה שדהו מוקפת משדות אחרים והיה לו דרך על אחת מן הרוחות ואבדה, שנחמו על אחת מן הרוחות היתה (יבמות לז:). ילך בקצרה. יתנו בזיבסה דרך קלרה, ולקמן מפרש לה (שם). שפיר קאמר אדמון. דקסלקא דעתא דהקיפו אדם אחד מכל רוחותיו, דאחר אוכמיה רגיה הוא (שם). כגון שהקיפוה ארבעה בני אדם. דכל וחד מדמי ליה (שם). בארבעה דאתו מכח ארבעה. שארבעה אנשים מכרו לאלו (שם). אי שתקת שתקת. ולא אעלה עליך בדמיס יקריס (שם).

תוספות רי״ד (המשך)

ומשום דחתם בההוא סימנא אתה עושה אותו כאילו הודה לו ואע״פ שלא הודה לו בפי׳ לפיכך כל טענה שיאמר אנו מאמינים לו כיון שיש לו עדים ואי אמרת טעמא דטען אפוטרופוס הא לא טעין לא הוה טעין אביי הכי בעבור היתומים והא דק״ל כל מילתא דהוה מצי למיטען אביהם של יתומים ב״ד טוענים בעבורם שהרי אין נפרעין מנכסי יתומים אלא בשבועה ואע״פ שיש ביד המלוה שטר חתום ויתמי לא טענו מידי טעני ב״ד בעבורם דלמא פרעיה י״ל דוקא גבי פרעון דשכיחי אינשי דלא קרעי לשטרא או משום דמאמינו שיקרענו או שמא ישאר מעט לפורעו או שמא אפשיטי דספרא שיירה טוענין בעבורם אבל בחזרתי ולקחתיו (ו) דהוה מילתא דלא שכיחא אי נמי בחלם א׳ עשיתי לו דלא מוכחא מילתא אי טענו יתמי אין ואי לא לא טענו להו ב״ד. והרב אומר שאפילו באלו הטענות טוענין ב״ד בשבילם שכל טענה שיכולין לטעון טוענין ואביי דלא טען הכא בשבילם משום דלאו אדעתיה (ג): **מתני׳** מי שהלך למדינת הים ואבדה לו דרך שדהו אדמון אומר ילך לו בקצרה וחכ״א יקח לו דרך בק׳ מנה או יפרח באויר. פי׳ אבדה לו דרך שדהו שהחזיקו בה בעלי השדות שבמצריו אדמון אומר וכו׳ פי׳ בעל כרחם יתנו לו דרך ללכת בשדהו ויבחרו לו הקצרה שבהן. וחכ״א הפסיד דרכו כיון שאינו מכירה ומתמה שפיר קאמר אדמון פי׳ דקס״ד שד׳ השדות שסביבותיו הם של אחד דממה נפשך אורחיה גביה אמר רב יהודה אמר רב כגון שהקיפוהו ד׳ בני אדם מד׳ רוחותיה דכל חד וחד מדחה

ו) כ״כ הרא״ש בתוספות ברים בלל פ״ו לתלק בזה וכ״ה בשו״ע בסי׳ ר״ל סעיף י״ב אבל הרא״ש בפסקיו כאן והכ״ן כתב תי׳ אחר דבמקום דאיכא אפוטרופוס אין יכולים ב״ד לטעון מתמילה דשמא יודע האפטרופוס בנכי והוכ״ג בשו״ע בסי׳ ק״מ סעיף ד׳ והבדר ל״ע. ב) וכ״כ התוס׳ כאן בד״ה אמר ליה.

מתני' המוציא שטר חוב על חברו והלה הוציא שמכר לו את השדה אדמון אומר יכול הוא שיאמר אילו הייתי חייב לך היה לך להפרע את שלך כשמכרת לי את השדה וחכ"א זה היה פקח שמכר לו את הקרקע מפני שהוא יכול למשכנו: **גמ'** מ"ט דרבנן שפיר קאמר אדמון [א]באתרא דיהבי זוזי והדר כתבי שטרא כ"ע לא פליגי דמצי א"ל היה לך לפרוע את שלך כשמכרת לי את השדה כי פליגי באתרא דכתבי שטרא והדר יהבי זוזי אדמון סבר איבעי ליה למימסר מודעא ורבנן סברי [ב]חברך חברא אית ליה וחברא דחברך חברא אית ליה: **מתני'** שנים שהוציאו שטר חוב זה על זה אדמון אומר אילו הייתי חייב לך כיצד אתה לוה ממני [ג]וחכ"א זה גובה שטר חובו וזה גובה שטר חובו: **גמ'** אתמר שנים שהוציאו שטר חוב זה על זה רב נחמן אמר זה גובה וזה גובה רב ששת אמר הפוכי מטרתא למה לי אלא זה עומד בשלו וזה עומד בשלו [ד]דכולי עלמא עידית ועידית בינונית ובינונית זיבורית וזיבורית ודאי הפוכי מטרתא הוא כי פליגי דאית ליה לחד בינונית ולחד זיבורית רב נחמן סבר [ה]זה גובה וזה גובה קסבר בשלו הן שמין אתי בעל זיבורית וגבי ליה לבינונית דהוה גביה עידית ואתא ההוא ושקיל זיבורית ורב ששת אמר הפוכי מטרתא למה לי קסבר בשל כל אדם הן שמין סוף סוף כי אתי ההוא בינונית דנפשיה קשקיל ולרב נחמן מאי חזית דאתי בעל זיבורית ברישא ליתי בעל בינונית ברישא וליגבי זיבורית וליהדר וליגבי ניהליה לא צריכא דקדים תבעיה סוף סוף כי אתו למגבי בהדי הדדי קאתו אלא לא צריכא דאית ליה לחד עידית ובינונית ואית ליה לחד זיבורית מר סבר [ו]בשלו הן שמין ומר סבר בשל כל אדם הן שמין תנן וחכ"א זה גובה וזה גובה [ז]תרגמה רב נחמן אליבא דרב ששת [ח]כגון שלוה זה לעשר וזה לחמש ה"ד אילימא ראשון לעשר ושני לחמש בהא לימא אדמון אילו הייתי חייב לך כיצד אתה לוה ממני הא לא מטא זמניה אלא ראשון לחמש ושני לעשר ה"ד אי דמטא זמניה מ"ט דרבנן ואי דלא מטא זמניה הא לא מטא זמניה ומ"ט דאדמון לא צריכא דאתא בההוא יומא דמשלם מר סבר [ט]עביד איניש דיזיף ליומיה ומ"ם לא עביד איניש דיזיף ליומיה רמי בר חמא אמר הכא ביתמי עסקינן דיתמי מיגבא גבי אגבויי לא מגבינן מינייהו והא זה גובה וזה גובה קתני זה גובה וזה ראוי לגבות ואין לו אמר רבא שתי תשובות בדבר חדא דזה גובה וזה גובה קתני ועוד לגבינהו ארעא ליתמי וליהדר וליגבינהו מינייהו כדרב נחמן [י]דאמר ר"נ אמר רבה בר אבוה יתומים שגבו קרקע בחובת אביהן בעל חוב חוזר וגובה אותן מהן קשיא ולוקמה דאית להו ליתמי זיבורית ואית ליה לדידיה [יא]עידית ובינונית דאזלי יתמי גבו בינונית ומגבו ליה זיבורית דאי נמי בשל כל אדם הן שמין הא [יב]אין נפרעין מנכסי יתומים אלא מזיבורית [יג]הני מילי היכא דלא תפס אבל היכא דתפס תפס: **מתני'** [יד]שלש ארצות לנשואין יהודה ועבר הירדן והגליל אין מוציאין מעיר לעיר ומכרך לכרך אבל באותה הארץ מוציאין מעיר לעיר ומכרך לכרך אבל

מתני' והלה הוליא שמכר לו שדה. הלוה הוליא עליו שטר מכירה מאוחרת לשטר ההלואה ואומר שטרך מזייף או פרוע שאם הייתי חייב לך לא היית מוכר לי את השדה שהיה לך לגבות את חובך: **זה היה פקח שמכר לו את השדה.** לפי שהיה זה מבריח מטלטלין ולא היה לו מהיכן ימשכנגו על חובו ועכשיו יטול את הקרקע: **גמ' מאחרת שהלוקח יהיב זוזי והדר כתבי שטר מכירה כולי עלמא לא פליגי.** שהיה למוכר לעכב בחובו המעות שקיבל ולא יכתוב לו השטר וכיון שכתבו הוכיח שאין לו עליו חוב: **למימסר מודעא.** ואיני מוכר לו אלא שאוכל למשכנו: **חברא אית ליה.** ויודיעהו ולא יקח עוד השדה: **מתני' שנים שהוציאו שטר חוב זה על זה.** ראובן על שמעון ושמעון על ראובן שטר שהוציא ראובן מוקדם ושל שמעון מאוחר: **אדמון אומר.** יכול שמעון לומר לראובן: **אילו הייב הייתי לך.** כדברי שטרך כילד אתה לוה ממני אחרי כן היה לך לתבוע את חובך ממני: **זה גובה וזה גובה.** אפילו החוב שזה אין אומרים יעכב זה מלוה של חברו בשביל מלוה שהלוהו אלא ב"ד יורדין לנכסי כל אחד ומגבין לשכנגדו את חובו: **גמ' הפוכי מטרתא למה לי.** הוושא שני מרלופין של עור ומשאן שזה מה יתרון לו להפוך של ימין לשמאל ושל שמאל לימין: **בשלו הן שמין.** מה שאמרו חכמים בעל חוב בזיבורית בקרקעות הלוה שמין שאם יש ללוה שדה שהיא ביבורית לכל אדם ואצלו היא עידית ששאר שדותיו גרועות הימנה אין ב"א גובה הימנה: **ורב ששת סבר בשל כל אדם הן שמין.** וסוף סוף כי הדר אתי האי למיגבי ביבורית שהיתה שלו שקיל: **ורב נחמן.** נהי נמי דבשלו הן שמין מאי חזית כו': **סוף סוף כי אתו למיגבי בהדי הדדי אתו.** שהרי שניהן הוליאו שטרותיהן בבית דין: **מר סבר בשלו הן שמין.** ולאו הפוכי מטרתא הוא דממה נפשך איכא רווחא לבעל זיבורית דאי חבריה קדים בריש וגבי איכא גביה עידית וביבורית וזיבורית ומגבי להאיך ביבורית ואי איכו קדים וגבי ביבורית הויא גביה עידית ומגבי לחבריה זיבורית: **ומר סבר בשל עולם הן שמין.** וכיון דבהדדי אתו למיגבי יהבי בית דין ביבורית לבעל זיבורית בריש והדר גבי לה מייניה הלכך הפוכי מטרתא הוא: **הכן זה גובה וזה גובה.** נהי נמי דאית להו לרבנן שניהם השטרות כשרים יעמוד זה בשלו וזה בשלו אלמא ש"מ בשלו הן שמין ולאו הפוכי הוא: **לגון שלוה זה לעשר.** שלא יוכל הלוה לתובעו עד עשר שנים דאיכא רווחא דהמתנה: **אילימא ראשון לעשר.** ושני בא אלא לסוף שנה ולוה לחמש: **בהא לימא אדמון כו' הא לא מטא זמניה.** ומה היה לו לזה שהלוהו [ט] ויתבענו לסוף חמש ועדיין יהא חובו מעוכב בידו עד השלמת עשר משיהא פורע לו בחובו: **אי דמטא זמניה.** אם שלמו חמשת השנים כשבא המלוה לגות מן הלוה: **מ"ט דרבנן.** דמבשרי שטרו של מלוה ראשון הרי הגיע זמנו והיה לו לתובעו ולא לגות דעבד לוה לאיש מלוה: **לא גריעא דאחא.** לגביה ולוה הימנו ביומא דמשלם חמש: **ביתמי עסקינן.** שמת אחד מהן והיתומים באים ותובעים ואין להם קרקע שיהא שכנגדם גובה שטרו מהן דלא משעבדי מטלטלי דיתמי לבעל חוב: ה"ג **ולוקמה דאית להו ליתמי זיבורית ואית ליה לדידיה עידית וביבונית דאי נמי בשל כל אדם הן שמין אין נפרעים כו': מתני' ג' ארצות נשואין.** שלש ארצות הן בארץ ישראל חלוקות לענין נשואי אשה שאם נשא באחת מהן אינו יכול לכופה ליצא לחברתו אלא בגט: **אין מוציאין.** מזו לזו לא מעיר לעיר ולא מכרך לכרך. כרך גדול מעיר והוא מקוס שווקים ומכל סביביו באים שם לסחורה וכל דבר מצוי בו: אבל

מלתבוע את שמעון עד שהשלימה שנתו של שמעון ועכשיו אנו רואין שזמן שני השטרות הגיע לגבות קסבר רב נחמן זה גובה וזה גובה שב"ד נזקקין לנכסי כל אחד ואחד לפרוע למי שכנגדו ורב ששת סבר הפוכי משרתא למה לי כאדם שטען שתי משואות אחד בכתף ימינו וא' בכתף שמאלו מה נהנה להפך מזה לזה כיון שכובד שניהם שוה גם עכשיו נמי כיון שההלואות שוות ושתיהן הגיע זמנן לגבות יחד תצא הלואה כנגד הלואה זה יעמוד בשלו וזה יעמוד בשלו ואמרינן דכולי עלמא עידית ועידית בינונית ובינונית זבורית וזבורית ודאי הפוכי משראתא הוא כי פליגי דאית ליה לחד עידית וביבונית ואית ליה לחד זיבורית מר סבר בשלו הן שמין ומר סבר בשל כל אדם הן שמין פי' אם היו קרקעות שוות לא פליגי דהפוכי משראתא הוא אלא כי פליגי בשאין שוות כגון שהיה לו לראובן עידית ובינונית ושמעון אין לו אלא זיבורית דאתי שמעון וגבי מראובן בינונית כדין ב"ח והדר ראובן ושקיל משמעון זיבורית דאותה בינונית שגבה מראובן נעשה אצלו עידית ולא שקיל ראובן מינה אלא זיבורית שאין בעל חוב דינו בעידית וקסבר רב נחמן בשלו הן שמין דאע"ג

[א] ב"ב כח: [לעיל קט: וש"נ], נ"ב [ב"ק ז: ח.], ג) [שבת נב: וש"נ], ד) לעיל לב. פסחים לח. (ב"ק מנ.) ב"ב קכה., ה) כ"ן לא גרס הכא עידית אלא ביונית לחוד ולרב ששת קיימינן הכא דלא בעי למימר דאית ליה נמי עידית וטעות הוא שבאל בספרים מהא דאומרמי' ליה הכי לעיל לרב נחמן וק"ל. מהרש"ל, ו) [ניטין מח: וש"נ], ז) ל"ל ויחזור ויתבענו כו' לסוף ה' שנים. רש"ל, ח) מלת הכא בטעות נפל בדברי תוס' וס"ל אבל גבי מכירת שדה כו' מהרש"ם ע"ש, ט) [ב"מ נא. ושם אימא זבנת קנית זבין אוביל],

מוסף רש"י

היה לך להפרע את שלך. ולא היה לך למכור לי קרקע בשביל לורך מעות (רשב"ם ב"ב קנ.). יתומים. בני מלוה, שגבו קרקע. מן הלוה, בעל חוב. של אביהן שנתחייב לו אביהן מעות (שם ב"ב קכה.) חוזר וגובה אותה מהן. כלומר נפלה להם ממנו בירושה (לעיל צב.).

תוספות רי"ד

מכרו לו והלכה כחכמים. ההוא דאמר דקלא לברתי. פי' ציוה בשעת מיתתו שיתנו דקל א' לבתו ולא פירש באיזה איפלוג ולא יהבו לה דקלא אזלא היא לגבי אחי וקדחו לה סבר רב יוסף למימר היינו מתני' א"ל אביי מי דמי התם כל חד וחד מצי מדחי ליה הכא דקלא גייהו הוא פי' התם כל א' וא' אומר אין דרכך אצלי אלא אצל חברי אבל הכא לכל אחד יש לו מן הדקל חלק שאילו היו נותנים לה הדקל קודם שיחלוקו היה מתמעט חלקו של כל א' וא'. מאי תקנתייהו ליתבו לה דקלא ולהדרי ליפלגו מרישא. ההוא דאמר דקלא לברתי שכיב ושבק תרי פלגי דיקלי יתיב רב אשי וקהוי בה מיקרו אינשי לתרי פלגי דקלי דקלא אי לא כי הוא לא סימן איזה דקל יתנו לה והלכך יכולים היתומים לסלקה באיזה דקל שירצו והניח הרבה דקלים וגם הניח שני חצאי דקלים שהיה לו בשותפות עם א' מיבעיא ליה לרב אשי אם יכולין לסלקה באותן שני חצאי דקלים או דלמא דיקלא א' משמע ולא שני חצאי דקלים א"ל רב מרדכי לרב אשי הכי אמר אביימי מהגרוניא משמיה דרבינא קרו אינשי לתרין פלגי דיקלי דיקלא: **מתני'** המוציא שטר חוב על חברו והלה הוציא שמכר לו את השדה אדמון אומר אילו הייתי חייב לך היה לך להפרע את שלך כשמכרת לי את השדה וחכ"א זה היה פקח שמכר לו את השדה שיכול למשכנו. פי' המלוה הוציא שטר חוב על הלוה והלוה הוציא שטר למלוה בפניהם שמכר לו המלוה שדהו ואומר שטרך הוא שמזייף או פרוע שאילו חייב הייתי לך למה מכרת השדה שלך ולא גבית המעות בחובך וחכ"א זה המלוה היה פקח שמכר לו את שדהו מפני שלא היו לו אלא מטלטלין ואם היה בא למשכנו היה מסתירן לפיכך מכר שדהו לו שיוכל למשכנו ואע"פ שהיה לו שדה אחרת היה ירא שמא היה משועבד לאחרים אבל אם המלוה קנה לאחר מכאן שדה מן הלוה מודו רבנן שיוכל לומר לו אילו חייב הייתי לך למה נתת לי מעות ולא גבית אותן בחובך ולית ליה למלוה שום טענה לומר לו: באתרא דיהבי זוזי והדר כתיבי שטרא כ"ע לא פליגי באתרא דכתיבי שטרא והדר יהבי זוזי אדמון סבר איבעי לי למימסר מודעא שאשטרא ורבנן אמרי חברך חברא אית ליה וחברא דחברך חברא אית ליה והלכה כחכמים: **מתני'** שנים שהוציאו ש"ח זה על זה אדמון אומר אילו הייתי חייב לך כיצד אתה לוה ממני וחכ"א זה גובה חובו וזה גובה שטר חובו. פי' ראובן הוציא שטר חוב על שמעון שהלוהו מנה ושמעון הוציא שטר חוב על ראובן שהלוהו מנה שטרו של שמעון הוא מאוחר לשטרו של ראובן אדמון אומר יכול שמעון לומר לראובן אילו חייב הייתי לך כמו שכתוב בשטרך למה חזרת ולירת ממני מנה ולא גבית אותו המנה ממני בחובך מי הביאך לקחת ממני בהלואה ולעשות

[ב] נראה דל"ל דלימא ליה שמעון אילו שטרך אמת.

עין משפט נר מצוה

נא א ב מיי' פכ"ד מהל' מלוה ולוה הל"י"ל טוש"ע ומ"מ סי' פה סעי' ג:

נב ג ד ה ו ז מיי' שם הל"י טוש"ע שם סעי' ג:

נג ח טוש"ע שם סעי' ה:

נד ט מיי' פי"ג מהל' אישות הל' י' סמג לאוין פא טוש"ע אה"ע סי' עה סעי' ג:

תוספות רי"ד (המשך)

עצמך עבד לוה לאיש מלוה ולא גבית אותו בחובך אלא ודאי נראין הדברים ששטרך מזייף הוא ואינו גובה ראובן בשטרו כלום. וחכ"א בעבור זה לא יפסל שטרו של ראובן אלא זה גובה שטר חובו ויכיר דמי אי דלא מטא זמניה הא לא מטא זמניה ומ"ט דאדמון ואי דמטא זמניה הא מטא זמניה ומ"ט דרבנן פי' ההלואה האחרונה שהלוה שמעון לראובן מנה מתי היתה אם היתה עד דלא מטא זמניה דשטרא דראובן ששטרו היה עד שנה א' וקודם השנה אינו יכול לתבעו את שמעון מאותו מנה ועד שלא השלימה השנה בא ראובן אצל שמעון והלוהו מנה בהא לימא אדמון אילו הייתי לך כיצד אתה לוה ממני והרי עדיין לא הגיע זמן שטרו של ראובן לגבות משמעון ובעבור זה חזר ולוה ממנו ולא יכול לגבות אותו המנה בחובו ולקח ממנו בהלואה ולא יתבטל שטרו של ראובן מפני שחזר ולוה משמעון ואי דמטא זמניה כגון שהגיעה השנה ואח"כ לוה ראובן משמעון מנה. א"כ מ"ט דרבנן שפיר קאמר אדמון ג) דילמא א"ל שמעון אילו שטרך אמת למה לא גבית ממני המנה בחובך כיון שהגיע זמן שטרך לגבות ולקחת ממני בהלואה ועשית עצמך עבד לוה לאיש מלוה: לא צריכה ביומא דמישלם זמניה מר סבר עביד איניש דיזיף ביומיה. פי' ביום שמשלמת השנה בא ראובן ולוה משמעון אדמון סבר לא עביד איניש דיזיף ביומיה שכיון שלמחר יכול לחבוע את חובו מי הביאך ליקח ממנו בהלואה היום ימתין זה היום ולמחר יגבה חובו אלא ודאי מזייף הוא. וחכמים סברי עביד דיזיף ביומיה שמא היה דחוק למעות ביותר ולא יכול להמתין עד למחר ולקח ממנו היום בהלואה הילכך שני השטרות קיימים וזה גובה שטר חובו בזמנו וזה גובה שטר חובו בזמנו. אתמר שנים שהוציאו שטר חוב זה על זה רב נחמן אמר זה גובה וזה גובה ורב ששת אמר הפוכי משרתא למה לי אלא זה עומד בשלו וזה עומד בשלו פי' כגון ראובן שהוציא שטר על שמעון שהלוהו מנה בניסן מכאן ועד שנה ושמעון הוציא שטר על ראובן שהלוהו מנה באייר מכאן ועד שנה דאליבא דכ"ע שטרות שניהן קיימים שהרי כשחזר שמעון והלוה מנה לראובן באייר עדיין לא הגיע זמנו של ראובן לגבות משמעון ומודה בזה אדמון דזה גובה וזה גובה כדאמרן ואירע הדבר שהמתין ראובן

קי: שני דייני פרק שלשה עשר כתובות

הכי גרס׳ בכל הספרים דאמרינן ליה זבניה הכא וזיל משום ישוב **ארץ ישראל.** מפרש ה"ר יוסף בן ר"ר יוסף אע"ג דגרסינן בהשולח (גיטין דף מה. ושם) ההוא עבדא דברח לא"י אתא מריה אתמניה אתא לקמיה דרבי אמי אמר ליה מיכתוב לך שטרא אדמיה ואי לא מפקענא לך מדרבי אחי בר יאשיה דדריש אל תסגיר עבד אל אדוניו בעבד שברח מחוצה לארץ ישראל והכא לא מפקענא ליה מיניה אלא אמרי ליה זיל זבניה התם מיירי כשלא היה מוצא בארץ ישראל למי ימכור לכך קאמר נכתוב לך שטרא אדמיה דאל"כ כל העבדים יפקיעו עצמן מידי אדוניהם שיברחו לארץ ור"ת פירש דהאי זבניה דהכא לאו מכירה ממש לאחרים אלא לעצמו והיינו נכתוב שטרא אדמיה.

ואין הכל מוציאין לאתויי מאי. ואם תאמר אמאי לא משני לאתויי עבד שברח לירושלים כדרבינן לעיל ואין הכל מוציאין דרשא ויש לומר דירושלים ליכא למימר הכי דאין אנו רואים שיהיו עבדים בירושלים יותר מדאי אלא מיוחסים. ר"ת:

הוא אומר לעלות כו׳. אינו נוהג בזמן הזה דאיכא סכנת דרכים והיה אומר רבינו חיים דעכשיו אינו מצוה לדור בא"י כי יש כמה מצות התלויות בארץ וכמה עונשין דאין אנו יכולין ליזהר בהם ולעמוד עליהם: **היא** אומרת לצאת כופין אותה. תימה מאי איריא בא"י אפי׳ בשאר ארצות נמי היאך תוכל לדומקו לצאת ממקומו וי"ל דהכא אפי׳ מנוה הרע לנוה היפה:

ואימא נסבא. מהכא משמע דנסכא עדיפא ממעות ודינרין של כסף דאי פחותה מאי קושיא דאין ה"נ דהא קאמר מה שירצה מגבהו אלא ודאי עדיפא ואפילו הכי פריך ואימא נסכא כיון שכתוב בו כסף סתמא לא משמע שהוא חייב לו מטבע ואמאי מגבהו מה שירצה למשמע שיתן לו ממטבע הפחות[פ]: בגלה

אבל לא מעיר לכרך ולא מכרך לעיר מוציאין מנוה הרעה לנוה היפה אבל לא מנוה היפה לנוה הרעה [א]רשב"ג אומר אף לא מנוה רעה לנוה יפה מפני שהנוה היפה בודק: **גמ׳** בשלמא מכרך לעיר דבכרך שכיחי כל מילי בעיר לא שכיחי כל מילי אלא מעיר לכרך מ"ט מסייע ליה לרבי יוסי בר חנינא דא"ר יוסי בר חנינא [ב]מנין שישיבת כרכים קשה שנאמר [1]ויברכו העם לכל האנשים המתנדבים לשבת בירושלים: רשב"ג אומר כו׳: מאי בודק כדשמואל [ג]דאמר שמואל [2]שינוי וסת תחלת חולי מעים כתוב בספר בן סירא [2]כל ימי עני רעים והאיכא שבתות וימים טובים כדשמואל דאמר שמואל שינוי וסת תחלת חולי מעים [ג]בן סירא אומר אף לילות בשפל גגים גגו ובמרום הרים כרמו ממטר גגים לגגו ומעפר כרמו לכרמים: **מתני׳** [ד]הכל מעלין לארץ ישראל [ד]ואין הכל מוציאין הכל מעלין לירושלים ואין הכל מוציאין אחד האנשים ואחד הנשים נשא אשה בא"י וגרשה בארץ ישראל נותן לה ממעות ארץ ישראל נשא אשה בא"י וגרשה בקפוטקיא נותן לה ממעות ארץ ישראל נשא אשה בקפוטקיא וגרשה בארץ ישראל נותן לה ממעות ארץ ישראל [ה]רבן שמעון בן גמליאל אומר נותן לה ממעות קפוטקיא נשא אשה בקפוטקיא וגרשה בקפוטקיא נותן לה ממעות קפוטקיא: **גמ׳** [ו]הכל מעלין לאתויי מאי [ה]לאתויי עבדים ולמאן דתני עבדים בהדיא לאתויי מאי לאתויי [ו]מנוה היפה לנוה הרעה ואין הכל מוציאין לאתויי מאי לאתויי [ז]עבד שברח מחוצה לארץ לארץ דאמרינן ליה זבניה הכא וזיל משום ישיבת ארץ ישראל [ז]הכל מעלין לירושלים לאתויי מאי לאתויי מנוה היפה לנוה הרעה ואין הכל מוציאין לאתויי מאי לאתויי מנוה הרעה לנוה היפה ואיידי דתנא רישא אין מוציאין תנא סיפא נמי אין מוציאין: ת"ר [ח]הוא אומר לעלות והיא אומרת שלא לעלות כופין אותה לעלות ואם לאו תצא בלא כתובה [ט]היא אומרת לעלות והוא אומר שלא לעלות כופין אותו לעלות ואם לאו יוציא ויתן כתובה היא אומרת לצאת והוא אומר שלא לצאת כופין אותה שלא לצאת ואם לאו תצא בלא כתובה הוא אומר לצאת והיא אומרת שלא לצאת כופין אותו שלא לצאת ואם לאו יוציא ויתן כתובה: [י]נשא אשה כו׳: הא גופא קשיא קתני נשא אשה בארץ ישראל וגרשה בקפוטקיא נותן לה ממעות ארץ ישראל אלמא בתר שיעבודא אזלינן אימא סיפא נשא אשה בקפוטקיא וגרשה בארץ ישראל נותן לה ממעות ארץ ישראל אלמא בתר גובייא אזלינן אמר רבה [כ]מקולי כתובה שנו כאן קסבר כתובה דרבנן: רבן שמעון בן גמליאל אומר נותן לה ממעות קפוטקיא: קסבר [כ]כתובה דאורייתא תנו רבנן [ל]המוציא שטר חוב על חבירו כתוב בו בבל מגבהו ממעות בבל כתוב בו ארץ ישראל מגבהו ממעות ארץ ישראל כתוב בו סתם הוציאו בבבל מגבהו ממעות בבל הוציאו בארץ ישראל מגבהו ממעות ארץ ישראל [מ]כתוב בו כסף סתם מה [נ]שירצה לוה מגבהו מה שאין כן בכתובה אהייא אמר רב משרשיא אריש לאפוקי מדרשב"ג דאמר כתובה דאורייתא: כתוב בו כסף סתם מה שירצה לוה מגבהו [מ]ואימא נסכא א"ר אלעזר דכתיב ביה מטבע ואימא פריטי אמר רב פפא פריטי דכספא לא עבדי אינשי ת"ר [ס]לעולם ידור אדם בא"י אפי׳ בעיר שרובה עובדי כוכבים ואל ידור בחו"ל ואפילו בעיר שרובה ישראל [ע]שכל הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלוה וכל הדר בחוצה לארץ דומה כמי שאין לו אלוה שנא׳ [3]לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלהים [פ]וכל שאינו דר בארץ אין לו אלוה אלא לומר לך כל הדר בחו"ל כאילו עובד עבודת כוכבים וכן בדוד הוא אומר [4]כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה׳ לאמר לך עבוד אלהים אחרים וכי מי אמר לו לדוד לך עבוד אלהים אחרים אלא לומר לך כל הדר בחו"ל כאילו עובד עבודת כוכבים [צ]ר׳ זירא הוה קמשתמיט מיניה דרב יהודה דבעא למיסק לארץ ישראל דאמר רב יהודה [ק]כל העולה מבבל לארץ ישראל עובר בעשה שנאמר בבלה

אזל לא מעיר לכרך. בגמ׳ מפרש טעמא: **שהנוה היפה בודק.** את הגוף למי שבא מנוה רע ומתוך כך חלאים באים עליו: **גמ׳ שיבא לריכין קשה.** שהכל מתיישבין שם ודומקין ומקרבים הבתים זו לזו ואין שם אויר אבל בעיר יש גגות ופרדסים סמוכים לבתים ואוירן יפה: **שנוי וסת.** אפילו לטובה: **במרום הרים לרמו.** שאין בידו ממון לקנות במקום טוב וקונה ברמש הכר וכל זבלים שהוא מוציא לו נופל וזב לכרמים שתחתיו: **מתני׳ הכל מעלין.** את כל בני ביתו אדם כופה לעלות ולישב עמו בירושלים: **אחד האנשים ואחד הנשים.** אף האשה כופה את בעלה לעלות ולדור שם ואם לאו יוציא ויתן כתובה כדקתני בברייתא בגמ׳ בהדיא: **מעות קפוטקיא.** גדולות ושוקלות יותר משל א"י: **גמ׳ לאתויי עבדים.** היה לו עבד עבדי ילך העבד אחריו על כרחו: **ואיידי דתנא רו׳.** דאילו מעשה מנוה הרע לנוה היפה לא איצטריך כיון דאשמעינן דמעלין מנוה היפה לנוה הרע כל שכן דאין מוציאין אפילו מן הרע ליפה: **לעלות.** מחוצה לארץ לארץ וכן משלא גבולין לירושלים: **ולשם.** מירושלים לגבולין או מארץ לחוצה לארץ: **מקולי לכתובה שנו כאן.** הקלו בכתובה וזו אחת מקולי כתובה: **קסבר לכתובה דאורייתא.** הילכך בתר שיעבוד אזלינן כדין כל שטרי חוב: **לחוב בו לכף אחת.** מאה כסף ולא פירש אם סלעים אם דינרין אם פונדיונין: **מה שירלה נוה מגבהו.** ואפילו מיסרין: **ואימא נסכא.** מתיכות כסף היה לכך לא פירש: **ואימא פריטי.** ותאמר שיתן לו נחשת או כסף שוה מאה פרוטות: **וכי מי אמר לו לדוד כן.** אלא מפני שהיה צריך לברוח ולצאת מארץ ישראל אל מלך מואב ואל אכיש: **דבעי ר׳ זירא למיסק.** ורב יהודה מוחה בידו להכי הוה משתמיט מיניה: בכלי

מוסף רש"י

שינוי וסת. משנה וסת ואוכל יומר, שאינו רגיל לאכול, הייט תחלת חולי מעים, לפיכך אפילו שבתות וימים טובים רעים לו (סנהדרין קא.). שינוי וסת, חוק, כמו עני שכל ימות החול אוכל פת חריבה ובשבת אוכל בשר, הכי גרסינן תחלת חולי, מתוך כך מתחיל לחלות, ואית דגרסי חולי מעיים (רשב"ם ב"ב קמו.). בשפל גגים גגו. שעני הוא ואינו יכול להגביהו, לפיכך ממטר גגים לגגו, שיורד מטר הגגים הגבוהים לגגו ומזלפים עליו הגשמים ואין לו מעותה אפילו בלילות, ובמרום הרים כרמו. שאין לו הגפן יד לקנות כרם בשפלה בדמים יקרים וקונה לו בחלק מן הכרים בזול, וכל עפר שהוא מוציא לזבל (ולדייר) מוליך הרוח מן הכר לשאר כרמים שבקעקה ומגפה העני מפסיד (סנהדרין קז:). נותן לה ממעות ארץ ישראל. שהן קלות (לעיל י.). נותן לה ממעות א"י. מעין הכתוב בכתובה, דאחלוצן לקולא, רשב"ג אומר נותן לה ממעות קפוטקיא. שנשתעבד בהן בשאר מלוה, דקסבר כתובה דאורייתא (שם). לאתויי עבדים. שאם יש לו עבד כנעני מהול למכור ומולה הבעל שלא שמכרו אלא בא"י, כופין את רבו להעלותו (ערכין ג:). מנוה היפה. דמו"ל, לנוה הרעה. דל"י, ואין בשמו יכולה לעכב עליו, וכן מא"י לירושלים (שם). מקולי כתובה שנו כאן. זה אחד מקולי כתובה (בכורות נב.). ר׳ זירא הוה קמשתמיט מיניה דרב יהודה. היה יכל לילאות לו, משום דהוה בעי ר׳ זירא למיסק לארץ ישראל וכ יהודה לא סבירא ליה, וירא פן יגזור עליו מלילך (שבת מא. וכעי"ז ברכות כד: בר׳ אבא).

תוספות רי"ד (המשך)

הגוף ומעורר עליו חלאים. תוספתא ג׳ ארצות לנישואין יהודה עבר הירדן והגליל במד"א בזמן שהיה מיהודה וארש אשה ביהודה או בן גליל שאירשה בגליל אבל בן יהודה שאירש אשה בגליל כופין אותו לצאת שע"מ כן נשאה. מוציאין מעיר שרובה עובדי כוכבים לעיר שרובה ישראל ולא מעיר שרובה ישראל לעיר שרובה עובדי כוכבים. ושאל רב צמח גאון ז"ל ראובן יש לו בית בארצו

תורה אור השלם

1. וַיְבָרְכוּ הָעָם לְכֹל הָאֲנָשִׁים הַמִּתְנַדְּבִים לָשֶׁבֶת בִּירוּשָׁלִָם: נחמיה יא ב
2. כָּל יְמֵי עֲנִי רָעִים וְטוּב לֵב מִשְׁתֵּה תָמִיד:
משלי טו טו
3. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִתֶּת לָכֶם אֶת אֶרֶץ כְּנַעַן לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים: ויקרא כה לח
4. וְעַתָּה יִשְׁמַע נָא אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ אֶת דְּבַרִי עַבְדּוֹ אִם יְיָ הֲסִיתְךָ בִּי יָרַח מִנְחָה וְאִם בְּנֵי הָאָדָם אֲרוּרִים הֵם לְפָנַי יְיָ כִּי גֵרְשׁוּנִי הַיּוֹם מֵהִסְתַּפֵּחַ בְּנַחֲלַת יְיָ לֵאמֹר לֵךְ עֲבֹד אֱלֹהִים אֲחֵרִים:
שמואל א כו יט

תוספות רי"ד

דהאי ביננית דגבה שמעון מראובן לכ"ע הוה בינונית אין ראובן חחור וגובה ממנה דלגבי דידיה דלית ליה אלא זיבורית נעשה עידית ואין ב"ח גובה ממנה אלא מן הזיבורית ונמצא שמעון משתכר שגבה בינונית והגבה זיבורית ואע"פ שבשומא הן גובים נוח לו לאדם להיות לו מעט בינונית מהרבה זיבורית. וכגון שאין מעות לראובן שאילו היה לו מעות היה מגבהו לשמעון מעות ועוד היה חחור וגובה אותן ממנו ולא היה יכול להגבותו קרקע כיון שיש לו מעות כדכתבינן לעיל בפ׳ הכותב. ורב ששת סבר בשל עולם הם שמין שאע"פ שאלו נעש׳ עידית כיון דלכ"ע חשיבא בינונית ממנה גובה ראובן ונמצא שלא הרויח כלום הפוכי משרתא הוא הילכך זה יעמוד בשלו והאי דאמרי רבנן זה גובה וזה גובה כגון שזמנו של שני לגבות הוא מאוחר מזמנו של ראשון שהראשון גובה חובו בזמנו מן השני והשני משתין עד שיגיע זמנו לגבות מן הראשון ונמצא הראשון משתכר בהתנות זמן אבל לעולם היכא דזמן בגייתם שוה זה יעמוד בשלו וזה יעמוד בשלו. וקי"ל רב נחמן ורב ששת הלכה כרב נחמן בדיני והכי נמי מארינן בהלכתא קמייתא דב"ק דבשלו הן שמין: **מתני׳** שלש ארצות לנישואין יהודה עבר הירדן והגליל אין מוציאין מעיר לעיר ומכרך לכרך אבל באותה הארץ מוציאין מעיר לעיר ומכרך לכרך אבל לא מעיר לכרך ומכרך לעיר מוציאין מנוה הרע לנוה היפה אבל לא מנוה היפה לנוה הרע רשב"ג אומר אף לא מנוה הרע לנוה היפה שהנוה היפה בודק. פי׳ ג׳ ארצות הן בא"י חלוקות זו מזו לנשואי אשה שאם נשא אשה בא׳ מהן אינו יכול לכופה לצאת אחריו מארץ לארץ אין מוציאין מזו לזו לא מעיר לעיר ולא מכרך לכרך כרך גדול מעיר והוא מקום שוקים ומכל סביבותיה באים שם לסחורה וכל דבר מצוי בו אבל באותה הארץ מוציאין מראשה ועד סופה מעיר לעיר ומכרך לכרך אבל לא מעיר לכרך ולא מכרך לעיר. בשלמא מכרך לעיר לא דבכרך שכיחי כל מילי אלא מעיר לכרך מ"ט לא מפני שישיבת כרכים קשה דא"ר יוסי מנין שישיבת כרכים קשה שנאמר ויברכו העם לכל האנשים המתנדבים לשבת בירושלים פי׳ ומפני זה ישיבתן קשה שהכל מתיישבין שם והבתים דחוקים זה לזה ואין שם אויר אבל בעיר יש גגות ופרדסים סמוכים לבתים ואוירן יפה. רשב"א וכו׳ מאי בודק כשמואל דאמר שמואל שינוי וסת תחלת חולי ואפילו מרעה לטובה בודק את ועסקו וסחורתו בה ונשא אשה ממדינה אחרת ויש ביניהם מהלך ב׳ ימים ומחצה כשיעור יהודה וגליל ולאחר זמן אמר לאשתו בואי עמי למדינתי שעסקי וסחורתי בה ואע"פ שהמדינה שלי קטנה מזו יש בה ב"ה ומרחץ ורחיים וחומה ולא רצתה ללכת עמו ומה יש מן הדין והשיב שאלה זו כבר שאלתם אותה בימי גאון אבא מרי ז"ל וכך צוה וכתב לכם. שנינו ג׳ ארצות לנישואין יהודה ועבר הירדן והגליל מיהודה לגליל ומגליל ליהודה אין מוציאין מראש יהודה לסוף יהודה מראש הגליל לסוף הגליל מוציאין וכשמוציאין אין מוציאין אלא מעיר לעיר ומכרך לכרך ואם אמרה איני יוצאה אין לה כתובה אבל מעיר לכרך ומכרך לעיר אין מוציאין ואם אינה יוצאה יש לה כתובה. כל מקום שהוא כשיעור יהודה וגליל כך אנו עושי׳ ואם יש בעיר שמוליכה מרחץ ושווקים ושכיחו בה כל מילי אם אינה יוצאה אין לה כתובתה ואם יש בין עירו לעיר אביה מהלך יום אחד צריך להוליכה לבית אביה בכל שנה שמצאנו בפ׳ המדיר בדרך רחוקה שאמרו חכמים מהלך יום א׳: **מתני׳** הכל מעלין לא"י ואין הכל מוציאין הכל מעלין לירושלים ואין הכל מוציאין א׳ אנשים א׳ נשים וא׳ עבדים. הכל לאתויי מאי לאתויי מנוה היפה לנוה הרע ואין הכל מוציאין לאתויי עבד כנעני שברח מח"ל לארץ פי׳ דכפינן לרבו וכתיב ליה גיטא דחירותא דכתיב ליה שטר אדמיה הכל מעלין מירושלים אפילו מנוה היפה לנוה הרע ואין הכל מוציאין לאתויי מאי דאפילו מנוה הרע לנוה היפה: ת"ר הוא אומר לעלות והיא אומרת שלא לעלות כופין אותה לעלות ואם לא יוציא (ויתן) [בלא] כתובה. היא אומרת לעלות והוא אומר שלא לעלות כופין אותו לעלות ואם לא יוציא ויתן כתובה. הוא אומר לצאת והיא אומרת שלא לצאת כופין אותו שלא לצאת ואם לא

מסורת הש"ס

א) מייר פי"ג מהלי׳ אישות הל׳ יח טוש"ע אה"ע סי׳ עה סעי׳ ב:
ב) מיי׳ שם הל׳ יח טוש"ע שם סעי׳ ח:
ג) מיי׳ פ"ד מהלי׳ דעות הל׳ כא:
ד) מיי׳ פי"ג מהלי׳ אישות הל׳ יט טוש"ע אה"ע סי׳ עה סעי׳ ג ד:
ה) מיי׳ פ"ח מהלי׳ עבדים הל"ע סמג עשין פז טוש"ע יו"ד סי׳ רסז סעי׳ פד:
ו) מיי׳ פי"ג מהלי׳ אישות הל׳ יט טוש"ע אה"ע סי׳ עה סעי׳ ג:
ז) מיי׳ פ"ח מהלי׳ עבדים הל"ג סמג עשין פז טוש"ע יו"ד סי׳ רסז סעי׳ פה:
ח) מיי׳ פי"ג מהלי׳ אישות הל"כ טוש"ע אה"ע סי׳ עה סעי׳ ד:
ט) מיי׳ שם טוש"ע שם סעי׳ ו:
י) מיי׳ פי"ג מהלי׳ אישות הל"ט סמג עשין נד טוש"ע חו"מ סי׳ מג סעי׳ יד:
כ) מיי׳ שם טוש"ע שם סעי׳ יג:
ל) מיי׳ פי"ג מהלי׳ אישות הל׳ יט ופ"ה מהלי׳ מלכים הל׳ יב טוש"ע אה"ע סי׳ עה סעי׳ ג:
מ) מיי׳ פ"ה מהלי׳ מלכים הל׳ יב:
נ) מיי׳ פי"ג מהלי׳ אישות הל׳ יט טוש"ע אה"ע סי׳ עה סעי׳ ב:
ס) מיי׳ שם הל׳ יח טוש"ע שם סעי׳ ח:
ע) מיי׳ פ"ד מהלי׳ דעות הל׳ כא:
פ) מיי׳ פי"ג מהלי׳ אישות הל"כ טוש"ע אה"ע סי׳ עה סעי׳ ד:
צ) מיי׳ פי"ג מהלי׳ אישות הל"ט סמג עשין נד טוש"ע חו"מ סי׳ מג סעי׳ יד:
ק) מיי׳ שם טוש"ע שם סעי׳ יג:
ר) מיי׳ פי"ג מהלי׳ אישות הל׳ יט ופ"ה מהלי׳ מלכים הל׳ יב טוש"ע אה"ע סי׳ עה סעי׳ ג:
ש) מיי׳ פ"ה מהלי׳ מלכים הל׳ יב:
ת) מיי׳ פי"ג מהלי׳ אישות הל׳ יט טוש"ע אה"ע סי׳ עה סעי׳ ב:
א) נדרים נו: ב"ב קמו. סנהדרין קא. ע"ז. ב) סנהדרין ק:, ג) [ערכין ג.], ד) [גיטין מד:], ה) לעיל י. [ב"ב קמו:], ו) [ערכין ג:], ז) [שם ע"ש], ח) [מוספתא פי"ב ע"ש], ט) [נ"ב קלב: בכורות נב.], י) [ע׳ תוס׳ לעיל י. ד"ה א"ל נחמן וע"ע היטב תוס׳ סוטה מז. ד"ה אינו], כ) [מוספתא פי"ב], ל) [ע׳ תוס׳ מנחות קז. ד"ה ולעמא וכו׳ דאין מהכא סתיהה וקונגא דב"ב קסה: קסה: ע"ש], מ) ב"ב קסה: מנחות קז.], נ) [תוספ׳ ע"ז פ"ה], ס) [ל"ל וכי כל ג׳ הש"י], ע) שבת מא. ברכות כד:, פ) [וע"ש תו׳ ב"ב קמו: ותו׳ מנחות קז. ד"ה ולעמא],

שני דייני פרק שלשה עשר כתובות קיא.

בכלי שרת לתיב. קרא דלעיל מייתי כתיב כי כה אמר ה' אל העמודים ועל היס ועל המכונות וגו': **שלא יעלו בחומה.** יחד ביד חזקה: **אם תעירו ואם תעוררו.** שתי שבועות בכל אחת: **שלא יגלו את הקץ.** נביאים שביניהם: **ושלא ירחקו את הקץ.** בעונם. ל"א שלא ירחקו גרסינן לשון דוחק שלא ירבו בתחנונים על כך יותר מדאי: **ושלא יגלו את הסוד:** אמרי לה סוד העבור ואמרי לה סוד טעמי התורה: **מפיר את בשרכם.** לשון הפקר: **וכל יאמר שכן חליתי.** כלומר אל יתרעם לומר לר לי כי כולם נשואי עון: **לאחר**

[1]בבלה יובאו ושמה יהיו עד יום פקדי אותם נאם ה' ורבי זירא ההוא בכלי שרת כתיב ורב יהודה כתיב קרא אחרינא [2]השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות או באילות השדה וגו' ורבי זירא ההוא שלא יעלו ישראל [ו]בחומה ורב יהודה השבעתי אחרינא כתיב ורבי זירא ההוא מיבעי ליה לכדרבי יוסי ברבי חנינא דאמר ג' שבועות הללו למה אחת שלא יעלו ישראל בחומה ואחת שהשביע הקדוש ברוך הוא את ישראל שלא ימרדו באומות העולם ואחת שהשביע הקדוש ברוך הוא את העובדי כוכבים שלא ישתעבדו בהן בישראל יותר מדאי ורב יהודה [2]אם תעירו ואם תעוררו כתיב ורבי זירא מיבעי ליה לכדרבי לוי דאמר שש שבועות הללו למה תלתא הני דאמרן אינך שלא יגלו את הקץ ושלא ירחקו את הקץ ושלא יגלו הסוד לעובדי כוכבים [2]בצבאות או באילות השדה אמר רבי אלעזר אמר להם הקב"ה לישראל אם אתם מקיימין את השבועה מוטב ואם לאו אני מתיר את בשרכם בצבאות וכאילות השדה אמר רבי אלעזר [א]כל הדר בארץ ישראל שרוי בלא עון שנאמר [3]ובל יאמר שכן חליתי העם היושב בה נשוא עון א"ל [ג]רבא לרב אשי אנן בסובלי חלאים מתנינן לה אמר רב ענן [ג]כל הקבור בארץ ישראל כאילו קבור תחת המזבח כתיב הכא [4]מזבח אדמה תעשה לי וכתיב התם [5]וכפר אדמתו עמו עולא הוה רגיל דהוה סליק לארץ ישראל נח נפשיה בחוץ לארץ אתו אמרו ליה לרבי אלעזר אמר אנת עולא [6]על אדמה טמאה תמות אמרו לו ארונו בא אמר להם [ז]אינו דומה קולטתו מחיים לקולטתו לאחר מיתה ההוא גברא דנפלה ליה יבמה בי חוזאה אתא לקמיה דר' חנינא א"ל מהו למיחת וליבמה [ד]א"ל [ד]אחיו נשא כותית ומת ברוך המקום שהרגו והוא ירד אחריו אמר רב יהודה אמר שמואל [ה]כשם שאסור לצאת מארץ ישראל לבבל כך אסור לצאת מבבל לשאר ארצות רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו אפילו מפומבדיתא לבי כובי ההוא דנפק מפומבדיתא לבי כובי שמתיה רב יוסף ההוא דנפק מפומבדיתא לאסתוניא שכיב אמר אביי [ט]אי בעי האי צורבא מרבנן הוה חיי רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו כשרין שבבבל א"י קולטתן כשרין שבשאר ארצות בבל קולטתן למאי אילימא ליוחסין והאמר מר [ט]כל הארצות עיסה לארץ ישראל וארץ ישראל עיסה לבבל אלא לענין קבורה אמר רב יהודה כל הדר בבבל כאילו דר בארץ ישראל שנאמר [7]הוי ציון המלטי יושבת בת בבל

בבלה יובאו ושמה יהיו. אע"ג דהאי קרא בגלות לאשון כתיב י"ל דבגלות שני נמי קפיד קרא: **שלא יגלו סוד.** העיבור כדאמרינן (שבת דף עה.) כי היא חכמתכם ובינתכם זהו סוד העיבור: בגבוהין

על אדמה טמאה תמות. מקרא הוא בנבואת עמוס: **ארונו בא.** לקוברו בא"י: **כך אסור לצאת מבבל.** לפי שיש שם ישיבות המרבילות תורה תמיד: **דנפק מפומבדיתא לבי כובי.** לגור שם: **א"י קולטתן.** כדמפרש: **אילימא ליוחסין.** שנשאין נשים מא"י והא בבל מיוחס טפי דאמר מר בפרק עשרה יוחסין (קדושין דף עא.): **כל הארצות.** הרי הן אצל בבל: **לעיסה.** המעורבת שאין ניכר בה מה בתוכה כך כל המשפחות ספק[ו]: **אלא לענין קבורה.** של בבל מוליכין ארונותיהם ליקבר בא"י ושל שאר ארצות הרחוקים מא"י וקרובים לבבל קוברים בבבל שיש שם זכות תורה: **וקרו ליה.** לימות המשיח: **לעם עליה.** על א"י: **ההוא בנפלים לתיב.** ולעולם בא"י: **אינן חיים.** בתמיה: **ע"י גלגול.** מתגלגלים העצמות עד א"י וחיין שם: **מחילות נעשה להם בקרקע.** ועומדים על רגליהם והולכים במחילות עד א"י ושם מבצבצין ויוצאים: **דצריס בגו.** יש כאן דברים מסותרים בדבר זה ולריך לתת להם לב: **שדיק גמור היה.** ולא היה לריך לזכות א"י: **שלחו ליה אחוהי לרבה.** רבה בר נחמני בפומבדיתא היה והיה לו אחים בא"י ושלחו אגרת זו כדי שיעלה אצלם: **אילפא מוסיף בה דברים.** עוד שלחו לו כן: **מעשה באחד שהיה מלטער על אשה אחת.** שנתן בה עיניו והיא בא"ל: **ואע"פ שחלש אחה.** יפה לך לעלות כאן ללמוד מפי רב שאין דומה הלומד מעצמו כו': **וא"ל אין לך רב.** כאן שיוכל ללמדך: שאין

אמר אביי נקטינן בבל לא חזיא חבלי דמשיח תרגמה אהוצל דבנימין וקרו ליה קרנא דשיזבתא א"ר אלעזר מתים שבחוץ לארץ אינם חיים שנאמר [8]ונתתי צבי בארץ חיים ארץ שצביוני בה מתיה חיים שאין צביוני בה אין מתיה חיים מתיב ר' אבא בר ממל [9]יחיו מתיך נבלתי יקומון מאי לאו יחיו מתיך מתים שבא"י נבלתי יקומון מתים שבחוץ לארץ ומאי ונתתי צבי בארץ חיים אנבוכד נצר הוא דכתיב דאמר רחמנא מיתינא עלייהו מלכא דקליל כי טביא א"ל רבי מקרא אחר אני דורש [10]נותן נשמה לעם עליה ורוח להולכים בה ואלא הכתיב נבלתי יקומון ההוא בנפלים הוא דכתיב ורבי אבא בר ממל האי נותן נשמה לעם עליה מאי עביד ליה מיבעי ליה לכדרבי אבהו דאמר ר' אבהו אפילו שפחה כנענית שבא"י מובטח לה שהיא בת העולם הבא כתיב הכא לעם עליה וכתיב התם [11]שבו לכם פה עם החמור [ז]עם הדומה לחמור ורוח להולכים בה א"ר ירמיה בר אבא א"ר יוחנן [ו]כל המהלך ארבע אמות בארץ ישראל מובטח לו שהוא בן העולם הבא ולר' אלעזר צדיקים שבחוץ לארץ אינם חיים אמר רבי אילעא [ח]ע"י גלגול מתקיף לה ר' אבא סלא רבא גלגול לצדיקים צער הוא אמר אביי מחילות נעשות להם בקרקע [12]ונשאתני ממצרים וקברתני בקבורתם אמר קרנא דברים בגו יודע היה יעקב אבינו שצדיק גמור היה ואם מתים שבחוצה לארץ חיים למה הטריח את בניו [ט]שמא לא יזכה למחילות כיוצא בדבר אתה אומר [13]וישבע יוסף את בני ישראל וגו' א"ר חנינא דברים בגו יודע היה יוסף בעצמו שצדיק גמור היה ואם מתים שבחוצה לארץ חיים למה הטריח את אחיו ארבע מאות פרסה [ט]שמא לא יזכה למחילות שלחו ליה אחוהי לרבה יודע היה יעקב שצדיק גמור היה וכו' אילפא מוסיף בה דברים מעשה באחד שהיה מצטער על אשה אחת וביקש לירד כיון ששמע כזאת גלגל בעצמו עד יום מותו אף על פי שחכם גדול אתה אינו דומה לומד מעצמו ללומד מרבו וא"ת אין לך רב יש לך רב ומנו רבי יוחנן ואם אין אתה עולה הזהר בשלשה דברים אל תרבה בישיבה שישיבה קשה לתחתוניות ואל תרבה בעמידה שעמידה קשה ללב ואל תרבה בהליכה שהליכה קשה לעינים אלא שליש בישיבה שליש בעמידה שליש בהילוך כל ישיבה שאין עמה סמיכה עמידה נוחה הימנה עמידה ס"ד והאמרת עמידה קשה ללב אלא ישיבה שאין

בס"ה: ת"ר לעולם ידור אדם בארץ ישראל ואפילו בעיר שרובה עובדי כוכבים ולא ידור בח"ל ואפילו בעיר שרובה ישראל שכל הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלוה וכו' [ו]) שנאמר לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלהים וכך בדוד הוא אומר כי גירשוני [היום] מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבוד אלהים אחרים: א"ר אלעזר כל הדר בא"י שרוי בלא עון שנאמר העם היושב בה נשוי עון: אמר רב ענן כל הקבור בא"י כאילו קבור תחת המזבח כתיב הכא מזבח אדמה תעשה לי וכתיב התם וכפר אדמתו עמו: עולא הוה רגיל דהוה סליק לא"י נח נפשיה בחו"ל אתו אמרי ליה לר' אלעזר קרי עליה [אנת עולא] על אדמה טמאה תמות אמרו לו אתא ארונו אמר להן אינו דומה קולטתו לאחר מיתה. ההוא גברא דנפלה ליה יבמה (כי הויא) [בי חוזאה] אתא לקמיה דר' חנינא א"ל מהו למיחת ליבומה התם א"ל אם אחיו נשא גויה ברוך המקום שעקרו אחיו ירד תחתיו אמר רב יהודה אמר שמואל כשם שאסור לצאת מא"י לבבל כך אסור לצאת מבבל לשאר ארצות: סליק מסכת כתובות

ו) כך היה הדין בזמן שהיו ישראל על אדמתן.

ח) ל"ל בחומה וכן בסמוך. יעב"ץ, ב) [אפשר לל"ל רביעה וכ"א בע"י דהא כשמת רבא עולד רב אשי כדאיתא קדושין עב: ובילקוט איתא ר' אבא], ג) [תוספתא דמסכת ע"ז פ"ה], ד) [ל"ל אם אחיו אל זה נשא. רש"ל], ה) [מגיהה ה.], ו) [קדושין סט: ודף עא.], ז) קדושין פא. [ויבמות סב.] ב"ק מט. נדה י., ח) ל"א אלא קיבל עליו עצר ממילות [וכן גי' סילקוט וכ"א בע"י], ט) נ"א אלא קיבל עליו וכו', י) [וע"ע רש"י קדושין סט: ועפ. ד"ה עיסה],

גליון הש"ס

גמ' ע"י בלגול. עיין קונטרס ה ע"א תוס' ד"ה כל אדם:

מוסף רש"י

אי בעי האי [דצובראי] מרבנן. להיות הולך בדרך עוברים הוי מי. (תגיגה דף ה.). כל הארצות עיסה לארץ ישראל. עיסה, קפק עירובין כעיסה זו שמעבדין בה אחוז מים וקמח מלח וסובין (קדושין סט:) ובשם ר' משה מרומא"ש שמעתי עיסה כספוגת עגבים שנפחתו משקה אלהם (שם עא.) כל הארצות עיסה, פסולת אצל ארץ ישראל, לפי שבני ארץ ישראל עסוקין בגדול בימוסים, לפי שהכהנים מעויין שם, וארץ ישראל עיסה לבבל. שעזרא הפרישם ולא משם (שם סט:). שבו לכם פה עם החמור. אליעזר עבד אברהם הוה (יבמות סב.).

תוספות רי"ד

יוציא ויתן כתובה. היא אומרת לצאת והוא אומר שלא לצאת כופין אותה שלא תצא ואם לאו תצא שלא בכתובה: **מתני'** נשא אשה בארץ ישראל ונגרשה בארץ ישראל נותן לה ממעות ארץ ישראל. נשא אשה בארץ ישראל ונגרשה בקפודקיאה נותן לה ממעות ארץ ישראל. נשא אשה בקפודקיאה ונגרשה בארץ ישראל נותן לה ממעות ארץ ישראל. רשב"ג אומר נותן לה ממעות קפודקיאה. נשא אשה בקפודקיאה ונגרשה בקפודקיאה נותן לה ממעות קפודקיאה. פי' מעות קפודקיאה הן גדולות ממעות ארץ ישראל. ואמרי' הא גופא קשיא קתני נשא אשה בארץ ישראל ונגרשה בקפודקיאה נותן לה ממעות ארץ ישראל אלמא בתר גובייא אזלינן ואמר רבא מקולי כתובה שנו כאן פי' זו היא א' מקולות שהעלו חכמים בכתובה וקסבר ת"ק כתובת אשה מדרבנן ורשב"ג סבר כתובת אשה דאורייתא פלוגתא היא בשמעתא קמייתא דמכלתין: ת"ר המוציא שט"ח על חבירו כתוב בבבל מגבהו ממעות בבל כתוב בארץ ישראל מגבהו ממעות ארץ ישראל כתוב בו סתם הוציאו בבבל מגבהו ממעות בבל הוציאו בארץ ישראל מגבהו ממעות ארץ ישראל. מה שאין כן בכתובה. אהייא אמר רב משרשיא אריישא ולאפוקי מדרשב"ג דאמר כתובה דאורייתא. פי' אריישא קאי דתני כתוב בו בבבל וכו' אלמא בתר שעבודא אזלי' ולאו בתר גובייא משא"כ בכתובה דלא אזלינן בתר שעבודא אלא להקל שאם היה השעבוד במקו' שהמטבע גדול והגובייא במקום שהמטבע פחות ממנו אזלינן בתר גובייא דכתובה היא מדרבנן ולא דמיא לב"ח. ולאפוקי מדרשב"ג דאמר כתובה דאורייתא ודינה כדין ב"ח ואין הלכה כרשב"ג חדא דהא מתניתא מפקא מיניה. ותו דתנן סתמא בפ' יש בכור לנחלה דלא כותיה דתנן התם הבכור נוטל פי שנים בנכסי האב ואינו נוטל פי שנים בנכסי האם ואינו נוטל בשבח ולא בראוי בכמוחזק ולא האשה בכתובתה ולא בנות במזונותיהן ולא היבם וכולן אינן נוטלין בשבח ולא בראוי בכמוחזק ואקשי' בגמ' על מאי דתני ולא האשה בכתובתה איני והאמר שמואל ב"ח גובה את השבח. א"ר אבא מקולי כתובה שאנו כאן. אלמא קילא כתובה מב"ח דב"ח טריף משבחא דלוקח שאע"פ שהלוקח השביחה לאחר שקנאה

עין משפט נר מצוה

ע א ב ג מיי' פ"ה מהל' מלכים הל' יח:
עא ד מיי' שם הל' ט:
עב ה מיי' שם הל' יב:
עג ו מיי' שם הל' יח:

תורה אור השלם

1. בְּבָלָה יוּבְאוּ וְשָׁמָּה יִהְיוּ עַד יוֹם פָּקְדִי אֹתָם נְאֻם יְיָ וְהַעֲלִיתִים וְהֲשִׁיבֹתִים אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה:
ירמיהו כז כב
2. הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלִָם בִּצְבָאוֹת אוֹ בְּאַיְלוֹת הַשָּׂדֶה אִם תָּעִירוּ וְאִם תְּעוֹרְרוּ אֶת הָאַהֲבָה עַד שֶׁתֶּחְפָּץ:
שיר השירים ב ז
3. וּבַל יֹאמַר שָׁכֵן חָלִיתִי הָעָם הַיֹּשֵׁב בָּהּ נָשֹׂא עָוֹן:
ישעיה לג כד
4. מִזְבַּח אֲדָמָה תַּעֲשֶׂה לִּי וְזָבַחְתָּ עָלָיו אֶת עֹלֹתֶיךָ וְאֶת שְׁלָמֶיךָ אֶת צֹאנְךָ וְאֶת בְּקָרֶךָ בְּכָל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַזְכִּיר אֶת שְׁמִי אָבוֹא אֵלֶיךָ וּבֵרַכְתִּיךָ:
שמות כ כ
5. הָרְגִינוּ גוֹיִם עִמּוֹ כִּי דַם עֲבָדָיו יִקּוֹם וְנָקָם יָשִׁיב לְצָרָיו וְכִפֶּר אַדְמָתוֹ עַמּוֹ:
דברים לב מג
6. לָכֵן כֹּה אָמַר יְיָ אֹשִׁתְּךָ בְּעִיר תִּזְנֻה וּבְנָיִךְ וּבְנֹתָיִךְ בַּחֶרֶב יִפֹּלוּ וְאַדְמָתֵךְ בַּחֶבֶל תֵּחָלֵק וְאַתָּה עַל אֲדָמָה טְמֵאָה תָּמוּת וְיִשְׂרָאֵל גָּלֹה יִגְלֶה מֵעַל אַדְמָתוֹ:
עמוס ז יז
7. הוֹי צִיּוֹן הַמְּלַטִּי יוֹשֶׁבֶת בַּת בָּבֶל:
זכריה ב יא
8. וְהוֹרַדְתִּיךְ אֶת יוֹרְדֵי בוֹר אֶל עַם עוֹלָם וְהוֹשַׁבְתִּיךְ בְּאֶרֶץ תַּחְתִּיּוֹת כְּחָרְבוֹת מֵעוֹלָם אֶת יוֹרְדֵי בוֹר לְמַעַן לֹא תֵשֵׁבִי וְנָתַתִּי צְבִי בְּאֶרֶץ חַיִּים:
יחזקאל כו כ
9. יִחְיוּ מֵתֶיךָ נְבֵלָתִי יְקוּמוּן הָקִיצוּ וְרַנְּנוּ שֹׁכְנֵי עָפָר כִּי טַל אֹרֹת טַלֶּךָ וָאָרֶץ רְפָאִים תַּפִּיל:
ישעיה כו יט
10. כֹּה אָמַר הָאֵל יְיָ בּוֹרֵא הַשָּׁמַיִם וְנוֹטֵיהֶם רֹקַע הָאָרֶץ וְצֶאֱצָאֶיהָ נֹתֵן נְשָׁמָה לָעָם עָלֶיהָ וְרוּחַ לַהֹלְכִים בָּהּ:
ישעיה מב ה
11. וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל נְעָרָיו שְׁבוּ לָכֶם פֹּה עִם הַחֲמוֹר וַאֲנִי וְהַנַּעַר נֵלְכָה עַד כֹּה וְנִשְׁתַּחֲוֶה וְנָשׁוּבָה אֲלֵיכֶם:
בראשית כב ה
12. וְשָׁכַבְתִּי עִם אֲבֹתַי וּנְשָׂאתַנִי מִמִּצְרַיִם וּקְבַרְתַּנִי בִּקְבֻרָתָם וַיֹּאמַר אָנֹכִי אֶעֱשֶׂה כִּדְבָרֶךָ:
בראשית מז ל
13. וַיַּשְׁבַּע יוֹסֵף אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פָּקֹד יִפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהַעֲלִתֶם אֶת עַצְמֹתַי מִזֶּה:
בראשית נ כה

תוספות רי"ד (המשך)

אתי ב"ח וטריף לה כאשר היא משובחת ולא יהיב ליה מידי ואילו בכתובה תנן דלא שקלא שבחא שאם באה לטרוף מן הלקוחות ואם השביחו את השדה אינה יכולה לטרוף את השבח ש"מ כתובה דרבנן ומ"ה לא דמיא לב"ח והלכתא כסתם משנה ועוד דתני לה גבי הלכתא פסיקתא התם דכל הני דמתנו בהא מתני' הלכות פסוקות הן עיין בערך מ"ב

קיא: שני דייני פרק שלשה עשר כתובות

שאין בה סמיכה. כמו במטות אז בקתדראות יש סמיכה בספסלין וכסאות אין סמיכה: **אין מרביעין עליה לא סוס ולא חמור.** מספקא ליה אי חושבין לזרע האב אי לא הלכך אפי׳ היא בת חמורה נקבה אין מרביעין עליה חמור שמא חושבין לזרע האב ומעלא מרביע כלאים. ורבנן פליגי עליה ואמרי אין חושבין לזרע האב ואם בת סוסיא היא מרביעין עליה סוס ואם בת חמורה היא מרביעין עליה חמור. הכי איתא בפרק אותו ואת בנו [חולין עט.]: **רפאים כל יקומו.** מ״ו מרפה עצמו מדברי תורה: **ואלך רפאים תפיל.** ואלך לרפאים תפיל: **מלאתי להם הקנה.** יהנו לתלמידי חכמים מנכסיהם:

בלבושיהן. משמע בלבושיהן שנקברו דהיינו תכריכין אבל בירושלמי דתנשא אמר רבי לבניו מעטו בתכריכין שעתידין לדיקים שיעמדו בלבושיהן משמע מעטו בתכריכין שעתידין לדיקים שלא יעמדו בתכריכין אלא בלבושיהן מחייס:

מנשק

העושה פרקמטיא. מתעסק בממון ת״ח כדי להגיע לידם שכר והם פנויין לעסוק בתורה ע״י אלו וכתיב חייס כולכם היום ע״י דיבוקן של תלמידי חכמים יזכו לחיות: **גלוסקאות וכלי מילת.** דרוש פסת בר לשון פיסת היד שהיא רחבה ואטה רחבה לא משכחת אלא פת אפויה. וכלי מילת דרוש פסת לשון כתונת פסיס: **שפתמר.** לשון תומר דקל: **קינן בלפת.** ניקב בו עד שעשה לידתו בתוכו ואעפ״כ שקלו את המותר ששיס ליטרין: **נפשת.** גבדל אחד מהן מן הקלח: **והיינו עוליס בסולס.** לנקט עליו העליונים: **ודס ענב משפה.** מתוך הענבה תשתהו ולא תצטרך לדורכו: **חומר.** כור והוא שלשיס סאין: **גרבי.** סאה: **אין לך כל אילן סרק.** שלא יעשה פרי: **אין בו יין.** אין בו ליחלוח בפרי: **סופה.** לשון הסתה שהיין מסית את השכור: **רמוז לי בעייניך.** ותתרגם לשון שחוק ומחוז. חוך לי בעיניס שלך וטוב לי מיין כשתראני פניס להוכות ושוחקות: **ואחוי לי שייניך.** אף זו לשון שחוק שהשוחק שיניו נגלין: **איפגר.** לשון בטול: **דלית.** כרס המולל על גבי כלונסות. טרילי״ה בלע״ז: **הוה עבדא טפי.** שהרי לאית שבכל יום היין מתמעט מן המשכולות וזהו עושה הבטול: **קדמתי נגשף.** קולס עמוד השחר: והוה

עין משפט נר מצוה

עד א מיי׳ פ״ט מהל׳ גלגלים הל׳ ד סמג לאוין רפא טוש״ע י״ד סימן רלז סעיף ו וט״ו:

תורה אור השלם

1. מָתַיִם בַּל יִחְיוּ רְפָאִים בַּל יָקוּמוּ לָכֵן פָּקַדְתָּ וַתַּשְׁמִידֵם וַתְּאַבֵּד כָּל זֵכֶר לָמוֹ: ישעיה כו יד
2. יִחְיוּ מֵתֶיךָ נְבֵלָתִי יְקוּמוּן הָקִיצוּ וְרַנְּנוּ שֹׁכְנֵי עָפָר כִּי טַל אוֹרֹת טַלֶּךָ וְאֶרֶץ רְפָאִים תַּפִּיל: ישעיה כו יט
3. וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּיְיָ אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם: דברים ד ד
4. כִּי יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֵשׁ אֹכְלָה הוּא אֵל קַנָּא: דברים ד כד
5. לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹעַ בְּקֹלוֹ וּלְדָבְקָה בוֹ כִּי הוּא חַיֶּיךָ וְאֹרֶךְ יָמֶיךָ לָשֶׁבֶת עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתֶיךָ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לָתֶת לָהֶם: דברים ל כ
6. יְהִי פִּסַּת בֹּר בָּאָרֶץ בְּרֹאשׁ הָרִים יִרְעַשׁ כַּלְּבָנוֹן פִּרְיוֹ וְיָצִיצוּ מֵעִיר כְּעֵשֶׂב הָאָרֶץ: תהלים עב טז
7. וְגַנּוֹתִי אֶל הָעִיר הַזֹּאת לְהוֹשִׁיעָהּ לְמַעֲנִי וּלְמַעַן דָּוִד עַבְדִּי: מלכים ב יט לד
8. חֶמְאַת בָּקָר וַחֲלֵב צֹאן עִם חֵלֶב כָּרִים וְאֵילִים בְּנֵי בָשָׁן וְעַתּוּדִים עִם חֵלֶב כִּלְיוֹת חִטָּה וְדַם עֵנָב תִּשְׁתֶּה חָמֶר: דברים לב יד
9. אִסְרִי לַגֶּפֶן עִירוֹ וְלַשֹּׂרֵקָה בְּנִי אֲתֹנוֹ כִּבֵּס בַּיַּיִן לְבֻשׁוֹ וּבְדַם עֲנָבִים סוּתוֹ: בראשית מט יא
10. חַכְלִילִי עֵינַיִם מִיָּיִן וּלְבֶן שִׁנַּיִם מֵחָלָב: בראשית מט יב

אשין בה סמיכה עמידה שיש בה סמיכה נוחה הימנה וכן אמרו יצחק ושמעון ואושעיא אמרו דבר אחד הלכה כר׳ יהודה בפרדות [6]דתניא רבי יהודה אומר [8]פרדה שתבעה אין מרביעין עליה לא סוס ולא חמור אלא מינה אמר רב נחמן בר יצחק יצחק זה רבי יצחק נפחא שמעון זה ר״ש בן פזי ואמרי לה ר״ל אושעיא זה רבי אושעיא ברבי אמר ר׳ אלעזר עמי הארצות אינן חיים שנאמר [1]מתים בל יחיו וגו׳ תניא נמי הכי מתים בל יחיו יכול לכל ת״ל רפאים בל יקומו במרפה עצמו מדברי תורה הכתוב מדבר א״ל ר׳ יוחנן [3]לא ניחא למרייהו דאמרת להו הכי ההוא במרפה עצמו לעבודת כוכבים הוא דכתיב א״ל מקרא אחר אני דורש דכתיב [2]כי טל אורות טליך וארץ רפאים תפיל כל המשתמש באור תורה מחייהו וכל שאין משתמש באור תורה אין אור תורה מחייהו כיון דחזייה דקמצטער א״ל רבי מצאתי להן תקנה מן התורה [3]ואתם הדבקים בה׳ אלהיכם חיים כולכם היום וכי אפשר לדבוקי בשכינה והכתיב [4]כי ה׳ אלהיך אש אוכלה אלא כל המשיא בתו לתלמיד חכם והעושה [6]פרקמטיא לתלמידי חכמים [7]והמהנה תלמידי חכמים מנכסיו מעלה עליו הכתוב כאילו מדבק בשכינה כיוצא בדבר אתה אומר [5]לאהבה את ה׳ אלהיך ולדבקה בו וכי אפשר לאדם לידבק בשכינה אלא כל המשיא בתו לתלמיד חכם והעושה פרקמטיא לתלמידי חכמים והמהנה תלמידי חכמים מנכסיו מעלה עליו הכתוב כאילו מדבק בשכינה א״ר חייא בר יוסף עתידין צדיקים שמבצבצין ועולין בירושלים שנאמר [6]ויציצו מעיר כעשב הארץ ואין עיר אלא ירושלים שנאמר [7]וגנותי אל העיר הזאת וא״ר חייא בר יוסף עתידים צדיקים שיעמדו במלבושיהן [9]ק״ו מחטה מה [10]חטה שנקברה ערומה יוצאה בכמה לבושין צדיקים שנקברו בלבושיהן על אחת כמה וכמה וא״ר חייא בר יוסף [7]עתידה א״י שתוציא גלוסקאות וכלי מילת שנאמר [6]יהי פסת בר בארץ ת״ר יהי פסת בר בארץ בראש הרים אמרו עתידה חטה שתתמר כדקל ועולה בראש הרים ושמא תאמר יש צער לקוצרה תלמוד לומר [6]ירעש כלבנון פריו הקב״ה מביא רוח מבית גנזיו ומנשבה עליה ומשרה את סלתה ואדם יוצא לשדה ומביא מלא פיסת ידו וממנה פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו [8]עם חלב כליות חטה אמרו עתידה חטה שתהא כשתי כליות של שור הגדול ואל תתמה שהרי שועל קינן בלפת ושקלוהו ומצאו בו ששים ליטרין בליטרא של צפורי תניא אמר [9]רב יוסף מעשה בשיחין באחד שהניח לו אביו שלשה בדי חרדל ונפשח אחד מהן ונמצאו בו תשעה קבין חרדל ועציו סיככו בו סוכת יוצרין: אמר ר״ש בן [א] תחליפא קלח של כרוב הניח לנו אבא והיינו עולים ויורדים בו בסולם [8]ודם ענב תשתה חמר אמרו לא כעולם הזה העולם הבא העולם הזה יש בו צער לבצור ולדרוך העולם הבא מביא ענבה אחת בקרון או בספינה ומניחה בזוית ביתו ומספק הימנה כפטום גדול ועציו מסיקין תחת התבשיל ואין לך כל ענבה וענבה שאין בה שלשים גרבי יין שנא׳ ודם ענב תשתה חמר אל תקרי חמר אלא חומר כי אתא רב דימי אמר מאי דכתיב [9]אוסרי לגפן עירה אין לך כל גפן וגפן שבא״י שאין צריך עיר אחת לבצור [9]ולשורקה בני אתונו אין לך כל אילן סרק שבא״י שאינו מוציא משוי שתי אתונות ושמא תאמר אין בו יין ת״ל [9]כבס ביין לבושו ושמא תאמר אינו אדום [10]ת״ל ודם ענב תשתה חמר ושמא תאמר אינו מרוה ת״ל סותה ושמא תאמר אין בו טעם ת״ל [10]חכלילי עינים מיין כל חיך שטועמו אומר לי לי ושמא תאמר לנערים יפה ולזקנים אינו יפה ת״ל ולבן שנים מחלב אל תיקרי לבן שינים אלא לבן שנים [9]פשטיה דקרא במאי כתיב כי אתא רב דימי אמר אמרה כנסת ישראל לפני הקב״ה רבונו של עולם רמוז בעיניך דבסים מחמרא ואחוי לי שיניך דבסים מחלבא מסייע ליה לר׳ יוחנן דאמר ר׳ יוחנן טוב המלבין שינים לחבירו יותר ממשקהו חלב שנאמר ולבן שנים מחלב אל תקרי לבן שינים אלא לבון שינים רב חייא בר אדא מקרי דרדקי דר״ל הוה איפגר תלתא יומי ולא אתא כי אתא א״ל אמאי איפגרת א״ל דלית אחת הניח לי אבא ובצרתי ממנה יום ראשון ג׳ מאות אשכולות אשכול לגרב יום שני בצרתי ג׳ מאות אשכולות שתי אשכולות לגרב יום שלישי בצרתי ממנה ג׳ מאות אשכולות שלש אשכולות לגרב והפקרתי יותר מחציה א״ל אי לאו דאיפגרת הוה עבדא טפי רמי בר יחזקאל איקלע לבני ברק חזנהו להנהו עיזי דקאכלן תותי תאיני וקנטיף דובשא מתאיני וחלבא טייף מנייהו ומיערב בהדי הדדי אמר היינו זבת חלב ודבש א״ר יעקב בן דוסתאי מלוד לאונו שלשה מילין פעם אחת קדמתי בנשף והלכתי עד קרסולי בדבש של תאינים [9]אמר ר״ל לדידי חזי לי זבת חלב ודבש של צפורי והוי שיתסר מילין אשיתסר מילין [6]אמר רבה בר בר חנה לדידי חזי לי זבת חלב ודבש של כל ארץ ישראל

והויא

מסורת הש״ס

[1]) מולין עט. [תוספתא כלאים פ״ח], [2]) [סנהדרין קיח.], [3]) [ברכות לד: סנהדרין צט.], [4]) [שבת סג. פסחים נג.], [5]) [סנהדרין ל:], [6]) [ע״ז תוס׳ מולין קח: ד״ה חטים], [7]) [שבת ל:], [8]) [ל״ל ר׳ יוסי וכ״ל בע״ז], [9]) [ל״ל ת״ל ובדס ענבים ומא כו׳ וכ״ה בע״ז], [10]) [עירובין כג: וס״ג], [11]) מגילה ו. ע״ש, [12]) [שם ע״ש], [13]) [ל״ל במרפה עצמו. רש״ל],

גליון הש״ם

תוס׳ ד״ה בלבושיהן וכו׳ בלבושיהן מחיים. ובירושלמי שם אמר על הא דרבי אמר לא כמו דבר גם אחל הוא אתי וכבנן אמרי כמו דבר גם אחל הוא אתי מצוותא דפליגי בזה רבי ורבנן וס״ל לרבנן דעומדין בלבושיהן שנקברו. ול״ע:

הגהות הגר״א

[א] גמ׳ אר״ש בן תחליפא. ל״ל תלפתא:

לעזי רש״י

טרילי״א [טריליא״א]. גפן מוגבה על כלונסאות.

מוסף רש״י

לא ניחא למרייהו דאמרת להו הכי. אין הקב״ה רוצה שתהא דן את ישראל כל כך לכף חובה (סנהדרין קיא.). יהי פיסת בר. משמע גלוסקאות שרחבות כמין פס יד ומשמע כלי מילת, כמו כתונת פסיס. בר, כמו (בראשית מב) לשבור בר, ולענין כלי מילת, בר נקי, כמו (שה״ש ו) ברה כחמה (שבת ל:). קלח של כרוב. שכרוב של ארץ ישראל היה גדול כאילן (ביצה ג:). זבת חלב ודבש. העזים אוכלין תאנים והדבש נוטף מהן והחלב זב מן העזים ונעשים כמין נחל (מגילה ו.). שיתסר מילין. עשה עשר מיל, ד׳ פרסאות (שם). לדידי חזי לי זבת חלב ודבש של כל ארץ ישראל. בכל מקום שהוא שם ואם בתא לגרפו יחד הוי כמדי כוסי עד אקלא דמולבקני, שם מקום (שם, לגי׳ הגמ׳ שם).

מסורת הש"ס

והוה למבי מיכסי עד אקרא דתולבנקי. כשתגרף כל המקומות ישמעו לכך: **נקטו בידיה.** מגלגל קטנות נאחזות בידו אחת: **קטפי.** אשכולות כדמתרגמינן (ויקרא כה) לא תבצור לא תקטוף: **לשנה.** לסוף שנה: **בברכותיה.** כשהשנה מברכת: **בשביעה של זונן.** כלומר כדמפרש ואזיל ומזונו אתה למד לארץ ישראל כדמפרש ואזיל: **אני ראיתי בבקעת בית שאן.** שהיא משאר ארצות: **בית סאה עושה שבעים כורים.** וכיון דבשאר ארצות יש שבעים כורים כל שכן בארץ מצרים שאין לך מעולה בכל הארצות כמצרים שהרי נמשלה לגן ה' ואין במצרים מדינה מעולה כצוען: **דמרבו בה מלכי.** מצרים שנאמר כי היו בצוען שריו. על מלכי ישראל הכתוב מדבר לגנאי שמרדו בהקב"ה וסמכו על מלכי מצרים ותמיד היו שריהם ושלוחיהם מצויין בצוען שלוחים למלך מצרים מביאין תשורה: **מבונה.** בנויה בכל טוב. מבונה לשון פרי כדכתיב (בראשית ל) ואבנה גם אני ממנה: **לבנו הקטן.** לבנען: **לבנו גדול.** למצרים: **על אחת משבעה.** הרי שבע פעמים שבעים כורים הרי ד' מאות ותשעים ובמקום שאינו טרשים כחברון יש להוסיף עד חמש מאות ובברכותיה כתיב מאה שערים על אחת שבאשר שנים נתברך למאה. מאה פעמים חמש מאות הרי חמשת ריבוא: **סאה קמח.** הוא אבק דק היוצא מן הנפה והחטין טחונין ברחיים של גריסין ואינן טחונין דקין והנפה מוציאה הקמח וקולטת פסולת[ה] ומחזיר מה שבנפה לריחים: **סובין.** שהמכתשת מוציאה כשלותתין חטין לסולת כותשין אותן במכתשת: **מורסין.** הן סובין היוצאין באחרונה: **קיבוריא.** קמח שאינו יפה שעושים ממנו פת קבור וקורין שאנדי"ר: **יאה משבחיו בה בארעון.** יפה אתם משבחין אותה: **בית סאה הניח לי אבא.** בארץ ישראל: **א"ל ההוא בר אמוראה.** אחד מבני האמורי אמר ליהודי תחלת ביאתו לארץ: **הך פאלגא דקיימא אגודא דידנא.** דקל פלוני העומד על שפת הירדן: **למה גדריהו מינה.** כמה תמרים אתם גודרים הימנו. לקיטת תמרים קרויה גדירה בלשון [משנה וגוזרא בלשון] אמרי: **אין עורו מחזיק את בשרו.** שהעור כווץ וגומד לאחר הפשטו: **אינה מחזקת פירותיה.** עושה פירותיה מרודין עד אין מקוס להגייען: **פנטי לי מחדא.** נגלתי מאחת מהן מן הקלנות האמורות במקרא: **נקט במגרא.** יש מקוס שאין גשר ומשליכין עץ על רוחב הנהר משפה לשפה ואינו רחב לילך עליו כי אם אוחז בידיו בחבל המתוח למעלה הימנו קשור שני ראשיו בשתי יתידות אחת מכאן ואחת מכאן בשני עברי הנהר: **עמא פזיזא.** עם בהול: **דקדמיתו פומייכו לאודנייכו.** מתחלתכם הייתם בהולים שהקדמתם נעשה לנשמע ועודכם בבהלתכם כמתהלה למהר לעשות דבר בלא עתו: **ציפי.** אלמוגים. ליצנא אחרינא ציפי דעכו סלעים: **מתקן מתקליה.** משוה ומתקן מכשולי העיר מחמת חיצת הארץ שהיתה חביבה עליו ומחזר שלא יצא שם רע על הדרכים: קיימי

מנשק ביפי דעכו. משמע דמארץ ישראל הוא וכן בשילהי מי שאמרו (גיטין דף עו:) ותימה דבפ"ק דגיטין (דף ב. ושם) תנן עכו כארץ ישראל לגיטין משמע דהוי מחוץ לארץ ומפרש בירושל' תליא בארץ ומליה בחוץ לארץ: **רבי** חנינא הוה מתקל מתקליה. פירוש שוקל אבנים ומוצאן קלות אמר עדיין לא נכנסתי לארץ ישראל כיון ששקלן ומצאן כבידות אמר כבר נכנסתי לארץ ישראל וכן מפרש בתנחומא בפרשת שלח לך כשעלה ר' חנינא הגדול מבבל בקש לידע אם נכנס לא"י והיה שוקל אבנים כל זמן שהיו קלות אמר עדיין לא נכנסתי לארץ ישראל כיון שמצאן כבידות אמר אין אלו אלא אבני ארץ ישראל והיה מנשקן וקרא עליהן את הפסוק הזה כי רצו עבדיך את אבניה: דור

והויא כמבי מיכסי עד אקרא דתולבנקי כ"ב פרסי אורכא ופותיא שיתא פרסי רבי חלבו ור' עוירא ור' יוסי בר חנינא איקלעו לההוא אתרא אייתו קמייהו אפרסקא דהוה כאילפס כפר הינו ואילפס כפר הינו כמה הוי ה' סאין אכלו שליש והפקירו שליש ונתנו לפני בהמתן שליש לשנה איקלע ר' אלעזר להתם ואייתו לקמיה נקטו בידיה ואמר [1]ארץ פרי למלחה מרעת יושבי בה רבי יהושע בן לוי איקלע [ו]לגבלא חזנהו להנהו קטופי דהוו קיימי כי עיגלי אמר עגלים בין הגפנים אמרו ליה קטופי נינהו אמר ארץ הכניסי פירותייך למי את מוציאה פירותייך לערביים[ז] הללו שעמדו עלינו בחטאתינו לשנה איקלע ר' חייא להתם חזנהו דהוו קיימי כעיזי אמר עזים בין הגפנים אמרו ליה זיל לא תעביד לן כי חברך: תנו רבנן בברכותיה של ארץ ישראל בית סאה עושה חמשת ריבוא כורין בישיבתה של צוען בית סאה עושה שבעים כורין דתניא אמר רבי מאיר אני ראיתי בבקעת בית שאן בית סאה עושה שבעים כורין ואין לך מעולה בכל ארצות יותר מארץ מצרים שנאמר [2]כגן ה' כארץ מצרים ואין לך מעולה בכל ארץ מצרים יותר מצוען דהוו מרבו בה מלכים דכתיב [3]כי היו בצוען שריו ואין לך טרשים בכל א"י יותר מחברון דהוו קברי בה שיכבי ואפילו הכי חברון מבונה על אחת משבעה בצוען דכתיב [4]וחברון שבע שנים נבנתה לפני צוען מצרים [ח]מאי נבנתה אילימא נבנתה ממש אפשר אדם בונה בית לבנו קטן קודם שיבנה לבנו גדול שנאמר [5]ובני חם כוש ומצרים ופוט וכנען אלא שמבונה על אחת משבעה בצוען והני מילי בטרשים אבל שלא בטרשים חמש מאה והני מילי שלא בברכותיה אבל בברכותיה כתיב [6]ויזרע יצחק בארץ ההיא וגו' תניא אמר רבי יוסי סאה ביהודה היתה עושה חמש סאין סאה קמח סאה סלת סאה סובין סאה מורסין וסאה קיבוריא א"ל ההוא [7]צדוקי לר' חנינא יאה משבחיתו בה בארעכון [ט]בית סאה אחת הניח לי אבא ממנה משח ממנה חמר ממנה עיבור ממנה קיטניות ממנה רועות מקנתי א"ל ההוא בר אמוראה לבר ארעא דישראל האי [תאלתא] דקיימא אגודא דירדנא כמה גדריתו מינה אמר ליה שיתין כורי א"ל [י] אכתי לא עייליתו בה אחריבתוה אנן מאה ועשרים כורי הוה גזרינן מינה אמר ליה אנא נמי מחד גיסא קאמינא לך אמר רב חסדא מאי דכתיב [7]ואתן לך ארץ חמדה נחלת צבי למה ארץ ישראל נמשלה לצבי לומר לך מה צבי זה אין עורו מחזיק בשרו אף ארץ ישראל אינה מחזקת פירותיה דבר אחר מה צבי זה קל מכל החיות אף [כ]ארץ ישראל קלה מכל הארצות לבשל את פירותיה אי מה צבי זה קל ואין בשרו שמן אף ארץ ישראל קלה לבשל ואין פירותיה שמנים תלמוד לומר זבת חלב ודבש שמנים מחלב ומתוקים מדבש [א]רבי אלעזר כי הוה סליק לארץ ישראל אמר פלטי לי מחדא כי סמכוהו אמר פלטי לי מתרתי כי אותבוהו בסוד העיבור אמר פלטי לי מתלת שנאמר [8]והיתה ידי אל הנביאים החוזים שוא וגו' בסוד עמי לא יהיו זה סוד עיבור ובכתב בית ישראל לא יכתבו זה סמיכה ואל אדמת ישראל לא יבואו כמשמעו רבי זירא כי הוה סליק לא"י לא אשכח מברא למעבר נקט במצרא וקעבר אמר ליה ההוא [7]צדוקי [כ]עמא פזיזא דקדמיתו פומייכו לאודנייכו אכתי בפזיזותייכו קיימיתו אמר ליה דוכתא דמשה ואהרן לא זכו לה אנא מי יימר דזכינא לה: [ב]ר' אבא מנשק כיפי דעכו ר' חנינא מתקן מתקליה ר' אמי ורבי אסי קיימי

עין משפט נר מצוה

עה א מיי' פ"ה מהל' מלכים הלכה יח: עו ב שם הלכה י:

לעזי רש"י

שאנדי"ר [שיאונדיי"ר]. (לחם) נעשה מקמח גרוע.

מוסף רש"י

אקרא. מקוס מעבר הנהר, וכלע"ז פורט"ו (מגילה ו.). **אפשר אדם בונה בית לבנו קטן.** כנען קטן הכניס של מס היה ומצרים שני לבנים (סוטה לד:). **אלא שמבונה על אחת משבעה בצוען.** לשון אבנה ממנה (בראשית טו) כלומר מיושבת בפירות (סוטה לד:). **בטרשים.** סלעים, שאין עושין פירות כאלך לאה (שם). **עמא פזיזא.** נמהר, דקדמיתו פומייכו לאודנייכו. קודם שנמעטה אותה היאך היא קשה ואם תוכלו לעמוד בה קבלתם עליכם לקיימה (שבת פח.). הדרן עלך שני דייני גזירות

תורה אור השלם

1. אֶרֶץ פְּרִי לִמְלֵחָה מֵרָעַת יֹשְׁבֵי בָהּ: תהלים קו לד
2. וַיִּשָּׂא לוֹט אֶת עֵינָיו וַיַּרְא אֶת כָּל כִּכַּר הַיַּרְדֵּן כִּי כֻלָּהּ מַשְׁקֶה לִפְנֵי שַׁחֵת יְיָ אֶת סְדֹם וְאֶת עֲמֹרָה כְּגַן יְיָ כְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בֹּאֲכָה צֹעַר: בראשית יג י
3. כִּי הָיוּ בְצֹעַן שָׂרָיו וּמַלְאָכָיו חָנֵס יִגִּיעוּ: ישעיה ל ד
4. וַיַּעֲלוּ בַנֶּגֶב וַיָּבֹא עַד חֶבְרוֹן וְשָׁם אֲחִימַן שֵׁשַׁי וְתַלְמַי יְלִידֵי הָעֲנָק וְחֶבְרוֹן שֶׁבַע שָׁנִים נִבְנְתָה לִפְנֵי צֹעַן מִצְרָיִם: במדבר יג כב
5. וּבְנֵי חָם כּוּשׁ וּמִצְרַיִם פּוּט וְכְנָעַן: בראשית י ו
6. וַיִּזְרַע יִצְחָק בָּאָרֶץ הַהִוא וַיִּמְצָא בַּשָּׁנָה הַהִוא מֵאָה שְׁעָרִים וַיְבָרְכֵהוּ יְיָ: בראשית כו יב
7. וְאָנֹכִי אָמַרְתִּי אַיִךְ אָשִׁיתְךָ בַּבָּנִים וְאֶתֵּן לְךָ אֶרֶץ חֶמְדָּה נַחֲלַת צְבִי צְבָאוֹת גּוֹיִם וָאֹמַר אָבִי תִּקְרָאִי לִי וּמֵאַחֲרַי לֹא תָשׁוּבִי: ירמיהו ג יט
8. וְהָיְתָה יָדִי אֶל הַנְּבִיאִים הַחֹזִים שָׁוְא וְהַקֹּסְמִים כָּזָב בְּסוֹד עַמִּי לֹא יִהְיוּ וּבִכְתַב בֵּית יִשְׂרָאֵל לֹא יִכָּתֵבוּ וְאֶל אַדְמַת יִשְׂרָאֵל לֹא יָבֹאוּ וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי אֲדֹנָי אֱלֹהִים: יחזקאל יג ט

הגהות הב"ח

(ח) גמ' אמר ליה לא עייליתו בה אכתי אחריבתוה אנן:

(ו) [עי' תוס' ע"ז עט. ד"ה מיקלען, ב] [נכס"ל: לגויס], ג) סוטה לד:, ד) [נכס"ל: מינגן], ה) [עי' תוס' ב"ב יח. ד"ה ולא אמ], ו) [עי' ר"ש יג. וכרש"י שם לע"ק ועי"ע גיטין מז.], ז) [שבת פח.], ח) נכס"ל: הסולת,

דור שבן דוד בא. אילו דאיירי בברכת העולם הכא דהיינו לימות המשיח נקט לה נמי הכא:

עתידין כל אילני סרק שבארץ ישראל שיטענו פירות כו'. לפי שרוצה לסיים בדבר טוב נקט לה הכא ולא קאמרה לעיל דאיירי בהני מילי:

הדרן עלך שני דייני גזירות

קיימי משמשא לטולא ומטולא לשמשא ר' חייא בר גמדא מיגנדר בעפרה שנאמר [1]כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו אמר רבי זירא אמר רבי ירמיה בר אבא דור שבן דוד בא קטיגוריא בתלמידי חכמים כי אמריתה קמיה דשמואל אמר צירוף אחר צירוף שנאמר [2]ועוד בה עשיריה ושבה והיתה לבער תני רב יוסף בזוזי ובזוזי דבזוזי אמר רב חייא בר אשי אמר רב עתידין כל אילני סרק שבארץ ישראל שיטענו פירות שנאמר [3]כי עץ נשא פריו תאנה וגפן נתנו חילם:

הדרן עלך שני דייני גזירות וסליקא לה מסכת כתובות

קיימי משמשא לטולא. כשהשמש הגיע למקום שהן יושבין וגורסין וחמה מקדרת עליהן עומדין משם ליסב בצל. ובימי הצנה עומדין מן הצל ויושבין בחמה. כדי שלא יוכלו להתרעם על ישיבת ארץ ישראל: **כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו: קטיגוריא.** הרבה מסטיניס ומלמדים חובה יעמדו עליהם: **צירוף אחר צירוף.** גזירות על גזירות: **ועוד בה עשיריה.** כשתשעה החלקים יהיו אבודין ולא נותר כי אם העשירית אף היא תשוב והיתה לבער: **בזוזי ובזוזי דבזוזי.** שולניס אחר שולניס: **כי עץ נשא פריו.** מדכתיב תאנה וגפן נתנו חילם הרי עץ פרי אמור מה תלמוד לומר כי עץ נשא פריו אף אילני סרק ישאו פרי:

הדרן עלך שני דייני גזירות

תורה אור

1. כִּי רָצוּ עֲבָדֶיךָ אֶת אֲבָנֶיהָ וְאֶת עֲפָרָהּ יְחֹנָנוּ: תהלים קב טו
2. וְעוֹד בָּהּ עֲשִׂרִיָּה וְשָׁבָה וְהָיְתָה לְבָעֵר כְּאֵלָה וְכָאלוֹן אֲשֶׁר בְּשֶׁלֶכֶת מַצֶּבֶת בָּם זֶרַע קֹדֶשׁ מַצַּבְתָּהּ: ישעיה ו יג
3. אַל תִּירְאוּ בְהֵמוֹת שָׂדַי כִּי דָשְׁאוּ נְאוֹת מִדְבָּר כִּי עֵץ נָשָׂא פִרְיוֹ תְּאֵנָה וָגֶפֶן נָתְנוּ חֵילָם: יואל ב כב

מסורת הש"ס

א) פי' הגון על זה תמצא בספר המייחס שמיכר אחי הגאון מהר"ל מפראג בספר זכיות מ"א פ"ג, ב) בסיומא וסוף תענית הרמ"א ז"ל וכן בסוף יש"ש בב"ק כתוב רמזים על הזכרת שמות הללו.

אחר השלמת המסכתא יאמר זה ויועיל לזכרון בעזרת השם יתברך

א) הַדְרָן עֲלָךְ מַסֶּכֶת כְּתוּבוֹת וְהַדְרָךְ עֲלָן. דַּעְתָּן עֲלָךְ מַסֶּכֶת כְּתוּבוֹת וְדַעְתָּךְ עֲלָן. לֹא נִתְנַשֵּׁי מִינָּךְ מַסֶּכֶת כְּתוּבוֹת וְלֹא תִתְנַשֵּׁי מִינָּן לֹא בְּעָלְמָא הָדֵין וְלֹא בְּעָלְמָא דְּאָתֵי:

יאמר כן שלשה פעמים ואחר כך יאמר:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁתְּהֵא תוֹרָתְךָ אֻמָּנוּתֵנוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה וּתְהֵא עִמָּנוּ לָעוֹלָם הַבָּא. ב) חֲנִינָא בַּר פַּפָּא רְמִי בַּר פַּפָּא נַחְמָן בַּר פַּפָּא אַחָאי בַּר פַּפָּא אַבָּא מָרִי בַּר פַּפָּא רַפְרָם בַּר פַּפָּא רָכִישׁ בַּר פַּפָּא סוּרְחָב בַּר פַּפָּא אַדָּא בַּר פַּפָּא דָּרוּ בַּר פַּפָּא:

הַעֲרֵב נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת דִּבְרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ וּבְפִיפִיּוֹת עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל. וְנִהְיֶה כֻּלָּנוּ אֲנַחְנוּ וְצֶאֱצָאֵינוּ וְצֶאֱצָאֵי עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל כֻּלָּנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתֶךָ: מֵאוֹיְבֵי תְּחַכְּמֵנִי מִצְוֹתֶיךָ כִּי לְעוֹלָם הִיא לִי: יְהִי לִבִּי תָמִים בְּחֻקֶּיךָ לְמַעַן לֹא אֵבוֹשׁ: לְעוֹלָם לֹא אֶשְׁכַּח פִּקּוּדֶיךָ כִּי בָם חִיִּיתָנִי: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ לַמְּדֵנִי חֻקֶּיךָ: אָמֵן אָמֵן אָמֵן סֶלָה וָעֶד:

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לְפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁשַּׂמְתָּ חֶלְקֵנוּ מִיּוֹשְׁבֵי בֵּית הַמִּדְרָשׁ וְלֹא שַׂמְתָּ חֶלְקֵנוּ מִיּוֹשְׁבֵי קְרָנוֹת. שֶׁאָנוּ מַשְׁכִּימִים וְהֵם מַשְׁכִּימִים. אָנוּ מַשְׁכִּימִים לְדִבְרֵי תוֹרָה וְהֵם מַשְׁכִּימִים לִדְבָרִים בְּטֵלִים. אָנוּ עֲמֵלִים וְהֵם עֲמֵלִים. אָנוּ עֲמֵלִים וּמְקַבְּלִים שָׂכָר וְהֵם עֲמֵלִים וְאֵינָן מְקַבְּלִים שָׂכָר. אָנוּ רָצִים וְהֵם רָצִים. אָנוּ רָצִים לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא וְהֵם רָצִים לִבְאֵר שַׁחַת. שֶׁנֶּאֱמַר וְאַתָּה אֱלֹהִים תּוֹרִידֵם לִבְאֵר שַׁחַת אַנְשֵׁי דָמִים וּמִרְמָה לֹא יֶחֱצוּ יְמֵיהֶם וַאֲנִי אֶבְטַח בָּךְ:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהַי כְּשֵׁם שֶׁעֲזַרְתַּנִי לְסַיֵּם מַסֶּכֶת כְּתוּבוֹת כֵּן תַּעֲזְרֵנִי לְהַתְחִיל מַסֶּכְתּוֹת וּסְפָרִים אֲחֵרִים וּלְסַיְּמָם לִלְמֹד וּלְלַמֵּד לִשְׁמוֹר וְלַעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּם אֶת כָּל דִּבְרֵי תַלְמוּד תּוֹרָתֶךָ בְּאַהֲבָה. וּזְכוּת כָּל הַתַּנָּאִים וַאֲמוֹרָאִים וְתַלְמִידֵי חֲכָמִים יַעֲמוֹד לִי וּלְזַרְעִי שֶׁלֹּא תָמוּשׁ הַתּוֹרָה מִפִּי וּמִפִּי זַרְעִי וְזֶרַע זַרְעִי עַד עוֹלָם. וְתִתְקַיֵּם בִּי בְּהִתְהַלֶּכְךָ תַּנְחֶה אוֹתָךְ בְּשָׁכְבְּךָ תִּשְׁמֹר עָלֶיךָ וְהָקִיצוֹתָ הִיא תְשִׂיחֶךָ. כִּי בִי יִרְבּוּ יָמֶיךָ וְיוֹסִיפוּ לְךָ שְׁנוֹת חַיִּים: אוֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ בְּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד: יְיָ עוֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן יְיָ יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם:

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. בְּעָלְמָא דִּהוּא עָתִיד לְאִתְחַדָּתָא, וּלְאַחֲיָא מֵתַיָּא, וּלְאַסָּקָא לְחַיֵּי עָלְמָא, וּלְמִבְנֵא קַרְתָּא דִּירוּשְׁלֵם, וּלְשַׁכְלֵל הֵיכָלֵיהּ בְּגַוֵּהּ, וּלְמֶעְקַר פּוּלְחָנָא נוּכְרָאָה מֵאַרְעָא, וּלְאֲתָבָא פּוּלְחָנָא דִּשְׁמַיָּא לְאַתְרֵיהּ, וְיִמְלֹךְ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּמַלְכוּתֵיהּ וִיקָרֵיהּ, [וְיִצְמַח פֻּרְקָנֵהּ וִיקָרֵב מְשִׁיחֵהּ]. בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב, וְאִמְרוּ אָמֵן. יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמֵם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדַּר וְיִתְעַלֶּה וְיִתְהַלָּל שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. לְעֵלָּא מִן כָּל בִּרְכָתָא וְשִׁירָתָא תֻּשְׁבְּחָתָא וְנֶחֱמָתָא דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: עַל יִשְׂרָאֵל וְעַל רַבָּנָן, וְעַל תַּלְמִידֵיהוֹן וְעַל כָּל תַּלְמִידֵי תַלְמִידֵיהוֹן, וְעַל כָּל מַאן דְּעָסְקִין בְּאוֹרַיְתָא, דִּי בְאַתְרָא (קַדִּישָׁא) הָדֵין וְדִי בְכָל אֲתַר וַאֲתַר, יְהֵא לְהוֹן וּלְכוֹן שְׁלָמָא רַבָּא חִנָּא וְחִסְדָּא וְרַחֲמֵי וְחַיֵּי אֲרִיכֵי וּמְזוֹנֵי רְוִיחֵי וּפֻרְקָנָא מִן קֳדָם אֲבוּהוֹן דִּי בִשְׁמַיָּא וְאַרְעָא וְאִמְרוּ אָמֵן: יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן שְׁמַיָּא וְחַיִּים טוֹבִים עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל, וְאִמְרוּ אָמֵן: עוֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו הוּא בְּרַחֲמָיו יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן: